Digitized by Google

R. BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE V. E. II
ROMA
μ 8
19 M
13

Coll. Rom. Soc. Iesu cat. Inscrip. ex leg. card. Tolet.
42

DE MARIA VIRGINE INCOMPARABILI, ET DEI GENITRICE SACROSANCTA, LIBRI QVINQVE:

Atq; hic SECVNDVS LIBER *eſt Commentariorum de* VERBI DEI *corruptelis, aduerſùs nouos & veteres Sectariorum errores nunc primùm editus:*

AVTORE
D. PETRO CANISIO,
Societatis IESV Theologo.

APOCALYPS. XIII.
Et aperuit (BESTIA) os ſuum in blaſphemias ad DEVM, blaſphemare nomen eius, & TABERNACVLVM eius, & eos qui in cœlo habitant.

Cum PONT. MAX. & CÆSAR. MAIEST. *Gratia & Priuilegio.* M. D. LXXVII.
INGOLSTADII Excudebat DAVID Sartorius.

QVAE LIBRIS QVINQVE HVIVS OPERIS CONTINEANTVR.

PRÆFATIO duplex, ad Bauariæ Principem ALBERTVM *vna, & ad Lectorem altera.*

PRIMVS Liber, de MARIAE *ortu, pueritia, moribus & vita in omni virtutum genere perfecta.*

SECVNDVS, de illius admirabili & perpetua virginitate alijsq; rebus annexis.

TERTIVS, de MARIA *Virgine per Gabrielem Angelum ſalutata, eademq; Dei & hominis Matre ſacroſancta.*

QVARTVS, de varijs Euangelij locis in MARIAE *iniuriam hoc æuo malitioſè detortis, & Catholicè vindicatis.*

QVINTVS & poſtremus, de eiuſdem Virginis in cœlos tranſitu, deq; cultu & honore, quo Deiparā Eccleſia in hunc vſq; diem proſequitur.

Accedit copioſus Index tùm locorū ſacræ Scripturæ, tùm rerum principalium, quæ in hoc Opere paſſim tractantur & explicantur.

SVMMA PRIVILEGII AC Diplomatis à PONT. MAX. pro hac editione impetrati.

GREGORIVS PP. XIII. S. D. N. nouæ huius Operis editioni ꝓ ſua ſingulari & benignitate & autoritate proſpexit, ac verbis in Diplomate Apoſtolico expreſsis diligenter edixit, ſolus vt DAVID SARTORIVS Typographus Ingolſtadienſis hoc Opus PETRI CANISII Societatis IESV Theologi, de Virgine Deipara conſcriptum, ad publicam bonorum omnium vtilitatem excudere poſsit. Aliis verò quibuſcunq; & præſertim Bibliopolis ac Typographis, ſub pœnis indignationis ſuæ, & prætereà excommunicationis; nec non in terris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſubiectis, amiſsionis etiam librorum, grauiter inhibuit, ne intra decennium hoc ipſum Opus typis in orbe Chriſtiano vſquã excudere, vel alibi excuſum vendere audeant ac præſumant. Datum ROMÆ apud ſanctum Petrum, ſub annulo Piſcatoris, die XXVIII. Auguſti. M. D. LXXVI. Pontificatus eiuſdem Anno quinto.

Cæ: Glorierius.

SVMMA PRIVILEGII CAESAREI.

MAXIMILIANI SECVNDI Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti Diplomate cautum eſt DAVIDI SARTORIO Typographo Ingolſtadienſi, ne quis vnquã in omnibus ſuæ Cæſ. Mtis. regnis, hæreditariis prouinciis, adeoq. vniuerſo Romano imperio, niſi ipſius DAVIDIS SARTORII permiſſu, omnes approbatos libros ab illo excuſos, iterum excudat, aut imprimi curet, vel ea, quæ alibi excuſa fuerint, intra fines Imperij vendere ſeu diſtrahere quouis modo auſit; ſub amiſsione omnium librorum ſic excuſorum, & mulcta viginti Marcharum auri puri, Imperatorio Fiſco & ipſi Sartorio à trãſgreſſoribus & huius Priuilegij violatoribus ex æquo luenda. Datum in Arce Regia PRAGÆ, XXV. die Menſis Iunij. Anno Domini Milleſimo ſupra quingenteſimum, ſeptuageſimo quinto.

Maximilianus.

Ad Mandatum Sacræ Cæſareæ Maieſtatis proprium.

V. Io. Bapt. VVeber D.

L. Erſtenberger.

SERENIS.

SERENISSIMO ET ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, D. ALBERTO COMITI Palatino Rheni, ſuperioris & inferioris Bauariæ Duci, PETRVS CANISIVS Theologus in Chriſto IESV S. P. D.

EQVIDEM ITA CENSEO, Sereniſſime Princeps, quàm diu in orbe viguit religio Chriſtiana, tàm copioſè ac elaboratè nihil eſſe dictum & ſcriptum, quantumuis id multi tentauerint, quod ſacroſanctæ Virginis MARIÆ laudibus, honori ac meritis vlla ex parte ſatisfaceret. Nam etſi prætermiſſis aliis, hoc vnum duntaxat quod Euangelica prodit hiſtoria, de MARIA cognoſceremus, mox tantæ illius virtutes ac dotes apparerent, quantæ nec verbis exprimi, neque calamo deſcribi, nec humanæ quidem mentis acumine comprehendi poſſunt. Et tamen magnoperè confert, omniumq; in Chriſtum credentium intereſt, ſuos MARIÆ non deeſſe laudatores, eosque non ſolùm optimos ac peritiſſimos, quorum ingens paucitas eſſe ſolet, verùm etiam mediocriter ſaltem hac facultate præditos, vt ſuam de illa fidem apertè teſtentur, aliosque moneant ac doceant, cùm in Sanctis aliis, tùm in hac ſanctiſſima, & præſtantiſſimis donis exornata fontem ipſum bonorum omnium DEVM rectè ſuſpicere, palàm prædicare, & cum fructu venerari. Sed quemadmodùm illi, qui debitam & iuſtam MARIÆ laudem tribuunt, ſunt plurimùm commendandi: ſic contrà vix nomine quidem Chriſtiano digni videntur, qui propter Chriſtum Dominum benedictam verè Matrem eius nec amant, nec colunt, nec magnificiunt, quum hoc ipſo declarent, ſe in Iudæis impiis potiùs quàm Chriſtianis eſſe recenſendos. Etenim illi ſecundùm Chri-

ſtum nullius beatorum ſanctitati ac gloriæ, præterquàm laudatiſſimæ Virginis, ſunt magis inſenſi: hi verò diuino parentes oraculo, Matrem Domini nullo non ſæculo beatam dicunt publiceque celebrant per omnes credentium Eccleſias & generationes. Cuius laudationis ne probata deeſſent exempla, quæ futuris ætatibus Eccleſiæ, perpetuò quaſi prælucerent, ecce tibi primos velut Euangelij teſtes, magnum illum dico Archangelum Gabrielem, & ſanctam Ioannis Baptiſtæ matrem Elizabetham. Ambo enim cœleſti Spiritu afflati ac venerabundi, ſingularem MARIÆ dignitatem atque præſtantiam clariſſimis verbis initiò prædicauerunt. Quod ſi antehac vnquam, nunc ſanè potiſſimùm incredibilis MARIÆ virtus & dignitas agnoſcenda ſimul & profitenda eſt, quum noua impietas & impia nouitas (proh pudor) permultos Mariomaſtigas in orbem extruſit, qui Virgini Matri, quemadmodùm poſteà monſtrabimus, miris modis clàm palàm inuident, obtrectant, adeoque impudenter inſultant. Sed hoc totum Satanæ, antiquo nimirùm ſerpenti, tribuendum eſt, qui ad ſuum acerbiſſimum odium, quod in alteram hanc Euam iampridem collegit effundendum, nihil prorſus intentatum relinquit, eoque contendit maximè, vt primùm optimæ Matri, deinde paulatim & præpotenti eius Filio cultus debitus, ſi vſquam alibi, potiſſimum certè in Prouincijs Septentrioni ſubiectis imminuatur, ac prorſus labefactetur. Quocircà huius deprauati, ne dicam furioſi ſæculi improbitate permotus, committere non potui, quin maledictis benedicta quædam opponerem, & pro mea erga hanc talem tantamque Matrem obſeruantia, ſcriberem aliquid, quod ſi placare non poſſet aduerſarios, at certè quidem doctrinam Eccleſiæ firmiorem, ac fortaſſis etiam aliquantò illuſtriorem fratribus redderet. Quod opus vt latè admodùm patet (plenum eſt enim contentionum) ſic etiam in receſſu plus habere videtur, quàm prima fronte promittat: ideoque nobis, ſi verum fatendum eſt, non mediocri labore conſtitit, præſertim quia bellum, vt ſic dicam, Marianum conficiendum fuit, in quo cum hoſtibus inſidioſis, verſipellibus, peruicacibus

uicacibus confligeremus, qui nulla ſe ratione vinci patiuntur, ſed & victi manus dare nolunt, & more anguillarum lubrici, quoquo illos modo apprehenderis, arte & fraude quadam elabuntur.

Quicquid autem hoc erit certaminis ac operis noſtri, quod non gloriolæ captandæ, ſed veritatis tuendæ ſtudio ſuſceptum, & nunc tandem aliquando Duce Chriſto confectum in lucem proferimus, id nulli alij quàm Amplitudini Tuæ Illuſtriſſ. Princeps nominatim volui dedicare. Primùm enim, præclaram in ſpem venio, fore vt MARIÆ Orthodoxa defenſio pondus apud te habeat, qui ſummo iudicio omnium opinione polles, quique de ſacris libenter & ſæpè audis & intelligis, ac præterea Ioannem noſtrum Baptiſtam à ſectariorum iniuria nuper vindicatum legiſti ſedulò, & lectum tuo etiam calculo dignum exiſtimâſti. Deinde nobiliſſima & illuſtriſſima Virgo ad verè nobilem illuſtremque Principem meritò mittitur, cum pręcipuè, qui antiqui ſtemmatis dignitatem ac gloriam heroicarum quoque virtutum ſplendore ſummoperè ornat atque commendat. Sed & illud, me ad hoc opus tibi nuncupandum adduxit, quòd exiſtimarem, quæ de MARIA nunquam ſatis laudata Virgine ſcriberentur, religioſo Principi non poſſe non probari, qui iamindè à prima ætate MARIAM in ſummo precio habuiſſet, & eiuſdem honori ſemper ſtuduiſſet, memoriaque fuiſſet plurimùm delectatus. Quarè non ita pridem contigiſſe nouimus, ſicut & illi qui coràm adfuêre magnates teſtantur, vt Ottingenſem ædem religionis ergô inuiſeres, & eximijs quibuſdam oblatis ad altare muneribus publicè cohoneſtares. Loquor autem de peruetuſta apud Ottingenſes æde, quam ſanctus Antiſtes, idemq; Bauarorum olim Apoſtolus Rupertus ſuis venerandis manibus primùm in ditione tua conſecrauit, quamque glorioſus in Sanctis Deus magnis perſæpè miraculis in hunc vſque diem illuſtrat, quam demùm nec Bauari ſolùm, ſed etiam exteri complures reuerenter ac frequenter adeunt, ingentiq; cum fructu, quantumcunq; noui calumnientur Vigilantiani, in honorem MARIÆ Virginis

celebriorem indies efficere non deſiſtunt. Idem ego de lectiſſimo Filio tuo et Illuſtriſſ. Principe GVILIELMO poſſem dicere, qui eodem pietatis ardore incenſus, & paternæ virtutis æmulator ſtudioſiſſimus, non ſolùm Ottingenſem, quam dixi, verùm etiam Dontenhauſianam ædem Deiparæ ſacram ſuperioribus Annis haud ſemel inuiſit. Sed qua ille pompa, quo apparatu quæſo, ſuam in Dontenhauſen profectionem ſanctè ſuſceptã abſoluit? Vltrò in viam ſe dedit egregius Heros, ſimplici veſtitu contentus abijt, vt à prætereuntibus ne agnoſceretur quidem, ſuum equum ſacerdoti profectionis comiti vtendum tradidit, ipſe longum iter pedibus confecit, paucis etiam qui cõmitarentur aſſumptis, nec alijs adhibitis armis, quàm quòd baculum peregrinatorium, qui fortaſſe vix triobularis eſſet, manu teneret, etiamſi calores æſtiui hanc illi peregrinationem difficiliorem redderẽt. Qui quum ad ſacram ædem perueniſſet, non ſat habuit precari Dominum ſupplex, ſed ſacerdoti etiam ſua peccata confeſſus eſt, & ſacroſanctam ſumpſit Euchariſtiam, nihilq; demùm prætermiſit, quod ad pia vota Deo ſummo, & ſacratiſſimæ Virgini religioſè perſoluenda ſpectaret. Ego verò rara hæc & memoranda veſtræ pietatis exempla tanto libentiùs repeto, magiſque probo, quo certiùs mihi perſuaſum eſt, ſingulare iſtiuſmodi religionis auitæ ſtudium atque teſtimonium clementiſſimo Deo, eiusq; venerandæ ſemper Matri admodùm placuiſſe, neq; verò apud permultos etiam tùm præſentes tùm abſentes pondus exiguum habuiſſe. Talium enim exempla principum, qui Conſtantinos, Theodoſios, Carolos, Ottones, Henricos vt per ſe religioſiſſimos, ita de Repub. Chriſtiana optimè meritos proceres imitantur, hoc maximè ſæculo deſiderantur, ſæculo, inquam, quo vetus illa ſæpeque laudata ſanctæ peregrinationis forma tàm fœdè neglecta, quàm impiè contempta iacet, ac ſi vſquam alibi, tùm apud Bauaros maximè in vſum publicum reuocatur.

Quocirca ſi legitimus MARIÆ honos, quem tot ætatibus optimi & excellentiſſimi homines comprobârunt, hoc opere vtcunq; vindicatur, id profectò iure quodam Domui

Baua-

Bauaricę veſtrę debetur,quę nimirùm puriſſimam & digniſſimam Dei genitricem peculiariter hucusq́ue coluit,ac ſummoperè obſeruauit. Cui rei argumento eſſe poſſunt templa illa, quemadmodùm Ingolſtadij & Monachij,ſic alibi quoque per totam Bauariam paſſim in MARIÆ honorem magnificè & eleganter exædificata, à veſtris verò maioribus piiſſimisq́ue Ducibus vel ſumptuosè poſita,vel liberaliter dotata, variisq́; muneribus & ornamentis tàm præclarè cohoneſtata,vt exteri ſanè hanc Bauaricorum templorum,ſimul et monaſteriorum & ſacellorum copiam, ſtabilitatem atq; ſplendorem non iniuria demirentur. Commendent alij generis veſtri, vt perantiqui, ſic etiam admodùm illuſtris Regijq́ue decus,quo alias Germanorum Principum familias complures præcellitis & obſcuratis. Illud longè præſtantius & memorabilius Dei donum eſt, veſtræq́ue familiæ immortalem parit gloriam, quòd in ſumma temporũ difficultate, & fœdiſſima graſſantium hæreſeωn colluuione Catholicę doctrinæ puritatem non ſolùm ſyncerè amatis & colitis, verùm etiam inter medios & coniuratos Eccleſiæ hoſtes ſingulari ſtudio & ardenti zelo vindicatis. Cui ergo labor hic noſter, qui pro veteris religionis officio certat, omninò rectiùs, quàm inuicto illi Eccleſiæ Catholicæ Propugnatori inſcriberetur,per quem inclyta Bauaria inter tot lapſas miſereq́ue iacentes Germaniæ Prouincias alias pulchrè conſiſtit, ac velut excelſa domus ſuper firmam petram ſiue rupem fundata perdurat immobilis, totq́ue iam Annis in vna & veteri religione conſtans, iucundiſſima tranquillitate perfruitur? Sic enim Bauari & nomine et officio Catholici perſeuerant(immortales Deo gratiæ)nulla vt humana vel Satanica vis tanta ſit,quæ illorum animos ab Euangelio ſemel accepto(in hoc enim ſtant atque florent)poſſit dimouere. Iactent alij purioris,vt vocant,religionis ac Eccleſiæ nouæ dogmata,quæ ſine tot tantisq́ue contentionibus,digladiationibus,turbis, ſeditionibus,rapinis atque ſacrilegiis nec inuehi poſſunt, nec retineri atque defendi. Quæ prætereà vt nobiles pleraſq́ue prouincias,ſic florentiſſimum imperij Germanici ſtatum ex priſtina

 ſtina

ſtina illa dignitate deiectum omni impietatis genere de-fœdârunt, pernicioſiſſimè diſtraxerunt, grauiſſimeq́ue dilacerârunt. Quanto autem rectiùs Bauari ſapiunt, quos vicinorum vel lapſus, vel ſtultitia, vel cœcitas, vel detrimentum prudentiores effecit, vt iam ſpecioſo Euangelij noui prętextu, & blandientis Verbi fuco ſe non patiantur illudi, vtq́ue religionis doctrinam non varient, vtpotè qui ſe ad immutabilem Chriſtianæ fidei vnitatem ſemel adſcitos & admiſſos eſſe lœtantur? Proinde vt ſe germanos & legitimos Eccleſiæ ciues præſtare pergant, Apoſtolicum illud depoſitum mordicus retinent, quod primi eorum in Chriſto Patres & Apoſtolici viri iaminde ab initio Germanis concrediderunt, ipſisq́ue veluti per manus traditum reliquerunt. Iis ducibus, ijs paſtoribus doctoribusq́ue contenti, Euangelij noui miniſtros nec requirunt, nec probant, ſed in illa puri puti Euangelij prædicatione acquieſcũt, quam poſt Apoſtolos tradiderunt Lucius, Rupertus, Virgilius, Erardus, VVolfgangus, VVilibaldus, Corbinianus alijq́ue id genus Euangelicæ ſimul & Catholicæ pietatis aſſertores omni exceptione maiores, qui, vt tota prædicat Eccleſia, vitæ ſanctimonia non minùs quàm Euangelij ſyncerè prædicati ſucceſſu, frequenter & miraculorum gloria commendati, iam olim apud Bauaros inſigniter claruerunt. Errant ſanè qui putant, Bauaros in Apoſtolicis literis tam infœliciter eſſe verſatos, vt neſciant ad ſe quoque pertinere, quod gentium Doctor in fide & veritate Paulus tàm ſeriò quàm neceſſariò ſanxit: SI QVIS vobis euangelizauerit præter id quod accepiſtis, Anathema ſit. Qui Apoſtolicus Canon quantúmuis variè à multis hodie arripiatur atque dilaceretur, tamen ſi Athanaſio Magno & Vincentio Lirinenſi fidem habemus, ab illis quidem propriè obſeruatur, qui Apoſtolicæ tùm doctrinæ, tùm traditionis lineæ diligenter inſiſtunt, & nec religionis & doctrinæ nouæ magiſtris, nec ſanctæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ contemptoribus locum vllum reliquum faciunt; quinimò his omnibus cum Paulo perpetuum dicunt Anathema, & in præclara illa Tertul-

liani

liani ſententia conquieſcunt: Regula fidei omninò vna eſt, ſola immobilis & irreformabilis. Cõſeruet in illis hanc gratiam perpetuò Deus, vt auream Antonij Magni ſententiam ſuis infixam animis teneant, qui quum Annos centum & quinque perquàm ſanctè vixiſſet, iamque moriturus velut teſtamentum vellet condere, hoc memorabile dictum inter vltima mandata, ſuis commendauit: CVSTODIENDA eſt pia fides in Chriſtum, & Patrum religioſa traditio, quemadmodùm Athanaſius de hoc viro celeberrimo ſcribit. Tu verò ALBERTE Princeps, prę terquàm quòd pię in Chriſtum fidei, & religioſę Patrum traditionis fidiſſimus ac tenaciſsimus es Cuſtos, quo nomine plurimùm ab exteris quoque commendaris, tanto etiam Catholicę pietatis tuendę ſtudio flagras, vt Ioſiam aliquem aut Theodoſium nobis referre videaris. Ingenti enim cura prudentiaque ſingulari proſpicis, vt profligatis lupis, paſtores idonei paſsim conſtituantur, ſuaque Eccleſię iura bona fide reddantur. Non te ſumptus deterrent, non minę Principum, variaque obiecta pericula remorantur, quò minùs templis Catholicis conſulas, vt diuinus in illis cultus aut inſtauretur, aut confirmetur promoueaturque. Vident ac dolent aduerſarij ſuos ſæpè conatus tuis impediri cõſilijs, & quod ad Catholicum inſtitutum pertinet, authoritate tua proueni atque defendi queruntur. Sic demùm res Prouincię tuę moderaris, vt quamuis inuideant, frendeant ac obſiſtant plurimi, tamen Bauariam cùm alijs præſidijs & ornamentis mirum in modum inſtruas, tùm in Catholicę religionis inſtituto ita confirmes, nulla vt ferè ſit Germanię ditio alia in Orthodoxę fidei profeſsione conſtantior, & quę à nouę iſtius doctrinę fermento atque toxico magis abhorrens & aliena eſſe videatur.

Poſtremò ad præſentem nuncupationem me illud inuitat ac permouet, quod palàm extare cupiam hoc qualecunque teſtimonium veteris obſeruantię ac debitę gratitudinis erga te meę Humaniſsime idem & Benigniſsime Princeps. Memini enim Annum nunc agi vigeſimum ſextum

tum, quum ex vrbe Romana miſſus, in Bauariam egò primùm acceſsi, & Ingolſtadij cœpi ſacras literas profiteri. Ex quo tempore noſtri ordinis homines tuam Patroni ſingularis non exiguam beneuolentiam, paremq; liberalitatem, Monachij præſertim & Ingolſtadij, ſæpenumerò ſunt experti. Quarè illorum & meo nomine teſtatum velim publicè, Societatem hanc omnem amplitudini tuæ, ac eius vniuerſæ ditioni ſic eſſe deuinctam, vt etiamſi in Bauarica vinea plurimùm laboremus, quod quidem facere Chriſto duce conamur, tamen pro ſummis in nos beneficijs tuis iuſtam dignamq; gratiam referre nunquam poſſe videamur. Precamur autem Chriſtum IESVM Dei Patris & MARIÆ Virginis Filium Opt. Max. velit vt ipſe Veſtræ beneficentiæ ampliſsimus eſſe remunerator, & collatam in nos gratiam ſolidis illis compenſare bonis, quæ immortales animos verè locupletant ac beant. Ille idem tuam Celſitudinem diù nobis ac Eccleſię ſoſpitem, pręclaram verò ipſius familiam, omnemq́ue Bauariam in officio Catholicæ religionis conſtantem perpetuò tueatur atque conſeruet. Ingolſtadij anno poſt ſalutiferum partum Virginis ſupra Seſquimilleſimum Septuageſimo ſeptimo.

VNVS DEVS VNA CHRISTI MARIÆ FILII FIDES, IN VNA TANTVM PETRI ECCLESIA RECTE OPERANTES IVSTIFICAT ET SALVAT.

PER MVLIEREM PECCATVM: PER MVLIEREM SALVS INTRAVIT IN MVNDVM. REDEMPTOREM DEVM ET HOMINEM VIRGO MATER HOMINI PEPERISTI.

IN

IN COMMENDATIONEM MARIANI HVIVS OPERIS, CARMEN PHILIPPI MENZELII, MED. DOCTORIS, ET IN ACADEMIA INGOLSTADIANA PROFESSORIS.

HEV fraudes, priſciq́ odium fatale colubri:
Quàm non ille ſuas vafer obliuiſcitur artes,
Huc, atque huc ſæuo peſſumdata colla rotatu
Contorquens: vaniſq́ ferox inſibilat iris
Reginam contra ſuperûm, Matremq́ Tonantis:
At (recolo) Pater ipſe, nouum dum conderet orbem,
Multa minans, inimicitias ſine fine gerendas
Cum Serpente tibi poſuit, docuitq́ futurum,
O mulier, damnatus humo, & protritus vt idem
Ille tuæ inſidias calci meditetur inanes.
Hæc ea nimirùm rabies, quæ perfurit vſque
Aſſultans, & membra ſui ciet omnia regni,
Si MARIANVS honos, ſi fulgens clarior aſtris
Gloria, fors aliquam poſſet trahere obruta labem.
Et vetus hoc illi ſumma cum Virgine bellum
Eſt equidem, ducibus variis ac milite multo
Pugnatum: ſua cuiq́ duci prouincia ceſſit
Debellanda, inter MARIANÆ illuſtria famæ
Tot monumenta. Fuit, ſumptis temerarius armis
Illæſum partu qui Virginitatis honorem
Appeteret: fuit & materno ſanguine cretum
Qui nollet ſentire DEVM, contraq́ prophanæ,
Ah demens, hebetem rationis ſtringeret enſem.
Alter, vt vnigenam Matre hac de Virgine CHRISTVM
Non daret eſſe ſatum, velis pugnauit, equiſq́.
Quid reliquos mundi Dominæ tot perſequar hoſtes?
Ecce Gygantæum facinus: quam myſtica Legis
Moſaicæ tranſenna olim, ſub imagine rerum
Multiplici, oſtendit terris, placitamq́ Tonanti

Antè

Antè homines natos, antè aſtra recentia Matrem
Edocuit: quaq́; ipſa, DEO dictante, beatam
Per gentes ſeſe cecinit fore: quamq́; piorum
Omnis vbique cohors, ſeclis ſic omnibus vltrò
Cœlicolas ſuprà reliquos à NVMINE primam
Ritè ſacris coluit precibus, votisq́; vocauit:
Ecce illam (Stygij virus cognoſce Draconis)
Inuoluit probris hodiè gens impia noſtris,
Deiectamq́; alto priſcarum culmine laudum
In numerum redigens, miſeris mortalibus æquat,
Et ſolio immenſi deturbare ardet Olympi.
O genus infœlix, nam quis te faſcinat error?
Quæ nouitas maleſuada? Animum depone rebellem
In cœli Dominam: meliora monentibus aures
Tandem aperi: clangente tubâ canit ecce receptu
Nunc iterum Præco ille DEI, quo vindice nuper
Vidiſti Agniferum ripa in Iordanide Vatem
Syluarum aſſertum latebris, vitaq́; ſeuera.
Ille inter medias acies, inſtructaq́; Patrum
Agmina Sanctorum cœleſtis robore Verbi,
Fulminat ore ſacro, & MARIANOS impiger hoſtes
Futilibus reuocans nullam ſpem ponere in armis
Hortatur. Videas illius ab ore loquentis
Diuinas exire faces, mox plumbea tela
Ad terram fluere, & cinerem conſidere in atrum,
Solis vt à facie nix irradiata liqueſcit.
Viuat honos igitur MARIÆ: MARIAM arduus æther
Ingeminet: MARIAM tellus, pelagiq́; profunda
Dempto fine ſonent: MARIAM matremq́; Salutis
Patronamq́; cliens, animi nunc æquior, Orbis
Antiqua virtute colat, ſolennibus aris
Imponens meritas gratanti pectore laudes.

DEO OPT. MAGNAEQVE MATRI
VIRGINI LAVS ET GRATIA-
RVM ACTIO INFINITA.

AD MARIAM DEIPARAM

ἑξάστιχον Magni Theologi GREGORII NAZIANZENI ante Annos 1200. conſcriptum.

Χαῖρ' ὦ κόρη πάγχαρτε, μῆτηρ παρθένε,
κάλλιστα πασῶν παρθένων ὑπερτάτη,
οὐρανιώνων ταγμάτων ὑπερτέρα,
Δέσποινα, παντάνασσα, χάρμα τοῦ γένους,
ἀεὶ ποτ' εὖ φρονοῦσα τυγχάνοις γένει,
κἀμοὶ μεγίστη πανταχοῦ σωτηρία. Hoc eſt:

AVE parens, Virgoq́ plena gratia,
Tu virginum longè omnium pulcherrima,
Exercituq́ cœlitum potentior,
Domina, omnium Regina, Mundi gaudium,
Noſtrum genus benigna ſemper aſpicis;
Mihiq́ opem Tu fers vbique maximam.

IN LIBRVM SECVNDVM DE CORRVPTELIS VERBI DEI, QVI CIRCA VIRGINEM DEIPARAM VERSATVR, AD Lectorem Præfatio.

SVPERIORE libro expoſuimus, Chriſtiane Lector, quo nos conſilio permoti, nouum hoc lateq́ patens, & arduum ſanè de corruptelis verbi Dei argumentum aggredi voluerimus, & ſimul indicauimus, quò demum progreſſa ſit multorum verbum Dei nunc corrumpentium effrænata quadam audacia: eò certè, vt primum, & ſummum ſacroſanctæ fidei noſtræ de Deo, diuinisq́ perſonis myſterium, quod adorandum magis quàm diſcutiendum erat, apertè conuellatur, ac ſacrilegè oppugnetur. Sed & vana illorum ſtudia, multiplicesq́ fraudes deteximus, qui ſpecioſo verbi Dei prætextu falſas tegunt opiniones, tetras fouent hæreſes, ac exitiales planè ſectas, ſi antehac vnquam, nunc ſumma quidem contentione in Europa excitant, propagant, atq́ tuentur. Semper autem id vſitatum fuiſſe conſtat, vt malè ſani, vel ſuperbi Circa Dei verbum maximi ſemper abuſus extitere. *homines magnas in Eccleſia turbas hac de cauſa concitarent, quòd ex diuinis literis vtcunque detortis noua ſenſa elicerent, atq́ conflarent, Dei verbum audacter iactarent, ad illud omnes prouocarent, in illo diſputandi fiduciam extremam ponerent, illius deniq́ tractandi, & interpretandi ſummam ſibi ſumerent, & aliis adimerent authoritatē. Proinde quod iam olim vir verè Apoſtolicus dixit Ignatius, id nos etiam iure ob vigentes hodie, lateq́ graſſantes corruptorum verbi Dei familias vſurpare poſ-*
In epiſt. ad Philippenſ. *ſe videmur: FVGITE vt filij Lucis, & veritatis, diuiſionem* Vitandæ nunc maximè corruptelæ verbi Dei. *vnitatis, & prauam doctrinam hæreticorum, à quibus pollutio in omnem terram egreſſa eſt. Multi enim lupi pellibus ouium induti, in Dei ſtadio currentes, eosq́ pernicioſis voluptatibus illectos captiuos comprehendunt. Neque diſſimilis, ſed ardentis*
In epiſt. ad Pamachiū & Oceanū. *quoq́ Zeli plena eſt illa Hieronymi commonitio: CAVE Lector ne legas, fuge viperam: aut ſi legere volueris, ſcito à malis hominibus, & hæreticis eſſe corrupta. Atque hæc ego de illis maximè*

corruptelis dixerim, quas libri nouatorum, præſertim in regionibus Septentrionalibus paßim habent inſperſas, quasq́ vulgus nunc hominum nouandæ religionis ſtudio vehemēter incenſum, propenſißimè conſectatur. Etenim vt aduerſarij quoq́ fatentur, & inprimis Oecolampadius pronunciat: Nullę perſecutiones tam ſunt damnoſę, ſicut ſcripturarum adulteratio. *Tùm ſectariorum caput Lutherus affirmat, ſcripturam ſanctam hæreticorum eſſe librum, quo illi maximè quidem nituntur, imò & abutuntur:* Nulla enim vnquam, *inquit,* hæreſis tam mala aut rudis fuit, quæ ſe ſcriptura iuuare, aut defendere noluerit. *Valeant igitur Gnoſtici noſtri adeò impudentes, vt cùm in verbo Dei maximè inter ſe ipſi diſſentiant, ac more Cyclopum digladientur, tamen eius poſſeßionem ſibi ſolis propemodum arrogent, ac de ſenſu illius germano, nunc primùm ſibi ſuisq́ patefacto, vanißimè glorientur. Atqui nullum ſcelus magis deteſtandum, nullum toxicum ad Eccleſiæ vnitatem ſcindendam, omnemq́ atheiſmum inuehendum præſentius, & ad perniciem publicam alendam vehementius, quàm Dei verbum adulterare, & è ſuo priuatoq́ hominum ſenſu magis quàm ex Eccleſiæ iudicio libros Propheticos & Apoſtolicos interpretari.*

Nulla peſtis nocentior Dei verbo corrupto.

Scriptura eſt Luthero liber hæreticorum.

In cōment. Eſai. ca. 22.

In poſtilla circa Euan. Dominicæ 8 poſt Trinit.

Quoniam verò à Ioanne Baptiſta Domini præcurſore, noſtriq́ operis veluti prodromo rem omnē ſumus exorſi, & Euangelicam de illo hiſtoriam, in qua mirificè noſtri falluntur & fallunt ſectarij, vtcunque vindicauimus, conſequens eſſe putamus, vt à Ioanne porrò ad Mariam, id eſt, à probatißimo viro ad ſanctißimam Virginem, Lucæ ordinem inſequentes, ſtylum animumq́, Chriſto propitio, cōuertamus. Etenim his duabus Euangelij perſonis inter ſanctos Dei omnes (Chriſtū Ieſum, qui etiam ſanctus Dei dictus eſt, ſemp̄ excipimus) nihil omninò ſublimius, nihil illuſtrius atq́ venerabilius habet ac obſeruat religio Chriſtiana. Sed & Maria eſt, ad cuius vocem Ioannes in matris adhuc aluo concluſus diuinam ſenſit virtutem, vt hinc exiliat geſtiatq́ lætitia, ſicut ex Lucæ verbis [a] *Origenes Chriſtianorum philoſophiæ ſuo quidem tempore princeps (ſic enim à* [b] *Gregorio Nyſſeno dicitur) & Nazianzeni frater* [c] *Cæſarius comprobant. Ac Mariæ quidem adſcribit* [d] *Ambroſius, quòd non ſolùm*

incompa-

Tractationem de Maria & Ioanne non perperā cohærere.

Pſalm. 4. & 15. Daniel. 9. Luc. 4.

a Homil. 7. in Luc. & Tom. 9. in Ioan.

b In ora. de vita Gregorij miraculorum opificis.

c l. 3. dial.

d Li. de inſtit. virginis cap. 7.

incomparabilem virginitatis gratiam in ſe reſeruarit, ſed etiam his, quos inuiſeret, integritatis inſigne contulerit, idq́ ſtatim duplici declarat exemplo: Viſitauit Ioannem Baptiſtam, inquit, & in vtero matris priuſquàm naſceretur exultauit infantulus, obſecutus antequàm genitus. Nec immeritò integer corpore, quem in tribus menſibus oleo quodam ſuæ præſentiæ & integritatis vnguento Domini mater exercuit: eademq́ poſtea Ioanni Euangeliſtæ eſt tradita, coniugium neſcienti. Vnde non miror, præ cæteris locutum myſteria diuina, cui praſtò erat AVLA cœleſtium ſacramentorum.] *Vbi non obſcurè docet Ambroſius, vtrique Ioanni, Baptiſtæ nimirum & Euangeliſtæ, quorum laus eſt in Euangelio, Mariam plurimùm profuiſſe: illi quidem, vt & corporis caſtimoniam & mentis innocentiam perpetuam conſequeretur: huic verò, vt præ cæteris diuina myſteria diſceret ac doceret. Adiungit hoc etiam de Ioanne Baptiſta: Nam ſi primo ingreſſu tantus profectus extitit, vt ad ſalutationem Mariæ exultaret infans in vtero, & repleretur Spiritu ſancto mater infantis, & quantum putamus, vſu tanti temporis (quum tribus nempè menſibus apud Ioannis parentes diuerſaretur) ſancta Mariæ addidiſſe præſentiam?*] *Quæ Ambroſij ſententia, ni planè fallor, ex Origene deſumpta eſt, ad hunc modum ratiocinante: Si mater Domini cùm primùm Zachariæ domum acceſſit, ſuamq́ cognatam ſalutauit, tantam infanti Ioanni & eius parenti gratiam attulit, vt & ille in matris vtero lætus exiliret, & hæc Spiritu ſancto repleta, prophetiæ donum conſequeretur, quanto maior & copioſior vtrique profectus acceſſit, Deipara tribus adhuc menſibus in eiſdem ædibus perſeuerante? Sed & alij Patres in eundem ſenſum ſæpè loquuntur: Ioannes ad introitum Mariæ exultauit & luſit, vt* [a] *Hieronymus. Salutatio ſanctæ virginis Mariæ Ieſum ferentis in vtero Ioannem mouit ad Prophetiam, ſicut* [b] *Cyrillus. Nondum natus Ioannes in vtero Elizabeth ad Mariæ ſalutationem eſt prophetica exultatione commotus, quemadmodum* [c] *Leo magnus affirmat. Tùm* [d] *Bernardus Mariam eſſe dicit, cuius ſalutationis vox & ipſos exultare facit in gaudio, quos materna adhuc viſcera claudunt: quum Ioannis paruuli necdum nati anima liqueſacta ſit, vt Maria*

Maria quantū vtrique Ioanni Baptiſtę & Euangeliſtæ contulerit.

Ioannem nondum natum ob Mariam in matris vtero exultaſſe.

Homil. 9. in Luc.

a In epiſt. ad lætam de inſtit. filiæ.

b De recta fide ad reginas.

c Ser. 5. de Epiphania.

d Ser. 1. de aſſumptio. Mariæ.

locuta eſt. Ac plura quidē id genus de Mariæ virtute à Patribus decãtata poſſent adferri, ne quis nouum & abſurdum eſſe putet, quod ſingularem eximiamq́; Mariæ virtutem ac beneficentiam, quæ ad mortales iuuandos diuinitus illi communicata, multisq́; ſæpè comperta eſt, etiam nunc orthodoxi libenter agnoſcunt, & gratis animis prædicant, ſicuti nos pluribus alibi comprobamus.

Sed enim quo maior veterum conſenſus, quo conſtantior piorum vſus ad hanc ſacroſanctam Virginem celebrandam conſpirat, quæ nec ſatis quidem vnquam extolli, & pro dignitate honorari queat, eo minus plerique (non de Iudæis & Turcis, ſed de Chriſtianis loquor) eidem nunc tribuunt, imò verò eius laudibus & excellentiæ plùs in dies adimere moliuntur. Hinc illæ ſiue ſententiæ, ſiue voces impuræ, quas nouus ſectariorum ſpiritus eructare, nec ſine multorum offenſione clàm & palàm pergit effundere: Quid eſt Maria? Chriſti mater, inquiunt. Nam Dei matrem ſiue Deiparam appellare hodie non paucis, ſicut olim Neſtorianis, minus lubet. Et virginem hanc eſſe fatentur, ſed perpetuā virginem ægrè cum orthoxoxis agnoſcunt. Eſt illis virgo deſponſata viro, ſed eadem à religione voti de integro cælibatu ſeruando aliena. Eſt gratioſa & gratificata, nam gratia plenam, vt nobiſcum vetus legit Eccleſia, piget ac pudet illos dicere. Eſt benedicta inter omnes mulieres, non autem coram Deo, vt ipſi ſomniant. Eſt ſancta, ſed interim, vt adiiciunt, non perfecta, neq́; ſic à peccato libera, quin ſuas etiam retineat imbecillitates. Beata illa quidem quæ credidit: ſed ſola fide, non operibus ac meritis, ſicut ipſi contendunt iuſtitiæ ac beatitudinis aliquam laudem adepta. Quanquàm nec fidem illi permittunt integram, quia in verbo Dei hæſitantem, in fide infirmam, & humana potius quàm diuina ſapientia nitentem: ac ſeuerè quidem à Chriſto aliquoties obiurgatam & publica reprehenſione dignam audent fingere: quam præterea in peccato cum prima peccatrice Eua componere non verentur. Eſt illis ancilla humilis, hoc eſt, vt interpretantur, vilis, obſcura, contempta, miſera & apud vulgus abiecta. Eſt virgo magnificè ab Angelo ſalutata, à nullis autem vt putant, nunc iterum ſalutanda mortalibus, niſi fruſtra illi laborare contendant. Ad hæc quoniam Maria illis creatura eſt

Marię dignitatem & excellētiā ſectarij hodie multis modis obſcurāt & deprauant.

Chriſti

Chriſti egens gratia, eiusq́; redempta ſanguine, id quod nemo pius ignorat, illam poſt Chriſtum inuocare nefariũ & idololatricum cenſent. Diuinitus quidem ornata & honorata Virgo, ſed iuxta horum opinionem aliis in cœlo beatis æquanda, non præferenda, vtpote cui præcellens gloria & prærogatiua inter cœlites nulla conueniat: imò quæ aliis etiam in hac vita credentibus exæquanda ſit. Demum quæ mirifica fecerit in Maria Deus, iubent conſiderare: perſonam verò ipſam Deiparæ ſic honorare docēt, vt vilitatem eius & abiectionem intueamur. Prætermitto alios id genus complures cauillos, imò & execrabiles vel nugas, vel hæreſes ab Eccleſiæ Spiritu atq; conſenſu tam alienas, quàm hodie ſectariis vſitatas atq; familiares, huc inprimis contendente Satana, vt Virgo incomparabilis ipſisq́; Angelis admirabilis, vel inuito Chriſto, & Eccleſia vniuerſa contradicente, in ordinem redigatur, ſuaq́; præſtantia & amplitudine, quæ cæteris præſtat iuſtis ac beatis omnibus, immaniter ſpolietur.

Verùm hæc paulò luculentiora reddentur, ſi teſtimonia quædam ex nouis petita ſcriptoribus repetamus, quorum de Maria iudicandi docendiq́; ſupercilium, petulantia & impudentia tanta eſt, vt eam pij, ſapientes & docti, ſiue legant, ſiue audiant, (Nouatorum verba & ſententiæ aduerſus Deiparam virginem.)
(In harm. circa 1. c. Luc.) *non poßint non horrere, ſimul & cum ſtomacho deteſtari. Caluinus quidem non magnoperè laborandum cenſet, vt Mariam ab omni purgemus vitio non ſolùm originali, verùm etiam, vt in ſcholis vocant, actuali, quod ab hominis voluntate procedit, quicquid demùm Auguſtinus & alij veteres in contrarium tradant.*
(In explicat. 12. c. Matt.) *Notat & Loßius, in hac Virgine, reliquias manſiſſe peccati:*
(In tractat. 2. c. Euang. Ioan.) *Sicut Brentius quoque confirmat, humani nihil à Maria fuiſſe alienum, ſed eam publico humani generis iudicio contineri, quo peccato & iniuſtitiæ omnes ſubiiciuntur. Sic ergo peccatricem Domini matrem facit Brentius, imò etiam ad marginem luculenter adſcribit, ne Lector ſcilicet hoc tantum ignoret myſterium, quòd ſpiritus non bonus nouis iſtiuſmodi doctoribus patefecit. Niſi fortaßis adeò delirauit Brentius, vt cenſuerit, Mariam peccatricem dici ad illius exemplum mulieris; de qua ſcri-*
(Luc. 7.) *pſit Lucas,* καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλὸς. *id eſt: Et ecce mulier in ciuitate, quæ erat peccatrix, ſiue quæ fuerat peccatrix, ob*

notam

notam videlicet vitæ turpitudinem, quæ perſonam vulgo infamem ac bonis inuiſam reddiderat. Quid porrò magiſter ſectariorum Lutherus? non ſe continet homo mirabiliter ſtomachoſus, quin animi ſui impietatem inſignem hac etiam blaſphema voce teſtetur: Tam nos ſancti ſumus atque Maria, & alij diui quantumuis magni, ſi modò in Chriſtum credamus. *O inſanum caput, cuius opinione citra exceptionem tam ſancti ſunt noui Euangelici, quamlibet ſectam amplectãtur, modo in Chriſtum credant, quàm Dei ſpiritu pleni, ampliſſimiq́ virtutibus exornati Apoſtoli, & in his Virgo puriſſima beatiſſimaq́. Quibus hoc etiam Lutherus adiungit, maiore quidem gratia exuperaſſe Mariam, quòd Deipara fuerit, quandoquidem non omnes Dei parentes eſſe poſſimus: cæterùm in aliis illã à nobis nihil diſcrepare. Quid verò indignius, quid abiectius de Virgine tanta iactaret os impudens, & Spiritui ſancto reclamans, qui tot veteris ac noui teſtamenti præconiis Mariam ornauit ac defendit, ſanctiſque aliis cuiuſcunque illi ſint ordinis, longè præſtantiorem oſtendit, ſicut & Patres, vt poſtea conuincemus, magno conſenſu clariſſimè docent. Ac iterum Lutherus credentes omnes cum Maria confert, & præſertim quantum ad precandi iuuandique vim attinet, parem illis omnibus facultatem & poteſtatem aſſignat:* Si credis, *inquit,* Chriſtum æquè in te ac Maria habitare, non minus tibi quàm illi procliue eſt, vt me adiuues. *Quæ autem paradoxa dici & cenſeri vnquam poſſunt, ſi hæc non ſunt, quæ lectiſſimam Dei matrem ex ſublimi & præcellenti loco detrudunt, ac tantum non in extremam claſſem, quam vel infimi Chriſtiani tenent, coniicient, omnemq́ gratiæ ac gloriæ in cœlis prærogatiuam illi adimunt, quæ nec primam ſimilem viſa eſt, nec habere ſequentem? Eſtq́ tam vehemens nonnunquam & acerbus idem Lutherus, vt ſiquis cum Eccleſia Virginem ſacratiſſimam inuocet, hunc ille pro impio apertè damnet, talemq́ ducat, qui Mariã contumeliis afficiat, & ex illa idolum extruat, dignus etiam, cui execrandum idololatriæ crimen inuratur. Nos autem, qui per Dei gratiam, Catholici ſumus, neque cum cæcis Ethnicis, Deos impios colentibus, neq́ cum fanaticis hæreticis idola ſua,*

id eſt,

Ibidem.

In minore Poſtilla circa Euangel. de die viſitat. Mariæ. Et rurſus de illius natiuit.

Qui hodie à Chriſtianis maximè cenſendi idololatræ.

id eſt, falſa dogmata mordicus tuentibus, commune quicquam habemus, quin potius, vt omnem idololatriæ notam & ſpeciem effugiamus, nullius hominis verbum, etiamſi tertius vel quartus Elias dicatur, pro Dei Verbo recipimus & adoramus: in illius autem Eccleſiæ iudicio acquieſcimus, cui non obedire, ſit reuera ſe idololatriæ ſcelere obſtringere, ſi ex Dei verbo iudicandũ eſt.

1. Reg. 15.

a In maiore poſtilla circa Euang. Dominicæ tertiæ, ab Epiphan.

Eodem furore percitus[a] *Lutherus, vt probra probris cumulet, Mariam erráſſe & ignoráſſe Chriſtum fingit, quæ præterea in fide nutarit, præſertim quando tribus diebus filium amiſerat, ac minorem quoque fidem habuerit, atque Centurio à Chriſto laudatus.* Et Maria Virgo Deipara, *inquit*, eo vſque errauit, vt neſciret, vbi Chriſtus quærendus. *Sed &*

b In cap. 4. ad Galat.

[b] *Paulo Apoſtolo audet attribuere, quòd hanc Virginem & filij Dei matrem mulierem per contumeliam vocet. Quæ mihi ſanè tam arroganter ac ſuperbè dicta videntur, vt ſuſpicer hunc hominem plura & maiora fortaſſe de ſeipſo, quàm de matre Domini ſentire, alioſq; iudicare voluiſſe, præſertim quum in laudandæ fidei parte officioq; ponat, ſi quiſquam ſe Sanctis vel maximis exæquare conetur.*

In poſtilla circa Euág. Dominicæ primæ Aduentus.

At quis demum pius ob has aliaſq; plures iſtorum contumelias tam impurè putideq; profuſas non meritò ſtomachetur? quis non tantæ maledicentiæ pertæſus, cum Ambroſio ſimul exclamet:

In Epiſt. ad Bonoſum.

CLAVDAT ora ſua perfidia, & obmuteſcat, ne matrem Domini aliquo audeat maculare conuitio. Sed præter hæc omnia pulchrè ſcilicet monet Lutherus, haud ita multùm referre, licet nihil prorſus honoris Virgini matri deferamus, adeoq;, ſi eius nobis ne in mentem quidem veniat vnquam. Vbi certè infernalis beſtiæ aperta ſe produnt cornua, ne amplius dubitemus, quid mille artifex & infenſus ille Satanas in ſuis electis organis moliatur.

Perſectarios laborat Satã Mariæ nomen & honorem obliterare.

Huc enim planè contendit verſutiſſimus inſidiator, vt ſacroſanctæ Virginis, quæ maximam ipſius regno cladem inuexit, nec honos neque memoria in Eccleſia celebretur, ſed perpetuæ potius obliuionis tenebris inuoluatur, vtque ſi fieri poſſit, gratioſum Mariæ nomẽ tum in Apoſtolico Symbolo, tum in ſacro Euangelio penitus tandem expungatur. Sed enim nullis aut artibus, aut viribus Satanicis, nedum humanis, diuinum decretum poteſt euerti, quo firmiſſimè ſancitum eſt, vt quãdiu vox Euan-

gelij ſonabit, celebris etiã Marię vigeat in orbe memoria, tantiq́ Meßię mater incenſis piorum animis vbiq́ Gentiũ prędicetur.

Lutheri ſectatores quàm indignè de Dñi matre ſcribant & ſentiant.

Iam verò qui ex Lutheri ſchola prodierũt, vt in aliis pleriſque diſſentientes, ita hìc nimium ſibi ſimiles atque concordes, nec minus in exprimendo magiſtri ſpiritu, fideles eße conſueuerunt. Etenim ſingularem quandam contra Virginem matrem amarulentiam & mirabilem acerbitatẽ ſic animis incluſam gerunt, vt ſuum liuorem & latens odium haud obſcurè declarent. Scribit inprimis Bucerus, Euangeliſtas Chriſti, nõ Marię pręcones eſſe, quum tamen res ipſa comprobet, ampliſsimas Marię laudes verbis Euangelicis contineri. Tum Catholicis idem tribuit, quòd Chriſti parentem propter opus carnis, vel ſolùm, vel potiſsimùm magnificent: nimirum, vt hoc ſaltem fuco, immo & ſplendido mendacio, imperitis imponat. Prętereaſummos Marię Virginis veneratores, ſummos eius blaſphematores, qui & Chriſtum ipſum blaſphement, audet contra conſcientiam nuncupare: Tanta enim huius quoq́ Martini eſt virulentia: tam pręceps mordendi carpendiq́ libido, nihil vt penſi habeat, quid non ſolũ huius, ſed & ſuperioris ętatis orthodoxis ad Marię cultum ſanctè conſpirantibus imputet, quos idcirco grauiſsimi ſceleris arguit, quoniam Eunomiani & Vigilantiani eße recuſent. Quàm verò durus & iniquus Loßius? qui Marię amiſſum in itinere illo triduano filiũ requirenti multiplicem culpã, vt ignorantię, negligentię, incurię palàm adſcribit, ac eidem tam ſapiẽti, quàm innocẽti matri carnalem, neſcio quàm, de corporali regno Chriſti imaginationem aſſingit. Porrò autem [a] Ioannes Pomeranus et [b] Georgius Maior, vt omittam alios eiuſdem farinę aſſentiẽtes, matrẽ Domini ſic affectam fuiſſe fabulantur, quòd nõ ſolùm de damno filij duodennis amißi, verùm etiam ob peccatũ corã Deo in conſcientia tunc perpetratum extremis fracta fuerit doloribus, ac tantùm non deſperârit, ſeq́ ipſam Eua, quę peccati & mortis fuit propagatrix, infeliciorem, id eſt, omnium miſerrimam, reputârit: Sed et Antonius Coruinus Mariam non ſolùm filio, ſed etiam fide erga Deum, quum amiſſum filiũ mœſta quęreret, priuatam fuiſſe, dicere non veretur. Etſi verò fatetur Sarcerius, quòd ob perſpicuam Euangelij lucem negare non

In 12. cap. Matth.

In explicat. 2. cap. Luc.

[a] In ca. 44. Prophetæ Hieremiæ.

[b] In Euan. Dominicæ 1. poſt Epiphan.

In tractat. eiuſdem Euang.

In expoſit. 1. cap. Luc.

potuit,

potuit, benedictam illam eſſe inter mulieres, tamē hoc dictum ſic exponit, vt eo ipſo negetur prærogatiua, quòd præ reliquis mulieribus Maria coram Deo ſit benedicta. Quomodo autem benedicta, ſi verum dixit idem Sarcerius, eam veluti non credentem ab Angelo eſſe reprehenſā, & huc Gabrielis verba ſpectare, vt Virgo à rationis argumentis, ab infirmitate, à dubitatione, ignorantia, immò etiam ab infidelitate ad fidem reuocetur? Quibus adhuc alia fœdiora, & auditu magis horrenda ſubiungit, dum vult Mariam ſic à Luca deſcribi, vt typus ſit omnium hominum, qui natura ſe opponunt Verbo Dei, quiq́; rationis, & ſapientiæ humanæ argumentis nituntur, nec in Dei verbo acquieſcunt. Tam iſti modeſtè, tam dextrè et humaniter tuam, ô Christe, matrem tractant, vt nihil propemodum veræ eximiæq́; laudis illi relinquant, ſed probris potius & maledictis puriſſimam & beatiſſimam, quam tu prædicandam & honorandam omnibus propoſuiſti, per licentiam ſummam inceſſant. Nec minus effrænis eſt Iacobi Schenckij petulantia, cuius pudendo teſtimonio Maria non ſolùm corruptam & vitiatam naturam habuit, ſed in ſuis etiā cogitationibus, verbis, vita et conuerſatione dānabilis perſona māſit, mortis et inferni terroribus obnoxia, Deiq́; irā & damnationem æternam in animo ſuo ſentiens, vt propterea verbis Angeli fulcienda fuerit & confirmanda, ne in ſuis angoribus miſera deſperaret. Non repetā id genus plura, quæ alibi ꝓponentur ſimulq́; reiicientur, vtpote non ineptè ſolū ac improbè, verùm etiā maledicè impieq́; profuſa, vt piæ mētes, illa ne audire quidem ſuſtineant, quæ ſuis tamen libris infarciunt, vulgíque mentibus & auribus infundunt ſæpe nouatores. Hos ego non diſſimiles dixerim ſuibus, quæ vt natura ſunt immundæ, ſic etiam gemma precioſa inuenta gruniunt, & lutoſis eam & roſtris & pedibus, ſæpe et ſtercore contaminant: tum quoniam ſtolidum ſimul & ſtupidum eſt hoc animal, ſordibus & volutabro magis, quàm auro & margaritis delectatur.

Maria Sacerio typus eſt impiorum & Dei verbo cōtra dicentium.

In epi. circa Euangelii de Chriſti cōceptione.

Mariam à ſectariis, ſicut margaritum à porcis tractari.

Addam ſolùm de Centuriatoribus, vt vulgato nomine illos appellem, qui non tantùm in Ioannis Baptiſtæ, ſed etiam in Mariæ noſtræ hiſtoria, non tam contexenda, quàm contaminanda ſibi certè nimium permiſerunt, vti ſuis quidem locis planum

Centuriatores Mariæ inprimis infeſti et repugnantes.

num faciemus. Et paſsim ij cenſoriam velut virgulam arrogant ſibi, ac nulli ferè Patrum ac veterum parcunt, qui Mariæ commendationem, innocentiam, perfectionem, excellentiam, inuocationem, cultum, imagines, templa, dies feſtos, miracula ſuis monimentis prodiderunt, ac ratione vlla confirmarunt. Tergiuerſantur in dicto Irenæi, vbi Mariam Euæ ſtatuit aduocatam: ſicut & Gregorium Nazianzenum ſugillant, quòd Mariam à virgine quadam ipſa Cypriani, hoc eſt, Martyrum ætate, inuocatam oſtendat. Ob eandem Deiparæ inuocationem virulentè proſcindunt Athanaſium, Ambroſium, Effrem, Damaſcenum, Germanum, Bedam, Nicenæ Synodi ſecundæ Patres, pluresq́; alios graues ac probatos Doctores & hiſtoriographos Eccleſiæ, quos iſti tantùm non pro idololatris damnãt, quoniam ſanctiſsimam Dei matrem, aut ipſi inuocarunt, aut piam eius inuocationem rectè ab aliis factam ſignificârunt. Non dicã de Camerario, Chitræo, Chemnicio: ſunt enim in eadem naui cum Centuriatoribus, nihil non molientes, vt & Patrum eleuent authoritatem, & Eccleſiæ inuidiam conflent, vbi de Mariæ cultu, & decretis illi iam olim honoribus diſputatur. Verùm difficile non eſt veteres excuſare, quorum laudandam in hac parte pietatem, poſtea tuebimur, quicquid iſti demum tanquam Catharis puriores, & Diuorum irriſores potius, quàm cultores ſuo more oblatrent ac mordeant.

Ioannis vaticiniũ de blaſphemis in Eccleſia ſub mundi finẽ orituris, hodie magis ac magis impletur.
Apoc. 13.

Ex quibus Lector oculatus facilè perſpicit, hoc noſtro quidem vt extremo, ſic etiam infeliciſsimo ſeculo verè cõpleri, quod Ioannes non Propheta minùs, q̃ Apoſtolus et Euangeliſta de antichriſto, eiuſq́; ſodalitio futurum iam olim in Pathmo prædixit: Datũ eſt, ait, ei os loquẽs magna et blaſphemias. Nec multò pòſt: Aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum: blaſphemare nomen eius & tabernaculum eius, & eos, qui in cœlis habitant. Dignus planè locus ſolerti animaduerſione, quoniã præſentis ſeculi mundiq́; ſeneſcentis miſerandum ſtatũ exponit, in quo pſeudoprophetæ valdeq́; impij homines, vt antea nunquã, impunè et publicè in ſummum blaſphemiæ crimen incurrent. Sicut autem de Chriſto multa in ſacris literis dicta legimus, quæ nõ ſolũ ad ipſum caput, verùm ad corpus etiam eius myſticum neceſſariò referuntur: ita

Declaratio prędicti vaticinij.

Ioan-

Ioannes de Antichriſto ſub nomine Beſtiæ diſſerens, ſimul totum eius ſodalitium complectitur, nobiſq́; conſiderandum aptè ppo-nit. Tres ergo blaſphemantium ordines facit, qui cum ſuo capite Antichriſto ſub mundi finem in maximam blaſphemādi licentiā ac rabiem ſe totos petulanter effundent. Alij quippe ſummū Deū diuinamq́; maieſtatem, alij diuinum illud in terris tabernaculū Deiparam Virginem: alij beatos & cœlites cum Chriſto regnan-tes, blaſphemiis afficere minimè verebūtur. Hoc eſt, quod Petrus & Iudas Apoſtoli, quū extremi ſeculi hæreticos & ipſi depingunt atq́; perſtringunt, verbis illis inſinuāt: κυριότητα δὲ ἀθετοῦσιν, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν, *id eſt, Dominationem ſpernunt, & maieſtatem ſiue glorias blaſphemāt. Ac nos quidē priore libro demonſtrauimus, quæ ad noſtri temporis blaſphemos valdeq́; contumelioſos in De-um & Chriſtum eius Doctores cognoſcendos pertinēt, quos pau-cis abhinc annis in Polonia, Pannonia, Germania, Gallia nimis multos vidimus, ac pij meritò deteſtantur. An verò vlla perſo-na diuina, vlla Symboli Apoſtolici pars, vllus ſacræ ſcripturæ li-ber nobis ſupereſt, in quam noui Gygantes impetum non faciāt, ſuaq́; nefanda commenta & blaſphemos errores non congerant? tanta quidem audacia, ira, odio, impudentia inflammati, vt cum cœlo iam ipſo atrox bellum gerere, & quidem ex illis, ne cœ-lum quidem agnoſcere, ſed omninò negare videantur. Mentior equidem, ſi mille ab hinc annis vlla præter noſtram fuit ætas, quæ Ioannem hîc verum fuiſſe vatem certius compererit, pluréſque blaſphemos in diuinam maieſtatem aduerſarios magis ha-buerit exploratos.*

2 Pet. 2. Et in epiſt. Iudæ.

Triplex genus blaſphemantiū.

Qui hac ætate in Deum blaſphemi maximè.

Prædicit Ioannes blaſphemos in Dei tabernaculum.

Nunc ad eos porrò veniamus, qui ex Ioannis teſtimonio ſe in Dei tabernaculum planè blaſphemos oſtendent, vt ne matri parcat Beſtia, quæ ſiue per ſe, ſiue per ſuos ſatellites contra Dei fi-liū, omneſq́; ſanctiſsimæ Trinitatis perſonas plenis blaſphemiæ velis nauigat, adeoq́; furioſè decertat. Mariam verò Dei taber-naculum dici, præter veteres alios [a] Methodius et [b] Athanaſius annotârunt, illóque Dauidis dicto confirmârunt, [c] ſanctificauit tabernaculum ſuum altiſsimus: Nullus enim vnquam aut fuit, aut erit mortalium, qui nomen hoc rectiùs mereatur, præter-quàm illa benedicta & electa præ omnibus Virgo, in qua Ver-

a In hypopante Dñi. b In Euangel. de Deipara. c Pſal. 45.

Mariam eſſe ac dici Dei tabernaculum.

bum

bum noſtro omnium nomine caro factum eſt, ac velut in lectiſſimo tabernaculo multis menſibus lætiſſimè habitauit, & ex quo demùm, velut ſponſus, matris diademate, id eſt, carne virginea coronatus, ad filias Sion, non ſine cordis lætitia proceſſit in orbem. Ac ſuperior quidem ætas multos Mariomaſtigas tulit, qui contra hoc Dei tabernaculum impetum facere, illudq́; blaſphemiæ cœno, ac ſordibus conſpurcare non reformidarunt. Fecit hoc Cherinthus, fecit Hebion, Manichæus, Valentinus, Heluidius, Iouinianus, Neſtorius, vt reliquos id genus Antidicomarianitas poſtea nobis refellẽdos ſilentio prætereamus. At hi blaſphemis linguis, impiíſque calamis nihil aliud profecerunt, niſi quòd Mariæ laudem, & gloriam hac ſua inſectatione vti maiorem, atque illuſtriorem, ita veritatis cauſam longè, quàm anteà confirmatiorem in Eccleſia reddiderint, ac ſibi demùm, ſuisq́; nominibus turpiorem, adeoq́; ineluibilem infamiæ notam conflarint. Cæterùm Ioannes de blaſphemis tabernaculi hoſtibus loquens, in noſtram, & vltimam, fœdiſſimamq́; mundi ætatem, vel maximè reſpicit, quæ complures Mariomaſtigas, ac ſacrorũ omnium impios tum contemptores, tum irriſores, tum inſectatores, velut turmatim irrumpentes, ac impunè graſſantes tulit, ac porro latura eſt. Ex his fuit non ita pridem Lucas Sternbergerus, tanto Mariæ odio flagrãs, vt eam virginitatis gloria, omniq́; honore ſpoliandam putaret, vtpote quam ex Ioſepho cõiuge multos filios peperiſſe, & à reliquis non differre fœminis ſpurciſſimè finxit, ac tradidit. Deinde Martinus Bucerus, Petrus Martyr, aliiq́; plures ſectarij, vt blaſphemiæ laxẽt habenas, in hoc irruunt tabernaculum, multiſq́; illud modis deturpare conantur, ideoque perpetuam Virginem aperto vtero peperiſſe cõtendunt. Quid porrò furioſi Anabaptiſtæ? Summum tabernaculo decus tollũt, quum Mariam Dei matrem eſſe, ex qua ſuam carnem, ſuumq́; ſanguinem Chriſtus aſſumpſerit, veteri Neſtorianorum, imò & Valentinianorum: & Manichæorum blaſphemia turgidi, nequiſſimè inficiãtur. His bonam ſectariorum partem adiungo, qui ex Maria, nullius pretij puellam, vereq́; contẽptam, & cõtemptibilem ancillulã faciunt, ac vulgo ſpectandam pro ſuo ſcilicet candore proponunt: qui præterea illam credẽtibus

Ioan. 1.

Cantic. 3.

Qui olim in Mariam blaſphemi.

Ioannes de vltimus Mariæ hoſtibus hoc loco vaticinatur.

Blaſphemus in Mariam noſtro tempore Lucas Sternbergerus.

In Mariam, qui nunc blaſphemi maximè.

Anabaptiſtarũ in Mariam blaſphemia.

aliis admiſcent, aggregant & exæquant, nullas vt propemodum prærogatiuas tantæ Virgini atq; matri largiri dignentur, quam Patrum authoritas & Eccleſiæ conſenſus ſummo ſemper in pretio habendam, & præ Sanctis in cœlo reliquis colendã eſſe, certiſſimè pronuntiauit. Et dubitamus adhuc, quòd Ioannes de diuini tabernaculi blaſphemis inſectatoribus eſt vaticinatus, id noſtro blaſphemiæ omnis feraci ſeculo vſu veniſſe? quum certatim hoc ipſum tabernaculum variis & horrendis hæreticorum blaſphemiis, quas maiores noſtri pro ſuo ſancto Zelo flammis vltricibus expiaſſent, itentidem afficiatur.

Qui blaſphemæ ſpiritu in Sanctos Dei, iuxta Ioannis vaticinium exagitentur.

Lõgum porrò eſſet de aliis referre ſanctiſſimis viris, vtpote Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, quos in verbo Dei apprimè laudatos, & ad regnum Chriſti cœleſte translatos, mater Eccleſia meritò veneratur, quoſq; ſectarij tam odioſè, tam acerbè perſtringunt ac lacerant, totq; criminibus & conuitiis grauant, vt ſicuti Ioannes fore prædixit, in cœlo habitantes illi, multis etiam & nefandis Beſtiæ blaſphemiis impetantur publiceq; traducantur. Habet enim ſuos vel ſatellites, vel vt Iudas Apoſtolus dixit, illuſores Beſtia per quos ſuã in blaſphemando libidinẽ expleat, et quorũ opera inprimis ad maledicendum & blaſphemandũ gaudet ac ſolet abuti. Quare Caluinum ſubornauit, qui haud ſemel in amicũ Deo chariſſimum, & percelebrem illum credentiũ Patrem Abraham inuehitur, huiuſq; filium Iſaac & nepotẽ Iacob, probatiſſimos nempe Patriarchas, oppidò, q̃ petulanter incuſat.

In cõment. ſup. Geneſ.

Quàm maledicus Caluinus in Patriarchas & Moyſen.

Sed ne Moyſi quidem parcit, licet inter Prophetas ſpectatiſſimo, qui vt Caluinus audet effutire, legẽ Dei imperioſè præſcribit; & præcipiti impetu, quàntum in ſe eſt, externum eius conſiliũ labefactat, ac inconſideratè ſua ipſum iuſtitia exuit. Quid verò Brẽtius de Iob et Hieremia Prophetis eximiè Sãctis in Eccleſia Dei? Hos ille pro blaſphemis inducit & haberi poſtulat, quaſi nõ ſecus ac impij & damnati apud inferos, plenas impatientiæ et blaſphemiæ voces euomuerint. Tum de Iona Propheta cenſet Pomeranus, quòd gratiam inuiderit Niniuitis, quodq; contra Deum & proximum, id eſt, contra omnia Dei præcepta contumaciter peccârit, quũ iam ſaluus, vt ait, ex inferis rediiſſet. Opera verè Niniuitarum, quæ Chriſtus publicè cõmendanda putauit, ac Deus

In Exod. c. 32.

Brentius ex Iob & Hieremia homines blaſphemos facit.

In c. 3. Iob. Et hom. 65. in Lucam Pars. 2.

Pomeranus Ionam Prophetã et Niniuitas flagellat.

In expoſit. Prophetæ Ionæ.

Ibidem. Matth. 12.

b ipſe

ipſe reſpexit grataq́ habuit, ſtulta opera Pomerano dicuntur, quoniam illa Deus ſua lege non requiſiuerit. Ac de Patribus quidem vniuerſis, audi quæſo, quid arrogantiſsimus idem ſimul et & petulantiſsimus homo audeat pronunciare: Noſtri Patres, *inquit*, ſiue Sancti, ſiue non Sancti, nihil moror, excæcati ſunt Mõtanico ſpiritu per traditiones humanas & doctrinas Dæmoniorum in hypocriſi loquentium. *Quid verò iſthuc eſt aliud quæſo, niſi Dei Spiritum in electis ſuis organis Eccleſiaq́ magiſtris habitantem ac loquẽtem vel extinguere, vel blaſphemare, eiuſq́ poſſeſsionem venerandis Patribus ademptam, ſolis arrogare ſectarijs, qui præ omnibus quamlibet ſanctis & probatis Theologis duntaxat & videant & ſapiant?*

Iudicium Pomerani de Patrib⁹ omnibus.

Nunc porrò ad ſacroſanctos Apoſtolos veniamus, quos primos & præcipuos Eccleſiæ ſuæ paſtores & Doctores dedit Deus: Sed neq́ ab horum inſectatione profana & blaſphema nouatorum procacitas ſe puduit ac voluit cõtinere. Ægeranus Paulum Apoſtolum, vas illud electionis, Gentiumq Doctorem ſæpe reprehendit, velut indoctum illum hominem cenſens, qui verbis declamatoriis ad rem non cõgruentibus perperam vtatur, quique ſententias mutilas in medium afferat, ſicut Ioannes Manlius de hoc homine blaſphemo teſtatum reliquit. Anabaptiſtarũ in Gallia Coriphæus fuit Quintinus, tam furioſus atque maledicus, vt ſanctiſsimos Chriſti Apoſtolos per ludibrium appellaret, ac vnumquenq́ illorum aliquo notaret ſcommate. Paulum igitur Picardico ſuo ſermone vas fractum, Ioannem, iuuenẽ ſtolidulum, Petrum abnegatorem Dei, Matthæum fœneratorem auſus eſt homo impius appellare, id, quod Caluinus etiam ab illo factum eſſe confirmat. O linguam præſcindendã, ô monſtrũ in extremas inſulas deportandum. Verecundum eſt profectò dicere, quæ cum Illyrico Centuriatores de Petro Apoſtolorum principe, eiúsque grauiſsimis lapſibus turpiſsimè ſimul & vaniſsimè fabulantur, ſicut nos alibi commodius repetemus. Nemo præter iſtos, Paulum Apoſtolum ſuggillauit, quòd in Aſia ſupra modũ grauatus de vita deſperârit, quod ob diſſenſionem de Marco incidentem ſeſe in Barnaba collega ſeiungi ſuſtinuerit, quódque vt Iacobo & aliis fratribus gratificaretur, Iudaicas cæremonias non

Sectarij in Chriſti Apoſtolos cõtumelioſi.

Epheſ. 4.

Ægerani aduerſus Paulum ſententia cõtumelioſa.

In locis cõmunibus.

In inſtitut. contra Libertinos.

Quomodo Petrus & Paulus Apoſtoli à Centuriatoribus tractentur.

Cent. 1. lib. 2. cap. 10.

Ibidem. 2. Cor. 1.

Actor. 15.

non contempſerit, ſed eas in templo Hieroſolymis voluerit obſeruare. Actor. 21. *Rurſus eundem Iacobum, neſcio cuius incuſant criminis, quandoquidem Paulo ſuaſit, vt propter Iudæos offenſos in templo ſeſe purificaret. En tibi profanos, ne dicam inſanos & blaſphemos magiſtros, qui quum ſanctos alios de Eccleſia optimè meritos, tum in Apoſtolos Chriſti Spiritu plenos virgam ſibi cẽſoriam ſumunt, ac præclarè ab illis facta tam malignè peruertũt atque conuellunt.*

Verum enimuerò me ipſe comprimam, ne longius in hoc amplo dicendi campo præter inſtitutum excurram, néue infinita ſectariorum maledicta, quibus cœleſtis illius patriæ, ac totius Eccleſiæ lumina horrendis modis obſcurant, eleuant, atque ſubſannant, pergam congerere. Sic enim ipſis lubet os in cœlum (vt dicunt) ponere, cœliteſq́; in ſumma illa & beatiſſima quiete conſtitutos laceſſere. Qui certè, ſi priſcis Gygantibus nõ ſunt immaniores, at certè quidem Momos & Ariſtarchos omnes ſuperare videntur, modo blaſphemam illorum impudentiam & impudẽtem blaſphemiam ritè contempleris. Ex quo fonte manat & illa impuritas, quòd iſti Hagiomachi, vt nouos intrudant atq́; ſubſtituant, veteres pleroſque Sanctos in ſuo expungunt Calendario. Pleroſque Sanctos à nouatoribus reiici & abnegari. *Non agnoſcunt laudatiſſimos homines, quos tot ſeculis veneratur Eccleſia, Chriſtophorum, Georgium, Blaſium, Vrſulã, Barbaram, Katharinam, vt reliquos catalogo Sãctorum iampridem adſcriptos, & ab iſtis velut in rerum natura nunquam extiterint, improbè abnegatos omittam. Viſum eſt autem propoſitum Ioannis locum pluribus explicare,* Apocal. 13. *quòd ad noſtri ſeculi mores, immo furores rectiùs & cognoſcendos, & deplorandos, et deteſtandos non parum valeat, ſi ritè conſideretur.*

Igitur veniam à Lectore precatus, in viam demum redeo, haud ſine animi mœrore cogitãs, quò demum ſectarum colluuies, velut ingẽs cataclyſmus, ab irato Deo nobis immiſſus euaſerit ac exundarit. Eò ſanè, vt qui in Mariam benedictã non peccet, qui ſcandalum in illa non patiatur, qui fidem de illa non parte ſaltem ex aliqua nutantem habeat, rarò aliquis in multis prouinciis, præſertim Aquilonaribus, inueniatur. Maria etiam in petram ſcandali multis hodie poſita videtur. *Chriſtum quidem & Euangelium iactant omnes, ſed de illa quæ Chriſtum nobis edi-*

dit,& Euangelij teſtimonio locupletiſſimo communita eſt, exigua cura, celebris vix mentio, feriæ raræ ſolemnes ſupereſſe videntur: ſed nec amor, nec honor, nec reuerẽtia huic matri debita, niſi fortè apud pauciſſimos, viget. Arbitrãtur autẽ nonnulli, nec omnino fallũtur, Catholicos à ſectariis hoc etiam argumento internoſci, quòd illi quidem Mariæ memoria, veneratione & cultu haud parùm afficiantur: hi verò ab iſto pietatis et officij genere ſint abhorrentes, vt ſi commendationem et honorem ſingularẽ Virginis non apertè cõtemnunt, ac nequiter ſupprimunt, at certè quidẽ ægrè ſuſtineant, ac fermè reſpuãt nauſeabũdi. Qua in re noui Mariomaſtiges, vbicunque demum verſentur, ſuum ingenium produnt ſatis, talesq́ videri poſſunt, vt non ſolùm Turcis immanibus & Iudæis perfidis conferantur, verùm etiam eoſdem apertos & rabidos Chriſtiani nominis hoſtes, ne dicã canes, quodammodò ſuperare videantur. Etſi enim Chriſtianæ profeſſionis titulo gaudeant, & ſe Deiparæ fingant amantes, tamen plus, quã Barbarico ſtudio decretos, ac iam olim ſolemni ritu firmatos honores, qui Mariæ tribuerentur, è Chriſtianis tẽplis exturbant: dies præterea feſtos Virgini matri dicatos abrogant, nec ſolùm in contentionẽ, ſed in riſum etiam & calumniam ea cupidè rapiunt, quæcunq; ad Deiparã cohoneſtandam maiorum pietas introduxit, & Eccleſiæ ſanctæ authoritas cõſtabiliuit. Video interim ac miror, haud ſingulari diuini numinis prouidẽtia iuſtoque iudicio fieri, vt hodie ſectarij vnà cũ Iudæis ac Ethnicis pari propemodum ſtupiditate plectantur, expertesq́ maneant ſanctæ illius cõſolationis, voluptatis, virtutis, omnisq́ ſenſus ſpiritualis, quẽ diuini homines Effrem, Damaſcenus, Illefonſus, Anſelmus, Bernardus, Bernardinus, aliiq́ complures, tum doctrinæ celebritate, tum vitæ ſanctimonia illuſtres, in Maria et per Mariam experti ſunt, neque pauci adhuc pij, qui in vera ſanctorum communione perſiſtunt, diuina gratia mirabiliter experiuntur.

Catholicos à ſectariis etiam in Mariæ veneratione dignoſci.

Multi ex nouatoribus peius, quàm Iudæi & Turcæ de Maria merentur.

Sectarios non maiorem ferè fructum, quàm Iudæos ex Maria referre.

Quanquã non ignoro dolensq́, fateor, hîc à Catholicis quoque peccari, qui tametſi de matre Domini præclarè ſentiant, loquantur & cantent, nihilq́ concedãt Mariomaſtigis: tamẽ aut rarò, aut præpoſterè frigideq́ curãt, quæ ad laudabilem Deiparæ venerationem faciunt: tantum abeſt, vt quod verentur & fingunt

Circa propriũ Mariæ cultum à Catholicis quoq; peccari.

gunt aduerſarij, hic ſint immodici ſtultéque ſuperſtitioſi. Multi ne intelligunt quidem, quo pacto & quo fructu Virginem ſacratiſsimam domi publiceq́; colant ſimul & imitentur. Alij vix perpendunt, ſibique proponunt vnquam, quæ & quanta ſit Mariæ nobilitas, præſtantia, pulchritudo, ſanctitas, bonitas, amabilitas, vt reliquas id genus dotes maximè in illa lucentes, & frequenti ſeriáque conſideratione dignas vltro miſſas faciamus. Neque paucos torpor quidam impedit atq; ſocordia, quò minus per Mariam ad Chriſtum communem Dominum bonorumq́; omnium largitorem aſſurgant, nimirum vt matris adiuti precibus, & exemplis incitati, ſummum Deum ac Dominum familiarius adeant, ardentius ament, perfectius colant, ſtudioſius prædicent, ac firmius amplectantur. Igitur vt ſectarios minimè probamus, vtpote à ſpiritu & diſciplina Eccleſiæ ſanctæ alienos, ita neque Catholicos, qui re bona non benè vtuntur, aut excuſamus, aut defendimus: ſed partim in illis errores, partim in his præſentes abuſus corrigi ex animo deſideramus. Illud verò inprimis curandum erat, quo nihil aut matri gratius, aut nobis vtilius contingere poſſe duco, vt qui ad commune Chriſti regnum, in quo Maria fulget pulcherrimè, ſumus adſciti, cum eadem Dei verbum & audiremus, & cuſtodiremus, eíque verbo conſtanter puro & ſimplici pectore adhæreremus, ſed & Dei legatis miniſtrisq́; promptè obtemperaremus, ac præterea ſi magnis parua componere fas eſt, pro noſtro etiam modulo iuxta ſenſum myſticum nos Chriſti matres quadantenus exhiberemus. Dulciſsima enim et planiſsima Chriſti vox eſt: Mater mea & fratres hi ſunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt. Fac voluntatem Patris, vt Chriſti mater ſis, ait [a] *Ambroſius.* [b] *Petrus verò Damianus in hunc modum: Concepit Maria Chriſtum in matrice carnis: deferimus & nos in viſceribus mẽtis. Reficiebat Maria Chriſtum, quum teneris labris lac exprimeret vberum: reficimus & nos varijs bonorum delitijs operum. At latè patet hic locus, ac rectius alibi excutietur, ne in hac præfatione longius excurramus, & ſepta quod aiunt, cum Lectoris offenſione tranſiliamus.*

Quomodo Maria præcipuè colenda ab orthodoxis.

Etiam Dei matres effici poſſumus & debemus.

a Luca. 11. Luc.
b Ser. 2. de natiuit. Mariæ.

Ad extremum vt noſtri conſilij ac inſtituti rationẽ teneas Lector, atq; hinc rectius de præſenti opere iudices, primo quidẽ libro

Quæ tractandi ratio in præſenti opere obſeruetur.

bro ea complectimur, quę primam Marianę hiſtorię partem ne-
Argumentum primi libri. *ceſſario tangunt: nimirum de tantę Virginis nomine, genere, pa-*
rentibus, conceptu, ortu, annis puellaribus, primisq́ ſtudiis ac to
tius vitę moribus, quantum nos quidem ex veterum ſcriptis po-
Argumentum ſecundi. *tuimus inueſtigare. Secundum librum dedimus Marię virgini-*
tati, quòd ea longam magniq́ momenti tractationem exigat, ſi
prępſertim, quę illi adhęrent alia, ritè conſiderentur. Tertius por
Argumentum tertij. *rò liber Angelicam ſalutationem defendit, ac multos refellit erro*
res, qui in Mariam, Dei & hominis matrem incurrunt. In quar
Argumentum quarti. *to libro certos Euangelij locos, quibus in Marię iniuriam noua-*
tores nunc maximè abutuntur, excutimus atque vindicamus.
Argumentum quinti. *Quintus demum liber de Marię in cęlos tranſitu, ſiue vt nunc*
loquimur, aſſumptione tractat, eumq́ cultum religioſum aſſerit,
quo Deiparam in cęlis modò regnantem proſequitur, & vſque
per ętates omnes proſequuta eſt Eccleſia Dei. Atque hęc de prę-
ſentis operis diſtributione, ac ſingulorum librorum argumento
indicaſſe ſat ſit.

Excuſatio prolixitatis, pręſertim ob citata veterum teſtimonia in hoc opere. *Fatemur interim, multa, & fortaſſe non neceſſaria, vete-*
rum teſtimonia ſæpè nobis cumulari, noſtrumq́ calamũ in Ma-
rię laudẽ aliquando ita procurrere, vt Lectori properanti, prę-
ſertim erudito, ingrati eſſe poßimus. Verum enimuerò hęc quali-
cunque diligentia nulli obeſſe, ac bonis quibuſdam etiam prodeſ-
ſe voluimus, maximè vt veritas in Eccleſia retinenda hoc noſtro
ſtudio illuſtraretur magisq́ confirmaretur. Neque abs re fore pu
tabamus, ſi nos velut infuſis aquis illatum ab hoſtibus incẽdium
reſtingueremus, hoc eſt, ſi ſectariorum Virgini matri libenter
obtrectantium, maledicentiam non bene, at verè tamen dicendo
pro noſtra quidem tenuitate retunderemus. Etenim vt Pſaltes Pſal. 14.
Regius docet, ad pij iuſtiq́ viri partes proprias pertinet, ſanctos
Deumq́ timentes glorificare, & in ſanctis ipſis Deum bonorum Pſal. 150.
authorem agnoſcere & prędicare. Quod ſi de ſancta vlla & illu-
ſtri muliere, de Maria certè dictum & ſcriptum videri debet,
Deus in Maria vel maximè laudari ſe poſtulat. *Mulier timẽs Dominum, ipſa laudabitur. Nuſquam enim tam* Prouer. 13.
glorioſum ac mirabilem in ſuis ſanctis ſe prodidit Deus, quem-
admodum in lectißima & auguſtißima illa Virgine, in qua ve-
lut ornatißima domo ſummus artifex ſummum incepit & ab-

ſolui

ſoluit opificium,illudq́; myſterium ſacroſanctum, vnde ſalus humana dependet, expleuit. Atque vt noſter hic conatus paucos laudatores habeat, extabit tamen aliqua noſtri amoris ac ſtudij reuerentiæq́; in Virginem ſacroſanctam teſtificatio: & quicquid ſuperciliosi aduerſarij iudicent, erit hoc qualecunq; noſtri officij Symbolum, quo fratribus, id eſt, Catholicæ Eccleſiæ ciuibus voluimus gratificari. Sic autem in Maria laudanda verſamur, vt à Patrum veſtigiis volentes nuſquàm diſcedamus, atq; vnà cum illis ducibus teſtatum ſemper eſſe velimus, quicquid in laudem matris à nobis adfertur, ad filiũ quoq; pertinere. Tenemus enim Illefonſi regulam, rati quod ſeruit ancillæ, ad Dominum referri: quod matri impenditur, ad filium redundare: ac demum in regis honorem tranſire, quod in famulatũ Reginæ transfertur. Caterùm ſunt quædã in hoc opere, vt ſic dicam excurſiones ſiue digreſſiones, dum ob argumenti affinitatem quoſdam errores aduerſariorum arripimus, coarguimus, quaſi nõnihil à via deflectentes. Id verò liberius idcircò facimus, quoniam de verbi Dei corruptelis ita ſcribere cœpimus, vt cum Eccleſiæ hoſtibus congrederemur, quorum artes, inſidias & fraudes qualicunq; ratione detegere, ac pro noſtra virili labefactare, vt in ſuperiore, ſic etiam in præſenti opere laboramus.

Quid maximè ſpectatũ ſit in hoc opere ſcribendo.

Mariã ita hoc opere commẽdari, vt Chriſtus etiam glorificetur.

Lib. de virgini. Mariæ ca. 2.

Cur quædam in hoc opere digreſsiones ſubinde fiant.

Poſtremò nos veniã ab omnibus facilè impetraturos confidimus, quod in hiſce libris ab illa tractandi ratione, quã de Ioanne baptiſta ſcribentes obſeruauimus, planè diſcedamus. Etenim bonorum & ſapientum hominum conſilio parendum eſſe putauimus, qui laborem noſtrum in hac editione Lectori commodiorem & ad docendum gratiorem fore monuerunt, ſi opus vtcunq; prolixum in varios libros & crebriores ſectiones, quæ ab aliis capita vocantur, diſtribueretur. Porrò quod ad nouos Centuriatores attinet, horũ verba non cuiq; capiti præfigenda, ſed ſenſum potius alibi repetendum, quàm reliquorum aduerſariorum rationem habendam eſſe iudicarunt. Supereſt vnum à Chriſto Ieſu Dei & Mariæ filio enixè precari, noſtrum vt conatum pro ſumma benignitate ſua fortunet, hoc eſt, vt præſentis operis initiũ fauſtum, ſucceſſum optatum, & euentum proſperum ac fœlicẽ ad ſui ſacroſancti nominis gloriam conferre dignetur. Id verò continget, ſi et ipſe in matre filius, & mater viciſſim in filio legitimè prædicetur.

Excuſatio de mutata ordinis ratione quæ in priore ope obſeruabatur.

Precatio ad Deum.

SEQVEN-

SEQVENTIVM IN HOC LIBRO PRIMO capitum cum ſuis argumentis Index.

I. De MARIÆ typo, nomine & ætiologia, deq; Mariis Euangelicis defenſis.

II. De MARIÆ præſtantia & ſingulari dignitate, quam non modò Patres, ſed etiam ex aduerſariis quidam agnoſcant.

III. De nobili ac Regia Mariæ genealogia, & quomodo circa illam Eccleſiæ hoſtes multis modis impingant.

IIII. De ſpectatiſsimis Mariæ parentibus Ioachim & Anna.

V. De triplici genere quæſtionum, deq; diſcrimine peccatorum, ad quæſtionem difficilem de immaculata conceptione Mariæ rectius intelligendam.

VI. Diſputatio contra eos, qui Salua Eccleſiæ fide immaculatam virginis Mariæ conceptionem oppugnant.

VII. Reſponſio ad Patrum, & præcipuè Bernardi ſententias, quæ cum illibata Virginis conceptione pugnare videntur.

VIII. Puram Mariæ conceptionem à ſectariis indignè conuelli, à Luthero autem & Eraſmo defendi.

IX. Mariam ſanctificatam fuiſſe antequam naſceretur, nec ſolùm ipſi, ſed & Hieremiæ in matris vtero ſanctificationis donum eſſe conceſſum, multisq; modis Mariam ſanctificatam cenſeri.

X. Mariam ob commiſſum actuale peccatum falſò accuſari, quam Patres, & ſcholaſtici Doctores, Auguſtinus verò præſertim, ab omni vitio immunem fuiſſe declarant.

XI. De ſancta Mariæ natiuitate, qua meritò in Eccleſia, die feſto cohoneſtetur.

XII. De Mariæ pueritia & præſentatione ſeu oblatione à parentibus in templo facta.

XIII. De Mariæ ſtudiis, moribus & vita perfecta.

aliis admiſcent, aggregant & exæquant, nullas vt propemodum prærogatiuas tantæ Virgini atq; matri largiri dignentur, quam Patrum authoritas & Eccleſiæ conſenſus ſummo ſemper in pretio habendam, & præ Sanctis in cœlo reliquis colendã eſſe, certiſſimè pronuntiauit. Et dubitamus adhuc, quòd Ioannes de diuini tabernaculi blaſphemis inſectatoribus eſt vaticinatus, id noſtro blaſphemiæ omnis feraci ſeculo vſu veniſſe? quum certatim hoc ipſum tabernaculum variis & horrendis hæreticorum blaſphemiis, quas maiores noſtri pro ſuo ſancto Zelo flammis vltricibus expiaſſent, itentidem afficiatur.

Lõgum porrò eſſet de aliis referre ſanctiſſimis viris, vtpote Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, quos in verbo Dei apprimè laudatos, & ad regnum Chriſti cœleſte translatos, mater Eccleſia meritò veneratur, quoſq; ſectarij tam odioſè, tam acerbè perſtringunt ac lacerant, totq; criminibus & conuitiis grauant, vt ſicuti Ioannes fore prædixit, in cœlo habitantes illi, multis etiam & nefandis Beſtiæ blaſphemiis impetantur publiceq; traducantur. Habet enim ſuos vel ſatellites, vel vt Iudas Apoſtolus dixit, illuſores Beſtiæ, per quos ſuã in blaſphemando libidinẽ expleat, et quorũ opera inprimis ad maledicendum & blaſphemandũ gaudet ac ſolet abuti. Quare Caluinum ſubornauit, qui haud ſemel in amicũ Deo chariſſimum, & percelebrem illum credentiũ Patrem Abraham inuehitur, huiuſq; filium Iſaac & nepotẽ Iacob, probatiſſimos nempe Patriarchas, oppidò, q̃ petulanter incuſat. Sed ne Moyſi quidem parcit, licet inter Prophetas ſpectatiſſimo, qui vt Caluinus audet effutire, legẽ Dei imperioſè præſcribit, & præcipiti impetu, quantum in ſe eſt, æternum eius conſiliũ labefactat, ac inconſideratè ſua ipſum iuſtitia exuit. Quid verò Brẽtius de Iob et Hieremia Prophetis eximiè Sãctis in Eccleſia Dei? Hos ille pro blaſphemis inducit & haberi poſtulat, quaſi nõ ſecus ac impij & damnati apud inferos, plenas impatientiæ et blaſphemiæ voces euomuerint. Tum de Iona Propheta cenſet Pomeranus, quòd gratiam inuiderit Niniuitis, quodq; contra Deum & proximum, id eſt, contra omnia Dei præcepta contumaciter peccârit, quũ iam ſaluus, vt ait, ex inferis rediiſſet. Opera verè Niniuitarum, quæ Chriſtus publicè cõmendanda putauit, ac Deus

Qui blaſphemo ſpiritu in Sanctos [illegible] Ioannis vaticinium exagitentur.

In comment. ſup. Geneſ.

Quàm maledicus Caluinus in Patriarchas & Moyſen.

In Exod. c. 32.

In c. 3. Iob. Et hom. 65. in Lucam Part. 2.

Brentius ex Iob & Hieremia homines blaſphemos facit.

In expoſit. Prophetæ Ionæ.

Pomeranus Ionam Prophetã et Niniuitas flagellat.

Ibidem.

Matth. 12.

ipſe reſpexit grataq́; habuit, ſtulta opera Pomerano dicuntur, quoniam illa Deus ſua lege non requiſiuerit. Ac de Patribus quidem vniuerſis, audi quæſo, quid arrogantiſsimus idem ſimulet & petulantiſsimus homo audeat pronunciare: Noſtri Patres, *inquit*, ſiue Sancti, ſiue non Sancti, nihil moror, excæcati ſunt Mõtanico ſpiritu per traditiones humanas & doctrinas Dæmoniorum in hypocriſi loquentium. *Quid verò iſthuc eſt aliud quæſo, niſi Dei Spiritum in electis ſuis organis Eccleſiæq́; magiſtris habitantem ac loquẽtem vel extinguere, vel blaſphemare, eiuſq́; poſſeſsionem venerandis Patribus ademptam, ſolis arrogare ſectarÿs, qui præ omnibus quamlibet ſanctis & probatis Theologis duntaxat & videant & ſapiant?*

Iudicium Pomerani de Patrib⁹ omnibus.

Nunc porrò ad ſacroſanctos Apoſtolos veniamus, quos primos & præcipuos Eccleſiæ ſuæ paſtores & Doctores dedit Deus: Sed neq; ab horum inſectatione profana & blaſphema nouatorum procacitas ſe puduit ac voluit cõtinere. Ægeranus Paulum Apoſtolum, vas illud electionis, Gentiumq Doctorem ſæpe reprehendit, velut indoctum illum hominem cenſens, qui verbis declamatoriis ad rem non cõgruentibus perperam vtatur, quíque ſententias mutilas in medium afferat, ſicut Ioannes Manlius de hoc homine blaſphemo teſtatum reliquit. Anabaptiſtarũ in Gallia Coriphæus fuit Quintinus, tam furioſus atque maledicus, vt ſanctiſsimos Chriſti Apoſtolos per ludibrium appellaret, ac vnumquenq; illorum aliquo notaret ſcommate. Paulum igitur Picardico ſuo ſermone vas fractum, Ioannem, iuuenẽ ſtolidulum, Petrum abnegatorem Dei, Matthæum fœneratorem auſus eſt homo impius appellare, id, quod Caluinus etiam ab illo factum eſſe confirmat. O linguam præſcindendã, ô monſtrũ in extremas inſulas deportandum. Verecundum eſt profectò dicere, quæ cum Illyrico Centuriatores de Petro Apoſtolorum principe, eiúsque grauiſsimis lapſibus turpiſsimè ſimul & vaniſsimè fabulantur, ſicut nos alibi commodius repetemus. Nemo præter iſtos, Paulum Apoſtolum ſuggillauit, quòd in Aſia ſupra modũ grauatus de vita deſperârit, quod ob diſſenſionem de Marco incidentem ſeſe in Barnaba collega ſeiungi ſuſtinuerit, quódque vt Iacobo & aliis fratribus gratificaretur, Iudaicas caremonias non

Sectarij in Chriſti Apoſtolos cõtumelioſi.

Epheſ.4.

Ægerani aduerſus Paulum ſententia cõtumelioſa.

In locis cõmunibus.

In inſtitut. contra Libertinos.

Quomodo Petrus & Paulus Apoſtoli à Centuriatoribus tractentur.

Cent. 1. lib. 2. cap. 10.

Ibidem 2. Cen. 1.

Actor. 15.

non contempſerit, ſed eas in templo Hieroſolymis voluerit obſer-
Actor. 21. *uare. Rurſus eundem Iacobum, neſcio cuius incuſant criminis,*
quandoquidem Paulo ſuaſit, vt propter Iudæos offenſos in tem-
plo ſeſe purificaret. En tibi profanos, ne dicam inſanos & blaſ-
phemos magiſtros, qui quum ſanctos alios de Eccleſia optimè
meritos, tum in Apoſtolos Chriſti Spiritu plenos virgam ſibi cē-
ſoriam ſumunt, ac præclarè ab illis facta tam malignè peruertūt
atque conuellunt.

Verum enimuerò me ipſe comprimam, ne longius in hoc
amplo dicendi campo præter inſtitutum excurram, néue infini-
ta ſectariorum maledicta, quibus cœleſtis illius patriæ, ac totius
Eccleſiæ lumina horrendis modis obſcurant, eleuant, atque ſub-
ſannant, pergam congerere. Sic enim ipſis lubet os in cœlum (vt
dicunt) ponere, cœliteſq́; in ſumma illa & beatiſſima quiete con-
ſtitutos laceſſere. Qui certè, ſi priſcis Gygantibus nō ſunt imma-
niores, at certè quidem Momos & Ariſtarchos omnes ſuperare
videntur, modo blaſphemam illorum impudentiam & impudē-
tem blaſphemiam ritè contempleris. Ex quo fonte manat & illa
impuritas, quòd iſti Hagiomachi, vt nouos intrudant atq; ſub- Plerosque Sanctos à nouatoribus reiici & abnegari.
ſtituant, veteres pleroſque Sanctos in ſuo expungunt Calenda-
rio. Non agnoſcunt laudatiſſimos homines, quos tot ſeculis ve-
neratur Eccleſia, Chriſtophorum, Georgium, Blaſium, Vrſulā,
Barbaram, Katharinam, vt reliquos catalogo Sāctorum iam-
pridem adſcriptos, & ab iſtis velut in rerum natura nunquam
extiterint, improbè abnegatos omittam. Viſum eſt autem pro-
Apocal. 13. *poſitum Ioannis locum pluribus explicare, quòd ad noſtri ſeculi*
mores, immo furores rectiùs & cognoſcendos, & deplorandos, et
deteſtandos non parum valeat, ſi ritè conſideretur.

Igitur veniam à Lectore precatus, in viam demum redeo,
haud ſine animi mœrore cogitās, quò demum ſectarum colluuies,
velut ingēs cataclyſmus, ab irato Deo nobis immiſſus euaſerit ac
exundarit. Eò ſanè, vt qui in Mariam benedictā non peccet, qui Maria etiam in petram ſcandali multis hodie poſita videtur.
ſcandalum in illa non patiatur, qui fidem de illa non parte ſaltem
ex aliqua nutantem habeat, rarò aliquis in multis prouinciis,
præſertim Aquilonaribus, inueniatur. Chriſtum quidem &
Euangelium iactant omnes, ſed de illa quæ Chriſtum nobis edi-

dit, & Euangelij teſtimonio locupletiſſimo communita eſt, exigua cura, celebris vix mentio, feriæ raræ ſolemnes ſupereſſe videntur: ſed nec amor, nec honor, nec reuerētia huic matri debita, niſi fortè apud paucißimos, viget. Arbitrātur autē nonnulli, nec omnino fallūtur, Catholicos à ſectariis hoc etiam argumento internoſci, quòd illi quidem Mariæ memoria, veneratione & cultu haud parùm afficiantur: hi verò ab iſto pietatis et officij genere ſint abhorrentes, vt ſi commendationem et honorem ſingularē Virginis non apertè cōtemnunt, ac nequiter ſupprimunt, at certè quidē ægrè ſuſtineant, ac fermè reſpuāt nauſeabūdi. Qua in re noui Mariomaſtiges, vbicunque demum verſentur, ſuum ingenium produnt ſatis, talesq́ videri poſſunt, vt non ſolùm Turcis immanibus & Iudæis perfidis conferantur, verùm etiam eoſdem apertos & rabidos Chriſtiani nominis hoſtes, ne dicā canes, quodammodò ſuperare videantur. Etſi enim Chriſtianæ profeßionis titulo gaudeant, & ſe Deiparæ fingant amantes, tamen plus, quā Barbarico ſtudio decretos, ac iam olim ſolemni ritu firmatos honores, qui Mariæ tribuerentur, è Chriſtianis tēplis exturbant: dies præterea feſtos Virgini matri dicatos abrogant, nec ſolùm in contentionē, ſed in riſum etiam & calumniam ea cupidè rapiunt, quæcunq́ ad Deiparā cohoneſtandam maiorum pietas introduxit, & Eccleſiæ ſanctæ authoritas cōſtabiliuit. Video interim ac miror, haud ſingulari diuini numinis prouidētia iuſtoque iudicio fieri, vt hodie ſectarij vnà cū Iudæis ac Ethnicis pari propemodum ſtupiditate plectantur, experteſq́ maneant ſanctæ illius cōſolationis, voluptatis, virtutis, omniſq́ ſenſus ſpiritualis, quē diuini homines Effrem, Damaſcenus, Illefonſus, Anſelmus, Bernardus, Bernardinus, aliiq́ complures, tum doctrinæ celebritate, tum vitæ ſanctimonia illuſtres, in Maria et per Mariam experti ſunt, neque pauci adhuc pij, qui in vera ſanctorum communione perſiſtunt, diuina gratia mirabiliter experiuntur.

Catholicos à ſectariis etiam in Marię veneratione dignoſci.

Multi ex nouatoribus peius, quàm Iudæi & Turcæ de Maria merentur.

Sectarios non maiorem ferè fructum, quàm Iudæos ex Maria referre.

Quanquā non ignoro dolensq́ fateor, hîc à Catholicis quoque peccari, qui tametſi de matre Domini præclarè ſentiant, loquantur & cantent, nihilq́ concedāt Mariomaſtigis: tamē aut raro, aut præpoſterè frigideq́ curāt, quæ ad laudabilem Deiparæ venerationem faciunt: tantum abeſt, vt quod verentur & fingunt

Circa proprium Mariæ cultum à Catholicis quoq; peccari.

gunt aduerſarij, hîc ſint immodici ſtultéque ſuperſtitioſi. Multi ne intelligunt quidem, quo pacto & quo fructu Virginem ſacratiſſimam domi publicéq; colant ſimul & imitentur. Alij vix perpendunt, ſibíque proponunt vnquam, quæ & quanta ſit Mariæ nobilitas, præſtantia, pulchritudo, ſanctitas, bonitas, amabilitas, vt reliquas id genus dotes maximè in illa lucentes, & frequenti ſeriáque conſideratione dignas vltro miſſas faciamus. Neque paucos torpor quidam impedit atq; ſocordia, quò minus per Mariam ad Chriſtum communem Dominum bonorumq́; omnium largitorem aſſurgant, nimirum vt matris adiuti precibus, & exemplis incitati, ſummum Deum ac Dominum familiarius adeant, ardentius ament, perfectius colant, ſtudioſius prædicent, ac firmius amplectantur. Igitur vt ſectarios minimè probamus, vtpote à ſpiritu & diſciplina Eccleſiæ ſanctæ alienos, ita neque Catholicos, qui re bona non benè vtuntur, aut excuſamus, aut defendimus: ſed partim in illis errores, partim in his præſentes abuſus corrigi ex animo deſideramus. Illud verò inprimis curandum erat, quo nihil aut matri gratius, aut nobis vtilius contingere poſſe duco, vt qui ad commune Chriſti regnum, in quo Maria fulget pulcherrimè, ſumus adſciti, cum eadem Dei verbum & audiremus, & cuſtodiremus, eíque verbo conſtanter puro & ſimplici pectore adhæreremus, ſed & Dei legatis miniſtriſq́; promptè obtemperaremus, ac præterea ſi magnis parua componere fas eſt, pro noſtro etiam modulo iuxta ſenſum myſticum nos Chriſti matres quadantenus exhiberemus. Dulciſſima enim et planiſſima Chriſti vox eſt: Mater mea & fratres hi ſunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt. Fac voluntatem Patris, vt Chriſti mater ſis, ait [a] *Ambroſius.* [b] *Petrus verò Damianus in hunc modum: Concepit Maria Chriſtum in matrice carnis: deferimus & nos in viſceribus mētis. Reficiebat Maria Chriſtum, quum teneris labris lac exprimeret vberum: reficimus & nos varijs bonorum delitijs operum. At latè patet hic locus, ac rectius alibi excutietur, ne in hac præfatione longius excurramus, & ſepta quod aiunt, cùm Lectoris offenſione tranſiliamus.*

Quomodo Maria præcipuè colenda ab orthodoxis.

Etiam Dei matres effici poſſumus & debemus.

a In ca. 21. Luc.
b Ser. 2. de natiuit. Mariæ.

Ad extremum vt noſtri conſilij ac inſtituti rationē teneas Lector, atq; hinc rectius de præſenti opere iudices, primo quidē libro

Quę tractandi ratio in præſenti opere obſeruetur.

bro ea complectimur, quæ primam Marianæ hiſtoriæ partem ne-

Argumentum primi libri.

ceſſario tangunt: nimirum de tantæ Virginis nomine, genere, parentibus, conceptu, ortu, annis puellaribus, primisq́ ſtudiis ac totius vitæ moribus, quantum nos quidem ex veterum ſcriptis potuimus inueſtigare.

Argumentum ſecundi.

Secundum librum dedimus Mariæ virginitati, quòd ea longam magniq́ momenti tractationem exigat, ſi præſertim, quæ illi adhærent alia, ritè conſiderentur.

Argumentum tertij.

Tertius porrò liber Angelicam ſalutationem defendit, ac multos refellit errores, qui in Mariam, Dei & hominis matrem incurrunt.

Argumentum quarti.

In quarto libro certos Euangelij locos, quibus in Mariæ iniuriam nouatores nunc maximè abutuntur, excutimus atque vindicamus.

Argumentum quinti.

Quintus demum liber de Mariæ in cœlos tranſitu, ſiue vt nunc loquimur, aſſumptione tractat, eumq́ cultum religioſum aſſerit, quo Deiparam in cœlis modò regnantem proſequitur, & vſque per ætates omnes proſequuta eſt Eccleſia Dei. Atque hæc de præſentis operis diſtributione, ac ſingulorum librorum argumento indicaſſe ſat ſit.

Excuſatio prolixitatis, præſertim ob citata veterum teſtimonia in hoc opere.

Fatemur interim, multa, & fortaſſe non neceſſaria, veterum teſtimonia ſæpè nobis cumulari, noſtrumq́ calamũ in Mariæ laudẽ aliquando ita procurrere, vt Lectori properanti, præſertim erudito, ingrati eſſe poſſimus. Verum enimuerò hac qualicunque diligentia nulli obeſſe, ac bonis quibuſdam etiam prodeſſe voluimus, maximè vt veritas in Eccleſia retinenda hoc noſtro ſtudio illuſtraretur magisq́ confirmaretur. Neque abs re fore putabamus, ſi nos velut infuſis aquis illatum ab hoſtibus incẽdium reſtingueremus, hoc eſt, ſi ſectariorum Virgini matri libenter obtrectantium, maledicentiam non bene, at verè tamen dicendo pro noſtra quidem tenuitate retunderemus. Etenim vt Pſaltes Regius docet, ad pij iuſtiq́ viri partes proprias pertinet, ſanctos Deumq́ timentes glorificare, & in ſanctis ipſis Deum bonorum authorem agnoſcere & prædicare. Quod ſi de ſancta vlla & illuſtri muliere, de Maria certè dictum & ſcriptum videri debet, Mulier timẽs Dominum, ipſa laudabitur. Nuſquam enim tam glorioſum ac mirabilem in ſuis ſanctis ſe prodidit Deus, quemadmodum in lectiſſima & auguſtiſſima illa Virgine, in qua velut ornatiſſima domo ſummus artifex ſummum incepit & abſolui

Pſal. 14.

Pſal. 150.

Prouer. 31.

Deus in Maria vel maximè laudari ſe poſtulat.

ſolui

ſoluit opificium, illudq́ myſterium ſacroſanctum, vnde ſalus humana dependet, expleuit. Atque vt noſter hic conatus paucos laudatores habeat, extabit tamen aliqua noſtri amoris ac ſtudij reuerentiæq́ in Virginem ſacroſanctam teſtificatio: & quicquid ſuperciliosi aduerſarij iudicent, erit hoc qualecunq́ noſtri officij Symbolum, quo fratribus, id eſt, Catholicæ Eccleſiæ ciuibus voluimus gratificari.

Quid maximè ſpectatū ſit in hoc opere ſcribendo.

Sic autem in Maria laudanda verſamur, vt à Patrum veſtigiis volentes nuſquàm diſcedamus, atq́ vnà cum illis ducibus teſtatum ſemper eſſe velimus, quicquid in laudem matris à nobis adfertur, ad filiū quoq́ pertinere.

Mariā ita hoc opere commēdari, vt Chriſtus etiam glorificetur.

Lib. de virgin. Mariæ ca. 2.

Tenemus enim Illefonſi regulam, rati quod ſeruit ancillæ, ad Dominum referri: quod matri impenditur, ad filium redundare: ac demum in regis honorem tranſire, quod in famulatū Reginæ transfertur. Caterùm ſunt quædā in hoc opere, vt ſic dicam excurſiones ſiue digreſſiones, dum ob argumenti affinitatem quoſdam errores aduerſariorum arripimus, coarguimus, quaſi nõnihil à via deflectentes. Id verò liberius idcircò facimus, quoniam de verbi Dei corruptelis ita ſcribere cœpimus, vt cum Eccleſiæ hoſtibus congrederemur, quorum artes, inſidias & fraudes qualicunq́ ratione detegere, ac pro noſtra virili labefactare, vt in ſuperiore, ſic etiam in præſenti opere laboramus.

Cur quædam in hoc opere digreſſiones ſubinde fiant.

Poſtremò nos veniā ab omnibus facilè impetraturos confidimus, quod in hiſce libris ab illa tractandi ratione, quā de Ioanne baptiſta ſcribentes obſeruauimus, planè diſcedamus. Etenim bonorum & ſapientum hominum conſilio parendum eſſe putauimus, qui laborem noſtrum in hac editione Lectori commodiorem & ad docendum gratiorem fore monuerunt, ſi opus vtcunq́ prolixum in varios libros & crebriores ſectiones, quæ ab aliis capita vocantur, diſtribueretur. Porrò quod ad nouos Centuriatores attinet, horū verba non cuiq́ capiti præfigenda, ſed ſenſum potius alibi repetendum, quàm reliquorum aduerſariorum rationem habendam eſſe iudicarunt.

Excuſatio de mutata ordinis ratione, quæ in priore ope obſeruabatur.

Supereſt vnum à Chriſto Ieſu Dei & Mariæ filio enixè precari, noſtrum vt conatum pro ſumma benignitate ſua fortunet, hoc eſt, vt præſentis operis initiū fauſtum, ſucceſſum optatum, & euentum proſperum ac fœlicē ad ſui ſacroſancti nominis gloriam conferre dignetur. Id verò continget, ſi et ipſe in matre filius, & mater viciſſim in filio legitimè prædicetur.

Precatio ad Deum.

SEQVEN-

SEQVENTIVM IN HOC LIBRO PRIMO *capitum cum ſuis argumentis Index.*

I. De MARIÆ typo, nomine & ætiologia, deq́ Mariis Euangelicis defenſis.

II. De MARIÆ præſtantia & ſingulari dignitate, quam non modò Patres, ſed etiam ex aduerſariis quidam agnoſcant.

III. De nobili ac Regia Mariæ genealogia, & quomodo circa illam Eccleſiæ hoſtes multis modis impingant.

IIII. De ſpectatiſsimis Mariæ parentibus Ioachim & Anna.

V. De triplici genere quæſtionum, deq́ diſcrimine peccatorum, ad quæſtionem difficilem de immaculata conceptione Mariæ rectius intelligendam.

VI. Diſputatio contra eos, qui Salua Eccleſiæ fide immaculatam virginis Mariæ conceptionem oppugnant.

VII. Reſponſio ad Patrum, & præcipuè Bernardi ſententias, quæ cum illibata Virginis conceptione pugnare videntur.

VIII. Puram Mariæ conceptionem à ſectariis indignè conuelli, à Luthero autem & Eraſmo defendi.

IX. Mariam ſanctificatam fuiſſe antequam naſceretur, nec ſolùm ipſi, ſed & Hieremiæ in matris vtero ſanctificationis donum eſſe conceſſum, multisq́ modis Mariam ſanctificatam cenſeri.

X. Mariam ob commiſſum actuale peccatum falsò accuſari, quam Patres, & ſcholaſtici Doctores, Auguſtinus verò præſertim, ab omni vitio immunem fuiſſe declarant.

XI. De ſancta Mariæ natiuitate, qua meritò in Eccleſia, die feſto cohoneſtetur.

XII. De Mariæ pueritia & præſentatione ſeu oblatione à parentibus in templo facta.

XIII. De Mariæ ſtudiis, moribus & vita perfecta.

LIBRI PRIMI, MARIÆ ORTVM, PVERITIAM, MORES AC VITAM EXPLICANTIS.

CAPVT PRIMVM.

De MARIÆ typo, nomine & ætiologia, deq́ Mariis Euangelicis.

Primus in totius operis tractationem ingreſſus.

ANTEQVAM ad ſcripturæ ſacræ loca deſcendam, in quibus Mariæ cauſa potiſsimùm nobis defendenda eſt, operæ precinm facturus videor, ſi quædam prolegomena expediuero, vt ſic etiam nonnnllis contentioſis occurram, & ſeqnenti tractationi lucem maiorem adſeram, viamq́ue Lectoribus planiorem ſternam. Nam & ipſa natura rei poſtulat, quum de Maria dicendum ſit, huius nomen, familiam, parentes, ortum, pueritiam, educationem, quoad eius fieri poteſt, primùm oſtendi, ac poſtea de rebus grauioribus ad illam ipſam pertinentibus, è ſanctis diuinæ ſcripturæ fontibus diſputari. Igitur vt rem paulò altius ordiar: Maria nomē Hebræum eſt, & ſanè peruetuſtnm, illi mulieri quondam inditum, quæ multò ante vrbem conditam, & primam Olympiadem, adeóque ante Troiam captam ex Hebræis parentibus Amram & Iochabed nata, puellares tunc annos exceſsit, qnum Hebræa gens ab Ægypriacis indignè tractata, per mare rubrum Deo iubente ac Moyſe duce profugit. Quo tempore mulier eadem percelebris apud ſuos extitit, ſummorum hominum Moyſi & Aaronis germana ſoror, ac nobilis eadem prophetiſſa, nec malè in cantandis Deo laudibus exercitata. Quamobrem quum penes Iſraëlitas præclara ſtaret victoria, & hoſtes Ægyptiaci cum ſuo rege Pharaone maris fluctibus obruti oppreſsique iacerent, illa tympanum arreptum pulſauit, Deóque victori gratias dixit publicè, qui ſua potentia crudeles aduerſariorum copias deleuiſſet: ſimulq́; genti eſt ſuę gratulata, quòd mare rubrum ſicco pede incolumis tranſiiſſet, ac ex miſera ſeruitute ad nouam hanc libertatem fœliciter perueniſſet. Vbi non ſolùm ipſa Deo ſe gratam præbere voluit, ſed fœminis etiam omnibus præeinuit, & ſe quaſi ducem & anteſignanam ad laudes Deo ſummo decantandas egregiè præſtitit, princeps omnium mulierum quæ apud Hebræos erant, inſignis ſapientia, vt Clemens inquit Alexandrinus.

Maria nomen Hebręum & vetuſtum ſorori Moyſi primum inditum.

Vide Euſebium li. 10. de præparat. Euangelica.

Exodi 6. & 15.

Qualis Maria Moyſi ſoror fuerit apud Hebræos.

Lib. 4. Stromatum.

Hac imagine iam tum pręluſit, & pulchrè adumbrauit Deus, venturam aliquando eſſe Mariam alteram virtute præſtantem, & nulli ſecundam, ſed inter mulieres omnes benedictam, adeóque incomparabilem, qnæ prioris huius Mariæ typo ſatisfaceret. Illa Moyſi, hæc Chriſti ſummi verè ſacerdotis & legiſlatoris ſoror, adeóque mater eſt, ſicut & [a] Ambroſius annotauit. Illa propheticnm accepit ſpiritum in veteri lege: hæc noui teſtamenti primam egit prophetiſſam, quæ ante Ioannem etiam, vt [b] Auguſtinus comprobat, diuino afflata ſpiritu, vaticinata eſt. Sed & prophetiſſam dici Mariam [c] Eſaias docet, probat & [d] Baſilius, ac [e] Hieronymus quoque confirmat: imò hanc prophetiſſam prophetarum, & magiſtram magiſtrorum, id eſt, Apoſtolorum [f] Rupertus, & vaticinium prophetarum [g] Hieronymus, non ineleganter appellat. Illa tympano vſa, hymnum piè cantauit, & alias cantare docuit ad prædicandam Dei gratiam, qui ſuum populum in libertatem aſſeruiſſet. Sed quæ vnqnam peritior, & in modulandis Dei laudibus abſolutior hac vna noſtra fuit tympaniſtria? (ſic enim & Auguſtinus illam vocat) præſertim quando poſt inchoatam humani generis liberationem,

Quomodo Moſi ſoror Maria figura fuerit noſtræ Mariæ, & in quibus ambę conueniant.

Maria prophetiſſa celeberrima.

Maria ſingularis tympaniſtria.

a In c. 1. Lu. & epiſt. 81.
b Lib. 7. de ciuit. Dei c. vlt.
c Eſai 8.
d In 1. c. Eſa.
e Lib. de nominibus Hebraicis.
f Lib. 1. de gloria & honore filij hominis, & li. 1. commen. in Cantic.
g In cap. 6. Micheæ.
Serm. 17. de natiuit. domini.

quum promiſſus Emanuel ad Satanæ regnum euertendum iam coràm adeſſet, illa in
Spiritu ſancto exultauit, & gratulabũda ſuauiſsimum Deo canticum in ædibus Zachariæ perſoluit, ac piis demùm omnibus vbique gentium ad finem vſque mundi decantandum reliquit? Illa demùm ſine viro, ſine liberis, hoc eſt, virgo, vt Ambroſius cenſet, deſcribitur, quæ inter fœminas exercitum quoq; fœmineum poſt ſe duxit, illam vtiq; vnam deſignans, ac veteri populo Dei præmonſtrans, quæ mulierum, & maximè virginum omnium princeps eſſe debebat. Ambroſij verba ſi quis requirat, hæc ſunt: Multas fœminas ſcriptura diuina in lucem euexit, palmam tamen publicæ ſalutis, ſolis virginibus dedit. In veteri Teſtamento terra ac mari clauſum Hebræorum populum Virgo per maria pedes duxit. In Euangelio authorem mundi & redemptorem Virgo generauit. Sed & Apponius has duas in virginitate componit, adeóque virginum in veteri ac nouo Teſtamento principes facit, quæ prima inquit, cæperunt ſponſæ Eccleſiæ genas miraudas efficere, integritatem ſeruando. Neque diſſentit ab Apponio Gregorius Nyſſenus, vetuſtior ſanè ac celebrior Theologus, qui hanc ipſam Moyſis ſororem cælibem, adeóque primam virginitate perfunctam videri, & à quibuſdam doctis probari aſſerit, quòd in ſacra hiſtoria matrimonij eius, ac liberorum procreationis nulla fiat mentio, quodque non à marito, ſed à fratre Aarone agnominetur, quando fœminæ caput non frater, ſed vir appellari ſolet. Igitur Deiparam Mariam per eam ipſam & virginem & vatem præſignari colligit. Nunc porrò de ipſo nomine aliquid enucleatius diſſeramus.

Luc. 1.

Publicæ ſalutis palma virginibus data.

In exhorta. ad virgines.

Duę Marię principes virginum veteris & noui Teſtamenti.

Lib. 6. comment. in Cātica.

Lib. de virginit. cap. 6.

Prima virgo Maria Moyſi ſoror.

De nominis Mariæ ætyologia.

In 1. c. Mat.

Sunt hac ætate, qui pro Maria Miriah, & Miriam pet diſſyllabon ſcribunt, ac dici ab omnibus poſtulant. Tum Laurentius Valla notauit, Μαρίαμ eſſe legendum in caſu nominatiuo, vt in m non in a dictio exeat, & eundem ſicut Abraham, in fine accentum habeat, ſitq; nomen indeclinabile, quod Hebraico ſono efferatur. Teneant verò ſuam elocutionem Hebræi: quis enim vetat? ſed eodẽ iure Latini certa ac ſibi propria vtuntur pronunciatione atque phraſi, quam eo firmius retinere conuenit, quo turpius eſt ſemperque fuit, receptum Latinè loquentium, præſertim doctorum hominum vſum ac morem, qui vim legis obtinet, variare atque deſerere. Deinde non ferunt piæ aures ac mentes, vt vocabula in templis & ſcholis trita, veterumq; longęuo vſu corroborata, ob paucos ſciolos & Grammaticos neſcio quos, aboleantur vel immutentur. Omitto quantum ſit vitij atque periculi in hac peregrinitate ſitum, quum prophanæ & horridæ vocum nouitates, quicquid Paulus contradixerit, in Eccleſiam inuehuntur, & vſus loquendi Iudaicus potius renouatur, quàm Chriſtianus confirmatur. Cæterùm quod ad pręſens vocabulum attinet, non hoc nuper apud Latinos natum & inuentum, ſed à Græcis iam olim acceptum eſt, vt ab omnibus genribus Maria dicatur atq; ſcribatur. Nam & peritiſsimi linguarum ſeptuaginta interpretes, qui annis aliquot non paucis Mariæ & Chriſti Filij præceſſerunt ætatem, Mariæ nomen amplexi ſunt, ac veteris inſtrumenti libris inſeruerunt. Quod nomen Græca deinde Eccleſia vſurpauit, & ad Latinos traduxit, quodq; tum Græci, tum Latini Patres magno conſenſu & religioſè ſemper vſurpant. Quare iſtiuſmodi interpretibus, qui nouis ſæpe gaudent inuentis, ac Eccleſiæ dare legem malunt quàm accipere, non tantùm eſt ſanè concedendum, quantum ipſi poſtulant, præſertim vt in illorum gratiam à ſapientiſsimi Regis edicto diſcedamus. Ne tranſgrediatis, inquit, terminos antiquos, quos poſuerunt Patres tui. Quid multis? Prohibet ratio, diſſuadet ęquitas, monet periculum, ne veneranda antiquitate vel contempta, vel neglecta, profanam potius quàm neceſſariam nouationem amplectamur, nouoque loquendi vſu & piorum aures offendamus, & populares animos in Eccleſia perturbemus.

Cauendam eſſe licentiam nouatorum in receptis Eccleſiæ vocabulis immutandis, inſolitoque modo pronunciandis.

1. Timot. 6.

Retinendum eſſe Mariæ nomen citra vllam mutationem.

Prouer. 22.

Iam verò vt ad nominis ætymon veniamus, quid in mentem Victorino Strigelio venerit, ignoro: & mirandum certè puto, quod is Mariæ dictionem gratioſam & inſignem ex Hebræa voce miſeriam ſignificante deducat. Nam tractans idem verba illa in Mariæ cantico, Reſpexit humilitatem ancillę ſuæ, hoc adiicit ſcholion. *Alludit ad nomen ſuum, nam Miriah ſignificat miſeram, id eſt,* Jamer. Vbi Victorinus, vt breuiter dicam, haud bonum & fidum agit ſcholiaſten, nec ſe in Hebręa lingua probè verſatum oſtendit. Etenim ſi Hebræos vel teſtes vel iudices conſulamus, quod illi Miriam vocant etiamſi radices omnes huius vocis Grammatico ſtudio perueſtigemus, cũ miſeria nihil prorſus

Non credẽdum eſſe Victorino in nominis Mariæ ætyologia.

In ſcholiis circa primũ cap. Luc.

commune

Vnde Marię nomē Hebraicum deducatur.

commune habet. Dedncitur autem vel à verbo Matah, qnod rebellionem deſignat, vel à Marar & Iam, quod amarum mare interpretantur, vel à Mon & Iam, Myrrham maris licet appellare, vel à verbo Iarah, quod ſignificat docere vel ptoiicere, vel à Morehiam, quod perinde eſt, ac ſi dicas plnuiam maris temporaneam, vel partim à Mare, quod eſt Syriacum, partim à Iam quod eſt Hebraicum: vnde Domina maris cõſici poteſt, vel demnm à verbo Seir & Iam, quod illuminatricem maris, ant ſicut alij vertunt, ſtellam maris denotat. Proinde vel mediocriter in Hebræis verſatus, inane Victorini figmentum meritò reſpuet, qui primus vt opinor, huius anthor eſt fabulæ, vt ætymon Mariæ

In Poſtilla circa Euan. in feſto annũciat. Mariæ.

ad miſeriam allndere vel pertinere dicatur. Sed neque Luthero fides habenda eſt, qui Mariam Hebraicam vocem id Hebræis ſonare docet, quod apud nos valet aquæ guttula, quæ ſitulæ ant hydriæ adhæret: *Quæ quidem guttula*, inquit, *ſi mari, aut magno fluuio comparatur, nihil quicquam eſt.* Atque hinc nouam ille confingit allegoriam, puſillum Iudæorum credentinm gregem per Mariam adumbrari. Verùm hæc fictitia prorſusq; coacta ſibi Luthetns habeat atque ſeruet. Omitto etiam diſputationem alibi proponendam, de nomine humilitatis, an hoc, ſicut apud Græcos ταπείνωσις, pro miſeria tantùm præſenti loco accipiatur, quaſi Maria de ſe dicere voluerit, Reſpexit miſeriam ancillæ ſuæ, ſicut Victorinus aliiq; nouatores contendnnt. Nunc de Mariæ nomine certamus, de quo Hieronymus, aut potius quem ille Latinè conuertit Philo, Hebraicarum quidem literarum peritiſsimus ita ſcribit: Mariam plærique æſtimant interpretari illuminant me iſti, illuminatrix, vel Zmyrna maris: ſed mihi nequaqnam videtur. Melius autem eſt, vt dicamus ſonare eam ſtellam maris, ſiue amarum mare: ſciendnmq; quod Maria ſermone Syro domina nuncupatur. Qni alibi qnoque monet, Mariam perinde ſonare, ac ſi illuminatam vel illnminatricem vocemus. Alij ſic vertunt, vt exaltatam, doctricem populi ac magiſtram, interprerentur. Pręclara hæc qnidem nomina, quę in matrem Domini pulchrè competunt, nulliqne rectius tribni poſſunt, ſed in quibus explicandis ne ſim longior, nolo immorari. Illnd negari non poteſt, quo tempore Maria nata & educata eſt, Syriaci ſermonis vſum, quem crebrò in Euangelio cernimus, apud Iudæos valde receptum & freqnentem extitiſſe. Quare nihil mirum, nec improbabile videri debet, quod nonnnlli ex lingua Syriaca nomen Mariæ deducant, ac libentius interpretētur, vt pro domina ſcilicet accipiatur. Nam hæc interpretandi ratio ab Hieronymo, vt diximns, demonſtrata, ſed & ab [a] Epiphanio, [b] Chryſologo, [c] Encherio & [d] Damaſceno confirmata eſt, eò qnod verè Maria dicatur & ſit domina, vt alia mulier nulla fuit, nec in perpetuum eſſe poteſt. Damaſceni verba, ſi propriè reddantur, hæc ſnnt: Parit itaq; gratia (id enim Anna Latinè ſonat) dominam. Nam hoc Mariæ nomen denotat. Meritò enim creaturarum omnium declarata eſt domina: quæ illum enixa eſt, per quem condita ſnnt vniuerſa. Tum docet Anſelmus, Mariæ iure quodam competere, vt illam omnis creatura ſummam dominam & dominatricem agnoſcat, ſuſpiciat & honoret. Vbi non abs re fuerit, ſi Epiphanij verba ſubiiciamus: Mariam interpretari ſolemus dominam atque etiam ſpem: peperit enim Dominnm, qui eſt ſpes totius mundi, nempe Chriſtnm. Et paulo poſt: Rnrſum præclaræ puellæ Mariæ beatum nomen, interpretatur illuſtrata, vtpote quæ illuſtrata ſit à filio Dei, & cunctos vſq; ad terminos terræ credentes Trinitati illuminauerit. Sancta enim pnella virgo Maria eſt ſponſa Trinitatis, & Theſaurus diſpenſationis planè arcanus, cui Gabriel inquit, Gratia plena. Sed & Rabbinus Haccados grauiſsimns apud Iudęos doctor ante Chriſtum natum ſcripſit, Meſsiæ matrem abſolute dominam, ac rurſus omnium prophetarum dominam & magiſtrã fore. Neq; fallnntur qui ex vtraq; lingua Syriaca & Hebrea hanc nominis interpretationem adferunt, vt ſicut indicauimns, Mariam maris dominam dici putent. Beda in hunc modũ: Maria Hebraicè ſtella maris, ſyriacè verò domina vocatur: & meritò, qnia & totius mundi Dominũ, & lncẽ ſæculis meruit generare perennem. Ego verò laudandos veteres dixerim, qui Domini matrẽ hoc præclaro epitheto libenter ornârunt, vt eam honoris gratia dominã noſtram ſubinde ſalutarẽt. Et apud Germanos quidem hic loquendi mos perſeuerat, vt vulgò etiam cognomen hoc tritũ ſit, vnſer liebe Fraw / quod perinde eſt, ac ſi noſtrã dilectam dominam dicas. Viſnm eſt enim noſtris maioribns, quam fidem corde conceptam tenebant, eam & lingua pnblicè teſtari, ſuamq; ſimul gratitudinem in honoranda virgine matre ingennè profiteri.

Vt Lutherus Mariæ nomen interpretetur.

De vera nominis Marię ætyologia.

Lib. de nominib. Hebraicis.

Mariam Syriacè dominã dici.

a Ser. de laudibus virginis.
b Ser. 146.
c Lib. 2 inſtruct.
d Li. 4 fidei orthodox. cap. 15.
De excellēt. virg. cap. 9.
In Serm. de laudib. virginis.

Mariam verè dominã appellari atque cenſeri.

In reſponſo ad petitiones Antonini Romani conſulis.

Mariam noſtrã dominã à multis rectè vocari.

Facit idem Eccleſia in ſolemnibus precationibus, vbi Deiparam glorioſam dominam
ſuper ſidera excelſam, & rurſus Angelorum dominam, nec non cœli reginam cõſtan-
ter appellat. Etenim verè hęc Sara, id eſt, domina ſeu princeps ac mater multarum gen Gen. 21.
tium extitit, quandoquidem verè Iſaac, hoc eſt, riſum noſtrum in ſummo communiq; Gen. 17.
mortalium luctu, vt antea Deus promiſerat, generauit. Prior Eua mater viuentium ap- Gen. 3.
pellatur, ex qua ſecundum carnem infœliciter naſcimur, qui altera indigemus Eua ma-
tre viuentium, vt fœliciter in Christo ſecundo Adam, iuxta ſpiritum regeneremur.

Perperã offendi aduerſarios, quod ex Maria, noſtram dominam & matrem faciamus.

Etſi verò hæc dominæ & matris noſtræ nuncupatio, quæ apud Damaſcenum &
Patres frequenter ſeſe offert, longa piorum conſuetudine corroborata eſt, ſæpeq; mul
tis conſolationem ſanctam excitat, tamen moroſos Eccleſię hoſtes non parum offen-
dit, vtpote qui ſuis & collegarũ, ne dicam & amicarum laudibus magis, quàm piis Ma-
riæ & Sanctorũ titulis, præconiis, honoribus delectantur. Quid autem impedit quæ-
ſo, ſi poſitis affectibus ex æquo iudicandum eſt, communem & dominam & matrem il-
lam agnoſci atq; prædicari, quæ omni nobilitatis natiuiq; ſplendoris genere proge-
nitores, heros, heras, principes & reges omnes facilè ſuperauit, ſummoque beneficio
vniuerſum genus humanum ſibi deuinxit, quũ mundi ſaluatorem edidit atq; donauit?
Non alius Chriſtus quàm ex Maria, inquit, Tertullianus. Mariæ filius nemo fuit niſi Ie- De præſcriptionib⁹ hęreticorum.
ſus, & omnis verè Chriſtianus Mariæ filius, quod Origenes perſpicuè dixit. Tum Augu-

Maria Chriſti mater corporalis ſimul & ſpiritualis.

ſtinus adſtruit, Mariam corporalem ſimul & ſpiritualem Chriſti matrem eſſe: quia non Tom. 1. in Ioan.
modò caput ipſum & ſaluatorem totius myſtici corporis enixa eſt, ſed & ſpiritu matrẽ
ſe membrorum Chriſti prębuit, eò quod charitate ſit maxima cooperata, vt fideles in Lib. de ſancta Trinit. cap. 6.
Eccleſia naſcerentur. Quare fidẽter cũ Athanaſio magno dicimus Orthodoxi: Quan- In Euang. de ſanctiſs. Deipara.

Qua ratiõe Maria nobis domina, mater & regina eſſe dicatur.

doquidẽ Chriſtus rex eſt, qui natus eſt ex virgine, idemq; & Dominus & Deus, ea pro-
pter & mater, quæ eum genuit, & regina, & domina, & Deipara propriè & verè cẽſetur,
licebitq; nobis ita congruenter dicere, dum ad ipſum & ad eum, qui ex ea genitus eſt,
carniferũ filiũ reſpicimus. Qua ratione ductus Petrus Damianus, vt piè, ſic venerẽter

Materna erga nos Mariæ charitas durat.

hãc communem dominã matremq; compellat. Scio, inquit, domina, quia benigniſſi Ser. 1. de natiui. Mariæ.
ma es, & amas nos amore inuincibili, quos in te & per te filius tuus & Deus tuus ſum-
ma dilectione dilexit. Et rurſus: Meritò beata Maria dicitur parens parentis, fons fon- Ser. 3.
tis viui, origo principij: quia ille ex ea prodiit per materiam carnis, qui caput eſt & ini-

Lutheri teſtimonio nos Mariæ matris filios dicere poſſum⁹.

tium omnium rerum per eſſentiam Deitatis. Quid? quod Lutherus manifeſtè docet, In feſto natiuit. Chriſti circa Euang. Miſſæ antelucanæ.
Euam primam illam matrem mortaliũ, ex qua in peccatis naſcuntur omnes, cum ma-
tre Maria componendam eſſe, ita vt ſinguli Deiparam hoc pacto alloqui poſsint: En
puer ille, quẽ tu Maria peperiſti, meus eſt: ſua caro & ſanguis, mea caro & ſanguis ſunt,
atque ideo etiam mater mea es, & pro tuo filio à te habebor. Poſtremò an ſingulare
matris & dominæ noſtræ nomen illi non congruit, quæ ſi cum aliis conferatur electis,
ſecundum æternam ſummi patris electionem, quaſi primogenita, & præ omnibus be-
nedicta: Chriſti verò ſicuti parens, ſic etiã ſocia, vel vt Epiphanij vertit interpres, affe- Hæreſ. 78. contra Antidicomarianit.
ctatrix coniunctiſsima, & demum humanæ ſalutis cupidiſsima fidiſsimaque ſemper
procuratrix extitit, ac multò de nobis melius quàm parens vlla de ſuis liberis eſt me-
rita: ac in cœlis porrò mereri pergit, vt alibi duce Chriſto euincemus. Proinde turpi-
ter hallucinantur, nimiumque ſecundùm carnem iudicant, qui Mariam perinde ac
Adæ filiam, naturę & communibus gratiæ donis prẽditam duntaxat intuentur, ac aliis
ita intuendam proponunt, vt iuſtis & Sanctis reliquis illam exæquent. Tantùm abeſt,
vt gratis animis eandem pro matre & domina incomparabiliter à Deo exornatam ſu-
ſpiciant, prædicent atque venerentur.

Cæterùm vt ad Mariæ nomen redeam, etiam atque etiam affirmo, hoc nequa-
quam nouum eſſe atq; vulgare, ſed antiquitatis, & gratiæ & maieſtatis refertum, quod
e gis antiquæ myſterio eleganter reſpondeat, ſimulque coruſcantis Euangelij ſplen-
dorem aptè commendet: nomen inquam, tali perſonæ congruens, quæ ſummi Dei &
regis æterni digna mater effecta, non poteſt etiam domina noſtra & omnium creden-
tium mater non meritò exiſtimari. In quem ſenſum Anatholius author Græcus dixit: In Cantico de Marię natiuit.
Quæ ab æterno prædeſtinata fuerat, vt Dei domicilium diuinumque ſempiternæ na-
turæ templum foret, hæc vniuerſorum Regina iure ſalutatur. Quare ſi vllum aliud ve-
nuſtum, præclarum & gratioſum nomen vlli contigit mortalium, quod ſcribi, legi,
decantari,

decantari,pingi ſculpique mereatur,id Marię nomen videri poteſt,dignum ſanè quod in omnium oculos, aures & mentes incurrat, magnaque cum reuerentia & priuatim & publicè nominetur. Nam & cum Ipſo Euangelio natum eſt, ſi vetam Mariam ſpectemus,nec abolebitur vnquam, quamdiu vox Euangelica in mundo ſonabit,ſed vbique gentium,& ab omni credentium ordine,clam,palàm,celebrabitur, quod vt pios mirificè recreat & oblectat, ſic etiam impiis profuit ſæpe, quodque nec ab alio quàm ab Angelo in terras demiſſo ſanctis parentibus primùm denunciatum eſt: quod demùm inter alios omnes, quorum nomina in libro vitæ ſcribuntur, & excellentius & venerabilius indicatur,ſicut doctus [a] Idiota notauit. Ac multo quidẽ vetuſtior [b] Chryſologus,ne huius dignitatem nominis ignoremus, ſequens illi tribuit eulogium: Nomen hoc prophetiæ germanum eſt, hoc renaſcentibus ſalutare, hoc virginitatis inſigne, hoc pudicitiæ decus, hoc indicium caſtitatis, hoc Dei ſacrificium,hoc hoſpitalitatis virtus,hoc collegium ſanctitatis. Meritò ergo matris Chriſti nomen eſt hoc maternum. Non quod tanta vis ſiue ex nuda trium ſyllabarum compoſitione, ſiue ex nominis huius prolatione pendeat, quando & Maria dicta eſt ciuis Hieroſolymitana, mulier tam ſceleſta,vt ſuum ipſa filium iugularet,igneq́; coctum vellet edere:ſed quod proprium hoc Deiparæ nomen ad tantæ matris honorem & ſanctitatem relatum,ac piè reuerenterque prolatum multis ſæpe profit,& ſingularem quandam energiam diuinamque virtutem contineat.

a Cap. 5. in contempla. de virgine.
b Ser. 146.

Quatenus Mariæ nomẽ ſit efficax & pretioſum.

Maria Hieroſolymitana filium necat. Vide Ioſephum lib. 7. ca. 8. de bello Iudaico.

Vulgaris autem interpretatio, quam ſæpe Bernardus, & ante illum Eucherius & Beda ſunt amplexi, ſed & Hieronymus præter Hebræos comprobat, in eo verſatur, vt Maria idem quod ſtella maris ſignificare dicatur. Ipſa enim quaſi ſidus eximium inter fluctus ſeculi labentis,gratia priuilegij ſpecialis refulſit, vt [c] Bedæ verbis vtamur. Ipſa eſt ſtella, imò ſtella ſtellarum, cuius ductu & interuentu ad patriam transfretamus, ſi [d] Giſelbertum audimus. Tolle Mariam hanc maris ſtellam inquit [e] Bernardus, maris vtique magni & ſpacioſi,quid niſi caligo inuoluens & vmbra mortis ac denſiſsimæ tenebræ relinquuntur? Totis ergo medullis cordium, totis præcordiorum affectibus & votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam. Quod ſi plura de hoc nomine cupis audire, ſic idem Bernardus tantopere à Luthero laudatus alibi diſſerit:Ipſa namque aptiſsimè ſideri comparatur: quia ſicut ſine ſui corruptione, ſidus ſuum emittit radium, ſic abſq; ſui læſione Virgo parturit filium. Nec ſideri radius ſuam minuit claritatem:nec Virgini filius ſuam integritatem. Ipſa eſt igitur nobilis illa ſtella, ex Iacob orta, cuius radius vniuerſum orbem illuminat, cuius ſplendor & præfulget in ſupernis, & inferos penetrat,terras etiam perluſtrans,& calefaciens magis mentes quàm corpora: Fouet virtutes, excoquit vitia. Ipſa inquam, eſt præclara & eximia ſtella ſuper mare magnum & ſpacioſum ſubleuata,micans meritis,illuſtrans exemplis. Scitum eſt igitur quod ad nomen hoc factum alludens Poëta Mariæ decantat:

Mariam rectè ſtellã maris vocari.

c Hom. in feſto annunciat.
d De altercat. Synagogæ & Eccleſiæ.
e Ser. de natiuit. Marię. Hom. 2. ſuper Euang. Miſſus eſt.

Quãtopere Bernardus probet, Mariã pro maris ſtella exiſtimari.

Num. 24.

Vida in hymno Magnę matri Virgini.

Nunc ô ſtella maris noſtri nos aſpice præſens,
Eripe tot pelagi penè hauſtos fluctibus atris.
Nunc lucem,luciſq́ tuæ iubar exere, & orbi
Exorere,ac radiis nigrantem diſcute nubem.

Ac fortaſsis huc pertinet,quod Hebræi inter arcana ſua celeberrimum ducunt, vnam inter creaturas omnes longè perfectiſsimam eſſe,ipſi Mitatron, hoc eſt, principem facierum appellant,quia ſemper ſtet ante faciem ſummi Imperatoris,& ius habeat ad ipſius præſentiam benè meritos introducendi. Animaduerſum eſt autem ab eruditis,Mariæ nomen cum illo(Mitatron)haud perperam conuenire,quum & numerus ex literis collectus reſpondeat, & ſupputanti ſummatim efficiat 999, nouem videlicet centenarios,nouem denarios ac nouem vnitates. Qua de re ſi quiſquam plura requirit,aut Hebręos fontes,aut alios eruditos conſulat:nos quidem alibi de aliis Mariæ nominibus probatisq́; in Eccleſia titulis diſſeremus. Interim verò quod fateri non audent ſectarij, vtpote nimium ſcrupuloſi, ingenuè profitemur Catholici magnum Athanaſium ducem nobis proponentes,& Mariæ conſona voce accinentes: DECET

De nomine(Mitatron) ad Mariam relato.

 te matrem,

te matrem, Dominam ac Heram cognominari, eò quod ex te prodiit Rex, Dominus & Deus noſter. Aue gratia plena, & pro nobis intercede Hera, Domina, Regina & Mater Dei.

In Euang. de ſanctiſſ. Deipara.

Digreſsio ad Marias alias Euangelicas.

Sed quoniam & alias eiuſdem nominis fœminas, easque ſanctas & laudabiles in Euangelio reperimus, de his quædam adiicere, non omninò fuerit intempeſtiuum. Ac habent illæ quidem cum noſtra Maria omnium principe non pauca ſibi communia, potiſsimùm ſi & Chriſti erga illas, & illarum viciſsim erga Chriſtum amorem ſingularem, pietatemque officioſam ritè conſideremus. De hiſce Mariis Theophilus Lebbæus, in Lutheri ſchola educatus ad hunc modum ſcribit: *In hiſtoria Euangelica quatuor Mariæ celebrantur. Prima eſt Maria Mater Ieſu Chriſti, filia Eli, qui alio nomine Ioachim dictus eſt. Matrem eius fuiſſe Annam ſcribit Epiphanius & Ioannes Damaſcenus. Aliqui etiam addunt ſanctam Annam matrem Mariæ, fuiſſe ſororem ſanctæ Elizabeth matris Baptiſtæ. Secunda fuit Maria Cleophæ, ſoror Mariæ virginis. Tertia fuit Maria Magdalena. Quarta ſoror Marthæ & Lazari reſuſcitati.* In quibus verbis multa ſe nobis offerunt paulò preſsius excutienda. Primùm & nos cum Lebbæo fatemur, inter quatuor Marias, quātū in Euangelio laus eſt, matri Domini primas deberi, vtpote inter mulieres omnes planè benedictæ, atque citra omnem controuerſiam ſanctiſsimæ, celebratiſsimæque. Recipimus præterea, quod idem Epiphanium & Damaſcenum ſequens, ſuos Mariæ parentes Ioachim & Annam, de quibus poſteà dicemus, aſsignat. An verò eadem Anna ſoror fuerit Elizabethæ, non ſatis conſtat, probabilius videtur, quod magnus ille Patriarcha Germanus affirmat, cognatam illam potius fuiſſe quàm ſororem huius Elizabethæ, quæ Ioannem Baptiſtam procreauit. Porrò quod ad numerum harum fœminarum attinet, quem fortaſſe Lebbæus ex [a] Theophylacto tranſſcripſit, maximi doctoris [b] Hieronymi verba ſubiiciam, à quo facilè diſcedendum nō eſt, ſi opinionem vt probatiorem, ita & ſecuriorem, amamus. Quatuor, inquit, fuiſſe Marias in Euangelio legimus: Vnam matrem Domini Saluatoris: Alteram materteram eius, quæ appellata eſt Maria Cleophe: Tertiā Mariam, matrem Iacobi & Ioſę: Quartam Mariam Magdalenam. Ac alibi rurſus ſe contendere nolle aſſerit, quin alia fuerit Maria Cleophe, alia Maria Iacobi & Ioſetis. Quæ ſi vera ſunt & Euangelio conſonant, vt certè conſonant, hallucinantur planè Lutherus, qui præter Deiparam & Magdalenam non niſi vnam adhuc Mariam agnoſcit, eamque ſimul Mariam Cleophe vxorem, nec non Iacobi, ſed & Simonis & Iudæ & Ioſæ ſiue Ioſetis matrem conſtituit. Hinc præterea liquet, Mariam Magdalenam à Lazari Marthæque ſorore non diſtinguendam, ſed vnam & eandem illam vnctricem Domini apud Euangeliſtas intelligendam eſſe. Qua in re [c] Auguſtinus, [d] Gregorius, [e] Beda, [f] Chriſtianus Druthmarus, [g] Rabanus, aliique plures Theologi Hieronymo aſtipulantur: Quorum ſententiam eò maioris facere debemus, quò propius ad illam accedit authoritas Eccleſiæ, non niſi vnam Magdalenam Domini vnctricem tot ſeculis & agnoſcentis, & publicè celebrantis. Nam Græci Theologi hîc ſibiipſis fidem derogant, quum inter ſe tantoperè variant, vt modò tres, modò duas Marias Magdalenas ſiue mulieres, quæ Chriſtum vnxerint, in Euangelio ſtatuere conentur. Aduerſus hos Ioannes Epiſcopus Roffenſis, ſanctimonia æquè ac doctrina præſtans, toto libro decertat: ac propterea de præſenti controuerſia nos pluribus hoc loco non digladiabimur.

In Euangelio quatuor Marias reperiri iuxta Theophylum Lebbæum.

Excuſsio verborum dictorum Lebbæi, quid in illis probandum vel improbandum videatur.

Maria Deipara inter omnes Marias euangelicas princeps.

Maria mater cognata potius quā ſoror Elizabethę cenſenda.

Verus numerus harum Mariarū ex Hieronymo petendus maximè.

Lutherus ex duabus Mariis vnam facere conatur.

Vnam & candē fuiſſe Mariam Magdalenā cū Lazari & Marthæ ſorore.

Eccleſia vnam ſolam Magdalenam agnoſcit & celebrat.

In onomaſtico Theologico.

In ſerm. de virg. oblata in templo.

a In expoſ. Ioannis c. 9.

b In quæſtione quarta ad Hedibiam.

In li. aduerſus Heluidiom.

In cōment. epiſt. ad Galat. cap. 1.

c Lib. 2. de cōſenſu Euangel. ca. 9.

d Homel. in feſto Magdalenæ.

e In c. 7. Lu.

f In cap. 6. Matth.

g In c. 7. Lu. Libr. de tribus Magdalenis.

Vt ad Marias euangelicas redeam, nihil ſanè attinebat nouatores in illas impetum facere, ſuamq́; acerbitatem exercere, ac præter omnem veterum morem eaſdem calumnioſè traducere. Nam Georgius Æmilius infirmitatem & ignorantiam, adeóque incredulitatem illis tantam imputat, quantam meruerint, vt Chriſtum in ſepulchro quæſitum, nec mortuum, nec viuentem potuerint inuenire: Humanior non eſt Antonius Coruinus, qui eaſdem curioſitatis ſimul & incredulitatis accuſat, quandoquidem ſine mandato Dei aromata compararint, quaſi carnali Dei cultui deditæ, quum ad Chriſtum in ſepulchro vngendum acceſſerunt. Sed & Melanchton cum hiſce Mariis conſert eos, *qui volunt Domino oſtendere aliqua bona opera* (verbis illius vtor) *& non ab ipſo potius accipere bona. Sed angelus obiurgat mulieres.* His accedit Rudolph⁹ Gualther⁹, bonas

Nouatores de Mariis Euangelicis perperam docere ac ſcribere.

In explicat. Euāgelij de paſchate.

In poſtilla circa Euan. paſchatis.

In expoſit. c. 28. Euāgeliſtę Matth.

matronas

In tractat. Marci Euāgeliſt. c. 16. In poſt. circa Euang. feſt. Paſch.

Sarceri⁹ in haſce Marias præ cæteris contumelioſus.

matronas ab Angelo reprehenſas affirmans, quoniam Reſurrectionis Chriſti myſterium, nec intellexerint, nec obſeruârint. Quid autem Eraſmo Sarcerio vehementius? quid inſulſius? qni tot criminibns haſce Marias grauat & infamat, cæcas, ſtultas, ridiculas, carnales, infideles non ſemel appellans. Cur ita rogas? quandoquidem ſine Dei verbo emerunt aromata, ſummo diluculo exierunt, ad monumentum Domini ſe cõtulerunt, de lapide reuoluendo inter ſe contulerunt, ac demùm in monumentum ingreſſæ ſunt. O atrocia crimina, quæ diſtinctè Sarcerius numeraret atque publicè perſtringeret, ob quæ Marias infidelitatis ab Angelo conuictas eſſe fingeret, & ex quarnm exemplo colligeret, omnem bonam hominis intentionem & actionem, etiamſi ſanctiſsima videatur, ſine verbo Dei meram eſſe infidelitatem. Hnccine ſit Euangelium illuſtrare? imò peruertere, inſignes Euangelij perſonas malitioſè denigrare, laudanda illarum benefacta, Diabolico ſtudio conuellere, Deique verbum non ſolùm ad ſenſum omninò peregrinum, de quo nunquam cogitauit antiquitas, ſed etiam ad fœdi erroris patrocinium impiè detnrquere. Totius autem deptauationis caput in eo verſatur, quod iſti prn ſua libidine hoc idolum iam antea ſæpe protritum extruunt atqne defendunt, pro inutili ac damnabili cultu habendum eſſe, quicquid ſine Dei verbo vel inſtituitur, vel agitur à mnrtalibus. Atqui nullum Dei verbum ſcriptum (de Apoſtolicis literis loquor) tunc extabat, & ne Apoſtoli quidem Euangelium de Chriſti Reſurrectione adhuc intelligebant. Tum hæ mulieres eodem negotio excuſari poſſunt, qno Chriſtus ipſe vnam illarum aduerſus [a] Simonis Phariſæi, [b] Marthæ ſororis & [c] Iudæ Apoſtoli ſiue querelas, ſiue ſugillationes falſas iam antè purganerat defenderatque. Hinc illa Domini verba: Quid moleſti eſtis huic mulieri? bonum opus operata eſt: Licet aliòquin ea ſuæ pietatis teſtimonia ederet, quæ nec Dei verbũ, nec Chriſtus ipſe flagitaret atque præciperet.

Ex qua præcipuè cauſa Sarcerius cum aliis has Marias accuſet.

a Luc. 7. b Luc. 10. c Mar. 14. et Ioan. 12. Matth. 26.

Eſt ita quidem, in hiſce Mariis aliquam fidei imbecillitatem apparere, ad quam curandam inſtructione quadam & opera ſpiritualis medici indigebant, nimirum vt de nouo & nondum patefacto vereque ſublimi Reſurrectionis Domini myſterio informarentur. Verùm hæc qualiscunque ignorantia vel hallucinatio, eo quidem tempore nulli culpæ fuit affinis, & ſi qua culpa fuiſſet, præclaris illis officioſæ pietatis ſtudiis facilè potuit compenſari atque ſarciri. Quod verò Mariis ab Angelo dicitur: Nolite expaueſcere, Ieſum quæritis Nazarenum, & quæ ſequuntur, non obiurgatoria, vt iſti fingunt, ſed conſolatoria eſt oratio, qua illarum animi pauidi (ob aſpectum enim & alloquium Angelicum non poterant non timore affici,) ſtatim erigantur atque confirmentur. Vt enim [d] Gregorius [e] & Beda locum interpretantur, tantundem illis Angelus dixiſſe videtur: Paueant illi, qui non amant aduentum ſupernorum ciuium, inter quos erant vtique milites ſepulchri cuſtodes, omneſque Chriſti hoſtes, ſanguinarij. Vos autem cur pertimeſcitis, quæ veſtros conciues videtis? Vnde Chryſologus eundem locum ſic interpretatur: Vos gaudere conuenit, non timere, quia reſurrexit, quem quærebatis mortuum: Viuit, quem lugebatis occiſum. Certè non magis hîc obiurgat Marias Angelus, quàm Gabriel noſtram Virginem illo dicto corripit: Ne timeas Maria: vel quum rurſus paſtores Bethleemiticos Angelus affatur: Nolite timere. Quæ loquendi formnlæ bonis Angelis valde ſunt vſitatæ, vt paſsim Scriptura declarat, & præſentem conſolationem adferunt mortalibus, & vſum ferè neceſſarium habent ad metum depellendum, qui ex rerum magnarum, præſertim ſpirituum apparitione inſolitoque conſpectu piis etiam & ſanctis oboriri conſueuit. Qua de re apud Athanaſium videre licet, quæ Antonius magnus diſſerat, vt ſpirituum apparitiones exponat.

Mariæ licet in fide nondum perfectę, non tamen dignæ reprehenſione, vt volunt aduerſarij.

Marc. 16.

Angelus non obiurgat Marias, ſed conſolatur & inſtruit.

d Hom. 21. circa Euāg. feſti Paſch. e In expoſit. 16. c. Marc.

Ser. 80 de Chriſti Reſurrect.

Luc. 1. Luc. 2.

In vita Antonij magni per Euagr. verſa.

Quocirca relictis nouatorum næniis, quid veteres de hiſce Mariis ac piis earum operibus indicârint, ex vno atque altero Patrum, adſcribemus. [f] Gregorij Magni, & Venerabilis [g] Bedæ verba ſunt: Sanctæ mulieres, quæ Dominum fnerant ſecutæ, cnm aromatibus ad monumentum venerunt, & ei, quem viuentem dilexerant, etiam mortuo, ſtudio humanitatis obſequnntur. Tnm Euſebius Emiſſenus: Conſidera modò, inquit, quo dilectionis igne interius ardebant, quæ fœminei timoris & fragilitatis oblitæ, non ſolùm in nocte veniunt, verùm etiam confidenter in monumentum ingrediuntur. Vnde & conſolationis (non reprehenſionis) verba

Has Marias à Patribus commendari.

f Hom. 21. circa Euāg. feſti Paſch. g In expoſi. 16. ca. Mar.

In explicat. Euangel. in feſt. Paſcha.

audire meruerunt, dicente Angelo: Nolite expaneſcere, Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum. Surrexit, non eſt hic. Qui verò Emiſſenum non audiunt, ſuum ſaltem ducem & Sarcerij Magiſtrum [a] Lutherum audiant: Ita certè his matronis erunt æquiores, multaque in ipſis laudanda reperient, vtpote quòd ſolæ itineri ſeſe accinxerint, quòd ſæuam Pilati & Iudæorum itam contempſerint, quod vitæ & ſalutis periculo ſeſe obiecerint, quando ſub auroram ad monumentum Dominicum ſponte profectæ fuerunt. *Huc illas nihil aliud vrgebat*, inquit, *præterquàm fauor & amor, quo in Dominum rapiebantur. Iam altè enim in corda earum dilectio Chriſti illapſa erat, vt vel mille ceruices ipſius cauſa incertæ fortunæ commiſiſſent.* Adiungit etiam, Reſurrectionis Chriſti virtutem in illis tunc emicuiſſe, quæ fœmineos animos plusquàm viriles reddiderit, rurſusque illas animârit. Hæc Euangelio certè magis congruunt, quàm quæ vani & inepti nouatores præſertim Sarcerius, vt à ſuo præceptore Luthero deſciſcant, optimis Mariis inſolenter affingunt. Atque vt mutus hîc eſſet Lutherus, ſi Euangelicam hiſtoriam propiùs inſpiciamus, tam præclara & multiplex harum mulierum laus eſt, vt vix aliæ magis Euangelicæ vel dici, vel cenſeri poſſe videantur. Hæ Chriſtum Dominum in illis coruſcantis Euangelij primordiis, ſi vllæ aliæ, familiarius agnouerunt, tantaque ſacri Euangelij audiendi cupiditate fuerunt incenſæ, vt ex Galilæa proficiſcentes, longis itinerum ſpaciis talem Doctorem vltrò proſequerentur, quem ſuis etiam ſumptibus in hoc munere liberaliter aluerunt atque ſuſtentârunt. Quid? quod Apoſtolis cordatiores, Dominum ab amicis omnibus deſertum, ab ipſis magiſtratibus ſæuiſsimè tractatum, & in crucem denique cum latronibus ſuffixum, vel ſolæ, vel præcipuæ non deſerunt, Chriſti paſsionibus, vt Petrus loquitur, haud dubiè fideliter communicantes. Quarũ pietas in Chriſti funere honeſtè curando mirabiliter cluxit, dum nullis curis, laboribus, ſumptibus, vigiliis parcunt, dum publicam contemnunt inuidiam, dum ingens fortunarum ac vitæ periculum ſubeunt, ſuo vt in Chriſtum mortuum amori faciant ſatis: adeò charitas vel morte fortior in illis perſeuerabat. Quæ ob Domini crucem & mortem plenæ doloribus, vnguenta ſumptuosè parant, tota nocte peruigilant, ſolicitè lucem expectant, ante Solis exortum excurrunt, per ſanguinariam vrbem, pèr media caſtra penetrant, non hoſtium ſæuitia, non periculorum metu, non ſexus & conditionis imbecillitate abſterrentur, quominus ad ſepulchrum Dominicum perueniant. Nihil aliud erat in votis, niſi magiſtri dulces tractare manus, & ſacris eius vulneribus amica infigere oſcula, corpus verò non modò vnguentis perfundere, ſed & rigare lachrymis, totumque locum complere lamentis. An verò amantes illas Chriſtus, non redamat? Piis harum officiis adeò delectatus, vt non modò per fulgentem Angelum illis deſtinatum, ſed per ſeipſum etiam eaſdem ante alios diſcipulos à morte inprimis inuiſat, ac verbis amicis conſolatus ſit. Has primùm auguſtæ Reſurrectionis ſuæ conſcias, teſtes, concionatrices, & quaſi Apoſtolorum Apoſtolas fecit: his pedes ſuos in rediuiuo & glorioſo illo tempore contrectandos dedit: has ſibi præcipuas velut amicas in terris delegit, ac procul dubio variis illuſtribusque donis, plus quàm à nobis poſsit intelligi, eximiè honeſtauit. Scitum eſt, quòd Ambroſius illas appellat aquilas, circa Chriſti corpus congregatas, quum dictum Euangelicum interpretatur. Vbi fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. [a] Rupertus eaſdem deuotas Chriſto fœminas, [b] Beda ſanctas, quæ ſolæ Chriſtum arctius amauerint, vocat. An verò Salôme, quæ vna ex reliquis ad Dominicum monumentum venientibus fuit, proprio Mariæ nomine vocata ſit, haud ſatis conſtat: quanquam vulgò iam receptum eſt, vt omnes vno & gratioſo illo Mariæ nomine inſigniantur. De his Propheticum illud in Chriſti perſona dictum eſſe putant: Derelicta ſunt tantummodò labia mea circa dentes meos. Etenim per labia, quæ membra ſunt reliquis molliora, hoc loco ſexum fœmineum, virili quidem infirmiorem atque molliorem intelligunt, qui tamen viros ipſos vicerit, quando Chriſto dirè afflicto & excruciato firmius adhæſit atque ſeruiuit: verè vt hîc cum Paulo dixerimus: Elegit Dominus infirma mundi, vt confundat fortia. His iam Deiparam annumerare decet, quæ ſi vlla mulierum alia, fideliſsimè conſtantiſsimeque Chriſto in rebus aduerſis aſtitit, & quemadmodum ex Epiphanio meminimus, indiuidua Ieſu aſſeclatrix perpetuò fuit. Neque tamen illa, vt dictæ aliæ, Chriſto iam mortuo & ſepulto fidem va-

Etiam Lutheri teſtimonio Euangelicæ Mariæ laudem eximiã promerentur.

Diſcipuli Lutheri, Mariis Euangelicis iniquiores ſuo præceptore.

Dictæ Mariæ in Euãgelio multis nominibus commendãtur, & meritò in Eccleſia celebrantur.

Mariæ Chriſtũ amant, & ab eo viciſsim amantur.

Has Marias aquilas eſſe circa corpus Domini congregatas.

Sitne Salôme Maria vocata.

Eaſdem Marias per dẽtes Chriſto reſiduos in Iob deſignari.

Mariam Deiparam inter & ſuper alias Marias meritò cõmendari.

In Poſtilla circa Euan. diei Paſcha.

Luc. 8.

Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 19.

1. Petr. 4.

Cantic. 8.

Matth. 28. Marc. 16.

Lib. 8. in Luc.

a Lib. de diuinis offic.

b In ca. 23. Lucæ.

Iob. 19.

1. Corin. 1.

Hær. 78. cõtra Antidicomarian.

dem vacillantem & imbecillem,ſed inconcuſſam,firmam integramque ſeruauit,ſicut alibi plnribbs aſſeremus. Hinc Euangeliſtæ quum alias mulieres circa Dominicæ ſepulturæ curam verſantes inducunt atque deſcribunt,hanc vnam velut abſentem & ab aliis ſciunctam omniumque Mariarum beatiſsimam prætermittunt. Cuius rei cauſam his verbis Bernardus oſtendit:Illa mater, quæ plus habuit pietatis, cum aliis ad vngendum non venit corpus Chriſti ſepultum : quia fruſtrà putabat eum vngi, quem reſurrecturum ſciebat: Verè fortis hæc mulier, & præ cunctis poſt filium honoranda. Verè & virago dici poteſt, quæ à viro Chriſto per animi fortitudinem ſeparata non eſt:Sed eum,quem morientem & mortuum vidit,credidit immortalitatis gloria ſublimatum. Verùm ſatis ſit hactenus ranquam è via deflexiſſe: ad quod diuerticulum aduerſarij nos vel inuitos abripuerunt, dum Marias Enangelicas indignè proſcindunt, quarum honorem & officioſam in Chriſtum pietatem aliquo certo ſtudio ob Mariani nominis reuerentiam vindicare decebat.

Cap. 2 in tractat. de paſs. Domini.

Cur de Maria Deipara taceat Euangelium, quum de aliis mulieribus circa Domini ſepulturā tractet.

Quomodo Bernardus Mariam reliquis Mariis anteponat.

CAPVT SECVNDVM

De Mariæ præſtantia & ſingulari dignitate, quam non modò Patres, ſed etiam ex aduerſariis quidam agnoſcunt.

MIRVM HAC tempeſtate complures reperiri, qui ad præclaras Mariæ laudes nauſent : adeò illis inuiſum, ſuſpectum & immodicum videri ſolet, quicquid de inſigni Mariæ virtute, ſanctitate & gloria vel ſcriptum legunt, vel dictum fortaſsis audiunt. Horum nos imbecillitati conſulere, aut turpi potius errori occurrere cumprimis deſideramus, vt eodem velut pharmaco & ægri hac in parte curentur, & ſani in ſua incolumitate corroborentur,ſibique certius perſuadeant omnes, nobiliſsimum hoc excellentiſsimumque Dei organum, electis & beatis quibuslibet anteponendum eſſe. Principiò negari neutiquam poteſt,Mariæ typum primam mulierem Euam extitiſſe,& quicquid de hac ipſa cum laude dicitur,in illam longè magis competere, quæ alteram nobis & mundo Euam dinino cōſilio præſtare debebat. Quemadmodum igitur haud ſine miraculo cōtigit,vt in rudis adhuc mundi primordiis primo Adā grauiter obdormiente, de lateribus eius portionē vnam tolleret Deus,& ad formandam præclaram vereque formoſam fœminam Euam accommodaret:ita de Maria ſentire fas eſt,quod à ſecundo Adam,qui certè cruci affixus,& in profundum mortis ſomnum coniectus fuit, præcellentem illam virtutem acceperit,vt inſtar Euæ & ipſa omnium fœminarū, imò & mentium humanarum pulcherrima ſimul & puriſsima in orbem ptodiret, ipſique Adæ & chariſsima & coniunctiſsima foret.Eua nomen accepit, vt mater viuētium appellaretur.Eandem appellationem Mariæ largitur Epiphanius, quandoquidem vt omnis hominum generatio ex prima illa,quę primęuam nobilitatem inobedientia vitiauit infœliciter exorta eſt, ſic vera vita,qua Deo ſecundùm ſpiritum viuimus, per alteram matrem Mariā verè obedientem nobis perditis quaſi reſtituitur, dū hæc ipſum vitæ fontem & authorem Chriſtum nobis exhibet. Vetus Eua fœtus ſuos priusquàm pareret extinxit,nouerca potius,quàm mater appellanda. Sed noua hæc Eua nō morientium,ſed reuiuiſcētium mater exiſtit,quæ incogitabili myſterio,de cuius oſſe fuerat genita, eum ipſum de ſua carne viciſsim genuit,nec ab alio fœcundata,quàm quē peperit. Vnde Chryſologus quoque dixit : In quibus Eua maledicta puniebar viſcera,nunc in illis gaudet, honoratur, ſuſcipitur Maria benedicta. Et facta eſt verè nunc mater viuentium per gratiam, quæ mater antè extitit morientium per naturam. Tum Petrus Damianus affirmat: Per hanc beatiſsimam Virginem non ſolùm amiſſa olim vita hominibus redditur, ſed etiam beatitudo Angelicæ ſublimitatis augetur, quia dum homo ad ſuperna reducitur,illorum numerus,qui diminutus fuerat, reparatur. Verùm de Mariæ & Euæ iuſta collatione, quæ latiſsimè patet, alius erit locus poſtea diſputandi.

Mariæ typum primam Euam eſſe.

Geneſ. 2.

Contra Antidicomarianitas.

Maria viuentiū mater, non minus verè, quàm Eua dicitur.

Serm. 140.

Serm. 3. de Mariæ nati.

Hæc

Maria in paradiſo promiſſa & deſcripta, quæ Virgo pareret Redemptorem.

Hæc illa in paradiſo mulier promiſſa, rorq; ſeculis expectara, de quã ſerpenti primorum hominum nequiſsimo ſeductori tam grauirer dixir Deus: Inimicitias ponam inrer te & mulierem, inter ſemen tuum & ſemen illius. Qui ſermo diuinus nec Euæ, neq; vlli alteri mulieri, ſed ſoli Mariæ congruit, quæ diuinitus electa eſt, vt inter ipſam & ſerpentem, & inter vtriuſque ſemen non qualiſcunque contentio, ſed acre & perpetuum bellum intercederet, tam diu nempe duraturum, quoad eadem mulier ac benedictum eiusdem ſemen maledicti ſerpentis capur poteſtatemq; ſummam contereret, vt amiſſa dignitas & ſalus humano generi tandem reſtitneretur. Nec temerè monent Hebraicæ linguæ periti, non ſimpliciter, ſed cum articulo peculiari hoc loco de muliere pronunriari, perinde ac ſi dicatur: Inimicitias ponam inter te & illam mulierem: Sic admonente nos diuino Spiritu, ſelectam prorſus & eximiam mulierem ad beatum illud ſemen procreandum certo Dei conſilio prædeſtinatam eſſe. Et mulier quidem appellatur, quando & virgines propter ſexum, mulierum nomine ſolent cõtineri, ſed non mulier paſſa virum, quum Deus non viri & mulieris, ſed mulieris duntaxat, ac idcirco Virginis ſemen polliceatur. Quo enim de ſemine hæc dicũtur, vt Rupertus inquit, niſi de vno, qui eſt Chriſtus? Ipſe nanque ſolus ita ſemen mulieris eſt, vt non etiam viri ſemen ſit. Eodem ferè modo Epiphanius admonet, ſemen non ex viri coniugio, ſed à Maria duntaxat acceptum hic intelligi oportere.

Geneſ. 3.

Lib de Trinit. & oper. eius. ca. 19. Contra Antidicomarianit. hæreſ. 58.

Rebecca typus Mariæ.

Hæc illa Rebecca verè alma, hoc eſt, adoleſcentula abſcondita, viro incognita, eximiè ſpecioſa, inter plurimos electa, à magno Patre conquiſita, precioſis donata monilibus, & ſingulari pudore cohoneſtata virgo, ſolaq; digna reperta, cui verus Iſaac, omnipotentis, nempe Patris riſus, idemque omnis veræ lætitiæ noſtræ fons beatiſſimo ſpiritualium nuptiarum vinculo coniungeretur. Hæc ſancta & ſeculis omnibus celebranda Iudith, eleganti ſanè aſpectu prædita & decora nimis, quæ ſuperbiſsimum caput amputat Holoferni, mulier Hebræa, quæ populo Dei pro certa deſperatione habitam ſalutem ac triumphum adfert, de qua rectè proprieq; dixeris, quod de illa miranda victrice gratus Dei populus prædicabat: Benedicta tu filia à Domino Deo excelſo præ omnibus mulieribus ſuper terram: tu gloria Hieruſalem, tu lætitia Iſraël, tu honorificẽtia populi noſtri. Hæc illuſtris illa Heſter delitiæ Regis ęterni abſcondita & cuſtodita, incredibiliſq; pulchritudinis fœmina, præ aliis omnibus electa regina, & ſummo Regi ſummè grata, quæ toti populo ad depellendum triſte mortis decretũ ſingularẽ gratiam imperrat atq; conſeruat. Hęc templũ & ſanctuarium Dei, aut ſicut in Ezechiele ſeptuaginta tranſtulerunt, Sanctorum via, quòd per hanc virginem & viuentiũ, id eſt, Sanctorum matrem, ſanctitas ingreſſa fuerit in orbem terrarũ, quodq; ſanctus ille ſanctorum, qui Sanctos omnes efficit ac perficit, per hanc fœlicem portam ſiue viã primùm apparuerit mortalibus. Hęc præcipua lectiſsimaq; Dei ſponſa & amica, quam in myſtico epithalamio haud ſine diuino Spiritu Salamon celebrat, & dulciſsimis vocibus affatur, q nempe ſit ſponſa Dñi & amica, ſponſaq; prorſus immaculata, pulcherrima, coronanda, ſed & colũba perfecta, taliſq; mulier, quæ ſuo miro decore nõ ſit abſimilis Hieruſalẽ ciuitatum omnium elegantiſsimæ ampliſsimæq;: mulier dico, quam filię Sion vident & laudant, imò quam reginę beatiſsimã prædicant. Neq; ſat erat diuino huic encomiaſtæ illã plerisq; rebus, quæ ob gratiã, pulchritudinem, ſpeciem & venuſtatem ſingularẽ amantur & appetuntur, conferre, quemadmodũ fonti mundiſsimo, horto amœniſsimo, puteo aquarũ ſcaturientiũ lectiſsimo, paradiſo & horto deliciarum vndiq; concluſo maximeq; munito, & aciei caſtrorum decẽter inſtructæ, ac idcirco etiam hoſtibus formidabili. Sed quum idem animaduerteret, ſe tantæ perſonæ maieſtatem nullius quidẽ verbis, aut Symbolis, aut præconiis poſſe conſequi, in hanc demùm vocẽ admirabundus erupit. Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol? Et rurſus: Quæ eſt iſta, quę aſcendit per deſertũ, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij? Iterum verò: Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto, deliciis afflues, innixa ſuper dilectũ ſuum? Etſi enim hæc myſticè dicuntur, & ab aliis aliter, præſertim verò de Eccleſia explicantur, tamen vt interpretes doctiſsimi fatentur, ad Mariam quoque ſpectant, eoque magis, quòd ſicut apud Aponium legimus, qui non credit Deum per Eccleſiam facere, quod fecit per Mariam, infœlix eſt. Ac probabiliter affirmat Rupertus, totum

Geneſ. 24.

Maria per Iudith adũbrata.

Iud. 13. 15.

Heſter Mariæ figura.

Heſt. 2. et 7.

Maria per Ezechielem oſtẽſa.

Ezech. 44.

Nume. 19.

Maria per Salomonem celebrata.

Cãt. 1. 2. 3.

Cantic. 6.

Cantic. 3.

Cantic. 8.

In append. commẽt. in Cantica.

Cantico-

Li.7.de gloria Trinit. & proceſſ. Spiritus ſãcti ca. 13. De dormit. Deiparæ.

Canticorum librum ſic eſſe conſcriptum, vt præcipua Dei ſponſa Maria, qua ille nihil habet charius ſibiq́ne coniunctins, in eo vel maximè ab amatore diuino Deoque ipſo depingarur, imò quædam illic eius eſſe generis, vt ad Eccleſiam & perſonam aliam niſi Mariam, vix poſsint accommodari. Iudicat & Andreas Crerenſis non vulgaris author, Mariam in hoc ipſo libro depingi, variisq́; modis myſticè adumbrari.

Liber Canticorum de Maria non minus, quã de Eccleſia tractat ex veterum ſententia.

a Exod. 3. b Exod. 25. c Deut. 10. d Eſa. 11. e Ezech. 44. f Iudic. 6. g Gene. 28. h 3. Reg. 8.

Hæc demũ eſt, vt paucis mnlra cõplectar, quæ [a] Moyſi in rubo & igne, [b] Aaroni in virga & flore, [c] Iſraëlitis in arca teſtimonij de lignis Sethim fabricata, [d] Ieſſe in virga nunq̃ curua & ſemper erecta, [e] Ezechieli in porta orientali perpetuò clauſa & lucida, [f] Gedeoni in vellere & rore depicta multò antè diuinitus præmonſtrabatur. Vt omittã interim [g] ſcalam cœli, [h] templũ Salomonis, aliaſq́; id genns fignras ac ſingulares typos veteris Teſtamenti, quibus Meſsiæ matrẽ ſignificari & exprimi, ne Hebræi quidẽ Rabbini diffitentur, qni præclara de illa ſolent cõmemorare. Hanc enim petram primatiã vocant, ex qna Meſsiam velut exſcindendũ eſſe prædixerit Zacharias: hanc primã creaturarũ in humano genere, primnmq́; hominem à peccato prorſus immunem faciũt: hanc Propbetiſſam, quæ cuncta præ cæteris nôrit, omniũq́; Prophetarũ dñam & magiſtrã appellant, ſicnt & [i] Galatinus ipſis Rabbinorũ verbis repetitis, cõprobar. Ego verò ſat habeo, vnam Rabbini Haccados proferre ſenrẽtiã, qui Meſsię matrẽ [k] his verbis illuſtrat: Sicut abacus eſt armariũ, quod Principes conficiunt, vt auri & argenti vaſcula in eo recondant, ſnãq́; gloriã & opes cunctis oſtendant: ita regis Meſsiæ mater erit armariũ, quod Deus ipſe cõſtruxit, vt Meſsias in ea ſedeat ad maieſtatis ſuæ gloriã mortalibus omnibus demonſtrandã. Atq; hæc magiſter ille noſter ſanctus (ſic.n. à Iudęis honoris gratia nuncupatur) ad Romanũ tunc ſcripſit Conſulem, qnum ne Mariæ parentes quidem in lucem eſſenr editi. Cæterùm ad eiusdem Virginis matris commendationem, ſi Iudaicos libros quærimus, nihil vehementius facit, quàm quod illa in Propheticis literis [l] prægnans Virgo, & pariens itidem Virgo, quæ Deũ inter homines generet, ac rurſus [m] Prophetiſſa, nec non [n] fœmina virum circundans eximiè appellatur.

Lex vetus variis figuris Mariam deſignauit & oſtendit.

i Li. 7. de arcanis Catholicæ veritatis cap. 4. 12.
k In reſpõſ. ad 7. petit. Antonini Conſulis.

Maria in Propheticis literis commendata maximè.

l Eſai. 7.
m Eſai. 8.
n Hier. 31.

Quid ergo mirum, credentes omnes, qui inde ab orbe condito Meſsiæ & Saluatoris ſui deſiderio tenebantur, de ipſius Meſsiæ matre præclarè ſenſiſſe, & eius aduentum exoptâſſe? nimirum vt in ſuis renebris præſentem veluti Lnciferum & rutilantem auroram, veri nempe Solis prænunciam, cernerent exoriri. Cæterùm noui Teſtamenti locos alibi proponendos, eoſq́ne apud Lucam clariſsimos prætermitto, in quibus de hac ſacrata Virgine ac eins admirabili ſanctitate & excellẽtia ſingulari ſupra q̃ verbis explicari poteſt, Spiritus ſanctus abundè nos cõmonefecit. Ingens ꝑfectò pondus tenent, & in Eccleſia tenuere ſemper huiusmodi Euangelicæ voces. Aue gratia plena, Dñs tecnm. Inueniſti gratiam apud Deum. Fecit mibi magna, qui potens eſt. Beatã me dicenr omnes generationes. Beatus venrer qui te portauit. Beata vbera, quę ſuxiſti. Vnde hoc mihi, vr veniat mater Domini ad me? Benedicta tu inter mulières, & benedictus fructus ventris tui, vt reliqua id genus teſtimonia, quæ ad Marię dignitatem aſtruendã maximè faciunr, & in Euangelio piis dulciſsimè ſonant, ſilenrio committamus.

In Euangelio Maria mirificè cõmendata.

Luc. 1. & 2.

Igitur à ſcripturis ad Patres Eccleſiæq́; doctores tranſeo, copioſos illos quidem & liberales Mariæ præcones, qnemadmodũ hoc opus vniuerſum luce clarius demonſtrabit, ſed ex quorũ monumẽtis nnnc pauca duntaxat, & veluti carptim ad commendandã huius Virglnis gloriã atringemns. Si de peccatis agitur, nullã de Maria quęſtionẽ vel diſputationẽ ſuſtinet Auguſtinus, cꝑ plus gratiæ illi, q̃ Sanctis reliquis ad vincendũ omni ex parre peccatum collarũ fuerir, qnę concipere ac parere meruir Saluatorẽ. Sicut etiam à Bernardo dictum eſt: Decuir nimirum Reginã virginum ſingularis priuilegio ſanctitatis, abſq; omni peccaro ducere vitam, quæ dum peccati mortiſq́; pareret peremprorẽ, munus vitæ & iuſtitiæ omnibus obtineret. Si puritatem eximiã quærimns: Maria eſt inter tor hominum, qui ſaluantur, animas velut electa columba, non ſolùm pulchra penitus & immaculata, ſed etiam quæ pnritate Cherubin & Seraphin antecellit, vna omniũ ſanctiſsima & innocentiſsima & beatiſsima, quam omnes omniũ hominñ generationes omnibus vocibus nunq̃ ceſſantibus meritò prædicent, teſte Theodoreto. Si gratiæ ſublimitatẽ & virtutum, ſiue multitudinem, ſiue magnitudinẽ conſideramus, ſic de illa quidem Chryſoſtomus concionatur: μέγα γὰρ ὄντως τῆς παρθένου τὸ θαῦμα. τί γὰρ μεῖζον τῆς ὄντως ἐνεθήσεταί ποτε, τῆς γὰρ γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ πλατυτέρα

A peccato immunis Mariæ vita.

Epiſt. 174.

Mariæ puritas ineſparabilis.

Li. 3. in Cãtica cantic. Hom in hypopant. domini.

τυπέρα αὐτὴ μόνη ἐφάνη. τίς γὰρ ταύτης ἁγιοτέρα γέγονεν, οὐ προφῆται, οὐκ ἀπόσολοι, οὐ μάρτυρες, οὐ πατριάρχαι, οὐ πατέρες, οὐκ ἄγγελοι, οὐ θρόνοι, οὐ κυριότητες, οὐ τὰ σεραφείμ, οὐ τὰ χερουβείμ, οὐκ ἄλλο τι τῶν τε ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐν ποιήμασι μεῖζον ταύτης εὑρίσκεται. Quę latinè verſa hunc ſenſum exprimunt: Magnum reuera Virgo hæc mundi miraculũ eſt. Ecquid enim in rerũ vniuerſitate queat hac maius ac ſubtilius inueniri? Sola hęc cœlũ & terrã amplitudine ſuperauit. Quidnam illa ſanctius? non Prophetæ, non Apoſtoli, nõ Martyres, non Patriarchæ, nõ Patres, non Angeli, non Throni, non Dominationes, non Cherubin, non Seraphin, non aliud denique quippiam inter creatas res viſibiles, aut inuiſibiles vna hac maius aut excellentius inueniri poteſt. In eundem ſenſum alibi quoque docet, vbi Virginem eandem reuerenter affatur: Vt verè dignum & iuſtũ eſt glorificare te Deiparam & ſemper beatiſsimam & penitus incontaminatam matrem Dei noſtri, honoratiorem Cherubin, & glorioſiorem incomprehenſibiliter Seraphin, quæ citra corruptionem Deum peperiſti: verè Deiparam te magnificamus: Aue gratia plena &c. Cum qua otis aurei ſententia non malè congruit, quod Gregorius Nazianzenus ille, qui ab excellenti rerum ſacrarum doctrina Theologi cognomentum inuenit, ſuauiſsimè modulatur:

[Margin: Chryſoſtomi & Græcorum Patrum teſtimonia pro Mariæ dignitate & excellentia.] *[Margin: In liturgia.]* *[Margin: Li. de Chriſto patiẽte.]*

χαῖρε ὦ κόρη πάγχαρτε μῆτερ παρθένε,
κάλλιστα πασῶν παρθένων ὑπερτάτη
οὐρανιώνων ταγμάτων ὑπερτέρα
δέσποινα, παντάνασσα, χάρμα τοῦ γένους

Hoc eſt,

Salue puella gratiæ
Æquanda nullis, mater & Virgo ſupra
Omnes decora virgines, & ſuprema
Quæ vincis omnes cœlitum ordines
Regina, domina, generis humani bonum.

Vbi Gregorium & Chryſoſtomum ſequitur Damaſcenus, cuius teſtimonio Maria res creatas omnes excellit, ac omnibus præeſt, vtpote rerum omnium dominatrix ac domina cenſenda, poſtquàm eius, qui condidit omnia, mater effecta eſt. Suffragatur his Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui velut Chryſoſtomum præcipuè imitaretur, ad Ioãnem Synadou Epiſcopum hoc modo ſcribit: Verè ac propriè veri Dei matrem veneramur & magnificamus, & quauis viſibili & inuiſibili creatura ſuperiorem reputamus.]

[Margin: Ser. de dormit. Deipa. & lib. 4. de fide orthodoxæ. c. 15.]

His Græcis Theologis Gregorius Romanus adſtipulatur, iſque vel primariis Eccleſiæ Latinæ Doctoribus annumerandus, qui Mariam montem ſublimem, in omnium montium vertice ſitum, cum Eſaia eleganter appellat, vt eam cunctis Sanctorũ ordinibus eminentiorem atque præſtantiorem oſtendat. Sic enim ſanctus ille Pontifex loquitur: Poteſt huius montis nomine beatiſsima ſemper Virgo Maria Dei genitrix deſignari. Mons quippe fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electionis ſuæ dignitate tranſcendit. An non mons ſublimis Maria, quæ vt ad conceptionem æterni Verbi pertingeret, meritorum verticem ſupra omnes Angelorum choros vſque ad ſolium Deitatis erexit? Huius enim montis præcellentiſsimam dignitatem Eſaias vaticinans, ait: Erit in nouiſsimis præparatus mons domus Domini in vertice montium. Mons quippe in vertice montium fuit, quia altitudo Mariæ ſupra omnes Sanctos refulſit. Nam ſicut mons altitudinem, ita domus deſignat habitationem. Mons quippe & domus aptè dicitur, quæ dum incomparabilibus eſt illuſtrata meritis, Dei Vnigenito, in quo recumberet, ſacrum præparauit vterum. Cum his non malè conuenit, quod inſignis author Petrus Damianus non tam ſuo, quàm totius Eccleſiæ nomine teſtatum reliquit. Ecquid mirum, inquit, ſi hæc ineffabilis Virgo in ſuis laudibus modum humanæ vocis exuberat, quum & ipſam humani generis naturam excellentium meritorum dignitate tranſcendat? Non denique excellentiſsimus ille Patriarcharum chorus, non prouidus Prophetarum numerus, non iudex Apoſtolorum ſenatus, non Martyrum victor exercitus, non aliquis antiquorum, non quiſquam ſequentium Patrum huic beatiſsimæ Virgini poterit comparari. Quid enim ſanctitatis, quid iuſtitiæ, quid religionis, quid perfectionis ſingulari huic Virgini deeſſe potuit, quę totius

[Margin: Eſai. 2.] *[Margin: In li. 1. Reg. cap. 1.]* *[Margin: Mariam quanti fecerit Gregorius magnus.]* *[Margin: Ser. de Mariæ natiuit.]*

a In Ser. Signum magnum. b Li. de ſymbol. ad catechum. ca. 1. c Apoc. 12. Loco citat.

totius diuinæ gratiæ chariſmate plena fuit? Neque ſolùm [a] Bernardus, verùm & [b] Auguſtinus agnoſcit, Mariam eſſe mulierem illam in [c] Apocalypſi deſcriptam, quæ & amictum ſolaribus fulgoribus radiantem, & caput duodecim ſtellarum corona redimitum habuit, Lunam interim ſuis ſubiectam pedibus tenens. Iure autem, Sole perhibetur amicta, vt Bernardi verbis vtamur, quæ profundiſsimam Diuinæ ſapientiæ vltra quàm credi valeat, penetrauit abyſſum: Vt quantum ſine perſonali vnione creaturæ conditio patitur, luci illi inacceſsibili videatur immerſa. Quis verò ſtellas Mariæ caput cingentes, & è quibus regium ei diadema compactum eſt, dignè ſatis explicet? Notauit de his aliquid quoque Bernardus, duodecim prærogatiuas gratiarum, velut ſtellas lucidiſsimas, indicans, quibus hæc Virgo ſingulariter adornatur. Adiungit porrò: Sed & defectus omnis ſub ea, & quicquid fragilitatis ſeu corruptionis eſt, excellentiſsima quadam ſublimitate præ cæteris omnibus excedit, & ſupergreditur creaturis, vt meritò ſub pedibus eius Luna eſſe dicatur. Eòdem pertinet, quod Rupertus docet, Mariam in Canticis veluti Solem iure vocari, quæ licet natura non ſit idem, quod Sol verus & æternus, ex ipſa nimirũ prodiens, tamẽ ab hoc ipſo Sole honoretur, quemadmodum parentes à filiis decet honorari. Qui enim dixit: Honora patrem tuum & matrem, non dubium, quin & ipſe honoret, & ab omnibus amicis ſuis ſuam velit honorari matrem. Hæc vna & perfecta illa columba electa genitrici ſuæ, antiquæ videlicet Eccleſiæ, ac matri etiam Hieruſalem, quæ ſurſum eſt. Quia nec inter Angelos, inquit, nec inter homines ſimilem vel primam habet, vel ſequentem habitura eſt. Vnde alibi hoc etiã Mariæ eulogium defert: Qua ſui corporis parte altius poſt ipſum caput ſuum Chriſtum Eccleſiæ ſublimitas eminuit, quàm ſingularibus huius Reginæ Angelorum meritis, cuius ex carne ſine viro Chriſtus, vt lapis de monte ſine manibus, eſt editus? Et quo in vertice montium tantùm myrrhę, id eſt, mortificationis, cum thuris, id eſt, pię orationis odoribus, inueniri potuit, quantum in huius beatæ Virginis anima, quam ſingulariter Dominicæ paſsionis gladius pertranſierat?

Li. 6. in Cantic. Exod. 20. Li. 7. de diuinis offic. cap. 25.

Verumenimuerò ne in citandis hoc loco Patribus modum excedam, vnum & peruetuſtum illum duntaxat adiungam, qui præſtantem Mariæ dignitatem aſſerat, ſolusque ſectariis omnibus opponi mereatur. Methodius is eſt ab Hieronymo celebratus, nec ſolùm Olympi, & poſtea Tyri Epiſcopus, ſed & clariſsimus Chriſti martyr in Eccleſia, qui Deiparæ laudes longa & diſerta oratione proſequitur, ex qua nos quidem pauca mutuabimur, & in Lectoris gratiam Græcè adſcribemus:

In catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum. In oratione habita ob hypopantem Domini

Εὐλογημένη σὺ παντευλόγητε καὶ πασιπόθητε, ἐπ᾽ εὐλογίαις κυρίου. τὸ θεοχαριτωτόν σου ὄνομα, θεογεννῆτορ ἡ δαδουχὲ τῶν πιστῶν. ἡ περιγραφὴ ἵν᾽ οὕτως εἴπω τοῦ ἀπεριγράπτου. ἡ ῥίζα τοῦ ὡραιοτάτου ἄνθους ἡ μήτηρ τοῦ πλάσαντος ἡ τιθηνὴ τοῦ τρέφοντος. ἡ περιοχὴ τοῦ περιέχοντος. ἡ φέρουσα τὸν φέροντα ῥήματι τὰ πάντ᾽. ἡ πύλη τῆς ἐν σαρκὶ ἀνατολῆς τοῦ θεοῦ. ἡ λαβὶς τοῦ καθαρτικοῦ ἄνθρακος. ὁ βραχὺς κόλπος τοῦ πάντων κόλπου. ὁ πόκος τῆς ἀκαταλήπτου δρόσου. ὁ τῆς ἐπιθυμίας Δαβὶδ ζωοδόχος λάκκος τῆς Βηθλεέμ, ἀφ᾽ οὗ πόμα ἀθανασίας ἐξέβλυσεν. τὸ ἱλαστήριον, ἐξ οὗ θεὸς ἐγνώσθη ἀνθρώποις ἀνθρωπομόρφως. τὸ ἄσπιλον ἔνδυμα τοῦ ἀναβαλλομένου φῶς ὡς ἱμάτιον. ἡ δανείσασα θεῷ τῷ ἀνενδεεῖ σάρκας, ἅσπερ οὐκ εἶχεν, ἵνα ᾖ ὁ παντοδύναμος ὅπερ εὐδόκησεν. τί τούτου περιφανέστερον, τί τούτου ὑψηλότερον; ὁ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν πληρῶν, οὗ τὰ σύμπαντα κτήματα, σοῦ γεγένηται ἐπιδεής. σὺ γὰρ ἐδάνεισας θεῷ θείαν σάρκωσιν, ἣν οὐκ εἶχεν. σὺ ἐθωράκισας τὸν δυνατὸν τὴν εὐπρεπῆ τοῦ σώματος παντευχίαν, δι᾽ ἧς αὐτὸς μὲν ὀφθῆναι χωρητῶς ἐμοὶ δεδύνηται, ἐγὼ δὲ εὐπροσίτως ἀντωπῆσαι αὐτῷ ἐνίσχυσα. δι᾽ ἧς πάντα τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα βέλη σβεσθήσεται. εὖγε εὖγε μήτηρ θεοῦ καὶ δούλη. εὖγε εὖγε ἡ ὑπόχρεον ἔχουσα τὸν πάντων δανειστήν. πάντες μὲν θεῷ ἐποφείλομεν, σοὶ δὲ ἐποφείλεται. ὁ γὰρ εἰπών, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς ἐν τούτοις ἐξετάζεσθαι ἑλόμενος, φυλάξει τὴν χάριν καὶ τὸ ἴδιον δόγμα τῇ διακονησαμένῃ τὴν αὐθαίρετον γέννησιν, καὶ δοξάσει θεοπρεπῶς, ἣν ἐπεγράψατο ἀπάτωρ ὡς ἄνανδρον μητέρα.

Methodij Epiſcopi & martyris præclarum de Maria teſtimonium. Quibus epithetis Methodius Mariã exornat.

Hæc ſi latinè reddantur, in hunc modum ſonant: Benedicta tu celeberrima & deſideratiſsima: tuum Dei genitrix nomen diuinis benedictionibus & gratiis omni eſt ex parte refertum. Tu fidelium fax, tu incircumſcripti (ſi ita quidem loqui fas eſt) circumſcriptio, tu ſpecioſiſsimi floris radix, tu Creatoris mater, tu nutrix omnia nutrientis, tu cuncta continentis & comprehendentis comprehenſio, tu illius geſtatrix,

B qui

qni verbo ſuo portat vniuerſa,tu Porta,per quam in carnem ingreſſus eſt Deus,tu pu-
rificantis carbonis Forceps. Tu præangnſtus illius Sinus,qui ſnn ſno omnia comple-
ctitur. Tu incomprehẽſibilis illius roris Vellus. Tu Bethleëmitica illa Ciſterna,quam 2. Reg. 23.
velnt vitæ refocillatricem Dauid deſiderauit, & ex qua immortalitatis poculum im-
mortalibus emanauit. Tu propiriatorium. Tu per qnam Deus hnmanam naturam
indutus,mortalibus innotuit. Tu impollntum illius indumentum, qui luce vti veſti-
mento circumfunditur. Tu Deo nullius aliôquin rei indigo, carnem,quam non ha-
bebat,mutuata es,quo nimirum hac ratione Omnipotens, id,quod eſſe dignatus eſt,
homo videlicet verè appareret. Quid hoc illuſtrius? quídue ſublimius? Qni cœlum &
terram implet, cuius prætereà ſunt omnia quæcuuque mouentur atque ſubſiſtunt, is
tui factus eſt indigus. Tu enim admirabilem incarnationem, quam aliquando nõ ha-
buit,Deo mutuò dediſti. Tu potentem illum corpore,tanquã decenti quadam pano-
plia induiſti,per quam quidẽ ipſe facilè à me caperetur & cerneretur,ego verò tutũ &
commodnm ad illum acceſſum haberem, per quam etiam ignita omnia maligni tela
extinguũrur. Euge,euge mater Dei & ancilla: Euge, euge quæ debitorem illum habes,
qui omnib⁹ mutuatur. Deo nanq; vniuerſi debemus: tibi verò etiã ille debet. Proinde
qui dixit: Honora patrem tuũ & matrem tuam,vt is decretum à ſe promulgatum ob- Exod. 20.
ſeruaret,atque adeò bac in parte alios excelleret,omnem matri & gratiam,& honorẽ
impendit,quæ certam ſecundæ natiuitatis miniſtram illi ſe præbuit,quamq́ue ipſe pa-
trem (hominem) neſciens ſecnndam hanc ipſam natiuitatem in matrem viri inexper-
tem vltrò ſibi cooptauit. Quæ verba tam eruditè,grauiter & ingenioſè ab illo Martyre
proferuntur, qui ſub Valeriano & Decio ſuum pro Chriſti Euangelio ſanguinem fu-
dit,vt pios animos non poſsint non admodum delectare,præſertim ſi ſenſus in his re-
conditi ſedulò excutiantur. Totam demùm orationem his verbis abſoluit: Quapro-
pter ego cum celebri Propheta de immenſa excellentia tua nos admonente,conclu-
dens dixerim: Qnàm magna eſt domus Dei,& ingens locus poſſeſsionis eius? Magnus Baruc. 3.
eſt,& non habet finem,excelſus & immenſus. Nec dubium. qnin eadem ratione velit
intelligi,quæ paſsim apud Prophetas de domo, de ciuitate,de monte, de templo Dei,
cum laude dicuntur,vt ſciamus his veluti typis Mariam adumbrari,nobiſq́ue cõmen-
dari. Idem Methodius Mariam alibi vocat νοητὸν θρόνον δεδοξασμένον καὶ θεοῦ ἐπάξιον. In Threnis.
hoc eſt,glorificatam Deoq́ue dignam ſedem, quæ ſolis menris oculis conſpici poſsir.
Appellat itidem verè animatam arcam noſtri legiſlatoris Dei,& eius,qui loco nõ po-
teſt comprehendi cœlum verè comprehenſibile. Tum pulchrè iſthæc ſubiicit: χαῖρε
ἀγάπης θεοῦ θησαυρέ. χαῖρε ἀνθρωπείας υἱοῦ πηγή. χαῖρε πνεύματος ἁγίου κατάσκιον. Sal-
ue, inquit, dilectionis Dei theſaure: Salue humanitaris Filij fons: Salue Spiritus ſan-
cti vmbraculnm. Nec ſunt diſsimilia, quæ apud [a] Cyrillum Alexandrinum leguntur, a Hom. Ephesi dicta contr. Nest.
Petri Damiani de Maria, teſtimonium. ſed à nobis alibi fortaſſe repetentur. A [b] Petro demùm Damiano,qui grauis eſt & ipſe
Theologus, qnum mnlta poſſemus, hoc vnum eulogiũ petemus: Quid grandius Vir- b Ser. 2. de Mariæ nati.
gine Maria, quæ magnitndinem ſummæ Diuinitatis intra ſui ventris conclnſit arca-
nnm? Attende Seraphin, & in illius ſuperioris naturæ ſuperuola dignitatem, & vide-
bis,quicquid maius eſt,minus Virgine,ſolumq́ue opificem opus iſtud ſupergredi. Cõ-
fert igitur Mariam throno Salomonis excellentiſsimè pulcherrimeq́ue fabricato, vt 3. Reg. 8.
in vniuerſis regnis opus præſtantius non reperiretur: Reginam cœli eſſe docet, quam
ipſi etiam Apoſtoli non ſine maximo ſtupore demirentur, & dicãt: Qnæ eſt iſta,quæ a- Cantic. 6.
ſcendit, ſicut aurora conſurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt caſtro-
rum acies ordinata? Ac tandem ad eandem Virginem ſermone connerſo: Summa
gloria eſt,inqnit,poſt Deum te videre, adhærere tibi, & in tuæ protectionis mnnimi-
ne demorari.

An verò quiſquam ſectariorum Deiparam ita commendat, totq́; diuinas in il-
la dotes tantopere ſnſpicit atq; veneratur, quéadmodnm cnm Methodio & Damiano
ſancta fecit antiquitas,& in hunc vſque diem Eccleſia tum Græca tum Latina profite-
tur? Ancillam Domini eſſe Mariam paſsim inculcant: de matre Dñi honoranda, totq́;
nominibus prædicanda vix vlla mentio: quum tamen Chriſtus ſe matri adeò accom-
modârit,& eius miniſterio egere, vti & potiri voluerit, nullq́; alteri plus gratiæ & ho-
noris communicârit. Nec eſt interim,quòd quiſquam hac minus vſitata verborũ for-
ma offen-

ma offendatur, qua teſtatur Methodius, vt anditum eſt, Deum Mariæ qnodammodò indigum, aut illi obuoxium eſſe factum. Abſit vt idcireo diuinæ virtuti & grariæ quicq̃ voluerit derogatum, vtúe Creatori creaturam anteponat, ſed ſummam potius ſummi
a Luc. 2. Dei ad Virginem matrem ſeſe demittentis deiectionem & inexplicabilem exinanitio-
b Eſai. 53. nem aliqua ex parte nobis inſinuauit. Sciebat ille vtiq; Chriſtum [a] Mariæ ſubditum appellari, & poſtea in eruce [b] oblatum eſſe, quandoquidem ipſe ita vellet, ac nullins ope-
Ioā. 10. et 2. ra vel præſidio indigeret, qnum etiam mortuus ſeipſum ad vitā potuerit excitare. Cæterùm ne quiſquam hæc aliaq; Græcorum Patrum teſtimonia in dubium reuocet, quę in boc opere ſubinde reeurrunt, & in vulgaribns codicibus non reperiuntur, ingenuè quòd res eſt, hoc loco fatebor. Agit Romæ præſtantiſsimns ſimulq́ue doctiſsimus Cardinalis Guilielmus Sirletus, eui hanc debeo & habeo ſanè gratiā, quòd ſuas opes ex antiquiſsimis optimiſq́; Græeorum Theologorum ſcriptis vndique eorraſas nobis perbenignè communicârit. Ex huius locuplete & rara qnidem Bibliotheca, quæ multis Crœſi theſauris præferri meretur, complnres veterum ſentētias veluti lumina quædam proferimus, vt hinc etiam Catbolica veritas illuſtretur. Quòd ſi hoc ſtudiū nouatores offendit, at eertè piis, vt ſpero, non diſplieebit, qui ſecundùm Euangelicam parabolam vinū vetus muſto anteponent, & ducem ſequētes Apponium, elata voee Mariæ ſimul accinent: Verè digna, quā ſolam beatam, omnes generationes dicant, quam glorioſam inter omnes fœminas non ſolùm diuerſarum gentium nationes, ſed etiam eœlorum virtutes admirantes collaudent, per quam, vitam paratam, mortem fugatam, mundum recōciliatum gaudemus, per quam in terra maledictionis, in terra impiorum primùm ſanctæ volnntatis tuæ vox conſeruandæ virginitatis audita eſt, de qua prædixerat Dauid: Terra noſtra dabit fructum ſuum.

Quomodo Chriſtus Marię indigus, & illi obnoxius fuiſſe dicatur.

De Guilielmo Sirleto illuſtr. Cardinale.

Iuli. 4. Cāt. (beside: tores offendit)

Pſalm. 84. (beside: piorum primùm)

Sed enim infinitum penè ſit perſequi, quo ſtudio Patres Mariam prædicârint, quibns illam honoribus affecerint, quam excellentem illi gloriam detulerint, quantumq́ue ſemper tribnerint illius meritis & interceſsioni. Ac præter alios quidem Deiparę amatores atq; cultores extitêre, quantum ex illornm ſcriptis coniici poteſt, Ignatius, Methodius, Athanaſius, Baſilius, Chryſoſtomus, Effrem, Ambroſius, Auguſtinus, Cyrillus, Theodoretus, Andreas Hieroſolymitanus, & alter Andreas Cretenſis, Damaſceuus, Germanus, Illefonſus, Anſelmus, Damianus, Bernardus, Richardus, Rupertus, Guerricus, Honorius, Idiota, Amadæus, Bonaueutura, Dionyſius, vt cæteros ſiue mediæ, ſiue poſterioris antiquitatis Theologos prætermittam. Ac nimium eſt ſanè veruſtatis omnis ignarus, qui ueſcit Deiparam verbis Patrum honorificentiſsimis ſubinde cōpellari, & his ornari eulogiis: Quod ſit plena gratia, ſanctiſsima, integerrima, puriſsima, beatiſsima, ſuperbenedicta, tota pulchra, intemerata, expers omnis maculæ, Domina, Regina, Mater, Hera & Aduoeata noſtra, ſuper Angelos exaltata, ac inter Sanctos demùm omnes incōparabilis. Quibus de rebus multa veterum teſtimonia ſuo loco monſtrabimus, vt nō ſolùm veteres nouiq́; Antidieomarianitæ perſpicuè coarguantur, ſed & Orthodoxi in vera confirmentur ſententia, Mariæ autem honos & gloria ineōuulſa perſiſtat, nullaq; hoſtiū petuerſitate, vel extinguatur, vel obſcuretur.

Præcipui Patres Mariæ amatores & cultores eſſe voluerunt.

Quibus epithetis Patres Mariā honorent.

Porrò vt nouus mundus verè immundus non adeò Patribus obtrectet, qui ſeduli & officioſi Mariæ amici, prædicatores & cultores tot ſeculis extiterunt, vtq́; ſectarij nobis in veterum authoritate acquieſcentibus magis fiant propitij, dabo illis quos audiant, non aliunde, q̃ ex noua ipſorū ſcbola profectos, nec eos vulgares, ſed præcellētes, & quaſi ſectarum Anteſignanos, qui tametſi multa ineptè, falsò, petulāter impieq́; de Maria garriant, tamen ſiue prudentes, ſiue imprudentes ea nonnunq̃ in mediū adferunt, quę ſi æquè à nobis in Marię laudem pronunciarentur, ant profectò riſu ipſorū Sardonico exciperentur, aut inter næuos & ſtipulas facilè numerarētur. Lutherus noſtri tēporis Hęreſiarcha Virgini aliàs vehemēter infeſtus, ſui veluti oblitus, hoc Mariæ teſtimonium alicubi præbet: [c] *Dignum et iuſtū erat, Mariæ perſonam ab originali peccato præſeruari, de qua Chriſtus ſumpturus erat carnem, quæ omnia peccata ſuperaret.* [d] Fatetur præterea, illam Spiritu ſummè plenam, & Prophetiſſam eſſe maximam, quæ doctrina omnes Apoſtolos & Prophetas excelluerit, quæ nulli aliqnando maledictioni fuerit obnoxia, præ cæteris à Deo benedicta, adeoq́ue à primo conceptu, ſecundùm animam gratiæ plena. Id verò ſic alibi declarat, [e] quòd gratia Dei Mariam omnis boni abundantem fecerit,

c In Poſtilla maiore circa Euan feſti, Cōcept. Mariæ.
d In poſtilla maiore circa Euangel. Dominicæ proximæ ab Epiphā. et in die Cōcept. Marię. & in cōcione 2. feſti Viſi. Marię.
e Circ. Euā. in feſt. Annunciat.

Etiam noſtri temporis ſectarij de Maria nōnunquam præclarè loquūtur.

B 2

rit,eamque ab omni malo liberârit,ſed & eum illa Dominum eſſe, vt prædicat Angelus,quoniam omne,quod faceret aut omitteret,non niſi diuinum eſſet, & à Deo in ea perficeretur,qui præterea tutaretur eam atque defenderet ab omni, quod noxium & incommodum eſſe poſſet. Eiuſdem Lutheri illa quoque vox eſt: [a] *Nulla mulier tam ſancta eſt, nec fuit, nec in poſterum erit, quæ fructum ventris ſui benedictum parit, quando nulla citra voluptatem & peccatum concipit.* [b] Quid verò illud? *Eo ipſo*,inquit, *quòd Maria Dei mater facta eſt,tam præclara & ingentia bona ei data ſunt,vt ſuperent captum cuiuscunque. Hinc enim omnis honos ac beatitudo prouenit, vt in vniuerſo humano genere vnica perſona ſit ſuperior cunctis, cui nemo ſit par, quòd eum cœleſti Patre Filium habeat communem.* Atque huc idem Lutherus Mariæ dictum applicat: Fecit mihi magnifica, qui potens eſt. Talem enim ac tantum honorem in hac matris Dei nomenclatura contineri, nemo vt maiora de illa prædicare poſsit,etiamſi tot linguas habeat, quot flores Terra,ſtellas Cœlum,Mare arenas ſuſtinet. Alto igitur corde perpendendum eſſe, quid ſibi velit Dei eſſe parentem. An verò mutus eſt Oecolampadius? quàm piè proteſtatur? quàm egregiè Catholicum ſimulat hac oratione? [c] *Nunquam de me, vt in Domino confido, audietur, quaſi auerſer Mariam, erga quam minus benè affici, reprobatæ mentis certũ exiſtimem indicium.* Atque vt certius pateat, quantum ille Mariæ tribui velit: *Quæ ſupra omnes*,inquit,*quæ Regina eſt omnium,quam Deus præ omnibus honorauit,cui ſimilis non reperitur alia,quid non aſſecuta,quòd eminentiſsimam probet?* Neque contemnenda,ſed approbanda nobis eſt Caluini ſententia, Mariam ita commendans: [d] *Hodie celebrari nequit allata nobis per Chriſtum benedictio,quin ſimul occurrat, quàm honorificè Mariam ornauerit Deus, qui vnigeniti Filij ſui matrẽ eſſe voluit.* Et rectè dicit Bucerus: [e] *Pius animus de Maria, vaſe tam ſancto atq; electo, vt Chriſtum nobis pareret, non niſi ſanctiſsima cogitabit.* Confirmat præterea [f] Bullingerus, Mariam plurimis maximiſque chariſmatibus à Deo eſſe donatam,atq; adeò omnium gratiſsimam, & chariſsimam Deo, mulieribuſque prælatam omnibus: membrum Eccleſiæ Catholicæ excellentiſsimum, ab ipſis etiam Angelis omnibuſq; generationibus benedictã vereq; beatam prædicatam, cuius memoria per Eccleſiam inter fideles iugis & celeberrima eſſe debeat, ea, quæ demùm in cõmunem vulgarium mulierum ſortem iniquiſsimè rapiatur. Neque perperam in hunc modum ratiocinatur: *Si Maria benedicta eſt inter omnes mulieres, & beata ab omnibus prædicanda nationibus, infœlices certè ſunt Iudæi, qui ipſam nũquam conuitiis inceſſere deſinunt: infœlices ſunt Pſeudochriſtiani, qui Iudæis nihilo meliores, ſua laude ipſam ſpoliant.* Præclarum & illud: *Excellentiſsima ſunt in Maria omnia, & hoc ſplendidiora, quò proficiſcebantur ex fide ſynceriore, & flagrantiore Dei dilectione.* Æquè luculentum eſt illud: *Oportuit ſingulari & perpetua virginitate & puritate omniũ ſelectiſsima, illuſtrem & eſſe & permanere, quæ ſingulariter electa à Deo in ſacroſanctum Filij ſui thalamũ & templum, mater erat omnium ſanctiſsimi partus, Filij vtiq; Dei æterni, futura.* Hæc propterea nobis repetuntur è ſcriptis aduerſariorum, non quòd illorum præconiis Deipara egeat, quæ meliores profectò meretur encomiaſtas, ſed vt maior horum appareat turpitudo, qui ex eodem ore, vt inquiunt, calidum efflant & frigidum, ſuaſq; operas tam iniquè partiuntur, vt ad eandem Virginem & ornandam & deformandam ſæpe Protheos agere, & in varias ſe formas mutare videantur. Ego verò immortali Deo ſingulares ago gratias, qui non ſolùm ex ore infantium & lactentium, ſed per iugulum etiã aduerſariorum laudem ſuæ matri perficit, ipſamque veritatem cũ Mariæ honore coniunctam nobis in Eccleſia reddidit illuſtriorem.

a In feſt. Cõcept. Mariæ.

b In cõmẽt. ſup. Magnificat.

c In ſerm. de laudãdo in Maria Deo.

d Circ. principium lib. de harm. Euangel.

e In expoſi. primi capitis Matth.

f In ſer. de beata Virgine Maria.

Excellẽtiſsima in Maria omnia.

Cur hoc loco citentur teſtimonia ſectariorum, ad Mariæ commendationem.

CAPVT TERTIVM.

De nobili ac regia Mariæ genealogia, et quomodo circa illam Eccleſiæ hoſtes multis modis impingant.

NIHIL PENE intentatum relinquit mille artifex ille Satan, quò minus omni ex parte ter ſanctam Virginem ſceleſtus oppugnet: adeò infenſus & infeſtus eſt huic mulieri, quæ inter cunctas alias clades, regno ipſius grauiſsimam attulit. Quare vltrò citroque ſuos ſubmittit ſatellites, qui non modò Mariæ verba & facta in Euangelio deſcripta mordeant & deprauent, ſicut poſtea conuincemus, verùm etiam qui in genus, parentes & primam ætatem

tem eius, hoſtilem impetum faciant, ſignaque infeſta moueant. Ac ætate quidem Auguſtini Fauſtus prodiit Manichæus, imò Manichæorum ſui temporis princeps, qui tametſi Mariam Hebræam ex Iudaicis parentibus ortam fateretur, quòd nemo niſi planè ſtolidus neget, tamen genus illius ad tribum Leui potius, quàm Iuda referendum eſſe contendit. Quam noui falſique dogmatis vanitatem non detexit modò, ſed etiam fortiſsimè diſsipauit Auguſtinus, & Fauſtum eundem inter cætera irrefutabili hac ratione conuicit: Nos credimus, inquit, etiam Mariam fuiſſe in cognatione Dauid, quia ſcripturis eis credimus, quæ vtrunque dicunt, & Chriſtum ex ſemine Dauid ſecundùm carnem, & eius matrem Mariam non cum viro concumbendo, ſed Virginem.

Mariam ex tribu Leui potius, quàm Iuda, ſuã genealogiã duxiſſe fingit Fauſtus Manichæ.

Lib 23. cõtra Fauſtũ, cap. 9.

Quòd verò Chriſtus quemadmodũ magni Patris Abrahæ, & pronepotis eius ex Iacob geniti Iuda, ſic etiam Dauidis, in quo poſt Saul regia dignitas primùm effulſit, ſemen & filius fuerit, non ſolùm Prophericis, ſed Apoſtolicis etiam literis luculenter expreſſum habemus. Quid enim apertius hac Dei promiſsione Abrahæ facta, & in Iacob repetita: [a] Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ? [b] Iacob porrò de ſceptro Iudę filij, quẽ catulum leonis & inuictum principem fore promittit, omnibuſque fratribus anteponit, liquidò eſt vaticinatus: Ipſe erit, inquit, Gentiũ expectatio. Multæ autem ac illuſtres in Dauid, ſicut in nullum alium, Dei promiſsiones concurrunt. Semel, inquit, iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mentiar: ſemen eius in æternum manebit, & thronus eius ſicut Sol. Ac rurſum Dauidi dictum eſt: De fructu vẽtris tui ponam ſuper ſedem tuam: Vt omittã alias id genus promiſsiones, quæ in Regum hiſtoria ſæpe commemorantur. Eòdem ſpectat, quod apud Hieremiam loquitur Deus: Si irritum poteſt fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, vt non ſit dies & nox in tempore ſuo: pactum meum irritum eſſe poterit cum Dauid ſeruo meo, vt non ſit ex eo filius, qui regnet in throno eius. Eſaias in hũc modum: Super ſolium Dauid & ſuper regnum eius ſedebit, vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iuſtitia ammodò & vſq; in ſempiternũ. Quocirca talis venire Meſsias debuit, qui non modò Dauidis eſſet filius, & regnandi ius conſequeretur, ſed cuius quoq; regnũ, aut potius monarchia perpetuò vigeret, nulliſq; hoſtium viribus aboleretur. Perſuaſum hoc quoq; Iudæis erat, quorum gratiam, vt ſibi magis magiſq; Matthæus conciliaret, his enim ſuum ſcripſit Euangelium, ſtatim inde ab initio Ieſum Chriſtum, quem de Maria deinde natum oſtendit, Dauidis & Abrahæ Filium appellauit. Sed & Angelus Gabriel, qum de Chriſti regno Virginem inſtruit, & Virginis eiuſdem Filium deſcribit, clariſsimè loquitur: Dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid Patris eius, & regnabit in domo Iacob in ętetnum. Paulus autem ſuo Timotheo, imò Eccleſiæ vniuerſæ hanc credendi præſcribit regulam: Memor eſto, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis, ex ſemine Dauid ſecundùm Euangelium meum. Ac alibi rurſus: Manifeſtum eſt, inquit, quòd ex Iuda ortus ſit Dominus noſter, in qua tribu nihil de Sacerdotibus Moyſes locutus eſt. Quid, quòd Phariſæi Iudæorum in Scripturis peritiſsimi, & à noſtro quidem Chriſto alieniſsimi, dum rogantur. Quid vobis videtur de Chriſto, cuius filius eſt? expeditè profitentur, Dauidis illum eſſe Filium. Et manet hoc Iudæis infixum penitus, quantumuis aliôquin perfrictæ frontis, & deploratæ ſint peruicaciæ, vt Meſsiã alium, niſi qui è ſtirpe Dauidis regiam originem ducat, nolint agnoſci. Qui ſi pergent de Mariæ Filio eſſe contentioſi (is enim verè illis eſt petra ſcandali & lapis offenſionis, nulloque illum Meſsiæ officio & honore dignantur, ſed omni potius probrorum & blaſphemiæ genere inſectantur) licebit ſuo illos gladio iugulare, ſuiſque armis, id eſt, Propheticis teſtimoniis expugnare, imò etiam contra perfidos ingentem teſtium turbam, à quibus fortiſsimè coarguantur, producere poterimus. Etenim ipſorum pueri, mendici, cæci, paſtores, milites, filij, fratres, ſeniores, probatiſsimique homines, vt Zacharias, Simeon, Ioannes, ſed & complures è ciuibus Hieroſolymitanis, ac omnium ferè ordinum Iſraëlitæ, hunc ipſum IESVM verum & proprium Dauidis eſſe Filium, ipſumque Meſsiam iam olim publicè proclamârunt, vel certis Indiciis ita declarârunt, vt de ſyncera illorum in Ieſum fide non poſsit addubitari. Quæ ſatis quidem eſſe putamus, tum ad Auguſtini ſententiam ſtabiliendam, tum ad ſtultam Fauſti opinionem refutandam, qui Mariam ex tribu Leui potius, quàm Iuda ge-

Chriſti genealogia ex tribu Iuda et ſtirpe Dauidis orta eſt ſecundùm Scripturam Propheticam et Apoſtolicam.

a Geneſ. 22. & 28. b Geneſ. 49. Pſalm. 88. Pſalm. 131. 2. Reg. 7. 1. Paral. 17. Hierem. 33. Eſai. 9. Matth. 1. Luc. 1. 2. Timo. 2. Hebr. 7. Matth. 22. Marc. 12. Luc. 20.

Chriſtum Dauidis eſſe filiũ, Phariſæi & Iudæi quoque fatentur.

Eſai. 8. 1. Petr. 2. Matt. 9. 21. 22. Luc. 1. 2. 18 Ioan. 1. 6. 7.

nus duxiſſe blaterat, nulla interim tot Scripturarum authoritate commotus, quæ Chriſtum, ſicut oſtendimus, ſecundùm carnem Dauidis Filium & promiſſum & exhibitum eſſe teſtantur. Non poteſt autem filius ex alia, quàm materna prodire tribu, ac talis præſertim filius, quem citra viri conſortium mater Virgo concepit ac peperit, vt hîc locum maximè habeat, quòd à Iuriſperitis dici ſolet: Ventrem ſequitur partus. Quid verò mirum, Fauſtum in Virginis genealogiam turpiter impingere, Fauſtum, inquam, tam inſanum ac impium, vt & Chriſti genealogiam in vniuerſum reiicere non dubitârit, aperteque dixerit, genealogiam Saluatoris in Euãgelij capite propoſitam, nec à bono viro ſcriptam, nec Euangelij partem eſſe, nec omninò ad Euangelium pertinere, ſicut ex Auguſtino intelligi poteſt.

Lib. 2. cõtr. Fauſt. ca. 1. & l. 3. c. 10.

Suppetunt & alia Scripturæ loca, quæ vanum hoc Fauſti commentum explodant, certoque nos doceant, Mariæ proſapiam ad tribum Iuda, cuius Dauid quoque fuit, referri oportere. An enim obſcurum eſt Eſaiæ vaticinium, quod ad genus Meſsiæ proprium pertinet: Egredietur Virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet? Vbi ſub Virgæ nomine, Mariam de Ieſſe, ac proinde Dauidis ſemine procreatam, ſicut Chriſtum ipſum per florem accipi, nulla quidem iam eget diſputatione, quando veteres hunc locum ita conſtanter interpretantur, præſertim [a] Tertullianus, [b] Hieronymus, [c] Ambroſius, & is quidem ſæpe, ſed & [d] Auguſtinus, [e] Leo, atque [f] Damaſcenus. Nos [g] Bedæ verba ſubiiciemus: Egreſſa eſt virga de radice Ieſſe, & Nazaræus de radice eius aſcendit, quia intemerata Virgo Maria de ſtirpe Dauid orta eſt, de cuius carne Dominus in ciuitate Nazareth veritatem carnis ſine inquinamento carnis aſſumpſit. Et [h] Rupertus eundem Eſaiæ locum tractans, Mariam Virgam facit gracilem, pulchram, humilem & rectam, quæ nullum fruticem ſibi cohærentem habuerit, eiuſque virgæ florem Chriſtum Dei & Virginis Filium vocat. Nec temerè Lucas indicat, Ioſeph & Mariam, vt cenſum Cæſari penderent, ſub ipſam Chriſti Natiuitatem à Galilæa in Iudæam eſſe profectos, vt ſe Bethleemitici oppidi ciues, quòd ſub tribu Iuda continebatur, ambo profiterentur. Cùm igitur cenſiti ſunt, vt Auguſtini verbo vtar, ſcriptum eſt, eos fuiſſe de Domo, id eſt, de genere Dauid. Vnde dixit Tertullianus: Fuit Chriſtus de Patria Bethleem, & de Domo Dauid, ſicut apud Romanos in cenſu deſcripta eſt Maria, ex qua naſcitur Chriſtus. Adhæc quoniam Maria in ſponſam & coniugem Ioſepho traditur, non potuerunt ambo non eſſe contribules, nimirum ex genere Dauid, quòd Ioſeph Mariæ ſponſo luculenter tribuit Euangeliſta. Apud Iudæos quippe legitimum erat ac ſolemne, vt tribus duodecim, quibus tota illorum Reſpublica continebatur, in coniugiis non permiſcerentur, ſed contribules, regia tamen & ſacerdotali tribu excepta, matrimonij fœdere coniungerentur.

Maria virga Ieſſe, apud Eſa.

Eſa. 11.
a Lib. 5. cõtra Marciõ.
b In 11. ca. Eſai.
c Libr. 2. de Spiritu ſancto, ca. 5. Et de benedictionibus Patriarcharum ca. 4. et in 1. c. Luc.
d Lib. 3. de Symbol. ad Catechum. cap. 4.
e Ser. 4. de Natiu. Dñi.
f Libr. 4 de fide ortho.
g Homel. in galli cantu Natiu. Dñi.
h Li. 11. de victoria verbi Dei c. 18. Et in Eſa. li. 2. cap. 6.

Maria et Ioſeph vt eiuſdem tribus coniuges, à Romanis cenſentur.

Luc. 2.
Li. 83. quæſtion. quæ. 61.
Lib. aduer. Iudæos.

Contribules tãtum à Iudæis ad coniugium admittuntur.

Luc. 1.
Numer. 36.

Quæ quum ita ſint, Eraſmi conſilium mirari potius, quàm probare cogor, qui Mariæ genealogiam nobis tantùm non incertam reliquit, quum quod ad illam aſſerendam & ſtabiliendam maximè pertinebat, id eleuare ac in dubium reuocare conatur. Fingit enim litem adhuc eſſe ſub iudice, an Maria & Ioſeph eiuſdem fuerint tribus. Atqui veteres Theologi, vt probent Mariam ex Dauidis ſtirpe regia ortam eſſe, hoc maximè fundamento nituntur, quòd eandem cum Ioſepho familiam tenuerit: non enim hac in parte ſponſæ adimi poſſe, quòd ſponſo eius Matthæus & Lucas attribuerunt, & idcirco Ioſeph Filium Dauid dici ab Angelo, vt Maria quoque de ſtirpe Dauid eſſe, monſtretur, Hieronymo teſte. Quòd ſi roget fortè quiſpiam, quid in cauſa ſit, vt Euangeliſtæ, quum Chriſti genealogiam tractant, longamque tot generationum ſeriem texunt, ſucceſsionem omnem non ad Mariam expreſsè, ſed ad Ioſeph vſque deducant, reſpondet Auguſtinus, in eo perſonam Ioſeph propter virilem ſexum honorari, ſatiſque Chriſti Virginem matrem, adeoque Chriſtum ipſum, quòd ex ſemine Dauid originem trahit, ab Euangeliſta commendari: Eucherius nodum ita diſſoluit: Ideo per generationem Ioſeph origo ſignificatur, quia conſuetudo Scripturarum eſt, virorum potius, quam fœminarum ſeriem in generationem contexere. Sed & Ambroſius clarè teſtatur, in Ioſeph origine, Mariæ originem demonſtrari, quia quum vir ille iuſtus fuerit, non potuit contra id, quod lege præceptum erat, facere, ſed ſecundùm legem ex tribu patriáque ſua vxorem accepit.

Mariam & Ioſeph eiuſdem fuiſſe tribus, an in dubium reuocandum.

Matth. 1.
Luc. 1.

Cur genealogia Ioſeph potius quàm Mariæ in Euangelio exprimatur.

In c. 1. Mat.
Lib. 23. cõtra Fauſt.
De difficil. quæſt. noui Teſtamẽti.
In 3. c. Luc.

Acce-

Accedit, quòd Angelus Gabriel de Domino prænunciauerat, vt ſuprà meminimus, quòd illi Deus ſedem Dauid patris ſui traderet. Certum eſt igitur inquit, idem Ambroſius, etiam Mariam de Dauid generatione manaſſe. Quocirca nihil attinebat, Euãgeliſtas in eo verſari, vt Mariæ proſapiam apertè deſcriberent, quæ quidem apud Damaſcenum deſcripta extat, maximè quum ſit inſuetum Hebræis, mulierum genealogias recenſere, Scripturarum verò conſuetudo habeat, viri ſemper originem quærere, ſicut Ambroſius loquitur, cumque Ioſephi genere demonſtrato, etiam coniugis eius ſiue ſponſæ progenies liquidò deprehendatur. Vnde nobis cum Bernardo licet inferre: Non tantùm Ioſeph, ſed & Maria deſcendiſſe credenda eſt de Domo Dauid. Alioquin nõ eſſet deſponſata viro de Domo Dauid: ſed in altera completa eſt veritas, quàm iurauit Dominus Dauid: altero tãtùm conſcio & teſte adimpletæ promiſsionis.

Lib. 4. de fide orthodoxa cap. 15.
In 3. c. Luc.
Hom. 2. de beata virgine.
Pſal. 129.

Verùm hîc nobis obſtrepit Oſiander, homo qui nouis ſcripturæ ſenſis effingendis mirificè delectatur, & Chriſti Domini genealogiam tam dextrè tractat, vt fœdis illam erroribus inuoluat atque contaminet. Primùm enim veteres ſine omni iudicio finxiſſe contendit, quòd vbi conſter de tribu mariti, conſequenter etiam de tribu conſtet vxoris: non igitur concedit è Matthæo poſſe conuinci, quod ſicut Ioſephus, ſic & coniunx eius Maria de tribu Iuda atque de Domo Dauidis ſuum duxerit genus. Quid verò tum poſtea, ſi vnus negat Oſiander, quòd grauiſsimi Patres tam conſtanter affirmant, ſicut ipſorum verbis paulò antè citatis demonſtrauimus? Præſertim ſcriptura diuina communem ipſorum ſenſum liquidò comprobante? Sic enim lex habet Moſaica: Nubat quibus volet: tantùm vt ſuæ tribus hominibus, ne com miſceatur poſſeſsio filiorum Iſraël de tribu in tribum. Omnes enim viri inquit, ducent vxores de tribu & cognatione ſua: & cunctæ fœminæ viros de eadem tribu accipient, vt hæreditas permaneat in familiis, nec ſibi miſceantur tribus, ſed ita maneant vt à Domino ſeparatæ ſunt. Diuinum igitur eſt præceptum, velit nolit Oſiander, vt Iſraëlitæ coniugali fœdere contribulibus conſocientur, eáque de cauſa, ne bonorum & tribuum fiat confuſio, quemadmodum ſuprà etiam prohibitum fuerat, ne gentiles ſeu ethnicas vxores ducerent, néue cum impiis ſua connubia commiſcerent: quemadmodum & Procopius annotauit. Neque ſat habet Oſiander hæc legis verba quamuis luculenta, & certa ratione ſuffulta eludere, ſed veteres etiam omnes ſuperbè contemnit, vt [a] Aphricanum, [b] Iuſtinum, [c] Euſebium, [d] Ambroſium, [e] Hieronymum, [f] Auguſtinum, [g] Damaſcenum, [h] Bedam, [i] Theophylactum, [k] Nicephorum, & quotquot demum Mariæ virum Ioſeph ſecundùm naturam Iacob, & iuxta legem Eli filium fuiſſe teſtantur, vt hac ratione Matthæus & Lucas in Euangelio ritè concilientur. Quid autem impudentius fingeret Oſiander, niſi quod eximiis Patribus hoc nomine palàm inſultet, eoſque inſanos appellet, qui einſmodi portenta vt loquitur, primùm ſomniãrunt? Sedenim [l] Canus in hoc ipſo campo certauit, & quæ Oſiander contra communem veterum opinionem argumenta produxit, ita eneruauit atque contriuit, vt pluribus illum oppugnare ſuperuacuum arbitremur. Adhæc craſſus error eſt Oſiandri, quum eam impoſturam vocat, quòd Theologi in Chriſti genealogia obſeruandum monent, quoſdam illic Binomines, aut etiam Trinomines reperiri. Vnde ſic etiam de illo iudicant Centuriatores. *Oſiander exiſtimat commentũ eſſe, in ſacris literis nequaquam receptum & vſitatum, quòd de pluribus nominibus vni perſonæ attributis narratur*. Etenim vel mediocriter in ſacris literis verſatus intelligit, ac neceſſariò fatetur, crebras illic nominum immutationes, & varias earundem perſonarum appellationes, quæ ad magnum etiam ſæpe pertinent myſterium, inueniri. Vnde idem Raguel ſocer Moyſi, & Iethro, Gedeon & Hieroboal, Ozias Rex Iuda, & Azarias, mons Tabor, & Itabyriũ appellatur, ſicut etiam in Euangelio vnus idemq́; Petrus, Simon & Cephas reperitur, Hieronymo teſte.

Oſiandrum circa Chriſti genealogiam multis modis hallucinari.

Et Patribus & ſcripturæ conſonare, quòd cõiuges apud Iſraëlitas vnius tribus fuiſſe dicuntur.

Num. vlt.

In fine commen. in Nu.
a In epiſtol. ad Ariſtidẽ.
b In queſt. ad orthod. 66.
c Li. 1. Eccl. hiſt. ca. 7.
d In cap. 3. Luc.
e In 1. cap. Matth.
f Lib. 2. de cõſenſu Euãgeliſtarum cap. 3. Et 2. retractat. li. cap. 5.
g Lib. 4. de fide orthodoxa ca. 15.
h Lib. 1. in Luc. ca. 10.
i In c. 3. Lu.
k Lib. 1. Eccleſiaſt. hiſt. ca. 11.
l Lib. 11. de locis Theologicis ca. 5.
Cent. 1. lib. 1. ca. 10.
Li. aduerſus Heluidiũ.
Et li. quæſt. ſiu traditionũ Hebraicarũ, in Paralipomenon.

Negat malè Oſiãder, Binomines ac Trinomines in Chriſti genealogia recenſeri.
In ſcripturis cõplures variis nominibus appellantur.

Atque vt ad Chriſti genealogiam redeamus, niſi complures illic Binomines agnoſcamus, tanta erit inter Matthæum & Lucam diſſonantia, quanta certè componi nunquam poſſe videatur, ac Salomonis poſteros cum Nathanicis omninò confundi neceſſe ſit. Quid, quod Oſiander ipſe poſtea indicat, eũdem Eli & Iehoiackim, patrem Mariæ virginis fuiſſe: ac præterea vſitatiſsimum eſſe ſcribit, eadem nomina pluribus, inprimis autem inſignium, illuſtrium & laudatorum virorum, imponi? Qui demùm

&illud affirmat, nec enim longius cum illo diſputare nunc conuenit, tam Ioſephi in Matthæo, quàm virginis Mariæ in Luca genealogiam eſſe propoſitam, vt ſiue Mariam in domum mariti, ſiue in domum parentum referas, ſemper tamen ea in domo Dauidis conſtituatur. At verò Damaſcenus & alij Theologi paulò aliter docent, vt ſuprà indicauimus, non Mariæ videlicet, ſed Ioſeph genealogiam tum à Matthæo, tum à Luca deſcribi, neque conuenire, vt contra Hebræorum & ſcripturæ morem, Mariæ vtpote mulieris proſapia in Euangelio referatur, ſed hanc ſatis ex Ioſeph genealogia colligi, qui quum iuſtus & legis obſeruans eſſet, non aliam niſi contribulem vxoris loco ſibi dari ſuſtinuiſſet. Hinc illud Hilarij dictum: Quod Ioſeph potius quàm Mariæ natiuitas recenſetur, nihil refert: eadem enim eſt totius tribus atque vna cognatio. Viderint & alij, quam fidem mereatur Philo, qui Hebræus de ſuæ gentis genealogia ſcripſit, ſi tamen ſcripſit: nobis quidem haud conuenit, ex illius authoritate pendere, vt genealogiam Chriſti Euangelicam tueamur.

Ioſeph potius quàm Mariæ genealogiam ab Euágeliſtis explicari.

In Canon. 1. in Euang. Matth.

Hoc de ſectariis in vniuerſum dixerim, in præſenti cauſa tantò minus illos ferendos & audiendos eſſe, quantò audacius communi veterum opinioni reclamant, dum vnà cum Eraſmo vel Oſiandro ſcrupulum iniiciunt, an Maria & Ioſeph eiuſdem fuerint tribus: dumque pro ſua mirabili prudentia cenſent, ad hiſtoriæ fidem parum facere illa, quæ in ſcholis non ſolùm de Mariæ, ſed de Chriſti etiam genealogia diſputantur. Etenim hoc quæſtionum genus à Paulo vetari putant, dum nos arcet à genealogiis & non finiendis quæſtionibus, quæ non conducunt ad pietatem, ſed contentiones & lites pariunt. Vnde pro vehementia ſua ſolita, Lutherus in hanc vocem erumpit: *Expeditiſſimam rationem omnium genealogiarum ſanctus Paulus etiam prohibuit, nedum docere voluit, vocans eas interminatas & inutiles.* At nos Apoſtolica verba, quæ ab iſtis temerè arripiuntur, inſpiciamus, eáque Timotheo ita ſcribuntur: Vt denunciares quibuſdam ne aliter docerent, nec intenderent fabulis & genealogiis interminatis: quæ quæſtiones præſtant magis, quàm ædificationem Dei, quæ eſt in fide.

Tractationē de Chriſti & Mariæ genealogia, Theologis vitio vertendam non eſſe, nec à Paulo vetari.

Lutheri iudicium de genealogiis à Paulo vetitis.

Tom. 4. Ienen. fo. 193.

1. Tim. 1.

Hac oratione Timotheus, qui ex matre Iudæa & patre Græco natus, & Chriſtianus Epiſcopus factus fuerat, admonetur, vt vigentibus tum Iudæorum, tum Ethnicorum morbis nôrit rectè mederi. Iudæi quippe vnà cum Pſeudoapoſtolis de veteri more antiquis fabulis nimium tribuebant, quas de generatione ſuarum originum, déque Abraham, Iſaac & cæteris Patriarchis libenter narrare ſolebant, vt etiam Ambroſius indicauit. His annumerari poſſunt falſę Iudęorum traditiones, ſiue δευτερώσεις, quales adhuc in Thalmud & Cabala reperiuntur, in quibus tradunt Deū primo homini duas creaſſe mulieres, ex quibus porrò varias texūt genealogias, vt alios ex vna, alios ex alia muliere deſcendiſſe contendant. Prętereà iſtiuſmodi genealogiis magis illi quàm Euāgelicis teſtimoniis nitebantur, haud ſine gentium offendiculo curioſè diſputantes, ſicut etiam Theodoretus admonet, ac in dubiū reuocantes, an ſecundum illas Chriſtus ex Abraham & Dauid legitimè natus eſſet. Quod verò ad Ethnicos attinet, ſuis & illi fabulis ac Theogoniis gloriabantur, & ſicut Iudæi ex auorū & proauorum dinumeratione, ſic ipſi ex deorum genealogia non mediocrem ſibi gloriam vendicare ſtudebant, vt Chryſoſtomus, Theophylactus & Oecumenius hunc locum interpretantur: Iubet ergo Paulus vtriuſq;, Iudæis nimirum ac Gentibus, indici ſilentium, omnemq; de huiuſmodi genealogiis diſceptationem & iactationem præſcindit, maximè quum vanum & curioſum hoc ſtudium naſcentis Euangelij lucem obſcuraret atque labefactaret. Tum res ipſa loquitur, Paulum hîc loqui de fabulis & genealogiis interminatis ἀπεράντοις, id eſt, quæ finem non habent, vnde Ambroſius vertit infinitis, & quæ non ſolùm inutiles, ſed & pernicioſas pariant contentiones. Cui rei fidem maiorem facit Ignatius, quum hoc modo ſcribit: Ne patiamini vos ſeduci aliis opinionibus, nec fabulis, nec genealogiis nunquam finiendis, nec faſtui Iudaico attendatis. Vetera tranſierunt, ecce noua facta ſunt omnia. Ac rurſus alibi eos reprehendit, qui dicere non verebantur: Niſi Euangelium inuenero in Archiuis, non credo. Eoſdem hoc loco Paulus petere videtur, ſed cui nihil minus in mentem venit, quum hęc ſcriberet, quàm doctorum induſtriam, qui de ſancta Chriſti genealogia piè & ſyncere iam olim diſputarunt, aut nunc etiā in ſcholis diſquirere pergūt, perſtringere, vetare ac impedire: Huc enim labor eorū pertinet, vt Euangelica veritas rectius intelligatur ac ſolidius defendatur.

Paulus quales improbet genealogias.

In eundem Pauli locū.

In eandem epiſt.

In eiuſdem loci explicatione.

Niſi

L. 1. contra aduerſariū legis cap. 3. Et in li. con tra Fauſt. Manichæū 1. 2.

Veterum & recentiorū Theologorum ſtudiū in excutienda Chriſti genealogia, nec à Paulo improbatur, nec meretur reprehenſionem.

Niſi fortaſſe Auguſtinum incuſabimus, qui propter hanc ipſam genealogiā cum Fauſto & Manichæis aperto Marte certauit: ac veteres alios, vt Aphricanum, Origenem, Euſebinm, Hieronymnm, Ambroſium, Cyrillum in Pauli præceptum impegiſſe dicemus, quandoquidem Celſo, Porphyrio, Iuliano & aliis id genus impiis eādem genealogiam inſectantibus vi magna reſtiterunt, multumque in eo ſtudij poſuerunt, vt Matthæum & Lucam in hac genealogia, quæ varios & graues adfert ſcrupulos, ritè conciliarent.

Super Luc. hom. 32. & in ca. 1. lib. 1. Samuel. hom. 2.

Quomodo Brētius Pauli locū de genealogiis deuitandis exponat.

Qua in re ſi nobis fortaſſe Lutheri amantes non credunt, ſaltem ſuę farinæ Doctorē Brentium audiant, cuius iudicio hæc Chriſti genealogia non ſolùm vtilem, ſed etiam ad fidem in Chriſtum confirmandam neceſſarium vſum habet. Quum verò Paulus monet, vt genealogias deuitemus, intelligit ſuperſtitioſas, nunquam finiendas, ſicut ipſe ſeſe interpretatur, inutiles & ſuperuacaneas, quas Iudæi magis ſuperſtitionis quàm pietatis ſtudio inquirebant: quales ferè etiam illæ ambitioſæ genealogiæ ſunt, quales Nobiles mundanę gloriæ animalia, ad oſtentandam ſuæ familiæ antiquitatem & claritudinem, auos, proauos, abauos, atauos & tritauos ſuos, à neſcio cnius vel Pompeij, vel Æneæ, vel Euandri genere ductos enumerant. Horum & ſuperſtitionem & ambitionem Paulus reiicit, ſicut ad verbum idem Brentius confitetur. Cæterùm quamuis Catholici Theologi, quum in hoc argumento verſantur, varias difficileſque quæſtiones inducant, & inter ſe varient aliquando ſententias, in eo tamen conſentiunt omnes ſiue veteres, vt Hilarinm, Hieronymum, Chryſoſtomum, Theophilactum, Bernardum, ſiue recentiores, contemplemur, quòd Maria ſimul cum Ioſeph ex eadem tribu Iuda & ſtirpe Dauid orti fuerint, ſuumque coniugium inchoârint.

Nobiles de ſuis genealogiis ſæpè ambitioſè cōtendunt.

Vide illorū commentarios in Mattheum.

Catholici doctores ſine vitio variant ſententias, circa Chriſti & Mariæ genealogiam.

Sic ergo citra hæſitationem vllam habendum eſt, quemadmodum Eccleſia non mndò Latina, ſed & Græca conſtanter tot ſeculis profitetur, Mariam ex ſemine Abrahæ, & de tribu Iuda ſtirpéque Dauid illuſtrem tenere proſapiam, ac progenitoribus regali principalique dignitate conſpicuis refulgere, quos tamen ipſa præcellenti nobilitate facilè ſuperârit. Qua ratione Bernardus nō ſolùm cordis, vt ipſe vocat, ſed & carnis prærogatiuas Mariæ tribuit, quibus veluti ſtellis duodecim pulchrè micātibns Reginæ huius caput coronetur, aliiſq; præfulgeat omnibus. Verba tantùm quæ huc pertinent, ex Bernardo transſcribam: Quod ergo ſidereum micat in generatione Mariæ? Planè quòd ex regibus orta, quòd ex ſemine Abrahæ, quòd generoſa ex ſtirpe Dauid. Si id parum videtur, adde quòd generationi illi ob ſingulare priuilegium ſanctitatis diuinitus noſcitur eſſe conceſſa, quòd longè antè eiſdem Patribus cœlitns repromiſſa, quòd myſticis præfigurata miraculis, quòd oraculis prænunciata propheticis. Vbi vir ſanctus vno veluti faſce non pauca comprehendit, quæ Virginis noſtræ tum ortum, tum nobilitatem præſtantiamque commendant: nec minus illorum ſtultitiam tacitè coarguit, qni hodie de Mariæ natalibus nihil ferè præclari vel cogitant, vel admittunt.

Eccleſię fides & doctrina de Mariæ genealogia.

Ser. Signū magnum.

Quanta fuerit Marię nobilitas iuxta carnem.

In harm. Euang.

In expoſit. Cātici Magnificat.

In Euan. de viſitat. Mariæ.

Marię nobilitati detrahunt nouatores, vt Lutherus & Brentius.

Sunt qni Deiparam, proh pudor, puellam obſcuro loco natam, aut ſicut Caluinus loquitur, ignobilem, nec vllius coram mundo precij, contemptam & contemptibilem faciant. Lutherus eam inopem, abiectam, afflictam, deſpectam, vilem, nullius coram mundo exiſtimationis ac precij puellam, quæ in ſumma vilitate vixerit & permanſerit, imò quæ & inanis & vacua bonorum omnium fuerit, audet appellare. Hæc autem omnia ex vno dicto colligit & concludit vaniſsimè Lutherus, quoniā in Cantico Maria dixit, Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. De qua humilitate nos alibi prolixè reſpondebimus. Qualem verò Mariam depingit Brentius? Mulierem longè omnium abiectiſsimam, & cunctorum ludibrio expoſitam, quæ ante Chriſtum natum vitam nullo penè loco ſecuram agere potuerit, & duriſsimam ſuſtinuerit egeſtatem. Atque hæc fingi ab inſanis & impiis calumniatoribns poſſunt, æquis autem & prudentibus rerum æſtimatoribus comprobari non poſſunt, quoniam nullis aut ſcripturæ, aut hiſtoriæ, aut veterum teſtimoniis fulciuntur, cnm ipſo etiam decoro pugnantia, & quæ duntaxat ex iſtorum ſtolido pendent phantaſmate, qni matris deſpicientiam ad filij Deique gloriam illuſtrandam referre conantur. Ergóne Chriſti honos labaſcet, niſi Maria in ordinem redigatur, vt omnium illuſtriſsima virgo tantùm noninfimæ ſortis hominibus, ac viliſsimis ancillulis aggregetur? Vnde qniuis non valde craſſus intolerabilem iſtorum de Maria ſine iudicio iudicantium petulantiam, paremque ſtultitiam intelligit,

Refutatio Aduerſariorum.

intelligit, quos nihil pudet in Domini matrem quiduis euomere, nihil propemodum eximij aut ſplendidi de virgine profitentes. Quid ad veram plenamq́ue nobilitatem illi deeſſet, quæ in ſuo ſtemmate quatuotdecim reges atq; duces & heroas Iſraëlis longa ſerie computabat, nec ſolùm nobilitate ſanguinis, & parentum celebritate, ſicuti paulò pòſt monſtrabimus, ſed etiam virtutis excellentia tam multis antecellebat, ac demùm propter eximias dotes in ea fulgentes pleriſque commendatiot erat ſanè, quàm iſti tam iniqui quàm impetiti cenſores, ne dicam illuſores putant, omnibuſq́ue perſuadere conantur. In humano genere ille nobilis dicitut, qui claris maiorũ titulis

Marię nobilitas partim à progenitoribus, partim à Chriſto pendet.

Serm. 3. de Marię natiuit.

inſignitur: Beata verò Maria licet genero ſa ſit Patrum ſtirpe progenita (Damiani verbis vtor) ab illo tamen trahit excellentiſsimæ nobilitatis genus, qui de illa eſt nouo naſcendi genere procreatus, & per clariſsimam ſobolem omnem hnmani ſtemmatis excedir nobilitatem. Clara proauorum titulis, ſed incomparabilitet clarior generoſitate prolis: filia ſiquidem Regum, ſed mater Regis Regum. Non moramur inte-

Nobilitatis fuco abutuntur, qui generis, nõ virtutis claritatem ponderant.

Sanguinis nobilitas virtutis decus auget & ornat.

Mariam & genere & virtute prænobilem extitiſſe.

rim, paruoq́ne in precio habendum ſcimus, quid mundus de fucata & vana, crebrò & ementita nobilirate ſentiat, multis falſò exiſtimantibus, vera & egregia nobilitate illos inſigniri, qui clara duntaxar progenitorum ſtemmata recenſent, & hinc magnificos iactant titulos, licet ſuis ipſi flagitiis cooperti, ad nullam maiorum ſnorum virtutem prælucentem vel perueniant, vel adſpirent. Habet interim ſnam quoque laudem nobilitas, & duplex ornamentum adfert, quæ generis claritate ſimnl & virtutis ſplendore conſtat, ſicut in Maria profectò conſtitit, quoniam ex inclyto illo Patriarcharum, prophetarum & regum ſangnine, velut lectiſsima radice proceſsit, & pnlchriores virtutum fructus adiunxit, ad eam demùm gratiæ dignitatiſq́ue ſublimitatem progreſſa, vt huius veluti ſolis ac lnnæ ſplendor, maiores omnes licet ſtellis clariſsimis illuſtriores obſcuret, nullaq́ue vel regum, vel principum tanta ſit nobilitas ac celſitudo, quæ Mariano generi non cedere videatnr. Vnde quemadmodum precioſæ fulgentéſque gemmæ, quæ annulo aureo inſeruntur, magis ac magis enm illnminant & illnſtrant: ſic natutæ & animi dotes in Maria tam inſignes & cumularæ fuerunr, vt præſentem eius virtutem cum ſtirpis nobilitate coniunctam cunctis admirabiliorem & gratioſiorem redderent, nihilq́ue de illa vulgare & abiectum iudicari facilè paterentur. Tanta donorum Dei affluebat copia, tam diuinus morum ornatus apparebar, tam

Mariæ non adimit laudem nobilitatis, quod fuerit fortunæ tenuioris.

accurata vitæ inſtitutio & parentum honeſtas accedebat. At verò ſi fortnnas & conditionem vitæ ſpectes, eſto, nõ fucrit illa virgo tam dines & copioſa, vt magnorum Principum filiabus, aliiſq́ue fœminis generis ſui ſplendorem oſtentantibus vulgò compararetur: Nihil hoc ſanè obſtat, quo minus ſnum in Regum genealogia teneat locum, qnos genere & ſanguine vtiqne contingebar. Nouatores verò parum ab impio Celſo differre videntur, qui non modò Matiæ humile & ſimplex vitæ genus, quod Fabri eſſet coniunx, exprobrare, ſed & Chriſtianis hoc nomine inſultare veritus nõ eſt. Reprehen

Celſus Philoſophus Epicnręus quid in Maria taxárit.

Lib. 1. & 2. contra Celſum.

dir ergo Celſum Origenes adeò impudentem, vt Mariæ illudens, puellam eam nec fortunaram, nec tegiam, adeoq́ue ſuæ vix viciniæ notam, ſed potius exoſam fuiſſe diceret. Qui Epicnræus Philoſophus non animaduertir, multos ex egenis opulentos, & ex obſcuris claros atque præſtantes, quemadmodum [a] Saul & [b] Dauid, effici: tum viciſsim è Regibus & Principibns natos, non æquè florere cum parentibns, ſed maiorum ſnorum gloriam & claritatem cum plebeia & obſcuta vita ſæpe commutare.

a 1. Regũ 9.
b 1. Reg. 16. & 2. Reg. 2.

Contempta nobilitas & gloria nobiliorem & ſublimiorẽ hominem reddit.

Quæ res tantò plus eximiæ virtutis veriq́ne decoris homini adfert, qnò is expreſsins contempti honoris & amatæ ſubmiſsionis ſpecimen exhibet. Itaque dum Ioſaphat, Lotharius, Ludouicus regium diadema vltrò deponunt, & ſummum vitæ ſplendorem piè fugiunt, vt Monaſticen profiteantur, tantò illi certè nobiliores extiterunt, quò ſe ipſi religionis ergô ſubmiſsins abiectiuſq́ne geſſerunt. Ita neqne Chriſtus & Dominus & Rex eſſe deſiit, quin potius nominis ſui gloriam illuſtriorem reddidit, quum oblatum Regis honorem recuſauit, & ſicut Paulus inquit, ἐκένωσεν ἑαυτὸν, id eſt, ſeipſum exinaniuit. Verùm nos alibi de Mariæ ſuam & nobilitatem & gloriam neſcientis, adeoq́ne contemnentis humilitate, vita, ſanctiſsimiſq́ue moribus diſſeremus, vt fortius iſtorum retundatur error, qui nobiliſsimam ornatiſsimamq́ue virginem tantum non terræ, vt vocant, filiam efficere, ac pudendo ſtudio deformare conantur.

Ioan. 6.
Philip. 2.

Accedit

Marie nobilitas ad Chriſti nobilitatē vindicandam pertinet.

Eſaiæ 11. | Li.3.contra hæreſ. c.21. | a Matth. 1. | b Ioan. 1. & Luc. 1. | c Apocal. 5. | d Num. 24. | e Micheæ 5. & Matth. 2. | f Luc. 1. & Malach. 3. | g Eſaiæ 9. | h Luc. 1. & Daniel. 7.

Accedit quod non ſolùm in matrem, ſed in Chriſtum qnoque filium quodammodò, contumelioſi eſſe videntur, qni parum, aut nihil tribuunt Mariæ nobilitati, hoc eſt, illius tam antiqui, ſacri & eximij ſtemmatis elaritati, vnde Ieſſæa virgo & virga Chriſtum ſuauiſsimum florem & ſimul fœliciſsimum fructum orbi adportans prodiit. Nam veriſsimè dixit Irenæus: Filius Dei Dominus noſter exiſtens Verbum patris & Filius hominis, quoniam ex Maria, quę ex hominibus habebat genus, quę & ipſa erat homo, habuit ſecundum hominem generationem, factns eſt Filius hominis. Chriſto igitur eiusque gloriæ detrahunt, qui matris generi præſtantiſsimo & natalibus laudatiſsimis detrahunt, quum in illam omnes, vt ita dicam, nobilitates concurrant, quæ ſplendorem generis ipſi filio poterant conciliare, vt iure nempè dicatur & ſit [a] filius Dauid, [b] Rex Iſrael, [c] Leo de tribu Iuda, [d] Stella ex Iacob, [e] Dux & Rector populi Dei, [f] Dominator in domo Iacob, [g] ſuper ſolium Dauid ſedens, & [h] ſedem habens æternam.

Duplicem in Chriſto nobilitatem extitiſſe.

Li. 1. Eccleſ. hiſt. ca. 3.

Dupliei verò inprimis nobilitate Chriſtus egebat, quam ab illo propheticæ literæ poſtulabanr, vt nempè Rex & Sacerdos naſceretur: quod vtrunque nobilitatis genus apud Iſraëlitas vigebat maximè, & ſacra etiam vnctione decorabatur, ſicut & Euſebius Cæſarienſis annotauit. Iam verò vt hac vtraque nobilitate Chriſtus inſigniretur, illam habere matrem debuit, quam & germanam Abrahæ filiam, & ex tribu Iudæ ſtirpeque Dauidis regia prognatam eſſe conſtaret, & quæ præterea cum tribu Leui aliquam cognationem haberet. Quæ duæ tribus, Iuda & Leui, apud Iudæos præcipuè florebant, vr aliæ præ illis obſcuræ viderentur, neque tam illuſtribus Dei promiſsionibus & prærogatiuis ornarentur. Ac Leuitica quidem tribus, quæ & ſacerdotalis, Dei, non regum erat ſeruitio mancipata, vt Auguſtinus loquitur, & rertia decima numerabatur, multoq; magis quàm tribus aliæ, ad regnum Hieroſolymitanum pertinebat.

Lib. 7. de ciuit. Dei cap. 31.

Mariæ nobilitatem ex vtraq; tribu Iuda & Leui pendere.

Igitur vt Mariæ nobilirati nihil deeſſet, quam propter Chriſtum abſolutam eſſe congruebat, non modò illa cum tribu Iuda, ſed Leui etiam, vt diximus, aliquid habuit affinitatis, eamque nobilitatem in Chriſtum filium vt propheticis oraculis ſatisfierer, deriuauit. Hinc factum eſt, vt ſatis non fuerit Euangeliſtis Mariam ſponſi Ioſeph contribulem ex Dauidico genere prognatam oſtendere, ſed eam Elizabethæ quoque συγγενῆ, id eſt, cognatam ſiue conſanguineam, vt ſacerdotalem in ea ſtirpem cognoſceremus, facere voluerunt. Si enim Elizabethæ cognata eſt, vt ex Luca intelligimus, nō poteſt tribum Leui non attingere ſanguinis affinitate: Quod hæc Elizabeth Aaronis eſſet filia, & Zachariæ ſacerdotis vxor, Euangelio teſte. Hoc eſt, qnod veteres Theologi vt [i] Gregorius Nazianzenus, [k] Auguſtinus, [l] Eucherius perſpicuè docent, Mariæ genealogiam non ſolùm ex Dauidis, ſed è Leni quoque ſtirpe deduci, fortaſſe quòd Mariæ matrem Annam in tribu Leuitica ponant, quum & Hyppolitus martyr, quem poſtea producemus, affirmet, Matthan huius Annæ patrem, ſacerdotem fuiſſe. Cui rei illud etiam argumento eſt, quod Matthæus per Salomonem, Lucas verò per Nathan Chriſti genealogiam pertexit, ne videlicet ignoremus, Mariam ex regali ſimnl & ſacerdotali genere prodiiſſe, atque ita vnicum Mariæ filium verè Chriſtum, id eſt, omnis diuinæ gratiæ liqnore, præ ſuis conſortibns perunctnm fuiſſe, ſuo vt iure idem & Rex regum, & Sacerdos ſacerdotum de vtraqne tribu Iuda & Leui ortus, vt poſtremus, ita ſummns exiſteret, adeóqne ſnmma inrer ſummos omnes mortales dignitate prę̨ſtaret. Rectè igitur monet Iulianns Pomerius, alias generationum lineas à Luca quàm à Matthæo deſcribi, quum Chriſti tractant genealogiam. Lucas enim ſacerdotalis generis proſapiā ſequens, & à Chriſto filio Dei incipiens vſq; ab Adam & ipſum Denm à quo formarus eſt, ſeptuaginta ſeptem lineas generationum explicuit. Marthæus autē regiæ ſtirpis generationum exequutus eſt numeros, in quibus per quaternos & denos generarionum articulos tres mūdi ætates expreſsit. Sed & anre Iulianum Hilarius hoc ſcriprum reliquit: Dum Matthæus paternā originē, quę ex Iuda proficiſcebatur, recenſet, Lucas verò acceptū per Nathan ex tribu Leui genus edocet: ſuis vterq; partibus Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt æternus & Rex & Sacerdos, etiā in carnali ortu vtriuſq; generis gloriā probauerunt. Clarius verò in eundē ſenſum dixit Auguſtinus: Ideo numerus generationū in Matthęo & Luca diuerſus eſt, quia vterq; ſub diuerſa Chriſti perſona diuerſam texit genealogiā. Matthęns qnidē qui regiā in Chriſto perſonā inſtituerat inſinuare, naturales Chriſti ex regibns Iudæorū generationes enumerat.

Luc. 3. | i Io carmine de Chriſti genealogia. | k Lib. 2. de conſenſ. Euang. ca. 3. Et li. 83. quęſt. cap. 61. | l Lib. quęſt. noui teſt. | Matth. 1. | Luc. 3. | Pſal. 44. | Li. 3. contra Iudæos. | Canon. 1. in Euan. Matt. | Li. 2. de conſenſ. Euang. ca. 3. 4.

Maria Elizabethæ cognata, & idcirco generis ſacerdotalis.

Matthęus & Lucas Chriſtū regem & ſacerdotem notant in ei⁹ genealogia.

Quomodo Matthæus & Lucas ratione varia texant Chriſti genealogiam.

Lucas

Lucas verò ſacerdotalem in Chriſto perſonam oſtendere volens, generationes adoptionis Chriſti percurrit. Tum de Maria diſertè hòc admonet: Cùm euideuter dicat Apoſtolus Panlus, ex ſemine Dauid ſecundum carnem Chriſtum, ipſam quoque Mariam de ſtirpe Dauid aliquam conſanguinitatem duxiſſe, dubitare vtique non debemus. Cuius fœminæ quoniam nec ſacerdotale genus tacetur, inſinuante Luca, quod cognata eius eſſet Elizabeth, quam dicit de filiabus Aaron, firmiſsimè tenendum eſt, carnem Chriſti ex vtroq; geuere propagatam, & regum ſcilicet & ſacerdotum, iu quibus perſonis apud illum populum Hebræorum etiam myſtica vnctio figurabatur, id eſt, chriſma, vnde Chriſti uomen elucet, tanto ante etiam iſta euidentiſsima ſignificatioue prænunciatum.

Ibidem c. 2.
Rom. 1.
Luc. 1.

Mariam ſalua lege cum duab⁹ tribubus cognationem contraxiſſe.

Qnid igitur, iuquiet aliquis, ſi Maria legem obſeruauit, vt dubitare ſit nefas, quo pacto vtramq; tribum Iuda & Leui attigit affinitate? Sic euim lege cautum fuiſſe diximus, vt coniugium Iſraëlitarum, omniſque affinitas circa vnius tribus homiues limiteſque contineretur. Nec eſt noua quidem iſthæc, ſed antiquis etiam hæreticis vſurpata quęſtio, quum & illi circa Chriſti genealogiam offenſi, ſicut uotauit Epiphanius, hoc modo diſceptâriut: *Quomòdo ea quæ ex tribu Iudæ & Dauidis cognata eſſe poteſt Elizabeth, quæ eſt à Leui?* Reſpondemus, quod ad prædictas duas tribus Inda & Leui pertinet, hoc iu illis peculiare fuiſſe, vt vtrinque coniugia ſępe permiſcerentur, & affiuitas aliqua mutuò contraheretur. Hæ duæ tribus, inquit Epiphanius, ſolæ inter ſe coniungebantur, regia ſacerdorali, & ſacerdotalis regiæ. Nec diſſentit Beda, ſi quem monet inquiens, quomodo beatæ Marlæ coguatam Lucas dicat Elizabeth, quum hæc de domo Dauid, illa de filiabus Aaron originem duxerit, animaduertat, proauos earum liberis inuicem nuptum traditis, vtramq; tribum potuiſſe coninngere. Quare ſummus ſacerdos Aaron, ſi exemplis ageudum eſt, uon ſuæ tribus, ſed de genere Inda Elizabetham vxorem accepit, eamque nobilis viri Aminadab filiam, ſimul & ſororem illius Naſſou, qui tribui Iuda per deſertum proficiſcenti ducem ſe inclytum præbuit. Ad hæc de Ioiada pontifice maximo legimus, quod ſtirpis regalis vxorem duxerit, quæ regis Ioram erar filia, & alterius regis Ozochię ſoror, nomine Ioſabetha. Cùm igitur tribus regia cum ſacerdotali permixta fuerit, idque ſalua lege fieri potuerit, admodum couuenienter, vt Cedreuus inquit, Dominus ex Maria virgine, & ſuæ carnis matre Rex idē & Sacerdos natus deprehenditur. Quod verò de dnabus tribubus, regia & ſacerdotali ſeu Lenitica, concedit Epiphanius, etiam ad alias referunt eruditi, ac probabiliter docent, ex Iſraëlitis cuiuſcuuque tribus coniugia cum hac Leuitica contrahi potuiſſe, modò hæreditates impermixtæ manerent, & ſua cuiq; tribui iura & bona integra conſeruarentur. Hoc enim eſt quod lex illa: Omnes viri vxores, omnes fœminæ viros de ſua tribu accipiaut, potiſsimùm vrget, ſicut & verba legis annexa commonſtrant, nimirum vt per nuptias bona in Dei populo non diſtrahereutur, & tribuū hæreditates de vna in aliam non transferrentur: idque ad meliorem illius gentis diſciplinam, & firmiorem tranquillitatem proculdubio pertinebat. Excuſatur ergo Dauid, qui hoc legis decretum uon violârit, etiamſi ex tribu Iuda ortus, vxorem ex tribu Beniamiu, Michol nempe, Saul regis filiam duxerit, quaudoquidem nulla hæreditatis portio fœminam vllam, quæ fratres haberet, conſeqnebatur. Cæterùm ſacerdotes cum tribu Iuda veluti digniore, crebrius quàm cum aliis tribubus inibant coniugia, & cuiuſcunque demùm tribus homines cum Leui hæredibus coniungerentur, nulla iude bonorum coufuſio ſubſequi poterat, quum lex diſertè caueret, vt diximus, ne ad tribum Leui hæreditas vlla pe rueuiret, quòd Leuitarum commodis aliunde proſpectum eſſet. Itaq; ſine omni vitio, & ex recepta populi conſuetudine factum fuir, quod Maria licet iu tribu Iuda verſaretur, cum Baptiſtæ matre Elizabeth, quæ de filiabus Aaron fuiſſe ſcribitur, aliquam habuit coguitionem: quæ res tribuum permixtionem neceſſariò requirebat. Exiſtimant autem, eandem Elizabeth ſic eſſe natam, vt patrem Aaronitam, matrem verò de tribu Iuda, hoc eſt, ex ipſius Dauid familia obtinerer. Etenim vt vereres tradunt, quum Emerentiana Soloui de tribu Iuda nupſiſſet, & ex illa filias duas Aunam & Iſmeriam geuuiſſet, prior Ioachim viro de domo Dauid, qui & ipſe Mariæ parer, obtigit coniunx. Poſterior verò, Iſmeria ſcilicet, qnū à ſacerdote in vxorem ducta eſſet, filiam de qua diximus, Elizabetham peperit, quę porrò Zachariæ coniunx, & effæta Ioannem

Num. 36.
Cōtra Antidicomarianit. hær. 78.
Li. 2. de conſenſ. Euang. ca 2.
In 1. c. Luc.
Exod. 6.

Tribus Iuda & Leui in coniugio permiſcebantur.

2. Paral. 22.
In compendio hiſtoriarum.

Iſraëlitas cum quauis tribu aliquando matrimonium cōtrahere potuiſſe.

Num. vlt.

Dauid licet de tribu Iuda ortus, vxorem de tribu Beniamin habuit.

1. Reg. 18.
Nu. 3. & 8.
Exodi 30.
Luc. 1.

Quæ ratio fuerit cognationis ſiue conſanguinitatis inter Mariam & Elizabeth.

Luc. 1.

filium

filium Domini Præcurſorem in lucem edidit. Facit autem hoc ad maiorem Meſsiæ commendationem, quod eius mater è ſtirpe Dauidis orta, fœminæ tam illuſtri, & quæ ſacerdotalis eſſet generis, carnis etiam propinquitate coniungatur. Vnde rurſus Iudæi ſummæ & ingratitudinis & perfidiæ conuincuntur, illum dum recuſant Meſsiam agnoſcere, qui per matrem & ab ipſo ortu ſe Regem ſimul & Sacerdotem electum eſſe monſtrauit, & præter quem ipſi quoque Iudæi nullum alium officio vtroque fungentem aut ſibi vendicare, aut nobis tot ſeculis deſignare poſſunt.

Craſſus & inexcuſabilis Iudæorum error, Mariæ filium pro Meſsia nō agnoſcentium.

Verum enimuerò non ita Chriſtum facimus Sacerdotem, vt Fauſti Manichæi ſtolidum confirmemus errorem, qui cæcorum dux, in tribu Leui ſic Mariam incluſit, vt à tribu Iuda illam prorſus excludere videretur. Neque ſolum hoc Manichæorum fermentum, quòd Auguſtinus præclarè diſsipauit, ſed illud etiam inane commentum, aut ſi mauis informe fragmentum deteſtamur, quod fortaſſe quidam Suidæ operibus ſubdolè agglutinauit, vt nouam de ſacerdotio Chriſti opinionem aut inueheret, aut conſtabiliret. Etenim ſi cuidam Rabbino apud Suidam fabulanti fides habenda eſt, Ieſus Mariæ filius, verusque ille noſter Meſsias communi ſacerdotum Legalium ſuffragio fuit cooptatus, & aliorum ſacerdotum, qui templo Hieroſolymitano ſeruiebant, albo ſolenniter adſcriptus, adeóque pro Aaronico Sacerdote à Iudæis receptus, agnitus & comprobatus. Hoc vt credamus, ex Hebræorum Archiuis profertur teſtimonium, quod ſcriptum vt opinor, nullus vnquam vidit. Credant tamen iſthæc, ſi velint, doceantque Iudæi, homines aut nimium creduli, aut in perfidia obſtinati: nobis ſanè fidem in re tanta non faciet Argentarius, qualem ad hæc probanda Suidas inducit. Quod ſi ex Euangelica hiſtoria iudicandum eſt, conſtare non poteſt hæc inſulſa opinio, quæ Chriſtum fingit externo ſacerdotio eſſe perfunctum, & ritu Iudaico ſacris in templo miniſtraſſe. Paulus enim de Chriſti ſacerdotio multa Hebræis exponit, qui certè Chriſti genus haudquaquam poterant ignorare, & quibus perſuadere conatur, eundem non eſſe Aaronicum, ſed ſecundùm ordinem Melchiſedech Sacerdotem. An verò res ipſa non loquitur, Chriſtum non ex hominum electione, non per ſucceſſionem generis, non communi Iudæorum ritu ſacerdotem vnquam fuiſſe, neque circa externum ac typicum præcurſoriumque ſacerdotij munus, quod penes vnam tribum Leui manebat, laboraſſe, ſed ipſum potius inaudito modo & ineffabili beneficio pro omnibus omnium peccatis expiandis in cruce ſacrificaſſe, vt idem ipſe, Sacerdos atque Sacrificium eſſet? Vbi repetere non attinet, quod Patres conſtantiſsimè docent, Chriſtum in ara crucis figuram ſacerdotij, ſecundùm ordinē Aaron expreſsiſſe, quando ſeipſum cruentam victimam immolauit, ſeque morti verè tradidit, & rurſum ſe Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech declaraſſe, quando in extrema cœna corpus ſanguinemque ſuum ſub panis & vini ſpecie obtulit, & ad altare offerendum, Eccleſiæ commendauit, ſicut illud quod Melchiſedech obtulit Deo, iam per totum orbem terrarum in Chriſti Eccleſia videmus offerri, vt Auguſtini verba ſequamur. Vnde hîc alibi quoque dixit. Nónne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſe ipſo? & tamen in Sacramento non ſolùm per omnes Paſchæ ſolennitates, ſed omni die populis immolatur. Neque ſolus Auguſtinus, ſed & vetuſtiores Theologi, quemadmodum [a] Irenæus, [b] Cyprianus, & [c] Euſebius Cæſarienſis, hoc Chriſti ſacerdotium, quod ſecundùm ordinē Melchiſedech in Eccleſia dùrat, palàm agnoſcunt & prædicant. Omitto etiam de Chriſti regno dicere, qui quum è Maria ſummus Rex & orbis Monarcha eſſet natus, volens iuri ſuo in dominando ceſsit, nec ſeculari honore regnauit, vt Ambroſius loquitur, quòd mallet ſpiritualiter in mentibus atque intra nos, quàm temporaliter atque coram mundo ſuum regnum adminiſtrare. Neque tamen negandum eſt, Chriſti regnum ad externa quoque protendi, quum hęres ſit ipſe vniuerſorum inſtitutus, & ſecundùm naturam hominis aſſumptam pro ſuo quidem arbitrio cuncta moderetur. Igitur quem thronum regium à Dauide patre per Mariam accepit, nō penes veterem, ſed nouum populum manere decreuit, & à Iudæis ad Chriſtianos regnum ſuum traduxit. Qua de re luculenter Athanaſius hoc ſcriptum reliquit: Capiens Chriſtus thronum Dauidis, tranſtulit illum, dedit ſanctis Chriſtianorum regibus, vt cōuerteretur eos ad Domum Iacob, qua tradita in opprobrium & direptionem, regnabit in Chriſtianis in æternum, & regni eius non erit finis. Eandem Athanaſij ſententiam, vt thronum

Cauendus error Manichæorum Mariæ tantùm Leui ſtirpē tribuentium.

Lib. 23. contra Fauſtū cap. 9.

Suidas cautè legendus in nomine (Ieſus) nec recipiendum Iudæi teſtimoniū qui Chriſto legale tribuit Sacerdotium.

Heb. 7. 8. 9.

Quomodo Paulus doceat de Chriſti ſacerdotio.

Chriſtus figurā implet ſacerdotij, ſecūdùm ordinem Aaron & Melchiſedech.

Epiſt. 23. ad Bonifaciū.
a Li. 4. contra hęreſ. ca. 32.
b In epiſ. ad Cæciliū fratrem epiſt. 3. lib. 2.
c Lib. 5. Euang. demonſtrat. ca. 10.
Li. 8 3. quęſ. quæſt. 61.
In c. 3. Luc.
Luc. 17.
Hebr. 1.

Chriſti regnū ſpirituale, ſed quo externum quoque Dominium contineatur.

Chriſtus thronum patris Dauid Chriſtianis regibus tradit.

In Euang. de ſanctiſſ. Deipara. Et Serm. de natiuit.

Dauid à Chriſto regibus Chriſtianis eſſe traditum agnoſcamus, Anaſtaſius Abbas, qui poſtea fuit Patriarcha Antiochenus, verbis luculentis comprobat. Verùm hæc obiter de Chriſti Regno & Sacerdotio, vt hinc etiam Mariæ genealogia illuſtretur. Illud inprimis meminerimus, quod ſuſcepti argumenti caput eſt, Mariam Abrahæ & Dauidis tam carne quàm ſpiritu generoſam & incomparabilem eſſe filiam, quæ omni virtutum genere ſuos maiores excelluit, longóque poſt ſe interuallo reliquit. Honorius ita dixit: Ex benedicto Patriarcharum ſemine, & præclaro Prophetarum germine, atque ſacra ſacerdotali ſtirpe, generoſa quoque & Regali progenie, hæc inclyta virtutis Dei virga, inſignis virgo Maria proceſsit, quæ omni genere generoſitatis iure debuit prǽfulgere, quoniam ipſum totius generoſitatis principaliſsimum & ſingulariſsimum Fontem ac Florem meruit germinare.

Lib. contra Iudæos.

Quid præcipuè ſit retinendum è ſuperiore tractatione.

Lib. de laudibus Virg.

CAPVT QVARTVM.

De ſpectatiſsimis Mariæ parentibus Ioachim & Anna.

PROCVLDVBIO ſuos habuit parentes Virgo illuſtriſsima, non ſolùm Iſraelitas ex nobili patris magni Abrahæ ſemine, verùm etiam ex tribu Iuda & regio Dauidis genere, vt iam mõſtrauimus, procreatos. Sed enim quinam hi parentes fuerint ambigit[a] Pomeranus: Et quęrunt adhuc nouatores, ex quibus[b] Centuriatores quidem planis verbis pronunciant: *Qui fuerint Mariæ parentes certum nõ eſt: quia diſertè in ſacris literis expreſſum non legimus.* En tibi moroſos & iniquos iudices, qui tam multa ſine ſcripturis effutiunt, probant, improbãt: hic verò ſcripturas tanto ſupercilio exigunt, vt ſine illarum authoritate parentes Mariæ nolint agnoſci, ſed potius obſcuram eam, ac velut puellã expoſiritiam, videri cupiant. Æqua ſcilicet poſtulatio, vt ipſis ſolis negantibus adſtipulemur, reliquis autem licet vetuſtioribus & probatioribus teſtibus (de quibus breui dicemus) affirmantibus, fidem nullã habeamus. Faceſſat autem ridiculum, ſed iſtis tamen familiare argumentandi genus: In ſacris literis de Mariæ parentibus expreſſè non legitur, incertum eſt igitur qui fuerint. Et quam demùm certitudinem quærunt, ac neceſſarium ſtatui volunt homines contentioſi? E ſacris literis, vt prudenrer ſcripſit Epiphanius, peti non poſſunt omnia, ſicut nec illa quidem, quæ ad Chriſti doctrinam, opera & miracula pertinent, vt Ioannes Euangeliſta teſtatur. Palàm eſt interim, vt Auguſtinus monet, quod in re dubia ad fidem & certitudinẽ valeat authoritas Eccleſiæ Catholicæ. Sed enim iam pridem hæc propria hæreticorum Baſis euerſa atque protrita eſt, omnem videlicet ſacris de rebus concertantium victoriam in ſola ſcriptura eſſe conſtituendã. Quin & ipſi Centuriatores tot volumina non conficerẽt, niſi è doctoribus Eccleſię multa, & è profanis authoribus quædam mutuarẽtur, quæ nuſquam in ſcripturis diuinis reperiuntur, præſertim vbi Principum magnorumq́; hominũ nomina, familias, dicta & facta commemorant.

Mariæ parentes agnoſcere nolũt ſectarij.

a In expoſ. ca. 44. Hier.
b Cent. 1. ca. 10.

Contra hæreſ. 61.
Ioan. 16. & 20.
Lib. 11. contra Fauſt. cap. 2.

Cur igitur adeò ſe difficiles ac præfractos modò præbent in Mariæ Parentibus agnoſcendis? quorum nomina extant tam illuſtria, quæ & antiquis quidẽ ſcriptoribus nota, trita, probata fuiſſe in confeſſo eſt. An fortaſſe vbi Centuriatoribus dubitare libet ac hallucinari, toti eſt mundo dubitandum & cæcutiendum, totq́ue ſeculorum fides & traditio contemnenda? Vbi nunc Paulinum illud: Quæ audiſti, inquit, à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus. Si duorum hominum teſtimonium verum & recipiendum eſt, quantò magis quæ per multos teſtes confirmata, & veluti per manus tradira, perque omnes propemodum regiones decantata, ac tot demùm ſeculis corroborata, nobis commendantur, & in Eccleſia recipiuntur atq; comprobantur? Scilicet inepti, vani ac mendaces homines erant[c] Hippolytus,[d] Epiphanius,[e] Damaſcenus,[f] Anatholius,[g] Sergius Agiopolita,[h] Georgius Cedrenus, vt alios cùm Græcos, tum Latinos ſcriptores prætercam, qui de hiſce ſanctis & pręclaris Marię parentibus meminerunt. Neque ſcriptorem vllum extare puto tam impudentem, qui præter Centuriatores, & id genus futiles nouatores ab hac maiorum fide, & conſtanti bonorum opinione certáque traditione Eccleſię nos reuocare conetur. Tantundem verò iſtorum Anteſignano Luthero reſpõſum volumus, qui quum aliquando de veterum Saxonum more in ſtatis Beatę Annę feriis concionem haberet, has ineptas admiſcere

2. Tim. 2.
c Apud Nicephorũ li. 2. Eccleſiaſ. hiſtor. ca. 3.
d Li. 3. contra Collyridianos, hæreſ 79.
e Lib. 4. de fide orthodoxa ca. 15.
f In cantico de Marię natiuitate.
g In hom. de eodẽ feſto.
h In cõpendio hiſtor.

Lutherus cur Annę Beatæ ferias non agnoſcat.

ſcere veritus non eſt: *Dicendum etiam aliquid eſſet de Diua Anna, cui hæ feriæ dicatæ ſunt: verùm de illa ne apiculum quidem in ſcripturis offendo.* Egregia ſcilicet, ac tali doctore, imò & Arriano rum diſcipulo digna ratiocinatio. Vbi à Luthero duce ſuo diſcedit, non modò [a] Lebbæus, vt diximus, ſed etiam [b] Ioachimus Camerarius, qui Mariæ patrem Ioachimum Mathetæ filium Zorobabeli nepotem appellat, matrem verò virginis Annam ex Leuitico genere profectam tradit cum hac appendice: *De matre quidem Ieſu virgine Maria credamus ſanè, id quod & Nicephorus tradit, habuiſſe illam Parentes Ioachimum & Annam.* Nicephori verba, ſi quis fortaſſe requirit, valde ſunt luculenta: Ioachim & Anna, inquit, parentum Mariæ erant nomina, ambo accuratiore iuxta præſcriptum legis vita præſtantes & clari, nec non primis quibuſque & ſplendidiſsimis nobiliſsimiſq; genere connumerati. Ac Brentius quidẽ, quicquid cum Luthero ſuo garriant Centuriatores, de Mariæ patre Ioachimo ſic liberè profitetur: *Mihi ex maiorum traditione manifeſtum eſt, quod Pater Mariæ Ioachim vocatus ſit. Apud Syros autem quemadmodum teſtatur Philo, idem ſunt Heli, Eliachim & Ioachim. Quare cùm pater Mariæ vocatur Ioachim, manifeſtum eſt ipſum & Heli vocatum: & is eſt Heli quem Lucas vocat patrem Ioſeph.* Eandem ſententiam ac Lucæ interpretationem ſequitur Loſsius, aliique plures nouatores confirmant. Imò verò, vt Bullingerus inquit, *omnium ſententia eſt, Heli eſſe eundem, qui & dicitur Ioachim, patrem ſcilicet Mariæ.* His glorioſus ille Oſiander conſonat, qui ne parum & ipſe hoc loco tribuat Vetuſtati, in hunc modum ſcripſit: *Vbi dubitatur de patre Ioſephi, veteris Eccleſiæ traditionem retineamus, quæ docet, Ioſephum fuiſſe filium Iacobi, generum autem ipſius Eli, hoc eſt, Eli, qui vero nomine Iehoiakin dictus fuit, fuiſſe Patrem virginis Mariæ, & Auum Ieſu Chriſti ſecundùm carnem. Nam huic ſententiæ omnes circumſtantiæ, omneſque coniecturæ accedunt & adſtipulantur.* Ac poſtea rurſus: *Itaque vt dixi, hoc iam firmiter teneamus, Eli non fuiſſe patrem Ioſephi, ſed ſocerum, atrem Patem virginis Mariæ, & Auum Domini noſtri Ieſu Chriſti, idque Apoſtolorum tempore tam fuiſſe omnibus notum, vt in genealogia Virginis apud Lucam rectè intelligenda nemo errare potuerit.* En tibi teſtem Oſiandrum, qui tum è ſcriptura Euangelica, tum ex veteri & perpetua Eccleſiæ traditione confirmat, adeóque certiſsimum haberi vult, Deiparę patrem fuiſſe Ioachim, vt vulgò nunc dicitur, quem proprio quidẽ nomine Iehoiachim dictum eſſe putant. Cur igitur in aperta veluti luce, quam alij demonſtrant, & ex Eccleſiæ traditione comprobant Euangelici, adeò cæcutiunt Centuriatores, vt ſoli non videant, ſuoſque Mariæ parentes aſsignent? Quid quod ſecum ipſi quoque pugnant, quandoquidem quod ad Eli perſonam attinet, Oſiandro alibi adſtipulantur, ac ſimul Lucidum citant ex Iudæorum traditionibus aſſerentem, Mariæ patrem Binominem fuiſſe, qui ſimul Eli & Ioachim appelletur?

a In Onomaſtico Theologico.
b Li. de vita Chriſti.
Li. 1. Eccleſ. hiſt. cap. 7.
Super Luc.
In 1. c. Mat.
In annot. in lib. 1. harm. Euan. c. 16.
Ibidem.
De emendationibus tẽporum.

Camerarius, Lebbæus, Brentius & alij Mariæ parẽtes agnoſcunt.
Idem Ioachim qui in Euangelio Eli vel Heli dictus pater Mariæ.
Iehoiachim propriè dicitur, qui vulgò Ioachim.

Valeat interim liber Gnoſticorum, qui de Mariæ Proſapia vel Stirpe conſcriptus olim extabat, nec ſolùm ab Epiphanio, ſed etiam à piis omnibus ob id, quod ex horrendis ac pernicioſis conſtet fabulis, meritò repudiatur. Ac fuit iſtorum narratio fortaſſe non diſsimilis alij operi, quod magnarum interrogationum volumen ab eiſdem impuriſsimis Gnoſticis, ſed non ſine Mariæ contumelia, circumferebatur. Fingebant enim, reuelationes à Deipara eſſe profectas de horrendis ritibus, quos ipſi Dominicę Cœnæ, imò turpiſsimæ Communioni ex more ſacrilego adhibebant. Sed neque Auguſtinus nobis eſto büciendus, quòd de Ioachim ita ſcribere videatur, velut pro apocrypho habeat, eum Mariæ patrem extitiſſe. Etenim ſi animum diligenter aduertas, diſputat illîc Auguſtinus aduerſus Fauſtum Manichæum de Mariæ generatione Catholicis obiicientem, quòd quum illa virgo ex tribu Leui patrem ſimul & ſacerdotem Ioachim habuiſſet, Dauidicæ cognationis proſapia non contineretur, in qua nec patrem, nec matrem vnquam eſſet conſequuta. Reſpondet igitur Auguſtinus in hunc modum: Quod de generatione Mariæ Fauſtus poſuit, quod patrem habuerit ex tribu Leui Sacerdotem quendam nomine Ioachim, quia canonicum non eſt, non me conſtringit. Non igitur vel dubitat, vel negat Auguſtinus hoc loco Ioachim Mariæ parentem eſſe, ſed Fauſti commentum ex apocrypho ſcripto ſiue Gnoſticorum, ſiue Seleuci, qui & ipſe Manichæus de ortu Mariæ falſa ſparſerat, deſumptum reiicit, ac meritò quidem, ne Ioachim Sacerdotem fuiſſe credamus, néue propter fictam & incertam hiſtoriam Manichæis concedamus, Mariam non ex tribu Dauid, ſed Leuitica tantùm, vel maximè prodiiſſe. Subiungit igitur illîc Auguſtinus: Mariam fuiſſe de

Hæreſ. 26. contra Gnoſticos.
Li. 23. cõtra Fauſt. Manich. c. 9.

Spernendum Gnoſticorum figmentũ de ſtirpe & reuelationibus Mariæ.
Gnoſticorum turpiſsimus ritus in ſacra communione.
Auguſtinus de patre Mariæ Ioachim, non vult dubitari.

cognatione Dauid, oſtendo clariſsimo planè ac firmiſsimo documento, quod Scriptura fundatiſsimæ anthoritatis & Chriſtnm dicit ex ſemine Dauid, & illius matrem ſine vllius concubitu virginem Mariam.

Rectè ab Auguſtino pro apocrypho duci, quod Manichæi contendunt, Mariæ patrem ſacerdotem fuiſſe.

Nos verò in hiſtoria nulla, ſed ne in Iacobi quidem Proteuangelio ſcriprum legimns, Ioachim Annæ maritum, & Mariæ patrem pro Sacerdote cenſeri: imò verò qui de his cõiugibus ſcribnnt, contrarium adferunr, quòd nempe à Sacerdotibus vir ille rulerit repulſam, & in deſerto vixerit aliquando, velnt indignus habitus, qui cum fœcundis maritis locnm honeſtum teneret, quandoquidem in prouectam ætatem vſque, ſine liberis vixiſſet, donec Anna vxor demùm è ſterili non ſine miraculo fœcunda eſſe cæpiſſet.

Veterum teſtimonia de Mariæ parentibus.

Contra Colyridianos hæreſ. 70.

Nam & Epiphanius author certè grauis ipſóq; Auguſtino ætate non inferior, apertè teſtatur, Mariæ patrem Ioachim quum in deſerto eſſet, ab Angelo ad ſe miſſo, hoc accepiſſe vaticinium, vxor tua concepit: & hanc ſanctam prolem ab Anna genitam, & eidem Ioachim per ſacras preces diuinitus promiſſam atque conceſſam fuiſſe.

In ſermone nup conuerſo à Ioanne Pico Canonico Pariſien. de Mariæ laudibus.

Ac alio rurſus in loco: Anna gratia interptetatur, propterea quod Ioachim & Anna gratiam acceperunt, vt accedentibus precibus talem fructum germinarent, ſanctam Virginem adepti. Ioachim ſiquidem precabatur in monte, & Anna in horto ſuo. Anna verò grauida effecta cœlum & thronum Cherubicum peperit, Sanctam Puellam Mariam.

In Serm. habito de Mariæ in tẽplo oblatione.

Fuſius autem hoc ipſnm explicat Conſtantinopolitanus Patriarcha Germanus, Ioachim nempè quum ſolus in monte agerer, ac pias preces Quadragenario ieiunio adiungeret: Annam verò quum ſub dio in horto ſuo verſaretur, opemq́ne diuinam ardentibus votis & lachrymis imploraret, tandem diu exoptaram prolem diuinitus impetrauiſſe.

Hom. de humana Chriſti generat.

Confirmar eandem veritatem Gregorius Nyſſen' apud Græcos quidem probatiſsimus Theologus, qui licet Mariæ parrem nominatim non exprimat, ſatis tamen eum depingit ac prædicat, cùm virum eum vocat inſignem in accurata vitæ, quæ ex lege eſt, inſtitutione, & inter optimos homines apprimè notũ, quem ſine liberis conſenuiſſe dicit, quòd vxorem ad procreandas proles non ſatis aptam obtinuiſſet.

Lib. 1. Eccl. hiſt. cap. 7.

Iam verò his tribus, Epiphanio, Gregorio & Germano Nicephorus planè ſuffragatur, nec ſolum Ioachim & Annam Mariæ virginis parentes recenſet, ſed eos quoq; velur non vulgares homines, accuratiore iuxta præſcriptũ legis vita præſtantes & claros commendat, qui præterea primis quibusq́ue & ſplendidiſsimis nobiliſsimisq́; genere Iſraëlitis connnmerarentur, vitam verò ad ſenecturem ſine prole edita produxerint. Tum de Anna Virginis matre peculiariter narrat, alno illam ad liberorum procreationẽ infœcundam fuiſſe, cui ob ſterilitaris cauſam negati fuerint honores, qui ſecundùm legem matronis & matribus aliis ob procreatos liberos tribuebantur: quarè illam de probro ſterilitatis dolentem ad precandi ſtudium ſedulò acceſsiſſe, & à ſummo Deo vt ei Mater eſſe liceret, tandem impetraſſe.

Narratio de Mariæ parentibus ex libris Hieronymianis.

Quid antem obſtat, quò minus & illa ſuperioribus adiungamus, quæ libris Hieronymianis inſerta leguntur, & horum quoq; parentum hiſtoriam efficiunr lucnlentiorem? Sic autem habent: Pater Mariæ Ioachim, mater verô Anna dicebatur. Domus paterna ex Galilæa & ciuitate Nazareth: maternum autem genus ex Bethleem erat. Vita eorum ſimplex & recta apud Dominum: apud homines irreprehenſibilis & pia. Nam omnem ſubſtantiam ſuam trifariam diuiſerunt: vnam partem templo & templi ſeruitoribus impendebant: aliam peregrinis & pauperibus erogabanr, tertiam ſuę familiæ vſibus & ſibi reſeruabant. Ita iſti Deo chari & hominibus, pij per annos circiter viginti caſtum domi coniugium ſine liberorum procreatione exercebant. Vouerunt tamen, ſi fortè Deus donaret illis ſobolẽ, eam ſe Domini ſeruitio mancipaturos, cuius rei gratia & templum Domini ſingulis per annũ diebus freqnentare ſolebant. Omitto cætera, quæ tametſi ab Hieronymo ſcripta non eſſent, vt plerique ſuſpicantur, tamen probatiorum aliorum ſcriptis, quę diximus, haud malè congruunt, & probabilẽ certè narrationem faciunt, ſed & antiquæ fidei ſcriptorem redolent, cùm ob alia, tnm in eo ſanè laudandum, quod adulterinam Seleuci Manichæi de ortu Mariæ hiſtoriam, quæ olim etiam piis imponebat, hoc ſuo labore caſtiget ac diſsipet, ſicut ipſe in operis ſui præfatione teſtatur.

E Græcis ſcriptoribus multi proprios Mariæ parentes citant nominatim.

Quid ergo mirũ, quod è Theologis & Hiſtoriographis prodierint mnlti, quemadmodum Germanus, Nicephorus, Metaphraſtes, Cedrenus, qui poſt veteres illos Patres præſentis hiſtoriæ ſunt veritatem amplexi atque profeſsi, & pręcipuè ſuos legitimos Mariæ parentes aſſeruerunt? Ac inter alios Georgius Cedrenus refert,

In Compẽdio hiſt. Contra Collyridian.

Ioachim octogenarium, Annam verò annos natam vndeoctoginta è viuis exceſsiſſe. Vtinam verò extaret nobis hiſtoria, de qua his verbis meminit Epiphanius: Hiſtoria inquit, Mariæ & traditiones habent, quod dictum eſt patri ipſius Ioachim in deſerto, vxor tua concepit. Vbi addit etiam Ioachimum ab Angelo inſtructum in ſuam rediiſſe domum, vt à Deo acciperet quod per preces patris ac matris petitum erat, nimirum vt ambo, ſublato probro infœcunditatis, fœlici prole gauderent. Tum Andreas Cretenſis, qui Archiepiſcopus fuit Hieroſolymitanus, ſic Mariam à generis claritate commendat, vt eius parentibus inſignem tribuat nobilitatem, qui hinc ſacerdotalem, illinc regiam dignitatem nacti fuerint, liberorum interim egeni ac ſteriles, ſed quorum pia vota & frequentes preces reſpexerit Deus, ſoluto illis vinculo ſterilitatis, & complens promiſsionem ſuam, nimirum vt amota ſterilitate, mater fœcunda generoſam hanc filiam ederet, pulchrumque munus authori Deo dedicaret. Nec à ratione alienum eſt, quod inter diuinas Brigittæ factas reuelationes legimus, hos duos coniuges Ioachim & Annam charitate diuina inprimis flagrâſſe, ſuumque coniugium ita ſanctificâſſe, vt par coniugium per ſe caſtius Deoque charius nuſquam eo tempore inueniretur. Ego verò præclarum & copioſum quoddam Gazophylacium Annæ Vterum dixerim, in quo theſaurum precioſiſsimum ſibi primùm recondidit Deus, & vas ornatiſsimum effinxit, quale nulla mulier ſuo vnquam gremio complexa eſt, ſuiſque manibus contrectauit.

In Serm. de dormitione Deiparæ.

Ser. angel. c.7. Et li. 1. reuel. ca. 9.

In 1. c. Luc.

Mariæ parentes non tam obſcuros & egenos fuiſſe, vt videri volunt nouatores.

Ex quibus demùm facilè colligas, Bullingerum à veterum diſcrepare ſententiis, quùm Mariam modicis & tenuibus ortam eſſe parentibus refert. Æquè prudenter alij docent, eoſdem parentes obſcuro loco natos, ac omnibus ferè Fortunæ bonis deſtitutos ita vixiſſe, vt iis carerent præſidiis, quæ ad liberalem & honeſtam filiæ inſtitutionem educationemque ſpectabant: vnde vilem magis & abiectam Virginis noſtræ conditionem (de qua ſuprà meminimus) ob vulgi oculos ponunt.

In poſtilla circa explicat. Euangelij in feſto annunciat. Mariæ.

Lutheri cenſura de Mariæ parentibus.

Ac ego quidem huius fabulæ primum authorem Lutherum eſſe puto, cuius verba ſubiicere viſum eſt, vt rectius ab omnibus iudicentur. *Maria paupercula, nullius exiſtimationis puellula erat, annos circiter tredecim, quatuordecim aut quindecim nata. Nam credi poteſt obſcuram adeò fuiſſe apud Nazareth, vt ipſa de ſe in Ode, quam vulgus Magnificat vocat, teſtatur: Humilitatem ancillæ ſuæ reſpexit. Parentes eius obſcurorum natalium & vilis conditionis erant, priuati ſcilicet & plebei, atque adeò quis ſcit, an parentes eius, tum ſuperſtites fuerint. Credi quidem poteſt eam fuiſſe pupillam, nec verum eſt id quod affirmant quidam, Ioachimum & Annam parentes eius opibus abundâſſe, atq; in tres partes diſperſiſſe bona ſua, Vnam dedicâſſe templo, Alteram egenis, Tertiam Mariæ reliquiſſe. Merum commentum eſt.* Hæc ſuperciliosus, & mirè ſemper petulans Lutherus, vt habeat nempè quod mordeat, tum Virgini, tum eius parentibus, tum Orthodoxis opponit. Verùm ſi rectè tecum reputes omnia, nihil in his verbis comperies præterquàm inanes coniecturas, neque ſcripturæ, neque rationis pondere, nec veterum authoritate ſuffultas, ſed ex contradicendi duntaxat libidine profectas, Eccleſiæque odio confirmatas. Perinde ac ſi Lutherus dicat: Fortè apud Nazareth Maria vixit obſcura: fortè vilis conditionis & pauperes parentes habuit. Fortè pupilla & ſuis orbata parentibus, Chriſti mater eſſe cœpit. Fortè commenticium eſt Ioachimum & Annam eius parentes Bona ſua, vt referunt, in tres partes diſtribuiſſe. Quid verò firmi ex hoc, partim diuinationis, partim tergiuerſationis genere colligas, niſi quod Lutherus Eccleſiæ ſummus hoſtis, quoniam ex propriis loquitur, ſicut cæteri, & pluſquàm cæteri rerum nouandarum ſtudioſi, quum ſæpè aliàs, tum hoc etiam loco & potuit, & voluit falli ac fallere? Scilicet nouus hic Legiſlator nobis neceſsitatem imponet, vt quod ipſe tot falſarum opinionum architectus, velut de cathedra pronunciat, totus orbis pro Euangelio amplectatur: quòd verò alij probatioris fidei & doctrinæ ſcriptores à ſuis maioribus ac veteribus partim ſcripto, partim viua voce traditum acceperunt, ſuiſque monumentis conſignârunt, id nullo in precio à poſteris habeatur. Sed vnum tamen Mariæ dictum, Humilitatem ancillæ ſuæ reſpexit, in medium profert, vt eiuſmodi mirificas coniecturas defendat, ſuiſque comprobet. O nugatorem, qui ex hiſce paucis verbis tantæ virgini eiuſque parentibus obſcuritatem natalium, vitæ calamitatem, rerum penuriam aliaque id genus plura ad miſeros pertinentia, tam impudenter quàm inſulſè

Confutatio verborum Lutheri, ad Parentũ Mariæ dignitatem vindicandam.

Luc. 1.

Quomodo Lutherus nomine humilitatis abutatur, vt Mariã cum ſuis parentib⁹ omninò miſeram & abiectam faciat.

inſulſè attribuenda eſſe concludit. Cur non eadem licentia pergit ratiocinari, egenam & ignobilem fuiſſe Rachel, quandoquidem de ſe ipſa teſtetur. Vidit Dominus humilitatem meam. Non vilis profectò conditionis, ſed ſpectabilis & honeſta matrona erat Anna, quæ magnum illum genuit Samuelem, & quæ vota ſua Deo nuncupans dixit, ſi reſpiciens videris afflictionem famulæ tuæ, quod ſanè tantundem eſt, ac ſi pronunciaſſet: Si humilitatem ancillæ tuæ reſpexeris. Quod ſi cœcum ducem Lutherum ſequimur, etiam inclytum regem Dauidem tantùm non ſordidis homuncionibus adnumerabimus, quandoquidem ſe ipſum ille deiiciens apertè loquitur, [a] Vide humilitatem meam & laborem meum. [b] Reſpexiſti humilitatem meam. [c] Ego verò egenus ſum & pauper: quod multò eſt ſanè amplius, quàm in regio illo ſplendore humilem ſe dunraxat appellare. An fortaſſe ita delirabimus, vt ad ſolos egenos & mendicos contrahamus, id, quod apud Eſaiam Deus ipſe teſtatur. Ad quem reſpiciam niſi ad pauperculum? Verùm ſcriptura ſicut paupertatem ſpiritus, ſic & cordis humilitatem, quæ propriam contemnit excellentiam, paſsim nobis commendat, ac de illa ipſa Virgine loquitur Origenes, Auguſtinus, Beda, Bernardus aliique plures affirmant, vt ſuo quidem loco planum faciemus. Atque vt alium etiam ſenſum in his Mariæ verbis admittamus, infirma eſt tamen & futilis Lutheri ratiocinatio, qui tantam vim in ſola humilitatis voce collocat, & inde cum ſuis ſæpè confirmat, Mariam non claris natalibus conſpicuam, ſed humili & obſcuro loco natam puellulam, quam nemo magnoperè curaret, & quæ nulli nota, infimæque ſortis & prorſus abiecta foret, extitiſſe, cuius inſuper parentes priuati duntaxat ac plebæi inter obſcuros & pauperes miſerè verſarentur. Non attingimus cætera, velut minoris momenti ſint, quæ Lutherus obiter intermiſcet, quoto ætatis anno Maria Chriſtum conceperit, ſuoſque parentes amiſerit, vt orphana & pupilla videretur. Vetuſtus & celebris Epiſcopus fuit Euodius, qui apud Nicephorum clarè teſtatur, ſicut & alij comprobant, Mariam annum ætatis ſuæ decimumquintum egiſſe, quum mundi lucem generaret.

Gen. 29.
1. Reg. 1.
a Pſal. 24.
b Pſal. 30.
c Pſal. 69.
Eſai. 66.
De qua humilitate propriè ſcriptura loquatur.
Quando Maria cóceperit Chriſtum.
Lib. 2. Eccl. hiſt. ca. 3.

Nos verò etſi non negamus, Mariæ vitam cum paupertate aliquando fuiſſe coniunctam, quemadmodum Chriſti primùm naſcentis conditio, & Ioſephi fabrilis opera conteſtantur, tamen eiuſcemodi rerum penuriam ac egeſtatem voluntariam magis quàm coactam fuiſſe arbitramur, ſimulque diuino conſilio & moribus noui Meſſiæ congruentibus hoc dicimus adſcribendum, quod mater & filius vitam minimè lautam & opulentam, ſed plebeam potius traduxerunt. Eleganter dixit Rupertus: Si parentes Chriſtus diuites elegiſſet, quis hodie pauperibus in Eccleſia Chriſti locus eſſet? Nunc autem & potentes Deus non abiicit, quum & ipſe ſit potens, & ſæpius in hoc mundo pauperes eligit, cognoſcendo illos in benedictionibus ſuis, id eſt, præclara illis dona tribuendo ſpiritus ſui, qualia nimirum diuitibus habentibus conſolationem ſuam rarius concedit. Cæterùm de Mariæ fortunis & opibus non temerè tacent Euangeliſtæ, ob Chriſtum verò ipſum maximè, qui diuitibus minimè blandus eſſe volebat, ſed ſanctæ paupertatis doctorem, imo abſolutum exemplar præſtare debebat, vnde non habuit vbi caput ſuum reclinaret, propter nos, quum diues eſſet, factus egenus, & pauperes quoque diſcipulos colligens, quibus ob paupertatis amorem & cultum ingentia præmia pollicetur. Igitur quando naſcebatur, matrem non locupletem, ſed vt Chryſoſtomus docet, pauperrimam, & fabro deſponſatam elegit, quæ illum in tugurio pareret, ac natum in præſepio collocaret. An verò propterea conſequi neceſſe eſt, parentes Virginis, ſicut iſti videri volunt, in genere obſcuro & vita miſera abiectaque conditione, inde ab initio ſemper fuiſſe verſatos? Quid? quod Euſebius, ſiue ille ſit Emiſſenus, ſiue alius, non diſputo, manifeſtè tradit, hos nobiliſsimos parentes Mariam filiam hæredem inſtituiſſe, quæ quum nullos fratres haberet, in bonis parentum vnicè ſucceſſerit, ſuamque poſſederit hæreditatem, præſertim quū lege cautum eſſet, vt parentum poſſeſsiones ad alienos non transferrentur, ſed in eadem familia hæredibus proximis obuenirent. Quomodo ergo, inquit, ſine hæreditate eſſe poterat, quæ ex nobiliſsimis parentibus orta fuerat? Meminit præterea Nicephorus, Ioſepho & Mariæ in Nazareth non domicilium modò, ſed & ſubſtantiam & poſſeſsionem

Mariæ paupertas quatenus admittenda.
Luc. 2.
Marc. 6.
Lib. 11. de victoria verbi ca. 29.
Chriſti parentes eſſe pauperes cóueniebat.
Iob. 37.
1. Cor. 3.
Luc. 6.
Matth. 8.
2. Cor. 8.
Matt. 4. 19.
Hom. 67. in Matth.
Chriſti parentes non ſemper & æquè pauperes fuiſſe.
Homil. in Euangel. de natiuit. Mariæ.
Parentes Mariã in bonis hæredẽ vnicam reliquerunt.
Lib. 1. c. 13.

poſſeſsionem propriam fuiſſe, & quoniam vtroque loco apud Bethleemitas & Nazarenos prouentum aliquem habuerint, vtrobique eos habitâſſe. Neque tacet Epiphanius, quum aduersùs Nazoræos diſputat, Ioſeph Mariæ ſponſo ſuam fuiſſe domum in Nazareth ciuitate, in qua à Bethleē digreſſus habitârit: in ea domo à Ioſeph Chriſtum puerum educatum eſſe: id, quod Euangelicæ hiſtoriæ non malè reſponder.

Epiphanius hæret. 29.

Matth. 2.

Ac de Virginis quidem honeſta in templo educatione, dignaq́; inſtitutione poſtea diſſeremus, ſimulq́ue Centuriatoribus reſpondebimus, qui nihil non admoliuntur, vt veteris hiſtoriæ ac traditionis de his optimis coniugibus, clariſsimiſq́; parentibus filiam ſuam Deo dicantibus, fidem prorſus aut abrogent, aut labefactent. Quare non modò Nicephoro litem intendunt, ſed Germanum etiam ſeuerè perſtringunt, quòd ambo Iacobi, neſcio cuius, Protenangelio nimium fidant, ac certa pro incertis venditent. An verò quiſquã probabile ducat, ſi rem ſedulò perpenderit, nõ modò Nicephorum & Germanum, ſed & veteres alios tam multos adeò cæcutiuiſſe, vt librum illũ Apocryphum vel probarent, vel ſequerentur, in quo præter alia indecora & fabuloſa quę Marię, Ioſeph & Elizabethę affinguntur, non pauca etiam cum Euangelicis literis pugnantia tam impudenter quàm ridiculè talis Iacobus affirmat, qui ob Herodis furorem, vt ſcribit, fugiens, ſeipſum in deſertum tam pulchrè ſubduxit. O præclarum factũ tanto dignũ Apoſtolo, qui Frater Domini appellaretur, ac eſſet ſimul Epiſcopus Hieroſolymitanus. Sed more ſuo faciunt Centuriatores, vt lucem veritatis fugiant & auerſentur, ac idcirco latebras quærant, vmbraſq́; ſectentur. Quis verò ſi ſapiat, non ſummoperè admiretur, inter veteres etiam Rabbinos vnum extitiſſe, qui multò ante natos Mariæ parentes præuiderit, & ad Antoninum Romanũ Conſulem ſcripſerit, véturi Meſsiæ matrem ex tribu Iuda & ſtirpe Dauidica orituram, huius patrem Iehoiakim, nomen autem proprium Mariam fore? His enim de rebus meminit Rabbenus Haccados, vir tantæ apud Iudæos exiſtimationis, vt illum magiſtrum noſtrum ſanctũ appellent, cuius teſtimonium crebrò repetit Galatinus, qui nec ſine Prophetico Spiritu de rebus futuris tam disertè potuit vaticinari. Extant quoque nonnulla, quæ Rabbenus Haccanas Nehumię filius edidit, & inter cętera de Maria teſtatur, puellam illam in *Bethleem* Iudę, filiam Iehoiakim, & de genere Sorobabel natam fuiſſe, vt cętera, quę apud Galatinum leguntur, omittam. Quòd ſi Chriſtianum potiùs, quàm Hebræum doctorem requiras, en tibi Hippolytum Portuenſem Epiſcopum, ac eundem inſignẽ Chriſti martyrem, qui de Anna Virginis noſtrę matre, ac eius genealogia in hunc modum ſcripſit: Tres fuére ſorores Bethleemiticæ, filiæ Matthan Sacerdotis, & Mariæ cõiugis eius, ſub Cleopatre & Caſoparis Perſæ regno, ante Herodis Antipatri filij regnũ. Primæ Mariæ, ſecundæ Sobæ, tertiæ Annæ nomen erat. Nupſit prima in Bethleem Maria, & peperit Salomen obſtetricem. Nupſit quoq; ſecunda itidem in Bethleem Sobæ, & genuit Elizabethã. Nupſit poſtremò & tertia Anna in terra Galilęa, & protulit Mariã Dei genetricem, ex qua nobis exortus eſt Chriſtus, ipſa veritas. Quæ Hippolyti verba prudenter Nicephorus repetiuit, vt diuini viri, ſicut appellat, teſtimonio contra iſtos maledicos ſeſe tueretur, ſimulq́; monſtraret, matrem Domini, licet ratióne Patris ex tribu Iuda deſcenderet, tamen ſi matrem eius conſideremus, cum Sacerdotali etiam genere, ſicut ſuprà diximus, affinitatem contraxiſſe. Cum hoc Hippolyto Germanus Patriarcha conſentit, ſic nobis Annam depingens, vt ramus quidam fuerit ex genere Sacerdotali, tribu Aaronica, radice Prophetica, ſimul & regia prodiens, & cognata demùm Elizabethæ, quæ Ioannem Domini præcurſorem procreauit.

Quomodo Centuriatores aduersùs Mariæ parentes excipiant & cauillentur.

Iacobi Protenangelium non eſſe recipiendũ.

Mariæ parentes etiam à Rabbinis commẽdati.

In lib. qui Reuelator arcanorum inſcribitur.

Li. 7. de arcanis Catholicæ veritatis c. 12.

De genealogia Annæ ſimul & Mariæ teſtimonium Hippolyti martyris.

Matri Domini Annæ duas fuiſſe ſorores.

Lib. 2. ca. 3.

Anna Deiparæ mater, ex tribu Leuitica ſimul et regia prodiit.

Longum eſſet adiicere, quæ in huius Añæ laudem [a] Ioannes Trithemius Abbas Sponhaimenſis, quæq́; Scholæ Haidelbergenſis quondam lumen [b] Rudolphus Agricola Friſius, ambo non minùs Catholici, quàm Germani, paulò ante noſtram ætatem piè ſimul & doctè ſcripſerunt. Ille matrem hanc nobilem & nobilioris filiæ parentem inclytam vocat, diuinitus quidem electam & ſanctam Saluatoris noſtri auiam, quæ Chriſtum Dei filium in terris nepotem haberet, cuius & dignitas & ſanctitas variis miraculis à Deo Eccleſiæ commendetur. Rudolphus verò Annam Virginis noſtræ matrem carmine celebrat, ſeque in illa colenda & inuocanda ſedulum fuiſſe declarat, præſertim quòd præſentem inuocationis eius virtutem, quam & Eraſmus comprobat, ſe frequenter expertum eſſe dicat. Ego pauca duntaxat, quæ ad communem

In ſerm. de Virginis in templũ oblatione. ſiue præſentat.

a In precat. ad matrem Deiparæ.

b In carmine laudatorio Annæ matri decãtato poſt ſanitatem ſibi reſtitutam.

In carmine Annę matri Mariæ edito.

In laudem Annæ Trithemiũ & Rudolphum Agricolam ſcripſiſſe.

& matris & filiæ commendationem ſpectant, ex Rudolphi carmine petere non grauabor:

Carmẽ Rudolphi Agricolæ in honorẽ Annæ.

Salue ſancta parens, & tu Nata inclyta ſalue,
Quas caro, quas pietas, has quoque iungit honor.
Natam mater amas, & natæ mater amaris,
Laus caput vna duas vt tenet vnus amor.
Bis tamen Anna potens hoc partu biſque beata,
Et prolis titulus nobilis atque tuus.
Conſpicuos præſtant alios benefacta parentum,
Tu contrà natæ nobilitate nites.
Magna quidem meritiſque tuis, pietate fideque,
Quis neget? at nata hæc ſplendidiora facit.

Tum alius non indoctus, vt breuiter, ſic eleganter huic Annæ canit:

Salue parens ſanctiſſima,
Sacro beata coniuge,
Sacratiore filia,
Nepote ſacratiſſima.

Annam Mariæ parentem non tertiò nuptam, ſed vniuirã potius fuiſſe.

Eſt autem conſentaneum, quod eruditi quidem affirmant & probant, hanc Annam vniuiram, & non tertiò nuptam fuiſſe, quæ liberos è ſingulis viris procreârit. Etenim hoc multiplex Annæ coniugium vulgi opinione magis, quàm veterum authoritate nititur, ac recentiores duntaxat habet ſuffragatores, qui Deiparæ matrem neſcio quàm prudenter ac ſolidè, tam malè caſtam proponunt. Epiphanius quidem cum aliis tradit, quemadmodum ſuprà meminimus, parentes hanc illuſtrem filiam procreâſſe, quum grandæui & provectæ eſſent ætatis, vt Mariæ ortus maiore Dei miraculo commẽdaretur. Poſt quem ortum pater Ioachim duodecim ferè annis, vt etiam Cedrenus oſtendit, cum Anna coniuge ſuperuixit. Quocirca probabile non eſt Annam ferè decrepitam, & viro ſuo demùm orbatam, ad ſecundas & tertias nuptias porrò tranſiiſſe, præſertim quum nullo præcepto legis ad repetendum connubium vrgeretur, ac proculdubio ſciret iteratas ſæpe nuptias excuſari magis, quàm probari. Quod igitur de Anna illa Euangelica, quæ vnico viro contenta fuit, legimus, de hac Mariæ parente non temerè dici poſſe videtur, eam nimirum vniuiram viduam, ac idcirco beatiorem fuiſſe, quæ ſecundas nuptias ideò libentius recuſârit, quia in Spiritu nouerit, Chriſto ex Virgine proximè venturo melius continendi ſtudio, quàm pariendi officio, & caſtificandi vidualibus moribus, quàm coniugalibus fœtandis viſceribus ſeruiendum, vt verbis Ambroſianis vtamur. Igitur quod ad maiorem & matris & filiæ laudem pertinet hîc retinendum putamus, vt Deipara tum vnigenita, tum vnica huius matris Annæ filia conſtituatur. Teſtatur enim & Theophylactus, quod Ioachim aliam prolem niſi Mariam non habuerit, & Euthymius affirmat, eandem vnigenitam extitiſſe. Neque his aduerſatur Euangeliſta Ioannes, vbi Mariam Cleophe, matris Domini ſororem vocat, quum in ſacris literis nomen fratris & ſororis, ad cognatos & propinquos referri ſit perquàm vſitatum. Sic enim [a] Loth Abrahæ, & [b] Iacob Laban eſt appellatus frater, tum [c] Abraham Saram vxorem ſororis nomine nuncupauit, quemadmodum & [d] Hieronymus annotauit. [e] Euſebius verò Cæſarienſis ex Egeſippo confirmat, quòd Cleophas, à quo marito Maria Cleophe dicta eſt, germanus fuerit frater Ioſeph viri Deiparæ, eoſque habuerit liberos, qui fratres Domini, id eſt, ſecundùm carnem conſobrini, in Euangelio ſæpe proponuntur. In quem ſenſum Beda dixit: Fratres & ſorores Domini, Iudæi ſecum eſſe teſtabantur, qui tamẽ non liberi Ioſeph aut Mariæ iuxta hæreticos putandi ſunt: ſed potius iuxta morem ſacræ Scripturæ cognati ipſorum ſunt intelligendi: quomodo Abraham & Loth fratres appellantur, quum eſſet Loth filius fratris Abrahæ. Habemus ergo nunc, vt arbitror, Virginis noſtræ nomen, idque dulciſſimum, & genus, quo nullum aliud in terris illuſtrius, & parentes apprimè laudatos atque percelebres. Quid ſupereſt, niſi vt Mariam ſicut cæteros omnes ex primo parente procreatos, conceptam demùm & natam fuiſſe fateamur, quum ita Deo viſum eſſet, vt noua hæc & diu exoptata lux in denſis huius mundi tenebris exoriretur? Cæterùm an eadem, quæ tot prærogatiuis abundauit, ſine pec-

Cont. Collyridianos hæreſ. 79.

In compendio hiſtor.

Luc. 2.

Mariam vnigenitam fuiſſe filiam Ioachim & Annæ.

Lib. de viduis cap. 7.

In cap. 19. Ioan.

Ioan. 19.

a Geneſ. 13.
b Gene. 29.
c Geneſ. 12.
d Li. aduerſus Heluidium.
e Lib 3 Eccleſiaſ. hiſt. cap. 11.
In c. 6. Mar.

Fratres & ſorores dicuntur in Scriptura ſæpe cognati & affines.

Geneſ. 13.

Epilogus quatuor cap. ſuperiorum.

Tranſitio ad ſequentem materiam de Mariæ Cõceptione.

cato

cato & concepta & nata ſit, quæſtionem non exiguam, multumq́ue agitatam continet, quæ nobis deinceps propitio Chriſto exentietur.

CAPVT QVINTVM.

De triplici genere quæſtionum, deq; diſcrimine peccatorũ, ad Quæſtionem difficilem, de Immaculata Conceptione Mariæ rectius intelligendam.

AGGRES SVRI grauem & arduam tractationem, quæ matrẽ Dñi ab omni peccato liberam & immunem faciat, nonnulla hoc loco præfanda putamus, vt ſtudioſus Lector inoffenſo velut pede, ad cętera commodius progrediatur. Triplex quæſtionũ eſt genus, quod in Eccleſia proponi, tractaq; tractari ſolet. Primùm ſacris & canonicis ſcripturis liquidò expeditur. Vt quum interrogatur, ſitné vt omnium rerum anthor & procnrator, ſic etiam hominnm Rector & Iudex Deus, ideq; potens, ſapiens, iuſtus, irreprehenſibilis? An Iudæi & Gentes egeant Chriſto Mediatore? Num ad bene beateq; viuendum opus habeat homo Pœnitentia, Fide, Baptiſmo, Charitate, Obediẽtia & aliis in Dei verbo expreſsè præceptis? Etenim de his dubitare vel cõtendere, quę clariſsimis Scripturę teſtimoniis explicata legũtur, nõ ridiculum modò, ſed impium etiam meritò videatur.

De primo genere quæſtionum Theologicarũ.

Alterum qnæſtionum genus vt ritè abſoluatur, Eccleſiæ conſtat & nititur authoritate, quę certiſsima eſt Scripturarum interptes, diuinitus in hoc conſtituta, vt de controuerſiis & quæſtionibus in religione ſubortis indicet, ac modum demùm & finem his, qui de ſacris contendnnt imponat. Ad hanc claſſem pertinet, qnum quęritur: Vtrum Chriſtus duas naturas & duas voluntates habuerit in vna perſona, idemq; Deus & homo vna duntaxat adoratione adorandus? An Spiritus ſanctus à Patre Filioq; procedat neceſſariò, vtriq; per omnia Æqualis, & pari honore colendus? Qui libri verè ſancti & Biblici cẽſendi? An paruulos baptizandi poteſtas non ſolùm Catholicis, ſed etiam Hæreticis conſtet? Hîc enim quã *lucem* è Scripturis euidentem capere non poſſumus, Eccleſiæ nobis definitio ſubmi-

De ſecundo genere quæſtionum.

Ioan. 14. & 16. niſtrat, vtique loquente nobis per illam veritatis columnam, Spiritu ſancto, qui ſecũdùm Chriſti promiſsionem docet non vno eodemq; ſeculo, ſed ad mundi finem vſq; omnem veritaté. Tertiũ & poſtremum quæſtionum genus quodammodò arbitrariũ dici poteſt, quoniam vbi neq; Sctiptura, neq; Eccleſia certi quicquam cõſtituit, liberũ nobis relinquitur (ſalua interim & fide & charitate) hoc illóue modo ſentire: Et vtramlibet partem defendamus, ab hæreſeos nota ſumus immnnes. Tale eſt, quum in diſpu-

De tertio genere.

Matth. 22. tationem venit: Num & quando in gratia creati cœleſtes ſpiritns? An qui mortui poſt Chriſtnm rediuiuum è monumentis ſurrexiſſe leguntur, ſint immortalitate donati, vt cũ aſſumptis corporibus Chriſtũ in cœlos aſcendentẽ proſequerẽtur. Veréne an ſimu-

Galat. 2. latè facta ſit reprehenſio, qua Paulus apud Iudæos & Gentes primũ credente erga Petrũ eſt vſus? An idẽ Paulus & Moyſes, quũ in corpore verſarentur, diuinã viderint eſſentiã? Hîc. n. & in aliis pluribus variãt Theologi ſententias, & citra reprehenſionẽ licet in vtramq; partẽ diſſerere atq; concludere, q̃ diu ſuũ Eccleſia iudicium non interponit.

Iam verò vt ad noſtrum inſtitutum redeamus, non diſsimilia quæſtionũ genera ſeſe ſtatim offerunt, ſi de Maria propriè ſeduloq́ue tractandum & diſputaudum eſt. Primi ſunt generis: An Illa Filium Dei conceperit ſalua virginitate? An verè Chriſti mater habenda, ex qua ſuam ille carnem aſſumpſerit? Num fœminis aliis præferenda, & orbe toto celebranda ſit? Niſi enim quis planè vel ſtupidus eſt, vel malignus, qui Scripturæ Diuinæ fontes rabioſè conſpurcet, ex iiſdem facilè hauriet, quid propoſitis quæſtionibus oporteat reſpondere.

Priora quæſtionum genera circa Mariam quoque locum habere.

Ad ſecundùm porrò genus hæ quæſtiones referuntur: An Maria ſit perpetuò Virgo, quæ in partu, & poſt partum, ſicut ante partũ, ſemper manſerit inuiolata? Num eadem θεοτόκος ſiue Deipara prædicanda? Nunqnid ſine peccato nata ſit, & vitam ſemper ab omni labe etiam minima ſolutam & perfectam exegerit? Hîc Eccleſiæ authoritas nobis patrocinatur: E Scriptura verò peti non poteſt, quantum ad præfractum aduerſarium conuincendum ſatis eſt, ſed & tertij

generjs

generis quæſtiones emergunt eiuſmodi. Vtrum Virgo in vtero matris ita ſit concepta, vt eam ab omni labe peccati originalis excuſare poſsimus, & ſingulari Dei priuilegio ab omni peccato ſemper præſeruatam credere debeamus? Item, an inter Mariam & Ioſeph perfectum ſit Matronium conſtituendum? Rurſus, quam diu illa inter mortales vixerit, & fueritne poſt mortem vnà cum corpore in cœlos aſſumpta? Multi enim & præclari Theologi aliter atque aliter his de rebus ſentire videntur, nihil certi Eccleſia præſcribente. Tametſi quę ſunt huius arbitrarij generis quęſtiones, nó omnes eodem loco cenſeri debent, ſed quòd plnres & poſteriores Theologi re tota preſsius excuſſa probauerint, id magis eligendum erit atq; complectendum. Etenim ſicut veræ fidei ſpecimen præbet, quiſquis in diuina Scriptura, & ſanctæ Eccleſiæ authoritate, vbi & quando de illa conſtat, firmiter acquieſcit: ita ſe Chriſtianæ chariratis ſtudioſum & candidum magis, quàm conrentioſnm oſtendit, qui à commnni & vtcunque recepta Doctorum ſeutentia non diſcedit, ſed pro eorum, inter quos viuitur ſocierate ſernat id, quod neque contra fidem, neque contra bonos mores traditur ac docetur, ſicut faciendum etiam admonet Auguſtinus.

Non ęquè nunc licet, ſicut olim de quibuſdam dubitare, aut in vtramque partem ſtatuere.

Epiſt. 118. ca. 2. ad Ioninianum.

Theologicas quæſtiones è ſolis Scripturis iudicari & abſolui omnino non oportere.

Quare non poſſumus pleriſq; nouatoribus aſſentiri, qui contentionis atq; diſtractionis potiùs, quàm Chriſtianæ pacis & vnitatis amantes, omne quæſtionũ genus ad ſolas Scripturas reuocant, & præter illas nihil ferè admittunt, ſiue de Maria, ſiue de perſonis & rebus aliis Euangelicis, adeoq; diuinis, in medinm adferatur. Qnid autem hoc eſt aliud, quæſo, quàm cum Deo ipſo pugnare, & præpotentis ſpiritus gratiam, qui vbi & quando vult, ſpirat ac docet, vel extingnere, vel impedire? Quid eſt, inquam, niſi vias illas ad veritatem inueſtigandam atque confirmandam, non ſine diuino Numine nobis monſtratas atque patefactas perturbare, ac pios à laudabili ſapientia ſtudio, vt minus petant, quærant, pulſent atque proficiant, auocare? Atqui propterea miſit Paracletum Dominus (Tertulliani verbis vtor) vt quoniam humana mediocritas omnia ſimul capere non poterat, paulatim dirigeretur, & ordinaretur, & ad perfectnm perduceretur diſciplina ab illo Vicario Domini Spiritu ſancto. Et paulò pòſt: Quæ eſt Paracleti adminiſtrario, inquit, niſi hæc, quòd diſciplina dirigitur, quòd Scripturæ reuelantur, quòd intellectns reformatur, quòd ad meliora proficitur? Faceſſant igitur naſnti ac moroſi cenſores, qui ſtatim nauſeant & offenduntur, quum ea de Maria legunt, vel audiunt, quæ in verbo Dei non ſnnt explicata, ſed ex veterum vel recentiorũ Theologorum ſcriptis petita, eaque talis perſonæ dignitati, ſed & rationi in mente piorum lucenti conſentanea, vt de Matre Domini rectè, piè ac probabiliter affirmentur. Cæterùm non inuiti faremur, vim in illis quæſtionibus eſſe maiorem, lucemque apparere certiorem, quæ ipſis Scripturæ teſtimoniis poſſunt diſſolui, vel de quibus iudex veritatis Eccleſia pronunciauit, aut ſuum ſenſum nobis vtcunque patefecit, vt dnbitandi locus non niſi contentioſis & peruicacibus relictus videatur. Hæc de triplici genere quæſtionum Theologicarum, quantum ad hunc quidem locum ſatis eſſe videbatur: Nunc eadem breuitate de peccatis ad præparandum, vt dixi, Lectoris animum, nonnulla ſubiiciemus.

Ioan. 3. 1. Theſſal. 5.

Luc. 11.

Spiritus ſanctus paulatim docet et illuminat Eccleſiam.

Lib. de velandis virginibus.

Nõ omnia, quæ de Maria credũtur & aſſeruntur, è ſcripturis probari.

Peccatum quid ſit & quotuplex.

l.1. de paradiſo.

Peccatum cum Ambroſio definimns, vt ſit Præuaricatio legis diuinæ, & cœleſtium Inobedientia præceptorum; quum ea peccati natura ſit, vt peccantem à ſummo Deo auocet, eiuſq; legi repugnantem, vel ab ea certè declinantem faciat. Dnplex autẽ peccatum cũ Theologis ſtatuimus, vt aliud ſit Originis, aliud Actionis. Illnd velut hæreditaria quædam lues, inde à primo parenre mortalium in omnes transfunditur, qui ex viri & fœminæ coniunctione concipiuntur ſiue procreantur. Iam verò Actnale peccatnm partim mortale, partim veniale eſt, ſuo autem ambitu omnia cõprehendit, quæ humano corde, ore & opere, ſiue ex ignorantia, ſiue infirmitate quadam, ſiue malitia hominis committuntur. Porrò quòd vulgus mortale peccatum, & [a] Auguſtinus lethalem culpam appellat, in Scriptura peccatum dicitur [b] regnans & [c] conſummatũ, quod mortẽ generet, & [d] carnis opus, quod à Dei regno tum fideles, tum infideles excludat. Venialis aũt culpa per [e] ligna, fœnum & ſtipnlam, quæ ſunt ignis nõ adeò dinrurni, nedũ ęterni pabulum, ex [f] Auguſtini multorumq; veterum ſententia deſignatur, quia per [g] ſordes & maculas velut veſti candidæ inſperſas, & tamen elnendas, vel igne purgatorio exurendas, cõtrahitur, quemadmodum grauiſsimi Patres è ſacris literis probant.

Peccatum partim mortale, partim veniale.

a Lib. de bono coniug. cap. 6.
b Rom. 6.
c Iacob. 1.
d Galat. 5.
e 1. Cor. 3.
f In Enchirid. cap. 68. Et lib. de fide & oper. c. 15. & 16.
g Eſai. 4.

Fons

Vitiorum omnium fons originale peccatũ.

Fons antem & Caput vitiorum omninm, qnę in homines cadunt, originis peccatum eſt: idq; hominem nobiliſsimè à Deo creatnm, & in ſumma dignitate pnlcherrimaq; iuſtitiæ poſſeſsione collocatum, diuina gratia ſpoliat, ac in eam calamitatem detrudir, vt ſtatim ille ab ipſo conceptu fiat immundus, & natura ſit iræ filius, peccati ſeruns, morti obnoxius, ſed & huius mundi principi Satanæ ſubditus, ac demùm ſiue corpus eius, ſiue animum ſpectes, à primæuo illo ſtatu, qui Adæ adhuc innocenti contigit, in alium longè deteriorem commutatus. Hoc nimirum eſt graue iugum, quod idem humani generis princeps Adam, quum Dei pactum inobedientia ſua reſcinderet, ſuis liberis & poſteris omnibus impoſuit: Hęc dura ſeruitus, ex qua nullus in libertatem ſeipſum aſſerere poſsit: Hæc tetra & peſtilens macula, quæ cuiuſque ex patre & matre procreatę prolis animam obſcurat, deturpat, corrumpit, adeoqne mortem adfert: Hęc ſæua plaga, quam omnes quidem ſentire poſſumus, ſatis autem deplorare nequimus: Etſi veteres quidem Philoſophi in aliis acuti, hìc ſtupidi, de hoc ſummo vitio nihil intellexerunt, atqne idcirco naturam veluti Nouercam temerè accuſârunt.

Eccleſ. 40.

Peccatum originale quàm pernitioſum.

a In ſer. de ieiun et tẽt. b In Enchirid. cap. 64. Ser. 14. de Sanctis.

Oẽs peccato, tum originali, tum actuali obnoxij.

Neque ſolùm Originale, ſed etiam Actuale, ſiue (vt[a] Cyprianus vocat) perſonale, [b] Auguſtinus actiuum, ſæpe & proprium peccatum nominat, in omnibus Adæ filiis reperitur, vt etiam Sancti à primo illo & natiuo peccato mundati, Deoq; reconciliati, canere tamen non poſsint, quin ſaltem in peccata venialia, quæ Auguſtino etiam minuta dicuntur, ſæpe prolabantur. Quare Sanctorum non vera minùs, quàm humilis eſt, manetque ſemper confeſsio: [c] Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſedncimus, & veritas in nobis non eſt. [d] In multis offendimus omnes. [e] Dimitte nobis debita noſtra. [f] Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me. [g] Pro hac (iniuſticia) orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno. [h] Peccauimus, iniquitatem fecimus. [i] Non eſt homo, qui non peccet, quemadmodum & [k] Milenitana Synodus & [l] Auguſtinus huiusmodi Scripturæ teſtimonia interpretantur. Rectè igitur [m] Clemẽs Alexandrinus admonet, nihil omnino peccare, Dei proprium eſſe: & apud [n] Hieronymum Orthodoxus affirmat, ſacrilegium eſſe vel cogitare, quòd homo abſque Dei gratia peccato carere poſsit.

c 1. Ioan. 1. d Iacob. 3. e Matth. 6. f Pſalm. 18. g Pſalm. 31. h Daniel. 9. i 3. Reg. 8. k Cap. 8. l Epiſt. 29. ad Hieron. m Li. 1. pædagogi. c. 2. n Lib. 1. aduerſ. Pelag.

Scio interim quàm latè hæc pateant, quàm copioſè de his Theologi diſputent, quamque lnculenter ſuperiora tum Scripturæ teſtimoniis, tum Patrum ſuffragiis cõfirmari poſsint: ſed omiſsis aliis, vnum atque alterum locum de vtroque peccatorum genere, qnod diximns, ex Auguſtino Theologorum principe huc tantũ transferemus: Suffecerit, inquit, ad condemnationem, etiamſi non eſſet in hominibus niſi originale peccatum. Quamuis enim condemnatio grauior ſit eorum, qui originali delicto etiã propria coniunxerunt (de actualibus loquitur) & tantò ſingulis grauior, quantò grauius quiſque peccauit, tamen etiam illud ſolùm, quod originaliter tractum eſt, non tantùm a regno Dei ſeparat, quò paruuli ſine accepta Chriſti gratia defuncti intrare non poſſunt, verùm & à ſalute & vita æterna facit alienos. Tùm ad Hilarium ſcribens, de mortalibus & venialibus peccatis hæc tradidit: Planè qui miſericordia Dei adiutus & gratia, ſe ab eis peccatis abſtinuerit, quæ etiam crimina vocantnr, atqne illa peccata, ſine quibus non hìc viuitur, mundare operibus miſericordiæ & piis orationibus non neglexerit, merebitur hinc exire ſine peccato, quamuis quum hìc viueret, habuerit nonnnlla peccata: quia ſicut iſta non defuerunt, ita etiam remedia, quibus purgarentur, adfuerunt. Valeant igitur faſtuoſi Pelagiani, qui qnum ſuam volunt ſine peccato iuſtitiam ſtatuere, iuſticiæ Dei non ſunt ſubiecti. Valeant cæci Armeni, ſtnpidi Albanenſes, & qnotqnot eum bis inſanis errorum magiſtris originale peccatum aut ignorant, aut inficiantur. Sed & Anathema ſit omnibus, qui cum Manichæo contendunt, hominem peccatum vitare non poſſe, vel cum Iouiniano æquè deliro aſſerunt, hominem peccare non poſſe, quum pars vtraque, ſicut Auguſtinus monet, humani tollat arbitrij libertatem. Faceſſant & illi, qui cum Caluino cæcutientes, inter peccatum mortale & veniale, aut ſicut Auguſtinus loquitur, inter capitale & minutum, diſcrimen nullum agnoſcunt. Deteſtandi præterea illi, qni iuſtos in omni opere bono peccare, aut ſolùm infidelitatis peccatum Chriſtiano eſſe damnabile, garriunt: Ac demùm qui cum Stoicis peccata omnia tantùm non ęqualia reddere conantur, vt nempè non ſolùm Diuinam, ſed humanam quoque iuſticiam è medio tollant.

Li. de pecc. merit. & remiſſ.

Originale peccatum ſufficere ad damnationẽ, damnabilius autem actuali peccato accedente.

Epiſt. 89.

Quomodo Auguſtinus de peccatis maioribus & leuioribus diſtinctim doceat.

Remedia nobis donata ad peccata purganda.

Rom. 10.

Cauendi errores varij de humano peccato.

Serm. 3. de feſto S. Trinitatis contra Arrian.

Lib. contra defin. Concilij Tridẽt.

His ita

An Maria originali peccato ſubiecta.

His ita conſtitutis: atque in mentem Lectori ſummatim reuocatis, ad eam núc quæſtionem accedimus, quæ huius loci eſt propria: Sitne Mariæ, quemadmodum aliis Adæ poſteris, tum originale, tum actuale peccatum imputandum? Quod autem originis vitium, vt de illo primùm agamus, in Virginem quoque cadat, ſi ſolam eius naturam ſpectemus, & Scripturæ teſtimoniis, & Patrum ſententiis facilè probari poteſt, multique copioſè admodum confirmârunt. Etenim Scripturæ paſsim ita loquuntur,

Omnes excepto Chriſto in Adã primo peccare.

vt ſolùm quidem Chriſtum agrum illum,[a] ſicut Petrus loquitur, immaculatum & incontaminatum, aut iuxta Paulum,[b] Põtificem ſanctum, innocentem, impollutum excipiant,[c] omnes autem alios Adæ poſteros peccati huius lege conſtringant, eoſque in primo parente peccâſſe, &[d] natura iræ filios, ac[e] ſub maledicto eſſe, verbis & ſentẽtiis generalibus adſtruant, ac frequenter inculcent. Iam verò Patres, tum Græci, tum Latini eodem modo cum Paulo cenſent, homines nimirum vniuerſos originis peccatũ non effugere, ſed ab ipſo conceptu immũdos ac ſordidos Chriſti egere gratia: omnes enim in Adam peccare, & peccando mori, eoſque perditos non niſi per Chriſtum,[f] qui ſolùs inter mortuos liber eſſe dicitur, viuificati atque liberati poſſe, vt quòd generatione attractum eſt, regeneratione detrahatur, vtque ex peccatoribus iuſti, & ex iræ filiis Dei amici per fidem & baptiſmum efficiantur. Quid multis?[g] Memento, quoniam omnes in corruptione ſumus.[h] Non eſt homo, qui non peccet.[i] Omnes peccauerunt, & egent gratia Dei?[k] Quod natũ eſt ex carne, caro eſt, vt Scripturæ verbis vtamur.

a 1. Petr. 1. b Hebr. 7. c Rõ. 3. & 5. d Epheſ. 2. 1. Cor. 15. e Gal. 3. 4. f Pſalm. 87. g Eccleſ. 7. h 3. Reg. 8. i Rom. 3. k Ioan. 3.

Quando diſputari cœptum ſit de Mariæ Conceptione.

Præterea veteribus, vt putant, ignota fuit quæſtio, quando Maria primùm ſanctificata, vel ab originali peccato præſeruata ſit. Quingenti autem propemodum anni fluxiſſe dicuntur, quòd à Theologis publicè diſputari cœptum eſt de Mariæ Conceptione, & ſi verum fatẽdum eſt, non leues quidem turbas multis in locis, hæc diſputatio inter doctiſsimos excitauit: Ac de Romana quidem conſtat Eccleſia, quòd in hac Petra, ſi omnium ætatum ſcriptoribus creditur, firmiſsima & ſynceriſsima fidei confeſsio vigeat, quodque ab hac Eccleſiarum matre, atque magiſtra quæſtiones fidei plurimæ maximæque definiantur.

Eccleſia Romana nihil certi ſtatuit, quòd ſit de Mariæ Conceptione credendum.

Verùm in præſenti cauſa nullum Eccleſiæ Romanæ iudicium certum reperimus, niſi quòd Sixtus quartus Pont. Maximus tulit legem, qua conſtat, neutrius partis damnandam eſſe ſententiam, ſiue Mariam ſine peccato conceptam aſſirmantium, ſiue contrà, illam ab originis peccato non fuiſſe præſeruatam ſentientium. Eandem legem & recepit, & confirmauit poſtrema Synodus Tridenti celebrata.

Seſſ. 5. de peccat. orig.

Falsò Catholicis obiici, quòd fidem exigant de Mariæ pura Conceptione.

Quæ nos idcirco præfamur, ne quis putet vel à nobis, vel ab Orthodoxis aliis aſſeri, puram & ſanctam Virginis Conceptionem pro certo fidei articulo ab omnibus agnoſci & defendi oportere. Nimium ergo eſt impudens Pomeranus, qui Catholicis affingit, quòd pro articulo fidei habeant ac tradant, Mariam ſic ſanctificatam eſſe, vt abſque peccato ex viri ſemine, imò è Spiritu ſancto concepta ſit. Nec huic eſt diſsimilis Tilemannus Heshuſius, qui ſexcentos errores blaſphemiis in Deum plenos collegit, ac non ita pridem edidit, quos, vt ipſe ait, Romana Eccleſia contra verbum Dei furenter, defendit. Inter hos errores vnus eſt, Mariam Virginem ſine peccato originis conceptam & natam eſſe: ſic enim docere Scotum & concilium Baſilienſe.

In cõment. Hierem. ca. 1. & 44.

Heshuſius Romanam Eccleſiam immeritò damnat.

Ridiculum cenſorem, qui ſine iudicio de blaſphemis, & cum Dei verbo pugnantibus erroribus iudicat, quique non ſine ſpiritu blaſphemiæ ſanctam Romanam Eccleſiam tam atrociter accuſat, quàm peruersè condemnat. Certè Scotus dubitanter, non aſſeuerãter de re propoſita loquitur, & ſicut docti ſæpe ſolẽt, veriſimiliter ratiocinatur. Romana verò Eccleſia, neq; Scotum, neque Synodum Baſilienſem tanti facit, vt ob illorum aſſeuerantium authoritatem credat, credendique certam tradat regulam de Mariæ ſancta Cõceptione. Nam de illius Natiuitate poſtea reſpondebimus.

Eccleſia Romana non improbat, ſed ſibi placere oſtendit opinionẽ de immaculata Virginis Concept.

Nihil ergo firmi præſcribit, ſed hanc piam & probabilem opinionem ſibi non diſplicere demonſtrat, præſertim recepto & confirmato die feſto, qui de Mariæ Conceptione ritu ſolemni celebratur. Vnde fatetur etiam Kemnitius, & rectè quidem, quòd Sixtus Pont. Max. authoritatem ſuam interpoſuerit, ſcriptoq; publico declarârit, vtramq; opinionem, Mariam ſine peccato, & cum peccato eſſe conceptam, relinqui liberam oportere, ita vt vna pars hoc illóue modo ſentiens, alteram hæreſeos accuſare ac damnare minimè poſsit. Nihil enim hîc certi, Romanam Eccleſiam & Apoſtolicam ſedem vnquã definiuiſſe. Verùm cum Heshuſio pluribus contendere non attinet, qui certè niſi effrons & maledi-

In examine contra Cõcil. Tridẽt.

Epiſt. 55. ad Cornel.

& maledicus eſſet calnmniator, illi ſaltem parceret Eccleſiæ, quam tanti ſemper antiquitas fecit, vt crederet acceſſum ad illam habere non poſſe perfidiam, ſicut Cyprianus luculenter expreſsit. Nec pudet hunc hominem tam contumelioſè Catholicos proſcindere, & in illis plæraq; dogmata reprehendere, quæ iam olim Græci Latiniq́ue Patres magno conſenſu, & vno velut ore tradiderunt, & amplexa eſt ſemper Eccleſia. Qnod ſi omnes qui Mariæ Conceptionem illibatam probant, Heshuſio errant atque Blaſphemi ſunt, errauit igitur ſimulq́; Blaſphemus fuit Heshuſij præceptor Lutherus, qnando hanc ipſam tnetur ſententiam, vt poſtea conuincemus. Nos verò priuſquàm nouatoribus, qui turpiſsimam peccati notam puriſsimæ inurunt Virgini, reſpondeamns, committere non poſſumus, quin Catholicorum quorundam aduerſus ſanctam Mariæ Cõceptionem diſputantium ſententiam, ſine graui contentione, & ſaluo Chriſtiano candore, pauliſper expendamus.

CAPVT SEXTVM.

Diſputatio contra eos, qui ſalua Eccleſiæ fide immaculatam virginis Mariæ Conceptionem oppugnant.

Catholici & ſectarij non eodẽ modo contra puram Mariæ conceptionem diſputant.

DVPLEX nobis aduerſantium eſt genus, qui Mariæ Cõceptionem à lege peccati nolnnt excipi: alterum quidem Catholicorum contra illam, ſalua Eccleſiæ fide diſputantium: alterum verò Sectariorum, qui omni Eccleſiæ authoritate contempta, nihil præclari de hac Conceptione vel ſentiunt, vel admittunt. Priores etſi Virginem alijs omnibus Adæ liberis in peccato conceptis conferunt, mox tamen illam in vtero materno ſanctificatam eſſe confirmant, mirabiliter ſpeculantes, eodem quaſi temporis puncto animam Virginis quum in corpus infunderetur, contraxiſſe peccatum, & ſtatim ab eo ſingulari Dei gratia expurgatam fuiſſe: ſemperq́; poſtea Virginem prorſus integram, innocentem & cnlpæ omnis expertem perſeuetaſſe. Quarè ſi Ioanni Baptiſtæ, aut Hieremiæ, alijsúe vllis in vtero materno contigit Sanctificatio, vt nefas eſt ſubdnbitare, eam longè amplius ac perfectius Mariæ contigiſſe libentiſsimè confitentnr fortiſsimeq́; defendunt.

De ſententia Catholicorum puritati conceptionis Mariæ minus fauentium.

Luc. 1. Hiere. 1.

Reſponſio ad prædictam ſentẽtiam Catholicorum.

Sed enim, ſi liberè quod ſentio dicendum eſt, hi ſe Mariæ ſimul benignos, ſimul rigidos cenſores præbere vidẽtur. Benigni ſunt ſanè, quando illam alijs in matris vtero ſanctificatis anteponunt, & præ cæteris omnibus ſanctam priusquàm natam prædicant, & præterea vitam eius totam ab omni peccato immunem aſſerunt ac tuentur, nullum vt Mariæ pròprium & actiuum fuiſſe peccatum conſtanter affirment. Quæ omnia illi ſine ſcripturis affirmant, ſolo nitentes priuilegio Mariæ conceſſo, cui multa & magna fecerit Deus, quæ nullis alijs quàmlibet eximiè ſanctis vnquam communicârit. Aliôquin ſi ſecundum Scripturæ normam iudicabimus, quotquot Adamo ſecundum carnem in humani generis propagatione ſuccedunt, ſiue viri ſint, ſiue mulieres, in materno vtero non ſanctificantur, ſed in peccato ac ira diuina ſimul concipiuntur & naſcuntur, nati verò ſine peccato difficilem illam inter [a] carnem ſpiritumq́; luctam nequeunt abſoluere, ſed [b] omnes in multis offendunt, [c] ſæpe in die cadũt, [d] à via ſua declinant, nec ſolùm inutiles, ſed & mendaces reperiuntur. Contrà verò, illi ſe rigidos exhibent, quando ſine omni candore, ſine reuerentia Virginem matrem alijs Scripturę dictis, quibus omnes peccato Adę ſubijciuntur, et inuoluuntur, adſtringunt. Verùm ſi illic Mariæ priuilegium vltrò tribuũt, cur hìc inclementer adimunt quæſo? Si abſq; peccato illa omnem vitæ ſuæ decurſum perficere potuit, abſq; peccato etiam concipi non potuit? Qui Virginem in ſtupendo illo conceptu & partu integram conſeruauit, & filij Dei in carne manifeſtati matrem effecit puriſsimam, illéne talem Virginem & matrem in peccati ſorte & ſorde aliquando reliquit, & prima muliere infœliciorem condidit? quam ſanè conſtat nulla peccati labe inuſtam, ſed prorſus nitidam & integram eſſe formatam.

Iuxta communem ſcripturæ regulam à peccato nullus immunis.

a Galat. 5. b Iacob 3. c Prou. 24. d Pſal. 13. 52. & 115.

Sententiæ in ſcriptura generales ad ſingulos homines non referendæ.

Sed ad ſcripturas expreſſas prouocant, vt quod volunt, euincant. Nos illis verba Scripturę largimur, ſenſum negamus, idq́; conſtanter dicimus, in ſcripturis multas propoſitiones, vt vocãt, vniuerſales adferri, quæ commodam interpretationem, ſæpe

& certam exceptionem requirant, ſicut ſcripturarum periti omnes agnoſcunt, & res ipſa fateri cogit. Etenim ad omnes non pertinent, licet de omnibus tradi videantur hæ ſententiæ: [a] Omnis caro corrupetat viam ſuam ſuper terram. [b] A minimo vſque ad maximum omnes auaritiam ſequuntur. [c] Omnes conuerſi ſunt ad curſum ſuum, quaſi equus impetu vadens ad prælium. [d] Omnes quæ ſua ſunt, quærunt, non quæ IESV CHRISTI. [e] Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. [f] Omnes quotquot venerunt, fures ſunt & latrones. [g] Bibite ex eo omnes. [h] Omnia traham ad me ipſum. [i] Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt. [k] Omnis homo mendax. [l] Omnia mihi licent. [m] Omnibus omnia factus ſum. [a] Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. [b] Concluſit Deus omnia in incredulitate, vt omnium miſereatur. Adeò vera & certa eſt [c] Fulgentij regula, diuinis eloquijs eſſe familiare, vt omnes nonnunquam dicant, nec tamen omne humanum genus in ipſis omnibus ſemper intelligãt. Habet igitur Scriptura leges communes, ſed ſingulis Chriſti membris non accommodandas: proponit Canones, ſed quibus potentiam ſuam Deus non alligauit, vtpotè ſuum ſibi ius retinens integrum in legibus relaxandis, ac de illarum rigore, quando & quibus ipſe vult, aliquid remittendi: An non contra naturam, & præter communem Dei ordinationem Sara nonagenaria & Rebecca ſterilis filios pepererunt? Quomodo Enoch viuus ex hoc mundo in Paradiſum transfertur? Quid Elias, qui verbo Domini continuit cœlum, & à ſe ignem terræ deiecit, & in turbine ignis & curru equorum igneorum in cœlum receptus eſt? ſicut Sirach de illo teſtatur. Qui præterea Eliſæum prædicat, quòd corpus eius mortuum prophetârit, & in vita ſua fecerit monſtra, ſed & in morte mirabilia fuerit operatus. Quo loco alij, legunt: Miracula deſignauit in vita ſua, defunctique facta miranda ſunt. An obſcura eſt lex antiquæ Circumciſionis? Seuera illa quidem, & ſub graui Dei interminatione omnibus & ſingulis præcepta Maſculis, ſed multis tamen annis ab Iſraëlitis ſine peccato intermiſſa, & iuſſu Ioſue tandem in vſum reuocata. Quis verò neſcit, quàm multa & magna fecerit Mariæ matri Deus non ſecundùm legem ſanè communem, ſed ex mera & effuſa in illam liberaliſsimè gratia? quum nullos ferè terminos ſuæ bonitati ac prouidentiæ in illa Sponſa, tùm ſanctificanda, tùm exornanda ſibi ſtatuiſſe videatur. Quid ni verò? quum ſumma illi facultas eſſet, Matrem quam vellet, ex omnibus deligendi, eam verò vellet ad hoc tantum munus adſciſcere, quæ ſibi gratiſsima, nec non puritate & innocentia ſimillima foret.

a Geneſ. 6. b Hiere. 6. c Hiere. 8. d Philip. 2. e Ioan. 1. f Ioan. 10. g Mat. 14. h Ioan. 12. i Pſal. 13. k Pſal. 115. l 1. Cor. 6. 10. m 1. Cor. 9. a Ioel 2. & Act. 2. b Rom. 12. c Lib. de incarnat. & gratia Ieſu Chriſti, cap. 32. Geneſ. 21. & 25. Geneſ. 5. Eccleſ. 44. 4. Reg. 13. Eccleſ. 48. Geneſ. 17. Ioſue 5.

Exempla ſcripturæ de operibus Dei ſupernaturalibus & extraordinarijs.

Nihil mirum Deum etiam in Conceptione adfuiſſe magis Mariæ quàm reliquis.

Atqui non decet, inquiunt, Mariæ Conceptionem Chriſti Conceptioni exæquari, qui ſolus abſq; peccato Conceptus, in hunc debuit prodire mundum, vt ex immundo Conceptos ſemine purificaret. Abſit procul, vt cum Chriſti aliqua iniuria de Mariæ Conceptione philoſophemur, & tanti filij gloriam propter matrem, dicam & ancillam obſcuremus. Vni Chriſto hanc incomparabilem & perpetuam vendicamus prærogatiuam, quòd non ex Virili ſemine, ſed ſupra omnem naturæ ordinem Spiritus ſancti virtute in Virginis vtero Conceptus fuerit: quod eodem planè momento, vt alibi docebimus, quo carnem Verbum æternum aſſumpſit, perfectus Deus & perfectus Homo extiterit: quod omni ex parte per ſe purus, ac natura ſanctus, nullo vel Mediatoris vel Redemptoris beneficio indiguerit: quod ſtatim ab ipſo Conceptu tantã charismatum omnium abundantiam acceperit, nulla vt eis facta fuerit acceſsio, vtq; iuſti omnes quicquid bonorum habent ſpiritualium, ab illo fonte mutuentur, & ſine illo nihil omninò poſsint Deo gratũ efficere: quòd demùm tam eximiæ ſemper fuerit innocentię, vt nec peccatum fecerit, nec potuerit quidem peccare, licet pro nobis [a] peccatum, imò & [b] maledictum factus eſſe dicatur. Nihil antẽ horum omnium Virgini tribuunt, qui Conceptionem eius illibatam piè tuentur: quinimò apertè fatentur, quod eadem ex maris & fœminæ coniunctione, & ſecundùm legem naturæ procreata ſit, peccato vtiq; ſubijcienda, ac interiræ filias recenſenda, niſi eximia & ſingulari quadam Chriſti filij ac Redemptoris beneficio præſeruata fuiſſet, quò minus natiui peccati ſordibus inquinaretur. Per gratiam inquam, non per naturam ab Originalis peccati contagione exemptam faciunt, quæ tãtò magis Chriſti Redemptoris merito & miſericordia eguerit, quantò præſtantius eſt, à peccato ne contrahatur præſeruari, quàm à cõtracto mundari. Nam vtrunq; beneficium ad Chriſtum pertinet Redemptorem, &

Mariæ pura Cõceptio non præiudicat Chriſti Conceptioni.

Chriſti Conceptio multis modis excellit Mariæ Conceptionem.

Quo ſenſu pura Conceptio Mariæ probetur.

Ad Chriſti gloriam illuſtrandam facit opinio de Mariæ pura Conceptione.

a 2. Cor. 5. b Galat. 3.

culpam

culpam commiſſam lapſis condonate, & Mariam in perpetna innocentia ne laberetur, conſeruare: Certè qui alterius ope, ne hoſtis mancipium fiat, maturè liberatur, redimi quidem & ille dicitur, ſuoq; Redemptori haud minus debet, quàm ſi captiuus ex ipſis vinculis erueretur. Hinc nonnulli geminam ſtatuunt Redemptionem, ſubleuatiuam nimirum & præſeruatiuam, hanc verò illa nobiliorem & perfectiorem eſſe non leuiter probant. Non ergo Chriſti gloriam imminuit, ſed ſingulatem eius bonitatem atq; ſapientiam magis magisq; commendat, quòd vt ſæpe aliàs, ſic etiam in Cõceptione, Matris rationem Filius maximam habuit, ſanctamq; ſemper radicem & arborem, ex qua fructus ipſe ſanctior prodiret, peculiari ſtudio ſibi præparauit. Vbi nobis Durandus quoq; ſuffragatur, licet alteram interim propugnet ſentẽtiam, & in hunc modum ſcribit: Puto quod ſi beata Virgo peccatum Originale nou contraxiſſet, poſſet tamen verè dici redempta à Deo pro eo, quod in radice ſua ex natura ſuæ Conceptionis obligata erat ad incurrendnm peccatum, niſi fuiſſet à Deo præſeruata. Fatetur idem quoq; Caietanus: Si tenetur inquit, beatam Virginem non ex vi Conceptionis, ſed ex gratia ſingulariſsima in ipſo inſtanti infuſionis animæ, infuſæ illi animæ præſeruata ab Originali peccato, quod tunc incurriſſet, niſi illa gratia adfuiſſet, nihil contra fidem tenetur: ſed ſpecialis modus redimendi ac ſaluandi à peccato Originali Chriſto attribuitnr reſpectu ſuæ Matris.

In 3. ſnten. diſt. 3. q. 1.

In 3. part. Thomæ q. 27. art. 2.

Agè verò parũper expendamus, quibns de cauſis Mariæ faueant & patrocinentur, qui omnis actualis peccati labe illam liberare cõtendunt, vt nullum vnquam mortale aut veniale crimen admiſerit, ex Dei nempè gratia ſpeciali. Cauſas eius rei neſcio quis doctius & luculentius, præterq̃ ſcholaſticorum Doctorum facilè princeps Thomas Aquinas expoſuerit, & his quidem verbis illas recẽſet: Illos qnos Deus ad aliquid eligit, ita præparat & diſponit, vt ad id, ad quod eligũtur, inueniãtur idonei ſecundùm illud 2. Cor. 3. Idoneos nos fecit miniſtros noui Teſtamenti. Beata autem Virgo fuit electa diuinitus, vt eſſet Mater Dei, & ideò non eſt dubitandum, quod Deus pet ſuam gratiam eam ad hoc idoneam reddidit, ſecundùm quod Angelus ad eam dixit, Inueniſti gratiã apud Deum, Ecce concipies &c. Non autem fuiſſet idonea Mater Dei, ſi peccaſſet aliquando: tùm quia bonot parentum redundat in prolem, ſecundùm illud Prouerb. 17. *Gloria filiorum patres eorũ*: vnde & per oppoſitum ignominia Matris ad filium redũdaſſet. Tùm etiam, quia ſingularem affinitatem habuit ad Chriſtum, qui ab ea carnem accepit. Dicitur autem 2. ad Cor: 6. Quæ conuentio Chriſti ad Belial? Tùm etiam, quia ſingulari modo Dei Filius, qui eſt Dei Sapientia, in ipſa habitauit, non ſolùm in anima, ſed etiam in vtero. Dicitur autem Sap. 1. In maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Et ideo ſimpliciter fatendum eſt, quòd beata Virgo nullnm actuale peccatum cõmiſit, nec mortale nec veniale: vt ſic in ea impleatur quod dicitur Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. Præclarè hæc quidem & eruditè Thomas, vt probet nullum actionis peccatum, ſiue mortale, ſiue veniale, in Mariam cadere, quam non modò Matrem, ſed & idoneã dignamq; Dei Matrem eſſe oportebat. Quid verò impedit, quò minus eaſdẽ ratioues tres ab illo redditas amplectamur, eoq; conuertamus, vt Mariam etiam ab Originali peccato vindicemus? Primùm illius iudicio indecorum, & quodammodò ignominioſum Chriſto I.
eſſet, ſi tanti filij matrem actionis vitio pollui fateremur. Sed quanto maiorẽ & Chriſto & Matri cõflabit ignominiam (iudicet quæſo Lector) ſi Originale piaculum, qnod hominem Deo inimicum efficit, in Mariam deriuemus? quum hoc peccatum quodammodò præponderet actuali, longeq; ſit exiſtimãdum grauius, ſiue infectionis, ſiue turpitudinis, ſiue magnitudinis ratio habeatur. Deinde ſi Chriſti conſulamns honori, II.
quid minus congruit obſecro, quàm talem illi aſsignare parentem, quæ peccati ſerua, Dei inimica, maledicto obnoxia, ipſiq; dæmoni aliqnãdo ſubiecta fuiſſe credatur? Adhæc ſecundùm Thomę ſententiam, nec venialiter quidẽ delinquere decebat Mariam, III.
ne vllam cum Belial conuentionem vel ſocietatem habere videretur illa, qnæ Chriſto ſempet debuit eſſe coniunctiſsima. Sedenim multò minus illam decuit Originis macula fœdiſsima conſpurcari, ne ſumma illius cum Chriſto affinitas perfectaq; coniunctio hoc infami crimine, per quod Adæ filij omnes diabolo coniunguntur, vel labefactaretur, vel obfuſcaretur. Rurſus verè à Thoma dicitur, quod ęternæ Sapiẽtiæ & San- IIII.

In 3. part. q. 27. art. 4.

Eiſdem rationibus puram Mariæ Conceptionem defendi, quib9 ab actuali peccato immunis eſſe Virgo aſſeritur.

Argumẽta Thomæ ad adſtruẽdam purã Mariæ Conceptionem quoque valere.

ctò Sanctorum non niſi purum ſanctumq́; domicilium inſtruendum fuerit & accommodandum Atqui huc maximè pertinet, ſi corpus non ſolùm à veniali, ſed etiam ab Originali peccato purum & incorruptũ Matri Redemptoris attribuamus, vt habitet nempè Chriſtus, aptamq́; ſibi Sedem æterna Sapientia vendicet in vtero non expurgato, ſed ſemper immaculato, quem nulla vnquam veteris fermenti labes vel modicè aſperſerit atq; vitiârit. Hnc niſi Mariæ donemus, ac de illa nobis perſuadeamus, non video ſanè, quàm rectè perfecteq́; dicat illi ſponſus ille cœleſtis, quod Thomas dici rectè poſtulat: Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. Quomodo enim in oculis Dei hęc verba loquentis tota pulchra & immaculara cenſeatur, quæ tam enormis peccati velut cœno oblita & defœdata, ſuum primæuum debitumq́; nitorē amiſit, & quaſi ſub nequiſsimi ſerpentis pedibus deuicta iacuit atq; proſtrata? Quid? quod idem Thomas non ſatis hic ſibi conſtat (pace tanti viri dixerim) quum alibi puram Mariæ Cōceptionem adſtruat, & his verbis confirmet: Ipſa puriſsima fuit quantum ad omnem culpam, quia nec Originale, nec mortale, nec veniale peccatum incurrit. Ac alibi rurſus docet: Puritas intenditur per receſſum à contrario: & ideo poteſt aliquod creatum inueniri, quo nihil purius eſſe poteſt in rebus creatis, ſine vlla contagione peccati: & talis fuit puritas beatæ Virginis, quæ à peccato Originali & actuali fuit immunis. Tamē iſta puritas fuit ſub Deo, in quantum erat in ea potentia ad peccandum. Sed & Caietanus, qui Thomæ doctrinam defendit acerrimè, non diffitetur Mariæ puritatem poſt Chriſtum fuiſſe maximam, ſed hunc ex vi ſuæ Conceptionis ſanctum facit, qui nullo modo indigeret redemptione: Mariam verò ſecundùm naturam in peccati maculam incurſiuam fuiſſe dicit, niſi munus præuenientis gratiæ illam in ipſo inſtanti infuſionis animæ impediuiſſet, ideoq́; Chriſti redemptione Virginem indiguiſſe. Hæc ille pro altera opinione profert, licet in contrariam magis inclinet, vt Originale peccatum non quidem in tempore aliquo, ſed in ipſo vt vocāt, inſtanti, quum anima corpori fuit infuſa, Mariæ imputetur: neutram verò partem fidei documentis aduerſari liberè profitetur: Videant interim alij, quàm rectè Caietanus Thomæ ſuo Aquinati conſentiat, ſimpliciter aſſerenti, Mariam ſi abſq; Originali peccato cōcepta fuiſſet, Redemptore Chriſto, & ſalute per Chriſtum facta non illi opus fuiſſe. Secus enim, vt dixi, Caietano viſum eſt, nec immeritò ſanè.

Quomodo Maria tota pulchra & ſine macula prædicetur.

Thomas Aquinas aliquando faſſus eſt, Marię Conceptionem eſſe ſine peccato

In expoſit. Angelicæ ſalutationis.

In 1. Sent. diſt. 44. artic. 43.

Maria immunis ab omni peccato dicitur à Thoma.

Fatetur & Caietanus, puram Mariæ Conceptionem honore Chriſti ſaluo, admitti poſſe.

In 3. part. Tho. quæſt. 27. art. 2.

Opuſculo de humanit. Chriſti.

Non exigēdam eſſe Scripturam de Mariæ Conceptione immaculata.

Sed ſcripturas à nobis adhuc exigunt, quibus hanc Mariæ ab ipſo Conceptu puritatem probemus. Enimuerò qui Catholicè ſentiunt, ignorare non poſſunt, quàm multa ſine Scriptura de Maria pij profiteantur, & alijs profitenda commendent. Cur igitur illi ipſi hoc vnum, quod ad peccati Deo aduerſantis excluſionem pertinet, ac minimam veræ iuſtitiæ ęternæque ſalutis partem tenet, de tanta Virgine nolunt profiteri? Cum Thoma iſti teſtantur, omnibusque perſuaſum volunt, Mariam ſtarim poſt animæ in corpus infuſionem præ alijs omnibus in Matris vtero diuinitus eſſe ſanctificatam, maioreque donatam & repletam gratia, quæ & à malo ipſam liberaret, & in bono perficeret, & ob plenitudinem gratiæ Chriſto propinquiſsimam redderet: hāc igitur ab omni peccato actuali ſiue mortali, ſiue veniali ſemper immunem conſeruatam pronunciant, quam ne inordinati quidem paſsionum motus, qui rationē perturbant, attigerint: nec Chriſti Matrem idoneam videri poſſe, ſi aliquando peccaſſet: tantùm in illa gratiæ copiam exundaſſe. Cur hic verò reſiſtunt, nec longius progrediuntur, vt ad ipſum Mariæ Conceptum ſuam liberalitatem extendant, ac priuilegium, vt ſic dicam, dimidiatum abſoluant? Agedum porrò quas proferri volunt ſibi Scripturas? an noui Teſtamenti? Atqui hæ in capite & fundamento ſalutis noſtræ Chriſto conſtituendo verſantur, & primas velut lineas doctrinę cœleſtis oſtendunt, Marię verò & Apoſtolorum vitam attingunt magis quàm explicant: quanquam nec omnia quæ Chriſtus fecit, ſi Ioanni credimus, eloquuntur atque pertractant. Sin veteris Teſtamenti Scripturis agendum eſt, non illic ſanè deſunt vmbræ, typi, figuræ, quibus vetus & rudis ille populus ad veritatem Euangelicam præparabatur, quibus & Maria nobis ita depingitur, vt illius præcellentem perpetuamque puritatem, ſi candidi & non præfracti cenſores eſſe velimus, non adeò difficilè ſit colligere atque pijs comprobare. Nam & Paulus perſpicuè tradit, Iudæis omnia in figura contigiſſe, vt quæ ad noui Teſtamenti

Opuſcul. de humanit. Chriſti.

Ratio ſcribendi nouum Teſtamentum maximè ad Chriſtū pertinet.

Typi veteris Teſtamenti ad quid conferant.

Ioan. 16. & 20.

Inſignē Mariæ puritatē ex figuris antiquis Teſtamenti nobis oſtendi, quæ ad eius quoque Conceptionem referri poſsint.

1. Cor. 10.

menti ſtatum pertinent, ſaltem eminus à priſcis illis conſpicerentur, & eadem ſcripto conſignata, ad fidem Chriſtiani populi ſtabiliendam adiumentum adferrent.

An myſterio vacat, Adamum primum parentem non aliter à ſummo Deo conditum eſſe atque formatum, præterquàm de terra Virgine, nulli adhuc maledicto ſubiecta, neque humani ſanguinis profuſione vnquam vitiata? Hic typus Chriſtum ſecundùm Adam haud dubiè attingit ac refert, qui de Matre nullo vnquam peccato inquinata, nulli maledictioni obnoxia, nulla concupiſcentiæ, aut libidinis labe aſperſa atque infecta, ſed ſicut in omni vita, ſic etiam in Conceptione, quæ vitæ principium eſſe ſolet, Syncera & immaculata exiſteret. Ad Euam porrò primam in terra mulierem veniamus, quæ multis modis Mariæ typum geſſit & expreſsit, inprimis verò ſi creationis & Originis rationem ritè contemplemur. Nullum in orbe peccatum hominis extabat, Originalis tantùm vigebat inſtitia, quando pura & integra Virgo illa, quæ poſtea Euæ nomen accepit, ex iuſſi viri coſta conflata & formata prodijt, eaque primo Adæ verè pulchra & amabilis, ac ſummæ familiaritatis, maximæque charitatis coniunctione digna iudicata eſt. Hac velut imagine iam tùm præluſit & oſtendit Deus, quod in altera Eua efficere poſtea decreuerat, vt præ cæteris illa Virginum princeps & Mater viuentium, ac verè virago futura, ſicut eam Epiphanius vocat, ſingulari Adæ beneficio talis conciperetur, qualem idem ſecundus Adam ob ſummæ puritatis ac innocentiæ raram pulchritudinem meritò ſibi adſciſceret, ſummaque coniunctione copularet, ac inter filias Hieruſalem vnam omnium ſpecioſiſsimam ac generoſiſsimam ſibi ſtatim inde ab ipſo principio redderet.

Geneſ. 2. — *Primus Adam de terra pura formatus.* — *Geneſ. 2.* — *Euæ productio Mariæ conceptum & ortum adumbrat.* — *Contra Antidicomarianit hæreſ. 68.*

Nec ab hoc negotio aliena eſt de Salomone Rege ſcripta hiſtoria, qui thronum ſibi fecit de ebore grandem, & veſtiuit eum auro fuluo nimis, nec factum eſt tale opus in vniuerſis regnis. Vbi Mariam rurſus pulchrè depictam habemus, ſicut & Petrus Damianus comprobat, nec malè adumbratam eburneo grandi & eleganti throno Salomonis, qui certè ſummam ſummi Dei ſapientiam, ipſumque Mariæ filium Chriſtum nobis certo certius repræſentauit. Huic alteri Salomoni ſuus conſtare debet thronus excellens, ſublimis, auguſtus, ac omni ex parte quidem elaboratus, nihil vt ſpectandum purius & magnificentius orbis poſsit exhibere. Quàm pulchrè autem & quàm commodè in hoc myſtico throno (Mariam loquor) noſter Salomon conquieſcit, ſuumque regnum auſpicatur? throno inquam tam grandi, vt cœli terræque principem ſuo ambitu contineret: throno eburneo, quem omnis puritatis candor inde ab initio vndiq; commendaret, ac throno demùm ob fuluum aurum rutilante, quem fulgens eximiæ charitatis virtus coram Deo & Angelis vel maximè cohoneſtaret. Eòdem pertinet, ſicut multi confirmant, dicti Salomonis templum, quo nihil erat apud Iudæos olim admirabilius, templum inquam tam ſumptuoſè ſoliciteque conſtructum, tam ſapienter & exquiſitè diſpoſitum, tam præclarè & ſplendidè intus & foris exornatum, vt etiam Ethnicis intuentibus ſummam ſimul admirationem & venerationem adferret. Ac noſtri quidem Salomonis templum, niſi cœci ſumus, in Maria cernitur, meritoque prædicatur, ſuſpicitur, & colitur, ſed de ipſo architecto non optimè profectò iudicabimus, ſi hoc eius opus non omni ex parte purum, perfectum & expolitum eſſe fateamur.

3. Reg. 10. — *Salomonis thronus Mariam ac eius puritatem indicat.* — *Serm. 1. de Mariæ nati.* — *2. Reg. 6.* — *Templum Salomonis Mariæ pulchrè conuenit.*

Quid ego de Arca teſtimonij porrò dicam? quam optimus artifex Moyſes ſedulò fabricauit, & ex lignis Sethim imputribilibus accuratè compegit, & ne quicquam ad ſummam deeſſet elegantiam, intus & extrinſecus auro præſtanti affabrè texit atque muniuit, vt vas nempè mundiſsimum atque ornatiſsimum eſſet, quo Manna illud cœleſte contineretur. An non ſatis hoc typo admonet Spiritus ſanctus, qualem futuri Meſsiæ, Matrem eſſe oporteret, ſummi profectò artificis Dei nutu & ſapientia ſic conditam, quam nulla vel peccati corruptio, vel putredo vnquam inuaderet, quæ ab omni vitiorum carie & ſitu immunis perſeueraret, quam quum in corpore, tùm in animo nulla virtus magis quam flagrans & incredibilis Dei charitas, quæ ſicut aurum in igne tribulationis probatur, vndique cingeret, firmiſsimè tegeret, ſolidiſsimè corroboraret, & pulcherrimè inſigniret. O ſalutiferam & impuritatis omnis expertem

Exod. 36. — *Arca teſtimonij Mariam eiusq; puritatem declarat.* — *Prouer. 17. & Eccleſ. 2.*

pertem arcam, quæ panem de cœlo allatum, & filijs Dei ne deficiant in via neceſſarium, ambitu ſuo primùm complexa eſt, totque menſibus intimis corporis & ſui receſsibus conſeruatum ita produxit, vt is demùm vniuerſo mundo edendus præberetur.

Maria per columbam candidã adumbrata.

Mariam inſtar Paradiſi & horti pulcherrimi nobis commendari.

Mater Moyſi in quibus Mariam adumbret.

Hæc vna illa columba ſuum natiuum & perpetuum candorem retinens, omnis peccati felle vel amaritudine vacans, eademque perfecta columba, omni tempore ſuo Domino Noë, à quo emiſſa fuit, gratioſa. Cantic. 3. Hic Paradiſus nobiliter à Deo plantatus, Geneſ. 2. herbiſque pulcherrimis conſitus, & Angelico præſidio vndique munitus, in Geneſ. 2. cuius medio lignum vitæ reperitur. Hic hortus concluſus ipſo etiam Paradiſo præſtantior, ad quem nullus ſerpenti acceſſus pateat, nulla peccati labes penetret, nulla Dei maledictio ingrediatur. Hæc mulier Hebræa veri Moyſis mater, nunquam ſeruile iugum ſub Pharaone paſſa, in Ægypto ſemper libera, inter omnes alias mirabiliter Exod. 2. conſeruata, & ingenti ornata priuilegio, ſuum vt filium ad totius ſalutem populi & pareret, & enutriret. Hæc virga Ieſſe nunquam curua & ſemper erecta, pręque omnibus Eſai. 11. benedicta, quæ benedictum & florem & fructum toti mundo generauit. Hæc demùm ſingularis illa domus, de qua veri Iſraëlitæ cum Propheta dicant: Ecce impleuit gloria Ezech. 43. Domini domum eius.

Figuræ legis nõ leuiter æſtimãdæ, ſed ad vſum Chriſtianum transferendæ ſunt.

Mariam in ſpiritu præuidit & celebrauit Dauid.

Maria terra benedicta.

Cæterùm eiuſcemodi, pluraque id genus legis myſteria, quæ longum ſit perſequi, infœlices Iudæi, ſi velint, contemnant, vtpote quorum oculos veluti clauſos antiquum velamen impediat, quique ſuæ vocationis tempus cum ſuo maximo malo peruicaces ignorant. Sint etiam è Chriſtianis, qui tales typos, aut ſocordes negligant, aut contentioſi faſtidiant, aut nimium naſuti reſpuant, quoniam illis datum non eſt, legis typos & myſteria cognoſcere, nec didicerunt Prophetarum dicta cum Euangelica veritate & Redemptoris noſtri Matre conferre. Vidit certè in ſpiritu Dauid Propheta terram, de qua veritas oriretur, & gaudio inde perfuſus, cantauit. Benedixiſti Domine terram tuam. Pſal. 84. Veritas de terra orta eſt. Terra noſtra dedit fructum ſuum, ſicut Arnobius hunc Pſalmum ad Mariam quoque transfert. Et erunt adhuc, qui ex hac benedicta terra (Mariam inquam) tantùm non maledictam facere & proclamare conentur? Vidit idem Pſaltes regius domum ac habitationem Meſsiæ propriam: Videndo autem quaſi gratulabundus in hanc vocem erupit, Domum tuam decet ſanctitudo Domine. Pſal. 92. Quæ autem ſanctitudo tali habitatore digna atque perfecta ſit, ſi cum peccati vel ſcoria, vel fermento vnquam commixta fuiſſe dicatur? Vidit rurſus Dauid purum & exornatum tabernaculum, quod promiſſus ſibi & Abrahæ filius in domo Iacob aliquando inhabitaret, & in quo magna cum voluptate cubaret Dei Filius: nec ſolùm vidit, ſed eius præſtanti etiam ſpecie delectatus exclamauit, Sanctificauit tabernaculum ſuum altiſsimus, Pſal. 45. quemadmodum hunc locum de MARIA Methodius interpretatur, eamque ſanctiſsimum & auguſtiſsimum Dei tabernaculum vocat. Hom. in hypopant. Domini. Quomodo autem hoc tabernaculum rectius talique & Filio & Matri conuenientius ſanctificatum putemus, præterquàm gratia, vt vocant, præueniente, & à peccato præſeruante, omnibusque virtutibus MARIAM imbuente, quam ſibi ſoli DEVS in puriſsimum tabernaculum & impollutum planè thalamum, Pſal. 18. vnde tanquam Sponſus in orbem procederet, elegit, aſſumpſit, conſeruauit? Ac de Mariæ ſanctificatione poſtea.

Maria, domus ſancta & tabernaculum ſanctificatum altiſſimi.

Ad quid conferat allegoricus ſenſus.

Etſi verò ſenſus allegoricus eſt imbecillior, quàm qui nobis fidei neceſsitatem imponat, quiq; renitentem cogat aduerſarium, præfracto autem & contentioſo vix quicquam ſatis fuerit: idem tamen bonos in recta confirmat ſententia, & veritatem ipſam illuſtriorem efficit, pioſq; in ſuo inſtituto non parum recreat & conſolatur.

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM.

Reſponſio ad Patrum, & præcipuè Bernardi ſententias, quæ cum illibata Virginis Conceptione pugnare videntur.

QVI MARIAM IN CONCEPTIONE MACVLATAM potius quàm puram & ſanctam videre & monſtrare gaudent, magnum ſuæ cauſę præſidium in Patribus ponunt, eoſque contrariæ ſententiæ aſſertoribus fortiter opponere ſolent. Enimuerò ſi Patrum verbis mordicus inhæremus, non deſunt ſanè, qui Matrem Domini in Euangelio & reprehenſibilem, & reprehenſam fuiſſe doceant, talemque facianr, quam ab actualis vitij nota difficile ſit vindicare: qnorum tamen opinionem alibi diluemus. Id verò conſtanter iſti, cum quibus diſputamus, negant, ſicut & Thomas contra illos Patres excipit, qui Mariam actualis peccati turpi onere grauare videntur. Deinde more Scripturæ loqnuntur veteres, vt oſtendanr ſecundùm legem communem naſcentium, omnes peccati lege teneri, totumq; mortalium genus ex ipſa conditione naturæ conſideratum, nulloque ſingularis gratiæ priuilegio decoratum, in peccato concipi atque naſci: Hinc Propheta regius non de ſeipſo tantùm, ſed etiam in perſona totius humani generis, ſicut [a] Hieronymus & [b] Auguſtinus interpretantur, dolens hoc queritur, [c] Ecce in iniquitate conceptus ſum, & in peccato peperit me mater mea, qnemadmodum idem Hieronymus iuxta veritatem Hebraicam reddidit. De Chriſto antem ijdem conſtantet affirmant, qnod ex vi ſui Conceptus, & ex conditione ſuæ generationis, inreque proprio ſolns ab Originis peccato excipiatur, & natura ſanctus, ſiue vt Angelus dixit, ſanctnm exiſtat. Quam Lucæ ſententiam ſic Rupertus explanat: Multi quidem ſancti vel ſanctificati dicuntur: vnum autem eſt ſanctum, id eſt, ſanctitas, qua ſancti omnes ſanctificantur.

Quid de Patribus Mariæ peccatũ adſcribentibus ſit ſentiendum.

Patres vt à peccato Chriſtum ſolùm excipiãt, reliquos omnes facere peccatores.

a Lib. comment. in Pſal. 50.
b In enarr. Pſal. 50.
c Pſal. 50.

Lucæ 1.
Lib. 1. de operib. Spiritus ſancti cap. 10.

Hoc ſanctum eſt, iſte Sanctns Sanctorum, quem non in delicto præuaricationis Adæ Conceptum vel narum ſanctitas accidens ſanctificauit, ſed eſſentialiter ſanctum Virgo incorrupta de Spiritu ſancto Concepit. Neque inrerim hos ipſos Patres latuit, CHRISTI gratiam & merita ſi in Sanctis vllis, tùm in MARIA vim ſuam potiſsimùm exeruiſſe, nihil vtilli ad plenam perfectamque ſanctitatem deeſſet, quæ præ omnibus in paratiſsimam, puriſsimam, aptiſsimamque ſummi Dei domum, imò & Matrem iam inde ab æterno fuiſſet prædeſtinata. Fuit idem haud dubiè ſenſus veterum, quem Euſebius Emiſſenus hac eſt oratione complexus: A peccati vereris nexu, PER SE non eſt immnnis nec ipſa genitrix Redemptoris. Solus ille licet ex debito renaſcatur, lege tamen vereris debiti non tenetur. Et Ambroſij vox eſt: Solus PER OMNIA ex natis de Fœmina ſanctns Dominus IESVS, qui terrenæ contagia corrnptelæ immaculari partus nouitate non ſenſerit, & cœleſti maieſtate depulerit.

Chriſtus quomodo ſanctus & ſanctum dicatur.

Chriſtus ſuam gratiam nulli magis quàm Mariæ communicauit, ſecundùm Patrum ſententiam.

Hom. 1. de natiuit. Domini.

In Euang. Luc.

Sic enim docemus & nos, quòd per ſe Chriſtus potuit, Mariam potuiſſe nũqnam ſed per ſolam præſeruantem Redemptoris gratiam accepiſſe, vt à communi omnium peccato eſſet immunis, ſolumq; Chriſtum immaculatum eſſe agnum per omnia, qui legi peccati nihil debeat, ſimulque mundi peccata tollat, vnus videlicet Dei & hominũ Mediaror, qui niſi natiua & abſoluta puritate gauderet, pro alijs purificandis ſeipſum offerre, ſuoq; iure dicere non poſſet: Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam, nullum ſcilicet omninò peccatũ, ſicut Auguſtinus interpretatur. Cùm igitur aduerſùs hęreticos olim certarent Patres, communem fidei regulam prudenter vrſerunt, ac citra diſcrimẽ omnes tam paruulos quàm adultos Adæ peccaro inuoluerũt, vt generales illos Scripturæ Canones de Originis peccato traditos, ſicnr diximns, fortius defenderent, ſimulq; Chriſti gratiam omnibus à peccato liberandis & ſanctitate

Quomodo Patres Mariam exæquent alijs in peccato Conceptis.

1. Timot. 2.

Ioan. 12.

Tractat. 79. in Ioan.

A peccato nullum excipi præter Chriſtum, docent Patres hæreticorum gratia.

Errores præcipui Pelagianorum.

ornandis neceſſariam confirmarent. Etenim Pelagius & Cœleſtius hos tetros tuebantur errores: pneros ſine peccato concipi atque naſci, vt neque Chriſto Medico, neque Baptiſmi Sacramento ad peccati remiſsionem egerent, t eliquos verò Chriſtianos in hac vita ſiue peccato ſic poſſe viuere, vt ſuis ipſi viribus quum vellent ſine adiutorio diuiuæ gratiæ ſummam veræ iuſtitiæ perfectionem aſſeqnereutur. Hinc factum eſt, vt Patres zelo ſancto flagrantes aduerſùs hæreticos peccatum Originis exaggerarent, Chriſtique gratiam & eius neceſsitatem fortiſsimè prædicarent. Auguſtiuus interim, quem ducem multi proculdubio ſequuti ſunt, & de quo deinde plura dicemus, expreſsè cauet, caueriqúe vult, vt vbi de peccatis agitur, cuiuſcunque nempè ſint illa generis, nulla illic de Matre Domiui quæſtio habeatur, ſed ea prorſus ob peculiarem prærogatiuam excipiatur. Si verò quidam ſecus ſentiunt, & hoc Originis vitium MARIÆ tribuunt, rectè & illi quidem de illo vitio ſcribunt, quod in Virgine, ſicut in alijs omnibus extitiſſet, niſi hæc præcellenti Dei beneficio, vt diximus, præſeruata fuiſſet.

Lib. de nat. & grat. c. 36

Non ad fidei regulam ſpectat, ſi Patres puram Mariæ Conceptionem non comprobent.

Quanquam minus attinet excuſare Patres, qui re parùm conſiderata, & in nnllam adhuc diſputationem adducta, ſuam dicere ſeutentiam liberè potuerunt, nullam verò firmam & neceſſariam credendi regulam alijs hac in re præſcribere aut voluerunt, aut debuerunt. Verſabautur illi in alijs de fide quæſtionibus longè grauioribus, atque vt res ipſa poſtulabat, ſatis habebaut præcipua teligionis capita de Deo diuiniſque perſonis, ac de iuſtificante Chriſti gratia contra infeſtos & graſſantes tunc hæreticos propugnare. Huc autem ibant maximè, vt probarent atque conuincerent, ex tota poſteritate Adæ nullum in Conceptione, nullum in ortu, nullum in vita vel morte ab omni peccato immunem eſſe cenſendum, conſiderata nimirum humanæ tàm imbecillis, quàm corruptæ naturę conditioue, & ſecluſa Redemptoris CHRISTI gratia, cuius vt Auguſtinus, Hierouymus, Innocentius & Proſper, ſic alij etiam aſſertores acerrimi eſſe voluerunt. Interim verò quid ijdem præpotenti Chriſti Saluatoris gratię non tribuunt? An verò huius gratię virtutem ſanctis omnibus æquè efficacem aſsignant? Num in quibuſdam, & in Mariæ potiſsimùm, gratiæ pleuitudinem uegant? Qui certè dum Deiparam in omni vita, adeoque in ortu ipſo peccati putam prædicant, an nou alijs viam muniunt & oſtendunt, vt ex eodem fundamento, nempe Chriſti erga ſuam parentem amore ac ſtudio ſingulari porrò colligatut, nihil omninò vetare, quò minus vt omnis Marię vita, ipſaque Natiuitas, ſic etiam Conceptio pura & immaculata conſtituatur? Demùm habuerint Patres ſuorum temporum rationem, quibus multa vel prorſus incognita erant, vel obſcura, neqne ſatis euoluta, quæ poſteris diligentius excutienda, & clarius illuſtranda explicandaque relinquebantur. Non enim homiui tantùm, ſed etiam Eccleſię Chriſti tempus auget ſapientiam, & Spiritus ſauctus, vt ex Tertulliano diximus, aliam atque aliam doctrinæ lucem omnibus ſeculis patefacit, vt eadem fide manente, in cognitione veritatis, ſicut & in reliquis virtutibus, paulatim proficiamus. Igitur vt cætera, ita hoc etiam grauiſsimè dixit Gregorius Magnus, ſcientiam ſpiritualium Patrum pet inctementa temporum creſcere, ideoque Apoſtolos pluſquàm Prophetas de diuinis myſterijs cognouiſſe. Huc tefert ſententiam Danielis, Plurimi pertranſibunt, & multiplex erit ſcientia. Et tandem ita concludit: Quautò mundus ad extremitatem ducitur, tautò nobis æternę ſcientię aditus largius aperitut. Sed nos alibi, & hoc ipſo quidem in opere monſtramus, quo iudicio veteres legeudi ſint, ſi ea quę proferunt, cum Eccleſię iudicio, & cum meliore aliorum Scriptorum ſenſu atque conſeuſu minus congruere videantut.

Quędam poſteriores rectius et certius quã Patres in ſacris intellexerunt.

Lib. de velãdis virg.

Doctrinam ſpiritualem per incrementum tẽporum creſcere.

Hom. 16. li. 2. ſuper Ezech.

Daniel. 12.

Diſputatio de Mariæ Conceptione primùm ſuſpecta & valde agitata, ſenſim recepta & probata fuit.

Certè ab initio quum de hac Marię prærogatiua diſputari cœptum eſt, nouitas ipſa non poterat non odioſa exiſtimari, & ſicut Bernardum, ſic alios etiam plures fortaſsis offendit, quibus non ſatis couſultum ac tutum fore viſum eſt, nouam & nõ ſatis agitatam de Marię pura Conceptione opinionem recipi ac probari. Qua de re tam diu, tam acriter non ſolùm in ſcholis, ſed etiam in templis eſt diſceptatum, vt qui moderatiores & pacis amantes fuere, modum & finem aliquem tantę contentionis optarẽt, ue grauiores aliôquin in Chriſtiana Repub. motus ob nata Theologorum diſſidia exorirentur. Ventum eſt deinde ad Synodum Baſilienſem, in qua noui ſuper hac

De hac Conceptione maximè diſputatum in Synodo Baſil.

quæſtione

quæſtione congreſſus Doctorum ſunt habiti, ambæq; partes auditę, & illorum ſcilicet qui contendebant, Virginem & eius animam per aliquod tempus, aut inſtans temporis, Originali culpæ, vt ipſorum verbis vtar, actualiter ſubiacuiſſe, & aliorum qui contrà putabant, quod ab initio creationis Mariæ, Deus ipſam amauerit, & amando gratiam contulerit, per quam à macula Originali perſonam illam beatiſsimam liberârit atque præſeruârit, ideoque ſublimioris ſanctificationis genere illam redemerit. Tandem quum rationum momenta eſſent vtrinque ponderata, totus ille doctiſsimorum hominum cœtus, vt tranquillitati publicè conſuleret, in hunc modum vno velut ore definiuit.

Nos diligenter inſpectis authoritatibus, quæ iam à pluribus annis in publicis relationibus ex parte vtrinſq, doctrinæ coram hac ſancta Synodo allegatæ ſunt, alijſque plurimis ſuper hac re viſis, & matura conſideratione penſatis, doctrinam illam aſſerentem, glorioſam Virginem Dei genitricem Mariam (præueniente & operante diuini muneris gratia ſingulari) nunquam actualiter ſubiacuiſſe Originali peccato, ſed immunem ſemper fuiſſe ab omni Originali & actuali culpa, ſanctamque & immaculatam: tanquàm piam & conſonam cultui Eccleſiaſtico, fidei Catholicæ, rectæque rationi & ſacræ Scripturæ ab omnibus Catholicis approbandam fore, tenendam & amplectendam definimus & declaramus, nulliique de cætero licitum eſſe in contrarium prædicare ſeu docere. Quę verba tantò plus ponderis apud ſapientes debent habere, quo conſtat certius, à plurimis & lectiſsimis variarum nationum Epiſcopis & Theologis ea eſſe profecta, qui poſt graues ac diuturnas conflictationes in vnam hanc ſententiam tandem conuenerunt, vt Mariæ Conceptio ab omni peccati contagio, imò & ſuſpicione prorſus aliena cenſeatur, adeoque ſolennis & feſti diei annua celebratione in Eccleſia cohoneſtetur, ſicut paſsim multis abhinc annis cernimus obſeruari. Atque hæc de illibata Conceptione doctrina tanquam pia, fideique Catholicæ, & rectę rationi, ſed & ſacræ Scripturæ conſentanea, nec minus cultui Eccleſiaſtico conſona, & proinde omnibus amplectenda hîc clariſsimè definitur atque declaratur. Scimus interim, authoritatem huic Concilio maiorem poſſe conſtare, ſi Romanę Eccleſię calculum meruiſſet, quoniam vt Gratianus ex antiquis Canonibus probat, quę Concilia Epiſcoporum à Sede Apoſtolica non approbantur, ad definiendum & conſtituendum inualida reputantur.

Sententia Concilij Baſilienſis de Mariæ Conceptione pura & immaculata.

Decretum hoc Synodi non leuiter æſtimandum eſſe.

Diſtin. 18.

At viciſsim intelligimus, Synodum hanc Baſilienſem à multis Prouincijs receptam, & à Sede Apoſtolica non omninò reiectam eſſe. Imò quòd ad prædictum decretum attinet, res ipſa teſtatur, & fidem, & celebritatem de hac ipſa Conceptione non modò noſtra, ſed etiam maiorum ętate quum in alijs Eccleſijs, tùm in Romana, ritu publico comprobari. Deinde nullum pręclari nominis vel Epiſcopum, vel Theologum hac de re ſcribentem videas, qui eidem decreto, & feſti huius celebrationi ſe palàm opponat. Certè Pontifices Max. qui noſtra & maiorum ætate Romanam & Catholicam Eccleſiam adminiſtrarunt, Sixti quarti Pontif. conſtitutionem mordicus retinuerunt, propoſitis indulgentijs corroborârunt, & anniuerſaria feſti diei celebratione cohoneſtârunt. Quis verò Catholicorum non magnifaciat, meritoque amplectendum putet, quod ſumma Sedes Eccleſię Catholicę matrix & radix, Eccleſiaque principalis, ad quam neceſſe eſt omnem conuenire Eccleſiam, ſicut [a] Irenæus & [b] Cyprianus loquuntur, inſtituit, recipit, obſeruat atque confirmat, adeoque in cultum diuinum introducit, introductum retinet, ac innouat ſæpe? De Sixto quarto Pontifice dubium non eſt, quin ſanctę Conceptioni Virginis diem eſſe ſacrum voluerit, eumque authoritate Apoſtolica confirmârit, & Chriſtianos ad eundem celebrandum extimulârit. Idem verò ſeuerè vetuit damnari eorum opinionem, qui glorioſam & immaculatam DEI genitricem abſque Originalis peccati macula fuiſſe Conceptam, vel priuatim, vel publicè profiterentur. Et quamuis eiuſdem Pontificis authoritate liberum relinquatur, hanc illámue ſequi opinionem, ſicut & antea confirmauimus: tamen prior ſententia velut pia magis ac probabilior, vt dictum eſt, palmam obtinuit paſsim: nec ſolùm in Romana Eccleſia, ſed in alijs etiam longè diſsitis nationibus mirabili populorum conſenſu corroboratur, huc omnium animis maximè propendentibus, vt ſanctam ſanctæ Virginis Conceptionem tàm libenter

Romana Eccleſia decreti Synodi Baſilienſis confirmat potius quàm eneruat.

a Lib. 3. aduerſus hæreſes.
b Lib. 4. epiſt. 8.

Quid Sixtus Pontifex definierit circa Virginis Conceptionem.

Fidem & ſententiam de pura Virginis Conceptione paulatim auctã atq; confirmatam fuiſſe.

benter, quàm renerenter admittant, ſeduloq́; cóplectantur. Qui verò ſecus modò ſentinnr, eorum ſanè rarus eſt numerus, hiq́; pudore impediti, quod in animo gerũt, & ſecum ipſi tacitè loquuntur ac ſentiunt, palàm efferre ac pronunciare nõ ſatis tutum arbitranrur. Tùm ſi id facere quidam audeanr, haud ſine publica contradictione vulgiq́; offenſione audiuntur: vſq; adeò & inuiſa & debilitata & exploſa, & quodámodò eiecta eſt penitus nunc opinio aduerſariorum. Interim Eccleſiæ Latinæ, quarum vix numerũ inire licet, velut obſequentes filiæ, ſuæ Matris & Magiſtrę, Romanæ ſcilicet Eccleſię, ductum & exemplum ſequuntnr, ſuamq́; ſentẽtiam & iudicium die ſtato, & ritu publico, mulrisq́; lectionibus & ſacris cæremonijs nõ obſcurè teſtantur. De ſcholis Catholicis nihil attiner dicere, quæ vt iampridem ſuſpiciunt, ſic libenter etiam imitantur Theologos gymnaſij Pariſienſis, quos quidem in Europa tot iam ſeculis maximè ſpectabiles & Doctorum vbiq; ſermone prædicatos commendatosq́; videmus. Extat autẽ decretum ſcholæ Pariſienſis, quo planiſsimè definitur, quod Mater Domini Maria per nullũ inſtans vel momentũ Originali culpæ ſubiecta, ſed ſpeciali priuilegio ab omniũ macula immnnis fuerit pręſeruata. Cuius decreti obſeruandi Pariſienſes tãto ſtudio, tantaq́; religione tenentur, vt in ordinẽ Theologorũ cooptari neminem ſinant, niſi ſanctè iuranrẽ, ſe in aſſerenda Virginis Matris illibata Conceptione conſtanter perſeueraturum. Nec ſolùm apud Gallos, ſed etiam in Hiſpania & vtraq; Germania, qui nomine Catholico cenſentur, quam ſententiam Romana iam Eccleſia ranquam magis piam & probabilem amplexa eſt, eandem nullo contradicente profitendam, ac perpetuò defendendam recipiunr, ac mordicus tenent.

Eccleſiæ Latinę ſuam de hac Cõceptione fidem non obſcurè profitentur.

Cũ ſchola Pariſienſi reliqua gymnaſia defendunt puram Virginis Conceptionem. Pariſienſes fidẽ cõfeſsionis huius, à Theologis omnibus exigunt.

Poſtremò de vno Bernardo dicam, qui huius ſanctæ Conceptionis, vt mihi ſanè videtur, vt primus, ita præcipuus oppugnator fuit. Scripſit is epiſtolam ad Canonicos Lugdunenſes, ac illis diſſuadere conatur, ne feſtum de Conceptione Mariæ diẽ admittanr ac celebrent, quoniã huius Conceptionis ſanctitas noui aliquid dogmatis adferre videretur. Torſit enim religioſiſsimũ virum ea difficultas, quod videret, ac proinde ægrius ferret, nullum huiuſmodi nouæ celebritatis, vt ipſe vocat, exemplũ vel apud vicinos, vel in alijs Eccleſijs eius temporis reperiri, quodq́; vereretur, ne infœlicem haberet exitum contra Eccleſiæ rirum præſumpta nouitas, quam eleganter ipſe Matrem temeritatis, ſororẽ ſuperſtitionis & filiam leuitatis appellat. Verum enimuerò ex eiuſdem Bernardi ſcriptis poteſt oſtendi, ipſum in hoc argumento ne ſibi quidem ſatisfeciſſe, ſed velut animi dubium maiorem lucem quæſiuiſſe. Primùm enim dubitantis ac pauidæ mentis hæc eſt oratio: Quod ſi Originalem à parentibus maculam traxit (de Maria ſermo eſt) ſed minus à Hieremia ſanctificatam in vtero, aut non magis à Ioanne Spirituo ſancto repletam credere prohibet pietas Chriſtiana. Hęc enim feſtis landibns naſcens honoratur. Et pòſt pauca ſubiungit, Vt omninò pium eſt credere, propriũ Maria delictũ non habuit. Quod ſi Bernardus conſtanter affirmaret, certoq́; credi vellet, nullam in Conceptione Mariæ ſanctitatem ineſſe, cur hanc adijceret conditionem, Si Originalem à parentibus maculam traxit: aut cur explicatè traderet, proprium Mariæ delictum non extitiſſe? niſi hoc fortaſsis de ſolo actuali peccato intellexit. Deinde Auguſtini ſentẽtiam alicubi refert, qui quum de peccatis agitur, Mariam prorſus vult excipi, quòd maior illi collata ſir virtus ad vincẽdum omni ex parte peccatum. Vbi mox ille Auguſtini verbis interpretationem adiungit, Ex omni, inquit, parte, hoc eſt, ex parte Originalis, & ex parte actualis peccati. Adhęc notatu dignum eſt, Lugdunenſes hoc maximè nomine à Bernardo reprehendi, quòd inconſulta Sede Apoſtolica, fortaſsis ſuo etiam Epiſcopo inſalutato, & contra morem aliarum Eccleſiarum nouum in diuino cultu ritum, propter hanc Conceptionem admittere & introducere voluiſſent. Ac totam demùm epiſtolam, qua ſuſpectum ipſorum ſtudium in cultu innouando coarguit, hoc ſermone concludir: Quæ autem dixi, abſque præiudicio ſanè dicta ſint ſanius ſapientis. Romanæ præſertim Eccleſiæ authoritati arque examini totum hoc, ſicut & cætera quæ huiuſmodi ſunt, vniuerſa reſeruo, ipſius ſiquid aliter ſapio, paratus iudicio emendare. En tibi ſingularem viri ſancti modeſtiam, nec minorem ſapientiam, qui zelo quidem pietatis incenſus, cum his Canonicis expoſtulauit, ſed interim aliorum, ac potiſsimum Eccleſiæ Romanæ iudicium in eo ipſo ſaluum manere voluit, adeò in ſua opinione non pertinax, vt ad amplectendam alteram ſententiam

Quid ſentiendum de Bernardo Conceptioni huic cõtradicente.

Epiſt. 174.

Nouitas in religione Eccleſiaque ſuſpecta. Bernardum in hoc argumento dubiũ hæſiſſe.

Serm. 2 in Aſſumpt. Mariæ.

Serm. 4. in Cantic. Salue regina.

Quid Bernardus circa Virginis Conceptionem in quibuſdam maximè reprehendat.

tentiam ſe promptum oſtendat, eoq; non obſcurè commonſtret, ſe nonnihil de cauſa præſenti dubitare, ac certiorem rei definitionem, præſertim ab Eccleſiæ Primoribus deſiderare. Quid verò illum facturum fuiſſe putemus, ſi boc noſtro ſeculo vixiſſet, quo tot Eccleſiæ vnà cum Romana coniunctæ, non ſolùm in vnam eandemque ſententiam ſed etiam in dicti feſti celebrationem tanto conſenſu conſpirant? Quantum obſecro Bernardus, vt aliàs ſemper, ita hic etiam Sedi Apoſtolicæ detuliſſet, ſi vidiſſet eiuſmodi fidei profeſsionem, ac feſti etiam celebrationem non ſine ritu ſolenni, accedente inſuper Pontificis Max. expreſſa cohortatione, totq; populorum ſuffragijs conſentientibus, in multis nationibus exerceri atq; ſtabiliri? Rectè autem ac prudenter vir æquè ſapiens ac pius, ſui temporis rationem habendam duxit, quò fides & ſolennitas de Mariæ ſancta Conceptione in Eccleſias Catholicas nondum erat inducta, fortaſsis apud Gallos vix etiam cognita, à primaria quidem Sede nedum recepta probataq;.

Bernardus non malè indicauit pro ſui temporis ratione, ſed aliter hoc tempore de Virginis Conceptione indicaturus.

Cæterùm quod iam de Bernardo diximus, ad Thomam etiam Aquinatem poteſt accommodari, quum nec illius, nec huius ſententia, ſi ritè accipiatur, alteri & contrariæ opinioni multùm obſiſtere videatur. Qui Thomas non magis Conceptionis quàm Sanctificationis tantæ Virginis feſtum auerſaretur, ſi præſentis Eccleſię ciuis eſſet, ac eandem Conceptionem in Eccleſia Romana publicè & conſtanter cerneret celebrari. Nam is quarundam ſui temporis Eccleſiarum vel Ordinationi, vel conſuetudini tantùm tribuit, vt celebritatem Conceptionis ab illis vel inductam, vel receptã non eſſe ſpernendã ingenuè fateatur. Quantò igitur amplius vir modeſtiſsimus & pijſsimus tot idem ſentientibus Eccleſijs, ac inprimis ſuadenti Romanę, deferret hanc, ſi faciem & receptum paſsim vſum ætatis noſtrę corãm intueretur? Sciebat vtiq; permultũ deberi Eccleſię conſuetudini, quam Paulus cõtentioſis omnibus opponeret, & de qua Thomas ipſe tam præclarè teſtatur: Dicendũ quod maximam habet authoritatẽ Eccleſię conſuetudo, quę eſt in omnibus ęmulanda: quia & ipſa doctrina Catholicorũ Doctorum ab Eccleſia authoritatẽ habet. Vnde magis ſtandum eſt authoritati Eccleſię quàm Auguſtini, vel Hieronymi, vel cuiuſcunq; Doctoris. Sicut ergo veteres Eccleſię Doctores quũ viuerent, Eccleſiam diuini verbi interpretẽ, verę; doctrinę Magiſtrã reuerenter audiuerunt & ab omnibus diligẽter audiri atq; cõſuli pręceperũt, idem etiam illi nunc, ſi ſupereſſent, haud dubiè verbo ſimul & exemplo pręſtarẽt, ſeq; totos pręſenti Magiſterio Spiritus ſancti in Eccleſia ſua loquẽtis, aut certè, quid in pręſenti cauſa probabilius videatur, ſatis indicantis, accõmodarent, nihilq; haberent antiquius, quàm vt omnes Catholicos, quid Spiritus dicat Eccleſijs, etiã atq; etiam obſeruare hortarentur. Vbi Thomæ per ſimilis eſt Bonauentura, qui Bernardi ſententiam ſequitur quidem, ſed hoc timore & pudore ſancto ductus, vt dicat ſe non audere ſimpliciter eos reprehendere, qui ex ſpeciali deuotione tantæ Virginis celebrant Cõceptionem, quum nullus poſsit Marię eſſe nimis deuotus, vt eiuſdem verbis vtamur.

1. Cor. 14. In 2. part. ſummæ q. 10. artic. 12. In lib. 3. ſentent. diſt. 3. quæſt. 1.

Eodẽ ferè modo reſpondendum Thomæ, ſicuti Bernardo de materia Cõceptionis.

Quantum Eccleſiæ conſuetudini tribuendum ex Thomæ ſententia.

Præſenti magiſterio Spiritus ſancti in Eccleſia loquentis maximè attendendum.

Bonauentura quàm verecundè loquatur de hoc argumẽto.

Fatetur autem vel inuitus Caietanus, qui Leone decimo Pont. Max. floruit, etiã ętate ſua opinionem illorum præualuiſſe, qui Marię Conceptionem à lege peccati eximunt, ac exemptam ſolenni cæremonia venerantur. Ac eodem ſanè modo de multis ſiue Theologis, ſiue Patribus, qui de Marię Sanctificatione loquuntur, exiſtimabimus, ne alioquio ex legitimis & morigeris ſpurios & rebelles Eccleſiæ filios faciamus: quãuis illi minus apertè quàm Bernardus & Thomas, Conceptioni huic ſuis in ſcriptis aduerſentur. Poſtremò Ioannes Vigerius, recens licet Theologus è Dominicanis, in hunc modum ſcribit: Si dicatur, quod diua Virgo non habuit peccatũ originale; licet proceſſerit ab Adam ſecundùm rationẽ ſeminalem, dicendũ eſt, quod ipſa ſola ſpeciali gratia pręuenta fuit & præſeruata, eò quòd fuit pręuiſa, eſſe Mater & domus Dei. Vnde Pſalmiſta, Domum tuam Dñe decet ſanctitudo. Et de illa Salomon, Tota pulchra es amica mea & macula nõ eſt in te. Ex quibus authoritatibus poteſt haberi priuilegium, maximè autem ex authoritate Eccleſiæ, quæ non poteſt errare.

In 3. part. Thomæ q. 27. artic. 2. In lib. Inſtitutionum c. de peccato originali.

Caietani confeſsio de recepta doctrina inuiolatæ Cõceptionis Mariæ.

Vigerio teſte Maria per priuilegium ab Originali peccato immunis.

An verò deſunt ex Patribus, qui ſingularem hanc Mariæ puritatem innocẽtiamque nouerint & confirmarint? Pro multis quidem Origenes eſſe poteſt, magnus ille vir ab infantia, verè Martyris filius, tùm Eccleſiaſticæ ſcholæ apud Alexandriam princeps, tantuſq; voluptatis contemptor, vt ferro etiam genitalia ſibi truncarit, Hieronymo teſte. Is ipſe Origenes tanti Mariam facit, vt vocet eam nõ modò Matrem, Virginem

Hom. 1. ex varijs locis collecta. In epiſt. ad Pammachiũ & Oceanũ.

Patrum ſententiæ, quæ puram Mariæ Conceptionẽ adſtruere videantur.

ginem vnigeniti Dei, ſed & dignam digni, immaculatam ſancti & immaculati, imò verò cœleſtem theſaurum Deitatis (alij veritatis legunt) diuitias, pleniſsimam ſanctitatem, perfectam iuſtitiam, & Regis cœleſtis domum immaculatam. Hæc certè tam præclara & illuſtria ſunt epitheta, vt ſi ex æquitate iudicemus, non obſcurè commonſtrent, Mariam omni vacaſſe vitio, & ab originalis labe præſeruatam, atque ſicuti ſubiungit, neque perſuaſione ſerpentis deceptam, neq; venenoſis eius afflatibus infectam fuiſſe. Quò minus ego miror, Hieronymum quum aliàs ſæpe, tùm hîc quoq; libenter Origeni ſuffragari, dum legis antiquæ myſterium de nube lucida, quæ Iſraëlitas in deſerto peregrinantes præcedebat, inrerpretatur, illam nempè Pſalmographi ſententiam tractans, Deduxit enim eos in nube diei, & tota nocte in illuminatione noctis. Vbi nubem hanc pulchrè ad Mariam accommodat. Nubes enim illa inquit, non fuit in tenebris, ſed ſemper in luce: ſicut & alibi Virginem eandem ſanctis omnibus à peccato liberiorem natam eſſe confirmat. Igitur an non perpetuò puram prædicat, qui eam ne per momentum quidem in peccati tenebris, ſed ſemper in gratiæ luce collocat, ac ſanctis alijs in peccati immunitate pponit? Ambroſius de [a] Chriſto rectè tradit, quòd ſolus per omnia ex natis mulierum terrenæ contagia corruptionis non ſenſerit: de Maria verò nõ minus ſapienter [b] iudicat, quod virgo ſit per gratiam ab omni integra labe peccati. Ac tantundem noſtri quoque docent, Chriſto nempè per naturam, Matri per gratiam conuenire, ab omni peccato immunitatem. Vnde hoc præclarè ſcripſit Rupertus: Sicut Luna lucet & illuminat luce non ſua, ſed ex ſole concepta: ſic tu ô beatiſsima hoc ipſum quod tam lucida es, non ex te habes, ſed ex gratia diuina, gratia plena. Vbi ne dubitemus, quouſq; gratia Mariæ collata pertingat, ſic idem Rupertus eodem in libro ſeſe declarat: Libera es ab omni iugo peccati. Eôdem referri poſſunt veterum ſententiæ tùm anteà productæ, tùm alibi repetendæ, quibus Deipara ſemper beatiſsima & penitus incontaminata, ſed & Cherubin & Seraphin puritate quidem ac ſanctitate prior & admirabilior clariſsimè commendatur. His Petrus Damianus accedit, dum citra omnem exceptionẽ affirmat: Quid rogo, vitij in eius mente vel corpore vẽdicare ſibi potuit locum, quæ ad inſtar cœli plenitudinis totius Diuinitatis meruit eſſe ſacrarium? In Chriſto enim, ſicut per Paulum dicitur, habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. Nec mirum, ſi cunctorum merita tranſſcendat mortalium, quæ & ipſam ſuper excedit celſitudinem Angelorum. Adhæc qui Prædicatorij ordinis eſt princeps Dominicus, quid in propoſita cauſa ſentiret, his quidem verbis ſatis prodidit: Sicut primus Adam fuit ex terra virgine, & nunquam maledicta formatus, ita decuit in ſecundo Adam fieri. Idquod non primus ipſe confinxit, qui matrem Domini alioquin plurimùm eſt veneratus, & de illa ſemper mũdiſsima mundiſsimum naſci filium cenſuit, ſed vt mihi videtur, ex Apoſtoli Andreæ oratione deſumpſit, quem legimus ad Ægeam proconſulem, vt myſterium crucis exponeret, inter cætera hoc modo dixiſſe: Et quoniam de immaculata terra factus fuerat homo primus, qui per lignum præuaricationis mundo mortem intulerat, neceſſariò de immaculata virgine natus eſt perfectus homo, in quo Dei filius, qui primùm fecerat hominem, vitam perfectam, quam perdiderant per Adam, homines repararet. Sed & ante Scholaſticos doctores omnes floruit Damaſcenus, qui de Mariæ patre Ioachimo diſſerens, purè illam eſſe conceptam his verbis non obſcurè ſignificauit: O beati lumbi, ex quibus immaculatiſsimum ſemen fluxit. Extat eiuſdem Damaſceni Martyrologium, in quo dies Cõceptionis Mariç notatur, hoc expreſſè addito, quòd illa πρὸ συλλήψεως ἁγνή, id eſt, ante Cõceptionem pura dicatur, ſicut & [a] Galetinus annotauit. Sed & Bruno Carthuſianorum ille princeps diſertè pronunciat: Hæc eſt incorrupta terra illa, cui benedixit Dominus, ab omni propterea contagione peccati libera, per quam vitæ vitam agnouimus, quæ quia digna fuit, Dominus de cœlo in terram adſpexit. Et luculentius adhuc Laurentius Iuſtinianus ſi non adeò vetus, at certè quidem laudatiſsimus Præſul, ita definit: Ab ipſa ſui Conceptione in benedictionibus eſt præuenta dulcedinis, atque à damnationis aliena chirographo. Nec multò poſt: Erat planè à carnis colluuione immunis, ita, & ab omni peccati labe extranea. Tùm alio in libro: Hæc eſt originalis pœna delicti, à qua nemo, quamuis eximia polleat ſanctitate, liber exiſtit. Quotquot enim ex ipſa nati ſunt propagine (excepto duntaxat Mediatore Dei & homi-

Pſal. 77. & ibidẽ Hieronymus.
In cap. 10. Eccleſ.
a In Euan. Luc.
b Circa verſum Pſal. 118. Quæſiui ſeruum tuum.
Lib. 6. in Cantic.
Serm. 3 de Mariæ natiuit.
Coloſſ. 2.
In tractat. de corpore Chriſti.

Dominicus Mariam confert terræ nũquam maledictę, ſicut & Andreas Apoſtolus.

a Lib. 7 de arcanis Catholicæ veritatis ca. 5.
b In Pſal. 101.
Ser. de annunciat. Mariæ.
Lib. de caſto connubio verbi & animæ.

Pſalm. 50. In faſciculo amoris c. 7. Lib. de gradibus perfectionis.

& hominum homine Chriſto Ieſu, & ipſius matre) ſub hac peccati lege ſuut conditi, vnde Propheta vice omuium gemens, ait: Ecce in iniquitatibus conceptus ſum. Ac alibi rurſus: Nemo ab ipſo mundi initio vſque ad temporis pleuitudinem (duntaxat Mediatore eiuſque Genitrice exceptis) iugum damnationis euaſit. Demùm iu opere, quod ante mortem poſtremùm ſcripſit: Ab hoc quippe originali peccato, inquit, nullus excipitur, præter illam, quæ genuit mundi Saluatorem. Tam apertè, tam conſtanter ſuam ille ſeutentiã profitetur, vt neſciam, quid pro Mariȩ immaculata Conceptione dici opportunius ac vehementius queat. Extat vetus quoque nec minus eruditus liber de altercarioue Eccleſiæ & Synagogæ, ſiue ſcripror eius fuerit Giſelbertus, vt [a] Cẽturiatores cum [b] Trithemio diuinant, ſiue alius antiquior, apud quẽ hæc verba leguutur: Vellus iſtud (Gedeouis videlicet) ſacratiſsimæ Virginis corpus eſt, ſiue omui carnis macula. Cùm enim vellus ſit iu corpore, corporis neſcir paſsionem: Sic rore Spiritus ſancti vellus, id eſt, corpus virginale complutum, nullum carnalis vitij ſeuſit coutactum. Quod poſtremum à Sophrouio mihi videtur acceptum, vtpote qui Mariam quoque velleti comparauit. Vellus namque quum uon ſit de corpore, neſcit tamẽ, inquit, corporis paſsiones, ideoq́ue Mariam gratia plenam fuiſſe teſtatur, in quam ſe infuderit gratiæ Plenitudo. Au hæc puritari & innoceutiæ Mariæ nou ſatis patrocinantur? Sicur & illud ab eodem Giſelberto dictum, Virginem omnis corporalis vel ſpititualis maculæ alienam, vitaq́ue & moribus præcellentiſsimam extiriſſe. Neque contemnendus eſt Theologus, ſed & ſanctus Epiſcopus Fulbertus Carnoteuſis, qui ante Quingentos annos Mariam ſalutauit, & ſalutare docuit in huuc modum: AVE Maria electa & inſignis inrer filias, quæ immaculata ſemper extitiſti ab exordio tuæ creationis, quia paritura eras Creatorem totius ſanctitatis. Quibus non malè couſonar vir de Eccleſia beuè meritus Adam de ſancto Victore, ac doctior ille quidem, quàm eloquentior, qui Deiparam his verbis piè compellat.

a Cent. 10. cap. 10. b In chronico Hirſchaugienſi c. 14. De Aſſupt. Mariæ.

Salue Verbi ſacra Parens,
Flos de ſpina, ſpina carens,
Flos ſpineti gloria.
Nos ſpinetum, nos peccati
Spina ſumus cruentati
Sed tu ſpinæ neſcia.

Cantic. 2.

Alludit enim ad locum Canticorum, qui à multis Mariæ meritò accommodatur: Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias: id eſt, inter animas æteruo Patri per Chriſtum recouciliatas, & filiarum loco adoptatas. Hæ ſiquidem inrer ſe comparantur, præſertim quæ mente ſimul & carue virgines, lilia & ipſæ videri poſſunt. Cæterùm ſi eas cum hac Dei ſpouſa ſelecta conferas, in ſpinas abeunt, & nec odorem, uec colorem habere videntur: Spiuæ ſunt, inquam, præ illa horridæ ſenticoſæque tractatu, Hæc vna candidiſsimum & fragrautiſsimum lilium refert, quod nihil cum ſpinis habet commune, licet in ſpinis, ſicut roſa naſcarur. Quod igitur de viro eximiè ſancto Iob, [c] Otigenes & [d] Chryſoſtomus prodiderunt, multò id rectiùs ac ſublimiùs in Mariam competet, vt ea cum aliis collara dicatur Columba iu medio accipitrum, Ouis in medio luporum, Stella iu medio nubium, Liliũ iu medio ſpiuarum, Germeu iuſtitiæ iu oppido iniquitatis. Nec grauabor ex Brigitta quædam adſcribere, quod huic perſanctæ viduæ multa ſunt arcaua diuinitus pateſacta, & maximorum hominum authoritate, Romanæque Eccleſiæ calculo ita probata, vt apud Catholicos quidem defenſione neutiquam egeant. Illa igitur cœlitus edocta teſert, Mariæ parentes in ſuo coniugio tanta Dei chatirare ſuiſſe coniunctos, vt caſtius couiugium eo tempore non reperiretur, eos verè nunquam niſi ex legis præſcripto, & ſolo ſuſcitaudæ prolis deſiderio congredi voluiſſe. Qui quum ex Angelo intellexiſſeut, filiam ſibi ſore Virginem, ex qua mundi Salus procederet, nihil ipſis quidem minus libuiſſe, quàm ad carnis redire commercium, quandoquidem in illa ætate carnis voluptati ac libidini nuncium penitus remiſiſſeut: verùm eoſdem Angeli admonitione, ac Dei potiùs, quàm carnis voluptate vlla permotos, & diuinæ duntaxat obedieutiæ ratioue habita, couiugali officio ſatisfeciſſe. Sic Mariæ carnem ex Patris Matriſque congreſſu procreatã, ſed haud

Maria ſicut lilium inter ſpinas.

c Lib. 1. in Iob. d Hom. 2. de patien. Iob.

Non parui ponderis habendas eſſe Brigittæ reuelationes.

Lib. 1. reuelat. cap. 9.

Quàm caſti fuerint Mariæ parentes ex Brigittæ teſtimonio.

 ſine ſiu-

Quomodo Mariam in vtero matris creauit Deus.

ſine ſingulari Diuinæ charitatis virtute compaginatam fuiſſe: Deum verò animam à ſe peculiariter creatam illi corpuſculo indidiſſe, moxque animam vnà cum corpore ſanctificatam eſſe, quam Angeli poſtea ſedulò & aſsiduè cuſtodierint. Tum alibi hæc apud Brigittam verba legimus: Verè ſine omni ambiguitate credendum eſt, quòd materiam illam ſtatim, quando in Annæ vtero concepta & collecta fuit, de qua materia Maria formari debebat, ipſe Deus diligebat plùs quàm omnia humana corpora à viro & muliere generata & generanda per mundum vniuerſum. Et ne quis cauilletur, hic ſanctificatam tantùm Virginem dici, quòd etiam in peccato conceptæ congruit, alia luculentiora ſubiungam: Maria, inquit, de radice Adæ proceſsit, & de peccatoribus nata eſt, licet ſine peccato concepta, vt Filius Dei de ea ſine peccato naſceretur. Quid autem ſequenti oratione, quam ipſa Dei mater ad Brigittam habuit, euidetius? Veritas eſt, quòd ego concepta fui ſine peccato Originali, & non in peccato. Quia ſicut filius meus & ego nunquam peccauimus, ita nullum coniugium fuit, quod honeſtius eſſet, quàm illud, de quo ego proceſsi. Atque vt minus miremur, quòd multis multo tempore, vel obſcura, vel ignota incertaque manſerit hæc Conceptio, collatione quadam hunc etiam nodum, loquens eadem Virgo ſequenti oratione diſſoluit: Scito, quòd Conceptio mea non omnibus nota fuit: quia voluit Deus, quòd ſicut ante legem ſcriptam præceſsit lex naturalis, & electio voluntaria boni & mali, & poſtea veniret lex ſcripta, quæ cohiberet omnes inordinatos motus: Sic placuit Deo, quòd amici ſui piè dubitarent de Conceptione mea, & quilibet oſtenderet zelum ſuum, donec veritas clareſceret in tempore prærordinato.

Ser. Angel. de virginis excellentia.

Mariã ſine peccato in matris vtero fuiſſe cõceptam.

Li. 5. reuel. in fine.

Li. 6. ca. 49.

Cur Deus multos de Marię cõceptione dubitare permiſerit.

Lib. eodem cap. 55.

Cuſani teſtimonium de Mariæ Conceptione immaculata.

An verò contemnendus eſt ſcriptor Nicolaus Cuſanus natione Germanus, dignitate Cardinalis, doctrina verò & ſapientia ſummus ſui ſeculi Theologus atque Philoſophus, qui oratione non diſerta, ſed graue, hoc Marię in cauſa pręſenti teſtimonium præbet: Virgo glorioſa, quum eſſet prædeſtinata ante ſecula, vt ex ipſa reciperet Dei Filius naturam humanam, vt Dei Filius fieret Filius hominis: ita concepta eſt, vt dignum ad hoc, habitaculum fieret. Induere ſe debuit Deus humanitate Mariæ: quare humana natura Virginis digna facta eſt ab initio. Nam etſi ipſa concepta fuit ex virili ſemine, via propagationis ab Adam, & quantum ad ſuum initium indiguit liberatore, quia in Adam niſi liberentur aut præſeruentur, omnes moriuntur, vt in Chriſto omnes, qui viſicantur, viuificentur: tamen ſicut anima eius rationalis nullo tempore fuit, antequàm eſſet corpori vnita, ita ipſa dum crearetur, ſancta creata fuit: ſic etiam quòd nulla duratione fuit verum dicere, Virginem fuiſſe ſub peccato. Et rurſus alio in loco: Hoc cedit ad laudem Dei & Virginis Mariæ Matris, quòd ipſa ſub principatu authoris mortis nullo vnquam tempore fuit, in qua vita debuit incarnari. Non indiguit Virgo Liberatore, qui ipſam abſolueret à ſententia in Adam & poſteros eius ex voluptate carnis lata, cui nunquam ſubiacuit, quia præuenit ſuccurrere miſericordia electæ Matri miſericordiæ, qui concipitur & naſcitur liber: nec indiget Liberatore à ſeruitute, in qua nunquam fuit. Pręliberatorẽ enim Virgo ſancta habuit, Cæteri Liberatorem & Poſtliberatorem. Chriſtus enim ſic omnium Liberator, quod & Virginis Liberator & Præliberator: cæterorum verò Liberator & Poſtliberator. Ipſa ſola poſt Adæ lapſum non indiga, ſed plena originali iuſtitia vt Eua, & multò magis creata fuit: Sicut Chriſtus ſecundùm humanitatis naturam in omni plenitudine iuſtitiæ multò magis, quàm Adam creatus. Sola ipſa electiſsima Dei Mater hoc habet, quòd in initio eſſendi ſub nequicia maligni deficere nequiuit, puta quòd in creatione rationalis animæ in corpore, & ſeparatione à corpore in poteſtate maligni nunquam fuit. Sola igitur glorioſiſsima Virgo non reperitur tempore vllo peccato originali ſubiacuiſſe. Præclara hæc quidem, & ſolerti conſideratione digna, quæ ſummi Dei Creatoris magnificentiam, creatæque Virginis perpetuam excellentiam nobis ob oculos ponunt. Recentiores autem, qui noſtro ſeculo cum laude ſcripſerunt authores, & eandem Mariæ gloriam comprobârunt, volens prætermitto, ex omnibus vnum citare contentus, eumque percelebrem Epiſcopum, & Ferdinandi Regis, poſteaque Cæſaris Eccleſiaſten, Fridericum nempe Nauſeam, qui ſuam de re propoſita ſententiam his verbis declarauit: Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias: id eſt, Etſi ex lege naturæ omnes filiæ humanæ ſpinoſæ, id eſt, in peccato conceptæ ſint:

Lib. 5. excitat. de illo dicto: Cœlum & terra trãſibũt.

Lib. 8. excitat. in dictũ illud: Sicut lilium inter ſpinas.

Friderici Nauſeæ pro immaculata Virginis Conceptione ſententia. Rationes ad adſtruendam puram Mariæ Cõceptionem.

Hom. 81. primæ Cẽt.

Maria

Maria tamen ſanctiſsima Virgo per legem gratiæ, immaculata manſit, haud ſecus atque lilium inter ſpinas, quæ etſi ſint quàmlibet horridæ, aſperæ, rigidæq́ue atqne tumidæ, creſcit tamen ſubter ipſas ſine macula lilinm ipſum ſpecioſiſsimum, nihil ſuæ virtutis amittens. Ac ne vit tantus hæc temerè ac leuitet aſſerere videatur, ſententiæ ſuæ, rationes aliquot hoc modo ſubiicit. Prima: Si Angeli à peccato fuerunt præſeruati, ergo longè magis Maria, quæ ſuper Angelos erat exaltanda. Secunda: Abſurdum eſſet credere, Mariam fuiſſe aliquando in indignatione Dei (quales fuimus nos) quæ Dei mater fuit chariſsima. Tertia: Qunm ipſa fuerit ſpeciale Dei tabernaculum, ergo ſpecialiter præparandum: quale non fuiſſet, ſi ipſa in peccato Originali extitiſſet. Quarta: Quòd Deus facere potuit, & ipſum decuit, fecit. Sed Deus potuit præſeruare Virginem Mariam, & decuit, ideoq́ne fecit. Quinta: Nulla dignitas erat ab ea auferenda Virgini conſona, qualis fuit à peccato Originali præſeruatio. Sneccinctè quidem iſthæc, ſed luculenrer, ſcholaſticorum nempe Doctorum more, quotum ſententias ex eruditione potiùs, quàm eloqnentia iudicare debemus. Finem faciam tandem, ſi Baptiſtæ Mantuani, qni vetè Chriſtianus Poëta eſt, carmen adiecero, quo breuitet ille vtramqne de propoſita qnæſtione opinionem indicat, & ſuam ramen pro illibata Conceptioue Mariæ ſententiam non minùs, quàm alij ſuprà citati, apertè declarat.

Baptiſtæ Mantuani carmē de Mariæ Conceptione.

Ante tener ſacra fœtus quam viueret aluo,
Conceptus ne prima nouos exordia pullis
Induerent maculis? mens ne ſyncera nitensq́ue
Communem imbiberet labem, ne pigra liquore
Pectora lethæo fierent: quæ lactea magno
Pabula & amplexa fuerant latura tonanti?
Semine confuſas ſordes, & virus inuſtum
Diſſecuit: fœlici anima mox imbuit artus.
Sunt tamen audentes contrà ſentire: nec illos
Incuſamus: habent, quo ſe tueantur: & olim
Iſta hominum communis erat ſententia: verùm
Iam ſenio exangui frigens ſua robora ſenſim
Perdit: & amiſſa iam maieſtate recedit
Sponte ſua: creditq́ue nouo Latonia Phœbo.

Vtram verò ſententiam ipſe amplectatur, his verbis non obſcurè ſignificauit:

Cur probanda ſentētia de Mariæ pura Conceptione.

Sed prior (vt nobis æquum ſentire videtur)
Dignior eſt, & grata magis Nato atque Parenti.
Nam legi aſſurgens Mariæ decus addit: opuſq́ue
Materna dignum attribuit pietate Tonanti.
Adde quod & multis fert adiumenta, fidemq́ue
Roborat infirmam: nam nec veniſſe ſub aluum
Sorde laborantem tali ſublimia cœli
Numina nonnulli ingenio præſtante putârunt.
Relligio maior, pietas animoſior, iſtam
Conſummata fides legumq́ peritia fecit.
Altera verborum textum & faſtigia tantùm
Summa videns, abſtruſa Dei myſteria neſcit.
Quod ſi ſyderei tanto ſplendoris honore
Fulget, vt æterno qui temperat ordine mundum
Geſtauit gremio, lactauerit vbere dulci,
Strinxerit amplexu, ſummoq́ vocarit Olympo:
Quare illam in noſtras opus eſt detrudere ſordes,
Et turpi infeſtare luto, mortalibus æquas,
Cui præter Æthereus mentem ſubiecit & aſtra?

CAPVT OCTAVVM.

Puram Mariæ Conceptionem à Sectariis indignè conuelli, à Luthero autem & Eraſmo defendi.

Quàm indignè Sectarij tractēt & oppugnent Mariæ Conceptionem & innocentiam.

QVONIAM quidem ſatis, vt opinor, cum illis diſputauimus, qui Catholicam religionem profitentes, nec vulgari zelo, ſed fortaſſe non ſecūdùm ſcientiam præditi, contra ſanctam ſanctæ Virginis Conceptionem ſuadent atque pronunciant, ſupereſt modò, vt ſectariis, qui ad eūdem ſane finem, ſed longè alia & tortuoſiore via contendunt, aliquid reſpondeamus. Ac duplici quidem ratione hi Catholicis maximè aduerſantur: tum quòd puritatem huiuſmodi Conceptionis contra Dei verbum impiè defendi vociferantur: id', quod cum Sixti quarti ſimulque Concilij Tridentini decreto planè pugnat: tùm quòd ſine omni modeſtia negant, non ſolùm in Conceptione, ſed etiam in Natiuitate, imò & in reliquo vitæ decurſu Mariam à peccato liberam & integram extitiſſe. Etenim præter originale peccatum, etiam proprium & actuale, quod priores alij nulla ratione concedunt, huic vni omnium inculpatiſsimæ audent imputare. Multùm igitur inter vtramque partem aduerſariorum intereſt, quum hos quidem Anathemate feriat atq; condemnet, illos verò toleret ac damnari vetet cenſura Eccleſiaſtica. Vnde illud quoque conſequi neceſſe eſt, nouatorum neminem hoc ſibi poſſe ſumere, quòd verè caſtus & Chriſtianus Poëta, ſermone ad Mariam conuerſo, eleganter canit:

In Hymno Vide ad magnam matrem Virginem.

Poſtquàm diuino fœdere rupto
Primus in orbe parens hominum ſe perdidit ipſe,
Seq; ſuumq; genus veniens corrupit in æuum,
Sola malo exorta es veteriq; impernia noxæ.

In Poſtilla circa Euāg. in die Concept. Mariæ.

Ex nouatoribus haud eſt poſtremus Sarcerius, qui ſuam & ſuorum de Mariæ Conceptione ſententiam, ne ignoremus, his verbis patefecit: *Quia nihil facit ad noſtrarum animarum ſalutem, ſiue diua Virgo in peccato Originali concepta fuerit, ſiue non: neque inde noſtræ religioni quicquam accedit, neque recedit: igitur ea quæſtio otioſis ventribus relinquenda eſt. Quanquam tutius ſit credere, diuam Mariam communi omnium hominum more conceptam eſſe. Nam Chriſtus ex peccatoribus naſci voluit, vnde non timuit & Euangeliſta quoſdam peccatores in genealogia Chriſti recenſere.* Ecce tibi petulantem aduerſarium, qui à ſui magiſtri Lutheri ſententia, quam poſtea producemus, turpiter deſciſcit, ac optimis doctiſsimisque viris, qui Mariæ Conceptionem à peccati labe immunem defendunt, perinde ac otioſis ventribus, impudenter inſultat. Habet ſuum ſanè fructum, & ſalutarem piis vſum adfert illorum doctrina & pietas, qui Deum in Mariæ Conceptione præpotentem & efficacem prædicant, atque inde principium aliquod Euangelicæ gratiæ ſumunt, dum ſanctam illā radicem, ex qua fructus ſanctior Chriſtus prodiit, grato pectore contemplantur, meritiſque laudibus proſequuntur. Nec parum decedit religioni, quicquicquid contrà fingat Sarcerius, quum quòd publico ritu, ſtatiſque feriis profitetur Eccleſia, id pro leuiſsimorum hominum arbitrio conuellitur, atque in dubium reuocatur. Præterea religioni apud multos derogat, quum Mater Domini & Redemptoris noſtri ſanctiſſima, honore ſuo fraudatur, hoc eſt, dum non pulchra vt Luna, non electa vt Sol, non terribilis vt caſtrorum acies, ſed potiùs vas iræ, ſed Filia Diaboli, & maledicto obnoxia fuiſſe aliquando cenſetur. Auget verò in multis pietatem, quum cogitant ſibique perſuaſum habent, illud omnis, puritatis ſanctitatiſque ornatiſsimum domicilium tanto crimine infectum & conſpurcatum non fuiſſe, quod in alios omnes cum incredibili clade pernicieque peruaſit. Rurſus non poteſt religioni non obeſſe, quum Chriſtiani de ſumma ſummi Dei bonitate ſapientiaque non optimè ſentiunt, ſed in eam cognitionem inducuntur, Chriſtum Dominum aut non potuiſſe, aut noluiſſe Matris ſuæ curam iam inde ab initio ducere maximam, ſed potiùs Angelis, Adæ, Euæ, imò Dæmonibus ipſis fauiſſe, quum matri negauerit, quòd illis conceſsit, vt in gratia nempe ſine vllo peccato primùm crearentur. Alant interim ſuos ventres Sectarij, ne hoc etiam in verbis Sarcerij diſsimulemus, quibus ſatis eſt, ad iuſticiam noſſe, non obſeruare decalogum, hunc enim credentibus impoſsibilem fingunt, quique vt Euan-

Confutatio doctrinæ Sarcerianæ, quæ tractationem de Mariæ Conceptione contemnit. Quis vſus & fructus ex hac doctrina colligi poſsit.

Suos etiam vētres habent & alunt Sectarii.

gelicæ

gelicæ ſcilicet libertati patrocinentur, omnem ciborum delectum, omne abſtinentiæ ſtudium, omnem ieiunandi diſciplinam vel ſponte conceptam, vel ab Eccleſia indictam abrogant, diſſoluunt, eludunt. Certè ventres Apoſtolo Paulo dicuntur, qui non ſolùm aduerſus Chriſti Spiritum Eccleſiæque doctrinam, ſub quorum prætextu carni ventrique laxant habenas, ſed etiam qui ſuæ venena perfidiæ ſynceræ fidei ſociare conantur, pareque mendacij ſe ſe aut alios fouent ac nutriunt peſtilenter. An verò parui eſt momenti quæſtio, ſitnè Originali crimini Mariæ Conceptio ſubiicienda? Iudicet quidlibet Sarcerius, qui optimis de rebus peſsimè iudicat ſæpe, & ſatiſne quidem ipſe intelligit, quid Originalis peccati nomine contineatur, ſi ſcripta eius ſedulò excutiantur. At verò eruditi hanc quæſtionem magni ponderis & tractatione dignam eſſe tot editis de illa libris & inſtitutis diſputationibus abundè commonſtrant.

Rom. 16. Ad Tit. 1.

Qui ventres apud Paulum dicantur.

Grauem & magni momēti eſſe quæſtionem de Mariæ Conceptione.

Sed nunc ſuam & ſuorum inſignem ſententiam nobis Sarcerius declarabit: *Tutius eſt*, inquit, *credere, diuam Mariam communi hominum more conceptam eſſe.* Cur ita verò? *Nam Chriſtus*, inquit, *ex peccatoribus naſci voluit.* Quàm verò, vt prouerbio dici ſolet, ſemp habent ſibi ſimiles labra lactucas? quàm iſte ſemper craſſa Minerua philoſophatur? qui tametſi ſuam fulcire cauſam neſcit, tamen ſapientibus tam leuiter obſtrepit. Habuit vtique Chriſtus plures improbos, quàm pios in ſua ſtirpe progenitores. Igitur ſi Sarcerium audimus, vt potiori, ſic etiam deteriori parti ſuorum maiorum, Mariam exæquari decuit, ne præ illis nihil ſingulare & eximium ſibi vendicaret, ſed vt iiſdem ferè vitiis ſordidata eſſet. Quis verò niſi inſanus, hoc in animum inducere, nedum alios docere poſsit? Ex peccatoribus naſci, & cum illis in terra verſari tectè voluit Chriſtus, qui velut medicus non bene valentes, ſed malè habentes curaturus acceſſit. Sed & matrem ſibi puram, electam ac ſanctam adſciuit, ex qua puram ſanctamque carnem peccati expurgatricem, & ſuper omnia exaltandam aſſumeret, ſibique perpetuò coniunctam retineret. Etenim non malam & maledictam, ſed verè bonam ac radicitus benedictam eſſe arborem conueniebat, quæ fructum tam generoſum, tam benedictum ac ſalutiferum Orbi perdito erat procreatura. Iam verò ſi antehac vnquam fas fuit credere, Mariam communi omnium hominum & peccatorum more eſſe conceptam, nūc profectò minimè liceat ac expediat noſtris hoc dare aduerſariis, qui ſub peccati Originalis inuolucro tot alunt monſtra, & grauiſsimos quidem tuentur errores. Quid enim eſt illis Mariam communi hominum more cōceptam eſſe, niſi quòd imaginem Dei perdiderit, libero arbitrio caruerit, naturam habuerit deprauatam, tantamque naturæ corruptionem contraxerit, vt etiam poſtquàm per Spiritū Sanctum renouata & ſanctificata eſt, non Deum dilexerit, non legem impleuerit, adeoque nihil niſi contaminatum & peruerſum, Deique odio dignum per vitam omnem efficere potuerit? Hærebat enim, vt videri volunt, natiuum & viuum in illius mente peccatum, & quæcunque rectè agere videbatur, immunditia & ſordibus conſpurcabantur, vt nunquam pura & omni peccato eſſet immunis, licet propter Chriſti gratiam à reatu liberaretur, & peccata illa credenti non imputarentur. Sed ô deformem, ſordidam, impuram, ac tantùm non maledictam Dei matrem, ſi his Doctoribus fides habenda eſt, qui poſt hominum memoriam, vt ſua placita noua confirment, tam multa, tam fœda non ſolùm Originali peccato inſcitè aſſuunt & includunt, ſed renatis etiam & Sanctis omnibus nequiter aſsignant, ac tenera in ipſum gratiæ Spiritū valdè ſunt contumelioſi. Sic autem quemadmodum diximus, de natura, vi & effectibus Originalis peccati ſentit [a] Sarcerius, docet [b] Æpinus, ſcribit [c] Chemnitius, tradunt [d] Centuriatores, multoque ineptius garrit [e] Illyricus princeps Centuriatorum. Fingit enim is, peccatum Originis in homine non accidens, ſed propriè loquendo ſubſtantiam eſſe: ſicut & hæc vocabula corruptionem, defectum, concupiſcentiam, inordinatam diſpoſitionem, vt in ſcholis vocant, ſubſtantiam denotare contendit. Atque vt hominem beſtia deteriorem faciat, aſſerere non veretur, illum poſt Adæ lapſum geſtare imaginem Satanæ, adeoque in illam transformatum eſſe. Ac eo tandem Illyricana impietas progreditur, vt Diabolum Creatorem inducat animarum, quæ ſint peccatum Originis ſubſtantiale, ſicut Heshuſius, ſuo contra eundem Illyricum ſcripto demonſtrat, noua hæc & horrenda Manichæorum deliria iure damnans atque deteſtans.

Cur neget Sarcerius purā eſſe Mariæ Conceptionem.

Matth. 9.

Haud quaquā tutum eſt, concedere Sectariis, vt Maria in peccato concepta dicatur.

Quæ incommoda et abſurda ſequantur, ſi originale vitium in Maria conſtituatur.

Impia Illyrici doctrina de originali peccato.

a De cōfeſſu veræ Eccleſiæ artic. 35.
b De imbecillitate & peccatis Sanctorum.
c Cont. cenſuram Colonienſem.
d In 2. Cẽt. de peccato Originali.
e In variis lib. de peccato Orig.
In epiſt. ad Illy. de peccato Orig. an ſit ſubſtantia.

Quomodo Illyricus colligat, peccatum eſſe ſubſtantiam.

Eſt autem hæc ptæcipua, ſed futilis, Illyrici ratiocinatio: *Quicquid inconforme eſt legi Dei, id peccatum eſt, ſicut ſcriptum eſt: ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. Tota hæc corrupta natura humana & ſubſtantia, poſt lapſum eſt inconformis legi Dei. Ergo hæc ipſa natura & ſubſtantia eſt peccatum. Et per conſequens, quoniam hæc ipſa natura, quæ tanquam fons actualium peccatorum accuſatur, eſt ſubſtantia.* In enndem errorem pertractus Hieremias Hombergius, qui poſteà reſipuit, carmen hoc cecinit:

Hombergius ab Illyco ſeductus, palinodiam canit.

In elegia de Originali peccato.

Proh dolor hinc Satanæ ſimulachrum naſcitur omnis,
Quem Patris & Matris copula gignit homo.

Et rurſus.

Ipſe ego peccatum ſum proprieq́, vocor.

Extat autem integra diſputatio, quæ de hoc Illyricl, imò Manichæorum errore inter eundem Illyricum & Iacobnm Andream, ſed ſine fructu Argentorati multis horis eſt habita, & ab eodem Iacobo in lucem edita. Illyricus pro ſe ſtare Lutherum contendit, qui naturam ipſam & cor hominis peccatnm Originis eſſe ſcripſit.

Quomodo alij nouatores errẽt circa peccatum Orig.

Alij verò Sectarij, etſi non tam craſsè ac impiè de Originali peccato philoſophantur, ideoq́; Manichęorum deteſtandnm delirium nobiſcum in Illyrico damnant: tamen grauem & pernicioſum in eo tuẽtur errorem, quod ſoleant Originale peccatũ cum actualibus, mortale cum venialibns confundere, ex concupiſcentia in renatis, ꝑpetnnm & inhabitans peccatum facere, ad iuſtitiam imputatinam omnia referre, ac Mariæ demùm, vbi de peccatis agitur, nihil eximium ac ſublime ſupra cæteros concedere. Retinent enim mordicus, quòd à magiſtro non bono Lnthero didicerunt, noſtram natiuitatem eiuſcemodi eſſe, vt ſicut ipſe loquitut, tota peccatis madeat: peccatum autem Originale eſſe totum hnmanæ naturæ lapſum, & quicqnid eſt deperditum de iis conditionibus, quas Adam natura integra præditus habnit. Hnic ptæterea peccato tribuit, qnòd omnes Deum odio proſequantur & contemnant, nec nõ mammonam diligant, ac illi ſeruiant, qnòd fures & homicidæ ſint, quòd hominis demùm voluntas nihil niſi malum appetat & peccato delectetur. Nihil ergo mirum, quòd Iacobus Andreæ, vt omnium collegarum, id eſt, omninm Euangelicorum cauſam agat, in hnnc modum, hoc eſt, omnino Lntheranicè pronunciet: *Dicimus, ſcribimus, docemus & monemus, quicquid eſt in nobis eſſentiale, videlicet animam, corpus & ſpiritum, intellectum & voluntatem hominis, id omne eſſe peccatum, hoc eſt, peccato vitiatum & contaminatum. Item, omnes qualitates in nobis, & actiones à nobis prouenientes eſſe peccata, id eſt, vitiata & contaminata.* Sed quo pacto hæc paradoxa nobis comprobat? Smalcaldicam profert Synodum, in qua ſit articulus conditus, ad veram pœnitentiæ doctrinam neceſſarium eſſe ſtatuete, omnia noſtra eſſe peccata, non ſolùm quicquid facimus, loquimur aut cogitamus, ſed etiam quicquid ſumus. Quid autem hoc eſt aliud, per Chriſti matrem oro, ſi de horum fanaticis opinionibns rectè iudicemus: quid eſt aliud, inqnam, niſi veteris ac noui Teſtamenti diſcrimen tollere, crucis ac mottis Domini virtutem eneruare, Spiritus ſancti vim comminnere, Sacramentorũm nouæ legis efficientiam proculcare, totiuſque Eccleſiæ conſtantem fidem ac doctrinam Apoſtolicam contemnere ac labefactare? Atque interim iſti ad Pſeudoſynodos prouocant, qui ſacris & Oecumenicis Conciliis ſua idola & magiſtrũm vnnm Lntherum, omni pudore poſito, anteponunt.

Quomodo Lutherus errandi cauſam dederit circa peccatum Originis.

Io Euág. de natali Chriſti. & in ſecundũ cap. Geneſ. & in Oſeę ca. 13.

In confuta. reſpõſ. Illyrici de peccato Originis.

Iacobi Andreæ confeſsio, quid nomine peccati nouatores cõplectantur.

Articulus Smalcaldicæ Synodi à Lutheranis Doctoribus celebratæ.

Quæ incõmoda ſequantur ex doctrina noua de Originali peccato.

Etenim omnia, quæ homines etiam fide præſtantes aut agitant animo, aut operibns exequuntur, hęc iſti contendunt imbuta eſſe flagitio, inquinata ſcelere, & neceſſariò denique peccati inhærentis contagio maculata penitus & infecta, quæ nec ſacris vllis expiari, neque viribns opprimi, nec virtute vlla deleri vnquam poſsint. Igitur quæ ſancti etiam homines inflammato in Denm ſtudio moliuntur, ex ſe capitalia quædam eſſe crimina, ſupplicio æterno vindicanda mirabiliter docent, peiuſque confirmant. Hóceine Chriſtum eſt conculcare, & ſanguinem fœderis, quo ſumus aſperſi & expiati, ſordidum & inquinatum iudicare, ac inſignem contumeliam in Spiritum ſanctum intorquere? Vt enim qui ædificium damnat, non tam ædificium quàm architectum vituperat; Sic qui piorum hominum ſanctitatem quantauis gloria præcellentem, ſceleris ſemper affinem eſſe dicit, non ipſis, ſed ipſins ſanctitatis effectori & principi contumeliam impndenter inurit.

Hebr. 6.

Ex hoc ipſo fonte manant, quę Iacobus Schenckius non ita pridem in Virginem noſtram

In explicat. Euágelij de Chriſti conceptione.

Quam inſulsè & impiè in Mariam debacchetur Schenckius.

noſtram impiè putideq; profudit, affirmans *eam verbis Angeli conſolatoriis fulciendã fuiſſe, ne deſperaret, quod corruptam & vitiatam naturam haberet, ſuorumque peccatorum ſibi eſſet conſcia, mortis ac inferni terroribus affecta, corde demùm pauida & puſillanimis. Quæ virgo tametſi per Dei verbum & Spiritum ſanctum ſit renata, iuſtificata & ſanctificata, tamen illa perinde ac Adam, Noe, Loth & cæteri, in hac vita peccatrix, adeoque damnabilis perſona extitit, quantum ad eius naturam, cogitationes, verba, vitam & conuerſationem pertinet*. Hæc ille Lutheri diſcipulus concionari audet ac ſcribere, nullo alio fundamento ſuffultus, niſi quod communi collegarum phãtaſmate, de Originis peccato faſcinatur, tam imperitus, vt Mariam à renatiis aliis nequeat diſcernere, ſicut Auguſtinus probè & apertè diſcreuit.

Refutatio impietatis Schenckianæ.

Ad hæc multa & fœda in puriſsimam Virginem euomit, quæ nec Ioanni Baptiſtæ, nec aliis pluribus vereq́ne ſanctis hominibus iure poſſunt adſcribi. Verùm ſi ingenium iſtorum ritè perpendas, ſcelerũ conſuetudine animos tenent efferatos, horrendisq; malę conſcientię ſtimulis agitantur, nõ modicis peccatis, mortis & inferni angoribus obnoxij, imò & ſuo ipſorum iudicio, ſi Paulo credimus, condemnati.

Ad Tit. 3.

Igitur eximiè ſanctos, & in his Mariam ex ſe, ſtulti homines metiuntur, ac palàm de illis perinde ac vulgaribus & ſordidis peccatoribus, ſolent futiliter pronunciare. Iamné tandem intelligis Lector, quantum periculi & incommodi conſequatur, quantumq́ue dedecoris & infamiæ hoc ipſo Virgini matri creetur, ſi eam in Originali peccato, ſicut iſti de illo loquuntur, cõceptam fuiſſe aſſentiamur? Quantò rectius Eraſmo viſum eſt, de noſtris enim alibi diximus, Mariæ typum eſſe floridum illum Salomonis lectulum, quem puritatis amator Dei filius ita cœleſtis militiæ excubiis, omniumq́; corona virtutum communiuit, vt nulli vnquam vel cogitationi parùm piæ patuerit aditus, in quo vno nihil vnquam repertum ſit, quod aut deliciantem offenderet ſponſum, aut obſtreperet quieſcenti.

In orat. quę Pæan Virginis inſcribitur.

Quàm reuerenter de Maria loquatur Eraſm⁹.

Hanc eſſe prætereà inſtar turris Dauidicæ, quam vnam contra omnia nequiſsimi hoſtis tela, propugnaculis, clypeis millenis omnigenáque virtutum armatura muniuit bellator egregius, vt neq; corpus, nec animum eius vllus vnquam libidinis aſſultus, non dicam expugnàrit, ſed ne oppugnárit quidem. Atque hæc obiter ad Sarcerij, Schenckij aliorumq́ue nouatorum calumniam depellendam. Etenim paradoxa, quæ vel ignorauit, vel damnauit prudens antiquitas, Lutheri Scholæ modò integra relinquemus.

Seſſ. 5. in decreto de peccato Originis.

Decretum Synodi Tridentinę cõtra nouatores firmiter obſeruandum, ad Marię innocentiam aſſerendã.

Quicquid autem moliantur verſipelles, à Concilio Tridentino haudquaquam nos abducent, in quo ſapientiſsimi doctiſsimique Patres demonſtrârunt, propoſitum ſibi non fuiſſe, vt hoc ſuo decreto, quod de Originis peccato traditur, immaculatam virginem Dei genitricem comprehenderent: tantùm abeſt, vt iſtorum ſectariorum ſententiam ſtabilirent, quæ Mariam æquè ac cæteros omnes Originali peccato duriſſimè ſubiicit. Nullum enim Virginis priuilegium hîc agnoſcunt, quod etiam oppugnat Chemnitius, ne quid omninò quod in ſacro Concilio non mordeat, hic audax calumniator omittat.

Chemnitium temerè Concilium & concep. Virginis oppugnare.

Non enim ſatis eſt illi, quòd à Patribus confirmetur Sixti conſtitutio, quæ poteſtatem in vtramque partem de Mariæ conceptione opinandi facit omnibus, ſed ita, vt qui cum peccato conceptam ſentiunt, ſciant & fateantur, hoc ipſum è ſcripturis non colligi & conuinci neceſſariò, quandoquidem mater Domini generalibus illis ſcripturæ ſententiis non comprehendatur: fas interim eſſe, vt eam à peccato præſeruatam fuiſſe credatur. Quum verò non habeat, quæ vel huius Pontificis conſtitutioni, vel dicti Concilij Patribus firmiter opponat, nouam excogitat fallaciam ad inuidiam illis augendam, qui nempe ad hoc decretum edendum per reuelationes, miracula, legendas, ſcriptáque prorſus inſulſa incitati fuerint atque permoti. Ita more ſuo ludit Chemnitius, & rem ſeriam ſuis figmentis inuoluit, vt Sixti Pont. Patrumq́ue illorum omnium voluntatem optimam, & ſtudium ſanctiſsimum non ſolùm inuidioſè tractet, ſed prorſus etiam malignè deprauet.

Quo Concilio Synodus Trid. Mariam aliis in peccato nolit exæquari.

Huc enim illi ſpectârunt, hoc curârunt maximè, quicquid iſte calumnietur, vt ob publicam tranquillitatem decretum ſapientiæ & moderationis plenum ederent, eóque contentioſis ingeniis frenum imponerent, & curioſas magis quàm vtiles in Scholis templisq́; diſceptationes penitus amputarent.

2. Tim. 2. Ad Tit. 3.

Quid iſthuc demùm eſt aliud, quàm Pauli confirmare doctrinam, vt quæ ad populi offenſionem potius quàm ædificationem faciunt, magno ſtudio præſcindantur? Neq; tamen aſpernamur, ſi quæ extant in hoc genere reuelationes, miracula, hiſtorię, quæ bonorũ fidem merentur, & conceptionis huius doctrinam

confirmant,qnum ſcriptum eſſe ſciamus. Spiritum nolite extinguere. Prophetias nolite ſpernere. Omnia probate:qnod bonum eſt,tenete. Sed illnd Chemnitio etiam atque etiam negamus,quòd Patres præcipnum ſuę ſententię pondus in his rebus poſuerint,aliasq; firmiores condendi decreti cauſas non habnerint. Eodem candore de Auguſtino iudicat, qui nō tantùm Virginem cum labe peccati originalis conceptam eſſe ſenſerit,ſed etiam diuerſam ſententiam Hæreſim eſſe pronnnciârit. Nihil verò tale vel ſenſit vel pronunciauit Auguſtinus, ſed eius verba peruerſè corrupit Chemnitius, quemadmodum vir doctiſsimus Tiletanus, vbi pro Concilio Tridentino reſpondet, hunc adnerſarium in præſenti cauſa falſitatis mendaciiq; apertè conuicit. Et nos deinceps monſtrabimus,ex Anguſtini ſententia, Virginem matrem in hoc reliquis iuſtis & ſanctis præſtare,quod ab omni peccato pura ſit atque habeatur.

1. Theſſ. 5.

Chemnitius falſò citat Auguſtinum.

Sed obſtrepit nobis quoque Caluinus, & aduerſns eandem Synodum hoc procaciter ingerit: *De ſpeciali virginis Mariæ priuilegio cùm cæleſte diploma protulerint, credemus quod iactant. Annectit & illud: Eccleſiæ certè membrum erat Auguſtinus, qui tametſi amoliendæ inuidiæ cauſa vult alicubi de beata Virgine ſilere, paſsim tamen ſine eius exceptione totum Adæ genus peccato inuoluit. Quin etiam propè diſertis verbis eam in peccatorum ordinem aggregat, cùm ad Marcellinum ſcribens, multū eos errare tradit, qui vlli ſanctorum præterquàm vni Chriſto neceſſariam fuiſſe hanc deprecationem negant. Dimitte nobis debita noſtra.* Vbi Caluinus non ſine vafricie, vel potius impoſtura Mariam in ordinem tedigere,& peccatoribus aliis exæquare contendit, ſiue de originali vitio,ſiue de actualibus peccatis agatur. Porrò de vero & germano verborum Auguſtini ſenſu, quem in ſuam partem Caluinus rapere & detorquere conatur,non multò infrà dicemns,vt tanti Patris anthoritate Virgo ſemper puriſsima vindicetur. Illud ridiculnm videri poteſt, quod præfractus Caluinns de ſpeciali Virginis Mariæ prinilegio (ſicut ipſe loquitur) nolit credere,niſi cœleſte diploma illi proferamus. An enim Iudaicam non ſapit perfidiam, & ad tentandum Deum pertinet,ſigna, & cœleſtia ſigna poſtnlare, quibus modò fides Eccleſiæ adſtruatur? Sin de diuinis oraculis loquitur, rurſus meritò videatut ineptus, quòd ſolùm ex Dei verbo ſcripto pendere velit omnia, nihilque Eccleſiæ ſanctæ, quam Chriſtus ſimplicitet inſsit audiri,tribuat authoritati. Nec videt interim Caluinus, qnantò nos æquius ab ipſo poſtulare poſsimus,vt cœleſte diploma nobis tandem proferat, quo ſua ipſe confirmet dogmata,imò paradoxa:vtpote peccatum nullum eſſe niſi mortale,hominem libero arbitrio deſtitui, infantes ex fidelibus parentibus genitos, etiamſi ſacro fonte non tingantur, Chriſti & Eccleſiæ membra eſſe, nulla neceſsitate aqua tingi pueros,vt cætera id genus plurima prætetmittamus. Sed & Brentius nihil humani, vel qnod in hominem cadere poſsit ac ſoleat, alienum à Maria fuiſſe vult, quam dicit in publico hnmani generis iudicio contineri, qno quidem peccato & ininſtitiæ omnes ſubiiciuntur. Tum Gulielmus Rodingus Deiparam ita loquentem inducit: *Ipſa in peccatorum ſordibus concepta, & in mundum nata ſum.* Suffragatur his Hieronymus VVeller, ſe cum Maria improbè conferens in his, quæ ad communem peccati rationem pertinent, nec illam magis quàm ſe,miſerum de iuſtiria,meritis & dignitate gloriari potuiſſe garrit. Adeò iſtis rantùm non Indus eſt, Mariam facere peccatricem, & inter Deiparam commnnemqne Adæ ſobolem nullnm ferè diſcrimen ſtatuere, quaſi Chriſtum ſi non crudelem, at certè quidem negligentem in cnranda & honoranda parente faciant, quam poſſet quidem,ſed non vellet eximiè pulchram, & prorſus immaculatam, hoc eſt, puritate ſibi ſimillimam reddere, aliiſque omni ſanctitate præfetre. Venio demùm ad Centuriatores, quorum iudicio vehemenrer errârunt veteres, qni Mariæ innocentiam ſingulari ptæconio illuſtrârunt. Flagellant igitur Anſelmum,omnes in peccatis eſſe mortuos,dempta ſolummodò matre Dei aſſeuerantem. Accuſant Idiotam craſsi erroris, quoniam nihil vnquam vitij, peccati aut turpitudinis in Mariæ anima ſubſtitiſſe teſtetur. Verberant & Giſelbertum, cuius opinione vellus Gedeonis pro ſanctiſſimæ Virginis corpore macnlæ omnis experte ſit myſticè accipiendum. Adeò ſunt proclines & præcipites ad carpendum Centuriatores, qni dum veteres Marianæ pnritatis laudatores accuſant, certè quo loco ipſi, ipſorumque ſimiles tantæ Virginis obtrectatores habendi ſint, nimium orbi apertè declarant.

Quomodo Caluinus Mariam nō caruiſſe peccato, demōſtrare nitatur ex Auguſtino.

In antidoto contra Conciliū Trid.

Caluinus cœleſte diploma ad fidei confirmationem variè requirit.

In c. 1. Euangel. Ioan.

In orat. contra Scholas Ieſuitarum.

In poſtilla circa feſtum Annunciat. Domini.

Libet ſectariis Virgini matri peccatum ſicut & aliis imputare.

Centuriatores Marię innocentiā adimere ſtudent.

Centur. 11. cap. 4.

Centur. 9. cap. 10.

Centur. 10. cap. 4.

Cæterùm

Nouatores contra Lutheri magiſtri ſui ſententiam docent de Mariæ cõceptione ac innocẽtia.

Cæterùm aduerſus hos omnes ſi nihil aliud proferre poſſemus, communem eorum patrem & præceptorem Lutherum magno iure obiiceremus, qui ſynceram Virginis Cõceptionem adſtruit, ac de illa præclarum teſtimonium mox addendum edidit. Sed & Luthero Eraſmus conſonat, ſi fortè hos doctores audiant, qui Concilij Tridentini Patres & alios rectius de Maria ſentientes non audiunt, pro ſua mirabili ſcilicet æquitate. Ac Lutherus quidem feſtum diem Cõceptionis Mariæ celebrauit, ac frequenter in illo ad populum verba fecit, hiſque verbis eſt publicè concionatus. *In virginis Mariæ Conceptione, cuius corpus progreſſu temporis iuxta aliorum infantulorum ritum factum eſt vſque ad animi infuſionem, non opus fuit tali conceptione, quemadmodum Chriſti videlicet, quem ſolum Deum & hominem citra viri operam omnibus membris abſolutum concipi oportebat. Potuit enim Maria ab omni Originali peccato præſeruari, donec anima infundenda eſſet.* Et ſtatim poſtea: *Mariæ Cõceptio piè creditur ſine Originali peccato facta eſſe, vt ſcilicet in ipſa animæ infuſione, vnà etiam ab Originali peccato purificata fuerit, diuinis dotibus redimita, ad accipiendam ſanctam animam à Deo ipſo infuſam. Atque ita in primo momento cùm viuere inciperet, omnis peccati expers erat.* Vbi præterea inter duplicem hominis Cõceptionem diſtinguit, alteram quæ ex naturali commixtione viri & mulieris prouenit, alterã quum iam corpoſculum in materna aluo præparatum eſt, & anima illi à Deo infunditur creatore, ac tandem ita cõcludit: *Sic virgo Maria quodammodò inter Chriſtum & alios homines medium tenet. Siquidem Chriſtus cùm conciperetur & viueret, eo ipſo articulo temporis plenus gratia fuit. Cæteri homines ſine gratia ſunt, tã in priori, quàm poſteriori Conceptione. Atqui virgo Maria quamuis iuxta priorem conceptionem nõ plena gratiæ erat, tamen iuxta alteram conceptionẽ plena gratiæ erat, atque hoc non immeritò. Nam medium fuit inter omnes natiuitates: ex patre enim & matre nata eſt, ipſa verò ſine patre peperit, & mater facta eſt partim carnalis, partim verò ſpiritualis filij. Equidem Chriſtus partim de ipſius carne, partim de Spiritu ſancto conceptus fuit. Porrò autem Chriſtus pater multorum filiorũ eſt ſine carnali patre, & ſine matre carnali. Iam verò ſicut virgo Maria ritè inter carnalem & ſpiritualem natiuitatem medium eſt, finis carnalis, initium autem ſpiritualis, ita etiam iuſtè medium tenet inter Conceptionem. Nam vt cæteri homines tam anima, quàm corpore in peccato concipiuntur, Chriſtus autem ſine peccato tam corpore quàm anima, ita Maria virgo iuxta corpus quidem ſine gratia, iuxta animam autem plena gratiæ concepta eſt. Hoc ſibi volunt verba illa, quæ Angelus Gabriel ad eam dicebat: Benedicta tu inter mulieres. Non enim ad eam dici poſſet: Benedicta tu, ſi aliquando maledictioni Obnoxia fuiſſet. Dignum etiam & iuſtum erat, perſonam hanc ab originali peccato præſeruari, de qua Chriſtus ſumpturus erat carnem, quæ omnia peccata ſuperaret. Illud enim propriè benedictum vocatur, quod diuina gratia donatum eſt, hoc eſt, quod peccato caret. De hoc alij longè plura ſcripſerunt, & pulchras rationes oſtenderunt, quas hîc percenſere nimis longum fuerit.*

Quomodo Lutherus ſanctam Mariæ cõceptionem eiuſque feſtum adſtruat ac defendat.

Quomodo decuerit matrem Domini benedictam à peccato etiam Originis præſeruari, omniq; donari gratia.

Summa doctrinæ Lutheri de Mariæ Conceptione.

Quæ Lutheri verba interpretem nõ requirunt, adeò luculenter oſtendunt, quid ipſe de Mariæ Conceptione ac eius feſto die ſenſerit, aliiſq; ſentiendum docuerit. Vult Deiparam ratione conceptionis reliquis mortalibus omnibus, vno Chriſto duntaxat excepto, anteponi. Mariæ animam corpori ſic dicit infuſam, vt ab Originali peccato fuerit præſeruata, omniq; peccato caruerit, quę inde ab initio plenitudinem habuerit gratię, maledictioni nunquam obnoxia, ac ipſo etiam Conceptionis tempore benedicta: ſic enim prorſus decuiſſe, vt Chriſtus Dominus carnem de carne illa ſumeret, quæ peccata omnia ſuperaret. An hæc non clarè, fortiter & generoſè tradit Lutherus, non per omnia quidẽ in hac tota oratione laudandus, ſed qui tamẽ ſuos diſcipulos alioſq; nouatores, immaculatam Marię Conceptionem oppugnantes, adeoq; ſubſannantes, multis modis redarguit & conuincit, vt longè magis nobiſcum quàm cum illis facere videatur. Pudeat ergo recẽtes Mariomaſtigas, qui cum Sarcerio, Caluino, Chemnitio, Brentio, Heshuſio, Centuriatoribus Mariæ Conceptioni ſanctæ, turpiter obganniunt, qui præterea feſtum Conceptionis huius diem, vbicunq; poſſunt, pro ſua libidine abrogant, alioſq; illum celebrantes irrident, ac breuiter de hoc toto Conceptionis argumento nihil præclari aut ſentiunt, aut ſcribunt, imò verò illud fœdiſsimè, ſicut oſtendimus, tractant, planeq; contemnunt. Sed & alibi perſpicuè docet Lutherus, quandoquidem Maria ab Angelo gratiæ plena ſalutatur, per hoc illam omnis peccati puram cognoſci, idque magnum quiddam & ſublime ducendum eſſe. *Siquidem gratia Dei*, inquit, *ipſam omnis boni abundantem facit, & ab omni malo liberat. Secundò Deus cum ea eſt, hoc eſt,*

In poſtilla circa Euan. de Annunc. Mariæ.

omne

Lutherus Mariã ſummopere laudat ex verbis angelicę ſalutationis.

omne quod facit aut omittit diuinum eſt, & in eo à Deo perficitur: adhæc tutatur eam & defendit ab omni, quod obnoxium & incommodum eſſe poteſt. Quid autem iſthnc eſt aliud quæſo, niſi Virginem ab omni peccato & peccati ſuſpicione immunem verbis dilucidis pronunciare?

Vt Eraſmus huic Cõceptioni faueat, ac patrocinetur.

In apolog. ad libros Alberti Pij.

Supereſt, vt Eraſmum quoque contra iſtos teſtem minime vulgarem, & à nouatoribus valde probatum inducamus, quantumuis Idem, Marię in multis, vt alibi diſſeremus, durum ſe & iniqunm præbere non vereatur. Eraſmi verba ſunt: *Quàm magnificè ſentiam de ſacratiſſima Virgine, declarat Pæan meus, & obſecratio iam toties excuſa, præterea Liturgia cum concione, quam edidi aduerſus obtrectatores Virginis, ſemperque ſaui ſententiæ, quæ liberat eam ab omni peccato etiam Originali.* Et poſtea: *Profiteor mihi magis probari ſententiam illorum, qui Mariam faciunt immunem ab omni peccato.* Ac rurſus: *Quod ad Originis peccatum attinet, omnes vetuſti ſolum Chriſtum eximunt ab omni peccato, nec hodie deſunt, qui in templis ſuis publicè doceant, illam non fuiſſe immunem à peccato Originis, cum ego contrarium ſentiam in libris meis.* Quare Maria non ſolùm ab omni labe vitiorum, ſed etiam ab Originis peccaro immnnis, & abſq; omni contagio concepta fuit, ſi Eraſmi iudicio ſtare velimus, quicquid idem alibi in contrarium adferre videatur. Tum Bedę reſpondens fatetur, etiamſi Chriſtus ſolus omnium nulla peccati labe contactus & inquinarus ſuſtulerit peccara mundi, ſe tamen non obſtare Virginis marris priuilegiis, nec illorum ſententiam à ſe reiici, qui puram eius Conceptionem propugnant. Demum Pæan Eraſmicus Mariam his verbis affatur: *Tu felix illa plantula de Ieſſea radice ſubnata, nihil tamen inde genitalium ſordium trahens. Tu ſacratiſſimum pacifici regis templum, tam magnificum, vt in eo Rex olympi præſideret: tam ſacrum, vt nulla vnquam peccati labe potuerit prophanari.* Verùm nec Lutheri, nec Eraſmi, nec Budęi oratio, qui certè Scholaſtici Theologi non fuerunt, vt nihil de aliis dicam, rantùm apud nouarores poreſt, vt illorum authoritate à ſua ſententia ſe dimoueri, atq; ad illibaram Mariæ Conceptionem probandã adduci patiantur. Budæus verò non modò Catholicns, ſed etiam æuo ſuo Galliæ lumen & decus exiſtimatus, hoc euidenter affirmat: Immunitas eſt hæc (à vitiis malisq; animi motibus) ſingularis omninò & eximia, rariſsimiq; exempli, quod olim prouidentia in Diua Chriſti parente Dei arque hominis, non modò à partu ſalutis inregra atque intacta, ſed etiam à næui natalitij conditione immuni, vt credimus, aliquando vſurpauit.

Budæi teſtimonium pro illibata Mariæ Conceptione.

Libro 3. de trãſitu Helleniſmi ad Chriſtianiſmum.

CAPVT NONVM.

Mariam ſanctificatam fuiſſe antequàm naſceretur, nec ſolum ipſi, ſed & Hieremiæ in matris vtro ſanctificationis donum eſſe conceſſum, multisq́; modis Mariam ſanctificatam cenſeri.

Sanctitatis vel ſanctificationis nomẽ aliter Mariæ, quàm Deo tribui.

Maria in matris vtero bifariam ſanctificata dici poteſt.

CONVÈNIT ſanè inter eruditos, Deum ſolum, qui ſanctus in ſcripturis roties prædicatur, natura ſiue eſſentialiter vti vocant, ſanctum & ſanctificantem: Mariam verò ex accepto diuinæ gratiæ dono ſanctam & ſanctificatam eſſe. Verùm quando illa ſanctificari cæperit, in conrrouerſia poſitum manet, ſicur hucuſq; multis commonſtratum eſt. Alij quippe ſanctificationem cum ipſa virginis Conceptione ita coniungunt, vt animam eius quũ corpori primùm infunderetur, omni peccati cõtagione liberent, ac idcircò Mariam ſanctificatam, hoc eſt, ab Originali vitio præſeruatã appellent. Alij rurſum ſanctificatã faciunt poſt Conceptionem, quando eius anima modico quidem rempore peccato pollnta, ac deinde pnrgata, vereq́; ſancta eſſe cæperit: & hi ſanctificatam, id eſt, ab Originis virio mundatã interpretantur. Vtraq; ſanctificatio aliquid haber eximij, ſed neceſſariò diſcernenda, vt variantes de Mariæ ſanctificatione atq; pnritate ſententiæ rectius diiudicentur. Etenim prior admiſſa & probata opinio, vt maiorem Virgini matri ſanctitarem adſtruit, ſic etiam illnſtriorem ſanctificantis Dei virtutem ac munificentiam arguit, qui templum hoc ſuum electum, ab omni macnla vt ſemper aliàs, ſic etiam conceptus tempore purum & ſanctum conſeruârit. Poſterior verò ſententia etſi longè minus Mariæ, velut in peccato conceptę, largiatur, tamen illam aliis, qui ſancti cum Baptiſta naſcũtur, Luc. 1.

Quò conferat noſſe diſcrimen huius duplicis ſignificationis.

& in

& in matris vtero ſanctificantur, citra controuerſiam anteponit, vtpote cui plenior & copioſior, qnàm cæteris, ſanctificationis gratia contigetit, quæque maturiùs ab originis labe fnerit expurgata.

Ex his conficitur, nó habere ſectarios, cur de Catholicis quibnſdam, velut ſecnm ſentientibus, admodum glorientur, qnum inter vtroſq; permultum interſit. Illi quippe licet in vtramquc partem liberè diſpntent, tamen alij alios damnare cauent, vtralibet demùm ſententia defendeuda ſuſcipiatur. Dcinde ambæ partes non ad ſolam ſcripturam pronocant, ſed ſuum iudicium Eccleſiæ ſcripturæ interpreti & veritatis magiſtræ liberum i utegrumque relinquunt, & huius definitioni ſe totos permittunt atque ſubiiciunt. Ruſus in eo conſentinnt, ſanctificationis gratiam quæ Mariæ contigit, ſi cum aliis iu vtero ſauctificatis conferatur, incomparabilem extitiſſe. Cuius quidem effectus proprius fuerit, Mariæ vitam ab omui etiam leuiſsimo peccato, & iuordinato ſenſualitatis, vt vocant, motu quolibet, immunem conſeruari, ac præterea Virginem ſapientiæ dono, & virtutum perfectione, omniſque gratiæ plenitudine, quantum perſonæ conditio patiebatur, ſupra ſanctos reliquos inſigniter cumulari. Hi verò (de ſectariis loquor) qui ſemper in præcipitia tendunt, omnemque modum prętergrediuntur, illam ſolùm vrgent, ac retineri ab omnibus volunt ſententiam, qua Virginis Conceptio in communi hominnm ſorte ac ſorde relinquitur, abiecta interim ac damnata prorſus altera opiniune quaſi ſcripturis diuinis aduerſa, & tantùm uon hæretica. Tum vt antiqnum obtineaut, in hac ipſa controuerſia, vt in aliis omnibus, non Eccleſiæ, ſed ſcripturæ authoritate conuiuci poſtulant, ue ſacræ quidem ſcripturæ fidem habitnri, niſi pro ſuo ipſorum arbitrio intellectæ. Præterea ſi maximè concedatur, Virginem in originis peccato fuiſſe conceptam, in eo iſti à Catholicis diſsident, quod audacter negant, illam in ſuæ matris vtero ab hoc vitio mundatam, gratiaque ſanctificationis donatam eſſe. Quare natalem Mariæ diem, de quo poſtea diſſeremus, cum Catholicis refugiunt honorare, & receptum ritum honorandi publicum è ſuis tollunt Eccleſiis. Poſtremò vt ſummam huius ſanctiſsimæ Virginis puritatem egregiè polluant, aduerſus Catholicos omnes matrem Domini uou ſulùm originali, ſed actuali etiam peccato ſubdunt & immergunt, multáque in eius vita & moribus vitia recenſent: quàm verè autem, ſuo loco conſiderauerimus. Operæprecium igitur facturi videmur, ſi ad hos varios coarguendos errores, Mariam priuſquam naſceretur, in materno vtero verè ſanctificatam, & in tota deinde vita ab actuali peccato puram & immaculatam extitiſſe monſtremus.

Aliter ſectarij quàm quidam Catholici aduerſus Marię cóceptionem puram diſputant.

In explicat. 1. cap. Hier.

Ioannes Pomeranus, qui ſectariis aliis mordacitate & petulantia non facilè cedit, ridet Catholicos Mariæ ſanctificationem in vtero matris Annæ factam aſſeuerantes, atq; hoc modo ratiocinantes: Si [a] Hieremias & [b] Ioanues Baptiſta iu vtero materno ſunt ſanctificati, probabile eſt admodum, haud inferiorem ſanctificationis gratiam Deiparæ coutigiſſe. Vbi præterea negat, vt hoc obiter addam, quod hactenus docti omnes affirmant, de Hieremia Propheta in vtero matris ſanctificato. Nihil enim aliud illi tribuit, quàm quòd ad ſacrum verbi miniſterium electus fuerit atque ſegregatus, quemadmodum Apoſtolus Paulus de ſeipſo teſtatur, Deus me ſegregauit ab vtero matris meæ, ad Euangelium videlicet annunciandum. Atque hoc eſt Hieremiam ſanctificari, ſi non ſolùm Pomerano, ſed etiam Caluino fidem habemus, perinde ac ſi dicat Deus. Ego te formaui Prophetam, & non hominem duntaxat. *Hæc eſt ſanctificatio non realis*, inquit Caluinus, *ſed tantùm quia ordinatus fnit Hieremias antequàm natus eſſet, qui ſuo tempore manifeſtaretur.* Negat interim eundem, quemadmodum de Ioanne Baptiſta ſcribitur, ex vtero ſauctificatum fuiſſe: quod & Bullingerus confirmare videtur. Verùm luculentior eſt Prophetæ, imò Dei ſermo, quàm vt hoc modo eludi, & à ſectariis corrumpi poſsit ac debeat. Priuſquam te formarem iu vtero, dicit Dominus ad Hieremiam, noui te, & antequam exires de vulua ſanctificaui te, & Prophetam in Gentibus dedi te. Hîc diſertè diſtinguit illa Deus, quæ iſti fœdè commiſcent, quod Hieremias nondum natus in matris vtero à Deo notus & ſanctificatus dicitur, quodque natus licet puer adhuc, in Prophetam deligitur, qui non ſolùm Iudæis, ſed & multis in circuitu Gentibus propheticum miniſterium eſſet ſuo tempore præſtiturus. Quibus in rebus typnm ille geſsit Chriſti ſaluatoris, qui in vtero virginali notus Patri & ſancti-

a Hier. 1.
b Luc. 1.

Galat. 1.

Ex prælectionibus Caluini in 1. cap. Hier.

In c. 1. Hier.

Hierem. 1.

Quomodo Hieremias in matris vtero ſanctificatus iuxta nouatores.

Ex cócionibus eiuſdem in 1. c. Hieremiæ.

Confutatio eorum qui negant Hieremiam in matris vtero verè ſanctificatú eſſe.

& ſanctificatus fuit, ac pręterea Prophetam ſe quaſi Gentium fecit, dum per ſuos Apoſtolos Gentium nationes omnes è teuebris ad Euangelij ſui lucem adſciuit. Vnde ab Hieronymo dictum legimus, Hieremias in vulua ſanctificatur, eligitur, roboratur, & in typo Chriſti Propheta Gentibus mittitur. Ac rurſus idem quum in Hieremiam præfatur, Sacerdotem illum ex ſacerdotibus, & in matris vtero ſanctificatum, ſed & virginem, qui puer exorſus ſit vaticinari, nuncupat. Tum alibi hoc de illo prædicat: Hieremias antequam formaretur iu vtero, & conciperetur, in vulua matris ſuæ uotus Deo ſanctificatusq́; perhibetur. Er clarius adhuc Athanaſius: Permulti fuère viri ſancti inquit, puri omnis criminis. Siquidem Hieremias ex vtero ſanctificatus fuit & Ioannes dum adhuc à grauida matre geſtaretur, exultauit in gaudio ad vocem Deiparæ virginis. Tũ Ambroſij vox eſt: Hieremias in vulua matris ſanctificatus eſt & probatus. Quo loco ſtatim illi Ioannem Bapriſtam adiungit, ſicut & priores fecère Patres, vt nimirum vtriq; prophetæ uon diſsimilem ſanctificationem in vtero datam fuiſſe ſciamus, hocq́ue diuinum opus in vtróque celebremus. Ac Origenes quidem Hieremiam reliquis prophetis in marerno vtero non ſanctificatis anteponit, ac de Abraham quoque fatetur, prophetam illum quidem à Deo dici, ſed ad hunc ſanctificationis gradum tam maturè, vt Hieremiam, minimè perueniſſe. Cæterùm quòd ad Paulum Apoſtolum attiner, nullus dubitat prorſus, illum ab vtero ſuę matris, vel antequam uaſceretur, ad prędicationem Euangelij diuina fuiſſe prouidentia ſegregatum: ſed procul abeſt, vt idcirco Hieremiæ recte conferatur, quum in peccaro natus diuq́ne verſatus, in ſancti Stephani necem impiè conſenſerit, adeóque crudelis Eccleſiæ perſecutor, & in Chriſtum ipſum blaſphemus extiterit, ſicut de ſe ipſe teſtatur. Hieremias verò pręterquàm quòd ad munus prophericum diuinitus prædeſtinatus & adſcitus eſſer, etiam iu ipſo matris vtero tale ac tantum ſanctificarionis donum accepit, vt ab Originis peccato purgatus, & innocenter natus, per omnem quoq; vitam potuerit in Dei gtatia perſeuerare, nullo grauiore crimine menté polluens, vt eo rectius officio ſuo grauiſsimo, quod aſperrimo tempore, & in ſumma Reipub. perturbatione ſuſtinuit, apud Iudæos & Gentes ſatisfaceret. Nec interim ignoramus, ſed vltrò fatemur, in ſcripturis etiam ſanctum & ſanctificatum appellari, quod templi vſui deſignatum, Deo ab hominibus offertur atque conſecratur, quemadmodum illud dictum oſtendit, ſanctifica mihi omne primogenitum. Igitur & mutæ pecudes, quæ Deo mactantur in templo, & vaſa, quibus ad altare miniſtrantes vtuntur, ſancta vocantur, ſicut & Hieronymus annotauit. Er Paulus vtiq; Chriſtianos baptiſmo initiatos & ſemel iuſtificatos omnes indiſcriminatim ſanctos facit, vtpore qui Chriſto omnium ſanctiſsimo Regi & Sacerdoti, cui ſanctè per omnem vitam ſeruiant, addicuntur atque conſecrantur.

Quomodo Patres de Hieremiæ ſanctificatione loquãtur.

In apologia aduerſ. Ruffinum.

In c. 1. epiſt. ad Galat.

Ser 4. cõtra Arrianos.

In Euang. Luc.

Homil. 1. in Hierem.

Aliter Paulus quà Hieremias ad munus docẽdi ſegregatus atque ſanctificatus.

1. Cor. 15. Actor. 9.

Sanctum & ſanctificatum quid in ſcriptura dicatur.

Exodi 13.

Sancti, Paulo, fideles & baptizati vocantur.

In 1. c. ep. ad Ephesios. Rom. 1. Epheſ. 1. Philip. 1. Coloſſ. 1. 1. Theſſ. 5.

Cæterùm quod ad præſentem locum artinet, Luthero haud licuit, Dei verbum adulterare, quandoquidem licenter pro ſanctificaui transfert præparaui & ſegregaui te, quantumuis Hebræi & Gręci codices vnà cum Latinis refragentur. Vnde Caſtalion quoque vertit: Priuſquàm ex vtero exiiſſes, conſecraueram. Pagninus verò transfert. Antequàm prodires de vtero, ſanctificaui te. Nec aliter habet Latina verſio, quæ iuxta fidem Septuaginta interpretum eſt reddita. Erneq; Pomeranum decuit, veterum ſenſu repudiato, nouam hanc cum ipſius Prophetæ iniuria inrerpretationem inuehere, alioſq́ue rectius ſentientes tam temerè ac procaciter inſectari. Scholaſtici doctores meritò retinent, quòd cùm ab aliis Patribus, tum à Bernardo didicerunt ita pronunciante: Cùm omnes in iniquiratibus concepti ſint, neminem vnquam mortaliũ intrà materna viſcera ſanctificatum legimus præter Hieremiam & Ioannem Baptiſtam. Ac iterum: Hieremię quidem admiranda ſanctificatio, quia etſi in peccato conceptus eſt, naſcitur tamẽ ſine peccato. Antè enim quàm exirer de ventre, ſanctificatus eſt, nec poterat naſci non ſanctus, qui in vtero matris erat ſanctificatus. Mira res, & à tranſactis ſeculis non audita, hominem conceptum in peccatis, naſci ſiue peccato. Nec pudet tamen nouatores, tam abiectè & indiguè de Hieremia ſentire, illumq́; hac tauta ſpoliare gloria, quam illi ſummus Deus cum paucisſimis mortalibus voluit eſſe communem, vt ſanctus antequàm natus eſſet, tantaque ſanctitatis polleret gratia, quæ vitam illius ab omni crimine ſeruaret immunem, veréque beatum redderet, hoc eſt, qui in via Domini ambularet, ſemperq́; perſiſteret immaculat⁹. Prætereo ingentia miracula, quæ ad

Lutherum & Pomeranũ verborum Hieremiæ corruptores eſſe.

Sententia Scholaſticorũ de Hieremiæ ſanctificatione.

Sermon. de excellent. & ſanct. Ioan. Baptiſtæ. Ibidem.

Hieremiæ ſanctitas illuſtris, & comprobata.

Pſal. 118.

quæ ad eximiam eius integritatem ſanctitatemque commendandam Deus per illum non modò viuum, ſed defunctum etiam eſt operatus, ſicut Epiphanius & Dorotheus memorârunt. An nō rarum & præclarum eſt eulogium, quod illi defert Hieronymus? Certè nullum, inquit, puto eſſe ſanctiorem Hieremia, qui virgo, propheta, ſanctificatusque in vtero, ipſo nomine præfigurat Dominum Saluatorem. Hieremias enim interpretatur Domini excelſus. Nec vanum illorum eſt iudicium, qui putant, excellens hoc ſanctificationis donum, paucisſimisque delatum priuilegium, Hieremiæ idcirco conferri, quoniam præ cæteris diuinitus fuit electus, qui verbis, factis, vita & morte Meſsiam expreſsius adumbraret. At prudenter interim cauſæ ſuæ conſulit Pomeranus, vt cæteros omittam, qui fortaſsis Hieremiæ, quia cœlibi ſacerdoti minus fauet, eique ſingularem perpetuæ ſanctimoniæ laudem inuidet, ægrè ferens (vt arbitror) inhærentem quandam iuſtitiam & excellentem puri animi ſanctitatem in illo lucere, quum ipſe ſolùm externam & imputatiuam iuſtitiam doceat, ac in Sanctis omnibus velit agnoſci, nullumque locum tribuat characteri, vt vocant, ſacramentali.

In cap. 23. Hierem.

In hiſtoria prophetarum.

Cur Pomeranꝰ obtrectet Hieremiæ.

Hæc ego pluribus explicanda duxi, non ſolùm ad ſectariorum ſententiam refutandam, qui vt Hieremię ſanctitatem obſcurant, ſic Dei verbum quoque corrumpunt, verùm etiam ad retundendum ſimul illorum errorem, qui palàm affirmant, Hieremiam & Ioannem Baptiſtam non aliter in vtero ſanctificatos fuiſſe, quàm alios Chriſtianorum parentum filios, qui ſancti, id eſt, Chriſti & Eccleſiæ membra cenſentur, veræque iuſtitiæ & ſalutis participes fiunt, etiamſi vel in aluo materna pereant, vel in lucem editi, ſine baptiſmo è vita decedant. Craſſum hoc dogma eſt ſectariorum, neque noſtro primùm ſeculo natum, ſed etiam iam olim in Pelagianis damnatum, & frequenter ab Auguſtino diſsipatum, qui de illis clariſsimè docet: In paruulis nolunt credere per Baptiſmum ſolui Originale peccatum, quod in naſcentibus nullum omninò eſſe contendunt. Quid autem ille viciſsim? Quiſquis dixerit, quòd in Chriſto viuificabuntur etiam paruuli, qui ſine Sacramēti perceptione de vita exeunt: Hic profectò & contra Apoſtoli prędicationem venit, & totam condemnat Eccleſiam. Ac rurſus: Nulla ex noſtro arbitrio præter Baptiſmum Chriſti ſalus æterna promittatur infantibus, quam non promittit ſcriptura diuina. Prętermitto cætera, quę ad hunc coarguendum errorem priore libro, quum de Ioanne Baptiſta paruulo diſputaremus, in medium allata fuerunt, nullus vt dubitare debeat, hominem ſiue paruulum, ſiue adultum, niſi ſecundùm carnem in mundum prius naſcatur, ſecundùm ſpiritum renaſci, & in Chriſti regnum adſciſci non poſſe. Nunc ad Mariam redeat oratio.

Infantes, Hieremiæ & Baptiſtę in dono ſanctificationis à nouatoribus exæquantur.

Infantes in matris vtero nequeunt ſanctificari, ſed nati egent Sacramento.

Libro 1. de peccat. merit. & remiſ. cap. 23.

Epiſtol. 28. ad Hieronymum.

Libro 1. de peccat. meritis & remiſ. ca. 23.

Non eſt ſanè, cur nouatores tam petulanter inſurgant, ac faſtidioſè reſpuant hoc argumentandi genus, quod ex Ioannis & Hieremiæ ſanctificatione petitum, ad adſtruendam Mariæ ſanctificationem quæ in vtero materno facta ſit, accommodatur. Etenim niſi cum rationis ac ſimul fidei clara luce pugnemus, ſic nos docet, ſic ſentire docet pietas Chriſtiana, æternam illam Dei bonitatem erga dilectiſsimam lectiſsimamq; parentem, non minus quàm erga ſeruos & amicos reliquos quamlibet iuſtos fauentem, effuſam ac liberalem ſemper extitiſſe. Præterea ſummoperè congruiſſe dubium non eſt, vt quæ ſola totius gratiæ fontem & authorem orbi erat exhibitura, præſtantioris gratiæ donis ac prærogatiuis, ſi vllus in terris alius, diuinitus illuſtraretur. Tantùm abeſt, vt mater Maria præ Ioanne Domini Præcurſore laboraret, atq; in peccati fęcibus iaceret tempore, quo maternis viſceribus clauſa tenebatur. Quid ſi angelici quoque ſpiritus hanc fœlicitatem, aut ſingularem certè gratiam Virginis admirentur, & ob rei nouitatem exclament: Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calciamentis Filia principis? Ac velut inter ſe cum ſtupore quodam colloquantur. Quæ eſt iſta, inquiunt, quæ aſcendit per deſertum quaſi virgula fumi ex aromatibus myrrhę & thuris, ac vniuerſi pulueris pigmentarij? Neque primi Scholaſtici hoc argumentandi genus inuexerunt, quo Mariæ ſanctificatio à ſanctorum licet paucorum exemplo confirmatur, ſed eadem ratione haud ſemel vtitur quoque Bernardus: Quod, inquit, vel paucis mortalium conſtat fuiſſe collatum, fas certè non eſt ſuſpicari, tantæ Virgini fuiſſe negatum, per quam omnis mortalitas emerſit ad vitam. Fuit procul dubio & mater Domini antè ſancta quàm nata. Et alibi, quum de Hieremia & Ioanne in vtero ſanctificatis poſuiſſet exempla, hoc ſtatim adiecit: Quanquam & de ſingulari Virgine nulla ſit ambiguitas,

Ab Ioannis & Hieremiæ ſanctificatione recte argumētum deduci ad Mariæ ſanctificationē adſtruendam.

Cantic. 7.

Cantic. 3.

Teſtimonia veterum ſanctificationem Marię confirmātium, exemplo aliorū in matris vtero ſanctificatorū.

Epiſt. 174.

Ser. de excellentia. & ſanctitate Ioan.

ambiguitas, quæ in ipſa maternis circumſepta viſceribus, ſublimiori ſanctificationis genere mundata ſit, vtpote ſanctuarium illud, in quo Deus & Dei filius carnem fuerat ſuſcepturus. Quantum verò inter Mariam & alios in vtero ſanctificatos interſit, ex doctiſsimo Cardiuale Cuſano intelligi poteſt, cuius verba repetere non grauabimur, vt maiorem lucem adferant ſtudioſo Lectori: Originale peccatum diuidit hominem ex Adam, à Deo, qui eſt ſpiritus: & non reparamur, niſi per ſpiritum Chriſti via regenerationis. Sed conſuſa fuit in glorioſa virgine, quando anima infuſa fuit & ſupperaddita gratia, quaſi ignis illuminans & ornans, & penitus non admittens fontē concupiſcentiæ. In aliis verò in vtero ſanctificatis poſt animæ infuſionem ſuperaddita eſt gratia, quaſi ignis conſumens & exiccans fomitem concupiſcentiæ, & purificans atque expellens contagioſam fœditatem, ſicut ſi vino in vas fœtidum infuſo ſtatim pòſt ſuperueniret flagrans odor, omnem vaſis odorem excellens. Nec multò pòſt: Omnia in Virgine glorioſa ab initio ſic ſe habuerunt, quòd ipſa fuit capax gratiæ, non vt cæteri diminutè, ſed planè, ità quod non habuit opus in vita ſua purgatione, ſed conſeruauit animam ſuam ſanam, quia actualiter ita nunquam peccauit, quòd aliquid plenæ gratiæ perdiderit. Fuit enim confirmata in gratia: quia lex membrorum, ſtimulus ſcilicet peccati & fomes non regnauerunt in ipſa: Singulari enim priuilegio fuit exempta de principatu & legibus principis huius mundi. Atq; idem alibi docet, ſolam inter mortales Mariam (Chriſtum ſemper excipimus) reperiri, quæ non ſolùm Originali peccato vacârit, ſed etiam Originalem iuſtitiam obtinuerit, vt eò dignior eſſet, ex qua æternus Dei filius natura humana indueretur. Id verò de nullo alio vel Angelo vel homine quamlibet ſanctificatò, rectè quiſquam affirmârit.

Longè magis & ſublimius Maria ſanctificatur quàm reliqui.

Lib. 5. excita. in dict. cœlū & terra tráſibūt.

Omnia in Virgine glorioſa.

Ibidem.

Mariæ priuilegii eſt, nihil debere huius mūdi principi & Domino.

Maria ſola poſt Chriſtum iuſtitiā obtinet Originalem.

Li. 8. excita. in dictum, Sicut lilrū.

Atque huc ſpectat firmiſsimum argumentum, quicquid aduerſarij calumnientur, quod nobis Eccleſiæ ſanctæ ſuppeditat authoritas, inſtitutio & praxis tot confirmata ſeculis in Mariæ natiuitate ſolenniter celebranda. Vnde Bernardus ſi non peruetuſtus, at certè præſtantibus Theologis annumerandus, vt probet matrem Domini prius ſanctam quàm natam eſſe, hanc adhibet ratiocinationem: Non fallitur omninò ſancta Eccleſia ſanctum reputans ipſum Natiuitatis eius diem, & omni anno cum exultatione vniuerſæ terræ votiua celebritate ſuſpiciens. Et adhuc manifeſtius: Ortum Virginis didici in Eccleſia, & ab Eccleſia indubitanter habere feſtiuum atq; ſanctum, firmiſsimè cum Eccleſia ſentiens, in vtero eam accepiſſe, vt ſancta prodiret. Tum Illefonſus qui Bernardo eſt antiquior, non diſpari modo ad ſanctificationem Mariæ probandam argumentatur: Sancta Virgo, inquit, niſi in vtero matris ſanctificata fuiſſet, minimè eius Natiuitas colenda eſſet. Nūc autem quia authoritate totius Eccleſiæ celebratur, conſtat illam ab omni Originali peccato immunem eſſe. Nullis ergò poſtquàm nata eſt beata virgò, delictis ſubiacuit, nec Originale peccatum iam in vtero ſanctificata naſcendo contraxit. Apta igitur & concinna eſt profeſsio, quam in commentariis Cyrillo Alexandrino ad Euangeliſtæ Ioannis explicationem adiectis, hoc modo expreſſam legimus: Omnes homines excepto illo, qui de Virgine natus eſt, & ſacratiſſima eius virgine, ex qua Deus homo prodiit in mundum, exempta, cum peccato Originali naſcimur, & grauiſsima cæcitate depreſsi, in mundum venimus, quam quidem cæcitatem de radice primi parentis contraximus.

Feſtum de Mariæ natiuit. ſanctificationem eius comprobat.

Epiſt. 174.

Ibidem.

Lib. de virginit. beatæ Mariæ.

In Euang. Ioan. cap. 6. cap. 15.

Et ne fallat aliquem nominis ambiguitas, variis quidem modis loquuntur veteres de Mariæ ſanctificatione, quam nonnunquam in matris vtero eidem contigiſſe ſtatuunt, aliâs verò cum ipſa filij conceptione coniungunt. Scribit igitur Arnobius, Mariam Ingrediente Chriſto in eius vterum ſanctificatam fuiſſe, vt eiuſdem verbis poſtea confirmabimus. Teſtatur & Cyrillus Hieroſolymitanus: Spiritus ſanctus in Mariam veniens, ſanctificauit eam, quò poſſet eum per quem omnia ſunt, ſuſcipere, ſicut Angelus prædicabat. Quibus loquendi formulis haudquaquam negant Patres, Virginem prius, adeoque in vtero ſanctam & ſine peccato natam fuiſſe, ſed indicant, tunc maiorem gratiæ & ſanctitatis cumulum acceſsiſſe, quum ipſa Virgo Altiſsimi virtute obumbrata, & carne & Spiritu concepit filium, viuumque viui Dei templum effecta eſt. Etenim ſcripturæ phraſis eſt propria, vt quod antea non fuit immundum, nec aliquo vitio inquinatum, id etiam ſanctificari aliquando dicatur, quia munditiam ac ſanctitatem prius acceptam retinet vel auget, aliiſue notiorem efficit ac illuſtriorem.

Maria ſæpius fuit ſanctificata.

In Pſal. 14.

Catech. 12.

Cur Maria Chriſtum concipiēs dicatur ſanctificata.

Iuxta ſcripturæ Phraſim ſanctificatur etiam quod ante nō fuit immundum.

Joan. 10. 17

Chriſtus ſancti ficatus à Patre cur dicatur.

Proinde Chriſtus licet ſit maneatque ſemper æquè ſanctus, innocens & impollutus Pontifex, tamen à patre dicitur ſanctificari, ac ſeipſum etiam ſanctificat, vt Euangeliſta teſtatur. Primùm enim ſi naturam Chriſti diuinam ſpectemus, à Patre dicitur ſanctificatus, qui ſanctum illum genuit, atque vt ſanctus eſſet gignendo, ei dedit. Deinde pater eſt, qui Chriſtum ſecundùm humanam naturam ſine vllo peccato, & cum eximia ſanctitate & puritate conſtituit incarnari: qui præterea eundem ſanctificauit, hoc eſt, pro peccatis & mundi ſalute offerendum deſignauit, prout Cyrillus interpretatur. Hinc de illo etiam Hieronymus: Iſte verè, inquit, priuſquam in vtero virginali formaretur, & antequàm exiret de vulua matris, ſanctificatus in vtero eſt, & notus Patri. Quo minus admirari, aut veterum dictis aliquem offendi par eſt, quum ſcribitur, Mariam, licet in vtero matris munda & ſancta eſſet, poſtea etiam mundari, purgari, vel ſanctificari. Etenim hæc purgatio, ſiue ſanctificatio, quæ in ipſa Chriſti conceptione matri contigit, non fuit culpæ cuiuſquam, vel fomitis emundatio, ſicut fatetur & Thomas, ſed ad ſacroſanctum & incomparabile illud opus, quo Verbum caro factum eſt, præparatio quædam, & maioris gratiæ collatio, quam Chriſtus verus Eliſæus per ſuum ingreſſum non potuit tam adamatæ hoſpitæ non affatim elargiri. Atque hoc eſt quod Cyrillus Hieroſolymitanus dixit: Spiritus ſanctus in Mariam veniens ſanctificauit eam, quo poſſet eam, per quem ſunt omnia ſuſcipere, ſicut prædicebat Angelus. Et apud Gregorium Theologum hoc ſcriptum extat: Chriſtus ſecundùm omnia, præter peccatum fit homo è virgine prognatus, carne ſimul & anima prius per ſpiritum prępurgata. Nec diſſimilis eſt apud Damaſcenum locus, qui Mariam purgatam aſſerit, quũ Spiritus ſanctus in eam ſuperueniret. Affirmat & Sophronius, quòd licet Maria reliquas omnes, quæ ſub cœlo ſunt virgines, excelleret ſanctitate, per Chriſti tamen conceptionem ampliora virtutum priuilegia promeruerit, vt fieret meritis pretioſior, & glorioſior ſanctitate.

In Euang. Ioannis.

In 3. c. Hier.

In 3. part. q. 27.

4. Reg. 4.

Catech. 17.

In hom. Paſchali.

Li. 4. orthodox. fidei c. 15.

De Aſſumpt. beatæ virginis.

In explicat. Pſalmi 14.

Quomodo Chriſtus conceptus, matrem à maculis liberauit ſecundũ Arnobium.

Quare non eſt cur quenquam moueat & offendat Arnobius, valdè vetuſtus author, quum in hunc modum ſcribit: Ieſus autem immaculatus ſolus, virgineam aulam ingreſſus, ipſum tabernaculum à maculis carnalibus liberauit, & dedit ſanctificationem potiùs quàm accepit. Non enim hoc vult Arnobius, Mariam ingrediente Chriſto, in eius vterum, fuiſſe mundatam à maculis, quibus ante Chriſti Conceptionem eſſet infecta, ſed ſicut è ſequentibus verbis probare licet, ac etiam fatetur Eraſmus, de his maculis loquitur, non quæ ante Chriſti ingreſſum fuiſſent in Maria, ſed de his, quæ in aliis fœminis eſſe conſueuerunt, à quibus Chriſtus ſuam matrem ſeruauit immunem. Quid verò mirum, ſic de Maria loqui Patres, vt quamuis munda & ſancta prius eſſet, tamen ſanctificata & purgata dicatur poſtea, quando etiam Angeli, quantumuis puri & immaculati, ſanctificari ac purgari [a] Dionyſio teſte dicuntur? De Maria igitur, ſicut à [b] Richardo Victorino dictum eſt, ſentire debemus: Niſi ab omni vitiorum contagio penitus purgata fuiſſet, Deum & Dei filium generare non poſſet. Vt enim Virgo conciperet, virgo pareret, ſumma ſanctitate, ſumma puritate opus habebat. Id quod Anſelmus etiam comprobat, & ſublimem Mariæ ſanctificationem ſiue puritatem his verbis adſtruit: Nempe decens erat, vt ea puritate, qua maior ſub Deo nequit intelligi, virgo illa niteret, cui Deus pater vnicum filium ſuum, quem de corde ſuo æqualem ſibi genitum, tanquam ſeipſum diligebat, ita dare diſponebat, vt naturaliter eſſet vnus idemque communis Dei patris & Virginis filius. Eandem ob cauſam Bernardus Mariam, vt ſanctis aliis, ſic etiam in materno vtero ſanctificatis anteponit, & in hunc modum diſſerit: Attende diligenter, quàm ordinata diſpoſitione ſpiritus ille multiplex Hieremiam ſanctificat, Ioannem replet, & ſuperuenit in Maria. In effabiliore enim modo ſuperuenit in Virginem, quam tota diuinitatis plenitudo ſine menſuræ diſcretione perfudit, vt totum caperet qui fecit totum. Igitur iſthæc quæ in conceptione filij Dei contigit Mariæ ſanctificatio, longè ſublimior fuit quàm quæ aliis competat, etſi acceptæ à Deo ſanctitatis titulo inſigniantur. Vna hæc præ omnibus plena dicitur gratia, ſiue mentem, ſiue corpus inſpicias, quatenus ſcilicet plenitudo diuinitatis (Bernardi verbis vtar) quæ antè in illa, ſicut & in multis ſanctorum, ſpiritualiter habitabat, etiam ſicut in nullo ſanctorum, corporaliter in ipſa habitaret.

In præfat. Arnobij ſcribētis in Pſalterium.

Etiam Angeli ſanctificari dicuntur.

a Lib. de Eccleſiaſt. hierarch. ca. 6.

b Lib. 2. de Emanuele cap. 31.

De concept. virginali & peccato Origin. c. 18.

Mariam inprimis decebat prę aliis ſanctificari.

Summa puritas matrem Dei cõmendare debebat.

Ser. de excellent. & ſanctitate B. Ioannis.

Hom. 4. de beata virgine.

Quòd autem ſola per ſe Trinitas in ſola & cum ſola virgine voluit operari, cùm hæc virtute altiſsimi obumbraretur, ſoli datum eſt nôſſe, cui ſoli datum eſt experiri. Meminerit interim Lector, propoſitas Patrum ſententias noſtris nouatoribus aduerſari, qui de ſingulari Mariæ ſanctitate nugari non deſinunt, omnia ferè inficiantes, quæ de illa præclarè ſcribuntur. At verò iam antè communiuimus, quo pacto iidem Patres accipiendi ſint, quoties primam illam ſanctificationem cum pura Mariæ Conceptione coniunctam (quæ verum ætate non ſatis diſcuſſa, nunc verò plurimis comprobata eſt) minus recipere & confirmare videntur.

Varij gradus & modi Mariam ſanctificandi.

Vbi ſanè profuerit obſeruare, quod multi ſæpè parum animaduertunt, diuerſos ſanctitatis eſſe gradus, qui Mariæ competunt, & ad prærogatiuas eius meritò referuntur. Sanctificata eſt primùm in æterna illa Dei Prædeſtinatione, deinde vt ſine fidei periculo poſſe ſtatui diximus, in ſacra Conceptione, poſtea in admiranda illa Verbi Incarnatione, quando filium mente prius quàm carne concepit, & poſtremò in illa ſublimi Aſſumptione, quum è terris in cœlum ſublata, redundantem ſanctitatis & glorificationis ſuæ cumulum, imò & præmium immenſum adepta eſt. Nos verò quicunque ſacro baptiſmo initiamur, in Chriſti quidem nomine abluimur, iuſtificamur atque ſanctificamur: ſed vt maneamus ab illa ſanctificatione remoti, quæ per aduentum Spiritus ſancti Apoſtolis in Dei gratia confirmatis contigit, eoſque porrò ab omni peccato lethali defendit. Plenior adhuc & noſtræ Virgini congruens eſt ſanctificatio, quæ cor illius purum ſemper atque ſyncerum adeò conſolidauit, vt ab omni etiam leuioris peccati labe integra conſeruaretur. Sed eximia prorſus & incomparabilis eſt illa Chriſti ſiue ſanctitas, ſiue ſanctificatio naturalis, reliquos omnes, qui gratiæ munere ſanctificantur, excellens, quum is maneat ſanctus ſanctorum, vniceque purificet & ſanctificet omnes, qui inde ab orbe condito peccati macula expurgantur, & coràm Deo ſanctificantur.

Nos minimè, vt Maria, ſanctificamur.

Chriſtus in ſanctitate Mariam excellit.

1. Cor. 6.

Actor. 2.

Ioan. 10.

De Mariæ baptiſmo.

Etſi vero de Mariæ baptiſmo non ſatis conſtat, an & quando Sacramenti huius vnda perfuſa ſit, tamen probabilis illorum videtur ſententia, qui arbitrantur, eam cum aliis primùm credentibus ſiue à Chriſto Domino, qui Petrum etiam, ſi Euodio credimus, ſuis manibus baptizauit, ſiue ab eius Apoſtolis ſacro lauacro perfuſam eſſe. Quum enim veteris legis & cæremoniarum eius eſſet obſeruantiſsima, vnde aliis puerperis Iudaicis in ritu purificationis, & vulgari hominum turbæ templum Hieroſolymitanum ſtato tempore adeunti, certaſque ferias celebranti ſeſe impigrè conformauit, quis omninò dubitet, quin illa maiorem etiam animi promptitudinẽ & obedientiam exactiorem præſtiterit, vt nouæ legis obſeruaret ac perciperet Sacramenta? Niſi fortè aut tam indocilis ea fuit, vt ex filij & diſcipulorum concionibus non aſſequeretur, quanta vis & dignitas Euangelicis Sacramentis ineſſet: aut rerum ſacrarum tam negligens & improuida manſit, vt neq; Chriſti præcepto de baptiſmo ſuſcipiendo, nec eiuſdem exemplo, quem in Iordane à Ioanne tinctũ omnes nouerant, vllo pacto commoueretur. Iam verò ſi baptiſmum accepit, vt credere ſanè par eſt, virtutem eius Sacramenti profectò non minimã ſenſit, ac licet à peccato non mundaretur, pura vtiq; iam pridem & immaculata, tamen auctior illi gratia contigit, creuitq; maiorem in modum ſanctimonia, quod ſacro baptiſmi charactere, quem vocãt, mens eius pulcherrimè inſigniretur. Nec dubium, quin ſancta Virgo inter viros & mulieres vixerit, quibus in die Pentecoſtes donorum maximam copiam & incredibilem gratiam impertiuit Spiritus ſanctus. Quis verò vel neget, vel ambigat, eo tempore ac ſæpe quidem aliás, noua merita, noua chariſmata, nouam ſanctitatem ſubinde illi acceſſiſſe, ac tum quidem maximè quum ſacroſanctam peteret & acciperet Euchariſtiam, quæ in naſcente illa primùm Eccleſia ſummo cum fructu & gaudio Spiritus à cunctis quotidie ſumebatur. Haudquaquam vulgaris author eſt Albertus, qui cognomen Magni promeruit, ac diſertè ſcripſit, omnia Eccleſiæ Sacramenta, ſi Ordinis tantùm excipiamus, à ſacroſancta virgine fuiſſe ſuſcepta, eiuſque rei confirmandæ multas & & graues rationes adducit. Nihil verò mirum videri debet, Ordinis Sacramentum ſiue ſacerdotalem poteſtatem, quæ ſemper primas in Eccleſia tulit, ne Mariæ quidem matri

Nicephorus lib. 2. Eccle. hiſt. cap. 3.

Luc. 2.

Matth. 3.

Mariæ baptiſmus efficax fuit, nec ſuo effectu caruit.

Auctior facta eſt Mariæ ſanctitas, in die Pẽtecoſtes, & quũ ſumeret Euchariſtiã, vel quẽlibet religionis actum aut opus bonum exerceret.

Mariam à ſolo Sacramẽto Ordinis abſtinuiſſe, & qua cauſa.

Actor. 2.

De laudib. virginis ca. 81.

matri Domini contigiſſe, quam neque ſacrificaſſe, neque ſacerdotio functam eſſe palàm Epiphanius docet. Siquidem fœmineus ille ſexus, qui ſtatum ſubiectionis obtinet, vt idcirco ne profanis quidem Reipub. curandis negotiis adhibeatur, tum in veteri, tum in nouo Teſtamento à ſacris arcetur muneribus, quæ viris duntaxat publicè obeunda demandantur. Enimuerò ſi mulieribus eſſet præceptum Deo ſacrificare, aut regulare quicquam in Eccleſia, operari (Epiphanij verbis vtor) oportebat magis ipſam Mariam, ſacrificium perficere in nouo Teſtamento, quæ digna facta eſt ſuſcipere in propriis ſinubus vniuerſorum Regem Deum cœleſtem filium Dei. Rectè autem Eccleſiaſtica lege cauetur, ne vlla omninò fœmina ſacrorum ordinum exerceat munus, néue ſacta etiam contingat, quantumuis illa ſit Deo ſacrata. Delirant ergo prorſus Pepuziani & Collyridiani, qui tantùm mulierculis tribuunt, vt ſacerdotio illas honorent, quos idcirco [a] Auguſtinus & [b] Epiphanius hæreſeos meritò damnant. Sed ad Mariam reuertamur.

Hæreſ. 79. contra Collyridianos.

Loco citato.

15. queſt. in principio, & diſt. 23. can. Sacratas.

a De hæreſ. ad Quoduuldeum hæreſ. 27.

b Hæreſ. 79. contra Collyridian.

Proponit ſcriptura diuina multas & inſignes promiſsiones, easq́ue in omnibus & ſingulis credentibus impleri conſtat, qui annexas conditiones obſeruant: Vtpote quum ex fide Deum precantur, quum ex charitate proximum iuuant, quum Sacramentum ſuſcipiunt reuerenter, & quum opus bonum & pium quodlibet, ſtudio religionis exercent. Hinc quotquot viua Chriſti membra ſunt, [c] certam vocationem & electionem ſuam faciunt: [d] hinc fidem operibus comprobant & conſummant: [e] hinc iam antè iuſti atque ſancti magis magisq́ue iuſtificantur atque ſanctificantur, ſicut Apoſtoli verbis clariſsimis tradiderunt. Quid ergo minus obſecro, de Maria ſentire dignum eſt, quæ profectò benè beateq́ue viuendo, tantò vberiora ſibi merita cumulauit, tantoq́; maiorem iuſtitiam & ſanctitatem conſecuta eſt, quantò minus cordis impuritatem vllam admiſit, ab omni æſtu concupiſcentiæ & peccati lege ſemper immunis.

c 2. Pet. 1.

d Iacob. 2.

e Apoc. 22.

Verùm hæc non capiunt, aut certè non probant aduerſarij, vulgaribus nempe opinionibus impediti, vt idcirco auguſtiora illa vereq́ue ſtupenda diuinæ gratiæ munera in Deipara nequeant contemplari. Accedit quòd pari veluti pede ſanctos omnes metiantur, & nullum penè diſcrimen agnoſcant inter eos, qui ſunt in vtero diuinitus ſanctificati gratiáque confirmati, vel à peccati lege immunes effecti, & alios communis quidem ordinis renatos atque ſanctos, de quibus plerunque ſcriptura loquitur, vtpote ad generalem illam hominum indolem atque conditionem accommodata. Proinde nec Deo, nec ſanctis honorem debitum tribuunt, non perpendentes hanc inſignem Dei eſſe gloriam ſemper nobis prædicandam, quòd is mirificas ac ſæpe nobis incognitas ſuis ſanctis prærogatiuas impertit, vt ſicut cœlum multiplici & ineffabili claritate ſtellarum exornatur, ſic etiam in Eccleſia ſancti, præcipui veluti lumina quædam pulcherrima ſpiritualium donorum varietate conſpicui fulgeant, nobisq́ue admirandi ſæpe potius, quam imitandi proponantur. Rectè igitur admonet Rupertus, quod Paulus de ſanctis omnibus affirmauit, eos ante mundi conſtitutionem in Chriſto electos eſſe, vt in conſpectu Dei ſancti & immaculati in charitate verſentur, id ad Mariam omnibus plenam virtutibus vel maximè pertinere. Sed & diuiſiones gratiarum in Mariam optimè competunt, quas idem Apoſtolus ad authorem ſpiritum refert, qui ſingulis Eccleſiæ membris, quantum ipſe vult, admirando modo partitur. Quæ pluribus explicare hoc loco ſuperſedemus, ſat habentes monuiſſe Lectorem, fidem vt nullam nouatoribus habeat, qui Mariæ ſiue ſanctificationem, ſiue ſanctitatem cum peccato & peccandi neceſsitate imperitè commiſcent. Ex his præterea colligi poteſt, parùm firmam & ſolidam illorum eſſe ſententiam, qui Mariam ſanctam & ſanctificatam ſic dici haberiq́ue poſtulant, vt illam peccato prius maculatam, & poſtea mundatam, ac non potius præſeruatam, intelligere debeamus.

Cur aduerſarij cæcutiāt in puritate & perfectione Mariæ perfectè conſideranda.

Quomodo Deus in ſanctis ob eorum virtutes & prærogatiuas laudandus.

Li. 2. Canti.

Epheſ. 1.

1. Cor. 12.

CAPVT DECIMVM.

Mariam ob commiſſum actuale peccatum falsò accuſari, quam Patres & Scholaſtici Doctores, Auguſtinus verò præſertim, ab omni vitio immunem fuiſſe declarant.

Quàm ſint petulantes nouatores in Virgine matre proſcindenda.

ARBITROR ſanè, nullum vnquam ſeculum perinde ac noſtrum extitiſſe, quod pluribus & iniquioribus Mariæ cenſoribus, magisque furioſis ſanctiſsimæ Virginis inſectatoribus exundarit. Non ſatis fore illis viſum eſt, ſi in ipſo conceptu puram & incontaminatam eam eſſe pernegarent, niſi etiam otioſam & vanam illorum diſputationem affirmarent, qui eam ipſam in matris vtero ſanctificatam, & ſine peccato in lucem editam, atque ab omni fomitis, vt vocant, motu atque perturbatione liberam & remotam fuiſſe confirmant. Verùm vt longius adhuc progrediantur, ne vitam quidem eius ſatis integram & inculpatam eſſe ſinunt, vtpote quam non paucis nec leuibus vitiis ex libera voluntate profectis, obnoxiam reddere conantur. Vnde inſana illa Caluini vox: *Non magnopere laborandum eſt, vt Mariam purgemus ab omni vitio.* Qui præterea Concilij Tridentini Patribus impudenter oblatrat, quòd ſpeciale priuilegium Mariæ deſerant, ac deſerri velint, vt credamus, quemadmodum tenet Eccleſia, omnia peccata etiam venialia vitari à Virgine potuiſſe. Etiam ſatis monſtrauimus, quot quantisque vitiis niger Sarcerius candidiſsimam Virginem contaminare attentarit, tam effrenato quidem conuiciandi ardore æſtuans, vt multiplicem illi culpam, nimirum ignorantiam, cæcitatem, infirmitatem, ſubdubitationem, tarditatem, imò & incredulitatem imponere non vereatur. Eſt illi Maria non ſpeculum & exemplar innocentium, vt Patres de illa ſemper iudicârunt, ſed typus hominum ſecundùm carnem ſapientium, & ex ignorantia ſaltem peccantium, Deique legem aut violantium, aut præpoſterè obſeruantium, vtpote qui præceptis ſecundæ tabulæ plus quàm primæ tribuunt, ac humana diuinis anteponunt. Nec opus eſt repetere, quàm multa & horrenda crimina congerat Brentius, nihil non rapiens ad Mariam conuitiis proſcindendam. Hinc illam immodeſtię, ſtultitiæ, ambitionis arguit, in illa ſtudium moderationis requirit, velut quæ ſuæ vocationis non contenta terminis, in Meſsiæ honorem violenter irruperit, illumque filio ſubreptum ſibi voluerit vſurpare, & quam demùm adeò effrenem & immoderatam depingit, vt ſeuera Chriſti obiurgatione debuerit in officio contineri. Fingunt & Centuriatores neſcio quas Mariæ imbecillitates: tum alij alia in optima Virgine licenter ſugillant, ex quibus multa iam ſupra commemorauimus, & poſtea Deo iuuante depellemus. Inſimulant illam criminis, quandoquidem ex Angelo eſt ſciſcitata. Quomodo fiet iſtud? Peccati ream faciunt, quod filium amiſit, quum ſe ille ſubduceret parentibus, & ſolus in templo manere vellet. Peccauit illis, quòd amiſſum filium dolenter & quaſi deſperabunda quæſiuit. Peccauit, quòd filij verba in templo dicta non intellexit. Peccauit, quum in nuptiis Canæ dixit, Vinum non habent. Peccauit, quum filium concionantem interpellauit, & ad colloquium expetiuit. Prætereo alia id genus plura vitia, quæ tot ſeculis non animaduerſa, nunc tandem iſti Chryſippeo quodam acumine in Euangelio primùm ſibi deprehendiſſe videntur, & propter quæ tantas tragœdias concitant, omnia pertentantes, virgo vt pulcherrima propter næuos & lapſus vulgo tantum non exoſa, ſed & inuiſa reddatur. Quare ſi horum iudicio arbitrioque ſtamus, non ſolùm Maria in peccatum prolabi potuit, ſed & ſæpe grauiterque prolapſa eſt, digna etiam, quæ ad tribunal publicum pertrahatur, ſicut ab iſtis quidem pertracta eſt, & vnà cum infœlici Eua in iudicio ſtatuatur, ſicut ab iſtis quoque factum videmus, vt iudices demùm decernant, vtra quidem grauius, Euáne an Maria peccârit, & maiorem peccati commiſsi pœnam pendere debeat. O acutos nimiumque otioſos & curioſos iudices, quibus licet & vacat innumerandis æſtimandisque Mariæ vitiis tantoperè laborare. Iures eos cœno oblitos, vt ſic

Exempla ſectariorũ huius temporis, qui Mariæ, peccatum actionis adſcribunt.

In harm. circa 1. c. Luc.

In 1. & 2. cap. Luc.

In Euang. Dominicæ primæ poſt Epiphan. & in 12. cap. Matth.

Cent. 1. de vita Mariæ.

Quas ob cauſas Mariã accuſent & perſtringant nouatores.

vt ſic loquar, hoc curare maximè, vt næuulos Virginis diligentiſsimè obſeruent, & ſeueriſsimè iudicent grauiſsimeque condemnent. Adeò verùm eſt illud, quod ex [a] Euangelio ſumpſit [b] Tertullianus: Stipulam quis in alieno oculo facilius perſpicit, quàm in ſuo trabem. Quodque ab [c] Hieronymo dictum accepimus: Malorum ſolatium eſt bonos carpere, dum peccantium multitudine putant culpam minui peccatorum.

a In Apologetico.
b Luc. 6 Matth. 7.
c In epi. ad Furiam.

Mariæ innocentiam ſatis defendi Scripturæ, Eccleſiæ & Patrum authoritate.

Verumenimuerò quicquid iſti calumnientur atque fingunt, non cadunt profectò næui in puriſsimam, peccata in ſanctiſsimam non competunt, inoffenſa perſtat Mariæ ſemper innocentia, per ſe verò concidit accuſatorum peruerſa nequiria, & mētitur, vt ille inquit, iniquitas ſibi. Præcipua certè inſectationis capita, vel idcirco reiici merentur, quòd partim cum Scriptura Diuina, partim cum Eccleſia Catholica, partim cum ſanctis Patribus ex diametro pugnent. Cum Scriptura quidem, quæ multis modis beatam commendat & excellenter prædicat: nuſquam verò peccato cuiquam obnoxiam hanc Virginem facit, ſed eam ab omnibus generationibus vſque celebrandam, hoc eſt, ſummis veriſsimiſque laudibus virtuti ſolæ congruentibus afficiendam oſtendit. Cùm Eccleſia verò, quæ inter omnes Dei filias, amicas, ſponſas, dicam & animas, hanc vnam ſecundùm Chriſtum maximè ſuſpicit, hanc totam pulchram & immaculatam tot ſeculis profitetur, eamque præ Sanctis reliquis & choris Angelicis venerandam proponit. De Patribus mox dicam, ſi Auguſtinum prius in medium adduxero, quando [d] Caluinus & [e] Chemnitius ad huius iudicium prouocant, & ex eo demonſtrare conantur, nullum Mariæ fuiſſe priuilegium innocentiæ ſingularis, vt præ aliis peccata omnia potuerit deuitare.

Pſalm. 26.
Luc. 1. & 11.

d Côt. Côcil. Triden.
e In examine Concilij Trident.

Ad Auguſtini ſententiam rectè accipiendā duo reſpici oportere.

Duo ſunt apud Auguſtinum inprimis obſeruanda, niſi in illo interpretando, quemadmodum aduerſariis accidit, turpiter hallucinari velimus: alterum, quod ad omnes Adæ filios peccato inuolutos, ex æquo pertinet, quibus neceſſaria ſit precatio: Dimitte nobis debita noſtra: alterum, quod Mariæ cauſam propriè tangit, vt ſciamus, illam communi peccatorum ordini non aggregandam, ſed à lege peccati peculiariter eximendam eſſe. Ac de priore quidem Auguſtini ſententia nobis cum Caluino conuenit, de poſteriore non conuenit, quum ſimpliciter aſſeramus, primum & ſecundum ab eodem Auguſtino tradi, ſi verba eius ritè accipiantur. Ad priorem ſanè claſſem refert illud, quod Marcellino ſcribit: Quicunque in hac vita Diuinarum Scripturarum teſtimoniis in bona voluntate atque actibus iuſtitiæ prædicati ſunt, & quicunque tales, vel poſt eos fuerunt, vel nuncuſque etiam ſunt, vel poſteà quoque futuri ſunt, omnes magni, omnes iuſti, omnes veraciter laudabiles ſunt, ſed ſine aliquo peccato non ſunt: nec quiſquam eorum tam arroganter inſanit, vt non ſibi pro ſuis qualibuſcunque peccatis Dominica oratione opus eſſe arbitretur. Et alibi rurſus: Multi baptizati fideles ſunt ſine crimine: ſine peccato autem in hac vita neminem dixerim, quantalibet Pelagiani, quia hæc dicimus, aduersùm nos inflentur & dirumpantur inſania. Hoc eſt, quod Patres omnes vna voce comprobant, non poſſe ſine peccato humanam eſſe fragilitatem, vt [f] Ambroſius loquitur, & pientiſsimos etiam homines, quòd ſint peccatores, multifariam deplorare, vt apud [g] Cyrillum legimus, Sanctoſque omnes nec Originali, nec perſonali carere delicto, vt hinc miſericordia Dei egeant, per quam edocti & reſtituti gratias agant Redemptori, ſicut admonet [h] Cyprianus, ac demùm nullam animam eſſe ſine crimine, monet [i] Tertullianus. Quocirca Synodus [k] Mileuitana illorum deteſtatur errorem, Pelagianos autem intelligit, qui contendunt, Sanctos humiliter potiùs, quàm veraciter inter precandum dicere: Dimitte nobis debita noſtra. De iiſdem Pelagianis dixit Hieronymus: Pudeat eos principum & ſociorum ſuorum, qui aiunt, poſſe hominem ſine peccato eſſe, ſi velint, quod Græci dicunt ἀναμάρτητον.

Matth. 6.

Iuſti & Sancti omnes, quia peccatores, precari debent: Dimitte nobis debita noſtra.

Lib. 1 cont. duas epiſt. Pelagianorum. ca. 14.
f Lib. 6. de Apologet. Dauid c. 6.
g Lib. 1. de Trinit.
h Serm. de ieiunio & tentationi.
i Li. de anima.
k Cap. 8.
In epiſt. ad Cteſiphon.

Conſentiſſe Patres, nullum ſine peccato viuere.

Progrediamur autem ad alterum ex eodem Auguſtino probandum, quod Mariæ cauſa cum aliis quamlibet iuſtis & ſanctis non ſit communis habenda, ſed propriū aliquod illi priuilegiū tribuendum, quò à peccato & peccandi lege prorſus eximatur. Vbi ſuam ille ſententiā ſic nobis ad verbū exponit: Excepta itaq; ſancta Virgine Maria, de qua, propter honorem Domini, nullā prorſus, quū de peccatis agitur, habere volo quæſtionem: *vnde.n. ſcimus, quòd ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni

Auguſtini teſtimonium, Mariam ſine peccato fuiſſe.
Lib. de nat. & grat. c. 36
*alias, inde.

ex parte

ex parte peccatum, quæ concipere & parere meruit eum, quem conſtat nullũ habuiſſe peccatum. Hac ergo Virgine excepta, ſi oẽs illos ſanctos & ſanctas, cùm hic viuerent, cõgregare poſſemus & interrogare, vtrum eſſent ſine peccato, vna voce clamâſſent: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Præclara hæc ſanè doctiſsimi viri & probatiſsimi doctoris verba ſunt, quæ quum ad Mariæ innocentiã cauſamq; præſentem conuincendã maximè faciant, non ita leuiter tranſmittenda, ſed maturè potiùs nobis ponderanda vidētur.

1.Ioan.1.

Expenſio verborum Auguſtini, quib⁹ Mariæ puritas & perfectio, quòd ſine peccato fuerit, illuſtratur.

Primùm ex eo libro hæc verba petuntur, qui eſtra controuerſiam eſt Auguſtini, ac tali quidem dignus authore, quòd Pelagianos accuratè ſolideq; confutet. Horum dogma erat proprium, Sanctos abſq; peccato hîc viuere poſſe, imò multos in veteri nouoq; Teſtamento vixiſſe, & inter alios quidem, qui probatæ ſanctitatis titulum in ſacris haberent literis, Mariam extitiſſe, ita vt ſecundùm Chriſtianam pietatem fateri neceſſe ſit, ſicut Pelagius cõfirmabat, quòd Domini & Saluatoris noſtri mater caruerit omni labe peccati. Quid ad hæc Auguſtinus? partim negat, quòd de iuſtis & ſanctis aliis Pelagius vnà cum ſuis aſſumpſit, quando ne Apoſtoli quidem poſt acceptum etiam Spiritum ſanctum peccato vacârunt, vt illorum nomine Ioannes, ſicut dictum eſt, planiſsimè confitetur: partim concedit, Mariæ delatum eulogium, eam ſine peccato fuiſſe. Neq; verò ſemel, ſed bis repetit Auguſtinus, inter Sanctos omnes Mariam, vbi de peccatis agitur, excipi oportere: quod certè nihil eſt aliud, niſi Deiparam peccati omnis expertem pronunciare. Nec omittit, cur ita ſentiat exponere, ne temerè factum putemus, quòd vnam omnibus anteponat. Teſtatur ergo, Mariam præ cæteris electam à Deo, vt plus gratiæ acciperet, non ſolùm ad vitandum, ſed etiam ad vincendum, non vnum dico, vel ſemel, aut imperfectè, ſed omni ex parte peccatum. Id verò fieri non poteſt, niſi Mariam de peccato triumphatricem intelligamus, de peccato, inquam, ſæuiſsimo illo Tyranno, mundique Principe, cui omnes hominum ordines, ſi Chriſtum & matrem eius excipias, ter miſeram ſeruitutem aliquando ſeruire coguntur. Adiungit porrò, cur Maria reliquis in eo fuerit fœlicior, quòd ad vincendum omni ex parte peccatum gratiam & virtutem acceperit ſingularem. Nam concipere, inquit, & parere meruit Redemptorem, vt idcirco propinquior & coniunctior illi eſſe non potuerit, qui ſolus natura eſt maneтq; ſemper impollutus, ſuoq; merito, peccati, mortis ac damnationis potuit eſſe deſtructor. Si verè hanc tantam dignitatem à Chriſto non ſolùm filio, ſed & capite mater accepit, vt à peccato non inquinaretur, ſed vt pura purum, benedicta benedictum nobis fructum ederet, quis niſi aut ſtolidus, aut impius diuinæ voluntati contradicat, tantamque laudem Deiparæ tollat? An hîc quoque non locum habeat illud, quod Paulus affirmat: Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ conuentio Chriſto ad Belial? In maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Obſeruandum & illud, quod prudenter dixit Auguſtinus: Scimus plus gratiæ Mariæ fuiſſe collatum: Scimus, inquit, indicans nimirum ſe non dubitanter, aut ex priuata quadam opinione loqui, ſed multorum, imò cunctorum Catholicorum nomine de re tanta fidenter pronunciare, nec aliud, quàm quod certum, & ab omnibus recipiendum ſit, decernere. Adde, quòd Mariam adeò reuereatur, vt omnem diſputationem vel tractationem de peccato Virginis reſpuere, & exhorrere videatur, velut ipſe Chriſti honos aliqua ex parte labefactetur, vbi Mariæ honos periclitatur. Et ſanè periclitatur, quum de aliis legi peccati ſubiectis quæritur, aut diſputatur, nulla illius exceptione facta, cui cum Chriſto ſumma & arctiſsima coniunctio interceſsit.

Ibidem.

2.Corin.6.

Sap.1.

Vtinam verò hunc Auguſtini animum & ſingularem religionem illi præſtarent, qui peccatum Originis in matre Domini fabricare contendunt, & quod longè quidem eſt abſurdius, actualis etiam voluntariique peccati maculis, aſpergere puriſsimam pergunt. Qui dum ſanctiſsimos Mariæ mores arrodunt, & neſcio quos, in illam næuos reiiciunt, petulentia certè vincunt Pelagium Hæreſiarcham, hoc quidem loco tam prudentem & verecundum, nullam vt Virgini labem auderet imputare, ſed eam abſque peccato fuiſſe loco probationis adferret. Quam Pelagij ratiocinationem tantùm abeſt, vt Auguſtinus impugnet, vt palàm etiam approbet, aliiſque Chriſti honorem amantibus complectendam proponat. Eat ergo Caluinus, & apud ſuos vaniſsimè

Commodius de Maria Pelagius, quàm turba nouatorum iudicat.

Auguſtinus variis in locis Mariam à peccato liberare videtur.

Epiſt. 1o.

vaniſsimè iactet, ex Auguſtini ſententia totum Adæ genus peccato inuolui, & ab illo Mariam non excipi, quum citatus locus ſi ritè ponderetur, contrarium euidentiſsimè probet. Et huic prorſus affine eſt, quod idem Auguſtinus ad Hilarium epiſtolam ſcribens de iiſdem Pelagianis refert: Sed iſti, inquit, vtcunque tolerandi ſunt, quando dicunt vel eſſe vel fuiſſe aliquem, præter vnum Sanctum ſanctorum, qui nullum haberet omnino peccatum. Vbi rurſus inſinuat, ſacris Literis non repugnare, neque damnandum, ſed tolerabilem eorum eſſe ſententiam, qui non modò Chriſtum, ſed è Sanctis etiam aliquem à lege peccati putant eximendum eſſe. Quis verò prudens ambigat, quod Auguſtinus Pelagianis hoc loco concedit, id ad Mariam propriè pertinere, quæ ſola propter honorem Domini, & ob acceptæ gratiæ magnitudinem, vt dictum eſt, hanc meretur prærogatiuam, vt vbi de peccatis agitur, vna ſanctos & ſanctas omnes excellat, & ad ſummam capitis Chriſti puritatem propius, quàm quiſquã alius, accedere cenſeatur? Vnde quum Auguſtinus alibi Chriſtum ex Maria Virgine natum eſſe dixiſſet, hoc quoque ſubiecit: Quæ Virgo ante partum ſemper fuit, & abſque contagione vel macula peccati perdurauit. Ac fortaſsis huc etiam referri poteſt, quod idẽ de Maria loquens, affirmat: Sola noſtro vulneri medicinam parere potuit, quæ non ex peccati vulnere germen piæ prolis emiſit. Proinde Ioannes Caluinus & quotquot illi adſtipulantur, aut nimium oſcitanter in lectione Auguſtiniana verſati ſunt, aut malignè ſubticent, quod ad probandam Mariæ innocentiam aſſerit Auguſtinus. Huius verò ſententiam Tridentina Synodus rectè percepit, meritoq́; cum illo definiuit Eccleſia, ſpeciale Dei priuilegium Virgini competere, vt illam à Sãctis reliquis ſegregemus, & fœliciorem hoc nomine prædicemus, quòd omnia peccata etiã venialia, quum viueret, deuitare potuerit, & in via Domini ſemper manſerit immaculata.

Concilium Tridentinum rectiùs, quàm Caluinus & nouatores intelligit, Mariam actualis peccati ſuſpicione vacare.

Ac præter Auguſtinum multi veteres, quos commemorauimus, ac porrò citaturi ſumus, hanc Mariæ laudem ac prærogatiuam agnoſcunt, planeq́ue teſtatum faciunt, matrem Domini ab omni vitio ſi non Originis, at certè quidem actionis eximi oportere. Originis teſtimonium iam ante protulimus, quo Marię perfectam iuſtitiam & pleniſsimam ſanctitatem, maculæq́; omnis expertem vitã declarauit. Quòd ſi Cyprianum audimus, vas illud electionis (de Maria loquitur) à cæteris plurimùm differebat, quibus natura communicabat, non culpa: neque lex carnis in ea, quemadmodum in aliis, legem mentis infeſtabat, ſicut & rebellio nulla quietẽ Mariani ſpiritus affligebat. Quis verò ſi ſapiat, tale quicquam de vllo ſanctorum affirmet? quiſue ſummam vitæ integritatẽ animiq́; puritatem huic Virgini non largiatur? Si Zachariam & vxorem eius Elizabetham in Euangelio contemplemur, ingens illi quidem ſuæ ſanctitatis obtinent teſtimonium, ſed qui Mariæ [a] ſanctitate ſunt inferiores, quum hæc vna ſit, [b] cuius clarum lumen aliarum ſanctarum mulierum velut ſyderum igniculos abſcondat, [c] ſanctis quidem omnibus à peccato liberior nata, ac [c] tãtæ demùm puritatis, vt mater Domini eſſe mereretur, quemadmodum inſignis Eccleſię doctor Hieronymus tradit. Iam verò Theodoreti ſententiã nemo quantumuis verſipellis, eludet, qui hãc Virginẽ vt beatiſsimã, ſic etiam immaculatiſsimam profitetur, de qua differit Spiritus ſanctus: Vna eſt columba mea, perfecta mea. Hanc vnã & electam perfectãq́; colũbam eſſe Mariã, quæ puritate quidẽ Cherubin & Seraphin antecellat. At quomodo vitij ſuſpicio in illã poſsit cadere, quæ Angelos omniũ excellentiſsimos puriſsimoſq́; ſpiritus, & nulli vnq̃ peccato obnoxios, ſed in gratia Dei confirmatos quodammodò puritate ipſa præcellit? Ac ſępe quidẽ Patres ita loquũtur, vt ex Chryſoſtomo, Gregorio, Germano, Damiano ſuprà cõfirmauimus, inter ſanctorũ ordines, atq; adeò inter creaturas omnes, Virgine matre nihil maius, nihilq́; ſanctius inueniri. Vnde Proclus etiam Cõſtantinopolitanus Mariam facit mundiſsimum cœleſtis pluuiæ vellus, ex quo Paſtor ouem induerit, vt alia id genus epitheta, quæ omnem peccati labem & ſuſpicionem excludunt, ſilentio prætereamus. Huc pertinent Græcanicæ Liturgiæ tantò magis probandæ nobis, quòd multis ab hinc ſeculis ingens obtineant põdus in Oriente, & publico quidẽ Eccleſiarum ritu commendentur. In his verò Maria pręclarè ſalutatur, ꝙ ſit verè ſemperq́; beata, modis omnibus irreprehenſa, penitus incontaminata, ſanctiſsima, intemerata, præcipuè benedicta, vt miſſas faciã voces & phraſes alias his affines, & Gręcis ſane perquàm familiares, quæ virtutis, integritatis, perfectionis & innocẽtiæ Marianæ laudem

De Natiuit. Chriſti.

Singularẽ Mariæ puritatem ac innocentiam Patrum ſententiis cõprobari.

Luc. 1.

a Hieron. li. 1. cõt. Pela. b In præfat. li. Sophon. c In cap. 10. Eccleſiaſt. 2. d Ad Euſto. de cuſtodia virginit.

In li. Cant.

Ser. in Natiuitat. Deiparæ.

laudem vt hæreticis inuiſam, ſic piis iucundam, & Angelis admirabilem liquidò comprobant. Adhæc Sophronius Patriarcha Conſtantiuopolitanus memoriæ prodidit, Mariā nou ſolùm quæ Dei ſunt ſapuiſſe, ſed ab omni etiā contagione corporis, animæ ſimul & intellectus liberarā fuiſſe, q̃ præterea ſanctam, præclaram & incontaminatam appellar, ex cuius demum inuiolabili & virginali ſanguine Deus homo factus ſit. Sed & Aretas in Apocalypſim ſcribens, ad Mariam refert eam mulierem, quam Ioānes ſole amictam, & duodecim ſtellarum corona cinctam inducit. Vbi eādem Domini matrem puram, & à terrenis rebus liberam ac alienam appellar, quę licet in tertis corpore verſaretur, tamen in cœlo & ipſis æqualis Angelis animo eſſe videretur.

In epi. prælecta ſextæ Synodo.

In cap. 12. Apocal.

Ex Latinis Patribus Bernardum nou eſſe poſtremū, fatentur eruditi, qui peculiarē Virgini ſanctificationem adſcribit, ob quam, ſancta prius q̃ nata fuerit, & quę vitā eius ab omni deinceps peccato immunē ſeruauerit, quod nemini alteri, inquit, in natis quidē mulierum creditur eſſe donatum. Et mox illuſtrē hanc probationem adiungit, quæ cū ſuperiore Auguſtini ſententia pulchrè quadrat: Decuit nimirum Reginam virginum, ſingularis priuilegio ſanctitatis abſq; omnl peccato ducere vitam: quę dum peccati mortiſq; pareret peremptorem, munus vitæ & iuſtitiæ omnibus obtineret. Tū alibi clarè prounuciat: Quæ vel Angelica puriras virginitati illi audeat comparari, quę digna fuit Spiritus ſancti ſacrarium fieri, & habitaculum Filij Dei? Ac rurſus quod in rē præſentem facit maximè: Abſit vt proprij quicquam inquinamenti domus hæc aliquando habuiſſe dicatur, vt in ea proinde ſcopa Lazari quærcretur. Proinde ſi Bernardo, fidem habemus, ſi rationem ducem ſequimur, proprium delictū Maria non habuit, ſed Angelica puritate mortales omnes excelluit, illis etiam ſanctior, qui antè ſancti, quàm nati, vel in gratia confirmati vnquam extitere. Etenim hi quoque, ſicut & cęteri, maculis peccati omnibus minimè caruerunt, ſed leuibus ſaltem inſperſis veſtimenta ſua, ſicut ſcriptura loquitur, inquinauerunt, ſordeſq; ſuas in Dei conſpectu non potuere nou dolenter cernere, ac ſubinde deplorare. Vnde licet ſanctus eſſet Hieremias, & in ipſo matris vtero, vt dictum eſt, ſanctificatus, tamen illum omnis peccati purum non vixiſſe, hæc ipſius verba declarant. Caſtigaſti me Domine, & eruditus ſum, quaſi iuuenculus indomitus. Confuſus ſum, & erubui, quoniam ſuſtinui opprobrium adoleſcentiæ meæ. Quid verò Paulus? An non idem vas electionis, ſeparatus in Euangelium Chriſti, & ad tertium vſque cœlum raptus, ac diuina etiam reuelatione inſtructus, ſe à Chriſti amore & gratia non poſſe diſiungi nouerat? Verùm is quoq; vt Hieronymi verbis vtar, ob carnis aculeos & incētiua vitiorum reprimit corpus ſuum, & ſeruituti ſubiicit, aliamq́ue videt legem in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ, & captiuum ſe in legem duci peccati, vt hinc poſt nuditatem, ieiunia, carcerem, flagella, ſupplicia in ſemetipſum reuerſus exclamet: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Cuiuſcemodi peccati lex, vel qui concupiſcentiæ vigor & ardor, Mariam non pupugit ac infeſtauit, pura & placida eius mēte ſenſibus & membris omnibus liberrimè ſemper imperante.

Epiſt. 174.

Serm. 4. de Aſſumptione Mariæ.

Serm. 2. de Aſſumptione Mariæ.

A peccato Maria remotior, q̃ reliqui in matris vtero ſanctificati, vel in gratia confirmati.

Hieremias non vixit abſq; peccato.

Apocal. 3.

Hierem. 1.

Hiere. 31.

Actor. 9.

Galat. 1.

Ad Euſto. de cuſtod. virginitat.

1. Corin. 9.

Rom. 7.

Mariæ puritas Angelicam puritatem quodāmodo ſuperat.

Sanè quod ad cœleſtes, vel Angelicos ſpiritus attinet, perpetuam illi quidem integritatem ex conditione naturæ tuentur, & quia cum carne commercium nullum habent, abſq; negotio puriſsimi perſeuerāt. Illud verò in Maria eſt admirabilius, quòd neque carnis, neque ſexus, nec naturę obſtaret imbecillitas, quò minus animum ab omni, vt vocant, fomitis perturbatione liberum purumq; ſeruaret, ſemper vt eius anima Deum expeditè coleret ac magnificaret, Spiritusq́ue in Deo ſalutari vltrà, q̃ aſſequi poſſumus, mirabiliter exultaret. Adeò in carne ſine carne, id eſt Angelicè vixit: Vnde Bernardus, Rupertus, aliiq́ue plures Angelicam illi vitam tribuūt, & cœleſtem planè conuerſationem ab omni peccati labe ac ſuſpicione remotam in ea prædicant. Eodem ſpectat Anſelmi dictum; Nulli dubium, inquit, caſtiſsimum corpus, & ſanctiſsimā animam eius funditus ab omni fuiſſe macula peccati, iugi Angelorum cuſtodia protectā, vtpote aulam, quam ſuus & omniū Creator Deus corporaliter inhabitaturus, & ex qua hominē in ſuę perſonę vnitate ineffabili fuerat operatione ſuſcepturus. Ac ſanè Theologi in eo ferè conſpirant, quòd ex perſona Dei in Canticis dicitur: Tota pulchra es amica mea, & macula nō eſt in te, id ad Mariā pertinere, quā & [a] Rupertus Sunamitē ab omni iugo peccati liberam, vt diximus, vocat: [b] Cuius præterea vitæ tantū integri-

Angelica & cœleſtis Marię vita

De excellētia beatæ Virginis. cap. 3.

a Li. 6. Cāt.

b Lib. 7. de gloria Trinitat. c. 13.

tatis

tatis tribuit, vt dicat, illam non habuiſſe, cur gemeret, niſi vulnus charitatis propter dilationem plenæ atque perfectæ beatitudinis in tempore huius peregrinationis.

Opuſ. 60. de human. Chriſti, & in Quodlibeto 6. art. 7.

Sententia Scholaſticorum Doctorum, Mariã immunis ab omni peccato actuali ſemper fuit.

Defendit eandem ſententiam Thomas Scholaſticorum Doctorum facilè princeps, ac licet non valde vetuſtus author, eo tamen plus obſeruandus, quo antiquorum Patrum ille fuit obſeruantior, qui ſimpliciter fatendum eſſe concludit, quòd beata Virgo nullũ peccatũ actuale ſiue mortale, ſiue veniale cõmiſerit, ſed vitam omnem à peccato immunẽ ſeruarit. Sed & Thomæ præceptor Albertus Magnus perſpicuè dixit: Sanctiſsima eſt caro B. Virginis, quæ nunq̃ admiſit aliquid ſanctitati contrariũ: omnes alij Sancti admiſerunt. Volẽs prætereo reliquos, qui poſt Albertum & Thomam in eundẽ ſenſum de Maria ſcripſerunt, eãq; ab omni impuritate peccati, publicè defenderunt.

In 1. c. Luc.

Lib. 2. de Emmanuele cap. 31.

Mariam à vitiis, & tentationibus abeſſe longius quàm ſanctos alios.

Peccati exterminium in Maria fuit, et in Electis erit aliquando.

Richardus Victorinus docet in hũc modũ: In cæteris ſanctis magnificũ habetur, quòd à vitiis non poſſunt expugnari: in iſta mirũ videtur, quòd à vitiis non poteſt ipſa vel in modico impugnari. Cæteris ſanctis in cõmuni præcipitur, vt in mortali corpore peccata non regnent: ſoli iſti ſingulariter datur, vt mortale corpus eius nõ inhabitent. Ac rurſus: Quod de exterminio peccati in beata Virgine factum creditur, futurũ in omnibus ſanctis ſperatur: futurum, inq̃, ſed non corpore eorum adhuc mortali, ſed in corpore eorum iã facto immortali. Prius ſiquidẽ oportebit corruptibile hoc induere incorruptionẽ, & mortale hoc, induere immortalitatem. Sed hoc fuit ſupra modũ mirabile, & præ cæteris ſanctis omnibus ſingulare, quod in ea cõuenire ſimul potuit tanta corruptibilitas cũ tanta incorruptibilitate, corruptibilitas in his, quæ pertinent ad pœnam, incorruptibilitas in his, quæ pertinent ad culpã. Eruditè hæc ſanè Richardus, vt inter Mariæ aliorũq; ſanctorum puritatẽ diſtinguat, ſuamq; Deiparæ prærogatiuã vindicet, cui [illegible] gratia certè donauit præpotens Deus, vt templũ ſe dignũ exornaret, longè quidẽ amp[illegible] parenti conferens, q̃ impuri aduerſarij poſſunt ſpeculari. Habuit igitur Maria, ſi rectè perpendamus, hoc etiã ſibi cum Chriſto cõmune, vt licet Originis peccato ca[illegible] di[illegible]ur, tamẽ cõmunes huius peccati pœnas, quæ totã Adæ poſteritatem premunt & a[illegible] non effugerit, ſed ſiue in corde dolores, ſiue in corpore moleſtias & [illegible]as, quibus in hac vita probantur electi, ad mortem ipſam vſque fuerit experta. S[illegible]m nonnullæ peccati huius Originalis pœnæ, à quibus & ſeſe Chriſtus & matr[illegible] m[illegible]uit immune[illegible], peccandi nempe procliuitas, ac virtutis defectus, ſicut in Schol[illegible] quunt [illegible] quæ vitia nec in hominem vllum caderent, ſi Originalis iuſtitiæ ſtatus nobis integrè conſer[illegible]retur. Rectè igitur à Richardo dictum eſt: Nemo tam ſanctus, qui maculam non habuerit & defectum, præter Mariam.

1. Cor. 15.

In ſola Virgine corruptibilitas cum incorruptibilitate potuit concurrere.

Maria quasdam pœnas experta peccati Originalis.

Lib. 2. de Emmanuele.

Luc. 2.

Lib. 3. reuelat. cap. 8.

Brigittæ ſanctæ viduæ teſtimonium, quomodo Maria fuerit immaculata.

Quid verò ſi Lucæ ſequar exemplũ, vt ſicut hic Annã viduam Euangelicæ veritatis teſtẽ produxit: ſic ego conſonantem Patribus viduã Brigittam proferam, viduam, inq̃, tot diuinis reuelationibus clarã, virgoq; ſanctimonia præcellentem? Teſtatur illa diuinitus edocta, quòd Maria nec venialiter, nec mortaliter vnquam deliquerit, ſed inde ab infantia ſemper plena fuerit Spiritu ſancto, & in Dei quidẽ charitate tam ardens & feruens, nihil vt ei præter voluntatis Dei perfectionem placeret: vſq; adeò diuinæ charitatis ignẽ in eius corde flagraſſe. Suo autem loco Lectorẽ admonebimus, vt res ipſa poſtulat, quo iudicio legendi ſint Patres, ſi quando Mariæ perfectionem & innocentiã aliqua ex parte ſuſpectam facere, vel in dubiũ reuocare videntur. Facit idẽ Eraſmus quoq;, ſed qui admonitus ſeſe purgauit, ac apertè profeſſus eſt, ſe nihil tale in Patrib⁹ probare, imò illorum ſententiã ſibi magis probari, qui Mariam ab omni peccato immunẽ ſtatuũt. Nec vulgaris eſt ſcriptor Galatinus, qui in libris & traditionibus veterũ Iudæorum non parũ exercitatus multa & præclara inde profert arcana, quibus & Chriſtianã religionem illuſtret, & Iudaicã perfidiã magis magiſq; confutet. Is verò inter alia probat, quod nos de immaculata Cõceptione matris Meſsiæ confirmamus, id longè ante Chriſtũ natum veteres ſenſiſſe Rabbinos, eamq; celebrẽ Iudæorũ opinionẽ fuiſſe. Primũ enim hominẽ, id eſt, Meſsiæ matrẽ, abſq; peccato & macula conſtituunt: idq; Rabbi Simeon ex illo dicto cõprobat: Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. Omitto cætera, quæ Galatinus è ſcripturis iuxta Hebræorũ interpretationẽ adfert, vt euidens faciat hanc de Conceptione ſententiã veterũ Iudæorũ calculo approbati, eorũq; fulciri teſtimoniis. Quid? quod Mahometani quantumuis Chriſtianæ religionis expertes, hac in parte vincunt Sectarios, quum Mariæ ſint æquiores, & ad veritatem

Eraſmus magis probat ſententiam, quæ Mariã ab omni peccato defendit.

Li. 7. de arcanis Catholicæ veritatis cap. 3. 4. & 11.

Veteres Rabbini Mariam peccato liberant.

Cantic. 4.

Eodem lib. cap. 5.

Mariæ puritati plus Turcæ tribuunt, quàm ob nouatores.

hactenus

hactenus demonſtratam propius accedant, multoque rectius iudicent. Quum enim religio illorum ex Alcorano pendeat, quod illic ſcriptũ legunt, certò ſibi perſuadent, omnibuſque perſuaſum eſſe volunt, nimirum Mariam filiam Ioachim ſe dirigendo nihil malitiæ aut prauitatis, quum viueret, vnquam operatam eſſe, ſed in bonitate perſeueraſſe. Et fixum hoc apud illos manet dogma: *Nullus naſcitur de filiis Adam, quem non tangat Satan, præter Mariam & eius Filium.* Sed & illud conſtanter affirmant: *Multi perfecti fuerunt ex viris, nulla perfecta vnquam ex mulieribus, niſi Maria mater Yſæ*, ſicut Ebumuce ex Mahomet Propheta cognouit. Sed & Angeli producuntur, ſic alloquentes Virginem: *O Maria omnibus viris & mulieribus mundior atque doctior, quæ ſoli Deo ſtudes perſeueranter.* Non quòd Alcorani vel cuiuſuis Mahumetanæ doctrinæ authoritate nitamur, abſit ſtulta perſuaſio vanitaſque pudenda: Sed Pauli ſectamur exemplum, qui vanorum & impiorum Poëtarum, vt Menandri, Epimenidis & Arati dicta ſuis epiſtolis miſcuit. Et obiter hoc vno Turcarum exemplo indicatum volumus, non ſine iuſto Dei iudicio Sectarios nouos in opiniones tam tetras & abſurdas incurrere, vt qui à Chriſtiana religione, nõ tamen à rationis lumine ſunt alieni, commodius aliquando ſentire, ac minus à vero aberrare, & de iſtorum etiam ſtultitia pronunciare poſſe videantur. Ac rectè docet Hieronymus, Eccleſiæ candorem ſecularium literarum ſententiis & exemplis, id eſt, Ethnicorum ſordibus, non pollui: quum & nonnulla in libris Moſaicis atque Propheticis de Gentilium ſcriptis aſſumantur, & Paulus apud Athenienſes in Martis curia diſputans, Aratum teſtem adducat.

Cap. 75. Azoara.

Azoara. 5.

Quomodo Mahumetica & aliorum Ethnicorum teſtimonia in medium adduci poſſint.

In Epiſt. ad Magnum oratorem.

Actor. 17.

Sed finem ſemel faciam, non ignarus alios extare ſcriptores, qui hoc argumentum de Conceptione Virginis longè lateque tractarint. Inter hos numero Ioannem Gerſonem, Iacobum de Valentia, Gabrielem Biel, Petrum Galarinum, Iodocum Clichtoueum, Albertum Pium, Ambroſinum Catharinum, Ioannem Eckium, vt cæteros non obſcuros Theologos prætercam, qui tamen cum Catholicis quibuſdam potiùs, quàm cum illis Sectariis in hanc deſcenderunt arenam. Ac minùs fortaſſe nos mirari conuenit, eos, qui ſe publicos Eccleſiæ Catholicæ hoſtes profitentur, quum tam multos & pernicioſos mordicus defendant errores, etiam hoc cauere non potuiſſe, quin impuri impura, contra puriſsimam Deiparam Conceptionem, eiuſque vitam ſanctiſſimam profunderent. Verùm de Catholicis ego miror, mirandumque puto, inter eos etiam reperiri nonnullos, qui poſt lucem in tot Eccleſiis Gymnaſiiſque fulgentem, & poſt tetram calliginem in hæreticis nunc omnibus apparentem tam ægrè concedant, vt Dei matrem innocentia puram, & omni peccato ſemper immunem ac immaculatam, hoc eſt, Virginem quum corpore, tum animo integram perpetuoque incorruptam clàm palàm, ſalutare atque prædicare poſsimus. Scio quàm multa & eximia iidẽ Mariæ vltrò tribuant, quódque non poſtremi Virginis cultores & prædicatores videri velint: ſed in eo præpoſterè ſcrupuloſi, aut ſuſpicioſi, quòd exiſtiment, ab ipſis diſſentientes cum Chriſti Domini iniuria, Virginem efferre & honorificare velle. Sed profectò in ea opinione falluntur: Quos enim illi petunt, hi libentiſsimè planiſsimeque fatentur, inter Chriſti & Mariæ ſanctitatem plurimùm intereſſe, omnemq; Mariæ ſanctitatem ex Chriſti veluti fontis ſanctitate manare: hunc ſolùm ſecundùm naturam, vt ſæpe dictum eſt, ſanctum, omniſque creaturæ Sanctificatorem exiſtere, qui ne capax quidem ſit vllius ex peccato maculæ, teſte Cyrillo Alexandrino. Alij verò ſi velint, aliter ſentiant: nobis quidem videtur magnopere in eo laborandum non eſſe, vt credant homines, tantùm non eſſe piaculum, ſi vel mente cogitemus, vel diſertè dicamus: Immaculatam Conceptionem Mariæ Virginis celebremus: Chriſtum eius Præſeruatorem adoremus Dominum. An ſit religio in hunc modum precari obſecro, vt in plurimis quidem prouinciis iam pridem multæ piorum myriades precari pergunt, Sixtum Pontificem imitantes: (Deus, qui per immaculatam Virginis Mariæ Conceptionem dignum Filio tuo habitaculum præparâſti) Quaſi verò ad veram pietatem aliquid cõferat, ſi homines doceantur Chriſto ſuam matrem adeò curæ nõ fuiſſe, plùs vt tribuere voluerit omnibus Adæ poſteris citra exceptionem, ſi eorum quidem parens non peccâſſet: ſic enim illi proculdubio & à fœditate peccati, & ab ira Dei, & à poteſtate Satanæ liberi & præſeruati omnino manſiſſent. Totius autem doctrinæ hucuſque tractatæ ea ſumma ſit: Mariam ab Originali peccato præſeruatam, aut certè quidem in ipſa Conceptio-

Qui ſcriptores Conceptionem Mariæ immaculatam propugnent.

Mirum videri poſſe de Catholicis, qui Conceptionis huius puritatem impugnant.

Mariã ſine peccato eſſe conceptam, credẽs, nihil Chriſto derogat.

Lib. 6. dialog. de Trinitate.

Piorum precationes quæ ſimul Mariæ Cõceptionem illibatam confirmant.

Epilogus ſupioris tractationis de Mariæ Conc.

Conceptione ſtatim emundatam ita fuiſſe, vt ex omni hominum ordine atque conditione nullus poſt Chriſtum & maturiùs, & copioſiùs in terris à Deo fuerit ſanctificatus. Vnde quemadmodum auibus Aquila, quadrupedibus Leo, piſcibus Delphis, arboribus Palma, & Lilium floribus pręſtare dicitur, ita ſi magnis modica componere fas eſt, ſanctos omnes illa præcellnit, quæ in mulieribus & ſupra viros benedicta, nec primùm viſa eſt ſimilem nec habere ſequentem. Digna certè Chryſologo vox eſt: MERITO Virgini ſalua ſunt omnia, quæ omnium genuit Saluatorem.

CAPVT VNDECIMVM.

De ſancta Mariæ Natiuitate, quæ meritò in Eccleſia die feſto cohoneſtetur.

OSTENSA eſt Mariæ illuſtriſsima & ſacratiſsima proſapia: demonſtrati eius patentes non minus virture quàm genere nobiles atque præſtantes, qui haud ſine ingenti miraculo in tali ætate, & poſt longum cunctiſque notum ſuæ ſterilitatis vitium incomparabilem filiam, ſexto idus Decembris Beda reſte conceptam, Septembti menſe orbi pepererunt. Sicut autē Dauid ex Iæſſe homine non admodum illuſtri natus eſt, idemque ſnis maioribus excellenti tùm ſapientia, tùm ſanctitate præluxit, vt eos illuſtraret magis quàm illuſtraretur: ſic & Mariæ profectò vſu venit, vt parentes, auos, atauos proauos omnesq; ſuos progenitores vera nobilitare ſuperàrit magis quàm æquârit: vtque illis & poſteris omnibus, quaſi quoddam inſolitæ nobilitatis initium, & perfectæ virtutis exemplum præbuerit. Marianus Scotus verbis luculentis admonet: Sancta Maria naſcitur ex patre Ioachim de tribu Iuda, & ex matre Anna filia Iſachar de genere Dauid. Siue autem Anna iſthæc filia Iſachar, ſiue alterius Matthan ex Hippolyti ſenrentia iam antè citata fuerit: ſiue inſuper Mariæ Natiuitas in Coſſ. M. Druſum Liuium & Q. Calphurnium Piſonem, ſiue vt alij volunt, in L. Domitium, & P. Cornelium inciderir, non adeò magni referre putamus. Eccleſia quidem eiuſmodi Natiuitatis non tàm tempus & modum, quàm fructum & effectum, qui æquè ad Iudæos & gentes omnes pertineat, vult ſedulò conſiderari, ideoque diem illi peculiarem dicauit. Veruntamen haud erit abs re, vt exiſtimo, ſi nonnulla de ipſo etiam tempore ad Mariæ naralem illuſtrandum obiter adijciamus.

In Martyrologio.

Maria plus contulit ſuis progenitorib⁹, quàm ab illis accepit.

In Chron.

Supra ca. 4.

Quo tempore Maria nata ſit iuxta Hiſtoriographos.

Nata eſt Deipara, vt ab eruditis obſeruatum accepimus, anno ab vrbe condita ſeptingenteſimo trigeſimo octauo, qui vigeſimus fuir ſecundus Romæ regnantis Augusti, hebdomada nimirum, ſi Danielis ſupputationem ſequimur, Sexageſima quarta, quum Herodes Idumæus, Iudaicam Rempub. miſerè diuexaret, ac regni gloriam à tribu Iuda ſurreptam, per ſummam vim atque nequitiam ſibi vendicaret. Igitur hunc primum regem externum Iudæi tùm habere cœperant, quoniam aduentante iam Chriſto impleri debebat, quod Iacob Patriarcha prædixerat fore, vt ſuis illi ducibus regibusque priuarentur, ſolo nimirum rege Chriſto contenti, ſicut & Sulpitius annotauit. Sic autem habet Iacob vaticinium: Non auferetur Sceptrum de Iuda, & Dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio Gentium. Quàm verò pulchrè, quàm commodè tunc Maria naſcitur, quo furibundus ſimul & ſtolidus diuini conſilij impugnator Herodes regium Dauidis genus extinguere, ne quiſquam ex illo Meſsias procreetur, vi ſumma conatur? Vnde in communi ferè omnium deſperatione, & cum Satan diuinum perturbare decretum maximè nititur, Ioachim & Anna ex Dauidis ſtirpe ſuperſtites coniuges diuinitus eliguntur, qui Meſsiæ Matrem lectiſsimam, vel inuitis Herodianis, in lucem proferrent. Quod ſi Abulenſi credimus, fuit hic annus quo Maria gignitur, decimusquartus imperantis Herodis, idémque ab orbe condito rer milleſimus noningenteſimus quadrageſimus ſeptimus, à tranſmigratione autem Iſraëlitarum in Babylonem quingenteſimus ſeptuageſimus ſextus, ideoque annis plus minus quindecim vel ſedecim Mariæ natalis Chriſti natalem anteceſsit. Nam & Euodius à Nicephoro citatus aſſerit, annum ætatis decimumquintum,

Mariã ſub Herode Rege & Cęſare Auguſtu natam eſſe.

Geneſ. 49.

Lib. 2. hiſt. ſacræ.

Geneſ. 49.

Cõgruebat Mariã ſub Herod. tyranno naſci.

In cap. 2. Matth. q. 91.

Lib. 2. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 3.

Quomodo Mariæ Natiuitas cū natali Chriſti congruat. Mariam non temerè naſci Menſe ſeptembri.

quintum,& diem menſis Decembris vigeſimumquintum fuiſſe,quo Maria mundi lucem peperit. Ac licet diuerſis annis & menſibus, tamen ſub eodem Auguſto Cæſare & Herode Rege, hoc eſt, ſub iiſdem magiſtratibus orbi & Iudeæ Imperantibus, Maria & Chriſtus ſunt editi, illa quidem ſexto idus Septembris, hic autem in Decembri octauo Calend. Ianuarias. Ac fortaſſe non vacat myſterio, Mariæ natalem in hunc menſem incidere, quo prima mulier Eua mirabili Dei opificio condita, vt Hebræi aſſeuerant, ſuiq; viri Adam oculos ob eximiam corporis elegantiam & pulchritudinem mirificè oblectauit. Idem ergo menſis, ſecundam nobis Euam mulierum omnium & pulcherrimam & digniſsimam non temerè dedit, quæ ſingulari ſui conditoris beneficio ſic formata & exornata prodijt, vt ſi humano more loquendum ſit lætioribus quidem oculis viuum in terris hominem nunquam aſpexerit Deus, in quo poſt Chriſtum nihil maculæ, & plus gratiæ, veræque pulchritudinis & amabilitatis deprehenderet.

Natales Mariæ, & Ioānis Baptiſtæ dies in multis rebus conuenire.

Quod ſi collatio quædam inter Mariæ & Ioannis natalem facienda eſt, vtrinque ſancti & infœcundi parentes ſe nobis offerunt, è quorum ſenilibus & longè à naturæ feruore alienis membris ipſi fœtus mirabiles procreantur. Rurſus dicti Ioannis & Mariæ parentes ab Angelo primùm de naſcitura ſibi prole ſancta, certiores fiunt, magnamque inde proculdubiò capiunt voluptatem. Præterea hi fœtus in Matris vtero ſancti priuſquàm nati reperiuntur: tùm ad excellentiſsima munera, & ad commune bonum totius Eccleſiæ pertinentia, inde ab initio ſingulari diuini numinis prouidentia deliguntur & deſtinantur. Ad hæc ſicut Ioannis, ſic & Mariæ ortus ex eo celebrior apparet, quandoquidem parentibus in oratione ſanctè pieque verſantibus velut munus quoddam ſingulare promittitur atque donatur. Etenim [a] Epiphanius, [b] Damaſcenus alijque confirmant, hanc benedictam prolem longis & ardentibus Ioachim & Annæ precibus ſimul ab Angelo promiſſam, ac lætè tandem exhibitam eſſe. Ob has igitur aliaſque præſtantes dotes, vtrobique ſingularis ſummi Dei elucet gratia, ſed quæ tamen in Maria tantò illuſtrius & copioſius, quàm in Ioanne fulget, magiſque prædicanda eſt, quantò pluris referebat, Meſsiam à matre generari, quàm à Ioanne ſeruo annunciari. Quò magis Eccleſiæ inſtitutum probari debet, quæ diem natalem Mariæ conſecrauit, & anniuerſarium eſſe voluit, vt ad gratias immortali Deo agendas, eaque miracula, quæ in admirabili ortu Virginis mirabiliter concurrerunt expendenda, Chriſtiani homines plus otij ac temporis reperirent. Ad quem ſanè diem hæ voces, quæ magno cum iudicio introductæ ſunt, in Eccleſia perſonant. Natiuitas tua Dei genitrix Virgo gaudium annunciauit vniuerſo mundo: ex te enim ortus eſt ſol iuſtitiæ Chriſtus Deus noſter, qui ſoluens maledictionem, dedit benedictionem, & confundens mortem, donauit nobis vitam ſempiternam. Quod Eccleſiæ canticum Græcis ignotum non eſt, ideoque à Sergio Hierapolita repetitum legitur, vbi de hoc ipſo feſto tractat. Eòdem ſpectat & illud ſolenne canticum: Natiuitatem hodiernam perpetuæ Virginis genitricis Dei Mariæ ſolenniter celebremus. Etenim ſi natalem Ioannis, qui tantùm præco & præcurſor Domini fuit, die ſtato rituque publico cohoneſtamus, & Angeli vaticinium illud, Multi in Natiuitate eius gaudebunt, ad nos quoque pertinere pro nobis ferimus: cur non tantundem operæ ac ſtudij in Natali Mariæ celebrando ponamus, & noua quadam animorum lætitia declaremus, quando non Chriſti modò, ſed noſtra quoq; Mater primùm apparet, ſuoq; aduentu Euangelium, hoc eſt, fauſtum fœlixque nuncium adfert, vt mundus triſtitia diuturna oppreſſus, tandem aliquando, vt nunquam antea, poſsit reſpirare? Quid enim? Nónne lucidiſsimum ſolem poſt denſiſsimas longiſsimæ noctis tenebras ſtatim exoriturum ſibi crederent, qui hanc roſeam & nitentem auroram iucundiſsimè intuentur? Cur non iure ſuo dicerent: Quæ eſt, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt aſtrorum acies ordinata? Quibus verbis Mariam deſcribi docet etiam Innocentius, eamque per auroram deſignari tradit, vtpotè quæ fugatis tenebris mundo lumen oſtendat: eam verò auroram conſurgentem eſſe, quòd ſit finis noctis, & origo diei: finis prætereà damnationis & ſalutis origo: eandem porrò vt lunam pulchram & rotundam apparere, hoc eſt, ob prolis fœcunditatem plenè formoſam exiſtere, neque minus tamen electam vti ſolem videri, quòd præ alijs ex Dei prouidentia in hoc orbe

Piorum eſt ob Mariæ natalem lætari.

Mariæ natalis plus veri gaudij adfert, quā Ioānis Baptiſtæ.

Mariæ ortus velut aurora conſurgens in orbe.

a Contra Collyrid. hæreſ. 79.

b Lib. 4. de fide orthodox. ca. 15.

In cantico de feſto Natiuit. Mariæ.

Cantic. 6.

Serm. 2. de Aſſumpt. beatæ Virginis.

per

per ſapientiam ſplendeat, & calorem per charitatem cum ipſo ſplendore coniungat. Et quoniam in locum Canticorum incidimus, non omittam carmen elegans adijcere, quo locum eundem à quodam redditum eſſe animaduerti:

Quæ nam iſta eſt mulier, quæ ſe huc ceu luce ſerena
Aurora ſurgens intulit?
Pulchra velut radios plenis è cornibus effert,
Quum luna puro lumine.

Mariæ natalis magnis de reb⁹ nos commonefacit.

Tantoque pluris hunc diem Mariæ natalem æſtimare debemus, quò præclariùs de multis magniſque rebus idem nos admonet, ſi animum aduertamus. Admonet de antiquis Dei promiſsionibus tùm ad Meſsiam, tùm ad Matrem eius propriè pertinentibus, quas nunc tandem fidelibus in verbo ſuo Deus certo certiùs velit implere. Admonet de vera & laudabili nobilitate, quæ ſingularem gratiam vt Mariæ, ſic etiam alijs conciliet. Admonet de officio iuſtorum coniugum & parentum, quibus Ioachim & Anna ſuæ virtutis exemplo egregiè præluxerunt. Admonet de miſera & corrupta noſtra Natiuitate, quam à lachrymis & vagitu non immeritò ad vnum omnes auſpicamur. Admonet de diligenti & pia liberorum educatione, qui vnà cum hac Virgine inde à primis annis ad religionis & virtutis ſtudium informandi ſunt, & poſtremò de tota puellæ Mariæ vita & moribus, de quibus nos loco ſuo diſſeremus.

In Mariæ natali cogitandum de ortu eius non ſolùm temporaneo, ſed etiam eo, qui fuit in mente diuina perpetuò.

Prouer. 8.

Quanquàm non ſolùm hic dies nos pioſque omnes commonefacit de temporaria Virginis Natiuitate, quando ex Annæ Matris vtero illa Ioachim filia prodijt, qui clariſsimus ſanè ortus fuit, verùm etiam ad ſublimiorem & nobis penè incomprehenſibilem electionem ac prædeſtinationem contemplandam excitat, quomodo hæc ipſa Dei Mater inde ab æterno in mente & præordinatione diuina vel nata, vel prædeſtinata, & præ ſanctis alijs electa, dilecta & ornata, omnique virtute & gratia repleta fuerit, adeò vt in orbem edita veriſsimè diceret, Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quicquam faceret à principio. Ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis antequàm terra fieret. Etſi enim ſumma & æterna ſapientia Chriſtus eſt, cui ſuperiora verba primùm & præcipuè competunt, nihil tamen prohibet, quò minus eadem ſecundariò ad Matrem Domini referantur: nec à Scripturæ phraſi alienum eſt, vt idem locus ad caput & inſigniora eius membra in alium atque alium ſenſum accommodetur. Quod quum optimè norit Eccleſia, vt prudenter, ita piè hunc morem obſeruat, vt Mariam ad huiuſmodi ferias natalitias velut ſanctè in Domino gratulabundam inducat, eaque ſingularem ſui conditoris gratiam & gloriam ſibi præ omnibus communicatam prædicet, ac nos etiam doceat prædicare. Galatinus perſpicuè docet, eiuſmodi verba, quæ tùm ex libro Prouerbiorum, tùm ex Eccleſiaſtico ab Eccleſia in Mariæ laudem repetuntur, ne poſſe quidem diuinæ ſapientiæ inde ab æterno genitæ per omnia tribui, ſed ſanctiſsimæ Meſsię Matri quædam in illis rectè potius adaptari. Hæc nos obiter ad refutandam Lutheri tùm ſtulticiam tùm impudentiam attingimus, qui merum mendacium & in Deum blaſphemiam eſſe garrit, ſupradictam epiſtolam, quæ diuinæ Sapientiæ & ipſi Chriſto competit, ad Mariam hoc die feſto referri & applicari. Atque hic Marię ortus ſecundùm altiſsimum æterni Dei conſilium & admirabilem eius prædeſtinationem conſideratus, tantò nobilior atque præſtantior habendus eſt, quò effuſior in illam Creatoris benignitas extitit, vt ipſa reliquis prælata diuis, ad ſummum digniſsimumque munus adſciſceretur, ſupremumque & gratię & glorię gradum in cœlis & terris auguſtiſsimè obtineret. Illa verò hac ſummi numinis pręueniente gratia & gratuita vocatione non contenta, inde ab ipſo ortu nullam curam, ſtudiumque nullum vnquam prætermiſit, vt ſe ſenſuſque & vires animi & corporis ad omnem Dei nutum intentiſsimè conuerteret, bonaque conſcientia diceret: Gratia eius in me vacua non fuit, & gratia eius in me ſemper manet. Dei ſumus adiutores, Dei cooperatores. Quę ſedulitas diuinam gratiam & conſeruandi & amplificandi, nobis quidem cum ętatis acceſsione perſæpè langueſcit ac decreſcit: in illa verò nata puella citra omnem vitij admixtionem auctior indies facta eſt, vt non ſolùm ętate, ſed etiam virtute grandior atque confirmatior effici videretur.

Eccleſia rectè quędam ad Mariam transfert, quæ ad æternã ſapientiam inprimis pertinẽt.

Lib. 7. de arcanis Catholicę veritatis. ca. 3.

In Poſtilla circa Euang. in die Natiuit.

Cur magnifaciendus Mariæ ortus, iuxta Dei prædeſtinationem expenſus.

1. Cor. 15.
2. Cor. 13.

Rationes aliquot, inſtituti et celebrandi feſti, de Mariæ Natiuitate.
Petri Damiani de hoc feſto teſtimonium.

In ſerm. 2. et 3. de Mariæ Natiuit.

Vbi non abs re fuerit credo, rationes aliquot commemorare, quæ matris Eccleſię in hoc Mariæ Natali celebrando inſtitutum magis magiſque comprobent, ſicut illas pius æquè ac eruditus Theologus, & ſcholaſticis Doctoribus antiquior, Petrus Damianus exponit: Natiuitas, inquit, beatiſsimę & intemeratę genitricis Dei, fratres chariſsimi, meritum præcipuum, & ſingulare præbet hominibus gaudium, quæ totius extitit humanę ſalutis exordium. Meritò ergo hodie profuſis gaudijs totus vbique terrarum orbis exultat, meritò vniuerſa ſancta Eccleſia, naſcente ſponſi ſui genitrice (vt ita præ gaudio dixerim) Feſcennini carminis laudes alternat. Exultemus, inquam, in hac die præcipua, & totis viſceribus in Domino delectemur, in qua dum Redemptoris noſtri recolimus Matrem, reliquarum feſtiuitatum celebramus originem. Quæ enim cunctis ſolennitatibus eſt antiquior tempore, nequaquam eſſe debet inferior dignitate. Nam ſi Salomon cum Iſraëlitico populo in dedicatione templi ex lapidibus facti, tàm copioſum & magnificum ſacrificium ſolenniter celebrauit, quale quantumque gaudium beatæ Mariæ Natiuitas populo Chriſtiano debet adferre, in cuius vterum, velut re vera ſacratiſsimum templum, Deus ipſe deſcendens, & humanam naturam ex ea ſuſcipere, & cum hominibus dignatus eſt viſibiliter habitare? Licet enim & in illud Salomonis templum Deus deſcendiſſe credendus ſit, in hoc tamen rationabili ſanctuario, hoc eſt, in beatiſsimæ Virginis vtero, multò mirabiliùs, multoque fœliciùs dignatus eſt manere pro nobis, in quo Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Iudaico templo Deus omnipotens gloriam quidem ſui Aduentus contulit, ſed nihil ex eo in ſua natura ſuſcepit. In beatiſsimę autem Virginis vterum non ſolùm dignatus eſt deſcendere, ſed ex eo etiam perfectam ſibi ſubſtantiam noſtræ mortalitatis vnire. Quantò igitur noſtri templi maior eſt dignitas, tantò glorioſior debet eſſe ſolennitas, dum illa naſcitur, quæ ante conſtitutionem mundi in conſilio æternæ Sapientiæ electa & prælecta, etiam de regali ſtirpe fuit progenita. Ecce intemerata & glorioſa Virgo Maria, cuius hodie ſplendidiſsima Natiuitate vniuerſa per orbem ſancta illuſtratur Eccleſia, in lege præfigurata, in Patriarcharum & Prophetarum oraculis prænunciata, ab Angelo ſingulari honorificentiæ priuilegio ſalutata, thronus Dei, ſolium Diuinitatis, palatium Regis æterni, gazophylatium theſauri, quo ſumus de cruenti prædonis ſeruitio comparati, nobis proponitur in exemplum. Gaudeamus itaque dilectiſsimi, & exultemus in Natiuitate Virginis Dei genitricis, quæ nouum mundo nunciauit gaudium, & totius extitit humanæ ſalutis exordium. Exultemus, inquam, & ſicut gaudere ſolemus in Natiuitate Chriſti, ita etiam gaudeamus in Natiuitate Matris Chriſti. Hodie nata eſt Regina mundi, feneſtra cœli, ianua paradiſi, tabernaculum Dei, ſtella maris, ſcala cœleſtis, per quam ſupernus Rex humiliatus ad ima deſcendit, & homo qui proſtratus iacebat, ad ſuperna exaltatus aſcendit. Hodie apparuit ſtella mundi, per quam ſol iuſticiæ illuxit mundo, illa videlicet, de qua per Prophetam dicitur: Orietur ſtella ex Iacob, & exurget homo de Iſraël. Hodie nata eſt ſplendidiſsima illa Virgo, ex qua proceſsit ſpecioſus forma præ filijs hominum, tanquam ſponſus de thalamo ſuo. Hodie prodijt ex vtero Matris, quæ templum fieri meruit Diuinitatis. Hodie impleta eſt prophetia illa, quam eximius Prophetarum ille Eſaias, quaſi præco factus ad aduentum Reginæ mundi, magna voce clamabat, dicens: Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Hæc ego ex diuerſis & præclaris Damiani concionibus, ne Lectorem prolixitas grauaret, excerpſi, ſimulque his verbis monſtrare volui varias rationes, quibus adducta Eccleſia ferias Virginis natalitias tot ſeculis reuerenter obſeruat. Eòdem referri poſſunt, quæ de Maria Rupertus prædicat, eam nimirùm Dei Patris inde ab initio ſponſam fuiſſe, ob quam ille veterem adamarit Synagogam, & quaſi coniugis habuerit loco. Etenim ante omnia ſecula id ſibi propoſuiſſe Deum, vt Verbum ſuum, quod ab orbe condito per Prophetarum corda & ora promiſerat, tandem per Mariæ vterum caro efficeretur, & Deus homo factus, vt anteà Synagogæ, ſic poſteà Eccleſię ſponſus diceretur & eſſet. Quibus hoc etiam repetitu dignum adiungit: Sic beata Virgo prioris Eccleſiæ pars optima, Dei Patris ſponſa eſſe meruit, vt exemplar quoque fuerit iunioris Eccleſiæ ſponſæ Dei Filij ſui. Spiritus enim ſanctus, qui in vtero, vel de vtero Mariæ incarnationem

Feſtiuitas hæc, feſtiuitatum Chriſtianarum origo.
Huius feſti collatio cum Iudaico, de templi dedicatione.

3. Re. 7. & 8
2. Paral. 7.

Quantum inter Salomonis & Mariæ templũ interſit.

Non ſolùm in Chriſti, ſed & Mariæ Natiuitate gaudendũ.
Mariæ Virginis præclara epitheta.

Num. 24.
Pſalm. 44. & 18.

Eſai. 11.

Lib. de operibus Spiritus ſancti. cap. 8.

Quàm præclarè ſentiendum de Mariæ Natiuit. & prædeſtinatione.
Maria veteris Eccleſiæ vel Synagogæ pars optima.

nationem operatus eſt vnigeniti Filij Dei, ipſe de vtero vel per vterum Eccleſiæ, per viuificum lauacrum gratiæ ſuæ, multorum operaturus erat regenerationem filiorum Dei. Nec veretur idem alibi affirmare, MARIAM prophetiſſam eſſe, ad quam Eſaias Propheta iuſſus accedat, cuius in vtero omnium ſanctorum Prophetarum completa ſit prophetia: nec ſolum quidem Eſaiam, ſed & Prophetas alios omnes ad hanc prophetiſſam acceſsiſſe. Omnes, inquit, omninò ad illam conuenerunt: omnium enim & ſingulorum diuiſiuæ gratiæ, & particulares propheticæ in iſtam prophetiſſam ſimul conuenerunt, ſimul Spiritu ſancto ſuperueniente concurrerunt. Et beatum ſe Eſaias, imò beatos ſe omnes Prophetæ ſancti non immeritò crediderunt, quòd hoc modo ad iſtam prophetiſſam acceſſutos ſe eſſe nouerunt, quòd ad iſtud Dei templum, ad iſtud Spiritus ſancti ſacrarium quippiam verbi boni ſeſe adferre cognouerunt.]

In Eſai. cap. 34. et cap. 9. lib. de operibus Spiritus ſancti.

Prophetas & veteris Teſtamenti Patres, ad Mariã prophetiſſam acceſſiſſe cum gaudio. Eſai. 8.

Hæc multaque id genus plura & eximia, quæ longum ſit percenſere, ſi aliàs vnquam, tùm hoc die maximè conſideranda videntur, quo Mariæ natalem in Eccleſia celebramus. Nam de ſectarijs pudet ſanè pigetque commemorare, qui non Mariæ Virginis, non Eccleſiæ Matris, non publicæ vtilitatis ratione tanguntur, vt has aliáſque Deiparæ ferias in vſu & precio manere permittant. Intereà verò ne omninò nihil agant, ſancti huius dieì celebritatem ſæpe in nuptiarum laſciuiam & conuiuiorum intempeſtiuorum luxus pulchra ſanè mutatione conuertunt, nimirùm ne deſit ſymbolum reformatæ ab illis Eccleſiæ, atque vt Euangelij tandem illuſtrati præclarus fructus appareat, quod antea tenebris, vt inquiunt, velut oppreſſum iacebat. Ac ſapiunt in eo certè, quòd Ioannis Baptiſtæ natalem diem agnoſcunt, ac quotannis celebrant, ſi è multis illorum Eccleſijs & nouis ordinationibus, quæ tamen mirum in modum diſcrepant, ferre iudicium fas eſt. Quæ autem ſapientia obſecro, non tantum honoris Matri, quantum præcurſori Redemptoris in die natalitio celebrando deferre? Scimus quid Angelus Zachariam in templo compellans, de Ioanne naſcituro dixerit, hoc inter alia prædicens fore: Erit gaudium tibi & exultatio, & multi in Natiuitate eius gaudebunt, quemadmodum cognatos & vicinos vtrique parenti Ioannis gratulantes porrò feciſſe, ſatis Lucas oſtendit. An verò hic Angeli ſermo vim præcepti obtinet, vt Chriſtianos omnes ad natalem Ioannis, qui nunc in Eccleſia colitur, quotannis & ritu publico celebrandum adſtringat? Nemo quidem prudens hoc ex Euangelio rectè conuincet, ſed fatendum eſt, ex Eccleſię potius authoritate atque traditione accipi, quod nobiſcum etiam ſectarij Ioannis natalem agnoſcunt & celebrant. Cur igitur eodem iure Mariæ natalem, quem Synodus etiam Lugdunenſis & Gregorius IX. Pont. Max. confirmauerunt, vel non recipiunt, vel receptum abolent atque tollunt? Sed enim ſuo iſti Magiſtro ſiue Patriarchæ Luthero libenter ſeſe conformant, qui has abolere ferias exoptauit, ac bona ex parte ſuo deſiderio ſatisfecit. Hinc illa eiuſdem Lutheri vox: [a] *Periculum hoc feſtum omitti, quum nullo Scripturæ teſtimonio nitatur.* Qui cùm ſeipſo deterior, & in ritibus Eccleſiæ contemnendis impudentior factus eſſet, velut index de ſublimi loco pronunciauit: [b] *Aſſumptionis & Natiuitatis Mariæ feſta planè reijcimus.* Tùm alibi multò petulantiùs hanc legem generalem ſanciuit: [c] *Feſta Sanctorum in vniuerſum aboleantur.* Dignum certè tali legiſlatore mandatum, qui ſecum ipſe pugnans alibi ſcripſit: [d] *Tertium præceptum docet dies feſtos celebrare: idcirco feſta Apoſtolorum & beatæ Virginis obſeruari debent.* Verùm peiora huius magiſtri placita, quæ Chriſti Eccleſiam contemnere, hoc eſt, Chriſtianiſmum abnegare docent, plærisque nouatoribus magis arriſerunt, firmiusque cuſtodiuntur. Ac veterum quidem Scriptorum ſententiæ, hunc ſacrum diem illuſtrantium paulò pòſt repetentur, vt interim nihil de Euſebio, Beda, Bernardo, Bernone dicamus. Damaſcenus feſti huius veluti ſummam complectens, non ineleganter dixit: Parit gratia dominam.] Anna enim gratiam, Maria dominam ſonat, vt idem interpretatur: additque protinus. Meritò enim creaturarum omnium domina declarata eſt, cum quæ genuit, per quem condita ſunt vniuerſa.] Nec omittit quæ ad hanc Natiuitatem explicandam faciunt, pluribus proſequi: Quemadmodum inquit, vetus Anna illa, quum ſterilis foret, per preces & vota pepetit Samuelem: ita & hæc quoque ſupplices Deo preces effundens,

Hoc feſtum indignè ac irreuerenter haberi à nouatoribus.

Sectarij maiori faciunt, Ioanni quàm Mariæ feſtum natalitiũ.

Luc. 1.

In ca. final. de ferijs.

Lutherus author huius feſti abrogandi.

a Circa Euang. in feſto Natiuit. Mariæ. b In lib. de pijs cæremonijs obſeruandis. c In lib. de formula Miſſæ. d In viſitat. Saxonica.

Nouus mundus Lutherum ſequitur in Sanctorum feſtis abrogandis.

Lib. 1. de fide Orthod. cap. 15.

1. Reg. 1. & 2.

fundens,votaq́; eidem faciens,Deipatam edere promeruit.] Nicephorus habet in hűc modum: Inuenta eſt beata Virgo Maria dignum Deumq́; decens Verbi domicilium, etiam ante Natiuitatem Deo couſecrata, atq; ex membris ſenilibus & longè à naturæ feruore alienis,tanquàm quidam diuinitus datus fructus producta.] *Lib. 1. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 7.*

Verùm hîc nobis obſtrepunt Centuriatores, & Nicephorum præcipuè hac ſua oratione inſectantut: *Videmus Proteuangelium Iacobi hanc vnam ob cauſam conſtructum eſſe, vt ortum Mariæ indicet, & ſummis vehat laudibus, quomodo nimirùm à ſterili matre nata ſit, Angelo eius Natiuitatem prædicente. Nicephorus tamen & hæc & alia multa arripuit & coaceruauit ſatis quidem temerè.* Accuſant prętereà Germanum virum eximiè ſanctum, quòd ſcribat, Mariam ex Anna matre ſterili eſſe natam, vt alia id genus plura ab iſtis temerè ſuggillata, & ſequenti capite confutanda prętereamus. Vbi cum illis non pugnabimus de Iacobi Proteuangelio, quod ita nobis etiam obijcit Chemnitius, velut eius libri authoritate nitamur, quum longè quidem ſecus res habeat, multoq́ne probariores iu hac hiſtoria teſtes iam antè ptodnxerimus. At verò Nicephorum excuſare difficile non eſt, vtpotè qui Euodium, Iuuenalem, Hippolytum, Methodium, Gregorium Nyſſenum, Epiphanium, Andream Cretenſem, Ioanuem Damaſcenum alioſque plures Gręcos Theologos, quorum opera plęraque, noſtro & ſeculo & orbi ignota interierunt, fideliter ſequutus videtur: tautum abeſt, vt ex Iacobi Proteuangelio hanc hiſtorię partem ſolùm arripuerit & coaceruârit. Nec maior illis fides habenda eſt, quum in Germanum veluti fabulatorem ipſi nimium ſępè fabulantes, imò & calumniautes inuehuntur, Germanum, inquam, pręclarum ſemperq́ue laudatum patriarcham Conſtantinopolitanum, qui inde à puero ſanctus Deoq́ue dieatus, ae multùm in ſacris literis exercitatus, tanti nominis claritate floruit, vt Patres in ſecuuda Synodo Niceua multum eius tribuerint anthoritati. Quod ſi Centuriatores neque Nicephoro, neq; Germano fidem habere dignantur, ſuum ſaltem Camerarium audiant, qui ſuperiorem narrationem repetit atque confirmat, quòd nimirum Anna, ſicut Helcanæ vxor ſterilis, ſuis à Deo precibus ſanctam hanc ſobolem impetrârit.

Quomodo Centuriatores in dubium vocent hiſtoriam de Mariæ Natiuit.

Centur. 1. cap. 10.

Centur. 8. cap. 10.

In examine Concilij Trident.

Nicephorus defenditur contra Centuriatores.

Lib. de vita Chriſti.

Agedum verò, vt obiectam caliginem amoliamur, lucem veritatis ab illis mutuemur, qui multò ante noſtram ætatem de hoc Mariæ feſto publicè docuerunt, illúdque ſuis concioúibus decorârunt. Ae primùm teſtis prodeat dictus modò Germanus patriarcha Conſtantinopolitanus in hunc modum Græcè ſcribens: ἡ παγκόσμιος χαρὰ ἐκ τῶν δικαίων ἀνέτειλεν ἡμῖν ἐξ Ἰωακεὶμ καὶ τῆς Ἄννης, ἡ πανάμωμος παρθένος, ἥτις δι᾽ ὑπερβολὴν ἁγιότατος ναὸς θεοῦ ἔμψυχος γίνεται, καὶ μόνη κατὰ ἀλήθειαν θεοτόκος γνωρίζεται, αὐτῆς ταῖς ἱκεσίαις ὁ θεὸς τῷ κόσμῳ τὴν εἰρήνην καταπέμψιν καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος. Commuue, inquit, mundi gaudium ex iuſtis hominibus Ioachim & Anna hoc die naſcitur, laudariſsima nimirùm illa & celeberrima virgo, quę ſola propter eximiæ dignitatis præſtantiam verè rectéque animatum Dei templum, ac propria Dei parens & cenſetur & appellatur. Proptet cuius interceſsiouē Chriſte Deus mundo quidem pacem & concordiam, noſtris verò mentibus miſericordiam vberem impartire.] Ac idē Germanus quum Pſalmum quadrageſimum quartū explanat, illaq́; verba excutit, Andi filia & vide, ita ſcribit: Δι᾽ ἀγγέλου προῤῥήσεως γόνος γόνου πάνσεπτος ἐξ Ἰωακεὶμ καὶ τῆς Ἄννης, τῶν δικαίων, σήμερον προῆλθες παρθένε, οὐρανὸς καὶ θρόνος θεοῦ καὶ δοχεῖον καθαρότητος, τὴν χαρὰν προμηνύουσα παντὶ τῷ κόσμῳ, τῆς ζωῆς ἡμῶν πρόξενε, κατάρας ἀναίρεσις, εὐλογίας ἡ ἀντίδοσις, διὸ ἐν τῇ γεννήσει σου κόρη θεόκλητε, τὴν εἰρήνην αἴτησαι καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος Hoc eſt, ſecundùm Angeli vaticiniū ô virgo illuſtris, proles ex iuſtis hominibus Ioachim & Anna in lucem hodie prodijſti. Tu cœlum & ſedes Dei omniſq́; puritatis receptaculū. Tu mundi vniuerſi certum exiſtis gaudium. Tu vitę largitrix, tu maledictionis interemptrix, tu benedictionis conciliatrix. Quamobrem ô diuina Virgo in hac Natiuitate tua, mundo pacem & concordiam poſce, noſtris verò animabus gratiam & miſericordiam impetra.] Iterum verò quum eiuſdem Pſalmi tractat ſententiam, Vultum tuum Domiue deprecabuntut, hæc verba interſerit: στεῖρα, ἄγονος ἡ Ἄννα, σήμερον χεῖρας κροτείτω φαιδρῶς. λαμπροφορείτω τὰ ἐπίγεια, βασιλεῖς σκιρτάτωσαν, ἱερεῖς ἐν εὐλογίαις εὐφραινέσθωσαν, ἑορταζέτω ὁ σύμπας κόσμος. ἰδοὺ γὰρ ἡ βασίλισσα ἡ ἄνυμφος νύμφη τοῦ πατρὸς ἐκ τῆς ῥίζης τοῦ Ἰεσσαὶ ἀνεβλάστησεν. οὐκ ἔτι γυναῖκες ἐν λύπαις

Teſtimonia Græcorũq́, de Mariæ Natiuitate ac præſenti feſto ſcribentiũ, & inprimis Hermanni patriarchæ Conſtantinopolit.

Eximia epitheta Deiparæ congruentia.

παῖς τίξουσι τέκνα, ἡ χαρὰ γὰρ ἐξήνθησε καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἐν κόσμῳ πολιτεύεται. οὐκ ἔτι τὰ δῶρα τοῦ Ἰωακεὶμ ἀποστρέφονται. τὸ θρῆνος γὰρ τῆς Ἄννης εἰς χαρὰν προεχώρηκε, συγχάρητέ μοι λεγούσης, πᾶς ἐκλεκτὸς Ἰσραὴλ, ἰδοὺ γὰρ δέδωκέ μοι κύριος τὸ ἔμψυχον παλάτιον τῆς θείας δόξης αὐτοῦ εἰς κοινὴν εὐφροσύνην καὶ χαρὰν καὶ σωτηρίαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Id perinde eſt ac ſi dixeris: Anna ſterilis hodie manus alacriter & feſtiuè complodat. Quæ in terris verſantur, ſerena lætaq; ſint omnia. Reges exultent, Sacerdotes in diuinis laudibus exhilarentur, ac mundus demùm vniuerſus feſtum hunc celebret diem. Nam ecce quę regina & innupta æterni Patris eſt ſponſa, ex radice Ieſſe procedit. Fœminæ in poſterum parient dolorum expertes: priſtina nunc gaudia redeunt ac refloreſcunt. Vita in mundo mortalium, fugata iam morte, rurſum dominatur. Non repellentur amplius à Ioachim munera tua, quando luctus Annæ in gaudium eſt conuerſus, vt illa dicat: Electi omnes Iſraëlitæ mihi congratulamini, quandoquidem ecce Dominus ipſe, in cõmunem mortalium omnium conſolationem atq; læticiam, nec non in animarum noſtrarum ſalutem, animatum maieſtatis & gloriæ ſuæ palatium mihi eſt largitus.]

Quàm ſit lætus multis, dies Mariæ natalis.

Cum hoc ſancto patriarcha cõnectam Sergium Hierapolitam, Græcum & ipſum Scriptorem non ignobilem, qui Mariæ natalem hac ornat oratione: ἐν εὐσήμῳ ἡμέρᾳ ἑορτῆς ἡμῶν σαλπίσωμεν πνευματικῇ κιθάρᾳ, ἡ γὰρ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ σήμερον τίκτεται ἡ μήτηρ τῆς ζωῆς, τὸ σκότος λύουσα, τοῦ Ἀδὰμ ἡ ἀναπλάσις, καὶ τῆς Εὔας ἡ ἀνάκλησις. τῆς ἀφθαρσίας ἡ πηγὴ, τῆς φθορᾶς ἀπαλλαγὴ, δι' ἧς ἡμεῖς ἐθεώθημεν καὶ τοῦ θανάτου ἐλυτρώθημεν, καὶ βοήσωμεν αὐτῇ σὺν τῷ Γαβριὴλ οἱ πιστοὶ, χαῖρε κεχαριτωμένη ὁ κύριος μετὰ σοῦ δι' ἧς σου χαριζόμενος ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος. Quæ ſimpliciter verſa hunc ſenſum exprimunt: In hac feſta celebriq; luce buccina ſpirituali clangamus. Etenim præſenti die ex Dauidieo ſemine naſcitur vitæ Mater, tenebrarum expultrix, Adæ reparatrix, Euæ reuocatrix, immortalitatis fons, corruptionis interitus, per quam nos quidem in Diuinæ naturæ participationem transferimur, atq; à morte ipſa liberamur. Quotquot igitur hoc loco fideles adſumus, illi cum Gabriele acclememus: Aue gratia plena, Dominus tecum, qui propter te Maria magnam erga nos miſericordiam declarat atq; commonſtrat.] Deinde quàm venuſtè idem credentes omnes hortatur, vt feſtum hunc diem religiosè colant, & ſtudijs ornent ſpiritualibus, quum ita pergit concionari: Δεῦτε ἅπαντες πιστοὶ πρὸς τὴν παρθένον δράμωμεν, ἰδοὺ γὰρ γεννᾶται ἡ πρὸ γαστρὸς προορισθεῖσα τοῦ θεοῦ ἡμῶν μήτηρ, τὸ τῆς παρθενίας κειμήλιον. ἡ τοῦ Ἀαρὼν βλαστήσασα ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης τοῦ Ἰεσσαί. τῶν προφητῶν τὸ κήρυγμα, καὶ τῶν δικαίων Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης τὸ βλάστημα. Γεννᾶται τοίνυν, καὶ ὁ κόσμος σὺν αὐτῇ ἀνακαινίζεται, τίκτεται, καὶ ἡ ἐκκλησία τὴν ἑαυτὴν εὐπρέπειαν καταστολίζεται ὁ ναὸς ὁ ἅγιος, τὸ τῆς θεότητος δοχεῖον, τὸ παρθενικὸν ὄργανον, ὁ βασιλικὸς θάλαμος, ἐν ᾧ τὸ παράδοξον τῆς ἀπορρήτου ἑνώσεως τῶν συνελθουσῶν ἐπὶ Χριστοῦ φύσεων ἐπλεστουργήθη μυστήριον, ὃν προσκυνοῦντες ἀνυμνοῦμεν τὴν τῆς παρθένου παναμώμου γέννησιν. ἡ γέννησις σου θεοτόκε χαρὰν ἐμήνυσε πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ. Agedum, inquit, quotquot Chriſtiani ſumus, curſu quodam ad Virginem contendamus. En illa naſcitur, quæ antequàm naſceretur, Dei Mater fore deſignata eſt. Naſcitur ſingulare virginitatis decus & ornamentum: naſcitur Aaronis virga de radice Ieſſe germinans: naſcitur prophetarum præconium, & iuſtorum Ioachim & Annæ germen. Hæc naſcitur, & vnà cum ipſa mundus renaſcitur: naſcitur, & per ipſam Eccleſia decori rurſum priſtino reſtituitur. Naſcitur templum ſanctum, receptaculum diuinitatis, organum virginale, regisque thalamus, in quo admirandum illud myſterium vnionis naturarum in Chriſto inexplicabili modo inter ſe coeuntium fuit abſolutum. Hunc proinde Chriſtum adoremus, immaculatæque virginitatis Natiuitatem hoc vel ſimili laudum præconio celebremus: Natiuitas tua Dei genitrix gaudium annunciauit vniuerſo mundo.] Sed præſagit mihi animus, non defuturos moroſos hic iudices, quos offendant tàm præclari tituli ac producta epitheta, velut Mariæ minus congruentia. Quid autem non Momos offendit? quid Eccleſiæ hoſtibus non diſplicet in Mariæ laudatoribus? Illud negari non poteſt, antiquiores etiam Theologos tùm Græcos, tùm Latinos à ſimilibus loquendi ac ſalutandi formulis minimè abhorrere, nihilq; in illis ineſſe periculi metuendum, modò iuxta communem Eccleſiæ ſenſum, qui ad Chriſti filij gloriam hęc Matris refert præconia, & ſoli Deo cultum latriæ inconuulſum tribuit, prudenter ac legitimè accipiantur, ſicut alibi pluribus euincemus.

Teſtimonium Sergij Hierapolitæ, de Mariæ natali.

Epitheta præclara Deiparæ.

Egregia cõmendatio feſti Mariæ natalitij.

Epitheta ſupradicta ſi ſanè accipiantur, Virgini poſſe tribui.

Alia veterũ teſtimonia de hoc feſto Mariæ.

Cantic. 5. Lib. 6. comment. in Cantica.

Sed & Rnperti Tnitenſis verba ſubijciam, qui locum illum Canticorum interpretans, Quæ eſt iſta quæ progreditur quaſi anrora conſurgens, hoc modo Mariam affatur: Quando nata es ô Virgo beata, tunc vera nobis anrora ſurrexit, anrora prænnncia diei ſempiterni: quia ſicut anrora qnotidiana finis præteritæ noctis, & initium diei ſequentis, ſic Natiuitas tna, natiuitas ex ſemine Abrahæ, clata ex ſtirpe Dauid, ad quos cum iuramento facta eſt repromiſsio benedictionis, finis dolorum, & conſolationis fuit initium: finis triſtitiæ, & lætitiæ nobis extitit principium.] Commendant hæc quoque ſingularem vereq́ue ſanctam Deiparæ Natiuitatem, ſicut & illa, quæ apud Guericum de hoc natali die concionantem legimus:

Guerici teſtimoniũ de Mariæ Natiuitate.

Serm. 1. de Natiuit. Mariæ.

Nata eſt, inqnit, hodie Virgo, de qua ſalus omnium voluit naſci, vt natis ad mortem, daret ad vitam poſſe renaſci. Nata eſt hodie Mater noua, quæ primæ matris maledictionem diſſoluit, vt per iſtam benedictionem, hæreditatem poſsideant, qni per illam ſub præindicio maledicti æterni fuerant nati. Prorſus noua Mater, quę natiuitatem attulit filijs inueteratis, vitiumq́ue ſanauit tàm ingenitę quàm ſuperadditę vetuſtatis. Prorſus noua Mater, quæ iam nono miracnlo parir, vt pariat & Virgo ſit, ipſumq́ue pariat, qui omnia matremq́ue ipſam inter omnia creauit.]

3. part. q. 27 artic. 1.

Celebrãdus dies Mariæ natalis, vel innitis nouatoribus, & qua de cauſa.

Demùm vt Thomæ Aquinatis verbis vtamnr, rationabiliter creditur, quòd illa qnæ genuit vnigenirum à Patre plennm gratiæ & veritatis, præ omnibus alijs maiora gratiæ acceperit prinilegia. Vnde Angelns ei dixit: Aue gratia plena. Hinc Eccleſia celebrat Mariæ Natinitatem.] Atque hæc ſint ſatis tùm ad ſanctam huius Nariuitatem adſtruendam, tùm ad pium Eccleſię inſtitutum vindicandum, quo Mariæ natalis ritu publico condecoratur. Oblatrent interim ſectarij, quibus hauddubiè ſuggerit Satanas, & animos addit Lntherus, vt hunc diem Mariæ natalem è medio tollant aboleantq́ue, ne piorum animi ad Deum in Maria laudandum, & ad beatam illam publicè comprobandam, tunc peculiariter excitentur.

In concione de feſto Natiui. Mariæ.

Verè ſanctns & colendus dies, quo primùm ex tot millibus Adæ liberis, in lucem illa prodijt, quę plus puritatis & ſanctitatis quàm reliqui omnes, adferret, maioremq́ue cauſam publici gaudij & incredibilis emolumenti mortalibus exhiberet.

In ſer. angelico. ca. 7.

Angelos de futuro Mariæ ortu eſſe lætatos, ſicut & Patres veteris Teſtamenti.

Nobis qnidem admodùm probabile videtur, quod ſanctę Brigittæ diuinitus reuelatum legimus, ipſos etiam in cœlis Angelos læticia quadam inſolita fuiſſe perfuſos, quum Dei Matrem ante mundi conſtitutionem naſcituram diuino illuſtrati Spiritu cognoſcerent atque pręniderent: imò & primùm parentem Adam quum huius Natiuitatis eſſet præſcius, magnam inde conſolationem & exultationem animo percepiſſe. Tantundem de alijs Patriarchis & veteris Teſtamenti fidelibus iudicare licet, quotquot demùm Meſsię matrem iu Spiritu pręuiderunt, quum ſummo illius deſiderio proculdubiò tenerentur, quę ſola ſuo partu vnico, pluſquàm reliquę mulieres cum liberis ſuis omnibus, orbi profntura eſſet. Iam verò quum Maria in lucem eſt edita, & DEO & Angelis, ſi humano more loquendum eſt, eâdem Brgitta teſte, gaudium quoddam acceſsit. Tùm nata puella longè quidem maturiùs quàm infantes alios rationis vſu & intellectus acumine viguit, ſicut & infanti Ioanni accidit, vr multi veteres Lucam interpretantur.

Luc. 1.

Cæterùm quamuis hæc certò & ſolidè confirmari nequeant, tamen non contemnenda videntur, & ſuis ſępe paruulis arcana reuelat Deus, quæ mundi ſapientes Eccleſięque deſertores tantum non fabuloſa & ridicula eſſe arbitrantut. Nunc quandoquidem de fœlici Mariæ ortu diximus, ad ea veniamus, quę cum prima pulcherrimę huins pnellę coniunguntur ętate, quantum ex veterum ſcriptis poteſt deprehendi.

Matth. 11.

CAPVT

CAPVT DVODECIMVM.

De Mariæ pueritia & præſentatione ſeu oblatione à parentibus in templo facta.

IAMPRIDEM traditum, & multorum authoritate corroboratum eſt, Ioachim & Annam, integerrimos Virginis noſtrę parentes, poſt longam ſterilitatem fœcunditatis ſuæ deſideratiſsimum munus, natam ſcilicet ac ablactatam puellam, eamq́ue trimam in templum Hieroſolymitanum reuerenter adduxiſſe, atque adductam vt votum ſuum re ipſa perficerent, diuino numini, & eius temporis Sacerdotibus ſolenniter obtuliſſe. Quæ quidem oblatio, ſiue vt vulgò dicunt, præſentatio, partim ob ipſorum parentum offerentium eximiam pietatem, partim propter oblatæ puellæ, quæ ſe ipſam authori DEO libenter dedicabat, præclaram voluntatem, non potuit ſummo Deo non eſſe pergrata, meritoq́ue in hunc diem vſque commendatur. Etenim ex hoc munere ſingulari, non minus quàm ex peccatoris vnius conuerſione, proculdubio Angelis nouum in cœlo gaudium creabatur: deinde memorandum in Eccleſia, imò imitandum exemplum tùm parentibus, tùm filijs arcano Dei conſilio ſtatuebatur. Accedunt porrò Centuriatores, & ne ſui diſsimiles eſſe videantur, nihil non admoliuntur, vt omnem huius hiſtoriæ, ac Eccleſiaſticę traditionis fidem prorſus, ſi poſsint, aboleant, aut certè quidem apud ſimplices in dubium vocent, ne quid præclari de pueritia, præſentatione & educatione miranda Virginis vel credatur à pijs, vel cogitetur. Vbi primùm quidem Iacobi Proteuangelium, tanquam Apocryphum librum improbant: deinde verò Nicephorum, velut qui multa ex eo ſine iudicio coaceruârit, ſicut & Germanum, ſuperbè contemnunt: poſtremò quæ de Mariæ pueritia commemorantur, ea cum veteris Teſtamenti hiſtorijs minus conuenire contendunt. Cæterùm nos ad priora duo huius accuſationis capita proximè reſpondimus, iterumq́ue teſtamur, in præſentis hiſtorię confirmationem præſidia nobis firmiora ſuppetere, quàm quæ dictum Proteuangelion ſubminiſtrat, de cuius quidem libri authoritate nunc minimè laboramus. De Nicephoro & Germano diximus, atque hîc etiam repetitum eſſe volumus, eos in cauſam præſentem nihil noui aut ſuſpecti adferre, ſed veterum niti teſtimonijs, bonaq́ue fide quod ipſi partim ſcripto, partim traditione accepiſſent, ſuis prodere monumentis, nimirùm vt certiùs de tantæ Virginis conſtet hiſtoria, quam alij quondam, Epiphanio presbytero teſte, non ſine fraude corruperunt. Falsò & illud aſſumunt Centuriatores, cum hiſtorijs veteris Teſtamenti non conuenire, quod de Mariæ præſentatione & educatione in templo facta refert antiquitas, & Nicephorus probat. Etenim perbellè conuenit, quemadmodum veteres etiam, vt [a] Gregorius Nyſſenus & [b] Ioannes Damaſcenus ante Nicephorum annotârunt, & ex ipſis antiqui Teſtamenti literis confirmârunt. Etenim quod in libris Regum de Samuele puero eiusq́ue Matre traditur, multis modis huic negotio affine eſt, quod de Mariæ puella & eius parente tractamus. Nam ſicut de Anna Ioachimi coniuge, ſic etiam de Samuelis matre & Helcanæ vxore ſcribitur, quòd multo tempore ſterilis vixerit, quòd prolis deſiderio magno teneretur, quòd pro fœcunditate DEVM ſedulò precaretur, quòd libenter verſaretur in templo, quòd honeſta eſſet ac religioſa matrona, quòd voto ſe obſtrinxerit prolem natam offerendi DEO, ſacroq́ue miniſterio in templo conſecrandi, demùm quòd ſtatim poſt ablactationem promiſſum exolnerit, ſuámque prolem in templo obtulerit, & oblatum reliquerit, vt piè illic educaretur. Tam pulchrè matres hæ duæ inter ſe conſentiunt, totq́ue modis ſimilia faciunt, vt non fruſtra eodem etiam dici nomine, & quaſi germanæ ſorores, & eiuſdem ferè claſſis eſſe viderentur. Quod prior Anna ob ſterilitatem contempta, precibus à Deo contendit & exorauit, vt Deo charam haberet offerretq́ue in templo ſobolem, id noſtra etiam Anna, cùm ſimili modo laboraret, ac eodem remedij genere vteretur, fœliciter

eſt con-

Summa hiſtorię de Maria in têplum oblata.

Hanc oblationem in templo non leuis fuiſſe momenti.

Luc. 15.

Cur & quomodo Centuriatores præſentem conuellant hiſtoriam.

Reſponſio ad Centuriatorum obiectiones.

Dictam hiſtoriam à veteribus approbatam eſſe.

Lib. de vita Mariæ.

a Hom. de hum. Chriſti generat.

b Lib. 4. fidei Orthod. cap. 15.

Hiſtoriam eandem cum Scriptura veteris Teſtamenti congruere.

1. Reg. 1. & 2.

Duas Annas Helcanæ & Ioachimi in multis conuenire.

eſt conſecuta, pro Samuele Mariam ſummo Deo dedicans, ac in templo inſtituendam relinquens.

Nicephori teſtimoniũ de præſente hiſtoria.

Lib. 1. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 7.

Quæ narratio vt paulò illuſtrior efficiatur, ad Nicephorum redeo, cuius teſtimonio, Anna in ſuo cum Ioachim coniugio ſenex & ſterilis multo vixit tempore, quę dicto exemplo alterius Annæ ad ſedulum precandi ſtudium, vt ei Mater eſſe liceret, confugit, ſimulque id quod pareret, ipſi Deo dicaturam ſe eſſe ſanctè promiſit. Quibus rebus hanc etiam orationem adiungit: Sed enim diuino nutu ad eam quam petierat gratiam, Anna confirmata atque roborata, poſtquàm puella è maternis prodijt locis, Mariam eam ſtatim nominauit, ænigmate latenter à Deo acceptam gratiam declarans. Vt verò infans à lacte materno iam abhorruit, & mammam attingere noluit, promiſsionem Mater adimplet: & in templum aſcendens, iuxta votum, eam Deo conſecrat, tertium iam tùm ætatis agentem annum. Et ſacerdotes quidem tùm eam tanquam ſanctius quoddam donarium ſuſcepêre, & puellam in ſacrario ſouendam eſſe duxêre, ad antiqui illius Samuelis ſimilitudinem. Itaque illa vt res diuina intacta & ſacroſancta in templi ſanctiore loco & adytis ipſis viuebat. Quid autem eſt obſecro, quod in ſuperioribus Nicephori verbis meritò ſuggilletur? quæ fingendi libido illi tribui poteſt? an non grauiter, piè & commodè ſic loquitur, vt legis moriſque veteris ratio exigit, & Mariæ puellę dignitati eſt conſentaneum? Facit certè cum Nicephoro iterum Camerarius, & ab illo narrata confirmat, quòd Anna, ſicut Helcanæ vxor, ſterilis impetrauerit precibus ſuis à Deo ſobolem, & hanc illi conſecrauerit, ac etiam in templo educandam curârit: tandem verò virginitatem ipſius dicatam Deo, cuſtodię Ioſephi ſenis optimi & ſanctiſsimi commiſſam fuiſſe ſcribit. Eant ergo Centuriatores, & apud ſuos porrò garriant, Nicephorum ea quæ diximus, ex Iacobi Proteuangelio temerè arripuiſſe & coaceruaſſe. Atqui non minus ille prudenter quàm fideliter hæc aliaque id genus plura ex inſtructiſsima Eccleſiæ Conſtantinopolitanę bibliotheca collegit, nec ſine ſingulari Dei prouidentia nobis conſcripta reliquit, vt nimirùm hac veluti luce accedente non ſolùm noua iſtorum ſenſa, velut atræ nubes, facilius diſsipentur, ſed & vetus Eccleſiæ fides ac traditio ab Orthodoxis tenacius retineantur. Quàm verò ſunt multa in illo Proteuangelio prætermiſſa, & hîc aliblque à Nicephoro annotata, ſed & vigilanti obſeruatione digna, quicquid Mariomaſtiges calumnientur? Quo loco Nicephorus, ſicut & Simeon Metaphraſtes alijque vetuſtiores, Theologum apud Græcos grauiſsimum atque probatiſsimum Gregorium illum Nyſſenum ducem habent atque ſequuntur, qui vel vnus quidem ſuffecerit ad vanitatem nouatorum fortiſsimè coarguendam, ſi de mitanda Virginis pueritia litem nobis pergerent intendere, ac veterem negare traditionem. Sic autem docuit & ſcripſit ille Gregorius: Erat inſignis in accurata vitæ, quę eſt ex lege, inſtitutione, & inter optimos apprimè notus pater Virginis. Conſenuerat autem ſine liberis, quòd non erat eius coniunx apta ad procreandos filios. Erat verò ex lege quidam honor matribus, quem non adipiſcebantur quæ carebant filijs. Imitatur ergo ea quoque illa quæ narrantur de Matre Samuelis. Et cùm fuiſſet intra templum ſanctum, fit ſupplex Deo rogans, ne excideret ab ea, quæ eſt ex lege, benedictione, cùm in legem nihil peccaret: fieret autem Mater, & Deo conſecraret id quod pareret. Cum nutu autem diuino confirmata eſſet ad gratiam quam petierat, poſtquàm peperit puellam, eam quidem nominauit Mariam: vt vel ipſum nomen ſignificaret, à Deo datam eſſe gratiam. Cùm verò iam creuiſſet puella, vt non amplius opus haberet ſugere mammillam, eam Deo tradidit, & promiſſum impleuit, & ad templum adduxit. Sacerdotes autem interim quidem, ad ſimilitudinem Samuelis, inter ſanctos educabant puellam.

1. Reg. 2.

Camerarius cõfirmat Nicephori narrationem.

Lib. de vita Chriſti.

Quæ narrat Nicephorus, bona fide narrat de Maria in templum oblata.

Gregorij Nyſſeni teſtimonium priora confirmat de Mariæ oblatione in tẽplo facta, eiusq; parentibus.

Homil. de hum. Chriſti generat.

Euodius peruetuſtus author de Maria puella oblata, eiusq; parentibus teſtatur.

a Lib. 2. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 3.
b In epiſt. ad Antiochenos.

Sed & Gregorio Nyſſeno antiquior eſt Euodius, diuinus ille vir, vt [a] Nicephorus, vel beatiſsimus, vt [b] Ignatius loquitur, idemq; primus Eccleſię Antiochenę poſt Apoſtolũ Petrum Epiſcopus, qui epiſtolã ſcribens, hęc verba interſeruit: Maria trimula quũ eſſet, in templo eſt pręſentata & ibi in ſanctis ſanctorũ traduxit annos vndecim. Deinde verò ſacerdotum manibus Ioſepho ad cuſtodiã eſt tradita, apud quẽ quum menſes exegiſſet quatuor,

In compédio Hiſtor.

Confirmat ſuperiora Cedrenus, de Mariæ ſtudijs notans.

quatuor, ab Angelo Gabriele lætum illum accepit nuncium. Nec ſunt diſsimilia quæ ſcribit Georgius Cedrenus, velut priores, quos dixi, authores legerit: Ioachimus inquit, octogenarius deceſsit: Anna annos nata vndeoctoginta vitam finijt. Ab his in templum deducta Dei genitrix anno ætatis ſuæ tertio, vndecim annos nata parentes amiſit: neque verò vnquàm templo excedebat, ſed ſi qua re opus haberet, ad ſolam Elizabetham ibat cognatam & templo vicinam. Literas Hebraicas ſuperſtite etiámnum Ioachimo didicit, vt cætera prætermittam. Cum his planè conſentit Germanus, vt ipſi quoque Centuriatores fatentur, quum diſertè narrat, Mariam ex Anna ſterili Matre natam, & poſt annos tres in templum adductam, Deoque ſanctè dicatam eſſe, quæ illic ad ſecundam vſque ætatem manſerit. Confirmat eadem Simeon Metaphraſtes, qui de ortu & educatione Deiparæ ſcribens, inter cætera teſtatur: Cùm iam creuiſſet puella, vt non amplius opus haberet ſugere mammillam, mater eam Deo tradidit, & promiſſum impleuit, & ad templum adduxit. Sacerdotes autem interim quidem ad ſimilitudinem Samuelis, inter Sanctos educabant puellam. Eôdem pertinet quod memoriæ prodidit Andreas Cretenſis de Mariæ parentibus, qui nempè frequentes preces & crebra ſacrificia obtulerint Deo, vt è ſterilibus fœcundi redderentur, eosque ſui voti compotes factos, & diuinis reuelationibus illuſtratos fuiſſe, vt acceptæ per preces gratiæ magnitudinem certiùs cognoſcerent: Itaque Mariam non ſolùm ex ſterili Matre fœlicitet natam, ſed & puellam in templum adductam, Deoque dedicatam pulchrum munus extitiſſe, quæ in templi aditis tanquam aureis thalamis, verſaretur, & cœleſti, non communi cibo ſuſtentaretur. Conſonat his omnibus Georgius Nicomediæ Archiepiſcopus, à quo clariſsimè ſcribitur, Mariam quum tertium ætatis annum ageret, à parentibus in templum adductam, & Deo ſimul oblatam, in templi penetralibus ad ſecundam ætatem vſque perſeueraſſe, diuino nempè conſilio puellam mirabiliter gubernante, vt illa non temerè ad opus Dei maximum inde ab initio deſtinari, ac ſingulari ſtudio, præter illius ætatis conſuetudinem, præparari videretur. Nam & Dionyſius Carthuſienſis rectiſsimè dixit: Decentiſsimum fuit, vt prælecta concipere Dominum templi, in ipſo templo conſecraretur, obſequereturque Domino, & ſuam infantiam in exercitijs expenderet ſacris, atque ibidem inſtrueretur literis ſanctis. Habemus ergo Mariæ non modò Natiuitatem, ſed & pueritiam ita deſcriptam, vt vnà cum Andrea Cretenſi meritò fateamur, huius ortum Virginis miraculo plenum extitiſſe, vt medijs & extremis, quæ mirari ſatis in illa non poſſumus, inuſitata quoque primordia reſponderent. An enim miraculi vim non obtinet, quòd Anna multis annis cum viro infœcunda, de cuius futuro conceptu ac partu ſpes nulla reliqua videbatur, tandem optatę prolis gratiam diuinitus impetrat? Quid niſi miraculi gerit imaginem, quòd mirabilis filiæ Conceptio, deſperantibus omnibus, per Angelum è cœlo miſſum prænunciatur? Ita miraculo meretur adſcribi, quod puella tenera non parentum modò, ſed ſua etiam ipſius voluntate, & ardenti quidem pectore diuino cultui conſecratur, & inde à primis annis in loco ſacro ſumma cum pietate verſatur, poſtquam ſemel oblata, & in templum introducta eſt.

Centur. 8. cap. 10.

Germani Patriarchæ teſtimonium.

Eadē à Simeone Metaphraſte probari.

Ser. de dormit. Deipara.

Andreæ Cretēſis teſtimonium de Mariæ parētibus, ortu & oblatione.

Hom. de oblatione Virginis in templo.

Georgij Nicomedienſis narratio conſonans ſuperioribus.

Lib. 1. de preconio et dignitate Mariæ, artic. 12.

Dei miracula circa Virginis Natiuitatem conſideranda.

Sed rident ſuauiter Centuriatores, quòd audiant Mariam triennem in templum introduci, ideoq; non aliter factum, aut cōfictum potius videri volunt, quàm ſi eadem ſub Papatu Monialis eſſet, vt irriſorijs ipſorū verbis vtamur. At verò faceſſant illuſores, qui ſegregant ſemetipſos, animales ſpiritū non habentes, qui etiā quęcunq; ignorant, blaſphemant, vt de iſtis verè Iudas Apoſtolus eſt vaticinatus. Sit his nomen turpe ac infame Papatus, habeantq; ſi placet, in delicijs Lutheraniſmum, Iouinianiſmum, vel Caluinianiſmum ſuū, vt hoc ipſo veteris & Catholicę Eccleſię deſertores ſe eſſe declarent. Nos haud inuiti nomē Papatus admittimus, ac ſub Papatu potius, quàm in vlla Satanę Synagoga Chriſtum & Chriſtiana dogmata profiteri gaudemus, ſi hoc quidē Papatus nomine cœtum intelligunt Catholicorū, qui omnium Chriſti ouium paſtorem vnum & ſummum in terris Pontificem Romanum agnoſcunt, illumq; prę alijs Eccleſię principem reuerentur. Quod qui non faciunt, næ illi cum ſacris Concilijs & Græcis Latinisq; Scriptoribus ex diametro pugnant, & Papę nomen veteribus agnitū valdeq; probatum ignorant, nec ſe Chriſti quidem oues, qui Petrum eiusq; ſucceſſorem ouilis ſui præfectum inſtituit, ſed hœdos eſſe re ipſa commonſtrant. Cæterùm vt ad inſtitutum

Quomodo Cēturiatores rideant in hac hiſtoria veluti fabuloſa.

In epiſt. Canon.

Papatus nomen hoc tempore glorioſum magis, quàm odioſum habendum eſt.

Ioan. vlt.

redeat

Vetus et conſtãs Iudæorum mos fuit, proprium in templo Virginibus locum tribuere, inter quas Maria vixit ex veterum ſententia.

redeat oratio, de Maria certè puella in templum inducta, & ibidem inſtituta minus mirabitur, qui ex veterum ſcriptis didicerit, ſolennem Hebræis fuiſſe morem, vt fœminæ quædam Deo conſecrarentur, eiuſque cultui peculiaritet in templo vacarent, ab alijs mundi curis negotijſque ſolutæ. Cui rei maiorem fidem facit, quòd Gregorius Nyſſenus paulò antè citatus, teſtatur, locũ virginibus in templo Hieroſolymitano prorium, & iuxta legem attributum fuiſſe, id ſcilicet interuallum, quod inter templum & altare intercedebat. Ibi Mariam Deiparam, Samuelis exemplo in ſacris educatam aſſerit, ac ſimul negat, conſuetudinis & honeſti rationem tuliſſe, vt mulier vlla cum huiuſmodi virginibus eodem loco verſaretur, ac in ſacris cõſpiceretur. Nec ſolùm Gregorius Nyſſenus, ſed illo etiam antiquior Origenes Adamantius de hac meminit traditione, & locum in templo Hieroſolymitano virginibus peculiarem aſsignat, & has ab alijs thorum virilem expertis, ſeparatim conſtitiſſe docet, vt ſuas ad Deum preces commodius abſoluere poſſent. Tùm de Maria ſubijcit, illam etiam poſtquam genuiſſet Saluatorem, ſuam ſtationem ac precationem eodem in loco cum Virginibus peregiſſe: quod factum quum ab alijs reprehenderetur, à Zacharia Ioannis Baptiſtæ patre defenſum fuiſſe. Sed & Cyrillus Alexandrinus perinde ac ſi Origenem & Nyſſenum legiſſet, in eandem ſcribit ſententiam, ac docet, inter altare & templum ſpacium fuiſſe intermedium, Virginibus dicatum, & Mariæ quoque conceſſum. De Zacharia verò in hunc modum narrat: Hic prophetico Spiritu ad occultorum cognitionem deductus, quum myſterium Virginis de eximio partu probè intelligeret, non arcuit incontaminatam puriſsimãq; Matrem ab eo templi loco, qui Virginibus ex lege deſignatus erat. His Theophylactus conſonat, vbi Chriſti ſermonem de Zacharia filio Barachiæ interpretatur. Habet inquit, ita narratio nobis tradita, quod locus quidam in templo fuerit, in quo ſtabant Virgines. Ac deinde mentionem facit Deiparæ, quæ poſt partum etiam ſuum illic cum Virginibus habuerit locum, Iudæis id indignè ferentibus. Quid ergò mirum, quod etiam Cedrenus hæc notauerit: Erat in templo ſecretus locus aræ vicinus, vbi ſolę Virgines ſtare ſolebant. Ac reliquę ſanè populo dimiſſo domum ſuam redibant: Maria verò in templo permanebat, atq; ab Angelo nutriebatur. Quæ nos idcircò pluribus comprobamus, vt petulantes intelligant Centuriatores, non ad Papatum quidem, ſicut ipſi odioſè nugacitetq; loquuntur, ſed ad veterem Synagogæ morem pertinere, quod veteres tradiderunt, Mariam à parentibus Deo conſecratam, & adhuc puellam ſanctè in templo ſimul oblatam & educatam eſſe.

Tractat. 26. in Matth.

Lib. aduerſus Anthropomor. Cap. 27.

In enarrat. 23. cap. Matthæi.

In compen. hiſtoriarũ.

Vſitatum olim fuiſſe, vt parentes Deo & Eccleſiæ, ſuos filios conſecrarent.

Iam verò ſi veteris Eccleſiæ morem intueamur, quæ ſummos nobis Doctores, optimosq; Papiſtas dedit, vt iſtorum more loquar, non id ſanè rarum, ſed frequens admodum probatumq; fuit, quod Chriſtiani parentes ſuos liberos perpetuò cõſecrant Deo, ſacriſq; miniſterijs applicant. Hinc Euſebius quidam commendatur, quòd ſuam filiam Ambroſiam deuouiſſet Deo, cõmendatur, inquam, à magno doctore Ambroſio, qui hanc ſanctam eius oblationem illis Apoſtolicis verbis approbat, Qui ſtatuit in corde ſuo firmus, & iudicauit in corde ſuo ſeruare virginem ſuam, benefacit. Sed & Aſella virgo præconem habet Hieronymum, quod antequàm naſceretur à parente Domino & virginitati fuerit conſecrata, quę quum annos pubertatis eſſet egreſſa, Monaſticam vitam arripuerit. Omitto Paulam Lætæ filiam, non ſine voto parentis & futuræ virginitatis repromiſsione conceptam, Deoque conſecratam antequàm genitam, vt apud eundem Hieronymum legimus. Quin & Origenes perſpicuè tradit, quod Chriſtianus vel ſeipſum, ſicut [a] Nazaræus in lege, vel alium, ſicut [b] Anna Samuelem, Deo poſsit offerre atque conſecrare. Nec dubitat Chryſoſtomus matres inhortari, vt inſtar Annæ pro Samuele ſuos & ipſę filios Deo conſecrent, & in templum adducant. Non igitur nouum eſt ac inſoleus, quod tam multi ſcribunt, Marię parentes vouiſſe, ſi quam ſobolem eis dediſſet Deus, hanc ſe illius ſeruitio mancipaturos.

Li. de inſtit. virg. ca. 1. 1. Cor. 7.

In epiſt. ad Marcellam de laudibus Aſellæ.

In epitaph. Paulæ.

Hom. 11. in ca. 20. Leuit.

a Num. 6.

b 1. Reg. 1.

Homil. de Anna & Samuelis educatione.

Habebãt Iudæi Virgines & Viduas, propè templum commorantes.

Adde quòd in veteri Iudæorum Synagoga receptum fuerit ac ſolenne, vt quædam Virgines ac Viduæ nuptum non elocarentur, ſed quibuſdam in locis templi Hieroſolymitani recluderentur, vbi precibus & ieiunijs alijſque pietatis officijs commodè operam darent, ſuamque continentiam minore negotio tuerentur. In harum viduatum Catalogum & ordinem, ſicut eruditi iudicant, cooptata fuit Anna Phanuelis, quę Luca teſte, ſuam in templo ſedem fixerat, vt inde ſibi diſcedendum non putaret, Lucæ 2.

vita

vita interim & moribus tam religioſa, vt ieiuniis ac oratiouibus vacans, & humana uegligens, diuino cultu noctes ac dies eſſet occupata. Cœterùm de virginibus, qnæ templo Hieroſulymis depntatæ fuerunt, mentionem apertam facit[a] Ambroſius, nec tacent libri[b] Machabæorum, virgines quæ concluſæ erant, ob tumultum exortum ad Ouiam, ſummum nempe Sacerdotem, confugiſſe. Quem locum docti interpretes ad virgines nobiles rcferunt, quæ propè templum Hieroſolymitanum incluſæ cuſtodiebantur, donec uuptui traderentur. Nec alienũ eſt, quod iu Exodo lcgimus: Fecit Muyſes & labrum æneum cum baſi ſua de ſpeculis mulierum, quæ excubabant in oſtio tabernaculi. Hęc alij trausferunt: Fecit & labrum ęneum, & baſim eius ęneam, de ſpeculis excubantium, quæ ad oſtium teutorij conſtitutiouis excubabant. Chaldæus Paraphraſtes vertit, qnę veniebãt vt orareut in oſtio tabernaculi. Septuaginta ſequitur Hieronymus, quũ has mulieres ieiunautes, pro eo, quod uoſter interpres habet excubantes, legit. Vtrumque autem piis & religioſis fœminis conueuit, ieiuuare atq; vigilare, ſicut Anna illa inſignis pudicitiæ vidua, quæ ſempet orans, ſemper ieiunans in templo depiugitur ab Euangeliſta. Nec dubium, loqui Moyſen non de fœminis coniugatis, ſed de virginibus ac viduis, quæ mundi vanitate reiecta, ſoli Deo diuinoque cultui inſeruireut, quæ idcirco ſingulari religione ſpecula portaſſe, & Domino obtuliſſe, petque ſingulos dies ad taberuaculum pios cœtus habuiſſe dicuntur, vt ſe mutuò ad ſacras preces & exetcitatioues ardentius iucitareut. Nec leuis illorum coniectura eſt, qni putaut, inde ab Moyſis tempore ſolenuem in Iudaiſmo duraſſe morem, vt eiuſcemodi religioſæ mulieres ante tabernaculum fœderis, quaſi ſtrenui milites pro caſtris vigilarent, ac veluti militareut, vt hinc Domini exercitus in Scriptura vocentur. Cui rei maiorem fidem facir Rabbinus Abenazara, quo teſte, hoc fœminarum genus relicta ſeculi pompa, & ſeſe & bona ſua Deo conſecrauit. Tum Toſtadus affirmat, præter Euangelicam Aunam viduam, de qua diximus, multas alias de veteri mure Iudæis fuiſſe mulieres, eaſque ſingulari religione inſignes atque præſtantes, quæ de templo uon diſcederent, ac nocturnæ illic precationi vacarenr, quaſi vigilias & excubias obſeruautes, nec ſolùm precatiouibus, ſed & ieiuniis deditæ, vt in diuiuo cultu peragendo eſſeut expeditiores.

a Lib. 3. de virginibus.
b 2. Mach. 3
Exod. 38.
Lib. 1. contra Iouinia.
Luc. 2.
Quæ mulieres ad uſtium taber naculi olim excubauerint.
Legis tempore mulieres quędã ante tabernaculum ſiue templũ, præ cæteris vacabãt pietati.
In cõment. circa ca. 38. Exod.

Accedit, quod legimus de malè caſtis Sacerdutis Heli filiis, quos & loci & temporis occaſio, ad nefariam libidinem magis incitauit, vt dictarum mulierum pudicitiam, quæ religionis ergò nocte iu loco ſacto commorabanrur, malis artibus expugnarent. Id, quod nou ſolùm loſephus commemorat, ſed & ſacra probat hiſtoria, dum filios Heli velut iuſigniter ſacrilegos accuſat, quandoquidem nec templi, nec perſonarum habita reuerentia, mulierum ad oſtium tabernaculi excubautium caſtitatẽ turpiſsimè commaculaſſent. Hiſtoriæ ſacræ verba ſunt: Heli autem erat ſenex valde, & andiuit omnia, quæ faciebant filij ſui vniuerſo Iſraëli: & quomodo dormiebaut cum mulieribus, quæ obſeruabant ad oſtium tabernaculi. Quem locum tractans Petrus Martyr licet iu proſciudendis Eccleſię inſtitutis mirè procax & petulans, agnoſcit tamen dictos Heli filios in templo rem habuiſſe cum mulieribus, quæ teligionis cauſa turmatim aut frequeutes illic congregabantur, vt iuuarent ſactum miniſterium, & dinino cultui operam darent. Id autem, inquit, facillimè præſtare potuerunt viduæ, quòd eſſeut liberæ ac ſolutæ à iure virorum, atque ita ſcribitur apnd Lncam capite ſecuudo de Hennach, quæ putatur ex hoc genere mulierum fuiſſe. Neque diſſentit ab hoc Martyre Brentius, qui palàm fatetur, qnòd illic mulieres quædam, præſertim viduæ, religiouis ergò ante tabernaculnm Domini militârint, quæ iu obſecratiouibus ac precationibus cum Hanna Prophetiſſa, nocte diuq; perſeuerarent, in cultu Dinino aſsiduę, quas Scriptura Zebaoth, hoc eſt, exercitus vocet. Verùm haud intelligo, quàm prudenter adiungat Martyr, has mulieres ab Heli filiis in templo cõſtupratas, cum noſtris Monialibus Cœlibatum impurũ ſeruantibus poſſe conferri: Nam eo ipſo concedit Martyt, Iudæis olim ſuas quodammodo Moniales ſuppetiuiſſe, ſiue illæ duntaxat viduæ, ſine qnod probabilius videtur, viduæ ſimul & virgines ex profeſſo fuerint. Ac de impuris quidem Monialibus, quas alicubi in Eccleſia reperiri non probamus, ſed dolemus, idem huic Martyri reſpondemus, quod Auguſtinus totum Monachorũ ordinem defendens, calumniantibus Donatiſtis aliquando reſpondit: Tam ſunt Mona-

Heli Sacerdotis filij qualiũ mulierum conſtupratores.
Lib. 5. antiquit. ca. 11.
1. Reg. 2.
Ibidem.
In cõment. in 1. li. Sam.
Petri Martyris & Ioannis Brẽtij ſententiæ de mulieribus ad oſtium tabernaculi obſeruãtibus.
Hom. 10. in in li. 1. Sam.
Quomodo Martyr mulieres in templu quondã excubãtes cum nuſtris monialibus conferat.
In expoſit. Pſalm. 132.

Monachorum & Monialium vitia nō præiudicant bonis eiuſdem ordinis.

chi falſi, quàm & Cleri ſunt falſi, & fideles falſi. Hęc tria genera fratres mei, quæ aliquādo vobis commendauimus (nec vt puto ſemel) habent bonos ſuos, habent malos ſuos. Meritò autem inſultant nomini vnitatis, qui ſe ab vnitate præſciderunt.

Apoſtolico ſeculo mulieres quaſdam cultui diuino ſe dicaſſe.

Diaconiſſas fuiſſe in primo ſeculo Eccleſiæ.

Verùm vt ad Apoſtolicum ſeculum porrò veniamus, nec illic quidem Deo diuinoque cultui dicatæ fœminæ, ſuperioribus haud prorſus abſimiles defuerunt. Nam [a] Philo Apoſtolorum æqualis teſtatur, & confirmat [b] Euſebius, quaſdam ſolitarias θεραπευτρίδος, hoc eſt, cultrices in Eccleſia dictas eſſe, quæ ab hominum vulgo ſemotæ, ſibi ac Deo vacarent, ſanctamque continentiam, & pietatem omnem magno ſtudio amplecterentur. Atque huc referri poſſunt Chriſtianæ Diaconiſſæ, ſicut veteres appellitant, in Apoſtolica quidem Eccleſia celebratæ, quum legem de illis tulerit quoque Paulus, vbi de viduis ab Eccleſia nutriendis diſſerit, quemadmodum Hieronymus, Primaſius & Sedulius Paulum interpretantur. Certè Apoſtolici ſeculi & Petri diſcipulus Clemens fuit, qui ſimul Iudaicum & Chriſtianum, quem dixi, morem de mulieribus in templo piè verſantibus comprobat, quum in hunc modum ſcribit: Diaconiſſæ ad introitus fœminarum more nauticorum cuſtodum, in templo ſcilicet maneant. Nam in tabernaculo teſtimonij eadem ſeruabatur forma cum populo Dei. Præterea vir & ipſe Apoſtolicus Ignatius virginum meminit, quæ Chriſto ſe conſecrârunt, ac diſertè ſalutat: τὰς φρουρὰς τῶν ἁγίων πυλώνων, τὰς ἐν Χριστῷ διακόνους, hoc eſt, Diaconiſſas, quæ in Chriſto ſunt, & ſacrarum portarum, ſiue vt alij vertunt, ſacrorum veſtibulorum cuſtodes agunt. Talem Phœben fuiſſe putant Cenchreenſis Eccleſiæ Diaconiſſam, per quam Paulus ſuam ad Romanos epiſtolam è Corintho miſit.

a De vita cōtemplati.
b Lib. 2. Eccleſiaſ. hiſt. cap. 17.
1. Timo. 5.
In eandem epiſtolam ſcribentes.
Lib. 2. cōſt. Apoſtolicarum, ca. 61.
In epiſt. ad Antiochen.
Rom. 16.

Mos aſſeruandi religioſas fœminas in tēplis, à Iudæis ad Chriſtianos dimanauit.

Sacræ virgines olim de publico alebātur, vt rectius vacarent religioni.

Quæ omnia venerandæ vetuſtatis non obſcura ſunt veſtigia, & palàm oſtendunt ſolennem Hebræorum morem, qui ſelectas & pias fœminas ante tabernaculum fœderis excubantes, ſummoque Deo veluti pro caſtris militantes fouerint atque retinuerint. Hinc præterea conſtat, Iudaicum hunc morem non prorſus interiiſſe, ſed ad meliorem vſum Chriſtianæ Eccleſiæ translatum, & à viris Apoſtolicis inde ab initio confirmatum fuiſſe. Quocirca [c] Clemens & [d] Epiphanius de veteri Diaconiſſarum ordinatione teſtificantur, & [e] Tertullianus Apoſtolicorum temporum vicinus indicat, ſacrarum in Eccleſia virginum, quas moris erat velari, & vniuirarum viduarum ordinationem ſuo etiam ſeculo extitiſſe. Conſtantinus verò Magnus literas ad prouinciarum Præfectos dedit, annuam decernens annonam virginibus ac viduis ſacris, quæ diuino cultui addictæ, ad ſanctiora diuinorum templorum ſacraria excubarent. Hoſce ſumptus illis poſtea Iulianus ademit, vt erat auarus ſimul & impius Apoſtata, quos tamen ſucceſſor eius reſtituit, atque ex triente pendi curauit, quemadmodum præter alios Nicephorus tradit.

c Li. 8. conſtit. Apoſto. cap. 26.
d Contra Collyridia.
e Lib. 1. ad vxorem & li. de caſtit.
Lib. 8. hiſt. Eccl. ca. 26.

Aduerſarij libēter diſsimulant antiquitatem, quæ ipſorū placitis aduerſatur.

Verùm inſtituti noſtri ratio non patitur his rebus nos longius immorari, quas antiquitatis aut contemptores, aut diſsimulatores aduerſarij, quum vitæ monaſticæ odio flagrent, cæcis velut oculis tranſeunt, ac noſtras interim Moniales more ſuo ſubſannant. Nam verè ſcripſit Nazianzenus: Facilè eſt reprehendere, ſed recta docere difficile: ſicut & Demoſthenes dixit: ἐπιτιμᾶν παντός ἐστι, συμβουλεύειν δὲ οὐ παντός. Nos alibi plura de Monialibus proferemus, quas [f] Hieronymus Nonnas, & [g] Auguſtinus Sanctimoniales appellat, quarum inſuper cœnobia Magnus ille Baſilius, ſi [h] Gregorio Nazianzeno credimus, non modò paſsim inſtituit, ſed ſacris etiam legibus decorauit. Ad Mariam noſtram demùm redeo, quæ puella in templo ita vixit ac floruit, vt quum aliarum virginum, tum Monialium noſtrarum exemplar pulcherrimum fuerit, quod illæ vtinam perpetuò intueantur. Ab hac nimirum matre & magiſtra virginum diſcunt, inde à primis annis iugum Domini auidè complecti, ac ſuſtinere conſtanter. Diſcunt nuces relinquere, vt vulgò inquiunt, & ad perfectioris vitæ normam dicta factaque omnia componere, vt ſi fieri poſsit, etiam ſupra ætatem ſapiant. Diſcunt mundo, amicis parentibusque nuncium remittere, ſæcularis autem vitæ luxum ac noxiam libertatem, cum ſancta ſeruitute commutare, ac præcipuas quidem voluptates non in aliis, quàm in ſpiritualibus ſtudiis collocare. Diſcunt conſpectum hominum, præſertim virorum & amicorum conſortia fugere: Deum verò & Angelos ſuæ caſtitatis omniſque conuerſationis inſpectores ac teſtes ob oculos ſemper habere, ſimul

Moniales vitam & exemplum Mariæ ſpectare debent ac ſequi.

f In epiſt. ad Euſtoch.
g In Pſa. 83.
h Orat. in laud. Baſil.

a Ad Euſto. de caſtodia virginit. b Lib. 2. de virginibus.

re,ſimul & vbique locorũ reueteri. Omitto cætera, quæ ſanctæ religioſæq́; virgines de Mariæ vita, moribus & exemplis rectiſsimè meditantur, quæque illis[a] Hieronymus &[b] Ambroſius meditanda proponunt,ſicut ſequenti mox capite ſuſiùs cognoſcetur.

Reſtat de ſacro Præſentationis Mariæ (vt vocant) die aliquid dicere, quando huic ſeſe iterum opponunt Centuriatores, rem ſuo indicio præclatam facturi, ſi non ſolùm anniuerſariam huius feſti celebritatem, ſed totam etiam hiſtoriæ fidem abolere poſſent. Ac fateri tamen coguntur, non recens hoc eſſe inſtitutum, vt dies quidam peculiaris ob honorem oblatæ ſeu præſentatæ huius in templum Virginis quotannis celebretur. Qui mos non ſolùm multis in locis Eccleſiæ Orientalis, & apud Græcos maximè receptus durat,ſed etiam apud Latinos haud eſt infrequens. Etſi verò Eccleſia Romana,quam honoris gratia nomino,feſtum hunc diem modò non celebrat, alios tamen cùm priuatim,tum publicè celebrantes, nec damnat nec vituperat, quin multo etiam tempore iampridem celebrauit,priuſquàm tandem Pio Quinto Pontifici Maximo viſum eſt, Sanctorum ferias contrahere: minor vt illarum numerus maiore cum fructu retineatur. Iactent aduerſarij (quòd vera pietas certè prohibet ſuſpicari) tam inſulſos improboſque fuiſſe ſcriptores veteres, vt pro veris ficitia, pro certis fabuloſa narrarent, quum de hac ipſa Præſentatione teſtarentur, præſertim Germanus Conſtantinopolitanus, Nicephorus Calixtus, Gregorius Nicomedienſis, Simeon Metaphraſtes, Georgius Cedrenus, atque his omnibus antiquiores Euodius & Gregorius ille Nyſſenus. Extant horum aliorumque Doctorum complures homeliæ coràm frequenti cœtu populi habitæ, nobiſque ita conſcriptæ, vt & de fide hiſtoriæ certiores reddamur, & aduerſariorum latratus nunc fortiùs meritò aſpernemur.

Feſtum Præſentationis Mariæ non contemnẽdum,& olim à multis obſeruatum.

Eccleſia Romana non reprehẽdit feſtum hoc Virginis.

Quarè non video, cur longiore confutatione ſit opus, quum nihil aliud aduerſarij faciant, niſi quod cum Iudæis, Turcis & impiis pro ſuo arbitratu ea negent, quæ aduerſùs ipſos facere, & vel Mariæ gloriam, vel Eccleſiæ conſuetudinem, ſæpe & doctrinam confirmare poſſe videntur. Hinc illi toties tergiuerſantur, excipiunt, mordent, reiiciunt, calumniantur, nullo interim rationum pondere muniti, nullaque veterum authoritate commoti, niſi quòd ſuo & ſuorum palato velint ſatisfacere. Non recipiunt, ſat ſcio, quæ in operibus Hieronymianis de Mariæ ortu, præſentatione pueritiaque leguntur, neq; nos contendemus, vt iſthæc narratio authori Hieronymo Stridonenſi attribuatur. Verùm enimuerò vt opus hoc non ſit Hieronymi proprium, an idcirco Chriſtiani etiã ac veteris Doctoris boniq; Theologi opus eſſe deſiſtet? Quis libros Regum & Iob ſcripſerit, nondum conuenit inter eruditos, & plura ſunt ſcripta Biblica, de quorum certis authoribus adhuc ſub Iudice lis eſt. Idem multorum veterum monumentis accidit, quæ propterea velut ſuſpecta, notha & impura non ſunt reiicienda, quòd velut expoſititij partus, ſuos parentes ignorent. An non moroſi conuiuæ, ac omniũ inhumani videntur hoſpites, qui cibos aliunde & ex locis lõginquis apportatos, vel à cocis peregrinis præparatos faſtidiunt atq; contemnunt? digni ſanè, quos fames tantiſper excruciet, donec ſe gratiores magiſque comes declarent hoſpiti, à quo ſunt inuitati. Vtinam huic ſeculo mentem ſaniorem largiatur Deus, vt quid dicatur, non verò quis dicat, attenderent homines, ac veritatem ipſam omni ſtudio candidè peruestigarent, neque tanto ſupercilio inexplorata damnarent, ac de alienis tam temerè iudicarent. Ego nihil omnino vetare cenſeo, quò minus eas complectamur hiſtorias, quæ nihil periculi ac vitij habent admixtum, & maiorum traditione veterumque ſcriptorum narratione ſulciuntur, nullo vnquam ex bonis piiſque Doctoribus contradicente. Quòd ſi ſuperciliosi quidam & nauſeabundi adhuc reſpuunt, quæ de Mariæ parentibus, oblatione, pueritiaq́; veteres crediderunt, docuerunt atque ſcripſerunt, non deerunt tamen alij, ac maiore quidem iudicio ſapientiaque præditi, qui eadem non modò libenter amplectantur, ſed cum fructu etiam legant, ſibique perſuadeant, Deum vt alibi ſæpe, ita hic etiam in Maria virguncula glorioſum ac mirabilem extitiſſe. Ad quam rem fortaſſe conferet, ſi Baptiſtæ Mantuani non inelegans carmen adſcripſero, quo præſens hiſtoria de oblata in templo Virgine haud parùm illuſtratur. Sic ergo canit eruditus ille Poëta:

Nouatores cum Iudæis & Turcis negant, quæ in Catholicis improbant.

De hac hiſtoria & Præſentatione Mariæ in libris Hieronymianis reperiri. Non ſtatim reiicienda opera, quæ certum nõ tenent authorẽ.

Nimium præceps hoc ſeculũ ad ſcripta Veterum improbanda.

Piorum eſt ea non negligere, quæ à veteribus adferuntur, & ad Deũ in Maria laudandum faciunt.

Lib. 1. Parthene.

Carmen Baptiſtæ Mantuani, de hiſtoria oblatæ in templo Virginis.

Mos erat antiquus longum ſeruatus in æuum
Æde puellares annos includere ſacra,
Ætatemque Deo teneram, primumq́; dicare
Virgineæ florem vitæ, & generare pudoris
Ingenui curam, ſanctoſq́; inducere mores.
Mox vbi veſtitum prima lanugine tempus

Venerat,in thalamos ibant,Himenæaq́; tecta,
Coniunctaq́; viris proli indulgere ſolebant.
Propterea legum memores,& moris auiti
Venturi Solymam trima cum prole parentes
Deſeruère ſolùm,Galilæaq́; Nazareth arua.
Floribus intextis & odore gramine cinxit
Virginis ora parens:ſtellatæ lumina frontis
Hærebant cælo,teneroq́; in pectore clauſum
Numen erat:niueo tunica talaris amictu
Albebant humeri,quam circumtextus oliuæ
Laureus ambibat torques ad colla per imas
In ſtrophium flexis palma ibat frondibus oras.
Matris opus,molliq́; ſinus variauerat auro.
Ventũ erat ad magni templũ ſublime Tonantis.
Quò ducunt ter quinque gradus de marmore viuo.
Et iam porrectis curuabat prona lacertis,
Serua manus ſummum ad limen latura puellam,
Cùm mox virgineo conceptum pectore numen
Adſuit,& retrahens promptæ ſinuata miniſtræ
Brachia, debilibus plantis animoq́; vigorem
Addidit,& ſupra ætatem fiducia creuit.
Protulit audaces ſublata cyclade paſſus
In ſublime volans Virgo,turbamq́; relinquens:
Sicut vbi multæ volitant ad littora puppes,
Ocyus illa ſubit portum,quæ mole minori
Labitur,& melius velis & remige fertur.
Vertice iam ſummo magni penes atria templi
Stabat,vbi aſcenſu feſſos ſolata parentes,
Riſit,& æternum curuato poplite numen
Cum nuribus venerata piis,in clauſtra receßit.
Virgineæ ſecreta domus:fleuère parentes,
Cognatæq́; nurus,gemitumq́ue dedère miniſtræ.
Quando è conſpectu vultus abitura nitente
Vertit,& induxit ſublatam in tecta Sacerdos.

Congruunt hæc planè cũ teſtimonio Gotfridi Viterbienſis,qui Baptiſta Mantuano eſt lõgè antiquior,min⁹ verò diſertus, ac pro ſui quidẽ ſeculi ratione ſimpliciter canit: In part. 4. Chronici eiuſdem authoris.

Mos erat in templo teneras ſeruire puellas,
Quas ibi lege ſua cum religione reſeruant,

De Maria porrò hæc adiicit:

Nata maris ſtella,Regina Maria nouella
In templo Domini nocte dieque fuit.
Creuit,& à cunctis meruit vehementer amari,
Moribus & ſpecie dignior abſque pari.

Cęterùm Hieronymus Vida,qui noſtro ſeculo inter Poëtas floruit,ſuperioris hiſtoriæ ſummam hoc diſticho fœliciter comprehendit: In Hymno; Magnę matri Virgini.

Continuò ſedes liquiſti paruula auitas,
Templi adytis oblata parentum debita votis.

CAPVT DECIMVMTERTIVM.

De Mariæ ſtudiis,moribus & vita perfecta, præſertim antequàm ab Angelo ſalutaretur.

Petrus Martyr Mariá reliquis puellis Iudaicis confert & exæquat.

PETRVS Vermelius,quẽ ſpecioſo Martyris nomine indignũ cenſeo,inter cętera in Deiparã petulanter effuſa hoc etiam admiſcuit,puellam illã reliquis Iudaicis puellis exæquandam eſſe,velut quę ad normam aliarum apud Hebręos virginum ſuam quoq; vitã inſtituerit. Quæ iniuria tolerari fortaſſe & contẽni poſſet,ſi à Cherinto,ſi ab Hebione vel alio palàm impio ꝓficiſceretur:ſed in homine Chriſtiano adeoq; doctore & profeſſore puri, vt dicunt, Euangelij, contumelia cenſenda, minimeq; diſsimulanda eſt,dum in ordinẽ redigitur,quę ſupra omnes cuiuſuis ætatis mulieres vſquequaq; ſacroſancta,& mirificè ſemper benedicta permanſit. Hæc.n.illa Virgo eſt,vt demonſtrauimus,quæ ſola inde à primo cõceptu & ortu aliis fœminis,quaſcunq; Synagoga vetus cõplexa eſt,lõgè antecelluit,nulla vt Iudaica vel matrona,vel virgo illi poſsit cõparari. Id verò euidẽtius fiet, ſi de primis Mariæ ſtudiis,moribus & actionibus dicere pergamus,quantum mihi ſanè in veterum lectione verſanti,atq; rem omnem diligentiùs perueſtiganti licuit obſeruare. In ſcripto cõtra Smitthæum. Et in cap. 4. ep. ad Roman.

Circa puellæ Mariæ inſtitutionẽ,Dei prouidentia et ipſi⁹ perſonæ dignitas conſideranda.

Vbi duo inprimis præfabor,quæ Lector æquus poſtulanti mihi non grauatim,vt ſpero,concedet:alteram ad diuinam prouidentiam ſpectat,alterum cum digna tantæ Virginis inſtitutione coniunctũ eſt. Non temerè quidem aut fortuitò,ſed certò ſummi numinis conſilio accidit,vt nõ modò Mariæ conceptio & ortus,ſed pueritia etiam ac iuuentus neceſſariis conſtaret præſidiis,ſine quibus perfectionẽ ſuam obtinere nõ poſſet. Permultum autẽ in prima hominis inſtitutione ſitum eſt,quum difficulter eradatur,quòd rudes animi perbiberunt,ſicut recens teſta diu & ſaporẽ retinet & odorẽ, quo primùm imbuta eſt. Quam Ethnici Poëtæ ſententiã quũ alia multa confirmant, tũ Salomonis Prouerbia hiſce verbis cõprobant: Adoleſcens iuxta viam ſuam,etiã quũ ſenuerit,non recedet ab ea. Proinde quum Samuel & Ioannes ad ſublimia munia obeũda deſtinarentur,maturè illis etiã pueris adfuit Deus,vt is in ſolitudine,ille in tẽplo Prouer. 22.

Magni refert, quomodo quiſque inſtituatur.

mira-

mirabiliter & inſtitueretur & præpataretur. Nam Ioãnes quidem, licet ſanctus ſanctorum parentum eſſet filius, qui domi certè pieque inſtitui potuiſſet, tamen vrbes fugit, eremi deſerta ſectatur, locuſtis & melle ſylueſtri alitur, veſtem aſperam induit, ſeq; totum ad virtutem, continentiam & pœnitentiam præſtandam, priùs quàm docendam duce Spiritusſancto cõponit ac inſtruit. Samuel verò poſtq̃ ex promiſsione natus, & in templũ infans oblatus eſſet, parentes & amicos deſerit, vinum & ſicerã non bibit, Heli Sacerdotis imperio ſe ſubiicit, paruulus Deũ audit alloquentẽ, & longæuo Heli eſt lõgè ſapientior ac religioſior. Sic electa ſua organa paulatim præparat Deus, ac pueriles illorũ animos inde ab initio ritè ſanctéq; formandos curat, vt eò aptiùs ab adoleſcẽtia ſua portent dñicum iugum, quod illius teneræ ac mollis ætatis humeros pulcherrimè cohoneſtat. Hinc tantam quoq; primogenitorum curã habuit Deus, vt illa ſibi ſoli in veteri lege vellet offerri atq; dedicari, quòd puris huiuſmodi primitiis, quas maiorum pietas in filiis offert, author omniũ Deus vel maximè delectetur. Statuamus igitur cõgruiſſe prorſus, vt ſi vllus vnq̃ alius, Maria inprimis peculiari & efficaci ſummi Conditoris gratia frueretur, præſertim in lubrica & prima illa ætate, quæ & optima & diligẽtiſsima eget educatione, & ſequentium ętatum quaſi baſis & fundamentum eſt. Vbi fidiſsimus ſimul & ſapientiſsimus Mariæ amator Deus nihil prętermiſit, quod ad primã & ſolidam electæ domus ſuæ conſtructionem ſpectaret, ſed ea ſubſidia, quibus ad præclarã inſtitutionẽ erat opus, non in domo parentum, ſed in loco ſacro abundè illi ſuppeditauit. Etenim quò maior perſonę huius dignitas erat, quò excellẽtiori etiã officio illa deſtinabatur, eò amplius referebat, ſingularẽ & ingentẽ in eãdẽ educanda curã accedere, & vt iacta iã tantę virtutis & gratię quaſi ſemina fœliciter excreſcerẽt, ꝓuidere.

Luc. 1. & 3. Marc. 1.

1. Reg. 1. 2. & 3.

Exod. 13.

Congruebat Mariam præter alios à primis annis ſedulò ac fideliter educari.

Ex quibus de altero, quod dixi, iudicare facilè poteſt, non vulgarem, ſed excellẽtem & abſolutam puellæ huius inſtitutionem fuiſſe, licet nihil de illa ſcriptum vſpiam legeremus. Conſentaneum eſt.n. in hac tam nobili Annæ filia educanda ad vnguẽ obſeruatum eſſe, quicquid ſapientes vel infantulis vel puellis ad ſynceram pietatẽ rectè prouehendis vnq̃ præſcripſerunt, & ab illis exigendum ratione vlla putãrũt. Ego verò ex multis vnum dabo Hieronymũ, qui ad rudis ætatis filiã ſanctè ac religioſè inſtituẽdam leges præclaras tradidit, quas vt alibi nuſq̃, in noſtra quidem Virgũcula expreſſas teq; ipſa cõprobatas habemus. Nihil aliud, inquit, diſcat audire, nihil loqui, niſi quod ad timorẽ Dei pertinet: turpia verba nõ intelligat, cantica mundi ignoret. Surda ſit ad organa: Tibia, lyra, cythara cur facta ſint, neſciat. Nunq̃ iuuenculos, nunq̃ cincinnatos videat. Spernat bombyceum telas, ſerum vellera, & aurum in fila lenteſcẽs. Nec egrediatur cum Dina, & velit videre filias regionis alienæ, ne ludat pedibus, ne trahat tunicas, non veſcatur in publico, id eſt, in parentum conuiuio, ne videat cibos, quos deſideret. Diſcat & vinum non bibere, in quo eſt luxuria. Nunq̃ exeat forãs, ne inueniant eã, qui circũeunt ciuitatẽ: ne percutiant & vulnerent, & auferãt theriſtrum pudicitiæ. Habes, à quibus rebus & Maria primis annis abſtinuerit, & puella omnis perfecta pietate imbuenda debeat abſtinere: nunc officia & ſtudia eidem ſexui & ætati ſectãda cognoſce. Placeat ei comes non compta, inquit, neq; formoſa atq; laſciua, quæ liquido gutture carmen dulce moduletur, ſed grauis, pallens, ſordidata, ſubtriſtis. Proponatur ei probæ fidei ac morũ & pudicitiæ Virgo veterana, quæ illã doceat & aſſueſcat exemplo ad orationes & pſalmos noctè conſurgere, manè hymnos canere: tertia, ſexta, nona hora ſtare in acie quaſi bellatricem Chriſti, accenſaq; lucerna reddete ſacrificium veſpertinum. Sic dies tranſeat, ſic nox inueniat laborantem. Orationi lectio, lectioni ſuccedat oratio. Diſcat & lanam facere, tenere colum, ponere in gremio calathũ, rotare fuſum, ſtamina pollice ducere. Cibus eius oluſculum ſit & cimilia, raroq; piſciculi: ſic comedat, vt ſemper eſuriat, vt ſtatim poſt cibum poſsit legere & pſallere. Adhuc tenera lingua pſalmis dulcibus imbuatur, pro gemmis & ſerico diuinos codices amet. Illorum tractatibus, illorũ delectetur ingeniis, in quorũ libris pietas fidei non vacillet. In cubiculo ſuo totas delicias habeat. Æmuletur eã, de qua dicitur, oĩs gloria eius filiæ Regis ab intus. Illã videat, illam amet, illã primis miretur ab annis, cuius & ſermo, & inceſſus & habitus doctrina virtutum eſt: Neſciat præterita, fugiat præſentia, futura deſideret.

Præcepta de puellis perfectè inſtituendis in Maria ad vnguẽ obſeruata.

In epiſt. ad Lætam de inſtit. filiæ, & ad Gaudentium de infantulæ educatione.

A quibus rebus cauẽdum, puellæ primis annis.

Gen. 34.

Quæ officia & ſtudia puellarum, ſi ad perfectam pietatem inſtituantur.

Pſalm. 44.

Hæc ego carptim ex Hieronymo repetini, multis interim prætermiſsis, quæ ſapienter ille puellis & virginibus ad benè beateque viuendum porrò præſcribit: quorumq; obſeruatio in aliam nullam, vt dixi, ſicut in Mariam Virgunculam, paucis rebus

fortaſsis exceptis, propriè competit. Nulla enim vnquam tam benè & præclarè inſtituta virgo fuit, tantuſque ſub magiſtris vel nutricibus in omni virtute progreſſus fecit: hæc ſola pleno iure id ſibi vendicat, quod in eius perſona teſtatur Eccleſia: Cùm eſſem paruula, placui Altiſsimo. Non placuiſſet autem, niſi acceptum ingẽtem gratiæ & ſanctitatis innocentiæque theſaurum ſedulò conſeruaſſet, niſi omnis iuſtitiæ perpetuò eſurientiſsima fuiſſet, niſi cum ætatis incremento maiorem ſapientiæ, virtutis & perfectionis omnis acceſsionem coniungere ſtuduiſſet, niſi denique ſicut ſacra Virgo, animam ab omni concupiſcentia mundam & liberam tùm ſibi, tùm Deo retinuiſſet. Igitur in æde ſacra nõ modò cum ingenti fructu, ſed etiam cum ſingulari voluptate primos ętatis annos ita conſumpſit, vt in paradiſo ſibi quodammodò viuere, & ſola cũ ſolo Deo ſuo ambulare videretur, non diſsimilis priori Mariæ, quę ad concinendas Deo ſummo laudes aliis exemplar & ducem ſe præbuit. Cæterũ vt nõ ſolùm corpore, ſed & cogitatione à mundi rebus & curis abducta, maiorem continentiæ ac pietati operam daret, locum in templo ſecretum & aræ vicinum amabat, illicque coràm Deo & Angelis eius ſubinde ſuam effundebat animam, vt non ſolùm in abſcondito, ſed etiam in Spiritu & veritate Patrem cõmodiùs adoraret. Vnde [a] Cedrenus & [b] Georgius Nicomedienſis affirmant, Mariam in templo libenter manſiſſe, imò etiam ab Angelo ſancto nutritam fuiſſe, qui frequenter inuſitatam ſpeciem præ ſe ferens, puellam inuiſerit, quod indicat etiam Ambroſius, & ſermones cum illa miſcuerit familiares: tũ diuinarum apparitionum gratiam illi minimè defuiſſe. Quod verò dictum eſt, illam ab Angelo fuiſſe nutritam, non video cur ſuſpecta vel incredibilis narratio debeat exiſtimari, præſertim ſi, quæ ad eius rei confirmationem ſcribit dictus Georgius, æquis animis expendantur. Tu autem ô homo, inquit, admirabilem & nouam in templo viuendi rationem audiens Virginis, noli de eo dubitare: noli examinare ratione ea, quæ capere non poteſt cogitatio. Vides ipſum Dei Verbum modo ineffabili habitaſſe in eius vtero: & contendes, fueritne alimentum, quo nempe Maria veſceretur, materiale, an expers materiæ? Vides paterno conſilio Spiritus in ea adumbrationem: & de miniſterio Angelorum dubitas? Nihil eſt dubium, ex his, quę ſunt caſtiſsimæ Virginis, ex eius magnalibus nihil eſt, quod non ſit conueniens: omnia à veritate ipſa ſunt confirmata. Oportebat enim diuinum tabernaculum augeri talibus aſcenſionibus: oportebat agnam immaculatam tali excipi conuiuio, talibus cibis exatiari.]

Maria paruula pręaliis inſigniter placuit Conditori.

Tob. 3.

Exod. 15.

a In compẽdio hiſtor.

b Hom. de oblatione Virginis in templo.

Li. 2. de virginibus.

De cibo Deiparæ, quãdo fuit oblata in templum.

Non abſurdum videri, quod veteres narrant, Mariam ab Angelo fuiſſe nutritam.

Porrò ad annum ætatis ſuæ duodecimum Virgo ſacra peruenerat, quum media nocte piis precationibus incumbens, quarũ ſemper fuit ſtudioſiſsima, vocem diuinitus ad ſe perlatam audiuit: Paries filium meum; neq; hoc ex ea quiſquam ante Chriſti in cœlos aſcenſum reſciuit, vt ex Cedreno intelligimus. Is præterea refert, Mariam viuo adhuc patre in Hebraicis literis inſtitutam, & anno ætatis vndecimo ſuis parentibus orbatam fuiſſe. Nec mirum veteres in eo conſentire, quòd Virgo in diuina lege Propheticiſque ſcriptis probè verſata fuerit, ſicut diuinum eius carmen, quod in Zachariæ domo poſteà decantauit, abundè teſtatur. Quid multis? Maria in templum adducta & oblata, non ſecus quàm oliuam frugiferam, ſi Damaſceno credimus, ſe præſtitit, quæ in domo Dei plantata, diuinoq; Spiritu impinguata, fructus pulcherrimos protulit, adeoque virtutum omnium domicilium effecta eſt. Mentem igitur ab omni ſeculari cura, vt idem docet Damaſcenus, & à carnis concupiſcentia ſeuocauit, animã cum carne Virginem puram illibatamq; conſeruans, prout eam decebat, quæ Deum ipſum in ſuo vtero geſtatura eſſet. Hic enim quum ſanctus ſit & impollutus, non niſi in ſanctis & impollutis requieſcere ſolet. Ad hunc itaq; modum illa caſtimoniam & ſanctimoniam omnem exercens, breui tantopere profecit, vt ſanctum, admirabile, ſummoque numine dignum templum efficeretur. In eandem ferè ſententiam docet Gregorius Nicomedienſis. Erant, inquit, Mariæ mores incomparabiles, & agendæ vitæ ratio compoſita virtutibus: quam ob rem Spiritus dona, ætate indies procedẽte, illi creſcebant, & cum Angelis verſabatur, nec erat expers diuinarum reuelationum. Tùm ad ſingularem Virginis humilitatem induſtriamque commendandam pertinet, quod ex Maiorum traditione repetit Sabellicus, diuini otij & negotij rationem ita conſtitiſſe Virgini, vt à prima luce ad tertiam diei horam rebus diuinis peculiarem operam daret: inde ad meridiem puellare aliquod opus obiret, ſæpe & lanificio vacaret, mox

Reuelatio Mariæ puellæ cœlitus facta, quòd mater fieret Emanuelis.

In compendio hiſtor.

Maria Hebraicis & diuinis literis dat operam, & in illis valde proficit.

Luc. 1.

Maria velut oliua frugifera in domo Dei.

Li. 4. de fid. orth. ca. 15.

Maria & mente & carne perfecta, in Dei templum præparatur.

In orat. de Maria in tẽplo oblata.

Mariæ Virginis exercitia quotidiana.

Li. 2. exẽpl. cap. 4. & 9. Et li. 3. ca. 4.

autem

autem à cibo, qui parciſsimus illi fuit, reliquam diei partem ſcripturæ ſacræ lectioni ſedulò impenderet, ita vt quum ritè ſanctéq; cœleſtia curaret, humana tamen non deſpiceret, vtrunq; munus Marthæ & Magdalenæ complexa. Qui præterea refert, in priuato illam egiſſe, vt etiam à morte filij nnnquam temerè ab vllo viſa ſit, quæ aut orationi intenta eſſet, aut diuina legeret.

Lib. 1. reuelat. ca. 10. & lib. 3. cap. 8.

Sed pleniot apud Brigittam extat narratio, vt tantæ Virginis mores rectiùs cognoſcantur, præſertim quum reuelationes, quas illi ſanctæ viduæ mirabiliter pateſecit Deus, à nullo verè piò contemni poſſe videantur.

Brigittæ teſtimonium de vita & conuerſatione Mariæ in ætate puellari.

Igitur Maria virgo, ſicut ab illa refertur, inde ab infantia Spiritu ſancto plena fuit, qui cum ætatis progreſſu magis ac magis in illa ſe prodidit, ſic corpus eius & animam imbuens, nullum vt in illa locum vel minimi peccati labes haberet.

Maria in cognitione Dei paulatim profecit, & hinc perfectiorem in dies vitam inſtituit.

Vt primùm autem pnella de Deo audire, ac Deum intelligere cœpit, non ſine metu & cura de ſuo munere, quod ſummo deberet numini, deque illius retinenda gratia non pueriliter cogitauit. Acceſsit maior deinde cum ætate lux, vt Deum ſuum creatorem, ac omnis vitæ ſpectatorem & iudicem intelligeret: hinc ſtatuit illum maiorem in modum amare ac revereri, ſemper animo ſecum reputans, ne aut verbo aut opere quicquam committeret, quo tāta maieſtas offenderetur. Qunm verò perfectius agnoſceret, hunc etiam peculiarem Deum Iſraëlis eſſe, & qui ſuum populum electum lege ſacra, multiſq; donis & miraculis præſtantibus exornâſſet, hunc ſolum Deum amare omninò decreuit: quod tanto quidem ſtudio perfecit, vt quæ bona mundus habet ac amplectitur, acerba & amara illi omnia viderentur. Iam verò ad eam cognitionem progreſſa, eundem Deum mundi redemptorem fore, qui de virgine naſceretur, ingenti erga illnm charitate flagrauit, nihil vt præter illum cogitare, nihil deſiderare vellet. Quarè tùm à parentum, tùm ab amicorum conſpectu atque colloquiis, quantum licebat, libenter ſeſe ſubduxit, ſed & facultates & bona exreriora tantopere contempſit, vt quicquid in bonis haberet, in egenos propenſè conferre gauderet, eo ſolo contenta, quod ad tenuem neceſſariumque victum ſat eſſe videretur.

Quomodo Mariæ charitas erga Deum ſenſim ſeſe prodiderit.
Mariæ deſideria circa Meſsiæ aduentum.

Itaqne nulla re niſi ſolo Deo delectabatur, in votis illud habens maximè, vt præſentis Meſsiæ tempore viuere, & eius auguſtæ matri ancillari aliquando poſſet. Caſtitatis verò tantus amor & ardor inerat, vt vouerit in corde ſuo, ſe virginem perpetuò eſſe manſuram, ſi ita Deo ſummo viſum eſſet, ac præterea in hoc mundo nihil poſsidere proprij, iam tum ſe, omniáque ſua Deo & diuinæ voluntati dedicans religioſè. Qunm vero Dei amor magis magiſque illius animum incenderet, ac penitus occuparet, diligentiore quoque ſtudio ſeceſſum, quietem ac ſilentium coluit, vt noctes & dies ſola verſari, & cum ſolo Deo colloqui deſideraret.

Circa linguæ vſum ſolicitudo Mariæ ſingularis.

Accedebat enim hic metus, ne quicquam improuidè lingua proferret, ne aures perciperent, oculiue cernerent aliquid, quod optimo chariſsimóque Deo & ſponſo ſuo ingratum eſſe poſſet. Sed & ſilentium illam ſolicitam reddidit, quum vereretur tacere, ſicubi loquendi occaſio & fructus ſeſe obtuliſſet.

Qualem corporis curā & moderationem habuerit virgo.

Corpus ipſum, quod angelis magnæ curæ fuit, ſic animæ ſubiecit, ſubiectumque tenuit, vt illi velut dominæ per omnia obſecundaret. Præclara verò præſidia & ornamenta, quæ ad corpus ritè moderandnm & gubernandum faciunt, diuina illi bonitas impertiit, vt cibum & potum vitæ ſuſtentandæ neceſſarium temperatiſsimè ſumeret, certumque in vigiliis modum teneret, & in iis, quæ corpori amica vel moleſta eſſe ſolent, ſingularem quandam temperiem adhiberet.

Maria ob venuſtatem cunctis amabilis, quæ tamen impudicas terreret.

Nec defuit eidem corpori eximia venuſtas, vt hinc omnibus & gratioſa, & amabilis virgo haberetur: ſed acceſsit ea verborum modeſtia & geſtuum grauitas, quæ ſpectantium laſciuiam & impuram concupiſcentiam facilè reprimeret atque profligaret.

Maria mundi vanitatem & voluptatem contemnens, cœleſtibus rebus intendebat.

Quid ſublimis ille animus, qui parata iuſtis in cœlis præmia ſubinde contemplabatur, ac diuitiis temporariis omnibus longè anteponebat? vtpote claro mentis acumine prouidens atq; perſpiciens, quanto demùm interuallo torius mundi pompam & ſplēdorem vera ſpiritualiſque gloria ſuperaret. Sic demùm charitate flagrabat, vt nihil ei, niſi Dei perfecta voluntas probaretur, in nullo qnidem opere bono langueſcens, ſed quæ Deo placerent, vt chariſsima dulciſsimáq; complectens omnia, reliqua verò felle amariora deputabat.

Quæ omnia quum tantæ Virginis perfectiſsimæ vitæ ſanctiſsimiſque moribus egregiè quadrent, è Brigittæ libris ita repetimus, vt ſententiam potiùs quàm eius verba ſparſim ſcripta ſequamur, Lectoris nempe commodo conſulentes. Cum hac ſancta vidua virginem æquè illuſtrem, & gratam Chriſto virginem, imò ſponſam

Mechtildem libet coniungere,quandoquidē & ipſa diuino ſpititu illuſtrata,&in ſacris reuelationibus probè ſanctèque verſata,de matre Domini memoratu digna prodidit, ex quibus nos panca tantùm repetemus. Vt primùm anima corpori Virginis eſt infuſa,repleuit illam Spititus ſanctus, & ſingulati quadam ſanctificatione illam ſibi in ſacrarium elegit, vr velut roſa ſine ſpina, & tanquàm luciſer in mundum oriretur: adeò enim illam inde ab vtero matris præuenit gratia,vt ad omne bonnm mirè propenſa & parata eſſet. Prima verò virtus, in qua iam nata infantula ſeſe exercuit, ſingularis hnmilitas fuit, per quam nulli ſe vnquam creatutæ prætulit. Cum hac humilitate obedientiam & charitatem ſociauit, parentibus quidem adeò ſubiecta & obſequens, nulla vt illos ratione vnquam offenderit & contriſtârit, vtq; bonum virtutis ſingulari & dilectione & delectatione complecteretut, & complectendo imitaretur. Tum prudentiam in pucllari ætate tantam præ ſe tulit, vt nihil vnquam puetile contra Dei geſſerit voluntatē. Quod ad ſpiritualinm ternm deſiderinm attinet, ex Patriarchis & Prophetis nullus vnquam ardentiore venturi Meſsię deſiderio, quàm ipſa, flagrauit: nullus etiā gratitudinis dono illam exæquauit, qui pro acceptis Dei beneficiis ſe fonti bonorum gratiorem oſtenderet ac exhiberet. Poſtremò ſi de corde Virginis agendū eſt, fuit hoc & puriſsimum, vnde prima omnium votum virginitatis emiſit, & humillimum, vt ſi vlla re alia, præcipuè quidem humilitare meruerit de ſpiritu concipere Emanuelem, & feruentiſsimū, quia incredibili Dei & proximi amore ſnccendetetur, & conſeruantiſsimū, vt quęcunq; infans, puella & grandeſcens perageret, potuerit conſeruare. Hęc aliaq; plura Mechtildis exponit, virgo tam ſancta & ſapiens, vt electum Dei organum pręclaris diuinisq; dotibus ornatum quū viueret, meritò haberetur, multaq; miranda per illam ſuam ſpōſam Chriſtus & docuerit & oſtenderit. Nec eſt qnicquam in his, quę diximus, vel ſuſpectum, vel improbabile, ſicnt & fidē meretur, quod Albertus Magnns vir ſuo ſeculo clariſsimus in medium adducit, Mariam non potuiſſe non eximia forma & incomparabili pulchritudine præditam eſſe, quæ multò rectius in ipſa, quàm in Heſter coniuge & Iudith vidua, vel in Rachel & Rebecca virginibus Matiæ typum exprimētibus, prædicetur. Habuit, inquit, ſummum & perfectiſsimum in pulchritudine, quod potuit eſſe in mortali eorpore ſecūdum ſtatum viæ operante natnra. Sicut enim Dominus noſter Ieſus Chriſtus fuit ſpecioſus forma prę filiis hominum, ita beariſsima virgo pulcherrima & ſpecioſiſsima inter filias hominum. Pulchritudo autem exterior hominis in debita corporali qnantitate, deinde in eleganti membrorum diſpoſitione & proportione, poſtremò in coloris venuſtate conſiſtit.

Testimonium virginis ſanctæ Mechtildis de infantia & pueritia Deiparæ admiranda.

Vide lib. 1. Gratia ſpiritualis beatę Mechtildis.

De corde Marię.

De Mariæ pulchritudine corporali.

Lib. de laudibus beatę Virginis.

Ex quibus rebus conſtet externa hominis pulchritudo.

Cęterùm ad Marianæ pulchritudinis commendationem facit & illnd, qnod Galatinus annotauit, omnia Virginis membra à vertice capitis ad vngues vſq; pedum, omnesq; ſenſus eius & cogitationes animæ imperio abſq; omni repugnantia obtemperaſſe, vſq; adeò quidem, vt oculi eins nihil inhoneſti, nihil illiciri vnquam aſpexerint: imò vt oculos nunquam eleuârit, ſicut cæteri homines facere ſolent, ſed ſemper niſi Deū oraret, humi defixos renuerit. Atq; inter cæteras perfectiones eo ſpiritu prophetiæ donata eſt, vt ſi fortè aliquid inconceſſnm ſeu illicitum vel anditura, vel viſura eſſet, illicò eius anres & oculi clauderentur: ita vt non niſi voluntati diuinæ deſeruire viderentu r. Etſi verò diuinare non poſſnm, ex quo fonte Galatinus iſta depromat, tamen nihil dnbito, quin prudentes omnes narrationē eius ctedibilem eſſe fatebuntur, præſertim qui cum eodem Galatino in Maria grariam pnrę & illibatę conceptionis agnoſcunt. Ac nimis profectò ſtupidum & inſulſum eſſe neceſſe eſt, qui in hac ſacra ſemper & admiranda virgine ſummas animi dotes ſemper latuiſſe putauerit, vt illę in eiuſdem inceſſn, ſermone, geſtu, oculis totoq; corporis habitu non appaterent, neq; mirificam lucem ſiue bonis, ſiue malis multis adſerrent.

Quàm ſedulo Maria ſenſus & mēbra omnia in officio continuerit.

Li. 7. de arcanis Catholicæ veritatis cap. 5.

De hac puella nihil non eximium & perfectū eſſe ſentiendum.

Itaq; nō illā vel pupugit, vel polluit illa ſpiritus carnisq; colluctatio, quæ vel inuitos etiā iuſtos & qnālibet ſanctos exercet, nec parùm impuritatis in tota illorū vita cōmiſcet, ſæpèq; vt in via Domini minus expeditè procurrāt efficit, pſertim ſi ſnblime illnd Dei mandatū intueantur, Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum. Quod mandatum Maria prę cęteris exactè ſeruauit, nnllā ſanctitatis vel partē vel exercitationē, quę in hominē mortalē cadat prætermittens: vtpote mnlier illa fortis, quā Salomon in ſpiritu cognouit, ac rariſsimā eſſe præmōſtrauit. Hæc ſola ſpiritualibus præpotētis Dei gratiæ armis inſtructa, cęteros quātūuis ſtrenuos & inuictos Dei milites, lōgo poſt ſe interuallo reliquit,

Mariam alios omnes iuſtos excellit, ſtudio & perfectione virtutum, & ob quas cauſas.

Maria mulier fortis à Salomone prædicta.

Leuitic. 11. 19. & 21.

Prouer. 31.

quit, tantò in vincendis malis generoſior atq; fœlicior, quò ab omni carnis rebellione Spiritum infeſtante liberior, ac in omnibus virtutum ſtudiis & officiis præſtandis expeditior perfectiorque. Vicit in illa, ſi in vllo alio, quæ noſtra eſt victoria fides, vicit plenitudo legis charitas: vicit regina virtutum iuſtitia: vicit angelicam vitam referens perpetua puritas: vicit deniq; ſummus virtutis omnis amor & ardor, ſacrificium Deo gratiſsimum dixeris: in quo illa non anteà merendi, quàm viuendi finem fecit. Enimuero quid non pium & ſanctum, ſummáque grauitate plenum exprimeret ac monſtraret illa, cuius cogitatio, cura & voluntas omnis in lege Domini noctes ac dies verſabatur, vt etiam dormiente illa, ſicut meminit Ambroſius, Mariæ vigilaret animus,
Li. 2. de virgini. Cantic. 5. Lib. 7. commen. in Cāt. Cantic.
qui frequenter in ſomno aut lecta repeteret, aut ſomno interrupta continuaret? Igitur quod ſponſa loquitur in libro Canticorum, Ego dormio, & cor meum vigilat, ad hanc etiam virginem pertinet, vt Rupertus annotauit. Quod ſi de ſpirituali ſomno hæc accipiantur, Maria vtique quum dormire videretur, tunc vel maximè vigilauit,
Mariam mūdo dormiuiſſe, & Deo vigilaſſe.
Hic enim eximiè piorum veréque ſpiritualium hominum mos eſt, in medio mundi ſtrepitu ac frequenti negotiorum tumultu ita verſari, vt crebrò velut ſurdi, cæci & omninò aliud agentes, adeoque dormientes eſſe videantur. Vigilant intereà, ſed Deo vigilant, diuinæque contemplationi, nulla mundi, ſed vix etiam ſui ratione habita, dum animus velut à corpore ſeiunctus, & cum Deo coniunctus, mirabiliter peregrinatur. Sed ô verè ſuauem & ſalutarem ſomnum, qui non modò Magdalenam: ſed noſtram quoque Mariam corripuit & oppreſsit, vt omnium rerum oblita, illud vnum & ſummè neceſſarium toto pectore complecteretur, partemque optimam electam ſtudioſiſsimè conſeruaret.
Qualis piorum ſomnus ſoli Deo vigilantium.
Tribuant alij quantum velint, Moyſi, Eliæ, Ioanni, Paulo, aliiſque ſanctiſsimè iam olim philoſophantibus, & in contemplante vita multùm exercitatis. Quis verò, ſi ſapiat, Mariam his omnibus in ſumma ſapientia & contemplatione diuina peritiſsimam non anteponat? Mariam, inquam, ſacris rebus adeò deditam, vt ſummo æternoque bono inde à primis annis intentè vacaret, & vacando
Mariā aliis piis nō ceſſiſſe in ſtudio & peritia vitæ contemplatiuæ.
Pſal. 33. & 99. Pſal. 72. Luc. 2.
videret ſimul & guſtaret, quàm ſuauis eſſet Dominus, & quàm bonus Iſraël Deus his, qui recto ſunt corde. Igitur illa iam puerpera facta, & circa puerum Ieſum ſolicita, non alia de re magis à Luca commendatur, quàm quod omnia quæ acciderent, ſedulò, more ſuo videlicet, conſeruaret, & in corde ſuo accuratè conferret. Certè quod ad viſiones diuinas & cœleſtes reuelationes attinet, quales Paulo licet antè blaſphemo, & Eccleſiæ perſecutori Deus mirabiliter patefecit, eas tam ſanctæ, tam ſapienti, tam dilectæ matri haudquaquam denegauit, ſicut Rupertus etiam animaduertit.
Reuelationes cœleſtes Virgini factæ.
1. Tim. 1. 2. Cor. 12. Libro 5. in Cant. Can.
Quid ſi & ipſa ſiue in corpore, ſiue extra corpus, in paradiſum abriperetur, ſic in diuinitatis arcanis & myſticis rebus inſtructa, nullus vt aſſequi poſsit mortalium, quæ illi ſoli beatiſsima Trinitas non modò per Angelos, ſed etiam per ſeipſam voluit manifeſtare? Vt hìc etiam locum habeat illud: Fecit mihi magna qui potens eſt.
Luc. 1.

Sic ergo ſtatuamus, Mariam à primis infantiæ pueritiæque ſuæ annis non ſolùm accepiſſe, ſed & conſeruaſſe, & excoluiſſe ſumma ſummi Dei munera, vt ſi vllus in terris alius à Deo dilectus, tum illa quidem in omni benedictione ſpirituali, ſicut Paulus loquitur, benediceretur, ſanctáque ſemper eſſet in conſpectu eius, & viueret immaculata.
Vt Maria erga Deum, Deíque gratiā ſe ab initio geſſerit.
Ephes. 1.
Quæ diuinam erga ſe beneuolentiam charitatemque maximam intelligens, quò plenius per ætatem ſuum authorem agnouit, eò vehementius illi vni vacare, & amantem redamare curauit, nihil omninò intermittens, quod ad ſummum illud bonum ſibi conciliandum atque demerendum poſſet excogitare. Quid autem amanti, & Deum amanti difficile, imò quid non iucundum eſſe videretur? Amica ſpecioſa, qua nihil Deus habebat charius, iam tum cœleſti amore velut multis iaculis vulnerata, & vna ex millibus ad caſtiſsimos amplexus electa, ô quantos æſtus, ô quántos ignes noctu diúque perſenſit? Quem verò modum ac finem amandi teneret, cui dulciſsimus ille & ſuauiſsimus Dei ſpiritus pias & amantes ciêre lachrymas, quam ad inenarrabiles gemitus prouocare, cuius ſenſus omnes penitus occupare & paſcere, cui tam diuinos ſubinde impetus adferre, mens vt illa mirificis ſplendoribus illuſtrata, & diuinis ardoribus æſtuans, in ſuauiſsima ſummi boni contemplatione quodammodò deficere videretur? Niſi fortaſſe id Mariæ negamus, aut Deum negaſſe dicimus, quod aliis & longè quidem inferioris ordinis amicis pietas illa immenſa ſæpè & vltrò conceſsit, vt diuino amore velut inebriati, & è ſenſibus alieni, non
In Maria pios omnes Deū perfectè amātes affectus & effectu excelluiſſe.

niſi di-

Quomodo Mariæ perſona in Dei cultu conſideranda.

niſi diuina ſeotire & eructare poſſent. Quid verò Maria fœlicius, quæ vbicunque degetet, ſempiternum illud numen ob oculos ſibi contemplandum propooere, tantam maieſtatem intimè reuereri, patrem io ſpiritu & veritate ſemper adorare, nihil niſi purum & diuinum puro illo ſanctóque pectore concipere atque conſeruate? Quòd ſi qua mens bumana vnquam in terris, inter ſponſi cœleſtis hæſit brachia, & beatiſsimum illud tulit oſculum, qụod nemo ſcit, niſi qui accipit, Mariæ profectò meos illa fuit incredibili numinis charitate flagrans, & ex illo ſummo bonorum fonte ſnmmam ſæpe voluptatem hauriens, vt rerum omoium, adeóque ſui velut immemor, io exceſſu mentis diceret: [a] Quid enim mihi eſt in cœlo? & à te quid volui ſuper terram? Defecit caro mea & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternnm. [b] Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. [c] Inueni quem diligit anima mea: [d] nec dimittam niſi benedixerit mihi. [e] Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui paſcitur inter lilia. [f] Cor meum & caro mea exultauerunt in Deũ viuũ.

a Pſal. 72.
b Cantic. 2.
c Cantic. 3.
d Gene. 32.
e Cantic. 6.
f Pſal. 83.

Negat Lutherus reperiri verè iuſtum aliquem, qui Deũ diligat, & legem impleat.

Etſi verò indecorum videri poteſt, inſtituram de puriſsimæ Virginis moribus narrationem imputi apoſtatæ vel ſola mentione interrumpere atque cootaminare: tamen facere oon poſſum, quin hoc loco Lutheri teſtimonium interponam. Is paſsim inſultat Catholicis, Deum in hac vita diligi, legem eius impleri poſſe aſſeuerantibus, ne aliôquin illius præcepta credentibus impoſsibilia, & Chriſti onus ooo leue, ſed intollerabile noſtris imponi humeris vaniſsimè iudicetur. Contrà verò Lutherus vociferatur, ne in ſanctis quidem fuiſſe, vel nune eſſe aliquem, à quo Deus ex imo pectore, omnibusq; viribus & membris ita, vt par eſt, adametur, lexq́ue diuina ex amore & voluptate præſtetur. *Detis*, inquit, *mihi eiuſcemodi mortalium quemquam*: Nec diffitetur interim, ſuam conſcientiam ita eſſe conſtitutam, vt ne ſcintillulam quidem charitatis, ſed igneum clibanum prauæ cupiditatis in ſe ipſo ſentiat: imò verò damnatum, maledictum ac Satanæ ſubiectum eſſe, quicquid in ſe, ipſe reperiat. Nos verò teſtanti de ſe Luthero non grauatim hac in parte credimns, quando Dei charitas oulla, ſed mera tyraonis Satanæ in hoſtem Eccleſiæ publicum cadit. Mariam verò fidenter damus atque proferimus, vt cupiditatis omnis expertem, ita verę & debitæ charitatis abnndantem; & quæ dininam legem non minus obedienter & exactè obſeruârit, quàm ſapienter intellexerit. Idq́ue verbis eiuſdem Lotheri comprobari poteſt, qui vt alibi monuimus; apertè fatetur, Mariam ſic plenam dici gratia, vt omois peccati pura, oihil oiſi quod diuinum eſſet, faceret omitteretq́ue. Sed fortaſſe libet Lectori non tàm oos balbutientes, quàm Patres de Mariæ vita diſſereutes audire.

In poſtilla circa Euan. Dominicæ 3. à Trinit.

Credẽdum Luthero teſtãti de ſua conſcientia, quòd plena ſit prauę cupiditatis.

Mariam eſſe & mali vacuam, et boni refertam, quę diuinam legem impleat.

Mariæ vitam quomodo Patres ſubinde nobis proponant, & inprimis Ambroſius.

Virginis Mariæ ſynceritas, modeſtia, circumſpectio, diligentia, charitas, induſtria, obediẽtia.

A quibus vitiis Maria ſibi maximè cauerit.

Li. 2. de virginib.

Ex Patribus, illuſtris eſt Ambroſius, qui Mariæ vitam virtutis formam, omniumq́ue diſciplinam appellat, in qua ſecretum verecundiæ, vexillum fidei, deuotionis obſequium mirabiliter fulſerint. Virgo erat oon ſolùm corpore, inquit, ſed etiam meote, quæ nullo doli ambitu ſyncerum adulteraret affectum: corde humilis, verbis grauis, animi prudens, loquendi parcior, legendi ſtudioſior, non in incerto diuitiarum, ſed in prece panperis ſpem reponeos: intenta operi, verecunda ſermone, arbitrium mentis ſolita non hominem, ſed Dcum quærere, nullum lædere, bene velle omnibus, aſſurgere maioribus natu, æqualibus non inuidere, fugere iactantiam, ratiooem ſequi, amare virtutem. Quando iſta vel vultu læſit parentes? quando diſſenſit à propinquis? quando faſtidiuit humilem? quando deriſit debilem? quando vitauit inopem? Nec multò poſt ſubiicit: Nihil toruum in oculis, nihil in verbis procax, oihil in actu inuerecundum, non greſſus fractior, non inceſſus ſolutior, non vox petulanrior: vt ipſa corporis ſpecies ſimulachrum fuerit mentis, figura probitatis. Booa quippe domus in ipſo veſtibulo debet agnoſci. Intet alia verò quæ Mariæ tribuit Ambroſius, anoumerantur ciborum parſimonia, officiorum redundantia, dies ieinoio coogeminati, & quòd victum obuium ad neceſsitatem, non ad voluptatem ceperit, omniáque demùm virturis impleuerit officia, vt non tam diſceret quàm doceret. Breuiter, talis Maria fuit, ſi Ambroſio credimus, vt vnius vita omnium ſit diſciplina. An verò Chryſoſtomum, qui ab ore aureo dictus eſt, audire porrò delectat? Erat virgo, inquit, per cuncta mirabilis, cuius animam decebat ab omni eſſe tumultu cogitationum immunem, quæ tanta electa eſt miniſtra myſterij. Et rurſus in alia oratiooe, quæ Latinè noodum extat: Beata Maria vltra omnem humanæ naturæ modum, modeſtiam ac temperaotiam excoluit, ac ob id vniuerſorum Domioum in vtero geſtare promeruit. Quòd

Mariæ io victu frugalitas & abſtinentia.

Mariæ vita omnium diſciplina.

Maria immunis à tumultu cogitationum, per cuncta mirabilis.

Hom. 4. in Matth.

Hom. in Domini hypopant.

Quòd ſi qua virgo alia, maiore modeſtia, vel ampliore puritate, aut matuitate præter hanc ornata extitiſſet, illam ſibi Dominus præ hac ipſa omninò in habitaculum elegiſſet. Quam Chryſoſtomi ſententiam Baſilius quoque Magnus confirmat, ſic Mariç virginitatem prædicans, vt ad effectum Spiritus ſancti excipiendum nihil illi æquale, nullamque puritatem inter homines vſpiam aptiorem repetiri potuiſſe teſtetur. Igitur & Hieronymus Mariam veluti ſpeculum virginibus omnibus contemplandum præbet, & vnamquamque illarum hac voce compellat: PROPONE tibi beatam Mariam, quæ tantæ extitit putitatis, vt mater Domini eſſe mereretur. Ad quam, quum Angelus Gabriel in viri ſpeciem deſcendiſſet dicens, Aue gratia plena, Dominus tecum, conſternata & perterrita, reſpondere non potuit. Nunquam enim à viro fuerat ſalutata. Denique nuncium diſcit, & loquitur. Er quæ hominem formidabat, cum Angelo fabulatut intrepida. Sed & Petrus Damianus, quod ab aliis pluribus eſt traditum, perſpicuè docet, Mariam in actiua & contemplatiua vita tam ſedulò fuiſſe verſatam, vt nec actio contemplationem minueret, & contemplatio non deſereret actionem. Conſidera, inquit, quia ipſa eſt, quæ in contemplatiuæ dignitatis ſupernecta dulcedine, in ipſius Dei ſubſtantiam lucidiores infixit obtutus. [a] Læua eius, inquit, ſub capite meo, & dextera eius amplexabitur me. De illa itidem ſcriptum eſſe dicit in eodem [b] Canticorum libro: [c] Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Sicut enim lilium inter ſpinas, ſic beatiſsima virgo Maria enituit inter filias: quæ de ſpinoſa propagine Iudæorum nata, candeſcebar mundicia virgineæ caſtitatis in corpore, flammeſcebat autem ardore geminæ charitatis in mente, flagrabat paſsim odore boni operis, tendebat ad ſublimia intentione continua cordis.

In orat. de humana Chriſti generat.
In epiſt. ad Euſtoch. de cuſtodia virginit.
Ser. 1. de Mariæ Natiuit.
a Cantic. 2.
b Ser. 3. de Mariæ natiuit.
c Ibidem.

Nihil Maria caſtius & ſanctius in terra reperiebatur.
Maria Virgo vna omnium puriſsima ætate ſua reperta.
Maria puritatis amãs, viri præſentiam & colloquiũ metuit.
Maria in actiua & cõtẽplatiua vita bene verſata.
Quomodo Maria vt lilium inter ſpinas effloruerit.

His Patribus Epiphanium adiungam, non illum Conſtantiæ Cypri Epiſcopum, ſed Conſtantinopolitanum Presbyterum, qui magno ſe vſum ſtudio dicit in Græcis authoribus relegendis & excutiendis, vt de Mariæ vita non ſolùm credibilia, ſed & vera firmáque proferret, reiectis interim malæ fidei ſcriptoribus, inter quos nominat Iacobum quendam Hebræum, qui fortaſsis dicti Proteuangelij author eſt, Aphrodiſianum Porſam, Ioannem Theſſalonicenſem, & alterum Ioannem falſo cognomento Theologum, qui Mariæ hiſtoriam parum ſyncerè tractaſſent. Refert igitur inter cætera hic Epiphanius, ſicut & ſuprà commemorauimus, Matiam quum pater adhuc viueret, Hebraicas litetas didiciſſe, fuiſſeque εὐμαθῆ καὶ φιλομαθῆ, & quamuis orbatam patentibus, non ſolùm in ſacris literis, ſed etiam in lana, lino, ſerico & byſſo laboraſſe: illam prætereà in ſapientia & intelligentia ſuper omnes illius ſeculi adoleſcentulas cunctis admirationi fuiſſe, quæ & vere conſueuerit ea, quorum vſus in templo eſſet ſacerdotibus. Alebatut autem ex templo, inquit, donec propter ætatem non deceret illam inter ſacerdotes verſari, & ſponſum Ioſeph virginitatis ſuæ cuſtodem accepit. De moribus Virginis hoc etiam annectit: τὸ δὲ ἦθος αὐτῆς ἦν τοιοῦτο, σεμνὴ κατὰ πάντα, καὶ ὀλιγόλαλος, ταχυπήκοος, εὐπροσήγορος, ἀπαῤῥησίαστος πρὸς πάντα ἄνθρωπον ἀγέλαστος, ἀτάραχος, ἀπροσκύνητος, τιμητική, τιμῶσα καὶ προσκυνοῦσα πάντα ἄνθρωπον, ὥστε θαυμάζειν ἅπαντας πρὸς τὴν σύνεσιν, καὶ τὴν λαλίαν αὐτῆς. Omitto cætera, nec aliam interpretationem Græcis verbis adiungam, quàm quæ apud Nicephorum Calixtum extat, Lango traductore, vbi hæc ipſa Epiphanij oratio non ſolùm de Virginis moribus, ſed etiam de modo formæ & ſtaturæ eius repetira eſt in hunc modum: Erat Maria in rebus omnibus honeſta & grauis, pauca admodum eáque neceſſaria loquens, ad audiendum facilis, & perquàm affabilis, honorem ſuum & venerationem omnibus exhibens, ſtatura mediocri, quamnis ſint, qui eam aliquantulum mediocrem longitudinem exceſsiſſe dicant. Decenti dicendi libertate aduersùs omnes homines vſa eſt, ſine riſu, ſine perturbatione, & ſine iracundia maximè. Colore fuit triticum referente, capillo flauo, oculis acribus: ſubflauas & tanquam oliuæ colore pupillas in eis habens. Supercilia ei erant inflexa & decenter nigra: naſus longior, labia florida & verborum ſuauitate plena: facies non rotunda & acuta, ſed aliquantò longior, manus ſimul & digiti longiores. Erat denique faſtus omnis expers, ſimplex, miniméque vultum fingens, nihil mollitiei ſecum trahens, ſed humilitatem præcellentem colens. Veſtimentis quæ ipſa geſtauit, coloris natiui contenta fuit: id quod etiamnum ſanctum capitis eius velamen oſtendit.

Li 2. Eccleſ. hiſt. cap. 23.

Epiphanij Presbyteri teſtimonium de Mariæ inſtitut. vita & moribus.
De Mariæ forma & ſtatura, corporiſq; compoſitione.
Epiphanij verba deſcribentia Mariæ mores & vitam.

oſtendit. Et vt paucis dicam, in rebus eius omnibus multa diuinitus inerat gratia. Sed-enim quæ apud Græcum Epiphaninm leguntur, ſenſnm aliquantò illuſtriorem efficere poſſunt, eumq́ne Latinus interpres neſcio an ſatis per omnia ſit aſſequntus. Rectè Mariam prædicat ſimplicem, ab omni faſtu alienam, & quæ hnmilitarem præcellentem coleret, quę inſuper pauca eáque neceſſaria loquererur, ac aliis multum deferret. Verùm his non ſatis reſpõder quod idem adiungit, Mariam aduerſùs omnes, dicendi libertate vſam eſſe: tum de ſuo aſſuit, eam libertarem fuiſſe docentem, quum Epiphanius tantùm ſctipſetit ἀπαῤῥησίαστος, quaſi diceret, in loquendo cũ aliis, audaciam illi defuiſſe. Id enim proprium eſt ſanctarum virginum, vt ſi vſquam, tum in colloquendo ſint verecundæ, parciq́ue ſermonis, ſine omni vitio mnliebris loquacitatis. Hinc eſt quòd Ambroſius in Matia verecundiam laudat, imò & erubeſcentiam, maioremq́ue pudorem quàm in mulieribus eſſe ſolet, eidem adſcribit. Er digna Bernardo vox eſt: Solent virgines quæ verè virgines ſunt, ſemper panidæ, & nunquam eſſe ſecnræ: & vt caueant timenda, etiam tuta pertimeſcere. Sunt interim fide digni teſtes, qui Venetiis nouetint Titiannm pictorem noſtro ſeculo celebtatiſsimum, apud quem extare dicunt exemplar ſactæ pictnrę ex archetypo Lucę Euangeliſtę, vt arbitrantut, exceptum. Cæterùm in eo ſpectantur omnes illæ notæ, quas non ſolùm Epiphanius, ſed & Nicephorus iam à nobis commemoratus expreſsit. Meminit & Cedrenus, qnæ ſtatura, corporisq́ue habitus & forma Virgini fuerit, ſed fortaſsis Epiphanium ſecutus in hac deſcriptione: Erar, inquit, ſtatura mediocri, ſnbfuſca, fulno crine, ocnlis fuluis ac medioctibns, magno ſupercilio, naſo mediocri, manibus ac digitis longis, veſtes amplexans nullo colore tinctas. His non malè conſonant, quæ Anſelmi operibns adſcripta hoc modo legũtnr: Matia Dei genitrix didicit Hebraicas literas, adhuc patre eius Ioachim viuente. Erat docilis, amãs doctinam, & circa ſacram ſcripturam perſenetabat. Opns verò manuum eins erat lanæ, lini & ſetici. Erat itaque locus diſtinctus in domo Domini, ſcilicet in templo, prope læuam altaris: Ibi ſtabant virgines ſolæ, & diuino officio peracto ibant omnes ad proptia. Matia verò perſenerabat & cuſtodiebat altare & templum, ſacerdotibus miniſtrans. Mos eius erat modicæ loquelæ, expeditæ obedientiæ, mundæ conuerſationis: ſine audacia, ſine riſu, ſine turbatione, ſine ira benignè ſalutans, eloquentiam eius homines mirabantur. Fuſcos habebat oculos, rectos aſpectu, nigra ſupercilia, mediocrem naſum, vultus eius longus, longæ manus, longi digiti, mediocris ſtaturæ, perſeuerans in orationibus, ferens pannum proprij coloris, lectioni, ieiuniis & labori manuum, & omni bonæ virtuoſæq́ne operationi ſe dederat.

Lapſus Lagi in vertendo Nicephoro.

In 1. c. Luc.

Hom. 3. de beata virgine.

Confirmatio narrationis de figura & imagine Deiparæ.

Cedreni ſentẽtia de corporis Mariæ cõſtitutione.

In compendio Hiſtor.

Teſtimonium ex Anſelmi operibus ad Mariæ mores vitamq́; pertinens.

Quæ omnia verbis quidem ſimplicibus exponuntur, ſed ſi ſyncerè iudicabimus, multa & præclara, in mulieribus verò rariſsima, & ſingulari tamen commendatione digna continent otnamenta virtutum, quæ tota poſteritas in hac Virgine ſimul & admiretur, & nunquam ſatis imitetut. Quod ſi iſthæc fortaſſe ſectariis non admodum ptobentur, qui Ethnicis etiam ſæpe magis quàm Eccleſiaſticis rerum ſctiptoribus fidem accommodant: at pios tamen multos ſi non oblectabunt, certè non offendent, vtpote qnum canonem norint Apoſtolicum: Omnia probare: quod bonum eſt tenete. Credat qui volet, hæc commentitia eſſe: ego verò tantò magis credenda dixerim, quò ipſorum fides minus habet periculi, quoq́ue fructus maior poteſt conſequi, ſi iis aliiſq́ne narrationibus veluti per manus traditis, nec paucorum ſuffragio corroboratis, conuenienter vtamnr. Id verò fiet, ſi ex his velut quibuſdam lineis auguſtiſsimam Domini & Dei noſtri matrem, velnt in tabella depictam vtcunque cognoſcamns, ac ſæpe quidem ob mentis oculos propoſitam habeamns. Extat enim Ambroſianum præceptnm, quod non modò virginibus, ſed & Chriſtianis omnibus rectè inculcari poteſt: SIT vobis tanquam in imagine deſcripta virginitas vitáque Mariæ, de qua velut in ſpeculo refulget ſpecies, caſtiras & forma virtutis. Sicut & Sophronins dixit: Chriſtus matrem virginem elegit, vt ipſa omnibus eſſet exemplum caſtitatis, in qua velut in ſpeculo refnlget forma virtutis. Habetis igitur in ea, magiſteria probitatis expreſſa, quid ptimùm eligere, quid reſpuere, quid ſequi debeatis.

Quomodo rectè vtẽdum ſuperioribus, ad Mariæ vitã pertinentibus.

1. Theſſ. 5.

Li. 2 de virginibus.

De Aſſump. beatæ Mariæ.

Cum his omnibus coniungi illa poſſunt, quæ in epiſtolis Ignatij reperiuntur, & ad Ioannem Enangeliſtam ſcripta eſſe dicnntur, ſicnt ſalutatio ipſa deſignat, & [a] Bernardus agnoſcit, confirmarque [b] Marcus Michaël Presbyter Cortonenſis. Cniuſcuriq;

Non contẽnendum eſſe quod de Maria in epiſtolis Ignatij reperitur.

a Serm. 7. in Pſal. 90.

b Li. de viris illuſtribus.

verò

verò ſint authoris, res quidem ipſa cogit fateri, inſtitutam de Maria narrationem vero eſſe conſentaneam, ſed & multò excellentiora de tanta Virgine meritò prædicari. Fuit vtique in perſecutionibus & afflictionibus hilaris, in penuriis & indigentiis non querula, erga inimicos placida & officioſa, in re læta æquabilis & modeſta. Miſeris & afflictis commiſerationis affectum præſtitit, ac impigrè illorum ſubuenit neceſsitati: non defugit certamina contra vitiorum peſtiferos impetus, & præſertim ſi fidei & pietatis defenſio illius operam deſideraret.

Qualis Maria deſcribatur in epiſtolis Ignatianis.

Appellatur illic nouæ religionis noſtræ, veræque pœnitentiæ magiſtra, & omnium pietatis operum apud fideles miniſtra, quæ & humilibus libenter ſe traderet, & in gratiam piorum ſe demitteret religioſè, quantùmuis interim ab omnibus mirè collaudaretur, à ſcribis autem & Phariſæis innocenti multùm detraheretur.

Maria religionis & pœnitentiæ magiſtra dicta.

Neque ſum neſcius, hanc qualemcunq; deſcriptionem, quam nos aliquot in locis correximus, non Mariæ puellæ in templo verſanti, ſed à partu potiùs prouectiorem iam ætatem attingenti congruere, quando nimirum illa poſt filium in cœlos aſſumptum, diſcipulis tum admirationi, tum venerationi præcipuæ fuit, multi vt eam velut cœleſte prodigium, ſacrumque ſpectaculum reuerenter inuiſere, & ſecretiora quædam ex illa, tanquam fidei magiſtra, percunctari ſolerent, ſicut eadem epiſtola teſtificatur. Quis verò ambigat, Marianis virtutibus, quę in omnem illius ætatem durauerunt, ſua etiam fuiſſe ſemina, ſuosque flores, primosque fructus in prima illa ætatis inſtitutione apparuiſſe, cum puella in templo habitans, omnis ſanctimoniæ pulcherrima & ſolidiſsima iecit fundamenta, annos vndecim in ſanctis ſanctorum transſigens, ſicut Euodius indicauit, priuſquàm ſponſo Ioſepho ſacerdotum manibus ad cuſtodiam traderetur?

Mariæ virtutes inde à prima eius ętate ſpectandæ.

Nicephorus li. 2. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 3.

Verè tunc de illa dixeris, quod in Eccleſia publicè decantatur: Sacrarium Spiritus ſancti ſola Domino ſine exemplo placuiſti: quodque de illa Richardus Victorinus affirmat: Tota pulchra meritò, quia pulchra facie, pulchra mente, pulchra corpore, quæ etiam principibus tenebrarum terribilis fuit.

Libro 2. de Emanuele.

Deterrebat enim eos flamma charitatis, incendebant orationes & feruor deuotionis, ſtupebant immunem à peccatis. Nemo enim tam ſanctus, qui maculam nõ habuerit & defectum præter Mariam.]

Maria dæmonibus terribilis.

Ac rurſus: Videtur beata virgo Maria non ſolùm in omni gratia conſummata, verùm etiam in omni bono & dono, quod acceperat, confirmata.]

Maria in omni gratia & dono accepto confirmata.

Libro 5. in Cantic.

Rupertus eandem Virginem eſſe ait, cuius vita inclyta, vt in templis publicè decantatur, cunctas illuſtret Eccleſias. Tu inquit, virtutum operatrix, ac totius ſanctæ magiſtra religionis, qualem nunquam oculus vidit, qualis ab initio quando Eua facta eſt, non fuit, nec eſt, nec erit in cogitationibus ſuis, in verbis ſuis, in factis ſuis, in omni odore ſuauitatis, in omni flore & fructu honoris & honeſtatis.]

Libro 4. in Cantic.

Maria virtutũ operatrix, & religionis magiſtra excellentiſſima.

Nec pigebit Cardinalem Cuſanũ addere, virum ſi non eloquentem, at certè quidem eruditum, & qui ſuam pro Deipara ſententiam dicat, nequaquam indignum. Inter omnes homines, inquit, Maria θεοτόκος tam in actiua quàm cõtemplatiua vita optimam partem habuit: ipſa enim ſanctiſsimã fuit, quia tabernaculum altiſsimo ſanctificatum.]

Lib. 4. excita. in Euan. dictum, Maria optimã partem elegit.

Ex Cuſano quędam ad Mariæ vitam ſpectantia.

Et rurſus: Quamuis multę filię ſeu animæ rationales illuminatæ verbo vitæ via electionis optimi diuitias congregaſſent: ſola illa illuminatiſsima turris Maria θεοτόκος & Dei mater ſupergreſſa eſt vniuerſas, vt meritò illi in excellentia conueniat illud, quod adepta eſt Maria Magdalena: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.]

Luc. 10.

Vnde porrò ille ratiocinatur: Si Maria Magdalena ſedens ſecus pedes Ieſu, ex auditu verborum eius peruenit ad electionem optimi, ſuo modo, ſcilicet vt Maria Magdalena: O quàm excellenter tunc eleuata virgo Maria ſuper omnes cœlos, ad electionem optimi perducta eſt, quæ electa eſt eſſe mater Ieſu & Verbi, & lucis, & rationis, & veritatis. O quàm altè ſuper omnes viſiones intellectuales ipſa vnum illud inuiſibile videt: & quàm ſano palato vnum fontem vitæ guſtauit & guſtat.

Ibidem

Maria lõge magis quàm Magdalena, circa vnum verſata eſt, & optimã partem elegit.

Si Dauid ad hoc eleuatus eſt vt diceret, Guſtate & videte quàm ſuauis eſt Dominus: meritò ipſa quantò altior omnibus Prophetis, tantò perfectius videt, vidit, guſtat & guſtauit ipſum, apud quem eſt fons boni, qui ſolus eſt hoc vnum bonum, quod omnia appetunt. Elegit igitur ipſa hanc optimam partem, quæ non auferetur ab ea, quoniam eligere eſt vnire.]

Pſal. 33.

Maria præ cæteris diuinã guſtauit dulcedinem.

Cuſani vero ęqualis, imò & amiciſsimus fuit Dionyſius Carthuſian⁹, doctor extaticus meritò celebratus, & in laudatione Virginis admodum copioſus. Teſtatur & ille Virginem inde ab initio ſui conceptus maximis Dei donis exundaſſe, quæ nullum verbum illicitum dixerit, nullũ indecentem habuerit motum,

L. 1. 2. & 3. de præconio & dignit. Mariæ.

Teſtimonium Dionyſij Carthuſiani de Marię perfectione.

nullum impudicum ſtimulum ſenſerit, ab omni inordinatæ paſsionis affectu ſemper immunis, ſenſualitate illius rationi nunquam vel leuiter aduerſante. Hanc vnam dicit ad originalis perfectionem iuſtitiæ perueniſſe, quæ non modò trium Theologicarum, ſed etiam duodecim moralium virtutum cathenam pulcherrimam abſoluerit, ſtudiis interim & exercitiis contemplatiuæ vitæ cum primis intenta, quæ & ſapientiſſimum Adam in ſtatu innocētiæ verſantem omni virtutum ac donorum copia & perfectione longè ſuperârit, & medio interim modo inter beatorum & viatorum vitam inceſſerit. Quid verò ſi poëtam Chriſtianum, pium & diſertum adſciſcamus, qui hoc nobis caput abſoluat, ſimulque ſuo carmine Mariæ in templo ſtudia & mores exponat? Is Baptiſta Mantuanus eſt, in hunc modum non minus verè quàm eleganter canens:

Baptiſtæ Mantuani teſtimonium de Mariæ vita in templo tranſacta.

Lib. 1. parthene. Marianæ.

Aſsiduis veterum ſtudiis oracula diuûm
Peruigilique legent cura Moſemque piumque
Eſaiam, mœſtuſque virum qui verſibus vrbem
Plorat, ab ingenio curas, à lumine ſomnos
Sedula pellebat, paruo ſua vota ſacello
Supplicibus palmis narrabat, & ore ſupino
Ocia nulla die tarpent, nulla ocia nocte,
Cura cibi ſomnique breuis quæ paſceret artus,
Pauperibus menſis genium fraudabat & ora,
Et caſtigato tolerans ieiunia ventre
Carmina diſcebat, ſanctique poëmata regis,
Qui tetricis olim fidibus cantabat ad aras,
Sacraque fatidico pſallebat ad organa cantu.

Et paulò pòſt:

Nunc lanam pingebat acu, nunc penſa trahebat
Serica, & immiſsis per licia pendula filis
Vela ſacerdotum ſacros texebat in vſus.
Terrenum nihil ore ſonans, incluſa lateńſque,
Plena Deo pectus, toti gratiſsima cælo,
Nemoſæque animo vires: ſemperque voluntas
Iuſtitiæ rectique memor, moderamine certo
Diſcordes animæ motus luxumque domabat.
Qualis purpureo radians carbunculus ore
Obſcuros inter lapides, gemmaſque minores
Splendet.

Totius libri epilogus.

Atq; hîc demùm receptui canentes, finem libro primo imponemus, non quòd ſatis de Mariæ ortu, pueritia, moribus dictum eſſe putemus (quid enim ad tantæ Virginis gloriam atque ſplendorem ſatis adferri vnquam poſſet?) ſed quòd hactenus allata, humano quidem candidoque Lectori ſufficere arbitremur, vt bonæ voluntatis noſtræ in hoc tam præclaro argumento teſtimonium aliquod habere, &, ſi dignabitur, aliqua ex parte probare poſsit. IESV CHRISTO Opt. Maxim. Redemptori, & MARIAE incomparabili Virgini matri in cœlo terraque tùm gratia, tum gloria.

FINIS LIBRI PRIMI.

ERRATA PRÆCEDENTIS LIBRI PRÆCIPVA SIC EMENDENTVR.

In præfatione ad Lectorem a 2. facie 2. linea 11. legendum, vocatis Chriſtianis loquor. Et a 3. facie 2. linea 9. à fine, coniiciunt pro coniicient. Tum in ſequenti litera b fac. 2. linea 16. potuit pro puduit. Item b 2. fac. 2. linea 14. à fine legendum, haud ſine ſingulari. Ibidem linea ſexta circa finem, duce diuina gratia. Rurſus mox ſequenti facie lin. 18. aut tantæ Matri gratius. Demùm in vltima præfationis columna, linea 3. tamen in eo aliqua. Ibidem lin. 16. coarguimus, refutamus. Et lin. 7. a fine, alicubi repetendum, nec iſtorum magis quàm reliquorum. Pag. 6. lin. 7. à fine, quanta meruerit. Et pag. 8. lin. 18. glorioſo illo corpore. Ac tertia deinde linea, eximiè cohoneſtauit. Pag. 20. lin. 14. à fine. Paulus vtriſque legendum, pro vtriuſque. Pag. 24. lin. 13. intra vnius, pro circa. Pag. 27. ab initio, admiſcere voces veritus. Ibidem lin. 23. patrem autem virginis. Pag. 31. lin. 18. appellaretur, ac ſimul epiſcopus eſſet. Pagin. 32. lin. 1. carmine repetere. Ibidem lin. 20. à fine, Deipara tùm primogenita, tùm vnica. Pag. 33. lin. 36. primùm credentes. Pag. 36. lin. 7. agnum illum. Pag. 61. lin. 12. à fine, iaceret eo tempore. Pag. 64. lin. 5. antè commonuimus. Et pag. ſeq. 65. lin. 3. ne à profanis quidem. Pagin. 70. lin. 4. fuiſſe, quam præterea. Pag. 74. lin. 13. nouam quandam animorum lætitiam.

IN ICONEM SEQVENTEM EPIGRAMMA PHILIPPI MENzelij D. & apud Ingolſtadienſes Profeſſoris Medici αὐτοσχεδίως ſcriptum.

Candida VIRGINITAS, Superûm gratiſſima Regi,
Virtutes vna ante alias, quam plexa perenni
Fronde corona manet, quiſnam vel Tullius auſit
Oceano laudum committere vela tuarum?
Nullus in orbe locus, regio tam barbara nuſquam
Extitit vlla, tuo quæ non caperetur honore.
Scilicet & fragili iamdum ſub corpore nobis,
Pura animi, deiecta oculos, caſtiſſima fando,
Cœlicolûm præſtas imitatrix optima vitam.
Ergò etiam mundi regnator maximus ipſe
Humanos quondam ſibi quum circumdaret artus,
Ad tantum te legit opus, te ſoſpite naſci
Inſtituit: qualis radioſi luminis ictu
Cryſtallum liquidam ſine vi, ſine fragmine tranſit
Sol rapidus. Stupuit partus Natura creatrix
Miros, more nouo, neque ſeſe agnouit in ipſis.
At tuus hinc duplicatur honos: iamq; illa Tonantis
Filia, Sponſa, Parens, eadem intactiſſima Virgo,
Virgo decus rerum, Virgo lux altera mundi,
Illa tibi peperit clarum trans æthera nomen,
Exemplumq; coli quò te decet, edidit ipſa
Immenſum, ac numero perfectum prorſus ab omni.
Hic veteratoris collegia dira Sathanæ
Audio multa equidem contrà ſtrepere, audio apellas
Iudæos, rabiem hæreſeôn, Sophiamq; prophanam,
Vt laudes nec ferre tuas, nec credere poſſint
Virgineum in partu florem manſiſſe: Sed ite
Hinc procul, ô vani Lemures, damnata tenebris
Pectora, nilq; vltrà brutos ſapientia ſenſus,
Ite (Fides operoſa iubet) concedite Vero,
Cuius inextinctum ſacra hæc dat pagina lumen.

FOEMINEI TV SOLA CHORI PVLCHERRIMA VIRGO,
VNA DEI PARITER FILIA, SPONSA, PARENS.

IN LIBRVM SECVNDVM DE MARIA DEIPARA, VIRGINE SAcroſancta, Præfatio.

EXPEDITO priore libro in his, quæ ad MARIÆ ortum, pueritiam et vitã puellarẽ faciunt, proximũ eſſe putamus, vt eius virginitatẽ deſcribere, & aduerſus multorum hoſtiles impetus vindicare, duce Chriſto pergamus. Etenim hoc inſigne donum illam etiã puellam admirabiliter illuſtrat: hæc virtus in ipſius vita & moribus, vt alibi nuſq̃, elucet: hoc nomen illi propriè cõuenit, vt quemadmodũ Abraham pater, qui eſt ſuper oẽs Patres, & Paulus Apoſtolus, quia ſuper omnes Apoſtolos, dicitur, ſic & MARIA præ cæteris virgo, & virgo virginum ab Eccleſia prædicetur. Virgo, inquam, beata inprimis & glorioſa, adeoq́ incomparabilis, quam cùm humanæ tùm Angelicæ generationes pro dignitate nunquam extollant. Cæterùm vt perſpicua ſit magis iſthæc omnis tractatio, quæ non ita breuiter poteſt abſolui, operæprecium facturi videmur, ſi velut viam ad ſequentia muniẽtes, diuerſa virginum genera primùm expoſuerimus.

Cum priore libro, hûc ſecundum non malè connecti.

Cauſa ſequẽtis tractationis de variis virginum generibus.

Habet ſuas mundus virgines, ex quibus Ethnici iam olim Iunoni, Palladi, Dianæ, Veſtæ ſacerdotes & ſacrorum antiſtites, id eſt, primarias Dæmonum cultrices, magno ſtudio aſſignabant. Habet ſuas etiam virgines Eccleſia, & in his longè ditior atque illuſtrior veteri Synagoga, quòd virginitas apud Iſraëlitas inculta iaceret atque neglecta, vt perpauci manerẽt cœlibes, iidemq́ tantùm non infœlices vulgò exiſtimarentur. Nec vnius quidem claſſis virgines tenet Eccleſia, quum Chriſtus ipſe inter virgines prudentes ac fatuas, licet in vno eodemq́ regno verſantes, apertè diſtinguat. Facit præterea triplex eunuchorum genus, natiuum, factitium, voluntarium: poſtremo duntaxat palmam tribuens, in quo ſanè virgines & ſanctè continentes omnes includit. Hi quippe ſunt eunuchi Euangelici, qui ſponte ſeipſos propter Dei regnum caſtrârunt, vel abſciderunt, hoc eſt, qui non natura vel neceſſitate coacti, ſed libera voluntate commoti ac religionis ergò continentiã colunt, ſuum haud dubiè præ-

Alias atq; alias eſſe virgines, mundi, Synagogæ, & Eccleſiæ.

Virgines in Eccleſia prudẽtes & fatuæ.

Matth. 25.

Veræ virgines ad Eunuchos Euangelicos, ſiue ſpadones voluntarios referendæ.

Matth. 19.

mium, ſi in ea virtute perſiſtant, inter cœlites conſecuturi. Hos
Tertullianus ſpadones appellat volũtarios, qui Dei regno parã- [Libr. 1. ad vxorem.]
tur, & ſuæ vel virginitatis, vel continentiæ mercedẽ à Domino
expectant et impetrant, teſte Cypriano. Sunt et coactæ virgines, [Lib de diſc. & habitu virginum.]
quia non volentes, ſed alieno imperio, vel neceſſitate quadã ad-
actæ, ſuũ ſeruant cœlebatum. At coacta virginitas flagitia libẽ-
ter admittit, eodem teſte Tertulliano. Sunt et oſtentatitiæ, vt idẽ [Li. de velãdis virginibus.]
appellat, quæ nimirùm pudicæ videri magis, quàm re ipſa eſſe cõ- [Ibidem.]
tendunt, et externa ſpecie caſtitatis hominũ quidem, ſed non Dei
[De virginibus hæreticis.] *oculos fallere poſſunt. Sunt præterea hæreticæ virgines, vt olim*
apud Manichæos, Arrianos & Donatiſtas extabant, quæ car-
nis duntaxat, non cordis retinent puritatem. Vt. n. Auguſtinus [In Pſa. 147. & tract. 13. in Ioannis Euangel.]
tradidit, Virginitas in carne, corpus intactũ: virginitas in cor-
de, fides incorrupta.] Quarè vt maximè paucorũ ſit virginitas
in carne, tamen omniũ in corde debet perſiſtere, qui Chriſto ſpon-
ſo nomen in Baptiſmo dederunt, ne ſpirituali aliôquin adulterio
polluti, & ſyncera fide deſtituti, Chriſtum animarum ſponſum
amittant. Quòd ſi Chriſoſtomo credimus, hæreticorum conti-
nentia omni fœda libidine flagitioſior habenda eſt, ac illorũ vir-
gines pro ſcortis habet, haberiq; vult Hieronymus. Sunt demùm [In epiſt. ad Euſtoch. de cuſt. virgin.]
Chriſtianæ & Euangelicæ virgines, quæ in Propheticis etiã lite-
ris, præſertim apud [a] Eſaiam cõmendãtur, & à [b] Paulo Apoſtolo [a Eſa. 56. b 1. Cor. 7.]
deſcribuntur, quòd & corpore & ſpiritu ſuam tueri ſanctimo-
niam nôrint. Ex his quædam ad tempus, quædam per omnem vi-
[Virginum Euãgelicarum, aliæ ad tempus, aliæ perpetuò continentes, quędam voto adſtrictæ, quædam liberę.] *tam in ſancto cœlebatu perſeuerant. Rurſus harum nonnullæ ca-*
ſtitatem ſuam ſacri voti nuncupatione confirmant, quoniam ſe
Chriſto dicauerunt, & à carnali concupiſcentia recedentes, tàm
carne quàm mẽte ſe Deo vouerunt, vt loquitur Cyprianus; aliæ [Lib. de diſc. & habitu virginum.]
vt libertate ſua gaudeant, nullam voti adhibent religionem. Et
Auguſtinus quidem virginum nomen ac honorem vix aliis de- [Lib. de ſancta virgini. cap. 11. 18. & 30.]
fert, quàm continentiæ ſanctæq; virginitatis, vt ipſe vocat, ſe-
ctatoribus ac ſectatricibus, à quibus carnis integritas ipſi corpo-
ris et animi Creatori vouetur, conſecratur atq; cõſeruatur. Qui
præterea virginalem hanc virginitatem, et perpiam continen-
tiam ab omni concubitu immunitatem tanti facit, vt Angelicã
portionem, & in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ me-
ditationem appellet, ad quam Chriſtus etiam ſuos fideles exhor- [Matth. 19.]

tatus

tatus ſit, quum diceret: Qui poteſt capere, capiat. Inprimis verò Virginitatis eximius prædicator Paulus, qui virgines & viduis, & coniugib⁹ anteponit.
1. Cor. 7. *mirificus virginitatis & cuſtos & prædicator fuit Paulus, vt hinc virginum pronubus à Baſilio appelletur, omnes ſui ſimiles eſſe percupiens, & in hac virtute commendanda tam ſedulus, vt à nuptiis deterrere videatur, & perpetuam continentiã viduali ſimul & coniugali pudicitiæ anteponat. In eundem ſenſum tota conſpirat antiquitas, ac virginitati tribuit pudicitiæ principatum, multiſq́ modis illorum damnat errorem, qui virginitati coniugium audent exæquare. His de rebus nos alibi diſſeremus, ſat habentes nunc carptim aliquid attingere, maiore vt in precio habeatur virtus, quæ tantùm nõ ſordet hodie, maleq́ olet ſectariis, virtus, inquam, Euangelicà, literis & exemplis Apoſtolicis confirmata, tùm multis Patrum ſcriptis & encomiis illuſtrata, ac demùm inter præcipua Eccleſiæ Chriſtianæ ornamenta tùm à noſtris, tùm ab Ethnicis ſcriptoribus eximiè commendata. Cæterùm vt ad noſtram Virginem redeat oratio, fuit illa vtique non de ſæculi virginibus, vt Hieronymi more loquamur,* Qualis Virgo Maria, ſi cum reliquis conferatur. *non è Iudaicis Euangeliũ ignorantibus, non è fatuis lucente oleo deſtitutis, non ex dubiis & vacillantibus, aut mente corruptis, quarum ingens prouentus vbique Gentium & omnibus ſæculis eſſe conſueuit: fuit autem virgo vna inter pudicas pudiciſſima, inter bonas optima, inter ſapientes ſapientiſſima, inter religioſas religioſiſſima, Virgo carne, Virgo mẽte, Virgo profeſſione, ac de-*
1. Cor. 7. *mùm illius abſolutum exẽplar virginis, qualem Paulus omni ex parte ſanctam eſſe poſtulat, virgo, inquam, & corpore & ſpiritu, ſola mater ſimul & Virgo, mater Chriſti & Virgo Chriſti, vti*
Lib. de ſancta virginitate, cap. 6. *apud Auguſtinum legimus.*

Etſi verò nulli non Chriſtiano cognitum, & à pueris etiam Non ſatis eſt, ſimpliciter credere Mariæ virginitatem. *celebratum, magnoq́ tot ſeculorum et populorum conſenſu comprobatum eſt, MARIAM virginem, & ſingularem virginẽ exiſtere: quis enim niſi fortaſſe impius aut inſanus, perſpicuis Apoſtolici Symboli verbis reclamet? tamen hæc ipſa fidei noſtræ cõfeſſio, ſi paulò penitius inſpiciatur, multa certè, quæ non ſolùm imperitos & ſimplices, ſed & doctos exerceant, magnumq́ vſum & fructum adferant Eccleſiæ, ſuo ambitu cõprehendit. Et cum hac ipſa Mariæ virginitate coniuncta ſunt nõ pauca, nec omnibus obuia, & meritò tamẽ conſideranda diuinæ Scripturæ teſti-*

monia,in quibus arcana quædam religionis noſtræ myſteria cō-
Satanæ ſtudio, Mariæ virginitas à multis oppugnatur.
tinentur,ac ſanè vtiliter excutiuntur. An verò dormit? imò la-
pidem omnem mouet Satan,tenebrarum teterrimus ſimulq; im-
puriſſimus princeps,vt ſummam MARIÆ puritatē, ac pro-
priam eius virginitatem cominus aggrediens, eā vi magna con-
uellat. Hoc igitur duce tot Iudæorum,Ethnicorum,Philoſopho-
rū,hæreticorum agmina funeſta prorūpunt,qui vnā hanc Vir-
ginē eiuſq; integritatem hoſtiliter impetunt,ne matrem Domini
vel ante partū,vel in partu,vel poſt partū incorruptam perdu-
Ingens Patrum ſtudium fuit in Mariæ virginitate tuenda & illuſtranda.
raſſe,conſtāter mundus agnoſcat,ac prædicet Eccleſia. Vnde cō-
plures & eximij Patres,quorum poſteà meminerimus, multū in
eo ſtudij ac operæ poſuerunt,vt probarent: Quòd MARIAM
perpetuam Virginem profitemur,id & impiis probabile, & or-
thodoxis conſtans ſolidumq; dogma videri debere, à quo ne latū
Mariæ virginitatem à multis hodie impugnari atque lædi.
quidem vnguem ſit fas vlli diſcedere. Accedit, quod in hac fœda
tot opinionum atque ſectarum colluuie,quam gignit ætas noſtra
ferrea, haudquaquam deſint nouatores,qui Deiparæ propriam
ac illuſtrem à virginitate laudem et gloriam non ſolùm clàm in-
uidere,ſed palàm etiam ſurripere moliātur. Etenim quod libet,
id etiam ſibi licere plerique putant, vt ſepultos veterum hæreti-
corum cineres in orbem reuocent,& damnato ſerpenti aduersùs
promiſſam & benedictam illam à Deo mulierem pugnanti, perq;
Argumentum libri præſentis.
gnauiter famulentur. Quapropter nobis vitio vertendum non
arbitramur,ſed huius tēporis calamitati,& præſentis operis ne-
ceſſitati potiùs adſcribendum,ſi librum hunc proximum, eumq;
integrum, MARIÆ Virginitati tribuerimus, in quo partim
cum veteribus, partim cum recētioribus Mariomaſtygis aper-
to Marte congrediamur,ac pro noſtra quidem virili oppugnatæ
veritatis cauſam,vt res ipſa poſtulat, aduersùs hoſtes Eccleſiæ
verbiq; diuini corruptores vindicemus. Utinam verò quod ex
animo deſideramus,id MARIÆ Filio adiuuante præſtare
poſſimus,illudq; conſequamur,vt quæ vulgo in hoc ar-
gumento non ſatis euoluta & percepta eſſe vi-
dentur, hac qualicunque operâ multis
tum explicatiora, tū illuſtrio-
ra reddantur.

SEQVVN-

SEQVENTIVM IN HOC SECVNDO Libro Capitum & argumentorum Index.

I. De MARIÆ admirabili & perpetua virginitate.

II. MARIÆ virginitatem, vt eximium Dei opus, nos ſuſpicere ac venerari oportere.

III. Quibus de cauſis MARIAM Virginem ſimul & matrem voluerit eſſe Deus.

IIII. Scripturæ diuinæ teſtimonia virginitati MARIÆ patrocinari, & Matthæi locus expenſus, de ſolicitudine Ioſeph à ſua ſponſa diuertere meditantis.

V. Patrum teſtimoniis virginitatem MARIÆ adſtrui atque ſtabiliri.

VI. De MARIÆ virginitate aduerſus Iudæos alioſq; Iudaizantes.

VII. De MARIÆ virginitate contra Ethnicos, omneſq; Chriſtianæ fidei alienos.

VIII. De MARIÆ virginitate, contra Pſeudochriſtianos.

IX. MARIAM etiam in partu Virginem permanſiſſe, contra Iouinianiſtas.

X. MARIAM poſt partum non fuiſſe corruptam, contra Heluidianos.

XI. De MARIÆ deſponſatione, & quonam conſilio hæc ipſa facta ſit.

XII. Quòd MARIÆ deſponſatio perfectam eius virginitatem non imminuerit, & ad cœlebatus commendationem valeat.

XIII. MARIÆ ſponſum Ioſeph, à ſingulari prudentia, iuſtitia, ſanctitate & caſtitate meritò commendari. Tùm, quæ conſideranda ſint circa Ioſeph & MARIÆ conuictum familiarem.

XIIII. MARIAM ex voto Virginem fuiſſe, ac prætereà de aliis ex voto amplectentibus cœlebatum.

XV. MARIÆ virginitati præcellens competere meritum, & in cœlis præmium, quo ſacris virginibus reliquis antecellat.

XVI. Quo pacto MARIA, vt Dei mater fieret, promeruiſſe dicatur.

XVII. An fides de MARIÆ perpetua virginitate ſit neceſſaria ob Eccleſiæ authoritatem.

LIBRI SECVNDI DE MARIÆ ADMIRABILI ET PERPETVA VIRGINITATE ALIISQVE REBUS ANNEXIS,

CAPVT PRIMVM.

MVLTA QVIDEM SVPERIORE libro expoſuimus, quæ ad MARIÆ conceptum, ortum, pueritiam ſpectant, ac planè conueniunt, eam diuinitus promiſſam, diu exoptatam, ex Ioachim & Anna præclaris parentibus procreatam, & in templum Dñi Hieroſolymitanũ adductam, ibiq́ue vndecim annis, ſi Euodio credimus, perſanctè nutritam & inſtitutam fuiſſe. Quæ antè & qualis hæc Virgo fuerit, ſi cum omnibus omnium ætatum ſiue virginibus, ſiue mulieribus cõferatur, id porrò excutiamus. Virgo eſt iſthæc in locum primę virginis, quam ſerpens in paradiſo decepit, cooptata, ſtatimq́ue poſt primum hominis lapſum à Deo promiſſa, quæ iam nata, quum nubilis eſſe cœpiſſet, à Dei Legato Gabriele innocens, morigera & gratia plena primùm Nazareti inuẽta ac ſalutata eſt. Virgo ex terreno quidem Adam nata, ſed terra cœleſti imbre fœcunda, & aratro Spiritus ſancti culta, atque vt Saluatorem mundi germinaret, vnicè benedicta. Virgo magni Patriarchæ Abrahæ, ſi non modò genus, ſed fidem quoque ſpectes: Virgo inclyti Regis Dauidis, ſi promiſsionis & nobilitatis hæredem quæras, filia verè generoſa. Virgo abſcondita, Deoq́ue magis, quàm hominibus nota, per quam vetus virginitatis opprobrium cum Moſaica lege coniunctum, penitus aboletur. Virgo, quæ ſupra legis morem & inſtitutum, ſineq́ue cuiuſquam exemplo caſtitatem ſuam prima, vti monſtrabimus, Domino conſecrauit. Virgo illis inſtructa & exculta dotibus, quæ ſapientiſsimæ, religioſiſsimæ & ornatiſsimæ Virgini, imò & futuræ ſui omniumq́ue Conditoris parenti, vel maximè congruebant. Virgo non ſterilis, ſed fœcunda: homini nupta, ſed Deo plena: habens filium, ſed neſciens virum: ſemper clauſa, nec tamen prole deſtituta. Virgo ſine corruptione grauida, & in partu inuiolata. Virgo ante coniugium, Virgo in coniugio, Virgo prægnans, Virgo lactans, Virgo perpetua. Virgo ſine libidine concipiens Emanuelem, Virgo ſine onere geſtans vterum, ſine dolore pariens Deum. Virgo tàm auguſtè promiſſa, tàm diu & ardenter expectata, tamq́ue ab omni parte fœlix & perfecta, nullam vt aliam viſa ſit ſimilem, vel habere ſequentem. Virgo, cuius fœtus non temporaneus, ſed momentaneus extitit, vt perfectus idem filius ſubitò intrauerit, dum conciperetur, & ſine mora egreſſus fuerit, quum naſceretur. Virgo matris gaudia ſentiens, damna verò matris, incendia matris, libidinemq́ue matris, & ſordes angoreſq́ue parientis nec leuiter quidem experta. Virgo virilis ignara conſortij, quæ non ſolùm in conceptu & partu illæſa, ſed & gaudio plena, Deoq́ue ſemper manſit coniunctiſsima, ſic maternum exhibens munus, vt ſibi virgineum decus augeret atque incredibiliter illuſtraret. Virgo carnis integritate, ſimulq́ue mentis puritate præſtantiſsima, reliquis antecellens mortalibus, & Angelos ipſos antegrediens. Etenim quam puritatem cœleſtes illi ſpiritus ex natiua obtinent conditione, quòd ſint à corporea concretione omniq; contagio remoti, eandem hæc Virgo per gratiam ſingularem adiuta, & ſimul arbitrij applicatis viribus ſibi comparauit, & in illa terra, cui Deus maledixit, inuiolatè ſeruauit. Virgo in

In libro inſcripto Lumen.

Geneſ. 3.

Maria Virgo multis modis alias excelluit mulieres, planeq; fuit incõparabilis.

Geneſ. 3.

go in carne viuens, & cum carne fœdaque voluptate nihil commune retinens, in lege Domini ambnlans immaculata, quæ inceſſu, geſtu, ſermone modeſtiſsimam ſimul & ſanctiſsimam, & amabiliſsimam ſe vndique proderet. Virgo Sanctis & Sanctorum ordinibus tantò excelſior, Deoque immortali charior atque propinqnior, quantò à concupiſcentia, omniique labe & lege peccati liberior. Nam incorruptio eſt, vt ſcriptura diuina teſtatur, quæ hominem Deo proximum reddit. Virgo vna ob caſtitatem corporis mundiſsima, præ omnibus perpetuæ virginitatis laude cohoneſtata, primitiæ, mater, regina & princeps virginum Euangelicarum. Nam ſacram viam inuenit, & prima demonſtrauit aliis, quę homines integrum docet præſtare cœlebatum, vt in carne vitam angelicam degant, & cœleſtium ſpirituum puritatem æmulentur: ad cuius virginitatem omnis alia virginitas, quæ cogitationis libidinem, carniſque moleſtias effugere non poteſt, corruptio quædam poſsit exiſtimari. Virgo demùm tàm ſacra, pura, immacnlata carne, mente, ſermone, opere, aſpectu atque contactu, vt ſuos inſpectores, ſi ſic dicere licet, virgines faceret, eiuſque virginitas quaſi virgines germinaret.

Sap. 6.

Quid plura? quod in Eccleſia tot eſt ſæculis decantatum, atque vti putant, à Gregorio magno profectum, id mihi iure quodam hîc vſurpare poſſe videor: Sancta & immaculata virginitas quibus te laudibus efferam neſcio: quia quem cœli capere nō poterant, tuo gremio contiuuiſti. Fremant interim ac frendeant dæmones, inſultent ac furiant Ethnici, ſubſannent ac torqueantur Iudæi, calumnientur ac oblatrent hæretici, ne tot illuſtres virginis noſtræ dotes & prærogatiuæ in Eccleſia vel agnoſcantur, vel deprædicentur. Ægros oculos & obcæcatos animos hic tantus ſplendor feriat ac offendat: inuiſa ſit & amara veritas filiis tenebrarum: ſed eadem filiis lucis tantò gratior iucundiorque futura. Quod mundi principes ac ſapientes aut aſſequi nequeunt, aut malignè obſcurare contendunt, id gratis lætiſque animis Chriſti vel infantes, vel parnuli vſque complectentur, rati quod res eſt, tantam huius dignitatem ac ſublimitatem eſſe virginis, quantam nulla orationis facultas, aut ingenij ſolertia vnquam comprehendat. Atque hæc ego propter illos maximè dixerim, qui ſine Eccleſiæ odio incitati, ſine contentionis amore permoti, cenſores ſe præbent iniquos Marianæ virginitatis, ac dictis prærogatiuis obſtrepunt, ne Deiparam tot ornatam monilibus, tantiſq; Dei muneribus cumulatam nobiſcum agnoſcere videantur.

Tanto virginis ſplēdori aduerſarios non poſſe obſiſtere, ſed fruſtra reluctari.

Cæterùm in hanc virginitatem nihil ſublimius, nihil admirabilius, nihil commendabilius cadere poteſt, quàm illa, vt ſic loqui liceat, maternitas, quę virginem matrem & Dei matrem effecit. Quæ virginis huius gloria nulli alteri conceſſa, & ne Angelis quidem communicabilis, aliquantò rectius intelligetur, ſi de communi more fœminarū, quæ matres ex virginibus efficiuntur, nonnulla repetiuero, vt ex hac qualicunq; collatione, magis ac magis veritas inclareſcat. Et quidem natura comparatum eſt, vt arbores quædam ſua ſponte naſcantur, & herbarum genera non pauca ſine cultore proueniant. Sunt etiam animantia, quę ad procreandum nullos, vel non magnos labores ſuſcipiunt, ac ſuum tamen genus tuentur. Cęterùm vt homo ex homine generetur (de piis æquè ac impiis loquor) rem longè difficiliorem eſſe conſtat: adeò multa concurrant neceſſe eſt, priuſquàm ſuum partum mater edat, & proles huius vitæ lucem aſpiciat. Nulla certè poſt hominum memoriam fuit fœmina, quæ prolem ſine viri commercio, ſine virginitatis iactura, ſine prnritu libidinis, ſine ardore concupiſcētię conciperet: nulla quæ conceptum fœtum abſque onere, faſtidio, laſsitudine in vtero geſtaret: nulla quæ inoffenſa valetudine, citra doloris acerbitatem, ſine ſordibus pareret, ac ſine languore ſuum abſolueret puerperium. Volens prætereo morbos muliebres & affectus vterinos, vt medici vocant, qui grauidis ad partum vſque accidunt: nam de his [a] Hippocrates, [b] Aëtius, [c] Paulus Aegineta, pluresque rerum medicarum docti accuratè ſcripſerunt, eoſque prægnantes & puerperæ vel inuitæ ſentiunt. Hinc illæ ſtomachi exundationes, continuæ vomitiones, ſputa crebra, oris ventriculi arroſio, cibi faſtidium, carbonum & rerum ſordidarum appetentia, quum more canum aut nihil omninò, aut malos cibos appetunt, Græci κίτταν, ſiue μαλακίαν vocant, vt reliquum & longum illum muliebrium calamitatum

Propoſitio de ſequenti tractatione.

Multa in rerum natura facilius quàm homines generantur.

Vt homo naſcatur, multa in matre precedāt neceſſe eſt.

De morbis muliebribus & grauidarum affectionibus.

a Lib. 1. de morbis mulieribus.
b De vterinis affectib.
c De curandis paſsionibus ca. 1.

tenorem ſemel abrumpam: ob quas, vt arbitror, quędam apud Euripidem non omninò fruſtrà queritur: *In Medæa.*

Omnium, quæ ſunt animata & mentem habent,
Mulieres ſumus miſerrimæ plantæ.

Mulieres tot ærumnis obnoxię ob diuinam ordinationem.

Quocirca velint nolint mulieres, ſeueram iuſti Dei legem, qua veteri maledicto ſubiiciuntur, non poſſunt effugere, ſed acerbo ſenſu doloris vel inuitè teſtantur, quod aduerſus primam parentem initiò decretum fuit, id ad ſe quoque, tanquàm hæredes & filias Euæ, pertinere. Verba legis, quæ à ſingulis pœnam exigit, in hunc habent modum: Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos: in dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. Quod alibi vertit Hieronymus: In anxietatibus & doloribus paries mulier. Nonnulli verò reddunt: Multiplicans multiplicabo triſtitias tuas, & gemitum tuum: in triſtitiis paries filios. Quaſi dicat mulieri Deus, ſicut Chryſoſtomus interpretatur: Ego quidem volebam te citra dolorem & ærumnam viuere, liberamque ab omni mœrore & triſtitia, & omni voluptate repleri, & licet corpore circundaram, corporalium ſenſu non affici. At quia non vſa es, vt oportet, tanta proſperitate, ſed affluentia bonorum in tantam re ingratitudinem inuexit, propterea tibi freuum impono, vt ne amplius laſciuias, ad triſtitias & gemitus te condemnans. Rem magnæ lætitiæ & filiorum propagationem à triſtitia te incipere faciam, vt & ipſa, quanta peccati & inobedientiæ magnitudo ſit, perpetuam habeas memoriam ex perpetuis doloribus, & præſertim tempore partus. Et ne proceſſu temporis obliuioni tradas quod factum eſt, quòd hæc impoſtura horum tibi cauſa facta ſit, propterea multiplicans multiplicabo triſtitias tuas & gemitum tuum. In triſtitiis paries filios. Hîc ſignificat parturientium dolores, multiplicemque illum laborem, quem ferre neceſſe eſt: Vtpote tot menſibus geſtare vterum, velut ſarcinam pueri, & ſentire ſingulares qui inde oriuntur dolores, & membra diſtendi, & ferre intolerabiles illos cruciatus, quos ſolæ illæ ſciunt, quæ expertæ ſunt. Nam & mulier ipſa ſæpè poſt menſes illos, poſt noctes inſomnes, poſt membrorum diſtenſiones, paruo quodam interuallo facto, licet ante ſtatutum tempus partum abortiuerit informem & nondum lineamentis figuratum: vel etiam formatum quidem, non integrum autem, neque ſanum, vel etiam ſæpè mortuum, vix è periculis elabitur. Et quid dico? ſæpe cum fœtu nato commori eas contingit: & neque hoc cæteras terret, neque perſuadet vt rem fugiant: tantum Deus triſtibus illis inſeuit dolorem ſimul & voluptatem. Propter hoc dicebat: Multiplicans multiplicabo triſtitias tuas, & gemitum tuum. In triſtitiis paries filios.] Quæ Chryſoſtomi oratio vt genuinum huius loci ſenſum explicat, ſic & longam illam calamitatum veluti catenam mulieribus impoſitam continet, ſimulque ſingularem Dei iuſtitiam comprobat, tantas pœnas de muliere prima ſumentis, quæ primùm à ſerpente decepta, & virum initiò peruertit, & vtrunque ſexum inexpiabili ferè noxa obnoxium reddidit. Etenim à muliere initium peccati factum eſt, & per illam omnes morimur, vt affirmat [a] Eccleſiaſticus. Tùm ſicut [b] Paulus teſtatur, Adam non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in præuaricatione fuit.] Hæc igitur non modò peccati, ſed & mortis initium dedit mortalibus, quæ vbi ſemel vitium docuit, cuncta peruertit, digna profectò, cui perpetuum ſilentium, ne vnquam in Eccleſia doceret, mandato etiam Apoſtolico imponeretur. Poterat aliòquin Adam, vt inquit Ambroſius, inter illas paradiſi inconcuſſus ſtare delitias, ſi Eua ibidem cum diabolicis illecebris non fuiſſet.] Tertullianus verò mulieri tantùm non exprobrans & inſultans, Tu es, inquit, Diaboli ianua, tu es arboris illius reſignatrix, tu es diuina legis prima deſertrix, tu es quæ eum inuaſiſti, quem Diabolus aggredi non valuit: tu imaginem Dei hominem tam facile eliſiſti: propter tuum meritum, id eſt, mortem, etiam filius Dei mori habuit.] His diſsimilia non ſunt, quæ Chryſologus in mulieris accuſationem adfert, vocans mali cauſam, peccati authricem, mortis viam, ſepulchri titulum, inferni ianuam, lamenti originem, quæ demùm iure mancipetur mœroribus, gemitibus addicatur, viribus infirma, ſed lamentis onuſta. Demùm è Salomone probat Hieronymus, malorum omnium caput eſſe mulierem, quia per illam mors in orbem terrarum introierit, ipſaque precioſas virorum animas capere ſoleat.

Margin notes (right): Geneſ. 3. — In epiſt. ad Demetriad. de virginit. ſeruanda. — Hom. 17. in 3. ca. Gen. — a Eccleſ. 25. — b 1. Tim. 2. — 1. Tim. 2. 1. Cor. 14. — Serm. 23. — Li. de habitu muliebri — Serm. 79. de reſurrec. Chriſti. — Eccleſ. 7. & ibi de eo Hieronym.

Margin notes (left): Quàm miſerè toti queàtur grauidæ & parientes. — Mulier à Tertulliano grauiter accuſatur.

Nunc

Maria immunis à communi mulierum maledicto.

Nunc ad noſtram Virginem redeundum eſt, eò certè laudabiliorem ſimul & admirabiliorem, quò longius eadem à communi & multiplici mulierum maledicto abfuir, quia verè ac plenè inter mulieres benedicta, ac nullis eiuſmodi ærumnis, quas diximus, & ne dicere quidem ſatis poſſumus, vnquam obnoxia. Concepit quidem & peperit filium, & grauidis & puerperis annumerata, nec non communi mulierum nomine comprehẽſa: ſed tamen ab iſtiuſmodi morbis muliebribus quos malè ſana mater dicam, an nouerca Eua in orbem inuexerat, ſingulari munere præſeruata.

Serm. 3. de Mariæ natiuit.
Geneſ. 3.
Cur decuerit Mariam cũ aliis mulieribus in partu non laborare.

Etenim vt Petri Damiani verbis vtamur, quæ ſine contaminatione concepit, & filium ſine dolore procreauit. Non ſecutus eſt dolor partum, quia non præceſsit libido conceptum. Dictum namque fuerat Euæ, In dolore paries filios. Quæ ſententia in aliis matribus viguit, in MARIA verò modum ſui iuris amiſit. In mulieribus fixa perſtitit, in Virgine præualere non potuit. Quæ enim Virgo permanſit concipiendo, dolorem ſentire non potuit pariendo.] Nec aliter ſanè ſenſit Fulgentius, quum in hunc modum ſcribat:

Ser. de laudibus Mariæ ex partu ſaluatoris.
Geneſ. 3.
A tribus mulierum malis Maria libera.

Euæ dictum eſt: In dolotibus & triſtitia paries, & ad virum conuerſio tua, & ipſe dominabitur tui. Tribus ergo his malis ſe ſubiugant fœminæ, quæ MARIAM non ſequuntur, dolori, triſtitiæ, ſeruituti.] Hanc porrò nouam Euam eſſe dicit, cui & concipienti nulla grauedo, & parturienti nulla triſtitia potuerit oboriri, quandoquidem ille qui venerat triſte lætificare ſeculum, ventris non contriſtauit hoſpitium. Vnde ſi MARIAM cum Eua componamus, iuſtitiæ diuinæ rigor in hac quidem valuit ac viguit: in illa verò nec vim ſuam exercuit, nec locum vllum offendit.

Luc. 1.
Mariam ſic ab Angelo compellari, vt ornatam multis prærogatiuis.

Ac tale quid Angelus ſubindicare videtur, quum in ipſo ad virginem ingreſſu non niſi fauſta lætaque nunciat, de gratiæ plenitudine MARIAE gratulans, eamque vt benedictam inter mulieres, quę Deum ſibi maximè fauentem ac præſentem haberet, agnoſcens ac prædicans.

Ibidem vt ſuprà.

Sic enim oſtendit, vt verbis vtar Fulgentij, ex integro, iram excluſam primæ ſententiæ, & plenam benedictionis gratiam reſtitutam. Vbi addit præterea, quòd MARIA facta ſit reſtauratio fœminarum, quæ per ipſam à maternæ maledictionis ruina probentur eſſe ſubſtractæ.

Maria ſecũ virgines à mulierũ maledicto liberas tenet.
In eodem ſerm.

Virgines autem idem hoc modo compellat: Venite virgines ad virginem & lætamini: ponite maledictionem præuaricationis, & benedictionem reſtaurationis aſſumite. Proiicite dolores, quos Eua per ſerpentem accepit: & quos per Angelum MARIA ſuſcepit honores, aſſumite.] Sentit proculdubio Fulgentius, MARIAM à reliquis mulieribus in immenſum abeſſe, quòd non ſolùm à communi ſexus maledicto ſemper vixiſſet immunis, ſed & illa tum fœminarum princeps eſſet ac regina, quæ à coniugij ſolicitudine, & carnis voluptate ſolutæ, cœleſti ſponſo ſe totas conſecrant, illique ſoli liberè ſeruiunt.

a Lib. 1. de virginibus.
b Lib. de diſciplina & habitu virginum.
c Hom. 2. de beata virgine.
Exodi 23.

Affirmat igitur [a] Ambroſius, quod ante illum notauit & [b] Cyprianus, potiorem virginum quàm vxorum eſſe conditionem, quòd illæ cum MARIA ærumnis careant, quibus ex Dei lege mulieres adſtringantur. Hinc & illa [c] Bernardi vox: Benedicta tu in mulieribus, quæ illam generalem maledictionem euaſiſti, qua dictum eſt: In triſtitia paries filios: & nihilominus illam, qua ſecutum eſt: Maledicta ſterilis in Iſraël: ac ſingularem conſecuta es benedictionem, vt nec ſterilis maneas, nec cum dolore parturias.]

Tractat. de paſsione Domini c. 30.
De fœlici ſtatu virginum, quæ ſoli Chriſto vacant.

De aliis verò virginibus, quæ hanc MARIAE benedictionem aliqua ex parte conſequuntur, idem Bernardus alibi hoc differit modo: Fœlices virgines, quæ ſponſum ſuum Chriſtum accipientes, illi ſe ſoli ſubiecerunt, cuius iugum ſuaue eſt & onus leue, eique ſoli tota & integra mente placere deſiderant, qui ſanè ſpecioſus forma præ filiis hominum, non diuidentes mentem ſuam, ita vt nec ex parte cupiant, & ſolicitæ ſint placere Deo, nec ex parte placere viro: ſed ſe totas integras reddunt illi, à quo acceperunt vt eſſent, & receperunt vt benè eſſent.]

Mariæ virginitatẽ quotidiana cum Ioſeph familiaritas, facit admirabiliorẽ.
Ser. 3. in vigilia natalis Domini.

Sunt porrò & alia, quæ Marianam virginitatem vt rem omninò mirandam, omnibusq; magnificiendam doceant, præſertim ſi virginis huius vitam in animum ſedulò reuocemus. Viuit cum MARIA Ioſeph, & multis quidem annis perquàm familiariter: ducit ille ſponſam in Ægyptũ, & ab Ægypto reducit, ſolus ſępè cum ſola domi verſatur, & in conuiuio, & in thalamo illi præſtò eſt, ambo iter longinquum & ſecretum vnà conficiunt. Hæc argumenta Bernardus profert, vt probet, non arduum modò,

ſed etiam

ſed etiam incredibile multis videri poſſe, quòd MARIA eo præſertim tempore, & iuuentute florente, quum ſponſum in virum haberet, virgo prædicetur. Illáne virgo erit, quæ puerum in vtero geſtat, & poſt nouem menſes conceptum parit, ac natum pleno lactat vbere, omnibusq́ue maternis fouet officiis, vt paruulus educetur? A ſeculo non eſt auditum, inquit, quòd virgo eſſet, quæ peperit, quòd mater eſſet, quæ virgo permanſit. Nunquam iuxta rerum ordinem virginitas, vbi fœcunditas prædicatur: nec fœcunditas, vbi virginitas integrè conſeruatur. Quomodo igitur potuit hoc perſuaderi generi humano, vniuerſo orbi terrarum, in MARIA virgine ſemel factum eſſe, quod factum nō fuerat, nec fiet in æternum, vt virginitas & fœcunditas in illa obuiarent ſibi?] Audiat omnis ætas, inquit Auguſtinus, quod nunquā audiuit: virgo partu ſuo nupſit, virginitatem dum panderet duplicauit, filium quem genuit adorauit.] Ac iterū: Virgo ſine viro grauidatur, viri neſciam ſermo Dei maritat: ſimul facta eſt mater & virgo: mater facta ſed incorrupta: virgo habens virum, neſciens virū, ſemper clauſa, ſed nō infœcunda.] Quis obſecro, ſi ſapiat, non demiretur, quòd virginitas conceptu clareſcit, quòd partum virginitas comitatur, quòd generatio aſsignat virginem, quòd virginitas probat matrem, & matrem viciſsim virginitas glorificat, quòd virginem grauitas matris honorat, ac decus maternum virginitas aſſequitur, decus verò virgineum magis fœcundirate ſeruatur? vt Illefonſi verbis vtamur. Ac inter alia quidem miracula, quæ diuinam virtutem nobis illuſtrant, otbiq́ue comprobant, nullum ferè auguſtius, quàm mortuorum ad vitam reſuſcitatio celebratur. Atqui virginem parturire maius eſt miraculum, ſi Ambroſio credimus, quàm mortuum reuiuiſcere. Hoc enim aliquoties, quemadmodum [a] Elia, [b] Eliſæo, [c] Paulo precantibus: illud verò ſemel dunraxat in orbe factum eſt, nec in poſterum fiet. Notauit & [d] Petrus Damianus, MARIAM in virgineo ſuo partu, quem edidit, Sanctorum omnium virtutes ac ſigna præcellniſſe. Tùm Sophronius in Synodicis, quæ in ſexto Concilio Conſtantinopolitano laudem publicam meruerunt, præcipuis Euangelij miraculis annumerat, MARIAM ante partum, & in partu, & poſt partum intemeratam virginem permanſiſſe. Quid multa? ænigma inextricabile videri poteſt, talem reperiri creaturam, de alterius oſſe genitam, quæ viciſsim de ſua carne authorem parremq́ue ſuum generet, non ab alio quàm quem peperit fœcundata, & quæ eidem ſimul & filia & ſponſa & mater exiſtat.

Serm. 6. in natali Domini.

Serm. 9. in natali Domini.

Præcipuum miraculum reſuſcitatio mortuorum.

Lib. de virginit. Mariæ ca 2.

Li. de inſtit. virginis c. 5.

a 3. Reg 17.

b 4 Reg 4.

c Actor 20.

d In vita Dominici loricati.

Quale quantúmque ſit miraculum, Mariā virginem parere.

In Maria reperiri ænigma inextricabile.

CAPVT SECVNDVM.

MARIÆ virginitatem, vt eximium Dei opus, nos ſuſpicere ac venerari oportere.

HIC IAM andire mihi videor ſiue muſsitantem aliquem, ſiue obſtrepentem: Quid tu nobis tam multa de vnius virginirate? Dicam igitur cur viſum ſit ſuperiora præfari, atq; vt valde raram, ſic etiam meritò ſuſpiciendam MARIÆ virginitatem vtcunque delineare. Primùm quidem, vt minus illorum vel imbecillitate, vel ſtupidirate commoueamur, qui hoc myſterium primùm auditum ægrè ſunt aſſenſi: deinde verò, vt Dei ſapientia & boniras in hoc doctrinæ genere magis omnibus elucescat, ac poſtremò vt & Iudæorum perfidia, & Chriſtianorum multorum ſocordia rectiùs inde coarguatur. Etenim ſi prima naſcentis Eccleſiæ tempora ſpectemus, quibus Apoſtolica prædicatio viguit ac floruit, nullum ſapientibus dubium eſſe poteſt, quin plurimi paſsim reperirentur, quibus ingratū, durū, abſurdū adeoq; incredibile videretur, quod primi illi fidei noſtræ doctores de MARIÆ virginirate virginisq; partu conſtanter & publicè concionabātur. Quarè Ignatius, qui Apoſtolorū vidit ætatem, & illius Eccleſiæ certamina expertus eſt, non ſemel de impiis queritur, quod MARIÆ virginitatem proſcinderent atq; inſectarentur. Partum virginis inquit, calumniantur.] Tam nouum & inſuetum, adeoq; à cōmuni hominū ſenſu & iudicio

Tribus de cauſis Mariæ virginitas nobis valde conſideranda & ſuſpicienda.

Mariæ virginitas multos offēdit, quum primū de ea ſta prædicaretur.

In epiſt. ad Trallianos, Philadelphienſ, Magneſianos.

iudicio alienum,imò & ridiculum,&ſabuloſum pleriſque viſum eſt,quum de ſalutiſera cruce Domini, & MARIÆ perpetua virginitate neceſſariam exigi fidem audirent. Auimalis quippe homo, vt Paulus affirmat,non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei:ſtulricia euim eſt illi, & uon poteſt iutelligere. Audiens euim Paganus, quòd Saluator clauſa velut ianua ſit in mundum ingreſſus,qui corpus tamen craſſum & loci indigum circnmſerat (Theodori Ancyrorum Epiſcopi verbis vtor) audit id quidem, ſed non credit miraculo, huius rei rationem iuquirens. Quum verò audit poſteà, quòd virgo Saluatorem pariens,virgo perſiſtat,ſermonem huuc ſtultitiæ deputat, ac Deo Deique miraculo fidem habere detrectat.] Igitur huc quoque Pauli dictum pertinet: Quæ ſtulta ſnut mundi, elegit Deus, vt confundat ſapieutes. Senſus enim carnis eſt, iuquit Ambroſius, diffidere, Dei potentia virginem peperiſſe, quia hoc mundi ratio, qui cognatus eſt carni, uon recipit.] Idemque rurſus alibi: Quid tam impar, quàm Spiritus ſauctus & corpus? Qnid tam inauditum, quàm virgo prægnans contra legem, contra couſuetudinem, contra pudorem, cuius eharior cura eſt virgini?] Hanc ergo generationem vt inauditam,ſic incredibilem eſſe dicit,quam Eſaias quidem fore prædixerit, ſed per reuelationem hou iutelligens, quemadmodum illa futura eſſet: hoc enim myſterium non homiuis, ſed Angeli ad ipſam virginem deſtinati ote depromi oportuiſſe.

1.Cor.2.

In Serm. de natiuit. Domini.

1.Cor.1.

In 1.cap. ad Cor.

Libro 2. in Luc.

Nec Eſaię reuelatum, quomodo virgo pareret.

Quid ergo mirum, uou modò Iudæos valde ſtupidos & ceruicoſos, ſed etiam Ethnicos humanæ Philoſophiæ ac eloquentiæ vanæ ſtudiis iuflatos, mundique ſapientes omnes ab hoc dogmate,quod humanæ ratiunis captum excedit,diu ac multùm abhorruiſſe? Nulla eſt murtalibus inrelligendi vis atque ſubrilitas, uulla doctrina & præſcientia tauta, quanta dæmonibus uaturæ viuacitate & ingenij acumine præſtantiſsimis comperit: qui tamen in hac ſuntignurarione verſati, vt MARIAM virgiuem ſimul & Deiparam eſſe non arbitrarentur. Fallebat enim illos tùm deſponſatio virgiuis cum Ioſeph viro contracta, tùm familiaris ille & domeſticus vtriuſque conuictus, atque ita ſallebat, vt de his duobus, ſicut de aliis omnibus coniugibus, nihil niſi vulgare ſentirent. Igitur MARIAM aliis mulieribus exæquabant, quæ poſt viriles amplexus virginitate cotrupta vterum geſtant, & liberos pariunt. Quod autem hoc myſterium dæmones ignorauerint, ex Theologis primus vt upinor, [a] Ignatins, & poſt illum [b] Origenes confirmauit. Vtrunque ducem uon ſolùm [c] Hieronymus, ſed & [d] Baſilius magnus aliique plures non grauatim ſequuntur. Etſi enim tanta ſit dæmonis verſutia & perſpicacitas, vt illum naturæ arcana non ſugiant, & virginem à corrupta diſcernere ſacilè poſsit mille artiſex: tamen ſingulari Dei nutu factum eſt, vt ille diuini partus rationem, & quod in MARIA gerebatur myſterinm ignoraret. Hoc enim cognitum ille ad inſectationem grauiſsimam ſtatim rapuiſſet, vt non ſolùm in Chriſtum inſantulum, ſed etiam in eius matrem immaniter graſſaretur. Eſt interim probabile, quod quidam, vt [e] Chryſoſtomus, [f] Damaſcenus, [g] Theophilactus aſſerunr, verſutiſsimum Satanam, quum ex [h] Eſaiæ vaticinio Meſsiam peccati & mortis deſtructorem è virgine procreandum intellexiſſet, magno perè in obſeruandis virginibus aduigilaſſe, vt ſciret quæ nam illarum tandem in Meſsiæ matrem deligeretur. Qui deinde qnum MARIAM Ioſeph viro deſponſatam cerneret, minus ab illa virgiue, vti dictum eſt, ſibi ſuoqne regnu metuendnm putauit. Hac autem arte callidiſsimum fallere, & non potentia ſurtiſsimum debellare voluit iuſcrutabills illa Dei ſapientia, qui ſapientes, ſicut in libro Iob ſcriptum legimus, in aſtutia eurum apprehendit, & conſilium prauorum diſsipat. In eundem ſenſum Baſilins docet, virginitatis inſidiatorem & obſeruatorem, mundi huius fniſſe principem Diabolum, qui Mariani coniugij ſpecie illuſus, myſterium non deprehenderit: ſie enim veterem quendam Theologum, Ignatiũ ſcilicet aut Originem, tradidiſſe. Ac eôdem cõcedit Ambroſius, multas rationes adſereus, cur MARIAM viro eſſe deſpouſatã virgiuem decuerit, priuſquàm in matrem Domini eligeretur, & inter alias hanc adiicit: Nun mediocris quoq; cauſa eſt, vt virginitas MARIÆ falleret principẽ mundi, qui quũ deſponſatã viro cerneret, partum nou potuit habere ſuſpectum. Fallendi autẽ, vt dixi, principem, fuiſſe couſiliũ, ipſius Dumini verba declarant, [i] quum Apuſtoli iubentur tacere de Chriſto, [k] quũ ſanati ꝓhibentur gloriari de remedio, [l] quũ dæmones præcipiuntur ſilere de Dei filiô.

Homines à dæmonibus ingenij ſubtilitate & ſenſus acumine vinci.

De Mariæ virginit. & virgineo partu, dæmones ignoraſſe, & quam ob cauſam.

a In epiſt. ad Epheſ.
b Hom. 16. in Luc.
c In 1. cap. Matth.
d Hõ. de humana Chriſti generat.
e Orat. in annunciat. Mariæ.
f Lib. 4. de fide orthodoxa ca. 15.
g In 1. cap. Matth.
h Eſai. 7.

Quomodo & cur neſcierit Satan de virgineo partu.

Satan virgines ſolitus obſeruare, ne qua illarum Meſsiæ fieret mater.

Iob. 5.

De humana Chriſti generat.

In 1.c. Luc.

Ad fallendum Diabolum Mariam quoq; viro deſponſari.

i Luc. 9.
k Luc. 10.
l Marc. 1. & Luc. 4.

Fallendi

Fallendi, vt dixi, principem mundi fuiſſe conſiliũ, etiam [a] Apoſtolus declarauit dicens: Sed loquimur Dei ſapientiam in myſterio abſconditam, quam nemo principum iſtius ſeculi cognouit.] Neque diſſentit [b] Bernardus, ſed rem fortaſſe magis illuſtrans, quum oſtendit decuiſſe prorſus & oportuiſſe, hoc diuini conſilij ſacramentum mundi principi tectum occultumque manere, vt eo modo & ordine hominem ſibi reconciliaret Deus, quo cognouerat cecidiſſe. Itaque ſicut Diabolus prius ſeduxit fœminam, & poſtmodùm virum per fœminam vicit, ſic eundem hoſtem priùs à fœmina virgine conuenientet ſeduci, & pòſt à Chriſto viro apertè debellari. Neceſſariò igitur, inquit, deſponſata eſt MARIA Ioſeph, quando per hoc & à canibus ſanctum abſconditur, & à ſponſo virginitas comprobatur.] His planè conſonat Rupertus, cuius teſtimonio virginis deſponſatio, & Ioſeph maritus puellæ nominatus, Diabolum & cunctos eius ſatellites fefellit, vt neſcirent Sacramentum, cuius agnoſcendi tempus nondum appetiuerat: vtque ſicuti falſus fuit Saul, quum Rex Dauid vngeretur, ſic & Herodes, ſiue habitans in Herode Diabolus falleretur in hoc ſacramento Regis & Domini, ex vtero virginis incarnati. Quapropter ſi MARIÆ virginitas, & eiuſdem partus virgineus Satanam latuerunt, vt meminit Ignatius, minus aliis Satanæ membris in eundem, vt ſic dicam, lapidem impingentibus, ſiue Iudæis, ſiue Ethnicis, ſiue hæreticis, ſuccenſere debemus, qui carnis iudicio impediti, ſtultitiæ deputant myſterium, ſibi ſuiſque ſimilibus abſconditum, paruulis verò in Eccleſia reuelatum.

Cur conuenerit latere Satanã de Mariæ virginitate.

a 1.Cor.2.
b Hom. 2. de beata virgine.
Matth.7.
In 1.c.Mat. & de victoria verbi li. 11.ca.19.
1.Reg.16.
In epiſt. ad Philadelphienſes.

Proximum eſt, diuini numinis prouidentiam atq; munificentiam exponere, qua factum ſit, vt intellectus humani ſacris in rebus facilè hallucinantis imbecillitas adiuuaretur, ac præſertim ad hoc capeſcendum arcanum magis magiſque proueheretur. Principiò iam inde ab orbe ferè condito doctrinæ huius velut ſemina ſparſit Deus, ne omninò neſcirent homines de matre ventura Emanuelis, qui non è viri, ſed mulieris duntaxat, ideoque virginis ſemine procrearetur. Hinc extat nobilis illa in paradiſo facta, & prorſus Euangelica promiſsio, qua primi illi Adæ filij, ne propter peccatum deſperarent, ſe ſuamque in Deum fiduciam vel maximè fulciebant. Acceſſerunt poſteà priſcorum patrum & prophetarum vaticinia, legiſque Moſaici typi & ænigmata, quemadmodum alibi docebimus, velut in mediis mundi tenebris prælucentia, vt & ſub lege naturæ, & in Synagoga viuentes, fidem eandem à maioribus haud dubiè traditam & acceptam confirmarent, ſuoſque animos ad promiſſam de tribu Iuda virginem, quæ mundi redemptorem conciperet ac pareret, tùm expectandam, tùm excipiendam paratiores adferrent. Intereà miracula quædam excellentia, diuini numinis prouidentia contigerunt, & in magni quidem nominis mulieribus, quemadmodum [c] Sara, [d] Rebecca, [e] Rachel, [f] matre Sampſonis, [g] Anna Samuelis parente, vt alias prætercam, quæ ſeptem vxores aliis diſsimiles in ſacris literis teſte [h] Ruperto memoratur. Etenim licet natura ſteriles, aut propter ſenectutem ætate ad ſobolem generandam impeditæ forent, tamen præter communem naturę curſum & ordinem inclytos filios procreârunt. Cuiuſmodi matronarum exempla, ſicut [i] Chryſoſtomus etiam annotauit, benedictam inter mulieres MARIAM, quæ maiore miraculo virgo mater futura eſſet, pulchrè adumbrabant, & ad finem virginei partus craſſos rudeſque homines quaſi manu ducebãt. Nam propter hoc ſteriles iſtæ fuerunt (Chryſoſtomi verbis vtor) vt credatur virginitatis partus, ipſæq; nos manu ducant ad fidem promiſsionis.] Neq; diſsimili conſilio ductus Lucas, Euangelium ſuum non aliunde quàm à Zacharia & Elizabeth voluit exordiri, ab his porrò ad virginem parituram ſtatim dilabitur, vt à minore miraculo ad grandius illud, quod in MARIA ſucceſsit, Lectorem commodè traduceret atq; promoueret. Etenim ſi Ioannis mater, anus licet ſterilis ac effœta, quod per naturæ facultatem non potuit, gratia Dei duce filium promiſſum concepit ac peperit, cur adeò mirum ac incredibile videatur, eâdem ſummi numinis effectriceq; virtute, MARIAM nec ętate ſenem, nec natura ſterilem, in ipſa virginitate fœcundam atq; Deiparam reddi? Vnde Lucam explanans Theophilactus, in hæc verba ſcribit: Quia virgo paritura erat, præordinauit Deus, vt vetula pareret, non ſecundùm legem naturæ, tametſi ex viro.] Gregorius verò Nyſſenus rem fuſiùs explicans, in hunc modum diſſerit: Zacharias non ſolùm ſacerdos, verùm etiam prophetię dono ornatus erat: vis autem prophetiæ in libro Euangelij præſcripta prædicatur, quum diuina gratia viam hominibus

Quomodo Deus paulatim homines perduxerit ad fidem virginis matris, virgineiq; partus.

Septem matres ſteriles, Mariæ virginis partũ præfigurant, ac credibiliorem oſtendunt.

Cur Lucas de Marię partu dicturus, Euangelium à Ioannis parentibus auſpicetur.

Geneſ.3.
c Gene.17. & 21.
d Gene.25.
e Gene.30.
f Iudic.13.
g 1.Reg.1.
h In 1.cap. Matth.
i Hom.49. in Geneſ.
Ibidem.
Luc.1.
In 1.c.Luc.
Homel. de ſancta Chriſti generat.

hominibus parans ad hoc, ne incredibile putarent, ex Virgine partum edi poſſe, minoribus miraculis antè, exercendo fideles ad aſſentiendum & credendum aſſuefacit. Sterilis ac decrepita filium parit: id quaſi præludium eſt, & principium exiſtit miraculi, quod in Virgine ſubſecutum eſt. Vt enim Elizabeth non potentia ac virtute naturæ mater fit: quippè infœcunda & ſobolis expers conſenuerat: ſed ad diuinam voluntatē pueri natiuitas refertur: ſic virginei partus incredibilitas per hoc, quod ea res refertur ad Diuinam voluntatem, probabilitatem in ſe continet.] In eundem ſenſum ſcribit

Cap. 17. Cyrillus Alexandrinus, quum aduerſus Antropomorphitas diſputat, ſed locum bre-

Luc. 1. uitatis ſtudio prætermitto, Gabrielis Angeli oratione contentus. Is quippè de hoc diuino partu MARIAM inſtruens, vt præſentis miraculi fidem adſtruat, omnemque mentis humanæ dubitationem non Virgini ſoli, ſed nobis etiam eximat, ſignificanter adiungit: Et ecce cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua: & hic menſis ſextus eſt illi, quæ vocatur ſterilis, quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.]

Quomodo Gabriel confirmet fidem de Virgine pariente.

Igitur quod in Ioannis matre ſterili Deus eſt operatus, vt cœleſtem potiùs, quàm naturalem in pariendo virtutem illi conferret, id in Chriſti quoque Matre & potuit, & voluit effectum reddere, nihil vt neceſſe ſit humanę vel cognitioni, vel rationi vel conſuetudini magis, quàm diuinæ potentiæ in re tanta deferre atq; tribuere. Sed & Chriſto ex Virgine iam edito, ſuam Deus benignitatem iterum declarauit, quum fidem de MARIÆ perpetua virginitate non ſtatim per Apoſtolos tradi, neq; à quoquam exigi voluit, velut infirmis nempè parcens vaſculis, quæ hoc Euangelici muſti genere haud tutò prægrauarentur. Petiuit enim cœlos Chriſtus, & Spiritum ſanctum in diſcipulos vbertim effudit, priuſquàm inter alia ſecretiora fidei noſtrę arcana hoc myſterium per illos orbi proderet, ac paruulis alijs reuelaret. Nam velut induſtrius agricola, ſemen ſuum ſparſit, & ſic agro mandauit, vt rationem etiam haberet temporis, quo rectè iactum ſemen fœlicius excreſceret, ac maiores fructus adferret. Tàm clementer, tàm prouidè nobiſcum egit Deus, vt ſublimis de hac virginitate doctrina mundo paulatim innoteſceret: & quia res humano ſenſu atq; intellectu non potuit comprehendi, viam quaſi præſtruxit mortalibus, vt ad veræ fidei rationem faciliùs adducerentur.

Ex Dei miſericordia, fides de Virgine matre, paulatim eſt tradita & accepta.

Chriſtus velut bonus agricola, ſemen Euangelij diſpenſat in tempore.

Cæterùm quò iſthæc gratia Dei ad fragilitatem humanam ſubleuandam effuſior fuit, eò grauiore noxa ingrati Iudæi ſeſe obligant, qui quum legis ac Prophetarum peritiam ſibi arrogent, tantam lucem ipſis primùm pateſactam, iamq; toto terrarum orbe fulgentem, cœcis oculis prætereunt, adeoq; inſani repudiant, ac peruicaciter auerſantur. Ac Iudaico quidem fermento vitiatos dixerim, qui ex qualicunque ſatanæ Synagoga prodiant, ne parùm & ipſi diuino numini aduerſentur, aut virginem peperiſſe negant, aut MARIAM non perpetuò virginem manſiſſe contendunt. Sunt porrò qui huius doctrinæ lucem in Eccleſia diuinitus accenſam agnoſcunt, & MARIAM virginem liberè profitentur, vix interim vnquam de illa ſeriò cogitantes, ſed hoc Dei opus, vt alia ferè communia, parui admodum æſtimantes. Nam ſi de vulgo Chriſtianorum loquendum eſt, rerum ſacrarum plæriq; ſunt, proh pudor, adeò negligentes, vt quod de Chriſto, de MARIA alijsq; fidei myſterijs legunt, audiunt, profitentur, id nullo pietatis guſtu, nullis viuacis animi ſenſibus complectantur: tantùm abeſt vt inde ad ſingularem Dei potentiam, ſapientiam, bonitatem tùm intuendam, tùm amandam aſſurgant. Igitur ex multis vix paucos reperimus, qui hoc illuſtre miraculum propheticis & Euangelicis literis celebratum in animum ſtudioſè reuocent, reuerenter obſeruent, ſæpè ſuſpiciant, remq; illam non ſolùm dignitatis, ſed & vtilitatis, & conſolationis, & admonitionis plenam eſſe ſentiant. At quantò melior ac diligentior Virginis noſtræ contemplator, ſimul & amator Bernardus fuit, qui quum angelicam legationem ad Virginem diuinitus deſtinatam perpenderet, ex feruore

Quàm ingratos et iniquos ſe Iudæi & hæretici prodant in hoc myſterio.

Non ſatis eſt Mariæ virginitatem in Eccleſia profiteri, ſed hac profeſſione aliter vtendum eſt, quàm vulgò fiat.

Patrū aliquot exempla, qui docent Mariam virginem rectè contemplari.

Hom. 2. de beata Virgine. Spiritus in hæc verba prorupit: O admirandam & omni honore digniſſimam Virginem: ô fœminam ſingulariter venerandam, ſuper omnes fœminas admirabilem, parentum reparatricem, poſterorum viuificatricem. Miſſus eſt, inquit, Angelus ad Virginem: Virginem carne, Virginem mente, Virginem profeſſione, Virginem denique

1. Cor. 7. qualem deſcribit Apoſtolus, mente & corpore ſanctam. Nec nouiter, nec fortuitò inuentam, ſed à ſæculo electam, ab altiſſimo præcognitam, & ſibi præparatam, ab Angelis ſeruatam, à Patribus præfiguratam, à Prophetis promiſſam. Scrutare ſcripturas,

 & proba

Orat. in Annunciat. Mariæ.

Quomodò miſſus ad Mariam Angelus iuxta Chryſoſtomū.

& proba quæ dico.] Neq; ſolùm Bernardus, ſed & multò antè Chryſoſtomus dicta Lucæ verba tractauit: Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo ad Virginem, quibus non vulgarem eiuſdem Virginis commendatione contineri, ſequenti ſermone monſtrauit. Miſſus eſt, inquit, Gabriel ad Virginem, vt mulieris dedecus in honorem conuerteret. Miſſus eſt Gabriel, vt puro ſponſo thalamum pararet. Miſſus eſt Gabriel, vt inter creaturam, & Creatorem ſponſalia celebraret. Miſſus eſt Gabriel, ad animatum palatium Regis Angelorum. Miſſus eſt Gabriel ad Virginem deſponſatam quidem Ioſeph, ſed ſeruatam filio Dei. Miſſus eſt ſeruus incorporeus ad Virginem immaculatam. Miſſus eſt à peccato integer, ad corruptionis expertem.] At quotusquiſque noſtrum, quum Euangelium de MARIA legitur & cantatur, viua fide in illam Virginem rapitur, eiusq; præſtantiam cum Chryſoſtomo venerabundus intuetur? Egregius autem MARIAE contemplator Petrus quoq; Damianus fuit, qui magna illius admiratione commotus, ex animo dixit: O mirabiliter fœcunda virginitas, quæ nouo & inaudito miraculo & Mater dici poſsit & Virgo. Qui toto mundo non capitur, puella innuptę membris infunditur. Sentiebat quidem pondera ventris, quę pudorem nō amiſerat caſtitatis. Mirabatur partus inſignia, quæ nulla viri nouerat contagia. Erat ſpes in partu, quum non fuiſſet voluptas in coitu. Immenſum concepit, æternum genuit, genitum ante ſæcula parturiuit, qui ſibi & munus fœcunditatis attulit cōceptus, & decus virginitatis nō abſtulit natus.] Luculenter hæc ſanè non vnum, ſed multiplex Virginis noſtræ miraculum arguunt, quod non ſuſpicere, non venerari ego ſtupidorum potiùs quàm piorum proprium eſſe duco. Sed & eximiè pius Gregorius ille Nyſſenus ſe cōtinere non poterat, quin ad tantæ Virginis contemplationem admirabundus exclamaret: O miraculum ingens, Virgo mater fit, & Virgo permanet, vides opus nouum naturæ. In alijs fœminis, quàm diu Virgo aliqua eſt, mater non eſt. Poſteaquàm enim mater facta fuerit, virginitatem non habet, hîc verò duo illa nomina ſimul concurrerunt, eadem enim & Mater & Virgo eſt: ac neque virginitas partum prohibuit, neque partus virginitatem ſoluit.] Reliqua id genus tùm ex Origene, tùm alijs ex Patribus recenſere ſuperſedeo, quòd ſuperiora plus ſatis eſſe arbitrer, non ſolùm ad veterum in hac Virgine ſuſpicienda ſedulitatem reuerentiamque commendandam, ſed etiam ad ſupinam præſentis ſæculi ſocordiam coarguendam, quo ſumma Dei opera, & præſtantiſsima quæque in MARIA Dei miracula, proh dolor, fœdiſsimè negliguntur, frigidiſsimeque conſiderantur.

Serm. 3. de Natiuit. Mariæ.

In orat. de S. Chriſti Natiuitate.

Hom. 1. in diuerſos.

CAPVT TERTIVM.

Quibus de cauſis MARIAM Virginem & Matrem voluerit eſſe Deus.

Licet, decet, ac expedit inquirere, quibus de cauſis Deus filius non niſi ex matre Virgine voluerit generari.

VT non ingratum Lectori, ita neq; inſtituto noſtro alienum fore putamus, aliquas ſi cauſas hoc loco reddamus, ob quas viſum ſit ſapientiſſimo Deo, non aliam matrem niſi Virginem deligere, quæ ipſum Dei filium modo ineffabili procrearet. Digna profectò res, cuius cauſas ſedulo inquirerent, nobisque ſcripto conſignarent Patres, quantùm humani quidem intellectus, qui arcana diuina omnia nequit perueſtigare, fert exiguitas, & ſumma Dei ſapientia mortalibus manifeſtare dignatur. Illud in confeſſo eſt, Deum inde ab initio voluiſſe, omnia verò quæcunque voluit fecit, ac deinde per Prophetam prædixiſſe, Virgo vt conciperet ac pareret Emanuelem. Cæterùm non modò licet, ſed & decet & prodeſt diuinæ huius voluntatis atque diſpenſationis cauſas, curioſitate ſemota, modeſtè inquirere ſeduloque contemplari. Hæc enim animaduerſio veram & neceſſariam in Eccleſia fidem illuſtrat, ac deinde ſingularem Dei ſuauiter ac fortiter omnia diſponentis prouidentiam comprobat: tùm eiuſdem numinis effuſam erga nos beneuolentiam magis magisque commendat, ac demùm Chriſtianis animis haud vulgarem conſolationem adducit. Quod ſi ſcriptura, ſi ratio poſtulat, vt humana mens authorem ſuum, eiusque diuinam potentiam, ſapientiam & bonitatem in hoc inferiore mundo eiusq; certa gubernatione relucentem obſeruet, ac grato pectore

Pſal. 113. Eſai. 7.

Cur & quomodò ſit vtilis hæc inquiſitio de voluntate diuina.

Sap. 8.

ctore celebret, quantò nos demùm pluris facere, & maiore gratitudinis ſtudio ſummum illum diuini numinis amorem proſequi conuenit, quo demùm factum eſt, maximum vt redemptionis humanę myſterium non ſolùm per ſe decentiſsimè, ſed nobis etiam vtiliſsimè ſimul inchoaretur atque perficeretur?

Prima cauſa.

Igitur vt ad rem ipſam accedamus, quam ex venerandis Patrum veſtigijs indagare certum eſt, primùm ex Apoſtolo[a] Paulo & Martyre[b] Irenæo ſatis conſtat, quod primus ille Adam, de terra nempè terrenus, ſecundi qui de cœlo cœleſtis acceſsit, & noui mundi quaſi princeps fuit, imaginem geſſerit, nobiſque repræſentârit. Quemadmodùm ergo primus de terra immaculata, & ſicut veteres appellant, Virgine formatus prodijt: id quod haud ſine magno Creatoris miraculo contigit: ita profectò decebat, eandem Dei virtutem præpotenter accedere, vt alter Adam Chriſtus, non niſi ex Matre Virgine procrearetur. Qua de re Baſilius Magnus præter alios multos hoc ſcriptum nobis reliquit. Quando primus Adam non ex viri ac fœminæ congreſſu proceſsit ad ortum, ſed è terra formatus eſt, vltimus Adam vt veteris illius contagionem corruptelamque inſtauraret ſua nouitate, corpus aſſumpſit in virginali vtero formatum, vt per carnem in ſimilitudinem eſſet peccati.] Sed & Chriſtum cum Adamo ita componit Ambroſius: Adam de terra Virgine natus eſt, & Chriſtus de MARIA Virgine procreatus. Illius maternum ſolum nec dum ſciſſum fuerat: iſtius maternum ſecretum nunquam concupiſcentia violatum. Adam Dei manibus plaſmatur è limo: Chriſtus Dei Spiritu formatur in vtero. Vterque ergo oritur cum Patre, vterque Virgine vtitur Matre.] Succinctiùs verò Auguſtinus: Primus Adam, inquit, de limi materia figuratur. Ecce etiam nunc ſecundus Adam quaſi de intacta ac rudi terra virginis de carne formatur.]

a 1. Cor. 15.
b Lib. 3. cōtra hæreſ. cap. 33.

Chriſtus de Virgine natus, vt veteris Adæ typum impleret.

Lib. de vera virginit.

Serm. 37.

Serm. 5. in natali Domini.

Neque ſolùm Adæ, ſed & coniugis eius Euæ rationem hîc habere voluit Deus, vt quod in prima illa omnium morientium parente veluti typo præceſsit, id in MARIA omnium Matre reuiuiſcentium pulchrè conſequeretur. Vndè ſicut Eua dum adhuc Virgo eſſet, in tranſgreſsione inobedientię fuit, ita rurſus per MARIAM Virginem obedientiæ gratia facta eſt, annunciato aduentu in carne de cœlo, & vita æterna.] Sic enim habet Epiphanius à Cornario verſus, meliore autem digno interprete, quem breui proditurum eſſe ſperamus. Irenæus rem eandem clariùs explicat, quum in hunc modum ſcribit: Sicut Euæ quum eſſet Virgo inobediens facta, & ſibi & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt mortis: Sic MARIA habens prædeſtinatum virum, tamen Virgo obediens & ſibi & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt ſalutis.] Nec multò pòſt ſubijcit: Quod alligauit Virgo Eua per incredulitatem, hoc Virgo MARIA ſoluit per fidem.] In eandem ſententiam dixit Tertullianus: In Virginem adhuc Euam irrepſerat verbum ædificatorium mortis. In Virginem æquè introducendum erat Dei verbum extructorium vitæ, vt quod per huiuſmodi ſexum abierat in perditionem, per eundem ſexum redigeretur in ſalutem.] Neque diſſentit Cyrillus Hieroſolomitanus, quum hanc collationem adducit: Eua ab initio de quo nata eſt? quæ Mater conceperat illam, quæ Matrem non habuit. Dicit enim Scriptura, quòd de latere facta eſt Adami. Nunquid igitur Eua quidem de latere viri ſine Matre naſcitur: de virginali autem vtero ſine viro nihil naſcetur? Mutuata eſt à viris fœmineo generi gratia. Eua enim ex viro nata eſt, & non ex matre concepta, ſed ex ſolo viro tanquam partu edita. Reddidit igitur MARIA gratiæ huius mutuum officium, & non ex viro, ſed ex ipſa ſola impollutè, ex Spiritu ſancto virtuteque Dei peperit.] Quibus conſonans Damaſcenus: Quemadmodùm, inquit, prima mulier Eua ex Adam citra coitum formata eſt: ita & MARIA ſupra communem naturæ curſum, nouum Adam in lucem edidit, licet ipſa communi aliarum prægnantium lege & conſuetudine vterum geſtare videretur.] Quam Chriſti & MARIAE cum primis illis parentibus collationem, ſi Fulgentium ducem ſequimur, ſic demùm confirmare licebit: Primum hominem mulier corrupta mente decepit: ſecundum hominem Virgo incorrupta virginitate concepit. In primi hominis coniuge nequitia diaboli ſeductam deprauauit mentem: in ſecundi autem hominis Matre, gratia Dei & mentem integram ſeruauit & carnem. Menti contulit firmiſsimam fidem, carni abſtulit omninò libi-

Maria Virgo ad Chriſtum generandum electa, vt obediendo Mater eſſet viuētium, ſicut Eua virgo peccando fuit mater mortalium.

Lib. 3. aduerſus hæreſ. ca. 33.

Quomodò Maria virgo et Domini Mater typo primæ mulieris ſatisfecerit.

Lib. de carne Chriſti.

Catech. 12.

Geneſ. 2.

Vt Eua de latere viri ſine matre nata, ſic & Chriſtus ex virgine ſine Patre generatus.

Lib. 4. de fi. de Orthod. cap. 15.

Ser. de duplici Chriſti Natiuit.

Primorum parentum formatio, Chriſti ex Virgine Natiuitatem præluſit & adumbrauit.

 dinem.

dinem. Ille de limo plaſmatus terrenos protulit: iſte de Spiritu ſancto natus, cœleſtes effecit.] Ac alibi rurſus: Quia in conditione generis humani, quæ de ſolo viro facta eſt, contigit vt mortis vinculo teneremur obſtricti: hoc in redemptione humani generis diuina bonitas egit, vt per virum, qui de ſola muliere natus eſt, vita hominibus redderetur. Illic humanam naturam nequiſsima deceptione ſibi diabolus in peccati ſimilitudinem ſociauit: hic Deus humanam naturam in vnitate perſonę ſuſcepit. Ibi fœmina decepta eſt vt fieret filia diaboli: hic Virgo gratia repleta eſt vt fieret Mater ſummi atque incommutabilis vnigeniti Dei. Ibi Angelus deiectus per ſuperbiam, ſeductæ mulieris animam obtinuit: hic Deus humilians ſe per miſericordiam, incorruptæ Virginis vterum ex ea naſciturus impleuit.] Verùm hæc abundè ſatis, vt intelligat Lector, magnum ſubeſſe myſterium, ſi cum Chriſto & Matre eius Virgine, primi parentes Adam & Eua ritè conferantur, idq́; ad partum quoq; virgineum pertinere.

Lib. 4. de fide ad Petrũ cap. 2.

Secunda cauſa.

Chriſti maieſtas et vtraque natura, per Mariæ virginitatẽ illuſtrantur.

Quis Melchiſedech ſine patre & matre?

Chriſtus ἀπάτωρ et ἀμήτωρ.

Chriſtum bis naſci oportuit.

Accedit quod Matrem habere Virginem, Chriſto & eius maieſtati maximè competit, vt inde vtraque eius natura illuſtretur, rectiusq́ue à mortalibus cognoſcatur. Eſt ille nimirùm verus ille Melchiſedech, qui ſine patre, ſine matre eſſe Paulo dicitur, quandoquidem & matrem in illa diuina generatione neſciuit, & patrem in MARIAE partu ſeu natiuitate humana reſpuit, ex Patre ſolo natus ante ſæcula, & ex Virgine ſola ortus in hoc ſæculo, ſicut Ambroſius annotauit. Qua de re locus apud Lactantium extat inſignis, qui arcanum hoc explicat myſterium, cur Chriſtus vt Deus è ſolo Patre, atque vt homo à Matre ſola Virgine ſit procreatus. Ipſe enim inquit, Pater Deus & origo & principium rerum, quoniam parentibus caret, ἀπάτωρ & ἀμήτωρ à Triſmegiſto veriſsimè nominatur, quòd ex nullo ſit procreatus. Idcirco etiam filium bis naſci oportuit, vt ipſe fieret ἀπάτωρ atque ἀμήτωρ. In prima enim Natiuitate ſpirituali ἀμήτωρ fuit, quia ſine officio Matris à ſolo Deo Patre generatus eſt. In ſecunda verò carnali ἀπάτωρ fuit, quoniam ſine Patris officio, virginali vtero procreatus eſt, vt mediam inter Deum & hominem ſubſtantiam gereret, noſtram hanc fragilem imbecillemq́ue naturam quaſi manu ad immortalitatem poſſet ducere, factus eſt & Dei Filius per Spiritum, & hominis per carnem.] Eôdem Tertulliani ſpectat oratio, qui decuiſſe negat, vt ex ſemine humano Dei Filius naſceretur, ne ſi totus eſſet filius hominis, non eſſet & Dei Filius, nihilq́ue haberet amplius Salomone. Ergo iam Dei Filius, inquit, ex Patris Dei ſemine, id eſt, Spiritu, vt eſſet hominis Filius, caro ei ſola erat ex hominis carne ſumenda ſine viri ſemine.] Tùm luculenter dixit Maximus: Dei Filius ab intacta natus eſt fœmina, vt Deum pariter & hominem teſtaretur partus humanus, & Deum probaret æterna virginitas.] Poſtremò quum ſit ingens Ignatij vt antiquiſsimi, ita & vetuſtiſsimi Martyris authoritas, non poſſum illius verba prætermittere, præſertim quòd ſupradictas rationes breuiter explicet atq; confirmet: Adæ corpus, inquit, ex quatuor elementis confectum eſt, Euæ corpus ex ipſius Adæ latere: & inſolens admirandusq́ue partus ille Domini ex ſola Virgine, non quòd deteſtanda ſit legitima commixtio, ſed quod huiuſmodi partus decebat Deum. Decebat namque Creatorem non conſueto, ſed peregrino & admirando vti partu, vtpotè omnium opificem.]

Hebr. 7.

Epiſt. 82.

Lib. 4. de vera ſapientia.

Nõ decuit Chriſtũ naſci ex humano ſemine.

Lib. de carne Chriſti.

Chriſtus in ortu ſuo Deum ſe & hominem prodidit.

Ignatij Martyris teſtimoniũ.

Hom. 3. in natali Domini.

In epiſt. ad Heronem diaconum.

Tertia cauſa.

Mariæ virginitas Chriſtum præ cæteris immaculatum & Mediatorem oſtendit.

Præterea ſingularem Chriſti puritatem innocentiamq́ue declarat, quòd Matrem habet Virginem, ne quis aliòquin putet, illum vnà cum reliquis Adæ filijs impurè conceptum & natum, vllaque peccati labe contaminatum, & idcircò Mediatoris officio indignum eſſe. Vnde qui erat agnus ſine macula, & mundi peccata expiaturus venerat, ex ſola puraq́ue Virgine concipi voluit ac generari. Talis enim decebat, vt nobis eſſet Pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, vt Paulus teſtatur Hebræis. Ac verè quidem ſegregatus à peccatoribus, quum hoc puriſsimo conceptu ſimul & ortu ſeſe ab iræ filijs apertè diſtinguat. Aliòquin ſi ex communi lege iudicandum eſt, quicunque de viri & fœminæ concubitu vel concipitur, vel naſcitur, ex pudenda carnis prodit concupiſcentia, eumq́ue non ſolùm peccato ſubijci, ſed etiam Redemptore quodam indigere neceſſe eſt. Verùm de Chriſto ita Fulgentius: Dei Filius vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, vt carnem hominis animamq́; mundaret, ſuſceptione carnis atque animæ rationalis incarnatus eſt: & qui eſt Deus verus,

Ioan. 1.

Hebr. 7.

Lib. de fide ad Petrum cap. 2.

verus, homo verus factus eſt: non vt alter Deus eſſet, alter homo, ſed idem Deus, idem homo. Qui vt illud peccatum, quod in concubitu mortalis carnis generatio humana contraxit auferret, conceptus eſt nouo more, Deus incarnatus in Matte Vitgine, ſine coitu viri, ſine libidine concipientis Virginis: vt per Deum hominem, quem abſque libidine conceptum, inuiolatus edidit Virginis vterus, ablueretur peccatum, quod naſcentes trahunt omnes homines: quibus in corpore mortis huius, talis eſt naſcendi conditio, vt matres eorum fœcunditatis opus implere non poſsint, niſi priùs carnis virginitatem amiſerint. Solus igitur abſtulit peccatum conceptionis atque natiuitatis humanæ Deus vnigenitus, qui dum conciperetur, veritatem carnis accepit ex Virgine, & quum naſceretur, virginitatis integritatem ſeruauit in Matre. Iſta cauſa eſt, qua Deus factus eſt Filiùs Virginis MARIAE, & MARIA Virgo facta eſt Mater vnigeniti Dei, vt quem Pater genuit ex æternitate, ipſum Virgo conceptum proferret in tempore.] Atque hinc non obſcurè conſtat, quàm aptè [a] Paulus & [b] Auguſtinus dixerint: Chriſtum Dei filium non in carne peccati, ſed in ſimilitudinem carnis peccari, ac veluti ſanum medicum ad ſanandos ægrotos acceſsiſſe. Quum igitur nuptialis concubitus in carne peccati fieri non poſsit ſine illa carnis pudenda concupiſcentia, quæ accidit ex peccato, ſine hac ipſa concipi voluit, qui futurus erat ſine peccato, vt Auguſtini verbis vtamur.

Purus ex Virgine naſci debuit, qui impuros erat purificaturus.

a Rom. 8.
b Lib. 3. de peccatorũ meritis & remiſsione cap. 12.
Li. 1. de nuptijs & concupiſcentia cap. 12.

Adde, quod mirandus hic Chriſti ortus ex Virgine nobis in hoc quoque ſeruiat, vt ſacri Baptiſmatis admoneamur, ac pulchram eius velut imaginem adumbratam habeamus. Leo Magnus figuram hanc ſic explicat: Originem quam ſumpſit Chriſtus in vtero Virginis, poſuit in fonte Baptiſmatis. Dedit aquæ, quod dedit matri: virtus enim altiſsimi & obumbratio Spiritus ſancti, quæ fecit vt MARIA pareret Saluatorem, eadem facit, vt regeneret vnda credentem.] Ac rurſus: Omni homini renaſcenti aqua Baptiſmatis eſt inſtar vteri virginalis, eodem Spiritu ſancto replente fontem, qui repleuit & Virginem: vt peccatum quod ibi vacuauit conceptio, hic myſtica tollat ablutio.]

Serm. 5. de natiuit. Domini.
Serm. 4. de eadem Domini natiuitate.

Quarta cauſa.
Ortus Chriſti ex Virgine, Baptiſmi Sacramentum et gratiam deſignat.

Rurſus, quod Chriſtus ex pariente Virgine prodeat, perfectam illam nouitatem, nouamque generationem deſignat, quam orbis innouator hominumque Saluator perfectus in fine mundi præbebit electis. Non enim ſatis illi viſum eſt, miſerorum nunc animas quærere, & è corruptis quaſi caſtas virgines reddere, ſibique deſponſare, ſed & iuſtorum corpora demùm reformare, ſuoque glorioſo corpori conformare decreuit. Quum verò corpus hoc corruptibile, quemadmodùm Paulus loquitur, ad incorruptionem perducet, hominem etiam exteriorem, tanquam Virginem ab omni carnis impuritate ſenſuque libidinis immunem, omnique ex parte purum & integrum, id eſt, ſibi ſimillimum reddet. Purus igitur & ipſe tot virginum ſponſus non ex corrupta, ſed pura Virgine prodijt, nimirùm vt optimam illam humanæ vitę rationem, quę cum Angelis puriſsimis nobis erit ęqualis, hac etiam ratione monſtraret, & ſuis quaſi præluderet. Rectè igitur Gregorius ille Nyſſenus: Decebat eum, inquit, qui propter integritatem & incorruptibilitatem vniuerſitatis, in humana natura verſatus eſt, initium facere ab ea, quæ natiuitati eius inſeruiret integritate atque incorruptibilitate.] Nec alienum eſt, quod ſcripſit Ambroſius: Ille qui carnem ſic ſuſcepit, & ſic homo factus eſt, vt hominem redimeret atque à morte reuocaret, inuſitato tamen quaſi Deus itinere venit in terras, vt quemadmodùm dixerat, Ecce facio omnia noua, partu etiam immaculatæ Virginis naſceretur.]

Quinta cauſa.
Status beatorũ in gloria corporis per partum Virginis ſignificatus.

1. Cor. 15.
Epiſt. 81.
Apocal. 21.

Ad hæc, Chriſtum ex Virgine mundo dari congruebat, vt virginitatis inſtitutum anteà inuſitatum, ac etiam Iudæis probroſum, poſt natum Redemptorem multò & gratioſius & illuſtrius in Eccleſia efficeretur. Igitur ex omnibus mulieribus eam ſibi matrem delegit, quæ virginitatis floreret gloria, eamque non ſolùm in orbem veniens, ſed & per mortem ex mundo diſcedens, chariſsimoque diſcipulo virgini commendans, peculiariter cohoneſtauit. Decebat enim prorſus, doctore Cyrillo Hieroſolomitano, vt puriſsimus puritatis Doctor ex thalamis puris prodiret. Et Ambroſij dictum eſt: Speciale ſibi donum virginitatis Chriſtus elegit, & integritatis munus exhibuit atque repræſentauit, quod elegit in matre.] Neque minus luculenter Auguſti-

Sexta cauſa.
Chriſtus de virgine procreat9, inſtitutum virginale commendat.

Catech. 12.
Epiſt. 81.

Auguſtinus: Diligamus præ omnibus caſtitatem, quia vt placere hanc ſibi Chriſtus oſtenderet, pudicitiam vteri virginalis elegit.] Vnde quod in Euangelio de Eunuchis ſuo erat tempore traditurus, vt credentes multos ad perfectam pudicitiam Deóque & Angelis gratam virginitatem perduceret, id partim in ſe ipſo, partim in Matre ſapientiſsimè præmonſtrauit, bonus vtique & perfectus magiſter, qui facere cœpit & docere, idem Virginis filius, virginumque ſponſus, virginali vtero corporaliter natus, & virginali connubio ſpiritualiter coniugatus, vt Auguſtini verbis vtamur. Tàm pulchrè ſeruauit decorum Chriſtus, non contentus, vt ipſe Pontifex eſſet ſecundùm ordinem Melchiſedech ſine patre, ſine matre ἀγενεαλόγητος, hoc eſt, ſine nuptijs, niſi & Prophetam virginem, à quo primum annunciaretur & baptizaretur, & præcipuum Euangeliſtam virginem, à quo perfectè deſcriberetur, ſibi adiunxiſſet.

Serm. 7. in natali Domini. Matth. 19. Actor. 1. Lib. de ſancta virginit. cap. 2.

Septima cauſa. Mariæ virginitas docet, vt Chriſto virgines animas exhibeamus.

Eſt & ſpiritualis quædam virginitas, quæ Chriſtiani hominis mentem à peccati labe puram integramq; conſeruat, vt prudens ac volens à Chriſto velut vnico ſponſo ſe nulla ex parte diuelli & abſtrahi patiatur, ſed fidem illi datam ſanctiſsimè præſtet. Hanc virginitatem nobis & credentibus omnibus illud teſtatiorem facit, quod totius puritatis fons & amator, qui non habitat in corpore ſubdito peccatis, & in animam maleuolam non ingreditur, ex matre duntaxat virgine, eaque non minùs animo quàm carne prorſus immaculata generetur. Vt hinc moneat etiam Tertullianus, decuiſſe prorſus, vt Dei Filius, nouæ natiuitatis dedicator, nouè de Virgine naſceretur. Vnde Cyrillus Hieroſolomitanus, Dominum vt virgines efficiat animas, de Virgine naſci voluiſſe confirmat.

Sap. 1. Lib. de carne Chriſti. Catech. 12.

Octaua cauſa. Mariam Virginem à Deo eligi, vt eius perſona & dignitas magis honoretur.

Præterea iſthæc diuini nominis diſpoſitio ſingularem vim habet ad MARIAM & eius præſtantiam magis magiſque mortalibus commendandam. Hi certè, niſi ſint ſtupidi homines, facilè animaduertunt, inter tot virgines quamlibet ſelectas hanc vnam excellentiſsimam eſſe; quoniam inde ab æterno ſummo Dei conſilio prædeſtinata, & per Archangelum Gabrielem euocata, vitæ gratiæque fontem ſuæque caſtitatis fructum Chriſtum orbi produxit perdito. Quomodò enim perfecta mentis & corporis virginitate non reſplenduit, in quo virtutum genere vlli Sanctorum illa ceſſit, quæ immaculata immaculatum peperit mundi Redemptorem? Talis eligitur Virgo de toto mundo, inquit Auguſtinus, quæ tantum haberet meritum, vt Dei Filium in ſemetipſam ſuſciperet, & poſt partum omni modo Virgo permaneret.] Teſtatur Baſilius quoque Magnus, tantam MARIAE virginitatem ac puritatem extitiſſe, vt in alijs fœminis nihil æquale, Deoque gratius reperiretur. Et æqualis Baſilij Gregorius Nazianzenus carmen edidit, in quo Mater Domini de ſeipſa in hunc modum loquens introducitur.

Serm. 10. in natali Domini. De humana Chriſti generat. De Chriſto patiente.

Οὐκ οἶδα τέρψιν, ἢ λόγῳ κλύειν φέρω
Γραφῇ τι λεύσσειν, οὐδὲ γὰρ ταῦτα σκοπεῖν
Ἐγὼ πρόθυμος, παρθένον ψυχὴν δ' ἔχω
Ὄμνυμι τὸν σύμπαντα σαφῶς εἰδότα
μὴ δ' ἂν θελῆσαι, μὴ δ' ἂν ἔννοιαν λαβεῖν.

Hoc eſt,

Expers Veneris omnis ego ſum, quam vel verbo
Audire, vel pictam cernere moleſtum eſſet.
Auerſor enim hæc virginem animum gerens.
Teſtem facio quem latere poteſt nihil,
Quod nec allubuit libido, nec animum cepit.

Atque vt ad Auguſtinum redeam, fatetur is palàm, virilem appetitionem non fuiſſe in MARIA Virgine tàm ſancta, ad quam Spiritus ſanctus venire dignaretur: Virgine tàm ſpecioſa, quam Dominus ſponſam eligeret: Virgine tàm copioſa, cuius generationem cunctus orbis exciperet, demùm Virgine tàm caſta, vt etiam poſt partum Virgo eſſe poſſet, ac ſanctior etiam fuerit effecta. Ac prudenter ſanè Thomas Aquinas docet, quandoquidem Chriſti corpus per Spiritum ſanctum formari debuit, oportuiſſe prorſus eam fœminam, de qua ſuum Chriſtus corpus aſſumpſit, ſpiritualibus maximè donis imbui ac repleri, vt non ſolùm eius anima virtutibus fœcunda,

Ser. 6. et 15. de natali Domini. Opuſc. 3. cap. 27.

cunda, ſed venter etiam prole diuina prægnans eſſet. Vnde oportuit, inquit, non modò mentem eius à peccato immunem eſſe, ſed & corpus eius ab omni corruptela carnalis concupiſcentiæ elongari.] Quis ergo, ſi ſapiat, & Chriſtiano ſaltem ſit ſpiritu præditus, talem ac tantam Virginem non honoret, quam Deus ipſe tanti fecit, & ad myſterium hoc auguſtiſsimum conuenienter inſtruxit: quam & Chriſtus ipſe cùm ſæpè aliàs, tum quando in orbem veniens decus virgineum patenti non abſtulit, ſed conſeruauit & auxit, inſigniter cohoneſtauit? Non enim de terra, vt Ambroſius loquitur, ſed de cœlo vas ſibi hoc, per quod deſcenderet, Chriſtus elegit, & ſacrauit templum pudoris.] Quid? an MARIAM non honorauit, qui talem fecit, vt ipſe in illa fieret, qui prætereà illi & munus fœcunditatis attulit conceptus, & donum virginitatis non abſtulit natus, vt alicubi loquitur [a] Auguſtinus? Nec tacet [b] Sophronius, Chriſtum ſponſum virginum idcirco matrem virginem elegiſſe, vt ipſa omnibus eſſet exemplum caſtitatis, in qua velut in ſpeculo, refulgeat forma virtutis. Verùm de hoc Chriſti Domini & Matris eius exemplo imitando, quod malè caſti ſectarij auerſantur, ac prorſus indignè tractant, nos alibi diſſeremus.

Lib. de inſtit. Virginis cap. 5.

a Ser. 9. in natali Domini.

b Serm. de Aſſumpt. virginis.

Lib. de ſancta virginit. cap. 6.

Nona cauſa.

Maria Virgo Chriſtum concipiens & pariens deſignat Eccleſiæ conditionem.

Quæ Mariæ virgini tributa ſunt, in Eccleſia quotidiè reperiri.

Poſtremò ſi Auguſtino credimus, oportebat caput noſtrum propter inſigne miraculum ſecundùm carnem naſci de Virgine, quò ſignificaret, membra ſua de Virgine Eccleſia ſecundùm Spiritum naſcitura.] Ac ſæpè quidem hoc ipſum repetit Auguſtinus, vt Lectorum inſigat animis, quod in Virgine præceſsit, hoc in Eccleſiam ſanctam rectè competere. In MARIAM certè deſcendit Spiritus ſanctus, eidem virtus altiſsimi obumbrauit, in eâdem Chriſtus plenus gratia & veritate habitauit, ſua illi munera cumulatiſsimè impertiuit, pudicam & incorruptam perpetuò conſeruauit. Quis verò prudens ambigat, hos gratiæ ſpiritualis effectus, hæc varia & illuſtria Chriſti dona ad ſanctam Eccleſiam peruenire, & omnibus quidem ætatibus in illa Chriſti ſponſa, dicam & arca, reperiri? Hæc ipſa eſt immaculata concubitu, fœcunda partu, Virgo & caſta perpetuò: hæc concipit non è viro, ſed ſpiritu: hæc parit non dolore, ſed gaudio: hæc nutrit non vbere corporis, ſed lacte doloris, vt apud eundem Auguſtinum legere licet. Huc planè ſpectat quod ſuccinctè quidem, ſed euidenter dixit Gregorius Magnus: Sicut MARIA Chriſtum peperit Virgo, & poſt partum incorrupta permanſit: ita & mater Eccleſia filios Dei ſine dolore generat, & Virgo ſemper illibata perſeuerat.] Atque vtinam hæc notent Eccleſiæ deſertores, qui dum noua falſaque ſerunt aut defendunt dogmata, profectò non minore flagitio ſeſe obſtringunt, quàm ſi Deo ſacratam Virginem, ipſamque Chriſti Matrem ad ſtuprum nefarium ſolicitarent. Atqui, vt verè Cyprianus oſtendit, adulterari non poteſt ſponſa Chriſti, incorrupta eſt & pudica, vnam domum nouit, cuius cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuſtodit.] Quæ ſatis fuerint, vt arbitramur, ad qualemcunque rationem de MARIAE virginitate reddendam his, qui rectam & ſynceram diſcendi adferunt cupiditatem, ac de re ipſa poſitis affectibus iudicant. Poterat aliôquin hoc argumentum, quod latiſsimè patet, explicari fuſiùs & amplificari: ſed gratius Lectori fore confidimus, ſi capita rerum potiùs indicemus, quàm citra neceſsitatem ſingula perſequamur.

Serm. 6. in natali Domini.

In Pſalm. 4. pœnitentialem.

Lib. de vnitate Eccleſiæ.

CAPVT QVARTVM.

Scripturæ diuinæ teſtimonia virginitati MARIÆ patrocinari, & Matthæi locus excuſſus de ſolicitudine Ioſeph à ſua ſponſa diuertere meditantis.

PLVS iam ſatis experimur, ſiue afflictæ matris Eccleſiæ faciem triſtiſsimam intueamur, ſiue varios præſentis argumenti oppugnatores conſideremus, quàm verè dici ſoleat, hoſtes domeſticos externis & barbaris nocentiores, ac proinde magis cauendos eſſe, quòd nullum ſit bellum

Non minùs cauendi hoſtes clancularij, quàm aperti in cauſa præſenti.

inteſtino pernicioſius. Contemni fortaſsè poterat argutia philoſophorum, ſurdiſque præteriri auribns Ethnicorum rabies,& ſtupiditas Indæorum MARIAE virginirati impndenter oblatrantium negligi, quando ſeipſos potiùs quàm illam inſani atqne blaſphemi homines commaculant atque conſpurcant. At ſi Ambroſinm de ſimili argumento differentem ſequimur, hæreticorum pertinacia, fidem de MARIAE virginitate tot tanriſque modis confirmatam negantium, deteſtabilior eſt, quàm Iudæorum incredulitas, adeoque dæmonum improbitas, qui ſæpè vel inuiti hanc veritatem agnoſcunt & comprobant. Certè nec à Iudæis, nec à dæmonibus tantum periculi, quantum ab hæreticis Eccleſiæ imminet, qui ſub velamento pij nominis, ſermouem ſerpentinæ diſputationis effunduut, arque veritatem Carholicam vertendo ad ſuæ doctrinæ rabiem, diabolico more traducunr, ouiumque ſimpliciratem defraudant, vt verbis vtar Ambroſianis. Quid verò aliud ſibi propoſitnm habent verſipelles, niſi vt Deiparam candidiſsima pulcherrimaque veſte (ſic enim virginitarem appello) nefariè ſpolient, & ex Virgine non virginem faciant impndenter? Contra quas beluas arma ſumpturi, gladinm Spiritus, quod eſt verbum Dei, primùm arripiemus, deinde illos eriam milites in aciem producemus, quorum virtus in hoſtibus Eccleſiæ ſubigendis, & in multis crrorum monſtris profligandis præclarè iam olim effulſit. Etſi enim contra Indæos mnlta, quæ MARIAM Virginem probent, in medium attulerimus, tamen alijs etiam telis ex eodem diuinæ Scripturæ armamentario depromptis vtemur, vt minus habeant aduerſarij, quo ſe cauſamque ſuam aduerſùs veritatis columnam Eccleſiam tueantur. Ar ſi nonnullis vt prolixum, ira moleſtum videbitur hoc ſtudium noſtrum, quod in citandis tot argumentis atque teſtimonijs bona fide præſtamus, veniam ramen aliquam, vt ſpero, præſens diligentia imperrabit, ac ſalrem hoc nobis donabit Lector, vt quas eſcas ipſe fortaſsis ex paratis atque propoſitis ferculis non attigerit, alijs menſæ ſocijs guſtanda permittat.

Hæretici Iudæis & dæmonibus quadantenus nocentiores, magisque cauendi.

Sermo. 91. & li. 3. de fide.

Epiſt. 80.

Propoſitio de tractatione ſequenti.

Epheſ. 6.

Primus ſcripturæ locus, qui Mariæ virginitati patrocinatur.

Geneſ. 3.

Principiò MARIAE virginitas tacitè inſinuatur, ſi non diſertè tradirur, qunm in Paradiſo ſeductori ſerpenti loquitur & interminarur Deus: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tnum & ſemen illius. Vbi nulla quidem viri, ſed mulieris dunraxar ac ſeminis eius ſit mentio, ſeminis, inquam, tam ſancti ac efficacis, cuius virtute caput maledicti victoriſque ſerpentis contereretur, & omnes vbique gentes benedicerentur. Quod vaticinium rectè intellectum, non in Euam, ſed in MARIAM propriè competit, quæ licet in mnliebri ſexu verſetur (nam & virgines mulierum nomine continentur) nihilque rei cum viro habuerit vnquam, tamen hoc cœleſte ſemen accepit ac protulit. Ita hunc locum inrelligir [a] Cyprianus, & [b] author minimè contemnendus, qui de viro perfecto ſcripſit, de illo in hunc modum differit: Mater Domini noſtri IESV CHRISTI in illa tùm muliere promiſſa eſt. Hæc inimicitijs oppoſita eſt ſerpentis: Ponam, inquit, inimicirias inter te & mulierem: non certè pono dicit, ne ad Euam pertinere videretur. Verbum promiſsionis eſt, quod tranſmittitur in futura. Ponam, inquit, inimicitias inter te & mulierem: illam vtique mulierem, quæ Saluarorem parturiat, non quæ generet fratricidam. Ponam, inquit, inimicitias inter te & mulietem: id eſt, ſuſcirabo mulierem, quæ repudiata facilitate credendi, non ſolùm te non audiat, ſed ipſo etiam Gabriele deferente verbum, rationem de promiſsionis exigat nouitate, dicendo: Qnemadmodum erit iſtud, qnoniam virum non cognoui? Ecce iſtud ſemen mulieris, quod non per traducem genitalium miniſteriorum, commixtione ſexus vtriuſque infunderetur in vterum, ſed clauſtro clauſo indeploratæ Virginis inueniretur in vtero. Ex hac ergo, ſemen promiſſum eſt mulieris, qnod ſemen ſecundùm hominem Dominus DEVS noſter eſt, qni non infuſus eſt in vtero, ſed innentus, Euangeliſta confirmante, quum dicit de MARIA: Inuenta eſt in vtero habens.] Omitto cætera, quæ ab eodem Theologo adferuntur, vt MARIAM à reliquis diſcernat mulieribus, quibus ad concipiendum & pariendum fœtum, non ſuum tantùm, ſed & viri ſemen eſt neceſſarium: in huius autem virgineo vtero, non Patris, ſed Matris ſemen vnicum ſuffeciſſe, vt Dei Filius, etiam hominis Filius ex ſemine Dauid ſecundùm carnem efficeretur.

a Lib. 2. teſtimonior. aduerſus Iudæos ca. 9.
b In operib. Hieron. extat.

Geneſ. 3.

Matth. 1.

Rom. 1.

Plures

Plures Patrum ſententias,quæ huc ſpectant,& à nobis alibi repetuntur, breuitatis ſtudio prætermittemus.

Leuit. 12. Hom. 8. in Leuit. In 2. cap. Luc.

Secundus ſcripturę locus,pro Mariæ virginitate.

Deinde qnum in ſacris literis nihil otioſè tradatur, obſeruatione dignum eſt, qnod Moyſes in Leuitico disertè præcipit: Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum,immunda erit. Vbi Origenes admonet, MARIAM à legiſlatore prudenter & ſignificanter excipi,ac verè Virginem illam deſignari, quæ Verbum carnem factum pareret, ſed ſine ſuſcepto ſemine, quia non viri opera, ſed Spiritus ſancti virtute accedente,Deum hominem ſno vtero complecti ac gignere debuerit. Origenem verò ſequitur Theophylactus, qui eandem Moyſi legem rractans, Virgo,inquit, non concepit de ſemine, ſed ex Spiritu ſancto peperit: vnde nulla iam neceſsitas vrgebat, ſed volens implere legem venit in templnm.] Loqnitur autem de lege purificationis,quam expleto pnerperio ſuo Deipara obſernare voluit, licet ea non reneretur, quandoquidem non ſnſcepto ſemine maſcnlum peperit, ſed Virgo concepit, Virgo peperit, ante & poſt partum clauſa permanens, quod & [a] Euſebius Emiſſenus obſeruauit. Eadem [b] Bedæ, [c] Bernardi ac aliorum eſt ſententia, Moyſen nimirùm in alias mulieres hìc ferre legem, ſed Chriſti Matrem, quia Virginem data opera excipere,taciteque monere de ventura mnliere, quæ ſupra naturæ ordinem abſque ſemine maſculum procrearet. Aliòquin fruſtrà omninò diceret,Mulier ſi concepto ſemine pepererit,quum nulla poſsit parere, niſi ſemen viri concipiat priùs, & amittat virginitatem, Deipara ſola duntaxat excepta. Quanquam non me fugit, quoſdam in alia eſſe opinione, quòd aſſeranr, hnnc locum iuxta Hebraicam veritatem non quadrare dicto myſterio, quod vulgatæ quidem editioni eſt conſentanenm, vt ab hac lege Virgo pariens excipiatur. Quis autem prudens leuirer æſtimet aut negligat, quod Græci Latinique Patres concorditer tradiderunt,quodq́; Iudæis etiam obijcit Galatinus?

a In Hom. de purific. Mariæ. b In 2. cap. Luc. c Ser. 3. de purificat. Mariæ.

Exod. 13. Num. 8. Luc. 2. a Hom. 14. in Luc. b Lib. 1. in Luc. c In 2. Luc.

Tertius locus.

Eiuſdem Moyſi dictnm atque decretum eſt, ſicut citauit & Lucas: Omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur. Hoc veteres vt [a] Origenes, [b] Ambroſius, [c] Theophylactus ita interpretantur, quaſi Moyſes diſcrimen aliquod ſtatuat inter MARIAM & alias fœminas parientes: his enim viri concubitu maternum vterum aperiri, vt ad generandam prolem fœcundæ reddantur: ſoli antem Deiparæ conuenire, vt non à viro, ſed ab ipſo Filio atque primogenito ſingnlari quodammodò aperta fuiſſe dicatur. Nullus maſculus aperit vuluam,inquit [a] Gregorius Nyſſenus,ſed conſuetudo viri cum muliere:igitur dictum illud de Domino eſt intelligendum.] [b] Epiphanius verò de Chriſto agens: Hic eſt, inquit, qui verè aperuit vterum Matris. Omnes enim quotquot geniti ſunt primogeniti (quò etiam caſtiùs dicam) non potuerunt hoc implere: verùm ſolus vnigenitus, qui virgineum vterum aperuit, in hoc enim ſolo perfectum eſt,& in alio nullo.] Scimus autem, aduerſarios qui MARIAM in partu Virginem negant, hoc ipſo Moyſi dicto ad ſuum tuendum errorem abuti, quum audiunt de vteri pateſactione, quæ de more parientibus accidit. Quem nos ſcrupulum,vel potius errorem,ne qnis eo fallatur,poſteà reijciemus.

a In lib. teſtimoniorũ ex veteri Teſtamẽto. b Contra Antidicomarianitas hæreſ. 78.

Lib. 3. aduerſus Marcionem.

Quartus ſcripturę locus,pro Mariæ virginit.

Eòdem referri poteſt & illa Dei promiſsio, quæ Dauidi Regi facta eſt: De fructu ventris tui ponam vel collocabo ſuper Sedem tuam, vel ſuper Thronnm tuum. In quæ verba Tertullianus: Quis iſte venter eſt? inquit, ipſius Dauid? vtique non: neque enim pariturus eſſet Dauid. Sed nec vxoris eius, non enim dixiſſet, ex fructu ventris tui, ſed potius ex fructn ventris vxoris tuæ. Ipſius antem dicendo ventrem, ſupereſt vt aliquem de genere eius oſtenderit, cnins ventris fructus eſſet caro Chriſti, quę ex vtero MARIAE floruit. Ideoq́; & fructum vẽtris tantùm nominauit, vt propriè ventris, qnaſi ſolius ventris, non etiam viri: & ipſum ventrem ad Dauid redegit, ad principẽ generis & familiæ patrem: nam quia viro deputare non poterat, Virginis cum ventrem, patri deputauit.] In eundem ſenſum docet Irenæus: Meſsiam ſcilicet hoc loco ex Dauidico genere naſciturum prædici, ſed per Virginem, non de fructn lumborum aut renum patris Dauid, neque ex viri mulieriſque complexu. Et Auguſtinus ſimilem adfert interpretationẽ, dum ita ſcribit: Poterat dicere, ex fructn fœmoris rui. Quarè ex fructu ventris voluit dicere? Et illnd quidem ſi diceret, verum diceret: ſed ſignificantiùs dicere voluit, ex fructu ventris, quia de fœmina natus eſt Chriſtus, quò vir non acceſsit.]

Lib. 3. aduerſus hæreſ. ca. 27.

In enarrat. eiuſdem Pſal.

Snperior

Confirmatur dicta promiſſio verbis Nathan.

2.Reg.7.

Superior antè promiſſio quam diximus, ex verbis Prophetæ Nathan deſumpta videtur, per quem Deus ſeruum ſuum Dauid affatur: Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum Patribus tuis, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de vtero tuo, vel ſecundùm Hebræos de inteſtinis tuis. Id quod haudquaquam ad Patrem, vti dictum eſt, ſed ad Matrem, ex cuius inteſtinis Chriſtus exijt, referre conuenit: quandoquidem ſola Virgo, quæ fuit filia & caro Dauid, Regem hunc & filium Dauidi promiſſum generauit, quum aliôquin reliqui pueri, quotquot naſcuntur, non ſine lumbis viri, paternaque virga egrediantur.

Quintus locus.

Eſai. 7.

Nec prætereunda Dei vox & aperta promiſsio, quæ Achaz Regi, & vniuerſæ domui Dauid facta eſt: Propter hoc dabit Dominus ipſe vobis ſignum: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Quid enim illuſtrius, quid accommodatius in rem præſentem poteſt deſiderari, quàm quod Euangelicus Propheta Eſaias de Virgine non modò cõceptura, ſed & paritura prædixit, Matthæus verò in MARIA completum eſſe confirmauit, & cum eo Apoſtoli prædicauerũt, ac vniuerſa demùm Eccleſia tot ſæculis tantoq; conſenſu vbique gentium profitetur, ſicut abundè aduerſùs Iudęos poſteà cõuincemus, nihil vt neceſſè ſit hunc locũ pluribus explicare.

Sextus locus.

Hiere. 31.

Conſonat & illud præclarum Hieremię dictum: Nouum faciet Dominus ſuper terram, Mulier circundabit virum. Hoc eſt, non ab altero viro virum ſuſcipiet, non humana lege cõcipiet hominem, ſed intra viſcera intacta & integra virum clauder, ita ſanè, vt intrante & exeunte Dño iuxta alium Prophetam, Porta orientalis clauſa iugiter perſeueret, vt Bernardi verbis vtamur: Verùm hic alijsq; veteris inſtrumenti locis & figuris nõ immorabimur, quum de illis iterum aduerſùs Iudæos nobis ſit decertandũ.

Ezech. 44.

Serm. 3. in purificat. Mariæ.

Noui Teſtamẽti loca diuerſa, Mariam Virginem comprobant.

In 1. cap. Luc.

Luc. 1.

Igitur vt ad nouum Teſtamentum accedamus, neſcio equidem, an quiſquam Patrum ex illo plura teſtimonia quàm Ambroſius cõgeſſerit, quibus MARIAE virginitas adſtrui poſsit. Repetit enim ex Euangelio, quòd Ioſeph & MARIA non conuenerint, quodq; MARIA dixerit Angelo: Quomodò fiet iſtud quoniã virum nõ cognoui? quòd præterea Lucas Virginem illam nominatim appellârit. Citat & illud quod apud Matthæum legimus: Ecce Virgo in vtero cõcipiet: additq; de Ioſeph hiſtoriam, qui quoniã prægnantem ſponſam videbat, cum qua rem non habuerat, dimittere illam ſtatuebat. Profert demùm ex Ioanne, quid Chriſtus de cruce, Matri & diſcipulo dixerit, velut hoc etiam ad probandam huius Virginis integritatem vim habeat, ſicut etiã [a] Epiphanius & [b] Hieronymus annotârunt, Verùm hæc ſcripturarum vel indicatio, vel enumeratio vt valdè ſuccincta, ſic multis quod vereor, obſcura, paucis verò grata fuerit, ac aliquod explicationis lumen profectò requirit. Nos ergo de Lucæ teſtimonijs, qui vel ſolus ad MARIAE virginitatem adſtruendã ſuffecerit, poſteà viderimus: nunc ex Matthęo duntaxat excerpturi, quę vt minimũ Ebionitas refellãt, vtpotè primos & pręcipuos Mariaę hoſtes pudicitię, qui ipſo etiã Apoſtolorum ſęculo in dominico agro, vt peſsima zizania, pullulârunt. Quod hominum genus adeò faſtidioſum ac improbum fuit, vt cõtemptis reliquis Euangeliſtis, ſolum iuxta Matthęum Euangeliũ recipere dignaretur, quemadmodũ poſt [a] Irenæum indicat [b] Theodoret[a]. Agè igitur Matthęum iſti ſuperbi audiant, qui alios non audiunt, & ex eo ſaltem de Ioſepho MARIAE viro, qui eam ante partum Virginem certo certius deprehendit, cognoſcant, ne pergant in ſacram Virginem adeò eſſe petulantes atq; contumelioſi. Vbi non abs re fore arbitramur, ſi paulò fuſiùs declaremus ac illuſtremus, quæ Matthæus miro quodam compendio complectitur, vt inſignis Euangelij locus, à multis fortaſſè parùm animaduerſus, ad cauſam Virginis vindicandam rectiùs accipiatur.

Matth. 1.

Ioan. 19.

a Contra Antidicomar. hæreſ. 78.

b Lib. aduerſus Heluidium.

Mariæ virginitas aduerſùs Ebionitas è ſolo Matthæi Euangelio adſtruẽda

Solum Matthęi Euãgelium recipitur ab Ebionitis.

a Lib. 1. cõtra Valentin. ca. 26.

b Lib. 2. hæreticarum fabularũ.

Quomodò Matthæus intelligẽdus, quum deſcribit Mariæ & Ioſeph ſponſi hiſtoriam.

Ex qua cauſa Ioſeph de Maria velut malè caſta cœperit ſuſpicari.

Cur Ioſeph Mariam & culpare & excuſare potuerit.

Luc. 1.

MARIAE iam nubili puellæ ſponſus Ioſeph, de quo poſteà diſſeremus, obtigit, quo cum illa domeſticam cõſuetudinem nondum egerat, quũ è Nazarena domo profecta, Zachariam eiuſq; cõiugem inuiſeret. Ioſeph poſt menſes tres redeuntẽ ad ſe ſponſam excipit, ac vterum eius intumeſcentẽ obſeruat, miratus vehementer, quòd nuptijs nõdum peractis grauidã reciperet, quam abijſſe virginem certò credebat vtpotè ignarus myſterij, ꝙ internuncio Gabriele in caſtis MARIAE viſceribus fuerat diuinitus inchoatum. Hic multa in mentẽ illi veniebant, quę partim MARIAE cauſam premerent, partim excuſarent, quæque iuſti viri animum inter ſpem & metum fluctuantem non parùm diſcruciarent. Cogitabat humanum videri lapſum, ſi Virgo in tali ætate, ſiuè volens,

volens,ſiue coacta,quum tamdiu à ſuis abeſſet,& peregrè verſaretur,à ſolicitatore improbo vitiata fuiſſet. Et auxit illi ſuſpicionem MARIAE ſilentium, quæ ad ſe purgandam omninò nihil adferret: fortaſſè quòd diuinæ confidens prouidentiæ, hoc myſterium alio tempore & non per ſe,ſed per alium viro reuelandum, ſuamq; innocentiam illi declarandam eſſe ſperaret. Contrà verò æquior erat MARIAE Ioſeph, vtpotè vir humanus,non ſęuus,& candidus magis quàm ſuſpicax,qui ab impotenti illo zelotypię morbo, per quem viri in vxores ſæpè grauiter exaſperantur,grauesq; motus cõcitant, haudquaquam ſe vinci pateretur.Eoq; minus in ſuum induxit animum,ſponſam adulterij vel crimine, vel ſuſpicione grauandam eſſe, quòd illam ab optimis optimè commendatam,& probatam ab omnibus virginem accepiſſet,in cuius etiam vita & moribus non niſi admiranda pudicitia ſimul & eximia ſanctitas eluceret. Abhorrebat igitur pius animus ab ea perſuaſione, vt malè caſtam ſponſam crederet,quæ cõtra Dei legem expreſſam, contra honeſtatem publicam, contra fidem ſponſo datam,contra ſpectatam ſiue prioris,ſiue præſentis vitę integritatem, ſcortata fuiſſet. Sed & illud ſecũ fortaſſè animo reputabat,diuino numini nihil eſſe difficile, cuius virtute [a] Sara & [b] Elizabetha,licet anus infœcundæ, vterum geſtare, & prolem ſuſcipere potuiſſent; eandem ſummi Dei potentiam nũc tantò magis in hac Virgine poſſe operari,quò certiùs Propheta diuinus de paritura Virgine prædixiſſet. Sed enim cum his curis & æſtibus animi vir anxius torqueretur,nihilq; certi de re tanta definire poſſet,cœpit tãdem occulti diuortij conſilia meditari, quòd ſperaret hoc elanculario ſeceſſu non modò ſua conſcientiæ,ſed & famę honoriq; ſponſę rectiùs cõſuli poſſe. Nam in legem diuinam & diſciplinam publicam ſibi peccaturus videbatur, ſi ſponſam corruptã & infamem domi conſeruaret,vel nuptias cum ea celebraret. Rurſus iniquum fore duxit,ſi crearet periculum innocenti fœminæ,ſiue in ius illam vocaret, ſiue impudicam fingeret. Sunt qui nõ temerè cum [a] Origene & [b] Bernardo ſentiant,Ioſeph ſumma erga ſpõſam reuerentia commotum,occultè illam deſerere voluiſſe, quòd vir modeſtiſsimus exiſtimaret,ſe illius indignum contubernio, quam tot tantisq; Dei dotibus ornatam ſuſpiciebat, & in quam nulla vel incõtinentię, vel minimę labis ſuſpicio cadere poſſe videbatur. Bernardi verba ſic habent: Quarè Ioſeph voluit dimittere MARIAM? Accipe & in hoc nõ meam,ſed Patrum ſententiã. Propter hoc voluit Ioſeph dimittere eam,propter quod & Petrus Dominũ à ſe repellebat, dicens, [a] Exi à me Domine,quia homo peccator ſum:propter quod & Centurio à domo ſua eum prohibebat,quum diceret: [b] Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum. Ita ergo & Ioſeph indignum & peccatorẽ ſe reputans,dicebat intra ſe,à tali & à tanta non debere ſibi vltrà familiare pręſtare cõtuberuium,cuius ſupra ſe mirabilem expaueſcebat dignitatem.] Sic igitur Ioſeph animo ſecum reputaſſe, taciteq; dixiſſe videtur: Egóne cum illa domeſticam agam conſuetudinem, quæ tantæ grauitatis & exquiſitæ puritatis, omnisq; virtutis viuum velut ſpeculum & exemplar ſe mihi, ac omnibus admirandum potiùs, quàm imitandũ præbet? Fortaſſe de Spiritu ſancto concepit,vt ego neq; mariti,neq; mancipij officium illi dignè vnquam poſsim exhibere. Præſtat igitur diſcedere,quàm cum periculo illi cohabitare,in qua mirabilis Deus præſtãtiora quàm ego exiguus aſſequar,fortaſsis operatur. Verùm enimuerò fidelis & prouidus erga electos eſt Deus, nec ſinit illos ſupra vires tentari,qui per Angelũ ſuum Ioſeph admonet dormientẽ,vt ſolicitudinis plenas cogitationes miſſas faciat,& ad priorem animi redeat tranquillitatẽ. Ioſeph fili Dauid inquit: noli timere accipere MARIAM coniugem tuam,quod enim in ea natũ eſt,citra tuam ſcilicet,ac alterius cuiuſcunq; viri operam,id ex Spiritu ſancto eſt. Quarè nõ humanum lapſum,ſed diuinum illapſum huic aſcribas Virgini,quæ tibi ſponſa dicata eſt, & cuius intumeſcentẽ vterum admiraris. Tantùm verò abeſt,vt illam à domeſtico cõuictu debeas ſemouere,vt nunc etiam reuerentiùs tibi veniat adiungenda, quia nõ niſi Deum naſcituri ex ipſa filij, & ſummi quidẽ filij omniumq; Redemptoris habet authorem: te verò fidum miniſtrũ,perpetuumq; tanti theſauri cuſtodem conſeruatura eſt.

Quis iam prudens, aut modicè ſaltem peritus non videat, ſingulari diuini numinis prouidentia contigiſſe, vt Ioſeph de MARIAE virginitate ad tempus dubitaret,eaq; vnius dubitatio multis in fide confirmatio,ſed & alijs ęgris,vel in fide nutantibus quaſi medicatio quędam eſſet? Vnde Ioſeph Thomę Apoſtolo rectè comparatur, quòd

Margin notes:

a Gen. 21. b Luc. 1.

Eſai. 7.

a Ser. 1. ex diuerſis. b Hom. 2. de beata Virgine.

a Luc. 5. b Matth. 8.

1. Cor. 10.

Cur Ioſeph Mariam ſibi magis habuerit commendatam.

Cur Ioſeph clàm à Maria diuertere cogitãrit.

Quàm reuerenter de Maria ſenſerit Ioſeph.

Ioſeph angelica voce monitus, myſterium intelligit,& Mariam Virginem licet grauidam, coniugis retinet loco.

Profuit poſteris Ioſeph dubitatio de Mariæ virginitate.

Thomas & Ioſeph de fide du-

bitare propter aliorum profectum diuinitus permittantur.

quòd ambos in aliquam fidei dubitationem prolabi permiſerit Deus, vt per hanc quidem dominicæ reſurrectionis, per illùm verò Marianæ virginitatis credulitas in multorum cordibus magis magiſq; corroboraretur, ſicut Gregorius quoq; magnus teſtatum reliquit. Faceſſant igitur & obmuteſcant non ſolùm veteres Ebionitæ, ſed & noui Sternbergeriani, ne impudentiſsimè mentiantur, Ioſephum cum MARIA rem vxoriam habuiſſe, & Chriſtum ex illa ſuſtuliſſe filium, licet eximijs aliôquin dotibus præcellentem. Quid enim dici à Matthæo clarius potuit, quàm quod nullus connubialis congreſſus inter Ioſeph & MARIAM interceſſerit, priuſquàm illa ſuum filium vtero complecteretur? Vnde diſertè prouideq; dixit & illud Euangeliſta: Cùm deſponſata eſſet Mater eius MARIA Ioſeph, antequàm conuenirent inuenta eſt in vtero, habens de Spiritu ſancto: Inuenta inquam, non ſolùm à Ioſeph, cui pro licentia maritali vt Hieronymus loquitur: Virginis mores corporiſque geſtus omnes diligenter licuit contemplari, ſed ab ipſis etiam Angelis, qui cum Gabriele hoc tantum myſterium diuinumque conceptum in caſtis illis MARIAE viſceribus non poterant ignorare, quiq; beatiſsimam Virginem, ac eius animam ſingulari ſtudio conſeruabant Origene teſte: Accedit quod idem Euangeliſta non contentus Angeli verba poſuiſſe, de ſuo etiam ſignificanter adiungit: Hoc autem totum factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt à Domino per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in vtero habebit, & pariet Filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel. Quod ſi MARIA ad partum vſque Virgo, & caſti Ioſeph caſta ſponſa nõ perſtitit, fruſtrà prorſus aſſerit, adeoq; falſo pronunciat Euangeliſta, Prophetæ vaticinium in MARIA fuiſſe completum. Poſt hæc iterum ſubijcit: Et non cognoſcebat eam donec peperit Filium ſuum primogenitum. Qui locus etſi prima fronte Heluidiano dogmati fauere videtur, quod alibi reijciemus, tamen vel ipſo Heluidio teſte probat ſatis, MARIAM ad partum vſque Virginem integram & inuiolatam perſeueraſſe. At ſi tàm multa, tàm fortia nobis argumenta ſuggerit Matthæus, quid quantumque præſidij Lucas ſuppeditabit? qui MARIAE cauſam egit diligentiùs, pluribuſque perſcripſit, præſertim vbi Virginem illam Angelo reſpondentem, ſuæq; virginitatis votum adſtruentem introducit, vt alibi ex profeſſo dicemus.

Hom. 16. in Euang.

Ebionitæ & Sternbergeriani multis modis à Matthæo conuincuntur.

Matth. 1.

A quo Maria inuẽta ſit, quòd Virgo conceperit.

Lib. contra Heluidiũ.

Hom. 1. ex varijs locis.

Matth. 1.

CAPVT QVINTVM.

Patrum teſtimonijs virginitatem MARIÆ adſtrui atq; ſtabiliri.

CERTE non ſolùm ad ſanctos Apoſtolos & Euangeliſtas, verùm etiam ad probatos Eccleſiæ Doctores ſiue veteres, ſiue recentiores præclarum illud Chriſti dictum pertinet: Non vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis. Quod ſi ſupremus veritatis doctor eſt Spiritus ſanctus, & idem in ſuis electis organis ac noſtris venerandis Patribus loquitur, vt diuinam veritatem atque ſententiam nobis interpretetur atque confirmet, magna certè illorum dictis & ſcriptis debetur authoritas, præſertim vbi ſtudioſè conſpirant, & vno quaſi ore de fidei doctrina conteſtantur, vnum & idem pronunciantes. Id verò in præſenti argumento faciunt, quemadmodum huc vſque multis commonſtrauimus, ac pluribus etiam illorum ſententijs in medium adductis euidens faciemus, nimirùm vt loquentem in illis ipſis veritatis Spiritum, à quo regitur & docetur Eccleſia, maioris æſtimemus, & prædicatam tot ſæculis MARIAE virginitatem ſi non aduerſarijs, qui ſæpè Spiritui ſancto reſiſtunt comprobemus, at certè quidem reuerentius amplectamur, firmiuſque retineamus. De Ignatio, Iuſtino, Irenæo, Tertulliano alibi diximus, quod MARIAE virginitatem ſecundo & tertio naſcentis Eccleſiæ ſeculo diſertè propugnârint, dictum illud propheticum aduerſarijs obijcientes: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium.

Spiritus ſanctus nõ ſolùm Apoſtolis, ſed etiam Eccleſiæ Doctoribus promittitur atque confertur.

Matth. 10.

Conſenſus Patrũ, teſtimoniũ eſt loquentis in illis Spiritus ſancti.

Igitur ab Origene Eccleſiarum, vt vocant, magiſtro incipiemus, qui in hunc quidem modum concionatur: MARIA deſponſata fuit Ioſeph, non tamen in concupiſcentia iuncta, Mater immaculata, Mater incorrupta, Mater intacta. Mater eius.

Patrũ teſtimonia, qui magno cõſenſu adſtruunt Mariæ virginitatem.

Hom. 1. ex varijs locis. I. Origen.

Cuius eius? Mater Dei vnigeniti domini & regis omniũ,plaſmatoris & creatoris cunctorũ.Illius qui in excelſis ſine matre,& in terra eſt ſine patre.Ipſius qui in cœlis ſecundùm Deitatem in ſinu eſt patris,& in terris ſecundũ corporis ſuſceptionem in ſinu eſt matris.O magnę admirationis gratia.O inenarrabilis ſuauitas.O ineffabile magnumque ſacramentum.Ipſa eademq; virgo, ipſa & mater Domini, ipſa & genitrix, ipſa eius ancilla, plaſmatio eius, ipſa quæ genuit. Quis vnquam iſta audiuit? quis vidit talia? & quis cogitare potuit,vt mater virgo eſſet, & intacta generaret,quæ & virgo permanſit, & genuit? Sicut enim quondam [a] rubus comburi videbatur, & ignis eum non tangebat: & ſicut [b] tres pueri in camino ignis incluſi habebantur, & tamen eos non lædebat incendium, nec odor fumi erat in eis: vel [c] quemadmodum Danieli intra lacum leonum incluſo,clauſtris non apertis allatum eſt prandium ab Abacuc: ita & hæc virgo ſancta genuit Deum,ſed intacta permanſit:mater effecta eſt, ſed virginitatem non amiſit:genuit infantem, & vt dictum eſt, virgo permanſit. Virgo ergo genuit,& virgo permanſit. Mater filij facta eſt,& caſtitatis ſigillum non perdidit. Quarè?quia non homo iſte tantùm qui videbatur, ſed vnigenitus erat Deus, qui in carne aduenerat.] Vides quàm luculenter,quàm copioſè,quàm conſtanter Origenes doceat,ſuamque doctrinam ſcripturæ probatis exemplis illuſtret, vt ne quiſquam ſi ſapiat, admirabilem & perpetuam MARIAE virginitatem in dubium vocet.

Mariam parere virginem, aliis ſcripturæ miraculis declaratur

a Exod.3. b Daniel.3. c Daniel.6.

II. Cyprianus. Li.2.aduerſus Iudæos ca.9. Ser.de natiuit.Chriſti.

Cyprianus totius Africę primas & Chriſti martyr inſignis, non modò MARIAM agnoſcit,& contra Iudæos probat virginem, ſed eius quoq; virginitatem ſequentibus laudibus,licet paulò aliter ab ipſo diſpoſitis,non immeritò vehit:In MARIA incendiũ originale fuit extinctum, nihil illic petiit vitio, nec præcedens delectatio aliquam expetiit pœnarum vſuram. Innoxia affligi non debuit,nec ſuſtinebat iuſtitia, vt illud vas electionis communibus laſſaretur iniuriis,quoniam plurimùm à cęteris differens natura communicabat,non culpa.Non aliqua naturę iniuria matrem Domini lęſit,quoniam ſine tormento peperit, quæ in conceptione caruit voluptate. Vltrò maturus ab arbore baiula fructus elapſus eſt:nec oportuit vellicari quod ſponte prodibat. Erat ei proprium priuilegium, quod nulla mulierum nec antè, nec deinceps meruit obtinere, quod erat ſimul mater & virgo, ſingulis titulis inſignita. Vnde & matri plenitudo gratiæ debebatur,& virgini abundantior gloria,quæ carnis & mentis integritate inſignis,ſpirituali & corporali int⁹ & extrà Chriſti præſentia fruebatur.] Præclarè hęc quidem ſanctus ille Martyr, paucis multa complectens,quæ ſummus Deus in hac virgine cunctis ſuſpicienda ſæculis, præſertim ob puritatem eximiam,potenter effecit, quæq; in nullo Sanctorum alio liceat reperire.

Quæ miracula Deus in Maria virgine perpetrârit.

Proprium Marię priuilegium matrem & virginem eſſe.

III. Hilarius. d In apologia aduerſ. Rufinum. e Lib 10.de Trinit. a 1.Cor.15.

Hilarius Arrianis inuiſus, & [d] Hieronymo tam eloquens iudicatus, vt illum aduerſus Arrianos Romani ſermonis tubam,latinæq; eloquentiæ Rhodanum vocet,hoc de MARIA teſtatum reliquit: [e] Quomodò filius Dei hominis filius erit natus, vel manens in Dei forma,formam ſerui acceperit:ſi non potente Deo verbo,ex ſe & carnem intra virginem aſſumere, & carni animã tribuere homo Chriſtus Ieſus ad redemptionẽ animę & corporis noſtri perfectus eſt natus:& corpus quidem ita aſſumpſit,vt id ex virgine conceptũ,formam eum eſſe ſerui effecerit?Virgo enim non niſi ex ſancto Spiritu genuit.]Et quibuſdam interiectis,quum Pauli ſententiam:Primus homo de terræ limo: ſecundus homo de cœlo repetiuiſſet, hæc è veſtigio adiicit: Hominem dicens, natiuitatem ex virgine docuit:quæ officio vſa materno,ſexus ſui naturam In conceptu & partu hominis executa eſt.Et quum ait,ſecũdum hominem de cœlo, originem eius ex ſuperuenientis in virginem ſancti Spiritus aditu teſtatus eſt.Atq; ita quum & homo eſt,& de cœlis eſt,hominis huius & partus à virgine eſt,& conceptus ex ſpiritu eſt.]Vbi nõ ſit indecorum,Epiſcopum Epiſcopo,Athanaſium Hilario licet paulo vetuſtiorem, & in eodem aduerſus Arrianos certamine glorioſum Chriſti confeſſorem adiungere. Deus,inquit,& pater Chriſti,ob noſtram ſalutem ædificauit ſibi domum in vtero Deiparæ MARIAE ſine commercio virili, & homo, ſicut dixi, factus eſt.] Tum ad Epictetum ſcribens,MARIAM vocat impollutam virginem, in qua nouum huiuſmodi conditum fuit, quale in nulla alia fœmina: ſicut & ſermone quarto aduerſus Arrianos diſputans,Deiparam virginem frequenter appellat.

Athanaſij teſtimonium. In diſputatione de Niceno Concilio contra Arrium.

IIII. Epiphanius.

Epiphanius valde grauis & celebris author, qui propter quinque linguarum

peritiam πεντάγλωττος, tantæque authoritatis vir, quem ne regnantes quidem hæretici auderent perſequi, à Hieronymo nuncupatur, contra eos ex profeſſo decertat, Antidicomarianitas autem vocat, qui Deiparam virginitatis gloria ſpoliare non verebantur. Quarè inter cætera de illis queritur: Quomodò audent imperere impollutã virginem, quæ digna facta eſt habitaculum fieri filij Dei, & ad hoc electa eſt ex multis millibus Iſraël, quò vas & habitaculum dignum eſſet, in ſignum ſolùm partus?] Ac iterum: Nemo rurſus debacchetur, contumelia afficiens ſanctam virginem: abſit enim, non fuit copulata carni poſt partũ, neq; ante partum Saluatoris.] Huc transfert Euangelicam hiſtoriam de Chriſto in cruce pendente, qui matrem ſuam virginem nulli alij Apoſtolorum, quàm ſoli Ioanni propter virginitatem commendârit atq; tradiderit, quum diceret: Ecce mater tua. Quanquam non eſſet, inquit, mater ipſius Ioannis ſecundum carnem: ſed vt oſtenderet ipſam matrem eſſe principem virginitatis, quoniam ex ipſa vita erat.] Ac paucis interpoſitis: Si non fuiſſet verè ipſius mater, quæ ſecundùm carnem peperit ipſum, non ſanè de ipſa curam habuiſſet, vt ſemper virginem commendaret, quę mater quidem facta eſt propter diſpenſationem, impolluta autem erat propter honorem erga ipſam, & vas admirabile. Dicit autem Euangelium, Et ab illa die accepit ipſam ad ſeipſum. Si verò habuiſſet virum, ſi habuiſſet domum, ſi habuiſſet filios, in ſua ſeceſsiſſet, & non ad alienum.]

In epiſt. ad Paumach. aduerſus errores Ioannis Hieroſolomitani. Hereſ. 78.

Ioan. 19.

Quomodò Maria Ioannis Apoſtoli mater dicta.

Epiphanio Hieronymus, quia ęqualis & familiaris eius, meretur adiungi, vir tantoperè ab [a] Auguſtino laudatus, ſummam præclaræ victoriæ laudem inde conſecutus eſt, quòd Heluidium MARIAE virginitatis petulantiſsimum inſectatorem arripuerit, protriuerit, extinxerit: [b] qui alibi quoque his epithetis MARIAM ornat, vt ob perpetuam virginitatem dicatur & ſit ſoror ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus, porta Ezechielis & orientalis. Eiuſdem dictum eſt: Poſtquàm virgo concepit in vtero, ſoluta maledictio eſt.] Ac rurſus ex Heluidio quærit, Ioſeph qui miracula tanta cognouerat in beata virgine, Dei templum, Spiritus ſancti ſedem, Domini ſui matrem audebat attingere?] Sed & alibi ſanctæ MARIAE corpus nubem leuẽ à Propheta dici aſſerit, quoniam hoc nullo humani ſeminis pondere ſit prægrauatum: magnoq; ſtudio contra Iudæos diſputat, vt locum Eſaiæ, Ecce virgo concipiet, ad ſolam & perpetuam MARIAE virginitatem referri demonſtret. Demùm vt eiuſdem verbis vtamur, Quod clauſum eſt atq; ſignatum, ſimilitudinem habet matris Domini, matris & virginis. Vnde & in ſepulchro Saluatoris nouo, quod in petra puriſsima fuerat exciſum, nec anteà, nec poſteà quiſquam poſitus eſt: & tamẽ hæc virgo perpetua multarum eſt mater virginum.] Cæterùm quo pacto ſepulchrũ Domini reſpondeat MARIAE virginitati, & quid vtrinq; ſit ſimilitudinis, planiùs ex Maximo, quem poſtea citabimus, intelligetur. Vbi præceptor Hieronymi Gregorius Græcis ſummoperè laudatus, & proprio Theologi nomine inſignitus, haudquaquam eſt mihi prætereundus. Quoties verò, & quàm præclarè noſtram ille Virginem laudat & approbat? ſicut hi quoque verſus declarant:

V. Hieronymus & Gregor. Nazianzenus.
a Epiſt. 16. ad Marcellinũ de baptiſmate paruulorum. Et li. 18. de ciuit. Dei ca. 43.
b Lib. 1 aduerſus Iouinianum.
In epiſt. ad Euſtoch.
In caput 9. Eſaiæ.
In caput 7. Eſaiæ.

Maria ſepulchro Domini comparatur.

Teſtimonium Gregorij Nazianzeni.
In tragœdia de Chriſto patiente.

Veneranda virgo, honeſta, caſta, te vnicam
Has inter omnes terra matres, quas habet
Matrem abſque ſponſo ſcimus & viro,

Ac rurſus in eodem libro:

Vt quæ parens.
Expers laboris & doloris extitit
Integra & incorrupta, neſcia illius
Etiam voluptatis viri, quæ ex copula eſt.]

Vocat eandem caſtiſsimam, feliciſsimam, nulli æquandam, & ſupra omnes decoram maximamque virginem, quæ cunctos cœlitum ordines excellat.

Ambroſius clariſsimum Eccleſiæ lumen, quo ſpirituali patre Auguſtinus magnoperè gloriatur, toto, vt aiunt, pectore ſe illis opponit, qui cum Iouiniano virginitatem Deiparæ ſaltem poſt partum labefactant, eosq; totius Synodi authoritate condemnat. Sed vt pauca ex illo repetamus: Speciale, inquit, ſibi donum virginitatis Chriſtus elegit, & integritatis mun⁹ exhibuit, atq; ipſe repræſentauit, quod elegit in matre.] Quanta dementia funeſtorum latratuum, vt iidem dicerent Chriſtum ex virgine non potuiſſe generari, qui aſſerunt ex muliere, & ex his humanorum pignorum partubus virgines permanere? Aliis ergo præſtat Chriſtus, quod ſibi, vt dicunt, præſtare non potuit? Ille verò qui carnem ſic ſuſcepit, & ſic homo factus eſt, vt hominem redimeret, atque à morte reuocaret, inuſitato tamen Deus quaſi itinere venit in terras, vt quemadmodum dixerat: Ecce facio omnia noua: partu etiã immaculatæ virginis naſceretur?]

VI. Ambroſius.
Li. 1. contra Iulianum.
Epiſt. 81.
Apoc. 21.

Ac rurſus

Epiſt.79.

Ac rurſus aliam epiſtolam ſcribens, ex Euangelico loco, ſicnt anteà Epiphanius ratiocinatur: Quid ſibi iſtud vult, inquit, quòd quum in cruce Dominus poſitus peccatum mnndi tolleret, pronunciauit etiam de integritate materna? Aut quid aliud dicitur, niſi vt claudat ſua ora perfidia, ob muteſcat, ne matrẽ Domini aliquo audeat temerare conuitio? Teſtis eſt ergo idem arbiter, idẽ materni pudoris aſſertor, qnod deſponſata fuerit viro tantummodò Ioſeph, nulla tamen coniugalis coitus, conſuetudine thori iura cognouerit. Neq; enim eam ſuſcepturam ex Ioſeph filios à viri conſortio ſeparare voluiſſet. Sed ſi hoc parum eſt, addidit teſtimonium Euangeliſta dicens, quod ſuſcepit eam diſcipulus in ſuam. Nunquid ergo dinortium fecit? nunquid à viro abduxit atque abſtulit? Ergo qui hoc legit in Euãgelio, quomodò quaſi naufragus titubat & fluctuat? Hoc ergo teſtamentum filij eſt de matris integritate, hæc MARIAE locuples integri pudoris hæreditas, hic coitus finis conſummationis.]

Non commendaſſet de cruce matrem Chriſtus Ioanni, niſi virgo illa fuiſſet.

Ioan. 19.

VII. Chryſoſtomus.

Ex Ioanne Chryſoſtomo, qui oris aurei cognomentũ meritò tenet, ac eloquentia ſua Grçciam vniuerſam illuſtrat & commouet, ad MARIAE virginitatem comprobandam multa peti poſſunt, ſed nos vno erimus loco contenti, qui ad ingens hoc Dei opus celebrandum valet, quamuis in libris vulgaribus non inueniatur. Sic igitur de MARIA diſſerit: Ancilla eſt & Deipara: virgo eſt & mater. Nemo hîc ambigat ac dicat, quomodò ſic Dei ancilla eſt MARIA, Dei quoq; parens eſt? Fide ô homo quæ dicuntur apprehende, & noli de his ambigere, quæ à Patribus tradita ſunt & approbata: illa in dubium vocare noli, ſed reuerenter & citra curioſam inquiſitionem fidem adhibe. Crede, inquam, & anxiè noli perquirere. Aliôqnin ſi dũtaxat id qnod ratione aſſequeris credere volueris, caue ne in periculum te ipſe coniicias. Si verò verbi internuncio & eccleſiaſtę fidem adhibueris, non tu rationem de fide tua, ſed antiſtes redditurus eſt. Crede igitur his, quæ de Virgine à nobis dicuntur, nec dubites eandem & Dei ancillam, & Deiparentem, tùm rurſus virginem & matrem profiteri. Ancilla quidem eſt, quia vera illius, qui ex ipſa prodiit creatura, Deipara eſt, qnandoquidem Deum ipſum, qui carnem ex ipſa ſuſcepit, enixa. Virgo eſt, vtpotè omnis virilis ſeminis omniſque concubitus expers. Ac mater eſt denique, quod parens eius effecta ſit, quæ abſq; principio ab ipſo patre ſuam habuit generationem.]

Homil. in Domini hypopant.

Fide inprimis opus eſt ad Mariæ virginitatẽ rectè cognoſcẽdam.

Credendũ Mariam ſimul Dei ancillam, matrẽ & virginẽ eſſe.

VIII. Euſebius Emiſſenus.

Hom. 2. de natiuit. Domini.

Cum his pulchrè congruunt, quę tradit elegantis ingenij ſcriptor copioſiſsimus ab Hieronymo prædicatus, Euſebius nimirum Emiſſenus, qui & ipſe myſterium Marianæ virginitatis his verbis extollit: Ecce abſq; vllius ſeminis incremento de intacta ac rudi terra fœcundum germen aſcendit, & de radice mortali vitæ arbor effloruit, & ſalutifera propago nullo plantante proceſsit. Obſtupeſcit natura rerum, virgo procreat ſobolem, nullum procreãdæ ſobolis experta conſortem, & venienti in vitam homini per vnius confertur myſterium munus duorum. Creator ex creatura naſcitur, & fructum ventris ſui mater innupta miratur, ac fœmina authoris ſui author efficitur. Quid primùm mirer quidúe poſtremũ? quòd ſine conceptu eſt collata fœcnnditas? an quòd per partum magis eſt glorificata virginitas? Sed non mirum, ſi ita peperit: talis erat ille, cui nnpſerat. Ait enim Angelus ſtupenti MARIAE: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi. Ecce præbitura Deo naſcenti corporis ſui habitaculum, priùs mente efficitur Dei templum.]

Admirãda Deiparę virginitas.

Luc. 1.

IX. Auguſtinus.

Accedit & Auguſtinus Eccleſiæ quidem Catholicæ contra hæreticos defenſor acerrimus, ac idem tantæ ſcientiæ vir, vt ſummorum Pontificum iudicio inter magiſtros optimos ſit habitus, quem nec ſiniſtræ vnquam ſuſpicionis ſaltem rumor aſperſit, ſicuti Pontifex Celeſtinus affirmat. Sugillat ille ac inter damnatos hæreticos numerat Antidicomarianitas, Heluidianos, Iouinianiſtas, quòd MARIAE virginitatem nefariè conuellant atq; corrumpant. Inter alia verò hæc etiam adfert: Aluus tumeſcit virginis, clauſtrum pudoris permanet, impletur vterns matris ſine vllo complexu patris, ſentit prolem, quæ ſe ignorabat coniugem, Angelus ad virginem loquitur, à virgine cor præparatur, Chriſtus fide concipitur. Miraris hæc? Adhuc mirare: parit mater & virgo fœta, & intacta: naſcitur filius ſine homine patre, qui fecit & ipſam matrem.] Ac iterum: Si vel per naſcentem corrumperetur Chriſti integritas, non iam ille de virgine naſceretur: eumque falſô, quod abſit, de virgine MARIA natum, tota confiteretur Eccleſia, quæ imitans eius matrem, quotidie parit membra eius, & virgo eſt. Lege, ſi placet, de virginitate ſanctæ MARIAE meas literas miſſas ad illuſtrem virum, quẽ cum

In epiſt. pro Proſpero & Hilario c. 2

Lib. de hæreſibus ad Quoduuldeum.

Libro 4. de Symbol. ad Catechumenos.

In Enchiri. ad Laurentium c. 34.

E ſermonib⁹ variis de natali Domini.

Maria de ſua virginit. loquēs ab Auguſtino introducitur.

honore ac dilectione nomino Voluſianū.] Tùm alicubi matrem Domini de ſe loquẽtem inducit, & quidem grauiter, ſi verborum pondera perpendantur: Eram, inquit, in domo mea puella Iudæa, ex ſemine Dauid Regis generata: adulta facta ſum, & deſponſata ſum coniugi, & placui alteri, non interueniente adultero, ſed intercedente Spiritu ſancto. Deſponſata ſum homini Iudæo, & placui homini Deo. Deſponſauit me vir Iudæus, & amauit me Chriſtus Deus. Ita me virtus altiſſimi obumbrauit, vt nec æſtū paterer libidinis, & mater eſſem creatoris. Porta facta ſum cœli, ianua facta ſum filij Dei. Illi facta ſum ianua clauſa, qui poſt ſuam reſurrectionē ingreſſus eſt per oſtia clauſa. Qui natus de ventre meo, me matrem dimiſit intactam, adimpleuit ventrem meum diuinitate, & vterum meum non euacuauit caſtitate. Exiuit de ventre meo, gyganteo curſu magnificus, & venter meus nō eſt pudore euacuatus, nec in conceptione inuenta ſum cum dolore. REGNVM teneo virginitatis, & regem genui caſtitatis. Ingredientem & egredientem habui in palatio ventris filiū imperatoris: & de manibus meis non amiſi clauem regni pudoris. Porta facta ſum cœlo, ianua facta ſum filio Dei, illa porta facta clauſa, quā in viſione diuina Ezechiel vidit Propheta.] Ac demùm ita concludit: O mira & laudabilis inter fœminas, in qua ab Angelo ſalutatur virginitas, ſola imprægnata, nec vitiata: exornata nec vacuata, quia ſic eſt ab Angelo ſalutata: Aue gratia plena, Dominus tecum. Fœlix vmbilicus caſtitatis, quem amplexus non tetigit maritalis: O fœmina ſuper fœminas benedicta, quæ & virgo non cognouit, & virum in vtero circundedit: quæ concubitu carnali non tangitur, & tamen carnea prole de ſpirituali ſemine gratulatur.] Atq; vt ſemel finiam, Celebremus, inquit, cum gaudio diem, quo peperit MARIA Chriſtum, & coniugata coniugij creatorem, & virgo virginum principem.]

Mariæ virginis commendatio.

Teſtimonium Leonis.

X. Leo & Theodoretus.

Serm. 2. de natiuit. Domini.

Ser. 10. de prouidētia.

In lib. Cantici Canticorum.

Nunc ad poſterioris ſęculi Patres tranſeamus, qui eodem veritatis ſpiritu afflati, non diſparem confeſsionem ediderunt, nulla vt eſſet ætas Eccleſiæ, quæ Marianæ virginitatis teſtes atq; præcones poſſet deſiderare. En tibi Leonem illum verè magnum, cum perfidis hęreticis, tum immani Hunnorum regi & tyranno Attilę formidabilem: Humano vſu inquit, & conſuetudine, quod credimus caret: ſed diuina poteſtate ſubnixum eſt, quòd virgo conceperit, quòd virgo pepererit & virgo permanſerit. Non hîc cogitetur parientis conditio, ſed naſcentis arbitrium, qui ſic homo natus eſt, quia volebat & poterat.] Tum Leonis æqualis Theodoretus, ob Atticam eloquentiā Chryſoſtomi ſectatur idoneus iudicatus, perſpicuè ſcripſit: Chriſtus è muliere quidē perinde vt nos, naſcitor: habet verò partus quiddam amplius & peculiare, nempe virginitatem. Virgo enim erat, quę Dominum Chriſtum cōcepit & peperit.] Ac ne dubitemus, quid quantumq; Virgini matri tribuerit, ac tribui voluerit idē Theodoretus. Inter tot animas inquit, omniū hominum qui ſaluantur, vt electa culumba illa ſola eſt, quæ Chriſtū genuit virgo, mater, puella, quę puritate profectò Cherubin atq; Seraphin antecellit.]

Teſtimonium Maximi & Illefonſi.

Hom. 2. de cruce & ſepultura Domini.

Matth. 27. Ioan. 19.

Iam verò Maximus Taurinenſis, in ſacro concionandi munere laudatus antiſtes, non inuenuſtè dixit: Cur non tota deuotione credamus Saluatorem puerum naſci potuiſſe per Virginem, qui perfectum hominem credimus de puluere fuiſſe formatū?] Tùm Deiparæ virginitatem Domini ſepulchro mundo componit, ſicut & antè Hieronymus fecit, rem his verbis explicans: Videamus de hoc ipſo Domini corpore, posteaquàm de cruce deponitur, quid geratur. Accepit illud Ioſeph ab Arimathia vir iuſtus, ſicut ait Euangeliſta, & in nouo ſuo ſepeliuit monumento, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat. Beatum ergo corpus Domini Chriſti, quod quū naſcitur, vtero Virginis naſcitur: quum recedit, iuſti tumulo commendatur. Beatum planè corpus, quod virginitas pepetit, & iuſtitia cuſtodiuit. Cuſtodiuit illud Ioſeph tumulus incorruptū, ſicut ſeruauit illud MARIAE virginis vterus illibatum. Hic enim viri pollutione non tangitur: ibi mortis corruptione non lęditur: vbiq; beato corpori defertur ſanctitas, vbique virginitas. Nouus illud venter concipit: nouus tumulus includit. Dominica ergo & virgo vulua, & virgo eſt ſepultura, quin potius ipſam ſepulturam vuluā dixerim: eſt enim ſimilitudo non parua. Sicut enim Dominus de matris vulua exiuit: ita de Ioſeph ſepultura nō viuus ſurrexit.] Quid verò Illefonſus? in hoc argumēto tam copioſus, vt opus integrum de MARIAE virginitate ſcripſerit, illamq; multis modis cohoneſtârit. In hac regione, inquit, ſolitudo Deo tātùm & Domini: in hac manſione ſingularitas hoſpitio tantùm & hoſpiti: hic locus cū vno tantùm aduentante cohæret. Hic vterus vnius tantùm agnitione congaudet, nec alterius viri quàm naſcentis vnius mēbra cognoſcit.]

Tùm iterum: Ecce virgo ex Deo, virgo ex homine, virgo atteſtante Angelo, virgo iudice ſponſo, virgo ante ſponſum, virgo cum ſponſo, indubitata virgo etiam dubitante ſponſo. Virgo ante filij aduentum, virgo poſt filij generationem, virgo cum filij natiuitate, virgo poſt filium natum.]

XI. Bernardus & Rupertus. Ser. 4. in aſſumpt. virginis.

Bernardus verò eximius Eccleſiæ doctor, nec minor huius virginis prædicator, quàm amator, multa nobis in hoc argumẽto ſuggerit, quum nullus ferè alius MARIAE virginitatẽ æquè commendet ac vindicet: Vnum eſt, inquit, in quo nec primam ſimilem viſa eſt, nec habere ſecundã, gaudia matris habens cum virginitatis honore. Optimam partem elegit ſibi MARIA: optimã planè, quia bona fœcunditas coniugalis: melior autem caſtitas virginalis: prorſus autẽ optima eſt fœcunditas virginea, ſeu fœcunda virginitas. MARIAE priuilegium eſt, non dabitur alteri, quod non auferetur ab ea ſingulare eſt: ſed continuò etiam indicibile inuenitur, vt nemo aſſequi poſsit, ſic nec eloqui quidem. Quid ſi & illud adiicias: Cuius mater? quæ iam poterit lingua etiamſi angelica ſit, dignis extollere laudibus virginem matrem? matrem autem nõ cuiuſcunq́; ſed Dei.] Alibi verò rurſus: Offerantur regi virgines, ſed poſt eam: nam primatum ſola vendicat ſibi: multò magis autem ſola ſine corruptione cõcepit, ſine grauamine tulit, ſine dolore filium parturiuit.] Ab his nõ diſcrepant, quę Rupertus Tuitenſis, celebris & ipſe ſcriptor ac Germanię decus, memorię prodidit, vtpotè qui virginitatis MARIAE ſplendorem præ omnibus ſanctis & filiis regni Dei admirabilem eſſe docet: hanc virginem conceptu floridam, partu fructiferam, virginem in conceptu, incorruptam in partu, virginem ante partum, & incorruptam poſt partum prædicat. Nónne igitur, inquit, pulcherrima es mulierum? verè pulcherrima. Pudicarum omnium virginum, viduarũ atq; continentiũ pudor ſine pudicitia, religioſitas ac verecundia, tuis genis, tuis oculis cõparata, nõ eſt verecundia, nõ eſt pudor, nõ eſt aut vix meretur dici pudicitia.]

Vnam & optimam partẽ elegit Maria.

Ser. Signũ magnum.

Primatum inter virgines, ſola ſibi Maria vendicat.

Li. 1. Canti.

Maria pulcherrima mulierũ.

XII. Poëtę Chriſtiani.

Demùm ne Chriſtianos Poëtas prætereamus, ſuperioribus Patribus & illi conſonant, apertisque verbis MARIAE virginitatem vel inuitis impiis comprobant & illuſtrant. Prudentius quidem valde vetus, quia ſub Valentiniano ſecundo & Theodoſio magno floruit, nec minus grauis poëta, in hunc modum canit:

Contra Homuſionitas.

Innuba virgo
Nubit Spiritui, vitium nec ſentit amoris,
Pubertas ſignata manet, grauis intus & extra,
Incolumis, florens de fertilitate pudica,
Iam mater ſed virgo tamen, maris inſcia mater.

Tùm in alio carmine quàm venuſtè & blandè modulatur illud?

Emerge dulcis puſio, *Quem matris edit caſtitas.*

Ac rurſus Chriſtum celebrans inquit:

Hunc quem latebra & obſtetrix, *Et imbecilla infantia*
Virgoque fœta & cunulæ, *Regem dederunt gentibus.*

Ibidem.

Eiuſdem & illud eſt:

O quanta rerum gaudia *Ex qua nouellum ſæculum*
Aluus pudica continet, *Procedit, & lux aurea.*

Li. 2. operis Paſchalis.

In Sedulio æquè vetuſto propemodùm multa id genus reperias, ſed vnum atque alterum locum, qui huc ſpectet, indicaſſe ſat eſt:

In hymno de natali pueri Ieſu.

Et velut in ſpinis mollis roſa ſurgit acutis,
Nil quod lædat habens, matremq́ue obſcurat honore:
Sic Euæ de ſtirpe ſacra veniente MARIAM
Virginis antiquæ facinus noua virgo piaret.

Ac rurſus idem presbyter ſimul & poëta canit:

Angelus intactæ cecinit properata MARIÆ,
Et dictum comitata fides, vtrumque puellæ
Syderium mox implet onus, rerumq́ue creator
Naſcendi ſub lege fuit: ſtupet innuba tenſos
Virgo ſinus, gaudetq́ue ſuum paritura parentem.

Libr. 1. in act. Apoſt.

In eundem ſenſum Arator diaconus canit, MARIAM virginem & Dei genitricem intactam appellans. Tum Venantius Fortunatus de partu Virginis opus edidit integrum, inter alia hoc quoque ponens:

Virgo hæc virga fuit, de qua flos Chriſtus abortus:
Hæc porta eſt clauſa, in quam intrat vir nemo, nec exit.
O virgo inſignis, mater pia, nobile ſemen.

In encomio virginitatis.

Verùm hæc ego ſparſim excerpſi, nec eodem quo Venantius, ordine collocaui. Apud Alcymium Auitum hæc carmina legimus:

Tu MARIAM ſequeris, dono cui contigit alto
Virginis & matris gemina gaudere corona,
Conciperet cùm carne Deum, cœliquè creator
Intraret clauſum reſerans myſteria, ventrem.

Cur plures Marianæ virginitat. teſtes & præcones non citētur.

Sed enim in proferendis Patribus Græcis & Latinis, oratoribus & poëtis, qui ſanctam MARIAE virginitatem agnoſcant & defendant, finis tandem eſto. Quanquā plurimos Theologos alios prætermiſimus, & è citatis pauca duntaxat excerpſimus, veriti etiā, ne hæc quę dedimus, plęriſq; ad alia properantibus nimis multa & prolixa eſſe videantur. Certè q æqui ſimul & candidi cenſores eſſe voluerint, plura ab his teſtimonia de re omnibus ſæculis decantata, toriesq; perorata, ſed & multis ſæpè miraculis diuinitus orbi comprobata minimè deſiderabunt. Cæteri verò, qui productos certiſsimæ probatiſsimæq; veritatis teſtes nō audiunt, alios etiā plures ſi produceremus, facilè, vt arbitramur, contemnerent, nimirū quod ſoli ſapere, vel potiùs cum Iudæis, Ethnicis ac Hæreticis, hoc eſt, deploratis hominibus omninò deſipere velle videantur. Fingant interim ſe neſcire, quid antequàm ipſi ebullirent, ſanctæ Eccleſiæ tot tantiq; doctores ſenſerint, dixerint, ſcripſerint: illi, inquam, qui vita optimè geſta, debellatiſq; ſuorum temporum erroribus, glorioſiſsimè de hoc ſæculo exiuerunt, vt phraſin ſequar Auguſtinianam. At verò vt maximè verſuti ac infenſi ſint aduerſarij, MARIAM eiuſq; virginitatem fruſtra impetere & oppugnare contendunt. Etenim æterna veritas Chriſtus, neq; paſſus eſt hactenus, neq; patietur vnquam, virgineū matris ſuæ decus in obſcuro verſari, ſed contra omnes inferorum portas plurimis & optimis firmiſsimiſq; teſtimoniis illud publicè perpetuoq; cohoneſtabit. Reſtat vt illis quoq; palam impiis reſpondeamus, qui Patrum teſtimonia repudiant, & omnē Catholicæ doctrinæ lucem auerſantur, ac velut ex compoſito principi tenebrarum in eo ſeruiunt, vt Marianam virginitatem nefariè inſectentur, aut aliqua ſaltem ex parte in dubium vocent. Li. 1. contra Iulianum.

CAPVT SEXTVM.

De MARIÆ virginitate aduersùs Iudæos alioſq; Iudaizātes.

Aduerſus Mariæ virginitatē inuidus Satan inſurgit, ac bellum concitat.

QVVM inuidus & peruerſus ille Satan, cunctorum errorum ac vitiorum facilè princeps, ſerò tandem magnoq; ſuo malo didiciſſet, MARIAM perpetuam eſſe virginem, quæ cum ſua virginitate ſummum & decus & emolumentum coniunctum haberet, ardentiore quodam odio inflammatus, ſidem huius virginitatis in Eccleſia primùm traditā, & magis ac magis in mundo eſſloreſcentem, ingentibus oppugnare viribus in animum ſuum induxit. Et haud equidem ſcio, an vſquam alibi peruerſus ille ſerpens magis elaborauit, vt diuinū nempè oraculum impleretur, quo prædictum erat, illū mulieris Euæ nouę ſcilicet, calcaneo inſidiaturum. Itaq; nōnullos è ſuo ſerpentino ſemine procreatos, atq; ad perturbandam Eccleſiæ pacem ſua ſponte propenſos, quum iam Chriſtianiſmus primùm inclareſceret, excitauit, quorum operā primùm apud Iudęos, deinde apud Ethnicos, poſtremò apud Chriſtianos ad MARIAE virginitatem inſectandam, turpiſsimè abuteretur. Atq; vt de Iudæis primùm dicamus, ex his Hebion Apoſtolorū ætate, vt admonet[a] Tertullianus, & eiuſdem ſæculi Cherintus fuit, quemadmodùm[b] Irenęus, [c]Epiphanius &[d] Theodoretus oſtendunt. Quū enim ambo illi ſe fidos Satanæ ſatellites declararent, ac idcirco zizania tritico, Chriſtianiſmū Iudaiſmo miſcerent, ſicut in Chriſtum Dei filium dominumq; noſtrum, ſic etiam in matrem eius MARIAM contumelioſi & blaſphemi eſſe nō dubitārunt. Hoc igitur impiæ doctrinæ ſparſēre venenum, Deiparam ne ante partum quidem manſiſſe virginem, ſed ex Ioſepho ſuum filium ſuſtuliſſe, quemadmodùm & Clemens Romanus Hebioniris, velut Iudaicarum hæreſum patronis, adſcribit. Neq; diſpar maledicentia, ne dicam inſania, Carpocratē exagitauit, qui Chriſtum ex Ioſeph generatum eſſe mentitus eſt, Epiphanio teſte. Ac priores quidem illi Cherintus & Hebion nobis notiores, ſed ipſo Carpocrate, qui magus Tertulliano dicitur, poſteriores fuerunt, digni certè omnes, quos Ioannes Apoſtolus primis illis ſeductoribus & Antichriſtis, vt appellat, annumeraret.

Gene. 3.

a Li. de carne Chriſti.
b Lib. 3. aduerſus hæreſ. ca. 25.
c Hæreſ. 28. contra Cherintianos.
d De falſ. hæret.
Li 6. conſtitutionum Apoſt. c. 6.
Hæreſ. 27. contra Carpocratitas.
Lib. de anima.
1. Ioan. 4.
2. Ioan. 1.

Apud Iudæos primi hoſtes & oppugnatores Marianæ virginitatis.

Nec deſunt etiamnũ,qui hos egregios vereq́; pudendos duces ſequi audeãt im- *Iudæi quos habeant duces & magiſtros, dũ Mariam negant virginem.*
petiti nẽpe,aut ſtupidi potiùs taliũ magiſtrorũ diſcipuli Iudæi , qui eandẽ cantilenam
occinunt,nobiſq; perpetuò recantant. Tanta libido illos inceſsit,vt nunq̃ ſatis lauda-
tam Mariæ virginitatem vellicent,ac ſi poſsint,ex omniũ animis funditus tollãt. Au-
gent hoc illis odiũ eiuſdẽ gentis Rabbini,qui Chriſtiano nomini vehementer infenſi,
ſubinde vociferantur,Mariã vt Meſsiæ parentẽ,ſic & ante partũ virginem à Chriſtianis
hominibus mendaciſsimè prędicari.Igitur tantũ non fabuloſum ac ridiculũ cenſent,
quod orthodoxi,voce,ſcripto,cantu liberè,ꝓfitentur,Chriſtum in virginis vterum de-
ſcendiſſe,eamq́; virginem,vt mater eſſet Emanuelis,ſine virili ſemine,& è ſolo Spiritu
ſancto concepiſſe,ac poſteà ſuum ſic abſoluiſſe partum,vt abſq; pudicitiæ detrimento
omniq; dolore ſemoto filium enixa ſit. Vbi nimium ſibi ſimiles tũ antiqui,tum recen-
tiores Iudæi eſſe pergunt,cõmuni & quaſi hæreditario morbo laborãtes,vt oculos ha- *Commune Iudeorum vitium ſacra legere & nihil intelligere*
beant,nec videant tamẽ,vtq́; à iudicio carnis ad fidei ſimplicitatẽ nulla poſsint ratio-
Rom. 9. ne deduci. Quæ res tam grauiter Paulum iam olim afflixit , vt ſingulari triſtitia & con-
tinuo dolore preſſus,obcæcatam hanc gentẽ ſuoſq́; fratres Iſraëlitas ex animo deplo-
Rom. 11. raret,hocq́; de illis iudicium ferret:Dedit illis Deus ſpiritũ cõpunctionis κατανύξεως,
oculos,vt non videant,& aures,vt non audiant vſq; in hodiernum diem. Loquitur au-
tem iſthęc more Prophetico,ſicut Romę cum iiſdem Iudæis diſputans,ſeipſum magis
a Actor. 28. explicat hac oratione:[a] Benè Spiritus ſanctus locutus eſt per Eſaiam Prophetam ad Pa-
b Eſa. 6. tres noſtros,dicens:[b] Vade ad populum iſtum,& dic:Aure audietis & non intelligetis:
& videntes videbitis,& non perſpicietis.Incraſſatum eſt.n.cor populi huius,& auribus
grauiter audierunt,& oculos ſuos compreſſerunt , ne fortè videant oculis, & auribus
Lib. 3. cont. Marc. & li. de cibis Iudaicis. audiant,& corde intelligant & conuertantur. Ex quibus verbis probat etiam Tertul-
lianus,Iudæos peruerſos,& ab intellectu ſuæ legis alienos eſſe , quibus vim intelligẽdi
ademerit Deus, Sacramenta vt ſpiritualia non poſsint aſſequi,ideoq́; Prophetã,ac po-
Eſa. 1. tiùs Deũ ipſum de illorũ ſtupiditate his verbis cõqueri: Agnouit bos poſſeſſorem ſuũ,
& aſinus pręſepe dñi ſui:Iſraël aũt me non cognouit,& populus me nõ intellexit. Tùm
Eſa. 42. alio in loco:Quis cæcus,niſi ſeruus meus?& ſurdus,niſi ad quem nuncios meos miſi?

Quanquam tolerabilius erat ignorantes ac cæcos eſſe Iudæos,quod virium in il-
Deut. 32. lis Moyſes quoq; reprehẽdit,niſi fœdã hanc ignorantiam cum inuincibili peruicacia,
ſimul & horrenda immanitate coniungerẽt, iure vt illis obiiciatur: Dura ceruice & in-
Actor. 7. circumciſi cordibus & auribus , vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis. Quem Prophe-
tarum non ſunt perſecuti Patres veſtri ? quemadmodùm protomartyr noſter Stepha-
nus fide & ſapientia plenus, nullaque ratione ab aduerſariis victus,ſed Iudaicis dunta-
xat lapidibus obrutus & oppreſſus , huic ceruicoſæ genti conſtanter exprobrauit. At- *Iudæi non minus crudeles, quàm impij & imperiti.*
que ne ſat quidem illis fuit in ſanctos Prophetas impetum facere : pari enim ſæuitia in
venerandos Apoſtolos ac varios miniſtros Euangelij exarſerunt, vt Chriſtus fore illis
Matth. 23. eſt vaticinatus. Illud omnem Tyrannorũ vincit immanitatem,quòd qui ſuo Meſsię de
bebant plurimum,velut ipſis beluis efferatiores,quę acceptis beneficiis ſæpe manſue-
ſcunt,hanc malã adeò gratiam illi retulerunt, vt per ſe ac alios homines ſanguinarios,
in hunc ipſum Meſsiã Deiq́; filiũ cruentis manibus palàm deſæuierint,ac illum longè
innocẽtiſsimum ipſi perditiſsimi tetérrimo , probroſiſsimo,acerbiſsimo genere ſup-
plicij excruciârint. Quanq̃ neq; inter hos quidem fines rabies Iudaica conſtitit, ſed ne
Matth. 23. quicq̃ viperino generi ad parentum indolẽ exprimendam,aut ſicut Chriſtus loquitur,
ad Patrum menſurã implendam deeſſet,quũ iã fractis & amiſsis velut viribus, aliã vim
& iniuriam inferre non poſſunt Eccleſiæ,id quod poſſunt , æquè virulentis animis, ac
linguis maledicis præſtare nunq̃ intermittunt. Quocirca æternũ Regẽ Chriſtum,eiuſ-
que matrẽ ſacroſanctã horrendis probris inceſſunt,& implacabile Chriſtiani nominis
Ro. 1. & 9. odiũ,quod animis penitus infixũ tenent,ſuis etiam libris continenter inſtillant. Quid
verò turpius aut fingerent, aut dicerent , q̃ quòd filium Dei ipſorum Patribus promiſ-
ſum,ex Abrahę ſemine & tribu Iuda hominẽ factum,ad ipſos peculiariter deſtinatum,
Matth. 15. ſuæq́; genti & patriæ ſemper amiciſsimum fidiſsimumq́; doctorẽ,nõ niſi pro falſo im-
pioq́; magiſtro,& totius populi ſeductore cẽſent,& idcirco Ieſchenozere , ſed & Tho-
lin,hoc eſt,in cruce ſuſpenſum,& Hãnido,id eſt,ex adulterio natũ audent appellitare?

Quomodò igitur matri parcerent , qui ſunt in filium adeò contumelioſi, matri
aliôquin ex ipſorum ortæ familia, matri in ipſorum libris promiſſæ atque deſcriptæ,

 matri

matri à priſcis Rabbinis ſæpe multumque decantatæ, matri denique totius Paleſtinæ luci ſemper fulgentiſsimæ ac immortali. Quæ autem in hanc matrem conferunt maledicta? Nos quidem pudet dicere, quod illos facere non pudet. Putidiſsimi homines illam vocant Thlua, perinde ac ſi carnificem dixeris: notant enim vel carnificis vxorē, vel quæ carnificinæ officium gerat. Appellant & Sono, vt publicam peccatricem deſignent ſcelerati: tùm Thmea dicunt, quæ in omni ſe libidinis cœno volutàrit, indicantes. Horrent prætereà inſani de MARIA præclari quicquam audire: & velut aſpis ab aſpide mutuatur venenum, ſic alius illorum ab alio in matrem Ieſu venenatam diſcit vibrare linguam. Demùm, quod progeniem viperinam egregiè decet, cum materno lacte Mariani nominis odium imbibunt, ac per omnem occaſionem ſic euomunt, vt immanibus Turcis longè quidem rabidiores & efferatiores ſe canes eſſe declarent. Adeò verè dixit Bruno: Reuera nulla creatura eſt, quam ſic Iudæi habeant odio, ſicut matrem hanc & filium. Neque enim matrem diligere poſſunt, qui tam iniquo odio filium proſequuntur.] Quid quod æterna lege ſanxerunt, vt qui velint apud ipſos eſſe germani, hoc eſt, pluſquàm ſpurij patris Abrahæ filij, diuinæ Euchariſtiæ beatæque MARIAE ſemper Virgini quotidie maledicant, quemadmodū Ioannes Matthias Tiberinus prodidit, atq; ter ſingulis diebus oratione ad Deum habita Chriſtianam gentē deuoueant & execrentur? Docet ea de re tertius liber Thalmud, è ridiculis quidem fabulis & horrendis erroribus planè conflatus, ſed qui ſummam apud iſtos obtinet authoritatem. At ô infœlicem perditamq; gentem, quæ in extrema etiā ſeruitute vindicem perfidiæ Deum adeò nō agnoſcit, vt ſuum noſtrumq; Meſsiam, & eius venerandā matrem inceſſabili quadam rabie perſequatur. Nihil autem nunc attinet, aduersùs indociles ac contumaces, Deoq; ſemper rebelles & bonis omnibus inuiſos Iudæos cauſam nouā inſtituere, partim ne ſurdis canere, ac margaritas porcis ipſis obiicere videamur, partim quòd cauſa hæc à Patribus iāpridem perorata ſit, qui MARIAM virginē contra furioſos horū & Hebionitarum omniū impetus & furores fortiſsimè propugnârūt.

Quàm fœda probra in Mariā Iudæi euomāt.

Chriſtum & Mariam, ſicut et ſacram Euchariſtiam, Iudæi maximè inſectantur & execrantur.

Ser. de annunciat. B. Mariæ.

In vita S. Simonis pueri Tridentini.

Iudæi perditi nec ſe, nec Deū, nec veritatem agnoſcunt, ſed inſectantur.

Veruntamen ſi cū Iudæis cominus eſt congrediendum, quoniam Euangelicis & Apoſtolicis literis nullam tribuunt authoritatem, veteris inſtrumenti teſtimoniis vrgendi ſunt, vt ſaltem in MARIAM noſtram debacchari deſiſtant, ac de illius quidē virginitate meliùs tandem ſentiant. Vbi me non fugit, quàm ſit difficile veteres proferre ſcripturas, quæ pinguibus & repugnantibus illorum animis vtcunq; ſatisfaciant, cauſamq; noſtræ Virginis tueantur. Indicabo tamen ſedes argumentorum, ex quibus plęriq; Patres cauſæ propoſitæ patrocinantur, ſed qui fortaſſe ad Chriſtianos in accepta fide confirmandos potiùs, quā ad pręfractam hanc gentem è ſcripturis ſolidè cōnincendam pertinent. Poſteà de Eſaiæ loco dicemus, qui vnus omnium & clariſsimus, & grauiſsimus videri poteſt, vt vel inuitis Iudæis Meſsiæ mater virgo & eſſe, & manere conſtituatur. Principiò autem repetendū eſt, quod Maximus etiam ſapienter animaduertit, pręter vſitatū humanæ conceptionis modum, tres naſcendi ſpecies in hoc mundo valde mirabiles extitiſſe, ac Sacroſanctam Trinitatem in illis virtutem potentiamque ſuam peculiariter exercuiſſe: Primùm quidem quum Adam ex limo formaretur, deinde quum Eua ex virili latere muliebre corpus ſumeret, poſtremò quum Chriſtus ex virgine homo generaretur. Quid .n. horum, inquit, idem Maximus, non nouū? quid horum non mirabile? quid horum niſi fidem ſequamur, inquiſitio poterit humana complecti? Ac priores quidē duos naſcendi modos Iudæi nobiſcum haud grauatim agnoſcunt & comprobant, verbis nēpe Moyſi non obſcuris conuicti: at in poſteriore duntaxat improbè tergiuerſantur, præſertim ne quid cōmune nobiſcū ad Chriſti ac Mariæ gloriā habere ac profiteri videantur. Deinde antiquæ legis vmbris & ſcripturæ cortici ſic manent affixi, nihil vt ferè ſublime capiant, omnemq; ſibi viā præcludant ad ipſum legis finem & ſcopum, qui Chriſtus & Chriſtiana veritas exiſtit, perueniendi. Ad hæc ſtultitiæ ſuæ argumentum in eo præbent, quòd certos velut limites diuinę potentiæ circumſcribant, eamq; in veteri Teſtamento, quàm in nouo efficaciorem eſſe confingāt. Hinc potens illis Deus videtur, & rectè quidem, qui primum hominē eiuſq; coniugem modo tam ſtupendo creauit, quum ſemen Patris deeſſet, ac materna viſcera nullū ad prolem excitādam officium adhiberent. Idem verò Deus illorum iudicio tantùm nō inuidus, aut imbecillis, Chriſto ſuam gratiam virtutemque ſubduxit, ne hic ſine viro è ſola

Ex veteri duntaxat Teſtamēto Iudæi reuincendi.

Propoſitio de tractatione ſequenti.

Hom. 3. in natali Dñi.

Tres mirabiles & ſupranaturales naſcēdi modos, è ſcriptura collig.

Geneſ. 2.

Nolunt Iudæi tantùm Chriſto quantùm Euæ tribuere, circa generationem humanam.

Rom. 10.

è ſola virgine ꝓcrearetur. Tàm pulchrè, tã prudenter iſti Adæ & Euæ, hoc eſt, famuli & famulæ potiurè, Chriſti verò & MARIAE, maximi nẽpè filij optimæq; matris deteriorẽ conditionem faciunt, nullo quidẽ vel ſcripturæ, vel rationis pondere, ſed ſola contendendi libidine permoti, certiùs vt omnes intelligant, Iudæos non ſolũ veritati Euãgelicę, ſed diuinę ſimul omnipotẽtię in hnc doctrinę genere ſine vllo iudicio repugnare. Verùm nos Eccleſiæ lumina Iudaicis tenebris, ne dicã furoribus, opponamus, & Hebionitarũ reliquias adhuc pullulantes taciteq; ſerpẽtes, Patrum teſtimoniis coarguamus, quorum vnus pluris ſanè valeat, quàm impiorum caterua quantumlibet maledicis inſtructa linguis, ac armatis perfidorum copiis cõmunita vnquam valere poſsit.

Hom. 3. in natali Dñi.

Maximi, Tertulliani & plurium Patrum teſtimonia, Chriſti ortum ex virgine rectè probari. primorum parentum exemplo.

Maximus Taurinenſis, quẽ paulò antè citauimus, velut cũ Iudæo contendens, in hunc modũ ratiocinatur: Non putas Deum, inquit, nouũ puerum in aluo Virginis potuiſſe formare, qui quũ primum conderet hominẽ, nec ſemen Patris, nec viſcera materna quæſiuit? Dic itaq; quicũq; es ſupernæ diſpẽſationis arbiter & diſcuſſor, quæ tibi videtur virtus eminentior, partũ dediſſe virgini, aut perfectum hominẽ creaſſe de ter-

1. Cor. 15.

ra? Primus. n. homo, vt ait Apoſtolus: De terra terrenus, ſecundus homo de cœlo cœleſtis. Si contra naturã eſſe contendis, ꝙ in myſterio redẽptionis noſtræ ſine viro puella aſſeritur cõcepiſſe, cuius, quæſo, naturæ eſt, ꝙ in parente generis noſtri caro ſine carne formata eſt? Quæ eſt iſta ratio, imò q̃ cæca contentio, vt non credatur Deus facere hominẽ poſſe de fœmina, quem creditur feciſſe de puluere? Si omnipotentis ò homo tali

Pſalm. 134.

in negotio eſſe perſpicis voluntatem, de opere cur retractas? Omnia enim ſicut legitur, Dominus quæ voluit, fecit in cœlo & in terra.]Iam verò Tertullianus Maximo lõgè vetuſtior, nõ diſsimile argumentum inducit, primi hominis exemplũ proponens, quo Iudæos eorumque ſobolem ad virgineum MARIAE partum agnoſcendum impel-

Lib. de carne Chriſti. & lib. 3 cõt. Marcionẽ. 1. Cor. 15. a Lib. 3 cõt. Valentinũ, cap. 31. b Lib. de vera virginit.

lat. Sic. n. loquitur: Virgo erat adhuc terra nondum opere compreſſa, nondum ſemẽti ſubacta: ex ea hominem factum accipimus à Deo in animam viuam. Igitur ſi primus Adam ita traditur, meritò ſequens vel nouiſsimus Adã, vt Apoſtolus dixit, perinde de terra, id eſt, de carne, nondum generatione reſignata, in Spiritum viuificantem à Deo eſt prolatus.]Ac eodem modo ante Tertullianum docuit [a] Irenæus, quem deinde [b] Baſilius Magnus ſequi voluiſſe videtur, vtroq; nimirum MARIAE virginitatem virgineũque partũ adſtruente ex ipſa primi hominis, vt diximus, creatione. Sic enim ſummatim colligunt: Sicut Adam ſolo Dei verbo de rudi terra, eaq;, vt ſic dicam, virgine procreatus eſt, quam nec imber attigerat, neq; manus hominis coluerat: Sic & mater Domini ſine viri commercio, & per virtutem ſpiritus, Adam ſecundum ꝓduxit, nulla tamen ex parte, corrupta virginitate, quæ ſemper ei illibata permanſit.

Et primus & ſecundus Adam de terra virgine procreatus.

In dialogo cum Triphone habito.

Sed & Iuſtinus martyr, ac nobilis idem Philoſophus, MARIAM docet Euæ conferre, quandoquidem vtraq; virgo & integra fuerit: hæc quidem vbi verbum ſerpentis in paradiſo concepit, ac idcirco inobedientiã mortemq; pariẽs: illa verò, quum in Nazareth audito Gabriele fidem & obedientiam Deo prǽſtitit, & hinc nobis concipiens & ꝓferens Emanuelẽ.

Quæ Patrum ſententię, vt reliquas alibi propoſitas prætermittam, quo pacto Iudæi & eorũ aſſeclę refutandi ſint, non obſcurè commonſtrant, ſimulq; monent, ſi ſcripturas ritè conferre velimus, primi parentis Adæ, primæq; matris Euæ formationem velut typũ eius eſſe miraculi, quod in MARIA virgine ac eius filio conſequi debuit, nec ſatis poteſt vnquã celebrari. Cur ergo Iudęis incredibile videatur, virginem peperiſſe, toto quidem orbe tot ſeculis in hanc fidem conſpirante, ſi credibile certumq; videri volunt, ex Adam mulierem, eamque virginem & adultam eſſe formatam? Tùm ſi fœmina ex viro etiam dormiente, & nullo concubitu accedente, integra perfectaq; prodiit, an vir Chriſtus ex Maria fœmina, eaque virgine non potuit abſolutè formari? Ad hæc ſi è ſeruo famulæ corpus excitatur (nam vtriuſque primi hominis vnus idemque

Iudæorum ſtupiditas capere non poteſt Dei potẽtiam & generationis miraculum in ſecundo Adam, ſicut in primo.

Luc. 1.

Dominus & Conditor Deus) cur non de Maria, quæ ſeipſam Domini vocat ancillam,

Geneſ. 21.

Dominus ipſe naſceretur? Poſtremò ſi Sara, licet ſterilis anus, & iam nonagenaria, filium peperit, quum per naturam & ætatem & cõſuetudinem nihil tale aſſequi poſſet, vt diximus, cur Maria in ipſo ętatis ſuæ flore, licet ignara libidinis, ad partum non perueniret? Sed nunc ſatis erit Cyrillum Hieroſolymitanum pro nobis loquentem, & Iudæos verberantem inducere, vt qui velit, eiuſdem velut telis ex veteris inſtrumenti ar-

Non minus cõſentaneum eſt, parere virginẽ ac ſterilem anũ.

Teſtimonium Cyrilli Hieroſolomitani contra Iudæos pro Mariæ virginitate.

Catech. 12.

mamentario depromptis vtatur. Habentem in hunc modum: Illis, qui ſunt de circumciſione ſic occurrens perquire. Vtrum eſt difficilius, ſenẽ & ſterilem, mulìebribus

Ab exemplo Saræ ſterilis, & in ætate decrepita parientis.

iam definitionibus parere, aut Virginem iuuenem generare? Sterilis erat Sara, & defi- Geneſ. 11.
cientibus iam muliebribus, præter naturam peperit. Igitur quum & ſterilē, & Virginem
parere, ſit præter naturam: aut vtrunq; nega, aut vtrunq; concede. Idem enim Deus v-
trunq; operatus eſt: neq; enim audebis dicere, quod illic quidem poſsibile, hîc autem

Ab exēplo manus Moyſi in aliam atque aliā ſpeciem transformatæ.

impoſsibile eſt Deo. Et rurſus, quæ natura manū hominis vna hora in diuerſas ſpecies
mutare poteſt, & rurſus reſtituere? Quomodò igitur Moyſis manus ſicut nix alba ap- Exod. 4.
paruit, & rurſus ſtatim albedine illa deſtituta eſt? Sed dices, quia Deus voluit, mutata
eſt. Illic Deus volens poteſt: hîc autem nunquid nō poteſt? Ac illud quidem ſignum ad

Ab exemplo mutatæ virgæ Moyſis in draconem.

Ægyptios tantùm, hoc autem datum erat ſignum vniuerſo orbi. O Iudęi vtrum autem
difficilius eſt, Virginem parere, aut virgā in animal mutari? Confitemini quòd tēpore
Moyſis rectiſsima virga ſerpentina ſpecie facta eſt, & horrēda fuit etiā proiicienti illam.
Et qui anteà tenebat virgā, paulò pòſt fugiebat illam tanq̄ draconem. Reuera.n. draco
erat, fugiebat autē, non metuens id, quod tenuit, ſed timens mutatum. Dentes habuit
virga, & draconis oculos. De virga itaq; oculi pullularunt: & de vtero Virginis puer nō

Ab exēplo virgę Aaronis contra naturam efflorescentis.

naſcerut Deo volēte? Taceo hîc, quod & virga Aaron, quod reliquę arbores per annos Numer. 7.
plures faciunt, hoc per vnā noctem fecit. Quis. n. neſcit, quòd virga cortice deſtituta,
etiāſi in mediis fluminibus plantetur, nunq̄ florebit? Sed quum Deus non naturam ar-
borum ſequatur, verū naturę eſt factor: etiam infructuoſa ſiccaq; virga, & ſine cortice
effloruit, & nucum fructum protulit. Qui igitur virgę propter typicū ſummū Sacerdo-
tem, pręter naturā fructum tulit: nunquid Virgini, vt verum Sacerdotem ſummū pare-
ret, hoc nō conferret?] Deinde verò Iudæos perſtringēs, O indoctiſsimi Iudæi, inquit,

Ab exēplo Adæ formati de puluere.

vnde Adā factus eſt? Nónne Deus accepit puluerem de terra, & creauit creaturam hanc
admirandam? Quid igitur? lutum quidem in oculum mutatur, & Virgo non genera-
bit? quod apud homines maximè eſt impoſsibile, nunquid Deus præſtare nō poterit?]

Quibus typis & miraculis Marię virginitas in Propheticis literis contra Iudęos magis magiſque comprobetur.

Pergamus autē cōplures indicare typos & allegorias, nec aliūde q̄ ex Propheticis
literis erutas, vt craſsi Iudæi illiſq; ſuffragantes alij fortiùs coarguantur, dū tantoperè
à fide Marianę virginitatis abhorrent, eáq; nulla ratione probabilē videri volūt. [a]Am- a In epi. 81.
broſius hæc nobis arma ſubminiſtrat: Quid incredibile, inquit, ſi cōtra vſum originis
naturalis peperit MARIA, & Virgo permanet: [b]quādo contra vſum naturę mare vidit & b Pſal. 113.
fugit, atq; in fontē ſuū Iordanis fluenta remearunt? Non ergo excedit fidē, quòd Virgo
peperit, quando legimus, quòd [c]petra vomuit aquas, & in montis ſpeciē [d]maris vnda c Num. 20.
ſolidata eſt. Non ergo excedit fidē, ꝙ homo exiuit de virgine, quando petra pro fonte d Exod. 14.
flumen ſcaturiuit, [e]ferrū ſuper aquas natauit, [f]ambulauit homo ſuper aquas. Ergo ſi e 4. Reg. 6.
hominē vnda portauit, non potuit hominē virgo generare?] Tū[g]Auguſtinus, vt candē f Ioann. 21.
cauſā aduersùs Iudęos vrgeat, has veteris Teſtamenti figuras cōmodè profert: Ipſa lex, g Ser. 14. de natali Dñi.
quā quotidie legis, [h]ſine graphio ſcripta eſt in tabulis lapideis. Lege & intellige, quòd h Exod. 31. & 34.
[i]panē in eremo terra produxerit, cuius ſemen arator nullus induxit. [k]Virga etiā Aarō i Exod. 16.
añis ſiccata plurimis, ſine aqua reuixit, in tēplo floruit, nuces ꝓduxit. Ergo qui ſcripſit k Num. 17.
lapideas tabulas ſine ſtylo ferreo, ipſe grauidauit MARIAM Spiritu ſācto. Et qui ꝓduxit
panes in eremo ſine oratione, ipſe imprægnauit virginē ſine corruptione. Et qui fecit

Aaronis virga Deiparæ virginitatem adumbrat.

virgā ſine humore folia germinare, ipſe fecit filiā Dauid ſine ſemine generare.] Cęterū
quod ad virgam Aaron attinet, quæ ſola inter alias plures allatas & floruit & fronduit,
alibi quoq; cū Iudæis in hoc argumēto diſputat Auguſt. Dñs, inquit, Moyſi ſancto præ- Ser. in Dominica ante natalem Domini.
cepit de ſingulis tribubus virgas afferri. Allatæ ſunt 12. virgæ, inter quas etiam vna erat,
quæ Aaron fuerat Sacerdotis: poſitæ ſunt à ſancto Moyſe in tabernaculo teſtimonij.
Virga autē Aaron poſt alterū diem inuenitur ſubitò produxiſſe flores & frōdes, & pe- Numer. 17.
periſſe nuces.] Et poſtea: Virga ergo potuit contra naturā nuces educere, virgo nō po-
tuit cōtra naturæ iura Dei filium generare? Dicat igitur mihi Iudæus incredulus, quē-
admodū arida virga floruit & fronduit, & nuces protulit, & dicam illi, Quemadmodū
Virgo cōceperit & peperit. Sed ꝓfectò Iudęus nec conceptū poterit virgę explicare,
nec Virginis partū.] Ac demùm diſputationē ita concludit: Deus, qui in Numeris mi- Numer. 22.
rabile ſignū oſtendit contra naturā, vt aſina loqueretur, ipſe mirabilius facere voluit,
vt Chriſtus de Virgine naſceretur.] Succinctiùs verò Bernardus: Quid rogo, inquit, Hom. 2. de beata Virg.
virgo Aaron florida, nec humectata, niſi Mariam concipientem, quamuis virum non
cognoſcentem portendebat? Nec virgæ virorē floris læſit emiſsio, nec Virginis pudo-
rem ſacri partus editio.] Ac mirè profectò Mariæ virgineam fœcunditatem virga hæc
ſacer-

ſacerdotalis adumbrabat, quæ neq; mortali manu cõſita, neq; terreno ſucco irrigata, & cœlitus concipiendo floruit, & ſine cruciatu pariens fructum viuificum edidit.

a De natiu. Domini. b Epiſt. 82. c De dorm. beat. Virg. d In Euang. Miſſus eſt.

Plures typi veteris Teſtamenti, Virginem parituram loquuntur.

Non repetam myſticas alias probationes, quibus veteres, ac inprimis [a] Gregorius Nyſſenus, [b] Ambroſius, [c] Andreas Hieroſolymitanus & [d] Bernardus delectantur, nimirùm de horto concluſo & fonte ſignato, de virga florẽte, deq; petra aquas effundente diſſerentes. His. n. illi Scripturæ locis atq; typis vtuntur, vt MARIAE virginitatẽ aſſerant, nec ſolùm piis, ſed etiam impiis efficiant commendatiorem. An nõ MARIA hortus diuinæ cuſtodiæ ſepe communitus, in quo ſummus ille hortulanus inter lilia paſcit, ac cubat in meridie? An non eadem, lilium in ſpineto enatum, & mater pudica lilij conuallium? roſa Hierichana, quæ florem eſt enixa campeſtrem? An nõ ſancta ciuitas Sion, quam inexpugnabilibus munimentis tutatus eſt is, qui natus eſt in ea, quique fundauit Altiſsimus, cui videlicet ipſe eſt & murus & antemurale? An non campeſtris olea, ſpecioſa ac tõſilis, de cuius illibato corpore virentem ſemper ſurculum decerpſit is, cui familiare eſt colũbina ſpecie apparere mortalibus? Quanquam propius ad rem facere videtur, quod in Exodo legimus de rubo, quem ardentem in monte, ſed ſine omni combuſtione Moyſes admirans aſpexit: Sicut enim rubi naturam excedit, ſi flammis vndique coopertus, nihilominus maneat incombuſtus, nullumque ſui detrimentũ faciat, ita non humanæ, ſed diuinæ virtutis opus propriũ fuit, prægnans MARIÆ virginitas, quæ cùm vxorẽ nunq̃ præſtitiſſet, tamen puerperæ nomen promereretur, illæſa ſemper integritate, ſicut [e] Chryſoſtomus & [f] Eutherius hanc figuram explanant. Vnde dixit quoq; [g] Bernardus: Quid rubus ille quondam Moſaicus portendebat, flãmas quidem emittens, ſed non ardens, niſi MARIAM parientem, & dolorem nõ ſentientem?] Ac alibi rurſus: [h] Magna planè viſio rubus ardens ſine combuſtione: magnũ ſignum mulier illæſa manens amicta Sole.] Eòdem ſpectat, quod in Pſalmis Dauidicis legimus: Deſcendit ſicut pluuia in vellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram. Hic Prophetæ locus ad illud vellus alludit, quod Gedeoni forti viro in ſignum victoriæ de Madianitis hoſtibus reportandæ diuinitus conceſſum atque monſtratum eſt. Cùm. n. is de belli ſucceſſu dubitaret, ac aridam circumquaque terram aſpiceret, inuſitatum ac mirabilem in vellere humorem ſpectare iubetur, vt hinc diuinam opem atq; potẽtiam in re bellica ſibi certiùs polliceretur. Typus in MARIAM optimè cõpetit, cuius ſterilis virginitas, ſi ſecundùm carnem iudicemus, apparet: ſed vt apertum præcipuæ contra Satanam victoriæ indicium habeamus, eadem virginitas cum fœcunditate ſacratiſsima coniungitur, Chriſto nobis per MARIAM edito. Igitur niueum hoc Gedeonis vellus virginitatem illius exprimit, quæ à carnis contagio longè ſemota, at cœleſti rore ter compluta, ſanctiſsimæ Trinitatis opificio mirabilem fœtum pura concepit, pura enixa eſt, & poſt partum pura vſque permanſit. Vnde Bernardus etiam dixit: Gedeonis vellus, quod vtique de carne tonſum, ſed ſine vulnere carnis in area ponitur, & nunc quidem lana, nunc verò area perfunditur, carnem illam de carne Virginis, & abſq; detrimento virginitatis aſſumptam deſignat.] Ac paulò quidem aliter figuram hanc explicat Ambroſius, ſed vt Marianam quoque virginitatem inde confirmet, quia Chriſtus in Virginem latenter ac ſecretò deſcenderit, nullumque in illa viri complexum admiſerit. Quid enim, inquit, tam ſilẽter & ſine ſtrepitu fit, quàm quum imber in lanæ vellus infunditur? Nullius aures ſono verberat, nullius corpus humore repercuſsio aſpergit: ſed ſine inquietudine hominum totum imbrem per multiplices effuſum partes, toto corpore in ſe trahit, vnius meatus ſciſſuram neſciens, ſolida mollitia plures præbens meatus, & quod clauſum videtur per denſitatem, eſt patulum per tenuitatem. Rectè ergo MARIA velleri comparatur, quæ ita concepit Dominum, vt toto eũ hauriret corpore, nec eius diſciſſuram corporis pateretur, ſed eſſet mollis ad obſequium, ſolida ad ſanctimoniam. Rectè, inquam, MARIA velleri comparatur, de cuius fructu ſalutaria populis veſtimenta texuntur. Vellus planè MARIA eſt, ſiquidem de molli ſinu eius agnus egreſſus eſt, qui & ipſe matris lanicinium, hoc eſt, carnem geſtans, molli vellere cunctorum operit vulnera populorum.]

Exod. 3.

Incombuſtus Moyſi rubus, Mariam in partu Virginẽ permanere ſaluam oſtendit.

e In Geneſ. f De famul. ſpiritalib. g Hom. 2. de B. Virg. h Serm. de Virg. Maria ex verbis Apocalyp. Iudic. 6. Pſalm. 71.

Quid ſignificarit olim vellus Gedeonis.

Hom. 2. de beata Virg.

Ser. 13. de natali Dñi.

Maria velleri ſimilis.

Sed enim quoniam in hunc ſumus campum ingreſſi, non abs re fuerit in Propheticis libris, velut in amœnis pratis diutius detinere Lectorem, vt tantum Dei myſterium, quod in Maria celebramus, & Iudæi aliique carnis iudicio impediti, cæcis ve-

lut oculis tranſeunt, rectiùs obſeruetur, ac maiore in precio habeatur. Cauendú enim inprimis hoc fœdum & Iudaicum eſt vitium, ne tanquam ingrati & agreſtes conuiuæ, ſicco nudoq; pane contenti eſſe velimus, quum oblatis precioſis epulis ex liberalitate hoſpitis frui poſſumus, & inuitati ad mẽſam Domini lautiſsimam aſsidemus. Nec temerè monet Rex ſapientiſsimus: [a] Quando ſederis vt comedas cum principe diligenter attende, quæ apposita ſunt ante faciẽ tuã. Verùm in veſanos Iudæos quadrat maximè, quod Propheta ſore prędixit: [b] Faciat menſa eorũ corã ipſis in laqueũ & in captionẽ & in ſcandalũ, ſicut & [c] Paulus hæc verba interpretatur. [d] Eſaias quidem Propheta de MARIAE filio, veroque Meſsia diſſerens, non ſine venuſta metaphora dixit: Aſcendet ſicut virgultum, & ſicut radix de terra ſitienti, vel ſicut Aquila interpretatur, inuia, perinde ac ſi dicat: Naſcetur Chriſtus vt virgultum elegãtiſsimum, ſed mirabiliter naſcetur è ſolo arido, hoc eſt, è Virgine MARIA, virili ſemine non irrigata, nimirũ vt opus hoc Dei proprium & ſingulare cognoſcamus. Nec refert, ſi cum aliis interpretibus legas: Aſcendens ſicut puerulus lactens aſpectu de terra ſitienti & inuia. Idẽ enim Chriſtus, qui paruulus natus virginea ſuxit vbera, ex matre proceſsit veluti terra ſiticuloſa, quoniam carnis affectu & viri congreſſu ſemineque vacua, ſed ob ardorem & plenitudinem Spiritus ſimul æſtuante: terra, inquam, inuia, quia & in partu, & poſt partum virginitatem ſuam hæc mater integram conſeruauit. Ad quod Eſaiæ dictum Origenes alludit, vt planè ſuſpicor, vbi docet Chriſtum veluti virgultum, ſiue ramum naſci non ex ſemine, ſed ex Virgine abſque concubitu viri, & ſine ſemine naturali. Nam & Symmachus pro virgulto ramum interpretatur, & Hieronymus apertè monet, hîc aſſumptum oſtendi hominem, qui proceſsit de vtero virginali, ſimulque Marianæ virginitatis priuilegium demonſtrari. Extat & aliud Eſaiæ vaticinium: Ecce Dominus aſcendet ſupra nubem leuem: aut ſicut alij vertunt: Ecce Dominus vehitur ſuper nubem leuem, & ingredietur Ægyptum. Ambroſius legit: Ecce Dominus venit ſedens ſuper nubem leuem, per quam accipi docet, MARIAM coniugij onera neſcientem, & quæ Virgo integra fontem, quo terrarum orbis irrigatur, complexa eſt. Hieronymus perſpicuè tradit: Aſcendit Dominus ſuper nubem leuem: corpus ſanctæ virginis MARIAE, quod nullo humani ſeminis pondere prægrauatũ eſt.] Adiungit autẽ ſtatim Eſaias: Et egredietur Ægyptum, & commouebuntur ſimulachra Ægypti à facie eius. Cùm enim nubes illa leuis Virgo ſacratiſsima Chriſtum puerum in Ægyptum deportaret, cuncta illic idola velut præſentis Meſsiæ aduentum ferre non poſſent, corruiſſe dicuntur, ſicut [e] Cyrillus Alexandrinus & [f] Nicephorus Calliſtus eundem Eſaiæ locum explanant, quibus & [g] Anſelmus conſonat. Quàm verò grauiter, quàm appoſitè pronunciat Hieremias? Nouum faciet Dominus ſuper terram, ſic enim [h] Cyprianus legit, nec diſſentit [i] Auguſtinus, pro eo, quod vetus habet interpres: Creauit Dominus nouum ſuper terram: FOEMINA circundabit virum. Perinde ac ſi dicat Propheta: Nouum quod ſuper terram dico, Dominum eſſe facturum, in eo conſiſtit, quòd fœmina circundabit virum, eaque ſuper omnes fœminas benedicta, quæ licet virum non cognouerit, omnis virilis congreſſus expers, tamen carnea prole de ſpirituali ſemine gratulatur, vt verbis Auguſtinianis vtamur: Nam profectò res noua, inaudita, ſtupenda, vereque diuina eſt, quòd ante luciferum genitus initium carnis ex Virgine capiat, quodque vniuerſitatis parẽtem vnius Virginis venter includat. Succinctè Bernardus: Fœmina circundans virum, inquit, Virgo eſt concipiens Deum.]

Neque parùm illuſtris apud Danielem eſt locus, quo veteres Theologi frequẽter vtuntur, quum promittitur & prædicitur lapis, qui de monte ſine manibus eſt abſcindendus. Hîc [k] Irenæus & alij, MARIAM faciunt montem, ſicut & [l] Gregorius illam montem in vertice montium, id eſt, Sanctis & Angelis cunctis præeminentem ex Eſaia nuncupat: à quo monte ſumptus eſt lapis ille probatus & precioſus & angularis, qui fecit vtraque vnum, & cui innititur omnis ædificatio ſpiritualis: ſumptus inquam, de monte ſine manibus: quæ manus pro opere nuptiarum hoc loco accipiuntur, Hieronymo teſte. Etenim Chriſti in hunc mundum aduentus ſine congreſſu Ioſephi, ſine viri opera, ſola virgine cooperante ex ſumma Dei virtute proceſsit. [m] Auguſtinus & [n] Illefonſus paulò aliter de hoc Danielis lapide loquuntur, qui de monte, [o] id eſt, de regno Iudæorum præciſus fuerit: ſed in eo tamen cõſentiunt, Chriſtum eſſe lapidem

Iudæorum ſunt ſimiles, qui circa Scripturæ literam hærent, nec abditos inde ſenſus eruũt.

Chriſtus virgultum naſcens è ſolo arido, ſiue terra ſitienti, id eſt, è Virgine matre.

Maria nubi leui & Deum ferenti cõparatur.

Ruunt ſimulachra, Chriſto in Aegyptum veniente.

Quid fœmina virum circumdans apud Hieremiam.

Maria mons, à quo lapis Chriſtus abſciſſus.

a Prou. 23.
b Pſalm. 68.
c Rom. 11.
d Eſa. 53.
Hom. 17. in Geneſ.
Libr. 14. in Eſaiam.
Eſa. 19.
Lib. de inſt. virgin. 13.
Li. 7. in Eſa.
e Vide com. eius in Eſa.
f Li. 10. hiſtor. Eccleſ. 30.
g In cap. 2. Matthæi.
Cap. 31.
h Serm. de nat. Chriſt.
i Serm. 5. in nat. Dñi.
Serm. 5 de nata. Dom.
Hom. 2 de beata Virg.
k Lib. 3. aduerſ. hæreſ. cap. 28.
l Lib. 2. expoſit. in 1. cap. Reg.
Eſa. 38.
1. Petr. 2.
Pſalm. 117.
Epheſ. 2.
In epiſt ad Euſtoch. de cuſt. virgin.
m Trac 9. in Ioannem.
n L. de virginit. Mariæ cap. 5.
o Daniel. 2.

pidem ſine manibus exciſum, vtpote ſine opere humano, ſine amplexu maritali, ſine matris corruptione de Virgine procreatum. Præterea huc ſpectat Oſeæ Prophetæ dictum: Adducet vrentem ventum Dominus de deſerto aſcendentem, & deſiccabit venas mortis. Quis etenim alius mortis deſiccabit venas, niſi Chriſtus Ieſus, quem nobis intemerati ventris deſertum refudit? ſicut [a] Gilebertus exponit. Sed & [b] Hieronymus probat, hîc per deſertum virginalem MARIAE vterum deſignari, quòd abſque ſemine humano nulla frutice pullulauit: quoniam Virgo ſimplex atque puriſsima, & vnione fœcunda, eum florem edidit, qui dicit in Cantico Canticorum: Ego flos campi, & lilium conuallium. Verè autem Chriſtus flos campi & caſtitatis lilium, quia puer mundiſsimus, & præ filiis hominum forma ſpecioſus, vt Rupertus indicat: flos, inquam, in tali campo exoriens, qui licet nec aratro ſciſſus, neq; raſtro vexatus, neque ſarculo defoſſus, nec manu hominis ſeminatus eſſet, tamen incomparabilẽ florem medicamentum animarum progerminauit. Vt hinc rectè dixerit Ambroſius: Inoperata eſt caro Chriſti, quam vt MARIA Virgo conciperet, inuſitato quodam nouoque incarnationis myſterio, ſine vlla virilis ſeminis admixtione diuinæ gratia diſpẽſationis, quod erat carnis, aſſumpſit ex Virgine, atq; in illa nouiſsimi Adam immaculati hominis mẽbra formauit.] Idque probat ex illo dicto Pſalmographi: Inoperatum eum viderunt oculi tui: pro quo nos legimus: Imperfectum eum viderunt oculi tui: Græci habent ἀκατέργαστον, hoc nomine ſignificantes, quod manet ſine operatione, vel inoperatum, ſicut & Hilarius annotauit. Quod enim nos legimus imperfectum, hîc pro incompoſito ſumi, etiam Hieronymus indicat, eoq; monemur, vel ipſa elementa hominis, antequàm formentur in vtero, à Deo Creatore cognoſci. Rurſus quod apud eundem Oſeam ſub perſona Meſsiæ dicitur, huc referendum eſt: Ero quaſi ros Iſraël, germinabit ſicut lilium. Etenim quaſi ros Chriſtus extitit, quando per Spiritus ſancti gratiam Virginem obumbrans, in vterum eius deſcendit. Tunc verò veraciter germinauit Iſraël quaſi lilium, quum veri Iſraëlitæ Apoſtoli non in carne, ſed in ſpiritu fructificauerunt, noua conuerſatione imitantes lilium, hoc eſt, magiſtrum & præceptorem ſuum Chriſtum virgineæ pulchritudinis lilium, vt à Ruperto eſt annotatum. Nec temerè Chriſtus in Scriptura Prophetica vermis dicitur, quoniam de Virgine ſola editus, quum vermis nulla corporis alieni admixtione, ſed è pura terra procreetur, quemadmodum præter alios [c] Maximus & [d] Bernardus explicârunt. Vnde quod ex perſona Chriſti [e] Pſalmographus cantat: Ego autem ſum vermis, & non homo, [f] Origenes his verbis declarat: Ex mare & fœmina homo naſci ſolet: ego verò non ex maſculo & fœmina ſecundùm ritum humanum atque naturam, ſed in exemplum vermis, natus ſum, cuius non eſt aliunde ſemen, ſed in ipſis & ex ipſis, in quibus coaleſcit corporibus origo eſt.] Ac eâdem ratione Chriſto cõpetit, quod aliôquin de Rege Dauide dictum legimus: Ipſe quaſi tenerrimus ligni vermiculus, ſicut & Angelomus interpretatur. Quemadmodũ enim lignum ex ſe vermiculum procreat, ita quoq; beata MARIA Virgo, videlicet de radice Ieſſe abſque opere nuptiali florem protulit Dominum & Saluatorem.] Vtinam verò quàm Chriſtianè & piè iſta dicuntur, & crebrò à Patribus ad integritatem noſtræ Virginis comprobandam repetuntur, tam facilè iſthæc aduerſariis, ac Iudæis maximè, perſuaderi poſſent.

Oſeæ 13.
[a] Serm. 15. ſuper Cant.
[b] Libr. 3. in eundẽ Prophet. Oſeã.
Cantic. 2.
Lib. 1. cõm. in Cantic.
Lib. de inſt. Virgin.
Pſalm. 138.
In enarrat. eiuſ. Pſalm.
In eundem Pſalm.
Oſeæ 14.
Lib. 6. in Oſeam Prophetam.
[c] Sermõ. in Dominicã Palmarum.
[d] Ser. de paſſione Dñi.
[e] Pſalm. 21.
[f] Hom. 14. in Luc.
2. Reg. 23.
In eundem locum.

Chriſtus ventus vrens, & de virgine tanquam deſerto deſcendens.

Chriſtus flos campi & lilium conuallium, quia Virginis filius.

Chriſti caro inoperata, quia dè virgine ſumpta.

Chriſtus rori comparatus & lilio, quia Virginis filius.

Chriſtum in Scripturà vermem dici, quòd natus ſit de Virgine.

Ex Ezechiele Propheta plus fortaſſe lucis apparebit, quo Iudæi luculentiùs redargui poſsint, quando ſic loquitur Dominus: Porta hæc clauſa erit, & non aperietur, & vir non tranſiuit per eam, quoniam Dominus Deus Iſraël ingreſſus eſt per illã, eritque clauſa Principi. Hęc porta non ad Aquilonem vnde panditur omne malum, ſed ad exortum ſpectat, vnde Sol nouus & nouator omnium oritur: idemq; Princeps eſt pacis, qui ingrediens & egrediens, Marianæ virginitatis clauſtra non violauit, ſed conſecrauit. Neque vacat myſterio, ter clauſam hanc portam à Propheta repeti, vt ſic etiam admoneamur, Meſsię matrem ſimul ante partum, & in partu, & poſt partum virginem integram hoc loco ſignificari. Quæ Prophetica verba crebrò citantur Patribus, & ad MARIAM verè portam perpetuò clauſam, nulliq; niſi ſummo Principi peruiam ſedulò accommodantur. Sic enim locum accipit [g] Chryſoſtomus, [h] Hieronymus, [i] Ambroſius, [k] Auguſtinus, [l] Euſebius Emiſſenus, [m] Ruffinus, [n] Damaſcenus, aliiq; plures, ex quibus vnum atq; alterum in mediũ adduxiſſe ſat eſt, ne aliôquin in adducendis Patribus,

Ezech. 44.
[g] Hom. de Ioan. Bapt.
[h] In 44. ca. Ezech.
[i] De Inſtit. virg. cap. 8. & epiſt. 81.
[k] Serm. 2. & 14. in natali Domini.
[l] Hom. 1. de natiui. Dñi.
[m] In expoſit. Symbol.
[n] Lib. 4. de fide orthodoxa.

Maria Virgo per portam auream Ezechielis deſignata.

vbi res minùs exigit, ſimus longiores. Quæ eſt illa porta Sanctorũ, inquit Ambroſius, illa exterior ad orientem, quæ manet clauſa, & nemo pertranſiuit per eam, niſi ſolus Deus Iſraël? Nónne eſt hæc porta MARIA, per quam mundum intrauit?] Ac alibi rurſus: Quæ eſt hæc porta niſi MARIA? ideo clauſa, quia Virgo. Porta igitur MARIA, per quam Chriſtus intrauit in hunc mundum, quando virginali fuſus eſt partu, & genitalia virginitatis clauſtra non ſoluit. Manſit intemeratum ſceptrum pudoris, & inuiolata integritatis durauêre ſignacula, quum exiret ex Virgine, cuius altitudinem mundus ſuſtinere non poſſet.] Tùm Auguſtinus planiſsimè docet, MARIAM illam portam eſſe clauſam, quam in viſione diuina, Ezechiel Propheta conſpectam deſcripſit: & hæc porrò adiicit: Quid eſt porta in domo Domini clauſa, niſi quod MARIA ſemper erit intacta? Et quid eſt, homo non tranſiuit per eam, niſi quia Ioſeph non cognouit eam? Et quid eſt, quod Dominus ſolus intrat & egreditur per eam, niſi quia Spiritus ſanctus imprægnauit eam? Et quid eſt, clauſa erit in æternum, niſi quia MARIA Virgo ante partum, Virgo in partu, Virgo poſt partum?] vt reliqua eius generis multa prætereamus. Nec dubium ſanè, quin hæc ſacra Virgo, & eius admirabilis ſanctitas, ſupra quàm verbis explicari queat, ab Ezechiele depingatur. Quæ ſi templum & ſanctuarium Dei, ſi clauſa ſemper, quia Deus Iſraël tranſiuit per eam, ſi Sanctorum via ab eo ipſo dicitur, quomodò corpore non ſimul & animo intacta inacceſſaque Virgo cēſenda eſt? vt idcircò ſummam ſummæ pudicitiæ laudem præ omnibus fœminis promereatur. Quid? quod Heliæ puer, quum iuſſus contra mare proſpiceret, aſcendentem de mari nubeculã, & in illa quaſi veſtigium filij hominis vidit? Et hic locus præſenti quadrat myſterio, MARIAM nobis commendans nubeculæ nomine, quæ de mundi huius pelago, ſicut & cæteri, per carnis propaginem aſcendit, ac ipſo tamen mundo altior & leuior fuit, vt quæ nullis carnis illecebris vnquam deprimi potuerit, & puritatem tum animæ, tum corporis illibatam vſque ſeruârit. Quis autem præter cæcos Iudæos non videat, veſtigium filij hominis, adeoq; veritatem carnis illius, qui ſe Filium hominis dixit, in hac ipſa & per ipſam nubeculam nobis apparuiſſe? ſicut & Ioannes Hieroſolomitanus exponit?

Chriſtus per Mariam Virginem tanquam portam ſolus tranſit, & clauſam quoque cuſtodit.

Ezechiel Mariã apprimè commendat.

Nubecula per Heliam oſtenſa, typũ geſsit virginis matris.

Epiſt. 81. — Lib. de inſt. virg. cap. 7. — Serm. 14. in natali Dñi. — 3. Reg. 19. — Matth. 16. — Lib. de inſt. Monaſt.

Verùm enimuerò vt hunc locum non ſolùm aduersùs Iudęos, ſed & Iudaizantes inſtitutum abſoluam, apud hos quidē non modò venia, ſed laude quoque ſancti Patres digni ſunt, quum huiuſmodi veteris inſtrumenti typos vel ænigmata proferunt, atque in his explicandis ſuo more verſantur. Senſus quippe myſticus, ſiue vt Paulus vocat, allegoricus, ſi dextrè commodeque tractetur, lucem veritatis iam antè perceptam confirmat, pios frequenter mouet ac recreat, magnamque vim & copiam ad multa in Scripturis myſteria pulchrè ac ſubtiliter cōtemplanda porrigere ſolet. Quarè primis etiam Chriſtianis vſitatum fuit, vt ſacras Scripturas legentes philoſopharentur, & ſenſum allegoricum quærerent atq; tractarent, quòd exiſtimarent in ſacris Literis apertè prodita & explicata, rerum etiam latentium quædam eſſe ſymbola & arcana documenta, ſicut Euſebius Cæſarienſis ex Philone Iudæo confirmat. Vnde minùs admirari conuenit, qui fiat, vt quum veteres alij, tum Origines, Hilarius, Ambroſius & Gregorius Magnus in excutiendis allegoriis vel maximè delectentur. Fatendum eſt interim, ſenſum myſticum longè quàm literalem, vt vocant, imbecilliorem eſſe, quòd hic veluti baſin ac fundamentum allegoriæ tribuat ad dogmatum authoritatem: ille verò in ſeria contentione neque conuincat, neque placet aduerſarium, vt certi ac ſolidi aliquid de veritate fidei conſtituatur, niſi fortaſſe Scriptura ipſa ſenſum myſticum disertè porrigat expliceţque. Quocirca licet permulta Scripturæ teſtimonia produxerimus, quæ iuxta myſticum ſenſum accepta, MARIAE virginitatem adſtruunt, ſæpeque à Patribus in hunc finem vſurpantur, attamen tantum illi ponderis non adferunt, quantum Iudæis ad fidem faciendam ſit ſatis. Imò verò admodùm vereor, ne illi, vt ſunt ad maledicentiam omnem ſuaptenatura procliues atque præcipites, nouam hinc nobis calumniam ſtruant, & ſecum indignè agi clamitent, velut pro noſtro & noſtrorum hominum arbitrio typis Propheticis abutamur, neque ſacra ſyncerè tractemus, ſed infirmas duntaxat ac fictitias opiniones ineptè ſequamur, tantumque in Dei verbo ludamus. Habent enim hoc quoque cum ſectariis ſibi commune, luculẽtas vt Scripturas exigant, vtq; non minore impudentia, quos ipſi & Talmudiſtæ velint,

Ad multa confert Scripturæ ſenſus myſticus.

Senſus Scripturæ myſticus ad dogmatum authoritatem non ſufficit.

Iudæi non figuris, ſed Scripturis apertis conuinci volunt, vt perpetuam Mariæ virginitatem fateantur.

Gala. 4. — Lib. 1. Eccl. hiſt. cap. 7.

Scripturæ

Scripturæ ſenſus affingant,qui prętereà non contenti Prophetica dicta cõtra Prophe-
tarum Dominum protuliſſe, vt eundem etiam vitæ authorem ad extremum ſuppli-
cium adigerent, ſe diuinæ legis authoritate munire ſtultiſsimè voluerunt. Quum
Ioan. 19. enim reliqua deeſſent præſidia, & illi ſanguinis Dominici eſſent ſitientiſsimi, ſic ad
Pilatum iudicem inquiebant: Nos legem habemus, & ſecundùm legem debet mori,
quia filium Dei ſe fecit. At verò nunquam iſti ſanguinarij, quod iniquiſsimè poſtulant,
obtinebunt, vt nos in Propheticis libris tùm intelligendis, tùm interpretandis ex
ipſorum aut Rabbinorum iudicio pendeamus, hoc eſt, vt quod ſibi ſuiſque Rabbinis
Chriſtiani nominis odio flagrantibus licere putant, id nos ipſis in Dei verbo licere
fateamur.

Sed priuſq̃ ad locum Eſaiæ ampliſsimum tranſeamus, quandoquidẽ noſtros, id
eſt, Eccleſiæ doctores Iudęi perfidi aſpernantur, ipſorum magiſtros ſiue Rabbinos, qui
Marię virginitati patrocinentur, ſi his fortaſſe annuant, in mediũ quoq; protraham⁹.
Eſt celebris apud illos Rabbi Berachias, qui Meſsiã nouo modo, hoc eſt, abſq; viri ſe-
Zach. 6. mine, ſiue de matre abſque patre naſciturum eſſe tradit, & aliquot Scripturæ locis cõ-
Eſa. 53. probat. Huc enim transfert Zachariæ dictum: Ecce vir germen nomen eius, & ſubter
ſe, id eſt, per ſe germinauit. Deinde illud Eſaiæ producit: Et aſcendet ſicut virgultum
Pſalm. 2. coràm eo, & ſicut radix ex terra ſicca, ſicut nos locum eundem citauimus. Prætereà
Pſalm. 109. è Pſalmis duo teſtimonia huc applicat: Ego hodie genui te. Et: De matrice auroræ vel
de matrice ex aurora, tibi ros natiuitatis tuæ, licet noſter interpres aliter interpre-
tetur. Vtramque ſententiam è Pſalmis repetitam habent Iudæi, ſi velint legere, in
libro Midras Tillim, id eſt, in expoſitione Pſalmorum, vbi Meſsias non aliorum homi-
num more, ſed noua quadam ratione concipiendus atque generandus eſſe docetur.
Cæterùm per matricem auroræ vterum ſacratiſsimæ matris Rabbini accipiunt, quæ
abſque virili ſemine, ſaluaque virginitate, virtute diuina id operante cõciperet ac pa-
reret Emanuelem, non ſecus, quàm aurora ſolem recipere, ac ſine corruptione pa-
rere ſolet. Rurſus in annotationibus Rabbi Moyſis Hadurſan & Rabbi Ioden offen-
Pſalm. 84. dunt, huc ſpectare locum Pſalmographi: Veritas de terra germinabit, & iuſtitia de
cœlis reſpicietur. Hæc enim verba illi de aduentu Meſsię interpretantur, cuius natiui-
tas futura ſit non ſimilis, ſed diſpar prorſus aliis rebus & perſonis in hoc mundo con-
ditis, proptereà dictum eſſe: Germinabit ſiue pullulabit, non verò naſcetur. Nec eſt
Geneſ. 49. ignotum illis Iacob vaticinium: Non recedet ſceptrum de Iuda, & ſcriba de medio
pedum eius, donec veniat Silo ipſius, id eſt, filius mulieris, ſicut hoc verbum Rabbi
Kimhi de Meſsia explicat, qui quum de muliere abſque viro naſciturus eſſet, filius
mulieris non ſine aperto myſterio nuncupetur. Illuſtrior adhuc eſt confeſsio Rab-
beni Haccados, hunc ipſi magiſtrum noſtrum ſanctum appellant, qui ad Meſsiam re-
Hiere. 31. fert Hieremiæ dictum, ſicut & nos retulimus: Creauit Deus nouum ſuper terram:
mulier circumdabit virum, vel fortem ſiue potentem, id eſt, Deum, ſicut & veterum
Iudæorum ſcholiis declaratur. Niſi enim Meſsias à muliere Virgine in vtero cõceptus
circundaretur, nulla veræ nouitatis in mundo ratio eſſe videretur. Nec diſſentit Rab-
bi Hunna, qui locum eundem Meſsiæ deputat. Prætereà quod ex Exechiele diximus,
Ezech. 34. M A R I A M clauſam portam vocari, per quam Princeps ingrediatur & egrediatur,
id Rabbi Simeon Ben Iohai ſatis confirmat, quum ſcribit, Regem Meſsiam Princi-
pem eſſe altiſsimum de vulua clauſa mulieris egreſſurum. Demùm, vt ſemel finiam,
Rabbi Iodan & Rabbenus Haccados diligenter expendunt, quod in Prouerbiis Sa-
Prouer. 30. lomon dixit: Tria ſunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro, viam aquilæ in cœ-
lo, viàm colubri ſuper terram ſiue petram, viam nauis in medio mari, & viam viri in
adoleſcentulã: quod poſtremum alij vertunt, viam viri, id eſt, fortis vel potentis in Al-
ma, id eſt, in Virginem. Quæ omnia illi ad Meſsiam referunt, de quo Salomon hoc lo-
co vaticinetur, ac præcipuè quartum illud de via viri in adoleſcẽtulam ſiue Virginem.
Notant enim filias Hieruſalem amari à Deo peculiariter, ex quibus vna ſit Virgo ſutu-
ra & perſeueratura, quæ Regem Meſsiam concipiat & pariat. Vnde colligi rectiſsimè
poteſt, viam Gheuer, id eſt, viri fortis, vel potentis, qui ipſe Deus eſt, in Alma vel Vir-
ginem, ſecundùm hos Rabbinos nihil eſſe aliud, præterquàm filij Dei ex Virgine in-
carnationem. Magnum profectò hoc, ac Salomoni etiam Regi omnium ſapientiſ-

Rabbini de Mariæ virginitate teſtātur, & ſcripturas interpretantur contra Iudæos.

ſimo admirandum, omnibuſque aliis incomprehenſibile Sacramentum, quomodò nempè Virgo abſque viri ſemine concipiat, & ſuo vtero Deum hominemque concludat, ac Filium itidem pariat, ſalua ſemper integritate. Ad quam rem probandam rurſus repetunt ex Hieremia, quod ſæpe iam propoſuimus: Creauit Deus nouum ſuper terram, fœmina circundabit Gheuer, id eſt, virum fortem & potentem. Hæc aliaque plura id genus ſi quis legere volet, Petrum Galatinum, rerum Hebraicarum peritiſsimum conſulat, qui veterum Rabbinorum teſtimoniis recentiores Iudæos fortiter coarguit, & eorundem authoritate MARIAE virginitatem aſtruit luculenter.

Hiere. 31.

Li. 7. de arcanis Catholicæ veritatis cap. 14. Et lib. 8. cap. 2.

Veniamus tandem ad præcipuum Propheticæ Scripturę locum, qui non facilè ab iſtis proteruis poſsit eludi, ac velut ipſos oculos feriat, nec obſcurum veritatis ſpecimen præ ſe ferat. Hunc locum non ab alio, quàm à maximo illuſtriſsimoque Propheta, qui meritò Euangelicus dicitur, Eſaia petemus, toriqúe Iudaicæ Synagogæ tantò fidentiùs opponemus, quòd Matthæus Iudæus ſimul & Euangeliſta illum ipſum in medium adducat, ex eoque palàm demonſtret, non alium Iudæis Meſsiam, niſi Ieſum MARIAE Virginis Filium expectandum eſſe, de quo Deus per Prophetam ſic dixerit atque promiſerit: Ecce Virgo in vtero habebit & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Aut ſicut apud Eſaiam habet Hieronymus: Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen Emanuel. Alij vt ad Hebræam lectionem propiùs accedant, ſic ad verbum reddunt: Ecce Virgo prægnans, & pariens filium: vel quod perinde eſt, ſicut Vatablus & Pagninus transferunt: Ecce Virgo prægnans & fœta. Duriuſculè dixit Munſterus, imprægnata pariet: pro quo alij legunt: Virgo grauida pariens eſt filium: nonnulli verò: Ecce Virgo illa concipiens, & pariens eſt filium.

Eſaias aduerſus Iudæos clariſsimè loquitur & probat, Mariã & virginem & matrem eſſe.

Matth. 1.

Eſa. 7.

Præſentem Eſaiæ locum variè transferri.

Præclara certè & aureis literis exprimenda verba, quæ ſi Græcè iuxta translationem Septuaginta virorum ſingulatim expendas, non alia eſſe dixeris, quàm quibus Gabriel Angelus MARIAM eſt allocutus: Ecce concipies &c. Et quoniam hoc Eſaiæ oraculum iam antè MARIA legerat, vt Ambroſius quoque confirmat; & celebris de illo ſermo vulgò iactatur, quis ambigat, ſapientiſsimam Virginem ſic ab Angelo eſſe ſalutatam, vt mox illum ad præſens Eſaiæ dictum alludentem intelligeret? Quæ Prophetica ſententia, aut ſi mauis, vaticinatio de admirabili ſacratiſsimæ Virginis partu tam eſt grauis, tam illuſtris, tam vehemens, vt niſi frons ærea Iudæis eſſet, ſuum illi Meſsiam, eiuſque matrem Virginem facilè agnoſcerent, gratoque pectore complecterentur. Quid enim obſcuri, quid ambigui hæc Eſaiæ verba proponunt? an non Virginem parituram loquuntur, eamque matrem faciunt Emanuelis? Nihil autem profecero in citandis Patrum ſententiis, quos Iudæi velut ſuſpectos in præſenti cauſa teſtes, maiore ſtomacho auerſantur, quandoquidem illos ſuæ fidei, ne dicam perfidiæ, nôrunt liquidò repugnare. Nec enim Græci minùs, quàm Latini Theologi, vt [a] Iuſtinus, [b] Irenæus, [c] Origenes, [d] Epiphanius, [e] Euſebius, [f] Baſilius, hoc eſt, vetuſtiſsimi ſimul & probatiſsimi quique ſcriptores, quibus [g] Tertullianum, [h] Cyprianum, [i] Lactantium, [k] Hieronymum annumerare licet, magno conſenſu comprobant, ad matrem Virginem MARIAM, quæ pura Chriſtum concepit & peperit, hoc vaticinium pertinere.

Dictum hoc Eſaiæ valde obſeruãdum eſſe, ad quod etiam Gabriel alluſerit.

Luc. 1.

In Euange. Luc.

Iudæi, Patres Eccleſiaſticos in loco Eſaię interpretãdo negligũt & aſpernantur.

a In Dialog. cũ Tripho. b Lib. 3. cõtra Valent. c Lib. 1. cõtra Celſum. d Hereſ 77. contra Dimœritas. e Lib. 7. de demonſtr. Euang c. 1. f Hom de hum. Chriſti generat. g Li. de carne Chriſti, & li aduerſ. Iud. h Lib. 2. aduerſus Iud. i Libr. 4. de vera ſapien. k In cap. 7. Eſa. & libr. 1. aduerſus Iouinian. l Li. 4. de vera ſapiẽtia. cap. 12.

Nec ſanè refert hunc Virginis Filium nunquam Emanuelem vocatum eſſe, ſed Ieſum, qui Latinè dicitur Salutaris, ſiue Saluator, quia cunctis Gentibus, quod ad ipſius voluntatem attinet, Salutifer venit. Sed Propheta declarauit hoc nomine, inquit [l] Lactantius, quòd Deus ad homines in carne venturus eſſet. Emanuel enim ſignificat, Nobiſcum Deus, ſcilicet quia illo per Virginem nato confiteri homines oportebat, Deum ſecum eſſe, id eſt, in terra & in carne mortali. Vnde Dauid in Pſalmo octogeſimo quarto: Veritas, inquit, de terra orta eſt: quia Deus, in quo veritas eſt, terrenum corpus accepit, vt terrenis viam ſalutis aperiret.] An verò myſterio vacat (quid enim in ſacris literis otioſum videri poteſt?) quod Eſaias non ſimpliciter Alma, ſed præpoſita litera ſcribit, quæ vim habeat articuli, perinde ac ſi dicas: Ecce Virgo illa concipiet. Notârunt hoc ſanè myſterium interpretes ſeptuaginta, ac propterea non παρθένος, ſed ἰδοὺ ἡ παρθένος locum Græcè reddiderunt. Vix enim in tribus Scripturæ locis reperimus, hanc ſacram dictionem cum præpoſito articulo, qui apud Hebræos He nuncupatur, vſurpari, ſicut & Galatinus annotauit.

Quomodò virginis Mariæ filius ab Eſaia dictus Emanuel.

Mariam non ſimpliciter, ſed cum articulo virginem ab Eſaia promitti.

Geneſ. 24. Exod. 2. Eſai. 7. Li. 7. de arcanis Catholicæ veritatis, cap. 15.

tauit. Sed hanc quoque lucem Iudæi reſpuunt, quos tanta ſtupiditas occupat, vt Virginem illam peculiarem, eximiam, vereq́ue ſingularem, quæ Meſsiam, imò & Deum in mundo filium edidit, non poſsint agnoſcere & profiteri. Omitto ex Hebræa voce Alma colligi, ſicut Hieronymus etiam indicauit, eandem Virginem vt intemeratæ ac illibatæ pudicitiæ fœminam, quæ domi abſcondita, & à virorum conſpectu ſecluſa degèret, ſignificari.

Lib. 1. aduerſ. Iouin.

Quid ad hæc verò Iudæi? næ illi ſimul impudentiſsimi & mendaciſsimi eſſe pergunt, dum hanc tantam diuinæ Scripturæ lucem videre non ſuſtinent, atque vt ſuæ impietati qualemcunque fucum prætexant, de propoſitis Prophetæ verbis miris modis altercantur, ac ſine fine contendunt, in ſuos etiam cõtumelioſi. Accuſant enim Septuaginta interpretes, qui ex Hebræa voce Alma, Græcè verterint ἡ παρθένος, quos deinde Latinè malè ſint imitati, dum nomen Virginis mordicus amplexi ſunt, magnoq́ue ſtudio defendere ſtatuerunt. Non enim Virginem, ſed iuuenculam vel puellam ſiue adoleſcentulam hoc loco à Propheta ſcriptam, & à Deo promiſſam eſſe. Nec deſunt huic Iudæorum delirio fautores atque patroni, præſertim Theodotion Epheſius & Aquila Ponticus, cæci duces Hebionitarum, ipſiq́ue Iudæi proſelyti, qui præſentem corrupêre ſententiam, & pro virgine adoleſcentulam ſunt interpretati. Hanc illorũ fraudem [a] Irenæus quoque detexit, & de iiſdem hæreticis ſcripſit [b] Hieronymus, quòd multa myſteria Saluatoris ſubdola interpretatione cælârint. Verùm de nomine Alma pluribus poſteà diſſeremus.

Quomodò Iudæi circa Eſaiæ locum in Mariæ odiũ tergiuerſentur, & quos ſequantur authores.

Theodotion & Aquila ſcripturam in transferendo peruertunt.

a Li. 3. contra Valent. b In apolo. aduerſùs Ruffinum.

Eſt & aliud artificium, quo ſacrilegi Iudæi totam hanc ſententiam, vt ab ea MARIAM excludant, obſcurare conantur. Fingunt enim de vxore Achaz, quæ mater eſt Ezechiæ, vel de ipſa Prophetæ coniuge locum intelligi oportere. Sed enim quoniam verè dixit Salomon: Fruſtrà iacitur rete ante oculos pennatorum, ne hac quidem arte vel mediocriter doctis imponent, vt in Sole veluti meridiano cæcutiant, & apertam diuinæ veritatis lucem ſibi adimi patiantur. Nam ſiue antecedentia, ſiue conſequentia conſiderentur, multò ſublimiùs aliquid promittit Deus, quàm quod ad Ezechiam, vel ad Eſaiæ filium naſciturum referri poſsit, quorum neuter Emanuelis nomen, nedum officium parte ex aliqua promeretur, & ſiue dignè, ſiue indignè nunquam accepit. Origenes ita reſpondet: Si Iudæus pergat hærere verbis, dicens ad Achaz dictum: Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo, rogabimus, quis fuerit natus Achaz temporibus, de cuius natiuitate dicatur Emanuel, quod eſt, Nobiſcum Deus? Nam ſi nullus inuenietur, manifeſtum eſt id, quod ad Achaz dictum eſt, promiſſum eſſe domui Dauidis, eò quòd ſcriptum ſit, ex ſemine Dauidis natum Saluatorem iuxta carnem. Quin & ſignum ipſum in profundum & in altum dicitur, quoniam qui deſcendit, ipſe eſt, & qui aſcendit ſuper omnes cœlos, vt impleret omnia.] His conſonat Euſebius Cæſarienſis, qui cauillantes Iudæos ſequenti oratione caſtigat: Si Iudæi hæc ad Ezechiam referant filium Achaz, & dicant, hunc eſſe, qui patri ſuo futurus oraculo promittatur: videant, quomodò Nobiſcum Deus fuerit Ezechias, aut quodnam ſignum ſua maieſtate dignum Deus in illo oſtenderit. Sed neque certamen vllũ, neque labor in illius ortu Deo exhibitus eſt. Præterea planè in Prophetia excluditur ratione temporum Ezechias. Hæc enim ipſo iam tùm patre regnante futura canebantur: Ezechiam verò antequàm regnum acceperit Achaz, genitum eſſe cõſtat. Quod ſi ad hunc ea minimè referri poſſunt, multò minùs ad alium quempiam eorum, qui apud Iudæos poſt Prophetiæ tempora extiterũt, præterquàm ad ortum eius, qui verus eſt Emanuel.]

Iudæi ad quam fœminam torqueant locum Eſaiæ.

Prouer. 1.

Lib 1. cont. Celſum.

Quomodò Iudæos hic confutent Origenes et Euſebius Cæſarienſis.

Epheſ. 4.

Li. 7. de demonſt. c. 1.

Rurſus autem iſti argutantur: Si de Virgine propoſitus eſſet ſermo, Bethula hoc loco diceret Propheta (alij Vetula contra Hieronymi conſuetudinem ſcribere malunt) quòd ea vox Hebraicè Virgo dicatur, non autem Alma: quo nomine adoleſcentula, non itidem virgo ſoleat ſignificari. Verumenimuerò in vtraque voce falluntur & fallunt non tam imperiti, quàm impudentes mendaceſq́ue Iudæi. Etenim ſi de Bethula diſputatur, nomen hoc adoleſcentem mulierem, quamuis aliquando corruptam indicat: quemadmodùm Alma virginem, & nunquam adoleſcentulam, quæ ſemel ſit vitiata, deſignat. Proinde Moyſes de Rebecca ſcribens virgine, quæ ad hauriendam aquam egrederetur, priùs eam Bethulam Hebraicè quidem nominauit,

Iudæos de nomine Alma & Bethula fruſtrà contendere.

Quomodò in ſacris literis Bethula & Alma ſoleat accipi.

Geneſ. 24.

ſed ea voce non contentus, vtpotè quæ non modò Virginem, ſed corruptam etiam
adoleſcentulam exprimit, etiam Alma vocandam putauit, ac ſimul diſertè illud ad-
iecit: Vir non cognouerat eam. Vbi vocem Alma, quam hoc loco Eſaias vſurpat,
bis repetitam videas, & quidem ſine vllo additamento, minùs vt liceat dubitare, He-

Vox Bethula non de ſola virgine dicitur.

bræis per vocem Alma, Virginem accipi. Iam verò, quod ad vſum & proprietatem
vocis Bethulæ ſpectat, ſi Scripturæ fontes conſulamus, ab Ezechiele ſcriptum hoc rę-
periemus: Ibi ſunt fracta vbera & ſubactæ mammæ pubertatis earum. Quo loco vox Ezech. 23.
Bethula ſcribitur, & ſermo eſt de meretricibus, quæ licet adoleſcentiam nondum ex-
ceſſerant, vt ad viri congreſſum vix aptæ videri poſſent, tamen in proſtibulo quæſtum
corporis impuriſsimè faciebant: tantùm abeſt, vt ea vox ad virgines propriè refera-
tur. Tùm apud Ioëlem extat ſententia: Plange ſicut virgo accincta ſacco ſuper virum Ioël 1.
pubertatis ſuæ. Vbi Bethulæ nomen repetitum eſt, non pro alia virgine, quàm quæ
adoleſcentula, vel puella nupſerat, ſuo interim orbata marito, vt eum iam defun-
ctum lugeret, ac ſuum acerbum dolorem lugubri etiam veſte reſtaretur. Perqui-
rant autem, ſi velint, Iudæi, euoluantque Propheticos libros omnes: de voce qui-
dem Alma nihil tale nobis oſtendent, quale nos de voce Bethula ſimul & Alma ex ipſis
Propheticis teſtimoniis demonſtrauimus. At quò magis veritati reclamabunt, ſuam-
que defendent perfidiam, vt vetus ipſorum mos eſt, eò ſeſe & impudentiores, & ingra-

Iudæi à ſeptuaginta interpretibus indignè diſcedunt.

tiores prodent, præſertim quum à ſuis ipſis Rabbinis doctiſsimis & lectiſsimis viris,
qui duo & ſeptuaginta fuêre, licet commoditatis gratia duntaxat ſeptuaginta vulgò
nuncupentur, tam indignè temereque diſcedant. Etenim negare non poſſunt, dictos

Quàm præclari fuerint ſeptuaginta interpretes.

Rabbinos de ſingulis duodecim ipſorum tribubus acceptos, & ab Eleazero Pontifice
primùm electos, atque ad Ptolomæum Philadelphum Lagi filium & Ægypti Regẽ de-
ſtinatos, non ſolùm ætate & authoritate, ſed ſingulari etiam ſapientia & eruditione ſic
excelluiſſe, vt in Scripturis diuinis & in vtrâque lingua Hebraica & Græca, tùm apud

Summa horum interpretum cõſenſio, in verſione librorum Biblicorum.

ipſos Iudęos, tùm apud Ethnicos à ſacris alienos peritiſsimi haberentur. Conſtat & il-
lud, ſi verum fateri velint, haud ſine diuini numinis afflatu certoque miraculo factum
eſſe, vt hi laudatiſsimi viri, quum Alexandriæ commorarentur, ſacros Hebræorum li-
bros Græcè transferrẽt, vtq; nulla in ſingulorum verſione diſcrepantia, ſed eiſdem no-
minibus atque ſententiis conuerſa atque conſcripta omnia reperirentur. Siue autem
in cellulis diuiſi eadem ſcripſerint, quarum veſtigia Iuſtinus in Phari arce Alexandriæ In apol. ad uerſ. gentes.
ſe vidiſſe profitetur, ſiue in vna Baſilica collecti ſua ſtudia contulerint, vt Hierony- In apol. aduer. Ruffin.
mus Ariſtæam & Ioſephum ſecutus exiſtimat, illud fateantur Iudæi neceſſe eſt, tan- a Lib. 3. aduer. Valent. ca. 14. & 16.
torum virorum interpretationes vſque ad ſummam Ethnicorum admirationem
per omnia conſonas, & velut eodem dictante Spiritu, à ſingulis conſentienter per-
ſcriptas fuiſſe. Qua de re noſtri quoque & veteres Theologi, vti præter dictum Iuſti- b In apologetico.
num [a] Irenæus, [b] Tertullianus, [c] Hilarius, [d] Auguſtinus aliique plures, quorum verba
citare ſuperſedemus, haud obſcurè teſtantur. Quid? quod Apoſtoli & Euangeliſtæ, c In enarra. 2. Pſalmi.
quum Scripturam veterem citant, Septuaginta interpretũ verſione libenter vtuntur? d Lib. 18. de ciuitat. Dei c. 41. & 43.
neque ſolùm [e] Hilario, ſed aliis etiam peruetuſtis Patribus fuit omninò perſuaſum, ab
hiſce grauiſsimis & certiſsimis docendi authoribus fidiſsimiſq; interpretibus haud- tùm li. 2. de doctrina Chri. c. 15.
quaq̃ diſcedere oportere. Non quod noſtrũ iudicium, quid quantumq; verſio Septua-
ginta nunc valeat, hoc loco interponamus, ſed ineptos & agreſtes Iudęos reprehẽdi- e In enarra. Pſalm. 2. & 118.
mus, qui talibus ac tantis ſynagogæ Eccleſięq; ſuæ magiſtris tam impudenter obſtre-
punt, quorũ ne vmbram quidẽ poſsũt aſſequi, durę ſẽp ceruicis homines atq; peruica-
ces. Quid verò habẽt, quod iuſtè contra illos velut ſuſpectos Chriſtianę veritatis teſtes
excipere poſsint? qui quũ annis ferè trecentis Chriſti ętatẽ præceſſerint, & in Iudaiſmo
ſummi fuerint diuini legis profeſſores, de pręſenti quidẽ controuerſia ignorârunt, o-
mniq; odio & prauo affectu vacui, Prophetã Eſaiam non aliter, q̃ ipſi ſentiebãt, ſunt in-
terpretati. Sic verò ſentiebant, hoc loco diuina voce promitti non adoleſcentulã tan-
tùm ſiue iuuenculã, ſed quod maioris eſt momenti, virginem excellentem ſimulq; ꝓle
fœcundam, vt quę ſaluo pudore cõciperet ac pareret filiũ nõ qualemcunq; quidẽ, ſed

Coguntur Iudæi in præſenti loco Eſaiæ ſeptuaginta interpretibus aſſentiri.

qui ampliſsimo Emanuelis & nomini & muneri ꝓ dignitate reſpõdere poſſet. Quem
ſenſum niſi nobis Iudæi concedant, & ipſi Prophetæ tribuant, pręſentẽ locum honeſtè
tueri, & congruè interpretari, quicquid demũ machinentur, ꝓfectò minimè poſſunt.

Fingamus

Fingamus enim, Deum, poſtquàm ſignum aliquod & prodigiũ futurum regi Achaz,
imo & orbi promiſerat, hoc tantùm indicâſſe, quemadmodùm iſti contendunt, puel-
lam aliquam cum viro congreſſuram, & ex eo filium habituram eſſe. Hoccine ſignum
ſiue prodigium tam amplis promiſsis, quæ antecedunt, tantáque ſummi Dei promit-
Eſai. 7. tentis maieſtate dignum eſſe putemus? Pete, inquit, tibi ſignum à Domino Deo tuo in — Ex verbis Eſaię demonſtratio, non niſi virginem parituram promitti.
profundum inferni, ſiue in excelſum ſupra: ſignum, inquam, veritatis, vt quum ſignum
acceperis, credas futura quæ dixi, Deusque magis glorificetur. Vbi Rex impius Achaz,
velut hanc vero Deo gloriam in ſigno edendo inuideat, Deique verbum contemnat, — Impietas Regis Achaz.
ſe nihil petiturum ſuperbè reſpondit. Verùm neque Regis obſtinatio, neque populi
indignitas potuit impedire, quò minus diuina bonitas ſe magis magiſque proderet,
ac oblatam priùs beneuolentiam non Iudæis tantùm, ſed & orbi profuturam confir-
maret, verbiſque perſpicuis exponeret. Propter hoc inquit, dabit Dominus ipſe vobis
ſignum: Ecce virgo concipiet & pariet filium. Igitur an non Iudæi ſummo Deo notam
vanitatis inurunt, dum audent fingere, ſignum hoc naturale fuiſſe, quale apud Ethni-
cos & vbiq; gentium reperire licebat, & ne ſigni quidem nomen promerebatur? Atqui
non ludit in ſuis promiſsis & ſignis Deus, ſed quum ad ſigna vel miracula veniendum — Signa & miracula Dei habent aliquid excellẽs & inuſitatum.
a 1. Cor. 1. eſt, quorum [a] cupidiſsimi ſemper fuêre Iudæi, ardua, inuſitata, illuſtria euidentiáque
ſigna modò per ſe, modò per ſuos miniſtros edere ſolet. Hinc illa ſigna clariſsima, quæ
b Exod. 7. 8. 9. [b] Moyſes aduerſus Pharaonem, & [c] Elias contra Prophetas Baal diuinitus patrâſſe le-
c 3. Reg. 18. guntur, ipſique Iudæi meritò prædicant.

Quarè non modò falſum, ſed etiam peregrinum & abſurdum ſenſum his verbis — Nouatores in præſenti loco Eſaiæ Iudaizare, verumque ſenſum Scripturæ corrumpere.
inducunt, qui vt Iudæos prauæ interpretationis authores æmulentur, puellam vel iu-
uenculam, aut adoleſcentulam ex virgine faciunt. Etenim Oecolampadius transfert,
Ecce adoleſcentula illa prægnans, & pariens filium: Caſtalion verò, Ecce puella præ-
gnans filium pariet. Vtraque interpretatio communi nomine corruptam æquè ac in-
corruptam fœminam comprehendit. Tum Caluinus vltrò Iudæis largitur quod po-
ſtulant, nimirùm vt nomen Alma vel Haalmah de puella viro cognita intelligatur. Ac-
In 1. caput. cedit porrò Eraſmus, & oleum, vt aiunt, camino additurus, ſuis in Matthæum anno-
tationibus hæc inſerit: *Apud Hebræos vox eſt anceps, vt quæ tum puellam ſignificet, tum abſcon-
ditam.* Ac rurſus: *Si cum contentioſis agatur, quantumuis conſtet, Alma ſignificare virginem, non ta-
men euincemus ex his verbis virginem fuiſſe quæ conceperit.* Adeò multum nunc ſibi ſumunt &
arrogant noui doctores, quorum in præſenti loco vertendo vel interpretando ſtu-
dium eò ferè tendit, nomen vt virginis ſupprimant aboleantque, ne tantum honoris
deferãt Meſsiæ parenti. Cæterùm aduerſus hos Satanæ dolos munire nos debet, quod — Cur nouatores hoc loco nõ ſint audiendi.
vir Apoſtolici Spiritus & ſeculi grauiſsimus doctor Irenæus cenſuit: Non vera eſt, in-
Lib. 3. c. 24. cõtra Valen. quit, quorundam interpretatio, qui ita audent interpretari ſcripturam, Ecce adole-
ſcentula habebit in ventre, & pariet filium.] Nec ſolus Irenæus, ſed & Tertullianus &
Cyprianus, qui ambo ætate Martyrum floruerunt, tùm qui hos porrò ſecutus eſt La-
ctantius, ac reliqui demùm Latini patres omnes conſtanter eandem lectionem, Ecce
virgo, retinuerunt. Gręci verò Theologi, vt Iuſtinus, Euſebius, Baſilius, Chryſoſtomus,
Cyrillus, non diſcedunt ab interpretatione Septuaginta, eamq; contra Iudæos forti-
ter hoc loco tuentur. Quid? quod Ionathan Vſielis filius, paraphraſtes Chaldæus, vir — Teſtimoniũ veteris Rabbini.
apud Hebræos ſummi nominis, ita locum quoq; reddidit? Ecce virgo, ſicut nunc legit
Eccleſia. Conſentit inſuper Matthæi Euangelium Syriacè ſcriptum: nec lingua punica
diſcrepat, Alma propriè virginem vocans. Viderint itaq; noſtri nouatores, rem ne pu- — Quanti ſit periculi, hoc loco diſcedere à vulgata editione, & nouatorib⁹ adhærere.
dendam ac pœnitendam faciant, quum ſiue ſcientes, ſiue imprudentes non modò Iu-
dæis præſentibus, ſed & damnatis iam olim hæreticis ſuo ſtudio fauent ac patrocinan-
tur. Nomen enim virginis hìc, defugiebant Theodoſion, Aquila, Thriphon, Carpo-
crates, Symmachus, vnà cum impiis Ebionæis, vt Iuſtinus, Irenæus, Euſebius, Epipha-
nius memoriæ prodiderunt. Quod ſi rem penitius inſpicias huc profana iſtorum
ſpectat licentia, vt ſenſum atq; conſenſum venerandæ antiquitatis ſuperbè repudient,
& probatę fidei corrumpant ſinceritatem, vtq; conſolationem piis præſentem, & cum
vulgari verſione coniunctam eripiant, ac demùm illis nos armis ſpolient, quibus ad-
uerſus Iudæos & Antidicomarianitas tot iam ſeculis eſt legitimè decertatum. Nec te-
merè quidem Hebraicæ linguæ peritiſsimi obſeruârunt, hanc inſignem vocem Alma

Tribus tantum in locis vocem Alma, cū articulo pro virgine inueniri.

vel Haalmah in ſacris libris cum litera ſiue articulo he, non ſæpiùs quàm ter inueniri, quemadmodum Geneſis 24. Exodi 2. & in hoc dicto Eſaiæ: ſemper autem eâdem dictione intactam virginem, quæ cum viro rem non habuerit, ſignificari. Quam virginitatis laudem eò magis in his prophetæ verbis Meſsiæ matri aſsignare debemus, quòd omnium ætatum Græci Latinique patres, ac adeò veteres Rabbini, prout docuimus, eandem veritatem libenter agnoſcant, probent atque defendant.

Nō conſtare ſibi ſenſum prophetię, niſi de virgine ſermo ſit.

Iam verò, vt maximè nouis interpretibus largiamur, hebraicam vocem Alma, qua Eſaias hic vtitur, ambiguam eſſe, ac pro ea etiam, quæ virgo eſſe deſiiſſet, fœmina vſurpari: tamen ſi propheticorum verborum texturā & circumſtantias expendamus, locum hunc non de iuuenculæ, vel adoleſcentulæ, ſed virginis conceptu & partu intelligi res ipſa conuincit. Etenim vt ſuis verbis fidem aſtruat Deus, manifeſtè promittit ſe dignum, hoc eſt, non vulgare, ſed euidens, inſuetum & illuſtre prodigium, ſiue ſignum, quòd ipſa nimirùm rei nouitate, factique magnitudine tùm præſentibus, tùm futuris mortalibus iuſtam pareret admirationem. Quid verò prodigij ſiue ſigni ſingularis ex re quotidiana, hoc eſt, iuuenculæ prægnatu & partu conſequeretur? In ſignum ergò nobis poſita virgo mater meritò creditur, ſicut loquitur [a] Tertullianus. Sed luculentior eſt [b] Origenes, vt eius verba meritò adſcribamus. Agè, inquit, ex ipſis verbis conſideremus ſententiam. Dominus ſcribitur dixiſſe ad Achaz: Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo in profundo, vel in altum. Ac mox ſubiicitur ſignum quod datur: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium. Quale autem ſignum eſſet, adoleſcentulam non virginem parere? Et vtri magis conuenit gignere Emanuelem, quod eſt, Nobiſcum Deus: mulieri ne coitum paſſæ, & more fœminarum grauidæ, an puræ & caſtæ virgini? Certè hanc decet parere talem prolem, qua nata dicatur, Nobiſcum Deus.] Neque diſſentit Euſebius Cæſarienſis, contra Iudæos ita diſſerens: Si dixerint non virginem, ſed puellam apud Scripturam (nominatam eſſe) ſic enim aiunt apud ipſos haberi, cuiuſmodi ſignum tandem hoc futurum dicemus, quod diuina promiſsione ſit dignum, ſi vſitatè, quemadmodùm cæteræ omnes mulieres, vbi ex viri coniunctione prægnans euaſerit, puella quæpiam fuit paritura? Quomodò præterea Deus erit qui ex illa naſcatur, neque ſimpliciter Deus, ſed Nobiſcum Deus?] Tùm Ambroſius hoc præſens vaticinium ſignum ſalutis appellat, quod generi humano dederit Deus: & ex eo colligit Tertullianus, virginem eſſe, quæ concepit & peperit Emanuelem. Hieronymus verò, qui ſæpè Iudæos hîc percutit, & nulli linguarum peritia ſecundus eſt, Origenem, ſicut & Baſilius Magnus, libenter ſequitur, atque in hunc modum ſcribit: Si iuuencula vel puella, vt Iudæi volunt, & non virgo pariat, quale ſignum poterit appellari, quum hoc ſignum ætatis ſit, non integritatis?] Vt cætera omittam, quæ ab illo ampliſsimè diſputantur. Igitur Iudæorum ſimulque Iudaizantium præſtigiis valedicamus, & MARIAM virginem hac prophetia nobis à Deo denotari abſque omni dubitatione credamus, ſicut & admonet Cyrillus Alexandrinus. Verumenimuerò de re toties diſputata ſemperque probata in Eccleſia, hoc loco pluribus diſſerere ſuperſedeamus, ne ſi longiùs progrediamur, laterem lauare, aut Æthiopes dealbare, vt vulgò inquiunt, velle videamur. Æthiopes verò cum [c] Hieremia & [d] Amos Prophetis Iudæos appello, vtpote quos ex atris candidos facere non liceat: tam graui morbo laborant, immedicabili nempè peruicacia in ſacris literis toties deplorata.

Confirmatio à veterum Theologorum teſtimonijs.

a Lib. aduerſus Iudæos.
b Lib. 1. contra Celſum.
Li. 7. de demonſt. Euang. ca. 1.
Lib. de fide Reſurrectionis.
Li. de carne Chriſti.
Lib. 3. commentar. in Eſaiam.
Lib. 1. commentar. in Eſaiam.

Iudæi Aethiopes dicti, quia ſemper nigri.

c Hier. 13.
d Amos 9.

Chriſtianis indubitatum manet, Eſaiæ locū iuxta Matthæi ſententiam accipi oportere.

De noſtris, id eſt, Chriſtianæ gentis hominibus atque Catholicis hoc in vniuerſum pronunciare fas eſt, ſic ab illis Eſaiam legi, vt cum Matthæo intelligant, certoque credant, propheticum hoc dictum ad nullum alium, præterquàm ad Chriſtum, & eius matrem virginem pertinere, eamque in concipiendo & pariendo Emanuele ſublimius & auguſtius orbi exhibere miraculum, quàm quod Iudæi ac impij omnes poſſint intueri. Habemus igitur non ſolùm ex Eſaia verbum promiſsionis, ſed etiam ex Matthæo diuini operis exhibitionem, partuſque virginei veritatem ita conſtabilitam, fruſtra vt impuri & furioſi canes, qui ſe tamen germanos Abrahæ filios mentiuntur, oblatrent, ſuóque more mordeant. Vtinam vero iſti vel tandem ſapiant, ac ſanctiſſimi viri Simeonis exemplo, qui ſuum caſtigauit errorem, & prudentiores, & meliores

Matth. 1.

Simeon iuſtus de præſenti Eſaiæ loco ac ſenſu eius aliquando dubitauit.

Deo

Deo propitio efficianrur. Is enim homo iuſtus & ſenex, prinſquàm Ieſum inſantem in templo Hieroſolymitano amplecteretur, & pro vero Meſsia publicè proclamarer, in dictum Eſaiæ locum inciderat, ſed humani aliquid paſſus, ac valde miratus, ne dicam offenſus, quòd Propheta virginem parituram diceret, velut ea res nihil haberet probabilitatis, ipſumq́ue mentis humanæ caprum excederet. Verùm diuina boniras vt hunc illi ſcrupulum eximeret, clemenrer promiſit fore, vt ipſe diem non obiret extremum, niſi Prophetæ vaticinium re ipſa compleri, & virginis filium ſuis offerri ocnlis cerneret, quemadmodum Lucas quidem ſummo eum illius gaudio factum eſſe teſtatur. Extat autem hæc hiſtoriola, quam diximus, apud [a] Nicephorum Calliſtnm & [b] Georgium Cedrennm, ſed apud Iudæos parùm admodnm, vt vereor, valitura. Nos porrò à Iudæis ad gentes, vt Apoſtolicis inſiſtamus veſtigiis, Paulique & Barnabæ ſectemur exemplum, recta tranſeamus.

Luc. 2.
a Li. 1. c. 12.
b Incompẽdio hiſtoriarum.
Actor. 13.

CAPVT SEPTIMVM.

De MARIÆ virginitate contra Ethnicos, omnéſque Chriſtianæ fidei alienos.

1. Cor. 1.

Euangelij prædicatio Iudæis ac Ethnicis incredibilis viſa eſt.

GENTIVM in fide & veritate doctor Panlus rectiſsimè docet, Enangelij prædicationem, hoc eſt, veram propriamq́; Dei ſapienriam, rem mundo vanam & imbecillem videri, quam & Iudæi nouorum ſignorum ſemper cnpidi ſcandalum, & gentes ſiue Pagani Philoſophiæ profeſsione humanáque ſcientia turgidi ſtultitiam eſſe ducant: ſapientiſsimo interim Deo placuiſſe, per Euangelicam prædicationem ſaluos credentes, cuiuſcunque illi generis & conditionis eſſent, facere, ſuamq́ue illis lucem, & gratiam, & gloriam vbique gentium elargiri. Iam verò in Enangelica prædicarione ſi qnicquam aliud, tùm vel maximè quidem doctrina de partu virginis & fructu crucis impios omnes offendit. Cnr autem Ethnicos non offenderet, qui ſine Deo, ſine Lege, ſine Euangelio, velut in perpetuis tenebris degentes, ſupra naturam & ſenſum nihil ſaperent, ſolóque humanæ rationis lumine ſuffulti philoſopharentur? An non improbabile abſurdumq́ue putarent, MARIAM à reliquis prægnantibus & matribus eximi, quæ ſola nullo ex viri conractn, compreſſu, ſemine, id eſt, virginirate ſalua, fœtum ſnum conceperit, pepererit, edncárit, quæ præterea quum grauida eſſet, ac in ipſo etiam partu tam familiaribus ac perpernis aliarum fœminarum incommodis grauibusq́ue moleſtiis caruerit? Cæterùm quò iſthæc indignins ab Ethnicis omnibusque Chriſtianę fidei alienis conremprius, velut inſana quædam ac ridicula vel commenta, vel dogmata reiiciuntur, eò certè ſapientiores, Deóq; chariores illi exiſtimandi ſnnt, qui hanc Euangelicæ doctrinę partem ſynceriùs atqne conſtantiùs profitentur. Sit receptum Ethnicis, maneatq́ue vulgatum prouerbium, vt dicant, Qunm virgo pepererit, ad eam rem videlicet deſignandam, quę nullo vnquam tempore fieri poſſe videatur. An idcirco nos, quibus diuinum lumen affulſit, virginem peperiſſe vnà cum cæcis gẽtibus decet inficiari? Exiſtimant multi, præſertim Itali, iam olim, Romana monarchia vix dum inchoata, templum pacis Romæ fuiſſe conſtrnctnm, qnod vulgò æternum fore crediderunt, nimirum oraculi promiſsione perſuaſi, tantiſper illnd, donec Virgo pareret, eſſe duraturum, ídemq́; fanum MARIA Chriſtum pariente, ſubitò corruiſſe. Alij cum Martino Polono putant, Romæ auream ſtatuam à Romulo poſitam in palatio conſtitiſſe, & cum hac quidem inſcriptione. Nõ cadet, donec Virgo pariat: cecidiſſe autem, vt primùm virgo MARIA Chriſtum enixa eſt, aliáq; plura tunc Romę miracula contigiſſe (de quibus modò nõ laboramus) oſtẽdnnt. Hoc ſolùm indicâſſe ſat ſit, Ethnicis vt impoſsibile, ſic incredibile ſemper viſum eſſe, quicquid de partu Virginis vel legerent, vel audirent.

Cur Ethnicis abſurdum dogma de partu virginis videatur.

Cum virgo pepererit, Prouerbium Ethnicis celebratum.

De templo pacis Romæ conſtructo.

Li. 4. Chronici.

Quid verò de Iuliano dicam? qni furore in Chriſtum percitus, & magiſtri Porphirij, qui & ipſe Chriſtum abiurârat, inſana complexus dogmata, poſtquàm ſuum imperium abnegato impiè Chriſtianiſmo turpiſsimè commaculâſſet, ac dignum ſe

nomen

Iulianus apoſta ta fidem & doctrinam de partu virginis inſectatur.

nomen Apoſtatæ accepiſſet, omnium Ethnicorum voluit eſſe patronus, nec ſolùm aperto Marte, ſed virulento etiam calamo noſtram religionem atrociter eſt inſectatus. Igitur inter alia, quæ pro ſuis Diis ac ſimulachris pugnans euomit, hoc etiam exprobrat Chriſtianis: *Si Deus ex Deo ſecundùm vos Verbum eſt, & natus ex ſubſtantia Patris, quarè vos virginem Dei genitricem eſſe dicitis? Quomodò enim pareret Deum, homo exiſtens, ſicuti nos?* Ac rurſus alio loco ſibiipſi obiicit, quod Eſaias eſt vaticinatus: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium. Reſpondet autem in hunc modum: *Sit ſanè & hoc dictum de Deo, quamuis minimè dictum ſit. Non enim erat virgo quæ nupſerat, & priuſquàm peperiſſet, ſimul vocata eſt cum marito. Detur autem dici de illo. Nunquid Deum dicit ex virgine naſcendum? At vos non ceſſatis vocare* M A R I A M *virginem. Sed non dicit eum qui ex virgine natus eſt, Deum vnigenitum, filium & primogenitum omnis creaturæ.* Ex quibus Iuliani verbis apparet, cæcum illum, vt aiunt, de coloribus iudicare, nihilque certi ac firmi de re tanta decernere poſſe, vt rectè in illum competat, quod Salomon pronunciauit: Homo apoſtata vir inutilis, graditur ore peruerſo, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia ſeminat. Confundit impius diuinam humanamque Chriſti natiuitatem, nec videt quid in illa Deo Patri, quid MARIAE matri, quid vtrique Chriſti naturæ tribuere debeamus. Igitur hic velut Saul inter Prophetas, & anſer inter olores, de ſacris homo ipſe profaniſſimus, imò & magus & necromanticus diſſerit. Ac obiecta quidem huius hominis argumenta nō refellemus, quando caninam eius inſectationem multi veteres, præſertim [a] Gregorius Nazianzenus & [b] Cyrillus Alexandrinus libris integris contriuerunt, fruſtraque ille Chriſtianiſmum eradicare, Græciſmum verò & Iudaiſmum inſtaurare ſummis viribus laborauit. Sed quoniam doctore Chriſto didicimus, non ſolùm de noſtris, ſed etiam de Dei ac veritatis hoſtibus benè eſſe merendum, quumque ad fidos ſpectet medicos, curandis etiam phreneticis operam dare, agè ad Græcos ac Ethnicos, qui à religione noſtra remoti ſunt, vtcunque ſanandos, & nobis in hac fide adiungendos, viam aliquam ingrediamur. Notus eſt Libanius ille ſophiſta, qui multas & graues contumelias in noſtram religionem effudit, neq; parùm Iuliani apoſtatæ perfidiam confirmauit: ſed qui tandem Baſilij magni conſuetudine & authoritate permotus, ſuperſtitioni nuncium remiſit, & Chriſtianus effectus eſt, ſicut & [c] Nicephorus indicauit. Quid igitur, ſi ex [d] lapidibus filios Abrahæ, potens excitet Deus, vt non ſolùm Libanij, ſed & Sergij, Dionyſij, Cypriani, è tenebris ad lucem, & à morte ad vitam duce Chriſti gratia reuocentur?

Prouerb. 6.

1. Reg. 19.

Nicephor. li. 10. ca. 35.

a Orat. vel Inuectiua 1. & 2. contra Iulian. Imperatorem.

Propoſitio de diſputatio contra Ethnicos hic inſtituenda.

b In lib. 10. cōtra Iulianum Apoſtatam.

c Li. 10. Eccleſ. hiſtor. cap. 36.

d Matth. 3.

Qua ratione certamen cum Ethnicis inire debeant orthodoxi.

Reiiciunt Ethnici Propheticas & Apoſtolicas literas, quibus nihil eſt, nec eſſe debet apud orthodoxos firmius, maioriſque authoritatis. Non igitur ex his ſacris fontibus hauriendum, quod illis veluti profanis edendum aut bibendum offeramus, ne aliôquin [e] Sanctum canibus contra Chriſti præceptum obtrudamus: ſed potiùs Pauli ſequamur exemplum, qui Poëtarum Ethnicorum [f] Arati Aſtronomi & [g] Epimenidis Cretenſis teſtimonia Ethnicis oppoſuit, vt illos non aliis quàm domeſticis telis peteret atque ſuperaret. Vt enim rectè Lactantius docet, ſatis firmum teſtimonium eſt ad probandam veritatem, quod ab ipſis perhibetur inimicis.] Tùm ſuo nos exemplo fortiſſimus ille Rex Dauid admonet, vt ad præclaræ victoriæ laudem reportandam, ſuperbum Goliath, ac reliquos id genus immanes Eccleſiæ hoſtes, ſuo velut gladio feriamus. Igitur nonnulli MARIAM quoque laudant, velut animoſam viraginem, quæ pulcherrimum auſa facinus, Allophyzorum ducem, communem humani generis hoſtem clauo confixerit, quęque mendaciſſimi colubri venena in ipſius caput retorſerit. Ethnici certè inter ſuos vates Sibyllas maximè venerantur, nihilque aut veracius, aut fidelius habent, haberique volunt foliis ſiue oraculis Sibyllinis. Probemus igitur noſtræ cauſæ fauere Sibyllas, quas ipſi non iniuria prædicant, & demonſtremus à fidei noſtræ myſteriis nequaquam diſſidere, imò verò ingens illis munimentum adferre carmina, quæ fatidicæ illæ mulieres (vt ipſi vocant) ante Chriſtum natum quum Græcorum & Romanorum floreret imperium, verbis clariſſimis cecinerunt. Sic autem illæ non de MARIA ſolùm, verùm de aliis etiam multis magniſq; fidei noſtræ negotiis, ſicut ex antiquiſſimo codice non ita pridem inuento collegimus, ſingulæ ſunt vaticinatæ:

e Matth. 7.

f Actor. 17.

g Ad Tit. 1.

Lib. 4. de diuina ſapientia ca. 12.

1. Reg. 17.

Sibyllarum authoritas ingens apud Ethnicos.

Decem Sibyllarum teſtimonia pro Mariæ virginitate & virgineo partu.

Perſica

Perſica quidem,

VIRGINE matre ſatus, pullo reſidebit aſello,
Iucundus princeps, vnus qui ferre ſalutem
Ritè queat lapſis: tamen illis fortè diebus,
Multi multa ferent, immenſi ſata laboris.
Solo, ſed ſatis eſt, oracula prodere verbo,
Ille Deus caſta naſcetur VIRGINE magnus.

Libyca verò,

Ecce dies veniet, quo æternus tempore Princeps,
Irradians ſata læta, viris ſua crimina tollet,
Lumine clareſcet, cuius Synagoga recenti
Sordida, qui ſolus reſerabit labra reorum,
Æquus erit cunctis, gremio Rex membra reclinat,
REGINÆ MVNDI, ſanctus per ſecula viuus.

Et Delphica,

Non tardè veniet, tacita ſed mente tenendum
Hoc opus, hoc memori ſemper qui corde reponet.
Huius pertentant cor gaudia magna prophetæ
Eximij, qui VIRGINEA conceptus ab aluo,
Prodibit ſine contactu maris, omnia vincit
Hoc naturæ opera. at faciet qui cuncta gubernat.

Tùm Samia,

Ecce dies, nigras quæ tollet læta tenebras,
Mox veniet, ſoluens nodoſa volumina vatum,
Gentis Iudææ, referet vt carmina plebi,
Hunc poterunt clarum viuorum tangere Regem,
Humano quem VIRGO ſinu inuiolata fouebit,
Annuit hoc cœlum, rutilantia ſydera monſtrant.

Rurſus Cumana,

Iam mea certa manent, & vera nouiſſima verba,
Vltima venturi, quod erant oracula Regis,
Qui toti veniens mundo, cum pace placebit,
Vt voluit, noſtra veſtitus carne decenter,
In cunctis humilis, CASTAM pro matre puellam
Deliget, hæc alias forma præceſſerit omnes.

Sed & Helleſpontica,

Dum meditor quondam, vidi decorare PVELLAM,
Eximio caſtam (quod ſe ſeruaret) honore,
Munere digna ſuo, & diuino numine viſa,
Quæ ſobolem multo pareret ſplendore micantem,
Progenies ſummi, ſpecioſa, & vera tonantis,
Pacifica mundum qui ſub ditione gubernet.

Phrygia itidem,

Ipſa Deum vidi ſummum punire volentem,
Mundi homines ſtupidos, & pectora cæca rebellis.
Et quia ſic noſtram complerent crimina pellem,
VIRGINIS in corpus voluit demittere cœlo
Ipſe Deus prolem, quam nunciet Angelus almæ
Matri, quæ miſeros contracta ſorde leuaret.

Adhæc Tiburtina,

Verax ipſe Deus dedit hæc mihi numina fandi,
Carmine quòd ſanctam potui monſtrare PVELLAM,
Concipiet quæ Nazareis in finibus illum:
Quem ſub carne Deum, Bethlemitica rura videbunt,
O nimium FOELIX, cœlo digniſſima mater,
Quæ tantam ſacro lactabit ab vbere prolem.

Erithræa

Erithræa quoque,

Cerno Dei matrem, qui ſe dimiſit ab alto
Vltims fælicæ referent cùm tempora Soles,
Hebræa quem VIRGO feret de ſtipe decora,
In terris multum teneris paſſurus ab annis,
Magnus erit tamen hic diuino carmine vates,
VIRGINE matre ſatus, prudenti tempore verax.

Demùm Cimmeria,

In teneris annis, facie præſignis honore,
Militiæ æternæ Regem ſacra VIRGO cibabit
Lacte ſuo, per quem gaudebunt pectore ſummo
Omnia, & ex eo lucebit ſydus ab orbe
Mirificum, ſua dona Magi cum laude ferentes
Obiicient puero, mirrham, aurum & thura Sabæa.

Accedit quod Erithræa Sibylla, ſicut in libris Oraculorum legimus, MARIAE nomen & Gabrielis legationem, partumq́ue virgineum clariſsimè tradat. Vnde inter alia loquitur vates:

Lib. octauo Oracul.

Verbumq́ue volauit in aluum,
Idq́ue ſuo factum atque animatum tempore, corpus
Mortali facile cretum eſt. Puer inde creatus
Virgineo partu. Mira eſt mortalibus hæc res?
Sed res nulla Deo patri natoq́ue ſtupenda.

Quæ ſanè ſi ſenſa ipſa potius quàm verba expendamus, tam luculenter ac ſplendidè commemorantur, vt viſa potiùs à Sibyllis narrari, quàm futura prædici videantur. Ea verò quum primum audirentur, fabuloſi ſermones & monſtroſa quædam miracula gentibus proculdubiò cenſebantur: at quæ nunc, poſt completum diuinæ diſpenſationis myſterium tantò maiorem fidem debent habere, quò certiùs Euangelica veritate communiuntur, quoq; pluribus diuinæ potentiæ miraculis toto orbe peractis, publiceq́ue commonſtratis nobis clariſsimè comprobantur. Sic igitur Sibyllarum dicta ſunt accipienda, non vt noua ſomnia vel vana deliria muliercularum, ſed quę peruetuſta & prioribus illis gentium ætatibus celebrata ſint vatum oracula, tantò pluris profectò æſtimanda, quò magis Chriſto Domino & Euangelicæ veritati ſeruiunt, præſertim apud illos, qui ab omni vera pietate alieni, & impiis cultibus aſſuefacti, nullas vel Prophetarum, vel Apoſtolorum voces perceperant. Eſt enim ita, vt præclarè docuit Auguſtinus, ad Paganorum vanitatem reuincendam valere, quod Sibylla, Orpheus, Hermes & alij vates ſiue theologi, vel philoſophi gentiũ de Chriſtiana veritate prædixiſſe ſeu dixiſſe perhibentur. Quis verò non videat, in hiſce citatis verſibus MARIAM attingi, graphiceq́ue depingi, quæ non modò ſit Meſsiæ mater, ſed & virgo Iſraëlitica illuſtri loco nata, tùm ſiue formã, ſiue virtutem, ſiue conditionem eius contemplemur, virgo pulcherrima, ornatiſsima, fœliciſsima, & quod verè auguſtum eſt, ipſa quoque cœli regina, ſicut eadem à Patribus Sibyllas imitantibus ſæpe nuncupatur? Ego verò mihi perſuadeo, fieri non potuiſſe, quin fatidicæ Sibyllæ in talem tantamq́ue Virginem intuentes, magno illius deſiderio tenerentur, & agnitam Domini ſui matrem intimis quoq; ſenſibus venerarentur, quam nec ſuo tantùm, ſed omnium etiam mortalium ſingulari honore proſequendam eſſe putarent. Ac ne mireris, decem Sibyllas veritatis teſtes à nobis adduci, certè poſt [a] Varronem. [b] Lactantius & [c] Suidas totidem numerant, easq́ue virgines [d] Hieronymus facit, quas iam olim Græci, & poſteà Romani plurimùm ſuſpexerunt atque coluerunt. Quocirca veteres Theologi, quemadmodum [e] Euſebius Cæſarienſis, [f] Arnobius, [g] Lactantius, [h] Auguſtinus quum aduerſus Ethnicos diſputant, è Sibyllarum carminibus teſtimonium ſæpè mutuantur. Quin & Homerus in ſuam poëſin ex Delphica tranſtulit, & Virgilius apud Latinos de Cumana ſumpſit, Auguſto nempè regnante, ſub quo partus ille virgineus à MARIA eſt editus, vt Romanum imperium ter fœlici noui æterni Monarchæ aduentu vel maximè nobilitaretur atque ſanctificaretur. Et quia de Virgilio poëtarum principe, qui Homerus Latinus dicitur, modò meminimus, etiam carmen eius adiungam,

quod

Sibyllarum oracula cur magnifacienda & obſeruanda.

Sibyllę Chriſto & Eccleſię apud Ethnicos ſeruiunt.

Li. 13. cõtra Fauſtũ Manichæum c. 15.

Quantum Mariæ tribuatur à Sibyllis.

Sibyllæ proculdubiò Dei matrem in ſpiritu cognitam tacitè ſunt veneratæ.

[a] In lib rerũ diuinarũ ad Cæſarẽ.
[b] Lib. 1. de falſa religione ca. 6.
[c] In nomine Sibyllæ.
[d] Lib. 1 aduerſus Iouinianum.
[e] Lib. 4. de vita Conſtãtini.
[f] In libris cõtra gentes.
[g] Li. 4. de iuſtitia ca. 18.
[h] Lib. 18. de ciuit. Dei c. 13.

Homerꝰ & Virgilius Sibyllarũ imitatores.

a Ora cõtra Iudæos, Paganos & Arrianos. Item lib. 10 de ciuit. Dei cap. 17. & epiſt. 155. ad Martianũ; & lib. 1. expoſit. epiſt. ad Rom.
b In vita Cõſtantini. lib. 4.

quod non ſolùm [a] Auguſtinus ſæpenumerò, ſed & veteres nõnulli de Chriſto & virgine noſtra accipi voluerunt. Etenim nimis allegoricum & remotum eſſe putant, vt is locus ad Solonium vel Soloninum Aſinij Pollionis filium, aut Erigonem referatur; & res ipſa loquitur, Sibyllæ vaticinium illic, vbi carminis Cumæi fit mentio, à Poëta recenſeri. Nec dubium eſſe poreſt, quin idem Poëta in illud ſæculum, quo natus eſt ſub Auguſto Chriſtus, inciderit, atque idcirco pacem toto orbe celebrem lætus aſpexerit, grauem vt cauſam haberet non Pollioni ob natum filium, ſed vniuerſæ potiùs Reipub. ob completum Sibyllæ vaticinium congratulandi. Et [b] Euſebius quidem Cæſarienſis, licet Græcus author, præſentem Virgilij locum ad hoc refert inſtitutum, ac eandem Eglogam tanquam de Chriſto ſonantem Græcè conuertit, Virgilium quidem poëtarum Italiæ ſapientiſsimum, lepidiſsimum, doctiſsimum vocans, qui aduentantis virginis nomine MARIAM luminis & Spiritus ſacri pleniſsimam, afflatuq; diuino fœtam hoc loco ſignificârit. Tùm in ea oratione, quàm ad Sanctorum cœtum habuit Conſtantinus Imperator, hi Virgiliani verſus ita recitantur, velut illis & Chriſti aduentus, & eiuſdem ex Virgine natiuitas exprimatur. Verſus autem quos diximus, in Bucolicis hi ſunt:

Virgil. in quarta Egloga.

Vltima Cumæi venit iam carminis ætas,
Magnus ab integro ſeclorum naſcitur ordo,
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna,
Iam noua progenies cœlo demittitur alto.

Omitto cætera, quæ alij ad Aſtræam virginem incommodè referunt: quum multò illuſtriorem ſenſum exprimant, ſi iuxta Sibyllarum verba illi tribuantur virgini, quę plena & fœta facta eſt de Spiritu ſancto: quicquid tandem Virgilius poëticis figmentis omnia inuoluens, hoc loco intellexerit.

Ethnicos non ſolùm Sibyllarum authoritate, ſed fabulis etiam Poëticis in hoc argumẽto reuinci.

Quid habent igitur Ethnici, cur nobis non credant de Virgine matre hoc aſſeuerantibus, quod ipſorum Sibyllæ non modò verbis liquidò prænunciârunt, ſed intento etiam velut digito demonſtrârunt, quodque nonnulli Poëtæ viſi ſunt confirmaſſe? An quod Iudæis obſtinata malitia excæcatis eſt ſcandalum, gentes etiam tot linguis & artibus cultæ ſtulticiam perpetuò æſtimabunt? Veniamus porrò ad præcipuam iſtorum Theologiam, in qua Græci vel maximè ſibi cauti & ſapientes videntur, aliosque multos ſtudio & doctrina haud paruo poſt ſe interuallo relinquunt. Vetus illorum Theologia ex Poëtarum fabulis conſtat, ex quibus hoc tradunt coluntq; myſterium, Iouis filiam Mineruam ἀμήτορα, hoc eſt, Dei ſapientiam ex patris cerebro ſine matre; Bacchum autem ex Iouis crure, ſed & Vulcanum ex ſola Iunone ſine patre natum eſſe. Quam prophanam Ethnicorum vanitatem non [a] Cyrillus modò Hieroſolomitanus, ſed [b] Ruffinus quoque coarguit: ac rectè vterq; docet, quod nos de pariente Virgine MARIA credimus, multò id quidem eſſe veriſimilius, quàm quod de ſua Minerua, deque Baccho & Vulcano iſtorum fabuloſa finxit antiquitas. Ruffini verba ſic habent: Mirandum, cur hoc gentilibus impoſsibile videatur, qui credunt Mineruam ſuam de cerebro Iouis natam: quid ad credendum difficilius? aut quid magis contra naturam? Hìc fœmina eſt, hìc naturæ ordo ſeruatur, hìc conceptus & partus temporibus ſuis editur. Ibi nuſquam fœmineus ſexus, ſed vir ſolus & partus. Qui illa credit, cur iſta miretur? Sed & Liberum de fœmore eius aſſerunt natum. Ecce aliud portenti genus, & tamen creditur. Venerem quoque, quam aphroditem vocant, de ſpuma maris (ſicut etiam nominis ipſius compoſitio oſtendit) credunt eſſe progenitam: de ouo natos Caſtorem Pollucemq; confirmant: ex formica Myrmidones: & alia mille ſunt, quæ contra rerum naturam venientia, ipſis tamen viſa ſunt credibilia: vt Deucalionis & Pyrræ lapides iactos, & hominum ex his ſegetem natam. Et quum hæc tot & talia figmenta crediderint, vnum eis verbum impoſsibile videtur, quod adoleſcens fœmina, diuinum germen non hominis vitio, ſed Deo inſpirante conceperit.]

1. Cor. 1.

Exempla Poëtica, quæ fidem de virgine matre faciunt probabiliorem.

a In Catecheſ. 2.
b In expoſit. Symboli Apoſtolici.
Ibidem.

Quo ſenſu Mariæ poſsit aptari, quod de ſua Minerua Ethnici fabulãtur.

Proinde qui hæc ridicula myſteria talibus quidem cultoribus digna ſuſpiciunt atq; venerantur, Græcos autem & Poëtas maximè intelligo, cur hi abſurdum, quæſo, indignumque putent, quod ex noſtra vereq; ſolida Theologia nunc tandem diſcunt, nouam & propriam quaſi Mineruam, vt ipſorum more loquar, nobis diuinitus dari, quæ illæſam omni tempore virginitatem tueatur, quæ prætereà licet magiſtra non di-

catur, ſit tamen, qunm & parens exiſtat ſapientiæ, & inuentrix non artinm, ſed qnod
multò eſt amplius, gratiæ & ſalutis hnmanæ, quæque filia eſt non commentitij & adnl-
teri Iouis, ſed veri, ſummi optimiq; rerum omnium parentis & ptincipis Dei. Quòd
ſi rem paulò penitius inſpiciamus (omnia enim ſana ſanis) an nõ Virgini noſtrę com-
petunt, quæ tria ſtulti Græci in ſua Minerua velut eximia & cunctis reuerenda prædi-
cant, virginitas, ſapientia, fortitudo? Quid iuuat autem ô vani fallacesque, & ſicut ve-

Quales olim Gręci, Ethnicorum ſapientiſsimi fuerint.

In Timæo.

ſter diuinus Plato ait, ſemper pueri Græci? quid iuuat, inquam, Theologiam meris fa-
bulis obrutam tradere, ac veteres venditare nugas? quaſi verò non ſatis habeatis, tot
mendaciorum prodigia peperiſſe, cultusq; impios & idolomanias, quum ad exteros

Quomodò Maria nobis præſter, quod de ſua Penteſilęa Ethnici tradiderunt.

alios, tùm ad Latinos perniciosiſsimè deriuâſſe. Ignorâſtis hactenus veram Penteſi-
lęam, non quam veſtri Poëtæ commemorãt, bellacem, furentem, truculentam ac ſan-
guinariam, ſed mitem, humanam, clementem, paciferam atq; ſalutiferam, quam certè
pij lætiſsimis animis non poſſunt nõ mirabiliter amanterq; complecti, quæ virgo ipſa
Amazonum, hoc eſt, ſine mammis mulierum optimam ſe ducem præbeat. MARIA ſi-
quidem prima eſt, quæ hanc virginitatis ſemitam ingreſſa ſit, quamq; innumerabiles
puellarum verè Amazonnm copiæ ſunt ſecutæ, ſorores omnes angelorum, de quibus
ipſi cantant apud Salomonem: Sotor noſtra paruula eſt, & vbera non habet. Hę omnes

Cantic. 8.

Illuſtres omnes Ethnicorũ virgines & mulieres à Maria obſcurari atque vinci.

ductatricem illam Deiparam Virginem, quocunq; ierit, comitâtur. Quid veſtra quęſo
Athenis Minerua? quid in Cypro Venus? quid apud Carthaginẽ Dido? quid in Ægypto
Iſis? Libidinum iſthæc mancipia vel certè quidem dæmonum domicilia, non virtutis
officinæ fuerunt. Sed enim ſi candorem decoremq; muliebrẽ ſpectatis, quem in Cleo-
patra Iulius Cæſar, & in Helena veſter Paris amauit: ſi pręcellentem fœminarũ gloriam
ſuſpicitis, quæ Amazones Alexandro Magno cõcilianit, & Tarquinium Lucretiæ adul-
terum fecit: ſi demùm vllæ vobis curæ eſt aut ſapientia, præclaram cuius idæam [a] Plato
depinxit, aut honeſtum, cuius formam amabilem [b] Cicero cõmendauit, cur illam non
in oculis & in ſinu fertis, quæ vna Muſas & Veneres, adeoq; quicqnid in fœminis gra-
tioſum & appetendum videri poteſt excellit, ac immenſo poſt ſe interuallo relinquit?
Si enim tanti vitrum, quanti margaritum? Videre antem, ne dum Chlœlias, Virgi-

a In Phed. ſiue dialogo de amore & pulchro.

b Lib. 1. officiorum.

neas, Claudias quæriris, aliasque à vanis authoribus vanè laudatas iactatis fœminas, in
Medæas, Semiramides, Cleopatras, Agrippinas imperij labes, orbis fabulas populiq;
ludibria incidatis. Ac plura quidem de veſtris oraculis, quæ obſcuris ambagibus & ve-
tuſtis ſæculis noſtrã Virginem longè anteà præſignârunt, ptudens non repeto, ſimulq;
miſſa facio doctorum apud vos Poëtarum ora, qui non intellectis etiam carminibus,
de hac ipſa præcinuerunt. Eſt enim Virgo illa aurei ſæculi renouatrix: eſt vera illa Dia-
na perpetuæ virginitatis tùm altrix, tùm exemplnm: eſt cui Lucinæ nomen vnicè con-
uenit. quæ & verum lumen extulit, & nobis vti renaſceremur, lucis æternæ fores ape-
ruit. Sat verò quercus, vt dicere ſoletis: à glandibus porrò ad fruges vos tranſire con-
uenit, quia pro Cerere MARIA, panem verum & viuum edendum mortalibus attu-
lit atque monſtrauit.

Ad Græcos & Ethnicos hortatio.

Faceſſant igitur cum fabularum inuolucris veſtri Poëtæ, ex quibns tantnm vani-
tatis, turpitudinis, idololatriæ & hauſiſtis, & ſtabiliuiſtis. Valeãt myſteria religionis ab
Orpheo quondã tradita, quæ vos ridiculis ſuperſtitionibus impliciros magis demen-
târũt. Abijciantur ænigmata philoſophorum, ex quibus veræ Sphynges, & impiarum
opinionum monſtra, vt veritatem amitteretis, paſsim emerſêre. Miſſum Letargum fa-
cite, qui vos maioresq; veſtros tàm peſtilenter oppreſsit: longæuæ & putidæ vanitatis

Studioſi Ethnici in exprimenda Helenæ pulchritudine.

ſqualorẽ abſtergite, ne poſthac ex libidinis victimis ſapientiæ veſtræ magiſtras, adeoq;
Deas inſani vobis efformetis. Scio quanti Helenam Menelai Regis coniugẽ faciatis, vt
cuius egregia forma diuini ingenij virum, vt fingitis, Homerum in deſcribendo, mul-
tosq; nobiles pictores & ſculptores in exprimẽda eius pulchritudine defatigârit. Fal-
litur cũ his omnibus planè Zeuxis Heracleotes, pictor aliôquin apud vos percelebris,

Dignior Maria quàm Helena vt à Zeuxi depingeretur.

qni qnum ex quinq; puellarum mira venuſtate pinxiſſet Helenam, ſe ſummã formam
ſuis lineamentis complexum eſſe putauit. Qui certè vllum ſi veræ ſapientiæ ſenſum te-
nuiſſet, non Helenam, vt malè pndicam, ita maximorum motuum, publicæq; peſtis &
Troiani incendij authricem, ſed MARIAM omni arte pingendã & ornandam ſibi pro-
poſuiſſet, MARIAM, inquam, primam virginnm ducem ac magiſtram, tantò ſanè pul-
chriorem

chriorem, quantò ab omni libidinis ſenſu & vitiorum contagio liberiorem, eandemq́, non ſolùm Angelicæ virginitatis, ſed & præſtantiſsimæ cuiuſque virtutis perfectam idæam, quæ demùm, vt alia nulla de genere mortalium, quod per fœminam afflictum iacebat, & voluit & potuit præclarè mereri. Tres gratias, vt velint, efferant Poëtę, nec ſolùm græci Penelopem, Alceſtim & Proteſilai, ſed etiam Romani Corneliā, Porciam, Ceſtiliam & Varronis Marciam, vt clariſsimas mulieres, quibuſcūq; poſſunt laudibus in cœlum vehant. His adiungant, ſi lubet, Aſpaſiam Phocenſem, humili quidem loco natam, ſed inter ſelectas comptasq́; puellas gratioſiſsimam, nullam vt ſui ſæculi ſecundam haberet, quæ pulchritudine formoſior, voce ſuauior, modeſtia inſtructior, morū integritate ſpectabilior, in ſumma dignitate moderatior, & ab omni fuco alienior eſſe videretur. Vnde Rex potens ille Cyrus hāc vnam puellam alijs multis adductis prętulit, ac vnicè deamauit, ſicut & poſteà fecit Artaxerxes. Donemus hanc in iudicādo ſtulticiam ſæculo tàm obſcuro & calamitoſo, nihil vt recti vel ſummi principes cernerent, tàm corrupto, vt bonorum vmbras falſamq́; imaginem tantùm cōſectarentur. O beatos, ſi apertis fidei oculis pro Aſpaſia, Muſis & Gratijs vnam videre MARIAM, & pręſentes eius dotes vtcunq; cognoſcere potuiſſent. Vos tandē qui meliore ſydere nati eſtis, vt loqui ſoletis: vos, inquam, ſapientiæ & ſalutis veræ ſtudioſi, veluti poſt longiſsimum altiſsimumq́; ſomnum expergefacti, noctem cum die, tenebras cum præſenti luce cōmutate, vosq́; totos ad eā contemplandā virginem cōuertite, quæ ſi oculis cerneretur, ingentes profectò & mirabiles ſui amores vobis excitaret, vt nullius fœminæ faciem, aut venuſtatem, aut præſtantiam & amplitudinem pluris vnquam faceretis. Quid ergo ſupereſt, niſi vt animos iungamus Fratres, & vnius fidei ſynceritatē amplexi, Chriſtiano Poëtæ accinamus:

De Aſpaſia vide apud Aelianum lib. 12. varię hiſtoriæ.

Nulla reliquarum vel ob formam laudatiſſimarum fœminarum cum Maria comparatio.

Nulla fœminarum eſt Maria ſpectabilior atque amabilior.

Vidas in hymno. Magnæ matri virgini.

Salue ſancta parens, eadem ſalue innuba virgo,
Regia progenies, genus alto à ſanguine Iudæ,
Cui Pater omnipotens pleno ſe numine fudit,
Gratiaq́ acceptam matres ſuper extulit omnes.
Tu virgo longo pòſt tempore prima ſalutem
Fœlici peperiſti vtero mortalibus ægris.

Quibus de rebus nos obiter, ac veluti per tranſennā diſſerimus, non quòd ſacris quidē prophana, niſi apud prophanos, valdè miſcēda putemus, ſed potiùs vt opes Ægyptiacas in vſum ſancti Tabernaculi conuertamus, hoc eſt, vt quæ olim Ethnici & Poëtæ ſtolidè cōmenti ſunt, ac impiè vſurpârunt, ea nos ad Chriſtianam veritatē accommodata, & velut ab iniuſtis dominis erepta, in vſum noſtrum legitimè vindicemus. Probat hoc Auguſtinus multorum Patrum exemplo, qui velut auro & argēto veſteq́; precioſa ſuffarcinati, & Ægyptum deſeruerint, & Eccleſiam velut ſpolijs quibuſdā allatis locupletârint. Neq; Moyſes ad ſummi Prophetę & Legiſlatoris munus adſciſcitur, niſi poſt quàm omni Ægyptiorum ſapientia probè fuit inſtructus: & Lex diuina Iudæis pręcipit, vt ſi quam captiuam in vxorem vellent ducere, caluitium ei facerent, vngues præſecarent, pilos auferrēt, eaq́; fœmina repurgata, in victoris trāſiret amplexus. Hoc myſterio pulchrè ſignificatū eſt, ſicut Hieronymus interpretatur, vt quādo ſcriptores Ethnicos legimus, ſi quid in eis quidem vtile reperimus, id ad Chriſtianum inſtitutum cōuertamus: ſi verò quid ſuperfluum, vanū, turpe aut pernitioſum occurrat, hoc ipſum radere, huic caluitium inducere, id in vnguium morem acuto ferro deſecare ſatagamus.

Exod. 36.

Li. 2. de doctrina Chriſtiana c. 40.

Exod. 3.

Actor. 7.

Deut. 21.

In epiſt. ad Damaſum, de filio prodigo.

Eſt Chriſtianæ prudentiæ, ad vſum & officiū veræ pietatis transferre, quæ ſcribuntur ab Ethnicis.

Cur Iudæis pręceptū ſit, captiuam fœminam in vxorem non ducere, niſi probè purgatam & præciſam.

Eſt & alia ratiò vanitatem Ethnicorum redarguendi, vt qui ſacris nō credunt aut libris, aut doctoribus, ſaltem ex animantium natura moniti atq; perſuaſi fateantur, nō prorſus à verò id alienum eſſe, quod MARIAM ſimul Matrem & Virginem in Eccleſia profitemur. Qua de re non tacuêre Patres, ſed in eâdem veluti arena certantes, rem propoſitis etiā exemplis illuſtrârūt, minùs vt incredibile vel impijs videatur, in MARIA fieri potuiſſe, quod naturæ vi in mutis animantibus fieri res ipſa cōmonſtrat, omnesq́; gentes experiuntur. Vnde ſapienter monet Baſilius, vt ad hiſtoriam alitum confugiamus, ſi quando nōnullos irridere conſpexerimus arcanum fidei noſtræ myſteriū, quaſi fines naturę cancelloſq́; tranſgrediatur, fieriq́; nō potuerit, vt Virgo pareret, virginitate ipſius integra intemerataq́; perſiſtente. Sic enim Deo viſum eſſe, qui tametſi per ſtulticiam prædicationis ſaluos faciat credentes, tamen ex ipſa rerum natura multas præ-

Rebus et exemplis naturalibus eos cōuinci, qui partum Virginis incredibilē putant.

Hom. 8. in hexametro, & orat. 19. de prouidentia.

1. Cor. 1.

O 2 mou-

monſtrârit vias, multaq; gentibus argumenta præbuerit, vt & impij mitabilibns quibuſdam & inuſitatis animantium exemplis commonefacti, ad veram fidem amplectẽdam faciliùs permouerentur. Valet ſanè Lactantius in Ethnicorum ſuperſtitionibus refutandis, & eundẽ Baſilij ſenſum, licet ætate prior, amplectitur: ſicut verba eius aſcripta teſtantur: Deſcendens itaq; de cœlo ſanctus ille Spiritus Dei S. Virginẽ, cuius vtero ſe inſinuaret, elegit. At illa diuino Spiritu hauſto repleta concepit, & ſine vllo attactu viri, repentè virginalis vterus intumuit. Quod ſi animalia quædam vento & aura concipere ſolere omnibus notum eſt, cur quiſquam mirum putet, quum Spiritu Dei, cui facile eſt quicquid velit, grauatã eſſe Virginem dicimus? Quod ſanè incredibile poſſet videri, niſi hoc futurum ante multa ſæcula Prophetæ ceciniſſent.]

Li. 4. de vera ſapientia cap. 12.

Quæ animãtia ſine coitu pariant.

Verùm ad ea nunc animantia veniamus, quę Fidem noſtram de partu Virginis ſi non ſolidè comprobant, at certè Philoſophis alijsq; Ethnicis iure reddant probabiliorem. De bis ita Ruffinus: Quid mirum videtur, ſi Virgo conceperit? quum Orientis auem, quam Phœnicem vocant, in tantum ſine coniuge naſci vel renaſci cõſtet, vt ſemper & vna ſit, & ſemper ſibi ipſa naſcendo vel renaſcendo ſuccedat? Apes certè neſcire coniugia, nec fœtus nixibus edere omnibus palàm eſt. Sed & alia nonnulla deprehenduntur, vti huiuſcemodi ſorte naſcendi. Hoc ergo incredibile videbitur diuina virtute ad totius mundi redintegrationem factum: cuius exempla etiam in animalium natiuitate cernũtur?] Vbi rectè mentio de apibus facta eſt, quas idcirco laudat etiam Ambroſius, quòd cõmunis ſit omnibus integritas corporis, virginalis & partus, quoniam neq; vllo concubitu miſcentur, nec libidine reſoluuntur, nec partus quatiuntur doloribus, & ſubitò maximum filiorum examen emittunt.] Sed & Virgilius apes nec coire, nec gignere fatetur, quum in hunc modum canit:

Phœnicẽ naſci ſine concubitu maris & fœminæ.

Apes caſtè viuere, & tamen generare.

In ſymbolo Apoſtolorũ

Li. 4. hexamer. ca. 23.

Lib. 4. Georgicor.

Illum adeò placuiſſe apibus mirabere morem,
Quod nec concubitu indulgent, nec corpora ſegnes
In venerem ſoluunt, aut fœtus nixibus edunt,
Verùm ipſæ folijs natos, & ſuauibus herbis
Ore legunt.

Qui ergo apibus prolem ſine concubitu dare, primosq; parentes ſine parentibus condere potuit, carnem Chriſti in vtero virgineo formare non potuit? vt etiam Auguſtinus ratiocinatur.

Lib. de bono cõiugali cap. 2.

Verùm inter omnes animanres huc maximè vultures pertinent, quorũ exemplo Ambroſius & Baſilins, vt Ethnicis de MARIAE virginitate fidem aſtruãt, diſertis verbis vtuntur. Prior habet in hunc modum: Negantur vultures indulgere cõcubitui, & coniugali quodam vſu nuptialisq; culpæ ſorte miſceri, atq; ita ſine vllo maſculorum concipere ſemine, & ſine coniunctione generare, natosq; ex his in multam ætatem longæ vitæ procedere, vt vſq; ad centum annos vitæ eorum ſeries producatur, nec facile eos anguſti æui finis excipiat.] Vbi mox iſthæc ad MARIAE virginitatem applicat, & ratiocinationem ita concludit: Quid aiunt, quod Virgo generauit, & impoſsibilẽ innuptæ, cuius pudorem nulla viri conſuetudo temerâſſet, exiſtimant partum? impoſsibile putatur in Dei Matre, quod in vulturibus poſsibile non negatur? Auis ſine maſculo parit, & nullus refellit: & quia deſponſata viro MARIA peperit, pudoris eius faciunt quęſtionem? Nónne aduertimus, quod Dominus ex ipſa natura plurima exempla antè pręmiſit, quibus ſuſceptę incarnationis decorem probaret, & aſtrueret veritatem?] Sed nunc Baſilium eâdem de re diſſerentem audiamus: Qui ludibrio habent myſterium noſtrũ, tanquam à natura ſit alienum, fieriq; non poſſe, vt Virgo ea, quę ſeminis expers ſit, ſalua virginitate pariat, velim cogitẽt eum, cui viſum eſt ſtulta prædicatione eos, qui crederent, ſeruare, innumerabiles ex natura rerum occaſiones, ad rerũ admirabilium fidem nactum eſſe. Vultures enim ſine concubitu fœtus edere fecit.] Et alibi rurſus: Vt admirabilis inquit, hæc (Chriſti ſcilicet ex Virgine) generatio crederetur, nihil in ſe cõtinere quod ſuſpectæ eſſet fidei, haud prorſus incredibile etiã apud eos, qui perperam affecti difficile approbant, quę cõcernunt diuinam diſpenſationem, rerum Opifex animalia quædam creauit, quæ citra copulam cõplexúmue maſculi queant eniti, ac partũ edere per ſolam fœminã. Talia enim de vulturibus produnt memoriæ qui de animalium naturis ſcitè tractârunt.] Atqui teſtantur Phyſiologi, nõ ſolùm auium, ſed & piſcium genera quædam ſine parentum coitu generari. Et quotidiè videmus inſecta, vt dicuntur, animan-

Vultures ſine concubitu procreantur.

Lib. 5. hexam. ca. 10.

In orat. 19. de prouidẽtia.

In cap 7. Eſai.

Quædã & auiũ & piſcium genera ſine vtriuſ-

animantia,corpore quidem modica,ſed ſenſu ſæpè peracuta,in quibus mira creatoris prouidentia bonitasq; relucet,quantumuis nullum propagandæ prolis affectum,nullum gignendi officium vel adfetant vnquam,vel admittant. Eorum pleraq; aut è viuorum corporum vitijs vel purgamentis,vel exhalationibus,aut cadauerum tabe gignũtur:quædam etiam de lignorum & herbarum,aut de fructuum corruptionibus ſponte proueniunt. Atq; huc demùm ſpectant quæ ad Auguſtinum ſcribit Euodius,varijs argumentis colligens, Virginis noſtræ conceptionem & partum valdè mirabilem quidem,ſed nõ adeò ſingularem eſſe,vt ad eius confirmationem in rerum inferiorum naturis multa deſint exempla. Etenim ſemina vltrò è terra prouenire atque fructificare, vermi nullum eſſe parentem, à quo procreetur,de cinere gallinas,de aqua itidem anates,ac plura id genus animantia ſine virili ſexu fœtus proprios edere,quemadmodùm & aranea viri conceptionem & partus corruptionem ignorat,ſua interim fila mirabiliter proferens atq; texens. Et erunt veſani adhuc homines,qui abſurdum, ſtultum,incredibile indicent, in Virgine ſemel pariente diuinitus eſſe factum,quod in iſtis tàm multis, adeoq; minutis animantibus natura toties efficit, mundus quotidiè agnoſcit, & rerum magiſter vſus vbiq; gentium probat? De his meminit etiam liber,qui Auguſtino adſcribitur,de mirabilibus ſacræ Scripturę,& poſt varia naturæ exempla recitata, locum ita concludit: Quod ergo in multis rebus conſueto more Dominus operatur, quid naturæ contrarium dicendum eſt, ſi quando ipſe voluit, vt in virginali vtero Spiritus ſancti diſpenſatione filius ſine viri coitu naſceretur?]

Quę ſexus mixtione gignuntur. Inſecta non cõmiſcentur ad procreandum.

Epiſt. 3. ad Auguſtinũ.

Lib. 3. ca. 2.

Quæ omnia pluribus perſequi non attinet, quando Chriſtiana religione vel modicè imbutus intelligit, Iudęos, Græcos omnesque Paganos falli vehementer, qui Mariæ ſanctiſsimæ virginitatem non modò diuinis oraculis & Patrum ſcriptis cõſonantem, ſed multis etiam rebus in hoc mundo conditis conformem & congruentem auerſantur atq; contemnunt. Quanquàm fatendũ eſt interim, veram & perfectam huius myſterij cognitionem ſine diuini Spiritus afflatu non penetrari mortalibus, quòd fidei egeant ſimplicitate, vt hoc arcanum ritè percipiant, eoq; conuenienter vtantur. Vnde vulgaris ille captus & carnis iudicium hic Iudæos & Ethnicos plurimũ impedit, quibus illud propheticum meritò dixeris, Niſi credideritis, non intelligetis, aut quod Ambroſius in ſimili argumẽto reſpondit: Scrutari nõ licet ſuperna myſteria: licet ſcire quod natus ſit Chriſtus: non licet diſcutere quemadmodũ natus ſit. Illud negare mihi non licet: hoc quærere metus eſt. Habeat generationis inuſitatæ gloriam, qui habet poteſtatis inuſitatæ gratiam.] Aſcribam demùm & Cyrilli locum, qui Iuliani apoſtatę, adeoq; Ethnicorum omnium impiam vanitatem hac in parte confringit, ac præſentis virginitatis doctrinam comprobat: Quoniam, inquit, incõuertibile & immutabile ſecundùm naturam, ſicut Deus viuens & ſubſtantiam habens Dei Verbum, non ex propria natura vnitum ſibi formauit corpus, ſed accepit de nobis, & non ex ſomno & voluptate viro operante, ſed ex ſancta Virgine nouo & mirabili modo & vltra naturæ leges. Oportebat enim talem eius fieri partum, ſecundùm carnem, inquam, & ex muliere, vt habeat diuinum quiddam ingreſſus eius in mundum & oſtenſio. Nihil autem omninò ad faciendum difficile eſt omnipotenti.] Cæterùm inter Ethnicos omnes neſcio equidem, an vlli quondam ſuperſtitione & impietate Ægyptios ſuperàrint, qui primi omnium errori colendi multos deos ac dæmones initiũ dediſſe dicuntur, mortalium omnium ſuperſtitioſiſsimi, ſummiq; hoſtes populi Dei, ſicut de illis Euſebius Cæſarienſis affirmat. Hi Virginem parituram non omninò ignoràſſe, ſed etiã Chriſto nondum è cœlis demiſſo, & in lucem edito cæremonijs quibuſdã declaràſſe videntur. Etenim ſicut [a] Dorotheus eoq; vetuſtior [b] Epiphanius annotauit, Propheta Hieremias quum vnà cum Iudæis apud illos aliquãdo exularet, Sacerdotibus eorum prædixit demolitionem ſimulachrorum, quę manu facta ipſi tàm vanè colerẽt: eius rei ſignum fore, quum Virgo pareret, ac vnà infantem ſuum in præſepi locaret, Ægyptumq; peteret. Huic vaticinio tantùm Ægyptij tribuerunt, vt ſolennem induxerint morem, Virginem quandam in lecto, & infantem in præſepi paſsim collocandi ſimulq; adorandi. Rogati à Rege quodam poſteà, quid ſibi vellet hic ritus, quo Virginem & infantẽ publicè proponerent atq; venerarentur, hoc eſſe myſterium reſponderunt, quod maiores ipſorũ à ſancto Propheta traditum iam pridem accepiſſent. Tàm clementer cum gentibus etiam impijs quondam egit Deus, vt partum huius virginis futurũ haud prorſus ignorarent,

Abſq; fidei lumine non intelligi myſterium de Virgine pariente.

Eſai. 7.

Lib. 1. de fide, cap. 5.

Lib. 8. cõtra Iulianum.

Li. 6. de demonſt. Euang. c. 20.

a In Synopſi.

b In vita Hieremiæ Prophetæ.

Hieremias Aegyptios docuit de Virgine paritura.

Aegyptiorum mos vet⁹ in veneranda Virgine, quæ ſuũ infantem & præſepe teneret.

rarent, vtq; arcani eius, quod mundo propalandum erat, non ſolùm à Sibyllis, ſed ab alijs etiam vatibus admonerentur. Cui rei maiorem fidem facit vetuſtiſsimum monumentum, quod Irene matre & filio eius Conſtantino imperantibus repertum, in laminis aureis expreſſam hanc habnit inſcriptionem: CHRISTVS naſcetur ex Virgine, & ego credo in eum. O ſol ſub Irenæ & Conſtantini temporibus iterum me videbis. Quiſquis autem ita ſenſit & ſcripſit, licet inter medios Ethnicos viueret, tamen certa Dei reuelatione non caruit, veramq́ue fidei ſuæ confeſsionem edidit, Spiritu etiam Prophetiæ donatus, ac meritò illis Patribus adnumerandus, qui vt Paulus ait, iuxta fidem defuncti ſunt, non acceptis repromiſsionibus, ſed à longè eas aſpicientes & ſalutantes. Ad hæc Ethnicus Poëta eſt Claudianus, vt[a] Auguſtinus & [b] Oroſius comprobant, ſed qui de Virgine Matre tàm euidenter, vt Chriſtianus etiam videri poſsit, pronnnciauit. Etenim ſi qua veteribus libris fides habenda eſt, aliquos enim de authore dubitare non neſcio, carmen hoc Chriſto cecinit Seruatori:

Vide Lādulphū, Volaterranum, Nauclerū, & inprimis Thomā 2. 2. quæſt. 2. artic. 7. & 3.

Heb. 11.

Poëta Claudianus de partu Virginis clarè teſtatur.

In carmine de Chriſto Seruatore.

a Lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 26.

b Lib. 7 aduerſus Paganos ca. 53.

Quemq́, vtero incluſo Mariæ, mox numine viſo
Virgineo intumuêre ſinus, innuptaq́, Mater
Arcano obſtupuit compleri viſcere partu,
Authorem paritura ſuum.

Ac rurſus:

Angelus alloquitur Mariam, quo præſcia verbo
Concipiat ſalua virginitate Deum.

Teſtimonium Aſtrologorum Ethnicorū Mariam Virginem comprobat.

Poſtremò, ſi Ethnicorum aſtronomi, & in hac quidem arte magiſtri tùm vetuſtiores tùm præſtantiores conſulantur, quales Ægyptij & Chaldæi ſolent celebrari, horum eadem, quæ inſignis aſtrologi Albumazar, eſt ſententia. Is quantumuis à fide noſtra ſit alienus, inter cætera teſtatur, quòd in prima facie ſigni Virginis oritur in terra Virgo munda, puella immaculata, corpore decora, vultu venuſta, habitu modeſta, crine prolixa. Et ne dubitemus, qua de Virgine loquatur, diſertè meminit, hanc eſſe Virginem, quæ puerum in Iudæa nutriat atq; paſcat, eumq; puerum à quibusdam gentibus Ieſum vocari, quem nos, inquit, Græcè Chriſtum dicimus. Vidi hunc ego locum in vetuſto huius authoris opere, bonaq́ue fide hoc ipſum teſtimonium citat Dionyſius Carthuſienſis.

Li. 6. in Introductorio maiori.

Li. 1. de laudibus virg. artic. 30.

Nec verò quiſquam arbitretur, nos veluti cum laruis hoc loco luctari, & eos aduerſarios, qui nuſquam extant, petere voluiſſe, quandoquidem Ethnicorum tenebræ ſplendentis Euangelij fulgore iam pridem diſiectæ ſint atque diſsipatæ. Vtinam verò Chriſtus Euangelio ſuo ſic orbem implêſſet, nulla vt vſquam extarent veſtigia Ethnicorum, aut ſaltem vt prouinciæ, inſulæ, & gentes plurimæ maximæq́ue denſis Ethnicorum tenebris non obrutæ & oppreſſæ iacerent. Ex his profectò ſunt Macazarenſes, Amboinenſes, Morotiani, Morotaienſes, Bazanenſes, Papuani, Bengaiani, Selebes, Siani, Cauripani, Bolanenſes, Manadij, Tidorenſes, Malucenſes, Manomotapani, Inhamiocenſes, Giloani, Ceilanij, Tauancorenſes, aliæq́ue plurimæ nondum benè cognitæ, vel à noſtris exploratæ inſulæ, prouinciæ, nationes, quæ Chriſti nomen atque cultum hactenus ignorauerunt, aut certè quidem iam olim cognitum multis retrò ſæculis deſeruerunt. An verò parui ducemus Braſiliam, Taptobanam, quam hodiè Sumatram vocant, Iaponiam, Meccinum, Meacum, Sinas, Scythiam, Gronlandiam, Peru ſiue Caſtiliam nouam, vt alias Indiæ Orientalis & Americæ nondum ſatis compertas, easq́ue ampliſsimas Regiones omittam, quibus noſtram Germaniam, ne dicam Europam conferre nihil ferè ſit aliud, quàm Bethleem Hieroſolymis, vel Pathmos fortunatis inſulis comparare. Quarè ſuſceptam hanc aduerſùs Ethnicos diſputationem ſic accipi velim, vt non modò ſuperioris, ſed & noſtri ſæculi hominibus ab Orthodoxa fide alienis congruat, quos de Chriſto Dei & Virginis Filio cumprimis inſtrui neceſſe eſt. Et hactenus quidem ætati noſtræ, quamuis & erroribus & moribus inquinatiſsimæ, gratulandum puto, quòd ex denſiſsima & longiſsima impietate innumerabiles populos, maioribus noſtris ne cognitos quidem, magis magiſq́ue proferat, ſummumq́ue in illis amplectendi Chriſtianiſmi ardorem, nec minorem in ſuſcepta vera religione progreſſum multis in locis experiatur. Sic enim diuinæ bonitati viſum eſt, ſub hunc mundi finem nouum fidei oſtium gentibus idololatricis aperire, nouosq́ue ſimul veri Euangelij præcones excitare, qui in ampliſsima illa, ſed

Superiorem cōtra Ethnicos diſputationem ad noſtra etiam tēpora pertinere.

Cōplures Ethnicorū miryades hoc ſæculo magis magisq; reperiri.

Sæculo noſtro gratulandū de nouo oſtio nūc primùm aperto Ethnicis ad Chriſtianiſmū amplectendo.

prorſus

prorſus deſerta meſſe cum ingenti diuini oominis illuſtratione & Euangelici ſemiois prouentu verſentur. Quantula verò in Europa,& pręſertim apud Aquilonares,eorum eſt portio, qui veterem fidem cum perfidia noua commutant, & vnitatem ſciodunt Eccleſiaſticam? quantula,inquam,eorum eſt portio, ſi cum tot miryadibus geotium collatio fiat, quæ ſupra omnium fidem ex nouo velut orbe cateruatim prodeuntes, paucis quidem abhiuc annis ad Catholicam fidem & Romanam Eccleſiam admirandam acceſsiooem ſecerunt, atque indies Deo propitio, ſacere pergunt? Ita oimirùm ſuum ſemper habet populũ, ſuosq́; diſcipulos colligit Chriſtus, ad quos regnum ſuum transſerat,quosq́ue tanquam oues ab hœdis in hoc etiam mundo ipſe paſtor ſegreget atque diſtinguat. Qua ratione ſui quoq; contemptum mirè vindicat, dum impunè non fert, ſe ſuosq́ue vicarios, quemadmodùm olim à Iudæis, ſic modò à Pſeudochriſtianis indignè accipi, nequiterq́; repudiari. Non enim te abiecceruot, ſed me, inquit Dominus ad Samuelem, ne regnem ſuper eos. Perijt Paleſtina, perijt Africa, perijt Æthiopia, perijt Græcia, & iuſto Dei iudicio perijt: quoniam Eccleſiæ ordinem perturbârunt, ea vnitate impiè conſciſſa, quam inter caput & membra io myſtico Chriſti corpore integram conſtare, & nulla ex parte diſtrahi oportebat. Quid ergo ſanæ mentis, quid Chriſtiani Spiritus tenent, qui ſe ſaluos adeoque victores ſore confidunt, etiamſi non ſolùm à Pontificibus, ab Epiſcopis, à Concilijs ſacris, à legitimis magiſtratibus apertam ſeceſsionem faciant, ſed etiam conflatum ex tetris erroribus ſathaniſmum arripiant, & arreptum inuehant, ac inuectum obſtinatè crudeliterq́; defendant? Ac de his Ethnicorum ſimilibus quidem obiter: nunc ad inſtitutum reuertamur.

Eò plures ex Ethnicis Chriſtianos effici, quò maior eſt apud Aquilonares diſceſsio à veteri & Catholica religione.

Matt. 21.25

Nunquã Chriſto paſtori deſunt oues.

Regnum Dei etiam hodiè ad gentes transferri, & qua de cauſa.

g. 8.

CAPVT OCTAVVM.

De MARIÆ Virginitate contra Pſeudochriſtianos.

RELICTIS Indæis atque Græcis, velut inſanis aut obſcœnis præceptoribus, & de MARIAE virginitate nimis imperitè philoſophantibus, ad hoſtes domeſticos porrò veniamus, qui poſtquàm nomeo Chriſto dederunt, & matris Eccleſiæ ſunt lacte nutriti, tamen haud ſine ſummo dedecore in MARIAE virginitatem impetum ſacere, illamq́ue inſipientiſsimis ac nefandis erroribus aſpergere atq; conſpurcare non reformidant. Eos autem vno Pſeudochriſtianorum nomine complector, Auguſtinum ſeqnens, qui hoc etiam Manichæis, eorumq́ue ſimilibus hæreſum patronis, aut Orthodoxæ doctrinæ deſertoribus adſcribendum eſſe putauit. Igitur poſt Cerinthianos, Hebionitas & alios Iudaico fermento corruptos doctores, qui primùm MARIAE ob virginitatem bellum, idq́ue turpiſsimum intulerunt, quum iunior Theodoſius imperaret, Iouinianus ille non ſobriùs, ſed Epicuræus potiùs quàm Chriſtianus Philoſophus prodijt, qui MARIAM Dei genitricem in pariendo ſuiſſe corruptam, ſicnt & Auguſtinus meminit, ore ſpurciſsimo effutiret. Aceodem ferè tempore vexauit Eccleſiam Heluidius Anxentij diſcipulus, qui ne ſuam MARIAE Virgini poſt partum laudem integram relinqueret, inſanum diſſeminauit errorem, quòd illa poſt Chriſtum editum Virgo non manſerit, ſed cum Ioſeph viro rem habuerit, ac plures ex illo genuerit filios, qui fratres Domini ab Euangeliſta dicantur. Ac huius Heluidij diſcipulos eſſe pnto, qnos [a] Epiphanius & [b] Damaſcenus Antidicomarianitas appellant, quum & ipſi docuerint, MARIAM poſt natum Salnatorem de Ioſeph filios procreaſſe: quam ooſtram opinionem Auguſtinus hiſce verbis confirmat: Mirum, inquit, ni iſtos (de Heluidianis autem loquitur) prætermiſſo Heluidij nomine, Antidicomarianitas Epiphanius appellauit.] Ego verò hos duos, Iouinianum & Helnidium, infami Heroſtrato non diſsimiles dixerim, qui quum obſcurus ac ingloriùs viueret, vt nominis claritatem & memoriam immortalem ſibi compararet, peſsimo apud ſuos facinore templum Dianę celeberrimũ ignẽ ſuccendere non dubitauit. Sic enim & illi cnpiditate gloriæ inflammari, vt vulgo celebriores haberentur magiſtri, nouum & ſuneſtũ excitârunt incendium, quo ſi poſſent, ſacratiſsimæ MARIAE templo cladem & iniuriam noo vulgarem inferrent.

In pręfat. li. 2. contra Fauſtum.

Pſeudochriſtiani qui Auguſtino dicantur.

Iouinianus & Heluidius vno tempore Mariæ virginitatẽ impugnant.

Lib. de hæreſibus.

a Hæreſ. 48
b Li. de hęreſibus.

Qui ſint apud veteres Antidicomarianitæ.

Lib. de hæreſibus, ad Quoduuldeum, hæreſ. 84.

Iouinianus & Helridius Heroſtrato nõ diſſimiles.

Qui hoc ſæculo Mariæ virginitatē impugnēt.

At ô miſeram & verè deplorandam hanc noſtram ætatem, qua ſuperiorum hæreticorum errores, ac multis iam ſæculis extinctos cineres denuò in flammam ſumma cum populi Chriſtiani offenſiõe atq; pernicie cernimus excitari. Etenim haud ita pridem exortus eſt Lucas Sternbergerus, hætcſum nefariarum patronus, nec vulgare organum Satanæ in illo certè loquentis, imò & putidiſsimè mentientis, Chriſtum non Dei, ſed Ioſephi patris & Mariæ matris eſſe filium: quin & eundem Ioſephum ex Maria coniuge duos aut tres filios aliquando ſuſtuliſſe. En tibi Portentum in extremas inſulas deportandum, vt tàm blaſphemum hominem ac ſacrilegum doctorē non videat, non audiat, non ſentiat orbis Chriſtianus. Tùm in Polonia & Hungaria nõ deſunt homines fanatici, quibus libeat aduerſùs hanc Virginem illibatā blaſphemas & peſtilentes iactare voces, perinde ac ſi illa Ioſephi commercium admiſerit, ac operi coniugali vacârit. Præter hos, reperire licet quoſdam, vt ſic dicā, Iouinianizantes, & ſicùt Tertullianus loquitur, ſuper MARIAE vterum diſceptantes, à quorum tabioſis morſibus inuiolatam MARIAE virginitatem poſteà vindicabimus. Fingunt porrò Centuriatores, qui Martino Buccro & Petro Martyri aſtipulãtur, MARIAM quum in Dei Matrem eligeretur, corpore mãgis quàm affectu Virginem extitiſſe, quandoquidem communem aliarum apud Iudæos nubentium morem ſequeretur, cum quibus & ipſa deſpõſara liberis operam dare cogitarit atq; propoſuerit. Ad hæc omnes ferè nouatores in eo cõſpirant, vt MARIAM ex voto fuiſſe Virginē inficias eant: Patrumq́ue ſententiam, quòd ſuam Deo virginitatem nuncupârit, ferre minimè poſſunt. Demùm eodem candore nobis alijſque pijs obtrectant & exprobrant, quòd MARIAM virginitatis magiſtram & principem prædicemus: nec volunt eius exemplum ſiue viris, ſiue fœminis ad ſacrum cœlibatum & virginitatis inſtitutum amplectendum ſeruandumq́ue proponi & commendari.

Fœdi errores Lucæ Sternbergeri.

Mariam Virginem à multis negari apud Polonos & Hungaros.

Iouiniani veteris, diſcipuli noui.

Lib de carne Chriſti.

Centuriatores alijq; nouatores multi detrahunt Mariæ virginitatem.

Negant hodie Mariam ex voto Virginem, & Virginũ exemplar eſſe.

Nihil verò iſtos Mariomaſtygas magis præterquàm iudicium carnis offendit, quo impediti, fideiq́ue ſimplicitate vacui, perſpicere non poſſunt, quæ quantaq́ue ſit vis præclari articuli in Apoſtolico Symbolo traditi, quem Chriſtiani homines ſeculis omnibus de Chriſto profitentur, quod idem de Spiritu ſancto conceptus, & è MARIA Virgine natus, noſtrum egerit Redemptorem. Etenim ſi de MARIAE virginitate nihil prætereà ſcriptum extaret, hic ſolus articulus fœda quæ diximus monſtra, non modicè verberaret, noſq́ue ad confirmandam Deiparæ virginitatem meritò impelleret vehementer. Fuêre iam olim impuriſsimi homines Apolinaris, Valentinus, Macedonius, Dioſcorus, qui eum in peſtilentiæ cathedra ſederent, hunc ipſum articulum per ſummam impudentiam oppugnare, aut potiùs reijcere non dubitârunt, ac proptereà de Virgine Matre peſsimè quoque iudicarunt. His impij Anabaptiſtæ, vt libro ſequenti demonſtrabimus, aliiq́ue hoc æuo plures ſeſe aggregant, qui in eandem Virginem dentes veluti Theoninos infigunt, quandoquidem vim & fructum dicti articuli neſciunt, parumq́ue ſecum expendunt & ponderant, quàm ſit mirabilis Deus in MARIA Dei Filium concipiente. Concipit illa præter naturam ſalua integritate, quam & pariendo non minuit. Concipit ſupra naturam fœmineæ fragilitatis, adeoq́ue primitiuæ conditionis, quam Eua ſi vixiſſet innocens, in Paradiſo tenuiſſet, nunquam cõ fœlicitatis peruentura, vt Virgo ſimul & mater exiſteret, filiumq́ue conciperet de Spiritu ſancto inuiolata. Quod vt paulò rectiùs intelligatur, habent ſanè ſuos etiam conceptus alij, quamlibet iuſti & ſancti de parentibus nati filij, omneſque carnis ſuæ ſubſtantiam ex Patris & Matris ſubſtantia per transfuſionem immundi ſeminis mutuantur. Cæterùm quod neque Prophetis, neque Apoſtolis, nec electis quamlibet eximia gratia præditis contigit, CHRISTO Sanctorum capiti vnicè datum eſt, Matrem vt habeat ab omni viri congreſſu, carniſq́ue voluptate remotam, quæ pura è ſuo ſanguine ſubſtantiam Filio ſuo ſuppeditet, ſicut libro ſequenti differemus, vtque rurſus pura purum purè procreet. De quo myſterio, quod Angelus ſub ipſum Chriſti conceptum Matri expoſuerat, grauis author Hugo Victorinus tradit ſequentia: Spiritus ſanctus Virgini ſuperuenit, vt per eius operationem caro CHRISTI de carne Virginis formaretur: & virtus altiſsimi obumbrauit ei, ne ſubſtantiam carnis miniſtrans, carnali concupiſcentia vreretur. Concepit MARIA ergo

Notandus in primis Symboli articulus ad Mariæ virginitatem firmiter ſtatuendam.

Qui neglexerint olim articulum de Chriſti ex Virgine incarnatione.

Maria præter et ſupra naturam concipit.

Nulli præterq̃ Chriſto cõpetit cõcipi de Spiritu ſancto, & naſci de Virgine.

Luc. 1.

Li. 2. de incarnat. verbi. ca. 8.

ergo de Spiritu ſancto, non quòd de ſubſtantia Spiritus ſancti ſemen partus acceperit, ſed quia per amorem & operationem Spiritus ſancti, ex carne Virginis diuino partui natura ſubſtãtiam miniſtrauit. Nam quia in corde eius amor Spiritus ſancti ſingulariter ardebat, ideò in carne eius virtus Spiritus ſancti mirabilia faciebat.] Hæc nos obiter ad fidei articulum quẽ diximus, illuſtrandum & confirmandũ, ſicut illũ Patres perpetuò intellexerunt: vnde præctereà Deiparæ virginitas maximè commendatur. Neq; ſolùm ad Mariæ, ſed etiam ad Chriſti grauiſsimam iniuriã ſpectat, ſi quis vel latum vnguẽ, vt dicũt, ab huius Symboli pulcherrima parte diſcedat. Si enim Chriſtus de Virgine conceptus & natus non eſt, aliorum certè hominũ more non tantùm in ſimilitudi-
8. nem carnis peccati, vt Paulus loquitur, ſed cũ peccato, & in peccato cõceptus atq; natus, iuxta legẽ ordinariã idem eſſe dicetur. Quomodò igitur [a] agnus ille Dei abſq; ma-
1. cula, & [b] ſanctus, innocẽs, impollutus & à peccatoribus ſegregatus Pontifex ſalutabi-
7. tur? Si eandẽ cum iræ filijs originẽ trahit, quo pacto peccati næuo caruit, [c] ſeq; immacu-
9. latũ per Spiritum ſanctũ obtulit Deo, vt pro delictis mortaliũ expiandis & exhauriendis ſatisfaceret, vnaq; oblatione cõſummaret in ſempiternũ ſanctificatos? Quarè in Chriſtum ſunt planè contumelioſi, & ſummum Dei beneficium abolere conantur, qui negant humanã naturam aſſumptam de virgine: naturam inquam, ab omni peccati nexu planè liberam, nõ qualis de vtroq; ſexu naſcitur per cõcupiſcentiam carnis cum obligatione delicti, cuius reatus per regeneratione diluitur, ſed qualẽ de Virgine naſci oportebat, quem fides matris, nõ libido conceperat. Non illic interfuit carnis concupiſcentia, per quam ſeminantur & cõcipiuntur cæteri, qui trahunt originale peccatũ: ſed ea penitus remotiſsima, credendo, nõ concumbendo ſancta eſt fœcũdata virginitas, vt illud, quod naſcebatur ex propagine primi hominis, tantummodò generis, nõ etiã criminis originẽ duceret, quemadmodùm ſcitè tradidit [a] Auguſtinus. Vnde [b] Fulgentius etiã præclarè concludit: Hoc habuit Dei hominisq; mirabilis quidẽ, ſed verus ille ſecundùm carnẽ conceptus & partus, quo Deum cœli Virgo ineffabiliter cõcepit, & pepit, & Virgo genitrix inuiolata permãſit, illa ſcilicet gratia plena, & beata in mulieribus veraciter ab angelo nuncupata, quæ gratiæ præuenientis ope atq; opere, Spiritu ſancto ſuperueniente in ſe, & virtute altiſsimi obũbrante ſibi, Deum Dei filium cõceptura, viri coitũ nec pertulit omninò, nec voluit, ſed virginitatẽ retinens & mẽtis & corporis, ab eo quẽ conceptura & paritura fuerat, donum incorruptæ fœcunditatis, & fœcundæ integritatis accepit. Ita Deum verbũ ſecundùm quod caro factum eſt, Virgo ſancta cõcepit, angelorũ hominumq; factorem, eundemq; nihilominùs Virgo peperit hominum Redemptorem.] Iam verò præter ſymbolum Apoſtolorum extant & aliæ fidei confeſsiones, quæ communi Eccleſiæ nomine conſcriptæ, editæ atq; probatæ in conſilio Conſtantinopolitano, Epheſino, Toletano I. & IIII. traduntur, in quibus omnibus Mater Dñi MARIA Virgo diſertè pronunciatur. Tùm in Synodo Toletana XI. declaratum legimus, ſolã filij perſonam, hominẽ verum ſine peccato de ſancta & immaculata MARIA Virgine aſſumpſiſſe, de qua nouo ordine, nouaq; natiuitate ſit genitus. Nouo quidem ordine, quia inuiſibilis diuinitate, viſibilis mõſtratur in carne: noua verò natiuitate, quòd intacta virginitas & virilem coitum neſciuerit, & per Spiritum ſanctum fœcundata, carnis materiam monſtrauerit. Qui partus Virginis nec ratione colligatur, nec exemplo monſtretur. Si enim ratione colligeretur, non foret mirabile, ſi autem exemplo confirmaretur, non eſſet hoc myſterium ſingulare. Præctereà non modò Theologorũ, ſed omnium etiã Orthodoxorum mos eſt receptiſsimus, vt quoties de Matre Dñi mentio incidit, eam aut ſimpliciter Virginem, aut beatam vel benedictam, perpetuámue Virginem nominent, ſicut illam vbiq; gentium, ac in omni propemodũ lingua audias cõpellari. Tantùm abeſt, vt aut veteri, aut nouæ impietati, per quã Mariæ virginitas in dubiũ reuocatur, locum vllũ concedere debeã, qui Chriſtianæ profeſsionis titulũ ſibi modò ſaluũ eſſe volunt. Hi enim cum Epiphanio cõſtanter habent dicere: Vnde iſthæc malignitas? vnde tanta audacia? ipſum nomen nõ teſtimonium præbet, non tibi perſuadet ô contentioſe? Quis vnquã, aut quo ſeculo auſus eſt proferre nomẽ S. Mariæ, & interrogatus nõ ſtatim intulit Virginis vocẽ? Ex ipſis enim nominibus epithetis, etiã virtutis ſigna elucent.] Ac paucis interiectis: Non relinquetur & S. Mariæ vox Virgo, & non mutabitur: impolluta enim permanſit ſancta. Quomodò igitur audent impetere impollutam Virginem, & quæ digna facta eſt habitaculum fieri filij Dei, & ab

hoc

Quomodò Maria de Spiritu ſancto conceperit.

In Chriſtũ peccare illum, qui de Mariæ dubitat virginitate.

Quæ incõmoda ſequantur, ſi Chriſtus ex Virgine conceptus eſſe negetur.

Chriſtus è Maria ſine peccato conceptus.

Quomodò Maria Chriſtum conceperit.

Veteres fidei confeſsiones in Concilijs editæ, virginitati Mariæ patrocinantur.

Sententia Concilij Toletani, Mariam Virginẽ nouo ordine peperiſſe.

Receptus loquẽdi mos, Mariam eſſe Virginem probat.

Nomen Virginis immortale manet Mariæ.

a In Enchirid. cap. 34. & lib. 13. cap. 18.
b De incarnat. & gratia Chriſti, cap. 6.

Cõtra Antidicomarianit. hæreſ. 78.

hoc electa eſt ex multis millibus Iſraël?] Eôdem zelo, pariq; vehementia in aduerſarios vtitur Ambroſius, ac nos etiam vti docet, vt ita reſpondeamus: Si doctrinis non creditur Sacerdotum, credatur oraculis Chriſti, credatur monitis Angelorum dicentium, Quia non eſt impoſsibile apud Deum omne verbum. Credatur ſymbolo Apoſtolorũ, quod Ecclesia Romana intemeratum ſemper cuſtodit & ſeruat. Hæc eſt virgo, quæ in vtero concepit, virgo quæ peperit filium.] Ac rectè quidem Ambroſius non ſolùm ad Scripturæ diuinæ authoritatem, ſed etiam ad ſymboli Apoſtolici, Eccleſięq; Romanæ traditionem prouocat, & prætereà Epiſcoporum ſiue Sacerdotum cõſentientem doctrinam adducit, vt Deiparæ virginitatem contra proteruos & impios hæreticos tueatur, nobisq; tuendam eſſe commonſtret. Nec poteſt à quoquàm negari, Ignatium, Iuſtinum, Irenæum, Tertullianum, Origenem, Cyprianum, hoc eſt, vetuſtiſsimos Eccleſiæ Scriptores hunc obtinere morem, hancq; loquendi formulam libenter amplecti, vt non ſine Virginis additamento MARIAE ſoleant meminiſſe. Quid multa? tulit vna omnium Chriſti Mater virginalis appellationis decus: eſtq; ita & piè & ſanctè cõparatum, vt vbi nomen virginis, vox cœlo grata, inferis inuiſa, gentibus popularis, ore profertur, hîc Annæ filia, Chriſti parens nominari, nec vlla Virginum alia intelligatur, vt venuſtè Sabellicus dixit.

Ex quibus fontibus Mariæ virginitas demonſtretur.

Epiſt. 81.

Luc. 1.

Lib. 6. exẽplor. ca. 3.

CAPVT NONVM.

MARIAM etiam in partu Virginem permanſiſſe contra Iouinianiſtas.

SATIS iam demonſtratum putamus, MARIAM ante ſuum partum verè diuinum, Virginem extitiſſe, quæ quum Gabrieli verum Euangelium adferenti aſſenſiſſet, nõ ex virili ſemine, ſed myſtico ſpiramine, ſicut loquitur Ambroſius, Filium incomparabilem in vtero concepit atq; geſtauit. An vero ſimul in partu & poſt partum inuiolata ſemper Virgo perſeuerârit, proximũ ac omninò dignũ eſt, quod paulò accuratiùs perueſtigemus. Etenim nec veteres, nec noui deſunt aduerſarij, qui tùm in partu, tùm à partu ſeruatæ virginitatis laudẽ Mariæ detrahant: adeò varios & infenſos inſectatores reperit virginitas Mariana, quãtumuis pijs hominibus ipſisq; cælitibus admirabilis & gratioſa. Hîc enim ſeſe offert illa porta myſtica, quę ſpectat ad orientem, vt Ezechiel demonſtrauit: hic cœlum ſe aperit Solem nobis proferens, qui ſemel oriens nullum nouit occaſum. Ac de Iouiniano quidem iam olim profligato hæretico antè meminimus, qui quũ Romæ monachus eſſet, multisq; ſanctimonialibus, vt [a] Auguſtinus docet, nuptias perſuaderet, primus etiam hunc teterrimũ proſeminauit errorẽ, vt MARIAM in partu non manſiſſe Virginẽ blateraret. Etſi enim de illo nihil tale ſcribit [b] Hieronymus, qui multos eius errores acriter inſectatur, tamen [c] Auguſtino fides habenda eſt, ſemel iterumq; reſtauti, MARIAE virginitatem à Iouiniano deſtrui, vtpotè qui doceat, eam pariendo fuiſſe corruptam, neq; poſt partum Virginem permanſiſſe. Eidem Iouiniano hac in parte reſtitit Ambroſius, & contra illius impietatem, vt Auguſtinus loquitur, etiam poſt partum permanentẽ virginitatem ſanctæ MARIAE defendit. Idq; verum eſſe liquet ex epiſtolis Ambroſianis, quæ nominatim non modò citant Iouinianum, ſed eum etiam perinde ac hæreſeos à multis Epiſcopis, ipſoque Siricio Papa [d] damnatum fuiſſe declarant. Nec prætermiſſa damnationis cauſa eſt: De via peruerſitatis, inquit, produntur dicere: Virgo concepit, ſed non Virgo generauit.] [e] Vbi Iouiniano ſiue diſcipulos, ſiue collegas annectit Auxentium, Germinatorem, Fœlicem, Protinum, Genialem, Martianum, Ianuarium & Ingenioſum, quos omnes Siricius quoque recenſet, ac nouæ hæreſis incentores vocat. Offendit autem iſtos inprimis craſſa quædam ſpeculatio, quòd cogitarent fieri non poſſe, vt ſine aperto matris vtero tanta moles, totque menſium fœtus elaberetur: pudorem ergo Virginis per Chriſtum editum neceſſariò violari. Sic illi carnis iudicio, non Dei virtute nitẽtes, à vera ſimplicitate fidei exciderunt, Deiq; ſummã potentiam, quam in Chriſti conceptione præſentẽ agnouerunt, ab eius natiuitate ſemouerũt. Vbi noſtram meritò incuſare licet ętatẽ, qua funeſta hæc & obſcœna opinio ab orco veluti reuocata, & à nouatoribus quibuſdã confirmata reuiuiſcit. Sunt enim Iouiniani huius

ſatelli-

In hymno, Veni Redẽptor gẽtiũ.

Negãt quidam Mariam in partu & poſt partũ manſiſſe Virginem.

Ezech. 44.

a Lib. 3. de peccatorũ meritis & remiſſione cap 7.

Error Iouiniani Mariæ virginitatem impugnans.

b In libris contra Iouinian.

c Lib de hæreſibus ad Quoduultdeũ. Et li. 1. contra Iulianum.

d Lib. 2. de nuptiis & concupiſcẽ: cap. 5.

e Lib. 10. epiſtol. 80. & 81.

Iouiniani aſſeclæ Mariam in partu Virginẽ inficiantur.

ſatellites & miniſtri, qui pro ſua fingunt audacia, idem matri Domini, quod alijs mulieribus iuxta vulgarem naturę curſum vſu veniſſe, quæ conceptum fœtum parere non poſſunt, niſi violata membranula, quę Virginem à corrupta diſtinguit, ac niſi prętereà fœtu ex nota, ſed verecunda parte fœminei corporis prodeunte. Putāt igitur aperteq́; ſcribunt, quod ſacratiſsimus ille partus Virginis aperuerit vterum, nec illæſo pudoris ſignaculo in lucem editus fuerit. Hoc verò ſi concedamus iſtis, mox longiùs progredientur, facileq́; negabunt, quòd MARIA ſine dolore nixus, ſine diductione partis, qua fœtus emergit, ac deniq; ſine repurgamentis, quæ fœtum comitari ſolent, ſuum & noſtrum Redemptorē enixa ſit. An verò iſthæc nullius aut exigui momenti eſſe putamus, quę non modò ad Virginis matris, ſed & Chriſti Dñi honorem proprium ſpectant?

Qui hodie Iouinianum ducē ſequantur, Mariæ virginitatē in partu labefactantes.

Quid periculi metuendum, ſi concedatur error aduerſariorum.

In epiſt. ad Rom. ca. 4. Non ita pridem extitit Petrus Martyr, inſignis MARIAE aduerſarius, qui Deiparæ vterum poſt partum non manſiſſe clauſum auſus eſt contendere, velut Chriſtus maternum vterū naſcendo aperuerit. Quam opinionem nō ſolùm [a] Adamus Reiſener amplexus eſt, ſed etiā doctiores eo [b] Bucerus & Molinęus profiteri nō dubitârunt. Quanq̃ huic poſtremo nunc ęquiores eſſe debemus, quum eum meliùs ſapere incipientem, & nouas opiniones deteſtantē, non ſolùm ad Catholicam eccleſiam demùm rediſſe, ſed ſuum etiam in illa diem obijſſe fide digni teſtentur. Cæterum à prioribus ſectarijs non diſcedit Beza, cui reliqui Caluianę factionis addicti, nō grauatim, vt arbitror, aſtipulātur, eoq́; magis, quòd rei Eucharisticę hoſtes ſe acerrimos profiteātur. Nam quod Catholici ad ſuę ſententiæ confirmationē adferre ſolent, horrent illi prorſus audire, pari nempè ſummi Dei virtute fieri, vt Chriſtus & in ſacroſancta Euchariſtia cum corpore pręſens adſit, & per clauſam virginem matrem in lucem edatur. Hinc Beza mirabiliter ſpeculatur, partes vteri MARIAE quo tempore pareret, fuiſſe diuulſas, ac rurſus tamen breuiſsimo tempore coaluiſſe. Faceſſat verò ſpurca iſtorum tùm oratio, tùm ſpeculatio, quę mentes & aures religioſas offendit, quum aduerſùs illibatam tantę Virginis caſtitatē audiunt vel modicè diſputantem. Nos verò, priuſquàm aduerſariorum argumentis reſpondeamus, tùm è Scripturis, tùm è Patribus conuincemus, etiam in partu Matri Domini plenam & ſolidam conſtare gloriam ſanctę virginitatis.

a In li. Germanico de Hieruſalē.
b In tertia vnionis Euangelicæ parte.
Lib. de omni præſentia carnis Chriſti.

Nomina ſectariorum hodie aſtipulantium Iouiniano.

Molinęum ſuas hæreſes reuocaſſe, & Catholicum obijſſe.

Beza cum Caluinianis cur negent Mariam in partu manſiſſe Virginem.

Principiò ſtat pro nobis Eſaias Propheta, qui hanc vnam Virginem in Spiritu cōtemplans, omnibusq́; admirandam ceu digito indicans: Ecce, inquit, Virgo concipiet & pariet Filium, ſicut Matthæus hoc propheticum dictum de MARIA eſt interpretatus. Hic ſanè Virginem non minùs parituram quàm concepturam diſertè promittit Deus, qui ſuum etiam promiſſum, vt ſemper aliàs, citra vllam ambiguitatem expleuit. MARIA igitur non ſolùm ſupra naturam Virgo concepit, ſed quod æquè ſtupendum eſt, Virgo etiā peperit Emanuelem. Cæterum quę parit Virgo, vuluam in partu non aperit, ſed florem virginitatis integrum, clauſumq́; vterum ſeruat. Hinc illud extat Ambroſianū: Quę potuit Virgo cōcipere, potuit Virgo generare: quum conceptus pręcedat, ſemper partus ſequatur.] Et Auguſtinus æquè luculenter: Vbi virginitas concepit, integritas parit. Chriſtus eodē omnipotentię ſigno conceptus, & natus virginē habuit matrem, quum portaretur in vtero Virginis, & quū ex vtero funderetur. Virgo genuit, quia Virgo concepit: inuiolata peperit, quia in conceptu libido non fuit. Vtrobiq; miraculū, & ſine corruptione grauida, & in partu Virgo puerpera.] Deinde huc pertinet, quod iā crebrò ex Ezechiele reperiuimus: Hęc porta clauſa erit & non aperietur, et nemo tranſibit per eā. Quæ eſt hęc porta, inquit Ambroſius, niſi MARIA? ideo clauſa quia Virgo. Porta igitur MARIA, per quā Chriſtus intrauit in hunc mundū, quando virginali fuſus eſt partu, & genitalia virginitatis clauſtra non ſoluit. Manſit intemeratum ſceptrum pudoris, & inuiolata integritatis durauêre ſignacula, quū exiret ex Virgine, cuius altitudinem mundus ſuſtinere non poſſet.] Ac iterum: Hęc, inquit, porta clauſa erit & non aperietur. Bona porta MARIA, quę clauſa erat & non aperiebatur. Tranſiuit per eam Chriſtus, ſed non aperuit.] Clariſsima quidē hæc Ambroſij verba ſunt, ſicut & illa Procli Cyziceni, qui ad Mariæ tuendū honorē in Synodo Epheſina ſic eſt prolocutus: Iſte Emanuel naturę quidē portas aperuit vt homo, virginitatis aūt clauſtra non fregit vt Deus. Sic naſcitur vt eſt conceptus. Impaſsibiliter introijt, ineffabiliter exiuit, ſecundùm quod propheta Ezechiel dixit.] Poſtremò Angeli verba Ioſepho dicta huc referre debemus: Quod in ea natū eſt, de Spiritu ſancto eſt. Indicat enim donorum omnium fontem

Eſai. 7.
Matth. 1.

Refutatio aduerſarię ſententiæ ex Eſaia.

Epiſt. 81.
E ſermonibus varijs de natali Domini.

Secunda refutatio ex Ezech. cap. 44.

De inſtitut. Virginis, cap. 7.

Ibidē ca. 8.

Chriſtus de Maria impaſsibiliter & ineffabiliter natus.

Ezech. 44.
Matth. 1.

Tertia refutatio.

Duo miracula, in Virgine ſacra Spiritus ſanct. effecit. Quarta refutatio.

fontem Spiritum ſanctum MARIAE præpotenter adfuturum, ac duplex in ea miraculum effecturum eſſe, vt & conceptus ſit ſine ſemine, & partus ſine clauſtri virginei violatione. Rectè igitur Eccleſia, vt ſuam & orthodoxorum confeſsioném apertè declaret, nec locum vllum Iouinianiſtis relinquat, in ſymbolo Apoſtolico inde ab initio vbique gentium profitetur, NATVS ex MARIA Virgine. Accedit & illud eiuſdem

Eccleſiæ fides et profeſsio publica Mariam in partu Virginẽ conteſtatur.

Eccleſiæ canticum ſolenne, vetus, receptum & probatum: Natus de Virgine matris integritatem non minuit, ſed ſacrauit. MARIA virginitatis gloria permanente, & vnigenitum Patris, ſancti Spiritus obumbratione concepit, & eundem lumen æternum mundo effudit Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.

Chriſti potentiæ derogat opinio aduerſariorum.

Secus verò qui cum Iouinianiſtis ſentiunt, næ illi ſummam Chriſti potentiam & ſingularem ab illo matri habitum honorem aut temerè negant, aut negligenter ſanè perpendunt: quaſi non potuerit, aut certè noluerit filius ſuam hic exercere virtutem, & ſimul honori materno conſulere, cui ſemper ille plurimùm detulit, hoc etiam ſuo exemplo admonens vtique filios Eccleſiæ, quàm eos deceat erga parentes beneuolos ac officioſos eſſe. Quanquam & alijs de cauſis factum eſt, & conuenientiſsimè

Ob quas cauſas conuenerit Mariam in partu manere Virginem.

quidem, vt illa virginitate ſalua ſuum partum expleret, virgoq; mater eſſet. Talis enim partus decebat Deum, qui de incorrupto prodiret Virginis vtero: ornabat & matrem tàm caſtum ſanctumq; puerperium: & conſentaneum erat, per eius aduentum, qui ad corruptionem ſanandam veniebat, Matris virginitatem minimè violari. Aliôquin vt grauiſsimè dixit Auguſtinus, & nos alibi quoque citauimus, ſi vel per naſcentem corrumperetur mâtris integritas, non iam ille de virgine naſceretur, eumque falsò, quod abſit, de Virgine MARIA natum tota confiteretur Eccleſia, quæ imitans eius matrem, quotidiè parit membra eius, & virgo eſt.] Huc ſpectat Theodoti, qui Ancyrorum Epiſcopus fuit, oratio contra Neſtorium dicta: Natura, inquit, poſt partum neſcit vlterius virginem: gratia verò & parientem oſtendit, & matrem fecit, & virginitati non nocuit.

In Enchirid, ca. 34. Hom. 2. de B. Virgine. Vide in 6. Tomo concilij Epheſini.

Mariæ poſt partum virginitas gratiæ, non naturæ tribuenda eſt.

Gratia enim erat caſtitatem ſeruans. O terra ſine ſemine & fructum germinans ſalutarem. O Virgo quæ ipſum viciſti deliciarum paradiſum. Ille namq; ſine ſemine omne plantarionum genus protulit, ex virgine terra exortis plantationibus. Hæc antem virgo illa terra melior eſt, non enim pomorum protulit arborem, ſed virga Ieſſe fructum, Saluatorem hominibus adferentem.] Tùm Nicephorus Conſtantinopolitanus Patriarcha, quum ad Leonem Pontificem ſcribit, eandem Marianæ virginitatis in parto integritatem gratiamque commendat. Virginem, ait, quæ ſupernaturaliter & ineffabiliter pepererat, poſt partum Virginem conſeruauit, virginitate illius ſecundùm naturam nulla ex parte demutata & labefactata, ad deſignandum, per ſecundæ natiuitatis proceſſum nullam prorſus naturæ illius accidiſſe mutationem aut alterationem.]

Maria nobilior & fœcundior Paradiſo. Teſtimonium Nicephori Cõſtantinop. Patriarchæ.

Bernardi teſtimonium pro Mariæ in partu puritate.

Scribit & Bernardus decuiſſe prorſus, vt pura Virgo & conciperet, & pareret Saluatorem: Deus ſiquidem (Deus enim eſt quem peperit) Matrem ſuam ſingulari in cœleſtibus donaturus gloria, ſingulari in terris prænenire curauit & gratia, qua videlicet ineffabiliter & intacta conciperet & pareret incorrupta. Porrò Deum huiuſmodi decebat natiuitas, qua non niſi de virgine naſceretur. Talis & congruebat virgini partus, vt non pareret niſi Deum. Proinde Factor hominum, vt homo fieret, naſciturus de homine, talem ſibi ex omnibus debuit deligere, imò condere matrem, qualem & ſe decere ſciebat, & ſibi nouerat placituram. Voluit itaque eſſe virginem, de qua immaculata immaculatus procederet, omnium maculas purgaturus.] Tùm ante

Argumenta Ilefonſi, Mariã in partu mãſiſſe Virginem.

Bernardum vixit Illefonſus, qui non ſolùm eandem veritatem comprobat, ſed & contrariam ſententiam, quæ Deiparæ puritatem in partu polluit, his argumentis euertit: Si Virgini noſtræ, inquit, aut generationem, aut integritatem adimis, grandi dedecore Deo iniuriam facis. Negas enim valuiſſe incorruptam ſeruare, quem fateris abſque corruptione adire Virginem potuiſſe. Negas Deum quod vellet facere quiuiſſe, quem concedis genitricem integram inueniſſe, corruptioni deditam reliquiſſe. Vt ergo aſſeris, omnipotentis diuinitas non profuit virginitati, ſed obfuit: quia dum virginem decus naſcendo violauit, ſummam virginitatem deſtruxit: ac per hoc ipſum aſtruis Virginem deturpaſſe naſcendo, quam decorauerat ipſe creando.]

Lib. de virginit. Mariæ cap. 1.

Rationes & ſimilitudines idẽ confirmant.

Nec deſunt variæ rationes atque ſimilitudines, quæ rem probabiliorem faciant, quanquam his nolumus immorari, ſat habentes locum vnum ex Iuone Carnotenſi produ-

Ser. de Annunciat. beatæ Mariæ. producere: Qui lætificare, inquit, venerat triſte ſæculum, contriſtare non debuit ventris hoſpitium. Sicut enim omni corruptione caruit iſte conceptus, ita quicquid hæretici garriunt, in concipiendo & pariendo Virginis vterus permanſit intemeratus. Quod indubitanter cognoſcere poteſt, & rationabiliter aliis approbare manſuetudo Chriſtiana, tranſſumptionem faciendo de minoribus ad maiora, de prioribus ad poſteriora. Si enim ſolis radius cryſtallum penetrans, nec ingrediendo perforat, nec ingrediendo diſſipat: quantò magis ad ingreſſum vel egreſſum veri & æterni ſolis, vterus virginalis clauſus & integer perſeuerat? Sic ille rubus ardens & non combuſtus in typum virginitatis intemeratæ Moyſi ſanctò legitur eſſe demonſtratus: ſic idipſum præſignans virga Aaron ſummi ſacerdotis, nec ſucco animata, nec ſemine fœcũdata, quod natura non habuit, flores fructumque produxit. Quæ ergo ratio eſt, vt non credatur Deus hominem poſſe facere ſine viro de fœmina, qui primum hominem nec de viro fecit, nec de fœmina? Nimirum veram humanitatem teſtatur conceptus & partus humanus, & veram diuinitatem comprobat vterus intemeratus.]

Exod. 3. Num. 17.

Reliquum eſt, vt nos argumentis aduerſariorum, hanc MARIAE gloriam, vt virgo in partu ipſa credatur, vel ſuffurantium, vel inuidentium aliquid reſpondeamus. Ac primùm illis Lucæ locus fauere videtur, qui ex veteri lege repetitus, & ad Marianam hiſtoriam accommodatus, in hunc habet modum: Omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur: Sic enim Iſraëlitis præceptum eſt, vt primogenita maſculini ſexus Domino conſecrarent, eaque pretio dato redimerent. Indicat verò Lucas, hoc legis præſcriptum ad Chriſtum, vtpotè MARIAE primogenitum pertinuiſſe, quaſi & is vterum aut vuluam, quo tempore naſceretur, matri aperuerit. Verùm tanta vis in eo facienda non eſt, quod à Luca dicitur de vulnæ apertione, quum ſecundùm Hebraicam phraſin vuluam aperire dicatur, qui primùm ex vtero matris naſcitur, & idcircò primogenitus, quoquo modo ſit procreatus, vulgò appellatur. Vnde quidam præſentem locum ita vertunt: Omnis maſculus primogenitus ſanctus Domino erit: id quod non ſolùm de primogenitis hominum, ſed etiam brutorum animantium lex Moſaica definiuit. Legis enim verba ſunt: Separabis omne quòd aperit vuluam Domino, & quod primitiuum eſt in pecoribus tuis, quicquid habueris maſculini ſexus, conſecrabis Domino. Senſus eſt, vt quicquid primùm vuluam matris aperit, ſi maſculini ſit generis, à prophanis vſibus ſeparetur, & diuino cultui applicetur: ideóq; ſanctè offeratur Deo, neq; ius vllum patri conſtet in primogenitum, niſi oblatum priùs iuxta præſcriptum legis expreſſum redimatur. Hinc verò non conficitur, MARIAE puritatem in ipſo partu læſi, neq; propter vteri apertionem, id eſt, quia Chriſtus ex vtero eius prodiit, virgo illa eſſe deſiit. Miraculo enim tribuendum eſt, quòd contra morem parientium virgo clauſa perſiſteret, & Chriſtus tamen ex illa integer generaretur. Accedit quod ſcriptura de apertione vuluæ loquens, non ſemper de naturali ſiue corporali, ſed crebrò de legali apertione, qua fœminarum procreatio pro nulla cenſebatur, intelligenda eſt. Deinde hæc Scripturæ phraſis non veram vteri apertionem, ſed huius apertionis effectum ſiue in conceptione, ſiue in partu aliquando deſignat, ſicut quum Deus Rahel & Lyæ vuluam dicitur aperuiſſe, quum nempè virtutem, illis tribuit concipiendi: ne quis putet, hanc phraſin ſufficere, vt mulieres plenam & perfectam ſemper apertionem vteri ſuſtinere dicantur. Chriſto interim ſua conſtat gloria, qui præ cæteris vuluam matris aperuit, quia non aliorum more naſcentium de matris vtero eſt egreſſus, ſed vt pudorem matris intactum integrumque ſeruaret. Quatè ſic Euthymius monet: Conſecrabantur Hebræorum primogenita Deo, quia olim primogenita Ægyptiorum morti tradidit pro libertate Hebræorum. Sed hæc quidem primogenita iam apertam adaperiunt vuluam: aperitur enim in viri congreſſu, quando ſemen infundit. Solus autem Chriſtus nondum apertam ſupernaturaliter aperuit, & clauſam naturaliter ſeruauit: quia etiam ſolus hic propriè ſanctus eſt Domino, & ſecundùm diuinitatem, quia filius eius: & ſecundùm humanitatem, vtpote vnitus filio eius. Itaque licet propter dictam cauſam de omnibus primogenitis præſens verbum ſtatutum eſt, ſolum tamen Chriſtũ directè reſpicit.] Et ante hunc Theologum Hieronymus ingenuè fatetur: Magis ad ſpecialem natiuitatẽ Saluatoris, quàm ad omnium hominum referri poteſt hoc, quod dicitur: Qui aperit vuluam, Sanctus Domino vocabitur.

Reſponſio ad obiectionem de verbis Moyſi à Luca repetitis.

Luc. 2. Exod. 13. Luc. 2.

Omne primogenitum in animantibus apud Iudæos Deo cõſecrabatur. De lege primogenitorum.

Exod. 13.

Num. 8. Leuit. 12.

Chriſtus per miraculum & non vulgari modo natus è matre. Quid in ſcriptura ſignificet vuluæ apertio.

Geneſ. 29. & 30. In 2. c. Luc.

Solus Chriſtus, matris vtero nõ aperto concipitur & naſcitur.

Li. 1. contra Pelagianos.

Solus Chriſtus per clauſam matris portã egreſſus, tempore natiuitatis.

In Catena aurea.

bitur. Solus enim Chriſtus clauſas portas vuluæ virginalis aperuit, quæ tamen clauſæ iugiter permanſerunt. Hæc eſt porta orientalis clauſa, per quam ſolus Pontifex ingreditur & egreditur, & nihilominus ſemper clauſa eſt.] Quare nõ minùs eleganter quàm breuiter dixit Græcus quidam Scholiaſtes: Solus Chriſtus nondum apertam ſupernaturaliter aperuit, & clauſam naturaliter ſeruauit.] Sed & alibi de hoc ipſo loco diximus, Chriſto nempè id proprium eſſe, vt matris vterum aperiat, Origene quidem his verbis aſtipulante: Quemcunque de vtero effuſum marem dixeris, non ſic aperit vuluam matris ſuæ vt Dominus Ieſus: quia omnium mulierum non partus infantis, ſed viri coitus vuluam reſerat.] De Luca verò Euangeliſta ſic exiſtimandum eſt, longè illum prudentiùs atque ſublimiùs de MARIA ſenſiſſe, quàm vt illam reliquis Iudæorum puerperis vel mulieribus vllis, verè immundis, & purificatione indigentibus exęquaret: illam, inquam, quę ſine viri commercio, ſine libidinis vitio, ſine ſordibus ſuum primogenitum peperiſſet, ac proptereà lege non teneretur, imò quæ verbis etiam legis, vt multos ducere monſtrauimus, à Moyſe ipſo exciperetur. Qua ex re non mediocris MARIAE tùm modeſtia, tùm obedientia, ſed alibi fuſiùs explicanda, eluceſcit, quũ volens illa legi tam duræ ſe ſubiicit, quæ inter & ſuper mulieres omnes benedicta, totius legis dominum & finem, adeóque puritatis omnis fontem eſſet enixa. Hinc tradit Bernardus, MARIAM à lege liberam, nihil in conceptu, nihil in partu impurum, illicitum atque purgandum habuiſſe: imò etiam ipſo immaculato partu puriſsimam factam eſſe, quæ ſicut non humana lege conceperat hominem, ſic & intra viſcera intacta & integra virum clauſerit, & intrante ſimul & exeunte Domino, porta clauſa iugiter perſeuerârit. Vnum adhuc Bedam adiungam, qui vel vnus nodum omnem diſſoluit, & aduerſariorum diluit argumentum, quum ſic Moyſi verba interpretatur: Quòd ait, adaperiens vuluã, conſueto natiuitatis more loquitur, non quòd Dominus noſter ſacri ventris hoſpitium, quod ingreſſus ſanctificârat, egreſſus deuirginaſſe credendus ſit iuxta hæreticos, qui dicunt, beatam MARIAM virginem vſque ad partum, ſed iuxta fidem Catholicam, clauſo virginis vtero, quaſi ſponſus ſuo proceſsiſſe de thalamo.] Ac rurſus: Nota, inquit, quòd non omnis mulier pariens, ſed ea, quæ ſuſcepto ſemine pepererit, deſignatur immunda, rituque legis docetur eſſe mundanda, ad diſtinctionem videlicet illius, quæ virgo concepit & peperit filium, & vocauit nomen eius Emanuel, quod eſt interpretatum Nobiſcum Deus. Non ergo filius, qui cum homine Deus eſt, non mater quæ Spiritu ſancto operante peperit, victimis hoſtiarum, quibus purgaretur indigebat, ſed vt nos à legis vinculo ſolueremur, ſicut Dominus Chriſtus, & ita Beata ſemper virgo MARIA, legi eſt ſponte ſubiecta.] Quid multis? Hurmiſdas pontifex quum Neſtorij & Eutychetis blaſphemias damnat, grauiter ac perſpicuè docet, filij Dei proprium eſſe, vt filius hominis factus, intra viſcera ſanctæ MARIAE virginis genitricis Dei, vnitis vtriſque ſine aliqua confuſione naturis, contineatur, ac deinde naſcatur in tempore hominis more, qui tamen natus matris vuluam non aperiat, quiq; virginitatem matris, Deitatis virtute non ſoluat. Ac mox rationem adiungit: Dignum planè Deo naſcente myſteriũ, vt ſeruaret partum ſine corruptione, qui conceptũ fecit eſſe ſine ſemine, ſeruans quod ex patre erat, & repręſentans quod ex matre ſuſcepit.]

Ezech. 44.

Hom. 14. in Luc.

Lucas non ita depingit Mariã, vt aliis mulieribus exæquetur.

Mariæ modeſtia & obedientia, per legis ritũ obſeruatum oſtenditur.

Ser. 3. de Purificat.

In 2. c. Luc.

Chriſtus non vt alij qui naſcuntur infantes, matris vterum aperuit.

Pſal. 18.

Verba legis de puerperis ad Mariã non pertinere.

In epiſt. prima ca. 3.

Chriſtus non aperuit matris vuluam ex Hormiſdæ definitione.

De nomine Ieſu.

Sed hìc nobis obiicitur Suidas in ſuo ſcribens Lexico de obſtetricibus, quæ MARIAM viderint & inuenerint parientem: nec diſsimile figmentum extat in Iacobi Proteuangelio, etſi hoc quidem ſcripto prorſus apocrypho ſæpe vtantur Centuriatores. Verùm nos haud grauatim ſuam Suidę permittimus authoritatẽ, quam homo Grammaticus magis quàm Theologus promeretur, qui nobis etiam alibi ſtultè perſuadere conatur, Chriſtum MARIAE filium inter ſacerdotes Aaronicos in templo Hieroſolomitano miniſtrâſſe, ſicut idem de Ioanne Baptiſta Centuriatores fabulantur. At valeant iſtæ Iudaicæ potiùs fabulæ quàm Chriſtianæ opiniones, illudq; præſertim, quòd neſcio quas parienti MARIAE obſtetrices affingunt, vt ipſam Euangelicæ veritatis lucem extinguant. Speramus autem neminem adeò imperitum ac delirum fore, qui hiſce nugis cum veritate & honeſtate ipſa pugnantibus multum ſe ſinat commoueri, ideoque in his refutandis non valde laborabimus. Certè Cyprianus non obſcurè docet, parienti MARIAE obſtetricem nullam adfuiſſe, cum illa ſibi hoc officij prœſtiterit, quod ab obſtetrice puerperæ vel parienti ſolet exhiberi. Vnde nouum MARIAE puerperium,

Nõ credendum Suidæ, qui ſequens Iacobi proteuangeliũ, Mariæ obſtetrices in partu affingit.

Centuriat. de Ioanne Baptiſta.

Nullam Mariæ obſtetricem in partu adfuiſſe, Cyprianus & Hieronymus probant.

Ser. de natiuit. Chriſti.

perium, & primum Chriſti hoſpitium his verbis ab eo pulchrè deſcriptum legimus: Nulla domus ambitio, niſi reclinatorium in ſtabulo, mater in fœno, filius in præſepio: tale elegit fabricator mundi hoſpitiũ, huiuſmodi habuit delitias ſacræ Virginis puerperium. Panniculi pro purpura, & pro byſſo in ornatu regio laciniæ congeruntur: genitrix eſt obſtetrix, & dilectæ ſoboli exhibet clientelam.] Tùm Hieronymus apertè teſtatur, quòd obſtetrices vagientem MARIAE paruulum non ſuſceperint, & maritus Ioſeph laſſam vxorem, vt aliis puerperis fieri conſtat, nõ tenuerit. Abſit, inquit, vt hoc de matre Saluatoris & viro iuſto ſit exiſtimandum. Nulla ibi obſtetrix, nulla muliercularum ſedulitas interceſsit: ipſa pannis inuoluit infantem, ipſa & mater & obſtetrix fuit. Et collocauit eum inquit, Lucas, in præſepium, quia non erat locus ei in diuerſorio. Quæ ſententia & apocryphorum deliramenta conuincit, dum MARIA ipſa pannis inuoluit infantem: & Heluidij expleri non patitur voluntatem, dum in diuerſorio locus non fuit nuptiarum.] Vbi ſuum præceptorem Gregorium (Nazianzenum loquor) ſequitur Hieronymus, quum & ille ſuo carmine teſtetur,

Quale fuerit Mariæ puerperium.

I. Aduerſus Heluidiũ.

Luc. 2.

Luc. verbis oſtédi, in Mariæ partu & puerperio locum obſtetricibus non fuiſſe relictum.

In Tragœdia Christi patientis.

Matrem abſque ſponſo ſcimus & viro: ſuas
Hîc nulla partes, & ſuam manum obſtetrix
Deprædicauit: partus hic diuinus eſt.

Igitur non ſolùm Hieronymus affirmat, ſed etiam euidenter probat, cum Euangelio Lucæ non congruere, ſed ad apocryphorum deliramenta ſpectare, quod Suidas & Proteuangelion dictum de MARIAE obſtetricibus adferunt: quandò illarum operâ non eguit, quæ nullo languore impedita, & conſtanti corporis animiq; vigore ſuffulta, natum mox filium & ſupplex adorauit, & ſedulò curauit, omnemq; obſtetricandi laborem ſola ſuſcepit, & ſuſceptum abſoluit, niſi quod caſti Sponſi fidum miniſterium in quibuſdam, vt eſt probabile, adhibuerit.

Præcipua verò iſtorum obiectio in eo verſatur, quòd cauſam ſuam veterum authoritate defendant, qui MARIAM aperto vtero peperiſſe ſcripſerunt. Reſpondemus, veriori ſententiæ nihil hoc derogare, quòd aliquandò quidam ab ea diſcrepent: ex veteribus verò perpaucos, ita vt affirmatur, ſcribere, præſertim vt phantaſma Marcionis euertant, Chriſtumq; verè incarnatum ac editum hominem eſſe conuincant. Ac mollienda ſunt Patrum dicta, ſi quid durius ac incommodius adferant, quod cũ certa Eccleſiæ pugnet ſententia, quodq; fortaſſe per humanam incogitantiam aut imprudentiam illis excidit. Nos eam tenemur ſententiam, tuendamq; dicimus, quam & maior & ſanior veterum pars amplexa eſt, quamq; poſteà re diligentiùs excuſſa, veritatis column confirmauit Eccleſia. Eſt verò piorum, qui ſuccedunt veteribus, conſtans & laudabilis conſuetudo, non ſolùm expreſſas fidei regulas profitendi, ſed & prętereà eam doctrinę partem libentiùs atq; ſtudioſiùs complectendi, quę Chriſto Domino & præcellẽti eius matri maiorem adferunt gloriam atq; commendationem. Atqui vt maximè nulla Eccleſię regula vel ſanctione vrgeremur, tamẽ res ipſa declarat, ad Chriſti Domini & ſanctæ matris eius illuſtrandũ honorẽ magis accedere, quod aſſeritur: Deiparam corpore & animo ſemper incorruptã, omniq; gratia plenã, à viri contactu ante & poſt partum abſtinuiſſe, neq; ſolùm diuini conceptus, ſed etiam partus tempore integram perfectamq; virginitatem conſeruâſſe, talemq; præbuiſſe puerperam, quę languoris & doloris omnis expers, quũ pareret, ſummo & incredibili gaudio perfunderetur. Ac de veterũ quidem authoritate conſectanda, quũ multi conſentaneè docent, atq; ad eandem veritatẽ probandam mutuas operas adferunt, ſuo nos loco ex profeſſo dicemus.

Quid reſpondẽdum de quibuſdam Patribus, qui ſentire vidẽtur, Mariam nõ ſine aperto vtero peperiſſe.

De Chriſto & Maria ſecuriùs ea defendũtur, quæ ſalua Eccleſiæ fide vtriuſq; gloriam magis illuſtrant.

Nunc ſatis fuerit illos velut imitandos duces proponere, qui præter ſuperiores, luculenter docent, MARIAE integritatem ęquè in partu, ſicut ante & poſt partum ſemper incorruptam atq; inuiolatam fuiſſe, ideoq; Chriſtum clauſo eius vtero mirabiliter in lucem prodiiſſe. Gregorius Nyſſenus habet in hunc modũ: Non priùs apertam vuluam virginalem aperuit, ſignacula virginitatis illęſa conſeruans etiam poſt proceſſum admirabilem.] Amphilochius qui Baſilij fuit æqualis, propria diſputatione conuincit, virginalem MARIAE portam nunquam eſſe patefactam, & inter alia ſic loquitur: Quantùm pertinet ad virginalem naturam, Virginis clauſtra nullo modo aperta ſunt: quantùm verò ad potentiam geniti Domini, nihil clauſum, omnia aperta.] Teſtatur & [a] Cyrillus, virginales MARIAE portas à Chriſto non eſſe reſeratas, ſicut [b] Gregorius Nicomedię, quoq; tradit, quòd naſcens ex virgine Dominus incorruptionis ſignacula

Homel. de occurſu Domini.
In hypopãt.

a In orat. de hypopant. Domini.
b In orat. de exitu ſanct. Deiparæ.

Patrum perſpicua teſtimonia de Maria ſine apertione vteri pariente.

P a non

non ſolnerit. Hoc eſt, clauſtra virginei pudoris Chriſtus naſcendo etiam conſeruauit, quemadmodùm [a] Gaudentius Ambroſio ætate non inferior, diſertè proponit. Suffragatur & ipſe [b] Ambroſius in hunc differens modum: Quid incredibile, ſi contra vſum originis naturalis peperit MARIA, & virgo permanet, quãdo contra vſum naturæ mare vidit & fugit, atq; in fontem ſuũ Iordanis fluenta remeârunt? Non ergo excedit fidem, quòd virgo peperit: quandò legimus quòd petra vomuit aquas, & in montis ſpeciem maris vnda ſolidata eſt. Nõ ergo excedit fidem, quòd homo exiuit de virgine, quando petra pro fonte fluens ſcaturiuit, ferrum ſuper aquas natauit, ambulauit homo ſuper aquas. Ergo ſi hominẽ vnda portauit, non potuit virgo hominẽ generare?] Eiuſdẽ ſententiæ fuit Leo Magnus, alioquin non dicturus: Meritò virgineæ integritati nihil corruptionis intulit part⁹ Salutis: quia cuſtodia fuit pudoris, editio veritatis.] Ac rurſum: Oportuit vt primã genitricis integritatẽ naſcẽs incorruptio cuſtodiret, & complacitũ ſibi clauſtrum pudoris & ſanctitatis hoſpitiũ diuini Spiritus virtus infuſa ſeruaret, qui ſtatuerat deiecta erigere, cõfracta ſolidare, & ſuperandis carnis illecebris multiplicatã pudicitię donare virtutem.] Conſonat his planè Damaſcenus: Quemadmodũ, inquit, qui cõceptus eſt, virginẽ concipientem ſeruauit: ſic & natus ipſius virginitatẽ ſeruauit illęſam: ſolùm tranſiuit per eã, & clauſam ipſam ſeruauit. Manet igitur & poſt partũ virgo, & ſemper virgo.] Accedit his itidẽ Fulgentius, quũ apertè pronunciet: De cœlis medicus tranſiens per virginẽ, poſt trãſitum ſuum, ait, illæſam fecit virginem permanere. Qui enim diſrupta corporũ membra in aliis poterat integrare tangendo, quantò magis in ſua matre quod inuenit integrũ, potuit non violare naſcendo? Creuit enim eius partu integritas poti⁹ quã decreuit, & virginitas ampliata eſt potiùs quàm fugata.] Et Fulgentio antiquior Euſebius Emiſſenus, vt ex Hieronymo colligimus, à ſuperioribus Patribus nõ diſcrepat, ſicut hac oratione commonſtrat: Quo modo, inquis, potuit virgo eſſe poſt filium? Hoc vtiq; modo, quia honor virginitatis per generantem, non per naſcentẽ reſoluitur. Hîc ergo quia corruptionis iniuria non fuit in conceptu, ideo integritas perſeuerauit in partu. Nemo virgine nato filio, calumnietur gloriam tantę parentis: quam cœleſtis puer non pręrupit dum concipitur, non potuit violare dum naſcitur.] Quod igitur Vincentius Lyrinenſis præcipit, hîc ſedulò retinendum eſt, vt ſi in ipſa vetuſtate duorum aut trium doctorum lapſus deprehendatur, Patrum aliorum eâdem de re ſententiæ conferãtur, atq; ex maiore illorum conſenſu propoſita quæſtio iudicetur. Hoc ſi facimus, vt æquum eſt ſanè, maiorem & meliorem Patrum illorum partem ſequemur, qui ſummam Virginis puritatem in ipſo quoq; partu agnoſcunt & comprobant. Ita fiet porrò, nihil vt dubitemus, Chriſtum ſine nixu, ſine dolore ac ſordibus matris parientis, adeoq́; per integra virginitatis clauſtra, quæ nunquam aperta fuerint, in hunc mundum prodiiſſe. Nõ aliter ſanè, quàm Sol penetrat vitrum illæſum, aut quemadmodùm ſine ſui corruptione ſydus ſuum emittit radium: ſic enim abſque ſui læſione virgo parturit filium, qui MARIAE integritatem non minuit magis quum naſceretur, quàm ſydus apparens ac irradians ſuam impedit claritatem, vt [c] Bernardus oſtendit. Sapit ergo [d] Eraſmus Roterodamus, qui hanc ipſam doctrinam ſibi placere, magisq́ue piam videri ingenuè profitetur.

Mariam in partu permanſiſſe virginem veteris legis figuræ comprobant.

Mariæ virginitas partu creuit potiùs quã decreuit.

Chriſtus in cõceptu & ortu matrem ſeruat virginem.

Quo iudicio ſequendi Patres, quum inter ſe diſſentire vidẽtur.

a Tractat. 2. de lectione Euangelij.

b Libro 10. epiſt. 81.

Serm. 1. de natiuit. Domini.

Serm. 2. de natiuit. Domini.

Lib. 4. de fide orthodoxa ca. 14.

Ser. de laudib. Mariæ.

Hom. de eo: Ecce quàm bonum & quàm iucũdum.

Lib. contra profanas nouationes.

c Hom. 2. in Euang. Miſſus eſt Angelus.

d In commẽt. ſcripto in hymnum Prudentij de natali Chriſti.

Verùm hîc nobis negotiũ exhibent Caluiniani, è quibus Petrus Martyr, Bullingerus & Beza, vt damnatum Iouiniani errorem innouent atq; confirment, MARIAE in partu virginitatem oppugnant atq; negant. Nec obſcura cauſa eſt, quę illos in re per ſe odioſa minimeq; honeſta ad nouam hanc contentionem impellat. Ferre non poſſunt Catholicũ axioma, quo traditur, corpus Chriſti cum alio corpore in eodem loco coaluiſſe. Ad cuius rei probationẽ adduci ſolent exempla, quòd Chriſtus, quum naſceretur, de vtero Virginis, & quũ ex mortuis reſurgeret de ſepulchro egreſſus, quodq́; iam rediuiuus ad ſuos diſcipulos ianuis clauſis ingreſſus fuerit, vt oẽs fatentur orthodoxi. Hæc autẽ non naturę, ſed ſoli Deo poſsibilia eſſe dicunt, ac eâdem ratione porrò colligunt, Chriſti corpus in venerabili Euchariſtia ſine proprio & iuſto loci interuallo conſtare. Norunt quippe Chriſtum verbo ſuo ſatisfacere, ac propterea ex virtute diuina in tanto myſterio efficaciter operari, illudq́; quotidiè præſtare, corpus vt ſuum multis in templis ſimul exiſtat, ſuã quidem retinens quantitatẽ, ac partium in ſe extenſionẽ, ſed loco nõ commenſuratã, ſicut in Scholis loqui conſueuerunt. Hoc cùm dicimus, ſummã erga nos Chriſti gratiã incredibilemq́; charitatem teſtamur, qui tametſi nõ viſibili modo,

Iouiniani doctrinam renouant Caluiniani, & Mariæ virginitatẽ in partu negãt, & qua de cauſa.

Quomodò Catholici de præſentia corporis Chriſti ſentiãt in Euchariſtia.

modo, tamen ſe totum nobis præſentem exhibet in Euchariſtia, perinde ac ſi coràm aſſirmet: Volui frater eſſe veſter: carnẽ propter vos & ſanguinem aſſumpſi: vobis viciſſim ipſam carnem & ſanguinẽ, per quę cognatus veſter factus ſum, in hoc Sacramento trado, ſicut Os aureum ſcitè concionatur. Verùm Sacramentarij vt ſuam impietatem defendant, propoſitam exemplorum lucem repudiant, ne hac ratione dominici corporis in Euchariſtia veritas à nobis confirmetur atq; illuſtretur. Igitur de MARIA ſic ratiocinãtur, vt tollant miraculũ, quo illam clauſo vtero peperiſſe, ſemper credidit ac docuit Eccleſia. Sed molliunt interim ſuam opinionem eo prætextu, quòd fingant MARIAM, etiamſi ſuum vterum aperuerit, quum Chriſtum procrearet, tamen Virginem permanſiſſe, quia nullũ ſit virum priùs experta. Etenim virginitatem non in conceptione, nec in eius effractione partus tempore, ſed in nõ cognitione viri conſiſtere. O mirabilem philoſophiam nõ Theologis, ſed Medicis, imò & obſtetricibus aliiſq; ad ventrem inſpiciendũ deſtinatis Cenſoribus congruentẽ, vt ab illis demùm iudicetur, in quo cõſiſtat corruptio vel violatio muliebris virginitatis. Nec ignoro, de materiali & formali corporalis virginitatis corruptione quoſdam diſputare, & nõnulla fortaſſe pudenda magis quàm repetẽda proferre, quomodò matrix & in conceptione aperiatur, & in partu rumpatur, & vtrobiq; virginitatẽ amitti. Sed his naturę arcanis omiſſis, quæ ad Medicos propriè ſpectant, omninò ſentiendum eſt, MARIAE virginitatem abſolutam in ſacra ſcriptura, præſertim apud Eſaiam nobis commendari, ſimulq́; ab Eccleſia cõſtanter comprobari: Hanc virginem à viro intactam ſemperq́; integram corpore concepiſſe ſimul & peperiſſe, ſicut nos anteà multis demonſtrauimus. Vt autem cum Euchariſtiæ inimicis fingamus, Marianæ virginitati ſignacula in partu dirupta, & Chriſtum patefacto matris vtero procreatum eſſe, nihil ſanè ſit aliud, quàm & ſacroſanctę Virginis dignitatẽ, & filij eius potentiam atq; honorẽ imminuere, ſimulq́; ſacrę Synodi conuellere authoritatem. Etenim in hac pręſens Ambroſius non ſuo tantùm, ſed & aliorum Patrum nomine tradidit, MARIAM Dei genitricem virginem non poſſe prædicari, ſi aperto vtero peperit, etiamſi virum non cognouiſſet. Nihil verò mirum, aduerſarios, quibus cum alibi quoq; concertamus, hîc magnoperè hallucinari, quia diuinæ potentiæ certos circumſcribere limites volunt, & naturalem potiùs facultatẽ, quàm cœleſtis numinis potentiam in partu Virginis intuentur. Nobis verò in præſentiarum ſat erit, aliquot veterum & probatorum Patrum teſtimonia repetere, quibus Catholica veritas aſtruatur, diuinam nempe Chriſti virtutem in vtroq; miraculo apparere, quum idem & de clauſo Virginis vtero natus eſt, & de clauſo obſignatoq; monumento ad vitam mortuus reſurrexit.

Homel. 61. ad populũ Antiochenum.

Quo prætextu ſuum errorem tegant Caluiniani.

Eſa. 7.

Quid contra Caluinianos de Mariæ in partu virginitate ſit ſentiendum.

Epiſt. 82.

Thelenſe Concilium conuincit Caluinianos erroris.

Ordiemur autem ab Auguſtino velut principe Theologorũ, qui ad Voluſianum perſpicuè ſcribit: Ipſa virtus (Dei) per inuiolata matris virginea viſcera, membra infantis eduxit, quę poſteà per clauſa oſtia, membra iuuenis introduxit. Hîc ſi ratio quęritur, non erit mirabile: ſi exemplum poſcitur, non erit ſingulare: demus Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inueſtigare non poſſe. In talibus rebus tota ratio facti, eſt potentia facientis.] His conſonat quod idem alibi tradit: Quid mirum, ſi Dominus ad diſcipulos glorificatum corpus clauſtris ſtupentibus intromiſit, qui illæſo materni pudoris ſignaculo ianuam mundi huius intrauit?] Vnde rurſus eos alibi reprehendit, qui Dominum Ieſum per integra virginalia matris enixum, & ad diſcipulos ſuos clauſis oſtiis ingreſſum fuiſſe nõ credunt. Vbi Hieronymus Auguſtino planè aſtipulatur, ſicut hæc eius verba conuincunt: Reſpondeant mihi, quando Ieſus ingreſſus eſt clauſis oſtiis, quum palpandas manus, & latus conſiderandum, & oſſa carnemq́ue monſtraret, ne Veritas phantaſma putaretur: & ego reſpõdebo, quando ſancta MARIA ſit & mater & virgo, virgo poſt partum, mater antequàm nupta.] Et Chryſoſtomi conſona vox eſt: Vultis ſcire quomodò de virgine natus ſit, & poſt natiuitatem mater ipſa ſit virgo?] Mox Chriſti proponit exemplum, qui per oſtia clauſa ſit ad diſcipulos ingreſſus, carnem habens & oſſa. Locus, inquit, non eſt, per quem intret: & tamen intus eſt, qui intrauit, & non apparet quomodò intrauit. Neſcis quomodò factum ſit, & das hoc potentiæ Dei. Da potentiæ quia de virgine natus ſit: & tamen ipſa virgo fuerit virgo poſt partum.] Nec minus luculenter docet Gregorius Nazianzenus:

Epiſt. 3.

Patrũ teſtimonia, qui coniũctim proponũt vtrunque miraculũ Chriſti de clauſa virgine geniti, et de clauſo ſepulchro reſuſcitati.

Ser. 156. & 160. de tempore.

Li. 22. de ciuit. Dei c. 8.

Ioan. 20. Luc. 24.

In Apologia ad Pammachium.

Homel. de Ioanne Baptiſta. Et homel. 2. de Symbolo.

In Tragœdia de Chriſto patiente.

Stat ecce Dominus has fores intrat: nouum hoc
Dignumq́ue verò maximo miraculo.
Et quomodò autem foribus occluſis adeſt?
Quin fortè & idem ſic ſepulchro condito,
Virginis ab aluo prodiit matris ſuæ,
Clauſoq́ue ſurgens exiit, velut anteà
Infracta ſeruans clauſtra quàm caſtiſsimè.]

Fidem de Chriſto nato ex clauſa virgine, per miraculum dominicæ reſurrectionis confirmari.

Chriſtus ex virgine in mundū prodiens quaſi clauſis ianuis ad nos venit.

Iam verò Maximus vtrunq́ue Chriſti miraculum quod tractamus, hac oratione confirmat: Non vſquequaque miremur, ſi is qui fidei ſemine acquiritur, ſalua materni pudoris fide inuiolabiliter procreatur. Itaque ad Euangelium recurramus. Miraculum illud quod Euangeliſta protulit tempore Reſurrectionis, dignè mihi vſurpabitur etiam tempore natiuitatis, cum Ioanne dicendo, Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio. Ecce iam nunc ianuis clauſis proceſsit in mundum, materni pudoris ſignaculo minimè reſignato, ſimulq́; illud impletur propheticū Ezechielis oraculum: Et porta erat clauſa, & non eſt aperta, quia Dominus tranſiuit per eam. Eâdem nunc prudētia mundi iſtius iauuam per partem inuiolatæ matris intrauit, qua poſtmodùm ad diſcipulos clauſis foribus penetrauit. Quid hic rationem querimus? quid intellectum fatigamus humanū? Generationē eius quis enarrabit? quid nouitatē ſtupemus, vbi cernimus maieſtatem? Miramur Dominum noſtrum abſq; vllius ſemine intra virginea viſcera hominem conſummaſſe, quem ſcimus cœli terræque immenſitatem ex nihilo condidiſſe? Secundùm hanc ergo potentiam credamus, Dominum noſtrum abſq; vllo ſexus initio ex ſola fœmina virum creâſſe, quem ſcimus inter ipſa initia generis humani ex ſolo viro fœminam condidiſſe.] Prætereà Bedam eodem modo ſenſiſſe conſtat, quum ita ſcripſerit: Qui mortalis adhuc clauſo virginis vtero potuit naſcendo mundū ingredi, ipſe abſq; vlla dubitatione iam factus immortalis, clauſo licet ſepulchro, potuit reſurgendo exire de monumento.] Succinctiùs autem Theodoretus: Ingreſſus eſt, inquit, clauſis ianuis, quemadmodùm & egreſſus eſt ex vteto, quum clauſtra virginis obſiſterent, & ſicuti in mare ingreſſus eſt.] Demùm Euthymius clariſſimè docet: Quemadmodùm Chriſtus natus eſt ſeruatis integris clauſtris virginis, ita quoque reſurrexit ſeruatis integris monumenti ſignaculis.]

Hom. 1. de natiuit. Domini. — Ioan. 20. — Ezech. 44. — Eſai 53. — Hom. in vigil. paſchæ. — In Dialogo ſecundo. — In caput 28. Matth.

Chriſtum negant hodie non ſolùm ex clauſo virginis matris vtero exiiſſe, ſed etiam de clauſo ſepulchro reſurrexiſſe.

Nouatoribus fidem dare, eſt aperire feneſtrā ad omnem impietatem, & certa etiam in dubium reuocare.

Pari virtute Chriſtum quotidiè in Euchariſtia nobis adeſſe, ſicut olim Mariæ adfuit ex ipſa natus virgine incorrupta.

Habemus ergo concordem ſeptem vel octo Patrum, vt reliquos prætereamus, confeſsionem, illis iure obiiciendam, qui modò non ſine ſumma contendunt impudentia, Chriſtum per clauſum Virginis vterum in mundum, & vel è clauſo ſepulchro, vel per obſeratas fores pro ſua diuina virtute penetrare ac ingredi noluiſſe. Aliôquin hos errones ſi ſequimur, ea etiam quæ ſunt in Chriſtiana religione firmiſsima, in dubium reuocabimus, eòq; impietatis facilè prolabemur, vt reliqua id genus Euāgelica miracula & arcana fidei noſtræ myſteria, quę captum humanæ mentis ſuperant, paruo in precio habeamus, vtq́ue paulatim alia plura, quæ per ſe ardua, & nobis incredibilia videntur, quòlibet propemodum detorqueri, & in ſenſus arduos ac ridiculos facilè abripi patiamur. Hæc obiter dicta ſint, ne quis putet, à ſolis doctoribus Scholaſticis hoc profectum eſſe dogma, quòd nunc tradit Eccleſia, MARIAM in partu virginem aſſeuerans. Vnde conſtat etiam, non diſsimilem Chriſti Domini apparere virtutem, qua is quotidiè nobis ſuum corpus & ſanguinem per ſummum miraculum & impaſsibili modo exhibet in Euchariſtia, & qua iam olim idem corpus virgineis viſceribus incluſum eduxit, matre licet clauſa & incorrupta perſeuerante, ipſoq; Chriſti corpore nullam ſentiente iacturam.

Quē vſum Lectori pbere poſſint ſuperiora.

Mariæ partꝰ verè opus eſt Spiritus ſancti.

Ad vtramque Chriſti naturā pertinet, quòd dicitur generatio eius inenarrabilis.

Atq; hæc diluendis aduerſariorum obiectionibus ſufficere arbitramur, quæ ſi ritè omnia perpendantur, multis magniſq; de rebus admonent orthodoxos. Primùm enim hinc facilè intelligunt, MARIAE virginis partum verè eſſe opus Spiritus ſancti, ſicut & Ambroſius indicauit: Opus, inquam, admirandum, vereq́; ſuſpiciendum, quod miracula cuncta præcellat, vt Petrus Damianus affirmat. Deinde dictum propheticum, Generationem eius quis enarrabit, ex his ipſis clarius redditur, vt ſciamus hoc non ſolùm ad generationem diuinam & æternam, quę omnem & humanę & Angelicę mentis facultatem excedit: ſed etiā ad humanam ac temporariam Chriſti natiuitatē pertinere,

Li. 2. de Spiritu ſancto cap. 5. — In vita Domini Loricati. — Eſai. 53.

a Lib. de fide cap. 5. b In Hom. de verbis Pſal. Enarrabo omnia mirabilia. c Ser. 8. & 9. in nat. Dñi. d Hom. 1. in natali Dñi.

tinere, ſicut præter [a] Ambroſium [b] Chryſoſtomus, [c] Auguſtinus & [d] Maximus annotârunt. Ambroſij hæc verba ſunt: Non ſola admirabilis ex Patre generatio Chriſti: admirabilis etiam ipſa generatio eius ex virgine.] Etenim ſi de Chriſti generatione diuina quæritur, ineffabile prorſus eſt, adeoque incomprehenſibile, quomodò natum ſit lumen illud de lumine, & vnum tamen lumen vtrinque maneat: quomodò item genitus ſit Deus de Deo, nec Deorum idcircò numerus confletur: qui prætereà velut de re transacta dicatur ille natus, in quem nulla temporum cadit viciſsitudo. Si verò de humana Chriſti generatione agitur, nec humanus ſermo, neq; ſenſus vllus noſtræ mentis conſequi poteſt illum, qui inde ab æterno vnius eſt Patris Filius, tandem ſine Patre naſci ex Virgine matre, quæ carne ſua Deum induat, cuius vterum Spiritus ſanctus cum Patre & Filio ſanctificet, vt fiat Virgo fœcunda, caſta puerpera, mater intacta, & quæ demùm de Deo concipiens, Deum ſic pariat, vt in illa filius & ſibi referet genitale ſecretum, & matri ſeruet virginale ſignaculum.] Verè igitur ac eleganter à Maximo dicitur: Generatio Chriſti ſi narrari non poteſt, credi poteſt: ſi lingua deficit, fides proficit. Magnus enim profectus eſt fidei, ſi tantùm de Deo ſuo concipit, quantùm ſermo non poteſt parturire.]

Hom. 1. in natali Dñi.

Mariæ partus doloris expers & gaudij plen⁹.

Hinc præterea licet animaduertere, quibus quantiſque miraculis MARIÆ partum illuſtrauerit Deus, partum, inquam, non modò impollutum, vt omni corruptione careret, ſed etiam qui nullum doloris ſenſum, ingentem verò gaudij cumulū adferret parienti. Fœlix igitur & incomparabilis hæc puerpera, quam Bernardus non temerè ita celebrauit: Mutata eſt in Virgine noſtra, maledictio Euæ, peperit enim Filium ſine dolore: mutata eſt, inquam, maledictio in benedictionem, ſicut prædictum eſt per Angelum Gabrielem: Benedicta tu in mulieribus. O beata ſola inter mulieres benedicta, & non maledicta, ſola à generali maledicto libera, & à dolore parturiētium aliena. Nec mirùm fratres, ſi dolorem non intulit matri, qui dolores totius mundi tulit.] Et poſt pauca ſubiungit: Non ſolùm ſine pudore conceptus, & ſine dolore partus, ſed & mater eſt ſine corruptione. O verè nouitas inaudita: virgo peperit, & poſt partū inuiolata permanſit, fœcunditatem prolis cum carnis integritate, & gaudium matris habens cum virginitatis honore.] Ac multò ante Bernardum docuit [e] Gregorius Nyſſenus, quem deinde ſecutus eſt [f] Ioannes Damaſcenus, Deiparam ſine omni ſenſu doloris ſuum partum edidiſſe. Gregorij verba non prætermittam: Quòd abſque dolore parturitio fuerit, primùm quidem ipſa te veri ſimilitudo docet: quandoquidem enim omnis voluptas coniunctum habet dolorem, omnino neceſſe eſt in iis, quæ cōiunctim conſiderantur, nō extante vno, nec alterum quidem eſſe. Vbi igitur voluptas partum non anteceſsit, nec dolor quidem ſubſecutus eſt. Deinde verò Prophetæ quoq; dictio ſermonem confirmat, ita ſeſe habens: Priuſquàm veniſſet, dolorem parturitionis ſuæ effugit, & peperit maſculum. Aut quemadmodùm alius interpretum dixit: Priuſquàm laboraret ex doloribus partus, peperit.] Quem Prophetæ locum, vt hoc obiter addā, ita vertit Hieronymus: Antequàm parturiret, peperit: antequàm veniret partus eius, peperit maſculum, Quis audiuit vnquam tale, quis vidit huic ſimile?] Etſi verò alij aliter hæc verba interpretantur, tamen præter dictum Gregorium & Damaſcenum Rupertus quoque notat, ſermonem hunc Propheticum ad MARIAM Virginem pertinere, quæ Chriſtum filium maſculum non ſibi ſoli, ſed Sion, id eſt, toti Eccleſiæ peperit antequàm parturiuit, eiuſdem Verbi mater effecta, quòd priùs mente, quàm carne conceperit. Vnde MARIAM inſigni titulo partem magnam ſanctæ ciuitatis Sion, & regalem aulam ſanctæ Eccleſiæ nuncupat. Igitur quam diuini iudicij ſentētiam & pœnam [g] Eua eiuſque poſteritas fœminea ſuſtinet, hanc MARIA fœlix euaſit, vt de illa dici non poſsit: [h] Mulier quum parit, triſtitiam habet. Hoc enim eſt, quod [i] Fulgentius de MARIA loquens, affirmat: Nulla fieri grauedo potuit concipienti, nulla triſtitia parturienti. Qui enim venerat triſte lætificare ſæculum, ventris nòn contriſtauit hoſpitium.] Bernardus in hunc modum: Benedicta tu in mulieribus, quæ illā generalem maledictionem euaſiſti, qua dictum eſt: In triſtitia paries filios: & nihilominùs illam, qua ſecutum eſt: Maledicta ſterilis in Iſraël, ac ſingularem cōſecuta es benedictionem, vt nec ſterilis maneas, nec cum dolore parturias.]

Ser. 4. in vigiliis natal. Domini. Luc. 1.

e Orat. 1. de Reſurrect. Chriſti. f Lib. 4. de fide ortho. cap. 15.

Dolorem iure nō ſenſit in partu, quam libido non attigit in conceptu.

Eſa. 66.

De muliere antequàm parturiat pariente, apud Eſaiam.

Lib. 2. de Trinitat. & eius operib. in Eſa. c 31.

Maria ab Euæ maledicto libera, ſine dolore parit.

g Geneſ. 3. h Ioan. 16. i Ser. de laudib. Mariæ.

Hom. 3. de beata Virg.

Maria doloris expers in partu, ſed vt eò magis doluerit poſteà ſub cruce filij.

Cęterùm qnia de MARIÆ doloribus poſteà diſſeremus, nnnc ſat erit monuiſſe, quem dolorem Vitgo pariens per ſingularem Dei bonitatem & virtutem effugit, non illum omnino ſublatum, ſed in tempus aliud reſeruatum fuiſſe, nimitùm vt Simeonis gladius; aut ſi quid parturientis angores vel æquare, vel excedere poteſt, animam illius tenerrimam configeret, ac dirè vulneraret. Qua de re luculenter ita Rupertus: Nõ habuit, inquit, hæc mulier hanc pœnam, vt in dolore pareret, ſicut cæteræ matres, quando infans ſibi natus eſt, ſed nunc (quando pendenti & morienti in cruce aſtat filio) dolet, cruciatur, & triſtitiam habet, quia venit hora eius, illa videlicet hora, propter quam de Spiritu ſancto concepit, propter quam grauida facta, propter quam completi ſunt dies vt pareret, propter qnam omninò de vtero eius Deus homo factus eſt.] Ac iterũ: Si Apoſtolos ſuos in illa hora ſuæ paſsionis Dominus mulieri parturienti rectè comparauit, dicens: Mulier qnum parit, triſtitiam habet, quia venit hora eius: quantò magis mulierem hanc ſtantem iuxta crucem ſuam, mulieri parturienti, talem matrem talis filius rectè ſimilem duxit?] Demùm præclarè locum ita concludit: Proinde quia verè ibi dolores vt parturientis in paſsione Vnigeniti, omnium noſtrûm ſalutem beata Virgo peperit, planè omnium noſtrûm mater eſt.] Sed tempus admonet, vt à Iouinianiſtis ad Heluidianos, qui & ipſi MARIÆ virginitatem atrociter impetunt, nos porrò conuertamus.

Lib. 13. cõment. in Ioannem.

Maria cruci aſtans filij, dolorem ſenſit parturiẽtis, & quaſi mater noſtra facta eſt.

Ioan. 16.

CAPVT DECIMVM.

MARIAM poſt partum non fuiſſe corruptam, contra Heluidianos.

Quis Heluidius fuerit Hęreſiarcha.

FVIT Heluidius quidam Auxentij diſcipulus, Symmachi imitator, nec ſermone, nec ratione nitidus homo, imò verò ruſticanus, & vix primis imbutus literis, turbulentus, etiam atq; ad ſerendos errores ſua ſponte procliuis, quemadmodùm [a] Hieronymus & [b] Gennadius memorię prodiderunt. Is MARIAM in conceptu & partu virginem quidem agnouit, vt hac ſaltem in parte Hebionitis, Iudæis & Iouinianiſtis turpiter hallucinantibus non ſit comparãdus, ſed eandem poſt partum viri admiſiſſe congreſſum, ac ſanctæ virginitatis florem amiſiſſe, haud ſcio quidem an maiore inſcitia quàm dementia publicè blaterauit. Neque pancos offendit dogmatis inſolentia, præſertim quũ è Scripturæ locis fucus multiplex ad errorem tegendum & excuſandum, ſicut poſteà commonſtrabimus, obtenderetur. Nata eſt igitur publicè diſputatioe, aque frequens Hieronymi & Epiphanij ſęculo, An mater Domini poſt partum virgo manſerit, & omni cõcubitus ſuſpicione ſit liberanda. Poſt annos verò ducentos ac eò ampliùs, quum Heluidius viuere deſiiſſet, noua & infœlix ipſius ſoboles apud Hiſpanos emerſit, tribus viris maximè authoribus, quorum venena ne longiùs ſerperent, Illefonſus Toletanus Archiepiſcopus ſtrenuè profligauit. Cęterùm qui Heluidij ſententiam amplexi atq; ſectati ſunt, vt vulgò Helnidiani, ſic ab [c] Epiphanio, [d] Auguſtino, [e] Damaſceno Antidicomarianitæ vocãtur: qnorum apud Epiphanium propria vox eſt: *Maria poſtquàm genuit Saluatorem, viro copulata eſt.* De his Auguſtinus in vniuerſum loquitur, quòd virginitati MARIÆ contradicant, vt eam poſt Chriſtum alios etiã filios de viro ſuo Ioſeph peperiſſe contendant, in hunc modum garrientes: *Fuit virgo ante partum, non virgo poſt partum.* Quanquam nõ ſatis conſtat, vt arbitror, hanc hæreſin ab Heluidio primùm excitatam ac ſparſam eſſe, quum ante illius ætatem alij nonnulli, cuiuſcunque tandem nominis fuerint, hoc quoq; dogma perniciosè iactârint. Etenim ex [f] Origenis & [g] Hilarij ſcriptis deprchendimus, ipſorum etiam ſæculo non defuiſſe, qui MARIAM poſt partum nupſiſſe, ac filios peperiſſe, petulanter effutirent, digni certè quibus cum dicti Patres cõflictarentur. Sunt qui Apollinarium quendam ſenẽ huius ſectæ principem faciant & anteſignanum: qua de re tamen Epiphanius dubitare potiùs, quàm certi aliquid pronunciare videtur.

Heluidius quomodò Mariæ virginitatem impugnârit.

a In catalo. ſcriptorum Eccleſiaſt.
b In catalo. illuſtrium virorum.

Antidicomarianitæ cum Heluidianis eundẽ tuentur errorẽ.

Ante Heluidiũ quidam Mariã poſt partũ Virginem manſiſſe negârunt.

c Hæreſ. 78.
d Li. de hæreſibus ca. Quodvultdeum.
e Lib. de hæreſib. & de Eccleſ. dog. cap. 69.
f Hom. 7. in Luc.
g In 1. cap. Matthæi.

Contra Antidicomarianitas.

Verùm enimuerò ſepultos iſtorum hæreticorum cineres, ne quid nouo huic ſæculo ad impietatem deſit, nunc infœliciter denuò excitatos, longeque ſparſos cogimur intueri. Quid enim niſi Heluidianum fœtorem redolet, quod Petrus Martyr audet effutire, inter alia quæ Chriſtiani neceſſariò confitentur, non eſſe recipiendum,

Qui hodie nobis innouent errorem & fœtorem Heluidianum.

quod

quòd MARIA ſemper Virgo perſenerârit. Magis ad hnc pudẽda, imò & horrrenda vox eſt impij Lucæ Sternbergeti palàm blateranris, MARIAM adeò non perdurâſſe Virginem, vt etiam duos vel tres filios ex marito Ioſeph progenuerit. Nihil hoc ſanè ſordidius, nihil impndentins vel à nefandis Iudæis fingi, & Eccleſiæ veræ filiis obiici poterat. Modeſtior eſt Chitræus, ſed in eo tamen cæcutiens, quòd exiſtimet, non lædi Chriſtianam pietatem, etiamſi MARIA poſt Chriſtum editum mariti conſuetudinem admiſiſſe credatur. Atque huc ille Baſilij Magni verba detorquet, nihil interim aliud agens, niſi quòd tacitè Heluidianum dogma foneat ac defendat, quodq́ue cauſæ toties damnatæ turpiter patrocinetur. Baſilius apertè tradit, Chriſtianas aures offendi, ſi ſuam MARIA virginitatem aliqnando corrupiſſe dicatur. Tantùm abeſt, vt idem Baſilius vel doceat, vel permittat, Dogma de MARIAE perpetua virginitate cunctis arbitrarium liberumq́ue telinqui, neq́ue certi quicquam de illo decerni poſſe vel debete definiat. Eò interim tendit oratio Baſiliana, qnòd Chitræus non animaduertit, vt qui verè ſunt pietatis amantes, ſolicitè anxiè & cnrioſè non excutiant ac petueſtigent huius myſterij rationem, quomodò mater Domini poſt partum æquè ſicut ante partum, & in partu Virgo illibata & integra perſeuerârit. Hoc enim verè diuinum eſt opus, quod credi poteſt: ratione autem indagari, & verbis explicari, nedum in diſputationem vocari nec licet, nec decet, vt & anteà comptobauimus. Aliôquin idem Baſilius indignum cenſet, vt pij vel dicant, vel audiant, quòd genitrix Dei aliquando deſierit eſſe Virgo: ac inter alias rationes veterum traditione confirmat, MARIAM perpetuò Virginem permanſiſſe. Cæterùm ea de re pluribus alibi. Ad hanc præterea claſſem pertinent, qui apud Polonos & Hungaros non ita pridem impiè muſsitare cœperunt, Ioſeph cum MARIA non aliter, quàm virum cum vxore, habuiſſe rem, ac procreandis liberis operam ſimul dediſſe. En ergo tibi Chriſtiane Lector, quàm variis cuniculis & itineribus antiquus ille ſerpens prorepſit, eoque contendit, vt MARIAE virginitatem etiam poſt Chriſtum in lucem editum violet, aut ſicut Ambroſius loquitur, Marianæ virginitatis diuitias imminuat, ratus haud dubiè, mnltùm ſe de honore Chriſti filij detracturum, ſi matris pudicitiam in altera Eua ſuſpectam reddere, vel vllo ſaltem falſi dogmatis puluere aſpergere & inquinare poſsit.

In commẽ. ſcripto in Euãgel. Matth. ca. 1.

Hom. de hnm. Chriſti generat.

Chitræus malè Baſilium interpretatur. vt liberum efficiat dogma. de Mariæ perpetua virginitate.

Baſilij ſententia quæ fuerit de Mariæ virginitate.

Diſcipuli & ſectatores Heluidianorum noſtro ſeculo graſſantur.

Quicquid verò iſti ac omnes Heluidianæ ſectæ ſymmyſtæ repugnent, difficile non eſt MARIAE cauſam, apud æquos præſertim Iudices defendere, iſtoſq́ne conuincere vanitatis. Etenim primùm in Ioſeph atrociter peccant, quem adeò incogitantem, inſulſum, maleq́ue caſtum & ſalacem videri volunt, vt in ſumma etiam ſenectute conſtitutus, ſi Epiphanium ſequimur, à re vxoria ſe non potuerit cohibere: vtq́ue libidine neſcio qua flagranti concitatus, in ſacroſanctum illud templum polluendum inuolârit, quod certò ſciebat à ſummo Deo mirabiliter electum, pleniſsimè inhabitatũ, ampliſsimè ſanctificatum, & ęterno Dei filio vnicè conſecratum fuiſſe. Quomodò igitur laus ſua Ioſepho conſtabit, quam illi defert Euangelium, virum illum vocans iuſtũ ſiue religioſum, quem diuinis etiam reuelationibus dignaretur Deus, idoneumq́ue ſpectatorem ac teſtem faceret tot miraculorum, quæ circa Chriſti incunabula contigerunt? Deinde, non poteſt iſtorũ non inſignis eſſe vel ſtupiditas, vel peruerſitas, quòd Ioſeph à MARIAE complexn ante partum abſtinuiſſe fatentur, ſicnt & Matthæus euidenter affirmat, eundem verò poſt Chriſtũ natum adeò incontinẽtem faciant, vt tam ſanctam Virginem ad rem vxoriam ſolicitârit. Qnaſi verò ille mentis inops, & diuini timoris expers, matrem Domini contingere, & ad carnale commercium vſurpare nõ vereretur, præſertim in qua ſummnm illud & cœleſte arcanum venerabatur, & quam tanq̃ cœleſtem theſaurum ſuæ fidei concreditum rantoperè ſuſpiciebat, vt etiam quũ nondum in illa diuinum illud opificium agnoſceret, ſe tamen conuictu ſponſæ indignum, vt multi ſentiunt, arbitraretur? In qnem ſenſum dixit Epiphanius: Quomodò ſenex Ioſeph & prouectę ætatis tanta ſigna & miracula andiens, non verebatur debacchari & contumelia afficere corpus ſanctum, in qno habitauerat Deus? Quomodò andebat tantæ ac tali ſanctæ Virgini copulari?] Ac turſus: Poſt tantam & talem, tamq́ue ingentem diſpenſationem, copulatum fuiſſe Senem Virgini caſtæ & honoratæ, & vaſi, quod cœpit incomprehenſibilem, & ſuſcepit tale myſtetium ſigni cœleſtis, & vitæ hominum, qnæ fuerit impietas hoc aſſeuerare?]

Contra Antidicomar.

Heluidiani ſancto viro Ioſeph iniuriam inferunt, velut homini malè caſto.

Matth. 1.

Matth. 1.

Ioſeph ſi ante partum caſtè cũ Maria vixit, multò magis poſt partum.

Contra Antidicomar.

Neqne

Etiam Mariæ contumelioſi ſūt Heluidiani.

Luc. 1.

Maria virginitatis votum violaſſe putanda non eſt, vt poſt partum vel peteret, vel admitteret debitum coniugale.

Nefarium eſt, Mariam in ſuſpicionem adducere, quòd poſt partum caſta non mãſerit.

Luc. 1.

Hom. 2. de beata Virg.

Epiphanius cõtra Heluidianos ex profeſſo decertat.

Cont. Antidicomaria. hæreſ. 78.

Maria Leæna ſemel pariens iuxta Epiphaniũ.

Apocal 5.

Ab abſurdo colligit Epiphani⁹, Mariam à partu caſtam perſeueraſſe.

Neq; minùs in Deiparam iſti, quàm in Ioſeph ſunt contumelioſi, quum fingunt eam ne Virginis quidem nomine poſt partum dignam eſſe, nimirùm vt hoc præclaro & proprio epithero, quod conſtanter omnis illi defert Eccleſia, velut à Ioſepho corruptam, ſceleratè defraudent: Ad hæc, neſcio quam leuem & inconſtantem fœminam ex hac Virgine faciant, quæ nono & inſano vſa conſilio id reuocandum putârit, quod priùs affirmârat, ſanctéque conſtituerat, ſe cum viro nolle congredi. Etenim Angelo ſyncerè dixerat, etiam poſtquàm Ioſeph deſponſata eſſet: Virum non cognoſco, ſuum nempè firmum propoſitum & religioſum explicans votum, de quo poſteà differemus. Quòd ſi Heluidianis credimus, MARIA huius voti pertæſa, mutauit prorſus animum, perinde ac ſi apertè & inuerecundè diceret: Etſi Chriſtum Virgo concepi & peperi, tamen nunc demùm à partu cœlebatum deſeram. Virum enim cognoſcere, & cum Ioſepho rem habere allubeſcit: Quid porrò de hac ſacroſancta Virgine vel incontinentius dici, vel ineptius & abſurdius fingi à perfidis poteſt? quæ ad ſacroſanctum illud electa myſterium, in omni certè virtute ſanctimoniáque progreſſus maximos fecit, & in qua non decreuit ſed creuit ſtudium puritatis, vt non minùs poſt puerperium, quàm ante conceptum & partum, caſtam ſe & integram diligentiſsimè conſeruaret. Quis igitur, niſi cæcus vel impius arbitretur, quòd viri complexum & carnale commercium vel amârit illa, vel ſuſtinuerit, quæ plena Spiritu ſancto, carnalem affectum omnem exuerat, quæ ſuum corpus ad ſummam puritatem comparârat, quæque niditiſsimum velut domicilium atque hoſpitium ſoli Deo ad ſummum myſterium voluerat exhibere? Scilicet venerandum hoc Sacrarium, quod ſanctus ipſe ſanctorum ſua præſentia tot menſibus habitârat, ſimulque conſecrârat, maritali complexu vel vſu vllo libidinis debuit dehoneſtari. Eſt quidem cum Sanctis omnibus per gratiam Deus, ſpecialiter tamen MARIÆ dicitur: Dominus tecum: cum qua vtique tanta ei conſenſio fuit, vt illius non ſolùm voluntatem, ſed etiam carnem ſibi coniungeret, ac ſic de ſua Virginiſque ſubſtantia vnum Chriſtum efficeret, vt Bernardi verbis vtamur. Tantùm abeſt, vt Chriſtianus animus Heluidianis deliriis ſe commoueri patiatur, & credat vnquam Deiparam à partu deteriorem effectam, & excellentis gratiæ plenitudine aliqua ex parte deſtitutam, adeoque mulierem mente & corpore violatam fuiſſe. Hinc Epiphanius iſtorum impientiſsimum ac flagitioſiſsimum dogma vocat, qui ſanctam hanc & beatam ſemper Virginem inſigni afficiunt contumelia, quòd tradant, illam poſt maximam Dominici aduentus in carnem diſpenſationem carnale cum Ioſeph commercium habuiſſe: hanc enim prænobilem illam eſſe Leænam, quæ pro huius præſtantiſsimi animalis conſuetudine ſemel pariat: neque ſecundùm partum admittat, Chriſtum verò Leonem de tribu Iuda dictũ, & ab hac ipſa Leæna matre progenitum eſſe. Inter alia verò ſic habet idem Epiphanius: Quomodò audent impetere impollutam Virginem, & quæ digna facta eſt habitaculum fieri filij Dei, & ad hoc electa eſt ex multis millibus Iſraël, quò vas & habitaculum dignum eſſet in ſignum ſolum partus?]

In Chriſti iniuriam redundat cõtumelia, quã Virgini matri irrogant Heluidiani.

Luc. 23.

Quid? quòd non ſolùm de matre, ſed de Chriſto etiam eius filio malè merentur, qui de tanta Virgine tam ſordidè ac impurè loquuntur, quòd Ioſeph viri congreſſus ſæpe admiſerit, ac multos ex illo filios procreârit. Errauit ergo, ſcilicet, ſumma illa Sapientia, non meliorem ſibi matrem eligens, quæ diu continens eſſe vellet & poſſet. Errauit, in aliis mille virginibus exornandis tam ſtudioſus, in hac vna verò conſeruanda negligens, quæ talem tantumque virginitatis theſaurum Deo Angeliſque gratum, ſibi à mortali viro eripi pateretur. Errauit in hoſpitio apparando, quum incautus ad illam diuertit, quæ ſummam inhabitantis Dei gratiam, dulcedinemque Spiritualem deguſtans, ad ea quæ carnis atq; libidinis ſunt, adeò ſeſe abiecit, vt quod Spiritu duce & authore cœperat, in carne demùm conſummaret. Errauit deniq;, maiorẽ ſui ſepulchri quàm materni corporis rationem habere volens, quum mortuus quidẽ ſepulchrum, in quo nullus alius vnquam conditus fuerat, vel poſteà condendus erat, ſibi ſoli vendicârit: viuus autem in eo vtero recubuerit, qui Ioſeph viro ad multos procreandos filios debebat eſſe communis. Quis verò vtcungue prudens non intelligat, Chriſtum Dominum in honoranda matre ſemper officioſum ac ſedulum, hoc etiam prouidiſſe, vt materno pudori ſicut ante partum, ita poſt partum etiam cõſuleret, vtq;

templum

templum illud ſibi gratiſsimum, quod ipſe conſecrârat & inhabitârat, omni ſanctitatis & integritatis genere cohoneſtaret? Quarè ſapienter hoc dixit Ambroſius: An verò Dominus Ieſus eam ſibi matrem eligeret, quæ virili ſemine aulam poſſet incœſtare cœleſtem: quaſi eam, cui impoſsibile eſſet virginalis pudoris ſeruare cuſtodiā? Cuius exemplo cæteræ ad integritatis ſtudium prouocantur, ipſa ab huiuſmodi, quod per ſe cæteris propoſitū foret, munere deuiaret? Et quæ eſſet, cui maius, quàm matri Domini meritum reponeret, præmium reſeruaret?] Ac deinde poſt pauca: Aliis promittit vt non deficiant: matrem ſuam deficere patiebatur? Sed non deficit MARIA, non deficit virginitatis magiſtra: nec fieri poterat, vt quæ Deum portauerat, portandum hominem arbitraretur. Nec Ioſeph vir iuſtus in hanc proruiſſet amentiam, vt matri Domini corporeo concubitu miſceretur.]

Lib. de inſt. virginis c. 6.

Non decuit Chriſtum permittere, vt mater ei[*] poſt partum viro concumberet.

Atq; huc ſpectat præclarum Chriſti in cruce pendentis exemplum, qui de matre non minùs, quàm de ſe ipſo ſolicitus, eam non Ioſeph huiuſque filiis, qui prætereundi certè nō videbantur, ſed Ioanni, id eſt, virginem virgini, commendauit. At nihil iſthuc erat neceſſe, ſi mater Domini quatuor haberet filios, vt fingit Heluidius, quorum conſortio frueretur: quia verò Ioanni vnicè commendatur, viduitas eius & ſolitudo ſatis inſinuata eſt. Aſcribam Ambroſij verba, qui dictum Euangelij locum huc applicat, vt MARIÆ poſt partum virginitas fortiùs aſtruatur, ſimulque contrarius Heluidianorum error luculentiùs euertatur. Sanè, inquit, non poſſumus negare, de MARIÆ filiis iure reprehenſum, meritoque veſtram ſanctitatem abhorruiſſe, quòd ex eôdem vtero virginali, ex quo ſecundùm carnem Chriſtus natus eſt, alius partus effuſus ſit. Neque enim elegiſſet Dominus Ieſus naſci per Virginem, ſi eam iudicâſſet tam incontinent éfore, vt illud genitale Dominici corporis, illam aulam Regis æterni concubitus humano ſemine coinquinaret. Qui enim hoc aſtruit, nihil aliud, niſi perfidiam Iudorum adſtruit, qui dicunt eum non potuiſſe naſci ex Virgine. Nam ſi hanc accipiant à Sacerdotibus authoritatem, & videatur MARIÆ partus fudiſſe plurimos, maiore ſtudio veritatem fidei expugnare contendent. Et vbi eſt illud, quod ſcriptum eſt, dicente Domino ad matrem de Ioanne Euangeliſta: Mulier, ecce filius tuus, & rurſus ad Ioannem de MARIA: Ecce mater tua? Quid ſibi iſtud vult, quod quum in cruce Dominus poſitus, peccatū mundi tolleret, pronunciauit etiam de virginitate materna? At quid aliud dicitur, niſi vt claudat ſua ora perfidia: obmuteſcat, ne matrem Domini aliquo audeat temerare conuitio? Teſtis eſt ergo idem arbiter, idem materni pudoris aſſertor, quòd deſponſata fuerit viro tantummodò Ioſeph, nulla tamen coniugalis coitus conſuetudine thori iura cognouerit. Neque enim eam ſuscepturam ex Ioſeph filios à viri conſortio ſeparare voluiſſet. Sed ſi hoc parum eſt, addidit teſtimonium Euangeliſta dicens, quòd ſuſcepit eam diſcipulus in ſuam. Nunquid ergo diuortium fecit? nunquid à viro abduxit & abſtulit? Ergo qui hoc legit in Euangelio, quomodò quaſi naufragus titubat & fluctuat? Hoc ergo teſtamentum filij eſt de matris integritate, hæc MARIÆ locuples integri pudoris hæreditas, hic totius finis conſummationis.] Ac alibi rurſus eundem Euangelij locum expendens, de Ioanne inquit: Ipſe eſt diſcipulus, cui mater commendabatur. Quomodò marito vxorem tolleret, ſi fuerat MARIA mixta coniugio, aut vſum thori coniugalis cognouerat?] Subiungit & illud: Quomodò extorqueri poteſt virginitas MARIÆ, quæ fugientibus Apoſtolis ſupplicia non timebat? Sed ipſa ſe offerebat periculis, cuius tanta gratia, vt nō ſolùm in ſe virginitatis gratiam reſeruaret, ſed etiam his, quos viſeret (de Baptiſta loqui videtur) integritatis inſigne conferret.] Adeò deteſtatur illos Ambroſius, qui MARIÆ virginitatem, poſtquàm Chriſtum edidit, in dubium vocant, & liberos ei plures aſsignant: hos ille [a] impios, perfidos & ſacrilegos vocat. Sed & [b] Epiphanius eandem ex Ioanne hiſtoriam repetit, ac Heluidianis opponit, ſignificanter addens, MARIAM ſuis filiis, ſi quos habuiſſet, aut Ioſeph coniugi, ſi ſuperſtes & ipſe fuiſſet, vel Petro aliiue Apoſtolo committi à Chriſto & tradi potuiſſe: ſoli autem Ioanni id fuiſſe mandatum, cui dictum ſit: Ecce mater tua, nimirùm, quòd hic diſcipulus virgo exiſteret: vt quæ MARIA ſimul virginitatis princeps, & Ioannis mater iuxta ſpiritum oſtēderetur. Tùm Hilarius eos reiicit, ac homines prauiſsimos appellat, qui plures MARIÆ filios tribuere non verentur.

Chriſtus in cruce matrem Ioāni commendās, oſtendit eam velut viduam filiis orbatam fuiſſe.

Lib. 10. epi. 79.

Chriſtus non elegiſſet matrē, niſi quæ vellet & poſſet caſta perſiſtere.

Ioan. 19.

Chriſtus de cruce loquens de materna integritate pronunciare videtur.

Lib. de inſt. vi[...] p. 6.

Ibidem c. 7.

Mariæ conſtantia prædicata in rebus aduerſis.

Luc. 1.

a Li. 10. ep. 79. 80. et 81

b Cont. Antidic. hæreſ. 78.

Plurium Patrū ſententię de Mariæ perpetua virginitate.

Cur Maria ſoli Ioanni à Chriſto commendetur.

In Cant. 1. in Euangel. Matthæi.

Quid

Quid multis? manet & poſt partum Virgo, & ſemper Virgo: nullo enim modo vſque ad mortem viri, contactum admiſit, ſicut loquitur [a] Damaſcenus. Aut ſi [b] Chryſoſtomum audire manis ſancta MARIA, beata MARIA, mater & Virgo: Virgo fuit ante partum, Virgo poſt partum.] Cyrillus in hunc modum: Vnum & ſolum filium peperit ſancta Virgo, nempe Emanuelem: neque vlli alij poſt illum ex ipſa nati ſunt. Perpetuò namque illa virginitatem conſeruauit. Agè verò ne queratur Heluidius, ad argumenta ſua, quæ obiicit, à nobis nihil reſponderi, leui ſaltem brachio obtuſa eius tela retundamus. Principiò magnum ille præſidium in fratribus Domini, quorum meminit Euangelium, locat, eoſque poſt Chriſtum à MARIA genitos eſſe contendit. Vbi verum eſſe declarat, quod nobilis eius Antagoniſta Hieronymus dixit, hominem hunc imperitiſsimum eſſe, qui toto Scripturarum pelago derelicto, ad iniuriam Virginis ſuam rabiem contulerit. Ignorat igitur phraſin Scripturæ familiarem, iuxta quã conſobrini, cognati, contribules, licet communem parentem non habeant, fratrum etiam nomine continentur, quemadmodùm Abraham & Loth, Iacob & Laban, quũ minimè germani fratres eſſent, ſe mutuò tamen fratres appellârunt. Ac pari laborat inſcitia Heluidius, de primogenito garriens: quod vocabulum de MARIAE filio ſcriptum eò detorquet, vt ſecundò & tertiò genitos MARIAE filios fuiſſe concludat. Sed nugator obſeruare debebat, non modo primum inter fratres genitum, ſicut Ruben filium Iacob, ſed & primum ſolumque genitum, & ante quem nullus alius ab iiſdem parentibus editus eſt, in Scripturis primogenitum appellari: Chriſto autem nomẽ hoc ꝓpriè cõpetere, ſiue illum à patre, ſiue à matre genitum libeat contẽplari. Solus enim inde ab æterno naturalis eſt filius Dei, omniſque creaturæ primogenitus à Paulo nuncupatur, quoniam ante omnem omnium rerum creationem genitus fuit. Idem verò cùm homo eſſe voluit, MARIAE factus eſt primogenitus, quia primus & ſolus ex illa natus, nullum vt fratrem habeat ex eâdem matre naturaliter procreatum. Attamen ſicut Pater Deus præter vnum naturalem filium, alios quoque filios obtinet adoptatos, qui paſsim filij Dei in ſacris literis appellantur: ita de MARIA dici poteſt, quòd Chriſtum filium vnum habens primogenitum ac naturalem, filios multos numeret adoptatos: quorum mater & ipſa vocetur. Inter hos ille dilectus excellit diſcipulus, cui Chriſtus ipſe de MARIA dixit: Ecce mater tua. Nec deſunt, qui Ioannem Baptiſtam MARIAE filium dicant, ſpiritualem ſcilicet, quandoquidem illa parentes eius inuiſens, magnam præbuit cauſam, vt idem in vtero matris concluſus Baptiſmo Spiritus imbueretur. Ac rurſus inſtat Heluidius, & frigidum proſſus argumentum à mulieris nomine deriuatum obtrudit, quo ſuam Chriſtus matrem nunquam appellat. Vbi ſuo etiam more nugatur, nec intelligit ſexum fœminatum vniuerſum generali mulieris nomine comprehendi, nec ab eo excludi virgines, ſicut & Eua mulier dicta eſt, quum in paradyſo virgo erat intacta. Eiuſdem eſt farinæ cauillatio ex Matthæi verbis extructa: Non cognoſcebat eam, donec peperit filium. Vt enim Heluidio maximè concedamus, hunc ſermonem de coniugali eſſe congreſſu, quod Epiphanius negat: tamẽ vox donec, ad certum tempus hoc loco & ſæpe alibi nõ eſt aſtringenda. Nec.n. ſuſpicari fas eſt, quòd Ioſeph ſponſam à partu cognouerit, quam ante partum non attigit: ſed indicat Euangeliſta, quòd neque ante partum, neque poſt partum, id eſt, nunquam Virgo mater cognita fuerit, quoniam vox donec, ſecundùm Idioma Scripturæ, tempus non determinat, vt inquit Euthymius, neque tempus aliquod definitum includit, Chryſoſtomo teſte, quem & ſequitur Theophylactus. Quomodò enim Ioſeph cõtigiſſet ſanctam illam, vt idem adiungit, poſtquàm ineffabilem partum cognouiſſet? Quarè [c] Paulus Propheticum de Chriſto [d] dictum confirmans: Oportet illum, inquit, regnare, donec ponat omnes inimicos ſcabellum pedum eius. Omitto cętera, ne hoſtem iam pridem proſtratum atque confractum vano ſtudio perſequar, aduersùs quem [e] Epiphanius, [f] Hilarius, [g] Ambroſius, [h] Damaſcenus præclarè certârunt, ſed nullus maiorem de illo triumphum quàm Hieronymus reportauit, qui matrem Domini non ſolùm à partu, ſed perpetuam quoque Virginem eſſe ſumma cum laude conuicit. Rectè igitur cum Ruperto dixeris: Monſtrum illud Heluidium totus orbis execretur.]

Quòd Chriſtus ſit Deus.

Refutatio argumentorum, quæ adfert Heluidius, ad probandam Mariã à partu non mãſiſſe virginem.

Fratres Domini malè ab Heluidio intellecti.

Primogenitus in Scripturis quomodo accipiatur.

Chriſtus primogenitus nullos habet fratres, eoſque Dei & Mariæ filios.

Ioannes vterq; filius Mariæ dictus.

Mulieris nomẽ etiam virgines includit.

Donec, quomodò in Scripturis accipiatur.

a Lib. de fide orthod. cap. 15.
b Hom. de Ioan. Bapt.
In Homel.
Lib. de Mariæ virgini. contra Heluidium.
Gen. 13. & 29.
Gen. 49.
Heb. 1.
Ioan. 19.
Luc. 1.
Ioſ. 2. & 19.
Geneſ. 3.
Matth. 1.
Hæreſ. 78. contra Antidicomar.
In cap. 1. Matthæi.
In ide cap. Matthæi.
c 1. Corint. 15.
d Pſal. 109.
e Cont. Antid hær. 78.
f In 1. cap. Matthæi.
g Li. de inſt. virg. cap. 5. & 6.
h Lib. 4. fid. ortho. c. 15.
Li. 1. de gloria et honore filij hominis.

CAPVT

CAPVT VNDECIMVM.

De MARIÆ deſponſatione, & quonam conſilio hæc ipſa facta ſit.

b Matth. 1. b Luc. 1.

TORQVET multos cogitatio, an MARIAE virginitas obfuſcetur ea deſponſatione, qua ſe viro permiſit ac tradidit. Qua de re hoc loco tractare ſit operæprecium, priuſquàm ad reliqua huic argumento connexa procedamus, & aduerſariorum iacula nobis obiecta repellamus. Sanè [a] Matthæus & [b] Lucas claris verbis enunciant, MARIAM Virginem Ioſepho nobili viro, quia de ſtirpe Dauid regia prognato, fuiſſe deſponſatam: tempus verò, & locum, & modum aliaſque circumſtantias eidem deſponſationi cohærentes nec attingunt, nec explicant. Veteres interim tradunt, hanc Virginem poſt annos vndecim in templo piè ſanctéque tranſactos, ex loco illo ſacratiore prodeuntem, ad ſuos parentes in Nazareth oppido habitantes rediiſſe. Sic .n. viſum eſſe Sacerdotibus, MARIAM nubilé modò factam, diutius inter templi virgines non aſſeruari, ſed de veteri more ad contrahenda cum honeſto viro ſponſalia traduci oportere. Nam vt Gregorij Nyſſeni verbis vtamur, mulieres cum Sacerdotibus in templo verſari, atque in ſanctis ædibus cõſpici, neque lege permittebatur, nec res erat honeſta. Deliberantes igitur Sacerdotes, in hanc ſententiam diuinitus conuenerunt, vt virginem cuipiam viro deſpondetent, is verò talis eſſet, qui ad virginitatis cuſtodiam aptus foret. Ad hoc autem vnus aptiſſimus inuentus eſt Ioſeph, ex eâdem nempè tribu & patria, qua erat Virgo: atque is ex conſilio Sacerdotum puellam ſponſam accepit, quæ tamen coniunctio ſponſalia non eſt egreſſa.] Ac ne dubitemus, hæc verba tam vetuſti, quàm probati apud Græcos Theologi propria eſſe, eadem prorſus tùm à [c] Simeone Metaphraſte, tùm à [d] Nicephoro Calixto ſub dicti authoris nomine repetuntur. Sed & [e] Epiphanius meminit, MARIAM ſeni Ioſepho, non gratia coniunctionis, ſed propter legem ſortibus ita poſtulantibus fuiſſe traditam à Sacerdotibus templi Hieroſolomitani, ſub quorum cura Virgo nondum deſponſata vixerat. Tùm Chryſoſtomus in eundem ſenſum docet, MARIAM Virginem per Sacerdotes caſto Ioſeph deſponſatam fuiſſe atque commendatam, vt ſeruatetur, non coniungeretur. Vani ſunt ergo Centuriatores, quorum fraudem antè deteximus, quòd huiuſmodi narrationis fidem velut à ſolo Nicephoro profectam eleuare, planeque ſuſpectam reddere conentur. Certè Iudæis vſitatum fuiſſe legimus, vt priuſquàm legitimum inter virum & vxorem coniugium iniretur, ſponſa in ſponſi domum traduceretur, ac illic nuptias aliquantiſper expectaret, ſicut & Chryſoſtomus annotauit. Vnde Anſelmus quoque ſcripſit: Deſponſatio fiebat per aliquod tempus ante aſſiduam cohabitationem, & interim erat ſub cuſtodia mariti ſui vxor, & frequenti viſitatione, donec ſolennia nuptiarum celebrarentur.] Exiſtimãt præterea nonnulli, inter quos Gerſonem numero, deſponſationem inter MARIAM & Ioſeph primùm Hieroſolymis contigiſſe, ac deinde ſiue in Ioſeph, ſiue in parentum MARIAE domo, aliquem familiarem ſponſi & ſponſæ conuictum ſucceſsiſſe, priuſquàm ſolennis ille nuptiarum ritus de more gentis celebraretur: qui tamen connubialis contractus non acceſſerat, niſi ſalutata cognata in ædibus Zachariæ, poſtquàm Ioſeph de redeuntis ſponſæ pudicitia dubius atque ſolicitus, ſimul & eiuſdem innocẽtiam, & fœtum in illa diuinum ex Angelo intellexit, omnemque depoſuit ſuſpicioné. Sic enim ad illum nocte dictum eſt: Noli timere accipere MARIAM coniugem tuam: quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Vbi MARIA coniunx vocatur, non propter rem vxoriam, ſed ex prima fide deſpõſationis, quoniam conſuetudo Scripturarum eſt, quòd ſponſi etiam viri, & ſponſæ vocentur vxores, Hieronymo teſte. Fuit autem ſponſa MARIA ideò & ſanctius & admirabilius iucunda ſuo viro, quia etiam fœcunda ſine viro, prole diſpar, fide compar, vt loquitur Auguſtinus.

Quando & vbi Maria fuerit deſponſata.

Orat. in die natiu. Dñi.

Mariam Ioſeph per Sacerdotes fuiſſe deſponſatam.

c In orat. de ortu et educar. Deipar. d Lib. 1. c. 7. e Hæreſ. 78. cont. Antid.

In cap. 1. Matthæi.

Quis Iudæorũ ritus fuerit in fœminis deſpõſandis.

Quomodò perfecta ſit Ioſeph et Mariæ deſponſatio.

Matth. 1.

Mariam dici cõiugem Ioſeph à fide primæ deſponſationis.

Li. 2 in Ma. Li. de nup. & concupiſcent. ca. 14.

Cæterùm idem Auguſtinus verum legitimumque matrimonium inter MARIAM & Ioſeph agnoſcit, ac ſæpe prædicat, quo cum multi veteres haud ſatis conuenire videntur, quia ſolam & primam illam in ſponſalibus coniunctionem admittunt, hoſque coniuges ad nuptias & matrimonium nunquam perueniſſe cotendunt. Vnde

De Patrum ſententia, qui ſola ſpõſalia Ioſeph & Mariæ tribuunt.

apud [a] Abdiam legimus: Ioſeph deſponſatam, verùm minimè nuptam MARIAM virginē habebat.] Idem affirmat [b] Epiphanius, nec diſſentit [c] Cyrillus Hieroſolomitanus, cuius illa vox eſt: MARIA mater ꝓpter ſolam deſponſationē vxor Ioſeph vocabatur.] Hieronymus verò tractaus illud Euangeliſtæ: Conſurgens Ioſeph, accepit puerum & matrem eius, hoc adiicit: quaſi nutritius eſſet, nō maritus. Notat præterea Euthymius, MARIAM à Ioſeph nōn ad nuptias, ſed ad cuſtodiam accipi. Quæ proinde ſi vxor Ioſeph aliquando dicitur, vxor ſeu coniunx non niſi ſponſæ loco vſurpatur, ſicut poſt [d] Hilarium etiam docet Theophylactus, nimirùm vt prægnans Virgo rectiùs omni ſuſpicione incontinentiæ liberetur, nec ab vllo vitiata eſſe credatur. Quid multis? Horum Patrum ſententia, vt cæteros prætermittam, Chriſtus non ex coniugata vel maritata, ſed ex deſponſata duntaxat virgine voluit naſci. Alij verò cum Auguſtino iudicāt, & Euangelicis verbis magis eſſe conſentaneum ducunt, vt & nuptias & coniugium MARIAE & Ioſeph attribuamus. Nec enim fallaciter ad Ioſeph ab Angelo dictum eſſe: Noli timere accipere MARIAM coniugem tuam: nec temerè ſcripſiſſe Lucam, profectum eſſe Ioſeph in Bethleem, vt profiteretur cum MARIA deſponſata ſibi vxore prægnante. Tùm ſępè aliàs Ioſeph MARIAE virum ſiue maritum, & hanc viciſsim vxorē Ioſeph, amboſque Chriſti parentes licet caſtiſsimos, ob fidele coniugium in Euangelio nuncupari. Igitur Auguſtinus manifeſtè teſtatur, in eiſdem Chriſti parentibus omne nuptiarum bonum, prolem ſcilicet fidem & ſacramentum impleri.

a In vita Bartholomæi Apoſtoli.
b Hereſ. 78.
c Catec. 12.
Matth. 2.
In 1. c. Mat.
d Com. 1. in Matth.
e In 1. cap. Matth.
Auguſtinus & alij nuptias ac matrimonium perfectum in Maria et Ioſeph ſtatuunt.
Matth. 1.
Luc. 2.
Li. 1. de nuptiis et concupiſc. c. 11.

Quomodò cōponi poſſit diſcors veterum ſententia de cōiugio Ioſeph & Mariæ.

Imperfectum Ioſeph et Mariæ coniugiū, quomodo dici poſſit.

Cæterùm hæc Patrum diſſenſio, qualiſcunq; demùm ea videatur, hac poterit ratione cōponi, ſi MARIAE coniugium vt perfectum & imperfectum aliter atq; aliter cōſideretur. Perfectum quidem, quoniam prole optima cohoneſtatum, neq; adulterio pollutum, aut vllo diſtractum diuortio, ſicut Auguſtinus eſt interpretatus, quū omne nuptiarum bonum tribus illis partibus prole, fide & ſacramēto definiuit. Imperfectū verò, quoniam Ioſeph & MARIA duo in carne vna nūquam fuerunt, neq; fructum ſiue prolem ex coniugio vtrinq; conſummato, vt vocant, ſibi quærendā putauerunt, neq; diuinam illam Chriſti & Eccleſiæ copulationem ipſa corporum commixtione, quæ tanti myſterij ſacrum eſt ſignum, vt cæteri cōiuges, expreſſerunt. Proinde qui Mariam nuptam ſiue maritatam negant, ex vulgi more loquuntur, matrimonium nempè non conſummatum pro imperfecto deputantes, vt omnem hoc modo incontinentiæ ſuſpicionem excludant, ne quis putet aliôquin hos duos cōiuges à nuptiis ſtatim, vel ab ipſo etiam virgineo partu ad carnale commercium tranſiiſſe, & ex virginibus non virgines, ſicut impij Ebionitæ & Heluidiani garriunt, per ipſum vſum coniugij vnquam factos eſſe. Ad hunc modum verbis quidem diſcrepant, re tamen ipſa conſentiunt Patres, & vterq; ſenſus adductus Euangelicæ conſonat veritati, quæ MARIAM partim ab aliis vulgariter nuptis & coniugatis fœminis dirimit (nulla enim ſimul ante partum & in partu Virgo & coniunx inuenta eſt) partim legitimam illam Ioſephi vxorem aſſerit, quam ipſe non ſolùm ſibi deſponſatam, ſed etiam poſt acceptum in ſomnis oraculum coniugis loco acceperit tenueritque.

Matth. 1.

An Maria voluerit vulgari more contrahere, & in carnalē copulam conſentire.

Quomodò de Mariæ deſponſatione doceant Centuriatores.

Centuriatores Bucero aſtipulantur.

Vt autem præſenti loco de horum ſanctiſsimorum coniugum deſponſatione duntaxat agamus, excutiēda inprimis eſt quæſtio, quis MARIAE affectus, quod propoſitum fuerit in ipſa deſponſatione, an aliarum more ſponſarum viro nubere, ſeq; totā in eius poteſtatem tradere voluerit, vt etiam cum illo rem habere conſentiret. Hoc ſi factū eſt, multū illa quidem de propoſito & integritate virginali remiſit, & animo ſaltē caſta eſſe deſiit, quæ liberorū cauſa ſiue ſponſalia, ſiue nuptias cū viro contraxit, ideoque perpetuæ virginitatis laudē fortaſſe amiſiſſe videatur. Ac tale quidem non modò ſentiunt, ſed etiam publicè docent ſectarij, ex quibus nō poſtremi ſunt Centuriatores, his verbis ratiocinantes. *Teſtatur Lucas, Mariam deſponſatam fuiſſe viro: quæ res nequaquam per iocum aut ſimulatè fieri potuit.* Et rurſus: *Euangeliſtæ certò affirmant, Mariam Ioſepho in coniugem fuiſſe deſponſatam: Vnde liquidò conſtat, ita vtrunq, Ioſeph & Mariam fuiſſe affectum, vt ſtatuto tempore, more aliorum coniugum voluerit liberos dante Deo procreare. Aliòquin & Euangeliſtæ certiſsimè rerum talium teſtes aliter fuiſſent locuti.* Atq; hîc iſti, vt in pleriſq; aliis, magiſtrum ſequuntur Bucerū, qui ſimilem & æquè caſtam de his coniugibus ſententiam tulit. Quum enim Matthæus de illis dixerit: Anteq̃ conuenirent, aut iuxta Syriacam interpretationem: Priuſquàm ſocietatem inirent, inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto, exiſtimat

Cent. 1. lib. 2. cap. 10.
In 1. c. Mat.

Bucerus

Bucerus, his verbis declarari, Ioſeph & MARIAM, quũ inter ſe connubium contraxerunt, vulgare id futurum fuiſſe ratos. A qua ſententia reliquos nouatores arbitror nõ diſcedere, quum in eo ferè conueniant omues, vt Marianam hiſtoriam ad carnis iudicium vulgiq; morẽ libenter reuocent accõmodentq;. Hinc Petrus Martyr argutatur, MARIAM iuxta curſum atq; morem aliarum eiuſdem gentis virginum nupſiſſe, & in viri congreſſum conſenſiſſe. Quid. n. aliud vel dicerent vel adferrent noui ſanctæ caſtitatis hoſtes, ac iidem turpis incœſtus improbi aſſertores, niſi vt ex caſtiſsimis coniugibus non caſtos faciant, illiſque carnalis commercij appetionem affingant?

Mos eſt ſectariorum in pleriſq; carnis iudicium & vulgares ſequi cogitationes.

Lib. contra Schmidel.

Vbi non moramur ſanè, quis mos & affectus fuerit puellarum ſiue virginum veteris Synagogæ, ſic viris haud dubiè deſponſarum atque nubentium, vt ſobolis fructum iactura virginitatis libenter quærerent, tantoque ſe fœliciores in Eccleſia, quò fœcundiores in coniugio eſſe arbitrarentur. His in vſu quotidiano, fortaſsis etiam in delitiis fuit, videre & videri, amare & amari, virorum ſimul & liberorum capi dulcedine, ac illis amantium ſeruire affectibus, qui cum perfecta caſtitate pugnant, & in lubricam illam puellarum ætatem facile cadunt. Nam & Eſaias nobis Iudaicas puellas ita depingit vt ſatis oſtendat, non minùs eas quàm Ethnicas, luxu, mollicie, laſciuia diffluxiſſe, omnibuſque ad expugnandam pudicitiam telis & laqueis Diabolicis abundaſſe, atque adeò à vaniſsimis meretriciæ voluptatis blandimentis vix ſeſe abſtinuiſſe. Eleuatæ ſunt, inquit, filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum: ibant & plaudebant, & ambulabant, & pedibus ſuis compoſito gradu incedebant, vt cætera quæ ſequuntur, prætereamus. Quod comptum & luxurioſum genus virginum Iudaicarum ſi non laudatum, at certè quidem permiſſum ab illis fuit parentibus, qui legis benedictionem vteri fœcunditate, liberorum copia ac externo ſplendore metiebantur, quique carnalibus ac terrenis rebus affixi, nihil ferè ſublime ſaperent: Spiritualia verò ſtudia faſtidirent, & in egenis illis mundi elementis, vt Paulus loquitur, prorſus detinerentur. Quàm igitur indignum, quàm ſtolidum iſtorum phantaſma eſt, qui hoc veluti fundamento nituntur: Aliæ puellæ Iudaicæ ſic factitabant, ſic viuebant, hoc carnis affectu præditæ ſua ſponſalia celebrabant, & nuptias contrahebant: Idem ergo de MARIA iudicari par eſt, MARIA inquam, inde ab ipſo ortu præ puellis reliquis benedicta, in qua caro aduersùs Spiritum non concupiſcebat, nõ turpitudinis idola efformabat, nec vllius libidinis æſtum, pruritum vel ſenſum experiebatur. Nam & Cyprianus palàm affirmat, quòd in MARIA legem mentis lex carnis non infeſtauerit, & rebellio nulla quietem ſpiritus afflixerit: quum Virgo eſſet tam caſta, tam pura, ſancta, perfecta, vt virginitati eius, quemadmodùm à Baſilio Magno ſcriptum eſt, nihil æquale, & ad effectum Spiritus ſancti excipiendum nulla inter homines puritas aptior potuerit reperiri. Valeat igitur & in æternum exulet profana iſtorũ nouitas, qui nihil niſi vulgare, & puellis dignum Iudaicis, quodque ad cogitationes amantium pertinet, in ſanctiſsima Virgine fabricantur.

Iudaicæ virgines longè aliter quàm Maria viris nupſerunt, et affectæ fuerũt.

Eſa. 3.

Galat. 4. Coloſ. 2.

Purus ſemper Mariæ animus manſit, vt nihil remitteret de propoſito virginitatis.

Ser. de nat. Chriſti.

Hom. de human. Chriſti generat.

Fallnntur autem craſsi homines, quòd MARIAM ignorent Virginem ſub lege viuentem, & ſupra legem tamen philpſophantem, quæ & Spiritu & carne ſancta, id eſt, prorſus Euangelica iam tùm eſſe cœpiſſet, quum Euangelium à populo nondum auditum, neque ab Apoſtolis ſcriptum vſquam extaret. Vnctio enim de omnibus MARIAM docebat, ac ſermo Dei viuus & efficax antè magiſter illi, quàm filius factus eſt, priuſque mentem illius inſtruxit, quàm carnem induit, vt ſcitè Bernardus affirmat. Cur igitur, inquiunt, ſi Virgo ꝑmanere ſtatuit, cum viro ſponſalia contrahere, aut etiam nuptias inire decreuit? Multas quidem eius rei rationes adferunt Patres, ſed quorum nullus meminit, virginem in animum vel tenuiter induxiſſe, quod ad corpus cum viro commiſcendum, & ad liberos ex illo procreandos Ioſepho ſeſe adiunxerit. Præcipuam verò deſpondendi cauſam in eo ſtatuere licet, quòd generoſa & obediens Abrahæ filia diuinæ voluntati, qua nihil in terris habebat antiquius, omni ex parte ſatisfaceret. Ea voluntas poſtulabat, vt per hanc occaſionem manifeſtata viri genealogia, ipſius etiam Virginis origo & ſtirps ab omnibus cognoſceretur. Fuit & famæ Virginis conſulendum, ne alioquin grauida facta, quum vterum geſtaret è Spiritu ſancto, malè apud vulgus audiret, ac impudica fœmina reputaretur, quæ non expectato marito præmaturè ſcortata fuiſſet. Egebat prætereà tutore & adiutore, cuius auxilio &

Maria virgo ſub lege ſimul et ſupra legem, nec Euangelica minùs, quàm Iudaica.

Hebr. 4.

Hom. 3. de beata Virg.

Quarè Maria, quum Virgo manere vellet, in ſponſa ia & nuptias conſenſerit.

Quæ commoda ex Mariæ deſponſatione ſequantur.

lio & apud Iudęos, & intet Ægyptios, præſertim rebus aduerſis ingruentibus, ſublenaretur. Has quippe rationes tradit[a] Hieronymus,[b] Origenẽ, vt puto, ſecut[9]: ab vtroq; nõ multùm diſſentit[c] Baſilius Magnus, cui[d] Bernardũ adiũgo, breuiter quidem, ſed appoſitè ita ſcribentẽ: Neceſſariò deſpõſata eſt MARIA Ioſeph, quãdo per hoc & à canibus ſanctum abſconditur, & à ſponſo virginitas comprobatur, & virginis tam verecundiæ parcitur, quàm famę prouidetur.] Nec deſunt, qui plures eiuſdẽ deſponſationis cauſas adducant, ſed nullus veterũ nouis, vt dixi, fauet aduerſariis, qui adeò de vxore ducenda & gignendis liberis ſoliciti eſſe ſoleut. Vnũ Ambroſium prætetire nõ poſſum, qui inter alias rationes ad hoc inſtitutum & illam notatu dignam adfert: Maluit Dñs aliquos de ſua generarione, quàm de matris pudore dubitare.] Tanta Chriſto cura fuit maternum honorem vindicandi, vt ſuam quoq; dignitatem aliquando negligere videretur.

a Lib. cont Heluid. & in c. 1. Mat. b Hom 1. et 3. in diuerſ. c Hom de hom. Chriſti generat. d Hom. 2. de B. Virg. Math. 7. In c. 1. Luc.

Quod initium, quis finis fuerit eius deſpõſationis, qua Virgo Maria Ioſeph coniuncta eſt.

Cæterùm non exiguam hallucinandi cauſam præbet ſectariis, quod initium & finem huius deſponſationis, quæ inter MARIAM & Ioſeph, vt inter nullos coniuges alios interceſsit, parùm acuratè perpendant. Initium ex diuina reuelatione pendebat, quæ MARIAM quidem de rebus agendis, vt antè diximus, frequenter inſtruens, nunc etiam certam reddiderat, ſponſum, cui nuberet, caſtum fore, eumq́ue nihil carnalis commercij à ſe ſponſa deſideraturum, ſicut poſteà pluribus oſtendemus. Finis verò huius deſponſationis ſuprà monſtratus eſt, ac potiſsimùm ad Marianæ virginitatis cuſtodiam, ſimulq́ue ad ſummum illud myſterium pertinebat, quod in Chriſto paruulo ſub talis coniugij ſpecie celari ac promoueri debebat. Eleganter enim à Bernardo dictum eſt, quòd conceptus ſine ſemine operiatur matris deſponſatione. Permultùm igitur inter MARIAM & qualeſcunq; Iudæorum puellas intereſt, quibus longè diſpar initium, ac finis planè diuerſus contigit tempore deſpõſationis, per quã ſingulæ ſponſo tradunt ſui corporis poteſtatem, nihil ſanè minùs, quàm de continentia ſiue virginitate ſeruanda cogitantes. Verùm vt certiùs conſtet deſponſæ MARIÆ conſilium, ſicut diximus, ab omni concubitu alienum extitiſſe, Hugonem Victorinum, vtpote non vulgarem Theologum, qui ſuo ſæculo alter Auguſtinus dici haberiq́ue meruit, in medium producemus. Virum quidem habere virgo conſenſit, vt propoſitum ſuum celaret, vel quia parentibus nuptias imperantibus inobediens eſſe timuit, ſpe quam apud Deum habebat, non dubia, quod eam cuſtodiret. Suſcepit ergo coniugium, ſed non mutauit virginitatis propoſitum. De virginitate ſiquidẽ eius hoc piè fides & pietas fideliter confitetur, quòd eius perfectionem non imminuit cõiugalis conſenſus, ſicut ipſius caſtitatem non violauit conceptus, nec integritatem abſtulit partus. Spõtaneus enim conſenſus inter virum & fœminam legitimè coniunctos, quo vterq; alteri debitorem ſui ſe ſpondet, iſte eſt, quo coniugium, eſt ipſa videlicet ſocietas tali conſenſu fœderata, quæ altero viuente, alterum ab altero nõ diſſoluit. Eſt & alius conſenſus, commercij videlicet carnalis ad inuicem exigendi atq; reddendi, ſimilem inter virum & mulierem conſtituens pactionem, comes nõ effector coniugij, officiũ, non & vinculum: qui & ipſe cùm vtroq; pari voto ſuſcipitur, pari neceſſe eſt & voto teneatur. Sed huius debiti neceſsitas illos coniugatos ad inuicem ſibi non ſubiicit, in quibus dum ſanctificaretur coniugium, huius operis conſenſus non præceſsit. Nec tamen hoc officio ceſſante veritatẽ ſeu virtutem coniugij ceſſare credendum eſt, imò potiùs tantò verius ac ſanctius eſſe coniugium, quò non libidinis ardore, ſed ſolo charitatis nexu fundatum eſt. Quid enim in cõcupiſcentia carnis coniugium ſanctũ eſſet, & in charitate non eſſet? Abſit. Sed multò verius ac iuſtius ſanctum ac verum dicitur, vbi nihil habet caſtitas vnde erubeſcat, ſed charitas vnde glorietur.]

Conceptus ſine ſemine operitur matris deſponſatione.

Ser. 4. in vigilia natalis Domini.

Hugonis Victorini ſententia de Mariæ deſponſatione.

Lib. de perpet. virgini. Mariæ.

Conſenſit Maria in coniugale vinculum, non in carnale commercium.

Quæ maximè notanda in Hugonis oratione.

In quibus verbis eximio Theologo ſanè dignis multa ſunt ſolerter obſeruanda, quæ ad rem præſentem maximè pertinent. Primùm eſt, inter MARIAM & Ioſeph non modò ſponſalium, ſed & coniugij fœdus interceſsiſſe, verum vt illis fuerit ac legitimũ matrimonium, vtq́; hic vir ſiue maritus, illa vxor propriè in Euangelio appelletur. Id quod Auguſtinus planè confirmat, vt diximus, quum omne nuptiarum bonum, prolem, fidem, ſacramentum in Chriſti parentibus impletum eſſe teſtatur, etiamſi nullus acceſſerit concubitus nuptialis. Alterum eſt, coniugium à MARIA ſic eſſe ſuſceptũ, vt nihil remiſerit de propoſito virginitatis, quod mirabili vſa cõſilio integrum ac perfectum vſq; conſeruauit, ſpe certa diuini adfuturi pręſidij ſeſe ſuſtentans ac fulciens. Vnde quum

Tria bona matrimonij.

L. I. de nup. & concupiſcent. ca. 12.

Mariæ coniugium nihil præiudicat eius virginitati.

Luc. 1.

de quum Gabriel Angelus parituram illam prænunciauit, ipſa rem prorſus uouam &
alienam ſe audire monſtrauit, ac licet Ioſepho deſponſata eſſet, tamen vt firmum ſuæ
virginitatis nunquàm violandæ propoſitum declararet, diſertè reſpondit, Quomodò
fiet iſtud, quoniā virum non cognoſco, ſicut ſequenti capite pluribus diſſeremus. Ter-
tiū eſt, quòd tametſi viri & fœminæ conſenſus in omni coniugio requiratur, & ad con-
iugale vinculum ſola morte dirimendum vtrunq; coniugem adſtringat, tamen con-
ſenſum in coniugalem congreſſum ſiue in carnalē, vt vocant, copulam, in hoc MARIÆ
coniugio defuiſſe. Poſtremò ex adductis Hugonis Victorini verbis colligi poteſt, non
ſolùm in Ioſeph & MARIA, verùm etiam in aliis cōiugibus laudandam eſſe pietatem,
quum ex mutuo cōſenſu decernnnt, ſiue ad tempus, ſiue in perpetuum in caſto & vir-
ginali coniugio perſeuerare, vt illic nulla libido, ſed ſola charitas regnet. Hæc .n. bea-

Conſenſus in carnalem copulam non pertinet ad matrimonij neceſsitatē.

Laudanda coniugum pietas, qui ad ſeruandam caſtitatem conſpirant, ſeq; mutuò obligāt.

Li. 1. de ſermone Dñi. in monte, cap. 14.

tiora coniugia iudicanda ſunt, ſi Auguſtino credimus, quæ ſiue filiis procreatis, ſiue
iſta etiam terrena prole contenta; continentiam inter ſe pari conſenſu ſeruare potue-
rint.] Neq; tamen hæc eò ſpectant, vt aliorum Theologorum ſentētiam repudiemus,

In part. 3. quæſt. 29.

qui cum Thoma cenſent, Virginem ex familiari diuini Spiritus inſtinctu deſponſari
voluiſſe, ſuumq; corpus viro tradidiſſe, quum nō dubitaret, diuina ope ſaluum ſibi fo-
re propoſitum virginitatis, nunquàm vt ad carnalem copulam perueniret: & quo-
niam hoc diuino commiſerit arbitrio, illam licet coniugio aſſentientem, tamen nulla
ex parte iacturam feciſſe virginitatis. Atque hinc rurſus aduerſarij confutantur, qui
MARIAM velut abſolutè ac expreſsè in carnale commercium conſentientem, reli-
quis puellis nubentibus audacter exæquant.

Non hic reiici opinonem illorum, qui docēt, Mariam in carnalem copulam cum conditione conſenſiſſe.

27. quæſt. cap. Matrimonium & ca. Sufficit.

Cæterùm in eo magnus eſt conſenſus Theologorum, vt vulgò receptam illam
confirment ſententiam: Solus conſenſus, non coitus matrimonium facit. Etenim cō-
iugalis ille congreſſus non ad eſſentiam, vt in Scholis dicunt, ſed ad vſum coniugij,
atque ad fragilitatis humanæ remedium, liberorumque ſolatium potiùs, quàm ad

Conſenſus in carnalem copulam non pertinet ad matrimonij neceſsitatē.

Lib. de inſt. virg. cap. 5.

matrimonij rationem propriè pertinet. Quarè nec Ambroſius dicere dubitauit: De-
ſponſata viro mater Domini, coniugis nomen accepit. Quum initiatur coniugium,
tùm coniugij nomen adſciſcitur: non enim deploratio virginitatis facit coniugium,
ſed pactio coniugalis. Cùm iungitur puella, coniugium eſt, non cum virili commi-

I i. de bono coniugali cap. 3.

xtione cognoſcitur.] Verum igitur matrimonium etiam inter illos Auguſtinus
agnoſcit, qui procreationem liberorum nec quærunt, nec ſperant, ſola interim ani-
morum coniunctione contenti. Quocirca huius ſacri vereque virginalis coniugij,
quod inter Ioſeph & MARIAM celebratum eſt, magnam rationem veteres habuēre,
ac illuſtre hoc exemplum Chriſtianis etiam coniugibus propoſuerunt. Sic enim de

Quid coniuges notare habeant in Ioſeph et Mariæ coniugio.

Li. 2. de cōſenſu Euangeliſt. ca. 1.

illo, vt cæteros prætercam, diſſerit Auguſtinus: Hoc exemplo magnificè inſinuatur fi-
delibus coniugatis, etiam ſeruato pari conſenſu poſſe permanere vocarique coniu-
gium, non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu.] Et alibi rurſus: Ab-

Li. de nupt. & concup. cap. 11.

ſit, inquit, vt inter illos vinculum coniugale rumpatur, imò firmius erit, quò magis
ea pacta ſecum inierint, quæ chariùs concordiuſq; ſeruanda ſunt non voluptariis cor-
porum nexibus, ſed voluntariis affectibus animorum.] Ac poſteà: Cur ergo non con-
iuges qui ex conſenſu concumbere deſinunt, ſi māſerunt coniuges Ioſeph & MARIA,
qui concumbere nec cœperunt?]

Vbi operæprecium facturi videmur, ſi ad præſens inſtitutum illuſtrandum eos
proponamus coniuges, qui velut MARIÆ & Ioſeph ſpectatiſsimum ęmularentur ex-
emplum, & ſimul ſectariorum iſtorum in deprimendo cœlibatu audaciam coërce-
rent, perpetuam in connubio virginitatem ſeruare, ſyncereqeu colere voluerunt. Ex
horum numero fuerunt Henricus Imperator eius nominis ſecundus, qui & Claudius
appellatur, eiuſq; coniunx Chunegundis Auguſta, iuuenes licet & principes cùm ge-
nere, tùm virtute illuſtriſsimi. Quarè quum idem Henricus morti ſe proximum cer-
neret, Chunigundem vxorem & propinquos eius acciuit, eoſq; intuens: Recipite, in-
quit, quam mihi tradidiſtis virginem veſtram.] Pręterea ſuum in coniugio cœlibatum
purè conſeruârunt Valerianus & Cecilia, inſigne par Romanę nobilitatis, Iulianus iti-
dem Antiochenus & Baſiliſſa, non modò religionis, ſed & martyrij gloria percele-
bres. Eandem virginitatis laudem Eduardus Britannorum Rex & vxor eius Editha,
non obſcuræ ſanctitatis coniuges, mirificè coluerunt. Tum præter Amonem Ægyptiū

Exempla piorū coniugum virginalem caſtitatem in ipſo matrimonio ſeruantium.

Eduardus tettius AnglorumRex,ſicut & Vandeſillus Comes Palatinus,qui ſub Dagoberto rege floruit,ac demùm Almericus Pannonius, Stephani regis filius nou immeritò inde landantur,quòd illis tam chara ob Chriſti amorem cõtineutia fuerit,vt Veneris neſcij,habuerint quidem ſed non attigerint vnquam vxores,vtpote cum qnibus veluti ſororibns,pudicitiæ integritatem(ô Eunuchos Euangelicos)intemeratè ſeruârunt. His adiungi meretur Alfonſus Aragoniæ Rex,caſti cognomine honoratus, coniunx & ipſe nobilis,atq; fidus vxori,ſed qui ad ſe pertinere putauit Apoſtolicum dictũ: Bonum eſt homini,mulierem non tangere:& qui habent vxores, tanquam nou habẽtes ſint. Neq; diſsimilis Theophanes fuit,qui quum ad ſponſam nocte nuptiarum ingreſſus eſſet, & animi puritatem omni corporeæ voluptati anteponeret,tam pium ac efficacem in thalamo vel doctorem vel colloquutorem ſe præbuit, vt ſponſam continentiæ ſuæ ſociam & fecerit, & retinuerit ſemper. Eadem integritas in Eghardo & ſanctiſsimæ viduæ Brigittæ filia Katharina ſplenduit,coniugium illis tam ſanctè ineũtibus, vt perpetuam pudicitiam Chriſto piè oblatam iuramento confirmârint, ac ſeorſum tota vita cubârint.

Matth. 19.

1. Cor. 7.

Exemplum comitis Elzeari cũ ſua coniuge virginitatem profitentis.

Quid porrò ſanctus & illuſtris Galliç Comes Elzearins?qui ſub Carolo II. Hieruſalem Siciliçq; Rege clarus eſt habitus,& cui çquè nobilis ac pia Dalphina virgo ſponſç loco contigit in vrbe Maſsilienſi. Non ſat illis viſum eſt virginitatis virtutẽ in aliis ſuſpicere,ſed & ipſi admirando conſilio ducti, quoniam caſti ad coniugium acceſſerãt, ſuæ virginitatis florem nulli præterquàm Ieſu Nazareno offerre,cõſecrare,ſeruare voluerunt. Itaq; ſacram ædem adiêre,ſuas Deo preces effudêre, & poſt ſanctiſsimũ Chriſti corpus reuerenter acceptum,flexis genibus,iunctis manibus,erectiſq; in cœlũ animis vota in hunc modũ præeunte ſponſo disertè fecerunt:Domine Ieſu Chriſte, à quo bonum omne & donũ proficiſcitur,Ego peccator fragilis & infirmus ſine tuo ſpeciali dono non poſſum caſtè & continenter viuere:ſed de tuo ſingulari adiutorio confidens, voueo & promitto tibi & ſanctiſsimæ matri tuæ atq; omnibus ſanctis,toto tempore vitæ meæ me caſtè victurũ, & virginitatẽ ſeruaturum,quam hucuſq; tua benignitate in me cuſtodiuiſti. Atq; huius promiſsionis exequẽdç cauſa paratus ſum,quaſcũq; afflictiones & pœnas,atq; etiã mortẽ ipſam perpeti.] En tibi ſingularẽ ꝓfeſsionis formulã vel à veteribus acceptam,vel ſapiẽtiſsimè quidem excogitatã,certè ab omni elatione,& prçſumptione alienã,ſanctç antẽ magnanimitatis refertã,ac illis demùm pulchrè congruentem,qui MARIAM & Ioſeph imitantes, ex mutuo conſenſu caſti eſſe & manere coniuges volunt. Rarũ iſthuc quidem, nec omnibus cõmendandum,ſed quò rarius,eò charius Deo laudabiliuſq; coniugiũ,quod non carnis libido, ſed ſyncera in Chriſto dilectio conciliat,ſanctaq; non corporũ,ſed animorum coniunctio in Euãgelica caſtitate confirmat,vt ambo veluti ſacrũ precioſumq; munus ex cõmui voluntate Deo reuerenter offerant fideliterq; perſoluãt. Quis verò neget, illis quos diximus,ingentem erga Deum fidem ſuppetiuiſſe, paremq; prudẽtiam & fortitudinem in illorũ votis Deo nuncupatis apparuiſſe,vtpotè qui toti è Chriſto caſti cõſilij ſeminatore penderent,ac diuina illius virtute ſubnixi confiderent, ſuæ caſtitatis fragrantiã velut à cãdidis liliis profectã,in cœlis etiam vt coram Deo ſuauiter redoleret,eſſe valiturã? Prçtermitto plura id genus exẽpla,quæ apud [a]Hieronymũ,[b]Auguſtinũ,[c]Paulinũ atq;[d]Paladiũ referuntur,illiſq; laudẽ immortalẽ pariunt,qui ſuum coniugiũ continenter caſteq; traduxerunt,ſpontè id offerentes Dño, quod lege non debebatur, dũ vellent ſibi non licere,quod cũ ſuo detrimento,vt Auguſtinus loquitur,licuiſſet. Eſt ita quidem,vt alteri coniugum poſt conſummatũ,vt vocant,matrimonium,abſq; alterius conſenſu vouere continentiã nec liceat,nec deceat expediatq;, quãdoquidem corpus ſuum nõ in propria,ſed in cõiugis ſui poteſtate habet conſtitutũ,vt petenti debitũ negare non poſsit,ſicut Paulus perſpicuè docet. Veruntamen quũ vir & mulier ſibi conſentiunt,& concordi voluntate perpetuã continentiã vouent,tùm verò tanq̃ ſacrificium in odorẽ ſuauitatis ſuper altare fidei vero ac ſummo Deo in tẽplo ſui cordis offerunt,vti ſcriptũ reliquit Fulgentius,eámq; continentiã ſeruare perpetuò debent. Ac ne fruſtraneã leuiſq; momenti hanc promiſſæ caſtitatis obſeruationem eſſe putemus,conſtanter Auguſtinus affirmat:Continentes vel mares,qui defunctis vxoribus,vel fœminæ quæ defunctis viris,vel vtriq; qui pari conſenſu continentiam Deo vouerunt, ſciant ſibi quidẽ mercedis amplius deberi,q̃ coniugalis caſtitas poſsit.]

Formula virginitatis à coniugibus Deo promiſſæ.

In ſuperioribus exemplis ſpectandum non modò quid factum ſit,ſed etiã qua intentione coniuges promiſerint & ſeruârint virginitatem.

Non licet alteri coniugum, ſine conſenſu alterius cum voto vel ſine voto viuere continẽter.

Coniuges magnum habent meritum,quũ promiſſam Deo continentiam ſeruant ex communi conſenſu.

a In epiſt. ad Ruſticum.
b Epiſt. 45. ad Arment.
c In ep. 3. ad Aprum.
d In hiſtor. Lauſiaca.
Epi. 45. ad Arment.
1. Corin. 7.

Epiſt. 1.
Li. de bono coniugali, cap. 25.

Igitur

Igitur ſi rem æqua lance perpendimus, quod multis aliis coniugibus, & ſummo quidē vitæ ſplendore, generiſq; nobilitate florentibus largiri cogimur, an id MARIÆ & Ioſepho adimemus? Illi ſponſalia contraxerunt, nuptias celebrârunt, vitamq; omnē in coniugio tranſegerunt, atq; in ſanctę tamen coutinentiæ ſtudio nō inflexerunt animos, adeoq; multò illā & illuſtriorē, Deoq; ſummo gratiorē, & poſteris admirabiliorē effecerunt. Ergóne virgo ſacroſancta coniugiū iniit tam inauſpicatò, vt non pauci palmā illi pręriperent, ipſamq; ſimul & ſponſum Ioſeph caſtimonię propoſito ſuperarent? Quaſi verò non illa princeps & decus virginitatis exiſtat, cuius vitā nō modò virgines, ſed & vidui & viduę, & eouiuges omnes, tāquàm exemplar omnis pudicitię propoſitū, debeant intueri. Omnibus illa quidē omnia facta eſt, vt omnes ad ſuæ caſtitatis maximarumq; virtutū exempla prouocaret & adduceret: virginibus modeſtiſsima virgo, viduis religioſiſsima vidua, nuptis caſtiſsima nupta eſt. Cæterùm in eo excellit vel maximè, quòd prima inſuetā hanc omnibus retrò ſæculis rationem & viam virginitatis ingreſſa ſit, quodq; prima in cōiugio ſupra humanum morē vixerit, nullo carnis vſu, angelica vita, vt cuſtodem ſuæ pudicitię ſumpſerit, nō virū: quę quoniam miracula erant, ideo maiore miraculo, ſtupente natura filium mundo edidit. Quę priuſquàm Ioſephò nuberet, aut certè antequàm à Gabriele ſalutaretur, ſuā Domino virginitatē conſecrauit: quod verbis quidē expreſsis factū eſſe notauit Abdias, vt poſteà ſuo loco dicemus. Nō enim Angelo reſponderet: Quomodò fiet iſtud, quoniā virum non cognoſco? niſi Deo virginem ſe antè vouiſſet. Sed quia hoc Iſraëlitarum mores adhuc recuſabāt, deſponſata eſt viro iuſto, nō violenter ablaturo, ſed potiùs contra violantes cuſtodituro, quod illa iam vouerat, vt Auguſtinus luculenter affirmat. Vbi nō ſolùm ille de cordis, ſed etiam oris voto haud dubiè loquitur, eoq; gratior & acceptior virgo fuiſſe dicitur, quòd virginitatem Deo perfectè dicâſſet. Hic enim firmum animi propoſitū, quibuſcunq; tandē verbis expreſſum, MARIÆ tribuere par eſt, quam diuina bonitas in re tāti momenti fluctuare minimè pateretur, & quæ certum immotumq; voluntatis ſuæ decretum, ne ad virum ſcilicet vnquam accederet, néue liberos gigneret, ſermone clariſsimo præ ſe tulit, idque vt poſteà conuincemus, conſtanter Angelo renunciauit.

Non minor continentiæ laus & virtus Mariæ & Ioſeph, quàm caſtis vllis aliis coniugibus cōpetit.

Mariæ vita puritatis & perfectionis omnis norma fuit & exemplar coniugibus, viduis atq; virginibus

Mariam non ſolùm corde, ſed etiā verbis edidiſſe votū virginitatis.

In vita Bartholomæi. Luc. 1.

Lib. de ſancta virginit. cap. 4.

Sed enim ſiue MARIÆ votum fuerit condicionale, ſiue vt multi cum Scoto exiſtimant, abſolutum, ſiue ante ſuam deſpouſationem, ſiue poſteà ſe virginem Deo dicârit, illud extra omnem manet controuerſiam, & apud veteres quidem in confeſſo eſt, MARIAM animo & corpore virginem vſq; perſeuerâſſe, neq; in actum carnalis copulæ vnquam explicitè, vt inquiunt, conſenſiſſe. Prętereà inter doctos conuenit, vti ſuprà indicauimus, verum coniugium eſſe poſſe, ſi coniugalis inter ſponſum & ſponſam conſenſus intercedat, vt hîc procul dubio interceſsit, etiamſi ad nullum congreſſum veniatur, ſed aut virginitas, aut continentia ex voto, vel ſine voto vtrinque perpetuò teneatur. Quid enim matrimonium aliud eſſe dicemus, niſi vt omnes affirmant, maris & fœminæ coniunctionem, quæ indiuiduam vitæ conſuetudinem ſeruet, etiamſi nullus coniugalis congreſſus accedat? Rurſus cur MARIÆ idem accidiſſe miremur, quod de ſancta Cecilia vetus & probata narrat hiſtoria, virginem hanc poſt votum virginitatis Deo nuncupatum, viro Valeriano nupſiſſe, ſiue reuelatione demùm, ſiue inſpiratione diuina confirmata credidit, nullum inde caſtitatis ſuæ detrimentum, ſed fructum potiùs, vt res ipſa docuit, conſecuturam eſſe. Etenim harum nuptiarum occaſione contigit, vt ſapiens virgo ſponſum eundem & fidei & caſtitatis, adeoq; martyrij ſibi collegam & ſocium faceret, vtq; ſponſi fratrem Tiburtium ſimul ad Chriſti fidem perduceret, qui & ipſe martyrij lauream cum illuſtri Chriſtiani dogmatis profeſsione cōiunxit. Firmum igitur & fixum manet illud, quòd ex Hugone produximus: Suſcepit MARIA coniugium, ſed nō mutauit virginitatis propoſitum. Virum habere conſenſit, ſed coniugalis ille conſenſus virginitatis perfectionem in ea, non imminuit, quæ non ſecundùm legis rationem, & vltra virginum aliarum exemplum, ex inſpiratione & operatione diuini Spiritus omne carnale viri commerciū fugiebat, vt cor ſimul & corpus Deo ſummo impollutum offerret. Eſtq; ſanè admodum probabile, quod non obſcuri nominis Theologi iampridem docuerunt, MARIAM cū Ioſeph non ſolùm de coniugali ſocietate ineunda, ſed etiam de caſtitate ſeruanda inde ab initio conueniſſe, vt in his caſtiſsimis coniugibus impleretur, quod Eſaias in ſpiritu præuiderat atq; prædixerat:

Etiamſi Mariā nō vouiſſe concedatur, fatendum eſt tamen eandem animo & corpore ſemper virginē permanſiſſe, nec in carnalem copulā explicitè conſenſiſſe.

Potuit Maria ſicut Cecilia, poſt promiſſam Deo caſtitatem, cum viro contrahere.

Habitabit iuuenis cum virgine, & gaudebit ſponſus ſuper ſponſam. Etenim ſi propter breuitatem temporis, quod in arcto eſt, ſic debent viri habere vxores ſuas, tanquàm non habeant: quantò magis inter ſponſum & ſponſam erit ſancta coniunctio? vt eundem locum Hieronymus interpretatur. Verùm hæc pluribus perſequi non attinet, quum de MARIÆ voto & ſponſo eius Ioſeph peculiarem diſputationem inſtituamus.

Eſai. 62. 1. Cor. 7.

In eundem locũ Eſaiæ.

Confutatio argumẽtationis à Centuriatorib. adductæ.

Centuriatores argumentũ Heluidianorum repetunt & confirmant.

Ex quibus haud difficulter quilibet iudicabit, inſulſam & futilem eſſe ratiocinationem, qua Centuriatores in hunc modum argutantur: *Si Ioſeph & MARIA more aliorum coniugum congredi noluiſſent, Euangeliſtæ aliter fuiſſent locuti.* Quod argumentandi genus, quoniam ab inficiatione petitum eſt, apud eruditos quidem parum habere ponderis poteſt, licet eo ſectarij frequenter vtantur, imò & mirificè delectẽtur. Adde, quòd iſti cauillantes rem pudendam faciant, qui ſuum telum ex Heluidianorum pharetra depromptum, & iam vetuſtate quaſi conſumptum, nunc iterum in Catholicos eiaculantur, ne ignoremus ſcilicet, ſub quibus ſignis militent noui Antimariani. Etenim Heluidius vt MARIÆ virginitatem in dubium reuocare planéque labefactare poſſet, ad Euangelij verba prouocans, in hunc modum ratiocinabatur: *Ecce habes in Euangelio deſponſatam, non commendatam, & vtique non ob aliud deſponſatam, niſi quandoque nupturam.* Conglomerat deinde ſcripturæ loca, ſed perperam intellecta, quibus perſuadere conatur, MARIAM nec affectu, nec re ipſa virginem perſtitiſſe, imò eam etiam ex coniuge Ioſepho multos filios, qui fratres Domini ab Euangeliſta dicantur, genuiſſe. Quid enim tam abſurdum, tam peſtilens ac impium videri poteſt, quod ex ſcripturæ verbis confidenter arreptis & ſceleratè detortis, hæretici non aſtruere & ſtabilire laborent? Nihil vnquàm penè de ſuo proferunt, quod nõ etiam ſcripturæ verbis adumbrare audeant: ſed tantò magis cauendi & pertimeſcendi, quantò ad ſuas artes occultandas ingenioſiores & verſutiores exiſtunt. Callidi & aſtuti artificio quodam vtuntur, incluſam pernicioſam corruptelam exquiſitorum verborũ velamine contegunt, ſubrepunt nomine blandientis, occidunt ſpecie religionis, vt verbis Hilarianis vtamur. Proſtratus autẽ humi iaceret Heluidius, niſi eſſent hodie, qui vnà cum Centuriatoribus eum in pedes erigerent, ac nouam aciem ad matrem Domini hoſtiliter oppugnãdam inſtaurarent. Ex quorum ſunt numero, qui ſpecie & nomine deſponſationis non tam, vt vereor, inſcitè, quàm nequiter abutuntur, ſimulq; nouam & in Eccleſia inauditam hactenus opinionem inuehunt, MARIAM quo tempore viro deſponſata eſſet, firmum & certũ virginitatis propoſitum non habuiſſe. Qua de re iam ſuprà copioſè dictum eſt, ac pluribus reſponderi non conuenit, quum MARIÆ virginitas, quæ carne ſimul & mente virgo perfecta, nulláque ex parte viriata vnquàm fuit, inuictos habeat propugnatóres. Defendit illam [a] Hilarius, [b] Epiphanius, [c] Baſilius, [d] Hieronymus. [e] Ambroſius, [f] Auguſtinus, [g] Damaſcenus, & ſi vetuſtiores quærimus, [h] Origenes, [i] Irenæus, [k] Ignatius, quos omnes diuinus ille ſpiritus, vt arbitror, huc perpulit, vt contra futuros huiuſmodi obtrectatores, MARIÆ virginitatem explicatam, magnoq; conſenſu conſtabilitam hoc extremo ſæculo haberemus. Quarè nihil erat ſanè opus, vt Centuriatores tot ſæculis ſepultum errorem Heluidij hoc ſæculo reſuſcitarent, ac veterem illum Hæreſiarcham hac in parte ſibi nobiſque ducem proponerent imitandum.

Vide Hieronymum li. contra Heluidium.

Nihil tam impurũ eſt & impium, quod ſcripturę verbis hęretici nõ tegant & excuſent.

In li. contra Conſtantiũ Auguſtum.

Inauditum eſt in Eccleſia, Mariam virginitatis propoſito caruiſſe, quum Ioſeph deſponderetur.

Mariæ virginitas à veteribus abundè propugnata.

a Can. 1. in Matth. b Cõtra Antidic. hæreſ. 78. c De hum. Chriſti generat. d Cõtra Heluid. & in 1. ca. Matth. e l. 1. 10. epi. 79. 81. Et li. 2 in Luc. f Ad Quoduuldeum. g In vita Barlaam. & li. 4. de fide ortho. c. 15. h Hom. 8. ſupra Leui. i Li. 3. cõtra hæreſ. c. 26. k In epiſt. ad Philip.

Cur verò mirantur, quòd hac de re non ſcripſerint aut locuti fuerint clarius Euangeliſtæ? Satis enim his erat præcipua religionis noſtræ capita vtcunq; cõplecti: vnde permulta, quæ non ſolùm ad MARIÆ vitam pertinent, ſed etiam de Chriſto narrari poterant, vltrò prætermittunt. Accedit quod authores diuinorũ voluminum non aliter, quàm Spiritui ſancto viſum fuit, ſcribere potuerunt: huic verò legem dare mortalium nemo queat. Multa ille nobis obſcura, inuoluta, tecta, difficilia, quæ nemo ſatis explicet, queq; ſtudioſi perpetuò inueſtigent, in ſacris literis tradidit: ſuntq; complura tam auguſta, ſublimia, admiranda & veneranda in hoc ſignato libro myſteria, quæ doctiſsimi ſanctiſsimique Patres à ſe non ſatis intelligi non tam humiliter quàm veraciter confitentur. Sanè quid lectiſsimis Chriſti diſcipulis in Euangelio primùm audito vſu venerit nouimus: nimirùm quod ad ſermonẽ Domini hæſitárint ſæpè, & velut imbecilles nec capere, neq; portare potuerint omnia, quæ illos ſumma ſapiẽtia Chriſtus docere volebat. Ita factũ eſt, vt illis tanquam anguſtis vaſculis pauca & modicè infunderentur, bona verò pars Euangelici muſti in aliud tempus infundenda reſeruaretur.

Nõ fuiſſe opus, vt de Mariæ propoſito clariꝰ loquerẽtur Euangeliſtæ.

Scriptura etiã doctos exercet ob multas & graues in ipſa difficultates.

Apoſtolorũ exẽplũ nos admonet in Chriſti & ſcripturę verbis multam ineſſe difficultatẽ atq; obſcuritatem.

Ioan. 16. Matth. 9.

Iam

Luc. 14.

Iam verò à morte in vitam rediens Chriſtus probè curauit, vt ſenſum & mentem ad ſcripturas intelligendas diſcipulis aperiret: quanquàm ne hæc quidem gratia illis ad Euangelij myſteria plenè percipienda aliiſq; explicanda ſuffecit. Nam & poſt acceptũ Spiritum ſanctum velut omnis ſapientię fontem, quo mirabiliter illi & copioſè repleti fuerunt, nihilominùs ad tractandas & componendas de fide controuerſias inter ſe ipſi conferre, diſquirere & conſultare debebãt. Adeò mirũ nõ eſt, quæ ab Euangeliſtis & Apoſtolis dicuntur, ſiue clara, ſiue obſcura videãtur, in varios, peregrinos, diſtortos ſæpè ſenſus abripi, multiſq; per omnes Eccleſię ætates offendiculo eſſe. Quam ob rem Petrus Apoſtolus queritur, etiã ſuo ſæculo non defuiſſe, qui & Paulinis epiſtolis, & aliis diuinis literis pernicioſè abuterentur. nimirùm quod ſcriptura, ſicut Paulus ex Dauide ſubmonet, menſa illis eſſet in laqueum, & in captionem, & in ſcandalum. Quales verò Chriſtus ad populum habuit conciones? certè in parabolis, vt Marcus oſtendit, omnia diſſeruit, eaſq; paucis tãtùm diſcipulis velut ad regni myſteria capienda aptioribus ſecretò patefecit, nimirùm vt ſicut Euangeliſta reſtatur, videntes viderent & non viderent, audientes verò audirent & non intelligerent. Vbi non repetã ex [a] Auguſtino multum in ea re vtilitatis eſſe poſitum, quòd plurimæ maximæq; difficultates in arcanis literis & doctis & indoctis obiiciantur. Ac veriſsimè dixit Hieronymus: Vir qui eruditus fuerit in ſcripturis, quãtò plus ſcire cæperit, tantò ei in his quotidie oritur maior obſcuritas.] Idq; confirmat etiam illis verbis [b] Eccleſiaſtes: Cuncta tẽtaui in ſapientia: dixi, ſapiens efficiar: & ipſa longiùs receſsit à me multò magis quàm erat. Tùm idem Hieronymus ex Canticis tractans illud: En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, ſapienter [c] admonet, poſt parietem latere, verbum eſſe in ſcriptura non intellectũ, niſi ab his, qui inter Eccleſiaſticę domus parietes ſe continent, ſimulq; charitatem nuptialem veſtem tenent. Vnde conſentaneum eſt prorſus, in ſcripturis explicandis non modò veteres, ſed huius etiã temporis ſectarios ſæpè ac grauiter neceſſarioq; labi, partim quòd profugi domum illam relinquant, in qua ſola Chriſti ſpiritus veritatem Euangelicam docet, quodq; domus huius parietes ac muros, Apoſtolorum nempè Patrumq; traditiones & inſtituta, velut ferę quędã ſylueſtres, hoſtili impetu ſubruere, & prorſus diſsipare moliantur, partim quòd ſynceræ charitatis expertes, nimiumq; cupiditatis & contentionis amantes, Chriſti veſtem inconſutilem, hoc eſt, vnitatem Eccleſiaſticam nefariè diſſuant atq; diſcindant. Hoc verò ab illis nunc fit maximè, qui ſuum & priuatũ in ſcripturis ſenſum communi Patrũ iudicio anteponunt, neq; ſolùm à pręſentis, ſed etiam à veteris Eccleſię amabili ſocietate ſeceſsionẽ nefariã faciunt, homines interim animales, ſpiritũ nõ habentes, illuſores, murmuratores, querulosi, quemadmodũ Iudas Apoſtolus eiuſmodi ſectarios ſcitè depinxit. At ꝓpria vox eſt orthodoxi: Catholicus ſum, nolo eſſe hæreticus: melius eſt mihi in hoc ſæculo mori, quàm alicuius priuati potẽtia dominante caſtam veritatis virginitatem corrumpere, vt Hilarius grauiſsimè dixit.

Act. 2. 10. 15. Galat. 2.

2. Pet. vlt. Rom. 11. Psal. 68.

Marc. 4. Matth. 13. Luc. 8.

a Epiſt. 59. ad Paulinũ. Et li. 12. de ciuit. Dei c. 19. Et li. de vera innocẽtia ca. 67.

b Eccleſ. 7. & ibidẽ Hieronymus.

c Hom. 3. in Cantic. Cãtic. 2.

Iudæ 1.

In libro ad Conſtantiũ Auguſtum.

Apoſtolorum Petri & Pauli tẽpore multi ſcripturas deprauabant.

Chriſtus parabolicè & ſubobſcurè ſępè locutus.

Prodeſt ſcripturam in multis nõ eſſe apertam & perſpicuam.

Quid ſit Deum latere poſt parientem.

Quæ de cauſa in ſcripturis ſectarij maximè hallucinentur.

Quoniam verò peſtilens, & tamen communis hic error eſt nouatorum, imò fons plurimorum ſimul & maximorum errorum, vt ſcripturam Canonicam nulli nõ facilem, obuiam & luculentam videri velint, ſeq; illius Indices ſuperbè conſtituant, operæ me precium facturum puto, ſi ad finem huius capitis repetam, quæ Picus Mirandulanus longè doctiſsimus noſtri ſęculi Princeps alicubi ſcripſit, & exemplis in rẽ pręſentẽ perſpicuè demonſtrauit. Hinc omnes, inquit, hæreſes pullulàrunt, dum ſcilicet aliqui non tam profunditatem ſenſus introſpiciebant, quàm quod cortex verborum Euangelicorum ſonet attendebant. Hinc Arrius audiens, Pater maior me eſt: Patrẽ credidit eſſe maiorem filio, & filium dixit eſſe creaturam. Hinc Heluidius audiens, quòd Ioſeph non cognouit MARIAM, donec peperit primogenitum ſuum, attendens potiùs vim Grammaticalem illius dictionis, quàm veritatem ſenſus Euangelici, de perpetua MARIAE virginitate dubitauit. Hinc Marcion illud Pauli legens, Lex autem ſubintrauit, vt abundaret delictum, credidit legem Moyſi eſſe malam, & à malo principio iuxta Manichæum. Et Baſilides illud legens: Ego aliquãdo ſine lege viuebam, credidit animam Pauli in alio corpore aliquando vixiſſe. Hinc Eunomius audiens Chriſtum reſpondẽtem Iudæis accuſantibus eum, quòd ſe diceret filium Dei, ſcriptum eſſe & illud. Ego dixi Dij eſtis & filij excelſi omnes, rem potiùs dictam, & id quod ſecundum & reſponſum eſt attendens, quàm intentionem & propoſitum reſpondentis, credidit eo modo

Chriſtum

In apologia de deſcenſu Chriſti ad inferos.

Ioan. 10. Matth. 1.

Rom. 5.

Rom. 7. Ioan. 10.

Fons errorum & mos hæreticorum eſt Scripturã facilem, ſolamque iudicem facere

Hæretici ſuis exemplis probant, quàm facilè fit ac periculoſum in ſcripturis falli ac fallere.

Chriſtum filium Dei dici, quo & quilibet ſanctus dicitur Dei filius. Similiter & hęc propoſitio: Illam diem neq; filius nouit, multis fuit occaſio credendi, plura intelligere patrem quàm credat filius: quũ tamen alia ſit latentis ſenſus veritas. Poſſem infinitas ſimilẽs propoſitiones adducere ex canone ſcripturarũ. Et ideò benè dixit Hilarius: Intelligentia dictorũ ex cauſis eſt aſſumenda dicendi, quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubiectus. Et Gregorius inquit: Plærunq; dum proprietas verborum attenditur, ſenſus veritatis amittitur. Et Hieronymus ſuper epiſtolam ad Galatas teſtatur, non in verbis ſcripturarum eſſe Euangelium, ſed in ſenſu: non in ſuperficie, ſed in medulla, non in ſermonum foliis, ſed in radice rationis.] Verùm ex hoc diuerticulo in viam redeamus. Marc. 13.

Nõ tam textus, quàm ſenſ9 ſcripturæ ſpectandus & vrgẽdus eſt.

CAPVT DVODECIMVM.

Quòd MARIÆ deſponſatio perfectam eius virginitatem non imminuerit, & ad cœlibatus valeat commendationem.

MARIÆ deſponſationem cum Ioſepho contractã, de qua tam multa huc vſque diximus, aduerſarij noui haud grauatim admittunt, ne clariſsimam Euangelij lucem defugere videantur. Cæterùm vt more ſuo tergiuerſentur, eiuſmodi deſponſationem ad ſacri cœlibatus inſtitutum, fauorem, commendationem & cultum referre prohibent, ne tam inſignis MARIAE continentia vllis aliis vel proſit, vel ſeruiat. Vbi bis quidem in MARIAM peccant, tùm quod illi mentis adimant virginitatem, quoniam in carnalem, vt dicunt, copulã conſenſit: tùm quòd eius deſponſationem ſic interpretentur, vt ea ſola ad coniugij, non autem cœlibatus confirmationem valere referrique debeat. Quomodò igitur vera illa & perfecta ſemperque laudanda virgo cenſeatur, quæ corpore tantùm, & non mente ſuam retinuit virginitatem? Hieronymus enim hanc definitionem, aut acceptam potiùs à Panlo deſcriptionem virginis tradit, ſanctam eſſe illam corpore & ſpiritu, quia nihil prodeſt carnem habere virginem, ſi mente quis nupſerit.] Vnde alibi quoque docet: Nonnullæ ſunt virgines carne, nõ ſpiritu, quarum corpus integrum eſt, & anima corrupta. Sed illa virginitas hoſtia Chriſti eſt, cuius nec mentem cogitatio, nec carnem libido maculauit.] Quid verò de noſtra virgine Auguſtinus? Sola, inquit, MARIA, vt ſpiritu & corpore & mater, & virgo, & mater Chriſti, & virgo Chriſti.] quam prætereà Deo dicatam virginem vocat, adeóque ex ipſis Euangelij verbis euidenter oſtendit. Tùm Ambroſius MARIAM non ſolùm corpore: ſed & mente virginem fuiſſe, perſæpe docet, quæ nullo doli ambitu ſyncerum adulterârit affectũ, & in qua corporis ipſa ſpecies ſimulachrum fuerit mentis, & figura probitatis. Quid enim nobilius Dei matre? quid ſplendidius ea, quam ſplendor elegit? quid caſtius ea, quæ corpus ſine corporis contagione generauit?] Reliqua id genus multa & præclara veterum dicta non attinet repetere, quum in hoc argumento alibi ſimus valde copioſi, & res ipſa ſit luculentior, quàm vt noua egeat probatione. Laterem igitur lauant, vt dici ſolet, qui hanc veritatis lucem obſcurant, debitumque tantæ virginis ſplendorem atq; principatum ſi non eripere, at certè quidem labefactare contendunt. Ac tanta profectò iſtorum eſt temeritas & audacia, vt parùm abſit, quin Saram Hebræam virginẽ, quæ poſteà Tobiæ nupſit, MARIAE exæquent, aut etiam anteponant. Fuit enim eiuſmodi Sarę confeſsio: Tu ſcis domine, quia nunquam concupiui virum, & mundam ſeruaui animã meam ab omni concupiſcentia. Et hactenus quidem MARIAM fuiſſe virginẽ, eamq; præcellentem, eximiã, primatiam & incomparabilẽ, quòd anteà pluribus mõſtrauimus, obiter indicaſſe ſat eſt.

Nouatores Mariam & eius virginitatẽ duplici nomine malè tractare.

Mariam à Patribus verè perfecteque virginem deſcribi.

Quæ virgo dicatur Hieronymo.

Lib. aduerſus Heluidium. Et in Epiſtola ad Euſtochiũ. Libro 1. aduerſus Iouinianum.

Lib. de ſancta virginitate ca. 6. 4.

Li. 2 de virginibus. Et li. de inſtit. virginis c. 5.

Sectarij Saram virginem Marię anteferre videntur.

Tob. 3.

Nunc illud diſpiciamus, recténe MARIAE deſponſationem interpretentur, quum docent, hinc argumentum ad probandum coniugium duci, ac viciſsim cœlibatum ex ea cõfirmari oportere inficiantur. Nos cum Baſilio magno liberè profitemur, MARIAM viro deſponſam aſſumi, nobiſque proponi, vt oſtendat Deus vtrunque vitæ genus ſibi probari, virginitatem nimirùm & coniugium, magis autem virginitatem. Virginitas enim, inquit, vt apta proximáque ſanctitati, electa eſt: per diſpoſitionem verò vt vmbra nuptiarum cohoneſtata commercia.] In eundem ſenſum ſcribit

Quòd Maria viro deſpõſetur etiã virginitatis eſt commendatio, nec ad ſolã coniugij commendationem pertinet.

Hom. de humana Chriſti generat.

Gregorius

Ora. de pauperũ amore. Et orat. in Chriſti natiuitate.

Gregorius Baſilio coniunctiſsimus, ambo enim anima vna in duobus incluſa corporibus videbantur, quũ affirmat, Chriſtum ex virgine naſci, vt & procreationem honore afficiat, & virginitatem honore præferat. Qua de re quum ſæpè multumq́; moneant Patres, vt euidentiſsimum alibi fecimus, inſcitè profectò & præpoſterè nobis, adeoq́; toti antiquitati reclamant [a] Zuinglius, Pellicanus, Bucerus, [b] Maior, & quotquot hos errantes duces in eâdẽ via ſequuntur. Etenim ad ſacri cœlibâtus iniuriam hoc MARIAE detorquent exemplum, illudque ad ſolum coniugium cohoneſtandum aſtringunt, quòd Chriſtus Dominus de matre deſpõſata naſci voluerit. Vbi nos matrimonio ſancto nihil volumus eſſe detractum, ſed cum Hieronymo ingenuè profitemur: Hæreticorum eſt damnare coniugia, & Dei ſpernere conditionem. Eccleſia matrimonia non damnat, ſed ſubiicit: nec abiicit, ſed diſpenſat.] Igitur honorabiles nuptias & thorum immaculatũ, ſicut à Paulo didicimus, aduerſus Marcionitas, Manichæos & Encratitas conſtanter docemus atq; defendimus: quin è ſeptem Eccleſiæ Sacramentis hoc etiam vnum & magnum, & ſanctum eſſe fidelibus vnà cum [c] Florentina & [d] Tridentina Synodo palàm pronunciamus. Cæterùm de Chriſto ex virgine nato, deq́; illius matre, quæ & virgo permanſit, ingenuè dicimus, quòd ambo non minùs virginitatẽ quàm coniugium nobis confirmauerint: ille quidem, dum per portam clauſam in mundum hunc veniens, virgineum in matre pudorem mirabiliter conſeruauit & auxit: hæc verò dum ſub lege virginitatem amplexa, omnem viri conſuetudinem ſibi prorſus interdixit, vt Gregorius Nyſſenus comprobat, dumque viro deſponſata, per omnem deinde vitam puriſsimum exegit cœlibatum: Hinc illa præclara Hieronymi vox: Chriſtus virgo & MARIA virgo, vtriuſq; ſexus virginitatem dedicauère. Habeant nuptę ſuum tempus & titulum: mihi virginitas in MARIA dedicatur & Chriſto.] Tùm idem alibi de Chriſto teſtatur, quòd ſtatim ſuper terram ingreſſus, nouam ſibi familiam inſtituerit, vt qui ab Angelis adorabatur in cœlo, etiã Angelos in terris haberet. Qui rurſus ad Demetriadem de Chriſto ſcribit: Quaſi author virginitatis & princeps loquitur confidẽter: Ego flos campi & lilium conuallium.] Sed enim ne ſolus Hieronymus, quem iſti ſuſpectum virginitatis præconem eſſe fingũt, hoc modo ſenſiſſe videatur, aliorum quoq; Patrum firma teſtimonia, quæ immodicos coniugij iactatores, vanosq́; ſacri cœlibatus obtrectatores verberent, bona fide ſubiiciemus. Ex his præterea liquidò conſtabit, primordia Euangelicæ, dicam & Angelicæ virtutis, quæ virginitatis nomine continetur, præcipuè ad Chriſtum Dominum, & ſecundùm illum ad Deiparam iam olim relata eſſe, ac nunc etiam referri oportere.

a Vide horũ trium commẽtarios in 1. c. Matth.
b In explicatione Euangelij de feſto Annunc.
Li. 1. aduerſus Iouinianum.
Hebr. 13.
c Sub Eugenio quarto.
d Seſsiõ 24.
Nouatores aduerſus Patrum ſententiã coniugium ſolum vrgent per Mariæ deſponſationẽ. Tuendũ in Eccleſia cõiugium ſed ſine iniuria cœlibatus.
Chriſtus in aduentu ſuo non minùs virginitatem atq; coniugium cõmendauit.
De ſancta Chriſti natiuitate.
Li. 1. contra Iouinianũ.
In epiſt. ad Euſtochiũ de cuſtodia virginit.
In epiſt. de ſeruãda virginitate.
Chriſtus & Maria virginitatẽ vtriuſque ſexus primùm conſecrârunt.

In exhorta. ad virginẽ.

Gregorius ille Nazianzenus, qui pręceptor Hieronymi fuit, primusq́; poſt Ioannem Apoſtolũ Theologi nomine meruit inſigniri, in hunc modum perſpicuè docet: Quum vigebat lex & vmbrę, & temporarij cultus, tunc primas quoq; ferebant nuptię, velut adhuc pueriles, minusq́; adultæ: At poſtquàm ſe ſubduxit Litera, Spiritusq́; illius locum ſubiit, Chriſtusq́; virgine quoad carnem progreſſus, ſupplicio affectus eſt: tùm verò fulſit cœlibatus mundum contrahens.] Atque alio rurſus in loco: Chriſtus quum propter nos procreatos procreandus eſſet, ex virgine procreatur, virginitatem lege præſcribens, vt hinc abducentem ac mundum contrahentem, vel potiùs mundum ad mundum tranſmittentem, præſentem nimirum ad futurum.] Ac fortaſsis nonnullis mirum videatur, quòd hoc loco adſert Gregorius, virginitatem à Chriſto lege præſcribi, qui certè nullum de illa præceptum, ſicut & Paulus fatetur, tradidit. Sciebat hoc vtique tantus Theologus, legis nomine vniuerſim complectens, quòd Chriſtus partim exemplo verbóque ſuo, partim Apoſtolorum doctrina credentes ſuos ad ſanctæ virginitatis ſtudium incitauit, & hinc nouam & inſuetam quaſi pugnandi vincendique viam oſtendit. Igitur idem Gregorius hoc alibi quoque ſcriptum reliquit: Ex virgine naſcitur Chriſtus, vt virginitatis leges ſanciret. Poſtquàm Chriſtus ex virgine proceſsit, tùm effulſit caſtimonia.] Hoc eſt, quod teſtatur & Athanaſius, Chriſtum inter alia, quæ mirificè in terris patrauit, communem hominum opinionem ſuſtuliſſe, qui putabant in carne hac fragili præſtari non poſſe virtutem virginitatis, eiusque ſeruandę authorem ſeipſum præbuiſſe. Tùm Ambroſius quum propoſuiſſet: Quid eſt caſtitas virginalis, niſi expers contagionis integritas? confeſtim adiecit: Atque eius authorem quem poſſumus exiſtimare, niſi immaculatum Dei filium, cuius caro non vidit

Patrũ teſtimonia, qui Chriſtum virginitatis principem & authorem prædicant.
Orat. in laudem Baſi. ij.
Quomodò Chriſtus virginitatẽ lege præſcripſiſſe dicatur à Nazianzeno.
1. Cor. 7.
Orat. in laudem Baſilij.
Libr. de humanit. verbi eiusq́; corporali aduentu.
Li. 1. de virginibus.

vidit corruptionem, diuinitas non eſt experta contagionē? Chriſtus ante virginem, Chriſtus ex virgine, Chriſtus Virgo virginis ſponſus, & ſi dici poteſt, Chriſtus virgineæ caſtitatis.] Sed & dictis Patribus antiquior Origenes Chriſtum laudat, in quo primitię appareant virginitatis, quique hoc tandem perſecerit, vt multò plures & excellentiores Chriſtianis quàm Ethnicis virgines ſuppetant: vnde apud Athenienſes quidem vix vnicum Pontificem inuentum eſſe, qui non niſi oblitis cicuta virilibus, potuerit cupiditatibus maſculis imperare, vt ſacris caſtè operaretur. His planè ſuffragatur Cyrillus Hieroſolomitanus: Adoretur, inquit, qui de virgine natus Chriſtus, & agnoſcant virgines ſui ſtatus vel dignitatis coronam. Agnoſcat eorum ordo & inſtitutum, qui vitam ſolitariam agunt, caſtitatis gloriam, neq; enim priuamur caſtitatis dignitate. In ventre enim virginis fuit nouem menſium tempore Seruator.] Equidem non video, quid clarius ac grauius poſsit deſiderari, vt omnes intelligāt, Chriſti virginis exemplum mortalibus imitandum proponi, & hinc excitati cœlebes, vt inſtituti ſui dignitatem tanto authore conſecratam pluris faciant, purioremque in tota vita conſeruent. Igitur & Auguſtinus Chriſtum virginibus imitandum ob oculos ponit, vt hunc agnum quocunque ierit, cordis & carnis virginitate ſequantur. Nec veretur alicubi dicere: Ipſe Chriſtus puer natus eſt, exultent pueri continentiam vouentes puero.] Damaſcenus verò planiſsimè docet: Chriſtus virginitatis gloria non modò ex Patre ſine initio, & ſine duorum concurſu genitus, ſed & homo ſecundùm nos factus, ſuper nos ex virgine ſine alieno conſortio incarnatus eſt: & ipſe virginitatem veram & perfectam eſſe, in ſeipſo demonſtrauit. Vnde hanc nobis legem non ſtatuit (Non enim omnes capiunt verbū hoc, vt ipſe dixit) ſed opere nos erudiuit, & ad illam nos confirmauit.] Poſſem id genus plura ex Bernardo referre, ſi præfractis aduerſariis quicquam ſatis eſſe poſſet, vt Chriſti Domini factum & exemplum ad cœlebatum commendandum fidelibusque imitandum quicquam habere ponderis faterentur. Verùm quod ſemper docuit, & ex verbo Dei probauit antiquitas, ex patre Luthero nati ſectarij modò recipere dedignātur, Chriſti nimirùm & Sanctorum virtutes ac opera non ſolùm prædicari & extolli, ſed etiam ad exemplum nobis conuerti oportere. Qua de re alibi plura diſſeruimus.

Chriſti gratia plures virgines apud Chriſtianos quàm Ethnicos reperiri.

In cap. 10. Matth. Et li. 7. contra Celſum.

Catheſ. 12. ad illuminatos.

Lib. de ſancta virginitate cap. 52. Apocal. 14. Serm. 16. in natali Dñi.

Quomodò Chriſtus virginitatem doceat ac illuſtret.

L. 4. de fide orthodoxa cap. 25.

Matth. 19.

Serm. 32. de paſsione Domini.

Quam indignè ac ineptè Sectarij nunc iudicēt de virginitate tantoperè Chriſto cōmendata.

Ad MARIAM porrò redeamus, & Patrum ſenſa inueſtigemus, eam ne ſic virginem in Euangelio proponi aſſerant, quæ compluribus ad coniugium ineundum, paucis verò aut nullis ad cœlibatum amplectendum debeat eſſe incitamēto? En igitur tibi peruetuſtum illum Eccleſiæ ſcriptorem [a] Origenem, hæc diſertè pronunciantem: Arbitror rationi conſentaneum eſſe, virilis quidem puritatis in caſtitate primitias fuiſſe Ieſum, muliebris verò MARIAM. Non enim plauſibile eſt, alij præter hanc virginitatis primitias adſcribere.] Quid autē Ambroſius, frequens Origenis imitator? nónne palàm de MARIA [b] teſtatur, quòd virginitatis incētiuum attulerit, imò quod ſacrę virginitatis ſignum extulerit, & intemeratæ virginitatis pium Chriſto vexillum leuârit? Omnes, inquit, ad cultū virginitatis ſanctæ MARIAE aduocantur exemplo.] Igitur & [c] Epiphanius Euangelicæ virginitatis initium ad Deiparam refert, eamque principem virginitatis appellat, in cuius nomen, vel vt alij legunt, exemplum ſuam vitam virgines componere, & caſtitatem ſeruare cōſueuerint. [d] Auguſtini clariſsima vox eſt: A MARIA cæpit dignitas virginum.] Affirmat & Beda, inter fœminas primam eſſe MARIAM, quę gloriſiſsimum virginitatis munus obtulerit Deo. Hinc præclara illa, nulliſque ſæculis abolenda epitheta, quæ ſoli MARIAE tribuere par eſt, ſicut & maximi doctiſsimique Theologi tribuerunt. [e] Ambroſius eam virginitatis magiſtram, [f] Nazianzenus virginum lumen, [g] Epiphanius virginitatis principem, [h] Sophronius perfectionis virginalis exemplum, [i] Damaſcenus reginam, matrem & gloriam virginum, [k] Iſidorus virginum caput, [l] Bernardus virginitatis primiceriam, [m] Idiota virginitatis primipilam, [n] Giſelbertus ac vniuerſa demùm Eccleſia virginem virginum luculēter appellat. Quid multis? ſemper id credidit, ſemper docuit atq; confirmauit antiquitas, quod apud Damaſcenum legimus, Chriſtum virorum virginem, MARIAM verò fœminarum caput eſſe: hinc porro agmina virorum & puellarum ſanctarum, talibus ducibus perpetua continētia ſeſe conformātium, in Eccleſia pullulauere. Quocirca niſi valde ſimus ingrati, immortalem his duobus principibus debemus gratiam, qui quum totus mundus deteſtandis flagitiis, variiſque libidinum ſordibus inuolutus, imò Venerea turpitudine vndique

Patrū ſententiæ de Maria virginū principe me tre & magiſtra. Vt Chriſtus viris, ſic Maria fœminis viam caſtitatis primùm oſtendit e muniuit.

Maria ſignū extat ſacræ virginitatis.

Maria Princeps virginitatis.

Maria prima munus glorioſę virginitatis obtulit Deo.

Patrū epitheta virginitati Mariæ tributa.

Chriſtus virorum, Maria fœminarum virginum caput.

Piorū eſt Chriſto & Marię gratias agere, quod viam nobis aperuerint ſacræ virginitatis.

a In cap. 13. Matth.
b Lib. de inſtit. virginis ca. 5.
c Cōtra Antidicomarianit. hære. 78.
d Tractatu 10 in Euāgel. Ioan.
In c. 2. Luc.
e De inſtit. originis c. 6.
f In carmine de Chriſto.
g Hæreſ. 78. contra Antidicomarianitas.
h Hom. de aſſump. virginis.
i In Epiphania.
k L. 1. de Eccleſ. officiis ca. 17.
l Ser. de B. Virg. Signū magnum.
m In contēplatione de B. Virgine.
n In altercat. Synagogæ & Eccleſiæ.

vndiq; coopertus mireq́; conſpurcatus non ſecus quàm iumentum in ſtercore computreſcens iaceret, hanc nouæ puritatis viam, quam ne ſperare quidem orbis poterat, mortalibus apetuerunt atq; muniuerunt. Sic demùm effectum eſt, vt quæ virtus inuiſa priùs, & hortida Iudæis, Ethnicis verò humanas vires excedere putabatur, ea Chriſtianis, qui ſecundùm ſpiritum Dei ambulant, & pulchra, & plana, & iucunda, nec ſolùm fructuoſa, ſed & honorifica facta ſit.

Rem indignam facere ſectarios, Chriſti & Mariæ matris exẽplo ad ſacri cœlibatus iniuriã abutentes.

Rem igitur pudendam, pijsq́; omnibus execrandam faciunt nouatores, qui propoſitum Chriſti ac MARIAE, quod laudari ſatis non poteſt exemplum, non tàm inſcitè quàm malignè deprauant, illoq́; ſacrum deprimunt Cœlibatum, ac ſolùm coniugium efferunt, licet Patres, vt diximus, contrariam prorſus viam demonſtrârint. Vbi non leuiter ſanè in Chriſtum Dominum peccanr, cuius aduentum, mentem, exemplum ſi ritè conſiderarent, longè rectiùs cum dictis Patribus philoſopharentur. Is de ſummo cœlo veniens non aliud quàm virginei pudoris templum elegit, ſibiq́; dedicauit, & de Virgine natus, tanquàm ſponſus de thalamo penitus incorrupto, id eſt, Virginis vtero in orbem proceſsit, matremq́; Virginem non ſine miraculo conſeruauit. Is hominis, id eſt, Virginis filius dici, virgineisq́; manibus puer tractari, & in templo primùm ſeſe offerre decreuit. Is non modò virginitatem ſummam tota vita coluit, ſed de illa etiam palàm docuit, ad illam credentes incitauit, eiusq́; gratia Ioannem præcurſorem, & alterum Euangeliſtam habuit chariorem. Is, moriturus matrem Virginem non niſi diſcipulo Virgini de cruce ipſa commendauit. Is vt ardentiſsimum erga nos ſuum declararet animum, toti Eccleſiæ tanquàm adamatæ Virgini ſe fidum ſponſum oſtendit ac præbuit. Is nullibi magis quàm inter caſtiſsimos Virginum choros, velut inter candidiſsima lilia totus ipſe candidus floridusq́; verſatur & paſcitur. Is demùm ampliſsima præmia his propoſuit atq; decreuit, qui virginalis pudicitiæ florem ad ipſius honorem & offerunt & ſeruant immaculatum. Quòd ſi Patres audire delectat, hic vnigenitus Dei Filius, vt Fulgentius loquitur, vnigenitus etiam eſt Virginis Filius, vnus omnium ſacrarum virginum ſpõſus, ſanctæ virginitatis fructus, decus & munus, quem corporaliter ſancta virginitas peperit, cui ſpiritualiter ſancta virginitas fœcundatur, vt perſeueret intacta: à quo decoratur, vt permanear pulchra: à quo coronatur, vt regnet perenniter glorioſa.] Hic ipſe eſt, ſicut Guericus appellat, flos de flore, natus Virgo, Virginis Filius, ſponſus & corona virginum, flos ille quo coronanda eſt non ſolùm integritas virginum, ſed & caſtitas continentium.] Hic, inquam, amabilis ille virginum ſponſus, de quo tàm ſanctè quàm ingenuè Agnes virgo verè ſapiens, & MARIAE pediſſequa, vt vocat Maximus, gloriatur: Cuius mater, inquit, Virgo eſt, cuius pater fœminam neſcit, cui Angeli ſeruiunt, cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur: quem quum amauero caſta ſum: quum tetigero munda ſum, quum accepero Virgo ſum.] quemadmodùm Ambroſius ab eâdem Agnete dictũ fuiſſe tradit. Agnetem dico beatam & illuſtrem Martyrem, omnium gẽtium literis atq; linguis celebratam, quæ virginitatem vitæ prætulit, aut ſicut ab Hieronymo dictum eſt, ætatem vicit & tyrannum, titulumq́; caſtitatis martyrio conſecrauit.] Ea demùm ſuo perfecit exemplo, vt Auguſti filia Conſtantia multæque virgines aliæ Romanæ in hoc ſancto vitæ inſtituto integrè & illibatè perſeuerarent.

Chriſtus multis modis virginitatem nobis & Eccleſiæ cõmendauit.

Matth. 19.

Ioan. 19.

Matth. 22. & 25.

Cantic. 2. & 6.

Eſai. 56.

Apocal. 14.

Epiſt. 3. ad Probam.

Ser. 1. de natiui. Mariæ.

Agnes Mariæ pediſſequa dicta.

Hom in natali Agnetis.

Quàm celebris virgo et martyr Agnes.

Ser. 90. de paſsione Agnetis virg.

Ad Demetriadem de virginitate ſeruanda.

Nouatorum in Mariæ virginitatem petulantia.

Neque ſolùm in Chriſtum, ſed in eius quoque Matrem nouatores delinquunt, quum & Domini conſilium in eligenda ſibi Matre, quæ Virgo eſſet deſponſa, & huius propoſitum, quæ virginitatem deſerere ſtatuiſſet, falsò interpretantur. Errant præterea, quòd ſine iudicio negent ad ſacri cœlibatus cõmendationem & dignitatem pertinere id, quod à regina & principe Virgine tàm ſanctè ac prouidè factum, de illa dilucidè ſcriptum & in Eccleſia hucuſq; laudatum fuit, ſemperq́; laudabitur. Hinc iam velut fumus ac ſomnium, iſtorum euaneſcit commentatio, qui cõtra omnium veterum ſententiam, MARIAE factum & exemplum eò detorquent, vt virginitatem ſacrumque cœlibatum impetere audeant ac labefactare. Quod vt exemplis quibuſdam fiat euidẽtius, Zvvinglij vocem nec ſobriam, nec pudicam primùm audiamus. *Quod MARIA*, inquit, *perpetuò manſit Virgo, ne tu trahas temerè in exemplum* (loquitur autem ad Virginem, quæ ſe in cœlibatu manſuram ſanctè promiſerat) *quod imitari velis, niſi ſingulari quadam reuelatione ad id vocata et electa. Inter omnes mortales hanc vnam ad hoc elegit, vt caſto intactoq́; corpore,*

Quàm impurè Zvvinglius, Pellicanus, & Bucerus doceant de Mariæ virginitate.

In explicat. 1. c. Matth.

R *Chriſtum*

Chriſtum Filium Dei geſtaret, & Mater eſſet ſine virginitatis & caſtitatis iacturæ. Hoc nobis reſpiciendum erit et videndum, vt debito tempore, matrimonio nos iungamus, niſi certi ſimus aliud Deum nobis ſtatuiſſe.] Et rurſus: *Ne dicas Chriſtus non duxit vxorem, ergo nec ego ducam, Neq; eſt enim ſimilis ratio.* Deinde ſi Cunradum Pellicanum legas, non minor in eo, quàm in Zvvinglio, apparet petulantia, quando hæc verba impudenter effutit: *Voluit Dominus deſponſatam eſſe ſuam Matrem ad coniugij ſanctimoniam cõmendandam, qua non eſt alia caſtitas homini poſsibilis maior, & hominibus etiam ſanctis vtilior, niſi vti prædictum eſt, ſpecialis Dei gratia & vocatio locum habere certò ſcitur. Fugiendus potiùs docetur cœlibatus, niſi ad commodiùs Domino ſeruiendum & proximis, à Domino vocemur ad eundem, quum lex & inſtitutio Dei palàm habeatur in contrarium, qua mares patres, fœminas inſtituit eſſe debere, matresfamilias, vt pericula grauia vitentur, et hypocriſis nõ laudetur.*] Cum his planè conſentit Bucerus, cuius oratio ſummatim eò ſpectat, quod Chriſtus cœlebs vixit, & mater eius Virgo ſeruata eſt, id noſtri quidem cauſa factum eſſe, ſed ad exemplum quod imitetur, non eſſe cuiquam facilè trahendum. Imò graues & temeritatis & arrogantiæ pœnas illum iure dicit pendere, qui amplectitur cœlibatum, cuius præceptum nullum, & exempla rariſsima comperiantur.

In epiſtola quadam.

Tract. 1. ca. Matth.

In enarrat. 1. ca Matt.

Verùm hîc inprimis meminerit Lector, à quibus authoribus hæc egregia ſcilicet commenta, proficiſcantur, ab his nempè, quorum genus deſcribens Hieronymus dixit: Raro hæreticus diligit caſtitatem, & quicunq; amare pudicitiam ſe ſimulant, venenato ore mella promittunt. Cæterùm iuxta Apoſtolum, quæ ſecretè agunt, turpe eſt & dicere.] Id quod Apoſtolus quum de alijs hæreticis, tùm de Nicolaitis, Gnoſticis atq; id genus obſcœnis magiſtris, ſicut ex Epiphanio diſcimus, accipi maximè voluit. Rurſus verò Hieronymus: Difficile eſt, inquit, hæreticum reperire, qui diligat caſtitatem.] Ac ſanè qui ſuperiora contra caſtitatem euomunt, vt Zvvinglius, Pellicanus, Bucerus, quibus Franciſcum Lamberti, Ioannem Oecolampadium, Petrum Martyrem, Bernardinum Ochinum, Ioannem Spangebergium fas eſt annumerare, tales ætate noſtra fuiſſe conſtat, qui è Sacerdotibus & monachis apoſtatæ facti, ſacrum cœlibatum, cui ſe perpetua religione obſtrinxerãt, cum ſacrilegis nuptijs commutârint. Pudet profectò dicere, quòd Hetzæum facere non puduit, qui cum inſignis eſſet Anabaptiſta, vt ſummã impudicitiam orbi declararet, tredecim ſimul duxit vxores. Et quẽ dixi Bernardinus Ochinus libellos tali authore dignos edidit, quibus Polygamiam inter ſuos docere veritus non eſt. Placuit & Bucero ſtudium commendandæ Polygamiæ, vt quorundam nobilium in reſcindendis coniugijs audaciæ vel indulgeret, vel ſatisfaceret. Caluinianis verò eſt familiare, modicis leuibusq; de cauſis ſacrũ matrimonij vinculum ſoluere, ſicut in Lutheranis etiã Eccleſijs fieri ſæpè ſolet, vt maritus vnus duas ſimul vxores habeat ex Magiſtratuum authoritate. Vix annus agitur, quòd è Lutherano concionatore Catholicus factus ſit Sebaſtianus Flaſchius Mansfeldenſis, qui certò & crebrò ſe comperiſſe teſtatur, miniſtros Euangelicos, vt vocãt, inter quos bonam vitæ partem ipſe tranſegit, adeò ſuis vxoribus non contentos eſſe, vt ad inſatiabilem libidinem ſuam explendam, iuxta Lutheri magiſtri doctrinam frequenter abutantur ancillis, ac aliorum etiam vxoribus vim afferant: neque raro, quod in Euangelicæ doctrinę profeſſoribus multò eſt fœdius, illos mutuò ſuas inter ſe coniuges, perinde ac merces, videlicet, permutare ſcribit.

Cuius generis doctores fuerint Sectarij ſupradicti.

Hæreticorũ eſt propriũ odiſſe magis, quã amare & colere caſtitatem.

Præcipui ſectarij ex monachis ſe maritos facere noſtro tẽpore voluerunt.

Quàm ſit carnalis licentia & impuritas noua torũ, præſertim circa coniugiũ.

In Ieca. 7. et 9. Oſeæ.

Ephes. 5.

Hæreſ. 25. contra Nicolaitas.

Loco ſupra notato.

In cõfeſſione de cauſis mutatæ religionis.

Quis ergo credat vnquam, iſtos inſanæ libidinis ſeruos potiùs quàm Euangelici muneris miniſtros ex mali cordis theſauro boni quicquã pro tuenda caſtitate aut velle, aut poſſe proferre: ac nõ potiùs ad ſuam incontinentiam apertamq; vitæ turpitudinem vtcunq; tegendam & vulgo excuſandam nihil non aggredi et admoliri? Ex Apocalypſi Ioannis Veterũq; ſcriptis Nicolaum nouimus hæreſiarchã, qui obſcœniſsimæ ſectæ nomen atq; originem dedit, iſtorum ferè principem, quandoquidem primus ab illorum inſtituto deſilijt, qui etiam in coniugio verſantes, caſtitatem Deo ſanctè promiſerant, quemadmodùm Epiphanius indicauit. Quantò autẽ deterior Bucerus, qui ruptis cœlibatus & votorũ vinculis, quibus primùm ſeſe monachus Dominicanus adſtrinxerat, nuptias inceſtas tertiò repetiuit? Hoc eſt ſcilicet, vnius vxoris eſſe virum, & primam continentię fidem conſeruare, & ab his qui ſiue intus, ſiue foris exiſtunt, bonũ teſtimonium emereri, ſicut ab Euangelicis miniſtris Apoſtolica doctrina requirit. Igitur non tàm veritatis amor, quàm vel depellẽdę, vel extenuandæ turpitudinis ſtudium

Nicolaus hæreſiarcha princeps Apoſtatarum, qui promiſſam Deo caſtitatem violãt.

Bucerus monachus ſæpè nuptias iterauit, cõtra omnẽ Apoſtolorũ doctrinã & Eccleſiæ conſuetudinẽ.

Matth. 12.

Apocal. 2.

Hæreſ. 25. contra Nicolaitas.

1. Tim. 3. 5.

Tit. 1.

atq;

atq; neceſsitas iſtos impellit, vt ſaltem aliquod impudicitię ſuę quaſi velamentum inijciant, & continentiæ ſanctæ bellum indicant. Quàm verò pulchrè opus ipſum tales artifices arguit, qui ſanctum ſuum, quod vocant, matrimonium tàm præpoſterè contra cœlibatũ defendũt, cordatus vt Lector ſuſpicari ſæpè cogatur, eos absq; Chriſto, absq; Fide, absq; Spiritu, adeoq; ſine ratione homines eſſe, in hoc vnũ ſummis viribus incumbentes, vt Euangelicam libertatem in carnis licentiã atq; luxuriam poſsint conuertere omnibusq; cõmendare. Nec infœliciter quidem in hoc ſtudio profecerunt, qui adeò ſecundùm carnẽ viuunt & ſapiunt, vt partim Iudęis, partim Ethnicis de caſtitate diſputantibus non paulò & hebetiores & impuriores eſſe videantur. Etenim nec virtus illis, nec ratio, nec honeſtas, nec philoſophia, nec ipſe quidẽ rerum vſus perſuadere poteſt, vt cœlibatũ Chriſtianis poſsibilem, cõgruentem ac decorum eſſe fateanť. Sed horum ſtupiditatem refellunt Eſſæi, genere quidem Iudęi, voluptatis aũt omnis mirifici contemptores, qui nec ducunt vxores, & caſtitatẽ tamen perpetuam ſeruant, ac vitam prętereà religioſam traducũt, ſicut de illis [a] Porphyrius, [b] Ioſephus & [c] Euſebius memorię prodiderunt. Retundit illos quoq; philoſophorum princeps [d] Plato, quum Iccum Tarentinum, Criſſum, Aſtilum, Diopompum, aliosq; plures cõmendat, qui robur animi ſimul temperantia comparârunt, & voluptates virtute continentiæ ſuperârunt, vt nec fœminam ſibi attingendam putarent. Heſiodus fœlicem vocat expertem cõiugij: nam & liber lectu optimus, vt antiquitas dixit. Vt de Epicuro interim taceã, qui coitum etiã reprehendit, ſicut ex eius ſententijs, quas κυρίας, id eſt, principales vocauit, deprehendimus, & Clemẽs Alexandrinus obiter, ſed prętermiſſo autoris nomine, inſinuauit.

> Ex quo fortè ſectarij coniugiũ adeò commendent atque defendant.

> a Lib. 4. de abſtinẽdo à carnibus. b Li. 1. belli Iudaici, cap. 7. c Lib. 8. de præparatione Euangelica ca. 4. d Lib. 6. de legibus. Li. 2. pædagogi. ca. 10.

> Iudæi ac Ethnici ſuis docẽt exemplis falſum eſſe, quod nunc Euangelici tradunt de impoſſibili caſtitate piorum.

Quicquid verò iſti confingant, qui ſine coitu, ſine re vxoria Euangelici miniſtri & magiſtri eſſe non poſſunt, nos duo duntaxat Eccleſiæ lumina, Chryſoſtomũ & Athanaſium, licet innumeri ſuppetant Patres, horum Pſeudoeuangelicorum veſanię opponemus. Prior igitur clarè pronunciat, virginitatem veteribus grauem atq; tremendam, Chriſtianis verò leuem ac expeditam eſſe, quam vel teneræ puellę facilẽ ducant, vt eius gratia mortem quoq; aſpernentur. Poſterior aũt (Athanaſium loquor) in hunc modũ ſcribit: Quis hominum vel poſt mortem, vel in vita autor ſeruandæ virginitatis fuit? ac non contrà arbitratus eſt eam virtutem pręſtare non poſſe?] Vbi de illorum hominum perſuaſione ſermo eſt, qui dominicũ præceſſerunt aduentũ, ſiue apud Iudęos, ſiue apud Ethnicos philoſopharentur. Quum verò Chriſtum virginitatis autorem feciſſet Athanaſius, tantùm illum valuiſſe docet, vt pueri nondum maturi legum diſciplinę, virginitatem quę ſupra legem ſit, profiterentur. Ac iterum alibi: Inter cætera, inquit, dona ſua largitus eſt nobis in virginitate exempla angelicæ ſanctitatis. Certè puellas ea virtute præditas ſpõſas Chriſti, Catholica Eccleſia ſolita eſt appellare, quas Ethnici cõſpectas, vt templum Verbi, admiratione proſequuntur. Nuſquã enim alibi ſanctum illud & cœleſte virginitatis mandatum, niſi dũtaxat apud nos Chriſtianos, fœliciter adimpletur: Atq; in eo magnum documentum eſt, planè apud nos veram eſſe religionem. Has reliquis omnibus beatę memorię religioſiſsimus pater tuus Cõſtantinus Auguſtus in precio habuit, & tua religioſitas ſæpiùs in ſcriptis ſuis precioſas atq; ſanctas nominauit.] Hæc verè Magnus ille Athanaſius ad Conſtantium Imperatorẽ ſcribit, non ſuum modò, ſed etiam Eccleſiæ de virginitate iudicium proponens & explicans. Autorem illius non alium quàm Chriſtum prædicat, qui inter alia miracula virginitatem orbi potuit pſuadere. Hanc virtutem eiusq; poſſeſsionem Chriſtianorum propriam valdeq; vſitatã eſſe: quæ inſuper angelicæ ſanctitatis indicium præ ſe ferat: quæ Catholicæ religionis argumentum & nota ſit, res in Eccleſia venerabilis, quam non ſolùm Imperatores, ſed etiam ethnici demirentur. Noſtri verò aduerſarij, velut oẽm pudoris & pietatis ſenſum amiſiſſent, vt iam nihil è ſacris attingã, Patrum authoritatem, Principum iudicia, orbis teſtimonium, experientiæ certitudinem in re tanta contemnunt, dum decantatiſsimo virginitatis inſtituto clàm & palàm obtrectant, ipſosq; barbaros ineptiendo vincunt, qui tùm in ſuis, tùm in Chriſtianis vtriusq; ſexus ſacerdotibus cœlibatũ olim plurimũ venerabantur. Certè à veteribus Ebionitis haud ita multùm diſtant, apud quos virginitas & continentia, vt Epiphanius tradit, erat interdicta. At verò Iouiniani ſpiritum & ingeniũ referunt planè, qui aduerſus virginitatem diſputãdo tantùm olim Romæ profecit, vt quibuſdam ſanctimonialibus etiam ętate prouectis nuptias perſuaſerit: ſacras enim virgines & fideles coniuges meritis apud Deum ęquales faciebat, queadmodùm

> Hom. 9. de pœnitentia.

> Lib. de human. verbi.

> Athanaſius & Chryſoſtomus cum nouatorũ ſententia prorſus pugnant. Virginitas Chriſtianis non difficilis, vt Ethnicis quondam.

> In Apologia ad Imperatorem Conſtantium.

> Singulare donũ in Eccleſia virginitas, eaque multis cõpetit, per Chriſti gratiam.

> Obſeruanda in verbis Athanaſij, de laude virginitatis.

> Hæreſ. 30. cõtra Ebiõ.

> Nouatores cũ Ebionitis conſpirãt, aduerſus virginitatem. Sectarij confirmãt nũc errorẽ Iouiniani.

 Hierony-

Lutherus Iouiniano deterior in ſacro cœlibatu oppugnādo.

[a] In lib. cōtra Iouinianum.
[b] Li. de hæreſib. ca. 82.

[a] Hieronymus & [b] Auguſtinus perſpicuè docent. An verò Iouiniani non vincit inſaniā, qui matrimonium cœlibatui anteponit, & homines ad coitum diuino qnodam iure aſtrictos & coactos, ad cœlibatū verò, etiamſi velint, inhabiles ac impotentes audet affirmare? Caſtitatem enim ratiſsimam, fereq; miraculū, & ſupra humanam omninò facultatem eſſe: coniunctionem verò maris & fæminę perinde ac cibum, potum & ſomnum requiri, neq; magis hominē caſtè viuere, quàm ſexum mntare poſſe: matrimoniū ſummam eſſe religionem, adeoq; ſpiritualiſsimum ſtatum, quo Paulus omnes velit obſtrictos, qui difficilem ſibi cœlibatum ſentiūt. Hæc tam fœda quàm falſa, imò abſurda, quæ hoc loco refutare nō attinet, ſcripſit & docuit ſępè Lutherus, cuius & iſthęc eſt Cynica oratio: *Nemo hominū ad continentiam creatus eſt, ſed omnes vnà ad generandā ſobolem conditi ſumus, et ad matrimonij tolerandas miſerias.* Qui prætereà de ſeipſo pudendū, & multis horrendnm teſtimonium edidit, ne mundus ignoret deploratum carnis mancipium ſuo ipſius iudicio fuiſſe Lutherum. Sic enim de ſe cēſuit: *Vt non eſt in meis viribus ſitū, vt vir non ſim: tàm non eſt mei iuris, vt abſq; muliere ſim.* O miram ſapienriā, non à Patre luminum deſcendentem, quæ primùm quidem pudica eſt, ſed terrenam, animalem, diabolicam, vt Iacobus dixit. Ac ne dubitaremus, Lutherum antiqno Iouiniano, qui Chriſtianorum Epicnrus dicebatur, & cœlebs tamē vixir, eſſe ſalaciorem, monachus idem & ſacerdos nonnam ac monialium pſectam, in pellicem ſibi delegit, aſciuit, ſeruauit, in cuius impuriſsimis amplexibus ad vitæ finem vſq; iaceret, ex qua multos etiā liberos procrearet. Sed enim

In caput 7. 1. ad Cor.

Iacob. 3.

Lutheri ad incœſtas nuptias prouolātis exēpli nullo modo excuſari, vel laudari poſſe.

iactent, defendant, ſectentur hoc ſui principis exemplum ſectarij, quos ego quidem Iouis & Veneris ſpnrciſsimorum deorum potiùs, quàm Chriſti Dñi & MARIAE Virginis in hac virtute æmulatores atq; cultores videri poſſe cenſeo. Vni Luthero fidem orbis habebit ſcilicet, vt Chriſtianorum Cæſarum ptobatæ iam olim leges euileſcāt, quibus ſacratum virginum corruptores capitali ſupplicio plectuntur atq; caſtigātur. Niſi fortaſſe huic magiſtro tantùm tribuet ſtulta poſteritas, nullā vt ſacris canonibus reuerentiam præbeat, qui profeſsionis monaſticę perfidos violatotes atq; apoſtatas à ſacris arcent, ac pro ſacrilegis dānant. Atq; vt maximè ſibi ſuiſq; ſymmiſtis votorū vincula perrumpenda pmittat Lutherus, non tamen Apoſtolicum decretum eludet, quo ſecundis nuptijs copulati, votoq; caſtitatis obſtricti, ſi ad incœſtas nuptias, puolârint, à ſacro miniſterio abignntur.

In Hiſt. tripartit. lib. 7. ca. 4. & L. Si quis nō dicam rapere. C. De epiſc. & cleric. Vide Canones Cōcilio rum apud Gratianum 27. q. 1. & 25. quęſt. 2.

1. Timoth. 3. & 5.

Lutherus Germanię reſtituēdæ haudquaq̄ Apoſtolꝰ à Deo datus atq; miſſus.

Verùm ô ter miſeram Germaniam noſtram, quę denſis ex tenebris ad lucem Euangelieam emergere, & diuinitns tandē illuſtrari non potuit, niſi Luthero apoſtolo reſlituenda ſeruaretur, atq; cōmitteretur. Luthero, inquam, cuius fides, precatio, pietas adeò languit, vt ad munus Apoſtolicum obeundum quotidiano Veneris exercitio indigeret.

Thomas Apoſtolns lōgè alius quam Lutherꝰ, in ſtudio cultuque caſtitatis.

An huie Thomas verus ille Chtiſti apoſtolus, non valdè diſsimilis fuit? qui pręter Ioannem & Iacobum virgines, prout Epiphanius admonet, ſeipſum regni cœleſtis gratia ſponte caſtrauit, perpetuamq; ſeruauit conrinenriā, vt idcirco apud Abdiam hoc bona fide teſtetur: Tu Dñe annnnciaſti me tuum eſſe: propter quod vxorē non accepi, vt tibi rotus vacarem, ne templi tui gratiam vel coniugalis vſus copula minueret, vel conſuetudo decetperet.] Quis ergo non miretur, nō in Luthero ſolùm, ſed in alijs etiam miniſtris Euangelicis, qui ſe purioris doctrinæ profeſſores ac vindices modò iactant, ſummam Apoſtolicæ caſtitaris cerni penuriam, tantamq; carnis rebellionem vigere, vt illi nec Apoſtolico conſilio, nec Euangelicæ functioni, nec vitæ ſuæ commoditati locum concedant, & ab vxorculis ſeſe abſtineant, quas multi ob leuiores etiam cauſas aut non ducunr, aut ductas quidem nollent?

Contra Ebionęos hęreſ. 30.

In vita Thomę Apoſtoli.

Veteres Gnoſticos in nouis nunc ſectarijs reuiuiſcere.

Hæreſ. 26.

De Gnoſticis apud Epiphaniun legimus, ràm ingratam illis & inuiſam virginitatem olim fuiſſe, vt continentes haberent ludibrio, ac vanum illorum in cœlibatu ſtudium aſpernarentur. Quàm multos ergo Gnoſtieos, Deus bone, hæc noſtra profert ætas, quibus nō modò fruſtraneus, ſed & cum gtaui noxa coniunctus labor exiſtimatut, ſi quis laſciuientis carnis petulantiam vi quadam refrenat, ſanctæq; cōtinentiæ ſibi neceſsitatem imponit, vt ſpado Euangelicus eſſe poſsit? Verùm alibi nos pluribus ſanctā tuebimur eaſtitatem, vt opus non ſit longiùs nunc perſequi iampridem damuatā ſobolem Iouiniani, cui monacho ſimul & mouſtro, vt Auguſtinus loquitur, Eccleſia fideliſsimè ac fortiſsimè reſtitit.

Iudicinm Dei graue in ſectarijs ſacrum cœlibarum oppugnantibus apparere.

Lib. 3. cōtra Pelagienos, ca. 7. & lib. de hæreſib. cap. 82.

Ego verò iuſtum & admirandū Dei iudicium eſſe auguror, iſtos nonæ ſynagogæ ſabrieatores hac cœleſti vltione plecti, vt virginitatem, continentiam, abſtinentiam, vota, id eſt, ſingularia veteris Eccleſiæ monumēta, ornamenta, robora negligant, ſpernant, fugiāt abijciantq;. Cur verò Euangelici homines, quibns nō niſi Chriſti gloria & ardor Spiri-

tus

tus cordi eſſe debebat,cur,inquam,Euangelicam virtutem non docent,non admirantur, nõ colunt?ſed potiùs de ſeruanda virginitate deſperant, alioſq́; deſperare iubent, nõ ſolùm hoc inſigni Dei dono,quod in plurimis olim eluxit, ſed etiam vera in Deum fide vacui,tantumq́; carni & luxuriæ dediti,vt à Venere ſe abſtinere miſeri nec poſsint, nec audeant? Vnde ſicut cum pijs hac in parte nihil habere commune volunt,ita cum filijs ſæculi bellè ſeſe coniungunt, edentes, bibentes, nubentes, ac nuptui tradentes, quouſq́; Chriſti Iudicis aduentus,veluti cataclyſmus quidã,malè ſecuros occupet,miſereq́; diſperdat. O factum benè certa, vti credo,diuini numinis diſpenſatione,vt & ſuę & alienæ impudicitiæ patroni de MARIA virginitatis & caſtitatis omnis principe nec optimè ſentiant,nec ſatis caſtè pureq́; loquantur.

Matth. 24.

CAPVT DECIMVMTERTIVM.

MARIÆ ſponſum Ioſeph à ſingulari prudentia,iuſticia, ſanctitate et caſtitate meritò commendari. Tùm quæ cõſiderãda ſint circa Ioſeph et Mariæ familiarẽ conuictum.

QVandoquidem in Mariana hiſtoria verſamur,& Ioſephi crebrò meminiſſe debemus, non alienum fuerit, huius etiam ſanctiſsimi viri,cuius in Euangelio laus eſt, mores inquirere,& illius honorem contra ſectarios vindicare. Nam & MARIA ſponſa, quam nos ornandam ſuſcepimus,hoc poſtulare videtur, vt de ſponſo eius Deo hominibuſq́; dilecto, & laudatione non exigua digno, nonnihil agamus. Et hactenus quidem de hoc eximio vereq́; nobili viro inter doctos conuenit,quòd è regia progenie Dauid,vt & anteà demõſtrauimus, originem duxerit, quodq́; non ſine magna Dei prouidẽtia, & quidem,vt veteres quidam reſtantur,à Sacerdoribus ad ſponſalia cum MARIA Virgine contrahenda delectus & aſcitus fuerit. Quòd ſi [a] Epiphanio, imò Matthæo Apoſtolo credimus,Ioſeph hic parrem habuit Iacob,vtpotè naturalem,ſicut & Heli legalem,pluribus vt explicat [b] Damaſcenus: magnus inter viros,fidelis moribus,ipſaq́; ſpecie pius Epiphanio appellatus. Verùm durat adhuc controuerſia, fueritne ille tunc confirmata ætate iuuenis, vt ad fabrilem operam exercendam,ad victum manu & arte conquirendum, ad variam & difficilem profectionẽ ſubeundam, ad rem deniq; familiarem legitimè adminiſtrandã ſatis idoneus eſſe poſſet. In qua ſententia nonnulli hac tempeſtate verſantur,alijs qui ſunt vetuſtiores,contrà exiſtimantibus,hunc Mariæ ſponſum ſic ſatis grandæuum probatumq́; ſenem fuiſſe,quemadmodùm & bona pictorum pars illum ſenio confectum,& viribus imbecillem adeoq́; fractum depingere ſolet. Qui certè apud Epiphanium annũ ætatis octuageſimum exceſsiſſe legitur, quum virgo Maria nõ ad coniunctionẽ illi,ſed ad deſponſationẽ cogentibus ſortibus traderetur. De qua controuerſia multis hîc diſceptare non attinet,iudicium penes Lectorẽ eſto. Fortaſſè ingenioſa vetuſtas dedit hoc populi ſimplicitati,vt etiamſi Ioſeph iunior fuiſſet quàm pingitur,tamen pro ſeniore vulgò haberetur,ad depellendam videlicet rei amatoriæ & cõiugalis congreſſus ſuſpicionem. Hanc enim facilè vel pareret, vel augeret vegetus & viridi ætate iuuenis, qui cum nubili puella vel cohabitans,vel deambulans in tabella ſpectantiũ oculis ſubijceretur. Illud certò affirmare licet,virum hunc ſolertẽ & prudentem admodùm fuiſſe, quia nõ qualemcunq́;,ſed probè inſtructũ & valdè opportunum hominem deligi cõueniebat, duplicis nempè & inæſtimabilis theſauri(Mariam & Chriſtum dico)cuſtodem & procuratorẽ,quiq́; illis non modò miniſter,ſed & indiuiduus vitæ ſocius,actionumq́; omnium ſpectator & teſtis domi ac foris adeſſet. Non igitur illi defuêre dotes,quę à prouido patrefamilias ad varias vitæ traducendæ familiæq́; adminiſtrandæ rationes meritò deſiderantur. Nec dubitare fas eſt,quin ille Mariæ fideliter inſeruierit,multũq́; profuerit paſsim,præſertim quum in Nazareth, Bethleem, Hieruſalem, Ægypto,& poſt reditum ex Ægyptiaca profectione in Galilæa verſaretur. Neq; ſtatim quidem Chriſto iam adoleſcentę Ioſeph eſt mortuus,qui duodennem Chriſtum nõ ſine ſolicitudine quęſitum, in templo tãdem offendit: imò ſi Cedreno credimus,ad Chriſti baptiſmum vſq; vitam produxit,mortuus demùm anno ætatis ſuæ centeſimo decimo. Epiphanius pluſquàm nonagenarium, non tamen centenarium ſenem obijſſe ſcribit. Cæterùm quod ante

Tractatio & defenſio Ioſeph à præſenti loco non aliena.

Ioſeph ex progenie Dauidis Regia, electus à Deo ſponſus Mariæ.

a Hæreſ. 78 contra Antidicomar.
b Lib. 4. de fide Ortho. cap. 15.
Contra Antidicomar.

An Ioſeph in ætate prouectâ et ſenex Mariam ſponſam acceperit.

Contra Antidicomar. hæreſ. 78.

Ioſeph ſenẽ rectè depingi, etiamſi iunior ætate fuiſſet.

Ioſeph vir ſolers & prudens habendus, qui muneri ſuo ſatisfecerit.

Matth. 2.
Luc. 2.
In compendio hiſtoriarum.
Cõtra Antidicomar. hæreſ. 78.

Quãdo Ioſeph mortuus eſſe videatur.

Ioſeph ante paſſionem, imò & prædicationem Chriſti obiiſſe.

crucem Domini è vita migrârit, non obſcurè Ioannes oſtendit, quum teſtatur Mariam velut viduam factam, ſicut & Hieronymus vocat, non alij quàm diſcipulo ab ipſo moriente Chriſto vnicè commendari. Quanquàm non ignoro apud Cyprianum extare ſermonem, qui ſubindicet, hunc MARIAE cõiugem adhuc Chriſto patiente in viuis ſuperfuiſſe, atq; vt obſequium Virginis virgini traderetur æquanimiter tuliſſe, ne ipſe diutius tãti miniſterij præpoſitura oneraretur. Verùm alij ſecus, nec omninò temerè ſentiunt, & cum Ambroſio fidenter affirmant: Non vtiq; Chriſtus faciebat diuortium, nõ MARIA relinquebat virum ſiue cõiugem.] quo quidem in vita ſuperſtite nec opus erat, nec omninò decebat, Matrẽ Domini alieno cuſtodi magis, quàm legitimo marito ſiue ſponſo curandam deputari. Alij ex Ambroſio colligunt, quod putârit & ipſe, viuũ manſiſſe Ioſeph, cùm Virgo virgini de cruce cõmendaretur. Sed rectè notauit Petrus Nannius, veriſimile non videri, ſi Ioſeph in viuis fuiſſet, eum vxoris & filij eius curã in extremis calamitatibus, quæ etiam alieniſsimos excitare ſolet, relicturum fuiſſe. Igitur orba iam Maria & marito & vnica prole, in Ioannis tutelam cõmittitur, qui eam accepit in ſua, ſicut Græci cum Ambroſio legunt. Cui rei fidẽ conciliat, quod ſcribit Epiphanius, Ioſeph poſt Chriſtum puerum duodennem in templum repertum, nõ multò pòſt è viuis exceſsiſſe, ac propterea in Euangelicis literis nihil ampliùs de illo narrari, licet de fratribus Domini ſubinde mentio fiat, & quidam Chriſtum concionantẽ interpellans nunciet: Ecce Mater tua & fratres tui foris ſtant, quærentes te. Eôdem referri poteſt, ſicut idem confirmat Epiphanius, quòd Ioannes de nuptijs in Cana celebratis narrans, Ioſeph velut iam mortuum prætermittat, MARIAE duntaxat mentione facta, quę cum Chriſto filio eiusque diſcipulis hiſce nuptijs interfuerit.

Ioan. 19.
Lib. contra Heluidiũ.
Ser. de paſſione Dñi.
Li. de inſtitutione virginis, cap. 7. & epiſt. 79.
In ſcholiis adiectis epiſt. 79. Ambroij.
Contra Antidicomar. hæreſ. 78.
Luc. 2.
Matt. 12.
Ioan. 2.

Ioſeph Mariam valdè coluit & ſuſpexit.

Illud ex Matthæo probabiliter affirmare poſſumus, quòd hic Ioſeph Mariam ſibi deſponſam, ſed pro Dei matre nondũ agnitam, magnoperè ſuſpexerit, tantumq; fuerit veneratus, vt quum grauidam cerneret, nouiq; conceptus cauſam neſciret, diuortium cum illa facere ꝓpoſuerit, ſe illius cohabitatione indignũ eſſe ratus. Etenim Origenes de hoc Euangelij loco, quem alij aliter explicãt, in hunc modum ſcribit: Iuſtus erat Ioſeph, & illa immaculata, ſed illam ideò dimittere volebat, quoniam virtutem myſterij, & Sacramentum quoddam magnificum (licet non proprium illud de Emmanuele) in eâdem cognoſcebat, cui approximare ſe indignũ exiſtimabat. Ergo humilians ſe ante tantam & tàm ineffabilẽ rem, quærebat ſe longè facere.] Confert igitur Ioſephum Elizabethæ ſanctæ matri Ioannis, quæ præſentis MARIAE dignitatem admirans, non ſine magna veneratione dixit, Vnde hoc mihi, vt veniat Mater Dñi mei ad me? Sic & Ioſeph inquit, iuſtè humilians ſe in omnibus, cauebat & timebat ſibimetipſi tantæ ſanctitatis coniunctionem adhibere. Idcircò occultè eam volebat dimittere: Dimittam eam dicens, & à me longè faciã eam, & à cognatione mea. Maior eſt enim eius dignitas, ſuperexcellit eius ſanctitas, nec meæ congruit indignitati.] Vbi Origenem pluresq; veteres ſequitur planè Bernardus, qui vt anteà meminimus, hanc Patrum eſſe ſentẽtiam dicit, quòd Ioſeph ſingulari Virginis innocentia, ſuæq; indignitatis conſcientia permotus, de dimittenda coniuge deliberârit. Propter hoc, inquit, Ioſeph voluit dimittere Mariam, propter quod & Petrus Dñm à ſe repellebat, dicens: Exi à me Domine, quia homo peccator ſum: propter quod & Centurio à domo ſua eum prohibebat, quum diceret: Dñe non ſum dignus, vt intres ſub tectũ meum. Ita ergo & Ioſeph indignum & peccatorẽ ſe reputans, dicebat intra ſe, A tali & à tanta non debere ſibi vltra familiare præſtari contubernium, cuius ſupra ſe mirabilem expaueſcebat dignitatẽ. Videbat & horrebat diuinæ præſentiæ certiſsimum geſtantem Inſigne: & quia myſterium penetrare non poterat, volebat dimittere eam.] Nec multò poſt hæc adijcit: Miraris, quòd Ioſeph prægnantis ſeſe cõſortio virginis indicabat indignum, quum audias & ſanctam Elizabeth eius non poſſe ferre præſentiam, niſi cum tremore quidem & reuerentia?] Ac tandem cõcludit: Meritò ergo vir iuſtus, ne aut mentiri aut diffamare cogeretur innoxiã, voluit occultè dimittere, ne videlicet diuortij cauſa inquireretur, exigeretur ratio.] Nec reijcit tamen Bernardus illorum opinionem, qui putant Ioſeph, ſicut hominem, de Marię integritate dubitâſſe, & quia iuſtum, ab eius conuictu abhorruiſſe, ne in legẽ peccaret, ſi fornicariæ adhæreret, ac ſimul pium extitiſſe, vt quam diutiùs domi retinere non auderet, occultè potiùs dimitteret, quàm apertè in nefando traduceret, ac vulgò infamẽ redderet. Quocirca hoc Ioſephi exemplum, vt ſingularem eius viri modeſtiam ac probitatem

Matth. 1.
Hom. 1. in diuerſos.

Cur Ioſeph Mariam dimittere cogitârit.

Ioſeph nõ minꝰ quã Elizabeth Ioannis mater, Mariam reuerebatur.

Luc. 1.
Hom. 2. de B. Virgine.
Luc. 5.
Matth. 8.
Luc. 1.

bitatem arguit, ſi priorem ſenſum amplectamur, ſic ad MARIAM quoque commendandam pertinet, vtpotè quam vir ſanctus eo etiam tempore, quum Domini Matrem ignoraret, tanti fecerit, & cuius contubernium ob inſignem virtutis illius excellentiam reformidârit.

Cęterùm ſiue Ioſeph pro ſponſa, ſiue, vt Bernardus exiſtimat, pro domina, Domini ſui Matrem habuerit atq; tractârit, ſui ille perpetuò ſimilis vtiq; vixit, vt coràm Deo, & hominibus irreprehenſibilis, vereq; iuſtus & germanus Dauidis eſſet filius, non mente minùs quàm genere nobilis, qui à patre ſuo Danid nihil degeneraret, cui tanquã alteri Dauid, incerta & occulta ſapiẽtiæ ſuæ ſummus Deus manifeſtaret, qui ꝓpterea diuinis reuelationibus in ſua procuratione rebusq; getendis ctebrò illuſtrabatur. Pręclara & illa eſt Ioſephi commendatio, Chriſti dñi generationem, quæ inſtar longæ ſcalę cœlos attingentis dormienti Iacob demonſtrabatur, ab Euangeliſta Matthæo ita contexi, vt per Ioſeph ad Chriſtum perueniatur, ipſeq; omnium Dñs eidem Ioſeph tãquàm ſupremo ſcalę gradui, vt Rupertum ſequar, inniti quodammodò videatur. An nõ, inquit, illi beato innixus eſt, quando pupillus in hoc ſæculo, id eſt, abſq; carnali patre natus, ſolatio eius cum puerpera matre ſuſtentari dignatus eſt?] Ad hæc Ioſeph nomen præclarũ nulliq; mortalium communicandum, vt Chriſti Pater & vir MARIAE in Euangelio appelletur, accepit: nec dubium, quin vtroq; titulo & honore dignum ſe præſtiterit, adeò iuſtus & æquitatis amans, vt ſanctiſsimę Virgini nuncium mallet remittere, quàm alieno peccato, quod metuebat, vt quidam ſentiunt, conſenſum, fauorem, aut patrocinium vllum præbere, legiq; diuinæ minùs ſatisfacere. Præterea quis facilè verbis aſſequatur, quàm ille ſolers, fidus, impiger ac ſedulus in officio fuerit, qnũ ſemel hoc munus diuinitus iniunctũ ſuſcepiſſet, vt tantæ matris curator domeſticus, tantiq; filij, imò & Saluatoris ſui pater nutritius foret? Quibus autẽ oculis vir bonus & ſapiens Mariam ſimul & Chriſtum frequenter aſpexit? Quanta illum non ſolùm inuaſit admiratio, ſed etiam voluptas ſancta compleuit, quum admirabilium Dei myſteriorum teſtis domeſticus, & pro mille vnus adeſſet? Certè Lucas indicat, illum ſuper his quæ de puero IESV dicebantur, cum MARIA eſſe miratum. Qnid ſi præterea, vt eſt probabile ſanè, eum eâdem Virgine de ſacris multùm ſæpeque contulit, & in Spititu ſancto ſubinde ſuauiter, vt ſenex iuſtus ille Simeon, exultauit, & exultando in laudes diuinas erupit? Quò magis ille Dominum Ieſum amabat, ſatis autem dulciſsimum puerum amare, & amando complecti non poterat, eò ſanè tulit acerbiùs, ſuamq; & MARIAE ſortem triſtiùs deplorauit, quum tantum ſuum & ſponſæ communem theſaurum ab Herode ad exitium quæri, ab Iſraëlitis negligi, à pancisſimis curari animaduertit. Nec ſine acetbo mœrore Chriſtum puerum in Ægyptum adduxit, illicq; profugum & exulem ægrè aluit, magis etiam ſeſe diſcrucians, quum duodennem pnerum toto triduo amiſſum, & ſtudioſè perueſtigatum, vix tandem in templo recuperauit.

Qualem ſe Ioſeph in vita præſtiterit.

Ioſeph à Chriſti genealogia ſummam laudẽ accepit.

Ioſeph Chriſti pater & Mariæ cõiunx præ cæteris dictus.

Ioſeph ſuſcepto diuinitus muneri egregiè ſatisfecit.

Quomodò ſe Ioſeph erga Chriſtum paruulum geſſerit.

Quid Ioſeph cũ Maria ſibi commune habuerit.

Geneſ. 28.

Li. 3. de diuinis officiis ca. 28.

Lucæ 2.

Ibidem.

Luc. 2.

An non varias ille curas, & ærumnas ingentes exantlauit, quum tanta rei familiaris anguſtia premeretur, vt neque MARIAE puerperæ, neque Chriſto infantulo ea quæ vellet ac conuenire putaret, vlla ex parte poſſet ſubminiſtrare? Nocte monitus de imminente tyrannide Herodiana, quàm impigrè ſurrexit? quomodò confeſtim reliquit omnia, & parùm ad iter inſtructus, in fugam ſeſe cum puero matreque coniecit? Iam verò quos ille dolores & angores non pertulit, ſiue domi inter Iſraëlitas, ſiue foris apud exteros & impios verſaretur? præſertim in exilio tàm calamitoſo, quàm diu apud Ægyptios exulauit, ſeptem verò annos exulaſſe ſcribit Anſelmus, & ſummam rerum viciſsitudinem, neque minorem egeſtatem expertus eſt. Qui huc & illuc profugere coactus, haud ſine metu periculoque magno certam ſibi ſedem quæſiuit, quod ſicut anteà ſub Herode immaniſsimo Rege, ſic & poſteà ſub eius filio non optimo Archelao, nihil ſatis tutum ſibi polliceri poſſet, vt chariſsima pignora ſuæ fidei concredita, ſecurè & commodè conſeruaret. Has varias aliaſque plures moleſtias, cruces, ærumnas æquiſsimo ille animo tulit, neque ſeipſum tantùm, ſed & Virginem Matrem in tot rebus aduerſis curiſq; quotidianis ſtuduit conſolari: nec dubium, quin præſentem Dei virtutem & incredibilem animi fortitudinem gaudiumque verè ſpirituale in tanta rerum viciſsitudine ſubinde perſentiret, iure vt ſuo cum Propheta diceret: Secundùm multitudinem dolorum meorum cõſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Nam certò vtique intelligebat, ſe familiamque ſuam innocentem,

Ioſephi labores, afflictiones atq; certamina.

Ioſeph in peregrinatione ſua non ſolùm dolores, ſed & conſolationes mirificas expertus.

Lib. comment. 1. Matt. ca. 2.

Pſal. 93.

non fortuitò ant vulgari more, ſed propter Chriſtum tot calamitatibus & moleſtijs obijci, Deum æternnm ita velle, vt mnltis ipſe duriſq; modis, velut autum in igne probatum, exercitaretur, magiſq; ſplenderet vulnere Virtus. Poſtremò an non raræ & eximiæ cuiuſdam probitatis ſpecimen edidit, quum ſponſæ tumentem vterum, & indubitata conceptus indicia cernetet, præſens verò & latens in Virgine myſterium ignoraret? Sed ne tùm quidem ille cum vxore expoſtularet, neque verbnm vllum commutaret, non apud affines queretur, nec zelotypia diſcruciaretur, non in ius iret, nednm ad pænam vocaret raperetque coniugem: ſuos æſtus dnntaxat intra ſe vir modeſtiſsimus premit, ſecumque in anlmo de ſecreto faciendo diuortio meditatur, quandoquidem ſub lege vinens, ſupra legem philoſophabatur. Vnde Chryſoſtomus virum illum in omnibus præclarum, ac omnigena virtute inſignitum nominat, qui ea quæ patris ſunt, ex mandato diuino præſtiterit Chriſto, ac ſupra legem ſapuerit, meditationi Prophetarum ſemper inhærens, quem idcirco iuſtum dixerit Euangeliſta.

Singularis et rara Ioſeph pietas atque manſuetudo.

Matth. 1.

In breui enarr. Matt.

Verumenimuerò hanc Ioſephi commendationem aut negant, aut obſcurant nouatores, ne perfectæ iuſticiæ laudem illi tribuere & aſsignare cogantur. Notant igitur Cēturiatores, iuſtum illum à Matthæo dici, ſed pro ciuiliter iuſto aut honeſto viro. Quaſi verò inter Socratē & Ioſeph, inter Apollonium & Noë, inter Simeonem & Ariſtidem parùm aut nihil iuterſit. Nam & illud præclarū de Ioannis Baptiſtæ parentibus longè probatiſsimis eulogium: Erant ambo iuſti ante Deum, ad iuſticiam ſuam imputatiuam, quę vera iuſticia nō eſt, peruerſè detorquent. Victorinus & Chitręus ſic Ioſeph iuſtum dici volnnt, vt iuſticia duntaxat particnlaris intelligatur. Loſsius iuſtum fuiſſe fingit à iuſticia inchoata erga legem, perinde ac ſi proficientem & perfectam aliquam iuſticiam nec voluerit, nec potuerit aſſequi. Poſtremò, *iuſtus erat Ioſeph coràm Deo imputatoriè, non meritoriè*, vti notat Sarcerius. Sed hic etiam à via procul aberrat, nec ſcopum vel mentem attingit Euangeliſtæ, qui Ioſeph inſtum ab ipſo facto ſtuduit cōprobare, quoniam vt ſponſæ grauidæ parceret, quam accnſare atq; infamare poterat, occultum diuortium piè meditabatur. Verus igitur Abrahæ filius fuit, cui non ſolùm fides ad iuſticiam reputabatur, ſed qui ſuam fidem benefactis etiam cōſummabat, nec ſola fide iuſtificabatur. Vnde Iacobus factores operis, & Paulus factores legis aſſerit iuſtificari. Et ſanè Scriptura propriè loquitur, quum toties de piorum præſtanti & exacta iuſticia, iuſticiæq; fructu & merito diſſerit, Denmq; ipſnm loquentē inducit: Te vidi iuſtū coràm me in generatiōe hac. Si fuerint tres viri iſti in medio eius Noë, Daniel & Iob: ipſi iuſticia ſua liberabnnt animas ſuas, ait Dn̄s exercituum. Ac iterum de impio pœnitēte, qui poſt conuerſionē ſuam cuſtodit omnia Dei præcepta, facitq; iudicium & iuſticiam: Omnium iniquitatū eius quas operatus eſt, inquit, non recordabor: in iuſticia ſna, qnam operatus eſt, viuet. In quo ſenſu teſtatur quoq; Ioannes: Omnis qui facit inſticiam, iuſtus eſt. Dauid verò: Dominus retribuet vnicuiqne ſecundùm inſticiam ſuam & fidem. Qui Danid de ſua iuſticia benè ſibi conſcius, dicere non verebatur, Feci iudicium & iuſticiam, id eſt, prohibita vitaui, & mandata feci, ſicut Victorinus ipſe interpretatur, inſticiam hìc intelligens vniuerſalem, id eſt, obedientiam vniuerſæ legi Dei debitam, vt verbis eiusdem vtamur. Nec aliter ſanè [a] Ambroſius, [b] Anguſtinus & [c] Gregorius Nyſſenus, vt reliquos Patres omittam, de iuſticia ſentiūt atq; docent. Tantùm abeſt, eos in diuinis literis iuſtos celebrari, qui vt nouatores fingunt, licet internè & coràm Deo verè iniuſti immnndiq; manerent, nihilominùs quoniam externè atq; impntatiuè iuſti, nec in virtute vlla perfecti eſſent, inſticiæ titulo inſigniuntur. Quantò rectiùs nos docet [a] Bernardus, iuſticiam eſſe rationalis animæ perfectionem, aut ſicut [b] Chryſoſtomns dixit, omnium mandatorum plenam euſtodiam, & hanc Ioſepho competere, ſicut [a] Euthymius etiam confitetur. Ante quos [b] Origenes tradidit, Ioſephum in verbo, in facto, in legis cōſummatione iuſtum extitiſſe. Nec immeritò [c] Bernardus clariſsimum Patriarcham Ioſeph proponit, qui ſancti patris Iacob ſanctus valdeq; charus fuit filius, & ob recuſatū dominę ſtnprum laudem pndicitię ampliſsimam meruit. Huic noſtrum Ioſeph pnlchrè confert, qunm in vtroqne pares & præclaræ virtutes eluceant, vtpotè fides, caſtitas, innocentia, iuſticia prudentiaque. Sed Euangelicus hic Ioſeph in eo admirabilior, quod Angelum præceptorem, & quidem frequenter habeat: quòd Domini ſui Matrem continentem, continens & ipſe cuſtodiat, tantumqne theſaurum ſuæ fidei concreditum accnratè ſeruet: quòd ante alios Meſsiam in carne præſentem

Quomodò iuſtū Ioſeph nouatores agnoſcant & deſcribant.

Cent. 1. li. 2. cap. 4.

Luc. 1.

In ſcholiis circa 1. cap. Matth.

In explicat. Matth.

Refutatio Sarceriani commenti.

Ioſeph vt Abraham, nō fide tātùm, ſed & operib9 iuſtus atq; iuſtificatus.

Iacob. 2.

Rom. 2.

Geneſ. 7.

Ezech. 14.

Ezech. 18.

Ioan. 3.

1. Reg. 26.

Pſal. 118.

In 1. cap. Matth.

a Li. de paradiſo ca. 3.

b In enarr. Pſal. 100.

c Li. de beatitudinib9.

Aduerſariis placet iuſticia tantùm externa, & imputatiua cōtra Scripturæ Patrumq; ſententiam.

a Ser. 35. in paruis ſer.

b. Hom. 12 in Matth.

a In 1. cap. Matth.

b Hom. 1. Inter alias extraordin.

c Hō. 1. de Maria virg.

Ioſeph Mariæ vir ſimilis Ioſeph Patriarchę, & eò etiam præſtātior atq; fortunatior.

Geneſ. 37.

Geneſ. 39.

Matth. 1. 2.

tàm

tàm iucundè contempletur tractetq; familiariter: quòd plenus itidem piis & ſanctis affectibus, ꝓphetica oracula mirabiliter impleri re ipſa ſentiat: quòd demùm prę aliis Prophetis & Regibus longè beatiſsimis tantam tamq; multiplicem Meſsię gratiam, & prima Euangelij miracula coràm deprehendat, lætisq; oculis clariſsimè intueatur.

Hom. 2. de B. Virgine. Sed Bernardi verba in Ioſephi gratiam ſcripta, eaq; memorabilia interſeramus: Non eſt dubiũ, quin bonus & fidelis homo fuerit iſte Ioſeph, cui mater deſponſata eſt Saluatoris. Fidelis, inquam, ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuę matri ſolatium, ſuę carnis nutritium, ſolum deniq; in terris magni cõſilij Coadiutorem fidiſsimum. Huc accedit, quòd dicitur fuiſſe de domo Dauid: verè de Regia ſtirpe deſcendit vir iſte Ioſeph nobilis genere, mẽte nobilior. Planè filius Dauid, nõ degenerans à patre ſuo Dauid: prorſus, inquam, filius Dauid non tantùm carne, ſed fide, ſed ſanctitate, ſed Actor. 13. deuotione: quem tanquã alterum Dauid Dominus inuenit ſecũdùm cor ſuum, cui tutum committeret ſecretiſsimum atq; ſacratiſsimum ſui cordis arcanum, cui tanquàm Psal 50. alteri Dauid incerta & occulta ſapientiæ ſuæ manifeſtauit: & dedit illi non ignarũ eſſe myſterij, quod nemo principum huius ſæculi agnouit: cui deniq; datũ eſt, quod multi Luc. 10. Reges & Prophetæ quum vellent videre, non viderunt: audire, & nõ audierunt: non ſolùm videre & audire, ſed etiam portare, deducere, amplecti, deoſculari, & nutrire, & cuſtodire.] Igitur meræ ſunt nouatorum præſtigię, quibus ad veram & plenã Ioſephi noſtri iuſticiam eleuandam ludificantur, ne quod res eſt, & vir tantus meretur, cum Patribus fateantur. Quòd ſi adhuc viri huius iuſticię obſtrepent aduerſarij, cõcedant ſaltem aliquid Camerario ſuo, cuius teſtimonio fuit hic Ioſeph quoad vixit, vir optimus, integerrimus, ſanctiſsimus, virginitatis MARIAE fideliſsimus cuſtos, ſed & aſsiduus atque diligentiſsimus ſocius educationis & curæ filij Dei. At cauendum eſt interim ſedulò, ne more ſtultorum dum euitamus charybdim, in ſcyllam fortè incidamus; hoc eſt, ne Ioſephi iuſticiam ſic efferamus, vt MARIAE ſanctimonię ac dignitati aliqua ex parte ſimus iniquiores. Scribit enim Franciſcus Lampertus, neſcio quem fanaticum hominẽ In Prophet. Zachar. c. 1. extitiſſe, qui Ioſephum MARIAE anteponere non dubitaret: illi enim dormienti, huic Matt. 1. et 2 Lucæ 1. verò vigilanti Angelum apparuiſſe, vt Euangeliſtæ teſtantur. O ridiculum argumẽtum, quod ſeipſum vel tacentibus nobis euertit, vt inde cõtrarium, MARIAM nempè ſponſam Ioſeph ſponſo præſtare, multò rectiùs colligatur. Eſt enim ampliùs atq; commendabiliùs, vigilanti quàm dormienti homini Angelum apparere, maiusq; procul dubio cenſeri meretur, quòd MARIAE filius de Spiritu ſancto naſciturus ab Archangelo gratulabundo ipſi Virgini nuncietur, quàm quòd Ioſeph anxio & dormienti timor & ſoli- a Hom. 4. in Matth. citudo ab Angelo quodã auferatur. Vnde [a] Chryſoſtomus iſta recenſet: Doceri debuit virgo non in ſomnis, vt Ioſeph, non per qualemcunq; reuelationem, vt Zacharias, ſed b Lib. 5. cap. 21. per apertiſsimam viſionem.] Tùm apud [b] Irenæum legimus: Danieli angelus Gabriel exolutionem viſionum fecit: hic autem eſt Archangelus Demiurgi, & hic idem Mariæ euangelizauit manifeſtum aduentum & incarnationem Chriſti.]

Præclarũ Bernardi teſtimonium de præcipuis Ioſephi dotibus.

Ioſeph verè filius Dauid.

Libro de vita Chriſti.

Quantum Camerarius tribuat Ioſepho.

Ioſeph ita laudandus, vt ſua Mariæ laus non imminuatur, neq; ſpõſus hic ſponſæ præferatur.

Mariæ dignitatem illuſtrat, quod ei vigilãti, nõ in ſomnis appareat Angelus.

Hic iam quæſtio non leuis incidit, quam præterire non poſſumus de Ioſephi virginitate. Ac fatẽtur ſanè docti omnes, & partim aduerſùs Hebionitas, partim cõtra Heluidianos accuratè defendunt, caſtum illum cum caſta ſemper vixiſſe Virgine, ac in Serm. 175. eo coniugio cœlibatum integrum obſeruaſſe. Vnde Chryſologus illum ſolo nomine Mariæ maritum, conſcientia ſponſum, teſtimonium caſtitatis, atq; pudoris cuſtodem Homel. 16. & 17. appellat. A Gregorio dicitur integerrimæ cuſtos virginitatis, & ſponſus non in fœdus ſolenne coniugij, ſed ad conſortium cõmunis habitationis aſcitus. Cęterùm præcipuę diſputationis cardo in eo verſatur, an pudicus ille & caſtus ſemp manſerit in cœlibatu? Qua de re ſcripſit Hieronymus, & Heluidium hac qdem oratione perſtringit: Tu dicis Mariam Virginem nõ permanſiſſe: ego mihi plus vendico, etiam ipſum Ioſeph virginẽ fuiſſe per Mariam, vt ex virginali coniugio virgo filius naſceretur. Si enim in virum ſanctum fornicatio non cadit, & aliam eum vxorẽ habuiſſe non ſcribitur, MARIAE autem quam putatus eſt habuiſſe, cuſtos potiùs fuit quàm maritus: relinquitur virginem eum manſiſſe cum MARIA, qui pater Domini meruit appellari.] Quibus verbis teſtatum ſatis Hieronymus reddidit, non modò MARIAM, ſed Ioſeph etiam cum illa manſiſſe virginem, & ex vtriusq; cõiunctione virginale coniugium, vnde Chriſtus voluerit naſci, euaſiſſe. Quarè nullã aliam Ioſeph præter Mariam coniugem habuit, niſi de tanto viro fingamus, quòd malè caſtus duas ſimul vxores tenuerit, vel quòd poſt Mariæ mortem ſuperui-

Hieronymi ſentẽtia Ioſeph cũ Maria Virgo permanſit.

ſnperuixerit:id verò nullus,vt arbitror,vnquàm exiſtimauit.Sed neq; anteMariam vxor illi alia contigiſſe videtur,niſi fortaſſe Maria illa fuit,quę ab Enangeliſtis mater Iacobi, Simonis & Ioſeph,à quibuſdam aũt vxor Ioſeph dicta eſt. Verùm hanc Mariam [a] Hieronymus & [b] Beda Chriſti materteram,matriſq́; Dñi ſororem vocant,quę cnm alijs etiam mulieribus iuxta crucem Domini legitnr aſtitiſſe. Hoc verò teſtimonium, quod ex Hieronymo citauimus,repetit & comprobat Rupertus Tuitienſis,vt enndem Ioſephum virginẽ faciat,illiq́; ſimul & Mariæ locum ex Canticis applicat:Dilectus paſcitur inter lilia:has enim duas perſonas prę alijs rectè vocari & eſſe lilia,ob virginales nempè nuptias & caſtiſsimam cohabitationẽ. Nec ſolùm Hieronymus,ſed & Auguſtinus Ioſeph Virginem aſſerere videtur, quando pro concione ſic loquitur. Habe Ioſeph cum Maria cõiuge rua communnem virginitatem membrorum : quia de virgineis membris virtus naſcitur Angelorum.Sir Maria ſponſa Chriſti in carne ſua,virginitate ſeruata:ſis aũt & tu pater Chriſti cura caſtitatis & honorificẽtia virginitatis, vt de virgineis membris genitricis, ſæculis Chriſtianis nulla ſit zelotopya.] Ac paulò pòſt:Gaude itaq; Ioſeph,nimiumq́; congaude virginitati Mariæ,qui ſolus meruiſti virginalẽ affectum poſſidere coniugij: quia per merirũ virginitatis ita ſeparatus es à cõcubitu vxoris,vt pater dicaris Saluatoris.] Ac ne quiſquã iſthęc ad eam teferat caſtitatem,quam Ioſeph Marię cohabitando ſeruauit, nomen virginitatis & virginalis affectus adiunctum habemns. Beda & Alcninus nihil habent obſcuri,ſed perpetuam Ioſepho virginitatem deſerunt, quum in hunc modum ſcribunt:Abſq; vllius ſcrupulo quęſtionis ſcire & cõfiteri oportet,non tantùm Dei genitricẽ, ſed & beatiſsimum caſtitatis eius teſtem atq; cuſtodem Ioſeph abſq; omni prorſus actione coniugali manſiſſe ſemp immnnem.]Eandem ſententiã tuetur [a] Hugo Victorinns, multiq́; Theologi ſequuntur,præſertim [b] Thomas & Gerſon,vt recentiores omittã,qui non temerè contendunt, Ioſephnm vnà cum ſpõſa ſua in nuncupando & ſoluendo virginitatis voto perſanctè conueniſſe,diuino ſcilicet id nnmine ꝓuidente,vt ad grande illud arcanũ,qno mundi ſalus continebatur,virgini Mariæ talis ſocius adiungeretut,qui vt in omni vita,ſic etiã in vera pudicitia illi cõcors atq; conſormis eſſet. Gerſonis verba ſubijciam: Vouit Maria virginitatẽ: vouit & ipſe Ioſeph ſecundùm doctores,cni voto non repugnauit vera matrimonialis coninnctio, neq; corporũ mutua trãslatio,in quo matrimonio proles fuit fides atq; ſacramentũ.] Eidem igitut attribuit,quod bona conſcientia & ipſe teſtari potuerit:Tu ſcis Domine quod nunquã concupiui fæminam,& mundam ſeruaui animam meam ab omni cõcupiſceutia:vxorem aũt cum timore tuo, non cum libidine mea conſenſi ſuſcipere. Cur ergo pura ꝑfectaq́; Ioſeph pudicitia nõ prædicetur,qui ſponſus ſponſam abſq; nuptialĩ affectu duxit ac tenuit,qui virgo virginem adijt atq; ſeruauit, quiq́; primns ex maſculis in coniugij conſortio coluit & coli poſſe docuit ſanctum & integrum cœlibatum?

Sunt interim alij non modò recentiores,ſed veteres etiam,qui adeò virginitatem Ioſeph non agnoſcunt,vt eum etiam Bigamum faciant,ac illorum parentẽ eſſe putent, qui fratres Domini in Euangelio nuncupantur. Probauit autẽ Aloyſius Lippomanns, in hac opinione nonnihil eſſe incommodi, contrariam verò ſententiam,quæ virginitatem Ioſepho largitur , vt minùs perplexam ,ſic Euangelicis etiam literis magis eſſe conſenraneam cenſet. Ego de hac lite nolo mihi partes ſumere iudicis , ſed exiſtimo tamen & tutius & candidius fore , ſi in hac ambigua doctorum concertatione eam ſequamur ſententiam,quæ diuinæ tùm ſapienriæ,tùm bonitati maiorem laudem conciliat:hoc eſt, ſi arbirremur , non ſolùm Ioanni virgini, ſed & Ioſepho virgini, Virginem matrem peculiariter commendatam traditamq́; fuiſſe. Sic enim cum Gerſone ratiocinabor:Si Dominns matri ſuæ iam ætatis prouectæ nullum cuſtodem niſi Virginem, Ioannem puta Euangeliſtam , adhibere curauit , quantò magis exiſtimandnm eſt,ꝑarem illi curam fuiſſe , vt eidem matri in ætate adoleſcentiore de cuſtode Virgine prouideret? Nam & filius IESVS non niſi in puritate virginali naſci voluit arque nutriri. Qnod ſi non virginitatis,ar certè quidem cœlibarus peculiarem & neceſſariam gratiam illi donauit Deus,ad ſuum munus legitimè obenndum,vt vellet nimirùm ac poſſet caſtè & ſecurè cum Virgine caſta domi foriſque verſari, & carnis illecebris, impuriſq́; affectibus,qui ex viri fœminæq́; familiari conuictu ſuboriuntur, omninò vacare, eoq́; rectiùs ad omnẽ vitæ vſum matri ſimul & filio inſeruire. Qunm verò ſponſæ integerrimi caſtiſsimiq́; motes accederent, illiq́; ſponſo magis ac magis indies placerent,

quis

Etiam Auguſtini teſtimonio Ioſeph virgo permanſit.

Ioſeph cũ Maria in caſtitate Deo promittẽda conueniſſe.

An Ioſeph bigamus fuerit.

Probabiliùs de Ioſeph dici, ꝙ Virgo Virginẽ cuſtodierit, aut certè amãs fuerit caſtitatis.

Matth. 28.
a In 28. ca. Matth.
b In ca. 15. Marci.
In cap. 1. Matth.

Serm. 15. de natiuitate Domini.

In 2. cap. Ioann.

a Lib. de cõiugio Mariæ.
b In annotat. ſuper epiſt. ad Galat. cap. 1.

Ser. de natiuit. Mariæ conſideratione 3.

Tob. 3.

Marc. 6.
Ioan. 7.
In admonitione præfixa homil. Chryſoſtomi de annũciatione Domini.

Ser. de natiuitate Marię conſideratione 3.

quis pius vel neget,vel dubitet,magnũ illi calcar acceſsiſſe,vt lubenti animo ſacrę coniugis imitáretur exemplnm, & ex pari conſenſu propoſitum caſtitatis amplecteretur; adeoq́; interpoſita pacti votiq́; religione firmatet? Vt hinc de illo Prudentius dixiſſe videatur. *Pacti cui cura pudoris.*

Cõtra Vnionitas.

Cęterùm ſiue hic Ioſeph perpetuò cœlebs,vt multi nũc ſentiunt,ſiue bis maritus fuerit,vt quibuſdam veteribus viſum eſt, qui ex priore quidem vxore filios procreârit, illud certum nobis & incõcuſſum manet,quod noſtræ diſputationis caput eſt, caſtum illũ cum caſtiſsima vixiſſe Virgine,& ab eadem perpetuò cõtinuiſſe.Nec potuit in hoc continentię propoſito non magnoperè confirmari,quum ex angelo percepiſſet ſuam ſponſam ad myſterium ſummum,diuinitus electam & aſſumptam eſſe,quæ Dñi ac Dei ſui,imò & omnium mater, ac viuum quodammodò tabernaculũ puriſsimumq́; templum exiſteret. Erat illa Virgo,vt iterũ vtar verbis Auguſtinianis,ideò & ſanctiùs,& mirabiliùs iucunda ſuo viro, quia etiam fœcunda ſine viro,prole diſpar,fide cõpar.] Alij verò qui Ioſeph virginem manſiſſe defendunt,non ex ipſo,ſed ex fratre ipſius Cleopha natã dicunt Mariam filiam,quæ Alphæo nupſerit,ac horum quidem duorũ coniugum quatuor illos faciunt filios Iudã Thadęum,Simonem Cananęum,Ioſephũ & Iacobum minorem,qui omnes fratres Dñi, quia cognati eius eſſent,Iudæorum more dicuntur; quo modo & Lot Abrahę,& Iacob Laban frater legitur appellatus. Probat igitur Hieronymus nec Mariæ,nec Ioſeph fuiſſe filios illos, quos Euangelium fratres Dñi vocat, fratres,inquam,Chriſti non affectu,non gentis priuilegio,non natura,ſed cognatione ſeu generis propinquitate. Aſcribam Hieronymi verba luculenta,quibus & Ioſeph filios adimit,& ſimul cauſam erroris oſtendit,ob quam nõnulli fratres Dñi ex illo patre natos eſſe putârunt. Quidam,inquit,fratres Dñi de alia vxore Ioſeph filios ſuſpicantur, ſequentes deliramenta Apocryphorum,& à quadã Eſcha muliercula cõfingentes. Nos aũt, ſicut in libro,quem contra Heluidium ſcripſimus, continetur,fratres Dñi non filios Ioſeph,ſed cõſobrinos Saluatoris Mariæ liberos intelligimus materteræ Domini, quæ eſſe dicitur mater Iacobi minoris & Ioſeph & Iudæ,quos in alio Euãgelij loco fratres Dñi legimus appellatos. Fratres aũt conſobrinos dici,omnis ſcriptura demõſtrat. Quarè nõ improbamus quod Centuriatores Hieronymo ſuffragantes admonent,fabuloſum videri Iacobi Proteuangelion,vbi Ioſeph viduũ fuiſſe,ac plures habuiſſe liberos,antequã Maria ei deſponſaretur,exponit. Verùm hac de re alij pluribus diſſeruerũt.

Li. 1. de nuptijs & concupiſcentia, cap. 11.

Fratres Domini in Euangelio dicti quem patrẽ habuerint.

Geneſ. 13. & 29.

Lib. aduerſus Heluidium.

In cap. 12. Matth.

Hieronymi ſententia de fratribus Domini.

Centuria 1. lib. 1. ca. 10

Libet interim hoc loco,quoniã in Ioſephi hiſtoriam & cum Marię cohabitationẽ ſemel ſumus ingreſsi, libet inquam,obiter adiũgere,quæ partim admiratione, partim imitatione,partim admonitione digna eſſe cenſeo. Admirandum eſt ſanè Virginis cõſilium,quę poſtquàm ſe ſuamq́; continentiã Deo dicauit,vt illi ſoli puriſsimè deuotiſsimeq́; vacaret, mortali tamen viro nubere adeò non refugit,vt etiam celebratis,vt putant,nuptijs ſe ſociam illi fidenter adiungat, & cum illo quotidiè viuat. Quid enim ſi diuinitus edocta cognouit,virginitatis ſuę decretum in ipſo coniugio ſaluum ac integrum eſſe manſurum,vt diximus,atq; adeò hoc ſuum coniugium & Iudæis & Chriſtianis profuturum? illis quidem, vt minùs offendantur, præſentis matrimonij velut prætextu decepti, dum vulgare coniugium eſſe putant: his verò, vt eiuſmodi continentis ſponſi atq; ſponſæ coniunctionem magis ſuſpiciant, ac in ipſo etiam coniugio, ſi non perfectè, at aliqua ſaltem ex parte libentiùs æmulentur. Præclarum & illud magisq́; imitandũ exemplum eſt,quo ſimul ad manſuetudinem, patientiam atq; fiduciam excitamur,quòd Maria,ſi ritè cõſideramus, perpetuò ſibi ſimilis,& ad tacẽdum quàm ad loquendum promptior,nulli hominum,non Zacharię Prophetę,non cognatis & amicis coniunctiſsimis,& ne Ioſepho quidem ſponſo myſterium ab Angelo nunciatum & ſuo in vtero celebratum pateſaciat. Igitur,vt intra ſummæ modeſtię terminos ſeſe cõtineat,etiãſi haud ſine moleſtia videret,cũ manifeſta ſigna conceptus apparerent,ſpõſum hinc varijs animi curis,ſuſpicionibus,angoribus miſerè diſcruciari,tamen innocentię ſuæ purgationem omnem prętermittit, ne ſeipſam alióquin prædicare videretur, ſi quod res erat fateri voluiſſet, ſe nempè de Spiritu ſancto grauidam, & Magni Meſsię matrem electam,ſicut Eſaias eſſet vaticinatus. Adeò illa ſilentij tenax,& modeſtiæ omnis obſeruans fuit, quæ licet famam ſuam in diſcrimen adduci, & ſponſum haud leuiter offendi cerneret,tamẽ ſoli Deo ſeſe permittit,ac illius prouidentię totius

Admirãdũ Mariæ Virginis inſtitutum, quæ poſt decretam virginitatẽ Ioſeph viro ſe tradidit atque cõmiſit.

Eiuſdem Virginis imitandum exemplũ de arcano reticendo, & fiducia in Deum conijcienda.

Eſai. 7.

rei

rei progreſſum exitumq; ſecura committit. O viuam in Deum fidem, qnalem in Iſraël non reperias: ô raram & columbinam in Virgine ſimplicitatem, quæ omnem mundi prudentiam vincit ac diſsipat: ô excellentem Deo fidentis animi generoſitatem, qui patris Dauidis egregio præcepto pareret: Reuela, inquit, Domino viam tuam: & ſpera in eo, & ipſe faciet. Vnde nec ſua quidem ſpe Virgo ſancta fruſtrata eſt, Deo cauſam eius fortunante per Angelum, qui non multò pòſt è ſummo cœlo miſſus, dormientem ſponſum inſtruxit, inſtructum omni ſuſpicione falſa liberauit, ſponſamque illi tantò chariorem, quantò integriorem reddidit. Quemadmodùm enim Daniel diuinitus eſt excitatus, vt Suſannæ falsò accuſatæ, & ad ſupplicium abductæ præſentem opem adferret, ac obiectæ impudicitiæ labem omnem abſtergeret: ita munus Gabrieli à Deo datum eſt ad cauſam huius Virginis, ne quid maioris periculi ſilentio crearetur, apud Ioſeph defendendi, omnemq; fœdi criminis ſuſpicionem depellendi. Rectè igitur MARIA Suſannæ à Chryſoſtomo comparatur; & in vtraq; propheticum dictum impletur: Salus iuſtorum à Domino, & Protector eorum in tempore tribulationis, & adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos, & ſaluabit eos, quia ſperauerunt in eo. Quod arcanum MARIA religioſo & diuturno texit ſilētio, vt ne cum chariſsimis quidem communicaret, hoc demùm Elizabetha diuino afflata Spiritu propalauit, & in ſingularem Virginis matris laudem Prodidit. Vbi primùm illa coacta ſanctum rupit ſilentium, & laudem ſibi oblatam repudians, in ſummi authoris commendationem ſe totam dulciſsimè modulando profudit.

Pſal. 36.

Quantū Maria ſuo ſilentio certaq; fiducia profecerit.

Daniel. 13.

Vt Suſanna per Danielē ſic Maria innocēs per Angelum infamiæ periculo liberatur atq; defenditur.

Hom. in S. Suſannam.

Pſal. 36.

Luc. 1.

Quid verò iſthuc obſecro, quod MARIA cum Ioſeph, Virgo ſacra cum diuerſo ſexu tàm viuit familiariter, vt à quotidiano viri conſpectu domeſticoque conuictu ſe minimè abſtineat, ſed illum & comitem, & ſocium in conuiuio continuum habeat? Is ducit illam in Ægyptum, & ab Ægypto reducit, ſolusque cum ſola tàm longinquam, tam ſecretam conficit viam, vt Bernardi verbis vtamur. Quid iſthuc, inquam? an vel admonitione, vel purgatione quadam non indiget, ne res in exemplum fortaſſe trahatur, & caſtitatem amantes ſibi quoque licere putent, quod tunc MARIAE & Ioſepho licuiſſe fatemur? Certè non licebat modò, ſed decebat etiam, vt talis Virgo cum tali viro coniunctim familiariterque viueret, ac diuinæ voluntati ſatisfaceret, nullumque periculum in ſuo puro cœlibatu vereretur. Nec dubium ſanè, quin caſtiſsimus & ſynceriſsimus amor ex mutuis illis vitæ communis officijs atque obſequijs magis magiſque fuerit indies confirmatus, & ad commodiorem Chriſti pueri educationem magnum vſum & fructum attulerit. Quid autem illi metuerent, cuius incontinentiæ periculo ſubiacerent, tàm firmis & ſolidis diuinæ gratiæ præſidijs communiti, vt lex carnis & effrœnis concupiſcentia ſanctum & diuinum in illis amorem nulla ex parte imminueret atque labefactaret? De Ioſeph ſanè ſcribit Gerſon, in hoc iuſto & æquè caſto viro peccati originalis fomitem vel extinctum, vel depreſſum fuiſſe, ſed & prorſus decuiſſe, ne præſtans Virginis forma, & cohabitatio familiaris, ipſum ad libidinem ſolicitaret, ac aliqua ex parte commoueret, quem prætereà nonnulli in matris vtero ſanctificatum appellant. Tùm ex Bonauenturæ & aliorum ſententia probant quidam, quòd licet eximium & admirabilem decorem MARIA præ ſe ferret, nullum tamen mortalium ex eius aſpectu ad fœdam carnis concupiſcentiam ſolitum incitari: ex illo enim venerando vultu & corpore diuinum aliquid, & virgineum frigidumque prodiiſſe rorem, qui ad impuritatem libidinemq; omnem ſpectantium reſtinguendam & arcendam conferret, ac quaſi virgines germinaret, aut certè quidem ad maiorem vitæ honeſtatem prouocaret.

Quomodò accipiendū, quòd Maria cum viro familiariter degat ac vteriuſque nō metuat caſtitati.

Ser 3. in vigilia natiuit. Domini.

Licebat & decebat Mariā cū Ioſeph ſummā inire et alere familiaritatem.

Maria et Ioſeph de continentia ſeruāda ſecuri.

Ioſephu data caſtitatis gratia ſpecialis.

Ser. de natiuit. virginis Mariæ.

Ex aſpectu et contactu Mariæ nullus vnquam ad libidinē incitatus.

Verùm enimuerò haudquaquàm licet, haudquaquàm decet ac expedit, vt parem viuendi & cum altero ſexu habitandi libertatem nunc ſibi permittant homines, & illi præſertim, qui purum exigere cœlibatum, ſuamque ſaluam tueri continentiam ſemel in animum induxerunt. Etenim viri cum muliere, adoleſcentis cum puella contubernium frequens & quotidianum quid aliud obſecro, quàm aut manifeſtæ, aut occultæ incontinentiæ, multumque ſuſpectæ cohabitationis indicium præbet? quid prætereà inde conſequi poſſet, niſi vt aut plærisque iuſta detur obtrectationis occaſio, aut facilem antiquus humani generis inimicus materiam deceptionis aſſumat, ſicut Gregorius Magnus alicubi ſcribit. Habet hìc ſanè locum, quod dixit Salomon, & in hoc ipſo

Virginitatis & cœlibatus amātes fugere debēt potiùs, quā ſequi præſens exemplum Ioſeph & Mariæ cohabitantium.

Li. 7. in dict. 7. epiſt. 1 10 & lib. 11. epiſt. 40. & 41.

ipſo argumento Baſilius repetiuit: Nunquid poteſt homo abſcondere ignem in ſinum ſuum, vt veſtimenta illius non ardeant? aut ambulare ſuper prunas, vt non comburantur plantæ eius? Quo igitur modo qui ignem attigerit ſtatim aduritur, ita viri tactus & fœminæ ſentit naturam ſuam, & diuerſitatem ſexus intelligit,[a] Hieronymo teſte. Nam vt [b] Baſilius quoque confirmat, grauis ac vehemens virorum erga fœminas viget concupiſcentia, & maſculinis corporibus eſt indita, vt non poſsit euelli, quæ niſi vi quadam opprimatur, pudorem omnem paulatim excutit, ipſumque iudicium & ſanitatem mentis euertit. Hinc [c] vetus illa monialibus indicta, & à Concilio [d] Tridentino ſanctè confirmata, vt vocant, clauſura eſt, ne vllus omninò acceſſus ad religioſas fœminas pateat, quæ mundo mortuæ, vni Chriſto viuere, rebusq; diuinis citra impedimentum operam dare aſsiduam debent. Hinc rurſus tot Patrum præceptiones extant,[e] quibus grauiſsimè cautum eſt, vt non modò virgines quæ Chriſto nupſerunt, ab omni ſint virorum familiaritate remotæ, longéque ſeiunctæ, verùm etiam vt in ordine ſacro conſtituti, vel cœlibatum profeſsi nulla cum fœminis habeant commercia, nec illarum cohabitationem admittant, his duntaxat exceptis, de quibus praua non poſsit eſſe ſuſpicio, quasq; ſacrorum canonum cenſura permittit. Præclarum eſt dictum [f] Gregorij Nazianzeni: Laudo fœminas, quas mares minimè norunt. Ex harum claſſe fortaſſe ſoror einſdem [g] Gregorij Gorgonia fuit, quę prę pudore virilis aſpectus & manus, etiam in grauiſsimo morbo nullum medicum alium quàm Deum petiit atq; tulit. Et canon eſt eiuſdem [h] Gregorij ad piam omnem virginem pertinens: Virorum etiam caſtorum aſpectum fuge, ne forſitan macula vulnereris, vel vulneres.] Quarè [i] Auguſtinus Preſbyter & Epiſcopus creatus, vt de illo Poſsidonius refert, omnem omnium mulierum quamlibet aliôquin honeſtarum conuictum reſpuit, apertéque docuit, nunquam debere fœminas cum Dei ſeruis in vna manere domo, ne tali exemplo ſcãdalum aliquod infirmioribus relinquatur. Tùm [k] Cyprianus communi multorum collegarũ nomine prohibet, virgines cum maſculis, non dico ſimul dormire, ſed cohabitare ac viuere. Nec aliô ſpectat vetus liber, ſiue Cypriani ſit, cui paſsim aſcribitur, ſiue Origenis, de ſingularitate Clericorum, qui vitam eorũdem à fœminarum conſortio ſemotam exigit, firmisque rationibus probat. Idem argumentum tractat [l] Hieronymus, vbi de vitando ſuſpecto contubernio epiſtolam integram ſcribit. Extant & graues [m] Chryſoſtomi admonitiones, ne cum viris habitent mulieres etiam *συνεισάκτους*, quas [n] Budęus cœlibatus ſocias vertit, antiquiores verò ſubintroductas & extraneas, vel canonicas aut regulares ſunt interpretati, quoniam nec vxores, neq; concubinæ, ſed tertij cuiuſdam generis erant fœminæ, quas Eccleſiaſtici homines non ſobolis, nec libidinis gratia, ſed pietatis ſtudio, aut certè prætextu domi ſecum fouere ſolebant. Cuiuſmodi muliercularum, vt ſic dicam, ſubintroductores à [o] Gregorio Nyſſeno hunc in modum depinguntur: Nomine duntaxat cœlibatum profitentes, à communi viuendi conſuetudine non longè abſunt, vtpotè qui non ventris ſolùm voluptati indulgeant, ſed & cum fœminis apertè contubernij ſocietatem habeant: hanc enim familiarem viuendi conſuetudinem fraternæ cognationis nomine appellant, honeſtiori ſcilicet vocabulo ſuam, quæ ad peiora procliuis eſt, mentem occultantes.] Vt idcirco mirum videri non debeat, horum licentiam à veteribus crebrò reprehendi, & hoc etiam [p] Siricij canone caſtigari: Fœminas, inquit, non alias eſſe patimur in domibus Clericorum, niſi tantùm quas propter ſolas neceſsitudinum cauſas cum his habitare Synodus Nicæna permiſit.] Ac Nicænæ quidem Synodi in præſenti cauſa meminit non modò Concilium [q] Aquiſgranenſe, quod ſub Ludouico Cæſare habitum fuit, verùm etiam [r] Baſilius Magnus, quum ſeptuagenarium quendam Gregorium Presbyterum per epiſtolam corripit, quandoquidem introductam mulierem domi retineret, ſuumque factum tueri non erubeſceret. Huic ille prudentiſsimè conſulit, adeóque iniungit illud: Eiice eam à domo tua, & ſtatue ipſam in monaſterio: ſit illa cum virginibus, & viri tibi ſeruiant, ne nomẽ Domini per vos blaſphemetur.] Eandem Nicænæ Synodi legem Concilium Carthaginenſe cõfirmat, dum ita præcipit: Clericus cum extraneis mulieribus ne habitet.

Quid quod adeò caſta antiquitas, & antiqua maiorum caſtitas fuit, vt non ſolùm promiſcua virorum & mulierum monaſteria ſimul & lauacra eſſe prohibuerit, ſed

Lib. de vera virginitate. Prouerb. 6.
a Quæſt. 4. in Iouin.
b Li. de vera virginit.
c Cõcilium Calcedon. 2. ca. 63. & in 6. de ſtatu regularium cap. Periculoſo.
d Seſsione 25. ca. 5.
e Vide diſt. 81. Et Concil. Arelatẽ. ſub Carolo Magno c. 7. Turonen. c. 19 Et extra c. 1. de cohabitatiõe clericorum & mulierum.
f In monitorio ad cõiugatos.
g In oratione in laudẽ ſororis Gorgoniæ.
h In oratio. qua virginẽ exhortatur.
i In vita Auguſtini.
k Lib. 1. epiſtola 10.
l In epiſtola Retulit mihi quidam.
m Ser. quòd regulares fœminæ viris cohabitẽt: et Ser. aduerſ9 eos, qui fouent ſorores adoptiuas.
n In commen. linguę Græcæ.
o Li. de virginit. ca. 23.
p Epiſt. 1. c. 12. Et in Synodo Agathenſi cano. 10.
r cap. 39.
q In Epiſt. ad Gregorium Presbyterũ.

Cõcil. Carthag. 3. cap. 17. Et Carthag. 4. cap. 46.

Auguſtinus verbo & exemplo docuit fœminarum cõuictum clericis fugiendum eſſe.

De ſubintroductoribꝰ muliercularum, quæ olim clericis cohabitabant.

etiam ſacris in ædibus auditoria, quæ ad vetbum Dei petcipiendum ex vtroque ſexu conſtarent, vix permittenda putârit, quaſi dedecoroſum minnsque tutum ſit, viros & mnlieres in templis præter otdinem commiſceri. Ex Ambroſio certè intelligimus, qnod ſunm locum in templo deſignatum, eumque tabulis ſeparatum olim virgines obtinuerint. Indicat & [a] Chryſoſtomus, viros olim à mulieribus, quū in Eccleſia conuenirent, ligneis parietibus fuiſſe ſecretos: talemque ſeparationem vtriusque ſexus in templis exigit [b] Cyrillns Hieroſolomitanus, ne ſtudium ſaluris, inquit, ſit occaſio petdirionis. Imò ex [c] Clemente Romano diſcimus, Apoſtolicnm hoc eſſe inſtitutum, vt viri à mulieribus, & virgines ab aliis ſeorſim in templo vetſentur. Vbi ſeneriorem adhuc præbet ſe [d] Baſilius Magnus, eodem etiam vtero prognatos, id eſt, fratres & ſorores admonens, vt cautè admodùm intet ſe, nec ſine metu quodam verſentur, quòd familiaris illa conſuetudo nimiáqne confidentia, quæ non ſolùm inter domeſticos, ſed eriam inter fratres & ſorores extare ſolet, nonnunquàm eô licentię ptorumpat, vt exitus triſtiſsimi conſequantur. Exemplo ſit Amon Dauidis filius, qni violata ſorore Thamat, incæſtum fœdiſsimum perpetrauit, hocque perpetuo dedecore ſuum nomen ac Dauidicam ſtirpem quantumuis illuſtrem commaculauit. Quid ergo mirum, Clerico maioribus, vt vocant, ordinibus iniriato, illud ab Hieronymo præcipi? Omnes puellas & virgines Chriſti aut æqnaliter ignora, aut æqualiter dilige. Nec ſub eodem tecto manſites, nec in præterita caſtitate confide. Nec ſanctior Dauid, nec Salomone potes eſſe ſapientior.] Imò verò ſi Tertulliano credimus: tàm ſancti viri eſt ſuffundi, ſi virginem viderit, quàm ſanctæ virginis, ſi à viro viſa ſit. Vnde monet etiam Clemens Alexandrinus: Videtur ſuper omnia eſſe anerſandus mulierum aſpectus: non ſolùm enim, ſi tangantur, ſed etiam ſi ſpectentur, peccari poteſt, quæ maximè vitare oportet eos, qui rectè & ſyncerè inſtitunntnr.] Quæ omnia vir ille conſtantiſsimus Iob, ſi nobis adeſſet, facilè confitmaret, adeò mente oculisque caſtus, vt bona fide teſtaretur: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.

Libro ad lapſam virginem ca. 6.
a Hom. 74. in Matth.
b In præfatione catecheſium.
c Li. 2. conſtitut. Apoſtol. cap. 61.
d Li. de vera virginit.
2. Reg. 13.
In epiſt. ad Nepotianū.
Li. de velandis virginibus.
Li. 3. pædagogica. N.
Iob. 31.
Iob ab aſpectu virginum ſibi cauet.

Atque hæc ſatis de virginibus ſacrique cœlibatus ſtudioſis omnibus, vt quod Ioſeph & MARIA cum laude fecerunt, ſibi, ſi ſequantut, vitio vertēdum eſſe norint: adeò plena periculi res eſt, tales cum diuerſo ſexu magnam & aſsiduam inire ac alere familiaritatem. Habent interim alia, quæ rectiùs in hoc vtroqne coniuge contemplentur, adeóque ſibi imitanda proponant, in MARIA potiſsimùm, quæ colendi puri cœlibatus pnlchetrimum ſemperque memorandum præbet exemplum. Adiit virginem Gabriel, ſed quam domi ſolam, & ocio haud dubiè ſancto vacantem offendit, & quæ ad Angeli occntſum expauit, quaſi virum quem nō ſolebat, aſpiceret, & ab omni viri tùm aſpectn, tùm colloquio eſſet aliena. Hinc Alma qnoque ab Eſaia dicitur, hoc eſt, virgo aſpectibus hominum abſcondita & ſecreta, probatæque prorſus pudicitiæ, & de cuius integritate nulla vel ſuſpicio, vel dubitatio iure cōciperetur: tàm ſedulò vel domi ipſa manebat, vel à parentibus cuſtodiebatur. Sic enim hanc vocem Hebræam non ſolùm [e] Hieronymus, ſed & [f] Galatinus interpretatur. Nunc audi peritum piæ Virginis formatorem: [g] Imitetur MARIAM, quam Gabriel ſolā in cubiculo reperit: & ideo forſitan timore perterrita eſt, quia virum qnem non ſolebat, aſpexit.] Neq; ſunt diſsimilia, quæ ab Ambroſio ad inſtitutionem virginnm adferuntur: his enim MARIÆ ſectandum proponit exemplum, quæ non alibi quàm domi in penetralibus, & ſine comite ab accedente Angelo inueniatur, quę quum ſola eſſet, minùs ſibi ſola videbatur, quanquàm ſola non fuerit, quę cum tot libris, tot archangelis, tot prophetis quotidiè verſaretur. Adhęc anres religioſas & oculos verecnndos illi tribuit, qnoniam viri ſpecie commota trepidat, & ſicut ipſe loquitur, in viro peregrinatur, quæ & ſalutata obmuteſcit, & appellata reſpondet. Quid præſtantius in virgine, inquit, cuins præcipunm opus Verecnndia, quàm ſecretum? quid turius ſecreto, & ad omnes actus expeditius? Munia enim pudoris induit, non concnrſarioris.] Ornat prætereà ſilentium virgines, qnod neq; virginnm principi defuit: qnum raròhęc quidem, & magno cum pondere grauibusq; perſonis verba ſua depromat. Vix enim ſepties MARIA in Euangelio locuta eſſe ſcribitur, qnæ primùm audito Angelicæ legationis myſterio, vt Petrus Damianus aſſerit, ſolitum modeſti ſilentij rigorem tenuit: & licet ipſa intra ſe diſcutere non poſſet, qualis illa eſſet ſalutatio, verbis tamen inqrere ſuperflnū deputauit. Sed mox tacendo

Maria quomodo imitanda colentibus cœlibatum.
Mariam non temerè Almā dici ab Eſaia.
Eſa. 7.
e In comment. Eſaiæ ca. 7.
f Li. de arca. Cathol. veritatis c. 10.
g Hiere. in epi. ad Lętā.
Quomodò Maria virgines & caſtos inſtruat exemplo ſuo.
Li. 2. de virginibus.
Epiſt. 64. ad Sygarium.
Silentium Mariæ, virginibus obſeruandum.
Ser. 3. de natiui. Mariæ.

audire meruit,quod inquirere nõ prȩſumpſit.]Prætermiſsis verò aliis,ne ſim longior, vnum Bernardum proferam,quoniam hoc ipſum tantȩ virginis,quȩ ſeceſſum & ſilentium amat,exemplum,magno certè indicio ponderat,& ad virginum profectum prȩclarè conuertit. Solent,Inquit,virgines,quæ verè virgines ſunt,ſemper pauidæ & nunquàm eſſe ſecuræ:& vt caueant timenda,etiam tuta pertimeſcere:ſcientes ſe in vaſis fictilibus theſaurum portare precioſum:& nimis arduum eſſe viuere angelicè inter homines,& in terris more cœleſtium cõuerſari,& in carne cœlibem agere vitam. Ac proinde quicquid nouum, quicquid ſubitum fuerit ortum, ſuſpectas habent inſidias, totum contra ſe æſtimant machinatũ. Idcirco & MARIA turbata eſt, ſed non perturbata.]Ac paulò pòſt: Quod turbata eſt,verecundiæ fuit virginalis:quod non perturbata, fortitudinis:quod tacuit & cogitauit, prudentiæ.] Sed nobis in viam redeundũ eſt,ne in loco communi nimiùm hȩreamus,quem,ſi velint,Eccleſiaſtȩ facilè amplificabunt.

Hom. 3. de beata virgine.

Piarum virginum eſt ſemper pauere, ac etiã tuta pertimeſcere.

Quomodò Maria verecũdiam cum fortitudine prudentiaq; coniunxerit.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

MARIAM ex voto virginem fuiſſe,ac prætereà de aliis ex voto amplectentibus cœlibatum.

NON ſatis eſt aduerſariis de MARIÆ deſponſatione nugari,eiusq; virginitatem multis ſuſpectam reddere,ſed & contra votũ tantæ virginis, ne ſuũ cœlibatum religione aliqua vel cõfirmaſſe,vel illuſtraſſe videatur,bellum nouum inſtituunt. Vnde noſtri[a] Centuriatores Auguſtinum alioſq; veteres, qui Deiparam voto obſtrictam fuiſſe virginem tradunt, palàm inſectantur. Et hi [b] Caluinum ſibi fauentem ac patrocinantem habent, à quo non ſolùm infirmum, ſed abſurdum etiam & ridiculum, imò perfidia graui reprehenſione digna reputatur, ſi perpetuæ virginitatis conceptum votum in MARIA conſtituamus. Vbi præceptorem ſequitur diſcipulus [c] Beza, qui miris ſe modis torquet, rem veluti præclaram ſe effecturum arbitrans, ſi ſeruandæ virginitatis propoſitum MARIÆ poſsit auferre: hoc enim in muliere deſponſa omni exemplo & teſtimonio carere contendit. Veterum igitur opinionem reiicit, qui cenſent, MARIAM antequàm ab Angelo ſalutaretur, de ſeruanda virginitate cogitaſſe, vel conſtituiſſe, vt idcirco dixerit: Quomodò erit iſtud, quandoquidem virum non ſum cognitura, vt idem Beza Lucæ verba interpretatur. Qui MARIÆ ſermo velut ex incredibili narratione Angeli profectus videtur, perinde ac ſi illa voluerit hoc modo reſpondere: Tu quidem dicis fore vt concipiam ac pariam: quod fieri non poteſt, niſi cum viro congrediar, cui ſum deſponſa. Atqui adhuc ab eo abſtinui,& porrò conſilium eſt abſtinere. Quomodò tandem igitur credibile eſt fore quod dicis? Hanc veram & germanam verborum MARIÆ ſententiam, quam poſteà confirmabimus, faſtidioſus Beza reſpuit,& ſuum inane phantaſma nobis obtrudit, fingẽs eandẽ virginem in propoſitis verbis ab Angelo ſic percontari: *Quandoquidem in eo quod polliceris, nullus locus eſt vulgari & conſuetæ matrimonij coniunctioni, agè qua tandem ratione fiet, quod narras? Hac aũt expoſitione non video,* inquit, *quid dici poſsit accõmodatius.*

a Cent. 1. li. 2. ca. 10.
b In harmo. Euang. & in Marlorat. Luc. 1.
c In ſcholiis adiectis Euangelio Lu.

Qui nouatores Mariam ex voto fuiſſe virginem negent.

Quis veterum ſit ſenſus de Mariæ interrogatione, Quomodò fiet iſtud?

Beza nouum & inauditum ſenſum Mariæ verbis affingit.

Egregium ſanè figmentum, & tali expoſitore dignum, qui primus, vt opinor, cum ſuo Caluino ſomniauit, MARIÆ tunc fuiſſe perſuaſum, mirificam concipiendi rationem deberi Meſsiæ, qui præter communem morem, & non ex maris fœminæque congreſſu in orbem proditurus eſſet. At multò rectiùs & ſapientiùs hunc locum communis Theologorum Schola perpendit, atque cum Athanaſio cenſuit, MARIAM in his verbis ad naturam ipſam reſpexiſſe, & de Ioſepho cui nupta erat, cogitaſſe, quum ſibi promitti filium recens intellexiſſet. Illa igitur cœleſti nuncio aſſenſa non eſt, niſi prouidè primùm percunctaretur, quomodò inoffenſa virginitate, quam Deo ſanctè promiſerat, mater eſſe poſſet Emanuelis. Sic enim abſque omni vitio fieri poterat, vt arcanam illam ſummi numinis diſpenſationem, quæ mox erat ſubſecutura, mente non attingeret, ſed putaret Meſsiam communi hominum ſorte, hoc eſt, ex patre & matre conceptum & ortum eſſe habiturum. Sed & Gabrielis reſponſum indicat, MARIAM inſtructione aliqua eguiſſe, quum adhuc ignoraret myſterium, de quo ſciſcitabatur,

Beza ſentẽtiam de Mariȩ animo & perſuaſione nõ eſſe recipiendam.

In Euang. de Deipara.

quomodò nimirùm filius altiſsimi & Rex æternus ille in mundo naſciturus eſſet, operante hoc ſolo ſpiritu, vt è ſubſtantia Virginis carnem humanam Dei filius mutuaretur. Nam Eſaiæ verba, quæ virginem parituram prædicunt, haud opus eſt illi, velut ad ſe pertinerent, mox obuia perſpicuaque fuiſſe, quum præſertim nouus & inexpectatus ille hoſpes Gabriel mirabili aſpectu, inuſitato colloquio ſtupendoque promiſſo virgineum illius animum nonnihil commoneret atque turbaret. Itaque velut rei nouitate perculſa, quod myſterium non ſtatim aſſequi potuit, ſola nempè Spiritus operatione Chriſtum eſſe concipiendum, id ab Angelo cupit pleniùs edoceri, ne aliôquin peccet per imprudentiam, ſi in re tanti momenti dubia, quum poſsit, non conſulat peritiorem. Ex Iudæis ſanè perpauci tunc reperti ſunt, qui locum dictum Eſaiæ aſſequerentur, vnde iuſtus ille Simeon, qui poſteà puerum natum in templo amplexus eſt, in hac ipſa prophetię ſententia ſic perplexus hęſit, vt diu ſibi ſatisfacere non potuerit, quemadmodùm è Cedreno ſuprà notauimus. Rectè igitur de MARIA dixit Ambroſius: legerat quia virgo generaret: non legerat quomodò generaret. Legerat: Ecce virgo in vtero concipiet: quomodò autem conciperet, in Euangelio primùm Angelus eſt locutus.]

Eſaiæ locus de virgine paritura olim difficilis & obſcurus eſt viſus.

Eſa. 7.

Lib. 2. in Luc.

Petrus Martyr, Pellicanus, Pilius & Frãciſcus Lãbertus præter alios nouatores, Mariã ex voto non fuiſſe virginem, contendunt.

In compendio Hiſtoriarum.

Sudat & Petrus Martyr, ſuosq́; neruos omnes intendit, vt Catholicorum ſententiam labefactet, ac Marianæ caſtitatis votum euertat. Æquè ſanus & ſobrius eſt Conradus Pellicanus, qui hoc acutum ſcilicet telum in nos eiaculatur: *Figmenta ſunt infœliciter continentium, qui de emiſſo verbòtenus voto virginitatis, in ſanctiſsima Dei matre comminiſcuntur.* Tùm Henricus Pilius, quem fortiter repulit Bredenbachius, falſitatis crimen illis impingere non veretur, qui Deiparæ votum virginitatis aſcribunt. Nihilo eſt modeſtior Franciſcus Lambertus, quum præſentem locum tractans, in hanc petulantem vocem prorumpit: *Nihil monearis mendaciis illis, quibus aſſerunt, quidam beatam MARIAM virginitati perpetuæ ſe voto aſtrinxiſſe.* Longum foret ſectarios alios enumerare, qui eundem contentionis funem trahunt, nihil non arripientes, ne hanc MARIÆ laudem concedant, quòd profeſsione virgo fuerit, & ſuam pudicitiam Deo ſanctè nuncupârit. Quid enim facerent, quid docerent aliud ſiue noui, ſiue veteres Lamperiani, votorumq́; contemptores & irriſores improbi, ſicut de votis quidem Theologi loquũtur, & nos pluribus poſteà diſſeremus.

Libro commẽt. in Lucam ca. 1.

Vbi tùm res ipſa, tùm nouatorum importunitas poſtulat, vt quædam ex hiſtoria Euangelica repetamus, ac Patrum ſanctorum adiuncta ſimul interpretatione communiamus, ne querantur aduerſarij, nos Euangelij lucem ſubterfugere, & ſine ſcriptura, ſine Patribus Deiparam ex voto virginem prædicare. Lucas Euangeliſta, qui MARIÆ ſtudioſiſsimus fuit, ampliſsimam ac fœliciſsimam legationem illam deſcribit, quæ à ſummo Deo præſtantiſsimo Gabrieli Angelo commiſſa, & ad MARIAM virginem omnium noſtrum nomine directa, ſucceſſum & exitum longè auſpicatiſsimum habuit. Igitur diuinorum myſteriorum conſcius idem Gabriel, ſolus ad MARIAM ſolam ocio ſanctiſsimo vacantem intrauit, mandata diuina expoſuit, eiuſque animum vt mater Emanuelis eſſe conſentiret, inſtruxit. MARIA ſimul & nuncij & myſterij nouitate permota, ſicut laudem oblatam propter ingentem animi modeſtiam agnoſcere non potuit, ſic etiam in Angeli verbis myſteriorum plenis maiorem lucem deſiderauit, vt hinc admirabunda quæreret: Quomodò fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Vbi ſeſe ab aliis fœminis, quæ apud Iſraëlitas erant deſponſæ, & viros cognoſcebant, non obſcurè diſiunxit. Indicat igitur, ſe hoc quidem conſilio non habere ſponſum, vt cæteras, ob carnalem, vti vocant, copulam, ſed ſibi certum eſſe, quòd nullam cum viro rem in poſterum velit habere, voti religione nimirùm obſtricta. Enimuerò ſi virginitatem ſuã Deo non deuouiſſet, nullus erat aut admirandi, aut ſciſcitandi locus, ſed in eo acquieſcere poterat, quod promiſerat Angelus: Ecce concipies & paries filium: ſponſoque ſuo contenta putaret, promiſſum filium ex maritali complexu, & ex virili ſemine, vt fit coniugibus, ſibi quoque naſciturum eſſe. Nunc verò prudens, religioſa & ſui voti conſcia, piique propoſiti tenax Virgo non immeritò hæret & quærit, quomodò ſine viro & citra virile commercium promiſsi filij mater futurá ſit. Id perinde eſt ac ſi diceret: Non diffido verbis tuis Gabriel, qui haud dubiè diuinę voluntatis fidus interpres es, credoque tam diu exoptatum promiſſumque nobis Meſsiam,

Quomodò Gabriel ad Mariã ſalutandam & inſtruendã peruenisse ſcribatur.

Maria ſe ab aliis puellis deſponſatis ſtudioſe diſcernit, & ob quã cauſam interroget Angelum.

Senſus verborũ exigit, Mariam de voti religione ſeruanda ſolicitam fuiſſe.

Quomodò Maria ex Angelo fuerit ſciſcitata.

Meſsiam, vt affirmas, breui ſuum regnum in domo Iacob auſpicaturum. Illud admiror, quod ais me tanti filij fore matrem. Etſi enim ſpónſo Ioſepho nupſi, tamen ab ea cura & cogitatione, vt matet fiam, ſum prorſus aliena, quando viri conſuetudinē mihi iam antè penitus interdixi, meamque virginitatem Deo conſecraui. Igitur amabò te, ſanctè Gabriel, quo nam modo iſthuc fiet tandem, vt & ego promiſſam virginitatem conſeruem, & tuum ſimul nuncium Deique decretum de naſcituro ex me, vt dicis, filio perficiatur? Habes dubitationis ac ſolicitudinis meæ cauſam: nunc tu rationem rei futuræ commonſtra: ego quidem opto inprimis ac debeo per omnia & ſuper omnia diuino numini obſecundare.

Patrū teſtimonia, Mariā hoc loco aſtruere votum ſuæ virginitatis.

Hunc germanum præſentis loci eſſe ſenſum, nobis etiam tacentibus loquuntur Patres, & eodem ferè modo verba Virginis, (Quomodò fiet iſtud, quoniam virum nó cognoſco?) interpretantur, diſerteque MARIAM ſacram & Deo conſecratam, imò & voto aſtrictam virginem faciunt. Igitur Anſelmus de hoc MARIÆ ſermone ſic diſſerit: Si cuilibet virgini deſponſatæ in animo ſuo diſponenti nubere diceretur, Filium habebis, non miraretur, neque interrogaret, quomodò iſtud fieret, vtpotè quæ ſe deſponſatam & in proximo nupturam ſciret, & à viro grauidari vſu naturæ ſperaret. Hoc autem (MARIA) non immeritò mirata eſt, & quomodò fieret quod promittebatur, ſciſcitatur, quoniam quamuis deſponſatam, tamen ſe nunquàm nupturam, neque virum cognituram certò ſciebat.] Beda verò MARIÆ mentem his verbis exprimit: Quomodò, inquit, fieri poteſt, vt concipiam pariamque filium, quæ in caſtimonia virginitatis vitam conſummare diſpoſui?] Igitur Auguſtinus quoque MARIAM ita loquentem inducit: Quomodò fiet iſtud, vt ego graueſcam ex pudico & caſtiſsimo marito, quoniam virum penitus non cognoſco. Deſponſata ſum homini iuſto: ſi cum illo non conuenero, vnde erit quod generabo? Sed ſi poterit fieri, vt concipiam intacta, & generem clauſa, indica modum, & paratum inuenies cor meum. Omnibus enim modis exopto me ego Deo meo, vt habeam prolem, & non perdam pudorem.] Idem verò alibi rem omnem pleniùs explicans, & MARIÆ votum ex eodem Euangelij loco aſtruens, in hunc modum ſcribit: Ipſa quoque virginitas MARIÆ gratior & acceptior, quia eam non conceptus Chriſtus viro violaturo, quam conſeruaret ipſe præripuit: ſed priuſquam conciperetur, iam Deo DICATAM, & de qua naſceretur, elegit. Hoc indicant verba, quæ ſibi fœtum annuncianti Angelo MARIA reddidit. Quomodò, inquit, fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Quod profectò non diceret, niſi Deo virginem ſe antè VOVISSET. Sed quia hoc Iſraëlitarum mores adhuc recuſabant, deſponſata eſt viro iuſto, non violenter ablaturo, ſed potiùs contra violentos cuſtodituro, quod illa iam VOVERAT. Quanquàm etiam ſi hoc ſolum dixiſſet, Quomodò fiet iſtud? nec addidiſſet, quoniam virum non cognoſco: non quæſiiſſet vtique, ſibi promiſſum filium quomodò fœmina paritura eſſet, ſi concubitura nupſiſſet. Poterat & iuberi virgo permanere, in qua Dei filius formam Serui congruenti miraculo acciperet, ſed exemplo ſanctis futura virginibus, ne putaretur ſola virgo eſſe debuiſſe, quæ prolem etiam ſine concubitu concipere meruiſſet, VIRGINITATEM Deo dicauit, quum adhuc quod eſſet acceptura neſciret, vt in terreno mortalique corpore cœleſtis vitæ imitatio voto fieret, non præcepto, amore eligendi, non neceſsitate ſeruiendi.] Quæ Auguſtini verba & ſcripturæ, & rationi conſentanea, cenſorem quamuis rigidum non reformidant, & ſimul grauiter docent, MARIAM non modò virginitatem ſuam Deo ſanctè vouiſſe, ſed etiam propter nuncupatum hoc votum cœleſti Patri gratiorem fuiſſe, quòd ſe totam ſcilicet, tùm corpore, tùm ſpiritu Deo prima dedicâſſet, atque iam tùm ſub Moyſi lege viuens, liberè & ex amore conſecrâſſet, eaque voti ratione id obtinuiſſet, vt in carne vitam omninò cœleſtem meditaretur, & ſecuturis Chriſtianis virginibus ad vouendum egregio præluceret exemplo.

In hom. Intrauit Ieſus in quoddā caſtellum.

Homel. Euang. Miſſus eſt Angel9. Homel. 14. de natiuitate.

De ſancta virgin. c. 4.

Illuſtris Auguſtini loc9, quòd Maria ſuam virginitatem Deo conſecrârit.

Notanda in ſuperioribus verbis Auguſtini nonnulla.

Sed nunc vide mi Lector, quàm candidè iudicent, quàm humaniter Auguſtinum tractent noſtri Centuriatores, qui de tanto Præſule & nunquàm ſatis laudata Eccleſiæ columna tam futiliter ac irreuerenter audent pronunciare: *Ineptum eſt quod Auguſtinus & alij hoc loco affirmant, MARIAM caſtitatis voto obſtrictam, atq; ideo dixiſſe, Virum non cognoſco: ſed teſtatur Lucas eam deſponſatam fuiſſe viro: quæ res nequaquàm per iocum aut ſimulatè fieri potuit.*

Cent. 1. lib. 2. ca. 10.

Centuriatorū arrogātia & vanitas in Auguſtini ſententia reprehendenda.

O Ariſtarchos, qui vt ſeſe ineptiſsimos prodant, clariſsimum Eccleſiæ lumen Auguſtinum dicunt ineptire. Is verò in præſenti cauſa nihil ab Euangelica veritate diſcedit, ſicut illi faciunt, ſed ſenſum verborum genuinum explicat, ac præterea ſuam MARIÆ laudem legitimè tribuit, eiusque verba ſic interpretatur, vt nemo rectiùs ac propriè magis poſsit interpretari. Neque tantùm Auguſtino iſti tenebriones obtrectant, ſed etiam reliquos eiuſdem ſententiæ Patres eâdem procacitate perſtringunt atque mordent. Certè Auguſtino aſtipulatur Gregorius non ille Romanus, ſed antiquior Nyſſenus, Baſilij Magni frater, cuius hæc eſt oratio: Si MARIA liberorum cauſa ducta fuiſſet à Ioſeph, quomodò parituram Angelo prænuncianti ſe rem nouam & alienam audire præ ſe tuliſſet, quum ipſa quoq; ſeſe obſtrinxiſſet naturæ lege, vt aliquando mater eſſet? Verùm, quia carnem Deo CONSECRATAM, tanquàm ſanctum aliquod oblatum munus oportebat intactam, integramque præſtare: Idcirco licet, inquit, Angelus ſis, licet è cœlo venias, licet id quod oſtendis, naturam ſuperet humanam, tamen me virum cognoſcere nefas eſt. Quomodò ſine viro mater ero? Ioſeph enim ſponſum noui, ſed virum non cognoſco.] En tibi MARIÆ carnem Deo conſecratã, & tanquàm ſanctum aliquod oblatum munus Gregorius vocat, & votum eius agnoſcit, ob cuius religionem virum cognoſcere, aut liberos aliarum more coniugum generare illi nefas eſſet. Eadem Nyſſeni verba repetit Simeon Metaphraſtes, ſimulque confirmat, MARIAM ab his, quæ in animo ſecum ſtatuerat, non diſceſsiſſe, ſed ſuo reſponſo hoc præ ſe tuliſſe: Eſt mihi prohibita cum viro conſuetudo: vel ſicut Antipater locum interpretatur: Ego, inquit, ſola naturam innouo, liberos procreandi conſueta ratio in me negligetur: dic mihi modùm ô hoſpes, noua enim & peregrina nuncias.]

Auguſtino ſuffragari Veteres in voto virginitatis Mariæ approbando.

Orat. de humani. Chriſti generat.

Orat. de ortu & educatione beatæ Mariæ.

Orat. de ſancto Ioanne Baptiſta.

Aponij teſtimoniũ de præſenti loco Euangelij. Maria & Ioannes Baptiſta ſeruandæ caſtitatis principes.

Li. 4. in Cãtica Cantic.

Accedit huic ſententiæ Aponius, breuiter quidem, ſed expeditè ſic rem explicans: Niſi voluntas fuiſſet in MARIA conſeruandæ virginitatis, non diceret, Quomodò fiet, quum virum non nouerim?] Qui præterea Ioannem Baptiſtam & MARIAM in Euangelica caſtitate ſeruanda veluti principes facit, & Turturi confert, quæ compare ſemel amiſſo coniugij, ſocietatem cum altero nunquàm init, ſed vitam perpetuò cœlibem ducit. Vnde quod in Cantico canticorum legimus: Vox turturis audita eſt in terra noſtra, idem Aponius in MARIA dicit impleri, quæ nimirùm tanquàm auis caſtiſsima & innocentiſsima, in terra licet impura & coinquinata, vocem illam ediderit, Quomodò fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Quàm diu enim, inquit, præuaricationis velut hyemis tempus triſte conſtrictumque ab omni germine bono obtexerat faciem mundi, & in ſua ditione obtinebat Diabolus terram, hæc dulciſsima vox turturis per glorioſam MARIAM non eſt audita in terra. Sed vbi magnus ille iuſtitiæ Sol, qui nobis indulgentia æſtatis vbertatem adducendo exortus eſt: cæpit deſiderij conſeruandæ virginitatis vox turturis in terra noſtra audiri, & quæ priùs impiorum nuncupabatur, nunc ſuam terram vel Eccleſiæ, Dei ſermo vocitare dignatur.] Vides ex his etiam, quanti propoſitam MARIÆ ſententiam facere debeamus, quæ ſit vox illa myſticæ turturis in terra noſtra primùm audita, ac euidens teſtimonium à MARIA dicatæ Deo virginitatis. Quanquam non ſum neſcius, propoſitum turturis exemplum, ad vidualis potiùs quàm virginalis pudicitiæ commendationem valere, & ex omni animantium genere vix quicquam poſſe proferri, quod Marianæ caſtitatis imaginem ſatis referat conuenienter. Eſt interim Turtur MARIÆ ſicut & Chriſti typus, quoniam auis pudiciſsima ſemper habitans in ſublimibus, Hieronymo teſte.

Cant. 2.

Maria turtur myſtica, cuius vox quomodò primùm audita ſit in terra noſtra.

Deſiderium cõſeruandæ virginitatis non veteri, ſed nouo teſtamento cõuenit.

Li. 1. aduerſus Iouin.

Cum his iungamus Bernardum, à quo ſcriptum legimus, quod MARIA in libertate ſpiritus legis Moſaicæ decreta tranſcendens, illibatam Deo corporis ſimul & ſpiritus ſanctimoniã vouerit. Tùm alibi verbis tradit clariſsimis: Verè ſancta corpore & ſpiritu & integritatem carnis habens, & propoſitum virginitatis.] Hoc autem propoſitum vocat immobile, ac inde comprobat, quoniam illa promittente filium Angelo, nulla ex parte dubitauit. Sed & vetuſtior Bernardo Beda non aliter, quàm in hunc modum MARIÆ verba declarat: Propoſitum ſuæ mentis reuerenter expoſuit vitam videlicet virginalem ſe ducere decreuiſſe. Quæ quia PRIMA fœminarum tantæ ſe virtuti mancipare curauit, iure ſingulari præ cæteris fœminis beatitate meruit excellere.] Et rurſus: Verè gratia erat plena, cui diuino munere collatum eſt,

Maria corporis & animi caſtitatem vouit Deo, iuxta Bernardum.

Ser. Signum magnum.

Ser. In natiuit. Mariæ.

Ser. 4. in Aſſum. Mariæ.

Hom. de feſto Annunc.

Maria prima fœminarũ vouentium virginitatem.

vt PRIMA inter fœminas glorioſiſsimum Deo virginitatis munus offerret.] Cum his planè conſentit Anſelmus iam antè citatus, ſed qui de hoc virginitatis propoſito rurſus in hunc modum diſſeruit: Virgo tenera & delicata, regali ſtirpe progenita, & ſpecioſiſsima, totum amorem ſuum, totum ſtudium ſuum ad hoc intendit, vt corpus & animam ſuam Deo, virginitate perpetua conſecraret. Sciebat enim, quod quantò ſanctiùs eam ſeruabat, tanto ſublimiùs ei, qui omnium caſtiſsimus, imò qui ipſa caſtitas eſt, appropinquaret.] Nec mediocriter valet in Scripturis interpretandis Rupertus, ac perſpicuè docet, quòd MARIA virginitatis votum egregiũ prima vouerit Deo. Idem euidenter & his quidem verbis affirmat Honorius: Beatæ virgines, quę contempto ſæculi luxu, integritatem carnis & propoſitum caſtitatis ſectantur, MARIAM matrem Chriſti imitantur. Hæc enim prima inter mulieres (vt ab eodem alibi dictum eſt) vouit Deo virginitatem, & ideo ſola inter mulieres meruit Virgo ſummæ ptolis fœcunditatem.]

De excellẽ. tia B. Virg. cap. 4.

Li. 3. in cant. Ser. in feſt. nat. Mariæ.

Maria corpus & animam in virginitate conſecrat Deo.

Maria primùm vouet virginitatem.

Tàm conſentienter atque conſtanter iudicant Patres, adeóque ex ipſis Euangelij verbis demonſtrant, MARIAM ex voto Virginem, adeóque vouentium virginum primam extitiſſe. Quæ res illi eximiam profectò prærogatiuam, & immortalem laudem parit, quòd nõ ſolùm perfecto virginitatis dono excelluerit, ſed etiam in hoc pietatis genere nulli ſecunda, primas omninò tulerit. Euangelicarum nempe virginum Princeps, quæ citra exemplum Deo immortali placuit: quãdo nulli fœminæ ante MARIÆ ortum hoc contigit, vt ſanctam virginitatem vltrò amplecteretur, & in eo cum tanto ſuauitatis odore Domino in perpetuum ſe holocauſtum offerret. Vbi de veteri lege non attinet dicere, quæ hoc proprium ſibi vendicabat, vt fœminas in coniugio fœcundas extolleret, ac ſingulari priuilegio decoraret: ſteriles verò ac cœlibes auerſaretur: Non erit infœcunda, inquit, nec ſterilis in terra tua. Et rurſus: Non erit apud te ſterilis vtriusque ſexus. Quid in illo populo vel optabilius, vel beatius, præterquàm liberos gignere, pignoribus abundare, hæredes relinquere? nulla cura ſeruandi pudoris, ſed procreandæ ſobolis ſtudium erat maximum. Quarè cùm vir nobilis & in pugnando fœlix, ſed ad vouendum præceps Iephte, voti ſe religione putaret aſtringi, atque occurrentem victori ſibi primùm filiam Domino vellet in holocauſtum offerre, non hæc tam duro ſibique pernicioſo parentis decreto reſtitit, neque propterea quòd inſons & ætate florenti occideretur, ſed quoniam absque ſobole moreretur innupta, multis diebus lugendum ſibi virgo duxit, vtpote filiorum orbitatem ipſa morte acerbiorem ſentiens. Hoc ſolum mihi præſta, inquit: dimitte me, vt duobus menſibus circumeam montes, & plangam virginitatem meam cum ſodalibus meis. Adeò nulla Iudæis gratia, nulla dignitas perpetuæ & decretæ virginitatis viſa eſt. Id quod Bernardus expendens, & ad cauſam præſentem accommodans, in hunc modum ſcribit: Quæ lex, quæ iuſtitia, quæ pagina veteris Teſtamenti vel præcipit, vel conſulit, vel hortatur in carne non carnaliter viuere, & in terris Angelicam ducere vitam?] Verùm eò admirabilior videri debet MARIA, quæ vt idem Bernardus affirmat, quum nullum præceptum, ſed nec conſilium, nec exemplum haberet, niſi quod vnctio illam doceret de omnibus, elegit in Iſraël eſſe contemptibilis, & vt illi placeret, cui ſe probauit, maledictum incurrere ſterilitatis. Vnde hoc demùm aſſecuta eſt, vt maledictio benedictione commutaretur, & ſterilitas fœcunditate recompenſaretur, vtque antiqua mulierum maledictio excluderetur, & ipſa noua mater nouam acciperet benedictionem, adeò vt pro maledictione Iſraël beatam illam præ omnibus omnes nunc prædicent generationes. Virgo certè admiranda, quæ licet ſub lege viueret, tamen ſupra legem ſic eſt philoſophata, vt Euangelico Spiritu plena, ad eam corporis animique puritatem, qua maior eſſe non poterat, ſe totam componeret. Puritatem dico, quam mundus ridebat, non exigebat Lex, vſus ignorabat, populus pro nihilo ducebat, & fragilis fœminarum natura vix ſuſtinere poſſe videbatur. O heroicum igitur & plusquàm virilem nouæ Virginis animum, quæ non muliebri moueretur affectu, non mundi iudicium attenderet, non ſexus imbecillitati cederet, non carnis illecebris, & molli conditione ſeduceretur, non denique florida iuuentute impediretur, quò minùs ſe vitamque omnem Deo dicaret, corpore ſimul & ſpiritu ſancta vsque perſeueratura. Vt hinc velut attonitus

Inſignis accedit Mariæ prærogatiua, quòd prima non ſolùm vouerit, ſed & exẽplo ſuo vouere docuerit virginitatem.

In veteri lege non virgines, ſed fœcundæ mulieres commendatæ.

Exod. 23. Deuter. 7.

Iudic. 11.

Iephtæ filia ſuã deflet virginitatem, cũ moritura eſt.

Hom. 3. de beata Virg.

Maria ſub lege viuens, ſupra legẽ philoſophatur, & perfectã meditatur pudicitiam.

idem Bernardus non temerè ſciſcitetur: Vbi legeras beata Virgo de virginibus, quia cantant canticum nouum, quod nemo alius cantare poteſt, & ſequuntur agnum quocunque ierit? Vbi legeras laudatos eſſe, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum? Vbi legeras: In carne enim ambulantes, non ſecundùm carnem militamus? Et qui matrimonio iungit virginem ſuam, benefacit: & qui non iungit, melius facit? Vbi audieras: Volo vos omnes eſſe ſicut & meipſum: & bonum eſt homini, ſi ſic permaneat ſecundùm meum conſilium? Chriſto ergo deuoues te exhibere virginem: & neſcis, quòd ipſi exhiberi te oportet etiam matrem.] Verè igitur primitias accepit Spiritus, quæ multò antè intellexit, deſiderauit, complexa eſt cœlibatum, quàm Chriſtus hoc vitæ genus vel per ſe, vel per Paulum ſuaderet, ac virgines corpore & animo incorruptas ſanctaſque commendaret. Hæc tanta Virginis eſt noſtræ commendatio, quantam alia nulla promeruit, & in omne tempus non eſt prometitura: tanta, inquam, vt caſtior, ſanctior, ornatior, auguſtior ac venerabilior alia virginum nulla poſsit exiſtimari. Sola MARIA eſt ſupra virgines omnes quantumuis nobiles & ſanctas, votique religione obſtrictas, quæ noua & inſueta religione permota, hanc prima viam inuenit, & inuentam Adæ filiis dux & magiſtra demonſtrauit, vt in carne vitam Angelicam degant, purumque ac perpetuum cœlibatum voto ſancto confirment.

Admirandum Mariæ conſiliũ in promittenda virginitate.

Maria ſpiritus primitias accipiẽs, ad ſacram virginitatẽ prima peruenit.

Maria virgines omnes alias lõgo poſt ſe interuallo reliquit.

Hom. 3. de beata Virg. Apocal. 14. 1. Cor. 10. 1. Cor. 7. Ibidem. Matth. 19. 1. Cor. 7.

Nec aliæ quidem virgines olim in Eccleſia commendabantur, perfectæque cenſebantur, quàm quæ ſuam Deo continentiam ſanctè promiſiſſent, & quę ſicut[a] Auguſtinus loquitur, Deo dicatæ pia continentia eſſent virgines. Eaſdem[b] Ignatius Deo ſe conſecrantes, [c] Cyprianus Deo dicatas, [d] Optatus velatas Chriſti ſponſas, [e] Hieronymus Chriſti flamine conſecratas, [f] Ambroſius velatas, & ſacro velamine tectas, [g] Auguſtinus Dominicas, ſanctimoniales & caſtimoniales, [h] Fulgentius Deo conſecratas, ac alij demùm ſacras, vel perpetuæ continentiæ ſectatrices, aut virginitatem ſiue continentiam profeſſas, libenter appellant. Cuiuſmodi virgines ſemper in Eccleſia floruerunt, neque ſolùm in priuatis ædibus, ſed etiam in concluſis monaſteriis olim admodùm fuère frequentes, calumniantibus interim Manichæis pium ſtudium Epiſcoporum, qui ſuis ſuaſionibus in populo tantùm efficerent, vt penè maior in Catholicis Eccleſiis ſacrarum virginum, quàm mulierum numeroſitas haberetur. Id quod[i] Auguſtinus apertiſsimè tradit, ſimulque confirmat[k] Ambroſius, ſuo quidem ſæculo pauciores homines in Occidentalibus Eccleſiis fuiſſe natos, quàm in Oriente & Africa virgines conſecrarentur. Tùm peruetuſti ſcriptores Iuſtinus & Athenagoras memoriæ prodiderunt, Chriſtianos in vtroque ſexu innumerabiles olim repertos eſſe, qui in ſacro & perpetuo cœlibatu conſeneſcerent, ac incorrupti planè perſeuerarent. Attingam duntaxat ritum ac honorem publicum in velandis virginibus iam olim obſeruatum, & à multis Patribus ſacriſque Synodis comprobatum. Virgo quaſi Regina in ſolenni conuentu Eccleſiæ, inter lumina ſplendida, & à candidatis comitata procedere, ſacrumque velamen ad ſacrum altare à ſolis Epiſcopis accipere ſolebat, populo non ſolum ad illum conſecrationis diem concurrente, ſed lætum etiam Amen acclamante. Cæterùm poſt factam publicè promiſsionem & conſecrationem, cuius memoriam pepetuam retinere debebant, vt Baſilius etiam Magnus admonet, iam illæ Chriſto dicatæ ſponſæ & ſacræ virgines, quibus nihil eſſet inuiolabilius, à tota Eccleſia exiſtimabantur. Igitur quod Paulus affirmat: Si nupſerit virgo, non peccauit, ſic veneráda ſemper antiquitas intellexit, vt ad virginem non dicatam Deo, neque voto continentiæ obnoxiam pertineret. Ad hũc enim modum Pauli verba declarant[l] Epiphanius, [m] Chryſoſtomus, [n] Ambroſius, [o] Theophylactus, [p] Photius. [q] Hieronymi verba luce ſunt clariora: Si nupſerit virgo, non peccauit, non illa virgo, quę ſemet Dei cultui dedicauit.] Quamobrẽ[r] Auguſtinus nõ ſemel docet, virgini caſtimoniali, vel quæ iam Chriſto dicata ſit, nullam nubendi aut voluntatem, aut poteſtatem competere: lapſus autem & ruinã à caſtitate ſanctiore, quę vouetur Deo, adulteriis eſſe peiora. Igitur quod Paulus affirmat: Si nupſerit virgo, non peccauit, ad nondum velatam Deoque conſecratam, quum alij veteres, tùm Chryſoſtomus & Ambroſius referendum eſſe disertè teſtantur. Nam quæ Chriſto ſe ſpopondit, & ſanctum velamen accepit, vt verbis vtar Ambroſianis, iã nupta & immortali viro coniuncta eſt, vt ſi nubere

volnerit

Quibus epithetis ornentur virgines, quæ cum Maria ſuã Deo dedicant virginitatem.

Sacrarum virginũ ingens olim multitudo.

Virgines olim non ſine ritu ſolenni velabãtur.

Inexcuſabiles eſſe ſectarios in ſacrilegis nuptiis cõcedẽdis.

a Li. de ſancta vir. c. 2. b In epi. ad Antiochiẽſ. c Lib. 2. epi. 13. d Lib. 6. cõt. Donatiſt. e Ad Euſtochiũ de cuſtod. virg. Et in epitaphio Pauli, nec non ad Demetria. f Li. de inſt. virginis ca. 18. Et ad virginem lapſam cap. 5. g Ser. 23. in Euangel. 2. Matth. Et enarrat. pſal. 83. & 75. h Epi. 3. ad Probam. de beata virg. i Li. 30. contra Fauſt. k Li. 2. & 3. de virginib. In Apo. pro Chriſtian. Vide Amb. de inſt. virgin. cap. 18. Et ad virg. lapſã. c. 15. In obiurga. Suſannæ lapſæ. 1. Corin. 7. l Hæreſ. 61. con. Apoſt. m In 1. Cor. 7. Et lib. de vera virgin. n Li. de vid. & ad vir. lapſam. ca. 5. Et in epiſt. ad Cor. o In eãdem epiſt. Pauli. p In dictũ locũ Pauli. q Lib. 1. aduerſ. Iouin. r In enarra. Pſal. 75. & 83. Et li. de bono vidu. cap. 8. 1. Cor. 7.

voluerit, communi cõiugij lege adulterium perpetraret, & ancilla mortis efficiatur.] Tantùm abeſt, vt tam ſacrilegi complexus, & Inceſtæ nuptiæ, quibus nunc ſectarij turpiſsimè tùm indulgent, tùm patrocinantur, honeſto coniugij nomine vel tegi, vel excuſari vnquàm poſsint. Hinc illi canones iampridem in Eccleſia recepti, & à Synodis confirmati: Virgines quę poſt conſecrationem nupſerint, non tam adulteræ quàm inceſtę ſunt. Vouentibus non ſolùm nubere: ſed etiam velle eſt damnabile.] Hinc iterum tantus veterum ſanctiſsimorumq; Patrum zelus in illis corripiendis, à quibus promiſſa Deo continentia quouis modo eſſet labefactata. Certè Chryſoſtomus Theodorum Monachum, Hieronymus Sabinianum Diaconum, Ambroſius Suſannæ virginis corruptorem ſeuerè prorſus obiurgat, quandoquidem illi à ſanctæ virginitatis curriculo ad vitam malè caſtam deflexiſſent, ſacraſque virgines non ſine pudendo ſacrilegio ad turpitudinẽ ſolicitâſſent atq; pertraxiſſent. Verùm hæc longiùs proſequi, licet aduerſùs nouatores momentum habeat, tamen à noſtro quidem inſtituto alienum eſt.

Vide canones Gratiani 27. diſt. quæſt. 1.

Vetus Eccleſia vt ſacras virgines probauit, ita votum ſuum reſcindentes reiecit atque damnauit.

Seueri Patres in ſacratum virginum corruptores.

Proinde vt ad MARIAM redeat oratio, hæc vna virginum Dux & Regina eſt, quæ viam pulcherrimam cæteris aperuit & muniuit, vt quod anteà probroſum & maledicto obnoxium videbatur, id honeſtum fieret ac in laude poneretur, plurimiſq; Chriſtianis eharum ac familiare per omnes ætates, & in omnibus ferè hominum ordinibꝰ haberetur. Secuti ſunt ergo greges Eunuchorũ, qui ſeipſos tota vita ſanctè caſtrârunt, & cum MARIA conſilium cœlibatus amplexi, perpetuamq; continentiam ſpontè ꝓfeſsi ſunt. De his veteres, præſertim [a] Athanaſius & [b] Baſilius accipiunt illud Prophetæ dictum, [c] Adducentur Regi virgines poſt eam. Nam & Epiphanius manifeſtè teſtatur, ætate ſua multis virginibus familiare fuiſſe, vt in nomen ipſius MARIÆ (ſic enim vertit [e] Cornarius) degere, caſtitatemque ſeruare ac continere ſtuderent. Tũ ex [f] Euſebio Cæſarienſi, [g] Ambroſio, [h] Auguſtino, aliiſque Patribus luculenter apparet, quàm ingens veteris Eccleſiæ ſtudium non ſolùm in fœminis, ſed in viris etiam viguerit ad ſanctam continentiam promittendam, colendam cõſeruandamque. Scitè igitur à Bernardo dictum eſt: Caſtiſsima Virgo mater in confinio vtriuſque legis votum conſecrauit perpetuæ & integerrimæ virginitatis.] Ac rurſus: Offerantur Regi virgines, ſed poſt eam, nam primatum ſola vendicat ſibi.]

a In Euang. de ſanctiſsima Deipar. b In Pſa. 44. c Pſalm. 44. d Cont. Aetiꝰ hær. 78. e Lib. 3. de demonſtratione Euan. cap. 8. f Libr. 3. de demonſtratione Euan. cap. 8. g Lib. 1. de virginibus. h Li. 3. cont. Fauſtum. Pſalm. 44. In ſerm. Signum magnum.

Mariæ vouentis exemplum cõplures in vtroq; ſexu rectè ſectati ſunt.

Roget fortaſſe quiſpiã, quo tempore ſuam MARIA virginitatem obtulerit ac cõſecrârit Deo. Haud dubiè priuſq̃ ad illam ſalutandã acceſsit Angelus, quantumuis [i] Beza reclamet. Præſtat. n. vni [k] Auguſtino id affirmanti credere, quã Bezę ac vniuerſo eius ſodalitio, tale quiddam MARIÆ vnq̃ in mentem veniſſe perneganti, ſubſcribere. Vnde fatetur etiã [e] Thomas, MARIAM anteq̃ viro deſponſaretur, virginitatem in deſiderio habuiſſe, ſuamq; volũtatẽ diuino arbitrio cõmiſiſſe, votum autem expreſſum poſt factam deſponſationẽ, & ante Gabrieliis aduẽtum quũ iã de voluntate diuina certior facta eſſet, acceſſiſſe, Ioſepho quidem ſpõſo in hunc ipſum votũ conſentiente, vt ex cõmuni volũtate ſacra & perpetua virginitas obſeruaretur. Ac rurſus quæret aliquis hoc loco: Si vouit MARIA virginitatem, quam vouendi rationem ſecuta eſt? Curioſa quæſtio, ſed cui tamen ex Abdia reſponderi poteſt, hanc illius vouentis fuiſſe formulam: Domine offero tibi virginitatem meam. Quod votum ex diuina reuelatione conceptum, & non ex conditione, vt in Scholis loquuntur, ſed abſolutè factum & expreſſum eſſe, quidam magni nominis Theologi doctè & probabiliter annotârunt. Sed Abdiæ verba integrè aſcribam, quum ad præſens inſtitutum faciant, & authori Bartholomęo Apoſtolo tribuantur: Hæc Virgo quum exectaretur omnem virum, PRIMA Deo omnipotẽti vouit. Primam autem ideo dixi, quia ex quo homo factus eſt, ab initio ſęculi nulla hoc votum Deo obtulit. Hæc ergo prima inter fœminas hoc conſtituit in corde ſuo vt diceret: Domine, offero tib virginitatem meam: quum hoc à nullo homine, nec verbo didiciſſet, nec exemplo ad imitationem videlicet inuitata conſtituiſſet, vt Virgo pro amore Dei ſpecialiter permaneret.] Quæ quidem oratio tàm malè ſatisfacit Centuriatoribus, vt eam nigra ſiue litura, ſiue cenſura coërcere & caſtigare contẽdant: Sic enim loquũtur: *Quod Abdias in concione Regi Polimio Matthæum dicere fingit, Mariam ſeruandæ virginitatis primùm Deo vouiſſe, ab Apoſtolica tùm hiſtoria, tùm doctrina alieniſſimum eſt.* Egregium verò iſthuc artificium, Centuriatoribus ſanè dignum, qui tàm callidè diſsimulare nôrunt, quod odioſum erat fateri, de communi Patrum, quos, indica-

i In 1. c. Luc. k Li. de virginit. cap. 4.

In 3. part. quæſt. 28. artic. 4.

Lib. 8 in vita Bartholomæi Apoſtoli.

Cent. 1 lib. 1. 2. cap. 10.

Quandò Maria ſuam vouerit virginitatẽ.

Quibus verbis Maria vouerit virginitatẽ ſuã.

Bartholomæi Apoſtoli teſtimoniũ de Maria vouente virginitatem.

Defenſio loci Abdiæ contra Centuriatores.

indicauimus ſententia, & vnum interim Abdiã oppugnandum arripiunt, quaſi ſolus ipſe MARIÆ ſine ioco, ſiue ſeriò tantùm largiatur, quæ ſeruandæ virginiratis votũ Deo primũ vonerit atq; nuncupârit. Deinde nihil tale Matthęus, ſicuti confiugunt, ſed Bartholomæus Apoſtolus apud Abdiam loquitur, & vterq; virginitatis propoſitum ac inſtitutum mirificè probat. Sit verò iſthęc cuiuscunq; vel Apoſtoli vel Apoſtolici viri oratio, quæ ſi à nobis recipiatur & legitimè ponderetur (nam de toto Abdiæ opere nũc iudicare neceſſe non eſt) quid quæſo haberabſurdi, quod Apoſtolica vel doctrina, vel hiſtoria indignum ac meritò reprehendendum cenſeatur? Sed notum eſt ingeniũ Céturiatorum, qui ſtatim Apoſtolicum eſſe negât, quod cum nouis ipſorum, adeoq; Iouiniani magiſtri placitis pugnat, pręſertim ſi virginitatis aut meritũ, aut votum aliqua ex parte commendetur. Contrà verò docti multi ſæpe probârunt, & nos alicubi ſignificauimus, ea quæ ad ſacri cœlibatus profeſsionem & vouendi ritum pertinent, primo Eccleſiæ ſæculo recepta & confirmata fuiſſe, & à doctrina quidem Apoſtolorum minimè diſsidere.

In Eccleſia primitiua notus & receptus erat vſus piè vouendi. Vouerât viduæ, quæ fidem irritam fecerant.

Adde, quod ſi caſtitatis votum ſęculo Apoſtolorum erat ignotum, & à viduis Diaconiſsis non exigebatur, cur Apoſtolus Paulus eas viduas damnationi obnoxias facit, quæ primam conſcientiæ fidem reſcidiſſent, ſiue irritam reddidiſſent? Oblatrent hîc Brentius, Vermelius, Bidenbachius, Centuriatores, quantum velint: at certè quidem haud decet, haud expedit nobis, deſertores Eccleſiæ magis, quàm Doctores audire. Catholici Paulum de eiusmodi viduis loquentem accipimus, ſicuti magno conſenſu Patres interpretantur, nempe [a] Tertullianus, [b] Ambroſius, [c] Hieronymus, [d] Auguſtinus, [e] Sedulius, Beda, Primaſius, Anſelmus, vt Theodoretum, Theophylactum & Gręcos alios his antiquiores, præſertim [f] Chryſoſtomum & [g] Baſilium prętereamus. [h] Epiphanius certè, qui grauiſsimus eſt autor, propoſitum Pauli locum de viduis poſt votum renubentibus adducit, vt ſuam ſententiam, imò verò Apoſtolorum traditionem confirmet, ſcelus nimirùm eſſe, ſi quis poſt decretam virginitatem ad nuptias conuertatur. Tùm Auguſtinus eundem Pauli locum tractans aſſerit, continentiam profitentes, niſi reddant quod Deo vouerunt, iure damnari, quoniam primam fidem irritam fecerunt: id eſt, voluntatem ad nuptias à propoſito continentiæ deflexerunt.] Sed & Baſilius Magnus ex hoc dicto Pauli probat, virgines ſeu fœminas poſt votum emiſſum incontinentes grauiſsimo Dei iudicio ſubiici, illarumque crimen maius, quàm eiusmodi viduarum eſſe: quum hæ velut ancillæ, illæ tanquàm ſponſæ Chriſti in fœdum adulterium prolabantur. Hæc aliaque id genus plura, quæ perpetua Eccleſiæ praxi (optima diuinæ Scripturæ interprete) corroborantur, ſanctæ continentiæ votum in Eccleſia etiam Apoſtolica cognitum, receptum probatumque fuiſſe haud obſcurè commonſtrant.

1. Timo. 5. a L. de monogamia. b In 1. ad Timot. 5. c In epiſt. ad Gerõtiam. d Lib. de bono viduita. cap. 89, Et in enarr. Pſalm. 75. e In eundẽ Pauli locũ vide ſequẽtes Theolo. f In dictum c 5. ad Tim. g Lib. de vera virginit. h Cõt. Apoſtol. hæreſ. 61. Li. de bono vidui. ca. 8. In epiſt. ad Amphilog.

Non modò cõtinentiæ, ſed & paupertatis votũ agnouit Apoſtolica Eccleſia.

Adhæc ſi paupertatis votum nullum erat, nec valebat quum Apoſtoli in viuis agerent, cur Petri animaduerſione, imò cœleſti etiam vltione Ananias & Saphyra tàm dirè plectuntur, quòd ſuæ cupiditati magis, quàm promiſſa paupertati contra ſuam ipſorum conſcientiam ſatisfacerent, atque ita Spiritui ſancto ob occulti voti perfidam transgreſsionem mentirentur, quoniam quod abiicere, aliiſue communicare vel in commune conferre ſanctè promiſerant, id aut retinere ſibi, aut repetere infideliter voluerunt? Hinc iam Auguſtinus ad hunc modum ratiocinatur: Si Deo diſplicuit detrahere de pecunia, quam vouerant Deo Ananias & Saphyra, & vtique illa pecunia vſibus hominum fuerat neceſſaria, quomodò iraſcitur Deus, quando vouetur caſtitas, & non exhibetur? Vouetur enim ad vſus Dei, & non ad vſus hominum.] Tùm paulò pòſt adiicit: Poteſt ergo virgini ſanctimoniali nubenti dici, quod ait Petrus de pecunia: Virginitas tua nunquid non manens tibi manebat, & antequàm eam voueres in tua fuerat poteſtare?] Ac eodem exemplo veluti telo ſeſe munit Baſilius, vbi cum virgine poſt votum lapſa expoſtular: non enim ſolùm in Ananiæ crimen impingere, ac ſacrilegij reos eſſe, qui rem ſacram de loco ſacro ſurripiunt, ſed multò magis eos, qui dicata Deo corpora polluunt, & fornicando profanant. Cum his porrò congruunt, quæ Fulgentius in hunc modum ſcribit: Si quis rem Domino iam deuotam, carnali victus illecebra crediderit denuò repoſcendam, non eſt legitimus rei ſuæ poſſeſſor, ſed diuini iuris pronunciatur inuaſor. Nec immeritò continentiæ iam

Actor. 5.

f.

Promiſſam cõtinentiam violans non minùs quàm fur ſacrilegus cõdemnatur.

Ser. 12. in editione Louanienſi.

In lib. Quomodò amittimus & recuperamus imaginem Dei.

Epiſt. de cõiugali debi.

denotæ

denotæ violator immūdus andit, quod auarus pecunię frandator audiuit, Nōnne manens tibi manebat, & venundatnm in tua erat poteſtate? Qui vtique feciſti hoc, Spiritui ſancto mētitus es, hoc eſt, Deo nedum hominibus.] Et paſsim quidem vetuſtiſsimi ſcriptores oſtendunt, virginitatis continentięq́; votum in vſu Eccleſiæ primitiuæ fuiſſe, quemadmodum qui Apoſtolicis vixêre temporibus [a] Dionyſius, [b] Martialis, [c] Ignatius, [d] Philo, quique primum naſcentis Eccleſiæ ſæculum proximè ſunt inſecuti [e] Clemens, [f] Tertullianus, [g] Origenes, [h] Cyprianus, vt de poſterioribus nihil dicam, memoriæ ptodiderunt. Rideant ergo, ſi velint, & pro libidine ſua relaxent ſacra vota inſani Lamperiani: rideant, inquam, ſiue ringantur noui vetereſque hoſtes Eccleſiæ: orthodoxi verò ab eo canone, quem ſacris è literis depromptum, & [i] Fulgentij libris inſertū, ſemperque in Eccleſia vſitatum tenent, nunquàm ſe patienter abduci. Sic autem habet: Quisqnis ſeipſum caſtrauerit propter regnum cœlorum, & in corde ſuo continētiam vonerit, non ſolùm ſi mortifero fornicationis crimine maculetur, verùm etiam ſi aut vir vxorem accipere, aut mulier nubere voluerit, ſecundùm Apoſtoli ſententiam damnationem habebit, quia primam fidem irritam fecit. Sicut ergo ſecundùm Apoſtoli ſententiam dignum eſt, vt vxori vir debitum reddat, ſimiliter & vxor viro: ita ſecnndùm eiusdem Apoſtoli dictum: Qui ſtatuit in corde ſuo firmus, non habens neceſsitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, & vonerit continentiam ſuam Deo, deber eam vsque in finem rota mentis ſolicitudine cuſtodire, ne damnationem habeat, ſi primam fidem irritam fecerit. Vouenti autem Deo & reddenti, quod vouit, ipſe quoque Dens reddet cœleſtis regni præmia, quæ promiſit.]

Nullā ergo fidem Centuriatores merentnr, qui ab Apoſtolica tùm doctrina, tùm hiſtoria videri volunt alienum, quòd Abdias cum aliis tam multis de Maria primū vouente cōmemorauit. [k] Quid quod Bullingerus, quantumuis Eccleſiæ inimicus tradit, MARIAM firmiter ſibi propoſuiſſe æternā intactāq; ſeruare integritatem virginitatēque ſuam, & hinc ſignificanter dicere: Cognoſco, non cognoui nec cognoſcam, nimirùm vt tenax ſuum propoſitum hoc modo rectiùs declaret. Addit præterea, propoſitum idem Ioſeph ſponſo caſtiſsimo fuiſſe, ſic ſanctificante corda vtriusque, Spiritu, vt verbis huius authoris vtamur. Eraſmus in hunc docuit modum: Quod MARIA Ioſeph ſponſo nupſerat, dedit gentis Iudaicę conſuetudini, dedit authoritati parentum, & tamen virginitas erat in votis. Id aperit, quum ait: Virum non cognoſco. Nam hîc verbum pręſentis temporis animi propoſitum ſignificat.] Demùm Galatinus notauit, vererum Rabbinorum eſſe traditionem de Iudaicis virginibus valdè laſciuientibus, vt earnm impudicitia Deus grauiter offenſus, diu Meſsiæ prorogaret aduentum, ſolam verò Meſsiæ matrem, verè pudicam & integram Virginem fore, quæ viri amplexū non appeteret. Id quod MARIA reipſa pręſtitir, propterea dicens: Non cognoſco virum, pro, non cognoſcam. Cùm enim Hebræa eſſet Virgo, Hebræorum more locuta eſt, qui vna eademq; voce & præſens & futurū tempus ſæpe deſignant. Quarè ſi Bullingerum, Eraſmum & Galatinnm ſequimur, imò ſi Patres audimus, non eſt ineptum, vt Centuriatores ineptientes vociferantur, nec infirmum, abſurdum & ridiculū quemadmodum [l] Caluinus cum ſuo [m] Martyre ſomniat, ſed Euangelio pulchrè quadrat id, quod ſæpe diximus, MARIAM tāto virginitatis amore flagrâſſe, ſuū vt cœlibatū certi propoſiti, aut ſicut nos loquimur, voti religione firmaret. Secus verò qui ſentiunt, pręterq̄ quòd à Patribus temerè diſcedunt, Euangelij verbis per ſe non obſcuris offendunt caliginē, & ſuſpectę nouitatis amantes, peregrinū alienūq; ſenſum inducūt.

Etſi verò non ignoramus, Petum Martyrem hic tergiuerſari, & in omnem ſe volitare partem, nullnm vt vonendi rationem MARIÆ concedat, tamen haud magnoperè cum illo contendendum putamus, quum reſpondendi labore nos Michaël Medina leuârit. Is erudìtiſsimè ampliſsimeq́; ſcripſit de ſactorū hominū continentia, neq; ſolùm dicti Pſeudomartyris, ſed aliorum etiam ſectariorum frandes in præſenti cauſa detexit, vireſq́; ita confregit, alia vt confutatione haud nobis opus eſſe videatur. Fingir homo ille blaſphemus, beatiſsimam Virginem, quoniam viro deſponſatam, cui corpus tradiderit, virginitatem Deo vouere non potuiſſe, & ad normam aliarum Iudaicarum virginum vitam ſuam inſtituiſſe. Cui cauillo ſaris eſt opponere, quod Germaniæ lumen Albertus Magnus iampridem reſpondit: Beatiſsima Virgo licet

Primi Eccleſiæ ſcriptores de caſtitatis voto ia recepto teſtātur

Votorū religio accuratè præſtanda, iuxta doctrinam Apoſtolicam.

Bullingerus & Eraſmus votum virginitatis Mariæ cōprobant.

Pręſtat cum Patribus agnoſcere, quàm cum ſectariis negare, Mariam ex voto Virginem.

Michael Medina Petri Martyris argumenta diſſoluit, et Mariam virginē ex voto cōprobat. Maria non obſtante voto rectè viro ſe tradidit, neque in legem peccauit.

a Lib. Eccle. Hierar. c. 6. b Epi. 2. ad Tolaſatas. c In epiſt. ad Tarſenſes. d Li: περὶ τῶν θεραπευτίδων. e Lib. 2. & 3. Stromatū. f In exhort. ad caſtitat. g Hom. 17. in li. Nume. h De dupli. martyrio. i Li. de fide ad Petrum Diaconum, cap. 3. qui etiam in Auguſt. operib[us] repitur. k In 1. Luc.

In conc. Liturg. virg. Lauret.

Li. 7. de arcan. cathol. veritatis, ca. 16.

l In harmō. Euang. m In Cōt. Smytharum.

In apolog. cont. Smyt.

Lib. 4. de ſacrorum hominum cōtinentia, ca. 1. & 2.

De laudib. Mariæ vir.

Alberti teſtimonium, quomodò Maria vouerit continentiã, ſimulq́ue viro nupſerit.

Alia eiuſdem quæſtionis diſſolutio.

Lib. de præconio & dignitate Mariæ, art. 26.

licet haberet votum continentiæ firmum, poterat tamen conſentire in maritalem ſocietatem, facta diuinitus inſpiratione vtrique de altero, quod vellet Virgo permanere: & ſic conſenſit in ſocietatem maritalem, & non in copulam carnalem abſolutè.] Eundem nodum ita diſſoluit Dionyſius Chartuſianus, Virginem benedictam, quæ confinium erat, & tanquàm horizon vtriusque legis, virginitatem quidem tanquàm ſibi placidiſsimam deuouiſſe: ſed quoniam adhuc ſub lege erat, nõ tam abſolutè, quin honeſtiſsimam hanc conditionem addiderit, Niſi Deus de ea aliud quidpiam diſpoſuerit. Non quòd ipſa dubitauerit, an intacta manere vellet, ſed an deberet. Præterea Deus excelſus, qui legis autor Dominusq́ue exiſtit, in amantiſsima ſua ſupra legem operari elegit, & ob id ex ſpeciali Spiritus ſancti inſtinctu ipſa votum emiſit, cùm de propoſito caſtimoniæ ſponſi ſui cœlitus eſſet edocta. At verò ad celandum dæmonibus incarnationis myſterium, atque ad parcendum virginali teneritudini, neq; vt tanquàm fornicaria lapidaretur, præſertim cùm de Sacerdotali eſſet proſapia, viro iuſto deſponſata eſt.]

Exhortatio ad omnes ſanctæ caſtitatis votum profitẽtes.

Malach. 2. Leuit. 11. Luc. 12.

Vtinam verò plærique voto caſtitatis obſtricti, de Catholicis loquor, hoc mihi, hoc Eccleſiæ, hoc ſuo muneri largiantur, vt ſæpe multumq́ue ſecum animo reputent, quàm honeſta, commoda, pulchra eximiaq́ue ſit ſacræ virtus continentiæ, ſi in vllis quidem aliis, at certè quidem in Eccleſiæ miniſtris, quos Angelus Domini exercituum, & ſanctos renibusq́ue præcinctos eſſe conuenit, maximè commendanda. Neque verò ſat eſt de hac Euangelica virtute præclarè ſentire, publiceq́ue contra nouatores diſputare: permultùm ſanè in eo quoque ſitum eſt, vt qui ſacri cœlibatus legem amplexi ſunt, in omni vita ſe caſtos puroſque conſeruent, & ſi vllis aliis, tum ſibi potiſsimùm Venerem & libidinem omnem, velut nocentiſsimam turpiſsimamq́ue peſtem fugiendam, & niſi perpetuis gehennæ flammis velint exuri, prorſus interdictam eſſe, meminerint. Conſiderent illi, per Deum immortalem obſecro, quid ipſis continentiæ ſacræ magiſtris Chriſto & Apoſtolis, quid diuinis humaniſq́ue legibus debeant. Redeat illis in mentem vetus & probata Eccleſiæ ſanctio, facta voti profeſſio, ipſa ſuſcepti muneris dignitas, publica hominum ob impuros Clericos offenſio obtrectatioq́ue. Cogitent, quid horum temporum ſæuiſsimę calamitates exigant, nimirùm vt ſi vlli alij, certè ſacris ordinibus initiati, à libidine ad caſtitatem, à luxu & crapula ad ſobrietatem & abſtinentiam pietatémque omnem ſe totos reuocent atque conuertant. Moueat eos adeóque permoueat noſtræ Virginis imitandum exemplum, quæ in Domini templo & apud ſuos domi foriſque caruit omni reprehenſione, quæ perpetuum vitæ curſum eum tenuit, vt excellens pietas & ſpectata integritas eam omnibus conſpicuam redderet, quæ & ſæpè complures ad perfectæ puritatis amorem & cultum ſuis virgineis & candidiſsimis moribus prouocaret. An verò in MARIAM non peccant, qui ſacrum ordinem vita obſcœna conſpurcant, neque Dei timore, neque ſacrorum reuerentia, neque votorum religione, neque Eccleſiæ authoritate deterriti, quò minùs tantæ Virginis filium fœdis manibus impuriſq́ue membris contrectent, altari ſimul & veneri ſeruientes, & ſuum corpus, quod Chriſto & æternæ pudicitiæ conſecrârunt, qualicunque turpitudine clàm palámue contaminantes? Sed ad noſtra redeamus.

Quibus de cauſis caſtitatem amare & colere debeant Eccleſiaſtici.

Vide canones diſtinc. 81. & extra de conuerſatione, vita & moribus Clericorũ.

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

MARIÆ virginitati præcellens competere meritum & in cœlis præmium, quo ſacris virginibus reliquis antecellat. Vbi errores etiam cum Catholica de Chriſtianis meritis doctrina pugnantes, diſiiciuntur.

Inter

INTER alios multos & peſtilentes errores, qui contra optimam ſanctiſsimamque Virginem hoc tempore diſſeminantur, duos valde cauẽdos hoc quidem loco ſubiiciemus. Vnus illorum eſt, qui tametſi perpetuam MARIÆ virginitatem nobiſcum profiteantur, atque Heluidianũ dogma damnent: tamen proprium huic virginitati meritum nec ipſi tribuunt, nec ab aliis tribui volũt. Alter ad plures pertinet, qui MARIAM aliquo id modo promeruiſſe, vt Dei mater efficeretur, nec dici nec doceri ſuſtinent. Retinent quippe mordicus, quod à ſuo pręceptore Luthero traditum acceperunt, MARIÆ virginitatem non magnifaciendam nobis, magnificeq́ue commendandam, eandemq́; ab omni vi & effectu meriti ſecludendam eſſe. Etenim coràm Deo matrimonium & virginitatem perinde valere: cœlibatum verò, virginitatem, aureulas non niſi nugas ac mera Satanæ mẽdacia iudicari oportere, vt eiuſdem Lutheri verbis vtamur. Nec ignobilis Lutheri diſcipulus fuit Antonius Coruinus, qui meriti rationem atque dignitatem ſatis pro imperio Virgini adimit, quum iſthæc malè ſanus effutit: *Elizabeth laudat MARIAM tanquàm electam filiam Dei, quæ à Deo ingentem gratiam ſine vllo merito conſecuta ſit, imò quæ propter hanc gratiam & fidem ſuam perpetuò in mundo glorificanda ſit. Et hoc quidem modo nos quoque MARIAM honorare, laudare & glorificare poſſumus.* Quaſi verò ſit nefas, MARIAM ſic etiam prædicari atque coli, vt opera eius meritaq́ue ſpectemus, aut verbo Dei iubeamur, ſolam autoris Dei gratiam, nudamq́; Virginis fidem contemplari. Scimus, diuinam eſſe vocem: Laudate Dominum in ſanctis eius, ſed longè aliter, quàm iſti velint, à veteribus intellectam, vt nimirùm meritum Chriſtianum ipſa etiam Dei laudatione cõtineatur, à quo tanquàm capite, bona omnia proficiſcuntur. Elizabeth diuino Spiritu plena, fidem eo quidem tempore admirandam, ſed non ſolam fidẽ MARIÆ prædicat, ac prædicandam nobis oſtendit. Agnoſcit Virginem gratia cumulatam, ſed idcircò non illi meritum tollit, quam omni ſanctitate conſpicuam adeò reuerebatur, vt eius etiã occurſu atque congreſſu ſe indignam eſſe profiteretur. Quamobrem ad primum illius occurſum voce magna exclamauit, & in illius laudem his verbis erupit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat Domini mei mater ad me? Verùm notus eſt ſectæ magiſter, & meritorum omnium deprauator oppreſſorq́ue Lutherus, qui MARIAM ancillam humilem, id eſt, indignam, inanem, miſeram, ac meriti omnis expertem eſſe fingit, ſuiſq́ue perſuadet, nihil vt præclari ac egregij tantæ Virgini relinquere videatur, quæ ſatis hoc ipſo prædicetur ſcilicet, ſi abſque virtutibus ac meritis nuda duntaxat & paupercula cùm ab hominibus, tùm à Deo ipſo reſpiciatur. Quarè vaniloquos nugatores eos habet & appellat Lutherus, quantumuis ipſe vanus atque nugax, qui de MARIÆ meritis & dignitate in Eccleſia docent atque ſcribunt. Iam verò vt Lutheri preſsis, veſtigiis inſiſtant Centuriatores, claris verbis pronunciant, contra Dei verbum affirmari, quòd MARIA ſua caſtitate meruerit Domini eſſe mater. Etſi enim hoc quoque Catholici fatentur, tamen alio ſenſu & cum ea moderatione, quam Scholaſtici & Patres, vt docebimus, adhibuerũt. In eodem luto hæret Franciſcus Lampertus, nihil meriti MARIÆ concedens, atque in hunc modum ridiculè colligens: *Si meritis ſuis nacta eſt gratiam, ergo non meritis Chriſti, & non eſt facta particeps gratiæ eius. Itidem ſi ex meritis facta eſt mater Dei, ergo non libero illius munere. Nihil ergo ſuis meritis nacta eſt, ſed meritis eius, quẽ erat ſancti Spiritus actione paritura.* Diſsimulat interim verſipellis, quod ſemper tradidit Eccleſia, Sanctorum & MARIÆ merita ſine gratiæ diuinæ iniuria, & ſalua Chriſti capitis gloria conſtitui ac prædicari oportere. Sed & Eraſmus ad Marianum meritum excludẽdum detorquet id, quod de ſe Virgo ſeruandæ modeſtiæ cauſa dixit: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, ac ægrè fatetur MARIAM, vt mater Dei fieret, promeruiſſe, velut hoc diuino duntaxat fauori tribui debeat. De hoc autem poſteà pluribus.

Cauendi errores duo ſectariorum.

In Poſt. Euang. de feſt. Ioã. Apoſt.

Lutherus Mariam omni merito ſpoliat, nihilq́ue præclari concedit virginitati.

In exegeſ. 7. c. 1. ad Cor. Et li. de votis Monaſt. In Poſtilla circa Euan. de feſto Viſitat. Marię. Luc. 1.

An mater Ioan. Elizabeth doceat, nihil meriti in Maria eſſe ſtatuendum.

Marię et ſanctis merita tribui poſſe, citra iniuriam Dei diuinæq́; gratiæ.

Pſalm. 150.

Elizabeth quãtoperè Mariam eiuſq́ue merita ſuſpexerit.

Luc. 1.

In explicat. Cãt. Magn.

Quàm indignè Mariam depingat ac laudet Lutherus.

Cẽt. 11. c. 4.

Centuriatores quomodò Marianũ meritum negent.

In paraph. Luc. 1.

Franciſci Lamperti & Eraſmi ſententiæ.

In paraphr. Luc 2.

Nunc priuſquàm ad ipſum Marianæ virginitatis meritum accedamus, de Lutheri diſcipulis præfari cogimur, qui cum Manichæis, ne liberum quidem arbitrium nobis concedunt, aut certè illud ad meriti rationem parum aut nihil valere contendunt. Nos autem [a] Auguſtinum, [b] Proſperum, [c] Fulgentium ſequentes diſertè teſtamur, diuina gratia liberum hominis arbitrium nõ adimi, ſed liberari; non perimi, ſed renaſci: non euerti, ſed conuerti, non auferri, ſed roborari, nõ euacuari, ſed reformari,

a Lib. 3. hypognoſt. Et lib. de natu. & gratia. c. cap. 32. b Lib. Contra Caſſian. Et in epiſt. ad Rufinũ. c Lib. de incarnat. & gratia Ieſu Chri c. 20.

Quomodò de meritis operum doceant Catholici.

 renouari,

renouari atque ſanari. Deinde palàm affirmamus, Chriſtianum meritum toties in diuina Scriptura commendari, quoties illa Iuſtis eorumque benefactis remunerationẽ, mercedem, coronam, gloriam attribuit atque promittit. Quod meritum benefactis fidelium conciliari, eaque coràm Deo valere, nec ſolùm temporaria, ſed & perpetua remuneratione digna eſſe pronunciamus, non ipſorum quidem operum ratione, ſi in Adæ filiis nudè illa ſpectentur, ſed partim ob gratuitam Dei promiſsionem, qua vltrò ſe ipſe amicis fidelibus eorumq; benefactis debitorem fecit, partim ob liberalem communicationem Spiritus, qui per Baptiſmum & fidem acceptus, dum per charitatem in mente habitat, benè pieque operandi voluntatem ſimul & facultatem in Chriſto renatis ſuppeditat, ac ſimul eorum tanquàm filiorum opera ſuo patri grata, certiſque præmiis digna efficit. Igitur gratiam ab operibus meritoriis nõ ſecludimus, imò ea ipſa ex Dei gratia & bonitate tanquàm radice, pendere fatemur: & rurſus piorum opera ſuo merito & præmio non eſſe fraudanda dicimus, nimirùm vt & Dei miſericordia & iuſtitia ſimul prædicentur. Valeant igitur moroſi ineptique cenſores, qui ne quid meritorum MARIÆ, Sanctis aliiſque iuſtis concedant, meriti nomen Patribus omnibus vſitatum, & Scripturis cõſentaneum, ac ipſius mercedis ſeu præmij correlatiuum, vt in Scholis vocant, vix audire ſuſtinent, quique cum Caluino, Chriſti etiã merita oppidò quàm petulanter oppugnant. Rectiùs autem nunc ſapiunt ex aduerſariis, qui ſtoicum Lutheri & Caluini rigorem fugiunt, & cum Philippo moderatiores effecti, de bonorum meritis docent. Nam Philippus in vltima locorum ſuorum editione ſuam & magiſtri Lutheri ſententiam ita correxit: *In reconciliatis bona opera quum placeant fide, propter Mediatorem merentur præmia ſpiritualia & corporalia in hac vita & poſt hanc vitam, ſicut clarè oſtendit parabola de negotiantibus: Habenti dabitur &c. Et 1. Timoth. 4. dicitur: Pietas habet promiſsiones præſentis & futuræ vitæ. & Marc. decimo: Qui dederit potum vni ex minimis propter doctrinam, ſed cum tribulatione, & poſt hanc vitam, vitam æternam.* Ac alibi rurſus: *Verum eſt bona opera mereri remiſsionem pœnarum corporalium, ſicut Niniuitæ meruerunt ſibi pœnam remitti.* Qui prætereà publicè diſputans, hoc axioma defendit: *Bona opera merentur multa præmia ſpiritualia & corporalia, quæ dantur tùm in hac vita, tùm poſt hanc vitam, vt multæ triſtes pœnæ, publicæ & priuatæ mitigentur propter pœnitentiam & bona opera aliquorum in Eccleſia, iuxta illud: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Et pòſt ſubiicit: *Quia placet Deo obedientia in reconciliatis, merentur præmia in illis legalibus promiſsionibus propoſita, vt: Date, & dabitur vobis. Item: Qui dederit potum aquæ vni ex minimis meorum, propter doctrinam, habebit mercedem. Vult Deus et talibus exerceri fidem, nec dubiũ eſt hæc promiſſa præſtari.* His accedit confeſsio Vvirttenbergenſis, quæ tãtùm bonis operibus largitur, quãtùm eſt ſatis ad præmia quædã ſiue corporalia ſiue ſpiritualia promerenda. Verùm iſti de ſpiritualibus duntaxat, non de cœleſtibus præmiis meminerunt, velut eos fateri pudeat, quod in Dei verbo expreſsè traditur, cœleſtia etiam prẹmia & vitam æternam piorum meritis à Deo repẽdi. Hoc enim eſt, quod legimus in [a] vinea operantibus denarium, [b] in agone certantibus βραβεῖον ſiue palmam, vt Cyprianus atque Ambroſius legunt, [c] in ſtadio curſum conſummantibus iuſtitiæ coronam, ſed & [d] bona facientibus vel [e] in Spiritu ſeminantibus vitam æternam à Deo iuſto reddi, & [f] temporarias demùm afflictiones piè tolerantibus æternum gloriæ pondus operari. Præclarè igitur tradit [g] Auguſtinus: Vita æterna totum eſt præmium, cuius promiſsione gaudemus, nec præmium poteſt præcedere merita, & priùs homini dari, quàm dignus eſt.]Et rurſus: [h]Poſt hanc vitam merces perficiens redditur, ſed eis tantùm, à quibus in hac vita eiuſdem mercedis meritum comparatur.] Atque hæc de Chriſtiani meriti nomine atque ratione, quoniam plura dicemus poſteà, nunc attigiſſe ſat eſt. Gregorius Magnus [i] perſpicuè dixit: Præueniente gratia, & bona voluntate ſubſequente, hoc quod omnipotentis Dei donum eſt, fit meritum noſtrum.]

Iam verò ad Catholicam de Chriſtiano merito confeſsionem illud quoque ſpectat, vt citra dubitationem omnem aſſeratur, Sanctorum merita, & quæ his reſpondent in cœleſti regno præmia nequaquàm paria eſſe, quantumuis recẽtiores vetereſque Iouinianiſtæ ringantur. Quomodò enim multæ [k] manſiones apud Patrem, ſi non pro varietate meritorum? quomodò & [l] ſtella à ſtella diſtabit in gloria, niſi pro varietate radiorum? Pro differentia mercedum, operarum credenda diſtantia eſt: Maiora

certamina,

Opera meritoria non per ſe, ſed ex gratia Dei in fidelibus atque iuſtis.

Non modò Mariæ et Sanctorũ, ſed Chriſti etiã merita impiè oppugnantur.

Etiam aduerſarij ſaniores meritum operum fatentur, præſertim Philippus Melanchton.

Ca. de operũ præmiis. Matth. 25.

In diſputat. de iuſtifica.

In diſputat. de bon. opi.

Luc. 6. Matth. 10.

Cap. de bonis operib.

Non temporalia ſolùm & ſpiritualia, ſed ęterna etiã præmia ſub meritum cadunt.

a Matth. 20. b 1. Cor. 9. c 2. Tim. 4. d Rom. 2. Matth. 17. & 25. e Galat. 6. f 2. Cor. 4. g l. 1 de moribus Eccle. Catholicæ. h l. 1 de perfectione iuſtit. reſpon. 17. i Hom. 9. in Ezech.

Merita & præmia iuſtorũ inæqualia.

k Ioan. 14. l 1. Cor. 15.

In Scorpia. Et li.4.cont. Martionit. Et libr. ad Scapulam. Matth.5. & 22. Luc.12. Ioan.19. 1.Ioan.5. Sap.6. Serm.7.in Pſalm.118. Hebr. 11.

certamina,maiora ſequuntur præmia.] quemadmodùm clariſsimè loqnitur Tertullianus. Variis ſauè modis peccata punir Deus, & ex malis alios mitiùs, alios grauiùs damnat, vt è Scripturis euideutiſsimè conſtat, ac Ethnici qnoque iam olim ſibi perſuaſum habuerunt. Iam ſi iuſtitiæ diuinæ largimur, quæ ad caſtigandos imptobos ſupplicia diuerſa decernat (Potenres enim potenter tormenta patientur, & fortioribus fortiot inſtabit cruciatio) quantò magis eſt conſentaneum, eum qui ſumma eſt bonitas, in diſtribuendis præmiis amicorum, qui plùs minúſne ptomeruerunt, rationem maximam habiturum eſſe? Aduerſarij non tenent caput veritatis (vt enm Ambroſio loquar) quo euidentiſsimè comprehenditur, non iu hoc ſæculo, ſed in futuro repoſitam noſtrorum remunerationem eſſe merirorum.] Credere oporter accedentem ad Denm, inquit Apoſtolus, quia eſt, & qnia inquirentibus ſe remunerator ſit. Non eſt iniuſtus profectò Deus, vt obliuiſcatur operis Pauli, qui cunctis ampliùs laborauit, vtque diſpar meritum æquali mercede compenſet, ſicut ſapienter quidem Hieronymus ratiocinatut, qui multis & vrgentibus argumentis hunc ipſum Iouiniani errorem fortiſsimè diſsipauit. Eúdem coarguit[a] Augnſtinus, ac meritotum lumina in ſanctis aliis magis, in aliis minùs non ſolùm hoc reperiri tempore, ſed in æterna etiam vita fulgere commonſtrat. Qui verò ſecus ſentiunt atque tradunt, horum velut agreſtem vlulatum & abſurdum planè dogma[b] Thelenſe Concilium reiicit & execratur, quandoquidem vt promiſcuè confuudant omnia, diuerſorum gradus abrogant meritorum, & paupertatem quandam cœleſtium remunerarionum iuducunt, quaſi Chriſto vna ſit palma, quam tribuat, & non plurimi abundent tituli præmiorum.

Deus propēſior ad premia iuſtis tribuēda, quàm ad ſupplicia inobedientibus infligenda.

Lib.2. cont. Iouinian.

a Ser.de ver. Dñi,46. & 49. Et li. de ſancta virginitate,c.26. b Sub Syricio Papa in Africa.

Retinendum eſt igitur, quod in Catholicis hucuſque Scholis conſtanter aſſeritur, & à ſanctis Parribus ſæpiſsimè confirmatur, iuſtorum beatitudinem pro illorum præcedentibus meritis æſtimari atque reddi, eamqne in cœlis duplicem eſſe, principalem vnam, quæ præmium eſſentiale dicitur, & accidentalem altcram, quæ ſpecialibus illorum operibus, laboribus, meritis ex Dei ptomiſſo attribuitur, quæque illis præter communem remunerationem, excellentis præmij perfectionem ſiue ptærogatiuam quandam adiungit. Non quòd meriti rationem & gloriæ portionem externis duntaxat operibus metiamur, ſed horum quoq; radices fidem & charitatem ſemper complectimnr, nullnmque ſine illis meritum & gloriæ gradum agnoſcimus Otthodoxi. Habent igitur ſuam, vt vocant in Scholis, Aureolam inuicti Martyres, qui legitimè pro fide & iuſtitia ad mortem vſque certârunt, ſuamque erga Chriſtum charitaté profuſo ſanguine teſtati ſunt, qnique iam ſtolis albis amicti, inſigne victoriç, palmas in manibus tenent, vt legimus in Apocalypſi. Habent ſuam inſuper Aureolam ſacri Doctores, qui ad iuſtitiam & pietatem alios ſedulò inſtituerunt, vereque fidei doctrinam, vt magni eſſent in regno cœlorum, vitæ ſanctimonia comprobárunt, & idcireò quaſi ſtellæ, vt inquir Daniel, in perpetuas fulgebuut æternirates. Habent demùm ſuam illuſtrem coronam ſiue Aureolam Virgines, quibus Chriſti fides amotque perſuaſit, non ſolùm de mundo mundique principe, ſed etiam de carne ſeu lege membrorum triumphnm agere, nec ſpiritu minùs, quàm corpore púrum exigere cœlibatum. Hæc enim tria ſunt genera operum excellentiorum, quibus cumulatiorem gloriam ſummnsille ἀγωνοθέτης Deus propoſuit, vt in huius vitæ ſtadio præclarè certantes, alioſq; Chriſtianæ fortirudinis laude ſuperantes, ſublimioribus etiam præmiis tandé cohoneſtentur. Etſi.n. vnus idemq; denarius, hoc eſt, ſummum çternumq; bonum cunctis in vinea Domini operantibus redditur, atque ita Sanctorum æqualis beatitudo, quam vocant obiectiuam, fore cenſetur: tamen alij alios, ſicut in hoc ſæculo iuſtitia & ſanctitate, ſic in futura vita excellenti gloria, beatitudinéue eſſentiali præcellnnt, maioriſq; præmij ſeu remnnerationls participes fiũt. Vnde Chriſtus multas & diuerſas in domo patris ſui manſiones conſtituit, ſicut plnribus quidem[a] Auguſtinus, [b]Chryſoſtomus, [c]Cyrillus & [d]Gregorius cum rota Eccleſia docent atque confirmant.

Duplex iuſtorũ in cœlis beatitudo, eſſentialis & accidentalis.

Meritum operũ fidem & charitatem præſupponit.

Apocal.7.

Aureolam & gloriam ſpecialem in cœlo reddi Martyrib. Doctoribus, atque Virginibus.

Matth.5. Daniel. 12.

Varia præmia beatorum in vna vita æterna commorantiũ.

Matth.20. Ioan.14. a Tract.67. in ca.14.Ioan. Et de S. virg.ca.26. b Ser.19.Ioan. 2.de præmiis Sanct. c In cap.14. Ioan. d In Euan. de vinea. Matth.20.

Ac de virginibus qnidem hîc multis agere nô artinet, quarum admiranda virtus ſi vſquàm alibi, certè in ſubigenda carne & comprimendis natiuç libidinis aculeis, extinguendiſque flammis tàm diu elucet, quàm din lex membrorum legi mentis repugnat, & granis illa iuter carnem ac ſpiritum pugna, in vtroq; ſexu pios vel inuitos exercet. Ea non modò Paulo metum & gemitum attulit, ſed & plæroſque magna virtu-

Quò difficiliorē pugnam aduerſùs carnem ſubeũt virgines, eò glorioſiorem de carne triumphum agunt.

Et libr. 22. moralium. Rom. 7.

tis laude florentes, ita proſtrauit, vt & cordis & corporis amitterent integritatem. At
quò tarior, eò ſanè præſtantiot Deoque grarior exiſtit victotia, quæ de blando illo in-
ſidiatore & domeſtico hoſte refertur, eoque auguſtiora beatitudinis præmia illibatæ
virgines taudem conſequuntur. His igitur Eſaias nomen melius, adeoq; nomen æter- Eſa. 7.

Quæ præmia virginibus in verbo Dei promittantur.

num pollicetur. His Ioannes canticum nouum, quod ſolæ virgines ſponſo ſuo decan- Apocal. 14.
tant, & familiariorem eum Agno conuictum aſcribit. His demùm Chtiſtus Dominus Matth. 13.
non ſicut aliis, triceſimum & ſexageſimum, ſed centeſimum fructum, vt veteres Euan- Luc. 18.

Auguſtinus è Scriptura probat excellēs premium virginibus in cœlo reſeruatum.

gelicum locum declarant, aſsignat. Ac grauiter eos verberat Auguſtinus, qui excellē- Lib. de ſancta virginit.
tem gloriam & ſingularem honorem virginibus perpetuoque continentibus tollūt, cap 22. &
velut in regno cœlorum nihil illis ampliùs, quàm cæteris à Deo promiſſum atq; red- ſequentib.
dendum ſit. Huic erroti primùm opponit illud, quod [a] Chriſtus & [b] Eſaias de Eunuchis a Matt. 19.
ſiue ſpadonibus tradiderunt. Quod enim Chtiſtus ait eos, qui pio propoſito à ducen- b Eſa. 56.
da vxore ſe continuerint, caſtrare ſeipſos propter regnum cœlorum, id ad cœleſtem
remunerationem pertinere, & in eundem ſenſum ab Eſaia profetri: Dabo eis locum
multò meliorem, quàm cæteris nempe coniugatis: Nomen æternum dabo eis. Æter-
num hoc nomen glotiam quandam proptiam excellentemq; ſignificare, quod Euan-
gelici ſpadones cum aliis in Dei regno conſtitutis non commune, ſed diſtinctum ha-
bituri ſint. Proptia igitut virginum Chtiſti gaudia, quæ alij beati non percipiant, à Io- Ibid ca. 27.
anne deſcribi, illiſque duntaxat tribui, qui non ſolùm cordis, ſed carnis etiam virgini-
tate Chriſto agno ſeſe conformant, & caſtiſsimis illius veſtigiis aduerſùs omnes carnis
illecebras voluptateſq; pugnantes, diligenter inſiſtunt. Quid multa? Mirabiliter deſi- Ibid. ca. 33.

Auguſtino ſtulti ſunt, qui cœlibatus vtilitatē referunt duntaxat ad præſentem vitam.

piunt, inquit, qui putant huius continentiæ bonum non eſſe neceſſarium propter re-
gnum cœlorum, ſed propter præſens ſæculum.]

Vbi Auguſtino Gregotius Magnus pulchrè ſubſcribit, quū dictū Eſaiæ locum ex- In 3. part. paſtoralis
plicat in hūc modum: Eunuchi ſunt, qui compreſsis motibus carnis, affectū in ſe pra- curę admonit. 29.

Gregorij teſtimonium de ſingulari mercede virginū in cœlo futura.

ui operis abſcindunt. Quo autem apud Patrem loco habeantur, oſtēditur: quia in do-
mo [c] Patris videlicet æterna manſione etiam filiis præferuntur. Audiant quod per Ioā- c Ioan. 14.
nem dicitur: [d] Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati: virgines enim ſunt, & d Apoc. 14.
ſequuntur agnum quocunque ierit: & quod canticum cantant, quod nemo poteſt di-
cere, niſi illa centum quadraginta quatuor millia. Singulariter quippe canticum

Quomodò virgines ſingulare canticum Agno cātabūt in cœlo.

Agno cantare, eſt cum eo in perpetuum præ cunctis fidelibus etiam de incorruptione
carnis gaudere. Quod tamen electi cæteri canticum audire poſſunt, licet dicere ne-
queant: quia per charitatem quidem in illorum celſitudine læti ſunt, quamuis ad eo-
rum præmia non aſſurgent.] Omitto Fulgentij & Bernardi verba referre, quibus illi
ſupradictos Sctipturæ locos eodem modo interpretantur, claréque commonſtrant,
prærogatiuas & dignitates eximias ſi vllis aliis, certè incorruptis Chriſti virginibus in
cœlo ſeruari atque reddi. Eligunt bonam partem, inquit Fulgentius, quæ non aufere- Epiſt. 3. ad
tur ab eis, ſed perficietur in eis. Quod enim ab eis nunc inuiolatum ſeruatur in ope- Probam.
re, hoc eis gloria immortalitatis cumulatum reddetur in munere.] Bernardus verò in De paſſione
hunc modum alicubi docet: Quanta putas ibi gloria fulgebunt virgines Chriſti, cor- Dñi ca. 31.

Virgines Lunæ conferri, quæ ſplendore cætera vincit ſidera.

dis ſimul & mentis puritate Chriſtum ſequentes? Quis Sanctorum chorus meliùs Lu-
næ comparatur, quàm virgines? Solæ ſequuntur Solem iuſtitiæ Chriſtum, vt agnū Pa-
tris quocunque ierit: vnde & ſolę illi ſimiles ſunt atque ſimillimę. Honorabuntur ergo
præ cæteris in eodem regno exiſtentibus ſplendore quidem excellentiori, ſicut Lunā
videmus præ cæteris ſideribus præeminere, poſsidebúntq; in domo Domini locū me-
liorē multò quàm cæterorum filiorum & filiarum, qui virginitatis merito non ſunt in-
ſigniti.] Plura id genus, quæ paſsim apud Patres extant, hoc loco repetere ſuperſede-
mus, quòd præter noſtrum ſit inſtitutum, nunquàm ſatis laudatam propriam ſancta-
rum virginum lauream hîc multis aſſerere, præſertim quum alibi aduersùs eos diſpu-
temus, qui nē à Iudæis, Turcis & Epicurę̧is diſcrepent, Chriſtianum omne meritum &

Etſi quidam coniuges virginibus ſunt perfectiores, tamen ſtatus ipſe virginitatis cōiugio dignior atque perfectior.

cœleſte præmium ſacris virginibus iniquiſsimè tollunt.

Illud ſemel admonuiſſe ſat ſit, virginitatem nobis commendari & cum coniu-
gio comparari, non ob actiones illas, quæ vtrinque tùm à virginibus, tùm à coniugi-
bus benè aut perperàm inſtituuntur, ſed ratione ſtatus, ac propter annexa, quæ ſecun-
dùm rei naturam, ac vt plurimùm à coniugibus fieri conſueuerunt. Res ipſas ſi com-
paremus,

Li. de bono coniugali, cap. 23.

paremus, inquit Auguſtinus, nullo modo dubitandum eſt, meliorem eſſe caſtitatem continentiæ, quàm caſtitatem nuptialem, quum tamen vtrunq; ſit bonum. Homines verò quum cõparamus, ille eſt melior, qui bonum amplius habet. Igitur multi ſępè cõiuges, ſi animi dotes, ſi annexa virtutum officia contemplemur, plęriſque in ſacro cœlibatu verſantibus non dicam æquari, ſed & anteferri omninò merentur. Nec deſunt, qui Abrahæ coniugium Ioannis virginitati par eſſe dicant, quoniam hic in opere, ille verò in ſolo habitu, vt Auguſtinus loquitur, continentiam habuit, & ſicut vnius cœlibatus, ſic & alterius connubium pro varia diſpẽſatione temporum Deo inſigniter militauit. Nos verò Apoſtoli Pauli morem ſequimur, qui non perſonas perſonis, ſed ſtatum ſtatui, cœlibatum coniugio cõfert, ipſam rei conditionem & naturam rectiſsimè ſpectans, vt ab his quæ per ſe, & non per accidens fiunt, ſicut in Scholis dicunt, peritè ratiocinetur. Ad quem ſanè modum Patres omnes coniugium deprimunt, & cœlibatum Chriſtianum extollunt, vt eos demùm, qui propter Chriſtum, regniq́ue cœleſtis gratia ſe continent, ipſis coniugibus etiam piis beatiores eſſe concludant.

Quomodò maritus Abrahem non minùs, quã Ioannes virgo placuiſſe Deo dicatur.

Ibid. ca. 21.

1. Cor. 7.

Paulus quomodò virgines coniugibus anteponat.

Ex quibus haud obſcurè conſtat, non modò veterum ſcriptis, ſed & Scripturæ ſacræ teſtimoniis eſſe conſentaneum, vt Eunuchis Euangelicis & vtriuſq; ſexus virginibus excellentia quædam merita, & quæ his reſpondent in cœlo præmia tribuãtur. Aliter. n. caſtitas cõiugalis, aliter cõtinentia vidualis, aliter integritas virginalis, in patria illa cœleſti fulgebit, vt licet commune cœlum, diſpar tamen ſplendor aliis aliiſq; contingat. Et erit adhuc quiſpiam Cẽſor tam improbus, vt MARIÆ virginitatem ſuo tùm merito, tùm præmio audeat defraudare? MARIÆ, inquam, quæ prima, vt diximus, ſacræ virginitatis inſtitutum amplexa eſt, quæ huius virtutis quaſi primitias ſponſo cœleſti tàm præclarè obtulit atque conſecrauit, quæ incomparabili Spiritus & corporis puritate claruit, eamq́ue omnibus numeris expletam habuit, quæ demùm Euangelicarum virginum & ducem & magiſtram & principem ſe præbuit. Et quæ eſſet (cum Ambroſio dicere liceat) cui maius quàm matri Dominus meritum reponeret, præmium reſeruaret? Nulli enim vbetiora (ſic enim idem pergit dicere) quàm virginitati deputauit munera, ſicut Scriptura nos docet.] Ac ſtatim hunc Eſaiæ locum adducit: Ne dicat ſpado, quia ego ſum lignum aridum. Hæc dicit Dominus ſpadonibus: Quicunque cuſtodierint præcepta mea, & elegerint quæ ego volo, & amplectentur teſtamentum meum, dabo illis in domo mea, & in muro meo locum nominatum meliorẽ filiorum & filiarum, nomen æternum dabo illis, & non deficient.] Tùm alio in loco: Quid loquor, inquit, quanta ſit virginitatis gloria, quæ meruità Chriſto eligi, vt eſſet etiam corporale Dei templum, in qua corporaliter, vt legimus, habitauit plenitudo diuinitatis? Virgo genuit mundi Salutem: Virgo peperit Vitam vniuerſorum.] Quapropter Auguſtinus etſi [a] Suſannæ coniugalem caſtitatem prædicat, tamen [b] Annæ viduæ pudicitiam præfert, MARIÆ verò virginitatem ſanctamq́ue carnis eius integritatem, quarumlibet aliarum ſiue viduarum, ſiue coniugum laudabili continentiæ anteponit. In eundem ferè ſenſum docet Ambroſius, & cum iiſdem ſanctis matronis Anna & Suſanna confert MARIAM, ſed vt vni Virgini palmam tribuat, aliasq́ue poſtponat.

Mariæ virgini maius meritũ & præmium, quã vlli virginum alij eſſe tribuendum.

De inſt. virginis. cap. 6.

Eſa. 56.

Epiſt. 82. lib. 10.

Li. de bono coniugali, ca. 8. et circa finem. Et li. de ſan. virg. cap. 10.

a Dan. 13.

b Luc. 2.

Lib. de vid.

Suſannæ coniugalis & Annæ vidualis caſtitas Mariæ virginitati cedit.

Retineamus ergo, quod à Sophronio accepimus, qui nos docuit hoc modo ratiocinari: Si quælibet virginitas tantùm erigitur, vt Angelis comparetur, multò magis beata & glorioſa MARIA, quæ ſingulari commendatur priuilegio, & immenſo ditatur mercimonio.] Hoc autem dicere videtur: (vt locum nõnihil illuſtremus) Si tàm pręclarè beateq́ue cum piis virginibus agitur, vt immenſam corã Deo & Angelis gloriam promereantur, qualem quantamq́ue coronam matri virginum in cœlo rependi exiſtimabimus, quæ inter ſorores & ſponſas Regis omnes hanc viam incultam, aſperam, ignotam, deſpectam primùm inuenit, inuentam aperuit, apertam muniuit, conſecrauit, oſtendit: quandoquidem ſola ſine præcepto, ſine conſilio, ſine exemplo preciosum virginitatis munus, vt diximus, obtulit Creatori, tantumq́ue in hac virtute profecit, vt de alia nulla fœmina rectiùs dici poſsit: Adducentur Regi virgines poſt eam. Adducentur, inquam, poſt matrem filiæ, poſt Reginam pediſſequæ, poſt Magiſtram diſcipulæ, & adductæ ſimul tali Principi, tum ſuo tùm matris nomine gratias agent ſempiternas. Accedet & illa remuneratio, vt non ſolùm virgines, ſed & cœlites

Serm. de Aſſumpt. B. Virginis.

Inter omnes beatas virgines gloriam & coronã matri Virgini maximam rependi.

Pſalm. 44.

Ad Mariæ gloriam pertinere vt à virginibus & ſanctis omnibus in cœlo celebretur.

 omnes

omnes hoc inſigne virginum decus & lumen iucundiſsimè contemplentur, cum ſtupore ſuſpiciant,& ſtudioſiſsimè reuereantur, quando Regina optimis ciuibus gratior & auguſtior nunquam contigit, ad quam illi ſuos & animos, & oculos lætiùs ac iuſtiùs conuerterent. Verùm quod ad beatarum virginum chorum attinet, vt olim Iudaicæ fœminæ Moyſi ſororem: Sic hæ nominis eiuſdem Anteſignanam agnoſcent, & præeūtem in laudibus Deo celebrandis vltrò cupideq́ue ſequentur, & ſimul ſublatis cum illa vocibus, nec minùs iunctis inſtrumentis muſicis, vt humano more dicamus, ſuauiſſimè modulabuntur. O dulce & mirificum melos tanti Regis aula dignum, vbi & mirantur cantores Angeli, & exultantes chori concinunt, modiſq́ue alternantibus & inſigni harmonia miſcent omnia, ſed vt cuncti primas tribuant MARIÆ tympaniſtriæ. Mentior, niſi Bernardus nobis hac in parte clariſsimè ſuffragetur: Nouum quidem canticum illud, inquit, quod ſolis dabitur in regno Dei cantari virginibus, ipſam virginum Reginam cum cæteris, imò primam inter cæteras eſſe canituram, nemo eſt, qui ambigat. Puto autem illam præter illud, quod ſolis, licet cum omnibus, tamen virginibus ei, vt dixi, commune erit, dulciori quodam atque elegantiori carmine lætificaturam eſſe ciuitatem Dei. Cuius vtique dulciſonos depromere vel exprimere modulos, ne ipſarum quidem virginum vlla digna inuenietur, quia ſoli meritò decantandum ſeruabitur, quæ ſola de partu & partu diuino gloriatur.] Cum his planè congruunt quæ apud eundem autorem alibi legimus, in hunc ſanè modum: Si omnes Virgines canticum iſtud cantabunt, nunquid illa Virgo virginum primiceria non cantabit? Cantabit vtique & tantò iucundiùs, quantò caſtior cæteris: præbebitq́ue toti choro in cantando exemplum, quas ad virginitatis amorem ſuo incitauit exemplo.] Pulchra iſthæc, & cùm piorum omnium intima conſideratione digna, tùm puris caſtisq́ue virginibus vel maximè ſæpiſsimeq́ue perpendenda. Hinc enim facilè colligent, quale quantumq́ue cùm MARIA non modò meritum hîc ſibi vendicare, ſed & præmium aliquando à Chriſto ſponſo conſequi poſsint. Atque huc ſpectat Hieronymi adhortatio Euſtochio quidem ſcripta, ſed cuilibet etiam Deo dicatæ Virgini accommodanda, maiorem vt conſolationem, quomodocunq́ue à carne Satanaq́ue vexentur, in ſacro ſuo capiant cœlibatu. Egredere, quæſo, inquit, pauliſper de carcere, & præſentis laboris ante oculos tuos tibi pinge mercedem, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Qualis erit ille dies, quum tibi MARIA mater Domini choris occurret comitata virgineis? quum poſt rubrum mare ſubmerſo cum ſuo exercitu Pharaone, tympanum tenens præcinet reſponſuris: Cantemus Domino: glorioſè enim honorificatus eſt: equum & aſcēſorem proiecit in mare. Tùm Thecla in tuos lœta volabit amplexus.]

Maria in cœlo non minùs à virginibus, quàm Moyſi ſoror à Iudæis fœminis honoratur.

Exod. 15.

Quæ in cœlo Mariæ cum aliis virginibus cōmunia, quæ propria.

Hom. 2. de beata Virg. Apocal. 14.

Mariam præ cæteris virginibus in cœlo dulciſsimè canituram.

In tract. de paſſ. Domi. cap. 31.

Virginum eſt, cœleſtem Mariæ gloriam ſedulò meditari, & ad illius aduētum aſpirare.

In epiſt. ad Euſtoch. de cuſt. virgin.

Exod. 15.

Hactenus de MARIÆ virginis in cœlu regnantis, omnibusq́ue ſacris virginibus prælucentis gloria & prærogatiua nos veluti balbutiendo diximus, quum nullis illa mortalium verbis explicari, ſed ne mente quidem percipi poſſe videatur. Fœlix interim Virgo Chriſtiana, quæ ſummæ dominæ viſendæ incenſa deſiderio, formæ fragilitatem, momentaneas carnis voluptates, vanaq́ue mundi blandimenta & oblectamenta contemnit, atque vt dulciſsimo MARIÆ contubernio perfruatur, de lacu miſeriæ & de luto fæcis, vt ille dixit, ad virgineum illum ornatiſsimumq́ue chorum noctes ac dies aſpirat, in quo Regina non ſolùm humanam, ſed & Angelicam ſuperat dignitatem. Fœlicior autem, quæ humanæ carnis ergaſtulo liberata, ad communem matrem & principem intuendam accedit, & ab hac porrò ad Filium comitantibus Angelis honeſtè deducta, lætéq́ue ab obuio ſponſo ſuſcepta, peramicis ſtringitur amplexibus, & blandiſsimis oſculis demulcetur. Tunc mellitis illis vocibus eſt locus: Veni ſponſa mea, veni, coronaberis: quàm pulchra es & decora, chariſsima in deliciis. Tunc ſponſam amor & ardor incredibilis occupat, quum adamati ſponſi aſpectu, amplexu, alloquio fruitur, & amore velut ebria fidenter teſtificatur: Dilectus meus mihi, & ego illi, qui paſcitur inter lilia. Nec otiatur profectò Regina mater, quæ pro charitate ſua vtriq; ſponſo & ſponſæ, vt arbitror, ex animo gratulatur, & veteris MARIÆ, quæ populo veteri præcinuit, complet officium, ne deſit in cœleſtibus nuptiis, quæ totum & candidiſsimum Gynecæum cantando præeat, & epithalamium tali loco dignum, quo & ſponſus & ſponſa noua cœliteſq́ue omnes velut nuptiarum amici

Quod virginū genus magis probandum, & ad Mariæ gloriā propiùs accedat.

Pſalm. 39.

Can. 4. & 7.

Cantic. 2.

Exod. 15.

amici recreantur, veluti magiſtra & ptinceps ab ſoluat. Sedenim quæ dicendi vis, quæ orationis copia tantæ rei explicandæ, quantam ne mente quidem attingere licet, par vnquàm eſſe poſsit? Gaudete, cantate, triumphate putiſsimæ vitgines. Adeſt nuptiarum Agni & tempus & apparatus. Innitat ſponſus, qno nihil cultius, blandius, auguſtius: inuitat, inquam, vt omni voluptatum genere diffluatis. Fauet mater & ordinis veſtri Primiceria, qua nihil caſtins illuſtriusq; circumquaq; reſplendet. Applaudunt & Angeli, veſtri candoris ac decoris ob vitæ ſimilitudinem ſtudioſiſsimi ſemper amatores. Gaudete cœli lumina Chtiſtiq; ſponſę tot ornatæ monilibus, quoniam merces veſtra in cœlis copioſa, & menſura bona, conſerta, coagitata & ſupereffluens, vobis inde ab æterno præparata, nunc veſtrum in ſinum effuſa, nullis vel fortunę caſibus, vel temporum viciſsitudinibus, vel hoſtium iuſidiis etipi, aut parte ſaltem ex aliqua intercipi ac imminui poteſt.

CAPVT DECIMVMSEXTVM.

Quo pacto MARIA *vt Dei mater fieret, promeruiſſe dicatur.*

Patres ſæpè & apertè teſtari, Mariam non ſine ſuo merito Dei matrem eſſe factam.

GRAVIS ac atdua quęſtio nunc nobis diſcutienda eſt, tantúmne MARIA cùm aliis virtutum officiis, tùm virginitate maximè promeruetit, vt Deipara facta dici & cenſeri poſsit. Quod niſi concedamus, eximios profectò Patres, qui doctorum Scholaſticorum præceſſerunt ætatē, ſine omni candore perſtringere, ac nimiùm ſeuerè damnare videamur. Chryſoſtomus quidem in hunc modum eſt publicè concionatus: Beata mater vltra omnem humanæ naturæ modum modeſtiam ac temperantiam excoluit, & ob id vniuerſorum Dominum in vtero geſtare promeruit.] Ac alibi rurſus, quum locum illum, Quomodo fiet iſtud, explicat, Gabrielem inducit ſic Virgini reſpondentem: Sanè propter hoc etit, quoniam virum non cognoſcis. Nam ſi cognoſceres virum, non fuiſſes habita digna, vt huic myſterio ſeruires.] Apud Baſilium verò magnum hæc verba reperiuntur: Quoniam ea tempeſtate nulla puritate par MARIÆ virginitas, inter homines ad effectum ſancti Spiritus, excipiendum eſt reperta, & illa iam deſponſatione erat occupata, electa eſt beata virgo, ita vt nihil detrimenti ex deſponſatione acceſſerit virginitati.] Eundem locum Muſculus, ac fortaſſe paulò luculentiùs ita vertit. Quandoquidem id ſęculum hominum, in quo MARIA viuebat, nihil cum puritate MARIÆ comparandum haberet, vt ſancti Spiritus operationem ſuſciperet, electa eſt beata virgo.] vt cætera prætereamus. Ac poſteà idem Baſilius: Sanctitate igitur compacta caro digna erat, vt ſanctitati vnigeniti vniretur.] Vides quantum huic virginitati vir ille magnus tribuat, non ſolùm de corporis, ſed etiam animi de putitate, ſiue de perfecta virginitate haud dubiè loquens. In quem ſenſum etiam [a]Hieronymus dixiſſe videtur: Tantæ puritatis MARIA extitit, vt mereretur effici mater filij Dei.] [b]Ac rurſus: Hęc ſponſa fabri meruit eſſe mater illius, à quo ipſæ claues datæ ſunt.] Conſonat his [c]Ambroſius, vbi MARIAM virginem à Chtiſto eligi, vt corporale Dei templum exiſteret, meruiſſe teſtatur. Tùm [d]Bernardi vox eſt: Virginitas MARIÆ digna fuit Spiritus ſancti ſacrarium fieri, & habitaculum filij Dei: vere lignum vitæ, quod ſolum fuit dignum portare fructum ſalutis.] Nec eſt diſsimile, quod ante [e]Bernardū iam antè cōmemoratus Chryſoſtomus dixit, MARIAM, quoniam virum non cognoſceret, ſeq; virginem ſeruare vellet, dignam eſſe habitā, quę ſummo miniſterio, vt Chriſti mater fieret, inſeruiret. Qnid autem [f]Honorij dicto luculentius? Hęc prima inter mulieres vouit Deo virginitatem, & ideò ſola inter mulieres meruit Virgo ſummæ prolis fœcunditatem.] Nihil ergo mirum, quod his conſonans [g]Venantius Fortunatus, in hunc modum canat:

Ser. in Domini hypopante.

Luc. 1. Homel. in 25. c. Gen.

Hom. de humana Christi generat.

a In epi ad Euſtoch. de cuſtodia virginit.
b Ad Euſto.
c Epiſt. 82.
d Ser. 2. in feſto aſſum. Marię, & in aduētu Domini Ser. 2.
e Hom. 49. in 25. cap. Geneſ.
f Ser. de feſto natiuit. Mariæ.
g In libr. de æternis gaudiis.

Maria digna fuit quæ in Dei matrē aſſumeretur.

Virginitas felix, quæ partu eſt digna Tonantis,
Quæ meruit Dominum progenerare ſuum.

Iam verò ſunt & aliæ loquendi formulæ Patribus vſitatæ, quibus MARIÆ meritum agnoſcunt & prædicant, nulla etiam aliquando mentione facta virginitatis, ſed

generatim profitentes illam non fortuitò vel indignè, ſed meritò eam dignitatem, vt mater eſſet Dei, obtinuiſſe. Hinc illud [a] Ambroſij dictum: MARIA digna extitit, ex qua Dei filius naſceretur.] Et [b] Auguſtinus: Concipere & parere meruit eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatũ.] Tùm [c] Epiphanius: MARIA digna facta, quæ Vas & habitaculum filij Dei efficeretur.] Euſebius itidem [d] Emiſſenus: Hæc ſola mater Domini fieri meruit.] Suffragatur & Beda: Totius mundi Dominum & lucem ſæculis meruit generare perenné.] Sicut & [e] Petrus Damianus dixit: Ad inſtar cœli plenitudinis totius diuinitatis meruit eſſe ſacrarium atq; templum.] Aut iuxta [f] Euthymium digna æſtimata eſt, quę fieret Domini mater.] Tũ qui ſub Cęſare Marciano claruit [g] Chryſologus: Verè benedicta, inquit, quæ & ſuperni conceptus meruit gratiam, & ſuſtulit integritatis coronam.] Sed & [h] Maxentius MARIAM, vt fide plena Deum cõciperet meruiſſe teſtatur. His omnibus [i] Prudentium vt vetuſtum, ſic grauem ſanè Poëtam addo, eumq; ita concinentem:

Edere namque Deum meruit,
Omnia virgo venena domat.

Nec obſcurum eſt aliud [k] Bernardi dictũ: Magnum eſt Angelo, vt miniſter ſit Domini: ſed MARIA ſublimius quiddam meruit, vt ſit mater.] His demùm, ne plura id genus loca conglomeremus, antiqua & celebris Eccleſiæ cantio non malè reſpondet: Quia quem meruiſti portare, reſurrexit ſicut dixit. Quocirca ſi è Patrum veterumque teſtimoniis, ſi ex Eccleſię confeſſione iudicare fas eſt, ſingulare quoddam & excellens beneficium fuit, quod præ ſanctis reliquis promeruit, quæ ſola Sanctorũ regina & Angelorum domina eſſe debebat: quodque illa ſola non modò Dei mater, ſed etiam pro dignitate ac ſuo merito, id eſt congruè vti vocant, Dei mater vnicè & ſit & prædicetur.

a Lib. 2. de virginibus.
b Lib. de natura & gratia ca. 36. Et li. de ſancta Virgin. c. 4.
c Hæreſ. 78. contra Antidicomar.
d Homel. in Euan. feriæ quintæ Aduentus.
e Ser. 3. de natiuit. Mariæ.
f In expoſ. Cant. Magnificat.
g Ser. 143.
h In 1. Dialog. ca. 14.
i In Cathemerino.
k Ser. in feſto natiuit. Mariæ.

Meriti nomen non ſemper ad propriam & rigidam merendi rationem referendum eſſe, ſicut Scholaſtici docent.

In quo argumento ne vel aduerſariorum calumniis, vel imperitorum ſcrupulis locum relinquamus, ſuperiores quidem Patrum ſententias commodè, neq; ſine certo temperamento accipi volumus & monemus. Primùm enim quod ad meriti nomen haudquaquàm faſtidioſum, vt quidã putant, attinet, Eccleſiaſtici ſanè ſcriptores eo frequenter vtuntur, vbi actio etiam nulla eſt hominis, cui pręmium ex Dei lege propoſita debeatur. Scribit ergo Cyprianus de infantibus fide licet ac ratione carentibus, quòd in ipſo ſtatim ortu plorantes ac flentes diuinam miſericordiam mereantur. Tùm Gregorius Nazianzenus de Ioanne Baptiſta pronunciat: οὗτος χριστοῦ κήρυξ ἠξιώθη γένεσθαι, quod tantundem eſt, ac ſi dicas ille Chriſti pręco fieri meruit. Sed & Epiphanius Petro tribuit, quòd meruerit vel dignus factus ſit Princeps eſſe Apoſtolorũ, & claues habere regni cœlorum, primumq; inter diſcipulos locum obtinere. Ac durat etiam num hæc loquendi conſuetudo, vt Petrus Apoſtolatu, Auguſtinus Epiſcopatu, Gregorius Pontificatu dignus fuiſſe, aut talẽ dignitatem promeruiſſe dicatur. Quarè non tanta vis in meriti nomine ſtatuẽda eſt, quod ſæpenumerò tam laxè vſurpatur, vt ad qualemcunq; bonam actionem vel facultatem piis conceſſam extendatur, etiamſi nulla ratio ſubſequentis præmij, cui meritum reſpondeat, annexa ſit. Hinc illæ vt vetuſtæ, ſic vſitatæ in templis precãdi formulæ: Te mereamur protegente eripi, te liberante ſaluari. Per quã (nempe MARIAM) meruimus authorem vitæ ſuſcipere. Et de cruce Domini: Digna fuiſti portare talentum mundi. Nam & crebrò meruiſſe dicitur, qui precibus & fauoribus aliquid impetrauit, vel cui roganti beneficium diuinum merè gratuitum contigit. Ad hunc modum iniquus ille ſeruus, qui mala fide bona heri ſui adminiſtrârat, vt ſoluendo eſſe non poſſet, tamen orando id promeruiſſe videtur, vt herus contracta debita illi condonaret, ſicut & ipſa heri verba declarant in Euangelica parabola, Omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogâſti me.

Infantes iuxta Cyprianũ, Dei merentur gratiam.

Petrus iuxta Epiphaniũ meruit Apoſtolatum.

Meritum ſæpe dicitur qualiſcunq; facultas vel actio Chriſtiani, omni etiã premij ratione ſemota.

Li. 3. epiſt. 8.

In Epitaphio Baſilij.

Hæreſ. 51.

Matth. 18.

Patres non ſine gratia precedẽte Mariæ meritum ſtatuunt & agnoſcunt.

In operibus & meritis omnib9 primas gratiæ ſemper acceptas ferre debemus.

Deinde quum de MARIÆ merito agunt Patres, non tàm ſui immemores eſſe putandi ſunt, vt humanum eius meritum cum diuinæ gratiæ iniuria efferre, nobiſque commẽdare vnquàm cogitârint. Non enim ſolius Bernardi, ſed totius etiam Eccleſię conſtans eſt confeſſio: Nolo meritum, quod gratiam excludit.] Stat firma & contra portas inferorum immota ſententiá: Sufficientes non ſumus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſecluſa nempe gratia: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt: ſufficientia, inquam, ſiue ad bonum opus faciendum, ſiue ad legem implendam, ſiue ad aliquid promerendum. Deus eſt nimirùm, qui gratuita bonitate commotus, prout ipſe vult, dona

Ser. 67. ſuper Cant.

2. Cor. 3.

1.Cor.12. Rom.12. Epheſ.4. a Rom.3. b Li.contra Pelagianos. c Epiſ.106. ad Paulinũ, & lib.6.hypognoſticõ, & cap.4.lib. de natura & gratia. d Cap.18. e Cap.9. f Libro 1.de prædeſtina. Sanctorum ca.15. & in Enthirid. ca.37. g In li 3 ſententiarũ diſtinc.4.q.2.

dona cuique ſua diſtribuit, eamq́ue largitur gratiam, ſine qua nec infantes, nec ætate grandes iuſti, ſancti & ſalui eſſe poſſunt, largitur, inquam, gratis, vt [a] Paulus, & pro nihilo vt [b] Hieronymus, & ſine meritis vt [c] Auguſtinus clariſsimè docent. Præclarè igitur [d] Conciliũ Arauſiacenſe pronunciauit: Debetur merces bonis operibus ſi fiant: ſed gratia quę non debetur, præcedit vt fiant.] Ac [e] rurſus: Quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiſcum vt operemur, operatur.] Ac tantùm ſanè abeſt, vt vel MARIÆ, vel cuiuſcunq́ue hominis primam gratiam ſub meritum cadere fateamur, vt etiam de Chriſto ipſo, cuius meritis ſanctorum merita inniti neceſſe eſt, apertè cum Auguſtino dicamus, ne illum quidem promeruiſſe, ſed per gratiam accepiſſe, vt humana ipſius natura in vnitatem perſonæ vnici filij Dei ſingulariter aſſumeretur. Ac tota quidem Theologorum Schola in eo conſpirat, nec primam hominis gratiam, qua illum à Deo præueniri, excitari & adiuuari neceſſe eſt, nec ipſam Chriſti Redemptoris incarnationem & paſsionem ſub hominis qui iuſtificatur, meritum cadere poſſe. De MARIA verò cum Bonauentura ingenuè Scholaſtici docent, quòd nec illa Dei mater eſſe ex condigno meruerit, quandoquidem ea res omne meritum & ſtatum, qui creaturæ debetur excedat, ipſumq́ue meritorum, quæ virgini competunt, fuerit fundamentum. Cæterùm quod ad meritum congrui attinet, hoc MARIÆ tribuunt Theologi, quod ante incarnationem Domini meruerit, vt præ cæteris Dei mater efficeretur. Quæ deinde poſtquàm aſſenſit Gabrieli, & Spiritu ſancto repleta fuit, non ſolum congruè, vt docet idem Bonauentura, ſed etiam dignè meruit eſſe mater Emanuelis.

Ne Chriſtus quidem primã gratiam meruit.

Non cadit ſub meritum prima hominis gratia. vel Chriſti incarnatio & paſſio iuxta Scholaſticos.

Maria non ex condigno, ſed cõgruo meruit Dei mater eſſe, ſicut & patres meruerũt Chriſtum incarnari.

In reſponſ. ad Nat. Bedam.

Quin & Eraſmus Scholaſticam hanc diſtinctionem de congruo & condigno non improbat, & res ipſa ſcripturis diuinis conſonat, quantumuis doctrinam Scholaſticam hîc ſiue imperiti, ſiue maligni aduerſarij ſugillent atque calumnientur. Quod ſi nomen meriti omninò rigidè accipiamus, an quiſquam in Scholis vnquam dubitauit, MARIAM priuſquàm aliquid apud Deum mereri poſſet, ex mera Dei gratia & benignitate ad hoc tantum Dei myſterium, vt Deipara fieret, prædeſtinatam, electam & aſſumptam ab eo fuiſſe, qui ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ, omnia in omnibus operatur, & quibus vult, gratis ac liberè miſeretur, Apoſtolo teſte? Quæ gratia virginem præueniens nihil impedit ſanè, quò minùs MARIAM peculiariter reſpexerit Deus, & pro ſua bonitate magis illi fauerit, reliquisq́ue digniorem præparauerit, ac eam præſenti gratiæ ſuæ vel maximè habuerit cooperantem, & cooperando merentem plus quàm ſenſus humanus percipere poſsit.

Meritum de cõgruo Scripturis & rationi quadrare.

Epheſ.1. & 1.Cor.12. Rom.9.

Etenim ſi ſcripturas conſulamus, frequens in illis loquendi phraſis ſeſe offert, vt qui ſe ad gratiam Dei ſtudioſè applicãt, aut ſuſcepto munere ſedulò perfunguntur, hi tametſi non ſine Dei gratia rectè agant, tamen Deo Deiq́ue gratia digni eſſe dicantur. Cuius rei teſtem ſe Chriſtus ipſe præbet, de verè piis aſſerens, quod ſęculo illo & reſurrectione ex mortuis digni habeantur, hoc eſt, mereantur. Sic enim Lucas Græcè ſcripſit, οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ τῶν νεκρῶν. Nec diſsimilis eſt alia Domini ſententia, Vigilate omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia, quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hominis. Vbi quod noſter habet interpres. Digni habeamini, Græci pro eo legunt καταξιωθῆτε, hoc eſt, mereamini. Conſonat dictum in Apocalypſi: Ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt. Quod poſtremum Gręci dicunt ſignificantius, ἄξιοι γάρ εἰσι: hoc eſt, quoniam meriti ſunt, ſi propriè interpreteris. Nam & eloquentiæ Latinæ princeps Cicero, cum aliquoties hanc loquendi formam τὸ ἀξίαν vertit, pro dignitate Latinè vertit, meriti certè rationem oſtendens. Nec diſſentit Ariſtophanes ita ſcribens: τί παθεῖν φύσεις ἄξιος εἶναι. Hoc eſt, quid meritus es? necem. Eodem ſpectat & illa Chriſti ſententia: Qui amat patrem aut matrem pluſquàm me, non eſt me dignus. Ita enim ſubindicat, illos ſibi fidos, ſuoq́ue regno dignos haberi diſcipulos, qui cœleſtem magiſtrum ſuis parentibus bonisq́ue mundi omnibus quantumlibet charis anteponunt, ac vnicum veluti ſuum theſaurum in Chriſto collocant, quem ſyncerè deamant, totoq́ue pectore complectuntur. Eadem vis eſt in oratione Sapientis, quæ ad Sanctos propriè ſpectat: Deus tentauit eos, & tanquàm aurum in fornace probauit eos, & inuenit eos dignos ſe. Quid enim iſtud eſt aliud, quàm ſi meritos fuiſſe dixiſſet? Quo quidem verbo Paulus vti non dubitauit, cum ſuos Hebræos ad eleemoſynas egenis fratribus erogandas inhortans,

Luc.20. Luc.21. i Apocal.3. Matth.10. Sap.3. Hebr.3.

Iuxta ſcripturæ phraſim digni eſſe vel mereri dicuntur ſæpè pij, cum gratiæ cooperantur.

Quomodò Latini meritũ per circumlocutionem oſtendant.

Chriſto digni cẽſentur, qui illum amant & colũt maximè.

inhortans, hoc annectit: Talibus enim hoſtiis promeretur Deus, quod alij, demeretur & conciliatnr Deus, vertere voluerunt. Nihil ergo mirum, quòd vetuſti etiam Eccleſiæ Latinæ ſcriprores, vt Tertullianus, Cyprianus, Lactantius, Hilarius eodem modo ſæpe loquantur, nos Deum nempè piis operibus & iuſtitiæ officiis promereri. Imò verò, vt ſcitè dixit Tertullianus, Promereri nolle, delinquere eſt.] Et qui Tertulliani perquàm ſtudioſus fuit Cyprianus, iuſtitiæ opus eſſe dicit, vt quis Deum iudicem promereri poſsit. Ac rurſus pronunciat: Præceptis eius & monitis obtemperandum eſt, vt accipiant merita noſtra mercedem.] Id quod Lactantius in hunc modum expreſsit: Vniuerſos oportet operam dare, vt ſe quamprimùm ad rectam viam dirigant, vt ſuſceptis operatisque virtutibus, hnius vitæ laboribus patienter exactis, conſolatorem Denm habere mereantur.] Sed & Auguſtinus gratiæ licet aſſertor maximus ac religioſiſsimus, præter alia quę commemorauimus, dicere non veretur: Poſt corpus nemo erit in corpore, niſi in Reſurrectione nouiſsima, nó ad vlla merita comparanda, ſed ad recipienda pro bonis meritis præmia, vel pro malis luenda ſupplicia.]

Meriti nomen antiquis Patribus valde vſitatum.

In exhorta. ad Caſtitat.

Lib. de vnita. Eccleſiæ.

Libro 7. de diuino præmio ca. vlt.

Lib. de prædeſt. ſanctorum ca. 12.

Quidquod longiùs etiam Patres progrediuntur, & meriti nomine delectati, impiis etiam hoc tribuunt, qui nec remiſsionem peccatorum, nec iuſtificationis gratiam, ſi propriè loquendum eſt, vnquàm promerentur? Diſputant quidem in Scholis, an aliqua meriti ratio in his, qui à Deo iuſtificantur, poſsit conſtitui, præſertim ob diſpoſitiones & præparationes, vt vocant, iuſtificandorum. Verùm Thomas, qui nunc primas in Scholis Catholicis meritò tenet, in ea perſiſtit ſententia, quam ex Auguſtino hauſiſſe videtur, vt doceat, meritum iuſtificationis ſiue ex congruo, vt appellant, ſiue ex condigno, in peccatore nullum prorſus exiſtere. Veteres autem, vt dicere cœperam, meriti vocabulum etiam laxiùs vſurpant, & illis qui gratis iuſtificantur, quodammodò tribuunt. Etenim in cruce latro confitens, ſi [a] Ambroſio credimus, indulgentiam meruit. Et filius prodigus tam citò veniam meretur, vt veniente, & adhuc longè poſito occurrat pater, [b] ſicut idem affirmat. Tùm [c] Cypriano teſte, Publicanus in Euangelio meruit ſanctificari. Rurſus Niniuitæ dum ſe deiiciunt, omnipotentis Dei miſericordiam facilè meruerũt, vt habet [d] Gregorius. Probat & [e] Origenes exemplo verbisque Dauidis, quod pronunciare peccatum, remiſsionem peccati mereatur. Ac [f] Hieronymi dictum eſt: Qui peccata ſimpliciter confitentur, merentur humilitate clementiam Saluatoris.] Demùm [g] Auguſtinus, Niniuitæ, inquit, pœnitentiam egerunt, & certam miſericordiam meruerunt.] Atque vt anſer inter olores accedat, Lutherus quantumuis merita contemnat & inſectetur, dicere non formidauit: *Fides promeretur gratiam, & fide promeremur, vt detur Spiritus ſanctus.*

Veteres etiam impropriè loqui de humanis meritis.

Seniores Scholaſtici cũ Thoma cēſent nullũ hominis eſſe meritum ante iuſtificationẽ.

Fides iuxta Lutherum meretur iuſtificationem.

In prima ſecũdæ q. vlt. art. 5. & in explicat. 4. Epiſtol. ad Rom.

a Ser. 45.

b Lib. 2. de pœnit. ca. 3.

c In expoſi. orat. dominicæ.

d Li. 3. in regiſtro ca. 4.

e Hom. 3. in Leuit.

f Lib. 2. aduerſus Pelagianos.

g In Pſa. 50.

In cõment. epi. ad Gal.

Proindè non adeò durum, aſperum & abſurdum videri debet, quòd MARIA tanto digna munere, vt Dei ſit mater, aut quod Deipara eſſe promeruerit, appelletur. Scriptores enim orthodoxi, venerandæ præſertim antiquitatis, candidè & ſecundùm Eccleſię regulam commodè ſunt interpretandi, ne in communem huius ſęculi vel ſtultitiam, vel impudentiam præcipites feramur, quæ nullam veterum conſuetudinem, vel Eccleſię authoritatem reueretur, & quod iam olim receptum, magnóq; tùm piorum, tùm doctorum conſenſu probatum eſt, ſi nouæ ſectæ placitis aduerſetur, facile in calumniam rapit, magnóque ſupercilio ſine iudicio damnat & execratur. Eccleſia verò non obſcurè ſuam mentem explicat, quod quum MARIÆ meritum prædicat, primas quidem gratiæ tribuat, ac tribui velit: idcircò enim Deum publicè ita precatur: Qui glorioſæ virginis matris MARIÆ corpus & animum, vt dignum filij tui habitaculum effici mereretur, Spiritu ſancto cooperãte præparaſti. Gratiæ proculdubio, & Dei donum, ſicut in Scholis vocant, indebitum fuit, quo dignatus eſt MARIAM Deus, quodq; nullis illa meritis conſequi potuiſſet, vt cum ęterno patre filiũ communẽ haberet, atq; ſine viro in carne ſuum procrearet authorem. Ad quam gratiam nulli alij creaturę cõmunicabilẽ tãtò illa quidẽ cęteris aptior digniorq; viſa eſt, quantò inde à primis annis puriùs vixit ac ſanctiùs, quãtum homini fas erat, in quo ſummus Deus ſummũ myſteriũ æterno conſilio decreuerat operari. Vnde hoc electum diuini Spiritus organũ nõ vulgaribus, ſed excellentiſsimis donis virtutibusq; debuit abũdare, ſimulq; nulli Sanctorum in his cedere, quæ ad gratiam tùm accipiendam, tũ conſeruandam, tũ augendam ex parte liberi arbitrij pertinẽt: quemadmodũ ſub libri primi finem plutibus eſt demonſtra-

Citra iniuriam gratiæ, Maria dicitur & intelligitur meruiſſe.

Nouus mõdus ſine omni candore de Patribus & Eccleſia iudicat.

Eccleſia ſic Mariæ meritum agnoſcit, vt ſimul gratiã Dei prædicet, ac inprimis prædicari velit.

demonſtratum. Ac ſacræ literæ non obſcurè quidem teſtantur, in hominis poteſtate ſitum eſſe, vt duce gratia licet nulla eius ſæpe fiat métio, nos Deum diligere, & diligendo eius præcepta ſeruare, bonorumq; cœleſtium omnium participes effici valeamus. Vnde ſuauis & ampla illa Chriſti extat promiſsio, quæ in MARIA proculdubio impleta fuit: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Aliòquin ſciebat vtique ſapientiſsima Virgo id, quod multò poſteà docuit Proſper, gratiá in omnibus principaliter præminere dando intellectum, inſpirando conſilium, cor ipſum illuminando, & fidei affectibus imbuendo.] Sciebat rurſus, voluntatem hominis eidem gratiæ ſubiungi atque cooperari, vt diuino in ſe operi cooperetur, & ad meritum incipiat exercere. Quod quum illa Dei ſpiritu plena cognoſceret, vt in vacuum Dei gratiam non reciperet, accepta diuina virtutum ſemina ſtudioſiſsimè conſeruauit, & ad frugem cumulatiſsimè perduxit, donec diuinæ gratiæ vberrimam quaſi ſegetem reportaret. Quemadmodùm enim reliquæ puellæ, vt mundi gratiam emereantur, auro, gemmis atque monilibus precioſis vndique conquiſitis corpus exornant, valdeque comptæ procedunt, & amantibus adblandiuntur: ſic illa Dei ſponſa vt cœleſtem amatorem magis magisq; ſibi demereretur, illiq; ſoli maiorem in modum placeret, externo omni fuco contempto, non niſi ſpiritualibus ornamentis ſuum inſtruxit animum, ad perfectam diuinę voluntatis normam ſeſe componens, atq; in omni virtute progreſſus maximos faciens. Nec enim ignorabat, quàm verè dictum eſſet, Omnis gloria filiæ Regis ab intus. Quantò autem diligentiùs in hac parte diuina curauit, & ſummatum virtutum decore animam perfectiùs cohoneſtauit, eò dignior etiam cæteris viſa eſt, quæ ad maximum ampliſsimumque myſterium in Emanuelis matre complendum aſſumeretur. Digna planè, inquit Bernardus, quam reſpiceret Dominus, cuius decorem cócupiſceret Rex, cuius odore ſuauiſsimo ab æterno illo paterni ſinus attraheretur accubitu.]

Ioan. 14.

Lib. 2. de vocatio. gentium ca. 26.

Primas homo debet gratię, ſed cooperãdo meretur.

Maria ad conſeruandá & augẽdam gratiam plus ſtudij contulit, quã alij ad mũdi fauorem aucupandũ adferre ſolent.

Psal. 44.

Maria ꝑ cæteris inuenta digna, quam, ſibi matrem deligeret Chriſtus.

Ser. 4. de Aſſumpt. Mariæ.

Sic igitur habendũ eſt, quod poſtquàm æterno Dei conſilio definitum fuit, Meſſiam mundique Redemptorem ex muliere naſciturum, nullam inter omnes fœminas ad hoc tantum munus obeundum, æquè ac MARIAM idoneam reperiri potuiſſe, ſine animi puritatem, ſiue vitæ ſanctitatem, omniumque virtutum perfectionem conſideremus. Quamobrem veterum ſcriptorum ſtudioſiſsimus, & Scholaſticorum doctorum facilè princeps Thomas affirmat, MARIAM ex gratia ſibi data, illum puritatis & ſanctitatis meruiſſe gradum, vt mater Dei eſſe congruè poſſet. Decuit enim, ſicut etiam Anſelmus oſtendit, Chriſti conceptionem de matre puriſsima fieri, quæ tanta quidem puritate niteret, maior vt ſub Deo nequeat intelligi. His Bonauenturam conſonare monuimus, quum doceat condigni meritum in MARIAM, vt Dei mater fieret, non cadere, ſed congruè tamen illam ante Chriſti incarnationem hoc meruiſſe, quoniam præ nimia ſua puritate, humilitate & benignitate, vt Dei mater fieret, erat idonea. Poſt annunciationem verò, inquit, poſtquàm conſenſit, & Spiritus ſanctus in copioſitate gratiæ in eam deſcendit, non ſolùm congruitatem habuit, ſed & dignitatem.]

Quomodò Maria meruiſſe dicatur, vt Dei mater efficeretur, iuxta doctores Scholaſticos.

In 3. part. q. 2 artic. 11.

In li. de conceptu virginali.

In 3. lib. ſent. diſtin. 4. q. 2.

Iam verò ſalutata Virgo, ſi Euangelicam hiſtoriam ſedulò intueamur, quatuor virtutes excellenter oſtendit, illisque plurimùm haud dubiè meruit, ob ſuam nempè fidem, obedientiam, humilitatem atque charitatem. Quæ dictæ virtutes in vna MARIÆ ſententia, ſi aduertas animum, luculenter apparent, quum Angelo reſpondet, ECCE ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum. Magna certè fides, quòd Gabrieli de ſummis & inauditis myſteriis, quæ captum humanum & intellectum omnem excedebant diſſerenti, firmiter aſſentiatur, nihilq; dubitet Deum fieri mortalem hominem, Deum de fœmina naſciturum, Virginem ſine viro cóncepturam, Deum parituram, & virginem permanſuram. Atque hęc inaudita vetéque ſtupenda myſteria, quę vnius teſtimonio nitebantur, pleniſsima Virginis fide comprehenduntur. Magna & prodigioſa humilitas, quòd vltro ſeſe deiiciat, & ancillæ loco ſtatuat, quum iam tot modis laudata, & angelica legatione honorata, adeóque in Dei matrem delecta, & muneri maximo deſtinata eſſet. Magna eiuſdem obedientia, quod voluntati diuinæ per omnia ſeſe conformet, quodque monitis Angeli citra exceptionem ſe paratam & obſequentem præbeat. Magna denique charitas, quod ſuæ gentis humanique generis miſerta,

Quatuor virtutes Marię inprimis notãdę circa illam ſententiam, Ecce ancilla Domini.

De Mariæ fide in colloquio cũ Gabriele.

De Mariæ inſigni humilitate

De Mariæ obedientia.

De Mariæ charitate.

miſerta, optet ac deſideret optatum illum Meſsiam, ptomiſſumq; mundi Redemptorem aduentare, ſuum etiam fidum ad hoc offerens miniſterium. O dictum igitur aureum toti orbi teuetëter amplectendum, quale nullius virginis aut hominis ore, cum maiore quidem fructu & pondere tot ſæculis prolatum reperias, quod inſuper à priſcis illis Patriarchis, Prophetis aliiſque veteris Teſtamenti Patribus, vti putant, iampridem deſiderabatur. Vix autem dictum abſoluetat, FIAT mihi ſecundùm verbum tuum: & è veſtigio Verbum caro factum eſt, quoniam operante Spiritu ſancto, ex puriſsimis MARIÆ viſceribus ſanctum Domini corpus fabricatum, ſimulq; anima perfecta dotatum, ac Dei verbo vnitum fuit, vt omnes omnis gratiæ theſauri in illo puriſſimo ſanctiſsimoque diuinitatis templo continerentur. Etenim fœmina circumdedit virum, & virgo concepit Emanuelem, ſicut propheticis oraculis fuerat prænunciatum. Adeò & Deo grata, & orbi ſalutaris iſthæc MARIÆ fuit oratio, vt pluribus quidem [a]Bernardus exponit: tuncq; virgo, vt [b]Bonauentura loquitur, nō ſolo merito congruitatis, ſed & dignitatis meruit obumbrari, & altiſsimi virtute imprægnari. Ex quibus abundè colligi poteſt, recentiorem quidem ſcriptorem, ſed eruditum Theologum [c] Chlichtonæum planè ſapienterq; dixiſſe: Rectè tàm excellenti & ſingulari virtute illud attribuimus præconium, quòd meruerit portare Regem cœlorum & Dominum, id eſt, digna fuerit atque idonea, ex Dei munere primùm, & deinde ſua ipſius apta diſpoſitione per bonorum operum ſtudium ferre caſtis ſuis viſceribus Chriſtum Dei filium.] Extat præclarus apud Prophetā Danielē locus à Gabriele Archangelo in hunc modum recitatus: Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper Vrbem ſanctam tuam, vt conſummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & prophetia: & vngatur Sanctus ſanctorum. Dulciſsimum hoc eſt vaticinium, quo Gabriel mœſtum Danielis animum egregiè conſolatur, exoptati Meſsiæ certum & maturum aduentum eiuſque fructum ampliſsimum promittens, ne propheta dubitet de futura ſui populi, imò & orbis Redemptione atq; inſtauratione. Quod autem ait abbreuiatum eſſe tempus, vt ſi humano more loquendum ſit, Meſsias properantet venire, ac tempeſtiuius ſuum inchoare officium velit, haud temerè dictum putare debemus. Valuerunt hic ſanè aliquid, atque, vt multi exiſtimant, ſuis precibus ardentibuſque votis quodammodò promeruerunt Patres, vt de priore decreto, quod longiora temporis ſpacia continere videbatur, nonnihil remitteret Deus, ac in orbem citiùs prodiret Meſsias. Huius enim vox propria illa eſſe videtur: Propter miſeriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgā dicit Dominus. Sed enim quantò eſt probabilius, MARIÆ diuino amore languentis, & humani generis cauſam fideliter procurantis ſanctiſsima vota maximaque deſideria cœlos ipſos penetrâſſe, & Patris æterni gratiam ad Meſsiam citiùs exhibendum aliquā ex parte nobis conciliâſſe? Fuit certè MARIA veteris Synagogę vel optima pars, quemadmodùm Rupertus indicauit, Synagogæ, inquā, tot tantoſq; priſcorum Patrum gemitus ad impetrandum ſibi Meſsiam olim ad numen cœleſte mittentis. Fuit iſthæc vera [a] Eſther ſummo regi vnicè grata, & ad ſingularem populo mortis terrore percuſſo gratiam emerendam efficax: fuit denique pluſquàm Salomon in omnibus & præ omnibus [b] amabilis Domino, in precādo præpotens, & ad incōmparabile templum Deo viuo fabricandum idonea. Quid multis moror? vt ſemel finiam, MARIÆ meritum, ſecundùm quod Dei mater effecta eſt, ita proponunt & aſſerūt Patres, ſicut veterum ſcriptorum ſtudioſiſsimus, & Scholaſticorum doctorum princeps Thomas his ferè verbis declarauit: MARIA meruit ex gratia ſibi illum puritatis & ſanctitatis gradum, vt congruè poſſet eſſe mater Dei.] Meruit igitur, vt ſæpe diximus, ex gratia ſibi data & oblata, quæ iuſtos omnes in benefactis vt præcedat & ſequatur neceſſe eſt: meruit, inquam, quum liberam voluntatem ac ardentis animi ſtudium præſenti adiunxit gratiæ, quumq; ſe totam, vt nemo vnquàm alius, diuino nutui exactiſsimè accommodauit, nihil vt in illa verè humili & perfectè obedienti ancilla Domini, poſſet deſiderari.

Neque me committam vaſto pelago, vt oratione iuſta huius ſanctiſsimæ virginis merita perſequar, merita, inquam, tam precioſa, inclyta, immenſa, nobis planè incomprehenſibilia, illique ſoli perſpecta, qui renes & corda ſcrutatur, ac eſt verè qui dicitur

Aurea esse ſententiā virginis, Ecce ancilla Domini, quæ fructus & effectus maximos attulerit.

Teſtimonium Chlichtonæi de Maria, q̄ meruit portare Chriſtum.

Teſtimonium Danielis de tempore venturi Meſsiæ.

Ob quam cauſam abbreuiatū tempus aduentantis Meſsiæ.

Nō min⁹ ob Mariæ preces quàm aliorum Patrū vota, tēpus Meſſiæ abbreuiatū. Maria pars optima Synagogæ.

Maria typo Eſther perfectè ſatisfecit.

Quomodò Maria ſecundùm Thomā meruit eſſe Dei mater.

De Mariæ meritis quid ſentiendum in vniuerſum.

Luc. 1.

Hier. 31. Iſai. 7.

a Hom. 4. de beata virg. b In li. 3. ſent. diſt. 3. quæſt. 2. c Li. 2. de veneratiōe ſanctorū c. 13.

Daniel. 9.

Pſal. 11.

Li. 1. de operibus Spiritus ſancti c. 8. a Eſther 7. & 8. b 2. Reg. 25. & 3. Reg. 3.

In 3. part q. 2. art. 11.

Hiere. 11. & 20.

dicitur καρδιογνώστης. An quicquam in MARIAE cogitationibus, deſiderijs, conſilijs, dictis, factis, moribus fuit non nitidum, non integrum, non abſolutum, non meritorium, non ſummo Deo gratum, non denique ſimul & Angelis & hominibus iure ſuſpiciendum? Verùm ad has ſublimes Virginis noſtræ dotes, & infinitas opes ritè contemplandas nulli aptiores eſſe videntur, quàm qui Elizabethæ lynceos oculos & ſenſus adferunt verè ſpirituales, vt tantorum meritorum dignitatem licet plenè non aſſequantur, religioſè tamen admirentur, ac prædicent ſtudioſè. Clamat & Auguſtinus Eccleſiæ filijs, ac iure ſummo clamat: MARIAE merita quis ignorat? merita, inquam, tot ſæculis tantoq; piorum conſenſu probata & decantata. Verùm hanc Auguſtini Eccleſiæq; vocem velut ſurdi non audiunt aduerſarij, vtpotè in ſchola veritatis perperam inſtituti, qui MARIAE merita cum impijs omnibus ignorant, contemnunt, irrident, nosq; Catholicos tantùm non damnant ſuperſtitionis, qui hac meritorum MARIAE vel confeſsione, vel prædicatione Chriſti Domini gloriam inſigniter obſcuremus. Atqui, vt ſæpè diximus, ſuam Chriſto capiti gloriam ſaluam inprimis & inconuulſam tuemur, eiusq; meritis vel tantillum detrahere ſacrilegium exiſtimamus. Profectò niſi & ſibi & alijs fons omnis gratiæ Chriſtus meruiſſet, nullus in MARIA influxus ac vigor gratiæ, nulla merendi vis atq; facultas ineſſe potuiſſet. Videant interim nouatores, ne quod ipſi diuinæ gloriæ illuſtrandæ ſtudium verbis præ ſe ferunt, & apud ſuos iactant, id re ipſa negent, dum arctiſsimam illam inter Chriſtum filium & huius matrem vnionem tam leuiter æſtimant, & quæ bona meritaq; ex hac ipſa coniunctione conſequuntur, nullo in precio habere dignantur. Quid iſthùc eſt aliud quæſo, quàm Chriſti Redemptoris beneficium obſcurare, dum tacitè popularibus inſtillant animis, Chriſtum electis amicis & MARIAE inprimis parenti, aut nequiuiſſe, aut noluiſſe ſuo mereri ſanguine donum charitatis & Spiritum ſanctum, & illis præterea merendi facultatem, ſicut & alia diuina dona, liberaliter impertiri?

Luc. 2.

Lib. de bono cõiugali cap. vlt.

Elizabethę oculis et ſenſibus opus eſt, ad Mariæ merita rectè contemplanda.

Mariæ merita ignorant, qui non ſunt in Eccleſia.

Catholici Mariæ merita ſic agnoſcunt & celebrant, nihil vt detrahãt Chriſti maieſtati.

Mariæ merita non obſcurant, ſed illuſtrant Chriſti gloriã.

Nouatores obſcurãt Chriſti beneficiũ, Mariæ & Sanctorũ merita reijcientes.

E primarijs doctoribus, quos Latina Eccleſia veneratur, magnus eſt ille Gregorius Romanus, quo cum ingenuè profitemur, & iam antè profeſsi ſumus Orthodoxis Beatiſsima ſemper Virgo MARIA Dei genitrix mons fuit ab Eſaia prædictus, quę omnem electæ creaturæ altitudinem electione ſua tranſcendit. An non ſublimis MARIA, quæ vt ad conceptionem æterni Verbi pertingeret, meritorum verticem ſupra omnes Angelorum choros vſq; ad ſolium Deitatis erexit? Mons in vertice montium fuit (vt idem Eſaias appellat) quia altitudo MARIAE ſuper omnes Sanctos refulſit. Nam ſicut mons altitudinem, ita domus deſignat habitationem. Mons quippè & domus aptè dicitur, quæ dum incomparabilibus eſt illuſtrata meritis, Dei vnigenitum, in quo recumberet, ſacrum præparauit vterum.] Cum hac Gregoriana, imò Catholica Confeſſione non malè congruit, quod Caroli Magni quondam præceptor, idemq; non vulgaris Theologus Alcuinus hoc modo tradidit: Beata MARIA fuit lana mundiſsima, & in virginitate clariſsima, & incomparabilis vniuerſis, quæ erant ſub cœlo hominibus: eratq; talis ac tanta, vt ſola digna eſſet, qua nullus alius indueretur, niſi auguſta præditus dignitate.] Eòdem ſpectat, quod [a] Damaſcenus, [b] Nicephorus alijq; multi ſæpè teſtantur, MARIAM inuentam eſſe dignam Deumq; decens Verbi domicilium. Valeat igitur inſulſus aduerſariorum garritus, qui Matrem Domini vt gratię & ſanctitatis plenam, ita & meritorum præſtantia reliquis præſtare Diuis, & ad ſummum illud myſterium dignè aſciſci tàm ægrè concedunt, quàm improbè Scholaſticos calumniantur.

In libro 1. Reg. ca. 1.

Eſaiæ 2.

Lib. de Trinit. ca. 14.

a Lib. 4. de fide Orthodoxa ca. 15. b Li. 2. Hiſt. Eccleſ. ca. 7.

Gregorij Magni teſtimon. nobis retinendum, de meritis Mariæ maximis.

Maria mons in vertice mõtiũ ob meritorum excellẽtiam ab Eſaia dicitur.

Alcuini ſententia de Mariæ amplisſimis meritis.

Quanquàm haud ignoramus, nonnulla veterum extare dicta, quæ MARIAE merita ſi non excludere, at certè quidem eneruare ac negligere videantur. Vt enim nihil eorum diſsimulemus, quæ aduerſarijs anſam præbere poſſunt ſua muniendi atq; tergiuerſandi, apud Hieronymum hæc verba, quibus cõtra nos gloriatur quoq; Caluinus, reperiuntur: Beata MARIA Mater Domini conſcientia in ſe inhabitantis Dei liberè proclamat: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, Quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen eius. Et miſericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. Fecit potentiam in brachio ſuo. In quo animaduerte, inquit, quòd beatam ſe eſſe dicat non proprio merito atq; virtute, ſed Dei in ſe inhabitantis clementia.] Tùm Fulgentius perſpicuè docet, quòd MARIA Deum hominem factum & concipere, & parere non humanis meritis, ſed concepti naſcentiſq; ex ſummi Dei

Li. 1 aduerſus Pelagianos.

Lucæ 2.

Lib. de incarnat. & gratia Chriſti ca. 7.

De quibuſdam Patrum dictis meritũ Mariæ obſcurantibus.

dignatione promeruerit. Accedit Bernardi quoq; dictum: MARIA non prætendit meritum, ſed gratiam quærit.] Ser. in natiuit. Mariæ.

Reſponſio ad obiectas Patrũ ſententias, quæ meritũ Mariæ oppugnare videntur.

Fatemur iſthæc, atq; alia id genus fortaſſe plura dici à Patribus, quæ tamen rectè accepta, ſuperioribus ad Mariæ meritum aſtruendũ adductis, non aduerſantur. Etenim ſi Patrum ſententię ſedulò inſpiciantur, non MARIAE modò, ſed & omnium hominum merita illę deprimere & negligere aliquando videntur, meritum humanum rigidè accipientes, quatenus hoc Dei gratiæ & miſericordiæ aduerſatur, & in operibus ſine Chriſti ſpiritu factis ponitur, quod prætereà remiſsionem peccatorum aut iuſtificationis gratiam promereri exiſtimatur. Cæterùm quod ad citatum Hieronymi locum attinet, rectè ille ad conuincendos Pelagianos profertur. Cum his enim ex profeſſo autor diſputat, qui excluſa Chriſti gratia tantas humani arbitrij vires iactabant, quantę ad charitatem perfectam obtinendam, & ad omnia Dei præcepta præſtanda ſufficerent, ſicut de illis Auguſtinus affirmat. Talibus igitur, qui ſuis viribus ac meritis nihil non tribuerent in negotio iuſtificationis, MARIAM vnam omnium ſanctiſsimam opponit Hieronymus, non vt illam quidem meritis exuat, cui Zachariam & Elizabeth quamlibet ſanctos, & in Euangelio probatos coniuges iuſticia & meritis inferiores fuiſſe teſtatur, ſed vt oſtendat, matrem Domini de ſua ſanctitate proprijsq; meritis atq; virtutibus, quibus aliòquin abundabat, nulla ex parte præſumpſiſſe. Igitur beatam ſe dicit non proprio merito atque virtute, ſicut Pelagianos facere non puduit, ſed omnem meritorum ac virtutum cauſam & laudem, ſicut Lucas indicauit, in ipſum bonorum fontem Deum cum humili gratiarum actione transcripſit. Igitur inſulſa eſt iſtorum ratiocinatio, quum ex verbis Hieronymianis ita colligunt: MARIA in ſe merita non agnouit, non de ſua virtute gloriata eſt, ſed ſeipſam ſtudioſè abiecit, Deique munificentiam vnicè prædicauit: igitur nulla illi merita tribuit Hieronymus, ipſaque ad ſuam beatitudinem merita non attulit. Imò verò quò minorem Virgo tam ſancta ſuorum meritorum rationem habuit, quoque ſubmiſsiùs in omni ſe vita geſsit, fidem, ſpem, laudem & gloriam vniuerſam in ſolo collocans Creatore, tantò magis eadem meritis abundauit. Hæc enim cordis humilitas Chriſtianæ iuſtitiæ quodammodò eſt plenitudo, de qua Chriſtus Ioanni dixiſſe videtur, Sic decet nos implere omnem iuſtitiam. Quæ humilitas non modò phariſaicam iuſtitiam, & philautiam omnem excludit, ſed & maximam promerendi virtutem obtinet, ac veluti cœleſtis ſcala ex imo ad ſummum attollit homines, vt gratiæ gloriæque faſtigium maximum aſſequantur. Qui enim ſe humiliauerit, exaltabitur. Ac tantùm abeſt, vt de ampliſsimis MARIAE meritis dubitet Hieronymus, vt eandem tantæ puritatis fuiſſe dicat, quæ ſicut antè monſtrauimus, mater eſſe metuerit Saluatoris.

Lib. de hæreſibus, & epiſt. 189. Luc. 1. In eadẽ diſputatione cõtra Pelagianos. Luc. 1.

Reſponſio ad obiectum Hieronymi locum, qui Mariæ non tollat merita.

Quomodò aduerſarij verbis Hieronymianis abutantur.

Eò plura & maiora Mariæ merita, quò minùs de ſuis meritis ipſa curauit ob inſignẽ humilitatem.

Virtus & effectus veræ humilitatis.

Matth. 3. Luc. 18. In epiſt. ad Euſtochiũ.

Quid ad Fulgẽtij locum obiectum ſit reſpõdendum.

Ex his facilè conſtabit, quid ad obiectam Fulgentij ſententiam ſit reſpondendum, qui MARIAE tantùm ſanè tribuit, vt affirmet, Euam per MARIAM ad benedictionis gloriam remeaſſe, & omne genus fœminarum ad ſe venientium reſtauraſſe. Verum eſt interim & illud quod aſſerit, MARIAM non humanis meritis per ſe conſideratis, ſed ſummi Dei dignatione promeruiſſe, vt Deum hominem factum conciperet ac pareret. Humanis, inquam, id meritis non eſt aſcribendum, quæ verè ac merè humana ſunt, quum Dei gratia præcedente & cooperante deſtituuntur, aut etiam ab inani præſumptionis vel ſuperbiæ vento corrumpuntur. Vbi Fulgentij ſententiam Scholaſtici doctores, vt anteà meminimus, non obſcurè confirmant, cùm docent, nulli omninò creaturæ competere, vt Dei mater effici de condigno mereatur. Poſtremò Bernardi dictum, MARIA non prætendit meritum, ſed gratiam quærit, admittimus ac probamus. Cur enim meritum prætenderet, quæ omnium plena virtutum, non niſi de ſola humilitate ſibi gloriandum eſſe putauit, ac proptereà dixit, Reſpexit Deus humilitatem ancillæ ſuæ? ſicut idem Bernardus locum interpretatur. Loquitur enim de merito, vt ſolent alij ſæpè Patres, qui ad diuinæ gratiæ prædicationem attollendam, ſimulque ad humanam arrogantiam, quæ iuſtorum etiam operibus bonis inſidiatur, coërcendam, prudenter merita noſtra deprimunt, & non humana, ſed Chriſtiana merita, quæ à Chriſti gratia & charitate dependent, inculcant vnicèque commendant. Hinc præclarum illud Bernardi dictum extat: Si quis iuxta Apoſtolum, vt verbum Chriſti, verbum gratiæ in eo habitet, gratus eſt, ſi quis deuotus, ſi quis

In ſerm. de laudibus Mariæ.

Reſponſio ad Bernardi locũ obiectum.

Luc. 1. Epiſt. 42. ad Henricum.

Ser. 3. in Annunciat. dominica. Coloſſen. 3.

Quoſcunq; Patres merita noſtra & Sanctorum, ſoleant extenuare.

quis ſolicitus, ſi quis ſpiritu feruens, caueat ſibi, ne ſuis fidat meritis, ne ſuis operibus innitatur: aliôquin nec huiuſcemodi quidem animum intrat gratia.]

Quô referenda ſit tractatio duorum capitum ſuperiorum.

Hæc pluribus explicare viſum eſt, vt de MARIAE meritis certiùs conſtet, & illuſtris illorum amplitudo intelligatur, quæ à nullo quidem pro dignitate poſſunt prædicari, ac multò minùs à quoquam attingi. Fœlix Virgo, cui ad promerendum non ad præſumendum merita ſuppetebant. Ipſum enim non præſumere, nónne promereri eſt? vt à [a] Bernardo traditur. Sciebat vtiq; Virgò prudentiſſima, quod à [b] Chryſóſtomo ſcriptum legimus: Si magna vis reddere merita tua, ea ne magna eſſe putes, & magna tunc erunt. Nihil enim Deo tàm gratum, quàm cum extremis peccatoribus ſemetipſum connumerare.] Erat igitur hoc MARIAE proprium, vt licet inhabitantis gratiæ ampliſſimo certiſſimoque teſtimonio gauderet, ac iuſtis alijs ſeſe conferre atque præferre poſſet, tamen humilem Domini ancillam potiùs, quàm dignam Dei matrem ſeipſam agnoſceret atque ſtatueret, vtque non in ſe & ſuis virtutibus, ſed in Deo ſalutari ſuo, cùm in domo Elizabeth, tùm alibi ſemper exultaret. In quem ſenſum etiam Ambroſius dixiſſe videtur: Non inflatur Domini mater quaſi ſecura de meritis, ſed quò meritum magis cognouit, eò votum vberiùs exoluit, officium copioſiùs detulit, munus religioſiùs vexit.] Atque hoc demùm eſt ſapere, ſua ſic merita cum MARIA negligere, vt collectum ex his theſaurum augeas, ſiue vt Chriſtus loquitur, in cœlo theſaurizes, atque in Deum diues efficiaris. Verùm ſatis iſthæc, vt arbitror, ad nouatorum iniuriam propulſandam, qui aduerſùs communem veterum ſenſum atque conſenſum tantam Virginem in ordinem redigere, ac ſummis pulcherrimiſque meritorũ ornamentis ſpoliare tantò audaciùs moliuntur, quantò magis ipſi omnium ſunt meritorum expertes, nullumque ſalutarem fructum proferre poſſunt, quamdiu velut palmites à Chriſto vite præciſi manent, Chriſtique Eccleſiæ per pœnitentiam integrè non reconciliantur.

a Ser. 68. in Cantica.
b Hom. 31. de humilitate & quiete.
Luc. 1.
Lib. de viduis.
Luc. 12.
Ioan. 15.

Mariæ propriũ, habere & non ponderare merita ſua, ſed in Deo gloriari.

Eccleſiæ hoſtes meritorum expertes, Mariæ et Sãctorum meritis inuident ac obtrectant.

CAPVT DECIMVMSEPTIMVM.

An fides de MARIÆ perpetua virginitate ſit neceſſaria ob Eccleſiæ authoritatem.

NON prætereunda nobis eſt quæſtio, quam Sectarij hoc etiam ſęculo agitare pergunt, de MARIAE perpetua virginitate. Sunt ex illis, qui cum Orthodoxis hîc per omnia ſentiant: alij disertè fateri non audent, recipiendum ac probandum hoc eſſe dogma propter Eccleſię authoritatem. Quidam rurſus putant, quòd MARIAE ſemper Virgo perſeuerauit, id probabilem piorum opinionem potiùs, quàm neceſſarium fidei articulum exiſtimari oportere. Petrus Martyr, vt diximus, non vult Chriſtianum hinc dogma extrui, & Brentius in hunc modum pronunciat: *Si perpetua MARIÆ virginitas non poteſt nec ex litera, nec ex ſententia Scripturæ probari, non eſt articulus fidei creditu neceſſarius. Si autem pro certiſſimo fidei articulo habenda eſt, neceſſarium eſt, vt contineatur vel in litera, vel in ſententia Scripturæ.* Nec ſolùm Brentius, ſed & Zuinglius & Bullingerus ſe diuinis è literis demonſtrare poſſe confidunt, MARIAM non ſolùm in conceptu, ſed etiam in partu, & à partu Virginem permanſiſſe: ac idcircò neceſſariò ita quemuis credere Chriſtianum. Centuriatores antem Eraſmi dictum repetunt, taciteque confirmant, nimirùm quòd MARIAE perpetuò fuerit Virgo, licet in diuinis literis nuſquam exprimatur, tamen ex traditione probari, quam inde ab Apoſtolis Patres veluti per manus tranſmiſſam acceperunt, & ad nos deriuârunt, quamque Chriſtianus orbis magno conſenſu ſemper comprobauit. Hanc Centuriatorum ſiue doctrinam, ſiue cenſuram nos libentiùs amplectimur, quàm quod ab eiſdem alibi frigidè ſatis adfertur: *Virginem vſque ad finem vitæ ſuæ permanſiſſe conſentaneum eſt, idque in honorem Meſſiæ, qui & dona ei conceſſit ad eam rem neceſſaria.* Etenim ſimpliciter fatendum & explicandum erat, non modò quid conſentaneum, ſed quid ſecundùm fidei regulam certò & neceſſariò cuique credendum ſit atque profitendum, cum de perpetua Deiparæ virginitate quæritur atque diſputatur. Quòd

In ſcripto cõtra Smitthæum.
Centur. 1. cap. 41.

Sunt variæ nouatorum ſentẽtiæ de propoſita quæſtione.

E ſolis Scripturis quidã probari volũt perpetuam Mariæ virginitatem, ſi ea certò credẽda ſit.

Quid Centuriatores de hac quæſtione ſcribant, & præterea Eraſmus.

Imperfecta cõfeſsio Centuriatorum.

antem addnnt Centuriatores, hanc virginitatem ad honorem Meſsiæ pertinere, non grauatim recipimns, ſimulq́ue miramur, hos homines in cæterls adeò eſſe præfractos atque contentioſos, quæ ad honòrem einſdem Meſsiæ de MARIA totius Eccleſiæ teſtimonio, prædicantur:

Doctrinam de perpetua Mariæ virginitate, ex Eccleſiaſtica traditione, non autem Scripturæ locis probari.

In reſponſ. 26. ad obiectos artic.

Eſt ità quidem, vt fatetur Eraſmns, Catholicam de MARIA perpetua Virgine confeſsionem ad illa pertinere dogmata, quæ non Scripturæ authoritate, ſed Eccleſiæ definitione nituntur, quæque ſummo Patrum conſenſu nobis tradita non minùs tenemur inquit credere, quàm ſi ſacris literis eſſent expreſſa. Nullus enim Orthodoxus vnquam contradixit perpetuæ MARIAE virginitati, quæ cùm ſacrarum literarum euidentibus teſtimonijs doceri non poſsit, tamen quoniam magno conſenſu nobis à priſcis Orthodoxis tradita eſt per manus, nemo tolerandum exiſtimaret, qui illam ſi vllo tempore, tùm poſt partum illum ſanctiſsimum à viro cognitam fuiſſe blateraret. Quod verò contrà Brentius, Zuuinglius, Bullingerus & plærique alij ſentiunt, ad ſolam Scripturam iudicem pronocantes, nihil noui adferunt, ſed antiquum vt ſemper, obtinent. Quum enim ſe hoſtes Eccleſiæ Catholicæ palàm profiteantnr, ac re ipſa præſtent, quid facerent aliud, quàm quod ſontes in cauſa non bona, libenter facere ſolent, vt contra iudicem excipiant, eiusq́; defugiant authoritatem, à quo caſtigari metuunt atque damnari. Non obſcura eſt iſtorum tùm defectio, tùm rebellio, qui non ita pridem ſe ab Orthodoxis fratribus, à Catholicis Epiſcopis, à communis matris Eccleſiæ gremio ſegregârunt, & in quædam latibula ſe ipſi abdiderunt. Interea verò vt infamiam publicam fugiant, ſuæque nouitatis velut mantellum obtendaut, ingentem verbi diuini aſſerendi zelum præ ſe ferunt, velut extra illnd nihil quærant aut doceant, probandumq́ue putent. Eodem enim ſe ſuámque cauſam tegunt pallio, quo iam olim Ariani, imò & Iudæi ſuam peruicaciam operire ſunt conati, nihil interim Eccleſiæ iudicio, legibus, Concilijs & traditionibus concedentes. Ac de Arianis quidem meminit Gregorius Nazianzenus, quod fraudi ſuæ ſcripturam prætexerent, cuius tantam apud ſe authoritatem eſſe dicebant, vt à voce τοῦ ὁμοουσίου ſibi prorſus abſtinendnm putarent. Et nota vox eſt hæretici Maximini, qui cum Auguſtino antiquarum traditionnm obſeruantiſsimo diſputaturus, vt Nicenæ ſynodi & Patrum authoritatem eluderet, atqne ad ſolnm Scripturarum examen omnia reuocaret, hanc legem præſcripſit: *Si quid de diuinis Scripturis protuleris, quod commune eſt cum omnibus, neceſſe eſt vt audiamus: hæc verò quæ extra Scripturam ſunt, nullo caſu à nobis ſuſcipiuntur.* Quare vt Arianos, ſic iſtos etiam pudet pigetque confiteri, quod omnis recepit, probauit & docuit antiquitas, Chriſtianam nempe doctrinam, quæ cuique ad ſalutem profitenda eſt, partim ſcripto, partim verbo ſeu viua voce à primis fidei magiſtris Apoſtolis traditam, ac in Eccleſia porrò ſemper conſeruatam, hodieque nobis neceſſariò retinendam eſſe, quemadmodùm [a] Dionyſius, [b] Irenæus, [c] Baſilius, [d] Epiphanius, [e] Vincentius, [f] Damaſcenus perſpicuè docuerunt. Quod vſque adeò verum eſt, vt plærique nouatores, qui ſecus nunc ſentiunt, & ad ſolas Scripturas prouocant, vel inuiti multa ſine Scripturis admittant, & ex Eccleſiæ traditione ſola confirment, vtpotè baptiſmum paruulorum, Symbolum Apoſtolicum, Canonem librorum Biblicorum, Confeſsionem veterum Synodorum de multis magniſque rebus ad altiſsimum ſanctiſsimæ Trinitatis myſterium pertinentibus, vt alia non pauca de Sacramentis, de diſciplina Eccleſiaſtica, de ritibus Chriſtianis dicere prætermittamus. Caluini verba duntaxat aſcribam, quibus tàm acerbus Eccleſiæ hoſtis Concilia præcipua recipit atque probat, quantumuis multa in illis abſque verbo ſcripto definiantur. *Priſcas*, inquit, *illas Synodos, vt Nicenam, Conſtantinopolitanam, Epheſinam primam, Chalcedonenſem, ac ſimiles, quæ confutandis erroribus habitæ ſunt, libenter amplectimur reuueremurq́ vt ſacroſanctas, quantum attinet ad fidei dogmata.* Ac eadem ferè illorum eſt ſententia, qui vt veterem religionem cum noua commutent, in Confeſsionem Auguſtanam iurârunt, ſicut ipſi ſtatim in veſtibulo proteſtantur.

Cur nouatores ad Scripturam prouocent in præſenti quæſtione.

Eccleſiæ deſertores contra iudicium eius libẽter excipiũt, ad ſolam Scripturam prouocantes.

Proprium eſt Iudæorum, Arianorũ, & hæreticorum, Scripturam ſuis erroribus prætexere.

In orat. de laudibus Athanaſ.

Maximinus Arianus nihil quod extra ſcripturam eſt, vult recipi.

Chriſtiana doctrina partim ſcripto, partim traditione nititur.

a In Eccleſ. Hierar. c. 1. b Li. 3 Cõtra Valent. cap. 4. c l. i. de Spiritu ſancto cap. 27. d Cõtra hæreſ. 61. et 75 e l. ib cõtra prophanas nouatiões. f Li. 4. fidei Orthodoxæ cap. 17.

Nouatores vel inuiti ſubinde confugiunt ad traditionem.

Caluinus præcipua Concilia probat, ſicut & Confeſsioniſtæ.

Lib. 4. Inſtitut. cap. 9. ſect. 8.

Hæc propterea monere viſum eſt, vt Centuriatorum aliorumq́ue Sectariorum inconſtans docendi & agendi ratio clariùs intelligatur, & intellecta fortiùs reijciatur, qui Gnatonico more modò aiunt, modò negant quod in Scripturis expreſſè non

Centuriatores & alij Sectarij modò aiũt, modò negãt valere traditionẽ Eccleſiaſticam.

eſt

eſt traditum, id credendum nobis vel obſeruandum eſſe. At certè non temerè monet
De corona militis. Tertullianus, aduerſus hæreticos plus traditionem quàm Scripturam habere vi-
rium, & ex illis legitimum Scripturæ ſenſum oſtendi, omnemq́ue cum hæreticis di- Hæreticos traditione nō minùs quam Scriptura conuinci.
ſputationem ad traditiones à maioribus acceptas referri oportere. Igitur Athana-
ſius Arianos, Baſilius Eunomianos, Epiphanius Apoſtolicos, Hieronymus Luciferia-
nos, Auguſtinus Donatiſtas pro hæreticis habet, legitimeq; damnat, quandoquidem
omnes illi Scripturæ verbis inhærentes, ſuo magis ſenſui crederent, quàm in Scriptura
interpretanda iudicio ac traditioni Eccleſiæ obtemperarent. Quid autem, niſi cuiuſ-
Epiſt. 118. ad Ianuar. dam inſolentiſsimæ eſt inſaniȩ (ſicut Auguſtinus loquitur) in dubium renocare, ſint ne
illa credenda vel obſeruanda, quæ licet diuinæ Scripturæ non præſcribat anthoritas,
confirmat tamen traditio, & tota per orbem frequentat Eccleſia? Sed ad rem ipſam
propiùs.

Si Scripturæ ſacræ verbis inhæreamus, nec aliud prætereà ſubſidium requira-
mus, habet ſanè vnde glorietur, ſuumq́ue dogma confirmet Heluidius, qui MARIAM Heluidius è Scriptura multis modis ſuum confirmat errorem, ne Maria Virgo perpetua cenſeatur.
perpetuò Virginem non eſſe cenſendam, multis & ſpecioſis Scripturæ verbis aſtruit,
Matth. 1. nec omninò leuiter probare videtur. Primùm enim ex Matthæo reperit, quòd mater
IESV Ioſeph viro fuerit deſponſata: deinde quòd inuenta dicatur habere in vtero de
Spiritu ſancto, antequàm ambo conuenirent, velut maritalis congreſſus poſt Chri-
ſtum editum, ſit conſecutus: prætereà quod in eiuſdem rei confirmationem ſcriptum
videatur, Et non cognoſcebat eam, donec peperit filium ſuum primogenitum. Hinc
iam ille colligit, MARIAE primogenitum fuiſſe Chriſtum, quem ſecuti ſint alij ſe-
cundò & tertiò ex eâdem matre geniti, & Ioſephi operâ procreati: hos autem eſſe,
quos fratres Domini ſecundùm carnem videlicet, Euangelica etiam hiſtoria ſæpè no-
a Luc. 8. minârit. Nam apud [a] Lucam ita quidam Chriſto nunciat: Ecce mater tua & fratres
b Matt. 12. tui ſtant foris, volentes te videre, ſicut & [b] Matthęus & [c] Marcus eandem hiſtoriam nar-
c Marc. 3. d Ioan. 7. rant. Tùm [d] Ioannes ait: Neque enim fratres eius credebant in eum. Marcus verò
Marc. 6. hos Domini fratres nominatim recenſet, qui fuerint Iacobus, Ioſeph, Iudas & Simon.
Quòd ſi Deipara non ſolùm Chriſtum edidit, ſed multos ex Ioſeph filios, id eſt, Chri-
ſti fratres habuit, quomodò perpetua Virgo ſalutetur? cur non mulieribus potiùs ag-
gregetur? vt quæ non de Spiritu ſancto, ſed de virili ſemine tot liberorum parens effe-
Ibidem. cta eſt, ſicut & vulgus hominum voce clariſsima confirmauit. Sic enim de Chriſto ia-
ctabant publicè Nazareni: Nónne hic eſt faber, filius MARIAE, frater Iacobi & Ioſeph
& Iudæ & Simonis? nónne & ſorores eius apud nos ſunt? Ad hæc ſi Virgo fuit manſit-
Ioā. 2. et 19 que perpetua, cur in nuptijs Cana, & de cruce ipſa non alio quàm mulieris nomine ab
ipſo etiam filio appellatur? Quid eſt demùm, quod Paulus ne Virginis quidem nomi-
Galat. 4. ne illam dignatur, ſed ſimpliciter ait: Miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere, fa-
ctum ſub lege?

Hæc nimirùm tela ſunt Heluidianorum ad configendam Deiparæ virginitatem Præſens Heluidianorū error Scripturæ verbis cōfirmatur potiùs, quam confutatur.
parata, nec aliundè, quàm ex maximo illo diuinæ Scripturæ armamentario deprom-
pta, quæ alijs eiuſdem Scripturæ armis retundere & confringere, nemo facilè poſsit,
etſi nos illa priùs vtcunque diſiecerimus, ſed Patrum veſtigijs inſiſtentes; Imò verò
In præfat. art. Luth. confutatorum. quemadmodùm ſanctus Epiſcopus, adeoq́ue Chriſti Martyr Ioannes Roffenſis apertè
faſſus eſt, ita nos etiam ingenuè aſſeueramus, ne verbum quidem vnum è Scripturis
proferri poſſe, vt MARIAM perpetuò Virginem fuiſſe, liquidò demonſtretur. Ac tan-
tùm abeſt, vt præſens controuerſia ſolis Scripturæ verbis dirimatur, vt illis etiam au-
Lib. de vera & falſa religione. geri potiùs videatur. Nam quod Zuuinglius, vt ne quicquam Eccleſiæ vel defenſio- Zuuinglius fruſtra cōtendit, è Scripturis probare Mariȩ perpetuam virginitatem.
ni, vel authoritati concedat, hîc ſe munit Eſaiæ dicto: Ecce Virgo concipiet & pa-
Eſai. 7. riet Filium, parùm ſanè ad rem pertinet, neque obiectum nodum diſſoluit. Hinc enim
ſolùm euincere licet id, quod Orthodoxis omnibus eſt indubitatum, MARIAM in ipſo
conceptu, & ſicut Ambroſius probat, in partu quoq; filij Virginem permanſiſſe. An ve-
rò efficax hic eſt locus ad virginitatem MARIAE perpetuam aſtruendam, illiſq; com-
probandam, qui cum Heluidianis ſcripturas exigūt luculentas? minimè verò: vt omit-
tam, quibus modis & ſtrophis Iudæi quidem hoc ipſum dictum eludāt, ſicut iam anteà
Ezech. 44. commonſtratum eſt. Citat deinde Zuuinglius, quod in Ezechiele ſcriptum legimus de

porta clauſa, quæ ſoli patere debeat principi. Et nos vltrò fatemur, rectè iſthæc ad MARIAM referri, ſicut permultis Patrum teſtimonijs euidentiſsimum fecimus, etſi nouatores longè aliò, ad templum ſcilicet Hieroſolymitanum, hæc Prophetæ verba detorquent. Atque vt maximè donet Heluidius, præſentem vel ſcripturam vel figuram probandæ MARIAE virginitati quadrare, nondum tamen hinc obtinuit Zuuinglius, eandem Virginem poſt partum inuiolatam vſq; perſeueraſſe. Id verò eſt, quod Heluidiani ſcripturæ locis armati, ex eiuſdem ſcripturæ fontibus probari poſtulant, atq; confirmari negant. Sed enim hic mos proprius eſt aduerſariorum, vt quoties ipſis libet, commodumq́ue videtur, partim nouas & à ſuis confictas interpretationes aſciſcant: partim ad tropos, figuras & ænigmata confugiant, vt non modò Zuuinglius, ſed & huius diſcipulus Bullingerus re ipſa probauit. Etenim is obſcuriſsimum Pſalmi locum à veteribus Rabbinis acceptum profert: In ſplendoribus ſanctitatis ex vtero velut ex aurora tibi ros iuuentutis, vel natiuitatis tuæ: pro eo quod nos legimus vnà cum Septuaginta: Tecum principium in die virtutis tuæ, in ſplendoribus Sanctorum ex vtero ante luciferum genui te. Præclara ſanè verba, ſed quæ conſtanter Patres non de humana, ſed diuina & æterna Chriſti generatione interpretantur, meritoq́ue Iudæis & Arianis opponunt. [a] Chryſoſtomus verò & [b] Fulgentius eos inſectantur, qui cum Bullingero hæc Pſalmographi verba ad humanam Chriſti natiuitatem detorquent, ac veluti pro luce tenebras inuehunt. Vana eſt igitur eiuſdem Bullingeri gloriatio, quòd authoritate diuina demonſtrare poſsit, MARIAM perpetuò Virginem permanſiſſe. Ac tantæ quidem veritatis eſt vis, vt ex aduerſarijs etiam nonnulli ad ſolam ſcripturam in præſenti cauſa prouocare non audeant, ſed fidenter vel ad Eccleſiæ, vel ad veterum confugiant authoritatem atque traditionem.

Quomodò ſcripturæ ſacræ à nouatoribus ſæpè tractetur.

Locus è Pſal. 109. quomodò à Bullingero explicetur.

Serm. 4. de B. Virgine.

a Hom. in Pſal. 109.
b Ad nonã obiectionẽ.

Hoc autem vt planius & euidentius fiat, in medium Sectarios pertrahamus, qui Catholicis armis aduerſùs Heluidianos decertant, & quod Scripturæ verbis nequeunt euincere, Eccleſiæ traditione obtinere nituntur. Atque vt ab ipſo Bullingero non ignobili Sacramentario exordiamur, is alibi ſui velut oblitus, hanc apertam edit confeſsionem: *Deiparam Virginem MARIAM à partu Chriſti Domini permanſiſſe Virginem, à primordiis Euangelij ad hunc vſque diem credidit, docuit & aſſeuerauit Eccleſia Catholica.* En tibi iudicium Bullingeri, qui non Scripturæ, ſed Eccleſiæ authoritate confiſus, perpetuam MARIAE virginitatem ornat, & aduerſùs Heluidianos defendit. Facit idem quoque Bucerus in Lutheri ſchola doctiſsimus, vt hæc eius verba minimè obſcura teſtantur: *Pius animus de MARIA vaſe tam ſancto atque electo, vt CHRISTVM nobis pareret, non niſi ſanctiſsima cogitabit: nec vnquam ſuſpicabitur, eam quæ grauida ſemel facta fuit ex Spiritu ſancto, ſuſtinuiſſe, vt poſteà grauidaretur ab homine. Ad quod credendum conſenſus perpetuus Eccleſiæ momentum præcipuum adfert.* Nihil hic è Scripturis adfertur, ſolus Eccleſiæ conſenſus proponitur, qui nobis ſatis eſſe debeat ad credendum, MARIAM cum nullo vnquam viro fuiſſe congreſſam, ſed Virginem perſeueraſſe, de qua non niſi ſanctiſsima pius animus debeat cogitare. Eadem eſt Pichardorum ſiue VValdenſium ſententia, quos tanti facit Bucerus, vt ſolos propè in orbe vigorem diſciplinæ Chriſti cum puritate doctrinæ apud ſe retinuiſſe contendat. Ac ſuam illi de MARIAE virginitate fidem hiſce verbis declarant: *De pudiciſsima MARIA Virgine credimus, & vſque ad vitæ extremum ſtabiliter credituri ſumus, quòd plena gratia ex inſpiratione Spiritus ſancti electa eſt ad id, vt ſit verbi incarnati immaculata genitrix. Quæ quidem electiſsima Virgo, vti ante Filij Dei incarnationem, ita eo tempore & poſt vſque ad mortem nunquàm virum cognouit, ſed perpetua virginitate integra, caſta tàm animo quàm corpore permanſit. Hoc renera ordo ſalutis noſtræ exigebat.* Habes igitur eximiam MARIAE commendationem iſtorum quoque verbis expreſſam, quòd anima ſimul & corpore Virgo illa ſemper caſta manſerit, & nullum virum ad mortem vſque cognôrit. Veruntamen pleuior iſtorum eſſet confeſsio, ſi quod fateri vetuit fortaſſe pudor atque faſtus, ingenuè adiunxiſſent, ſuæ nempè fidei rationem in hac parte non è Scripturæ, ſed Eccleſiæ authoritate pendere. Quid quod Beza quum Piſsiaci coràm Rege ageret, MARIÆ matris virginitatem in partu inter articulos Fidei recitauit? licet in ea ſententia non diù perſeuerârit, ſicut aduerſùs Brentium ſcribens, apertè ſignificauit. Poſtremò ne Lutherum Sectariorum huius

Sectarij noſtri temporis cum aliundè nõ poſſunt, traditione pugnant cõtra Heluidianos pro Mariæ perpetua virginitate.

Bullingeri teſtimonium.

In cap. 1. Matth.

Buceri ſententia.

In cap. 1. Matth.

Iudiciũ VValdẽſium in Mariæ perpetuæ Virginis commendationem.

In ſcriptis duobus aduerſarijs cõtra Latomũ editis.

Beza in hoc argumento inconſtans.

Lutheri teſtimoniū de Mariæ virginitate perpetua.

huius æui principem præteriiſſe videar, perpetuam MARIAE virginitatem ille quoq; propugnat, atq; ſicut Heluidij damnat errorem, ſic Hieronymi confirmat ſententiam euidenter. Idque in eo libello facit, quo ſeſe purgat aduerſus calumniantes, ſparſoque in vulgus rumore confirmantes, ſecundùm nouam Lutheri doctrinam, Chriſti Matrem ante & poſt partum illibatam non fuiſſe Virginem, ſed ex Ioſeph ſemine concepiſſe Chriſtum, & alios prætereà liberos enixam eſſe. His palàm ac fortiter ille reclamat, atq; vt intentatam impiæ doctrinæ notam depellat, apertè fatetur, in ſacris literis nullam de illo fieri mentionem, an MARIA poſt partum Virgo permanſerit, ſed hoc duntaxat exprimi, ante partum & in partu Virginem illam perſeueraſſe. At benè habet, quòd Lutherus cum ſuis, vt obiecta hæreſeos nota liberentur (nam & ſe mutuò hæreticos vocant atque damnant) Catholicis armis ſeſe defendunt, & quando ſic vſus poſtulat, ad veterum fidem Eccleſiæque authoritatem ſubinde prouocant confugiuntque.

Vbi Eccleſia definierit, Mariā perpetuò eſſe Virginem.

Quæret autem hoc loco aliquis, vbi & quando iudicauit Eccleſia, vt de hac perpetua Deiparæ virginitate fides & doctrina certa conſtituatur? Reſpondemus hoc dogmatis genus inter illa recenſeri, quæ Apoſtoli noſtræ fidei principes viua voce magis, quàm ſcripto, vt [a] Baſilius & [b] Epiphanius comprobant, Eccleſiæ initio tradiderunt, quæq; porrò Eccleſia quum aduerſariorum procacitas, & publica vtilitas ita poſtularet, conceptis etiam verbis conteſtata eſt. Extat liber non vulgaris de Eccleſiaſticis dogmaribus Auguſtino aſcriptus, quiſquis eum tandem cùm ex alijs Patribus, tùm ex Auguſtino primùm collegit, in quo etiam hæc fidei traditur regula: Integra fide credendum eſt, beatam MARIAM Dei Chriſti Matrem & Virginem concepiſſe, & Virginem genuiſſe, & poſt partum Virginem permanſiſſe. Nec eſt blaſphemiæ Heluidij acquieſcendum, qui dixit: Fuit Virgo ante partum, non Virgo poſt partum.] Certè Auguſtinus ad Laurentium ſcribens totam ait confiteri Eccleſiam, quòd Chriſtus de Virgine MARIA naſcatur. Mox verò Lectorem admonet de legendo libro, quem nunc extare non arbitror, de virginitate ſanctæ MARIAE, niſi fortaſſe ſit cum illo vnus & idem, qui de ſancta virginitate ab eodem Auguſtino inſcribitur, cuius mentionem quoque facit in libris Retractationum. Certè Synodus, quæ Nicææ ſecundò celebrata eſt, hunc proponit anathematiſmum: Si quis non confitetur ſanctam ſemper Virginem MARIAM propriè & verè Deiparam, Anathema ſit: vbi prætereà legimus, MARIAM immaculatam & explicitæ caſtitatis Matrem appellari. Nec temerè factum eſt, quod ſancta hæc & glorioſa ſemper Virgo dicitur in Concilio Conſtantinopolitano, ſicut eadem Dei genitrix ſancta ſemperque Virgo & immaculata in Laterana Synodo, quæ ſub Martino primo eſt habita, prædicatur. Adhæc Sophronij epiſtola circumfertur, eaque digna iam olim viſa Patribus, quæ in Conſtantinopolitana Synodo recitaretur atque approbaretur. Huius autem teſtimonio MARIAE virginitas illibata eſt, quæ ante partum, in partu, & poſt partum intemerabilis perſeuerauit. Poſtremò apud Ambroſium epiſtola legitur, multorum quidem Epiſcoporum nomine promulgata, & illos anathemate feriens, qui dixerunt, immaculatam Chriſti genitricem MARIAM concepiſſe quidem ſalua virginitate, ſed non peperiſſe. Ac rurſus idem Ambroſius aliam ſcribit epiſtolam, in qua confirmat iudicium Epiſcoporum, illos planè damnantium, qui MARIAM poſt partum haud manſiſſe Virginem, ſed plures ex Ioſeph generaſſe filios mentiebantur. Loquitur autem Ambroſius de Synodo Thelenſi, cui & ipſe dicitur interfuiſſe, quamque Siricius Pontifex confirmauerat. Accedit quod ſolenni Eccleſiæ ritu iam olim receptum & probatum cernimus, vt contra Heluidianorum, Antidicomarianitarum & hæreticorum omnium linguas menteſque blaſphemas in templis publicè decantetur, quemadmodùm orthodoxos omnes de MARIA ſentire & profiteri par eſt: Beata eſt Virgo MARIA, quæ omnium portaſti Creatorem: genuiſti qui te fecit, & in æternum permanes Virgo. Ac Hymni plures de more veteri decantantur, in quibus eadem veritas publicè confirmatur, quòd Eccleſia de Mariæ perpetua virginitate, velut de monili precioſiſsimo, ſummoperè & crebrò ſibi gratuletur. Hinc illud carmen ex Fortunato repetitum:

a Li. de Spiritu ſancto, cap. 27.
b Cōtra Apoſtolic. hæreſ. 61.
Cap. 69.

Auguſtini ſeculo receptū erat dogma de Mariæ perpetua virginitate.

In Enchiri. cap. 34.

Lib. 2. c. 23.

In quibus Cōcilijs Mariā ſemper Virginem fuiſſe tradatur.

In Canō. 3.

Epiſtola LXXXI.

Epiſt. 79.

Mariā ſemper Virginē Eccleſia cōſtanter & publicè profitetur.

In Hymno: Agnoſcat omne ſeculum.

Radix

Radix Ieſſe iam floruit.
Et virga fructum edidit.
Fœcunda partum protulit,
Et Virgo Mater permanet.

Tùm in alio Hymno:

Hæc Deum cæli, Dominumq́ terræ
Virgo concepit, peperitq́ Virgo,
Atque poſt partum meruit manere
Inuiolata.

Hymnus eſt: Quod chorus vatum.

Certè in Græcanica Liturgia, ſicut ex Baſilio Magno diſcimus, MARIA ſemper Virgo vel quinquies ſalutatur: ſicut & Latina & Ambroſiana Liturgia glorioſam illam ſemperq́; Virginem publicè profitetur.

Iam verò piam vehementiam redolet, quòd Ecclesia Iudaicæ genti perfidiam cõtumaciamq́ue palàm exprobrans, in has voces erumpit: Erubeſcat Iudæus infelix, qui dicit Chriſtum ex Ioſeph ſemine natum eſſe. Et ſtatim adiungit: Virgo Deum & hominem genuiſti, & poſt partum Virgo inuiolata permanſiſti. Quid ergo mirum, veteres Chriſtianos in ſolenni more habuiſſe, vt non modò per Deum omnipotentem, ſed etiam per ſanctam glorioſam Dei genitricem, ac ſemper Virginem MARIAM ſua iuramenta firmarent, eumq́; morem repetit & approbat Imperator Iuſtinianus.

In cantico: Gaude Maria Virgo.

In Authentico Iuscan. quod præſtatur ab his, qui adminiſtrationem accipiunt.

Catholicum eſt ſine Scriptura liberè profiteri quòd Maria Virgo ſit perpetua.

Sine Eccleſiæ authoritate tutum non eſt de Scripturis gloriari.

Habemus igitur & firmiſsimam Eccleſiæ Catholicæ authoritatem, & perpetuam noſtrorum maiorum, omniumq́ue Patrum traditionem, qua nos aduerſùs quoslibet ſectariorum impetus tueamur, vt etiam ſine Scripturæ teſtimonio, quotquot per Dei gratiam Catholici ſumus, perpetuam MARIÆ virginitatem ingenuè, libenter cõſtanterq́; profiteamur. Alij verò, ſi velint, aliter ſentiant, qui quum ab Eccleſiæ conſenſu & & authoritate diſcedant, hæretici cum Heluidianis eſſe poſſunt, Orthodoxi eſſe non poſſunt, in regno quidem Chriſti nullam habituri partem, quamdiù à Chriſti corpore & columna veritatis manent auulſi. Monſtratæ iam ſunt & abactæ, ni fallor, immanes beluæ aut (ſi Scripturæ more loquendum eſt) ſylueſtres ac Domini vineam deuaſtantes feræ, quibus tùm veteri, tùm noſtro æuo libuit antiquo ſerpenti nimium obſequi, vt inſtar viperarum in materna viſcera graſſarentur. Nec enim ſunt veriti tangere montem illum ſanctum, montem pinguem, montem coagulatum, montem in quo beneplacitum eſt Deo habitare, ſed impudenter auſi ſunt parum hoc & immaculatum ſancti Spiritus ſacrarium, venerandumq́; Dei templum, MARIAM loquor, putidiſsimę linguæ virulentiſsimiq́ue calami ſordibus conſpurcare. Verumenimuerò ſit ſatis, ac Lectori fortaſſè plùs ſatis, nos iſthæc de MARIAE virginitate diſſeruiſſe, vt ſecundo libro finem tandẽ imponamus. IESV CHRISTO Opt. Max. Redemptori, & MARIAE incomparabili Virgini Matri in cœlo terraque GLORIA.

Cantic. 2. Pſalm. 79.

Pſal. 67.

Totius libri Epilogus.

FINIS LIBRI SECVNDI.

ALIQVOT ERRATA IN PRÆCEDENTI LIBRO SECVNDO RESTITVENDA.

Pagina 117. linea 28. prodiat, abſolutam illam nouitatem. Et ſtatim lin. 30. perfectius perfectè in fine mundi. Pag. proxima 118. lin. 4. à fine. Tùm prudenter ſanè Pag. 122. lin. 1. Superior autem promiſsio. Pag. 130. lin. 40. Chriſtianiſmus recens inclareſceret. Et ſequenti lin. 3. Atq; vt modo de Iudæis tantùm agamus. Pag. 121. lin. 35. & 36. Etenim ne ſat quidem illis fuit, in ſanctos Prophetas impetum facere, ſed pari ſæuitia. Pag. 135. lin. 9. paſcitur ac cubat. Ibidem lin. 12. fundauit eã Altiſsimus. Pag. 136. lin. 4. et 5. Vnde non temerè monet. Pag. 138. lin. 30. abſoluam, profectò non modò venia. Pag. 140. lin. 28. vulgo iactabatur. Et deinde lin. 36. acerbo ſtomacho auerſantur. Pag. 142. lin. 3. in fine, noui æterniq; Monarchæ. Pag. 149. lin. 30. cati & ſapientes. Pag. 151. lin. 34. Quod ſtudium probat Auguſtinus. Pag. 157. lin. 17. negant humanam eius naturam.

IN LIBRVM TERTIVM DE MARIA VIRGINE, ET SACROSANCTA Dei genitrice, Præfatio.

*EXCVSSVM eſt nobis argumentum, atque id
vt arbitror, valdè copioſum de MARIÆ virgini-
tate, quæ deſponſa viro, conſecrata Deo, fœcunda
partu atque plena Spiritu ſancto, cauere non po-
tuit, quin multos & nefarios haberet obtrectatores atque inſe-
ctatores, quorum veluti canum latratibus & morſibus per in-
iuriam maximam appeteretur. Summa quippè virtus inuidiæ
ſummæ inde à mundi primordiis patuit, atque ita comparatum
videmus, vt ſicut diuina Scriptura comprobat, electorum inte-
gritas iuſtitiaq́; rebus aſperis, velut aurum admoto igne, probe-
tur, & probata magis magiſq́; ſplendeſcat: vt hinc etiam vulgò
iactari cœperit, Vireſcit vulnere virtus. Igitur nec MARIÆ vir
ginitas, velut clariſsimum ſidus, tantum ſplendoris in Eccleſia
obtineret, atque in omnes ætates diffunderet, niſi multis & gra-
uibus cùm externorum, tùm domeſticorum hoſtium inſidiis, vi-
ribus atque artibus oppugnata, duriſq́; certaminibus exagitata
fuiſſet. Ad quod Marianum bellum, vt iam antè diximus, ma-
lorum omnium ſator & incentor Satan ſibi ſatellites plurimos
concitauit, armauit, extruſit, nihilq́; iam inde à primo Chri-
ſtianæ Eccleſiæ ſæculo intentatum reliquit, quo ſuum liuorem &
vetus odium aduersùs hãc omnium lectiſsimam fœminam (cu-
ius calcaneis ſemper imminet) clàm palàm expleret. Ac hæreti-
corum quidem artes & fraudes, qui ſub tali duce MARIAM, vt
Dei ac domini noſtri matrem, peculiariter impetunt, ac dela-
tam illi ab Angelo ſalutationem, ne nobis inſeruiat, variis mo-
dis obſcurant atque eleuant, ſuo loco exponemus. Quod ſi vllus
inter electos & Sanctos alius ab impiorum iniuriis eſt vindi-
candus, quis neget obſecro, Deiparæ inprimis honorem, quæ reli-
quis electis omnibus facilè antecellit, aduersùs hoſtes nefarios à
nobis defendi, ſaluumq́; & integrum conſeruari oportere? Nam*

Eccleſ. 2.

Geneſ. 3.

Optima quæq; iniuriis & viribus aduerſariis expoſita eſſe.

Mariæ virginitas eò fulgentior in Eccleſia, quò grauiùs oppugnata.

Satanæ ſtudio multifariè Maria oppugnatur.

& Reipub. Chriſtianæ permultùm intereſt, vt adtuendã & illuſtrandam Chriſti Domini gloriã impura illa dogmata, quæ in Deiparam incurrunt, & olim maiore ex parte nata & extincta, noſtro nunc ſæculo repullulant, ſingulari ſtudio reiiciantur atq; diſsipētur, priuſquàm infœlix lolium agro Dominico peſtilenter inſperſum malè ſuccreſcat, & cum multorum pernicie longiùs propagetur. Neque deſunt interim, qui ſuapte ſponte ad nouandam religionem inſani procurrant, & pro licentia hæretica, vt loquitur Tertullianus, quoſuis arripiant errores ac foueant, partim veteris Eccleſiæ odio incitati, à qua ſeipſos turpiter ſegregârũt, partim occulto ſuperbiæ ſpiritu faſcinati, ob quem ſibi ferè ſolis de religione iudicium ſumunt, ſuaq́; placita pro ſancto Dei verbo inſani obtrudunt ac venditant. Eoq́; magis hodie aduigilandum eſt, præſertim in tanta fœdiſsimarum hæreſeωn colluuione, quæ nobis propè opprimit Aquilonem, vt doctrinæ capita cum Deipara cauſa coniuncta non modò cognoſcamus, ſed etiam cognita probè confirmemus, & aduersùs hoſtiles Mariomaſtigum impetus, quo ad eius fieri poteſt, ſolidè propugnemus.

Li. de carne Chriſti.

Igitur libris duobus noſtri operis vtcunq; confectis, iudicium penes Lectorem eſto, nunc tertius in duas præcipuè partes diſtributus accedit. Prior de Angelica, vt vocamus, ſalutatione tractat, eoq́; fuſiùs hoc argumentum explicat, quo iniquiùs & petulantiùs obſiſtunt aduerſarij, nihil non molientes, vt ſalutationis eius vſum ferè nullum nobis concedant, & verba ipſa corrumpant, veteriſq́; Eccleſiæ inſtitutum MARIAM *libenter ſalutãtis, more ſuo arrodant aboleantq́;. Poſterior libri pars in Virginis noſtræ maternitate, ſi ſic loqui liceat, conſumitur, neque tamen matris tantùm, ſed filij quoq; gloriam aduersùs veteres & nouos Eccleſiæ hoſtes vindicare contendit. Quibus de rebus ita diſſerimus, vt ad ſcripturæ ſacræ locos, & Patrum orthodoxorum commentarios rectiùs intelligẽdos lucem fortaſſe aliquam, abſit dicto arrogantia, bono Lectori ſubminiſtremus. Neque tamen ignoro, ſic me pro Catholicis ſæpè pugnare, multis vt ſurdis canere videar, ſimulq́; crabrones facilè ſim irritaturus in hac ſumma temporũ peruerſitate. Ego verò hoc vnum à* IESV CHRISTO *ſummi Patris & ſanctiſsimæ Virginis filio etiam atq; etiam precor,*

Præſentis libri in duas partes ſectio.

precor, vt adſit propicius cum virulentis aduerſariis congredienti, vtq; pro ſua ſumma benignitate hunc noſtrum qualemcunq; in ſcribendo conatum ipſe ſpiritu ſuo adiuuet, beneq; fortunet. Quòd ſi non omnibus fortaſſe ſatisfacimus, id quod ne ſperare quidē audemus, ſaltem à candidis cenſoribus hanc gratiam impetrabimus, vt noſtrum de tantæ matris gloria teſtimonium, aut certè quidem teſtādi ſtudium æqui boniq; conſulant, præſertim quando res ipſa poſtulat, ea ſcripta modò in lucem edi atque legi, quæ doctrinam & pietatē Catholicā muniunt ac defendunt in hoc ſtatu afflictiſſimo religionis. Pax autem ſuper Iſraël. Psal. 127.

SEQVENTIVM IN HOC LIBRO III. capitum cum ſuis Argumentis Index.

I. De duabus perſonis (Gabriele Archangelo, & MARIA Virgine) in Angelica ſalutatione primùm obſeruandis, & quòd ille ſit ſolus ad ſolam ſalutandam ingreſſus.

II. De præſtantia & dignitate Angelicæ ſalutationis, quam Aduerſarij fruſtra oppugnare conentur.

III. De principio Angelicæ Salutationis, deq; Catholico vſu & fructu totius Salutationis, quam in Eccleſia retinendam eſſe, quidam ex aduerſariis etiam probent.

IIII. Retinendam eſſe veterem lectionem, AVE GRATIA plena: quibus in verbis nouatores multis modis varient ac hallucinentur, gratiæ nomine abutentes, & cum aliis Lucæ verbis malè commiſcentes.

V. Detectio quorundam errorum circa nomen gratiæ, multosq; non ſolùm de MARIÆ & renatorum, ſed etiam de Chriſti Domini gratia peruerſè docere ac ſcribere.

VI. Quomodò veteres Theologi, & ex aduerſariis nonnulli plenitudinem gratiæ Virgini matri collatam confirment ac prædicent.

VII. MARIAM gratiæ plenam etiam à Græcis Theologis hoc loco intelligi & comprobari, Lucæq; verba Græca non repugnare Latinæ interpretationi, quæ nobis mordicus retinenda ſit.

VIII. MARIAM citra Chriſti iniuriam gratia plenam prædicari, falliq; Lutherum, quum ex verbis Angeli, Virginem in ordinem redigit, & Sanctis reliquis exæquat. Vbi Lucę locus etiam expenditur: Inueniſti gratiam apud Deum.

IX. Aduerſùs Caluinum diſputatio, qui obiicit, hanc ſalutationem magico exorciſmo à nobis verti in precationem, & ſalutātes Virginem ſibi alienum officium vſurpare: tùm piorum laborem in officio Virginis ſalutandæ nequaquàm vanum & irritum eſſe.

X. Depulſio cauillationum & argumentorum, quibus inter alios nouatores Vuigandus, Brentius, Bucerus, Pellicanus, Bullingerus &

Marbachius Angelicam ſalutationem oppugnant, vt ab eius vſu reuocent ac deterreant Orthodoxos.

XI. Refutatio ſententię Stephani de Maleſchot, quomodò veteres vſi ſint hac ſalutatione: ac Deiparam non ſolo imitationis cultu & exemplo honorandam eſſe: demùm variis & præclaris modis à ſanctis Patribus MARIAM ſalutari.

XII. Quibus ex cauſis vſus Catholicus in MARIA ſalutanda hodie potiſsimùm improbetur: quomodò itidem ſalutationis Angelicæ verbis multiplex MARIÆ dignitas & excellentia contineatur.

XIII. Illuſtrem ac primariam MARIÆ laudem ac prærogatiuam eſſe, quod Chriſti Dei & hominis vera & naturalis mater exiſtat, ſicut non veteres modò, ſed etiam ex aduerſariis quidam profitentur.

XIIII. De nouis & antiquis hæreticis, MARIAM Dei & domini noſtri matrem eſſe, nefariè inficiantibus.

XV. E ſcripturis noui ac veteris Teſtamenti, Patrumq́; ſententiis demonſtratur, Chriſti naturam humanam non alteri, quàm MARIÆ tribui oportere, in illaq́; & ex illa Verbum ęternum incarnatum eſſe.

XVI. Græcos & Latinos Patres magno conſenſu tradere, Chriſtum Dominum ex matre MARIA humanam ſumpſiſſe naturam: qui verò aliter ſentiunt, eos turpiter hallucinari, adeoq́; ſalutis humanæ hoſtes eſſe pernicioſos, & MARIÆ inprimis permultum detrahere.

XVII. Diſputatio partim aduerſus Manichęos Chriſto carnē, quę de MARIA ſumpta ſit, impiè adimentes, partim contra Sacramentarios corporis Chriſti veritatem in Euchariſtiæ Sacramento nefariè inficiantes.

XVIII. MARIAM non ſolùm Chriſti, ſed etiam Dei genitricem eſſe, neq́; illam χριστοτόκον, ſed θεοτόκον dici oportere: ſimulq́; de tota hiſtoria & cauſa Neſtorij & aliorum ei iam olim, & hoc etiam æuo ſuffragantium.

XIX. Refutatio Neſtoriani dogmatis, ad Chriſti Dmini ac Virginis Deiparæ honorem vindicandum.

XX. Diſputatio contra Mahometanos Neſtoriano fermento corruptos, & pſeudochriſtianos, quibus Deiparæ nomen ingratum eſt, ac itidem aduerſus, Conſtantinum Copronymum Imperatorem.

XXI. De MARIA complures olim hæreſes extitiſſe, quas Eccleſiæ cenſura damnârit, & nos etiam condemnare debeamus.

XXII. Detectio & refutatio errorū circa quæſtiones ſequentes hodie vigentiū: An Chriſti conceptio in vtero Virginis fuerit momentanea? Itē, Chriſtúsne ſapientia, gratia & aliis animæ dotibus, quum puer eſſet, aliorum more hominū profecerit? Prętereà, poſsítne ignorantia, vel error vllus Chriſto aſcribi? Ad hæc quomodò ille inde à primo conceptu ſanctus dicatur, vereq́; ſit ſecundùm animam in omni virtute, perfectus? Rurſus, an ſtatim poſt colloquium Angeli cum Virgine habitum, conceptus fuerit Chriſtus? Demùm eáne Domini, conceptio 25 die menſis Martij, & natalis Chriſti 25. Decemb, contigerit?

IN SEQVENTEM EFFIGIEM CARMEN PHILIPPI MENZELII, MEDICINÆ DOCTORIS, ET in Schola Ingolſtadienſi Profeſſoris ordinarij.

ALIGER ô cæli iuuenum fortiſſime, tandem
Expectatus ades, quibus, heu, quantiſque piorum
Et votis, & deſideriis, dum nocte ſub ima
Extorres inhiant, quæ tu demiſſus Olympo
Nuncia iam terris Superûm caducifer affers!
En nubes, atque aſtra ſuis rupêre querelis.
Aſt ego fœlicem num te non iure putabo?
Diue ales, ſociis quem de tot millibus vnum
Omnipotens voluit ſuperûm Rex æthere ab alto
Ire oratorem, tanto in molimine rerum,
Vndè hominum, mundiq́ue ſalus, rediuiuaq́ue vita
Omnis; & antiquæ pariter noua gratia culpæ?
Fœlix tu certè; fœlix etiam aurea Virgo
Alloquiis dignata tuis, miſſaq́ue ſalute
Cælitus: atque eadem fortunatiſſima matrum,
Plena DEO, genitrixq́ue ſui miranda ſatoris.
Verè illam (quod te monita eſt interprete) complet
Gratia: verè illi dominator maximus orbis,
Quantus quantus, adeſt: & quod præſaga futuri
HELISABE cecinit, Virgo illa puerpera longè
Fœmineum ſupra genus inſignitur honore
Auguſto, immenſo, immortali: atque ipſe ſine vllo
Nixu infans miſero partus ter maximus orbi
Laudibus & ſupera, & media, inferaq́ omnia inundat.
Hoc equidem memores, ac tanti muneris ergô,
Cuius abætherea veniſti nuncius arce,
Siue dies, ſeu nox comitata fugacibus horis
Ingreditur terras, ſparguntq́ue crepuſcula lucem
Ambiguam, ſimul ac templorum è vertice ſacro
Ærisonæ turres ſignum clangore dederunt,
Poplitibus cuncti flexis, & ſupplice geſtu,
Ritè ferimus humum (priſci docuêre parentes)
Affamurq́ue DEI magnam ſuper æthera matrem,
Te verbis imitati: & ter tua dicta, piaq́ue
HELISABES grato depromere pectore auemus.
At (viden') antiquus quàm tali carmine ſerpens
Rumpitur? vt ſæuo dentes tumet ille veneno,
Multipliceſq́ue ciet tortus, atque æſtuat ira!
Æſtuet ille equidem: ſunt nobis pharmaca contrà
Mille ſacris decerpta libris, veterumq́ue parentum
Congeſta auſpiciis, quæ lecta CANISIVS offert
Et ſpectata diu. Nulla hîc ſunt toxica fraudi.

LIBRI TERTII DISSERENTIS DE MARIA VIRGINE PER GABRIELEM ANGELVM SALVTATA, EADEMQVE CHRISTI DEI & hominis matre ſacroſancta,

CAPVT PRIMVM.

De duabus perſonis (Gabriele Archangelo & MARIA Virgine) in Angelica ſalutatione primùm obſeruandis, & quòd ille ſit ſolus ad ſolam ſalutandam ingreſſus.

Sequentis tractationis de Angelica ſalut.tione, diſtributio ſiue partitio.

DE ANGELICA SALVTATIONE dicturi, vt vulgaris loqnendi mos obtinet, tractationem & velitationem omnem ab hiſtoria Euangelica ordiemur, ideoq; perſonam vtramque ſalutantem nempe Gabrielem & ſalutatam Virginem, in ipſo veſtibulo expendemus. Deinde ſalutationis huiuſmodi præſtautiam, vſum & fructum, quē nobis tollnnt ac inuident nouatores, aſſerere conabimur. Poſtremò, an & quomodò MARIAM gratia plenam decenter ſalutemus, explicare pergemus. Intercurrent & alia quædã propoſito argumento adhærentia, in quibus ſęculi huins mira improbitas nos vel inuitos remoratur, & pluribus quàm fortaſſè quidam cupiant, reſpondere compellit. Scio interim facile dictu eſſe: Aue MARIA: ſed res ipſa demonſtrabit, quantũ negotij nobis hîc exhibeat Dei hominumque aduerſarius, qui Satan idcircò dictus eſt, ſtudioſè pertentãs omnia, vt partim ſacroſanctę Virginis dignitatem extenuet, partim Catholicę fidei ſynceritatem commacnlet, ac Eccleſiæ tranquillitatem obturbet. Igitur quæ ſalutatio Catholicis gaudiũ & ſolatinm adferre conſueuit, tantũ ea non eſt ſudes in oculis aduerſariorum, nihil non in ſacris literis deprauantiũ, vt more ſuo vel candida in atra conuertãt.

Salutationem Angelicam multis modis à nouatoribus exagitari.
Multa et grania contineri hoc dicto: Aue Maria.
Salutatio Angelica Catholicis grata: at nouatoribus inſipida et faſtidioſa.

a Homel. 9. Quòd Deus non eſt autor malorũ.
b Lib. 1. de Spiritu ſan.
c Serm. 14. in nat. Dñi.
d Li. 4. cont. Valẽt. c. 21.
e Hom. 34. in lectiones Euangel.
f Ser. de ſalutat. Ange.
g Ser. de virginis Aſſũp.
h In epitome hiſtor.
i Dan. 8 & 9
k Luc. 1.
l Ibidem.
m Lib. de principiis. cap. 8.
n In Daniel. cap. 8.

Vt igitur à Gabriele ſalntationis huius primario, vt ſic dicam, ſecundùm Deum architecto initium petam, fuit is non homo, ſed Angelus cumprimis illuſtris ex electis puriſque ſpiritibns, qui maximis Dei donis ornati, perpetuam autoris ſui gratiã & integram iuſtitiam cõſeruârunt, hoc eſt, qui à Deo iugiter ſtetit, vt loquitur [a] Baſilius Magnus. Ac veteres quidem Theologi, inter qnos [b] Ambroſinm & [c] Auguſtinum pono, Gabrielem, velut multis ſui ordinis collegis imperantem ac præſidem, Archangelũq; libenter appellant. [d] Irenæo quidem ille Archangelus Demiurgi dicitur, qui MARIÆ manifeſtum aduentum & incarnationem Chriſti euangelizârit. [e] Gregorius ſummum Angelum ſumma nunciantem, [f] Andreas Hieroſolymitanus vnum è præcipuis Angelis vocat, qui & primum inter Angelos locnm obtinet, [g] Damaſceno, ſicut & [h] Cedrenus principem Angelorum appellat. Conſtat igitur non hunc vulgarem, ſed præſtantem, & de ſublimiori, aut etiam ſuprema, vt aſſerunt, Hierarchia eſſe Angelum: nec eſt quiſquam cœleſtium ſpirituum, præter eundem & Michaëlem in ſacris literis æquè cõmendatus, qui iu ſummis exponendis myſteriis tàm crebrò, quemadmodùm apnd [i] Danielem, [k] MARIAM, [l] Zachariam verſetur, quiq; à Deo in terras miſſus, honeſtiore legatione fungatur. Neq; tacet [m] Origenes, quem ſequitut porrò [n] Hieronymus, Gabrielem dinina pronidentia electũ eſſe, qui in gerendis bellis, diuino ſic agente numine, veluti præpoſitum agat. Sed & nomen ipſum aliquam perſonæ maieſtatem oſtẽdit, quod Gabriel, ſi Latinè vertatur, perinde ſit ac ſi dicas, Dei virtus aut fortitudo, ſicut

Gabriel primus ſalutationis huius architectus.
Quis quantuſq; fuerit Gabriel Mariæ ſalutator.
Gabriel præ cęteris Angelis in Scriptura commendatus.
Gabriel Dei virtus & fortitudo dicitur.

poſt [a] Hieronymum [b] Bernardus annotauit. Dei quippe virtutem Chriſtum, quem, quæſo, meliùs nunciare decebat, quàm hunc quem ſimile nomen honorat? vt ab eodem Bernardo dictum eſt, qui hunc Angelum fortitudinem nuncupatiuè: Chriſtum autem ſic etiam ſubſtantiuè dici non perperàm admonet. Illum quippe nunciare veniebat Gabriel, qui virtutem Dominus, & potens in prælio ad debellandas aëreas poteſtates humilis apparere dignatus eſt, quemadmodùm [c] Gregorius & [d] Beda dixerũt. Sunt qui Gabrielis nomen aliter interpretentur, vt ſonet idem, quod Deus & homo: quæ nominis Etymologia non vacat inſigni myſterio, nec ſolũ & à Proculo Archiepiſcopo Conſtantinopolitano, ſed etiam à Theophylacto traditur. Proculi verba, quibus coràm blaſphemo Neſtorio diſſerit, in hunc habent modum: Reuerere nomen Archangeli, qui nuncium illum apportauit MARIÆ, qui Gabriel eſt appellatus: dictus Gabriel, id eſt, Deus & homo. Geber enim homo, El Deus, nomine ipſo ſignificans, nuncium, quem apportat: quoniam is, quem Euangelizat, Chriſtus Deus & homo erat oriturus, nomenclatura ipſa miraculum ſignificat.]

Gabriel Dei fortitudo nuncupatiuè, Chriſtus autem ſubſtantiuè iuxta Bernardum.

Gabriel etiam ſonat idẽ, quod Deus & homo.

a Lib. de nominib. Hebraicis. b Homel. de laudib. Vir. Pſalm. 23. c Homel. 34 in Euangel. d In explic. 1. cap. Luc. In 1. c. Luc. In Synodo Epheſina.

Verùm vt ad hiſtoriam Euangelicam propiùs accedamus, ingentem profectò huius Angeli laudem eſſe, neceſſe eſt, qui à ſummo Deo delectus, ad ſummũ conficiẽdum negotiũ in terras deſtinatur, quiq; Domini ſui legantis mandato ad vnguẽ paret, ac iniuncto munere in tota legatione ſedulò perfungitur, vt Euangelicæ gratiæ prima quodammodò iaciat fundamenta. Quid illo nũcio expeditius? quid tali monitore ſapientius? quid hoc procuratore fidelius? qui de arcanis cœleſtibus in conclaui Virginem inuiſit, ſalutauit, inſtruxit, remq; totam à piis omnibus tot ſęculis vel maximè deſideratam ritè confecit? Gabriel è ſublimi per æthera ad terreſtria loca demiſſus (Andreæ Hieroſolymitani verbis vtor) Nazareth conſtitit, & ad Virginẽ accedens, inſcrutabilis illius diſpenſationis indicium ei placidè pro ſuo officio fecit. Hoc illud eſt diuinæ cum humano genere reconciliationis myſterium.] Initium verò legationis, quã cum immortali laude Gabriel obiit, ab officio ſalutationis, de qua mox dicemus, ſumitur: finis in eo conſiſtit, vt Virginis aſſenſus ad ſummum illud nobiſque maximè neceſſariũ Dominicæ incarnationis myſterium perficiendũ accedat. Scitè igitur à Bernardo traditur, Gabrielis typum in illo Abrahę ſeruo exhiberi, quem prouidus pater amandârat ad quærendam puellam non quamlibet, ſed qualem Dominus filio Domini ſui præparauerat pulcherrimam atque puriſsimam: ac eundem ſeruum de puellæ hydria libenter bibere, vt ſic etiam Gabrielem indicet, qui quum MARIAM vnicè à Deo electam, filioq; eius præparatam puellam lectiſsimam adiret, cognata ſibi virtute virginitate non potuit ea non plurimùm delectari. De hoc Gabriele Chryſoſtomus monet, volitantem illum à pictoribus delineari nobiſque repreſentari, non quòd Deus illum pennatum condiderit, ſed ob ſublimes & excelſas cœleſtis naturæ vires, atque vt illum è ſupremo domicilio & cœleſti collegio ad terram noſtra cauſa deueniſſe, gratis animis reputemus. Pulchrè igitur Chryſologus: Ad Virginem Deus aligerum portatorem mittit.] Et rurſus: Agit cum MARIA Angelus de ſalute, quia cum Eua Angelus egerat de ruina.] Quod poſtremum etiam attingit [e] Irenæus, & luculentiùs explicat [f] Bernardus, diſcrimen ſtatuens inter bonum & malum Angelum cum MARIA & Eua colloquentem. Sic enim loquitur: Miſſus eſt coluber tortuoſus à Diabolo, vt venenum per aures mulieris in ipſius mentem transfunderet, & ſic refunderet in totius poſteritatis originem. Miſſus eſt Gabriel Angelus à Deo, vt Verbum Patris per aurẽ Virginis in ventrem & mentem ipſius eructaret, vt eâdem via intraret & antidoton, qua venenũ intrauerat.] Monet prętereà quod ſcitu dignum eſt, Petrus Damianus, Gabrielẽ Archangelum & Ioannem Euangeliſtam duobus leonibus comparari, quorũ alter dextræ Virginis, alter ſiniſtræ cuſtos deputatus ſit: Gabriel enim mentem, Ioannes carnẽ eius peruigili ſolicitudine ſeruauerunt. Qui benè leones dicuntur propter rugitum altiſonæ vocis.] Sed iam à Gabriele nuncio ad Dominam ipſam tranſeamus.

Gabriel multis modis in Euangelio nobis cõmendatur.

Quod principiũ & quis finis legationis à Gabriele ſuſceptæ.

Cur Gabriel cũ pennis vel alis depingatur.

Diſcrimen boni & mali Angeli cum prima & ſecũda Eua colloquentis.

Gabrielem & Ioannem quaſi duos leones ad Mariæ cuſtodiã diuinitus datos eſſe.

Luc. 1. Ser. de Angelica ſalutatione. In paruis ſerm. fer. 2. Geneſ 24. Hom. de incomprehẽſibili Dei natura. Serm. 140. & 142. e Lib. 5. aduerſ. hæreſ. f Serm. 2. de feſt. Penteç. Serm. 1. de nat. Virgin.

Hæc, ſi ſacram hiſtoriam ritè ac ſedulò inſpiciamus, ex omnibus virginibus nomen nunquàm intermoriturum, & primum in Euangelio tenet, ſemperq; ſeruatura eſt. Hanc tanquàm ſacratiſsimum templum & ſuſpicit & veneretur Angelus, templum, inquam, in quod Deus ipſe deſcendere, in quo naturam humanam aſſumere, & tanquàm ſponſus cum Eccleſia ſponſa myſticas celebrare nuptias decreuiſſet. Hæc

Mariam ex colloquio cum Gabriele, multis nominibus eſſe commendabilem.

ab Atchangelo priusquàm ab homine compellatur, & ſingulari honorificentiæ pri-
uilegio ſalutatur, vocibusque non fortuitò quidem confictis, ſed certa Dei voluntate
ſerieque diſpoſitis ac ptonunciatis cohoneſtatur. Hæc poſtquàm ſalutata eſt, ſe oppi-
dò quàm ſtudiosè demittit, nec agit quicquam inſolentet, ad reſpondendum fortaſ-
ſè tardiot, ne mentem lingua præcutrat, in loquendo autem tàm prouida & circum-
ſpecta, eius vt orationem tùm grauitatis, tùm ſapientiæ plenam doctiſsimi homines
fateantur. Huic tantũ æterna ſapientia deferre voluit, vt non niſi illius aſſenſu redem-
ptionis noſtræ myſterium inchoaretut, hoc eſt, vt ſciens & volens illa fieret matet
Luc. 1. Emanuelis. Aſſeutientis autem ea dulciſsima vox eſt: ECCE ancilla Domini, fiat — Quot Mariæ virtutes in vno eius dicto concurrant.
mihi ſecundùm verbum tuum. Sed enim quæ tunc MARIÆ fides in ſtupendo myſte-
rio, quod prima didicit, penitus acquieſcentis? quæ modeſtia nihil in ſe ipſa præcla-
riùs, quàm ancillæ nomen & obſequium agnoſcentis? quæ obedientia diuinæ volun-
tati ſimpliciter & exactè obtemperautis? quæ charitas ad Meſsiam ſtatim excipien-
dum aſpirantis? quæ puritas & ſapientia vnum maximè neceſſarium partemque opti-
mam eligentis? quod opus demùm Deo gratius & magis ſalutare nobis, ipſa verò
dignius, omuibusque ſæculis admirabilius iuxtà & optabilius poſsit excogitari? Bre-
uiter, tale inter Gabrielem & MARIAM, quale nullum inde ab orbe condito, habi- — Nullum colloquium tam ſacrum, ſicut inter Angelum & Mariam ab initio mundi.
tum eſt colloquium. In eo de perſonis & myſteriis diuinis longè omnium ſacratiſsi-
mis, de Dei virtute ac omnipotentia, de ſancti Spiritus officio ac efficientia, multoque
magis de filij Dei præſtantia, & vtrinsque in illo naturæ proprietate, ac demùm de
modo conceptionis, qui in Virginis vtero partim humanus, partim ſupernaturalis
mox eſſet conſecuturus, diſſeritur. Præclara iſthæc quidem, & luculentiùs antè nun- — Maria ſacro colloquio, ſacratiorem finem imponit, non ſine Sanctorum omnium congratulatione.
quàm tradita, vel ab vllo percepta: ſed longè præclariot, nobisque vtiliot finis tàm
ſacri colloquij, quem finem ſalutata Virgo debuit imponere, vno velut verbo ita con-
cludens negotium, vt & Gabriel & cæteri cœleſtes Spiritus, dicam & Patres in limbo
verſantes, velut ex MARIÆ reſponſo penderent, ac de accepto eius conſenſu haud
dubiè tùm ſibi, tùm orbi maximè congratularentur. Hæc præfari viſum eſt, vt ad An- — Superiorum epilogus.
gelicam ſalutationem nobis quaſi via ſterneretut, ſimulq; lectorem admoneremus,
ad totam hiſtoriam rectè cognoſcendam, vtriusque perſonæ, ſicut in cæteris dialogi-
ſmis, ſalutantis Angeli & ſalutatæ Virginis rationem imprimis haberi oportere. Ne-
que me continere poſſum, quin & ego in vtriusque perſonæ contemplationem defi-
Ser. de nat. B. Virginis. xus, cum Betnardo eadem & ſentiam & dicam: Quid in Angelum videas ô Virgo, quũ
iam Angelicè viuas? Quid ni viſitet Angelus vitæ ſociam? quid ni ſalutet ciuem San-
ctorum & domeſticam Dei? Angelica planè vita virginitatis: & qui non nubent, neq;
Matth. 22. nubentur, erunt ſicut Angeli Dei. Erat Virgo corpore & Spiritu, cui ſpecialiter eſſet
Philippẽ. 3. dicere: Conuerſatio noſtra in cœlis eſt. Aſcendit planè ſupra omne humanum genus,
aſcendit vsque ad Angelos, ſed & ipſos vsque tranſcendit, & cœleſtem omnem ſuper-
greditur creaturam.]

In poſtilla maiore cir. Euangel. de Virgin. Annunciat. Mirum autem, quid in mentem venerit Luthero, quum in dubium nobis re- — Dubium relinquit Lutherus, an Mariam venientem ad ſe nouerit Angelũ, & an ſola inuẽta fuerit.
nocare conatur, vtrum hunc Angelum Virgo agnouerit, & an illa domi aut in con-
claui ſola reperta fuerit, quam fortaſſè apud propinquum in familia fuiſſe, & certas
operas pro ſuo captu in familia obiiſſe confingit. Quomodò autem illa Gabtielem
ignotaret, quæ diuinis tùm viſionibus tùm reuelationibus aſſueta, vt plærisque viſum
eſſe diximus, familiarem cum Angelis vitam degebat, quamque idem Gabriel inuiſe- — Gabrielem Mariæ notũ fuiſſe
Li. 2. de virginibus. re ſolebat, vt autor eſt Ambroſius? ſuum nempè colloquium libenter miſcens cum
Ser. de Aſſump. Virg. Virgine, vt ſemper Angelis eſt cognata virginitas, Sophronio teſte. Quid? quòd ſola
ſancta Deipata Virgo nudam eſſentiam Gabrielis Archangeli purè contemplata eſt?
quemadmodùm in eo libro, quem de variis quæſtionibus Athanaſio cùm alij, tùm
Quæſt. 12. Centuriatores aſcribunt, ſcriptum reperimus. Alij probabiliùs docent, Gabrieli cum — Gabrielem in viri forma Virginem viſitaſſe.
a In epi. ad Euſtoch. de cuſt. virgin. Virgine colloquenti aſpectabilem viri figuram formamque fuiſſe, vel ſicut [a] Hierony-
mus aſſerit, illum in forma viri deſcendiſſe, aut ſexus virilis ſpeciem peregrinam, vt
b Li. 1. offic. cap. 18. eſt apud [b] Ambroſium, aſſumpſiſſe. Nec dubitat [c] Auguſtinus dicere, hunc Archan-
c Serm. 14. in nat. Dñi. gelum facie rutilante, veſte corruſcante, ingreſſu mirabili, aſpectu terribili apparuiſ-
ſe, quum Virginem ſalutaturus intraret. Illud certò affirmare licet, quod apud Dama-
Lib. 2. de fide orthod. cap. 3. ſcenum legunt ac probant omnes eruditi; Transformantur Angeli, quomodocunq;

Domina-

Dominatot iuſſerit Deus, & ſic hominibus appatent, ac diuina teuelant myſteria.] Quòd ſi ex Euangelio coniectutam capete fas eſt, MARIA non ob perſonam Gabrielis ignotam, ſed ob ſalutationem eius inuſitatam, quum oblatas laudes non agnoſceret, nonnihil turbata eſt, ac cœpit animo fluctuate. Secus autem accidit Danieli, Zachatiæ aliiſque pluribus, quibus Angelorum aduentus & aſpectus tantum hortoris incuſsit, præſenti vt vix animo eſſe, & rectè cogitare ac loqui quicquam poſſent. MARIA verò cum Angelo fabulabatur intrepida, vt Hieronymus dixit. Quanquam non ignoto, apud Lucam Græcè legi, ἡ δὲ ἰδοῦσα, hoc eſt, Quæ cùm vidiſſet, turbata eſt in ſermone eius, ſicut & Ambroſius legiſſe videtur: eamque lectionem in quibuſdam vetuſtis codicibus reperiri, præter alios annotat Valla. Sedenim vtrumque fieri potuit, vt non ſolùm ex inaudita ſalutationis forma, ſed etiam ob admirabilem coruſcantis Angeli aſpectum Virgo facta turbaretur, præſertim quòd ille ſolito ſplendidiùs appareret, ac noua quadam luminis claritate ſuam legationem magis cohoneſtaret. Aliòquin Chryſologus putat, hunc Angelum in ſpecie blandum, in habitu mitem appatuiſſe: proinde MARIAM, non quòd perſonam videret, ſed quòd ſermonem audiret, fuiſſe turbatam. Ac in eundem ſenſum ſcripſit Euſebius: Turbata eſt non in vultu Angeli, ſed in ſermone eius: non enim Angelum, ſed verbum Angeli attendebat, & quid illa tàm officioſa ſalutatio ſibi prætenderet, cogitabat.]

Quarè Virgo ad Gabrielis ingreſſum turbata ſit.

Daniel. 10. Luc. 2.

In epiſt. ad Euſtoch.

In 1. c. Luc.

In annotat. noui Teſta.

Serm. 140.

Qualem ſe Gabriel geſſerit, ad Mariam ſalutandam ingreſſus.

In Euangel. Miſſus eſt Angelus.

Deinde cæcis velut oculis tranſit Lutherus, quod ſignificanter dixit Euangeliſta: Ingreſſus Angelus ad eam, vt palàm nobis indicet Virginem ſuo decore ſeruientem, id eſt, non foris vagantem, ſed domi potiùs latitantem, priuatimque ſua curantem, & ſacris vacantem ſtudiis, quòd ad ſe quoque pertinere putaret diuinum oraculum: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui: & concupiſcet Rex decorem tuum. Sciebat vtique, Virgini non minùs, quàm viduæ ad benè beateque viuendum conuenire receſſum: ideoque Iudith viduam publicè ab omnibus prædicari, quòd in penetralibus ædium, ſuum haberet conclaue, & in ea ſeeluſa libenter habitaret, ac ſacris meditationibus & precibus operam daret. Quocirca præceptorem diſcipulus, Lutherum Loſsius rectè corrigit, quum eundem Lucæ locum explanans, tale Scholion annectit: *Hinc piè creditur, MARIAM ſolam fuiſſe in conclaui, aut alio loco precantem, legentem aut meditantem de promiſſo Liberatore, cuius aduentum in carnem, vt multi alij, ardentibus votis exoptauit.* Eadem Viti Theodori eſt ſententia, MARIAM nempe ſolam ab Angelo repertam eſſe, quum precationi abſque dubio operam daret. Niſi fortaſſè delirat ita Lutherus, vt Iacobi Proteuangelium nobis amplectendum putet, quod inter alias fabulas ridiculè narrat, MARIAM accepta hydria foras ad hauriendam aquam prodiiſſe, atque tunc illi vocem, neſcio vnde allatam, ſonuiſſe: Aue gratia plena. Virginem igitur in dextram & & ſiniſtram partem, vt inſolitæ vocis autorem cognoſceret, circumſpexiſſe. Quum verò tremefacta domum rediiſſet, ac hydriam depoſuiſſet, tùm demùm Angelum domi aſtitiſſe, & cum illa egiſſe pluribus. His nugis plusquàm anilibus delectentur, qui parùm fidunt ſacro Euangelio, in quo Lucas Annæ filiam velut Mariam Magdalenam otio ſancto fruentem, ſoliqne Deo vacantem non obſcurè ſignificauit, tacitè, vt credo, admonens, permultùm illam ab aliarum fœminarum moribus abſuiſſe, quæ vel cum [a] Martha curis domeſticis diſtrahuntur, vel cum [b] Dina foris vagãtur, vel cum [c] Iephte filia lamentis fœmineiſq; affectibus libenter indulgent, vel cũ [d] Michol Dauidis vxore nugantur, vel cum [e] Moyſi ſorore murmurant, vel cũ [f] Herodiadis filia impudicè ſaltant, vel denique cum [g] filiabus Sion elatæ atque pompoſæ, vt ſpectent ſimul & ſpectentur, luxu & mũdo immodico delectantur. Nihil tale, quod fatuas vel virgines, vel mulieres decet, in noſtram Virginem cadit, quæ in theatris, popinis, choræis quæri potuit, ſed in loco duntaxat ſecreto piiſque contemplationibus apto & potuit & debuit inueniri, quum bonæ conſcientiæ mille teſtium præſenti ſynceritate gauderet, atque à Spiritu ſancto quietis & pacis amante, velut hoſpite ſuo, tota gubernaretur. Monet igitur & Hieronymus, Virginem hanc Hebræis Aalma, id eſt, ſecretam & abſconditam haud temerè nuncupari, vt & anteà dictum eſt, quæ quum primùm vidiſſet & audiuiſſet Angelum, idcircò conſternata & contetrita fuerit, vt reſpondere nõ poſſet, velut nunquàm, aut rariùs à viro priùs ſalutata.

Angelum ſolũ ad Mariam ſolã ingreſſum eſſe.

Pſalm. 44.

Iudith. 8.

In annotat. circa Euan. feſt. Annũc.

In breui explicat. Euãgeliorum.

Figmentum Iacobi in Proteuangelio eſt, Mariam non domi, ſed foris primũ ab Angelo ſalutari.

Luc. 10.

a Luc. 10. b Geneſ. 34 c Iudic. 11. d 2. Reg. 6. e Exod. 15. f Marc. 6. g Eſa. 3.

Maria virgo abſcondita, & vix à viro ſalutata.

In ca 7. Eſa. & in epi ad Euſtoch. de cuſt. virgin.

Sed

Lutheri mos eſt, libenter obtrectare Mariæ.

Sed antiquum obtinet Lutherus, nihil non excogitans noui, MARIAM vt in ordinem redigat, ac omni ſplendore nominis inter æquales exuat. Haud illi ſatis eſt, quòd illuſtri Virgini parentes obſcuros, conditionem vilem, vitam tantùm non ſordidam, abiectam & deſpectam affingat: niſi nunc etiam quum ab Angelo inuiſitur, eandem neſcio apud quos fabulantem, aut rei fortaſsis culinariæ vel agrariæ incumbentem depingat, nimirùm vt ſuę in maledicendo libidini potiùs inſeruire, quàm tantæ Virginis, vel vllius decori rationem habere videatur. Retundit autem hoc inane Lutheri figmentum, nec vno quidem in loco Ambroſius, clariſsimè pronuncians: Solam in penetralibus, quam nemo virorum videret, ſolus Angelus reperit: Sola ſine comite, ſola ſine teſte, ne quo de genere deprauaretur affatu, ab Angelo ſalutatur.] Ac alibi rurſus: Hæc ad ipſos ingreſſus Angeli inuenta domi in penetralib⁹, ſine comite, ne quis intentionem abrumperet, ne quis obſtreperet: neque enim comites fœminas deſiderabat, quæ bonas comites cogitationes habebat, quin etiam tùm ſibi minùs ſola videbatur, quum ſola eſſet.] Igitur hoc præclarum noſtræ Virginis exemplum, quod virgines omnes meritò imitentur, vt libenter à publico abſtineant, ac ſe domi contineant, ſicuti ſuperiore libro tractauimus, nunc nobis nouatores auferre contendunt. Omitto, quæ ad verecundię commendationem ab eodem Ambroſio adferuntur, pręſertim vt nec videre viros fœmina, nec videri velit, ſicut MARIAM feciſſe dicit, quæ in cubiculo ſola, tacens & mota fuerit illius ingreſſu, qui virilis ſexus ſpeciem præ ſe ferebat. Vbi enim timor, ibi & pudor, vt Suidas ab Epicharmo dictum eſſe commemorat. Pręterea coarguit Lutherum Bernardus, cuius iudicio Gabriel per clauſum oſtium ad abdita Virginis penetrauit, vt in ſecretarium pudici cubilis ſubitò illaberetur, vbi illa clauſo ſuper ſe oſtio Patrem in abſcondito precabatur. Solent enim, inquit, Angeli aſtare orantibus, & delectari in his, quos vident leuąre puras manus in oratione.] ſicut & Cornelij Centurionis exemplum oſtendit. Et paulò poſt: Suſpicandum igitur non eſt, quòd apertum inuenerit Angelus oſtiolum Virginis, cui nimirùm in propoſitò erat hominum fugere frequētiam, vitare colloquia, ne vel orantis perturbaretur oratio, vel continentis caſtitas tentaretur. Clauſerat itaque etiam illa hora ſuum ſuper ſe habitaculum Virgo prudentiſsima.] Hæc pulchrè quadrant cum ſententia Euſebiana, quæ Lucæ dictum: Ingreſſus Angelus ad eam, his verbis explanat: Non enim in plateis erat, non in publico morabatur: intus erat, in penetralibus ſola ſedebat, nec tamen ſola tanto virtutum exercitu circumſcripta.] Sed & Andreas Hieroſolymitanus MARIAM in thalamo collocat, quæ clauſas fores habuerit, quum ad illam Angelus placidè ingrederetur. Næ iſthæc Lutherum feriunt, ac vanum eius commentum, cui veteres omnes reclamant, euertunt: ſed nos ad rem ipſam propiùs accedamus.

In 1. c. Luc.

Solus Angelus ſolam virginem reperit domi.

Li. 2. de virginibus.

Maria ſuo exēplo docet virgines omnes domi ſe continere.

Lib. 1. offic. cap. 18.

Hom. 3. de beatæ Virg.

Matth. 6.

Angelorum eſt orantibus aſtare & viſitare pios.

Actor. 10.

Cur Mariam ſolam Angelus inuenerit.

In explicat. Euangel. de annunciat. Luc. 1.

In ſerm. de ſalutatione.

CAPVT SECVNDVM.

De præſtantia & dignitate Angelicæ ſalutationis, eiúſque primis verbis, ſed & de vſu & fructu illius in Eccleſia retinendo: ſicut quidam etiam ex aduerſariis probant.

QVI NOVÆ ſunt hodie religionis amantes, non neſciunt illi quidem Angelicam ſalutationem magno in precio & frequenti vſu apud Catholicos eſſe; ſed quorum inſtitutum reprehendere, quàm comprobare malunt, & quod ex Euangelio maximè ſumptum eſt, Euangelici homines non ſine ſtomacho tùm auerſantur, tùm calumniantur. Quod ſi poſitis paulùm affectibus rem omnem ex æquo & bono metiantur, habent hic ſanè non quod fugiant ac inſectentur, ſed potiùs quod nobiſcum cupidè amplectantur & ament. Nimirùm ſancta, ſublimis, magnifica, & omni obſeruatione digna iſthæc eſt ſalutatio, ſiue vt Ambroſius vocat, benedictio, ſi primam eius originem ſpectent. Etenim non ab

Nouatoribus vſitatum eſt aduerſùs Angelicā ſalutationem inſurgere, & ob eam Catholicis obtrectare.

Prima laus Angelicæ ſalutationis ab origine ſumpta.

In 1. c. Luc.

Eccleſiæ

Eccleſiæ Præpoſitis condita, ſed à ſanctiſsimo Angelo profecta, & cœlitus primùm allata, nec ab hominibus inuecta, ſed Sacroſanctę Trinitatis nomine ac iuſſu haud dubiè tũ pronunciata, tùm ſcripta, tùm conſeruata eſt.

Hæc ſalutatio tantò illuſtrior, quantò rarior in Scriptura.

Deinde hæc ſalutatio non modò Deũ & Dei Angelum autorem habet, ſed etiam quò ſacris in literis rarior & inuſitatior, eò illuſtrior atque commendabilior exiſtimanda eſt. Vnde Culmannus, licet aduerſarius, apertè fatetur, nouo quodam & inuſitato modo hîc Virginem ſalutari, ac idcircò turbari, quòd nunquàm aliâs audita eſſet talis ſalutatio, nec ſimilis in ſacris libris reperiatur.

Conc. 4. de feſt. Annũc.

Non quòd ille primus hunc ſenſum excogitârit, ſed ita viſum eſt etiam antiquis Patribus, ex quibus Ambroſius hoc ſcriptum reliquit: Benedictionis nouam formulam mirabatur, quæ nuſquàm lecta eſt, nuſquàm comperta: Soli MARIÆ hæc ſalutatio ſeruabatur.]

In 1. Luc.

Ac multò vetuſtior Origenes in eandem ſententiam ſcribit, planéque docet, ſimilem quidem ſalutãdi formulam ſiue ad virum, ſiue ad fœminam factã, in omni Scriptura nuſquàm reperiri.

Hom. 6. in Lucam.

Quid prætereà commendet hãc ſalutationẽ.

Nec ſolùm inconſueta eſt, verùm etiã vt Sophronius admonet, omni admiratione digna, & ab Archangelo venerabiliter & officioſiſsimè facta, in qua diuinitus declaratur, qualis quantaque ſit Virgo ad ſummum illud electa myſterium, vt hinc illius præſtantiam idem Archangelus miraretur.

In ſerm. de Aſſumptio. Virginis.

Mariam nõ vulgari more gentiũ hîc ſalutari. Quomodò Iudæi mutuò ſe ſalutare & oſculari conſueuerint.

Habent omnes ferè gentes in more poſitum, vt in primo ingreſſu occurrentes fortè ſalutent, illiſque benè precentur, ſicut & tritæ illæ loquendi formulæ comprobant: Salue, Benè ſit tibi, Fortunet te Deus, Fœlix dies. Eſt & ſolennis Iudæorum ſalutatio, qua mutuò ſibi pacem optant, pacis deinde pignus oſculum exhibentes, vt hinc etiam pro illius ætatis ratione iuſſerit Apoſtolus: Salutate inuicem in oſculo ſancto, ne fraudulento videlicet ac proditorio oſculo, quale Iudas Chriſto præbuit, falſæque amicitiæ locus relinquatur. Sed & in Euangelio Apoſtolis mandatur, ſuam vt beneuolentiã, quum peregrè veniẽtes domum ingrediuntur, amica ſalutatione, tanquàm officioſæ Chriſtianæque charitatis teſſera, comprobent.

Rom. 16. 1. Cori. 16. 2. Cor. 13. Matth. 26. Matth. 10.

Verùm longè ſublimiùs de Gabriele ſalutante cogitandum eſt, qui diuina luce perfuſus, multò rectiùs & exactiùs, quàm quiſquam alius poſſet, Virginem perſpectam habebat, ac idcirco ampliorem gratulandi occaſionem comperiebat.

Angelus Virgini nõ precatur, ſed gratulatur, & affirmatiuo, non optatiuo modo loquitur:

Quod verò ait: Aue gratia plena, duplicem ſenſum & optantis nimirùm & affirmantis admittit. Quid autem vel optaret, vel precaretur Virgini, in qua multiiugam gratiam & benè conſtituta omnia mirabiliter vtique & contemplabatur, & reuerebatur? Igitur affirmantis hæc eſt oratio, non futurum beneficium precãtis, ſed de præſente potiùs gratia illi gratulantis, ſimulque teſtificantis, nunciati à ſe gaudij iuſtam adeſſe cauſam, quoniam plena iam eſſet gratia, & cum illa Dominus verſaretur, nulliq́ue mulieri ſecunda foret, ſed inter fœminas benedictionem primariam obtineret.

Ser. 1. de natiuit. Virg.

Duo verba præcipuè notanda in Euangelio.

Atque vt ſalutationis huius excellentiam pluribus proſequamur, ex Petro Damiano liber primùm repetere, duo verba eſſe orbi nunciata, qualia in terris nec aliquando dicta, neque dicenda ſint, in quorum etiam comparatione omnia muta debeant apparere: Primum verbum, quod ipſe rugitum altiſsimæ vocis appellat, in hoc Archangeli dicto ſtatuit: Aue gratia plena: eo enim incarnationem Dei, redemptionẽ hominum, & mundi renouationem contineri. Alterum verbum Ioanni tribuit, qui vt verè filius eſſet tonitrui, vocem illam tali Aquila dignã protulit: In principio erat Verbum.

Marc. 3. Ioan. 1. Lib. 1. hiſt. cap. 8.

Angelica ſalutatio cũ Verbi incarnatione coniuncta eſt.

Scribit ergo & Nicephorus, æternum & ante ſæculum Verbum Dei deſcendiſſe, & conditionem naturamq; noſtrã inenarrabili modo ſuſcepiſſe, quum MARIA lætũ nuncium, vel Angeli ſalutationem illam accepit, qua dictum eſt: Aue gratia plena. Hæc verò ex Chryſoſtomo deſumpta videntur, quem in celebranda Liturgia Græci ſequũtur, ita publicè pronunciantes: Gabriele dicente tibi Virgo: Aue cum voce incarnatus eſt omnium Deus in te ſacroſancta arca, vt dixit iuſtus Dauid.]

In Liturgia.

His Petrus Epiſcopus Alexandrinus, idemque Chriſti Martyr conſonat, quum in Concilio Epheſino in hunc loquitur modum: Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, tùm videlicet, quum Angelus ſacram Virginem eiuſmodi oratione ſalutauit: Aue gratia plena, Dominus tecum, hoc eſt, Dei Verbum nunc tecum eſt. Nam illa Gabrielis ſalutatio Deum Verbum in vtero Virginis natum, & carnem factum inſinuat.]

Vide Tom. 2. Concilij Epheſini.

Sit ne ſtatim Verbum caro factũ, cùm Virgo à Gabriele ſalutata eſt.

Alij verò aliter ſentiũt, & ex Lucæ verbis non obſcuris colligunt, Verbum carnem in Virgine factum eſſe non inde ab initio Angelicæ ſalutationis, ſed poſt MARIÆ conſenſum expreſſum, quum

illa

illa diuino myſterio à Gabriele nunciato ſe totam accommodâſſet. Veruntamen Græci ſcriptores, quos iam citauimus, hâc ratione defendi poſſunt, quòd ſalutationi Angelicæ, quæ olim publicè recitabatur, ſingularem honorem deferre voluerint, maximè propter effectum proximè conſequentem, quodq́; propterea initium ſimul & finem tàm ſacri colloquij permiſcuerint, ſat habentes, totius & ſalutationis & annunciationis fructum in Verbo ipſo incarnato conſtituere, nobiſque commendare. Ac rurſus hac ratione innuunt, quem in modum ſalutatione Angelica in Eccleſia piè rectèque vti deceat, cum grata videlicet memoria ſummi beneficij atq; myſterij, quod miſſus de cœlo Gabriel benedictæ Virgini tunc annunciauit, operante ſimul Spiritu ſancto, vt Dei Filius, Virginis Filius propter nos efficeretur. Eius rei caput in ipſa quidem ſalutatione conſiſtit, quæ & mirabilis Virginis laudes & dotes breui ſumma complectitur, & eam continet orationis formulam, quæ non ſolùm hominibus in terra, ſed etiam Angelis in cœlo ad lectiſsimam honorandam Virginem, vt alibi demonſtrabimus, eſt accommodata.

Quo pacto Angelica ſalutatio ſit recitanda.

Angelica ſalutatio compendium multarũ laudum & dotium Mariæ, ſed & formula hominibus Angeliſq; congruens.

Cæterùm vt nomen ipſum ſit apertius, quod ſæpe nobis repetendum eſt, Angelicam ſalutationem appellamus, vniuerſum illud complectentes, quod nõ ſolùm Gabriel ad ſalutandam Virginem enunciauit, ſed quod vetus etiam Eccleſia ex Elizabethæ ſanctæ verbis adiunxit, ſicut idem Lucas prodidit Euangeliſta. Quicquid igitur in ea ſalutatione continetur, prorſus eſt Euangelicum, ex vno eodemq́ue Spiritu Dei per Gabrielem & Elizabetham loquentis profectum, atque ad noſtram ſcriptum vtilitatẽ. His duabus veluti partibus contexitur ſalutatio, & tamen Angelica dicitur, quandoquidem Angelum primarium habet autorem, & ei præcipuè hoc debetur opus, qui & Angelicam ſui memoriam, imò & exemplum nobis imitandum reliquit, vt ſi tantæ matri grati eſſe velimus, Angelicum & ipſi officium ſalutando præſtare pergamus. Tùm eâdem voce (Bedæ verbis vtimur) MARIA ab Elizabeth, qua à Gabriele benedicitur, quatenus & Angelis & hominibus veneranda, & cunctis meritò fœminis præferenda mõſtretur.] Nec mirum, inquit, ſi Dominus redempturus mundum, operationem ſuam inchoauit à matre vt, per quam ſalus omnibus parabatur, eadem prima fructum ſalutis hauriret ex pignore.]

Luc. 1.

In c. 1. Luc.

Quid nomine ſalutationis Angelicæ contineatur.

Cur Angelica dicatur ſalutatio, licet non integrè profecta ab Angelo.

Hæc præfari viſum eſt, minùs vt addubitemus, quod à Gabriele Archangelo & Elizabetha ſancta cum vtriuſque laude dictum & factum eſt, à Chriſtiano quidem officio non alienum poſſe cenſeri, quum nos totidem verbis in ſacroſancta Virgine ſalutanda verſamur, & voces Euangelicas iteramus. Cæterùm an hæc ſalutandi forma fructum aliquem adferat, vt operæ ſit precium Deiparam hoc modo ſalutare, complures in dubium vocant, bonaque ſectariorum pars negantem partem amplectitur atq; defendit. Ergóne inanem garritum, aut anilem cautionem eſſe dicent lætum initium veri Euangelij, aut potiùs primum ipſum Euangelium, quo nihil auſpicatius atque fœlicius Angelus à Deo miſſus nunciare, & orbis percipere poterat? Non intelligunt hoc ipſo, quo MARIA nunc ſalutatur, velut noui & aeterni ſæculi principium demonſtrari, hocque pulcherrimum eſſe exordium ſanctiſsimæ tractationis, quæ inter Gabrielem & Virginem de negotio omnium grauiſsimo, humanæ videlicet redemptionis, noſtra omnium cauſa interceſsit, & mox obſtupeſcente natura fœliciſsimè confecta fuit. Aſcribam Laurentij Iuſtiniani verba, quæ rem nunquàm ſatis memorandam magis explicent, rudibuſque commendent. Meritò, inquit, Angelus ad Virginem mittitur, vt nouam gratiam noui partus noua ſalutatione diſſereret. Viſitationis enim aderat tempus, in quo liberaretur reus, ſapientia corporaretur, deleretur culpa, atque cœleſtis Hieruſalem reædificarentur mœnia. Quamobrèm lætus paranymphus effectus pro officio, exhilaratus pro gratia, pro obſequio expeditus, inſolito fulgore veſtitus, in humana effigie deſcendit ad Virginem. Didicit ſanè ex præſagio, quanta qualiſq́; erat, ad quam dirigebátur ſalutandam: Aue, inquit, gratia plena, Dominus tecum.] Ac talis quidẽ Gabrielis ſalutantis fuit affectus, qui in piis quodammodò ſanctè renouatur, & eximiam illis conſolationem creat, quum iiſdem Angelicis verbis excitati cogitant, tàm diu priſcis exoptatum nuptiarum tempus adeſſe, quæ præſente iam paranympho in Virginis vtero celebrentur, vt vitæ autorem ac principem ex MARIA nobis natum, nobis datum habeamus. Inde noua & ardens diuinæ laudis confeſsio in

Non ſine ſingulari fructu ſalutationem Angelicam à piis recitari.

In ſerm. de annun. Vir.

Qualis animus & affectus Gabrielis in Virgine ſalutanda.

Quomodò hæc ſalutatio ad pios affectus excitandos conferat.

Eſa. 9.

nobis erumpit, ſæpeq́ue iuſtas amoris lachrymas verè piis exprimit, vt malorum ferè omninm ſibi videantur obliti, & velut amici ſponſi & ſponſæ ad Patrem illum miſericordiarum fidenter accedant. Tùm verò veterem abiiciunt luctum, quem Eua noſtri fundi calamitas filiis omnibus attulit, vt infœliciter nati, & morti perpetuæ deſtinati non poſsint non ingemiſcere. Hinc receptis animis matrem primam cum ſecunda, Euam eum MARIA commutant, & quoniam ad cœleſtes nuptias vocati, nuptialem qnoque veſtem geſtare cœperunt, in Spiritu ſancto exultantes, cum Zacharia hoc epithalamion canunt: Benedictus Dominus Deus Iſraël, quia viſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ. Ac deinde ad Redemptoris ſui matrem conuerſi, & debitæ gratitudinis officio impulſi, ſuam & noſtram fœlicitatem nouam ex animo illi gratulantur. Illi, inqnam, vt Dei Patris quaſi primogenitæ, vt Chriſti Dei & hominis matri, vt ſancti Spiritus ſponſæ omnium dilectiſsimæ, qnæ Angelicis verbis obediendo hand minùs orbi cōmodauit, qnàm prima fœmina ſerpentinis conſiliis conſentiendo toti mortalium generi incommodauit. Cur ergo illi non AVE dicamus, quæ tota pulchra, tota formoſa, Dei amica ſemper perſeuerauit, quia gratia plena. Quæ non ignobilis, non imbecillis, non orphana, vel alienæ opis indiga, quia cum illa Dominus. Quæ non commnnibus fœminarum ærumnis obnoxia, non muliebribus vitiis aut næuis infecta, non puella laſciua, non virgo fatua, non coniunx malè caſta, non vidua irreligioſa, quia benedicta inter mulieres. Quæ in coniugio non ſterilis & infœcunda, non prolis obſcuræ vel pœnitendæ mater, quia benedictus fructus ventris eius Ieſus Chriſtus, isq́ne talis ac tantus, vt ad tremendum eius nomen genua non ſolùm ſupra cœlos, & in terris, ſed etiam apud inferos incuruentur, omneſque terræ tribus omnibus ſæculis in ipſo benedicantur. O nos ingratos, dicam & maledictos, ſi benedictam vitæ ac ſalutis noſtræ, id eſt, Chriſti parentem adeò non amplectimut, non ſuſpicimus, non colimus, vt ne ſalutatione quidem dignam eſſe arbitremur.

Matth. 12. Luc. 1.

Quàm multiplex commendatio Virginis in hac ſalutatione contineatur.

Maledicti, qui benedictā Virginem ſalutare dedignantur.

Adhæc ſalutationis huius verba, neſcio quam latentem vim ſpirant, noſtriſque afflant animis, & noui Teſtamenti proprias dotes, ſiue, vt Paulus vocat, fructus Spiritus nobis occultè commendant. Nam & charitatem, & gandium, & pacem loqnuntur, & precioſa dona Spiritus, quæ in MARIAM primùm abundè ſunt effuſa, per Chriſtum etiam aliis offerri credentibus monent. Prima ſenſit illa, maximeq́ue perſenſit vigorem Enangelicnm, qni verbis illis Propheticis promittebatur: Et erit in die illa: ſtillabunt mentes dulcedinem, & colles fluent lacte, & fons de domo Domini egredietur. Sed non omnibus tantum lucis ſuppetit, vt videant vereq́ue intelligant hæc arcana, quæ paucis & ſimplicibus verbis ab Angelo includūtur. Quàm enim latè paret gratia, & Chriſtianę gratię iuſtitiæq́ue plenitudo? quid non bonorum in eo continetur, Dominus tecum? Qnalis & quàm mnltiplex eius benedictio, qnæ nunquàm fuit maledicta? & illorum deinde, qni in omni benedictione ſpirituali benedicti, ac omni fructu iuſtitiæ repleti à Paulo dicuntur? Sed hos omnes longo poſt ſe interuallò MARIA relinqnit, tot prærogatiuis, donis, benedictionibus, fructibus ornata & cumulata, vt eos non dicam effari, ſed ne mente quidem conſeqni valeamus. Cur ergo non ſit honeſtnm, non vtile ac iucundnm, ducem ſequi Gabrielem, & has Angelicas repetere voces, quæ nos admonent Euangelicè philoſophari, & Chriſtianam proponunt omnibus gratiam, vereq́ue docent, non ſolùm in Deipara, ſed etiam in Domino & Emanuele dulciſsimè gloriari?

Docet ac mouet hæc ſalutatio de fructibus Spiritus in Chriſtianam Eccleſiam dimanantibus.

Galat. 5.

Ioel. 3.

Paucis verbis ſalutationis huius, multa myſteria contineri.

Epheſ. 1. Philipp. 1. Coloſſ. 2.

Poſtremò qnis ambigat, ſalutationem hanc eò Virgini matri, ipſiq́ue Deo tantò acceptiorem eſſe, quātò maior & ardentior pietas animi ſalutantis accedit? Placet hoc officium ſalutatæ Virgini, quæ procnl dubio piè ſalutantes quodam modo reſalutat, votis illorum libenter annuens, & diuina munera cliētibus pro materna fide procurans & impetrans. Niſi fortè aut non creditur Dei Filius honorare matrem (Bernardi verbis loquor) aut dubitare quis poteſt omninò, in affectum charitatis tranſiiſſe MARIÆ viſcera, in quibus ipſa quæ ex Deo eſt charitas, nouem menſibus corporaliter requieuit. Aſcendens ergo in altum Virgo beata, dabit ipſa quoque dona hominibus. Quid ni daret? Siqnidem nec facultas ei deeſſe poterit, nec voluntas. Regina cœlorum eſt, miſericors eſt, denique mater eſt vnigeniti Filij Dei.] Hæc qnum legunt velau-

Salutationem hanc rectè recitatam, Mariæ gratam & homini frugiferā eſſe.

Serm. 1. de Virginis Aſſumptione.

vel audiunt aduerſarij, nou uobis, ſed Bernardo, aliiſque vt vetuſtioribus, ita probatioribus Eccleſiæ Doctoribus, quos alibi producemus, ſucceuſeant & obtrectēr licet: nos illorum latratus & morſus ſuo loco depellemus. Ae rectè Parres in Euangelio annotârunt, MARIÆ occurſum & ſalutatiouem amicis eius adeò fœlicem ac ſalutarem fuiſſe in Zachariæ domo, vt præcurſor Domini Ioannes in matris vtero, & mater ipſa Elizabetha virtutem illius maximam ſenſerint, vtq; ingeutibus Dei donis ambo prædıti, vnà eum ipſa Virgiue in Deo ſalutari ſuo mirabiliter exultârint. Hac veluti magine uobis præmonſtratum pntaut, nec MARIÆ fauotem, nec Dei beuedictionem defuturam iis, qui Domini matrem velut præſentem reuerenter excipiunt, digniſq; modis honorant, aut maternam eius opem conueuiēter implorant. Quid autem iſtis facias obſecro, qui implacabili Eccleſiæ odio impediti, oculos habeut quidem, ſed non videut, & quicquid ipſorum placitis repugnat, magno mox ſupercilio auerſantur atque damnant?

Luc. 1.

Qoid ſibi velit Mariæ in Zachariæ domum ingreſſus, & mox euuſequēs gratię operatio.

CAPVT TERTIVM.

De principio Angelicæ ſalutationis, quo Aue dicimus, deq́; Catholico vſu & fructu eiuſdem totius ſalutationis, quam in Eccleſia retinendam eſſe quidam ex aduerſariis probent.

AGE VERO PRIMA ILLA ſalutationis verba (Aue gratia plena) parumper expendamus, quæ à uouatoribus non intelligi res ipſa monſtrabit. Multi cum Eraſmo arbitrantur nihil omninò referre: Salue ne an Aue vertatur, quod à Luca Græcè ſcriptum eſt χαῖρε. Etſi verò Græcum hoc verbum iam ſaluere, iam gaudere deſiguet, multò tamen rectiùs & veriùs Aue vel gaude quàm ſalne hoc loeo redditur. Nam auete, ſi Feſto credimus, etiam pro gaudere ſumi ſolet. Aptiſsimum autem erat, vt gaudij vocabulo ſalutaretur, quæ veræ voluptatis autorem erat cōceptura, & Ieſum ſalutaris gratiæ Priucipem paritura, ſicut & [a] Eraſmū fateri neceſſe eſt. Monet igitur Andreas Hieroſolomitauus accedenti Gabrieli hoc propoſitum fuiſſe, vt lætitiæ ſigna ſtatim Virgini annunciaret, vtque ad mentem eius demulcendam exordium ſermouis à gaudio auſpicaretur. Sic enim decuiſſe dicit, lætis vt præcouiis Reginam ſalutaret, quam & lætitię organum & immenſi gaudij genitricem appellat. Ipſum verò Aue ceu pignus quoddam eſſe inſtituendi eū MARIA colloquij, ſalutis couſilium, & immēſi gaudij pręcouium. Nec remerè Chryſologus aunotauit, in hac voce Aue non ſimplex officium ſalutationis, ſed muneris potiùs oblationem eſſe, quemadmodùm & Sophronius diſertè ſcripſit: Non ſimplex, ſateor, vel conſueta fuit iſta ſalutario, ſed omni admiratione digna: ſiquidem venerationis fuit delatio, oblatio muneris, ſamulatus obſequij. Hæc eò quidem probabiliora videri debent, quò cauſa erat vberior Gabrieli non ſolùm ad ſalutādum, ſed etiam gratulaudū Virgini. Qua de re ita loquitur Laurentius Iuſtiuianus: Ipſius gratiæ pleniludinē, quæ nimirū in MARIA erat, cœleſtis nuncius perſeuſit, cognouit, maniſeſtauit & dixit: Aue gratia plena. Salutat illam tanq̄ ſibi Dn̄am, houoreq; digniſsimam, ac à Deo ſingulariter electā atq; dilectam. Nec aliūde, q̄ à ſalutatioue debuit iuchoare, quādo per hanc nouę ſalutationis gratiā Saluatoris mundi pręnunciabatur aduētus.]

In annotat. noui Teſtamenti.

In annotat. noui Teſtamenti circa cap. 1. Luc.

Ser. in Angelica ſalut.

Serm. 140.

Ser. de Annunc. Virg.

In ſerm. de Annū. virg.

Aue in ſalutatione pro Gaude, non Salue accipiendum.

Gabrielis propoſitum fuiſſe, vt Virgini læta nunciaret.

Io verbo Aue non eſt nuda ſalutatio accipiēda.

Proinde quicquid tandem fingāt nouarores, ue myſterio quidem caret vox prima huins ſalutationis, quæ nou ſolùm à gaudio ſumpta eſt, ſed etiam ſimul & veterem excludit triſtitiam, quæ pro mulcta primæ mulieri irrogata, totam inuaſerat poſteritatem, & nouā gaudendi cauſam præbet, quam MARIA primùm perſeutiſceret, & eredēs Eccleſia, cuius tunc MARIA typus erat, deinceps experiretur. Ac pulchrè quidem congruebat gaudiū illi ante omnes alios prænunciari atq; offerri, quæ ſecundam Euā ſe præſtare debuit, vt primæ matris, cui dictum eſt: In dolore paries filios, triſtitia ſolueretur. Huc ſpectans Proeopius Gazæus, memorabiliter dixit, mulierem ſecundùm Dei ſentētiam doloribus, luctu & gemitibus, imò & execrationi addictam eſſe: Chriſtū

Verbum Aue tū triſtitiā excludit, tùm gaudiū exigit Mariæ & omnium ferè credentium.

De ratione diſpari primę mulieris & Mariæ, præſertim ob triſtitiam & gaudium.

In Geneſ. cap. 3.

verò benignum ex muliere natum hæc incómoda ſuſtuliſſe. Igitur Angelum præcurrentem & gaudio exultantem lætum MARIÆ nuncium obieciſſe, atq; ſic orationem inchoaſſe, AVE, moxq; cauſam lętitiæ ſubdidiſſe, cùm diceret: Dominus tecum. Enam quidem Virginem deliquiſſe, ac proinde triſtitiam & dolores à ſerpente traxiſſe, qnos deinde in omnes peccatrices transfuderit. Vetùm MARIA, inquit, gaudium & lætitiã toti mortalium generi obnunciauit, humaniq; generis maledictionem, in quã denenerat, fugauit.] Retinendum eſt igitur quod Gregorius Nyſſenus perſpicuè docet, hãc Angeli orationem illis aduerſari vocib⁹, quas triſtes & acerbas prima mulier audiuit, quæ doloribus ptopter peccatum damnata eſt. In quem ſenſum ſcripſit etiam Fulgẽtius, fœminas à ruina primæ maledictionis pet MARIAM eximi. Tria, inqnit, mala Euę à tribns bonis MARIÆ probantur excluſa. Nam Euæ dictum eſt: In doloribns & in triſtitia paries, & ad virum conuerſio tua, & ipſe dominabitur tui. Tribns ergo his malis ſe ſubingant fœminæ, quę MARIAM non ſequuntur, dolori, triſtitiæ, ſeruituti. MARIA autem è contrario q̃ præclariſsimis tribus bonis ſublimetut auſcnlta, ſalutationis Angelicæ, benedictionis diuinæ, & plenitudinis gratiæ. Sic.n. eã legitur ſalutaſſe: Aue Maria, gratia plena, benedicta tu inter mulietes. Qnum dixit: Aue, ſalutarionem illi cœleſtem exhibuit. Quum dixit: Gratia plena, oſtẽdit ex integro iram excluſam primæ ſententię, & plenam benedictionis gratiam reſtitutam. Qnũ dixit: Benedicta tu inter mulieres, virginitatis eius benedictum fructum expreſsit, vt ex ea benedicta dicatur inter mulieres, quæcunq; perſeuerauit Virgo.] Ita Fulgẽtins in hiſce primis ſalutationis Angelicæ verbis philoſophatur, MARIAM eum Eua, imò & toto fœmineo ſexn cõponẽs, ſicut ante illum & [a] Cyrillus Hietoſolymitanus, & Martyr [b] Irenæus MARIAM cum Eua comparauit. Nobis verò ſat erit verba citare Bernardi, quæ torum hunc Euangelij locnm illuſtrent magis & comprobent. Iniungitut, inqnit, noua legatio Angelo Gabrieli, & nonam Virgo profeſſa virtntem, nouę ſalntationis honoratur obſequio. Antiqua excluditur maledictio mulierum, nonam noua mater accipit benedictionem. Impletur per gratiam, quæ concupiſcentiam neſeit, vt Spiritu ſuperueniente altiſsimi pariat filium, quę virum dedignatur admittere.] Igitut quòd Angelus primũ AVE, vel vt quidam vertunt, Salue dixit, tùm ad MARIAM, tùm ad Eccleſiam exhilarandam non patùm adfert momenti, perinde ac ſi dicere vellet: Aue vna ex millibus electa & ſancta priuſquàm nata Virgo, qnæ vt alia nulla fœmina, tuo iure gaudere potes, quandoquidẽ fœmineo ſexni, & ex hoc procreatis vetns illud infœlicitatis eulogium præſcindis, & ſolidæ voluptatis cauſam, imò & horum omnium fontem orbi largiris. Gande ſola mulier perpetuæ obedientiæ laudem conſecuta, & parens auguſta benedicti ſeminis, quo ſerpentis antiqui caput, omnis humanæ calamitatis ſeminarium, conteritur, & in quo Gentes omnes hucuſq; maledicto ſubiectę benedicũtur. Gande & lætare magnificum diuinæ gloriæ templum, cõſecratum Regis ætetni palatinm, & thalame immaculate, in quo humana natura vnico Dei filio deſponſatur. Gande immenſæ lætitiæ parens, & noua, pura, precioſa, nobilis arca, quæ panẽ cœleſtẽ prima tuo cõplecteris ambitu, & mũdo illum deinde vniuerſo ſubminiſtras. Præterimus multa id genus epitheta, quæ in hnnc ipſum locũ confert Andreas Hieroſolymitanns, hoc etiã coronidis loco pulchrè adiiciẽs: Decet lætis pręconiis ita Reginã ſalutari.] Nec ſine certa numinis prouidẽria factũ arbitror, vt multò ante Mariam natã Sibylla ſit Ethnicis vaticinata, de noſtra Virgine proculdubio eanens, & ſalutationis huius initio perbellè conſonans:

Εὐφράνθητι χαῖρε καὶ ἀγγάλλο σοὶ γὰρ ἔδωκεν.
εὐφροσύνην αἰῶνος, ὃς οὐρανὸν ἔκτισε καὶ γῆν:
ἐν σοὶ δ' ᾤκησε, σοὶ δ' ἔσσεται ἀθάνατον φῶς.

Hoc eſt, ſi ſimpliciter interpretari velimus: Lætare & exulta ô puella: tibi enim gaudium donauit æternum, qui cœlum & terram condidit. Is in te quidem habitauit: tu verò lucem ſempiternam es conſecutura.

Quàm ergo aptè & conuenienter Aue illi dicimus, quæ nihil priſtinæ retinet maledictionis, quæ à communibus veræ triſtitiæ cauſis ex peccato manantibus perſeuerat immunis, quæ ſummam gaudendi materiam in ſeipſa ob incredibilem conſciẽtiæ puritatem circumtulit, ac demùm in ipſo gratiæ gloriæq; fonte Chriſto cõſolationẽ & voluptatem maximam primò perſenſit, nobiſq; perſentiendã obtulit & reliquit?

Vt mihi

Orat. in natalem Dñi.

Ser. de laudibus Marię ex partu Saluatoris.

Tria bona Mariæ contra tria mala Euæ diuinitus ordinata.

Gen. 3.

Luc. 1.

a Catech. 12. ad illuminatos.

b Lib. 5. aduerſ. hæreſ.

Serm. 2. de Annunciat. Virginis.

Maria nouæ ſalutationis obſequio honorata, & noua benedictinne aucta.

Quid ſibi velit initium ſalutacionis.

Geneſ. 3.

Geneſ. 12. & 22.

Serm. de ſaluta. Angel.

Sibylla etiam ante Chriſtum natum nõ multò aliter, quàm Angelus, Mariæ gratulata eſt.

Oracul. Sybyllin. li. 3.

Non ſolùm Gabrieli, ſed & nobis competere officium Virginis ſalutandæ.

Vt mihi ſanè pudendum videatur, hæc ſacra verba tàm parùm à Chriſtianis expendi, adeoq́; à multis fœdè negligi, velut ea ioco vel aliud agens dixerit Angelus, nihilq́; ad nos illa voluerit pertinere. Atqui lõgè ſecùs res habet: officium ille ſuum egregiè præſtitit, ſimul & nobis præſtandi reliquit exemplum, quum adeò reuerenter, atq; admiratione plenus ad hanc ipſam ſalutationem acceſsit, vti Sophronius notat. Nec dubium, quin, vt idem exiſtimat, ſecum Gabriel præmeditaretur, qualis & quanta eſſet Virgo ſibi ſalutanda, quam ſummus ille Deus ex tot millibus ad maximam & gratiam & gloriam vnicè delegiſſet. Varias autem iuſtæ admirationis cauſas, quæ tunc in Angelum inciderent, facilè intelliget, quiſquis Epiphanij verba ſequentia ritè perpendet. Hunc enim ſenſum ille loquenti tribuit Gabrieli: Aue gratia plena, multis virtutibus exornata Virgo, in lampade geſtans lucem inextinguibilẽ ſole ſplendidiorẽ: Aue gratia plena, hami eſca ſpiritualis: in te ſiquidẽ hamus diuinitas. Aue gratia plena, gloriæ arca ſpiritualis. Aue gratia plena, quæ es vrna aurea cõtinens manna cœleſte. Aue gratia plena, quæ ſitientes perennis fontis dulcedine ſatias. Aue gratia plena, mare ſpirituale habens gemmam cœleſtem Chriſtum. Aue gratia plena, ſplẽdidum cœlum, quæ in cœlis incomprehenſum contines Deum. Aue gratia plena, quæ Cherubicum thronum diuinitatis fulgore ſuperas. Aue gratia plena, quæ cœli circulum habes, & Deum incõprehenſum anguſto potiſsimùm loco in te ipſa contines. Aue gratia plena, nubes columnæ ſimilis, quæ Deum habes, qui populum deduxit per deſertum. Quid dicã? & quid proloquar? quo pacto prædicabo gloriæ radicem? Solo enim Deo excepto cũctis ſuperior exiſtis: natura formoſior es ipſis Cherubin, Seraphin & omni exercitu Angelico: cui prædicandę cœleſtis ac terrena lingua minimè ſufficit, imò verò nec Angelorum.] Et adhuc erunt Chriſtiano digni nomine, qui ad hanc auream verè ſalutarionem nauſeent, ac piis etiam vitio vertant, quòd libenter, frequenter, alacriter Gabrielis, Epiphanij ac Patrum aliorum, de quibus poſteà dicetur, exempla ſectentur, totidemq́ue verbis in ſacroſancta Virgine ſalutanda verſentur?

Serm. de Aſſumpt. Virginis.

In ſer. Encomiaſtico Virg. quem vertit Ioan. Picus Pariſienſis.

Gabriel exemplo ſuo nos docuit Mariam reuerenter ſalutare.

Quomodò Gabriel Mariam tacitè honorârit, & prima ſalutationis verba intellexerit.

Maria omni exercitu Angelico, omniq; creatura ſuperior.

Ego verò apprimè laudandum dixerim vetus inſtitutũ, quod ab optimis maioribus ſanctiſsimiſq; Patribus traditũ & acceptum, hodieq; apud Catholicos obtinet, nimirũ vt ſemel atq; iterũ manè ac veſperi campanæ pulſus in tẽplis edatur, eoq́; Chriſtiani omnes ad ſalutandã Virginem excitentur. Hinc.n. populus tot curis diſtractus, & in profanas occupationes cõtinenter intentus, ſaltẽ in cuiuſq; diei principio & fine ad ſacrorum memoriam reuocatur, vt Chriſtiani homines cogitent, ſe ab illo Chriſto dici, qui ſub huius mundi finẽ, ac velut veſperã primùm in MARIAM cœlitus aduenit, & aduentu ſuo longè & miſerandæ noctis, quæ totũ genus humanũ oppreſſerat, tenebras diſcuſsit, ſed & nouũ gratię diẽ adeoq́; Solem iuſtitię attulit, nimirũ vt nos ex filiis tenebrarũ filij lucis effecti, ipſam mundi lucẽ non modò pręſentẽ cõtueri, ſed prænuntem etiã ſequi, & in eius ſplẽdore ambulare poſsimus. Hoc ſummũ beneficiũ in Maria certè inchoatum eſt, huius Chriſtianę gratię primitias illa percepit, hunc exoptati diu Meſsię aduentũ, quem Gabriel in ipſo diei crepuſculo Virgini nunciâſſe creditur, ante alios MARIA cõplexa eſt, adeoq́; orbi auſpicatiſsimè cõmunicauit. Eius ergo rei memoria ne vnq̃ nobis excidat, qui rerũ diuinarũ aliòquin ſumus plùs ſatis obliuioſi, rectè ne prouida illa vetuſtas inſtituit & obſeruauit, vt manè & veſperi campanę pulſus in oppidis & pagis omniũ aures feriat, omniũ mentes incitet, omnium fidẽ renouet, omnium fiduciã corroboret, omnium gratitudinẽ exuſcitet ac inſtauret, hocq́; demùm pmoneat, vt ſummã gratiam, & auguſtiſsimum incarnationis Dominicæ ſacramentũ, quod redẽptionis noſtræ fuit exordium atq; caput, in imos demittant animos, ac ſingulari religione teſtẽtur? Vnde laudabilis ille mos, qui apud ſectarios quidem exoleuit, apud Catholicos paſsim durat, vt multi dictæ cãpanæ audito ſono, ab omni negotio ſeuocent animos, caput aperiant, humi ꝓcumbant, manus iungant, ipſoq́; demiſſo corporis habitu ſummã & ineffabilẽ demiſsionẽ cõmonſtrent, quam Deus ſimus ſiue homo, propter homines factus oſtendit. Quæ oĩa non ſolùm ob Virginis meritò ſalutandę fiunt reuerentiam, ſed ad illius etiam honorem cũprimis pertinent, de quo tũ cogitamus, ſępeq́; tũ dicimus: Angelus nunciauit MARIÆ, & cõcepit de Spiritu ſancto. Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Vbi præter Angelicã ſalutationem etiã Dominica precatio recitari, vel ſequẽs Eccleſię Collecta, vt veteres appellârunt, à multis annecti conſueuit: Gratiam tuam, quæſumus Dñe, mentibus noſtris infunde, vt qui

Laudandum & retinẽdum eſſe, veterem morẽ vt cãpanę pulſu ad ſalutandam Virginem homines excitentur.

Ioan. 1. & 9. Eſa. 2. & 61

Quibus de rebus nos moneat Eccleſia, cum Deiparam Virginẽ ſalutamus, præſertim manè ac veſperi.

Religioſa corporis cõpoſitio ad ſalutandam Virginem, cur à piis adhibeatur.

Precatio Eccleſiæ.

Angelo annunciante Chriſti filij tui incarnationé cognonimus, per paſsionem eius & crucé ad reſurrectionis gloriã perducamur. Prætereà vt ſanctiſsimum hoc myſterium nobis firmiùs inptimatur, in quo ſummũ erga nos amoré ſummus Deus efficaciſsimè ꝓbauit, tempus proprium, quod Aduentus Dñi nũcupatut, iam inde ab annis ampliùs mille inſtitutũ, quotannis in Eccleſia ſolẽniter celebratur, nimirũ vt tanti muneris accepti grata memotia, quę vtinã apud plures pro dignitate vigeat, hoc ſalté tempore in noſtris animis reuiuiſcat. & ad reddendã amoris vicem pro virili ſe quiſq; tũc maximè accingat. Et adhuc tã ſanctũ & ſalutare hoc inſtitutũ accuſabit[a] Brẽtius, [b] arrodet Smidelinus, ridebit [c] Marbachius, cęteriq; pietatis veteris deſertores & hoſtes calũniabuntur? Quid aũt aliud efficiunt tandem? nimirũ vt ordine ꝑturbato iaceat Eccleſiæ diſciplina, & in vulgo Chriſtiana pietas magis magiſq; lãgueſcat. Vnde non modò MARIA, ſed & Chriſtus debito ſraudatur honore ac gloria, & è plurimis panci de Euãgelio vix toto die ſemel cogitant, pauciores cogitando precantur, pauciſsimi in precando verè pios experiuntur affectus. Bona pars Euangelicorũ quos vocant, rẽ pręclarè confectã putat, ſi quę in veteri Eccleſia benè didicerunt, malè dediſcant, ac prætereà ſi partim in dogmatibus, partim in ceremoniis nunq̃ ſatis intellecta ſugillent atq; damnent. Sũt & plurimi, qnos contra cõſcientiã pudeat, ne ſortaſsis pro Papiſtis habeantùr, ſuã fidem & religionem externo ſigno vel ſymbolo vllo teſtari. Vulgaris aũt pietas duabꝰ maximè rebus, verbũ audiendo & Pſalmos nouos, non dicã quales, cantillando perficitur: reliqua ſi accedant, hypocriſi Phariſaicæ & ſuperſtitioni anili attribuũtur. O mirè ſpirituales homines, ne dicã ſpiritus meros, qui vt Deũ in ſpiritu & veritate colant, nullis ritibus externis propemodùm vel vtuntur, vel monẽtur atq; excitantur, ſed oĩa veteris pietatis veſtigia delere & exterminare prorſus, Euangelicũ eſſe ſtudium putant. Igitut neq; manè, neq; veſperi, non ſabbatinis diebus, non in aduentu Dñi, vt diximus, nõ ſtatis feriis tantũ Mariæ deferunt, vt eius peculiaré memoriam publicè celebrent, vel qualicunq; honoris ſignificatione declarent. Affingunt interim venetãdę antiquitati, ꝙ voluerit aut docuerit, vt MARIAM homines pro ſummo numine venerarentur, ac diuinis illã honoribus afficerent, cùm Eccleſiæ mens & inſtitutum ſemper eô ſpectârit, vt credentes cum Elizabetha per MARIAM benedictam fructum ventris eius magis benedictum agnoſcerẽt, & per matré ad filium maioris ſemper faciendum, magis laudandum, magis amandum, magis colendum aſſurgerent, ac deniq; vt ob arboré propter fructum, MARIAM ob Chriſtum maximis ſemper honoribus proſequerẽtur. Sed poſteà viderimus, quam vim habeant argumenta, quibus doctores noui Catholicos ob auream hanc ſalutationem inuidioſiſsimè tractant.

Cur Aduentus Domini quotãnis ſtato tempore in Eccleſia celebretur.

a In ſer. cir. Euangel. de Annunciat. Domini.
b In 10. cõc. ſup Catech.
c In libr. de miraculis cõtra Eiſengreinum.

De moribus & diſciplina Euãgelicorum.

Duo exercitia Euãgelicorum in religione pręcipua.

Quàm prapoſterè ſpirituales velint eſſe nouatores.

Quomodò Eccleſia Marię cultum inſtituat ac probet, vt ille diuino cultui ſeruiat.

Luc. 1.

Agè verò ſi nobis ac Patribus negatur fides, vt vſum & fructum huius ſalutationis agnoſcant ac probent aduerſarij, ſuos ſalté ipſi magiſtros Spangenbergium, Brẽtium, Lutherum, Rhegium audiant: eorumq; ſententias vt in rebus aliis, ita hîc etiàm apud ſe valere ſinant oramus. Primũ igitur Ioannes Spangenbergius pro concione Germanos docuit, & Latinè ſcripſit in hunc modũ: *Hæc eſt ſalutatio, qua ſancta Trinitas Virginem Mariã dignata eſt alloqui: ideo & nos non detrectemus eã eiuſdem verbis ſalutare: Ipſa canit in ſuo cantico: Humilitaté ancillæ ſuæ reſpexit: ecce ex hoc tẽpore beatã me prædicabũt omnes generationes. Si hæc verba ſunt implenda, neceſſe eſt profectò eſſe homines, qui eã laudibus vehãt ac ornent. Elizabeth incœpit Lu. 1. dicẽs: Beata quæ credidiſti. Similiter es mulier Lu. 11. Beatus venter, qui te portauit, et vbera quæ ſuxiſti. Quis eã nunc beatã prædicabit? Iudæi, Turcæ, gentes, hypocritæ & Pſeudochriſtiani proculdubio non faciunt, ſed ſumma ignominia et blaſphemia eã afficiunt. Proinde noſtri erit officij, qui Chriſti Euãgelion profitemur. Quarè peruerſè agunt* (obſerua, quęſo lector) *qui præ nimia ſapientia et ſanctimonia ferre non poſſunt, vt hæc ſalutatio recitetur.* Deinde obiicit ſibi, quod ab aliis, vti Caluino, Bullingero, Luthero & aliis, ſicuti oſtẽdemus, Eccleſię obiectũ eſſe legimus: *Verũ eſt,* inquit, *non eſſe orationẽ: nihil. n. in ea precamur: ſed eſt ſalutatio, qua ſancta Trinitas Mariã ſalutari voluit. Si ergo placuit ſanctæ Triadi, cur non itidem nobis placeat?* Poſteà mouet hanc quæſtionem, Num hac ſalutatione piè vti poſsimus? Reſpondet protinus: *Trifariam hac ſalutatione vti licebit. Primùm inde diſcimus initium noſtræ ſalutis & redemptionis. Secundò videmus, quantam gratiam Deus Mariæ largitus ſit. Tertiò tàm gratuitis Dei beneficiis in operibus accendimur & adducimur ad orandum Deum, vt & nobis vel ſcintillam diuinæ impertiat gratiæ.*

Teſtimonia nouatorum, qui ſalutationis huius vſum & fructum commendãrunt.

Ioannis Spangenbergij teſtimonium.

Luc. 1.
Poſtilla in die Annunc. Mariæ.

Salutatio hæc iuxta Spangenbergium vſui nobis eſſe debet, licet non ſit oratio.

Triplex vſus Angelicæ ſalutationis à Spangenbergio traditur.

En tibi luculentum Spãgenbergij teſtimoniũ, quo literis ex Euangelicis aſtruit, & ab omnibus credi vult, ſanctiſsimæ Triadi ita viſum eſſe, ſic Euangelij profeſsioni congruere,

Summa doctrinæ Spangenbergij de Angelica ſalutatione.

congruere, vt hæc ſalutatio in Eccleſia recitetur: quod quum facimus, MARIÆ vaticinium impleri, Euangelium & Euangelicã veritatẽ corroborari, ſalutis & redẽptionis noſtrę initium recoli, MARIÆ dona cognoſci, fidem in Deum augeri, animum demùm ad orationem & gratitudinẽ excitari & accendi: eos verò qui ſalutationis huius vſum ferre nõ poſſunt, præpoſterè ſapientes, malè ſanctos, pſeudochriſtianos & hypocritas eſſe. Cæterùm ne quod hoc loco Spangenbergius de implendo MARIÆ vaticinio meminit, nouum ac fictitium eſſe putemus, Leonis Imperatoris qui ſapientis cognomẽtum inuenit, conſonãtia verba ſubiiciam: ἀλλὰ γὰρ παρέϛηκεν ὦ μακαρία ἐπὶ τῶν πραγμάτων τὰ σὰ παραληθῆ ῥήματα, εἰ δὲ γὰρ πᾶσα φυλὴ τὰς σὰς αἰνέσεις ποιουμένη, τὸν μακαρισμόν σοι προσάγει. Haud es falſa, inquit, ô fœlix MARIA: oraculum tuum veriſsimum extitiſſe res ipſa non obſcurè declarat. Ecce enim omnes tribus & populi te laudant, te beatam prædicant.] In eundem ſenſum ſcripſit Euſebius: Vera eſt prophetia. (Beatam me dicent omnes generationes) quam veritatis mater de ſe ipſa prophetauit. Nulla enim ex eo tempore generatio fuit, quæ eius beatitudinem non prædicauit. Semper eius beatitudinem Eccleſia concinit, in qua ſimul omnes generationes continentur. Quia fecit mihi magna qui potens eſt, imò qui omnipotens eſt. Verè vtique magna & tam magna, quàm magna nulli alij & fecit & facturus eſt. Ex ea carnem ſuſcepit, & cœli terræque dominam & reginam eam conſtituit.]

Quales habendi ſunt hoſtes & contemptores Angelicæ ſalutationis.

Impleri oportere Mariæ vaticinium, vt vbiq; gentium beata prædicetur.

In Euang. ſextæ feriæ Aduentus.

Quàm magna Deus fecit Mariæ.

Neq; ſolùm Spangenbergius hanc ſalutationem nobis defendit, ſed & nobilior illo inter nouatores Brentius eandẽ ſanctam & obſeruatione dignam eſſe, optimisq; conſtare verbis aſſerit, hac etiam adiecta ſiue cenſura, ſiue regula: *Si abſit ſuperſtitio & impia opinio, non ſolùm licebit, verùm etiam valde vtile eſt, hanc ſalutandi formam ſæpè recenſere.* Ac iterum velut ad eam recitandam adhortans: *Quia*, inquit, *Angelus ornat MARIAM in ſalutatione ſua magnis laudibus, commemoremus ſalutationem non ad ſuperſtitionem, ſed ad pietatẽ.* Nunc audi, quo pacto is homo velit MARIAM piè ſalutari. *Primùm*, inquit, *quum recitamus MARIAM gratia plenam & benedictam inter mulieres, cogitemus hæc verba ſignificare, MARIAM præ omnibus mulieribus electam, vt ſit mater benedicti ſeminis Abrahæ, veri Meſsiæ, & excitemur ad gratiarum actionem, quod quæ Dominus tot retrò ſæculis de mittendo Meſsia in orbem terrarum promiſit, ea per MARIAM virginem impleuerit. Deinde confirmemus fidem noſtram, nõ ſolùm hoc nomine, quòd ex hac ſalutatione certificamur, Chriſtum iamdudum in hunc mundum natum, nec alium expectandum eſſe, ſed etiam hoc nomine, quod etſi MARIA fuerit mulier in hoc ſæculo contempta & abiecta, elegit tamen Deus ipſam in matrem Chriſti filij ſui. Quum igitur Deus ſit tantæ clementiæ, quod reſpiciat humilia, fiduciam concipimus, Deum nos etiam in humilitate noſtra reſpecturum & ſeruaturum.* Vides hîc Brentio non malè cum Spangenbergio conuenire, & eum vi veritatis coactum fateri, hanc ſalutandi formã, ſi verus & pius vſus accedat, tũ ad fidem confirmandam, tùm ad fiduciam nutriendam conducere, & eandẽ ſalutationẽ à piis vtiliter iterari, aut ſæpiùs recitari. Quanquam in eo ſanè Brẽtius fallitur, nimiumq; ſibi vnà cum Luthero permittit, quòd MARIAM facit mulierem in hoc ſæculo contemptã & abiectã, imò verò, vt paulò pòſt ſubiicit, longè omniũ ea ætate miſerrimam contemptiſsimamq;: Eiuſcemodi cõmentũ nos libro primo refutauimus, & nullus veterũ ne per ſomniũ quidẽ cogitauit, imò & Angelus ipſe ſatis exploſit, MARIAM inter mulieres benedictã, hoc eſt laudatam, de qua oẽs benè loquerentur, prędicans, ſi quidem Eraſmo & Culmanno aſſentiamur. Qua de re poſteà, quũ de Virginis humilitate diſſeremus, opportuniore loco dicem⁹.

Hom. 6. in 1. ca. Luc.

Brentij teſtimonium pro Angelica ſalutatione non ſolum recitanda ſed etiam ſæpius recenſenda.

Quomodò piè recitetur hæc ſalutatio iuxta Brentij ſententiam.

Summa doctrinæ Brẽtianæ de Angelica ſalutatione.

Errat cum Luthero Brentius, Mariam contẽptam & abiectã vulgo puellam fingens.

Quid verò ſi nobis etiam faueat Lutherus? qui aduerſus hanc ipſam ſalutationem impetum quidem facit, ac more ſuo debacchatur, ſed vt nobis interim vltrò largiatur, ac apertè doceat, dupliciter eandem poſſe tractari. *Primùm quidẽ, vt eam tanquàm piam aliquam meditationem accipiamus, in qua donorum quæ à Deo accepit MARIA, fiat enumeratio. Deinde verò, vt ceu votum addamus & precemur, omnes vt ſentiant & cognoſcant, eam talem eſſe qualis hîc prædicatur.* Probat ergo magis quàm reiicit hanc ſalutationem Lutherus, quum palàm affirmet, quomodò illa rectè & conuenienter vtamur, nimirùm vt eadem partim nobis ad piam meditationem, partim ad deſiderium ac precationem ſeruiat, etſi ne ſic quidem Lutherus acu, vt aiunt, rẽ attigit, neq; proprium ſalutationis vſum explicauit. Quid verò Vrbanus Rhegius? à magiſtro quidẽ Luthero tantoperè commendatus, vt hunc ſuum diſcipulum iam demortuum catalogo Sãctorum adſcripſerit, & magnis in cœlũ laudibus vexerit. Is Vrbanus recepit ac probauit vſum dictæ ſalutationis, eumq; in Eccleſia retineri voluit, his verbis illam exornans: *Iure & nos hanc Virginem benedictam*

In explicat. ſalutationis Angelicæ.

Salutatio Angelica probatur Luthero, ſi duplici modo tractetur.

In minore Catechiſmo.

Teſtimonium Vrbani Rhegij pro ſalutatione Angelica.

cum Angelo,& beatã appellamus cum Elizabetha,quæ beatitudinis & veræ ſalutis autorem Christum immaculata peperit, vt impleatur prophetia benedictæ virginis,quæ Seruatorem noſtrũ in vtero geſtans Luc. 1.
virgineo cecinit: Beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna qui potens eſt,& ſanctum nomen eius. Hæc non malè quidem cum aliis congruunt,quæ Spangenbergius antè tradidit,imò quæ & Euangelicis verbis explicantur. Sed reliqua ſubiungamus,quæ diſcipulus porrò interrogat ex Pędagogo,hanc illi quæſtionẽ proponens: *Cur Chriſtiani hanc ſalutationem Angelicam quotidiè recitant?* Reſpondet mox Pædagogus, Vrbani nempè perſonam ſuſtinens: *Ad renouandam aſſiduè memoriam maximi illius myſterij,quòd Deus homo factus eſt in plenitudine temporis ante M.D.XL. annos,& quod promiſſiones Abrahæ & Patribus factæ,exhibitæ ſunt. Beatiſſima enim virgo MARIA filia eſt Abrahæ & Dauidis,ex qua nobis genitus eſt Ieſus Chriſtus vnicus ille Saluator mundi. Quoties enim ſalutationem repetis Angelicam,gratias agito ex toto corde miſericordi & veraci Deo,qui ſic dilexit nos,vt filium ſuum vnigenitũ miſerit in hunc mundum, vt homo factus homines ab omni malo liberaret.* Vbi paulò pòſt ab eodẽ autore veteres laudari vidẽtur,qui in hac ſalutatioue attentiſsimis & religioſiſsimis animis,quemadmodùm ſanè decebat, dominicæ incarnationis myſterium ſemper ſunt meditati. Docet ergo Vrbanus Rhegius,velint nolint alij ſectarij,adeò non aſpernandã eſſe hanc ſiue Angelicã,ſiue Euangelicam ſalutationem,vt eam ſępius,imò quotidiè vtiliter & piè recitent Chriſtiani. Verùm recentiores rei Catechiſticæ ſcriptores, qui poſt dictos Lutheranæ ſectę anteſignanos prodierunt,tam infœliciter in hac pietate progreſsi ſunt,magna vt religione cauiſſe videantur, ne ſuis in ſcriptis locum vllum Angelicæ ſalutationi reliquum facerent,cuius ne meminiſſe quidem voluerunt. Et noui blaterones paſsim vociferantur, de ſalutanda Virgine nullum Dei extare præceptum, nullum ſalutationis huius vſum & fructum accipi poſſe,ſed oleum, quod aiunt, & operam in Virgine ſalutanda perdi mortalibus,& quaſi ſurdis à nobis fabulam cani. Tam varias & pugnantes inter ſe ſententias vt alibi ſæpè, ita hoc etiã loco doctores noui adferunt,ſeq; ipſi mutuò confodiunt,velut Andabatarũ more concertantes,ipſoq; Protheo mutabiliores. Nos verò priuſquàm aduerſariis hìc oblatrantibus,& ſalutationis huius vſum Eccleſię inuidentibus reſpondeamus, committere non poſſumus, quin Angeli teſtimonium, quo MARIA gratia plena eximiè celebratur,primùm ſedulò excutiamus.

Cur à Chriſtianis Angelica ſalutatio reciteTur.

Veterùm pietas & religio in ſalutatione Angelica recitanda.

Plæriq; ſcriptores Catechiſmi apud aduerſarios ne attingũt quidem Angelicam ſalutationem.

CAPVT QVARTVM.

Retinendam eſſe veterem lectionem AVE GRATIA plena: quibus in verbis nouatores multis modis varient ac hallucinentur, gratiæ nomine abutentes, & hoc ipſum cum aliis Lucæ verbis malè commiſcentes.

NON ſatis viſum eſt ſapientiſsimo Angelo Gabrieli, ſi inde ab initio ſui ingreſſus & colloquij MARIAM ad gaudium prouocaret, niſi & veram propriamq; gaudendi cauſam illicò depromeret dicens, χαῖρε κεχαριτωμένη. Vbi non de gratia ſpeciali,ſed generali vniuerſim loquitur,à reliquis credentibus Virginem procul dubio eximens, ac omnibus anteponẽs, qui gratia diuina præditi, ſed non adeò pleni ſunt inter electos. Neq; enim iuſtitiæ titulum accipere,vel retinere ſine gratia quiſquam poteſt: ſed ſigillatim cum Paulo fateri cogũtur omnes: Gratia Dei ſum id quod ſum. Cæterùm inæquales acceptæ diuinæ gratiæ portiones & gradus in ſanctis & credentibus eſſe res ipſa comprobat,qui ex eodem quidem fonte, ſed valde diſparem donorum menſuram hauriunt, ſicut & Euangelica parabola de talentis à diuite hero datis, & inter ſeruos aliter atq; aliter diſtributis oſtendit. Nullus quidem omninò expers gratię Dei,qui illuminat omnem hominem venientẽ in hunc mundum: ſed aliis tamen ſeruis vnum, aliis duo, aliis quinque talenta tribuit paterfamilias, & maiorem pauperum quàm diuitum numerum ſemper & vbiq; inuenire eſt. Rara nimirũ auis,cui nihil deſit,& quę abundet omnibus,vt in ſuo genere fœliciſsima eſſe videatur. Quis porrò mortalium ante MARIAM plenus gratia vnquam ſalutatus? Ingens hoc profectò, nec ſolùm Angeli, ſed Dei etiam per Angelum loquentis teſtimonio confirmatum Virginis eſt præconium,quod & veteres Theologi,ſicuti poſteà mõſtrabimus,præclaris ſententiis exornârunt. MARIA verò tantò plenior ac dignior

1. Cor. 15.

Matth. 25.

Ioan. 1.

Angelus MARIAM gaudere vult,& gaudendi cauſam ſimul explicat in principio ſalutationis.

Gratiæ nomen generale eſt in ſalutatione.

Plena gratia nõ niſi Mariæ poſt Chriſtum propriè competit.

incredibili gratia fuit, quantò magis hãc ſuam gratiam ignorauit, minusq́; ponderanit, quę vt erat ſemper modeſtiſsima ſe omni gratia indignam arbitrari mauult, quàm ab Angelo delatam ſibi laudem agnoſcere, adeò multum ſcilicet ſibi ſumens atq; placens, vt ex accepta etiam commendatione timorem capiat, ac pudore ſuffundatur, nihilq́; reſpondere auſit, ac duntaxat cogitet, quid ſibi velit iſthæc noua, rara & præclara ſiue ſalutatio, ſiue compellatio, χαῖρε κεχαριτωμένη. Aue gratia plena.

Maria ſuæ gratiæ plenitudinē noluit agnoſcere modeſtię cauſa.

Scimus interim, ac vltrò fatemur, in ſcripturis non eſſe rarū, vt iuſti & ſancti gratia, imò & gratię fonte Spiritu ſancto pleni vel repleti eſſe dicantur. Siquidē de Ioanne

Luc. 1.

Baptiſta legimus: Et Spiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ. Tùm Ioannis mater Elizabetha repleta Spiritu ſancto, & pater Zacharias Spiritu ſancto repletus à

Actor. 7.

Luca dicitur. Habet prętereà Stephanus hanc laudem, vt plenus Spiritu ſancto, plenus gratia & fortitudine appelletur. Fatemur, inquam, iſthæc aduerſariis, ſimulq́ue mirandū dicimus, eos adeò MARIÆ rigidos, inuidos ſimul & iniquos eſſe cenſores, vt quam nominis commendationem & excellentiam ſanctis aliis non grauatim concedunt, hanc vni MARIÆ adimant, ne & ipſa vel ab Angelo, vel à nobis plena gratia ſalutetur.

In ſcripturis multi gratia pleni eſſe dicūtur, ſed nō ſicut mater Domini.

Nouatores Mariæ non concedunt titulum, quē ſanctis aliis inferioribus tribuunt.

In apologia cōtra Eiſengreinum de miraculis.

Queruntur enim cum Marbachio, Latinum interpretem, quem conſtanter Latina ſequitur Eccleſia, Lucæ mentem & ſermonem Græcum non aſſequi, ſed perperam vertere, Aue gratia plena. Quo pacto igitur locum nobis & Latinis propriè reddi volunt? ad hunc nempè modum, Aue gratioſa, vt docet Bucerus, vel gratiam conſecuta, vt Caluinus, vel gratis dilecta, vt Beza, vel gratificata & dilecta, vt Bullingerus, vel grata Deo paſsiuè, quod ipſa ſit in gratia, ſicut Sarcerius & Æmili⁹, vel cui Deus faueat, vt Loſsius, vel accepta, vt Caſtalion, vel quæ in gratiam à Deo recepta ſit, vt Hemingius interpretatur. In tot quippè partes vel fruſta iſti interpretando concidunt ac diſtrahunt hanc Græcam vocem κεχαριτωμένη, vt vix Hippolytus, quemadmodùm in fabulis eſt, in tot partes laceratus ac diſtractus fuiſſe videatur. Idq́; faciūt religioſi homines ſcilicet, ne quid cum veteri verſione & Eccleſiaſtica conſuetudine cōmune habeant, quæ perpetuò tot ſæculis legit publicéq; decantat, Aue gratia plena. Primus autem, vt opinor, Eraſmus hoc loco gratioſam eſt interpretatus: ſed qui tamē ad excuſandā nouitatem ſe ideò non negare MARIAM gratia plenam fuiſſe profeſſus eſt. Reprehendit autem

Quàm variè noui vertant interpretes illud, Gratia plena.

Primus inter nouatores Eraſmus ab Eccleſię interpretatione hoc loco diſceſſit, à Beza reprehenſus.

In annotat. noui teſtamenti.

Eraſmum Beza, ſe mirari aſſerēs, cur gratioſam ille ſit interpretatus. Etſi enim hoc epitheto exprimitur propenſus Dei fauor, tamē negligitur quod præcipuum erat, Deum nempè pro ſua gratuita bonitate MARIAM gratam & acceptam habuiſſe, vt idem Beza notauit. Certè Ioannes Oecolampadius, linguarum peritia nulli ſectariorum hac ætate ſecundus, quum Theophylactū interpretatur, non ſolùm ita vertit: Gaude gratioſa, ſed & plenam gratia dici poſſe meminit, vti probat Andreę Cratandri editio, quę anno XXIIII. Baſileæ, viuo adhuc Oecolampadio, fuit euulgata, & neſcio à quibus poſteà

Oecolāpadius vtroque modo legit gratioſa & gratia plena.

Circa 1. ca. Lucæ.

malè correcta. Vbi enim ſcripſerat Oecolampadius: Hoc eſt gratioſam eſſe vel plenam gratia, ſubſtituerunt recentiores: hoc eſt, gratioſam eſſe vel gratificatam. Vidit autem Lutherus nouatorum omnium anteſignanus, hunc Lucæ locum Germanicè quidem parum gratiæ habiturum, ſi recentiores Græci Euangelij interpretes in verſione Germanica æmularetur: nec veterem tamen & communem Eccleſiæ interpretationem hoſtis immanis Eccleſię voluit retinere. Aliam igitur fraudem excogitauit, vt loquentem hoc modo Angelum introduceret: Gegrüſſet ſeyeſt du holdſelige. Cęterùm qui linguæ Germanicæ vtcunque periti ſunt, probè norunt, non ſingularem Dei gratiam, ſed humanum fauorem, imò etiam amatorium quiddam hac voce holdſelig contineri, vt idcircò etiam proci amatis puellis adblādientes, hoc ipſo nomine illas haud illibenter appellent, ac illę viciſsim ſic appellari gaudeant.

Quomodò Luther⁹ Germanicè verterit Gratia plena.

Concione 4. in feſto Annunciat.

Culmannus vt magiſtri Lutheri figmentum comprobet, æquè inſolenter hanc nobis interpretationem obtrudit, Aue gratioſa, id eſt, cuius conuictum & conſuetudinem plærique omnes ambiunt. O lepidos interpretes, qui MARIAM antè vilem, obſcuram, ſordidam, nunc adeò gratioſam, celebrem, multis familiarem, gratam amabilemq́ue depingunt, ac tantum non omnibus ſpectandam & amandam proponunt. Erat curæ ſcilicet, tantæ Virgini, vt aut adoleſcentibus, aut vulgo placeret, & hominum vel gratiam vel fauorem aucuparetur, ideoq́ue gratioſa tùm ab Angelo dici, tùm ab Euangeliſta ſcribi debuit. Mira certè iſtorum in fingendo licentia impudentiaq́ue, qui velut duabus

Culmāni noua interpretatio, quomodò Maria fuerit gratioſa.

ſedeant

ſedeant ſellis, MARIÆ diuerſa prorſusque contraria tribuunt ſæpè. Nam & idem Culmãnus locum ſic interpretatur, Salue vel gaude gratificata, dilecta, inquam, & recepta in gratiam inſignem, adeoque fauorabilis & plurimum conſecuta gratiæ, à Deo multiiugis gratiis inſigniter dotata & locupletata. Rurſus verò, Aue gratioſa, hoc eſt, ſummè grata, ſuauiſsima, dilectiſsima ipſi Deo, & Angelis & Sanctis eius ſummè placens ſalue.

Concione 2. & 3.

Franciſci Lamberti expoſitio.

In caput 1. Lucæ.

A quibus non diſcedit Franciſcus Lambertus, in hunc modum ſcribens: *Aue gratioſa, hoc eſt, ſummè grata, ſuauiſsima, dilectiſsima ipſi Deo, & Angelis & Sanctis eius, ei ſummè placens ſalue. Nuntius Dei ſum, eius te nomine ſaluto. Grata & accepta es illi: te amat, te præ cunctis diligit, quam præcelſis muneribus donet.* Sed enim ſiue laudent, ſiue vituperent inſtabiles aduerſarij, ô uos planè vel ſtupidos, vel inſanos, tantum ſi concedamus, quantum ipſi à nobis perquàm iniquè poſtulant, vt in ipſorum nunc primùm ebullientium gratiam, Euangelicæ ſcripturæ verba circumcidi, lacerari, mutari, mirisque modis transformari patiamur, atque adeò leuiter à veteri interpretatione diſcedamus, quæ ſanctiſsimis, doctiſsimis ſapientiſsimisque Patribus hucusque ſatiſfecit, quæ venerandæ ſemper placuit antiquitati, quæ ſuam Virgini matri laudem quam meretur aſsignat, quæ demùm ipſam loquentis Angeli mentem explicat luculenter. Itáne iſtorum libidini ſeruiemus, qui in verbo Dei nihil non arripiunt ſibique ſumunt, matrem vt Eccleſiam, à qua ſemel perfidi deſecerunt, ſuis latratibus ac morſibus appetant, vtque ſuas in religione nouationes porrò augeant atq; defendant? Meliorem, vt ſpero, mentem Chriſtus Catholicis dabit, ac perpetuò haud dubiè conſeruabit.

Haudquaquã expedit Catholicos nouatoribus cedere, & nouis credere interpretib. hoc loco.

Cauendi nouatores, qui Mariã gratia plenã dicunt, maleque intelligunt. Athanaſij regula de cauendis inſidiis hæreticorum.

Ser. 4. cõtra Arianos.

Sed illi fortaſſè moderatiores & aſtutiores è nouatoribus videbuntur, qui nobiſcum verbis quidem conuenire, & vſitatum titulum MARIÆ largiri dignantur, eam gratia plenam apertè pronunciantes. Vbi nos ab Athanaſij regula non diſcedemus, qui ſapientiſsimè docet, omnia hæreticorum verba eſſe ſuſpecta, eosque ſemper inſidias cogitare ac tendere, nihilque propemodùm ſine animi peruerſitate dicere vel facere. Ac verè noſtri ſectarij dolos hic meditantur, qui vt maximè Virginem gratia plenam aſſerant, tamen gratiæ vbertatem vel plenitudinem eidem Virgini non ampliorem quàm aliis electis deferunt, ipſoque gratiæ nomine ad iuſtitiam illam, vt vocant, imputatiuam ſubdolè abutuntur. Scribit ergo Brentius: *Ne hæc quidem vocabula, gratia plena, reiicimus, modò rectè iuxta analogiam fidei intelligantur.* Quæ autem iſthæc analogia Brentij? Dicitur inquit, *plena gratia, quòd ſit à Deo recepta in gratiam, & quòd Deus faueat ei.* Sed hanc mirificam & Patribus noſtris incognitam fidei analogiam ſibi ſeruet Brentius, ac tota ſchola Lutheri, ſi velit, porrò in delitiis habeat. Nos longè aliter in Eccleſiæ ſchola de Chriſtiana gratia, & ſanctorum iuſtitia ſentire ac tradere ſumus inſtituti, ſicut ſequenti mox capite pluribus diſſeremus. Non igitur uos fallent noui Antidicomarianitæ, qui verbis quidem gratia plenam Virginem aliquando celebrant, ſed ſi propiùs inſpicias, re vera illi gratiam tollunt, eamque omni ferè gratia exundante, quæ & hominibus & Angelis non contigit, vacuam propè relinquunt.

In poſtilla circa Euangel. de feſto Annunciat.

Aduerſarij verbis fatentur, re ipſa tollunt Mariæ plenitudinẽ gratiæ.

Poſtremò quid niſi fraudem & impoſturam nouatorum redolet, quod quidam vt gratiæ plenitudinem obſcurent vel eludant, Angeli dictum Gratia plena, cum eo quod poſteà ſubſequitur: Inueniſti gratiam apud Deum, omninò confundunt? Hæc enim duo apud illos vim eandem obtinent, ac tertium etiam illud, Dominus tecum, admiſcent, velut hoc quoque ab Angelo dictum ſit, ad rem eandem magis explicandam atque inculcandam. Docet ita Bucerus, nec diſſentit Brentius, in hunc modum diſſerens: *Quid ſit gratia plena, Angelus ipſe his verbis quæ in ſalutatione ſequuntur, explicat. Addit enim, Dominus tecum.* Reſpondemus autem, ſermonis Angelici maieſtatem repugnare, quò minùs verba confundamus, in quibus ſingula quæque ſuum habent pondus, nec tam leuiter æſtimanda, fœdeque cum dictis aliis commiſcenda ſunt. Sic & alibi Franciſcus Lambertus, ne parum ineptiat, Euangelica verba confundit, quum ita docet: *Sequi Chriſtum, eſt in eum credere, quod pariter eſt eſſe perfectum.* Adiungam & Melanchtonis nugas, qui tractans Chriſti ſententiam: Si quis ſermonem meum ſeruabit, mortem non videbit in æternum, hoc ſcholio deprauat locum: *Dicit ſe mitti, vt ſit victima pro peccato, & homines reconciliari Deo non per legem Moyſi, ſed fiducia Meßiæ, & hac fiducia Deum inuocandum eſſe.* Videt Lector, quàm multa hic temerè confundantur, quæ nihil faciant ad inſtitutum. Quod ſi commentis horum aſtipulamur, eò facilè delabemur, vt partim

Alius dolus Sectariorũ in verbis ſalutationis Angelicæ permiſcendis.

In expoſit. Lucæ.

In Euangelium Lucæ.

Cur ſingula quoq; verba in hac ſalutatione ſint ſedulò perpendẽda, ac integrè relinquẽda.

In Euangel. Dominicæ Iudica Ioannis 8.

partim Gabrielem, partim Virginem reprehendere aggrediamur. Illum quidem, velut qui neſciret ſua ſenſa verbis propriis enunciare, ac propterea vnum idemque toties repetat: hanc verò, quæ tam rudis, craſſa & indocilis fuerit, ſermonem vt Angelicum non caperet, eâdem de re ſæpius admonenda. Quis verò pius dubitet quæſo, tùm Gabrielem Archangelum ſuo perfunctum eſſe munere, vt ſapienter & apertè diceret omnia: tùm ingenioſiſsimam ac religioſiſsimam Virginem, quicquid diceretur, attentè percipere, facilè intelligere, ac retinere fideliter potuiſſe? Teſtantur orthodoxi, quandam gratiæ plenitudinem, quæ aliis renatis non contigit, inde à primis annis MARIÆ cœlitus eſſe collatam, vt & ipſe Lutherus poſteà citandus agnoſcit, quæ poſt virtutes infuſas ad eam dignitatem, vt Filij Dei mater eligeretur & eſſet, peruenerit, hinc cum illa & ex illa Dominum mirificè perfecteque fuiſſe.

Sed & ipſe Gabriel velut omnem hallucinandi anſam ſubmouens, ſuum ſermonem ita moderatur, vt inter gratiam & ipſius gratiæ autorem, inter effectum & cauſam, diſcrimen apertè ſtatuat, velitque obſeruari. Nimirùm ad donum gratiæ pertinet illud Gratia plena: autorem verò & cauſam gratiæ quod adiectum eſt indicat, Dominus tecum. Vtrunque porrò in verbis illis coniunctum & amplificatum videri poteſt: Inueniſti gratiam apud Deum: de quo præclaro dicto poſteà fuſiùs. Nam & antequàm Gabriel accederet, vt diximus, MARIAM gratia præditam, imò & plenam fuiſſe non dubitant eruditi, & poſt Gabrielis acceſſum cœpit cum illa & in illa eſſe Dominus, vt & anteà & poſteà nunquàm in vllo fuit electorum. Dominus tecum in mente, tecum in ventre, tecum in thalamo, tecum in præſidio, vt dixit Laurentius Iuſtinianus. Habitat in Angelis Deus, ſed non cum Angelis: quia cum illis eiuſdem non eſt eſſentiæ. Habitat Deus in Virgine, habitat cùm illa, cum qua vnius naturæ habet identitatem.] vt Petrus Damianus meminit, pulchrè docens, multis modis Deum rebus creatis, ſed idẽtitate, vt vocat, MARIÆ duntaxat ineſſe, quoniam idem ſit quod illa, ſecundùm carnis aſſumptæ naturam, non communi tantùm illa cum cæteris hominibus ratione, ſed & alia peculiari, carnis videlicet ex ipſa ipſiusque puriſsimo ſanguine aſſumptione, quæ incomparabilem, ac ipſis etiam Angelis admirandam identitatem conſtituit. Vt enim ſcholaſticè quidem, ſed luculenter Dionyſius Richelius dixit: Vnio ex amore procedit. Tantò itaq; ſpecialiùs ac eminentiùs Deus adorandus dilexit, & prælegit MARIAM, quantò intimiùs, propinquiùs ac familiariùs ſe illi vniuit. Sed huic Virgini Deus ſe coniunxit, non ſolùm per gratiarum chariſmata, per illuminationem, per dilectionem, aut adhæſionem extrinſecam, ſed etiam per naturalem & realem quandam identitatem, quia factus eſt aliquid eius eo modo, quo proles eſt aliquid ſui parentis. Etenim aliquid ſubſtantiæ Virginis ſacræ aſſumpſit, & hypoſtaticè atq; realiter ſibi vniuit, & habitauit in medio eius.] Proinde inter omnes, vt ita loquar, gratias huic Virgini copioſè collatas nulla vel eſſe, vel fingi maior poteſt, quàm quod cum ea, vt cum alia creatura nulla, Dominus eſſe dignatur, meritò vt illi dixerit Gabriel, Dominus tecum. Id quod Petrus Martyr Alexandrinus interpretatur, perinde ac ſi affirmâſſet, Dominus verbum tecum, Dominus verbum in vtero tuo caro fiet. Quam Martyris huius interpretationem tanti fecit [a] Cyrillus, vt eam repetere non dubitâtit. Nec temerè notat [b] Bernardus, non ſolùm in, ſed etiam cum MARIA fuiſſe & Patrem, cuius filiùm concepit, & ipſum filium, quem carne ſua induit, & Spiritum ſanctum, de quo concepit in vtero ſanctificata. Ac rurſus idem Bernardus notat, gratiam non modò generalem, ſed & ſingularem in Virgine prædicari: generalem enim eſſe, quam de ipſa Chriſti velut fontis plenitudine accipiunt vniuerſi, ſingularem verò, quod illa ſola præ omnibus plenitudinem gratiæ ſit conſecuta.

Diſtinguit Angelus inter gratiam & gratiæ autorem.

In ſerm. de Annunciat. virginis.

Serm. 1. de Mariæ natiuitate.

Identitas naturæ inter Mariam & Chriſtum.

Libro 1. de præconio & dignit. Virgin. arti. 11.

Quãta vnio inter Mariam & Dei filium.

In actione 1. ſynodi Chalcedonenſis.

a In definitione primi anathematiſmi.

b Homel. 3. de B. Virg. Serm. 3. de annunciat. dominica.

In Maria generalis & ſpecialis gratia conſideranda.

Quanquàm nihil impedit, quò minùs hoc dictum, Dominus tecum, non ſolùm ad ſecundam, ſed etiam ad primam & tertiam in ſanctiſsima Trinitate perſonam vnà cum Bernardo referamus. Neque Sanctorum vlli poteſt aſcribi, quod Angelus velut de tota Trinitate diſſerens, ſoli MARIÆ tribuit: Virtus altiſsimi obumbrabit tibi. Quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei. Spiritus ſanctus ſuperueniet in te. Hinc MARIA thronus pudoris digniſsimus, aula regia, cella cœleſtis, ac totius Trinitatis triclinium iampridem appellatur. Cur igitur, vt cætera quæ ad horum verborum explicationem pertinent, omittamus, cur inquam, à verbis Euangelicis diſcedamus,

Tota Trinitas cum Maria eſt ac manet peculiariter.

Maria nobile triclinium Trinitatis.

mus,& ea quæ Gabriel diſertè diſtinxit, pro eodem accipiamus, velut imperitiæ illum arguentes, quod affirmet MARIAM inueniſſe gratiam, & eam gratia plenam eſſe, ac Dominum itidem præſentem babere? Nec enim fas eſt angelicas, dicam & Euangelicas, commiſcere voces, præſertim admonente nos Baſilio Magno, ſacras literas ſic legi oportere, vt quia Spiritum ſanctum habent autorem, in illis etiam literæ, ſyllabæ & apices, in quibus magna myſteria contineantur, magna religione ab omnibus obſeruentur. Id quod Brentius quoque, licet aduerſarius, hac oratione confirmat: *Memineritis obſecro, nullum apicem diuinæ ſcripturæ eſſe, qui non aliquam vtilitatem animo pietatis doctrinam affectanti adferat. Quid enim Spiritus ſanctus ocioſum, quid ſuperuacaneum nobis obtruderet? Et ſi iota vnum ex lege, tanti momenti reputetur, vt donec prætereat cælum & terra, ipſum non prætereat, quoad omnia facta fuerint: qui fieri poſſet, vt hiſtoriæ ſacræ apices, quamuis minuti, non ſuam haberent exiſtimationem & commoditatem?* Atque hæc ſatis eſſe puto ad illorum corruptelas ac fraudes patefaciendas, qui hoc illuſtri Gabrielis teſtimonio ſimul & MARIÆ præconio per inſciriam, ſiue potiùs per malitiam nequiter abutuntur. Quid autem veteres Theologi tùm Latini, tùm Græci his de rebus iam olim iudicârint, poſtquàm de ipſo capite, id eſt, nomine gratiæ dixerimus, in medium adferre non omittemus.

In proœmio de Spiritu ſancto.

In ſcripturis etiam minima quoq; conſideranda, quæ ſuũ pondus habeãt, nec ſint ocioſa.

Hom. 2. in 1. l. Samuelis.

Matth. 5.

CAPVT QVINTVM.

Detectio quorundam errorum circa nomen gratiæ, multosq́ non ſolùm de MARIÆ & renatorum, ſed etiam de Chriſti Domini gratia nunc peruerſè docere ac ſcribere.

NON temerè ſcribit Gregorius Nazianzenus, hæreticos eſſe ſyllabarum verborumq́ue captatores: & [b] Hilarius de illis ipſis queritur, quòd callidi & aſtuti artificio quodam vtantur, & incluſam pernicioſam corruptelam exquiſitorum verborum velamine contegant. Huiuſmodi antem verborum captatores, & artificioſi ſacrarum vocum corruptores, ſi antehac vnquam, nunc agminatim quidem irrumpunt, & ſub ſpecioſo verborum prætextu peſtilentes errores mirabili aſtu ſerunt, regunt atque defendunt. Exemplo eſſe poſſunt Lex, Euangelium, ſacrificium, ſacerdotium, fides, iuſtitia, traditiones, claues, peccatum & quæ ſunt id genus plurima vocabula in diuinis quidem literis vſitata, ſed nunc in hunc, nunc in illum ſenſum, prout cuiq́ue ſectario commodum videtur, inſidioſè & prauè detorta. Idem eſt iudicium de gratiæ nomine, valde quidem gratioſo, & in ſacris literis trito, ſed ſub quo iſti nouarum opinionum vel parentes, vel educatores alunt admiranda monſtra, ac præſertim pulcherrimam de iuſtificatione doctrinam magis magiſq́ue corrumpunt, non MARIAE ſolùm, ſed & iuſtis & ſanctis omnibus, ne illis vera conſtet gratia, mirabiliter iniurioſi. Quod vt paulò euidentius fiat, gratiæ definitionem à nouis Theologis acceptam in medium adferemus, ac aliquantò preſſiùs hoc loco expendemus, vt hoſtiles laquei & peſtilentes errores rectiùs intelligantur.

Hæreticorũ eſt propriũ, in ſcripture verbis fallere, hoc præſertim tempore.

Orat in laud. Cypriani.

In li. ad Cõſtantinum Auguſtum.

Gratiæ nomine multi hodie abutuntur.

[a] Ioannes Bugenhagius Pomeranus, *Gratia,* inquit, *fauor eſt, quo nobis benè vult Deus.* Aut ſicut [b] Heerbrando viſum eſt, *gratuitus fauor, acceptatio ac beneuolentia Dei, qua peccatores remiſſis peccatis recipit, adeoq́ gratuita peccatorum ac iuſtitiæ imputatio gratiæ nomine ſignificatur. De tali enim gratia Paulum diſſerere, quando de iuſtificatione tractat.* Vnde illud etiam Buceri dictũ extat: *Paulus gratia Dei ſeruari nos prædicat, & paſſim pro gratuita Dei beneuolentia & miſericordia nomine χάριτος vtitur.* Tùm Franciſcus Lambertus nobis exprobrat: *De gratia qualitatem fecerunt, quum tamen nihil aliud ſit quàm fauor Dei.* Suffragantur his quoque Centuriatores, quorum teſtimonio *Gratia eſt acceptatio gratuita propter meritũ Chriſti, eiusq́ integra ac plena imputatio. Atq; idem valet,* inquiunt, *in hoc dicto Aue gratia plena.* Poſtremò Loſſij vox eſt: *Gratia fauorem ſignificat, non qualitatem ſeu virtutem, quæ tùm in MARIA fuerit.* Nos verò prinſquàm

Quid ſit & dicatur gratia nouatoribus.

a In epiſt. ad Rom. ca. 1.

b In lib. diſputationũ.

In 3. cap. epiſt. ad Roman.

In c. 1. Luc.

Cent. 1. c. 4.

In li. annotat. ſcholaſtic. circa Euangel. in die annunciat. Mariæ.

Paulũ Apoſtolum loqui de gratia, vt ſit donum internũ, non fauor externus Dei.

quàm de MARIAE cauſa reſpondeamus, apertè teſtamut, vehementer iſtos in Panlo interpretando falli ac fallere. Ardenter is quidem ac ſortiter, vt nullus alius Apoſtolorum, in ſuis ſcriptis gratiam pręḍicat & inculcat: non fauorem quidem ſolùm, & donum quoddam externum Dei, ſed internum & qualitatem, vt in ſcholis vocant, inhærentem, & ab externo illo Dei fauore profectam hoc nomine complectens, nihilque iſtis, qui hominem donis internis gratiæ & charitatis iuſtificari peruicaciter negant, aſſentitur. Etenim gentium ille in fide & veritate Doctor, gratiam etiam legem vocat, quæ, ſicut per [a] Hieremiam promiſerat Deus, Spiritu Dei ſcripta ſit in cordibus. Deinde hanc [b] gratiam theſaurum nominat, quem iuſti, ſiue iuſtificati in vaſis fictilibus circumferunt. Hunc prætereà [c] Spiritum inhabitantem eſſe dicit, in renouatorum nempè mentibus, ac demùm [d] hanc Dei noſtramq; iuſtitiam facit: quoniam non nobis innata, ſed ab illo ceu fonte, qui nos verè iuſtos facit, propter Chriſtum infunditur atq; donatur, vt hoc ſublimi Dei munere, quòd iuſtificatorum eſt proprium, eosque Deo dilectos ac verè pulchros efficit, locupletentur. Prætereà idem Apoſtolus hanc gratiam, & quæ cum illa infunduntur dona, non excludit à iuſtificatione, ſicut iſti contendunt, ſed clarè pronunciat, non modò gratiam ſiue miſericordiam Dei, ſed & donum per gratiam in multos, qui ex Chriſto ſcilicet renaſcuntur, abundaſſe, loquens procul dubiò de ipſorum credentium iuſtificatione, quos & alibi, ne in vacuum gratiam Dei recipiant, néne Spiritum ſanctum in ſacro Baptiſmo acceptum contriſtent & extinguant, ſapienter hortatur. Tùm eiuſdem Apoſtoli dictum extat: Lex Spiritus vitæ in Chriſto Ieſu liberauit me à lege peccati & mortis. Vbi pro gratia legem à Spiritu ſancto in corda credentium ſcriptam, & ipſos propter Chriſtum viuificantem nominat, gratiam, inquam, adeò efficacem, vt eoſdem à lege dominioq; peccati, cui antea ſeruierant, ac mortis æternæ liberet. Adiungit deinde finem huius gratiæ iuſtificantis, vt videlicet iuſtificatio legis non dico imputetur, ſed impleatur in credentibus, qui non ſecundùm carnem, ſed ſecundùm ſpiritum ambulant, vt nempè opera fidei & charitatis præſtent, atque ita legis factores efficiantur. Lex enim data eſt, vt gratia quæreretur: gratia data eſt, vt lex impleretur. Lex iuſtitiæ facit auditorem, gratia factorem.] vt præclarè dixit Auguſtinus.

2. Cor. 3.
a Hier. 31.
b 2. Cor. 4.
c Rom. 8.
d Rom. 3.

Gratiam Paulus nõ excludit à iuſtificatiõe.

Roman. 5.
2. Cor. 6.
Roman. 8.

Lib. de gratia Chriſti. c. 19. & li. 2 contra aduerſarios legis & Prophetarum cap. 19.

Erroris autem huius, ſicut & aliorum plurium, cauſam vel maximam dedit Lutherus, qui vt Chriſtianam gratiam inſigniter labefactaret, habitus & qualitates, vt in ſcholis vocant, à Deo humanis infundi mentibus pernegauit. Vnde inter alia ſcripſit: *Gratiam accipio pro fauore Dei, ſicut debet, non pro qualitate animi, vt noſtri recentiores dixerunt: Gratia Dei eſt externum donum, fauor Dei, oppoſita iræ.* Contrà verò & æquiſsimè quidem cenſuit ſynodus Tridentina, hoc etiam propoſito anathematiſmo: Si quis dixerit, gratiam qua iuſtificamur, eſſe tantum fauorem Dei anathema ſit.] Ac multa quidem Pauli teſtimonia præter ſuperiora proferri poſſunt, quibus ille de gratia ſic diſſerit, vt internum Dei donum & qualitatem inhærentem neceſſariò intelligamus. [a] Gratia eius, inquit, in me vacua non fuit. [b] Secundùm gratiam quæ data eſt nobis. [c] Propter eminentem gratiam Dei in vobis. [d] Habentes donationes ſecundùm gratiam, quæ data eſt nobis, differentes. [e] Vnicuiq; noſtrum data eſt gratia ſecundùm menſuram donationis Chriſti. Neque diſſentit Melanchton, vt arbitror, qui niſi gratiam pro interno Spiritus dono & inhærente qualitate ſumeret, procul dubio non ita loqueretur: *Veriſsimum eſt habitare Deum in ſanctis, & in eis efficacem eſſe, & illas pulcherrimas virtutes in Ioſeph, Daniele & ſimilibus ſine vlla dubitatione eſſe motus diuinos, iuſtitiam & ſacrificia Deo grata.*

Lutherus quomodò gratiæ nomine abutatur, ac alios etiã abuti docuerit.

In reſponſ. contra Louanienſes.
Seſſ. 6. can. 11.

Sententia ſynodi Tridentinæ, pro ſolo Dei fauore, gratia nõ eſt accipienda.

a 1. Cor. 15
b Rom. 12.
c 2. Cor. 9.
d Rom. 12.
e Epheſ. 4.
Lo diſputat. de diſcrimine veræ Eccleſiæ & aliorum hominum.

Pauli ſententia pro gratia mẽti inhærente.

Melanchton agnoſcit gratiã internum eſſe donum.

Sed præſtat veteres quàm nouos audire doctores, vt conſtet planiùs, talem gratiæ à Paulo traditæ naturam atque qualitatem eſſe, quæ mentibus renatorum infixa ſit, easque Deo gratioſas, imò & diuinæ naturæ conſortes efficere poſſit. Dionyſius ille magnus gratiam hanc vocat deificationem, quæ, cum acceſſerit ſimilitudo, creaturam creatori amabilem & dilectam reddit. Eadem gratia [f] Gregorio Nyſſeno puritas dicitur, à fonte Chriſto in nos deriuata: vel ſicut [g] Baſilius loquitur, Spiritus ſancti participatio. [h] Chryſoſtomus bonitatem infuſam, [i] Euſebius puritatem occultam, [k] Cyrillus Alexandrinus ſanctitatem (quæ nobis inſit) à Chriſto communicatam, Proſper virtutem & Deum ipſum in nobis habitantem, [l] Macarius arcana quædam cœleſtis pulchritudinis veſtimenta nuncupat. Poſtremò [m] Diadocus autor & ipſe vetus,

Lib. Eccleſ. hierarc. c. 1.
f Li. de perfecta hominis forma.
g Li. de Spiritu ſancto.
h In Pſ. 138.
i In corpore & ſanguine Domini.
k Li. 11. the ſau. c. 3. & 5.
l De libero arbitrio.
m Li. de perfectione ſpirituali.

Veterum teſtimonia de gratia, quod ſit donum inhærens piorum animis, neq; fauor Dei duntaxat.

ſed recens editus, de hac gratia pulchrè teſtatur, quòd, ex quo tempore baptizamur, illam in ima ſede mentis abditam, & in profundo animæ reſidentem habeamus, quæ ſuam præſentiam & vim ſenſu quodam inexplicabili declaret maximè, quum baptizatus ad Dominum ſeſe conuertit, cumque toto animo amare incipit: ex hac demùm gratia ingens & mirabile gaudium in ipſo amante conſequi ſolere. Ac eòdem referri poteſt, quod ſcripſit Ambroſius: Fidei gratia hanc habet poteſtatem, vt deuotis ſibi diuinam infundat medelam, indeuotis verò conferat morbum, per quem totus homo intereat.]

In c. 2. epiſt. prioris ad Timoth.

Auguſtinus ſæpè & cõſtanter docet, gratiam, præſertim apud Paulum, inhærens eſſe donũ Dei.

Quanquàm vnus eſt Auguſtinus huius gratiæ vt diligentiſsimus, ita integerrimus vindex, qui pro multis ſufficere poſsit, vt genuinum Paulinæ doctrinæ ſenſum de gratia & percipiamus, & retineamus. Vocat illam, occultam quandam communicationem & inſpirationem gratiæ ſpiritualis & dilectionis, quam Deus infundat & paruulis. Vocat [a] interioris hominis pulchritudinem, & [b] pignus donumque Spiritus, per quod operamur iuſtitiam, & à præuaricationis damnatione liberamur. Eidem gratiæ tribuit nouitatem, & virtutem tantam Spiritus viuificantis, quæ iuſtificatos non ſolùm à lege peccati & mortis liberet, ſed etiam intus hominem iuſtificet, ac legem vniuerſam donet impleri: conuerſos enim à Deo gratia eius adiuuari, vt carnis vincant concupiſcentias, & in accepta iuſtitia tùm proficiant, tùm perficiantur. Ac digna eſt Auguſtino ſanè oratio ſequens, è pulcherrima gradatione contexta, nec minùs huic commoda loco: Per legem cognitio peccati: per fidem impetratio gratiæ contra peccatum: per gratiam ſanatio animæ abolitione peccati: per animæ ſanitatem libertas arbitrij: per liberum arbitrium iuſtitiæ dilectio: per iuſtitiæ dilectionem legis operatio. Ac per hoc ſicut lex non euacuatur, ſed ſtatuitur per fidem, quia ſicut fides impetrat gratiam, qua lex impleatur: ita liberum arbitrium non euacuatur per gratiam, ſed ſtatuitur: quia gratia ſanat voluntatem, qua iuſtitia liberè diligatur.] Tàm luculenter Auguſtinus, quem pro ſe audent citare aduerſarij, eos ipſos verberat, qui gratiam in ſolo Dei fauore ponunt, eamque à charitate & legis implendæ ſtudio ſecludunt, ſola fide contenti. Sed & multis Auguſtini ſententijs, quas vltrò prætermittimus, euinci facilè poteſt, quòd cenſeat nos iuſtificari gratia, id eſt, charitate cordibus noſtris per Spiritum ſanctum infuſa, eamque charitatem concupiſcentiæ victricem, & ſicut Paulus dixit, legis plenitudinem, adeoque veriſsimam, pleniſsimam & perfectiſsimam hominis iuſtitiam vocat. Id agit gratia, inquit, vt dilectione impleantur mandata Dei, quæ timore non poterant. Gratia quippè Dei diffunditur charitas in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Propter quod ipſe Dominus dicit: [c] Non veni legem ſoluere, ſed adimplere. Et idem Apoſtolus, [d] Plenitudo legis charitas eſt.]

Lib. de peccat. merit. et remiſs. ca. 9. & 10. Item lib. 4. cõtra 2. epiſt. Pelagianorũ cap. 5.
a Epiſt. 85. ad Conſentium.
b Li. de Spiritu & litera ca. 15.
Lib. de Spiritu & litera ca. 30.

Gradatio Auguſtino digna, quibus modis homo iuſtificetur, & augeatur in illa gratia.

Auguſtinus teſtatur nos gratia, id eſt, charitate iuſtificari.

Li. 1. Retractat ca. 13. & li. de gratia Chriſti c. 30. & 42. et epiſt. 144 ad Anaſtaſium.
Rom. 5.
Rom. 13.
In Pſal. 118
c Matt. 5.
d Rom. 13.

Quomodò ſcriptura demonſtret gratiã internam & inhærens donum eſſe Dei.

Quis autem non videat, hæc Auguſtini aliorumque Patrum dicta non ſolùm vero ſimilia, ſed & diuinis literis prorſus conſentanea eſſe, in quibus loquentem Spiritum ſanctum audimus. Omnis gloria filiæ Regis ab intus. In maleuolam animam non introibit ſapientia: Quum ſit vna ſapientia, omnia poteſt, & permanens in ſe omnia innouat, & per nationes in animas ſanctas ſe transfert, quemadmodùm hic locus etiam à Gregorio Nazianzeno citatur. Prætereo alias id genus voces planè diuinas, ex quibus & illæ ſunt: [e] Ego diligentes me diligo. [f] Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Quòd ſi pulchritudo & gloria renatis Dei filijs ineſt, ſi ſapientiæ Spiritus in corda pia ingreditur, & illic inhabitat, ſeque in animas ſanctas transfert, ſi denique ſe aut Chriſtum diligentes diligit Deus, non poteſt gratia non habitus quidam & donum infuſum ſiue ſupernaturale, multoque amplius eſſe quàm gratuitus Dei fauor erga eos qui iuſtificantur, vel qui in ipſa iuſtitia per Chriſti meritum accepta, cooperante fide bonis operibus creſcunt, atque magis iuſtificantur. Aliòquin ſi hæc gratia, qua per Chriſtum iuſtificamur, & in Chriſtiana iuſtitia conſeruamur, vel ſolo Dei fauore, vel ſola hominis fide conſtaret, Apoſtolica Scriptura non traderet: [g] Qui non diligit, manet in morte. [h] Si quis non amat Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, ſit anathema, [i] etiamſi videlicet omnem fidem habeat, ita vt montes

Pſalm. 44.
Sapient. 5.
In tractat. de fide.
e Prou. 8.
f Ioan. 14.
g 1. Ioan. 3.
h 1. Cor. 16
i 1. Cor. 13

montes transferat, alijsq́ue præclaris & admirandis Dei donis conſpicuus videatur. Vnde ſatis patere arbitror, haudquaquàm aſpernandum eſſe, quod Petrus Cluniacenſis, vir ſuo ſæculo perquàm eruditus tradidit, Angeli dictum: Aue gratia plena, ſic interpretans, vt quoniam Virgo charitate cæteris præſtitit, gratia plena celebretur. Sed enim perbellè, nec ſine numinis prouidentia factum puto, vt aduerſarij quoniam à Chriſti corpore ſe ipſi ſegregârunt, ac idcircò à Chriſti Spiritu ſunt alieni, diuinam hanc gratiam, quam per contentionem amiſerunt, velut impatientes oppugnent.

Lib. 5. epiſtola 1.

Maria plena gratia, id eſt, charitate, iuxta Petrũ Cluniacenſem.

Sed neque illud fraude vacat, quòd iſti gratiam nobis ita deſcribunt; vt eam cum peccatorum remiſsione miſceant atque confundant, totam nempè hominis iuſtitiam in ſola criminum venia collocantes. Reclamat autem huic ſententiæ, vt cæteros prætermittam, Auguſtinus apertè pronuncians: Neque ſcientia diuinæ legis, neque natura, neque remiſsio peccatorum eſt illa gratia, quæ per IESVM CHRISTVM Dominum noſtrum datur.] Reclamat & Paulus baptizatos ita compellans: Et hæc quidem aliquando fuiſtis, varijs nempè grauibusq́ue peccatis conſpurcati, ſed abluti eſtis. Neque hoc verbo contentus, addit & illud, Sed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine Domini noſtri IESV CHRISTI, & in Spiritu Dei noſtri. Quarè ſicut inter Chriſti mortem & reſurrectionem diſtinguere neceſſe eſt, ſic peccatorum veniam gratia renatis inhærente diſcernere conuenit, eodem Apoſtolo admonente, vt non ſolùm Baptiſmate in mortem cum Chriſto ſepeliamur, ſed cum eodem etiam in vitæ nouitatem reſurgamus. Ac rurſus idem Paulus, ne in ſola peccatorum remiſsione acquieſcamus, nouam creaturam & mentem Spiritu renouatam, nec ſolùm peccato mortuam, ſed & iuſtitiæ ſeruam exigit. Atque hoc eſt, quod Chriſtianam gratiam promittens Deus, per Ezechielem luculenter expreſsit: Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & ab vniuerſis idolis veſtris mundabo vos. Habes remiſsionem peccatorum primam quidem Euangelicæ gratiæ partem diuina voce prædictam, ſed mox pars altera quæ renatos perficit, his verbis annexa eſt: Et dabo vobis cor nouum, & Spiritum nouum ponam in medio veſtri: & auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum. Id quod magis etiam explicans, & ad legem implendam accommodans, factores enim legis iuſtificabuntur, hoc adijcit: Et Spiritum meum ponam in medio veſtri: & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea cuſtodiatis & operemini. Rectè igitur Auguſtinus vtrunq́ue tribuit gratiæ, peccata donare & Spiritum charitatis infundere, quò & non ſit moleſta, & ſit etiam iucunda iuſtitia.] Factum enim eſt homini facile in nouo Teſtamento, vt idem affirmat, quod in veteri difficile fuit, habenti fidem, quæ per dilectionem operatur.]

Lib. de gratia et lib. arbit. ca. 14.

1. Cor. 6.

Rom. 6.

2. Cor. 5.

Epheſ. 4.

Rom. 6. 8.

Ezech. 36.

Rom. 2.

Lib. 1. ad Simplicianum q. 2.

Lib. ſuper Exo. q. 166

Errare nouatores etiam in eo, quòd remiſsionem peccatorũ & gratiam planè confundant, vt pro eodem capiant.

Apud Paulum peccatorũ veniam & Chriſtianam gratiã frequenter diſtingui.

Chriſtiana gratia incipit à remiſsione peccatorũ, ſed & dona interna cõprehẽdit, vt docet Ezechiel.

Vim ergo Scripturis inferunt nouatores, qui ad ſolam peccatorum veniam ea quæ de iuſtorum & in Chriſtiana iuſtitia proficientium gratia legimus, contrahunt, quiq́ue cum Bernardo non diſtinguunt inter gratiam, qua impij primùm conuertuntur, & qua iuſti ſiue iuſtificati porrò adiuuantur, & qua demùm probati remunerantur. Neque ſanè Chriſti gratia vſquam apparet illuſtriùs, præterquàm in his, qui poſtquàm ſordidam illam ab Adam acceptam veſtem cum veſte nuptiali per Chriſtum donata commutârunt, præclaris illis titulis ornantur, vt in Scriptura vocentur,[a] recti &[b] mundi corde,[c] iuſti ante Deum,[d] immaculati,[e] ſynceri,[f] fructu iuſtitiæ repleti, ac demùm[g] in omnibus Dei mandatis & iuſtificationibus ambulantes. Vbi multis pugnare non attinet, quando certam & conſtantem Eccleſiæ doctrinam, quæ in Tridentina Synodo confirmata eſt, ad manum habemus, nimirùm Iuſtificationem non eſſe ſolam peccatorum remiſsionem, ſed & ſanctificationem & renouationem interioris hominis per voluntariam ſuſceptionem gratiæ: per hanc verò fieri, vt non modò reputemur, ſed verè iuſti nominemur & ſimus: neque ſolùm remiſsionem peccatorum, ſed cum illa quoque fidem, ſpem, charitatem, vt dona ſimul infuſa, & iuſtitiam inhærentem accipi. Vnde perpetui etiam anathematis pœna illis decreta eſt, qui aſſerunt homines iuſtificari vel ſola imputatione iuſtitiæ Chriſti,

Serm. 5. de Aſſumpt. Virginis.

a Pſ. 7. et 31

b Matt. 5.

c Lu. 1 Geneſ. 6.

d Pſal. 118.

e Philip. 1.

f Ibidem.

g Luc. 1.

Seſſ. 6. c. 7.

Alia gratia cõuertimur, alia conuerſi ſeu iuſtificati adiuuamur, alia probati remuneramur.

Quibus titulis ornentur à ſcriptura iuſti & electi.

Doctrinam aduerſariorũ Eccleſiæ authoritate damnari.

vel ſola

vel ſola peccatorum remiſsione, excluſa gratia & charitate cordibus infuſa & inhærente. Sed & [a] Cœleſtinus Papa, qui Auguſtini ætate celebris, ab eoque laudatus fuit, eam [b] Concilij Mileuitani partem comprobat, qua diſertè damnatur, quicunq; dixerit, gratiam Dei, qua per Chriſtum iuſtificamur, ad ſolam remiſsionem peccatorum valere atque prodeſſe.

a In epiſt. ad Venerium Marinū etc.
b Canō. 3.

Quomodò Cēturiatores Mariam plenā gratia fingant.

Verumenimuerò Centuriatores vt errorem ex errore ſerant, quemadmodùm in gratia definienda peccant, ita peiùs etiam definitionem ſuam ad MARIAM applicant. Etenim hanc non aliter plenam gratia dici cenſent, niſi ob acceptam veniam peccatorum, quæ illi propter CHRISTI meritum non ſint imputata. Nullum quippè alium gratiæ Diuinæ vſum, niſi in peccatorum remiſsione norunt conſtituere, & quoties de gratia ſermo eſt, ad iuſtitiam illam imputatiuam inſcitè relabuntur. Deinde Auguſtino ſapientiores videri volunt, qui ſacroſanctam hanc Virginem, quum de peccatis agitur, vnà cum Filio eius CHRISTO IESV Domino noſtro, vt primo loco diximus, ſemper excipiendam eſſe iudicauit. Ex eodem fonte manat illorum hallucinatio, qui vt receptam Eccleſiæ lectionem ſupprimant, & veritatis quoque lucem deſugiant, ad nouas illas translationes confugiunt, pro gratia plena gratiam conſecuta, vel in gratiam à Deo recepta legentes, vt iam antè meminimus. Sed benè habet, quod ex aduerſarijs quidam ad veritatem propiùs accedunt, & inter hos VVolfgangus Muſculus modeſtè quidem, ſed iuſtè & doctè ſociorum caſtigat errorem, quum præſentem MARIAE cauſam hac oratione defendit: *Non ſemper gratia peccatorum remiſsionem ſignificat: peccatorum verò remiſsio ſemper gratia vocari poteſt. Beata Virgo dum ab Angelo ſalutaretur, vocabatur κεχαριτωμένη: vbi non ſtatim exponendum quòd propter peccatorum condonationem ſit dicta gratioſa.* Et rectè quidem hoc loco Muſculus, Græcæ linguæ non imperitus, ſuus perſtringit collegas, præceptoris Lutheri, vt puto, ſententiam ſequens. Is enim apertè confirmat, quicquid alibi garriat, & ex ipſis Angeli verbis probat, vt poſteà monſtrabimus, MARIAM plenam gratia, etiam in Matris vtero conceptam, ſimulque ab originali peccato præſeruatam extitiſſe. Et tamen Lutheri diſcipulis libet non ſolùm in ipſa verſione, ſed etiam interpretatione Lucæ, de remiſsione peccatorum hîc ſomniare, hoc eſt, pro auro carbones, vti dicunt, vendere, tantùm vt tetram peccati vel labem, vel ſuſpicionem inurant puriſsimæ Virgini, quam vt gratia plenam, ſic & innocentiæ laude incomparabilem verè & dici & cenſeri non ſuſtinent. Tam acerbo, tam iniquo iſti odio Matrem Domini inſectantur.

Lib. de natura & gratia ca. 36.

Fatetur Muſculus Mariam dici poſſe gratia plenam vel gratioſam, excluſa peccatorum remiſsione.

In 1. cap. epiſt. prioris ad Corint.

Nouatores Mariam nō agnoſcere plenā gratia, niſi ſimul eam faciāt peccatricem.

Iuſtificatos omnes nō æquali gratia donari, nec æquè ſanctos & iuſtos apud Deum eſſe.

Accedit & alius handquaquàm prætereundus error Centuriatorum, qui vt dictum eſt, totius obedientiæ & impletionis legis iuſtitiæque per Chriſti ſanguinem partæ imputationem gratuitam, vno gratiæ nomine comprehendunt, eosque coràm Deo æqualiter iuſtos faciunt, qui Chriſti iuſtitiam fide apprehendunt. Hoc vt euincant, Scripturę loca conglomerant, eaque non minùs ridiculè quàm falsò explicant, in hunc modum pronunciantes: *Pro æquipollentibus vtuntur iuſtificare, remittere peccata, ſaluare, accipere gratiam, vitam habere: item iuſtitia, remiſsio peccatorum, ſalus, gratia, beatitudo.* Neque diſſentit VVigandus, qui gratiam, charitatem, miſericordiam Synonima eſſe contendit, quantumuis ſignificatione diuerſa ſint, & aliter atque aliter Deo tribuantur. Pari confidentia, ne dicam impudentia, diuinas illas virtutes, fidem, ſpem & charitatem, quas Paulus non ſemel apertè diſtinxit, pro arbitratu ſuo confundunt: ſicut & æquiualentes formulas in verbis illis conſtituunt, quibus iubemur Dei verbum audire & facere, in Chriſto eſſe & manere: hęc enim tantundem valere, perinde ac ſi dicas credere. Quis verò pius non ſtomachetur & horreat, quum videt ac audit tam multa & præclara Scripturæ verba contra ſenſum & conſenſum Doctorum, adeoque contra mentem expreſſam Spiritus ſancti tam fœdè commiſceri, & in ſenſum non dicam alienum, ſed hæreticum peruersè conuerti, vt hinc demùm iſti Apoſtolicę doctrinæ perfidi corruptores ſuum dogma, vel potiùs idolum extruant? Tale idolum dixerim, Imputatio ſanguinis ſeu obedientiæ Chriſti, vt iſti loquuntur, eſt legis integræ ſatisfactio. Et quod iſtorum coryphæus Lutherus euomit: *In Chriſto omnia paria ſunt,*

Quàm multa pro æquipollētibus agnoſcant Centuriatores, vt Scripturę loca confundant ac deprauent.

In parte altera Corp. doctrinæ Chriſt.

1. Cor. 13.
Epheſ. 3.
1. Timot. 3.

Lutheri paradoxa, vt omnes pares faciat in Eccleſia.

ria ſunt, & gratiam is plenè concedit, & vnicuique perfectam ſalutem apportat, vt tertum ſit eum omnia habere, qui Chriſtum habet. In fide omnia opera fiunt paria, & vnum alteri ſimile eſt. Omnes iuſtorum commendationes, quæ in Scripturis nempè proponuntur, eodem modo intelligendæ ſunt. Hæc noua & portentoſa iſtorum Theologia eſt, plena vel idolis vel paradoxis, eò contendens maximè, vt omnem in Eccleſia ordinem, omnem iuſtorum dignitatem, omnes meritorum gradus aut abrogent, aut labefactent, vtque ſub Chriſtianæ ſimplicitatis prætextu, nouum nobis Iouinianiſmum obtrudant, ne quid inter cœlibes & coniuges, inter ieiunantes & edentes, inter ſacrum & prophanum intereſſe videatur. In hos antem ſcopulos non impingerent, niſi abſque clano in vaſto Scripturæ pelago nauigarent, & tanquàm Sirenum cantu faſcinati, circa inanes ſpeculationes hærerent de gratuito illo Dei fauore, de ſeruo hominis arbitrio, de imputatitia iuſtitia, de ſola fide iuſtificante. Nos Auguſtinum ducem ſequimur, & cnm illo ingenuè profitemnr: [a] Ex operibus bonis quæ fiunt per gratiam Dei, iuſtificati ſunt homines, iuſtificantur & iuſtificabnntur.] Deinde cum eo ipſo [b] teſtamnr, gratiam in quibuſdam pleniorem & euidentiorem infundi: in alijs tantam eſſe fidei gratiam, quanta ad obtinendum regnum cœlorum non ſufficiat.] Rurſus ſicut ab eodem edocti ſumus, intrepidè pronunciamus: [c] Charitas ſiue gratia inchoata, inchoata inſtitia eſt: charitas prouecta, prouecta iuſtitia eſt: charitas magna, magna inſtitia eſt: charitas perfecta, perfecta iuſtitia eſt, quæ tunc maxima eſt in hac vita, quando per illa ipſa contemnitur vita.] Nam pro eodem Auguſtinns gratiam qua iuſtificamnr, & charitatem, quæ cordibus noſtris infuſa, Dei dilectores facit, accipere ſolet. Meras ergo nugas Culmannus profert, quum in hunc modum ſcribit: *Quilibet Chriſtianus eſt plenus gratia, & Deus plenè fauet nobis, quando nos habet pro filijs ſuis, nec reputat nobis peccata noſtra.* Atque hoc ille, vbi de MARIA plena gratia concionatur effutit: ſed qui profectò aut ignorat, quid ſit plenum eſſe gratia, aut contra propriam Scripturæ phraſim loquitur, quæ non niſi pancis & valde ſelectis hoc tribnit eulogium, idque non tam ob peccatorum veniam, quàm propter eximia dona gratiæ iuſtificantis accepta, & ob alia pecnliaria munera, quæ Diuina bonitas non ita multis electis & iam antè iuſtificatis liberaliter elargitur. Tales verò præter Apoſtolos virtute indutos ex alto, Stephanus, Paulus & Barnabas à Luca commendantur.

Qualis nouatorum ſit Theologia.

Retinendæ Auguſtini ſententiæ contra Sectarios.

a Li. 3. Hypognoſt.
b Lib. 1. ad Simplicianum q. 2.
c Lib. de natura & gratia ca. 70.
Lib. de gratia Chriſti ca. 30. et lib. de Spiritu & litera cap. 32.

Culmanni error notatus.

Concio. 4. de Annunciat. Virg.

Actor. 2. Actor. 6. & 7. & 11.

Ex quibns haud difficulter apparet, MARIAM ſic ab aduerſarijs gratia plenam intelligi, nihil vt illi magis quàm Magdalenæ, quàm [d] Samaritanæ, [e] Cananeæ vel alteri bonæ fœminæ largiantur, quum earum vnam hoc fauore dignatur Deus, vt illam propter Chriſti meritum in gratiam recipiat, illique peccata commiſſa non imputet. Quid verò de pijs & laudatis in Enangelio fœminis dico, quibus credentibns peccata citra controuerſiam remiſit Deus, quas & ex impijs iuſtas effecit? Certè horum ſi cæco iudicio ſtare velimus, Deiparæ conditionem nihilo ferè potiorem qnàm latronis faciemus, qui quum ad latus Chriſti dextrum in cruce penderet, & optatam ſnorum ſcelerum condonationem impetraret, de acceptæ gratiæ plenitudine potuit ſcilicet gloriari. Qno autem iure, quáue ratione licebit vnquam, per Chriſtum obſecro, vt quod MARIAE conceſſum, & ab Angelo confirmatum eſt priuilegium, id ad omnes & quoslibet pœnitentes, aut etiam ſe propter Chriſtum in gratiam recipi credentes detorqueatur? Ergóne ſectarios, & in his Anabaptiſtas ſine iuſtitia inhærente iuſtos, ſine interiore ſanctimonia ſanctos, quin & Dinina gratia plenos homines exiſtimabimus, quandoquidem ſecnm ipſi ſtatuunt certoque confidnnt, Mediatoris Chriſti iuſtitiam, meritum, ſatisfactionem & obedientiam, qua pro nobis legem impleuit, ſibi per fidem imputari, adeoque tam cumnlatè donari, perinde ac ſi perfecta obedientia legi ſatisfeciſſent, & abſolutam Chriſti inſtitiam coràm Deo præſtitiſſent? Somnia ſunt iſthæc, imò pudenda & damnanda ſunt phantaſmata ſectariorum, qni tametſi gratia iuſtificante donisque diuinarum virtutum careant, vtpotè non minùs à Chriſto capite quàm eius corpore ſeparati, tamen de fidei iuſtitia, & ſalutis, vt vocant, certitudine tàm ſuperbè, quàm friuolè gloriantur. O ſtultos verè homines, qni ſecundùm Chriſti Spiritum non ſapinnt, non renouantnr, non ambulant, viuæ tùm fidei, tùm charitatis expertes, & tamen ſibi perſnadere audent, ſe minimò negotio,

d Ioan. 4.
e Matt. 15.

Nouatores gratiæ plenitudinem Mariæ nõ maiorẽ, quàm alijs fœminis in Euangelio laudatis, tribuunt.

Lucæ 23.

Ex aduerſariorum ſententia, latro in cruce conuerſus non differt à Maria in gratiæ plenitudine.

Quiuis Sectarij gratiæ plenitudinem hodiè ſibi vendicant, & ſe Mariæ poſſunt æquare, ſi verum dicant aduerſarij.

Quàm ſtulta ſit multorum perſuaſio, ſe tantũ imputatiuè iuſtos & gratia plenos eſſe.

negotio, & quaſi dormientes, ad maximam illam Apoſtolorum Petri & Pauli inſtitiam peruenire: imò etiam eandem gratiæ plenitudinem, quæ in puriſsima & perfectiſsima Dei matre vbertim inerat, & alijs non eſt communicata, ſubitò ſibi contingere, quandoquidem Dei verbo credunt, ſibique perſuaſum tenent, quòd integra legis obedientia in Chriſtum credentibus imputetur. De qua imputatitia Chriſti iuſtitia per fidem apprehendenda, ſicut iſti plenis buccis crepant, multi multa ſcripſerunt, & nos etiam de Ioanne Baptiſta diſputantes meminimus, plura vt ſubijcere non ſit operæprecium. Hæc autem nobis repetuntur, partim vt obſcurum non maneat, cur libeat aduerſarijs nouas diuinæ Scripturæ interpretationes comminiſci, ſub quarum inuolucris & fucis, ſuum de iuſtificatione virus occultent, & receptas in ſcholis diſtinctiones de operante & cooperante gratia, deque gratum faciente & gratis data ſubterfugiant: partim vt quàm viliter & abiectè de Matre Domini ſentiant, rectiùs ab omnibus animaduertatur. Sic enim gratiæ nomine abutuntur, vt nullam in Virgine gratiam excellentem, plenam & perfectam nobis reliquam faciant, ſed MARIAM duntaxat velut puellam neſcio quam, & quando in gratiam à Deo receptam, illiq; reconciliatam imperito vulgo contemplandam proponant. Egregium ſanè artificium talibus dignum Præconibus, qui MARIAM niſi peccatis defœdatam intueri ac prædicare non poſſunt, quique vt illam contractis, quas fingunt, maculis liberent, ad gratuitum illum fauorem & imputatitiam iuſtitiam more ſuo confugiunt, adeoq; MARIAE confugiendum eſſe putant. O doctores ingenioſos, qui in his Angeli verbis, Aue gratia plena, tam acutè philoſophantur.

Quò referenda ſit ſuperior tractatio.

Nouatores non ſolùm Matri, ſed & filio Chriſto gratiæ plenitudinem derogare.

Verumenimuerò cur miremur nouatores Virgini derogare, eique gratiæ plenitudinem demere, quando ſummo etiam Regi Chriſto ſunt adeò vehementer infeſti, vt præclarum epitheton, quo plenus dicitur gratia, mirabiliter obſcurare & contaminare non erubeſcant? Valde illuſtris & pueris notus apud Ioannem eſt locus, qui Chriſtum, aut potiùs Verbum plenum eſſe gratia & veritate ſumma cum noſtra conſolatione aſſeuerat. Inſurgit autem [a] Cruciger & vociferatur, hîc gratiam pro fauore Dei dici, & Chriſtum eſſe plenum gratia, quia ſit Patri verè dilectus, vt & propter ipſum diligantur electi. Bucerus in hunc modum: *Quod Chriſtum Euangeliſta prædicat plenum gratia, eo ſignificatur, ipſum per omnia Diuinum adeò apparuiſſe, vt & Dei erga eum fauor egregiè declararetur, & bonorum ſimul fauore iudicaretur ſimul digniſsimus.* Nec diſſentit [b] Hieronymus VVellerus, ſuffragantur & [c] Centuriatores, quorum iudicio gratia hîc pro Dei fauore nominatur, ſicut & in locis adiunctis: Plenum gratia & veritate. Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. De plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. Quod poſtremum ita Brentius interpretatur: *Accepimus fauorem Dei pro fauore Chriſti, hoc eſt, Deus idcircò fauet nobis, quia fauet Chriſto filio ſuo.* Vnde colligit argumentum vt probet, non poſſe quemquàm ſuis operibus, ſed alieno tantùm Chriſti beneficio ſeruari, veramque ſalutem conſequi. Poſtremò Filius Dei Loſsio plenus gratia, *id eſt, fauore Patris dicitur, quia ipſe Patri placet præ omnibus: omnes autem ex Chriſti plenitudine accipere gratiam pro gratia, hoc eſt, fauorem Dei erga nos propter fauorem Patris, quo filium complectitur. Alioquin totum genus humanum eſſe ſub peccato & reum iræ Dei, plenum tenebris & mendacio.* Quarè ſic iſtis gratia plenus eſt Chriſtus, quoniam pleno fauore Pater illum complectitur, eumq; inprimis acceptum habet atque charum.

Quomodò intelligant noui doctores, Chriſtum dici plenũ gratiæ & veritatis.

Ioan. 1.

a In 1. cap. Ioan.

In 1. c. Ioan. b In natalẽ Chriſti.

c Cent. 1. lib. 2 cap. 4. pag. 96. Ioan. 1.

Hom. 12. In Ioan.

In annotat. ſcholaſt. circa Euan in natali Dñi.

Quod ſi verum & germanum propoſiti loci ſenſum requirimus, longè quidem ſublimiùs quàm iſti putant, cœleſtis Aquila volat, eoque contendit maximè, vt Chriſti Dei ſimul & hominis maieſtatem commendet ac illuſtret. Illum igitur quatenus eſt Deus, verbum, vitam & lucem eſſe dixerat, & deinde Chriſtum hominem factum, à cæteris electis eo ipſo diſtinguit, quòd plenus gratiæ & veritatis exiſtat. Ac ne putemus illum, ſicut plærosque alios, Deo & hominibus duntaxat gratioſum eſſe cenſendum, euidenter ſeipſum explicauit, quòd de illa ſcilicet gratiæ & Spiritus plenitudine loquatur, quam illi Deus non ad menſuram vt reliquis, dedit, & de cuius plenitudine redundante nos omnes accepimus, & quidem gratiam pro gratia, id eſt, pro his meritis quę contulit gratia, vt [d] Auguſtinus, vel pro imperfecta legis gratia perfectã Euangelij gratiam, ſicut [e] Chryſoſtomus interpretatur. His addit demùm idem Euangeliſta: Lex

Quomodò Chriſtus plenꝰ gratia à Ioanne verè proprieq; dicatur.

Ioãnes ſeipſum explicat, quomodò Chriſtũ gratia plenum velit intelligi.

d L. i. de correptione & gratia. c. 13. & li. de gratia & libero arb. c. 8. & 9

e In Euang. Ioan.

Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum facta eſt. Sic ergo Chriſtus Ioanni gratia plenus dicitur, vt omnem eminentis perfectæque gratiæ, quæ porrò in credentes defluit, influxum & principatum huic vni, ceu fonti & capiti, aſcribendum eſſe cognoſcamus. Qui ſenſus alijs etiam Scripturæ locis conſonat, quibus liquidò aſſeritur, quòd Chriſtum, vt nomen ipſum indicat, vnxerit Deus præ participibus ſuis, ita vt ſuper alium nullum, ſicut ſuper illum vnũ requieuerit Spiritus Domini, Spiritus ſapientiæ & intellectus, quemadmodùm fuſiùs Eſaias de hac gratiæ in Chriſto plenitudine commemorauit. Vnde Paulus etiam de Chriſto loquitur, & ſæpè quidem illum Eccleſiæ caput eſſe, totumque corpus myſticum ex illo capite pendere, foueri, regi atque gubernari. Vnicuique noſtrum, inquit, data eſt gratia ſecundùm menſuram donationis Chriſti: & addit, quod aſcendens idem in altum dederit hominibus dona, vt impleret omnia, Chriſtum nempè gratia plenum oſtendens. Eodem modo Patres Chriſtum etiam ſecundùm naturam humanam gratia plenum agnoſcunt, multiſque ſententijs comprobant, præſertim [a] Origenes, [b] Baſilius, [c] Cyrillus, [d] Gregorius, ſed quorum verba hoc loco repetere ſuperſedemus. Hinc & Theologi quidam fontanam, vt loquuntur, gratiam atque iuſtitiam in Chriſto locant, quam poſteà Scholaſtici in gratiam habitualem, vnionis & capitis, docendi gratia diſtinxerũt, ſoliq; Chriſto vt pleno gratia, competere demonſtrârunt. Quę doctrina vt ſingularem Chriſti præſtantiam & dignitatem aſtruit, ita longè magis & efficaciùs credentes cõſolatur, quàm quum audiunt, Chriſtum ob ſolum Patris fauorem, vel quòd Deo & hominibus fuerit gratioſus atq; dilectus, plenum gratia nuncupari. Hęc enim interpretatio, pręterquàm quòd Ioannis ſublimitati minùs conuenit, ad alios etiam eximiè iuſtos homines poteſt extendi, quum de Moyſe ſcriptum legamus: Dilectus Deo & hominibus, cuius memoria in benedictione eſt. Sed enim qui renatos gratia inhærente & charitate infuſa ſpoliant, huc demùm videntur progredi, vt gratiæ inhabitantis plenitudinem vix etiam capiti Chriſto permittant, ac eo ipſo non modò matris gloriam, ſed & inſignem filij maieſtatem magis ac magis obſcurent extenuentq;.

Pſalm. 44. Actor. 10. Eſaiæ 11. Coloſſen. 2. 1. Cor. 12. Epheſ. 1. Epheſ. 4.

Ioannem ita de Chriſto loqui, ſicut alibi Scriptura ſolet.

a Homil. 2. in diuerſos. b Hom. de pœnitentia. c Lib. 1. ca. 13. & 17. in Ioan. d Lib. 23. Moralium, cap. 33.

Gratiam & iuſtitiam fontanã vni Chriſto deberi.

Cur aduerſariorum interpretatio fugienda.

Eccleſ. 45.

CAPVT SEXTVM.

Quomodò veteres Theologi, et ex aduerſariis nonnulli, plenitudinem gratiæ Virgini Matri verè collatam confirment ac prædicent.

HActenus quidem ſatis oſtenſum putamus, eos magnoperè hallucinari, qui Euangelicum titulum Virgini matri de cœlo allatũ, totq; ſæculis tritum, quo gratia plena vbiq; gentium celebratur, haud obſcurè inuident, ac palàm detogare conantur. Ex quibus nonnulli eò impudentię progrediuntur, ſicuti monſtrauimus, vt ſeipſos ac ſuos, proh nefas, in gratiæ cumulo Virgini ſacroſanctæ tantùm non exæquare cõtendant. Fingunt enim ſe à Deo receptos in gratiam, & per Chriſti fidem acceptos atq; reconciliatos, qui idcireò non ſecus quàm Dei mater, pleni gratia poſſint nominari atq; cẽſeri. O miros & miſeros vanæ gratiæ iactatores: diuina verò & Chriſtiana gratia non plenos, ſed vacuos, & à nullo bono Angelo prędicãdos, quos nobis Quintũ hoc Euangelium procreauit. Nunc promiſſas Patrum ſententias in medium producemus, qui tùm vitę ſanctimonia, tùm nominis celebritatè, tùm doctrinæ præſtantia, ac omnis gratiæ ſplendore commendari, recentiores quidem Theologos, vt nihil dicam aliud, longo poſt ſe interuallo relinquunt.

Quàm vanè & ſtultè quidam ſibi Mariæ proprium titulum ſumant, vt gratia pleni eſſe dici q; videantur.

Veteres potiùs quàm recentiores Theologi in præſente quæſtione audiẽdi.

Ordiemur autem ab Hieronymo tùm Latinæ tùm Græcæ linguæ peritiſſimo, qui, gratia plena, nobiſcum conſtanter legit, eamque ſuo iam tempore vſitatam in Eccleſia lectionem nullo in loco mutauit, hoc ipſo indicans, quid alijs faciendum eſſe putaret. Ac velut rationem retinendæ lectionis huius redderet: Sancta MARIA, inquit, quia conceperat eum, in quo omnis plenitudo diuinitatis habitat corporaliter, plena gratia ſalutatur.] Vnde alibi MARIAM flumini confert pleno alueo fluenti, & Spiritus ſancti gratia redundanti. Tùm à Sophronio Hieronymi familiari ſcri-

Teſtimonia veterum Patrum, qui conſtanter legũt, Aue gratia plena.

In epiſt. ad Principiam virginem. Coloſſ. 1. Serm. de Aſſump. Virg.

ptum legimus: Dei genittix electa & prælecta inre ab Angelo ſalutatur & prædicatur graria plena: Verè plena, per quam largo ſancti Spiritus imbre ſuperfuſa eſt omnis creatura.] Nec multò pòſt: Etſi in ſanctis Parribus & Prophetis gratia fuiſſe creditur, non tamen eatenus plena.

Ibidem.

Maria plena gratia pluſquàm alij Patres & Prophetæ.

In MARIAM verò totins gratiæ, quæ in Chriſto eſt, plenitudo venit.] Einſdem illa vox eſt: MARIA cunctis tantò venerabilior, qnantò gratioſior: & qnantò virtute altiſsimi extollitur ad ſublimia, tantò clarior reſultat in gloria. Plena ſiquidem graria, plena Deo, plena virtutibus: non poteſt non poſsidere plenè gloriam claritatis æternæ, qnam pleniſsimè accepit vt Marer fieret Saluatoris.] Et quoniam plena virtutum gratia fuit, rectè illam agro pleno, vt Iſaac locutus eſt, & Diuinirus benedicto conferri monet. Quid autem illo luculentins, quod poſt Sophronium etiam Chryſologus reperinit: Benè plena, quia cæteris per partes præſtatur: MARIAE verò ſimul ſe tota infudit plenitudo gratiæ? Hoc quippè eſt quod Dauid canit: Deſcendit ſicut pluuia in vellus.]

Maria vt allis præſtat plenitudine gratiæ, ſic & gloriæ magnitudine in cœlir.

Maria totū accepit, quod ſanctis alijs p partes diſtributum eſt.

Geneſ. 27.

Serm. 142.

Pſal. 71.

Neque diſſentit Ambroſius, vt ex verbis eius iam antè citatis, ſed nunc repetendis poreſt animaduerti: Benè plena gratia dicitur, quæ ſola gtariam, quam nulla alia meruerat, conſecuta eſt, vt gtatiæ repleatur authore.] Quod ſi diſcipulus magiſtro, Auguſtinus Ambtoſio iungendns eſt, vnum profectò idemque ambo ſenſerunt. In Enchiridio Auguſtiniano hæc extat oratio: Sic & eius matrem Angelus ſalutauit, quando ei fururum annunciauit hunc partum, Aue, inquit, gratia plena.] Et paulò pòſt: Inueniſti ait, gratia apud Deum. Et hæc quidem gratia plena, & inueniſſe gratiam apud Deum dicitur, vt Domini ſui, imò Domini omninm Mater eſſet.] Tùm alibi ab eodem Auguſtino ſctibitur: [a] Quum dixit Angelus: Aue gratia plena, oſtendit ex integro iram excluſam ptimæ ſententiæ, & plenam benedictionis gratiam reſtitutam.] Ac rurſus: [b] Gratia refertur pro culpa: plena dicitur non vacua. Impleta eſt gratia, & euacuata eſt culpa. Hoc modo ipſa venerabilis Virgo noſtra in ſuo cantico plauſit. Eſurientes impleuit bonis.] Ac Ambroſio quidem conſonat Beda, quum lncnlenter, inquit: Benè gratia plena vocatur, qnæ nimirùm gratiam, quam nulla alia meruerat, aſſequitur, vt ipſum videlicet gratiæ concipiat & generet autorem.]

In 1. c. Luc.

Maria tantum accepit gratiæ, quantum alij non meruerũt.

Ad Laurẽt. cap. 36.

In Maria benedictio gratiæ plena.

a Serm. 2. in natali Domini.

b Serm. 17. in natali Domini.

Quam gratiam nulla meruit, aſſequitur Maria plena gratia.

Luc. 1.

In 1. c. Luc.

Cum his pnlchrè congrunnr, quæ apud Euſebium Emiſſenum, aut ſi qnis alius Euſebius librum illum edidir, in hunc modum traduntur: Quis vnquàm tantam gratiam habuit, quanta Virgo MARIA? Alijs enim ad menſuram dautur: hæc autem gratia plena dicitur. Conſidera modò, quantæ ante eam, quantæ poſt eam mulieres & Virgines fuernnt. Hæc tamen ſola Mater Domini fieri meruit. Magna enim & ineffabilis gratia eſt, vt vna ex tantis millibus eligatur, quæ quum graria plena ſit, priuſquàm concipiar, poſt conceptionem quanta Dei abundauit gratia, quis cogitare poſsit?]

In Euang. Lucæ, Miſſus eſt Gabriel.

Nulloꝫ gratia plenior ac Maria.

Si Maria plena gratia ante cõceptum filij, plenior poſt ipſum conceptum.

Vnde non perperam ſentiunt, qui de MARIA dictum accipiunt, quod in Canticis loquitur Spiritus ſanctus: Meliora ſunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Nota eſt enim Scripturæ phraſis, quæ per vnguenta ſæpè præclara chariſmata, ipſumque donorum authorem Spiritum ſanctum accipir, Ambroſio teſte. His vnguentis petfuſa Virgo, non potuit non plena eſſe gratia, vt hinc eius odore tota Eccleſiæ domus mitificè fragret, ſic vncta nimitùm ab hoſpite ſuo, quem dogni ſuæ nouem menſibus occnluit, vt gratiarum omninm particeps foret, ſicut Rupertus quoque notauit, Addit & illud: Tota omninò munda materia, de qua ſancta Dei ſapientia domum æternam ſibi ædificaret.] Ac alio in loco, vt datam MARIAE plenitudinem gratiæ clariùs demonſtret, hunc ſermonem inducit: Accepir MARIA diuiſionem gratiarum, ita vt operationem virtutum omnimodam, maximeque fidem & prophetiam, ſiue omnem haberet propheticam gratiam. Er hæc eſt, inquit, gratia plena.] His affine eſt quod idem alibi docet: Nec inter Angelos, nec inter homines ſimilem vel ptimam haber MARIA, vel ſequentem habirura eſt: verè columba, quia gratia plena: verè electa, quæ non ſolùm ſalua exiſteret, verùm etiam ſalntem pareret.] Vocat igitur eandem virturum operatricem, ac totius ſanctæ religionis magiſtram, qualem

Cantic. 1.

Maria vnguẽto gratiæ fragranti repleta.

Per vnguenta myſticè chariſmata ſpiritualia deſignari.

Li. 1. de Spiritu ſancto cap. 8.

In li. 1. Cãt.

Maria plena gratia etiam gratis data, vti vocãt.

Li. 1. de gloria & honore filij hominis.

Maria ſic gratia plena, vt nõ ſolùm ſalua ſit ipſa, ſed & ſalutẽ pariat mundo.

Lib. 6. in Cantica.

Maria ob gratię plenitudinem, quàm præclarè vocetur.

qualem nunquàm oculus vidit, & qualis ab initio quando Eua facta eſt, non fuit, nec eſt, nec erit in cogitationibus ſuis, in verbis ſuis, in factis ſuis, in omni odore ſuauitatis, in omni flore & fructu honeſtatis.] Tot ille modis gratiæ magnitudinem, imò plenitudinem Virgini defert, & ſumma quæque dona in hoc electo vaſe iubet ſuſpicere ac reuereri. Quid porrò Petrus Damianus? O nouum, inquit, & inauditum, Angelicæ ſalutationis obſequium. Plenam appellat gratia, quia ipſe in eam deſcendebat, per quem omni mundo collata eſt gratia.] Et rurſus: Quid ſanctitatis, quid iuſtitiæ, quid religionis, quid perfectionis ſingulari huic Virgini deeſſe potuit, quæ totius diuinæ gratiæ chariſmate plena fuit? Sic namque ab Angelo; dum ſalutaretur, audiuit: Aue gratia plena, Dominus tecum. Quid rogo vitij in eius mente vel corpore vendicare ſibi potuit locum, quæ ad inſtar cœli, plenitudini totius Diuinitatis meruit eſſe ſacrarium? In Chriſto enim, ſicut per Paulum dicitur, habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. Nec mirum, ſi cunctorum merita tranſcendat mortalium, quæ & ipſam ſuperexcedit celſitudinem Angelorum.] Luculenta ſunt hæc ſanè ac fortia, quibus Diuinæ gratiæ plenitudo, abundantia, perfectio hîc MARIAE tribui liquidò ſignificatur.

Serm. 3. de natiuit. Mariæ.

Coloſſen. 2

Sic Virgo plena gratia, nullis vt careret virtutibus atq; donis præſtantibus, quæ meruit ſacrarium eſſe diuinitatis.

Nihil verò ſit operoſum, ex Bernardo multa coaceruare, quæ hanc ipſam gratiæ Marianæ plenitudinem aſtruant, quum in hoc quidem campo ſæpè ille verſetur. Sed vt paucos duntaxat ex illius horto floſculos decerpamus, Inuenit gratiam plenaiam gratia, inquit, vt charitate feruida, virginitate integra, humilitate deuota, fieret nihilominùs ſine viri cognitione grauida, ſine muliebri dolore puerpera.] Tùm alibi rurſus: Legimus in Actis Apoſtolorum & Stephanum plenum gratia, & Apoſtolos fuiſſe repletos Spiritu ſancto, ſed longè diſsimiliter à MARIA. Aliôquin nec in illo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter, quemadmodùm in MARIA: nec illi conceperunt de Spiritu ſancto, quomodò MARIA. Quid mirum, ſi gratia plena erat, cum qua Dominus erat?] Ac iterum idem: Eſt ſagitta electa amor CHRISTI, quæ MARIAE animam non ſolùm confixit, ſed etiam pertranſiuit, vt nullam in pectore virginali particulam vacuam relinqueret, ſed tota virtute, toto corde, tota anima diligeret, & eſſet gratia plena.] Neque ſolùm Bernardus, ſed etiam æqualis eius Petrus Cluniacenſis, vt anteà meminimus, plenam & redundantem in MARIA gratiam nominat charitatem, omnium nempè diuinorum chariſmatum parentem ac principem. Quis enim illud primum & maximum mandatum ſic vnquam impleuit, quis ſic vnquam implere poterit, ſicut Emanuelis noſtra puerpera, in qua Diuinus amor adeò conualuit, ipſamque in omni bono tantoperè ſolidauit, vt ſpiritualis qualiſcunque defectus in eam omninò incidere non poſſet, quandoquidem non ſolùm in omni gratia conſummata, verumetiam in omni bono & dono quod acceperat, confirmata ſit, ſicut Richardus Victorinus affirmat. Cum igitur in matris vtero eſſet ſanctificata, & ante Verbi incarnationem gratia plena, in ipſa quidem incarnatione, auctior illi gratiæ plenitudo contigit, ſicut verbis illis Angelus indicauit: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi. In hac gratia porrò magis magiſque proferit, vt ſemper amore diuino flagraret, gratiæq; vigorem perpetuum conſeruaret, quam neque per culpam neq; per negligentiam minueret vel obfuſcaret, vt pluribus explicat Dionyſius Carthuſienſis.

Ser. de natiuit. Mariæ.

Hom. 3. de B. Virgine.

Act. 6. & 2.

Coloſſen. 2

Homil. 29. ſuper Cant.

Li. 1. epiſt. 5

Lib. 2. de Emanuele, c. 29. & 30.

Lib. 3. de præconio & dignitate Mariæ art. 7

Bernardus Mariam à plenitudine gratiæ ſedulò laudat.

Plenitudo gratiæ perfectiùs Mariæ, quàm Sanctis aliis aſcribitur.

Maria vt gratia, ſic & charitate plena atq; perfecta.

Maria præ cæteris præceptũ charitatis impleuit.

Cæterùm quid ego de Scholaſticis doctoribus dico, ad quorum mentionem nauſeant Sectarij? quanquam non minùs prudenter illi quàm conſtanter docent, nunciatam ab Angelo gratiæ plenitudinem nulli Sanctorum magis quàm Virgini conuenire. Proinde Thomas Aquinas, qui Scholaſticorum doctorum facilè princeps eſt, ac veteres quidem ſumma fide ſectatur, dicere non dubitat: Beata Virgo MARIA tantam gratiæ obtinuit plenitudinem, vt eſſet propinquiſsima authori gratiæ, ita quòd eum qui eſt plenus omni gratia, in ſe reciperet, & eum pariendo, quodammodò gratiam ad omnes deriuaret.] Ac ſubiungit non eſſe dubitandum, quin eadem Virgo donum ſapientiæ & gratiam virtutum, ſicut & Prophetiæ, acceperit excellenter, licet horum donorum vſum non habuerit, niſi quantum perſonæ & ſexus

In 3. part. q. 27. art. 5.

Teſtimonia ſcholaſticorum Doctorum de Marianæ gratiæ plenitudine.

Quomodò Aquinas plenitudinem gratiæ in Maria commendet.

ratio

Triplici modo Maria præcellit ſanctos in gratiæ plenitudine.

Vide opuſculū Thomæ 60.

ratio pateretur. Ac Virginem quidem ſanctis alijs, ſicut & Angelis, gratiæ plenitudine vel triplici de canſa præſtitiſſe teſtatur: Primùm quidem, quòd animam omni gratiæ copia refertam haberet, tùm ad omne peccari fermentum euitandum, à quo illa quidem fuerit immunis, tota pulchra & ſine macula: tùm ad omnia virtutum genera exercitanda, in quibus illa velut viuum & abſolntum exemplar ſe omnibus præbuerit atque præluxerit. Deinde quandoqnidem plenitudo gratiæ in anima eius ad corpus ſiue carnem, ſicut in nullo alio, redundârit: adfuiſſe quippè illi Spiritum ſanctum, cuius amor non modò ſanctificarionis gratiam in pectus Virginis infuderit, ſed etiam in eo ſingulariter arſerit, nec ſolùm in eius corde, ſed etiam carne mirabilia fecerit, illudque potiſsimùm, vt ex illa Dens & homo procrearetur. Poſtremò illam non ſibi tantùm, ſed ad communem etiam totius humanæ gentis ſalutem præ cæteris omnibus & Sanctis & Angelis, qui neque à Deo ſic illuminantur, neque mundum adeò illuminare poſſnnt, abundante gratia cumulatam eſſe. Accedit & maxima quæ illi cum Deo eſt familiaritas, quæ ne Angelis quidem obtingit, illamque totius Trinitatis nobile triclininm & omnium creaturarnm qnaſi dominam fecerit. Hæc enim ſumma eius doctrinæ eſt, qnam idem Thomas eruditè proponit, ac varijs in locis de MARIAE gratia enucleat diligenter.

Alberti Magni teſtimoniū de plenitudine gratiæ multiformis Mariam exornantis.

De laudib. B. Virginis c.69.70.72

Eccleſ.24.

Sed & Thomæ præceptor Albertus inter Philoſophos & Theologos ſui temporis verè magnus, idemque Sueuus Lauingæ natus & Epiſcopus Ratiſponenſis, nullam omninò creaturam cenſet exiſtere, quæ ampliorem gratiæ plenitudinem, perinde ac Virgo Deipara, ſuſcipere poſsit, iure vt in eius perſona decantet Eccleſia: Ego Mater pulchræ dilectionis & timoris & agnitionis & ſanctæ ſpei: in me gratia omnis vitæ & virtutis. MARIAM igitur vas veluti plenum, in quo nihil ſit vacuum, quodque plus liquoris recipere nequeat, poſſe cenſeri: ſolnm CHRISTVM interim plenum gratiæ & veritatis perſiſtere, quòd hic ſolus homo citra menſuram per gratiam habeat, quæ per naturam ſibi vendicat Deus, quodque plenus ſit gratia & veritate: gratia, inquam, ſicut ipſe vocat, datiua & effluxiua, non autem receptiua: MARIAM verò, quæ ad menſuram accepit gratiam, plenam dici gratia quantum ad affectum, non quantum ad intellectum pertinet, qnandoquidem in via non habuerit rerum omnium, nec plenam diuinitatis per ſpeciem, vt vocant, cognitionem, quæ vni Chriſto contigit, in quo theſanri ſapientiæ & ſcientiæ omnes abſconditi reperiantur, imò in qno diuinitatis plenitudo corporaliter habitet Apoſtolo teſte. Igitur in Chriſto eſſe quaſi fontis, in MARIA velut fluminis, in Sanctis tanquàm riui à flumine deſcendentis plenitudinem. Demùm quam gratiæ plenitudinem Angelus in MARIA prædicat, hanc Albertus tam latè patete docet, vt eius ambitu gratia quam vocant, Sacramentalis, & gratia virtutum ſiue Theologicarum, ſiue Cardinalium, ſed & ſeptem dona apud Eſaiam fructusque duodecim Spiritus à Panlo enumerati, octo itidem beatitudines in Euangelio traditæ comprehendantur. Addit porrò memorabilem regulam, ipſe principium per ſe notum appellat, non eſſe dubitandum videlicet, quin MARIAE tribui conueniat, quicquid boni pura quæuis creatura vel fecerit, vel receperit, qnum Virgo à nullo illuſtrium, vt Damaſcenus aſſerit, ſuperetur. Omitto alios non ignobiles Theologos, qui vno velut ore confirmant, plenitudinem qnandam prærogatinæ, ſicut Bonauentura vocat, vel vt alij nominant, abundantiæ vel ſingularis præeminentiæ, vni Virgini, ac nullis alijs, tribui oportere, illo ſemper excepto, de cuius veluti capitis abſoluta plenitudine nos omnes, velnti membra, & gratiam & gloriam accipere neceſſe ſit, vt tota Scriptura diuina confirmat.

Quomodò plenitudo gratiæ aliter in Chriſto, quàm Virgine ſtatuēda.

Coloſſen.2.

Gratiæ plenitudo aliter in Chriſto, quàm in Maria, vel Sanctis, inuenitur.

Eſaiæ 11. Galat. 5. Matth.5. Ibid.ca. 8?.

Alberti regula de Mariæ perfectione.

In 3. ſ. ſenten. diſt. 3.

Quomodò theologi recentiores diſtinguant inter plenitudinem gratiæ Chriſto & Matri eius congruentem.

Tantum abeſt vt vel hodie Catholici, vel iampridem ſcholaſtici Theologi, qunm gratiæ plenitudinem Virgini matri aſsignant, ſummæ perfectiſsimæque Chriſti gratiæ velint aliquid eſſe detractum. Hunc enim ſolum propriè & abſolutè gratia plenum prædicant, nulla vt creatura eminentem & perfectum illum gratiæ gradum ſicut Chriſtus, attingat, ſiue ipſam gratiæ eſſentiam, vt vocant, ſiue operandi virtutem, ſiue nobiliſsimos effectus gratiæ libeat contemplari.

Supereſt

Supereſt vt ab aduerſarijs ſuffragium quoque petamus, aut oblatum potiùs accipiamus, ne illis videamur ingrati, vbi aliquid de rigore ſuo remittunt, & velut humaniores facti, nobiſcum Aue gratia plena dicere non dedignantur. Atqui hoc modo legunt & ſcribunt Vitus Theodorus, Antonius Coruinus, Nicolaus Hemingius, & Georgius Æmilius, quibus addo etiam Centuriatores alioſque omnes, qui ſuos præclaros duces Lutherum & Brentium hac in parte ſectantur. Lucas autem Loſsius mihi prætereundus non eſt, qui hanc argumentationem ex aduerſarij perſona proponit: MARIA dicitur ab Angelo plena eſſe gratia: ergo Chriſtus non eſt ſolus plenus gratia. Diſſoluit nodum hoc pacto. *Reſpondeo,* inquit, *per diſtinctionem ad antecedens. MARIA eſt plena gratia, ſcilicet communicata, hoc eſt, ornata à Deo multis virtutibus præ cæteris mulieribus. Chriſtus autem eſt plenus gratia, non communicata, ſed propria, quam alijs impertit ſiue communicat.* Obſecro te Lector, quid hîc aliud facit Loſsius, niſi quod veterem ſcholaſticorum, adeoque totius Eccleſiæ doctrinam repetit atque confirmat? Tùm Bullingerus MARIAM gratia repletam agnoſcit, quæ Deo ſit gratiſsima facta, & inſigniter à Deo multiiugis gratijs dotata & locupletata. Quid autem hoc eſt aliud quæſo, niſi gratia plenam Virginem pronunciare? etiamſi hæc ſequentia non adiungerentur: *Agnoſcimus libenter illam eſſe illam benedictam in genere fœmineo, quæ ex omnibus delecta, gratuitaq; Dei miſericordia & dilectione carnem veram dederit Filio Dei: ac idcircò Mater ſit filij Dei, & proinde ſponſi Dei æterni, Virgo perpetua & intacta, ſancta Deo, dilecta, benedicta, fœlix & laudata adeò & omnibus aliis hiſce donis & gratiis prælata diuis.* Atque vtinam hoc Bullingeri præconium alij plures, qui nouas amant opiniones, ingenuè profiterentur: longè quidem reuerentiùs de MARIA ſcriberent, & Euangelium fideliùs explanarent, ſimulque ad veterum Patrum ſenſum propiùs accederent, in quibus velut electis organis, tam efficaciter ſe prodit Spiritus ſanctus. Cæterùm quod ad Marianæ gratiæ plenitudinem declarandam pertinet, poteſt fortaſsè aliquid in hoc ipſo Bullingeri teſtimonio deſiderari, ſed quod abundè tamen Lutherus compenſauerit, ſi verba eius ſequentia probè conſiderentur. *MARIA gratia plena eſt, per quod omnis peccati pura cognoſcitur. Atque hoc magnum quidem & ſublime. Siquidem gratia Dei ipſam omnis boni abundantem facit, & ab omni malo liberat.* Ac alibi rurſus: *Vt cæteri homines,* inquit, *tam anima quàm corpore in peccato concipiuntur, CHRISTVS autem ſine peccato tàm corpore quàm animo: ita MARIA Virgo iuxta corpus quidem ſine gratia, iuxta animam autem plena gratia concepta eſt. Hoc ſibi volunt verba illa, quæ Angelus Gabriel ad eam dicebat, Benedicta tu inter mulieres. Non enim ad eam dici poſſet, Benedicta tu, ſi aliquando maledictioni obnoxia fuiſſet.* Nec multò pòſt adijcit: *Illud enim propriè benedictum vocatur, quod diuina gratia donatum eſt, hoc eſt, quod peccato caret.* Sic Lutherus perſpicuè ſcripſit, & pro concione docuit palàm, nullum vt tergiuerſandi locum illius diſcipuli poſsint obtendere, qui hodie nobis tàm ægrè concedunt, adeoque peruicaciter negant, MARIAM inde ab ipſo conceptu gratia plenam, & ab omni peccato immunem, imò & ab originis vitio præſeruatam fuiſſe, quemadmodùm Lutherus ingenuè profitetur. Confirmat præterea his verbis, quod multi Catholici cum Cardinale Cuſano explicatiùs tradiderunt, MARIAE inde à primo ortu, imò conceptu, pluſquàm alijs in vtero ſanctificatis, gratiam adfuiſſe ſingularem, tantamque gratiæ plenitudinem perpetuò adhæſiſſe, vt Eua in ſtatu innocentiæ non inferior, & ſanctis reliquis cuiuſcunque ordinis ſanctior, ac demùm pro dignitate Dei Mater eſſet. Sed enim nec veterum, neque Scholaſticorum Theologorum, & ne Lutheri quidem parentis, aut ſociorum eius authoritas tanta eſſe poteſt, vt hac ſe conſtringi & coërceri ſinat licentia nouatorum, quorum plæriſque nunc religio eſt eum honorem MARIAE deferre, vt gratiæ plenam verbotenus dicant, nedum vt eam nobiſcum talem eſſe integrè ſentiant atq; profiteantur.

In ſuis Poſtillis, maximè vbi Euãgeliũ de annũciat. Virginis Luc. 1. tractant.

In Euangel. de natali Domini.

Lib. 1. in Luc.

In Poſtilla maiori circa Euang. annunciat. Mariæ.

Circa Euãgel. feſti de conceptione Mariæ.

Mariam gratia plenam fatentur multi ex aduerſarijs.

Quomodò Bullingerus Mariã velut gratia plenam exornet ac celebret.

Lutherus Mariam gratia plenam luculenter aſſerit, eamque ſanctis reliquis anteponit.

Maria ſine peccato, & plena gratia, quo ad animam concepta eſt teſte Luthero.

Maria nunquã Dei maledictioni obnoxia, & ſine peccato iuxta Lutherũ.

A Lutheri magiſtri ſententia diſcedunt diſcipuli recẽtiores.

Quomodò Lutherus cum Catholicis Mariã prædicet & ſanctis alijs præferat.

CAPVT SEPTIMVM.

MARIAM gratia plenam etiam à Græcis Theologis hoc loco intelligi & comprobari, Lucæq́; verba Græca non repugnare Latinæ interpretationi, quæ nobis mordicus retinenda ſit.

Catholici à Sectarijs etiam olim habiti imperiti.

VIDEOR hîc mihi videre ſtomachabundos, qui vt ſuperiora eludant omnia, imperitiæ nos libenter arguent, ac fortaſſe ſicut Arius olim fecit, ita nunc etiam Catholicos ἀκατηχήτους, hoc eſt, ineruditos appellabunt. Igitur vt ſæpè aliàs, ad Grçcam linguam prouocant aduerſarij, in qua Lucas circa controuerſiam ſuum Euangelium ſcripſit, & MARIAM ſic ab Angelo ſalutatam eſſe meminit, χαῖρε κεχαριτωμένη. Quod verò ad Catholicos ſiue recentiores, ſiue vetuſtiores attinet, eos ob Grçcæ linguç ignorantiam communi errore teneri contendunt, qui Lucæ ſermonem non aſſequantur, ac in nomine quidem gratiæ immodicè philoſophentur: ſicut & Eraſmus tale aliquid in Bernardo ſugillat. Verumenimuerò nec Eraſmus, nec Sectarius quiſquam nobis perſuaſerit, tot ſeculis Eccleſiam Catholicam cæcutiniſſe, & omnium ferè populorum antiſtites, doctores, ſacerdotes nec diſcere, nec intelligere potuiſſe, quid Lucas Euangeliſta ſcripſerit, quidue hoc loco Angelus Gabriel ſibi voluerit, & quibus verbis nos doceat Deiparam ſalutare. Quod verò iſtorum ſupercilium, quem faſtum eſſe dicemus, qui nunc primùm ebullientes, in diuinis literis tùm vertendis, tùm interpretandis tantùm ſibi ſumunt & arrogant authoritatis, quantum ſoli Eccleſiæ ſcripturarum cuſtodi atq; interpreti tribuere par eſt? Hinc ſoli primùm ſapiunt, aut plus ſapiunt receptis, probaris, ſanctisq́; Patribus, quibus veritatis amor, ſtudium, doctrina, pietas minimè defuit, vt mentem Euangeliſtæ & Gabrielis verba rectè perciperent, bonaq́; fide alijs interpretarentur? Quin & illud conſtanter aſſeueramus, nouatores in linguis nihilo magis meliusq́; verſatos eſſe, quàm veteres tùm Latinos, quorum teſtimonia produximus, tùm Grçcos Theologos, quorum ſententias modò ſubijciemus. Niſi fortaſſe fingent, quod planè ridiculum foret, ſcriptores etiam Græcos, qui præclara nominis authoritate fulgent in Eccleſia, vti Græcæ, ſic & maternæ linguæ prorſus ignaros, nimiúmue negligentes quum ſcriberent ac florerent, extitiſſe.

Catholicos inſimulari quòd ex ignorantia linguæ Græcæ dicāt, Aue gratia plena.

In annotat. noui Teſtamenti.

Eccleſiam tot ſeculis non erraſſe, quum legit et dixit: Aue gratia plena.

Nouatoribus credendum nō eſſe, qui nimiū ſibi ſumant in mutandis verbis vulgatæ lectionis.

Ac primùm hîc ſeſe nobis offert magnus ille Athanaſius, quem Græci omnes ſuſpiciunt, doctique meritò venerantur. Is MARIAM hoc modo disertè compellat: Factum eſt vt gratia plena appellata ſis, vtpotè quæ omni gratia abundares, idque per ſuperuentum Spiritus ſancti, ideoque vultum tuum deprecantur omnes diuites plebis, ditati ſcilicet iſtiuſmodi bonis & ſpiritualibus contemplationibus.] Hoc ſi ſatis non eſt, vt MARIAM ab Angelo gratia plenam appellari certò ſtatuatur, audi rurſus eundem Athanaſium: Spiritus ſanctus ait, in Virginem deſcendit cum omnibus virtutibus eſſentialibus, induens eam gratia, vt in omnibus gratioſa eſſet. Atque idcircò gratia plena cognominata eſt, eò quòd ab impletione Spiritus ſancti omnibus gratijs abundaret.] Hæc ille tam luculenter, tam grauiter in ea oratione propoſuit, quam Græci ſcriptores cum Michaële Glyſca erudito anthore, verè ac propriè Athanaſij eſſe teſtantur. In eâdem repetitis ſæpè verbis affirmatur, MARIAM ſingulari gratia imbutam, & per Spiritum ſanctum repletam fuiſſe, omnibus vt gratijs & virtutibus abundaret, ac per omnia gratioſa, omnibusque virtutibus & chariſmatibus inſigniter cumulata eſſet. Etenim ſacris literis eſt familiare, virtutes gratiæ nomine complecti, illumque ſolùm diuitem facere, qui non fortunis, ſed gratia virtutum omnium regina & principe cæteris antecellit. Talem [a] Chriſtus in Deum diuitem, & [b] Paulus in bonis operibus diuitem vocat. Equidem non video, quid Athanaſius ad lectionem Latinam nobis comprobandam, quæ MARIAM gratia plenam aſtruit, clariùs adferre, atque ad os nouatoribus obſtruendum vehementius opponere potuiſſet.

Athanaſij teſtimonia Mariam gratia plenam ab Angelo ſalutari, atq; nobis commendari.

Ser. in Euāgel. de ſanctiſſ. Deipara.

Ibidem.

Virtutes gratiæ nomine contineri, quibus verè locupletemur.

a Luc. 12.
b 1. Tim. 6.

Epiphanij teſti moniū,qui Mariam gratia plenam intellexerit atque prædicarit.

In oratione qua Virginē celebrat.

Ab Athanaſio porrò ad Epiphanium Cypri Epiſcopum tranſeamus, quem inter Græcos theologos percelebrem eſſe conſtat, quiq; Gabrielem his verbis loquentem inducit: Aue gratia plena, Dominus tecum, ſicut Latina illa fecit Ioannes Picus Pariſienſis. Docent autem ſequentia, ſic locnm rectiſsimè verti, quoniam ſanctæ Virginis gratiam vocat Epiphanius immenſam, & perſonam mnltis virtutibus exornatam, gloriæq́ne ſpiritualem arcam, & auream vrnam, quæ manna cœleſte continet, mare itidem ſpirituale, ac demùm eam, qnæ Cherubicum thronnm diuinitatis fulgore ſnperet, multiſque inſuper aliis & præclaris admodùm titulis Deiparam illuſtrat ob id,

Quomodò Maria plena gratia per Epiphaniū deſcribatur.

In ſermo. de ſancta Maria Deipara.

qnòd ipſa ſit plena ſeu affluens gratia. Vbi non malè Chryſippus Presbyter Hieroſolymitanus Epiphanio aſtipulatur, qui & ipſe Græcus eſt autor, & eodem modo Latinè verſus legitur, vt dicat & explicet, Aue gratia plena. Vocat ergo MARIAM armarium vitæ, hortum patris, pratum totius fragrantiæ Spiritus ſancti, puteum ſemper viuentis aquæ, vt reliqua id genus epitheta omittamus. Tam pulchrè atqne copioſè, nec minùs ad ſcriptnram accommodatè ambo illi Theologi admonent, quomodò præſentem Euangelij locum ritè accipiamus, vt MARIA videlicet gratia plena priuatim & publicè meritò celebretur. Nihil illi qnidem apertius in iſtos dicere potuerunt, qui ad tantam Virginem obſcnrandam, ex ſe illam indigniſsimè metinntur, qunm tantùm ex peccatrice in gratiam receptam, vel imputatiuè inſtam, ſicut iam antè diximus, ſtultè fingere, ac ſtultiùs apud populnm pronunciare non verentur.

Alia epitheta Virgini tributa, vt plenę gratia.

Teſtimonium Ephrem Diaconi ac aliorū Patrum Græcorū.

In orat. ſua ad Deiparā habita.

His iam alius è Græcis, & præclari quoque nominis doctor accedit Ephrem, Ediſſenæ Eccleſiæ Diaconus, & cui Græcæ linguæ peritiam Baſilius ille Magnus à Deo mirabiliter impetrauit. Is verbis perſpicuis MARIAM ita compellat: Aue Dei ſplendiſsimum & luculentiſsimum vas: Aue domina MARIA gratia plena: Ane in mulieribus Virgo beatiſsima] vt reliqua in eiuſdem Virginis laudem amplíſsimè ab eo dicta prætermittamus. Nihil ergo mirum, quòd horum Patrum veſtigiis inſiſtat Andreas Hieroſolymitanus, multa de hoc ipſo verbo, gratia plena, excellenter diſſerens, ac inter cætera hoc adferens: Gratia plenam te appellamus, quòd omnem lætitiam ventre tuo complexa es, & ſtolā omninò refertam graria diuinorum donorum ſplendore.] Græcus & hic ſuit, vt eius ſcripta teſtantur, idemq́ue Patriarcha Eccleſiæ ſanctiſsimæ Hieroſolymitanæ. Græcus & Ioannes Damaſcenus, in cnius carminibns illud, Aue gratia plena, Dominns tecum, non ſemel videas repetitum. Græcus itidem & celebris autor Gregorins Epiſcopus Neocæſarienſis, qui MARIAM ſic gratia plenam dici aſſerit, quòd in illa Virgine totus gratiæ theſaurus reconderetur, quæ ſola ex omnibus generationibns ſancto corpore & ſpiritu fuerit, ſola ferens eum, qui Verbo portat omnia. Et non ſolùm, inquit, Angelus pulchritudinem ſanctæ Virginis, ſed & virtutes animi admiratur, ac idcircò κεχαριτωμένην appellauit.] Et iam antè meminimns Oecolampadij, qui qunm Latinè vertit Theophylactum, licet verba Lucę ita reddat, Gaude gratioſa, tamen in ſequenti mox interpretatione vtramq; dictionem, gratioſam & gratia plenam coniungendam eſſe, putanit.

In ſermo de ſalutatione Angelica.

De feſto Annuncia. Mariæ.

In homil. de Annunciat. beatę Virginis.

Græcorum Patrum interpretes rectè vertere Gratia plena.

Quapropter nihil mirum videri debet, mnltos Græcorum Patrum interpretes vulgatam ſequi editionem, & pro κεχαριτωμένη plenam graria, vertere, quum in hunc ſenſum iidem ſcripſerint Patres, ac velut ſe ipſos vt intelligi vellent, expoſuerint. Quid verò non anceps & ambiguum erit in religione, neglecta veteri Bibliorum edirione, contemptis Patrum interpretarionibus, & omni Eccleſiæ tùm traditione, tùm conſuetndine repndiata? Eſt ita profectò, ſicnt Caluinns veritate coactus pronunciauit: *Peculiariter notandum eſt, quod non eſt extra Eccleſiam ſanæ intelligentiæ ſcripturarum lux.* Legunt & Græcè & Larinè adnerſarij, & in ſacris literis legunt multos gratia plenos ob præſtantes & copioſas illorū virtutes, vt diximus, prædicari. Cur parem titulum inuident Virgini matri, omnium proculdubiò ſanctiſsimæ, ac beatiſsimę ſicnt Petrus Clnniacenſis affirmat? An ira & odium contra Eccleſiam iampridem conceptum hîc plus apnd illos, quàm Patrum autoritas, & piorum conſenſus Eccleſiæq́ne iudicinm obtinebit? Atq; vt maximè peruicaces eſſe pergant, nec à ſuo ſenſu velint abduci, quam obſecro contentionis huius laudem & gloriam aſſequentur? Eam videlicet, vt omnes tandem intelligant, quàm ſint prauo affectu in MARIAM Eccleſiamq; præditi, tùm quanta libidine ſanctis Patribus contradicendi, ſacriſq; de rebns altercandi ſeſe abripi & ocupari

Nihil certi fore nobis ſine Eccleſiæ autoritate.

In epiſt. ad Hebr.

Caluini teſtimonium de vero ſenſu ſcripturæ:

De aduerſariorum impudentia, ſi pergāt hic eſſe contentioſi.

Lib. contra Petrobuſs. de veneratione crucis.

Aa patiantur.

patiantur, dum neq; Grȩcos neq; latinos Theologos audiunt, ac neq; cum ſuę quidem ſectæ doctoribus conueniunt. Sed nimis verum eſt, quod Caluinus de ſui ſimilibus dixit, *in omnibus hæreticis reperiri, vt addicti ſint ſuis commentis, ac ſibi permittant libertatem, imò effrenem licentiam reiiciendi, quicquid viſum eſt: tam pertinaciter defixi ſunt in ſuis erroribus, quia & ſuas nugas Deo præferunt.*

Quid propriũ ſit hȩreticorum iuxta Caluinũ.

In caput 7. Hiere. Prophetæ.

Nec dubium ſanè, Gabrielem Syriacè, hoc eſt, vulgato illius gentis & ætatis ſermone, non Græcè autem ad MARIAM huiuſce linguę, vt probabile eſt, imperitam loqui voluiſſe. Syriacus autem interpres, vt locum propriè redderet, ſic Latinè vertit, Pax tibi ò plena gratia. Sed enim ſi contentioſi eſſe pergant, & vocem Grȩcam à Luca poſitam nobis obiectẽt, apertè fatemur, κεχαριτωμένην Grȩcis ſonare gratioſum aut vnicè charum, quum ſit participium à verbo χαριτόω, quod eſt gratioſum facio. Vnde Achilles apud Homerum adamatum ſuum Patroclum his verbis affatur: ὦ μοι κεχαριτωμένε θυμέ. Sed & Apoſtolus Paulus hoc vtitur nomine, quũ ad Epheſios primo capite ſcribit: In laudem gratiæ eius, in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo, in quo habemus redemptionem. Vbi à Paulo vſurpatur ἐχαρίτωσεν, hoc eſt, gratos & charos reddidit.

Iuxta Syriacam interpretationẽ Mariam gratia plenam Angelus ſalutauit.

De ſignificatione vocis κεχαριτωμένη.

Cęterùm haud ſine diuino numine factum eſt, vt Latinus interpres Grȩcam vocem in hunc ſenſum potiùs quàm aliũ voluerit interpretari, vtq; hanc eius interpretationem doctiſsimi Patres, ac vniuerſa Eccleſia tot iam labentibus annis & ſęculis comprobârit. Nec vllus intereà repertus eſt, qui hoc nomine vel cum antiquo interprete, vel cum iudice & matre Eccleſia expoſtularet, aut litem vllam inſtituendam putaret. Nunc autem tantò magis vulgata, multisq; Synodis probata hæc lectio retinenda eſt, quò iniquiùs & petulantiùs agunt aduerſarij, nihil non ſuis latratibus & morſibus in Latina Euangelij lectione appetentes, vt pro ſua libidine non modò ſacta verba ſupprimant atque transforment, ſed etiam ſub nouis verborum formulis nouos errores aut inuehant, aut tueantur.

Vetus interpres ita locum reddidit, vt omnibus doctis, ſi ſectarios excludas, ſatisfecerit.

Cur cauenda nouatorum licentia in veteri lectione mutáda.

Vnde non attinet, multis hîc Loſsio reſpondere, qui vt neget MARIAM gratia plenam vel abundantem eſſe, hoc nobis argumentum obtrudit: *Vox κεχαριτωμένη gratioſam ſignificat, hoc eſt, acceptam à Deo, cui Deus fauet, quam ſingulari gratia præ cæteris complectitur. Nam gratia fauorem ſignificat, non qualitatem ſeu virtutem, quæ tùm in MARIA fuerit.* Etenim hic diſputator in eundem impingit lapidem, qui alios multos gratiæ nomine abutentes offendit: neque intelligit, gratiam ad habitum inhærentem ac virtutem infuſam etiam à Paulo referri, adeoque cum ipſa charitate coniunctam eſſe, neq; ad externum Dei fauorem ſolummodò pertinere, ſicut anteà demonſtrauimus. Accedit quòd in præſentia non quęratur, an MARA fuerit gratioſa: id quod perſuaſiſsimum nobis habemus, ſed an vox Græca, cuius hîc meminit Lucas, internas MARIÆ virtutes, & charitatem inprimis, excludat. Hoc quiſquis cum Loſsio aſſerit, aut MARIAM ſolùm Deo reconciliatam, vel imputatiuè iuſtam interpretatur, non poteſt ſanè, vt docuimus, in matrem Domini non eſſe contumelioſus. Rectiùs ergo ſentit Eraſmus, qui vocem, κεχαριτωμένη, non modò gratioſam, ſed & dilectam ſonare fatetur, ſimulq; declarat, ſibi non negari MARIAM gratia plenam fuiſſe. *Quid enim,* inquit, *pios homines implet gratia, niſi charitas, qua Deus illos complectitur, & ad ſe trahit?* Cæterùm ſiue gratioſam, ſiue dilectam, ſiue gratificatam hoc loco legas, ſiue alio modo cũ nouatoribus vertas, grandius quiddam & efficacius profectò vox, κεχαριτωμένη, continet, nec poteſt à quoquam rectiùs ac propriè magis, quàm ab antiquo interprete factum eſt, reddi, vt ſimpliciter dicas, Aue gratia plena, nimirùm ad ſignificandam vnicè charam Deo, & ſpiritualibus donis cumulatam atq; repletã Virginem, quemadmodùm vulgata quidem interpretatione palam nos admonet magiſter Eccleſię Spiritus ſanctus. Quam Latinæ verſionis lucem procul dubiò refugit & exoſam habet ille qui princeps eſt tenebrarum, de cuius proprio ſodalitio dixit Chriſtus: Omnis qui malè agit, odit lucem. Obſeruandum & illud, quod apud Lucam articulus participio non adiungatur, quum Angelus dicere potuiſſet, χαῖρε ἡ κεχαριτωμένη: ſed abſolutè vocat Virginem κεχαριτωμένην, nempè vt ex fœminis omnibus hanc vnam ſingulari & omniiuga gratia donatã ornatamq; deſignet. Quòd autem hoc participium ſine articulo poſitum vim illam adſerat, non eſt nouum ſanè commentum, ſed antiqui Grammatici [a] Apollonij teſtimoniũ, & ab [b] Epiphanio confirmatur, quum inquit, καὶ πανταχοῦ κεχαριτωμένη. Igitur [c] Athanaſius quoq; MARIAM κεχαριτωμένην

Error Loſsij negantis, Mariam gratia plenã rectè dici.

In annotat. circa Euan. feſti de Annuncia. Mariæ.

Ad Eduardi Lei notationes in Luc.

Veterem interpretem omniũ optimè vertiſſe, Aue gratia plena.

Ioan. 3.

Cur articulus Græcę voci non adhibeatur apud Lucam.

a Libro 1. περὶ συντάξεως.

b Cõtra Antidicomarianitas.

c In Euang. de ſanctiſ. Deipara.

κεχαριτωμένη vocat: quia vt inquit, in omnibus fuit repleta gratiis à Spiritu ſancto. Et paulò pòſt: Sic enim ſentimus, quòd erant illi omnia κεχαριτωμένη per Spiritum ſanctum & virtutem altiſsimi. Nec multò pòſt: A diuitiis diuinorum chariſmatum vocata eſt κεχαριτωμένη, ſicut aoteà pluribus eſt explicatũ. Verùm his relictis, ne cum Grammaticis cootendere videamur, alia tela, quæ oouatores aduerſùs ſalutationem Angelicam eiaculantur, oobis excipieoda ſimulque diſſicienda ſunt.

CAPVT OCTAVVM.

MARIAM citra Chriſti iniuriam gratia plenam prædicari, falliq́; Lutherum, quum ex verbis Angeli Virginem in ordinem redigit, & Sanctis reliquis exæquat. Vbi Lucæ locus etiam expenditur: Inueniſti gratiam apud Deum.

ETSI ſuperiora, vt ſperamus, noo obſcurè commonſtraot, quo ſenſu Deiparam gratia plenam profiteamur: tamen quooiam ab adnetſariis hîc crebrò & grauiter accuſamur, horũ calumnias modeſto reſponſo potiùs diluendas, quàm inutili ſilentio cõmitteodas eſſe putamus. Sic eoim nos vulgò traducunt, quòd MARIAM cum aperta Chriſti ioiuria pleoã gratia celebremus, quodq́; Virginem ſuo redemptori exæquemus, qui citra controuerſiam eſt & dicitur pleous & gratia & veritate. Ac [a] Matbachius quidẽ apertè ſcribit, MARIAM gratia plenam ſic à nobis agnoſci, vt ſit veluti fons inundans, & de ſe ipſa fuodeos aquas, qui nec poſsit exhauriri, nec minui. Sugillat & [b] Brenrius illorum errorẽ, Catholicos haud dubiè ootans, quibus MARIA ſic plena dicitur gratia, quòd habeat plenitudinem gratię, de qua homioibus communicet, & qua mortales reconciliet Deo patri, remittatque peccata. Nihil enim iſtos puder hęc aliáq; id genus probra iacere in Orthodoxos, quibus ne in mentẽ quidem vnire ſolet, vt MARIAM cum Chriſto componant, & parem vtrobiq; gratiam ſtatuant. Quantum enim inter ſolem & lunam eſt diſcriminis, eſt autem plurimum, tantum inter Chriſtum & MARIAM intereſſe cẽſent. Sicut ergo Luna inter alios planetas, quantumuis fulgeat, noo ſuo tamen, ſed alieno, & à Sole quidem accepto lumine nocte ſplendet: ita Deiparæ Domini ooſtri mater, licet gratia & pulchritudine reliquos Sanctos excellat, multoque illuſtrior habeatur, tamen quicquid hoc ſpleodoris & fulgoris eſt, ab ipſo autore cœlique principe, qui Sol iuſtitiæ dicitur, ex coofeſsione Catholicorum omniom certò mutuatur. Prætereà inæqualem ſplendorem Luna præbere ſolet, quæ non ſemper æquè rotunda, plena & fulgens apparet, vt idcircò iam διχόμηνος & διχότομος, iam πανσέληνος appelletur. Ad hunc modũ nos gratię profectum & progreſſum Chriſto, ſed nõ MARIÆ largimur, quæ tũ quidem ſolito, admirabiliùs claruit, quum Chriſtũ ipſum concipiendo & pariendo velut mulier amicta ſole facta eſt, quumq́; de hoc mundo aſſumpta eſſet, maximis tũ gratiæ tùm gloriæ opibus, vt anteà ounquàm, abundauit. Sic enim Rupertus multò aote oos docuit, digous ſanè vt eius verba, quæ differentẽ Chriſti & MARIÆ gratiã explicant, hoc loco ſubiiciamus. Quando, inquit, Spiritus ſanctus in te ſuperuenit (MARIAM enim affatur) & Virgo concepiſti, & virgo peperiſti, tuoc tu & ex tunc pulchritudioe diuina: pulchra, inquam, non quomodocunq́;, ſed vt luna. Sicut enim luna lucet & illumioat luce oon ſua, ſed ex ſole concepta: ſic tu ò beatiſsima hoc ipſum quod tam lucida es, non ex te habes, ſed ex gratia diuinâ gratia plena. Quando autem de hoc mundo aſſumpta, atq; ad æthereum thalamum tranſlata es, tunc tu ex tuoc electa vt ſol: electa ioquam oobis: quia ſicut ex te oatum Dei filium ſolem verum, ſolem æternum adoramus & colimus vt Deum verum: ſic & te honoramus atq; veneramur, vt veri Dei genitricem, ſcientes quia TOTVS honor impenſus matri, ſioe dubio redundat in gloriam filij.] Pręclarè hæc ſanè Rupertus, velut malignantium ora obſtruens, qui parem Chriſto & MARIÆ gratiam, gratiæque plenitudinem à nobis attribui, hoc ſæculo vaniſsimè calumniantur.

Ioan. 1.

a In li. de miraculis contra Eiſengreinium.

b In explic. Euãgelij de feſto Annũciat.

Catholicos falsò accuſari, quòd Mariã Chriſto exæquẽt in gratiæ plenitudine.

Catholicos inter Chriſtum & Mariam nõ minus diſcriminis agnoſcere, quã ſit inter Solem & Lunam.

Quando Maria ad maiorẽ gratiæ plenitudinẽ peruenerit.

Apocal. 12.

Libro 6. in Cantica Cãticor.

Ruperti teſtimonio Maria pulchra vt Luna, non ſua ſed aliena, id eſt, Chriſti luce lucet.

Maria vt ſol electa poſt ſuam in cœlos aſſumptionem.

Honos matri impenſus redũdat in Filij gloriam.

Chriſtum fonti vitæ, Mariã aquæductui Bernardus confert.

In ſerm. de natiuitate Mariæ.

Nec eſt diſsimilis Bernardi locus, qui pulchrè monet fontem vitæ Chriſtum, MARIAM verò aquæductum eſſe, ac fontis quidẽ plenitudinẽ de patris æterni corde manare, ſed ab hoc, aquæductum primùm excipi, ac inde aliis porrò ſpiritualis gratiæ fluẽta communicari, tantum verò gratiæ hauriri à Virgine, quãtum aliis nullis propinetur: igitur nõ ſolùm ab Angelo, ſed etiam ab omni creatura rectè dici MARIÆ, Aue gratia plena, & quæ ſuo etiam iure hoc ſibi ſumere poſsit, Ego ſicut aquęductus exiui de paradiſo. Eccleſ. 24.

Plenitudo gratiæ vel Spiritus aliter Christo q̃ ſanctis aſcribẽda eſt.

Homil. 29. in Luc. Actor. 2. Lucæ 4.

Cæterùm inter veteres alios etiam Origenes annotauit, aliter atq; aliter in ſcripturis accipi oportere, quum plenitudo gratiæ quibuſdam perſonis accommodatur. Non enim eandẽ habere vim, quòd Apoſtoli Spiritu ſancto repleti, & quòd Ieſus Spiritu ſancto plenus fuiſſe commemoratur. Verùm qui Origenem ſecuti ſunt Scholaſtici doctores, vt rem breuiter ſimul & luculenter traderent, de hac gratiæ plenitudine diſcrimen ſtatuendum hoc modo indicârunt. Eſt plenitudo ſufficientiæ, per quam Apoſtoli & Stephanus eximiæ vocationi ſuæ ſatisfecerunt. Eſt itẽ plenitudo ſingularis præeminentię, quę matri Domini pręſanctis reliquis competit. Eſt demùm omnimoda & omni ex parte perfecta gratię plenitudo ſoli Chriſto, tanquàm fonti, tribuẽda, vtpote de cuius plenitudine omnes acceperint. Eſt plenitudo Chriſti, inquiunt, quaſi fontis, MARIÆ autem quaſi fluminis, & ſanctorum quaſi riui à flumine deſcendentis, ſicut & anteà commemorauimus.

Plenitudo gratię diuerſis modis Chriſto, Marię & ſanctis attribuitur, ex doctrina Scholaſticorum.

Gratia plenior in Maria nihil derogat Chriſto, ſed Virginẽ ſanctis excellẽtiorem oſtẽdit.

Igitur MARIAM plenam gratia dicunt atq; intelligunt, non cum Chriſto capite, quod ſuam gloriam ſibi ſemper vnicè vendicat, ſed cum membris huius capitis quantalibet gratia præditis, facta collatione. Tantò autem plus gratiæ in MARIAM effluxiſſe confitentur, quantò magis illam ornari decuit, quæ pura purum gratiæ omnis autorem ſacro vtero complecti, & digna Dei genitrix eſſe debebat, ad ſuum nempè munus obeundum conuenienter inſtructa. Vnde qui Scholaſticorum doctorum ſunt principes Thomas & Albertus, gratię plenitudinem Chriſto & MARIÆ aliter atque aliter tribui, verbis perſpicuis, vt diximus, expoſuerunt.

Lutherus Angeli verba detorquet, vt eam in ordinem redigat, & ſanctis aliis æquet.

Cõfutatio verborum Lutheri, ac primùm de nomine gratiæ.

In poſtilla circa Euangeliũ de feſto Annunciatiõis Mariæ.

Vbi rurſus contra nos Lutherus inſurgit, atq; vt MARIAM in ordinem redigat, hoc modo cauillatur: *Quamuis virgo MARIA benedicta ſit inter omnes mulieres, quòd nulli mulieri vnquam talis honos à Deo contigit, tamen Angelus ipſam in ordinem redigit, & omnibus aliis ſanctis æquat dicens: Ne timeas MARIA, inueniſti gratiam apud Deum. Nam apertè dicit gratiam eſſe, & nõ meritum.* Vbi veteri more ſuo Lutherus in verbo, gratia, fucum facit, per quod fauorem Dei rigidè accipit, alia interiora dona & meritum omne MARIÆ ſimul excludens atq; repudians. Quis autem æquè ac Lutherus, Chriſtianum meritum vt MARIÆ, ſic & ſanctis omnibus deroganit? quisúe longiùs ac turpiùs ab illa Proſperi regula ſemper obſeruanda diſceſsit? Deus, inquit, his, quos elegit ſine meritis, dat vnde ornentur & meritis.] Ac rurſus: Datur vnicuiq; ſine merito, vnde tendat ad meritum.] vt reliqua iam antè contra Lutherum de meritis allata prætermittamus. Li. 2. de vocatio. gentium c. vlti. Cap. 1.

Lutheri collectionem prorſus inualidam eſſe, quòd Angeli verba prorſus ad ſuum ſenſum detorqueat violenter.

Gabriel Mariã ſic laudauit, vt illam ſanctis omnibus prætulerit.

Deinde prorſus infirma eſt iſthęc collectio: MARIA inueniſſe vel nacta eſſe gratiã dicitur, id quod etiã de Chriſto in aliquo ſenſu verè affirmaueris: igitur Angelus ipſam in ordinẽ redigit, & omnib9 aliis ſanctis exæquat. Etſi enim nihil aliud Gabriel dixiſſet, niſi quod ſalutatione priùs facta continetur, certè MARIAM, vt oſtendimus, hoc encomio ita cohoneſtâſſet, vt illam Sanctis reliquis anteponi, nullóq; modo in ordinem redigi, abundè ſignificârit. Proindè non ſolùm à vero, ſed etiam à mente Gabrielis alienum eſt, quod illi affingit Lutherus, ob verba ſequentia Virginem ſua orbari prærogatiua, quã prę aliis vtriuſq; ſexus inſtis hominibus in his, quæ ad gratiæ menſuram & iuſtitiæ magnitudinem meritáque ſpectãt, incomparabiliter tenet.

Quomodò Mariam commendet, & ſanctis excellentiorem oſtẽdat dictum Angeli: Inueniſti gratiã apud Deum.

Se. m. 142.

Accedit, quòd improuidus Lutherus ſuo quaſi gladio ſeipſum ferit, ea verba nobis ad MARIAM obſcurandam opponens, quę maiorem in modum illam illuſtrant, & Sanctis reliquis præſtantiorem oſtendunt, ſicut veteres interpretes liquidò demonſtrârunt. Chryſologus enim in hunc modum clariſsimè docet: Beata quę inter homines audire ſola meruit prę omnibus, Inueniſti gratiam. Quantã? quantam ſuperiùs dixerat plenam, & verè plenam, quæ largo imbre totam funderet & infunderet creaturam. Inueniſti enim gratiam apud Deum. Hæc quum dicit, & ipſe Angelus miratur, aut fœminam tantùm, aut omnes homines vitam meruiſſe per fœminam: ſtupet Angelus totum Deum venire intra virginales vteri anguſtias, cui tota ſimul anguſta eſt creatura.] Quocircà quod à Gabriele profertur: Inueniſti gratiam apud Deũ, eximia eſt Virginis commẽdatio, ſimulq́; iam antè dictorum confirmatio,

præſertim

a In 1. cap. Luc.
b In ſer. de Angelica ſalutatione.
Serm. 143.

præſertim illam gratia plenam eſſe, ſicut eundem locnm [a] Beda interpretatur. Eôdem pertinet, quod [b] Andreas Hieroſolymitanus annotauit, præſentem Angeli ſermonem de illa inſtitui gratia, qualẽ apud Deum nec Sara, nec Rebecca, nec Rachel, nec Anna, veteris inſtrumenti matronæ honeſtiſsimæ, nec mortalium quiſquam aliquando perceperit. Nam vt Chryſologum qnoqne dixiſſe meminimus, ſingulis electis gratia ſe eſt largita per partes, MARIÆ verò ſimul ſe totam dedit gratiæ plenitudo.]

De vero ſenſu verborum: Inueniſti gratiam apud Deum.

Atq; hæc ſatis, vt arbitror, vanum Lutheri commẽtum euertunt, & communem piorum ſenſum ſtabiliunt, qui præſtantis perfectæq; gratiæ gradum MARIÆ, vt nulli Sanctorum alij, conſtanter aſsignant. Cæterùm eô tendit præſens Gabrielis oratio, ſi veram eius ſententiã aſſequi cupimus, vt Virgo pauida certam capiat conſolationem, illique metus omnis excutiatur, quæ præ ſumma humilitate ferre non poterat, ſe tam glorioſo inſolitoque titulo à gratiæ plenitudine ſumpto compellari. Ne igitur timeas inquit, MARIA, Inueniſti enim gratiã apud Deum. Ac mox eandem gratiam explicans adiungit: Ecce concipies in vtero, & paries filium. Quæ verba non obſcurè ſignificant, MARIAM ab Angelo non in ordinem redigi, ſed Sanctis omnibus à Gabriele præponi, quantumuis obſtrepente Luthero. Certè Bernardus Angeli verba, Inueniſti gratiam, diligenter expendit, & ſenſum longè auguſtiorẽ, teiq; dignitati congruentiorem illis attribuit, quaſi dixerit Gabriel: O ſi ſcires MARIA, quantùm tua humilitas altiſsimo placeat, quanta te apud ipſum ſublimitas maneat, angelico te indignam nec alloquio iudicares, nec obſequio. Vt quid enim indebitam tibi dixeris gratiam Angelorũ, quæ inueniſti gratiam apud Deũ? Quam gratiam? Dei & hominum pacem, mortis deſtructionem, vitæ reparationem. Hæc eſt ergo gratia, quam inueniſti apud Deum.] Neque vulgaris eſt autor, & Bernardi æqualis ferè Richardus Victorinus, qui MARIÆ tantam charitatem aſcribit, vt nõ modò Iudæos, ſed ignotas etiam gentes, omnesq; homines amore maximo proſequeretur, pro his indeſinenter oraret, ac orando etiam exaudiretur. Hinc enim Angelum illi dixiſſe: Inueniſti gratiam apud Deum, nimirum quam quærebas. Omnium autem ſalutem, inquit, deſiderauit, quæſiuit & obtinuit: imò ſalus omnium per ipſam facta eſt.] Quarè Bernardi etiam diſcipulus non ignobilis Guericus ita ſcripſit: Sicut Salomon in omnibus theſauris ſuis & opibus tantis nihil habuit tam precioſum, quod in opus illud magnificum, thronum ſcilicet glorię ſuę, indicaret Ebori præferẽdum: ſic MARIA ſingularem præ omnibus electis Angelorum & hominum inuenit gratiam apud Deum: vt videlicet Dei cõciperet & pateret filium, atq; ex ebore corporis eius thronum ſibi virtus altiſsimi ſine manibus excinderet glorioſum. Glorioſus prorſus ille thronus ac mirabilis, de quo Scriptura perhibet, quia nõ eſt factum tale opus in diuerſis regnis.] Tantũ igitur abeſt, vt hic Euangelij locus Luthero MARIAM in ordinem redigere molienti faueat, vt etiã cõtra illum haud leuiter probet, eandem Virginem cæteris præſtare Sanctis in gratia, & gratiæ plenitudine inuenienda atq; comparanda. Inuenit certè gratiam nõ ſolùm generalem, quam de fontis Chriſti plenitudine hauriunt vniuerſi, ſed & ſingularem & ſpecialem, vt Bernardus appellat. Albertus Magnus in hunc modum, & acutè quidem locum excutit: Inueniſti gratiam, non creaſti vt Deus, nõ ſemper habuiſti vt filius, non rapuiſti vt Angelus, non perdidiſti vt Adam, non emiſti vt Simon magus, non abſcondiſti vt infidelis doctor, ſed reſtituiſti potiùs. Gratiam dico increatam, & cum illa omnẽ creatam, ſpiritualẽ & corporalem. Spiritualem, inquam, ſummã nempe charitatem, & ſpecialem ſummã, quę fuit in aliis.

Confirmatio ab autoritate Bernardi, Marię gratiam excellentẽ competere.
Hom. 3. de B. Virgine.
Singularis Mariæ charitas in gratia ꝑ omnibus inueniẽda.
In Cantica Canti. c. 26.
Maria thronus Salomonis ex Ebore factus, nullique operi comparabilis.
In ſermo. de Annunciat. Dominica.
1. Paral. 9.
Sermo. 3. de Annunciat. Mariæ. & homil. 3. de beata virg.
Lib. de laudibus Virginis.

In quo ſenſu Maria ſanctis reliquis cõferri & æquari poſſit.

Cęterùm non inuiti concedimus, vt hoc etiam obiter ad ſuperiorũ explicationẽ addamus, MARIAM Sanctis reliquis ęquari poſſe, quatenus & ipſa creatura eſt, nec ſolũ Dei creantis, ſed & redimentis & iuſtificantis & glorificantis gratia indiguit, ſine qua nihil bonorum habere, nedum mereri potuiſſet, vt in illam etiam Ambroſij dictum cõpetat. Nullo bono hominis merito Dei gratia præuenitur.] Negamus autẽ Luthero & eius diſcipulis omnibus, MARIAM ab Angelo in ordinẽ ſic redigi, vt in acceptę gratię menſura, iuſtitiaq; & ſanctitate iuſtis reliquis debeat exæquari. Cęterùm hoc non poſſunt illi non inficiari, qui Chriſtianam & proficientem quandam in renatis gratiã tollunt, ne alij aliis iuſtiria & meritis perfectiores Deoq; gratiores eſſe dicantur, quum tamẽ & Petrus Apoſtolus gratiam optet in ipſis credentibus multiplicari. Cuiuſcemodi gratiam in MARIA dicimus exundaſſe, vt perfectionem eius ac plenitudinem nullus aliquando iuſtorum fuerit aſſecutus. Neq; verò iſthæc ad obſcurandã Chriſti gloriam

Epiſtol. 84.
1. Petr. 2.

Chriſti gloriã non obſcurari, ſed illuſtrari p̃dicatione gratiæ, qua plenam ille matrem effecit.

pertinent, ſed eam potiùs maiorem in modum illuſtrant, qnòd is erga matrem ea ſit vſus munificentia, vt nullum ſeruorum & ancillarum æquè ac illam longè ſibi chariſsimam exornârit, tantisq́; donorum muneribus locupletârit, nimirùm vr illa inter ſanctos omnes tùm Angelis, tùm hominibus, ob incredibilem pulchritudinem maximè tùm admirationi, tùm venerarioni perpetuò eſſet, neq; de vllo alio rectiùs diceretur: Quæ eſt iſta quæ progredirut, quaſi aurora conſurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt caſtrorũ acies ordinata? Decebar enim prorſus, Laurẽtij Iuſtiniani verbis vtar, vt immaculara eſſet mente, & corpore ſancta, plena gratia, meritis locuples, virtutum vniuerſarum varietate decorata, quæ de cœlo ſuſcepit Verbum, fidè concepit filium, conuerſatione illuſtrauit mnndum, manna pauit turbam fidelium, obumbranre Spiritu circundedir virum, ex ſe nobis protulir hominem cnm honore virginitatis, cum integritate carnis & fœcunditate prolis.] Fient autem iſthæc non paulò illuſtriora, ſi aliorum veterum, quæ poſteà ſubiungemus, teſtimonia cum ſnperioribus, adeoque cum ipſis literis Euangelicis ſedulò conferantut.

Cantic. 6.

Ser. in natiuit. Mariæ virginis.

Decuit Dei matrem gratia plenam eſſe prę cęteris.

CAPVT NONVM.

Aduersùs Caluinum diſputatio, qui obiicit, hanc ſalutationem magico exorciſmo à nobis verti in precationem, & ſalutantes Virginem ſibi alienum officium vſurpare. Tùm piorum laborem in officio Virginis ſalutandæ nequaquam irritum eſſe demonſtratur.

HABENT hoc ſibi proprinm nouæ religionis amantes, paucis, quos ſuprà indicaui, dunraxat excepris, vt Catholicum inſtitutũ, qno clàm & palàm Deipara ſalutatur, nec probare velint, nec ferre poſsint. Ac tantum noui ſanè doctores apud ſuum populum profecerunt, vt contra omnem Eccleſiæ morem, contra vetus & ſolenne maiorum inſtirurum, vix iam quiſquam è vulgo verbis vtatur Euangelicis, quibus ad ſacroſanctam Virginem piè ſalutandam noſtros maiores freqnenter & reuerenter vſos eſſe certiſsimè conſtat. Facit autem hoc procul dubio Satan, qui per ſuos miniſtros matrem Domini honore & cultu, quẽ illi hactenus tribnit Eccleſia, deſpoliare molitnr, atq; huc porrò viam ſibi munit, vt memoriã ſummi beneficij, quod Chriſtus Dominus in Virgine conceprus, primumq́; in muudum ingreſſns mortalibus attulit, in credẽtium animis magis magisq́; obruat & extinguat. Igitur permoleſtè fert hoſtis immaniſsimus, quòd pro veteri more plęriq; marrẽ Domini ſępe ſalutent, ac ſalutando ſummi beneficij memoriam refricent, quo Chriſtus in matris vtero redemptionis noſtræ exordium celebranit. Hunc fructum nobis, hunc honorem Chriſto, hanc laudem Virgini inuidet nequiſsimus ille Satan, qui nulla re diſcruciatur magis, quàm qnòd cernit caput ſuum tam benedictæ mulieris calcaneo & ſemine conculcari. Sed ad rem propiùs.

Vulgus hominũ ab vſu ſalutationis huius abductum eſſe per ſectarios.

Quò ſpectet Satan in ſalutatione Angelica vulgò abrogãda & impedienda.

Geneſ 3.

Salutatio hæc Caluino magicus eſt exorciſmus.

Ioannes Caluinus; qui ſe nobis infenſum & infeſtum prę cæteris exhibet; ac tam multas ſociorum copias poſt ſe ducit, de aliis enim poſteà dicemus, haud ſine blaſphemiæ ſpiritu calumniatur, hãc ſalutationẽ à Carholicis, qnos more ſuo Papiſtas lepidus ſcurra vocat, quaſi magico exorciſmo in preculã verti. O craſſam inſcitiam & fœdam impndentiam, in Enangelico quidem doctore nõ ferendã, qui magicum exorciſmum adhiberi cenſet, quũ pij etiam Euangelicis verbis piè & connenienrer vtuntur. Vbi de probatis Eecleſiæ exorciſmis nihil aliud dicã, niſi eos eſſe horribiles canones dogmatum de cœlo miſſorũ, vt Chryſoſtomus appellauit, aut tormenta verborũ, vt dixit Cyprian⁹, & flagra ſpiritualia, quibus adiurati dæmones de obſeſsis hominũ corporibus per Exorciſtas eiiciuntur. Quàm verò ingens & horrenda cæcitas iſtos religionis nouę principes occupat, dũ in rebus adeò manifeſtis errant turpiter, execrandæ idololatrię & flammis vindicandæ magiæ deputantes, quòd Catholici virginem MARIAM ſalutamus? Quid iam ſupereſt, niſi vt etiam ex Angelo Gabriele aut idololatram, aut magum faciant? qui certè, ſi Virginem futuram Dei matrẽ tam honorificè compellãdo, ſuo eſt mnnere ritè perfunctus, landem nos potiùs quàm reprehenſionem merebimur, quòd eandẽ poſtq̃ Dei mater effecta eſt, verbis totidem & reuerenter & humilitet ſalutamus.

Hom. 40. in epi. ad Cor. Epiſtol. ad Demetrianum, & ad Magnum.

Illud

Illud nunq̃ probabit Caluinus hanc ſalutationem à Catholicis loco precationis vel proponi vel defendi, ſi hoc quidẽ nomen propriè accipiatur, atq; ad ſola tũ Angeli, tùm Elizabethæ verba illic propoſita referatur. His.n. non ea orationis pars, quæ petitio dicta eſt, ſed duntaxat gratiarũ actio continetur, in qua Deus ſummis laudibus celebratur, quandoquidem ſanctiſsimam Virginẽ omnium cœleſtium donorum munere cumulauit, meritò vt Angeli & homines ſingularem & maximã ipſi gratulentur fœlicitatem. Cuiuſmodi gratiarum actio, ſi perfectè conſideretur, aliqua Chriſtianæ orationis pars eſt, non ſolũ Angelis, ſed & hominibus egregiè quadrãs, imò ex hominibus quaſi Angelos reddens, vt charitate flagrantes in autoris ſui ac Sanctorum laudatione verſentur, etiamſi nihil aut boni expetant aut mali deprecentur. Quamobrẽ precari quoq; dicuntur, qui ſacris Hymnis & ſpiritualibus canticis, vti Paulus admonet, vacãt: ſiue illi diuinam maieſtatem in ſe ipſa, ſiue in operibus eius atq; Sanctis priuatim aut publicè celebrant glorificantq;. Vnde Lucas Paulũ & Silam tunc oraſſe dicit, ſicut etiã vertit Eraſmus, quum vel media nocte laudârunt Deum, Hymnos adhibentes, quoniã Græcè à Luca dicitur ὕμνουν, nimirùm quód Apoſtoli ſecũdùm Dauidis exemplum nocturnis etiam Hymnis delectarentur. Tùm res ipſa docet, ad orationẽ multa pertinere, quæ formam orationis non expreſsè, ſed tacitè continent. Exemplo ſint Martha & Magdalenę ſorores, quę vt Chriſti gratiam ſibi & ægroto fratri Lazaro concilient, hoc abſenti nunciare iubent: Dñe, ecce quem amas infirmatur. Hic ſanè vis orationis cõprehẽſa eſt, ſicut & in illo dicto leproſi:[a] Dñe ſi vis, potes me mũdare, & quum Hemorroiſſa loquitur:[b] Si tantùm tetigero veſtimẽtum eius, ſalua ero, licet nihil aliôquin diſertè petatur. Quid ego de reis dicam? qui quum ad Iudicis genua ſupplices procidũt, an non habitu ipſo corporis clementiam petunt ac flagitant? Et in mendicis noſtris quotidie cernimus, ſæpe illos & mutos & cæcos & vlceroſos eſſe, ac licet nihil ore precentur, libenter tamen prodire in publicum, vt miſeranda corporis forma ſpectantiũ oculos ad miſericordiam flectant. Ita in Pſalmis Dauidicis occulta quædam precandi virtus incluſa eſt, quũ Dei nomen celebratur, & humana ſimul imbecillitas, vel præſentis afflictionis vehementia depingitur, licet inuocatio propria ſubticeatur. Quid quod Caluinus ipſe docet, orationis duas eſſe partes, petitionem & gratiarum actionem, quæ vtraq; nobis in vſu eſſe continenter debeat? Petitione quidem cordis noſtri deſideria apud Deum exponi, ſed gratiarum actione eius erga nos benefacta recognoſci & cum laude celebrari: nunquam verò nobis deeſſe laudis gratiarumq; actionis argumentum & materiã, quàqua verſum ſpectemus. Quarè ſi ſalutationis huius formulam ritè ſpectemus, vt maximè nulla vel precatio vel inuocatio diſertè connecteretur, tamen ſalutantis animus à precandi officio vix abeſſe poteſt, quandoquidem ſumma beneficia, quæ in MARIAM diuina bonitas effudit, ſtatim ſeſe contemplanda offerũt, neque ſolùm ad gratiarum actionem, ſed etiam ad orationem prudẽtes excitant, multò vt alacriùs Deo ſupplicemus, tantæ Virginis fauore & ope confiſi, quam gratia plenam, imò & Dei parentem, & præ cæteris benedictam eſſe cogitamus.

Ephes. 5.
Actor. 16.
Pſalm. 6. & 118.
Ioan. 11.
a Matth. 8. & 9.
b Luc. 8.
In inſtit. ca. 16. de orat.

Quomodò Angelica ſalutatio & gratiarum actio ſit, & petitio.

Qui Déo gratias agunt, etiã precari dicũtur.

Orant etiam nihil expreſsè petentes.

Rei iudicem, & mendici diuitẽ etiam ſine verbis expreſsis ſolent orare.

Multa in Pſalmis vim habent precationis, licet ſine precatione proponantur.

Agnoſcit & Caluinus duas orationis partes, petitionem et gratiarum actionẽ.

Salutatio Angelica non omninò caret aliqua forma precãdi.

Verumenimuerò vt eſt prouida ſemper mater Eccleſia, quæ filiorũ ſaluti percupidè conſulit, non ſat habet illa Virginẽ ſalutare, niſi illam etiam addat coronidẽ, quæ apertam continet precationem: SANCTA MARIA mater Dei ora pro nobis peccatoribus. Quæ poſtrema clauſula nouis quidem ſectariis minimè probatur, ſed Catholicis eſt videriq; debet eò gratior, quòd eadẽ multis retrò ſęculis à tot piorum cœtibus vſurpata, hodieq; in ſancta Romana Eccleſia, quę apud Orthodoxos irrefutabilẽ obtinet autoritatem, trita atq; probata, ſed & multis veterũ Patrum ſententiis ſimul & exemplis adeò cõprobata ſit, nullis vt hoſtium aut circumlatrantium, aut graſſantiũ machinis poſsit aboleri. Igitur ſalutatio Angelica quæ nobis recitatur, non ſolùm veræ fidei de MARIA eiuſq; filio pręclarum eſt teſtimonium, ex Euangelio ipſo deſumptum, verùm etiã præter debitam vtriq; perſonæ laudationem, certã precationem continet, eaq; noſtrũ in Virgine matre tùm honoranda, tũ inuocanda officium declaramus, ſimulq; nouis Eccleſiæ calũniatoribus & Mariomaſtigis omnibus abrenũciamus. Qui verò præter hanc petitionem, quod reliquũ eſt, in ſalutatione recitant, non magis illi ſanè q̃[c] Dauid,[d] Moyſes,[e] Zacharias, à precando alieni ſunt, qui tùm precari rectè dicũtur, quum Pſalmos vel Hymnos integros, nulla licet admixta precatione, in laudando conſumunt.

De poſtrema clauſula precatoria, quæ annectitur Angelicæ ſalutationi.

c Pſal. 102. 103. 104. 105. 106.
d Exod. 15.
e Luc. 1.

An aliorum officium ſibi vſurpent, Mariam ſalutantes.

Alia porrò Caluini cauillatio eſt, vt audiuimus, ſalutationem hanc recitantes, in alienum inuolare officium, vtpote quod Angelo à Deo fuit iniunctum, ſibi arrogãtes. Sic enim nobis obiicit: *Præterquàm quòd ſola gratulatio hic habetur, temerè ſibi alienum officium vſurpant, quod Deus non niſi Angelo iniunxit: his autem ſtulta æmulatio, quòd abſentem ſalutant.* Vbi certè aut ſuam prodit imperitiam cauillator, aut veritatem ipſam malignè diſsimulat, aliòquin haudquaquam ignarus, theſaurum diuinæ Scripturæ communem, amplũ ac locupletem eſſe, vt in illa minima etiam quę videntur, latiſsimè pateat, & quod de vno commemoratur, multis multorum vſibus inſeruire poſsit, ac quæcunq; demùm illic ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam, & totius Eccleſiæ profectum, atque communem mortalium vtilitatem ſcripta eſſe. Aliòquin certè vel ſacras literas planè deprauat, vel genuinum illarum vſum ignorat, qui ſic illas in arctum contrahit, vt quod ab vno factũ eſt, ad alium nullum velit pertinere. Salutauit MARIAM vtiq; Gabriel, vt illi Deus iniunxit, ſeque Paranymphum fideliter prębuit, vt cœleſtes diuque optatæ nuptiæ in hac lectiſsima Virgine fœlicitet demùm inchoarentur. Quid autem habet incommodi? imò quid non habet emolumenti, ſi nos illam verbis totidem ſalutemus, neque ſolùm Gabrielis, ſed etiam Elizabethæ, & alterius Euangelicæ mulieris, MARIAM beatam prædicantis ſectemur exemplum? Sed qua lege, quo præcepto Dei, vt id facerent, vrgebantur? An quod his ipſis & aliis Deum in Sanctis vltrò prædicantibus, omnium quidem bonorum iudicio laudi vertendum eſt, nobis vitio dabitur, præſertim quum duces huiusmodi ſequimur, Deique Spiritum in ipſis loquentem nobis audiendum, eiusque ductum ſequendum putamus? Quod ſanè quum facimus, Dei verbum ornamus, fidem profitemur, Euangelium confirmamus, religionis præſtamus officium, planeque teſtamur, non vanum eſſe MARIÆ vaticinium, ſed in hunc vſque diem impleri, quandoquidem cum tot piorum myriadibus illam æternæ lucis vitæque noſtræ parentem ſanctiſsimam, pulcherrimam, auguſtiſsimam agnoſcimus atque celebramus. Hæc pietas cum fide fideique confeſsione coniuncta eò laudabilior videri debet, quò magis Euangelicis verbis magni Angeli ore prolatis, & à Spiritu ſancto dictatis conſonat, & quò firmiùs perpetuò piorum vſu & ſingulari Eccleſiæ autoritate conſtabilitur, nullum vt iam hoſtium impetum ac furorem pertimeſcat. Aboleri certè nunquàm poteſt iſthæc ſalutatio, Deo res Eccleſiæ ſuæ tàm fideliter moderante, ſemper vt inueniantur, quos iuuet ex animo has Angelicas ſonare voces, & in illis Deiparam celebrare.

Scriptura communis theſaur⁹ omnib⁹ piis inſeruiens ac ſalutaris.

In harmo. Euang.

Rom. 15.

Gabrielis exẽplum etiam ad nos pertinet in Virgine ſalutanda.

Luc. 1. 11.

Maria etiam à pluribus, quàm Gabriele, in Euangelio ſine mãdato Dei celebratur.

Cur nos Virginem ſalutandi firmiùs eſt retinendus.

Aboleri & tolli non poſſe hanc verè Angelicam ſalutationem.

Quàm diu ergo in hoc orbe vigebit Euangelium, preſens etiam vigebit ſalutatio, & in ea beatam, ac præ omnibus aliis benedictãm Virginem dicent omnes generationes, quantumuis fremant ac frendeant Autidicomarianitæ. Quid verò mirum, imò cur non congruum, in terris illam ſedulò & ſalutari & coli Reginã, de qua cecinit Dauid, vt multi veteres interpretantur: Adeſt Regina à dextris tuis, veſtitu deaurato, circundata varietate? Teſtatur maximus ille Diaconus Ephrẽ, hac ſalutatione melos Angelicum contineri, quòd Gabriel ille clamãs decantârit, eamq; ſalutationem maximè congruam & digniſsimam, ſed & mundi ſalutem, cunctarumq; animarũ tutelam eſſe. Tùm ſi Athanaſio Magno fidem habemus, Gabrielis iſtud præconium non hominum tantùm, ſed Angelorum etiam tali Reginæ gratulantium eſt proprium, quod partim in terreſtri, pàrtim in cœleſti Eccleſia ſuum habere vſum debet: ac tres quidem Angelorum hierarchias non ſine magna & ſonora voce his verbis identidem decãtare ſcribit. Tantùm apud cœlites valet, tàm honeſtum, frequens & iucundum eſt Angeli Gabrielis præcinentis exemplum ex Athanaſij ſententia, quod nunc ſectariis propemodùm vel anilis fabula, vel puerilis ludus, aut neſcio quorum hominum nugantium inanis garritus exiſtimatur.

Pſalm. 44.

In orat. de ſanctiss. matris Dei laudibus.

Etiam Angeli Mariæ his vocibus in cœlo gratulantur.

Ponat igitur inanem ſuum metum Caluinus, ac ſi ſapit, rimere deſinat, in ſalutatione autem recitanda, nobis officium alienum vſurpari. Non idcircò Gabriel ſuo ſpoliabitur munere, ô vir bone, neq; nos alienum nobis officium vſurpabimus, ſed laudẽ hanc Angelicam iterantes, aptos & gratos nos illi duci comites ac ſocios adiũgemus. Probet interim nobis hic homo nimiùm vel curioſus, vel moroſus, vel proteruus, Deũ hoc Angelo ſuo iniunxiſſe, ſolus vt ipſe, & poſt illum nullus alius, MARIAM ſalutare poſsit, ſicut aliòquin Elizabetha non piè minùs, quàm reuerenter illã poſteà ſalutauit. Luc. 1.

Vanum eſt Caluini phãtaſma, ſalutantes Virginem in aliena officium irrumpere.

Probet,

Luc. 2. Probet, ad ſolos Angelos pertinere dictum: Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: nullus vt Euangelij doctor, præſertim in Chriſti natalitio die verba eadem pro concione ſibi ſumere, & iis populum Angeli loco, excitare poſsit Probet, Angelicum Canticum: Gloria in altiſsimis Deo, & quod apud Eſaiam extat:
Eſa. 6. Sanctus, ſanctus, ſanctus, ita cœleſtium ſpirituũ eſſe proprium, vt nobis & Eccleſiæ non liceat, nec deceat eadem verba in vſum reuocare. Probet demùm, quod Raphaël To-
To. 5. & 12. biæ dixit: Gaudium tibi ſit ſemper, Pax tibi, id à nobis vſurpari, & ad loquendi conſuetudinem transferri nullo modo poſſe: quemadmodùm hoc loco aſſerit, Gabrieli dũtaxat has voces: Aue gratia plena, ſeruari & relinqui oportere.

An Mariam ſalutantes cum abſente agant.

Cæterùm Caluinus ne hac quidem cauillatione contentus, eô ſtultitię progreditur, vt vanum & fruſtraneum nobis laborem in ea quæ abſit, ſalutanda conſumi cauilletur. Quæ verò (malum) hęc ſtupiditas? quãta mentis veſania, aut potiùs linguæ calamique virulentia, vt magiſter in Iſraël tàm pueriliter ac inſulsè loquatur, perinde ac ſi MARIAM nemo ſalutare queat, niſi procul abſentem quærat & accedat? Quaſi verò illa in Pathmos exulet, vel apud Garamantes latitet, aut in fortunatis inſulis peregrinetur, vel fortaſsè humano more dormiẽs, ſopitos habeat ſenſus, aut eorum mortuorum inſtar, qui nondum beati ſunt, vota & preces mortalium percipere nequear, aut velut deniq; res humanas longè minùs intelligat atque curet, q̃ fidi cuſtodes, & ꝓcuratores hominum Angeli perpetuò facere ſolent? Hi certè nobis nuſquam non adſunt, hi res agnoſcunt mortalium, pro his curam gerunt & orant: & præterquàm quòd ob clariſsimam Dei viſionem ſumma perſunduntur voluptate, nobis miniſtrare gaudent, & quos homines improbioris vitæ pœnitudo cœpit, illis ex animo fauent, ac eiſdem non ſine communi tripudio gratulantur. Ad hæc non ſolùm mœſtos & afflictos in męddiis ærumnis conſolantur, ſed piis etiam defunctis amicam operam præbent: ac prætereà nunquàm non ſuas pro nobis preces fundunt, noſtraſque demùm ad ſublimem Dei thronum deferunt, quemadmodùm diuina Scriptura non obſcurè teſtatur.

Angeli tametſi in cœlis Deo fruantur, res tamẽ humanas ſimul intelligunt & curant.

Lib 11. de ciuitat. Dei ca. 31. & in Soliloq. ca. 27. Vnde in hunc etiam modum, vt alios prætercam, ſcripſit Auguſtinus: Sancti Angeli ſicut habent permanendi ęternitatem, ita cognoſcendi facilitatem, & requieſcendi fœlicitatem. Sine difficultate quippè nos adiuuant, quoniam ſpiritualibus motibus pueris & liberis non laborant.] Ac alibi rurſus: Grandis eſt eis cura de nobis: magnus eſt affectus dilectionis erga nos.] Id quod ſcribens in Pſalmos pluribus & [a]ipſe, & [b] Hilarius comprobat.

a In Pſa. 62. b In Pſa. 29.

Mariæ non minor facultas, q̃ Angelis cõtigit ad cognoſcẽdas & iuuandas res mortalium.

Quod ergo ſanctis Angelis tribuit Deus, vt cùm alios, tùm inprimis credẽtes clariſsimè videant & intelligant, eoſque fideliſsimè ament, & cuſtodiant in viis omnibus, id Angelorum Reginæ negatum eſſe credemus? Reginæ, inquam, quæ aſcendens de huius mundi deſerto, etiã Angelis ſanctis, vt firma cum fide canit Eccleſia: Speciosa & ſuauis in delitiis ſuis facta eſt, quæq; vti Bernardus prædicat, quantum gratiæ in terris adepta eſt præ cæteris, tantum & in cœlis obtinet gloriæ ſingularis. Vtinã verò tantum veræ lucis aduerſariis affulgeat, vt ipſi poſitis affectibus, quod multi tùm ex Scripturis, tùm è Patribus copiosè monſtrârunt, conſiderarent: ita profectò cognoſcerẽt: non MARIÆ modò, ſed aliorum etiam Sanctorum animas, quę ſempiterna fœlicitate fruuntur, vera nobis velut in Chriſto commembris charitate, connecti, aſsiduam ſalutis noſtræ curam gerere, pia mortalium deſideria percipere, nimirùm fulgore diuini vultus cœlites omnes irradiante, in quo tanquàm in ſpeculo, res humanas ex alto ꝓſpiciant, multò quidem magis & efficaciùs, quàm in hac vita mortales, communẽ pro nobis Deum, Deiq; gratiam implorantes atq; impetrantes facere poſsint. Etſi.n. aliud Sanctorum ſit officium, aliud Angelorum, quos conſtat nobis miniſtros ſiue adminiſtratorios, vt Paulus vocat, ſpiritus mitti: tamẽ vtrique ſyncera erga nos charitate flagrant, eamq; virtutẽ ſibi communem obtinent, vtpote quæ ſicut & ipſa quã habent inferorum mortaliumq; rerum cognitio, ex communi vtriſq; beatitudine proficiſcitur.

Ser. 1. & 4. de Virginis Aſſumpt.

Hebr. 1.

Licet Sancti ab Angelis differãt, tamen communem habent cum illis charitatem ad iuuãdos mortales.

Germani Patriarchæ teſtimonium, Mariã nobis præſentẽ eſſe contemplãdam.

Verũ hæc toties à doctiſsimis viris diſputata, probata, repetita ſunt, vt nos fruſtrà eos pluribus coarguamus, qui ſolidis tot tantiſq; argumentis ſolam peruicaciam, immedicabilem certè morbũ, opponere ſolent. Tantùm Germani, præclari certè Patriarchæ Conſtantinopolitani, dictum aſcribã, qui clariſsimis fidei oculis Mariã non abſentem, ſed præſentem aſpiciens, vti grauiter, ſic etiam opportunè dixiſſe videtur:

Ser. 11. de vir. Aſſum.

Σὺ οὖ

ζῇ σοῦ τὸ πνεῦμα διὰ παντὸς, καὶ ἡ σάρξ σου διαφθορὰν οὐκ ὑπήνεγκεν ἐν τάφῳ, πάντα ἐποικέπτῃ καὶ ἐποικοπή σου πρὸς πάντας, ὥστε πὰν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν κεκράτηνται τοῦ μὴ βλέπειν σε, ἀλλὰ σὺ παναγία τοῖς ἀξίοις ἑαυτὴν ἐμφανίζεις, ἡ γὰρ σάρξ οὐκ ἐμποδίζει τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ πνεύματός σου. Latinè ſic verti poteſt oratio: Spiritus tuus (ô MARIA) viuit in æternum, & caro tua in ſepulchro corruptionem non ſuſtinuit: omnia obſeruas, omnia contueris, & inſpectio tua ad omnes ſe porrigit. Quamobrem licet oculi noſtri impediantur, ne te videre queant, tu tamen ſanctiſsima Virgo dignis te ipſam patefacis. Caro.n. tua ſpiritus tui, virtutem & efficacitatem nihil quicquā remoratur.]

Aduerſarij iudicio carnis obcæcati, cæcam & ſurdam Mariam fingere ſolent.

Quod ſi iudicio carnis iſti non obcæcarentur, & vitæ gratiæque ſpiritualis non eſſent expertes, multò quidem ſublimiùs de Virgine tàm glorioſa ſentirent, neque illam adeò cœcam, ſurdam ac impotentem fingerent, quæ neque mortales de cœlo aſpicere, nec vota eorum audire, nec ærumnis electorum affici, nullaque ex parte opem adſerre mortalibus, aut quippiam à Deo impetrare poſſet. Sed antiquum obtinent, qui animales quum ſint, de ſpiritualibus nequeunt rectè iudicare, neſcio, quibus mortis vmbris ſemper affixi. Nam vt Chriſtum etiam ex viuo mortuum faciant, plæriq; ipſum viuo corpore & ſanguine ſpoliant in ſacroſancta Euchariſtia. Eccleſiam verò neſcio quod cadauer, veritatis Spiritu iampridem vacuum, & in denſis errorum tenebris tot ætatibus quaſi ſepultum effingunt, ac Sanctos demùm omnes, qui cum Chriſto in cœlis coniunctiſsimè beatiſsimeque degunt, mortuos magis quàm viuos appellare atque conſtituere ſolent. Nos igitur contra Caluinum eiuſque ſocios omnes id, quod apud Bernardum legimus, apertè teſtamur: Oportet vt nobis præſentem eſſe dicamus, quam præſentem ſalutamus: & vt totam animæ noſtræ trinitatem in eam dirigamus, quam tàm deuotiſsimis precibus exoramus. Agnoſcit certè, & diligit diligentes ſe, & propè eſt in veritate innocātibus ſe, præſertim his quos videt ſibi conformes factos in caſtitate & humilitate.]

1.Cori. 2.

Quomodò ſectarij circa mortis ſpeculationes hæreant.

Deiparam ſalutantes de illius præſentia certò ſtatuere debēt.

In ſer. 1. tractatus ſuper Salue Regina.

CAPVT DECIMVM.

Depulſio cauillationum & argumentorum, quibus inter alios nouatores Vvigādus, Brentius, Bucerus, Pellicanus, Bullingerus, Marbachius, Iacobus Andreæ & Franciſcus Lampertus, Angelicam ſalutatiōnē oppugnāt, vt ab eius vſu reuocēt ac deterreāt Orthodoxos.

Commune ſtudium eſt ſectariorum, ſalutationis huius vſū reprehendere.

QVI hodie Catholicum nomen profitemur, nō ſolùm à Ioanne Caluino, verùm etiam ab aliis Aduerſariis incuſamur, quòd ſolennem frequētemque morem in Virgine matre ſalutanda retineamus atq; defendamus. Ac longo quidem pię vetuſtatis vſu comprobatum eſt, vt qui Dominicam recitant precationem, Angelicam quoque ſalutationem, quam iſti petulanter arrodūt, ſtatim adiiciant. Etenim poſtquàm diuina inſtitutione formati, ſe per Chriſtum adoptionis eſſe filios declarârunt, & quæ ad bona comparanda malaque depellenda pertinent, à Patre ſuo cœleſti precati ſunt, ad ſacroſanctam illius Virginis memoriam libenter deſcendunt, quæ ipſis & mundo peperit Redemptorem, & humanæ ſalutis in Chriſto iecit quodammodò fundamenta. Deum ergo autorem, vti par eſt, gratis animis celebramus, quòd ſanctiſsimam Virginem omnium cœleſtium donorū munere cumulauit, eamq; perditis nobis alteram Euam, hoc eſt, vitæ parentem donauit: hinc Virgini matri ſingularem quoq; fœlicitatem ex animo gratulamur. Succedit deinde precatio ſiue inuocatio: Sancta MARIA mater Dei, ora pro nobis peccatoribus. Ita.n. ſanctæ Dei Eccleſiæ viſum eſt, cum ſuperiore gratiarum actione preces coniungere ac inuocationem, qua piè atque ſuppliciter ad matrem Dei ſanctiſsimam cōfugeremus, rati per illam ſæpe multos criminibus obrutos, Deo ſummo conciliari, eáque bona conſequi, quæ tùm ad hanc, tum ad æternam vitam neceſſaria, ſummatim in Dominica precatione petuntur. Atque in hunc ferè modum Catechiſmus Romanus docet, verbis etiam luculētis adiungens: Nos exules filij Euæ, qui hanc lachrymarum vallem

Cur vſu receptū ſit vt Dominicam orationē recitantes, Angelicam etiam ſalutationē adiungant.

De oratione in genere cap. 6.

incolimus,

incolimus, aſsiduè miſericordiæ matrem, ac fidelis populi aduocatam inuocare debemus, vt oret pro nobis peccatoribus, ab eaq́ne hac prece opem & auxilium implorare, cuius & præſtantiſsima merita apud Denm eſſe, & ſummam voluntatem iunandi humanum genus, nemo niſi impiè & neſariè dubitare poteſt.]

Verùm hæc Catholica ſententia ſi vllos alios, certè Vigilantianos, Vvicleuianiſtas, Vvaldenſes, horumq́; doctotnm diſcipulos nouos, maiorem in modum offendit, quantumuis cum veterum & ſanctiſsimorum Patrum teſtimoniis egregiè quadret, ſicut ex profeſſo poſteà conuincemus. Stant enim pro nobis, & MARIAM reuerenter ſalutant ac inuocant [a] Athanaſius Magnus, [b] Gregorius Nazianzenns, [c] Ioannes Chryſoſtomus, [d] Ephrem Diaconus, [e] Ambroſius Mediolanenſis, [f] Auguſtinus Hipponenſis, nunquam ſatis landata ac toti orbi conſpicua Eccleſiæ lumina, quibus [g] Fulgẽtinm, [h] Damaſcenum, [i] Anſelmum, [k] Bernardum, multoſq́; alios alibi commemorandos Eccleſiæ Doctores volumus eſſe annnmeratos. Ac nos quidem cum talibus tantisq́ue Patribus malumus errare, quàm cum iſtis religionis aut nouæ, aut damnatæ profeſſoribus benè ſapere, vbi de cultu Virginis agitur. Habeant interim ac iactent ſuã iſti pietatem atque prudentiam, qui Euangelici eſſe non poſſunt, niſi Sanctis aliis, ac inprimis Deiparæ nullum cultum, venerationem nullam, priuatim publiceq́ue deferant, niſi cœlites omnes meritis, precibus, patrociniis ſpolient, niſi demùm nouam fidei regulam cõdant, atq; definiant, Sanctos Deo in cœlis coniunctiſsimos, nobiſq́; addictiſsimos longè minùs, quàm viuos in rerra mortales pro fratribus efficere ac impetrare poſſe. Sed ne aliena intempeſtiuè commiſceamus, rem noſtrã, hoc eſt, Angelicam ſalutationem ab Eccleſiæ hoſtibus oppugnatam, & minore in precio apud multos nunquàm habitam, recta perſequamur.

a In Euang. de ſanctiſs. Deipara.
b In tragœd. Chriſtus patiens.
c In Liturg.
d In oratione de laudibus Deipar.
e In oratione 2. ad Miſſ. præparatoria.
f Ser. 18. de Sanctis, & lib. medita. cap. 24.
g In Ser. de laud. Virg.
h In carm. de Annunc. Mariæ.
i Lib. de excellent. Virginis ca. 12.
k Serm 4. in Aſſumpt. Virginis & hom. 2. de beata Virg.
m In ſerm. 10. cir. Catechiſmum.
Aduer. Manichæos.
L. 1. de adulterinis coniug. cap. 14.
Geneſ. 8. & 22.

A quibus Patribus Maria iam olim ſalutata fuit ac inuocata.

Quàm ridiculi ſint aduerſarij in damnanda Sanctorum inuocatione.

Vvigandus inter ſtoicos Lutheranos non infimns, ſicut & [m] Iacobus Andreas inter Vbiquetarios modò primus, mandatnm à nobis diuinum exigunt, quo probemus, credentes omnes ad MARIAM ſalutandam impelli. Sic enim iſtis libet, vt Eccleſiæ vel conſuetudini vel authoritati nihil tribuant, ad ſolas Scripturas, qnarum etiam ſenſum ſibi ſolis vendicant, omnia reuocare. Quaſi verò Auguſtino ſint ſapientiores, à quo grauiſsimè dicitur, in re dnbia ad fidei certitudinem valere Eccleſiæ authoritatem. Qui prętereà legem hanc tradidit: Multa ſunt facienda nõ iubente lege, ſed libera charitate: & ea ſunt in noſtris officiis gratiora, qnæ quum liceret nobis etiam non impendere, tamen cauſã dilectionis impendimus.] Qua ratione priſcos illos valdeq́; laudatos homines Abel, Noë, Abraham, Iob, qui ad altare ſummo Deo ſacrificârunt, deſendimns, & Magdalenam Chriſti pedes & caput vngentem, ac egenam viduam in gazophylacium bona ſua omnia conferentem, ſed & Niniuitas vehementis pœnitentiæ indicia declarantes, probamns, tametſi hæc pia illorum ſacta è nullo expreſſo Dei mandato penderent. Deinde quàm multa, quæſo, ſęctarij nullo Dei vrgente præcepto ſibi permittunt, ac permiſſa volunt, vtpote pueros tingere, certas ferias obſeruare, quibuſdam ceremoniis ornare Sacramenta, nouos ritus inducere, veteres abrogare, multaq́ue alia in ſacris & templis conſtituere, ac ſubinde variare, non vt Dei verbo, ſed vt ſuo arbitrio, & inſano ſæpe cerebro ſatisfaciant? Et non licebit Catholicis, vt in plęriſq́; matrem & magiſtrã ſequantur Eccleſiam, quam Chriſtus ſeriò audiendã eſſe pręcepit, & è cuius pręſcripto, ſenſu atq; cõſenſu tã multa & ſalutaria quę ſcripta nõ ſunt, Chriſtianus orbis tot ſæculis obſeruauit? Poſtremò ſi veteris Eccleſiæ inſtitutum, quo MARIAM ſalutare docemur, pergent calumniari, ſuæ ſectæ doctores & collęgas, qui nobiſcum ſaciunt, & Eccleſiæ vt diximus, ſuffragantur, ſimul ab illis condemnari neceſſe eſt.

Vvigandus Smidelinus mãdatum Dei ad Virginem ſalutandam exigũt.

Gratiora ſæpè Deo ſunt, quæ ſponte ac iniuſſu facimus.

Sine Dei mandato multa cũ laude facta eſſe leguntur.

Nouatores ſibi licere multa volunt, non aliis, ſine mandato Dei.

Matth. 18.

Idem verò Vvigandus, ne à duce Caluino diſcedat, etiam hoc obiicit, Gabrielis officium & factnm eſſe ſingulare in Virgine ſalutanda, ac eius exemplum ad alios non pertinere. Habet certè Angelus iniunctnm ſibi mnnus proprię legationis, vt non modò ſalutet Virginem, ſed etiam de futuro eam inſtruat myſterio. Vtrunque ſedulò præſtitit, non modò eximium præconem & lætum nuncium, ſed fidum etiam admonitorem, ſiue vt quidam appellant, Pædagogum MARIÆ exhibens. Atque hoc quidem officium ille ſibi retinet ſingulare, qui prętereà nobis & Eccleſiæ ſeruiens, ſuo præludit exemplo, taciteq́ue monet, quod ad eiuſdem Virginis ſalutationem pij erãt

De munere ſingulari, quod Gabrieli fuit iniũctum ad Virginem ſalutandã.

porrò

diaq; flagrans ſuggerit, nimirùm vt hoc modo ſuam effrenem in proſcindenda Eccleſia & obſcuranda virgine libidinem expleant. Inauditum eſt Catholicis, MARIAM pro Dea colendam, aut honorem diuinum in illam transferendum eſſe. Hunc enim cultum, quem Græci λατρείαν appellant, & Auguſtinus ſeruitutem propriè diuinitati debitã interpreratur, nec cœleſtibus ſpiritibus, nec terrenis hominibus, nec alicui creaturæ, nec ipſi omnium creaturarũ beatiſsimæ Matri ſuæ Creator largitus eſt.] Sic enim Petrus Cluniacenſis, quem Bernardus prædicat, non ſuo tantùm, ſed & totius Eccleſiæ Catholicæ quam defendit, nomine publicè confitetur. Damnat igitur Eccleſia Colyridianos MARIAM pro Dea colentes, & quotquot olim fœminæ Virgini matri nefariè ſacrificârunt, illamque loco numinis adorandam eſſe putârunt, ſicut Epiphanius annotauit. At vide interim nouam iſtorum ſapientiam, qui dum Catholicos, imò ſanctiſsimos Patres ob inuocatam Virginem ſuperſtitionis, adeoque idololatriæ audent inſimulare, Conſtantinum Copronymum pro pio & religioſo principe coguntur agnoſcere atque prædicare. Copronymum, inquam, qui tùm in religione, tùm in vita ac moribus, omnium veterum iudicio impuriſsimus, & Satanæ organum lectiſsimum fuit. Is enim non modò MARIAE cultum in Eccleſia receptum improbauit, ſed hanc Legem etiam publicè promulgauit: *Ne Mariæ quidem interceſsionem quiſquàm petat, neque enim iuuare illa quenquam poteſt*, ſicut Suidas & Paulus Diaconus memoriæ prodiderunt.

Lib. 1. c. 17. & lib. 22. ca. 10 de ciuitate Dei.

Lib. contra Petrobruſſianos ca. de veneratiõe S. Crucis.

Hæreſi 79. contra Colyridianos.

Mariã pro Dea colere et adorare nefas in Eccleſia.

Conſtant. Copronymi decretum impium.

Eant igitur nouatores, & hunc ſceleſtiſsimum principem, ſi velint, æmulentur, habeantq; patronum, vt ne habeant quicquam cum MARIAE inuocatione commune. Fingant præterea, totam Chriſti Eccleſiam tam diù in tenebris iacuiſſe, & idololatriæ ſordibus immerſam fuiſſe ſomnient, quandiù ſonuerunt hæ voces: S. MARIA mater Dei ora pro nobis peccatoribus. Atq; hoc eſt ſcilicet, ſi nouis & cæcis Catechiſtis credimus, primum Dei præceptum violare, Chriſtum abnegare, ex MARIA numen conſtituere, & creatori demùm creaturam exæquare. Cur ita rogas? Quoniam MARIAE inuocatio, vt dicunt, cum Dei verbo pugnat, & eſt idololatrica. Sed probandum hoc erat inprimis, quam nos inuocationem MARIAE & Sanctis deferimus, ac olim detulit Eccleſia, cum excellenti cultu, qui ſoli naturæ diuinæ competit, impiè coniungi atque commiſceri. Sed enim hanc inuocationem (nec enim Dei ſolùm, ſed & hominum, licet defunctorum, inuocationem Auguſtinus agnoſcit ac ſtatuit) haudquaquàm idololatricam eſſe, multi è noſtris ſæpè ac ſolidè demonſtrârunt. Tùm ſectariorum anteſignanus Lutherus non repugnat, quo minùs pro veteri more ſanctos inuocemus, ſi tamen ita ſenſit, quemadmodùm ſcripto teſtatus eſt. Scripſit autem in hunc modum: *De interceſsione diuorum cum tota Chriſtianorum Eccleſia ſentio & iudico, pios ſanctos à nobis eſſe honorandos & inuocandos. Quis enim poteſt contradicere his, quæ adhuc hodierna die mirabiliter & viſibiliter apud Diuorum corpora & ſepulchra operatur Deus? Hoc tamen fateor me dixiſſe, non eſſe Chriſtiani hominis, diuorum ſuffragia magis pro temporalibus quàm ſpiritualibus rebus & commodis inuocare.* Et paulò pòſt: *Proinde ſic inuocandi ſunt, vt Deus per illos inuocetur, ſicut in Pſalmo 131. legimus: Memento Domine Dauid & omnis manſuetudinis eius. Sic ſanctus Moyſes in precationibus ſuis adfert Deo Abraham, Iſaac, Iacob, quemadmodùm & Eccleſia hæc omnia ſuo exemplo pulchrè docet.* Tùm in Poſtilla, quæ germanum Lutheri ſpiritum cum arrogantia maledicentiaque ſumma coniunctum egregiè prodit, hæc eius verba leguntur: *Ad hoc ſanctis vteris, ad quod proximo tuo. Quemadmodùm enim proximo dicis, Ora pro me Deum, ita de illis dicere potes, Diue Petre ora pro me, Non peccas, ſi eis vt pro te orent, inſtes.* Ac alibi rurſus de MARIA ſic loquitur: *Pro deprecatrice eam libenter habebimus, vt & alios ſanctos.* Tùm vt ſe Vigilantianum non eſſe commonſtret, ingenuè ſcribit ad Gegorium Spalatinum: *Non fuit mens mea vnquàm, venerationem Sanctorum eſſe ſuperſtitioſam: neque inuocationes vitioſas pro cauſis vel corporaliſsimis. Hoc enim ſapiunt hæretici noſtri Pichardi et Bohemi.* Ac eodem modo ſeſe purgat, quum pugnat contra Louanienſes: *Non negaui vnquàm, inquit, nos meritis & precibus Sanctorum quantumlibet imperfectis iuuari, quod ſubdolè mihi inurere conantur miſeri homines.* Tam crebrò ac ſeriò agit Lutherus, vt communem Eccleſiæ doctrinam de Sanctis inuocandis non abijcere, ſed potiùs approbare videatur. Et qui Lutherum, licet non per omnia, ſecutus eſt Bucerus, ingenuam hanc confeſsionem edidit: *Intellexerunt ſancti Patres, etiam Diuos, qui iam apud Chriſtum viuunt, pro nobis intercedere, & hoc pacto interceſsionem meritaque eorum reſpici à Deo orauerunt.* Sed neque Cameratius ab hac Sanctorum

Spernendi aduerſarij, dum negant Sanctorum inuocationem.

Lib. 1. locution. de Geneſi ca. 100.

In purgatione quorundam articulorum.

Lutherus inuocationem Sanctorum confirmat ab authoritate Eccleſiæ, à miraculis, & exemplis, quæ in Scripturis extant.

Circa Euã. feſti de Ioanne Bapt.

Lutherus ſæpè Sanctos inuocãdos aſſeruit, ſicut & quidã eius diſcipuli.

In feſt. Natiui. Mariæ.

In epiſt. ad Spalatinũ, Anno 1518 data.

In reſpõſione ad condẽnationẽ Louanienſ.

In c. 1. epiſt. ad Rom.

In li. de piis Eccleſiæ precibus.

Buceri pro Sanctorum inuocatione ſententia.

Patres quomodò Sanctos inuocârint.

Sanctorum inuocatio cur nõ damnãda iuxta Camerariũ & Oecolãpadiũ. Quomodò Oecolampadius Sanctorum patrocinia confirmet.

ctorum inuocatione aliennus eſt, quam niſi probaret, nunquàm ita ſcriberet: *Pia affectio erga illos & votum communium precum non poßit, vt opinor, damnari, quum neq; aduerſetur doctrinæ veritatis cœleſtis, et exempla vetuſtatis extent.* Quid verò Oecolãpadius? *Sãcti in cœlis, ait, ſua charitate flagrantes nõ deſinunt pro nobis intercedere. Quid igitur mali, ſi hoc petamus fieri, quod credimus Deum velle, etiamſi nihil tale præceperit? Quid mali, ſi & concedamus patrocinia Sanctorum, modò id circumſpectè opportunè & moditè fiat pro auditorum qualitate? Id quod agit Chryſoſtomus, & Nazianzenus quoq; in laudibus Cypriani: & obſeruant hoc fermè omnes Eccleſiæ tam Orientis quam Occidentis.* Ego verò id genus plura quę MARIAE inuocationem cõfirment, ex [a] Buceri & [b] Brentij monumẽtis poſſem adferre, in quibus illi Sanctorum inuocationem, ſi abſit ſuperſtirio, ſic excuſant, vt Dei verbo nihil prorſus aduerſari comprobent. Quid ergo frontis ac mẽtis habet Iacobus Andreæ, qui velut imperitus faber, nihilò rectiùs quàm plærique minorum gentium ſocij, ſine calce & arena, vt dicunt, infirmam conſtruit machinam, qua conſtans & inſigne ſalutationis huius opus concutiat atq; labefactet? Sic enim dum pueros inſtituit, argutatur: De hoc ſalutandi & inuocandi genere nec MARIA, nec Deus præcipit, igitur ſalutare & inuocare Virginem, vanum atque criminoſum eſt. Omitto reliquas id genus nugas perſequi, in quibus aduerſarij ſunt valdè loquaces ſimulque petulantes, ne deſit ſcilicet quòd in MARIA mordeant, vtque ſuam expleant libidinem in proſcindenda fide ac pietate, non dicam muliercularum, quas omnis ætas MARIAE venerandæ addictas tulit, ſed etiam totius Eccleſiæ Orthodoxæ, quæ ſuas MARIAE laudes religioſè decantat, tantæque Matris honorem frequentibus ferijs, & ſolenni ritu, & bis quotidiè adhibito campanæ pulſu vbiq; ferè gentium profitetur. An non Brentij mera & pudenda eſt calumnia, quòd ſcribit, hanc ſalutationem à nobis vſurpari ad expianda peccata, & quotundam opinione tantùm valere, quantùm valet ipſa paſsio Domini noſtri Ieſu Chriſti, ac toties etiam hanc repeti ſalutationem, vt præ ea nullus penè locus dominicæ precationi relictus fuerit? demùm à nobis exiſtimari, eam ciuitatem perituram, in qua non ſingulis diebus hæc ſalutatio pulſu ſuo commendetur? Dici hæc quidem ab impudenti Sycophanta poſſunt, probari verò ab homine modeſto & ſyncero non poſſunt, quum Catholici omnes, niſi fortaſſè ſint admodùm rudes, rem longè aliter habere & videant, & audiant, & experiantur. Quàm verè dixit Tertullianus: Bonæ res neminem ſcandalizant, niſi malam mentem: hoc eſt, quam contendendi ſtudium, & calumniandi libido, & Eccleſiæ odium ſemel occupauit. Mentior, ſi ex mille Catholicis vnum reperias tam agreſtem ac ineptum, qui in ſuum animum induxerit vnquàm, vt quæ Brentius effutit, de hac ſalutatione ſentiret ac crederet.

In Tom. Operum 6. Chryſoſt.

a In Apologia contra Abrincẽſem Epiſc.

b In 2. To. Operum. In ſerm. 10. circa Catechiſmum.

Iacobi Andreæ petulantia in Angelicam ſalutationẽ.

Quæ Brentius circa vſum Angelicę ſalutationis affingat Catholicis.

Hom. 6. in Luc.

L. 1. de velãdis Virgin.

Aliorum obiectio cõtra vſum Roſariorum, vt vulgò appellãt.

Iam verò Bucerus, Pellicanus, Franciſcus Lambertus & Bullingerus alia ratione nobis oblatrant, vt ſi poſsint, tetræ ſuperſtitionis notam his, à quorum ſancta ſocietate turpiter deſciuerunt, inurant. Accuſant igitur, quòd hæc ſalutatio ſæpè repetatur à noſtris, & inde ſerta, coronæ, roſaria contexantur. Quod ſi fiat, nefandam blaſphemiam autore [c] Bucero committimus, eſtque hoc apertiſsimum Satanæ inuentum & Lucifericum commentum: eſt ſubmurmuratio Deo & electis odioſa, omnique ſtudio deuitanda, vt [d] Franciſcus Lambertus pronunciat. Sed pergant iſti, vt vt velint, maledicere: ſepulchrum enim patens guttur eorum, os plenum maledictione & amaritudine, vt Propheticis verbis vtamur. Quis enim in illis reſidet Euangelicus candor? quæ vel prudentia, vel æquitas reliqua eſſe poteſt, quum ſuos auos & atauos, noſtroſque maiores vt integerrimos, ita & religioſiſsimos viros tàm atrociter accuſant, tantoque ſupercilio damnant, qui ſanè omni ſuperſtitione remota, & ex ordine quodam, magnaque religione MARIAM tot ſæculis & ipſi ſalutârunt, & alios ſalutare docuerunt? Cuius verò criminis Damaſcenum doctrina non minùs quàm virtute & authoritate præſtantem Theologum inſimulabunt? qui niſi alios ad ſalutationem hanc ſæpè recitandam inhortaretur, haudquaquàm hoc inter concionandum diceret: Clamemus cum Gabriele, qui primum locum obtinet inter Angelos, Aue gratia plena, Dominus tecum.] Et huic eſt ſimile, quod ſuis auditoribus protulit Sergius Hierapolita: Quotquot hîc adſumus fideles, inquit, cum Gabriele acclamemus Virgini, Aue gratia plena, Dominus tecum.] Atque hoc ipſo vetuſtior Andreas Cretenſis, quem ſanctiſsimum Patriarcham Michaël Glyſca vocauit: Omnis lingua, inquit, choros ducat,

c In ca. 1. Lucæ.

d In 1. cap. Lucæ.

Pſal. 13.

Maledici Catholicã pietatẽ oppugnant, vt vſum impediãt Angelicæ ſalutationis.

In ſerm. de dormitione B. Virginis.

Patrũ teſtimonia, qui ad ſalutationem Angelicam recitandã hortantur.

In ſerm. de feſto natiuit. Mariæ.

In oratione de Aſſump. Virginis.

ducat, & Deiparæ occinat, AVE. Hoc Gabriel prius ſumpſit exordium myſterij.] Nec multò pòſt: Et nos quoq; rurſus oportet hoc tanquàm comparatum ad agendas gratias offerre Reginæ noſtri generis. Illi enim poſt exceſſum conuenit dicere χαῖρε. Sola enim nobis introducto gaudio, expulit dolorem primæ parentis.] Cum his rectè congruunt, quæ in ſua concione proponit Chryſippus presbyter Hieroſolymitanus, quoniam Virginẽ matrem celebraturus, ſic monet auditores, Agite ergo & nos, ſi munera digna offerre nequimus, pro viribus tamen bonam voluntatem adferamus. Mox verò ſumamus initium à verbis, quæ Gabriel apud MARIAM fecit, Aue gratia plena, Dominus tecum.] Et poſt multas repetitiones, cum frequenter Aue dixiſſet Virgini, tandem ita concludit: His atque alijs multis huiuſmodi cuncti qui Deum geſtant, particulatim MARIAM alloquuntur.] Quid autem Heſychius presbyter & ipſe Hieroſolymitanus? an non luculentiſsimè dixit & ſcripſit: Iure procul dubio omnis grati animi lingua ſalutat Virginem & Deiparam, ac pro viribus Gabrielem Angelorum principem imitatur?]

In ſerm. de S. Maria Deipara.

In Hom. 2. de Deipara.

En tibi, quomodò vetus ille Catholicorum Spiritus Angelicam ſalutationem repeti ſuadet: nouus autem Sectariorum Genius vetat, quodque à Sanctis laudatum eſt, in crimen peculiare transformat. Deinde ſuorum magiſtrorum, vt Lutheri & Spangenbergij teſtimonio coarguuntur, quoniam hi præſentis ſalutationis recitationem, vt docuimus, apertè probant atque defendunt. Quod ergo ſemel rectè, & Spiritu Euangelico ſiue priuatim, ſiue publicè dicitur, cur idem ſæpiùs iteratum cuiquam vitio tribuatur? Iam verò quid magis Euangelicos homines deceat, quàm Euangelicas ſonare voces, & piam illorum ſedulitatem comprobare, qui citra hypocriſin verbis Euangelicis libenter ac frequenter vtuntur? Ferunt iſti in procis & ſcurris voces amatorias: admittunt compellationes & ſalutationes obſcœnas, quæ paſsim in Comicis leguntur, vt nihil dicam de leporibus & ſalibus, quos vulgo in circulis & popinis permittunt, quosque fortaſſè & ipſi non ſolùm audiunt, ſed etiam inter ſe facere permiſcent. Sed enim fabulari, garrire, ineptire licet: ſacra verba ſonare & repetere non licet, præſertim apud hos, qui Euangelico nomine præ cæteris gloriantur.

Iterare licet ac decet Euangelicam ſalutationem. Euangelicis religio eſt Mariã ſalutare, non facetias effundere.

Cur autem pijs exprobrant, tantoque ſupercilio eos damnant, quibus fortè libet certum numerum, certas preces facere, eademque verba in precando repetere, præſertim ſi hoc fiat, vt in diuinis de Chriſto & MARIA myſterijs rectiùs dirigendis vtiliusque contemplandis mentem habeant attentiorem? Quindecim de Verbo incarnato Virgineque matre myſteria præcipua recenſentur, & è ſacro Euangelio colliguntur: horum ſacra eſt, & pijs frequens eſſe debet meditatio: ea igitur in recitando Roſario adhibetur. An hoc criminis loco ducent? Quibuſdam placet quinquagies duntaxat, alijs frequentiùs Virginem ex more ſalutare, intermixta dominica precatione. An iſthuc nefario ſceleri dabunt? Vbi tamen nihil certi præſcribit Eccleſia, ſed in ſuo quemq; ſenſu, qui cum aliqua ſit pietate coniunctus, ſinit abundare, vt qui velit, hoc illóue modo Matrem Domini ſalutet ac veneretur. Qui maiore iudicio valent, & Euangelicæ hiſtoriæ ſunt vtcunque periti, vtiliter ita Roſarij penſum abſoluunt, vt ſecum animo reputent, quæ læta & triſtia Chriſto eiusq; matri in Euangelio legimus potiſsimùm accidiſſe. Hinc porrò & gratulandi & commiſerandi occaſionem Chriſtianus colligit animus, ſeque ad MARIAE imitationem præclarè componit. Hæc enim Virgo eſt, quæ vt nemo alius, diuina & humana Chriſti opera intimis animi ſenſibus percepit, ac præſens ferè conſpexit omnia, quæ nos ex Euangelio diſcimus, & iam olim geſta fidei tantùm oculis contemplamur. Fœlix & ſapiens illa meditatrix, quæ in ſcrinio ſancti pectoris ea, quæ & in Chriſto videbat & audiebat, accuratiſsimè conſeruabat, ac ſubinde animo ardentiſsimo poſt Chriſtum etiam in cœlos ſubductum ſecum reputabat. Ad huius exemplum ea pietatis exercitatio pertinet, quam noſtri maiores in recitandis, vti vocârunt, Roſarijs religiosè admodùm poſuerunt. Igitur globulos precatorios, ſiue calculos benedictos, vti vocant, in vſu habuêre, & ad ſalutandam ſæpè Virginem ſeipſos & alios excitârunt, rati & Deo & Matri gratum offerri munus, quum ſpirituale velut ſertum myſticis contextum floribus, & ex Euangelicis conflatum tùm vocibus, tùm myſterijs, in fide non ficta apportarent. Rideant iſthæc Sectarij, quos iuuat quamuis probata Eccleſiæ inſtituta, ipſaque Chriſti veneranda Sa-

Sine vitio ſalutationem Angelicam ſæpè nobis iterari.

Variam piorũ eſſe conſuetudinem in hac ſalutatione ſæpiùs recitanda.

De ratione & fructu vtiliter verſandi circa Roſaria, vt vocant, in laudem Virginis.

Luc. 2.

De veteri vſu Roſariorum.

Contemnẽdos eſſe nouos calumniatores, qui ſacra ferè omnia deridẽt.

cramenta vel flocci pendere, vel ſubſannare, vel conculcare. At certè quidem res ipſa, quæ cum Euangelicæ veritatis meditatione, & cum Chriſtianæ precationis vſu coniuncta eſt, non modò iuſta reprehenſione vacat, ſed & ſapientum laudatione, & bonorum imitatione digna eſt. Neque verò de hoc modò agitur, vt in huiuſmodi rebus

Non collocari à pijs fiduciam in ritib⁹ externis, quando illis vtuntur.

externis vel iuſtitia, vel fiducia, vel ſalus animi collocetur, ſicut aduerſarij calumniantur: ſed huc itur, vt inter alia veteris pietatis exercitamenta, quæ veluti per manus nobis tradita accepimus & retinemus, hoc etiam aduerſus hoſtes Eccleſiæ tueamur, & in vſum legitimum ad Chriſti & MARIAE gloriam ſedulò reuocemus.

Laudandos & promouendos bonorum eſſe cœtus ad Dei ac Mariæ cultum conſpirantium.

Vbi rurſus offendit æmulos, quòd ex his qui MARIAE deuoti velint eſſe cultores, cœtus aut ſocietas quædam (vulgò fraternitatem vocant) piè conſtituatur. Cur autem offenduntur, ſi in hoc ſtudium pij coëant, ſanctamque ineant ſocietatem, nullius quidem lucri aut quæſtus, vanæúe laudis cupiditate permoti, ſed diuini cultus & Marianæ laudis amore ac deſiderio inflammati? Deinde cur non ferat, non probet, non ſibi gratum oſtendat, non ſpiritualibus præmijs, non ſancta liberalitate compenſet mater Eccleſia, quicquid piè à pijs filijs in hoc genere inſtituitur, præſertim vt per hanc occaſionem plærique non ſolùm in fide, ſed etiam in precatione & charitate piiſ-

Optandum eſſe vt multi cõſpirent ad Virginem ex profeſſo ſalutandam.

q́ue operibus magis exercitentur? Atque vtinam permultos habeamus, qui in hanc præclaram ſocietatem dent nomina, & parte ſaltem ex aliqua compenſent, quod alij tam multi ſiue per ſocordiam, ſiue per malitiam in colenda Virgine prætermittunt. Etenim ſi verum fatebimur, auita fides ac pietas paſsim iacet proculcata, oratio tùm priuata, tùm publica propè in deſuetudinem venit, diuini timoris & amoris vincula quælibet diſrupta videntur, ac demùm nouarum de fide contentionum & hæreſum

Omnem veteris pietatis ardorem & cultũ nunc penitus in plurimis refrixiſſe.

flammæ ſic populares animos incenderunt atque deuaſtàrunt, vt plærique ſolius fidei & nudi Chriſtianiſmi profeſsione contenti, nõ Deum reuereantur, nõ Chriſto gratias agant, non MARIAM ament, non ſuperos agnoſcant, & vix inferos quidem eſſe credant. Ac licet multis inter ſe modis hodie Sectarij de fidei rebus grauiſsimis confligentur, multaq́ue errorum monſtra foueant, & ab omni veteri ſint pietate remoti,

Pugnantes inter ſe Sectarij in quibus conuenire ſoleant.

tamen in hoc facilè conſentiunt atque conſpirant omnes, rem vt credant cumprimis egregiam Deoq́ue gratam, & orbi ſalutarem ſe facere, ſi poſsint mortis Chriſti memoriam in Miſſæ ſacrificio abolere, decretos MARIAE & Sanctis honores è medio tollere, omnemq́ue veteris Eccleſiæ diſciplinam diſſoluere & exterminare. Hæc obiter indicaſſe ſat ſit, non ſolùm vt putres arbores à tetris fructibus rectiùs agnoſcantur, verùm etiam vt Catholici in Virgine ſalutanda magis magiſq; confirmentur, & neq; per apertos, neq; per clancularios Eccleſiæ hoſtes, quibus nunc plena ſunt omnia, ſe à veteri pietate diuelli facilè patiantur. Sed enim quidam hac ſalutatione ſolent abuti. Quid verò iſthuc noui, vt rebus optimis, ac ſacris etiam diuiniſque literis peſsimi abu-

Non ob abuſus res bonæ tollendæ.

tantur? Ineptiunt prorſus, quibus argumentandi ratio à quorundam abuſibus deducta, nimiùm eſt familiaris. Atque vt maximè hîc irrepſiſſent abuſus, tritico enim Matth. 13. zizania in agro dominico permixta deeſſe non poſſunt, non propterea rem tolli, ſed emendari, bonumq́ue eius vſum aſſeri conuenit.

CAPVT VNDECIMVM.

Refutatio ſententiæ Stephani de Maleſcot, quomodò veteres vſi ſint hac ſalutatione, & Deiparam non ſolo imitationis cultu et exemplo honorandam eſſe: demùm variis & præclaris modis à ſanctis Patribus MARIAM ſalutari.

De noua opinione Stephani de Maleſcot, quo modo veteres vſi ſunt Angelica ſalutatione.

STEPHANVS de Maleſcot Belarborenſis, qui ſe Theophilogum vocat, litem in præſenti cauſa nobis aliam mouet, modis & ipſe obſiſtens omnibus, ne cum Angelo, Aue MARIA dicamus. Etſi enim fatetur, morem In noua ſua Catecheſi. ſalutãdæ Virginis veteribus Orthodoxis agnitum & vſitatum fuiſſe, quod

alij

alij inficiantur: tamen hoc ita factum videri vult, vt Euangelij quædam eſſet lectio, ex qua populus veram fidem de MARIAE virginitate & Chriſti conceptione in templis confirmare admoneretur, præſertim quo tempore hæc ipſa fides à Manichęis & hæreticis alijs non leuiter oppugnabatur. Pulchrum ſcilicet inuentum Sacramentatio doctore dignum, qui nunc primùm nobis perſuadere conatur, veteres hanc ſalutationē pro lectione Euangelij habuiſſe, ac dũtaxat ob hęreticos, vſum eius ad tēpus recepiſſe.

Refutatio dictę opinionis.

Cur verò non profert vel teſtimonia, vel indicia ſaltem leuia eruditæ vetuſtatis, quibus flaccidam coniecturam ſuam approbet, fidemq; nobis faciat de prælecta vel decantata in templis, eiuſmodi ſalutatione? Certè non recens eſt autor, ſed ante annos ferè mille floruit Andreas Patriarcha Hieroſolymitanus, qui nulla hæreticorum ratione habita, commentarium in hanc ipſam Salutationem luculentum edidit, atq; vt videtur, apud populum eadem eſt concionatus. In qua concione ſatis oſtendit, ſibi non cum hæreticis, ſed cum Catholicis eſſe negotium, quibus huius ſalutationis vſum & fructum explicat, ſui nempè ſæculi conſuetudinem receptam oſtendens. Igitur eandem ſalutationem diuinæ Scripturæ ſententijs multis exornat, & ad MARIAE commendationem ſingularem applicat, etiamſi hoc præclarũ eius ſtudium ſugillent mordaces luciſq; fugientes Centuriatores. Tùm qui hoc ipſo Andrea vetuſtiores & celebriores fuêre ſcriptores Athanaſius & Ephrem, hanc ſalutationem in tanto pretio habuerunt, illam vt ſuis monumentis & precibus inſerere non dubitârint. Ac plura quidem id genus Patrum teſtimonia, quæ fortaſsis hic homo nunquam aut legit, aut perpendit, poſteà in medium adducentur.

Serm. de ſalutatione Angelica. Extat Græcè & Latinè.

Quomodò veteres hac vſi ſint ſalutatiõe.

Centur. 6. cap. 4.

Quod ad veterem Eccleſiam attinet, longè illa prudentior atq; cautior profectò fuit, quàm vt præſentes hæreticos per ſalutationem Angelicam coarguendos conuincendoſq; putaret. Sciebat vtiq; ſagax vetuſtas, aperta Scripturę teſtimonia non deeſſe, quæ magis in rem præſentem facerent, & impugnatæ fidei cauſam cõtra hæreticos ſolidiùs vindicarent. Quarè conſentaneum eſt, pro hac ſalutatione in illum quidē vſum, alia è Scripturis prælecta atq; decãtata, præcipuè verò à Doctoribus è ſuggeſtu populo tradita & inculcata fuiſſe. Cui rei maiorem fidem præbet, quòd iam olim, cum antiqua floreret pietas, ad altare ſacrificantes, ſiue ſacris operãtes hac ſalutatione paſsim vterentur, quemadmodùm formulæ de re Liturgica Grecè conſcriptæ nõ obſcurè demonſtrãt. Has verò Iacobus Apoſtolus, Ioannes Chryſoſtomus & Baſilius Magnus ediderunt, editaſque recepit, ac multis porrò ſæculis in vſu habuit Eccleſia Orientalis. Quid verò mirum, ſalutationem hanc de more, pietatis cauſa tunc dictam eſſe, cum ſolenne ac vſitatum etiam foret, Sanctorum nomina quotidiè in ſacrificio recitare, & eorundem apud Deum pro viuis ac mortuis fratribus petere interceſsionem? De hoc more [a] Cyrillus meminit Hieroſolymitanus, ſed & [b] Auguſtinus eoq; vetuſtior [c] Dionyſius Areopagita teſtatur. Iamq; probatum eſt, Patres ad hanc ſalutationem ſæpè recitandam hortari.

An in veteri Eccleſia fuerit ſalutationis huiꝰ vſus propter hæreticos.

Quàm frequēs & ſolēnis olim vſus fuerit Angelicę ſalutationis.

a In Catecheſ. 5. myſtagog.
b Lib. 20. contra Fauſtum. Et li. de cura pro mortuis agenda.
c De Eccleſ. hier. ca. 3.

Quocirca vt ſemel finiamus, & libenter & frequenter ſi ſapimus, Deiparam ſalutemus, noſtræq; & auitæ pietatis declaremus affectum, vt Euangelico ſpiritu afflati, & ex hoſtium maledicentia ad benedictionē quodammodò inflammati, ſæpè multumq; dicamus: Aue MARIA gratia plena, Dominus tecum. Gaude, inquàm, Virgo ſacroſancta, multis Prophetarum promiſſa oraculis, priſcis deſiderata Patribus, & magno Dei ſummi munere nobis exhibita, non moriētium, ſed reuiuiſcentium, imò Dei etiam ac hominis Mater. Gaude non ſolùm ab omni peccatorũ næuo libera, ſed & inexplicabili gratia præ Sanctis omnibus plena, verè ſtella cœlum & terram illuſtrans. Gaude adeò vnita Deo, vt carnis tuæ ſubſtantiam diuinę naturæ in vna perſona copulandam ſuppeditaueris, ita vt & Deus homo, & homo fieret Deus. Gaude quæ ſola incomprehēſibili modo, & ſumma ſummi Dei virtute concepiſti, geſtâſti, peperiſti, lactâſti, educâſti dulciſsimum Emanuelem. Gaude benedicta inter Virgines, quibus ſterilitatis opprobrium abſtuliſti, & inter mulieres omnes, quibus primam dignitatem à prima muliere corruptam & perditam reſtituiſti: nec minùs benedicta inter & ſupra creaturas omnes, ſolo Filio ac Deo inferior. Et bened[illegible]us fructus ventris tui, in quo tribus terræ & hierarchiæ Angelicæ in æternum bened[illegible]atur atq; ſanctificantur: fructus inquam, Ieſus Chriſtus, quem tu ſola communem cum Deo patre habes filium, & per-

Superiorum epilogus.

Succincta explicatio Angelicæ ſalutationis.

dito mundo exhibes Redemptorem. Sancta MARIA mater Dei, quam Deus in ſummum prouexit honorem, vt generationes omnes te inprimis beatam celebrent, magnoq; cum fructu colant, ora pro nobis peccatoribus, vt quem tu Saluatorem paſtoribus atq; Magis, hoc eſt, Iudæis & gentibus primùm manifeſtâſti, eum nos etiam propitium iudicem habere, & in Regno eius tecum perpetuò gaudere poſsimus.

Luc. 2. Matth. 2.

Nos verò in depellendis aduerſariorum argumentis finem faciemus, ſi vanum & illud commētum reiecerimus, quod nobis obiectare ſolēt, MARIAM imitatione morum & exemplo vitæ honorari oportere, ac idcircò factam ab Angelo ſalutationem, quæ ad laudationem, non ad imitationem faciat, fruſtrà nobis repeti & vſurpari. Hinc dictus ille Stephanus audet dicere, MARIAM imitatione morum & vitæ duntaxat honorandam eſſe. Equidem non ignoramus, quin & libēter fatemur, MARIAM vnà cum Sanctis alijs in exemplum nobis proponi: vt quorum triumphos & æternam gloriam ſuſpicimus, præclara etiā facinora imitando exprimamus, eosq; duces ad fœlicitatem præeuntes eâdem velut via ſequamur. Ex his ducibus erat, qui cæteros Chriſti milites fidenter exhortans, ac velut ſignum erigens dicebat: Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Quem ſanctæ imitationis cultum, vt MARIA ritè à mortalibus honoretur, non modò ſemper laudabilem, ſed & inprimis neceſſarium eſſe pronunciamus, ne quis fortaſſè ſola Virginis veneratione vel inuocatione contentus, corrigendæ vitæ curam abijciat, & contra MARIAE morem & exemplum à præſcripta diuinæ legis norma, quæ Chriſti & Sanctorum imitatores exigit, pudendo ſtudio ſeſe ſubducat. Præpoſterum enim & fruſtraneum prorſus in colendis Sanctis eſt ſtudium, vbi de ſectandis illorum veſtigijs & exemplis nulla vel exigua cura ſuſcipitur, quemadmodùm [a] Auguſtinus & [b] Chryſoſtomus prudenter admonuerunt.

Citra controuerſiam in exēplum et ad imitationem nobis Mariā, vt Sanctos alios proponi.

In ſua Catecheſi.

1. Cor. 11.

a Ser. 2. & 22. de Martyribus.
b Hom. 42. in cap. 42. epiſtola ad Corinth.

Viciſsim autem & illud nouimus, qui cultus & honos MARIAE Sanctisq; debetur, non ſola imitatione conſtare ac perfici, ſicut ſuo quidem exemplo Eccleſia tot ſæculis in Sanctis eorumq; ferijs celebrandis luculenter oſtendit. Sanctorum enim memoriam celebrat, & inde ab initio celebrauit, non ſolùm ad excitandam in nobis imitationem, verùm etiam vt meritis ipſorum cōſociemur, atq; orationibus adiuuemur, quemadmodùm [c] Auguſtinus, [d] Iſidorus, [e] Rabanus perſpicuè docent, ac poſt [f] Origenem, [g] Bernardus quoque confirmat. Hinc illæ ſolennes, antiquæ, probatæ, quæ adhuc durant in Eccleſia, loquendi formulæ Deum ita precari docent: Vt quorum natalitia colimus, per eorum ad te exempla gradiamur: Vt quos veneramur obſequio, eorum pium iugiter experiamur auxilium: Vt quorum gaudemus meritis, accēdamur exemplis. Præſta nobis ex eorum imitatione proficere, & oratione fulciri, per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. A quo Latinorum vſu nō diſsident Græci, quemadmodùm eorum non modò preces quotidianæ ſacris è Patribus collectæ, ſed etiam Liturgiæ tot ſæculis recitatæ commonſtrant.

Mariæ & Sanctorum cultus plus à nobis exigit quàm imitationem.

c Li. 20. cōtra Fauſtū ca. 21. Et li. 8. de ciu. Dei ca. 27.
d Lib. 1. de offic. Eccleſ. cap. 34.
e Lib. 2. de inſtit. cleric. cap 43.
f Hom. 3. in diuerſos.
g Ser. in vigilia Petri & Pauli Apoſtolorū.

Videant interim ac iudicent ſapientes, rectè ne aduerſarij de Sanctis hodie mereantur, quibus vt cultum omnem adimant, imitationis etiam honore eos fraudare, & nos fructu eius ſpoliare, quicquid tandem fuci prætexant errori, haud obſcurè nituntur. Exemplo ſit Ioannes ille Baptiſtá, quo maior nemo Sanctorum Chriſti teſtimonio in orbem prodijt, ſed qui à nouis doctoribus ita depingitur, populoq; commendatur, diſertè vt moneant, doctrinam eius, non vitam obſeruandam eſſe. Igitur de imitando illo, quod ad abſtinentiam, continentiam, pœnitentiam attinet, nullum ſolicitum eſſe oportere contendunt. Imò verò illorum ſtudium reprehendunt, qui rem familiarem pietatis ergô deſerunt, qui paupertatem voluntariam colūt, qui vitam priuatam & auſteram pietatis ergó deligunt, hoc eſt, qui Ioannem Zachariæ filium ſummúq; Prophetam quadantenus imitari in animū ſuum inducunt, etiamſi ad imitandum illum ſe ſentiant diuinitus excitatos. Atq; vt ad noſtram Virginem redeam, etſi hanc iſti verbis aliquando prædicant & honorant, tamen ſi propiùs inſpicias, reuera eleuant paruiq́ue pendunt, & ab eius imitatione homines auocant, dum fabulantur, decretam illius pudicitiam ne illis quidem qui legem ſacri cœlibatus amplexi ſunt, in exemplū eſſe vertendam, nec virginitatem magis quàm coniugium Deo placere, hominiq; prodeſſe. Prætereo alia id genus recenſere, quæ nos de Ioannis Baptiſtæ hiſtoria diſputātes produximus, ſimulq; planum fecimus, Sanctos ac præclara eorum facinora, vota, decreta, inſtitu-

Aduerſarios moliri, vt nec imitationis cultu Sancti honorentur.

Quomodò nūc honorent Ioannem Baptiſtam nouatores, præſertim cultu imitationis.

Mariam vero imitationis cultu hodie ſpoliari.

Matth. 11.

inſtituta, quæ tot ſæculis probanit Eccleſia, ab aduerſarijs odioſè conuelli, ac vulgo tantùm noo deridenda proponi. Tam pulchrè iſti, quod à nobis exigunt, præſtaot, vt Sanctorum imitationem veram proponant, eosq; ſyocero imitationis cultu in Eccleſia vel ipſi proſequantur, vel alios proſequi doceant atque ſinaot.

Scimus autē, ac ingenuè profitemur, multa io Sanctis admiratione potiùs digna, quàm ad imitationem trahēda reperiri, & res ipſa docet, rara quędam Dei dona, quę in electis illis Spiritus ſancti organis iure laudātur, omni omnium hominum ordini minimè congruere, neq; propterea vocatiooes varias miſceri oportere. Quocircà ſenerā Ioannis Baptiſtæ vitam magiſtratibus, perpetuam MARIAE caſtitatem coniugibus, Apoſtolicam rerum omnium abdicationem ciuibus & mercatoribus imitandā proponi, aut præſtandam ioiungi, quis demùm obſecro, niſi ſtolidus, aut doceat, aut probet? Reprehendimus aūt in aduerſarijs, quod ſanctos nōnullos, vt Georgium, Chriſtophorum, Catharinā, Barbaram, de quibus nihil ipſi fortè legerunt, pro meris Chymeris deputant, & io rerum natura vnquam extitiſſe, nunc primum impiè fabulantur. Reprehēdimus, quòd præclarè & diuinè ab illis facta, quę naturę oostræ captū excedunt, carnis iudicio metiuntur, atq; tam leuiter inficiaotur, & ſtultè cōtemnunt. Reprehendimus, quòd quum alibi, tùm io Sanctis booorum operum doctrinā mala fide tractant, obſcurant atq; deprauant. Reprehendimus, quòd Sanctorū opera quantumuis Eccleſiæ calculo comprobata, ipſi pro nęuis, corruptelis & lapſibus ſępè ducunt, nonnunquàm ſuperſtitioni, vel hypocriſi deputant, eaq; vaniſsimè inſectantur, quòd Dei verbo & præcepto expreſſo, vt dicūt, caruerint. Reprehēdimus, quòd ſimul cōmunes, vt ſic loquar, & peculiares virtutes, quas velut lumina in Sāctis Deus voluit elucere, tenebriones iſti ſi nō extinguere, at certè multùm imminuere, nec rarò ſuſpectas omnibus reddere ſine vllo candore conantur. Reprehendimus demùm, quòd multis ad ſocordiam aperire feneſtram ſoleot, ne facilè modò quiſquàm ad heroicas Sanctorum virtutes aſpiret, néue ad meliora chariſmata cum Sanctis æmulanda, vel ob meritum, vel ob præmium ſeſe alióue excitet atque cohortetur.

Multa in Sāctis admiranda potiùs, quàm imitanda eſſe.

Quibus in rebꝰ aduerſarij reprehenſibiles, quum agunt de cultu & imitatione Sanctorū.

Verùm vt à noſtra Virgine ooo longiùs diſcedamus, conſtans doctorum hucuſq; fuit & eſt ſententia, illam nō ſolùm in vita & moribus imitandam, ſed & egregijs laudibus, publicisq; hoooribus afficiendam eſſe. Vnde nec Eraſmum fateri puduit, ſanctiſſimæ Virgiois cultum quatuor in rebus potiſsimùm conſiſtere, in laudibus, in honoribus, in inuocatiooe & in imitatione. Tùm verus autor Sophronius, vt inter venerationis & imitationis Marianæ cultum diſtingueret, in hūc modum ſcribit: Quoniam hæc eſt hortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquarum viueotium, ad quam nulli potuerūt doli irrumpere, nec præualebit fraus inimici, ſed permanebit ſancta mente & corpore, multis donorū priuilegijs ſublimata: idcircò haoc imitamini moribus, ſequimini caſtitate, huius implorate auxilium.] Agnouit & Bernardus, nec ſolùm venerandā, nec ſolùm imitandam eſſe MARIAM, ac propterea dixit: Veneramini cōinges in carne incorruptibili integritatem: miramini etiam vos ſacræ Virgines in virgine fœcunditatem, imitamini omnes homines Dei matris humilitatem.] Ac alibi dilucidiùs, quum de MARIA inuocanda oon pauca dixiſſet, hoc etiam adiecit: Non recedat ab ore, nō recedat à corde: & vt impetres eius orationis ſuffragium, non deſeras conuerſationis exemplum. Ipſam ſequeos nō deuias: ipſam rogans non deſperas: ipſam cogitans nō erras. Ipſa tenente non corruis: ipſa protegente non metuis: ipſa duce non fatigaris: ipſa propitia peruenis.] Tam ſapienter monet Bernardus, ſemperq; docuit Eccleſia, Marię ſola inuocatione nobis non eſſe nitendū, ſed & imitandi ſtudium, quoad eius fieri poteſt, ad bene beateq; viuendum à ſingulis adiungi oportere. Vnde mulier Euangelica, quæ Mariam peculiariter extollebat, hoc à Chriſto reſpōſum tulit, eos demùm beatos eſſe, qui ſimul Dei verbum audirent & cuſtodirent, Mariæ ſcilicet prędicatę moribus & veſtigijs adhærentes. Hoc enim eſt dicere: Et mater mea quam appellatis fœlicem, iode fœlix, quia verbum Dei cuſtodit, vt Auguſtini verbis vtamur.

In concione quam adiſcit Liturgię Lauretanæ. Ser. de Aſſump. Mariæ Virgin.

Hom. 1. de B. Virgine.

Hom. 2. de Maria virg.

Luc. 11.

Tractat. 10. in Ioan. Euang.

Mariæ cultum pluribus in rebus quàm in ſola eius imitatione cōſiſtere.

Patres inter venerationem & imitationē Virginis apertè diſtinguunt.

Non venerādo tantùm, ſed & imitando Mariam, fœlices reddimur.

Iam verò Patres quum de Maria tractant, de hac eius imitatione nullā ſępè faciunt mentionē, ſed duntaxat io eius vel inuocatione, vel laudatione verſantur, vt ſequentes veterū ſententiæ cōmonſtrabunt. Illuſtris Poëta Sedulius, qui aote annos mille floruit, etiam notus Hieronymo, Virginem matrem hoc Carmine prædicat atq; ſalutat:

Lib. 2. Carminum.

Teſtimonium Sedulij & Nazianzeni de ſalutata & inuocata Maria.

Salue ſancta parens, enixa puerpera regem,
Qui cælum terramq; tenet per ſæcula, cuius
Numen & æterno complectens omnia gyro,
Imperium ſine fine manet, quæ ventre beato
Gaudia Matris habens, cum virginitatis honore,
Nec primam ſimilem viſa es, nec habere ſequentem,
Sola ſine exemplo placuiſti fœmina Chriſto.

In Tragœdia, Chriſtus patiẽs.

Tùm Gregorins Nazianzenus, qui Theologi nomen promeruit, ac Græcis irrefutabilis Doctor eſt, in ſuis Poëmatis ſic Domini matrem affatur:

O filia cæleſtis & interiùs glorioſa,
O magnis choris aſsiſtens regnatoris
Cantoribus, & ſi te corpus & terra continet,
Huc ades, & fare verbum: ego verò ante te
Stabo, quippè enim mihi diuino munere
Veniſti.] Vt reliqua libro quinto citanda prætermittam.

Quid iſthæc quæſo, aliud ſibi volunt, niſi quòd vir tantus MARIAM allocuturus, ſeipſum prorſus deijcit, & venerabũdus tantæ Reginæ ambit gratiã, quam apud Deum valere, & mortalibus prodeſſe poſſe, certò credebat? Nec ſolùm Gregotius, ſed & Sedulius nos admonet, MARIAM etiã ſepoſito, ſed non cõtempto imitationis cultu ritè laudari, adeoq; inuocari mortalibus, ſient & plæriq; malè ſibi conſcij, quos nondum ex animo ſcelerum pœnitet, Deum colere poſſunt, & adorare ſolent, multaq; virtutum opera in Dei honorem exercent. His adiungam Cyrillum Alexandrinum, coràm grauiſsimo Patrum cœtu, & in Epheſino templo Deiparæ dicato differentẽ, quam & præclaris epithetis additis reuerenter ita compellat: Salue ſancta & arcana Trinitas, quæ nos omnes ad hanc Deiparæ MARIAE celebritatem conuocâſti. Salue & tu quoq; Dei genitrix MARIA, eximium vniuerſi terrarum orbis decus & ornamentum. Tu lampas inextinguibilis, tu virginitatis corona, tu rectæ fidei ſceptrum ac norma, tu templũ inuiolatũ, tu eius ſedes, qui nullo capitur loco. Tu Virgo & Mater, Per te benedictus qui venit in nomine Domini, in Euangelijs appellatur. Salue quæ incomprehenſibilem in ſancto virginali vtero comprehendiſti. Salue per quam & ſancta Trinitas ſanctificatur, & veneranda crux colitur, & in vniuerſo terrarum orbe adoratur. Per te cœlum exultat, per te Angeli & Archangeli lætantur, per te dæmones fugãtur, per te diabolus tentator è cœlo decidit, per te prolapſum plaſma ſiue figmentum in cœlum recipitur. Per te vniuerſa creatura idololatriæ vanitate occupata, ad veritatis cognitionem deducta eſt. Per te ſacrum Baptiſma & Oleum exultationis obtingũt credentibus. Per te in vniuerſo mundo fundantur Eccleſiæ. Per te gentes & infideles ad pœnitentiam adducuntur. Et quid multis moror? Per te vnigenitus Dei Filius ijs, qui in tenebris & vmbra mortis ſedebant, tanquàm lux vera reſplenduit. Per te Prophetæ futura prædixerunt. Per te Apoſtoli ſalutem gentibus prædicârunt, per te mortui reſuſcitantur, per te Reges ſancta Trinitate duce regnant. Et quis adeò valet eloquentia, qui MARIAM plurimùm laudatam Matrem & Virginem (ſtupendum rei miraculum) pro dignitate celebrare & deprædicare poſsit?] At ſcio iſthæc præconia moroſis aduerſarijs non placitura, quæ tamen Theologus ille ſapientiſsimus ſimul & religioſiſsimus ad MARIAM ornandam coràm doctiſsimis Patribus, & ſacro in loco confidenter expoſuit, nihil veritus eiuſmodi momos, qui ſua verba laudatoria improbè calumniarentur. Similis autem Damaſceni eſt oratio, MARIAM hoc modo ſalutantis atq; prædicantis: Salue decus omnium honorificentiſsimum. Salue ô Deipara ac Verbi mater. Tu enim paradiſi clauſtrum nobis aperuiſti, tu aditum nobis ad cœlum patefeciſti: tu Filio ac Deo familiares nos reddidiſti.]

Cyrilli ſalutatio ad Mariam in templo cum ſumma eius cõmendatione facta.

Hom. 6. cõtra Neſtorium dicta.

Matth. 21.

In orat. de dormitione Virgin.

Extat Chryſippi presbyteri Hieroſolymitani oratio non ita pridem Latinè verſa, quæ de MARIA præclarè differit, atq; ad angelicam ſalutationem recitandam hortatur, his etiam verbis prima eius verba declarans: Aue ſemper, Aue gratia plena, Aue quæ vulnam adepta es præter naturam, vel ipſis cœlis latiorem: quandoquidem per hanc comprehendiſti eum, quem ne cœli quidem capiunt. Aue fons lucis omnem hominem illuminantis. Aue ſolis ortus, qui nullum ferre poteſt occaſum. Aue armarium

Chryſipp. Mariam egregiè ſalutat, & ſalutare docet.

In ſerm. de S. Maria Deipara.

Ioan. 1.

Cant. 4. 5. Exodi 3. Ezech. 44. Daniel. 2.

marium vitæ. Aue quæ es hortus Patris. Aue quæ es pratum totius fragrantiæ ſancti Spiritus. Aue radix omnium bonorum. Aue ſpecimen gemmæ omne pretium excedentis. Aue vitis vuas pulchras producens. Aue nubes pluuiæ potum animis Sanctorum exhibentis. Aue quæ es puteus ſemper viuentis aquæ. Aue quæ es rubus ardens igne ſpirituali, nuſquàm tamen adureris. Aue porta clauſa, ſoli Regi aperta. Aue mons vnde lapis angularis abſciſſus eſt ſine manibus. His enim atque alijs multis huiuſmodi cuncti qui Deum geſtant, particulatim eam alloquuntur.] Quæ poſtrema verba non obſcurè commonſtrant, multorum frequentem tùm fuiſſe cōſuetudinem vt in ſalutanda & celebranda Virgine verſarentur. Quid autem Methodius? qui ſuperiores Græciæ doctores non ætate ſolùm, ſed & ſplendore martyrij & celebritate nominis facilè ſuperauit? Salutauit & ille profectò Virginem matrem, ac nos etiam docuit hoc modo ſalutare: χαῖρε εἰς ἀεὶ ἡ ἀλάλητος ἡμῶν χαρὰ παρθένε μαρία, ἐπί σε γὰρ πάλιν ἀνατρέχομεν. σὺ τῆς ἑορτῆς ἡμῶν ἀρχὴ, σὺ μεσότης, σὺ τέλος. ὁ πολύτιμος μαργαρίτης τῆς βασιλείας. τὸ ὄντως ὖθαρ τῆς πάσης ἁγιστείας. τὸ ἔμψυχον θυσιαστήριον τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς. χαίροις ἀγάπης θεοῦ θησαυρέ. χαίροις φιλανθρωπίας υἱοῦ πηγὴ, χαίροις πνεύματος ἁγίου κατάσκιον ὄρος. ἤστραψας γλυκύδωρε γέννητορ φωτὸς ἡλιακοῦ πυρσοῖς ἀκαρτερήτοις, ἀγάπης ὑπερζεούσης. τὸ πρὸ ἀρχῆς συλληφθὲν, ἐν τῷ τέλει τεκοῦσα. φανερώσασα τὸ κρυπτὸν μυστήριον, καὶ ἀλάλητον ἀοράτου πατρὸς υἱὸν, εἰρήνης πρυτανευτὴν πάσης γενόμενον. Senſus verborum eſt: Salue in æternū ineffabile gaudium noſtrum. Ad te namq; rurſus recurrimus, tu feſtiuitatis noſtræ principium, tu medium, tu finis. Tu pretioſa cœleſtis regni margarita, tu verè fons vbertimus totius ſanctitatis. Tu animatum altare, panis vitæ. Salue diuinæ charitatis promptuarium, ſalue humanitatis filij fons, ſalue Spiritus ſancti vmbraculum. In te perbenignus ille Conditor feruentiſsimæ charitatis flammas, quaſi confertos quoſdam ſolis radios, eſt eiaculatus. Tu ante omnia ſæcula conceptum, in fine temporum enixa es. Tu inaſpectabilis Patris filium, per quem omnis pax nobis eſt reſtituta, myſterium vtiq; abſconditū & ineffabile, mūdo patefeciſti.] Succedit poſteà, quæ hæc omnia cōcludit ad MARIAM facta inuocatio, vt ipſa noſtri apud Deum perpetuò meminiſſe dignetur. Hęc ille Olympi Epiſcopus Methodius, qui ſingularem doctrinam martyrij laurea cumulauit, ſub Valeriano & Decio ſuum pro Chriſto ſanguinem fundens, & à nouatorum quidem fide alienus, qui MARIAM ſalutari prohibent, quaſi multum momenti in eo ſit ſitum, ſi nullus Gabrielis exemplum ſequatur, nullus auguſtiſsimam Dei matrem religioſè compellet, honorificiſq́ue titulis illi congruentibus, proſequatur.

Ex oratione quam habuit in hypopanten Domini.

Quomodò Methodius reuerēter Mariam ſalutet, ſimulq́ue commendet.

Præclara epitheta Deiparæ attributa per Methodium Martyrem.

Prætereo alia id genus, quæ apud Patres tùm Græcos, tùm Latinos extant, atq; à nobis alibi proferuntur conſona teſtimonia, in quibus ſuam illi venerationem reuerentiamq́; maximam Virgini matri deferunt, ac nos etiam hoc ſanctum ſalutandi, non autem ſolùm imitandi, officium docent. Quocirca iſtorum latratus cōtemnendi ſurdiſq́; auribus tranſeundi ſunt, quibus nec angelica, nec humana MARIAE oblata ſalutatio ſatisfacere, ſed potiùs fœtere videtur. Eſto ſanè, vt iſti perfrictæ frontis eſſe pergant, ac benè monentes nō audiant, ſed piorum etiam in ſalutanda honorandaq́; Virgine ſtudium omne ſubſannent ac probris afficiant. Quid? ergóne pij & idonei tantæ Matri præcones deerunt? quos iſtorum quidem maledicentia, vt ſæpiùs Aue & Salue clàm palamq́; inclament, fortiùs excitabit, ac fortaſsis etiam vt eiuſmodi maledicis illuſoribus Anathema perpetuum dicāt, ardentiùs permonebit. Habuit hactenus, & deinceps habebit Eccleſia innumerabiles credentium generationes, quæ vt frequenter, ſic & reuerenter te Domini ac Dei noſtri mater MARIA ſalutent, ſuamq́; de te fidem, & erga te pietatem tùm ſolennibus ritibus, tùm frequentibus cœtibus, tùm lœtiſsimis canticis ingenuè conteſtentur. Atq; huc ſpectant illę voces, ſuaui quidem melodia cōditæ, & vbiq; ferè gentiū in Eccleſia Latina modò receptæ: Salue Regina miſericordiæ, Aue Maris ſtella, O glorioſa domina. His verò canticis vt piorum mentes in luce Eccleſię verſantes mirificè afficiuntur ac recreantur, ſic noſtri Mariomaſtyges in ſuis ſpeluncis errorum caligine obductis circumerrantes, mirabiliter offenduntur, ac miſerè diſcruciantur. Cæterùm quod ad eximios titulos Mariæ delatos attinet, in quibus maximè reprehendimur, & Mariæ cauſa grauiter premi, ac vulgò traduci ſolet ab aduerſarijs, poſtremo libro reſpondebimus, quandoquidem nunc ad finem tractationis, quæ de ſalutatione Angelica nobis ſuſcepta eſt, non temerè properamus.

Aduerſariorum obſtrepentium voces, quibus cōtra vſum huius ſalutationis inuehuntur, quem apud nos vſum habere debeant.

De Mariæ titulis vide libro quinto.

CAPVT

CAPVT DVODECIMVM.

Quibus ex cauſis vſus Catholicus in MARIA ſalutanda hodie potiſsimùm improbetur: quomodò itidem ſalutationis Angelicæ verbis multiplex Mariæ dignitas & excellentia contineatur.

Libertas de ſacris iudicandi multos impedit, ne ſalutationem hác intelligant ac probent.

COGITANTI mihi pauloq; acutatiùs inquirenti, quamobrem aduerſatij tam multa præclaræ huic & maximè prædicandæ ſalutationi obijciant & frequenter inſultent, nullumq́ue eis vſum nobis Catholicis ferè permittant, hæ quidem cauſæ potiſsimùm in mentem veniebant. Primum hodie viget libertas de ſacris iudicandi, peſtis vna in religione omnium perniciofiſsima, quæ multorũ hodie ingenia nequaquàm infœlicia deprauanit, eoq; deduxit, nulla vt veterũ aut Eccleſiæ authoritate commoueantur. Ex hac libertate, aut potiùs licentia, quidam non aliter Angelum hîc ſalutantem intelligunt, quàm qui voluerit, vt omnium ferè gentium mos eſt, in primo congreſſu Virginem ſalutare, eiq; ſalutando fauſta precari. Vnde Marbachius hoc modo prima verba Germanicè interpretatur, frew dich vnd ſey gůter ding/ hoc eſt, Eia lætare, bono animo eſto, ſiue frontem porrige, teq́; iucundam præſta, etſi Germanicus idiodiſmus, neſciò quam maiorem vim & emphaſin tenet. Quid verò iſtud eſt aliud quæſo, præterquàm ad vſum ciuilem, imò & ruſticanum, quo vel infimæ ſortis homines vtuntur, angelica verba transferre ac transformare? Nam & noſtri compotores quum in caupona ſedent, ad frontem exporigendam, & ad calices epotandos ſimili oratione, quæ illis valdè amica videtur, ſe inuicem ſtrenuè prouocant, & ſicut boni milites in acie ad feriendos hoſtes, ſic ipſi ad ſiccandos cyathos ijſdem ferè verbis ſeſe mutuò inhortantur. At faceſſat procul tam craſſæ mentis, tam pinguis & ſtolida imaginatio, vbi Gabriel & MARIAE, Angelus & Virgo id eſt, perſonæ ab omnibus mundi cogitationibus vaniſq; ſtudijs alienæ, & ſumma puritate ſapientiaq; præditæ de rebus inter ſe ſacratiſsimia colloquuntur.

In li. de miraculis contra Eiſengreinium.

Quomodò Marbachi⁹ noua interpretatione corrumpat verbum AVE.

Ex eadem ingeniorum libertate & inſolentia, quæ hoc ſæculum, vt diximus, vitiauit, factum eſt, quòd nonnulli Angelum fingunt ea bona precari & optare Virgini, quæ ex hominum arbitrio & opinione pendent, non quæ animi verè bona ſunt, & ad interiorem hominis iuſtitiam ſpectant, ac iuſtos Deo ſummo commendant. Quarè Culmannus vt paraphraſten hoc loco agat, Angelum ſic ſalutantem inducit, *Aue gratioſa, cuius conuictum & conſuetudinem plæriq; omnes ambiunt. Benedicta verò ſeu prædicata præ omnibus mulieribus, vt de qua omnes omnia bona dicant & laudent vehementer.* Nam & [a] Eraſmus pro benedicta laudatam interpratatur, de qua omnes benè loquantur, & iuxta [b] Brentium Hebraicam phraſin hîc ſapit benedictio, bonamq́ue fortunam deſignat. Verùm hoc rurſus eſt in Euangelicis verbis ludere, & ſenſum Iudaicum vel Ethnicum potiùs quàm Chriſtianum adferre, imò verò carnis iudicio contra omnem decori rationem & Scripturæ morem ridiculè indulgere.

Gabriel Mariæ bona non quælibet precatur iuxta vulgi opinionem.

Quomodò Mariam benedictã accipiant nouatores.

Serm. 4. de annunciat. Virginis.

a In annot. noui Teſtamenti.

b In Euan. de Annun. Virginis.

Hæc ipſa liberrima philoſophandi, & in ſacris literis commentandi ratio facit, vt opinionum & errorum fœda colluuies magis ac magis indies inualeſcat, ac præſertim eam doctrinæ partem, quæ ad MARIAE & Sanctorum cultum pertinet, in multorum animis labefactet atq; corrumpat. Exorti ſunt igitur, qui ſanctis è vita migrantibus, etſi hoc plæriq; fateri vereantur, nullum ad cœlos aditum præbent, nullamq́ue in cœleſti patria locum relinquunt, ſed illorum animas corporeis vinculis ſolutas, ad carnis vſq; reſurrectionem ſine ſenſu & intellectu dormite arbitrantur. In ea opinione fuit Thomas Deuuayius Vngarus: ac eundem pudendum errorem mordicus retinẽt quidã ex nefarijs Anabaptiſtis. Quod ergo Chriſtus Sanctis & priſcis illis Patriarchis Abraham, Iſaac & Iacob apertè tribuit, quod latroni in crucẽ ſuffixo promiſit ac præſtitit, hoc iſti MARIAE & Sanctis alijs adimere non formidant, vt nempè non illi viuere, ſed mortui eſſe, & manere debeant tantiſper, donec ad mundi finem ventum ſit, ac corpora defunctorum ſimul ad vitam excitentur. Alij vt paulò prudentiores, Sanctorum

Errores huius temporis craſſi & perniciofi erca cultum Sanctorum.

Animas ad diẽ iudicij vſq, dormire multis perſuaſum eſt.

Matt. 22.

Luc. 23.

Animas in cœlo erga mortales nõ affici, nec humana curare multi putant.

rum animas in pace eſſe,& in cœlo verſari, atq; apud Chriſtum præſentes vinere confitentur quidem, ſed quæ ſuo gaudio contentæ, vel fortaſsis ebriæ, haud ſciant aut curent res mortalium,& ne illa quidem,quæ ſub vexillo crucis militans in terris Eccleſia velfacit,vel ſuſtinet,vel precatur. Atqui perſpicuè docet [a] Irenæus, beatorum ſpiritus ante ſupremum iudicium clara Dei viſione frui, & prætereà mortaliū, à quibus receſſerunt,meminiſſe,ſuamq; ſententiam illis verbis, quæ Chriſtus de Diuite & Lazaro recitauit,comprobat. Tradit & [b] Cyprianus hoc piorum ſolatium, qui à magno amicorum numero in cœlis expectentur, & [c] Auguſtinus vt viduam Italicam cōſolētur,ipſius coniugem in cœlo ei notiſsimū fore pollicetur.

a Li.5 c.63
b Lib. de mortalitate.
c Epiſt.6.

Piam tantùm eſſe cogitationē affirmāt,quòd in cœlo Sancti nos amare & pro nobis orare dicuntur.

Sunt rurſus, qui concedant in Sanctis ac beatis omnibus vigere charitatem,per quam bene velint fratribus,vt de illorum ſalute in cœleſti patria ſinr ſoliciti:ac proptereà piam eſſe cogitationem, quòd illi pro Eccleſia noſtra precari exiſtimentur. Cæterum hanc illorum precationem pro credentibus in genere tantùm offerri Deo contendunt,& illis facultatem vota noſtra percipiendi adimunt,noſtriq; curam ac patrocinium ab illis ſuſcipi negant,nullo aūt modo eos ad opem & auxilium inuocari poſſe ſuſtinent, perindeac ſi hoc nihil ſit aliud, quàm Deo cōtumeliam,& Chriſto iniuriam manifeſtam inferre,ac primum violare præceptū. Intereà vt nouum inuocationis genus,quod prorſus Arianiſmum ſapit,inuehāt ac vſurpent,ſedulò inclamant, Ieſu Chriſte ora pro nobis. Quaſi verò Chriſti duntaxat proprium ſit, iuxta formam hominis pro nobis apud Patrem intercedere, ac non potiùs etiam ex communi quam cum Patre habet poteſtate, nobis poſsit auxiliari. Impium certè phantaſma eſt, Chriſtum in cœlos modò receptum,& ſedentem ad dextram Patris, perinde ac proſtratum corràm Patre iacere ſupplicem oportere, qui prætereà ſolus pro nobis conficiat omnia,vt ſingularis eius tùm interceſsio, tùm mediatio quaslibet amicorum operas ac preces excludat,quum ille Sanctorum caput & corona, fidis eorum patrocinijs iuuare nos gaudeat ac ſoleat, ſicut antiquitas vniuerſa literis & exemplis clariſsimè confirmanit.

Sanctos in genere tantùm, non in ſpecie pro nobis orare, neque ab vllo mortalium :inuocandos velut interceſſores atque patronos eſſe cōtendunt.

Qualē Chriſtū hodie ſibi plæriq; cōfingant.

Itaque tam multi diuerſi & aduerſi, ſæpeque iampridem profligati & damnati hodie graſſantur errores, quibus vulgus hominum miſerè circumagitur, & in varias partes ſcinditur,vt nihil ferè ſublimè,nihil excellens de MARIA & Sanctis alijs in Chriſti regnum aſcitis,hoc eſt, de vera & præcipua Sanctorum communione iam credat,vel cogitet,ſibiq́ue ſinat perſuaderi, præſertim quòd iuſtōrum animæ in cœlis ſacrificia pro nobis offeraut, ac preces pro populo fundant, vt Gregorius Nazianzenus alicubi dixit. Quod quum ita ſit,fieri certè non poteſt, quin complures ab huius etiam ſalutationis vſu & amore auocentur, adeoque abhorreant, nimirùm circumfuſis iſtis Sectariorum velut nebulis, denſaque caligine miſerandum in modum impediti. Ex quo fonte dimanat & illud, quod craſsi homines in Angeli verbis parùm ineſſe myſterij putent, quodque totam ſalutationem cum vno Gabriele ſimul & veniſſe & abijſſe ſtatuant, quaſi ad Virginis vel ſalutationem, vel inuocationem hodie factam fructus nullus conſequatur. Quid multa? Homines iudicio carnis inflati,& Eccleſiæ odio excæcati,perindeque gratiæ Spiritu vacui,Chriſtum plenis buccis crepare poſſunt, MARIAM vel à limine ſalutare, ac ſalutantes ferre non poſſunt in hac ſumma temporum iniquitate.

Populum parti aut nihil credere de vera Sanctorum communione.

In oratione de laude Baſilij Magni.

Vbi ex aduerſarijs vnum, valdeq; petulantem & maledicum, thetorem dicam an ſcurram Guilielmum Rodingum in medium ſiſtam,qui recētem orationem quaſi furioſus edidit,& in ea Deiparam his verbis loquentem induxit: *Deſine me ſalutare, & ſalutando venerari: deſine Sanctos & vita defunctos adorare: iſtam tuam ſalutationem tuaſq; preces exetramur: tu vbi terrarum ſis, quid agas, viuas, deniq; an mortuus ſis neq; ſcimus, neq; curamus; tantùm abeſt, vt te precantem exaudiamus.* En tibi præclarum exemplum,non dicam Sacramentarij, ſed Epicurei,qui de MARIA & Sanctis vti ſentit,ita loquitur impiè,quum tantùm non cœcos, ſurdos ac ſtupidos illos cœleſtis patriæ ciues conſtituat,qni nihil in cœlis intelligere,nihil curare, vel audire vnquàm poſsint eorum, quæ in terris Eccleſiaque noſtra geruntur. Modeſtiùs ſanè Confeſsio Saxonica docet, & ex colloquio Moyſis & Heliæ cum Chriſto colligit, beatis in cœlō curæ eſſe Eccleſiam, & beatos orare pro Eccleſia, ne vide-

Cōtra ſcholas Ieſuitarum.

Quàm impiè de Maria ſcribat Guilielmus Rodingus.

Refutatio ſuperiorū quæ Rodingus aduerſus Mariam & Sanctos improbè fabulatur.

Matth.17.

Sentētia Saxonicę Confeſsionis de ſtatu Sāctorū in cœlis.

ne videlicet quis arbitretur, animas piorum poſt ſæparationem à corpore, vt fanaticos ſomniare iam diximus, vſque ad reſurrectionem carnis, ſine ſenſu & intellectu neſcio vbi dormire & ſtertere. Quid verò frontis aut mentis obtinet Rodingus, tam parùm in ſacris verſatus, vt de MARIAE & Sanctorum fœlicitate cum tota pugnet antiquitate, ſimulque Iudæorum ac Ethnicorum amentiam ſtabilire videatur? [a] Si agnus vbique, vt [b] Hieronymus ratiocinatur, ergo & ſi qui cum agno ſunt, vbique eſſe credendi ſunt. Et quum diabolus & dæmones toto vagentur in orbe, & celeritate nimia vbique præſentes ſint, Martyres poſt effuſionem ſanguinis ſui ara operientur incluſi, & inde exire non poterunt?] Ex iiſdem ſacris literis Eucherius non malè ratiocinatur: Si Propheta Heliſæus puerum ſuum Giezi abſens corpore vidit accipientem munera, quantò magis in illo corpore ſpirituali videbunt Sancti omnia? non ſolùm ſi oculos claudant, verùm etiam vnde ſunt corpore abſentes?] Vnde nec Maximum piguit affirmare: Non clauditur locis, quod diffunditur meritis. Inuocaſti vbique Martyrem, vbique te exaudit ille qui honoratur in Martyre. Moderante itaque eo, qui penſat vota tua & diſpenſat munera ſua, in tantùm vicina præſentia efficacis præbebitur aduocati, in quantum fuerit fides deuota ſuſcepti.] Proinde quod Angelis rerum humanarum conſciis & adminiſtris largiti neceſſe eſt, ſi Scripturis fidem habemus, id homo hic inuidus MARIÆ & beatis omnibus auferre non veretur, & Catholicos prætereà improbè calumniatur, qui adorationem ſupremo numini debitam ad Sanctos impiè transferant, eoſque mortuos potiùs quàm viuos æſtimat & appellat. Quantulum hic quæſo, ab inſano differt Vigilantio iam olim garriente, Sanctos alicubi conſidere, nec poſſe ſuis tumulis & vbi voluerint, adeſſe præſentes, quique poſtquàm cum Chriſto in cœleſti patria eſſe cœperunt, minùs quàm olim in carne conſtituti valeant, ac proinde ſuis fratribus, imò commembris prodeſſe nec velint, nec poſſint. Sed nota, imò & damnata eſt Eunomii Vigilantiique ſoboles, quæ in hunc vſque diem nos Catholicos petulanter irridet, quod Sanctorum ſuffragia poſtulemus, vt [c] Bernardi verbis vtamur, noſque ſicut [d] Hieronymi ſæculo factum eſt, probroſè idololatras ob Sanctorum cultum appellat.

Quomodò veteres è Scripturis probent, res noſtras à Sãctis cognoſci.

a Apoc. 14.
b Lib. aduerſus Vigilantium.
Lib. 4. in li. Reg. ca. 20.
Serm. de S. Nazario & Celſo.
Matth. 18. Luc. 15. 16.

Rodingus Vigilantii partes ab Hieronymo confutati ſequitur.

Vide Hieronymum aduerſus Vigilantiũ, & in epiſt. ad Riparium.
c Serm. 65.
d In epiſt. ad Ripariũ.

Cæterùm vt his relictis, quos alibi ſatis confutauimus, noſtra perſequamur, è ſuperioribus iam ſatis conſtare putamus, Gabrielem ſummi myſterii & diuiniſſimi operis nuncium ac interpretem, non humano more, ſed ex Dei voluntate, & longè quidem ſublimiùs, quàm hæc ſalutationis verba præ ſe ferunt, ſuam obiiſſe legationem, eique grauiſſimum & auguſtiſſimum exordium tribuiſſe: in quo exordio talis orator ſupra vulgarem captum diſſeruerit, nec humanas loquendi formulas admiſcuerit. Neque optantis, ſed affirmantis angelicum hunc eſſe ſermonem, qui ſimul ob inhærentes MARIAE dotes ſit gratulatorius, & præſentem Dei gratiam in Virgine prædicet, illamque Sanctis omnibus anteponat, ac demùm haud ſine maxima erga Virginem reuerentia ſit pronunciatus. Quod ſalutantis Angeli officium tanti apud Catholicos valet, vt illud ſibi perpetuò retinendum, ac nouo ſubinde ſtudio in vſum reuocandum putent, nulla vt obrepat obliuio, ſed grata vigeat ſemper memoria ſummi beneficii, quo Deus vt redemptionem ordiretur, humanam hanc ſuam ancillam è cœlo reſpexit, & in electiſſimam matrem elegit, ac præ Sanctis aliis glorificauit, noſq; per illam in Chriſto Chriſtianos effecit. Igitur ad Chriſtianum officium pertinere arbitrantur, vt filii Dei Gabrielem ducem ſequentes, MARIAM & Chriſti & ſuam parentem iam immortalem effectam, nullique cœlitum ſecundam reuerenter admodùm habeant, atq; cùm aliis modis, tùm his etiam verbis è cœlo delatis officioſè ſalutent. Quod quum faciunt, ſatis autem facere non poſſe videntur, Deum æternum in tali tantaque Regina prædicant, tantò quidem libentiùs huic Matri gratulantes, quantò rectiùs illam de ſe & humano genere meritam eſſe norunt, quantoque certiores facti ſunt, conſtantem illius erga nos maternæ pietatis affectum perſeuerare, quum illa nunc in cœleſti regno apud omnipotentem Deum, haud minùs, ſed multò ampliùs quàm iuſtorum quilibet in terris, orando valeat, & magna nobis ſubinde munera impetret, ſicut tot bonorum myriades non ſolùm à Patribus veluti per manus traditum & retentum acceperunt, ſed certiſſimis etiam documentis hucuſque confirmatum habent, ac ſæpenumerò experiuntur.

Catholicos à nouatorũ ſententia multis modis diſſentire circa ſenſum huius ſalutationis.

Quàm reuerẽter ſe Catholici habeant circa vſum huius ſalutationis.

Habes

Habes iam, Chriſtiane Lector, ni me mea fallit opinio, aliqua ex parte adumbratàm MARIÆ præſtantiam, quam Gabriel eulogio ſuo confirmauit, quam veteres clariſsimè docuerũt, quam quotidie pij ſuſpiciunt, quamq́; tot indiciis & ritibus profitetur Eccleſia, ſed quæ in nullo propemodùm loco & precio apud ſectarios eſſe videtur. Hi in MARIA quid fecerit Deus, contemplandum quidem eſſe pronunciãt, ſed perſonam ipſam ferè negligunt, perinde ac ſi rem inanimatam ob illuſtres quoſdã effectus, velint conſiderari, honorari autem minimè: aut quaſi ex mera Dei imputatione iuſtã illam ſanctãq́; tantùm faciant. Agè verò ſi ſpiritu, ſi ratione ducimur, ſi Chriſtianę gratiæ & cœleſtis gloriæ varios in Sanctis gradus ex Dei verbo metimur, quisnam honos obſecro, quæ reuerentia par, quę laus tribui poteſt ęqua tantę virtuti, tanto decori, tot meritis, tàm excellenti gloriæ Virginis matris? Eámne ſibi Deus velut ſponſam inter omnes vnicè non adamaret atq; complecteretur? In qua vnq̃ amica & filia vel exornãda, vel dotanda impenſiori ſtudio pater elaboraret? Quod lumen ac decus ex hoc orbe noſtro prodiit illuſtrius, ac prodire vnquam poteſt? Quid habent cœlites omninò ſecundùm Chriſtum fulgentius, quid anguſtius, quid amabilius, aut venerandum magis? An hoc cœli terręq́; miraculum, diuinumq́ue ſacrarium dies & noctes Angeli atque Archangeli in cœlis non iucundiſsimè contemplentur? Quòd ſi omnes qui ſancti fuerunt, & ſunt, & erunt, Chriſti membra cenſentur, MARIA verò intemerata Chriſti mater exiſtit, an non conſequi neceſſe eſt, eam ipſam nó modò Dei ſponſam & matrẽ, ſed Sanctorum quoq; matrem eſſe communem, illis omnibus ob hanc maximã Dei diſpenſationem præeminere, ab illis ipſis peculiariter agnoſci, excellenter diligi, atq; ſtudioſè cohoneſtari? Et quoniam cœpi, pergam nõnihil hoc loco ratiocinari, vt verba Euangelica dicam & Angelica, quibus MARIÆ laus ampliſsima continetur, paulò rectiùs ſaltem à rudibus & ſimplicibus, in hac ipſa ſalutatione intelligantur.

Epilogus ſuperioris tractationis de Angelica ſalutatione.

Quomodò Mariã ſpectare ſoleãt nouatores.

E rationis & fidei lumen oſtẽdit ſummam Mariæ dignitatem, quæ Scripturis diuinis omninò ſit conſentanea.

Enimuerò ſi gratia plena eſt, diciq́; MARIA meretur, quomodò peccati macula leuiter etiã aſperſa, veteris culpæ fermento infecta, aut ſordibus vllis inquinata, & nó potiùs pura, ornata, elegans, ſplendida, diuinis opibus exaggerata & exculta, prorſusq́ue innocens exiſtimãda eſt? Quod virtutis ſtudium, quis charitatis ardor, qui gradus perfectionis in illa, quæ diuina redundat gratia, queant deſiderari? Si perfectè locutus eſt Angelus, ſi verè promiſſum ac diuinitus affirmatum eſt: Dominus tecum, quis inficietur, cum illa Deum Deiq́; gratiam ſingulari ratione verſari, illamq́; non modò χριστοτόκον, ſed & θεοτόκον (quia Chriſtum Deum non minùs quàm hominem genuit) legitimè nuncupari? Si cum illa Deus Pater, vt de ſua ipſius Virginiſq́ue ſubſtantia vnus Chriſtus efficeretur: ſi cum illa Filius, vt carnem eius virgineam indueret: ſi cũ illa Spiritus ſanctus, vt ſummum in ea myſterium operaretur, illamq́; omni ex parte ſanctificaret ac exornaret, quis vel cœlitum, vel mortalium æterno numini tã familiaris? quis dona diuina percepit vberiùs, guſtauit ſuauiùs, pleniuſq́; conſeruauit? Cum qua creaturà, ſicut cum hac ipſa, ſupremus Monarcha egit, ac agere quodammodò debuit clemẽtiùs, liberaliùs, admirabiliùs diuiniuſq́;? Cuius demũ corpus & animum ad maius honoris faſtigium eueheret atque transferret? Sed ad reliqua, ſi libet, progrediamur.

E verbis Angelicæ ſalutationis quanta Mariæ ſit præſtantia, colligi & concludi poſſe.

Quantùm ſit eulogium, Dominus tecum.

Quòd ſi benedicta hæc in mulieribus, vt ſanè dubitare ſit nefas, cur eadem à cõmuni, triſti, ærumnoſo & multiplici fœminarum maledicto nó libera pronuncietur? quid illa cum morbis & vitiis fœmineis habeat commune? quo vel tenui vanitatis aut libidinis ſenſu afficiatur? Si benedicta, inquam, in mulieribus, quid mirum illam ſine corruptione effœtam, ſine onere grauidam, in ipſo partu integram, & abſque dolore puerperam, ſemperq́; inuiolatam Virginem perſeuerare? An iſthæc inter mulieres tot modis benedicta, prima muliere infœlicior fuit, quam ab omni peccati labe, quum primùm à Deo formaretur, immunem fuiſſe certiſsimè conſtat? Si inter omnes alias hæc benedicta, quomodò non tota pulchra & immaculata, quam vnam cœleſtis ille ſpõſus & amator ſe ſuiſq́; amplexibus dignam amicam & ſponſam haberet, cui ſe maximè adiungeret, & cuius in ſinu iucundiſsimè recubaret? Cur igitur quod Euę datum eſt, huic non competat, vt ipſa etiam virago, ac omnium viuentium, qui ſecũdùm Spiritum Deo viuunt, in Chriſto regenerati, mater appelletur? Quæ laus, quæ virtus aliis vnquã fœminis tributa, & huic adimenda eſt? Præclara apud Ægyptios Cleopatra, fateor. Celebris apud Romanos Lucretia, quis neget? Nec ignobilis apud Carthaginẽſes

Quãtum laudis Virgini tribuat, quòd benedicta inter mulieres prædicetur.

Maria cum aliis laudatis fœminis collata, citra controuerſiam omnes excellit.

Dido,demus & hoc antiquæ antiquitati. His longè tamen præſtant, quæ in verbo Dei commendantur,& apud Hebræos olim floruerunt matronæ Sara, Rebecca, Rachel, Anna,Heſter,Iudith,Machabęa.Illuſtriores adhuc illæ Chriſti ſponſęq́; tot,monilibus & Euangelicis opibus ornatæ virgines, Tecla, Valeria, Agnes, Cecilia, Iuſtina, Dorothea,Lucia, Vrſula, quæ cum candida virginitatis ſtola purpuream Martyrij coronam pulcherrimè coniunxerunt.His demùm ſi libet, adiunge virgines, viduas, matronas, quotquot vlla vel nominis celebritate, vel virtutis laude in orbe tot ſæculis claruerũt. Omnium velut ſiderum igniculos clarũ MARIÆ lumen abſcondit,Hieronymo teſte, aut ſicut Poëta dixit,velut inter ignes Luna minores. Hęc vna eſt Regina noſtra Heſter, quę ab hoſtibus afflicto, ac tantùm non deſperanti populo præſidium ſolatiumq́; maximum præbet. Hæc virago & victrix illa Iudith, cui credentes omnes de ſuperato Tyranno,deq́; libertate ſuo populo reſtituta meritò gratulentur. Poſtremò ſi benedictus eſt fructus ventris MARIÆ, quomodò non ſelecta & generoſa cenſeatur arbor, fructum hunc longè lectiſsimum & generoſiſsimum ferens? Quanta illius paradiſi vbertas & amœnitas Deus bone, quæ hoc vitæ lignum ad mortem arcendam & immortalitatem conſeruandam edentibus præbet? Quæ autem rurſus peccati labes,quę impuritas illic hærere poſsit, vbi munditiæ omnis autor ac amator ſuum domicilium collocauit,totq́ue menſibus tenuit? Quid inde pollutum ac fœdum oriatur, vnde peccati deſtructor,mortis profligator,vitæ reſtitutor,omniſq́ue iuſtitiæ præceptor, velut Sol è cœlo poſt denſam noctem apparet? vnde lapis à monte ſine manibus abſcinditur, vnde tanquam ſponſus è ſuo procedit thalamo, ac velut gigas ad currendam viam exultat,in qua ſe nobis fratrẽ, mediatorem ac ducem præſtat ad immortalitatẽ? Quid illo Dei templo viuo ſanctius,in quo Sanctus ſanctorũ tanto cum gaudio requieſcit? Quid illo vtero benedicto purius, qui totius puritatis & gratiæ fontem ambitu ſuo conclu-dit,fontem, inquam,patentem domui Iacob & habitantibus Hieruſalem, vt peccatoris & menſtruatæ perfecta fiat ablutio,ſicut loquitur Zacharias?

Vbi præfatur in Sophuniam. Iudith. 15.

Mariam valdè commendat, quòd benedictum ſui ventris fructũ habeat.

Dan. 2. Pſalm. 18.

Zach. 13.

Quid moror? mente concipi poteſt, oratione explicari non poteſt,quàm longè lateq́ue pateat hæc nunquàm ſatis laudata ſalutatio,ſi quis modò non craſſo, vt aiunt,in aëre natus, verba eius ritè perpenderit, & in illis ipſis dotes MARIÆ, cui magna profectò fecit qui potens eſt,paulò accuratiùs conſiderârit. Equidem, vt paucis dicam,tàm multa ac magna illic myſteria & admirãda ſenſa mirificus Angelus,& poſt illum Elizabetha ſancta,imò Spiritus diuinus concluſit, vt qui de his verbis conſcripti extant commentarij,multi autem circumferuntur, Marianę virtutis & gloriæ opes nõ explicare,ſed parte ſaltem ex aliqua tenuiter oſtendere videantur. Delirat ergo Sarcerius,& toto,quod aiunt,cœlo aberrat, ſummam huius pulcherrimæ ſalutationis in eo ſtatuens, quòd MARIA ſine ſuis meritis in tantam gratiam,& ad tantum opus ſuſcepta eſſe dicatur. Cæcutit & Georgius Æmilius, dum hæc Angeli verba velut ad excitãdam Virginis attentionem & fidem dicta ieiunè detorquet, quaſi ſtudioſè caueat, ne ad MARIÆ dignitatem illa, quæ poſſunt & debent, legitimè referantur. At nos iam ſuprà docuimus,hoc Angelicæ orationis exordio,non modò ſingularem Dei bonitatem & miſericordiam erga MARIAM oſtendi, ſed eximiam etiam ipſius Virginis dignitatem aſtrui, nobiſq́ue & poſteris omnibus commendari. Hæc habui, quæ prolixus ſimul & ſuccinctus in Angelicam ſalutationem, hoc eſt, humanæ ſalutis inchoationem, pro mea tenuitate cõferrem: prolixus fortaſsè tibi,ſi properas Lector,& maiore compendio delectaris: mihi verò ſuccinctus fuiſſe videor, cùm & rei quæ tractanda fuit amplitudinem,& ſalutatę Virginis dignitatem, & aduerſariorum petulantiam mecum mente reputo atq; perpendo. Reliquum eſt, vt MARIÆ titulum ob quem Chriſti Deiq́; genitrix celebratur,ac maternam eius excellentiam, porrò excutiamus.

Multa & magna myſteria huius ſalutationis verbis incluſa.

Luc. 1.

Sarcerij & Æmilij commenta de hac ſalutatione.

In explicat. Euangel. de Annunciat. Virginis.

Epilogus de tractatione huius ſalutationis.

CAPVT

Tota pulchra es amica mea et macula non est in te. Cantico: 4

CAPVT DECIMVMTERTIVM

Illuſtrē ac primariā MARIÆ laudē ac prærogatiuā eſſe, quòd Chriſti Dei & hominis vera et naturalis mater exiſtat, ſicut non veteres modò, ſed etiā ex aduerſariis quidā profitentur.

Gabrielis officiū fuit, Mariā non modò ſalutare, ſed etiam vt Dei mater fieret, præparare atq; declarare.

ANGELO GABRIELI ſatis viſum non eſt, lectiſsimam Virginem in Nazareno cubiculo ſalutare, niſi ſtatim illi quòd mater Emanuelis eſſet futura, verbis perſpicuis, magnoque refertis pondere denunciaret. Cū enim Virgo eadem admiraretur, & admirando percunctaretur, qua ratione iuxta promiſſum Angeli mater euaderet, quæ cœlibatum integrum atque perpetuum, vt anteà probauimus, æterno Deo dicâſſet, hoc reſponſum ab eodem Angelo tulit: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſsimi obumbrabit tibi: ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei. Qua verborum periphraſi Gabriel non modò tres in ſanctiſsima Trinitate perſonas comprehendit, ſed etiam diuinum conſilium inde ab æterno decretum, ingenſque miraculum mox in MARIA complendum oſtendit, vt illa ſciret, ſe ſalua virginitate fore matrem, quia Chriſtum Deum & hominem modo inſcrutabili eſſet paritura. Perinde ac ſi dicat[a] Chryſologo teſte:[b] Quod de carne natū eſt, caro eſt: & quod de Spiritu, ſpiritus eſt: qui ergo de Spiritu naſcitur, ſine cōtrouerſia Deus eſt,[c] quia ſpiritus eſt Deus. Virgo te gratia matrem præſtitit, non natura: genitricem te dici pietas voluit, quam non ſinebat integritas: in tuo conceptu, in tuo partu creuit pudor, aucta eſt caſtitas, integritas roborata eſt, eſt ſolidata virginitas, omnes perſeuerauère virtutes.] Ac totius quidē Angelicæ ſalutationis atque legationis, quā ſedulò deſcribit Lucas, hæc vel præcipua cauſa fuit, vt Virgo diuinum ac ſtupendum opus, quo Verbum caro factum eſt, noſtrâque naturā aſſumpſit, præſenti fide cōplecteretur, ſciensq; ac volens fieret mater Emanuelis: quum prorſus cōgrueret, adeſſe noſtræ reparationi ſexum vtrunq;, quorum corruptioni neuter defuiſſet, vt Bernardus affirmat. Sed nunc operæprecium fuerit, vt quale quantumq; iſthuc donum ſit, Dei matrem exiſtere, paulò accuratiùs conſideremus.

Luc. 1.

De ſenſu verborum Gabrielis, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te.

a Ser. 132. b Ioan. 3. c Ioan. 4.

Præcipua cauſa miſsi ad Mariā Angeli Gabrielis.

In Serm. ex verbis Apocal. Signum magnum.

Propoſitio ſequentis tractationis.

Poterat haud dubiè ſummus Deus, cuius potentia ſemper infinita eſt, nec è cauſis pendet ſecundariis, poterat, inquam, filium ſuum vnigenitum cœlitus mittere nobiſque donare, qui ſine matris opera corpus è cœlo vel aëre, aut cæteris elementis conflatum, vel aliunde compactum aſſumeret, quale Chriſto nonnulli, vt poſteà dicemus, impiè attribuerunt. Ac de Angelis quidem conſtat, quòd etiamſi ex patre & matre non generentur, tamen Abrahæ, Loth, Danieli, Zachariæ, multiſque aliis ſub humana ſpecie apparuerint, humanoque more fuerint cum illis verſati, quorum vnus cum Tobia cibum ſumere viſus eſt, & alter cum Iacob nocte luctatur. Quarè omnipotenti Deo difficile non fuiſſet, peculiari & arcano quodam modo ſuum nobis filium communicare, & per illum genus humanum reſtituere, matre nulla intercedente, ſicut & pater ad Chriſti hominis procreationem nullus acceſsit. Sed enim qui non ſolùm maximus, ſed etiam ſapientiſsimus & optimus eſt Deus, ſe decere, & nobis conuenire magis indicauit, vt ſummum redemptionis humanæ myſterium, in matre Virgine inchoaretur, ac Meſsias etiam filius hominis nuncuparetur & eſſet. Quocirca quod inde ab æterno conſtitutum habebat, in mundi etiam primordiis homini lapſo denunciauit atque promiſit, fore nimirùm, vt caput nequiſsimi ſerpentis, qui hominem ſibi ſeruum, & Dei hoſtem fecerat, per ſemen mulieris contereretur. Ad quam rem deinde certus electus eſt populus, certaque Iudæ & Dauidis familia conſtituta, vt de hac promiſſa muliere, eiuſque ſemine, in quo Gentes omnes benedicerentur, maior fides atque fiducia conciperetur. Rurſus hanc non putatiuam aut fictitiam, ſed veram & naturalem matrem ſimul & Virginem futuram, vel inde Iudæi diſcere poterāt, quòd ad Regem Achab diuinum dixiſſet oraculum: Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Ad quæ verba velut alludit Gabriel, quum hoc vaticinium non in alia fœmina niſi in MARIA cōplendum oſtendens, luculenter inquit: Ecce concipies in vtero & paries filium, quemadmodùm de his aliiſque ſcripturæ locis huc pertinentibus liber ſecundus fusè diſſeruit. Nihil ergo mirum videri debet, quòd hæc toties in [a] Euangelio mater Ieſu dicatur, & conſtanter in Eccleſia Dei genitrix

Ex parte Dei poterat mundi Redemptor eſſe alius, quàm ex Virgine matre conceptus ac editus.

Angeli in humana ſpecie, nō natura vel carne apparēt mortalibus.

Geneſ. 18. & 19. Daniel. 9. Luc. 1. Tobiæ 12. Geneſ. 32.

Chriſtus ſine matre, ſicut ſine patre mortali poterat in mundum venire.

Voluit Deus & promiſit Verbū incarnari, & per matrem humanam naturam aſſumere.

Geneſ. 3.

Geneſ. 12. 22. 49. Pſalm. 131.

Eſa. 7.

Luc. 1.

a Matth. 2.

Luc. 2. Ioã 2. et 19. b Matth. 1. c Luc. 1.

genitrix ſiue Deipara celebretur: quoniam vt [b] Matthæus dixit: Inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto,& ſanctum quod ex illa natum eſt,euidenti teſtimonio [c] Angeli vocatum eſt,imò & re vera fuit Filius Dei,Patri nimirùm æterno conſubſtantialis.

Quomodò Maria Chriſti Deique mater facta ſit.

d Lib. 3. c. 2. & li. 4. c. 15. de fide Orthodoxa.

Cæterùm vt ſublime hoc & Sacroſanctum,nec ſatis vnquam extollendum myſterium,à quo ſalus humana dependet, aliquantò rectiùs intelligatur, ex [d] Damaſceno repetere ſit operæprecium, quòd poſt conſenſum ſacratiſsimæ Virginis, quæ verbis & promiſsis Angeli, imò Dei, non modò fidem habuit, ſed & ſuam paratam operam obtulit,Spiritus ſanctus in eam efficaciter ſuperuenit,ac mirificam virtutem,quæ omnem naturæ facultatem excederet,virtutem, inquam, diuinitatis Verbi ſuſceptiuam ſimul & generatiuam eidem Virgini præbuit. Proinde illa non ex voluntate carnis,neque ex voluntate viri, id eſt, non ex coniugali congreſſu & ſemine, neque cum vlla carnali voluptate, ſed ex Patris bona voluntate & Spiritus ſancti cooperatione cum ſancta & ſpirituali delectatione, tantum virginei & quidem puriſsimi ſanguinis Chriſto ſuppeditauit, quantum ad hominis humanique corporis formationem ſufficeret. Neque minùs admirandum ac diuinum opus fuit, hoc ipſum corpus ex ipſo Virginis corpore aſſumptum, non paulatim, ſed ſine mora, & eodem temporis momento coagulari, tenui mēbranula veſtiri, in maſculum formari,rationali anima informari,& in Verbi perſona,quæ in principio apud Deum,adeoque Deus erat,naturæ diuinæ arctiſsimè ſociari,vt hinc Ioannes veriſsimè dixerit: Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Dicto enim citius Virgo lectiſsima ſimul perfectum Deum & perfectum hominem concepit, ac mulier, vt Propheta fore prædixit, virum circumdedit,virum,inquam,non ſolum in figura lineamentorum, ſed etiam in anima omni ex parte gratia & virtute perfectum, ſicut poſteà pluribus euincemus. Vnde liquidò conſequitur,Dei Filium & vnigenitum,MARIÆ quoq; Filium & vnigenitum eſſe, vtpote qui de puriſsimo matris huius ſanguine corpus humànum in ſacro eius vtero formatum aſſumpſerit,ita vt qui conceptus & natus eſt de ipſa Virgine,non homo tātùm,neq; Deus tantùm,ſed homo & Deus exiſtat,nec ſolùm Filius hominis,ſed etiam Emanuel,id eſt,nobiſcum Deus meritò appelletur.

Subitò in Maria Deus, homo perfectè factus eſt.

Ioan. 1.

Hierem. 31.

Quomodò mulier virum circumdederit iuxta Prophetam.

Idem Dei & Mariæ Filius Chriſtus,idemque Filius hominis & Emanuel.

Præcipua cauſa, cur Maria in ſpiritu exultaret, Deoq; gratias ageret.

Luc. 1.

Hom. in Euang. feriæ 6 Aduent.

Quarè ſi vnquā aliàs,tunc ſanè ſacra Virgo vel maximè,quum Dei mater eſſe cœpit,tanti muneris autorem prædicare & plena Spiritu ſancto, in Deo ſalutari ſuo ſummo cum mentis iubilo exultare,ſuoq; iure pronūciare potuit: ECCE ex hoc, beatam me dicent omnes generationes,quia fecit mihi magna qui potens eſt. Quem locum tractās Euſebius: Verè vtiq; magna,inquit,& tàm magna, quàm magna nulli vnquam alij & fecit,& facturus eſt.]Rogas fortaſsè quænā iſthæc magna ſint ſiue magnalia? Nimirùm quòd ſupuenit in illam Spiritus ſanctus, quòd altiſsimi virtus eā obumbrauit, adeoq; penitus occupauit,quòd Virgo ſine viro cōcepit, & pura peperit Emanuelem, cuius & corpus quamuis ſenſibile atq; paſsibile, ſine onere vllo prægnans geſtauit,& clauſo demùm vtero,in mundum effudit: Hoc eſt,vt breuiter dicā,quòd ex æterno ſanctiſsimæ Trinitatis decreto Dei parens facta eſt. Id quod fieri non poterat, niſi ſumma illa,& ne Angelicis quidā mentibus peruestiganda myſteria in virgineo MARIÆ vtero concurrerent, infinitè diſtantiū immediata vnio,præſubſiſtentis perſonę vera generatio,diuinę ac humanæ naturæ hypoſtatica coniunctio,infiniti circumſcriptio,& tecēs ęterni ꝑductio,vt paucis multa,& ſcholaſtico quidē more complectat. Spectet ac miretur qui velit,pulcherrimi huius mūdi fabricā atq; gubernationē: quicquid aūt vel in cœlo,vel in terra creatū eſt,quantūuis amplū,excellens,illuſtre videatur,ab hoc opere vno diuino,quod in MARIA tā electo vaſe pactū eſt, multis ſanè modis ſuperatur atq; obfuſcatur. Penſa ſi potes,inquit Richardus Victorinus,quę & quanta ſit iſta mirificentia, Virginē cōcipere,Virginē parere,& poſt partum Virginē ꝑmanere. Æſtima ſi vales,quæ & qualis ſit iſta mirificentia,partū virginis ab hora conceptionis ſuæ oēm plenitudinē accipere,& in humanitatis veritate plenitudinē diuinitatis obtinere. Singularis gloria,ſpecialis & gratia beatæ Virginis Mariæ,quæ cū virginitatis honore genuit & peperit Filiū,nec qualemcunq;,ſed Deum. Meritò igitur dictū,meritò dicendū: Benedicta tu in mulierib⁹,& benedictus fructus ventris. Quis crederet, quis credere potuiſſet,quòd talem fructum Propheta de Dei dono promitteret,cùm diceret: Dn̄s dabit benignitatem,& terra noſtra dabit fructum ſuum. Cumq; ſcriptum ſit,quia omnis homo mēdax,ꝙ magnificum eſſet genuiſſe hominem veracem? Quale queſo, ergo, vel

Quæ magna inprimis Mariæ fecerit Deus.

Summa myſteria incarnationis diuinæ in Mariæ vtero peracta.

Mirabilius op⁹ in Maria Deus, quàm in reliquis omnibus fecit.

Lib. 2. de Emanuele ca. 25.

Quàm ſit excellens dignitas in Dei genitrice iuxta Richardū Victorinum.

Luc. 1.

Pſalm. 84.

Maria terra fructum verum proferens.

Pſalm. 115.

quãtum erit genuiſſe ipſam veritatẽ? Veritas, inquit, de terra orta eſt.] Ac meritò quidẽ doctiſsimus ille Richardus, rem incredibili gratia & ineſtimabili dignitate plenã in eo ſtatuit, quòd creatura gignat Creatorem, atque ita ſicut MARIA, gignat.

Certè in rebus creatis & porrò creandis, quę vllum generis & propagationis habent ordinem ac ſucceſsionem, nihil adeò fœcũdum reperimus, quod cum hac virginea fœcunditate, & fœcunda virginitate comparari vnquã poſsit. Sola enim hęc mater ſuum & rerum omniũ genuit Creatorẽ, ſola vt ſuo iure teſtari queat: Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Quod cùm ita ſit, ſpectabilior nobilitas, q̃ quæ huic inclitæ parenti congruat, apud mortales quidem nuſquam conſpicitur. Nam & filiorum principum nobilitas ad matres redũdat, regiaq́; proles parẽtem ſuam reddit illuſtriorem, ſicut Berſabeæ docet exemplum. Hæc.n. ſtipendiarij militis primùm vxor, pòſt à filio rege Salomone ſic nobilitata eſt, vt regnãdi poteſtate & gloria publicè potiretur, atq; tùm à Rege ipſo, tùm ab Iſraëlitis omnibus ſummo in pretio haberetur. Nôrunt Ethnici quoq;, inter parentẽ & filium, ſummam & perpetuã eſſe neceſsitudinem, tantãq; huius propinquitatis manere vim, vt filius parẽti parem referre gratiam in omni vita non poſsit. An verò minor Chriſto cũ matre ſua neceſsitudo interceſsit? qui præterq̃ quòd patrem cõmuni more in terris non habuit, certè in conceptione haud minùs, q̃ quisq̃ filius, à matre ſua percepit, eãq; idcirco & chariorem ſibi & deuinctiorem eſſe debere ſemper exiſtimauit. Vnde quod non Angeli, neq; Archangeli, non Cherubin aut Seraphin ſibi ſumere vnq̃ poſſunt, perſonam vt diuinam filij loco habeant, ſuũq; e Filium verè dicant, id MARIA iure quodã modò facere potuit, ſicut his etiã verbis Bernardus affirmat: An non Deum & hominum Angelorum MARIA ſuum audacter appellat filiũ, dicens: Fili, quid feciſti nobis ſic? Quis hoc audeat Angelorũ? ſufficit eis, & pro magno habent, quòd cũ Spiritus ex conditione & gratia facta ſint & vocati Angeli, teſtante Dauid: Qui facit, inquit, Angelos ſuos ſpiritus. MARIA verò matrem ſe agnoſcens, maieſtatẽ illam, cui illi cum reuerentia ſeruiunt, cũ fiducia ſuum nuncupat filium.] Huc prætereà refert Bernardus illã ſalutationis Angelicæ partem: Dñs tecum: ſpecialiter.n. cum MARIA Dñm eſſe plus q̃ cum creaturis & Sanctis aliis, cum qua dũtaxat ei tanta fuerit conſenſio, vt illius non ſolùm voluntatẽ, ſed etiam carnẽ ſibi coniungeret, ac ſic de ſua virginisq́; ſubſtãtia vnũ Chriſtum efficeret, vel potiùs vnus Chriſtus fieret.] Tũ alio in loco: Ipſa eſt, inquit, Virginis noſtrę gloria ſingularis & excellens prærogatiua MARIÆ, quòd filium vnũ, eundemq́; cum Deo Patre meruit habere cõmunẽ.] Et rurſus: Quòd verum Deum & Dei filium genuit, vt idẽ ipſe Dei atq; hominis filius, vnus omninò Deus & homo ꝓdiret ex Maria, abyſſus eſt luminis: nec facilè dixerim, quòd vel Angelicus oculus ad huius fulgoris vehementiam non caliget.] Tàm accuratè notat, totieſq; nobis commendat Bernardus ſummam hanc noſtræ Virginis prærogatiuam, ob quam cum Ignatio tum Chriſtiferam, tum Deiparam eandem appellat. Hancq; ſolã eſſe dicit, quæ in ſe fœliciſsimè meruerit experiri myſterium, quod ſola per ſe Trinitas in ipſa ſola, & cùm ſola voluit operari: quum nos ne intellectu quidem percipere, vel ratione diſcernere poſsimus, quomodò ſplendor ille inacceſsibilis virgineis ſeſe viſceribus infuderit, illaq́; inacceſsibilem accedere ad ſe ſuſtinuerit.

Prætereà ex hac illuſtri prærogatiua, quòd in carne Chriſtum MARIA genuit, ſuumq́; filium fecit, reciprocus & immenſus quidam amor, qui inter matrẽ & filiũ ſingulariter interceſsit, euidenter apparet. Cur.n. illa non ſummè ſummũ amaret? quem ſummè amabilẽ, vtpote pulcherrimũ, nobiliſsimum, ſapientiſsimũ, optimum, maximũ, perfectiſsimũ nouerat, quẽ & vnicum, & ſibi cũ nullo viro cõmunem, ſed è ſuis dũtaxat viſceribus progenitum eſſe certum habuerat: quem deniq; infantem & puerũ cũ tanta voluptate in ſuo geſtabat gremio, & vbere lactabat, & brachiis amplectebatur; & ſinu fouebat, omniq́; charitate materna domi foriſq́; proſequebatur? Aliæ matres ſic adamant ꝓles quãuis deformes & fœdas, vt tantũ non inſaniant: ſed nulli alij matri tot tantæq́; amandi cauſę, quot matri Dñi ſuppetere potuerunt, ſiue naturalem ſiue acquiſitum, ſiue infuſum, vti vocant, amorem animo reputemus. Iam verò, qui viciſsim diligentes omnes, ſępe & immerentes diligit, ſuam ille matrem non redamauit filius? non amoris ſui ſigna monſtrauit? non vim & copiam ſingularis amoris præ ſe tulit? nõ frequentem effectum, & vberem fructum diuinæ charitatis, & gratus & fidus & obſequẽs matri chariſsimæ re ipſa probauit, largeq́; ſemper cõmunicauit? Qua de re Dionyſius ille

Maria veracem, & veritatem ſola genuit.

Mariæ fecunditati nulla fœcũditas conferenda.

Summa nobilitas Mariæ, quia Dei parens exiſtit.

Eccleſ. 14.

3. Reg. 2.

Maxima Virgini cum Chriſto neceſsitudo intercedit.

Maria filium habens Deum, excellit cœleſtes omnes ſpiritus.

Sola Maria Deũ audet vocare filium.

Hom. 1. de Maria Virg. Luc. 2.

Pſalm. 103.

Hom. 3. de beata Virg.

Præcipua Virginis noſtræ gloria, Deiparam eſſe.

Maria quatenus Dei mater, abyſſus eſt luminis.

Ser. 2. de incarnat. Vir.

In ſerm. ex verb. Apoc. Signum magnum.

Serm. 6. in Pſalm 90.

Hom. 4. de beata Virg.

Mutuus & vehemẽs amor inter Mariam matrem & filium, vt nuſquã alibi.

Nulli matri ſicut vni Mariæ, ſuppetunt plures cauſæ amandi filium.

Chriſtus matri ſe gratum in redamando præſtitit.

Lib. 1. de precon. & dignitate Mariæ cap. 6.

illeRichelinsnon doctè minùs, quàm pie philoſophatur, atq; in hunc diſſerit modũ: Ex quoDens,qnod MARIÆ erat aſſumpſit &indnit,ipſi,ni ſallor,quod ſuũ eſt rependit. Aſſumpſit autem ex ea naturã,gratiamq; reſudit. Clementiſsimus itaq; Creator,qui à principio Angelos,ac demùm homines electos tam gratuitò,tamq; miſericorditer ac ſupereffluenter illuſtrauit & docuit, à quibus vtiq; nihil ſuſcepit,quorũ nondũ bonis eguit:quid illuminationis & gratiæ ei præſtitiſſe credendus eſt, cuius ſibi ſubſtantiam induit, cuius lacte nutritus,cuius inſuper diligẽtia educatus conſiſtit, cui ſe tã incomparabiliter obligauit?Decebat prorſus,ſi nõ nimis decipior,nec vatem,neq; Apoſtolũ Dei ipſius coęquari genitrici:vt tanta cordis ſapientia incarnationis materiã atq; myſterium,Chriſtiq; naturas,perſonalitatẽ,& item proprietates cognoſcerent,qnemadmodùm illa,cui tam ineffabili immenſaq; gratia impertitum eſt,vt per eã Prophetarũ implerentut vaticinia:regem quoq; Apnſtolorum, ac ſæculi ſaluatorem effunderet.]

Quomodò Chriſtus matri gratiã & ſapientiã, plùs quàm cæteris,ſit probabiliter elargitus.

Dei matrem dici eſt nomen dignitatis maximæ.

Poſtremò ne hîc diutiùs bæreamus, nullis verbis ea dignitas præſtantiaq; poteſt explicari,quam Chriſti Domini & Dei noſtri vera &naturalis mater obtinet ac promeretur, vt peculiariter beatam illam prædiceut generationes omnes ſæculorum, & nati natorũ,&qui naſcentur ab illis.Etenim qnę pulchritudo,qnę virtus,quę nobilitas,quę gratia perfectioq; Dei parenti non comperit? an ab homine vel Angelo ſublimius & auguſtius quicquam excogitari queat? Nulli Scholaſticorum doctorum ſecundus eſt Tbomas Aquinas,qui docere non dubitat,infirmitatem quandã dignitatis illi perſonæ,quæ Dei mater cſt,attribni oportere. Si enim quò altior eſt filins,eo dignior mater cenſenda eſt,qnis iure ambigat, quin filij infiniti autoritas ac dignitas ad matrẽ ipſam redundet,ac honotẽ immenſum illi conciliet,quę ſola cũ Patre filio ęterno dicere poteſt:Filius meus es tu, ego genui te?Indicat & Dionyſi[9] Richelius,eo quod MARIA veri omnipotentiſq; Dei mater vera facta ſit,tantã gratiæ plenitndinẽ cõtineri,quãtam ne ipſa quidẽ Virgo,niſi Dei contẽpletur eſſentiã,pſpicere poſsit.Et huius Dioniſij familiaris Cardinalis Cuſanus,qni ſuo ſęculo inter doctiſsimos floruit,ſapienter monet,in eo quod matrẽ Dei aſſerimus, oẽm ferè laudẽ cõtineri atq; ſuperari, ac idcirco vulgares illos titulos,quib[9] MARIA tegina cœlorũ,mater Angelorũ & hominũ,iubilusq; ꝓphetarũ appellatur, ad illã iure referri.Quid multis?inter omuia nomina,q̃ puræ quidẽ creaturę cõpetunt,nullũ eo maius atq; excellentius,pręterq̃ Dei matrẽ nuncupari.

In 1.ſententiar.

Infinita dignitas matri Dei ſecundũm Thomam tribuenda eſt.

Lib.2. ca.8. de preconio & dignitat. Virgin. In dialogo de Aonunc. Virginis.

Matrem Dei appellari nomen omnium excellentiſs quod in puram creaturam cadat.

Quò referenda ſuperior tractatio de materne dignitate Mariæ.

Quibus de rebus dictum iam ſatis arbitror, vt primaria noſtrę Virginis prætogatiua,quę nunquã ſatis efferri poteſt,ſummumq; tali perſonę honorẽ conciliat,maiore in pretio ab omnibus habeatur, ſimulqne ſanctiſsimæ Trinitatis maieſtas ac operatio inde clariùs elnceſeat.Honoratur enim Pater æternus,quum grati agnoſcimus,quòd ipſe pro ſumma potentia ſua, vt mundum perditũ renouaret, fœmineum ſinnm tanti muneris atq; boni capacem reddiderit. Honoratur & Filius Dei, cùm immenſæ illius erga nos charitati gratias agimns,quòd in vterum Virginis de ſinu Patris vltrò deſcẽderit,quodq; mortalem carnem aſſnmptam vnà cum anima, hypoſtaſi ſnę vniuerit,ac vnitam ſupra omnia exaltârit. Honoratur & Spiritus ſanctus,quum eius bonitati acceptũ ferimus,quod in MARIA Virgine,tanquã venerando ſacrario,ad communẽ mundi ſalutem mirabiliter conceptũ atq; formatum fuit,vt illic ſacroſanctũ diuinæ incarnationis myſterium celebraretur, ac initio à MARIA facto, toti mundo manifcſtaretur.

Perſonas omnes diuinas eò quòd Deiparã prædicamus,honorificari.

Teſtimonia veterũ de materna dignitate Virginis ſuſpicienda.

Sed quoniã de Scholaſticis duntaxat doctoribus diximus,veteris etiã Eccleſię ſcriptores andiendi ſnnt,qui de hac materna dignitate teuerenter admodũ,ſępe & cũ admiratione loquuntur, & nos itidẽ loqui vtiq; ſuo docent exẽplo. Peruetnſtus autor eſt [a] Tertullian[9], cuius teſtimonlo MARIA beatiſsima & glorioſiſsima,quia mater Chriſti, diſertis verbis prędicatur. De [b] Methodio Martyre alibi diximus, qui Dei genitricẽ miris laudibus vehit,quæ in circũſcripti,vt ſic dicatur,ſit citcũſcriptio,radix vennſtiſsimi floris,mater creatoris,nutrix nutritoris,eius qui cũcta cõprehendit,cõprehenſio,quæ nnllius rei indigo,ſed tamen carnẽ non habenti Deo fuerit carnẽ mutuata. Miratur & [c] Origenes hoc maternũ decus,ac prę ſtupore in has voces prorumpit:O inenarrabilis ſuauitas:O ineffabile magnumq; ſacramentũ.Ipſa eademque Virgo,ipſa & mater Domini,ipſa & genitrix,ipſa eins ancilla,plaſmatio ei[9],ipſa quæ genuit.Quis vnquã iſta audiuit?quis vidit talia?& qs cogitare potuit,vt mater virgo eſſet & intacta generaret,quę & virgo permanſit & genuit?]Exaggerat itidẽ Euangeliſtę dictũ,qui MARIAM indicaturus,matrẽ eius poſuit;Cuius eius,inquit? Mater Dei vnigeniti,Domini & regis omniũ, plaſmatoris

a Li. de Reſurrection. carnis.
b Ora. in hypopant. Domini.
c Hom. 1. ex collectis in vnũ variis.

Origenis admiratio de matre Domini.

plaſmatoris & creatoris cunctorũ: illius qui in excelſis ſine matre, & in terra eſt ſine patre, ipſius qui in cœlis ſecundũ Deitatẽ in ſinu eſt patris, & in terris ſecundùm corporis ſuſceptionem in ſinu eſt matris.] Ita verò nos docet Origenes, & rectè quidem, in eo quòd matrẽ Domini vel legimus, vel dicimus, philoſophari. Nec diſsimilis admiratio Gregorium Niſſenum cepit, dum in rei & perſonæ tantæ contemplationem defixus exclamat: O beatum vterum illum MARIÆ, quæ bonitatis præſtantia, ad ſe traxit animi bona. In reliquis enim omnibus, hominis animus purus Spiritus ſancti præſtantiam capit: hîc autem caro fit Spiritus receptaculũ.] Quid verò [a] Petrus Damianus? Quę lingua, inquit, in eius laude inuenitur idonea, quę illum genuit, quẽ omnia benedicũt, & cũ tremore obediunt elementa?] Eſt profectò ita, vt [b] Illefonſus affirmat, conceptionis & generationis modum in MARIA omni miraculo mirabiliorem, omni opere potentiorẽ, omni ſigno auguſtiorem eſſe. Vnde dixit etiã [c] Epiphanius: O virgo ſanctiſsima, quæ exercitus Angelorum in ſtuporem deduxiſti. Stupendum enim eſt miraculum in cœlis, mulier amicta ſole, ſtupendum miraculum in cœlis, mulier geſtans lucẽ in vlnis, ſtupendum miraculum in cœlis, alter thronus Cherubicus, ſtupendum miraculum in cœlis, mulieris filius, qui & ipſius & ſæculorum eſt pater: ſtupendum miraculum in cœlis, thalamus Virginis habens filium Dei, Deum ſponſum Chriſtum.]

In Orat. de Natiuita Domini.
a Ser. de Natiuitate beatæ Virginis.
b Li. de Virgine: Maria cap. 11.
c In Ser. Latinè verſo à Ioãne Pico Canonico Pariſien.
Apocal. 12.

Dei matrem eſſe ſtupendum etiam in cœlis miraculum.

Procli Epiſcop. teſtimoniũ ad Deiparam prædicandam.

Vide 1. To. Concilij Epheſini.

Atque huc ſpectat præclara oratio Procli Epiſcopi Ciziceni, fuit is Neſtorij poſt Maximianum in ſede quoq; Conſtantinopolitana ſucceſſor, qui de Chriſti natiuitate diſſerens, Virginem matrem vocat impollutum & purum illibatę Virginitatis theſaurum, decusq; & ornamentum: Hæc ait, ſpiritualis ſecundi Adami Paradiſus: hæc vnitarum inter ſe naturarum officina, hæc ſalutaris reconciliationis Panegyris, hæc thalamus, in quo verbum humanã carnem ſibi deſponſauit. Hæc animatus naturæ rubus, quem diuini partus ignis nõ combuſsit. Hæc verè leuis illa nubes, quę ſuper Cherubin ſedentem in corpore ſuo geſtauit: hæc vellus mundiſsimum cœleſti pluuia madens, ex qua paſtor ouẽ induit. Hæc ancilla & mater, Virgo & cœlũ: hæc ſola, pons eſt, per quem Deus ad hominẽ deſcẽdit, hęc admirandę illius Oeconomię tela, ex qua & in qua ineffabili quodã modo admirabilis illius vnionis tunica cõfecta. Cuius quidẽ textor extitit Spiritus ſanctus, netrix virtus ex alto obumbrans: lana, vetuſta villoſaq; Adami pellis: trama, impolluta Virginis caro: radius textorius, immenſa geſtãtis gratia: artifex, Verbũ per auditũ illapſum: Quis vidit, quis audiuit talia? Incircumſcriptus Deus vterũ inhabitat: quẽ cœli non capiunt, vẽter complexus eſt Virginis.] Venuſtę ſunt hæ metaphoræ ſiue ſimilitudines, quibus mater Domini vtcunq; nobis depingitur, ſi humano quidẽ more loquendum eſt, quũ alióquin rei præſtantia orationem omnem excedat, Cyrillus reginas inſtituẽs, MARIAM vitę genitricẽ, pulchritudinis matrem, & magnificẽtię lucisq; parentẽ appellat. Eódẽ illuſtria ſpectant epitheta, quibus [a] Ephrem Diaconus, [b] Andreas Hieroſolomitanus, aliiq; veteres ad Deiparã indicandam ac ornandam libẽter vtuntur. Eſt illis Virgo mater, ſancta tellus, ex qua nouus Adã ineffabili fictione formatus naſcitur: eſt ſacrum Dei fermentũ, quo tota generis humani maſſa cõſperſa, & ex quo Chriſti, corpus tanquàm panis conficitur: eſt noua gloriæ arca, & vrna aurea, quę dulce manna continet atque præſtat: eſt mirificum aruum, ex quo cœleſtis agricola ſuam ſine ſemine ſpicam educit: eſt eximium templum, ex quo Deus ſacerdos ſecũdùm ordinem Melchiſedech egreditur, atq; vt ſemel abſoluam, eſt ardens ipſiq; Moyſi admirabilis rubus, quem diuini partus flamma non aduſsit.

Exod. 3.
Eſai. 19.
Deuter. 17.

Cyrilli & aliorũ epitheta Dei matrem exornantia.

a In precatiõe ad Deiparam.
b In explicatione Angelicæ ſalutat.
Exod. 3.

Quibus nominibus Deipara vocetur Heſychio Hieroſolomitano.

In Ser. 2. de ſancta Deipara.

Neque ita pridem Latinè conuerſus prodiit autor Gręcus Heſychius, Presbyter Hieroſolomitanus, qui vel ſolus multa & præclara encomia, vt MARIÆ Deiparæ congruẽtia, ſubminiſtret. Hanc vocari docet quòd ſit mater lucis, ſtella vitę, Dei thronus, templum maius cœlo, Cathedra non inferior cathedra Cherubica, arca vitæ, quæ ipſa Noë arca ſit latior, lõgior, illuſtriorq;. Hęc inquit, vniuerſum Trinitatis complementũ: quandoquidẽ & Spiritus ſanctus adueniebat, atq; hoſpitabatur, & Pater obumbrabat, & filius vtero geſtatus inhabitabat. Vides quãta & qualis eſt Deiparę & Virginis dignitas: vnigenitus enim Dei filius, mundi cõditor velut infans ab ea geſtabatur.] Coniungit & miracula quædam, quę in ſolam Deiparam competunt: Peperit inquit, & vterum non aperuit, concepit & vuluam non corrupit: eduxit infantem, & vterum ſignatum reliquit: lac ſuppeditauit, vbera tamẽ intacta conſeruauit, portabat puerum, pueri tamen patrem non agnoſcebat: mater effecta eſt, quæ minimè ſponſa fuit: nutriebatur

Maria ſanctiſs. Trinitatis complementũ quomodò dici poſſit.

Miracula circa Deiparam conſideranda.

filius

filius,& non inueniebatur pater.]Neq; tacet haſce venuſtas ſimilitudines: Ager fructũ edebat & fructus carebat cultore, meſsis reddebat,quæ ſemen non acceperat: currebat fluuius,& fons quacunq; ex parte clauſus erat, vt perſpicuum fieret,te matrem eſſe factam, & tamen non eſſe paſſam ea, quæ mulieribus accidunt.]

Pulchræ ſimilitudines Dei matrẽ adumbrantes.

Ser. 143. de Annunciat. Virginis.

Quocirca quod à Petro Chryſologo ſcriptum eſt, à piis omnibus in matris huius præconium meritò deprædicatur: Verè benedicta Virgo, quæ & Virginitatis poſsidet decus, matris & pertulit dignitatem. Verè benedicta, quæ & diuini germinis ſuſcepit gloriam, & regina totius extitit caſtitatis. Verè benedicta, quæ fuit maior cœlo, fortior terra, orbe latior: Nam Deũ quem mundus nõ cepit, ſola cepit: portauit eũ qui portat orbẽ, genuit genitorem ſuum, nutriuit omnium viuentium nutritorem.] Quæ omnia Euangelico fundamento nituntur, quoniam ſanctæ mulieris Elizabethæ tùm verbis, tùm exemplo conſonant, quæ non humano, ſed prophetico ſpiritu permota, imò & Spiritu ſancto repleta, non modò matrem Domini reuerenter excepit, ſed illud etiam ingenuè proclamauit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Notârunt enim veteres, ad ſe quoq; & Chriſtianos omnes pertinere, quod ad matrẽ Domini publicè celebrandã, tũ ab illa Ioannis Baptiſtæ matre, tùm ab alia Euangelica muliere nõ diſsimili ſpiritu afflata dictũ factumq; legimus. Sic enim matrem Domini prædicantes re ipſa declarant, ſe ad illas eredẽtium generationes pertinere, de quibus in ſuo cantico MARIA eſt veriſsimè vaticinata: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quid quòd Ioãni Damaſceno tanti ſit iſthuc quod tractamus priuilegium, vt non ſemel de Virgine pronunciet: Re vera domina facta eſt omnium creaturũ, quũ omniũ Creatoris facta eſt mater?] Id verò ille non primus excogitauit, ſed ab Athanaſio Magno potiùs traditũ, vt alibi meminim⁹, ſuo calculo approbaſſe videtur.

Chryſologus Mariã Dei matrem ſimul & Virginem docet celebrare.

Luc. 1.

In Euangelicis literis eſſe fundatũ, quòd matrẽ Domini credentes inprimis extollant.

Luc. 11.

Lib. 4. c. 15. de fide Ort. In Euangelium de ſanctiſs. Deipara.

Maria quoniã Dei mater, rerũ etiam omnium domina ſecundùm Damaſcenum.

Ac benè quidem habet, quòd plærique nouatores propoſitam MARIÆ prærogatiuam aſtruant, ne hac in parte clariſsimis Euangelij verbis obſtrepere, & Deiparę perpetuò detrahere videãtur. Caluini enim hæc eſt confeſsio: *Hodie celebrari nequit allata nobis per Chriſtũ benedictio, quin ſimul occurrat, quàm honorificè MARIAM ornauerit Deus, qui vnigeniti filij ſui matrem eſſe voluit.* Et rurſus: *Fœlix MARIA, quæ Dei promiſsionem corde amplexa, ſibi totiq; mundo ſalutem concepit ac peperit.* Tùm Ioannes Bugenhagius Pomeranus: *Fatemur,* inquit, *per omnes generationes beatitudinem huius mulieris, de qua dixit Deus, Semen mulieris conteret caput ſerpentis, quemadmodùm MARIA cecinit, Ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Hæc laus Virginis, quòd eſt mater Dei, quòd concepit de Spiritu ſancto, & geſtauit in vtero, & peperit Ieſum Chriſtum, filium Dei vnicum Dominum noſtrum, ſuperat intellectum omnium hominum & Angelorũ. Ibi non fecit vir aliquis, ſed Dominus Deus ſuo Spiritu ſancto per filiũ creauit rem nouã in terra Iſraël. Fœmina circundedit virum, id eſt, geſtauit in vtero verum & æternum & omnipotentẽ filium Dei, per quem omnia facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Hæc de matre Dei beatiſsima Pomeranus, magiſtrum Lutherum haud dubiè ſequens, à quo diſertè traditur, MARIÆ tã eximia & ingentia bona in eo, quod Dei mater facta eſt, cœlitus contigiſſe, vt illa cuiuſuis hominis captum excedant. Omnem enim honorem ac beatitudinem inde prouenire, quòd in vniuerſo humano genere vnica perſona ſit cunctis ſuperior, cui nemo par, & quæ cũ cœleſti Patre filium tantum communem habeat: neminem de illa maiora prædicare, vel illi nunciare poſſe, etiãſi tot ſit linguis præditus, quot flores ac herbulas terra, quot prætereà cœlum ſtellas, ac mare arenas ſuſtinet. Quarè illam ipſam, cùm Dei parens effecta eſſet, ac rem tantam verbis explicare non poſſet, in vocem illam ardenter eructaſſe: Fecit mihi magnifica qui potens eſt, & ſanctũ nomen eius. Quid verò Brentius? palàm & ipſe fatetur, hac gloria nihil excellentius dici, hac beneficij maieſtate nihil maius atq; ſublimius excogitari, hoc dono nihil admirabilius eſſe poſſe, quòd perpetua virgo mater fiat, non Prophetę alicuius aut Patriarchę, non Regis terreni, non Angeli cœleſtis, ſed Meſsiæ omnium Patriarcharum & Prophetarum Domini, ſed vnigeniti filij Dei, creatoris cœli & terræ. Etſi verò neq; Caluini, neq; Lutheri, neq; ſociorum vtriuſq; teſtimoniis, quę paſsim in illorum ſcriptis extant, hoc loco indigemus, tamen ad Catholicæ veritatis confirmationem valere putamus, quod Eccleſiæ hoſtes nõ ſine occulto Dei iudicio nobis vltrò concedunt, & contra ſectarios alios, de quibus mox agemus, Catholicè docẽt, vt ita demùm & Deum & Dei donum amantibus in bonum omnia cooperentur, & ſalutem, ſicut ille ait, ex inimicis etiam noſtris comparemus.

In Harm. Euang. circa 1. c. Luc.

Aduerſarios cõſentire nobiſcũ in agnoſcẽda prærogatiua Virginis, quatenꝰ eſt Deipara, indeq; illam inprimis celebrandã eſſe.

Geneſ. 3.

Luc. 1.

Mater Dei etiã Pomerani teſtimonio ſummã laudẽ meretur.

Hier. 31.

In explicat. cantici Magnificat.

Lutherus quid faciat, & faciendũ iudicet Mariam Dei matrẽ eſſe.

Luc. 1.

Humil. 8. in cap. 1. Luc.

Quómodò ſuffragetur & Brẽtiꝰ in matre Domini comprobanda.

Hæreticorum teſtimonia, quæ vera docent, Catholicam veritatem comprobant, licet per ſe non ſint neceſſaria.

Rom. 8.

Luc. 1.

Manet igitur hæc propria & primaria ſemper MARIÆ prærogatiua, quòd verè proprieq;

propriéque dicatur & ſit Deipara, ſicut iam oſtendimus, & pluribus adhuc euincemus. Vnde [a] Bernardus MARIAM Euangelicæ [b] mulieri eleganter comparat, quæ tres farinæ menſuras, ſiue, vt noſter legit interpres, tria ſata modicè addito ferměto commiſcuit atq; contemperauit, vt tota deinde conſperſio in vnum ſimul corpus conficetur atque vniatur. Etenim MARIAM nobilem hanc eſſe mulierem oſtědit, quę præſtantis fidei ſuæ fermento id, quod alius nemo potuit, perfecerit, vt in ſuo vtero tres naturæ, Verbum, Anima & Caro, perinde ac tria ſata, in vnitatě perſonæ Chriſti coniugerentur, & coniunctæ non diuellerentur. Planę beata, inquit, quæ credidit, quoniam perfecta ſunt in ea, quæ dicta ſunt ei à Domino. Perfecta autem non eſſent, ſi quo minùs iuxta verbum Domini eſſet fermentatum totum & perpetuò fermentatum, vt nec diuiſione quidem facta carnis & animę, à carne vel anima Verbum diuideretur. Quę cùm ita ſint, quis vel communi ſenſu præditus non intelligat, ſingularem puritatis gratiă in ea fulſiſſe, quæ præ omnibus ad ſummum hoc dignitatis genus euecta eſt? Vidit hoc quoque Iuſtinus Martyr, & his verbis ꝑtodidit: Quia nõ quamlibet è vulgo fœminam Deus delegit, quę genitrix Chriſti fieret, ſed quæ mulieres omnes virtute anteiret: non abs re eiuſmodi virtutis nomine matrem ſuam beată deprædicari voluit, per quam virtutem honore eo digna habita eſt, vt virgo mater fieret.] Atq; hoc eſt, quod ex Anſelmo repeti ſolet: Decebat vt illius hominis conceptio de matre puriſsima fieret. Nempè decens erat, vt ea puritate, qua maior ſub Deo nequit intelligi, virgo illa niteret, cui Deus pater vnicũ filium ſuum, quem de corde ſuo ęqualem ſibi genitum, tanquam ſeipſum diligebat, ita dare diſponebat, vt naturaliter eſſet vnus, idemq; cõmunis Dei patris & virginis filius, & quam ipſe filius ſubſtãtialiter facere ſibi matrem eligebat, & de qua Spiritus ſanctus volebat & operaturus erat, vt conciperetur & naſceretur ille, de quo procedebat.] Quam Anſelmi ſententiam Richardus Victorinus comprobat, cũ apertè doceat: Niſi ab omni vitiorum contagio MARIA penitus purgata fuiſſet, Deum Deiq; filium generare non poſſet. Vt enim virgo conciperet, virgo pareret, ſumma ſanctitate, ſumma puritate opus haberet.] Ab his demùm non eſt alienum, quod ſancta vidua Brigitta teſtatur, ac ego piis plæriſq; iam perſuaſum eſſe puto, eximiă MARIÆ virginis puritatem feciſſe, vt ſummè illa Deo placeret, ac Deitatem ipſam in ſe pertraheret, quæ quidem ex calore Spiritus inflammata, verum Deum & hominem in vtero ſuo concluſerit: Chriſtum igitur ſicut florem germinãtem (hic enim ſui ſeminis naturam referre conſueuit) MARIÆ matris perſimilem extitiſſe, vt idcircò, ſi ſingularem ſexus tantùm proprietatě excipiamus, vtrinq; mẽbra, forma & facies ſibi pulchrè mutuò reſponderent.

Maria mulier fermentum in tribus farinę ſatis commiſcens.

a Lib. 5. ad Eugeniũ de conſideratione.
b Matt. 13.

Chriſtus vna ſemper perſona etiam in morte perdurauit, etiamſi caro eius & anima ſepararentur.

Luc. 1.

Iuſtini ſentẽtia Deiparam oportuit virtute maxima excellere.

In li. quæſt. ad reſpõſionem quæſt. 136.

Mariam, vt fieret mater Dei, puriſsimam eſſe decebat.

Lib. de concepto virginali & peccato originali ca. 18.

Matrẽ Domini oportuit omninò purã & perfectam eſſe.

Libro 2 de Emanuele cap. 26.

Quãtopere Mariæ puritas Deo placuerit, nobiſq; profuerit.

Li. 1. de Reuelatio. cap. 50. & 51.

Magna in corpore ſimilitudo Mariæ & filij.

Egredimini ergo filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater ſua in die deſponſationis illius, & in die lætitiæ cordis eius. Libet enim præclarum hunc ſcripturę locũ repetere, & ad præſens inſtitutũ accommodare, quě & veteres, præſertim [c] Origenes, [d] Ambroſius & [e] Gregorius Magnus, de MARIA & eius filio nõ perperam ſunt interpretati. Eſt autem hæc grauis ad Chriſtianas mentes, quæ myſticè dicuntur filiæ Sion, adhortatio, vt verum Regě ac Salomonem Chriſtum erectis fidei oculis in huius vitæ tenebris ſedulò cõtemplentur, in eóq; ſibi proponant diadema, elegans ſcilicet ac mundum ſplendidumque indumenti genus, quo filium Salomonem mater virginea cohoneſtauit. Diadema verò myſticè dictum eſt pro carne Chriſti non modò labis experte, ſed & omnis gratiæ nitore ſplendente, in qua ſpecioſus ille præ filiis hominum apparuit. Dies autem fauſtiſsimus deſponſationis, qui huic Salomoni contigit, ad illud tempus pertinet, quo ſpirituales illæ nuptiæ propter diuinæ humanæq; naturæ in vna Chriſti perſona coniunctioně, in vtero Virginis ſunt celebratæ, vt cœleſtis ſponſus æterno amori ſuo ſatisfaceret, ac ſponſæ Eccleſię in eadě carne arctiſsimè ſeſe coniungeret atq; conſociaret. Cũ verò primùm ex matre Virgine natus eſt Chriſtus, regiũ illum decorě ſeu diadema, quo mater illũ iam anteà induerat, mundo ſpectandũ præbuit: quandoquidě tãquàm ſponſus ornatus videlicet, proceſsit de thalamo ſuo, ac ꝑtereà ſicut Gigas ad currendă viă, vt Propheta loquitur, exultauit. Ac ab eo quidem tempore ſponſa Eccleſia ob ſpõſi tam pulchrè coronati præſentiam gaudet in Spiritu ſancto, & gaudendo dulce canit epithalamium, ac toties ferè canit, quoties ſponſum ſuum Virginis filium coràm ſpectat, oſculatur, amplectitur. Id verò fit maximè, quum ad menſam illius diuinam accedit, eius carne & ſanguine paſcitur,

Explicatio loci è Cãticis de Maria matre, quæ filium Regem diademate coronauit.

Cant. 3.

c Tom. 1.
d Lib. de inſtitut. virginis ca. 16.
e In expoſi. lib. Cantic.

Pſal. 44.

Pſal. 18.

Eccleſia cũ Maria gaudet, ob præſentẽ in carne Salomonem.

eiuſdem

eiuſdem ſpiritu mouètur; ac verbo delectatut. Summa enim illins & firmiſsima eſt conſolatio, quòd cum Pſalmographo dicere, & inter ſummos angores, quoniam cruci in boc exilio ſubiecta eſt, decantare poſsit: Dominus regnauit, decorem indutus

Pſal. 91.

eſt, indutus eſt Dominns ſortitudinem, & præciuxit ſe. Quorum verborum ſenſus eſt,

Hæreſ. 69. contra Ariomanitas.

Quid ſibi velit, Domin⁹ regnauit decorem induit iuxta Pſalmographum.

ſicut locum Epiphanius explicar, Chriſtum in hunc mũdum venientem, nouo modo regnare cæpiſſe, ſpecioſo carnis indumento ex MARIA ſibi ſumpto, in quo poſt mortis ſupplicium rediuiuus, ſuam potentiam aduerſùs atrociſsimos hoſtes, peccatum, mortem, Diabolum maximè declarauerit. Igitur caro ex Virgine procreata, licet mũdo vilis appareret, tamen coràm oculis Dei & MARIÆ dicam & Angelorum, in ſeipſa præſtantem & incomparabilem decorem eontinebat, Chriſtiq; victòris ac triumphatoris ſingularem virtutem oſtendebat, ac demùm eãdem, quum ad extremum iudicij

Luc. 3.

diem ventum erit (tunc enim videbit omnis earo ſalutare Dei) viuis ac mortuis ſimul

Li. de inſtit. virg. ca. 16.

Maria Chriſtū coronauit generando.

oſtendet. Rectè igitur ab Ambroſio dictum eſt, Beatus MARIÆ vterus, qui tantum Dominnm coronauit, quãdo ſormauit. Coronauit eum quando generauit: quia hoc ipſo quòd ad omnium ſalutem eum concepit & peperit, coronam capiti eius æternæ pietatis impoſuit, vt per fidem credentium fieret omnis viri capur Chriſtus.] In eundem

In lib. Cantic. ca. 1.

Caſsidior⁹ quomodò exponat dictum locum Canticis, quòd Maria coronârit Salomonem diademate.

ſenſum, & ſortaſſè clarius, diſſeruit Caſsiodorus, dictum locum ſic explicans: Vox Ecleſię inuitantis animas fidelium, quàm mirabilis & ſpecioſus ſit ſponſus eius: Ac ſi diceret: Conſiderate Chriſtum pro nobls carne indutũ, quam caruem dè carne Virginis matris aſſumpſit. Diadema namque vocat carnem, quam Chriſtus aſſumpſit pro nobis, in qna mortis deſtruxit imperium, in qua etiam reſurgens, reſurgendi nobis ſpem contulit. Mater verò ſua eum coronaſſe dicitur, quia virgo MARIA illi de ſua carne carnis materiam præbuit in die deſponſationis eius, hoc eſt, in tempore incarnationis eius, quando ſibi Eccleſiam couinnxit.]

Quò referenda ſint ſuperiora.

Hęc pluribus ſortaſſè, quàm ſit opus perſeqnor, vt propoſita è libro Canticorum ſententia rectiùs intelligatur, indeque pij velut diuina voce prouocati, hanc tantam MARIÆ collatam, ac nobis deinde in Chriſto communicaram gratiam ſæpe ac multum expendant. Neque verò hanc tantam Deiparæ præſtantiam offuſcar vel impedit, quòd in Euangelio ſcriptnm legimus, eos omnes qui Patris volũtatem audiunt & faciunt, Chriſti matres poſſe cẽſeri, adeóq; Chriſto ipſo cenſore compellari. Quincunq;

Matth. 12. Mar. 3. Luc. 8. Lib. de ſancta virginit. c. 5. & Tractatu 10. in Euan. Ioan. Galat. 4.

Facientes Dei volũtatem, matres quoq; Chriſti appellari.

inquit, fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, ſoror & mater eſt. In quem ſenſum dixit etiam Auguſtinus: Mater Chriſti eſt omnis anima pia faciens voluntatem Patris eius fœcundiſsima charitate.] Similem appellationẽ Paulus Apoſtolus ad ſe rransfert, perinde ac ſi mater eſſet Galatarum, eosq; in Chriſto genuiſſet, ae porrò grandiores vellet efficere. Sic enim loquitur: Filioli mei quos iterum partu-

Multi Chriſti matres myſticè ſiue metaphoricè dicti, ſola verò Maria capitis & mẽbrorũ Chriſti mater eſt.

rio, donec formetut Chriſtus in vobis. Sed enim quòd Chriſti matres nonnulli appellautur, non propria, ſed metaphorica eſt appellatio, eáq; MARIÆ dignitatem illuſtrat magis quàm obſcurat. Hæc enim ſola inter omnes non modò ſpiritualiter, ſed etiam verè atq; corporaliter Chriſti mater facta eſt, quoniã animo ſimul & corpore verbum Domini concepit, conceptum peperit, lactauit, nutriuit, omnibusq; perfectæ matris officiis tota vita prę cæteris cohoneſtauit. Adde, quod nullius credẽtis pectus vnqnam Dei verbum ſacráq; myſteria tàm exactè cognouit, tàm altè recondidit, tàm ſedulò ſecum expendit, tanraınq; voluptatem obedientiamq; & vtilitatem ex Dei verbo reportauit. Verùm de hoc alius dicendi dabitur locus. Igitur MARIA primas tenet inter omnes, qui verbum Dei rectè tractant, patrisq; faciunt voluntatem: neq; ſolùm corpore mater capitis, ſed & Spiritu matet membrorum Chriſti ſola reperitur. Etenim coope-

a In lib. de ſancta virg. cap. 6. & 7. b In tractatu de incarnat. Domini ad Ægypti monachos. c Lib. 1. de operib. Spiritus ſancti c. 10.

rata eſt charitare, vt fideles in Eccleſia, qui Chriſti capitis membra ſunt, naſcerentur: & duas prætereà res, virginitatem, & fœcnnditatẽ, in corpore venerandas habuir, qnia & integra permanſit & peperit, quemadmodùm [a] Auguſtinus aſſeuerat. Quarè ſapienter notar [b] Cyrillus Alexandrinus, complures quidẽ Chriſti genitrices dici poſſe, myſticè ſcilicet, aut iuxta ſenſum ſpiritualẽ: ſolã verò MARIAM Chriſti ſimul & Dei genitricem intelligi ac proferri oportere. [c] Rupertus verò vt matrem Domini à reliquis omnibus, qnibus boc nomẽ generale tribui poteſt, ſegreget, ſignificãter dixit: Eſt MARIA Chriſti

Maria ſola Chriſti mater vera, tota, planeque pia & ſtudioſa.

mater vera, cui carni ſubſtantiam miniſtrauit, quem peperir, lactauir & educauit. Eſt matet tota, quia totam ei ſubſtautiam miniſtrauit, nulla viri vſa conſortio vel ſemine.

Eſt mater

Mariam inter omnes primam tulit laudem, vt Chriſti ſimul & Dei mater appelletur.

Eſt mater pia & ſtudioſa, quia ſollicitè filinm Dei in domum ſuſcepit, pannis operuit, vbere lactauit, & in Cruce velnt carcere viſitauit.]Demùm Alcimus Auitus, non ignobilis ac vetus poëta, dictum Euangelij locum vertit carmine, & MARIAM ſimul honorat, quæ inter omnes primam tulerit laudem, vt Chriſti Deique mater appellaretur. Canit autem in hunc modum:

In carmine ad Sororem Fuſcinam.

Sic virgo fœcunda fuit, quæ pondere caſto
Factorem portare ſuum, Dominumque perennem
Edere promeruit, dignoque agnomine dici
Virgo Dei mater, cuius ſuper omnia primæ
Laudis eris, ſi forte voles chariſſima conſors:
Relligioſa pio, ſi Chriſtum, & credula, corde
Concipiens, operum cœlo pia germina gignes.
Si quis enim Chriſtus, mea iuſſa peregerit, inquit,
Atque voluntatem patris compleuerit almi:
Is ſoror & frater meus eſt, is denique mater.

Verùm de hoc Euangelij loco, vt ſatisfiat adnerſariis, nos alibi plura dicemus, ſat habentes vtcunqne nunc expoſuiſſe, quantum momenti ac dignitatis apud Orthodoxos habeat, MARIAM veram Chriſti matrem, adeoque Deiparam non eſſe minùs, quàm per totam Eccleſiam prædicari.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

De nouis & antiquis hæreticis, MARIAM Dei & Domini noſtri matrem eſſe, nefariè inficiantibus.

Propoſitio de ſequenti tractatione.

De noſtri ſeculi ſectariis, qui Mariā Chriſti matrem propriā, audēt inficiari.

a Vide colloquium Vviſmarienſe, & Ioannem Vtenhobiū de diſsipata Belgarum Eccleſia in Anglia.

b Vvirtenbergēſes de perſona & humanitate Chriſti.

c In ſcripto Caluini de rebus ad Seruetum pertinentibus.

d De martyrib⁹ noſtri ſeculi.

IN ILLVM tandem campum ſumus ingreſsi, qui multos contra Deiparam aperto Marte furioſè certantes exhibet, nimirùm vt ſummum Virgini honorem, quem diximus, eripere, & parte ſaltem ex aliqua derogare poſsint. Ex his primùm ætatis noſtræ ſectarios, ac deinde illotum progenitores ac patriarchas æquè deteſtandos proponā, vt & riui & fontes aquę ſpurciſsimæ, qui Catholicæ veritatis plenum, vt ſic dicam, alneum, & neceſſarios meatus obſtruunt, in hoc argumento certiùs deprehendantur. Valentinus verè Gentilis, aut certè qnidem falsò fidelis, de quo Bernenſes ſnmpſère ſupplicium, teterrimum dogma non multis ab hinc annis defendit, Chriſti Domini corpus humanum non ex MARIA virgine natum, ſed ex Patris ſubſtantia cœlitus allatum eſſe. Et [a]Menno Simonis non ignobilis dux Anabaptiſtarum, ſic Vviſmariæ de humana Chriſti natura diſputauit, vt eius originem ex cœleſti Dei Patris ſemine, non autem ex MARIÆ Virginis ſubſtantia eſſe peruicaciter affirmaret. Æquè pius & modeſtus fuit, [b] Suëckfeldius, quum maternam, vt ſic dicam, originem Chriſto detrahit, eiusq; carnem & ſanguinem non creaturalem ſed, ſicut ipſe vocar, ſupercreaturalem, hoc eſt, merè ſpiritualem ac planè diuinam ſomniat. Tùm [c]Seruetus horrendæ impietatis architectus, corpns Chriſti, corpus Deitatis, & carnem eins diuinam, carnem cœleſtem de ſubſtantia Dei genitam eſſe confingit. Docuit & Pettus quidam Germanus, Chriſtum nihil carnis ex MARIA ſumpſiſſe: & [d] Foxus tamē illum pro Martyre inter tot alios ætatis hnius Pſeudomartyres, qui ſuotum ſcelerum ſæpe iuſtas dedère pœnas, ipſisque Donatiſtis iam olim inter Schiſmaticos meritò plexis deteriores ſunt, audet celebrare.

Vide Aug. li. 1. contra epi. Parmeniani, & in epiſt. ad Buchicum.

Nouatores in Chriſtū & Mariā blaſphemi, ac Gigantibus immaniores.

Anabaptiſtæ q̄ impiè de Chriſto ſentiant ac doceant.

De colloquio inter Anabaptiſtas & Caluinianos pridem habito in Palatinatu.

Cæterùm qni de Chriſto tam nefariè ſentiunt & loquuntur, nec duplicem naturam in vna eius perſona diſtingunnt, quid aliud facinnt quæſo, quàm quòd antiquis Gigantibus immaniores, vtriq; matri & filio bellum mouent execrabile, & ſi non cœlum petere, at certè quidem ipſum fidei noſtræ fundamentum, ſine quo vno labnntur cætera, concutere moliuntur? Pergnnt interim Anabaptiſtæ, quorum ingens adhuc eſt numerus, hoc ſuum rueri dogma, Chriſtum è cœlo ſpirituale & cœleſte corpus ſecum attuliſſe, & à MARIA nihil aſſumpſiſſe. Vnde non ita pridem, quum inter Caluinianos & Anabaptiſtas colloquiū prope Heydelbergā inſtitueretur, quemadmodùm

tota

tota nouit & admirata eſt Germania, etiam hoc in diſputationem venit, Sit ne Chriſto tribuendum, vt carnis ſuæ ſubſtantiam ex carne MARIÆ Virginis, aut aliunde quidem aſſumpſiſſe credatur? Hæc quæſtio præſentibus ac colloquentibus Diepoldo Vvinter, & alio Rauff Biſch, tanquàm primariis Anabaptiſticæ doctrinæ patronis, diu ac multum agitata eſt. His Caluiniani doctores ſe palàm oppoſuerunt, multiſque modis contra eos diſceptârunt, ſed non maiore cum fructu, quàm quod ſurdis, vt aiunt, fabulam canerent, lateremque lauarent. Etenim præfractis hoſtibus perſuadere nunquàm potuerunt, Chriſtum ſecundùm carnem ſemen eſſe [a] mulieris, in paradiſo primùm, ac deinde [b] Abrahæ Patriarchæ, ſicut & [c] Dauidi Regi promiſſum, ipſumque benedictum [d] ventris MARIÆ fructum, ad eum nempè ſenſum, vt Chriſti caro ex maternæ carnis ſubſtantia deducta & accepta certiſsimè conſtituatur.

a Geneſ. 3. b Gen. 22. c Pſal. 131. d Luc. 1.

Nec decere, nec expedire, vt ad diſputationem publicã coràm Laicis, Anabapiſtæ admittãtur.

Quis verò ſapiens atque cordatus, ſi liberè dicendum eſt, non magnoperè demiretur, tot modis impios, blaſphemos, peruicaces, impuros, ſeditioſos, ac iampridem ab vtroque Chriſtianorum hominum ordine tùm Eccleſiaſtico, tùm politico damnatos & exploſos Anabaptiſtas, ad familiare colloquium, imò ad publicam longamque multorum dierum diſputationem, quæ coràm aulicis & plebeis habeatur admitti, & tales tantaſque contentiones de ſummis fidei noſtræ myſteriis aduerſùs Eccleſiaſticas & Cæſareas ſanctiones haberi, eáque dogmata religionis, quæ magno Chriſtiani orbis conſenſu iampridem reiecta & exterminata ſunt, in dubium palàm reuocari publicéque defendi? Quæ iſthæc quæſo, prudentia, imò quæ non corruptela, veſania, turpitudo, damnatæ fidei, ac tantum non emotę mentis hominibus poteſtatem publicam facere, de cauſa religionis pro ſua libidine, & non ex Patrum atq; Synódorum auctoritate coràm populo & talibus Iudicibus diſceptandi atq; pronunciandi? Hoc eſt ſcilicet, hæreticos homines [e] deuitare, & impia docentibus [f] Anathema dicere, nullamq; cum illis [g] habere conſuetudinem, qui ab Apoſtolica & Eccleſiaſtica traditione diſcedunt. Imò verò nihil iſthuc eſt aliud, quàm furioſis vt magis inſaniant, ac pluribus noceant animos addere, vt cuique demùm quod libet, impunè ferè liceat de religione ſentire ac ſpargere. Nulla porrò vel commodior vel expeditior via eſt ad omnem tùm Satanìſmum, tùm Atheiſmum, qui tanta vi paſsim irrumpit, omnemq; magiſtratum contemnit, & inuehendum & propagandum. Verùm ſatis iſthæc de Anabaptiſtis, qui nõ ſolùm Deiparam ſua primaria dignitate ſpoliant, ſed in Chriſtum etiam ipſum adeò ſunt contumelioſi, vt vtramq; naturam, diuinam & humanam, in vna eius perſona præſentem agnoſcere dedignentur.

In canone Apoſto. 12. & Epiſt. 1. Fabian. Tertull. de præſcript. hæret. Auguſt. ad Vincẽtium epiſtol. 48. Item C. de apoſtat. L. Hi qui ſanctam fidem & C. de ſumma Trinita. L. Nemo clericus. e Matth. 7. Rom. 16. Tit. 3. 2. Theſ. 3. f In 2. epiſt. Ioan. Galat. 1. g 2. Theſ. 3. Apocal. 2. 2. Tim. 2.

Dauidis Georgij Hollandi, de quo teſtãtur Baſileẽſes, ſumma impietas.

His iam nefandiſsimæ ſectæ principem adiungamus, qui verum Chriſtum ſeſe iactare auſus eſt, ac nonnullos vt ita crederẽt, dementauit. Is eſt Dauid Georgius Hollandus, eò impietatis progreſſus, palàm vt negaret filium Dei Verbum illud æternum, corpus ex Virgine aſſumpſiſſe, atque diuinam humanamque naturam coniunxiſſe, vt Deus & homo vnà eſſet in ea perſona. Qui præterea, vt erat poſt hominum memoriam ſuperbiſsimus, de ſeipſo prædicauit, quod ipſe non ex carne, ſed Spiritu ſancto natus, quódque Ieſu Chriſti Spiritu, ac multò quidem pleniore diuinitate cumulatus, perfectam & cœleſtem nunc primùm doctrinam adferret, vtpotè diuinitus ad domum Iſraël inſtaurandam excitatus atque miſſus. Sed ô præclarum inſtauratorem, imò verò improbiſsimum impoſtorem, iuſto & Dei & hominum iudicio condemnatum, cuius exhumatum cadauer & oſſa eruta flammis vltricibus Baſileæ, vt tali Chriſto ſanè dignum erat, abſumerentur. Quid verò ille largiretur MARIÆ? cur matrem ſuam Chriſti parente potiorem non duceret, qui ſe Domino maieſtatis tam impudenter æquauit, imò etiam ab orbe terrarum anteponi poſtulauit? Poſtremò tum in Polonia, tùm in Vngaria non paucos reperire licet, in quibus repullulat vetus Neſtorianiſmus, & quibus MARIAM Virginem Dei matrem appellare tantùm non ludus, adeóque abominatio reputatur.

Noui Neſtoriani apud Polonos & Vngaros.

Quorſum ſuperiora ſint referenda.

Quę mihi ſatis quidem eſſe videntur, vt quiuis, modò non cęcus, videat, quos venenatos halitus antiquus ille ſerpens hoc æuo in Europam noſtram infuderit, quantúmque profecerit intolerabilis hominum perditorum inſania, qui ex veterum hæreticorum fontibus ſiue lacunis iſthæc deteſtanda, quæ profundunt & renouant, deliria depromſerunt. Loquor de illis damnatæ memoriæ ſectariis, qui iampridem eiuſdem

De veterib. hæreticis, qui Mariam Chriſti eſſe matrem primùm impiè negarunt.

Cerdoniani.

Proclianitæ.

Appellitæ.

Marcionitæ & Manichæi.

peſtiferi ſerpentis afflatu ſeducti, vt ipſam religionis noſtræ baſin funditus demolirentur, aperto marte, nec diſsimili ſtudio in MARIAM, eiusq́; filiũ palàm debacchabantur. Etenim Cerdoniani Chriſtum neq; natum ex fœmina, neq; habuiſſe carnem, nec verè mortuum, vel quicquam paſſum, ſed ſimulaſſe paſsionem, Auguſtino teſte, mẽtiti ſunt.

In lib. de hæreſibus.

Nec diſsimile commentum in Proclianitis deprehendimus, quibus accedunt Apellitæ, quum Chriſti carnem non de matre, neque de cœlo, ſed ex mundi elementis deducunt, & in eadem, elementa poſt reſurrectionem diſſolui oportere contendunt. Iam verò Manichæi, Marcionis & Manis, id eſt, peſtilentiſsimorum magiſtrorum execrandi diſcipuli, eundem ferè funem trahunt, Chriſto corpus phantaſticum affingentes, vt verum hominem ex vtero Virginis prodiiſſe inficiẽtur, corpusq́; de MARIA ſumptum in ſpectrum inane conuertunt, ideóq; veram Domini natiuitatem, paſsionem &

Valentiniani.

reſurrectionem eludunt. Quid verò Valentinus, Pythagoricus magis, quàm Chriſtianus, qui & ipſe nomen fœdum ſectæ dedit, neſandarum fabularum inuentor? Is nihil Chriſto quod ex Virgine aſſumpſiſſet reliquum fecit, vtpotè qui à Patre miſſus, cœleſte corpus ſecum attulerit, ac per MARIAM ſolùm tanquàm per rimam, canalem aut fi-

Tertulliani querela de ſui ſæculi hæreticis in Chriſtũ & eius matrem, contumelioſis.

Li. de carne Chriſti.

ſtulam quandam trãſierit. Vnde ſuo etiam ſęculo iuſtè queſtus eſt Tertullianus: Licuit Valentino ex priuilegio hæretico carnem Chriſti ſpiritualem comminiſci. Hebion conſtituit Chriſtum nudum hominem, & tantùm ex ſemine Dauid, non etiam Deifilium. Interfector veritatis Marcion, vt Chriſti carnem negaret, negauit etiam natiuitatem carnis Chriſti. Apelles Chriſto carnẽ, ſed non natam carnem concedit, vt cuius ſubſtantiã de ſideribus, & de ſubſtantiis ſuperioris mundi ſit mutuatus.] His omnibus

Apollinariſtæ & Dimoritæ.

adiungi meretur impurus Apollinaris, carnem & ipſe Chriſto ex Virgine aſſumptam adimens, ſed tamen diuinitatis aliquid in carnem eius conuerſam eſſe confingens. Damaſcenus iſtiuſmodi Apollinarios vocat Dimoritas, qui Verbum carnem factum eſſe admiſerint, ſed carnem Chriſti de MARIA ſumptam, pernegârint.

In lib. de hæreſibus.

Etſi verò diuerſis itineribus iſti progrediuntur, eódem tamen concedunt, & in vna impietatis quaſi cymba vehuntur omnes, quoniam Chriſtum verum perfectumq́; hominem, qui ex MARIÆ materna ſubſtantia ſit procreatus, nobis è medio improbiſ-

Euthychiani.

ſimè tollunt. Eiuſdem metalli ſunt Euthychiani, (nam de Neſtorianis poſteà dicemus) nec ſolùm Verbi & carnis vnam eſſe naturam, verùm eandem quoq; carnem non de ſacro MARIÆ Virginis corpore aſſumptam, ſed de cœlo deductam fuiſſe deblaterant, Vigilio teſte. Quid verò attinet, his aliiſq́; pluribus recenſendis, qui blaſphemãdi arte in Satanæ ſynagoga iam olim clatuerunt, & commune Chriſto MARIÆque bellum in-

Li. 3. contra Euthychẽ.

Nouatorum errores à veteribꝰ accepti & confirmati.

tulerunt, nos longiùs immorari? Effracta, profligata, contrita iſtorum execranda ſunt dogmata, quibus & corporis in Chriſto veritas, & MARIÆ, vt ſic dicam, maternitas ſacrilegè conuellitur, atq; nunc iterum, vt ſuum regnum ſtabiliat augeatq́; Satan, contra omnem diuinæ ſcripturæ Eccleſiaſticæq; doctrinę autoritatẽ, à perfidis in dubium

Sequentis cõfutationis ratio.

cœpit reuocari. Veruntamen quãdo quum aliorum recentiorum, tùm Anabaptiſtarũ inſanus furor non conquieſcit, ac latè, proh dolor, ſeſe diffundit, ſacere nõ poſſumus, quin & ſcripturæ & Patrum ſententiis veritatẽ Euangelicam aliquantùm illuſtremus, nefarióq; errori, quo verũ humanumq́; filij Dei corpus aliunde, quàm ex carne MARIÆ Virginis eſſe ſumptũ impij fabulantur, pro noſtra virili omnẽ aditum intercludamus.

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

E ſcripturis noui ac veteris Teſtamenti demonſtratur, Chriſti naturam humanam non alteri, quàm MARIÆ tribui oportere, in illaq́; & ex illa Verbum æternum incarnatum eſſe.

Quòd Chriſtus verè corpus ex matre MARIA ſumpſerit.

PRINCIPIO, ſi Chriſtus Deus ex Virgine nihil aſſumpſit, ſi verus homo ex homine nõ eſt editus, quid quæſo, MARIÆ vtero erat opus, vt illa priùs conciperet ac in vtero haberet, ſicut Angelus Ioſepho teſtatur, quod expleto tempore in lucem ederet? Impleti quippè ſunt dies vt pareret: &

Matth. 1.

peperit

Luc. 1. peperit filium ſuum, quemadmodùm Lucas diſertè narrauit. Nec enim aut Propheta
Eſai 7. Matth. 1. Eſaias, aut Gabriel Angelus eſt mentitus, cùm ambo de MARIA Virgine primùm con-
Luc. 1. cipiente, ac deinde pariente Emanuelem clariſsimè vaticinantur. Quis ergo non vi-
deat, quantum ad Chriſti generationem MARIA contulerit, in cuius vtero fœtus ille
conceptus & formatus, certiſq; dierum & menſium incrementis nutritus, ac tandem
Luc. 1. procreatus fuit? Confirmat hoc Elizabeth cognata Virginis, quum Spiritu ſancto af-
flata protulit, quæ non niſi ad matrem referri poſſunt: Benedictus fructus ventris tui.
Ac iterum: Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Illud verò ſingularem
Matth. 1. habet emphaſin ἐξ ἧς ἐγεννήθη, De qua natus eſt Ieſus, ſicut à Matthæo ſcribitur, vt ſub-
ſtantiam carnis Chriſti, non ex ſeminis Ioſeph, ſed ex Virginis MARIÆ ſubſtantia de-
Matth. 1. Luc. 1. & 1. ſumptam fuiſſe certò intelligamus. Hinc ille de MARIA natus, & eius ſiue hominis fi-
Marc. 6. 8. & 9. lius, ob carnis videlicet communionē, quæ ad humanæ naturæ veritatem conſtituen-
Matth. 1. dam pertinet, diſertè in Euangelio nuncupatur. Eôdem ſpectat Angeli oratio, qui Io-
ſeph ſponſum conſolatutus, vt ſolicito & anxio eius animo retinēdæ coniugis metum
a Li. de carne Christi. omnem eximat, de MARIA iam grauida dixit: Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto
b In Enchiridio. c. 18. & epiſt. 57. ad Dardanum. eſt. Vbi natum, hoc eſt, conceptum in MARIA fœtum audimus, ſicut[a] Tertullianus &
[b] Auguſtinus interpretantur: & prætereà diſcimus, quod MARIA virgo concepit & pe-
perit, opus partim eſſe diuinum, ineffabile, incomprehenſibile, quatenus illic Spiritus
ſanctus vim & poteſtatē ſuā Dominicæ incarnationis effectricem exercuit & oſtendit,
Luc. 1. qui proptereà Virgini dicitur obumbraſſe: partim naturale, ſi Virginem cooperātem
ſpectes, quæ de ſui corporis ſubſtantia virum illum nobis dedit, ſuáq; carne induit, de
Hier. 31. quo prædixerat Hieremias: Fœmina circundabit virum. Vnde ſignificanter vtrunque
Matth. 1. Luc. 1. dixit Angelus, conceptionem Domini & miraculoſam eſſe, quia de Spiritu ſancto, &
naturalem, quoniam in Virginis vtero id natum ſiue formatum fuit, vt aſſumeret ho-
minem Filius Dei, matre ſuum illi ſanguinem puriſsimum, ſuppeditante.

Mariæ conceptus & partus partim ſupernaturale, partim naturale opus.

Rom. 1. Galat. 3. Accedit quòd Apoſtolus Paulus talem Dei filium prædicat, qui ex ſemine tùm
Abrahæ, tùm Dauidis ſecundùm carnem factus ſit, vt Dei nempè promiſsio gentes o-
mnes in vno Abrahę ſemine benedicendas, & Meſsiam Dauidis filium fore, re ipſa prę-
ſtaretur. Hæc certè non in diuinam, ſed in humanam Chriſti naturam competunt, &
matrem eius Hebræam ex Dauidico genere ortam exigunt. Aliôquin, quo pacto ille
Iam inde ab æterno, ex Patre genitus, ſecundùm carnem tandem appareret, & ſiue ex
2. Paral. 6. Iudæis, ſiue ex Patribus, ipſiſq; lumbis Dauidis, vt ſcriptura loquitur, natus prodiret in
orbem, ac hominem ſe proderet, niſi ex matre MARIA gigneretur, & homo ex homine
naturam aſſumeret ac ſeruaret humanam? Sed ruſus Doctorem gentium audiamus:
Galat. 4. Vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum natum ex muliere, factum ſub
c Lib. 2. aduerſus Iudæos. lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret. Sic enim locum, qui Grȩcis eſt γενόμενον, legit
[c] Cyprianus, eamq; lectionem ſequitur[d] Auguſtinus, vbi vulgata quidē editio, factum
d Li. de Trinit. & vnitate Dei c. 3. ex muliere, interpretatur. Quòd ſi Chriſtus ex muliere natus eſt, & ex ea corpus aſſum-
pſit, ſi legem ſeruauit, & miniſter fuit circumciſionis, vt idem Paulus affirmat, huma-
Rom. 15. nam certè naturam ex matre deſumpſit. Soluunt ergò Ieſum, veréq; ſunt Antichriſti,
1. Ioan. 4. vt Ioannes affirmat, quicunq; humanam Chriſti ſubſtantiam aliunde, quàm ex MARIA
deducunt, vt negent Dominicam carnem ex virginalis vteri ſubſtantia prouenire.
Omnis inquit, Spiritus, qui non confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo
non eſt: & hic eſt Antichriſtus. Quod Græci etiam ſignificantius ad hunc modum le-
gunt: Omnis Spiritus qui non confitetur Ieſum in carne veniſſe, ex Deo non eſt. Soluit
In epiſt. eandem Ioan. autem Ieſum etiam Bedæ ſententia, quiſquis eius vel diuinitatem, vel animam, vel car-
nem negat, vt in his fidei Catholicæ aliqua ex parte aduerſetur. Prætereà ex Pauli teſti-
Hebr. 2. monio conſtat, quòd Chriſtus ob humanæ naturæ conſortium credentes, & fratres &
pueros vocare non dedignetur: fratres quidem, quòd cum illo ex matre ſinguli, ſi ſo-
lum demas peccatum, communem habeant naturam humanam: pueros verò, quan-
doquidem ſicut cæteri mortales à mulieribus procreati, ſic & ipſe natus ex fœmina,
carni & ſanguini communicârit. At quomodò fieri vnquam poſſet, vt Chriſtum verè
fratrem haberemus, ipſéq; nos fratres agnoſceret, niſi eandem ipſe naturam accipe-
ret, & ſuſceptȩ carnis diſpenſationem à matre mutuaretur? Ac toties quidem Scriptu-
ra veritatem hanc nobis commendat & comprobat, quoties redemptionis humanæ

Christus filius Dauid ex ſemine Abrahæ promiſſus, ex Maria carnem humanam aſſumpſit Paulo teſte.

Christus quia ſub legē factus, matrem habere debuit.

Qui ſoluant Ieſum, & Antichriſti ſint hoc tempore.

Ieſum ſoluere quis dicatur.

Christi fratres & pueri cur à Paulo dicti credentes.

myſterium ad ipſum Chriſti ſanguinem refert, & aſſumptæ carnis imbecillitates, vti famem, ſirim, laſsitudinem, dolorem, triſtitiam filio hominis euidenter aſcribit. Non cumulabo loca, ſunt enim propemodùm infinita, quæ huc pertinent, & in Apoſtolicis literis paſsim offerunt ſeſe Lectori.

Ex Propheticis locis probatur, Meſsiam verum & naturalẽ Mariæ filium eſſe.

Iam verò nec pauca Prophetica, ſeu veteris inſtrumenti, teſtimonia ſuppetunt,
quę & impios retundant, & pios confirment in propoſito argumento. Eſaias non con- Eſai.7.& 9.
tentus Emanuelis matrem, eamque virginem & concepturam & parituram promit-
tere, de partu eiuſdem ac ortu filij hoc clariſsimè dixit: Paruulus natus eſt nobis, & fi-
lius datus eſt nobis. Quòd ſi plura de nati huius paruuli matre ac origine libet audire:
Egredietur, inquit, virga de radice Ieſſe, & flos, ſiue vt alij legunt, germen de radice eius Eſai.11.
aſcendet. Vbi radix Ieſſe genus Dauid, & virga ex radice MARIA ex Dauid, flos autem ex
virga filius idem & fructus MARIÆ Chriſtus, qui & ipſe flos intelligitur, teſte Tertullia- Li. de carne Chriſti.
no. Quarè ſicut germen de natura eiuſdem virgulti prorumpit, ſuæque naturæ for-
mam accipit: & quemadmodùm lignum ex eo quod ſui generis eſt proprium, non
aliud ex alio quotidie producere ſolet: ita Chriſti mater, veluti virga florẽ germinans,
è ſuę carnis ſubſtantia hominem ſibi ſimilem procreauit. Iterum verò Eſaias, vt ardens
& ſuum & totius Synagogæ in excipiendo Meſsia deſiderium explicet, velut longioris
moræ impatiens, in vocem illam planè vehementem erumpit: Rorate cœli deſuper, & Eſai 45.
nubes pluant iuſtum: aperiatur terra, & germinet Saluatorem. Nam hoc etiam loco
Meſsias indicatur, ex MARIA velut benedicta terra procreandus, qui germen & fructus
terræ ſublimis ab eodem Propheta nuncupatur. Huius enim corpus nõ ſolùm de ma- Eſa.4.& 11.

Chriſtus quia Mariæ filius, germen & fructus terræ ſublimis dicitur.

tre aſſumptum, ſed etiam poſt crucis ignominiam adq; ſummum honoris faſtigiũ eue-
ctum ſuit, nihil vt regnantis Chriſti gloriæ & magnificentiæ vel in cœlis, vel in terris
poſsit exæquari. Tũ propheta regius MARIAM [a] terram appellat, de qua veritas orta ſit, a Pſal.84.
& quæ fructum ſuum dederit, quum ille videlicet, [b] qui in Sole poſuit tabernaculum b Pſal.18.
ſuum, tanquàm ſponſus de thalamo virginalis vteri proceſsit, atq; ſicut Gigas, ad cur-
rendam viam exultauit. Nec obſcura eſt illa Meſsię precatio. [c] Domine ego ſeruus tuus, c Pſal.115.
& filius ancillæ tuæ, ſicut & in alio Pſalmo: [d] De ventre matris meæ Deus meus es tu. d Pſal.70.
Quòd ſi Chriſtus de ventre matris, quę ſe [e] Domini ancillam dixit, nihil acciperet, non e Luc.1.
eum intra famuli appellationem ſeruilis naturæ conditio detineret, neque idem ipſe f Li de carne Chriſti & cõtra Marcionem.
per Eſaiam ſe ſeruum ex vtero eſſe formatũ profiteretur. Nã & [f] Tertullianus & [g] Vigi-
lius, quũ ambo contra hæreticos diſputant, eiuſmodi dicta huc pertinere monſtrârũt. g In li cõtra Euthycen.

Ex quibus Propheticæ & Apoſtolicæ ſcripturæ teſtimoniis, plura enim adiicere ſit ſuperuacaneum, ſatis detecta ſimul & reiecta eſt, ni fallor, Anabaptiſtarum væſania, qui damnatum iam olim neſandum errorem inſtaurare, & in orbem noſtrum velut ex orco reuocare non erubeſcunt. Etenim cum ſuis cæcis ducibus, ſtolidisq; maioribus, quos recenſuimus, turpiter ignorant, aut ſe ſcire quidem impudenter diſsimulant,

Quomodò natura humana Verbum æternum aſſumpſerit, tùm ex Maria, tùm de Spiritu ſancto.

Verbum cum natura humana ſic eſſe coniunctum, vt eam quæ carne & anima conſtabat, aſſumendo ſibi vniuerit, & vniendo aſſumpſerit, matre interim totam materiam, id eſt, carnem ſiue corpulentam ſubſtantiam ex ſuis puriſsimis ſanguinibus, vt diximus, eidem Verbo ſubminiſtrante. Reliquum eſt modò, antiquos ſimulque probatos

Propoſitio de ſequenti tractatione.

religionis noſtræ magiſtros ac iudices adhibere, vt de germano diuinæ ſcripturę ſenſu quem indicauimus, longè conſtet certiùs, ac iſtorum peruerſitas fortiùs conteratur, qui non ſine ſummo ſcelere filium à matre, Chriſtum à MARIA diſſociare conantur.

CAPVT DECIMVMSEXTVM.

Græcos & Latinos Patres magno conſenſu tradere, Chriſtum Dominum ex matre MARIA humanam ſumpſiſſe naturam: qui verò aliter ſentiunt, eos turpiter hallucinari: adeoq́; ſalutis humanæ hoſtes eſſe pernicioſos, & MARIÆ inprimis permultùm detrahere.

IGNATIVS

a Epiſt. ad Trallianos.

Patrum ſententiæ Mariam veram & naturalem Chriſti matrem aſſeuerantes, & primò Ignatij.

IGNATIVS Apoſtolorum æqualis, & apoſtolico verè Spiritn prædi-tus Martyr perſpicuè ſcripſit: [a] Verè genuit MARIA corpus, habens in ſe Deum habitantem, & re vera natus eſt Deus Verbum ex Virgine, veſtitus corpore obnoxio iiſdem paſsionibns nobiſeum: verè natus ex vulua, qui omnes homines in vulua fingit, & corpus ſibi fabricauit ex ſangninibus Virginis, hoc ſolùm excepto, qnod nulla viri conſuetudo interceſſerit.] Eodem planè modo, quum Trallianos & Smyrnenſes per epiſtolas inſtituit, Chriſtũ ex MARIA verè natum aſſenerat, & piorum anres obdurari iubet ad eorum voces, qui Ieſum Chriſtum filium Dei ex Dauid & ex MARIA natum, veréque ex Deo & ex Virgine, licet diſsimili modo, genitum eſſe diffitentur.

Lib. 3. contra Valent. cap. 18. 27. 28. 32.

II. Irenæus.

Mattyr & Epiſcopus quoque, vt Ignatius, fuit Irenæus, qni in hoc campo acerrimè certat, mulriſqne ſcripturæ locis adductis nefarium errorem conuincit, Chriſtum ex Virgine nihil accepiſſe contendentium. Non ergo, inquit, alterum filium hominis nouit Euangeliũ, niſi hunc qui ex MARIA, & qui & paſſus eſt.] Tùm ab incommodo & abſurdo ſic ratiocinatur: Si de MARIA nihil accepir, putatiuè apparuit, non carnis hæreditatem, non hominis ſimilitudinem ſeruauit, ſuperuacua eſt eius in MARIAM deſcenſio, non qnæ à terta erant eſcas ad corpus nutriendum percepit, non poſt qnadragenarium ieiunium eſuriuit, non fatigatus ſedit in itinere, non ſuper Lazarum fleuit, non anima eins ad mortem vſque, triſtis fuit, non ſudauit ſtillas ſanguinis, non ex percuſſo eius latere ſanguis exiuit & aqua, demùm vana & inania fnère carnis ſigna omnia, quæ in illo ſecundùm Euangelium apparuerunt.]

Lib. de præſcription. hæreticorũ.

III. Tertullianus.

Tùm Irenæi ſectator diligens Tertullianus, præſertim in libris aduerſùs Marcionem editis, alicubi regulam fidei vocat, qua ereditur, Verbum illnd quod filius Dei appellatur, Patriarchis variè viſum, & in Prophetis ſemper auditum, poſtremò ex Spiritu & virtute Dei, in Virginem MARIAM delatum, in vtero eius carnem factum, & ex ea natum hominem, ac proptercà filium hominis appellatum eſſe. Quam ſuam ſententiam alibi repetitis Elizabethæ verbis comprobat, quæ Spiritu ſancto repleta dixerit. Benedicta tu inter mulieres, & bcnedictus fructus ventris tui. Sed & more ſuo, id eſt, acutè ſic ratiocinatur: Cur homo Chriſtus & filius hominis, ſi nibil hominis & ex homine? niſi ſi aut aliud eſt homo quàm caro, ant aliunde caro hominis, quàm ex homine, aut aliud eſt MARIA quàm homo.]

Li. de valendis virginibus & de carne Chriſti. Luc. 1. Lib. de carne Chriſti.

IIII. Iuſtinus & Hippolytus.

Iam verò duos inuictos Chriſti pngiles, eosque veteres, Iuſtinum & Hippolytum adiungamus, qui doctrinam eandem non ſcriptis modò, ſed & profuſo ſanguine com probàrunt. Prior in hnnc modum docet: Filium hominis ſeipſum Chriſtus diccbat, vel qnia natus eſt de Virgine oriunda à Dauide, Iacobo, Iſaaco, Abrahamóq; vel qnia ipſe Abraham etiam reliquorum deinceps pater eſt, ex quibus MARIÆ ſtirps ex inde dedncitur. Scimus enim patres filiarũ, etiam liberorum patres eſſe, quos illę pariunt.] Alter verò, Hippolytum loquor, Dic mihi, inquit, ô beata MARIA, qnid erat, quod in tuo erat vtero conceptum, & quid erat quod à te in virginali matrice geſtabatur? Sermo erat Dei primogenitus à cœlis ad te deſcendens, & homo primogenitus in vtero formatus, vt primogenitus ſermo Dei homini primogenito coniunctus oſtenderetur.]

In dialogo cũ Tryphone habito.

In Serm. in Helcanã & Annam.

V. Origenes.

Quod autem à ſtolidis Valentinianis adfertur, Verbum per MARIAM quaſi per canalem tranſiiſſe, neque tamen ex illa quicquam contraxiſſe, in hunc modum Origenes vetus & ipſe Tbeologus refntanit: Si verbum per MARIAM penetrare turpe non duxit, nec ex ea aliquid ſumere puduit: & in quem finem tranſiret, niſi inde aliquid delibaret? Si hominem non accepit ex MARIA, quomodò conſiſtent verba Apoſtolorum? quomodò mortnorum primogenitus erit? quomodò primitiæ dormientium?] Tradit igitur hunc canonem Origenes: Non oportet aurem inclinare his, qui dicunt per MARIAM, & non ex MARIA Chriſtum natum, qnod Apoſtolus præſciens ita prædixit: Cùm autem venit plenitudo temporum, miſit Deus filium ſnnm factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſnb lege erant, redimeret. Vides quia non dixit factum per mulierem, ſed factum ex muliere.]

Dialogo 3. de Chriſto homine.

1. Cor. 15.

Galat. 4.

VI. Ambroſius. Quomodò Patres exponát dictum Angeli, Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei.

Li. de incarnationis Sacraméto c.6. Luc. 1.

Neque ſolùm Origenes, ſed & Ambroſius ad hoc inſtitutum valere vult, vt re vera valet plurimum, quod ab Angelo Virgini noſtræ dicitur: Quod natum eſt non per te, ſed ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei. Nec diſcrepat Syriacus interpres, qni ſic Latinè vertit. Is qui naſciturus eſt ex te, Sanctus ipſe, ac Filius Dei vocabitur. Addit autem Ambroſins: Ex ſe generauit MARIA, vt quod generaretur ex ipſa, in eo, ſalua generarionis Dominicæ prærogatiua, corporis eſſet vera natura.] Ac rurſus: Virtus venit in Virginem, ſed natum eſt corpus ex Virgine, & ideò cœleſtis quidem deſcenſio, ſed humana conceptio eſt.] Quid autem illo lueulentius? Habuit de ſuo virgo, quod traderer: non enim alienum dedir marer, ſed proprium è viſceribus ſuis contulit innſitato modo, ſed vſitaro munere. Habuit igitur carnem Virgo, quam naturæ ſolennis tranſcripſit in fœtum. Eadem igitur ſecundùm carnem, genetantis MARIÆ genitique natura.]

Li. de incarnat. Domini Sacraméto ca. 9.

Eadem generátis Mariæ & geniti Christi natura.

VII. Athanaſius.

In epiſt. ad Epictetum.

Sed & Athanaſius qui Ambroſium ætate præceſsit, ex eiuſdem Angeli verbis dictis colligit, Chriſtiano nomine indignos eſſe cenſendos, qni audent ambigere, ſitné Dominus ex MARIÆ editus ſubſtantia Deus, & natura Filius Dei: corpore autem ex ſemine Dauidis & ex carne MARIÆ. Tùm idem alibi teſtatur, qnod Chriſtus carnem noſtram ex MARIA deciſam acceperir, quodque idem ex MARIÆ carne & oſsibus, veluti ex veteri Adamo, vt vicem eius explerer, coſtam ſibi finxerit, ipſam nimirùm incarnationem, quam ſemel indutam perpetuò geſter, ac proinde iſta noua Eua, inquit, mater vitæ appellatur.] Tractat eundem Euangelij locum Gelaſius, & oſtendit. (Quod ex te naſcitur) idcirco ab Angelo dici, vt proprietas humanæ conditionis, quã Chriſtus de matre ſumpturus erar, explicetur: Sanctum autẽ appellari, quoniam ſine contagione carnalis concupiſcentiæ genererur: ac interim eundem Dei eſſe filium, vt ſimul humanæ diuinæque naturæ Sacramentum, quod hac conceptione in MARIA mirabiliter vniendum erat, ſignificetur. Verùm ad Athanaſium redeo clariſsimè pronunciantem: Erat ergo humanum naturę corpus, quod ex MARIA natum eſt, vt voluit Scripturę diuinę. Verum autem erat, quoniam idem erar cum noſtro. Soror enim noſtra MARIA, quoniam omnes ſumus ex Adam: nemo autem de hoc dubitauerit, qui recordabitur eorum quæ Lucas ſcripſerit.] His planè ſubſcribit Chryſoſtomus & affirmat, qnod ſpiritus carnem Chriſti non ex nihilo, ſed ex carne virginali formârit, etſi nullo id modo poſsit explicari.

Serm. contra omnes hæreſ & in Euangel. de ſanctiſsima Deipara.

Maria noua Eua & mater vitę Athanaſio dicitur.

Lib. de duabus naturis in Chriſto, Luc. 1.

Cur Chriſtus ab initio dicatur Sanctum.

In epiſt. ad Epictetum, citáte Theodoreto dialogo 2.

Quomodò Maria etiam ſoror noſtra dici poſſit.

Luc. 1. & 2. Homil. 25. in Ioánem.

Spiritus ex carne virginali formauit Chriſti carnem.

VIII. Auguſtinus.

De verbis Domini ſermo. 58. In ſer. 3. de aſcẽſio. Domini.

Maria non ſolũ Deum, neq; cœleſtem carnem peperit.

Iam verò ex Auguſtini ſententia diuinitas in vterum Virginis adueniens, carnem ſibi ex ſubſtantia MARIÆ fabricauit, & ea quidem autoritate, qua in Paradiſo Adam de limo formauit. Impium igitur & fugiendum dicit illorum errorem, qui beatam Virginem ſolum Deum peperiſſe contendunt, eò, quod ſibi Saluator noſter cœleſtem, neſcio, quam carnem inter viſcera materna perfecerit, & ita tranſierit per Virginis vterum. Qnin & diſertis verbis pronnnciat: Deteſtandi etiam illi ſunt, qui Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum matrem MARIAM in terris habuiſſe negant: quum illa diſpenſatio vtrunque ſexum & maſculinum & fœmininum honorauerit, & ad curam Dei pertinere monſtrauerit, non ſolùm quem ſuſcepit, ſed etiam illum per quem ſuſcepit, virum gignendo, naſcendo de fœmina.] Qnid autem eo manifeſtius, quid efficacius? Qui non credunt Chriſtum in carnem veniſſe de Virgine MARIA ex ſemine Dauid, quod apertiſsimè ſcriptura Dei loquitur, non vtique ſunt in Eccleſia, quia ipſum caput Eccleſiæ non tenent, qnod eſt Chriſtus Ieſus.]

Lib. de fide & Symbolo

Deteſtãdi & ab Eccleſia excluſi ſunt, qui Chriſtum de Maria natũ non agnoſcunt.

Extra Eccleſiam ſunt negátes Chriſtum in carne veniſſe de Virgine.

Contra epi. Petiliani ca. 4.

IX. Fulgentius.

Lib. de fide ad Petrum Diaconum ca. 13.

Secũda in Trinitate perſona in Virgine tãtùm concepta, & de virgine nata eſt.

Adhæc Auguſtini ſedulus imitator Fulgentius, fidei regulam omnibus amplectendã hoc modo pręſcribit: Firmiſsimè teneas, & nullatenus dubites, vnam ex Trinitate perſonam, id eſt, Dei filium, qui de natura Dei patris ſolus natus eſt, & vnius eiuſdemque naturæ cum patre eſt, ipſum in plenitudine temporis ſecundùm ſuſceptionem formæ ſeruilis voluntariè in Virgine conceptum, & de Virgine natum: Verbum carnem factum, ipſum quoque eſſe, qui eſſentialiter natus eſt de Patre, & eſſentialiter conceptus eſt, natusq; de virgine, ipſumque vnum eſſe & vnius naturæ cum Virgine.] Et non multò pòſt ſubiicit: Firmiſsimè tene, & nullatenus dubita, Chriſtum Filium Dei, ſicut de Deo Patre plenum perfectumque Deum, ita de Virgine matre plenum perfectumque hominem genitum, id eſt, Verbum Deum habentem ſcilicet ſine peccato veram noſtri generis carnem & animam rationalem.]

Chriſtus vnum & vnius naturę cũ Virgine matre.

Cap. 14.

Præterea

Parꝫ. 2. Panopliæ.

X. Euthymius. Rationibus cõuincitur, Filium Dei natum eſſe de Virgine.

Cur Chriſtus in Euangelio ſe Filium hominis ſæpè vocet.

Præterea ſcitè ratiocinatur Euthymius: Quid opus Filio Dei fuit de Virgine naſci, ſi nihil ex ea ad humanæ naturæ conſtitutionem accedit? Adhæc, cur Dominus cùm Apoſtolos docuit, ſe eſſe hominis Filium pronunciauit? propter veram vtique matrem ſuam & Dei genitricem. Cur inſuper miſit præcones in vniuerſum orbem terrarum, qui illud ipſum prædicarent, nempe ſe humanam carnem ex Virgine ſuſcepiſſe, atque hominem factum eſſe?

Dialogo 1.

X I. Theodoretus. Quæ ſequantur incommoda ex aduerſariorum doctrina.

a Geneſ. 49. b Pſalm. 88. & 131.

Epheſ. 2.

Sed & vetuſtior Euthymio Theodoretus (vt paucis multa complectar incommoda, quę ex falſo aduerſariorum dogmate conſequuntur) doctè in hũc modum colligit: Si nihil ex noſtra natura (per MARIAM nimirùm) accepit Deus Sermo, non ſunt vera, quæ cum Patriarchis à Deo vniuerſorum facta ſunt pacta, conuenta: inutilis autẽ eſt & [a] Iudæ benedictio: falſa verò eſt quæ [b] Dauid facta eſt promiſsio: ſuperuacanea eſt & Virgo, quæ Deo incarnato nihil noſtræ naturæ attulit: quæ autem Prophetæ prædixerunt, nondum finem cepêre: inanis ergo eſt prædicatio noſtra: inanis fides noſtra: vana quoque ſpes eſt reſurrectionis: mentitur etiam, vt videtur, Apoſtolus, quum dicit: Suſcitauit, & conſidere nos fecit in cœleſtibus in Chriſto Ieſu.]

c Lib. de incarnat. d Epiſt. ad Acharium. e Lib. 3. cõt. Euthyc. f Hom. 1. de nat. Dñi.

X I I Euſebius Emiſſenus. Confutatio eorum, qui Chriſti carnẽ de Maria negãt aſſumptam, ſed duntaxat per eius vterum tranſiſſe dicunt.

Finem in citandis Patribus faciam, inter quos [c] Ambroſius, [d] Cyrillus, [e] Vigilius valdè luculenti ſunt atque copioſi, vnum ſi addidero [f] Euſebium Emiſſenum, qui doctè inprimis ac grauiter in rem propoſitam diſſerit. Vbi ſunt, ait, hæretici, qui recenti errore decepti, & nouo antiqui ſerpentis dente percuſſi dicere auſi ſunt, carnem Domini Saluatoris nihil habuiſſe de [MARIA]? Hoc dicunt illi Orientales hæretici, nihil illum participaſſe de matre. Hic peſtifer ſenſus Orientales Eccleſias occupauit, nihil Chriſtum de noſtra conſanguinitate traxiſſe, ſed per Virginis tranſiſſe vterum, quaſi per corpus alienum. Et quid egit illis nouem menſibus intra illud materni corporis genitale ſecretum? illic vtique de eius oſsibus & medullis ratione operante collectus, illic natura ſtupente compoſitus, illic per legitima naſcendi ſpatia de carne carnis incrementa mutuatus eſt. Quòd ſi nihil attracturus erat de propriæ parentis materia, quid opus erat longa hoſpitij mortalis iniuria? Si, inquam, nihil de ſuo erat corporeus matris ſinus cœleſti puero quotidianis horarum ac dierum profectibus collaturus, vbi primùm legitur conceptus, ſtatim conſummatus, ſtatim fuit & genitus. Sed non ita eſt. De prima dicatur paruuli confirmatione, vnde oſsium compago, membrorumque perfectio prodiit? Nota ſolennis temporis conſuetudo. Itaque quum animam aliunde ſuſceperit, ſi corpus de matre non habuit, ergo Sermo diuinus caret veritate, quum veritas ſit, quæ eum Filium hominis proteſtatur. Quo quidem loco debemus aduertere, quòd dum non hominum, ſed hominis dicitur, ex vno creari patente monſtratur. Legimus: Et peperit filium ſuum primogenitum. Si nihil in eum de ſe tranſtulit mater, non peperit proprium, ſed profudit alienum. Sed ita eſt. Nam ſicut totus Deus ex Deo eſt, ita totum hominis corpus ex homine. De carne MARIÆ coagulatus, de eius formatus viſceribus, de eius ſubſtantia conſummatus, & ſanguinem, quem pro matre obtulit, de ſanguine matris accepit.]

Luc. 2.

Chriſtus Filius hominis, nõ hominũ rectè dictus in Euangel.

Totum Chriſti corpus ex Maria eiusq́; ſubſtãtia & ſanguine.

Chriſti ſanguis oblatus, de ſanguine matris acceptus.

Quapropter ſi venerandis Patribus vlla fides habenda eſt, nam Synodorũ decreta ſuo loco repetemus, nõ poſſunt in verbo Dei non turpiter hallucinari, qui vel cũ antiquis, quos diximus, hæreticis, vel cum nouis horum diſcipulis Anabaptiſtis Chriſtũ ſine matre impiè fabricant, veramq́; Dei & hominis genitricem nefariè aſpernantur. Hi primùm in Chriſtum horribiliter inſultant, ac ſummam Dei gratiam abnegãt, qua duce naturalis Dei Filius, dum ex MARIA carnem induit, ſibi corpus de corpore noſtro, carnem de carne noſtra, oſſa de oſsibus noſtris aptauit, vt idem nobiſcum eſſet, ac quod proprium habebat, ad nos ſponte transferret, atque ita in commune nobiſcum & Filius Dei & Filius hominis permaneret. Quarè nõ modò peruerſi doctores, verùm etiam crudeles humanæ ſalutis hoſtes dici haberique merentur, quotquot ſanctiſsimam illam, vt ſic dicam, fraternitatem è medio tollunt, per quam vnicus idem Dei Filius iure ſibi ſoli cœleſtia omnia vendicans, nos tàm amãter complexus eſt, vt ex iræ filiis & gehennæ mancipiis electos ſibi fratres, ac hęreditatis ęternę conſortes humaniſsimè adoptaret, noſtram naturam euſque prouehens, vt ne altiùs quidem aſſurgere poſſe videatur. Quam dignitatem non obſcurè Chriſtus ipſe nobis ſubindicauit, quum è terris in cœlum digredi volens, ſuis, quos fratrum nomine dignabatur, ſua-

In Chriſtũ grauiter peccãt, qui matrẽ eius Mariam reſpuunt, tantumq́ue Dei beneficium non agnoſcunt.

uiſsimè affirmauit: Aſcendo ad Patrem meum & ad Patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum. Quid verò à Chriſtiana pietate & gratitudine magis alienum fingerent aduerſarij, quàm quum hoc tantum tamq́ue ſalutare nobis Chriſti beneficium ſic obſcurant & extingunnt, vt huius immenſæ gratiæ fons, caput & autor non agnoſcatur, non celebretur, non inuocetur, non tedametur, ſicut ipſe à nobis vel maximè poſtulat, atque iuſtiſsimè promeretur? Ioan. 20.

Peccant non leuiter in Mariã, qui matrem ipſam Chriſti eſſe diffitentur.

Deinde in MARIAM ſunt iidem valdè procaces atque petulantes, quòd hac impia opinione laudem illi vel maximè debitam, atque à piis omnibns tribuendam, ſemperq́ue in Eccleſia vſitatam ſceleratè ſupprimere & abolere contendunt: laudem, inquam, Euangelicis literis conſentaneam, qnam & Gabriel Angelus confirmanit, & cognata Elizabetba MARIÆ matri Domini perſpicuè, vt diximus, detulit. Nec parentem vllam Sol vidit in orbe, qnæ maiore iure quàm noſtra Virgo, de ſuo diceret Filio, id, quod primus mortalium parens de vxore ſua iam olim protulit: Hoc nnne os de oſsibus meis, & caro de earne mea. Etenim proprium duntaxat de ſuis viſceribus, vt Ambroſius loquitur, Chriſto Filio contulit modo prorſus innſitato, vt qui de cœlo venit, Filius hominis efficeretur, ipſosq́ue homines inſtauraret, ac Deo reconciliaret. pudcat ergo tùm nouos, tùm veteres ſectarios in tanta Euangelij luce cæcutire, nihil vt illos moueat, quod legunt & andiunt, Chriſtum ex Virgine iuxta Prophetiam eſſe conceptum, MARIAM geſtaſſe vterum, in Bethleem peperiſſe primogenitum, natum pannis inuoluiſſe, in præſepio reclinaſſe, ipſamq́ue matrem poſtquàm in templo quęſitum inueniſſet Filium, vnà cum ipſo partim in Ægypto, partim in Nazareth habitaſſe. Ignorant ſtolidi decuiſſe prorſus, vt Pontifex noſter per omnia fratribns aſsimularetur, & ſraternæ charitatis nexu nobis intimè copularetur. Sed ne bis quidem omnibus placari poſſunt veteres & improbi Manichæi, qui plurimum negotij Eccleſiæ tot ſæculis exhibuerunt, & partim linguis blasphemis, partim ſcriptis virulentis ſanctiſsimam Dei genitricem petulantiſsimè appetiuerunt. Quocirca committere non poſſumus, quin hos inſanos Mariomaſtigas, quorum iu Patrum ſcriptis toties fit mentio, iu medium quoque protrahamus.

Luc. 1.

Geneſ. 2.

Maria de ſuis viſceribus proprium contulit Filio.

Li. de incarnat. Domini Sacramẽto, cap. 9.

Matt. 1. et 2.
Luc. 1. & 2.

Heb. 2.

Tranſitio ad excuſsionẽ & reiectionem erroris Manichæorum.

CAPVT DECIMVMSEPTIMVM:

Diſputatio partim aduerſùs Manichæos, Chriſto carnem de MARIA ſumptam impiè adimentes, partim contra Sacramentarios, Corporis Chriſti veritatem in Euchariſtia Sacramento nefariè inficiantes.

Manichæorum princeps Manes Perſa.

MANICHÆI, QVORVM CAPVT & Anteſignanus Manes Perſa ſecundùm nomen ſuum inſaniens ſuit, vt ſuam ſtultam impietatem, & impiam ſtultitiam orbi magis proderent, cum matre Domini MARIA nihil habere negotij voluerunt. Etenim talem ſibi Chriſtum fabricabant, qui ad virginalia viſcera nunquam deſcenderit, neque in fœminei ventris ſordibus, ſicut ſordidiſsimi homines audent dicere, habitârit. Nam & Spiritus ſancti opificio indignum, & Chriſto Domino ignominioſum ſore putabãt, ſi corpus paſsioni & morti obnoxinm à muliere mutuari, & ex MARIÆ carne carnem aſſumere affirmaretur: corpus ergo Chriſti non verum & hnmanum, ſed duntaxat imaginarium extitiſſe contendnnt. Cæterùm abſit hoc à nobis neſarium ſceleratumq́ue ludibrium: Manichæorum ſit iſta dementia, vt cum Viucentio Lyrinenſi loquamur: qui ſuis innixi ſomnils, quæcunque ſubiecta ſunt ſenſibns, à malo principio deriuari fingunt, ac indignum etiam cenſent Chriſto attribuere, quod aliorum hominum ex matre carnem ſumpſerit, materniſq́ue viſceribus incubârit, atque ex fœmineo vtero natus in orbem prodierit.

Quomodò errent Manichæi negantes, Chriſtum ex carne Mariæ aliquid ſumpſiſſe.

Manichæi ad malum principium referunt viſibiles creaturas.

Lib. aduerſ. prophanas nouationes.

Manichæorum refutatio, qui Deo turpe aliquid audent aſſingere.

At verò non vident cæci ac ſtolidi homines, infœlix Marcionis ſoboles, ſe non ſolùm MARIÆ Virgini, ſed etiam immortali Deo notã ſœdam inurere, dum vaniſsimè commi-

mè comminiſcuntur,ab illo ſummo rerum autore impurum,turpe,infectũ, deſpicabile,quodq́ue meritò reprehendatur,creatum aliquod atque inſtitutum eſſe. Vidit enim Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona,ſicut Moyſes diſertè teſtatur, & ſecundùm doctrinam Apoſtolicã,omnis Dei creatura bona eſt, præſertim ſi prima eius inſtitutio, & accedens mox autoris benedictio cõſideretur. Deinde Optimo Maximo Deo tantùm non inſultant impij,cuius conſilium & ſapientiam & bonitatem, ſi vſquã alibi,certè in ſummo humanę redemptionis myſterio relucentem gratiſsimis animis agnoſcere & celebrare debebant. Atqui mirabilia illa œconomia deſcenſus Filij Dei quid illis aliud,niſi merum phantaſma eſt,quum tàm multa & egregia, quæ de Chriſti hominis natura,corpore & afflictionibus in Euangelio legunt, ad inanem quandam ſimulationem referre non erubeſcunt? Extant luculenta vaticinia de venturo Meſsia, & ex quibus ille maioribus procreandus eſſet, matremq; Virginem Gabriel Angelus planiſsimè deſignauit. Quid verò magis à Dei maieſtate ſimul & bonitate ſit alienum, præterquàm illum,qui æterna eſt Veritas,in ſuis promiſsis fallacem ac mendacem eſſe,quum nobis eiuſmodi mittit Meſsiam,qui non ſit homo,ſed duntaxat ſe hominem eſſe ſimulet atque fingat? Ad hæc natura humana, quæ Deum iuſtè iratum & offenſum habebat,reſtitui,Deoq; ſuo reconciliari non poſſet,ſi pro illa quiddã imaginarium ſatisfaceret,nulluſque iuſtus & innocẽs eandem naturam in perſonam ſuam aſſumeret, vt verus homo pro hominibus commune debitum penderet perſolueretq́ue. Illud verò ſtultis Manichæis imponit maximè, quòd carnis iudicio excœcati non intelligant, Chriſtum ineffabili modo,& ſupra naturæ captum,& tamen hominẽ ex homine conceptum ac editum,facilè cauere tùm potuiſſe,tũ voluiſſe,nullæ vt ſordes virginei ventris accederent,ſed pura & integra vtrinq; manerent omnia,præſertim illo qui ad ſordes mortalium eluendas venerat,hoc primum ſuę matri beneficium conferente,vt ſacro ſuo conceptu,fœtu atque partu longè mundior ac purior efficeretur,vtq́ue mater eadem immaculata immaculatum,benedicta benedictum fructum ſui ventris in lucẽ proferret. Rectè igitur Leo Magnus Manichæos Phantaſmaticos,& Vincentius phantaſiæ prædicatores appellat, homines tot flagitiis obrutos, vt ad imam ſcelerum nequitiam peruenerint,ſicut de illis meritò iudicant[a] Imperatores.

Quòd ſi veteres audire libet,qui hiſce monſtris olim cũ laude reſtiterunt,[b] Gregorius Nazianzenus perſpicuè docet,Dei Filium extremis diebus,hominis quoq; Filiũ noſtra cauſa factum eſſe,qui arcano & inexplicabili modo, ac citra vllas ſordes ex Virgine MARIA progreſſus fuerit:nihil enim ſordidum, inquit, vbi Deus eſt,& cuius beneficio & operâ ſalus paratur.] Eoſdem Manichæos haud dubiè petit Venãtius,quũ ita diſſerit. Quòd verò Deus maieſtatis de MARIA in carne natus eſt, non eſt ſordidatus naſcendo de Virgine,qui non fuit pollutus hominem condens de puluere. Deniq; Sol aut ignis ſi lutũ inſpiciat,quod tetigerit,purgat,& ſe tamen non inquinat. Nec fuit Deo iniuriæ cauſa miſericordiæ,neque ſit incredibile, quòd eſt ipſe natus de Virgine, qui Adã de puluere,& primam mulierẽ potuit de coſta formare.] Auguſtinus verò,qui vel nonẽ annos in Manichæorum nefaria ſecta conſumpſit, ac ſe illi poſteà totum oppoſuit,præſentẽ errorẽ multis refellit ac diſsipat. Neſciunt,inquit,quomodò ſubſtantia Dei adminiſtrans,omnem creaturam inquinari omninò non poſsit:& tamen prædicãt, iſtum viſibilem Solem radio ſuo per omnes feces & ſordes corporum ſpargere, & eos mundos & ſyncerè vbiq; ſeruare. Si ergo viſibilia munda viſibilibus immundis contingi poſſunt & non inquinari:quantò magis inuiſibilis & incõmutabilis per Spiritum animã,& per animã corpus ſuſcipiens, toto homine aſſumpto, ab omnibus eũ infirmitatibus nulla ſuo cõtaminatione liberauit?] Ac alibi rurſus: Ideò magis ꝓbatur Filius Dei non poſſe de ſanguine fœminæ coinquinari,quia per fœminam natus eſt,q̃ ſi nõ per fœminã naſceretur,& membra illa deuitâſſet:videretur.n.iudicaſſe,poſſe ſe inde pollui,& minùs à nobis fidenter coinquinabilis diceretur. Conſecrauit aũt virginitatẽ,quia de Virgine naſci voluit:& ſola illa mater in terris eligenda erat ad ſuſcipiendũ hominem,quia iã Patrem habebat in cœlis.] Omitto præclarũ eiuſdẽ Auguſtini locum, qui docet,in Sanctorũ membris,etiã genitalibus,nullã omninò turpitudinẽ eſſe ſtatuendã:vnde porrò in virginis noſtræ laudẽ, atq; vt ſimul verberet Manichæos, hæc ſubiicit: Quãtò magis ergo in ſancta virgine Maria,quæ Chriſti carnẽ fide concepit,nihil tur-

Geneſ. 1.

1.Timot 4.

Manichæos in Deum Deiq; filium eſſe contumelioſos.

Que cauſa erroris in Manichęis.

Manichæi Phantaſmatici & phãtaſiæ prędicatores dicti.

a In lege Arcadi. Codi. de hæret. & Manich.

Patrum teſtimonia, Manichæorum errorem confutantia.

b Oratione in ſanctum Baptiſma.

In expoſit. Symb. Apoſtolici.

Lib. de agone Chriſtiano cap. 18.

Sicut Sol nihil impuritatis cõtrahit,ita neque Chriſtus p Virginem homo factus.

Lib. de fide cont. Manichæos c. 24.

Dei filius de ſanguine fœminæ non poteſt coinquinari.

Chriſtus quia de Virgine natus, conſecrauit virginitatem.

Lib. 29. cõt. Fauſt. ca. 3.

In Sanctorum membris nihil inhoneſtum.

In Mariæ membris nihil turpe, ſed omnia diuino ſeruiũt myſterio.

Chriſtus nulla ex parte matrẽ deteriorem, ſed perfectiorem aduẽtu ſuo reddidit.

hil turpitudinis membra, quæ oec humano licitoque conceptui, ſed diuino tantùm partui ſeruierunt, meritò planè ſic honeſtata, vt nobis Chriſtum, quem cordibus integris credendo conciperemus, & confitendo quodammodò pareremus, etiam corporaliter ſeruata integritate traosfunderet. Nullo modo enim Chriſtus matrem naſceodo faceret deteriorem, vt cui munus fœcunditatis attuierat, decus virginitatis auferret. Hæc veraciter, non faliaciter facta ſunt: ſed noua ſunt, ſed inſolita ſunt, ſed contra naturæ concurſum notiſsimum ſunt, quia magna, quia mira, quia diuina: & eò magis vera, certa, firma.] Nec minùs luculeoter, quàm ſuecinctè dixit Atticus: Si Deo turpe eſt in Virgine habitare, modis omnibus turpius erit, Virginem formare. Quòd verò ſi turpe non eſt, neque opus ſuum inhabitare, turpe erit.] Quarè niſi prorſus perfrictæ frontis eſſent Manichæi, non poſſent non erubeſcere, qui ex honeſto turpe, ex puro & ſancto immundum & ſordidum faciunt, ac opus autore Deo digniſsimum ad ſummam referunt indignitatem, carnis nempe iudicio penitus obcæcati. An indignior Chriſti morte natiuitas, & cruce infantia, & natura pœna, & carne damnatio? Si verè iſta paſſus eſt Chriſtus, minùs fuiſſet naſci, vt verbis vtar Tertulliaoi.

Ex tomo 1. Cõc. Epheſ. cap. 18.

Stolidi Manichæi ex honeſto & ſacro turpe et ſtolidũ faciunt.

Li. 3. aduer. Marcionem

At rurſus vt MARIÆ oblatrent iſti canes, Chriſti dictum obiectant, qui de matris præſentia monitus, ioternuncio reſpondit: Quæ eſt mater mea? Hoc enim ad matrem abnegandam valere contendunt. Eoimuero quod Chriſtus dixit benè, hoc iſti perfidi Scripturæ deprauatores, vt optimam matrem à Filio ſuo ſeiungant ac abalienent, in alienum falſumque ſenſum peruersè diſtorqoent. Ego verò gratiam veteribus Theologis ago, qui multùm ac ſæpè MARIAM præſente calumnia liberârunt, matriſque Domini cauſam dilgeoter egerunt, oihil vt noſtro nouoque labore ſit opus ad hanc qualemcunque glaciem, imò telam araneam perfringendam. Hieronymus cauillum obiectum ita retundit: Non iuxta Marcionem & Manichæum matrem oegauit, vt natus de phantaſmate putaretur, ſed Apoſtolos cognationi prætulit, vt & nos in comparatione dilectionis, carni Spiritum præferamus.] Hilarius in hunc modum: Chriſtus oon faſtidioſè de matre ſua ſenſiſſe exiſtimandus eſt, quum ipſi in paſsione poſitus, maximæ ſolicitudinis tribuerit affectum.] In eundem ferè ſenſum habet Ambroſius: Hîc non, vt quidam hæretici teodiculas aucupantur, mater negatur, quæ etiam de cruce agnoſcitur, ſed neceſsitudioi corporali præſcriptorum cœleſtium forma præfertur.] Id quod Auguſtinus hoc modò clarius reddit: Exemplo ſuo iam docebat, negandos eſſe terrenos parentes propter Deum. Opera enim diuina facienti terreni affectus obſtrepere non debebant.] Cum his congruit peruetuſtus ille Tertullianus: Solet, inquit, etiam adimplere Chriſtus, quod alios docet. Quale ergo erat, ſi docens, non facere matrem aut fratres, quanti Dei Verbum, ipſe Dei Verbum nunciata matre & fraternitate deſereret? Negauit itaque pareotes, quomodò docuit negandos pro Dei opere.] Cooſonat & Epiphanius. Non abnegans matrem, inquit, hæc dixit Saluator, ſed intempeſtiuitatem nuncij auertit, quum tanta circumſtante turba ſalutarem profunderet doctrinam, & circa ſanationes & prædicationes eſſet occupatus: ſicuti etiam propter eiuſmodi importunitatem Petrum Satanam dixit.] Prætermitto, quæ Chryſoſtomus & Euthymius in eundem ſenſum proferunt, nec attingam, quid hoc facto Chriſtus nobis adumbrârit, de matre videlicet Synagoga cum ſuis incredulis filiis, & ſecundùm carnem Chriſti fratribus reiicienda, vt regnum Dei Iudæis velut domeſticis ablatum, credituris Gentibus, licet alienigenis, traderetur. Noſtro quidem inſtituto ſat eſt, ex hoc Patrum conſenſu Manichæorum delirium commonſtraſſe, qui Chriſti dictum & factum ad ſanctæ matris contemptum & abnegationem ſtultiſsimè rapiunt atq; contorquent. Pari audacia nobis obtrudunt, quod Chriſtus in nuptiis matri dixit: Quid mihi & tibi eſt mulier? velut hoc quoque dicto mater abnegetur. At rectè monet Auguſtinus, Manichæos ex hoc loco perfidiæ ſuæ prætextum fruſtrà obtendere: non enim aliam eſſe Chriſti mentem, niſi quòd MARIAM carnis quidem & humanitatis, non verò diuinitatis, per quam futurum erat ſtatim miraculum, matrem ſuam agnoſcat, & agnoſci ab omnibus velit. Iuſtinus perſpicuè dixit: Non verbis matrem increpuit, quam operibus cohoneſtauit.] Nec temerè notauit Rupertus, Chriſtum parentum ſuorum obſequentiſsimum Filium, his ipſis verbis vſum eſſe in principio miraculorum, quæ deinde pro diuina maieſtate pa-

Matth. 12. Luc. 8. Marc. 4.

De loco Euãgelij: Quæ eſt mater mea? quod nihil faciat ad inſtitutũ Manichæorum.

In 12. cap. Matthæi.

Patrum teſtimonia, quòd Chriſtus matrem nõ abnegauerit, dicẽs: Quæ eſt mater mea?

In 12. cap. Matthæi.

Ioan. 19.

Lib. 6. in ca. 8. Luc.

Lib. de fide cont. Manichæos c. 25.

Li. de carne Chriſti.

Cont. Marcionem.

Matth. 16.

Chriſtus cum matre agit duriùs in typum deſerendæ Synagogæ.

Matth. 21.

Locus: Quid mihi & tibi eſt mulier? Manichæis nihil patrocinatur.

Ioan. 2.

Tracta. 8. in Euan. Ioan.

In reſponſ. ad quæſtio. 136.

Cur Chriſtus matri duriùs in nuptiis loqui videatur.

In dictũ ca. 2. Ioan.

te patrauit, hac qualicunque verborum ſeueritate admonens, vt ſui diſcipuli in colendis amicis atque parentibus, diuino quidem honore nihil in terris charus, nihil antiquius habeant atque colant. Sunt & nouatores, quos hęc verborum aſperitas in Chriſti cum matre colloquiis apparẽs, haud parùm offendit, vt hinc & ipſi cum Manichæis de matre Domini perperam ſentiant ac maledicè ſcribant. Verùm de his aliiſque ſimilibus Euangelij dictis, quæ contra Virginem durius aliquid ſonare videntur, nos libro ſequenti (ſi Dominus fauerit) ex profeſſo diſſeremus.

Contra hæreticos firmiſsimũ eſſe præſidium, conſtantem Eccleſiæ fidem atque confeſsionẽ retinere.

Matth. 16.

In Symbolo Athanaſij.

Cæterùm ne longiùs euehamur, ſiue de Maniehęis agatur, qui Chriſto phantaſticum corpus aſsingunt, ſiue de Anabaptiſtis ſermo fit, qui corpus verum, ſed ex Dei ſubſtantia ſumptum Chriſto tribuunt, vtrinque intolerabilis contumelia tùm Mariæ, quæ mater Domini naturalis eſſe negatur, tùm matris huius Filio palàm irrogatur. Quapropter aduersùs iſtas aliaſque omnes inferorum portas, quę Dei domum ſolidę petræ innitentem ſubruere non poſſunt, firmam & infictam Eccleſiæ confeſsionem hucuſque durantem, & contra omne mendacium porrò duraturam fidenter retineamus. Sic autẽ habet: Dominus noſter Ieſus Chriſtus Filius Dei, Deus & homo eſt: Deus ex ſubſtantia Patris ante ſæcula genitus: & homo ex ſubſtanria matris in ſæcula natus: perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtẽs.] Quẽadmodùm enim Deus ex ſua ſubſtãtia genuit eum, per quem cunctis originem dedit: ita beata Virgo MARIA de ſua carne mundiſsima peperit illum, qui decorem primæ creationis omnium, cunctis reſtituit, vt Anſelmi verbis vtamur. Eódem ſpectat illius præclaræ, nec vnquam ſatis laudatæ Synodi Nicenæ ſententia, per quam venerandi Patres definiuerunt, vt confirmat Ambroſius, Verbum quidem ex paterna proceſsiſſe ſubſtantia, carnem autem Filij Dei eſſe ex Virgine. Quam fidei doctrinam toties confirmat Eccleſia, quoties de nato ſibi & circunciſo Emanuele ſtatas ferias publicè celebrat, ſibique ſanctè gratulatur, & in his lętè decantat: O admirabile commercium: Creator generis humani, animatum corpus ſumens de Virgine, naſci dignatus eſt, & procedens homo ſine ſemine, largitus eſt nobis ſuam Deitatem.] Extant prætereà cõplures Anathematiſmi in eos à veteri Eccleſia promulgati, qui cum ſuperioribus hæreſiarchis carnem Chriſti ab æterno, vel ſaltem ante MARIAM, ſiue è cœlo, ſiue ex elementis, ſiue ex ipſa Dei ſubſtãtia, ſiue de nihilo creatam, atque ita Dei Filium ex matre Virgine hominem verè factum non eſſe, impiè fabulantur. Hos Anathematiſmos alibi, capite nimirùm huius libri penultimo, exponemus.

Quæ ſit Eccleſię confeſsio hæreticis hic opponenda.

Lib. de excellentia B. Virg. ca. 11.

Li. de incarnationis Domini Sacramento ca. 6.

Teſtimonium Nicęnę Synodi.

A ſolenni more & cantico Eccleſiæ.

Confert autem ſuperior tractatio non ſolùm ad Manichæorum & Anabaptiſtarum deliria profliganda, verùm etiam ad veteres & nouos Berengarianos rectiùs confutandos, qui conſtantem Eccleſiæ doctrinam de veritate corporis & ſanguinis Chriſti in ſacroſancta Euchariſtia, ſi ante hac vnquam, nũc furioſiſsimè quidem & peſtilentiſsimè inſectantur. Ac priores quidem aduerſarij dum naturale corpus ex Maria ſumptum Dei Filio adimunt, neceſſariò in eundem cum Berengarianis errorem præcipites ruunt, vt quod de Virgine procreatũ negant, in Euchariſtia non ſupereſſe contendant. Igitur vetuſtiſsimi ſcriptores Eccleſię, Ignatius, Iuſtinus, Irenæus, cùm aduersùs hæreticos ſui temporis digladiantur, vtramque cauſam de incarnatione Chriſti & Euchariſtia ſæpè coniungunt, & aduerſarios in vtroq; argumento terrare cõuincunt. Ignatius quidem ſic loquitur apud Theodoretum: Euchariſtias & oblationes nó admittunt, qui non confitentur, Euchariſtiam eſſe carnem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, quæ pro peccatis noſtris paſſa eſt, quam Pater ſua benignitate ſuſcitauit.] Iuſtinus verò palàm affirmat, ad diuinum cibum, qui Euchariſtia dicitur, iam olim admiſſos nó eſſe alios, niſi hanc fidem profitentes, Chriſtum qui carnem & ſanguinẽ è Virgine pro noſtra ſalute aſſumpſiſſet, eandem corporis veritaté nobis in Euchariſtia donaſſe ac reliquiſſe. Vnde verbis diſertis & illud pronunciat: Quemadmodũ per verbum Dei incarnatus eſt Ieſus Chriſtus Saluator noſter, & carnem & ſanguiné pro noſtra ſalute aſſumpſit: ita quoq; per preces Verbi illius, cibum ex quo ſangnis & caro noſtra ꝑ imitationem aluntur, quum benedictus fuerit, Ieſu ipſius incarnati carnem & ſanguinem didicimus eſſe. Neq; aliter docet Irenæus, cuius, ad hęreticos refellẽdos, hęc eſt ratiocinatio, vt rem in pauca contraham: Si Chriſtus verum & naturale corpus de Virgine non aſſumpſit, fallò credimus, nos Chriſti ſanguine redimi, & in Euchariſtia nos carne eius

Præſentem tractationem valere ad confirmãdam veritatem contra Sacramẽtarios, qui verũ corpus Chriſto adimunt in Euchariſtia.

Veritatem corporis Chriſti, quomodò veteres aſtruant, ad Euchariſtiam quoque reſpicientes.

Vide Theodoreti dialogũ in patibilem 3.

In apologia 2. ad Antonium Piũ.

Quæ fides olim ad ſacram Euchariſtiam ſumendam requirebatur.

In eadem Apologia, ſicut Nannius vertit.

Lib. 5. cont. Valentin. & li. 4. cap. 34.

Irenæi argumẽtum.

paſci,

paſci & ſanguine, quum ſanguis non dicatur, niſi qui naturalis eſt, & per humani corporis venas diffunditur. Ac freqnenter ſolent Patres ita de Euchariſtia loqui, vt veritatem carnis ex MARIÆ ſuſceptæ ſimul proponant, indeque colligant, corpus & ſanguinem Chriſti proprium in hoc venerabili Sacramento contineri, percipi, adorari, nobiſque prodeſſe ad immortalitatem: indeque non modò ſpiritualem, ſed & corporalem vnionem inter Chriſtum caput & membra ipſa conſtare decernunt. Nos autem de cauſa Euchariſtica hoc loco non diſputabimns, ſed aliquot veterum teſtimonia ſolùm repetemus, qui MARIÆ mentionem diſertè faciunt, vt veritatem corporis Chriſti aſtruant in Euchariſtia, quantumuis hodie non calamo tantùm, ſed & ferro armati, ſummaqne vi graſſantes Sacramentarij, impiè aduerſentur.

Patrum teſtimonia, Chriſti carnem è Maria ſuſceptam, nobis in Euchariſtia proponi, exhiberi atque ſumi.

In epiſt. ad Romanos.

Ignatij ardore ſancto flagrantis vox eſt: Panem Dei volo, panem cœleſtem, panem vitæ, qui eſt caro Ieſu Chriſti Filij Dei viui, qui natus eſt in nouiſsimo ex ſemine Dauid & Abrahæ.] per MARIAM ſcilicet, vt idē ſæpè alibi prędicat. Hilarius hac vtitur ratiocinatione: Si verè carnem corporis noſtri Chriſtus aſſumpſit, & verè homo ille, qui ex MARIA natus fuit, Chriſtus eſt, nosq; verè ſub myſterio, carnē corporis ſui ſumimus, & per hoc vnum erimns, quia Pater in eo eſt, & ille in nobis: qnomodò voluntatis vnitas aſſeritur, quum naturalis per Sacramentum proprietas, perfectæ Sacramentum ſit vnitatis?] Ambroſius habet in hunc modum: Nunquid naturæ vſus præceſsit, cùm Ieſus Dominus ex MARIA naſceretur? Si ordinem quærimus, viro mixta fœmina generare conſueuit. Liquet igitur, qnòd pręter naturæ ordinem Virgo generauit, & hoc quod conficimns (Sacerdotes) corpus, ex Virgine eſt. Quid hîc quæris naturæ ordiuem in Chriſti corpore, cùm præter naturam ſit ipſe Dominus Ieſus partus ex Virgine? Vera vtiquè caro Chriſti qnæ crucifixa eſt, qnæ ſepnlta eſt: verè ergo carnis illius Sacramentum eſt. Ipſe clamat Dn̄s Ieſus: Hoc eſt corpus meum.] Gregorij Nyſſeni oratio eſt: Hnius corporis panem non aratio, non ſatio, non agriculturæ opus effecit, ſed terra intacta permanſit: & tamen pane pleua fuit, quo fameſcentes myſteriū Virginis perdocti facilè ſaturantur.] Et Gregorij Nazianzeni diſcipulus Heſychins: Sancta ſanctorum, inquit, ſunt propria Chriſti myſteria, quia ipſius eſt corpus, de quo Gabriel ad Virginem dicebat: Spiritus ſanctus ſnperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi: ideo quod naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei.] Quid verò Auguſtinus? qnàm enidenter Chriſtum Chriſtique carnem de MARIA ſuſceptam, in Euchariſtia tùm manducandam, tùm adorandam eſſe confirmat? Suſcepit, inquit, de terra terram, quia caro de terra eſt, & de carne MARIÆ carnem accepit. Et quia in ipſa carne hîc ambulauit, & ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit: nemo autem illam carnem mandncat, niſi prius adorauerit, iunentum eſt, quemadmodùm adoretur tale ſcabellnm pedum Domini, vt non ſolùm non peccemus iu adorando, ſed peccemus non adorando.] Ac alibi rurſus: Totus erat apud Patrem, quādo venit in Virginem: impleuit illam, nec receſsit ab illo. Veniebat in carnem, vt enm homines manducareut, & manebat integer apud Patrem, vt Angelos paſceret.] His Chryſologus conſonat, qui ſnccinctè qnidem, ſed grauiter & ſcitè dixit: Ipſe Chriſtus eſt panis, qui ſatus in Virgine, fermentatus in carne, in paſsione confectus, in fornace coctus ſepulchri, in Eccleſiis conditus, illatus altaribus, cœleſtem cibum quotidiè fidelibns ſubminiſtrat. Nec obſcurus in eodē argumento eſt Damaſcenus, de Euchariſtia loquens: Corpus ſecundùm veritatem coniunctum eſt diuinitati, quod ex ſancta Virgine corpus eſt: non quòd ipſum corpus aſſumptum ex cœlo deſcenderit, ſed qnòd ipſe panis & vinum transmutatur in corpus & ſanguinem Dei. Si autem modum requiris, qno nam pacto fiat, ſat ſit tibi audire, quoniam per Spiritum ſanctum, quemadmodùm ex ſancta Deipara, ſe ipſo, & in ſe ipſo Dominus carnem ſuſtentauit.] At ne ſim longior, ſuffragantem his omnibus vnum adhuc Haymonem adiungam, qui planiſsimè docet: Sicut caro Chriſti, quam aſſumpſit in vtero virginali, verum corpus eius eſt, & pro noſtra ſalute occiſum: ita panis, qnem Chriſtus tradidit diſcipnlis ſuis, omnibusque prædeſtinatis ad vitam æternam, & quem quotidie conſecrant Sacerdotes in Eccleſia cnm virtute diuinitatis, quæ illum replet panem, verum corpus Chriſti eſt. Nec ſunt dno corpora illa caro, quam aſſumpſit, & iſte panis, ſed vnum verum corpus faciunt Chriſti.]

Libr. 8. de Trinitate.

Libr. de lis, qui myſteriis initiantur cap. 9.

Quod Sacerdotes conficiunt, corpus Chriſti, eſt idem quod ex Virgine.

Matth. 26.

In li. de vita Moyſi.

Li. 6. in Leuit. cap. 22.

Luc. 1.

Caro Chriſti de Maria ſuſcepta editur & adoratur.

In Pſal. 98. exponēs illud. Adorate ſcabellū pedum eius, quoniam ſanctū eſt.

In ſerm de verb. Euan. vt à Beda citatur.

Serm. 67.

Panis in Virgine ſatus, fideles quotidie paſcit.

Lib. 4. de fi. de Orthod. cap. 14.

Corpus Chriſti per operationē Spiritus ſanctum è Virgine, & idē transmutatur ex pane & vino in altari.

In priorem epiſt. ad Corinth. c. 11.

En tibi

En tibi Chriſtianè Lector, quis veterum Patrum Græcorum & Latinorum, recentiores enim Theologos prudens omitto, ſenſus atq; conſenſus fuerit de Chriſti carne non aliundè quàm ex MARIAE carne ſuſcepta, nec ſolùm Verbo æterno inſeparabiliter vnita, & in ſummum cælum euecta, ſed etiam iuxta ipſius omnipotentiã remanente nobis in Euchariſtia ad mundi vſque conſummationem. Faceſſant ergo, qui ſine fide contra fidem diſputant Sacramentarij, & ſi quid ſanæ mentis obtinent, ſanctiſsimorum hominum authoritatem reueriti, totiusque Eccleſiæ perpetua fide commoti, deſinant tandem tùm MARIAE, tùm Chriſto eſſe cõtumelioſi. MARIAE quidem, cui laudem ampliſsimam adimunt, quum illam carnis in Euchariſtia viuificatricis & operatricis benedictam eſſe parentem re vera inficiantur: Chriſto autem, cuius verba clariſſimè dicta, & à certiſsimis teſtibus conſcripta corrumpunt, cuius verum corpus pro nobis traditum, verumque ſanguinem noſtra cauſa profuſum, in mera ſymbola & inania ſigna conuertunt, cuius denique corporalem præſentiam (ſummum piorum ſolatium) è medio crudeliſsimè ſimul & impiiſsimè tollunt, omnique honore deſpoliant.

Patrum ſenſu atq; cõſenſu cõuincũtur Sacramentarij, veritatem corporis Chriſti in Euchariſtia negãtes.

Sacramentarij tùm Mariæ, tùm Chriſto contumelioſi.

At enim tãtò fortiùs inclamare, tantò maiorem religionis cultũ adhibere decet hodie Orthodoxos, quandocunq; ſacroſanctum & adorandum myſterium ipſis ſpectandum offertur, vt cum pijs maioribus dicant ſupplices: Aue verum corpus Chriſti natum de MARIA Virgine, verè paſſum & immolatum in cruce pro homine: nimirùm vt quod corde in hoc Sacramento credunt ad iuſtitiam, non ſolùm ore, ſed etiam externo λατρίας cultu ad ſalutem confiteantur, ſicut & Synodus Tridentina æquiſsimè docet. Cuiuſcemodi religio & fides in Franciſco Pico Mirandulanò, & Laurentio Medices clariſsimis viris, neq; minùs in Hieronymo Stridonenſi & Thoma Aquinate probatiſsimis Theologis excelluit, quando ex hac vita migraturi, tanti fecêre oblatam ſibi Euchariſtiam, vt in ea Chriſtum Verbum, ſimul cum carne, hoc eſt, Dei & MARIAE Filium vna & eâdem adoratione, ſicut Quinta Synodus Cõſtantinopolitana præſcripſit, ſupplices adorarent. Ac Thomas quidẽ Aquinas morti iam proximus, quantúmuis æger eſſet, continere ſe nõ potuit, tanta erat illius erga hoc Sacramentum reuerentia, quin ſeſe humi abijceret, ſuamque fidem his verbis coràm omnibus teſtaretur: Ego planè credo, imò pro certo noui, hunc eſſe verum Deum & hominẽ Ieſum Chriſtum æterni Patris & Virginis matris filium, & quod puro corde credo, etiam labijs ſyncerè confiteor.] Ac ſimilis extat planè confeſsio Hieronymi, quam is moribundus non ſine lachrymis edidit, cùm ad æternam patriam profecturus, ſacro illo viatico ſeſe muniret. Sed ad noſtrum inſtitutum reflectenda eſt oratio.

Seſſ. 13. c. 4.

Sacramentariorũ impietas Catholicos incitare debet ad profitẽdam magis & honorãdam Euchariſtiam.

Exempla Chriſtum in Euchariſtia venerantium & adorantium.

Cõfeſsio Thomæ Aquinatis morituri de Sacramento Euchariſtiæ.

Vide Euſebiũ de morte Hieronymi.

CAPVT DECIMVMOCTAVVM.

MARIAM non ſolùm Chriſti, ſed etiam Dei genitricem eſſe, neq; illam χριστοτόκον, *ſed* θεοτόκον, *dici oportere: ſimulq; de tota hiſtoria & cauſa Neſtorij & aliorum ei iampridem & hoc noſtro æuo ſuffragantium.*

SATIS ſuperq; contra illos diſputatum arbitror, qui Chriſti maieſtatem ſic extollunt, vt eo ipſo iniuriam MARIAE inferãt, quiq; filium Dei aliter prædicare nolunt, niſi in filium hominis ex MARIA conceptum & natum contumeliam ſimul intorqueant. Certè ſi MARIA non concepit, non peperit, non lactauit verè filium, cur credant quæſo, Iudæi, ſe in promiſſo ſui patris Abrahæ ſemine benedici, & Meſsiam noſtrum Dauidis filium eſſe? Aut quomodò nobis ex ethniciſmo credentibus conſolatio ſumma non eripiatur? Vbi tùm frater & Pontifex, qualem prædicat Paulus, qui ſenſu noſtrarum infirmitatum poſsit affici, quiq; fratribus per omnia aſsimilatus, & vndiq; tentatus, ſe aduocatum nobis apud Patrem præſtet, cuius demùm carni & ſanguini communicemus? Adhæc ſi MARIAE partus & munus Emanuel fidem nullam meretur, an nõ in execrandum Manichæorum relabemur errorem, & humanæ diſpenſationis myſterium totum euertemus, ſimulq; diuinæ beneuolentiæ teſtimonium longè maximum abnegabimus, aut certè inane reddemus?

Rationes ob quas Mariã veram Chriſti & Meſsiæ matrem oporteat confiteri.

Hebræ. 2. 3. & 4.

De his autem proximè diximus, iterumq; monemus ſeriò, vt cùm aliorum Sectariorum, tùm Anabaptiſtarum furoribus aditus omnis præcludatur: vtq; veræ ſalutis amãtes tantò conſtantiùs in Emanuele nato, & in Virginis filio dato acquieſcant, quantò vaniores atq; peſtilentiores illi ſunt, qui ab hoc maximo Chriſtianæ doctrinæ capite, ac ſalutis humanæ fundamento deficiunt, ſimulque falſum ſibi Chriſtum effingunt atque iactant.

Cũ quibus hoſtibus diſputatio ſequens inſtituatur.

Nunc cum illis hoſtibus congrediendum eſt, qui Chriſtum verè hominẽ, eiusq; Matrem ac ſimul Virginem MARIAM ingenuè profitẽtur, ſed Chriſtum ſolum hominem, non etiam Deum, & perinde MARIAM Chriſti hominis duntaxat, non Dei matrẽ eſſe contendunt. Quarè, ſicut priores quos reiecimus, adeò diuinam Chriſti naturam vrgebant, vt humanam omninò tollerent, ſic iſti plus æquo naturæ veritatem humanæ cum aperta videlicet iniuria diuinitatis, retinere ſtudent, ne Chriſtum ſimul Deum & hominem à MARIA genitum nobiſcũ agnoſcant ac ſtatuant. Neq; tamen de omnibus hæreticis loquor, qui Chriſtum diuinitate iam olim impiè ſpoliârunt, inter quos Ariani nunc vulgo ſunt notiores, ſed Neſtorianos maximè intelligo, qui vnicum Filium & Verbum Dei pro nobis incarnatum in duos filios partiebantur, vt alterum ex Deo, alterum ex MARIA editum eſſe cõfingerent, duas nimirùm hypoſtaſes in vno Chriſto collocantes. Cauſam erroris huius nonnulli, inter quos maximè Caſſianus eſt, ad Pelagianos paulò antiquiores referunt, quorũ opinione Saluator noſter de MARIA Virgine natus quidẽ fuit, ſed qui poſt baptiſma Chriſtus, & poſt reſurrectionẽ ſuam Deus primùm euaſerit, quãdoquidem paulatim per ſingularem vitæ ſanctimoniam promeruit, vt ſe diuina maieſtas illi vniret atq; ſociaret. Hinc Neſtorianum dogma vel conditum, vel ſtabilitum putant, quo duæ in Chriſto perſonę, diuinitatis vna, & altera humanitatis fabricantur. Sic enim Emanuelem agnoſcunt ac dictum volunt, non quia ſimul Deus & homo ſit, ſed quoniam in humana eius natura, perinde ac in templo, diuinitas habitârit, ac idcircò Chriſtum non Deum, ſed Deiferum vocant. Igitur & Mariam hominis matrem faciunt, quę filium hominis, vt Scriptura loquitur, generârit, & idcircò Chriſtiferam illam, non Deiparam dicunt, diciq; poſtulant.

Neſtorianorũ dogma.

Neſtoriani ex Pelagianis nati.

Li. 1. de incarnatione Chriſti.

Verùm nos rem totam à primo, vt aiunt, ouo repetemus, vt hiſtoria de Neſtorianæ Sectæ principe, ac ſimul MARIAE ab illo impugnatæ cauſa, quæ non leuis eſt ſanè momenti, & plurimùm perturbauit Eccleſiam, ritè accipiatur. Neſtorius genere Germanicienſis, in literis mediocriter inſtitutus, Antiochiæ porrò presbyter & Eccleſiaſtes factus, non paruam eloquentiæ, caſtitatis & abſtinentiæ laudem ſua tulit ætate, hoc eſt, quum Cœleſtinus Pontifex & Theodoſius iunior Monarchas agerent orbis Chriſtiani. Ac Theodoſius quidem celebri Doctoris huius fama delectatus, illum Cõſtantinopolim accerſiuit, & florentiſsimæ tunc Eccleſiæ Præſulem ſiue Patriarcham conſtituit. In qua publica & graui functione magis ac magis ille, vt fieri ſolet, indies ſe prodidit, vt lupus ouili pelle tectus diù latere non poſſet, quin à peſtiferis fructibus agnoſceretur. Quòd ſi mores hominis attingendi ſunt, fuit hic Neſtorius natura vehemens, cõtentioſus, arrogans, ob eloquentiam turgidus, ad popularem auram captandam intentus, veterum ſcriptorum negligens, tantumq; ſibi præfidens, vt ſe alijs omnibus facilè anteferret. Neq; parùm deprauauit hoc ingeniũ Anaſtaſius peruerſus ille doctor ac presbyter, Neſtorio valde familiaris ac intimus conſiliarius, qui has quidem voces ex hæretica officina profectas pro concione iactabat: *MARIAM θεοτόκον, hoc eſt, Dei genitricem nemo vocato. MARIA enim homo fuit, et vt Deus ab homine generetur, fieri nunquam poteſt.* Hæc noui erroris ſemina quum à presbytero malè iacta eſſent, peiùs illa fouit Epiſcopus Neſtorius, ſuaq; tùm oratione, tùm autoritate publicè cõfirmauit, graues vt turbæ ob hoc nouandæ religionis ſtudium in populo excitarẽtur. Vbi quum alij Mariam θεοτόκον, hoc eſt, Dei genitricem, alij ἀνθρωποτόκον, hoc eſt, hominis genitricem vocandam aſſererent, egregius cõciliator Neſtorius nouam vocem χριστοτόκον, id eſt, Chriſti genitricẽ excogitauit, quam eſt populo perſuadere conatus. Atq; vt callido conſilio fucum faceret, *Deum*, inquit, *ex Chriſtipara virgine prodijſſe ex diuina Scriptura ſumus edocti: Deum verò ex ipſa genitum nuſquàm edocti ſumus*. Ac rurſus: *Procedere Deum de Chriſti genitrice Virgine à Scriptura diuina didici: naſci verò ex ea nuſquàm didici*. Iterũ verò: *Nuſquàm diuina Scriptura Deum ex Chriſti genitrice dicit natum, ſed Ieſum Chriſtum Dominum*. Placuit enim Neſtorio

Summa hiſtoriæ de Neſtorio, eiusque Secta primùm inualeſcente.

Neſtorius Patriarcha Cõſtãtinopolitanus.

Qui mores & affectus Neſtorij.

Neſtorius ab Anaſtaſio pſbytero deprauatus.

Ex codice Neſtorij, vt in Cõcilio Epheſino refertur.

ſtorio eiuſq; diſcipulis meris inſiſtere negatiuis: quod argumentandi genus Arianis & Heluidianis priùs placuiſſe, multiſq; Sectarijs vſitatum fuiſſe legimus, vt ab autoritate, ſicut in ſcholis loquuntur, negatiuè ratiocinaretur, omnemq; de religione cõtrouerſiam nõ Synodi vel Eccleſiæ iudicio, ſed è ſolis diuinis literis dirimi poſtularet.

Neſtorius è ſola Scriptura vult ꝓbari dogmata religionis.

Reſpõdit autem [a] Cyrillus, concedens Neſtorio, MARIAM Ieſu matrem, non Dei matrem in Euangelio nuncupari, ſed ob Patrum tamẽ doctrinam & autoritatem Dei matrem rectè & Catholicè aſſeri, & ab eo dicendi more, quem & veteres obſeruâſſent, nemini diſcedendum eſſe, ſicut in Epheſino Concilio planiſsimè conſtitutum fuit. Sic inquit, ſapere didicimus à Patribus ſanctis.] Acceſsit porrò Dorotheus Epiſcopus, qui vt incenſum augeret ignem, auſus eſt & ipſe palàm effutire, *Si quis dicit genitricem Dei MARIAM, Anathema ſit*, ſicut idem Cyrillus affirmat.

a In ſcripto de incarnat. Dñi ad Aegypti Monachos.

Mariam Deiparam rectè dici, licet Scriptura non ita loquatur.

In epiſt. ad Achatium.

Ac difficilè quidem ſit recenſere, quas turbas dederit, & quam funeſtas hic Pſeudoepiſcopus: declarat hoc, inteſtina & ciuilis effuſio ſanguinis inde conſecuta, quæ totam penè Eccleſiam miſerè oppleuit. Synodus ergo Epheſi coacta eſt, in qua ducenti Epiſcopi apparuerũt, vt publici motus, Neſtorijq; conatus peſsimi reprimerentur.

Neſtorius graues excitat ſeditiones in Eccleſia, & contra illũ cogitur Synodꝰ Epheſina.

Verùm Autor Schiſmatis de ſua ſententia non potuit dimoueri: tàm impudẽs enim fuit ac pernicax, vt miſſos ad ſe Epiſcopos repelleret, nullumq; locum ſanis bonorum cõſilijs reliquum faceret, quicquid etiã Cœleſtinus Pontifex, & qui tùm maximè florebat Cyrillus Alexandrinus, alijq; Patres & Epiſcopi hortarentur. Proinde cùm magis ac magis nefarium tueretur errorem, nullamq; ſpem faceret reſipiſcentiæ, non ſolùm à Synodali cõuentu reiectus, ac omni Epiſcopali dignitate priuatus, ſed etiam à Cæſare proſcriptus, quartoq; exilio mulctatus fuit.

Pertinax Neſtorius excommunicatur & exulat.

Intereà verò cum inflictæ pœnæ acerbitas illum angeret atq; diſcrutiaret, fucatæ pœnitentiæ ſpecimen præ ſe tulit, ac velut priorem mutâſſet ſententiam, hoc modo fateri cœpit: *Dicatur etiam Dei genitrix MARIA, & contentiones triſtes faceſſant*, perinde ac ſi harum ille pertæſus eſſet, & Palinodiam canere vellet. Sedenim neque Patrum cenſura, neque Cæſaris ſeueritas vel pilo meliorem illum effecit, quum vitam profugam, plenamque miſerijs agere cogeretur. Nam vt meminit Suidas, contra Virginem ſacroſanctam bellum perpetuum geſsit, Dei genitricis vocabulum vbique exterminauit, neque blaſphemas in illam voces deſtitit identidem eructare.

Neſtorius in Deiparam bellum perpetuũ gerit.

Quocircà tantæ matris honos ab hoſte nefario violatus, à fido Filio tandem acriter vindicatus eſt, prouidente ſimul diuino numine, vt Epheſini Concilij iudicio diuinum accedens, ſuo quaſi calculo id approbare videretur. Etenim non ſatis fuit, tale monſtrum à beato Patrum cœtu, vt diximus, reijci, ſacerdotali honore ſpoliari, à Chriſtianis principibus proſcribi, frequenti duroque exilio circumagi, & à bonis omnibus velut exitialem quaſi peſtem deuitari, niſi & maledictæ linguæ, quam toties in MARIAE contemptum flagitioſè vibrârat, pœnas ſub mortem meritas daret.

Quomodò Deus blaſphemũ in Mariam Neſtoriũ terribili morte caſtigârit.

Igitur vt diuina vltio in illum ſæuiret, en ribi horrendos vermes ebulliẽtes, qui carnificum loco miſsi, blaſphemam Neſtorij linguam certatim corraderent, miſereque depaſcerentur. Ac neque terra ipſe hunc ſuum tam tetrum alumnum diutiùs ferre potuit: mirum dictu, corpus eius humo coopertũm & abſorptum fuiſſe ſcribunt, nimirùm vt tecta detruſus blaſphemus ille ad inferos, temulentiſsimæ inſaniæ pœnas lueret ſempiternas.

Vermes linguã blaſphemã Neſtorij corrodũt, et terra ipſa hominem abſorbet.

Extant Cæſareæ ſanctiones Theodoſij, Valentiniani & Martiani Auguſtorum, quibus hic portentoſæ ſuperſtitionis autor, ſic enim eum appellant, eiuſdemque ſcripta publicè & ſeuerè condemnantur. Nos tantùm verba Iuſtiniani, Chriſtiano Cæſare verè digna ſubijciemus. Anathematizamus, inquit, omnem hæreſim, præſertim verò Neſtorium Antropolatram, diuidentem vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium Dei, & Deum noſtrum, nec diſertè & ſecundùm veritatem confitentem ſanctã glorioſam ſemper Virginem MARIAM θεοτόκον eſſe, hoc eſt, Deiparam.]

In Autent. de hæret. L. Damnat, & L. Quicũq; & L. Idẽ eſt. In edicto de fide per Cõtium Latinè reddito, & L. V. C. de ſumma Trin. et fide Catholic.

Quanquàm Eccleſiaſticæ politicæque leges prohibere non potuerunt, quo minùs peſtilens Neſtorianiſmus Chriſtianum orbem latè peruaderet, multoſque Chriſti & MARIAE perduelles faceret, adeoque à verè Eccleſiæ caſtris abductos exitio dederet ſempiterno. Certè Anaſtaſius Imperator, quòd Neſtoriano faueret dogmati, à nonnullis inſimulatur. Codroas Perſarum Rex crudelis æquè ac impius adeò Neſtorianis fuit addictus, vt plæroſque ad errores eorum amplectendos adegerit, vi nefaria ſectam propagans atq; confirmans. Prætereo Græcos, Iacobitas, & Monachos

In multis magnisq; viris hæſit virus doctrinæ Neſtorianæ.

quoſdam in Syria, quibus impura Neſtorij doctrina non ſine Chriſti Dei & Mariæ Deiparæ contemptu placuit, diuq; retenta eſt. Verùm inter alios qui velut ſepultos Neſtorij cineres in orbem reuocârunt, & oouum excitârunt inceodium, oon multò poſt Synodum Epheſinam extiterunt ſeditioſi Præſules Theodorus Mopſueſtienſis, Anthemius Conſtantinopolitanus & Ibas Ediſſenus, qui vt nouas in Eccleſia rixas gignereot, contentioſè vociferabantur, MARIAM nòn Dei, ſed hominis matrem appellandam eſſe, quòd ea purum homioem Chriſtum, nõ Deum peperiſſet. Fuit & Theodatus Coriarius Biſantius, qui MARIAM non Dei, ſed homiois duntaxat matrem habendam ac appellandam eſſe tradidit, ſicut à Philaſtico & Nicephoro annotatum eſt. Neq; compooi hoc diſsidium religionis potuit, niſi coacta Syoodo Chalcedonenſi: magni & illa eſt nominis, quæ factionem Neſtorianam nouo ſtudio examinatam damnauit, quæq; prioris Epheſini Cõcilij, quemadmodùm & Cyrilli Alexandrini, qui perſtreouus Neſtorij fuerat Antagoniſta, defendit aotoritatem. Quocirca reiectum plaoè dogma eſt qnod cum ſuis Ibas iactitabat, Verbum de ſaocta genitrice ſemperq; Virgine MARIA incarnatum homioem oon eſſe factum, & idcircò illam nõ Deum, ſed hominem duntaxat peperiſſe, vt χρισοτόκον, οὐ θεοτόκον eam oporteat appellare. At nolo de his rebus plura ex [a] Theodoreto, [b] Socrate, [c] Paulo diacono, [d] Zonara, [e] Nicephoro alijsq; Hiſtoriographis commemorare, quòd hæc nõ ſolùm noſtro qoidem inſtituto, ſed etiam iuuando Lectori ad iuſtam Neſtorij damnationem, ſimulq; illuſtrem Mariæ defenſionẽ iudicandam ſufficere putem. Rectè igitur à Gregorio eius nominis Nono Pont. Max. traditur, Neſtorium hæreſiarcham ſpiritu diaboli plenum, inter alias ſuæ peruerſitatis blaſphemias tale virus eoomuiſſe: *Dei genitricẽ MARIAM nullus appellet. MARIA enim homo fuit, & Deum ab homine generari nimis impoſsibile eſt.*

Habuit extinctus Neſtorius fautores ac defenſores erroris multos ac potentes.

Synodus Chalcedonenſis ad condemnandũ dogma Neſtorianum approbat Concilium Epheſinum.

Lib. de hæreſibus.

a Lib. 4. fabularũ hæreticarũ c. de Neſtorio b Li. 7. hiſt. Eccleſiaſt. c Li. 18. rerũ Roman. d Tom. 3. e Lib. 14. hiſt. Eccleſ.

Lib. aduerſus præſumptiones Michaëlis & Leonis c. 8.

Quid, quod nobiſcum quoq; facit Lutherus? qui Mariam Dei matrem aduerſus Neſtorium aperta fronte propugnar, & rei explicandæ cauſa eiuſmodi ſimilitudinem profert: Sicot mulier verè dicitur & eſt filij mater, quem concepit & peperit, licet illi nõ animam, quæ è ſolo Deo infunditur, ſed corpus duntaxat è natura ſua ſubminiſtret: ſic & Mariam Dei matrem oominare & agnoſcere par eſt, etiamſi Chriſto non tribuat diuioitatem, ſed ſolùm illum ſecundùm humanitatem generet. Eſt enim in cõfeſſo apud Orthodoxos, vtramq; naturam, diuinam & humanam, poſtquàm Spiritus ſancti virtus MARIAM fœcundam reddidit, in vna Chriſti perſooa ſtatim vnitam, eamq; hypoſtaticam vnionem ne morte quidem poſteà ſeparatam fuiſſe. Qoanquàm alibi Luthero non malè cum Neſtorio conuenit, qoem vt excuſet, cauſam eius non ſatis à veteribus cognitam eſſe fingir, io quo plura atq; adeò maiora damnari oportuerit, quàm quòd MARIAM noluerit θεοτόκον affirmare. Ac idem eſt planè iudicium Iacobi Andreæ ſiue Schmidelini. Sed valeat cum Achate ſuo Lutherus, qui doctiſsimos plurimosq; Patres tùm Græcos, tùm Latinos, ac vtrumq; Concilium, Epheſinum & Chalcedonenſe tàm fœda erroris ac ignorantiæ nota audet aſpergere, velut ſolus ipſe ſapiat, ac veteres omoes, licet ætate Neſtorio viciniores, & doctrina vſuq; rerum præſtantiores, in taoti momẽti cauſa delirauerint, aut certè ſine omni iudicio iudicâriot. Sed & falſum aſſumũt, quum dicunt, Neſtorium in eo repreheodi ac damnari maximè, quòd MARIAM Dei matrem eſſe negaret, quum idem ob varios & tetros de Chriſti vtraque natura errores aſſertos ootetur, ac præteteà Pauli Samoſateni, Photini, & Apollinarij dogmata confirmârit, multaq; prorſus execranda tradiderit, ſicut Cyrilli, Caſsiani, Vigilij, Ruſtici & aliorum veterum ſcripta luculenter oſtendunt. Multa de his Viocentius Lirinenſis annotauit, qui hoc inter cętera pronũciat: Anathema Neſtorio neganti ex Virgine Deum oatum, aſſerenti duos Chriſtos, & exploſa Trinitatis fide quaternitatem nobis introducenti.] Se ipſum certè nimiùm prodidit Neſtorius, non minùs blaſphemus quàm arrogans, qoum primùm in cõſeſſum Patrum ingreſſus, hanc diabolicam vocem profudit: *Ego eum qui duorũ vel trium menſium fuit* (de Chriſto loquitur) *nunquàm cõfitebor Deum: quarè ter mundus ſum à ſanguine veſtro, & amodò ad vos non accedam.* Vanus eſt ergo Lutherus, quòd vt Patres ferè omnes mendacij arguat, Neſtorinm ob ſolam Mariæ cauſam iudicatum atq; damnatũ eſſe calomniatur. Cur verò Sectarius ſectario, Lutherus Neſtorio non faueat atq; patrocioetur? Neſtorianiſmum planè redolet quod ſcribit, Chriſtom non eſſe hominem omnipotentem, nõ omnia animaduertiſſe, nec cogitaſſe omnia.

Lutherus reijcit quoque dogma Neſtorianum.

Lib. de Cõcilijs & Eccleſia.

Lutherus & Schmidelinus fingũt Neſtorij cauſam non rectè cognitam & damnatã eſſe.

In apologia cõtra Theſes Ingolſtadienſes, de maieſtate hominis Chriſti.

Neſtorius non modò Mariæ, ſed & Chriſto fuit cõtumelioſus ac omninò blaſphemus.

Lib aduerſus profanas nouationes.

Lutherus quibuſdã in rebus Neſtorium ſequitur.

In epiſt. ad Hebræos Bucero interprete.

Neſto-

In Confeſs. Mansfeld. cap contra Stancarum, etiã Lutheri diſcipulos in Neſtorianiſmũ prolabi. In li. de perſona & humanitate Chriſti.

Neſtorianum fermentum etiam in Lutheri hæret diſcipulis Eraſmo Sateerio, Cyriaco Spangenbergio, alijsq́ue ſocijs, qui quum has examinant propoſitiones: Deus natus eſt ex MARIA, Deus paſſus eſt, Neſtorij placita confirmantes, ſenſum illum excludũt, quòd MARIA peperit Chriſtum, qui ſimul Deus eſt, hoc eſt, integrum Chriſtum negant, qui ſimul verus Deus & verus homo in eadem perſona cõſtituatur. Extat indicium VVittenbergenſium Theologorum, qui ſuos collegas, id eſt, Flacianos pro Neſtorianis cõdemnant, quia dicant illi, quòd Filius MARIAE impleatur à Filio Deo, quòd Filius Dei aſſumpſerit Filium MARIAE, quòd dona diuina & eorum proprietates in humanam Chriſti naturam effundantur. Hæc enim non modò Neſtorij blaſphema dogmata confirmant, ſed eiſdem quoq; verbis & loquendi formulis conſonant.

Flacianos pro Neſtorianis damnãt Theologi VVittenbergẽ.

Adhæc Neſtorianis fæcibus conſpurcati Sacramentarij, ſacroſanctam Euchariſtiam impugnant, ſed & Orthodoxos inſimulant idololatriæ, quoniam hi non cõmunem, ſed diuinum illic cibum, ipſumq́; Chriſti corpus ſanctiſsimũ adeſſe, tectéq; adorari ſentiunt. Vnde Lutherus non temerè Zwinglium Neſtorianum appellat, & Caluinus planè ſub Neſtorij vexillo militat, quatenus Chriſti corpus & ſanguinem ab ipſis Sacramenti ſpeciebus diſtrahens cum duce Neſtorio negat, Filij Dei corpus, exiſtere in Euchariſtia. Neque ſolùm Neſtorius Chriſti carnem à propria eius & adiuncta diuinitate in hoc Sacramento disiunxit, verùm etiam, vt ex eodem Cyrillo intelligimus, Catholicos tùm Anthropolatras, tùm Anthropophagos facete veritus non eſt, Chriſtumq́; Deum ſimul & hominem in Euchariſtia ſumi & adorari poſſe pernegauit. Quarè Sacramentarios non malè damnat Chemnicius, nec modò Lutheri, ſed etiam veterum Patrum teſtimonijs probat, Chriſtum Deum & hominem in diuina & humana natura verè & ſubſtantialiter in Euchariſtia pręſentẽ, ac proinde in ſpiritu & veritate adorandum eſſe, idq́; neminem niſi vel Arianum, vel Neſtorianum negare cõtendit. Ac Epiphanius quidem ex hoc ipſo cultus genere, quo Eccleſia pro veteri more Chriſtum in Euchariſtia publicè colit & adorat, pulchrè ratiocinatur, vt Chriſtum non MARIAE ſolùm, ſed & Dei Filium, adeoq́ue natura Deum eſſe cum Patre & Spiritu ſancto coadorandum euincat.

Sacramentarij Neſtorianis adhærẽt in re Euchariſtica.

In 12. repre henſione Theodor. In expoſitione Nicenæ Synodi.

In parte 2. examinis Cõcilij Tridentini.

Adhæc rediuiuus nũc apparet Neſtorius in Brentianis, quum de Chriſti maieſtate, omnipotentia, omnipręſentia & vbiquitate ĩnaudito modo philoſophãtur, & vnionem illam perſonalem, quam vtraq; Chriſti natura ſibi vendicat, in maieſtatis, autoritatis, poteſtatis, virtutis ſeu energiæ cõmunicatione vel effuſione collocant impudenter. Nam & Neſtorius hypoſtaticam diuinitatis cum humanitate vnionem, quæ ſine ſummo ſacrilegio diuelli nequit, turpiſsimè reijciebat. Hinc Brentij defenſor Iacobus Andreæ progreſſus, ſuam & Brentianam illam, quam vocant, vbiquitatem, ſiue carnis Chriſti omnipræſentiam fabricare confidit, nimirùm vt nunc primùm nouus fidei articulus condatur, Chriſtum ſecundùm corporalem humanitatis pręſentiam omni loco, adeoq́; apud inferos adeſſe: quaſi parua ſit fides habenda ſcripturis diſertè aſtruentibus, Chriſtum iuxta corpus nõ ſolùm ante, ſed & poſt reſurrectionẽ non vbiq; fuiſſe, ac de cœlis in orbem ad iudicandos viuos ac mortuos eſſe venturum. Omitto quibus probari rationibus poſsit, vt quidam eruditi certè probârunt, Brentianos in ſtabilienda Vbiquitate, infœlici talium parentum filia, tàm inauſpicatè verſari, vt peiùs etiam quàm impius Neſtorius, de duarum naturarum in Chriſto perſonali vnione loquãtur. Poſtremò Neſtorium ducem ſequitur Beza, qui duas vniones hypoſtaticas Chriſto tribuit, vnam in corpore & anima ſimul perſonaliter vnitis, alterã in Λόγῳ & homine ad vnum Chriſtum perſonaliter conſtituendũ coëuntibus. Sic iſti alijq́; plures, dum noua ſectantur placita, de Chriſto inſanè nugantur, atq; dum duas vniones hypoſtaticas in Chriſto ponunt, rediuiuum nobis Neſtorium exhibent, cuius vel totam hæreſim Adamus ille Paſtoris hoc ſæculo peſtilentiſsimè renouauit.

Brẽtiani quoq; Neſtorianis aſtipulantur.

In diſputat. de maieſtate hominis Chriſti.

Ioan. 21. & Marc. 16.

Brentianos hodie peiùs ſentire in quibusdã de Chriſto quã Neſtorium.

Beza Neſtorij dogma ſectatur.

CAPVT DECIMVMNONVM.

Refutatio Neſtoriani dogmatis ad Chriſti Domini ac Virginis Deiparæ honorẽ vindicandum: et de ipſo nomine Deiparæ.

NOVA monſtra obiter indicauimus, quæ nobis ex veteri Neſtorianiſmo renata hoc æuo graſſantur, neque vulgarem impietatem, ſed & perniciem publicam fouent. Nunc ad ipſum Neſtorium non MARIAE modò, ſed & Chriſti Domini capitalem hoſtem redeo, dignum illum ſanè, quem non

Quid Neſtoriũ in errorem pertraxerit.

modò venerandæ Synodi, ſed & pij omnes in perpetuum execrentur. Legit ille in Euãgelio multa de Filio Dei, multa de Filio hominis recenſeri, & iam ea quæ diuinæ, iam quæ humanæ naturæ competunt, Chriſto attribui obſeruauit. Vnde porrò colligit, vt diximus, alium Dei, alium hominis Filium conſtitui oportere, vnam quidem diuinitatis, ſed alteram humanitatis eſſe perſonam. Tùm quod ad MARIAM pertinet, nõ eam Dei, ſed hominis duntaxat matrem eſſe concludit, quæ idcircò Deipara falsò nuncu-

Neſtorius in ſcripturis et Patribus malè verſatus.

Lib. 7. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 32.

petur. Veriſsimum eſt enim, quod Socrates in Eccleſiaſtica ſcribit hiſtoria, Neſtorium hominem imperitum & veterum ſcriptorum negligẽtem, ſimulq; arrogantem fuiſſe. Ac prodit certè ſuam imperitiam, quum hoc nouum & iuxtà impium dogma, imò phantaſma ſine vllo firmo Scripturæ fundamẽto nobis perſuadere conatur. De Chri-

Refutatio errõris præcipui Neſtoriani ex verbis Angeli Gabrielis.

Luc. 1.

ſto quidẽ nullus omninò rectiùs ac puriùs, quàm Angelus de cœlo miſſus Gabriel diſſeruit: is verò ſub ipſum Chriſti conceptum, quum multa de illo referret, hoc etiam ad Mariam matrem clariſsimè dixit: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi, ideoq; & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei. Quibus verbis ille humanam ſimul & diuinam Chriſti naturam expreſsit, neq; nugaciter, ſed certò ac grauiter fore promiſit, ex MARIA licet Virgine, non hominẽ nudum, vt fingit Neſtorius, ſed eum Filium proditurum, qui non ſolùm homo, ſed Dei etiam Filius vocaretur & eſſet. Ecce Deum dixit ſuperuenturum (Bedæ verbis vtor) Dei Filium naſci-

In 1. c. Luc.

Cõfirmatio ex Beda & Theophilacto.

In enarrat. Luc. ca. 1.

turum. Quomodò ergo aut Dei Filius Deus non eſt? aut quæ Deum edidit, quomodò θεοτόκος, id eſt, Dei genitrix nõ eſſe poteſt?] Tùm Theophylactus: Confundatur, inquit, hoc loco Neſtorius dicens, quòd nõ fuerit Filius Dei in vtero Virginis quieſcens incarnatus: ſed nudus homo è Virgine fuerit natus, poſteaquàm habuerit Deum factũ ſibi comitẽ. Audiat igitur quòd illud, quod naſcebatur in vtero, erat Filius Dei. Et nõ alius quidem fœtus eſt vteri, alius autẽ Filius Dei, ſed vnus & idem fuit Filius Virginis & Filius Dei.] Perinde ac ſi Gabriel ad Virginem dicat: Quod natum eſt ex ipſo Patre, ex te quoq; naſcetur, vt tamen non ſint duo Filij, ſed vnus vtriusq; Filius, verè ſanctus per Spiritus nempè ſanctificationem ac Verbi aſſumptionem.

Altera confutatio ex verbis Angeli Matth. 1.

Matth. 1.

Nec eſt diſsimilis oratio, quam ſiue idem, ſiue alius Angelus ad MARIAE ſponſum habuit: Ioſeph fili Dauid, inquit, noli timere accipere MARIAM cõiugem tuam: quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Quo loco natum, aut in MARIA formatum dixit, vt diſcamus Chriſtum non paulatim modò fœtuum cõmunium in Virginis vtero productum, ſed quantum ad ipſam formationem attinet, repentè ac perfectè factũ eſſe, ſicut [a] Baſilius & [b] Euthymius annotârunt. His planè conſonans [c] Auguſtinus: Agnoſcamus, inquit, geminam ſubſtantiam, diuinam ſcilicet, qua æqualis eſt Patri, & humanam, qua minor eſt Patre, vtraq; autem ſimul, non duo ſed vnus eſt Chriſtus, ne ſit quaternitas, nõ Trinitas Deus: & per hoc Chriſtus eſt Deus anima rationalis & caro.] Iugulatur ergo Neſtorius angelicis verbis, quæ Chriſtum nobis ita depingunt, vt dubitare ſit nefas, vnam eandem Filij Dei & hominis perſonam ex MARIA procreari. Neque aliter hunc locum Chryſologus interpretatur, pulchrè illum ad noſtrum applicans inſtitutum. Veniant, audiant, inquit, qui requirunt quis ſit, quem MARIA genuit, Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Veniant, audiant, qui Græco turbine Latinam nubilare niſi ſunt puritatem, ανθρωποτόκον χριστοτόκον (vt θεοτόκον tollerent) blaſphemantes. Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt: & quod de Spiritu ſancto natum eſt Spiritus eſt, quia Deus Spiritus eſt.]

a Ser. de natiuit. Dñi.
b In 1. cap. Matth.
c Tractat. 78. ſuper Ioan.
Ser. 145.
Ioan. 4.

Tertia refutatio Neſtoriani dogmatis ex verbis Elizabethæ Luc. 1.

Sed & illud Neſtorium verberat, ſicut [d] Leo Magnus & [e] Gregorius Romanus obſeruârunt, ac MARIAE Chriſtiq; cauſam communem defendit, quod ſancta Elizabetha non leuiter quidem, ſed præmeditatè ac diuino Spiritu impellente prægnantem Virginem reuerenter ita compellat: Et vnde mihi hoc, quòd veniat mater Domini mei ad me? Dominus enim diuinæ ſubſtantiæ eſt inſinuatiuum, vt Damaſceni verbis vtamur, ac Dei loco ſæpè in ſacris literis vſurpatur. Neſtorius ergo non poteſt non malo Spiritu actus videri, dictus meritò ἀνθρωπολάτρης, qui & Chriſtum hominem adoranda

d Epiſt. 97. ad Leonem Auguſtum.
e Lib. 9 epiſtola 61.
Lib. 3. de fide Orthod. cap. 12.

randa exuit diuinitate, & ſacroſanctam eius Matrem verè ac propriè Deiparam eſſe inficiatur, ne quid commune habeat cum matre Baptiſtæ, quæ Spiritu ſaucto repleta, Domini & Dei ſui matrem grato pectore prædicauit. Adhæc quam nobis legem dabit Neſtorius, ne Deiparam illam appellemus, per quam paruulus natus eſt nobis, paruulus, inquam, non ſolùm Emanuel, ſed etiam Deus fortis & Patet futuri ſæculi à Propheta nuncupatus? vt intelligamus videlicet, non carnis eſſe hæc vocabula, ſed diuinitatis, & quia naſciturus in homine Deus erat, nomina ipſa per diſpenſationem ſacram fuiſſe diuiſa, vt & carni hominis nomen inderet, & diuinitati Deus, quemadmodùm Ioannes Caſsianus affirmat. Facit huc prętereà ſermo Angeli, verum Euangelium paſtoribus annunciantis: Natus eſt, inquit, nobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid. Vbi calumniandi feneſtra omnis Neſtorio præcluditur, quum non ſolùm homo, ſed & Chriſtus & Saluator, id eſt, Deus ex MARIA prodijſſe docetur, quando ſaluandi virtus non niſi diuinæ competit poteſtati, vt idem [a] Caſsianus annotauit. Vnde [b] Paulus quoque dixit ſignificanter: Apparuit gratia Dei & Saluatoris noſtri, vt Saluatoris ex MARIA orti vocabulum à Chriſti diuinitate non ſecernendum eſſe commonſtret.

Quarta refutatio ex 9. Eſaiæ.

Lib. 2. de incarnat. Dñi.

Lucæ 2.

Quinta refutatio ex Angeli verbis ad paſtores.

a Lib. 2. de incar. Dñi.

b Titum 2.

Saluandi virtus diuinitati Chriſti tribuẽda eſt.

Sunt plura Scripturæ ſacræ loca, quibus velnti telis, in propoſita contra Neſtorianos pugna ſæpè Patres vtuntur, ac inter hos maximè Theophylactus. Opponit igitur illis aureum Ioannis dictũ. [c] Verbum caro factum eſt, & qnod Chriſtus apud eundem affirmat: [d] Deſcendi de cœlo, non vt faciam volnntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me. Adfert & illud: [e] Ego ſum lux mundi, qnodq́ue Dominns ad cæcum oculis reſtitutum loquitur: [f] Et vidiſti eum, & qui loquitur tecnm, ipſe eſt. Prnponit demùm quod [g] Paulus inducit de concnlcante Filium Dei, & dncente ſanguinem teſtamenti pollutum, in quo ſanctificatus eſt. Haſce ſententias eo modo tractat Theophylactus, nam verba eius aſcribere longum eſt, vt aculeum Neſtorianis infigat, ac eorum principem, totumq; dogma veluti peſtiferum damnet. Ac inter cætera monet euidenter: Omnino ille qui ex Maria natus quidem & Filius Dei: non alius ergo & alius. Vnde propriè θεοτόκος ſancta MARIA, vtpotè quæ Filinm Dei carnem factum genuerit indiuiſibilem exiſteutem, & vnum duplicem, qui eſt Ieſus Chriſtns.]

Sexta refutatio à varijs ſcripturæ ſententijs.

c Ioan. 1.

d Ioan. 6.

e Ioan. 8.

f Ioan. 9.

g Hebr. 10.

Theophylactus Neſtorium ſæpè damnat erroris.

In c. 9. Ioã.

Nec eſt interim, cur cum ſuis Neſtorius tergiuerſetnr & dicat, Scriptutam aliter de Filio Dei, qnàm de hominis Filio ſubinde loqui, ideoq́ue duas in Chriſto perſonas à ſe cõſtrui, & alterius duntaxat matrem MARIAM agnoſci atq; conſtitui. Etenim qui Scripturas ſyncerè tractare vnlunt, meminerint oportet, vnam Filij Dei & Filij hominis hypoſtaſin & perſonam eſſe, & prnpter hanc vnitatem quæcunque de Filio Dei dicuntur, etiam de Filio hnminis, & contrà, verè affirmari. Cui rei argumento eſſe poteſt, qnod Chriſtus de ſeipſo teſtatur: [h] Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo Filius hominis qui eſt in cœlo. Vbi certè videt Neſtorius, niſi planè ſit cæcus, eundem Chtiſtnm Filium Dei, qui de cœlo deſcendit & in cœlo eſt, rurſusq́ue Filium hominis dici, cui tamen ea, quæ Deitati competunt, apertè tribuantur. Eſt enim frequens in Scripturis hæc idiomatum ſiue proprietatum, vt vocant, communicatio, aut quemadmodùm Græci rectiùs exprimunt ἰδιωμάτων κοινωνία, per quam nonnulla vel humanitati, vel diuinitati Chriſti peculiariter congruentia, iam huic, iam illi naturæ promiſcuè aſcribuntur. Exemplo ſit quod à Paulo ſcribitur, [i] Iudæos Dominnm gloriæ crucifixiſſe, & [k] Deum Eccleſiam ſanguine ſuo acquiſiuiſſe, quum vtrumque ad hnmanam Chriſti naturam propriè ſpectet.

Reiectio Neſtorianæ tergiuerſationis de Filio Dei & Filio hominis in Scriptura.

h Ioan. 3.

Quæ de Filio Dei dicuntur, etiã de Filio hominis, & contra in Scriptura prædicari.

Idiomatum cõmunicatio in Scripturis vſitata & retinenda eſt.

i 1. Cor. 2.

k Actor. 20.

Quapropter Neſtorius in Scripturæ verbis eſt præpoſterè ſcrupuloſus, dum Chriſtum duplicem, vnum Dei & alterum hominis Filium conſtituit, ac vtrumque in precaria, non autem hypoſtatica, vel perſonali vnione coniungit. Veretur etenim, ne graui ſcelere ſeſe obliget, ſi Filij Dei nomen ei tribuat, qui ex muliere naſcitur, ſicq́ne Mariam Dei matrem appellet. Sed multò magis vereri debebat, ſi ſaperet, quòd diuinam naturam ab homine Chriſto non ſine ſumma impietate diſiungat, & admirabilem vtriusqne naturæ nexum in hypoſtatica vnione diſſoluat. Hoc enim nihil ſit aliud quàm Ieſum ſoluere, ſicut Beda Ioannem interpretatur, & iuſtæ damnationis promereri ſententiam, quæ à Leone Magno grauiter lata eſt, in hunc modum pronunciante: Anathemizetur Neſtorius, qui beatam Virginem MARIAM non Dei, ſed hominis tantummo-

Error Neſtorij detectus, quòd Chriſtũ duplicem ſtatuat.

1. Ioan. 4. Et in eundẽ locũ Beda. Epiſt. 83. & 97.

Damnatum à Leone Magno dogma Neſtorij.

tummodò credidit genitricem eſſe, vt aliam perſonam carnis, aliam faceret Deitatis, nec vnum Chriſtum in verbo Dei & carne ſentiret, ſed ſeparatim & ſeiunctim alium Filium Dei, alium hominis prædicaret: quum tamen manente illa incommutabilis Verbi eſſentia, quæ ei cum Patre & Spiritu ſancto intemporalis atque coæterna eſt, ita intra virginea viſcera Verbum caro ſit factum, vti per id, quod ineffabile eſt Sacramentum, vno conceptu vnoque partu eadem Virgo ſecundùm veritatem vtriusq; naturæ, & ancilla Domini eſſet & mater.]

Quomodò contra Neſtorium vtraq; natura in Chriſto conſtituenda & cõſideranda ſit.

Sicut anima & corp⁹ hominis, ſic Verbum & caro vniuntur, è communi Patrum ſentẽtia.

Igitur Orthodoxi diuinitatem in Chriſto humanitati ita coniunctam & vnitam aſſerunt, vt ſua vtrique naturæ ſolida proprietas maneat, & tamen ex duabus illis vnus Chriſtus conſtituatur, dum hæ duæ naturæ in vnam perſonam cõiunguntur & coëunt. Quam coniunctionem trito vulgi nomine incarnationem dicere poſſumus, verbis autem explicare non poſſumus. Quanquàm ad huius myſterij cognitionem, ſi quid in rebus humanis aptum & commodum ſatis poteſt reperiri, hominis certè ſimilitudo valdè conſentanea videtur, vt idcircò veteres, præſertim [a] Iuſtinus, [b] Auguſtinus, [c] Cyrillus & [d] Damaſcenus, eâdem ſæpè ac libenter vtãtur. Summa ſimilitudinis in eo verſatur: Sicut anima rationalis & caro vnus eſt homo: ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus, vt verbis [e] Athanaſianis vtamur. [f] Auguſtinus in hũc modum: Sicut in vnitate perſonæ anima vnitur corpori vt homo ſit: ita in vnitate perſonæ Deus vnitur homini vt Chriſtus ſit.] Proinde Verbum cum natura humana ita coniunctum eſt, vt eam quę cõſtabat carne & anima, aſſumendo ſibi vniuerit, & ſibi vniendo aſſumpſerit. Hoc quoniam in MARIA & ex MARIA factum eſt, non poteſt illa Deum ac ſimul hominẽ Chriſtum non concepiſſe atq; genuiſſe, quantúmuis præfractus & impudens Neſtorius obluctetur. De quo iam ſatis ſit (veremur enim eſſe prolixiores) Damaſceni cenſuram attexuiſſe. Iure optimo & pro veritate, inquit, Deiparam incontaminatam nominamus Mariam: hoc enim nomẽ omne diſpenſationis myſterium cõmendat. Nam ſi Deipara eſt, quę genuit, re vera Deus eſt qui ex ipſa genitus eſt, re vera etiã & homo. Quomodò enim ex muliere genitus natusq; Deus eſt, ante ſæcula hypoſtaſin habẽs, niſi homo factus eſt? Si aũt ipſe qui ex muliere natus eſt, Deus eſt, vnus eſt profectò qui ex Deo Patre natus eſt ſecundùm diuinã & ſine initio ſubſtantiam, & qui nouiſsimis temporibus ex Virgine natus eſt ſecundùm initium habentẽ & temporalem ſubſtantiã, id eſt, humanã. Hoc autẽ vnam hypoſtaſin, & duas naturas, & duas natiuitates Dñi noſtri Ieſu Chriſti ſignificat. Chriſtiparam aũt nequaquàm dicimus S. Virginem, quia id ad renuendum vocabulũ θεοτόκον, id eſt, Deipara & Dei genitrix, ſceleſtus & odibilis, & cum Iudæis ſapiens Neſtorius adinuenit: vt vas contumeliæ, in contumeliam ſolius verè honoratæ ſuper omnẽ creaturam Deiparæ, tametſi ipſe cum patre ſuo diabolo diſrumpatur.]

a In explic. fidei.
b Ad Dardan. ep. 57. et in Enchirid. c. 16.
c Lib. de incarnat. vnigenit. c. 8.
d Li. 3. fidei Ortho. c. 3.
e In Symbolo.
f Ad Voluſianum epiſt. 3.

Damaſceni de Neſtorio ſentẽtia, & defenſio ſimul nominis Deiparæ.

Lib. 3. fidei Ortho. c. 12

Sceleſtus & execrãdus Neſtorius dicitur Damaſceno.

De fraude Neſtorij ſuum diſſimulantis errorem.

Simulatè & in falſum ſenſum Neſtorius admittit Mariam Deiparam eſſe.

Vbi fraudem Neſtorij præterire non poſſum, nec debeo, qui Mariam dici Deiparam faſſus eſt aliquando, præſertim quum in exilio verſans, Ioanni Antiochęno gratificari vellet, ac idcircò illam vocem protulit: *Dicatur etiam Deigenitrix Maria, & contentiones triſtes faceſſant*, ſicut & ſuprà meminimus. Laudanda quidem iſthæc oratio, ſi è ſyncero pectore prodijſſet: ille verò, vt erat verſipellis, ludit in nomine θεοτόκου, & quod verbis agnoſcit, re ipſa negat, à ſenſu Catholico ſemper alienus. Sic enim Deiparã intelligit, quæ Chriſtum nudum hominem cõceperit ac pepererit, Chriſtum, inquã, in quo velut templo diuinitas non inde ab ipſo conceptu, verùm vel poſt acceptum baptiſma, vt ex [g] Caſsiano intelligimus, vel poſt ipſam à mortuis reſurrectionẽ, ſicut [h] Theophylactus meminit, cœperit habitare: tunc enim primùm Mariæ Filium Deificatum eſſe. Itaq; de Maria ſic loquitur, quemadmodùm ſi quis Monicam Auguſtini Epiſcopi parentẽ eſſe dicat, nõ quoniam is talis ex matre gigneretur, ſed quia ex puero vir ille factus, & à Valerio aſcitus peruenerit ad epiſcopatum. Quid aũt iſthuc eſt aliud, quàm fucum facere imperitis, & nefandã blaſphemiam Chriſto irrogatã ad eius quoq; matrem deriuare? nimirùm vt duæ perſonæ Filij Dei & filij hominis fabricentur, & Maria non niſi hominem ſeu hominis filium genuiſſe fingatur, ne verum ſit illud quod Angelus prædixerat fore, vt Filius Dei inde ab ipſo matris vtero Mariæ quoq; Filius procrearetur. Eandem impoſturam detexit Vincentius Lyrinenſis, & ſequẽti oratione perſtrinxit: Non ita, inquam, S. Maria θεοτόκος, ſed ideo potiùs, quia in eius ſacrato vtero ſacroſanctum illud myſterium perpetratum eſt, quod propter ſingularem quandam atq; vnicam perſonę vnitatem, ſicut Verbum in carne caro, ita homo in Deo Deus eſt.]

g Lib. 1. de incar. Dñi.
h In cap. 9. Ioan.
Luc. 1.
Lib. aduerſus profanas nouat.

Cauen-

Cauendum igitur inprimis fuerit, ne Mariam Dei matrem dici magis quàm eſſe pntemus, néue ob ſolam appellationem θεοτόκον illam ptofiteamur, ſicut Neſtorius faciebat, eandem cõtra Eccleſiæ ſenſum nudi hominis matrem, qui in eius vtero natura Deus non fuiſſet, ex hæretico ſpiritu ſomnians. Vt autem cõmentum hoc impium explndatur, rectè ac ſapienter veteres, qui coutra Neſtorianos diſputant, Mariam verè ac propriè Deiparam eſſe dicendã verbis luculentis inculcant. Hinc illę loquẽdi formulę veteribus vſitatæ: Deus Mariam θεοτόκον propriè & veracitet demonſtrauit, vt Sophronius loquitut Patriarcha Hieroſolymitanus. Deiparam Dei genitricem Deiq; parentẽ & propriè & verè ſanctã Virginem celebramus, ſicut inquit Damaſcenus. Nam vt verus Deus eſt qui ex ipſa natus eſt, ita verè Dei genitrix verum Deum ex ipſa incarnatũ genuit.] Ac iterũ Damaſcenus: Propriè & verè Dei genitrix & domina, quę omniũ creaturarum dominatrix, ancilla & mater omniũ Cnnditoris effecta eſt.] Tùm Idelphonſi eſt oratio: Virgo MARIA iure Dei genitrix vocatur, quæ genuit Denm & hominẽ, Verbum cato factum: non vt cæteri naſcuntur infantes, aut ex dono gratiæ fiunt homines, ſed ſicur B. Gregorius ait in Moralibus, ſalua proprietare vtriuſq; narurę, eſſentialiter in ſuam aſſumpſit perſonam hominem.] His conſonat Nicetas Coloſſenſis: Sanctam Virginem, quę illũ in carne peperit, Dei propriè vereq; matrem ctedo ait, & cõfiteor.] Eandem phraſim & ſententiã ſequitur Ioannes Maxentius, Mariam verè & propriè Dei genitricem appellans. Nec mirùm ſanè, quum æquè cõuenienter in MARIAM, ſicut in Elizabetham, quæ Inannem Baptiſtam peperit, marris nomen cõpetat. Etenim vtraq; corpus ſiue corporeã ſubſtantiam ſuo filio ſubminiſtrauit, licet nec illa Ioanni animã, neq; hæc diuinitatem Chriſto cõmunicârit. Totum enim parientes animal, vt Cyrillus inquit, quod ex anima conſtat & corpore, nõ partem peperiſſe dicuntur. Etenim Maria nõ minùs Filio, quam parens vlla proli de ſuo miniſtrauit, quandoquidẽ ſine viri cnngreſſu & ſemine, ac è ſuo duntaxat pnro ſanguine, vt alibi monſtrapimus, concepit, geſtauit, fouit, peperit & lactauit Emanuelem, ſnla vt dicere potuerit, De meis viſceribus Deum & hominem genui. Abſit igitur, vt quiſquam (Vincentij Lyrinenſis verbis vtor) ſanctam MARIAM diuinæ gratiæ prinilegijs, ac ſpeciali gratia fraudare conetur. Eſt enim ſingnlari quodam Domini ac Dei noſtri, Filij autem ſui munere, veriſsimè ac beatiſsimè θεοτόκος confitenda.]

In Synodo cõfirmata à Patrib. Cõcilij Conſtantinop.
Li. 3. de fide Ortho. c. 12
Lib. 4. fidei Ortho. c. 15
Lib. de perpetua virginitate Mariæ & eius parturitiõe.
Lib. 10. theſauri ortho.
Lib. 3. Dialogorum.
Lucæ 1.
In tractat. de incarnat. Domini ad totius Aegypti Monachos.
Lib. aduerſ. prophanas nouationes

Veteres magnopere contendũt ꝑ nomine Deiparæ vſurpãdo ac retinẽdo, eoq̃ue perlibenter vtuntur.

MARIA non minùs mater quàm reliquæ parientes.

At fortaſsè quiſpiam dixerit: Si MARIA, vt aſſcris, hoc nomen promeretut, cut nõ eadem Diuinitatis, aut Trinitatis, aut ſaltem nõ Patris & Spiritus ſancti mater agnoſci atq; ſalutari poſsit? Neſtoriana iſthæc eſt obiectio, cui iampridẽ Ioannes Maxentius ita reſpondit: Nnn eſt diuinitatis genitrix, ſicut tu nos credere autumas, quamuis verè & proptiè ſit Dei gcnitrix: qnia non diuinitatem Dei Verbi, ſed Deum Verbum ex ſe hominem factum, ſicut ſuperiùs dictum eſt, genuit.] Cyrillus idem cauillum hac oratione ſubuertit: Sancti Patres non dubitârunt ſanctam Virginem dicere θεοτόκον, non quòd Vetbi natura Deitasq; in ſancta Virgine ſumpſit exordium, ſed quòd ex ea natum ſit illud ſacrum corpus animatum anima rationali, cui ſubſtantialiter adunatum Dei Verbum, carnalitet natum eſſe dicitur.] Simplicius fuerit, ſi dicamus, MARIAM non aliter Deiparam aſſeri, niſi quatenus Dei nomen ad ſolam ſecundam in Deitate perſonam, quæ carnem ſumpſit bumanam, contrahitur, vt nimirùm Dominicæ incarnationis myſterium expreſsiùs cognoſcatur. Sicut ergo illa Chriſtum ſecundùm diuinam naturam non genuit, quod ſolius Patris eſt proprium, ita nec eiuſdem Patris, neq; Spiritus ſancti, neq; totius Trinitatis, ſed ſolius Filij, cuius eſt propriũ humanæ naturæ coniungi, Mater illa exiſtimanda eſt. Quibus de rebus hoc lnco plutibus agere non eſt ſanè operæpretium. Vbi diſcrimen etiam inter Chriſtiparam & Deiparam obſeruabimus, quod his verbis doctiſsimus Cyrillus oſtendit: Licet grauis erroris accuſari non poſsit, qui aliorum matres Chriſtiparas appellare vellet, Deiparam tamen ſine magno errore appellare neutiquam poteſt. Sola namqne inter omnes ſacra Virgo Chriſtipara ſimul & Deipara appellatur, & eſſe dignoſcitur, quandoquidem vna hæc non merum hominem, vt cæteræ ſolent, ſed Dei Patris Vetbum Incarnatum & hominem factum peperit.] Rectè autem viſum eſt Patribus Epheſinis, Chriſtiparæ nomen, licet commodè accipi poſsit, reijcere & abolete, ne locus tergiuerſandi, & ſuum

Lib. 3. Dial.
In epiſt. ad Neſtorium miſſa, & à Syno. Chalcedon. cõmendata.
Epiſt. ad preſbyteros & Monachos.

Mariã ſic Deiparam dici vt tamẽ diuinitatis vel Patris, aut Spiritus ſancti mater haberi non poſsit.

Quomodò Maria Deipara cẽſeatur ac dicatur.

Nullę creaturæ cõpetit eſſe vel dare principiũ perſonæ, naturæq; diuinæ.

Sola MARIA Chriſtipara & Deipara nominanda eſt.

Cur Synodus Epheſina Chriſtiparæ nomen reiecerit, et Deiparam vocari voluerit.

Eccleſia recipit & probat peculiares loquendi formulas cõtra hæreticos vſurpandas.

Quomodò hæreſes extinguãtur.

Quã ſeuerè ſteterit in hæreticos Eccleſia.

Chriſtiferam et Chriſtiparam hodie non dicimus ob Neſtorianos.

ſuum errorem apud ſimplices occultandi relinqueretur doloſo illi Neſtorio, qui hoc ſolum nomen de MARIA iactabat, ac Deiparam quidem dicere vel audire modis omnibus refugiebat. Sicut enim ex malis moribus bonæ leges natæ ſunt, ita ob hæreticorum peruerſitatem ſelectæ & propriæ loquendi formulæ in Eccleſia paulatim ſucceſſerunt, & ſingulari Patrum authoritate corroboratæ perdurant. Eoque ſtudio religioſa antiquitas nobis declarauit, corruptas fidei doctrinas ſiue hæreſeis non moderationibus & diſsimulationibus, vt multi hodie arbitrantur, ſed contrarijs omninò vijs, ac apertis rationibus confringi & aboleri oportere, ne aliôquin ſermo aduerſariorum admiſſus & receptus, vt cancer ſerpat, & ſerpendo vires exitiales apud multos acquirat. Igitur adeò diligens & ſeuera veritatis cuſtos eſt, fuitq́; ſemper Eccleſia, vt non ſolùm hæreticorum congreſſus atque libros tanquàm peſtes deuitari, verum etiam eorum in loquendo morem, & ſubdolas voces non ſecus quàm Sirenum cantus, quæ multis perniciem adferũt, ſuſpectas haberi & caueri voluerit. Hoc modo Chriſtiferæ & Chriſtiparæ nomen exploſum eſt, non quia per ſe, vt diximus, incommodum ac intolletabile, ſed quia Neſtorianis tam amicum & familiare, vt eo, ad nomen Deiparæ obſcurandum & abrogandum, turpiter abuterentur.

Nomen (Theotocos) quomodò receptum in Synodo Epheſina.

Qui Patres ante Synodum Epheſinam vſi fuerint nomine Theotocon, ſiue Deiparæ.

Athanaſij & Epiphanij teſtimonia Mariam eſſe Theotocon.

Maria non hominem nudum genuit.

Epiphanij teſtimonium in Deiparæ laudem.

a In epi. ad Achatiũ, & in Concil. Epheſino.

b Lib. 4. hæreticarũ fabularum.

c Cõtra Acephalos.

In Euan. de ſanctiſsima Deipara.

Dialogo 4. de S. Trinit.

In ſer. Mariæ laudatorio, quem vertit Picus Canonicus Pariſienſis.

Lib. 4 hereticarum fabularum.

Lib. contra Acephalos.

Epheſina interim Synodus nomen θεοτόκȣ primùm non excogitauit, ſed ab antiquis Patribus veluti per manus traditũ & acceptum, nouo & peculiari ſtudio, vti res poſtulabat, extulit & approbauit, omnibusq́; mordicus in poſterum retinendum eſſe ſanciuit. Etenim negari non poteſt, vel ante Synodum Epheſinam multos & excellentes Theologos extitiſſe, qui Mariam θεοτόκον ſiue Deiparam publicè profeſsi ſunt, quẽadmodũ Athanaſius, Baſilius, Gregorius Nazianzenus, Ioannes Chryſoſtomus, Theophilus, Atticus, quibus & vetuſtiores Origenẽ & Euſebium licet annumerare. Sed quoniam ſingulorum proferre teſtimonia longum eſt, quorum ſanè [a] Cyrillus, [b] Theodoretus & [c] Ruſticus Diaconus meminerunt, nos Athanaſij duntaxat ac Epiphanij verba repetemus. Ille in hũc modum prçclarè loquitur: Quandoquidẽ ipſe eſt Rex qui natus eſt ex Virgine, idemq́; & Dominus & Deus, eapropter & Mater quæ eum genuit, & Regina & domina & Deipara propriè & verè cenſetur.] Ac rurſus in Dialogis, quos nobis Beza nuper fecit Latinos, quærenti Apollinarij ſectatori, Hominem igitur genuit Maria? Athanaſius ſiue Orthodoxus ita reſpondet: Nudum & duntaxat hominem nequaquàm, ſed Deum qui hominem induerat. Primùm enim Dominus fuit cum ea diuinè, & tùm demùm infantulus ex ea œconomicè, quamobrem etiam Deipara eſt MARIA. διὰ χαρὴ θεοτόκος ἡ μαρία, inquit.] Epiphanius verò, qui & ipſe Neſtorij præceſsit ætatẽ, MARIAM hiſce verbis ſcitè compellat: Sancta MARIA Virgo Deipara, beata tu inter mulieres, quæ nunc genuiſti eũ, qui olim in Paradiſo formauit Adam de luto. Tu enim es Deipara, quæ Verbum ex te incarnatum peperiſti. Deipara exiſtis, quæ Deum verbũ in forma ſerui concepiſti. Deipara exiſtis, quia Deum verbum ſuſcipiens, incarnatum peperiſti. Deipara exiſtis, quę ſola ſoliùs Dei vnigenitum Filium genuiſti. Non temporaneum Deum genuiſti ex te incarnatum, ſed æternum, qui ante te eſt, & ante omnia.] Equidem haud video, quid tùm ab Athanaſio, tùm ab Epiphanio clarius ad hoc nomẽ aſſerendum adferri, ac Neſtorianis fortius opponi poſsit. Quid multis? antiquiſsimi Orthodoxę fidei prędicatores ex Apoſtolica traditione Mariam Deiparam nominare, & matrem Domini credere, ſicut & Theodoretus comprobat, apertè docuerũt. Quapropter Chriſti genitricem dicere non eſſe blaſphemiã, vt mentitur Neſtorius, ſed negare θεοτόκον hęreticum eſſe, nos eum Ruſtico Diacono, ſi ſapimus, ſemper aſſeuerabimus. Cætera quæ ad Neſtorij cauſam pleniùs cognoſcendam, pluribusq́; coarguendã pertinent, ex Epheſina Synodo peti poſſunt, eaq́; nuper copioſè & luculenter, vt anteà nunquam, è Græcis conuerſa libris, & typis excuſa Ingolſtadij prodijt. Nos porrò Neſtorianæ ſectæ, quæ adhuc ſerpit, reliquias perſequemur.

CAPVT VIGESIMVM.

Diſputatio contra Mahometanos Neſtoriano fermento corruptos, et Pſeudochriſtianos, quibus Deiparæ nomen ingratũ eſt, ac itidẽ aduerſùs Cæſarem Conſtantinum Copronymum.

BELLVM

i

BELLVM Neſtorianis indictum rectè nobis confici non poteſt, niſi petitis etiam ac profligatis eorum ſocijs, qui ſub eodem quaſi duce militãt, Turcis ſiue Mahometanis. Quo nomine Saracenos aliosque omnes complector, qui pro ſuo Propheta Deiq; nũcio & Apoſtolo Mahometem colunt, hominem illum natione Arabem, officio vilem anteà mercatorem, pòſt principem latronũ, religione impium atq; nefarium, doctrina nugatorem & fabulatorem inſignẽ, animo demùm mirè ambitioſum, vt ex noua religionis forma, quã ipſe populo ſcriptã tradidit, & ſimul ex imperij, quod inuaſit, tyrannica occupatione gloriã ſibi maximam compararet.

Quis fuerit Mahomes caput & doctor Mahometanorũ.

Cæterùm quum iudicio ac eruditione parùm valeret, ad Sergium Pſeudomonachum, eumq; nobilem Neſtorianum ſe contulit, ac ſub illo doctore tantùm profecit, vt præclara illa ſcilicet nouæ doctrinæ arcana, quæ Turcico Alchorano continentur, rudiſsimo populo promulgârit, adeoq; pro ſacro Euangelio ſuis amplectẽda eſſe perſuaſerit, ſe interim Prophetam ſimul & Regem ſuperbè venditans.

Mahomes à Sergio diſcit Neſtorianiſmum, & promulgat Alchoranum.

Nihil autem aliud hic Alchoranus eſſe videtur, præterquàm fœtida cloaca ex omnium ferè antiquarum fabularum, & hæreſum colluuione conflata, huc homines inſtituens, vt Chriſtianam fidem tùm corrumpant, tùm abnegẽt, vtq; ſummam ſtultitiam cum perfidia maxima coniunctam imbibant ac profiteantur.

Quid contineat Turcicus Alchoranus, & quales fructus adferat.

Vnde qui tali obtemperant Legislatori, ad ventrem & paſtum abiecti ſunt homines, ſuamque fœlicitatem in carnis voluptatibus ſibi promiſsis collocant, illudq; doctrinæ ac fidei genus, quod natura & rationis humanæ iudicio adplanditur, ſibi maximè propoſitum tenent. Nam de Deo diuinisq; perſonis, & ſacroſanctis fidei noſtræ myſterijs homines prorſus animales, vti 1.Cor.2. Paulus vocat, nõ intelligunt, quantúmuis interim ex veteris & noui Teſtamenti libris pannos quoſdam, vt ſic loquar, nobis ſurripiant, eosque ſuo Alchorano & Mahometicis fabulis aſſutos oſtentent.

In quibus Mahometani antiquis hæreticis ſeſe cõforment.

Verùm quòd veteres hæreticos hæc Secta æmuletur, ac ex illotũ Ouo malo veluti pullus infœlix prodeat, exemplis clariſsimis poteſt euinci. Etenim cũ Anthropomorphitis iſti Deum corporeum ſtultè cõſtituunt, & ne Cerdonianis de impietate cõcedant, impoſsibile eſſe contendunt, vt Deus filium habeat, quòd nimirùm vxore careat, ſine qua filium gignere non poſsit. Igitur & cum Arianis Chriſtum exuunt diuinitate, ſatisq; habẽt, ſicut & Carpocrates fecit, ſanctũ & excellentem illum Prophetam agnoſcere. Et cum Sabellianis quidem planè conſpirant, quod ſacroſanctæ Trinitatis myſterio cõtradicant, illudq; prorſus repudient. Sed neq; à Manichæorum furoribus ſeſe abſtinent, nihil vt eos pudeat Chriſtum pro nobis paſſum, crucifixum & mortuum inficiari. Cum Ebionitis Iudaicam exigunt circumciſionem, atq; vt vita ſunt impuriſsimi, non ſecus quàm Nicolaitæ, gaudent Polygamia: tùm ne minùs quàm Origeniſtę delirent, tetros dæmones ſub mundi finem in Dei gratiam redituros, ac beatos fore ſomniant.

Mirabile Dei iudicium in Mahomete ſuam Sectam tàm facilè & amplè propagante.

Quid autẽ ego vanas iſtorum opiniones, ac damnatas iam olim hæreſes, quę vix recenſeri poſſunt, longiùs perſequor? Mihi ſanè mirari horrendũ ſummi Dei iudicium libet, cùm cogito, ſceleratum & magicum hominẽ Mahometem, intra paucos annos, quũ Cæſar Heraclius imperaret, partim audacia tyrannica, partim inſulſa impiaq; doctrina tantùm perfeciſſe, vt vrbes, prouincias, regiones maximas ad ſe ſectamq; ſuam pertraxerit, ac paulatim non in Aſia ſolùm, ſed in Aphrica quoq; virus ſuum ſparſerit, hocq; tyrãnicum imperium tantis bellorũ ſucceſsibus per ſe ſuosq; ſocios auxerit. Nã iuſtus, noſtrisq; peccatis iratus Deus hos Iſmaëlitas & Iudaicæ ſynagogæ Spurios nongẽtis abhinc annis potẽter admodùm regnare, & in Chriſtianos deſęuire ſuſtinet.

Turcæ, hoſtes omnium maximi Chriſtianorum.

Verè in his flagellum Dñi grauiſsimũ experimur, cùm inter omnes hoſtes, qui in Chriſtianę gentis perniciem coniurârunt, multis abhinc ſæculis nullos alios vel immaniores, vel nocẽtiores terra mariq; graſſari, & funeſtas Harpyas tamdiu agere videamus. Nec ſatis eſt horũ incredibili crudelitati, quòd vniuerſum penè Oriẽtem per ſummam rabiẽ atq; nequitiã ſuo imperio ſubiectũ, & diabolica ſua doctrina infectũ opprimãt: noſtris adhuc finibus imminent, noſtras fortunas magis ac magis eripiunt, in Chriſtianũ ſanguinẽ toti deſęuiunt, ac demùm ſicut Aſiam & Aphricã ſibi rabioſè ſubegerunt, ſic etiã Europam reliquam omnibus viribus & artibus diuexare ac vaſtare pergunt, nullum his barbaris & furioſis conatibus finem impoſituri, niſi (quod ſummus Deus clementer auertat) etiã veræ fidei & religionis lucem in Eccleſijs noſtris extinguant, & impiis Mahometanæ ſectæ cultibus Chriſtianum orbem impleant ac profanent.

Porrò

Mahometani cum Sergio cõſpirant aduerſus Deiparam.

Porrò vt ad inſtitutum redeam, Mahometani Neſtorianis etiam deteriores, à Sergio apoſtata quem dixi, tam peruerſè inſtituti ſunt, vt in hodiernnm vſque diem nos impietatis inceſſant atq; damnent, quandoquidem Dei matrem MARIAM agnoſcimus atque prædicamus. Id enim fieri non poſſe putant ſtupidi homines, niſi perſonam eandem vel Dei vel Deæ loco conſtituamus atque veneremur. Nec diſsimile probrum nunc in Catholicos iacitur ab his, qui nouam religionis doctrinam amplectuntur, quia ſubinde vociſerantur, MARIAM ita coli in Eccleſia, vt loco nnminis habeatur atque adoretur. Multa enim ſunt alia, in quibns inter vtramq; partem, Maho-

In quibus Mahometani cum Sectarijs nouis conueniant.

metanos atque Sectarios, haud malè connenit, niſi quòd in quibuſdam hi certè illos ſuperare videantur. Vtrinque hominem libero arbitrio exuunt, nouæ legis proprium ſacrificium è medio tollunt, plæraq; Sacramenta reijciunt, ſacros ordines aſpernantur, MARIAE & Sanctorum cultum ac ferias abrogant, pias imagines ex hominnm aſpectu ſubmouent, aliaque demùm veteris Eccleſiæ & Catholicæ religionis probata inſtiruta præ ſe ſuperbè deſpicinnt, ſubſannant, exterminantq;. In quibus tamen furor hæreticus Mahometanam crudelitatem frequenter excellit, Turcis qnidem ſuam cuiqne religionem integram permittentibus, nec prohibentibus Chriſtiana ſacra in ſuis

Mahometanos à nouis Sectarijs furore impio ſæpè ſuperari.

ditionibus publicè celebrari: Sectarijs verò ſic nouam ſuam religionem inuehentibus, vt veterem aboleant, omnesq; eius cæremonias in templis mutent abijcianrq́ne. Nos verò alibi de MARIAE cultu rationem reddemns, quem, vt Eccleſiæ calumniato-

Catholici Mariam pro Dea, nec agnoſcunt, neque colunt.

tibus nunc breuirer reſpondeamus, in Collyridianis damnamus, in Catholicis approbamus, in quibuſdam non defendimus, qui aduerſùs communem Eccleſię ſententiam, inter Dei Mariæq; cultum diſcrimen obſeruandum negligunt, ac pro pietare ſuperſtitionem exercent. Teſtamur & nos, qnod Gallaſius, licet Sacramentarius, alicnbi *In 5. librum Irenęi.*

Maria Chriſtū adorat, & non adoratur, nec pro Dea colitur.

ſcripſit: *De M A R I A Virgine non poteſt idem dici quod de Chriſto, Deum eſſe. Illa enim tantummodò homo fuit.* Cùm Epipbanio ſemper & credidit, & docuit Eccleſia: Tamerſi ſanctum erat corpus MARIAE, minimè tamen Dens. Virgo ipſa erat, & honorata, non autem *Cõtra Collyridianos.*

Maria Dea eſſe non poteſt.

ad adorationem data, verùm ipſamet enm qui ex ventre eius carne eſt genitus, de cœlo verò è paterno ſinu ptodijr, adorauit.] Qua de re copioſiùs libro quinto diſſeretur. Ac rurſum cum eodem Epiphanio dicimus Orthodoxi: Non cœlitus venit MARIA cum corpore ſuo, neq; Deus eſt: ſed ex concepru & complexn viri & mulieris carnem accepit, & ſecundùm promiſsionem, ſicut Iſaac, corporatio eius eſt patrata.] *Cõtra Antidicomar.*

Teſtimoniū Ioannis Cantacuzeni pro defenſione cultꝰ, quē Chriſtiani Mariæ tribuunt, & Mahometani ſugillant.

Mahometanis autem, vti planè agreſtibus arque craſsis fidei hoſtibus, in præſenti cauſa reſponderi ſat eſt, quod ante ducentos annos pro Chriſtianis reſpondir Ioannes Cantacuzenus, æuo ſuo Rex Conſtantinopolitanus, qui deinde ad vitam priuatam ſimulq́; religioſam ſeſe contulit, & calamo magis quàm ferro ſynceritatem fidei aduerſùs Turcarum dogmata ſibi tuendam ſuſcepit. Verba illius aſcribam, quæ Mahometanam retundunr maledicentiam, ſimulque MARIAE cauſam & dignitatem neſariè oppugnatam egregiè vindicant. Nos equidem, ait, qui Chri-

Maria Dei creatura & ancilla, ſed religemortalibus præponenda, et Angelis honore præſtantior.

ſtum profitemnr, vnum Deum adoramus, Creatorem omnium, viſibilinm & inuiſibilinm, huiusq́ne Verbum & Filium, Chriſtum ſcilicet. Hæc vera ſunt, nec ſentimus aliter. Talem enim hunc credimus & fatemnr. Diuam verò Virginem MARIAM creaturam Dei iudicamns, & Dei ancillam. Credimus autem & confitemur, qnòd huic ſimilis homo nec natus ſit, nec poſthac ex viro & muliere naſcitnrus vſqne ad

Maria nobis aduocata & adiutrix, effectrixq́; miraculorum.

conſummationem ſæculi. Et ſecundùm humanam quidem natutam eam Angelis inferiorem eſſe iudicamus, tanquàm hominem: honore autem & ſanctimonia ipſam omnibus Angelis indubiè præferimus, eò quòd Verbum & Filium Dei ſecundùm carnem peperit: omnesque nos illam aduocatam & auxiliatricem agnoſcimus. Orat

Solꝰ Deus à Catholicis adoratur, Maria infra Deū inuocatur.

& intercedit indeſinenter pro peccatoribus. Miracula edit, & operatur admiratione & ſtupore digna. Hanc autem colimus non vt Deum, ſed vt Matrem Filij Dei ſecundùm carnem. Cæterùm Anathema ſir, quiſquis vel duos vel tres pluréſue Deos adorauerit: ſed adoramus vnum Deum Creatorem cœli & terræ, omnium viſibilium & inuiſibilinm.]

In ſuperiori teſtimonio nihil adferri, quod Patrum monumentis non ſit conſentaneum, licet obſtrepant nouatores.

Offendit hæc conſeſsio Rodolphum Gualterum Tigurinum, neq; alijs placete poteſt procul dubiò, quotquot de Sanctorum cultu, inuocatione, miraculis hoc ſæcnlo Vigilantianis & VValdenſibus potiùs, quàm Orthodoxis docentibus credunr atq; ſubſcri- *Cum præfatur in op° Confeſſ. dicti Ioannis Cantacuze.*

ſubſcribunt. Cæterùm haud video, quid hîc eruditos & ſapiẽtes iure poſsit offendere, qui in eandem ſententiam tàm multa, tàm ſolida paſsim apud veteres dicta, ſcripta, facta, & in hunc vſque diem probata atque comperta eſſe meminerunt, quiq́; ſine Chriſti Mediatoris iniuria Virginem matrem ſuo modo inuocari atque coli in Eccleſia dixerunt.

Li.9. Epiſt. cap.61.

Certè multò ante Cantacuzenum Gregorius Magnus floruit, & ſimilem confeſsionem edidit, MARIAM nempè ſic à nobis coli, vt eam ſimul pro Dei ancilla & matre habeamus: ancillam quidem, quia Verbo æterno, vt nemo alius, miniſtrauit: matri verò, quòd æqualis Patri Filius in virgineis eius viſceribus è Spiritu ſancto & materna eius carne homo factus ſit atque procreatus.

a In ſer. Mariæ laudatorio. b In precat. ad Mariam.

Quid verò [a] Epiphanius? MARIA, inquit, ſolo Deo excepto, cunctis ſuperior exiſtit. Tùm [b] Ephrem in hunc modum illam inuocat: Tu meus portus ô Virgo inuiolata, & præſens auxiliatrix.] Cæterùm de MARIÆ cultu & inuocatione, quæ à tot Patribus, Synodis, miraculis approbata, & ſemper in Eccleſia conſeruata eſt, nos, vti promiſimus, libro vltimo diſſeremus.

Quomodò errent Mahometani, Mariam Deam nobis exprobrantes.

Fallit autem craſſos Mahometanos, quòd ſine fide, & ſecundùm carnem tantùm dè ſacris, ſicut cœci de coloribus, iudicent, imperitè colligentes, MARIAM idcirco nobis Deam haberi, quia Dei genitricem illam prædicamus. Ridiculè cẽſent, ſic nobis Deiparam dici, vt quòd Chriſtus ab æternitate Deus eſt, id à MARIA homine deſumptum eſſe exiſtimemus. Qua de re iam anteà, quum Deiparæ nomen explicaremus, reſponſum eſt Neſtorianis. Præterea cum ſectariis habent ſibi commune, quòd inter honorem eum, quo perſona diuina, & quo MARIA Chriſti mater inter Sanctos alios decenter colitur ac honoratur, diſcrimen nullum obſeruent, ſicut Cantacuzenus paulò antè monſtrauit. Stulti homines dum Pſeudoprophetæ & idolo ſuo Mahometi tantùm non diuinos honores tribuunt, vanosq́ue cultus ſibi confingunt, aut confictos vſurpant, noſtrum in MARIA colenda ſtudium damnant.

Mahometani à vero Dei cultu, imò et cognitione alieni.

Quàm ſunt autem iſti ab omni vero Dei cultu alieni, qui nec Patrem ſine Filio, nec Filium ſine Patre poſſunt cognoſcere, nedum in Spiritu & veritate Deum colere & adorare?

Mahometanos verè hypocritas eſſe.

Inſignes hypocritæ domeſticam trabem facilè ſuſtinent, & in alienis oculis tàm curioſè feſtucam inquirunt. O ſanctuli & Cathari, quibus religio eſt Dei matrem agnoſcere & honorare, ne aliòqnin magno ſe crimine contaminent, ſi eandem Chriſtiano cultu proſequantur.

Mahometanos Mariam fruſtrà honoraturos, vt velint maximè.

Quid verò ſi de honoranda Virgine matre maximè ſolliciti forent? omnem ſanè operam ſcelesti luderent, quia nullum vel cum matre, vel cum aliis Dei domeſticis communionem & pacem habere poſſunt, qui caput Sanctorum ignorant, illique tàm petulanter inſultant, vt alterum Barrabam, id eſt, ſuum Mahometem, præferant Redemptori, vtq́ue crucem & mortem Domini perfidè abnegent, ac eundem in ſuis membris omni crudelitatis genere quotidie perſequantur.

Mahometem Turcæ, ſicut Barrabam Iudæi Christo anteponunt.

Mahometani non poſſunt nõ Mariam Deiparam negligere, qui Filium eius Deũ eſſe negant.

Nihil ergo mirum eſt, matrem ab illis negligi, qui ſuæ ſectæ tenebris impediti, abiiciunt Filium, quem vt è ſuo ſublimi throno exturbare poſsint, ſacrilegi ſumma illum excellentia, id eſt, diuinitate fraudare ac ſpoliare contendunt. Quid enim ſcirent ac eructarent aliud, præterquàm quod ex fœtido Alchorani ſui fonte deptomptum imbiberunt, in hunc nempe modum:

Cap. 11. Alchoran. Ibidem.

Alchoranus Chriſtum eſſe Deũ, inficiatur.

Sciendum, eos incredulos eſſe, qui Ieſum MARIÆ Filium Deum eſſe dicunt. Ac rurſus, vt eandem impietatem confirment: *Omnes*, inquit, *dicentes, Chriſtum MARIÆ Filium Deum exiſtere, mendaces inuenti ſunt atque increduli. Chriſtus MARIÆ Filius non eſt, niſi nuncius Dei: quia & ipſum plures nuncij præceſſerunt, materq́ue eius & ipſe commeſtibilibus veſcebantur.*

Mahometani cum Neſtorio contra Chriſtũ conſpirant.

Verùm hæc quoque Neſtorianiſmum redolent, quum præter Photinum Neſtorius Chriſtum ex MARIA genitum quidem fateatur, ſummisq́ue illum laudibus vehat, ſed tamen non niſi hominem faciat, illumq́ue propria exuat diuinitate, quam in ſacris literis vt clariſsimè, ita ſæpiſsimè confirmatam habeamus.

Chriſtus in Alchorano sæ negatur, iam aſſeritur eſſe Deus.

Quanquam ne hîc quidem ſibi conſtat monſtruoſus ille Alchoranus ex meris fabulis erroribusq́ue conflatus, qui Chriſtum aliquando plusquàm hominem prædicat, ſi verba eius ritè conſiderentur. *Chriſtus Ieſus*, inquit, *Filius eſt MARIÆ & Apoſtolus Dei, & Verbum Dei, quod in ea poſuit per Spiritum ſanctum.* Et rurſus loquitur in Alchorano Deus: *Dedimus Ieſum Chriſtum Filium MARIÆ, vt faceret prodigia & miracula manifeſta, & perfecimus eum per Spiritum ſanctum.*

Quàm excellẽter de Chriſto loquatur Alchoranus.

Præterea de Chriſto teſtatur, quòd ſuæ matri per Angelum ſit annunciatus, per Spiritum ſanctum ſanctificatus,

eatus,nec operatione naturæ, ſed Dei virtute conceptus, & ex MARIA Virgine ſanctiſsima,& ſupra mulieres omnes munda procreatus. Fatetur idem Euangelica miracula,quoniam Chriſtus cæcos illuminauit, leproſos mundauit, & mortuos ad vitam excitauit. Nec potuit idem Chriſtus non eximius eſſe Doctor, cùm ſecundũ Alchoranum Deus illi dixerit: *O Chriſte conſidera, quomodò dedi Spiritum ſanctum vt loquaris: In cunabulis docuite librum, & ſapientiam, & legem Moyſi, & Euangelium.* Quid ergo habent inſani Mahometani, ſi ſuo credunt Alchorano, eur nobis vitio ludibrioque vertant, quòd Chriſtum Deum, & MARIAM Dei matrem eſſe teſtamur? Legunt enim in eodem Alchorano, hunc MARIÆ Filium non modò ſanctiſsimum hominum, & omnium gentium faciem, ſed quod multò eſt auguſtius, Dei Verbum, Dei Spiritum, Dei Animam eſſe. Quòd ſi Dei Verbum eſt, cur non eiuſdem erit cum Patre naturæ? Si Dei Spiritus, quomodò à Deo mittente diuerſus aut ſeparandus? Si Dei anima, cur ipſa diuinitas minùs, quàm quod humanum eſt, Chriſto attribuatur? Neque pudet tamen iſtos, ſuum Prophetam & Dei nuncium, vt appellant, Mahometem tanti facere, vt impuriſsimum hominem, ſiue vitam, ſiue doctrinam ſpectes, Chriſto Domino, id eſt, tenebras luci, mendacium veritati anteponant, Chriſtiq́ue cultores Vatiniano odio, ferro etiã atque igne palàm inſectentur. Tàm pulchrè iſti canes præceptum obſeruant, quod in iu ſuo Alchorano habent expreſſum, vt libros Moyſi & Chriſti, aliorumq́ue Prophetatum firma fide complectantur.

Vanitas & impudẽtia Mahometanorum, quòd nobiſcum Chriſtum in ſuo Alchorano prædicatum nõ agnoſcant.

Mahometani ſuũ Mahomet. Chriſto Domino audent præferre.

Ioan. 1.

In 1. ca. Alchorani.

Iam verò quemadmodùm Chriſtum MARIÆ Filium, vt diuinum hominem, agnoſcunt, miriſq́ue laudibus extollunt, ita de ipſa etiam MARIA, licet eam Dei genitricem pernegent, tamen, vt hoc etiam adiiciam, honorificè admodùm ac reuerenter loquuntur. Nec mirùm, quando in ſuo Alchorano, quo nihil habent antiquius, illam frequenter laudari, & ab ipſis etiam ornari Angelis certiſsimè deprehendunt. Etenim Angelorum hæ voces illic recitantur: *O MARIA cunctis viris fœminiſq́ præclarior, ſoli Deo perſeueranter ſtudens.* Ac rurſus ab eodem dicitur. *O MARIA, Deus vtique elegit te, & purificauit te: elegit te claram ſuper mulieres ſæculorum.* Iterum verò: *O MARIA, Deus annunciat tibi Verbum ex ipſo: nomen eius Ieſus Filius MARIÆ, & erit honorabilis in hoc ſæculo & in futuro.* Quid autem eo luculentius? *MARIA ſe dirigendo nil malitiæ aut prauitatis operata eſt: vnde noſtram ei animam inſufflauimus.* Adeò enim MARIAM Alchoranus extollit, vt inter fœminas omnes illam ſanctiſsimã & lectiſsimam, ſed & Virginem ſimulq́; Chriſti matrem eſſe confirmet, multaque de illa recitet, quæ cum literis Euangelicis quadrare videantur. Certè non obſcura & illa Mahometis vox eſt: *E viris multi perfecti fuerunt: nulla autem ex mulieribus vnquam perfecta fuit, niſi MARIA mater Ieſu.* Et quoniam non ſolùm Alchoranus, ſed etiam liber Alkoan magnæ apud iſtos authoritatis eſt, audiant ex eo etiam, qui nos non audiunt, Dei vocem ita ſonantem: *Nullus de filiis Adam naſcitur, quem non tangat Satan: & ideò plorat vociferãs ex eius tactu, præter MARIAM & Filium eius.* Vbi ne quis fortaſsè, quandoquidem ſacris profana miſcemus, temerè offendatur, iam ſuprà monuimus ſatis, quo nos conſilio, non ſolùm hæreticis, ſed etiam Ethnicis profaniſq́ue teſtimoniis nonnunquam vtamur, tali hęc ipſa Mahometana dicta, quæ citauimus, ſuo loco & tempore quibuſdam vſui eſſe poſſe. Primùm enim huc conferunt, vt eorum etiam, qui ſunt foris, ſuffragiis & confeſsione, Chriſtiana veritas & firmior & pulchrior appareat. Deinde Spiritus ſancti vaticiniũ hinc magis eluceſcit, quo prædictum eſt, fore, vt generationes omnes in MARIÆ beatitudine prædicanda verſentur: id quod etiã in Mahometanis hactenus impleri non ſemel quidem Lyranus indicauit. Poſtremò eiuſmodi ſententiæ nos admonent, iure illos coargui, qui etſi Chriſtiano nomine glorientur, tamẽ animi peruerſitate, & linguæ calamiq́; virulentia impios Turcas propemodùm ſuperare videntur, quando in ordinẽ redigunt, imò & peccatricem fœminamq́; vulgarem faciunt eam Virginem, quam à noſtra fide alieni Mahometani tantoperè ſuſpiciunt, ſanctiſsimam prædicant, à peccato immunem faciunt, & reliquis fœminis omnibus anteponunt. Habent interim aduerſarij cum Mahometanis hoc ſibi commune, vt MARIAM verbis quidem prædicent, ſed re ipſa inſectentur, omnemq́ue illius cultum contemnere, & vbicunque poſſunt, abrogare gaudeant. Ego verò ſingulare hoc & metuendum Dei iudicium eſſe puto, quo iampridem factum eſt, vt ſepulti Neſtorianorum cineres per Mahometanos non ſolùm reſuſcitarentur,

Mahometani iuxta ſuum Alchoranũ de Maria pręclarè ſentiunt ac loquũtur.

In 5. cap. & 74. Alchorani.

Maria ſola perfecta inter omnes fœminas iuxta Mahometẽ

Mariam non tetigit Satan, nec eius Filium, vt Turcę fatentur.

Quorſum conferant teſtimonia Mahometanorum de dignitate Mariæ producta.

Luc. 1.

Io cap. 8. Eſaię, & in Apologia cõtra Iudæũ.

Qui Chriſtiani hodie ſint peiores in Mariæ cauſa Mahometanis

Hæretici & Mahometani Mariã verbis prædicare videntur, quã re ipſa inſectantur.

rentur, ſed etiam in maiore orbis parte diſperſi flammas ingentes ederent, quæ cum ſumma hominum pernicie longe lateque tot ſæculis graſſarentur. Habeant verè ſibi ac feruent inſani Turcæ, vt reliquarum hæreſum, ſic etiam fęces doctrinæ Neſtorianæ, vt porrò in Chriſtum petram incurrant, & ab illo feriantur, cuius ſacroſanctam abiiciant diuinitatem. Vindicabit is quoque matris honorem, ſi in illam blaſphemi eſſe, & contra ſtimulum, vt inquiunt, calcitrare pergant, Iudæis perfidis in hac quidem parte nihilo meliores.

Neſtoriani dogmatis reliquiæ multis hactenus perniciosæ, & à Turcis propagatæ fuerunt.

Nec eſt intereà, cur & veteres & noui iſti Neſtoriani nos inſectentur, ſtulteque vociferentur, quòd nemo ſe antiquiorem pariat, & idcircò MARIAM Deiparam non poſſe rectè cenſeri. Hunc nodum Caſsianus ita diſſoluit: Non ſolùm antiquiorem ſe MARIA peperit, ſed & ipſum ſui autorem, omniumque progenitorem. Facta eſt parentis parens: quia quàm facile Deo fuit, vt hominem naſci faceret, tàm facile vt ipſe ex homine naſceretur.] Proinde quod aliis creaturis nullis competit, MARIÆ certè magno Dei miraculo cōpetit, antiquum nempe dierum & omnis creaturæ primogenitum parere, illudq; Verbum quod erat in principio apud Deum, per quod facta ſunt omnia, carne veſtire, non ſua quidem, aut naturæ vi, ſed ſingulari & admirando diuini Spiritus opificio, vt ſecunda in Deitate perſona id, quod ante MARIAM erat, ſibi propriū retineret, & rurſus quod non erat, id ex MARIA ſecundùm Gabrielis promiſſum aſſumeret, atq; ita non Dei modò, ſed & MARIÆ primogenitus ſimul & vnigenitus eſſet. Quamuis enim Chriſtus aliud ex Patre, aliud ex Virgine, ſicut Gregorius Magnus prudenter annotauit, non tamen alius ex patre, alius ex Virgine: ſed ipſe eſt æternus ex Patre, ipſe temporalis ex matre: ipſe qui fecit, ipſe qui factus eſt: ipſe ante ſæcula de Patre ſine matre: ipſe in fine ſæculorum de matre ſine Patre.]

Li. 4. de incarna. Dñi. — Ioan. 1. — Luc. 1. — Li. 18. Moral. ca. 27.

Non abſurdum eſſe, quòd Maria pariat ſe antiquiorem. Maria ſola parēs parentis effecta.

Agnoſcendum eximium Dei miraculum in eo, quòd Maria ſit Deipara.

Cæterùm omiſsis Mahometanis, quos immanes & ſanguinarios Eccleſiæ Chriſtianæ hoſtes iratus nobis Deus excitauit, illos modò petamus Pſeudochriſtianos, qui pro domeſticis ac fratribus cenſeri poſtulant, ac nihilo ſecius parùm aut nihil referre putant, de nomine θεοτόκου, quod ſacris literis expreſſum non eſt, digladiari. Sunt itidem, qui Dei matrem vel nominare vel nominatam audire, tàm delicati ægrè ſuſtinent: neque pauci habent in vſu, vt Chriſti matrem nunquam non dictitent, Dei verò genitricem vix vnquam reuerenter appellent. Nos verò tùm manifeſtos, qui apud Polonos & Hungaros inſaniunt, tum occultos Antimarianos non ſolùm agnoſci, ſed etiam corrigi deſideramus, & cauendum inprimis arbitramur, ne in ipſo etiam ſermonis genere vel Neſtorianis, vel ſectariis vllis potiùs, quàm Eccleſiæ Catholicæ matri gratificari, & ſanctiſsimis Patribus cōformari velle videamur. An verò leue peccatum eſt, in dubium reuocare, vel ipſo loquendi vſu labefactare, quæ nobis columna veritatis Eccleſia præſcripſit, ac ſacra vetuſtas ſine ſcripto credenda & confitenda tradidit ac reliquit? Præclarè quidem admonet Auguſtinus: Liberis verbis loquūtur Philoſophi, nec in rebus ad intelligendum difficillimis offenſionem religioſarum auriū pertimeſcūt: Nobis autem ad certam regulam loqui fas eſt, ne verborum licentia etiā de rebus, quę his ſignificantur, impiam gignat opinionem.] Tùm verè non minùs, quā prudenter quidam, licet Ethnicus, docet, verba à vetuſtate repetita autoritatem antiquitatis habere, adeoque maieſtatem quandam adferre orationi. Probat igitur, conſecratis vtendum eſſe vocabulis, præſertim ſi quæ immutari vetat religio, cuius & voces & formulas proprias manere tantò magis neceſſe eſt, quātò plus periculi ex illorū mutatione conſequi cernimus. Sanorum verborum formam nobis retinēdam etiam Apoſtolus commendauit, multoque ſeueriùs hanc legem, ſi adeſſet, nobis confirmaret, ob communem & effrenem illorum audaciam, qui vt ſuos tegant ac defendant errores, ad nouas voces confugiunt, ſuique ſermonis fuco & coloribus ſimplicis veritatis lumen tùm obſcurare, tùm extinguere conſueuerunt.

In eos, qui Deiparā dicere detrectant.

Non ſolùm cauēdi, ſed & corrigēdi ſiue manifeſti, ſiue occulti Antimariani, ſuum Deiparæ honorem adimentes.

Etiam ipſo loquendi vſu confitenda eſt fidei veritas, & cauēda bonorum offenſio.

Christianis nō minùs quā Philoſophis ad certam regulā eſt loquendum.

Verborum licētia impiam ſæpè gignit vel cōfirmat opinionem.

Proprias religionis voces & formulas mordicus retinēdas eſſe.

Lib. 10. de ciuitat. Dei, cap. 23. — Quint. li. 1. Orat. inſtit. cap. 11. — 2. Timot. 1. — Actione 5.

Sanè Concilij Chalcedonenſis Patres, qui laudem puræ doctrinæ & religionis maximam meruerunt, vt ſenſum & ſpiritum Eccleſiæ nobis comprobent, vno velut ore proclamant illud: Chriſtus Deus eſt, ſancta Virgo θεοτόκος: Sancta MARIA θεοτόκος ſcribatur. Qui non ſic capit, Hęreticus eſt. Neſtorianos mitte foràs.] Cum his congruit, quod Hellanicus Rhodi Epiſcopus in Concilio Epheſino dixit: Sanctam Virginē MARIAM Dei genetricem confiteor: anathema verò ſit ei qui non credit.] Nec diſſimilis

Synodus Chalcedonenſis & Epheſina iubēt Mariam Deiparam dici.

ſimilis fuit Patrum reliquorum confeſsio in eodem Concilio Epheſino, quod ex primatiis quatuor, vnum eſt, ac ſummam in Eccleſia tenet authoritatem, hancque certiſſimam fidei regulam promulgauit, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in vna eadēque perſona verè Deum ac hominem adorandum ac prædicandum eſſe: matrem verò eius Virginem, quæ illum carne indutum peperit, Dei genitricem iure vocari atq; celebrari. Nihil ergo mirum, quod Ruſticus Diaconus, quemadmodū in Eccleſiæ ſchola erat edoctus, hoc apertè pronunciauit: Negare θεοτόκον hæreticum eſt, dum & diuinitus inſpirata Scriptura dicat, & hoc ſæpiùs: mater Ieſu, & ex qua genitus eſt Ieſus, qui dicitur Chriſtus. Inſuper ſi Deus eſt ille, quem genuit, rectè dicitur θεοτόκος: & quia Chriſtus eſt, qui natus eſt, rectè dicitur χριστοτόκος. Ampliùs ſi Dei genitrix exiſtens, Chriſti genitrix non eſt Chriſtus, quod abſit, non erit Deus ratione conuerſa. Si enim qui χριστοτόκον confitetur & θεοτόκον abnegat, Chriſtum non dicit Deum, qui Dei genitricem confitetur, & Chriſti genitricem refutat, ſimiliter Deum denegat eſſe Chriſtum. Proinde quiſquis Orthodoxus eſt, libenter cum Baſilio Magno dixerit: Confiteor Filij Dei incarnatam οἰκονομίαν, deinde ſanctam MARIAM, quæ ſecundùm carnem illum peperit, hanc Deiparam vocans.]

Hæreticum eſt, negare Mariam θεοτόκον, quia Scripturis aptè repugnat.

Lib. contra Acephalos.

Luc. 1. & 2. Matt. 1. et 2.

Ex Concil. Niceno ſecundo.

Conſtantinus Copronymus, Mariam Deiparam dici vetat, ac in eam publicè eſt contumelioſus.

Quæ impietas ac turpitudo huius fuerit principis Conſtantini.

Quid ergo frontis ac mentis omninò habuit Princeps & Imperator apud Græcos Conſtantinus, qui tametſi Chriſtiano nomine gloriaretur, tamen MARIAM non eo eſt dignatus honore, vt Dei genitricem vocaret, adeoque ne quis MARIAM θεοτόκον in poſterum nuncuparet, legem nefariam promulgauit? Eiuſdem illa fuit vox non ſine blaſphemiæ ſpiritu profuſa: *Maria quoaduſq; Chriſtum geſtauit in vtero, honore digna fuit: eum porrò vbi enixa eſt, nihil fœminis aliis dignitate præſtitit.* O inſanum hominem, qui Venerē libentiùs quàm MARIAM ſemper benedictam, ſemper gratia plenam coluit, qui Dæmones inuocauit, pueros mactauit, & victimas humanas in ſacris nocturnis ſacrificās obtulit: qui denique magus potiùs, quàm Chriſtianus dici haberique meruit. O impiū & ſtolidum Legiſlatorem, qui dignum Copronymi cognomentum à ſtercore ſumptū accepit, maliciæ domicilium, & multorum capitum draco, vt quidam appellat, aut ſicut Suidas affirmat, mortalium omnium impuriſsimum, & graſſantium eo ſeculo Iconoclaſtarum valdè furioſum caput, quique poſt ſanctarum reliquiarum ludibria, poſt ſacrarum ædium deuaſtationes, poſt multorum piorum cædes, cum omnium mortalium gaudio mortem funeſtiſsimam cum ſumma deſperatione coniunctam, dignum certè tàm ſacrilego præmium, tulit. Huic paternæ impietatis hæredi, mali quippe corui, Leonis Iſauri, malum, vt inquiunt, ouum fuit, damnatæ infamis Neſtorij cauſæ, imò & Saracenorū & Iudæorum execrandæ perfidiæ libuit patrocinari: huic Mariæ χριστοτόκον potiùs, q̄ θεοτόκον appellare placuit, nimirùm vt peſtilentis erroris venenum, quod priùs effuſum perierat, rurſus plenis poculis ipſa peſtis mortalium orbi propinaret.

In Collectaneis. Vide Paulū Diac. li. 21. & Zonarā li. 3. ſicut & Cedrenum & Michaelē Glycam in Annalibus.

CAPVT VIGESIMVMPRIMVM.

De MARIA cōplures olim hæreſes extitiſſe, quas Eccleſiæ cenſura damnârit, et nos etiā condēnare debeamus.

SATIS hucuſque monſtrauimus, ac nobis etiam tacentibus res ipſa fateri cogit, non paucos neq; vulgares MARIÆ obtrectatores & aduerſarios iampridem extitiſſe, qui vnà cum ſuo maledicto parente, id eſt, antiquo ſerpente aduerſùs benedictam hanc mulierem magnis ſe viribus oppoſuerint, ac valdè furioſè pugnârint. Qui cum veritatis ac rationum pōdere deſtituerētur, & MARIÆ tamen cauſam aliqua ſaltem ex parte ſuſpectam & inuiſam efficere in votis haberent, quid aliud demùm facerent, niſi vt inuidia, odio, mendaciis & fraudibus ſe ſuaſque copias armarent atq; defenderent? Ac fuit id ferè proprium hæreticorum, qui furiis quibuſdam agitati, inde ab initio in Chriſtum noſtræ ſalutis Principem irruerunt, vt ne à matris quidem eius iniuria ſibi temperarent, diuino, ni fallor, numine ſic prouidente, vt mater & filius, quibus nihil poteſt eſſe coniunctius, ab eiſdem etiam hoſtibus & fidei corruptoribus plerunq; impeterentur. Cuius rei teſtes eſſe poſſunt Cerdoniani, Hebionitæ, Valentiniani, Apollinarij, Manichæi, Colliridiani, Neſtoriani,

Quò ſpectârint multi & potentes Mariæ aduerſarij.

Ab initio Chriſti hoſtes Mariā ſimul oppugnârunt.

riani, Euthychiani, Iconoclaſtæ, vt reliquos id genus Satanæ miniſtros mendaciiq; ſatores, qui cum MARIA & eius filio bellum commune geſſerunt, ſilētio prætereamus. Nec enim nobis eſt animus, hæreſeis omnes de MARIA tot ætatibus excitatas atque diſſeminatas, Patrum verò diligentia iam olim rectè ſancteque damnatas perſequi. Noſtro quidem inſtituto ſatisfeciſſe videbimur, ſi nouos MARIÆ hoſtes in medium maximè protraxerimus, & iuuante Chriſto illos gladio Spiritus vteunque proſtratos atque iugulatos reliquerimus. Prodeſt interim nō ignorare, qui primi falſa ſeuerint dogmata, quiq; illa iampridem extincta hoc noſtro ſæculo in orbē reuocârint, quòd hęreſeis ſuam ad originem reuocaſſe, ſicut Hieronymus admonet, quodammodò refutaſſe ſit. Præcipuos autem errores, quos antiqua impietas aduerſùs MARIAM inuexit, equidem haud ſcio, an quiſquam aptiùs q̃ Bernardus, vno ſit veluti faſce complexus. Bernardi verba ipſa ſubiūgam: Nimirū MARIA eſt quondam à Deo promiſſa mulier, ſerpētis antiqui caput virtutis pede cōtritura, cuius planè calcaneo in multis verſutiis inſidiatus eſt, ſed ſine cauſa: ſola enim contriuit vniuerſam hæreticam prauitatē: Alius non de ſubſtantia carnis ſuæ Chriſtum edidiſſe dogmatizabat: alius paruulum non peperiſſe, ſed reperiſſe ſibilabat: alius ante vel poſt partum viro cognitam blaſphemabat: alius Dei matrem audire non ſuſtinens, magnum illud nomen, θεοτόκον, impiiſsimè ſuggillabat. Sed cōtriti ſunt inſidiatores, conculcati ſupplantatores, confutati derogatores, & beatam eam dicunt omnes generationes.]

Non omnes, ſed recentiores magis errores, qui ad Mariæ cauſam pertinent, in hoc opere cōfutari.

Prodeſt hæreſes ad ſuam originē reuocare.

Ser. de Maria Virgine ex verb. Apocalypſi. Geneſ. 3.

Hîc ego Bernardum vt generoſum Chriſti athletam, & ſtrenuum MARIÆ propugnatorem videre videor, quia varia & execranda hæreticorum monſtra vno velut ictu ſternat atq; cōficiat. Ex his profectò Cerdon, Marcion, Manichæus æquè in Chriſtum ac MARIAM impij, neque Chriſto carnem, neque MARIÆ carnis ſubſtātiam ad Chriſtum procreandum concedunt. Valentinus & Apelles vt Chriſtum ex MARIA nihil accepiſſe contendant, corpus illi partim è cœlo allatū, partim ex elementis acceptum affingunt. Cerinthiani & Hebionitæ Virginē ante partum corruptam, & ex Ioſepho grauidam factam, audent dicere. Iouinianus in partu, Heluidius poſt partum illi laudem ſaluæ pudicitiæ tollit. Demùm Neſtorius non Dei, ſed hominis duntaxat matrem ſtatuit & agnoſcit. Sedenim omne hoc genus Mariomaſtigū, pugnante pro matre Filio & Eccleſia, ſicut ſole denſas atræ noctis tenebras diſsipante, tandem detectum, diſsipatū, eliſum eſt, vt veriſsimè rectiſsimeque Bernardus dixerit: Contriti ſunt MARIÆ inſidiatores, conculcati ſupplantatores, confutati derogatores, & beatam eam dicunt omnes generationes.]

Expenduntur ſuperiora verba Bernardi ad præcipuas hęreſes circa Mariæ cauſam inquirendas.

Mariæ aduerſarios omnes in nihilum redactos eſſe.

Quandoquidem porrò de multis & antiquis erroribus, quos impij contra Dei & Dñi noſtri matrem perniciosè ſparſerunt, hoc loco agi cœptum eſt, operæpretium facturus videor, ſi variis è veterum monumentis aliquot protulero Anathematiſmos. Ita.n.fiet, ſpero, vt falſę ac peſtilentes de MARIA doctrinæ, quas deinde, vt oſtēdemus, iudicauit atq; damnauit magiſtra veritatis Eccleſia, rectiùs cognoſcantur, & cognitæ diligentiùs caueantur. Neq; verò poteſt nō frugiferum videri, ſi Eccleſiæ Canones, veluti præſentia quædā antidota proponantur, quæ Chriſtianos animos aduerſùs tot errorū peſtes, quot in MARIAM iam olim excitauit Satan, præmuniant: quandoquidem ſi præſentem ſpectes ætatem, omnium ferè oppreſſarum hæreſum virus aut nunc impunè graſſatur, aut paulatim repullulaſcit. Accedit, quod hic veterum errorum index & annexa damnatio nō obſcurè teſtatur, quàm ſedula pietas, & pia ſedulitas in noſtris eluxerit maioribus, qui ſæpè ac multùm ad MARIÆ gloriam vindicandam ſua Cōcilia, ſuos Conuentus, ſuas Synodos, ſuaſque ſententias contulerunt, & in profligandis erroribus, qui cum MARIÆ dignitate pugnarent, nihil ferè intentatum reliquerunt. Quòd ſi fortaſsè quidem in his Canonibus, qui ſequuntur, maiorem explicationis lucē deſiderabunt, hi meminerint, interpretes alicubi obſcuriùs, quæ apud Græcos clariora ſunt, latinè vertiſſe, & conſtantem piæ vetuſtatis obſeruēr morē, quo factum cernimus, vt quæ latè patent, paucis verbis ſæpè cōprehendantur, vtq; fidei doctrina ſummatim explicetur, aut ſolis etiam damnatis erroribus, de quibus maximè contēdebatur, breuiter indicetur. Nihil verò dubitet quiſquam, hos alioſq; ſimiles Patrum anathematiſmos (plures enim extant q̃ à nobis repetūtur) ab illo Doctore & Eccleſiæ rectore profectos, illiq; maximè tribuendos eſſe, quem Chriſtus apud ſuos manſurum,

Quorſū ſequētes Anathematiſmi proponātur, et quem fructum adferre poſsint.

Quis veteris Eccleſiæ fuerit mos in Canonibus proponendis.

Ioan. 14. & 15.

omnemq́ue veritatem doćturum perpetuò eſſe promiſit. Sic igitur habent vel Canones, vel Anathematiſmi, præſertim in Synodis pronunciati.

Si quis hominem ſolum dixerit Filium, qui ex MARIA eſt, anathema ſit.

Si quis Deum & hominem ex MARIA dicens, Deum ingenitum eundem intelligit, anathema ſit.

Si quis Chriſtum Deum, filium Dei ante ſecula miniſtrantem Patri, ac omnem creationem non dixerit, ſed ex quo ex MARIA natus eſt, ex eo dicit filium & Chriſtum eſſe vocatum, & initium accepiſſe, vt Deus eſſet, anathema ſit, ficut Samoſatenus.

Ex Concil. Syrmienſi ſub Iulio Papa I.

[a] Anathematizamus Photinum, qui Hebionis hæreſin inſtaurat, qui Dominum Ieſum Chriſtum tantùm ex MARIA Virgine confitetur. Anathematizamus eos, qui duos filios aſſerunt, vnum ante ſæcula, & vnum poſt aſſumptionem carnis ex Virgine.

[b] Si quis non confitetur, Deum eſſe ſecundùm veritatem Emanuel, & proptereà Dei genitricem ſanctam Virginem (peperit enim ſecundùm carnem factum Dei Verbum, ſecundùm quod ſcriptum eſt: Verbum caro factum eſt) anathema ſit.

[c] Si quis non confitetur Dei Verbi eſſe duas natiuitates, vnā quidem ante ſæcula & ſine tempore ex Patre incorporaliter, aliam verò eiuſdem in vltimis diebus deſcendentis de cœlo, & incarnati ex ſancta Dei glorioſa ſemperque Virgine MARIA, qui natus eſt ex ea, talis anathema ſit.

a Ex Romana Synodo ſub Damaſo Papa. b Ex Cōcil. Epheſ. ſub Cœleſtino Papa & Theodoſio. Ioan. 1. c Ex 5. Synodo Conſtātinopolita.

[d] Si quis abuſiuè, & non verè Dei genitricem dicit ſanctam glorioſam ſemperq; Virginem MARIAM, aut per relationem tanquàm homine purè nato, aut ſi quis hominis genitricem vocat eam, aut Chriſti genitricem, vtporè Chriſto non exiſtente Deo, & non ſpecialiter & ſecundùm veritatem Dei genitricem eandem confitetur ob id, quòd ante ſæcula à Patre genitus, Deus Verbum in vltimis diebus ex ea incarnatus & natus eſt, atque ita piè ſanctam Chalcedonenſem Synodum Dei genitricem eam confiteri, talis anathema ſit.

d Ibidē Canone 6.

[e] Si quis ſecundùm ſanctos Patres non confitetur, propriè & ſecundùm veritatem ipſum vnum ſanctæ & conſubſtantialis & venerandæ Trinitatis Deum Verbum è cœlo deſcendiſſe, & incarnatum ex Spiritu ſancto & MARIA ſemper Virgine, & hominem factum &c. condemnatus ſit.

e Ex Lateranenſi Synodo ſub Martino I. Canone 2.

[f] Si quis ſecundùm ſanctos Patres non confitetur, propriè & ſecundùm veritatem Dei genitricem ſanctam, ſemperq́ue Virginem & immaculatam MARIAM, vtpotè ipſum Deum Verbum ſpecialiter & veraciter, qui à Deo Patre ante omnia ſæcula natus eſt, in vltimis ſæculorum abſque ſemine concepiſſe ex Spiritu ſancto, & incorruptibiliter eam genuiſſe, indiſſolubili permanente & poſt partum eiuſdem virginitate, condemnatus ſit.

f Ibidē Canone 3.

Si quis ſecundùm ſanctos Patres non confitetur, propriè & ſecundùm veritatē ipſius & vnius Domini noſtri & Dei Ieſu Chriſti duas natiuitates tā ante ſæcula ex Deo & Patre incorporaliter & ſempiternaliter, quàm de ſancta ſemper Virgine MARIA corporaliter in vltimis ſæculorum temporibus: atque vnum eundemq; Dominum noſtrum & Deum Ieſum Chriſtum conſubſtantialem Patri ſecundùm Deitatem, & conſubſtātialem homini & matri ſecundùm humanitatem, ac eundem paſſibilem carne, & impaſſibilem Deitate, circumſcriptum corpore, incircumſcriptum Deitate, eundem inconditum & conditum, terrenum & cœleſtem, viſibilem & intelligibilem, capabilem & incapabilem, vt toto homine, eodemq́ue & Deo, totus homo reformaretur, qui ſub peccato cecidit, condemnatus ſit.

Ibid. C. 4.

Impium dogma Neſtorij omnes anathematizamus. Cunctus orbis terrarum anathematizat impiam religionem Neſtorij. Qui hunc non anathematizat, anathema ſit. Hunc recta fides anathematizat. Hunc ſancta Synodus anathematizat. Qui cōmuniacat Neſtorio, anathema ſit.] Ad eundem ferè modum Chalcedonenſis & quinta Synodus Neſtorium, eiuſque de MARIA ſententiam grauiſsimè condemnârunt. Idem eſt ferè iudicium Epiſcoporum ex Ægypto, ita ſcribentium:

Ex Concil. Epheſino.

Anathema denunciamus omni hæreſi tùm Arrij, tùm Eunomij, tùm Maneris, tùm Neſtorij, tùm eorum, qui dicunt, carnem Domini noſtri de cœlo delapſam, & non ex MARIA Deipara & ſemper Virgine ſumptam, eamq́ue noſtræ omnium carni omninò, peccato excepto, ſimilem.

Epiſcopi Ægyptij in epiſt. ad Imperat. Marcianum, vt narrat Euagrius lib. 2.

His

His adiungi poſſunt Canones, nó quidem in Catholica & legitima Synodo conditi, ſed ab his facti, qni nomen ſeptimę Synodi apud Nicæam celebratæ falsò ſibi vſurpârunt. At ſi ſenſum verborũ ſpectes, Catholici & illi Canones dici poſſunt, nec ab vllo hactenus Catholico reprehenduntur, & ne ab Epiphanio quidem Diacono, qui reliquos eiuſdem Concilij Canones ex profeſſo impugnauit atque damnandos oſtendit. Prior autem Canon qui ſequitur, ex Epheſina Synodo, alter à [a] Germano Conſtantinopolitano deſumptus videtur:

a In epiſt. ad Ioan. Synadem.

Ex act. 6. Synodi Nicænæ ſecundę.

Si qnis non confitetur, Deum eſſe ſecundùm veritatem Emannel, & ob id virginẽ ſacram Deiparam, quæ ſecundùm carnem factum ex Deo Verbum gennit, anathema.

Si quis non confitetur, ſanctam ſemper Virginem MARIAM propriè, verè Deiparam, quauis viſibili & inuiſibili creatura ſuperiorem: & cum ſyncera fide eius interceſſiones, tanquam qnę libertatem apud eum, qui ex ſe genitus eſt Deum habeat, non poſtulauerit, anathema.]

Cùm verò permulta id genns qnæ huc planè ſpectant, paſsim apud Patres reperiantur, nobis quidem ſat erit, quę Athanaſins, Gregorius Nazianzenus, & Hilarius alicubi prodiderunt, hnc ſolùm tranſlata repetiuiſſe.

Anathematiſmi à Patribus in Mariæ cauſa decreti.

Athanaſius li. 6. de beatitud. Filij Dei.

Si qnis confitetur, Filinm Dei, ſicut aqua pet fiſtulam, ſic per corpus MARIÆ tranſitum feciſſe, vt nihil de ea aſſnmpſiſſe affirmet, anathema illi.

Ex Gregor. Nazianz. ad Cledoniũ. Eadẽ in Cõcilio Epheſino recitata fuerunt.

Si qnis ſanctam MARIAM Deiparam non credit, extra dininitatẽ eſt. Si quis Chriſtum per virginem, tanquàm per canalem, decurriſſe ac defluxiſſe, & non in ea diuino modo, quia abſq; viri operâ, ſed humano, quia procreationis lege, formatum eſſe dixerit, in ſimili impietate verſatur. Si quis de cœlo dicat corpus habere Chriſtnm vel conſubſtantialem Deo carnem, anathema ſit. Si qnis non confitetur carnem Domini ex ſancta Virgine & hominibus conſnbſtantialem, anathema ſit.

Hilarius de Synodis aduerſ. Arianos.

Si qnis innaſcibilem Denm, vel patrem eius de MARIA natum eſſe andet dicere, anathema ſit. Si quis hominem ſolum dicat de MARIA filium, anathema ſit. Si quis Deũ & hominem de MARIA natnm dicẽs, Denm inacceſsibilem ſic intelligit, anathema ſit.

Euagrius li. 3. ca. 4.

Nec alienum eſt edictum Cæſaris Baſiliſci, quod apud Enagrium extat in hunc modum: Hæreſis eorum, qui non confitentur filium Dei vnigenitum ex Spiritu ſancto & ſancta MARIA ſemper virgine & Deipara verè incarnatum, hominemq́ue factum, ſed carnem eius aut è cœlo delapſam, aut viſu quodã & ſpecie figuratam monſtroſè confingunt, & omnis omninò error funditus profligetur.] Demùm pręclara eſt Iuſtini Cęſaris ſiue confeſsio, ſiue conſtitutio, quam ille per omnes prouincias promulgati voluit ac obſeruari, in hnnc ſanè modum.

Edictum fidei à Cæſare Baſiliſco propoſitũ.

Euag. lib. 5. cap. 4.

Confitemur ipſum vnigenitum Filiũ Dei, Deũ Verbũ ante ſęcula & ab ęternitate à Patre genitum, non factũ: & in nouiſsimis diebus propter nos & propter noſtrã ſalutẽ deſcẽdiſſe de cœlis, & incarnatũ ex Spiritu ſancto, & ex domina noſtra ſancta & glorioſa Deipara ſemperq́; virgine MARIA, & natũ ex ea, q eſt ęqnalis Patri & Spiritui ſancto.]

Edictum alterum Cæſaris Iuſtini.

Hæc ſunt quæ MARIÆ cauſam ab hæreticis olim oppugnatam euidenter vindicant, ac editis contra illos Anathematiſmis apertè caſtigant. In quibus fortaſſe fucus elegantiáqne verborum deeſt, ſed rerum ac ſententiarum pondns non deeſt, ſi omnia preſsiùs excutiantur. Prætereà huc nobis conferunt dicti anathematiſmi, vt non modò Patrum maiorumq́ue noſtrorum in honore MARIÆ propugnando diligentiam & zelum laudabilem intelligamus, quod & anteà ſubmonnimus, verùm etiam vt ſtudium hoc verè Orthodoxum libentiùs æmulemur, præſertim tam iniquo & peſtilenti ſæculo, quo plures MARIÆ detractores, quàm cultores atque præcones ſeſe paſsim effundnnt. Ex antiquis autem & probatis MARIÆ præconibus fuit Enſebius Emiſſenus, qui ſuam de illa fidem publicè profeſſus eſt, atque nos ad idem profitendi officium his verbis prouocare videtur: Agnoſce ò verè beata MARIA gloriam tuam, quam tibi vel Angelus nunciauit, vel Ioannes per os Elizabeth matris adhuc de ſecreto vteri prophetauit: Benedicta itaque tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde mihi hoc, vt veniat mater Domini ad me? Exulta mater ſalutis humanæ. Ecce Domini mei vniuerſo mundo per tanta retrò ſęcula promiſſum prima ſuſcipere mereris aduentum, habitaculum immenſę maieſtatis efficeris, ſpem terrarum, decus ſęculorum, commune omne gaudiũ peculiari munere nouem menſibus ſola poſsides: initiator

Vtiles nobis eſſe ſuperiores anathematiſmos.

Hom. 1. de natiuit. Domini.

Luc. 1.

Imitandi tres Marię pręcones ac propugnatores proponuntur, Euſebius, Sophronius & Beda.

Meretur Maria ſummę maieſtatis Dominũ venientem prima excipere, & poſſidere.

omnium rerum abs te initiatur, & profundendum pro omnium vita ſanguinem de corpore tuo accepit.]

Sophronij teſtimoniũ ſiue confeſsio pro Deipara virgine.

Actione 11. ſub Agathone.

Dabo & alterum inſignem MARIÆ præconem, eumq́ue valde laudatum Patriarcham Hieroſolymorum Sophronium, tantæ autoritatis virum, vt eius teſtimonium, quod citabimus, recitatum fuerit in ſexta Synodo Conſtantinopolitana. Profitetur is inter alia, quòd Deus Verbũ vnigenitus Patris filius ex inuiolabili & virginali ſanguine ſanctæ atque immaculatæ virginis MARIÆ veraciter homo prodierit, quodq́ue virginem generantem conſeruârit, & θεοτόκον eam propriè & veraciter demonſtrârit. Hanc virginem matrem præclaram, quę Dei ſunt ſapientem, ab omni contagione corporis, animæ & intellectus liberam, in anima corporéque ſanctam, mundam, caſtam atque incontaminatam appellat.

Bedæ teſtimonium.

Hæretici in Chriſtũ ac Mariam blaſphemi Phariſæis non diſsimiles.

Eccleſia cum Euangelica muliere Mariam libenter extollit.

Luc. 11.

In cap. 11. Luc.

Accedat his tertius præco MARIÆ, ac idem non temerè dictus venerabilis Beda, qui veteres hæreticos MARIÆ oblatrantes cum infenſis & infeſtis Chriſti hoſtibus Phariſæis, ac rurſus Eccleſiam Catholicam cum Euangelica muliere Domini matrē publicè celebrante rectiſsimè confert. Hæc quippe inſanis & blaſphemis Phariſæorum clamoribus nihil offenſa, ſed ad liberiorem veræ fidei confeſsionem magis prouocata, ſuã de turba vocem extollit, ac publicè proclamat illud: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti: nimirùm diuino prouidente numine, vt illa non modò præſentium Iudæorum calumniam, ſed & futurorum hæreticorum perfidiam hoc vnico dicto refellat ac diſsipet. Nunc portò audi Bedæ confeſsionē: Et nos igitur his contra Euthycem dictis extollamus vocem cum Eccleſia Catholica, cuius hæc mulier typum geſsit. Extollamus & mentem de medio turbarum, dicamusq; Saluatori, Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti. Verè enim beata parens, quæ ſicut quidam ait (Sedulium intellige) enixa eſt puerpera Regem:

Qui cœlum terramq́ue tenet per ſæcula, cuius
Numen & æterno complectens omnia gyro,
Imperium ſine fine manet; quæ ventre beato
Gaudia matris habens cum virginitatis honore,
Nec primam ſimilem viſa eſt, nec habere ſequentem.

Tanta veterum fuit tùm in damnandis erroribus, qui MARIÆ dignitatem obſcurarent conſtantia, tùm in aſſerendis honoribus, qui MARIÆ deberentur induſtria, tùm in tuenda fidei veritate, quæ MARIAM aliqua ex parte attingeret, ſedulitas vigilantiaq́ue.

De perſona & doctrina Euthycetis.

Impietas Euthycetis, Chriſto & Mariæ derogat.

A quibus Autoribus reiecta ſit doctrina Euthycetis.

Leonis Magni contra Euthycetē ſententia.

Epiſtol. 11. Eundē vide epiſtol. 62. & 83.

a C. de hæreticis & Manichæis L. Quicunque in hac ſacra Vrbe.

b L. V. C. de ſumma Trinitat. & fide Cathol.

Et quoniam Euthycetis nos admonet Beda, de illo impudente ſene & Abbate Conſtantinopolitano breuiter dicam, qui perfidia ſua cauſam vel maximam Synodo Chalcedonenſi cogendæ præbuit, homo nõ ſolùm in Chriſtum, ſed in MARIAM quoq; blaſphemus, quanquàm veteris patronus potiùs quàm noui inuentor erroris. Nam Valentini, Manetis & Apollinaris inſana reuocauit dogmata, eam Chriſto carnem affingens, quę noſtrę non fuiſſet ſimilis, illumq; non de ſacro MARIÆ Virginis vtero verè natum eſſe, ſed per eundem Virginis vterum tanquam ſolis radios penetraſſe contendens. Præterea vtramq; Chriſti naturam impiè commiſcuit, & carnem quidem in diuinitatem quum Verbum caro factum eſt, commutatam fuiſſe turpiter aſſeuerauit. At faceſſat iſthæc impietas Euthychiana, in prioribus illis quos diximus, Hęreſiarchis ſæpè damnata, ſimulq; à nobis iam antè confutata, ſed & à Leone & Gregorio Magno ſummis Pontificibus, multisq; Synodis profligata, & libris demùm integris Vigilij, Gennadij, Fulgentij, Proſperi ſic omninò contrita, nihil vt ſit opus extinctũ hoc monſtrum perſequi. Solùm Leonis Magni cenſuram adiiciemus: Sicut Neſtorius in ſuo dogmate execrabilis, ſic & Euthyces damnatum olim ſectatus errorem, alia prophanitate blaſphemans, à Catholicæ ſoliditatis compage reſecatus eſt, quia indoctis quibuſdam nimiumq́ue ſimplicibus perſuadere tentauit, quòd Verbum Dei ita caro ſit factum, vt veram carnem de ventre Virginis non ſumpſerit, nec noſtri illùm generis corpus habuiſſe, ſed diuinitatis eius & carnis vna eſſet natura, vt vnum Dominum noſtrum Ieſum & falſum hominem, & Deum diceret eſſe paſsibilem.] Damnant hanc quoq; peſtem leges Cæſareæ, & in [a] Euthychianiſtas omnes iubent ſeriò animaduerti, quorum nec libros habere, nec monumenta ſeruare fas ſit. Hinc illa cenſura Cæſaris Iuſtiniani: Neque verò [b] Neſtorium ſolùm anathematizamus, ſed Euthychem mente captum,

captum, phantaſiam inducentem, negantem autem veram ex ſancta ſemper virgine & Deipara MARIA incarnationem, hoc eſt, noſtram ſalutem.] Et tamen nonos quo noſtro vidimus Euthychianos Mennonem, Adamum Paſtoris, Suenckfeldium: ne deſint ſcilicet perfidi, quorum inſectatione, velut igne vrente, probetur aurum Eccleſiæ, ac probatum deinde clariùs fulgeat. Sed & Brentiani quoniam Chriſti corpus in pane ſic collocant, vt corporis naturam ſiue naturalem proprietatem illic reliquam non faciant, eundem cum Euthychianis funem trahunt, quòd & hi, ſicut vnã Chriſti perſonam admittebant, ſic vnam in illo quoque naturam conſtituant.

Euthychianos huic ætati non deeſſe.

Brentiani Euthychianis ſuffragantur.

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM.

Detectio & refutatio errorum circa quæſtiones ſequentes, hodie vigentiũ: An Chriſti conceptio in vtero Virginis fuerit momentanea? Item, Chriſtúſne ſapientia, gratia & aliis animæ dotibus, quum puer eſſet, aliorum more hominum profecerit? Præterea, Poßitne ignorantia, vel error vllus Chriſto aſcribi? Adhæc, Quomodò ille inde à primo conceptu ſanctus dicatur, vereq́; ſecundùm animam in omni ſit virtute perfectus? Quomodò idem in cõceptione ſanctus? & quamobrem MARIÆ dictum ſit: Virtus altißimi obũbrabit tibi? Rurſus, An ſtatim poſt colloquium Angeli, cum Virgine habitum conceptus fuerit Chriſtus? Demùm, Eáne Domini conceptio vigeſimo quinto die menſis Martij, & natalis Chriſti vigeſimo quinto Decembris contigerit?

QVANDOQVIDEM de ſacroſancta Chriſti Domini & Dei noſtri matre multa iam diximus, ſimulque concepti in eius vtero Filij Dei, frequentem fecimus mentionem, committere non poſſumus, quin errores nonnullos, qui circa hoc ipſum argumentum à nouatoribus commiſcentur, & fortaſſe à pleriſque non adeò facilè deprehenduntur, obiter detegamus. Ex his primus Martini Buceri eſt, Chriſti in Virginis vtero conceptionem minimè momentaneam extitiſſe, ſed communi hominum cõſuetudini potiùs reſpondiſſe, quorum corpora priuſquàm anima infundatur, in vtero materno formantur, & ex ſemine coaleſcunt. Nam de maribus conſtanter aſſerunt eruditi, conceptum à matre fœtum non niſi poſt Quadrageſimũ diem expleri, atq; ita progreſſu temporis ad humanum embryonis modum perueniri. Ceterùm de Chriſti conceptione ita Bucerus: *Quæ ſuperioris ſæculi Theologi de conſummatione Domini noſtri, vt hominis, in inſtanti (vt loquũtur) conceptionis perfecta diſputant, ipſis relinquamus: Nam ex ſe illa commenti ſunt.* Sic ille pro ſuo Euangelico ſcilicet candore cenſet, omneſq́; Scholaſticos Theologos oratione ſatis odioſa perſtringit, imò & innocentes damnare contendit. Diſputant illi quidem, vt res Euangelica poſtulat, de modo & ordine cõceptionis Chriſti, ac diligenter inquirunt, Vtrũ corpus Domini noſtri in primo, vt vocant, inſtanti conceptionis formatum, animatum, & à Verbo ipſo aſſumptum fuerit in Virgine matre? Ac inter alia definiunt tandem, nullo, vt opinor, excepto, in hoc ſummo & ſacratiſsimo incarnati Verbi myſterio quædam ſupra naturę ordinem, quędam naturę vi & more humano effecta eſſe. Etenim quod ex matris ſanguine Chriſti corpus formatur, & anima corpori eius vnitur, in eo naturam humanam agnoſci, omniumq́; hominum corporibus id eſſe commune, vt ex materno ſanguine formentur, ac rationalem animã cum corpore terreno coniunctã aſſumant. Illud

Ratio tractandi de ſequentibus erroribus.

Negat Bucerus momentaneam fuiſſe Chriſti cõceptionem.

Maſculorum corporibus ante quadrageſimum diem animas non infundi poſt conceptionem.

In enarrat. 2. cap. Luc.

Defenſio Scholaſticorũ Theologorum cõtra Buceri ſuggillationem.

Chriſti conceptio partim ſupernaturalis, partim naturalis.

Illud verò ſupra naturæ ordinem eſſe, & humanam excedere facultatem, quòd ſimul atq; virgo Gabrieli aſſentiens dixit: Fiat mihi ſecundùm verbum tuum, ex eius mundiſsimo ſanctiſsimóq; ſanguine corpus formetur integrum, idemq; omnibus ſuis organis & lineamentis perfectum, cui eodem temporis momento non ſolùm anima infunderetur, ſed & diuinitas hypoſtaticè coniungeretur. Qua de re Dionyſius ille Richelius, vt ſcholaſticum vnum pro multis inducã, hoc loquitur modo: Corpus Chriſti ex puriſsimis ſanguinibus ſacratiſsimę virginis MARIÆ operatione Spiritus ſancti formatum eſt, & perfectè organizatum in inſtanti. Diuinæ enim virtuti, infinitæ ac omnipotenti competit agere in inſtanti. Eodemq; inſtanti creata fuit anima Chriſti, & corpori illi formaliter vnita. Rurſus eodem inſtanti humanitas illa coniuncta eſt Verbo æterno hypoſtatica vnione.] Quæ quũ docent Scholaſtici, non modò nihil à ſcriptura alienum docent, ſed etiam Chriſti honorem excellentem illuſtrant, cui ſoli ſupernaturalem eiuſcemodi conceptionem tribuunt, ac prætereà mirandam Spiritus ſancti virtutem commendant, quæ dicto citiùs & eodẽ temporis puncto, ſine vlla viri operâ, ſoláq; vi ſua id perfecerit, vt Virgo mater totam materiam, id eſt, carnem ex ſuis puriſſimis ſanguinibus ſuppeditârit, & Verbum carnem ſimul & animam aſſumpſerit, ſibiq; arctiſsimè ac inſeparabiliter copulârit. Vnde quiuis intelligat, præſtantiſsimum ſanctiſsimæ Trinitatis opus, quod in Chriſti concepti myſterio vehementer elucet, non minùs à Bucero quidem obſcurari, quàm à Scholaſticis illuſtrari atq; celebrari.

Luc. 1.

De his quę circa Chriſti conceptionem facta ſunt in inſtanti iuxta Scholaſticos.

Lib. 1. in ſectam Mahometan. Art. 15.

Scholaſticorũ doctrina de Chriſti conceptione potior & illuſtrior, quàm noua Buceri opinio.

Et tamen vt habeat Bucerus quod in Scholaſticis mordeat atq; calumnietur, nouum ipſorum commentum vocat, quod ipſi certè non ſolùm in ſcripturis diuinis indicatum, ſed etiam à Patribus traditum de hac ipſa veneranda & miraculorum plena Domini conceptione firmiter tenent atq; defendunt. An enim cum hac ſententia nõ pulchrè congruit, quod Hieremias prædixit fore, vt fœmina virum circundaret, ſicut & Bernardus interpretatur? Niſi enim Chriſtus ab ipſo conceptu perfectus foret, non ingens & nouum hoc miraculũ promitteretur, quo & fœmina priuſquàm pariat, intus virum pro filio circundaret, & vir idem intra vnius fœminei corpuſculi membra ſeſe contineret. Eôdem ſpectat Angeli dictum, Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere MARIAM coniugem tuam: quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Vbi [a] Ambroſius & [b] Chryſoſtomus legunt, Quod enim ex ea naſcetur. Maluit enim Angelus naſcẽdi quàm concipiendi vti vocabulo, vt diceret, quod natum eſt, non quod conceptum eſt in ea, nimirùm vt Chriſti corpus ſtatim à ſua cõceptione perfectè formatum & animatum fuiſſe ſignificaret. Id enim propriè natum, quod formam ſuã, vt vocant, eſſentialem aſſequitur, ſolet appellari. Quem ſenſum Baſilius Magnus comprobans, Hinc deprehendi licet, inquit, quod nõ ſecundùm communem modum carnis conſtitutio Domino fuit. Conceptum namque illicò perfectum fuit, non per interualla paulatim formatum, vt planè verba declarant. Non enim dicit: Quod in ea conceptum eſt, ſed quod in ea natum eſt.] Euthymius Baſilio planè conſonat, quum docet, formatum in MARIA idem quod genitum dici, vt Chriſtum non paulatim modo ſeminis formatum, ſed quantùm ad formationem, repentè perfectéq; factum eſſe intelligamus. Demonſtrat igitur hic Angeli ſermo, Chriſtum in matris vtero ſimul conceptum & natum, id eſt, perfectum hominem extitiſſe, ſicut & Gabrielis illa confirmat oratio: Ideoq; quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei. Quibus verbis conceptum MARIÆ mox perfectum fore declarat, quoniam non de homine, ſed de Spiritu ſancto virtutem altiſsimi, hoc eſt, Filium Dei conceptura eſſet. Quicquid autem MARIA conciperet, abſolutè ac ſingulariter ſanctum haberi & eſſe vult Angelus, partim ob Spiritus ſanctificationem, partim ob Verbi aſſumptionem, quod de puriſsima Virginis carne naturam ſibi humanam cum anima perfecta mox vniuit atque coniunxit. Verùm vt eò magis veritas appareat, quò illam plura Eccleſiæ lumina illuſtrârint, aliquot veterum ſententias his quas diximus, conſonas porrò ſubiiciamus.

Hier. 31.

Scripturis eſſe conſentaneum, Chriſtũ ab initio perfectũ in vtero Marię cõcipi.

Hom. 2. de B. virgine.

In loco Matth. 1.

Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt.

a Libr. 2. de Spiritu ſancto ca. 5.

b In opere imperfecto.

Chriſtum ſimul cõceptum & natũ dici præ cæteris mortalibus.

In homilia de humana Chriſti generat.

In cap. 1. Matth.

Confirmatio ex verbis Gabrielis.

Luc. 1.

Vide Bernardũ hom. 4. de B. virgine.

Patrũ teſtimonia de plena & perfecta Chriſti cõceptione, ſiue in inſtanti, vt vocant, facta.

Gregorius Magnus, qui primariis Eccleſiæ Latinæ doctoribus annumeratur, inter Chriſti conceptum & perfectam Dei hominiſque in illo vnionem nullum temporis interuallum admittit, quum ad Quirinum Epiſcopum planiſsimè ſcribit: Non priùs in vtero Virginis caro concepta eſt, & poſtmodùm diuinitas venit in carnem, ſed Mox vt Verbum venit, in vtero, Mox Verbũ ſeruata propriæ virtute naturæ factum

Simul caro concepta, & in carne diuinitas Chriſti, totusq; homo plenus gratia.

Lib 9 epiſt. cap. 61.

eſt caro:

eſt caro: & perfectus homo, id eſt, in veritate carnis & animæ rationalis, natus eſt per vterum Virginis vnigenitus Filius Dei. Vnde & vnctus præ participibus dicitur, ſicut Pſalmiſta ait: Vuxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Vnctus quippe eſt oleo, dono videlicet Spiritus ſancti. Sed præ conſortibus vnctus eſt, quia omnes nos priùs peccatores homines exiſtimus, & poſtmodùm per vnctionem ſancti Spiritus ſanctificamur. Ipſe autem qui exiſtens Deus ante ſæcula, per ſanctum Spiritum in Virginis vtero homo conceptus eſt in fine ſæculorum, ibi ab eodem Spiritu vnctus eſt, vbi conceptus. Nec antè conceptus, & poſtmodùm vnctus eſt: ſed hoc ipſum de Spiritu ſancto ex carne Virginis concipi, à ſancto Spiritu vngi fuit.] Pugnant hæc prorſus cum Bucerica ſententia, & ſingularem conceptionis Chriſti gloriam aſtruunt, qui ſtatim vt in vtero materno conceptus fuit, perfectam habuerit animam, nunquàm non diuino Spiritu præditus ac repletus. Quam dominicæ incarnationis prærogatiuam etiam Auguſtinus agnouit, & ante Gregorij ſæculum his verbis Voluſiano declarauit: Ipſa magnitudo diuinæ virtutis animam ſibi rationalem, & per eandem corpus humanum, totumque omninò hominem in melius mutandum coaptauit: Quod ſi autem mox, quod conceptum erat, animatum fuit, ergo etiam fuerat corpus figuratum, omnibusque ſuis membris & organis diſtinctum. Nam ante huiuſmodi figurationem anima corpori non infunditur, vt omittamus informe corpus à diuinitate aſſumi, non fuiſſe conueniens.] Eandem ſententiam Theodoretus comprobar, quoniam euidenter docet, in Chriſti conceptione factam eſſe duarum naturarum vnionem, & ne momentum quidem inter carnis aſſumptionem & vnionem interceſsiſſe, eamque vnionem nulli alteri ſimilem, & prorſus ineffabilem eſſe, atque adeò intelligentiæ captum omnem ſuperare teſtatur. Nec aliter profectò ſenſit Damaſcenus, Bucerum clarè coarguens, quum in hunc modum docet: SIMVL conceptus & ſubſiſtentia mirabiliter confecta ſunt: conceptus quidem Verbi, carnis autem in Verbo ſubſiſtentia.] Ac rurſus: SIMVL caro, ſimul verbi Dei caro, ſimul caro animata rationis particeps & intelligens: proptereáque non dicimus hominem deificatum, ſed Deum humanatum.]

Pſal. 44.

Quomodò Chriſtus præ ſuis conſortibus dicatur vnctus.

Chriſtus vbi cõceptus ibi & vnctus à Spiritu.

Epiſt. 3.

Auguſtino teſte Chriſtus ſimul cõceptus & animatus in Virginis vtero.

Quod in Maria conceptũ, mox animatum, corpusque Chriſti nũquàm informe, ſed à diuinitate ſtatim aſſumptum.

In dialogo 2.

Nullũ momentum inter naturam aſſumẽtem & aſſumptam in ipſa Chriſti conceptione interuenit.

Li. 3. de fide Orthod. ca. 12. & 2.

Simul caro & Verbi Dei caro in Mariæ vtero.

Eat ergo cum ſuis Bucerus, & ſacroſanctam Chriſti conceptionem hac peculiari frauder gloria, vt momentaneam illam, veréque ſtupendam fuiſſe inficietur. Nouum planè figmentum eſt, quod ipſe nobis & mundo credendum obtrudit, non quod Scholaſtici tot ſæculis tradunt, vtpotè cum veteris Eccleſiæ probatis Patribus conſpirantes, quum docent de conſummata ſeu perfecta Domini noſtri conceptione, quæ ſine mora, ſiue vt loquuntur, in inſtanti facta ſit, quum virtus altiſsimi MARIÆ modo ineffabili obumbrauit, & obumbrando contexit myſterium, quod ſola per ſe Trinitas in ſola Virgine perfectè voluit operari: Tunc enim inacceſsibilis ille ſplendor virgineis illis viſceribus ſeſe infudit, & de portiuncula eiuſdem corporis, cui ſe animatè contemperauit, reliquæ maſſæ vmbraculum fecit, vt[a] Bernardi verbis vtamur. Retineamus ergò eam credendi regulam, quam Scholaſticis omnibus antiquior [b] Fulgentius docuit, & cuiuis Orthodoxo aſſerendam præſcripſit: Firmiſsimè tene, & nullatenus dubites, non carnem Chriſti ſine diuinitate conceptam in vtero Virginis, priuſquàm ſuſciperetur à Verbo, ſed ipſum Verbum Deum, ſuæ carnis acceptione conceptum, ipſamque carnem Verbi incarnatione conceptam.] Agnouit eandem veritatem Franciſcus Lambertus, licet inſignis apoſtata, qui cum MARIÆ verba, Ecce ancilla Domini, explicat, dicere non veretur: *Concepit MARIA in carne Dei Filium, mox vt credentis ſermonem protulit, & id quidem perfectiſsimè, vt tunc hæc duo, anima perfecta & corpus perfectum ſimul creata fuerint, & diuinitati copulata, vt fieret eadem perſona verus Deus verusque homo Chriſtus Saluator noſter.* Sic ille ſectæ ſocios aliter docentes tacitè perſtringit, & ſuam Chriſto gloriam apertè tribuit, Catholicamq; doctrinam in præſenti cauſa confirmat.

Scholaſticos moltò veriùs ac prudentiùs quã Bucerũ de Chriſti momẽtanea cõceptione diſſerere.

a Hom. 4. de B. virgine.

b Li. de fide ad Petrum Diaconum cap. 18.

Regula fidei de Domini conceptione tenenda, quòd Chriſti caro ſine diuinitate concepta non ſit

Confeſsio Franciſci Lamberti de Chriſto, quòd mox cõceptus, perfectionẽ habuerit vtriuſque naturæ.

Viſum eſt autem hunc Bucericum errorem pluribus retundere, vt eâdem operâ Buceri magiſter Lutherus coarguatur, ex quo ſuum ille venenum hauſerit. Exprobrat enim Catholicis Lutherus, quòd ſibi nouum fidei articulum finxerint, Chriſtum in inſtanti conceptionis eius ſecundùm hominem fuiſſe plenum Spiritu & ſapientia, qua de re mox plura dicemus. Hinc prætereà perſpici poteſt, eos cum Caluini & Bezæ

In poſtilla circa Euangel. Dominicæ primæ poſt natalẽ Domini.

Cauendus error nóuatorũ, Chriſti naturã à Verbo in Mariæ vtero ad tẽpus ſeparantiũ.

Nihil in Chriſto vnquàm imperfectum, qui perfectã ſtatim animam aſſumpſit cũ corpore.

diſcipulis pudendum in modum hallucioari, qui humanã Chriſti carnem & naturam à Verbo in genitricis vtero aliquando ſeorſim extitiſſe contendunt. Hi certè nihil è ſcripturis ad ſunm tuendum errorem adferunt, & non modò cum recentioribus, ſed & cum antiquis, vt probatum eſt, Theologis pugnant. Nam & Ambroſius perſpicuè docet: Nihil in Chriſto imperfectum. Suſcepit carnem, vt reſuſcitaret. Aſſumpſit animam, ſed animam perfectam, rationalem, humanam aſſumpſit atque ſuſcepit.] Ac iterum: Non verbum ipſum Dei viuum in ſua carne ad noſtræ animę vicem factum eſt: ſed ſicut carnem noſtram, ita & animam noſtram perfectam naturæ humanæ aſſumptionem ſuſcepit.] Tùm rurſus: Quid opus ſuit carnem ſuſcipere ſine anima, quum vtique inſenſibilis caro & irrarionabilis anima nec peccato ſit obnoxia, nec digna præmio?] Quid, quòd hîc ſecum pugnat quoq; Lutherus, & Catholicam confirmat ſententiam, quum in hunc modum concionatur? *Ita fieri oportebat, vt Chriſtus Deus & homo conciperetur abſolutus omnibus membris. Quarè neceſſarium erat, vt hæc omnium ſpiritualiſſima & ſanctiſſima conceptio eſſet*. Neque multò pòſt: *Chriſtus cùm conciperetur & viueret, eo ipſo articulo temporis plenus gratia fuit. Cæteri homines ſine gratia ſunt tam in priori, quàm in poſteriori conceptione.*]

Li. de incarnat. Domi. Sacramento ca. 7.

Lutherus Chriſtum in ipſo cõceptu perfectũ facit, ac animã eius plenam gratia.

In explicat. Euãgelij de cõceptionis Mariæ.

Iam verò cum his alius nouatorum cohæret error, ob argumenti cognationem minimè prætereundus, de diuinis nempè dotibus animæ Chriſti, quibus inde ab ipſo conceptu ille mirabiliter ornatus, atque vbertim cumulatus ſuit. Nam plærique nouatores, Chriſto puero vſuueniſſe putant, vt maiorem cum ætate rerum noticiam, ſapientiam & gratiam acquiſiuerit, donáque Dei paulatim illuſtriora & exercitatione maiora effecerit, ſicut aliis puerilis ætatis hominibꝰ accidere ſolet. Expers enim agnitionis infantia, per humanam vtique imprudentiam quod adhuc non didicit ignorat, vt verbis vtar [a] Ambroſianis. Quarè [b] Loſsius Chriſto pueroid tribuit: *Proficiebat, id eſt, augebatur in eo ſapientia, vt in aliis hominibus exercitatione & vſu.* Neq; diſſentit [c] Melanchton, qui Chriſtũ vt corpore, ita & Spiritu incrementa, ſicut cæteros homines, accepiſſe atq; confortatum ſuiſſe teſtatur. His conſonans [d] Hemingius: *Quemadmodùm*, inquit, *puer Ieſus corpore adoleuit paulatim, ita ſecuudũ animam magis ac magis dotes animi creuerunt.* Sed hos omnes petulantia conuiciiſque vincit [e] Franciſcus Lambertus, qui contra nos ita debacchatur: *Defugienda eſt commentitia illa Sophiſtarum opinio, qua Seruatorem in his quæ ad Spiritum attinent, ſuccreuiſſe negant.* Et rurſus: *Neceſſe eſt profiteri ipſum animæ dotibus profeciſſe.*

Nouatorũ opinio eſt, animam Chriſti paruuli ſic profeciſſe, vt perfecta ſemper non fuerit.

a Lib. de incarnat. Domini Sacramento ca. 7.
b In expoſi. ca. 2. Luc.
c In tractat. eiuſdẽ Euãgelij dominicalis.
d In explic. Euangelij infra octauas Natiuit.
d In cap. 2. Lucæ.

Ad hunc autem muniendum errorem, qui Chriſto Domino & concepto & nato indecora prorſus aſſingit, ex Lucæ verbis ſucum & prætextum obtendunt, quoniam ab eo ſcriptum eſt, Ieſus proficiebat ſapientia & ætate & gratia apud Deum & homines. Hic enim ſapientiam accipiunt, vt eo nomine dona quæuis ſpiritualia, vel dotes animi comprehendant, in quibus paulatim puer Ieſus ſumpſerit incrementum. Quod ſi ita eſt, nihil ille in dotibus inde ab initio conceptionis perfectum habuit, non ingenium, non iudicium, non præſcientiam, non doctrinam, non prudentiam, nec aliis id genus donis præditus, quorum duntaxat igniculi & ſemina in puerorum natura inſunt, quæ nec ſine progreſſu ætatis & animi ſtudio perueniunt ad maturitatem. Proinde ſi hos audimus doctores, non paucis annis in Chriſto ſtupiditas & rerum imperitia hæſerit, vt quæ poſteà cognouit & docuit myſteria, priùs aliquando, quum nondum adoleuiſſet, ignorauerit, quandoquidem dotes illas in puero magis ac magis creuiſſe contendunt. Quin & Georgius Maior Chriſto neceſſum fuiſſe dicit, vt ſicut figura cen habitu tanquam homo inueniebatur, ſic etiam iuxta morem aliorum hominum ratione, ſapientia & ſpiritu proficeret, quemadmodùm ætate ipſa creſcebat. Fuit autem è nouatoribus primus (quod ſciam) Eraſmus, hunc qui cæpit mouere lapidem, quiq; aduerſus receptam Theologorum ſententiam dimicans, nihil obſtare putauit, quò minus Chriſtus vt verè profecit ætatis acceſſu, ita dotium incrementis verè profeciſſe dicatur. In eandem petram Neſtorius, Arius, Eunomius & plures hæreticorum veterum impegerunt, ſed longè turpius, vt alibi fortaſſè dicemus, de Chriſto ſentientes.

Nouatores errorem ſuũ in Lucæ verbis velut in arce collocare, ſed magna cum Chriſti iniuria.

Quę incommoda ſequãtur ex aduerſariorum ſententia.

Luc. 2.

In declarat. Euãgelij circa Domini, infra octauam Natiuitatis.

Eraſmus nouatoribus dedit præſentis erroris anſam, ſed multò magis Lutherus.

In annotat. noui Teſtamenti circa 2. ca. Lucæ.

Verùm inter aduerſarios, qui Catholicam nunc Eccleſiam maximè inſectantur, præcipuè Lutherus poſt Eraſmum huic errori eſt patrocinatus, aliiſque erronibus velut facem prætulit, quando in hunc modum docere veritus non eſt: *Sicut corpus pueri per incrementa temporis ſuccreſcebat, & rationis vſus quotidiè reddebatur auctior pro modo naturæ, vti & in aliis hominibus euenit: ita & Spiritus continuò penitus illi ſeſe immiſit, mouitque pro ætatis ratione*

Quomodò Lutherus errandi cauſam maximam dederit de Chriſto puero, qui paulatim in animi dotibus profecerit aliorum puerorum more.

In poſtilla circa Euan. Dominica prima poſt Chriſti natalem.

potentius & ad plura. Neque enim figmentum eſt, quod Lucas ſcribit: Corroboraturque ſpiritu, ſed vt verba ſonant, ita ſimpliciſſimè quoque res euenit, vt quantum acceſſit ætatis, tantum & magnitudinis: quantum verò magnitudinis, tantum & rationis, vtque ratione auctior, ita & ſpiritu euaſit robuſtior, & ſapientia plenior coràm Deo, in ſe ipſo & coràm hominibus. Neque vlla opus habent hæc verba alia gloſſa. Adiungit & illud: *Cùm itaque ſic comparatum ſit, vt omnes homines augeantur corpore, ratione, ſpiritu & ſapientia, neq; ſit qui aliter ſe habeat, voluit Lucas hic id de Chriſto prædicare, quod Paulus ſcripſit, eum ſe exinanuiſſe, ac poſita Dei forma, & aſſumpta forma ſerui, in ſimilitudinem hominum ſeſe exhibuiſſe.* Concludit ergo Lutherus, Chriſtum ad eundem modum ſicut pueros, in ea ætate ſeſe habuiſſe, & in his, quę ad ingenium & intellectum pertinent, ſubinde profeciſſe: licet interim æqualibus ingenio præſtaret, diuiniſque dotibus magis commendatus eſſet. Vbi Lutherus non modò Lucæ verba ad ſingularem Chriſti ſemper æquè ſapientis iniuriam ignominiamque detorquet, vt illum in ordinem redigere, & vulgaribus pueris exæquare poſsit, ſed etiam alium præclarum ſcripturæ locum de Chriſti exinanitione corrumpit.

Philip. 2.

Error Lutheri de Chriſti hominis exinanitione cum loci Paulini deprauatione.

Paulus enim de ſimilitudine naturę, non autem, ſicut ille fingit, de ſimilitudine morum habituſque loquitur, indicans nempè Chriſtum, qui eandem cum patre naturam haberet, celata dignitate, ſeſe ad naturam vſque humanam aſſumendam noſtra cauſa deieciſſe, ſummæque humilitatis exemplum omnibus, præſertim in crucis ſupplicio, præbuiſſe, ſicut præter alios veteres Theodoretus & Oecumenius Paulum interpretantur.

In explicat. loci eiuſdē apud Paulū Philip. 2.

Exinanitio Filij Dei quid nobis deſignet atque contineat.

Exinanitio enim Filij Dei hoc loco non eſt euacuatio, vel aliqua illorum, quæ ad diuinitatem propriè ſpectant, quæue ad perfectas humanæ ſimul & beatæ illius animæ dotes referri poſſunt, imminutio, ſed ob naturam aſſumptam Verbi humiliatio, adeóque incarnatio, vt Rabanus docet, ac etiam mors in cruce perlata. Hinc verò peruerſè Lutherus ſuum munit errorem, vt probet Chriſtum aliorum more hominum tantum rationis & prudentiæ, quantum ætatis & magnitudinis corporalis, per interualla temporum accepiſſe.

Chriſto cōpetit ſapiētia increata & creata, & hæc rurſus multiplex, in qua nō profecit, ſed perfect⁹ fuit ab initio.

Cæterùm non intelligunt iſti, quod apud Theólogos in confeſſo eſt, Chriſto quatenus in vnitate perſonæ Deus & homo eſt, ſicut vtramque naturam, ſic duplicem quoque ſapientiam, increatam & creatam competere, & rurſus ad creatam eius ſapientiam referri cognitionem & ſcientiam, quam idem cum beatis communem ad videndam Dei eſſentiam obtinet, & illam quam præterea infuſam vocant, nihil vt eorum ignoret, ad quæ naturalis animæ perfectio ſe vnquam extendere poteſt. Conſtat autem inter doctos, Chriſti animam inde ab ipſo conceptu ſicut omni gratia, ſic etiam ſapientia tam perfectè donatam eſſe, vt in ſe nullum profectum vel augmentum admiſerit.

Habuit Chriſtus experimentalem ſolùm ſapiētiam, in qua proficeret.

Hebr. 5.

Fuit interim alia in Chriſto etiam ſapientia: quam experimentalem vocant, quæ humano & naturali lumine comparatur, quamque Paulus Apoſtolus Chriſto tribuens, inquit: Didicit ex his quæ paſſus eſt obedientiam, quod nihil eſt aliud, quā ſi expertum fuiſſe dixiſſet.

Libr. 2. de Emanuele cap. 18.

Richardi teſtimonium, quomodò Chriſtus profecerit, & nō profecerit in ſapientia.

Hinc illud Richardus Victorinus prodidit: Anima Chriſti ab hora conceptionis ſuæ tàm ſapientiæ quàm ſcientiæ plenitudinem accepit: nihilominus tamen ad eam, quę per experientiam eſt, ſcientiam per temporum interualla profecit.] Ac rurſus: Quemadmodùm, inquit, ſecundùm Apoſtolum ex his, quæ paſſus eſt, didicit obedientiā: ſic iuxta eundem modum profecit ad ſapientiā.

Hebr. 5.

Ab ipſa enim incarnatione per experientiam didicit, cuius humilitatis fuerit, Dominum maieſtatis ad ſeruilis formæ ſuſceptionem ſe inclinare.] Demùm vt vno veluti verbo rem expediat, de Chriſto luculenter inquit: Exercendi peritiam ab initio habuit: ſed ad experientiæ notionem per acceſſum temporis accreuit.] Nos verò ne verbum quidem cum aduerſariis cōmutaremus, ſi Chriſtum & illi tantùm in hac experimētali ſapientia ſine ſcientia profeciſſe traderent: ſed illud in ipſis reprehendendum dicimus, quòd abſolutè loquantur, Chriſtum, inſtar aliorum paruulorum vt corpore, ſic animo adoleuiſſe, atque ſicut in corporis viribus, ſic etiam in animi dotibus, vti ratione, ſpiritu & ſapientia profeciſſe: perinde ac ſi ab initio cùm homo factus eſt, nulla præditus fuiſſet ſapientia, ſed eam vulgari hominum more per gradus, vſu & experientia ſibi comparâſſet, & cum ætatis acceſſu dotium etiam incrementa ſumpſiſſet.

Aduerſarij qualē ſapientię profectum in Chriſto fabricent.

Quanquàm nouatorum licentia longiùs etiam progreſſa eſt, atque vt errorem ex errore ſererent, non ſolùm nobiliſsimam Chriſti animam gratiæ & ſapientiæ

Etiam ignorãtiam ac errorẽ in Chriſtum trãſcribunt nouatores.

Bullingerus qualem ſcientiam & ignorantiam Chriſto attribuat.

In explicatione ca. 24. Matth.

plenitudine ſpoliare, ſed etiam Chriſto iam adulto ignorantiam ac errorem attribuere haudquaquam erubuerunt. Quid enim aliud ſibi volunt hæc verba Bullingeri? *Vt omnia alia humanæ infirmitatis in ſe Chriſtus recepit, hominibus per omnia ſimilis factus, excepto peccato: ita & humanam ſcientiam & ignorantiam, rationem videlicet mentemque humanam, quæ per interualla augetur ſiue increſcit atque diminuitur, aſſumpſit, ſecundùm quod nimirùm, aliquid neſcire dicit. Ideo alibi habetur, Ieſus proficiebat ſapientia, & ætate, gratia apud Deum & homines*. Quod ſi rem ſuccinctiùs explicatam velis, en tibi Brentinm aſſerentem, Chriſti animam ignorantiæ fuiſſe ſubiectam, qnia per omnia ille ſimilis nobis, excepto peccato. Ac eadem

Chriſti anima ſubiecta ignorãtiæ iuxta nouatores.

Vide Marloratum in ca. 2. Luc. In harmon. Euangel. circa 2. caput Lucæ. Matth. 21.

eſt Caluini ſententia, qui dicti Pauli locnm ſic interpretatur: *Certè cùm docet Apoſtolus, Chriſtum per omnia fuiſſe nobis ſimilem, excepto peccato, procul dubio hoc quoque comprehendit, quòd eius anima ſubiecta fuerit ignorantiæ*. Ac alibi rurſus, vt Chriſto ignorantiæ notam inurat: *Nihil*, inquit, *abſurdi eſt, ſi dicamus, ſecundùm hominem Chriſto accedenti ad ficum ſpeciem arboris illi fuiſſe incognitam*. Adeò Chriſtus Ieſus, ſi Calnino credimus, in ignorantia & errore verſari potuit, præſertim cùm ad ficnm fortè obuiam accederet, & in ea non fructum, ſed folia duntaxat reperiret. Craſsius adhuc illud eſt, quum de Chriſto pronuntiat, qui Patrem in horto ſupplicitet orans, ſnum errorem correxerit. Sed & Rudolphus Gualterus Chriſtum ita depingit, vt eum commnni hominum ignorantiæ ſnbiiciat: aſſerit itidem Molinæus, Chriſtum non ab initio, ſicut Papiſtæ ſomniant, ſcientiæ plenitudinem habuiſſe, ac demùm Gallaſius Chriſtum ita ignotaſſe ſcribit, vt more hominum diſceret ac erudiretur. Quid enim aliud Sacramentarij eructarent, quàm quod à ſuo magiſtro Zuinglio iampridem traditum acceperunt, *Chriſtum ſapientia profeciſſe, quia ſecundùm humanam naturam finitus ſit atque menſus?* Tùm eiuſdem vox eſt propria: *Deus non fuit in Chriſto vice animæ, ſed animam creatam intellectualemque in corpore ſuſcepit, quæ indies profecit, quum ab initio non omnia noſſet. Vnde alibi quoque tractatur, quòd Chriſtus filius hominis extremi iudicij diem ignorauerit*. Quis vero pius ad impias iſtorum voces, per Chriſtum ipſum obſecro, non horreat, nec ſuás aures obduret, aut tacitè ſaltem non ingemiſcat, hancque manifeſtam & deteſtandam noſtri ſæculi petulantiam non deteſtetur? Certè parùm hi ab execrandis diſtant Gnoſticis, qui Chriſtum ſub ferula præceptoris Alphabetum didiciſſe fingebant, ſicut Irenæus oſtendit. Nec alieni ſunt à Photinianis, qui Chriſtum Deum pernegabant, qnòd diem indicij ſe ignorare in Euangelio faterentur. Ac Ignoitas redolent planè, ſicut illos Iſidorus appellat, qni vitioſam & turpem ignorantiam Chriſto, quandoqnidem filium de dic vel hora iudicij ignorare diceret, impntabant.

Quomodò Caluinus Chriſto impingat errorem ac ignorantiam.

Math. 26. Luc. 22.

Chriſtus iuxta Caluinum errorem ſuum corrigit.

In 5. lib. Irenæi. In cõfeſſione ad Carolum Imper.

Zuinglius in ſuum errorem pertraxit Sacramentarios, vt Chriſtum ignorantem facerẽt.

Nouatores cum veteribus hæreticis conſpirare.

Lib. 1. c. 17.

Nouit vtiqne Chriſtus, vt hnnc nodum obiter diſſoluamus, nouit, inquam, ſecundùm diuinitatem de certo iudicij tempore, qui ſuæ ſcientiæ infinitate ſimul vniuerſa comprehendit, nihil vt illum latere poſsit, velint nolint Ariani, contra quos Hilarius rectè hoc protulit: An credibile, vt aliqnid ex omnibus neſciat, qui omnibus ad id quod ſunt atque erunt, autor eſt? Si omnia per Chriſtum, & in Chriſto, & ita per ipſum, vt omnia in ipſo ſint, id quod nec extra enm, neque non per eum eſt, quomodò non etiam in ſcientia eius ſit? Cogitationes humanas non tantùm præſenti motu incitatas, ſed etiam inſtinctu futuræ voluntatis agitandas Chriſtus non ignorat, Euangeliſtæ teſtante: Sciebat Ieſns qni eſſent non credentes, & qni eſſet traditurus eum. Nouit præterea Chriſtus, ſi humanam eius naturam ſpectemus, quo tempore ſit futurus Iudex omnium, qui qnum mortalis in terris degeret, cogitationes hominum & arcana cordium, vt in Euangelio legimus, ſæpè perſpexit ac prodidit, verè vt dicerent Apoſtoli: Tu ſcis omnia. Cæterùm quod Pater æternus ex natura duntaxat ſua agnoſcit, id Chriſti hominis anima ſecnndùm ſuam naturam & abſque reuelatione cœleſti conſiderata, ignorare dicitur, qnemadmodùm & Angeli, ſi naturalem eorum ſcientiam ſolnmmodò contemplemur, diem & horam extremi iudicij neſcire dicuntur. Aut ſi Auguſtinum ſequimur, hoc neſcit filius, quod neſcientes facit, id eſt, quod non ita ſciebat, vt tunc diſcipnlis indicaret: ſicut ad Abraham dictum eſt: Nunc cognoui quod timeas Denm, id eſt, nunc feci vt cognoſceres. Quo ſenſu, etiam dies læta vel triſtis dicitur, quia lætitiam vel triſtitiam facit.] Quapropter licet ſibi norit Chriſtus, nobis tamen ignorat, quibus vtiliter hoc abſcondit myſterium, vt ad extremum ipſius aduentum tantò ſimus vſque vigilantiores. Vtramque interpreta-

Chriſtus iuxta diuinitatem nouit omnia, ac idcircò etiam diem iudicij.

Hebr. 4. Libro 8. de Trinitate.

Ioan. 6.

Chriſtus etiam vt homo, diem iudicij nõ ignorat.

Quomodò Chriſtus diem iudicij dicitur ignorare.

Math 9. Lu. 6. 7. 20. Ioan. 16. Li. 83. q. 60. & li 1. de trinita. & lib. 12. de Gene ſi cõtra Manichæos. Geneſ. 22.

Neſcire dicitur, qui cum poteſt, non prodit arcanum.

Math. 25. Luc. 12.

In cap. 24. Matth.

interpretationem probat Gregorius: Poſteriorem verò Hieronymus, Chryſoſtomus & Theophilactus amplectuntur. Ab his non diſſentit Anſelmus, quum docet, in Chriſto theſauros omnes ſapientiæ & ſcientiæ abſconditos quidem eſſe, eumque ſcire quæcunque nouit pater, ſed qui neſcire dicatur, cùm non facit homines ſcire quod inutiliter ſciretur. Vult enim, inquit, vt ſemper ſimus incerti de aduentu Iudicis, vt ſic quotidie viuamus, quaſi in alia die iudicandi ſimus.] Atque hactenus de verbis Euangelicis, quæ aduerſarij, vt Chriſtum ignorantiæ vitio grauent, indignè corrumpunt.

Heb. 2 & 4.

Aduerſarios abuti verbis Pauli de Chriſto, qui per omnia tentatus, nobiſq; ſimilis factus eſt.

Sed & Apoſtolum Paulum obtorto velut collo ad ſe pertrahunt, atque vt Chriſtum imperfectum fabricent, ex illo repetunt quòd dixerit. Debuit per omnia fratribus aſsimulari, & tentatus eſt per omnia, excepto peccato. Et rectè quidem ille decuiſſe docet, vt Chriſtus qui non Angelicam naturam, ſed Abrahæ ſemen apprehendit, non modò fratribus Iudæis, ſed & omnibus hominibus ſeſe conformaret per omnia, non quantùm ad culpę defectus, ſed quantùm ad omnes paſsibilis naturæ proprietates, qui ad redemptionis noſtræ opus complendum ſpectabant, vt erudite Lyranus animaduertit. Vel per omnia, intelligit Paulus ea, quæ carnem & ſanguinem corruptibilem ſequuntur, quæq; Chriſtum Dominũ pro nobis pati conueniebat teſte Theophilacto. Haudquaquàm verò conueniebat, vt Verbum Dei cùm humanæ naturæ conditionem aſſumpſit, ſine peccatum, ſiue procliuitatem ad peccandum, ignorantiamque, ſeu vitioſum quemlibet intellectus habitum vel actum, vt in ſcholis loquuntur, admitteret, quod iſtiuſmodi labes cum anima Chriſti vt purìſsima, ſic & omni ex parte perfecta pugnent maximè. Hæc enim anima Verbo æterno vnita, non mortalium modò, ſed & beatorum in cœlis Deum clariſsimè contemplantium animas excellere, & abſoluta ſcientia ſapientiáque pollere debebat, nihil vt penitus ignoraret, nulloque vitio intellectualis animæ laboraret. Quid enim minus, imò quid non amplius Adæ ſecundo, quàm primo & terreno tribuamus, cuius corpori ſic animam indidit Deus, vt ille omnem intelligentis vim & efficacitatem nulla interpoſita mora ſubitò conſequeretur. Vnde quod Paulus dixit: Factus eſt primus homo Adam in animam viuentem, nouiſsimus Adam in ſpiritum viuificantem, vtrinque non ſine miraculo ſtupendo contigit: in illo quidem, quum Deus in faciem eius de limo formati ſpiraculum vitæ inſpiraret, in hoc verò, vt primùm in Virginis matris vtero conciperetur. Vnde Dionyſius Rickelius rem eandem confirmans, ita ſcripſit: Quia non decuit humanam naturam à Verbo æterno aſſumi niſi pulcherrimam, id eſt, ſanctiſsimam, idcircò eodem inſtanti, quo condita fuit anima Chriſti, fuit omnium diuinorum chariſmatωn habitibus excellentiſsimè perornata, omni videlicet dono Spiritus ſancti, omni virtute nullam imperfectionem in ſua ratione includente, omni ſapientia, & fructu & beatitudine eam decente, tantaq; gratia, quòd tota capacitas eius fuit omnino repleta.] De quo argumento pluribus ageremus, niſi laborem hunc nobis Melchior Canus perdoctus Epiſcopus ademiſſet, copioſeque in eos diſſeruiſſet, qui gratiæ ſapientiæque plenitudinem Chriſto ſecundùm naturam humanam aliquando defuiſſe contendunt. Probat igitur, & ſolidè quidem, Chriſto inde ab initio ſuę creationis non ad menſuram datum fuiſſe Spiritum, ſed quantum mens creata capere poterat, ſpiritum, inquam, non modò gratiæ, ſed & ſapientiæ, ſcientiæ ac intellectus: qui vero ſecus docent, eos ait, non ſolum à ſchola, ſed etiam à veteris Theologiæ inſtitutione deſciſcere, ſicut & multis Patrum adductis teſtimoniis luculenter euincit. Ac in Schola quidem rotundè dicunt: Suſcepit in ſe Dominus omnes noſtros defectus, qui communiter naturam humanam ex peccato primi Parentis conſequuntur, & perfectioni ſcientiæ & gratiæ non repugnant: eoſque defectus Damaſcenus naturales & indetractabiles vocat, quia ſcientiæ & gratiæ imperfectionem nullam ſecum adducunt.

In epiſt. ad Hebræos.

Quæ Chriſtus homo nõ aſſumpſerit, ſicut alij, & qua de cauſa.

Secũdus Adam non minùs quã primus, ab initio perfectus in anima.

Gen. 2.

1. Cor. 15.

Lib. 1. in ſectam Mahomet. Art. 15.

Non decuiſſe animam Chriſti vllo dono carere inde ab initio.

In locis communibus li. 12. ca. 14.

Summa doctrinæ Scholaſticæ de præſenti argumentu.

Magna incommoda ſequi, ex aduerſariorum doctrina, noui Chriſtum nobis effingẽtium.

Craſſus igitur ac deteſtandus nouorum doctorum error eſt, talem nobis Chriſtum effingentium, vt credat facilè populus, congenitam pueris ignorantiam, ne dicam & ſtultitiam, ineptitudinem, laſciuiam, inconſtantiam, ingenij hebitudinem, rerum imperitiam, animi, veluti inculti agri, vacuitatem, aliq; id genus communia, nec probanda vitia: quibus prima illa ętas laborat, in Chriſtum etiam puerũ incidiſſe,

vt idcirco & nuces, quod aiunt, aliquando reliquiſſe videatur. Cur itidem Iudæi, Turcæ aliiq; Chriſtiani fidei hoſtes inſenſiſsimi, non ſuum tetrum confirment errorem, quo deluſi, adorandam Domini & redemptoris noſtri maieſtatem, quæ per omnes ætatum gradus in illo durauit, furioſiùs etiam inſectabuntur? An non grata & iucunda iſtis erit cantio, ſi à noſtris affirmari audiant, Chriſtum puerum inſtar aliorum paruulorum, in animi dotibus imperfectũ fuiſſe, & nonnunquàm erraſſe, aut errare & ignorare multa potuiſſe? Vnde quoniam hîc de Chriſti gloria non leue certamen eſt, non poſſumus committere, quin veterum ſententias ſubiiciamus, vt ſi ægros curare non poſſumus, ſaltem ſanis adhuc mentibus aliquod antidotum aduerſùs nouum & peſtilens virus porrigamus.

Patrum ſententiæ de Chriſto puero, qui perfectè ſemper ſapiens & intelligens fuit.

Ac pro multis quidem Auguſtinus vnus, vtpote lumen Theologorum, nobis ſatis eſſe queat, qui Chriſtum puerum à reliquis æqualibus eximit, omnemque ignorantiæ notam ab hoc vno manifeſtè ſecludit ac remouet. Quis eſt enim, inquit, qui audeat dicere, Dominum Chriſtum tantùm maioribus, non etiam paruulis factum Ieſum? qui venit in ſimilitudinem carnis peccati, vt euacuaret corpus peccati, in quo infirmiſsimo nulli vſui congruis vel idoneis infantilibus membris anima rationalis miſerabili ignorantia prægrauatur. Quam planè ignorantiam nullo modo crediderim fuiſſe in infante illo, in quo Verbum caro factum eſt, vt habitaret in nobis, nec illam ipſius animi infirmitatem in Chriſto paruulo fuerim ſuſpicatus, quam videmus in paruulis.] Ac rurſus idem alibi diſputat, vt oſtendat, quantum inter mortales & Chriſtum interſit, eumque ſolum ab omni peccato & ignorantia immunem eſſe declarat.

Li.2.de peccatorũ meritis & remiſſione ca. 29.

Nulla ignorãtia in Chriſto infante, vt in aliis paruulis.

Li.83. quæſti. quæſtione 65.

Immunis Chriſt⁹ ab omni peccato & ignorantia.

Vbi Auguſtino Bernardus planè conſonat, dum Chriſtum infantem non ſolùm ab ignorantiæ nota & ſuſpitione liberum, ſed & omni ſapientia plenum inde ab initio extitiſſe confirmat. Neque enim, inquit, minus habuit ſapientiæ, vel potiùs non minùs fuit ſapientia Ieſus conceptus quàm natus: paruus quàm magnus. Siue ergo latens in vtero, ſiue vagiens in præſepio, ſiue iam grandiuſculus interrogans doctores in templo, ſiue iam perfectæ ætatis docens in populo, æquè profectò plenus fuit Spiritu ſancto. Nec fuit hora in quacunque ætate ſua, qua de plenitudine illa, quam in ſua conceptione accepit in vtero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adiiceretur: ſed à principio perfectus, à principio, inquam, plenus fuit ſpiritu ſapientiæ & intellectus, ſpiritu conſilij & fortitudinis, ſpiritu ſcientiæ & pietatis, & ſpiritu timoris Domini.]

Bernardi teſtimonio Chriſtus æquè plen⁹ fuit ſemper Spiritu & ſapientia.

Home.2.de beata Virgine.

Eſai. 11.

Ad eundem modum qui Bernardo longè vetuſtior atque celebrior Doctor in Eccleſiâ fulſit Cyprianus, perſpicuè tradit, Verbum in vtero virgineo ſic carnem eſſe factum, vt mox diuinitas plenitudinem ſui exiguo infuderit vaſi, & licet infantilem aſſumeret infirmitatem, tamen virtutem & gratiam incomparabili viro dignam ab illo perpetuò retentam fuiſſe. Vnde Chriſtum vt ab Eſaia paruulum natum, ſic ab Hieremia virum, quem mulier nouo modo eſſet circundatura, nuncupari, ne ignoremus, ei nunquam defuiſſe virtutem, ſed ſemper viribus ætatis adfuiſſe fortitudinem, quam infantilis tamen infirmitas occultaret. Quæ omnia illo Hieremiæ dicto confirmat: Creauit Dominus nouum ſuper terram, fœmina circundabit virũ.

Serm de natiuitate Domini.

Cyprianus docet, etiã in Chriſto infante nihil defuiſſe virtutis & gratiæ.

Eſaiæ 9.

Hier 31.

Cyprianum porrò ſequitur Hieronymus, ac eodem modo dictam prophetæ ſententiam interpretatur, indeque confirmat, Chriſtum licet in vtero matris concluſum, & in cunis vagientem, tamen virum etiam fuiſſe perfectum, eundemque non verè, ſed apparenter ſapientia & gratia profeciſſe. Stat igitur immota, ac à Catholicis probata ſemper ſententia, Chriſto etiam puero nihil gratiæ, nihil ſapientiæ (experimentalem ſemper excipimus) defuiſſe, qui ob gratiæ plenitudinem puer adhuc puero Ioanni,[a] id eſt, ſuo præcurſori necdum nato, ac iterum Simeoni iuſto[b] ſeni dotes mirificas liberaliter communicauit. Hinc vetus illud Eccleſiæ canticum extat: Senex puerum portabat, puer autem ſenem regebat. Ac regebat planè Simeonem Ieſus paruulus, qui velut optimus preceptor, grandæuum illum diuina virture ac ſapientia ſic mirabiliter inſtruebat, vt idem ex miniſtro legis Euangelicus doctor, & Chriſtianus pſaltes, eximiusque propheta in templo ſubitò euaſerit. His vero ſit ſatis cordatum monuiſſe lectorem, haud tutò iſtis fidendum eſſe doctoribus, quos non pudet venenata tela in Chriſtum Dominum vibrare, & ſimul aſtu Sathanico ad maieſtatem illius obſcurandam diuinas adulterare ſcripturas.

Lib.6 commentar. in Hier.ca.31

Chriſtus puer ſimul & vir perfect⁹ iuxta Hieronymum.

Chriſtus puer ſuam virtutem erga Ioannem & Simeonem oſtendit.

a Luc.1.

b Luc.2.

Chriſtus puer quomodò Simeonem ſenem gubernárit.

Quod

Luc. 2.

Aduerſarios abuti Lucę verbis, quibus Chriſtus in ſapientia dicitur profeciſſe.

Quod enim ad ſuum excuſandum & confirmandum errorem Lucæ verba proferunt, qui Chriſtum ſapientia & gratia profeciſſe ſcripſit, nihil certè noui proferunt, ſed veteres hęreticos, qui in eundem, vt aiunt, lapidem crebrò impegerunt, perperàm imitantur. Atqui hoc ſermone ſignificat Euangeliſta, quòd indita Chriſto puero ſapientia magis ac magis in illa ætate indies declararetur, neque repente, ſed paulatim apud homines eluceret, non autem quòd iuxta menſuram ætatis corporeę ſapientior ille redderetur. Etenim ne quid monſtroſum introducere videretur, atq; vt humanæ naturæ, quam à matre aſſumpſerat, veritatem certiùs comprobaret, ſicut per ætatum gradus corporis incrementa ſumpſit, ſic etiam interioris animi diuitias, & inptimis ſapientiam, ad aliorum quibus cum verſabatur, profectum ſenſim accommodauit, ſeq; ſubinde clariùs agnoſcendum præbuit, ideoq; aliorum puerorum, qui cum ætate augēt ſapientiam, ſimilitudinem & morem communem expreſsit. Hoc eſt quod nonnulli breuiter dicūt: Creuit puer Ieſus in effectibus & operibus gratiæ ac ſapiētiæ, quia indies perfectiora opera faciebat. Quod enim in effectu creſcit, hoc creſcere quandoque dicitur, ſi Scripturæ phraſin obſeruemus. Sic enim legimus: Proficiebat[a] Dauid vadens & creſcens. [b] Creuit Ioſaphat & magnificatus eſt vſq; in ſublime. [c] Illum oportet creſcere, me autem minui. Verbum Dei creſcebat, & fortiter creſcebat, vt reliqua id genus prætermittamus. Sed nunc Patres audiamus, qui Lucam hoc loco, vt diximus, probè ſunt interpretati.

a 1. Par. 11.
b 2. Par. 17.
c Ioan. 3.
d Actor. 6. & 9.

Quomodò Chriſtus creuiſſe dicatur in gratia & ſapientia.

Home. 1. de B. virgine.

Bernardus Chriſtum profeciſſe dicit, non ſecundùm quod erat, ſed ſecundùm quod apparebat: non quoniam aliquid è nouo accederet, quod anteà non haberet, ſed quòd accedere videretur, quando volebat ipſe vt videretur. Conſtat ergo, inquit, quia ſemper Ieſus virilem animum habuit, etſi ſemper in corpore vir non appareret.] Et æqualis ferè Bernardi Hugo Victorinus, qui de hoc loco multa diſſerit, Chriſtum ſapientia & gratia profeciſſe ſcribit, quā ipſe quidem in humanitate ſua plenam & perfectam ſemel & ſimul acceperit, ſed qui voluerit pro ratione temporum eandem gratiam ac ſapientiam magis ac magis aliis apetire, vt homines proficerēt in eius cognitione. Cum his Beda conſentit inquiens: Iuxta hominis naturam proficiebat Chriſtus ſapientia, non quidem ipſe ſanctior in tempore exiſtendo, qui à prima conceptionis hora ſpiritu ſapientię plenus permanebat, ſed eandem, qua plenus erat, ſapiētiam cęteris ex tempore paulatim demonſtrando.] Id quod alibi verbis paulùm immutatis hoc modo repetit: Iuxta hominis naturam proficiebat gratia, non ipſe per acceſſum temporis accipiendo quod non habebat, ſed pandendo donū gratiæ quod habebat.] Nec obſcura eſt Damaſceni oratio: Proficere Chriſtus dicitur ſapientia & ætate & gratia. Ætate quidem creſcens: per incrementum autem ætatis ſapientiam quę ipſi inerat, in apertum promens. Item & proficiētiam hominum & conſummationē in ſapientia & gratia bona patris voluntate, id eſt, Dei agnitionem & hominum ſalutem propriam proficientiam faciebat, omnifariam quod noſtrum eſt, ſibi peculiariter adſciſcens.]

Li. 2. de incarnatione Verbi ca. 6.

Home. 1. in Euang. Domin. 1. poſt Epiphan. In Euangel. Luc. ca. 2.

Quomodò Chriſtus in ſapientia profecerit.

Libr. 3. fidei Orthodox. ca. 12.

Sed & Patres vetuſtiores, ſi quis eos fortaſsis requirat, cum ſupradictis in Luca interpretando quaſi conſpirant, ex quibus Cyrillus Alexandrinus inducit aduerſarios ita loquentes: Si plena eſt gloria Chriſti gratię & veritatis, quomodò ſapientia, ætate & gratia profeciſſe apud Lucā ſcribitur? Aut quid accidere poteſt ad plenum, vltra quod nihil eſt?] Reſpondet ſtatim: Non vt Verbum & Deus profeciſſe intelligitur, verùm quia magis indies homines admirabantur, eorum potiùs de Ieſu opinio, quam illius perfecta creſcebat gratia: vt magis indies cognoſcentes, magis illum procedere, ac gratia creſcere arbitrarentur.] Ac alibi rurſus: Quum audis profeciſſe Chriſtum in ſapientia & gratia, noli putare quicquam ipſi additū fuiſſe, qui nullius vnquam rei egere poteſt: ſed quia videntibus atq; audientibus eum ſapientiorem gratioremq́ue ſe præbebat, idcirco ſcribitur profeciſſe.] Tùm ante Cyrillum Hieronymus expeditè dixit, vti meminimus, Chriſtum non verè, ſed apparēter ſapientia & gratia profeciſſe: ſicut & alibi ab eodem ſcriptum legimus: Iuxta incrementa quidem ætatis per vagitus & & infantiam proficere videbitur ſapientia & ętate: ſed perfectus vir in ventre fœmineo ſolitis menſibus continebitur.] Vbi ſuum præceptorem ſequitur Hieronymus, Gregorium nempè Nazianzenum, à quo clariſsimè affirmatur, Chriſtus vt ætate, ita etiam ſapientia & gratia proficiebat: non quòd hæc incrementum caperent, (quid enim eo quod à principio perfectum eſt, perfectius eſſe poſſit?) ſed quod paulatim patefierēt & elucerent.]

Libro 1. in Euan. Ioan. ca. 17. & lib. 10. Theſau. ca. 7.

Plurium & vetuſtiorum Patrum teſtimonia de ſenſu verborum Euangelicorum.

Li. 10. Theſaur. ca. 7. In ca. 17. & 8. Eſaiæ. In cap. 31. Hierem.

Nihil ſapientiæ Chriſto vnquā additum.

In laudem Baſilij Magni.

elucerent.] Ac eadem penè verba Euthymius repetiit. Suffragatur & Athanaſius in hoc tractando loco frequens, qui de illo inter cætera ſic diſſerit: Quantò magis diuinitas Christo reuelabatur, tātò pleniùs gratia creſcebat, vt hominis apud homines. Infantulus enim geſtabatur, puer autem factus remanſit in templo, ſacerdotesque interrogauit de lege. Paulatim autē corpore adoleſcente, Verboq; ſeipſum in corpore manifeſtante, factum eſt deinde, vt agnoſceretur pro Filio Dei.] Et rurſus: Hominum eſt proficere: Filius autem Dei quandoquidem non habeat quô proficeret, vtpote perfectè exiſtēs in ſuo Patre, humiliauit ſeipſum pro nobis, vt in illius humilitate nos magis ac magis iucreſceremus.] Quid multis? has pluresq; veterum ſententias, quas longum ſit percenſere, more ſuo ſcholaſtici breuiter complectūtur, quum ſimpliciter dicere ſolent: Chriſtus gratia & ſapientia proficiebat non ſecundùm habitum interiorem, ſed ſecundùm apparentiam, non eſſentialiter, ſed effectiuè vel ſignificatiuè. Igitur ſicut olim Ariani, vt Chriſti diuinitatem, velut qui Patre inferior eſſet, hoſtiliter conuellerent, ex hoc Lucę ſermone arma funeſta ſumpſerunt, ſic noui aduerſarij, vt humanam Chriſti naturā deprimant ac obfuſcent, ex eiſdem verbis iniquum ſibi præſidium petunt. Ita verò Ieſum puerum vnà cum reliquis pueris nimiùm pueriliter tractant, quum eum animi defectibus cum vera ſcientia ſapientiaque pugnantibus aſpergunt atq; contaminant, quumq; veluti Arbitri finium regundorum in Chriſti regnum cœlitus miſsi, particulatim Sācto ſanctorum maiorem minoremq; gratiam diſtribuunt, pro ſua ſcilicet ſapientia ſingulari. Noua profectò iſthęc & mirabilis eſt ratio philoſophandi, Chriſtiq; Domini gloriam illuſtrandi, vt credamus, illum hominem quidem extitiſſe, ſed non adeò ſemper ſapientem, adeoq; ſemper perfectum, vt non aliquàndo etiam ſit in ignorantia & errore verſatus, aut certè quidem qui, quum ignorare quædam & errare potuerit, aliquando gratia indiguerit proficiente.

In c. 2. Luc. Serm. 4. contra Arianos. Luc. 2. Ibidem.

Quomodò Chriſtus gratia & ſapiētia profecerit iuxta Scholaſticos.

Quod ſi totius erroris, qui aduerſarios impedit, cauſam & quaſi fontem indagare velimus, parùm illi accuratè perpendunt pręſtantia miracula, quibus Deo viſum eſt, humanam filij cōceptionem, vt opus eius in Chriſto primum & maximum, inſigniter exornare, totiq; orbi perpetuò admirandam proponere. Miraculum eſt, ad talem tantumq; fœtum formādum viri omnem operam excludi, & poſt talem legationem Virginiſq; conſenſum, virgineum duntaxat vterum adhiberi. Miraculum eſt, tantum de puriſsimo Virginis ſanguine transferri & coagulari, in maſculumq; formari, quātum ad generationem hominis ſufficiebat. Miraculum eſt, conſuetum dierum numerum, qui ad formandum hominis corpus deſideratur, non expectati, vt & ſemen ad figuram corporis aptetur, & anima in corpus ipſum poſteà influat, ſed eodem planè momento, & ſine ſucceſsione temporis, corpulentam ſubſtantiam à Virginis corpore diuidi, formari, ſimul & animari, vegetandi, ſentiendi & intelligendi vires omnes pariter adeſſe, & ad ſuas functiones in ipſo corpore rationali anima iam perfectè informato, exercendas conſpirare. Miraculum eſt, dum anima corpori iungitur, eodem momento diuinitatem homini in vnam perſonam vniri; ac Verbum æternum ſe carni inſeparabiliter ſociare, vt idem Dei & hominis filius in virgineo vtero conſtitueretur. Miraculum eſt, MARIÆ filium inde ab ipſo conceptu tanta cumulari gratia, vt anima eius cum Angelis Dei eſſentiā clariſsimè intueri, ac Dei gloria beatiſsimè perfrui poſſet. Miraculum eſt, eiuſdē animam ab initio vndecunq; perfectam, & ſummis Dei donis refertam fuiſſe, vt non ſolū omnes theſauri ſcientię & ſapientię Dei illic recōderentur, ſed etiam vt ſimulatq; Verbum caro factū eſt, MOX plenitudo diuinitatis in homine Chriſto corporaliter habitaret. Omitto plura id genus miracula recēſere, quę circa ſanctiſsimam Chriſti conceptionē pro dignitate nec ſatis explicari, nec ab vllo tùm in matre, tùm in filio prædicari poſſunt, quæq; vti ſingularem Redemptoris noſtri gloriam & magnificentiam aſtruunt, ſic à nouis ætatis huius Theologis vel bona ex parte negantur, vel fœdè negliguntur, malaq; fide tractantur. Non enim illis libet hanc Chriſto dare gloriam, vt nobiſcum diſertè ac ingenuè fateantur, Dominum ac redemptorem noſtrum eodem tempore, quo ſimul homo & Deus in Virginis vtero eſſe cœpit, ad tātæ gratiæ, veritatis ac virtutis omnis plenitudinem perueniſſe, qui certè quicquid in terris vnquam meruit, id nobis mereri cœpit ab inſtanti, vt vocant, ſacræ conceptionis.

Ex qua præcipuè cauſa ſic nouatores ineptiant, de Chriſto puero philoſophantes.

Quæ concurrāt miracula ad Chriſti conceptionem, à nouatoribus parū conſiderata.

Quæ ſi ritè perpenderent, ac in animum ſeriò reuocarent Centuriatores, reuerentiùs quidem per beatam Chriſti Domini conceptionē tractarent, neq; tam abiectè loquerentur,

Quomodò Cēturiatores Chriſtum in conceptione ſanctum intelligāt & doceant.

loquerentur, MARIÆ Filium verè ſanctum, hoc eſt, labe peccati originalis non fœdatum, ſimpliciter interpretantes. Quam rudem, ieiunam ac frigidam interpretationem quis non demiretur, in illis præſertim doctoribus, qui tàm ſedulò ac ſtrenuè gloriæ Filij Dei aſſertores ac vindices haberi geſtiunt? Sanctum MARIÆ Filium in conceptu & ortu fatentur, ſed ſanctitatem eius omnem in ſola peccati originalis vacuitate collocent, neque longiùs illam, vt oportebat, extendant. Natus eſt Ioannes etiam ex vtero ſanctus, multorumque doctorum iudicio, vt indicauimus, MARIAM labes peccati originalis non attigit. Nónne igitur Christo Domino plus tribui par eſt? qui non ſolùm ſine peccato conceptus & natus eſt, agnus nimirùm ſine macula, ſed etiam abſolutè ſanctus, adeóque ſanctum partim natura, quia Filius Dei, partim officio, quia electus & deſtinatus ab æterno ad ſanctificandos eos, qui cùm natura ſint iræ filij, per hunc Mediatorem Deo debent reconciliari, qui prætereà nobis factus eſt & iuſtitia & ſanctificatio, vt in hoc ſemine Abrahæ gentes omnes, & qui ſub maledicto ſunt, benedicantur, atq; in veritate ſanctificentur, vtq; credentibus deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna. Id verò parùm placet Eccleſiæ nouę Miniſtris, nũc tanta contentione iactantibus, in Christo renatos & iuſtos, etiã ſi iuſtitię operibus incumbãt maximè, tamen ob originis peccatũ perpetuò contaminari ac dãnabiles eſſe, qui duntaxat in Christo imputatiuè ſola fide iuſtificentur, ſanctificentur atq; ſaluentur. Non expenderunt, opinor, Centuriatores, quanta ſit vis huius verbi, Sancti ſiue ſanctitatis, quam definit Areopagita, vt ſit ab omni peccato libera perfectaq;, & omni ex parte incontaminata puritas. Hebræi pro ſancto Cadmos vſurpant, vt inſignem puritatem integritatemque deſignent, ob quam aliquid non ſolùm à rebus profanis, & quomodolibet impuris ſecernitur, ſed ſingularem etiam reuerentiam & honorem facilè promeretur. Ac eadem ferè vis eſt nominis, quod Græci ἅγιος dicunt, quodque adhuc maiorem vim obtinet ὑπεράγιος, nulli quidem perſonæ rectiùs, quàm Christo congruens, vtpotè ſanctitatis omnis & autori & conſummatori. Igitur non ſatis iſti ponderare videntur, quid ſibi velit præclarus ille ac latè patens Angeli ſermo dictus Virgini: Quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei. Vbi Sanctum, quod ex MARIA proditurum erat, abſque additamento, & in neutro magis, quàm maſculino genere dici conſtat, ſicut & Bernardus & Rupertus egregiè obſeruârunt: Multi quidem ſancti vel ſanctificati dicũtur: vnum autem eſt Sanctum, id eſt ſanctitas, qua ſancti omnes ſanctificantur. Hoc ſanctum eſt iſte Sanctus ſanctorum, quem nõ in delicto prȩuaricationis Adæ conceptum vel natum ſanctitas accidens ſanctificauit, ſed eſſentialiter ſanctũ Virgo incorrupta de Spiritu ſancto concepit, vt [a] Ruperti verbis vtamur. [b] Bernardus verò in hunc modum: Nõ habuit Angelus, quo propriè dignéue nominaret illud eximium, illud magnificum, illud reuerendum, quod de puriſsima videlicet Virginis carne cum ſua anima vnico Patris Filio erat vniendum. Si diceret, ſancta caro, vel ſanctus homo, vel ſanctus infans, quicquid tale poneret, parùm ſibi dixiſſe videretur. Poſuit ergo indefinitè Sanctum, quia quicquid illud ſit, quod Virgo genuit, ſanctum procul dubio ac ſingulariter ſanctum fuit, & per Spiritus ſanctificationem & per Verbi aſſumptionem. Sed hæc obiter de Sancti ſiue ſanctitatis nomine.

Luc. 1. — 1. Petr. 1. Heb. 7. Luc. 1. — 1. Corin. 1. — Genes. 12. 18. & 22. Dan. 9. — a Li. 1. de operib. Spiritus ſancti, cap. 10. b Homel. 4. de B. Virg.

Christus dicitur ſanctus, non ſolùm quia peccati expers, ſed etiam ob gratiã peculiarem & efficientiam noſtræ ſanctitatis.

Quid ſit ſanctũ ſiue ſanctitas propriè. Quid Cadmos ſonet Hebræis.

Cur Christus abſolutè Sanctũ ab Angelo dicatur. Ruperti et Bernardi teſtimonia, cur ſanctũ Christo tribuatur.

Nec diſsimilis eſt hallucinatio, ne dicã fraus Melanchtonis, pertinet enim hoc etiam ad Christi conceptionem, dum ludit in verbis illis Euangelicis: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſsimi obumbrabit tibi. Sermo eſt Angeli Gabrielis Virgini reſpondentis, quomodò citra iacturam integritatis concipere poſsit ac parere filium Dei, nimirùm per diuinam quandam obumbrationem. Sed hãc refert Melanchton ad confirmationem & conſolationem animi, qua Virgo timore concuſſa eguerit, ne imbecillis natura terroribus diuinis conſumeretur. Addit exẽpla de peccatoribus, qui iudicium & iram Dei ſentiunt, ac dicunt: Poſuiſti iniquitates noſtras in conſpectu tuo, in ira tua defecimus. *Nemo hominum, inquit, ſuſtinere iudicium vel opus Dei poteſt, niſi fiat, obumbratio, id eſt, niſi miſericordia foueat & viuificet hominem. Ideò & hîc ſit mentio obumbrationis.* Vident aũt facilè ſapientes, iſthæc tàm longè petita, nihil in rem præſentem facere, ac ineptè prorſus ad Virginis dignitatẽ obſcurandam detorqueri, quaſi ipſa nõ ſine quibuſdã pauoribus & terroribus concipere potuerit, adeóq; conceperit Emanuelẽ. Etſi .n. cùm primùm Gabriel ingrederetur ac ſalutaret, nonnihil illa conturbata fuit, tamẽ omni metu ſtatim per eundẽ Angelum liberata eſt, vt deinde cum illo liberè ac familiariter

Luc. 1. — In Euang. de feſt. Annunc. Virg. — Pſalm. 89.

Melanchton quomodò perperàm exponat illud: Virtus Altiſsimi obumbrabit tibi.

Refutatio ſententiæ Melanchtonis.

Quomodò Gabriel promittat virtutem Altiſſimi obumbrãtem Virgini.

liariter colloqueretur. Quòd verò de virtute altiſsimi obũbrante dicitur, Gabrielis eſt reſponſio Virgini data, vt ſciret ipſa ſummã ſummi Dei potentiam ſibi mox adſuturã, ꝑ quã non modò virginitatem tueretur illęſam, ſed & virgo fœcunda, & mater ad conceptũ diuinum idonea efficeretur. Aliòquin ſi de terroribus pellẽdis verba intelligas, fateri neceſſè eſt, ineptè Angelũ ad quęſtionem Virginis, qua ſuæ conceptionis modũ indagabat, eo tempore reſpondiſſe. Dicit aũt Angelus: Virtus altiſsimi obũbrabit tibi, hoc eſt, cõteget te & vndiq; circũdabit, ſicut auis obũbrat pullos ſuos, eosq́; totos alis ſuis cõplectitur, quẽadmodũ Theophylact[a] locum cõmodè interpretatur, Euthymio non diſſentiente. Bernardus in hunc modum: Habuit MARIA, inquit, de Chriſti corpore vmbram, quę audiuit: Et virtus altiſsimi obumbrabit tibi. Nec .n. vilis vmbra, quę de virtute altiſsimi formatur. Et verè virt[us] in carne Chriſti, quę Virgini obũbrauit, vt quod impoſsibile erat mortali fœminę, obiectu tamẽ inuolucri viuifici corporis ferret pręſentiã maieſtatis, & lucem ſuſtineret inacceſsibilem. Virtus planè, in qua omnis contraria fortitudo debellata eſt: & virtus & vmbra fugans Dæmones, tutans homines.]

Chriſti corpus eſt virtus obumbrans Virginẽ.

Ser. 31. ſup Cantica.

Alij per obũbrationem accipiunt mentis refrigerium, quòd MARIÆ diuinitus datum ſit, vt ab æſtu carnalis concupiſcentiæ præſeruaretur. Fallitur verò Melanchton, quòd alienã prorſus, & haudquaq̃ MARIÆ congruentem explicationem inuehit, in qua de neceſſariis conſcientiæ angoribus & terroribus more ſuę ſectę philoſophatur, quodq́; tantùm Virginem iam ante ſanctam aliis impuris exæquat, qui iuxta legem cõmunem non ſine præcedenti timore iuſtificantur. Horum .n. vera eſt & propria cõfeſsio:[a] A facie tua Dñe concepimus, & quaſi parturiuimus & peperimus ſpiritum ſalutis. Vnde[b] Auguſtinus quum ex[c] Eccleſiaſtico citâſſet illud: Qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari, ſtatim adiecit: Opus eſt ergo vt intret timor primò, per quam veniat charitas: timor medicamentũ, charitas ſanitas.] Qui verò pauores ac terrores illius mentẽ, quæſo, attingerent, quam nulla peccati labes vnq̃ infecit, quæq́; charitate illa flagrauit maximè, de qua Ioannes dixit: Perfecta charitas foràs mittit timorẽ: quoniã timor pœnã habet: qui autem timet, non eſt perfectus in charitate. Nec dubium ſanè, quin MARIA Chriſtum ita conceperit, vt non ſolùm omni timore vacaret, ſed & mentis immenſam delectationem perſentiſceret, eiuſque ſpiritus circa totum illud diuinæ incarnationis myſterium in Deo ſalutari ſuo incredibiliter exultaret. Proinde quo tempore mulieres angoribus maximè obruuntur atque diſcruciantur, illa doloris omnis fuit immunis, vt ſicut de Spiritu ſancto volens gaudenſque concepit, ſic etiam à communi maledicto & dolore parturientium aliena, noua cum exultatione nouam prolem ederet, quemadmodùm [d] Idelphonſus & [e] Bernardus oſtendunt.

Quomodò fallatur Melanchton circa Mariæ pauores.

Maria nõ timet ac terretur, vt alij ſolent in ſua conuerſione.

Maria timoris expers et gaudij plena in Filij cõceptione.

a Eſa. 26.
b In tractat. 9 in Cano. Ioannis.
c Eccleſ. 1.
1. Ioan. 4.
d Li. contra eos, qui diſputant de perpetua Mariæ virgin. & parturitione.
e In ferm. de verb. Apoc. Sign. magn.

Iam verò ſi de tempore conceptionis Chriſti agitur, nouam porrò litem nobis iniiciunt ac mouent contentioſi Centuriatores, quum in dubium vocant, & quod peius eſt, in ambiguo relinquendum cenſent, an poſt colloquiũ Angeli Gabrielis, quod in Nazareth cum ſacroſancta Virgine habitum fuit, admiranda illa Chriſti conceptio ſtatim ſit ſubſecuta. Nos affirmatiuam partem tantò magis amplectendam dicimus, quantò magis huic partim veterũ, quos mox producemus, ſententiæ, partim Eccleſiæ ſanctæ traditio, partim recepta piorum opinio ſuffragatur. Quid aũt impediret, obſecro, quò minùs clementiſsimus, idemq́; ſalutis noſtræ ſitientiſsimus Deus ꝓmiſsionẽ ſuã per Gabrielem internuncium factã re ipſa præſtaret, quum paratiſsimum Viginis animum experiretur, eiuſq́; fide & charitate ꝑfecta in primis delectaretur? Quid non obtineret, quid non efficeret cœlos & nubes penetrans humilitas Mariana, & ſumma illa Virginis cum diuina voluntate conſenſio, quam Angelus ad hoc tantum complẽdum myſterium vnicè deſiderabat? Cur cœleſtis ille ſponſus adamatæ ſponſæ deſiderio incenſus & æſtuans, non ad ſuum lectiſsimum thalamum properaret, in quo amica ſpecioſa tã promptum, tàm gratum & ornatum illi hoſpitium apparârat? Aut ſi Anſelmum audire mauis: Quid, inquit, quòd veniẽtis Dei oculos offenderet, in illa poterat reſidere, in qua tantarum virtutum inſignia veniens inuenit redolere? Certè ſola fide Abraham fertur Deo placuiſſe, & hoc quia Deo credidit, ad iuſtitiã illi reputatũ fuiſſe. Super humiles aũt & quietos ac verba ſua tremẽtes Spiritum ſuum requieſcere, & obedientiam ſe pro ſacrificiis malle aſſerit Deus. Cùm igitur in his, quæ tãtoperè Deo placent, ſancta Virgo Maria tàm excellenter illi placuit, vt nequaquàm crederet quis, illam aliqua ratione excellentiùs placere potuiſſe,] vt reliqua prætermittamus.

De tempore cõceptionis Chriſti, quid cenſeãt Centuriatores.

Chriſtum eſſe conceptum in Virginis vtero ſtatim poſt colloquiũ Gabrielis, probabilius videri debere.

De excellẽ. B. Virg. c. 3.
Geneſ. 15.
Eſa. 66.
1. Reg. 15.

Sed

Patrum teſtimonia de incarnatione Chriſti facta ſtatim, poſtquàm Angelus à Maria diſceſsit, & illa conſenſit myſterio.

Li. 18. moral. cap. 27.

Sed Patrum ſententias, ne quem fallant callidi Centuriatores, bona fide ſubiiciamus. Gregorius Magnus in hunc modum diſſerit: Nunciante Angelo & aduenien- Spiritu, MOX Verbum in vtero, MOX intra vterum Verbum caro, & manente incommutabili eſſentia, quæ ei eſt cum Patre & cum ſancto Spiritu coæterna, aſſumpſit intra virginea viſcera, vnde & impaſsibilis pati, & immortalis mori, & æternus ante ſæcula temporalis poſſet eſſe in fine ſæculorum: vt per ineffabile Sacramentũ conceptu ſancto & partu inuiolabili ſecundùm veritatem vtriuſque naturæ eadem Virgo & ancilla Domini eſſet & mater.] His Petrus Epiſcopus & Martyr ſuffragatur, cuius teſtimonio tunc Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, quum Angelus Virginem ſalutauit. Tùm Nicephorus aſſirmat, præſente adhuc Angelo & cum eius voce Verbum Dei æternum intranſibiliter deſcendiſſe, & conditionem, naturamque noſtram inenarrabili & ſuperante naturam modo ſubiiſſe: Verbum, inquam, maſſæ & fermento humano mixtum atq; temperatum. Adhæc Euthymius Lucæ locum explanans (quo dicitur Angelus à Virgine diſceſsiſſe) claris verbis id factum eſſe aſſerit, ſimul ac MARIA iam per verbum ſuum conceperat. Eadem Ruperti eſt ſententia, MARIAM vix abſoluiſſe ſermonem: Ecce ancilla Domini, quin è veſtigio adfuerit Spiritus ſanctus, & ſeſe in Virginis vterum infuderit, vt matrem illam faceret Emanuelis. Tùm qui hos omnes autores vt antiquitate, ſic etiam doctrina ſuperat Auguſtinus, diſertis verbis affirmat: Quando Angelus iſtam Virginem ſalutauit, tunc eam Spiritus ſanctus fœcundauit, tunc illa fœmina virum ſine viro concepit, tunc eſt repleta gratia, tunc Dominum ſuſcepit, vt eſſet in ea, qui fecerat eam.] Ac iterum alibi: Noli morari Virgo, nuncio feſtinanter reſponde verbum, & ſuſcipe filium: da fidem, & ſenti virtutem. Ecce, inquit, ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum. Nec mora, reuertitur nuncius, & virginalem thalamum ingreditur Chriſtus. Efficitur SVBITO prægnans beata Dei genitrix, & cuncta per ſæcula prædicatur fœlix. Concepit MOX diuinitatem Verbi, virilis ignara conſortij.]

Lib. de Deitate, & citatur in Cõc. Epheſino. Lib. 1 hiſt. Eccleſ. ca. 1. In 1. c. Luc. Lib. 1. de operib. Spiritus ſancti. De Symbo. ad Catechumenos. c. 5. Ser. 2. in feſto Annun. Dominicæ.

Damaſceni teſtimonium, de mirabili conceptione Chriſti, facta in Virgine matre.

Li. 4. de fide Orth. c. 25.

A quibus haud diſcrepat Damaſcenus, quum de Verbi incarnatione diſſerens, in hunc modum ſcribit: Poſt conſenſum ſanctæ Virginis Spiritus ſanctus ſuperuenit in eam, iuxta ſermonem Domini, quem dixerat Angelus inſtruens eam, & virtutem diuinitatis Verbi ſuſceptiuam præbuit, ſimul autem & generatiuam. Et tunc obumbrauit ei Dei altiſsimi in ſua ſubſiſtens hypoſtaſi ſapientia & virtus, Flius Dei, Patri conſubſtantialis, velut diuinum ſemen, & conſtruxit ſibi ipſe ex caſtis & puriſsimis ſanguinibus carnem animatam anima rationali & intellectuali, primitias noſtræ conſperſionis, non cum ſemine, ſed conditorio opere per Spiritum ſanctum.] Quæ poſteriora verba nonnulli paulò aliter legunt, atque ſic malunt interpretari: Copulauit ſibi ipſe ex ſanctiſsimis & puriſsimis ipſius Virginis ſanguinibus noſtræ antiquæ conſperſionis carnem animatam anima rationali & intellectuali, non ſeminans, ſed per Spiritum ſanctum creans.] Verùm hac oratione, ne quid volens diſsimulem, perperàm ſe tuetur Eraſmus, vt obiectam ſibi laſciuiæ notam effugiat, quando fingit Deum Patrem procum, qui mittat Angelum Paranymphum, MARIAM verò ceu adamatam puellam, quæ ſimul atque aſſenſa eſt, perinde ac ſponſam coniugis complexu compreſſam eſſe, in quam aliquid vice ſeminis maſculini, vnde nouus fœtus in vtero eius oriretur, fuerit illapſum. Etſi enim Patres ita nonnunquàm loquuntur, vt Gabrielem Dei faciant Paranymphum, tamen venerandum hoc myſterium multò religioſiùs tractant, ſicut & Damaſcenus loco iam citato caſtas aures & mentes ſuis verbis nihil prorſus offendit. Contrà verò Eraſmus obſcœnè philoſophatur, & ſacri Euangelij maieſtatem profanat, aut certè obſcurat potiùs, quàm illuſtret, dum craſsè ad carnalem coitum tot modis alludit, & de re ſacroſancta, velut amatoria, ſermonem omnem inſtituit. Quantò autem & caſtiùs & prudentiùs diſſerit Auguſtinus, aut ſicut alij volunt, Fulgentius, Deum per Angelum ad MARIAM protuliſſe verbum, & cunctis ſæculis vitam eſtutiſſe: Angelum ſermonem eieciſſe, & Virginem concepiſſe: coniunctionem verò ſine ſordibus factam eſſe, in qua & maritus eſſet ſermo, & vxor auricula: hoc ſplendore Filium Dei concipi, hac munditia generari. Pari dexteritate hoc myſterium Rupertus Tuitiẽſis explicat, vt alios Patres omittam, ac de MARIA in hunc modum diſſerit: Vbi benè credula mentem ſuam, & os ſuum aperuit,

In reſponſ. ad annotat. Lei in appẽdice ad Antapologiam Sutoris.

Eraſmum craſsè nimis & obſcœnè loqui de Maria Chriſtũ concipiente.

Serm. 11. in natal. Dñi.

Lib. 1. de operib. Spiritus ſancti, cap. 9.

Auguſtinus & Rupertus quomodò Chriſtũ à Maria conceptum eſſe verecundè loquantur.

aperuit, vt diceret: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecuodùm verbum tuum, mox iuxtà dictum Angeli, Spiritus ſanctus ſuperueniens in eam, per apertas fidei iannas ſeſe infudit. Quò autem ſeſe ioſudit? nimirùm in ſacrarium pudici pectoris, deinde io templum ſacri & incorrupti vteri, in domum pectoris, vt prophetiſſam faceret: io vterum, vt matrem faceret.]

Luc. 1.

Christum 25. Martij in Virginis vtero eſſe conceptum.

Postremò nec illud poſſumus diſsimulare, quod Cẽturiatores ad ſolam vel coniecturam, vel opininnem referunt peruetuſtã & receptam veteris Eccleſiæ traditionẽ de tempore ac die Dominicæ conceptionis vel incarnationis, quã hucuſq; tractamus, vereq; ſacroſanctam & incomparabilem fuiſſe, oullus dubitat Orthodoxus. Quod aũt illa in octauum Calẽdarum Aprilis, hoc eſt, in vigeſimum quintum Martij diẽ incidat, cõplures & illuſtres Theologi, quibus ne matulam quidem porrigere digni ſint Centuriatores, clariſsimè docuerũt. Inter hos Chryſoſtomus ferè primas tenet, qui rationẽ etiã reddit, cur hoc ipſo die, qui fuit æquinoctialis, Angelus ad MARIAM miſſus, & Chriſtus cõceptus, imò etiam in progreſſu ætatis mortẽ in cruce paſſus fuerit: vbi prætereà Dñi noſtri & pręcurſoris eius conceptionem pulchrè componit. Io eodem argumento verſatur [a] Auguſtinus, & inter cætera pronunciat: Conceptus eſt Dominus æquinoctio verno, & natus eſt ſolſtitio hyberno.] Ac alibi rurſus: [b] Octauo Calendarum Aprilis conceptus Chriſtus creditur, natus autem octauo Calendarum Iannarij.] Tùm [c] Cyrillus Alexandrinus Chriſtum Angelo nunciante in vtero Virginis MARIÆ conceptum, & in cruce mortuum eſſe, eodem nimirùm die, teſtatur. His [d] Beda ſubſcribit, neq; diſſentit [e] Athanaſius, etſi alij alium eius libri autorem faciunt, in quo ſequentem quæſtionem proponit: Quęrè vigeſimo quinto die menſis Martij in vtero Virginis clauſus habitare cœpit Chriſtus, & Deus noſter veniens in terram? Reſpondet è veſtigio: Quia eodem die in mundi principio Deus creauit Adam. Hinc eſt, quòd in hoc ipſo menſe (Martio ſcilicet) omnes arbores & herbæ, animalia itidem ad proferendum fructum & ad proles procreandas commouentur, tanquam à Deo hoc tẽpore creata ſiot.] Præter hos omnes [f] Oroſius & [g] Nicephorus indicant ſatis, ſe quidẽ de certo conceptioois & ortus Chriſti tempore, quod diximus, nihil dubitaſſe, quandoquidem octauo Calen. Iannarij, ſiue vigeſimo quinto Decembris natalem diem Domini luculenter aſcribunt. Id quod euidentius apparebit, ſi nõnulla, quæ huc maximè ſpectare videntur, à Chriſtophoro Roffinacio accepta repetiuerimus. Sic ergo ille tradit: MARIA Virgo ſanctiſsima ineunte ætatis ſuæ anno decimo quinto ſub brumam quidem, ſeu ſub hybernum ſolſtitium, oimirùm octauo Calendas Ianuarij Chriſtum peperit ooſtrum Dominum, quem nouem aote menſes eadem Virgo integra & illibata conceperat quidem ex Spiritu ſancto, tùm annos nata quatuordecim, octauo calendarum Aprilis. Porrò quum conceptus eſt Chriſtus, agebatur tunc Olympiadis centeſimæ octuageſimæ quartæ tertius annus medius. Natalis verò eiuſdem Chriſti dies confertur in finem propemodùm quadrageſimi ſecundi anni Auguſti imperij.]

In ſerm. de Ioanne Baptiſta, ſiue in 1. c. Euãgel. Luc.
a Serm. 21. in nat. Dñi, & lib. 4. de Trinit. c. 5.
b In li cont. Iud. Pagan. & Arianos cap. 5.
c In epiſt. ad Synod. Carthaginenſ.
d Lib de tẽporib. c. 47.
e Lib. de variis quæſt. ſacræ Scripturæ, quęſtion. 17.
f Lib. 7. hiſt. cap. 7.
g Li. 1. c. 13.

Cur Chriſtus vigeſimo quinto die Martij ſit mundum ingreſſus atq; cõceptus.

In commẽ. hiſt. de Romanorũ origine.

Quando Chriſtus conceptus & natus de Virgine matre.

Ab authoritate & vſu Eccleſiæ, quæ 25. Aprilis celebrat Chriſti Cõceptionem.

His demùm accedit vetus, conſtans & probata Eccleſiæ Catholicæ conſuetudo, quæ tot ſæculis venerandum hoc concepti ſimul & & nati Chriſti myſterium præſcriptis anni temporibus, certiſq; diebus menſium Martij & Decembris publicè celebrat, ac ſolenni ritu vbique gentium iubet ab omnibus concorditer celebrari, tacitè quidem inſinuans, vt diei Dominici, ſic harum etiam feriarum ioſtitutionem ad traditionem Apoſtolicam pertinere. Vnde factum & illud eſſe putant, multorum vt ſit more receptum, annum nouum à vigeſimo quinto die menſis Martij recenſere, nimirùm quòd ab ipſa Chriſti conceptione ſeu incarnatione tempus gratiæ ſiue ſalutis, vt vocant, cum Dionyſio Romano ſupputent. Id quod in multis Bullis, vt dicunt, Apoſtolicis videre licet: quanquam à Domini natiuitate, quæ ſemper in Decembrem incidit, annum inchoare nunc ſit vſitatiùs.

Olim ab hoc die annum Salutis numeratũ fuiſſe.

Vide Bedã de nat rerũ, cap. 47.

Nos verò iſthæc nno ſolùm ob Centuriatores longiùs perſequimur, verùm etiam quòd recens prodierit liber, in quo Matthæus Beroaldus de Chriſti concepti natiq; tempore nouas & ęquè abſurdas, aut certè quidem hactenus à nullo Doctore claro receptas, ac fortaſsè nec auditas, vel cognitas inuehit opiniones, eaſq; orbi Chriſtiano perſuadere conatur. Docet enim Chriſtum menſe Septembri, ipſo æquinoctij autumnalis tempore natum & baptizatum eſſe, adeoq; Chriſti natalem cum eo die, quo

In Chron. cap. 2. & 3. lib. 4.

Noua opinio Matthæi Beroaldi de die Chriſti nati atque concepti.

Magis

In nouo opere de cōciliādis Scripturæ & hiſtoriarum locis diſsidētibus. lib. 4. cap. 2.

Quā impudenter Beroaldus ſe opponat omnibus cum Eccleſia ſentientibus, de tēpore Chriſti nati & concepti.

Magis eſt reuelatus, conſundit, ſed & totius anni principium ad eundem Septembris diem refert. Vultq́; mirabilis & inſolens hic ſupputator temporum, Chriſtum in Decembri, ad decimum quintum eius menſis diem, in Virgine matre conceptum exiſtimari, quoniam nouem menſibus vterum illa geſtauit, & in Septembri tandem, vt ipſe ſomniat, genuit nobis Redemptorem. Neque hoc inandito figmento contentus, venerandos Patres maioreſq́ue noſtros pudendæ ignorantiæ & vanitatis palàm arguit, quòd dies feſtos ſupradictos, de Chriſto nimirùm concepto & nato, alioſq́ue itidem malè conſtituerint & numerârint, imò tempora omnia conturbârint. Quanta verò iſthęc hominis vanitas, arrogantia impudentiaque, rem tot ſæculis compertam in dubium reuocare, vt ſolus ipſe poſt hominum memoriam in grauiſsimo negotio ſapere, & cornicum, vt aiunt, oculos configere videatur? Vbi plùs apud illum valent Ægyptiaci, ſi tamen vera de illis refert, quàm dictæ & aliorum grauiſsimorum Patrum ſententiæ, veterumq́ue Synodorum decreta, & quæuis tùm Orientalis, tùm Occidentalis Eccleſiæ tanto maiorum noſtrorū conſenſu corroboratę conſuetudines, & retentę ſemper piorum obſeruationes. Atque interim vt ſuam ſtultitiam magis magiſq́ue prodat, pergit ille & Synodos ob leges de feſtis huiuſmodi celebrandis latas conuellere, & veteres audet accuſare, qui tam fœdo laborârint errore, vt quo die, aut quo tempore, mundi Lumen Ieſus Chriſtus Dominus noſter conceptus atque natus ſit, tamdiu ignorauerint.

In 2. par. homelia. circa Euangel. in die aſcenſion. Marię.

Teſtimonium Georgij Maioris de vero tempore conceptionis Chriſti.

At multò rectiùs iudicat Georgius Maior, qui in Lutherana ſchola diu profeſſus eſt, nobiſq́ue & veteribus aſtipulatur, quum ſcribat, illud opus inter omnia miracula maximum, omniumq́ue cum lætitia & laude perpetua celebrandum, vigeſimo quinto Martij die circa veſperum contigiſſe, vt Filius Dei λόγος humanam naturam aſſumeret, diuinaque & humana natura in vnam Chriſti perſonam vnirentur, anno videlicet poſt mundum conditum 3963. MARIA tunc annum ferè decimum quintum agente. Probat igitur veteris Ecclęſiæ inſtitutum, quæ hoc ipſo die publicè canit: Hæc eſt dies quam fecit Dominus: hodie Dominus afflictionem populi ſui reſpexit, & redemptionem miſit. Hodie mortem, quam fœmina intulit, fœmina fugauit. Hodie Deus homo factus, id quod fuit, permanſit, & quod non fuit aſſumpſit. Ergo exordium noſtræ redemptionis deuotè recolamus, & exultemus dicentes: Gloria tibi Domine. Neque ſolùm Chriſtus tunc primùm homo factus eſt, ſed etiam eodem menſis Martij die poſt annos triginta tres, ob peccata noſtra paſſus & mortuus eſſe ab eodem Maiore, ſicut & à veteribus Theologis affirmatur. Verùm id quoque contemnit Beroaldus, longè alia & paſsionis & reſurrectionis Domini tempora definiens, adeoq́ue ſuperbus, vt vetæ Paſchæ obſeruationem nobis propè obliteratam, & quæ nunc recepta eſt, velut Iudaicam magis quàm Chriſtianam, Orthodoxis omnibus audeat exprobrare. Nos verò hoc vnum pro veneranda vetuſtate, quod iam olim Apoſtolorum æqualis ferè Tertullianus ſcriptum reliquit, aduerſario petulantiſsimo reſpondemus: Paſsio Chriſti perfecta eſt ſub Tiberio Cæſare, Coſſ. Rebellio Gemino, & Rufio Gemino, menſe Martio, temporibus Paſchæ, die octauo Calendarum Aprilium, die prima azimorum, quo agnum vt occiderent ad veſperam, à Moyſe fuerat præceptum.] Atque vtinam ſolus Beroaldus tantoperè ineptiret: Huic certè diſsimilis non fuit, qui ſuperioribus annis, cùm fortaſsè Francofurti ad Menum habitaret, natalis Chriſtiani feſtum diem agere, nimirùm veteris Eccleſiæ odio adductus, præfractè recuſauit, ſicut Eraſmus Alberus exponit. Eodem ſpiritu Iacobus Schenck agitatus, quū Lutheri doctrinā Berlini profiteretur, iuxta ſolennem Eccleſiæ morem de Reſurrectione Chriſti die ſancto Paſchatis noluit cōcionari, ſed de paſsione Dñi, quicquid monerent alij, diſſerendum ſibi putauit. Tanta in iſtis libido eſt contradicendi, omnemq́ue obedientiam maioribus debitam defugiendi, ſed & nouos errores ac ritus introducendi, ne fruſtrà ſcilicet nouam ipſi religionem amplexi, nouamq́; doctrinam profeſsi eſſe videantur. Vnus homuncio Beroaldus (quis non miretur?) totius Eccleſiæ autoritatem, conſenſionem, traditionem & conſuetudinem non maioris facit, quàm ſicut ipſe vocat, vulgò receptam ſtulta quorundam præſumptione ſententiam, nihil interim ſolidi adferens, quo ſuas nouas & monſtroſas opiniones vel leuiter eruditis meritò comprobet. Reuiuiſcit in his planè ſpiritus, ne dicam furor Manichæorum, quibus

Eccleſię canticū de feſto & tempore Cōceptionis Chriſti.

Tēpus Paſchalis obſeruationis hactenus ignotum eſt Eccleſię iuxta Beroaldū.

Lib. aduerſ. Iudæos.

Quo tempore paſsio Chriſti facta ſit ſecundùm Tertullianum.

Exempla duorum hæreticorum, qui Chriſti feſtum Natalitium & diem Paſchatis celebrare contempſerunt.

Lib. contra Carolſtad. & Saramēt.

Quāta ſit nouatorum temeritas & audacia in religione.

quibus Auguſtinus exprobrat, quod Paſchati & paſsioni Chriſti ſolenniter conſecratos dies reiiciant & aſpernentur. Quarè ſicut olim, ita nunc etiam filij Belial, ſi non verbis, ac certè quidem factis loquuntur: Quieſcere faciamus omnes dies feſtos Dei à terra, quemadmodùm de hoc peſsimo impiorum genere Pſalmographus canit. Nos verò nimiùm profectò dormimus, ac velut in ſumma tempeſtate ſupini ſtertimus, ſi nequiſsimi Satanæ conſilia non obſeruamus ac fugimus, qui vt aduentanti Chriſto, & irrumpenti paſsim Atheiſmo viam muniat, ſicut MARIÆ & Sanctorum ferias bona ex parte apud nouatores ſuſtulit, ita nunc reliquas etiam planeq; ſolennes quæ Chriſto Domino dicatæ ſunt, furiosè paſsim labefactare & prorſus abrogare contendit. Huc ille ſua & ſectariorum expandit retia, quibus plerique paruuli, vt Scriptura vocat, facilè capiuntur, ſi à ſemitis antiquis, quas nobis Propheta commendat, vel modicè digrediantur.

Lib. contra epiſt. Manichæi cap. 8. Et li. 19. cōtra Fauſtū cap. 22.

Pſalm. 73.

Quò ſpectet Satan, ferias maximè ſolennes impugnans.

Epheſ. 4. Prouerb. 8. Hierem. 6.

Epilogus huius libri.

Habemus igitur (nam hìc tandem riuuli claudendi ſunt) quæ ad Virginem noſtram non ſolùm ab Angelo ſalutatam, verùm etiam in Dei matrem cooptatam & aſſumptam pertinent, quantùm de his quidem grauiſsimis rebus contra Eccleſię hoſtes diſſerere noſtræ licuit tenuitati. Miranda fœcunditatis prærogatiua, quòd talis talem taliter genuit. Talis, inquam, Virgo ante partum & Virgo poſt partum. Talem, dico, ſanctum nempè Sanctorum, vnicum matris Virginis Filium, vnigenitum Dei Patris, Deum & Dominum maieſtatis. Taliter demùm, vt Angelo annunciante, Spiritu ſancto operante, & virtute Altiſsimi obumbrante, vt Innocentij verbis vtamur. IESV CHRISTO Opt. Max. Redemptori, & MARIÆ incomparabili Virgini matri in cœlo terraque tùm gatia tùm gloria.

In Encomio Mariæ Virginis.

Ioannis Agricolę impia ac ſcurrilis oratio & interpretatio de verbis Angelicę ſalutationis.

In annotat. circa primū cap. Euang. Luc.

FINIS LIBRI TERTII.

ADDENDA QVÆDAM SVPERIORIS LIbri III. Capitis XII. Pag. 286. ad lineam 38.

Vbi magis etiam peccat Ioānes Agricola, tàm craſſus & impurus, vt ſcribere non perhorreſcat: *Ingreſſus cubiculum puellæ Gabriel adoleſcentis forma, amatorium quiddā et nuptiale orditur, Virginē (vt apparet) pellecturus ad concubitum. Aue, inquit, κεχαριτωμένη gratioſa, cuius conuictum & conſuetudinem plærique omnes ambiunt.* Ac ne putemus hæc tali autori leuiter excidiſſe; confirmat eandem ſententiam poſteà, atque his verbis Lectori magis infigit: *Meditetur apud animum ſuum qui volet, pia curioſitate, quid ſit, videre comptulum adoleſcentem, ſolum cum puella, clauſo cubiculi oſtio, dulciter alloquentem Virginem, quam ſe ambire nihil obſcurè, & geſtu & oratione declaret.* Et miramur adhuc, populum à talibus doctoribus inſtitutum, de hac ſalutatione aurea ſentire perperàm, aut ab ea penitus abhorrere? Proh pudor, quàm fœdos & obſcœnos doctores Quintum hoc Euangelium profert? quibus adeò libet in diuinis literis ſceleratè nugari, vt ex Angelo Gabriele procum & amaſium faciant, & in cuius oratione, neſcio quid amatorium & impudicum, ipſi primùm poſt hominum memoriam deprehendāt. Quis pius, obſecro, hoc plus quàm Poëtico atq; portentoſo commento, ac intollerabili petulantia vel ſcurris ipſis ac lenonibus indigna, non iure commoueatur, atque adeò ſtomachetur?

IN LIBRVM QVARTVM DE MARIA VIRGINE, ET SACROSANCTA DEI GENITRICE, PRÆFATIO.

SVMMA libri quarti, quem nunc Chriſto duce aggredimur, nobis in eo conſumetur, vt ſacri Euangelij loca, in quibus MARIÆ Deiparæ cauſa deſcribitur, à nouatorum corruptelis atq; calumniis vtcunq; vindicetur. Quod enim de Chriſto Domino prædictum eſt fore, vt is quantùmuis per ſe probatus, electus & pretioſus lapis, plæriſque in lapidem offenſionis ac petram ſcandali conuertatur, idipſum de noſtra quoque Virgine, quàmlibet ſancta & immaculata, non perperam accipi poteſt. Nam & nobilis ille Bernardi diſcipulus Guarricus admonet, petræ nomẽ in MARIAM rectè competere, vt quæ in amore integritatis propoſito firma, affectu ſolida, ſenſu quoque ipſo aduersùs illecebram peccati tota inſenſibilis fuerit atque lapidea. Quam Petram Eſaias, adeoq; vetus Synagoga deſiderãs dixit: Emitte Agnum Domine dominatorem terræ de Petra deſerti. Hoc eſt, Abſcinde petram de petra: Sanctum & inuiolabilem ſancta & inuiolata proferat virginitas, vt eiuſdem Guarrici verbis vtamur. Notat præterea Timotheus presbyter Hieroſolomytanus, non modò Chriſtum, ſed MARIAM quoque ſignum, cui contradicitur, ob infeſtos nimirùm vtrique perſonæ frequentes aduerſarios, verè nuncupari. Ac de Chriſto quidem Domino dubium non eſt, quin eius verba & geſta, quæ in Euangelio ſcripta legimus, Capharnaitas & Iudæos primùm, ac deinde ethnicos & hæreticos ſæpè multumq; offenderint, vt haud temerè Simeon iuſtus, quum MARIÆ filium in templo complecteretur, in ruinam & ſignum contradictionis illum eſſe poſitum aſſeruerit, quemadmodùm hactenus omnes ætates Eccleſia plus ſatis experiuntur, ac res ipſa toto orbe teſtatur. An verò tantundem MARIÆ matri non accidit, contra quam velut alteram, vt diximus, Petram tot coniurati hoſtes incurrunt,

[Margin: Eſaiæ 8. Lucæ 2. 1. Petri 2. Rom. 9.]

[Margin: Chriſtus lapis precioſus ſimul & petra ſcãdali.]

[Margin: In ſer. 2. de annunciatione Mariæ]

[Margin: Maria petra dici rectè poteſt, & ab Eſaia ſic dicitur.]

[Margin: Eſai. 16.]

[Margin: In orat. de Propheta Simeone.]

[Margin: Maria quoque ſignum eſt contradictionis.]

[Margin: Lucæ 2.]

quot pro ſua libidine ſacra Euangelij teſtimonia de illa conſcripta iam olim ſceleratè deprauârunt, ac etiamnum deprauare contendunt? Cuiuſmodi Mariomaſtiges morem Aranearum mihi referre videntur, quæ in hortum amœniſſimum, herbiſq; ſalutaribus refertiſſimum ſubinde arreptantes, non fructum inde colligunt, & in aluearia recondunt, id quod induſtriæ apes facere ſolent, ſed pro ſua indole praua venenum è floribus exugunt, nouáque ſibi arma comparant, quibus infirmiora deinde configant & perdant animalcula. Ita enim qui Deiparæ cauſam ſibi oppugnandam ſumpſerunt, è ſpirituali diuinæ Scripturæ Paradiſo, in quo ſerpens etiam cum ſemine ſuo verſatur, præterquàm quòd bonam frugem non reportant, ſacra etiam verba peruersè decerpunt, quibus ad Marianæ virtutis ac dignitatis iniuriam, apud imperitos ſaltem ac ſimplices, abuti poſſe videantur. Nam qui totius pudoris & Chriſtianæ reuerentiæ metas ſemel tranſgreſſi ſunt, ſi antehac vnquam, eô temeritatis nunc maximè prolabuntur, vt in diuinas literas irrũpentes, & rebus & perſonis Euangelicis quantumuis illuſtribus, vim manifeſtam inferant, ac virgam ſibi cenſoriam in ſacra ferè omnia præfracti audeant vſurpare. Idq; tantò impudentiùs factitant, quòd (ſicut ſæpè queſti ſumus) grauiſſimo φιλαυτίας *morbo occupati, cæteros omnes in verbo Dei cæcutire & hallucinari, ſeq; ſolos ferè ſapere, ac rectè probare ſpiritus, vaniſſimè arbitrentur.*

Mariomaſtiges morem Aranearum ſequũtur.

Geneſ. 3.

Pleroſque in ſacras literas impudenter hodie irrumpere, ſibique præſidere in illis intelligendis.

Cæterùm hic liber non obſcurè monſtrabit, quàm infeliciter cum iſtis agatur, qui vt Euangelica loca corrumpant, duros ſe & iniquos matri Mariæ cenſores, aut Momos potiùs præſtare conſueuerunt, dum ſuæ in verbo Dei interpretando libidini magis indulgere, quàm illuſtrandæ veritati dare operam ſtudent. Etenim ſi aduertat animum Lector, mira & horrenda iſtorum licentia, ne dicam inſania eſt, in MARIÆ dictis & factis conuellendis atque deprauandis, velut hoc vnum ſtudioſè caueant, ne de tali tantaq; Virgine nos adeò reuerenter ac ſublimiter, quemadmodùm ab optimis & prudentiſſimis noſtris maioribus didicimus, ſentiamus atque loquamur. Quò minùs mirari conuenit, Sanctos alios, quantumuis Eccleſiæ calculo coboneſtatos, à nouis etiam ſectariis virulenter appeti, maledi-

Contra quos hoc libro quarto maximè diſputetur.

Nõ modò Mariæ, ſed & Sanctis aliis maledicos obtrectatores aduerſari hoc tempore.

maledicéq; proſcindi, quando ne illi quidem parcitur Virgini, quæ citra controuerſiam, vna omnium electorum poſt Chriſtum ſanctiſſima probatiſſimáque ſemper eſt habita, & vbi de vitiis agitur, omni maior eſt exceptione. Adeò nunc vigilat ac Apocal. 13. *furit Apocalyptica beſtia, vt partim per ſe, partim per ſuos ſatellites omnem blaſphemandi artem & operam adhibeat, & Deo Deiq; tabernaculo, Sanctisq; omnibus immane bellum intentet:* Apocal. 12. *Præcipuè verò, vt mulierem illam Sole amictam vnà cum ſuo Filio in ſolitudinē fugere compellat. Nos autem hoc vnum Lectorem oramus, ne moleſtè ferat, quòd in quibuſdam Euangelij locis & hiſtoriis excutiendis longiùs hærere, ac tardiùs progredi videamur. Quandoquidem propoſiti argumenti maieſtas, dignitas ac venuſtas, tùm inſignis Aduerſariorum improbitas, ac deniquè multorum imbecilliorum, qui fortaſſis hæc potiſſimùm legent, ſimplicitas & imperitia, calamum aliquando noſtrum, vt longiùs excurrat, impellit. Faxit æterna Bonitas, ſummaq; Sapiētia, quæ habitat in excelſis, vt hic quoq; liber, qui ad verbi Dei corruptelas detegendas maximè pertinet, veritatē Catholicam ritè defendat, Virginisq; noſtræ cauſam oppugnatā vindicet, ac ſimul honeſtæ Lectoris expectationi ſatisfaciat in Chriſto IESV Domino noſtro.*

Apocalyptica beſtia per ſe & ſuos miniſtros in Dei tabernaculū & Sanctos euomit blaſphemias.

Cur nonnulla in hoc libro lōgiorem habeāt tractationem.

SEQVENTIVM IN HOC LIBRO QVARTO Capitum cum ſuis argumentis Index.

I. MARIAM iniquè prorſus, vt in fide imbecillem, infirmam ac infidelem à Nouatoribus reprehēdi, eamq; ſine omni vitio, imò cum ſapientiæ laude Angelo reſpondiſſe: Quomodò fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?

II. De MARIÆ fide ſublimi atq; perfecta, contra Lutherum, quodq; Chriſtum Deum circa ſuum puerperium plenè cognouerit, quantúmuis Eraſmus tergiuerſetur.

III. De hiſtoria Deiparæ cognatam Elizabeth viſitantis, quæ multis modis illic commendetur, nobiſq; prædicanda proponatur.

IIII. De variis Nouatorum corruptelis, quibus eadem Lucæ hiſtoria & MARIÆ cauſa hoc ſeculo miſerè deprauatur.

V. De præſtanti multiſq; modis commendabili MARIÆ Cantico, quod vulgò Magnificat dicunt, ac in eo perſonam autricis mirabiliter elucere.

VI. Variæ & graues corruptelæ à nouis doctoribus aduersus MARIÆ Canticum hoc ſæculo inuectæ, indicantur atque profligantur.

VII. De MARIÆ dicto: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, in quo multùm Deiparæ detrahant Nouatores, ne illi laudem veræ & perfectæ humilitatis concedere videantur.

VIII. De vera virtute humilitatis, quæ matrem Domini maiorem in modum commendet ac illuſtret, ſæpeq́ꝫ ac multùm in illa nobis conſideranda ſit.

IX. De MARIÆ purificatione, quando ſuum primogenitum puerpera obtulit, & redemit in templo Hieroſolymitano. Adhæc quomodò Chriſti pueri, MARIÆ puerperæ & aliorum in templo præſentium perſonæ, circa eandem hiſtoriam ritè conſiderentur.

X. A veteribus nouisq́ꝫ ſectariis varias inuehi corruptelas, quibus hiſtoria Euangelica, de purificatione Virginis deprauetur. Ac præterea de veteri ſolenniq́ꝫ more in Eccleſia cereos deferendi, quum purificatæ Virginis memoria in templis Catholicis publicè celebratur.

XI. Affectus humanos, ac præſertim gaudij, in MARIA Domini matre laudabiles extitiſſe, eosq́ꝫ variis modis ex Euangelio demonſtrari.

XII. Nimiùm acerbos & procaces eſſe Nouatores, qui matrem Domini ob amiſſum triduo filium ſupra modum doluiſſe, ac improbis affectibus ſuccubuiſſe contendunt.

XIII. Deiparæ falsò imputari, quòd puerum IESVM duodennem amittens peccârit per negligentiam, quodq́ꝫ idcircò cum Eua conferri mereatur.

XIIII. De MARIÆ & Euæ iuſta collatione, ſicut veteres illam tradiderunt.

XV. Vanam & falſam eſſe ſententiam Nouatorum, qui MARIÆ tribuunt expoſtulationis, & commoti animi vitium, quando ſuum filium duodennem in templo compellauit.

XVI. MARIÆ dignitatem ac perfectionem in dubium temerè idcircò vocari, quòd Chriſtus in templo illam duriùs alloqui videatur, dicens: An neſciebatis, quia in his quę Patris mei ſunt, oportet me eſſe? Item de illis Lucæ verbis: MARIA conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo.

XVII. MARIAM indignè culpari, velut turpi & reprehenſibili ignorantia laborârit, etſi non omnia quidem nouerit ac intellexerit, & præſertim quod illi Chriſtus in templo Hieroſolymitano reſpondit.

Aduerſus

XVIII. Aduerſus nouos calumniatores MARIA defenditur, quæ in nuptiis per muliebrem & ambitioſum affectum nihil peccauerit, nec filij ſui reprehenſionem vel obiurgationem promeruerit, multis aliòquin nominibus ob eandem hiſtoriam commendanda.

XIX. MARIAM ambitionis & importunitatis, præſertim à Brentio, immeritò accuſari, eò quòd alios Cognatos ſecum adducens, ad Chriſtum docentem accedere, eumq́ compellare vellet.

XX. De ſenſu verborum Chriſti: Quę eſt mater mea? neque idcircò MARIAM à filio negligi, pudefieri, reiici vel abnegari, vt Nouatores audent comminiſci.

XXI. De triplici genere cognatorum Chriſti, quos omnes MARIA excelluit, carne ſimul & Spiritu perfecta Domini mater.

XXII. Quas ob cauſas Chriſtus in Euangelio MARIAM parcè laudet, ac duris etiam verbis alloqui videatur: hoc exemplo multa hominum genera de rebus grauibus admoneri.

XXIII. Defenſio mulieris Euangelicæ, quæ MARIAM coram Chriſto & turbis palàm celebrans dixit: Beatus venter, qui te portauit. Ac de eodem loco aduerſus Nouatores, ſed præcipuè Caluinum, diſputatio: & illorum confutatio, qui Euangelica dicta corrumpunt, vbi de verbo DEI cuſtodiendo, & de Patris voluntate facienda legimus.

XXIIII. Eiuſdem mulieris aduerſus Lutherum alioſq́ ſectarios propugnatio, & rurſus de verbis illis: Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud, admonitio. Item in matre Domini plus quàm miniſterium nudum eſſe ſpectandum. Ac demùm multa in Deipara reperiri, quæ nos etiam hodie beatificare poſſimus.

XXV. De gladio MARIÆ Virgini prædicto à Simeone, ac de variis acerbiſq́ doloribus, qui Virgineam eius animam pertranſierunt: nullam verò infidelitatem, aut in fide dubitationem in hiſce doloribus illi adhæſiſſe.

XXVI. Expenduntur verba Ioannis: Stabat iuxta crucem IESV mater eius, & quomodò veteres illa intellexerint: hinc MARIAM ob ſingularem erga filium compaſſionis affectum meritò commendari, & Martyribus non eſſe inferiorem, multumq́ promeruiſſe.

XXVII. Quo iudicio legendi ſint Patres, ſicubi MARIÆ Virgini parùm eſſe propitij, vel dignitatem eius imminuere videantur: quid prætera veterum teſtimoniis quæ obiiciuntur, ſit à Catholico reſpondendum.

IN EFFIGIEM SVBSEQVENTEM CARMEN PHILIPPI MENZELII D. ET PROFES. MED. INGOLSTAD.

QVID tibi mentis erat, Virgo, quos pectore planctus,
Quas lachrymas (ſi non lachrymas dolor hauſerat omnes)
Diua, dabas, gemitu, heu, inconſolabilis alto
Dum miſeranda tuum, ſolo iam nomine mater,
Vnigenam infando mactari funere Natum
Inſontem, penitusq́ue alienæ ob crimina culpæ,
Aſpicis, ah, oculosq́ue vides morientis & ora,
Et circùm gelidos letho complecteris artus?
Sol equidem tam triſte nefas ne cerneret ipſe,
Abruptis mæſtus radiis in nubila fugit:
Bruta ſed & tellus acri concuſſa dolore
Horruit, & ſceleris tanti ſub mole laborans
Luxauit rigidos tremefacto corpore montes.
Hoc hoc illud erat, tibi quod longæuus ad aras
Interpres Diuûm, quondam pia dona ferenti,
Prædixit Simeon. Veniet labentibus annis
Tempus, ait, quando immani tibi vulnere adactus
Trans animam hanc gladius, Virgo miſerabilis, ibit.
Hei mihi, quis falſum dicat Simeona? liquet res
Indubitata palàm: Cerno, cerno amplius vnum,
Qui te, Diua, petit, qui te tranſuerberat, enſem.
Quippe nec impreſſum ſpinoſo tegmine gnati
Dulce caput, pallorq́ue genis ſuffuſus, & atra
Morte graues oculi, concreti ſanguine crines,
Lingua ſitim confeſſa acrem, cumulataq́ue mille
Vulnera vulneribus, neque te clamantis ab alta
Iam cruce luctificæ, media inter funera, voces,
Immenſo tantùm tua confixêre dolore
Pectora: Quin etiam diri ſors prima Satanæ
Cerinthusq́ue, Hebionq́ue, euerſoresq́ue ſacrorum
Neſtor, & Heluidius, ſtimulis furialibus acti,
Direxere aciem, ſtrictisq́ue tot enſibus omnes
Te contra ſua caſtra mouent, tibi vulnera crebri
Ingeminant: Quorum facinus crudele propagat
Hoc æui Hæreſeωn legio non vna per orbem
Bella ferens, dum cuncta tuo meditatur honori
Extrema, & rabido paſſim te dente laceſſit.
Tu tamen, ô, firma nunc ætheris arce beati,
Diua, ſedens, omnem millena in gaudia luctum
Soluiſti: procul eſt, quicquid dolet: Vnicus ille,
Quem propter tot dura lubens, tot acerba tuliſti,
Filius, æterno præſens te mulcet amore.
Ille truces plagas, atque intentata propulſat
Vulnera, materna vindex, tutelaq́ue famæ

DEO LAVS.

I·N·R·I·

oppoſuit ſe Chriſto. Tàm pulchrè Culmanno cum Spangenbergio ſuæ impietatis ſocio conuenit, dũ ambo de MARIÆ fide ſic garriunt, vt ex eadem (quod aiunt) fidelia, eundem dealbare, imò verò denigrare parietẽ velle videantur. Bone Deus, quàm infœliciter cũ populo ab hiſce doctoribus inſtituto agitur, quorũ exemplo etiam leuiſsimi homines diſcunt & aſſueſcunt de MARIA Domini matre, & Ioanne Baptiſta Chriſti præcurſore, id eſt, de ſanctiſsimis & omniũ celleberrimis in ſacra Scriptura perſonis, tàm indignè ſentire, tàm futiliter loqui, tàm improbè pronunciare, vt exiſtimẽ ſanè, quod & res ipſa teſtatur, immaniſsimos Turcas non impune laturos eſſe, ſi quiſquam in Ieſu Nazareni matrem adeò procaciter debaccharetur. Horum verò Pſeudoeuangelicorum inſaniam, ne furorem dicam, paulò pòſt fuſiùs coarguemus.

Miſerandus popul⁹, quem hodie ſectarij docent, Sãctis præcipuis maledicere vel obtrectare.

Turcas Pſeudoeuãgelicis in iudicanda Maria modeſtiores & æquiores eſſe.

Sunt, quos libido inceſsit, alia quadam via, nec tamen diſsimili fraude hæc ipſa Virginis noſtræ verba deprauandi. Nam Georgius Maior indicat, MARIAM humanæ rationis cogitatiões ac diſputationes adhibuiſſe, neq; ſoli verbo Dei, quod annũciari audiuerat, innixã fuiſſe, nec ei firmiſsimè ſine vlla diſputatione vel hæſitatione credidiſſe. Eadẽ eſt Georgij Æmilij ſententia, qui Virgini matri nihilo ſe prębet ęquiorem. Quid enim docerẽt, quid creparẽt diſcipuli aliud, quàm quod à ſuo dilectò Magiſtro, ſiue vt ipſi vocant, Reuerendo patre Luthero traditũ acceperunt? cùm pſertim in eius verba quodãmodo iuraſſe videantur. Cæterùm vt is MARIAM omninò vulgarẽ fœminam faciat, & ſicut affectibus, ſic etiam fide imbecillem oſtendat, inter cętera quidem hoc modo cõcionatur: *An putatis MARIAM nullam impreſsionem in corde ſuo ſenſiſſe? nequaquam. Ipſa profectò in ſe incredulitatis ſenſum quendam et inſultum habuit: aliôquin non interrogâſſet ac dixiſſet: Quomodò erit iſtud? quandoquidẽ virum non agnoſco. Quarè & Angelus cum ea blandulè agit, peramicè loquutur, et eã fulcit.* En tibi, quàm petulanter in MARIAM inſurgit Lutherus, cùm illi tenuẽ adeò & vacillantẽ fidẽ tribuit, cumq; fidei neſcio quas tẽtationes & incredulitatis inſultus, ac mentis tàm malè cõſtitutę ſtatũ in Virgine matre iubet conſiderari.

Circa Euãgel. de Annunciatione Virginis.

Quomodò, Georgius Maior & Georgi⁹ Æmilius eundem Euangelij locũ exponant.

In Poſtilla circa Euangeliũ in feſto Annunciatiõis Virginis.

Lutherus Mariam eiusq; fidẽ calumniatur.

Quid ergo iam ſupereſt quæſo, niſi vt cenſoribus quidem Luthero & eius ſodalibus, innocentiſsimã Virginem improbę & infœlici Euę, quę de verbis diuinis ex ſuggeſtione Satanica dubitauit, vel conferamus, vel exæquemus? Errauit ergo ſanctus & ſapiens Angelus, qui MARIAM paulò antè nõ ſuo tantùm, ſed & ſanctiſsimę Trinitatis legantis nomine tam honorificè compellârat, tantiq; faciendam eſſe ſignificârat: vt dubium eſſe non poſsit, illam gratia plenam, & inter mulieres benedictam omnibus eſſe cenſendã. Quomodò autẽ gratia plena & abundans, vel Deo inſigniter chara eſſe queat, quę ſtatim pòſt, eodẽ in loco atq; colloquio tã leuiter ab hac ipſa laude deſiuit, & in fide tã turpiter fluctuauit, quæq; ſub tali magiſtro Gabriele tàm indocilem ac rudem diſcipulam ſe præbuit? Cur iterũ inter mulieres omnes benedicta, hoc eſt, iuxta Bullingerum in genere fœmineo vniuerſo laudatiſsima, vel ſicut Bucerus fatetur, donis Dei præ mulieribus aliis nobilitata prædicetur, quæ aliôquin à Iudith, Elizabeth, Anna & reliquis id genus matronis ob fidem laudatiſsimis, nec vllo modo vacillantibus longè ſuperabatur? Demùm quę languidę & vacillantis fidei pars, quis omninò incredulitatis ſenſus vel inſultus poſſet in illam cadere, cui Spiritus firmiſsimum hoc teſtimonium præbeat: Beata quę credidiſti, fide vtiq; non ficta, nõ dubia vel inani, ſed ſyncera, ſed conſtanti, ſed inconcuſſa, perfecta & ſolida, fructuum optimorum feraci, quæ malum omni ex parte vincebat, & bonum omne per dilectionem incredibiliter operabatur? Ac ſanè probabilis illorũ eſt ſententia, qui putant ſingularem MARIÆ fidem, ſi vſquam alibi, tùm hoc ipſo loco potiſsimùm effulſiſſe, adeoq; ipſi etiã Angelo admirationi fuiſſe, quum tàm multa inaudita, naturę vim hominumq; captum excedentia, & illis quidẽ tẽporibus incredibilia myſteria concurrerent, quæ tamen virgo ob vnius perſonæ dictum fide firmiſsima complecteretur. Nunciabat enim Angelus Deum fieri mortalẽ, hominum Deum de fœmina naſciturũ, Virginem ſine viro concepturam, Deum parituram, & Virginem ſimul permanſuram, poſtremò pauperis matris filium, incomparabilem orbis fore Monarcham, Regemq; ſempiternum. Hęc nos quidẽ inde ab incunabilis & diſcimus & audimus, multiſq; modis ac ætatibus vt longè certiſsima veriſsimaq; comprobata tenemus: ſed quę diligenter animaduerſa, vel ab aliis explicata, nouũ ſæpe ſtuporem nobis ingenerare & excitare conſueuerũt. Eoque rarior & commendabilior MARIÆ fides extitit, quæ cùm primùm ab Angelo iſthæc

Lutherus cum ſuis Mariã Eua infœliciorem facit.

Ex Euangelio redargui aduerſarios hic Marię fidẽ impugnantes aut obſcurantes.

In 1. c. Luc.

Nouatores quidam Mariã laudant atque defendunt contra ſuperiorum inſectationem.

Mariæ fides firmum habet teſtimonium Spiritus ſancti.

Lucæ 1.

Mariæ fidẽ pręſens locus Lucę cõmendat, non extenuat.

Quàm excellẽs & rara extiterit Mariæ fides eo tempore, quum à Gabriele ſalutaretur.

Illuſtris Mariæ fides a Ioanne Agricola prædicatur.

In c. 1. Luc.

iſthæc expoſita percepiſſet, ac ſimul ſanctiſsimæ Trinitatis myſterium proponi andiuiſſet, nihil aut dubitat, aut ſciſcitatur, ſed è veſtigio ſe totam ſuumque intellectum Deo ſubiicit, nec aliter Gabrielem, quàm Deum ipſum loquentem reuerenter andit, plenaque fide comprehendit omnia, quę ſupra modum ardua & ferè incomprehenſibilia videbantur. Vnde Lutheri diſcipulus Ioannes Agricola, vt reliquos pręteream, non perperam certè MARIÆ fidem hoc ipſo loco vel maximè nobis eſſe ſpectandam admonet. Sic enim ſcribit: *Colloquium Angeli cum Virgine præ aliis locis hunc habet inſigniorem, quòd potuerit verbis Angeli tanta, & tàm ſublimia nunciantis conſentire virgo, vt Angeli perſuaſione inducta, omninò conceperit eam fiduciam, vt ſe matrem Domini (id quod alicubi in Virgine admiratus eſt Bernardus quoque) futuram crederet. Maius eſt omninò potuiſſe credere virginem, vt fieret mater, quàm quòd mater facta eſt, ſpiritu priùs quàm corpore facta mater.*

Marię fides nullum ſenſum & inſultum incredulitatis paſſa eſt, quicquid Lutherus garriat.

Nullum igitur ſenſum & inſultũ incredulitatis admiſit noſtra Eua, quę, vt priori Euæ prorſus ſe diſsimilem oſtenderet, eius perfidiam atq; inobedientiam cũ perfecta fide & ſumma obedientia fœlicisſimè commutauit. Nec enim ſolum Deum in Gabriele loquentem audiuit, ſed etiam audito Verbo libenter conſtanterque credidit, ac ſe totam, vt promptiſsimam Domini ancillam, ſummo myſterio in ſe perficiendo ſtatim obtulit & accommodauit. Inanis ergo fœdaque Lutheri ac aliorum eſt garrulitas, qui tantam lucem, id eſt, certam & exploratam MARIÆ fidem vel extinguere nobis, vel obfuſcare conantur. Fingant licet, matrẽ Domini aut noluiſſe, aut non potuiſſe Angelo credere: Somnient Gabrielem blandulum fuiſſe cõcionatorem, cuius confirmatione dubius & imbecillis fœminæ animus fulciri debuerit atque ſuſtentari: nos friuola & ridenda potiùs, quàm confutanda iſthæc commenta ſuis relinquamus autoribus. Nam pij & prudentes omnes facilè iudicabunt, horum nugas tùm Scripturę, tùm rationis pondere deſtitutas, & execratione potiùs, quàm reſponſione dignas iudicari & explodi penitus oportere. At poſteà de MARIÆ fide, quæ nunquam ſatis laudata eſt, nec pro dignitate laudari ab vllo queat, plura in mediũ adducemus.

Nouatorũ pleraq; commenta de Virgine ridẽda potiꝰ quàm confutanda.

Depulſio ineptiarum, quas in Mariam Sarcerius & Culmannus effutiuerunt turpiſſimè.

In locis ſuprà citatis.

At verò tanta eſt Sarcerij & Culmanni præ cæteris maledicentia, qui MARIÆ fidem & famam atrociter impetiuerunt, vt ad eam aſſerendam plura ſubiicere debeamus. Vix enim intelligo, an labe vlla turpiore, & crimine grauiore puriſsimam beatiſsimamque Virginem aſpergere & inquinare potuerint, quàm quòd illi probroſam infirmitatem ac dubitationem in fide, imò & infidelitatẽ, peccatum vnum omnium deterrimum atq; pernicioſiſsimum, palàm aſcripſerunt. Neque hanc tàm infamem notam illi inuſiſſe cõtenti (ò inſana capita) quorumlibet verè carnalium & impiorũ Deique verbo aduerſantium typum & exemplum in MARIA Virgine ſtatuunt, & vulgo conſiderandam proponunt. Ergóne Sarceri, MARIÆ imitatores tibi videntur, qui contra verbum & opera Dei luctantur, ſeq; rationis & ſapientię humanæ argumentis muniunt, & in his quæ ad religionem pertinent, iudicium carnis potiùs, quàm fidei lumen ſequuntur? Quod ſi ita eſt, accedant duræ ceruicis Iudæi, veniant perfidi hæretici, adſint etiam ſanguinolenti Eccleſiæ perſecutores, cateruatim denique omnes impiorum cohortes in Chriſtianorum perniciem tot ſeculis ſæuientes ſeſe conglomerent. Quid? vniuerſam hanc & funeſtam Satanæ ſynagogam cum matre Domini ſanctiſsima componetis? Proh Deum immortalem, quàm eſt pudenda iſtorum hominum vanitas? quàm execranda licentia? quàm multis ſupplicijs vix expianda blaſphemia: Vtpote quæ non in matrem tantùm, ſed in filium etiam Dei ſimul & Virginis ab his cenſoribus coniicitur & detorquetur. An hoc eſt Euangelium pro dignitate tractare? imò verò Euangelium prodere, & per illud Virginem poſt homines natos lectiſsimam inſigni contumelia dedecorare. Eam dico virginem, ad quam veluti laudatiſsimam filiam, hunc tantum legatum Pater æternus demiſit, quam ſe dignam habere matrem voluit filius Dei, quam Spiritus ſanctus vt ſponſam & amicam vnam omnium chariſsimam, ab omni æternitate delegit, & inde à prima infantia tot tantiſque donis cumulauit, nullus vt è Sanctorum numero nitidior, excultior, admirabilior vnquam fuerit, aut nunc etiam eſſe poſsit.

Marię non ſine ſummo probro affingi, q fuerit typus & exemplum hominũ carnaliũ & impiorum.

Impium eſt eã Virginem dedecorare & criminari, quę maximã in Dei verbo habet commendationem.

Dicti Marię inſectatores in illud crimen incidũt, quod de illa fingere voluerunt.

Equidem nihil vereor pronunciare, obiecta hæc MARIÆ probra in iſtorum Ariſtarchorum capita ſine iniuria retorqueri, cùm apertum exemplum fœdæ imbecillitatis, non ferendæ dubitationis, craſſæ nimiùm arrogantiæ, obſtinatæ malitiæ, caſtigandæ

gandæ ſycophantiæ, ac horrendæ demùm infidelitatis re ipſa declarent orbiq́ue teſtentur. Qui velut iuſto Dei iudicio in ſenſum reprobrum traditi, nec iam ſanctę fidei, nec rationis humanæ, nedum diuinæ ſapientiæ argumentis ducuntur, ac nihilo ſecius, vt ſuo impuro impioq́ue fermento MARIÆ nitorem contaminent, Dei verbo, Dei Eccleſiæ, Dei miniſtris & organis ſeſe impudenter opponunt. Quem verò huius procacitatis inſaniæq́ue ſuæ fructum infelices demùm reportabunt, dum & MARIAM Dei verbo, & Baptiſtam Chriſto aduerſari voluiſſe confingunt? eum certè, quem contra ſtimulum calcitrantes, & in cœlum ipſum, vt dicunt, expuentes, vel in petram duriſsimam impingentes ſuo malo maximo, & cum iuſtiſsimo aliorum probro reportare conſueuerunt. Quid tandem Sanctis aliis hi Momi largientur, imò quæ crimina illis affingere non audebunt, qui præſtantiſsima Chriſti membra, Eccleſiæq́ue lumina, & cœleſtis patriæ ornamenta præcipua tàm virulentis linguis & calamis appetunt, tamq́ue horrendis probris inceſſunt? Deum Opt. Max. ex animo precor, vt blaſphemis id genus impiiſq́ue ſcriptoribus imperet, hoſq́ue cæcos tot mille cæcorum duces in viam aliquando reuocet, ne in hoc peſsimo docendi fallendiq; inſtituto ad ſuum & commune multorum exitium perſeuerent. Nam qui ſummum infidelitatis probrum in Dei matrem inculpatiſsimam ſceleratè iaciunt, quiq́ue craſſum carnis iudicium, aut ſtultam hominum ſapientiam illi Virgini, quę ſapientia Sanctos omnes præcellit, imò quę ipſum ſapientię ducem & autorem Orbi peperit, audent attribuere, fieri certè non poteſt, quin illi ſummo crimini obligati & numen iratum, & cruciatus inexplicabiles demùm experiantur. Quis verò prudens non facilè intelligat, iſtiuſmodi doctores de ſua quidem & Magiſtri Lutheri quàm de MARIÆ fide & ſapiētia præclariùs exiſtimare, perinde ac ſi verè ipſi ſint Euangelicæ fidei præcones & vindices, MARIA Dei verò verbum aut neſciat, aut excutiat, aut negligat, conſtanti nempè fide verbi Dei deſtituta, iudicio autem rationis & ſenſu in fidei rebus decepta, nec ſolùm ignorans & infirma, ſed etiam (horrendum dictu) infidelis effecta, quę verbis Angeli, imò Dei non crederet, & ad Diabolicam illorum claſſem pertineret, qui ſe humanæ rationis & ſapientiæ præſtigiis ſinunt deludi, atque ita quod omnium eſt deterrimum, Deo Deiq́ue verbo reſiſtunt.

Quis fructus & finis ex aduerſariorum præſenti petulantia conſequatur.

Aduerſarios ſic de ſuorum fide iudicāt, vt illos in fide præponant Deiparæ quodammodò.

Quid igitur ſibi volunt hi noui Theologaſtri? tanta enim rei indignitas me nec tacere, nec mitiorem, nec breuiorem eſſe permiſit. Ergóne quam generationes omnes in omni Eccleſia beatam, & fide beatam prædicant, quæq́ue primam ſyncerę fidei laudē in Euangelio cōſecuta eſt, eam ipſam generatio hæc praua & adultera fide ſpoliabit ac exuet, vt primum etiam iuſtitiæ ac fœlicitatis gradum, qui fide comparatur, MARIÆ aliquando defuiſſe credamus? Hoc certè nouum eſt planè paradoxum, quod plurimis aliis nuper excogitatis, ſi velint nouatores, per nos quidem adiungant: hanc putioris ſcilicet doctrinæ partem ſibi ſuiſq́ue diſcipulis retineant, adeoq́ue pro expreſſo Dei verbo vendirent. Neque ſic tamen efficient, Chriſto bene propicio, vt de perfecta MARIÆ fide vel malè ſuſpicandi, vel aliqua ex parte dubitandi locum reliquum faciant Orthodoxis.

Indignum prorſus, Mariæ fidē in dubium reuocare, ac illam infidelitatis accuſare.

Quid, quòd nobis etiam tacentibus ſuos habet MARIA defenſores, nec ſolùm venerandos Eccleſię Patres, quorum ſententias poſtea proferamus, ſed ex ipſis etiam aduerſariis non infimos Duces, à quibus in præſenti cauſa ſic excuſatur, atq; ab omni vitio liberatur, vt horum accuſatio conſiſtere & valere non poſsit, qui tàm ſacræ Virgini non ſolùm dubitationem & ignorantiam, ſed ſenſum etiam peccatumq́ue infidelitatis impingunt. Haud poſtremi nominis apud iſtos eſt Brentius, qui de propoſito MARIÆ ſermone ſic iudicat: *Hæc non ſunt verba incredulitatis, qualia fuerunt Zachariæ, ſed ſunt verba quæ proficiſcuntur ex admiratione fidei. Non enim dubitat* MARIA *de certitudine verbi Dei, quod ex Angelo audierat, ſed dubitat de modo, quo promiſſa implenda ſunt.* Ac iterum: *Vt hæc verba non ſunt incredulitatis, ita nec ſunt curioſitatis, ſed potiùs neceßitatis, videlicet* MARIA *pudicitiæ ſuæ obſeruantißima diſcat, quid ſui ſit officij, quod agendum ſit, vt promiſſus filius in vtero ipſius concipiatur.* Porrò Spangenbergius, velut triarius in ſuo exercitu miles, plus etiam quàm Brentius, MARIÆ largiri dignatur: *Hæc verba,* inquit, *non ſunt incredulitatis verba, ſed* (obſerua quæſo Lector) *præſtantißimæ fidei. Nihil dubitat prorſus de verbo Dei, quòd ſit mater futura, & nihilominùs virgo manſura, & non ſolùm mater ſimpliciter, ſed mater*

Homel. 6. in 1. c. Luc.

In Euange. de Annunciatiōe Virginis.

Ex nouatoribus quidem ſuā Mariæ fidē tribuunt, & excuſant contra collegas maledicos.

Brētij teſtimoniū pro Mariæ defenſione.

Spangenbergius quantum fidei hoc loco Deiparæ largiatur.

Dei

Dei: id illi præter opinionem auditur & admirabile videtur. Etenim nullam eius rei in toto orbe habet exemplum, in nulla creatura, vnde argumentum fidei & ſolatium habuiſſet: quaſi dicat, Verbis tuis credo & perſuaſum habeo eſſe veriſimile. Nec me latet id ab Eſaia prædictum. Si verò ego ea ſum virgo, dic mihi: Quomodò fiet iſtud? Tum Bucerus, Pellicanus & Bullingerus, vt alios prætercam, MARIAM omni vitio liberant, eiuſque verba, vt diximus, ad propoſitum & ſolicitudinem de conſeruanda virginitate volunt accommodari. Proinde illorum ſententia non poſtulat ab Angelo ſignum, quemadmodùm fecerat Zacharias, ſed rei gerendæ modum duntaxat, verecundè ſimul & prudẽter inquirens cupit cognoſcere, perinde ac ſi dicat: Hæreo, quo pacto eius matrem fieri me oporteat, an coniunctione viri, cum quo, vt ſtatui, nulla mihi vnquam erit connubij conſuetudo, an alia fortaſſe ratione diuiniore. Nec perperam dixit Zuinglius, *Rem ipſam credit MARIA, de modo tantùm interrogat, quod arguit eius integritatem. Nam hinc claret, virginem MARIAM nulli vnquam viro fuiſſe commixtam, & fœtum ex Spiritu ſancto eſſe. Zacharias in re & modo dubitat.*

Eſaiæ 7.

In explicatione Lucæ cap. 1.

Quomodò ab aliis nouatorib. MARIÆ cauſa hoc loco defendatur.

Lucæ 1.

In 1. c. Luc.

Et hactenus quidem illi commodè ſatis, vt etiam ab aduerſariis tum veritas cõfirmetur, tum ſua MARIÆ dignitas ab hoſtibus violata & ſurrepta, ab eorundem ſociis aliqua ex parte reſtituatur. Quid vero Calninns? hunc manu vna lapidem, & gladium altera geſtare, vt vulgò inquiunt, non iniuria dixeris. Principiò enim non magnoperè laborandum cenſet; vt MARIAM purgemus ab omni vitio, videri eam non minus malignè reſtringere Dei potentiam, quàm prius Zachariam. Vbi bis peccat hic nefarius calumniator: primùm quidem, quòd ſanctiſsimam Virginem ab omni peccato ſemper eximendam, vt Auguſtinus docuit, & à nobis anteà probatum eſt, indiſcriminatim peccatoribus aliis velit aggregati: deinde verò quòd eandem Zachariæ in vitio vel incredulitatis, vel curioſitatis conferre non pertimeſcat. Sed iam velut de ſua ſeueritate remittat Caluinus, & æquior videri velit Virgini, quanquam illi plus debebat concedere, perinde ac de ſublimi loco iſta pronuntiat: *Sciendum eſt, MARIAM non ita dubitare vel ſciſcitari, vt ſenſibus ſuis Dei potentiam vel ſubiicere, vel æquare velit: tantum ſubita admiratione perculſa, ad mouendam hanc quæſtionem rapitur. Quod autem obedienter amplexa ſit promiſsionem, hinc colligi poteſt, quòd cùm multa occurrerent in contrariam partem, non niſi in vno hæſitat.* Ac tandem ita concludit: *Hæc quæſtio fidei aduerſa ideò non fuit, quia ex admiratione potius, quàm ex diffidentia oriebatur.* Nónne hæc tibi ſatis eſſe videntur, ſi animum Lector aduertis, ad Lutheri, & aliorum hunc ducem ſequentium impuras tetraſque calumnias amoliendas, ac inſuper ad MARIÆ fidem integram aſſerendam? Ex quibus omnibus non obſcurè colligi poteſt, in vna eademque Lutheri familia non modò diuerſas, ſed & contrarias concurrere ſententias, vt neque cum præceptore diſcipuli, neque ſectæ eiuſdem ſocij hoc loco congruere poſsint & conuenire. Sic enim iuſto Dei iudicio Eccleſiæ hoſtes ſæpè plectuntur, vt ſuis ſe gladiis mutuò iugulent, vtque mutua diſſenſione & perpetua concertatione; ſe Babylonicæ turris potius ſtrennuos ędificatores, quàm germanos diuinę ſcripturę interpretes eſſe orbi teſtatùm relinquant.

Detectio vanitatis Caluinianæ, qua locus præſens & Mariæ cauſa impugnatur.

In harmonia Euang.

Libr. de natura & gratia ca. 36.

Quomodò Caluinus Mariã liberat omni nota dubitationis vel incredulitatis.

Aduerſarios de vno & eodem Euangelij loco, diuerſas adeoq; contrarias adferre ſentẽtias.

Geneſ. 11.

Nunc ad Patres vt ſanctiores, ita meliores profectò ſacræ Scripturæ explanatores accedo: qui planè teſtantur, MARIAM in hac ſua quæſtione omni reprehenſione carere, neq; ſicut Zachariam Baptiſtæ patrẽ, verbis Euangelicis diffidere voluiſſe. Qui Zacharias cum eodem Gabriele in templo eſt collocutus, ſed tanto nuncio Ioannem filium ſibi ſeni, & vxori tum ſeni tum ſterili naſciturum prædicenti nõ credidit, quandoquidem de naturali difficultate, ſeniorumque coniugum imbecillitate, & diuturna ſterilitate cogitabat, carnis nimirùm iudicio impeditus, quominus diuinam potentiam & Angelicæ promiſsionis fidem in animum ſuum inducere poſſet. Quamobrem improuidus & præceps in verba curioſa & à fidei ſimplicitate aliena prorupit, vt ita ſciſcitaretur, Vnde hoc ſciã? Ego enim ſum ſenex, & vxor mea proceſsit in diebus ſuis. MARIA verò cùm ex hoc ipſo Gabriele parituram ſe filium audiuiſſet, eumque Meſsiam homine maiorem, & regem in domo Iacob æternum ex ſe naſciturum credidiſſet, nullum ſibi ſignum externum dari poſtulauit, neque rem impoſsibilem nunciari putauit, cùm ſciret ſe per ætatem procreandis liberis operam dare & parere poſſe, ideoque Angeli promiſsionem in dubium minimè reuocauit. Hoc ſolum quęrit, quod ex prioribus Angeli verbis non intellexerat, quomodò ſinę viri commercio coniuga-

Patrum teſtimonia hoc loco Mariam ſegregant à Zacharia fidei ratione.

Quàm imbecillis in fide fuerit Zacharias.

Luc. 1.

Mariæ fides lõgè maior quàm Zachariæ.

coniugaliq́; congreſſu promiſſum filinm conceptura & paritura eſſet, ſaluo interim decretę virginitatis propoſito, ſicut iam antè pluribus eſt demonſtratum. Qnomodò igitur fiet iſtud, (ſic enim dicere voluiſſe videtur) vt ego Mater efficiar, promiſſoq́; Filio gaudeam, quæ nullam viri operam ad liberos gignendos admitto, ſed decretam virginitarem cuſtodire certum habeo? An iſthuc non erat ſummæ prudentiæ, vt in re tanta ſolicitè percunctaretur, nihilq́; vel temerè vel inconſulrè cum ſuæ conſcientiæ offenſione ageret, ſed volũtatem diuinam, qna nihil habebat antiquins, mox pleniùs inueſtigaret?

Senſus verborũ Mariæ ad Angelum: Quomodò fiet iſtud?

Rectè igitur Augnſtinns inter Zachariam & MARIAM (qnod ad fidei rationem attinet) ſemel & iterum hoc pacto diſtinxit: Zacharias quando ait, Vnde hoc ſciam, vel per qnid hoc cognoſcam, qui ſum adeò cum vxore ſenex? deſperando dixit, non inquirendo. MARIA verò cùm interrogat: Quomodò fiet iſtud, quia virum non cognoſco? inquirendo dixit, nõ deſperando. Propterea illi (Zachariæ) dicitur, Tacebis, quia non credis: huic verò cauſa exponitur, quia dum interrogaret, de promiſsione non dubitauit.] Sed & Ambroſius Domini Matrem defendit, ac fidei imbecillitatem in ſolo Zacharia ponit. MARIA, inqnit, iam de negotio tractat: Zacharias adhuc de nuncio dubitat. Negat ille ſe credere, qui negat ſe ſcire; & qnaſi fidei adhuc quærit alium autorem. Iſta ſe facere profitetur, nec dubitat eſſe faciendum, quod quomodò fieri poſsit, inquirit.] Tùm alibi haud temerè ſanctum in MARIA pudorem commendat, quæ præ verecundia non reſalutârit Angelum, nec vllum ei reſponſnm dederit, niſi poſtquàm de naſciturо ex ſe Filio ab eodem intellexiſſet. Ac tum quidem ita reſpondit, vt qualitatem, inquit, effectus diſceret, non vt ſermonem refelleret.] Nec diſsimilis extat locus de Abraham magno illo credentium Patre, qui cùm terram Canaam ſibi ſuiſq́; poſteris eſſe donandam andiret, diuino credidit oraculo, ſed vt nihilo ſeciùs percũctaretur: Domine Deus vnde ſcire poſſum, quòd eam terram ſim poſſeſſurus? Cum quo Abrahæ dicto rurſus confert Ambroſius MARIAE verba, & oſtendit, vtrobiq; de modo quæſtionem eſſe, & MARIAM quidem hoc velle dicere: Cùm id qnod naturæ eſt, non ſuppetat, quia non ſolet parere Virgo, quæ Viro non fuerit copulata, quæro, quomodò præter inſtituta naturæ poſsim generare?] Quocirca notauit etiam Antipater, MARIAM hìc Angelo non contradicere, ſed per interrogationem quærere.]

Lib. 16. de ciuit. Dei, cap. 24.

Cõfirmatio dictorum ex Auguſtino & Ambroſio de fide Mariæ, differẽte à fide Zachariæ.

In expoſit. Luc. ca. 1.

Lib. 1. officiorũ c. 18.

Geneſ. 15.

Lib. 2. de Abrahã Patriarcha c. 8

Collatio exempli Abrahæ ſimili ferè modo cum Mariæ interrogantis.

Ex quibus manifeſtum enadit, propoſitum MARIAE ſermonem non eſſe diffitentis, carniſq́; iudicio & rationi duntaxat humanæ obſeqnentis, & propterea illam ab exemplo quidem Zachariæ prorſus diſsidere, nullam vt mereatur reprehenſionem, ſicut ille, cni propterea velut malè fido, niminmq́; rudi diſcipulo magiſter Gabriel diuturni ſilentij mulctam irrogauit. Pro eo, inquit, qnòd non credidiſti verbis meis, ecce eris tacens, & non poteris loqui. Quanto autem prudentior, circumſpectior laudabiliorq́; MARIA exiſtimanda eſt, quæ nihil aut temerè dicere, aut in tanto negotio improuidè facere voluit, ne omninò quicquam in diuina lege & voluntate perficiunda negligere videretur? Adde, qnòd tantùm non cogebatur interrogare, vt iniectnm conſcientiæ ſuæ ſcrupulum explicaret, animiq́ne ſui tranquillitati conſuleret, nos etiam racitè admonens piæ ſolicitudinis, quam ad Dei voluntatem tùm exactè cognoſcẽdam, tùm ſedulò præſtandam adferre debeamus. Vnde Brentius etiam, vt audiuimus, verbum hoc MARIAE non incredulitati, nec curioſitati, ſed neceſsitati tribuendum eſſe fatetur. Cùm enim certum & decretum illi eſſet, vt probauimus, cum Viro non congredi, nunc Matrem ſe fore andiens, non iniuria cogitat & timet, ne promiſſæ virginitatis accipiat detrimentum, ſi vulgari quidem more, hoc eſt, ex virili congreſſu Filium debeat generare. An igitur iuſta & quodammodò neceſſaria qnærendi cauſa non fuit, vt à ſuo magiſtro, id eſt, Angelo Gabriele, hnius nodi peteret ſolutionem, planeq́ue diceret: Quomodò fiet iſtud, quoniam Virum non cognoſco? Virum ſubindicare videris, qui ſe mihi admiſceat, & ex me procreet hunc promiſſum abs te Filium: quod planè cnm fide iam ante à Deo data repugnat: nec ego in animum inducere poſſum, vt vel Ioſepho ſponſo, vel vlli vnqnam viro mei corporis faciam poteſtatem. Quid multis? Inculenter dixit Bernardus, MARIAM fide confirmatam hìc non dubitaſſe de facto, ſed modnm requiſiniſſe & ordinem, & idcircò non quærere,

Mariæ interrogationem laudandã, Zachariæ verò punitione dignam eſſe.

Lucæ 1.

Mariam neceſſitate adactam pcedere ad interrogandum.

Hom. 6. in Lucam.

Bernardi et Ambroſij & Bedæ teſtimonio interrogans hìc Maria rationẽ qngrẽdi habuit.

Hom. 4. ſuper Miſſus eſt.

virgo apud Eſaiam promiſſa Emmanuelem ſine virili conſortio eſſet editura, myſte-
rio credidit, quod illi Deus non per hominem, ſed per Archangelum voluit reuela-
re. Tantum enim myſterium nō hominis fuit, ſed Angeli ore promendum; nec Eſaiæ
In eodem c. 1. Lucæ. quidem Prophetæ reuelatum, vt idem Ambroſius docet, quemadmodùm ſcilicet
Virgo generaret, MARIA id primùm audiuit & credidit. Credentis autem vox illa præ-
Lucæ 1. clariſsima fuit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum. Et illa: Fecit
mihi magna qui potens eſt.

Manebit igitur perpetuum ac proprium MARIÆ hoc eulogium, quod mulier Mariæ fides ab Elizabetha præclarè confirmata eſt.
Spiritu ſancto plena, vt illius dignitatem demirata atque reuerita, non ſubmiſſa, ſed
ſublata voce prodidit, quodque nos iterum contra omnem Satanæ ſynagogam re-
Lucæ 1. petendo diſertè teſtamur: BEATA quæ credidiſti. In quem locum ſic Ambroſius:
In Euangel. Lucæ ca. 1. Vides, inquit, MARIAM non dubitaſſe, ſed credidiſſe, & ideò fructum fidei conſecu-
In c. 1. Luc. tam; Et verè beatam, quæ ſacerdote Zacharia præſtantior.] Imò vti Beda teſtatur.
Cùm ſacerdos negâſſet, virgo correxit errorem.] Præcipuè verò MARIÆ fides in eo Mariæ fides in colloquio cum Gabriele habito potiſsimùm eluceſcit.
ſacro colloquio, quod cum Gabriele in ſuo conclaui habuit, eluceſcit, vbi tantus præ-
ceptor Angelus de tribus perſonis diuinis eo tempore incognitis, deque harum per-
ſonarum propriis operationibus, ſiue, vti vocant, attributis, ac potiſsimùm de ſtu-
pendo incarnationis Verbi arcano, tam ſublimia diſſerit, quæ nullus tunc alius (vt
opinor) animo vel cogitatione complecti potuiſſet. Quid verò, ſi MARIÆ fidem cum Mariæ fides cum Abrahæ magni Patriarchæ fide confertur, ac illuſtrior eſſe probatur.
a Rom. 4. Gal. 3. illius fide conferamus, qui amicus Dei conſtitutus, & pater credentium factus à [a] Pau-
lo quidem mirificè laudatus, ſed & ampliſsimo Spiritus teſtimonio condecoratus
Geneſ. 15. fuit? Is Abraham dicitur, qui contra ſpem in ſpem credidit, vt fieret pater multa-
b Gene. 17. rum gentium, ſecundùm quod dictum eſt ei: [b] Sic erit ſemen tuum, ſicut ſtellæ cœli
& arena maris, & non eſt infirmatus in fide, neque conſiderauit corpus ſuum emor-
tuum, cùm iam ferè centum eſſet annorum, & emortuam vuluam Saræ: in repro-
miſsione etiam Dei non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam
Deo, pleniſsimè ſciens, quia quæcunque promiſit Deus, potens eſt & facere: ideò
reputatum eſt ei ad iuſtitiam. Ita enim Apoſtolo viſum eſt illuſtrem Abrahæ fidem
commendare: quæ tamen noſtræ Virginis fide ſi non obſcuratur, at certè quidem
multis nominibus ſuperatur. Etenim ille ſterilem anum parituram, hæc Virginem
fore matrem credidit. Ille ſibi fœtum ex ſe iam viro ſene: hæc ſibi filium ex ſe abſque
viro naſciturum promiſit. Ille purum hominem, hæc Deum & hominem in lucem
edendum eſſe certiſsimè conſtituit. Ille viſitato naturæ modo: hæc præter omnem
naturæ vſum procreationem futuram non dubitauit. Ille vt facta ſibi promiſsio im-
pleretur, Deum etiam poſſe mortuum ſuſcitare, perſuaſum habuit: hæc Deum naſci
& mori poſſe, vt omnes in eo legis promiſsiones perficirentur, aſſenſit. Demum
credidit ille, ſed ſimul riſit etiam in corde ſuo, ac præ futuri miraculi admiratione
Geneſ. 15. dixit: Putâſne centenario naſcetur filius, & Sara nonagenaria pariet? Ac rurſus ve-
lut addubitantis more, reſpondit Domino: Vtinam Iſmaël viueret coram te. Iterum
verò, quum terram Chanaam ſibi promiſſam audiſſet, percunctari auſus eſt; Domi-
ne Deus vnde poſſum hoc ſcire, quòd poſſeſſurus ſum eam? At nihil tale in MARIAM
competit, quæ nec petit exemplum, nec miraculum quærit, ſed in promiſſo Ange-
li, cùm myſterium incomprehenſibile nunciaretur, ſimpliciter acquieſcit. Igitur &
c Num. 10. [c] Moyſen maximum legiſlatorem, & [d] Aaron primum pontificem, & [e] Gedeonem Mariæ fides lōgè perfectior quàm Moyſi, Aaronis & Gedeonis.
d Deut. 32. e Iudicū 6. fortiſsimum principem, quos in fide dubitaſſe legimus, hæc Virgo fidei conſtantia
diuinaque ſapientia excelluit, tantumque ſua fide profecit, vt mons altiſsimus in hoc
noſtrum mare deſcenderet, imò vt ipſa Vnigenitum in ſinu patris recumbentem in
ſinum ſuum virgineum deduceret, eumque carne humana veſtiret. Quæ MARIÆ fi- Quæ res Mariæ fidem verè admirandā oſtendant.
des tantò eſt viderique debet admirabilior, quòd nullum quidem futuri miraculi
exemplum præcederet, aut vſquam tantæ demiſsionis ac vnionis veſtigiū appareret.
Nouerat ſanè præclara Virgo, ingentem & exundantem ſcelerum flagitiorumque
omnium quaſi cataclyſmum eſſe, qui totum obruiſſet orbem, pœnisque grauiſſi-
mis Iudæos ac Ethnicos inuoluiſſet, ac totius demum Reipublicæ ſtatum vbique
gentium afflictiſsimum eſſe, quippe quem Deo iuſto vindici perpetuos debere cru-

ciatus non ignorauit. Credit tameu iam adeſſe tempns, quo idē Deus velut irę omnis
immemor, totum ſe homini dare, & quemadmodùm iampridem promiſerat, pro-
pter homiuem corpus humaunm è ſuis virgiueis viſceribus aſſumere dignetur. Cre-
dit etiam, ſe illam electam à Deo eſſe Virginem, in qua hoc tantum myſterium, quod
omuem humanum excedat intellectum, perficeretur. Credit demum, ex leuibus pri-

Mariæ fides tantò grādior, quantò maiora fuerunt illi ab Angelo denunciata.

mordiis, quæ mundus nō perciperet, tam fœlicem progreſſum ac ſucceſſum iu muu-
do couſecururum, vt ſuus filius omni exceptione maior, cuncta imperet, ac perpe-
tuò dominetur. De his enim arcanis narrat Angelus, & MARIA ſtatim aſſenſa eſt, quo-
uiam confortata fide, qualem nullus verbo Dei anteà præſtitit, gloriam dedit Deo,
pleniſsimè ſcieus, quouiam nou eſt impoſsibile apud Deum omne verbum, ſed quod
omuia, quę ille vult, citra negocium vbi, quādo & quomodò vult, effecta reddat, ſuaq;
promiſſa certiſsimè præſtet, quantúmuis illa nobis ardua, & ſiue uaturam, ſiue ratio-

Epilog⁹ de Marię ſtupenda fide, qualis nec in Abraham, nec in aliis hominibus fuerit inuenta.

nem ſpectes, incredibilia videantur. Quare ſi Abrahæ fides tantoperè commenda-
tur, æternamque illi viro laudem apud poſteros parit, certè MARIÆ fides tantò & prę-
ſtantior & ſpectabilior & memorabilior exiſtimanda eſt, quantò illa ſimpliciùs ac fir-
miùs in diuinis promiſsis longè grandioribus acquieuit, de tot tantiſq; myſteriis ſi-
bi nuntiatis, quę vel ipſi Cherubim ægrè caperent, nihil omuinò dubitationis admit-
tens. Quid eteuim aut inuſitatius, aut difficilius, aut incōprehenſibilius videri queat,
quàm ſine viro virginem effici grauidam, & in conceptu partuq; ſaluam conſeruare
pudicitiam, tùm in Virginis vtero diuinam humanamq; naturam iuſeparabili fœde-
re vniri, vt hominem induat Deua, idemq; Dei & Virginis filius ſit ac maneat conſub-
ſtantialis? Hoc qui ritè animaduertit, & cum aliorum homiuū captu, eiusq; temporia
hebetudine cōponit, an non meritò Elizabethica verba cōfirmet, ac tantę matri gra-

Maria verè beata, quòd præ aliis omnib⁹ credidit.

tulabundus acclamet: Beata quæ credidiſti? beatior etiā credendo, quàm Chriſti car-
nem concipiendo, uunc autem & carne & quadanteuus Spiritu Domini mater, nulli
prorſus fide ſecuuda, ac Chriſto æterna ſapientia digna mater inuenta. Credidiſti quę
dicta tibi ſunt à Domiuo, quātúmuis ardua, ſublimia, inaudita: & ante alios firma fide
complexa es ſtupendum & adorādum illud ſanctiſsimę indiuiduæq; Trinitatis ſacra-
meutum, euidenter per Apoſtoloa Eccleſię reuelatū, magnumq; illud pietatis myſte- 1. Tim. 3.
rium in carne iam glorificatū, quod eadem ſola Triuitas in te & tecum plusquàm in
aliis creaturis omnibus voluit operari, vt ſummam illam potētiam, ſummam ſapien-
tiam, ſummamq; bonitatē tu prę cęteris agnoſceres, agnoſcendo crederes, credendo
experireris, & experiendo demum omni gratia cumulareris. Beata, iu qua ſemper he-
roica fides ad myſteria diuiua mirabiliter & coutemplanda, & percipienda præluxit.

Maria etiā plura quàm ſcripta ſunt, Gabrieli nuncianti, ac plurib⁹ fortaſſe Angelis credidit.

Nec dubium, quin Augelus in eodem venerando conclaui ſit diutins cōmoratus,
& plura quàm ab Euangeliſta narrētur, docuerit; MARIA verò narrata ſibi omnia certa
fide comprehenderit, nullus vt Euangelij auditor vel paratiores aures, vel maiorem
fidei ſimplicitatem, ac perfectiorem obedientiam adferre poſſe videatur. Quid, ſi uō
vui Gabrieli, ſed & infinitis Angelorū agminibus credidit? quos nocte illa (vt putant)
circū ſe volitantes, & carmen lætiſsimū modulantes habuit, ne videlicet, ſanctiſsimis
nuptiis in tantæ Virgiuis thalamo celebratis ſacrum deeſſet epithalamiou. Credidit

Quibus mortalibus Maria, iuxta Enāgelium crediderit.

deinde fœlix puerpera paſtoribus Bethlehemiticis Angelicam cantionē referētibus,
quos ipſa, veluti primos nati Meſsiæ teſtes atq; præcones, haud dubiè magis ac magis
in fide confirmauit. Credidit Simeoni reuerendo ſeni de Chriſto filio publicè cōcio- Ibidem.
nanti, ſibiq; acerbi doloris gladium prænuncianti. Nec minùs quidē Zacharię eiusq; Lucæ 1.
coniugi Elizabethę, quum ad illam diuertiſſet, ſicut & Aunę prophetiſſę Phanuelis fi- Lucæ 2.
liæ, aliisq; pluribus ſuum Meſsiam profitentibus credidit, magnam viciſsim lucem &
couſolationē omnibus impertiens, qui orientis Euangelij lucem primùm aſpexère,
aliisq; ſine iuuidia tradiderunt. Cnr euim nou crederet, non ſolùm in diuiuis literis
exercitata, ſed etiā diuinitus illuſtrata, multisq; miraculis in fide cōfirmata, rerumq;
cœleſtiū ſenſu & guſtu prę cæteris omnibus prædita, ſed & prophetiſſa facta, quomad-

Maria verè prophetiſſa dicta.

modū poſt Eſaiā Origenes, Epiphauius, Baſilius & Hieronymus eam appellant? Cuius

Mariæ cāticum de fide illius præclarum teſtimonium præbet.

eximię, nec vnquā ſatis prędicandę fidei vel exemplū, vel teſtimouiū prębet hymnus,
quē eadē Virgo iu domo Zacharię tā diuinè cantauit, vt nobilis iuter ſacramentarios
Beza fateatur, ex hoc ipſo Virginali cantico, MARIAM in Prophetarum lectioue fuiſſe
valdè exercitatam iutelligi.
Quòd

Luc. 11. Luc. 10.

Maria præcellit omnes Dei verbum laudabiliter audientes, & fructum ex eo referentes.

Quòd ſi beati ſunt omnes Chriſti ſententia, qui cum fide audiunt & opere cuſtodinnt verbum Dei, quantò illa quæſo beatior digniorq́ue cenſenda eſt, quæ omnes piè contemplantis, Deoq́; vacantis Magdalenæ partes obiens ac ſuperans, Chriſti Euangelinm cupidiſsimo pectore ſemper hauſit, quæ filinm tot annis domeſticum velut Præceptorem aluit, cniusq́ue aures ſemper diuinis illius vocibus circumſonuerunt, quas illa tanto maiore cum fide percepit ac imbibit, quanto Verbum ipſum præ cæteris cognouit præſentiùs, & amauit vehementiùs, & in omni vita ſtudioſiùs obſeruauit. An de illa eiusq́ue fide ſemel atque iterum Lucas non prædicat: Maria autem conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo? Quid illa in fide conſtantius atque firmius excogitari poteſt, quæ nutantibus fidei columnis, hoc eſt, fugientibus Apoſtolis, à Chriſti latere, imò cruce non potuit dimoueri? Paſsi ſunt in Domino ſcandalum amiciſsimi quique, illa duntaxat excepta, quæ ſtare in fide prope crucem potuit, quantúmuis præacutus ille gladius à Simeone prædictus cor eius tenerrimum atque mœſtiſsimum penetraret. Cecidit Iudas neſarius proditor, qui extremam deſperationem cum ſcelere ſummo coniunxit. Cecidit Petrus, à mentis ſtatu & firmitate deiectus, adeoq́ne mortis metu debilitatus, vt Chriſtum Dominum ſemel & iterùm ac tertiò abnegaret. De Paulo dicere ſuperſedeo, qui ignorantia obcæcatus, adeoq́ne incredulitate ſeductus ac blaſphemus, etiam Chriſto maledixit, & à cruenta cæde piorum ac innocentum hominum ſeſe non abſtinuit. Non cecidit MARIA, ſed vſque inuicta perſtitit, quam Diuinæ lucis adeò illuſtrauit fulgor, vt in fide nec erraret, nec hæſitaret, quam prætereà ſingularis gratiæ virtus corroboranit infantem, prouexit puellam, armauit adoleſcentulam, ac deinceps in omni vita ſic inſtruxit, vt à cuinſuis peccati labe libera atque omni culpa vacans, ſicut libro priore diximus, Sanctos omnes puritate & ſanctimonia longè multumq́ne ſuperaret.

Lucæ 2. — Maria in fide Apoſtolis conſtantior.

Ioannis 19. Matth. 26. Marc. 14. Lucæ 2. Matth. 26. & 27. Marc. 14. Matth. 26. 1. Timot. 1. 1. Cor. 15.

Singularis gratia Mariam vt ab omni peccato præſeruauit, ſic omni etiam virtute compleuit.

Maria vbi fidẽ ſuam peculiariter declarârit, præſertim erga Chriſtum.

Lib. de ſancta virginit. cap 3. Ser. 13. de natiui. Dñi. Lib. 3. de Virginibus. Hom. 4. ſup Miſſus eſt. Lib. de excellentia B. Virg. ca. 7.

Fide ſingulari ſubnixa, Dei Filium ſuum Filium fecit, beatior quidem Chriſti fidem percipiendo, vt iterum Auguſtini verbis vtamur, quàm carnem eius concipiendo. Fide prædita, eum quem portauit timuit, & eundem cùm pareret, adorauit, vt idem aſſerit Auguſtinus, eiuſdemq́ue reſurgentis gloriam prima conſpexit, Ambroſio teſte. Nec deſunt qui MARIAM fidei magiſtram faciant, à qua Lucas, Ioannes, Ignatius & alij nec pauca, nec leuia myſteria didicerint, quoniam (vt Bernardus etiam prædicat) à principio de myſteriis omnibus plenè ac cœlitùs fuit inſtructa. Quarè nec dubitat Anſelmus hoc de illa teſtari: Licet ipſi Apoſtoli per reuelationem Spiritus ſancti edocti in omnem fuerint veritatem, incomparabiliter tamen eminentius ac maniſeſtius ipſa per eum Spiritum veritatis, illius veritatis profunditatem intelligebat, ac per hoc multa eis per hanc reuelabantur, quæ in ſe non ſolùm ſimplici ſcientia, ſed ipſo effectu, ipſo experimento didicerat.] Eandem Mariæ prærogatiuam, quod Apoſtolis fide & virtute præſtiterit, Rupertus agnoſcit, hisq́ue verbis ad illam ipſam inſtitutis comprobat: Tanquàm malum punicum, inquit, in medio tintinnabulorum tu præcipuè fuiſti. Virgo Virginum in adiutorio, vel etiam in regimine prædicantium Apoſtolorum, cuius etſi verba non loquuntur vel audiuntur, vbi prædicauerunt, opera tamen vel merita non ignorantur, non minora, Imò maiora tinnitu prædicantium.] Miratur Chriſtus Cananææ fidem, vtpotè charitate, modeſtia, longanimitate, conſtantia commendatam. Miror & ego MARIAE fidem tot ſuſtentatam columnis, tot depictam coloribus, tot fulgentem ſtellis, tot micantem radiis, quot erant heroicæ cum eius fide coniunctæ virtutes. Sed hæc abundè ſunt ſatis, vt arbitror, ad illos coarguendos, qui Mariæ fidem nunc demùm eleuare, ſuisq́ue ſomniis, vt leuiſsimè dicam, conſpurcare nituntur.

Maria fidei magiſtra etiã Apoſtolos docuit.

Apoſtoli quãuis à Spiritu ſancto illuſtrati, quædam etiam à Deipara didicerunt.

Lib. 3. in Cantica.

Matth. 15. — Mariæ fides nõ minùs quam Cananeę admiranda.

Quæ omnia, ſi fortè prolixitatem noſtram admiraris Lector, idcircò pluribus perſequi viſum eſt, vt hinc MARIAE fides, cùm aduerſus alios, tùm contra duos maximè Lutherum & Eraſmum rectiùs vindicetur. Etenim Princeps ille ſectariorum non ſolùm in his, quæ diximus, MARIAE fidem planè ſuſpectam reddit, ſed etiam tanti Centurionem illum Euangelicum facit, vt eum Virgini Matri, fidei nomine anteponere non vereatur. Hæc verò Chriſti verba detorquet: Non inueni tantam fidem in Iſraël. Diſsimulat interim verſipellis, Chriſtum hoc loco ſuam collationem ad

Cõtra quos maximè fides Mariæ hoc loco aſſeratur.

In Poſtilla circa Euãg. Dominic. 3 poſt Epiph. — Deprauat Lutherus Chriſti verba: Non inueni tantam fidem in Iſraël.

Matth. 7. Lucæ 8.

Iſraël, hoc eſt, ad communem Indæorum populum, maximeq́ue præſentem aſtringere, & ſicut ſæpè aliàs, per tropum Synechdochen, in vno hoc Centurione quaſi vniuerſam fidem gentium proponendo, eandem perfidorum Indæorum incredulitati opponere. Quòd autem hac collatione fidem in gentibus illuſtriorem, efficaciorem, magisq́ue in orbe propagandam præludat atque deſignet, ſtatim verba indicant ſeqnentia: Dico autem vobis, inqnit, quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac & Iacob in regno cœlorum: filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores, ob ſuam nempè incredulitatem. Hinc Prophetæ Iudæorum tenebras, cæcitatem ac duritiam crebrò deplorant, quibus & Ioannes illud exprobrat: In propria venit, & ſui enm non receperunt. Verùm hæc de communi Iudęorum gente dicta debent accipi, non de ſingulis, non de Patriarchis & Prophetis, non de Ioanne Baptiſta, Ioſeph, Simeone, multoq́ue minùs de ſanctiſsima Virgine Matre, qui omnes, licet non ſolùm origine & patria, ſed etiam religione & moribus fuerint Iſraëlitæ, tamen fidei præſtantia non ceſſernnt ethnico huic Centurioni, & de quibus Eſaias totius Synagogæ nomine illud dixiſſe videtur: Niſi Dominus exercituum reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma fuiſſemus, & quaſi Gomorra ſimiles eſſemus. Rectè igitur Anſelmns Hietonymnm ſequens, præſentem locum ſic explicat: Non de omnibus Patriarchis & Prophetis hoc dixit, ſed de omnibus præſentis temporis, qnibns prædicabat, quibus fides Centurionis antefertur.] Conſonat Simon de Caſsia, diſertè monens, Chriſtum non de ſingulis perſonis in enm veraciter credentibns, ſed de vulgo Indæorum hæc verba pronũciaſſe. Lyranus hoc loco Iſraël, Iudæorum Principes ac præcipuos quosq́ue interpretatur, qnos in Chriſtum malè affectos fuiſſe iam conſtat, tametſi longè illis maior quàm gentibus credendi occaſio præberetur.

Quos Iſraëlitas Chriſtus cum Centurione & eius fide conferat.

Eſaiæ 1. 8. & 42. Ezech. 3. Zachar. 7. Ioan. 1.

Eſaiæ 1.

In explicat. Matt. ca. 8.

Quomodò veteres hæc Chriſti verba interpretentur.

Lib. 5. de religio. Chriſtiana c. 12.

Quanta verò Lutheri eſt impudentia, qnum hoc Euangelij loco MARIAE fidem obſcurare conatur, adeoq́ue in vniuerſum definit, Chriſtum prædicationis ſuæ tempore neque in Matre, neque in Apoſtolis tantam fidem, quantam in hoc vno Centnrione, reperiſſe? Ac de MARIA qnidem iſthæc ſubiicit: *Fieri poteſt, vt Matri ſuæ, dum ſe geſtabat in vtero, & dum peperit, magnam fidem donârit, & poſteà nunquam, vel raro tantam, imò etiam vt eius fidem identidem paſſus ſit nutare: vti ei vſu venit, quando triduo ipſum amiſerat.* Verùm de hoc poſteriore nos alibi viderimns, vt omnes intelligant, MARIAM cùm amiſſum triduò filinm quæreret, haudqnaquam in fide vacillaſſe. Quod ad reliqua pertinet, omnium piornm conſenſus in eo conſpirat, certoq́ue confirmat, qnòd MARIA non ſolùm geſtans vterum, & partus ſui tempore, vti concedit Lutherus, ſed etiam poſt partum, ac in omni vita fidem integram perfectamq́ue ſeruârit, in eaq́ne fide tantò magis profecerit, quantò pluribus & maioribus confirmandæ fidei argumentis abundaret. Etenim non modò Zachariæ domus, ſed etiam Paſtorum ac Magorum aduentus, & prætereà Simeonis & Annæ confeſsiones illnſtres, multoq́ue plura quę circa infantem natum contigerunt myſteria, in fide illam maximè poterant corroborare. Quarè Lucas non tacuit, quemadmodùm illa eiuſcemodi geſta ſimul & verba conſeruârit, & in corde ſuo contulerit, viua nimirùm & ardenti fide prædita, ideoq́ue ſtudioſior, vt oracnla Prophetarum, quæ legerat, cnm factis præſentibus compararet, atque hinc certioris fidei argumenta non ſibi modò, ſed aliis etiam profutura colligeret, animoq́ue ſuo infixa retineret. Tantùm abeſt, vt quæ Virgo ante partnm de fide per Gabrielem edocta erat, poſt partum vel tentationis impetu, vel incuriæ culpa ſibi de fide aliquid excuti ac imminui pateretur, ideoq́ue in hoc tàm neceſſario Spiritus dono languidior & imperfectior vnquam efficeretur. Igitur abſnrdum ac futile prorſus habendum eſt, quod è ſuo cerebro nunc primùm effingit Lntherus; magnam illam & illuſtrem fidem, quæ ab initio MARIAE donata eſt, ſucceſſu temporis, & præſertim à partu illo ſanctiſsimo decreuiſſe. Nihil talè prodit Euangelium, ſed hoc potiùs conſentanenm eſſe monſtrat, veræ fidei laudem, quam in Deipara prædicauit Elizabetha, ſaluam illi ſemper incolnmemq́ne manſiſſe: vt ſicut gratia, ſic etiam fide plena, præſertim poſtquàm Dei Mater facta eſt, fœliciſsimè perſeueraret. Hoc enim niſi MARIAE largiamur, ac eximiam eius fidem Centurionis fidei multis

Lutherus impiè loquitur aduerſùs Mariæ fidẽ & puritatem.

Maria ſicut ante partum, ſic etiam poſt, fidem integram & perfectã habuit.

Luc. 1. & 2. Matth. 2.

Lucæ 2.

Maria vt gratia, ſic etiã fide plena eſſe nunquã deſiit, ſed magis in fide profecit.

partibus

partibus anteponendam aſtruamus, parùm ſanè reuerenter matrem Domini tot modis benedictam, & in omni gratia confirmatam tractabimus, eamq́ue vix à fœda ingratitudinis nota, & peccati labe poterimus vindicare.

Nunc à Luthero ad Eraſmum, qui nimiùm ſæpè Lutherixat tranſeo, quòd is neſcio, quo Spiritu ductus, ſibi non liquere ſcribat, Chriſtus ne Deus eſſet, nec ne, vtrùm Matri Domini in pueritia & infantia filij, perfectè fuerit reuelatum. Atque hanc pudendam dubitationem, quam non grauatim arriperent Ariani, comprobarentq́ue vltrò Iudæi, adeò non reuocauit Eraſmus, vt etiam à Pariſienſibus Theologis monitus, eandem retinere ac defendere non dubitârit, ſui nimirùm ſemper ſimilis in tergiuerſando, longeq́ue paratior in ſuis lapſibus excuſandis, quàm ſaniore iudicio reuocandis. Inter cætera verò quæ ad ſui purgationem adducit, hoc etiam lemmate vtitur: *Nuſquam profectò legimus, Chriſtum vel à Matre, vel à Ioſeph fuiſſe adoratum pro Deo, cùm eſſet infans.* Sic ille, vt in re ſeria nugas agat, eoq́ue minùs nobis ferendus, quòd non obſcurus diuinitatis Chriſti hoſtis permultis viſus fuerit, quamuis hoc etiam ſubdolè, vt alij notârunt, excuſare conetur, negans interim in Euangelicis literis euidenter exprimi, Chriſtum Deum eſſe. Tùm Scripturæ teſtimonium à nobis exigit, qui tàm multa ſine Scripturis temere docet, ac in MARIAM etiam (vt ſequenti libro dicemus) inſulsè profundit. Quid verò attinebat, in Euangelicis literis ea diſertè narrari, quę tùm ex antecedentibus, tùm ex conſequentibus vtcunque colligere non erat difficile, ſi tantùm homines non nimiùm craſſi & rudes accederent. An parùm videri debet, quod Spiritus ſanctus per organum ſuum pronunciat, MARIAM non modò vera fide præditam, ſed etiam ex fide beatam, & inter mulieres omnes etiam credentes benedictam eſſe? Eximiam ergo atque perfectam de Chriſto infante fidem habuit, quæ priuſquàm pareret, præclaro fidei titulo eſt decorata, ſuæq́; fidei confeſſionem, vt diximus, in Zachariæ domo integram ac verè illuſtrem edidit.

Cõtra Eraſmũ diſputatio, qui ſe neſcire dicit, an Maria infantis Chriſti cognitionem habuerit atque fidẽ, quòd is Deus eſſet.

Perperam Eraſmus ſuam opinionem eo tuetur, quòd ſcriptum non ſit, Mariam ab initio Filium ſuũ Deũ agnouiſſe, E ſcripturiſ colligi poſſe, quòd Maria de Filij ſui diuinitate ab initio nõ dubitârit.

Sed enim quàm tenuem ac languidam in ea fidem fuiſſe dicemus, quæ Chriſtum
eſſe Deum, vt fingit Eraſmus, aut ignorabat, aut imperfectè credebat, quia de Chriſto
infante diuinam nõ habuit reuelationem? Quaſi verò Legatus Dei Gabriel defuerit
Lucæ 1. muneri ſuo, nec ſatis explicatè narrârit arcanũ, quod inprimis Virgini erat aperiendum, vt ſciret id quod ſuis viſceribus naſceretur Sanctum, verum Deum & hominem fore. Hoc myſterium Patres in verbis Angeli deprehenderunt, ac res ipſa teſtatur, in ſcriptis Propheticis multa proponi, quæ nobis & Iudæis, ad Emanuelis diuinitatẽ clariſsimè comprobandam ſatis eſſe queant. Ergóne tàm obtuſa & indocilis erat Maria, cui nec Prophetica teſtimonia, nec Gabrielis verba ad faciendam de vtraque Chriſti natura fidem ſufficerent? Accedebãt & miracula circa Domini infantiam geſta, quorum ipſa nõ fuit ocioſa certè ſpectatrix, ſimulq́; auſcultatrix verbi ſedula, quodcunq́;
Lucæ 2. tandem à piis proficiſceretur. Quid Angelorum circa cunas aſtantium chorus atque
Matth. 2. concentus? quid Paſtorum Bethlehemiticorum aduentus, fides, narratio? Quid Regia Magorum ſuppliciter adorantium oblatio? quid ſenis Simeonis in templo euidens teſtimonium? quid Annæ viduæ publica confeſsio? vt alia id genus myſteria, quę MARIAE, vtpotè ipſa præſente geſta, ignota eſſe non poterant, prætereamus. Hæccine ſat erant ad MARIAE fidem de Chriſto Deo licet infante vel conciliandam, vel nutriendam confirmandamq́;? Nec ſolùm audiebat atq; cernebat coràm, ſed etiam in ſe ipſa multò amplius, quàm quiſquam alius, & maieſtatem & diuinitatem Emanuelis
Ioannis 1. experiebatur, iure vt ſuo & præ cæteris quidem perfectiùs, diceret: Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: & vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Pa-
1. Ioan. 1. tre, plenum gratiæ & veritatis. Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ. Hæc enim Ioannes ita dixit, vt non modò de ſuis Collegis Apoſtolis, ſed etiam de matre Domini dicta videri poſsint & debeant. Quid igitur? quod ſeruis Prophetis largimur, imò quod Iudæis ac Ethnicis, ipſiſq́ue Magis tribuunt Euangeliſtæ, Chriſtum infantem amplectentibus, profitentibus, adorantibus, id pro ſua æquitate Matri non
Lucæ 1. concedet Eraſmus? Putat fortaſſe illis videntibus lumen, cùm Oriens ex alto apparuit, MARIAM in tenebris permanſiſſe, ſuumq́ue & Deum & Filium ignoraſſe, quem cœlum, terra, viri, fœminæ, diuites, pauperes tanto conſenſu & claris teſtimoniis in

Vel ſolus Gabriel Mariã ſatis inſtruxit de Filij ſui diuinitate.

Ex miraculis & aliis circa Chriſti pueritiã factis Maria fidẽ de Chriſto Deo ſatis confirmatam habuit.

Non minor fides Mariæ quã reliqis in Chriſtum infantem credentibus tribuenda eſt.

templo & alibi prædicabant, ac tantùm non decantabant. Sinamus autem Eraſmnm tàm præpoſterè ſapere, vt ſibi demùm plus quàm MARIAE diuinitùs renelatum eſſe putet in iis, quæ ad Chriſtum ſpectant infantem. Orthodoxorum certè firma eſt ſententia, cognitionem & fidem de tanto arcano perfectam, in MARIA nô minùs quàm in Cognata eins Elizabetha extitiſſe, quæ Cbriſtum verum Deum & hominem band obſcurè confeſſa eſt, adeoque vnà cum infante Ioanne in vtero ipſo viſa eſt perſentiſcere.

Fidei laus & excellentia in Maria non minor fuit quàm in Cognata Elizabetha.

Lucæ 1.

Quod ſi Patres Eraſmo anteponimus, vt res ipſa poſtulat, Ambroſins perſpicuè docet, Chriſtum non ſolùm à MARIA, ſed etiam à Ioſepb adoratum eſſe, quoniam ambo Deum verum eſſe in illo corpore confiterentur, de quo ſolo dictum eſt: Laudate eum Sol & Luna: Laudate eum omnes ſtellæ & lumen. Repetit igitur & illud, quod Iacob Patriarcha Ioſeph filio, qui typus erat Chriſti, dixerat: Num ego & mater tua & fratres tui adorabimus te ſuper terram? Hoc enim in Chriſti parêtibns puerum adorantibus impletum fuit. Præterea idem Ambroſins tantum fidei MARIAE largitur, vt dicat, illam etiam ante partum, anima & Spiritu Patri filioque denotam, & vnum Deum, ex quo omnia, & vnum Dominum, per quem omnia, pio affectu veneratam eſſe. Id quod probat verbis illis Cantici; Magnificat anima mea Dominum, & exultauit Spiritus meus in Deo ſalutari meo. Quantò enim maior eſt prærogatiua, Dei eſſe Matrem, tantò maiorem fidem MARIAE reſeruari debuiſſe teſtatur. Tùm Anguſtinns cùm tractat locum: Fœmina circundabit virum, in hunc modum pronunciat: Circnndat MARIA virum Angelo fidem dando, quia Eua perdidit virum ſerpenti conſentiendo.] His porrò ſubiungit, qnòd diuinorum librorum ſcientia non potuerit illam præterire, quæ ipſam Prophetarum plenitudinem eſſet paritura.] Tantùm abeſt, vt vel dubitet, vel dubitari velit Auguſtinns de fide Mariæ, cùm iam puerpera eſſe cepiſſet. Quomodò perfecta quæſò, fides in illa deſideraretur, de qua [a] Eſaias dixit: Acceſsi ad Prophetiſſam, & concepit & peperit filium? Hæc Prophetiſſa, inquit [b] Rupertus, ad quam Propheta iuſtus accedit, ſancta eſt MARIA, cuius in vtero omnium Prophetarum ſanctorum completa eſt propbetia. Nec enim quod carne concepit, mente ignorare potnit.] Ac alibi rurſus. Neq; enim hæc beata Virgo particularem, vt ſingnli Propbetarum, Verbi gratiam, ſed vniuerſam Spiritu ſancto ſuperneniente ſuſcepit ex eo verbi Dei ſubſtantiam, & Prophetiſſa ſingularis facta eſt, plenam Spiritus ſancti gratiam ſuſcipiens.] Sed & Scholaſticorum doctorum princeps [c] Aquinas non eſſe ambigendum docet, quin Virgo beata donum ſapientię, gratiamque virtutum, nec non gratiam prophetiæ acceperit excellenter. Quo pacto autem his tantis muneribus diuinitùs cumnlaretur, ac ſecnndùm omnium Patrum ſententiam gratia plena ſub ipſum filij conceptum ritè prædicaretur, ſi poſt natum etiam filium (vt fingit Eraſmus) perfecta de Cbriſto fide deſtitueretur?

Patrũ teſtimonia, Eraſmicam opinionẽ euertunt, probantq; Marię fidem de filijſui, licet infantis, Deitate ſolidã cõſtitiſſe.

Lib. de Ioſeph Patriarcha ca. 2.

Daniel. 3.

Geneſ. 37.

Serm. 9. de natali Dñi.

[a] Eſai. 8.

[b] Lib. 1. de Trinita. & operib. eius in Eſaiam cap. 34. Et in quatuor Euang. c. 9.

Maria illuſtris prophetiſſa, plena fide & omni gratia.

[c] In Tertia parte, Queſtione 26.

Sed & Thomæ præceptor Albertus Magnus vir eximiè doctus, dum varia huius Virginis narrat priuilegia, quæ ad plenam cognitionem illi contulit Dens, hæc dno veluti præcipuà conſtituit, quòd ſanctiſsimæ Trinitatis & myſterij Dominicæ incarnationis notitiam clariſsimam, vt nemo alius, fuerit conſecuta. Ac de MARIAE fide ſic loquitur: Fidem habuit in excellentiſsimo, quæ tàm immenſæ rei ſibi promiſſæ fidem adhibuit, quæ etiam diſcipulis dubitantibns, non dubitauit, quæ omnia poſsibilia eſſe credenti certiſsima fuit.] Et præterea Dionyſius Rickelius multis colligit argumentis, MARIAM præ cnnctis Prophetis in fidei rebns illuminatam, & in ſacris literis eruditam, peculiariter verò ſanctiſsimæ Trinitatis cognitione maiorem in modum cumulatam extitiſſe. Aliôquin ſi ante Gabrielis aduentum hac fide notitiaque caruiſſet, quo pacto dictum, vel potiùs reſponſum illud Euangelicum intellexiſſet: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi: ideoq; & quod naſcetur ex te Sanctum vocabitur Filius Dei? Quo ſermonis genere, ſi diligenter mẽtem aduertas, tres perſonæ dininæ continentur, de quibus Virgo iampridem edocta, nihil ampliùs percnnctatur, & in quarum cognitione progreſſnm vtique maximum fecit, cum efficacem & ineffabilem totius Trinitatis operationem ſentiens, Dei Mater effecta eſt. Poſtremò ex adnerſariis non vulgaris eſt Brentius, qni MARIAM ab Eſaia Prophetiſſam vocari apertè fatetur, non tàm hoc nomine, quòd compoſuerit

carmen

Eximiã & perfectam rerum credendarum cognitionem Maria diuinitùs accepit.

In li. de laudibus beatę Virginis.

In 1. caput Lucæ.

Li. 2. ar. 17. de Mariæ pręconio et dignitate.

Lucæ 1.

Maria S. Trinitatis myſteriũ, cum à Gabriele ſalutaretur, agnouit.

Brentius Mariã quoq; Prophetiſſam illuſtrem agnoſcit.

In 8. caput Eſaiæ.

carmen Propheticum, priuſquàm Chriſtum pareret, quàm quo more Prophetarum
Serm. 1. de Aſſumptione Virginis Mariæ. impleta ſit Spiritu ſancto. Sed imprudens Auguſtinum, aliis ferè omnibus quos adduxi, pręſtantiorem omiſi, vt qui de Mariæ fide hoc egregiè profitetur: Non potuit diuinitatis Chriſti nõ eſſe credula, quæ ſe nouerat, hunc non ex virili ſemine ſecundùm

Auguſtini teſtimoniũ, de Mariæ fide ſecundùm hiſtoriam Euangelicam.

Lucæ 1. ordinem naturæ, ſed diuino ſpiramine, nunciante Archangelo cõcepiſſe, videns ſem-
Lucæ 2. per famulantium Angelorum ei adeſſe frequentiam, vt naſcituro & nato, & in Ægyptum fugienti, atque inde iterum redituro. Quibus liquidò cognoſcere potuit, quia talia obſequia, non niſi Deum decuerant. Vnde & ſtellæ annunciatio, & Magorum de
Matth. 2. longiſsimis partibus inſpirata adductio, quammaximum illi extitit indicium verita-
Lucæ 2. tis: ſimiliter & Simeonis & Annæ prophetali dignitate inſolitus cœtus, & huic ſpecialis occurſus. Quæ omnia procul dubiò Maria conſeruans, his cunctis altiùs ad fidem roborata pio corde conſerebat: in tantùm vt omninò non nutabunda, ſed certa de
Ioan. 2. filij poteſtate, tanquam de Dei virtute vera, deficiente in nuptiis vino dixerit; quia vinum non habent: ſciens planè illum hoc potuiſſe, quod eum mox contigit diuino miraculo compleuiſſe. Ecce igitur Maria fide & opere Chriſti miniſtratrix.] Tam multis, tàm manifeſtis, & Euangelicis exemplis Mariæ fidẽ aſtruit Auguſtinus, quę inde ab initio cõfirmandæ fidei ſuæ teſtimoniis abũdârit, vt de filij ſui diuina tùm naturâ, tùm
Matth. 25. poteſtate non potuerit addubitare. Quarè vt ſemel finiã inter oẽs Virgines Euangelicas vereq; ſapientes, quæ Chriſto ſponſo vnquã charæ, & fide viua tanquam incenſa lampade ſemper inſtructæ fuerũt, Maria primas facilè obtinet. Illa enim longe lateq; ſplendentis fidei lumen omnibus prætulit, prima in Euangelio hanc aſſecuta laudẽ, quòd diuinis promiſsis & Angelicis dictis in re omnium grauiſsima fidem maximam minimeque nutantem adhibuerit. Hoc ſi Chriſto nondum edito præſtitit, ſuoque præclaro Cantico comprobauit, & prætereà cognatæ verbis confirmatum habuit, vti probauimus, ſatis demùm conſtare arbitror, quòd poſt diuinum illum partum fidem eandem retinuerit, ea ipſa fide Chriſtum, licet infantem, Deum agnouerit, agnitumque vnà cum fideli ſponſo pro Chriſtiano officio adorârit. Qua in re neque

Maria inter Euangelicas & ſapiẽtes Virgines longè ſapientiſſima, & inter credentes Euãgelio, prima.

In Cõcione de purifica. Mariæ. Melanchton diſſentit, de MARIA ſcribens, quòd veram de Meſsia doctrinam in oblatione primogeniti optimè intellexerit: *Ideoque principaliter venit in templum, vt ipſa teſtaretur hunc eſſe primogenitum illum præcipuum, propter quem omnes oblationes inſtitutæ fuerunt.*
Lucæ 2. Affirmat quidem Lucas, MARIAM & Ioſeph ob ea quæ de puero dicebantur admirari, cùm miracula miraculis addi cernerent: quæ admiratio non ex ignorantia, incredulitate, dubitatione vel imperfectione quadam, ſed ex rerum de Chriſto dicta-
Hom. 17. in Lucam. rum profunda contemplatione, & ſicut Brentius quoque fatetur, ex vera fide prouenit. Atque huc nos abduxit Eraſmus, cui de MARIAE fide nunquam ſatis laudata dubitanti, imò aduerſus communem Doctorum & piorum omnium ſenſum atq; conſenſum pugnanti, non potuimus non aliquid reſpondere.

Maria & Ioſeph quomodò mirantur circa puerum Ieſum.

CAPVT

CAPVT TERTIVM.

De hiſtoria Deiparæ cognatam Elizabeth viſitantis, quæ multis modis illic commendetur, nobiſq́ prædicanda & imitanda proponatur.

Per quam occaſionem Maria ſuam cognatam viſitârit.

SVVM munus obiuit Angelus Gabriel, ob quod Legatus Dei venerat in Nazareth, relicta tandem Virgine grauida de Spiritu ſancto. Vt autem ille ſuis dictis fidem maiorem conciliaret, ac diuinæ virtutis in MARIA operantis præſens miraculum miraculo confirmaret, rem nouam & admirandam inſeruit de MARIAE cognata Elizabetha, quæ in grandæua ætate & veteri ſterilitate Ioannem filium concepiſſet: eumq́ue iam in vtero menſe ſexto geſtaret.

Maria Deo gratias agit, quod cognata ſit facta grauida, & lætè eã inuiſit.

MARIA hoc læto nuncio recreata, Deo inprimis haud dubiò gratias egit, qui ſenile ac ſterile cõiugium in præſente omnium deſperatione tàm mirabiliter proſperâſſet, ac ſimul de cognata quamprimùm inuiſenda ſanctum cepit cõſilium, vt illi ex animo gratularetur. Abiit igitur in montana cum feſtinatione in ciuitatem Iudę, & introiuit in domum Zachariæ, & ſalutauit Elizabeth, vt reliqua Lucæ verba prætermittam.

Mariæ viſitatio cauſam dedit Feſto in Eccleſia inſtituendo, quod nouatores temerè abrogant.

Quod MARIAE viſitantis inſtitutum & officium permulta notatu digna complectitur, & ad ferias Viſitationis, vt vocant, ex more Eccleſiæ celebrandas cauſam idoneam præbet. Videant autem Aduerſarij, quàm prudenter & Euangelicè cùm ſolennes alias ferias MARIAE dicatas, tùm feſtum hunc quoque diem in multis Eccleſiis non ita pridem abrogârint. Euangelica eſt certè hiſtoria, quæ hoc die commendatur atque proponitur, quam prætereà non pauci ex ipſorum ſchola Doctores ſuis concionibus cohoneſtare ſtuduerunt. Igitur vt reliquos taceam, Georgius Maior de hac hiſtoria ſic cenſuit atque ſcripſit: *Quòd illæ honeſtiſſimæ Matronæ plenæ fide & Spiritu ſancto conueniunt, & mutuis teſtimoniis datis & acceptis ad inuicem declarant Meſſiam præſentem & exhibitum eſſe, & eſſe hunc Ieſum Filium Virginis recens iam conceptum, cui infans in vtero Elizabethæ aſſilit gaudio inuſitato & præternaturali illa tanta ſunt & tantorum bonorum teſtificatio ac confirmatio, vt in tota æternitate celebrari ſatis & exhauriri cogitatione & ſapientia omnium creaturarum nequeant.* Nos autem totius hiſtoriæ capita quædam, vt Mariæ cauſa, Feſtiq́; huius celebritas rectiùs illuſtretur, in Lectoris gratiam decerpta proponemus.

In 6. parte Homel. in epiſt. Vigiliæ viſitationis.

Quàm præclarè ſentiendũ ſit de viſitatione Mariæ cum ſua cognata colloquẽtis, ſecundùm Georgium Maiorem.

Propoſitio de ſequenti tractatione.

Iter Mariæ difficile et longum fuiſſe ad domũ vſq; Zachariæ.

Lucæ 1.

In cõcione de viſitat. Mariæ.

Principiò Virgo tenerrima, vt multi ſentiunt, paucis vel nullis comitata, iter longum ac aſperum ingreditur, quandoquidem per montanam regionem illi tranſeundum, & vrbs tribui Iuda ſubiecta petenda fuit, priuſquàm ex Nazareth ad Zachariæ domum perueniret. Fatetur Melanchton, iter viginti fuiſſe miliarium (Selneccerus nouendecim ſupputat) à MARIA puella confectum, nimirùm à Nazareth Hieroſolymam vſque, & MARIAM non propter priuatam amicitiam ad cognatam ſe in viam dediſſe confirmat. Domum verò Zachariæ non alibi quàm apud Hieroſolymitanos fuiſſe, non recentiores modò, ſed etiam Auguſtinus & Beda comprobant.

Quando Maria cognatam viſitârit, & ex quãtæ charitatis affectu.

Quando autem hanc inſtituit profectionem? ſtatim poſt diſceſſum Angeli, à quo tàm reuerenter ſalutata, ac Dei Mater proclamata, ipſum Dei Filium in ſuo Virgineo vtero iamprimùm ceperat circumferre. Adeò illa ſui rationem non habuit, grauida licet effecta, ne vel incitanti ad iter Spiritui ſancto, vel cognatæ, quæ non procul à partu aberat, obſequio deeſſe videretur. Quid verò tandem, niſi officioſa ſuiq́ue prodiga charitas, noſtram Virginem ab adamata abſtraxit ſolitudine, quæ ſacris meditationibus amica eſt, & ad publicum conſpectum, iterq́ue laborioſum extruſit? Charitas illi temporis moram & quietis cultum abrupit: charitas celeres pedes dedit, puellare corpus exercuit, ad inſuetum laborem perpulit, totius itineris moleſtias mitigauit. Charitas ad gratulationis officium vltrò præſtandum permouit, vt non vocata, neque expectata, fortaſsè nec de facie quidem nota, domum alienam intraret, nec ſolùm Cognatam amanter, ſed & Sacerdotis tanti coniugem reuerenter ſalutaret. Charitas ad gratulandum & ſeruiendum pertraxit, vt paratam operam omnem, ſi grata foret, nulli non libenter offerret ac impenderet. O

Ingens charitatis ſpecimen & exemplum hic Maria præbuit.

præcla-

præclarum admirandæ ac viuidæ charitatis exemplum, quæ in MARIA verè patiens, verè benigna, non quærit quæ ſua ſunt, non inflatur, non eſt ambitioſa, congaudet autem veritati, omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Itaque ſuperior ad inferiorem libenter accedit, Virgo & Mater Domini ad vetulæ miniſterium ſeſe modeſtè demittit, nihil etiam domeſtici operis vel laboris, ſi ita ferret vſus, in Zachariæ ædibus recuſatura. 1. Cor. 13.

Maria cognatā viſitās, valdè in Deum ſe religioſam et deuotam oſtendit.

Iam verò quantam in ſummum Deum reuerentiam & pietatem cum hac ipſa in cognatam charitate coniunxit? Ingentes, ſed veras tamen laudes à matre Ioannis, ac potiùs à Spiritu ſancto ſibi delátas non agnoſcit, ſed eas quum percipit, ſtatim ſui ſuæque dignitatis oblita, in ſolum bonorum omnium Autorem & fontem reſpicit, in illius laudem tota prorumpit, ac hymnum extemporaneum modulans, alios itidem ad Deum celebrandum excitat & inuitat. Quid, quòd in familiari colloquio verſans, quamprimùm de Deo Deique gratia ſermo incidit, illa velut extra ſe rapitur, ſine negorio cum Deo, vt ſolet, mentem coniungit, Deum in Spiritu & veritate colit, ſenſusque & vires omnes ad Deum honorandum intendit, ita vt cor & caro MARIAE in Deum viuum penitus exultarent? Vbi non ſolùm pſaltricem, ſed & prophetiſſam nobilem agit, quæ Sibyllis omnibus meritò præferatur, adeò diuinè philoſophata eſt. Verùm de hoc MARIAE hymno ſiue Ode poſteà.u

Ex Mariæ viſitatione fructū mirabilē et multiplicem eſſe cōſequutum.

Quòd ſi de fructu Marianæ viſitationis dicendum eſt, haud profectò vanus, ſed vtilis, ſed efficax, ſed ſalutatis illius ad Zachariæ domum fuit aduentus. Fœlix enim tali cognatæ, quæ continuò Spiritu ſancto repleta, & prophetiæ dono inſtructa, non niſi ſacra myſteria nouit eructare. Fœlix infanti Ioanni viſceribus licet maternis incluſo, qui ſonantem MARIAE vocem ſentiens, perinde ac ſi præſentem Redemptorem, eiusque Matrem agnoſceret ac reuereretur, quos poteſt gaudij & venerationis motus edit, ſimulque in matris vtero ſanctificatur. Fœlix demùm MARIAE occurſus ædibus Zachariæ, in quibus totius honeſtatis viuum refulget ſpeculum, & vbi diuina chariſmata, ſiue, vt Paulus vocat, fructus Spiritus, vt nunquam anteà, per tàm electum Dei organum dimanârunt, ac fortaſsis ad multos etiam ſiue domeſticos, ſiue vicinos, tribus illis menſibus, quibus illic MARIA demorata eſt, copioſè fluxerunt. Galat. 5.

Veterum teſtimonia de Maria, quæ magnā in cognata viſitanda virtutem declarauerit.

Ioannes Baptiſta ob Mariæ viſitationem in vtero Matris exultat, & quaſi vngitur oleo ſpirituali.

Mariæ viſitatio in primo ingreſſu aliis ſalutaris, etiā poſteà efficax fuit.

Sed hanc viſitantis MARIAE virtutem, quæ moroſos & inuidos nouatores offendit, veterum etiam teſtimoniis muniemus, ne quis fortaſsè nos Lucæ verbis adferre vim, aut noui aliquid attribuere ſuſpicetur. Ambroſius de MARIA perſpicuè ſcribit: Viſitauit Ioannem Baptiſtam, & in vtero Matris priuſquàm naſcererur, exultauit infantulus, obſecutus antequàm genitus. Nec immeritò integer corpore, quem in tribus menſibus oleo quodam ſuæ præſentiæ & integritatis vnguento Domini Mater exercuit.] En tibi oleum præſentiæ & integritatis Marianæ, quo Ioannes Baptiſta, priuſquàm lucem aſpiceret, vel imbutus, vel delibutus eſt, vt hinc etiam corporis caſtimoniam & mentis innocentiam ſibi compararet. Addit porrò Ambroſius: Si primo ingreſſu tantus profectus extitit, vt ad ſalutationem MARIAE exultaret infans in vtero, & repleretur Spiritu ſancto mater infantis, & quantum putamus, vſu tanti temporis (quum tribus nempè menſibus in illis ædibus diuerſaretur) ſanctæ MARIAE addidiſſe præſentiam?] Idque ab Origene videtur acceptum, qui multo ante Ambroſium ſcripſit: Si eo quòd tantùm venit MARIA ad Elizabeth, & ſalutauit eam, exultauit infans in gaudio, & Spiritu ſancto plena Elizabeth prophetauit ea, quæ in Euangelio ſcripta ſunt, & in vna hora tantos profectus habuit, noſtræ conſcientiæ relinquitur (conſiderandum) quid in tribus menſibus Ioannes profecit aſiſtente MARIA Elizabeth.] Nec multò pòſt: Exercebatur ergo, & quodammodò in athletico à ſancta Matre per tres menſes vngebatur Ioannes, & præparabatur in Matris vtero, vt mirabiliter natus, mirabiliùs nutriretur.] Sed neque Cyrillus dubitat affirmare: Salutatio ſanctæ Virginis MARIAE Ieſum ferētis in vtero Ioannem mouit ad prophetiam.] Tùm ſi autorem Homiliæ Euſebio Emiſſeno inſcriptæ ſequimur, quemadmodùm MARIAE aduentus ſingulare gaudium, eximiumque fructum Zachariæ ac eius vxori ſimul & filio attulit: ita viciſsim eiuſdem Virginis diſceſſus mœrorem ac luctum in illis omnibus excitauit. Poſtremò Bernardus nos docet in hunc modum ratiocinari: Si Ioannis paruuli nondum nati anima liquefacta eſt, vt Maria locuta eſt, & vox ſalutationis

Lib. de inſtitut. Virg. cap. 7. — Ibidem. — Hom. 10 in Lucam.

Salutatio Virginis Ioannē mouit ad prophetiam.

Lib. de recta fide ad Reginas. — Feria ſexta in Aduētu. — Serm. 2. de Aſſumpt. Mariæ.

tationis eius ipſos in gandio exultare facit infantes, multò maior & amplior cœlitum
eſt exultatio, qui vocem tantę Virginis audire, & videre faciem, & beata eius frui præ-
ſentia meruerunt.] Plnta id genus teſtimonia proferti ex veteribus poſſunt, ac nos
In præfat. ad Lectorē. etiam quædam in operis huius veſtibnlo citauimus, vnde liceat confitmare, quòd vox
Deiparæ & Matrem & Filium haud parùm affecerit, ac mirabiliter operata fuerit in ę-
In cap. 2. Lucæ. dibus Zachariæ. Nam quod Bullingerus admiſcet, hæc non Virginis virtute, ſed Ver-
bi incarnati potentia effici, id hactenns admitti poteſt, ſi ſolam Virginis virtutem, ſe-
cluſo diuinæ gratiæ adiutorio, intueamur. Notunt autem ſapientes, ſecundariis cau-
ſis quædam attribui, non excluſa interim primaria cauſa efficiente, ideoq́ue ad Ma-
riam etiam poſſe referri, quæ per illam cooperantem Deus vel in Zachariæ domo,
vel alibi ad vtilitatem mortalium operati dignatur. Ac ſanè Catholici, quicquid præ-
claræ virtutis MARIAE vel Sanctis tribuunt, non ſine dininæ gratiæ concurſu ac præ-
dicatione tributum eſſe volunt, qnia ſoli Deo, à qno & ad qnem bona omnia, primas
vbiq́ne largiuntur, ſuo deinde loco Sanctos & agnoſcentes, & venerantes, per quos
diuina bonitas ſua ſæpè dona diſpenſat mortalibus, vt alibi fuſiùs oſtendemus. An
Ioan. 14. obſcura eſt Chriſti ſententia: Qui credit in me, opera quæ ego ſacio, & ipſe faciet, &
maiora horum ſaciet? Quarè virtus miracnlorum, quæ Chriſto capiti inprimis acce-
pta reſérenda eſt, ipſis etiam membris electis, ſi Chriſti doctrinam ſequimur, rectè à
nobis attribui poteſt. Sed & multis exemplis diuina Scriptura confirmat, Sancto-
rum aduentum aliis fortunatum & ſalutarem crebrò extitiſſe. Venerunt tres Angeli
ad Abraham, quibus hoſpitio exceptis, cùm pro peregrinis haberentur, Patriarcha
Geneſ. 18. ille diuturni voti compos ſactus eſt, vt in extrema propemodùm ætate, contra om-
nium expectationem, ex vxore ſterili & valdè annoſa diù optatum filinm ac hære-
Geneſ. 19. dem acciperet. Venerunt rurſus Angeli duo, & ad Loth Sodomis commorantem
diuerterunt, qui non ſolùm hoſpitem ſuum, ſed & filias eius duas ſummo vitæ peri-
culo liberârunt, vt communi & horrendæ vaſtationi patriæ incolumes ſupereſſent.
Geneſ. 30. Venit Iacob ad iniquum & impium Laban, ſuoq́ue aduentu ſingularem Dei benedi-
ctionem illi idolorum cultori obtinuit, vt palàm & ipſe fatetetur: Experimento di-
4. Reg. 4. dici, qnia benedixerit mihi Dens propter te. Venit Eliſeus ad hoſpitam ſuam Suna-
mitidem, qui vt ſe illi gratum demonſtraret, filinm eins mortunm ad vitam renoca-
uit. Venerunt Apoſtoli pacem domeſticis, ad quos ſortè dinertiſſent, optantes, imò
Matth. 10. etiam niſi ſe indignos illi præbetent, ad ſuum ingreſſum elatgientes. Et ſolius Ma-
riæ demùm in Zachariæ domum adnentus tam inſauſtus ac inanis fuit, nullum vt
cuiquam vſum & fructum, nullamq́ue conſolationem & opem adferre potuiſſe cre-
2. Reg. 6. datur? Benè ac fœliciter cum Obededom Gethæo actum fuiſſe legimus, cùm arcam
Domini à Philiſtęis reſtitutam in ſuas ędes reciperet: benedixit enim Dominus Obed-
edom & omnem domum eius, vt Scripturæ verbis vtamur, quamdiù, videlicet apud
illum Arca Domini habitauit. Qui ſucceſſus Dauid Regem non multò poſt excita-
uit ac perpulit, vt eandem Arcam ab hoc Gethæo in ſuas ædes transferri, & honori-
ficè quidem deportari curaret, ea nempè ſpe deſiderioq́ue ductns, vt ſimilem Dei be-
nedictionem ac proſperitatem ex arcæ præſentia experiretur. Quid verò in ædibns
Zachariæ, quid, inqnam, niſi viuam Dei arcam, in qua verum Manna verusq́ue panis
de Cœlo deſcendens continebatur, offendimus atq; contemplamur? cuius arcæ vir-
tutem Elizabetha in ſe filioq́ue ſuo ad ipſum ſtatim MARIAE ingreſſum, ac ſæpiùs eti-
am poſteà, vt veteres monnêre, perſenſit, nulla vt cognata ſuo aduentu tantum the-
ſaurum illi apportare, nullus vt hoſpes tantùm vtilitatis, decoris & voluptatis alienis
ædibus inferre ac donare potuiſſe videatur.

Mariæ & Sanctorum præclara geſta magnęq́ue virtutes à Dei gratia non ſecludi, cùm à Catholicis prædicantur.

Miracula & Chriſto & Mariæ aliisq; Sanctis meritò attribuuntur.

Ab exẽplis varius confirmatio de Sanctis, quorum aduentus aliis ſæpè fuerit fœlix & ſalutaris, idemque de Maria non eſſe negandum.

Ab exẽplo Angelorum domũ Loth viſitantiũ

Iacob Patriarcha quantũ ethnico Labã profuerit ſua præſentia.

Eliſeus hoſpitæ ſuę filium mortuũ reuocat ad vitam.

Apoſtoli domũ ingrediẽtes, pacem precantur, & donant incolis.

Obededom Gethæus ob arcam Domini in ſuas ædes traductã, peculi.riter benedicitur.

Maria vera & viua Dei Arca, multum gratiæ & benedictionis in Zachariæ domũ induxit.

Reliquum eſt, vt ad Elizabethæ dicta & geſta veniamns, quæ magnam præſen-
tis hiſtoriæ partem occupant, ſimulq́ne ſingularem & illuſtrem continent MARIAE
commendationem. Nihil verò mulier illa dicit vel ſacit, quod ipſi autori Spiritui
ſancto non mereatur aſſcribi, ſed ſolo illins afflatu & impulſu, nulloq́ue alio acce-
dente internuncio vel admonitore, Chriſti Matrem præſentem eſſe cognoſcit, co-
gnoſcendo ſuſpicit, ſuſpiciendo confitetur, confitendo laudat, ſuaq́ue laudatione
totam domum, imò Eccleſiam complere videtur, vt qui verè aures habent ad au-
diendum, ad illius voces & geſtus iure obſtupeſcant. An non linceis, vt ſic dicam,

Quomodò Elizabeth erga Mariam ſe geſſerit reuerenter ac officioſè.

ocnlis Virginem noſtram aſpexit, cùm ad primum intuitum tàm multa & magna in illa perſpexit & detexit arcana, nullo licet mortalium reuelante? perinde ac ſi conſcia eſſet omnium, quæ inter Gabrielem & MARIAM iam eſſent antè tranſacta, diuinitusque corroborata? Etſi verò Lucas non explicat omnia, ſubindicat tamen, hanc inſignem matronam ac dignam tali Sacerdote coniugem, MARIAE plurimùm detuliſſe, & ſicut in ipſo ſtatim ingreſſu, ſic etiam poſtea eandem tribus menſibus in magna veneratione habuiſſe, ac aliis etiam vicinis vel amicis, qui Meſsiæ deſiderio tenebantur, apprimè commendaſſe. Nec occultè quidem, ſed ſublata voce ſuam de MARIA confeſsionem edidit, eiusque dignitatem ita depinxit, vt res diu latere, & intra priuatos manere parietes non potuiſſe videatur. An tacerent domeſtici, ſanctam & præclaram, multisque dotibus ornatam adeſſe puellam, quæ Meſsiæ Mater ab hera ſancta proclamaretur, & ad cuius ingreſſum noua veluti lux, magnaque proſperitas in ædibus appareret? Ac ſanè fatendum eſt, Elizabethæ verbis miram emphaſin, multaque myſteria contineri, quæ mulier Spiritu ſancto plena perſenſerit magis, quàm experſſerit, quum Euangelicæ gratiæ quaſi primitias deguſtaret.

Euangeliſtam in hac hiſtoria multa præterire, quæ probabiliter concurriſſe videntur, & Mariam prædicant.

Sunt hodie, qui modicis MARIAE verbis offenſi, quòd ſuam humilitatem dicat reſpici, nihil illi eximium ferè concedunt, ſed abiecta & vilia quæque de illa inſulſe fingere ac iactare conſueuerunt. Quantò autem prudentior eſt Elizabetha, tantò ſublimiùs de MARIA iudicans, tantoque propenſiùs illam laudans, quantò ipſa ſeſe ſubmiſsiùs gerit, nec factis minùs quàm verbis extenuare conatur, vt quod antè Gabrieli ſe ancillam Domini dixerat, nunc re ipſa præſtare, atque adeò vnius etiam vetulæ ancillam agere velle videatur. Igitur Spiritu Dei edocta cognata, cùm hanc inauditam modeſtiam, quam & Angeli fortaſſè mirati ſunt, agnoſceret, quid illi quæſo animi fuiſſe putemus? Certè viſitantis perſonæ maieſtate deterrita, non audet ſalutantem reſalutare, ſed mox partim de illius maieſtate, partim de ſua indignitate præfatur, inquiens: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat Mater Domini mei ad me? Quod Poëta quidem hoc carmine, vt mihi videtur, non inuenuſto reddidit ac illuſtrauit:

Elizabeth tantò magis Mariam admiratur, ac laudat, quò ſe illa gerit ſubmiſsiùs.

Actius Sanazarius libro 2. de partu Virginis.

O decus, ô laudis mulier dux præuia noſtræ,
Cælitibus ſola humanum, quæ digna reperta es
Conciliare genus, cœtusq; attollere ad aſtra
Fœmineos: gremium cuius diuinus obumbrat
Palmes, inexhauſtis terras qui compleat vuis:
Quis me, quis tanto ſuperûm dignatur honore?
Túne procul viſura humileis Regina penateis
Veniſti? túne illa mei pulcherrima Regis
Mater ades?

Quarè ſancta Matrona ſanctiori Virgini hoc modo dicere videtur: Vbi conſiſtam, quidue reſpondeam neſcio: tantum me non obruis hac tanta pietate ac charitate tua Virgo regia, generis noſtri primarium decus, adeoque totius fœminei ſexus gloria incomparabilis. Ego miſera, tu fœlix: ego egens, tu plena gratia: ego ob longam ſterilitatem apud meam gentem infamis: tu apud nationes & generationes omnes celebranda. Ego velut annoſa quercus, quæ citò cadere poteſt, diu ſupereſſe non poteſt: Tu arbor vſque virens vereque ſacra, ſacratiorem fructum, ipſumque vitæ lignum orbi proferens, vt in fructu ventris tui gentes omnes benedicantur. Tu ſtrenuè quidem diſsimulas cœleſte myſterium, pretioſumque theſaurum, quem tibi concreditum in vtero tuo circumgeſtas, quemque Angeli reuerenter adorant. Verùm quod præ ſumma tui ſubmiſsione reticere cupis arcanum, iam Spiritus mihi patefecit, iam meus fœtus in vtero ſubſiliens comprobat, & ſi porrò filij Iſraël non intelligent, certè ipſi lapides clamore prodent, publiceque celebrabunt. Meus ac rerum omnium princeps & Dominus ſuam in te ſedem fixit, te ſibi Matrem aſſumpſit, vt ſemen Abrahæ, quo caput ſerpentis cõteritur, & filius Dauid tàm diu deſideratus ſuum populum in his ærumnis maximis, in extrema ferè diſsipatione Eccleſiæ conſoletur. Ego verò etſi tuum inſtitutum non auſim reprehendere, tamen aduentus tui cauſam

Explicatio verborum, quibus Elizabeth compellat Virginem Matrem.

Geneſ. 22.

Geneſ. 3.

cauſam cogot admirari, quòd ancillam Domina, & anum Virgo, & prægnans de Spiritu ſancto immundam mulierem vltrò adeas, & amanter inuiſas, itinere tàm longo confecto, & magno abſumpto labore, nullis meis vel meritis, vel præmiis prouocata. Annis quidem te ſupero, ſed electione Dei, & gratia Spiritus, & meritorum copia tibi longè ſum etoque ſemper inferior, ne digna quidem tuorum pedum veſtigia oſculari. Meum erat ſanè ad te properanter accurrere, nouamque tibi fœlicitatem gratulari, nec meo tantùm, ſed & cognationis, & gentis, & Eccleſiæ nomine gratias agere ſingulares, quòd mater eſſe Domini, qui Regnum Iſraël reſtituat, non recuſâris, quin potiùs ad hoc ſummum munus electa, te promptam diuino numini feceris adminiſtram, vt alteram nobis Euam, non mortis, ſed vitæ parentem exhiberes. Pudet & piger me huius exiguitatis, quòd etiamſi velim, non poſsim tamen te veram & naturalem Domini & Meſsiæ matrem, vt par erat, excipere, ac domi pro dignitate tractarè, cùm ſecundùm eum, quem vtero circumfers, nihil in cœlo terraque

Eſaia 7.

te dignius & anguſtius eſſe poſsit, quæ iuxta Eſaiæ vaticinium Virgo concipis & paris orbi Emanuelem. Nónne igitur te benedictam, te beatam prædicem Abrahæ filiam, & fide inprimis tali Patri conformem, quando diuinas promiſsiones, quæ omnem naturæ facultatem excedunt, non minore fide quàm ille fecit, complecteris? Ea fides te neutiquam fallet, ſed bonorum omnium compotem reddet, vt non modò Gabrielem, ſed & Deum ipſum veracem ac fidelem experiare. Hoc enim illis verbis indicatur: Beata quæ credidiſti, vel, vt alij legunt, quæ credidit, quoniam perficientur in ea quæ dicta ſunt tibi à Domino.

Nec me fugit apud veteres extare permulta, quæ hanc ipſam Lucæ hiſtoriam magis explicent, ſimulque MARIAE dignitatem commendent, & ad formandos hominum mores illius exemplum proponant. Sed noſtri propoſiti eſt, his prætermiſ-

Ser. de verbis Apocal.

ſis, ne omnia congerere velle videamur, vnius doctiſsimi Bernardi verba, quæ Mariæ cauſam hoc loco inprimis illuſtrent, commemorare. Docet igitur ille, ſingularem Virginis prærogatiuam eſſe, quòd hæc in ipſo ſuæ Conceptionis initio, quando cæteræ mulieres grauidæ miſerabiliùs affliguntur, tota alacritate, vt cognatæ miniſtraret, montana conſcenderit. Etenim illud moleſtiſsimum tœdium, quo reliquæ omnes grauidæ laborare noſcuntur, ſola non ſenſit, inquit, quæ ſola ſine libidi-

Bernardi teſtimoniũ de præſenti hiſtoria, et Mariæ commẽdatione.

Maria ſine faſtidio grauida, & alacris planè viſitat cognatam.

Ibidem.

noſa voluptate concepit.] Monet prætereà, ſingularem Virginis gloriam Elizabethæ cognatæ per Spiritum reuelari, quæ perſonam venientis admirans dixerit: Vnde hoc mihi, vt veniat Mater Domini mei ad me? Notat itidem, vocem ſalutantis Mariæ verbis illis cognatæ cõmendari: Vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo. Rurſus obſeruat illud, quòd fides credentis MARIAE beatificetur, teſtante cognata: Beata quæ credidiſti, quia perficientur in te quæ prædicta ſunt tibi à Domino. Subiungit poſteà: Magna quidem præconia, ſed & deuota humilitas nihil ſibi paſſa retineri, iam in eam magis vniuerſa refudit, cuius in ſe beneficia laudabantur. Tu, inquit, magnificas Matrem Domini: ſed magnificat anima mea Dominum. In voce mea Filium perhibes exultaſſe in gaudio: ſed exultauit Spiritus meus in Deo ſalutari meo.] Nec multò pòſt: Veruntamen, inquit, nunquid putamus fratres, Elizabeth ſanctam in eo, quòd per Spiritum vtique loquebatur, erraſſe? Abſit.]

Mariæ laudatur rara humilitas.

Ser. de natiuit. Mariæ.

Tùm in alio ſermone ſic de Virgine diſſerit: Feruebat in quærenda gratia charitas, ſplendebat in carne Virginitas, humilitas in obſequio eminebat. Etenim ſi omnis qui ſe humiliat, exaltabitur, quid hac humilitate ſublimius? Veniſſe eam mirabatur Elizabeth, & dicebat: Vnde hoc mihi, vt veniat Mater Domini mei ad

Elizabeth Mariæ præſtantiã admiratur.

Matth. 20.

me? Sed iam magis miretur, quòd inſtar vtique filij, & ipſa non miniſtrari venerit, ſed miniſtrare. Meritò proinde cantor ille diuinus in ipſius admiratione præcinens aie-

Cant. 6.

bat: Quæ eſt iſta, quæ aſcendit ſicut aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata? Aſcendit planè ſuper omne humanum genus, aſcendit vſque ad Angelos: ſed & ipſos quoque tranſcendit, & cœleſtem omnem ſupergreditur naturam.]

Maria creaturas omnes in cœlo & terra tráſgreditur.

Epilogus.

Atque hæc paulò fuſiùs dicta ſint, non ſolùm ad hiſtoriam Euangelicam illuſtrandam, quæ prorſus pathetica, & omnium obſeruatione digna eſt, verùm etiam vt occaſionem meditandi, & orationem amplificandi, ſtudioſo Lectori ſimul & bono Eccleſiaſtæ ſubminiſtremus.

Etſi verò inter doctos non connenit de autoritate Concilij Baſileenſis, tamen præterire non poſſum præclaram & piam cõſtitutionem, quam præſtantes in illo Viri de Feſto viſitationis MARIAE ſolenniter celebrando ediderunt, multæque poſteà Eccleſiæ receperunt, & in hunc vſque diem obſeruant. Eius verò conſtitutionis & obſeruationis cauſam in eodem Concilio explicatam habemus, quam, ſi Eccleſiæ contemptoribus comprobare non poſſumns, tamen idcircò piis placituram ſperamus, quòd ad illuſtrandam Euangelij hiſtoriam momentum habeat, ac magnis de rebns hoc die meditandis nos commonefaciat. Sic enim illic inter cætera legimus: Virgo beatiſsima cœleſti edocta nuncio, & Spiritn ſancto duce, aſcendens cum feſtinatione in mnntana, humilem Zachatiæ domum intrauit. Ieſus enim qui in vtero illius erat, feſtinabat adhuc in ventre matris Ioannem poſitum ſanctificare: Et ipſa Virgo glorioſiſsima cognatam Elizabeth viſitans, non minùs illam ſua viſitatione, quàm fructnoſo ſalutauit colloquio. Maximam namq́ue lætitiam fidelinm mentibus debet ingerere excellens illud myſterium, quo matres illæ glotioſæ totius ſalutis noſtræ ferentes ptimordia, tàm familiariter inter ſe exultârunt: cùm Virgo excellentiſsima de ſtirpe Dauid MARIA, & veneranda inter filias Aaron Elizabeth inuicem colloquuntur: quarum altera Creatorem omnium & Saluatorem noſtrum, altera Præcurſorem Ioannem geſtar in vtero: & ſanctæ illæ miraculo matres effectæ, dinina inter ſe beneficia commemoraut. Fœlix quidem illa conuentio, & magnis diuinæ gratiæ ſplendoribus illuſtrata, quâ tales & tantæ in vnnm matres pariter affuerunt: quarum altera Virgo ex Spiritu ſancto, altera ſterilis & in ſeneċtnte conceperat, & vtriusq́ue partum cœleſtis Angelus prænunciauit: Quâ Ioannes adhuc maternis recluſus clauſtris, venientem ad ſe Dominum in MARIAE vtero veneratur: Quâ repleta Spiritu ſancto Elizabeth, conceptui Filij Dei & Saluatoris hominum gratulatur: Quâ & ipſa prophetans, beatiſsimam dixit MARIAM quæ credidit, & reuelata ſibi myſteria pandit: Quâ denique repleta ineffabili gandio Mater Domini MARIA, omnia in corde ſuo conferens, quæ vel prjùs ab Angelo, vel tunc ab Elizabeth perceperat, in canticum & laudem Domini prorumpit.] Et paucis interiectis, hæc adiiciuntur: Quis tanta myſteria condignis laudibus proſequatur? Quis hæc gaudia ſufficienter exponat, dum Ioannes nondum natus exultat, Elizabeth aduentu Virginis collætatur, MARIA in myſteriis gaudet, clauſus in vtero Saluatorâ ſuo recognoſcitur præcurſore, lætantur Angeli, cœlum & terra iocundantur, & tota Trinitas nouis laudibns glorificatur? Hæc igitur gaudiorum magnitudo, ſpecialibus eſt extollenda præcniis: hæc ſingularibus ſolennitatibus celebranda, in qua & Dominum, qui geſtatur in vtero, & Virginem, quæ portat, & ſterilem, quæ concepit, & præcurſorem, qui viſitatur, condecentibus proſequi debemus honoribus.]

Definitio Concilij Baſilienſis de Feſto viſitationis ſolẽniter celebrando; & quas ob cauſas.

Seſsione 41 Concil. Baſileen.

Lucæ 1.

Maria & Elizabeth matres inprimis glorioſæ.

Mirifica gaudia nobis in hoc Feſto totaq́; hiſtoria proponi cõſideranda.

CAPVT QVARTVM.

De variis Nouatorum corruptelis, quibus eadem Lucæ hiſtoria & MARIÆ cauſa hoc ſæculo miſerè deprauatur:

RELIQVVM eſt de Sectatiis nouis dicere, illorumq́ue ſententias pro inſtituti noſtri rarione quaſi ad trutinam reuocare, qui ſanè hanc ipſam Euangelij partem egregiè contaminant, noſtramq́ue Virginem mala fide tractant, vbi illam maximè prædicare & exornare debebant. Primùm in quæſtionem vertunt, qno conſilio MARIA iter iſtud inſtituerit, reſpondetq́ue Caluinus: *Non abſurdum eſſe ducendum, quæſitam à MARIA fidei cõfirmationem fuiſſe ex miraculi conſpectu, quod Angelus non fruſtrà illi in medium propoſuerat.* At certè quidem abſurdum videri poteſt & debet, Deiparam nudo verbo Domini, quod ab Angelo didicerat, non fuiſſe contentam, ſed ad cognatã inquirendi cauſa veniſſe, vt accepti nuncij veritatem euentu ipſo comprobaret, atque ita fidem languidam confirmaret.

Caluinus & Brentius quid ſentiant de Mariæ mente atq; conſilio in hac viſitatione inſtituenda.

Brentius

Brentins habet in hunc modum: *MARIA viſitauit Cognatam ſuam Elizabetham, vt verbo Angeli obediret, & Sacramentum quod Angelus annunciauerat, re ipſa experiretur; & rurſus Elizabeth confirmat fidem MARIÆ.* Vbi duo commiſcet Brentius, quæ cùm probare non poſsit, ac temerè prorſus affirmet, iuſtam meretur reprehenſionem. Primùm pro ſuo arbitrio confingit mandatum Angeli, vt niſi MARIA iter ſuſciperet, inobedientię rea eſſe videretur. Sed nullum tale mandatum extat, indicante ſolùm Luca, vel potiùs Angelo miraculum, quod in ſterili anu Deus recens effeciſſet, eoq́ue confirmat diuinam potentiam in Virgine partura: nihil antem adiectum eſt, vt MARIA cognatam inuiſat. Deinde quæ fidei puritas & integritas in Deipara fuit, aut quomodò Iudaicæ curioſitatis fermento caruit, ſi Deo Deiq́ue verbo non ſimpliciter credidit, ſed quando ad Cognatam profecta eſt, fidem ſuam ſignis & experimentis (vt ſomniat Brentius) voluit corroborare? Non tàm langnida certè MARIAE fides erat, vt vel Elizabethæ, vel alterius concione debuerit confirmari, nec potuit ignorare, quod poſteà ſcripſit Gregorius; nullum fidei meritum eſſe, vbi humana ratio præbet experimentum. Iam verò antè probatum eſt ſatis, ſingularem fidei puritatem atque præſtantiam in MARIA excelluiſſe, quæ non minùs Filium Dei in corde ſuo per fidem, quàm in vtero re vera conceptum fouebat, quæq́ue propter fidei perfectionem teſtimonio Spiritus in Zachariæ domo publicè commendabatur. Igitur Ambroſio & Bedæ aſſentiendum eſt, qui velut nouatores iſtos feriant, veramq́ue ſuſceptæ profectionis cauſam explicent, perſpicuè ſcribunt: MARIA non quaſi incredula de oraculo, nec quaſi incerta de nuncio, nec quaſi dubitans de exemplo, ſed quaſi læta pro voto, religioſa pro officio, feſtinans præ gaudio in montana perrexit.] Tùm Bernardus Caluinum ſimul & Brentium probè caſtigat, cùm ſcribit in hunc modum: Quid fuit neceſſe, etiam huius ſterilis Virgini nunciare conceptum? Nunquid fortè dubiam adhuc & incredulam oraculo, recentiore voluit confirmare miraculo? Abſit: ſed ideò ſterilis cognatæ, conceptus Virgini nunciatur, vt dum miraculum miraculo additur, gaudium gaudio cumuletur.] Igitur eodem conſilio MARIA ſuam inſtituit profectionem, quo ductus Angelus nouum de Cognata grauida miraculum nunciauit, maioremq́; Virgo charitatis & gaudij ſpiritualis, quàm confirmandæ fidei rationem habuit in hac ſua peregrinatione.

Refutatio Brētianæ cēſuræ, & quòd Maria iniuſſa venerit ad Cognatā, neq; fidei confirmationem quæſierit.

Hom. 26. in Euangel.

Nullū fidei eſt meritū, vbi humana ratio quærit experimentum.

In explicat. Euangelij Luc. ca. 1.

Quibus de cauſis Maria ſuam viſitet Cognatā ex Veterum ſententia.

Hom. 4. ſup Miſſus eſt.

Lucæ 1.

Errat prætereà Lutherus, qui, ne omninò quicquam de ſolita virulenti animi acerbitate remittat, & vt Lucæ hiſtoriam quoque deprauet, in has voces prorumpit: *MARIA non ſua cauſa Elizabetham adiit, nec aliam ob cauſam, quàm vt prægnanti inſeruiret. Per hoc ſubruuntur omnia inſtituta & ordines, qui eò tantùm intendunt, vt ſibi, non etiam aliis commodi ſint, &c.* Hîc donamus conuicianti Luthero, quòd primùm affirmat, MARIAM non ſua cauſa eſſe profectam, quia nec decebat quidem tàm ſanctam Virginem, eamq́; viro deſponſatam ſine graui cauſa tàm procul abire, ac tam diu, id eſt, menſibus tribus abeſſe: tùm ſequens euentus, lætusq́; rerum ſucceſſus declarauit, certo Dei conſilio, & ob multiplicem aliorum vtilitatem hoc iter ad Elizabeth inſtitutum eſſe. Reliqua verò non donamus, ſed vana Lutheri commenta eſſe dicimus, quæ diſcipulus eius Sarcerius, vt alios prætercam, hoc ipſo refutat, quòd quatuor aut quinq; rationes, ſiue vt ipſe vocat, finales cauſas, ob quas MARIA in montana properās adierit Elizabetham, exponit. *Primùm*, inquit, *vt illam ſalutaret: deinde vt exhibitam ſibi gratiam cum Elizabeth communicaret: tertiò, vt Elizabeth ad credendum Deo prouocaret: quartò vt ſuo exemplo Elizabeth de exhibita illi miſericordia certificaret, ſicut & ipſa exemplo Elizabeth ab Angelo certificata erat. Tandem quò vel illi vetula inſeruiret & adminiſtraret.* Ac alibi rurſus veriſimile eſſe monet, MARIAM longè maiores cauſas, quàm ſalutationis officium, ſui ad Elizabeth tàm laborioſi, & cum feſtinatione ſuſcepti itineris habuiſſe, nimirùm vt illi prędicaret exhibitam erga ſe miſericordiam, vel vt illam ad eandem & ſperādam & amplectendam incitaret, vel vt ſolaretur illam &c. *Quæ omnia*, inquit, *ſub verbo ſalutauit, commodè comprehendi poſſunt.* Hæc ſanè Veterum autoritati ac ipſi rationi magis, quàm quæ Lutherus incogitanter profert, ſunt conſentanea. Nec ignotus hic hoſtis eſt, qui more ſuo MARIAM, vt vulgarem puellam, vili ſeruitio & tantùm non re culinaria occupatam libenter depingit, vulgoq́; intuendam proponit. Igitur in eadem concione vocat illam humili & obſcuro loco natam, pauperculam & infimi ordinis puellulam, quam nemo magnoperè

In ſer. 2. de viſit. Virg.

Lutherꝰ quàm impudenter hunc locū torqueat ad opera & exercitia Catholicæ pietatis inſectanda.

In 1. cap. Lucæ.

Cauſæ principales Mariam ad viſitandam cognatam impellētes, iuxta Sarcerium.

In Poſtilla circa Euāg. de Feſto viſitat. Marię.

Lutherꝰ quàm abiectè ac viliter de Maria loquatur.

curaret,& quæ cunctis ignota eſſet. Sed faceſſant hæ impuri hominis contumelioſæ voces, quas vt piæ aures omnes exhorrent, ſic nos etiam alibi coarguimus. Prætereà ſolum Mariæ miniſterium vrget Lutherus, vtpotè qui cum ſuo Bucero nullum opus bonum agnoſcit, niſi eo proximis benè fiat,& in illorum cõmodum inſtituatur, velut ſola dilectione fraterna, omnis Euangelica iuſtitia, omneq; Chriſtianum officium ita contineatur, vt non interim cæteris quoq; virtutum operibus cuiq; ſit inſiſtendum.

In cap. 5. Matthæi,& contra Pighium de iuſtificat.

Lutherus Apoſtata vitam monaſticam & diſciplinam religioſam libenter arrodit atq; perſequitur.

Sed hunc craſſum errorem quum de Ioannis operibus diſputaremus, ſatis eliſimus, ex eoque fonte porrò manat, quod Lutherus tàm petulanter addit, vt vno velut ariete monaſticam vitam & diſciplinam omnem ſubruat ac euertat. Quid enim aliud faceret ex Monacho inſignis apoſtata, imò apoſtatarum omnium noſtri ſæculi princeps, niſi vt quem ordinem perfidè deſeruit, rabioſè inſectaretur? Quis verò non rideat, monachorum inſtitutum autore Luthero propterea conuelli atque damnari, quandoquidem MARIA ſuam cognatam ad miniſtrandum inuiſit? Eſto, id Virgo ſancta fecerit, nec ſolùm vni prægnanti fœminæ, ſed multis etiam aliis minùs honoratis, magiſque pauperibus vtriuſque ſexus hominibus inſeruierit, quod nuſquam tamen proditum legimus: ergóne in hoc miniſterij genere vitam omnem traduxit, aut aliis omnibus vnicè traducendam eſſe putauit? Ergóne, inquam, laborioſum Marthæ munus continenter obiuit, & ſanctum Magdalenæ otium, partemque optimam, quæ in contemplante vita conſiſtit, nec elegit, nec tenuit, nec amauit vnquam: ſed ſolùm in his quæ ad proximi beneficium ſpectant, ætatem omnem conſumpſiſſe dicenda eſt?

Quàm ineptè Lutherus ex hac hiſtoria ratiocinetur.

Maria non minùs contemplatiuæ, quàm actiuæ vitæ vacare ſolebat.

Teſtantur autem Veteres, quicquid Lutherus fingat, vtriuſque vitæ, actiuæ & contemplatiuæ abſolutum ſpecimen & exemplar, ſicut in Chriſto Domino, ſic etiam in Virgine Matre inueniri, nobiſque ad vitam perfectè inſtituendam proponi. Docent præterea, nullam mulierum, perinde ac MARIAM, diuinæ ſapientiæ toto vacaſſe pectore: hanc præ cæteris guſtaſſe, quàm ſuauis ſit Dominus, quæ ſicut Angelorum, Paſtorum ac Magorum, ſic & Chriſti filij verba, vt nullus piorum alius, in corde ſuo ſumma cum reuerentia conſeruárit, prout etiam Rupertus aſſeuerat. De Monachis autem Lutherus cum ſuis nunquam probauerit,ocioſum & proximis infrugiferum hoc hominum genus eſſe, cùm de Eccleſia illi quidem, ſi ſuo inſtituto & ſcopo ſatisfaciant, præclarè mereantur, ſicut Chryſoſtomus, vterq; Gregorius, Caſſianus, Damaſcenus, alijque monachorum Patroni & Collegæ non minùs factis quàm ſcriptis ſumma laude dignis liquidò comprobârunt.

Lib. 5. in Cant.& in Euangel. Matth.

Monachorum inſtitutum tam probatum eſſe in Eccleſia, vt ab hereticis fruſtrà cõuellatur.

Succedit iam alia contentio, quam in præſenti hiſtoria nobis excitant Nouatores, vt illis Lucæ verbis abutantur, quibus infans Ioannes in matris vtero dicitur exultaſſe, ſicut eius mater apertè profeſſa eſt. Hinc iam VVellerus argutatur: *Illuſtre hoc teſtimonium eſt, Spiritum ſanctum etiam in paruulis eſſe, & in paruulis ſingulares quoſdam motus ciere, licet nobis incognitos, vt in iſto exemplo conſpicitur, infantem in vtero Elizabeth ad ſalutationem MARIÆ exilire gaudio. Loquimur autem de illis infantibus, qui ad Chriſtum perferuntur precibus Eccleſiæ & piorum parentum: in illis dicimus Spiritum ſanctum certos motus efficere, quales ſunt Sanctorum, qui ſunt membra veræ Eccleſiæ.* Nec eſt diſpar Brentij ratiocinatio: *Si infans Ioannes adhuc in vtero matris concluſus capax fuit Spiritus ſancti, quantò magis hi infantes, qui iam in mundum nati ſunt, Spiritus ſancti per gratiam Dei, capaces erunt.* Suffragantur his Hemmingius, alijque ſcholæ Lutheranæ doctores, indeque Baptiſmum paruulorum tuentur aduerſus Anabaptiſtas.

VVelleri ſententia de Ioanne in vtero matris exultante, & quid inde probet de paruulis illorumque motibus.

In explicat. Euangel. de viſit. Virg.

Brẽtij & Hemmingij eadem de re teſtimonia.

Hom. 7. in Lucam.

In Tractat. Euangel. de viſit. Virg.

Nos verò paucis reſpondemus, infirmum ſatiſque coactum hoc eſſe præſidium, ac propterea veteribus ignotum, vt non modò Baptiſmus paruulorum qui Eccleſiæ autoritate maximè nititur, ſed & fides propria infantium ex hoc Euangelij loco aſtruatur. Etenim non ſatis conſtat, & in dubio relinquit Auguſtinus, an Lucas infanti Ioanni ſenſum proprium pietatis, verumque indicium tribuat, ita vt is Spiritu ſancto præditus Chriſtum præſentem cognouerit, quantúmuis in matris vtero exultaret: id enim fieri poterat, vt pars quædam eſſet diuinæ in matre operationis, infante licet nihil intelligente. Deinde vt maximè fateamur, Spiritum ſanctum in Ioanne infante tam efficacem fuiſſe, qui gratiæ diuinæ & fidei illum participem redderet, motuſque pios quoſdam in illo excitaret, nihil hoc quidem ad reliquos infantes pertinet

Nouatores non ſolidè probare ex hoc loco Baptiſmũ paruulorum aduerſus Anabaptiſtas, et fidem propriã paruulorum.

Epiſt. 59. ad Dardan. Luc. 1.

tinet, quibuſcum ſimile miraculum Deus non operatur. Aut ſi ordinariè quidem hoc operatur, vt Caluiniani ſomniant, fingamus porrò eoſdem pueros in materno etiam vtero ſanctificari, imò & ante baptiſmnm iuſtificari, ſicut eiſdem Calninianis
In c. 1. Luc. libet ridiculè argumentari. Vnde ſic etiam ſcribit Bullingerus: *Diſcimus ex his optimè ſperare de infantibus in finibus materni vteri ſeptis, quòd videlicet Deo curæ ſint, adeoque Dei ſint.* Verùm abſit, vt peſtilenrem recipiamus errorem, qui ſacri baptiſmi, & baptiſmalis, qnam vocant, gratiæ tollit neceſsitatem, & morientibus ſine baptiſmo paruulis non modò inſtitiam Chriſtianam, ſed & vitam æternam ſine vllo Dei verbo, imò contra
Ioan. 3. Dei Verbum expreſſum, omnemque Eccleſiæ definitionem vaniſsimè pollicetur.

Bullingeri argumentatio infirma de paruulis etiã ſine Baptiſmo ſaluandis.

Valeant prætereà, qui neſcio quos motus in paruulis fabricant, eoſque actu, vt vocant, credentes fingunt tempore baptiſmatis, quum nulla ratione polleut, nullumque rationis vſum tenent: tantùm abeſt, vt infanti Ioanni, qui in matris vtero ſine Sacramento, & ingenti cum miraculo eſt ſanctificatus, comparari poſsint ac debeant. Sed hoc ſtolidum phantaſma, ſicut & alia paradoxa, quæ nouum hoc ſęculum extruit, ſuis autoribus, cæciſque doctoribus permittamus. Nos enim de ſanctificatione Ioan-
Cap. 1. de Ioan. Bapt. ſanctificat. nis & propria fide infantium, quam nouatores ſtultè confictam ſtultiùs propugnant, ſatis multa de Ioanne differentes expoſuimus.

Merũ eſſe phãtaſma, paruulis motus tribuere ſpirituales, cùm baptizãtur, eoſque Ioanni Baptiſtæ conferre.

Vt ad noſtram Virginem tedeamus, memorabilis eſt ſententia, quam de illa Spiritus ſanctus per os Elizabethæ pronunciauit: Beata quæ credidiſti. Sed vim hîc
In Poſtilla circa Feſtũ viſit. Marię. quoque faciunt, ſed obſtrepunt ac detrahunt Deiparæ Nouatores, ex quibus Cullmannus in hunc modum erumpit: *Per fidem beata eſt, non per vlla opera, & ſola fides glorifi-*
In explicat. Euang. de eodẽ Feſto. *canda eſt, vt hîc vides, non vllum opus.* Coruinus æquè prudenter, ne dicam petulanter, locum interpretatur. *Elizabetha*, inquit, *Spiritu ſancto afflata, Matrem Domini agnoſcit, quam etiam benedictam & beatam pronunciat. Sed qua de cauſa? quòd Angelo crediderat. Quis iam nunc neget fidei deberi omnia?* Ac rurſus: *Hac ſententia iuſtitia fidei contra iuſtitiam operum confirma-*
In Euang. Lucæ. *tur.* Quid verò Sarcerius? *Commendat in MARIA fidem, & excludit meritum. Beata, inquit, quæ credidit. Non inquit, beata quæ meruit. Petenda eſt hinc gratia commendandi Sanctos.* Tùm
Hom. 7. in Lucam. Brentius hoc verbum diligentiſsimè obſeruandum eſſe monet. *Explicat enim perſpicuè,* inquit, *id per quod MARIÆ beatitudo contigit; contigit autem ei per eandem rem, per quam & Abrahæ contigit, videlicet, quia credidit.* Et poſteà: *Beatitudo MARIÆ ex eo contigit, quòd credidit diuinæ promiſsioni, in qua dictum eſt, Filium eius eſſe verum Meſsiam, in quo Gentes benedicantur.*

Teſtimonia nouatorũ de fide hîc ineptè garrientium, vt ſolam illam iuſtificare cõtendãt.

Quàm ſunt autem iſti, bone Deus, inſulſi interpretes? proprium Scripturæ morem vel ignorantes, vel diſsimulantes, qua dum vnum dicit, non excludit aliud, fidemque ſic extollit, vt ſimul pœnitentiæ, charitati, Sacramentis aliiſque Chriſtianæ iuſtitiæ officiis & operibus bonis vim laudemque ſuam relinquat & aſtruat. Vnde
[a] Abac. 2. vim Scripturis faciunt, qui hoc ſolùm vrgent. [a] Iuſtus ex fide viuit, ac cæcis interim
[b] Ezec. 18. oculis dicta illa tranſeunt: [b] Iuſtus ex iuſtitia quam operatus eſt, viuet. [c] Qui facit iu-
[c] 1. Ioan. 3. [d] Iacob. 1. ſtitiam, iuſtus eſt: [d] Beatus in facto ſuo erit: [e] Fides ſine operibus mortua eſt: [f] Cha-
[e] Iacob. 2. ritas operit multitudinem peccatorum: [g] Baptiſma ſaluos facit. Quod ad MARIAM
[f] 1. Pet. 4. [g] 1. Pet. 3. attinet, fide illa quidem beata eſt, ſicut ab Elizabetha celebratur: nec quiſquam ſanæ mentis, vt arbitror, de illo vnquam dubitauit. Beata, inquam, fide inchoatiuè, vt in ſcholis appellant: vnde fides radix iuſtificationis & origo beatitudinis à Catholicis ſemper eſt habita, vt ſine illa, Deo nullus placere, & beatitudinis gradum vllum attingere poſsit. Sed iſti falsò inferunt, quia fide beata ſit, nullam beatitudinis partem virtutibus & operibus MARIAE deberi, ſed totam MARIAE iuſtitiam ſola fide contineri. Scimus quod ad primam iuſtitiam Virginis attinet, vt Abraham Patriarcham, ſic ipſam quoque ſine meritis præcedentibus eſſe iuſtificatam, & in Dei Ma-
Rom. 4. trem gratis electam: ſed quemadmodùm idem Abraham iam fide iuſtus, magis magiſque ex operibus Fidei eſt iuſtificatus, & iis Fidem ſuam conſummauit, vt Iaco-
Iacob. 2. bus affirmat, ita de MARIA quoque iudicare par eſt, beata vt ſit, non ſolùm quia cum fide Verbum Dei percepit, ſed & quia Verbi Dei auditi fida cuſtos & perfecta
Lib. de ſancta Virgin. ca. 3. & 5. operatrix fuit, vt etiam Auguſtinus ingenuè profitetur. Fallit autem iſtos Eunomianum dogma, vel ſi malis, idolum de ſola Fide iuſtificante, quod vt mordicus

Refutatio dictarum interpretationum ſic fidẽ ſolam vrgentiũ, quaſi nihil præterea ſpectet ad hominis beatitudinem.

Quomodò Maria fide beata prædicetur.

Nõ ſolùm fidei, ſed etiam virtutibus et operibus bonis Marię, vera eius iuſtitia & beatitudo aſcribenda eſt, ſicut & de Abrahã iudicandũ.

Eunomianam doctrinã de ſola fide iuſtificante defendunt nouatores.

tueantur, mirabiliter Scripturæ loca de fide dicta torquent atque deprauant. Quam nouatorum imposturam multi derexerunt, ac nos etiam antè coarguimus, vt iam de ſingulari & beata MARIAE fide nouam telam ordiri ſit ſuperuacaneum. Hæc illius fides per charitatem aſsiduè, quum in terris militaret, operabatur, vt ſicut Tabitha, bonis operibus plena eſſet, ac in fide virtutem omnem, ſicut Petrus poſtulat, miniſtraret, ipſiſque operibus iuſtitiæ coronam, vt Paulus appellat, ſibi auctiorem redderet, tantò quidem iuſtior atq; beatior, quò charitate perfectior, in qua legis plenitudinem Paulus agnoſcit, & plenam hominis iuſtitiam collocat Auguſtinus.

In Maria fides per charitatem operãs, nõ qualem hæretici docẽt, extitit, eãq; beatificauit.

Actor. 9. 2. Pet. 1. 2. Tim. 4. Rom. 13. De natura & gratia ca. 42.

At rurſus garrit Coruinus: *Elizabeth laudat MARIAM, non tamen pro Dea eam extollit, aut adorat. Vis igitur MARIAM colere? crede ſicut ipſa credidit: age vitam honeſtam ſicut ipſa modeſtè vixit.* Eſt illud quidem extra omnẽ controuerſiam, MARIAM pro Dea nec habendam, nec adorandam eſſe, cuius fidem tamen ac vitam ſic oporteat intueri, vt ad eius imitationem, ſicut anteà diximus, nos quoque componamus. Hæc imitatio tanta eſſe non poteſt, vt Virginis huius fidem maximam, ac mores eius integerrimos quiſquam ſatis exprimat, & vix quidem attingat. Cæterùm quòd niger hic homo, vt ſuo reſpondeat nomini, omnem MARIAE cultum hoc vno concludit, ſi fidem eius ac vitam imitemùr, communis aduerſariorum error eſt, quo illi Deiparæ cultum in Eccleſia receptum futiliter abrogare conantur. Præterea iam antè docuimus, Catholicos in MARIA colenda hoc pacto verſari, vt eam neque pro Dea vnquam habeant, neque adorandam vt Deam arbitrentur, quicquid obſtrepent improbi calumniatores. Atque interim Orthodoxi conſtantem veteris Eccleſiæ pietatem & conſuetudinem in MARIA veneranda tantò libentiùs retinent, ac fortiùs profitentur, quantò certiùs ex Euangelio præſens exemplum Elizabethæ cognoſcunt, diligentiuſque perpendunt. Cur enim & ipſi talem tantamque Matrem Domini non religioſè ſuſpiciant ac venerentur, probatoque Veterum more citra Dei iniuriam ſalutent ac inuocent, cùm ſancta mulier Elizabeth Deiparam adhuc in mortali corpore cõſtitutam, tàm reuerenter habuerit, tàm honorificis verbis ſalutârit, & coràm multis domi ſuæ celebrârit, publiceque beatam & benedictam proclamârit? Perfecta nunc ſunt omnia in Virgine, quæ Angelus Gabriel & dicta Zachariæ coniunx vaticinabantur, neque ſolùm in terris, ſed in cœlis etiam maxima fœlicitate lætatur, inter electos omnes Chriſto ſemper proxima, Mater à Filio ſummè honorata. Sed de his alibi dicta non repetemus.

Coruini contra Mariæ cultum obiectio, ſimul & confutatio.

Mariæ cultus non in ſola eius imitatione conſiſtit.

Mariam in Eccleſia non tanquàm Deam vel agnoſcimus, vel adoramus.

Exemplũ Elizabethæ vim habet ad Mariam piis diligentiùs venerandam.

Quid? quòd Philippus Melanchton & Lucas Loſsius præſentem hiſtoriam eò detorquent, vt & Eccleſiam & Synodum ſtatuat in ædibus Zachariæ, quoniam illic ſit cœtus & confeſsio quædam piorum hominum, nimirùm MARIAE & Elizabethæ de doctrina veritatis teſtificantium. Eſt ita quidem, nomen Eccleſiæ, ſicut & Synodi ſtrictè ſic poſſe accipi, vt ad vnam domum familiamque transferatur, ſicut ex Paulo diſcimus. Sed nefaria fraude non caret, quòd nouatores, cùm hæc aliaque id genus exempla decerpunt, per iſtiuſmodi paucorum hominum cœtus priuatos publicam Eccleſiæ autoritatem eludunt, ac reuerenda Synodorũ iudicia defugiunt extenuantque, nullam vel exiguam veterum Conciliorum rationem habentes, in quibus iuxta conſtantem Eccleſiæ morem Patres & Epiſcopi coëunt: & non ſolùm ob Chriſti promiſsionem, & Spiritus ſancti præſentis efficaciam, ſed etiam propter autoritatem ordinis de ſenſu Scripturæ, de fidei doctrina, & de diſciplina Eccleſię ius habẽt legitimũ iudicandi, definiendi, atq; præſcribendi. Nec vident aduerſarij, quàm pulchrè feneſtram inſano vulgo, vaniſq; mulierculis aperiant ad Synodos inſtituendas. Cur enim pręſenti MARIAE & Elizabethę non abutantur exemplo, ſibiq; ius arrogent Synodos celebrandi & Eccleſiam integram repręſentandi, ſi ſatis eſt priuatas conuenire perſonas, & de ſacris colloqui atq; teſtari? Nam & pro ſe ſtare dicẽt Chriſti promiſsionem: Vbi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorũ. Quis autem ferendã, ac non ridendam, prorſuſq; monſtroſam dicat Synodum vel Eccleſiam, quæ ex phanaticis hominibus, vel è meris mulierculis conflata, de verbo Dei & fidei rebus iudicandi ſibi ſumeret poteſtatẽ? Errant autem, vt & alibi probauimus, qui verã Dei Eccleſiam eo tempore penes Pontifices ac Synagogę proceres nõ fuiſſe fingunt, & ad

In explicat. Euangel. de Feſto viſit. Rom. 16. 1. Cor. 16. Coloſſ. 4. Philem. 1. Matth. 18. Matth. 18.

Vanum eſſe cõmentum illorũ, qui Synodos earumq; autoritatem ex hac hiſtoria deprimere ſtudent.

Nouatores cauſam præbent, vt priuati & laici homines ius ſibi ſumãt Synodos celebrandi.

cœtum paucorum electorum, vt MARIAE, Elizabeth ac Zachariæ, duntaxat aſtringunt. Diuina certè & immutabilis eſt ordinatio, vt maior ſit Paſtornm, quàm ouium, Sacerdotum, quàm populi authoritas, vtque Synodi non à perſonis priuatis, ſed Epiſcopis Inſtituantur atque celebrentur, ſicut inde ab initio ſemper Eccleſia obſeruauit. Conuenire qnidem pij poſſunt, & Spiritum ſanctum viuificantem ac inhabitantem habere: ſed non Spiritum ad docendum, paſcendum ac gubernandum alios ex officio rectè ſibi vendicant, vt ſicnt in ſacra Synodo Patres, inre ſibi ſumant illud: Viſum eſt Spiritui ſancto & nnbis &c. Qua de re Catholici ſcriptores, vti Pighius, Canus, Villapandæus, ampliſsimè diſſeruerunt.

Diuino Iure Eccleſiaſtica & ſacerdotalis poteſtas præeſt ſæculari, eamq́; gubernat in ſpiritualibus.

Actor. 15.

CAPVT QVINTVM.

De præſtanti multiſq́ modis commendabili MARIÆ cantico, quod vulgò Magnificat dicunt, ac in eo perſonam Autricis mirabiliter elucere.

SACRA Virgo, quæ nullum ſocordiæ, nullnm torpori locum vnquam reliquum fecit, ad ædes Zachariæ feſtinans peruenit, & cognatam prægnantem ſalutauit. Salutando autem matrem, eius infantem licet nondum editum ita commouit, vt in audientibus admiratio, illuminatio & lætitia incredibilis è veſtigio conſequeretur. Elizabeth autem quò rectiùs venientis ad ſe perſonæ præſtantiam intellexit, diuino nimirùm Spiritu edocta, eò chariorem ſibique gratiorem talem hoſpitam habuit, digniuſque tractauit, multis quidem modis erga illam officioſa. Id ſuo inſolito clamore, id honorificis verbis, id variis geſtibus ſatis publicè declarauit, vt mihi ſanè prnbabile videatur, modeſtiſsimam Virginem, vt priùs ex Angelico ſermone turbatam, ita cognatæ laudatione ſi non pudefactam, at non leniter ſanè commotam extitiſſe. Illic à Gabriele ſalutata, nihil omninò reſpondit: hic ab Elizabeth commendata ſeruat qnoque ſilentium, & ſuam tantùm mentem ad Deum religiosè conuertit. Pulchrum profectò exemplum animi Deum ardenter amantis, qui vel in mediis turbis atqne negotiis, curas & cogitationes omnes, perinde ac muſcas circum volitantes, abigit, & rerum humanarum oblitus, quum & quando vult, prnmptè & expeditè cum ſummo bono ſeſe coniungit, deque ſacris quietè & ſuauiter philoſopharnr, adeoque immenſæ totius fœlicitatis abyſſo videtur immerſus. Agnnuit hanc veritatem Franciſcus quoque Lambertus, vt vnum ex Aduerſariis teſtem producam, quoniam hac vtitnr oratione: *Super ſe à Spiritu ſancto elenatæ, & Dei ineffabilem bonitatem, ſummamq́ potentiam ſentientis & expertæ verba ſunt iſta. Etenim eum ſolum magni & multi facit, cuius omnem magnitudinem eſſe agnoſcit: omnia verò reliqua cum eo collata nihili pendit, & perinde atque ſtercus viliſſimum arbitratur. Anima, inquit, mea Deum magnificat. Id eſt, quicquid virium & ſenſus in me eſt, quicquid ſum & viuo, eius tantùm gloriæ eſt intentum & viuit. Abſorpta quippè erat à Spiritu ſancto, vt iam non ea vetus homo, imò non ipſa in ſe, ſed ipſe, quem conceperat Chriſtus, viueret, ſentiret, operaretur & loqueretur.* Et rurſus poſteà: *Omnis hæc MARIÆ exultatio in Spiritu eſt conſideranda, vt ſit alta & vehementis mentis exceſſus meditatio, quâ Virginis mens in Deum ſæpè erigebatur.*

Quàm ſedulò Elizabeth Mariā honorârit, indeq́; Virginē nonnihil verecundiæ ſuſtinere potuiſſe.

Eccleſ. 10.

Maria ſuo docet exēplo, pios in mediis etiā negotiis, ſuū Deo cultū tribuere.

In Euangel. Luc. ca. 1.

Quomodò Aduerſarij quidam de Mariæ pietate & cōtemplatione præclarè ſentiant.

Addemus & noſtram paraphraſin, vt initium eximij cantici, & mens loquentis Virginis aliquantò rectiùs accipiatur. Sic enim illam dicere voluiſſe putârim: O admirabilem & inſcrutabilem diuini numinis diſpenſationem, quæ me latere nnn ſinit, ſed in publicum prodire vult myſterium nulli mortalium, vt arbitrabar, tàm citò, tàm facilè reuelandum. Tu qui ſnlus arcana cordium perſpicis, fons idem & Autor bonorum omniū, hos ocnlos ad videndum hancq́; linguam ad cōfitendum noſtrę cognatę præbuiſti. Ego verò nihil tale vel expectabā, vel cupiebam, quod ad me quidē ornandam ſpectaret, quæ poſtquàm me tibi totam, vt obſequentem ancillam conſecraui, vt anteà ſemper, ita porrò etiā mundo ignota eſſe, & à te ſolo reſpici amariq́; deſiderabā: vnde nulla vel hominū, vel Angelorum laudatione, nullaq́; amicorum gratulatione delector. Sed enim quando ſanctiſsimæ voluntati tuæ viſum eſt, vt gratia ſumma in Nazareno

Paraphraſtica interpretatio primorum verborum cantici Mariani.

Nazareno cubiculo nuper mihi collocata, hîc primùm aliis propaletur, & habitans in me Emanuel prodere incipiat, ego non meo tantùm, ſed & præſentium & abſentium nomine non poſſum non gratias agere, tuasque laudes æterne Pater celebrabo, Alij Tubis, cymbalis, organis, aliisque Muſicis inſtrumentis admotis, nonnulli verbis exquiſitis & Hymnis elaboratis plenisque buccis, tuam gloriam prædicant: Magnificat autem anima mea Dominum, & intentis animæ viribus omnibus, vt perfectior harmonia ſit, ſummum illud bonum glorificat, quo nihil præſentius & intimum magis eſſe poteſt. Sed & Spiritus meus non ſibi diutiùs temperat, quin Hymno gratulabundo interiorem animi lætitiam teſtetur, ſimulque in gratiarum actionem prorumpat, vt ſi anteà vnquam, nunc vel maximè in Deo ſalutari ſuo laudando profuſè geſtiens multis modis exultet. Etenim tàm vehementi amore, tam flagranti ardore ad meum omniumque rerum Autorem celebrandum rapior, & occupot prorſus, vt mihi neque memoria, niſi illius beneficia, neque intellectus, niſi eiuſdem ſapientiam apprehendere, neque voluntas, niſi ipſius amorem complecti poſsit. Quis ergò quamlibet pius, & quantúmuis commendatus, ſi MARIAE ſequatur exemplum, ob quæuis benefacta iure ſibi placeat, vel aliena laudatione commoueatur, ac non potiùs ſi gloriatur, in Domino glorietur? Beda Virginem ita loquentem facit: Tanto me Dominus, tamque inaudito munere ſublimauit, quod non vllo linguæ officio explicari, ſed ipſo vix intimo pectoris affectu valeat comprehendi. Et ideò totas animi vires in agendis gratiarum laudibus offero, totum in contemplanda magnitudine eius, cuius non eſt finis, quicquid viuo, ſentio, diſcerno, gratulanter impendo, quia & eiuſdem Ieſu, id eſt, ſalutaris, Spiritus meus æterna diuinitate lætatur, cuius mea caro temporali conceptione fœcundatur.] Et concinnus quidem in hoc Hymno ſeruatur ordo, prędicante primùm Virgine declaratam ſibi benignitatem & potentiam Dei, cuius & ſanctitatem deinde canit, ac demùm eiuſdem veritatem in ſeruādis promiſsis concelebrat.

Exemplo ſuo Maria docet nos non niſi in Domino gloriari.

1. Cor. 1. 2. Cor. 10. In cap. 1. Lucæ.

Maria bonum ſeruat ordinem in cantico ſuo.

Laudant hoc quoque canticum aduerſarij, & meritò laudant, quod verè dici poteſt Virginale, encomiaſticum, triumphale. Caluinus inſigne & memorabile ſanctæ Virginis canticum dicit, ex quo clarè appareat, quanta Spiritus gratia excelluerit, quodque probè fuerit in Scripturæ doctrina exercitata, ſicut Beza quoque teſtatur. Brentius carmen triumphale & theſaurum cœleſtem: Bullingerus Hymnum planè diuinum & excellentiſsimum: Lutherus carmen ſanctiſsimum, Virgineum Epithalamium, & diuinum encomium, VVellerus dulciſsimum atque eruditiſsimum MARIAE canticum vocat. Ego verò primum hunc noui Teſtamenti hymnum dixerim, ſicut primum veteris Teſtamenti canticum, quod ſibi fœmina vendicauit, altera Maria Moyſi ſoror decantauit, quæ poſt nouam victoriam de Pharaone reportatam agmen fœmineum duxit, ac Deo victori laudes publicè celebrauit, ita vt reliquis præcineret, ac eſſet velut anteſignana. Hæc nobilis Prophetiſſa vt aliis rebus pluribus (quemadmodùm alibi demonſtrauimus) ſic etiam pſallendo veram nobis MARIAM adumbrauit, quæ toti Dei populo ad pſallendum viam aperuit, & formam non voce tantùm, ſed & corde mundo perfectoque Spiritu pſallendi propoſuit, quando pulcherrimum hoc canticum ad finem vſquè ſæculi in Eccleſia duraturum nobis reliquit. Hîc demùm fortiſsimam Iudith audimus, quæ de hoſtibus diuina virtute ſubactis non ſuo tantùm, ſed & totius populi liberati nomine dulciſsimè gratulatur.

Aduerſarij hoc Mariæ canticū magni faciunt ac prædicāt, vbi de illo tractant.

Mariæ cāticum prim⁹ eſt hymnus noui Teſtamenti.

Exod. 15.

Duæ Mariæ inſigniter pſallūt in veteri ac nouo Teſtamēto.

Maria ſe alterā Iudith in cātico præſtat.

Iudith 13.

Quid autem vulgare in eo cantico eſſe poſſet, quod ab anima puriſsima, cœleſtibus radiis illuſtrata, & in ſummorum Dei operum cōtemplatione defixa, ſolo quidem Spiritu mentem & linguam Virgineam gubernante proficiſcitur? cùm illa quæ loquitur, velut attonita, & extra ſe rapta, vt etiam aduerſarios fateri diximus, voces & ſententias oēs cantici tanta cum grauitate & ſuauitate pronunciat. Id verum eſſe cùm ex aliis, tùm ex illo colligi poteſt, quòd modeſtiſsima Virgo, quæ ſuperiores laudes tùm à Gabriele, tùm à cognata ſibi delatas agnoſcere non ſuſtinuit, nunc ſui velut immemor, ſeipſam efferre ac prędicare palàm videatur. Etenim humilitatem, de qua poſteà dicemus, ſublimem verè virtutē, iam ſibi ipſa tribuit, ac per eam ſummo Deo ſe placuiſſe

Nihil vulgare, ſed eximia omnia in hoc eſſe cantico.

Quomodò Mariæ perſona in hoc cantico cōſideranda.

Quomodò Maria ſeipſam in hoc cantico laudet ex Spiritus abundantia.

placuiſſe teſtatur, tantumq́ue gloriæ & beatitudinis præterea ſibi audet polliceri, vt ab omnibus vbique familiis & populis nomen ſuum venerandum ac prædicandum eſſe vaticinetur. Quis Iudæus, quæſo, aut impius, quum hæc fortaſſè legit vel audit, non illicò ſuſpicetur, parum illam humilitatis, & multum arrogantiæ præ ſe ferre? Adhæc ſingularem eius animi gratitudinem gratamq́ue lætitiam continet, quod de fonte illo ſummæ bonitatis omniſq́ue virtutis prædicat: Fecit mihi magna qui potens eſt, magna, inquam, & ſtupenda miracula, quæ mortales omnes non cogitatione, nedum ſermone conſequi vnquam poſſint.

Maria hic Virgo ſimul humilis et excelſa veraq́ue prophetiſſa eſt.

O humilem ſimul et excelſam Virginem, quæ Dominum adeò mirabiliter magnificauir, & plena Spiritu ſancto non minus corpore, quàm corde in Deo ſalutari ſuo cum ardore incredibili exultauir. O inclytam prophetiſſam, quæ diuinitus illuſtrata, de præcedentibus & ſequentibus ætatibus Eccleſiæ varia denunciat, quæq́ue cùm ſuperbos & potentes hoſtes memorat, non ſolùm Ægyptios, Philiſtæos, Aſſyrios, Babylonios aliosq́ue Iſraëlitici populi hoſtes capitales, ſed etiam Eccleſiæ Chriſtianæ aduerſarios, immanes ethnicos, hisq́ue nocentiores peſtes hæreticos, adeoq́ue præpotentes & extremè ſuperbos dæmones intelligit, ac ſimul comprehendit. Nec obſcurè indicat, Iudęorum Synagogam reiiciendam, quos tanquàm diuites inanes iam dimiſit Deus, & Eccleſiam porrò, vt cernimus, ex gentibus verè pauperibus Euangelicam iuſtitiam eſurientibus colligendam eſſe, vt vetus Dei benedictio, quæ Abrahæ & ſemini eius facta erat, in nouo credentium populo compleretur. Sed neque illud caret myſterio, quod peculiariter depingit & commendat electos, qui ſunt humiles & eſurientes, ad eum nempè modum, quem MARIAE Filius poſtmodùm obſeruans, pauperes Spiritu & iuſtitiam eſurientes in Euangelio nuncupauit.

Maria contra multos agit in hoc ſuo cantico.

Maria de Iudæorum reiectione, & gentium vocatione hic quoq; diſſerit.

Depinguntur electi in hoc cãtico.

Origenes hoc Virginale vaticinium dixit, quoniam Prophetiæ Spiritus in eo clarè perſpicitur: Nonnulli canticum hoc dulciſſimum ac diuiniſſimum vocant, quod pectus diuini Spiritus gratia refertum eructârit. Vbi primùm quidem Virgo beneficia ſibi, ac deinde toti humano generi collata, poſteà verò incarnationis Dominicæ gratiam orbi exhibitam Deum laudando prædicat. Alij cum Gerſone de hoc Mariano Hymno etiam accipi poſſe putant, quod Pſaltes regius habet: Deus canticum nouum cantabo tibi, in pſalterio decacordo pſallam tibi. Nam verè nouum hoc eſſe canticum, & pſalterium decacordum, quia decem conſtat verſibus, quorum duo priores totius cantici velut propoſitionem complectuntur: proximi verò tres miſericordiam Dei tùm erga Virginem, tùm erga omnes pios alios, ſeu totam Eccleſiam prædicant: ſequentes tres Dei potentiam extollunt: poſtremi duo veritatem etiam in his, quæ promittit Deus, comprobant luculenter. Fatentur hoc etiam aduerſarij, ſed qui ſuis ſcholiis, ne dicam ſcoriis, diuinum hoc canticum, vti monſtrabimus, indignè conſpurcant. Hoc nunc monuiſſe ſit ſatis, quòd nullum ferè canticum, quantúmuis multa in Propheticis literis reperiantur, huic præferendum extet, ſiue loquentis in eo Spiritus maieſtatem, ſiue confitentis Virginis exuberantem gratiam, ſiue argumenti & ſcopi propoſiti præſtantiam contemplemur. Valdè laudantur meritoq́ue celebrantur quæ [a] Moyſes, [b] Dauid, [c] Salomon, [d] Eſaias, [e] Hieremias iam olim ad Dei gloriam decantârunt, & decantanda conſcripſerunt. Multò autem ſuauiùs, auguſtiùs, perfectiùs MARIA noſtra modulatur, vt meritò tympaniſtria Euangelica dici poſſit: multoq́ue efficaciùs ad diuinas perpetuasq; laudes cunctos & homines & cœlites excitat, ſi ritè omnia conſiderentur. Ac præcipuè quidem caſtis Virginibus exemplo eſt, vt nouum & inimitabile canticum, aut ſi mauis, epithalamium, quod ſoli quidem Virginum Gynecæo conuenit, cœleſti ſponſo exultabundæ modulentur. Sic enim & Auguſtinus, aut quiſquis ille autor fuit, MARIAM inter cætera compellans, loquitur: Tu in cœleſtibus regnis prælata es cunctis Virginum choris: tu agnum quocunq; perrexerit, ſequeris. Tu Virgineos choros & ab inceriuæ carnis illecebris alienas, per albentia lilia roſasq; vernantes ad fontes perennis vitæ potandos inuitas. Tu in illa beatorũ fęliciſſima regia primi ordinis dignitatẽ adepta, plantis roſcidis oberrans, inter Paradiſi amœnitatem gramineosq́ue crocos tenero poplite peragis, fœliciq; palma violas immarceſſibiles carpis. Tu concinis ſine fine choris,

In 12. Tractatibus de hoc cãtico.
Pſal. 143.

Virginale vaticinium & diuinum canticum hoc meritò dici.

Canticum hoc nouum & Pſalterii decacordum poſſe dici.

Nullum canticum in Propheticis libris, huic poſſe præferri multis de cauſis.

a Exo. 15. et Deut. 32.
b In Pſalt.
c In lib. Cãticorum.
d Eſaiæ 12. & 26.
e In lamentationib.

Maria ſuo cãtico inprimis Virgines Deo deuotas eſſe docet.

Ex ſermone 2. de Aſſumpt.

Auguſtini teſtimoniũ de Maria inter Virgines primaria Dei laudatrice.

choris,& coniuncta ſummis Angelis, Archangeliſq; ſociata, indefeſſa voce Sanctus, Sanctus, Sanctus clamare non ceſſas.] Nec aliter quidem ſenſit Bernardus, hanc etiam prærogatiuam MARIAE in cœlo tribuens, quod inter concinentes æterno ſponſo ſponſas virgineas locum ipſa principem teneat. Verùm de hoc alibi diſſeruimus, nec longiùs remorandum Lectorem putamus.

Hom. 1. ſup. Miſſus eſt.

Maria nos Deo gratias agere ſuo docet exemplo.

Hactenus de MARIAE cantico, quod illius excellenti fidei, vt mihi ſanè videtur, tantò locupletiùs teſtimonium præbet, quò plura verba in eo, quàm vſquam alibi, Virgo ſapientiſsima & in Dei laudibus admodùm exercitata deptomit. Quod ſtudium & inſtitutum Deo gratias agendi, laudesque diuinas celebrandi à Chriſtianis omnibus exigit Paulus, vereque piis vult eſſe frequens ac familiare. Tantum abeſt, vt hoc neceſſarium confitendæ fidei & exercendæ pietatis officium, à noſtra Virgine negligeretur, quod proculdubiò non ſolùm in ædibus Zachariæ cum immortali laude præſtitir, ſed etiam aliàs ſæpè, vt omnes ætates vitæ in autoris ſui ardenti laudatione conſumeret, pro ſua inſigni pietate obſeruare curauit, tantò vtique ſanctiſsimæ Trinitati gratior atque deuotior, quantò maioribus eius beneficiis cumularetur. Libuit autem de hoc mirabili cantico pluribus diſſerere, vt vetus inſtitutum Ecclesiæ comprobarem, quæ hunc Hymnum multis iam ſæculis tanti faciendum cenſuit, nullum vt ſine illo diem ſineret præterlabi, ſed eundem quotidie in templis ſonare vellet, atque ab Eccleſiaſticis etiam hominibus qui ſacris initiati ſunt, exigeret, vt inter preces Canonicas & Veſpertinas totidem verbis cum MARIA ex animo Deum laudent atque magnificent. Ac decenti quidem eſt more receptum, Chriſtianus vt populus Religionis ergo, cùm hunc audit Hymnum publicè decantari, reuerenter aſſurgat, ſimulque Deum in MARIA ſtans veneretur, & Chriſti Redemptoris beneficium, qui de ſinu Patris in vterum Virginis ſponte deſcendit, grato pectore complectatur. Qua de re meminit quoque Beda, vt eius ſententiam meritò attexamus: Optimus, inquit, ac ſaluberrimus in ſancta Eccleſia mos inoleuit, vt Hymnus beatæ MARIAE quotidiè cum pſalmodia Veſpertinæ laudis ab omnibus canatur, quatenus ex hoc animos fidelium & frequentior Dominicæ incarnationis memoria ad affectum deuotionis accendat, & recogitata ſæpiùs exempla genitricis illius in virtutum ſoliditate confirment.] Sed & Hugo Victorinus ampliſsimam huius cantici laudem eſt complexus, quum de illo ita diſſeruit: Nemo huius cantici verba putet leuiter æſtimanda, quæ nimirùm de tàm profunda conceptione prolata ſunt, & abſque profunda inueſtigatione dignè penetrari non poſſunt. Et omne quod dictum eſt, ab illa ſummæ veritatis intima luce, cui mens Virginis excellenter inhæſerat, emanauit, nec aliud quicquam dicere potuit, quæ meditando locuta non eſt.] Tùm ex aduerſariis fatetur quoque VVellerus, in ſingulis verbis iſtius Cantici mirifica pondera & ἐμφάσεις contineri. Neque tacet Bullingerus, orationem in hoc carmine ſublimem eſſe dictionem, quæ phraſin ſuperet quotidianam, quæque troporum, locutionum & figurarum luxuriet lenociniis, & grauitatem quandam habeat ſingularem. Demùm Hemmingius eiuſdem Pſalmi vſum eſſe docet, vt cognita miſericordia Dei credamus, vt cognita potentia timeamus, vt cognita veritate ſperemus ac expectemus cum patientia, quæ Deus nobis ex gratia promiſit. *Atque his de cauſis*, inquit, *Eccleſia vetus ordinauit, vt quotidiè in cætu piorum caneretur hoc Virgineum carmen.* Hæc propterea nobis repetuntur, vt Aduerſarij ſuis etiam telis configantur, quum vel veritate coacti laudãt antiquos Orthodoxos, à quorum tamen piis & præclaris veſtigiis & exemplis diſceſſerunt. Et ne quicquam cum veteribus in MARIAE laudatione haberent commune, cùm alia multa, tùm hoc etiam vſitatum & ſanctum cantandi inſtitutum, quod probat Hemmingius, in ſuis templis paſsim modò abrogãrunt. Mirùm interim, quantopere nouis Odis noui Euangelici delectentur, ad cantillandum valdè procliues, vt hac in parte Arianis nouos ſubindè maleq; ſanos Pſalmos inuehentibus, & in Eccleſię odiũ omnia tentantibus nequaq̃ cedere videãtur. Quòd ſi humanis inuentis Pſalmiſq; deprauatis, adeò afficiuntur, vt vbiq; ferè locorum illa perſonent, cur hoc Virginale carmen illis tam parũ arridet, in quo pius animus ſuam erga Deum gratitudinẽ religioſè declarat, ac primùm quidem ingẽs diuinę incarnationis

Epheſ. 5. Col. 1. & 2. 1. Theſſ. 5.

Pium & laudãdum Eccleſiæ inſtitutum eſſe, vt Mariæ canticum in Eccleſia ſæpè decãtetur, & ab Eccleſiaſticis quotidiè recitetur.

Teſtimonium Bedæ & Hugonis Victorini de hoc Mariæ cantico.

In Homil. Feriæ ſextæ 4. temporũ in Aduẽtu.

In tract. de Euangel. de Feſto viſit. Mariæ.

Quis ſit vſus præſentis cantici iuxta Hemmingium.

Nouatores laudant, ſed nõ imitantur veteres orthodoxos, præſertim in Maria laudanda.

Nouis Odis noui Sectarij delectantur.

tionis myſterium, perpetuò meditandum celebrat, tùm Dei miſericordiam, potentiam & veritatem erga nos ampliſsimam commemorari gandet, ac demùm illius Virginis ſacram recolit memoriam, quæ ſecūdùm Chriſtum, beata & glorioſa quàm maximè ab omni generatione prædicanda eſt.

CAPVT SEXTVM.

Variæ & graues corruptelæ, à nouis doctoribus aduersùs MARIÆ canticum hoc ſæculo inuectæ, indicantur atque profligantur.

QVONIAM de illuſtri, nec ſatis vnquam prædicando MARIÆ cantico diximus, quod Lucas ex ipſo Virginis ore ſibi recitatum fortaſsis excepit, nobisque ſcriptum tradidit, conſequens eſſe videtur, vt aduerſariorum ſententias expendamus, quanam illi fide ac æquitate (Euangelicos enim cumprimis ſe iactitant) in hoc Virginali cantico explanando verſentur. Ordiemur autem à Bullingero, quo cenſore beata Virgo perſpicua diſcertatione nobis hîc expoſuit verum iuſtificandi modum, nempè quod qui de ſuis viribus & operibus deſperant, & ad ſolius Dei miſericordiam confugiunt, fideque Chriſto inſeruntur, gratis à Deo iuſtificentur. Lutherus verò ſummam huius cantici facit: *Nihil ſumus*, vt verbis illius vtar, *Deus omnia eſt, potens, miſericors, fortis, probus, iuſtus, & quicquid tandem bonum dici poteſt. Atque hæc ode quidem eò tantùm tendit, vt homo ſuam deiectam conditionem, & Domini ſublimitatem exuperantiamque diuinorum bonorum agnoſcat.* Norat præterea Zuinglius, ſacerdotes, monachos & omnes iuſtitiarios, ſicut & Sarcerius vocat, præſenti MARIÆ cantico damnari ac reiici: hos enim eſſe diuites ac ſuperbos mente cordis ſui, qui vacui ac inanes dimittantur, imò & prorſus abiiciantur, ſuam verò iniuſtitiam agnoſcentes, & eam, quæ per fidem eſt, iuſtitiam eſurientes, expleri iuſtitia, ſanctitate & omnibus bonis, ſicut & Bullingerus affirmat.

In c. 1. Luc.

Quid cōtineatur hoc cantico iuxta Bullingerum, Lutherū & Zuinglium,

In Poſtilla circa Euan. de feſto viſitationis.

In 1. c. Luc.

In Euange. Luc.

Verùm vt his aliiſque pluribus eundem, vt dicunt, funem trahentibus reſpondeamus, nihil profectò tale, quale ipſi pro ſua libidine comminiſcuntur, MARIÆ in mentem venit, dum exultans in Spiritu ſancto, apud Zachariam cecinit, & ſuam animi gratitudinem erga Deum publicè teſtata eſt. Vbi nec locus ſanè, nec tempus ferebat, vt de iuſtificationis negocio, vel de fide ſolùm aut maximè iuſtificante diſſereret. Nam quos potentes, diuites & ſuperbos hoc perſtringit cantico, certum eſt eos ad veteres potiùs quàm noui Teſtamenti tempora pertinere, quos idcircò iam anteà iuſto Dei iudicio plexos fuiſſe manifeſtè declarat, quum temporis præteriri verbis vtatur. Atque vt maximè concedamus, plures, & in his Chriſtianos hypocritas, ſuæq; iuſtitiæ nimiùm confidentes (vt fuère Pelagiani) hiſce verbis cōtineri, ne ita quidem ſuum tueri dogma poſſunt, qui vt Chriſtianum meritum explodant, & bonorum operum neceſsitatem tollant, per ſolam fidem, ſe aliosque in Chriſto iuſtificari identidem vociferantur. Imò verò hos vanæ fidei iactatores MARIA ſuo cantico percutit, promittens Dei miſericordiam non omnibus fide præditis, aut Dei miſericordiam per fidem apprehendentibus, ſed Deum timentibus, vt idcircò ſignificanter dixerit: Miſericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. Hoc eſt: Non ſoli mihi fecit magna qui potens eſt, vt Beda interpretatur, ſed & in omni gente & progenie qui timet Deum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi, Petro Apoſtolo teſte. Conſonant his Prophetę dicta: Miſericordia Domini à ſęculo vſque in ſęculum ſuper timentes eum. Propè timentes eum ſalutare ipſius. Beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum, & in eos qui ſperant ſuper miſericordia eius. Nam qui ſine timore eſt, vt alius teſtatur, non poteſt iuſtificari. Igitur ſi ex hoc cantico iudicandum eſt, non fide tantùm, ſed & timore opus habent, qui diuinæ miſericordiæ & Chriſtianæ iuſtitiæ participes eſſe volunt. Manet enim firmum & immotum MARIÆ dictum, quicquid ſolius fidei buccinatores garriant: Miſericordia eius à progenie in progenies timentibus eum.

Falsò affingi Mariæ, quòd hic de iuſtificationis negotio & fidei iuſtitia tractet.

In .c. Lucæ

Maria hic verberat vanos fidei prædicatores & iactatores

Actor. 10.
Pſal. 102.
Pſal. 84.
Pſal 146.
Eccleſ. 1.

eum. In quem locum ſcribens Origenes, Miſericordia Dei inquit, non in vnam generationem, nec in duas, neque in tres, ſed nec in quinque, verùm in ſempiternum extenditur, in generationes generationum, timentibus potentiam eius.]

In Lucam homel. 8.

Deprauari Mariæ verba, quū timentes Deum pro credẽtibus accipiuntur.

Scriptura inter fidem & timorem diſtinguit.

Sed hîc quoque fraudem adhibent Nouatores, atque vt ſimplicioribus imponant, propoſitam MARIÆ ſententiam ſceleratè corrumpunt, dum pro timentibus, credentes audent interpretari. Facit hoc pręter alios Brentius, facit Sarcerius: ſicut & Hemmingius ad fiduciam in Chriſtum habentes nomen credentium apertè detorquet. Quaſi verò & ſcriptura, & ratio & vſus loquendi non doceat, inter timorem & fidem ſiue fiduciam permultùm intereſſe. Imò rerum magiſter vſus quotidie docet, complures Chriſtianos, licet præclarè credant atque fidant, tamen diuini timoris expertes degere, & pœnitentiæ magis, quàm fidei prædicatione indigere. An non ſcriptura diuina credenti præcipit: Fili', accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia, & in timore? Et rurſus de huius timoris fructu ſcriptum legimus: Qui timent Dominum, pręparabunt corda ſua, & in conſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas. Nec vlli ſanè miſericordia Dei fœdiùs abutuntur, quàm qui iuſtitia fidei ſuæ contenti, quiduis hodie ſibi licere putant, nec iuſtum Dei iudicium pertimeſcunt, neq; operum iuſtitiam & fructus pœnitentiæ curant, vt in timore Dei Chriſtianam ſanctificationem perficiant, ſicut Paulus non minùs exemplo quàm verbo admonet. Præterea humiles & eſurientes non temerè in hoc cantico commendãtur, vt qui fide iuſti ſunt, magis etiã iuſtificentur, & idcirco Dei donis, non ſine ſumma modeſtia conuenienter vtantur, maioremque iuſtitiam ſemper eſuriant, & cum MARIA non ſolùm audiant, ſed & faciant Dei voluntatem, quemadmodùm & ipſa miniſtros nuptiales, adeoque omnia Eccleſię veræ membra dicto illo commonefecit: Quodcunque dixerit vobis, facite.

Eccleſ. 2.
Ibidem.
2. Cor. 7.
Apocal. 22.
Ioan. 2.

Aduerſarij Mariam depingere ſtudent, vti nouis ſectis addictam fœminã, & nouorum errorum Patronam.

An verò aduerſarij noſtram Virginem non tractant peſſimè, quam tantùm non Lutheranam videri mulierculam volunt, velut cum illis ſenſerit de ſola fidei iuſtitia, de virtutibus & operibus & meritis credenti non neceſſariis, de ſeruo hominis arbitrio, & de actionibus Dei in nobis nõ inhærentibus, de iuſtitia imputatiua, ac de toto demùm argumento iuſtificationis? Nam quòd MARIA loquitur: Fecit mihi magna qui potens eſt, tali ſcholio deprauat Culmannus: *Iſtud potens dicitur contra liberum arbitrium & contra vires humanas. Ipſe, inquit, fecit mihi magna, non ego, non opera mea.* Sequitur enim ſuum præceptorem Lutherum, in eadem verba ſcribentem, perinde ac ſi MARIA dicere voluerit: *Ipſe ſolus fecit, ego nihil operata ſum.* Rurſus quod MARIA meminit: Sicut locutus eſt ad Patres noſtros, Victorinus eò rapit, quòd actiones Dei in nobis hoc dicto excludantur, quia Virgo miſericordiam Dei propter Chriſtum promiſſam attollit & amplificat. Adhæc quod in cantico dicitur: Recordatus miſericordiæ ſuæ, id Culmannus arripit contra merita & opera quælibet. Præterea ex eo quod MARIA ſuam humilitatem à Deo reſpici teſtatur, colligit egregiè, ſcilicet, ac artificioſè Lutherus, Virginem inanem fuiſſe ac vacuam, nihil vt bonorum, vel meritorum, vel dignitatis haberet, ſed neque aliquid ex ſuis viribus præſtare poſſet. Quis autem paulò cordatior, iſtiuſmodi non rideat adeoq; damnet interpretes, tàm audacter quàm inſulsè hoc ſacrum canticum pro ſua libidine contaminantes, totque indignis modis, vt nunquàm anteà factum eſt, ſacroſanctam Deiparam dedecorantes, tametſi nullis argumentis inſtructi ſint, quibus haſce ſacrilegas deprauationes erudito Lectori vel leuiter comprobent? An non puerilis eſt argumentatio, quam vel pueri in ſcholis iudicarent ac exploderent; MARIA in ſuo cantico Dei gratiam prædicat, & non loquitur de libero arbitrio, de viribus humanis, de operibus & meritis renatorum, de virtutibus infuſis & actionibus Dei inhærentibus: Igitur ab his aliiſque rebus ſimilibus, quæ traduntur ab Eccleſia, & magno Patrum conſenſu approbantur, fidem & ſententiam habuit alienam? Qui enim hoc modo ab inficiatione ratiocinatur, præterquàm quòd in Arianorum & Neſtorianorum caſtris militat, ſacra pueriliter tractat, & ne partem quidem illam Symboli intelligit, quã Chriſtianus quiſque ſanctam & Catholicam Eccleſiam, eiuſque irrefutabilem autoritatem ingenuè profitetur.

In ſcholiis noui Teſtamenti.

Nõ ferendæ tot nouæ Mariani cantici deprauationes.

Ridicula nouatorũ argumentatio.

Lutherus præcipuus Cantici huius deprauator, verba quædam corrumpit ſua Germanica verſione.

Omnium verò erronum iſtorum Coriphæus ac Princeps Lutherus eſt, qui toto libro canticum ſacræ Virginis lacerauit, & inter cæteras fraudes verba etiam quędam illius mala fide cõuertit. Etenim vbi noſter legit interpres: Ecce enim ex hoc beatam

me

me dicent omnes generatioues, ille Germanicè hoc modo reddidit: Sihe/von nun an werden mich ſeelig preiſen alle kinds kind, hoc eſt: Ecce ex hoc beatam me narrabunt filij filiorum, nimirùm vt ſuam MARIÆ laudem iterum detrahat, & à Lucę ſeuſu omninò diſcedat. Grę ci enim legunt, εἰς γενεὰς καὶ γενεὰς, id eſt: In generationes generationum, vel ſicut Laurentius Valla legit, εἰς γενεὰς γενεῶν, hoc eſt, in generationes generationum, ſiue vt alij volunt, in progenies & progenies, quod perinde valet ac ſi dicas, in progenies vel ætates innumerabiles, nimirùm Hebræorum more, ſicut & confirmat Eraſmus. Rectè igitur vetus legit interpres: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generatioues. Verùm Lutherus vt hanc tantam MARIÆ laudem vel tollat, vel extenuet, beatitudinem eius, neſcio in qua familia eiuſque poſteris celebrari permittit, neque ſenſum integrum ad generationes & familias omnes quamuis longè lateque patentes extendi patitur, in quibus MARIÆ gloria perpetuò ſit prædicanda, vt omnes de matre Domini vbique gentium, ne Saracenis quidem exceptis, pręclarè ſentiant, magnificè loquantur, cum laude ſcribant, libenterque decantent. Vanum autem non eſſe hoc Spiritus ſancti teſtimunium ſequens eueutus oſtendit, ac omnium ætatum orthodoxi, imò & hæreticorum & ſchiſmaticorum greges faueutibus animis, linguis, calamis & ritibus toti orbi comptobauerunt. Nec pudet tamē Culmannum iutet nugas reliquas effutire, quòd MARIA ſe aliis hîc cōparâtir. Accedit quod Lutherus ex eodem cantico decerpit: Ecce ex hoc beatam me dicent, & verbis illis hunc ſenſum affingit: *Quia Deus vtilitatem meam inſpexit, beata prædicabor.* Quod enim Lucas de tempore dixit, (Ex hoc me dicent) ille ad præcedens humilitatis verbum malignè detorquet, ac in humilitatis nomine ſophiſticatur, ſimulque à Græcorum & Latinorum codicum fide diſcedit. Nam Græcè ſcripſit Lucas ἀπὸ τοῦ νῦν, id eſt, Poſthac, vel ex hoc tempore me beatificabunt, cùm Græcè ſit μακαριοῦσι. Sed ita Luthero libuit ad Deiparam obſcurandam vim verbis inferre, ſuumque de vilitate ſomnium, quod poſteà à nobis refutabitur, immiſcere, & quę Lucas diſiunxit, in vnum peruersè conflare non erubeſcit.

Quò ſpectet Lutheri deprauatio.

In vltima Cōcione de feſto viſitationis.

Verum eſſe Mariæ vaticinium, vt à generationibus omnibus prædicetur.

Alia Lutheri deprauatio in hoc Cantico.

Eſt & alia, multoque grauior huius loci deprauatio, in quo Spiritus ſanctus ſingularem MARIÆ laudem toto orbe celebrandam aſtruit, quamque Lutherus hoc ſuo defœdauit ſcholio: *MARIA non ait futurum, vt prædicentur laudes eius, vt commendentur virtutes, virginitas aut humilitas extollatur in altum, aut v[illegible] ſine aliquo præclara eius geſta canantur: at hoc ſolùm ingeminat, quòd ipſam Deus aſpexerit, & quòd inde beata prædicanda ſit.* Ac eandem cum Luthero viam Caluinus ingreditur, ex hoc ipſo MARIÆ dicto colligens, grauiter peccare Papiſtas, qui magnificos titulos MARIÆ aſcribunt, quòd ſit regina cœli, ſtella ſalutis, porta vitæ, vita, dulcedo: *Hæc enim omnia,* inquit, *vno verbo ſancta Virgo repudiat, dum totam ſuam gloriam in Dei beneficiis ſtatuit, qui magnificè cum ipſa egerit.* O impudentes calumniatores, & inſani hoſtes Eccleſiæ, qui præclaro ſermone Virginis tàm turpiter audetis abuti, veſtram vt modò libidinem in praſcindendis Catholicis expleatis: Falſum eſt inprimis, MARIAM beatam eſſe cenſendam, facta collatione cum priore illa ſua vilitate, & abiecta conditione, quam iſti ſine omni fundamento confingunt. Falſum inſuper, hîc quicquam proponi vel indicari, quod virtutum, & præſertim virginitatis & humilitatis MARIÆ publicam commendationem, ſiue oratione ſoluta, ſiue ligata inſtitutam impediat. Falſum præterea & ridiculum prorſus, Deiparam præclaris, & iam olim receptis in Eccleſia titulis, de quibus ſequenti libro dicemus, ob hoc ornari non poſſe, quandoquidem humilis Virgo diuinæ gratiæ accepta fert omnia, totamque ſuam gloriam in Deo ac Dei beneficiis ſtatuit. Nam & Chriſtus Dominus licet plenus eſſet gratiæ & veritatis, tamen Patri ſuo gloriam & honorem omnem aſcripſit, nec propterea minùs colendus eſt atque prædicandus. Falſum denique, MARIAM à nobis ſic honorari atque coli, vt Deo Deiq; filio debitam gloriam eripiamus, & matrem ſacrilegè filij ſpoliis induamus. Scimus enim, nec dubium Catholicis vnquam fuit, quicquid bonorum in MARIA eſt, & propter quæ illam veneramur atque ſuſpicimus, à Deo ipſo bonorum omnium perenni fonte proficiſci, illique dona mirifica diuinitùs eſſe tributa vel pueri norunt. Summam verò Dei munificentiam, Dei potentiam, Dei ſapiētiam in MARIA, vt in alio nullo ſanctorum, agnoſcimus atq; prædicamus; & idcircò quia fecit illi magna qui potens eſt, magnis illam

In expoſitione cantici Magnificat.

In harmonia Euang.

Alia Lutheri cauillatio, ſimul & verborū Mariæ deprauatio. Caluini calumnia.

Refutātur Lutherus & Caluinus Marię laudibus obtrectātes hoc loco.

Delati honorū tituli Deiparæ in Eccleſia, immeritò ſugillātur.

Ioan. 1.

Ioan. 5. & 8.

Mariam honorat Eccleſia ſine diuini nominis iniuria, ſine honoris Chriſti detrimento.

titulis & congruis honoribus in Eccleſia enm ſanctiſsimis Patrib⁹ veneramur. Quid verò ſtultius, qnàm quòd iſti ſapientibus perſuadere conantur, MARIÆ virtutes & benefacta, ingentiaque merita non tanti facienda eſſe, vt ea vel commemoratione, vel laude, vel veneratione publica digna eſſe omnes arbitrentur; pręſertim cùm Scriptura diuina tot locis Sanctorum præclaras virtutes & heroica facta proponat, ſimulq; poſtulet, nos in illorum laudatione, ſimul & imitatione ſtudioſè verſari. Nihil verò mirum iſtos, ad qualemcunque MARIÆ laudationem & cultnm nauſeare, qui ſola fide omnia metientes, & Vigilantiano Euſtachianoque ſpiritu afflati, cnncta fere contemnunt, quæ de Sanctorum operibus, meritis, honoribus vetus Eccleſia credidit, docuit, obſeruauit. Hinc illa furioſa potiùs, qnàm ſobria, valdeque pudenda Lutheri ſolito more debacchantis vox extat: *Si omnium Virginum caſtitate, cunctorum Martyrum paſsione, & vt vno verbo dicam, ſi vniuerſorum Diuorum operibus, quæ vnquàm fecerunt, perſpicuus eſſes atque clareres, vnoq́ue cumulo haberes, adhuc tamen nihil eſſet.* Ac rurſus: *Qui credit, is ſaluatur citra tùm meriti ſui, tùm operum reſpectum:* Quarè tertius hic Helias de ſummo etiam Apoſtolo tam procaciter loqui non veretur: *Diui Petri merita ne aſſe quidem redemerim.* Iam verò quem MARIÆ honorem tribuit ac tribui docet? nimirùm vt ita dicamns: O beata & virgo & parens Dei, quàm omninò nihil & contempta fnisti: attamen propitios in te defixit oculos prædiues Deus, ac magnifica in te operatus eſt, quorum ne vno quidem vnquàm digna fuiſti?

Mariæ virtutes, opera & merita hic nō excludi.

Lutheri vox impia de Sanctorum operib⁹ ac meritis.

In Poſtilla circa Euan. de Chriſti aſcenſione.

In Poſtilla circa Euangelium de Dominica nona Trinitat.

Quomodò Maria nobis laudāda & honoranda ſit iuxta Lutherum.

Hic eximius ille honos eſt ſcilicet, quem autore Luthero Deiparæ mundus tribuet, vt indignitatem tantæ perſonæ intueatur, & ſicut ipſe ait, MARIAM tanta diuina gratia vocet indignam, quæ bonis omnibus ſit inanis & vacua, tantum enim diuinæ gratiæ derogari, & hymno virgineo eripi, quantum eius dignitati ac meritis attribuitur. Monet igitur vt matrem Domini denudemus, eiusq́ue abiectionem aſpiciamus, ſi vero illam honore velimus proſequi. Quis verò vnquam vel ex antiquis, vel ex recentioribus Theologis de colenda & honoranda Virgine matre tam pręposterè ſenſit atque ſcripſit? Quis MARIÆ dignitatem & excellentiam cum ipſa Dei gratia bonorum omnium effectrice pugnare putauit, ac non potiùs tantò maiorem Dei gratiam prædicauit, quò maiores in MARIA virtutes & merita cumulatiora reperirentur? Quis quamlibet eruditus ex præſenti Cantico colligere potuit, & docere auſus eſt, tam nobis humiliter de MARIA eſſe iudicandnm, quemadmodùm de ſeipſa pro incredibili modeſtia ſua iudicauit, præſertim cùm partim coram Gabriele, partim coram Cognata de ſe tam ſubmiſsè locuta eſt? Quis hæc MARIÆ verba: Beatam me dicent omnes generationes, adeò in arctum contrahat, vt illis contineri neget qnaſlibet Deiparæ dotes, omnemq́ue laudem & gloriam, quam illi conſtanter defert Eccleſia? Cur verò non deferat? ſui nimirùm officij proprium eſſe rata, vt diuini Spiritus oraculo pareat, & cùm in Sanctis aliis, tùm in ſanctiſsima Dei ſui genitrice Cōditorem & Redemptorem Opt. Max. laudet. Lntheri diſcipulus eſt Franciſcns Lambertus, à quo tamen manifeſtè vereque ſcribitur: *Vide quòd ſacra Dei genitrix in hoc gaudet & exultat, quòd in Domino dicatur beata, Deusq́ue in illa prædicetur glorioſus.* Tùm Oecolampadius librum torum de laudando in MARIA Deo conſcripſit ac edidit, ibiqne virtutes, dotes & prærogatiuas eius fusè recenſet. Cùm verò Lutherus ab hiſce rebus contemplandis, & à Virginis iuſtitia, ſanctitate, gloria ſpectāda nos auocat, quid qnęſo, aliud, qnàm Denm ipſum in MARIA landare vetat, vt non modò Virginem, ſed & eius autorem debita laudatione ac veneratione defraudet? Ac Hieronymus quidem tanti MARIÆ ſanctitatem facit, vt eam ſanctis coniugibus Elizabeth & Zachariæ anteponat, neque dicere vereatur, quòd mater Domini conſcientia in ſe habitantis Dei liberè proclamet: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna qui potens eſt. Poſtremò qnis ex his verbis non intelligat, eò ſublimiorem honoris gradum Virgini competere, quò illa ſtudioſiùs ſeſe ipſa deiecit, ſicut & filius eius qnò magis ſeipſum hnmiliauit, tantò ſublimior factus eſt, maioremq́ue in cœlo & terra gloriam ſibi comparauit. Verùm de hac MARIÆ hnmilitate paulò pòſt agemus, quando in hoc cantico vniuerſo ſi quicquam aliud, certè dictum illud: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, ad contentionem maximam rapitur.

Confutatio ſententiæ Lutheri de nouo modo Mariam celebrandi.

Nullus ante Lutherum de honoranda Maria ineptius eſt philoſophatus.

Quomodò Lutherus hoc cantico potiùs ad Mariæ contemptum quàm honorē abutatur.

In expoſitione Luca ca. 1.

Lutherum reprehēdunt alij Nouatores, de Maria glorificanda & honoranda.

Li. 1. aduerſus pelagianos.

Maria reliquis ſanctior ex teſtimonio cōſciētię de ſua beatitudine multis prędicanda vaticinatur.

Illud

In ſcholiis circa Lucá ca. 1.

Sarcerius non intelligit verba: Suſcepit Iſraël puerum ſuum.

Illud minntulum, neque tamen prætereundum eſt, quod Sarcerius non intelligens MARIÆ dictum: Snſcepit Iſraël puerum ſuum, nomē pueri ad Chriſtum MARIÆ filium refert, velut illa ſuum puerum emphaticè dixerit. Neſcit enim puerum hic pro ſeruo accipi, ſicut & per Eſaiam inquit Dominus: Et tu Iſraël Serue meᵒ, Iacob qnem elegi, ſemen Abraham amici mei. Ignorat prætereà, nomen Iſraël hîc eſſe caſus accuſatiui, vt ſit ſenſus: Deus, vt ſe memorem declaret promiſſæ miſericordiæ, iacentem populum Iſraël, ſnum ſerunm erexit, & opem illi tulit. Ad quem modnm etiam per Prophetam dicitur: Auxiliatus ſnm tibi, & ſuſcepi de dextera iuſti mei. Vnde interpres Enthymij locum ita vertit: Auxiliatus eſt Iſraël puero ſuo. Falluntur & boni Centuriatores, de MARIA fabulantes, quòd coràm in domo Zachariæ ſpectauerit miracula, cùm anus Ioannem peperit, & Zacharias vſum linguæ recepit, quæ poſteà rurſus ſe ad Zachariam contulerit. Quòd ſi Euangelicis verbis eſſent contenti, MARIAM cum ſua Cognata tres manſiſſe menſes dicerent, aliaque non aſſuerent, quæ Lucas prætermiſit, ſacram nempè Virginem Cognatæ parienti adfuiſſe, & octauo etiam poſt partum die, quando Zachariæ lingua reſtituta eſt, in iiſdem ædibns perſeueraſſe. Hoc ſolnm Lucas affirmat, ſexto iam menſe grauidam fuiſſe cognatam, cùm primùm Virgo illam accederet, quæ vix menſibus tribus integris illic hæſit, ad ſuos Nazarenos procul dubiò reuerſa, antequàm Elizabethæ tempns partus appeteret, vt Ioannes in lucem ederetur. Vnde cùm dixiſſet Enangeliſta: Reuerſa eſt in domnm ſuam, hæc verba ſubiecit: Elizabeth antem impletum eſt tempus pariendi, & peperit filinm, videlicet pòſt nonnm ſcilicet menſem, cùm MARIA digreſſa domum iam repetiuiſſet. Hac de re monere viſum eſt, tùm ob Centuriatores, ne quis nimiùm illis fidat: tùm ad maiorem noſtræ Virginis commendationem, tùm ad ruendam quorundam veterum antoritatem, qui decuiſſe putant, vt MARIA præſenti cognatæ partui nō adeſſet. Abſcedit enim Virgo, inquit Theophylactus, propter eotummultitudinem, qui ad partum conuenturi erant: indecens autem Virgini in talibus verſari.] Deinde moris fuiſſe dicit Enthymius, vt cùm prægnantes parerent, Virgines non adeſſent. Nihil verò dubium, quæcunque optimis & inregerrimis virginibus maximè congruebant, nullam diligentiùs, ac matrem & principem illam Virginum obſeruaſſe. Tùm Rupertus Tuitienſis non ſolùm ex Euangelicis verbis colligit; MARIAM in partu cognatæ non adfuiſſe, ſed etiam ſingulari conſilio factum eſſe dicit, vt illa tanti gandij, tantæq́ne exultationis tempus, quod Ioannis natalis attulit, non expectaret, ſed ſe potiùs maturè ſubduceret, antequam cognati, viciui & amici concurrerent, nouæq́; puerperæ poſt natum filium ex more gratularentur. Sed iam tempus poſtulat, vt ad MARIÆ humilitatem, quæ in hoc Cantico grauiter oppugnatur, nos deinceps conuertamns.

Eſaiæ 41.

Ibidem.

Centur. 1. li. 1. ca. 10.

Centuriatores ſine Scriptura teſtantur, Mariam natiuitati Ioannis interfuiſſe.

In 1. c. Luc.

In explicatione Lucę.

Libro 1. in Cantica.

Veteres quoſdā expreſſe tradere, Mariam ante partū Elizabeth domum rediiſſe, idq́; ad honorem Virginis pertinere.

CAPVT SEPTIMVM.

De MARIÆ dicto: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, in quo multùm Deiparæ detrahunt Nouatores: ne illi laudem veræ & perfectæ humilitatis concedere videantur.

Quomodò ædes Zachariæ laudari promereantur.

VERSAMVR adhuc in ædibus Zachariæ, quas fortaſſe fœlices quis iure dixerit, quàndoquidem Virgo ſacroſancta illas venerabili ſua præſentia cohoneſtauit, ſuoq́ne illuſtri cantico, quod illic primùm inſonuit, omnium ferè piorum animos, vt & ipſi in Deo ſalutari ſuo iubilent, & de mirabilibus Dei nouum ac Euangelicum prorſus decachordum vſurpēt, exuſcitauit. Cæterùm inter reliquas huius cantici ſententias, non poſtrema eſt, ſæpeque citatur illa: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, nimirùm vt pſallens Virgo ſuæ laudationis & exultationis cauſam exponat. Quæ verba ſic arripiunt, detorquent & obſcurant Nouatores, vt quia ſuperbi potiùs & arrogantes, quàm humiles eſſe volunt, ad Virginis contem-

In hoc Cantico de Mariæ humilitate maximè conſ́edere Nouatores, veræ humilitatis expertes.

Summa eorum quę Aduerſarij de Mariæ humilitate docent.

contemptionem & deſpicientiam potiùs, quàm ad Marianæ virtutis, modeſtiæque commendationem ea pertinere contendant. Huc enim tendunt, vt perſuadeant omnibus, MARIAM ignotam & abiectam potiùs, quàm verè modeſtam & ſanctè humilem hoc loco ſignificari.

Nouatorū teſtimonia de præſenti dicto Marię: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ.

Qnarè [a] Caluinns MARIÆ verba ſic interpretatur, ac ſi ſacra Virgo dixiſſet, ſe ignobilem & contemptam, ſeu vilis & abiectæ conditionis, ac nullius coram mundo pretij eſſe, quam inſuper abiectam & contemptibilem vocat. Et [b] Loſsio placet hæc expoſitio: Reſpexit ad abiectionem, miſeriam & contemptum ancillæ ſuæ. Eadem eſt [c] Melanchtonis, [d] Buceri, & [e] Sarcerij ſententia; nec diſſentit [f] Franciſcus Lambertus, MARIAM hìc in carnalium oculis deiectam & patuulam nuncupans. [g] Ioannes Agricola vilitatem & paruitatem pro humilitate interpretatur. Vehementior eſt adhuc [h] Georgius Maior, cuius teſtimonio MARIAM erexit Deus ex ſqualore & ſtercore, quòd pauper & abiecta priùs eſſet. Quid verò [i] Brentius? *Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, hoc eſt,* inquit, *abiectionem & miſeriam meam, cùm eſſem veluti ancilla longè omnium abiectiſſima & contemptiſſima. Ducebam quidem genus è proſapia Dauidis Regis clariſſimi & ſanctiſſimi, ſed tantò miſerior & calamitoſior, quantò maiores mei celebriores fuerant.* Itaque humilis MARIA reſpici & probari à Deo non potuit, niſi ancilla eſſet, vt ſomniat Brentius, longè omnium abiectiſsima & contemptiſsima, quæ fortaſsis ſuæ ſortis etiam pertæſa, ad meliorem fortunam aſpiraret, & mulierculamm more lamentaretur. Nec enim viſum eſt ſatis Brentio, MARIAM vt vulgarem puellam in ſorte & claſſe infima ponere, niſi etiam humanis affectibus & vitiis eam ſubiiceret, vt ſuo loco demonſtrabimus. Tùm alibi ſic MARIAM depingit idem Brentius, quæ omnium ludibrio expoſita, vitam nullo penè loco ſecuram ageret: id quod cum præſenti ſententia de MARIÆ humilitate coniungit. Hemmingius ne à reliquis ſectæ ſociis diſſentiat, hanc adfert interpretationem: Deus reſpexit & gratuito fauore complexus eſt me humilem & vilem ancillam, quæ iam ſpreta, vilis inſtar vilium ſeruorū vixi. Æquè vanus eſt Coruinus, docens MARIAM à Deo in hoc reſpici, quoniam pauper, contempta & ſpreta, nullius in mundo reſpectus fuerit. His accedit quoque Culmannus, fingens MARIÆ humilitatem ſic reſpici, quoniam in carnalium oculis fuerit deiecta & paruula, vilis & nihili. Demum nuper obſcuri quidam ſcriptores ex Auſtria prodierunt, ac præter alias in Chriſtum effuſas blaſphemias, etiam in MARIAM, ſuis velut cornibus incurrere voluerunt. Igitur hæc ipſa quæ tractamus verba Virginis, noua & inaudita verſione deprauârunt, cùm Germanicè locum ita ſunt interpretati: Er hat angeſehen ſein elende Magt. Bellum ſcilicet artificium, quo tales autores matrem Domini deformarent, vt verè illuſtrem & generoſam Virginem in miſellam & calamitoſam ancillam transformarent. O miſeram fermè Strigelium, cum prioribus ineptientē, quandoquidem humilitatem pro miſeria vel calamitate accipit, & MARIAM ad ſuum nomen, quod alij tacuerunt, fingit alludere. Verùm hoc illius inane figmentum, quod cum præclaro & gratioſo MARIÆ pugnat nomine, ſi Hebræos fontes conſulamus, alibi à nobis detectum atque diſsipatum eſt.

Brentij in hunc locum & Hemmingij interpretatio.

Quomodò Auſtriaci quidam ſcriptores hunc locum Germanicè vertant.

[a] In harmonia Euāgelica.
[b c d e] Vbi tractant in ſuis homeliis Mariæ Canticum.
[f] In expoſitione 1. cap. Lucæ.
[g] In Lucam cap. 1.
[h] In Euen. de viſitatione Mariæ.
[i] Homel. 8. in Luc.
Homel. 6. in Lucam.
In Euan. de viſitatione Virginis. In Poſtilla circa idem Feſtum.
In Agenda noua.
In ſcholiis noui Teſtamenti.
Lib. 1. ca. 1.

Lutherum eſſe præcipuū, quē ſequantur alij Nouatores huius loci deprauatorem.

Humilitas q d ſit hoc loco iuxta Lutherum.

Cæterùm venia diſcipulis danda eſt, qui errantem magiſtrum Lutherum, à quo auelli tam ægrè poſſunt, hìc planè ſequuntur, ac velut ex illius fonte cœnoſam hanc aquam hauriunt. Is verò multis modis contendit, hìc non de animi virtute, ſed de MARIÆ paruitate & obſcura natalium conditione ſermonem haberi: *Humilitas,* inquit, *nihil eſt aliud, quàm contempta, nullius reſpectus, depreſſa abiectaque res vel conditio: Quod genus ſunt inopes, languidi, eſurientes, ſitientes, carceribus mancipati, tribulationibus obnoxij, morientesque homines, qualis & Iobus erat in ſua afflictione.* Vnde verborum MARIÆ hunc ſenſum eſſe dicit: *Deus ſuper me inopem, abiectam, deſpectam, vilem, nulliusque exiſtimationis vel reſpectus puellam, direxit oculos.* Atque vt magis humilitatem iſtam nobis explicet, non veretur idem Lutherus has porrò nugas miſero populo vendere, MARIAM depingit, ex ærumnoſis, contemptis & vilibus prognatam parentibus, ciuis cuiuſdam priuati & pauperis filiam, ad quam nemo aduerterit animum, cuius ſine cura, ſiue exiſtimatio neminem tenuerit. Hanc præterea puellam apud vicinos, & horum liberos ſimplicem

Quomodò Mariam eiusq; vitā depingat Lutherus, vt perſonam omninò ſordidā & abiectam faciat.

In libello de Marię cātico Magnificat.

ſimplicem fuiſſe, cui ratio pecoris, & cura domus commiſſa ſit, nec maiore habitam loco, quàm miſera & domeſtica hodie in ædibus ancilla ſolet haberi. Sed & poſtquam Dei mater electa, & ex domo Zachariæ digreſſa eſſet: *Abit*, inquit, *Lutherus*, *remque domeſticam, vt anteà, curat, boues mulget, coquit, patellas & paropſidas mundat, pauimentum verrit, adeoque quæ ſiue ancillam, ſiue matremfamiliâs decent, in vilibus contemptisque rebus exequitur*. Suadet igitur, vt ſi quis MARIAM laudibus tollere inſtituat, non id faciat oratiunculis & cantiunculis Eccleſiæ, ſed ita dicat: *Ecce quàm paupercula & infimi ordinis fuit hæc puella: Deus tamen humilem eius conditionem reſpexit*. Atque hoc demum eſt laudare Virginem matrem, ſi perexiguum, aut nihil ei tribuamus, vti poſt hominum memoriam ſectariorum princeps Lutherus hoc ſæculo excogitauit.

Quę domeſtica miniſteria Lutherus Deiparę attribuat.

Ratio Mariam prædicandi & colendi iuxta Lutherum.

Cæterùm, priuſquàm his fœdis & horrendis MARIÆ ludificatoribus reſpondeamus, operæprecium fuerit admonere Lectorem, humilitatis vocem in ſacris literis amphibologicam eſſe, & variis modis vſurpari. Fuit enim humilitas in Iudæis afflictis, quum à ſuis hoſtibus, vt Ægyptiis, Babyloniis ac aliis, grauiſsimè vexarentur, & mundi humaniſúe præſidiis omnibus deſtituerentur. In horum igitur perſona dictum eſt de Deo populi ſui liberatore: In humilitate noſtra memor fuit noſtri. Vbi humilitas pro afflictione ſiue iuſtis ſiue iniquis illata vſurpatur, vt quum fratres Ioſeph pro exploratoribus habiti dureque tractati fatebantur: Meritò hæc patimur, quia peccauimus. Fuit & humilitas in puero Dauide, non quòd miſer eſſet, ſed reliquis fratribus ignobilior & abiectior: erat enim paruulus, & in agro paſcebat oues, vt ſcriptura commemorat. Quarè de ſeipſo ille teſtatur: Et elegit Dauid ſeruum ſuum, & ſuſtulit eum de gregibus ouium: De poſt fœtantes accepit eum. Ad hunc modum ſcripſit Paulus, fore aliquando, vt reformetur corpus humilitatis noſtræ, id eſt, corpus hoc vile & ignobile, quod mortales circumferimus. Et membra hominis, quæ Paulo ignobilia & inhoneſta dicuntur, humilia poterunt appellari, facta nimirùm cum membris honeſtioribus collatione, ſicut & ſexus fœmineus cum virili comparatus, Latinis humilior, quoniam abiectior, dicitur: Fuit demùm humilitas in viro Dauide, quum in regia dignitate conſtitutus, bona conſcientia dixit: Domine non eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei. Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus ſuper me. Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam; vt reliqua prætereàm. Vnde, vt ſuperbam vxorem Michol, eiuſque ſubſannantis petulantiam retunderet: Vilior, inquit, fiam plus quàm factus ſum, & ero humilis in oculis meis. Cæterùm de hac virtute humilitatis, quæ propria Chriſti virtus à quibuſdam dicitur, & in Euangelicis literis toties commendatur, nos poſteà pluribus diſſeremus. Vnde, conſequitur, aptè & ſacris literis conſentaneè ſcripſiſſe Ambroſium: humilitatem non ſemper eſſe virtutis, ſed etiam afflictionis; nec ſemper voluntariam, quæ ſola Deo grata eſt, ſed etiam aliquando ex neceſsitate ſuſceptam. Et coactæ quidem humilitatis exemplum ſuperbus Rex Pharao prębet, quum variis & aſperis irati Dei flagellis attritus, Moyſen & Aaron ſibi apud Deum petit interceſſores. Peccaui etiam nunc inquit, Dominus iuſtus: & ego & populus meus impij. Ac de Achab æquè impio Rege diuinum teſtatur oraculum. Nónne vidiſti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus eſt mea cauſa, non inducam malum in diebus eius.

Pſal. 135. Geneſ. 42. 1. Reg. 16. Pſal. 77. Philip. 3. 1. Cor. 12. Pſal. 130. 2. Reg. 6. Lib. 10. epi. vlt. Exodi 9. 3. Reg. 21.

Vocem humilitatis in ſcriptura eſſe amphibologicam.

Humilitas pro afflictione crebrò dicitur.

Dauid humilis, quia puer in comparatione fratrum, & rurſus humilis, quia nõ ſuperbè, ſed humiliter de ſeipſo ſentiens.

Alia humilitas afflictionis, & alia virtutis; quædam coacta, & alia voluntaria.

Nunc vt propius aduerſarios petamus, pudendum in modum illi ſanè hallucinantur, quòd ſecunda & tertia relicta, primam illam, quam diximus, humilitatis ſignificationem vnicè amplectantur, vt MARIAM, priuſquam Dei mater deligeretur, tùm ob parentes, tùm ob vitæ conditionem contemptam, afflictam & miſeram faciant, quoniam ipſa teſtetur: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuę. Quod ſi dicerent, hoc ſermonis genere ſignificari, illã vt modicam & meritis exiguam ſeipſam coram Deo deiicere, & ſolius Dei gratiæ acceptam ferre præſentis beneficij à Cognata laudati magnitudinem, aliquid profectò dicerent; neque cum illis magnoperè contenderemus. Cæterùm hæc noua, inaudita & fœda procacitas, niſi à perfidis fortè Iudæis, ferri non poteſt, & piis omnibus execranda venit, qui certò intelligunt, hanc rationẽ

Nouatores quomodò intelligant, hoc loco humilitatẽ & in Mariam omninò peccent.

Nouatorum licentia Iudaica potiùs quàm Chriſtiana cẽſenda.

in laudanda Virgine matre ſibi minimè gentium complectendam, ſed exemplum potiùs Gabrielis, Elizabethæ & Patrum, præſtantiſsimas MARIÆ dotes ſummaſque virtutes commendantium, imitandum eſſe: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ Deus. Sancta profectò talique virgine digna confeſsio, ſed hiſce fabris indigna prorſus materia, ex qua nobis tot futiles, tetraſque nugas conflarent & extruerent. Quid enim impudentius, quàm quòd huius dicti ratione Lutherus, Brentius & alij eiuſdem farinę Scriptores perſuadere conantur, talem tantamque Virginem obſcuro loco natam, parentum abiectiſsimorum & miſerrimorum filiam, vicinorum ac vulgi ludibrium, in caulis educatam, re culinaria ſemper occupatam, vile mancipium, vaccis mulgendis & ollis extergendis deditam ſemper ancillulam, & in rebus vel ruſticanis vel domeſticis, iiſque longè abiectiſsimis fœtentem ac ſordentem puellulam, omni omninm fauore, gratia & ope perpetuò caruiſſe?

Quàm abſurda Nouatores hoc loco colligant Mariam dedecorantes.

O inſignes & iuſti MARIÆ laudatores, imò verò ô peruerſi calumniatores & inuidi nugatores, qui de MARIA quiduis fingendi nullum facitis finem, & ad lucem illius extinguendam omnem veſtram operam ſtndiumque confertis, & eam Virginem linguis maledicis inſectamini, cuius laudibus nulla poteſt oratio par inueniri. Profectò maiorem illa quondam apud Iudæos, quàm apud vos, pueritiæ adoleſcentiæqne ſuæ præclarè tranſactæ gloriam & commendationem eſt conſecuta. Nec video ſanè, quâ ratione iſti deſpicabiliorem nobis MARIAM depingere, vel ignobiliorem vulgo exhibere poſsint, vtpotè quam adeò naturæ, fortunæ animique bonis propemodùm exuunt, imò vacuam & inanem ſtatnunt, nihil vt in illa eximij quod intuentium oculos & mentes alliceret ac oblectaret, multorumque beneuolentiam ipſi conciliaret, reliquiſſe videantur. Qnod autem hoc ſupercilium? quæ petulantia? quis in iudicando ſtupor? Pro ſna iſti fingunt libidine, quod nunquam ptnbabunt, MARIAM obſcuris natalibus ortam, velut terræ filiam, ſic à primis annis vixiſſe, nihil vt egtegij præ ſe ferret, vt obſcura ſempet eſſet, vt neglecta paſsim atque contempta domi ac foris tantùm non exibilaretur, vt deniq; nulla illam prorſus gratia commendaret. Quis vnquam hactenus MARIÆ tam fuit acerbus? quis non ſublimiota de illa & cogitauit & ſcripſit?

Non ferendam eſſe petulátiam Nouatorũ Mariá ſtudioſè deformátium, ac tantùm non ridendam vulgò exponentium.

Probari nullo modo poſſe, quæ Nouatores Virgini eiuſq; iuuentuti affingunt.

Vt enim omittamus, quod ſacris literis toties expreſſum eſt, Chriſtum ex Dauid eſſe ſemine: non eſſet autem, niſi MARIA ex eodem proceſsiſſet; an non Gregorij Nyſſeni, Ambroſij, Damaſceni, Metaphraſtis, Nicephori & aliorum extant monnmenta, quibus probare liceat, iamque antè nobis probatum eſt, generoſam hanc Abtahæ filiã ex Regio & Dauidico ſtemmate traxiſſe genns, nec omninò tenuis fortunæ, ſpectatæ autem virtutis parentes habuiſſe, qui ambo iuxta præſcriptum legis ob vitam bene actam præſtantes fuerint & clari, tùm inter ſplendidos & genere nobiles connnmerati? Præterea monſtrauimus, MARIAM puellam à parentibus Deo conſecratam, religioſè à teneris annis in templo educatam, in omni virtutum genere profeciſſe, & ſcripturis diuinis, quod & Origenes cõfitetur, operam dediſſe, neqne ſolùm æqualibus, verùm etiam ſacerdotibus præſtantem & admirabilem viſam eſſe: imò talem extitiſſe, vt ſicut Ambroſius loquitur, eius vita omnium fuerit diſciplina. Qnarè ſi beati à Propheta cenſentur, qui Sanctos & timentes Deum glorificare ſtudent, quomodò iſti non miſeri & inſulſi, adeoq; infœlices blaterones ac graculi habendi ſunt, qui MARIAM Sanctorum decus omnium & lumen, eiuſque pueritiam & adoleſcentiam ſanctè & præclarè tranſactam, tam nequiter obſcurant atque inſidioſè deprauant?

Mariæ genus, parentes & inſtitutionem primam aduerſari Nouatorum ſigmentis allatus.

Pſal. 88. & 131. 1. Paral. 17. Eſaiæ 9. Libr. 1. cap. 3. & 4.

Lib. 1. c. 12. & 13.

In Euangel. Lucæ.

Li. 2. de virginibus.

Pſal. 14.

Ridiculi & infœlices habẽdi, qui Mariæ vitã & dignitatem obſcurare conantur.

Probat autem homilia Euſebio Emiſſeno inſcripta (ſicuti meminimus) hanc virginem nobiliſsimam hæredem, quæ fratribus careret, ſuis parentibns in hæreditatem vnicè ſneceſsiſſe, nec ſine hæreditate eſſe potuiſſe, eui tam honeſti nobileſque parentes obtigiſſent. Cui rei argumentum illud adinngit, quòd ex præſcripto legis Iudæi prohiberentur hæreditatem ſnam abalienare, quam etiamſi vendidiſſent, tamen redeunte Iubileo recuperabant. Atq; hnc ſpectat etiam Veterum traditio, quam ſcriptis Hieronymianis inſertam ſuprà protulimus, MARIÆ parentes tam amplas facultates & fortunas habuiſſe, vt bona ſua in tres partes diſtribuere ſolerent, vnam in

Mariam vnà cũ ſuis parentibus nõ adeò tenuis fortunæ fuiſſe, vt fingunt aduerſarij.

Homel in Euangel. de natiuitate Mariæ.

Lib. 1. ca. 4.

Lib. 1. ca. 4.

Dei

Dei templum templiq́ue miniſtros, alteram in peregrinos & pauperes piè conferentes, tertiam verò ſibi ſuæq; familiæ ſuſtentandæ reſeruantes. Quo loco de voluntaria & laudabili Virginis paupertate nihil dicam. Nam & ſapiẽs notat, & religioſa volebat ſacris ſe myſteriis accommodare, inter quę arcanum illud Dei conſilium haud dubiè intelligebat, Meſsiam filium ſuum in ſancta paupertate naſci & educari oportere, vt vaticinium illud in Meſsiæ perſona prædictum impleretur: Pauper & in laboribus ego ſum à iuuentute mea. Sic enim ſupremo viſum eſt Numini, vt Chriſtus, qui diues erat, noſtra cauſa fieret egenus, & inde à primo ortu ſtultam mundi ſapientiam exemplo ſuo confunderet, nouumq́ue bonorum fortunæ contemptum doceret, ſuiſq́ue voluntarium, vt paupertatis, ſic etiam crucis amorẽ in ſanctiſsimo illo corpore commendaret. Ergóne vel Chriſtum hac ratione vilem ac deſpicabilem faciemus? vel eius matrem tam abiectam ac ſordidam proclamabimus, vt illa etiam ante Chriſtum natum tantùm nõ omnium viliſsima, deſpectiſsima & extremè inops ancilla fuiſſe credatur? ſicut profani Nouatores liberrimè fingunt ac docent palàm; nimirùm vt ſcurrarum more conuicientur, & MARIAM contemnere doceant potiùs, quàm Euangelium fideliter interpretentur. Sed fortaſſè dicent, quòd ſe ancillam MARIA[a] ſemel atq; iterum appellârit. Quid tum poſtea? non vile, ſed magnificum nomen eſt, ſi quis cum [b] Paulo Apoſtolo Chriſti ſeruus, vel cum MARIA Domini ancilla dici mereatur. Nam eiuſmodi ſeruitus, quę totum hominem ſummo Deo vel Redemptori Chriſto addicit ac mancipat, non ex timore, ſed dilectione procedit, ſummamq́ue homini tùm libertatem, tùm nobilitatem conciliat. De hac ſeruitute, quæ filiorum & filiarum Dei eſt propria, [c] Rex Dauid gloriatur: Ego inquit, ô Domine ſeruus tuus, ob hãc [d] Moyſes Dei famulus toties nominatur: imo & [e] Chriſtus vniuerſorum Dominus ſerui nomine à patre ſuo inſignitur.

Pſal. 87.
2. Cor. 8.
1. Cor. 1.
a Lucæ 1.
b Rom. 1.
2. Corin. 1.
c Pſal. 115.
d Hebr. 3.
e Eſaiæ 49.

Mariæ paupertatem quam poſtea tenuit, voluntariam magis quam coactam videri.

Cur Chriſtum pauperem eſſe conuenerit.

Neque Chriſto neq; Mariæ vilitatem vllã adferre, quòd vitã pauperem ſibi delegerint.

Mariam ancillam Domini rectè dici, & magna quidem cũ eius laude & gloria.

Summam ingenuitatis & nobilitatis laudẽ habet, ſeruum & ancillam Dei eſſe.

Veruntamen vt aliquem colorem ſuæ inducant audaciæ, ad MARIÆ verba prouocant, in quibus Lucas ταπείνωσιν poſuit: quę vox non humilitatis virtutem, ſed paruitatem atque contemptum deſignet. Reſpondemus, in ſacris literis perpetuum non eſſe diſcrimen, quo iſti cùm primis nituntur, inter hæc duo nomina ταπεινοφροσύνην & ταπεινότητα ſiue ταπείνωσιν, vt illud ſemper ad virtutem humilitatis tantoperè cõmendatam, hæc ad vilem tantùm conditionem, quæ abiectis perſonis conuenit, referantur. Notauit enim & Hieronymus, ταπεινοφροσύνην non pro virtute, ſed & pro vitio interdum accipi. Tum quòd ſiue ταπεινότης, ſiue ταπείνωσις, pro virtute dicatur, illuſtris ille probat ſententia Petri & Iacobi Apoſtolorum, ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν, hoc eſt, Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Vbi expreſſè ταπεινότης τῇ ὑπερηφανίᾳ humilitatis virtus ſuperbiæ vitio aduerſatur, & è veſtigio ſequitur illud: ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ θεοῦ. Pro quo ſic legit vulgatus interpres: Humiliamini igitur ſub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore viſitationis. Hîc bis habes poſitum nomen ταπεινός, & verbum ταπεινώθητε: vtrunq́ue non niſi ad veram humilitatis virtutem poteſt accommodari. Quis verò tam hoſpes in lingua Græca, vt ignoret, nomen illud ταπείνωσις, quo Deipara in ſuo cantico vtitur, à verbo illo ταπεινώθητε deriuari, ac proinde ad virtutem etiam rectè proprieq́ue referri? Quin & Chriſtus ipſe apud Matthæum ſe ταπεινὸν τῇ καρδίᾳ, hoc eſt, corde humilem vocat, de perfecta nimirùm humilitate ac virtute ſentiens, quemadmodùm hunc locum veteres cum Origene interpretantur, adeoq́ue Loſsius ipſe interpretandum eſſe confirmat.

In epiſt. ad Algaſiam, quæſtione 10.
1. Petri 5.
Iacob. 4.
Matth. 11.
Home. 8. in Lucam.
In explicat. Matth. 11.

Aduerſarios ex lingua Græca temerè ſua fulcire commenta, quòd vox humilitatis, etiam Græcis variè accipiatur.

Verumenimuerò vt maximè donemus aduerſariis, quod poſtulant, humilem hanc eſſe Virginis confeſsionem, quæ ſe vilem & abiectam ancillam à Deo reſpici dicat, vt nonnulli etiam veteres locum intellexiſſe videntur: non idcircò conſequitur, MARIAM à vulgo ſpretam & deſpectam, adeoq́ue miſeræ omninò ſortis ancillam apud ſuas vixiſſe, ſicut iſti ob vnam humilitatis voculã fabulantur, tragicè rem exaggerantes. Etſi enim fortunę bonis omnibus abundâſſet, & in ſummo ſemper honore vixiſſet, verè tamen hoc ipſum dictum ſibi ſumeret, ſeq́ue ancillam exiguam, & virtutis inopem fœminam profiteretur, eò quod diuini numinis maieſtatem ſibi ob oculos proponeret, certoq́ue ſciret, ad eius quidem collationem exiguum & vile videri, quicquid creatum extaret. Vnde Chriſtus quoq; dixit, Nemo bonus, niſi vnus Deus.

Nouatorum commenta non conſiſtere, licet MARIA vilis & abiecta fuiſſe concedatur.

Quomodò Maria verè humilẽ & miſerã ſe potuit dicere.

Aliud

Alind eſt ſanè ſe ab hominibus neglectum & contemptum fateri, qnemadmodùm Dauid canem mortuum & pulicem vnum apud Saul ſeipſum facit: aliud ſe, ſuaq; bona omnia coram Deo floccifacere atque contemnere, qno modo Cananæa ſe catellum, Abraham verò ſe puluerem & cinerem, ſed & Dauid iumentum ſiue beſtiam ſeſe vocat. Imò iuſtorum hoc eſt proprium, vt iuxta Salomonis ſententiam, in principio ſeipſos accuſent, ſuamque indignitatem agnoſcant ac apertè declarent: præſertim quando cum ſumma & æterna illa maieſtate loquũtur, in cuius conſpectu omnia quamlibet excelſa & illuſtria, parua & nullius ferè momenti, vel ſicut Eſaias inquit, quaſi ſtilla ſitulæ reputantur. Neque propterea illi virtutibus & meritis deſtituuntur, ſed potiùs quicquid boni habent extructum atq; comparatum, forti vallo muninnt, quum cor contritum & ſpiritum humiliatum (ſacrificium Deo inprimis gratum) adiungunt, vt ita qnid ipſi à natura ſint, & ſecundùm Dei iuſtitiam eſſe poſsint, ſyncerè contemplentur. Hac ſtudioſa ſui deiectione, quæ cumprimis iuſtos ac electos decet, vanæ gloriæ arrogantiæque peſtis grauiſsima, & filiis Adæ congenita profligatur, veraque & ſolida comparatur gloria, & ad pulcherrimum Chriſti exemplum, qui totius humilitatis magiſter ſibi nō complacuit, (vt Paulus affirmat) propius acceditur, ac demùm illi Euangelico præcepto paretur, quo ad cœleſtes nuptias inuitati conuiuæ admonentur, vt in nouiſsimo loco ſe ſe collocent, ac potiores partes aliis deferant ſemper. Fecit hoc profectò Paulus, qui poſt acceptum Baptiſmum nullius ſibi criminis conſcius erat, & ſe multis tamen modis accuſat, ſuam indignitatem à vitæ retroactæ criminibus exaggerat, ſeque minimum Apoſtolorum, & peccatorum omnium primum, ſiue maximum ſcribere non veretur. Quis autem propterea minoris Paulum faciat, illumque non potiùs extollat, ſicut & ſeipſum ille ſanctè gloriabundus aliquando extulit, primas quidem Dei gratiæ tribuens: Gratia enim Dei ſum, id quod ſum inquit, ſed deinde huius gratiæ ſeſe talem adiutorem & cooperatorem conſtituens, vt illuſtrem iuſtitiæ coronam à iuſto Indice Chriſto ſibi ſuiſque laboribus eſſe reddendam apertè ſignificaret. Sic enim affirmauit: Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitię, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus Iudex.

Piorũ eſt propriũ, ſe magno ſtudio coram Deo extęnuare atq; deprimere.

Sancti quò magis ſeipſos deiiciunt, eò fiunt coram Deo ſublimiores & laudabiliores.

Vtiliter boni ſeſe humiliãt & deiiciũt coram Deo.

Paulus tantò præſtãtior magiſq; honorandꝰ, quò ſeipſum magis depreſſit.

Paulus aliquãdo gloriatur de corona iuſtitiæ ſibi à iuſto Iudice reddenda, quãtúmuis ſeſe humiliet.

Marc. 10. 1. Reg. 24. Matth. 15. Geneſ. 18. Pſal. 72. Prouer. 18. Eſai. 40. Pſal. 50. Matth. 11. Rom. 15. Luc. 14. 1. Tim. 1. 1. Cor. 4. 1. Cor. 15. 2. Tim. 4.

Iam verò vt ad MARIÆ cauſam redeamus, quòd illa ſe humilem facit, ſuamq; humilitatem à Deo reſpici dicit, non de humiliatione coacta, vel de afflictione ab aliis intentata, vt nugantur aduerſarij, ſed de humilitate volũtaria, ſiue ſponte ſuſcepta loquitur, quâ nimirùm ſeipſam coram Deo vilipendit, nihil præclari de ſeipſa ſentit, & quicquid boni habet, eo ſe indignam reputat, ac infimæ ancillæ loco ſeſe conſtituit. Atqui tantò illa nobis laudabilior ac ſanctior debet exiſtimari, tantoque coram Deo & Angelis eius ſublimior tunc eſt habita, quò ipſa iam in Dei matrem electa, ſe virtutis ac meriti egentiorem, diuinaq; gratia indigniorem reputaret. Quid enim ſapientius, quid præclarius ac ſanctius ab illa dici agique poterat, præterquàm vt diuinis tot donis cumulata, & magnificis ornata titulis, ad ſummumq; humanę fœlicitatis gradum aſſumpta, ſeipſam velut ignoraret, ſuaſque dotes omnes tanto ſtudio tegeret? Hinc adeò ſe vilem & exiguam non heram ac matrem, ſed ancillam Domini vocat, nihilque in ſe boni ac præclari ſuſpicit, ſed ſolam imbecillitatem & tenuitatem ſuam agnoſcit & ponderat, atque ita ſoli autori Deo, laudem & gloriam omnium munerum benefactorum & meritorum, aſcribit.

Maria quomodo ſuam humilitatem à Deo reſpici cõfiteatur, tantoq; magis laudari mereatur.

Mirabilis Marię prudentia modeſtiaque.

Quis verò niſi ſtupidus & emotæ mentis homo, inde iam colligat, realem, vt ſic dicam, bonorum omnium vacuitatem & inanitatẽ in MARIA fuiſſe, nullum vſum liberi arbitrij, nullas virtutes & actiones eius ad Dei gratiam accipiendam, conſeruandam & augendam concurriſſe, ſed eandem tantùm nō ſtipitem & truncum permanſiſſe, vt ſuo duntaxat reſpectu & fauore illam Deus dignaretur? Huc enim cum ſuis tendit Lutherus, ad obſcurandam Virginis dignitatem omnia conferens: quaſi hoc demùm ſit Dei gloriam aſſerere & illuſtrare, illis MARIÆ virtutibus, actionibus & meritis, quæ gratiæ tamen diuinæ innituntur, vim, efficaciam & laudem omnem detrahere, ac demùm per ſolam fidem imputatiuè iuſtam & beatam illam pronunciare. Quod profectò nihil eſt aliud, vt breuiter dicam, quàm MARIÆ verba ſanctè dicta ſacrilegè deprauare, & à germano verborum horum ſenſu diſcedere, quem Euthymius doctè

Aduerſarios falſò colligere Marię vilitatem, & meritorum vacuitatem.

Quid Lutherus eiuſque ſocij ſpectent & venẽtur maximè in hoc argumento.

In explicatione Cãtici Magnificat.

doctè quidem his verbis expreſsit. Humiliat ac deprimit ſeipſam beata Virgo, indignam ſe exiſtimans tanto dono ſuo. Vel etiam id facit ob humanæ naturæ exiguitatem, ſi ad altitudinem & ſublimitatem diuinæ naturæ comparetur.]

Quicquid ergo aut ludant, aut fingant Nouatores in verbo ταπείνωσις, quo hic vſus eſt Euangeliſta, alterum è duobus fateantur neceſſe eſt, nimirùm ταπείνωσιν aut pro humilitatis virtute hic poſſe accipi, aut ſi ad cuiuſdam exiguitatis vel tenuitatis propriæ confeſsionem referatur, ne tum quidem à vera virtutis ratione, qua ſeipſum homo quamuis bonus & iuſtus, coram Deo abiicit, quæque Chriſtiana humilitas dicitur, debere disiungi. Priorem ſenſum non modò ſequitur, ſed etiam diſertè defendit Origenes, autor è Græcis vetuſtiſsimus, quem Ambroſius toties æmulatur, dum in hunc modum ſcribit: In quam humilitatem MARIÆ reſpexit Dominus? quid habet mater Saluatoris humile atque deiectum, quæ Dei filium geſtabat in vtero? Quod ergo dixit. Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, tale eſt, quaſi dixerit: Reſpexit in iuſtitiam ancillæ ſuæ, reſpexit in temperantiam, reſpexit in fortitudinem atque ſapientiam. Dignum quippe eſt, vt virtutes reſpiciat.] Ac iterum: Reſpexit Deus in humilitatem beatæ MARIÆ: propterea fecit illi magna qui potens eſt.] A quo ſenſu Origenis non diſcedit autor veteris homiliæ, quæ tot ſæculis in Eccleſia recitatur, ac de præſenti loco ſic diſſerit: Hæc Virgo glorioſa beatam ſe dici ab omnibus generationibus manifeſtat, eò, quòd eius humilitatem Deus reſpexit. Nam ſubdit: Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicēt omnes generationes. O verè beata humilitas, quæ Deum hominibus peperit, vitam mortalibus edidit, cœlos innouauit, mundum purificauit, Paradiſum aperuit, & hominum animas ab inferis liberauit. O, inquam, verè glorioſa MARIÆ humilitas, quæ porta paradiſi efficitur, ſcala cœli conſtituitur. Facta eſt certè humilitas MARIÆ ſcala cœleſtis, per quā Deus deſcendit ad terras. Quia reſpexit, inquit, humilitatem ancillę ſuę: ecce enim ex hoc beatam me dicēt omnes generationes. Et quid eſt dicere, reſpexit, niſi comprobauit, & placuit ei humilitas mea? Vnde per Prophetā Dominus dixit: Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum & humilē, & trementem ſermones meos? Hinc Dauid Domino dicit: Quia reſpexiſti humilitatem meam, ſaluaſti de neceſsitatibus animam meam. Multi ſiquidem videntur in hominum conſpectu humiles eſſe, vt ab eis beatificentur: ſed eorum humilitas à Domino non reſpicitur, quia falsò & nō verè de humilitate gloriantur.] Quæ oratio ſiue Auguſtinum, cui paſsim aſcribitur, ſiue alium autorem habeat, non obſcurè teſtatur, nec leuiter probat de humilitatis virtute Lucam ſcribere, illamque in MARIA eximiam floruiſſe, ac Deo inprimis gratam, nobisque ſalutarem fuiſſe.

Homel. 8. in Lucam.

Serm. 2. de aſſumptio. Virginis in Auguſtin.

Eſaiæ 66.

Pſal. 30.

Aduerſarij à duobus alterum fateri habent in huius loci interpretatione.

Græcus autor Origenes humilitatem hoc loco pro vera virtute accipit, & accipiendā docet.

Mariæ humilitas quātum boni attulerit.

Mariæ humilitas eſt ſcala, per quam Deus ad terras deſcēdit.

Non omnis humilitas reſpicitur à Deo.

Contendunt iſti, velut quod MARIA loquitur, eius ſit fœminæ confeſsio, quæ ſuam infimam ſortem vel explicat, vel deplorat. At longè aliter Bedæ & Bernardo viſum eſt, qui teſtimonium hoc de virtute ſibi ſanctè gratulanti ac gaudenti Virgini tribuunt, cùm exultaret illa in Spiritu ſancto. Sic enim Bernardus: MARIA inquit, virginem ſe oblita, gloriatur de humilitate.] & mox præſentem locum adducit, in quo non plorantis, aut trepidantis, ſed gaudentis verba iubet obſeruari. Beda verò ſic diſſerit: Cuius humilitas reſpicitur, rectè beata ab omnibus cognominanda gratulatur: ſicut è contrario cuius ſuperbia deſpecta condemnatur, Euæ, id eſt, Vę ſiue calamitatis nomine mulctata tabeſcit. Decebat enim, vt ſicut per ſuperbiam primæ noſtræ parentis mors in mundum intrauit, ita denuò per humilitatem MARIÆ vitæ introitus panderetur.] Id verò mihi ab Auguſtino videtur acceptum, qui MARIAM humilem cum Eua ſuperba comparat, quando ita ſcribit: Eua propter ſuperbiam abiecta, MARIA propter humilitatem electa: ſuperbam Deus deſpexit, & humilem reſpexit; id quod ſuperba perdidit, humilis recepit. Ideò ait: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ.] Idelphonſus ante nongentos annos perſpicuè dixit, hanc MARIÆ vocem mira deuotione plenam & admirabilem Philoſophiam eſſe, quā Virgo ſuam humilitatem, nullamque virtutem aliam magis à Deo reſpici confeſſa eſt: ideoque exaltatam ſanctam Dei genitricem, tùm quia humilis inuenta, tùm quia ineffabiliter gratia repleta ſit. Ac Bernardus quidem locum eundem non aliter quàm de humilitatis virtute dictum accipit, & crebrò interpretatur: nec dicere dubitat, quod ancillæ ſuæ humilitatem potiùs quàm virginitatem reſpexerit Deus, placuiſſe illam quidem ex virginitate ſed ex humilitate concepiſſe filium.

Homel. 1. ſuper Euangel. Miſſus eſt.

In c. 1. Luc.

Super Magnificat.

Serm. 2. de Aſſumptione virginis.

Homel. 1. de Laudib. Virginis.

Bernardi & Bedæ teſtimoniis, locus præſens ad virtutem humilitatis pertinet.

Per ſuperbiam Euæ mors, per humilitatē Mariæ vita in mundū ingreditur.

Teſtimonia Ruperti & Ausberti de Mariæ humilitate.

Tùm Rupertus Tuitienſis eandem ſententiam ſæpe producit, & ſingularem MARIÆ humilitatem inde cōfirmat, quam veluti nardum fragrantem & odoriferam, Rex æternus de accubitu ſuo ſenſerit & reſpexerit, eaque fuerit valde delectatus. Sed & præcipuam MARIÆ pulchritudinem fide & humilitate metitur, illamque beatam ex humilitate prædicari, præſenti loco comprobat, ac eandem Virginem humilium Reginam appellat. Neque vulgaris eſt autor Ambroſius Ausbertus, qui ante ſexcentos annos ſcripſit commentarios in Apocalypſin, & de propoſita ſententia ſic diſſeruit: Ad humilitatis diuitias autor omnium diuitiarum diſcipulos inuitabat, cùm diceret: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris: His locupletata fuerat beata Virgo quæ dicebat: Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Cum itaque MARIA virgo ideò beata credenda ſit, quia ſine humano ſemine ex Spiritu ſancto cōcepit: quia Dei filium hominem factum, intemerata virginitate mundo edidit: radicem tamen beatitudinis ſuæ ipſa ſolerter inſpiciens, ait: Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ac ſi diceret: Quia humilitas vera præceſsit, quæ Dei filium ad habitaculum carnis meæ inuitaui, quę Spiritum ſanctū ad munditiam cordis mei attraxit, vt Verbi carnem cum Verbo & Patre in viſceribus meis formaret, proptereà beatitudinis nomen in cunctis generationibus ipſa promerui. O quantum meruiſti, ô quantum beata humilitas in ſacra virgine valuiſti? Quid enim in ſacra Virgine meruiſti, niſi vt Deū homini coniungeres, vt Verbum carni vnires?] Non quòd eruditus hic autor humilis MARIÆ meritis tantum tribuat, vt ipſa de condigno, ſicut in ſcholis loquuntur, Verbum carnem, & ſe Dei parentem fieri promeruerit, ſed ſingularem Virginis humilitatem ita commendat, per quam Virgo præcipuè ad ſupernaturalem ſui eleuationem, quā Dei mater facta eſt, diſponebatur, ſicut Dionyſius Rickelius interpretatur. Clementer enim illam reſpexit Deus per approbationem & acceptationē, ſicut & alibi per Prophetam loquitur Deus: Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos? ſicut hæc verba Euſebius Emiſſenus ad præſens inſtitutum adducit. Etenim propria ſcripturæ phraſis eſt, vt quæ probat & grata in hominibus habet Deus, ea reſpicere dicatur. Reſpexit igitur ad Abel & munera eius: ad Cain autem, quem iuſtè oderat, & ad munera illius nō reſpexit. Vidit opera Niniuitarum & miſertus eſt eis. In eundem ſenſum dixit ſancta Iudith: Humilium & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio.

Libr. 1. in Cantica.

Libro 1. in Apocalypſ. Ioannis. Matth. 11.

Quomodò Maria ſuam humilitatem reſpici profiteatur, & quo fructu.

Luc. 1.

Ingēs meritum humilitatis Marianæ.

Li. 3. de laudibus Virginis Artic. 17. Eſaiæ vlt. In Euangel. feriæ ſextæ in Aduentum. Geneſ. 4. Ionæ 3. Iudith. 9.

Reſpicit Deus quæ approbat in homine.

Nouatores omninò pugnare cum veterū ſententia.

Etiam Lodouicus Viues aduerſarios coarguit, Mariæ humilitatē prædicans.

Quæ Patrum teſtimonia (nolo enim pluribus, quæ paſsim extant, onerare Lectorem) aduerſariorum imperitiā, aut potiùs malignitatem non obſcurè coarguunt, quòd mordicus negent, Deiparam hoc loco à virtute poſſe laudari, quodque MARIÆ humilitatem vt Deo valdè gratam, ſic ipſi Virgini meritoriam, nobiſque ſalutiferam fuiſſe nullo modo concedant. Quoniam verò Lodouicus Viues, licet ex recentioribus huius æui ſcriptoribus vnus, non vulgari apud multos autoritate pollet, longè is quoque reuerentiùs, quàm aduerſarij de matre Domini ſentit ac ſcribit. MARIÆ modeſtia, inquit, & moderatio animæ, quam humilitatem vulgò dicimus, tanta illa fuit, vt cùm omnia illi contigerint maxima atque ampliſsima, nihil tamen fuerit, quod illam animo extolleret, quod ei ſpiritus faceret, nobiliſsima puella, quæ in Stemmate quatuordecim Reges & Iudices Iſraelis computabat, ditiſsima orta parentibus, ditata etiam à Magis, formoſiſsima, ingenioſiſsima, doctiſsima & ſapientiſsima.] Hæc profectò vt rationi ſunt conſentanea, ſic planè cum noua iſtorum opinione pugnant, qui MARIAM adeò vilem & abiectam, adeoq; tantùm non ſtercorariā nobis inducunt, eaque omnia ex eo duntaxat probant fundamento, quoniam ancillam humilem ſe ipſa pronunciauit. Quid verò ſi certo & iuſto Dei iudicio factum ſit, vt homines à vera & Euangelica humilitate remoti, & carnis iudicio multùm inflati, nec MARIÆ humilitatem agnoſcant, & circa illam humilium Reginam, ſicut Rupertus appellat, miſerè hallucinentur? Quicquid autem de tantæ perſonæ vilitate confingant, non malè quidem illud talibus autoribus congruit, qui pro Euangelico defendunt dogmate, gratiam & iuſtitiam credentibus non inhærere, ſed à Deo tantummodò imputari. Igitur aſtuti homines ſtudioſè cauere videntur, ne MARIÆ humilitatem Deo tanto-

Nō ſine Dei iudicio circa Mariæ humilitatē Nouatores hallucinantur.

Cur aduerſarij veram humilitatis virtutē hic nolint agnoſcere.

perè

perè gratam,& ipſi perſonæ,vt diximus,meritoriam extollendi aliquam nobis occaſionem relinquant,néue credamus,tantam virtutem quicquam ad id valuiſſe, vt Maria Meſsiæ Deique Mater dignior conſtitueretur,& conſtituta à veteribus prædicaretur. Pius autem animus non niſi ſanctiſsima cogitare,& honorificentiſsima loqui poteſt de illa, quam & corpore & animo nobiliſsimam deſcripſerunt Euangeliſtæ, quam porrò Archangelus non ſuo tantùm, ſed etiam ſanctiſsimæ Trinitatis nomine officioſiſsimè ſalutauit,ad cuius prætereà venerabilem præſentiam ſanctiſsima Ioannis mater non parùm expauit, quam inſuper ipſe Chriſtus Filius & viuens & moriens haud vulgariter honorauit, & quæ demùm poſt filium ſummam, & ſibi cum alio nullo communem gratiam & gloriam apud Deum Omnipotentem inuenit, obtinuit retinuitque.

Exempla Euāgelica de Maria inprimis honoranda & prædicanda nos admonent.

CAPVT OCTAVVM.

DE VERA virtute humilitatis, quæ Matrem Domini maiorem in modum commendet ac illuſtret, ſæpeq́ ac multum in illa nobis conſideranda ſit.

QVONIAM de humilitate ſermo ſuſceptus eſt,tantæque virtutis mentio in ſacris literis frequens incidit, quæ noſtram Virginem cumprimis illuſtrat,non poſſumus committere,quin hoc loco de illa paulò fuſiùs diſſeramus. Ac primùm Bernardus acutè dixit: Humilitas iuſtificat nos, & non humiliatio. Vtrumque nomen confundunt Aduerſarij, dum MARIAM, vt diximus,humiliatam potiùs, quàm verè humilem fuiſſe fingunt. Et ne quenquam offendat nominis amphibologia, prudenter Veteres humilitatem cordis pro virtute ipſa dixerunt,Chriſtus paupertatem Spiritus appellauit, eamque de hominis beatitudine differens, primo loco collocauit. Etenim humilitas,primus in mundum Chriſti ingreſſus,primus noſtræ Religionis introitus, ipſumque ſanctitatis omnis fundamentum eſt, vt loquitur [a] Cyprianus: Virtutum hoc caput & inexpugnabilem fortitudinem, [b] Ambroſius vocat, [c] Hieronymo autem humilitas, præcipua conſeruatrix, & quaſi cuſtos quædam virtutum dicitur. Nec falluntur, qui eam Chriſti virtutem abſolutè nuncupant, quod ille cùm inde ab æternitate maximus eſſet, poſt hominis naturam aſſumptam, per humilitatem ſeſe miniſtrum & infimum, atque(ſicut ipſe vocat) [d] miniſtrum omnium fecerit: nulla etiam virtute, vt apparet, ſiue ad agẽdum, ſiue ad docendum omni vita magis delectatus, nimirùm vt eam mortalium omnium, ſiue magni ſiue parui eſſent, animis altiſsimè infigeret, infixamque ſtabiliret. Nihil enim eſt charius humilitate, nihil acceptius modeſtia, nihil peroſius gloria & ſtudio hominibus placendi, vt planiſsimè dixit Tertullianus. Hæc humilitas Chriſtianorum & piorum eſt propria, quum ethnici etiam nomen ignorent, rem verò hæretici ſemper excutiant, vt qui ſuperbi mente cordis ſui, ſicut [e] MARIA loquitur, Eccleſiæ vnitatem ſimplicitatemque contemnant, & contra [f] præceptum Apoſtolicum alta ſapere, neque humilibus conſentire gaudeant. Vnde Auguſtinus non aliam niſi ſuperbiam, quæ humilitati potiſsimùm aduerſatur, omnium hæreticorum matrem eſſe definit. Nulla demum virtus eſt, quæ Chriſtianam vocationem & Deo & hominibus æquè commendet, quæque credentes in officio magis contineat, vt aduerſùs Phariſaicam iuſtitiam omnemque hypocriſin ſe fortiùs tueantur. Igitur præclarè ab Auguſtino dictum accepimus: Non aliam tibi ad capeſcendam & obtinendam veritatem viam munias, quàm quæ munita eſt ab illo, qui greſſuum noſtrorum tanquàm Deus, videt infirmitatem. Ea eſt autem prima humilitas, ſecunda humilitas, tertia humilitas, & quoties interrogares, hæc dicerem. Non quod alia non ſint præcepta, quæ dicantur, ſed niſi humilitas omnia, quæcunque benefacimus & præceſſerit, & comitetur, & conſecuta fuerit, & propoſita quàm intueamur, & appoſita cui adhæreamus, & impoſita, quâ reprimamur, iam nobis de aliquo bono facto gaudentibus totum extorquet de manu ſuperbia. Vitia quippè cætera in peccatis, ſuperbia verò etiam

Serm. 34. in Cantic. & Tractat. de gradib. humilit.

Matth. 5.

a Serm. de natiuitate Chriſti.
b Lib. 10. epiſt. 84.
c In epiſtol. ad Celātiā.
d Matt. 20.

e Luc. 1.
f Rom. 12.

Li. 2. de Geneſ. contra Manich. c. 8

Lucæ 18.

Epiſt. 56.

Humilitas iuſtificat, non humiliatio.

Humilitas cordis, & paupertas Spiritus, veram humilitatẽ deſignant.

Quomodò Chriſtus nobis humilitatem commendet.

Chriſti virtus humilitas cur dicta.

Humilitas propria Chriſtianorum, ethnicis ac hæreticis aliena.

Hereſum & hæreticorum mater ſuperbia.

Humilitas ab Auguſtino præclarè laudata, vt quæ ſit omnibus vbiq; neceſſaria.

Superbia etiam in rectè factis timenda.

Quantum Demoſthenes pronunciationi tātum Chriſtianæ humilitati meritò tribuit.

eriam in rectè factis timenda eſt, ne illa quæ laudabiliter facta ſunt, ipſius laudis cupiditate amittantur.] Quod ergo Græcus orator Demoſthenes in arte dicendi valere putauit, vt primas, ſecundas, & poſtremas tribueret pronunciationi, id Euangelicus doctor Auguſtinus ad Chriſtianam humilitatem accommodauit, quæ tantum ad benè beateq; viuendum homini conferret, vt veræ ſapientiæ & ſalutis humanæ initium, medium ac finem hac vna virtute metiri fas ſit.

Exempla verè humilium.

Præſtare humilitatem difficilimum ſemper.

a 2. Reg. 6. & 24. b Matth. 3. & Ioā. 1. c 1. Cor 15 & 1. Tim. 1 d Luc. 18. In cap. 1. epiſt. prioris ad Timot.

Sed enim quid ego tàm multis de Chriſtiana humilitate? quam verbis ornate facilimum, in [a] Dauide, [b] Baptiſta, [c] Paulo, [d] Publicano monſtrare non laborioſum, cuius ſpecimen præ ſe ferre nec ab hypocritis alienum, virtutem verò ipſam præſtare difficilimum ſemper fuit. Atque vtinam ad nos minimè pertineret, quod iampridem de ſuo ſæculo queſtus eſt Theophylactus: Noſtra humilitas, quam plærique præ ſe ferunt, ſi verum fatebimur, inquit, non eſt ταπεινοφροσύνη, id eſt, humilium rerum affectus, ſed potiùs ταπεινορῥημοσύνη, id eſt, in verbis tantùm & linguæ conſiſtens humilitate.] Pium profectò illius votum fuit, qui aliquando in hanc vocem erupit: O ſi ſuperbiæ Spiritus minueretur in nobis, & ipſa paupertas, ipſa diminutio Spiritus, nunquam perituras humilitatis nobis adferret diuitias. Quid enim boni non haberet, qui humilitatis Spiritu elationem calcauit?] Et alius cùm perpaucos verè humiles reperiret, non minùs religiosè precatus eſt: Vtinam fratres mei, vtinam nos illam haberemus humilitatem in peccatis, quam verè ſancti habuerunt in virtutibus ſuis.] Qualis autem humilitas verè piis ſanctisque congruat, non eſt huius loci diſſerere, ſed breuiter tamen ex Caſsiano colligi poteſt, apud quem præclara hæc Abbatis Pyamonis extat oratio: Vera eſt cordis humilitas retinenda, quæ non de affectata corporis atque verborum, ſed de intima mentis humiliatione deſcendit. Quæ tunc demum euidentiſsimis patientiæ ſuæ fulgebit indiciis, quum quis non ipſe de ſe crimina ab aliis non credenda iactauerit, ſed ab aliis ſibimet arroganter ingeſta contempſerit, & irrogatas iniurias manſueta cordis æquanimitate tolerauerit.]

Humilis omnia ferè bona poſſidet.

Ambroſius Ansbertus lib 2 in Apocalypſin.

Guericus ſerm. 4. de Purificat. Virginis.

Quale officium ſit verè perfecteq; humilitatis.

Collat. 18. cap. 11.

Vera humilitas in Maria elucet maximè, & quā ob cauſam.

In ſerm. de verbis Apocalypſis. Signum magnum.

Ego verò hanc raram, inſuetam difficilemque virtutem ſi in Sanctis vllis, tùm in Maria ſic eluxiſſe dixerim, vt nihil ferè admirabilius in ea reperiatur, quæ nec omnium ſiue prima, ſiue domina effici potuiſſet, niſi omnium ancillam & nouiſsimam ſe priùs ipſa feciſſet. Quarè cum Bernardo ingenuè profitemur: MARIA quantò maior erat, humiliaret ſe non modò de omnibus, ſed & præ omnibus. Meritò facta eſt nouiſsima prima, quæ cùm prima eſſet, omnium ſeſe nouiſsimam faciebat. Meritò facta eſt omnium domina, quæ ſe omnium exhibebat ancillam.] Ac meritò quidem tantum ex hac virtute decoris noſtræ accedit Virgini, quantum & probri & infœlicitatis prima illa Eua, quia ſuperba, meruit & accepit. Vnde ſicut per huius ſuperbiam mors in mundum intrauit, ita per illius humilitatem, ſi Bedæ fidem habemus, veræ vitæ introitus panditur. Deinde tàm mitem & humilem Dominum paritura, nónne ſancta humilitate, ſine qua virtutes omnes flacceſcunt & concidunt, inprimis debuit inſigniri? Magnum ſanè, quia Virgo: magnum, quia mater: maius, quia vtrunque: maximum, quia vnigeniti Dei & Creatoris omnium parens exiſtit. Maius adhuc, quòd cum tanta ſit, nihil ſibi, ſed ſoli gratiæ tribuit omnia. Hæc demum humilitas perfecta eſt iuſtitia Chryſoſtomo teſte. Etenim quò cæteris gratiæ donis ditior, & dignitate ſublimior, eò iuxta ſuam exiſtimationem inferior ac humilior ſemper inuenta eſt. Prodigioſa verò humilitas, vt quidam dixit, tantæ agglomerata virtuti: gratia ſuper gratiam, decor ſuper decorem, humilitas virtutibus cumulata. Celebrentur ergo Sancti alij, & ſingulari humilitatis præconio decorentur: an verò illis, vnde ſubinde lugerent & plorarent in vita defuit? quum & à lege membrorum diuexarentur, & in medio curſu non rarò offenderent, variisque næuis ſubinde, quum contra hoſtes pugnarent, inficerentur, vt meritò cum Apoſtolo Paulo ingemiſcerent, ſeque verè humiliarent. At longè his omnibus MARIA præſtitit, tantis diuinæ gratiæ præſidiis corroborata, & vndiq; communita, vt nihil fœdum, deforme, lubricum, vel cum aliqua leuis etiam peccati contagione in illa coniunctum, ſed candida, ſplendida, pura & heroica omnia reperirentur. Eoque rarior magisque ſtupenda illius humilitas, quæ cùm tota pulchra foret, ac plena gratia, ex tam ſublimi virtutum faſtigio ſeipſam quaſi deiicere, atque in ſummum honorem euecta, ſe in ſuis oculis exiguam reputare

Matrē Domini humilitate præſtantem eſſe decebat.

In Lucam cap. 1. circa Canticum Magnificat.

Prodigioſa humilitas agglomerata virtuti.

Sanctorum humilitas multū cedit Marianæ humilitati, ſi vera fiat collatio.

Rom. 7.

ſæpe multumq́ue conſueuit. Hæc vna virtus illius alias, ſicut multas gemmas vna pretioſiſsima & fulgentiſsima, præcellit, ac quemadmodùm iubar ſolis, paruos ſtellarum igniculos obruit & obſcurat.

Piorum eſt in Mariæ humilitate, quàm hæretici oppugnãt ſanctè gloriari.

Non habent ſanè Aduerſarij, cur MARIAM in ordinem redigant, eamq́ue præ aliis, vilem, abiectam contemptam ancillam videri velint, dicto nimirùm Euangelico, vt oſtendimus, abutentes. Habemus autem nos, quamobrem de ſancta & magnifica eius humilitate gloriemur, illamq́ue nobis & orbi admirandam & laudandam & imitãdam ſedulò proponamus. Quid enim, obſecro, in MARIA tàm eximium & rarum contemplari poſſumus, vt dicere cœperamus, quàm quòd in omni virtutum profectu ſingularis & magna, ſe magnam ipſa neſciuit, ſe ſtudioſè depreſsit, nihil elati præ ſe tulit, verbis autem & exemplis verè ancillam Dei ſeſe perpetuò declarauit? Eius rei præclarum ſpecimen præbuit in ſuo cum Gabriele colloquio, adeò non altum ſapiens, vt etiam ſalutationem Angelicam honoris plenam refugere, ac ſuſpectam habere videretur. Igitur quæ in Dei oculis talis & tanta erat, vt Angelica legatione honoraretur, ac totius adorandæ Trinitatis nomine plena gratia, & inter alias fœminas omnes benedicta per Archangelum ſalutàretur, non laude propria delectatur, non inani lætitia diſſoluitur, non blandis ſubrepentis arrogantiæ ſtimulis agitatur, nec vanæ gloriæ ſenſu vllo tangitur, ſed laudata turbatur, ſeq́ue & legantis beneuolentia, & legati officio, & ſalutationis præſtantia prorſus indignam arbitratur. Etenim ſe ſtatim deiiciens ac nihili reputans, ita dicere voluiſſe videtur: Vnde hoc mihi, vt mittat ad me ſumma & æterna illa maieſtas? Vnde mihi, vt veniat Angelus Domini mei ad me, atque hâc tanta verborum dignitate compellet ac ornet ancillam? Deinde cùm ex eodem Gabriele dictum audiſſet: Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei, ſeq́ue iam Conditoris ſui Matrem electam intelligeret, non alio, quàm obſequentis ancillæ nomine ſeipſam appellat, atque nihilo ſublimius ab aliis proculdubiò voluit exiſtimari. Vide humilitatem, vide deuotionem, inquit Ambroſius, ancillam ſe dicit Domini, quæ Mater eligitur, nec repentino exaltata promiſſo eſt: ſimul ancillam dicendo, nullam ſibi prærogatiuam tantæ gratiæ vendicauit, quæ faceret quod iuberetur.]

Quomodò Maria ſuæ humilitatis primũ ſpecimen dederit, cum Angelo colloquens.

Lucæ 1.

In Lucam cap. 1.

Alterum exemplum humilitatis, quod Maria in ædibus Zachariæ mõſtrauit.

Lucæ 1.

Cumq́ue iam Mater Dei eſſe cœpiſſet, ad ædes Zachariæ nec vocata, nec expectata proficiſcitur, ſuum in gratulando officium, & in miniſtrando obſequium maiori minori ipſa ſponte offert, multisq́ue menſibus cupit exhibere. Vbi à Cognata inſigniter quidem prædicatur, vt tanta virtus diutiùs latere non poſſet: ſed vel inuita ſuas laudes efferri ſuſtinet, ac patefactum myſterium, ſuamq́ue dignitatem, quantùm poteſt, virgineo illo pudore contegit, ſeq́ue ſub potenti manu Dei humiliat vehementer. Proinde ſimulatque dicendi & laudandi finem cognata facit, mox illa omnem laudem & gloriam in ſolum Deum refert, omnesq́ue animæ ſuæ vires in Hymnum decantandum gratulanter impendit, nec minùs humili, quàm ardenti oratione Dei magnalia confitetur; quaſi dicat: Magnificas tu quidem Elizabeth Domini matrem; ſed Magnificat anima mea Dominum. Teſtaris in voce mea filium tuum præ gaudio exultaſſe: ſed exultauit Spiritus meus in Deo ſalutari meo. Tu me Domini matrem inter mulieres benedictam & fide beatam elata voce prædicas: ego de his aliisq́; beneficiis nihil mihi arrogo, ſed bonorum omnium fonti gratias ago, quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen eius. Humilis Virgo Cæſari ſe ſubditã profitetur, cenſum pendit, ideoq́; eum ſponſo in Bethleem proficiſcitur. Nec iraſcitur aut offenditur, ſe partui proximam, omnium ædibus ac hoſpitiis excludi, ſe in partu & obſtetrice & nutrice aliisq́ue famulantium obſequiis priuari, vt ſibi ſola debeat miniſtrare. Quid illius eunis & puerperio ſimplicius? quæ alieno ſtabulo & vili præſepio cõtenta, & vix à pecudum paſtoribus abiectiſsimis viſitata, diuinum illum partum & puerperium ſacrum abſoluit, quæ triſte poſteà exilium ſubiit, quæ tot cruces & ærumnas non humili minùs quàm forti animo perpeſſa eſt? Quid porrò aliud, quàm ſingularem redolet humilitatem, cùm poſt expletum puerpetij tempus in ædem ſacram cum aliis immundis & expiandis puerperis ſe contulit, & pauperum hoſtiam obtulit, ſeq́ue fœminis & matribus aliis Iudaicis vltrò annumerauit? Eôdem ſpectat, quòd ſe fabro deſponſari, ab eoq́; gubernari non grauatim paſſa ſit: quòd cum eodem ma-

Lucæ 2.

Tertium humilitatis exemplũ Maria paritura, & poſt partum præbuit.

Lucæ 2.

Quartum humilitatis exemplũ Maria ipſa purificatione declarat.

Quinto humilis Maria erga Ioſeph extitit.

nibus laborare, victumque quotidianum ſibi & filio quæritare, vt [a] Baſilius compro- [a] De conſtitutionibus Monaſt.
bat, non abnuerit: quod coniugem ſuum iure maritali ſibi præponens tanti æſtimâ-
rit, quanti vlla vxor ſuum æſtimare coniugem poteſt. Huic demum adhæſit ac paruit
fideliter, ſiue in Bethleem pendendi cenſus, ſiue iu Ægyptum fugæ cauſa profici- Matth. 2.
ſcendum, ſiue in Galilæam Herode iam mortuo redeundum, ſiue alibi demorandum
eſſet. Vnde cùm filium diu & dolenter quæſitũ in templo reperiſſet, Ioſephum etiam Luc. 2.
ſibi anteponit, eumque propter fidem coniugij Patrem filij, quem alióquin ſola de
Spiritu ſancto conceperat, vocare dignatur: Ecce, inquit, Pater tuus & ego dolentes

Sextò humilis Maria erga Cognatos & pauperes.

quærebamus te. Increduli & abiecti erant fratres Domini ſiue cognati, & his tamen Matth. 12.
ſe libenter adiungit, cum his ipſis ad Chriſtum concionantem accedit. Nuptiis in- Ioan. 2.
tereſt, ſed vocata venit, ne pauperes amicos contemnere, & in humilitatis leges pec-
care videretur.

Mariæ humilitas etiã in eius ſermone atque ſilentio conſpicitur.

Vbi non excutiemus verba ſingula, quæ ſi Euangelium perluſtremus, ſexies aut ſe-
pties magno certè iudicio MARIA prolocuta eſt. In his videas ſummam eius humi-
litatem cum pari verecundia prudentiaque coniunctam. Dei Mater facta, omnibusq;
prælata fuerat: diuinum myſterium in ſuo vtero celebratum nouerat: & religioſè ta-
men tacet arcanum, quod neque Ioſeph, neq; Cognata, neque Zacharias, neq; quiſ-
quàm alius ex illa vel diſceret, vel audiret. O humile ſilentium, quod illi fuiſſet perpe-
tuum, niſi tantã gratiam & Emmanuelis præſentiam Deus ipſe mirabiliter prodidiſ- Luc. 1.
ſet, atque per eius cognatam plærisque propalâſſet. Coacta demum, pertinacis ſan-
ctique ſilentij pondus rumpit, & non niſi ſermones Dei loquitur, magna vbique ver-

Maria tùm verbo tùm exemplo, docuit humilitatem.

borum grauitate ſeruata. Intelligebat certè ſecretorum Dei conſcia Propheti ſſa,
quàm minimè ſit homini tutum à ſancta humilitatis via deflectere, & illum offendere,
qui diſpergit ſuperbos mente cordis ſui, quique deponit potentes de Sede, & exalrat

Magna occaſio Mariæ fuit in perfecta humilitate proficiendi.

humiles, quemadmodùm ipſa teſtatur. Quàm pulchrè autem & commodè in hu-
militatis ſchola profecit, cui totius humilitatis magiſter domi tot annos alendus, &
quotidie audiendus obtigit, cuius præterea ſolo conſpectu toties de hac virtute ad-
moneri potuit, quoties magnum illum Deum in ſuo paruulo & adoleſcente & iuue-
ne filio, vtpotè hypoſtaticè vnitum, cum fide ſpectauit, tractauit, amplexa eſt? Poterat
vtique Chriſti ſequens exemplum, aliquando ſanctè gloriari, & in Spiritu ſancto exul- Matth. 11.
re, præſertim quum filium haud ſine ſingulari autoritate docentem audiret, & multa Luc. 10.
miracula patrantem cerneret, magnosque negotij Euangelici ſucceſſus intelligeret.

Etiam in lætiſſimis rebus à Chriſto geſtis Maria data eſt occaſio humilitatis exercitãdæ

Sed enim rebus huiuſmodi lætis triſtia multa permiſcebantur, quæ gladium à Si- Luc. 2.
meone prædictum in mentem illi reuocabant, nec minorem humilitatis quàm pa-
tientiæ præſtaudæ anſam præbebant, nimirùm impiorum cæcitas, Iudæorum ingra-
titudo, Phariſæorum inuidia, æmulorum obtrectatio, magiſtratuum iniuſtitia, Iudæ
perfidia, diſcipulorum inconſtantia, tortorum immanitas, crucis acerbitas, ac de-
mum filij morientis, quem vita ipſa chariorem habebat, aſpectus longè miſerrimus
& acerbiſsimus.

Quid multis? Humilem, verecundam, ſimplicem Virginem matrem in Euan-
gelio deſcriptam, nobisque propoſitam reperimus, quæ cum elationis & præſum-

Duobus exemplis humilitatẽ Mariæ Bernardus cõprobat.

ptionis Spiritu, cumque loquacitate & vanitate commune nihil habuerit, ſicut [b] Ber- [b] In ſerm. Signũ magnum.
nardus duplici confirmat exemplo. Primùm enim foris ſtabat, inquit, quærens loqui
filio, neque tamen materna autoritate aut ſermonem interrupit, aut in habitatio-
nem irruit, in qua filius loquebatur. Deinde MARIA toties filium audiuit non modò Matth. 12.
turbis loquentem in parabolis, ſed & diſcipulis ſeorſum regni Dei myſteria reuelan-
tem: vidit miracula facientem, vidit deinde in cruce pendentem, vidit expirantem,

Ad quadruplices perſonas Maria tantùm loquitur in Euangelio.

vidit reſurgentem, vidit aſcendentem. Sed in his omnibus quoties verecundiſsimæ Cant. 2.
Virginis, quoties pudiciſsimæ turturis vox memoratur audita? In omni textu, inquit,
quatuor Euangeliorum, ſi benè meminimus, non niſi quater MARIA loquens audi-
tur. Primò quidem ad Angelum, ſed cùm iam ſemel atq; iterum allocutus eam fuiſ- Luc. 1.
ſet. Secundò ad Elizabeth, quando vox ſalutationis eius Ioannem exultare fecit in
vtero, & eam magnificantem MARIAM, ipſa magis Dominum magnificare curauit.
Tertiò ad filium, cùm iam eſſet duodecim annorum, quod ipſa & Pater eius dolen- Luc. 2.
tes quæſiſſent eum. Quartò in Nuptiis ad Filium & miniſtros.] Rectè quidem iſthæc Ioan. 2.
Bernar-

Bernardus, vt nobis Matrem Domini verè pleneque humilem & manſuetam oſtendat, ac matrem à filio baudquaquàm degeneraſſe, ſed filium potiùs matris indolem ac naturam expreſsiſſe declaret, quaudo è re noſtra futurum erat maximè, vt in vtroque ſexu perfectæ tùm humilitatis, tùm manſuetudinis magiſtrum & magiſtram incomparabilem ſimul haberemus. Ac licet alicubi Chriſtus cum Matre colloquens, eam vel negligere vel compellare duriùs videatur, qua de re poſteà diſputabimus, tamen illa vſque mitis & humilis corde perſeuerat, nihilque de ſua in Chriſtum fide remittit, ad loquendum quidem & reſpoudendum minimè præceps, velox autem ad audiendum, ſtudioſiſsima verò ad meditandum.

Chriſtus humilitate ſua quaſi matris indolem refert.

Vnde conſeruat & in corde ſuo confert omnia, quæ vel à filio, vel de filio recitarentur, quæque per illum vel circa illum priuatim & publicè gererentur. Et quoniam iu ſchola humilitatis erat præclarè iuſtituta, rebus aduerſis æquè ac proſperis magnam & perpetuam retinuit animi æquabilitatem, nihil vt magis eam Magorum ac diuitum, quàm Paſtorum & ruſticanorum bominum aduentus & congratulatio delectaret. Placebat ei fauſta Simeonis precatio, ſiue vt Lucas haber, benedictio: nec interim eiuſdem de gladio venturo triſte vaticinium diſplicebat, qui materna ipſius viſcera propter filij cruciatus diriſsimè vulneraret atque transfigeret. Sciebat demum, ſicut Paulus inquit, & abundare & penuriam pati. Sic enim animum in alta humilitate defixum confirmarat, vt libens diuinæ voluutati obſecundaret, quæcunque ſors, quæcunque moleſtia & afflictio eſſet ſubeunda. Quid verò acerbum, quid durum & aſperum illi videretur, quæ omnis humilitatis patientiæque ducem ac magiſtrum filium ob oculos haberet, eumq; ad crucem pro genere humano ſuſtineudam natum, & à Patre deſtinatum eſſe proculdubiò non ignoraret?

Matth. 1. Lucæ 2. Philip. 4.

Miranda Virginis æquabilitas in rebus proſperis & aduerſis, eaque procedẽs ex maxima humilitate.

Sed quæ cauſa eſt inquies, quod Lucas Eccleſiæ naſceutis atq; iu vnam domum collectæ conſeſſum ita deſcribit, vt MARIAM in poſtremis ponat, ac poſt viros & mulieres, omneſque credentes vltimum illi locum aſsignet? Commendat hoc quoque MARIAE humilitatem, quæ cùm primas tenere poſſet, nullique ſecunda eſſet, tamen nec ſibi locum digniorem ſumpſerit, nec ab aliis delatum admiſerit, ſed extremo loco conteuta, miniſtrare aliis, quàm ab vllo ſibi miniſtrari maluerit, nimirùm vt opere, ſicut & ſermone ſe totius humilitatis magiſtram & exemplar omnibus demonſtraret. Niſi fortè Apoſtolos & diſcipnlos reliquos, qui tunc in illo cœtu aderant, tam craſſos, & ab omni humanitate, ne dicam æquitate, alienos fuiſſe putamus, vt rationem maximam benedictæ Virginis non haberent, quam perinde ac magiſtri Dominique ſui matrem non poſſent non venerari, nec ſolùm Ioannis, ſed etiam ſuam matrem ſuſpicere, cuius & ſapientiam & ſanctitatem illuſtrem meritò admirarentur, ad quam demùm, velut ſacroſanctam diuinitatis domum & fœlicem arcam contemplandam nou pauci concurrerent, vt veteres meminêre, & nos alibi commonſtrabimus. Verùm enimuerò ſic prorſus decebat, nobiſque congruebat, omnem iuſtitiam uon ſolùm à Chriſto & illius præcurſore Ioanne, ſed etiam à matre MARIA cõpleri, & ab his tribus præceptum Euangelicum poſteris in Eccleſia omnibus cõmendari. Sic enim præceptum habemus, Vade & recumbe in nouiſsimo loco. Vbi abs re non fuerit citare Bernardum, qui de hoc ipſo MARIAE exemplo præclarè in hunc modũ ſcripſit: Legimus in actibus Apoſtolorum, quod redeuntes à mõte oliueti, vnanimiter perſeuerabant in oratione. Qui? ſi fortè MARIA affuit, uominetur prima quæ ſuper omnes eſt tàm filij prærogatiua, quàm ſuæ priuilegio ſanctitatis. Petrus & Andreas ait, Iacobus & Ioaunes, & cęteri qui ſequuntur: hi omnes perſeuerabant vnanimiter cum mulieribus & MARIA matre Ieſu. Itáne & mulierum ſeſe vltimam exhibebat, vt nouiſsima omnium poneretur? Verè carnales adhuc diſcipuli, quibus nec dum Spiritus erat datus, quia Ieſus nec dum fuerat glorificatus, quando facta eſt inter illos contentio de Primatu: qnum MARIA quantò maior erat, humiliaret ſeſe non modò de omnibus, ſed & præ omnibus. Meritò facta eſt nouiſsima prima, quæ cùm prima facta eſſet omnium, ſeſe nouiſsimam faciebat. Meritò facta eſt omnium domina, quæ ſe omnium exhibebat ancillam. Meritò denique ſuper Angelos exaltata eſt, quæ & infra viduas & pœnitentes, iufra eam, de qua eiecta fuerant ſeptem dæmonia, ineffabili ſeſe manſuetudine inclinabat.]

Actor. 1. Lucæ 14. & 18. Actor. 1. In ſerm. de verbis Apocal. Signum magnum. Ioan. 7. Lucæ 8.

Cur Maria deſcribatur à Luca, quaſi vltimũ tenuerit locum in primo cœtu credentium.

Apoſtolos aliosq́; primos credentes Mariæ plurimum tribuiſſe, quãtumuis illa ſeſe humiliaret.

Quomodò Bernardus exemplum humilis Mariæ propoſitum explicet.

Mariæ vt ſe nouiſsimam fecit, ita primas tulit, ſuper omnes exaltata.

Verùm inter alia Euangelij teſtimonia, quæ MARIAE humilitatem nobis conſiderandam admirandamq́; proponūt, magnam ſanè vim tenet finis colloquij, quod illi cum Angelo & ſuauiſsimum & ſanctiſsimum fuit. Nam quæ nullius peccati ſibi erat conſcia, & Gabrielem locupletem ſuæ virtutis teſtem habebat, ſeq́; ad ſummum dignitatis, quæ in terris eſſe poteſt, faſtigium euectam eſſe nouerat, illa ſe ſponte abiicit, nullique præponit, ſed hoc ſolùm haud ſine ſtupenda ſui ſubmiſsione reſpondet: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum. Mitem enim humilemque paritura, humilitatem debuit etiam ipſa præferre.] vt Ambroſij verbis vtamur. Neque is ſolùm, ſed Bernardus etiam MARIAE propoſita verba miratur, ac in hunc modum proloquitur: Quæ eſt hæc, tam ſublimis humilitas, quæ cedere non nouit honoribus, inſoleſcere gloria neſcit? Mater Dei eligitur, & ancillam Dei ſe nominat. Non mediocris reuerà humilitatis inſigne, nec (oblata tanta gloria) obliuiſci humilitatem. Non magnum eſt eſſe, humilem in abiectione: magna prorſus & rara virtus humilitas honorata.] Nec perperàm annotauit paulò antè productus Ambroſius, quòd eadem Virgo ſemper humilis, tunc etiam humilior facta ſit, vbi ſe à Deo ad tantum myſterium cognouit electam. Hinc enim poſtquàm Angelus obita legatione diſceſsiſſet, ex otio ſummo ad laborioſam profectionem ſtatim ſeſe conuertit, ſolaque fortè per montes auui ſerultura properauit, eiusq́; voluntati, vt dubium nō eſt, libentiſsimè paruit. Fœlix igitur MARIA, in cuius & carne ſplendeſcit virginitas, & obſequio eminet humilitas, & conuerſatione charitas ſulget ſingularis. Sed enim quò illa ſe deiecit impenſiùs, quò aliis inſeruiuit fideliùs, eò nimirùm ſublimiùs à Deo euecta & honorata eſt, nec hominum modò, ſed & Angelorum laudem ampliorem & meruit & accepit. Gloriam enim præcedit humilitas: Qui ſe humiliat, exaltabitur. Humilibus dat gratiam Deus. Ac nè dubites quam gratiam & gloriam MARIAE ſit humilitas conſecuta, veteris Theologi, quiſquis tandem ille fuit, exponam ſententiam: Tu, inquit, Spiritum elationis ea virtute humilitatis comploſiſti, quam in te reſpexit Dominus, vt ipſius meritò ſupra omnes choros Angelorum te ſublimare dignā æſtimauerit. Nunquam enim ſupra omnes Angelos glorificata aſcendiſſes, niſi priùs infra omnes homines humiliata deſcendiſſes.]

Mariæ humilitas in fine colloquij cum Gabriele habiti apparet maximè.

Luc. 1.

In Luc. c. 1.

Hom. 4. ſuper Euang. Miſſus eſt.

Sublimis Mariæ humilitas iuxta Bernardum.

Rara virtus humilitas honorata.

Lib. 2. de Virgin.

Maria Dei mater electa, humilior, & ad operandum promptior facta eſt.

Prouer. 15.

Quid Maria humilitate ſua obtinuerit.

Matth. 23. Luc. 18. Iacob. 4. 1. Pet. 5.

In ſerm. de nat. Virgin. quę incepit: Creatoris matrem.

CAPVT

CAPVT NONVM.

Sannazarij elegans carmen de partu Virginis & Chriſti Domini natiuitate. Potiſsimùm autem de Mariæ Purificatione, quando ſuum primogenitum puerpera obtulit & redemit in templo Hieroſolymitano. Adhæc quomodò Chriſti pueri, Mariæ puerperæ, et aliorũ in templo præſentium perſonæ circa eandem hiſtoriam ritè conſiderentur.

Quã ob cauſam de partu Virginis Carmen ſequens inſeratur.

Sãnazarius Poëta celebris & Scriptor elegãs de partu Virginis.

ANtequàm ad MARIAE Purificationem, vt recepto vtamur vocabulo, accedamus, operæprecium ſanè videtur, de hac pariente Virgine vel pauca præfari, atq; tam ſacram omnibusq; ſęculis memorandam hiſtoriam, quę tùm parientem Matrem, tùm natum Filium vehementer illuſtrat, haud quaquàm prætermittere. Scripſit autem de partu Virginis Actius Syncerus Sannazarius, inter Poëtas noſtro & maiorum æuo laudatos inſignis, ſcripſit, inquam, adeò venuſtè, ingenioſè, politè, vt dignus videatur, cuius carmen nõ integrum quidem, quod nimis prolixum eſſet, ſed parte ſaltem ex aliqua repetitum, hoc loco ſubiiciamus. Ita verò ille canit:

De Ioſeph & Maria in Bethleem proficiſcẽtibus.

Nec minùs & caſta ſenior cum Virgine cuſtos
Ibat, vt in patria nomen de more, genusq;
Ederet, & iuſſum non ſegnis penderet aurum. Lucæ 2.
Ille domum antiquam, & regnata parentibus arua
Inuiſens, ſecum proauos ex ordine reges,
Claraq; facta ducum, pulchramq; ab origine gentem
Mente recenſebat tacita, numerumq; ſuorum
(Quamuis tunc pauper, quamuis incognitus ipſis
Agnatis) longè adueniens explere parabat.

Nullum hoſpitium vel diuerſorium Mariæ in Bethleem cõtigiſſe.

Ecce autem magnis plenam conuentibus vrbem
Protinus, vt venere, extremo è limine portæ
Aſpiciunt, miſtum confluxerat vndiq; vulgus,
Turba ingens, credas longinquo ex æquore vectas
Ad merces properaſſe, aut deuaſtantibus arua
Hoſtibus, in tutum trepidos fugiſſe colonos.
Quæ pater admirans tacito dum ſingula viſu
Percurrit, circumq; domos, & limina luſtrat,
Nec ſupereſſe locum tecto videt: ibimus, inquit,
Quò Deus, & quò ſancta vocant oracula patrum.

Deſcriptio ſpeluncæ Bethleemiticæ, ad quã Maria paritura confugit.

Eſt ſpecus haud ingens paruæ ſub mœnibus vrbis,
Incertum manibus ne hominum, Genio ne potentis
Naturæ formatus, vt hac ſpectacula terris
Præberet, tantosq; diu ſeruatus in vſus
Hoſpitio cœlum accipere: cui plurima dorſo

Incum-

Incumbit rupes pendentibus vndiq; ſaxis
Aſpera, & exeſæ cingunt latera ardua cautes,
Defunctis operum domus haud ingrata colonis.
Huc heros tandem ſuperata ambage viarum
Sic monitus, ducente Deo, cum coniuge ſancta
Deuenit, multaq; ſenex ſe nocte recepit,
Cùm Syluæq; vrbesq; ſilent, cùm feſſa labore
Accipiunt placidos mortalia pectora ſomnos.

Mariæ ſui partus tempus inſtare agnoſcit.

Ecce autem nitor ex alto nouus emicat, omnemq;
Exuperat veniens atræ caliginis vmbram,
Auditiq; chori ſuperûm, & cæleſtia curuas
Agmina pulſantum citharas, ac voce canentum
Agnouit ſonitum, partusq; inſtare propinquos
Haud dubiis Virgo ſenſit lætiſsima ſignis.
Protinus erigitur ſtratis, cœloq; nitentes
Attollit venerans oculos, ac talia fatur.

Mariæ precatio ante partum.

Omnipotens genitor, magno qui ſydera nutu
Aëriosq; regis tractus, terrasq;, fretumq;,
Ecquid adeſt tempus, quo ſe ſine labe ſerenam
Efferat in lucem ſoboles tua? quo mihi tellus
Rideat, & teneris depingat floribus arua?
En tibi maturos fructus, en reddimus ingens
Depoſitum, tu ne qua pio iactura pudori
Obrepat, ſummo defende, & conſule cœlo.
Ergo ego te gremio reptantem, & nota petentem
Vbera care puer, molli ſtudioſa fouebo
Amplexu? tu blanda tuæ dabis oſcula matri
Adridens, colloq; manum, & puerilia nectes
Brachia, & optatam capies per membra quietem.
Sic memorat, fruiturq; Deo, comitumq; micanti
Agmine, diuiniſq; animum concentibus explet.
Iam læta laborum,

Mariæ cogitationes ante partum.

Iam non tacta metu, ſæcli regina futuri
Stabat adhuc, nihil ipſa ſuo cum corde caducum,
Nil mortale putans, illam natusq;, paterq;,
Quiq; prius quàm Sol cœlo, quàm Luna niteret,

Spiri-

Spiritus obſcuras ibat ſuper igneus vndas,
Stant circum & magnis permulcent pectora curis.
Prætereà redeunt animo quæcunq; verendus
Dixerat interpres, acti ſine pondere menſes,
Seruatusq; pudor: clauſa cùm protinus aluo

Nocte Chriſtus ſaluo matris pudore naſcitur.

(O noctem ſuperis lætam, & mortalibus ægris)
Sicut erat foliis, ſtipulaq; innixa rigenti
Diuinum ſpectante polo, ſpectantibus aſtris
Edit onus. qualis rorem cum vere tepenti
Per tacitum matutinus deſudat Eous:
Et paßim teretes lucent per gramina guttæ.
Terra madet, madet aſperſa ſub veſte viator
Horridus, & pluuiæ vim non ſenſiſſe cadentis
Admirans, gelidas vdo pede proterit herbas.

De Chriſto nato & vagiente paruulo.

Mira fides: Puer æthereas iam lucis in auras
Prodierat, fœnoq; latus malè fultus agreſti
Impulerat primis reſonum vagitibus antrum.
Alma parens nullos intra præcordia motus,
Aut incurſanteis deuexi ponderis ictus
Senſerat, hærebant immotis viſcera clauſtris.
Haud aliter, quàm cùm purum ſpecularia Solem
Admittunt, lux ipſa quidem pertranſit, & omneis
Irrumpens laxat tenebras, & diſcutit vmbras.
Illa manent illæſa, haud vlli peruia vento,
Non hyemi, radiis ſed tantùm obnoxia Phœbi.

Quomodò infantem Virgo mater tractauerit.

Tunc puerum tepido genitrix inuoluit amictu.
Exceptumq; ſinu, blandeq; ad pectora preſſum

Chriſtus à beſtiis agnitus.

Detulit in præſepe, hîc illum mitia anhelo
Ore fouent iumenta (O rerum occulta poteſtas)
Protinus agnoſcens Dominum procumbit humi bos
Cernuus, & mora nulla, ſimul procumbit aſellus.

De affectu Deiparæ, poſt partum.

Quis tibi tunc animus, quæ ſancto in corde voluptas
O genitrix, cùm muta tuis famulantia cunis,
Ac circum de more ſacros referentia ritus,
Aſpiceres Domino genua inclinare potenti,
Et ſua commotum trahere ad ſpectacula cœlum?

Vocibus interea ſenſim puerilibus heros
Excitus, ſomnum expulerat, noctemq́; fugârat
Ex oculis, iamq́; infantem videt, & videt ipſam
Maiorem aſpectu, maiori & lumine matrem
Fulgentem, nec quoquàm oculos, aut ora mouentem
Sublimemq́; ſolo, ſuperûm cingente caterua.
Miratur lucem inſolitam, miratur ouanteis
Cœlicolum cantu.

Quomodò ſe Ioſeph erga Ieſum paruulum geſſerit in Bethlehem.

Mox ipſum adcedens præſepe, vluaq́; paluſtri,
Impoſitum ſpectans Dominum terraq́;, mariſq́;,
(O timor, ô mentis pietas) puerilia membra
Non auſus tractare manu, ſic voce quieta
Incipit, & lachrymis oculos ſubfundit obortis:

Sancte puer, non te phariis operoſa columnis
Atria, non variata Phrygum velamina textu
Excepêre (iaces nullo ſpectabilis auro)
Anguſtum ſed vix ſtabulum, malè commoda ſedes,
Et fragiles calami, lectaq́; paludibus herbæ
Fortuitum dant ecce torum, laqueata Tyrannos.
Tecta, & regifico capiant aulæa paratu.
Te Pater æterno ſuperûm ditauit honore
Illuſtrans, tibi ſyderei domus aurea cœli
Plaudit, inextinctosq́; parat natura triumphos.
Tu Paſtor, tu diſperſas reuocare per agros
Miſſus oueis latè, pectusq́; obſerre periclis.
Nate Deo, Deus ipſe æterno è lumine lumen,
Te te ego, te circum genitrix, lætiq́; miniſtri
Concinimus, primiq́; tuos celebramus honores.

Ioſeph ad paruulũ precatio, cum paupertatis eius admiratione.

Laudat Ieſum paruulum eiusque officium & dignitatem.

Cæterùm his omiſsis, quæ ad partum longè auguſtiſsimum noſtræ Virginis pertinent, & aliquam libri ſecundi partem occupant, ad diem à partu Virginis quadrageſimum, & ob MARIAE Purificationem in Eccleſia celebratum, vnde nomen iam olim acceptum retinet, nunc recta progrediemur. Hunc enim ipſum diem inuident nobis Aduerſarij, variisq́ue modis contaminant, vt de illo tractare, ni prorſus fallor, operæ quidem pretium eſſe videatur. Quod argumentum cum Euangelica hiſtoria coniunctum eſt, & inſignem quoque MARIAE commendationem ſecum adfert, nec modò lætis & ſolennibus canticis, ſed etiam propriis & præclaris ceremoniis Eccleſiæ multis ab hinc ſæculis publicè cohoneſtatur. Neque ſolùm Purificationis MARIAE, ſed etiam oblationis & præſentationis Chriſti nomine hic dies inſignitur, & vtrinque nobis amplam dicendi materiam præbet. Igitur antequàm de Maria quomodò

Tranſitio ad ſequentia, cum propoſitione de Maria Purificatione tractãda, et quam ob cauſam.

Hiſtoria nõ ſolùm de Maria, ſed etiam de Chriſto agendum eſſe admonet.

quomodò ſeſe in templo geſſerit diſſeramus, non poſſumus de Chriſto Domino non aliqua præſari, ſed ita vt hiſtoriam Euangelicam à Luea ſcriptam attingere magis quàm explicare conſtituamus, qunm eandem eruditi bomines ſuis commentariis, qui paſsim extant, ſatis illuſtrârint: poſteà de aduerſariorum ſentẽtiis, vel potiùs corrũptelis iudicabimus.

Quomodò in hiſtoria Euangelica de Mariæ Purificatione, Chriſti humilitas nobis conſideranda ſit.

Atque vt à ſingulari Chriſti ſubmiſsione ordiamnr, hæc in ipſo infante paulatim ſeſe magis magiſque prodidir, vt ſic communi mortalium morbo, eiq́ue grauiſſimo, adeoq́ue vitiorum omuinm ſouti, quem ſuperbiam dicimus, in prima etiá ętare illa optimus & cœleſtis Medicus vel tacirè mederetur. Cùm ergo primùm natus eſt, vetè hominem inter bomines ſe eſſe monſtrauit: vnde vagit infans, vt ille ait, inter arcta conditus præſepia. Cùm deindè more gentis octo dies natus, legem ſubiit circumciſionis, non homo tantùm ex Abraham aliiſque Patribus procreatus haberi voluir, ſed etiam peccatoris imaginem præ ſe tulit, vtpotè communi peccarorum, qui ſub lege naſcebantur, cauterio patienter aduſtus. Nec multò pòſt, id eſt, hodierno die, qui à natali eſt, vt dixi, quadrageſimus, rurſum ſe legis Moſaicæ obſeruatorem, ſimulq́ue pauperem euidenter oſtendit, quoniam intet pauperum filios ae primogenitos qui peccarores è peccatoribus naſcebantur, in templo & offerri, & redimi non eſt dedignatus. Adeò verum eſt, quod Paulus affirmat, enm qui in forma Dei & æqualis Deo erat, ſemetipſum exinaniuiſſe, & ſerui formam accepiſſe, ſuamq́; obedientiam Patri perpetuò declaraſſe. Igitur & ſuos parentes excitat, vt legem de primogenitis offerendis obſeruent, ſeq́ue ipſe pueris aliis libeuter exæquat, ac vnà eum marre luſtranda templum petit Hieroſolymitanum. Etenim ſi qua mulier primogenitum apud Iudæos peperiſſet, quoniam immunda reputabatnr, poſt partum quadraginta diebus à ſacris abſtinebar, & ad peccati expiationem templum adire, ſuumq́ue filium Sacetdoti ad altare offerre debebat. Quæ ſi diues eſſet puerpera, agnum ae turturem, ſi verò pauper, duos turtures vel pullos columbarum oblationis loco pendebat, quinque autem ſiclis redimere primogenitum porerat, eumq́ue redemptum ſibi parentes pleno iure poſteà vendicabant. Magna hæc ſanè deiectio filij Dei, ob quam & ſeruns idem à Prophetis dicitur, qui qunm veteri Legi nihil omninò deberet, ſed eins Dominus, ac longè innocentiſsimus, ſolusq́ue primogenitus, & à peccato peccandiq́; facultate immunis ſoret, tamen Indaicam & circumciſionem & oblationem inter pueros vltrò ſuſcepit, ſimulq́ue domum ſui Patris publicè bonorauit, & ſecundùm Prophetæ vocem impleuit gloria. Etenim Virgineis manibus illic oblatus, gratiſsima Deo Patri hoſtia fuit, vtpotè finis ipſe legis ac veterum ſacrificiorum. Deinde ſuo conſpectu non ſolùm Simeonis & Annæ, ſed & multò plurinm Emanuelis aduentum ardentet expectantium diuturnis votis ſatisfecit, magnamq́ue veræ fidei lucem, vt antea nunquam, in multorum animis excitauit. Hæc nobis de Chriſti pueti perſona piè & vtiliter hoe die conſideranda, delibaſſe ſat eſt.

Prudentius in Hymno: Pange lingua.

Quomodò Chriſtus hac Purificationis die ſeipſum humiliârit.

Philip. 2.

Leuit. 12. Exod. 13. Numer. 8.

De ritu purificandi puerperas, & offerendi primogenitos apud Iſraelitas.

Eſai. 42. Zachar. 3.

Chriſtus legis Dominus legi ſeipſum ſubijcit.

Aggæi 2. Rom. 10.

Hebr. 9. & 10.

In præſente hiſtoria varias perſonas ritè conſiderari, præſertim cum Simeone & Anna in templo præſentes.

At erunt fortaſsis, qui de perſonis aliis adiunctis dulcem meditationem velint adiungere, quantùm videlicet, ſanctæ conſolationis ac inſoliti gaudij præſenres tùm ex amabili talis pueri contemplatione, tùm ex Propbetæ & Prophetiſſæ mirando ſermone conceperint atque perſenſerint. Nunquam enim anteà ſuum Meſsiam Iſraël vel clariùs agnouit, vel ſuauiùs amplexus eſt, vel ſtudioſiùs prædicauit. Quod enim de Simeone legimus, pluribus etiam id eueniſſe ſit probabile, vt & videntes intelligerent, & intelligendo mirarentur, & mirando exultarent in Ieſu ſalntari ſuo, vtq́ue fidem & gratitudinem ſuam publicè declararent. Igitur non pauci erant (vt arbitror) apud Hieroſolomytanos; qui hunc diem candido, vt aiunt, lapillo notandum, nec ſibi tantùm, ſed etiam aliis cum ſumma ſanctiſsimaq́; gratulatione ac voluptate tranſigendum putarent, quòd exortum eſſet tandem in tenebris lumen miſerator & miſericors Dominus, lumen, inqnam, de quo Eſaias prædixerat: Surge illuminare Ieruſalem: quia venit Lnmen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt: quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: ſuper te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. Vbi de Chriſto infantulo, ſiue is Matris, ſiue Senis brachiis in templo geſtaretur, iudicent alij: ego ſic ſentio, tantum in illo & gratiæ & gloriæ apparuiſſe, vt præſens puerulus præclaræ Simeonis & Annæ confeſsioni haud leue pondus adferret,

Pſal. 111.

Eſaiæ 60.

Quomodò Chriſtus infantulus in templo ſe habuiſſe videatur.

ret, vtque intuentium oculos & audientium animos mirificè oblectaret. Quid, ſi ſpecioſus ille forma præ filiis hominum iamtum ſpecimē de ſe aliquod dederit, vt quod diuini homines aſſeuerabant, certiùs crederetur, hunc ipſum eſſe Salutare Dei populis omnibus paratum atque miſſum; hunc vnicè lumen ad reuelationem gentium, hunc gloriam plebis Iſraël vſque futurum? Sed enim ô cæci & infœlices Iſraëlitæ, quos tanti muneris velut in propriam domum illati præſtantia & amplitudo nihil mouet, quibus tanquam ſurdis probatiſsimi vates canunt, & quos denique nec præſentis Meſsiæ, nec matris eius veneranda præſentia huc excitat, vt diuinæ viſitationis tempus agnoſcant, velut brutis etiam pecudibus ſint ſtupidiores. Vt enim non temerè per Prophetam queritur Deus: Miluus in cœlo cognouit tempus ſuum, turtur, & hirundo, & ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini.

Pſal. 44.
Deplorāda Iudæorum cæcitas & ingratitudo.
Ieremiæ 8.

Ad noſtram Puerperam venio, quæ ſuum hodie puerperium abſoluit, ſuum filium in templum intulit, ſuum munus ſacerdoti obtulit, ſuum primogenitum redemit, ſuam à Simeone tùm benedictionem, tùm præmonitionem accepit. Atque vt de illius in templum ingreſſu primùm agam, quis dubitet obſecro, Virginem matrem non minùs quàm Simeonem in ſpiritu templum illud celeberrimum petiuiſſe, & cum ſingulari quodem deſiderio, animiq; præparatione hūc expectaſſe diem, & cum gaudio tandem excepiſſe? Ioannes & Lucas meminerunt de more gentilium, qui remotis etiam è locis profecti Hieroſolymam acceſſerint, vt hoc ipſum templum religionis ergô inuiſerent, ac illic Deum adorarent. Quid ergo MARIAM feciſſe putemus? an ceſsit ethnicis ſtudio religionis? pulcherrimamue diuini cultus celebrandi occaſionem, quam & locus & tempus porrigebat, improuidè fœdeque neglexit? imò verò libenter ac ſtudioſè complexa eſt. Fœlix puerpera, quæ, vt cum fide obedientiaque perfecta, Dei legem impleret, & cæremonias obſeruaret, è longinquo acceſsit, (Hieroſolymis enim non habitabat) ſacram ædem primùm adiit, gratumq; in ea Dei cultū, cum ſæpè aliàs, tùm hoc die diligenter abſoluit. Vbi ſuum Emmanuelē, vt mihi perſuadeo, lætioribus oculis ſæpè conſpexit, & Ioſeph ſponſo comitata, tamque dulci ſarcina onerata, in publicum prodiit, multoque ſanè alacriùs in templum ob Dei cultum, quàm priùs ad Zachariæ domum propter cognatæ obſequium, properauit. An non animus illi præſagiret (nam & rerum futurarum ſæpè conſcia fuit) Deum efficaciter hoc die operaturum, vt Meſsias populo Iſraëlitico cum fructu inſolito manifeſtaretur? Certè noui & ingentes fidei ſpei charitatiſque motus, in Virgineo pectore ſunt excitati, & tàm ſancta mater ſibi cumprimis gratulata eſt, quòd ad publicum piorum cætum & Eccleſiæ miniſterium redire, quòd rebus diuinis liberè intereſſe, quòd in Dei domo ſuo more verſari, quòd æterno Patri, totique Eccleſiæ ſuam gratitudinem declarare, demùm, quòd non pro ſe tantùm, ſed & communi aliorum omnium nomine tale ſacrificium ac munus offerre poſſet, quale cūctis ſacrificiis muneribusq; longè præſtare, imò ſacrificiorum, & ſacramentorum & hoſtiarum omniū ſcopum ac finem eſſe, certiſsimè intelligebat.

Quomodò Mariæ perſona in hac hiſtoria ſit contēplanda & præſertim circa ingreſſum templi.
Ioan. 12.
Act. 2. & 8.
Quibus de cauſis Mariæ gaudium hodie potuit renouari & augeri.
Lucæ 1.

Sed in templum modò cum noſtra Puerpera, ſi libet, ingrediamur. Cùm ad ſacram ædem ventum eſt, nouit qui aderat caſtiſsimus ille ſponſus Ioſeph, quàm grauiter & modeſtè mirabilis illa baiula procederet, quàm religioſè locum ſacrum honoraret, quibus oculis non parietes aſpiceret, ſed ipſam ſummi Dei maieſtatem ſuſpiceret, quàm reuerenter in Spiritu & veritate numen æternum coleret, ac poſtremò quibus geſtibus & cæremoniis ſuas illic preces exornaret, nullum vt eximiæ pietatis vel officium, vel exemplum in illa ſacroſancta fœmina poſſet deſiderari. Laudatur Samuelis mater Anna, quòd in orādo Deo ſedula fuerit, ſicut orationis ab eo factæ fructus (nam è ſterili fœcunda eſt reddita) euidēter oſtendit: Ac de MARIA quidem legimus, frequenter illam adiiſſe templum: nec dubium, quin proprium inſtituti templi vſum & nouerit ſapientiſsima, & religioſiſsima obſeruārit, nimirum, vt illic, tanquam in domo ſua, Deū peculiariter compellaret, coleret, adoraret, celebraret, ac publicè honorificaret. Idem officium hodierno die nec minore quidem ſtudio, quàm Anna illa laudabilis, præſtitit: imò tantò in oratione feruentior, quātò cogitatione purior, mente ſublimior, vita ſanctior, cōtemplatione diuinior, amore ardentior, & demum

Quomodo Maria in tēplo ſeſe geſſerit die hodierno.
1. Reg. 1.
Lucæ 2.
Maria cum Anna Samuelis matre confertur.

 in omni

Maria non minùs in templo quàm in domo magnificauit Dominum.

Quomodò Maria in tẽplo videatur Deum eſſe precata.

in omni religionis cultu exercitatior perfectiorque. Quid illa, obſecro, in Dei domo faceret aliud, niſi quod in ædibus Zachariæ iam antè feciſſet? quum plena Spiritu ſancto Dominum ex animo magnificauit, atque in Deo ſalutari ſuo non ſine ineffabili ſpiritus iubilo exultauit? An non tacitè in hunc ferè modum ſecum cogitaret, vel diceret: En ſumme Pater & æterne Deus, cuius maieſtati ac gratiæ me tuam ancillam ampliùs, quàm reliquas mulieres omnes debere ſcio atque profiteor, en, inquam, in diuinum tuum conſpectum prodeo, tuamque erga me beneficentiam, ſi antehac vnquam, nunc hoc loco tàm ſacro vel maximè geſtio celebrare. Clementiſsimè tu quidem ſimul & efficaciſsimè tandem in me perfeciſti, quæ non ita pridem, partim per Archangelum Gabrielem, partim per Cognatam Elizabetham mihi tale nihil vel petenti, vel expectanti promittere dignatus es, quæque propheticis literis de Meſsia ex Virgine naſcituro iam olim prædicta fuerunt. Quantum igitur tuæ debeo maieſtati, ô Veritas æterna, qui nec fallis, nec falleris, quod Spiritus tui operante virtute, & mei voti ſeruata integritate mater facta ſim, vt exoptatum Emmanuelem, tuum ac meum primogenitum, quo nihil quidem aut maius, aut melius abs te dari, vel accipi à me poterat, ego meo ſinu complecterer, geſtarem ac parerem? Igitur hunc nobilem immenſumque theſaurum, hunc dilectum filium tuum, in quo benè complacitum eſt animæ tuæ, hunc ſanctum ſanctorum, per quem cuncta in cœlo & terra inſtaurantur, modò coràm ſiſto, tuiſque oculis offero mundi propiciatorem. Adeſt deſideratus cunctis gentibus, vt domum ſuam impleat gloria: venit ad templum ſuum Dominator, tàm diu patribus deſideratus: offert ſe Angelus teſtamenti, ſemen Abrahæ, filius Dauid, Rex Iſraël, in quo gentes omnes benedicantur. Tu nunc quæſo cæcos Iſraëlitas nouo illuſtres lumine, vt apertis fidei oculis præſentem lucem, in hanc domum ipſis illatam, ſuumque Meſsiam meis brachiis comprehenſum aſpiciant ac reuereantur. Neque illi ſolùm, verum etiam quotquot vbique gentium in tenebris & vmbra mortis ſedent, hoc lumen toti mundo exortum, hoc Dei ſalutare omnibus populis paratum & expoſitum, grati excipiant, ac intimis etiam ſenſibus complectantur. Ita fiet, vt & te verum Deum, & quem tunc miſiſti Ieſum Chriſtum agnoſcant, agnitũ vtrumque colant, & colendo domus & ipſi fiant ſpirituales, in quibus tu habites, tuuſque filius regnet, ac tua demum laus & gloria perpetuò celebretur.

Luc. 1. — Eſaiæ 42. Danielis 9. Ephes. 1. Rom. 3. — Aggei 2. Malach. 3. Gen. 12. 18 — Luc. 1. & 2. — Ioan. 17. — 1. Petr. 2.

Maria lõgè aliter quàm mulieres ſolent, in templo fuit religioſa.

Maria reliquas puerperas excelluit circa ritum purificationis.

Maria legem ſeruat, cùm nihil tamen legi debeat.

Hæc ego de MARIA precante, vel in templo filium offerente vt piè cogitari, ſic etiam probabiliter dici poſſe cenſeo: ne quis fortaſsis idem illi, quod pleriſque mulierculis aliis, accidiſſe ſuſpicetur, vt in templo vel ocio vacaret, vel fabulis, aut corpore magis, quàm animo ſacris præſens adeſſet. Iam verò, quis oratione vlla conſequatur, quàm pulchrè MARIA perſonam puerperæ ſumpſerit, quantoque ſtudio ad talem perſonam ſpectantia præſtare curârit, vt ſolidum & perfectum obedientiæ ſuæ fructum reportaret? Nam quod aliæ puerperæ ob vulgarem morem, vel ex timore legis in adeundo templo, in offerendo munere, in honorando ſacerdote, in redimendo filio, ac demum in obſeruando legis ritu factitabant, id illa ſingulari veræ pietatis diuinique cultus & obedientiæ ſanctæ amore incenſa, & ſpiritualibus deſideriis plena, cum fide perfecta ſibi faciundum eſſe putauit. Igitur talis tantaque mater vltrò ſe deiicit, cupitque ac ſtudet ad vnguem obſeruare, quæ vilis alia muliercula quamlibet egena & abiecta, tùm ex lege, tùm ex conſuetudine Iudaica poſt partum ſtato tempore in templo peragebat. Quid autem legi mulier illa debebat, quàm vt legiſlator exciperet, quemadmodùm multi ſentiunt, ſignificanter hoc modo ſanciuit, Mulier ſi ſuſcepto ſemine maſculum pepererit, immunda erit ſeptem diebus? perinde ac ſi tacitè indicaret, futuram aliquando fœminam, quæ ſine viri ſemine, hoc eſt, virgo pareret, ab hac lege prorſus eximenda. Quid MARIÆ cum aliis puerperis commune, quæ à viri contactu ſe ſemper abſtinuit, de Spiritu ſancto concepit, nullum parturientis dolorem experta eſt? Quomodò lex purificationis illam teneret aſtrictam, quæ nihil ſordium attraxit, nihil expurgandum habuit, quum aliàs, tùm in ipſo etiam partu atque puerperio pura ſemper & immaculata? Cur aliis pauperibus fœminis ſeſe aggregaret, quam tot muneribus, ipſoque gratiæ fonte ſummus Deus præ mortalibus omnibus locupletarat? Poſtremò quid referebat de filio redimendo ſolicitam eſſe, quæ ipſum mundi Redemptorem, ipſum æternum Dei filium, heredem ac Dominum

Leuit. 12.

bonorum

Præclara nobis exempla in Maria proponi ſpectanda & imitanda.

bonorum omnium apportaret? Igitur vt perpetuum imitandæ colendæque humilitatis exemplum haberemus, non diuitibus, ſed pauperibus adiungit ſeſe, tàm egena domi, vt agnum anniculum in holocauſtum offerre ac donare non poſſet: neq; contubernium vulgarium puerperarum, quamuis immundæ & abiectæ forent, refugit, ſed vnà cum his accedit & offert, quod poteſt munuſculum, Dei miniſtros honorat, nihilque à ſe alienum putat, quod ad legis ritum implendum, ad cultum Deo præſtandum, ad Eccleſiæ miniſterium honorandum pertineret. Recondunt ſuas opes auari diuites, & vix exiguum aliquid egenis petentibus ſæpe largiuntur. Noſtra puerpera, quem theſaurum cœlitus datum acceperat, non ſibi ſeruat domi, ſed exportat, ſed expendit, ſed ignoto ſeni totum communicat, aliiſque libenter impertit, vt & ipſi Chriſtum amplectantur & oſculentur, eoque theſauro diuites facti, in ſalutari ſuo penitus exultent, pacemque referant ſempiternam.

Maria quàm ſe liberalem oſtendat hoc die.

Multis hunc diē fauſtum & fœlicē extitiſſe, & inprimis Deiparæ.

O fauſtum lætumque diem, ſiue Hieroſolymitanis, qui natalem Chriſti primùm tunc agnouiſſe, & in templo celebraſſe videntur: ſiue iuſto Simeoni, cui nullus in omni vita dies iucundior exortus eſt atque beatior: ſiue MARIÆ parenti, quæ Meſsiæ mater hodie primùm longè honorificentius, quàm pridem in Zachariæ domo, prædicata, ac à multis etiam agnita meritò videatur. Cùm enim Simeon vt ſenio, ſic etiam autoritate grauis & venerandus, MARIÆ palàm benedixit, eamque verbis lætis ſimul & triſtibus peculiariter affatus eſt, quis ambigat, multorum illic oculos & animos in ſacram Virginem fuiſſe conuerſos, qui non modò celebratum ab eo Meſsiam, vti par erat, gratiſsimis animis exciperent, ſed huius quoque matrem præſentem agnoſcerent, tantoque magis ſuſpicerent, quantò mirabiliùs eximia quædam ſanctitas in illius facie, oculis & moribus perpetuò reluceret? Mihi certè non improbabile videtur, quod perſpicuè ſcripſit Timotheus Presbyter Hieroſolymitanus, Simeonem Spiritu ſancto afflatum, poſtquam venit in templum, ſuos circumtuliſſe oculos, vt matres cum filiis ingredientes, & ad ſacrificium purificationis peragendum properantes obſeruaret: qui deinde inter alias Virginem ſolam infinito & diuino lumine circundatam conſpicatus, haud ſine clamore in hanc vocem proruperit: Ecquid ancillæ quæ eſtis, cum libera & Domina concertatis?] vt reliqua prætermittam. Ego verò nihil ambigo, ſanctiſsimum MARIÆ pectus hoc die nouo & incredibili gaudio fuiſſe perfuſum, vt in Spiritu ſancto exultaret, diuinoque numini ſi non hymnum nouum decantaret, at ſaltem gratias ageret ſingulares. Neque ſecùs illi, quàm grandæuo Simeoni in templo accidiſſe dixerim, vt partim corporeis, partim ſpiritualibus brachiis, intimiſque ſenſibus dulciſsimum puerum præ ſummo gaudio complecteretur, indeque ſibi & populo maximè gratularetur, quod ignotus, vel paucis certè cognitus huc vſque Meſsias, tàm celebres in templo præcones inueniret, tàm præclaris titulis exornaretur, tàm luculenter Iſraëlitis omnibus velut digito demonſtraretur, tamq; mirificè complectendus demum omnibus offerretur. Quid enim Virgini magis cordi ac voluptati eſſe poſſet, atque veram Chriſti filij cognitionem, quæ hactenus apud Iſraëlitas tantum non extincta iacebat, in multorum cordibus excitari & accendi, neque à Simeone Propheta viros, ſed etiam ab Anna Propheteſſa mulieres Euangelicam concionem audire? Quam etiam neque fruſtrà, neque apud paucos habitam eſſe ſit probabile, & Idelphonſus plurimos è ſanctis qui tunc Hieroſolymis degebant, Domino à parentibus in templum deportato adfuiſſe teſtatur. Neque tacuit Euangeliſta, quod Anna hoc ipſo loco ac tempore ſuperueniens confitebatur Domino, & loquebatur de illo non paucis, ſed omnibus, qui expectabant redemptionē Iſraël, aut vt Græci legunt, Hieruſalem. Tales verò permultos in ampliſsimo populo, & in tam frequenti vrbe fuiſſe conſtat: qui poſt auditum Simeonis & Annæ teſtimonium non potuère ſummo Deo non gratias ingentes agere, quòd Meſsiam tam diu ſibi & aliis exoptatum, tandem ſuis oculis cōtemplarentur. Valeat igitur cum ſuo commento Sarcerius, quum docet, vnum Simeonem expectaſſe conſolationem Iſraël, & vidiſſe atque agnouiſſe Chriſtum: pauciſsimos verò tū fuiſſe, qui non pro ridiculo æſtimārint omnes de Chriſto promiſsiones. In eodem errore Coruinus, Spangenbergius aliiq; plures Nouatores verſantur,

Maria hodie peculiariter pro Meſsiæ matre cognita eſſe videtur.

In oratione de Propheta Simeone.

Mariæ gaudium in templo ſingulare fuiſſe.

In Serm. de purificatio. Mariæ.

In Poſtilla circa Feſti purificat.

Vanè fingunt Nouatores, vnū atque alterum duntaxat tunc de Chriſto ſperaſſe.

Vide citatos autores in poſtillis de feſto purificationis tractantes.

qui nullos alios, niſi Simeonem & Annam, aut certè paucìſsimos, Chriſtum cognouiſſe, ac de illo curaſſe comminiſcuntur.

Ab exemplo Simeonis colligi, quas Maria voluptates & conſolationes habuerit in Chriſto, & ob Chriſtum paruulũ.

Poſtremò ſi Chriſtum puerum vna horula conſpicari atque complecti, tantum ardoris, tantum gaudij atque fœlicitatis ſeni decrepito peperit, vt ille cœleſti amore flagrans, & rerum humanarum pertæſus mori mallet quàm viuere, & quaſi cantum cygnæum abſoluens, toti mundo valediceret: quid tandem benedictę matri eiuſdem pueri non hoc die tantùm, ſed crebrò aliàs etiam accidiſſe dicamus, quos æſtus, quas flammas illa perſenſerit? Nõ enim modò cum ſumma voluptate pulcherrimum puerum vidit, ſed etiam crebrius quàm opinamur, materno iure tractauit, geſtauit, demulſit, complexa & exoſculata eſt: his domeſticis deliciis tot annos abundauit, tale pignus, tantumque theſaurum non minorę fide & charitate quàm conſolatione & gaudio in ſuo materno ſinu ſubinde fouit atque circumtulit. Hos maternæ pietatis affectus, quibus nihil vehementius eſſe ſolet, natura inſeruerat, fides auxerat, charitas abſoluerat. Niſi fortaſsis tàm rudis, & imperita illa fuit, vt vitæ autorem, ſalutis principem, omnis boni fontem ſibi coràm adeſſe neſciret: aut adeò ſe ingratam præſtitit, vt ſummè amantem, quo nihil amabilius eſſe poterat, non redamaret, & filium vnicum non materna charitate complecteretur. Ridebunt hæc fortaſſe aliqui vt puerilia: ego verò eadem piorum meditatione digna, & à ratione nihil prorſus aliena eſſe cenſeo, quæ vt MARIÆ perſonam in præſenti hiſtoria ritè contemplaremur, bona fide & ſimpliciter in medium adferenda putaui, præſertim quòd mihi perſuadeam, bonos ac ſapientes viros iſthæc, quæ diximus, vt veroſimilia, quicquid etiam maleuoli ſentiant, non grauatè approbaturos.

Quorſum hæc fuſius de hiſtoria Euangelij ſint explicata.

CAPVT DECIMVM.

A veteribus nouisq́; ſectariis varias inuehi corruptelas, quibus hiſtoria Euangelica de purificatione Virginis deprauetur. Ac præterea de veteri ſolenniq́; more in Eccleſia cereos deferendi, quum purificatæ Virginis memoria in templis Catholicis publicè celebratur.

Et veteres & noui ſectarij Catholicis his aduerſantur.

DVPLEX aduerſariorum genus nobis obſiſtit, quo minus Euangelicam hiſtoriam de noſtræ Virginis purificatione, & Chriſti pueri oblatione loquentem, ſaluam & integram retinere poſsimus. Etenim non ſolùm ex veteribus hæreticis Ariani & Heluidiani hîc irruunt, verum etiam Nouatores eiuſdem hiſtoriæ verba Euangelica in ſenſum peregrinum falſumque detorquent, ac præterea inſtitutas ob MARIÆ purificationem ferias calumniantur. Ac de Arianis quidem refert Cyrillus Alexandrinus, quod MARIAM Deiparam, inſtar aliarum puerperarum, quæ lege tenebantur, purificationis ſacrificio ac ritu indiguiſſe, atque vnà cum illis in templo expiatam fuiſſe tradiderint. Craſſus profectò ac pudendus error, quem ipſa Moſaicæ legis verba non obſcurè ſubruunt ac refellunt, cùm non aliam mulierem ſiue puerperam, niſi quæ ſuſcepto viri ſemine concepiſſet, ad ſolennem illum purificationis ritum aſtringant, nimirùm vt illa partim corporali, partim ſpirituali immũdicia liberaretur, & homines ſimul ad memoriam vitioſæ generationis, quæ tùm parentes, tùm filios commaculat, certoque proinde eget remedio, reuocarentur. Cæterùm neque corporalis, neque ſpiritualis immunditia Deiparam polluere, & expiationem aliquam flagitare potuit, quoniam vt carne, ſic & ſpiritu omni ex parte pura eſſet ac incontaminata, quæ ſola inter mulieres & puerperas benedicta, benedictum ventris ſui fructum in lucem ſimul & templum attulit,

Ariani Mariam purificatione indiguiſſe contendunt, ſed falsò. *Leuit. 12.*

In Lucam cap. 2.

Bedæ & Guarici teſtimonia, Mariam non eguiſſe purificatione.

attulit, vt iam antè pluribus eſt commonſtratum. Rectè igitur Beda MARIAM ita defendit: Nota quòd non omnis mulier pariens, ſed ea quæ ſuſcepto ſemine peperit, deſignatur immunda, rituque legis docetur eſſe mundanda, ad diſtinctionem videlicet illius, quæ Virgo concepit & peperit Filium, & vocauit nomen eius Emmanuel, quod eſt interpretatum, nobiſcum Deus. Non ergo Filius, qui nobiſcum Deus eſt, non Mater, quæ Spiritu ſancto operante peperit, victimis hoſtiarum quibus purgaretur indigebat, ſed vt nos à legis vinculo ſolueremur, ſicut Dominus Chriſtus, ita beata ſemper Virgo MARIA legi eſt ſponte ſubiecta.] Nec malè Guaricus conſonat: MARIA non tàm purificata fuit, quàm myſterium purificationis commendauit, implendo legalem, ſignificando ſpiritualem. Quid enim in ea purificandum eſſe potuit, quæ Virgo concepit, Virgo peperit, Virgoque permanſit? Suſcepit tamen Matertotius puritatis, purgationis ſpeciem, vt ſimul & obedientiſsimæ humilitatis virtutem, & Euangelicæ purificationis inſinuaret veritatem.] Eandem ſententiam tuetur [a] Bernardus, & confirmat [b] Idelphonſus: neque diſſentiunt hodie Aduerſarij, præſertim Melanchton, Culmannus, Spangenbergius, Artopæus, Sarcerius, Ioannes Agricola, Franciſcus Lambertus, vt cæteros omittam, qui MARIAM lege purificationis nequaquàm indiguiſſe, ſed ab illa per Moyſen non ſine diuino nutu exceptam fuiſſe fatentur. Docet interim hoc præclaro exemplo ſuo MARIA, quum vltrò ſe legi ſubiicit, omneſque ritus legis diligenter obſeruat, magnam aliorum, præſertim imbecilliorum fratrum rationem habendam eſſe, ne Chriſtiana libertate cum cuiuſquàm offenſione turpiter abutamur. Docet, ad ſynceram & officioſam charitatem pertinere, vt de iure noſtro aliquando cedamus, noſtroque incommodo alienum commodum promoueamus, & inprimis quæ ſunt pacis & ædificationis, ſedulò cuſtodiamus. Docet, ſpiritualem purificationem, ſi mundi eſſe cupiamus, humilitate & obedientia nobis comparare. Docet, cum laude nonnulla præſtari & in diuino cultu rectè adhiberi, quæ alióquin diuinitus præcepta, & in ſacris literis expreſſa non ſunt. Docet, Eccleſiæ miniſterium publicum honorare, ſacros cœtus & ritus piorum libenter adire, ac demum Sacerdotes templique miniſtros noſtro ſumptu alere, & ex animo revereri. Vnde Culmannus quoque fatetur, magnificum fidei, charitatis & obedientiæ exemplum nobis in MARIA proponi, quæ obſeruet legem purificationis, quam tamen obſeruare non tenebatur, inquit, quia ſolæ illæ mulieres tenebantur, quæ ſuſcepto ſemine pepererant.

Serm. 1. de purificat. Mariæ.
a Ser. 3. in purificat. Virginis.
b In ser. de parturitione & purificatione B. Mariæ.
Vide horũ cõmẽtarios in Poſtillis & Lucæ explicationẽ, cap. 2.

Quid Maria nos doceat, cùm ritũ purificationis aſſumit.

Rom. 14.

Cõcione 2. in Feriis purificationis.

Iam verò præter Arianos alij MARIAE hoſtes emerſerunt, quos alibi depinximus, Heluidiani, qui in Hiſpaniam vſque penetrârunt, & ante noningentos annos illic peſtilens effudêre virus, vt ex præſenti hiſtoria in hunc modum ratiocinarentur: *Ecce cùm dicit Lucas, completos dies purificationis eius, oſtendit Euangeliſta, legali naturæ eam ſubiacuiſſe, & ſordibus coinquinatam fuiſſe, ſimul & Ieſum vuluam Matris aperuiſſe.* Quos obſcœnos non minus quàm imperitos doctores, Heluidianos quidem nominat Idelphonſus, nos etiam cum Auguſtino Iouinianiſtas poſſumus appellare, quoniam Chriſti Matrem corruptam in partu faciunt, & de re ſacra prorſuſque diuina ſecundùm carnem garriunt impudenter. Generationem enim Domini non ſolùm æternam, quæ conſubſtantialem illum Patris Filium facit, ſed etiam temporariam, per quam ex Virgine clauſa naſcitur, quis vel Angelorum, vel hominum dignè ſatis enarrabit? Falluntur autem nefarij homines, nec diſcrimen intelligunt, quod inter communem aliarum, quæ legi erant aſtrictæ, & MARIAE propriam, quæ in Euangelio deſcribitur, Purificationem ſtatuendum eſt. Illæ quoniam ſecundùm legem erant immundę, poſt partum in templo per oblationes lege decretas expiantur: hęc quoniam perpetuò munda perſtitit, purgationis tantùm gerit ſimilitudinem, quæ illi loco & tempori congruebat. Vnde in hos rectè competit, quod Auguſtinus aduerſus Manichęos diſputans, non ſine vehementia dixit: Stulte, vnde ſordes in Virgine matre, vbi non eſt concubitus cum homine patre? Vnde ſordes in ea, quæ nec concipiendo libidinem, nec pariendo eſt perpeſſa dolorem? Vnde ſordes in domo, ad quam nullus hoſpes acceſſerit: ſolus ad eam Dominus & fabricator venit: veſtem quam non habebat, induit, eam quam ſicut inuenit, clauſam reliquit? Sicut ille natus eſt ſolus inter

Vide Idelphõſum in lib. contra diſputãtes de ppetua Virginitate & parturitione Virg.
Lib. de hæreſibus.
Eſaiæ 53.
Lib. de quę hæreſibus ca. 5.

Heluidiani Mariam fingũt immundã, & quæ aperto vtero peperit.

Cõfutatio Heluidianorũ obiectionum, & primùm de Matris immunditia.

mortuos liber, ſic iſtius ex qua natus eſt, matris pudor, ſolus eſt integer.] Tradunt ergo Theologi, multiſque confirmat Idelphonſus, Chriſtum ſine nixu, dolore, triſtitia ac ſordibus parturientis, adeoque clauſo Virginis vtero per integra virginitatis clauſtra prodiiſſe, & Emmanuelem, vt ſe Deum oſtenderet, clauſis in viſceribus non modò conceptum, ſed ab intemerata etiam Virgine procreatum eſſe.

Chriſtus natus ſine nixu, triſtitia & ſordibus parturientis.

In loco citato.

Quarè ſcribit Heſychius presbyter Hieroſolomytanus, MARIAM vocari portam clauſam in Oriente ſitam, quæ clauſarum portarum Regem introduxit atque iterum eduxit. Nequaquàm enim, inquit, Rex gloriæ dum conciperetur aut ederetur, vuluæ tuæ portas prorſus aperuit, neque virginitatis vincula laxauit. Vocauit te hortum concluſum, & fontem ſignatum is, qui ex te ortus eſt ſponſus, & prædixit in Canticis.] Oportuit enim, vt nouo naſceretur ordine, qui nouam impollutæ ſynceritatis gratiam humanis corporibus inferebat: oportuit, vt primam genitricis integritatem naſcens incorruptio cuſtodiret, & complacitum ſibi clauſtrum pudoris & ſanctitatis hoſpitium diuini Spiritus virtus infuſa ſeruaret, ſicut Leo Magnus aſſeuerat.

Hom. 2. de laudib. Virginis Mariæ.

Cantic. 4.

Serm. 2. de natiui. Dñi.

Neq; his aduerſatur, quòd Lucas ex lege Moyſi repetit illud: Omne maſculinum vuluam aperiens, ſanctum Domino vocabitur: quo loco aduerſarij maximè gloriantur. Etenim hoc dictum eô detorquendum non eſt, vt Chriſtus ſacri ventris hoſpitium, quod ingreſſus ſanctificauerat, egreſſus deuirginaſſe credatur, vt cum Beda loquamur, ſed eiuſmodi apertio iuxta conſuetum humanæ natiuitatis morem dicta, non virginalium clauſtrorum reſerationem, ſed Chriſti prolis de matris vtero egreſſum deſignat, ſicut & Thomas indicauit.

Aduerſarijs nõ patrocinari verba Euangeliſtæ.

In Lucam cap. 2.

37. quæſt. art. 3. ad 1. argumẽtũ.

Cæterùm, quoniam de hoc argumento liber ſecundus diſſeruit, & Iouinianiſtas multis refutauit, nunc ſatis fore putamus, vnum atque alterum præſtantiſsimi Theologi teſtimonium proferre, vt non modò contra ſuperiores, ſed etiam huius æui aduerſarios, præſertim Sacramentarios, MARIAM ſine aperto vtero peperiſſe certiùs conſtituatur. Auguſtinus igitur communem Eccleſiæ fidem his verbis profitetur: Moli corporis Chriſti, vbi diuinitas erat, oſtia clauſa non obſtiterunt: ille quippè non eis apertis intrare potuit, quo naſcente virginitas matris inuiolata permanſit.] Ac alibi rurſus, non modò ſui, ſed noſtri etiam temporis impios homines ita verberat: Non credunt, inquit, qui etiam Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum per integra virginalia matris enixum, & ad diſcipulos ſuos oſtiis clauſis ingreſſum fuiſſe non credunt.]

Auguſt. Mariã aperto vtero nõ peperiſſe luculenter affirmat.

Tract. 121. In Euang. Ioannis.

Lib. 22. de ciuitate Dei cap. 8.

Nunc de recentioribus Theologis duntaxat agemus, contra quos mihi ſenex Simeon inprimis eſt defendendus: quoniam is tametſi in omni Eccleſia tot ſæculis prædicatur, imò in Euangelio laudem maximam tenet, iniquiſsimè tamen ab iſtis tractatur. Lucas nobiliſsimus Pictor, his velut coloribus illum depinxit: Et ecce homo erat in Hieruſalem, cui nomen Simeon: & homo iſte iuſtus & timoratus, expectans conſolationem Iſraël, & Spiritus ſanctus erat in eo. Et reſponſum acceperat à Spiritu ſancto, non viſurum ſe mortem, niſi priùs videret Chriſtum Domini. Et venit in Spiritu in templum, vt omittam ſequentia, quòd nempè diuturni voti compos factus, Chriſtum acceperit in vlnas ſuas ac benedixerit, neque ſolùm Cantico, ſed etiam concione illum lætè ac publicè celebrârit.

Trãſitio ad defenſionẽ Simeonis à nouatoribus malè tractati.

Lucæ 2.

Ampliſsima profectò iſthæc viri laus eſt, quæ non modò ſenis huius perſonam illuſtrat, ſed etiam eiuſdem de Chriſto teſtimonio tantam fidem conciliat, vt meritò de Meſsia docenti credant vniuerſi: Et tamen Ioannem Agricolam, vt ſplendidè mentiatur, dicere non pudet, hunc Simeonem nulla hic prorſus alia ratione, niſi quòd redemptionem Iſraëlis expectauerit, nobis commendari. Notat præterea Brentius, hunc ciuem fuiſſe Hieroſolomytanum, nullo nec diuitiarum, nec dignitatis, nec officij nomine clarum, qui fortaſſè in oculis hominum delirare & mentis ſuæ inops viſus ſit, cum ad ſalutandum & complectendum puerum accurreret. Ita enim libet Brentio ſæpè nugari, cùm circa illuſtres Euangelij perſonas verſatur, quibus indecora & inaudita petulanter affingit, vt ſuam in conuiciando libidinem magis expleat, quàm Euangelij veritatem explicet.

Lucas inſigniter Simeonem commẽdat, ſed reclamant nouatores.

In Lucam cap. 2.

Quomodò Brẽtius & alij in hũc Simeonem inuehantur.

Homil. 16. in Lucam.

Addit & illud ad huius nunquam ſatis laudati viri iuſtitiam eleuandam. *Quanquam*, inquit, *Simeon honeſtiſsimæ vitæ coram mundo fuerit, tamen non eſt reputatus coram Deo iuſtus operibus ſuis: ſed hæc fuit iuſtitia eius, quòd expectauit conſolationem Iſraëlis, hoc eſt, credidit*

Quid de Simeonis iuſtitia ſentiãt aduerſarij.

didit

In explicatione Euangelij de feſto Purificationis.

didit in Chriſtum, quòd per ipſum gratis habebat remiſsionem peccatorum & ſalutem. Sed & Hemmingius noo aliter Simeooem iuſtnm agnoſcit, niſi quòd ciuilem iuſtitiam babuerit, inculpatè ac honeſtè inter homines viuens. Tum Seloeccero iuſtus ille bomo dicitur ob iuſtitiam imputatam, quooiam conſolationem Iſraël expectauit: ita enim hæc duo confundunt, & alienam duntaxat iuſtitiam, quæ apud Deum valeat, huic demum viro ſancto cōcednot. Vvellerus eum vocari iuſtum aſſerit, quòd acceptus ſit coram Deo per miſeticordiam, propter fidem in Chriſtum. Et Georgins Maior inquit: *Quia ſenex Simeon credidit diuinis promiſsionibus, ideo Spiritus ſanctus conſolator & viuificator in ipſum effuſus eſt*. Adhæc Sarcetius hîc inſtitiam pro fide vult accipi, ſanctos enim à fide præcipuè, non à vitæ opetibus prædicari. Præterea è ſequenti Cantico colligit Brentius, Simeonem, quia oraculi ſui compos non eſt redditns, multo tempore noo admodùm tranquillam conſcientiam babuiſſe. Demùm Loſsius perſonam Simeonis à Luca deſcribi docet, vt præcipuè quidem à fide commendetur, qua promiſſum Meſsiam expectauit, eaque fide illum iuſtum, id eſt, Deo acceptum fuiſſe intelligit & expouit.

In Euange. de feſto Purificationis. Circa idem Euangeliū. Loc° ſupra citat.

Verumenimuerò vt plnra id genns maximè fiogant atque conglomerent aduerſarij, hos enim veluti fnmos oculis imperitorum offundunt, tamen eximiam huins venerandi, nec ſatis laudati Senis & iuſtitiam & pietatem minimè obſcurabūt, quoniam illa dilucidis Euangelij verbis expreſſa perpetuò elucebit. Ac ſanè demiror, qua temeritate iſti ad ſolam vel præcipuam fidem tàm multa reuocent, qnæ de hoe ſanctiſsimo viro Lucas accuratè perſctipſit, ne ſemel quidem fidei mentione facta, quæ tamen, vt eius verba teſtantur, in illo ſingularis effulſit. Ac minùs referebat, hunc prophetam inſignem ratione fidei commendari, vt quam ille cum aliis tàm multis communem haberet, ſicut paulò pòſt indicat Euangeliſta, de Anna Prophetiſſa ſctibens, quòd cōfitebatur Domino & loquebatur de illo omnibus qui Redemptionem Iſraël expectabant, hoc eſt, qui in Chriſtum credebant, hunc nimirùm infaotem eſſe Meſsiam, verumq́ue Saluatorem & Redemptorem à Prophetis prædictum, & tanto tempore expectatum, ſicnt idem Brentius interpretatur. Qnod verò Lucas fidem nec ſolùm, nec præcipuè in Simeone laudârit, ex aliis etiam eins dictis colligi poteſt, in quibus Ioanois Baptiſtæ parentes ornantur, quoniam iuſti ambo ante Deum inceſſerint in omnibus mandatis, & iuſtificationibus Domini ſine querela. Tùm Zacharias vt illorum, qni Enangelicam gratiam amplexuti eſſent officium proprium & laudem præcipuam explicet, hoc illis tribuir, quòd in iuſtitia & ſanctitate cotam Deo omnibus diebus ipſi eſſent ſeruituri. Præterea idem Lucas ad Annæ Prophetiſſæ commendationem inducit, quòd in ſtatu virginali, coniugali ac viduali vitam ſemper integram ac ſynceram exegerit, quodq́ue ad extremam vſque ſenectam longum cœlibatum retinuerit, & curam aſsiduam precāodi Deum, & corpus ieiuniis exercendi, Deoq́ue in templo inſeruiendi adhibuerit.

Simeonem à rebus pluribus, quàm ob fidem hoc loco prædicari, ac verè iuſtum fuiſſe.

Lucæ 2.

Lucæ 1.

Ibidem.

Quomodò Lucas Annam ab operib° laudat.

Proinde qnum ab his benè beateq́ue factis Anna tantoperè commendetur, quis non meritò credat, Simeonem non ob iuſtitiam ciuilem aut imputatiuam, neq; ob fidem tantùm, ſed potiùs ob vitæ ſanctimoniam & exactam diuinæ legis obſeruationem, boc loco tàm accuratè deſcribi atque laudari? Vnde vt illum verè ſpiritualem, & ſicut Paulus vocat, factorem legis agooſceremus, hoc etiam adiectum legimus, quòd in illo eſſet Spiritus ſanctus, quodq́ue reſponſum haberet ab eodem ſpiritu, qui præterea illum in templum adduxit. Igitur, etiamſi ſub lege viueret, tamen Euangelicæ gratiæ ſpiritnm inhabitantem habebat, eoq́ne duce in Dei præceptis ambulabat, Deiq́ue iudicia cuſtodiebat & operabatur, ſicut Propheta loquitur, & quoniam ſpiritu agebatur, Dei erat filius, Deiq́ue charitatem per enndem Spiritum in corde ſno diffnſam retinebat, vt è verbis Paulinis euinci poteſt. Nec ſit difficile plura ſcripturæ loca proferre, quibus iuſtitiæ nomen longè aliter, quàm iſti volunt, non ad alienam, ſed ad propriam, neque ad imputatam, ſed inhærentem iuſtitiam, atque ad vitæ innocentiam morumq; ſanctitatem referatur, ſicut alibi cum de Ioſeph iuſto ageretdr, demonſtranimus. Sed enim vt iſti nonum & Eunomianum de ſola fide iuſtificāte dogma defendāt, apertis etiam ſcripturę teſtimoniis manifeſtè reclamant, quibus nos admouet Spiritus S. hominem oon ex fide tantùm, ſed etiā ex

Simeonē à Luca ob veram iuſtitiam fidei ſimul & operum commēdari, id eſt, ob vitæ ſanctimoniam.

Rom. 2.

Rom. 8. Ezech. 18. Roman. 5. & 8.

Iuſtitię nomen quomodò in ſcripturis accipiatur.

Iacob. 2.

operibus iuſtificari, fidemque operibus conſummari, ac iuſtum [a] eſſe, qui facit iuſtitiam: & faciendo [b] magis magiſque illum iuſtificari oportere, vt per [c] bona opera certam vocationem & electionem ſuam faciat, [d] mercedem tandem ſecundùm opera ſua percepturus. Valeant igitur Nouatorum commenta, in quibus præclaras & diſtinctas optimi ſenis & Euangelici Prophetæ laudes ſola fide & iuſtitia imputatitia, vel ciuili metiuntur. Fuit enim ille non modò fide præditus, per quam operabatur iuſtitiam, ſed etiam veræ iuſtitiæ fructibus abundauit, ita coram Deo iuſtus, ſicut ille, cui diuinum dixit oraculum: Te vidi iuſtum coram me, & iuxta exemplum Abrahæ, qui præcepto diuino paruit, cùm audiſſet: Ambula coram me, & eſto perfectus. Neque iuſtus hic fuit tantùm, ſed & timoratus, fidei ſuæ non iactans iuſtitiam, neque vana iuſtarus fiducia, vt ſine reſpectu propriæ diſpoſitionis & obedientiæ, ob ſolam Dei miſericordiam fide apprehenſam, de gratia Dei, ſuaque ſalute certò ſtatueret: Timoratus, inquam, idem & iuſtus fuit, quia difficile ſit, vt & Beda teſtatur, iuſtitiam ſine timore cuſtodire, & iuſtus quantò ardentiùs Deum diligit, tantò ſolertiùs eundem cauet offendere. Cæterùm in argumentum præſtantis iuſtitiæ, quæ hunc ſenem cohoneſtabat, Eccleſiæ pacem & vtilitatem publicam priuatis commodis antepoſuit, ideoque Redemptionem & conſolationem populi ſolidam, quæ à Meſſiæ pendebat aduentu, ardenti & longo cum deſiderio expectauit, dignus etiam habitus, cui Deus Meſſiam in carne reuelandum, quem ipſe cerneret, polliceretur. Interea verò hic non ſolùm per fidem agnouit, ſed obedienter etiam audiuit, & fideliter ſecutus eſt ſuum ducem ac monitorem Spiritum ſanctum. Per hunc futura præſciuit ac prædixit, huius arbitrio ſe totum permiſit, eiuſdem promiſſis & conſolationibus ſeſe ac alios in magnis fulciuit ærumnis. Neque verò Meſſiam ſolummodò conſpicatus, ſed etiam ſuauiſsimè complexus, ac in templo itidem publicè confeſſus eſt, ſimulque incredibili diuinæ charitatis amore flagrans, ſuo quaſi iure dixiſſe videtur, [e] Inueni quem diligit anima mea. [f] Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. [g] Mihi mori lucrum eſt, & viuere Chriſtus. [h] Vidi Dominum facie ad faciem; & ſalua facta eſt anima mea. [i] Nas kubar, id eſt, Adorate filium, ſicut Hebræi legunt pro eo quod noſter interpres vertit, Apprehendite diſciplinam, vt Hieronymus annotauit. Alij ſic locum transferunt, Oſculamini filium.

Iuſtitia Simeonis non diſsimilis iuſtitię Noe, & Abrahæ.

Simeon nõ modò credit, ſed & timoratus eſt, ac Redemptionem Iſraelis expectat, ducemque Spiritũ ſequitur.

Simeon quomodò ſe in templo gerat erga Chriſtum.

a 1 Ioan. 3 b Apoc. 22. c 2. Pet. 1. d 2. Cor. 5. Gen. 6. Gen. 17. In Lucam cap. 2. e Cant. 3. f Pſal. 83. g Phil. 1. h Gen. 32. i Pſal. 2. In cõment. circa Pſal. 2.

Nugentur igitur Nouatores more ſuo, & tanti viri eximiam iuſtitiam obſcurare contendant, de quo ipſi ſoli tam abiectè vilitetque loquuntur. Scribit certè Nicephorus, eundem grandæuum ſenem virtute, dignitate, vitæque ſanctitate tunc temporis excelluiſſe, qui cùm Chriſtum Dominum coràm conſpexiſſet, ac eundem in vlnis geſtâſſet, carnis mole ſtatim ſolutus ſit ac liberatus, quemadmodùm in ſuo nimirùm cantico viſus erat deſideraſſe. Timotheus Presbyter Hieroſolymitanus, hunc Simeonem pulchrè vocat primum & vltimum iuſtum, vltimum legis, primum gratiæ, Iudæum religione, Chriſtianum gratiarum actione. [k] Cyrillus Hieroſolymitanus, ac præterea [l] Epiphanius eundem fuiſſe ſacerdotem apertè confirmat, quantùmuis repugnet [m] Eraſmus, qui neque ſacerdotem illum, neque Leuitam dignatur agnoſcere, ſed neſcio quem plebæum & obſcurum hominem facit. [n] Auguſtino ſenex famoſus, annoſus, probatus, coronatus dicitur, qui Chriſtum non modò coram cognouerit, ſed etiam adorârit, cum illa verba mirifica protulit: Nunc dimittis ſeruum tuum Domino, quæ dulciſsimam & cignęam planè continent cantionem. Beatus profectò ille præ cæteris Patriarchis & Prophetis, cui tantum videre lumen, tanta frui gratia, totque myſteria paucis verbis complecti contigit, vt ſapientiſsimum & optimum Theologum appellare poſsis. Quàm fœlix hic Simeon, cui ſe Chriſtus tàm efficaciter quàm dulciter contrectandum, deportandum & exoſculandum præbuit, nullæ vt opes atque deliciæ talem ſenem magis explere, magiſque in terris beare potuerint; vidit enim & guſtauit, ſi quis alius, quàm ſuauis eſſet Dominus.

Quomodò Simeon à veteribus commendetur.

Simeon hic Sacerdos legis fuit.

Magna ſenis huius fœlicitas ac gloria.

In oratione de Propheta Simeone. k In oratione de occurſu Domini. l In libr. de prophetarũ vita & interitu. m In Paraphraſib. n Sermo 9. de Natiuitate Saluatoris.

Vbi neque Sarcerium præterire poſſum, qui nobis expoſiturus quod Lucas ait, Simeonem Spiritu in templum veniſſe, hoc ſcholion adiicit: *Nihil tribuitur hic*

Quam ineptè Sarcerius exponat, Simeonem in templum veniſſe ſpiritu.

In Lucam cap. 2.

humanis

humanis viribus. O ineptum & ridiculum ſcholiaſten, nihil humanarum virium illis tribuentem; qui cum Simeone aguntur Spiritu ſancto, & huius afflatu atque ductu ſe gubernari permittunt, ſuntque interim, vt Paulus loquitur, Dei coadiutores & cooperatores, vt in illis gratia Dei vacua non ſit. Eodem Spiritu repleti Apoſtoli, quàm multa & præclara quæſo geſſerunt? quæ primum gratiæ omnis autori Spiritui ſancto, ac deinde ipſorum induſtriæ, obedientiæ, charitati atque virtuti merito adſcribuntur. Promittit Chriſtus diſcipulis, Spiritus patris veſtri loquetur in vobis: hinc'ne colliget Sarcerius, eoſdem diſcipulos velut truncos & ſtipites, neque mentem, neque voluntatem, neque linguam adhibuiſſe, humanaſque illorum vires cum Dei gratia non liberè coniunctas fuiſſe, quando Spiritus ſanctus in illis & per illos, velut electa ſua organa, loqueretur?

1.Cor. 3. 1.Cor. 15. Matth. 10.

Nihil vetat & Deū in homine agere, & hominem ipſum Deo cooperari.

Nec de Brentio mihi tacere fas eſt, qui mox adiunctam à Luca, planeque cohærentem de Anna hiſtoriam fœdè contaminauit. Deſcribit hanc Phanuelis filiam Euangeliſta, commendans illam à generis nobilitate, & ſpiritus excellentia, quoniam fuerit prophetiſſa, & à vitæ ſanctimonia, vt quæ pudiciſsimam virginem, honeſtiſsimam coniugem, & demum religioſiſsimam viduam præſtiterit. Quid verò ad hæc Brentius? Primùm illuſtrem generis Annæ nobilitatem in dubium vocat, ac tribus eiuſdem humilitatem accuſat. Deinde tàm præclaræ matronæ ieiunium ſic interpretatur, vt eam duntaxat ſobriam vixiſſe contendat, ſicut & Loſsius hunc locum explicans dixit: *Per ieiunium in genere ſignificatur temperantia totius vitæ, ſine aliquo diſcrimine vel certi temporis, vel victus*. Corradit & Coruinus ſcripturæ de ieiunio teſtimonia; vti, Sanctificate ieiunium, inquit Ioel. Hoc genus dæmoniorum non eiicitur niſi oratione & ieiunio è Chriſti ſententia. Ex his aliiſque id genus ſcripturæ locis colligi poteſt, [a] ſi Coruino & [b] Greſero credimus, Chriſtianorū ieiunium nihil eſſe aliud, atque perpetuam à ſuperfluo cibi ac potionis vſu, imò ab omni peccatorum genere abſtinentiam. Sed ô ſuaues ac Epicuræis gratos ieiunij prædicatores, qui vt carnali licentiæ laxarent habenas, Eccleſiaſticum ieiunium in quotidianum fere vulgi luxum transformarunt.

Quomodò Brētius deprauet hiſtoriā de Anna vidua & Phanuelis filia.

Quid Nouatores de ieiunio Annæ & Euangelio tradant.

Hom. 18. in Lucam.

In dominicam primā poſt Natiuitatem. In epiſt. Domin. 6. poſt Paſcha. Ioel. 1. Matth. 17. a In epiſtolam Dominicæ 6. poſt Paſcha. b In Euan. Dominicæ 1. Quadrageſimæ.

Igitur quod Anna vſque ad extremam ſenectam diu noctuque ieiuniis & orationibus in templo ſeruiuit, nihil aliud eſt Brentio, niſi vt ipſe loquitur, quod ſemper ſobria verbi Dei diſcipula fuerit. Vbi manifeſtam iſtorum fraudem cernimus, qui locum illuſtrem ad bona opera comprobanda tàm indignè corrumpunt, vt pro ieiunio Euangelico, non niſi victus parſimoniam & ſobrietatem nunquā non omnibus obſeruandam intelligant, vtque precationes diuinas & nocturnas ſolo vel præcipuo verbi Dei audiendi diſcendique ſtudio metiantur. Nos priorem errorem, de Ioanne Baptiſta eiuſque ieiunio differentes exploſimus, ſatiſque conuicimus, Chriſtianum ieiunium à philoſophica in victu temperantia ſiue parſimonia multùm abeſſe: ne alioquin Chriſtum, Apoſtolos aliosque Patres merita fraudemus gloria, qui non ſolùm ſobriè & parcè ſemper vixerunt, ſed & auſtere ieiunando ſubinde ſua corpora caſtigarunt, certoſque dies precationibus & ieiuniis impenderunt.

Annā hanc non tā à fide, quàm ab operibus in Euangelio commendari.

Matth. 4. Actor. 13.

Alterum verò figmentum vix vlla eget confutatione, quoniam Euangeliſta non ſolùm Annam extollit, ſed etiam in vna illa viduarum omnium ſpecimen & exemplar proponit, nimirùm vt illę iuxta præceptum Apoſtolicum nocte & die inſtent obſecrationibus & orationibus, atque auditi verbi, ſuæque fidei fructum caſtigatione corporis, ſedulitate precandi, & aſsidua pietatis exercitatione teſtentur. Et adhuc blandi doctores iſti Annæ fidem vrgere pergunt, opera vero ſtudiosè negligunt, quæ Lucas alioquin diligenter expreſsit, & peculiariter ornauit, vt cultua eſſe Dei, & ad latriam ſpectare dixerit, ſi græca eius verba ritè conſiderentur. In eundem ſenſum Paulus, cum à credentibus hoſpitalitatis & beneficentiæ opera poſtulat, eas hoſtias ad DEVM placandum, vel promerendum valere docet: ſicut & Hieronymus ieiunare, dare eleemoyſinam & pudicitiam colere, vera nominat holocauſta, de quibus illud præceptum accipi poteſt: Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ;

1. Tim. 5. Hebr. 13. In Amos Prophet. Pſal. 4.

Bona opera dicuntur cultus à Luca, tùm à Paulo ſacrificia & hoſtiæ.

Verùm

Verùm Sarcerius, vt qualeſcunque ſuæ ſectæ ſuppetias ferat, vociferatur: *Ad fidem Sanctorum neceſſariò ligamur: ad Sanctorum opera non ligamur*. Cui ſuccinctè reſpondemus, non ſolùm Sanctorum fidem, ſed & opera nobis in ſacris literis commendari, opera, inquam, obedientiæ diuinis præceptis debitæ, & quæ ad propriam cuiuſque vocationem pertinent. Vnde ſcriptum habemus: [a] Hoc fac & viues. [b] Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahę facite. [c] Volo omnes eſſe, ſicut meipſum. [d] Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Idemque Paulus [e] non ſolùm de imitanda Sanctorum fide, ſed & conuerſatione, patientia & morte admonet, nimirùm vt vnà cum illis non ſolùm auditores, ſed & factores legis, ſi iuſtificari volumus, nos totos prębeamus. Noui verò ſectarij, vt re ipſa probent, ſe à Sanctorum moribus & exemplis abeſſe plurimùm, ſola fide iuſtitiaque imputatiua contenti, non ieiuniis, ſed ventri, non obſecrationibus, ſed maledicentiæ & obtrectationibus, non in Dei templo, ſed in Satanæ ſynagoga nocte ac die vtinam non ſeruiant. Verùm longiùs digredi ſuperſedeo.

An ligemur ad fidem Sanctorum, & non ad opera eorum.

Pſal. 4. In 2. c. Luc

a Lucæ 10. b Ioan. 10. c 1. Cor. 7. d 1. Cor. 11 e Hebr. 13 Rom. 2.

Reliquum eſt de feriis dicere, quas ob præſentem hiſtoriam veneranda inſtituit antiquitas, & religioſè hactenus obſeruat Eccleſia, ſolennibuſque cæremoniis publicè cohoneſtat, ob quas diem hunc luminarium quidam appellant, nimirùm quod cerei ex veteri more in templo deferantur. Hoc Eccleſiæ inſtitutum rident ac ſubſannant aduerſarij, ethnicamque imitationem ac ſuperſtitionem Catholicis petulanter exprobrant, quandoquidem veterum ethnicorum vanitatem in candelis hoc tempore accẽdendis & deportandis in vſum reuocârunt. Hanc verò tetram calumniam non tàm nobis, quàm optimis maioribus ſanctiſsimiſq; patribus intentatam æquum eſt depellere, ne quis fortaſsis falſis & maledicis iſtorum vocibus, qui totam Dei Eccleſiam inſani proſcindunt, facilè commoueatur. Et quidem antiquam Ethnicorum conſuetudinem parùm attingam, quid enim ad nos de his qui foris ſunt? vt Apoſtolus dixit, quo nempè conſilio illi Februa, & poſtea menſem Februarium tùm inſtituerint, tùm celebrarint. Macrobius ab Auguſtino laudatus ita rem explicat: Secundum menſem, Numa Februo patri Ditis Deo dicauit, qui luſtrationum potens creditur. Luſtrari autem eo menſe, ciuitatem neceſſe erat, quo ſtatuit, vt iuſta Diis manibus ſoluerentur. Plinius habet in hunc modum: Vulgata priſcis temporibus opinio obtinuit, Februa eſſe omnia, quibus malefactorum conſcientiæ purgarentur, delerenturque peccata, aut manes defunctorum placidi redderentur. Nec obſcurè Ouidius canit:

Diem luminarium vocari feſtum purificationis Virginis ob vſum cereorum, & hoc Eccleſiæ inſtituto vnde originem trahat.

1. Cor. 5.

Quomodo ethnici luminarib. accẽſis exercuerint ſuam impietatem.

Li. 1. Saturnaliym ca. 13.

Li. 2. Faſtorum.

Februa Romani dixêre piamina patris,
Nunc quoque dant verbo plurima ſigna fidem.

Notauit & Auguſtinus, ſicut Ianuarium à Iano, ſic Februarium à Februis ſacris Lupercorum appellari: tùm notũ eſt eruditis, Februare pro purgare iam olim Ethnicos accepiſſe, quemadmodùm Varro etiam indicauit. Romæ igitur hoc menſe ſuas luſtrationes habebant, totamque vrbem annuis & prophanis ritibus de ſolenni more purgabant. Quæ idololatrica luſtrandi conſuetudo, quum initiò non facilè abrogari poſſet, à Chriſtianis in alium ac meliorem vſum prouidè & religioſè tranſlatã eſt, nimirum vt eodem menſe dies Deiparæ ſacer, & purificationis eius memoria in Eccleſia celebraretur, tumque Clerus & populus pium publicumque conuentum inſtitueret, in quo ſpiritualia Cantica modularetur, & cereos ardentes à pontifice traditos deferrent, ſicut ante nongentos annos [f] Beda & [g] Idelphonſus memoriæ prodiderunt. Proponit igitur & hanc quæſtionem Innocentius: Quid eſt, quod in hoc feſto cereos portamus accenſos? Reſpondet autem duplicem huius inſtituti rationem eſſe: Primùm quidem, vt mos Ethnicus cum Chriſtiano ritu commutetur, & quod à ſtultis Idolorum cultoribus ad honorem Cereris ac Proſerpinæ agebatur, id prudenter à piis ad honorem laudemque MARIÆ Virginis conuertatur. Deinde, vt qui per Chriſti gratiam ſunt purificati, hac cærimonia moneantur, prudentes illas virgines imitari, quæ vt Euangelica docet parabola, non ſine lampadibus accenſis ad Chriſti ſponſi nuptias ingrediuntur.

Li. 18. contra Fauſtũ Manichæũ cap. 5: De vita populi Rom.

Eccleſia impiũ ritum in ſalutarem piorum vſum ſanctè conuertit.

f In libr. de temporib. g Sermo. de purificatione B. Mariæ. h In Ser. de purificat. B. Mariæ Virginis. Matth. 25.

Multiplex ratio inſtituti feſti cum vſu cereorum. Secunda cauſa.

Libro 3. de diuinis officiis cap. vij.

Tertia cauſa.

Tertiam inſtitutionis cauſam Rupertus aſsignat, vt nos ipſos quadantenus & fide & gandio Spiritus Simeoni iuſto in com plectendo Emmanuele cōformemus. Sic enim ille loquitur: In purificatione ſanctæ MARIÆ ideò cādelas portamus, vt fœlici gaudio iuſti Simeonis aliquatenus participemur, qui Christum infantem geſtans in vlnis, agnouit, & confeſſus eſt paratum ante faciem omnium populorum lumen ad reuelationem gentium. Hoc enim ſigno commoniti exterius, ipſum verum lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, in mente noſtra fidei vlnis arctiùs attingimus, & abſentiam eius corporalem, ſurſum tendentibus deſideriis gementes quærimus, quærentes gemimus.] Quartò, de MARIA Domini matre monet hæc ipſa Cęremonia, ac fidem veram de conſeruata eius virginitate, virgineoque partu contra hæreticos excitat atque confirmat. Sicut enim apes ceram cum melle virginali producit opere: ſic MARIA Virgo Christum Deum & hominem ſalua vteri ſui genuit integritate. Apes namque neque vllo concubitu miſcentur, neque libidine ſoluuntur, neque vllis partus doloribus concutiuntur: & ſubitò tamen magnum filiorum examen emittunt, vt idem Rupertus annotauit. Rem eandem Iuo Carnotenſis Epiſcopus hac oratione cōplexus eſt: Sicut caro Chriſti de mundiſsimo & bono odore virtutum referta carne proceſsit, & nec in concipiendo, nec in egrediendo matris integritatem violauit: ſic cera quæ hodie geſtatur fidelium manibus, de mundis & odoriferis floribus collecta, fructus eſt apis, virginis videlicet animantis; cuius, ſicut legitur, ſexum nec maſculi violant, nec fœtus quaſſant.] Cum his rectè coniunguntur, quę in ſolennibus precibus ad Deum fuſis, hoc die proponit Eccleſia, ſuam nobis mentem explicans, ne quis fortaſſe aliter, quam par eſt, de hoc eius inſtituto ſentiat, aut calumnioſè loquatur. Precatur igitur omnium rerum Creatorem Deum, qui liquorem per operam apum ad cerei perfectionem mortalibus prouenire concedit, vt ipſe vtilem & ſalutarem candelarum vſum nobis præbear, iuſtique Simeonis in hoc Chriſtiano cætu faciat imitatores. Precatur, vt omnes ſancti Spiritus gratia illuminati atque edocti, ęternum lumen Chriſtum veraciter agnoſcant, & fideliter diligant. Precatur, vt qui candelas hoc ipſo die in manibus deportant, ſuum autorem cantando laudare, & ſancto igne dulciſsimæ charitatis accendi, atque in templo ſancto cœleſtis gloriæ aliquando repreſentari poſsint. Precatur denique, vt ſicut hæc luminaria igne viſibili accenſa, nocturnas depellunt tenebras, ita corda credentium inuiſibili igne, id eſt, ſancti Spiritus ſplendore illuſtrata, omnium vitiorum cæcitate careant, & purgato mentis oculo, ea quæ Deo ſunt placita, ſuæque ſaluti vtilia, ritè cernant, ac tandem poſt huius ſęculi caliginoſa diſcrimina, ad indeficientem lucem tanquam portum optatum perueniant.

Loco ſupra citato.

In Serm. de purificatione Mariæ.

Cęremonia pulchrè nos admonet de puritate Virginis.

Eccleſia mentē ſuam in ſolennibus precibus explicat, quo cōſilio circa cereos hoc die verſetur.

Hæc pluribus reperere libuit, vt boni omnes rectiùs iudicent, quas cæremonias tam ſacer dies nobis oſtendit, haud ſine magno conſilio certoque iudicio ſanctiſsimorum Patrum iam olim inſtitutas, ac tot ſæculis in Eccleſia conſeruatas eſſe, in quibus & Dei honos, & Chriſti gloria, & MARIÆ memoria, communiſque credentium vtilitas ſincerè ſpectetur, nulla verò aut vanitatis, aut ſuperſtitionis ratio habeatur. Quid igitur, niſi fœda & aperta eſt criminatio, quum [a] Arſatius Schofer nobis impudenter obiicit: *Valde inepti ſunt, qui cereis, nimirùm caducis rebus, præter verbum Dei excogitatis confidunt, quaſi his Satanas fugetur.* Petulantior etiam [b] Bullingerus, qui ſtupendam cæcitatē Papiſtarum appellat, quòd hoc die cereos & faces incendant. Sic enim iſti ſacrorum irriſores, & Eccleſię odio obcœcati calumniatores audent dicere, nihilque penſi habent, quòd cerei à Catholicis non per ſe conſiderentur, quodque nulla in illis aut iuſtitiæ, aut ſalutis portio collocetur, ſed quod ad ſpirituale finē, vt dictum eſt, omnia referantur, vt per ſignum & ritum externum de hiſtoria illorum, qui hodie Chriſtum lætiſsimè in templo agnouerunt, atque cum fructu profeſsi ſunt, potiſsimùm verò de imitando Simeonis exemplo admoneamur, qui Chriſtum lumen nunquam occidens ſuis oculis cum incredibili voluptate vidit, ſuis vlnis deportauit, ſuo ore laudauit, omnibuſque gentibus denunciauit. Eſt enim ita, ſi verum fatebimur, quemadmodū Iuo Carnotenſis affirmat: Conſuetudo Eccleſiaſtica multas ex rebus geſtis retinet ſimilitudines, quibus & rerum geſtarum repręſentat veritatē, & ſimpliciū corda excitat ad pietatē, vt per ea quę foris venerantur, ad internorum amorem rapiantur.]

Superiora ad defenſionē Eccleſię cōtra Nouatorū calumnias referenda eſſe pro vſu Catholico cereorum.

a In Poſtilla circa Euāgeliū de feſto Purificationis.

b In Lucam cap. 2.

In Serm. de purificatio. Virginis.

Prudens Eccleſia per externos ritus, de ſpiritualibus rectè nos admonet.

Neque

Nouatores quidã Eccleſiæ inſtituto ſuffragantur.

In explicatione Euangelij de feſto purific.

Neque omninò hic nobis aduerſarij reſragantur, ex quibus Nicolaus Selneccerus apertè concedit, quòd iam olim Chriſtiani purificationẽ MARIÆ memoria repeti iuſſerint, vt mos Ethnicorum idololatricus aboleretur, vtque à lychnis idololatricis corda conuerterentur ad Deum, quem lumen gentium Simeon nominat. Præterea vſum luminariũ Gregorij Nazianzeni ſęculo, id eſt, ante mille & ducentos annos, in Eccleſia vſitatũ fuiſſe, eiuſdem Nazianzeni probat teſtimonio. Eadem Danielis Greſeri eſt ſententia, qui inter cætera ſcribit: *Valde vetus hoc feſtum de purificatione MARIÆ eſſe videtur. Nam Gregorius Nazianzenus mentionem eius facit in Monodia, quam in laudem Baſilij Magni ſcripſit, ac dicit, Valentem Imperatorem hoc die, quem diem luminarium vocat, cum frequenti populo in Eccleſiam, in qua Baſilius Magnus Epiſcopus fuit, conueniſſe.*

In Euan. de feſto Marię purificat.

In Monodia dicta in laudem Baſilij.

Locus Nazianzeni vindicatus de luminarib9, quem Nouatores perperã interpretantur.

Nos verò hunc Nazianzeni locum integrè tranſcribemus, vt de illo certiùs iudicari queat: Nam in die luminarium, inquit, quando populus omnis in Eccleſiam conuenit, ingreſſus & ipſe (Valens videlicet Imperator) vbi ordinem Pſalmodiæ, ceremonias ritè celebratas, aras omni decore ac reuerentia cultas, populum denique diuino cultui aſsiſtentem vidit, admiratus eſt.] Hîc primùm quiuis animaduertat, quàm malè conueniat aduerſariis cum veteris Eccleſiæ ſtatu, in qua frequentes ceremoniæ, fulgentes aræ, certique pſallentium ordines ſtudiosè obſeruabantur. Deinde quod ad luminariũ diem à Nazianzeno memoratũ attinet, falluntur ambo, Selneccerus & Greſerus, quũ illum de hoc purificatæ Virginis feſto interpretantur, fortaſsè deluſi Germanica voce Liechtmeß, quæ inde à Carolo Magno recepta nobis durat, ob conſuetum nempè vſum Luminarium ſiue Lychnorum, qui præſenti feſto peculiariter adhibetur. Gregorius verò Theologus quum diem luminariũ vocat, feſtum ſanctorum luminũ pro feſto baptiſmatis Chriſti accipit, quod octauo Idus Ianuarij Gręcis ſolenniter celebrabatur, atq; etiamnum ab illis celebrari ſolet, facibus in ſignum letitiæ publicè tunc accenſis, quoniam Chriſtus non modò ſit in Iordane baptizatus, ſed nobis etiam lauacrum Chriſtianum inſtituerit. Hoc autem ipſis φωτισμὸς dicitur, id eſt, illuminatio animarum, luſtratio, purgatio, luminis participatio, tenebrarum expulſio. Quibus nominibus præclaros ſacri baptiſmi effectus declarant, præſertim quòd catechumenos purget atque illuminet hoc Sacramentum. Hinc & illæ Cyrilli ac aliorum veterum catecheſes ſiue inſtitutiones ad illuminatos & illuminandos extant. Ac Nazianzenus quidem ſeipſum explicat, ſemel atque iterum ſcribens orationem panegyricam huic feſto luminum ſiue luminarium congruentem, docteque Nicetas eius Scholiaſtes diem hunc luminarium ſic accipi oportere, demonſtrat. Hinc & illa Gregorij oratio: Sanctus luminum dies, ad quem peruenimus, quémque hodie diuino beneficio celebrauimus, Chriſti mei, hoc eſt, verę lucis omnem hominem in mundum venientem illuminantis, baptiſmum pro principio habet.]

Dies luminarium longe aliter Græcis quã Germanis ſic appellatur.

Baptiſmus cur Græcis φωτισμὸς dicatur.

Orat. Panegyrica in ſancta Lumina.

Cyrilli Hieroſolymitani teſtimoniũ de peruetuſto vſu cereorũ hoc die, qui iam olim in Eccleſia fuerit ſolenniter celebratus.

Quod ſi teſtimonium à veteribus repetendum eſt, quo præſens cereorum ſiue luminarium vſus in Eccleſia confirmetur, en tibi Cyrillum Hieroſolymitanum, qui ſub Cæſare Conſtantio vixit, atq; hoc ipſo die MARIÆ ſacro, ad populum habuit orationem, inter alia ſic differens: Læti hodie lampades ornemus: tanquam filij lucis ceras, verę luci Chriſto offeramus: Quoniam lumen ad reuelationem gentium mundo apparuit, ideo lumina ex lumine ſupra niuem reſplẽdeamus.] Sic inſignis ille Archiepiſcopus, vt ad vſitatum Eccleſię ſuę Hieroſolymitanę morem alludat, de cereis meminit, qui tunc populi manibus geſtabantur. Hic enim feſtus dies perquàm vetuſtus, à multis pręclaris Patribus, qui ſacras in illo conciones ſiue Homelias publicè habuerunt, nobisque ſcriptas reliquerunt, eximiè condecoratur. Inter hos pono Ioannem Damaſcenum, Timotheum Presbyterum Hieroſolymitanum, Amphilochium Iconij Epiſcopum, Ioannem Chryſoſtomum, Gregorium Nyſſenum, & qui ſuperiores, omnes non ſolum ætate, ſed etiam martyrij gloria excelluit, Methodium, vt qui ſub Valeriano & Decio ſuum pro Chriſti fide ſanguinem ſudit. Vocatur autem ab his feſtum idem Hypopante, hoc eſt, feſtum exceptionis, ſiue obuiationis, quod non ſub Iuſtiniano Cæſare inſtitutum eſt (vt quidam arbitrantur) ſed in peculiarem vſum ab eo Principe conuerſum, vt certis pœnitentiæ ac pietatis officiis inſeruiret, itaque Dei ſuppliciter obuiarent & occurrerent homines, quandoquidem terræ motus eo tempore per totum orbem eſſet vniuerſalis, ſicut & Selneccerus annotauit.

Qui Patres hoc feſtum ſuis cõcionibus comprobârint.

Cur hoc feſtũ Hypopante dictum veterib.

Nunc eundem aduerſarium non ſuo tantùm, ſed etiam ſociorum nomine conuiciantem audiamus: *De ſuperſtitioſis, inquit, conſecrationibus candelarum & ceræ nihil ne ſomnianit quidē Eccleſia: & blaſphemia eſt adiuratio quæ adhibetur.* E quibus verbis colligere licet, Lutheri diſcipulos, ſuperſtitioſo quidē, ſed non omninò veteri & peruetuſto cereorū vſui, quē contra Vigilantiū defendit etiā Hieronymus repugnare, quoniam in veteri lege Deum ipſum habet autorē, & ſemper in Eccleſia vbique gentiū retentus durat. Vnde Baſilius etiam Eccleſiæ ſuæ morē in eo fuiſſe monſtrat, vt ad templum populus frequens accederet, atq; cum veſpertino lumine Lucernariam gratiarum actionem coniungeret, ſuamque Deo gratitudinem declararet. Indicat [a] Euſebius Cæſarienſis, Eccleſiæ Hieroſolymitanæ iam olim proprios luminarium fuiſſe miniſtros, qui tùm acoluthi, tùm Ceroferarij dicti, certum in Eccleſia ordinem tenent, eiusque mentionem frequentem facit peruetuſtus ille [b] Cyprianus. Tùm [c] Paulinus, & præter [d] Gregorium [e] Hieronymus, hunc cereorum vſum, vt ſuo ſæculo receptum & probatum, agnoſcunt. Præterea mos erat ſolennis, vt Chriſtiani defuncti honore quodam afficerentur, neque ſine facium geſtationibus & accenſis luminaribus ad ſepulturam efferrentur: præcipuè verò nocturnis cantionibus & luminaribus funebris pompa conſtabat, quæ principibus (vt Conſtantino & Conſtantio) poſt mortem exhibebatur. Hanc veterum conſuetudinem, quam poſtea de ſactis Virgini exequiis tractantes confirmabimus, Gregorius Nazianzenus aliique plures veteres aſtruunt luculenter.

Refutatio eorum, quæ Selneccerus contra receptum vſum cereorū benedictorum obiicit.

Exodi 25. & 27.

Nazian. in Monodia Baſilij.

a Lib. 6. Eccle. hiſt. c. 9.

b Li. 1. epiſt. 3. & libro 3. epiſt. 22.

c In Natali, & 6. Felicis.

d Li. 1. & 3. Dialog.

e Li. contra Vigilantiū.

Vetuſtiſsimum eſſe luminariū vſum in Eccleſia.

Orat. funebri in laudem Cæſarij, & Orat. 2. in Iulianum.

Ad Nonatores redeo, qui ſe germanos non modò Lutheri, ſed etiam Vvicleui diſcipulos, Vvaldenſiumq; fratres in eo declarāt, quòd cereos à ſacerdotibus benedici moleſtiſsimè ferant. Timent enim fortaſſe, ne hac in parte ſibi etiā aduerſentur, ſi ſacerdotum muneri & dignitati, vel in benedicendo, vel in offerendo aliquid deferant, qui iam pridem externum omne ſacerdotium in ſuis Eccleſiis abrogârunt. Tum qui ſacramenta integra è medio ſuſtulerunt, cur nō pari audacia, ne dicam impietate, ſacramentalia, ſicuti vocant, reiiciant ac aſpernentur? Neque video tamen, qua fronte Selneccerus conſecrationes cādelarum vt ſuperſtitioſas tàm ſeuerè damnet, ac prorſus Eccleſiæ incognitas eſſe dicat. Quod enim ſuperſtitionis periculum metui poteſt, vbi complures in Chriſti nomine conueniunt, & ab æterno Deo precantur, vt allatas candelas ad corporum & animarum ſanitatem pro ſua pietate benedicere & ſanctificare dignetur? Quid hoc eſt aliud, niſi quemadmodùm Paulus dixit, creaturam per verbū & orationem ſanctificari? Vbi Chryſoſtomus per verbum ſanè ſignum crucis interpretatur, quod cum precatione coniunctum, vim habet ſanctificandi ſiue benedicendi, nimirum, vt quod ſanctificatur, per implorationem auxilij, quæ fit in verbo Dei, virtutem quandam accipiat ſpiritualem, qua nobis in hac vita miſerè laborantibus, & in omne malorum atque infortuniorum genus facilè prolabentibus, rectiùs proſpiciatur. Cur enim fidei virtutem & diuini nominis implorationem hîc etiam non liceat ac deceat exercitare, cum credenti omnia poſsibilia eſſe legamus? Eccleſia certè largiorem benedictionem, maioraque dona Dei percipit, quàm vetus & ſterilis illa Synagoga: ideoque Chriſtiani ſacerdotes, quando communi Eccleſiæ, adeoque Chriſti nomine benedicunt, rebus ipſis quæ benedicuntur, longè ampliorem & efficatiorem, quàm legis antiquæ miniſtri gratiam à Deo imperrant applicantq;. Cuiuſmodi benedictionibus tantò plus tribuere par eſt, quò certius è verbo Dei cognoſcimus, poſt primi hominis lapſum terram & mundum hunc inferiorem Dei maledicto ſubiacere, mundique principem perpetuò credentibus inſidiari, omnemque mouere lapidem, vt terræ munera & externæ creaturæ nobis obſint magis, quàm proſint, ne videlicet ad optatam animi corporisque incolumitatem electis proueniant. Proinde qui humanæ fragilitatis nobis probè conſcij ſumus, & aduerſus hoſtem nequiſſimum nunquam non vigilare debemus, non tantùm fide & oratione propria, ſed etiam aliena, & præſertim ſacerdotis, noſtram communimus imbecillitatem, ſimulque benedictiones creaturarum more Catholico adhibemus. Neque verò rebus & ſignis illis externis tribuimus, quod ſolius Dei creatoris eſt proprium, ſed eiuſcemodi mediis cum fide Deique timore vtimur, piè confidentes fore, vt Deo potenter operante Satanas impedire non poſsit, quo minùs creaturis benè & conuenienter vtamur.

Nonatores aduerſantur ac damnant cereos benedictos atque conſecratos, & qua de cauſa.

Fruſtrà hic timeri periculum ſuperſtitionis.

1. Tim. 4.

Marc. 9.

Catholicos cū fide Deique timore & inuocatione reb[us] quibuſdam benedictis vti.

Geneſ 3.

Ioan. 3.

1. Petri 5.

Quo fine Catholici reb[us] benedictis libēter vtantur, nec tamen lu illis cōfidant.

vtamur. Etenim re ipſa ſæpè compertum eſt, Diabolicis artibus & fraudibus effici, vt creaturæ quædam mirabiliter inficiantur atque corrumpantur, vtque vſus illarum plæriſque non commodum, ſed detrimentum, nec medelam vel opem, ſed exitium adferat.

Falſò negari ab aduerſariis, q̃ vet⁹ Eccleſia res cõſecratas agnouerit atq; vſurpârit.

Quicquid autem hoc benedictionis eſt genus, quod rebus externis à ſacerdote præſtatur, id Eccleſiæ prorſus ignotum eſſe ſomniat Selneccerus, aut potiùs nimis impudenter confingit. Atqui tùm Græca, tùm Latina Eccleſia non modò benedicendi, ſed etiam exorcizandi, vt vocant, proprias ſemper formulas habuit, quibus ex officio ſacerdotes vterentur. Neq; veteribus dubium vnquam fuit, quin Deus inuocatus hîc etiam publico Eccleſiæ miniſterio clementer adeſſet; nimirùm vt Chriſtiani ſacerdotes & exorciſtę nunc longè ampliùs, quàm olim ſub lege Iudaici, orãdo ſimul & adiurando valere & præſtare poſsint. Hanc fidem non vanam eſſe multis & certis indiciis comprobauit Deus, ſicut [a] Euſebius & [b] Epiphanius exemplis oſtendunt, & noſtro itidẽ ſæculo ſępè comprobat, ipſiq; Dæmones vel inuiti fatentur. In vera certè Eccleſia fuit Prudentius valdè laudatus ac vetus poëta, qui carmen integrum, & in Eccleſia receptum de Paſchalis cerei benedictione cõſcripſit, cui Synodus Toletana Quarta pleniſsimè ſuffragatur. Fulſit in vera etiã Eccleſia Hilarion, vtpote cuius eximiam ſanctitatem miraculis plurimis & maximis Deus illuſtrauit, qui pani & oleo benedixit: eumq; benedicendi morem Epiſcopis & Sacerdotibus [c] Conſtitutio Apoſtolica, quæ apud Clementem Romanum extat, non obſcurè commendat. Sed & vetuſtus Eccleſiæ Pontifex [d] Eutychianus, & [e] Baſilius Magnus ſacerdotum conſecrationes & benedictiones ad traditionem Apoſtolicam referunt. Eiuſdem Baſilij vox eſt: Benedicimus aquam baptiſmatis, & oleum vnctionis, inſuper ipſum qui baptizatur.] Meminit & [f] Ambroſius de ſplendente cereorum ornatu, qui feſto Paſchali & ſacro fonti Baptiſmatis adhiberetur: nec tacet [g] Hieronymus, quod benedictiones clerici darent. [h] Tum Auguſtinus perſpicuè docet: Omnia quęcunq; ſanctificantur, nimirùm à ſacerdotibus, hoc ſigno Dominicæ crucis cum inuocatione Chriſti nominis conſecrantur.] [i] Qui præterea de coniurationib⁹ & exorciſmis ſuo ſæculo vſitatis indicat ſæpè, ac inter cætera prudenter admonet, in his nõ coniurari creaturam, ſed eum qui decepit hominem, vt poſsideret hominẽ, & pro ſuo arbitrio etiam reliquas creaturas poſsidere vellet. Quicquid ergo Eccleſię hoſtes cum Vvicleuiſtis impiis garriant, nos cum veteri Eccleſia credimus & confitemur, non vanum ac ſuperſtitioſum, ſed pium, vtilem & ſalutarem vſum eſſe, quo non modò cibus antequam guſtatur benedicitur, ſed etiam candelæ, aqua, ſal, resque id genus aliæ per ſacerdotem in Chriſti nomine benedicuntur, quæ porrò benedictæ ſiue ſanctificatæ, in credentibus etiam diuinitus operentur. Nec enim inanis & irrita eſt Eccleſiæ precatio, vt ipſæ creaturæ ſacris myſteriis ſeruiant, diuinæque gratiæ ad ſalutares credentium vſus ſumant effectum, vtq; ſalubritas per inuocationẽ ſancti & diuini nominis expetita, ab omnibus impugnationibus ſit defenſa per Chriſtum Dominum noſtrum. Nam ridiculum eſt prorſus, quod garrit Brentius, eiuſmodi benedictiones vanas, & ciuilem tantùm motum honeſtatem, aut verba, vt vocat, honoris eſſe: quod commentum non ſolum Eccleſię dignitatem commaculat, ſed etiam cum erudita pugnat antiquitate.

Quomodò Patres de recepto vſu benedictionum rerumque benedictarum teſtentur.

a Li. 9. hiſt. Eccleſ. c. 31. b Li. 1. contra Ebionitas. Capite 8. Vide Hieronymum in vita Hilarionis. c Li. 8. c. 34. 35. & 36. Cõſtitutionum Apoſtolicarum. d In epiſt. 1. Decretali. e Ser. 181. f Li. de Spiritu S. c. 27. g Li. de Myſterio Paſchæ c. 5. h In epiſt. ad Euſtochiũ de cuſtodia Virginitatis. Epilogus ſu[...] periorum. Lib. de fide & oper. c. 8. Et in Serm. de Sacram. fidei. Item de Symbolo ad catechum. li. 1. cap. 1. Homel. 17. in Lucam.

Brentij vanum commentum reiicitur.

Non igitur hodierna cereorum conſecratio eſt ſuperſtitioſa, neque adiuratio Catholico ritu peracta, blaſphemia, ſed potiùs Selnecceri criminatio improba & blaſphema, qua ſanctam Dei Eccleſiam in hoc laudabili benedicendi adiurandique inſtituto religiosè verſantẽ, adeò temerè ac proteruè infamare conatur, non ſolùm quidem Eccleſiæ, ſed etiam eius rectori atque doctori Spiritui ſancto contumelioſus. Vbi non minor dicti Brentij petulantia nobis retundenda eſt, qui vt hoc ipſum MARIÆ feſtum in odium Catholicorum detorqueat, hanc velut inuectiuam ingerit: *Quia lex dicit: Nihil ſanctum tanget, nec ingreditur in ſanctuarium, ſentiunt puerperas eſſe in poteſtate Satanæ, & excogitauerunt remedia varia ad fugandum Satanam, videlicet aſperſiones aquæ benedictæ, incenſiones luminum ſanctificatorum, ſuffimenta herbarum conſecratarum, & mirabiles multarum crucium characteres.* Et poſtea rurſus: *Habent quidem herbæ & lumina verbum Domini, quòd ſint bonæ Dei creaturæ, & in vſum noſtrum ciuilem ſanctificatæ, ſed non habent verbum Dei, quòd expellant Satanam, imò potiùs ſic de ipſis ſentiendum eſt, quod abutentes eis, impia ſuperſtitione* aduocent

Indicatio Brentianæ criminationis, à Catholicis puerperas in Satanæ poteſtate collocari.

Homelia 6. in Lucam.

aduocent magis, quàm expellant Satanam. Atqne hæc profanus ille non ſolùm veteris Eccleſiæ, ſed etiam Dominicæ crucis deriſor Brentius, pto ſua criminandi libidine, atqne contra ſuamipſius, vt arbitror, conſcientiam ptofundit, nimirum, vt aduerſùs omnes hnius & ſuperioris ætatis Catholicos falſum & pnblicum teſtimoninm ferat. Quain remaledicnm Brentium ſequitur maledicus & ipſe Spangenbergius, qni non minorem virulentiæ ſuæ ſignificationem dedir, quum hodiernum feſtum probroſa oratione conſpurcans, dixit: *Vt de Iudæis nihil dicamus, in Eccleſiam Chriſti hæc impia opinio inuecta eſt: puerperas non membra Eccleſiæ, ſed eo tempore abſciſſas, & in poteſtate eſſe Satanæ. Hinc tot tamque abominandæ ſuperſtitiones effluxerunt; videlicet aſperſiones aquæ benedictæ, incenſiones luminum ſacrificatorum; ſuffimenta herbarum conſecratarum, & mirabiles multarum crucium characteres.*

In Poſtilla circa Euangeliũ de feſto purificationis.

Spangenbergiũ maledicentiæ Brentianæ ſectatorem eſſe.

Adeò iſti perfrictæ frontis homines, nonæqne ſectæ profeſſores, vt Catholicis vulgi odium & inuidiam conflent, quid veri falſiq; dicant & ſcribant, nihil penè penſi habere videntur. Veniunt qnidem in templum noſtræ puerperæ, & cum puerperij tempus abſolutum eſt, tùm ſuo, tùm genitæ prolis nomine immortali Deo publicè gratias agere, ſimulque ſacerdoti ſe benedicendas offerre ſolent. Sciunt enim Euangelicum exemplum Deiparæ, nimirùm omnium ſanctiſsimæ in orbe pnerperæ, quæ cùm Denm & hominem genuiſſet, præclarnm & imitandũ pietatis, humilitatis obedientiæque ſuæ ſpecimen dedit, qnando poſt expletum puerperium religionis ergô, non aliô, niſi in domum Dei primùm ſe contulit, æternoque Deo gratias reuerenter egit, ac ſimnl templi miniſtris ſe ſunmque munus obtulit: Simeonis etiam benedictionem excipere non dedignata. Deinde ritus qnidam more Catholico adhibentnr, vt puerperæ in Eccleſiam introdnctę, vt vocant, iuxta præſcriptas veteris Eccleſię formulas benedicantur. Qnicqnid autem hoc eſt ſanctæ, totqne ſæculis probatæ conſuetudinis atque benedictionis, quod homines, ac pręſertim parentes ad Dei cultum & pietatis exercitationem prouocat, qnoniam iampridem in ſuis abrogârunt Eccleſiis Nouatores, in noſtris porrò conuellunr, ac prorſus abolitum volnnt. Ad quam rem hac etiam ſycophantia turpiter vtuntur, vt nobis inandiram opinionem affingant; petinde ac ſi ſentiamus, puerperas non membra Eccleſiæ, ſed excommnnicatas, adeoque Satanæ poteſtati traditas eſſe, vnde neqne liberari, neque teſtitui poſſint, niſi multi rirus, quos recenſent, per Sacerdotem adhibeantur. Quis verò Catholicornm tàm inſulsè vnquam aut docuit, aut ſcripſit? An tale quicquam ſenſit, aut etiam per ſcholaſticos Doctores tradidit Eccleſia? nihil minus, imò verò apertè definiuit (ſicut ex Gregorij & Innocentij decretis luculenter apparet) vmbram legis veteris enanuiſſe, & Euangelij veritatem elùxiſſe, ideoqne Moſaicum de pnrificatione præceptum ad Chriſtianas puerperas non pertinere: has autem à peccato, excommunicatione, & à poteſtate Satanę adeò liberas eſſe, vt primo etiam poſt partum die, ſi velint, Eccleſiam adire, & in ea Deo gratias agere non ſint prohibendæ. Hæc ſanè tùm Brentium, tùm Spangenberginm apertæ vanitatis, putidique mendacij conuincnnt, quando illi nobis non modò falſam, ſed & ridiculam opinionem de puerperis excommunicatis, & velnt à malo ſpiritu obſeſsis exprobrant impndenter. Iam verò qnod ad aquæ benedictę aſperſionem, & luminum ſanctificarorum incenſiones, aliarumque rernm conſecratarum vel inſtitutionem, vel obſeruarionem attinet, de quibus modò dicendi locns non eſt, habent illa qnidem ſunm in Eccleſia vſum, ſed minimè, qualem iſti malignè confingnnt, ad pnerperas à Satanæ poteſtate vindicandas, vel vt per ſe ad fugandos Dæmones ſufficiant, vtue rebus exrernis eiuſmodi affixos animos habeamus, eiſque magis quàm Deo diuinæqne virtuti confidamus; ant demum ex his quicquam ad ſuperſtitionem aliquam conuerramus. Videt interim Lector, ac ſi ſapit, nobiſcum iure deplorat iſtos, non ſolùm ceremoniarum Eccleſiæ, ſed etiam crucis Chriſti inimicos, qui in arte qnidem blaſphemandi ram inſignes fecêre progreſſus, vt omnem Chriſtianum ferè cultum, in Magiam & Idololatriam auſint connertere atque transformare. Nam & ſacro ſanctam crucem, qnâ Chriſtiano nihil eſt ac eſſe debet venerabilius, Brentiani Apoſtolicam traditionem eſſe negant, nec elementum, ſed figmentum appellant, & non hoc ſignum Chriſti maximnm, qnod in cœlo ſub aduentum extremi Iudicis apparebit, ſed Aſinum potiùs adorandnm,

Quomodò puerperæ Catholicæ in Eccleſia tractentur, ſeq; illæ conformẽt exẽplo Mariæ.

Cur aduerſarij aſpernẽtur morem Catholicũ puerperis benedicendi.

Nouatores falsò Catholicis affingere, quòd puerperas habeant pro excõmunicatis & obſeſsis.

Vide diſtinctiones Si mulier, & extra: de purificatione poſt partum.

Vera Eccleſiæ doctrina de ſtatu puerperarũ.

Quàm indignè ſentiant Nouatores de reb⁹ in Eccleſia conſecratis, & præſertim de cruce Domini.

Vide Brentium in prefatione in reſponſionẽ Iacobi Andreæ cõtra Hoſium.

Matth. 24.

qui naturalem dorſo portat crucem, affirmant. Nos verò cum Auguſtino contra hos impios hoc vnum dicimus: Habent Chriſtianorum arcana illius dominicæ Crucis, quaſi quoddam venerabile monumentum, quod de crucis ipſius imaginatione Crucem cognominant, quod & nos etiam omni veneratione dignisſimum fatemur, & ad recordationem crucifixi noſtri veneramur.] Sed enim ego modum omnem excedam, ſi ad viuum cuncta reſecem, quæ inſani calumniatores cum hoc argumento fœdè commiſcent, nihil non ad inuidiam & contemptum Eccleſiæ rapientes.

Li. 2. de viſitatione infirmorum, cap. 3.

CAPVT VNDECIMVM.

Affectus humanos, ac præſertim gaudij, in MARIA Domini matre laudabiles extitiſſe, eosq́; variis modis ex Euangelio demonſtrari.

Ex Euāgelio facilè colligi, Mariam humanis non vacaſſe affectibus.

DE rebus atque miraculis tùm in Zachariæ domo, tùm in templo Hieroſolomytano geſtis, dictum eſt, quæ lætitiam certè ſanctamque voluptatem Virgini matri maximam pepererunt. Neque ſolùm cognatæ Elizabethæ, ſed & Magis, Simeoni, Annæ, aliisque pluribus ad Chriſtum verè conuerſis, procul dubiò gratulata eſt; & in Deo ſalutari ſuo ſæpiùs exultauit, quum natū Emmanuelē magis magisq́; reuelari & cognoſci cerneret. Rurſus verò MARIAM ob amiſſum filium doluiſſe legimus, quę Simeonis vaticinium haudquaquam vanum fuiſſe re ipſa comperit, quoties eius animam doloris gladius propter filium penetrauit. Vbi de affectibus humanis pauca præfabimur, ac ſtatim de propriis MARIÆ affectibus (præſertim gaudio) dicere pergemus: ſic enim ad ſequentia, in quibus aduerſarij de MARIÆ affectibus mirè fabulantur, commodiorem nobis viam patefaciemus. Luc. 1. & 2.

Propoſitio de ſequētē tractatione.

Hominē variis affectibus ſiue paſsionibus obnoxium eſſe.

Sunt in homine quidam animi motus, quos Græci πάθη, Cicero perturbationes, multi affectiones & paſsiones appellant, nosque illas communi affectuum nomine complecti ſolemus. Et Chriſtiana quidem ſchola in eo veterum philoſophorum ſententiam probat, quòd eiuſmodi affectus; vti gaudium, triſtitia, ſpes, timor, ira, miſericordia ſiue compaſsio, in bonos etiam ac ſapiētes homines cadant. Quicquid enim Stoici tandem fingant, qui quum ſapientem hominem affectibus omnibus exuunt, ſe verè homines eſſe obliuiſcuntur, humanos id genus affectus natura inſeruit & ratio moderatur, pulchriores reddit virtutis exercitatio, modò ritè ad vſum iuſtitiæ conuertantur. Vnde Paulus Apoſtolus ἀστόργους, hoc eſt, à charitatis & pietatis naturalis affectibus alienos reprehendit, eosque homines ſine affectione noſter vertit Interpres. Etenim cum Chriſti doctrina humanitatis & miſericordiæ plena nihil æquè pugnat, quàm crudelis & beluina illa ἀπάθεια, quam in Tyrannis etiam impij meritò deteſtantur. Igitur & Chriſtum variis affectibus obnoxium fuiſſe videmus; quandoquidem [a] miſeretur, [b] lachrymatur, [c] contriſtatur, [d] iraſcitur, variisq́; ſæpè modis commouetur, quòd nihil à communi hominum natura remotū habere vellet, ſed per omnia, [e] excepto peccato, ſuis fratribus aſsimilaretur. Tum paſsionum nomina, ſi ſcripturas conſulamus, conſuetudine locutionis humanę, bonis etiam [f] Angelis tribuuntur, non propter affectionum infirmitatem, ſed propter quandam operum ſimilitudinem. Imò & Deus ipſe ſecundùm ſcripturæ phraſin iraſcitur, nec tamen vlla paſsione turbatur, vt [g] Auguſtini verbis vtamur. Cæterùm inter paſsiones & propaſsiones, vt ita dicamus, multum eſt diſcriminis, quandoquidem ſapientes, licet his commoueantur, tamen ita moderantur ac refrenant, vt rationi ſubiectas teneant, neq; menti dominari permittant, qui aliòqnin, vbi modum exceſſerint, homines quantúmuis intelligentes à mente, quaſi à ſua poſſeſsione deiicere, ac nō inſipientes modò, ſed & quaſi pecudes, efficere conſueuerunt. Atq; huc referri poteſt dictū Hieronymi: Difficile eſt, quin potiùs impoſsibile, perturbationis initiis carere quempiā, quas ſignificantiùs Gręci προπαθείας vocant: nos, vt verbū vertamus è verbo,

Affectus cunctis ineſſe, & bonis etiam conuenire.

Rom. 1.

Lex Chriſtiana, & Chriſtus ipſe nos docēt, affectus ſimpliciter nō eſſe improbandos.

a Ioan. 6. & Luc. 7.
b Ioan. 11. & Luc. 19.
c Marc. 3. & 14.
d Marc. 3.
e Hebr. 2.
f Gene. 18. & 19. Lucæ 15.
g Lib. 9. de ciuitate Dei cap. 5.
Oſee 8.
Pſal. 6.
Deuter. 32.

Iraſci etiā dicitur Deus in ſcriptura.

Paſsiones & propaſsiones differunt.

In epiſt. ad Saluinā de viduitate ſeruanda.

verbo, ante paſsiones poſſumus dicere, eò quòd incentiua vitiorum omnium titillẽt animos, & quaſi in meditullio noſtrũ iudicium ſit, vel abiicere cogitata, vel recipere.]

Mulieres grauiorib. affectibus quàm viri, ſolẽt laborare.

Iam verò alij affectus alios homines magis occupant & infeſtant, & in mulieres quidem, quàm in viros incurrunt vehementiùs, vt non temerè Poëta dixerit:

Virgil. 4. Æneidos.

Varium & mutabile ſemper Fœmina.

Videmus igitur hùnc infirmiorem ſexum ad excandeſcentiam, impatientiam, odium, vindictam, lamentationem, contẽtionem, atq; ad omnem ferè intemperantiam natura eſſe procliuiorem, ferríque præcipitem, vt ex multis vix paucæ mulieres in ſuis rebus & affectibus modum ſeruare, ac in grauibus negociis iudicio integro valere poſsint. Vnde vbique ferè gentium obſeruatur, vt viri, non mulieres conſiliis officiiſque publicis adhibeantur, quòd magno conſenſu omnium, fœminæ non tàm rationi obtemperare, quàm affectibus indulgere ſoleant. Atque inter omnes mulieres præcipuè matres exiſtunt, in quibus vehementiſsimæ erga filios ϛοργαὶ regnant & affectus, vt quos incredibiliter nocte ac die amant, & perpetua cura, ſummaque dilectione proſequuntur. Igitur ſiue otientur, ſiue negocientur, de liberis cogitant, & naturę vi quadam incitatę, ad illos lactãdos, fouendos, demulcendos, tuendos, ſponte procurrunt, horum cauſa quæuis adeunt pericula, & tantùm non intemperantiſſimo eorum amore inſanire ſolent, licet deformes, ignauos, viles & difficiles, multiſque moleſtiis & ærumnis obnoxios deprehendant. Hæc pluribus explicare viſum eſt, quæ ad noſtræ matris affectus cognoſcendos lumen aliquod adferre poſsint, eamque à reliquis mulieribus & matribus ſuo quaſi iure eximere. Etſi enim humanis non caruit affectibus, vt poſtea dicemus, tamen nihil in illis reprehenſione dignum fuit, vtpote quos ſemper temperatiſsimos habuit, vt hac etiam in parte mulier mulieribus quibúſuis & matribus longè præſtet, ac in toto illo fœmineo genere verè ac vnicè benedicta prędicetur. Quare Damaſcenus[a] MARIAM depingit, quę fuerit Virgo intemerata in nullis terrenis verſata perturbationibus, ſed cœleſtibus educata cogitationibus. Et Andreæ[b] Hieroſolomytani vox eſt: Nequaquam vincebatur ab animi perturbationibus, quæ erat puritate omnibus ſuperior. Quòd autem ita viueret, vt non haberet omninò eaſdem, quas aliæ proprietates, erat proprium eius, quæ illi cum Deo intercedebat propinquitatis.] Sed &[c] Epiphanius eandẽ laudat, quòd moderatè ſemper & conſtanter egerit, fœdis affectibus atq; perturbationibus nunquam obnoxia. Demùm vt Metaphraſtes[d] affirmat, doctorum iudicio MARIA ab initio vſq; ad finem ſe fortiter & conſtanter geſsit, honeſtè quidem & non indecorè vtens motu animi, quem certis finibus etiam Chriſto moriente continuit.

Cur mulieres negotiis & officiis publicis nõ præficiantur.

Matres erga liberos in affectibus ſunt vehementer, vt nullæ alia fœminę.

Quorſum pertineant præcicta de affectib. mulierũ. Et teſtimonia veterum de perfectis Marię affectibus.

a In oratiõe de Virginis obdormitione.
b In ſalutatione Angelica.
c In oratiõe de laudibus Virginis.
d In ſer. de vita & dormitione Virginis.

Nouatores indecoros & immoderatos affectus Mariæ tribuẽt, repugnãte ſcriptura & ratione.

Craſsi ſunt igitur homines & cæci doctores, qui tàm craſſè de MARIA philoſophantur, ac illius tùm innocentiam, tùm ſanctitatem puritatemque multis ac fœdis affectibus aſpergunt contaminantque. Non enim in Euangelicis literis, vt par erat, animaduertunt, quàm reuerenter Gabriel, licet Angelus, de illa loquatur, quantique illam faciat Elizabetha venerãda matrona, & afflata, imò repleta Spiritu ſancto: Nec obſeruant, quàm pura fuerit illius anima, quæ tàm facilè, tàm mirificè, & effusè, vt diximus, ex toto corde Dominum magnificaret, & in Deo ſalutari ſuo, pluſquam nos ſanè aſſequi poſſumus, exultare noſſet. Parum itidem expendunt, receptum diuinæ gratiæ ampliſsimum munus, adeò poſt partum à Deipara non fuiſſe imminutum, vt etiam quammaximè ſit auctum atque cumulatum. Non aduertunt, quàm incredibiles in omni genere virtutum ea fecerit progreſſus, præſertim in ſapientia, quum facta illa, de quibus Gabriel diſſeruerat, myſteria clariſsimè perdiſceret, certiſsimeque perſentiret. Demùm haud cogitãt, ſic MARIAM inſtituiſſe vitam, vt acceptam veræ fidei lucem ſedulò retineret, in charitate magis magiſque proficeret, omnis pietatis cultum augeret, diuinæque gratiæ ſemper coöperaretur. An vas tam electum, ornatum, ſyncerum, Deoque inhabitante dignum prauis & immoderatis pateret affectibus: quos multi pij ſpiritu duce, comiteque virtute fortiſsimè profligârunt, ac ſapientiſsimè temperârunt? Tantùm abeſt, vt ad tumidos, profanos tragicoſque ſermones erumperet, ſicut impuri fingunt aduerſarij, præſertim quæ ſicut ab omni morum honeſtate, ſic etiã à verbis prouidè, modeſtè & circumſpectè dictis, ſatis laudari

Lucæ 1.

Lucæ 1.

Non decuiſſe, vt vas Deo Deique gratiæ plenũ vitioſos haberet affectus.

non poteſt,& ab intemperanris linguę vitiis ſemper fuit aliena. Erat enim verè & plenè ſpiritus, vt antea probauimus, ſacris rebus inde à prima ætate continenter intenta, nec ea quæ mundi, ſed quæ Dei ſunt curans vnicè, Chriſti amori maximè dedita, cum quo nullus in terris vixir diutius, vixit coniunctiùs, vixit ſuauiùs atq; familiariùs.

Homel. 17, in Lucam.

Inferni dolores Mariã in hac vita obruiſſe fingit Brentius.

Nunc verò tempus poſtulat, peculiarem gaudij affectum, qui noſtram Virginem inſigniter occupauit atq; compleuit, panlò fuſiùs explicare, vt ita nouum Brentij commentum ſimul explodatur. Is enim alicubi ſcribit, MARIÆ parum gaudij & exultationis in hoc ſæculo contigiſſe, imò verò inferni dolores (horrendum dictu) illam in hac vita obruiſſe. Perinde, ac ſi tàm innocens Virgo, quæ nullius mali ſibi vnquam eſſet conſcia, cum perpetuis ſemper doloribus conflictaretur. Nihil tale prodit Euangelium, neq; credere par eſt, prædictum illi à Simeone gladium ad aſsiduos Virginis angores, vel ad omnem ſancti gaudij carenriam & priuationem pertinere. Nouerat vtique Virgo ſapientiſsima, quid germanæ charitaris officium poſtularet, nimirùm, vt cum gaudentibus & ipſa gauderet: ideoq; læta in domum Zachariæ profecta, & cognatę ex animo gratulata eſt, neque ſolum Ioannem infantem in vtero matris, ſed totam etiam domum, vt eſt veriſimile, ad ſpiritualem lætitiam incitauit atq; perduxit, vt cum ipſa etiam alij plures in Spiritu ſancto exultarent. Prætermitto, quátum veri ac ſolidi gaudij Gabriel MARIÆ attulerit, quum primum illud Euangelium ſolus ſoli annunciaret, quumque ſtatim diuinæ incarnationis myſterium in eius vtero perficeretur, quod ſola ipſa ſentire meruit, fœliciterque ſola experiri. Fœlix deinde puerpera, quæ omnis doloris expers, & gaudij plena, atque (vt putant) ingenti Angelorum choro vndiquaque circumſonante non mediocriter animo recreata, talem infantem enixa eſt, eumque prima conſpexit, tractauit, pannis inuoluit, & inuolutum præſepi impoſuit. Quæ mater obſecro, ex nato filio maiore lætitia vnquam perfuſa, maioremque cauſam ad filium amandum, dulciſsimeq; curandum aſſecuta eſt? ob quem tantò magis gaudere potuit & debuit, quò illum nouit exactiùs, certiusque perſpectum habuit, illum vnum omnibus aliis non dicam filiis, ſed etiam creaturis longè præſtare, ac vniuerſis donis abundare, nihilque illo maius ac melius poſſe experi vel deſiderari. Quos igitur æſtus, quas flammas, quæ tripudia non perſentiſceret, quę tanto theſauro ſe ditatam comperit, tantoque filio mater ſola noctes ac dies gauiſa eſt? Perge verò ſpecioſa ſpecioſum amplecti, ama redamantem, quo nihil amabilius: genas, oculos, faciem intuere dulcis infantuli: brachiis complectere, ſinu foue, lacta vberibus, ſæpius oſculare & demulce ſiue arridentem, ſiue adblandientem puſionem pulcherrimum, ſuauiſsimum, ornatiſsimum. Habe quem ſola ex tuis viſceribus concepiſti: habe quem ſola genuiſti, neque cum alio niſi cum patre cœleſti communem filium accepiſti. Tuo iure profectò præ omnibus dixeris: Ego [a] autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Ieſu meo. Et cum alio Propheta: [b] Gaudens gaudebo in Domino: & exultabit anima mea in Deo meo. Tales deliciæ tali debentur matri: has epulas Pater æternus illi, vt nulli alij, in filio præparauit; Filius ne ſit ingratus, eidem parenti ſe totum tribuit & impendit. Quis pius rem tantam nõ magni faciat? quis cum gaudente matre gaudentem infantulum non gaudens ipſe recogitet? quis cum Idelphonſo non ſimul exclamet? O fœlix MARIA, ô genitrix glorioſa, ô ſublimis puerpera, cuius viſceribus autor cœli terræq; committitur. O fœlicia oſcula labiis impreſſa lactentis.] Ergóne quiſquam præter MARIAM veriùs pleniusq; percepit, quod electis, Deumq; diligentibus Propheta promiſit: Inebriabuntur ab vberibus domus tuę, & torrẽte voluptatis tuæ potabis eos: quoniam apud te eſt fons vitę, & in lumine tuo videbimus lumen? Quid verò, niſi vitę fontẽ & lumen ęternum, apud MARIAM & in MARIÆ ſinu reperimus? ex hoc fonte ampliſsimas lętitię aquas haurire, in hoc lumine diuinum lumẽ videre, nectar ei erat & ambroſia ſuauiſsima. Eſt autem in lumine videre lumen, ſpiritu filium cognoſcere, ſicut [c] Nazianzenus interpretatur.

Ex Euangelica hiſtoria probari, frequentis gaudij mot⁹ & affectus in Virginẽ cecidiſſe.

Luc. 2.

Luc. 1.

Summum Marię gaudium ex ipſo partu, & circa Ieſum paruulum.

a Abacuc 3.
b Eſaiæ 61.

In ſerm. de Natiuitate Mariæ.

Pſal. 35.

c In orat. in Ægyptiorũ Epiſcoporũ appulſum.

Ingens & variũ gaudium Mariæ circa Chriſti pueritiam, adoleſcentiam, prædicationem obueniſſe.

Expendant porrò alij, quantum veræ conſolationis hæc mater conſequeretur, cùm primos veluti Chriſtianos ex Iudæis Paſtores, & ex gentibus Magos ad filij ſui incunabula properãtes exciperet, ac etiam fortaſsis in fide erudiret. Quid? nónne gauderet in templo puerpera, ſicut iam antè probauimus, cùm homines verè ſpirituales ac probatæ fidei teſtes adeſſe cerneret, eosque præclaras & publicas de filio ſuo edere confeſ-

confeſsiones,vt ſyncera fidea de nato Meſsia in multorum animis excitaretur, atque confirmaretur? Quàm verò alacriter & ſuauiter,Ieſu boue,te verum Salomouem domi & foris audiuit, tuamq; diuiuam ſapientiam non minùs cupidè ac intentè, quàm olim illa Regina Saba,tuis in verbis & factis demirata eſt,planeque obſtupuit? Ruſus qua Spiritus couſolatione perfuſa eſt, cum vidit iactum abs te filio Euangelij ſemen tàm fœliciter ſurgere, tamque vbertim propagari? Non ex animo lætaretur,cùm animaduerteret,pprias in te Meſsię notas magis ac magis elucere,& palàm tandè à multis aguoſci,Satanæ verò regnum iudies labefactari,ac miſeros perditosq; homines,te duce,ad beuè beateq; viuendum peruenire? O lætos MARIAE oculos, quibus nouam Eccleſiam ſurgentem aſpexit, quum & paue cœleſti à ſuo filio pauperes reficerentur, & humiles exaltarentur, & eſurientes bouis implereutur, & prophetarum oracula perficerentur. In his aliiſq; ſucceſsibus Euangelij efflorefceutis,quomodò MARIAE auima non recrearetur? non propenſè magnificaret Dominum? non tota exultaret, ac velut iubilando geſtiret in Deo ſalutari ſuo? Equidem qui Euangelio credit, & Euangelij uaſcentis primordia ritè contemplatur, facilè hos ac ſimiles deprehendet affectus, quos ſi in vllis aliis Chriſtum amantibus, certè in MARIA eximiè pios & admirabiliter lætos, nec minùs innocuos & ſanctos viguiſſe neceſſe eſt. Commendatur Magdaleua,& iure quidem, quòd tautos lachrymarum imbres ſuper Dominicos pedes profuderit, Chriſtumq; fuerit iutimo amore complexa. Quid minùs de MARIA noſtra ſentiamus? quam vberrimas,& ſimul ſuauiſsimi amoris lachrymas frequenter effundere tam tenero molliq; Virginis pectori pulcherrimè congruebat.

3. Reg. 10.

Lucæ 7. & Ioan. 12.

Mariæ & Magdalenæ collatio.

Iam verò ſi antè vnquam, certè tunc maximè ſuum in Chriſtum amorem nouo gaudio cumulauit, cùm poſt acerbiſsimum luctum ex filij morte & ſepultura perceptum reſpirauit, eundemq; filium, quo nihil habebat charius, coràm in carne rediuiuum, uitidum planeq; glorioſum aſpexit. Quid illi optabilius, quid iucundius accidere poterat, quàm quòd illius infirmitatem iu virtutem, mortalitatem in æternitatem, contumeliam in gloriam trauſiuiſſe certò deprehenderet, ſuiſq; oculis cótemplaretur? Quid, ſi Chriſtus à triſtiſsima morte lætiſsimè reſurgés, primùm ſe matri & videndum & contrectandum prębuit,vt ſummè compatienti ſummam conſolationẽ adferret? vt multi ſanè & graues Theologi, quos alibi producemus, probabiliter docent. Vnde Rupertus pulchrè & laudabiliter à piis maioribus traditum eſſe ſcribit,vt religioſi quidam cunctia per annũ Dominicis diebus, ac pręſertim ſacro die Paſchatis beatæ Dei genitricis memoriam celebrent ſingularem, ac Eccleſiaſticã idcirco inſtituant proceſsionem. Mariam enim Deiparam eſſe, cui ante omnes alios rediuiuus filius ſuam victoriã annunciárit, & dulcia carnis ſuæ vulnera, quam illa veram de carne ſua carnem conceptam pepererat, præbuerit deoſculanda. Quid verò pulchrius, inquit, quid venerabilius, quàm congratulari matri Virgini ſuper reſurrectione vnigeniti iam non morituri, iu cuius paſsione gladius animã eius pertranſiuit?] Ac deinde, vt illorum obiectioni reſpondeat, qui Chriſtum Magdaleuæ primùm appuruiſſe ob Marci verba ſeutiunt: Omnibus, inquit, beatam Virginem matrem excipimus teſtibus prærordinatis, quos ſolos uominare ad Euangeliſtas pertinuit, vel quos Chriſti reſurrectionem auuuciare decuit.]

Mariæ gaudiũ incredibile ob Chriſti reſurrectionem.

Li. 7. de diuinis officiis cap. 25.

Chriſtum ſuæ matri primùm à mortuis appruiſſe.

Cur Chriſtus Magdalenæ, & non matri primùm apparuiſſe legatur.

Marci 16.

Sunt & alia lætitia plenæ, quæ ſapientes pliique homines circa hiſtoriam Euangelicam in MARIA meritò coutemplentur, eam videlicet, aliis vtriuſque ſexus perſonis credentibus adfuiſſe, cùm Chriſtus quadrageſimo poſt reſurrectionem die ſuis amanter valediceret, ſeque ab illorum ſubduceret oculis, & in aſſumpta cárne glorioſus victor cœlos peteret, vt Rex gloriæ cum ſummo triumpho ad Patris dexteram reſideret. An verò MARIA inter alios, quibus tanta Chriſti aſceudentis gloria ſummo gaudio fuit, non lætitia diffluere, non ſibi, non filio, non diſcipulis, nou humano demùm generi ex animo gratularetur? Sibi quidem, quòd caro è ſua carne ſumpta, ſuper omuia exaltaretur, filio qui iam Pontifex cœlos tam potenter penetraret, diſcipulis qui fidum aduocatum apud Patrem perpetuò habituri eſſent, ac omnibus demum mortalibus, quibus expedita via in cœlum tali duce præeunte pateret. Rurſus huc pertinet myſterium Pentecoſtes, cuius & ipſa particeps fuit, quandoquidem pro miſſum à Chriſto Spiritum ac cœlitus demiſſum in forma ignis ſpecieq; linguarum accepit,

Mariæ gaudiũ attulit, filium in cœlos aſcendẽtem cernere.

Mariæ gaudiũ in die Pentecoſtes auctum eſt vehementer.

accepit, vt non modò cum aliis ineffabili gaudio & exultatione perfunderetur, ſed etiam prę aliis fructus Spiritus ampliſsimos modo inſolito experiretur. O quàm bonus & ſuauis eſt (Domine) Spiritus tuns, qui cùm repleti omnes Spiritu ſancto, loqui cœperunt magnalia Dei, Virgineum illud pectus mirabilitet imbuit, nouisq́; chariſmatibus ita compleuit, vt diuinarum conſolationum copia in vaſe tàm ſancto exundârit, indeq́; multis modis in recentem illam Eccleſiam dimanârit. Sed omitto iſthæc pluribus perſequi, cùm vereat me in hoc vno Mariæ affectu, qui gaudio continetur, hactenus exceſsiſſe modũ, tametſi multa ſint à nobis prætermiſſa, quæ hiſtoria Euangelica ſtudioſis vltrò ſuppeditauerit. Verùm ſit ſatis Lectorē de his obiter monuiſſe, ſimulq́; Brentij vanitatem contriuiſſe, qui, vt diximus, gaudium & exultationem Mariæ ſic adimit, vt inferni potiùs dolotibus ipſam expoſitam, imò & obrutam in hac vita fuiſſe confingat.

Septē præcipua Virginis gaudia, Thomæ Cantuarienſi Martyri valdè commendata.

Sunt interim, qui è ſuperioribus omnibus inſigniora Virginis noſtræ gaudia colligant, & ſeptenario numero ſuccinctè concludant, ſicut Rithmi quidam oſtendunt, verbis quidem nō elegantes, ſed ſenſu dilucidi, & iam vulgò celebrati, quibus etiam inſignis Chriſti Martyr Thomas Cantuarienſis olim, vt ſcribitur, fuit delectatus. Eos Rithmos aſcribere non grauabor: GAVDE Virgo mater Chriſti, quæ per aurem concepiſti Gabriele nuncio. GAVDE, quia Deo plena pepetiſti ſine pœna cum pudoris lilio. GAVDE, quia Magi dona bona, tuo nato ferūt, quē tenes in gremio. GAVDE, quia iuxta legem obtuliſti mundi Regem in templi ſacrario. GAVDE, quia tui nati, quem dolebas mortem pati, fulget reſurrectio. GAVDE Chriſto aſcendente, qui in cœlis te vidente motu fertur proprio. GAVDE Virgo, quia emiſit, Paracletum quem promiſit, ſanctorum Collegio. GAVDE quæ poſt ipſum ſcandis, & eſt honor tibi grādis in cœli palatio.] Quoniam verò de MARIAE gaudiis, quæ in vitam eius mortalem cadunt, vtcunque dictum eſt; conſequens erat de doloribus eiuſdem aliquid adiungere: ſed nos aduerſariorum ſententiam, quomodò ipſi Deiparam ob amiſſum filium doluiſſe doceant, primùm expendendam eſſe putamus.

CAPVT DVODECIMVM.

Nimiùm acerbos & procaces eſſe Nouatores, qui Matrem Domini ob amiſſum triduo Filium ſupra modum doluiſſe, & improbis affectibus ſuccubuiſſe contendunt.

Summa hiſtoriæ tractandę. Lucæ 2.

NOTA eſt hiſtoria Euangelica de puero IESV duodecimum ætatis annum agente, qui cùm in templum Hieroſolomytanum adductus & amiſſus eſſet, ingens planè ſui deſiderium & piæ Matri MARIAE, & nutritio patri Ioſeph reliquit. His enim duobus domum redeuntibus, cùm Paſchales feriæ ſolenni Iudęorum ritu celebratę forent, puer ipſe in templo remanſit, ac triduo ferè diuerſis in locis quæſitus, non potuit vſquam inueniri. Quem cùm tandem in templo ſedentem, & cum doctiſsimis quibusque colloquentem offendiſſent, non potuêre non demirari, quòd præter ſuam expectationem, & contra morem puerorum ille ſe parentum contubernio ſubduxiſſet, magnamq́ue ipſis in quærendo curam & ſolicitudinem creauiſſet. Hinc illa ſiue amica bonæ matris cum puero expoſtulatio; ſiue ſimplex mœſtę ſimul & admirabundę Virginis interrogatio; Fili quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. De quibus verbis quid nunc demùm cenſeant, & quomodò MARIAM in illis malè accipiant aduerſarij, primùm audire ſit operæpretium, vt noſtra deinde reſponſio, ipſaque veritas rectiùs intelligatur.

Propoſitio de ſequenti tractatione

Quomodò Culmannus & Brētius parentes Ieſu depingant, in pſenti hiſtoria.

In Euangel. dominicę 1 poſt Epiph. poſt 4. concionem. Hom. 19. in Lucam.

Culmannus in præſentem Virginis orationem hæc congerit: *Mater accuſat filium, quæ quaſi perturbata dicit: Non debebat hoc nobis facere. Hæc enim verba dolor expreſſit. Nemo facilè concipit, quanta paſſi ſint hîc parentes per tres dies.* Sed craſsiùs adhuc Brentius: *Quid*, inquit, *ſi verò parentes IESV non ſolùm deſperabundis curis, verumetiam aliis malis offendiculis affecti ſunt?*

ſunt? ſecum fortaßè in animo ſuo eiuſmodi quæpiam voluentes, Quid? Si hic eſſet Meßias, qualis eſt ab Angelis & hominibus quibuſdam prædicatus, quî fieri poſſet, vt iuxta diuinum præceptum, non obediret parentibus, ſed clàm ſe ab illis ſubduceret, & in tantum mœrorem conijceret? Et quomodò poſſet eſſe Meßias, omnis fœlicitatis Autor, quando hactenus nulla vnquam proſpera fortuna in eo vſi ſumus? Concludit tandem Brentius: *Non eſt incredibile, hos dolores animum parentum IESV pupugiſſe: nec idipſum diſsimulat ipſa mater, cùm poſteà dixit: Pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Quarè ſi Brentio coniectanti fidem habemus, Mariam non ſolùm dolentem cum Luca dicemus, ſed illam vnà cum Ioſepho etiam deſperabundè anxiam, grauisq́; peccati & accepti à puero ſcandali ream faciemus. An enim ſit leue peccatum, aduersùs Dei prouidentiam & Chriſtum ipſum muſsitare, ac de vera Chriſti fide talem admittere dubitationem, adeoq́; filium Dei reputare plusquàm ſaſtidioſum, ingratum, impudentem, inobedientem, qui nihil, niſi aduerſa ferat ſecum, vt propteteà illis Meſsias eſſe non poſſe videatur? Quantulùm hæc abſunt, ſi ritè perpendantur, à ſpiritu diffidentiæ & incredulitatis, præſertim quum dicti parentes, ſi Brentium ſequimur, tandem ita concluſerint: *Quis igitur crederet ipſum eſſe Meßiam populi ſui Saluatorem?* Nihil hoc eſt aliud ſanè, quàm animum plus quàm muliebrem MARIAE vnà cum Ioſepho largiri, eamq́; prorſus impatientem, imò & contra Deum murmurantem, & de conſtanti fide planè ſuſpectam reddere. Itáne verò Brenti, ſanctiſsimam Virginem nobis depingere, & vulgo tantùm non irridendam exponere decuit, vt Euangelicum nobis interpretem exhiberes?

Brentius beatã Virginẽ grauis peccati ream facere conatur.

Accedit Georgius Maior, qui & ipſe oleum, ſicut aiunt, addens igni, vt muliebres planeq́; immoderatos affectus exprimat, MARIAM per proſopopæiam ſic lamentantem inducit: *O me infœliciſsimam, quæ ante à beatiſsima videbatur. Satiùs fuerat nunquam matrem Domini fieri, quàm commiſſum Dominum ſeruatorem mea negligentia amittere.* His adiũgo alium ex eódem ouo prognatum doctorem Spangenbergium, cuius teſtimonio MARIA tàm miſerè quàm indecorè ſic quoque lamentatur: *Noſtra culpa ſcelus tantum admiſſum eſt, quod æterno ſupplicio Deus vltrò vindicabit, & à nobis pœnas meritas exiget.* Hæc ſi vera eſſent, vt noui blaterones effingunt, multum profectò impuritatis, grauesq́; mentis perturbationes hæſerunt in Virgine matre: imò verò, hi timores ac terrores, hi atroces conſcientiæ ſtimuli ſatis eſſe queant, vt miſerandæ & nefandæ fœminæ, quæ MARIA fuit ciuis Hieroſolomytana, attribuantur. Hæc enim quemadmodùm [a] Ioſephus & [b] Egeſippus meminerunt, ſuum ipſa infantem crudeliter enecauit; non diſsimilis Medeæ Poëtarum ſabulis celebratæ, quæ in trucidãdis liberis ſimile ſcelus perpetrauit. Tùm parentes ambos Ioſeph & MARIAM̃ Brentius ita colloquentes introducit: *Profectò videmus, nos nihil aliud quàm extremam internecionem & perpetuam damnationem manere.* An hæ voces, obſecro te Lector, de ſalute deſperantium, & quaſi ad laqueum procurrentium non expreſſum ſpecimen præbere videntur?

Quid de parentibus eiſdem iudicẽt Georgius Maior, Spangẽbergius & Coruinus.

In explicat. eiuſdem Euangel.

In Poſtilla circa Dominicã I. poſt Epiphan.

Aduerſarij quã turpiter de Maria Domini matre loquuntur.

a De bello Iudaic. li. 7. cap. I.

b Lib. 5. de excidio Hieroſolymit. cap. 40.

Poſtilla in Dominica I poſt Epiph.

Vnus adhuc deeſt huius actor fabulæ Coruinus, qui, ne poſtremus videatur, audacter hoc euomit, quod ego haud ſine horrore poſſum repetere: *Non ſolùm filio, ſed etiã fide erga Deum MARIA priuatur, dum hæc cura ſemper remordet; Deus iraſcitur tibi, & fortaßè non vult, vt tu ampliùs filio eius nutricandi officium præſtes.* Et vnde hæc tam grauia iſtorum maledicta, aut ſi malis, plus quàm anicularum deliramenta? ex eo nempè fonte, quoniam MARIA dixerit: Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Quis verò non demireretur, Euangelicos doctores ob exilem cauſam, imò ob hanc ſolam voculam, DOLENTES, tantas agere tragedias, & in MARIAE cauſa tã petulanter ingenioſos eſſe? Quid attinet quæſo, in re tãtilla homines pręposterè artificioſos, vaneq́; curioſos nihil non ſibi permittere in affectibus Mariæ contra omne decorũ tribuendis & amplificandis? Hóccine demùm eſt Euãgelium aſſerere & illuſtrare, tam enormia & horrenda, ſed & per ſe quidẽ falſa cõminiſci, quę in odiũ ac dedecus innocentiſsimę, ſemperq́; ſanctiſsimę Virginis vulgo inſtillentur, nimirùm quòd hæc immodico dolori tã fœdè indulſerit, quòd rerum humanarum ſuæq́; vitæ pertæſa, mortem propemodùm deſiderârit, quòd plenas diffidentiæ cogitationes admiſerit, quòd ſe ingenti peccato obſtrictã ſenſerit, quòd admiſsi criminis pœnã peracerbam luerit, quòd cum grauiſſimis animi curis tentationes diabolicas coniunxerit, quòd contra ſummum illum æternumq́ue bonum (Chriſtum loquor) non parùm amarulentè ac indignabundè cogitârit ac dixerit, quòd in vera Meſsiæ fide titubârit, & circa illum paſſa offendiculum

Quanta ſit impudentia Coruini in Maria tractanda.

In Poſtilla circa dictũ Euang. Dominicæ I. poſt Epiph.

Luc. 2.

Ex quo fonte tantum virulẽtiæ in Mariam depromant aduerſarij.

Euãgelicorum in beatam Deiparam nefaria procacitas.

lum

lum fuerit, quód deniq; nó ſolùm ſine filio, verùm etiam ſine fide, ſicut niger ille Coruinus, quem tu Romane caueto, procaciter garrit, extremæ deſperationi ſe proximã aliquando monſtrauit, mulier ſcilicet horum iudicio infęliciſsima miſerrimaq́;.

Quid, quòd eò demùm progreditur licentia nouatorum, vt neq; MARIA, neq; Chriſtus ipſis ſatisfaciat: vtramq; perſonam Momi iſti audent proſcindere, ſuisq́; caninis dentibus lacerare. An enim Chriſtum Opt. Max. non vituperat & accuſat Ioannes Agricola, quum in hunc modum apertè ſcribit: *Duriùs quidem quàm aliòquin conueniebat, alloquitur matrem expoſtulantem ſecum Ieſus.* Quid hinc aliud colligas quæſo Lector, niſi Chriſtum immoderatè, vehemẽter, ſeuerè, imprudenter egiſſe, & in matrem peccaſſe, vt ob immodicam duritiem vel acerbitatem meritò incuſetur? O impuros & maledicos homines, quibus poſt hominum memoriã nunc primùm de Virgine Deipara, adeoq́; de Chriſto ipſo libet tam neſanda cogitare, ſcribere, docere & in publicũ ſpargere. Proh nefas, quantũ in his electis organis ſuis valet Beſtia, quæ contra Deum, contra Dei tabernaculum & in eos, qui in cœlo habitant, ingentes blaſphemias eructabit, vt Ioannes eſt vaticinatus. Siccine tandem ferre cogimur, vt qui volunt, etiam impunè poſsint, Chriſtum æterni Dei Filium, Deumq́; ipſum reprehendere, ſimulq́ue illibatam & ſacroſanctam Dei matrem nõ dico conſpuere, ſed etiam in deformem & ſordidam Satanę filiam transformare? huc nimirùm enitente eodem antiquo ſerpente, vt Chriſtum, ſicut monſtrauimus, perfecta ſapientia exuant, iamq́; ex manſueto ſeuerum, ex bono vel iniquum, vel amarulentum & decori negligentẽ faciant. Cęterùm vt de Maria duntaxat agere pergamus, equidẽ neſcio, quid animales homines, qui diuina non ſapiunt, quidue impij prorſus de illa ipſa indignius effutire, quidue impudentius docere poſsint: niſi quòd æquioribus etiam illi animis erga hanc venerandã Virginem, eamq́; Dei Spiritu ſemper plenam affecti perſępè comperiuntur. Quarè nõ immeritò dubitari poteſt, an aliquot retroactis abhinc ſæculis vlli fuerint Mariomaſtiges vel Antidicomarianitæ, qui apertiore marte, & effreni magis petulãtia in illam debaccharentur, quæ aliòquin, vt Ambroſius loquitur, nullo erat cõuitio temeranda.

In 2. cap. Lucæ.

Etiã Chriſtum ipſum in hac historia impiè accuſari.

Apocal. 13.

Verè nunc impleri Ioãnis vaticiniũ de blaſphemiis erupturis.

Multis ab hinc ſæculis Maria non habuit hoſtes infeſtiores & acerbiores.

Epiſt. 79.

Quanquam minùs ego mirandum puto, abominandis probris nunc Deiparam conſpurcari, cùm meliora diſcipuli tradere non ſoleant, quàm à ſuis Præceptoribus, Philippo nimirùm & Luthero, didicerunt. Ac de Philippo quidem poſteà videbimus: Lutherus verò non minùs exemplo quàm ſermone ſcriptoq́; ſuos in tẽplis auditores, & in ſcholis diſcipulos ad hanc ſcurrilem dicacitatem, & pluſq̃ hiſtrionicam leuitatem præclarè informauit. Ad hunc quippè modum velut furiis agitatus vociferatur: *Quid potuit, cogitare Maria, niſi ſua culpa amiſſum filium Dei, et Deo Patri viſam indignam, cui filium ſemel commiſſum denuò relinqueret? Meliùs fuiſſet non factam eſſe matrem, quàm rapi ab eo improuiſò.* Ac tandem in vocem hanc æquè furioſam ac impiam prorumpit: *Et quis inter homines fuit maior peccator (vt eſt conſcientia tenerrima) quàm hîc eſt ipſa mater Dei?* Quid autem putidius, quid magis blaſphemum nõ dicam ab homine, ſed ab ipſo cacodæmone in Mariam euomi poſſet? Prætereo quæ Lutherus ibidem admiſcet de ſignis horribilis iræ Dei, & de peccati tentationibus, quæ in cor illud piiſsimum atq; candidiſsimum inciderint, vt maximos ei dolores & angores cumularent, eosq́; omnes ex peccato commiſſæ negligentiæ iudicat proueniſſe. Valeat autem cæcorum dux, errantiumq́; princeps cum Theſeo Philippo Lutherus, qui ſuis & ſalibus & ſannis, cùm alia ſacra ferè omnia, tùm Deiparam aſpergere & contumelioſè proſcindere non ſolùm in more, ſed etiam in deliciis habuiſſe videtur. Sed enim quis Chriſtiano ſpiritu vel modicè imbutus, hæſitare poſsit, adeoq́; non libenter agnoſcat, Mariam Dei Spiritu ſic inſtructam, Deiq́; gratia plenam extitiſſe, vt ſui ſemper eſſet ſimilis, hoc eſt, in fide conſtans, ſpe longanimis, in cruce patiens, in precatione ſedula, in charitate perfecta, in gratia confirmata; demùm in omni actione vbicunque locorum æquabilis, grauis atque circumſpecta? Sed omitto de Mariæ vita & moribus integerrimis dicere, ne ſæpiùs eadẽ repetendo, Lectori tædium adferamus.

Lutherum ac Philippum hoc loco errandi & nugãdi cauſam aliis præbuiſſe.

In Poſtilla circa Euãg. Dominicæ poſt Epiph.

Iuxta Lutherũ Maria timuit ſe præter alios in Deum peccaſſe, peccatiq́; ream teneri maximè.

Lutheri mos eſt, quæ ad Mariam ſpectãt arrodere & inſectari.

Depulſio Lutheranæ criminationis ad purgandam Deiparam.

Illud ſanè libenter ab Aduerſariis percunctarer, maior ne fuerit MARIAE dolor, cùm Chriſtum in cruce ſuſpenſum, totq́ue vulneribus conſauciatum coràm cerneret, ac mortuum etiam, vt arbitror, in ſinu foueret atque contrectaret, maior, inquam, ne fuerit eius tunc dolor, quàm cùm vix toto triduo eundem amiſſum mœſta quæſiuit? Niſi enim communi ſenſu deſtituti ſunt, diffiteri non poſſunt, ex cruce & morte

Mariam hoc loco non magis peccaſſe, quàm poſteà, cùm doleret ob filij crucem atq; mortem.

morte filij longè quidem acerbiùs doloris vulnus, quàm ex triduana eius abſentia
pectori materno allatum eſſe. Sed quæro iterum; an Mater propter Filij crucem &

Ex aduerſariorum cōfeſsione in cauſa fiunt Mariam hoc loco ab omni peccato poſſe defendi.

mortem afflicta deſperauerit? an fide & fortitudine animi caruerit? an aliquid effœ-
minatum geſſerit, quod illa eſſet indignum Virgine, cuius etiam corporis ſpecies (vt
Ambroſius dixit) ſimulachrum fuit mentis & probitatis? Quòd ſi firma & immota in *Lib. 2. de Virginib.*
illo grauiſsimo luctu perſtitit, animumque ſemper infractum conſeruauit, vt poſteà
euincemus, qua fronte iſti nobis perſuadere conantur, quòd in mœrore multo le-
niore ſuccubuerit, quodque in hoc triſti quidem illo, ſed minùs tamen acerbo caſu
non modò filium, ſed & animum amiſerit, fidemque planè languidam, ſi non extin-
ctam, habuerit, aut ſaltem quòd horribiles illas admiſerit cogitationes, quæ in pectus
illud longè omnium puriſsimum caderè minimè potuerunt. Nam & Bernardus cō- *Ser. qui incipit: Signū magnum.*

Mariā in morte filij de fide nihil amiſiſſe.

firmat, MARIAM de morituro filio indubitanter præſciuiſſe, ac de illo reſurrecturo
fidenter ſperaſſe, ſimulque tamen doluiſſe vehementer, vt ſi antè vnquam, tunc vel
maximè ſenſerit penetrantem illum ac ſæuientem gladium, quem iuſtus Simeon in
templo illi prænunciârat. Verùm de hoc alibi diſſeremus.

Accedit, quod Philippus ipſe alicubi docet, MARIAE fidem ac fortitudinem ta- *Enarrat. in Ioan. ca. 19.*

Fatetur & Philippus, Mariam circa crucem filij & animo & fide cōſtantem fuiſſe.

lem ac tantam fuiſſe, quæ robur humanum longè ſuperârit, cùm illa ſuppliciorum fi-
lij ſpectatrix adeſſet, & dolore tamen non extingueretur, quoniam fide reſurrectio-
nis, quam certò & breui ſequuturam credebat, ſuum ſuſtentârit animum atque con-
firmârit. Proinde neque nunc tam languida & imbecillis MARIAE fides exiſtimanda
eſt, vt in leuiore certamine ſuccumberet, & propter amiſſum filium in fide nutaret,
aut quicquam ageret effœminatè, quod reprehendi meritò poſsit. Etenim propter
honorem Domini cumprimis cauendum eſt, ne opiniones illas, vel inuehamus, vel
ſtabiliamus, quæ citra neceſsitatem ſanctiſsimæ Virgini derogant; vt quum traditur,
quòd peccato ſe contaminârit, & neſcio quos ex peccato terrores & horrores ſenſe-

Pij cum Maria ſæpè grauiterq; dolent ſine peccato ac reprehēſione.

rit, vt irato ſibi Deo ſe viuere arbitraretur. Quaſi verò pij cum MARIA non ſæpè do-
leant, ſuſpirent, illachrymentur ac plorent, adeoque vitæ longioris tædio cum Paulo *2. Cor. 5.*
non afficiantur, etiamſi de ira diuina, de ſuppliciis æternis, de admiſsis criminibus ne
cogitent quidem, nec ſolicitudine vlla tangantur. Sciunt enim & experiuntur, quàm *Prouer. 15.*
verè dictum ſit illud, Secura mens quaſi iuge coniugium, & quod Propheta Regius *Pſal. 118.*
affirmat: Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum: quia certò ſi-
bi perſuaſum habent, ac re ipſa comperiunt, diligentibus Deum, vt & Paulus teſta- *Rom. 8.*
tur, in bonum omnia cooperari. An iuſtorum non eſt, fuitque ſemper proprium, ſe-

Iuſtorum officium eſſe, vt in cruce conſtanter agant, eaq; lætentur.

cundis rebus non extolli, & aduerſis ſupra modum non deprimi, ſed ad omnes huius
vitæ caſus inuicto durare pectore, quin & præſenti cruce lætari? Notum eſt dictum Sa- *Prouer. 12.*
lomonis: Non contriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit. Cur igitur, ſi æqui volunt
eſſe cenſores, cur, inquam, perfectæ fidei, inuictæ patientię, conſtantis animi & heroi-
cæ fortitudinis præconium nunc vni MARIAE detrahunt, quod multis aliis veteris
nouiq; Teſtamenti viris & fœminis verè piis & iuſtis neceſſariò largiuntur?

Quorū ſit proprium cōſcientiæ terroribus agitari.

Cæterùm qui lucem fugientes amant tenebras, volentesque peccant, hi ſuam
conſcientiam velut carnificinam triſtes circumferunt, & quantúmuis in ſuis malefa-
ctis exultent, ſurdo illo, vt dicunt, verbere commonefacti facilè perſentiſcunt non
temerè dictum eſſe, Sæua ſemper præſumit perturbata conſcientia. Nihil verò mi- *Sapien. 17.*

Cur nouatores de conſcientiæ terroribus ſæpè ſoleant meminiſſe.

rum, in ſcriptis aduerſariorum de conſcientiæ terroribus crebrò legi, & conſolatio-
num doctrinam vſque ad faſtidium repeti, cùm animos in hac ſua Synagoga ſic con-
ſtitutos habeant, vt aſperis tentationum ac terrorum velut ventis, diriſque tempeſta-
tibus miſerè circumagantur, interiore quidem pace & tranquillitate Spiritus planè
deſtituti. Non enim eſt pax impiis dicit Dominus, nec vlla ſecuritas & vera conſola- *Eſaiæ 48.*
tio ſchiſmaticis magiſtris ac ſociis contingere poteſt. Qui etiamſi à ſceleribus aliis,
quod fieri nequit, immunes forent, tamen ob ſolum odium, quo aduerſùs fratres &
magiſtratus Catholicos flagrant, non poſſunt non malè ſibi eſſe conſcij, adeoque, ſi-
cut Paulus aſſerit, ſuo ipſorum iudicio iam condemnati tenentur, & conſcientiam, *Tit. 3.*
vt idem appellat, cauteriatam, illiſque peccatis oneratam circumferunt, quæ nulli *1. Tim. 4.*
ſchiſmatico extra Eccleſiam Catholicam remittuntur. Vt enim Auguſtinus Cypria- *In epiſt. cōtra Donatiſtas poſt collationem.*
no conſonans perſpicuè dixit: Quiſquis ab Eccleſia Catholica fuerit ſeparatus, quan-
túmlibet

túmlibet ſe laudabiliter viuere exiſtimet, hoc ſolo ſcelere, quòd à Chriſti vnitate disiunctus eſt, non habebit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.] Intereà verò qui iuſto Dei iudicio pleni terroribus viuunt, & vndiq; conſolationes captant, ex ſe alios metiuntur, ac ſimiles panores & angores in ſanctiſsimis etiam hominibus reperiri fingunt, qui etiam morituri trepident, & iram Dei ob ſua peccata extimeſcant. Talem enim Ioannem Baptiſtam, cùm in carcere moriturus eſſet, deſcripſit nobis Brentius: eamq́ue pudendam commentationem ſuo nos loco refutauimus. Eâdem ergo licentia nunc matrem Domini beatiſsimam tractant, vt ſibi ſuiſque perſuadeant, illam quoq; ab his panoribus & angoribus, quos ipſi acerbiſsimos quotidie ſentiunt, alienam minimè fuiſſe. Sed enim toto, quod aiunt, cœlo aberrant, qui tot vitæ ſordibus doctrinæq́ue corruptelis immerſi, ſeſe cum Sanctis vllis, nedom cum Deipara, comparare non erubeſcunt. Reliqua verò quæ ad præſentem tractationem ac Virginis defenſionem pertinent, ſequenti capite fuſiùs explicabuntur.

Nouatores pleni terroribus ex ſe alios, etiam ſanctos metiūtur.

In cap. 14. Matth. Cap. 9. de Ioan. Bapt.

Cōcluſio capitis, Mariam de immodicis angoribus perperàm accuſari.

CAPVT DECIMVMTERTIVM.

Deiparæ falsò imputari, quòd puerum IESVM duodennem amittens peccârit per negligentiam, quodq́ idcircò cum Eua conferri mereatur: Prætereà in præſente hiſtoria nō pauca reperiri, quæ valeant ad MARIÆ commendationem.

NVNC propiùs inquirenda cauſa eſt (vt reliquam ſuperioris hiſtoriæ partem abſoluamus) quid noſtros demùm aduerſarios commouerit, vt ſæuum & vehemētem MARIAE dolorem propter puerum Ieſum amiſſum non eloqui & exaggerare ſibi ſatis poſſe videantur. Res tota, quantùm equidem intelligo, ex hac vna quęſtione pendet; An Maria negligens fuerit (quod etiā de Ioſepho dictum ſit) in puero Ieſu cuſtodiendo, dum alter alterius diligentia & cura confiſus, hunc ſibi concreditum filium ſimul amittunt. Hîc enim nouatores pleriq; MARIAM peccaſſe contendunt, eamq́; non vulgaris negligentiæ, ſed dānandæ cuiuſdam incuriæ palàm incuſant, vti [a] Loſsius, [b] Brentius, [c] Philippus & [d] Lutherus, quos & noſtri [e] Centuriatores porrò ſequuntur. Tantum enim iſtis à ſuis rebus eſt otii, vt nō ſolùm aliena curent, ſed etiam in puriſsimę Virginis oculis feſtucā quæritent, de domeſtica interim trabe nihil cogitantes. Centuriatorum verba ſubnectam, vt conſtet Mariam cæco illorum iudicio grauiter deliquiſſe: *Solet hîc de peccato MARIÆ ob amiſsionem filij Meſsiæ, facta collatione ad peccatum Euæ, quæ ſalutem hominum initiò peruertit et amiſit, quæri. Exaggeratur factum Mariæ, quia circa maius obiectum verſatur, nempè mundi Saluatorem. Sed cùm ea res alterius fori ſit, & in commentariis explicari talia ſoleant, contenti ſumus in præſentia breui explanatione, quòd vtraq; delicta, Euæ & MARIÆ, non ſint exigua. Eua ſciens & volens facit contra mandatum Dei: MARIA inſciens & contra voluntatem amittit filium. Sed nihilominùs grauiter peccat.* De Spangenbergio iam anteà diximus, qui hoc ſcelus à MARIA commiſſum tanti facit, vt illam putet in extremos penè angores animi proptereà deductā eſſe, quòd vereretur, ſe huius peccati pœnas æternas iuſtiſsimo Deo daturam.

Maria negligētiæ in conſeruādo filio ab Euāgelicis inſimulatur.

a In annot. in Lucam cap. 2.
b In Lucam Homil. 19. parte 1.
c Dominica 1. poſt Epiphan.
d In Poſtil. circa Euāg. Dominicæ 1. poſt Epiphan.
e Libro 1. Centur. 1.

Quomodò Centuriatores de Mariæ negligētia reprehēſibili iudicent, ac prætereà Spangenbergius.

Quid, quòd Loſsius ex hoc MARIAE peccato colligit argumentum, in ſanctiſsimis hominibus multa & magna hærere peccata? Sequitur enim Philippū præceptorem, quo Iudice MARIA non ſolùm peccauit, ſed & ſuam agnouit negligentiam, cogitans ſibi præcipuè huius filij cuſtodiam demandatam, & ſe officij ſui oblitam eſſe. *Prætereà conferebat ſe,* inquit, *cum Eua, quæ antea perdiderat genus humanum, et cogitauit omnia miracula, quibus Deus ipſam ad curam huius filij excitauerat. Cùm igitur videret, quantum peccatum eſſet hæc negligentia, neceſſe eſt fuiſſe ingentes dolores toto triduo, quorum magnitudinem nemo hominum intelligit. Hinc igitur diſcamus, qualia ſint peccata Sanctorum.* En quàm ſeuerum & iniquum MARIAE Iudicem nunc ſe præſtat Philippus, cùm inclementer illam accuſet, cuius tamen fidem ac fortitudinem in alio, vt diximus, eoq́ue multo grauiore caſu ſummoperè

In Euang. Dominicæ 1. poſt Epiphan.

In Poſtilla circa Euāg. dictæ Dominicæ.

Quomodò Philippus Mariæ imputet peccatum negligentiæ, ſimul & Loſsius.

moperè commendauit atq; defendit. Snnt quidem in ſanctis nonnullæ imbecillitates, ob quas illi ſe quotidie peccatores agnoſcunt, & à Deo veniam ſupplices petunt, cùm Propheta etiam ſancto precantes: Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce ſeruo tuo. Errant autem Nouatores, vt hoc obiter dicam, quòd Sanctos etiam peccatis lethalibus nunqnam non obnoxios videri velint, qnòd iuſtos in omni opere bono peccare decernant, & neque originis vitio quidem pios liberent, qnòd præterea ignorantiæ & fragilitatis hnmanæ delicta cum deſtinatæ malitiæ peccatis ſæpè miſceant, nullamq; reuaris puritatem ac perfectionem pro huius quidem vitæ ratione concedant. Vt enim ſuum dogma de ſola fide, & paſsiua, vt vocant iuſtitia mordicus tueantur, aliis atq; aliis erroribus, adeoq; labyrinthis inextricabilibus inuolnuntur. Hinc illa Lutheri dogmata, imo paradoxa, veteribns, niſi fortè Iouinianiſtis incognita, eruditis intolerabilla, piis abominanda: *Caueamus à peccatis, multò magis ab operibus bonis & legibus, ſolamq; Dei promiſſionem attendamus & fidem. Ipſa enim breuis eſt perfectio, nec aliqua lex requiritur, nec opus, imò & legem præſcindit, & opus, & omnes leges, omniaq; complet opera. Christianus etiam volens non poteſt perdere ſalutem, niſi nolit credere, nulla peccata eum poſſe damnare niſi incredulitatem.* His Brentiannm etiam paradoxum æquè ſtolidum adiiciamus: *Quæcunq;*, inquit, *atrociſſima ſcelera & impietates in flagitioſiſſimis quibuſq; adultis vides, ea in infantibus & pueris latere, & coram oculis Dei apparere ſentiendum eſt. Quicquid homo operatur, indiget remiſſione peccatorum.* Iam verò inſulſum atqne ridiculnm videtur & illud, qnòd Philippus & Loſius, egregij dialectici, horumq; ſimiles ita docent ratiocinari: Maria ſnnm aliquãdo filium amiſit: igitur hærent in ſanctis quoq; peccata. Quam argumentandi rationem iſtis demùm relinqnamus, qui vt falſa concludant, vera quidem, ſed adeò diſparata aſſumere nõ verentur, vt riſum vix teneat, quiſquis legerit. Quam verò malè his cum Auguſtino connenit, qni cùm de peccaris agitur, nullam de matre Domini quæſtionem admittit, ſed eam prorſus excipi flagitat? Cæterùm Centuriatores ne à Philippi diſcedant exemplo, non ſolùm in MARIA peccatum ſtatuunt, ſed etiam odioſam prorſus, & nobis Catholicis inauditam diſputationem ingerunt, in qua illud quæritur: Vtrius peccatum præponderet, grauiusque ſit exiſtimandum, Euæne, pomnm vetitum in Paradiſo comedentis, an MARIÆ commiſſum ſibi filium per negligentiam apud Iſraëlitas amittentis?

An rectè tradãt nouatores, in Sanctis hærere peccata.

Lutheri & Brētij paradoxa in argumento iuſtificationis.

Quomodò vanè colligant nouatores ex præſente hiſtoria, et Mariam peccaſſe, & in aliis etiã Sanctis hærere peccata.

Pſal. 18.

In propoſitione vltima de nouo Teſtamēto, & lib. de captiuitate Babilon.

Hom. 19. in Luc. & 14.

Lib. de natura & gloria ca. 36.

Vbi ego primùm doleo vicem adnerſarinrum, quos magis ac magis experior non pietati, non rationi, non iudicio ſuum tribuere locum in Euangelio explanando: ſed libidine potiùs ac rabie quãdam ad calumniandnm & maledicendnm præcipites agi: vt hinc ſibi temperare non poſsinr, qni toties in puriſsimam Virginem, & eandem ſacratiſsimam matrem ſtolidè, nullaq; de cauſa debacchentur. Hanc ſi nobiſcum venerari & extollere nolunt, cnr tam odiosè tractant? cur accuſant publicè? cur noui & inauditi criminis inſimnlant apnd credulum vulgus, adeoque indicta cauſa condemnant? Ponnnt etiam in vitio, quòd filium duodecim annos natum in illa refertiſsima hominnm turba, ſummaque feſti diei celebritate fortuitò ſemel amiſerit. Atqui non dubitat aſſerere Theophylactus, quòd Ioſeph & MARIA quærentes puerum, de amiſſo eo minimè ſuſpicabantur, & cauſam adiungit, quòd ſapientiſsimæ MARIAE non congruerit ita ſuſpicari, vt quæ plurimas de hoc puero accepetar reuelariones, ſicut & Ioſepho reuelatum erat, illum ipſum eſſe à Spiritu ſancto. Verùm quærebant illum, inquit, quo pacto ab eis abiiſſet, ne fortè illos reliquiſſet.] Sic Theophilactus.

Refutantur Cēturiatores cum ſua collatione, de Maria et Eua peccantibus.

Theophylactus quomodò Mariam & Ioſeph excuſet in præſente negotio.

In 2. c. Luc.

Amiſerit verò Maria filium, ſed ignorans ac non volens amiſit, vt iſti etiam cenſores vel inuiti teſtantur, & confirmat Loſius: atq; ita quidem inſciens, vt nulla culpa fuerit, amiſiſſe. Hoc enim ſatis eſt indicatum, cùm ita loquitur Euangeliſta: Exiſtimantes autem illum in comitatu eſſe, venerunt iter vnius diei. An non erat probabilis iuſtaq; ratio eum non requirendi toto itinere illius diei, cùm eum in comitatu & inter cognatos eſſe, vt ſæpè aliàs, exiſtimarent? Vbi certè non obſcurè monſtraſſe videtur Euangeliſta, parentes omni vacaſſe culpa, cùm puerum amiſerunt, ac proinde ad excuſandos illos hoc fortaſsis addidit, quòd eum in comitatu relictum putarent. Accedit quòd ſacra Virgo, ſi vllius culpæ aut negligentiæ ſibi conſcia fuiſſet, in hac amiſſione, de ſe potiùs, quàm de puero queri potuiſſet, quanquam amica prorſus hæc fuit

Maria inſciens amiſit filium, et idcircò irreprehenſibilis, vt ipſe Lucas oſtendit.

Centur. 1. lib. 1.

Poſtilla in Dominicā 1. poſt Epiphan.

Luca 2.

interro-

interrogatio: nec ita diceret: Fili vt quid feciſti nobis ſic? ſtatimq́; putatiui Patris expreſſam facit mentionem. Et audent adhuc iſti cenſotes, ſicut ſerpens eis procul dubiò ſuaſit, hanc ipſam Virginem matrem, quæ peccati ſibi conſcia non eſt, de peccato damnare, ac publicè perſtringere? Quàm verò immane & crudele eſt iſtorum odinm in Eccleſiam, vt, quia nos MARIAE ſanctiſsimæ puritatem omnis maculæ ac peccati expertem prædicamus ac profitemur, publicaq́; religione celebramus, ipſi illam ita excuſando accuſent, vt ne Helnidius quidem accuſandam eſſe putauit? Ingens profectò & portentoſa iſtorũ eſt procacitas atq; peruerſitas, ab aliis (quod ſciam) non detecta, ob quam, iure noſtro cum Ambroſio exclamare poſsimus: Claudat ora ſua perfidia, obmuteſcat, ne matrem Domini aliquo audeat temerare conuicio.] An verò maledicum & blaſphemiæ proximum non eſt, lectiſsimum illud Eccleſiæ membrum, immaculatum Spiritus ſancti habitaculum, conſecratum inde ab initio Dei templum, tantamq́; munditiem, quantam ne mente quidẽ conſequi poſſumus, tetræ impuritatis labe aſpergere, ac grauis peccati nota fœdare? Næ iſti Chriſto Dño eiusque parenti ſunt iniurij prorſus, dum præcellentem MARIAE tùm puritatem, tùm ſanctitatem, de qua tam multa diximus, grati non agnoſcunt & prædicant. Vnde tandem, obſecro, Verbum æternum putam ſibi & immaculatam carnem aſſumpſit? Ex illibata certè ſubſtantia Virginis, quæ cùm ſancta eſſet, priuſquàm nata, multò tunc ſanctior, & in omni gratia perfectior euaſit (vti docuimus) cùm Patris eam virtus obumbrauit, & Spiritus ſanctus in eam ſuperuenit, ipſaq́; Dei filium Virgo concepit, ac nouem menſibus dulciſsimè in ſe inhabitantem geſtauit, neq; ſine Angelorum gratulatione fœliciſsimè peperit, ſtudioſiſsimeq́; educauit.

Epiſt. 79. ad Theophilum & Anyſium.

Non ferendam nouatorum eſſe petulantiã, tùm in Mariam, tùm in Eccleſiã debacchantium.

Mater Domini nullo conuicio temeranda ſecundùm Ambroſium.

Luc. 1. & 2.

Et audent adhuc iſti Philiſtæi incircumciſi probroſè dicere: *Vtraq; delicta Euæ & MARIÆ non ſunt exigua.* Pergunt deinde innocentem vereq́; beatam MARIAM cum nocente & infœlici Eua conferre: in qua collatione hoc addunt Centuriatores: *Eua ſciens & volens facit contra mandatum Dei: MARIA inſciens & contra voluntatem amittit filium: ſed nihilominùs grauiter peccat.* O miros & intolerabiles Ariſtarchos, quibus etiam grauiter illa peccaſſe dicitur, quæ neque ſciens neque volens peccauit, imò quæ contra voluntatem filium amiſit, vt ipſi teſtantur. Enimuerò qui non voluntate peccant, non peccant: hoc arbitror omnibus apertum eſſe atque perſpicuum, vt Auguſtini verbis vtamur. Qui rurſus clariſsimè dixit: Ego dico peccatum non eſſe, ſi non propria voluntate peccetur. Quarè tùm Auguſtini iudicio, tùm communi omnium conſenſu à peccati labe MARIA manet immunis, quoniam non ſolùm inſciens, ſed etiam contra voluntatem ſuum amiſit filium, vt ipſi etiam Centuriatores affirmant. Sed enim quod Auguſtinus omnibus apertum atque perſpicuum eſſe cenſet, id iſti videre non poſſunt, inuidia, ſcilicet, atq; contradicendi libidine obcœcati, dum in ſanctiſsimam Virginem tam leui de cauſa peccatum, atque illud grauiſsimum quidem, intorquere conantur.

Cẽturiatorum Euæ ac Mariæ peccata comparãtium improbitas.

Centur. 1. lib. 1.

In diſputat. 2. contra Fortunatũ.

Peccatum non eſſe niſi voluntariũ; & in Mariam hoc loco non cadere.

Cæterùm quod ad indignam prorſusq́; fœdam Euæ cum Maria collationem attinet, non dubito pios & Chriſtiano animo præditos ſua ſponte confeſſuros, horum iniquam, turpem, contumelioſam cenſurã explodi potiùs, quàm confutari oportere. Quis enim ignorat, Euam ſerpẽti morigeram, Deo rebellem, mortis inuentricem, ex qua nefarius & primus ille fratris iugulator natus eſt, adeoq́; omnis humanæ corruptionis, calamitatis & perditionis matrem extitiſſe? Quarè Tertullianus his verbis, quæ alibi à nobis quoq; citãtur, Euę inſultauit: Tu es diaboli ianua, tu es arboris illius reſignatrix, tu es diuinæ legis prima deſertrix; tu es quæ eum ſuaſiſti, quẽ diabolus aggredi non valuit. Tu imaginem Dei hominem tàm facilè eliſiſti; propter tuum meritum, id eſt mortem, etiam filius Dei mori habuit.] Tùm Paulus Euam incuſans, non Adam ſeductum, ſed Euam præuaricatricem eſſe confirmat: à qua demùm muliere initium & ſcaturiginem omnis peccati deriuari, Scriptura diuina teſtatur. Nec pudet tamen Nouatores, cum hac Eua maledicta, & ſicut Auguſtinus vocat, diaboli filia, licet poſteà in gratiam recepta, conferre MARIAM gratiæ inuentricem, vitæ parentem, Domini matrem, Euæ aduocatam, præ omnibus benedictam mulierem, ſacroſanctam Virginem, totius Trinitatis viuum tabernaculum, ac humani generis, quatenus Chriſtum peperit, reparatricem. An decet, obſecro, venenum cum antidoto,

Gen. 4.

Iniquam prorſus eſſe collationem Mariæ ac Euæ circa peccatum.

Lib. de habitu muliebri.

Eua à Tertulliano deſcripta.

1. Timot. 2.

Eccleſ. 25.

De fide ad Petrũ ca. 1.

Eua Diaboli filia cum Maria neutiquam cõferẽda, ſi de peccatis agatur.

ancillam cum hera, noctem cum die, ſtultam cum ſapiente conferre? Atqui MARIA eſt, de qua venuſtè Bernardus aſſerit: Redditur fœmina pro fœmina, prudens pro fatua, humilis pro ſuperba: quę pro ligno mortis guſtum tibi porrigat vitæ, & pro venenoſo cibo illo amaritudinis dulcedinem pariat fructus æterni. Prætermitto cætera, quæ ad veram ac propriam Euæ Mariæque collationem faciunt, quoniam ſequenti capite proferentur.

Hom. 2. de B. Virgine.

Quæſtio blaſphema Euangelicorũ; Vtrùm peccatum præponderet, Euæ ne pomum vetitum comedentis, an Marię concreditum ſibi à Deo filium amittentis.

Excutiamus porrò & illud dictum Centuriatorum: *Solet hîc quæri de peccato Mariæ ob amiſſionem filij Meſsiæ.* Solet quæri, inquiũt, à quibus verò? An à Veteribus probatisq; Patribus? minimè quidem. A ſcholaſticis fortè Doctoribus? ne hoc quidem. A quibus igitur? nimirùm à nouis nouæ ſectę profeſſoribus, qui omnem verę Theologiæ formã corrumpunt, qui de iuſtificatione, libero arbitrio, Euchariſtia, Sacramentis, aliiſque grauiſsimis fidei rebus maximas excitant contentiones, qui noua ſua placita pro Dei verbo venditant, variasque de religione leges pro ſuo arbitratu ſubinde figunt atque refigunt, vt de illis verè dictum videatur, Semper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes. Cæterùm ad Centuriatores omnesque alios coarguendos, qui ex hoc loco MARIAM criminis ream agunt, nunc illis etiam præſidiis & armis nos muniemus, quæ nouatorum quorundam parauit induſtria, & ad MARIAE cauſam vindicandam vltrò nobis porrigit.

2. Timot. 3.

Atq; vt à Zwinglio primum teſtimonium petam, is non modò Deiparam, ſed ſponſum eius etiam Ioſeph in præſenti cauſa his verbis excuſat: *Prouidentia Dei factum eſt, vt puer Ieſus maneret Hieroſolymis, non pueri contumacia, nec parentum negligentia. Nam quod ad Chriſtum attinet, doctrina ſua eſt, negligendos parentes eſſe, ſi negotium Dei incidat & aliò vocet.* Bullingerus eiſdem parentibus hoc modo patrocinatur: *Diſcedentibus parentibus à feſto, manet Ieſus in vrbe, Deo ſingulari quadam prouidentia rem iſtam temperante, non vt affligeret parentum animos, ſed vt ſpecimen quoddam futurarum in Chriſto rerum maximarum ederet. Et parentes pueri curam ſatis diligentem habentes, nihil hîc peccârunt per negligentiam. Arbitrabantur puerum verſari cum cognatis & in itinere notis, quorum in ea peregrinatione magna copia erat procul dubiò. Nam ſingularis parentum ſedulitas & vigilantia in eo relucet, quòd primo mox die diligenter inquirunt puerum. Simul autem atque non inueniunt, repetunt anxij & celeres vrbem, nihil parentes laboribus, nullam non adhibentes in inquiſitione diligentiam. Excitant hæc omnia vigilantiam, curam & diligentiam, quam parentes in educandis cuſtodiendisq́ liberis adhibeant ſummam.* Eadem eſt Caluini ſententia, qui & ipſe hunc explicans locum, omnem negligentiæ ſuſpicionem à Maria & Ioſepho amolitur, quum ita ſcribat: *Ex pluribus Scripturæ locis conſtat, turmatim iter facere ſolitos, qui diebus feſtis veniebant in templum adorandi cauſa. Quarè non mirum, ſi primo die Ioſeph & MARIA de puero minùs ſolliciti fuerunt: poſteà verò ſe non pigritia vel neglectu ſecuros fuiſſe oſtendunt.* En igitur tibi non duorum, ſed trium aduerſariorum teſtimonia, qui vt proprium Euangelij ſenſum declarent, non modò MARIAM, ſed etiam Ioſeph omni peccati ſuſpicione & negligentiæ culpa liberant, adeoque ſollicitam horum coniugum curam ac diligentiam in requirendo puero laudant, & Chriſtianis aliis coniugibus, vti par eſt, imitandam proponunt.

In 2. c. Luc.

Zvvinglius & Bullinger⁹ Cẽturiatores vanos eſſe cõmonſtrãt, cauſamq; Mariæ defendunt.

In Lucam cap. 2.

Chriſti pueri parentes hîc nõ peccaſſe per negligentiam.

Etiã Caluinus hîc Centuriatoribus aduerſatur, & Chriſti parentibus patrocinatur.

In harmon. Euangel.

Quod cùm ita ſit, graui certè peccato, fœdaq; calumnię nota ſe polluunt, qui tam inſolenter parentes Domini ac odiosè ſugillant, vt criminoſæ negligentiæ palàm accuſent ſanctiſsimos coniuges, quibus aliud par coniugum vel caſtiùs, vel inculpatiùs, vel ſpectabiliùs ſol nunquam aſpexit. Quarè nihil aut frontis aut mentis habere mihi videtur Brentius, qui hoſce parentes in iudicium audaciſsimè vocat, & contra eos tragicè ita vociferatur: *Quod ad hoc, de quo nunc tractamus, negotium attinet, parentes Ieſu nullam mediocritatem ſeruant.* At verò nos cõfidenter negamus verum eſſe Brenti, quod tu probandum impudenter aſſumis, illudq; teſtamur, parentes illos in tota vita mediocritatis omnis longè obſeruantiores fuiſſe, quàm vos eſſe conſueuiſtis, qui Chriſtianę tùm humilitatis, tùm modeſtiæ, tùm æquitatis limites omnes exceditis, nec mediocritatem vllam tenetis, quando in ſanctiſsimos & laudatiſsimos homines virgulam cenſoriam vobis ipſi aſſumitis, veſtramque in maledicendo libidinem virulentis linguis & ſcriptis amarulentis expletis, nulla propemodùm vel perſonarũ, vel rerum ſacrarum habita ratione. Sed enim qua de cauſa nullam hi parentes mediocritatem ſeruant? *Aut nimis incurij ſunt,* inquit, *aut nimis ſolliciti. Dum egrediuntur è Hieruſalem, non dant operam, vt pue-*

Ioſeph & Maria omniũ ſanctiſſimi coniuges minimè ſugillandi.

Reſpõſio ad inuectiuam Brẽtij cõtra Chriſti parentes inſtitutam.

Hom. 19. in Lucam.

Quid Brentius deſideret in Chriſti parentibus.

vt puerum ſimul cum ipſis abducant. In primi quoq; diei itinere, ne gry quidem de puero: ibi ſtertunt, ibi ſecuriſſimi ſunt. Poſtquàm verò vel tandem inquiſitum non repererunt inter cognatos, ibi tum de ſumma incuria in ſummam & extremam ſollicitudinem euadunt, atq; ita ſe gerunt, perinde ac ſi nullus eſſet Deus in cœlo, qui aliquam rationem puerorum habeat.

Confutatio ſuperiorũ à Brentio petulanter obiectorum.

Defenſio ſancti Iob aduerſus Brentij contumeliam.

In Ioan. homel. 18.

Iob 1.

Iob 2.

Iob 42.

Hæc pro ſua prudentia, imò ſingulari procacitate Brentius ſtomachabundus effutit, homo tam in reprehendendo mordax, & in accuſando petulans, vt alio in loco Iob probatiſsimum virum, & in verbis prorſus irreprehenſibilem ſemper habitum, diuinaque voce laudatum, putida oratione inſectetur, adeoque condemnet: Sic enim audet dicere: *Iob euomit horrendas blaſphemias aduerſus Deum.* Quid verò vehementius homo blaſphemus in illũ poſſet euomere, qui præclaro & immortali diuinę ſcripturæ ac totius Eccleſiæ encomio eſt celebratus? An vni Brentio magis quàm diuinæ Scripturæ credere fas eſt? Ea verò clariſsimè teſtatur: In omnibus his nõ peccauit Iob labiis ſuis, neque ſtultum quid contra Deum locutus eſt. Ac rurſus: In omnibus his non peccauit Iob labiis ſuis. Demum in fine libri amicos eius Deus ita compellat: Non eſtis locuti coram me rectum, ſicut ſeruus meus Iob. Et iterum: Neque locuti eſtis ad me recta, ſicut ſeruus meus Iob. Videtur ille quidem diei ſuo natali maledicere, ſed diuino Spiritu afflatus & Prophetico more loquitur, ſicut [a] Origenes & [b] Ambroſius locum interpretantur, ideoque [c] Auguſtinus Iob in tentatione ſtabili patientiæ robore & armis pietatis inuictũ appellat. Nec veretur idem [d] Brentius in Petrum Apoſtolorum principem Chriſti ore laudatum, totque prærogatiuis ornatum dicere, quòd is tradiderit ſeipſum captiuum Satanæ, nullumque illi parem inueniri poſſe toto orbe terrarum, qui horribiliùs Deum abnegârit. Hæc aliaque id genus horrenda probra, quibus & Ioannem Baptiſtam proſcidit, in huius autoris libris non ſunt infrequentia, vt idcircò minùs admirari oporteat, quòd præſenti etiam loco tam odioſè illos tractet coniuges, quorum nomina, damnatis etiam & ardentibus apud inferos hæreticis, vigebunt in omni memoria ſæculorum.

Quomodò Iob diei ſuo maledicat.

Quàm probroſe in Petrum Apoſtolũ loquatur Brentius.

a In Leuit. homel. 8.
b In 4. cap. Lucæ.
c Li. de patient. c. 11.
d In 18. ca. Ioan.

Vide cap. 5. de Ioanne Baptiſta.

Quæ hactenus dicta ſint de Chriſti parentibus defendendis aduerſus calumniã nouatorum.

Quicquid autem maledicus iſte ſcriptor effundat ac fingat, ſatis iam demonſtratum arbitror, Chriſti parentes neque incurios & ſtertentes, ſed citra negligentiæ vitium ſedulos & diligentes fuiſſe, neque rurſus immodicè ſollicitos & anxios, ſed ex amiſſo puero pium, moderatum, nec iniuſtum dolorem cepiſſe. Præterea commonſtrata cauſa eſt, cur primo die puerum illi non abduxerint ſecum. Vbi non torpor illos aut oſcitantia impediuit, vt veluti ſtertentes à ſcurra mereantur illudi, neque falſa & exprobranda ſecuritas illos, qui puerum tenerè ac vehementer amabant, retardauit, ſed cùm illi non ſimul ex templo digrederentur, ac diuerſæ proficiſcentibus viæ paterent, non poterant non ſuſpicari, hunc puerum vel in turba virorum, vel in alio mulierum cœtu ex templo iuiſſe, vel certè eum amicis & notis aliis breui ſequuturum eſſe. Sed & aliæ cauſæ, quas percenſere nobis difficilè ſit, illis in mentem venire poterant, ob quas puer ſapiens non ſtatim adeſſet, quicquid tandem illum ſiue in templo, ſiue in itinere retardaret. Et pergit tamen conuiciari Brentius, Deiparam eiuſque ſponſum in ſuo mœrore aliquid, improbè, diffidenter, impatienter, indignabundè deſignaſſe. Hæc ab impiis fingi poſſunt, & nobis iam antè ſatis contrita ſunt, à docto autem & prudente probari non poſſunt, vtpotè indigna prorſus, quę talibus perſonis attribuantur. Eiuſdẽ farinæ videri poteſt, hos coniuges diuini timoris oblitos, & à fide diuinæ prouidentiæ alienos, tantùm non in ſummam & extremam ſollicitudinem animique perturbationem proruiſſe, ſicut nobis idem Brentius perſuadere conatur. Sed pudet ac piget his aduerſariorum nugis inanibusque commentis longiùs immorari, præſertim cùm Scripturæ autoritate, rationumque pondere deſtituti tam iniqua poſtulent, vt credamus in MARIA & Ioſeph eam negligentiæ culpam hærere, quâ Deum offenderint, & in Chriſtum peccârint, ſuique muneris rationem nullam habuerint.

Hom. 19. in Lucam.

Friuola eſſe quę Brentius hiſce parentibus imputat pro ſua dicacitate, neq; digna confutatione.

Colliguntur in vnum precipua conuicia nouatorum, quæ hactenus confutata ſunt.

d Concion. in Dominicam 1. poſt Epiphan.
e In eandẽ Dominicã.
f Supra Euang. eiuſdem Dominicæ.
g Hom. 19. in Lucam.

Quid multa? Non agnouit ô Euangelici, non deplorauit MARIA ſuam in hac parte negligentiam, vt fabulatur [d] Philippus: non læſit conſcientiam, vt fingit [e] Lutherus: non meruit pœnam, vt nugatur [f] Spangenbergius, non animi perturbationem extremam admiſit, vt [g] Brentius calumniatur: multò minùs peccatum eum

ſummo & nocentiſsimo Euæ flagitio comparandum perpetrauit, vt[h] Centuriatores maximè ridiculi diſputant, aut potiùs amentes ſomniant. Nec minùs hallucinatur [i] Hemmingius, cùm ita pronunciat: *MARIA contulit ſummam miſeriam ſuam cum miſeria Euæ. Nam vt illa genus humanum à diabolo ſeducta perdidit: ita Virgo exiſtimauit, ſe ſua negligentia amiſiſſe mundo promiſſum Saluatorem.* Hanc verò MARIAE negligentiam non leue peccatum fuiſſe, & à Luca taxari idem apertè definit. Ita verò cæci comites cæcum ducem ſequuntur, Philippum, videlicet, Melanchthonem, ac eiſdem planè armis aduersùs Deiparam dimicant, vt, ſi poſsint, ex pura impuram faciant, & ſanctam ſi non criminis, at certè quidem fœdioris affectus ſuſpicione grauent ac infament. Nos verò libenter id Philippo damus, cuius verba iam antè citauimus, non vulgares dolores pium MARIAE pectus hoc triduo ſenſiſſe; ſed pernegamus, cauſam horum dolorum ad negligentiæ peccatum, & ad pœnam vllam peccato debitam referri oportere. Tùm Philippicum & inane phantaſma ducimus, quòd Maria fingitur, ſe alteram Euam eſſe putaſſe, & peccati periculum timuiſſe, grauesq; conſcientiæ angores hinc reportaſſe. Solus autem & immenſus ille matris amor erga filium ſufficiebat, cuius gratia mœror & luctus in illius animo vehementiſsimus & acerbiſsimus concitaretur, præſertim cùm ſerali tantoq; theſauro videret orbatam, & de voluntate Dei, fœlicique ſucceſſu negotij prorſus eſſet ignara.

h Cent. 1. lib. 1.

i In Euang. Domin. 1. poſt Epiph.

In Poſtilla circa dictũ Euangel. Domin.

Melanchtonem nouatoribus errãdi cauſam vel maximam hic præbuiſſe. Quid Malanchtoni concedendum, quid negandum ſit.

Chriſti amor ſufficiebat ad creandũ Mariæ dolorem, cùm illum amiſerat.

Agè verò, ſi libet, eandem Lucæ hiſtoriam, quam ad MARIAM inſectandam arripiunt nouatores, nos in eius laudem aliqua ex parte conuertamus, capitibus duntaxat ex illa paucis excerptis. Mater verè pia, Hieroſolomytanam vrbem petit, non ad nundinas in foro, ſed ad ferias in templo obeundas intenta. Nec ſemel, ſed ſæpiùs, atque adeò ſingulis annis hoc longinquum conficit iter, dum à Galileæ finibus per Samariæ montana peregrinatur. Nec ſola, ſed cum puero Ieſu, ſed cum Ioſeph ſponſo hoc iter abſoluit, huncque ſibi comitem perpetuum tenet. Neque verò quiſquam cogit, non præcipit Deus, non exigunt magiſtratus, ſed iniuſſa venit, vt piorum non deſit cœtui, vtque rebus diuinis interſit, à quibus non diuellitur, niſi feriæ peragantur, & cultus in templo diuinus abſoluatur. Quàm verò multa & præclara in his rebus latent myſteria, de quibus præſenti loco ſigillatim dicere non attinet, quæ tamen MARIAE prudentiam, pietatem, diligentiam abundè commendant? An non ardenti in Deum religione flagrauit? quid niſi zelum diuini honoris amplificandi præ ſe tulit? quem non laborem ſacris cæremoniis ac diuinis rebus impendit? quàm diligenter Eccleſiæ, eiusq; magiſtratibus obſecundauit? quàm pulchrè honeſtis matronis piisque coniugibus exemplo ſuo præluxit? An non tacitè docuit, receptum Eccleſiæ morem, ſiue in celebrandis feriis, ſiue in ſacris locis piè viſitandis, ſiue in publicis bonorum cœtibus cohoneſtandis nulli negligendum, ſed omnibus ſedulò ſeruandum eſſe? Nec enim lex diuina poſtulabat, vt fœminæ ſtatas ferias Hieroſolymis coràm celebrarent, ſed viris duntaxat præceptum erat, quotannis ter in eo conuenire loco, vbi tabernaculum fœderis aſſeruaretur, & Deum Iſraël adorare. Iam verò quis non laude dignum iudicet, quòd Maria cùm ſine culpa, ſicut docuimus, chariſsimum pignus amiſiſſet, ingentem animi curam, nec modicum corporis laborem nocte ac die ad puerum quærendum & recuperandum impendit? Vt hinc etiam certiores reddamur, quantoperè hũc filium ſuſpexerit & amauerit mater, cuius gratia nullus labor illi moleſtus, nullum periculum fugiendum videretur. Prætereo, quantos illa dolores & angores perſenſerit, dum in quærendo theſauro vnico, quem amiſerat, tàm accuratè anxieque verſatur, vt tunc etiam gladius ille à Simeone prædictus Virgineum eius pectus pertranſiſſe, direque tranſuerberaſſe meritò videatur. Nec ſolùm hoc loco, ſed & ſæpè aliàs crudelem huius gladij aciem experta eſt, quæ cum Chriſto & propter Chriſtum multiplicem profectò acerbamque crucem pertulit, vt alibi pluribus oſtendemus. Veremur enim, ne ſi hunc locum de cruce Mariæ pertractemus, aliquantò longiùs ab inſtituto deflectere videamur.

Quomodò præſens hiſtoria Mariam iure laudandam oſtendat. quicquid obſtrepant nouatores.

Mariæ præclarum & imitandum exemplũ in cultu Dei exhibendo.

Exod. 23. & 24.

Mariæ dolor ingens ob Chriſtũ amiſſum.

Lucæ 2.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

De MARIÆ & Euæ iuſta collatione, ſicut Veteres illam tradiderunt.

LIBET aduerſariis MARIAM cum Eua tam iniquè comparare, vt publicè diſputent; vtra alteram peccando ſuperârit; & grauiúſne MARIA Chriſtum amittendo, quàm Eua ſerpenti conſentiendo crimen perpetrârit. Hîc ſacræ Virginis honorem offendi certum eſt, quæ in ratione peccati cum Eua omnium peccantium matre, falsò impieque confertur, ac priſtinum illum eximiumque ſplendorem amittit, quem illius perpetuæ puritati tot ætatum Patres & populi, magno cõſenſu largiuntur, quemq; nos anteà vindicare conati ſumus. Quoniam verò huc nos prouocant Nouatores, vt MARIÆ & Euæ comparatio inſtituatur, non defugiemus certamẽ indictum, ſed veram ac propriam harum perſonarum collationem meliore fide in medium adferemus. Ita fiet ſpero, vt nõ modò ſectariorum hac in re vanitas detegatur, ac deinde vehementiùs ab omnibus explodatur, verùm etiam vt eâdem collatione MARIÆ honos illuſtretur, & aduersùs omnium hoſtium maledicentiam conſtantiùs retineatur. Vbi non alios vel arbitros, vel iudices, quàm Græcos Latinosq; Patres mihi deligendos arbitror, vt ex horum grauiſsima ſententia res tota conſtituatur.

Lib. 1, c. 10.

Propoſitio de ſequẽte tractatione, & qua de cauſa vtriuſque perſonæ, Mariæ & Euæ, fiat collatio ex Veterũ ſententia.

Exordiar autem ab Irenæo, quem Apoſtolorum ſucceſſorem [a] Epiphanius, & Polycarpi diſcipulum Chriſtiq; martyrem [b] Hieronymus vocat, quiq; has præclaras ſanè antitheſeis de Eua & MARIA ſcriptas reliquit: Quemadmodùm, inquit, Eua per Angelicum ſermonem ſeducta eſt, vt effugeret Deum, præuaricata verbum eius: ita & MARIA per Angelicum ſermonem Euangelizata eſt, vt portaret Deum, obediens eius verbo. Et ſicut Eua ſeducta eſt, vt effugeret Deum: ſic MARIA ſuaſa eſt obedire Deo, vti virginis Euę Virgo MARIA fieret ADVOCATA. Et quemadùmodm aſtrictum eſt morti genus humanum per Virginem, ſic ſaluatur per Virginem, æqua lance diſpoſita virginalis inobediẽtiæ per virginalem obedientiam.] Tùm idem alibi: Sicut Eua inobediens facta, & ſibi & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt mortis: ſic & MARIA habens prędeſtinatũ virum, tamen Virgo obaudiens, & ſibi & vniuerſo generi humano, cauſa facta eſt ſalutis.] Et paulò pòſt: Euę inobedientię nodus ſolutionem accepit per obedientiam MARIÆ. Quod enim alligauit virgo Eua per incredulitatẽ, hoc MARIA ſoluit per fidem.] En tibi locupletiſsimum minimeq; anceps Irenæi iudicium, quantoperè MARIA innocens, ab Eua peccatrice inobediente & humani generis corruptrice diſcrepet. Quod vna perdit, reſtituit altera, & hæc non ſolùm Euæ, ſed etiam, ſi verum fateri velimus, nobis aduocata & mater ſalutis effecta eſt. Verùm de hoc poſtea diſſeremus, quomodò MARIA ſine incommodo, Euæ aduocata intelligatur.

a Cõtra Baſilidianos hæreſi 24.
b In Cathalogo ſcriptorum Eccleſ.
c Li. 5. contra Valent.
Li. 3. ca. 33.

I. Teſtimoniũ Irenęi, quomodò Maria & Eua ritè conferãtur.

Maria Euæ aduocata dicitur Irenæo.

Eua mortis, Maria ſalutis cauſa facta eſt.

Quod Eua per incredulitatem ligat, Maria per fidem ſoluit.

Iungamus autem Irenæo Iuſtinum, paulò quidem antiquiorem, & gloria martyrij parẽ, qui hæc de MARIA & Eua ſcribit: Homo natus de Virgine, vt per quam viam fraude ſerpentis ſubintrauit inobedientia, per eandem ſequeretur venia. Cùm enim integra virgo eſſet Eua, cõcepto verbo ſerpentis, inobedientiam mortemq; peperit: At Virgo MARIA poſtquàm concepit fidem cum gaudio, adferente ſibi Gabriele lætum nuncium reſpondit: Fiat mihi ſecundùm verbum tuum.] Atq; vt iſtiuſmodi collatio vetuſtiſsimorum Theologorum hîc mirè conſentientium ſit illuſtrior, ſuccedat Iuſtino Tertullianus, ſcriptor & ipſe peruetuſtus, abſq; cuius lectione Cypriano dies nullus præteriit: eius hoc dictum eſt: In virginem adhuc Euam irrepſerat verbum ædificatorium mortis: in Virginem ęquè introducendum erat Dei verbum extructorium vitæ, vt quod per eiuſmodi ſexum abierat in perditionem, per eundem ſexum redigeretur in ſalutem. Crediderat Eua ſerpenti, credidit MARIA Gabrieli. Quod illa credendo deliquit, hæc credendo deleuit.] Quid igitur ſi de peccato agitur, MARIA cum Eua potuit habere commune: cùm illa huius vitio quodammodò medeatur, & contrariis quaſi veſtigiis gradiatur?

In colloq. cũ Triphone Iudæo.
Lucæ 1.
Li. de carne Chriſti.

II. teſtimoniũ Iuſtini Martyris.

Eua Virgo ſerpẽti credẽs mortem concipit ac parit; Maria Virgo credens Angelo, Chriſtum concipit ac parit.

III. teſtimoniũ Tertulliani. Quod Eua credẽdo deliquit, Maria credendo deleuit.

Iam verò ſuperiores Theologos (Irenæum, Iuſtinum & Tertullianum dico) Auguſtinus Theologorum ferè princeps, omninò ſecutus videtur, quando ita ſcripſit: Eua inobediens meruit pœnã: MARIA obediendo conſecuta eſt gratiam. Illa guſtando prohibitum, maledicta: hæc credens Angelo eſt benedicta. Illa nobis mortem cõtulit, hæc virgo vitam nobis peperit.] Idemque rurſus alibi: Eua mater generis noſtri, pœnam intulit mundo: genitrix Domini noſtri, ſalutem & fœminæ ſuggeſsit, & viro:

Li. de quinque hæreſibus ca. 6. Et Sermo. 7. in Natali Domini.

IIII. Auguſtini teſtimonium. Eua inobediẽs maledicta, Maria credẽs benedicta; illa peccati auctrix, hæc meriti.

auctrix peccati maledicta, auctrix meriti benedicta. Illa occidendo obfuit: iſta viuificando profuit. Percuſsit illa, at iſta ſanauit. Pro inobedientia enim obedientia commutatur, & fides pro perfidia recompẽſatur.] Tum alio loco: Ibi fœmina decepta eſt, vt fieret filia diaboli: hic Virgo gratia repleta eſt, vt fieret mater ſummi atq; incõmutabilis vnigeniti Dei.] Quid hæc aliud ſibi volunt, obſecro, niſi vt MARIAM ab Euę vitiis prorſus liberam & immunem eſſe cognoſcamus, alteramq; peccati, alterã meriti auctricem certò conſtituamus? Apud Epiphaniũ, qui Auguſtino etiam eſt antiquior, hæc inter MARIAM & Euam extat comparatio: Eua mortis cauſa facta eſt hominibus: per ipſam enim ingreſſa eſt mors in mundũ: MARIA verò cauſa vitę, per quam genita eſt nobis vita, & per hanc filius Dei acceſsit in mundum. Et vbi redundauit peccatum, ibi ſuperabundauit gratia: & vnde facta eſt mors, illinc proceſsit vita, vt vita pro morte fieret.] Tum rurſus: Ab Eua, inquit, omnis hominum generatio genita eſt in terra. Hic verò à MARIA hæc vita mundo genita eſt, vt viuentem gigneret: & facta MARIA mater viuentium.] Quod verò diſcrimen manifeſtius, quàm inter vitam & mortem, inter matrem viuentium & morientium, poteſt excogitari?

Lib. de fide ad Petrum.

V. Epiphanij teſtimonium.

Contra Antidicomarianitas.

Eua mortis, Maria vitę cauſa. et mater ipſa viuẽtium.

Contra hæreſes lib. 3. cap. 2.

Gregorius Nyſſenus in hunc modum: Defenditur & purgatur mulier à muliere. Prima aditum & locum introeundi peccato dedit: hæc verò introeundi iuſtitiæ ſubſeruiuit, & ancillata eſt. Illa conſilium ſerpentis amplexa atq; ſecuta eſt, hæc interfectorem ſerpentis prębuit, & lucis autorem peperit.] Neq; hîc pręteriri omninò debet eius autoritas, qui ſua præſtanti eloquẽtia oris aurei cognomentum inuenit, & quàm indignè illa Euæ conferatur, his verbis ſatis indicauit: Mors per Adam, vita per Chriſtum: Euam ſerpens ſeduxit, MARIA Gabrieli conſenſit: ſed ſeductio Euę attulit mortem, conſenſus MARIÆ peperit ſæculo ſaluatorem. Reſtauratur per MARIAM, quod per Euam perierat: per Chriſtum redimitur, quod per Euam fuerat captiuatum: per Gabrielem promittitur, quod per diabolum fuerat deſperatum. Denique peccatum aboletur per Chriſtũ, quod per Adam fuerat antè contractum. Redditur per MARIAM vita, quæ per Euã fuerat interempta.] Quòd ſi peccauit, & grauiter peccauit MARIA, vt aduerſarij fingunt, quomodò Euę adeò diſsimilis, tantisque digna laudum præconiis exiſtimanda eſt, per quam & reſtauratur, quod per Euam perditum fuit, eodem Chryſoſtomo teſte?

VI. Gregorij Nyſſeni teſtimonium.

Homel. de natiuitate Chriſti.

Eua peccati, Maria iuſtitię miniſtra, per quã Eua purgatur.

VII. Chryſoſtomi teſtimonium.

Homel. de interdictione arboris ab Adam.

Eua ſeducta mortem, Maria credẽs vitę fontem parit, & reſtaurat quod Eua perdidit.

Quid autem Chryſologus? an non MARIAM celebrat, & ſatis ab Eua diſiungit hac oratione? Benedicta tu in mulieribus, quia in quibus Eua maledicta puniebat viſcera, nunc in illis gaudet, honoratur, ſuſpicitur MARIA benedicta. Et facta eſt verè mater viuentium per gratiam, quæ mater antè extitit morientium per naturam.] Et alibi rurſus: Agit cum MARIA Angelus de ſalute, quia cum Eua Angelus egerat de ruina.] Maximus autem ad hunc modum: Parturit fœmina ſalutem mundi, vt quæ extiterat fomes iniquitatis, fieret miniſtra iuſtitię, & per quam mors ſibi in hunc mundum aditus patefecit, per eam ad nos vita haberet ingreſſum.] Nec eſt inter Patres obſcurus Fulgentius, qui nõn ſemel MARIAM cum Eua comparauit, ſimulq; docuit, matrem illam huic nouercæ admodùm eſſe diſsimilem. Verba eius ſi quis requirat, licet alibi producta, repetere non grauabimur: Attendite fratres, inquit, medicinalis gratiæ lineas, diuina nobis benignitate monſtratas. Tunc ad Euam Angelus malus acceſsit, vt per Euam homo, quem Deus fecerat, à Deo ſepararetur. Nunc autem ad MARIAM bonus Angelus venit, vt in ea humanæ naturæ Deus vnigenitus vniretur. Venit ad Euam diabolus, vt vitam nobis malignus auferret: venit ad MARIAM Gabriel, vt vitam reddendam hominibus nunciaret.] Tum idem alibi: Quoniam diabolus per ſerpentem Euæ locutus, per Euæ aures mundo intulit mortem, Deus per Angelum ad MARIAM pertulit verbum, & cũctis ſæculis vitam effudit.] Et rurſus: Eſt inquit, MARIA feneſtra cœli, quia per ipſam Deus verum fudit ſæculis lumen. Facta eſt MARIA ſcala cœleſtis, quia per ipſam Deus deſcendit ad terras, vt per ipſam homines aſcendere mereantur ad cœlos. Facta eſt MARIA reſtauratio fœminarũ, quia per ipſam animę primę maledictioni probantur eſſe ſubtractæ. Nã Euæ dictũ eſt: In doloribus & in triſtitia paries, & ad virum conuerſio tua, & ipſe dominabitur tui. Tribus ergò his malis ſe ſubiugant fœminę, quę MARIAM non ſequũtur, dolori, triſtitię, ſeruituti. MARIA autẽ è contrario q̃ pręclariſsimis tribus bonis ſublimetur, auſculta, ſalutationis Angelicæ, benedictionis diuinę, & plenitudinis gratię.] Quòd ſi MARIA tantopere à Patribus cõmendatur,

VIII. Chryſologi teſtimonium.

Serm. 140.

Eua morientium, Maria per gratiam viuentium mater.

Serm. 142.

IX Maximi teſtimonium.

Homelia 6. de natiuitate Chriſti.

X. Fulgentij teſtimonium.

Serm. de duplici natiuitate Chriſti.

Serpẽs ad Euã, Angelus ad Mariã accedit, fructu planè diſsimili.

Ser. de laudib9 Marię.

Maria cœli feneſtra & ſcala, per quam Deus deſcendit, & reſtauratio fœminarum.

Ibidem.

Maria communibus fœminarũ malis exempta, & ſingularibus bonis ornata.

Geneſ. 3.

& nondum

& nondum mater Emmanuelis effecta Euæ anteponitur, an non poſt conceptum & editum Dei filium ab omni vitio ſyncerior, omniq; gratia cumulatior, Euã & omnes eius filios ac filias longo penitus interuallo poſt ſe reliquit?

X I. Bernardi teſtimonium.

De laudib. B. Virginis.

Eua peſtiferum virus, Maria ſalutis antidotũ propinat: illa præuaricatiõis, hæc ppitiatiõnis miniſtra eſt.

Homelia 2. ſuper Miſſus eſt.

Ad Bernardum veniamus, qui cùm ſit amator maximus Virginis, veram & propriam Euæ Mariæque collationem, certè, ſi quis omninò alius, animaduertiſſe videtur. Crudelis nimis Eua, inquit, per quam ſerpens antiquus peſtiferum etiam ipſi viro virus infudit: ſed fidelis MARIA, quæ ſalutis antidotum & viris & mulieribus propinauit. Illa miniſtra fuit ſeductionis, hæc propiciationis: illa ſuggeſsit præuaricationem, hæc iniecit redemptionem.] Tum Euam appellans, hæc interponit: Propterea curre Eua ad MARIAM, filia pro matre reſpondeat, ipſa matris opprobrium auferat, ipſa patri pro matre ſatisfaciat; quia ecce ſi vir cecidit per fœminam, iam non erigitur niſi per fœminam.]

X II. Ruperti teſtimonium.

Maria Euę matris aufert opprobriũ, & patri pro matre ſatisfacit.

Super Cantica lib. 2.

Eua vipera, inimica, deformis, ignominioſa: Maria amica, columba & formoſa ſpõſa Dei.

Ac præ cæteris Rupertus, quanta ſit inter MARIAM & Euam diſſimilitudo, eleganter ac perſpicuè his verbis declarauit: Eua quaſi inimica, Eua quaſi vipera, Eua quaſi deformis & ignominioſa. Mihi inimica, viro ſuo vipera, ſibimet cõfuſa ignominia. Inimica per ſuperbiam, qua intus tumuit, vipera per malitiam, quam ex ſerpente concipiens foris tentata facilè ceſsit: ignominioſa per pruritum libidinis, qua ſtatim ſcaturire cœpit, vnde & nudam ſe cognoſcens, folio pudenda contexit. Tu autem (ad MARIAM Dei vox eſt) amica mea per humilitatem, columba mea, per charitatem, formoſa mea per caſtitatem. Tu contra Deum non tumuiſti, imò mente humili altiſsimo complacuiſti, & ecce amica es. Tu ſerpenti aurem non præbuiſti, imò inimicitias inter te & ſerpentem ego poſui, & ecce columba es. Tu nuditatem libidinis non incurriſti, imò Spiritus ſanctus obumbrauit tibi, & ecce formoſa es. Veni ergò MARIA, veni: nam Eua ad latebras fugit. Veni & crede Angelo Euangelizanti: nam Eua credidit ſerpenti ſuſurranti. Veni & contere caput ſerpentis: Nam Eua & capite illecta, & ventre oblectata, & cauda eſt obligata ſerpentis.]

Geneſ. 3.

XIII. Innocẽtij teſtimonium.

Sermo. 2. in feſto Aſſumptionis Mariæ.

His omnibus Innocentium, vt dignitate Pontificem, ita eruditione Theologum inſignem adiungam, quoniam in MARIA & Eua rectè comparanda lucem quoque ſubminiſtrat. Oportebat enim, vt ſicut per fœminam mors intrauit in orbem: ita per fœminam vita rediret in orbem. Et ideò quod damnauit Eua, ſaluauit MARIA, vt vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret. Illa cõſenſit diabolo, & vetitum pomum comedit, ſecundùm illud: [a] Tulit de fructu & comedit, deditque viro: iſta credidit [b] Angelo, & filium promiſſum concepit, ſecundùm illud: Ecce concipiens & paries filium. Illa comedit pomum ad mortem, iuxta quod fuerat illi prædictum: [c] Quacunque die comederis, morte morieris: iſta concepit filium ad ſalutem, ſicut ei fuerat prænotatum: [d] Vocabis nomen eius Ieſum. Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Illa peperit in dolore, ſecundùm illud: [e] Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos, & in dolore paties: iſta generauit in gaudio, ſecundùm illud: [f] Annuncio vobis gaudium magnũ, quod erit omni populo: quia natus eſt vobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid. Et poſt pauca: Illa fuit plena peccato, ſed tu plena gratia. Illa fuit maledicta in mulieribus, ſed benedicta tu in mulieribus. Fructus ventris maledictus Cain, ſed fructus ventris tui erit benedictus Ieſus.]

a Geneſ. 3.
b Lucæ 1.
c Geneſ. 2.
d Matth. 1.
e Geneſ. 3.
f Lucæ 2.

Sedulius in carmine Paſchali.

XIIII. Poëtarũ teſtimonia.

Quid verò ſi tot Patribus Poëtas, eoſdemq; veteres & Chriſtianos, Sedulium & Aratorẽ adiiciamus? Vterq; cum prioribus planè conſentit. Ille quidẽ ita modulatur:

Et velut è ſpinis mollis roſa ſurgit acutis,
Nil quo lædat habens, matremque obſcurat honore:
Sic Euæ de ſtirpe ſacra veniente MARIA
Virginis antiquæ facinus noua Virgo piauit.

Arator verò de MARIA in hunc modum:

Libro 1. in Acta Apoſtolorum.

MARIA Dei genitrix intacta creantis
A natoque ornata ſuo mala criminis Euæ
Virgo ſecunda fugat: nulla eſt iniuria ſexus.
Reſtituit quod prima tulit, perſona ruinam.
Non natura dedit: tunc fœmina facta periclum.
Nunc tumuit paritura Deum, mortalia gignens
Et diuina ferens, per quam mediator in orbem
Prodiit, & veram portauit ad æthera carnem.

Nihil

Quorſum ſpectent citata modò Veterum teſtimonia.

Quid obſeruandum in ſententiis Patrum ſupradictis ad Mariæ commendationem.

Nihil verò neceſſum eſt plures Veterum ſententias aggregare: Satis fuerit hactenus nos aduerſariis obſequi voluiſſe, qui ſua iniquitate hanc æquam MARIÆ & Euæ collationem à nobis extorſerunt. Pergant illi, ſi velint, profanè diſputare; vtra fuerit grauiori peccato obnoxia. Contrà verò ſanctiſsimi doctiſsimique Patres, quorum ſenſum & conſenſum propriis ipſorum verbis demonſtrauimus, propter Euæ morbum MARIAM velut antidotum diuinitus datam eſſe docent, ſolique primæ illi, non huic alteri Euæ peccati rationem imputant & aſcribunt. In quibus quidem Patrum ſententiis illud etiam obſeruare par eſt, quantam in his collationibus tùm excellentiam, tùm reuerentiam Virgini matri deferant, vt maiorem certè vix deferre poſſe videantur. Nec minùs fortiter illi confutant aduerſarios, qui cùm de peccato agitur, tam inſcitè quàm improbè MARIAM Euę, hoc eſt, lucem tenebris, vitam morti conferunt: & perſonas adeò diſsimiles, ſibique planè aduerſantes ſub vnum peccati iugum quodammodò redigere moliūtur. Prodeſt etiam Patrum teſtimonia in vnum velut conſpectum ita proferri, vt in illis loquentem, & adhuc in Eccleſia vnum idemque ſonantem Spiritum rectiùs obſeruemus, neq; locum iſtis Mariomaſtigibus reliquum faciamus, qui de matre Domini vt ſentiunt, ita leuiſsimè petulantiſsimeq; ſcribere conſueuerūt. Atqui hæc ipſa Veterum dicta lucem nobis præſentem ſi volumus, & illuſtrem exhibent, quæ iſtorum oculos nimiùm imbecilles vi ſua ita perſtringit, vt nec videre nec ſentire poſsint Virginis matris ſanctitatem, quam certè magnificis titulis Veteres cohoneſtant, & ſicut antè quoq; probatum eſt, Sanctis reliquis anteponunt.[a] Irenæus, quem adduximus, Euę aduocatam vocat, quæ vniuerſo generi humano ſalutis cauſa extiterit, vt ſequenti libro à nobis pluribus euincetur. [b] Auguſtino eadem dicitur auctrix meriti, quæ obediendo conſecuta ſit gratiam. [c] Epiphanius & [d] Chryſologus matrem viuentium faciunt. [e] Fulgentius cœli ſcalam & feneſtram appellat. [f] Bernardus alicubi reginam cœlorum & matrem miſericordiæ nominat. Et tamen iraſcuntur nobis, imò toti etiam obtrectant Eccleſiæ Sectarij, quòd ad nouas ipſorum ſiue cantiones, ſiue vociferationes obſurdeſcamus, & venerādis Patrum veſtigiis inſiſtamus, noſtramque fidem & pietatem cum illis Eccleſiæ columnis arctiſsimè coniungamus. Sed ad noſtrum inſtitutum redeat oratio.

Alia vtilitas ex Patrū conſenſu colligēda aduerſus Mariomaſtigas.

Quàm honorificè Patres de Maria loquantur, & nos loqui doceant.

a Li. 5. contra hæreſes.
b Ser. 17. in natali Domini.
c Cōtra Antidicomarianitas.
d Ser. 140.
e Ser. de laudibus Virg.
f De aduentu ſerm. 2.

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

Vanam & falſam eſſe ſententiam Nouatorum, qui MARIÆ tribuunt expoſtulationis, & commoti animi vitium, quando ſuum filium duodennem in templo compellauit.

Sūma hiſtorię à Luca deſcriptę, quę hoc loco vindicatur.

Quid puer Ieſus in tēplo egerit.

Qualē ſe Maria in templo geſſerit.

Quando Maria Chriſtum in templo compellarit.

QVO plures & fœdiores corruptelas in vnam eandemque Lucę hiſtoriam noui doctores congerunt, eò nos plurib. reſpondere, & in ea ipſa hiſtoria longiùs hærere neceſſe eſt, vt violatum Virginis honorem vtcunq; vindicemus. Agit Lucas de puero Ieſu, quem parentes eius, Ioſeph pater putatiuus & MARIA, vno & altero die non ſine dolore quidem, ſed fruſtrà tamen quæſitum, nuſquàm alibi quàm in ſacro templo tādem inuenère. Nec ocioſus illic quidem erat Ieſus, ſed rebus diuinis operam feriam dabat, nō ſolùm intentus precationibus, nam hoc templum domum orationis & ipſe vocauit, ſed ſedens etiam in doctorum medio, ibiq; tùm attentè audiens, tùm prudēter ac modeſtè peritiſsimos legis interrogans, & haud dubiè non tractans alia, quàm quę ad arcana ſcripturę fideiq; cauſam, vel ad ſalutem hominum maximè pertinerent. Cùm verò MARIA filium ſibi chariſsimum diu quæſitum & magnoperè deſideratum in hoc templo inueniſſet, his illum verbis compellauit: Fili quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Quæ compellatio vt materna; ſic etiam blanda & amica fuiſſe videtur, imò etiam plena affectuum gaudij & lætitię propter redditum filium, cuius ingēti deſiderio, vt matris verba declarant, parentes ambo hactenus tenebantur. Neque nobis diſplicet, quòd exiſtimant quidam, MARIAM hæc non dixiſſe niſi poſt finē diſputationis, quam

Luc. 2.
Matth. 21.
Marc. 11.
Lucæ 19.
Lucæ.

quam Dominus cum templi doctoribus habuit, atq; ita quod maioris erat modeſtiæ argumẽtum, ſoluto cœtu ad Chriſtum acceſsiſſe videbitur, ſicut etiam ſentiunt Centuriatores. Hinc & Caluinus admonet, fieri potuiſſe, vt ſeorſim & remotis teſtibus MARIA egerit cum filio, poſtquàm is à conuentu diſceſsit. Certè ſi verba ipſa ſpectemus, candideque iudicemus, maternam quandam ſollicitudinem, ſimulq; fiduciam & libertatem in filio compellando præ ſe ferunt, ſed vt ſine ſtomacho & amarulentia mitiſsimę Virginis dicta hæc omnia ſint accipienda, in quibus interrogationem ſimplicem eum admiratione coniunctam licet conſiderare. Nec vllus eſt veterum Interpretum, qui MARIAM hîc aliquid immodeſtius atque immoderatius feciſſe, vel grauiter cum filio expoſtulaſſe notârit. Imò verò à Græco Interprete ſcriptum legimus: Miranda Dei genitrix maternis affecta viſceribus, quaſi cum lamentis inquiſitionem doloroſam oſtendit, & omnia (ſicut mater) fiducialiter, & humiliter, & affectuoſè exprimit.] Senſus igitur maternæ cum filio colocutionis hic eſt: Arbitramur ſanè fili, aliquam & iuſtam ſuſcepti cõſilij tui rationem extare, quòd hiſce tribus diebus à nobis queri volueris, cùm vbi eſſes ignoraremus. Nũc vt omni ſollicitudine liberemur, expone cauſam, quæſo, quâ commotus, volueris in quærendo nos circumcurſitare, tuique deſiderio torqueri, vt qui vnus nobis es chariſsimus, & à quo etiam ad breue tempus auelli, non poteſt nobis non valde moleſtum & amarum eſſe.

Cen. 1. li. 1. In harmonia Euangelica.

Vide Catenam aureã in 2. ca. Luc.

Quo ſenſu Maria Chriſtum in tẽplo alloquatur.

Quid verò noſtri ſectarij? ex his quidam ſic ſanctam Virginem locutam eſſe putant, vt ſuum in filium imperium voluerit oſtentare, velut matrem impulerit ambitio ad nouam expoſtulationem, illaque ſeriam filij obiurgationem aggrediatur. Eam calumniam velut ineptam refutat Caluinus, & rectè quidem, quòd nihil minus deceat honeſtiſsimam ſimul & modeſtiſsimam parentem, atque vani oſtentatio imperij & ambitioſa expoſtulatio cum eo, quem illa non tantùm filij loco ducebat, ſed & pro Domino & Deo ſuo poſt tot reuelationes acceptas haud dubiè venerebatur. Vnde luculenter Auguſtinus aſſerit: Non potuit MARIA diuinitati Chriſti non eſſe credula, quæ nouerat hunc ſe non virili ſemine ſecundùm ordinem naturæ, ſed diuino ſpiramine, nunciante Archangelo, concepiſſe.] Vocat igitur illã Chriſti, fide & operibus miniſtratricem, & deuotam vſque ad mortem eius aſſectatricem. Alios verò tanta contradicendi & MARIAM ſugillandi inceſsit libido, vt præſentem eius ſermonem in ſiniſtram planè partem abripiant, miriſq; modis deprauent. Bullingerus igitur ad hunc modum ſcribit: *Expoſtulant parentes pro iure ſuo cum filio, & non ſine commotione rogant, cur ipſos coniecerit in tantum mœrorem atque diſcrimen?* Quod autem ius MARIÆ & Ioſepho competit, quæſo, ad expoſtulandum cum puero innocente? vel quam commotionem ac affectus vehementiam illis aſcribi neceſſe eſt? Et habent hoc ſibi cum Bullingero commune [a] Centuriatores, [b] Pellicanus, [c] Coruinus, [d] Maior aliiq; plures, vt omninò velint MARIAM cum puero Ieſu hîc expoſtulaſſe, & commotum oſtendiſſe animum, & neſcio quid humani paſſam eſſe.

Etiam Caluinus aduerſarios hîc Mariam ſugillantes defendit.

In Harmonia Euangelica.

Sermo. 1. de aſſumptione Virginis.

Maria Chriſtũ etiam vt Deum venerebatur.

In 2. c. Luc.

a Centur. 1. lib. 1.
b In 2. cap. Lucæ.
c In Poſtilla.
d In dominica. 1. poſt Epiphan.

Refutatio eorum, quæ Bullingerus ac alij Chriſti parentibus obiiciunt.

[e] Spangenbergius verò Brentium ſecutus, permultum hîc acerbitatis admiſcet, dum per proſopopæiam ita loquentem Virginem introducit: *Me tuam eſſe matrem non ignoras, te filium. Nouiſti præceptum illud Dei: Honora patrem tuum & matrem tuam. Nouiſti pœnam, quam exoluturi ſunt immorigeri parentibus. Cur igitur nobis ſic feciſti? qui tibi nullam nos ita contriſtandi præbuimus occaſionem, ſed quibus potuimus beneficiis te proſecuti ſumus, & multa incommoda paſſi tecum in Bethlehem & in Ægypto: maximis te curis atque moleſtiis educauimus. Sed hanc gratiam nobis modò rependis?* Quòd ſi hoc modo tantaq; vehementia dixiſſet MARIA, quemadmodùm videri vult Spangenbergius, verè & ſeriò cũ puero expoſtulâſſet, ſeq; non parùm commotam & indignabundam demonſtrâſſet. Eandem amarulentiam pręſe fert Loſsius, cui MARIA videtur ſic dicere voluiſſe: *Cur contra obediẽtiam, quam nobis debes, manſiſti Hieroſolymis? ex qua re in dolorẽ ingentẽ incidimus.* Nec mitior eſt interpres Sarcerius, dum fingit Chriſtũ de facto nõ admodum honeſto, imò de peccato contra obedientiam erga parẽtes præceptam, hîc à matre inſimulari & obiurgari. Deũ immortalem, an quiſquã magis turbulentos & patheticos interpretes, Euangelij ſacri vnquam vel legit, vel audiuit? Ira, odio, inuidiã, aliiſq; fœdis & inſanis affectibus hos flagrare neceſſum eſt, qui tã fœda & ab omni humanitate aliena, nec ab impiis ſed à ſanctis, in Chriſti contumeliã dicta profundunt, tantamq; virulentiã & acerbitatem vbiq; profundunt.

e In dominica 1. poſt Epiphan.
Exodi 20.

Quænam indecora Deiparę affingantur à Spangẽbergio, Loſsio, Sarcerio, & maximè Brentio.

Annotat. in Euang. domin. 1. poſt Epiphan.
Schol. in Lucam cap. 2.

Intollerabilem eſſe aduerſariorum petulantiã in Chriſti parẽtibus accuſandis.

Scilicet

Scilicet in fide Chriſti tam parùm erant hi venerabiles coniuges inſtituti, vt de tali tantoque puero tam inhoneſtè improbeque ſentirent? Sed nullus MARIÆ vel durior, vel iniquior eſt Brentio, qui hanc tragicam & tantummodò non furioſam vociferationem à matre ad Chriſtum habitam audet effutire: *Filius es: an neſcis igitur, quid filius debeat parentibus? Honora, inquit lex, patrem & matrem, vt ſis longæuus ſuper terram. Ergò qui parentes non honorat, non dimidiabit dies ſuos. Et aliàs dicitur: Maledictus qui exaſperat matrem ſuam; Cur igitur feciſti nobis ſic? Nullam prorſus cauſam habes nos ſic deſpiciendi & contemnendi. Nihil enim vnquàm mali in te commiſimus, ſed potiùs omnia, quæ potuimus, beneficia in te contulimus. Ego te in præſepio adhuc iacentem magna cura foui: poſteà quas non moleſtias, quos non labores, quæ non pericula nomine tuo perpeſſi ſumus, quando neceſſe habuimus tecum in Ægyptum fugere? & quanta ſolicitudine te vſque ad hoc ætatis educauimus? Sed ſi alia quædam calamitas te inuito nobis accidiſſet, boni conſuluiſſemus: nunc autem hoc nobis moleſtum eſt, quòd nobis feciſti ſic? quòd tua ſponte nos conieciſti in tantum dolorem, vt mallemus mortem oppetere, quàm iterum tantis terroribus obiici. Quid autem inter ſe diſtant, parentes gladio interficere, & parentes in terrores mortis, qui ipſa morte grauiores ſunt, ſua culpa adigere? Non eſt igitur mediocre ſcelus fili, quod in nos parentes tuos deſignâſti. Hæc eſt increpatio, quâ MARIA Ieſum obiurgat.*

Quomodò Maria iuxta Brentium in Chriſtum inuecta fuerit.

Homel. 10. in Lucam.

Exodi 20.

Prouer. 20.

Atque hactenus rhetoricari conàtur Brentius, velut contra MARIAM partes non Theologi ſuſtineat, ſed neſcio cuius rabulæ, & forenſis ſeditioſiq; declamatoris perſonam apud iudicem gerat. An verò decet in ſcripturis hoc modo ludere, neq; modò ſuſpectã, ſed & infamem MARIÆ perſonam leuiſsima de cauſa omnibus reddere? Id verò nec decet, nec licet, nec expedit prorſus, quicquid tandem Brentius per ſummam petulantiam moliatur. Si Virgo præ omnibus benedicta verè in Chriſtum credidit, ſi illum omnis culpæ ſemper expertem ſciuit, ſi ſummam vbique ſeruauit modeſtiam, vt nullus dubitat probè Chriſtianus, quomodò ad has vanas & acerbas illa deſcẽderet querimonias? cur exprobraret filio, velut ingrato, ſua beneficia? quo conſilio velut ignarum de præceptis diuinis admoneret, ac tanquam immorigerum increparet? qua fronte demùm haud ſecus illum ac parricidæ ſimilem de ſummo ſcelere accuſare & damnare tentaret? An fortaſſe illa tam ſui ac diuinorum erat oblita, vt de maieſtate ac proprietate Meſsiæ nihil cogitaret, quem ex propheticis literis & Angelicis verbis ipſam Dei ſapientiam atque virtutem eſſe, non poterat ignorare, quemque grato pectore palàm in ſuo cantico commendârat, & de quo inſuper tam multa & illuſtria acceperat teſtimonia, quemadmodùm ea Lucas deſcribit, ſi tamen deſcribit omnia? Quo nam igitur pacto hæc aliaque id genus miranda, quæ tùm viderat, tùm audierat Virgo fide plena, vento committeret, ac demùm de tanto filio tam temerè abiecteque ſentiret, imò etiam illum tam arroganti & probroſa obiurgatione ſimul & exprobratione tractaret atque caſtigaret? O infœlicem Domini matrem, ſapientiæ grauitatiſque vacuam, indignabundam, impatientem, contentioſam ac ferocem filij ſui Deique noſtri obiurgatricem, quæ nec ab apertis conuiciis ſibi potuit temperare, ſi tantùm ex Nouatorum verbis iudicare fas eſt. Non enim ſolùm indecoros & plus quàm muliebres affectus, eoſque nulla quidem ratione excuſabiles, ſed & ſuperba, contumelioſa & atrocia multa Deiparæ impudenter aſcribunt. Habent iſti ſuas domi mulierculas, ſine quibus viuere nec vellent, nec poſſent, Doctores licet Euangelici, ſed homines malè ſpirituales ac minimè continentes. An verò MARIAM cum iſtis ſuis ancillulis & vxorculis cupiunt comparari? Sic enim profectò MARIAM nobis depingunt, velut vulgaris fuerit muliercula, in qua communes & omnibus notæ fœminarum perturbationes extiterint, præſertim, ſi quando grauiter commotæ, vel rixantur cum filiis, vel bilem omnem in obuium quemque impatienter effundunt. Sed longè rectiùs de MARIA ſenſit ac ſcripſit Matthæus Philadelphienſis apud Epheſum Metropolitanus, vtpote qui vocat illam à peccati contagio immunem, ab omniq; leuiſsimarum culparum næuo puram iuxtà ac ſynceram, in qua non modò culpa nulla, ſed ne ſuſpicio quidem potuerit ſubſiſtere, quæque animum ab omni rerum humanarum cupiditate vacuum habuerit, verecundia & temperantia vitæ perpetua, niueis moribus, humilitate pariter ac puritate, cæterarumq; virtutum laude cumprimis decorata.

Multis modis peccare Brentiũ in ſupiori inuectius, & præſertim in Deiparã eſſe cõtumelioſum.

In Mariã nullo modo competere, quæ à Brẽtio illi affinguntur.

Lucæ 1.

Mariam à Nouatoribus non maioris propemodum haberi, quàm ipſorũ vxores, ſiue cõcubinas.

Teſtimonium Epiſcopi Matthæi Philadelphienſis in laudem Virginis matris.

In li. precationum.

CAPVT

CAPVT DECIMVMSEXTVM.

MARIÆ dignitatem ac perfectionem in dubium temerè idcircò vocari, quòd Chriſtus in templo illam durius alloqui videatur, dicens: An neſciebatis, quia in his, quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe? Item de illis Lucæ verbis: MARIA conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo.

BREVIS apud Lucam eſt hiſtoria de puero Ieſu, non ſolùm ſine culpa parentum amiſſo, vt diximus, verùm etiam in templo tandem ab iiſdem lætè inuento, atque ſine amarulentia compellato. Quis verò ſuſpicari poſſet, tantum fellis & acerbitatis in noſtris Nouatoribus reſidere, quãtum in hanc vnam hiſtoriam cumulatim illi profuderunt, dum ad MARIÆ inſectationem, pro ſuo candore ſcilicet, nihil non rapiunt atq; detorquẽt. Nec verò ſat habent priorem dictæ hiſtoriæ partem, quam excuſsimus, tetris veluti notis tantę Virgini inultis contaminare, niſi ſequentem etiam Domini ſermonem, quo matri reſponſum eſt, ad ſingularem eius vel iniuriam, vel contumeliam interpretentur. Quid eſt inquit
Luca 2. Chriſtus, quòd me quærebatis: An neſciebatis, quia in his quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe? Hac oratione Chriſtus puer exponit parentibus, cur minùs admirari debeant, quòd ipſe in vrbe Hieroſolomytana hoc triduo manſerit, illos verò in quęrendo permiſerit ſollicitè & anxiè laborare. Subindicat etiam, ſe ex nullo illorum contemptu, ſed ob amorem & honorem ſummi Patris in templo remanſiſſe, quodq; hoc exemplo velit docere alios perfectioris obedientię præſtandæ normam atq; rationẽ; ac demum dicto & facto quaſi pręludit ea, quę poſt baptiſmum in publico docendi & & diſputãdi munere, ad ęterni patris gloriam apud Iudæos erat exhibiturus. Sic ergò reſpondet, vt neget, ipſi matri & viro eius Ioſepho cauſam fuiſſe neceſſariam ira dolẽter inquirendi, aut periculum vllum ob ſuam abſentiam extimeſcendi, quando citra ſui Patris æterni voluntatem faceret nihil, ad huius verò cultum & gloriam id pertinuiſſe, quòd relictis hoc breui tempore amiciſsimis, ſe ipſe totum rebus diuinis in templo dederet, ibiq; cum præſtantibus in Synagoga viris legiſq; doctoribus ſacris de rebus colloqueretur, ſui primum quaſi ſpecimen præbens Iſraëlitis.

Nouatores mirè acerbos ac loquaces eſſe in præſente hiſtoria, vt Deiparã inſectentur.

Quis ſenſus verborum Chriſti ſit, cùm ſuos parentes in templo alloquitur.

Quæ Chriſti verba, ſi ritè examines, nulla ex parte nouum iſtorum errorem vel muniunt, vel excuſant, qui MARIAM tùm in amittendo, tùm in quærẽdo, tùm in compellando filio reprehendunt, cùm Chriſtus ea de re nihil pronunciet, aut oſtendat, multoque minùs parentes ambos obiurget. Cur enim vel reprehendat, vel obiurget laude dignos, qui nõ modò præſentis, ſed abſentis etiam, ac potiſsimùm amiſsi pueri rationem & curam ſingularem habuẽre, quemadmodùm ipſis iniuncti à Deo muneris ratio flagitabat? Tunc verò reprehẽſione illi meritò digni fuiſſent, ſi in officio ſuo torpentes, maleq; ſecuti, omnem quęrendi curam & fidum dolendi affectum eo tempore abieciſſent, nihilq; de amiſſo tãto theſauro fuiſſent ſolliciti, quem certè ſummè amare & diligẽtiſsimè cuſtodire, omnibuſq; mundi rebus longè anteferre debebant. Adde quòd Chriſti verba ritè perpenſa, eoſdẽ parentes excuſent, omniq; culpa liberent, cum apertè declarent, id quod factum erat, non ipſorũ negligentia, ſed diuinæ prouidẽtiæ diſpoſitione, ac officij ſui ratione ſic exigente contigiſſe, quandoquidẽ ſe ipſe Meſsiam debuerit modò exhibere. Præterea non erat ſanè Chriſtus tam ingratus vel inhumanus, vt maternam ſimul & paternam MARIÆ & Ioſeph erga ſe charitatem grauemq; ſollicitudinem omninò negligeret ac repudiaret: ſed procul dubiò etiam abſens, quęrentes laborantes et dolentes illos haud ſine pio quodã commiſerationis affectu ſæpe reſpexit, eoſq; ſuo nomine afflictos ſingulari eſt gratia proſecutus. Quid enim faceret aliud tã pię Virginis quàm manſueti Dauidis filius, omni plenus ſemper
Pſal. 40. miſericordia, qui præter alios omnes, ſuper egenum & pauperẽ intellexit, qui & ſuo-
Pſal. 17. rum laborem, dolorem & gemitum nunquàm non libenter aſpicit, ac eorundem,
Pſal. 10. quantúmuis pauperum & abiectorum, deſideria libenter exaudit.

Quid colligendũ ſit ex Chriſti verbis cõtra Nouatores, & in parentum ipſius defenſionem.

Chriſti parentes multis modis hoc loco excuſari, nec à Nouatoribus incuſari meritò poſſe.

Quis Chriſti animus & affectus fuerit erga parentes abſentes & quærẽtes.

Falſa Nouatorum interpretatione præſentem hiſtoriam deprauari, non ſine Chriſti & parentum eius iniuria.

Igitut illos magno in errore verſari neceſſe eſt, qui hoc Domini reſponſum eò detorquent, vt ſit qnaſi amarulenta quædam cnm matre expoſtulatio; vtq; Chriſtus à parentibns obiurgatus, viciſsim illos grauiſsimè obiurgare, imò & penè abnegare voluerit, ſicut Brentius pro ſua qnidē in calumniando inexplebili libidine conuiciatur. Aliena ſunt hæc prorſus ab eo, qui optimam chariſsimamq; matrem nullius vnquàm peculiaris peccati legitnr inſimulaſſe, qui præterea non ſolùm antor, ſed etiam obſeruator fuit ſanctiſsimæ legis, quâ filiis præceptum eſt, vt ſuos parentes, licet immerentes etiã, omnis beneuolentiæ, amoris, obedientiæ ac ſtudij genere proſequantur. Et quis demùm vnquàm æquè, ſicut Chriſtus, & amauit & honorauit parentes? Quis plus debuit genitrici, cùm ſolus ipſe patrem in terris nullum tenens, carnem & ſanguinem ab hac matre ſola ſuſceperit, & idcircò (vt multorum eſt opinio) filius hominis rectè prędicetur, nec aliunde quidē, quàm ab hac vna id priuilegij, quo Meſsias, Rex & Pontifex ſalutatur, acceperit? Abſit igitur fœda ſuſpicio, & ſtulta iſthæc carnis imaginatio, quæ noſtris imponit aduerſariis, dũ fingunt, filium acerbè & amarulentè reſpondere matri, & cum illa ſemper, licet innocentiſsima, duriter & inhumaniter agere voluiſſe. Abſit, inquam, vt qui ſe ad legem perficiēdam miſſum eſſe teſtatur, vel parentes contempſerit, vel ad negligendos illos feneſtram filiis aperuērit, anſamque vlli ętati, vt maioribus eſſent immorigeri ſubditi, ſubminiſtrârit. Accedir quòd Chriſtus ſi hoc loco quicquam obiurgatione & correctione dignum parētibus opponere voluiſſet, non tam tectè & obſcure loqueretur, vt ab illis ipſis, quos arguebat, nō poſſet intelligi, ſicnt Lucas factum eſſe deſcribit: ſed reprehenſionem claram & apertam illis, quos emendatos volebat, pro ſua prudentia expoſuiſlet.

Exod. 20. Deuter. 5. Matth. 15.

Chriſtus parētes amauit ac honorauit plurimùm, ac inprimis matrē, cui & multùm debuerit.

Merum eſſe figmentum, quo fingūt Nouatores, Chriſtum cum ſuis parentibus expoſtulaſſe.

Matth. 5.

Sedenim ſi in his Chriſti verbis elt aliquid, quod duriuſculè, vel non ſatis blandè dictum videatur, id cum Ioanne Heſſelio non vulgari Theologo, ſic poſſumus interptetari; quòd ſuos parentes Chriſtus, tãquam eis ſuperior, magna cnm antoritare publicè ſit allocutus, vt cęteri qui illum parentibus eſſe ſubiectum atq; morigerũ iam antè nouerant, hinc anſam arriperent cogitandi, eum ipſum puetum ampliùs quàm hominem eſſe, ſicq; paulatim ad pleniorem illius notitiam adducerentur, quē in ipſa pueritia tam mirificis ornatum dotibus deprehenderant. Et tamen ſine increpandi acerbitate loqnitur Chriſtns, perinde ac ſi diceret: Quæ vobis cauſa eſt me requirēdi, niſi quandoquidem me hominem eſſe nouiſtis, quem parētum affectu proſequimini? neq; de natura mea diuina nūc humanę pręferenda cogitatis. Accedit, quòd Chriſtus inſolita dicendi libertare vtens, ſub parentum horum perſona omnes filiorum curatores ac adoleſcentum inſtitutores occultè admonitos, remq; maximi momenti eorum mentibus penitus infixam volûit. Videmus enim paſsim, & commnnis ſapientũ querela eſt, liberos à parentib. perditè amari, indulgenter haberi, nimiumq; molliter educari; vnde ad illorum vitia ſæpè conniuent, & peccantibus adblandiuntur magis quàm iraſcuntur; tegunt, nō ſanant eornm vulnera. Hinc verò ſummorum malorum tùm in familiis, tùm in ciuitatibus extat ſeminariũ; hinc ætatum ferè omnium labes & corruptelæ magna ex parte dimanāt. Ac (proh dolor) ſi vetum fatendũ eſt, ex multis parentibus vix paucos repetire licet, qui iuxta Spiritum perinde ac ſecnndùm carnem, ſnos ament liberos, & eorum animis ad Dei timorem, veræq; pietatis & omnis virtutis ſtndium informandis ſeriò vacēt. Alij, vt gtauiùs etiam in filios peccent, pios eorũ conatus velut iniecta manu ſatagunt impedire, & ad perfectiora rendentes pueros ac adoleſcentes tùm exemplo, tùm imperio ſuo auocāt atq; deterrent. Quos ego crudeles impioſq; parentes dixerim, vtpotè, qui non ſolùm ad luxum, faſtum, ambitionem, atq; voluptatum omnium illecebras, fluxarumq; opum ſtudium liberos inſtituunt, verùm etiam, vti peſtes quædam, eoſdem inficiunt, à bonis ſanctiſq; ſtudiis abducunt, & ſæpenumerò ſecum ad exitium ſempiternum deuoluunt.

In explicatione ſalutationis Angelicæ cap. 12.

Vt maximè Chriſtus hic dicēdi libertatem aduersùs parentes vſurpâſſet, non id ſine grauibus cauſis fecit.

Quomodò parentes plerunq; in filios peccēt, & grauiter ſibi aliiſque nocere ſoleant.

Pauci parentes officio ſuo in educādis liberis ſatisfaciunt.

Multi hodie crudeles impiique parentes.

En igitur tibi ſingularem Chriſti ſapientiam, qui quod in ſuis parentibus quamlibet innocentibus culpare videtur, id aliorum parētum dixit fecitq; gratia; qui nempè liberorum deprauatores potiùs, quàm progenitores poſſunt haberi, quando illorum ſalutem & piam inſtitutionem vix vnquàm cordi habent, & qnod peins eſt, haud rarò Dei Spiritum in illorum extinguūt animis, aut eos à melioribus reuocant inſtitutis. Neq; ſolùm parentes, ſed & filij hoc præclaro Chriſti exemplo atq; reſponſo admonentur, nulla eſſe ſanguinis, neceſsitndinis, vel propinquitatis tam arcta firmaque vincula,

Quò ſpectet Chriſti ſeueritas, ſi quam ſuis verbis ad parētes dictis miſcuit.

Quomodò filij hoc ipſo loco per Chriſti exemplum erudiantur.

vincula,quę perrumpi non debeant,cùm ad meliora vocat Deus,& æternæ ſalutis ratio ſic flagitat. Tunc enim locum habet planè,quod grauiter Hieronymus dixit:Licet paruulus ex collo pendeat nepos, licet ſparſo crine & ſciſsis veſtibus vbera,quibus te nutrierat mater oſtendat,licet in limine pater iaceat:per calcatum perge patrem,ſiccis ocnlis ad vexillum crucis euola.Solum pietatis genus eſt,In hac re eſſe crudelem.] Sic demum impletur,quod Chtiſtus ipſe à ſuis exigit militibus,vt pręſe vno,contemnant omnia,totiq; mundo remittant nuncium,nulla vel parētum, vel amicorum,vel familiarium,vel deniq; quorumcunq; aliorum,qui impedimento eſſe poſsint,habita ratione,ſi vni & ſummo velint Domino expeditè ſeruire,& illi ſe totos in perpetuum cōſecrare. Aliôquin qui amat,inquit,patrem aut matrem plus quàm me:imò qui ſuo tempore & loco non odit pattem ſuum & matrem ſuam,non eſt me dignus.

In epiſt. ad Heliodorū.

Matth.10. & 16. Lucæ 9. & 14. Ioan.12. Matth.6. Matth.10. Lucæ 14.

Parentes ſæpè à filiis neglıgēdi, & amiciſsimi quiq; deſerendi, quum à ſpiritualibus ſtudiis nos auocāt.

His ergò Chriſti propoſitnm exemplum & teſponſum eſt inprimis accommodatū,qui ſe toros perfectioris diſciplinæ inſtituto tradidère,vt Euangelicæ Philoſophiæ partem optimam,quę in ſui abnegatione,&feruenti Dei amore conſiſtit,ſyncerè cōplectantur. Tales Chriſtus pner docet in templo,vt propter patētes,cognaros & amicos non excutiant,neq; contriſtēt Spiritum ſanctum,& de loco quem ſemel ſunt amplexi , nulla vi ſe dimoueri patiantur ; vtq; ad aratrum Dominicnm ſemel adiuncti ne retroſpectent,ſed potiùs vt cognatornm affectum, tāquàm telum diabolicum, & venenūm plerisq; peſtiferum fugiant,omnes verò ætatis induſtriæq; ſuæ neruos ad cultum & ſtudiū æterni numinis conferant ac impēdant. Vnde Baſilius ille Magnus cùm veræ pietatis ſtudioſum inſtirueret, inter alia præcepit: Cognatos ruos ne plus quàm Dominnm curaueris,quibus ſi vnà cum Chriſto mortuus es, quid iterū inter eos conuerſari cupis?Si,quę propter Chriſtum deſtruxiſti,eadem denuò propter eos ędificas, tranſgreſſorem re conſtituis,promiſsis minimè ſtas. Ne igitur propter eorum neceſſitndinem loco tuo diſceſſeris.] Ac iterùm de cognatis amicisq; deſerēdis admonet: A propinquis,amicis & parentibns tantnm affectu ſeparatos eſſe conuenir, quantum à viuis mortuos.] An verò in ſcripturis eſt innſitatum,vt qui loquitur,aliorum perſonam ſuſtinear,& non tantùm ad pręſentes,ſed etiam ad locorū interuallis diſiunctos, imò etiā ad nondum natos,ſua dicta conuertat? Sic [a] Iob,ſic [b] Salomon,ſic [c] Paulns ex aliorum perſona loqnnntur:ſic ipſe [d] Chriſtus cùm infrugiferę ficni maledicit,Iudęos velut ſteriles arbores, exitio proximos haud obſcurè notauit. Nihil ergo mirùm videri debet, Chriſtum Dominum, qui ad Eccleſiæ ſuæ profectum nihil non dixit,ſcribique voluit Euangelium , hoc loco ſic parentes affari , vt etiam longiùs reſpiciat , & communes parentum affectus notet,ſimulq́ne filiorum conſulat imbecillitati.

Quibus maximè ſeruiat exēplū Chriſti pueri in templo ſeriò agentis cum parentibus.

De vita ſolitaris ſeu cœnobitarum concio. antepenultima. Lucæ 9. De vita ſolitaria.

Veræ pietatis ſtudioſus à cognatis & amicis ſibi cauere debet.

In ſcripturis nō eſſe rarum , vt propoſitus ſermo ad abſentes magis quā præſentes ptineat.

a Iob.3. b Eccleſ.3. c 2.Cor.1. 3.& 4. d Matt.21.

Sed & omnium credentium animi hoc Chriſti dicto & facto excitantur,vt ſicnt indicauimus, corporâlis affinitatis affectum, & quemlibet reſpectum, vt loqnuntnr, humanum nunqnam tanti faciant,vt deſint diuinæ vocationi & obediētię,vtq; animi ſui conſcientiam lædant. Pereant ergo facnltates,deſeratnr patria,iraſcantur affines, offendantur amici, ac vniuerſus contra nos mnndus conſpiret , frendeat, tumultuetur:tantùm ne offendatur Deus, aut fidei ſynceritas vitietur, animæúe ſalus in diſcrimen adducatur. Atq; vt habeant aduerſarij quem audiant,ſi nos fortè minùs audiunt in præſentis loci Euangelici interpretatione : dabo illis è ſuo ipſorum grege Petrum Artopænm,qui hoc modo ſcripſit: *In diuina vocatione & negocio parentes in filios ius non habent,nec reſpiciendi ſunt,aut de eo interrogandi. Ideò Chriſtus ius matris in ſe non admittit in diuino negotio. Vnde inquit Ioannis ſecundo:Quid mihi & tibi eſt mulier?* Verùm de hoc loco alibi plura. Tnm Cnlmannus eiſdē penè verbis,quæ iam ex Artopæo citauimus,vtitur,niſi quòd hæc etiam ſubiiciat: *Obedientia erga priorem tabulam in omnibus præferenda eſt obedientiæ poſterioris tabulæ,idque hoc exemplo Ieſu;quo docemur, chariorem nobis eſſe debere gloriam Dei & ſalutem animarum , quàm vllum parentum affectum . Deus enim parentibus & rebus omnibus præferendus.* Rectè hæc quidē aduerſarij, niſi quòd in MARIA miſerè fallantur,quam in vtraq; legis tabula obſernanda ceſſaſſe fingunt, quamq; peccato, neſcio cui,affinem eſſe volunt, velnti de puero Ieſu malè ſecnra, & vehemēti obiurgarione digna fuerit, ſicut ipſis, vt noui aliquid adferant, vanè libet philoſophari. Nec veretur dicere Sarcerius, vt anditum eſt, quòd MARIA Chriſtū de facto non admodùm honeſto , imò de peccato contra obedientiam erga parentes præceptam ignorans obiurgârit. Sed hæc aliaque id

Quomodò Chriſtus exemplo ſuo credētes omnes hoc loco moneat ac doceat, verum cultum Deo inprimis exhibere.

In Euange. Dominic. 1. poſt Epiph.

Confirmatio à dictis aduerſariorum , quid Chriſti exemplum hoc loco doceat.

In Euange. eiuſdē Dominicæ.

Perperam ac petulanter Mariæ à Nouatoribus plæraq; imputari circa præſentem hiſtoriam.

In Euange. Lucæ ca. 2.

Qq 2 genus

genus futilia, quæ tam facilè à nobis negantur, quàm leuiter à Nouatoribus aſſeruntur, ſuis quidem autoribus integra relinquamus.

CAPVT DECIMVMSEPTIMVM.

MARIA non omnia quidem intellexiſſe, neq; tamen turpi & reprehenſibili ignorantia laboraſſe, ac idcircò illam indignè culpari, quòd non ſatis percepit Chriſti in templo Hieroſolomytano reſponſum.

Quomodò in Mariæ odium ac inuidiam rapiatur, quòd ſecũdùm Lucam, omnia cũ ipſo Ioſeph non intellexit.

Annotat. in Lucam c. 2.

Homelia 2. in Lucam.

Dominica 1. poſt Epiphani.

NECDVM ſatis eſt aduerſariis in vna eademq; hiſtoria tot modis Deiparam exagitaſſe, niſi calumniæ aduersùs illam ſtruendę anſam inde quoq; nouam arripiant, quod Lucas de MARIA & Ioſeph commemorat: Et Ipſi non intellexerunt verbum quod locutus eſt ad eos. Hic enim Momi iſti rurſus inſurgunt, atq; vt ſerpentinos dentes beatiſsimæ Dei matri pergant infigere, varia contra illam commenta producũt. Etenim ſi Loſsio credimus, Chriſti parentes propter carnalem imaginationem de regno Meſsiæ corporali, verbum Domini non intellexerunt. Expectabant enim in Ieſu non doctum quendam Rabiuũ, ſed illuſtrem in hoc ſęculo Regem; quemadmodùm & Brentius arbitratur. Eodem errore tenetur Spangenbergius, parẽtes, rerum ſacrarum tam ignaros fuiſſe ſomnians, vt putarent, velut potentẽ & pompaticum Regem Iſraël (ſic enim loquitur) inter expeditos exercitus, arma tractaturum, non autem ſcripturæ doctorem vel magiſtrum in Iſraël euaſurum eſſe. Quibus breuiter nos reſpondemus, MARIAM & Ioſeph multo ſanctiùs & ſublimiùs de Chriſto ſenſiſſe, quàm vt congruat temerè illis carnalem & Iudaicam illam de regno Meſsiæ affingere perſuaſionẽ. Certè varia ac illuſtria de puero Ieſu oracula acceperant, & ab Angelo ipſo erant edocti, & multiplici experientia vel in ipſis Chriſti incunabilis, quę vilia maximè & abiecta fuêre, ſatis ſuperq; didicerant, Chriſti regnum fore ſpirituale, minimeq; mundanum & corporale, quod craſsi homines rebus tantùm externis; vt ſplẽdore imperij, opum affluentia, militum copiis, armorum præſidiis, aulicorum ſtrepitu & magnifico apparatu metiri conſueuerunt. Pellicanus putat, ſublimitatem diuinæ virtutis ab his parentibus non fuiſſe perceptam: falsò tamen, cùm de Chriſti cœleſti origine, & quòd conceptus eſſet de Spiritu ſancto, non obſcurè illis Angelus fuiſſet locutus, cumq; multis iam teſtimoniis hunc Ieſum, verè altiſsimi filium ac Sanctum ſanctorum eſſe, comprobatum perſuaſumq; habuiſſent, quemadmodùm multis antea demonſtratum eſt.

Reſponſio ad ſuperiores Nouatorum interpretationes.

Matth. 1. Lucæ 2.

Chriſti parẽtes regnũ eius non mundanũ, ſed ſpirituale fore cognoſcebant.

In Lucam cap. 2.

Lucæ 1.

Lutherus hic MARIÆ cauſam premit, vrgetq; paulò quàm cæteri grauiùs, vt non vereatur eam rudẽ, ignorantẽ & errori obnoxiam facere: ſed & MARIÆ ſimiles omnes videri vult, qui ſe fatigant fruſtrà, Chriſtũ in loco proprio, ſiue templo non quærẽtes: ſolum verò templum, in quo Chriſtus reperiatur, eſſe verbum Dei. Vnde porrò ęquus ille cenſor ſemel & ſimul ſanctorum Conciliorũ & Patrum autoritatem explodit, ad quam nullus debeat prouocare, quia ſolo verbo Dei ſcripto niti, omnes deceat oporteatq;. O ridiculũ doctorẽ, qui ſic ludit in fictitiis allegoriis, & ex myſtico ſenſu nouũ falſumq; & peſtilens dogma confirmat, & pro ſua duntaxat libidine hiſtoriã Euangelicam ad ſenſum inauditũ detorquet, quẽ ipſe ſibi confinxit, ac velut idolum ſectariis erexit omnibus, nihil vt iam credendũ vel probandũ putent, niſi quod ſcriptura expreſſè teſtetur. Docet autem clariſsimè [a]Baſilius Magnus, & confirmat [b]Hugo Eterianus, non omnia quæ credit & obſeruat Eccleſia, ſcripto contineri, multaque, vel ſola traditione, ad nos, veluti per manus tranſmiſſa perueniſſe, quibus autoritatem maximam tribuere par ſit, ſicut nos alibi, nec ſemel quidem, demonſtrauimus. Sed notum eſt huius hominis ingenium, vt ad ſerendos errores, ſic ad ſectas etiam propagandas natum, qui ne parùm ſit iterum in MARIAM contumelioſus, pro ſuo fanatico ſpiritu ruditatem ei & errorem aſcribit. Exiſtimat fortaſſe, cùm tam multis præferat ſe Patribus, & vtriuſq; magiſtratus contemnat autoritatem, id quod à multis ſæpè probatum eſt, ſe cum MARIA quoq; poſſe certare, quod ad peritiam & ſapientiam in verbo Dei ſingularem præſtandam pertinet.

Lutherus qualem ignorantiã & errorem in Mariam tranſſcribit.

In Poſtilla maiori circa Euangel. Domin. 1. poſt Epiph.

Quomodò Lutherus in ſolo verbo Chriſtũ velit requiri.

Refutatio eorum, quæ Lutherus obiicit.

a Li. de Spiritu ſancto cap. 27.

b Li. de anima corpore iam exuta ca. 14.

In epiſt. cõtra duo mãdata Cæſaris, & de poteſt. ſęculari.

> Maria docet Orthodoxos, multa rectè pieq́ue facere ſine Dei verbo expreſſo, quicquid Lutherus cum ſuis obſtrepat.

At verò nos gratias MARIÆ ſingnlares debemus(vt hoc obiter adiiciam*)quę orthodoxos contra Lntherum eiusq́; ſocios exemplo ſuo nunquam ſatis laudato potenter inſtruxit atq; muniuit, nihil vt iā dnbitent,'multa quę ſacris literis expreſſa,&in verbo Dei mandata non ſunt, à ſe rectè pieq; præſtari. Nullus profectò credentium maiora, quàm illa vti fruiq́; potuit & Legali & Euāgelica libertate,cùm & illam Moyſes à lege puerperarū exemiſſet,& Chriſtus maximis qnibusq́; priuilegiis cohoneſtâſſet,& Gabriel inter mnlieres benedictā pronunciâſſet. Et tamē modeſtiſsima ſimnl & ſapientiſsima Virgo ſna poteſtate & Euangelica libertate neq; vti,neq; abuti voluit,ſiue Cęſari ſoluēdus cenſus, ſiue Sacerdotibus præſtanda oblatio,ſiue ritus purgationis obſeruādus,ſiue templum quotannis adeundū,ſiue ſacri cœtus viſitandi,ſiue feriæ celebrandę,ſiue traditiones & cōſnetudines veteres retinēdę,ſiue ſacramenra nouæ legis recipienda,ſiue cæremonię diuino cultui adhibēdę,ſiue magiſtratibus tū Eccleſiaſticis,tùm politicis obtemperādum eſſet. Etſi enim Spiritu S.plena foret,neq;, vti nos, externis illis pręſidiis ad bcne beateq́; viuendum tantopere indigeret,tamen omnia omnibus fieri voluit,non quærens qnod ſibi vtile eſſet,ſed qnod multis,vt oēs faceret ſaluos,nihil omninò à ſe putans alienum,quod ab Apoſtolo poſtea ſcriptū atq; mandatū eſt:Quæcunq; ſunt vera,quęcunq; pudica,quęcnnq; iuſta,qnæcunq; ſancta,quæcunq; amabilia,quęcunq; bonę famę,ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinę,hęc cogitate.

Lucæ 1. Lucæ 2. Philip. 4.

> Quomodò Frāciſcus Lambertus cōtra ſacras ædes hic garriat.

Sed qnoniam Lutherum hoc loco ineptientem audiuimus, nunc eius etiam diſcipulnm Franeiſcum Lambertum,quoniam in eundem fere ſcopnlum impingit, & errorem errore cumulat,non grauatè audiamus. Quod enim Lucas ait,Chriſtum in templo à parentibus inueniri,hoc ille non ſolùm de Dei verbo, iu quo veritas omnis vnicè inueniatur, cum ſuo magiſtro interpretatnr, ſed etiam eandem hiſtoriam ad ſacrarum ædium iniuriam & contemptum ſceleratè detorquet: *Nulla ſunt,*inquit,*Dei templa præter ipſos fideles: templum illud quod ſub lege fuit corruit: ſola enim viua Dei templa, nempè credentes, manent: in his templis Chriſtus reperitur & adoratur: Impiè ergo quidam templa multiplicârunt, in eis volentes potiùs quàm alibi Deum adorari.* En tibi doctorem inſulſum, qui templa interiora & myſticè accepta,viuis ex lapidibus eonſtructa,Chriſtoq́; ceu fundamento & primarię petrę innixa,tam præpoſterè commēdat & vrget, vt exteriora Chriſtianorum templa damnare & reiicere videatur; velut impium ſit loea ſacra cōſtruere & multiplieare,in quibus peculiariter Deus adoretur,& myſteria noui teſtamenti celebrentur. Euerſum eſt proculdubiò,& cum ſuis ritib. & ſacrificiis extinctum iacet templum Hieroſolomytanum, vti Daniel Propheta fore prædixerat. Habet verò Ecelesia vbiq; gentinm, & iam inde à tempore Apoſtolorum habuit ad adorandum & ſacrificandum loca Deo conſecrata, in quibus exemplo Apoſtolorum ac primorum Chriſtianorum perſeuerat,& ea quæ Chriſtianę religionis ſunt propria,reuerēter exercet. Reclamar igitur hie Lambertus Apoſtolo Paulo,qui Eccleſiam Dei,ſiue vt veteres appellârunt Baſilicam,aduersùs Corinthios ſedulò defendit,ac eandem decentibus ritibus cohoneſtari,reuerenterq́; haberi pręcepit. Confirmat deinde hic homo veterē, & iure damnatum errorē impij Euſtathij,Chriſtiana templa improbè eonremnentis, qnòd ea nullius vtilitaris eſſe blaterarer. Ac multos ille quidem ſocios nefarij accepit erroris, vt Vvaldenſes, Pſeudoapoſtolos, Thaboritas,ac noſtro quidem ſęculo innumerabiles Anriochi, Iuliani & Copronymi, hoe eſt, ſacrilegorum Principū ſatellites ſibi ſnbſeruientes inuenit,qui inter aram & haram,inter templa & ſtabnla, inter loca ſacra & profana nullum ferè diſcrimen agnoſcunt: Imò verò qui in Dei domieiliis diripiendis,fœdandis, euertendis magna eum volnptate, neqne minore crudelitate verſantur. Contra hos immanes & plusquàm barbaros Dei Eccleſiæq́ue hoſtes,quos infœliciſsimi exitus conſequi ſolent,alij ſatis diſputârunt. Nos Græcum & antiqnum Theologum Maximum præterire non poſſumns, qui præclarè Chriſtianos hortatur adire Eeclesias,tanquam domos orationis,ac libenter in illis verſari,eiusq́; rei fructū explicat, quoniam præſentes illic & fauentes comprecantesq́; habeanr Angelos, ac pręterea ſingularem Spiritus ſancti gratiam, quę ſemper ibidem inuiſibiliter permanet,aſſequantur. Tùm Chryſoſtomus perſpicuè docet: Domi quidem orari poteſt: ſie autē vt in Eccleſia non poteſt,vbi tanta Patrum multitudo,vbi clamor ad Deū vnanimiter emittitur.] Verū hęc attigiſſe ſar eſt,ne quiſquā diuini cultus externi,& ſacrarū ædium inſanis contemptoribus,quorum nnuc plena ſunt omnia, facilè aſſentiatur.

In 2. c. Luc. 1. Pet. 4. Epheſ. 2. Daniel 9. & 12. Lucæ 24. Actor. 2. 1. Cor. 11. & 14. In Concil. Gangrenſi. In li. de Eccleſiaſtica myſtagogia. Homel. 79. ad populū Antiochęū.

> Defenſio ſacrarum ædiū contra Franciſcum Lambertum.

> Templorum origo & vſus cū ipſis Apoſtolis incœpit.

> Vetus & damnatus eſt error templa ſpernentium.

> Multos hodie ſacrilegos eſſe, vim & iniuriā ſacris locis adferentes.

> Templa ſæpe & cum fructu adeunda Chriſtianis.

> Non eadem vtilitas domi & in templis precantium.

Centuriatores Mariam Dei genitricē, peccatricem efficere conantur.

Mariæ certas imbecillitates tribuūt Centuriatores, & quo ſenſu id verum ac falſum ſit.

Iam verò Centuriatores, vt ſe germanos Lutheri diſcipulos monſtrent, præſentem quoq; locum in MARIÆ iniuriam trahunt, eamq; nō obſcurè perſtringunt, cùm hanc de illa ſeueram nimiùm cenſuram adſerunt: *Nequaquam perfectiſsima fuit MARIA, ſed habuit & ipſa quaſdam imbecillitates.* Quas verò iſti nominant imbecillitates? Si communes illos humanę naturę defectus intelligunt, quos noſtra cauſa etiam cū MARIÆ carne Chriſtus aſſumpſit, quoniam ſicut Paulus prædicat, per omnia debuit fratribus aſsimilari, non repugnamus, quin MARIA, licet puriſsima perfectiſsimaq;, quaſdam habuerit naturæ imbecillitates, quæ Chriſtianæ virtuti adeò nihil derogant, vt maiorem etiam exercendæ augendæq; virtutis ſegetem præſtent. Virtus enim perficitur in infirmitate. Vnde affectus humani nō deſuerunt Virgini matri, quemadmodū anteà demōſtrauimus, maximisq; doloribus ſæpenumerò fuit obnoxia, nec modò languorem & debilitatē corporis, ſed ineuitabilem quoq; mortis neceſsitatem experta eſt. Centur. 1. lib. 1. Hebr. 2. 2. Cor. 12.

Spirituales imbecillitates ſiue vitia, in Mariā nō competunt, vel inuitis Centuriatoribus.

Lutherus & Cēturiatores, quā malè Deiparam tractent.

Si verò per imbecillitates peccata, fœdiq; lapſus accipiuntur, quibus & Deus offenditur, & mens contaminatur, & aliqua peccato debita pœna conflatur, haudquaquam aſſentimur Cēturiatoribus, ſed apertè teſtamur, ita perfectam Domini matrē fuiſſe, vt huius generis imbecillitatibus caruerit, ſemperq́ue vixerit illibata ac immaculata. Qua de re toties dictum eſt, vt plura nūc repetere vereamur. Quòd ſi vllas habuit imbecillitates cum peccato coniunctas, iuſtęq; reprehenſioni obnoxias, cur eas non exprimunt, nō recenſent tam arguti & oculati Cēturiatores? Hactenus enim nullus tam acutus & ſolers extitit, qui eas potuerit deprehēdere: nullus tam inuidus & curioſus, qui eas voluerit inueſtigare. Soli poſt hominū memoriam reperti ſunt Cēturiatores, qui cum ſuo magiſtro Luthero, MARIÆ ruditatem, errorem & imbecillitates affingerent, eamq; peccantibus aliis exæquarent, quam Auguſtinus omnesq; pij ſuſpicione culpæ liberant, & peccati expertem, totamq; pulchram & gratia plenam eſſe confitmant, imò quam alieni etiam à fide noſtra Mahometani, vt docuimus, inter mulieres omnes vnicè perfectam agnoſcunt & prædicant. Libr. de natura & gratia ca. 36. Lib. 3.

Quid Cēturiatores in Maria deſiderēt, & illi obiiciant imbecillitatis loco.

Reſponſio ad cenſuram Centuriatorum cū Mariæ defenſione.

Etiam Apoſtoli licet perfecti quædam nō intellexerūt, imò & ſancti Angeli.

Sed nō eſt aſſecuta, inquiunt, *Domini verba, cùm Lucas clarè dicat: Et ipſi, Ioſeph & MARIA videlicet, non intellexerunt verbum quod locutus eſt ad eos.* Et rurſus: *MARIA hæc verba obſeruabat, & longiùs ſpectare cogitabat: vt videas ipſos* (Ioſeph & MARIAM) *nō fuiſſe omninò perfectos, quia reſponſionem Chriſti non aſſequuntur.* O crimen horrendum, ô fœdam imbecillitatem, cuius gratia, Deiparæ vel puritas contaminetur, vel perfectio labefactetur, ac ab iſtis negetur publicè. Quaſi verò ſancti & perfecti homines, ſicut eos Paulus vocat, quādiu in hoc corpore peregrinantur, non ex parte cognoſcant, neq; duntaxat in ænigmate per ſpeculum videant, ac ſæpè multa in verbo Dei non aſſequantur. An Apoſtolorum perfectioni quicquam adimit, quòd eodem tempore, & poſt acceptam Spiritus plenitudinē, de myſteriis diuinis aliquid non intellexerunt, quodq; in his cognoſcendis paulatim profecerunt? Si imbecillitas dicenda eſt, aliquid ignorare, cur illam etiam electis & perfectis Angelis non exprobrant? qui certè multa neſciunt, & non ſolùm à Deo, ſed etiam alij ab aliis ſubindè docētur atq; illuminantur, magno Dionyſio teſte. Sed enim ſi hoc modo MARIÆ & Angelis imbecillitatem exprobrare pergant, Deum ipſum humanæ angelicæq; naturæ autorem reprehendant neceſſe eſt. Hebr. 11. Philip. 3. 1. Cor. 13. Actor. 10. & 15. Galat. 2. Lib. de Cœleſti hierarchia ca. 7.

Non modò Mariæ, ſed etiā Deo iniuriam facit, qui plus ab illa requirit, quàm Deus illi tribuit.

Nō omnis ignorātia peccatum aut reprehenſibilis.

In Maria defectus quidā, ſed inculpabiles.

Mariam à Luthero & Cēturiatoribus ob ignorantiam & errorem iniquè taxari.

Etenim ſi verè dixit Salomon: Qui deſpicit pauperē vel calumniatur, exprobrat factori eius, cur non eodem iure creatori Deo exprobrare dicatur, qui MARIÆ ſanctisq; aliis eam donorū carentiam vel vacuitatē obiicit, quibus illos Deus noluit præditos eſſe, & ſine quibus ſuam illi naturam, ſuasq; dotes & virtutes integras pro huius vitę conditione non tenuerunt? Nunc ſatis eſt admonuiſſe, ſacris in rebus ignorantiam omnem nō eſſe peccatū, ac tum quidem potiſsimū, cùm neſciuntur, quæ Deus, vt cognoſcerētur, nondū reuelauit, aut non ſatis explicatè, per ſe vel per ſuos miniſtros propoſuit & declarauit. Multa neſcire licet abſq; piaculo, & ſicut ſcitè dixit Chryſoſtomus: Satiùs eſt ignorare benè, quàm ſcire malè. De MARIA eruditi ſic quidā ſentiunt, ſolos defectus naturę, qui apud Damaſcenum naturales & innoxij nuncupantur, quia defectus gratię & ſcientię non ſecum adferunt, in illa manſiſſe, & eandem matrem tam innocentia, quàm pœna Chriſto filio cōformem extitiſſe. At impiè facit Lutherus, qui vt optimę ſanctiſsimęq; Virginis contemptum ſuos doceat, ruditatem ei ac errorem impudenter exprobrat. Tùm Centuriatores apertè calumniantur, qui Mariam imbecillitatis ac ignorantiæ Prouer. 17. Hom. 10. de prouidētia. Li. 3. de fide Orthodoxa ca. 20. Loco ſuprà dicto.

condem-

condemnant, nec alia de cauſa perfectæ virtutis laudem ei detrahũt, niſi quòd Chriſti reſponſum in templo non fuerit aſſecuta.

In Poſtilla circa Euãg. Domin. 1. poſt Epiph.

Culmanni ratiocinatio de Eccleſia ſecũdùm Mariæ exemplũ errante.

Eiuſdem erroris ſocius & magiſter eſt Culmannus, qui Mariam hoc etiam loco errantem ſtatuit, ac prætereà errantis illius exemplum huc detorquet, vt vniuerſam Eccleſiam hinc audeat errotis nota cõmaculare. Sic enim acutiſsimus, ſcilicet, ratiocinatur: *Si errauit Maria, ergo et Eccleſia poteſt errare. Plena gratia erat Maria, & tamen errauit, & permittit Deus huiuſmodi deſperationes et ignorantias in Sanctis, ne deſperemus, ſi accidant ſimilia, neq́ magnificemus cuiusq́ hominis doctrinam, quia fallere poteſt.* Vbi primùm hic homo ſuam ſatis inſcitiam prodit, quòd inter ignorantiã & errorem, ac rurſus inter ignorantiã culpabilẽ, præſertim quæ affectata dicitur, & eam quæ omni vitio vacat, nullũ diſcrimen agnoſcit ac ſtatuit. Deinde nullus eſt Catholicorũ tam imperitus, qui doceat aut credat, Mariam cùm in humanis eſſet, ſciuiſſe omnia. Ignorauit procul dubiò non pauca, & idcircò cupida diſcẽdi, Gabrielem, veluti ſuum præceptorem interrogauit, & poſt partum de iis quæ circa Chriſtum infantem vidit & audiuit, admirata eſt; nec dubium, quin paulatim in illa cognitio doctrinaq́; cœleſtis auctior facta ſit. Cæterùm quod ad fidẽ fideiq́; doctrinã attinet, in his quidem quæ neceſſariò cognoſcere debuit, nec dubitauit vnquã, nec errauit Virgo ſapientiſsima, multò certè in rebus diuinis peritior, quàm putent Nouatores, imò quàm quiſq̃ noſtrùm animo facilè comprehẽdat. Fuit hoc interim illi cum multis, ipſiſq́; Chriſti Apoſtolis diuinitus edoctis cõmune, verè vt poſſet dicere: Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus: videmusq́ nunc per ſpeculum in ænigmate: nondum arbitramur nos comprehendiſſe.

Refutatio dictæ ratiocinationis, & defenſio Eccleſiæ, quæ non erret.

Lucæ 1.

Maria non ſciuit omnia, & tamen in fide non errauit aut fluctuauit.

1. Cor. 13.

Philip. 3.

Quomodò Culmannus cauilletur ac ineptè ratiocinetur.

Errat ſanè & ſophiſticatur, quiſquis collectionẽ huiuſmodi ferè inſtituit: Apoſtoli etiã poſt acceptam diuini Spiritus gratiam, in his quæ ad Deum ſpectabant, nonnulla ignorauerunt: igitur in aliis etiã quæ docuerunt, ſcripſerunt atq́; cõſtituerunt, vel quæ illos omninò ſcire oportuit, ab erroris nota non fuerunt immunes. Parem verò in argumentando vanitatem Culmannus inducit, cùm ex Mariæ ignorantia colligit argumentũ, vt totius Eccleſiæ fidem, doctrinam autoritatẽq́; conuellat, & planè ſuſpectam orbi reddat. Quid enim aliud ſibi vult, quod nobis obtrudit: Errauit Maria, Ergo & eccleſia potuit errare? nec videt homo parùm in diſputãdo ſolers, ex falſo antecedẽte conſequens falſum inferri: tametſi antecedente quoq́; conceſſo, negare poſsit & cõſequens, quod culpabilis quidẽ erroris ratio, ſi maximè in Virgine tanquam priuata perſona locum habuiſſet, tamen in Eccleſiã, quæ communis & fida omnium credentium magiſtra eſt, minimè cadere poſsit. At longè rectiùs hoc modo Culmannus, ſi ſaperet, ratiocinaretur: Quemadmodùm in rebus creditu neceſſariis nõ errauit Maria, & quoniam eadem in gratia Spiritus confirmata fuit, nec potuit quidẽ errare: ſic nec Deus Eccleſiã, cuius ipſa typum gerebat, in neceſſariis errare ſinit, præſertim cùm diuinus ille Spiritus, vt anteà Mariam, ſic nunc etiam Eccleſiam doceat omnem veritatem, quemadmodùm efficaces Chriſti promiſsiones luculenter oſtendunt.

Quomodò Culmannus ineptè cõmiſceat, quæ in Eccleſia et Maria diſtinguenda ſunt.

Vera & proba ratiocinatio Culmannũ hoc loco redarguit.

Ioan. 14. & 16.

Permultum Eccleſiæ vt veritatis magiſtræ tribuendum eſſe, quia docetur à Spiritu ſancto.

1. Tim. 3.

Matth. 18.

Lib. 4. c. 40.

Lib. de vnitate Eccleſ.

Irenæi & Cypriani teſtimonia de Eccleſiæ autoritate fide digna.

Vbi longiorem de Eccleſia eiusq́; certiſsima veritate, fide ac doctrina diſputationem prudens ac ſciens omitto, ratus Orthodoxis omnibus ſatis eſſe perſuaſum, illam errare non poſſe, quam tanto honore dignatur Deus, vt non modò dicatur, ſed ſit etiam ac maneat columna ac firmamentum veritatis, cui prætereà velut ſupremæ iudici tam ſublimem autoritatem tribuit Chriſtus, vt qui dicto eius minùs ſunt audientes, hos tanquam Ethnicos auerſari ac fugere iubeat. Irenæus clariſsimè docet: Vbi Eccleſia, ibi & Spiritus: & vbi Spiritus Dei, illic Eccleſia & omnis gratia.] Negat igitur Cyprianus Chriſti ſponſam adulterari poſſe, eamq́ue ſemper incorruptam & pudicam manere confirmat. Errauerit verò Tertullianus, Origenes, Lactantius, aliiq́; plures fallantur ac fallant, quorum errores nullus probat Orthodoxus, multos autem reiicit Eccleſia. Quid? an hinc rectè Culmannus colliget, quorumlibet ſanctorum & probatorum Patrum doctrinam & fidem (vt nihil de ſacris & œcumenicis Conciliis dicam) eleuari, reddiq́ue ſuſpectam oportere? Scilicet, ita delirabimus tandem, vt ſectariis omnia diuina humanaq́; miſcentibus, non autem Orthodoxis pulchrè conſentientibus, Eccleſiæq́ue calculo comprobatis adhæreamus, præſertim vbi de doctrina religionis, de germano diuinæ Scripturæ ſenſu, deq́; rebus fidei neceſſariis agitur atque definitur.

Licet homines etiam docti & magni errent, non tamen ipſa Eccleſia in fidei doctrina.

Sectarij fidẽ ſibi præſtari poſtulant, nec aliis illam præſtare dignantur.

Nihil verò attinet cum hoc ſectario plnribus digladiari, qui tam craſsè philoſophatur, dum ex Lucæ verbis ineptiſsimè colligit, errare poſſe Eccleſiam, & quod auditu non minùs horrendum eſt, in Sanctis deſperationem ineſſe: tùm neq; Patres, neque doctrinam hominum qnantùmuis illnſtrium & probatorum, in precio haberi oportere. Quæ omnia vt cum Lutheri doctrina pnlchrè congrunnt, ſic ab Euangelij ſenſu exemploq; MARIAE tam remota ſunt, vt neſciam quid inſulſius in medium adferri à quoquàm poſsit. Præterea Melanchton in eũdem impingit lapidem, ac turpiùs etiam fortaſſè labitur, cùm Lucæ dictum exponit: Erat pater eius & mater eins mirantes ſuper his, qnæ dicebantur de illo. Hoc enim ridicnlum ſcholion adiicit: *Vt non dicas Sanctos non errare. Inter homines non quærendus Ieſus, ſed in his quæ patris ſunt eius, hoc eſt, in verbo eius.* Indicat ergo Melanchton, MARIAM & Ioſeph erraſſe, atque hinc colligit, de Sanctis aliis idem indicandum eſſe. Sed Melanchton egregiè fallitur, cùm Chriſti parentes admirando erraſſe fingit, quia vel ignorat, vel non obſeruat diſcrimen, quod ſtatuendum eſt inrer admirationem dubitationis, quæ ex quadam infidelitate procedir, & aliam, quæ cum renerentiæ & congratulationis officio coniuncta eſt. Vitioſa quidem [a] Zachariæ admiratio, qunm filinm ex ſe naſciturum audiret: [b] MARIA verò ſalutanrem Angelum ſine vitio admiratur, ipſique [c] Angeli ob nouam Chriſti in carne gloriam apud Eſaiam obſtupeſcnnt, ſimulque ſanctè gratulantur. Ac verè piorum, vt MARIAE & Ioſeph, eſt proprium, cum ſtnpore, & citra omnem tamen errorem diuina myſteria contemplari, & conremplando in Spiritu ſancto gaudere. Rectiùs ergo ſenſir Franciſcus Lambertus, quum inter cætera hoc modo ſcripſit: *Non fuit horum parentum admiratio, ſicut dum quis miratur, de his quæ anteà minimè agnouit, ſed quod de illo, de quo toties admirati fuerant, ſemper maior admirationis ratio ſeſe offerebat. Multùm enim diſtat inter admirationem & gaudium mundi, & admirationem ac gaudium Spiritus Dei.* Cæterùm Culmannus vt eidem Melanchtoni ſubſcribat, hæc quoque profundit: *Habemus hîc exemplum contra illos, qui dicunt, habentes Spiritum ſanctum errare non poſſe, cùm MARIA errârit.* Nos verò ſatis probauimus, quicquid iſti cum ſuis obganniant, Virginem ſacrã, ſemperq; ſapienrem erraſſe nunquam, quę cum in gratia diuini Spiritus confirmata eſſet, nec errauit ſanè, vt diximus, nec errare potuit in his, quæ de fide ac religione ſcire illam & confiteri oportebat. Vnde Richardus etiam Victorinns in ea eſt ſententia, quam libenter comprobant etuditi, MARIAM non ſolùm in omni gtatia conſummatam, verùm etiam in omni bono & dono, qnod acceperat, confirmatam videri, cui de plena virtutum perſectione defuerit nihil. Falſum & illud vel aſſumit, vel indicat Culmannus, quòd Catholici doceamus, habentes Spiritum ſanctum errare non poſſe, cùm apertè vel cęci videant & experiantur, quòd renati poſt acceptum in ſacro baptiſmate Spiritum ſanctum, excutiant gratiam ſæpè, nec ſolùm in varia ſcelera, ſed etiam in pernicioſos errores prolabi poſsint, & verò quotidie prolabãtur. Quid, quòd nulli turpioribus ſe erroribus contaminant, quàm qui ſunt Spiritu ſancto, eiusq; donis excellenter ornari, ſuisque tamen ingeniis nimiùm attribnnnt, atque vt noua vel condant, vel ſtabiliant dogmata, ſenſa ſua communi Eccleſiæ iudicio ſuperbè anteponunt? Quòd ſi ne ſic quidem iſti deſiſtent errorem obiicere Virgini, ſatis eam hac labe purgauerit Ambroſins, qui docet Deiparæ perſonam, quò eſſet melior, eò etiam prophetia pleniorem fuiſſe, qnæ prorſus neſciret errorem.

In ſcholiis Lucæ 2. Lucæ 2.

Melanchtõ malè torquet locũ de admiratione parentũ Chriſti

Multiplex admiratio in ſcripturis obſeruãda & diſtinguẽda.

a Luc. 1. b Ibidem. c Eſai. 63.

In cap. 2. Lucæ.

Quomodò parentes Domini fuerint admirati de Chriſto puero.

An Maria errauerit, & in quibus.

Lib. 2. de Manuele c. 30. & 29.

Maria in omni dono Spiritus perfecta.

Sanctos errare poſſe cõcedunt Orthodoxi.

Errant maximè ſibi ſuisq; ingeniis præfidentes.

Maria neſciuit errorem ſecundùm Ambroſium.

Lib. 2. expoſitionis in Lucam.

Tùm Rupertus Tuitienſis Mariam ſacit magnam prophetiſſam, ſicnt ab Eſaia quoq; prædicatnr, quæ cùm plena eſſet gratia, non prorſus ignoranerit, quod Lncas aliôquin hoc loco illam ignoraſſe teſtatur. Proponit enim hanc quæſtionẽ; Quid eſt quod in Enangelio Maria dixit: Fili quid feciſti nobis ſic? Ecce ego & pater tuus dolentes quærebamus re. Subiungit porrò, quæ ſequuntur apnd eundem Euangeliſtam de Chriſti reſponſo, & quòd parentes eorum, quæ dicta fuerant, nihil intellexerunt, qnodq; continnò Lucas annectit: MARIA autẽ conſeruabat omnia vetba hæc in corde ſno. Igirur ecce duo, inquit Rupertus, quaſi repugnantia. Si enim Maria non neſciebat, qnomodò qnærens dolebat, & dolens quærebat? Si autem neſciebat, quomodò, vel de quibus in corde ſuo conferebat? Ergò neq; à dextris, neq; à ſiniſtris ſermo fit: qnia veraciter magna hęc prophetiſſa quid ageretur non ignorabat, qnoniam gratia plena erat: & tamẽ dolens quærebat, quoniam diſpenſatione diuina ipſa ſuo ſilentio ſer-

Eſai. 8.

Lib. 1. comment. in Cant.

Lucæ 2.

Maria teſte Ruperto non prorſus neſciebat quæ Chriſtus vellet in propoſito ſuo ſermone.

Maria magna prophetiſſa & plena gratia, nõ ignorabat de quo quærebat à filio.

tio ſeruiens,quamuis cum illis quærentibus quæreret,tempus tacendi cuſtodiebat,&
dolentibus condolebat.] Quæ Ruperti verba, quoniam ſubobſcura videntur,ex aliis
ipſius commentariis in Matthæum ſcriptis facilè illuſtrantur,vbi docet duo tempora
eſſe circa Mariæ hiſtoriam in Euangelio deſcriptam conſideranda; alterum quidem
tacendi,cùm Chriſtus in terris ipſe doceret;alterũ verò loquendi,cùm idem in cœlos
eſſet aſſumptus,ac iam res ipſa poſtularet non tacere,ſed loqui ſapientiſsimam Virgi-
nem,nimirùm vt & Apoſtoli per illã inſtruerentur,& noua Ecclesia ędificaretur. Vnde
post aduentum diuini Spiritus,qui omnem docet veritatem,Maria in loqñedi officio
ſe fidam aliis matrem pręſtitit,multaq́; cum diſcipulis & Eccleſia,ſalutaria communi-
canit,mulier illa verè ſpiritualis,in quã rectè conuenit illud dictum in Canticis:Fauns
diſtillans labia tua ſponſa, mel & lac ſub lingua tua:Emiſsiones tuæ Paradiſus malorũ
punicorum cum pomorum fructibus, cyprus cum nardo, nardus & crocus,fiſtula &
cynamomum cum vniuerſis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis vn-
guentis, fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.
Nec dubium,hæc myſticè intellecta,ſi ad vllã dilectam Deo ſpõſam aliam,ad Mariam
vel maximè pertinere:quibus in verbis eadem ab incredibili ſapientia,loquẽdiq́; gra-
tia cõmendatur. Vocat ergo Rupertus Mariam verè fidelem, & veraciter magnę fidei
Virginem,imò & magiſtrã magiſtrorum,id eſt,Apoſtolorum,quæ nullã habuerit vn-
quam ſui ignorantiam,vt iure quodam dicere potuerit:Introduxit me Rex in cellaria
ſua. Nec enim ſatis viſum eſt Patri cœleſti,vnigenitũ filium Mariæ tradere atq; infun-
dere,niſi cum illo etiam ditiſsima cellaria, id eſt, quæcunq; ſacris literis continentur,
myſteria,& reliqua præſtantiſsima dona eidem matri ampliſsimè impertiret.

Ioan. 4. — Cantic. 4. — Cantic. 1.

Maria duo tempora tacendi & loquendi obſeruat.

Maria loquendi tempus habuit in Eccleſia post miſſum Spiritum.

Magiſtra magiſtrorum dicta Maria.

Maria nullã ſui ignorantiã habuit, donata mirabili ſapientia.

Hæc ego non ex propria,ſed Ruperti doctiſsimi viri officina profero,isque non
concedit Mariam ſimpliciter ignoraſſe,quæ Dominus illi reſpondit in templo, ſed in
hunc ſenſum,quòd inſtar aliorum pro ignorante ſe geſſerit,agnitumq́; myſterium ſa-
pienter celârit, magnis interim fide complectens omnia, quæ ſuo quidem tempore,
cùm ita vellet Deus,efferret,aliisq́; cum fructu patefaceret. Etenim à Patre ſuo tegeq́;
ſapientiſsimo Salomone filia tam ſolers & ingenioſa didicerat,ſuum & tacendi & lo-
quendi tempus obſeruari oportere,& ſermonem quidem intempeſtiuum parùm ho-
minibus gratum & fructuoſum eſſe nouerat. Quæ omnia Bernardus cõfirmare vide-
tur,cùm Mariæ fidem & ſapientiam ſingularem prædicat,& ex eo quidem demõſtrat,
quòd Virgo ſancta per Angelum,priuſquàm ab homine vllo,traditũ ſibi Euangelium
acceperit;videlicet ne mater Dei à cõſiliis filij videretur amota, ſi eorum quæ in terris
tam propè gererentur,remanſiſſet ignara. Accedit quòd decuerit proſus,vt Bernar-
dus idem colligit,de myſteriis omnibus à principio cælitus illam ac plenè inſtrui,quę
rerum tempus & ordinem tenens,Euágelij ſcriptoribus ac prędicatoribus veritatem
erat reſeratura. Tùm,ſi ab aduerſariis petendum eſt ſuffragium , Melanchton apertè
fatetur, Mariam poſt reſurrectionem filij annos aliquot ſuperſtitem fuiſſe, quoniam
Claudij Cæſaris tempore ex hac vita diſceſſerit: quæ non ſolùm Eccleſiæ primæ vide-
rit initia,ſed ſuis etiam conſiliis rexerit Apoſtolos. Quomodò autem illa commodè
regeret, ac ipſos Euangelij orbisque doctores gubernaret,ſi vel in fidei doctrina nu-
taret,vel aliqua ex parte caligaret,nec omninò ſapientia & Spiritu ſancto plena,ipſos
etiam Apoſtolos multis & illuſtribus donis facilè ſuperaret?

Eccles. 3. — Hom. 4. de B. Virgine. — Libro 3. Chronic.

Quomodò Maria dici poſſit Chriſti ſermonem ignoraſſe.

Mariæ fides & ſapientia ſingularis.

Maria de myſteriis omnibus ab initio fuit inſtructa ſecundũ Bernardum.

Maria ſuis conſiliis rexit Apoſtolos iuxta Melanchtonem.

Sunt qui pręſentẽ Euangelij locũ aliter interpretantur,eumq́; per ſynechdochen
accipi volunt:ſicut & illud quod de latronibus cum Chriſto in crucẽ ſuffixis legimus,
qui in Chriſtum blaſphemi fuiſſe legũtur,cùm tamẽ vnus duntaxat id feciſſe videatur.
Ad hunc modũ quod Lucas de vtroq; parente cõmemorat,ad vnum Ioſeph veluti ru-
diorẽ referunt,qui nõ adeò ſicut Maria,in fide profecerat,ideoq́; minùs aſſequeretur,
quid illo ſermone puer inſinuaret, cùm nihil ab eo ſimile vnquam exaudiſſet. Rurſus
quidam in hac opinione verſantur, non ad Domini parentes, ſed ad auditores vel
ſpectatores in templo alios id pertinere,quòd puerum tam ſublimiter matri reſpon-
dentem nõ intellexerint. Veruntamen ne ambages & latebras conſectari videamur,
ſimplicẽ & proprium verborũ ſenſum retinemus,neq; illud dare veremur,quòd Euã-
geliſta ſcribit,ad Mariam nimirùm & Ioſeph,Chriſti pertinere reſponſum. Etſi verò hi
cõiuges multis modis iam antè didiciſſent,quod Chriſtus etiam infans pluſq̃ homo,
imò verus & pfectus ęternusq́; Dei filius eſſet,de quo ſumma quęq́; meritò expectarẽt:
tamen

Matth. 27.

Aliæ interpretationes loci Euangelici de parentum Chriſti ignorantia.

Quomodò Chriſti parētes meritò dubitarēt de ſenſu verborum auditorum, & de cauſis admirandi.

ramen necdum ſatis intelligebant, an hoc reſponſo fortaſſè ſignificaret, quòd in Hieruſalem perpetuò manere, ac in templo verſari, vel aliorum more adoleſcentum, quibus Hieruſalem erat Academia ſacra, quotidie Legem & Prophetas audite vellet. Pręterea non ſatis intelligebant, an in animo haberet, non ampliùs intet priuatos larere parietes, ſuiſq; parentibus commorari, vt hactenus fecetat, ſed potiùs prędicādi munus aggredi, ſuamq; diuinitatē publicè prodere. Nec dubium, quin illis eſſet incertū, quem ille modum ac ordinē in reliqua vita ſeruaturus, quóſue progreſſus in obeūdo Meſsiæ munere facturus eſſet; vt hinc circa ipſum & res eius geſtas admiratione quadam perpetua tenerentur, pręſertim ſi quando clariùs in illo Dei Spiritus eluceret. Illud verò prętet expectationem & ſpem oēm illis accidit, vt puerum rantoperè deſideratum ſibiq; charum eo nunc loco ſpectarent, vbi hominum doctiſsimorum corona cingeretur, ſummq; cum illis colloquium grauiſsimis de rebus inſtitueret. Audiebant de Patre loquentem, & maieſtas quædam haud dubiè non deerat orationi, vt nunquā anreà minùs familiariter & maiore zelo cum ipſis egiſſe videtetut. Nec ſtatim diuinare licebat, de quo tandem negotio diceret, cùm latè pateat ſermo, ſi dicas: In his quæ Patris mei ſunt: vel in negotio à Patre mihi commiſſo verſor, ac me verſari neceſſe eſt. Lucæ 2.

Multis de cauſis puer Ieſus in templo fuit admirabilis.

Nam & Ioſeph patrem ſuum dicere iam antè ſolebat, ſicut & mater ob loquendi conſuetudinē hoc nomine Ioſeph appellauit. Certè primum & admirandū hoc ſui ſpecimen prębebat Ieſus, vt non parentes modò, ſed & prǽſentes omnes ad hoc pueri factū attoniti ſtarent, nec ſatis eius prudentiam ſuſpicere poſſent. Sic enim prælucebat Dei ſapiētia iis, quæ omnibus admirāda populis, docturus & facturus erat Meſsias. Deinde via fortaſsè populo præſtruebatur, vt virum maioris aliquando facerent, qui puerum tanta præditū indole & gratia multò antè cognouiſſent.

Parentum borum dubitationem & ignorātiam nō grauibus rationibus caruiſſe.

Quid ergo mirum, obſecro, ſi Ioſeph & Maria nondum caperent, quæ tum agerentur & reſpōderentur, præſertim cùm vehemēti ſollicitudine impediti accederēt, ac noui ſpectaculi admiratione perculſi, minùs prǽſenti paratoq; eſſent animo, vt fieri ſolet, ad Chriſti mentē & orationē perfectè cognoſcendam. Non intellexerunt, inquam, tam paucis verbis tam multa & magna, quæ docuimus, contineri; nec erat facilè cōiectare, pręſenti ſermone abſentes potiùs in filiorū educatione peccantes, quàm præſentes ac innocentes verè parentes notari atq; perſtringi.

Quomodò parentes non intellexerint Chriſtum, iuxta Origenē et Theophylactum.

Dionyſij Rickelij interpretatio.

Quòd ſi Origeni credimus, non intellexerunt, vtrùm Chriſtus his verbis de templo exteriore, an verò interiore verba faceret. In mentē enim illis veniſſe potuit, altius quiddā fortaſsè quàm ipſi putarent, aut ſicut Theophylactus exiſtimat, Sacramentū aliquod hoc ipſo pueri verbo accipi oportere. Dionyſius Rickelius de toto negotio ita reſpōdet: Indubitātet fœlix & glorioſa Maria certiſsimè nouerat, quòd vnigenitus per Patrem ſuum, deſignauit Patrem ęternum: quòd item per ea quę Patris ſui ſunt, intellexit diuinum cultum, atq; quòd cultui Patris cœleſtis oporteret eum ſecundùm aſſumptam naturam ſemper eſſe intentum: ſed circumſtantias loci ac temporis, modumq; occupandi ſe in his, quę Patris ſunt, nondū cognouit. Quemadmodùm etiā filium ſuum cum dolore quæſiuit, non quòd putauit eum erraſſe, periiſſe aut perditum eſſe, ſed ſeparationis à dilecto impatiens, verebatur ne ex propoſito ad alia diuertiſſet aut demigrâſſet: vel vt Origenes exponit, ne fortè rediſſet ad cœlos, inde dum ſibi placeret, rediturus.] Probat igitur Dionyſius, hūc locum nihil impedire, quò minùs excellens ac perfecta ſapientia, rerumq; diuinarum exacta cognitio Marię verę æternæq; ſapientię matri, pluſquàm ſapientiſsimis & diuinitus edoctis Apoſtolis tribuatur: hanc enim vnā in ſcripturis rebusq; ſacris cognoſcēdis tantò plus lucis prę cæteris accepiſſe, quantò ſemper puriore, humiliore, dociliore, multisq; dotibus inſtructiore mente gauderet, Deo quidem maximè familiaris atq; coniuncta.

Hom. 20. in Lucam.

In 2. cap. Lucæ.

Li. 2. de pręconio & dignitate Virginis ca. 23.

Hos parētes nō erraſſe, vel culpabiles fuiſſe, licet, Chriſti verba non aſſequerentur.

Abſit igitur vt etiamſi maximè fateremur, quòd hi coniuges vel vnum, vel plura myſteria, quæ hîc ſanè cōcurrebant, ignorarent, eaq; mirarentur magis, quā aſſequerentur: abſit, inquā, vt eos vel minùs pios, vel parùm ſapientes, vel nimiùm rudes atq; craſſos, nedum errātes fuiſſe dicamus. Illuſtrem illi de Chriſto cognitionē habebant, ſed & amabant pluſq̄ dici poſsit, hunc puerū, quò nihil amabilius & ſpecioſius, etiāſi hoc illis à Deo pignus cō mendatum non eſſet, ad cuius ſanè curā & obſequiū ſe totos accōmodabant. Etſi verò non ſingula, quę circa illū viderent & audirent, eo tempore cognoſcerent, ac nullus mortalium ſatis poſſet cognoſcere, non tamen ob hoc illorū conditio deterior fuit, præſertim cùm ſic Deo viſum eſſet, vt in Chriſti cognitione ac

rerum

rerum ſacrarum intelligentia, ſicut diximus, magis ae magis proficerent, ac ſeipſos qnotidie ſuperatent, nec vno qnidem tempore tam multa & arcana diſcerent ac aſſequerentur. Obmuteſcat igitur ignarus ac cæcus Sarcerius, quem nihil pudet tam abiectè ac viliter de Maria ſcribere, vt in illa exemplum ſtatuat ignorantiæ, ſimul & cæcitatis. Quaſi verò prudentiſsima Virgo, licet omnia de Chriſto diſtinctè patefacta nondum haberet, tam diu ignorantiæ renebris immerſa, & fidei lumine deſtituta, cæcaque manſerit, nec filio ſemper plurimùm detulerit, cuius cognitionem tot modis & illuſtribus argumentis intus ac foris confirmatam habebat, vt ad credendum nihil magnoperè deſideraret. Cæterùm inter aduerſarios Franciſcus Lambertus reliquis tolerabilior eſſe videtur, quando in hunc modum ſcribit: *Indubiè nouerat beata Virgo quòd Chriſtus filius altiſsimi eſſet, ſicut ab Angelo audierat, neq; id Ioſeph ignorabat. Sciebant quoq; et templum & eloquia de quibus tractabat, Dei eſſe. Neſciebant autẽ, ad quid tunc illud dixiſſet, quòd in his, quæ Patris ſui erant, illum eſſe oporteret. Ad quid autem tunc tantùm potiùs quàm alio tempore id fecerit, & ad quid triduo à matre requiri voluerit, quis ſatis nouit?*

In ſcholiis ſuper Lucã cap. 2.

In 2. cap. Lucæ.

Sarcerius impudẽter de Maria fingit, in illa nobis exemplum ignorantiæ & cæcitatis proponi.

Quomodò Frãciſcus Lambertus eoſdẽ Chriſti parentes excuſet.

Poſttemò ſi Lucæ verba diligenter inſpiciantur, non obſcurè docent, quæ ad Mariæ quidem laudem & gloriam non leuiter animaduertenda ſunt, maioremq; fructum præbent, quàm quæ calumniantes aduerſarij effinxerunt. Non enim ille ſat habuit dicere de Chriſti parentibus: Et ipſi non intellexerunt verbum, verùm etiã illud ſignificanter adiungit: Et deſcendit cum eis, & venit Nazareth, & erat ſubditus illis. Et mater eius cõſeruabat omnia verba hæc in corde ſuo. Primùm enim quantũ obſecro, decoris & ornamenti Mariæ parit, quòd immortalis Deus, cui Angeli ſubditi ſunt, cui Principatus & Poteſtates omnes obediut, huic matri, & propter illam (vt diſertè Bernardus notat) ipſi Ioſeph ſit ſubditus? Deinde an non ſingularem modeſtię cõmendationem præ ſe fert ac oſtendit, quòd Maria, etſi ſermonem filij non aſſequatur, tamen nec rogat ampliùs, nec muſsitat, nec pro materna libertate aut muliebri loquacitate quicquam opponit? quod ſanè poterat, vt ſuam & ſponſi cauſam ageret ac excuſaret.

Lucam notaſſe, quæ Mariã nobis commendatiorem redderent in hac hiſtoria.

Hom. 1. ſup Euangel. Miſſus eſt.

Chriſtus Marię, & ob illam Ioſeph ſubditus.

Maria nõ intelligens omnia, quàm ſe laudabiliter gerat.

Prætereà tantum venerationis chariſsimo filio defert mater, vt quęcunq; ab illo dicuntur & geruntur, aut quæ circa illum, etiam infantem & puerum, alij narrãt ac faciunt, hæc obſeruatione digna cenſeat, eaq; ſingula notet, colligat, reuoluat, ac menti penitus infixa ſeruet. Hoc eſt quod ſemel ac iterum Lucas tradit: Maria conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo, per verba nimirùm deſignans etiã opera & myſteria, quę inde ab initio cum noui Meſsię conceptione, ortu & educatione cõiuncta fuerunt. In his autem initiis, quæ multis vilia & abiecta viſa ſunt, Virgo prudentiſſima fide viua cognoſcit, certo Dei cõſilio cuncta geri, ac plena eſſe illa dignitatis atq; vtilitatis, quę boni omnes intimis animorum ſenſibus meritò cõplecterentur, ac memoriæ perpetuæ conſecrarent. Id quod illa ſuo præclaro demonſtrat exemplo; non otioſa ſpectatrix, vel negligens auditrix eorum, quæ ſeſe paſsim offerebant, ſed ſedula meditatrix & obſeruatrix, vt ſacro & arcano pectoris ſui ſcrinio illa diuinæ diſpẽſationis opera commendaret, cõmendataq; conſeruaret, ne vnquam effluerent. Nec enim ſibi tantùm, ſed & aliis, mater prouida inſeruiebat, vt precioſum pararet theſaurum, oportunè aliquando depromendũ, multisq; vtiliſsimè cõmunicandum. Proindè non temerè Ambroſius, Mariam arcæ fœderis comparauit, Siquidem, inquit, arca intrinſecus portabat Teſtamenti tabulas: Maria autem ipſius Teſtamenti geſtabat hæredem: Illa intra ſemet legem: hæc Euangelium retinebat: Illa Dei vocem habebat: hæc verbum: Arca intus foriſq; auri nitore radiabat: ſancta Maria intus foriſque virginitatis ſplendore fulgebat: Illa terreno ornabatur auro: iſta cœleſti.] Ac rurſus alibi Mariam celebrat, quæ non minùs ore pudica quàm corpore, ſecreta quæ nouerat, nulli diuulgârit, ſed tacito corde peruestigârit, congruum nempè tempus, quo hæc Deus euulgare vellet, reuerenter expectans. Intereà verò quæcunque de Domino vel à Domino facta cognouit, ſiue ea intelligeret, ſiue nondum illi reuelata eſſent, in memoria ſua recondidit omnia, vt quando tempus prædicandæ ſeu ſcribendæ incarnationis eius appeteret, ſufficienter vniuerſa, prout eſſent geſta, poſſet explicare quærentibus, vt Lyranus etiam comprobat.

Quid ſibi velit: Maria cõſeruabat omnia verba hæc, &c.

Serm. 82.

Maria inſtar arcæ fœderis.

In gloſſa ordinaria, Lucæ 2.

Maria prudenter colligit theſaurum poſteà multis communicandum.

In 2. cap. Lucæ.

Sed & Beda prudenter expendit, quod Lucas ait, MARIAM in corde ſuo & conſeruaſſe verba, & contuliſſe. Debuit dicere, inquit, conſiderabat in corde ſuo, & conſeruabat in corde ſuo: ſed quia ſanctas Scripturas legerat, & ſciebat Prophetas, conferebat

In 2. cap. Lucæ.

Quomodò Maria in corde cõtulerit percepta myſteria.

ferebat ea quæ ſecum ſunt acta de Domino cum his, quæ nouerat à Prophetis ſcripta de Domino, & collata ad inuicem cognouit inſtar cœleſtium Cherubim ſocia ſui vultus luce concordia.] Demùm ex eadem Lucæ ſententia, quæ MARIAE modeſtiam prudentiamque commendat, ſcitè nos docet Dionyſius Rickelius hoc modo ratiocinari: Si ſacra Virgo alios de filio loquentes diligenter aduertit, eorum verba memoriter tenuit, in corde ſuo libenter contulit, ſæpeque reuoluit, nimirùm quę ab Angelis, Paſtoribus, Zacharia, Elizabeth, Magis, Simeone, Anna aliiſq; pluribus denunciabantur, quantò illa cupidiùs atque accuratiùs filium ſuum, ſiue domi de ſacris diſſerentem, ſiue publicè concionantem audiuit, quantò eadem audita clariùs intellexit, & ſæpiùs mente reuoluit, & ſublimiùs contemplata eſt, maioremque inde tùm admirationem, tùm voluptatem, tùm vtilitatem vſque perſenſit? Ac eſt probabile quod ſanctæ viduæ Brigittæ à Deo reuelatum legimus, Chriſtum adhuc puerum & adoleſcentem in priuato & domeſtico illo cum parentibus contubernio ita vixiſſe, vt multa illis arcana expoſuerit, ſuiſque ſuauibus colloquiis eoſdem recreârit, magnâ vt inde voluptatem lætitiamque ſanctam crebrò perciperent, & in Dei amorem talibus monitis excitarentur. Scio ſingularem Magdalenæ laudem tribui, quæ verbum Domini ſedens ad Dominicos pedes audiuit, eoque velut cœleſti Manna cumprimis delectata eſt. Sed quæ vnquam Maria in verbo Dei audiendo & cuſtodiendo quàm hæc noſtra, ſtudioſior? quæ mens in vita tùm agente tùm contemplante perfectior? diuiniſque rebus ac deſideriis magis vnquam intenta? Omitto cætera, ne hoc loco ſim longior: ex aduerſarijs duos tantùm dabo, qui propoſitis Lucæ verbis impulſi, MARIAM quoque laudandam oſtendant. Prior eſt Culmannus in hunc modum ſcribens: *Ecce mater etiam nō intellecta conſeruabat in corde ſuo, olim ad honorem filij Dei profutura. Hæc eſt ardens fides in MARIA: ſciebat filium Dei, ſed quomodò peracturus eſſet redemptionem humani generis, non ſciebat.* Poſterior eſt VVellerus citatum Lucæ locum ſic explicans: *Hoc eſt*, inquit, *ſummo ſtudio & intentione animi hæc verba conſiderauit atq; perpendit, eaq́; intimo pectori infixit. Ideò tam emphaticis verbis Euangeliſta vſus eſt,* συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. *Eſt igitur MARIA imago eorum, qui vero ſtudio ardentiq́; pectore verbum Dei amplectuntur, nec poſſunt aſſidua eius lectione & meditatione obſaturari, ſed ſumma contentione & auiditate animi, intimo pectori illud infigere, & in ipſam vitam moreſq́; transferre ſtudent, iuxta illud Cant. 8. Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignacula ſuper brachia tua.* Nos verò his omiſſis quæ ſatis in MARIA laudari non poſſunt, ad aliam hiſtoriam Euangelij, in qua Virgo eadem hodie accuſatur, gradum faciamus.

Quid cōſequatur ex hoc Lucę teſtimonio iuxta Rickelium.

Lib. 3. de laudib. Virginis ca. 16.

Chriſtus intra priuatos parietes multa arcana ſuis parentibus patefecit.

Lib 6. Reuelationū, cap. 58.

Maria in verbo audiendo & cōſeruādo ſtudioſior, quàm Magdalena.

Luc. 10.

Mariā quomodò ex aduerſariis duo cōmendent ob ſtudiū erga Dei verbū.

In Euāgel. Domin. 1. poſt Epiph.

In Poſtilla circa dictū Euangel.

Maria typus omniū Dei verbum ſyncerè & ardenter amplectentium.

CAPVT DECIMVMOCTAVVM.

Aduersùs nouos calumniatores MARIA defenditur, quæ in nuptiis Canæ per muliebrem & ambitioſum affectum nihil peccauerit, nec filij ſui reprehenſionem vel obiurgationē promeruerit, multis aliôquin nominibus ob eandem hiſtoriam commendanda.

PRÆCLARA eſt hiſtoria de nuptiis in Cana Galileę oppido factis, quas quidem ſolus Ioannes & ipſe Galilæus deſcribit, ſiue idem ſponſus in his nuptiis, vt [a] Auguſtinus, [b] Beda, [c] Albinus, [d] Abdias pronunciāt, ſiue alius quiſpiam affinis fuerit, quem conſtat, etiamſi architriclinum habuiſſe dicatur, exiguis tamen fortunis fuiſſe, cùm ne vinum quidem nuptiali conuiuio neceſſarium ſuis potuerit hoſpitibus exhibere. Nec moramur, an ſponſus aut ſponſa Chriſtum eiuſque parentem ob cognationem, ſiue viciniæ familiaritatiſq; gratia inuitârit: tantùm quæ ad Mariam à nouatorum calumniis tuendam propriè ſpectant, hoc loco diſpiciemus. Igitur quas innocenti MARIAE labes noui Eccleſiæ hoſtes aſpergant, citatis ipſorum verbis indicabimus, antequàm ad eiuſmodi labes, adeoque fœdiſſimas maculas abſtergendas, ſpongiam adhibeamus.

Ioannem Apoſtolum in nuptiis Canæ ſponſum, & inde vocatum eſſe Veteres notant.

Ioan. 2.

a In prologo ſuorum Tractat. in Euāg. Ioan. b In principio expoſit. Euāg. Ioan. c In Euan. Ioan. d In libro de hiſto. Apoſtolorū in vita Ioā.

Propoſitio de ſequenti tractatione.

Duo

Duo Mariæ dicta extant in hac præclara hiſtoria; Vinum non habent, Et: Quodcunq; dixerit vobis, facite: vtrobique virtutem ſapientiamq; ſuam ſingularem Virgo ſancta declarat. Aduerſarij verò, vt ſunt Virgini matri frequenter infelii, priorem eius ſententiam mirè conuellunt, magnaq; vi eo detorquent, velut MARIAM muliebris, & neſcio quis carnis affectus ad hæc dicenda impulerit, vt omnis æqui & decori oblita, ſeſe per filij miraculum oſtentare, & hominum gloriam aucupari ſtuderet. Tale quiddam indicat Oecolampadius, hunc locum ſic explicās: *Quid mater volebat? nonne hoc vrget, vt cæteri videant filium ſuum longè præſtantiorem? Non potuit ignorare quem genuit filium, quaſi diceret Chriſtus: Tu fortaſsis hoc velles vt ſic prodirem: vt etiam infrà ab amicis audis, vt aſcendat in Hieruſalem, & palàm ſe monſtret.* Quibus verbis oſtendit Oecolampadius, haud parùm ambitioſo affectu commotam Virginem ad hunc prorupiſſe ſermonem, opemq; filij ſui pro nouis coniugibus poſtulaſſe, vt ille ſuam nempè gloriam hac occaſione proderet, multisq; manifeſtaret. Vbi confert MARIAM cum amicis ſiue fratribus Domini, quos Ioannes ad Chriſtum dixiſſe ſcribit: Tranſi hinc & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant opera tua, quę facis. Nemo quippè in occulto quid facit, & quærit ipſe in palam eſſe. Si hæc facis, manifeſta teipſum mundo. Neq; enim fratres eius credebant in eum. Igitur hiſce fratribus, ſiue cognatis tàm vanis & ambitioſis, imò penitus incredulis, vt Ioannes affirmat, qui nihil niſi vulgi fauorem ac faſtum in Chriſto cognato quærerent, MARIAM pudendum in modum confert, & cōferendam Oecolampadius putat, nihil vt de matre Domini perpetuò ſancta & innocente, vt demonſtrauimus, hic homo abiectius fingere potuiſſe videatur.

In cap. 2. Ioan.

Quomodò Mariæ ſermo: Vinū nō habēt, à Nouatoribus deprauetur.

Oecolāpadius quomodò Mariam hoc loco ſugillet, & eiuſdem ſugillationis confutatio.

Ioan. 7.

Pari candore iudicat Brentius, quum dicit, quaſdam extare ſignificationes, nec illas tamen nominat, quæ teſtentur nihil humani alienum fuiſſe à MARIA, quippè quòd & ipſa contineatur in publico humani generis iudicio. [a] Propter vnum hominem peccatum in mundum introiit, &c. [b] Non iuſtificatur in conſpectu tuo omnis viuens. Ac iterum: [c] Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt. Proinde ad marginem quoque ſcribendum curauit, MARIAM Virginem eſſe peccatricem, ne videlicet de illa ſublimiùs, quàm de aliis Adę filiis & filiabus peccato ſubiectis, vnà cum Auguſtino ſentiamus. Tùm ad rē propiùs accedens: *Vbi MARIA, inquit, non eum tantùm honorem quærit, qui debetur parentibus, ſed etiam ambit honorem Meſsiæ, & cupit eſſe quaſi ſocia adminiſtrandi eius officij, quod Chriſto diuinitus mandatum erat: ibi tum Chriſtus duriſsimè eam alloquitur, vt contineat ipſam intra terminos ſuæ vocationis.* Hoccine eſt Deiparam accuſare? imò verò læſæ maieſtatis diuinæ ream peragere, vt quæ Brentij iudicio maximum Meſsiæ ambiuit honorem, & vnà cum filio proprium Meſsiæ officium, quod vni perſonæ diuinitus erat iniunctum, partiri voluerit atque adminiſtrare. Vtrunque profectò ſine intolerabili faſtu ac tartarea ſuperbia fieri non potuit, & haud ſcio, an in prima muliere peccatum enormius extitit, quę ſui criminis pœnas vindici Deo grauiſsimas dedit, quum intra terminos ſuæ vocationis non conſtitit, & ſerpenti cōſentiens, ad ſublimitatem ſapientiamq; diuinam aſpirauit.

In Ioannis Euangel. Hom. 21.
a Rom. 5.
b Pſal. 142.
c Pſal. 13.

Mariam iniquè quoq; tractari à Brentio, circa hanc hiſtoriam, et loco peccatricis haberi.

Depulſio grauis criminationis, quam hic Mariæ intentat Brentius.

Geneſ. 3.

Nunc verò pœnam ab aduerſariis definitam, & MARIAE impoſitam audiamus, quam ob peccatum hoc loco commiſſum ſubiuit. Sic enim decernunt Aduerſarij: *Chriſtus matrem reiicit, vt æquet aliis hominibus, cùm inquit: Quid mihi tecum eſt mulier? Quaſi diceret, quia mater es, ideò videris alicuius prærogatiuæ merito à me impetratura. Ideò ſcias, te nō plus eſſe apud me, quàm vel mulier peccatrix eſt, vel Syrophœniſſa: tantum impetrabis, quantum credes miſericordiæ.* Atque hanc damnationis ſententiam Philippus ille aliorum præceptor tulit, vt ſciamus, Mariam ob hæc verba dicta; Vinum non habent, tàm ſeuerè à filio caſtigari, ac ſua prærogatiua ſpoliari, in ordinemq; redigi, vt nō ampliùs benedicta inter mulieres habeatur, ſed illis etiam fœminis, quæ ante ſuam conuerſionem coram Deo impiè, & in hoc mundo impurè turpiterq; vixerunt, in poſterum aggregetur. Ac bis quidem Philippus hoc velut inſigne myſterium repetit, matrem à Chriſto reiici, vt omnibus, adeoq; etiam mulieri peccatrici aut Syrophœniſſæ exæquetur. Quis verò pius, ſi hæc tàm procaces ac verè blaſphemas Nouatorum cenſuras ſecum expendat, nō meritò demiretur audaciam, non iure impietatem exhorreſcat? Proh pudor, ita ne verò fas eſt, non dicam Iudæis ac Mahometanis, ſed Euangelicis, vt ſe ipſi vocant, ſanctiſsimam Dei matrem proſcindere maledictis, & hoc nitidiſsimum Dei organum non

Melāchton in annotationib. circa Euan. Ioan. cap. 2.
Marci 7.

Quomodò fingāt Nouatores, pœnam à Chriſto matri hoc loco irrogari.

Refutatio ſententiæ Philippicæ Mariā impiè perſtringentis.

Caluinū et Pellicanum equiores quàm Philippum eſſe Mariæ, licet non æquos penitus.

modò ſcurrili & impia dicacitate conſpurcare, ſed & vulgo damnandum atque conſpuendum proſtituere? Vbi certè Caluinus multis aliis & moderatiorem & ęquiorem ſeſe præſtat, cùm affirmat, coniecturam hanc nihil rationis habere, quâ fingitur, Mariam muliebri affectu ſibi & filio neſcioquid fauoris captaſſe, hanc certè ſcientem & volentem non peccaſſe: ſed qui tamen ad grauandam MARIAE cauſam hoc temerè adiicit, peccaſſe illam in eo, quòd fines ſuos exceſſerit, quamuis neq; ambitio, neque alius carnis affectus ipſam ageret. Prudĕtior etiam Philippo & aliis fuit Pellicanus atque benignior, ſed in eo mox immodicus: quòd putet Christi matrem muliebri quadam ac vana ſollicitudine detineri, quum ſuum compellans filium, vini defectum indicat. Atqui hanc ſollicitudinem ſanctam nō muliebris & vanus affectus, ſed Dei matre digna charitas ſuggerebat, & fides efficiebat, vt Virgo piam voluntatem ſuam & præſentem aliorum neceſsitatem ei aperiret, qui meritò in die tribulationis à piis omnibus inuocatur, neq; minùs eſt quàm dicitur, in oportunitatibus & tribulationibus adiutor, refugium, virtus, protector atque ſuſceptor.

In harmon. Euāgelica. — In explicat. Euang. Ioan. cap. 2. — Pſalm. 9. & 45.

Mariam non tam acerbè hoc loco tractari, ſicut iudicāt Nouatores.

Rogabis fortaſſè, quam ob rem igitur mater tàm duriter à Christo repulſa ſit, vt illi negetur quod poſtulat, & filius illam nec matris nomine dignetur, ſed hoc duntaxat, quod ſatis acerbum videtur, reſpondeat: Quid mihi & tibi eſt mulier? Reſpondemus, ob hæc Christi verba, qualiacunq́ue ea ſint, nullam aduerſariis fuiſſe cauſam in matrem Domini tantoperè debacchandi, ac de ſyncero illius affectu tàm impurè & contumelioſè pronunciandi. Deinde affirmamus, quicquid acrimoniæ verba illa præ ſe ferant, & candorem matris filio fuiſſe perſpectum, & Christum re ipſa teſtari, quòd matri detulerit, eiusq́ue piis votis fuerit obſecutus. Lutherus verò vt in Maria oppugnanda (præſertim vbi de illius gloria diſputatur) more ſuo eſt vehemens atque procax; ita hoc etiam loco, vt oleum (quod aiunt) camino addat, ſatis acerbè contendit, quòd Christus hic ſe difficilem ac immitem oſtenderit, matremq́; durè repulerit, quam adeò & reſponſo in humano coram tot conuiuis pudefecerit. Auget præterea non parùm verborum aſperitatem, quum quod Græcè dictum eſt: τί ἐμοί καὶ σοί γύναι, ipſe Germanicè in hunc modum vertit, Weyb/was hab ich mit dir zuſchaffen? Quæ verſio præterquàm quod à Latina & probata Euangelij editione diſcedit, etiam Nouatorum confirmat opinionem, vt eò libentiùs MARIAE cauſam eleuent ac oppugnent. Verùm Eccleſiæ lectio vel idcircò magis retinenda eſt, quòd non modò prædictam verborum Christi duritiem leniat, ſed etiam ex aliis Scripturæ locis comprobetur, quæ ſimili phraſi Græcis & Hebræis familiari enunciantur, ac eodem ferè modo Latinè vertŭtur. Nam [a] Paulus ita Corinthiis loquitur: τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν, hoc eſt; Quid enim mihi de his quæ foris ſunt iudicare? Nec diſsimilis eſt phraſis, qua Pilati vxor vtitur: [b] Nihil tibi & iuſto illi, hoc eſt; Ne quid tibi ſit cum Christo iuſto negotij. Tùm in libro [c] Regum: Quid tibi & paci? hoc eſt, Quid tibi cum pace? Ad hunc modum, Quid mihi rei eſt tecum? Christus ad matrem hoc loco dicere voluit, ſed ita vt ſine acerbitate & amarulentia hoc dixerit, & nullam in matre culpam redarguere voluerit, ſicuti poſteà monſtrabimus.

Lutherus hoc loco Mariæ durus eſt. et Christi verba in trāsferēdo corrumpit. — In Poſtilla circa Euāg. de nuptiis.

De Christi verbis; Quid mihi & tibi mulier? rectè accipiendis.

a 1. Cor. 5. — b Matt. 27. — c 4. Reg. 9.

Quàm prudēter Christus addiderit: Nondum venit hora mea.

Neque ſolùm Christus pronunciauit: Quid mihi & tibi eſt mulier? ſed ſtatim adiecit: Nondum venit hora mea, nimirùm, vt hos inſanos præuerteret criminatores, ac ſeipſum nobis explicaret. Perinde ac ſi diceret: Etſi quod à me beneficium petis, pro tua pietate petis, vt præſenti neceſsitati, ac nouorum coniugum pudori conſulam: tamen ſi profectum ac ſalutem ſpectemus præſentium, non eſt ſanè, cur tuæ petitioni annuam, ſed maior quædam temporis oportunitas expectanda eſt, ſuum vt vſum & fructum habeat miraculum, quod te poſtulante facturus ſum. Nondum venit hora mea, id eſt, tempus miraculo congruum & oportunum tunc præſtò erit, quum vini penuriam conuiuæ certò deprehendent, vt inde magis intelligant auxiliatorem, & ſynceriùs glorificent Deum, [d] qui educit panem de terra, & vino lætificat cor hominis. Vnde ſapienter etiam Cyrillus [e] admonet, quòd Christus non à ſe, neque non rogatus ad actionem miraculorum peruenire, ſed potiùs neceſsitati atque vſui hominum ſuam præbere gratiam ſoleat, quamuis & gratiora ſunt ſæpè quæ impetrantur, ſi petita eadem aliquantulùm differantur.

d Pſal. 103. — e Lib. 2. in Ioan. cap. 23. & 24.

Quòd

Quòd ſi de mulieris nomine, quo Chriſtus hic vtitur, agendum eſt, ne id quidem ad ſuam acerbitatem vel tegendam, vel tuendam rectè obtendunt Aduerſarij; quandoquidem ex vſu Scripturæ commune hoc ſexus eſt vocabulum, neq; minùs ad Virginem, quàm ad vitiatam vel nuptá pertinet. Probat hoc [a] Auguſtinus ex [b] Moyſi teſtimonio & Hebraicę linguę proprietate: probat & [c] Origenes ex vſu loquendi vulgo quoq; recepto. Si rectè, inquit, dicitur vir ille pro ſola temporis ætate, qui nullius admixtionem fœminę nouerit, quomodò non eâdem conſequentia etiam Virgo, quę intemerata permáſit, pro ſola ætatis maturitate mulier nominetur?] In eundẽ ſenſum [d] Gaudentius docet, ac Mariam hîc à Chriſto vocari aſſerit mulierẽ veritate ſexus, nõ detrimento integritatis, quoniam diuino partu ſic cœperit eſſe mater, vt Virgo ſacratior permaneret. Quanquam hoc raró inuenias, & bis quidẽ duntaxat in Euangelio, vt mulier Maria dicatur: octies verò poſt partũ, matrem Ieſu vocari legimus, vt etiam [e] Metaphraſtes animaduertit. Nec deſunt qui ad ſingularẽ MARIAE laudem referant, quòd Chriſtus eam nuſquam niſi hoc nomine, mulier, vocauerit: idq; præſtantius eſſe putant, quàm ſi Virgo (quippè quod apud Iudęos eo tempore nõ expediebat) tantùm appellaretur. Quemadmodum enim Chriſtus inter viros primatũ tenet, ac viri nomẽ maximè promeretur; ſic Maria inter mulieres omnes principatum obtinẽs, mulieris nomine meritò nũcupatur, cùm ſit rara illa mulier, quam ardenti deſiderio Salomon in Spiritu quærebat, cùm diceret; Mulierem fortem quis inueniet? Sed & Paulus filij Dei matrem non niſi mulierem vocat, ex qua illum eſſe factum, legiq; ſubiectum dicit, vt eos qui ſub lege erant, redimeret. Si enim à muliere peccati omnis initium & quaſi ſcaturigo defluxit, cur non mulier quoque dicatur, ac inprimis honoretur, per quam gratiæ & ſalutis æternæ principium, & certum velut antidotum ægris mortalibus donatum eſt?

a Lib. de fide cõtra Manich. ca. 22. Et de verbis Domini ſerm. 63. & lib. 2. de cõſenſu Euãg. cap. 28.
b Geneſ. 3.
c In Leuiticum, homel. 8.
d Tract. 2. de lectione Euangel.
e In oratio. de vita & dormitione Deiparæ.
Prouer. 31.
Galat. 4.
Eccleſ. 25.

Ad nullam Mariæ imminutionem ſpectare, quòd illa mulier à Chriſto dicatur.
Mulieris nomine Virgines etiã continentur.
Maria in Euangelio bis mulier dicta, ſæpe autem mater Ieſu vocata.
Mulieris appellatio Mariam illuſtrat.

Faceſſat ergo Lutherus, & Paulo & Mariæ tàm durus, acerbus, iniquus, vt in hæc verba ſcribere non vereatur: *Paulus vt apparet, quaſi per contumeliam, Virginẽ matrem filij Dei, mulierem tantùm appellat.* Quinimò ſi rectè iudicemus, per contumeliam Lutherus hoc Paulo tribuit, veramq; eius loci interpretationem Hieronymus hoc modo declarat: Quòd Apoſtolus ſanctam & beatam matrem Domini, mulierem non Virginem nominauit, hoc idem & in Euangelio ſcriptum eſt, quando vxor appellatur Ioſeph, & ab ipſo Domino quaſi mulier increpatur. Non enim neceſſe erat ſemper, quaſi cautè & timidè Virginem dicere: cùm mulier ſexum magis ſignificet, quam copulam viri, & ſecundùm intelligẽtiam Græcitatis γυνὴ tàm vxor, quàm mulier valeat interpretari.] Tertullianus verò clariſsimè docet, mulieris nomen in Scripturis accipi, vt etiam his competat fœminis, quæ viros paſſæ non ſunt, & ad ſexum ipſum, nõ autem ad gradum ſexus pertinere, quo nomine Virgines etiam cenſeantur. Vnde quum Gabriel Angelus mulierem ſciret dici pro Virgine, MARIAM quamuis Virginem, inter mulieres benedictam ſalutauit. Sic igitur Paulus MARIAM, ſicut Moyſes Euam primùm conditam & intactam adhuc Virginem, mulierem nuncupauit. Hoc eſt, quòd Gerſon ſuo, id eſt, ſcholaſtico more dixit: Domina noſtra appellatur mulier, ſicut Eua appellata fuit in creatione ſua; & eſt nomen perfectionis & ſexus, non autem corruptionis, quemadmodùm aliqui hæretici dicere niſi ſunt, & propter hoc dominam noſtram non eſſe matrem Ieſu Chriſti, cùm tamen præſens Euangelium prorſus aſſerat contrarium.] De quo demùm nomine quid Georgius Maior prædicet, paulò pòſt ſubiiciemus, vt illius quoque teſtimonio veritas aduerſùs Lutherum eius magiſtrum corroboretur.

In caput 4. Epiſtolæ ad Galat.
Lib. 1. in Epiſtolam ad Galatas.
Lib de Virginibus velandis.
Lucæ 1.
Geneſ. 3.
In ſerm. de Euan. Domin. 1. poſt Epiphan.

Paulus nequáquàm per contumeliam Mariam appellare mulierẽ, vt fingit Lutherus.
Mulieris nomẽ ad ſexum, nõ ad gradum ſexus pertinet.

Cæterùm vt ad hiſtoriam Euangelicam propiùs accedamus, hæc vel ſola, ſi à capite vſque ad calcem ritè peruideatur, aduerſarios MARIAM temerè inſectantes coarguit, ac vaniſsima illorum probra ſubuertit. An illic quicquam extat, vnde colligi poſsit; optimam ſimulque modeſtiſsimam Virginem in Meſsiæ officium inuolare, eumque pro affectu ſuo gubernare voluiſſe, quemadmodùm iſti proteruè confingunt? Nihil eiuſmodi proponit, aut leniter etiam indicat Euangeliſta, ſed alia multa ad Marianæ fidei, charitatis modeſtiæq; ſingularem laudem ſpectantia, & cum nouis eiuſmodi portentis quaſi pugnantia, nobis ob oculos ponit. Fidei erat excellentis, quòd inter omnes præſentes ipſa ſola, in præſenti neceſsitate ad Chriſtum, velut ſa-

Mariam in hoc Euangelio non ſolùm non reprehendi, ſed etiam multis modis cõmendari.

Mariæ à fide cō-mendatio.

cram anchoram confugeret, quòd diuinam illius tùm bonitatem, tùm virtutem, etiam interedendum ſuſpiceret, quod ab illo qui nullum adhuc miraculum patrauerat, eique ſubditus hucuſque fuerat, tanta cum fiducia ſupernaturale auxilium deſideraret & expoſceret. Neque precibus vrget negotium, ſed verbo vno ſolùm indicat, pudore leuandos nouos coniuges, & conuiuas vini munere donandos eſſe, remque totam ſpe ſumma, nec minore reuerentia vni Filio committit; velut qui vellet & poſſet maius etiam præſtare beneficium, quàm vel ipſa peteret, vel aliorum neceſsitas poſtularet. Et hanc ingentem MARIAE fidem illud illuſtriorem efficit, quòd, licet Chriſti in ſpeciem duriore reſponſo exciperetur, ac repulſam quodammodò paſſa videretur, tamen nihil offenſa, benè, vt antea, de miraculo ſperare pergat, adeoq; hac fidei probatione quaſi conſtantior effecta, è veſtigio menſæ miniſtros ſedulò admoneat Chriſti dicto parêre, quicquid ille mandaret. Tàm rara fides, tamq; ſublimis de Chriſto & eximia opinio, qui patratione miraculorum ſe mundo manifeſtare ſtatim vellet ac poſſet, in MARIA ſola eo tempore inueniebatur.

Mariæ fides eo tempore incōparabilis, & rara.

Cum hac fide (qualis non erat certè in Iſraël) officioſa & viuida charitas, de qua mox dicemus, coniungebatur: nec deerat perfecta obedientia, cuius officium optima inſtitutrix MARIA non ſuo tantùm exemplo, ſed etiam præcepto, per omnes ætates duraturo commendauit, atque his verbis pulcherrimè tradidit: Quæcunque dixerit vobis facite, perinde ac ſi iuxta ſublimiorem quidem ſenſum, renatis in Chriſto congruentem, diceret: Vos qui ad ſpirituales nuptias vocati acceſsiſtis, & amici cœleſtis ſponſi per fidem facti eſtis, æterni Patris teſtimonium præceptumque tenetis, vt dilectum & gratioſum eius Filium audiatis; habete nunc & matris teſtimonium ac præceptum alterum, vt quomodò idem Filius audiendus ſit, intelligatis. Quæcunque dixerit vobis non ſolùm audite, credite, magnificate, ſed & factis præſtare: quæcunque, inquam, vel per ſe, ille, vel per Spiritum ſuum Eccleſiæ promiſſum vobis dixerit & annuntiârit. Nullus in poſterum, de ſolius fidei iuſtitia ſibi falsò blandiatur: nullus de Filio meo vanè & inaniter glorietur. Cœpit is facere & docere, neque legis tantùm auditores, ſed & factores requirit, ſuam cuique mercedem ſecundùm eius opera tandem redditurus. Mecum & matres eius eritis, ſi feceritis & Patris & Filij voluntatem.

Maria ad obedientiam non ſolùm præſentes in nuptiis, ſed etiā fideles omnes hortatur.

Quid ſibi velit Mariæ ſermo: Quæcunq; dixerit vobis, facite.

Matth. 17.

Actor. 1. Rom. 2. Iacob. 2. Matth. 16. Matth. 12.

Quid verò niſi MARIAE charitatem maximam arguit, quòd nec monita, neque rogata, ſponſo & ſponſæ condoleat, & ſponte alienis incommodis commoueatur, quòd de pauperibus coniugibus benè mereri ſtudeat, quodq;, cùm per ſe non poſsit illorum inopiam ſubleuare, beneficium tamen apud Chriſtum, officioſè procuret, & ſua demùm interceſsione impetret? Iam ſi euentum ipſum, qui mox conſecutus eſt, intueamur, quum fida mater patratum vidit miraculum, nō potuit Chriſto, qui ſuam gloriam illic declarâſſet, non ex animo gratulari, ſimulq; præſentibus amicis & conuiuis in charitate non ficta cōgaudere; liberata, ſcilicet, pia ſollicitudine, & iam re ipſa comperiens, vrgentem penuriā depulſam, optimiq; vini copiam exhibitam, ipſos cōiuges pudore ignominiaq; leuatos, honeſtatem deniq; nuptialis conuiuij, apud amicos integram conſeruatam. Accedit his ſancta iubilatio, quam nihil dubium, quin Spiritus ſanctus in eius pectore excitarit, quum ſuæ petitionis tàm fœlicem effectum Virgo cerneret, vt primum & præclarum, veroque Meſsia dignum, ac denique multorum fidei non mediocre adiumentum, miraculum conſequeretur. Poſtremò ingentem Virginis commendat modeſtiam, quòd, vbi aliôquin ſumma eſt aliorum, loquendi agendiquè licentia, hæc paucirate verborum contenta, neceſſaria tantùm loquitur; certè à communi mulierculatum vitio aliena, quæ garrulitati adeò libenter & licenter indulgent, & linguæ frenum imponere, loquendique artem tenere difficillimè poſſunt. Breui quidem oratione plura complecti non potuit, quàm quū ſola ſoli dixit filio: Vinum non habent. Id perinde erat ac ſi loqueretur: Nihil eſt opus à me ſapientiſsimum admoneri; vides ipſe Fili, & intelligis, viuum, ad ignominiam ſponſi ac ſponſæ depellendam, atque ad conſolationem hoſpitibus exhibendam, deſiderari: quibus verò modis vtrique parti conſulendum ſit, tuæ & potentiæ & charitati commendatum volo, nihil ambigens, te nec meæ poſtulationi, nec illorum vtilitati defuturum. Meum erat hoc, fidei erga te, & charitatis erga illos officium verbo

Maria multis modis charitatem hoc loco declarat.

Maria ſibi & aliis ex charitate gratulatur.

Mariæ modeſtiam hic elucere.

Sēſus verborū: Vinum nō habent.

verbo vno præſtare. Sedenim adnerſariis aliquid latgiremnr, & eorum commentis maiorem fidem haberemus, ſi Maria coram omnibns in has fortaſſe voces, vt illi confingunt, prorupiſſet; Da eis vinum, oſtende quid poſsis; Meſsiæ virtutem & gloriam omnibus tandem declara, mundoq; re manifeſta, diu ſatis domi latuiſti. Nihil verò tale verecunda Virgo, & grauis mater, omniſq; honeſtatis & virtutis ſpecnlum clariſſimum, ſuggerit vel oſtendit: tantùm abeſt, vt humanis conſiliis Meſsiam regere, & in eius officium innolare, eiuſque adminiſtrarionem cnm Filio partiri, vel eogitaret, vel cuperet, ſicut petulantiſsimi homines non ſine nequiſsimi ſerpentis afflatu in medium profetre voluerunt.

Cur Chriſtus matri duriuſculè loquatur in nuptiis.

Porrò in Chriſti verbis, quibus matri ſuæ reſpondet, prima quidem fronte aliquid ſubaſperum & duriuſcnlum eſſe non negamus: vnde cùm alij hæretici, tùm noſtri aduerſarij canſas hallucinandi varias acceperunt. Quarè notandum eſt, Chriſtum non tàm matris, quàm aliorum cauſa ſic loquutum eſſe, ſicut non modò Bernardus aſſerit, ſed etiam Caluinus apertè fatetur. Vtenim aliàs ſemper, ita nunc etiam Chriſto cum matre chariſsima & probiſsima, perbellè conueniebat, ipſeque, vt Filius omnium obſequentiſsimus illam & vnicè diligere, & piiſsimè venerari nunquam intermittebat. Præclarè Auguſtinus: Certi Sacramenti gratia, inquit, videtut matrem de qua ſponſus proceſsit, non agnoſcere, & dicere illi: Quid mihi & tibi eſt mulier?] Docet igitur contra futuros hæreticos hoc ipſo reſponſo, ſe maius habere aliquid, quàm quod ex MARIA ſumpſiſſet, ſeq; non ſolùm illius, ſed & Dei filium eſſe, ac diuinam quidem naturam ſine matre, ſine tempore perfectè ſibi conſtare, ac etiamnum in carne liberè operari. Docet, miraculorum patrandorum authoritatem, non ab humanis affectibus, neque à matre quidem, ſed a diuina virtute pendere, ſolique Deo aſcribendam eſſe. Docet, ſuum & aliorum, qui negotium Euangelicum probè curatum volunt, proprium eſſe muous, ſepoſiris carnis affectibus, & affinium parentumque conſiliis reiectis, non humana ſapere, ſed diuina curare. Docet demùm, ad veram pietatem pertinere, ſi parentes & coniunctiſsimi quique, quum à ſtudijs melioribus nos auocant, non audiantur, non cognoſcantur, non honorentur, non diligantur, ſed potiùs negligantur, ita vt illorum voluntati ac imperio Dei voluntas, honos & gloria ſyncerè anteponatur. Hæc alibi plutibus à nobis explicantur, nihil vt modò ſupereſſe putem, niſi vt Veterum ſententias nobis hac in parte ſuffragantes bona fide proponamus. Sic enim facilè apparebit, quantò illi reuerentiùs, acutiùs, ſimulque veriùs, quàm arrogantes & nugantes hodie Nouatores de Domini ac Dei noſtri matre loquantur.

Serm. 2. de Domin. 1. poſt Epiph.

Tractatu 8. in Ioan.

Chriſtus futuris hæreticis occurrere voluit, ſimulq; nos docere hoc ſuo exemplo.

Li. 2. in Ioã. cap 23.

Patrũ teſtimonia, quomodò Chriſtus matrẽ nõ tã aſperè tractet, vt fingunt Nouatores.

Atque vt à Cyrillo exordiar, demonſtrat is luculenter, MARIAM ex officioſa humanitate & benignitate, vini defectum indicaſſe Chriſto, qui deinde perinde ac ſi excnſet, quòd matris petitioni non ſtatim annuat, maiorem ac meliorem futuri miraculi opportunitatem expectârit. Vnde prætereà colligit, ſingularem parcntibns honorem deberi à filijs, cùm ſtatim Dominus ad miraculum perpetrãdum propter matrem accedat, quod aliòquin, quantum in eo erat, parumper fuerat dilaturus. Tùm Chryſoſtomus, vt hîc MARIAE patrocinetur, monet, maternum honorem à Chriſto non violari, neque hæc verba eſſe loquentis ad matrem liberiùs, cùm maternus honor Filio curæ fuerit, qni etiam matris impleuerit voluntatem, vt matri honorem exhiberet. Quid, quod Maximus hoc loco MARIAE propheticum Spiritum aſcribit, in hæc verba loquens: Venerabilis MARIA verè, vt mater Domini, in Spiritu futura prænoſcens, ac Dominicam præuidens volnntatem, ſollicitè miniſtros admonuit, dicens: Quodcnnque dixerit vobis, facite. Sciebat profectò mater ſancta, obiurgationem illam Domini filiique ſui non iraſcentis offenſam prætendere, ſed miſerantis portare myſterium.] Tùm ante Maximum Gaudentins Brixinenſis, Ambroſij æqnalis floruit, ac in eandem ſententiam ſcripſit, prophetiæ Spiritum MARIAE hæc loqnenti tribnens: Ipſa, inquit, beatiſsima, agnito reſponſionis huius profundo myſterio, intellexit non ſuggeſtionem ſuam præſentem aſpernanter acceptam, ſed ſecundùm illam ſpiritualem rationem in myſterio tunc delatam. Cæterùm nunquam mandatet miniſtris: Quodcunque dixerit vobis, facite, niſi Spiritu ſancto poſt partum

Hom. 10. in Ioannem.

Hom. 1. in Feſtũ Epiphaniæ.

Mariam non ſine prophetico Spiritu egiſſe in nuptiis.

Tractatu 2. de lectione Euangelij, qui eſt in ordine nonus.

diuinum plena, non ſolùm reſponſionis Chriſti virtutem cognouiſſet, verùm etiam
futuri ab eo tunc ex aqua vini vniuerſum ordinem præuidiſſet. Quid enim lateret ſa-
pientiæ matrem capacem Dei, ædem digniſsimam tantæ virtutis, veritate ſacti hiſto-
rialiter approbata?] Longè igitur aliter Gaudentius, multoqúe reuerentiùs, quàm
aduerſarij, MARIAE animum ſactumqúe depinxit, quæ in bis etiam nuptiis Spiritu
ſancto plena, & prophetico Spiritu prædita, non modò, vt valdè ſapiens, intellectum
illuſtratum habuit (ſpiritualis enim iudicat omnia) verum etiam cum Chriſto Chri- 1. Cor. 2.
ſtique voluntate coniuncta manſit, ac Filij ſermonem omnem probè aſſecuta eſt. Id
quod confirmat etiam Euſebius Emiſſenus, vt qui matrem Domini, de vini penuria In explicat. Euangel. de nupt. Ioã. 2.
loquentem plenam facit Spiritu ſancto, per quem illuſtrata, iamtunc illud miracu-
lum, quod Filius eius erat patraturus, antea præuiderit. Quod ergò, inquit, Ieſus fa-
cere cogitabat, hoc illa vt faceret admonebat.] Vbi MARIÆ prudentiam prædica-

Singularẽ Mariæ prudentiam hic notandam eſſe.

re licet, ſicut & Metaphraſtes prædicauit, hoc modo diſſerens: Vide autem hîc quoq; In orat. de de vita beatæ Virg.
Dei matris inſignem moderationem & prudentiam. Nec enim iubet audacter tan-
quam mater Filio, vt faciat miraculum, ſed eum ſolummodò admonet, idq́ue cum
magna quâdam reuerentia & ſubmiſsione: Vinum non habent. Nam etſi ea illum
eſſe ſuum cognoſcebat Filium, non tamen ignorabat eſſe ſuum quoque Creatorem.]
Vnum adhuc eumq́ue peruetuſtum & martyrij gloria præſtantem, ſiue Theologum,

Quomodò Iuſtinus præſentẽ locum interpretetur, oſtendens Mariã à Chriſto non obiurgatam eſſe.

ſiue Philoſophum, vtpotè Iuſtinum, dabo, qui non modò MARIAE honorem in hac Lib. quæſt. quæſtione 136.
hiſtoria præclarè defendit, ſed & omnem calumniandi aditum præcluſiſſe videtur.
Mouet is quæſtionem: Si parentes aſpernari ſacris eſt literis interdictum, & qui inter-
dicta conſectatur, peccator dicitur: quomodò Dominus Chriſtus multis in locis pa-
rẽtes ſuos aſpernatus, immunis à peccato probatur? In nuptiis enim per illud: Quid
mihi & tibi eſt mulier? matrem obiurgauit.] Huic quæſtioni deinde reſpondet: Iſtud;
Quid mihi & tibi eſt mulier? non ad matris obiurgationem dictum eſt à Saluatore,
ſed ad iſtud oſtendendum: Non nos, inquit, delecti ſumus, quibus conſumptum in nu-
ptiis vinum curæ eſſet. Ex ſingulari tamen charitate, ſi vis, ne eos vinum deficiat, mi-
niſtris dicito, vt quæ dixero ſaciant: & videbis non deſore illius vinum: id quod & fa-
ctum eſt. Non igitur verbis matrem increpuit; quam operibus cohoneſtauit.] Quòd

Alberti Magni ſententia.

ſi vnum è ſcholaſticis doctoribus libet audire; en tibi Albertum verè Magnum, qui In Euang. Ioan. ca. 2.
præſentem locum ſic explicat: Non hoc Chriſtus ex ira dixit, vt quidam malè ſentiũt,
vel ex indignatione, vel ex cõtemptu, vt hæretici dixerunt: ſed humillimus noluit de-
tegere virginitatem matris, ne per hoc glorioſus in conſpectu hominum appareret,
antequàm per miracula manifeſtaretur. Et eſt hæc locutio inſtructoria, quia in diui-
nis quæ Dei ſunt, matrem recognoſcere non debemus.]

Superiorum epilog⁹ de Chriſti cum matre concordia non interrupta.

Ex quibus omnibus (ne in citandis Patrum teſtimoniis longiùs immoremur)
planè conſequitur, MARIAM nullo modo à Filio filiiq́ue reſponſo contemptam &
abiectam, publiceq́ue pudefactam in nuptiis ſuiſſe; quicquid obſtrepant Nouatores.
Næ iſti non intelligunt, inter Chriſtum & Mariam, cùm ſumma eſſet ſemper coniun-
ctio, nunc etiam optimè conuenire, illúdque amiciſsimis ſæpenumerò accidere, vt
ſententiis & voluntate coniuncti maneant, quamuis oratione diſsidere videantur.
Vidit hoc etiam Euſebius Emiſſenus, & eundem locum tractans, pulchrè his ver-
bis comprobauit: Inter ſe loquebantur mater & Filius: ipſi ſe intelligebant; ipſi ſua In Euang. Domin. 1. poſt Epiph.
ſecreta nouerant; ipſi quid tum fieri oportebat, & quid poſteà futurum erat, ſciebant.
Cæteri autem, quid ipſi dicerent, ignorabant.] Prætereà ex his, quæ hucvſq; diximus,
probabilem illorum ſententiã videre licet, qui putant, matrem Domini, cùm pro aliis
opem implorat, adeò repulſam non eſſe paſſam, vt Chriſtus eã exaudierit, ac pecullia-

Chriſtum matrẽ exaudiuit & honorauit, tãtùm abeſt, vt illã repulerit, vel obiurgârit in nuptiis.

riter honorârit. Quomodò enim fida petitio, & probata fides, certaq; fiducia optimę
Virginis & chariſsimæ matris, molliſsimum Filij animum non afficeret, non infle-
cteret, non permoueret? Quid, ſi locum illic etiam habuerit, vt ſanè arbitror, quod
poſteà dictum eſt Cananeæ: O mulier magna eſt fides tua, fiat tibi, ſicut vis? Perin- Matth. 15.
de ac ſi Chriſtus tacitè reſponderet: Non propter conuiuas, ſed tua cauſa tempus il-
lud patrandi miracula præueniatur: tibi tanquàm matri in vera fide petenti, quæ-
renti, pulſanti deferam, tuæ voluntati morem geram, qui temporibus domina-
ri poſſum, & ſubiici non debeo. Vtantur ergò conuiuæ & fruantur hoc meo mu-
nere,

nere, quod materna tua ſollicitudo ac pietas procurauit. Vt hinc ſatis conſtare putem, quàm rectè ſcripſerit Bernardus, quòd Chriſtus nõ velut indignans aut confundere volens Virginis matris teneram verecundiam, dixerit: Quid mihi & tibi? præſertim quum venientibus ad ſe iuxta matris præceptum miniſtris, nihil cunctatus fecerit, quod illa ſuggeſſerat. Et ſtatim adiungit, noſtra cauſa eſſe factum, vt in hac oratione filius matri durior eſſe videretur. Optimè, inquit, nos docuit Dominus, ne ſolliciti ſimus ſuper propinquis carnis noſtræ, plus quàm religio poſtulat: quãdo ipſi matri, & tali matri reſpondit: Quid mihi & tibi eſt mulier?] Omitto cætera, quæ non ſolùm à Bernardo, ſed etiam ab eius diſcipulo Guarrico in eundem ſenſum fusè traduntur, & de quibus poſtea, cùm de ſenſu myſtico erit agendum, commodiùs diſſeremus.

Sermo. 2. in Dominic. 1. poſt Epiph.

Ad amputãdos carnis & cognationis affectus Chriſti verba & mentem referri hic oportere.

In ſer. 4. de aſſumptiõe Virginis.

Tantùm ex aduerſariis vnum & alterum teſtem, quamuis plures adduci poſſent, nequeo prætermittere, vt illos aliis omnibus MARIÆ hic obtrectantibus opponamus, tantamq; Virginem hoc loco non tàm excuſandam, quàm verè laudandam, hoſtium etiam ſuffragiis comprobemus. Habet igitur in hunc modum Loſsius: *Proponitur hîc affectus excellentis charitatis erga proximum in MARIA, quòd pro miſeris interpellat: & fidei, quòd de exauditione non dubitabat, etiamſi duro reſponſo excipiatur à Filio.* Eandem ſententiam confirmat Georgius Maior, & hoc inſuper adiungit: *Quòd matri modeſtè vinum petenti duriùs reſpondet his verbis: Quid mihi tecum eſt mulier? Nondum venit hora mea; id ideò facit, vt ipſius fidem exerceat. Non enim propter hæc verba paululùm duriora fidem abiicit mater, quaſi repulſam paſſa à filio, ſed fidem retinet, cùm ipſius naturæ bonitatem, & omnes iuuandi ſtudium & voluntatem nouerit.* Et rurſum: *Quia certa eſt de filij bonitate & miſericordia, & ſuas preces exauditas, & facturum filium, quod ab ipſo petitum eſt, ideò dicit ad miniſtros: Quodcunque dixerit vobis, facite.* Poſteà verò quæſtionem tractans; cur Chriſtus mulierem, & non dulciore voce matrẽ MARIAM appellet, hanc non vulgarem illi laudem tribuit: *Vtitur voce (mulier) ad promiſsionem primã reſpiciens: Ipſum ſemen mulieris conteret caput ſerpentis, tanquã appellatione omnium honorificentiſſima, & ſoli ſuæ matri inter omnes mulieres conueniente. Hæc enim ſola mulier peperit ſemen, in quo benedicuntur omnes gentes terræ, quam præ omnibus mulieribus orbis terrarum ab initio vſq; ad finem Angelus Gabriel, & Elizabeth hac ſalutatione & hoc magnifico titulo dignatur & ornat: Aue MARIA gratioſa, Dominus tecum: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Vocat igitur mulierem Filius, appellatione & titulo omnium honorificentiſſimo, & huic ſoli mulieri conueniente. Hæc enim ſola mulier ſeminis benedicti, & hæc ſola propter hoc ſemen, cuius ipſa mulier, hoc eſt, mater eſt, & benedicta; cæteræ omnes mulieres, niſi per ſemen huius mulieris benedicantur, ſunt maledictæ. Itaque appellatio mulieris omnium maximè iuxta promiſſionem honorifica, & huic ſoli mulieri competens eſt. Ita & in cruce pendens Dominus, priuſquam exhalaret animam ſuam, ſumma ſοργῇ & affectu erga matrem accenſus, quam videt orbatam dulciſſimo & vnico ſolatio ſuo, filio vnigenito, & quidem tali filio, qui & altiſſimi filius eſt, in hoc, inquam, ardenti erga matrem affectu, & pro ea ſollicitudine commendat eam diſcipulo Ioanni. Mulier inquit, ecce filius tuus. Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua, mulierem non matrem appellans, vt digniori appellatione, quaſi dicat: Commendo tibi hanc mulierem, quæ pro omnibus in toto genere humano ad hoc, electa & inter omnes mulieres benedicta eſt, vt ſit Mulier, id eſt, mater ſeminis contrituri caput ſerpentis, quæ contritio capitis ſerpentis iam impleta eſt, ſicut mox ſubiicitur ibidem: Omnia iam conſummata ſunt. Sic appellatione mulieris matrem præ omnibus aliis mulieribus in genere humano, iam in cruce expiraturus coronat & ornat. Abſit enim, vt quis cogitet, in hoc agone nouiſſimo filium Dei quaſi per contemptum matrem ſuam mulierem appellaſſe.* Sic Maior haud perperam nobis MARIAM celebrat, multisque verbis inde commendat, quòd mulier potiùs, quàm mater, partim in nuptiis, partim in cruce à Chriſto ipſo dicatur.

Mariæ cauſam hîc etiam à quibuſdã aduerſariis contra mordẽtes alios excuſari ac defendi.

In explicatione 2. capitis Ioannis

In Euangel. Dominicæ 2. poſt Epiphan.

Georgij Maioris ſentẽtia, cur Chriſtus matrẽ vocet mulierẽ.

Geneſ. 3.

Gen. 3. 12. 22.

Mulieris appellatio omniũ honorificẽtiſſima in Virgine matre.

Ioan. 19.

Quomodò Chriſtus in cruce matrem non niſi mulierem appellãrit.

Moriturus in cruce Dominꝰ matrẽ coronat & ornat mulieris nomine.

Quapropter vt hunc locum ſemel abſoluam, à verò Euangelij ſenſu diſcedunt, Chriſtiq; & MARIÆ honori malè cõſulunt, qui duram filij obiurgationem & ſeueram parentis increpationem ex his paucis verbis extruunt, præſertim cùm longè ſit conuenientius ita Chriſti dictum accipere, vt ad nullam ſeueritatem matrisque contemptum, ſed ad manſuetam potiùs & modeſtam Filij reſponſionem verba referantur. Etenim, vt à nobis probatum eſt, res ipſa cogit fateri, in hoc Chriſti ſermone nihil

Chriſti verba & horũ ſenſum præcipuè Maria intellexit, & quomodò.

acerbitatis ineſſe: aut ſi qua ineſſe dicatur, à nullo eam rectiùs, quàm à matre ipſa poſſe intelligi. Illa verò ſic Domini reſpõſum excipit, vt nullam in eo duritiem agnoſcat, nullam illius recuſationem vel repulſam timeat, nec pudore afficiatur. Quin potiùs conceptam priùs animo fiduciam retinet, paremq; mentis æquabilitatem oſtendit, planè nimirùm intelligens, ſe deſideriumq; ſuum non refutari, ſed solùm differri beneficium, ac meliorem miraculi occaſionem à filio ſapientiſsimo expectari. Nam planè conueniebat, vt præſentes conuiuę, quorum ſalutem pia quoq; mater, teſte Ruperto, expetebat, præſentem vini penuriam certiùs agnoſcerent, & poſt agnitam neceſsitatem præſens beneficium pluris facerent, atque hinc demum ad Chriſti cognitionem veramque fidem propiùs & faciliùs adducerentur. MARIA igitur audito iam reſponſo filij adeò non offenditur, neq; indignatur, aut deſperat mater, vt perinde ac ſi apertam habeat futuri miraculi promiſsionem, miniſtris conuiuij feriò iniungat obediendi officium, quicquid imperaret filius, quoniam imperaturum eſſe iam certò ſibi perſuaſerat. Scio interim alias ab Auguſtino, & quibuſdam Patribus rationes adferri, quare Chriſtus matrem hoc loco mulierem vocet, eamq; duriùs alloqui videatur. Verùm neq; noſtri eſt inſtituti, neq; res poſtulat, iſthæc omnia perſequi: & poſteà ſubiiciemus; quo pacto MARIÆ gloria inde non imminuatur, ſi quædam in his Chriſti verbis aſperitas ineſſe vel maximè concedatur. Et Gerſon quidem, vt breuiter, ita perſpicuè mihi dixiſſe videtur: Ieſus Chriſtus ſic reſpondit dominæ noſtræ, vel ad demonſtrandum diuinitatem, ad quam ſpectabat facere miracula, non matri eſſe ſubiectam, vel quaſi diceret defectum eſſe in miniſtris, vel ad oſtendendum, ne nimium trahamur per carnalem amorem matris vel propinquorum.] Neq; minùs luculenter Rickelius, vt hoc loco Virginem ſimul excuſet ac laudet, (illius autem oratione caput hoc vniuerſum abſoluemus) in hunc modum ſcripſit: Vniuerſę Euangelicę retexe veritatis hiſtoriam, & cerne, ſi quippiam durum, aut certè crudele ſeu minatorium de MARIA inueneris: In nuptiis ad filium, vinũ afferit non habent; & ecce clemens compaſsio. Et in his quidem à filio increpata videtur, quippe cui dictum eſt: Quid mihi & tibi eſt mulier? Veruntamen re vera increpata non eſt, quippe quę culpã omninò non habuit, atq; ab omni redargutionis cauſa immunis extitit. Nam ſi culpabilis erat, cur tam promptè ei filius acquieuit? Etenim irrationabili vtiq; preci non aſſentiri pareſt. Veruntamẽ ad eius inſtantiam autor naturæ, eius certè filius, vinum produxit. Quòd autem in his auſteriùs ei filius, virtus vtiq; & Sapientia patris reſpondiſſe videtur, propter nos fecit, erudiens, ne parentibus carnaliter nimis afficiamur. Deniq; & ipſa ſecretiſsimorum vnigeniti ſui conſiliorum conſcia, loquentis mentem magis quàm verba cognouit: atq; ob id nuptiarum miniſtris: Quicquid, inquit, dixerit vobis, facite: optimè ſciens ſanctiſsima, quia omne quod ipſa monuerit, ille repente impleret. Igitur cuncta quę de MARIA, Euangelica pandit narratio, rememorans atq; reuoluẽs, aliud prorſus non inuenis, quàm quòd in omnibus verbis factiſque mitiſsima fuerit, vniuerſæq; demum crudelitatis ac amaritudinis expers, miſericordię atq; dulcedinis viſceribus ſupereffluenter redũdans, ſingulis exorabilis, cunctis exiſtens placabilis.]

In Ioã. li. 1.

Gerſonis & Rickelij teſtimonia in MARIÆ defenſionem.

In ſerm. circa Euangel. Dominica 1. poſt Epiphan.

Li. 3. de laudibus Virginis ca. 19.

MARIA in nuptiis non eſt increpata.

Maria in omnibus verbis & factis mitiſsima.

CAPVT DECIMVMNONVM.

MARIAM ambitionis & importunitatis, præſertim à Brentio, immeritò accuſari, eò quod alios cognatos ſecum adducens, ad Chriſtum docentem vellet accedere, eumq; compellare.

Complexio hiſtoriæ deinceps ex Euangelio tractandæ.

CVM Dominus in terris cum hominibus verſans, ſacrum Euangelij ſui ſemen ſpargeret; fortè accidit, matrem eius, & cum illa cognatos quoſdam aduentare, ac præ foribus expectare. Nunciatur igitur hoc Domino: Ecce mater tua & fratres tui foris ſtant quærentes te. Vel, ſicut Lucas recitat: Mater tua & fratres tui ſtant foris volentes te videre. Cui internuncio reſpondet Chriſtus: Quæ eſt mater mea? & qui ſunt fratres mei? Hinc circumflectit oculos, videtque

Matth. 12. Luc. 8.

videtq́; in circuitu ſedentes circum ſe diſcipulos, & manum in eos protendit, hac addita oratione: Ecce mater mea & fratres mei. Quicunq; enim fecerit voluntatẽ Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, ſoror & mater eſt. Id quod idẽ Lucas verbis paulùm immutatis ita refert: Mater mea & fratres mei, hi ſunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt. Hæc de hiſtoria Euangelica breuiter, vt ſequentis tractationis argumentum rectiùs cognoſcatur, minusq́; credatur aduerſariis, qui MARIÆ honorem labefactantes, nouo hic ſtudio & arte varia, illam impetere non erubeſcunt.

Loco citato.

In Harmonia Euangelica. In cap. 12. Matth.

Quomodò dicta hiſtoria hoc tẽpore deprauetur, & in Marię inuidiã detorqueatur à Caluino, Loſsio, Spangenbergio & Agricola.

Caluinus non vulgaris MARIÆ hoſtis ſic in illam impetum facit: *Non dubium eſt*, inquit, *quin his verbis carpatur MARIÆ importunitas; & certè præpoſterè curſum doctrinæ eius abrumpere tentabat.* Deinde Loſsius non modò fratribus Domini, ſed & MARIÆ peccatũ tribuit ambitionis, quoniam carnali affectu vnà cum illis prædita, non niſi vanã gloriam ex Chriſti excellentia venetur, eiusq́; colloquium expetat, vt hinc nimirùm cum iiſdem fratribus apud turbã clarior & gratior habeatur. Vnde rurſus colligit, peccati reliquias in MARIA fuiſſe. Sed & Sarcerius hoc loco MARIÆ carnalem taxat affectum. Neq; diſſentit Ioannes Agricola, opinionem illorum recenſens, atq; vt videtur, etiam comprobans, qui putant matrem & fratres Domini, ſicut erant homines, humana paſſos, & aucupandæ gloriolæ cauſa acceſsiſſe atq; vocaſſe Ieſum. Tam multa iſti ſine candore, ſine iudicio conglomerãt, ſuis vt ſordibus ſynceriſsimam MARIÆ mentem aſpergant atq; contaminent; velut ſtudioſè cauere & impedire conentur, ne de illius innocentia & eximia ſanctitate, præclarè ſentiamus, nobisq́; & illi in Eccleſia gratulemur. Vincit autẽ hos omnes acerbitate ſolitaq́; petulantia ſua Brentius, qui MARIÆ tam ſe infenſum oſtendit, vt illi atrox & perpetuũ bellum indixiſſe videatur. Conſiderẽtur eius verba, & iudicet Lector quæſo, an quicquam illa candoris ac ſpiritus Euangelici prę ſe ferant. *Eſt*, inquit, *vehementer inhoneſtũ & inciuile, publicè in magna hominum turba concionantem, & in graui argumento verſantem, priuatorum negociorum cauſa interpellare. Non poſſumus igitur de matre & cognatis Ieſu hoc loco aliud ſentire, quàm quòd importuna ſua euocatione leges publicæ honeſtatis violârint. Deinde etſi candidus quiſpiam auditor poſsit hoc factum matris & cognatorum Ieſu interpretari, quòd euocauerint Ieſum magis rudi ſimplicitate, quàm malitia, multa tamen argumenta indicant, & Eccleſiaſtici quidam magni nominis ſcriptores teſtificantur, matrem & cognatos euocaſſe Ieſum arrogantia quâdam & elatione animi.* Et rurſus: *Ambitio peccatum eſt aduerſùs ſecundum præceptum Decalogi, & ſi rectè interpreteris, ambitio blaſphemia eſt in nomen Domini Dei noſtri: quippe quod id ſibi ſuæq́; virtuti vſurpare ſolet, quod illi diuino numini & clementiæ tribuẽdum eſt. Mater igitur & cognati Ieſu ambitione ſua tam grauiter peccant, vt etiam palàm per Chriſtum pudefiant.*

Schol. in Lucam ca. 8. In annotationibus 8. ca. Lucæ.

In hom. 78. in Lucam cap. 8.

Pręcipuè Brentium hîc Marię aduerſari, ac valde contumelioſum eſſe.

Examinatio & refutatio ſuperioris inuectiuæ, contra Deiparam productæ à Brentio.

Igitur ſi cenſori Brentio credimus, cùm ſacra Virgo Chriſtum docentem voluit adire, de quo poſtea viderimus, rem valdè inhoneſtam & inciuilem egit, leges honeſtatis publicè violauit, arrogãtiam & elationem animi attulit, in ſecundum Decalogi præceptum ambitione deliquit, & ne à blaſphemiæ quidem peccato fuit immunis, ſed & in nomen Domini ſui blaſphemauit, ſibi demùm ſuæq́; virtuti id, quod erat ſoli diuino numini & Chriſti clementię tribuendum, vſurpauit. Hęc tam multa, tam atrocia crimina, quorum vel ſolam commemorationẽ piæ aures exhorreant, vnus homo congerit ac euomit in vulgus, vt pręclari, ſcilicet, ac Euangelici doctoris munere perfungatur. Ego verò qui toties Brẽtianam audaciam reprimere & compeſcere cogor, quid huic tantæ inſanię vel maledicentię primùm reſpondeam, ignoro. Illam furioſè appeti & oppugnari video, quæ cum innocentiſsima Virgo & ſanctiſsima ſummi Dei parens exiſtat, nihil ſanè minus, quàm vt nomen eius reuerendum arroderetur, tantisq́ue ſectariorum conuiciis configeretur, promerebatur. Dari fortaſſè venia poteſt Iudæo, Mahumetano, vel alij palàm impio, cui Euangelij lumen nondum illuxit, ſi Dei ac Domini noſtri matrem non cognoſcat, non amet, non veneretur ac prædicet; vt in Eccleſia pij facere conſueuerunt. Quis verò conuenienter excuſet, aut vlla dignum putet eum venia, qui ſe magiſtrum in Iſraël, & Euangelicæ purioriſq́; doctrinæ vindicem profitetur, tam turpiter ſcribere, tam contumelioſè concionari, vt etiam honeſtis vtcunque matronis, non dicam ſanctis fœminis, MARIAM longè faciat inferiorem? Qui ſi furioſus planè, aut etiam atheus fuiſſet, certè grauiorem in te (ô ſacroſancta mater) contumeliam intorquere vix potuiſſet.

Intollerabilem eſſe Brentij maledicentiam ac petulantiam in Deipara proſcindenda.

Quàm malè Brẽtius de matre Domini mereatur, nulla ve venia dignus videatur.

Nemo

Ad Mariam exclamatio, ſimul & præſentis ſeculi deploratio.

Nemo tot ſęculis inuentus eſt tàm audax & impudens, qui te ſuis dentibus tanquàm immanis, bellua mordendam atque dilacerandam appeteret: nullus qui tanto ſtudio conceptum animi virus in te, benedicta Virgo, effunderet, nullus qui contra te leges iniquiores & acerbiores decerneret, nullus demum, qui ſummam ac etiam Angelis admirandam puritatē, tot ſceleribus obiectis inquinare, conſpurcare ac penitus obruere conaretur. O nos ter infœlices, in quos nō modò delirantis huius mundi finis peruenit, ſed etiam omnis iniquitas, & cum eadem coniuncta neſanda impietas, nunc demùm mirabiliter exundauit. Sed enim poſtquam ad contemptum Deiparæ Virginis ventum eſt, quid aliud conſecuturū ſperes, niſi vt hinc porrò ad MARIÆ filiū & reiiciendū & abnegādum fiat progreſsio, quā nūc ſanè multis in Europę locis, pręſertim per nouos Arianos, Neſtorianos, Euthychianos, factā eſſe cernim'. Igitur & in ſanctiſsima Euchariſtia, & in diuina humanaq; natura ſua Chriſtus hodie grauiſsimis modis affligitur, & plurimos ſui myſtici corporis habet perſecutores, irriſores, conculcatores, cū nihil ferè in Eccleſię ſanctionibus, inſtitutis moribus, integrū inuiolatumq; relinquatur, ſed veluti à rabioſis canibus ſacra omnia paſsim mordeātur, lacerentur ac diſsipentur. Tā ſedulò ac indefeſſè procurat Satan, ne quid omninò deſit ad atheiſmū nobis inducendū, ad myſteriū iniquitatis conſummandū, quod ille in ſuis quidē miniſtris indies magis ac magis operatur. Sed querelis omiſsis ad rē propiùs.

A contemptu ſacræ Virginis ad omnem impietatem & atheiſmum fit hodie progreſsio.

2. Theſ. 2.

Ex qua cauſa fallātur hic aduerſarij.

In caput 7. Ioannis.

Qui hoc loco de MARIA tam indignè, vt oſtendi, ſentiunt, inter quos etiam eſt Oecolampadius, turpiter illi quidem in eo hallucinantur, quòd ſanctiſsimam Virginē exęquent aliis, quos in pręſenti hiſtoria coniunxit Euangeliſta. Hi fratres Domini, hoc eſt, conſanguinei vocātur. Etenim ſecundùm carnem fratres nullos habuit Chriſtus, vtpotè non ſolùm primogenitus, ſed & vnigenitus matris, quicquid demū Heluidius calumnietur, à quo ſancta & perpetua huius matris virginitas, ſicut libro ſecūdo diximus, ex hoc etiam loco impiè oppugnabatur. Hic verò ſcripturæ mos eſt, vt qui eiuſdem ſunt cognationis, aut ſanguinis propinquitate coniuncti (quemadmodùm Abraham & Loth, Iacob & Laban) fratrum quoq; nomine cēſeantur. Sunt qui fratres Domini dictos velint Ioſeph filios, velut quos integerrimus MARIÆ ſponſus ex alia coniuge ſibi procreârit. Sed refellit hunc errorem [a] Hieronymus, eumq; tùm ex deliramentis apocryphorum, tùm ex muliercula cuiuſdam Eſcæ figmentis natum eſſe, Ioſeph verò cœlibem & Virginem manſiſſe teſtatur, ſicut & ſuprà docuimus. Rectè igitur docet [b] Albinus: Cùm audieritis fratres Domini, MARIÆ cogitate conſanguinitatem, non iterum parientis vllam propaginem.] Rectè & [c] Beda fratres Domini ſic accipiendos monet, vt nec ſint filij beatę ſemperq; Virginis MARIÆ, nec filij Ioſeph ex alia vxore, ſed eius potiùs cognati, ſiue MARIÆ conſanguinei.

Fratres Domini in Euangel. vocantur Chriſti cognati, non Mariæ filij.

Vide Hieronymum lib. contra Heluidium.

Geneſ. 4. & 27.

Fratres Domini non pro filiis Ioſeph accipi oportere.

Epiph. contra Antidicomarianitas

Oecomenius in 2. c. actuū Apoſt. alıis 2. Mat. & li contra Heluidiū.

b In Ioannē lib 4.

c In eūdem locum.

Fratres Domini cū Maria venientes in Euāgelio reprehenduntur.

Ioan. 7.

Iam verò de his Domini fratribus & illud legimus, quòd à fide & doctrina Chriſti fuerint alieni, & hoſtes potiùs quàm amici, fortaſſe vel in Nazareth, vel in Capharnaū habitantes. In vtráque ciuitate tametſi diu multumq; verſatus ſit Chriſtus, perpaucos tamen gratos & credulos inuenit, vt ſatis indicant Euangeliſtæ. Ioannes hos Domini fratres velut curioſos homines deſcribit, qui Chriſto autores eſſe voluerint ad pręclara facinora ſiue miracula perpetranda, ſed vt apparet, ob hominū laudem & gloriam non Chriſto tantùm, ſed & ſibi etiam publicè comparandam. Hinc illæ voces: Tranſi hinc & vade in Iudęā, vt & diſcipuli tui videant opera tua quę facis. Manifeſta te ipſum mundo. Quorum fratrum improbitatem breuiter idem Ioannes indicauit, quando hoc addidit: Neq; enim fratres eius credebant in eum. In quæ verba ſic ſcribit Auguſtinus: Iſti fratres, id eſt, conſanguinei, Chriſtum conſanguineum habere potuerunt: credere autem in eum ipſa propinquitate faſtidierunt.] Et iterum: Quare in eum non credebant? quia humanam gloriam requirebant.] Et rurſus: Intelligite fratres, quo animo illi loquebantur, qui quaſi fratrem ſuum monere videbantur: dabant ei conſilium conſequendæ gloriæ, veluti ſęculariter & terreno affectu monentes, ne eſſet ignobilis & latitaret.] Igitur ſicut confirmat Oecolampadius, hi fratres ſiue conſanguinei Chriſtum ad vanam gloriam inſtigabāt, vt in loco celeberrimo miracula operaretur, & celebrabilis eſſet in toto mundo, ſuum interim magis quàm Chriſti ſectātes honorem, vt etiam ipſi eſſent honorifici, eò quòd ex ſuo genere Propheta tāti nominis prodiiſſet. Tùm iuxta Brentium iidem non modò non crediderunt, ſed etiam Chriſtum deriſerunt & faſtidierunt.

Auguſtini teſtimonium de his fratribus Domini.

In Euange. Ioannis tractat. 28.

Quid Oecolampadius & Brentius de his fratribus Domini ſentiant.

In annotat. Euan. Ioan. cap. 7.

Homel 6 a. in Euangel. Ioan.

Quæ

Aliter de Maria, quàm de Chriſti fratrib. dictis eſſe ſentiendum.

Quæ cùm ita ſe habeant, non ſolùm imperitè, ſed & ſceleratè faciunt Nouatores, quòd ſacroſanctæ Virgini liceret eos imputent affectus, qui non in alios quàm in cognatos huiuſmodi ambitioſos cæco carnis iudicio ductos, imò & incredulos cadunt. Quid verò luci cum tenebris, candori cum nigrore; hoc eſt, MARIÆ cum iſtis

Ioan. 7.

fratribus commune ſit? cùm hanc vbiq; commendet, illos verò damnet Euangelium: & hæc planè ſpiritualis, intiméque coniuncta Filio, illi verò carnales Chriſtoq; contrarij reperiantur? Ad Chriſtum quærendum ſimul quidem accedunt, ſed certum eſt in MARIA mentem, fidem, religionem longè aliam (hoc eſt, ſynceram perfectamque) fuiſſe, atq; in illis peruerſi ſæculi filiis, aut certè quidem exigua fide ac virtute præditis fratribus, quos tamen Virgo tùm ſanctiſsima, tùm ſapientiſsima in hoc ſibi fortaſſe comites adiunxit, quòd optaret ac ſperaret illos mentem & frugem eandem aſſecu-

Maria ſecus ad Chriſtum quã fratres, affecta venit.

Lucæ 5.

turos, quam ex audita Chriſti doctrina plærique publicani & flagitioſi peccatores re-

Matth. 11. Luc. 7.

portauerant, vtpote qui Chriſto poſtea fideliter adhæſerunt. Nam hoc etiam conſilio Ioannes Baptiſta eſt vſus, cùm ex Herodiano carcere diſcipulos duos non ſolùm legatos audiendos, ſed etiam ægros ad Chriſtum magiſtrum & medicum curandos deſtinauit.

In Mariam non cadere impuros affectus, qui à Nouatorib. hîc illi tribuuntur.

Maria immunis à vitio ambitionis, quod eſt grauiſsimũ.

Nihil igitur habent aduerſarij, quo ſuas inanes fulciant coniecturas, ac mera confirment ſomnia, dum MARIAM planè carnalem & ambitioſam faciunt, quæ non minùs quàm vaniſsimi fratres, quos Ioannes vt incredulos apertè perſtringit, arrogãtia & elatione animi peccârit. Atqui non cadit vel minima ſuſpitio ambitionis in eam Virginem, cuius ingens humilitas diuino teſtimonio commendatur. Ambitionis, inquam, ſuſpicio in MARIAM non cadit, cùm hoc vitium ſit planè diabolicum, quod in Angelis & hominibus vel maximè deteſtatur Deus, quod omnem animæ ſanitatem puritatemque corrumpit, quod familias & ciuitates integras, adeoque imperia & regna florentia diſſoluit ac funditus euertit; quod demum ex Angelis dæmones, & ex hominibus mancipia dæmonum facit. Quare ſapiens ille Tobias inter alia man-

Tobiæ 4.

data, quæ moriturus præſcripſit filio, ac velut teſtamenti loco reliquit, non poſtremũ hoc poſuit: Superbiam nunquam in tuo ſenſu, aut in tuo verbo dominari permittas; in ipſa enim initiũ ſumpſit omnis perditio. Iam verò quod ad carnis affectus attinet, ab his alienam prorſus fuiſſe MARIAM docuimus, quæ tãtum profectò in ſpiritualibus profecerat ſtudiis, vt nunquam non de ſeipſa modeſtè ſentiret, mundi faſtum ſperneret, quæ humilia ſunt quæreret, veram ſitiret iuſtitiam, ſolam verò Dei gloriam vbi & quando poſſet, ex animo procuraret. Tantùm abeſt, vt illi vnquam in mentem perpetuò mundiſsimam vetus Euę fermentum veniret, ex ambitione ſibi ſuæque virtuti, nõ dicam humanum aut vulgare aliquid, ſed quod ſoli diuino numini & Chriſti clementiæ tribuendum erat, vſurpare, ſicut blaſphemus homo non explicat quidem, ſed indicat ſatis. Peccauit Brentius hæc tam pudenda & nefanda ſcribendo: non peccauit MARIA tale aliquid vel in omni vita cogitando, ſibiq; vendicando. Nulla illi magis, quàm Chriſti gloria cordi fuit, omnem ſuam curam & fiduciam in illo vno defixam habuit: nec illi charius, antiquius, ſuauius quicquã eſſe potuit, quàm diuini nominis gloriam & cæleſte regnum, filij ſui conatibus egregiè promoueri atq; amplificari.

Quomodò Maria contra impios carnis affectus inſtructa fuerit & armata.

Mariam ab his vitiis liberã eſſe, quæ illi Brẽtius imputat.

Quid reſpondẽdum ſit Brẽtio, veterum quorundam ſententias pro ſe adferẽti, vt Mariam culpabilem faciat.

Sed obiicit Brentius, ſcriptores magni nominis hoc teſtificari, quòd mater & cognati Domini haud ſine arrogantia quadam & animi elatione Chriſtum euocârint. Nos verò ſub huius libri finem reſpondebimus de Patribus, ſicubi MARIÆ minùs fauere, vel vitij quicquam in illa ponere videãtur. Ex his præcipuè Chryſoſtomus

Homel. 45. in Matth.

MARIÆ tribuit nonnihil ambitionis, verùm vt ex impetu quodam & feruore dicendi, qui & oratoribus, & concionatoribus nõ eſt infrequens, multorum iudicio modum excedat. Aut ſic ille intelligendus eſt, Chriſtum cohibuiſſe in matre affectum, non qui re vera ei ineſſet, ſed quem alij forſitan eidem ineſſe exiſtimare potuiſſent. Ad

Par. 3. quęſt. 27. artic. 1.

quem modum humaniſsimus Theologorum Scholaſticorũ princeps Thomas Aquinas & Chryſoſtomum ciuiliter excuſat, & MARIÆ integritatem ſapienter defendit. Vbi nos minùs idcirco laborabimus, quod quidam ex aduerſariis, præſertim Caluinus, & ante illum Zuinglius, hîc etiam ſanctiſsimę Virgini contra Brentium patroci-

In Harmonia Euangelica.

nentur. Caluini verba ſunt: *Quod Ambroſius & Chryſoſtomus MARIAM ambitionis inſimulant, nihil* inquit, *habet coloris: quòd ſumma eius pietas & modeſtia Spiritus teſtimonio commendetur.*

Ex aduerſariis quidã pro Maria reſpondent Brentio & aliis Mar ã his incuſantibus

Mariæ ſumma pietas & modeſtia teſtimonio Spiritus cõmendatur iuxta Caluinum.

Ad

Ad eundem ferè modum MARIAM tuetur in nuptiis, vt omni ambitionis ſuſpicione liberetur. Sic enim habet: *Chryſoſtomus eam muliebri affectu ſibi & Filio neſcio quid ſumeris captaſſe ſuſpicatur. Sed hæc coniectura nihil rationis habet.* Verùm de præſenti loco ita Zuinglius: *Quòd Chryſoſtomus affectum hic ambitionis aut vanæ gloriæ attribuit MARIÆ, nihil opus fuit.* Nec poſſum Eraſmum Roterodamum omittere, qui nodum eundem ita diſſoluit: *Chryſoſtomus MARIÆ tribuit importunitatem & ambitionem, quâ Dominum euocauit cum fratribus. In alia editione (nam variant codices Chryſoſtomi) hanc imperioſam importunitatem in fratres potiſſimùm idem refert, matri parcens.* Subiungit poſteà ex Hieronymo, & rectè quidem, quod hic nuncius Chriſtum inſidiosè tentauerit; non ob ſuorum affectum prædicandi munus intermiſſurus eſſet, atque ob id acriùs à Chriſto fuiſſe reſponſum.

In 2. caput Euan. Ioan.

In annotat. circa 12. ca. Matth.

Eraſmi iudicium de obiecta Chryſoſtomi ſententia.

Sed ad Caluinum redeo, qui vtinam quod hoc loco dixit, alibi meminiſſet, nimirùm ſummam MARIÆ pietatem & modeſtiam Spiritus ſancti teſtimonio vbique cõmendari. Hoc enim ſi ita eſt, nullus dubitandi reſtat locus, quin MARIA, & fortaſsis cognati etiam, vt putat Caluinus, nõ ambitione, ſed pio ſtudio ad Chriſtum quærendum, eumque compellandum acceſſerint. Cæterùm hoc minimè concedimus, illis Domini verbis: Quę eſt mater mea? Virginis carpi importunitatem, vt ſtatim poſtea, quum eandem ſententiam ex profeſſo tractauerimus, planum faciemus. Ac multò minùs verum eſt, quod MARIÆ innocenti rurſus affingit Caluinus, præpoſterè illam tentaſſe, vt curſus doctrinæ Chriſti abrumperetur. Nihil tale ſignificant verba Euangeliſtæ, qui narrat ſolùm, quid Chriſto de matris & cognatorũ aduentu fuerit renunciatum. Nec eſt ſanè probabile, Virginem tam prudentem, quàm religioſam (ſi tamẽ illa nuncium ad filium deſtinauit) rem ſuam præpoſterè ſic inſtituiſſe, vt docentem Dominum vellet interpellare, aut ad curſum doctrinæ abrumpendum vllam illi præbere occaſionem. Quis enim credat, eam vel tam importunam, vel tam imprudentem, aut rudem fuiſſe, vt non cogitaret atq; intelligeret, diuini verbi prædicationem (officium in Eccleſia certè pręſtantiſsimum, maximeq; neceſſarium, & Chriſto inprimis à Patre demandatum, ac Eccleſiæ paſtoribus, quibus væ, niſi Euangelizauerint, inprimis commẽdandum) haudquaquam impediri ac interrumpi, ſed modis omnibus prouehi oportere? An Dei verbum præter illam, quiſquam ſtudioſiùs audiuit, & maiori cum fructu percepit, eiusq; curſum ad communem ſalutem hominum promouendam ardentiùs deſiderauit, ac demùm pro ſua virili magis adiuuit, præſertim Apoſtolorum ætate, vt alibi mõſtrabimus? Ego verò ſic arbitror, MARIAM pro ſua pietate atq; ſapientia Chriſtum docentem per ſe, vel per alium non interpellaſſe, ſed potiùs acceſſum ad filium proptereà expetiuiſſe, vt quia præ turba non licebat accedere propiùs, quemadmodùm Lucas meminit, locum ad audiendũ verbum ſibi & cognatis opportunum pararet atq; acciperet. Neque multùm eſt diſsimile, quod Heſſelius doctus Theologus ad MARIAM excuſandam adfert, quum hac vtitur oratione: Non ob hoc eadem Virgo arguenda imprudentię eſt, quod ad Filium cum in domo prędicaret, foris ſtans miſerit nuncium, qui eum vocaret. Non enim cupiuit eum impedire à prædicatione verbi Dei; ſed ei tantummodo ſignificare voluit, quòd, quando ei placeret, ſiue prædicatione finita, ei loqui cuperet.] Hoc certò conſtat, nullum Euangeliſtarum expreſsiſſe, an & quomodò & quando ad Chriſtum MARIA miſerit: potuit antem internuncius, quiſquis ille fuit, à MARIA non iuſſus, & omninò præter & contra eius mentem, Chriſtum prædicationis tempore interpellare.

In Caluini verbis quædam recipienda, quædam improbãda eſſe.

In Matth. cap. 12.

Falſũ eſſe, quod contendit Caluinus. Mariam tentaſſe, vt curſus doctrinæ Chriſti abrumperetur.

Euangelij prædicandi munus permagni eſſe momẽti, quod Maria promoui potiùs quàm impeditum iri cuRârit.

1. Cor. 9.

Quo conſilio Maria videatur ſibi ad docentẽ filium aditum quæſiuiſſe.

Lucæ 8.

Heſſelius quomodò Mariam excuſet hoc loco.

In explicatione ſalutationis Angelicæ c. 12.

Quid plura? vt fusè dicta in pauca demùm contraham, de illo qui MARIÆ matris aduentũ Chriſto nunciauit, ſic habendum eſt, quòd aut ſponte animo non bono, ſed tentandi gratia Dominum concionantem interpellârit, ſicut Hieronymus interpretatur; aut quòd ab ambitioſis Chriſti cognatis, non à matre ſubornatus acceſſerit: aut demum, ſi à matre miſſus dicatur, nõ id quidem factum eſſe ad ſacrum docentis Chriſti officium impediendum, eumq; moleſtè interpellandum, ſed potiùs ad ſignificandum, ſe quidem præ foribus expectare, ipſe verò vt pro ſuo nutu quid velit, decernat ac iubeat. Atque hæc ſufficere putamus tùm ad MARIÆ Virginis tuendam innocentiam, tùm ad improbam aduerſariorum calumniam depellendam, qui certè nimiùm inhoneſtè & inciuiliter faciunt, quum totius honeſtatis ſpeculum tam grauiter accuſant, quòd inhoneſtè & inciuiliter admodùm egerit, & propter ſuam importunam

Summa ſuperioris diſputatiõis, quòd Maria Chriſtũ docentem nõ culpabiliter interpellârit.

euocationem,

euocationem, de qua nihil certi demonſtrare poſſunt, leges honeſtatis publicè violauerit. Quin & ipſe Brentius, qui tanto maledicẽdi feruore abreptus, multis hîc criminibus matrem Domini grauat, in eo quidem fit æquior, quum fatetur non modò MARIÆ, ſed & Cognatorum factum ſic excuſari poſſe, vt magis quâdam ſimplicitate, quàm malitia Chriſtum euocauerint.

Homel. 78. in Lucam.

Brentius non ſolùm accuſat, ſed etiã excuſat hic Virginem.

CAPVT VICESIMVM.

De ſenſu verborum Chriſti: Quæ eſt mater mea? neque idcircò MARIAM à filio negligi, pudefieri, reiici vel abnegari, vt Nouatores audent comminiſci.

PLVRA nobis excutienda ſunt, quæ ad ſuperiorem hiſtoriam ſpectant, & ab aduerſariis perperam accipiuntur. Nam ex propoſitis Chriſti verbis (quæ ipſis admodum dura videntur) MARIAM non leuiter peccaſſe colligunt, quandoquidẽ filij ſermone aſpero reprehendatur; imò etiam palàm pudefiat, ac propemodum abnegetur, vt certè Brentio libet calumniari. Quid ergo Chriſtus? nuncianti ſuorum aduentum ita reſpondit: Quæ eſt mater mea? & qui ſunt fratres mei? ac deinde manum extendens in diſcipulos qui circumſedebant, vt ex Marco diſcimus: Ecce, inquit, mater mea, & fratres mei: Statimq́; rationem hanc adiungit: Quicunque enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt. Vbi Melanchton Chriſti verbis hæc aſſuit: *Cùm tam duriter reſpondeat interpellantibus de matre & fratribus, ſatis apparet, magna eum ira tunc flagraſſe, cùm illã priorem terribilem concionem habuit, & in iſta ira duriùs reſpondet.* Atque hæc quidem ſuo nomini haud malè reſpondens Melanchton.

Summa hiſtoriæ de Chriſto reſpondẽte nũciãti, ſuam matrem adeſſe.

Marci 3.

In cap. 12. Matth.

Scimus, alicubi Chriſtum ſic loqui & agere, præſertim cùm negotiantes exturbat de templo, & contumaces refellit aduerſarios, vt ſancto Dei zelo feruere, & aliquam indignantis ac iraſcentis animi commotionem præ ſe ferre videatur, adeoq́ue declaraſſe dicatur. Nihil autem attinet, vt præſenti loco iratus reſpondere, vel, ſicut Philippus parùm modeſtè contendit, magna ira tunc flagraſſe, aut prioris excandeſcentiæ aliquid adhuc retinuiſſe aſſeueretur. Cùm enim de grauibus animi perturbationibus hic ſermo ſit, non decet ſanè illas Chriſto ſæpiùs, atq; aliter quàm ſcriptura diuina exigat, attribuere, partim ne homines hac ratione liberiùs diſcant iraſci, partim vt perfectiſſimo Magiſtro ſuum & exemplum & præceptum conſtet inuiolatum: Diſcite, inquit, à me, quia mitis ſum & humilis corde. Nec temerè manſuetos [a] extollit, vt inter beatos numeret, hinc etiam [b] ouium nomine toties in Euangelio delectatus, & idem tam ſeuerè, ne cuiquam iraſcamur, [c] edixit.

Ioan. 2. Matth. 21. Marc. 3.

Expenſio verborum Philippi flagrantem iram Chriſto attribuentis.

Matth. 11. a Matth. 5. b Matt. 10. 15. & 25. Lucæ 15. Ioan. 10. & 21. c Matth. 5.

Cæterùm, vt redeam ad inſtitutum, nõ eſt ſanè cur ſuſpicetur quiſquam, MARIAM commeruiſſe, cui ſuccẽſeat Dominus, & quam publicè pudefaciat, aut ſeuero ſermone caſtiget. Sic enim verba Chriſti ſemper accipienda ſunt, vt nullam infirmis pariãt offenſionem, nec leuiculam quidem irreuerentiæ adferant ſuſpicionem; quaſi vel duriorem, vel iniquiorem ſe matri ſemper innocenti præbeat. Rectè igitur ac prudenter admonent Patres, quod Chriſtus hoc loco dicit & facit, ad nullum matris eius vel iniuriam, vel contemptum pertinere. Patrum verò ſententias, quum libro tertio Manichæos refelleremus, in medium adduximus, atq; idcirco paucas nunc alias adiungemus. Fuit enim hoc Manichæorum proprium, quòd MARIAM mulierem à Chriſto dici, & matrem abnegari traderent, vtpote ex qua corpus nullum verè aſſumpſiſſet. Quid verò Ambroſius? Ergò hic, inquit, nõ, vt quidam hæretici tendiculas aucupantur, mater negatur, quæ etiam de cruce agnoſcitur.] Eũdem Ambroſium Beda ſequitur, neque diſſentit Anſelmus. Sed & Chryſoſtomus admonet, Chriſtum hoc loco illi reſpondere, qui de matris & cognatorum aduentu ſignificauerat: neque tamen hoc dicere: Abeas, & dic mulieri huic, quia mater mea non eſt: cùm de matre ſua non

Maria non meruit, vt Chriſto illi ſuccenſeret illamq́ue pudefaceret.

In Lucam lib. 6. ca 31. In eundem locum Mat. Homel 45. in Matth.

Patrũ teſtimonia, quòd Chriſtus matrẽ hoc loco non neglexerit aut negârit.

verecundaretur, neq; natum ſe ab illa negaret, cuius tantam habuit curam, vt cùm vel in cruce penderet, amantiſsimo eam diſcipulo commẽdaret.] Eadem eſt Hieronymi ſeuteutia. Euthymius planiſsimè dixit; Matrem ab illo abnegari non potuiſſe, qui morti ſuæ vicinus magnam illius curam habuit, quique propter reuerentiam quam erga illam gerebat, aquam conuertit in vinum, ac ei ſubditus eſſe dignatus eſt. Si enim negaturus illam fuiſſet, aut ob eam pudore afficiendus, nequaquam ab ea natus fuiſſet.]

Quàm reuerenter Chriſtus habuerit matrem.

Ioan. 19. In 12. cap. Matth. Cap. 23. in Matth. Ioan. 2. Lucæ 2.

Quæ Patrum teſtimonia non obſcutè docent, quâ fide ac reuerentia Chriſtus matrem ſit ſemper proſecutus, vt rectè Chryſoſtomus dicat, eum non modò matris filium, ſed & Dominum & curatorem fuiſſe. Ac nullum quidem argumentum à Chriſto edi poterat euidentius, quo ſummum erga matrem honorem omnibus teſtificaretur, quàm hoc ipſum, quod [a] Hilarius, [b] Ambroſius & [c] Chryſoſtomus hîc annotârunt. Nempe in ſupremo illo & acerbiſsimo agone, velut omnium & ſui etiam oblitus eſſet, chariſsimam ſimul & afflictiſsimam matrem de alta cruce reſpexit, amanter compellauit, fideliter commendauit, illique cuſtodiendam tradidit diſcipulo, quem omnium chariſsimum habuit, vt ad illum amorem ac honorem tunc matri tributum, nihil accedere potuiſſe videatur. Etenim cùm dilexiſſet eam, in finem dilexit eam, vt non ſolùm propter ipſam, finem viuẽdi, verùm & iu ipſam, finem penè faceret loquendi: dum velut inter vltima verba teſtamenti curam matris, cuius debitorem ſe cognoſcebat, chariſsimo transſcribit hæredi, vt Guatricus ſcitè notanit. Ambroſius habet ad hunc modum: Hoc teſtimonium filij eſt de matris integritate, hæc MARIÆ locuples integri pudoris hæreditas, hic totius finis conſummationis.] Pluris putatur, vt idem alibi docet, quòd victor ſuppliciorum pietatis officia matri exhibeat, quàm quòd regnum cœleſte donabat vitæ æternæ. Nam ſi religioſum eſt, quòd latroni donatur venia, multò vberioris pietatis eſt, quòd à filio mater tanto affectu honoratur.] Ac rurſus idem Ambroſius hoc Teſtamentum vocat domeſticum, quod condebat Dominus, & ſignabat Ioannes, dignus tanto teſtatore teſtis.] Eodem ſpectat quod apud Cyprianum legimus, Chriſtum in cruce adeò de matre ſollicitum fuiſſe, vt materno moueretur affectu, & thalamum humanitatis ſuæ dilecto cubiculario commendaret, ac benedictæ inter mulieres, Apoſtolicam clientelam ſedulò prouideret, obſeqnimmque Virginis, virgini diſcipulo traderet.]

Homel. 45. in Matth.

a In 12. ca. Matth. b In cap. 8. Lucæ. c Hom. 45. in Matth. Ioan. 19.

Suum amorem Chriſtus erga matrem in fine vitæ potiſsimũ declarauit.

Sermo. 4. de aſſumptione Virginis.

Ambroſij & Cypriani teſtimonia de Chriſti ſollicitudine & amore erga matrem in cruce.

Lib. 10. epiſtol. 82.

Lucæ 23.

Li. 10. in eadem epiſt.

Ioannes dilecto Chriſti cubicularius, cui benedicta inter mulieres commendatur.

Ser. de paſſione Chriſti.

Fallnntur ergò, qui hæc Chriſti verba in MARIÆ detorquent iniuriam; velut Filium ſuæ matris pudeat, aut eandem publicè pudefaciat, cognatiſue aliis, qui tum aderant, reſpondens exæquet, vel demùm eius importunitatem reprehendat. Agnonit hanc veritatem quoque Zuinglius, quando in hæc verba: (Qui ſunt fratres mei, & mater mea?) ita ſcripſit: *Hoc non loquitur matrem auerſans aut dedignans. Nam qui matrem honorare docet, quomodò is matrem ſuam contemneret?* Viderit ergò Brentius, ne ſe Manichæorum errore contaminet, quando de Chriſto audet dicere, quòd non ſolùm palàm reprehendat ac pudefaciat matrem, verùm etiam penè abneget: id verò literis Euangelicis, & Veterum ſcriptis, & Chriſti bonitari haudquaquam eſt conſentaneum. Cæterùm aduerſarios in errorem impellit, & illud, quòd non animaduertunt, Chriſtum aliquando nonnullis loqui duriùs, aut eos eriam reprehendere, qui culpa vacare videantur. Quid, quæſo, ea increparione acerbius, quæ Petro facta eſt: Vade retro me Satana, quum ille animo non malo, & commiſerationis motus affectu, priuſquam crucis myſterium cognoſceret, horrendam Domini ac Magiſtri ſui mortem auditam deprecaretur? Pia erat Marthæ voluntas atq; petirio, vt ad conuiuium Chriſto & Apoſtolis iuſtruendum ſororem ſociam & auxiliatricem obtineret: nihilominus à Domino quodammodò eſt obiurgata. Ita enim nobis conueniebat, vt aliorum, quibuſcum tunc Chriſtus agebat, exemplo diſceremus, bonis meliora præferre, & diuina potiùs quàm humana in rebus agendis niti ſapientia. Idem verò de MARIA noſtra ſentire fas eſt, quæ licet à peccato ſemper eſſet immunis, tamen ob quaſdam cauſas poſtea recitandas, tùm coràm, tùm abſens, parùm amicè blandeque à Chriſto tractata videri poteſt.

Errant eſt Brentio, de Chriſto impiè ſentiẽtes, quòd matrem ſuam vel pudefecerit vel abnegârit.

In cap. 12. Matth.

Zuinglij teſtimonium cõtra Bucerum, cum Manichæis obtrectantem hoc loco Deiparæ.

Ex qua cauſa hic errẽt aduerſarij.

Etiã à Chriſto eos reprehendi, qui vacare culpa videantur.

Matth. 16.

Lucæ 10.

Sed

Sed nec illnd MARIÆ quicqnam adimit, imò eius honorem magis illnſtrat, ſi ritè conſideretur, quod Chriſtus pergit aſſeuerare: Quicunqne fecerit voluntatem Patris mei, hic meus frater & ſoror & mater eſt. Etenim an propterea ſuam matrem excludit, eamque Apoſtolis àc veris Dei cultoribns alijs, quos hîc matris & fratrum nomine dignatur, poſtponit? Nunquid in matre illam inueniri negat obedientiam, quam in electis Dei voluntatem facientibns tantoperè laudat, vt illos blandiùs ac amabiliùs vix poſsit appellare? Quis, niſi malè ſanus, aut omninò rudis, hæc Chriſti verba ſic interpretetur? Non placet Deo, non probatur à Chriſto, non beat commendatque hominem carnalis cognatio, quâ præſentes Domini fratres temerè gloriabantur, vt hinc vani homines Dei ſpiritu vacui, non modò nimiùm ſibi placere, ſed etiam ſe aliis anteponere viderentur, Chriſti, vtpote ſui conſanguinei, ſtupenda opera faſtnosè iactantes. Alios ergo cognatos & fratres requirit, & ſibi adiungit Chriſtus, eosque non ſangninis propinquitate, ſed Chriſtianæ obedientiæ meritnt officiis, & ex præceptorum Dei obſeruatione inbet internoſci. Tales ille qnærit, & amat, & retinet ſibi amicos coniunctiſsimos, qni Euangelicæ doctrinæ obediendo, ac vera imitatione ſibi cohæreſcant, etiamſi nulla carnis propinqnitate iungantur: adeò ille ſpiritualem cognationem carnali propinquitati ſemper anteponit. Verè igitur obedientes, fratrum, ſororum; quinetiam matris loco nnmerat, & conſanguineis reliquis omnibus præfert, ſpiritnali illa cognatione gaudens maximè, quæ tùm fide, tùm obſeruatione mandatorum Dei declaratur atque perficitur.

Math. 12.

Mariæ laudem non imminuit, ſed illuſtrat ſequés Chriſti dictum: Quicunque fecerit voluntatem Patris &c.

Vana gloriatio cognatorū Chriſti ob carnalē cognationem, cùm Chriſtꝰ ſpiritualem requirat.

Nihil autem iſthæc MARIÆ dignitati adimunt, ſed hoc ſolùm oſtendnnt, ne matrem quidem Domini ad tantum faſtigium peruenturam fuiſſe, ſi in ipſa, ſicnt in cognatis aliis, nihil præter carnalem propinqnitatē, qnam cum Chriſto contraxit, fortè conſideremus. Sed amplius profectò pij ac ſapientes omnes in MARIA conſiderare ſolent ac debent, vtpote quòd non modò carne, ſed etiam Spiritu Chriſto coninnctiſsima, ſimnlq; per diuinorum mandatorum obedientiam Deo ſubditiſsima fuerit, ad vnguem obſeruans, quæ ab ancilla Domini & obſeqnentiſsima & diligentiſsima poterant deſiderari. Proinde cùm Chriſtns ſuos iuxta carnem cognatos hîc negligit, vereque iuſtis & obedientibus Dei filiis ac filiabns poſtponit, MARIAM proculdubiò excipit, & beato illorum cœtui aggregat, qui Patris faciunt voluntatem. Sic enim locum etiam Augnſtinus interpretatur, nosque docet hoc modo ratiocinari: Si omnis anima pia Dei faciens volnntatem his, quos charitate parturit, donec formetur in eis Chriſtus, mater eſt, atque hoc nomine honorari poteſt: quantò magis MARIA omnium Chriſti membrorum mater habenda eſt, quæ tam ardenti charitate, vt Chriſti membrū fieret, cooperata eſt? Nec grauabor ex Auguſtino plura ſubiicere, quibus præſentem Euangelij locum, vt grauiter, ita lucnlenter explanat: Extendens Dominus manum in diſcipulos ſuos dixit, non pertinere ad cognationem ſuam, niſi qni facerent voluntatē Patris eius. In quo numero profectò etiam ipſam ſanctam MARIAM benignus includit. Faciebat enim & illa voluntatem patris eius. Ita optimns magiſter atque diuinus & maternum nomen, quod ei quaſi priuatum propriumq; nunciauerant, quia terrenum erat in comparatione cœleſtis propinquitatis, abiecit: & eandem cœleſten propinquitatem in diſcipulis ſuis commemorans, quo ſibi rurſum conſortio generis cum cæteris Sanctis Virgo ſancta cohæreret, oſtendit.] Igitur quod ad MARIAM obſcnrandam indncunt aduerſarij, ad ſingularem eius laudem refert, ac referendnm docet Auguſtinus, Chriſtique verbis confirmat, Deiparam non modò corporali, ſed & cœleſti propinqnitate Chriſto cohærere, ac proiude inter cæteros, qui Patris voluntatem faciunt, verè, propriè ac excellenter Chriſti matrem exiſtere. Vbi Auguſtino Iuſtinus, inſignis & vetus ille Chriſti Martyr conſonat, MARIÆ cauſam itidem hoc loco defendens, vt doceat, Chriſtum neque hic, neqne alibi quicquam cum matris contumelia protuliſſe, ac alios qui Dei verbum audiunt & faciunt, eidem nequaquam oppoſuiſſe. Non matrem, inquit, honore debito priuat, ſed cuinſmodi materni iuris genere beatiſsima eſſet Virgo, declarat. Si enim qui audit verbum Dei & cnſtodit, is frater eſt Dei, & ſoror, & mater, & vtraque hæc matri eius inerant: nempe eiuſcemodi materni inris laude beatificatam oportuit matrem eins. Nam andire & ſeruare verbum, Dei virtutis eſt, & animi puri, qui totus in Denm reſpiciendo ſit

Mariam nō excludi, ſed prorſus includi & adiūgi illorum ordini, qui ſunt obediétes Deo.

Lib. de ſancta virginitate cap. 5. & 6.

Auguſtini & Iuſtini teſtimoniis, Maria his Chriſti verbis omninò continetur.

Epiſtol. 38. ad Lætum.

Ad Chriſti cognatinnem non pertinet, niſi cū Maria diuinam faciens voluntatem.

In lib. quæſtionum ad reſponſionem, quæſt. 136.

Quomodò Iuſtinus hîc Mariam commendet, ac verè beatam ob virtutē oſtendat.

Maria in primis Dei verbū fecit, ideoq; dignior Dei mater facta, iuxta Iuſtinum.

intentus. Et quia non quamlibet è vulgo fœminam Deus delegit, quæ genitrix Chriſti fieret, ſed quæ mulieres omnes virtute anteiret: non abs re eiuſmodi virtutis nomine matrem ſuam beatam deprædicari voluit, per quam virtutem honore eo digna habita eſt, vt virgo mater fieret.]

Verus vſus ex pſenti loco colligendus ad Mariæ defenſionē.

Quare, ſi ſapimus, his aliiſque Patrum teſtimoniis communiti, propoſitum Chriſti ſermonem ſic accipiamus, ne hinc parentes vel negligendi vel contemnendi, filiis vllis præbeatur, occaſio néue cum ſectariis de matre Domini vlla ex parte perperam ſentiamus. Imò verò eſt, cur ex hoc ipſo loco communem piorum de pręſtanti MARIÆ virtute ſententiam ſtabiliamus; quandoquidem ipſa, non materna propinquitate cōtēta, Patris qui in cœlis eſt fecit voluntatem, vt Chriſto perfectè, ſicut diximus, tùm carne tùm ſpiritu cohæreret. Nec eſt cur quiſpiam hoc nono & inſueto loquendi genere offendatur, cùm audit diuinam voluntatem facientes omnes tantopere commendari, vt non modò fratres & ſorores, ſed etiam matres Chriſti cenſeantur atque dicantur. Nam prior appellatio vtrumque ſexum, viros ac mulieres, ad Chriſtianam obedientiam præſtandam habiles eſſe, atque diuinitus vocari deſignat, poſterius matris Chriſti nomen ad eos pertinet, qui Dei verbum prędicando, ſalutarem fructum Proximis adferunt, aut bonæ vitæ moribus & exemplis alios ad meliorem frugem adducunt. Nam vtriq; Chriſtum, velut in animis hominum, procreant, & quaſi matres aliorum ſpirituales efficiuntur, quorum ſalutem magna fide zeloque ardenti procurant. Talem ſe matrē Paulus præbuit, qui totus animarum lucris intentus, Chriſtum in tot hominum milibus generauit, quot ad Chriſti cognitionem amoremq; perduxit? vt hinc etiam ſuis Galatis dixerit: Filioli mei quos iterum parturio, donec Chriſtus in vobis formetur. Fœlices profectò matres, quibus cordi eſt filiorum amor atque ſucceſsio, vt ſpiritualiter fœcundæ, in multis etiam Chriſtum parere ac fouere, eosq; tanquam filios ad cœleſtem patriam ſecum inducere ſatagant. Hinc Anſelmus eandem Chriſti ſententiam ita declarat: Qui eſt frater & ſoror Ieſu credendo, mater efficitur prædicando. Quaſi enim parit Dominum, qui eum cordi audientis infuderit; & mater eius efficitur, ſi per eius vocem, amor Dei in mente proximi generatur.]

Quomodò Chriſtus diſtinguat inter fratres, ſorores & matrē, hoc loco.

Galat. 4. 1. Cor. 4.

Generoſum eſt, Chriſti matrē eſſe myſticè, vt multos Chriſti filios parias.

In cap. 12. Matth.

CAPVT VICESIMVM PRIMVM.

De triplici genere Cognatorum Chriſti, quos omnes MARIA excelluit, carne ſimul & Spiritu perfecta Domini mater.

QVÆ huc uſque diximus, ac porrò de MARIA diſputaturi ſumus, haud paulò luculentiora reddētur, ſi triplex cognatorum genus, quos Chriſto tribuunt Euangeliſtæ, ritè diſtinxerimus. Habuit enim cognatos ſecundùm carnem, qui paſsim fratres Domini, vt diximus, nuncupantur. Habuit & alios ſpirituali propinquitate ſibi coniunctos, nimirùm omnes rectè credentes; quos Apoſtolus non modò fratres, ſed hæredes etiam Dei & cohæredes Chriſti vocat, inter quos idem Paulus Chriſtum primogenitum facit. Habuit demum alios, partim ſecundùm carnem, partim ſecundùm ſpiritum cognatos, ſuos nempe maiores, qui illum non modò ſecundùm carnem, ſed & propter veræ fidei virtutem, ſpirituali cognatione attingebant. Tales in Chriſti genealogia ſe offerunt Abraham & ſancti Patriarchæ, quibus Regem Dauid aliosque Prophetas & iuſtos ab eximia virtute laudatos, licet annumerare. Nullam verò ſanctarum mulierum in genealogia Saluatoris aſſumi, ſed eas duntaxat, quas Scriptura reprehendit, MARIA ſolùm excepta, etiā Hieronymus annotauit: nimirum vt qui propter peccatores venerat, de peccatorib' naſcens, omnium peccata deleret. Sunt quibus bimembris placeat partitio, vt cognati Domini, aut ſecundùm carnem, aut ſecundùm ſpiritū eſſe dicantur. Sed nos docendi gratia trimebrē hic ſequimur diuiſionem, vt rectiùs intelligatur, qua in claſſe MARIA locanda ſit, quémue locum inter hos Domini cognatos promereatur.

Quidam Chriſti cognati ſecūdùm carnē, alii ſecundùm ſpiritū, tertij vtroque modo.

Rom. 8.

Ibidem.

In genealogia Chriſti ſanctæ mulieres, excepta Maria, prætermittuntur.

In c. 1. Mat.

Ac

Multâ honoris accedere Virgini matri, quòd præ alijs Chriſto fuit coniunctiſsima, & primùm iuxta carnem.

Ac primùm ſi collatio eius fiat cum omnibus, quos Chriſtus carne propinquos habuit, nullam dare vel fingere queas hac vna propinquiorem, ex qua ſola immediatè, vt dicunt, Verbum carnem aſſumpſit, vt diuinam naturam humanæ copularet. Neque ſolùm hæc Parens de puriſsimis viſceribus carnem & ſanguinem Chriſto largita eſt, ſed etiam genitum ſacris ſuis lactauit vberibus, omnemque maternam curam & fidem illi accuratiſsimè detulit, digna prorſus quæ non ſolùm χριστοτόκος, ſed etiam θεοτόκος (vel inuitis Neſtorianis) publicè decantetur. Rurſus verò ſi ſpiritualem, quæ alijs cum Chriſto fuit, cognationem ſpectemus, quis illi Filio fuit vel erit vnquam coniunctior matre MARIA, quæ in Patris voluntate præſtanda tanto reliquis & voluit & potuit & debuit eſſe perfectior, quanto vberiore donorum copia vas illud ſuum repleuit & exornauit Spiritus ſanctus? Hanc gratiæ præſtantiam ac plenitudinem agnouit Gabriel, Elizabetha confirmauit, ſed & vniuerſa prædicat Eccleſia, primas MARIÆ poſt Chriſtum tribuens, ac Sanctis eam præponens omnibus, qui ſecundùm Spiritum regenerati, in ſancta obedientia iuſtitiaque perfecta vnquam emicuerunt. Poſtremò, ſi tertium illud genus expendimus, quis ex omnibus Chriſti progenitoribus eam fœlicitatem conſecutus eſt, obſecro, vt ſimul carne & ſpiritu ſummam cum Chriſto contraheret affinitatem? Nullum enim coniunctius & arctius vinculum atque fœdus, quàm quod inter Chriſtum & MARIAM intercedit, excogitari poteſt. Multis quidem & præclaris virtutibus excelluerunt Patres, ex quorum genere Virginis filius & ſemen mulieris, in quo benedicuntur omnes, prodiit: ſed quos omnes longo poſt ſe interuallo hæc relinquit mater, quæ amiſſam & inuenit & attulit gratiam, non tàm à ſuis accipiens Maioribus, quàm illis ipſis conferens veræ nobilitatis inſignia, quibus vel in carne, vel in ſpiritu, illi poſſunt commendari.

Mariæ dignitas ob ſpiritualem cũ Chriſto cognationem.

Lucæ 1.

Mariæ præſtantia ob coniunctionem eius cũ Chriſto & corporalem & ſpiritualem.

Geneſ. 22.

Maria plus nobilitatis cõtulit Maioribus, quã ab illis accepit.

Quocirca ſi planè vel ſtupidi, vel maligni cenſores eſſe nolimus, ingenuè fatendum eſt, MARIÆ laudem hîc à Chriſto non violari (vt aduerſarij ſomniant) imò, etiam confirmari, augeri & illuſtrari. Etenim, ſicut ex Auguſtino comprobatum eſt, indicat Dominus, MARIAM ſuam eſſe matrem non modò ſecundùm carnem (quod ipſum eſt donum incomparabile, nullique alteri communicatur) ſed & maximè ſecundùm ſpiritum, quâ ratione illam nobis, omnibuſque credentibus imitandam proponit. Rectè igitur Leo Magnus: Virgo Regia Dauidicæ ſtirpis, inquit, ſacro grauidanda fœtu, diuinam humanamq; prolem priùs, mente concepit quàm corpore.] Cui Rupertus etiam aſtipulatur, cùm in hæc verba ſcribit: Generationis Chriſti vera beatitudo eſt in eo, quia Verbum ipſum, quod Virgo fidelis ſecundùm carnem peperit & lactauit, ipſa ſecundùm fidem priùs, & corde concepit, & ore peperit.] Vt hinc iam intelligat Lector, quomodò Scriptura nobis MARIAM depingat ſemperque ſpectandam præbeat, vt bis matrem Chriſti eſſe meminerimus, quod priuilegium illi ſoli competit: cùm ſit mater tùm carne, tùm ſpiritu, quæ ſimul carnalem & ſpiritualem generationem tam abſolutè coniunxit, vt inter Sanctos omnes nihil illa vel in corpore purius, vel in anima ſanctius, vel in iuſtitia perfectius, vel inter cœlites excellentius reperiatur.

Mariæ ſuum honorem cõſtare in præſenti hiſtoria, nec alius quamlibet ſanctis eã poſtponi poſſe.

Tracta. 10. in Ioanné.

Ser. de nata li Domini, qui incipit: Saluator.

In libros Regum libr. 3. ca. 14.

Maria mentè priùs quàm corpore Chriſtum concepit.

Maria bis mater Chriſti conſideranda.

Cæterùm de alijs Chriſti cognatis, aut potiùs progenitoribus, & horum cum MARIA collatione libet aſcribere, quod Rupertus ad præſentem Euangelij locum alludens eruditè tradidit: Fœlices, inquit, quorum etſi caro Patres ſiue generationem Ieſu Chriſti non contingit, anima tamen audiendo & cuſtodiendo verbum Dei mater facta eſt eiuſdem Ieſu Chriſti. Fœliciſsimi verò, qui vtróque modo Patres ſiue parentes ſunt tanti filij, quorum nomina ſic inſigniter enunciantur in Capite libri huius (Euangelij Matthæi ſcilicet) filij Dauid, filij Abrahæ. Et de genitura quidem carnis, veritas noſtra aſſertione non indiget, quòd ſecundùm illam beata Virgo MARIA ipſorum filia ſit vel fuerit: de illa verò quâ ſecundùm fidem, ſiue obſeruatione verbi Dei quælibet anima ſit mater eiuſdem Ieſu Chriſti, non ſuperfluum eſt memorare, quomodò illorum filia fuerit. Videlicet habendo fidem, habendo humilitatem, facta eſt filia Abraham, filia Dauid. Habuit enim fidem, quæ Angelo ſibi inaudita cunctis ſæculis Euangelizanti, imò Deo, cui Abraham crediderat, loquenti ſibi per Angelum, velociter credidit. Habuit humilitatem, quæ audiens & credens ſeſe fieri matrem Domini, ancillam profeſſa eſt: Ecce inquiens, ancilla Domini, ſecundùm ſimili-

Li. 1. de gloria & honore filij hominis.

Teſtimonium Ruperti, de Chriſti progenitoribus diuerſo modo laudandis.

Lucæ 1.

Ibidem.

Maria quomodò filia ſpiritualis ſuorum fuit progenitorũ ob virtutum imitationem.

Geneſ. 18. 2. Reg. 6. Pſal. 130.

Progenitores Chriſti omniũ laudatiſsimi atque fœliciſsimi.

Maria peculiariter Abrahæ & Dauidis filia dicta.

Math. 12.

tudinem ita dictorum Abraham atque Dauid; quorum quanta fuerit humilitas, ex ipſorum verbis palàm innoteſcit.] Vult igitur hic eruditus autor, cùm Chriſtus varios non modò cognatos ſed & parentes in Scripturis habeat, eos fuiſſe omnium fœliciſſimos, quibus non modò ſecundùm carnalem, ſed & iuxta ſpiritualem cognationem affinitas atque propinquitas cum ipſo Chriſto contigit: eos enim non modò fratres, ſed & parentes Domini poſſe cenſeri iuxta hanc Chriſti regulam: Quicunque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, ſoror & mater eſt. Cæterùm quod ad MARIAM ſpectat, idem Rupertus illam prioribus Patriarchis, Prophetis & Regibus rectè confert, præcipuè verò præſtãtiſsimis illis duobus Heroibus, Abrahæ & Dauidi, quorum illa ſit præ cæteris tùm carne tùm ſpiritu, vera germanaque filia, maximè ob eius ſingulare ſtudium, quod in illorum Principum fide & humilitate exprimenda præſtitit, ſemperque ſeruauit.

Nõ exiſtimandum eſſe quòd Chriſtus matrẽ adeò neglexerit dureq́; tractauerit, ſicut fingũt Nouatores.

Catholici non conſiderant maternitatẽ Virginis ſine donis aliis ſpiritualib. adiunctis.

De ſancta virginitate cap. 3.

Quid igitur eſt, quòd aduerſarij ſic loquantur & ſcribant, perinde ac ſi Chriſtus matrem non pluris, ac matronam aliam honeſtam & piam faciat, ſed illis tamen affectibus humaniſque vitiis obnoxiam ſignificet, vt frequenti & ſeria reprehenſione atque obiurgatione corrigenda veniat, & in officio ſit continenda? Quaſi verò qui omnibus tantum non peſsimis, manſuetus comis & benignus eſſe ſolebat, qui miſeris etiam conſolationem præſentem vſque pollicetur & præſtat, hic ipſe cum matre omnium præſtantiſsima mitiſsimaq; vel contendere, vel durè & inſuauiter agere conſueuerit, & vix illam quidem agnoſcere, nedum honorare fuerit dignatus. An fortaſſe putant, MARIAM nobis hactenus vnicè, vel certè maximè commendari, quòd ſecundùm carnem Chriſti ſit mater, illumque conceperit, genuerit, educârit? Nunquam ſanè hac in parte aliud docuimus Catholici, quàm quod ab Auguſtino ſcriptum, imò etiam ab Eccleſia traditum accepimus, nimirùm beatiorem eſſe MARIAM percipiendo fidem Chriſti, quàm concipiendo carnem Chriſti; & ſicut fratribus Domini, id eſt, cognatis eius, qui in eum non crediderunt, nihil profuit carnalis illa cognatio, ſic & maternam propinquitatem nihil MARIÆ, niſi fœlicius Chriſtum corde quàm carne geſtâſſet, profuturam fuiſſe ſentimus. Imò nullam prophetiam, nullam virginitatem, nullam carnis prærogatiuam, nullum corporale donum tanti facimus, vt hinc Deo nos commendari gratosque fieri exiſtimemus, niſi & alia ſpiritualia & iuſtificantia dona; vt fides, ſpes charitaſque concurrant. Iam verò inter corporalia Dei dona maximum & præſtantiſsimum eſt vtique Chriſti matrem exiſtere, donum quidem gratiæ gratis datæ, vt in ſcholis appellant, & à gratia gratum faciente ſeparabile, ſi quidem ſecundùm ſe accipiatur, quemadmodùm illud aduerſarij accipere conſueuerunt. Verùm Theologi, præſertim recentiores, quoties de hoc ipſo dono loquuntur, illudque, vti par eſt, cum Bernardo magnificè prædicant, ſummiſque priuilegiis diuinitus exornatum oſtendunt, alia Dei dona ſpiritualia coniuncta, & in eadem Virgine Deo gratiſsima ſemper intelligunt, atq; ab omnibus intelligi volunt. Aliôquin ſi corporale hoc MARIÆ donum à ſpirituali diſiungatur, nemo prudens dubitat, hoc illi præponderare, & MARIAM fidem Chriſti percipiendo magis quàm carnem eius concipiendo beatam omnibus eſſe cenſendam.

Dona corporalia & ſpiritualia ſiue iuſtificantia diſtinguenda.

Quale donum ſit Dei matrem eſſe.

In ſermo. de verbis Apocalypſis: Signum magnũ, & Homelia 2. ſuper Miſſus eſt.

Circa verã conſiderationẽ dictæ maternitatis non Catholicos, ſed aduerſarios quaſi cũ Iudæis hallucinari.

Cur Chriſtus de ſpirituali magis quã carnali cognatiõe agat in Euangelio.

Alienus igitur à nobis hic error eſt; vt MARIAM duntaxat ſecundùm carnem iudicemus atque laudemus, ſed ſicut Scriptura poſtulat, bis matrem Domini, vt iam dictum eſt, ſtatuimus, & veneratione publica dignam eſſe cenſemus. Peccant hîc potius aduerſarij, ſeque Iudæis non diſsimiles præbent, qui vt homines erant valdè carnales, carnalem in hac matre ſpectabant, generationem, & ſpiritualem alteram, quâ Deo maximè commendabatur aliiſque prælucebat, neque contemplari, neque admirari, neque imitari dignabantur. At tantò magis Chriſto laborandum fuit, vt relicta carnali, de ſpirituali illa generatione atque cognatione ſermonem inſtitueret, rudeſque Iudæorum animos commonefaceret, neque aliter quàm peritiſsimum decebat medicum, Verbi ſui pharmacum ægrotorum, vigẽtibus morbis prouidè adhiberet. Vnde factum videtur, vt præſentes cognatos negligat, falſamque illorum fiduciam, & ſtultam de affinitate cõceptam opinionem retundat, ſpiritualem verò illam commendet cognationem, quam veri Meſsiæ fides & præceptorum Dei obedientia conciliat, quæque ſingularem & ſalutarem cum Chriſto efficit coniunctionem.

Fortaſsis

Alia ratio, cur Chriſtus de matre neglectiꝰ loqui videatur.

Fortaſsis & hoc artificinm ſummi Magiſtri fuit, vt de matre neglectiùs loqueretur, ſic ſuorum conſanguineorum ſaluti conſulens, qui ſe perſtringi eo ferrent moderatiùs, cùm viderent, ipſam Domini matrem eâdem oratione percelli, ſibiq́; quodammodò exæquari. Nouerat enim cœleſtis medicus grauem & peſtilētem illorum eſſe morbum, qui non vulgari remedio indigeret, præſertim cùm illi rebus affixi terrenis, & cæca ambitione prorſus occupati, nihil ſublime ſaperent, nec ſolùm in Maria ſed in ipſo quoq; Chriſto nihil præclari diuiniq́; muneris, & quod ad ſpiritualem cognationem generationemq́; filiorum Dei ſpectaret, ſuſpicere & contemplari didiciſſent. Proinde cùm Chryſoſtomus Mariam idcircò laudâſſet, quòd peculiarē eius curam ſuſceperit Chriſtus, quam in cruce pendēs chariſsimo diſcipulo cōmendauit, de præſenti quidem hiſtoria hæc ſtatim adiecit. Nunc verò non tantum honoris matri conferre videtur, quantum in cruce pendens nempè contulit, quoniam fratrnm qui nudum hominem illum cenſebant, inanem ambitionem eiicere ſtudebat.]

Hom. 45. in Matthæum.

Chriſtus dictis & factis adumbrat, quod in Synagoga futurū erat, vt illa deſerta ad gentes ipſe migraret.

Poſtremò in hac hiſtoria inſigne latet myſterium, quo partim increduli Iudæi ab Euāgelico negotio reiiciendi, quantúmuis nobilitate generis, parentū meritis & Dei promiſsionibus fiderent, partim gentes fideliter auditura Euangelium, & ad Chriſti regnum vocandæ præfigurantur. Cui myſterio pulchrè reſpōdet, quòd Chriſtus matri ſimul & fratribus ex Iudaiſmo natis ſe durum exhibet, ac illos gratia ſua velut indignos aneſtatur. Vnde dixit Hilarius: In matre Dñi ac fratribus Synagoga & Iſraëlitæ præfigurantur, ingreſſu eius atque aditu abſtinentes.] Tertullianus in hunc modum: Figura eſt Synagogæ in matre adiuncta, & Iudæorum in fratribus incredulis. Foris erat in illis Iſraël, diſcipuli autem noui intus audientes, & credentes & cohærentes Chriſto, Eccleſiam delineabant, quam potiorem matrem & digniorem fraternitatem, recuſato carnali genere, nuncupat.] Eandem interpretandi rationē ſequitur Gregorius Magnus: Mater Domini, inquit, cùm quaſi non agnoſcitur, foris ſtare perhibetur: quia videlicet Synagoga idcircò ab Autore ſuo nō recognoſcitur, quia legis obſeruationes tenēs, ſpiritualem intellectum perdit, & ſeſe ad cuſtodiam literæ foris fixit.] Nec multò aliter locum explicat [a] Ambroſius, [b] Hieronymo etiam ſuffragante, vt reliquos iam antè citatos prætereamus.

Canon. 12. in Matth.

Li. de carne Chriſti.

Teſtimonia Veterum de ſenſu huius hiſtoriæ myſtico.

Hom. 3. in Euangel.

a In cap. 8. Lucæ.

b In 12. ca. Matth.

c Hom. 45. in Matt.

Quomodò Chriſtus vulgarem errorē corrigat, quo carnalis cognatio ſpirituali anteponitur.

[c] Chryſoſtomus aliud quoq; myſterium in hac hiſtoria deprehendit, quaſi Chriſtus idcircò cum matre ſimul & fratribus ſeueriùs agat, vt hoc exemplo caſtiget errorem vulgo nimis vſitatum, qui amicitiam ac propinquitatem nō imitatione ſtudioq́; virtutis æſtimat, ſed ſola carnis & ſanguinis coniunctione metitur. Sic enim Chryſoſtomus loquitur: Probat Dominus, nec matrem, nec fratres ſuos, nec quoſcunq́; alios ſua fretos neceſsitudine, virtutem negligere oportere. Nam ſi nullam mater etiam, in quantum mater, vtilitatem conſequitur, niſi virtutem colat, multò minùs alij neceſsitudine ſaluabuntur. Vna enim ſola & vera & communis nobilitas atq; neceſsitudo cum Chriſto eſt, vt voluntatē Dei facias: hic propinquitatis modus multò melior illo eſt ac vberior. Quæ omnia probè tenentes, nec de filiorum geſtis gloriemur, niſi virtutes eorum imitemur: nec de parentum nobilitate quicquam nobis arrogemus, niſi probam eorum vitā ſequamur. Poteſt quippè etiam quæ non genuit mater eſſe, & quę genuit eodem modo non eſſe. Idcircò alibi cùm mulier quædā dixiſſet: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti, nō reſpondit: Nullus me portauit venter, nec, nulla ipſe vbera ſuxi; ſed, Beati qui faciunt volūtatem Patris mei. Vides quemadmodùm nullibi coniunctionem hanc naturę hominum, negat, ſed addit ſemper quæ à virtutibus eſt.] Euthymius vno velnti verbo rem explicans dixit: Si nec Dei matri genuiſſe illum profuiſſet, niſi virtutem ſecuta fuiſſet, cui alteri proderit, Viri ſancti eſſe cognatum, ſi virtutem non habeat? O admirandam virtutem, quæ ad ſe accedentes ad tantum extollit honorē, vt ipſos Chriſti faciat eſſe cognatos.] Ab hac interpretatione non multùm diſcedit Auguſt. qui hoc toto Euangelij loco Chriſtum ait, genus noſtrū ſpirituale, cognitioni carnali præponere, nec beatos inde eſſe animos, ſi Iuſtis & Sanctis carnis propinquitate iungantur, ſed ſi eorū doctrinæ ac moribus obediendo atq; imitando cohæreſcant. Atq; vt rem ſummatim exponat: Docebat Dominus, inquit, exemplo ſuo negandos eſſe terrenos Parentes propter Deum.] Quæ omnia non obſcurè commonſtrant, vehementer eos errare, qui quod Chriſtus de matre hoc loco dicit,

Hom. 45. in Matth.

Chryſoſtomi, Euthymij, et Auguſtini teſtimo.

Dei voluntatē facere, verā nobilitatem, atq; eſt Chriſto coniunctionem adfert.

Lucæ 11.

In 12. cap. Matth.

De ſancta Virgin. c. 3.

De fide cōtra Manich. cap. 35.

Epilogus huius Capitis.

dicit, in illius iniuriam audent detorquere, velut ab optimo humaniſsimoque Filio mater tam ſancta fœdè negligatur atq; contemnatur? Etenim ſingulari conſilio prudentiaq; factum eſt, vt ad profectum aliorum Chriſtus matri verbótenus nó parceret, ſed eodem quaſi loco & numero matrē, quo fratres haberet, pro aliorum nempè qui aderant captu, qui nihil in MARIA ſublime, ſed ſolam carnis cum Chriſto coniunctionem propinquitatemq; ſpectabant. Verùm hac ipſa de re, ac myſtico ſenſu ſi quis plura deſideret, ſequenti Capite tractabimus.

CAPVT VICESIMVMSECVNDVM.

Quas ob cauſas Chriſtus in Euangelio Mariam parcè laudet, ac duris etiā verbis alloqui videatur: hoc eius exemplo multa hominum genera de rebus grauibus admoneri.

ETSI multa hucuſq; produximus, quæ inter Chriſtum & MARIAM diſsidium nullum, multam verò conſenſionem & ſingularem coniunctionem fuiſſe declarant, tamen non abs re fore putamus, ſi ad veritatem comprobandam, quæ nonnullis Euangelij locis rectè intelligendis eſt neceſſaria, hoc loco plura ſubiiciamus. Primùm ſi perſonam Chriſti rectè contemplemur, apud cordatos omnes, illud certò conſtat, ſummam & ęternam illam ſapientiam prouidè ac prudenter dixiſſe & feciſſe omnia, & ad noſtrum etiam retuliſſe profectum, etiamſi complures arcana illius conſilia, & agendi rationes omnes mirari potiùs quàm perſcrutari & aſſequi aut effari poſsint. Eſt & illud extra controuerſiam, Chriſtum, cùm puer eſſet ac adoleſcens, Parentum rationem & curam habuiſſe maximam, illiſq; ſubditum fuiſſe ac obedientem non in vno atq; altero miniſterij genere, ſed vbicunq; ſuam illis operam dare poſſet, vt nihil in eo deſiderare liceret, quod probum & obſequentem Filium erga ſuos parentes facere par ſit. Quarè Baſilius Magnus de hoc puero dicere non veretur: Primæua quidem ætate parentibus ſubditus, quémuis corporalē laborem manſuetè & laborioſè cum illis tulit. Cùm enim homines eſſent iuſti quidem ac pij, pauperes tamē ac rerum neceſſariarum haudquaquàm abundantes, cuius rei teſtimonium dat præſepe, veriſimile eſt aſsiduò corporalium laborum exercitio victum ſibi neceſſarium vnà comparaſſe. IESVS autem iſtis, vt Scriptura, inquit, ſubditus, obedientiam ſuam omnem etiam his præſtitit, vt ſimul cum illis laboraret.] In eundem ſenſum Brigitta ſcribit, quum reuelationes ſibi diuinitus factas aperit, Chriſtum nempè puerum & adoleſcentem, atq; ad grandiorem ætatem progredientem, ſacris precationibus diuinóque cultui valdè deditum & intentum, ſuis parentibus ſubditum ac obedientem, quibuſcum ſubinde Hieroſolymam cōcedens ſolennes ferias celebrârit, ne à labore quidem manuum abſtinuiſſe, & vtriuſq; parētis dicto è veſtigio ſemper paruiſſe. Nec temerè factum apparet, quòd Chriſtus à Nazarenis faber apud Marcum dicatur, ob fabrilem videlicet operam, quam cum Ioſeph fabro communem habuiſſe videtur, vt ſibi ſuiſq; parentibus, quos pauperes elegit, quotidianum victum mechanico opificio quæritaret. Ac Hieronymus quidem clariſsimè ſcripſit: Dominus Ieſus Chriſtus ſubiectus erat Parentibus ſuis, venerabatur matrem, cuius ipſe erat pater. Vnde & in cruce pendens commendat parentem diſcipulo, quam nunquam ante crucem dimiſerat.] Quicquid ergo ad exactam obedientiam plenamq; reuerentiam parentibus exhibendam, eorumq; neceſsitatem ſubleuandam attinet, & Ioſeph & MARIAE Chriſtus abundè præſtitit, ac tanto quidem MARIAE libentiùs, quantò huic pluſquàm Ioſepho debuit, ex ſola nimirùm Virgine procreatus. Proinde nec rationi, nec Scripturis cōſentaneum videri poteſt, quòd Chriſtus, vt ſæpè dictū eſt, honori materno quicquam detraxerit, aut in illa colenda & obſeruanda vlli filiorum ceſſerit, quin potiùs vt præclarum ac perpetuum omni iuuentuti ad honorandos parentes præberet exemplum, Ioſeph & Marię voluntati ſe maximè diligētiſsimeq; accōmodauit, ac, ſicut decebat, per omnem occaſionem matris honorem defendit promouitq; potiùs quàm labefactauit.

[Margin notes: Chriſtum nihil temerè dixiſſe & egiſſe. — Chriſtum puerum verè ſubditum fuiſſe parentibus, illiſq; morigerum Filium. — Lucæ 2. — Lib de cōſtitut. Monach. ca. 5. — Chriſtus ad obedientiam ſuā parentibus declarādam laborem manualem non recuſauit, Baſilio teſte. — Lucæ 2. — Lib. 6. reuelationum, cap. 58. — Chriſtus faber & fabri Filius dictus. — In epiſt. de vitando ſuſpecto contubernio. — Chriſt⁹ in matre colenda & obſeruādā nulli filiorum ceſsit.]

Quòd Maria iure officioq; materno erga Filiũ non ſit abuſa.

Iam verò ſi MARIAE perſonam conſideramus, eſt id quidem ſapientibus in cõfeſſo, piam hanc fidelemq; matrem ſic erga filinm ſeſe geſsiſſe, vt matetno iure & officio, quod in Chriſtum non repngnantem babebat, nunquam abuteretur, ideoq; tali Filio nihil anr imperioſè mandaret, aut æquo grauius imponeret. Etſi enim illum ſnum eſſe cognoſcebat Filium, tamen non ignorabat ſnnm quoq; eſſe Creatorem, vt Simon Meraphraſtes affirmar. Vnde cum eodem, quẽ non modò Filium habebar, ſed & Deum colebat, ſimul amanter & reuerenter admodùm verſata eſt, ſicut viuida in Chriſtum fides, quam à Gabriele ipſa ſemel fuir edocta, & in ſuo ſemper pectore conſeruauit, omninò poſtulabat. Quis ergo dubitet, MARIAM fide gratiaq; plenam, perfectæ marris officium in Chriſto tùm educando, tùm gubernando diligenter obiniſſe, neque vnquam marernis affectibus tantùm indulſiſſe, vt eius præſtantiæ, nobilitatis, ſapientiæ, poteſtatis, virtutis ac majeſtatis obliuiſceretur, quam in Chriſto non ſolùm Viro, ſed etiam infante, puero & adoleſcenre, prorſus decebat vbiq; locorum ſuſpicere atque venerati? Ac rectè quidem Dionyſius Rickelius illud, vt probabile conſtitni poſtular, MARIAE & filij, triginta illis annis ſuauiſsimum fuiſſe conuictum, tantoq́ue maiorem & ardentiorem matris erga Filium amorem, tàm natutalẽ quàm ſpiritualem viguiſſe, quantò illa clariorem eiuſdem adorandi Filij cognitionem haberet; quę cùm valdè ſtudioſa & docilis eſſet, etiam à ſapientiſsima Filio arcana multa interrogârit atque didicerit; quum nihil dubitaret, omnes ſapientiæ & ſcientiæ theſauros in hoc ſuo Filio abſconditos eſſe.

Ora. de Vita & obdormitione B. Virginis.

Maria reuerenter admodùm erga Filium ſeſe geſsit, quẽ perfectè cognoſcebat.

Li. 1. de laudibus Virg. cap. 36.

Qualis inter Mariam & Filium conuictus fuerit annis triginta.

Coloſſ. 2.

Propoſitio quæſtionum deinde tractandarum.

Quæ cùm ita ſint, vt neminem pium arbittor negaturum, mirum profectò videri poteſt, quid demùm in cauſa ſit, qnòd Chriſtus in Euangelio, de matre ſacroſanctaomnique laude digna & de ſe optimè merita, tam parcè ac tectè loquatur? deinde cur non ſolùm à marris laudibus abſtineat, verùm eriam illam aſperè magis quàm blandè compellet, vt etiam increpare videatur? Ad primam quæſtionem reſpondemus, haudquaquàm conueniſſe, vt Chriſtns Dominus, qui ad Iudæos ſibi ſuæq́ue doctrinæ cõciliandos miſſus fuerat & omnis modeſtiæ prudentiæq; magiſter eſſe debebat, matrem ſuam & præclaras eius dotes publicè commendaret. Etenim ingrata, ſuſpecta & infrugifera Iudæis fuiſſet omnis eiuſmodi laudatio, & vel mẽdacij, vel arrogantiæ vitio fortè tribura ab his, qui ad calumniandũ aliôquin erant ſuaptè ſponte procliues, & Chriſtum libenter vanitatis inſimulabant. Ferre illi homines non poterant, ſed obſtinatè ſpernebant Dominum concionantem, adeóque factis, verum ſe eſſe Meſsiam, & vnius cum Deo Patre naturæ Filium, clariſsimè demonſtrantem. Quam ergò fidem & rudes & efferati homines illius teſtimonio præbuiſſent, ſi totius humilitatis Magiſter Chriſtus, quum in terris ſupereſſet, vel per ſe, vel per alios, MARIAE virtutes prædicâſſet, illámque mnlieribus & iuſtis aliis, prætuliſſet? aut ſe Virginis Filium proclamâſſet? Hinc ſanè illi non meliores, ſed prorſus deteriores effecti, magis ab Enangelica prædicatione abhotruiſſent, & perceptæ veritati vel maximè repugnâſſent.

Cur Chriſtus matrem parcè laudet in Euangelio.

Matth. 11.
Ioan. 7. 8. & 10.

Iudæi non boni conſuluiſſent, matrem Mariã à Filio prædicari.

Accedit, quòd tatio temporis non ferebat, MARIAE laudes, variáſque prærogatiuas aute Chriſtum in cœlos aſſumptum efferri, & ne orbi quidem eredibile videri tum potuiſſet, ſi Mariæ tribuiſſet Chriſtus gratię plenitudinẽ, virtutis altiſsimi obnmbrationẽ, Verbi cõceptionem; quod illa inſuper ſine grauamine grauida, ſine dolore puerpera, inuiolata pariter & fœcunda fuiſſet, qnas pręrogatinas (vt alias omittã) Mariæ Bernardus aſsignat. Quocircà diuinæ ſapientiæ non fortiter modò, ſed & ſuauiter omnia diſponenti viſum eſt, ſicut & alibi meminimus, vt paulatim ſacri Euangelij myſteria innoteſcerent, & quæ præcipua eſſent Chriſtianæ fidei ſundamenta, primùm iacerentur, firmirerq́ue ſtabilirentur. Multa igitur Euangelicæ doctrinæ ſunt Capita & membra iam antè quidem à Ptophetis vtcunq; delineata, à Chriſto aũt expreſsiùs tradita, ſed poſt Domini glorificationem & ſancti Spiritus miſsionem primùm patefacta, recepta probataq́ue publicè. Ac idcircò hęreſes oriri ſæpè permittit Deus, vt de qnibns fidei rebus non ſatis anteà conueniebar, quod adbuc lateret potiùs, quàm pareret veriras, de his poſteriot ætas diligentiùs quærat ac ſtatuar Duce Spiritu ſancto, qui ſecundùm Chriſti promiſsionem non modò manet in Eccleſia, ſed fidus qnoq; magiſter, docet omnibus ætatibus omnẽ veritatem. Vnde illud etiam perſpici poteſt,

Ratio temporis vetuit, Mariæ laudes à Chriſto celebrari.

Super Salue Regina ſermo 2.
Sapient. 8.

Cur hæreſes ſerpere permittat ſæpè Deus.

Ioan. 14. & 16.

De Maria confitenda plura quã ſcripta extant, vel ab initio ſunt tradita.

poteſt,graui eos errore teneri,qui hac tempeſtate de Maria eiusq; dignitate tam multa inficiantur, quæ vel in ſcripturis prætermiſſa, vel tempore Apoſtolorum non ſtatim tradita, ſed poſterioribus ſæculis vt certa, primùm à Deo reuelata, & ab Eccleſia nobis tandem commendata fuerunt. Qua de re aliàs plura.

Chriſtus pro ſua ſapiẽtia cæteros poti⁹ quã matrẽ propriã laudat.

Quomodò Chriſtus hoc doceat exẽplo Doctores et Paſtores.

Adhæc Chriſti ornat ſapientiam,quod is de [a] Ioanne Baptiſta, [b] Petro, [c] Nathanaële, [d] Cẽturione prædicãdis,deq; [e] Magdalena commendanda maiorem, quàm de parente ſua laudãda curam in Euangelio gerit. Hoc enim exemplo Apoſtolos, ac eorum in miniſterio Euãgelico ſucceſſores egregiè docet,à cognationis affectu,à parẽtum deſiderio,omniq; ſpecie mali,præſertim ſi ad Eccleſiaſticam dignitatem veniendum,ſedulò abſtinere;vtq; in Euãgelico miniſterio verſantes,ſuum munus integrum ac incorruptum tueantur,& diuina potiùs quàm humana curent, neq; tanti parentes & amicos faciant,vt eorùm gratia & ſollicitudine, qui(vt nequid grauiùs dicam)precioſi ſaltem plærunq; fures ſunt temporis, à ſacris ſtudiis ſe auocari patiantur. Hinc Dominus venientes ad ſe cognatos, licet diſcipulos, Iacobum & Ioannem,eorumq; matrem quamuis rogantem & adorãtem,tam aſperè arguit, nedum eorum votis annuit. Neſcitis,inquit, quid petatis: non eſt meum dare vobis. Suum quippè regnum, quod non eſt de hoc mundo,nequaquàm carne,ſanguine,affinitate,ſed gratia & merito vult comparari: & ſpiritualis regni ſeu Eccleſiæ gubernacula non tam conſanguineis & amicis,quàm probatis & dignis committi poſtulat.

a Matt. 11. b Matt. 16. c Ioan. 1. d Luc. 7. e Luc. 7. & 10. Matth. 26. Matth. 20. Ioan. 19.

Chriſtus matri duriùs ſæpè loqui videtur in Euangelio.

Nunc quæſtionem alteram,eamq; difficiliorem excutiamus;cur Chriſtus nempè non ſolùm à matris laudibus abſtineat, ſed verbis etiam aſperioribus illam aggredi, dureq; tractare videatur. Fingamus enim ſic eſſe,quemadmodùm aduerſarij poſtulãt, vt quod matri loquitur Chriſtus, cum ſeueritate & aſperitate quâdam coniungatur. Sonet inſuauiter quod in Cana Galileæ dicit:Quid mihi & tibi eſt mulier? quando ne matris quidem nomine MARIAM dignatur. Acerbitatem quãdam prę ſe ferat, quod de matris aduentu nuncianti reſpondit: Quæ eſt mater mea? vbi vix matrem ſuam agnoſcere,aut piis certè aliis exæquare videtur. Tum increpantis potiùs quàm blandientis illa in templo eſt oratio: Quid eſt quòd me quærebatis? An neſciebatis:vt cætera prætermittam. Et cùm audiſſet mulierculam,quę fœlicem matris MARIAE ſortem prædicauerat, quid illi reſponderit, non eſt ignotum,ſequentiqne Capite repetetur. Demùm in ſupremo crucis ſupplicio conſtitutus, vidit quidem & compellauit matrem aſtantem, ſed mulierem, non matrem voluit appellare. Nec veretur dicere Cyprianus, quòd Chriſtus cùm Euangelizaret, ac mater illi loqui vellet, non modò negauerit illi colloquium, ſed etiam verbi auditores ſpiritu pauperes prætulerit matri. Nec ſit difficilè plura id genus Patrum teſtimonia coaceruare, quibus probemus, Chriſtum cum matre parùm leniter egiſſe, imò illam increpaſſe,& aliis non prætuliſſe. Quid igitur? an idcircò Mariæ honos & gloria periclitatur, quòd à Filio parcè admodùm modiceqne laudetur,aut verbis etiam auſteris, ac velut increpantis excipiatur? ſicut noſtri quidem aduerſarij nimiùm credunt ac docent inſolenter.

Ioan. 2. Matth. 12. Lucæ 2. Lucæ 11. Ioan. 19. Ser. de paſſione Chriſti.

Etiam Patrum teſtimonio Maria nonnihil aſperè à Chriſto tractata eſt.

Prima cauſa de cõſilio Chriſti matrem duriùs alloquentis.

Verumenimuerò ne Lectorem diutius remoremur, quòd Chriſtus matrem dilectiſsimam ſimul & ſanctiſsimam non blandè mulcere,ſed durè potiùs in Euangelio compellare videtur, variæ & graues adferri cauſæ poſſunt. Primùm Meſsiæ officium, quo nihil ſanctiùs,id exigebat,vt legem ipſe non ſolueret,ſed adimpleret. In lege autẽ dictum ac promiſſum erat,futurum illum ſacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech,qui ſine Patre,ſine matre,ſine genealogia in hoc mũdo vixit, cùm nullam quidem de his mentionem fecerit diuina ſcriptura. Acceſsit Chriſtus,verus haud dubiè ac æternus ille ſacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech,qui,vt vmbrę ſatisfaceret, ac Veterem figuram re ipſa compleret, ſecundùm naturam diuinam vt Patris vnigenitus,omni cognatione caruit, & quatenus homo ex Virgine natus, à patre mortali nihil accepit,talemque in terris ſeſe geſsit,vt ne matrem quidem Mariam, nec regiam genealogiã,neq; cognatos ſuos agnoſcere videretur. Quæ, inquit, mater mea, & qui fratres ſiue cognati mei?

Pſalm. 109. Hebr. 6.

Melchiſedech cur dictus ſine patre, matre & genealogia.

Chriſtus quomodò ſe verum ſacerdotẽ Melchiſedech in ipſo ortu declarãrit.

Secunda cauſa ob ſpiritualẽ circumciſionem.

Quoniam verò idem Iſraëlita & ſemen Abrahæ fuit,vt ad ſecundam cauſam progrediar, à circunciſionis lege non debuit alienus eſſe, ſed veram perfectamque illam

Geneſ. 17. Leuit. 12.

præſtare

præſtare ſimul & docere circumciſionem, quæ gladio ſpirituali omnes carnis reſcindit affectus, quæq; filium à patre & matre ſeparat, nec vlli parcit parentum amori, neq; legem propinquitatis reueretur. Pulchrè igitur Chriſtus, qui venit vt gladium in terras mitteret, quo nexus omnes humanæ amicitię & neceſsitudinis, ſi pietati officiant, amputantur, gladium & ipſe arripit, adcoq; in ſua quaſi viſcera, vt antiquus dixit Autor, conuertit, dum nec matri ſanguine ſibi coniunctiſsimæ chariſsimæque parcit, quandoquidem illam velut alienam quaſi auerſatur. Quæ eſt, inquit, mater mea? Et rurſus: Quid mihi & tibi eſt mulier? An non crudele fuit, ſi rem humana ratione perpendamus, matrem, ac talem matrem peregrè venientem, præ foribus expectantem, colloqui cupientem repudiare, vel certè non admittere velle; eandem aliis licet infimis, viliſsimis, alienigenis exæquare? Verùm de hoc ſenſu plura poſtmodùm.

Lucæ 12. In lib. de vera circumciſione inter opera Hieron. Matt. 12. Ioan. 2.

Chriſtus gladiū in ſua quaſi viſcera conuertit, iuxta ſenſum ſpiritualem.

Rurſum ac tertiò hîc videmus mirabiliter impleri, quod ad ſecūdum Adam pertinet vaticinium, ſic à primo Adam expreſſum: Relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhęrebit vxori ſuę. Reliquit planè Chriſtus Patrem, quoniā qui in forma Dei erat, forma ſerui aſſumpta, ſeipſum exinaniuit, adeoq; ſeſe ad mortem vſq; crucis humiliauit. Reliquit matrem quoq;, dum Euangelico muneri totus intentus, omnē eius curam abiecit, vt ne ferret quidem ſe docentem ab illa interpellari, vel in nuptiis de præſente vini penuria verbo vnico admoneri. Relictis verò parentibus vxori cōſtanter adhæſit, nimirùm Eccleſiæ, quam ſibi copulaturus, tanquam ſponſus proceſsit de thalamo ſuo, quam & carne ſanguineque ſuo, nedum matre, chariorem habuit, pro qua demùm in acerbiſsimam mortem ſeipſum volens tradidit, ne aliquid omninò maioris facere ac impenſiùs diligere videretur.

Geneſ. 1. Philip. 2. Pſal. 18. Epheſ. 5.

Tertia cauſa, quæ ſecundum Adam primo reſpondere declarat.

Quomodò Chriſtus Patrē & Matrem reliquerit.

Chriſtus adhæret Eccleſiæ vxori, relictis parentibus.

Quartò, haud ſine certa cōſolatione hinc diſcimus, & præſertim afflicti admonemur, communem piorum omnium eam eſſe ſortem, vt cum Maria Domini matre, nō niſi egregiè primùm probati atq; deiecti, ad ſumma & æterna illa bona perueniant. Certè ſi Bernardo credimus, Marię magnificentia ſuper cœlos eleuata, ipſaq; in regali ſolio ſupra omnes cœleſtium regionum exaltata eſt, & quātum ſine perſonali vnione creaturæ conditio patitur, luci illi inacceſsibili videtur immerſa: nec eſt apud cœlites quicq̄ ſecundùm Chriſtū illa ſublimius, auguſtius, fœlicius, venerabilius. Sed interim libet Chriſto, priusq̄ matrem exaltet, aliiſq; prężferat, tentando ꝓbare, probādo quaſi deprimere, ac ſingularem eius patientiā exercitare. An igitur illa nō ſuo quodā iure dicat? Bonū mihi quia humiliâſti me: Meliora ſunt vulnera diligētis, quàm oſcula odio habentis: Depoſuit potētes de ſede & exaltauit humiles? Non enim fallacis mūdi morem & ingenium ſequitur Chriſtus, vt primùm ſuis blanda proponat, & amaro tandem fine ſpecioſa promiſſa concludat; ſed quos euchere & coronare decreuit, hos priùs ad crucē vocat, & per anguſtum tramitem & ſpineta ducit, ſuęq; paſsionis priuſquàm reſurrectionis & gloriæ, ſocios atq; participes facit. Ac ſemper hoc Dei propriū fuit, vt ſicuti Scriptura[a] loquitur, mortificet ac viuificet, deducat ad inferos & reducat. Neq; ſolùm ille vult, ſed nobis etiam expedit maximè, vt non niſi ab humilitate ad gloriam, à luctu ad gaudium, à morte ad vitam (hæc enim regia via eſt) perueniamus; atque ita imagini filij Dei conformes efficiamur.

Ser. de verbis Apocal. Signū mag. & ſerm. 1. de Aſſump. Virginis. Pſal. 118. Prouer. 27. Lucæ 1. Matth. 7. Roman. 8. 2. Tim. 2. a 1. Reg. 2. Roman. 8.

Quarta cauſa ex cōmuni probatione & tribulatione iuſtorum deſumpta.

Chriſtus aliter ſuos amicos quàm mundus tractare cōſueuit.

Vult De⁹, et nobis expedit ab humilib. & aduerſis ad alta & proſpera progreſſum fieri.

Poſtremò ſic verba Domini accipienda ſunt, vt ſcopus & animus loquentis non contra MARIAE perſonam, ſed in alios potiùs dirigatur. Nobis enim ſeruiebat, nos reſpiciebat atq; docebat Chriſtus, cùm ita ſe durum matri præſtaret, nihilque minùs quàm ei indulgere ac adblandiri vellet. Hinc enim, vt diximus, parentum plurimorū deprauati corriguntur affectus. Hinc filij aduerſùs parentes, fratres cōtra fratres impios, piè crudeles eſſe monentur, vt illis ex animo etiā puellus dicat: Neſcio vos, ignoro vos. Hinc ſenes & iuuenes excitantur, vt cogitent, diuino cultui, veræque pietatis officio nihil anteponere, omniaq; ſalutis æternæ negotio poſthabere oportere. Hinc perfectioris vitę ſtudioſi, qui à mūdi negotiis abſtinent, ac diuino cultui ſe dedicârūt, parentum & propinquorum curam omnem diſcunt abiicere, & vel amiciſsimos homines, qui religioſo ipſorum inſtituto obeſſe magis quàm prodeſſe poſſunt, vigente vincenteq; ſpiritu, abſq; parricidio, vt Euangelium loquitur, odiſſe & perdere admonentur. Nimis enim verum eſt frequenter illud, quod dixit Hieronymus: Grandis in parentes pietas, impietas in Deum eſt.]

Deuter. 33. Matth. 10. Lucæ 9. Ioan. 12. In epiſt. ad Paulam.

Quinta cauſa informatoria, vt Chriſtus per matrē alios adhortetur, & inſtruat, vt ſibi à carnis affectibus caueant.

Hinc

Quales Eccleſiæ Prælatos, & Doctores exemplo Chriſti eſſe deceat.

Moyſes ſibi ſucceſſorẽ deligit non filium, ſed Ioſue ſeruum.

Deut. 34.

Hom 23. in lib. Numeri

Matth. 8.

Hinc demùm qui Apoſtolorum, imò & Chriſti vices in Eccleſia gerunt, ſiue Doctores ſint, ſiue Paſtores, pulchrè informantur, vt carnem & ſanguinem non reſpiciant, ne vllus humanitatis ſenſus aut propinquitatis affectus in illis, Eccleſiaſticę functionis aut paſtoralis officij conſtantiam labefactet. Vix enim dici poteſt, quàm ſit altè nobis infixus, & quàm multis, aliôquin cordatis & doctis, imponat ſpiritus, qui ſub ſpecie honeſtæ amicitiæ & cognationis arrepit, & tanquam toxicum melle illitum inficit, eneruat, frangit animos, priuſquàm ferè ſentiatur: nonnunquam & ſacrum miniſterium, adeoque totum ordinem ſupra modum obſcurat, dedecorat, infamat. Eoque laudabilior olim Moyſes extitit, adeò ab hoc tenaci & fallaci viſco, id eſt, carnis & ſanguinis affectu alienus, vt nec propriis quidem filiis eum honoris gradum, quo ipſe alios omnes anteiuerat, poſt ſe deferendum, ſed ſeruo Ioſue potiùs tradendum putaret. Id quod Origenes quoque notauit. Proinde nouus Legislator matri eſſe blandus non debuit, præſertim qui diſcipulos, eorumque ſucceſſores, vt Euangelico muneri rectiùs inſeruirent, tales eſſe cupiebat, qui mundo mortui, Deo autem & diuinis duntaxat intenti, ſęcularibus negotiis atque curis omnibus renunciarent, parentes odio perſequerentur, domeſticis valedicerent, & ne Patenti quidem mortuo pium quamuis ſepulturæ officium exhiberent.

Quid generatim doceat Chriſtus exemplo ſui rigoris erga matrem.

Matth. 18.

Excuſatio de lõgiore tractatione.

Matth. 12.

Quid multis? Si Chriſtus in templo & concionandi munere conſtitutus, matrem interuenientem non admittit, ne diuina humanis, & ſpiritualia terrenis poſtponere videatur, quid nobis, obſecro, ſi ſapimus, tàm coniunctum, tàm charum ac precioſum eſſe poteſt, quod Dei gratia & ſalutis ſtudio non contemnamus atque abiiciamus? Valeat mater, quæ à Dei cultu auocat; eruatur oculus, qui adfert offendiculum: amputetur dextera, cuius diſpendio ſalus animę redimi poteſt: pereat mundus demùm vniuerſus cum ſuis vel illecebris, vel terriculamentis, qui nos à Chriſti amore, ab Eccleſiæ vnitate, à pœnitentię fructibus, à iuſtitiæ officiis remoratur. Sed hæc fortaſsè longiùs quàm pro noſtro inſtituto, non tamen à præſenti loco aliena; nec eô quidem pertinentia, vt quiſquam putare debeat, ex earum matrum numero MARIAM fuiſſe, quę liberos ſuos à Dei cultu præpedire conantur, ſed vt oſtendamus, quanto maiore iure ac zelo tùm illis matribus, tùm generatim parentibus & amicis omnibus, qui ſimile aliquid erga ſuos conantur, renunciandum ſit, quando Chriſtus matri ſuæ, vt chariſsimæ, ſic ab iſta omnique alia labe alieniſsimæ, nullum ad ſe accedendi locum præbuit, quum Euangelicæ prædicationi operam daret.

Patrũ teſtimonia, prædictas rationes confirmantia.

Chriſtus exemplo ſuo ſpiritualem nos docet circumciſionẽ.

Inter opera Hieronymiana.

Matth. 10.

Exod. 32.

Sixti Pontificis teſtimoniũ de parentibus exemplo Chriſti aliquando negligendis.

Lib. 3. de ſtitate.

Domeſtici quando pro inimicis habendi, & cauẽdi ſint.

Matth. 10.

Deut. 33.

Lucæ 14.

Nunc paucas Veterum ſententias adiungam, vt ea quæ de myſtico ſenſu diximus, antiquis etiam Theologis non ignota, ſcriptoque aliis commendata fuiſſe liquidò intelligatur. Extat Veteris autoris Liber de vera circumciſione (quidam Hieronymo, alij Tertulliano illum aſcribunt) in quo iſthæc legimus: Chriſtus ſanè nec ſuis parcit affectibus. Nam eum gladium, quo alios circumcidebat docendo: Si quis amauerit patrem & matrem ſupra me, non eſt me dignus: ſua conuertit in viſcera. Et ſibiipſi facit, quod credentibus eſt facturus, cùm dicit: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? O myſterium: matrem MARIAM ſibi Dominus abiurat, cùm extra verbi eſſet audientiam conſtituta.] Et paulò pòſt: Quis hic erit rogo, qui excuſationem præferat aut gratiæ, aut amori, ſi & MARIAM merito nulla vincit, & Chriſtum Dominum noſtrum nemo ſuperat pietate? Illa mater enim negatur à Filio, vt vera illa circumciſio doceatur: quoniam magiſter & parens vitæ debuit viuere, prout docebat eſſe viuendum. Hic eſt ille gladius fœmoralis, quo Leuitæ ſuos propinquos & proximos occiderunt. Sixtus verò III. Pontifex, iſque pereruditus, in hunc modum docet: Quales illi parentes ſunt, qui te nolunt hoc eſſe quod melius eſt? Tales enim aut filium non diligunt, aut perfectè non credunt futura. Nemo enim eſt, qui filiis ſuis non hoc optet euenire, quod perfectiùs nouerit, niſi qui aut de perfectione ipſa dubius eſt, aut, quod credendum non eſt, filiorum inuidus bono. Huiuſmodi inimici potiùs habendi ſunt, quàm parentes. De talibus dixiſſe Dominum reor: Inimici hominis domeſtici eius. Et iterum: Qui dicit patri aut matri, non noui te, & fratres ſuos non agnouit, & filios ſuos non cognouit, obſeruauit iuſtitias tuas, & teſtamentum tuum conſeruauit. Et iterum: Qui non odit patrem aut matrem, non eſt me dignus. Non debemus ei noſtros præferre parentes, quia nec ſuos nobis, nec ſeipſum quidem

Matth. 12.

dem prætulit, qui cùm diſcipulos doceret, & matris ac fratrum nuncio pro foribus ſtantium & ſe videre cupientium fuiſſet interpellatus, reſpondit dicens: Quæ eſt mater mea? & qui ſunt fratres mei? Quicunq; fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis eſt, hic meus frater, & ſoror & mater eſt. Non quòd ſanctam matrem deſpiceret, ſed vt nos, quales Parentes magis computare deberemus, ſuo doceret exemplo, & oſtenderet, præferre nos eum malis ſaltem debere Parentibus, quibus ille nec bonos quidem prætulit.] Nec vulgaris eſt ſcriptor Guarricus, qui Euangelij ſententias iam antè tractatas diligenter expendit, & in hunc modum præſentem Mariæ cauſam illuſtrauit: Meritò in cruce MARIA mater agnita, & cura ipſius idoneo Tutori delegata eſt, vbi maximè eſt probata & matris ad Filium ſyncera charitas, & filij de matre vera humanitas. Nam aliàs Chriſtus velut diſsimulaſſe matrem viſus eſt, ſiue cùm in nuptiis flagitanti miraculum ait: Quid mihi & tibi mulier? ſiue cùm in mediis ſermonibus Euangelij dicenti cuidam: Ecce mater tua & fratres tui foris ſtant, quærentes te. Quæ eſt, inquit, mater mea? Sed & matri cùm miraculum poſceret, ſic reſpondendum erat; vt aliunde quàm à matre miracula haberi ſignificaret: & illi qui ſermonem Euangelij parentes annunciando interrumpebat, meliùs reſponderi non poterat; vt, ſcilicet, ſpiritualia carnalibus præferenda monſtraret. Ac ſi more ſuo diceret Parentibus, ſe occupatum in negotio Euangelij quærentibus: Quid eſt quòd me quæritis? Neſcitis, quia in his quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe? Abſit enim vt matrem aſpernatus ſit, qui tanta cura de Parentibus honorandis legem dedit. Abſit, inquam, vt in terra faſtidierit matrem, cuius è cœlo concupiuit decorem. Imò potiùs ordinabat in nobis charitatem, tàm verbis quàm exemplis nobiſcum agens, vt carnalium affectibus neceſsitudinum, nō ſolùm Dei præponamus dilectionem, ſed etiam eorum, qui Dei faciunt voluntatem. Ille ſiquidem affectus de cordibus exigitur omnium noſtrûm, quos ſummi Patris adoptauit dignatio, quo fideliter dicamus cum ipſius Vnigenito: Quicunq; fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater & ſoror & mater eſt. Prorſus filiis Dei competit vox iſta, nec vllum fidelius teſtimonium reddit ipſe Spiritus ſpiritui noſtro, quòd ſimus filij Dei, quàm vt ſonet de cordibus noſtris hæc vox Vnigeniti Dei. Itaque MARIAM quæ ſecundùm carnem mater erat, alia quoque ratione matrem ſibi IESVS probat, quandoquidem & ipſa voluntatem Patris in tantum faciebat, vt de ipſa prædiceret Pater: Vocaberis voluntas mea. Igitur vbi eam viſus eſt ignoraſſe Filius, ibi ampliùs honoraſſe inuenitur, dum ei, ſcilicet, materni nominis honos duplicatur, pro eo, quòd eundem Filium, quem aluo geſtauerat incarnatum, etiam nunc animo geſtabat inſpiratum.]

Chriſtus matrē ſuam nō deſpexit, licet abiectè de illa loqui videretur.

Serm. 4. de Aſſumpt. Mariæ.

Guarrici teſtimonium, quomodò Chriſtus Mariam noſtra cauſa duriùs tractaſſe videatur.

Ioan. 9.

Ioan. 2.

Matth. 12.

Quò ſpectârit Chriſtus miniùs blandè matrem alloquens.

Lucæ 2.

Exod. 20.

Chriſtus matrē in terris nūquā faſtidiuit, cuius decorem è cœlo concupiuit.

Matth. 12.

Maria non modò iuxta carnē, ſed & ſpiritualiter Chriſti mater; quia Dei fecit voluntatem.

Eſaiæ 62.

Vbi Guarricus præceptorem ſuum Bernardum ſequitur, qui eodem ferè modo interpretatur, quòd Chriſtus durè acerbeque MARIAE matri loquitur, idque ad pœnitentes & religioſos, qui mundo renunciârunt, pertinere docet, vt hi nulla Parentum cura ſollicitentur, néue in ſpiritualibus exercitiis ob carnales propinquos & neceſsitudines impediantur. Legerat fortaſsis vterque, Baſilium Magnum haud multò aliter diſſerentem, planeque prohibentem Monachis, ad conſanguineos & amicos inuiſendos egredi, quando Chriſtus etiam in docendi munere Patriſque negotio verſans, adeò ſe à matre alienum oſtendit. Legerat Hieronymum ex multis diuinæ Scripturæ locis aſtruentem, vt qui totum ſe Chriſto conſecrauit, priſtinarum neceſsitudinum non recordetur, ſed calcatis parentibus, & diruptis vinculis omnibus ad vexillum crucis euolet, nudusque nudum Chriſtum ſequatur. Atque hæc ſatis eſſe puto ad omnem tùm admirationem, tùm offenſionem infirmis eximendam, quòd Chriſtus matrem ſuam quantúmuis dilectam & innocentem, eo habuerit loco, vt in Euangelio non ſemel eam duriùs alloqui & increpare videatur. Nunc porrò ad aliam hiſtoriam Euangelicam, in qua Virginis noſtræ cauſam rurſus premunt æmuli, rectà tranſeamus.

Serm. 2. de miraculo facto in nuptiis.

Bernardum, Baſilium & Hieronymum eodem modo ſuperiora intellexiſſe.

In regulis fuſiùs diſputatis.

Matth. 12.

In epiſt. ad Heliodorum.

CAPVT VICESIMVMTERTIVM.

Defenſio mulieris Euangelicæ, quæ MARIAM coram Chriſto et Turbis palàm celebrās, dixit: Beatus vēter qui te portauit. Ac de eodem loco aduerſus Nouatores, ſed præcipuè Caluinum diſputatio, & illorum confutatio, qui Euangelica dicta de Dei verbo cuſtodiendo, & de Patris voluntate facienda corrumpunt.

Quę hiſtoria Euangelij modò tractanda ſit.

FACTVM eſt, inquit Lucas, cùm hæc diceret, extollens vocem quædam Lucæ 11.
mulier de turba dixit illi: BEATVS VENTER, qui te portauit, &
vbera quæ ſuxiſti. At ille dixit: Quinimò, Beati qui audiunt verbum Dei
& cuſtodiunt illud. Habemus hîc duplicem, & præclaram ſanè confeſ-

In hiſtoria præſenti duplex notanda confeſsio; Chriſti & mulieris.

ſionem, Mulieris vnam, & Chriſti alteram, vtramque ſemper meritò coniungendam.
Vult enim à ſuis non ſolùm agnoſci Deus, ſed etiam in ſe Sanctiſque ſuis, & præſer-
tim in Deipara Virgine, prædicari atque coli. Deinde non ſolùm laudatores, ſed &
Verbi ſui cuſtodes atque factores habere poſtulat, iiſque ſolis veram promittit fœli-
citatem, ne ſola fide iuſtificari hominem falſò exiſtimemus. Etenim cuſtodia ſermo-
nis Dei, eius eſt adimpletio, quemadmodùm Euthymius annotauit, & nos deinceps,
ne quis cum Nouatoribus erret, admonebimus.

Mulierem hanc Euangelicā diuino Spiritu afflatam, Chriſto laudem publicā tribuiſſe.

Cæterùm, quod ad mulierem hanc Euangelicam attinet, quę nōnullis Marcella Lucæ 11.
dicitur, nullus Veterum hactenus dubitauit, eam diuino afflatam Spiritu, de Chriſto
rectè ſenſiſſe, & quod amplius eſt, blaſphemis Chriſti aduerſariis, qui tunc aderant,
fœliciter æquè ac fortiter obſtitiſſe, ſyncerǽq; fidei & Chriſtianæ veritatis illuſtre hoc
teſtimonium palàm edidiſſe. Laudat igitur illam non immeritò Beda, hiſque verbis In Lucam lib. 4. c. 49.

Mulier hæc à Beda commendatur, quę multas hæreſeis confutârit.

commendat: Magnæ deuotionis & fidei hæc mulier oſtenditur, quæ Scribis & Phari-
ſæis Dominum tentantibus ſimul & blaſphemantibus, tanta eius incarnationem ſyn-
ceritate cognoſcit, tanta fiducia confitetur, vt & præſentium procerum calumniam,
& futurorum hæreticorum confundat perfidiam.] Narrat deinde aliquot impias
opiniones ſiue hæreſeis, quæ hâc mulieris inſigni ſententia queant non incommodè
confutari; quoniam magnum illud pietatis Sacramentum, quod in carne manifeſta- 1. Tim. 3.
tum, & à multis impiè oppugnatum fuit, apertè comprobat, maiuſque aliquid in
Chriſto quàm in homine alio eſſe ſuſpiciendum declarat, ob quod mater etiam ac
nutrix eius beata meritò cunctis prædicetur, hancq; ſolam Domini Parentem agno-

Eadem mulier ab Auguſtino laudata, & typū illa præbet Eccleſię Chriſtum liberè confitentis.

ſcit, nihil viro aut virili ſemini in hoc diuino partu concedens. Probat & Auguſtinus In Euā. Ioā. Tract. 10.
præſentem confeſsionem, quam hæc mulier non ſuo tantùm, ſed & aliorum piorum
fecerit nomine. Theophylactus mulierem hanc ſimplicem, doloq; carentem vocat, In Lucam cap. 11.
quæ Domini miracula celebret. Videmus autem in illa typum quendam Eccleſiæ
gentium nobis expreſſum, cùm præclarè hoc ſuo exemplo præludat, credentes ex
ethnicis non paſſuros, vt blaſphema Synagoga Chriſti gratiam & doctrinam inſecte-
tur, ſed tantò quidem ardentiùs Chriſti nomen & honorem vindicaturos, ac matris
eius gloriam publicè celebraturos eſſe, quò indigniùs impij Iudæi & mundi ſapien-
tes vtriuſque perſonæ ſplendorem obſcurare, ac oblatam Euangelij gratiam auerſari

Quomodò vox præſens mulieris accipiēda ſit.

non erubeſcunt. Quid multis? Hæc mulieris vox non ſecus quàm pro Spiritus ſancti
teſtimonio debet accipi, quo non modò præſentium Phariſæorum calumnia retun-
ditur, ſed futurorum etiam hæreticorum perfidia confutatur, nobiſq; Chriſtiana ve-
ritas, vt de Chriſto & naturali eius matre ꝓbè ſentiamus, pulchrè corroboratur. Atq;
haud ſcio, an quicquam ſub illa breuitate verborum ab hac muliere aptius, tempe-
ſtiuius atque decentius in medium proferri potuiſſet. Verè in illa etiam videmus im-

Mulier hæc ex veris Chriſti paruulis et ſtultis huius mūdi.

pletum illud Dauidicum: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem propter Pſalmo 8.
inimicos tuos, vt deſtruas inimicum & vltorem: quodq; Paulus affirmat, quæ ſtulta & 1. Cor. 1.
infirma ſunt mundi, à Deo eligi, vt eo magis ſapientes ac potentes confundat.

Hæc

a Hom. 101 in Lucam. b In Dominic. 3. Quadrag. c In ca. 11. Lucæ, & in Euangel. de cõceptione Mariæ. d In Poſtil. maiori circa Domin. 3. Quadra. e In ca. 11. Lucæ. In Poſtilla circa Euãg. Dominicæ Oculi. In Euang. eiuſdẽ Dominicæ.

Hæc piam mulierem à Nouatorib⁹ malè indigneq́; tractari.

Hęc propterea repeto, quòd Sectarij noſtri aduerſùs hanc piam vereq́; laudabilem fœminam ſiue Marcellam, oppidò quàm inſolenter inſurgant, eamq́; taxandam potiùs, quàm laudandam cenſeant. Quæ [a] Brentio quidem videtur aliquatenus malè ſenſiſſe, & cui [b] Æmilius pium quidem, ſed carnalem affectum tribuit. Multò magis id facit [c] Sarcerius, quum doceat, illã prorſus carnaliter ſenſiſſe de regno Dei, & de beatitudine ſeu iuſtitia regni gratuita. Sed & [d] Lutherus in illa ſtultam & carnalẽ muliercule deuotionem reprehendit. [e] Franciſcus verò Lambertus, etſi fidelem hanc fuiſſe mulierem; cui ſuauiſsima Domini eloquia placuerint confitetur: tamen hoc etiã fermentum admiſcet: *Affectu carnis hæc protuliſſe videtur, quemadmodùm et moris eſt fœminarum, eas fœlices prædicare, quæ filios cæteris honoratiores genuerũt. Vnde Saluator, qui & affectus & laudes carnis deteſtatur, illi reſpondit.* Neq; minùs vehemens, durus & acerbus eſt Spangẽbergius, quum hanc mulierem accuſat erroris, quæ rationi humanæ, non verbo Dei inhæreat, quæ beatitudinem ſiue iuſtitiam rebus & operibus externis tribuat, quę optet ſe tanti Prophetæ matrem eſſe, & cuius opinionem Chriſtus demùm ſugillet. Nec diſſentit Coruinus, qui fidem in hac requirit muliere, & carnali affectu præditam dicit in eo, quòd beatam Chriſti matrem pronunciat.

Reſponſio ad priorum Interpretum indignam cenſurã de præſente muliere, quæ multis modis, ſit commendanda.

Quæ omnia cùm ſine probatione, ſine iudicio proferantur, ac temerè tantùm effutiantur, ridenda mihi potiùs, quàm hoc loco multis cõfutanda videntur. Nec vllus quidem ſapiens æquum cenſebit, bonã matronam nunc primùm tot nominibus incuſari, quam ornat ſacrum Euangelium, quam defendunt Patres, & res ipſa nõ obſcurè commendat; præſertim ſi adiunctæ circumſtantiæ; vnde, cui, quo tempore, apud quos, & de qua perſona ſuũ vel teſtimonium, vel elogium protulerit, ſedulò diſcutiantur. Nec enim rogata, ſed ſpontè, quum plena tumultus eſſent omnia, in medio blaſphemantium hoſtium, vt Chriſti contempti & accuſati cauſam tueatur, muliebrẽ pudorem, humanumq́; timorem exuit, neq; apud ſe muſsitat, ſed vocem intendit, & ſola vtitur tanta libertate dicendi, publicum de innocentia Chriſti teſtimonium ferens atq; proclamans. Sunt autem iſti fortaſsè huic fœminæ propterea iniquiores, quòd haud obſcurè cernant, illius teſtimonio MARIAE laudem illuſtrari, & in hac veneranda, vetere Catholicorum morem aliqua ex parte confirmari. Quicquid enim ad Virginis gloriã confert, mirùm quàm ferãt impatienter Nouatores, quamq́; illud ſtudioſè ſupprimant, lacerẽt ac torqueant, ita, vt ſi poſſent, id prorſus abolitum cupiãt in Eccleſia Dei. Sed fruſtraneus hic labor eſt Antidicomarianitarum, qui quãtúmuis honoris diuini zelum ſuæ prætexant temeritati, dum MARIAE gloriã certatim deprimunt & obſcurant, hoc tantùm aſſequuntur, vt quò ipſi Deiparæ laudẽ & venerationẽ oppugnant hoſtiliùs, eò plures & præſtantiores Marianæ dignitatis præcones & vindices emergant, qui nõ ſine prouidentia diuina hoc ſuſtineãt obeantq́; munus, quod Gabriel, Elizabetha & hæc pręſens mulier, ad Virginẽ celebrandam præclarè ſancteq́; admodùm inchoârũt. Nec aliter ſanè fieri poteſt, quin ſuũ curſum & vigorẽ perpetuũ habeat, quod diuino eſt oraculo prænũciatum atq; ſancitum, vt MARIAM, cui magna fecit qui potens eſt, beatam dicant omnes generationes. Quid, quod Sibylla Tyburtina, nõ multò quidem aliter, atq; hæc mulier, MARIAM vel nondum natam celebrauit, ac diuino haud dubiè Spiritu ducta, ſic cecinit vaticinando:

Vnde Nouatores iniquiores eſſe videantur.

Maria ſemp habet à quibus laudetur, quãtúmuis hoſtes obſtrepant.

Ex ordinatione diuina Mariæ beatitudo longè lateq́; prædicanda eſt.

Luc. 1.

Sybillæ vaticinium cum huius mulieris cõfeſsiõe cõgruit.

O nimium fœlix, cœlo digniſsima mater,
Quæ tantam ſacro lactauit ab vbere prolem.

Eòdem pertinet vetus & inſigne carmen, quod vel ante mille Annos Chriſtianus edidit Poëta, & in ſolennem vſum recepit Eccleſia, quodq́; in hunc vſq; diem vel inuito Serpente & eius ſemine, per omnes Catholicas ſonat Eccleſias:

Carmen Sedulij Mariã vt Domini matrẽ prędicans.

Salue ſancta parens, enixa puerpera Regem,
Qui cœlum terramq́; tenet per ſæcula, cuius
Numen, & æterno complectens omnia gyro,
Imperium ſine fine manet: quæ ventre beato

Gaudia matris habens cum Virginitatis honore,
Nec primam ſimilem viſa es,nec habere ſequentem,
Sola ſine exemplo placuiſti fœmina Chriſto.

Quod Sedulij carmen nobis alibi citatum, hoc loco cum Beda repetere viſum eſt,quoniam cum præſente mulieris confeßione ad Mariæ laudẽ confirmandam pulchrè conſentit: quanquàm ad præſentem locum propiùs etiam facit, quod idem Beda cecinit:

In natali ſanctæ Dei genitricis.

Bedæ carmẽ ad hunc Euangelij locum alludens.

Et tu beata præ omnibus
Virgo MARIA fœminis
Dei genitrix inclyta,
Noſtris faueto laudibus.
Pudica cuius viſcera
Sancto dicata Spiritu,
Dauidis ortum ſemine
Regem ferebant ſæculi.
Beata cuius viſcera
Summo repleta munere,
Terris alebant vnicam
Terræ poliq́ gloriam.

Bedæ admonitio de vſu huius loci.

In Euang. Luc. ca. 11.

Nec omittam eiuſdem Bedæ prudentem piamq; commonefactionem, quum huc etiam pertineat: Nos, inquit, his contra Eutychen dictis extollamus vocem cum Eccleſia Catholica, cuius hæc mulier typum geſsit: extollamus & mentem de medio turbarum, dicamusq́ue Saluatori: Beatus venter, qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti. Verè enim beata parens.]

Teſtimonia quædam Veterum, qui præſentis mulieris exemplum in Maria laudãda ſequuntur.

In natalem Domini.

Alludit ad hunc quoq; locum Gregorius Niſſenus, & plę mulieris exemplũ ęmulatus, hoc Mariæ præconium defert: O beatum vterum illum, qui bonitatis pręſtantia ad ſe animi traxit bona. In reliquis enim omnibus vix animus purus Spiritus ſancti præſentiam capit, hîc autem caro fit Spiritus receptaculum.] Nec eſt diſsimile, quod ab Epiphanio ſcriptum legimus: O vterum impollutum habẽtem circulum cœlorũ, qui Deum incomprehenſum, in te verè comprehenſum portâſti. O vterum cœlo ampliorem, qui Deum in te non coarctâſti. O vterum, qui cœlum es ſeptem circulis conſtans, & capacior illis exiſtis. O vterum ſeptem cœlis ſublimiorem atq; latiorem. O vterum, qui es octauum cœlum, ſeptem firmamentis celſiorem. O vterum, habentem inextinguibile lumen ſepties lucentis gratiæ.] Eòdẽ Auguſtini verba ſpectant: O Virgo Dei genitrix glorioſa, ô ſublimis puerpera, cuius viſceribus autor cœli terræque committitur.] Et rurſus: O fœmina ſuper fœminas, quæ & virum non cognouit, & virum in vtero circumdedit: quæ concubitu carnali non tangitur, & tamen carnea prole de ſpirituali ſemine gratulatur.] Igitur de hac Euangelica muliere ſic habendum eſt, illam in hac laudatione veræq; fidei confeßione nihil omninò peccare; cuius quum exemplum ſancti Patres libenter æmulẽtur, ſatis declarant, eiuſdem affectũ fœminæ ſpiritualem potiùs quàm carnalem eſſe, nulloq; modo reprehendi oportere. Etſi enim à ſolo corporali dono maternitatis (vt loquuntur) Mariam extollere, ac beatã proclamare videatur, quandoquidem mundi Redemptorem genuit ac aluit, tamẽ eiuſdem Virginis fidem inſignem ab Elizabetha laudatam, aliasq; virtutes, quæ illam Deo præcipuè commendârunt, nequaquàm excludit. Ac de Chriſti quidem reſponſo poſteà viderimus, qualẽ quantamq; vim habeat ad cõiecturam aduerſariorũ vel tegendam, vel fulciendam. Peccant igitur aduerſarij, dum piæ mulieris mentẽ & affectum ad ſolam carnẽ carnalemq; ſenſum detorquent, dumq; in Deipara ventrẽ & vbera,

In ſerm. de Virg. laudibus.

Vterum Mariæ matris valdè laudat Epiphanius.

Ser. 35. de Sanctis.

Serm. 9. de tempor.

Mulierem hanc à Nouatoribus reprehenſam, cum Patribus prædicandam eſſe.

Nouatores Mariam ſuo fraudãt honore, quã propter ſacrum vterũ & vbera promeretur.

vbera, ſiue ipſam maternitatem, vt dicunt in ſcholis, contra ea quæ ſuprà diximus, & poſteà ſubiiciemus, ſolummodò intuentur. Nemo certè caſtiſsimum MARIAE vterum, & ſanctiſsima eius vbera ſatis extollat, quam ex Filij vnione, communione, contactu & obſequio (vt Rickelius loquitur) ineſtimabiliter dignificatam ac Deificatam quodammodò eſſe, credendũ eſt. Georgius Æmilius præſentem locum rectiùs quàm eius collegæ, ſic explicat, vt venter & vbera pro matre ſumantur, vtpotè præcipua generationis & nutritionis inſtrumenta, quibus fœliciſsima Dñi mater vſa eſt, vt æternum Dei Filium primùm in lucem ederet, & editum ſuo lacte nutriret. Rideant autẽ ſi velint aduerſarij, vt Philoſophis mundiq; ſapientibus, ſeſe conforment, quod nos de ventre & vberibus Mariç gloriemur: hęc ſanè gloriatio ad Chriſtum ipſum à Maria genitum & nutritũ refertur, & propter illum, talem matrem in corpore ſimul & anima non poſſumus non beatificare.

In explicat. Luc. ca. 11.

Circa Euágel. Dominicę 3 Quadrageſ.

Hæc pluribus perſequi cogimur, vt Caluini criminationem depellamus, quam impudens homo toti Eccleſiæ petulanter intentat: *Mirus, inquit, Papatus ſtupor, quòd in MARIÆ honorem cantillent hæc verba, quibus tam disertè refellitur eorum ſuperſtitio: in agendis verò gratiis mulierculæ vocem decerpunt, omiſſa correctione. Verùm ita modis omnibus obſtupefieri decuit, qui pro ſua libidine ſacrum Dei verbum data operâ profanant.* Quorſum verò iſthæc tàm acerba procacitas, & procax acerbitas tua Caluine? quin teipſum reſpicis improbe calumniator, & de oculo tuo demis trabem, qui feſtucam in alienis oculis tàm accuratè conſideras, tàm atrociter accuſas? An tu potiùs pro libidine tua verbum Dei non tractas, multisque in locis data operâ non profanas? ſicut Claudius, Domochares, Horantius, Camerarius, vt nihil de VVeſtphalo, Heshuſio aliiſque multis, qui ſuos in te calamos acuerunt, modò dicam, luce clarius orbi commonſtrârunt? Quod verò in Catholicis reprehendis, ſi rectè tecum reputes omnia, tibi nimiùm ac tuis propriè competit. Niſi enim velut in ſtuporem, adeoq; ſenſum reprobum à iuſto Deo eſſetis traditi, facilè cognoſceretis laudandum potiùs quàm ſuggillandum illorum eſſe ſtudium, qui ad prædicandam Deiparam his Euangelicis verbis vtuntur. Iam verò vtentibus, quis quæſo ſtupor, quæ imperitia rectè poteſt aſcribi? Eſt hæc ſanè, ſi ſyncerè iudicabitur, veræ fidei profeſsio, eſt ſpiritus Euangelici teſtimonium, eſt Chriſtianę pietatis officium, eſt Eccleſiaſticæ confeſsionis aduerſùs Antidicomarianitas perpulchrum ſymbolum, ac demùm non obſcurum grati pectoris argumentum. Enimuerò mulier, quâ de agimus, haudquaquàm hîc loquitur muliebriter, ſed eodẽ, quo Elizabetha Spiritu afflata, Mariam publicè celebrat, & celebrandam eſſe docet, nunquàm non habitura facti ſui comites, ſocios, ſectatores atq; ſectatrices, à quibus etiam Chriſtus toto orbe in MARIA prædicetur atq; honoretur.

In Harmo. Euágelica.

Caluinum petulàter toti Eccleſiæ inſultare, ob verba huius mulieris, & ſimul depulſio Caluinianæ cauillationis.

Confeſsio mulieris hoc loco multiplicem vſum & fructũ præbet.

Lucæ 1.

Quem igitur errorem, quámue ſuperſtitionem in veteri Eccleſia notabit iure Caluinus, qui tàm ab omni pietate remotus eſt, vt ne ferre quidem poſsit ſuam Mariæ laudem à piis tribui, etiamſi verba tantùm Euangelica priuatim vel publicè profeſant? Scilicet ſi Caluino credimus, nefas erit ita dicere: Beata viſcera MARIAE Virginis, quæ portauerunt æterni Patris Filium; & beata vbera, quæ de cœlo plena, Chriſtum Dominum lactauerunt. Et rurſus canit Eccleſia: Beata Virgo cuius viſcera meruerunt portare Dominum Chriſtum, quemadmodùm & ſancta Elizabeth, vbi Mariam benedictam celebrat, ventrem illius benedictum ſpeciatim prædicare nõ dubitauit. Quid verò, ſi ſancti Viri multis ab hinc ſæculis his aliiſq; modis dixerint, ſcripſerint, decantârint? Tàm ſunt aures delicatæ Caluino, vt hanc quoq; Catholicæ pietatis partem & exercitationem non ſolùm in templis, ſed in priuatis etiam ædibus & menſis penitus auerſetur? Fortaſsis & notam tetræ ſuperſtitionis inuret nobis hoc nomine: tam malè illi conuenit cum MARIAE laudatione, in qua ſe mutos eſſe gaudent ſectarij, quamuis alibi, dum ſe ſuaque iactant, vel graculis ſoleant eſſe loquaciores. Haud enim malè referunt Achillam & Arrium, de quibus hoc Zozomenus memoriæ prodidit, quòd laudem propriam aucuparentur, & quæcunq; contra Catholicos poſſent, adferrent, ac deriſiones negociarentur, ſeditionesq; illis quotidiè ac perſecutiones molirentur.

Sine omni errore & ſuperſtitione Mariam cum hac muliere licet publicè prędicare.

Eccleſię inſtitutum eſt, iiſdem ferè verbis Mariam extollere, ſicut hæc mulier & Elizabeth extulerunt.

Lucæ 1.

Sectarij ex more ſua potiùs quàm aliena prædicant.

Hiſt. Eccle. lib. 1. c. 14.

Sed enim veterem morem hic Momus incuſat, quòd ſola verba quæ ad MARIAE laudem ſeruiunt, ex hoc Euangelio decerpantur. Fit hoc fateor, ſicut etiam ab Am-

An nõ liceat ex cõfeſsione mulieris verba quædam decerpere.

broſio factum cernimus, quando his verbis eſt vſus: MARIAE vbera benedicta, quibus ſancta Virgo, poculo Domini, potum lactis immulſit.] In templis autem eſt vſitatiùs, vt cum priore ſententia iungantur & illa, quibus Chriſti reſponſio continetur. Cùm autem ob ſtudium breuitatis hæc mulieris verba, ſiue in agendis ad menſam gratiis, ſiue alibi non integrè vſurpantur, quid vel periculi, vel piaculi in eo eſſe poteſt? Sed omittitur correctio, inquit Caluinus: Quid tùm poſteà? quãquàm ne id quidem concedimus, ad correctionem pertinere, quod Chriſtus è veſtigio ſubintulit, Quinimò, μὲν οὖν. Ea coniunctio neq; negat quod dictum eſt, neq; reiicit, vt Loſius quoq; fatetur: quia nõ modò non negatur quod à muliere dictum eſt, ſed etiam confirmatur. Perinde ac ſi diceret: Ob ſermones meos auditos rectè cognoſcis in me aliquid homine maius eſſe admirandum, & idcircò meam genitricem ac nutricem ſpeciatim honoras, vereque beatam prædicas. Eſt ita ſanè: ſed hoc tibi ſimul affirmo, beatitudinis laudem non in illam ſolam competere, ſed & aliis communicari poſſe, qui ſermones meos ſic audiunt, vt eos corde ſpiritualiter concipiant, & cõceptos pariant, eoſdem cuſtodiendo & adimplendo. Licebit enim & illis meos eſſe cognatos; quæ dignitas nullis quidem verbis poteſt explicari. Quòd ſi Zwinglio credimus, nõ alia mulieris mens fuit, præterquàm ſi hoc affirmaret: *Vos Phariſæi calumniamini factum Chriſti, & dæmoni hanc aſcribitis virtutem. Ego autem contra vos pronuncio, ipſum eſſe ſanctiſsimum hominem, adeoq; beatum, vt etiam mater eius & vbera beata ſint. Sanctitas ergo Mariæ ex ſanctitate naſcitur Chriſti.* Tùm eodem Zvvinglio teſte (Quinimò) hic eſt concedentis, quod idcircò Germanicè non malè vertitur, Das iſt immer wahr/ pro eo quod Latini, certè vel profectò dicunt. Sed & alibi Scriptura ſic eãdem voce vtitur, vt planè ſit aſſeuerantis, quemadmodùm dum Dauid loquitur Ionathæ: Quinimò viuit Dñs, & viuit anima tua, quin vno tantùm, vt ita dicam, gradu ego morsque diuidimur. Vbi priùs illud ſic alij linguæ ſanctæ peritiſsimi tranſtulerunt: Et profectò viuit Dominus, & viuit anima tua.

Chriſti reſponſum ad mulierẽ confitentem, nõ pertinere ad correctionem.

Lib. de Ioſeph ca. 11.

In loci huius explicatione.

Senſus verborũ mulieris iuxta Zvvinglium.

In cap. 11. Lucæ.

Quinimò, vox eſt concedentis & affirmãtis in Scriptura.

1. Reg. 20.

Fallitur ergò Caluinus, dum ex hac voce, Quinimò, tantas turbas excitat, totamque in ius vocat Eccleſiam. Hoc verò Chriſti reſponſum, Quinimò beati qui audiunt & cuſtodiunt verbum; ſic idem interpretatur, Chriſtum hic adeò mulierculæ non ſubſcribere, vt potiùs hoc dictum contineat aliquam reprehenſionem. Quid igitur? an verum ingenuè confirmans, præſertim vbi de fidei oppugnatæ negotio agitur, in aliquam iuſtam reprehenſionem incurrit? Chriſtóne diſpliceret matri delata laudatio? Non magis hæc certè, quàm illa vel à Gabriele, vel ab Elizabetha profecta commendatio poterat offendere. Sed hoc imponit Caluino, ſicut & Georgio Æmilio, & Spangenbergio, quòd aduerſatiuam hîc faciant dictionem, Quinimò. Quaſi verò in dubium vocari poſsit, rectène MARIA dicatur, beata, quòd Virgo Chriſtum Dominum in ſuo ſacro ventre geſtârit, ſuisque lactârit vberibus de cœlo plenis, vt canit Eccleſia? Item verène dicatur beatus ille venter, & beata vbera, quibus duobus, veluti præcipuis organis & inſtrumentis, ſacra Virgo vſa eſt, & ſanctiſsimè vſa eſt non abſque miraculo, ad ſummi Regis noſtrique Redemptoris tùm generationem, tùm educationem nobis maximè ſalutarem? Quocircà Eraſmus vtramq; ſententiam mulieris & Chriſti hoc modo cõiunctim ꝓponit: Beatus MARIÆ Virginis vterus, qui te (Ieſu) geſtauit iuxta carnem, ac beata vbera, quæ te lactauerũt: ſed & omnes illi beati, qui diuini ſermonis cœleſte ſemen ſpiritualiter concipiunt ac retinent, donec gignat in eis vitam æternam.

Caluinus ob vocem, Quinimò, totam in ius vocat Eccleſiam.

Lucæ 1.

Errare Nouatores, qui ex voce Quinimò, dictionem hic faciunt aduerſatiuam.

In liturgia Virg. Lauretanæ.

Nullus verò, niſi ſit impius planè, hanc ſingularis beatitudinis laudem MARIAE ad hoc tantum Dei opus electæ atque aſſumptæ vnquam adimere queat. Auguſtinus perſpicuè docet, Chriſtum in hoc ſuo reſponſo non reiicere, ſed ſimul includere matrem, quæ non minùs quàm reliqui audientes & cuſtodientes verbum Dei, beata cenſenda ſit. Vnde tractans hæc ipſa verba, Beati qui audiunt, Hoc eſt, inquit, dicere, Et mater mea, quam appellâſtis fœlicem, inde fœlix, quia verbum Dei cuſtodiuit.] En quantum Auguſtinus MARIAE tribuat, quòd nimirùm verè perfecteque fuerit Euangelica, quia non ſolùm audiuit, neque tantùm in corde ſuo conſeruauit & contulit, vt Lucas affirmat; ſed & cuſtodiuit verbum Dei, vt veluti terra benedicta, fructum benedictum & vſquequaque perfectum copioſè proferret. Eandem ſententiam ſequitur

Chriſtus hîc matrem nõ excludit à vera beatitudine, vt Auguſtinus, Chryſoſtomus & Beda interpretantur.

Tract. 10. in Ioan.

Lucæ 2.

Homel. 10. in Euangel. Ioannis.

quitur Chryſoſtomus, qui ſic dictum vult: Quinimò beati qui audiunt Verbum Dei & cuſtodiunt illud, vt mater Domini hîc minimè negligatur. Sed & Beda hoc loco Chriſtum affirmâſſe & confirmâſſe cēſet id, quod mulier, MARIAM, imò & Chriſtum ipſum laudando, dixerat. Adiecit tamen Dominus generale quoddam axioma, quod auditoribus omnibus inſeruire ac prodeſſe poſſet, & ex occaſione dicti quod attulerat mulier, regulam tradidit omnibus ad bene beatéque viuendum & ſcitu, & obſeruatu neceſſariam, ne quis aliôquin putet, MARIAM aut fuiſſe, aut fore ſolam in terris ac cœlo beatam. Sed verba Bedę ſubiiciamus, quæ planè conuincunt, hoc Chriſti dicto ſiue reſponſo ſuum etiam MARIÆ honorem, quem labefactare conantur aduerſarij, integrum permanere. Pulchrè, inquit, Saluator atteſtationi mulieris annuit, non eam ſolummodò quæ verbum Dei corporaliter generare meruerat, ſed & omnes, qui idem verbum ſpiritualiter auditu fidei concipere, & boni operis cuſtodiâ vel in ſuo, vel in proximorum corde parere, & quaſi alere ſtuduerint, aſſeuerans eſſe beatos. Quia & eadem Dei genitrix & inde quidem beata, quia verbi incarnandi miniſtra eſt facta temporalis: ſed inde multò beatior, quia eiuſdem ſemper amandi cuſtos manebat æterna. Qua ſententia ſapientes Iudæorum clam percutit, qui verbum Dei non audire & cuſtodire, ſed negare & blaſphemare quęrebant. Sed & alibi non minùs luculenter MARIÆ gloriam ex hoc loco confirmat, cùm explicans verba illa Virginis: Et miſericordia eius à progenie in progenies timentibus eũ, ita ſcribit: Concinit his beatæ MARIÆ verbis ipſius Domini ſermo, quo non tantùm matrem, quæ ſe corporaliter meruit generare, ſed & omnes qui ſua præcepta ſeruarent, pronunciauit eſſe beatos.] Et poſtea citatis verbis illis: Beatus venter qui te portauit: At ille, inquit, teſtimonium veritatis prolatum libenter accipiens, continuò reſpondit: Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt. Ac ſi apertè dicat: Quamuis ſingulare priuilegium habeat, quæ filium Dei incarnatum Virgo in vtero geſtare, parere ac nutrire digna extitit, præcipuum (hoc eſt præclarum & honeſtum) tamen in eadem vita perpetuæ beatitudinis locum & ipſi ſunt habituri, qui eius fidem ac dilectionem caſto in corde concipiunt, qui ſedula in mente pręceptorum eius memoriam portant, qui hanc & in mente proximorum, ſolerti cohortatione nutrire ſatagunt.] Prolixè docentem Bedam introduximus, quòd præſentem locum ſedulò excuſſerit, & genuinum eius ſenſum reddiderit clariorem, ſimulq; ſuam MARIÆ laudem contra Nouatores vindicârit. Ac multos quidem in audiendo & cuſtodiendo verbo ſedulos perfectoſque fuiſſe dubium non eſt: ſed horum iuſtorum nullus MARIÆ anteponi meretur, quę intellectu, & affectu, & actu (Bernardi verbis vtar) ſuper omnes mortales decalogum habuit & obſeruauit.

In Euangelium Lucæ.

Quomodò Beda præſentẽ locum exponat.

In ſolẽnitate viſitationis Mariæ. Lucæ 1.

Singulare priuilegiũ Virginis, quæ digna fuit æternum Dei filiũ in vtero geſtare, parere & nutrire.

Ser. 4. ſuper Salue Regina.

Quod verò Chriſtus de verbo cuſtodiendo meminit, rectè ſic Beda Euthymiuſque declarât, vt ad boni operis cuſtodiam referatur, quandoquidem ad benè ac beatè viuendum ſatis non ſit Dei verbum cum fide percipere, ſicut illud Herodes libenter à Ioanne Baptiſta percepit, ſed perceptum etiam atq; in agro cordis recõditum, veluti bonum ſemen excreſcere, ac fructus Deo dignos proferre debet, vt Euangelica docet parabola. Vnde Bernardus hoc ipſum dictum tractans admonet, Dei verbum non in ſola memoria cuſtodiri, ſed ſicut ipſum cibum corporis, omninò deglutiri atq; maſticari oportere; vt ſalutarem ex eo vitæ fructũ percipiamus. Traiiciatur ait, in viſcera quædã animæ tuæ, tranſeat in affectiones tuas, & in mores tuos.] Non enim auditores tantùm, etiamſi eum fide dicãt, Domine Domine, ſed & factores, Dei verbum requirit. Qui facit voluntatem Patris, intrabit in regnum cœlorum, ſicut Chriſtus in Euangelio ſæpè multumq; confirmat, eos demum ſuos amicos & beatos pronuncians, qui Dei pręcepta faciunt, cuſtodiunt atque ſeruant. Sed quia fulgentiſsimam hanc Euangelij lucem ferre non poſſunt Nouatores, eiuſmodi loca coactis interpretationibus obſcurant, adeoq; adulterant planè: Quod enim Chriſtus, inquit, Beati qui audiunt verbum & cuſtodiunt illud, hoc eſt inquit [a] Sarcerius: *qui ſeriò audiunt auribus, & fide in corde apprehendunt, atq; credunt ad iuſtitiam.* Tum alio loco: *Audire verbum eſt corde ſuſcipere; facere eſt corde credere.* Sic enim explicat, imò deprauat illam inſignem Chriſti ſententiã, Mater mea & fratres mei hi ſunt, qui verbum Dei audiunt & faciũt. Vbi [b] Melanchton hoc adiicit ſcholion: *Ille facit voluntatem Patris, qui credit in Chriſtum.* Conſonat [c] Coruinus

Cur Chriſtus dicat verbũ audiendũm & cuſtodiendum.

Marc. 6.

Matth. 13. Lucæ 8. Marc. 4. Ser. 5. de aduentu Domini. Matth. 7. Lucæ 6. Iacobi 1. Rom. 2. Matth. 7.

a In cap. 11. Lucæ. Inc. 8. Luc. b In annot. Mat. ca. 12. c In explicatione paſſionis Domini.

Nouatores deprauant Euangelij loca de verbo Dei cuſtodiẽdo & faciendo inculcantia.

apertè ſcribens, quòd is qui credit, Patris ſui faciat voluntatem. Accedit his quoque [a] Caluinus, qui facere volunratem Patris pręcipuè ad fidei commendationem refert, quandoquidem, vt idem alibi notat: *Sola fides ſufficit, quia hoc vnum à nobis Deus poſtulat, vt credamus*. Tum huius diſcipulns [b] Marloratus pronunciat: *Credere in Chriſtum filium Dei & audire verbum Chriſti, vt verbum Dei, eſt facere voluntatem Patris, qui in cœlis eſt*. Arque his friuolis commentis illi non modò clariſsima Chriſti verba eludere, ſed etiam ſuum, aut potiùs Eunomianum de ſola fide iuſtificante dogma tueri confidunt; quaſi voluntatem ſuam & Pater & Filius non ſatis declarauerit, vt ſciamus ad iuſtitiam & ſalntem hominis pertinere, ſi nō ſolùm verbum Dei audiat & credat, ſed etiam ſi credens [c] diuinis præceptis pareat, ac fidem ipſam [d] operibus conſummet, ſuamque vocationem [e] per illa certam faciat, [f] ſecundùm illa ipſa mercedem à Chriſto iudice recepturus. Pudenda certè fraus, & licèt in ſpeciem blanda, ſed peſtilens tamē doctrina eſt, quòd iſti tota reclamante Scriprura, fidem ſolam pro factis bonisq; operibus, quæ paſsim in verbo ſuo exigit Deus, ſubſtituunt, & fidem eandem vnicè homini neceſſariam clamant, vt ita partim præceptorum Dei, vt vocant, impoſsibilitatem ſtatuant, partim bonorum operum, quæ à piis fiunt inſtitiam, merita, & neceſsitatem excludant reiiciantq;. Atqui res ipſa docet, verbum Dei à multis cum fide audiri, ſicut à Principibus Iudæorum, qui in Chriſtum docentem crediidiſſe leguntur, ſed tamen non cuſtodiri, cùm ſemen diuinnm ab illis acceprum, fructum dignum non adferat, quin potiùs illorum vitio ſuffocetur. Veruntamen, inquit Ioannes, & ex Principibus multi crediderunt in eum: ſed propter Phariſæos nō confitebantur, vt è Synagoga non eiicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis quàm gloriam Dei. Igitur ad iuſtitiā & ſalutem illud Dei verbū confert, quod & auribus percipitur, & memoriæ mandatū, in animo conſeruatur, & in opus ipſū conuertitnr, veræq; obedientiæ fructibus commendatur. Qui enim habet mādata mea & ſeruat ea, inquit Chriſtus, ille eſt, qui diligit me. Hac de re alibi tàm multa diximus, vt hoc quidē loco iſthæc ſatisfuerit attigiſſe. Perperuò igitur exulet vox impia Lutheri: *Nullum opus tam malum, quod hominem damnare queat, neque vllum tam bonum quod ſaluare: Cæterùm ſola fides ſeruat, ſola incredulitas damnat.*

Voluntas Dei non modò fidē, ſed & obedientiam mandatorum requirit.

Aliud eſt audire etiam cum fide, aliud facere verbum Dei.

Quòd verbum Dei iuſtificet ac beet hominē.

a In cap. 12. Matth.
b In ca. 17. Matth.
c Matth. 7. & 19.
d Iacob. 2.
e 2. Pet. 1.
f Matt. 16. Rom. 2.
Ioan. 12.
Matth. 13.
Ioan. 12.
Ioan. 14.
In Euangel. Dominicæ 8. à Trinitate.

CAPVT VICESIMVM QVARTVM.

Eiuſdem mulieris aduersùs Lutherum alioſq; ſectarios propugnatio, & rurſus de verbis illis: Beati qui audiunt verbum Dei & cuſtodiunt illud, admonitio. Item in matre Domini pluſquàm miniſterium nudum eſſe ſpectandū. Ac demùm multa in Deipara reperiri, quæ nos etiam hodiè beatificare poßimus.

NON ſolùm Ioanni Caluino, vt explicnimns, verùm etiam Martino Luthero eiusq; ſymmyſtis libuit pręſentem Euangelij locum inſano ſtudio & audacia hæretica conuellere, ſimulque præclarum mulieris dictum & factum, quo mater Domini in confetta hominum turba publicè commendata eſt, inſigniter deprauare. Lutheri verba ſubnectam: *Probè notandum*, inquit, *quomodò ſtultæ & carnali deuotioni, vt loquuntur, muliercula exclamantis, beatum ventrem qui eiuſmodi filium geſtâſſet, Chriſtus obijciârit. Quo profectò ſummam omnium, quæ hac hiſtoria nobis propoſita ſunt, docuit: nimirùm ne opera aut dignitatem ſanctorum ſpectemus: ſed ſolum verbum Dei, vt illud audiamus & ſeruemus. Nihil enim noſtrâ refert, nihil nobis cōducit, quàm ſancta & eximia ſit huius Filij mater, imò nec quàm præſtans & inſignis Filius & hic & fructus ſit, ſed quid iſte nobis Filius fuerit, quod nos ex gratia citra noſtram opera ac meritum de poteſtate liberauerit Satanæ.* Quibus verbis multa certè Lutherus non ſolùm inſulsè, ſed etiam falsò & impiè, & ad hunc quidē locum prorſus ineptè coaceruat. Primum enim annon acerbus & contumelioſus eſt hîc Gigas honeſtę & pię mulieri? quam vt antè probatū eſt, multis nominibus commendare poſſumus,

Lutherum hiſtoria Euangelij præſentis abuti, & multos errores circa illā committere.

In Poſtilla maiori in dominicam 3. Quadrageſ.

Matth. 11.

poſſumus, inſectari verò non debemus, niſi fortaſſe omni poſito Chriſtiano candore, cum Luthero fœdè libeat calumniari. Qui ſtatim hîc ſe ita prodit, vt cognoſcamus illum ex mundi eſſe ſapientibus, qui, ſuo more, ſimplices ac paruulos Chriſti ſuperbè contemnunt, vt ipſi præ aliis ſapere videantur. Vnde alibi quoq; mulierem eandem, velut à Chriſto reiectam & deſpectam aſſerit, perinde ac ſi dixiſſet: *Grauant me carnales laudes, nec mater mea hinc beata eſt: tua laus nullius momenti eſt, non enim adhuc ea quæ Dei ſunt aſſequeris: tu emolumentũ & voluptatẽ carnis quæris, mirè tibi biſcè muliebribus & noxiis cogitationibus places. Quocirca cor tuum ab his friuolis, inanibus & vanis cogitationibus auertas.* Ita enim in bonã ac piam, perinde ac ſtultam & culpabilẽ fœminam ſuperbus Lutherus debacchatur.

Lutherus huic mulieri in Euã. gelio iniquꝰ & acerbus.

In Euangel. de die conceptiõis Mariæ.

Falſum & illud quod adiungit, hoc doceri loco, ne opera dignitatemq; Sanctorum ſpectemus. Quaſi verò Chriſtus tàm malè matrem honoret, aut ſeſe adeò iratum illi præbeat, vt beatam fuiſſe inficietur, vel certè vt eidẽ publicam inuideat commendationem. Hęc nullus ſanè mentis dixerit, ac res ipſa teſtatur, haud ſine Chriſti voluntate factum eſſe, quòd beatam hanc ſuam parentem multò antè non vulgares perſonę prędicârint: imò certum diuinumq; decretum eſt, loquentis per MARIAM Spiritus, fore, vt beatam eandem omnes prędicent generationes. Quòd autem Sanctos alios, eorumq; opera & dignitatem ſpectamus, admiramur, & in precio habemꝰ, nihil cum prę ſente loco pugnat, ſed ſacris literis eſt conſentaneum. Fingat ergo quicquid volet cum Achate ſuo Spangẽbergio Lutherus, illud nobis ex verbo Dei concedat neceſſe eſt, MARIÆ & Sanctorũ præclara Deoq; grata opera, quæ defunctos etiam comitãtur, & ęternam mercedem iuſtitięq; coronam certam accipiunt, non eſſe paria, ſed dignitatem differẽtem habere, & in hoc nobis rectè proponi, vt quemadmodùm alibi tradidimus, ſæpe multumq; ſpectentur & celebrentur, neq; ſolum ſuam & perpetuam in Eccleſia laudem habeant, ſed multos etiam ad ſtudium virtutis & iuſtitiæ officium excitent impellantq;. Quod autem Lutherum ſecutus addit Spangenbergius: *In regno cœlorum nullam prærogatiuã relinquit, ſed omnes beatos facit æquales, & eadem eis præmia priuilegiaq; largitur, quoniam gratuitò ex miſericordia Dei per fidem apprehenſa æqualiter omnes beantur,* partim fœdum Iouiniani dogma iam pridem exploſum cõtinet, partim ad nouas Lutheranę ſcholæ corruptelas ſæpe diſiectas & protritas pertinet, partim ab aliis eiuſdem ſectæ profeſſoribus qui rectiùs, modò ſapiunt, ita confutatum eſt, vt non deceat hîc nos longiùs immorari.

Vetat ex hoc loco Lutherus, ſpectare Sãctorũ opera & dignitatem.

Lucæ 1.

In Euangel. Dominicæ 3 Quadrageſ.

Mariæ & Sanctorum opera, merita & præmia diuerſa, rectè à nobis ſpectari atq; celebrari.

Spangenbergiꝰ beatos omnes in cœlo exæquat nullamque vlli relinquit prærogatiuam.

Eſt & ille non diſsimulandus Lutheri dolus, quòd ſolum Dei verbum audiri & cuſtodiri poſtulat. Quod autem verbum? quod ille tot modis ac locis adulterat, quod nec integrè cum Eccleſia recipit, quod receptum pro ſua libidine cõtorquet, lacerat ac deprauat, eô demũ impudentiæ progreſſus, vt quicquid ipſe pro ſua libidine docet ac ſtatuit, id verbi & Euangelij titulo audeat venditare. Ex eadem (vt ſic dicam) fidelia depromit Coruinus putidam vocẽ, qua lepidus homo affirmat, Papatum cum omni ſua ſanctimonia ſuccumbere & ruere, quia Chriſtus dixerit: Beati qui audiunt Verbũ Dei & cuſtodiunt illud. Solum enim verbum Dei audiendum eſſe. Sed ingrati ſectarij quòd è Papatu (vti vocant) verbum Dei acceperint, obliuiſcũtur, & ſubdoli, inter verbum ſcriptum viuaque voce traditum Eccleſiæ non diſtingunt, ac præterea improbi, Eccleſiæ autoritatem in verbo Dei fundatã reiiciunt, & demùm arrogãtes ſynceram verbi interpretationem vt legitimis doctoribus adimunt, ita ſibi ſolis imperioſè ſumunt, & petulanter vſurpant. Hoccinè ſit ſolum Dei verbum audire, tractare, profiteri, amplecti, aſſerere atq; cuſtodire? verbum, inquam, tot nouis ſcholiis & ſcoriis & fecibus contaminatum, vt planè viliſsimorum hominum abiectiſsimum commentum potiùs quàm precioſum ſanctumque Dei verbum dici promereatur?

Quale verbum Lutherꝰ audiendum nobis obtrudat.

An ſolum Dei verbum ſit audiendum?

In Poſtilla circa hoc Euangeliũ.

Verbum Dei ac verum ſenſum eius ſibi ſolis arrogant Nouatores.

Illud verò impietatem planè ſapit, quod porrò ſubiicit Lutherus, nihil noſtrûm referre, nihil conducere, quàm ſancta & eximia ſit huius Filij mater. An enim impius dici non meretur, quiſquis expreſſo Dei verbo palàm contradicit, & quod illic affirmatur, id nihil noſtrã referre, nihil Eccleſiæ conducere, impudenter aſſeuerat? Atqui ratio, antiquitas & Scriptura ſimul oſtendunt, MARIAM præ cæteris piis eximiam, ſanctam, beatam, benedictam, electam, dilectam, euectam, ac idcircò magis etiã à mortalibus honorandam eſſe, quæ & ſola Dei mater & Virgo perpetua dici mereatur. Intereſt profectò noſtrã omniumq; credentium, hanc vt veritatem & MARIÆ dignitatem,

Rectène dicat Lutherus, nihil noſtrã referre, quàm ſancta & pręclara ſit Deiparaſ

tatem, cum tota Eccleſia profiteamur, & quòd verbo Dei conſentaueum eſt, contra ſectarios omnes ſedulò defeudamus. Tùm ad Chriſti gloriam aſſerendam haud parũ adfert momenti, ſi ſuus Deiparæ honos integrè cõſtet, nec in ordinem illa redigatur, quam aliis adeò prętulit Deus, cuius decentiſsimam ordinatiouem, qui verè ſunt pij, fide & reuereutia debita proſequantur neceſſe eſt. Nam & Lutherus ipſe fatetur, ac

Quantum Lutherus Mariæ, quia Deipara, alio in loco largiatur.

In Euan. de conceptione Mariæ. Lucæ 1.

meritò ſanè: *Nulla mulier tàm ſancta eſt, nec fuit nec in poſterum erit, quæ præter MARIAM, fructum ventris ſui benedictum pariat, quando nulla citra voluptatem & peccatum concipit, propterea & Angelus Gabriel ad MARIAM dicebat: Benedicta tu inter mulieres.* Et rurſum: *Chriſtus*, inquit, *ſine peccato tam corpore quàm anima; ita MARIA Virgo iuxta corpus quidem ſine gratia, iuxta animam autem plena gratiæ concepta eſt*. Ac piorum ſemper proprium fuit, non ſine certa voluptate, parique vtilitate illa Dei magnalia contemplari, quæ fecit MARIÆ Deus, ſi in aliis quidem Sanctis, tùm in Virgine Matre vel maxime glorioſus atque mirabilis,

MARIA vna & electa columba nulli alij comparanda.

In Cantic. lib. 6.

quemadmodùm alibi demonſtramus. Vna hæc columba & electa eſt, vt Ruperti verbis dicam, quia nec inter Angelos, nec inter homines ſimilem vel primam habet, vel ſequentem habitura eſt: verè columba, quia gratiâ pleua: verè electa, quæ non ſolùm ſalua exiſteret, verùm etiam ipſam ſalutem pareret.] Ingeus profectò Zachariæ & Elizabethæ laus eſt & gloria, quòd iuſti fueriur ambo ante Deum, iucedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini, ſine querela, vti ſacrum de illis Euangelium tradit. An his verò MARIA uou præſtitit, maioremq; præ illis commendationem

Luc. 1.

Li. 1. aduerſus Pelagianos.

non promeruit? quemadmodùm Hierouymus his quoque verbis comprobat: Elizabeth & Zacharias nos docere poſſunt, quantò inferiores ſunt bearæ MARIÆ matris Domini ſauctitate, quæ conſcientia in ſe habitantis Dei liberè proclamat: Ecce enim ex hoc bearam me dicent omnes generationes.] Vbi hoc etiam addit epiphonema, quod ſcio Lutherauæ doctriuæ aduerſari: Quid mirum, inquit, in collatione ſauctorum alios eſſe meliores, & alios inferiores, cum è cõtrario in collatioue peccatotum hoc intelligi poſsit?] Albertus Magnus priucipium per ſe notum vocat, vt quicquid boni aliqua creatura fecit vel recepit, id MARIÆ quoque ſiue dubio ſit tribuendum, quum à nullo illuſtrium ſuperetur, ſicut Damaſcenus affirmat. Nec veretur dicere Bernardus: Quod vel paucis mortalium conſtat fuiſſe collatum, fas certè non eſt ſuſpicari, rantæ Virgini eſſe uegatum, per quam omnis mortalitas emerſit ad vitam.]

Mariam Sanctis aliis præstitiſſe, nec in donis & ſanctitate inferiorẽ fuiſſe.

In li. de laudibus Virginis.

Epiſt. 174. ad Canonicos Lugdunenſes.

Impiè docere Lutherũ, quòd noſtra nõ referat, quàm præſtans & inſignis Mariæ ſit filius.

Postremò haud minùs impium & blaſphemum uobis videtur, quod idem hæreſiarcha, ue Chriſto quidem parcens, audet pronũciare, nihil noſtra referre, nihilq; nobis conducere, quàm præſtans & inſignis MARIÆ ſit filius & fructus: modò ſibi de Chriſto perſuaſum habeat homo, quid nobis ille fuerit atq; profuerit ad ſalutẽ perpetuam comparandam. Etenim qni tam craſsè docet ac loquitur, an non Propheticis & Apoſtolicis inſultat literis, diuiniq; verbi ſenſum geuuinum vel abnegat, vel labefactat? Propouit paſsim diuiua Scriptura, & à nobis conſiderari vult plæraque de Chriſto & eius maieſtate, præſtantia, iuſtitia, iudicio, ſapieutia, diuinitate. Au verò parum aut nihil refert ac prodeſt hęc docere ac credere? Cęterùm quod ad Chriſti gratiam & promiſsionem homini ſalutarẽ pertinet, uemo niſi prorſus atheus vel negat, vel ambigit, Chriſtum, quatenus Redemptor & Saluator uobis eſt, gratis animis à cũctis amplecteudum, & in fide inprimis acceptandũ eſſe. Sed refert interim plurimùm, vt cui, propterea qnòd Mediator eſt, credimus & fidimus, eidẽ etiã velut Legiſlatori obtemperemus, & vt breui venturum vniuſcuiusq; Iudicem, ac iuſtum remuueratorem reuereamur, eidemq; & vitæ & mortis Domino, ad cuius numeu omue genu flectitur, cũ timore & tremore in iuſtitia & ſanctitate, uoctes & dies inſeruiamus. Verùm Lutherus, qui ſuos diſcipulos ſola fide iuſtificat & ſaluat, ſicut & olim Eunomius mẽtiebatur, rem ſe dignam facit, nihil referre iudicans, quid de Chriſto vel ſcribatur, vel doceatur, vel credatur, modò ſui nôriut certò ſecum ſtatuere, propitiũ ſibi eſſe Chriſtum, huius merita & meram gratiam ad ſe pertiuere, ſeq; in Chriſto ſola fide iuſtos & beatos eſſe, quautúmuis ab Eccleſia vera diſiuucti, multiſque erroribus coutamiuati, ueque Chriſti veſtigiis iuſiſtant, neque mandata obſeruent, vt quæ ue ſeruari quidem poſſe perſuaſum habeant. Quid, quęſo, in rem pręſentem inſulſius hic antor adferret? aut quo pacto magis deprauaret id, quod Chriſtus vrget ſæpe, vt qui beati eſſe cupiunt, [a] ad Verbum Dei audiendum & cuſtodiendum ſeſe compouant, vt legem

Eſaiæ 9. Pſal. 71. Ioan. 1. Hebr. 1. Epheſ. 1. Coloſſ. 1. Actor. 17.

Non ſatis eſt Chriſtum mediatorem fide complecti.

Iacob 4. Matth. 16. & 25. Apocal. 1. 2. & 3. Philip. 2. Lucæ 1.

Quomodò Lutherus in ſuperiore oratione, dogma de ſola fide cupiat promouere.

Lutherus doctrinã fidei ſic vrget, vt ſcripturam de operibus credentium negligat.

a Lucæ 11.

a Lucæ 10. b Matt. 19. c Matth. 7.

vt legem [a] charitatis obſeruent, vt præcepta [b] decalogi moribus exprimant, [c] Patriſque faciant voluntatem? Sed hæc pluribus confutare non attinet, cùm idem Lutherus apertos hic inuoluat errores, vt ſuam de iuſtificatione doctrinam malè cæptam peiùs vrgeat atque defendat.

Sedenim ad primum Lutheri errorem tandem reuertor, quo plures alij ſalluntur & fallunt, dum in hac muliere craſſam & Iudaicam opinionem ſtatuunt, velut illa in matre Domini nihil eximij, ſed carnem ſolùm & ſanguinem ſpectauerit, ac ſuo eulogio tantùm quæ ſunt corporea, voluerit commendare. Nos verò iam antè monſtrauimus, de hac muliere candidiùs & ſublimiùs eſſe iudicandum, neque tantam ruditatem illi, quæ tanta libertate Chriſtum grauiter tunc temporis oppugnatum publicè defendit, quæque totius Eccleſiæ typum geſsit, aſcribi oportere, ſed maiore illam fide fideique confeſsione inſtructam, nobis ab Euangeliſta proponi. Atque ita Chriſti reſponſum quadrat aptiùs, vt qui hoc modo mulieri reſpondere voluiſſe videtur: Scio quòd ex animo loquaris, & veritatem confeſſa, præſentes ac valde blaſphemos Euangelij mei aduerſarios non reformides. Tu matrem & geſtatricem Verbi prædicas beatam, in illa Deum prædicas, & me ſimul honoras. Quod autem de matre affirmas, equidem non negauerim: quin eam etiam beatam eſſe confirmo: Nolim autem vt quiſquam putet, illam ſolam beatitudinis participem eſſe, ſed generatim hoc dixerim, iuſtos & beatos etiam omnes poſſe cenſeri, quicunq; idem illud Verbum quòd à me prędicatur, corde, ſicut illa, ſuſceperint, atq; opere fideliter conſeruârint. Quocircà fugiendus inprimis hic error eſt, ne fingamus Chriſtum refutare magis quàm approbare dictum mulieris de beato ventre MARIÆ, qui magnam ſanè & incomparabilem illi tribuit prærogatiuã. Etenim verè hactenus & eximiè illa beata, quòd corporalis fuerit filij Dei mater, & ex hoc beatam illam dixère tot ſæculis, & porrò dicent (vel inuitis hæreticis) omnes generationes. Non intelligunt iſti, quale quantumque hoc MARIÆ ſit donum, etiam ſecundùm carnem Dei matrem exiſtere. Hoc enim ſolum de ſancta virgine prædicari, quòd Dei mater eſt (vt Anſelmi verbis vtamur) excedit omnem altitudinem, quæ poſt Deum dici vel cogitari poteſt. Hinc illa extat confeſsio ex ſacris contexta literis, quæ totius Eccleſiæ nomine in templis iampridem recitatur: Benè in te Spiritui ſancto complacuit ô MARIA, cùm ad tam diuina myſteria vterum tuum conſecrare dignatus eſt. Ipſe eſt enim ignis conſumens, qui ſanctiſsimam animam tuam in ſeipſo inflammauit, ac ſplendore Diuinę maieſtatis impleuit, tuumque vterum ineffabili modo imprægnauit, fecitque vt Deum & hominem clauſa conciperes, clauſa pareres, & poſt partum Virgo permaneres. Iam ergo vterum tuum Domina, velut ſacratiſsimum Dei viui templum, totus mũdus veneratur, quia in eo ſalus mũdi initiata eſt.] Et rurſus: Verè paradiſus Dei tu es, quia lignum vitæ mundo protuliſti, de quo qui manducauerit, viuet in æternum: Fons vitæ, qui ex ore altiſsimi prodiit, de medio ventris tui exiliuit.]

Cõfirmatio ſupradictorum de muliere, quam Nouatores cum Luthero carnalem, & Iudaicã potiùs quàm Chriſtianã facere moliuntur.

Cur à Chriſto additũ ſit, Quinimo beati &c.

Maria verè & ſępè beata dicẽda, quia mater fuit Emmanuelis.

De excellentia beatę Virginis Mariæ ca. 2.

Ex homiliar. doct. homel. in feſto natiuitatis Marię.

Teſtimonium de beatitudine MARIÆ, quia Chriſtũ in vtero geſtauit, & nutriuit.

An verò quiſquam adeò ſit vecors & mentis inops, vt exiſtimet MARIAM duntaxat nobis idcircò beatam prædicari, quòd Chriſtum ſecundùm carnem conceperit, geſtârit, pepererit, educârit? ſicut nec Apoſtolos quidem beatos facimus, quòd ſola corporali Chriſti præſentia fruerentur. Illud verò ſingularem MARIÆ beatitudinem arguit, quòd apud Nazarenos degens, verbum Dei ab Angelo prædicatum, quo myſterium altiſsimum continebatur, perfecta primùm fide percepit, & mox ęterno Deo maternum, vereque purum & exquiſitum hoſpitium præbuit, nunquam etiam Dei futura genitrix, niſi fidem Angeli verbis prima dediſſet, ſeque promptam & lubentem ex ardenti charitate ad diuinum illud opificium exhibuiſſet. Prius in illa, vt Scriptor vetus affirmat, natus eſt Chriſtus per fidem & amorem, quàm per corporalem incarnationem naſceretur.] Et ſcitè [d] Rupertus expendit illud quod [e] ſcriptum eſt: Ianuas cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum. Docet enim cuiuſlibet iuſti, ſed MARIÆ potiſsimùm animam, Dei cœlum habitationem vel ſedem eſſe; ac huius quidem Mariani cœli duas ianuas reperiri, quas Dominus Deus aperuerit, mentis nimirùm ac ventris. Ianuam mentis, inquit, Deus aperuit, quia beata hæc credidit quæ dicta ſunt ei: ianuam ventris aperuit, quia ſine viro Virgo concepit, Virgo peperit, & poſt partum Virgo permanſit]

MARIÃ Domini matrem prædicari beatam, ſed nõ ob ſolam, vt dicunt, maternitatem.

d Lib. 2. in Matt. de gloria & honore filij hominis.

e Pſal. 77.

Maria & mentis & ventris ianuam aperuit Deo.

Quarè

Nouatores in duplicem errorẽ hoc loco incidere.

Quarè ſi ſedulò animaduertas, vana iſti ſpeculatione deluſi, in errorem duplicem prolabuntur. Primùm enim dum carnis iudicio nituntur, carnalem Chriſti generationem præpoſterè contemplantur, ideoque nihil ferè præclari de illa (vt ita dicam) maternitate ſentiunt, quæ tamẽ ſummam, vt liber Tertius explicat, habuit prærogatiuam, & in immenſum MARIÆ auxit beatitudinem. Quòd ſi Paulus dicere non veretur, ſaluari mulierem per filiorum generationem, & virum infidelem per mulierem fidelem ſanctificari, quanto amplius MARIÆ tribui par eſt, quę nulli omninò matri ceſsit fide, pietate, omniq́ue officij diligentia, quæ aut viro aut filio, à muliere poteſt vnquam impendi? Deinde vno velut pede metiuntur illam carnis propinquitatem, quæ in MARIA, & quæ in aliis Domini conſanguineis fuit, ſicut ſæpe diximus: hi verò de ſola carnis coniunctione gloriabantur, non intelligentes generis claritatem & perſonarum dignitatem per ſe quidem conſideratam, ad iuſtificationem Chriſtiq́ue amicitiam conciliandam nihil prorſus valere; ſicut Iudæi potiſsimùm arbitrabantur. Habet igitur MARIA ſingulare hoc beatitudinis priuilegium, ſicut[a] à Beda dictum eſt, quòd Verbum Dei incarnatum Virgo in vtero geſtare, parere ac nutrire digna extitit, quæ, ſicut probauimus, etiam antequam Chriſti mater efficeretur, ſingulari Dei gratia cumulabatur, & ad hoc tantum Dei opus, cui ab æterno deſtinata erat, à ſummo artifice Deo parata & inſtructa peruenit. Tantùm abeſt, vt nudum miniſterium, poſtquam Dei mater ab Angelo fuit electa, ſit in illa contemplandum: in illa, inquam, quę ſancta & beata Virgo fuit, priuſquàm ſanctior, & beatior filium Dei conciperet ac pareret. Rectè igitur de illa profitetur Bernardus: Nec in terris locus dignior vteri virginalis templo, in quo filium Dei MARIA ſuſcepit.] Et alio in loco: Magnum eſt Angelo, vt miniſter ſit Domini, ſed MARIA ſublimius quiddam meruit, vt ſit mater. Fœcunditas itaque Virginis ſuperueniens gloria eſt, tantoq́ue excellentior Angelis facta munere ſingulari, quantò differentius præ miniſtris nomen matris accepit: hanc inuenit gratiam plena iam gratia, vt charitate feruida, virginitate integra, humilitate deuota, fieret nihilominùs ſine viri cognitione grauida, ſine muliebri dolore puerpera. Parum eſt, quod ex ea natum eſt? Sanctum vocatur & eſt filius Dei.]

1. Tim. 2.
1. Cor. 7.

Permultũ Marię, quia Dei mater eſt, tribui oportere.

Singulare priuilegium beatitudinis competit virgini.

a In præſens Euangeliũ.

Nudum miniſterium in matre Domini minimè contemplandum eſt, ſine virtutib[us] interioribus.

Serm. 1. de aſſumptione Virginis.
Ser. de natiuitate Mariæ.

Patrũ teſtimonia Mariam celebrantiũ, quia Chriſti mater extitit.

Atq; huc pertinent præclara illa eulogia, quibus MARIA tanquam Domini mater à Patribus plurimùm commendatur. Prædicat igitur illam [b] Chryſoſtomus, & vocat animatum palatium Regis Angelorum, rationalem paradiſum, alterum cœlum, diuinum templum, habitaculum Verbo Dei dignum, thalamum diuinæ humanitatis, purum cubiculum ortus Chriſti, animatum Dei templum, cœli terræq́ue pariter domicilium, incomprehenſibilis naturæ ampliſsimum habitaculum. Celebrat eandem Ephrem Baſilij Magni Diaconus, à quo dicitur Acerra aurea, lucerna micãtiſsima, vrna cœli manna geſtans, tabula ſcriptam legem ferens mortalibus, arca vera, charta diuiniſsima, paradiſus deliciarum & immortalitatis, ſignum vitæ, & thronus Creatoris. Plures id genus typos repetit Georgius Nicomedienſis Antiſtes, quibus Meſsiæ parens iamolim mirabiliter adumbrata, & credentibus omnibus commendata ſit. Appellat igitur illam portam ſemper clauſam, animatum velum quod in ſe celauit diuinitatem, inauratum candelabrum, menſam in qua vitæ panis propoſitus, aureum thuribulum, arcam ſanctificationis, quæ portauit cœleſte manna, noui Teſtamenti theſaurum, vrnam inclytam ac glorioſam, virgam ſacerdotalem, quæ abſq; irrigatione florem produxit, ſanctam terram & deſiderabilem, ex qua orta eſt iuſtitia & veritas, montem vmbroſum, in quo habitare placuit Verbo, montem à quo abſciſſus eſt lapis, qui repleuit orbem, oleam fructiferam, thronum glorioſum, regium vehiculum, ſanctam Sion, lectum Salomonis, librum obſignatum, reginam à dextris ſtantem, quæ nullam ſuſcepit maculam libero ſuo arbitrio, ſponſam Chriſti, hortum concluſum, fontem ſignatum, ex quo manant fluenta puriſsima, animatam Dei ciuitatem, ſanctificatum Dei tabernaculum, domum glorioſam, indiſſolubile templum, agnam immaculatam. Quid verò Andreas Archiepiſcopus Hieroſolymitanus? quàm illuſtrib. epithetis MARIAM exornat, quantisq; illam vehit laudibus? vt eas omnes non audeam repetere, ne ſim Lectori ad nauſeam vſq; prolixus. Hoc ſatis ſit ex illo citaſſe, quòd vocet Virginem pręclariſsimam, ornatiſsimam, diuinę glorię templum, ſacroſanctum Regis palatium, thalamũ, theſaurũ, cœlum & domicilium cœlo pręſtantius, terram

b In oratione de Annũciatione Virginis.

Quomodò Dei matrem reuerenter appellet Ephrem.

In orat. de laudib. Mariæ.

Epitheta matri Dei tributa à Georgio Nicomedienſi.

In oratione de oblatione Deiparæ in templo.

Quomodò Deipara vocetur ab Andrea Hieroſolymitano.

In orat. de feſto Annũciationis, & eiuſdẽ dormitione.

terram virgineam,ex qua nouus Adam formatur,nouā Dei arcā,vrnā auream,forcipem ſeraphicā pruneę myſticę, ſpirituale ſpeculū, Prophetarū & Patriarcharū decus.

Quid igitur?præcurrerunt tot illuſtres typi,pręceſſerūt huiuſmodi myſtica Legis ſymbola,ſed & prophetica acceſſerunt ſępe oracula,quibus fœlix Meſsię parens antiquis Patrib⁹ pulchrè ſanè atq; artificioſè adumbratur,vt eò magis ad tot es promiſſæ matris expectationē & deſideriū,pij omnes excitarentur, vtq; ſi non diſertè loqui,at certè quidem ſecum cogitare ita poſſent;Beatus ille venter,beata vbera,beatum corpus vniuerſum illius benedictæ matris,quę nobis exoptatum & Orbi ſalutarem proferet Emmanuelem. Longa nobis omnis mora eſt: rorent tandem cœli,& aperiatur huius vteri terra, vt ſalutis fructum proferat,nobisq; germinet Saluatorē. Et ſtultam adhuc mulierculam vocat impudens planè Lutherus,eam nimirùm,quę cœleſtis reuelationis luce perfuſa, vel ſapientiſsimos & doctiſsimos hactenus ſuperauit; quòd exhibitum Meſsiam & ſingularem eius matrem nō modò reuerenter agnouerit, ſed & intrepidè,publicè,perfectè pręedicārit?Cur illa non cogitaret ac diceret: Perquàm beat⁹ eſt vēter tuus, ô MARIA, arca illa intus & foris aurea,in qua cœleſte noſtrū māna ſedulò primū conſeruāſti.Fœlicia &vbera tua,non fracta libidine,ſed de cœlo plena, & lac illud dulciſsimū ſuppeditātia,quo ſæpe in tuo gremio æternū Dei filiū refeciſti. Deinde tùm Grȩci,tùm Latini Patres, quorum non paucos citauimus, vno velut ore ſibi & Orbi gratulantur, fœlicem illam veniſſe matrem, quam vetus Inſtrumentum paſsim inſinuabat,multisq; modis & typis tam bellè præludebat, de qua etiam vetuſtiſsimi Rabbini egregiè philoſophantur. Tā celebris erat de matre Meſsiæ iam olim omnium, qui aliquid apud Iudæos iudicio doctrinaque valebant,exiſtimatio.

Mariam etiam à piis veteris teſtamēti ſæpè ac multū deſiderata & beatificata.

Eſaiæ 45.

Quomodò hæc ipſa mulier Marię potuerit gratulari.

Et vetabit adhuc nobis Caluinus,ne ſit parū imperioſus & iniquus,vetabit, inquā, nos reperto gaudere theſauro,præſentē ſpectare lucē, oblatam amplecti gratiā, beatā ſalutare matrē, & ex illa ipſa nobili arbore generoſum illū fructum decerpere atq; guſtare,qui nobis perditis vitā, deſperatis ſalutē, mortuis immortalitatem omnem adducit atq; conſeruat?Quod hoc eſt nouū,infeſtū maleq; feriatum hominū genus, quod nos à diuinis laudibus,ab Euangelicis vocibus, à ſolēnibus concionib. auocat, & auocatos abducit?Quò autē abducit?ad atras ſpelūcas,ad pſalmos depr auatos,ad hymnos effœminatos,ad cantiones autorū obſcuriſsimorū,ad concentus haud diſſimiles Arianicis.Nam Arianis etiā,quod alibi meminimus,olim familiare fuit, cantiones Eccleſiaſticas faſtidioſè reſpuere, nouas & ſuæ ſectę aptas ſubſtituere, ſubſtitutas vulgo commēdare, illasq; gratiores reddere melodię ſuauitate, vt ſic molles animi peſtilentis doctrinę dulci quidē,ſed venenato ſucco allecti,faciliùs ab orthodoxa veritate deflecterent, quū ſcilicet de factis omnibus & commentandi,& cātillandi, & diſputādi nulli nō poteſtas libera relinqueretur. Adeò vetē dixit Tertullianus: Nemo venenū temperat felle & helleboro, ſed cōditis pulmentis, & benè ſaporatis & plurimū dulcibus,id mali iniicit.]Verū ad rem ipſam propiùs,atq; vt ſummatim agamus.

Nos etiā Veterum & mulieris huius exemplo Deiparę nō immeritò gratulari.

Vide Auguſtinū cōtra Maximinū Arianorum Epiſcopum li. 3.& epiſt. 174.

Vide & Athanaſij ep. de rebus geſtis Arimini.

Sectariorū eſt propriū, nouos hymnos adferre, & cantillare in odium Eccleſiæ.

Lib. de ſpectaculis.

Si beati ſunt omnes, qui verbū Dei audiūt, & cuſtodiunt illud, vt hîc veritas apertè teſtatur, quantò beatior demū Chriſti mater eſt exiſtimanda, quę antequā ad hoc maximū dignitatis genus, vt Domini mater eſſet proueheretur, non ſolū ab homine, ſed etiā ab Angelo Dei verbū audiuit, auditumq; ſumma & fide, & humilitate, & pietate complexa eſt, diuinisq; aucta muneribus, digniſsimā ſe verbi cuſtodē ſemper præbuit, vt à filij docentis, imò & in cruce pendētis latere nō poſſet auelli? An nō Chriſtus ipſe ſuis loquitur: Beati oculi qui vident, quę vos videtis? Si ergo beati oculi Apoſtolorum, qui verbū illud, quod fuit ab initio, corā & familiariter, ſed non toto quadriennio, & ſide imbecilla prȩditi intuebantur, cur ſit nefas, quęſo, nūc dicere; Beati oculi Mariæ, qui mundi lucē & Verbum carnem factū, illumq; ſpecioſum prȩ filiis hominum, ante alios primū ſpectauēre, ſimulq; per omnes ætatis illius progreſſus incredibili cū voluptate, & fide nunquā dubia ſpectando, ſeſe oblectauēre? Pari ratione, cur non rectè dicamus; Beatȩ aures, quas Maria pluſquā regina[a] Saba, non dicā ad Regē Salomonē, ſed ad ipſam Dei ſapientiā, ſed ad Iuſtitię doctorē & magiſtrū vnum Chriſtū, priuatim & publicè audiendū cupidiſsimas attulit, nullus vt illū vel attentiùs, vel lętiùs, vel vtiliùs de ſummis illis differentē myſteriis vel interrogaſſe, vel auſcultaſſe videatur? Cur nō beatas quoq; Virginis manus appellemus, quę tot annis, tanta cū animi ſuauitate de verbo vitę contrectauerunt? manus, inquam, quę huic diuiniſsimo infanti, puero,

Lucæ 11.

Mariæ inprimis beata inter eos, qui beati maximè cenſendi ſunt.

Lucæ 1.

Ioan. 19.

Lucæ 10.

Mariæ oculi beatiores quàm Apoſtolorum.

Pſal. 44.

a 3. Reg. 10.

Lucæ 11.

Mariæ aures beatiores quàm primorum diſcipulorum.

Quomodò Mariæ manus beatæ dici poſſunt.

Mariæ pedes quomodò beati æſtimari queant, ſimul & eius oſcula.

adoleſcenti in victu atq; veſtitu noctes ac dies materna quęuis officia fidiſsimè pręſtiterunt? Cur non beatos pedes etiã agnoſcamus, quos Dei amor, Chriſti cura, & obediẽtię lex ad longas difficiles & ſacras illas peregrinationes, frequẽter extruſit, pedes, inquã, quos ad Chriſti veſtigia tùm inſequẽda tùm reuiſenda, ante & poſt filiũ in cœlos aſſumptũ libenter exercuit ac defatigauit? Cur demũ beata non fateamur oſcula, quę dilecta dilecto, in charitate non ficta toties & tã reuerenter delibauit, quæ à nato viciſsim amanter accepit, cùm talem Filium talis mater in ſinu amplecteretur, & tam dulce dulci de collo pẽderet onus, quod eadẽ parens & nutrix & gerula manibus circũferret, geſtaret in vlnis, foueret in gremio, ac ſæpenumerò blãdiſsimè demulceret? Quem verò demulceret? liliũ conuallium, Iſraëlis gloriã, lumen gentiũ, delitias orbis terrarum, ſuum cor, ſuum theſaurũ, ſuum decus, ſuum ſolatiũ, ſuũ pręſidium vnicum.

Maria lõgè perfectius quàm reliquę matres erga filium laborauit.

Videantur hęc aliis tantùm fuiſſe vulgaria, & communia quędã maternę pietatis miniſteria, quę parentes & nutrices ſuis liberis vltrò exhibeant, dum illos quàm poſſunt, tenerè & amanter educãt. Sedenim quid aliis matribus cũ hac, quæſo, cõmune? quę quod illę faciunt, à ſe quidẽ alienum eſſe non putauit; quicquid autẽ faceret, quia non homini ſolũ, ſed Deo etiam ex ſe carnẽ induto ſeruiebat, longè rectiùs intellexit, & exactiùs obiuit, & perſenſit ſuauiùs, & abſoluit digniùs; quemadmodũ illã profectò decebat, quę maximo fidei lumine illuſtrata, & eximię charitatis igne flagrans, nullis carebat præſidiis, ad tale miniſterium tali nutrici neceſſariis atq; opportunis. Cui rei maiorem fidẽ faciet, ſi quod piorũ cõtemplatione dignum eſt, in animũ reuocemus,

Chriſti caro lõgè nobilior & ſanctior, quàm aliorum puerorum caro fuit, matremq; beatiorẽ reddidit.

Chriſti Domini, licet infantis & pueri, carnẽ per ſe tenerrimã, dulciſsimam, mũdiſsimã ſimul & efficaciſsimã extitiſſe, per quam intùs latens eius Diuinitas ſuo modo reſplenduerit, ac ſuauem quandam fragrantiã ediderit, admirandamq; virtutẽ, vt multi ſenſerũt, exeruerit ſępè. Hinc Apoſtolorũ oculi & aures, vt diximus, à ſingulari beatitudine cõmendantur, quòd Chriſti Magiſtri ac Domini non tantũ ſpirituali, ſed etiã corporali familiaritate, dulciq; conſuetudine fruerentur: qui & ſanctè poſtea gloriãtur, quòd illũ audiuerint corã, & oculis viderint, ſuiſq; manibus contrectârint. Tum, ſicut Euangeliũ docet, ex hoc ipſo corpore Virtus exibat & ſanabat pręſentes omnes, nemo vt fruſtrà vel dominicã carnẽ, aut Chriſti tunicam attingeret, ſi quando ſuam

Lucæ 10. — Ioan. 1. — 1. Ioan. 1. — Lucæ 5. 6. & 8.

Sanctorũ præſentia corporalis multis ſæpe efficax & ſalutaris.

gratiam Chriſtus liberaliter vellet populo communicare. Quid, quod ſanctis hominibus hoc ſæpe contigit, vt eorum conſpectus, colloquia, tactus, oſcula, multis præſentem opem adferrent, vtque accedentes non ſolùm ex ægris incolumes, ſed etiam vita integriores, & ſpiritu, in vero Dei amore atq; cultu alacriores efficerentur?

Chriſti præſentia & conuictus Mariæ gratiam & ſanctitatem maiorem contulit.

Iam quod ad Mariã attinet, non minùs illa quidẽ ac reliqui oẽs, quibus corporalis Chriſti præſentia profuit, diuinę influentiæ per Chriſti carnẽ operantis capax fuit, ac maiorẽ certè quàm alij, fidem & charitatẽ, ad hoc diuinitatis organũ ritè tangendum atq; tractandũ attulit, pręſertim dum filio adhuc infanti, & puero, & adoleſcẽti operã maternã impẽdit. Quis igitur niſi inſulſus ambigat, illã, in ſumma illa cũ Emmanuele familiaritate atq; cõiunctione, ſingularẽ è Chriſti carne fructum hauſiſſe, vt proinde mirificus quidã ſenſus ſanctiſsimi gaudij, maximæ dulcedinis incredibilis virtutis, & pręſentiſsimę voluptatis matri lectiſsimę accederet, vtq; per crebrã diuinę carnis cõtrectationẽ ipſa ſubinde mũdior, ſanctior, atq; (vt ſic dicã) diuinior effecta ſit? O matrẽ

Quomodò Maria ſecundùm corpus & membra poſsit à nobis beatificari.

& nutricẽ verè beatã; ô reuerenda & pdicanda eiuſdẽ matris mẽbra; vt & intùs & foris verè plenèq; guſtaret, q̃ ſuauis eſſet ille paruulus, cuius carne nihil ſacrati⁹ ac fragrantius, cuius aſpectu nihil lætius, cuius cõplexu nihil purius, cuius familiaritate nihil in terris iucundi⁹ queat excogitari. Cogitare quidẽ & admirari poſſumus, pro dignitate autẽ æſtimare nõ poſſumus illas diuitias atq; delitias, quibus tũc Meſsię mater in illo

Mariæ ſingulares opes & delitiæ ex Chriſti contubernio proueniebant.

diurno nocturnoq; cõtubernio abundârit, q̃ diuinis de rebus abdita ſublimiaq; ſenſa cõceperit, quos perfecti amoris ęſtus & ardores pertulerit, quas itidem familiares ac dulces ſępe lachrymas profuderit, quũ ſe totã filio non ſolũ humili, vt ancillã, ſed etiã amanter, vt matrẽ, offerret, cõmendaret, impẽderet. Igitur ſicut mulier illa Euãgelica Virginis matris vterũ & vbera ob Chriſti contactum beatificauit: ita nos etiã reliquas

Plura nobis de Maria cogitãda ſunt, quàm in ſcripturis expreſſè legamus.

Mariani corporis partes, quib⁹ ad tantę prolis partũ & educationẽ ſanctiſsimè vſa eſt, meritò ſuſpicimus atq; pręđicam⁹. Hic ſi curioſi & moroſi homines, quibus nunquã ferè ſatisfacere poſsis, nobis pergẽt obſtrepere, & ſcripturã expreſſam requirẽt, nę illi parũ expendunt, quantã ſenſuũ & intelligentię copiã ex paucis Euangelij verbis hauriant ij, qui humili ac ſtudioſo animo in ipſius cõmentatione verſantur.

·I·N·R·I·

CAPVT VICESIMVM QVINTVM.

De gladio MARIÆ Virgini prædicto à Simeone, ac de variis acerbiſq́ doloribus, qui Virgineam eius animam pertranſierunt: nullam verò infidelitatem, aut in fide dubitationem in hiſce doloribus illi adhæſiſſe. Tùm de multiplici cauſa, quæ ob Filium dolores & angores MARIÆ maximos creârunt.

SVPEREST de MARIÆ doloribus, qui animum eius grauiter vulnerârunt agere, partim vt fidem antè datam liberemus, partim vt hoc graue & vtile argumentum, de quo multi multa ſcripſerunt, in hoc Opere nõ prætereamus, ſimulque à quibuſdam connexis erroribus pro noſtra virili vindicemus. Primùm verò iuſti Simeonis dictum, velut totius tractationis noſtræ fundamentum excutiemus: deinde occaſiones & cauſas dolendi, quæ MARIÆ mærorem iuſtum creare poterant, ex hiſtoria Euangelica indagabimus. Quibus de rebus tantò diligentiùs agendum cenſeo, quantò plures hodie ſunt malè perſuaſi, acerbos dolores & grauem multiplicemq; luctum Virgini matri non competere, quinetiam tantæ perſonæ ſanctitati atque conſtantiæ ſatis indecorum eſſe. Nec deſunt, qui pro ſua mirabili ſapientia veterem morem piorum, MARIÆ dolores & angores contemplantium ac venerantium planè contemnant ac ſubſannent, nulloque in precio haberi velint, quæcunque ad MARIÆ compaſsionem, vt noſtri dixère maiores, aliqua ex parte referuntur.

Propoſitio de ſequẽti tractatione, eamque non parui eſſe momenti.

Cùm iuſtus ille Simeon Spiritu ſancto afflatus, in templum veniſſet Hieroſolymitanum, & Ieſum puerum à parentibus allatum, in ſuas vlnas accepiſſet, eximiis illum laudibus Senex lætiſsimus publicè celebrauit. Hinc ad pueri parentes Ioſeph & MARIAM ſeſe conuertit, illiſque benedixit, ſiue illa benedictio fuerit ſacerdotalis, vt multi autumant, ſiue laudis & gratiarum actionis, ſiue religioſæ cuiuſdam imprecationis. Probabile quidem non eſt, Simeonem illis more vulgari tantùm fauſta eſſe precatum, ſicut hoc loco vertit Caſtalion, multique cum Luthero & Spangenbergio explicant. Etenim præterquam quòd iſti ſacerdotum munus exoſum habẽt, quorum eſt proprium in Eccleſia benedicere, veteris etiam legis morem ſolennem ignorare videntur, in qua Heli ſacerdos Annæ Samuelem filium in templum adducenti benedixit, ad eum fortaſſe modum, quem Moyſes filiis Aaronis ad benedicẽdum in Lege præſcripſit. Cui rei maiorem fidem præbet, quod ex Iudæorum Rabbinis non obſcurus Moyſes Maimonis teſtatur, huiuſmodi benedicendi morem in templo ad Simeonem iuſtum vſque perueniſſe, atque in eo demùm ceſſaſſe, nimirùm, quòd iam tempus appeteret, Aaronicum ſacerdotium cum Chriſtiano, Legale cum Euangelico commutandi, & in Chriſti nomine omnia conſecrandi. Sacerdotem verò Aaronicum hunc fuiſſe Simeonem non ſolùm Epiphanius, ſed etiam Cyrillus Hieroſolymitanus, vt & antea meminimus, perſpicuè tradit. Quod ſi Galatino credimus, Magiſter ille fuit Gamalielis, ad cuius pedes Paulus eſt inſtitutus, Ac eô grauatim adductus, vt Eſaiæ crederet vaticinanti, Meſsiam ex Virgine naſciturũ, ſicut libro Secundo ſignificauimus. Errat autem Eraſmus de hoc Simeone iudicans, quòd, ſicut MARIÆ & Ioſeph benedixit, ſic etiam puero Ieſu ſit benè precatus. Prius illud Lucas aſſerit euidenter; poſterius autem non attingit, ſed oſtendit quòd Simeon Dominum benedixerit, id eſt, laudando prædicârit, quum nec decuerit ſenem puero, vt aliis benè precari, de quo tam illuſtrem plenamque cognitionem haberet, ſicut oratione ſua publicè teſtatus eſt. Qui Simeon MARIAM peculiari certè honore dignatur, quum illi ſoli ſeorſim ſuum depromit & committit vaticinium, haud dubiè per ſpiritum intelligens, quantò prſtantior eſſet vera & naturalis pueri mater, quã Ioſeph putatiuus ac nutritius pater, hancq; vnicè ſuſpiciẽs, vti nobilẽ & Virginem & prophetiſſam, quam Eſaias multò antè promiſiſſet, multique pij tot ſæculis expectâſſent. Ego verò nihil

Repetitio hiſtoriæ de Simeone in templo prædicente Mariæ gladiũ, qui animam eius penetraret.

Lucæ 2.

1. Reg.

Quomodò Simeon parentibus Domini benedixerit.

Num. 6.

In li. Mora.

Heb. 7. & 8.

Actor. 22.

Eſaiæ 7.

Eraſmi error de Simeone, qui puero IESV ſit benè precatus.

In Paraphr. circa cap. 2. Lucæ.

Mariã à Simeone in tẽplo honoratam fuiſſe.

Eſai. 8.

ambigo,

ambigo, quin ille in ipſo colloquio perſonam tantæ matris reuereretur, & cum eadẽ plura conferret, quàm Lucas hoc loco expoſuerit. Cæterùm vt ad noſtra veniamus, inter alia, quibus Propheta Simeon MARIAM affatur, hoc etiam grauiter nunciat: Et tuã ipſius animã pertranſibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.

Aliam eſſe gladium corporalem, aliam ſpiritualem.

Vbi mox vetus incidit quæſtio, de quo gladio MARIÆ animam pertranſituro Simeon vaticinetur. (Matth. 26.) Eſt enim gladius quidem corporeus, de quo Chriſtus ad Petrum loquitur: Omnis qui acceperit gladiũ, gladio peribit. Eſt & ſpiritualis gladius, quem Paulus Chriſti militibus commendans inquit: (Ephes. 6. Hebr. 4.) Accipite gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei: isq; gladius omni enſe ancipite penetrabilior, quia viuus ſermo Dei & efficax. Rurſum eſt ſcandali & ambiguitatis gladius, quo certè imbecilles Apoſtoli percusſi ceciderunt, quando ob crucem & mortem Domini offendiculum paſsi, Magiſtrum deſeruerunt. Eſt demùm tribulationis ſiue doloris atque compaſsionis gladius, qui hominis quamlibet iuſti animam vulnerat, ſuoq; modo pertranſit ac penetrat ſæpè. (Psal. 33.) Multæ enim, vt ille ait, tribulationes iuſtorum. Itaq; de probo caſtoq; adoleſcente Ioſeph canit Dauid, (Psal. 105. Genes. 37. & 39.) quòd ferrum animam eius pertrãſierit, quandoquidem alienigenis fratrum iniuriã venditus, & impudicæ heræ calumnia in vincula coniectus, ad tempus vitam duxit calamitoſam. Docent autem Ambroſius & Beda, (In Lucam cap. 2.) Simeonem de corporeo gladio non agere, cùm nulla extet hiſtoria, quæ MARIAM ferro, gladio, aut violenta morte affectam, ex hac vita migraſſe confirmet. Deinde nihil noui aut præclari aſſereret Simeon, ſi MARIAM non niſi verbo Dei ceu gladio transfigendam diceret: hoc enim veluti quotidiano & lauto cibo illa vel maximè paſcebatur atque oblectabatur, cùm in delitiis haberet, auditum Dei verbum ſecum animo reputare atq; reuoluere. Igitur metaphora vehementius aliquid ac aſperius, quod animam feriat, ſcripturæ more deſignat.

Gladium eſſe ſcãdali & dubitationis, ac rurſus tribulationis & doloris.

Simeon nõ prędicit Marię gladium externũ ſiue martyrij, neque gladium verbi Dei.

Simeon Marię nõ prędicit gladium infidelitatis vel in fide dubitationis, ſicut Origenes finxit.

Origenes (Homel. 17. in Lucam.) gladium ſcandali & ambiguitatis, adeoq; infidelitatis hîc MARIÆ attribuit, perinde ac ſi illa cum Apoſtolis commune ſibi ſcandalum habuerit, atq; in vera fide nutârit, cum Chriſtum filium in horrendis & extremis illis verſari ſuppliciis vidit. Sed hęc interpretatio non placet eruditis, quinimò cum recepta probataq; fidei veritate pugnat, partim quòd Scriptura hoc modo gladij nomen nuſquam vſurpet, partim quòd non ſit conſentaneum, matrem Domini poſt tot tantaq; gratię acceptæ præſidia tàm fœdè lapſam, ſuiq; diſsimilem extitiſſe. Quin potiùs conſtat, eandem in morte filij fortem & inuictum pręſtitiſſe animum, & Apoſtolis in fide conſtantiorem vſq; perſeueraſſe, ſicut poſtea pluribus oſtẽdemus. Stabat igitur ante crucem mater, & fugiẽtibus viris ſtabat intrepida, nec mutabat animum, ſpectans piis oculis filij vulnera, per quem ſciebat omnibus futuram redemptionem. Non enim ignara erat myſterij, quod genuiſſet reſurrecturum] vt verbis [a] Ambroſianis vtamur. [b] Auguſtinus de MARIA ſimile quiddam vt Origenes, refert, velut illa dubitationis, vel infidelitatis gladium fuerit experta, ac penetrãtem ſenſerit. Cęterùm hæc Auguſtini ſententia non ex alio libro citatur, quàm qui de quæſtionibus veteris & noui teſtamenti inſcribitur, & doctorũ iudicio Auguſtinum nec habet, nec habere meretur autorem. Dionyſius Rickelius, vt veteres excuſet, qui MARIÆ fidem hic ſuſpectam faciunt, in hunc modum eruditè cenſet: Sapientiſsima & conſtantiſsima Virgo, quæ filij ſui paſſionem, paſsioniſq; modũ clarè & diſtinctè pręcognouit, magis quàm Dauid, Eſaias, Daniel, aut aliquis Prophetarum, In paſsione ipſius nullatenus dubitauit, imò fideliſsima manſit. Ideò Patrum verba exponentur non de dubitatione infidelitatis, ſed admirationis naturaliſq; pietatis, quã quis de veritate aliqua omninò certiſsim⁹ miratur, & per modũ dubitationis ſtupet, ſeu diſcutit, qualiter res ita ſe poſsit habere.] Atq; hæc non minùs verè, quàm candidè Dionyſius, vt ſciamus Patrũ dicta de MARIÆ dubitatione cum venia ſic poſſe accipi, vt ea dubitatio non ex infidelitate, ſed ex ingenti admiratione proueniat, qualis & ſanctis oboritur ſępè, & cum ſtupore quodam coniuncta eſt, quum præter naturæ modum & ordinem inſolitæ quædam rerum ſpecies illis ſeſe offerunt, & quaſi attonitos tenẽt. Quare Franciſcus Lambertus, vt vnum ex aduerſariis proferam, hic etiam Virgini noſtræ patrocinatur, atq;, vti par eſt, hunc ſiue dubitationis, ſiue infidelitatis gladium, velut à Simeonis mente ac ſenſu alienum, atq; vt tali matre prorſus indignũ reiicit, minimeq; probandũ putat. Sic enim ſcribit:

[a] Li. de inſtitutione Virginis cap 7.
[b] Li. de quæſtionib. veteris & noui teſtamenti. Li 3. de pręconio & dignitate Virginis ca. 23.

Auguſtini non eſſe librum, qui Marię gladium tribuit infidelitatis.

Quomodò Patres intelligendi ſint, qui Mariæ fidẽ in morte filij ſuſpectã reddere videntur.

Etiã ex aduerſariis quidã hîc Mariam defendũt, quòd in morte filij de fide non dubitârit.

In expoſitione Euan. Lucæ ca. 2.

Quod hîc quidam infidelitatem gladio volunt, intelligi, nullatenùs eſt audiendum. Nam præter id, quod probare nequeunt, quod ſentiunt, & quod ſentiunt textui minimè conuenit, temerarium eſt, & vt confidenter loquar, à veritate alieniſſimum. Quî enim fieri potuit, vt ſancta Dei mater, infidelitatis gladio transfigeretur, in cuius pectore nihil minùs vnquam fuit, quàm infidelitas? Atqui à principio fides integerrima extitit. Quieſcant obſecro, eiuſmodi blaſphemiæ, & impia carnis inuenta. Ego quidem nihil tribuere volo beatæ Virgini plus quàm ſcriptum reperiamus: volo tamen aſſerere quod de ea ſcriptum eſt, nempè quòd beata, quæ credidit. De fide eius teſtimonia habemus: verùm quòd infidelis fuerit, nec minimum quidem verbum vſquam reperies.

Maria inde ab initio in fide integerrima.

Scriptoribus Grecis non eſſe credẽdum, qui ducem ſequuntur Origenẽ de Mariæ dubitatione.

a In enarra. Pſal. 13.
b In homel. de occurſu Domini.
c In cap. 2. Lucæ.
d Homelia 17. in Euangel. Lucæ.

Quòd igitur nonnulli veteres, & Græci maximè ſcriptores, vt [a] Chryſoſtomus, [b] Amphilochius, [c] Theophilactus hîc impegerunt, cumprimis [d] Origeni multorum errorũ principij imputare fas eſt, qui hunc ſenſum Simeonis verbis primus, vt opinor, affinxit. Sic autem habet: Et tuam ipſius animã, quę ſcis abſq; viro peperiſſe te virginẽ, quæ audiſti à Gabriele: Spiritus ſanctus veniet ſuper te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi: pertranſibit infidelitatis gladius, & ambiguitatis mucrone ferieris, & cogitationes tuæ te in diuerſa lacerabunt, cùm videris illum quem filiũ Dei audieras, & ſciebas abſque ſemine viri eſſe generatum, crucifigi & mori, & ſuppliciis humanis eſſe ſubiectum.] Vbi certè Origenes non modo nimiùm ſibi permittit, ſed & Euangelicum locum in MARIÆ iniuriam vi magna detorquet, duplici quidem argumento deluſus. Primũ eſt: Quid inquit? Putamus quod ſcandalizatis Apoſtolis mater Domini à ſcandalo fuerit immunis?] Alterum: Si ſcandalum in Domini paſsione non paſſa eſt, non eſt mortuus Ieſus pro peccatis eius.] Quis enim non videt, vtramq; rationem adductam, ſi ritè ponderemus, ad præſens inſtitutũ probandum infirmam, ac nullius momenti eſſe? Enimuerò ſi MARIA ſanctitatem habet ſupercellentem & pleniſsimã, iuſtitiamq́; perfectã (vt idem Origenes aſtruit luculenter) cur non putemus, eandem Virginem Apoſtolis ſępè lapſis, & à Chriſto nõ ſemel meritò reprehenſis, laudabiliorem purioremq́; fuiſſe, vt nõ ſolùm à dicto ſcandalo, ſed etiam ab omni peccato maneret immunis, ſicut & Auguſtinus apertè definit? Præterea cum perpetuam MARIÆ innocentiam conſtituimus, nihil hoc ſanè prohibet, quò minùs pro ea Chriſtus mortuus eſſe, ſuaq́; morte omnem illi gratiam promeruiſſe dicatur, ſicut libro primo demonſtrauimus. Quare ſic omninò habendum eſt; Simeonẽ in hoc vaticinio nec cogitaſſe, nec innuiſſe quicquã, quo MARIAM Apoſtolis exęquandã, aut illam in vera de Chriſto fide vacillãtem, nedum infidelem futuram, ob qualeſcunq; filij afflictiones, ſignificaret. Imò verò ſi vnquam antea, tunc vel maximè Virginis huius fides, veluti in grauiſſima lucta reſulſit, quũ Apoſtolis omnibus conſtãtior, iuxta filij ſui crucem fide plena conſtitit, eumq́; ab impiis tàm indignè contemptum & grauiter excruciatum mæſta conſpexit. Sed hoc Origenis lapſu tantò nos minùs commoueri decet, quantò ille turpiùs in rebus aliis etiam ſacratioribus hallucinatur; vtpote quum Chriſtum pro Angelis atq; ſyderibus paſſum, eiusq́; animam priùs in cœlo beatam fuiſſe, & adhuc peccata noſtra lugere, & Spiritus ſancti ab ipſo facti autorẽ eſſe vaniſsimè fabulatur, vt reliquos id genus impios, craſſos ac damnatos Origenis lapſus non attingamus. Igitur ſtuporis potuit, infidelitatis dubitatio non potuit in MARIAM cadere, cuius fides ſi vſquam alibi, certè acerrimo illo in cruce certamine maximè agitata & vexata, ſed nulla dolorum vi labefactata & euerſa, imò verò magis viuida, illuſtris & admirabilis effecta debet exiſtimari. Atq; vt Græcũ autorẽ Græcis opponamus, apertè docet Simeon Metaphraſtes, neq; conſentaneã, neq; MARIA dignam illorum eſſe opinionẽ, qui dubitationem, offenſionem atq; tentationem tempore crucis, Deiparæ animam peruaſiſſe ſentiunt: neq; enim hunc eſſe gladium à Simeone prædictũ, quãdoquidem illa pluſquàm mulier afflicto in cruce filio propiùs aſtiterit, atq; conſtanti animo adhæſerit ſemper, nihilq́; timuerit quod eſſet formidabile: vnde alias quoq; mulieres vt ſecum circa crucem in medio hoſtium verſarentur, hortata ſit atq; perſuaſerit.

Teſtimonium Origenis expẽſum & reiectũ.

Homil. 11 In diuerſos locos Euangelij.
Li de natura & gratia cap. 35.

Mariæ fides circa Chriſti crucem effulſit maximè.

Origenis errores quidam impij & inexcuſabiles.

Maria dubitationem ſtuporis, nõ infidelitatis admiſit in morte filij.

Confirmatio à Simeone Metaphraſte.

De ortu & educatione Deiparæ.

Errat autem cum Origene [e] Brentius, ac turpiter ſanè, qui poſt veritatem à multis confirmatam publiceq́; receptam, adeò in MARIAM eſt contumelioſus, vt illi non minùs quàm Apoſtolis dubitationis ac ſcandali notam audeat inurere, illamq́; de fide prorsùs ſuſpectam reddere, ideoq́; hæc verba imperitè ſimul & petulãter effundit: *Qui credebant in Chriſtũ Apoſtoli, diſcipuli et mater eius, nihilominus tamen videntes eũ à Pontificibus condemna-*

e Homelia 17. in Luc.

Brentius Origenem ſequens, de Maria impiè ſentit, quòd in morte filij ſit ſcandalizata.

condemnatum,& turpi cruci affixum, offendebantur in eo,adeoq́ apparebat tunc,ipſorum quoq́ cogitationes vanas,& corda impia eſſe. Ergòne cor impium Mariæ attribuis Brenti, vt ruam ipſe prodas impietatem?id verò ne Apoſtolis quidem omnibus aſcribi fas eſt,quorum fides ad tempus quidem ſuffocata,ſed nō prorſùs extincta fuit,qui non tam cordis impietate quàm imbecillitate,in cruce Domini offendiculum ſuſtinuerunt. Vbi Brentius verba illa Simeonis deprauat, vt reuelentur ſiue retegantur ex multis cordibus cogitationes: hoc quippè membrum orationis connectendum eſt cum illa ſententia magis remota,quòd Chriſtus poſitus ſit in ruinam &c.Illud verò quod adiungit,vt de gladio,parentheſi debet includi,ſicut & Eraſmus indicauit. Atq; vt maximè cōcedamus,locum nō ſolùm ad Chriſti hoſtes,ſed etiā ad diſcipulos propter ipſum offenſos pertinere,tamen cum Simeone Metaphraſte dicimus,hîc Chriſti matrē excipi oportere. Æquè probroſum,& Mariæ ignominioſum eſt,quod idem Brentius paulò ſuperius dixerat,quum Simeonem Mariæ ſic loquentem inducit: *Cœlum ipſum in hac terra expectas,ſed inferni potiùs dolores te,propter ipſum,in hac vita obruēt. Magnam lætitiam tibi promittis,ſed extrema triſtitia propter ipſum afficieris, adeoq́ gladius doloris animam tuam penetrabit.* Quis verò pius quæſo,audire non horreat,Domini & Dei noſtri matrē inferni doloribus obrui, quocunq; tandē modo id Brentius interpretetur?Et quis omninò vel ſuſpicetur, Virginem tàm parùm in vera pietatis doctrina verſatam, tamq; prauè mundi amore captam & vanitatibus addictam fuiſſe, vt cœlum in hac terra expectaret, vtq; magnam lætitiam potiùs quàm crucem in hac vita ſibi polliceretur, præſertim cùm ſciret de filij & electorum ferenda cruce Prophetas toties concionari?

Refutatio Brentianæ orationis.

In ſermo. de ortu & educatione Deiparæ.

Aliud Brentij figmentum cōtra Deiparam.

Libet autem impudenti Brentio,vt aliàs ſæpè,ita nūc etiam in ordinem redigere Virginem ſacroſanctam,& quod auditu horrēdum eſt, eam fide & fortitudine animi ſpoliare, velut in ſupremo illo Chriſti agone mœtore ſuccubuerit. Qua in re non ille noſtris tantùm Theologis,quorum ſententias etiam vulgo notas repetere nō attinet, ſed ſuis etiam collegis ac ſociis,qui à Catholica Eccleſia ſæpè diſſentiunt,hîc aūt cum illa ferè conſentiunt,proteruè aduerſatur. Etenim illi fidem integram & incōcuſſam Virgini matri, quum iuxta Filij crucem aſtaret, perſpicuè largiuntur. Ex quibus Melanchton ingētes quidem dolores & triſtiſsimas cogitationes fuiſſe ſcribit,cùm Virgo mater cruci Filij præſens adeſſet,cùm corpus Filij mortui contrectaret,cùm genas & manus oſcularetur,cùm corpus idem mortuum,ſicut alia cadauera,iacere videret, Sed hic dolor mixtus fide & ſpe fuit,cùm ſciret mater Filium eſſe Meſsiam,& per eum deleri peccatum & mortem,iuſtitiamq; & vitam reſtitui. *Ideò ſciebat*,inquit,*certò reſurrecturum eſſe.* Ac alibi rurſus docet,quòd Maria ſuſtentârit & cōfirmârit animum fide reſurrectionis, quam certò & breui ſequuturā credebat. Monet igitur,vt in veris doloribus & in agone mortis ſimus ſimiles Mariæ,& cum illa Dn̄m ſub cruce iacentem intueamur. Quid verò Pellicanus? *Stabat*,inquit,*iuxta crucem magnanimiter, Spiritu ſancto pectus eius dignè confirmante et conſolante.* Suffragatur Bullingerus,in ſummo illo Mariæ dolore viuidam fidem agnoſcens,animumq; illi firmum & integrū tribuens,vt nimirùm mortem Filij toto mundo ſalutarem æquiore animo ferre vellet ac poſſet. Fatentur præterea Centuriatores, quòd neceſſe ſit excellentem in Maria fidem flagrâſſe,cùm ſtaret ſpectatrix horrendi ſupplicij & tormentorum in Filio,quoniam ſtatuerit illum iſta omnia ſuperaturum eſſe. Poſtremò Caſpari Crucigeri verba ſubiiciam: *Hîc cogitemus de fide & fortitudine matris. Longè ſuperat robur humanum hæc fortitudo,quod adeſt mater ſpectatrix talium ſuppliciorum Filij,& non extinguitur dolore. Nec credibile eſt vllam matrem in toto genere humano tale ſpectaculum perferre potuiſſe,aut poſſe. Neceſſe eſt igitur magnam in ea lucem, & magnum robur fidei fuiſſe; meminerat conceptum, norat Prophetarum prædictiones de ſacrificio Meſsiæ, & meliùs eas intelligebat quàm Apoſtoli.* Atq; hæc ego ſatis eſſe puto ad petulantiam Brentij proterendam, qui ſi veteres Theologos negligit, ſuos tantùm ſymmiſtas audiat, quorum teſtimonio,ſtans mater Domini iuxta crucem, non ſolùm omni ſcandali ac dubitationis nota vacauit,ſed etiam perfectam fidem, paremq; animi fortitudinem cum ſummo illo mœrore coniunxit, partim Apoſtolis quidem dubitantibus & offenſis,partim mulieribus ad Chriſti monumentum ob vnctionem properantibus ac malè credulis, longè anteponenda.

Ioan. 19.

In cap. 27. Matth.

In expoſit. Ioan. c. 19.

In eundem locū Ioan.

In Cēturia prima c. 10.

In Euāgel. Ioannis circa cap. 19.

Matth. 18.

Brentius à ſuis collegis diſſentit, confitentib. Mariam in agone Chriſti mœrori non ſuccubuiſſe, ſed inuictam fidem retinuiſſe.

Maria iuxta crucem Filij credidit eum reſurrecturum.

Quomodò Cruciger Mariam in Filij agone fortē ſimul & mœſtam commendet.

Cæterùm vt ad Simeonis verba de gladio propoſita redeam,hunc gladium nonnulli ad linguarum contradictionem ac virulentiam referre conantur, quoniam in

Alia interpretatio de gladio Mariæ prædicto à Simeone.

ſacris literis ſic aliquando gladij nomen accipiatur, teſtante Pſalmographo: Gladius in labiis eorum. Et rurſum: Lingua eorum gladius acutus. Quę interpreratio vt noua, ſic etiam ſatis coacta videri poteſt, partim quòd portionē duntaxar aliquam afflictionum earum contineat, quę Chriſto magis, quàm Marię congruunt: partim quòd Spiritus in Simeone loquentis verba ſenſumq; nimis aſtringat. Magis igitur illotum am- Pſal. 58. & 56.

Simeonem de gladio compaſſionis loqui maximè ad Mariã.

plectenda eſt ſententia, qui metaphoricam hanc locutionem ad oẽm moleſtiarum, calamitatum & dolorum genus, & præcipuè ad vehementem acerbumq; illum compaſsionis affectum transferunt, qui tantę matris animã, & intima quæq; propter Filiũ poſteà feriret, pungeret, vulneraret, prorſusq; penetraret, vt niſi illa diuino præſidio ſuffulta fuiſſet, multiplicis & immẽſi doloris aculeos vix perferre & ſuperare poſſe videretur. Perinde ac ſi dicat illi vates: Læta quidẽ & anguſta ego iam multa de hoc tuo

Senſus verborũ, quæ Simeõ Mariæ protulit de gladio.

Filio beata Mater pronunciaui, vt qui venerit ſalutare Dei, ſummũ mihi & piis gaudiũ adferens, qui præterea ſit lumen ad cæcas gentes in ſuis tenebris illuſtrandas, & demũ gloria Iſraëlitarum, vt nouo & pręcellenti ſplẽdori tandem & illi reſtituantur. Verùm is ipſe, vti dixi, non ſolùm in reſurrectionẽ, ſed etiam in ruinam permultis, nec ſolùm exteris, ſed etiam Iſraëlitis tanquàm domeſticis eſt conſtitutus. Huic clàm palàm cõtradicent, vt ſibi tandem in exitium vertant, quod illis Deus aliôquin in commune remedium, atq; ad pręſentem mundi ſalutem per hũc ipſum deſtinauerat. Ac tu quidem re ipſa cõperies, verum hoc meum eſſe vaticinium, tuusq; erga Filium ſyncetus & ingens amor efficiet, vt ob ſummam hominũ ingratitudinem atq; peruerſitatem, qui ſe illi opponent, ſummoperè diſcrucieris, vtq; non ſolùm illorũ, ſed multò magis Filij tui nomine cõdoleſcas, quum ſumma illius beneficia ſummis populi maledictis atq; ſceleribus videris cõpenſari. Hinc ille gladius, multiplexq; dolor & angor, qui in

Maria inter omnes matres et lætiſſima & triſtiſſima cum Filio & ꝑpter Filium fuit.

materna tua viſcera ſęuiet, vt vita tibi acerba videri poſsit. Nulla quidem mater te vna fortunatior, nulla lætior & auguſtior, quæ talem Filium nullis Regum filiis æquandum, ac reliquis omnibus ex muliere natis longè pulchriorem, amabiliorem & honorabiliorẽ ſortita es: At rurſus nulla mater, mihi crede, cum Filio & propter Filium tàm diris periculis obnoxia, tot ingẽtium malorum incurſibus expoſita, tàm horrendis hoſtium inſidiis atq; inſectationibus obiicienda eſt. Tu incredibilem quidem ex hoc paruulo filioq; tuo voluptatem & conſolationẽ percepiſti atq; perceptura es. Sed non minorem porrò mœſtitiam & calamitatẽ cum eodem ipſo ſubibis, vt veluti gladiatorum enſibus ac telis vndiq; appetaris, ac dirè prorſus vulnereris. Nam vtrique veſtrum ingens malorum agmen impendet, coniuratis contra vos animis mundus inſaniet, quando ſic Deo viſum eſt, vt calicem ambo bibatis, & mater dolores, quos in partu effugit, alibi experiatur, ſuoque Filio quodammodò commoriatur. Sic demùm tua virtus velut aurum in igne probabitur, & probata ſplendeſcet, diuinumque decretum in te perficietur, vt gloriam humilitas, victoriam pugna, lætitiam mœror, & vitam mors ipſa præcedat. Poſteà verò, cum hic veluti imber tranſierit, & nullus pungentis gladij aculeus, qui tenerum cor tuum tranſuerberet, reliquus fuerit, tum cœleſtis Regni æternique gaudij cum tuo Filio conſors futura es, ac potioribus bonis, quæ ille ſuo ſanguine comparabit, perbeatè frueris. Tunc poſito luctu veſtimentis gloriæ indueris, ac delitiis affiues, vt eidem Filio gratulabunda tuo iure decantes: Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Beati enim qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Pſal. 93. Matth. 5.

Nunc ad Veterum teſtimonia veniamus, ne quis nouum aut imbecillum ducat quod diximus, Simeonẽ gladij nomine maternorũ viſcerum dolores inexplicabiles hoc loco complecti, & pręſertim ob afflictum in cruce Filium, matris condoleſcentiã præſignificare. Euthymius habet in hunc modũ: Gladium nominauit dolorẽ acutiſſimũ maximeq; diuidentẽ, qui penetrauit cor matris Dei, dum Filius eius cruci affixus eſt; de hoc enim cruciatu nunc vaticinatus eſt.] Tùm Simeon Metaphraſtes, quum Origenicam illam opinionem, cuius paulò antè meminimus, reieciſſet: Conuenientius eſt, inquit, quòd dolorem ipſum gladij nomine ſignificauerit, qui quidem tempore paſsionis MARIAM inuaſit.] Cum his Beda pulchrè conſentit ita ſcribens: Tuam ipſius animam pertranſibit gladius, id eſt, dolor paſsionis Dominicæ: quia

Teſtimonia Veterũ de Maria, quę compaſsionis gladium ſenſerit, iuxta Simeonis vaticinium.

In c. 2. Luc.

In orat. de ortu & educatiõe Deiparæ.

In Euang. Lucæ.

non

nnn potuit videre eum erucifigi ſine affectu materni doloris, etſi ſperaret eundem reſurrecturum, & mortem deuicturum.] Eiuſdem Bedæ Catmen eſt, quod Virgini matri cecinit:

In natali B. Virginis.

Cuius pium pertranſiit
Enſis doloris Spiritum,
Natum tuo de corpore
Deum mori dum cerneres.

In Pſal. 104 — Lib. 4 de fide Orthod. cap. 15. — Lucæ 2.

Nec diſpat eſt Caſsiodori ac Ludolphi ſententia, qui ambo ex Seriptuta probant, hic Simeonem de rriſtitia dominicæ paſsionis, quæ matrem illam glorioſam affligeret, ſermonem inſtituiſſe. His accedit Ioannes Damaſcenus clariſsimè docẽs: Ipſa beata & ſuper naturam donorum digna effecta, dolores partus, qnos effugit pariens, illos tempore paſsionis ſuſtinuit, ex materna compaſsione viſcerum lacerum reparturiens; & quem Deum per natiuitatem agnouit, illum vt maleficum interfectum videns, tanquam gladio cogitationibus diſcerpitur. Et hoc eſt; Tuam ipſius animam pertranſibit gladius, quemadmodùm ille prædixerat Dei expectator Simeon, Dominum geſtans in vlnis. Sed commutat triſtitiam gaudium reſurrectionis, Dominum carne mortuum rediuiuum prædicans.] In eundum modum Betnardus locum intetpretatur, & MARIAM ob hunc acerbum doloris gladium, qni animam eius crudeliter pertranſinit, ſæpè commendat, qnoniam non ſolùm Chriſtus, ſed etiam matet eius in via biberit de torrente paſsionis. Qnod enim in carne Chriſti agebant claui & lancea, hoc in Virginis mente paſsio naturalis affectionis & materna anguſtia: Claui vtique & lancea paſsionem, affectio materna compaſsionem.] Ac rurſus alibi. Mater ſentiebat Filij dolores: Virgo qnæ peperit, gladio patiebatur doloris. Chriſti morientis vulnera matris erant, dolorcſque matris Chriſti fuerunt, & dolores nati matris animam penetrabant vt gladius acntus.] Tùm Rupertus dilucidè dixit: Stabat mater iuxta Filij crucem, ſine dubio dolens, & dolores tanquàm parturientis habens. Cruce namq́ue eius nimiùm ipſa cruciabatur, ſicut ei prædixerat Simeon.] Ae Anſelmns quidem in hoc argumento eſt copioſus, vt de Mariæ compaſsione moueat, imò & mouear pios, huncq́; Simeonis gladium de ſummis illius doloribus iuxta crucem Domini exantlatis interpretatur. Idem facit qui hos omnes ætate præcelluit [a] Ephrem diaconus: facir & [b] Sophronius, nec non [c] Idelfonſus, ſicut ſequenti mox Capite monſtrabimus.

Maria pariens dolorem partus effugit, ſed non minores angores experta iuxta Filij crucem.

In ſerm. de verbis Apocal. Sig. ma. & in expoſ. Euang: Stabat iuxta crucẽ: & in ſer. de paſſione Dñi. In tract. de compaſsiõe Virginis. In Euang. Ioan. c. 19. In ſer. Meditat. & Tractatu de cõpaſſ. Virg. a In lamẽt. Deiparæ. b In ſer. de Aſſumpt. Virginis. c Serm. 2. de Aſſumpt. Virginis.

Quanquam non attinet, nos pluribus Veterum teſtimoniis congerendis operam dare, quum hîc etiam nobis aduerſarij vltrò ſuffragentur, & in eandem ſententiã locum præſentẽ explanent. Vnde Sarcerius hæc Simeonis verba ſic explicat: *Omnium maximo dolore afficieris, cùm videbis Filium tuum ab omnibus damnari, contemni et reiici.* Er Brentius doloris gladium hîc ſtatuit, eò quòd mater extrema triſtitia propter Filium ſit afficienda, præſertim quo tempore ille crudelirer, tanquam homo lõgè omnium ſceleratiſsimns, cruce occideretur. Conſonat Franciſcus Lambertus, gladium immenſi doloris intelligens, qui Mariæ animam propterea penetrârit, quòd ob impios filio contradicentes, acetbo mœtnre admodùm torqueretur. Tùm Arſatius Schofer. *Hic ſermo*, inquit, *nihil aliud ſibi vult, quàm Virginem Mariam variis periculis propter Chriſtum Filium ſuum exerceri & premi. Tandem immenſum dolorem ſuſtinuit, quando vidit Chriſtum in cruce pendentem ab inimicis ſubſannari.* Loſsius hoc pacto: *Gladium vocat acerbiſsimos dolores, quos Maria ſenſit in ſummo contemptu & perſecutione filij.* Demùm princeps horum omnium Lutherus de Simeone docet, quòd inſignis amator & prædicator fuerit crucis Chriſti, quodq́; non ad patrem Ioſeph, ſed ad matrem hęc dixerit, ad quam ſolam, omne doloris põdus de paſsione Filij rediturum erat. Ac inter alia loquitur: *Sic voluit his verbis Simeon MARIÆ prædicere futurum vt mortis tormenta animo pateretur, etſi corpore non eſſet cruciatus paſſura. Quomodò autem id euenerit, nemini poteſt eſſe ignotum.*

In Euangel. Domin. 1. poſt natal. Hom. 17. in Lucam. In cap. 2. Lucæ. In Euange. Domini. 1. poſt natal. In annotat. circa Euãg. Domin. 1. poſt Chriſti natalem. In Poſtilla circa Dominic. 1. poſt Chriſti natiuitatem.

Nouos doctores cum Veteribus conſpirare in præſenti Lucæ loco interpretando.

Simeõ inſignis amator & prædicator crucis Chriſti, iuxta Lutherum.

Quid igitur? nullámne aliam dolendi cauſam habuit MARIA, niſi quòd Filium in exttemis illis angoribus atque ſuppliciis poſitum coràm aſpexit; & myſticum

Omne gen⁹ dolorũ, quos propter Filium Maria pertulit, Simeon nomine gladij complexus eſt.

Tota Mariæ vita multis doloribus obnoxia, ſicut & Chriſto contigit.

cum hunc gladium, qui cor eius tenerrimum penetrauit, ad ſolam Domini crucem
aſtringemus? Longiùs profectò Simeon Propheta reſpexit, pluresq; calamitates, an-
guſtias, & ærumnas, quas propter Filium ſæpè multumque mater experta eſt, vno
gladij nomine comprehendit, nobiſque contemplandas reliquit. Nec eſt difficile
pijs atque ſtudioſis, ſi hiſtoriam tantùm Euangelicam ob oculos ponant, complu-
res & graues reperire cauſas, quæ MARIAE animam exagitarent, atque ad triſtiti-
am non leuem impellerent, varioſq; doloris aculeos in corde molliſsimo excitarent,
ac triſtes etiam lachrymas & ſingultus illi crebrò extorquerent. Quod enim de
omnibus electis affirmat Chriſtus: In mundo preſſuram habebitis, in MARIAM eti- Ioan. 16.
am competit, cuius tota vita moleſtijs, ærumnis, periculis & afflictionibus referta
fuit, vt virtus eius eximia Deo & hominibus magis magiſque commendaretur, & eò
in cœlis eſſet beatior, quò grauiorem & frequentiorem in terris crucem cum Filio
& propter Filium ſuſtinuiſſet. Ambo ſanè de torrente in via biberunt, & propterea Pſal. 109.
inter cœlites omnes exaltârunt capita, ſtatumque triſtiſsimum & luctuoſiſsimum
cum longè lætiſsimo & ampliſsimo regno commutârunt. Sic enim per crucem ad
gloriam & Filium & Matrem tranſire oportebat, vt hæc quidem quò impenſiùs præ
cæteris illi crucifixo compateretur, eò fœliciùs etiam poſteà conregnaret. An non
veræ germanæque charitatis officium exigit, gaudere cum gaudentibus, & flere cum Rom. 12.
flentibus; quemadmodùm Paulus non modò per epiſtolam docuit, ſed ſuo etiam 2. Cor. 11.

Cur decuerit Mariam varijs afflictionib⁹ exerceri.

exemplo comprobauit? Non enim Stoicos & ſtupidos, ſiue ab omni humanitate
alienos, ſed molles, ſed clementes, ſed faciles, id eſt, ſui ſimiles homines amat Chri-
ſtus non fruſtrà è mitiſsima Virgine natus, qui & aliorum ſucceſsibus ex animo fa-
ueant atque congaudeant, ac viciſsim eorum incommodis, perinde ac ſuis verè in-
doleſcant. Decebat igitur matrem Domini, cùm gratia plena eſſet, in hoc ipſo cha-
ritatis genere non cedere, ſed præſtare matribus omnibus, & acerbiſsimis filij ſui cru-
ciatibus grauiſsimè commoueri: cùm non modò ſciret, ſed etiam coràm cerneret il-
lum & corpore & animo ſupra omnem modum & conſuetudinem diſcruciari, vt vir
dolorum & ſciens infirmitatem à Propheta rectè dicatur, ipſeq; Patri teſtetur: [a] Om- Eſaiæ 53.
nes fluctus tuos induxiſti ſuper me: [b] Veni in altitudinem maris, & tempeſtas de- a Pſal. 87.
merſit me. Enimuerò ſi MARIA tot tantiſque Filij afflictionibus, vulneribus, cala- b Pſal. 68.
mitatibus, quæ nulla orationis copiâ explicari poſſunt, non valdè compateretur,
ſuæque commiſerationis intima viſcera dolenti capiti & morienti Filio non impen-
deret, non hunc ſuum Opt. Max. Filium cognoſcere, non diligere, non ſe naturalem
ac veram eius matrem exhibere, ſed potiùs Manichæorum de phantaſtico corpore
nugantium, vanitatem confirmare, ac demùm cum perfecto Chriſti & [c] dolentis & c Matt. 26.
[d] commiſerantis, & [e] lachrymantis exemplo, pugnare videretur. d Lucæ 7. Ioan. 6.

Maria multiplicem dolẽdi cauſam habuit iuxta hiſtoriam Euangelicam, ac primũ ob Chriſtum puerum.

Quod ſi rationis lumen cum Euangelij veritate iungimus, vt aliquas dolendi e Ioan. 11. Hebr. 5.
cauſas in Virgine commonſtremus, primùm, quomodò pia mater, obſecro, nõ mœ-
reret, cùm partui proxima, ſummam hominum inhumanitatem in Bethlehem aſpe- Lucæ 2.
xit, omnium ædibus excluſa, omnium ope & ſubſidio deſtituta, vt ad ſolum ſtabulum
& commune beſtiarum præſepe fuerit confugiendum, ſi ſe ſuúmque puerperium &
tenerrimum infantulum à noctis, frigoris & hyemis aſperitate, varijsq; iniurijs, vt-
cunque tueri vellet? Deinde non affligeretur maternum pectus, cùm ſuauiſsimum

Mariæ dolor ob Filium circumciſum.

molliſsimúmque paruulum vix dies octo natum, legi duriſsimæ ſubijceret, atque ex
more gentis circumcidendum traderet; haud ignara certè, innocentiſsimum pue-
rum hac ſacri ſanguinis effuſione quaſi præludere & præſignificare, qua via & ratio-
ne tandem noſtrorum criminum, adeóque totius mundi ſordes & maculas grauiſsi-
mas deleturus eſſet? Adhæc triſte vaticinium, quod partim de Filio, partim de ma- Ibidem.

Mariæ dolor ob triſte vaticiniũ Simeonis.

Mariæ dolor ob innocẽtes occiſos pueros.

tre eius in templo dixit Simeon, tantò maiorem dolorem illi creauit, quantò fre-
quentiùs illud ſecum animo reputauit, ac re ipſa certiùs deprehendit. Quo autem
mœrore, quantáq; commiſeratione matres & infantes Bethlehemiticos proſecuta
eſt? illas quidem, quòd chariſsimis pignoribus Herodiano gladio ſæuè trucidatis or- Matth. 2.
barentur, hos verò, quoniam in tali ætate tàm multi tàm temerè atq; barbaricè à tali
Rege ob ſuum Filium iugularentur. Iam verò an illi ludus eſſe potuit, intempeſta no-

cte, in-

Matth. 2. cte, inſalutatis amicis, rebus malè compoſitis, domum & patriam deſerere, capitales filij quamuis infantis hoſtes, & in his Herodẽ Regem ſæuientẽ fugere, tùm apud impios, barbaros, ignotos Ægyptios cum filiolo & Ioſepho aliquotannis exulare, totq; itinerum moleſtias & difficultates eundo ac redeundo deuorare? Non dicã, quę apud Bethlehemitas, Ægyptios, Nazaræos, doloris aculeos illi parere & augere maximos potuerunt, cùm filij paupertatem, neglectum, cõtemptum, calamitatem, perſecutiones & ærumnas, velut perpetuas illius vitæ comites, haud ſine variis curis & maternis angoribus experta eſt, cumq; ſuarum labore manuum victum ſibi & filiolo neceſſarium ægrè comparauit.

Mariæ dolor ob fugam in Aegyptum ſuumque exilium.

Lucæ 2. Dolens & anxia Filium duodennem, tanquam vnicum ſuum theſaurum amiſſum requirit, vt ſua etiam voce in templo teſtata eſt, huncq; dolorem vnà cum Ioſeph communem habuit. Sic enim Filium affatur: Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. O graues & nobis inexplicabiles animi cruciatus, quos illa cum Filio & propter Filium annos triginta ſępè ſuſtinuit, atq; vt arbitror, pro ſua modeſtia nulli mortalium patefecit.

Mariæ dolor ob amiſſum Filiũ.

Notus & charus illi vtiq; fuit Ioannes Baptiſta, qui tunc apud omnes maxima valebat authoritate: ſed eò moleſtiùs illa tulit, iuſtiusque ingemuit, quum audiret, virum ſanctum atq; prę́ſtantem filiũq; ſui prę́curſorem & cõſanguineũ, in adulteræ gratiã Herodianis vinculis tradi, & caput eius, vt impudica ſaltatrix expetito ſtneretur pmio, in tetro carcere amputari, ac Regiis epulis adhiberi.

Matth. 14. Marc. 6.

Mariæ dolor ob captiuitatem & mortem Ioannis Baptiſtæ.

Prætereà fieri non potuit, quin gentem patriamq; ſuam miſerata, intimis animi ſui ſenſibus condoleſceret, cùm certò intelligeret, multiſq; indiciis compertum haberet, quàm immanis & obſtinata Iudæorum, & præcipuè Magiſtratuum, eſſet peruicacia, quàm indignè vulgus prædicatum Chriſti Euangelium repudiaret, quantaque hominum aduerſus præſentem Meſſiam impietas & ingratitudo magis ac magis ſerperet, ita, vt vix pauci tandem (quarta enim pars iacti ſeminis tantùm fido ſeminatori fructum optatum attulit) ex tot auditis filij concionibus, viſiſq; miraculis ſuum Meſſiam agnoſcerent, eiúſq; gratia ſe dignos exhiberent.

Mariæ dolor ob ſuæ gentis pernicaciam & incredulitatem.

Matth. 13.

Illa verò quò ſynceriùs ardentiusq; Chriſtum amauit, omnemq; iuſtitiam Euangelicam eſuriuit, eò grauiùs illorũ vicem & doluit & deplorauit; qui ſe Chriſti ac Euangelij hoſtes infenſiſsimos declarabant, quiq; voces illas putidiſsimas ſubinde iactitabant; Eſt [a] Samaritanus, [b] vorax, vini potator, [c] publicanorum ſocius, [d] populi ſeductor, [e] Sabbathi trãſgreſſor, [f] Legis violator, ac [g] dæmoni familiaris. Iam verò, quę ſollicitudo, quis timor & angor illam non corripuit, cùm decretum Senatus de perdẽdo Chriſto publicaretur? cumq; procerum animos velut furiis quibuſdam agitatos non ſolùm in filij ſui necem conſpiraſſe, ſed etiam extrema quæq; moliri non dubiè cognoſceret?

a Ioan. 8.
b Matt. 11.
c Luc. 15.
d Ioan. 7.
e Ioan. 5.
f Matt. 26.
g Luc. 11. Ioan. 9. & 11.

Mariæ dolor ob odium & cenſuram principũ contra Chriſtũ.

Quàm durum & amarum optimæ matri fuit, parantem ſe ad mortem Filium inuiſere, illiq; valedicere, quandoquidem cõſentaneum eſt planè, hunc dilectæ matri nõ reticuiſſe myſterium, quod ſæpè [h] diſcipulis patefecerat, de atrocibus diriſq; ſuppliciis adeundis, atq; vt Scripturæ implerẽtur propheticæ, in vrbe Hieruſalem, & à ſua gente perferẽdis. Teſtatur [i] Bernardus, ac probat [k] Dionyſius Rickelius, quòd Maria, vtpotè prophetiſſa, in Propheticis literis exercitata, inter alia myſteria, Chriſtum Filium moriturũ intellexerit, ſicuti vel è ſolo Eſaia, qui horrenda Chriſti ſupplicia ſæpè recenſet, aſſequi poterat. Hoc ergò ſi præcognouit, ingens profectò mœroris ac pauoris affectus, quum Dominicæ paſsionis tempus appeteret, in cor illud maternum irruit; quippè cùm ab hoc Filio tota penderet, omnémq; ſuam ſpem & cõſolationem in eo ſolo defixam haberet, nihilque illi charius in terris & optabilius eſſe poſſet. Multóque magis illam afflixit nuncius, qui prædictum Filij certamen iam adeſſe, & frendentes lupos in Agnum illum immaniter graſſati ſignificauit.

Mariæ dolor cũ ſciret Filiũ breui ad crucem rapiendum.

h Matt. 16. 17. 20 et 26
i In ſer. de verbis Apocalypſis: Signum mag.
k Lib. 2. de laudib. Virginis ca. 26.
l Eſaiæ 50. 53. & 63.

Marię dolor ob nũciatam Filij captiuitatem.

Certè Chriſtus vel ſola ſuæ mortis recordatione commotus, ad mortem vſque triſtem habuit animam, ac incredibilem illam triſtitiam ſanguineo ſudore profuſo comprobauit, hinc ab Angelo cœlitus demiſſo in pauore illo maximo confirmatus: Et dubitamus adhuc, MARIAE pectus immenſo mœrore obrui, quum Filium iniquiſsimè tractari, & velut à canibus laniari atque diſcerpi, cognoſceret, ac præſens omninò ſpectaret? Quòd ſi matrem neſciſſe fingimus, talem calicem Filio bibẽdum eſſe, certè quò inopinatius, eò acerbius ac funeſtius illi ſpectaculum accidit, quum Iudaici ſimul & Ethnici Magiſtratus velut in filij necem coniuratis animis, vt iniuſtiſsimè, ita ſæuiſsimè graſſati ſunt.

Matth. 26. Lucæ 22.

Mariæ dolor ob procerum Filiũ damnantium peruerſitatem.

ſunt. An non luctuoſum illi fuit audire, ſecumque perpendere, quanta inuidia paſſim apud Proceres innocens Filius laboraret, quamque nefarijs illorum conſilijs & machinationibus, non ſolùm iuſtus, ſed ipſa etiam iuſtitia opprimeretur? Atque inter alios diaboli filios, ob quorum cæcitatem atque perfidiam ſummoperè ſemper contriſtata eſt, altum profectò vulnus illi Iudas inflixit, quum illum ſtolidum mercatorem, inſanum apoſtatam, immanem latronum ducem, ſimulq; ſanguinarium Magiſtri ſui proditorem vitam ipſam ſibi gladio ademiſſe cognouit. Nec parùm eius animum pupugit inconſtantia diſcipulorum, qui fide violata & relicto Magiſtro turpiter fugerant, ac velut oues ſine paſtore dilapſi, ſecuro nuſquam loco poterant conſiſtere. Non dicam de Phariſæorum efferatis animis, de populo furioſo, de militum nequitia, & carnificum crudelitate, alijsque pluribus in ſumma illa ordinum iudicijque forenſis perturbatione tumultuantibus, & omnia demùm pertentantibus, vt morte Chriſti acerbiſsima, ſeſe immaniter oblectarent. Hæccine pium & æquitatis amantem, & innocentiæ filij conſcium animum non maximè commouerent atque diſcruciarent?

Mariæ dolor ob Iudam proditorem, & alios Chriſti aduerſarios.

Mariæ dolor ob diſcipulos filij fugitiuos.

Mariæ dolor ob varios & poſtremos Chriſti patientis aduerſarios.

Matth. 26. & 27.

Matth. 26.

Quid? an materna illa virgineaque viſcera dolore grauiſsimo non concuterentur, & velut acutiſsimo gladio non transfigerentur, cùm tandem nunciaretur, chariſsimum & vnicum Filium non ſolùm à diſcipulis deſertum, ſed etiam à militibus vinctum, à Pontificibus accuſatum, ab Herode deriſum, à Pilato cæſum, à tortoribus ſæpè multumque diuexatum, ab omni populo ſpretum, è ciuitate ſancta exterminatum, ſceleratis latronibus annumeratum, omni hominum fauore, ope, tutela deſtitutum, toto corpore fractum, nullo ſolatio ſubleuatum, pro flagitioſiſsimo habitum, ad horrẽdum ſupplicium vſq; in tali Vrbe, publica via raptari? Quę tum Marię mens, quis angor & luctus (ô Deum immortalem) cùm ſuum dilectum, & vnicè dilectum tàm crebrò, tàm fœdè veſtibus exutum, tortorum libidini expoſitum, & ab illis in crucem actum atque ſuffixum, nudum, expanſum, tremulum, flagris lacerum, ſanguine manantem, & quidem inter latrones duos medium ſuſpenſum, ſuis ipſa oculis intueretur? Tum audiendum illi fuit (O linguas maledicas) quibus conuitijs atq; probris infimi pariter & ſummi Agnum illum immaculatum proſcinderent, & inſaturabili quâdã rabie palàm inſectarentur. Quid, niſi acutiſsimus gladius materna illa viſcera penetrauit, quum ex alto clamantem & miſerabili voce teſtantem Filium, ſe à Deo ipſo eſſe deſertum tremebunda percepit? An nõ iure tunc ſuo diceret, quod aliquando Iob de ſeipſo prædicauit: Flebam quondã ſuper eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi? Ac verè quidẽ extremeque pauper in cruce Chriſtus, quippè qui omnibus fortunæ bonis orbatus, vbi caput reclinaret ſuũ nõ habuit, neq; pauper ſolummodò, ſed totus etiam ſanguinolẽtus & liuidus ſolam in Orbe matrem ſibi fideliter aſsiſtentem inuenit. Verùm de hac condoleſcentia, quam Chriſto in cruce ſuffixo, & extremè calamitoſo mater detulit, nos paulò pòſt fuſiùs. Satis hactenus, vt opinor, probatum eſt, multas ingentes iuſtasq; dolendi cauſas noſtræ Virgini ſuppetiuiſſe, quæ animam eius, quantùmuis puram & ſanctam, non ſolùm in fide, ſed etiam in fortitudine & patientia mirabiliter exercerent, ac velut ſpiculis infixis grauiſsimè vulnerarent. Quis ergò non videat, pulchrè impletum eſſe vaticinium, quo præacuti gladij nomine, ſæui dolores varijque angores animi, propter Filium ſæpe, & ſub eius mortem maximè ſubeundi MARIAE in templo prænunciabantur?

Mariæ dolorem augentia cum Chriſtus in agone ſuo verſaretur.

Mariæ dolor ob Filium in cruce clamantem.

Mariæ dolor ob Chriſti extremam paupertatem in cruce.

Epilogus huius Capitis.

Matth. 27.

Iob 30.

Matth. 8.

Lucæ 2.

CAPVT VICESIMVMSEXTVM.

Expenduntur verba Ioannis: Stabat iuxta crucem Ieſu mater eius, & quomodò Veteres illa intellexerint: hinc Mariam ob ſingularem erga Filium compaſsionis affectum meritò commendari, & Martyribus non eſſe inferiorem, multumq; promeruiſſe.

INEX-

Præcipuus Mariæ dolor fuit circa crucẽ Filij, vt Ioannes deſcripſit.

INEXPLICABILES angores, Virgiueæ matris animum cùm ſæpè aliàs, tùm illo tempore potiſsimùm occupârunt, quum Filium, vt iunocentiſsimum, ita lougè ſibi chariſsimum, & naturâ quidem corporis tenerrimum in crucem ſuffixum, peſsimeq; à peſsimis hoſtibus tractatum ſuis ipſa oculis, quod ferè inauditũ eſt, coràm aſpexit. Qua de re etſi multa protulimus, tamen ob aduerſarios, qui in re triſtiſsima grauiſsimaq; tantùm nuu iucari videntur ac ludere, paulò fuſiùs differendum putamus; vt ſimul Ioannis Euangelica verba illuſtrentur. Hic autem tantò maiorem fidem in pręſentis hiſturiæ parte meretur, quòd oculatus teſtis adfuerit horrendo dominicæ crucis ſpectaculo, cuius contemplatione non ſolùm humana corda, ſed etiam Sol, ſaxa, monumenta, cadauera

Matth. 27.

Quomodò Ioannes deſcribat hiſtoriã hoc loco tractandam.

meritò commoueautur. Sed iam Euangeliſtæ voces audiamus: Stabant iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eiùs Maria Cleophæ & Maria Magdalenæ. Cùm vidiſſet ergò Ieſus matrem & diſcipulum ſtantem, quem diligebat, dicit matri ſuæ: Muliet ecce filius tuus; Deiude dicit diſcipulu: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam diſcipulus iu ſuam.

Ioan. 19.

Excuſsio hiſtoriæ de Maria iuxta Filij crucem aſtante, & quomodò illa ſteterit.

Res profectò & narratio admirabilis, quam Ioanues præ cæteris Euangeliſtis tradidit, puſt fugam diſcipulorum, & amicis huc illucque diſperſis, prupè tune matrem aſtare, & tàm crudeli ſpectaculo ad finem vſq; adeſſe, neq; tamen exanimem aut fractã doluribus, ſed ſui ſemper ſimilem, animi plenam, iu fide cõſtautem, nulli triſtitiæ ſuccumbere, fœmineos autem affectus omnes ſuperare, & hoc ſupremum officium morienti in cruce Filio cotam truculentis hoſtibus vltrò præſtare velle atq; poſſe. Stabat ergò fida cuſtos & mater anxia, ſe totam fide ſuſtentãs, dum cogitat uihil illic fortuitò geri, ſed voleutem illum Agnum, vt pro omuibus immoletur, iu hanc carnificiuã eſſe pertractum; ſicut oraculis ptopheticis erat prænunciatum. Stabat, uon ſine ſtupore cõtemplans illam iuexplicabilem Dei bonitatem, qui pro ſeruis Filium iu tàm acerbam mortem tradetet, & iuſtitiam, qui tam atroces ab innocẽte pœnas pro ſontibus pendi vellet, & liberalitatem, qui ſcelerato mũdo precioſum illum douaret ſanguinẽ, & copioſam Vuigeniti redemptionem etiam ingtatiſsimis cuperet applicare. Stabat partim gratulabunda, quòd Filium tàm glorioſè certantem, hoſteſq; omnes breui victurum iutelligeret, partim mœrore quaſi couſecta, quòd ſolum calcantem torcular Filium, & nou humana modò, ſed & diuina quaſi ope deſtitutum, & vndiq; ſuo conſperſum ſanguine, extremoſq; trahentem ſpiritus conſpicaretur: ſe verò hoc vnico in terris theſauro ſuo fraudatũ iri doleret. Stabat, ſuæ virtutis atq; couſtantiæ, quæ rebus aduerſis probauda erat, memuraudum exemplum poſteris præbituta; quandoquidẽ uec tribulatio, nec anguſtia, nec periculũ, uec perſecutio, nec gladius, uec murs, uec vita, neq; alia creatura illam ſeparare poſſet à charitate Chriſti, cui mente penitus cohęrebat. Stabat ſexu imbecillis, animo virilis & iutrepida, ipſis etiã Apoſtolis fortior, tanto licet impiorum & immaniſsimorũ hoſtium agmine circumſepta, tãtoq; ſanctæ dilectionis igue ſuccenſa, vt ueq; Iudæorum furore, neq; militum ſæuitiâ, ueq; comprimentium turbâ, neq; doloris acerbitate à ſtatione ſua poſſet dimoueri. Stabat nouo velut transfixa ſpiculo, cùm illam filij moribundi vocem exciperet; Mulier ecce filius tuus, ſiue mulier dicta ſit, vt minùs inuidioſum hoc, quàm matris nomen eſſet apud aduerſarios; ſiue vt matetni doloris maguitudo leuaretur atq; leniretur, quemadmodùm & Baptiſta Mantuanus dixit:

Eſai. 50. & 53.
Pſal. 21. & 68.
Daniel. 9.
Zachar. 13.

Eſai. 63.

Roman. 8.

Cur Chriſtus de cruce Mariã non matris, ſed mulieris nomine compellârit.

Talibus & monuit matrem, ſine nomine matris,
Ne materna pium laniaret viſcera nomen.

Tautus enim Chriſti erga Genitricem fuit amor, tantaq; pietas & ſollicitudo, (ô pręclarum, omnibuſq; liberis ad houorandos parentes imitandum exemplum) vt ſummis etiam doloribus occupatus, mortiq; proximus, illam clementet reſpicere, illam amauter compellare, & chariſsimo lectiſsimoq; diſcipulo fideliter cõmeudare non intermitteret. Tantùm abeſt, vt in aliis colloquiis cum matre ptiùs habitis illam negligere, increpare vel reiicere voluerit, quum in ſupremo illu agone nou miuùs de illa, quam de ſeipſo ſollicitus fuerit, maternæque charitati, vt antea ſemper, ita moriturus etiam plurimùm detulerit, talemque procuratorem & adminiſtrum, imò & filium

Cur Chriſtus Mariam Ioanni ſoli cõmendârit.

Matri Chriſtus in cruce plus cõtulit quàm latroni.

Aliæ cauſæ cur Chriſtus matrẽ Ioanni commẽdârit.

Lib. 10. epiſtola 82.

Contra Antidicomar. hæreſ. 78.

a Lib. 1. cõtra Iouinia. & in Epitaphio Marcellæ ad principiam. b In epiſto. ad Auguſt. c In Tragœdia de Chriſto patiẽte.

filium adoptiuum illi ſuo loco ſub mortem, velut teſtamento condito, aſſignârit. Ac ne leue ſeu vulgare hoc eſſe putemus, quod Chriſtus de cruce matri præſtitit, certè Ambroſius dicere non veretur: Pluris putatur quod victor ſuppliciorum, pietatis officia matri exhiberet, quàm quod regnum cœleſte donabat vitæ æternæ. Nam ſi religioſum eſt quod latroni donatur venia, multo vberioris pietatis eſt, quòd à Filio mater tanto affectu honoratur.] Et rectè colligit Epiphanius, Ioſeph MARIAE virum tunc ſuum obiiſſe diem, atque idcircò illam viduam alieno, vtpotè Ioanni, à Domino commendari, vt princeps virginitatis Virginem cuſtodem haberet. Rurſus propter amoris priuilegium Chriſtus dilectum inprimis diſcipulum voluit cohoneſtare, vt hæreditatem Virginis Domini, Virginem matrẽ Filius Virgo ſuſciperet, ſicut [a] Hieronymus & [b] Paulinus affirmant. Nunc [c] Gregorij Nazianzeni verba ſubiungã, quibus Chriſti ſermonem ob Mariam de cruce prolatum, pulchrè complexus eſt:

O inter omnes mulier optima, en tibi
Qui virginali dote præditus: loco
Hunc Filij chari habueris tibi; En quoq;
O diſcipule, Virgo, parentis in loco
Quam reuerearis.

Mariæ dolorem auxiſſe, quòd à Filio audiret ſe Ioanni cõmendari.

In ſerm. de verbis Apocal: Signum magnum.

In Hom. ſuper Euang: Stabat iuxta crucem.

Pſal. 109.

Nec temerè Bernardus notauit, dictum illud Chriſti; Mulier ecce filius tuus, ſic poſſe accipi, vt aliquid habeat acerbitatis admixtum. Ioannes enim, qui hoc loco filius nominatur atq; conſtituitur, Virgini matri traditur: ita verò ſeruus pro Domino, diſcipulus pro magiſtro, filius Zebedæi pro filio Dei, homo purus pro vero Deo deputatur, matrique adiungitur. Quæ commutatio non modò dura videtur, ſed etiam gladius quidam MARIAE animam pertrãſiens Bernardo nuncupatur. Et rectè idem in Chriſti matriſque admirationem hoc loco defixus exclamat. O ineffabilis reciprocatio ſaucti amoris. Filius patitur, & intus valdè compatitur matri: Mater verò compaſſa eſt patienti Filio. Tantus nempè impetus paſſionis Domini Ieſu fuit, vt quaſi torrens ipſum impleret patientem & inebriaret, quia teſte Pſalmo; De torrente, ſcilicet, paſſionis eius, in via bibit Chriſtus: & ſic Chriſto impleto, in matrem flueret patientem, quã ſimiliter impleta, ad Filium redundaret inundatio amaritudinis & mœroris.]

Stat Maria iuxta crucem conſtãtiſſima et patientiſſima.

In ſer ſuper Euang: Stabat iuxta crucem.

Verè igitur magna fecit MARIÆ qui potens eſt, vt mulier tot malorum & ſuppliciorum Filij ſpectatrix aſtaret, nec latum tamen vnguem à fidei viuæ curriculo deflecteret, & eâdem fide contra ſummos naturæ animique dolores, quibus vndique obruebatur, inuicta perſiſteret, ſimulque Chriſtum, veram & viuam hoſtiam pro mundi peccatis expiandis offerret. Hoc eſt quod Anſelmus dilucidè tradidit: Stabat MARIA in fide Ieſu conſtantiſſima & patientiſſima. Nam diſcipulis fugientibus, cunctiſque viris recedentibus, in gloriam totius fœminei ſexus, inter tot preſſuras Filij ſui, conſtanter ipſa ſola ſtabat in fide Ieſu firma, & pulchrè ſtabat, vt decet pudicitiam Virginalem: non ſe laniabat in tanta amaritudine, non maledicebat, non murmurabat, nec vindictam hoſtium à Deo petebat: ſed ſtabat diſciplinata, verecunda, Virgo patientiſſima, lachrymis plena, doloribus immerſa.] Ac prudenter quidem hoc loco Anſelmus talem MARIAE luctum indicat, qui, tametſi grauiſſimus foret, tamen modum teneret, ac iuſtam bonorum reprehẽſionem effugeret. Si enim vlli alii, tum mulieres in eo plurimùm peccant, quòd ob mortem ſuorum ſeſe lachrymis & lamentis conficiant, ac velut deſperabundè concidant, nonnunquam & inſaniant, neq; ſapientum admonitioni, neque amicorum conſolationi locum vllum relinquentes. Nihil tale de noſtra Virgine ſuſpicari fas eſt, quæ ſingularem animi fortitudinem cum ſummo mœrore coniunxit, ideoq; triſtitiæ protſus ſe non dedidit, nec affectui magis indulſit, quàm rationis ac fidei ratio ſuſtineret. Non poterat illa non lugere, ſiue Filij, ſiue ſuam, ſiue hoſtium, ſiue amicorum, ſiue aliorum conditionem ritè perpenderet: ac homines quidem eiuſmodi matre nihil miſerabilius ac infelicius reputabant. Illa verò, quæ ſe tàm triſti ſpectaculo ſubducere poterat, Filij flagranti

Mulieres plerũque luctu immodico moriẽtes amicos proſequuntur, contra exemplum Virginis.

granti amore commota, vel in medium hoſtium ſe vltrò ingeſsit, & quæ antea libenter domi latitare ſolebat, in conferta impiorum turba, & iuxta patibulum, ſuam ſtationem accepit atque ſeruauit. Sic enim, ſi Bernardo credimus, ſecum tacitè loquebatur: Stabo & aſpiciam oculis manus perforatas & pedes: Videbo quomodò pendeat in patibulo mundi Saluator, & quomodò tranſeat ex hoc mundo. Accedam propiùs, & amplectar brachiis, & depoſitum de cruce oſculabor filium Deum & Dominum meum.] Cæterùm qualiſcúq; hic mœror & luctus in Maria fuit (vt dicere cœperam) intra terminos propriæ vocationis rectæq; rationis ſemper conſtitit, ac leges publicæ honeſtatis non violauit, ſed eum curſum tenuit, vt Virgo neque dolori ſuccumbere, neq; in conſpectu populi quicquã impatientius agere, vnquam videretur.

In Ser. ſup Euan: Stabat iuxta crucem.

Quis affectus Mariæ iuxta crucem aſtantis.

Cæterùm hîc nobis Bullingerus obſtrepit, ac impatientiâ victus vociferatur: *Deus bone, quanta nugarum plauſtra innexerunt ſpermologi veriùs quàm ſermologi Papiſtici: quantas excitârunt de compaſsione beatæ & intemeratæ Virginis Mariæ tragœdias! Adeò autem inoleuit apud pleroſq; compaſsionis illius exiſtimatio, vt hiſtoriam paſsionis non plenè videatur expoſuiſſe, tametſi fide optima, omnia quæ de Chriſto Domino ſcripſerunt Euangeliſtæ, enarrauerit, quiſquis iſtorum quoq; non adiecerit de compaſsione Virginis figmenta. Ac rurſus: Quorſum pertinet prodigioſa quædam de Mariæ ploratu & lamentatione apud plebem deprædicare, et ad miſerationẽ propenſa pectora ad largiſsimas prouocare lachrymas? Nam hic quorundam monachorum hac in re vnicus finis eſt.* At ego reſpõderim: Quorſum pertinet Bullingere, has tragicas voces in Catholicorũ odium ſpargere, & propter paucos, neſcio quos, totũ ordinem vulgo exoſum reddere? Quorſum, inquã, pertinet, in zelum quorundam ſcientia & diſcretione fortè carentium, de quorum tamen animo & ſcopo difficilè ſit pronunciare, tantas excitare turbas, & ad meras referre nugas, quæ vel illi, vel ſancti Patres de tantæ Virginis compaſsione ita docent ac ſcribunt, vt in auditoribus ſiue lectoribus luctum excitent ſalutarem, ac piis pias ſæpè lachrymas exprimant? Frigidi ſunt certè in ſuis concionibus ſectarij, quemadmodùm eorum quoque ſcripta ieiuna teſtantur, neque ad luctum & pœnitentiam, ſed ad nimiam fiduciam falſamq́ue ſecuritatem plærunq́ue mouendam comparata. Eoq; minùs ferunt ac probant, quòd multos in Eccleſia Catholica non modò diſertos, ſed etiam vehementes, ardentes ac efficaces concionatores paſsim habeamus, qui populares animos mirabiliter flectant, & hiſtoriam Euangelicam ad inflammandos hominum affectus ſcitè conuertãt, vt non minùs moueant, quàm doceãt atq; delectẽt. Fatemur interim, ſicut in omni virtutum genere, & in quauis honeſta functione ſæpè peccatur, ita in præſenti argumento tractando modum poſſe violari, præſertim ſi prodigioſa quędam ac nugarũ plauſtra, quemadmodum loquitur Bullingerus, hiſtoriæ tam ſanctę admiſceantur. Quis verò ſapiens ineptos, aut etiam ſtolidos Cõcionatores defendat ac probet? ſicut nec illos quidem excuſamus, qui vel pingunt, vel docent matrem Domini iuxta crucem fuiſſe collapſam, ſyncopi ſtupefactam, dolore prorſus exanimatam, illarumq; muliercularum ſimilem, quæ fractæ doloribus palàm eiulant, & pectus pugnis contundunt, & capillos lacerant, ac genas vnguibus decerpunt, ſeq; demùm clamitant infœlices. Hæc enim aliaq; id genus, quæ honeſtas etiam matronas dedecorãt, & prudentes offendũt, ad grauiſsimos materni cordis angores exprimendos & explicandos non decet effingere, vbi de Maria iuxta Filij crucem dolente agitur, vt quæ affectum humanum ſpiritus robore coërcuit, nihil raſe deſignãs, quod cum ſancta modeſtia & debita grauitate pugnaret. Et tamen quoniam ſpectatrix acerbiſsimæ mortis Filij aſtitiſſe legitur, ſenſumq; doloris cor illud tenerrimum habuit, proculdubiò vultum & habitum corporis eo tempore mœſtiſsimũ præ ſe tulit, maiusq; ſpecimem ſui luctus quàm Nouatores exiſtimant, edidiſſe videtur. Quid mirùm, ſi mœrorem ſuum ſingultibus & lachrymis reſtaretur, & prætereà locum aliquem concederet lamentationi, quam certè Veteres, vt mox probabimus, Mariæ attribuerunt. Eſt ita profectò, vt Ethnicus Poëta dixit:

In explicat. Euangel. Ioan. c. 19.

Reprehenſi à Bullingero cõcionatores de Mariæ compaſſione.

Reſponſio ad prædictã Bullingeri cenſurã.

Inuident Nouatores Catholicis peritos, et in mouendis affectibus fœlices cõcionatores.

Quibus modis peccetur in repreſentatione Virginis iuxta crucem aſtãtis.

Mariã ſui acerbi doloris externa quadam indicia mõſtraſſe non eſt improbabilè.

Iuuenal.

Molliſsima corda
Humano generi dare ſe natura fatetur,
Cùm lachrymas dedit: hæc noſtri pars optima ſenſus.

Ser. 26. ſup lib. Cantic.

Vbi non abs re fuerit commemorare, qno pacto Bernardus ingentem mœrorem ex germani ſratris Gerardi morte conceperit,diuq; ſeruârit, vt ſummo illius deſiderio torqueretur. Grauirer ergò apnd ſuos queritur, ſuiq; doloris rationẽ ex profeſſo reddit,quamobrem chariſsimi ſratris obitum ranroperè deploret,crebriſq; lachrymis proſequi pergat. Cùm verò erudita ſit eius oratio,quæ noſtro etiã iuſtituto ad tuendos Mariæ dolores congruit, eandẽ hoc loco repetere nõ ſit ſuperuacaneum. Plango,inquir,primùm ſuper mea ipſius plaga,atq; huius iactura domus. Plango deinde ſuper pauperum neceſsitatibns,quorũ ille pater erat. Plango certè & ſuper vniuerſo ſtatu noſtri ordinis, noſtræ profeſsionis, quæ de tuo(Gerarde)zelo,couſilio & exemplo robur non mediocre capiebat. Plango poſtremò,etſi non ſuper te,proprer te tamen. Hinc prorſùs,hinc afficior grauiter,quia vehementer amo. Et nemo mihi moleſtus ſit, dicens non debere ſic affici:cùm beuignus [a] Samuel ſuper reprobo Rege,& pius [b] Dauid ſuper parricida filio ſatisſecerint affectioni, & non ad iniuriam fidei,non in ſnperni ſuggillationem iudicij. Abſolon fili mi, ait ſanctns Dauid, fili mi Abſolou: & ecce plus quàm Abſolon hic. [c] Saluaror qnoque videns ciuitatem Hieruſalem,& præuidens ruiturum,fleuit ſuper eam. Er ego propriam, & quæ in præſenti eſt deſolationem non ſentiam? Plagam meam recenrem & grauem nou doleam? Ille fleuit compatiendo: & ego patiendo non audeo? Et certè ad tumulum Lazari nec flentes arguit,nec à fletu prohibuit; inſuper & fleuit cum flentibus. Er lachrymatus eſt,inquit,Ieſus. Fuerunt lachrymæ illæ teſtes profectò naturæ,non indices diffidentiæ. Denique & prodiit mox ad vocem eius, qui erat mortuus: ne continuò putes fidei præindicium dolenris affectum. Sic nec fletus vtique noſter infidelitatis eſt ſignum, ſed condirionis indicium.] Ita vir ille pius & ſapiens ſuum de fratris morte dolorem prodit,ac ſimul exemplis è Scriptura productis apud ſuos excuſat. Eadem ad MARIAM translata ſenſum commodiſsimum efficiunt, valdeq; probanr, qualeſcunq; illius dolores,dicam & planctns,ob morientem Filium, & ex ardenri charitate profectos, non modò veuia, ſed et laude dignos meritò iudicari. Et ſunt moroſi adhuc ſimul & iniqui cenſores, qni hanc ſingularem MARIAE charitatem, triſtitiam, compaſsionem erga coufixum in cruce Filium vel contemnunt, vel pro nihilo ducunt,aut certè pro dignitate celebrari non ſnſtinent.

Quomodò Bernardus de ſeipſo teſtetur, quod Gerardi fratris ſui mortem vehemẽter deplorârit.

a 1.Reg.15

b 2.Reg.18

Sancti etiam ſuper mortuos cũ laude plorârũt, & cum his quoque Chriſtus.

c Luc.19.

Ioan.11.

Lachrymæ piorum teſtes naturæ, non indices diffidentiæ.

Nõ adfert fidei præiudiciũ dolentis affectus.

Adductũ Bernardi teſtimonium dolenti Mariæ accommodandũ eſſe.

Ego verò maiorum noſtrorum pietatem non poſſnm non probare, qui hos ipſos MARIAE commiſerantis affectus & dolorũ acerbitates cnm perfecta fide & charitate coniunctas ſedulò perpenderunt,aliiſq; perpendendas commendârnnt; nimirùm vt aliquando,& pręſertim hebdomada ſancta(ſicut eam Chryſoſtomus vocat)Filij Dei, ceu viua membra ſuo capiti cum matre ſanctiſsima compatereutur, idemq; ſentirẽt, quod in Chriſto Ieſu illa præ omnibus ſenſit mortalibns,atq; ita paſsionibus Domini noſtra nempè cauſa ſuſceptis,gratis & ipſi auimis, neq; citra piæ cõmiſerationis affectum,communicarent. De qno peruetuſto Eccleſię more,& Chriſtiano piorum luctu nihil alind modò dicam, quàm quod vir doctus æquè ac ſanctus Rupertus Tuitienſis iam olim ſapientiſsimè ſcripſit: Non ita gaudere debemus de gratia tradentis(æterni Parris ſcilicet)vel de charitare morientis(Filij Dei)vt nõ etiam doleamus, quòd tanto Domino tormentorum & mortis cauſa ſuimus: ſiquidem non gaudere iugratitudinis: non dolere autem crudelitatis eſt.] Ac paulò pòſt admonet, vt quo rempore ſolennis illa Chriſti crucifixi & mortui memoria in Eccleſia celebratur, triſtitia in nobis regnet, vt cõtriſtemnr ad pœnitentiam, vt exemplo MARIAE ferrum Dominicæ paſsionis noſtram pertranſeat animam; vt claui manuum & pedum eius carnem noſtram configant; vt deniqne crux eius noſtram ſuſpendat concupiſcentiam. Compatimur ergò inquit vt conregnemus.]

Veteres Chriſtiani Mariæ cõpaſsionẽ in magno precio habuerunt, ac meritò quidem.

Hom. 11. in Geneſ.

Rom. 8.

Philip. 2.

Li. 6. de diuin. officiis ca. 2. & 13.

Pium & laudabilem eſſe luctum piorum in hebdomada ſancta.

Rom. 8.

Ar inquiet aliqnis: Cùm Chriſtus ſuis hnmeris crucem, grauiſsimnm onus geſtaret, ac mulieres Hieroſolymitanas ſua cauſa plorantes cerneret, velut reprehendens eas dixit: Nolite flere ſuper me. Reſpondeo, piam harum compaſsionem non prohiberi, ſicut & Lyrannus affirmat, ſed aliam & potiorem lugendi cauſam à Domiuo illis inculcari, nimirùm ob vrbis patriæque ſuturum exitium prorſùs calamitoſum, vt ſeuera vitio de præſentibus crucis inimicis ſumeretur. Atque huc ſpectat ſequens Chriſti oratio: Nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete, vtpotè

Chriſtus non vetuit mulieres Hieroſolymitanas ſibi patienti compati.

Lucæ 23.

In cap. 23. Lucæ.

quæ

Quomodò ſit accipienda illa ſentētia: Nolite flere ſuper me.

quæ me tanquam miſerum, moriturum, neque ſtatim à morte rediuiuum fore putatis. Quarè non fletum illarum, ſed flendi plorandique rationem in illis improbat, ſimulq; prophetico more de tota gente diſſerit. Aliud eſt enim cum hiſce mulierculis in ſola Chriſti cōmiſeratione verſari, quum ignoras qua de cauſa, & quo fructu paſſus ſit pro nobis Dominus: aliud vera fide præditum, dolenti Chriſto compati, quemadmodùm Eccleſia, vt ſe Mariæ cōpatientis exemplo conformet, Redemptoris ſui paſſionem cum intimo doloris ſenſu meditatur, omnibusq; meditandā proponit. Vnde Bernardus de hebdomada pœnoſa (ſic enim cum Veteribus loquitur, pro eo quod Germanis dici ſolet, die Martyr wochen) in hunc modum ſcribit: Vniuerſi Chriſtiani ſacra hac ſeptimana, aut præ ſolito, aut præter ſolitum pietatem colunt, modeſtiam exhibent, humilitatem ſectantur, induunt grauitatem, vt Chriſto patienti quodammodò compati videantur.] Et paucis interiectis: Adeſt paſsio Domini vſq; hodie terram mouens, petras ſcindens, aperiens monumenta.] Vocat igitur hanc generalem Eccleſiæ obſeruationem & ritum perpetuò celebrandum; nimirùm vt quo tempore ſalutem noſtram in cruce operatus eſt Chriſtus, & horrendos cruciatus noſtrâ cauſâ pertulit, nos etiam, ſicut in morte primogeniti, vt Propheta fore prędixit, dolorem & luctum matris afflictiſsimæ aſſumamus. Hinc ille rigor ſanctæq; diſciplinæ ſeueritas, quam Veteres inde ab Apoſtolorum ætate traditam retinuerunt, & circa finem Quadrageſimæ, ſingulari abſtinentiâ & carnis maceratione, ſimulque cordis contritione comprobârunt, quemadmodùm & Epiphanius docet.

Ser. in feria 4. hebdom. pœnoſæ.

Eccleſia luctu annuo ſtudet Chriſto cōpati ſecundùm exēplum Mariæ.

De inſtituto Eccleſiæ in hebdomada ſancta luctum aſſumēdi, & pœnitentiam exercendi.

Zachar. 12.

Contra Aerium hæreſ. 75.

Nos verò quoniam de Mariæ compaſsione loquimur, vt hoc obiter adiungam, totam illam hiſtoriam Euangelij complectimur, & complectendam affirmamus, quę in huius matris animam circa crucem tùm ante, tùm ſtatim poſt mortem Domini ad ſepulturam vſq; geſta eſt. Cùm verò pleraq; grauiſsima & triſtiſsima tūc inciderint, mirum ſanè & prodigioſum videri poteſt, Mariam in tantis doloribus durare, atq;, vt mœrore & luctu non extingueretur, firmam perſiſtere potuiſſe. Videbat Chriſti manus pedesq; duris clauis confixos, & corpus vndique vulneribus ſaucium & dilaceratum. Audiebat verba Chriſti ſeptem in cruce prolata, & rurſus impiorum Sarcaſmos, & inſultātium blaſphemias in Filium ſuum profuſas, vt reliqua id genus iam antè narrata prætereamus. Nouum porrò & ingens vulnus acceſsit, quum in mortuum etiam Filij corpus deſæuiit miles, tantumq; ſanguinis & aquæ ex latere Filij aperto defluxit. Quid verò, cum illa corpus de cruce depoſitum cominus potuit intueri, contrectare, complecti, oſculari, venerari & ſingula perſcrutari vulnera, omniaq; tātæ crudelitatis veſtigia non modò tangere, ſed & amaris lachrymarum imbribus perfundere? quem luctum deinde amici & ſociæ mulieres ſuis lamentis hauddubiè cumulârūt, quousq; tandem hoc proprium diuinitatis organum, in quo nec ſpecies, nec decor iam ſuperérat, ſed fœda & aſpectu horrida omnia, & tamen ſacroſancta, apparebant, ſepulturæ triſtiſsimę mandaretur. Non errat ſanè Melanchton, cùm hanc totam hiſtoriā, quę vel ſaxeum moueat pectus, ſeriò contemplandam proponit, eamq; vtilem nobis ac ſalutarem eſſe cenſet, vt ſciamus, quum grauior crux, dolendiq; cauſa, vel mortis etiam timor ingruit, MARIAM intueri ſimul & imitari, quę ob Filium afflictiſsima fuit, & pręſenti tamen in Deum fide ſuum animum confirmauit. *Cogitate*, inquit, *qualis lucta fidei fuerit in MARIA. Simul fuit magnus dolor, & tamen mixtus fide & ſpe. Ipſa mortui Filij corpus contrectauit, genas & manus oſculata eſt, vidit ibi iacere corpus mortuum, ſicut alia cadauera. Et tamen ſciuit, quomodò conceptus erat, ſciuit eſſe Meſſiam, ſciuit per eum deleri peccatum & mortem, et per eum reſtitui iuſtitiam. Ideò ſciebat certò reſurrecturum eſſe. Prorſus ita nos quoq; conſolemur nos in noſtra morte, intuentes in hunc ipſum Dominum, & has ipſas cogitationes MARIÆ apud nos ſæpè conſideremus.* Quanquam non probamus quod initiò Melanchton aſſumit, ſi luctam fidei in Maria ſic aſſerit, vt eam ab aliqua mentis vacillatione & inconſtantia profectam intelligat: quum nihil tale vel ſuſpicari ſyncera & conſtans Mariæ fides admittat. Cùm his iungi poſſunt, quæ Caſparus Cruciger annotauit, quòd Maria non minùs generis humani peccata, quàm ipſius Filij mortem luxerit: *Sed in his doloribus*, inquit, *obediendum eſſe Deo nôrat, & expectabat reſuſcitationem Filij. In hæc duo bona obiecta, id eſt, in voluntatem Dei et reſuſcitationem intuenti fide, aliquantulū leniebatur magnitudo doloris. Meminerimus autem hoc exemplum in noſtris afflictionibus, vt obedientiam et fidem præſtare nos quoq; diſcamus.* Igitur aduerſarij

Quid intelligēdum nomine compaſsionis Mariæ in hoc argumento.

Miranda & incredibilis Marię fortitudo circa Filij afflictiōes, mortē & ſepulturam.

Eſai. 53.

Melanchtonis & Crucigeri teſtimonia de Mariæ doloribus conſiderandis.

In explicat. Euangel. Matt. c. 27.

Quid in oratione Melanchtonis poſſet deſiderari.

In explicat. Ioan. ca. 19.

quoq; fatentur, vt pluribus eorum ſuffragiis iam antè probatum eſt, Marię non modò fidem, ſed etiam patientiam atq; compaſsionem ſub cruce Filij admirādam & incredibilem, quæ robur humanum longè ſuperaret, extitiſſe. Vnde ſcripſit etiā Eraſmus: Doluit Maria dolore Filij, ſed affectum humanū ſpiritus robore coërcuit. Flebāt aliæ mulieres, & præ deſiderio ſublati Dñi, quem nondum ſpiritualiter amabāt, penè delirabant: ſola Maria pectus inconcuſſum habens, tacet expectans voluntaté altiſsimi.]

In Liturgia diuæ Virginis.

Antiquiorū Patrū teſtimonia de Mariæ compaſsione, & acerbis doloribus meditandis.

Libet autem & Veterum proferre ſententias, quibus ſuperiora illuſtrentur: ſic enim euidentiùs apparebit, non ſolùm Ruperti, Bernardi & Anſelmi ſęculo (vt oſtendimus) ſed etiam apud antiquiores hoc inſtitutum agnitum receptumq́ue fuiſſe, quo acerbi Mariæ dolores ſub Filij cruce tolerati, à piis piè conſiderantur, & ab Eccleſia meritò prædicantur. Ambroſius Eccleſiæ lumen & Auguſtini pater ſpiritualis, in hūc modum docet; MARIA vt matrem Chriſti decebat, fugientibus Apoſtolis ante crucē ſtabat, & piis ſpectabat oculis Filij vulnera, quia expectabat nō pignoris mortem, ſed mundi ſalutem.] Alibi verò de infracto & conſtanti MARIAE animo, quem Chriſto Filio in cruce pendenti præbuerit, hæc clarè pronunciat: Stabat ante crucem mater, & fugientibus viris, ſtabat intrepida. Videre, vtrum pudorem mutare potuerit mater Ieſu, quæ animum non mutauit. Spectabat piis oculis Filij vulnera, per quem ſciebat omnibus futuram redemptionem. Stabat non degeneri mater ſpectaculo, quæ non metueret peremptorem. Pendebat in cruce Filius, mater ſe perſecutoribus offerebat.] Et paulò pòſt: Non ignara fuit myſterij, quòd genuiſſet reſurrecturum.] Huc ſpectat Virginis prope crucem aſtantis lamentatio, quam illuſtris ille Diaconus & Baſilij Magni familiaris Ephrem edidit, digna certè, ex qua nonnulla ob ſuperiorem Bullingeri calumniam repetamus. Stans, inquit, apud crucem puriſsima Virgo, Saluatoremq́; in ligno ſuſpenſum ſuſpiciens, plagas reputans, intuens & clauos, querelas, colaphos ac flagellationem, cum grauibus ſuſpiriis, cum fletu ingenti, cum lamētis doloroſiſsimis exclamauit dicēs: Mi Fili dulciſsime, dilectiſsime Fili, quomodò crucem ſuſtines? Mi Fili & mi Deus quomodò ſputa, clauos & lanceā, quomodò pateris alapas, riſus, iniurias, ſpineam coronam, purpuream veſtem, ſpongiam, arundinem, fel & acetum? Quomodò pendes in cruce denudatus, mi Fili, qui cœlum nubibus contegis? Quomodò ſitim fers, qui es opifex, quiq́ue mare & omnes aquas creâſti? Quomodò moreris inſons in medio ſceleſtorum? Quidnam commiſiſti? Qua in re, Fili mi, Hebræos offendiſti? Et cur ergo te iſti, ſimul iniqui, ſimul ingrati cruci ſuffigunt, quorum claudos & permultos valetudinarios ſanâſti, mortuos viuificâſti? Tu verò quomodò niteris Fili mi dulciſsime, magnanime Deus? Deficio te ſuſpiciens in ligno ſuſpenſum, conclauatum, plagisq́; plenum mi Fili? Vbi nunc pulchritudo tua? vbi tuus modò decor? Sol lumen ſuum obſcurauit, & alius factus eſt: ſplendida Luna in tenebras euanuit, petræ ſunt perfractæ, & monumenta aperta, templiq́ue velum in duo eſt diſciſſum, creaturæ Conditorem ſuum & Opificem cognouerunt: & hi peruerſi ac miſeri Hebręi aures obſtruxerunt, oculos clauſerunt, ne Solem nunquam occidentem ſuſpectarent, Fili mi. O Simeon admirande, en nunc gladius, quo mihi prædixiſti cor meum traiiciendum. Ecce gladius, ecce vulnus Fili & Deus mi; tua mors meum cor ſubiit, viſcera mea ſunt diſrupta, meum lumen obtenebratum eſt, & pectus meum grauis pertranſiuit gladius. Horrēdam cerno paſsionem tuam, mi Fili, & Deus meus. Video immeritam cædem tuam, nec opem ferre poſſum. Lugete mecum omnes diſcipuli Domini, dolorē meum & vulnus profundum cordis mei contuentes.] Tandem verò præſentem MARIAE conſolationem, quâ ſeipſam in tantis angoribus fulciuerit, fidemq́; ſuam cōfirmârit, his verbis annectit: Fili mi chariſsime veneror tuas afflictiones: colo & adoro tuam miſericordiā & magnanimitatem. Decus tuum Fili mi, decus cunctis factum eſt: mors tua facta eſt mundi totius vita. Cæterùm reſurgito quamprimùm Fili mi & Deus, quemadmodùm prædixiſti mihi, vt ſaluus fiat mundus, vtq́ue gaudeam ego humilis mater tua, & mecum lætentur dilecti tui: in confuſionem autem tui inimici omnes deueniant.] Cum hac lamentatione, quæ & Scripturæ teſtimoniis, ac ipſa luce rationis facilè ſtabiliri poteſt, haud malè conſentit illa, quam Gregorius Nazianzenus eleganti conſcripſit carmine, Mariam quidem ſic loquentem inducens:

Lib. 10. epiſtol. 82.

Lib. de inſtitut. Virginis ca. 7.

Maria iuxta crucem Filij ſtetit intrepida, nec mutauit animum, ſeq́; perſecutoribus obtulit.

In Lament. Mariæ.

Mariæ lamentatio ꝓpter morientem in cruce Filium.

A diuerſis Filij cruciatibus.

A perſona Iudęorum in Chriſtum ſæuientium.

A miraculis circa crucem Domini factis.

Matth. 27.

Lucæ 2.

A vaticinio Simeonis.

Quomodò Maria in ſummis doloribus ſeipſam animârit.

In Tragœd. de Chriſto patiente.

Eamus

Alia Virginis afflictæ lamentatio iuxta crucē filij, ex Gregorio Nazianz.

Eamus ergo, eamus hinc, abſit pauor:
Hic vita nobis eſſe qua ſuauis poteſt?
Quin efferamus hinc pedem, vt videam mei
Tormenta Nati. Hei, hei mihi miſerrima,
Chara ô ſodales, cerno nihil hîc Filij,
Vſque adeò forma rara mutata & color.
Dilecta ô inquam, Filij vt vultum mei
Squalore vidi plurimo & ſanie obſitum,
Mors ſola votum eſt, vita mors tantùm mihi.
Agitè iam, agitè vos, non fero vitam ampliùs.
Qui Vita cunctis es datus mortalibus
Communis, ô dilecte Fili mi, quid hæc,
Aut quo iure nunc pateris? admiſſum tibi
Quale iſtud, ob quod tam graues pœnas luis?

Longum ſit reliquam ſubiicere lamentationem, matre mœſtiſsima dignam, & fideli tamen conſolatione conditam, quam his verbis porrò MARIA declarat:

Quomodò Maria ſe in ſummo mœrore cõſoletur ob firmam in Chriſtum fiduciam.

Infeſta nobis cuncta damnorum agmina
Facilè fugabis, morte mortem deſtruens.
Mox inferorum è tartaro vt caput efferes,
Tibi perditorum hominum hoc genus pœnas dabit.

Pergamus verò alios quoque proferre teſtes, qui ſingularem MARIÆ dolorem ex Filij cruce & morte collectum oſtēdant & comprobent, minùs vt dubitari queat, ſummi perfectiq́ue amoris in eam affectum competere, quę ſummos dolores, Chriſti cauſa perſenſerit pertuleritq́ue. Effugit illa quidem dolores, quos parturientes fœminæ, propter maledictionem à Deo primæ parenti inflictam, ſæuiſsimos experiuntur. Sed quæ ſola cum gaudio peperit, vt[a] Cyprianus, [b] Athanaſius, [c] Gregorius Nyſſenus, [d] Damaſcenus, [e] Bernardus pluresq́ue teſtantur, non effugit dolores alios, qui parturientium omnium internos externosq́ue cruciatus excedebant, cùm vita morte eſſet illi acerbior, in qua dilectio mortem ipſam ſuperauit; cumq́ue ſuam & noſtram vitam Chriſtum morti omnium crudeliſsimæ & amariſsimæ & contemptiſsimæ traditum, prorſus afflicta conſpexit. Qua de re libet exponere, quod [f] Rupertus egregiè docet, vt hinc etiam MARIÆ ſub cruce dolores incredibiles rectiùs intelligantur: Si inquit, Apoſtolos ſuos in illa hora ſuæ paſsionis Dominus mulieri parturienti rectè comparauit, dicens: Mulier cùm parit triſtitiam habet, quia venit hora eius: cùm autem peperit puerum, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Et vos igitur nunc triſtitiam habebitis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum: quantò magis mulierem hanc ſtantem iuxta crucem ſuam mulieri parturienti talem matrem, talis filius rectè ſimilem duxit? Quid autem dico ſimilem, cùm verè ſit mulier, & verè mater, & veros habeat in illa hora partus ſui dolores? Non enim habuit hæc mulier hanc pœnam, vt in dolore pareret, ſicut cæteræ matres, quando infans ſibi natus eſt: ſed nunc dolet, cruciatur & triſtitiam habet, quia venit hora eius, illa videlicet hora, propter quam de Spiritu ſancto concepit, propter quam grauida facta eſt, propter quam completi ſunt dies, vt pareret, propter quam omninò de vtero eius Deus homo factus eſt. Cùm autem hæc hora præterierit, cùm totus iſte gladius parturientem eius animam pertranſierit, iam

Quos dolores Maria in partu effugit, iuxta crucem filij abundè pertulit.

Teſtimonium Ruperti de Maria, quæ fuerit mulier dolores parturiẽtis experta.

a Ser. de natiuit. Chriſti.
b In deſcriptione Mariæ & Ioſeph.
c In natiuitate Chriſti.
d De dormitiõe Deiparæ.
e Serm. 2. in vigilia natiuitatis.
f Euangel. Ioan. li. 13.
Ioan. 16.

Maria mulier doloris omnis oblita post partum editum, id eſt, filio reſurgente.

Mater omniū noſtrū Maria, quæ ſalutem omnium noſtrū peperit.

Apocal. 1.

non erit memor preſſuræ propter gaudium, quia natus erit homo in mundum, quia declararus erit nouus homo, qui totum renouet genus humanum, totiusque mundi ſempiternum obtineat imperium: natus, inquam, id eſt, immortalis atque impaſsibilis factus, & anguſtias vitæ huius in æternæ patriæ amplitudine ſupergreſſus, mortuorum Primogenitus. Proinde quia verè ibi dolores vt parturientis, & in paſsione Vnigeniti, omnium noſtrûm ſalutem beata Virgo peperit, planè omnium noſtrûm mater eſt.]

Maria plus quā Martyr p̄ ſuos incredibiles dolores effecta.

Maria niſi ſpiritu corroboraretur, tātis doloribus ſufficere nō potuiſſet.

Sophroni⁹ Mariam pl⁹ quàm Martyrem fuiſſe probat.

Lib. de excellētia beatę Marię Virginis cap. 5.

Ser. de Aſſumptione beatæ Virginis.

Quid, quod Anſelmus hos compatientis MARIÆ dolores tanti facit, vt eam ſanctis Martyribus, quamlibet atroces & horrendos illi cruciarus pertulerint, anteferre videatur, cùm ita ſcribit: Quicquid crudelitatis inflictum eſt corporibus Martyrum, leue fuit, aut potius nihil, comparatione tuæ paſsionis. Non crediderim te potuiſſe vllo pacto ſtimulos tanti cruciatus, quia vitam amitteres, ſuſtinere, niſi ſpiritus dulciſsimi filij tui te intus doceret, nō eſſe mortem eum abſumentem, ſed magis triumphum omnia ei ſubiicientē.] Sequitur autem Anſelmus hoc loco, ni fallor, Sophronium longè vetuſtiorem, qui & ipſe MARIAM plus quàm Martyrem facit, & hanc rationem adiungit: Alij namque ſancti, etſi paſsi ſunt pro Chriſto in carne, tamē in anima (quia immortalis eſt) pati non potuerunt. Beata verò Dei genitrix, quia in ea parte paſſa eſt, quæ impaſsibilis habetur: ideo (vt ita fatear) quia ſpiritualiter, & caro eius paſſa eſt gladio paſsionis Chriſti, plus quàm Martyr fuit: Vnde conſtat, quia plus omnibus dilexit, propreteà & plus doluit, in tantùm, vt animam eius totam pertranſiret & poſsideret vis doloris, ad teſtimonium eximiæ dilectionis. Quæ quia mente paſſa eſt, plus quàm Martyr fuit: nimirùm quòd dilectio eius ampliùs fortis, quàm mors fuit: quia mortem Chriſti ſuam fecit.]

Mariæ martyriū ante & poſt filij mortem notandum eſt.

Ser. qui incipit, Signū magnum.

In Maria compaſsionis affectus corporeæ paſsionis ſenſum exceſsit.

Maria plus quā Martyr, in animo ſuſtinuit cruciatum paſsionis.

Serm. 2. de Virginis aſſumptione.

His planè Bernardus conſonat, qui MARIÆ lamentationem integro eſt ſermone complexus, & martyrium Virginis non ſolùm ante, ſed & poſt mortem vnigeniti filij grauiſsimum fuiſſe declarat. Nam poſtquàm in cruce ſpiritum Chriſtus emiſit, crudelis lancea ipſius animam planè non attigit, lancea, inquam, quæ nec mortuo parcens, cui nocere non poſſet, illius latus aperuit: ſed MARIÆ animam vndique pertranſiuit. Vnde plus quàm Martyr meritò illa prædicatur, in qua nimirùm corporeæ ſenſum paſsionis, vt idem loquitur, exceſſerit compaſsionis affectus.] In eandem ſentētiam concedit, Bernardo vetuſtior Idelphonſus, & MARIAM inter Martyres candidiorem dignè prædicari aſſerit, quandoquidem gladius à Simeone prædictus ad animam eius vſq; peruenerit, quando fugientibus Apoſtolis ad crucem ſtetit, & Dominum in cruce pendentē vidit. Tunc plus quàm Martyr fuit, quia in animo non minus amoris quàm mœroris gladio intus vulnerata eſt, parataque ſtetit ad pœnam quamlibet excipiendam, ſi percuſſoris manus acceſsiſſet: quę nimio amore demùm vulnerata, teſtis extitit Saluatoris, & pio mœrore in animo cruciatum ſuſtinuit paſsionis.]

Quā fida Virgo fuerit in filio aſſectando, eique vſq; ad crucem adhærendo.

Serm. 4. de aſſumptione Virginis.

Cantic. 8.

Tum Bernardi diſcipulus Guarricus, quòd MARIA fida Chriſti aſſectatrix, & ad eius mortem vſque miniſtra ſedula fuerit, hac oratione confirmat: Sed & cùm Euangelizans circumiret Ieſus ciuitates & caſtella, MARIA comes indiuidua veſtigiis eius adhærebat, pendebatque ex ore docentis, adeò vt nec procella perſecutionis, nec horrore ſupplicij à conſectatu Filij & magiſtri potuerit abſterreri. Stabat, inquit, iuxta crucem Ieſu MARIA mater eius: planè Mater, quæ nec in terrore mortis filium deſerebat. Quomodò enim morte terreri poterat, cui⁹ charitas fortis vt mors, imò ſortior quàm mors erat: planè iuxta crucē Ieſu ſtabat, cuius mentem dolor crucis ſimul crucifigebat, ſuamq; ipſius animam tam multiplex pertranſibat gladius, quantis confoſſum corpus filij cernebat vulneribus. Meritò igitur ibi mater agnita eſt, & cura ipſius idoneo tutori delegata eſt, vbi maximè probara eſt, & matris ad filium ſyncera charitas, & filij de matre vera humanitas.]

Tractatu 2. de cant. deſacordo.

Duplex canticum, lamentationis & exultationis in Chriſto patiente & Maria compatiente notandum.

Notat & Gerſon nobilis ille Cancellarius, MARIAM non ſolùm cum Ieſu gaudente gauiſam eſſe, ſed & cum flente fleuiſſe, ac tempore quidem Dominicæ paſsionis tam in filio quàm in matre duplex quoddam canticum, profundiſsimæ nimirùm lamentationis & altiſsimæ exultationis repertum eſſe. Summum enim luctum, nec minorem lamentationem ſicut ſuper morte Primogeniti hæc pia mater aſſumpſit, quæ ſimul quoniam humanæ redemptionis fuit ſingularis amatrix, ſuum filium ſuaque viſcera in crucem ac mortem diriſsimam tradi conſenſit, neque ſine gaudio talem hoſtiam, quæ toti

mundo

mundo purgarionem & ſalutem adferret, vnà cum ipſo filio Patri cœleſti obtulit in odorem ſuauitatis. Qua ratione illud impleuit, quod à Paulo ſcriptum eſt: Hilarem datorem diligit Deus.

2. Cor. 9.

Ex quibus omnibus, vt ſemel finiam, quiuis facile animaduertat, non ſolùm Chriſti Domini toleratas in cruce afflictiones, ſed & MARIÆ tũc in animo perceptos dolores acerbiſsimis illis ſuppliciis, quæ vllus Martyrum ſubiit aut ſubiturus eſt, anteferri oportere. Deinde hinc colligi poteſt, noſtram Virginem tantò magis doluiſſe, quantò vehementiùs eum diligeret, qui ſummè amabilis fuit; ex huius autem amoris magnitudine incredibilem compatientis matris mœrorem prodiiſſe, vt illa etiam à Deo veluti derelicta videri poſſet. Rurſus quoniam hos illa dolores cum perfecto Chriſti amore coniunxit, conſequi neceſſe eſt, eandẽ maximè promeruiſſe, vt à Chriſto, de cuius calice tantum amaritudinis bibit, maximam reciperet conſolationem, atque à nobis etiam hoc nomine peculiariter & amaretur & honoraretur. Qua de re libet adiungere, quid Bonauentura ſcripſerit, primariis quidem ſcholæ Doctoribus meritò annumeratus, & cuius non modica laus eſt in Eccleſia Dei. Præcipuè, inquit, merebatur in Chriſti filij ſui paſsione beatiſsima mater & virgo MARIA, cui patienti, quantùm ſexus muliebris fragilitas ſuſtinere poterat, compatiebatur. Nullo tamen modo eſt dubitandum, quin virilis eius animus & ratio conſtantiſsima vellet etiam tradere filium ſuum pro ſalute humani generis, vt Mater per omnia conformis eſſet Patri. Et in hoc miro modo debet laudari & amari, quod placuit ei, quòd vnigenitus ſuus pro ſalute generis humani offerretur. Et tantùm etiam compaſſa eſt, vt ſi fieri potuiſſet, omnia tormenta, quæ Filius pertulit, ipſa multò libentiùs ſuſtinuiſſet. Verè ergo fuit fortis & pia, dulcis pariter & ſeuera, ſibi parca, & nobis liberaliſsima. Hæc ergo præcipuè eſt amanda & veneranda poſt Trinitatem ſummam & eius Prolem beatiſsimam Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.] Quæ doctiſsimi, licet non valde diſerti Theologi ſententia tantò maiorem fidem promeretur, quàntò certius è ſacris literis conſtat, Chriſtum [a] inquirentibus ſe, & [b] calicem ſuum bibentibus, aut propter ſe [c] crucem ſuſtinentibus vt fidiſsimum, ita & liberaliſsimum eſſe remuneratorem, qui & omnem lacbrymam ab oculis eorum velit abſtergere, illudque demùm efficere, vt in quibus membris ſuæ paſsiones [e] abundant, in eiſdem abundet etiam ſequens conſolatio, atque vt præcedens leuis & momentanea tribulatio, ſupra modum in ſublimitate [f] pondus æternum gloriæ operetur.

Quæ notanda ſint breuiter è ſuperioribus, præſertim de Mariæ doloribus, ac eorũdem magnitudine & meritis.

In li. 1. ſententi. diſtin. 48 quæſtione vltima.

Maria licet de filij cruciatibus doleret, tamen placuit ei cruciari filium.

Maria fortis & pia, dulcis & ſeuera in paſsione filij.

a Hebr. 11.
b 2. Tim. 2.
c Lucæ 9.
d Apoc. 21.
e 2. Cor. 1.

2. Cor. 4.

Proindè cùm Chriſtus à morte funeſta reuixit, ſe continere non potuit, quin gratitudinis ergô mœſtiſsimam matrem primùm inuiſeret, illamque ante alios ſuæ gloriæ & conſciam & participem redderet, ſicut his ferè verbis Rupertus exponit: Ingens gaudij torrens repentè inundans, locumq; vulneris replens, MARIÆ animam ferro doloris confoſſam inebriauit, quum rediuiuus filius illi ante omnes mortales victoriam ſuam annunciauit, & dulcia carnis ſuæ vulnera deoſculanda præbuit. Abſit enim, vt qui in lege ſua patrem & matrem honorare præcepit, matrem propter ſe doloris gladio tranſuerberatam, tam dura negligentiâ, vt idem inquit, talis Filius inhonorauerit.] Sed & Ambroſius, qui Rupertum multis præceſsit ſæculis, dicere non veretur: Vidit MARIA reſurrectionem Domini, & prima vidit & credidit. Vidit & Maria Magdalena, quàmuis adhuc iſta nutaret.] Tum præter alios confirmat Anſelmus, quòd reſurgens à morte Chriſtus matri primùm apparuerit: quemadmodùm multò antè docuerat etiam Sedulius hoc carmine:

Li. 7. de diuinis officiis cap. 25.

Exod. 20.

Li. de excellẽtia Virginis cap. 6.

Libr. 5. carminum de abiectione Synagogæ.

Chriſtus reſurgens matri primũ apparuit, illamque ante alios voluit cõſolari.

Hæc eſt conſpicuo radians in honore MARIA,
Quæ cùm clarifico ſemper ſit nomine Mater,
Semper Virgo manet: HVIVS SE VISIBVS ASTANS,
Luce palàm Dominus prius obtulit, vt bona mater
Grandia diuulgans miracula, quæ fuit olim
Aduenientis iter, hæc ſit redeuntis & index.

Iam ſi veris Chriſti membris capiti ſuo compatientibus promiſſum eſt illud: Si compatimur, & conregnabimus: Si cõmortui ſumus, & conuiuemus: ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus, quantum demum gloriæ atq; ſplendoris, quantum gaudij ac præmij quæſo, Chriſtus in regno ſuo liberaliſsimus tali repẽdet matri, quæ ſibi cùm aliàs ſemper, tùm in extremis illis maximiſq; pœnis, vt nullus alius, Intimè compaſſa fuit, & ad mortem vſq; fideliſsimè aſtitit, tot iaculis gladiiſq; confixa, quot immanes angores ac dolores ob Chriſtum ſubiit, ac mœſtiſsimo corde cõſumpſit? Quid tali matre nunc lætius, quid in cœlis auguſtius, Chriſtoq; charum magis & coniunctum eſſe poteſt? vt ſequens liber oſtendet. Quid verò, ſi MARIA ſuis in cruce doloribus hoc etiã promeruerit, vt non ſolùm Ioannis Apoſtoli, ſed & noſtrûm omniumq; credentium ſpiritualis mater diceretur & eſſet? Senſit ita quidem ſuprà citatus Rupertus, atque hiſce verbis oſtendit: Quia verè ibi dolores vt parturientis, & in paſsione Vnigeniti omnium noſtrûm ſalutem beata Virgo peperit, planè omnium noſtrûm mater eſt. Igitur quod de hoc diſcipulo dictum eſt ab eo, qui iuſtiſsimè curam ſuæ matris habebat: Mulier ecce filius tuus: itemque ad eundem diſcipulum: Ecce mater tua: rectè & de alio quolibet diſcipulorum, ſi præſens adeſſet, dici potuiſſet, quòd omnium illa mater ſit.] Atque vt minùs ab hoc loquendi genere abhorreant aduerſarij, quo MARIA credentium mater appellatur, vtitur eo quoque Lutherus, ac magni gaudij præcipuæque conſolationis loco haberi vult, quòd credat Chriſtianus atque glorietur, MARIAM veram ſuam matrem, Chriſtum fratrem, & Deum Patrem eſſe: *Hæc enim omnia*, inquit, *vera ſunt, ac omnia ita contingunt, ſi modò credimus*. Nec pudet Caluinum dicere, MARIAM noſtram eſſe magiſtram, cuius ſeſe quaſi diſcipulum his verbis profitetur: *Libenter MARIAM ampleſtimur magiſtram, eiuſque doctrinæ & præceptis obtemperamus*. Nos verò vt MARIAM & matrem & magiſtram in vera Eccleſia eſſe, ſemperque futuram haud grauatim concedimus: ita Lutherum, Caluinum ac alios, qui Chriſti tunicam, hoc eſt, Eccleſiæ vnitatem nefariè ſcindunt, ad MARIÆ familiam & ſcholam pertinere omninò negamus, præſertim, quum à ſanctæ humilitatis obedientiæque diſciplina, quam à ſuis filiis & diſcipulis MARIA inprimis requirit, ſint prorſus alieni. Atque hactenus de MARIÆ doloribus dictum ſit: eaq; omnia ſuo carmine, velut illuſtri ſigillo, nobis conſignabit Poëta, imò poëtarum noſtri ſæculi princeps Hieronymus Vida, idemque Albæ Epiſcopus. Is MARIAM circa crucem Domini verſantem hoc modo venuſtè depingit.

[Margin notes, left: Mariæ ob ſummas aſflictiones ſumma præmia competere. — Maria omnium noſtrûm mater eſſe meruit teſte Ruperto. — Mariam nobis matrẽ dici & eſſe fatetur quoque Lutherus. — Caluinus ſe diſcipulũ facit Mariæ magiſtræ. — Sectarij ad Mariæ familiam & ſcholã non pertinent.]

[Margin notes, right: Rom 8. — 2. Tim. 2. — Libr. 13. in Euan Ioannis. — Ioan. 19. — In Poſtilla circa Euangel. de natali Chriſti. — In harmonia Euangelica circa 1. ca. Lucæ. — Li. 5. Chriſtiados.]

Elegans carmẽ Hieronymi Vidæ de Maria ſtãte ſub cruce Filij.

Hæc memorans ſimul ibat: eam ſine more ruentem,
Rumpentemq; aditus, per tela per agmina denſa
Reiiciunt clypeorum obiectu, & longiùs arcent:
Iam magis, atque magis non vani ſigna timoris
Clareſcunt, propiusq; in vertice conſpicitur crux,
Ingens, infabricata, & iniquis aſpera nodis.
Vt verò informi mulctatum funere natum,
Affixumq; trabi media iam in morte teneri
Aſpexit coràm infœlix, vt vidit ahena
Cuſpide traiectas palmas, palmasq; pedesq;,
Vulnificisq; genas, fœdataq; tempora ſertis,
Squalentem vt barbam, turpatum vt ſanguine crinem,
Deiectosq; oculos dura iam in morte natantes,
Inq; humerum lapſos vultus, morientiaq; ora,
Alpino ſtetit vt cautes in vertice ſurgens,

Qualem Chriſtũ in cruce ſpectauerit Mater.

Quam

Quam neque concutiunt venti, neque ſæua triſulco
Fulmine vis cœli, aſsiduus neque diluit imber,
Hiſpida, cana gelu, longoq́ immobilis æuo.
Ipſi illam montes, ipſa illam flumina longè
Videre ingentem feſſæ miſerata dolorem,
Eq́ ſacro aëreæ lachrymârunt vertice cedri.

Quomodò ſteterit mater Domini iuxta crucem.

Filius at poſtquam pinu conſpexit ab alta
Dilectam genitricem, animi miſeratus in illa,
Vt potuit, ſubitò morientia lumina fixit
Semianimis, dulcemq́ oculis reſpondit amorem.
Mox ſic exanguem viſu, victamq́ dolore
Affari extremum, curasq́ auertere dictis.
Hactenus ô mulier ſtetimus: non te tamen ægram
Tantus edat tacitè dolor: haud ſine mente parentis
Hæc ferimus, ſolo qui temperat omnia nutu.
Hic tibi pro nato (admotum nam fortè parenti
Vidit Ioannem lachrymantem, & multa gementem)
Semper erit. iuuenem mox idem affatur amicum;
Hæc tibi erit genitrix: oro tutare relictam
Tu ſaltem, & matris ſerua communis amorem.

Quomodò Christus de cruce matrē & diſcipulū ſpectârit, ac deinde compellârit.

Hic dictis lachrymas perculſis mentibus hoſtes
Non ipſi tenuere: feræ ingemuere cohortes.
Hîc demum matri rediit vox faucibus ægra,
Ingentemq́ dedit gemitum, tum robora largo
Triſtis, inexpletum lachrymans, lauit humida fletu,
Et tales amplexa trabem dabat ore querelas:
Nam quem te miſeræ matri pulcherrime rerum
Nate refers? talin' voluiſti occumbere leto?
Nec tibi noſter amor ſubiit, ne funera adires
Talia, ne culpam alterius hac morte piares,
Et lethale dares miſeræ ſub pectore vulnus?
Heu quem te nate aſpicio? tuáne illa ſerena
Luce magis facies aſpectu grata? tuine
Illi oculi? quæ tam ſcelerata inſania tantum
Auſa nefas? heu quàm nato mutatus ab illo,
Cui nuper manus impubis, omnisq́ iuuentus
Occurrit feſtam venienti læta per vrbem,

Mariæ ad filiū Crucifixū oratio & lamentatio.

Perq́

Perq́; viam vt regi velamina picturata,
Arboreasq́; ſolo frondis, & olentia ſerta
Sub pedibus ſtrauêre, Deum omnes voce fatentes?
His exornatum gemmis, hoc murice cerno?
Hos hos horribili monitu trepidantia corda
De Simeonis vaticinio Mariæ gladium prædicente. *Terrificans ſenior luctus ſperare iubebat,*
Et cecinit fore, cùm pectus mihi figeret enſis.
Nunc altè mucro, nunc altè vulnus adactum.
Saltem huc ferte oculos vos, ò quicunque tenetis
Hac iter, & comitem dulci me reddite nato,
Quando nulla mihi ſuperant ſolatia vitæ,
Atque meo maior nuſquam dolor, addite me me
Huic etiam, ſi qua eſt pietas, & figite trunco.

CAPVT VICESIMVM SEPTIMVM.

Quo iudicio legendi ſint Patres, ſicubi MARIÆ Virgini parùm eſſe propitij, vel dignitatē eius imminuere videantur: quid præterea Veterum teſtimoniis quæ obiiciuntur, ſit à Catholico reſpondendum.

VEREOR equidem, ne moroſi quidam, ac etiam iniqui cenſores tacitè cogitent ſecum, adeoq; palàm querantur, nos multa quidem hactenus ad MARIÆ dignitatem aſtruendam ex Patrum ſcriptis adferre, ſed alia interim callidè diſsimulare, in quibus iidem Patres de matre Domini non optimè ſentiant, ſed cauſam illius interdum premant, ac ita faciant ſuſpectam, vt MARIA vix à peccato excuſari ac defendi poſſe videatur. Nec deſunt profectò, qui ſibi blandiantur, magnamque voluptatem capiant ex Patrum dictis, quum in his MARIÆ parùm deferri, & ab eius veneratione homines abduci, ac virtutem eius & gloriā obſcurari putant. Tanta enim iſtorum imprudentia, ne dicam inſania, eſſe ſolet, vt velut ex horto amœniſsimo & optimis florib⁹ referto, ſpinas quàm roſas colligere malint; & ſicut immundę ſues, ſiliquis potiùs quàm gemmis delectentur, in hoc vno peruerſè ingenioſi, vt quæcunq; poſſunt, ex Veterum monumentis ad contentionem, imò ad præſentis Eccleſiæ deſpicientiam rapiant detorqueantq́;. Igitur quæ ad ſacratę Virginis laudem & reuerentiam ſpectant, quoniam Eccleſię pergrata eſſe intelligunt, cęcis velut oculis tranſeunt, & crebrò in Patribus calumniantur. Contrà verò quicquid ad tantę perſonę vel extenuationem vel iniuriam aliqua ex parte referri poteſt, id ſi apud Veteres legant, ſtellulis & aſteriſcis & indiculis adiectis ſubnotāt, idemq́; ſtudio quodam excerpere, repetere, efferre, inculcare, decantare miriſq́; modis exaggerare conſueuerunt. Tantà nunc demùm libido eſt, MARIÆ in his præſertim quæ ad venerationem & cultum eius pertinent, clàm, palàm obtrectādi: atq; hunc præclarum, ſcilicet, fructum noſtri homines ex Veterum lectione venantur atq; conſequūtur. Quocirca committere non poſſum, quin ſub Libri huius finem ſimul & quorundam imbecillitati cōſulam, & aliorum peruerſitati reſiſtam, & quoad eius fieri poteſt, omnibus hac in parte pro noſtro modulo ſatisfaciam. Primùm verò de aduerſariorum petulantia, tùm de Patribus rectè intelligendis, & poſtremò de locis quibuſdam Veterum quæ obiiciuntur, prudenter mitigandis, fauente Domino, differemus.

In Veterum lectione hodie obſeruari, quæ cōtra Mariæ gloriā faciunt, non quæ illam illuſtrant.

Propoſitio cū diuiſione de ſequenti tractatione.

Inprimis

Inprimis bonis dolendum omnibus puto, tantam eorum, qui nouandę religioni ſtudent, & audaciam & petulantiam exiſtere, vt veterum Eccleſiæ Doctorum ſcripta, dicta, facta, leuiter deſerant, ſeuerè carpant, improbè calumnientur; vtque venerandam antiquitatem ridere magis, quàm Patribus debitam tùm autoritatem, tùm reuerentiam præſtare videantur. Nam quod adferre ſolent atq; obtendere, ſententias Patrum ad Scripturæ diuinæ normã, & ad fidei analogiam reuocari & expendi oportere, inanis duntaxat iſtorum fucus & aperta fraus eſt, nimirùm, vt eo prætextu ſibi omne de Patribus iudicium ſumant & vſurpẽt, neq; plus illis, quàm ſibi commodum videtur, largiantur. Sic enim viam ſibi muniunt, vt quandocunq; velint, Patrum autoritatẽ & ſenſa modò recipere, modò damnare poſsint, perinde ac ſi vel ſoli, vel maximi ſint ipſi Iudices religionis, & de ſenſu Scripturę arbitri omni exceptione maiores. Quid verò iſti tandem ſibi volunt ac arrogãt; qui poſt hominum memoriam bellum cum Patribus tam apertum, iniquum, atrox, vt nulli vnquam fecerunt Hagiomaſtiges, tot iam annis inſtituunt atq; gerunt? Sed res exemplis illuſtranda eſt. An non eximius Eccleſiæ doctor Hieronymus tot ſæculis, nec iniuriâ quidẽ, exiſtimatur? & hunc infamis Beza, ne parùm ſit impudens, Apoſtolo iniurium, apertè blaſphemum, ſceleratum, impium, & qui audaciâ intolerabili Scripturas palàm detorſerit, audet appellare. Quis inter primarios Eccleſiæ Latinæ doctores Gregorium eſſe magnum ignorat? ſed hunc Bezæ magiſter Caluinus in ſpiritus Dei ſchola edoctum negat; ſicut idem ſanctiſsimi martyris Ignatij epiſtolas tot modis probatas pro inſulſis nęniis ducit, ac eandem ferè notam Patribus omnibus de ſatisfactione ſcribẽtibus hic ipſe Caluinus inurit. Rurſus non obſcurum eſt, quàm præſtantes Eccleſiæ doctores ac Patres tertium Eccleſiæ ſæculum tulerit: ſed hos tanti criminis inſimulant Centuriatores, qui doctrinam de pœnitentia mirè deprauauerint, ac iidem Rapſodiarũ conſarcinatores hoc ſibi vel maximè propoſitum tenent, vt ætatum omnium Patres deprauatæ doctrinæ, præſertim in iuſtificationis articulo, reos agant, eorumque doctorum fidem eleuent, qui iuſtitiam hominis in ſola fide locandam eſſe inde à primis Eccleſię temporibus negauerunt. Præclarè in Eccleſia fulſit Theologorum lumẽ Auguſtinus admirabilis Doctor, & ante hũc inuictus martyr Chriſti fuit Cyprianus, vt totus prædicat orbis Chriſtianus. Verùm de his aliiſq; ſimilibus audi, quęſo, Beſtiã reſonãtem: *Nihil curò, etiamſi mille Auguſtini, mille Cypriani, mille Eccleſiæ contra me ſtarent*; ſicut pro ſua modeſtia Lutherus cum Regẽ colloquens pronunciauit. Tum huius diſcipulus Melanchton ſe veteris Eccleſiæ tam iniquum Iudicem præbet, vt nullus ferè Patrum illi ſatisfaciat, ſed in omnibus, neſcio quas ſtipulas & næuos & corruptelas ſui ſæculi hæſiſſe more ſuo queratur. Pomeranus verò, vt ſuæ acerbitatis virus in Patres effundat, eos Montanico ſpiritu per traditiones humanas & doctrinas dæmoniorum excæcatos dicere non veretur, & pro ſuo, ſcilicet, imperio hanc legem tradit: *Non debetis Patribus credere, qui ex vno ore calidum & frigidum efflant.* Prætermittam alios id genus maledicos, qui noſtri ſcriptores, quibus tantùm ludus eſt, Patres minima de cauſa perſtringere, lacerare, conſpuere, vulgoque ridendos proponere, nimirùm vt horum ignominiâ ſibi ac ſuæ ſectæ gloriam parent, vtq; nouos Doctores veteribus anteponant. O pudendam igitur ſimul & deplorandam horum temporum calamitatem, in quibus cæci & ingrati homines, illas columnas, illa lumina ciuitatis Dei non ſuſpiciunt ac venerantur: illos veterum labores & ſudores pro communi fide & pietate ſuſceptos non agnoſcunt ac exoſculantur: eorumque ſingularem autoritatem, in quibus, velut electis organis ſuis, locutus eſt, & Eccleſiam docuit Spiritus ſanctus, non audiunt atque colunt, ſed maledictis potiùs ac blaſphemiis hos præcipuos Euangelij teſtes & Eccleſiæ ciues publicè inſectantur.

Scriptores veteres à Nouatoribus iniquè tractari; & ſub quo prætextu reprehendũtur, vel deſerantur.

Bellum apertum cum Patribus turpiter gerũt Nouatores, vt probant exẽpla ſequentia.

Annotatione in 23. ca. Actor.

Li. 1. inſtitutionum ca. 11. ſec. 5. Et lib 3. ca. 20. ſec. 10.

In 3. Centu.

Quis ſcopus Cẽturiatorum in ſuis Rapſodiis.

Quomodò Lutherus ſe Patribus omnibus impudentiſsimè anteponat.

Lib. contra Regem Angliæ.

In li. de autoritate Eccleſiæ.

In explicatione Ionæ Prophetæ.

Contemptus Patrum præſens ſæculũ verè deplorandũ oſtendit.

Iamuerò vt ad cautionem in Patribus obſeruandam accedamus, non eadem ſanè omnium illorum ratio habenda eſt, quoniam non æquè profectò ſancti, non ęquè docti & probati omnes extiterunt. Ac rurſus non rata & firma omnia, quæ probati etiam ab Eccleſia doctores literis prodiderunt, ſed ab his quædam diſputandi potiùs quàm affirmandi gratiâ proferuntur, neque pro certa neceſſariaque fidei regula vel doctrina tradũtur. Licuit veteribus de nonnullis rebus ambigere, quòd iudex & magiſtra veritatis Eccleſia ſuam de illis ſententiam nondum interpoſuiſſet: cuius aliò-

Quæ cautio in legendis & iudicandis Patribus debeat adhiberi.

hæretico ſpiritu deluſus effudit, quia ſuo magis ingenio quàm communi Eccleſiæ iudicio in multis fidere voluit. Verùm teſtimonio Spiritus ſancti MARIA defenſa eſt, vt ſanctis mulieribus aliis vel æquari, vel poſthaberi minimè poſsit, quæ inter mulieres omnes benedicta, præcellentem & incomparabilem virtutis dignitatiſque gradum adepta eſt, ſicut Libro tertio demóſtrauimus. Quid, quòd ſeipſum quaſi corrigit Tertullianus, cum paulò pòſt nobiſcum planè ſentit, ac veram præſentis loci ſententiam explicat. Solet, inquit, adimplere Chriſtus quod alios docet. Quale ergo erat, ſi docēs non tanti facere matrem ac fratres, quanti Dei verbū, ipſe Dei verbum, nunciata matre & fraternitate deſereret? Negauit itaq; parentes, quomodò docuit negandos pro Dei opere. Sed aliàs figura eſt Synagogæ in matre abiuncta, & Iudæorum, in fratribus incredulis. Foris erat in illis Iſraël, diſcipuli autem noui intus audientes & credentes, & cohærentes Chriſto, Eccleſiam delineabāt, quam potiorem matrem & digniorem fraternitatem, recuſator carnali genere nuncupat. Eodem ſenſu denique & illi exclamationi reſpondit, non matris vterum & vbera negans, ſed fœliciores deſignans, qui verbum Dei audiunt.]

Tertullianus ſeipſum explicare videtur, recurrens ad ſenſum myſticum.

Lucæ 11.

Vnde non obſcurè colligi poteſt, Cyprianum & eius magiſtrum Tertullianum hoc loco ſic de MARIA ſcribere, vt illius collationem, cum Gentibus Euangelium rectè & cum fructu audientibus faciant, quia Synagogæ typum in MARIA eiuſq; cognatis à Chriſto excluſis proponunt. Præterea hi Patres innuunt, verè credentes & obedientes Euangelio, quadantenus matre Chriſti fœliciores eſſe, ſi hæc nempè ſine fide & obedientia conſideretur, & carnalem ſolùm cum Chriſto cognationem habere intelligatur, ſicut vulgus tunc hominum exiſtimabat, quorum captui & perſuaſioni Chriſtus neglectim de matre loquens, nō temerè ſeſe accommodaſſe videtur. Quòd autem Cyprianus omninò ſenſerit, MARIAM piis & iuſtis præferendam magis quàm exæquandam, nedum poſtponendam eſſe, aliis eiuſdē verbis perſpicuè poteſt euinci. Tantum enim ſanctus ille martyr MARIÆ tribuit, vt clarè teſtetur, huic matri plenitudinem gratiæ, & virgini abundantiorem gloriam deberi. Præterea docet, eam carnis & mentis integritate inſignem extitiſſe, quę ſpirituali & corporali intus & extra Chriſti præſentiâ frueretur: in qua legem mentis lex carnis non infeſtauerit, neq; rebellio vlla quietem ſpiritus afflixerit. Affirmat etiam, quòd Spiritus ſanctus ad verbum Gabrielis elapſus, à venerabili pectore Matris huius non receſſerit: qui ſpiritus domum ſuam poſſederit, & templum, quod ſibi conſecrauerat, adornârit, ſuumque ſacrârit ſacrarium, & ſanctimoniæ thalamum honorârit. Quis ergo ambigere poſsit, quin Cyprianus MARIAM non ſolùm extulerit, ſed etiam ſanctis aliis prætulerit, de qua nihil niſi ſublime, perfectum, eximieq; ſanctum voluerit exiſtimari? Tum ſi Tertulliano credimus, quod Eua credendo deliquit, MARIA credendo deleuit; & quod per illam abiit in perditionem, per hanc redactum eſt in ſalutem: tantùm abeſt, vt hic excellentem MARIÆ ſanctitatem & gloriam aut ignorauerit, aut negauerit; quam & ipſe alibi beatiſsimam & glorioſiſsimam vocat.

Quomodò Cyprianus & Tertullian⁹ aliquādo de Maria loquantur.

Ser. de natiuitat. Chriſti.

Cyprianus quā ſtanter de Maria ſenſerit & ſcripſerit.

L. I. de carne Chriſti.

Cyprianus Mariā Sanctis aliis antepoſuit.

Mariam Tertullianus valde commendat.

Li. de reſurrectiōe carnis.

Sunt præterea Veteres, qui MARIÆ virginitatem aliqua ex parte in dubium vocent. Idem enim [a] Tertullianus & [b] Origenes ([c] Ambroſium enim excuſare difficile non eſt) negare videntur, MARIAM clauſo vtero peperiſſe. Demus autem hoc paucis & peruetuſtis Patribus, qui de perpetua MARIÆ virginitate nec legem acceperant Eccleſiæ, nec aliis legem credendi promulgare volebant, ſed aliquando ſine magno fidei periculo in ſuo ſenſu abundârunt. Nos vero ſuprà commonſtrauimus, quid poſtea Eccleſia pręceperit, docuerit, probârit; Chriſtum videlicet, ſine nixu, ſine dolore ac ſordibus parturiētis, clauſo matris vtero, per integra virginitatis clauſtra prodiiſſe, non aliter ſanè, quàm ſolaris radius per vitri ſoliditatem ſine vlla eius læſione ingreditur. Igitur Chriſtum patefacto corpore Virginis eſſe natum nō ſecus accipiendum eſt, quàm à Patribus explanari ſolet illud: Maſculus adaperiens vuluam, de ſolo Chriſto dictum videlicet, non quòd ille materni ventris hoſpitium ipſo egreſſu deuirginauerit (ſicut Beda loquitur) ſed quòd apertiōis nomine humana corporis Filij Dei, qui ex incorrupto vtero naſcebatur, veritas deſignetur. Qua de re tam multis antea diſſeruimus, vt pigeat ac tædeat, & ne deceat quidem pluribus nunc agere. Rectè igitur Idelphonſus affirmat, & Patrum teſtimoniis probat, quòd Chriſtus matris

a Li de carne Chriſti.
b Homelia 14. in Lucā.
c Lib. 2. in Luc.

An Maria clauſo vtero pepererit.

Vide Thomam parte 3. quęſt. 28. Articu. 2.

Quomodò Chriſtus dicatur matris vterum aperuiſſe.

Ser. de parturitione & purificatione B. Mariæ Virginis.

 vterum

vterum non aperuerit, vtpote miraculosè natus, quum per clauſam Virginem in ortu ſuo egrederetur, ſicut à morte reſurgens, per ſepulchrum ſignatum & clauſum prodiit, ac deinde per clauſas ianuas ad diſcipulos venit. Beata Dei genitrix, inquit, vt verè Virgo dicatur, dum parit, ex toto rectè clauſa more virginum & incorrupta creditur: quòd ſi non ita maneret incontaminata, vt reliquæ virgines, verè virgo non eſſet.] Ioan. 20.

An Maria poſt partũ indiguerit purificatione, vt vult Origenes.

Nec ignoramus contra ea (quę [a] Baſilius aliiq́ue à nobis adducti Patres aſſerunt) ab [b] Origene tradi, MARIAM poſt partum purificatione indiguiſſe. Sed hîc ab aliis reſponſum eſt, Origenem ſic MARIAM purificationis indigentem facere, vt non loquatur de purgatione ab immunditiis & ſordibus peccati, quibus MARIAM non fuiſſe obnoxiam conſtat, ſed de ritibus & cęremoniis, quibus Moyſes communes puerperas luſtrari iuſſerat: hoc igitur purgationis genus neceſſariò, id eſt, decenter vſurpari à matre illius, qui legem cum ſuis ceremoniis impleturus venerat, non deſtructurus. Aliôquin non Veterum modò, ſed & Nouatorum teſtimonia nobis hoc ipſo Libro citantur, quę apertè conuincant; Virginem à luſtrandarũ puerperarum lege omninò immunem exemptamq́; fuiſſe, quam, velut indicans Moyſes, dixerit: Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit ſeptem diebus, vt Veteres interpretantur. Monuimus etiam Origeni non eſſe fidendum, vbi temerè MARIAM in fide ſuſpectam reddit, velut circa filij ſui crucem ac mortem ſcandalum, ac in fide dubitationem, & neſcio quam infidelitatem admiſerit, quum illic excellentem fidem Deipara vel maximè declarârit: Cuius erroris cauſa ex vaticinio Simeonis nata videtur, Origene ſenſum falſum affingente his verbis. Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius. Hoc enim non de ſcandali, vt ille putauit, ſed de doloris gladio accipiendum erat, ſicut nôrunt eruditi, noſque multis confirmauimus. Et tamen Græci quidam ex veteribus Origenicum ſequuntur errorem, quorum dicta quomodò excuſari, & ſine offenſione accipi poſsint, ſuprâ itidem indicauimus.

a Homelia de humana Chriſti generatione. b Homelia 14 in Luc. Matth. 5. Leuit. 12.

Falſi Origenũ, cũ Deiparæ tribuit gladiũ infidelitatis.

Homel. 17. in Lucam. Lucæ 2.

An Maria nonnunquã caruerit notitia diuinitatis Chriſti.

Iam verò nec illud quenquam debet offendere, ſi quando apud Veteres legat (quod perrarò quidem vſu venit) in MARIA non fuiſſe plenam diuinitatis Chriſti cognitionem. Id quod rectè ac ſanè acceptum nihil habet abſurdi, modò intelligas, MARIÆ fidem atque ſapientiam eô non perueniſſe, vt quæcunque ad diuinam humanamq́ue Chriſti naturam ſpectant myſteria, in terris plenè ſit aſſecuta, cùm in horum cognitione profecerit, & ſubindè alias atque alias acceperit reuelationes. Teſtantur interim docti, quibus [a] Albertum Magnum & [b] Dionyſium Rickclium annûmero, MARIAM ea, quæ ſunt fidei, quantùm puris, vt vocant, creaturis comprehendere fas eſt, clariſsimè penetraſſe, & fide alios etiam Prophetas excelluiſſe, ac religionis noſtræ arcana non modò per ſigna certiſsima, ſed etiam per experientiam bona ex parte cognouiſſe, & perfectam rerum earum cognitionem habuiſſe, quæ ſecundùm huius vitæ ſtatum, ad excellentem eius beatitudinem pertinerent.

a In lib. de laudib. beatæ Virginis. b Lib. 1. de laudib. eiuſdem Virginis Art. 22.

An Maria vel ambitione, vel affectu vitioſo laborârit.

Durum & illud aſperumq́ue ſatis, quod [c] Chryſoſtomus, cuius tamen codices hîc non conſentiunt, & [d] Theophylactus, vtpote indiuiduus Chryſoſtomi comes, nõnihil ambitionis MARIÆ tribuunt, ac illam vitioſo affectui obnoxiam facere videntur. Sed benè habet, quod ex noſtris aduerſariis inſignes ſanctiſsimam Virginem, vt oſtendimus, tam fœda notá liberant, præſertim quando ex Euangelio nihil eiuſmodi, quod vitioſum Virginis affectum redoleat, rectè ac neceſſariò colligi poteſt. Tum Patres qui hac de rę meminerũt, dubiè potiùs, & ex ſua vel aliorum opinione magis, quàm certa aſſertione loquuntur. Thomas Aquinas, vt MARIÆ honorem tueatur, duplici modo reſpondet: Primùm; Chryſoſtomo & aliis ita loquentibus nonnunquam idem vſu venire, quod eximiis oratoribus & concionatoribus accidere ſolet, vt impetu quodam ac feruore dicendi abripiantur, ac modum excedant. Deinde quòd Chriſtus in matre affectũ, non qui ei re vera ineſſet, ſed quę alij forſitan ineſſe crederẽt, cohibuerit. Sic Thomas, vt doctiſsimus, ita humaniſsimus Chryſoſtomũ ciuiliter excuſat, ſatisq́; ſuo monet exemplo, quo nos candore in Veterum ſcriptis iudicãdis, & in leniendis potiùs, quàm damnandis illorum dictis, ſi quæ minùs arrident, verſari debeamus. Certè multis ab hinc ſęculis nullum ego Theologũ celebrem fuiſſe puto,

c Hom 45. in Matth. d In ca. 12. Matth.

Thomas quomodò Chryſoſtomi verba interpretetur & excuſet.

In 3. parte. quæſt. 27.

qui

Lib. de natura & gratia ca. 36.

Manet Mariæ proprium priuilegium de innocentia perpetuò ſeruata.

qui ſanctiſsimæ Virginis priuilegium ab Auguſtino agnitum atque probatum, non ſuo etiam calculo confirmaret. Priuilegium, inquam, conſeruatæ ſemper innocentiæ, nullaq; peccati actualis, etiam leuiſsimi labe contaminatæ, ſicut Libro primo demonſtrauimus, quicquid demùm aduerſus illam nonnulli & pauci Veteres ſui fortaſsis obliti, aut de re ipſa non ſatis inſtructi, in cõtrarium adferre videantur. Nam quòd Brentius in Mariam hoc loco debacchatur, ne ipſis quidem aduerſariis probatur, & cum intolerabili petulantia coniunctum eſt, vt frequenter admonuimus.

Ioan. 2. Hom. 20. in Ioannem.

An hæſerit in Maria vitioſus affectus, qui illam culpabilem reddiderit aliquando.

Iterum verò Chryſoſtomus, quum Ioannem interpretatur, & primum Chriſti miraculum in nuptiis factum exponit, haud parùm MARIAE cauſam odioſam reddit, vt quæ humano affectui nimis indulſerit, & gloriam neſcio quam, ex Filij miraculis apud homines quæſiuerit; vnde factum ſit, vt Chriſti verbis, etiam durioribus exciperetur. Chryſoſtomũ verò hîc & alibi paſsim, vt proximè diximus, ſequitur Theophylactus: Neq; hoc quidem Chryſoſtomus aſſeuerat, aut cõſtanter affirmat, ſed fortaſsè, inquit, aliquo humano afficiebatur affectu. Franciſcus Titelmannus Theologus, qui ætate noſtra Louanij ſacras literas cum laude profeſſus eſt, multaq; doctè & piè conſcripſit, hoc modo reſpondet: Quod Chryſoſtomus ait, MARIAM ex quodam affectu humano quaſi gloriam apud homines quærentem ex Filij miraculis, de vino querelam propoſuiſſe, atque ob hoc duriùs ei locutum eſſe Dominum, nequaquam tutum fuerit hac noſtra tempeſtate approbare: quando ex Eccleſiæ totius vnanimi conſenſu conſtat, & ſic ab omnibus piis creditur; Virginem MARIAM ab omni actuali peccato, etiam leuiſsimo, fuiſſe ſemper immunem. Adde, quòd nec ab originali peccato libera pertinaciter negari ſine impietate poteſt. Neque profectò hac in re vel tanti eſt facienda à nobis illius authoritas, poſteaquàm totius Eccleſiæ vnanimis ſententia contrarium clamat. Neque tamen ob hoc Chryſoſtomum ipſum damnamus, qui ea ſuis dixit temporibus, quando matris Dei dignitas nondum plenè Eccleſiæ innotuit: quę ſi nunc dicantur, impietatis notam non effugient, poſtquàm vniuerſo fidelium cœtui, per latiſsima orbis terrarum ſpacia, Spiritusſancti haud dubiè operatione certiùs perſuaſa eſt diuerſa ſententia, & Deiparæ matris ſanctitas pleniùs reuelata innotuit.] Adiungit porrò generalẽ veluti cenſuram, quæ in his aliiſq; Patrum ſententiis rectè iudicandis, ſæpeq; mitigandis & cantè legendis obſeruatione digna eſt, prę ſertim vt aduerſùs liberiora noſtri ſęculi ingenia & iudicia, quæ & ſanis & ægris valdè officiunt, præſens quoddam antidotum ad manum habeamus. Sic ille igitur ſapienter hortari pergit: Iſta quidem hoc in loco admonere viſum fuit operæpretium, vt ſimpliciores quiq; lectores noſtra hac admonitione præmuniti, ſi fortè in locum aliquẽ huiuſmodi apud Chryſoſtomum atq; Theophylactũ inciderint (nam & alibi nonnulla prædictis ſimilia autores iſti dixiſſe comperiuntur) non illorum authoritate commoueantur, vt vel tantillùm mutent de pia erga Chriſti matrem affectione, quam à cunabilis iuxta antiquæ fidei traditionem & obſeruationem à piis parentibus imbiberunt. Sed nec illi culpâ ante Deum vacare ſe arbitrentur, qui noſtra hac tempeſtate, iſta quæ ſepeliri & celari magis decebat, ex huiuſmodi autoribus collecta, ſimplicioribus lectoribus non ſine exaggeratione ponũt ab oculos, atq; etiam, quod maioris eſt periculi, & pueris decantant, & indoctis mulierculis in ſinum obtrudũt.] Quam Titelmanni ſynceram prudentiam, & prudentem admonitionem æquis quidem vel Lectoribus vel cenſoribus placituram eſſe confido, cùm in ea conſilium fidum, atque antidotum huic ſæculo neceſſarium proponatur, ſi quis modò in Patrum lectione, vt Paulus iubet, ad ſobrietatẽ ſapere, et cum Eccleſia rectè potiùs ſentire, quàm cum Nouatoribus errare, ne dicam inſanire, in animum ſuum inducat.

In cap. 2. Ioan.

Franciſci Titelmanni prudens admonitio, de Maria ab omni peccato vindicanda.

In explicat. Euan. Ioã. cap. 2.

Mariæ dignitas antiquorũ ſcriptorum tempore nondum innotuerat, ſicut poſteà, Eccleſię.

Antidotum generale contra moroſa & liberiora huius ſæculi iudicia in ſcriptis Veterũ malè interpretandis, præſertim vbi Mariæ gloria deprimitur.

Rom. 12.

Quid longius moror? multa in Patribus cantè & cum iudicio legenda ſunt, vbi MARIÆ cauſa odioſè tractatur, & ea quæ cum præſentis Eccleſiæ norma ſententiaque non congruunt, prætetire potiùs quàm amplecti debet prudens Orthodoxus. Ducem enim fidum, vt in via lubrica non labatur ac erret, ſequetur [a] Hieronymum, qui de ſeipſo teſtatur: Meum propoſitum eſt antiquos legere, probare ſingula, retinere quæ bona ſunt, & à fide Catholicæ Eccleſiæ non diſcedere.] Tùm [b] Auguſtini meminerit, qui quantúmuis eximiè doctus, ac incomparabilis Doctor eſſet, tamen ſuorum operum non modò pium Lectorem requirit, ſed & liberum Correctorem admittit:

Quod officium ſit Orthodoxo in Mariæ cauſa præſtandũ, cum Veteres legit.

a In epiſto. ad Mineriũ

b In Proœmio li. 3. de Trinitate.

mittit: hac cautione addita; Ille me nõ amet ampliùs, quàm Catholicam veritatem.] Vt enim idem alibi quoq; docet: Hoc obſeruandum eſt quod obſeruat Eccleſia Dei.] Sicut & [c] Origenes dixit: Illa ſola credenda eſt veritas, quæ in nullo ab Eccleſiaſtica diſcordat traditione.] Igitur etſi grauis anthoritas eſt Veterum, vt etiam [d] Hilarius affirmat, tamen Eccleſiæ iudicio præiudicare nec poteſt nec debet, præſertim in his, quæ ad ſynceram fidei doctrinam faciunt, & vbi non omnes ſimul, ſed pauci aliqui in vnum conſpirant; ac poſteriores demùm Theologi quædam exactiùs quàm antiquiores, excuſſerunt atque definierunt. Ex Veteribus profectò fuerunt, qui Millenariis ſiue Chyliaſtis fauerent, qui præterea baptizandi poteſtatem hæreticis tollerent, ac neſcio quæ Sanctorum poſt mortem receptacula conſtituerent, velut animæ corporibus exutæ ad cœleſtem gloriam euolare non poſſent. Has aliaſque id genus opiniones non probauit, ſed poſteà reiecit Eccleſia, multaque certiùs quàm prior ætas, de Scripturæ canone, translatione variiſque locis & doctrinæ capitibus ob contentioſos tradidit, ſalua interim, quę Sanctis illis & antiquis fidei defenſionibus debetur, honorificentiâ, quibus conſtare omnia non potuerunt. Eſt igitur non vtilis modò, ſed etiam obſeruatu neceſſaria, vereque aurea illa Vincentij Lirinenſis regula, quòd cum Eccleſia doctores recipere, & non cum doctoribus Eccleſiæ ſententiam deſerere debeamus.

Epiſt. 164. ad Emeric.

c Libro 3. περὶ ἀρχῶν.

d Li. de Synodis cōtra Arianos.

Quos Veterum errores Eccleſia poſterior inter alios reiecerit.

Aurea regula Vincentij Lyrinenſis.

Lib. contra pfanas nouationes.

Atque ſi de aduerſariis dicendum eſt, toto illi quidem cœlo, vt inquiunt, errare videntur, quòd neque recentioribus Doctoribus, neque vetuſtioribus Patribus ſuum tribuunt locum, ſi nouis ipſorum placitis alicubi aduerſentur. Verùm qui hoc modo communem Doctorum ſenſum atque conſenſum repudiant, non ſibi tantùm, ſed etiam hæreticis ac fanaticis omnibus feneſtram aperiunt, certamq; muniunt viam, vt pleraq; hactenus de Chriſtiana fide & religione rectè pieq; ſancita & conſtituta in dubium reuocẽt, aperteq; conuellant, ac ipſi demùm ſoli ſacras literas pro ſua libidine, hoc eſt, cum ſuorum errorum qualicunq; defenſione interpretentur. Et ſimilis illorũ eſt inſania, qui ab Eccleſia licenter ad Patres appellant, eoſq; antiquiſsimos tantùm, vt callidi homines, & mediæ & præſentis Eccleſiæ anthoritatẽ eludant. Ita verò Chriſtum ipſum in ſuis promiſsis, quæ ad omnem ſpectant Eccleſiam, tantùm non mendacem faciũt, & Spiritum ſanctum, velut officio ſuo defuerit, neq; perpetuum omnis Eccleſiæ Doctorem ac Rectorem agat, infamant; tùm & poſt fruges inuentas crudis glandibus magis quàm coctis panibus præpoſterè delectãtur, ac demùm Sanctorum hanc eſſe cum aliis hominibus conditionem communem, vt cum ætate temporiſq; progreſſu ſapientiam augeant, miſerè obliuiſcuntur. Quapropter niſi valdè ingrati ac vani eſſe velimus, amplectamur hoc doctrinæ lumen, quod non modò prioribus, ſed etiam poſterioribus ætatibus in Eccleſia Deus oſtendit: relinquamus ſpinas, & legamus roſas è Veterum monumentis: ac poſtremò ſi fraternæ charitatis, & Eccleſiaſticæ pacis, quá nihil nobis debet eſſe antiquius, verè ſtudioſi ſumus, ad quoſdam Veterum næuos ac lapſus potiùs conniueamus, quàm vt propter illos ſanctæ charitatis neceſſariæq; ſocietatis vincula, quibus Chriſti membra debent arctiſsimè copulari, pernicioſè ac turpiter diſſoluamus. Ita demùm fiet, vt libenter in Eccleſiæ iudicio acquieſcamus, nihilq; illorum dictis & ſcriptis commoueamur, qui de ſanctiſsima Dei matre vel per incuriam ſuam, vel ob aliorum fraudem, qui bonorum autorum veterumq; ſcripta ſæpè deprauârunt, minùs honorificè ſenſiſſe, ac incogitanter etiam quædam ſcripſiſſe videntur. Sed quoniam huic quoq; Libro finis acceſsit,

Nouatores de Patribus malè mereri.

Grauiter illos errare, qui Patres & Scriptores antiquiſsimos tantùm recipiunt, & illis magis quàm Eccleſiæ credunt.

Ioan. 14. & 16.

In doctrina fidei rectè complectenda quid maximè curandum ſit.

IESV CHRISTO Opt. Max. Redemptori, & MARIAE incomparabili Virgini matri in cœlo terraque tùm gratia tùm gloria.

FINIS LIBRI QVARTI.

IN EFFIGIEM PROXIME SEQVENTEM
CARMEN PHIL. MENZELII, &c.

NON aliàs,domitum poſt irremeabilis Orci
Lucifugum Regem,Mundoq́ & Morte ſubactis,
Quum ſua pacificus ſe Victor ad aſtra recepit,
Crediderim Superis aliquem plaudentibus æquè
Illuxiſſe diem, quàm qui,ter maxima Diuûm
Regina,hoſpitio moribundi corporis iſto
Exemptam, cæli merita te ſede locauit.
O bona mors actæ procul extrà crimina vitæ:
Illa Deo pretioſa venit,nec flebilis vlli,
Nec præcox,nec tarda nimis,quacunq́ ſub hora
Ingruat. Hanc oculos tibi quis clauſiſſe negaret,
Summa Parens, quam primæuæ nil matris habentem,
Intactamq́ animi,& procul omni labe remotam,
Tranſmiſiſſe ſuos ſtudiis cæleſtibus annos
Credimus,& cogit Pietas antiqua fateri?
Ergò nec inferni lemures,dum corpore ſanctam
Exueres animam , quo ſe mortalibus ore
Terrifico, in media Lethi caligine,monſtrant,
Auſi vſquam apparere tibi: conterruit illos,
Cuius adorandum Styx vel tremit infima nomen,
FILIVS omnipotens,cæli comitante Senatu
Praſtò iam ipſe tibi : nil quo præſente timendum,
Et præſente mori, viuax ſuper omnia vita eſt.
Iamq́ pios artus mens exonerata reliquit
Aſtra petens : qualem nauali miſit ab Arca
Vitiſator Nohas niueam,ſine labe,columbam.
Ipſe equidem videor te cernere,Diua,coruſcis
Stipatam cæli populis, longo agmine pompæ
Aëra per liquidum vectari,hilaresq́ triumphos
Ducere : Iam medias video diſcedere nubes,
Nubesq́,pluuiasq́, & quæ per inane profundum
Concurrunt rapidis Ventorum prælia flabris.
Cuncta ſilent:celeresq́ auras Ver mite ſerenat
Lucis inacceſſæ radiis. En lacteus æther
Dat faciles aditus:flectit ſua cornua ſupplex
Luna tibi : Sol ipſe tuo ſe lumine lætus
Conueſtit,Dominæq́ pedes venientis adorat.
Quid Superûm plauſus? quid ad hæc ſpectacula totum
Effuſum, gemino de mundi cardine, cælum?
Quid tibi lætitiam immenſam, partæq́ Coronæ
Æternum ſine morte decus memorare canendo
Aggrediar? quanám, aut hæc vndè ſuperbia vili
Vermiculo mihi , ſic terræ de puluere creto?
Scilicet auderem mortali improuidus ore
Gaudia cælicolûm tentare,& promere verſu,
Non oculis hominum cuiquàm,non auribus hauſta,
Non animis? Et quæ gentes fœlicis Olympi
Innumeræ:quanquam vox ineffabilis ipſis,
Claraq́ ſemper eat , quanquam præſente fruantur
Numine : vix vllis profiteri cantibus auſint?
Tu potiùs , cunctis quæ iam ſuperaddita Diuis
Cælitibus Regina , tuo coniuncta Tonanti,
Reſpicis humanas, equidem non inſcia, clades
(Nam quid non videt ille , videt qui cuncta videntem?)
Alma faue miſeris : maternas ſuſcipe partes:
Orandoq́ tuos ad ſydera tolle nepotes.

DEO OPT. MAX. LAVS.

IN LIBRVM QVINTVM DE MARIA VIRGINE, ET SACROSANCTA DEI GENITRICE PRÆFATIO.

SATIS iam conſtare arbitror, Chriſtiane Lector, huius æui pleroſq; Scriptores, à duce Sathana ſubornatos hauddubiè milites, MARIÆ beatiſſimæ & glorioſiſſimæ matri (ſicut eam Tertullianus appellat) bellum peſtilentiſſimum indixiſſe, & contra illam infeſta mouiſſe ſigna, multaq; venenata tela torſiſſe: qui ad hoc nefarium inſtitutum verbis & ſententiis Euangelicis impudenter abutantur, quemadmodum Liber proxime præcedens luce clariùs demonſtrauit. Quocircà ſi antiquus & præclarus Pontifex Seuerinus, vt improbos quoſdam bonorum calumniatores reprimeret, rectè quondam dixit: Væ væ illis, qui detrahunt ſeruis Dei: quia detractio eorum ad eum pertinet, cuius miniſterium agunt: nos eodem, ac maiore quidem iure in iſtos Mariomaſtigas pronunciare poſſumus: Væ væ illis, qui Domini ac Dei noſtri Genitrici petulanter obtrectant, eiusq; dicta & facta tot ſæculis probata atq; defenſa, in ipſo etiã ſacro Euangelio malignè interpretantur, & calumnioſè deprauant. Quorum furioſa maledicentia et virulenta criminatio, præterquam quòd benedictam illam, nec ſatis laudatam vnquam Virginem indigniſſimè lacerat, etiam eâdem iniuria in IESVM CHRISTVM Opt. Max. mundi Redemptorem, omninò redundat; vt cuius illa Genitrix atq; nutrix fuit, in quo educando nulli neq; operæ, neq; labori pepercit, quem non muliebriter, ſed ſyncero ac perfecto amore ſemper complexa eſt, & cuius veſtigiis demùm per omnem vitam cõſtanter adhæſit, vt etiam in acerbiſſima illa cruce morienti, ſicut diximus, & corporis ſui præſentiam, & intimum cordis compatientis affectum fidiſſimè exhibuerit. Ac viciſſim Chriſtus matrem plurimùm redamauit, illius laudem ſuam putat eſſe gloriam, eiuſdem accuſatores & inſectatores ſuos ducit aduerſarios, & effuſas in illam contumelias

Quid inprimis notãdum è Libro ſuperiore.

Lib. de Reſurrectione carnis.

Epiſtol. 2.

Maledicti à Deo Sanctorũ & Mariæ potiſſimùm detractatores.

Iniuria irrogata Deiparæ in Chriſtũ ipſum redundat, & ab eo ſeuerè vindicatur.

melias atq; blaſphemias, ſicut Veteres produnt annales, ad matris tuendum honorem, ſeueriſſimè non rarò vindicauit.

Ego verò etſi contra inſanos Mariomaſtigas, qui cateruatim hac infœlici proſilierũt ætate, hucusq; multa diſſeruerim, eorumq; impiam vanitatem et vanam impietatem aut protriuerim, aut labefactârim, tamen quicquid hoc eſt laboris ac ſtudij, longè infra huius Virginis dignitatẽ eſſe libens agnoſco, ſemperq; profitebor. Veriſſimum eſt enim quod à Petro Damiano

Serm. 2. In natiuitate Virginis.

Nullus Mariam ſatis laudare & ornare poteſt.

ſcriptum legimus: Nullus humanus ſermo in laude MARIÆ inuenitur idoneus, de qua Mediator Dei et hominum cognoſcitur incarnatus. Impar eſt illi, omne humana lingua præconium, quæ de intemeratæ carnis ſuæ viſceribus, cibum nobis protulit animarum.] At me interim in hoc ipſo campo certantem conſolatur, quòd pro MARIA contra hæreticam prauitatem di-

Pro Maria contra hæreticos dimicare op⁹ proprium Spiritus ſancti.

In libro de ꝑpetua virginitate Mariæ.

micare ac vincere (vt Idelphõſus affirmat) Spiritus ſancti proprium ſit opus, tantoq; illi bonorũ fonti gratius ſtudium, quantò magis idem exoſos habet Antidicomarianitas, quos velut infamis illius Antichriſti ſocios atq; adminiſtros, de quibus vẽturis Ioannes in Apocalypſi tàm longè antè prædixit, prorſus execra-

Apocal, 13.

tur. Quoniã igitur Libros quatuor vtcunq; abſoluimus, Quin-

Tranſitio ad ſequentis operis tractationem.

tum & poſtremum, ſi MARIÆ Filius annuet, ſcribere aggrediemur, & fortaſſè acriores quàm hucusq; conflictus ſubituri, multosq; hoſtium cuneos penetraturi, priuſquàm contentioſiſſimum de cultu Virginis argumentum, hîc nobis propoſitum expediamus. Quid enim noſtris aduerſariis tàm ſuſpectum, ingratum, odioſum videri ſolet, præterquàm vbi de colenda Virgine, Catholicum virum legunt vel audiunt diſſerentem? ſtatim

De cultu beatæ Virginis horrẽt audire & legere Nouatores, illũque prorſus abolere contendunt.

illic corrugant nares, obdurant aures, auertunt vultus, et modò clàm apud ſe muſſitant, modò palàm rident atque ſubſannant, perinde ac ſi religioſi homines nihil negotij nobiſcũ, vtpotè ſuperſtitioſis et idololatris, habere velint ac debeant. Adeò illos vrit et offendit, quicquid ad MARIÆ cultum vel præſens obſeruat, vel vetus inſtituit Eccleſiá, noſq; Catholici comprobamus. Id enim vniuerſum ad diuini nominis iniuriã pertinere, id Chriſti honorẽ violare, aut certè quidẽ obſcurare, & cum primo Decalogi præcepto pugnare inſulsè cõtendunt. Horrent igitur audire

titulos

titulos tot ſæculis MARIÆ decantatos, abrogāt ferias, tollunt imagines, deridēt cæremonias, negant miracula, et quicquid demùm ad MARIÆ laudem & gloriam pia vetuſtas vel tradidit, vel obſeruauit, id ſudes eſt in ipſorū oculis, id felle illis amarius, aut ſaltem nullius pretij merx eſſe videtur.

Proinde nos vel inuitos res ipſa, & præſentis ſæculi peruerſitas cogit, vt quàm verè & prudenter iſti circa Deiparæ cultū iudicent, totamq́ ſugillent ac damnent Eccleſiam, paulò diligentiùs excutiamus, ſimulq́ ſummam illorum in maledicēdo licentiam, & longè fœdiſſimam idololatriæ notam nobis obiectam ratione quâdam ac viâ amoliamur. Sed anteq̄ in hanc arenam cū aduerſarijs deſcendamus, de MARIÆ dormitione, ſiue dormitatione, & aſſumptione (his enim nominibus Veteres indifferenter vtuntur) nobis agendum eſſe cenſeo, vt ne hunc poſtremū noſtræ Virginis velut actum, et optimam præcipuamq́ eius partem, quæ illam vel maximè commendat atq́ cohoneſtat, in hoc Opere prætermittamus. Vt enim verè grauiterq́ dixit Baſilius Magnus: Qui in hac vita verſatur, nondū beatus iudicandus eſt, propter incertū exitum: at qui ea quæ muneris ſui fuerint (τὰ ἐπιβάλλοντα) impleuit, vitamq́ fine certo clauſerit, hic iam ſalutis ſecurus, beatus rectè dici poterit.] Quòd ſi MARIA etiā ante mortem diuini ſpiritûs teſtimonio, & aperta piorū confeſſione benedicta vereq́ beata in Euangelio prædicata eſt, quantò illa demū fœlicior, ac numeris omnibus beatior tunc cenſeri meretur, cùm ſancta ſanctioris vitæ curriculum ſanctiſſimo fine cō cluſit, mortem in conſpectu Domini pretioſam adepta, ob quam in vtrāq́, triumphante nimirùm & militante Eccleſia, Sanctis omnbus facilè antecellit, et ſecundùm Chriſtum, cœli terraq́ lumen maximum pulcherrimumq́ refulget, ſuper omnes Angelicos choros euecta, & à ſanctiſſima Trinitate regali in ſolio mirè fulgente collocata. Faxit autem Diuina bonitas, vt hunc quoq́ Librū etrectè ordiamur, & fœliciter abſoluamus, poſtremò quidem expoſituri, quibus modis Veteres in Matre Domini honoranda publiceq́ colenda verſati ſint, quidq́ per omnes propemodùm ætates Latini & Græci de hoc cultus genere ſenſerint, docuerint, obſeruârint.

Vtilem & neceſſariam eſſe aſſertionem eius cultûs, quē Eccleſia Catholica Deiparæ pſtat, ſemperq́ præſtitit.

In prima ſequētis operis parte de aſſumptione & gloria Virginis agendū eſſe.

In I. Pſalmū Dauidis.

Hominis beatitudo ab extremo vitæ ſpatio dependet.

Lucæ I.

Maria nō ſolùm in vita, ſed multò magis poſt mortem Sāctos omnes excellit.

 SEQVEN-

SEQVENTIVM IN HOC LIBRO *Quinto Capitum cum ſuis argumentis Index.*

I. Quamdiu Deipara in terris vixerit, & de rebus illius poſt Chriſtum reſuſcitatum & in cœlos aſſumptum geſtis in Eccleſia primitiua: vbi nam habitârit: quàm præclarè partes actiuæ & contemplatiuæ vitæ abſoluerit, quodq; aliis admirationi fuerit ac venerationi, ac de ſancta eius paupertate. Vindicatur demũ Euangelij locus: Ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam.

II. Hominem ſic eſſe conditum, vt potuerit non mori: oportuiſſe autem & decuiſſe, vt mortem MARIA guſtaret. Quomodò itẽ accipiendũ ſit, quòd Epiphanius de illius morte ambigere videatur. Cur mortis pœnam innocens planè ſubierit, & quòd morte ſua Deum glorificârit. Demũ, cur Apoſtoli de MARIÆ morte ac rebus annexis nihil ſcriptum reliquerint.

III. Matrem Domini extremum clauſiſſe diem Hieroſolymis, & ſuum diſceſſum ex reuelatione diuina cognouiſſe: Apoſtolos autem eius morti ac ſepulturæ, quæ in Gethſemane fuit, ſiue cũ miraculo, ſiue ſine miraculo interfuiſſe, & de factis illi exequiis, deque peruetuſto & ſolenni exequiarum, quæ piis defunctis exhibentur, inſtituto, contra Centuriatores.

IIII. Quomodò Deipara poſt mortem, vt beatitudinem animæ conſequeretur, tùm à ſanctis Angelis, ac reliquis cœlitibus, tùm à ſuo chariſsimo Filio in cœlũ introducta, & illic præ omnibus honorata atq; eximiè coronata ſit, ſummo nempè cum applauſu, ac cõmuni triumpho Sanctorum omnium.

V. An MARIA poſt mortẽ in corpore non ſit reſuſcitata, & in cœlos aſſumpta. Item quorum teſtimoniis, quibusq; rationibus & ſcripturę exemplis eiuſmodi corporalis reſurrectio & aſſumptio Virginis cõfirmetur. Quid præterea ſecùs opinantibus liceat reſpondere, ac de fructu eiuſcemodi tractationis.

VI. Præclaras admodùm & venerandas eſſe ferias de aſſumptione Virginis in Eccleſia inſtitutas, quas contra fas omne abrogent noui Reformatores. Nec audiendum eſſe Lutherum, qui nihil ad nos pertinere aſſerit, quomodò MARIA in cœlis viuat. Item feſti huius Epiſtolam ex Eccleſiaſtico ſumptam, ad MARIAM rectè accommodari, quicquid Nouatores garriant.

VII. Euangelium de Maria & Martha ſororibus, quod in feſto aſſumptæ Virginis legit Eccleſia, non perperàm illi conuenire, ac Nouatores in hoc ipſo Euangelio explicando multis modis hallucinari, contra quorum calumnias dictæ ſorores Martha & Magdalena defenduntur. Itẽ quomodò illa Chriſti ſententia: Vnum eſt neceſſarium; hodie deprauetur. De vita etiam actiua & contemplatiua.

VIII. MARIÆ Deiparæ cultum in Eccleſia receptum, partìm Sathanæ inuidiâ, partim hominum cœcitate grauiter nunc oppugnari, ac paſsim aboleri, ad eamq; rem temerè prætextum obtendi ex Euangelica de nuptiis hiſtoria, velut in ea Chriſtus futuros MARIÆ cultores perſtrinxerit.

IX. Nimis proteruos & contumelioſos eſſe Nouatores in Catholicis proſcindẽdis, qui in vulgatis Bibliis legunt: Ipſa conteret caput tuum. Ac præterea non damnandam eſſe Veterum ſententiam, qua MARIA contriuiſſe dicitur vniuerſam hæreticam prauitatem.

X. Quid nobis de Eraſmo Roterodamo ſit iudicandũ, qui ætate noſtra vel primus aduerſùs beatæ Virginis laudes & titulos quædam in ſuis ſcriptis diſſeminauit, ac rurſus tamen eandem præclaris titulis ornauit ac inuocauit.

uit. Præterea quantùm Virgini Matri Oecolampadius tribuat, quamque magnificis titulis illam illuſtret.

XI. Contra Lutherum, Melanchtonem, Caluinum, nouos apologeticos, Marbachium, aliosq; plures Nouatores diſputatio, qui cultum Deiparæ Virginis in Eccleſia iampridem vſitatum, & præſertim titulos illi delatos, petulanter impugnant. Item de quibuſdam Patrum ſententiis, quæ MARIAM inprimis ornant, rectè accipiendis.

XII. Multa nomina, epitheta, & attributa in ſacris literis iam ſoli Deo, iam Deo & Sanctis aſcribi, nihilq; incommodi eſſe, quòd MARIAM & Sanctos alios, ſicut Deum vel Chriſtum, eiſdem titulis & loquendi formulis ſubinde ornemus atque commendemus.

XIII. Solennis cantici, Salue Regina, defenſio & explicatio, in quo nihil meritò reprehendendũ contineatur, quantúmuis illud corrigere, reijcere & abolere ſatagant Nouatores. Item humanæ maternæq; charitatis & compaſſionis affectum in MARIA rectè à nobis agnoſci atque commendari.

XIIII. Idololatriæ crimen, quod in primo Decalogi precepto inprimis prohibetur, in Catholicos, ob MARIÆ cultum, iniquiſsimè detorqueri: ac Veteres etiam Eccleſiæ hoſtes idololatriæ notã Catholicis propter MARIÆ Sanctorumque cultum nequiter impegiſſe. Item de falſo cultu & idolplatria noſtrorum Sectariorum.

XV. De ſacro cultu triplici Latriæ, Duliæ & Hyperduliæ, hancq; Theologorum diſtinctionem rectè tradi, & Hyperduliam Deiparæ competere, illamque præ Sanctis reliquis in Eccleſia coli, omnibusq; colendam eſſe. Cum depulſione cauillationum, quæ ſumũtur ex abuſibus, iampridem circa MARIÆ cultum occurrentibus.

XVI. Epiphanij diſputationem aduerſus Collyridianos Catholicis temerè obiici velut in ea reprehendatur vſitatus in Eccleſia cultus Virginis, mosque in MARIÆ memoriam ſacrificandi, & eandem Virginem inuocandi. Tùm de multiplici ſignificatione adorationis, quæ MARIÆ & pluribus, nec ſoli Deo ſemper tribuatur.

XVII. MARIÆ Virginis inuocationẽ non primùm à Petro Gnaphæo Antiocheno Epiſcopo inductam, nec malè tamen ab ipſo præceptam eſſe, vt ea inter publicas Eccleſiæ preces adhiberetur. Et rectè in MARIÆ nomine aliquid à Deo peti poſſe. Præterea Conſtantinus Copronymus Imperator, qui MARIÆ honorem petulanter impetiuit, eamque inuocari vetuit, confutatur. Demùm inuocatam MARIAM, ſicut & Sanctos alios, mortalibus poſſe opitulari.

XVIII. De quibuſdam ſcriptis factisq; recentibus ad MARIÆ miracula pertinentibus. Accedit generalis de Sanctorum, & peculiaris de B. Virginis miraculis tractatio, ſeptem Propoſitionibus comprehenſa, cum detectione Sathanicæ fallaciæ, quam Nouatores ad huiuſmodi miraculorum lucem extinguendam & obſcurandam ſolent adhibere.

XIX. Memorabilia exempla duo; nimirùm Andreæ Chij Martyris, & Ioannis Damaſceni præſtantis Theologi, qui ambo, cùm à barbaris hoſtibus immaniter tractarentur, non modò Deiparam inuocârunt, ſed etiam huius inuocationis fructum non ſine manifeſtiſsimis miraculis retulerunt, aliisq; publicè demonſtrârunt.

XX. Quomodò Theophylus Oeconomus, & MARIA Ægyptiaca, cùm Deiparam ſedulò inuocâſſent, è ſummis facinoribus ad veram pœnitentiam peruenerint, ac offenſo Deo non ſine miraculo fuerint reconciliati. Item de

mulier e Laudunenſi in mediis flammis conſeruata. Hildelphonſum Epiſcopum Toletanum ſingulari MARIÆ munere cohoneſtatū, & Rupertum Tuitienſem illa precante diuinitùs illuſtratū fuiſſe, ac de pluribus alijs miraculis, non ſolùm ad bonorum conſolationē & vtilitatem, ſed etiam ad malorum terrorem atque punitionem per MARIAM editis.

XXI. De mortuorū apparitionibus, quæ fiunt, ritè intelligendis, & quomodò Sanctorum apparitiones à Nouatoribus indignè conuellantur. Adhæc quàm præclarè & cōſtanter Veteres loquātur de MARIA Deipara mortalibus apparente, deq; variis & excellentibus earum apparitionum effectibus.

XXII. De veteribus & nouis Iconomachis, quorum in ſacras imagines & ædes irruentium furor ſit planè intolerabilis, & error ab Eccleſia iurè damnatus: Deiparæ autem Virginis imagines in veteri Eccleſia ſemper vſitatas & honoratas, nonnunquā & miraculis diuinitùs commendatas fuiſſe.

XXIII. Chriſtiana templa, quæ ſuam originem vt antiquiſsimam, ita & probatiſsimam tenent, quæq; ſoli Deo dedicantur, cùm in aliorum Sanctorum, tùm in Deiparæ Virginis memoriam & honorem laudabiliter erigi; eaq; à viris ampliſsimis conſtructa & dotata, per Nouatores perperā oppugnari ac profanari. Vanam præterea eſſe querelā de multitudine & ornatu externoq; apparatu templorum, qui ad laudem Virginis, aliorúmq; Sanctorum ſolet à Catholicis adhiberi.

XXIIII. Dictum Euangelicū: Ecce in deſerto eſt: ecce in penetralibus, peruerſè torqueri aduerſùs inſtitutum ſacrarum peregrinationum. Cùm verò Deus in ſacris locis inæqualiter operetur, templorum delectū à nobis haberi poſſe, vt ad illa, in quibus diuinæ virtutis operatio magìs elucet, ſæpiùs ac libentius peregrinemur. Ac morem quidē ad ſacra loca, & præſertim MARIÆ templa, peregrinandi Veteribus valdè receptum probatumq; fuiſſe.

XXV. De celebri domicilio & templo ſacroſanctæ Virginis, quod hodie apud Lauretanos in Italia eſt florentiſsimum, & ad ſingularem Deiparę dignitatem noſtro ſæculo aſtruendam mirificè confert.

XXVI. Diluuntur obiectiones & cauillationes cuiuſdam Platzij, qui Catholicos in Mariano cultu verſantes publicè ac temerariè inſectatur.

XXVII. Variorum Theologorum & illuſtrium virorum teſtimonia, qui ante noſtrā ætatem, hoc eſt, à Maximiliano primo vſq; ad Fridericum primum Cæſarem, in Eccleſia fulſerunt, ſuamque de cultu Deiparæ Virginis fidem & doctrinam ſcriptis publicè profeſsi ſunt.

XXVIII. In cultu Deiparæ Virginis retinendo & exercendo magnum Veterum fuiſſe cōſenſum, qui à Friderico primo, vſque ad Otthonem Magnum, Chriſtianum orbem conſtituerunt.

XXIX. Teſtimoniis fide dignis euinci, quòd Deiparæ Virginis cultus à tempore Otthonis Magni ad Mauritium Cæſarem vſq; præclarè viguerit in Eccleſia Dei.

XXX. Eiuſdem Deiparæ Virginis venerationem atq; cultum non à Gregorio Magno ſumpſiſſe initium, ſed à Mauritio Cæſare vſque ad Conſtantinum Magnum in Eccleſia paſsim agnitum, receptum & vſitatum extitiſſe.

XXXI. Etiam à Conſtantino Magno, & in ipſo Martyrum ſæculo ad Apoſtolica vſque tempora, Deiparam Virginem valdè honoratam, & piis præcipuæ venerationi in orbe Chriſtiano fuiſſe.

LIBRI QVINTI DE MARIÆ IN COELOS MIGRATIONE AC DEBITO CVLTV,

CAPVT PRIMVM.

Quamdiu Deipara in terris vixerit, & de rebus illius poſt Chriſtum reſuſcitatum & in cœlos aſſumptum geſtis in Eccleſia primitiua, vbinam habitârit: quàm præclarè partes actiuæ & contemplatiuæ vitæ abſoluerit, quodq́ aliis admirationi fuerit ac venerationi, ac de ſancta eius paupertate. Vindicatur demùm Euangelij locus: Ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam.

VETVS eſt quæſtio, & adhuc ſæpè recurrit, quot ætatis annos MARIA compleuerit, quando naturæ legibus concedens, vitæ mortalis conditionem cum beata illa immortalitate cōmutauit. Et quidem alij aliter hîc ſentiunt, vt in tanta opinionum varietate certi aliquid pronunciare mihi difficile videatur. Sunt enim, qui annos quinquaginta nouem in terris illam vixiſſe, & poſt Chriſti filij in cœlos aſcenſum nouem annis ſuperfuiſſe contendant. Neque ſolùm Hippolytus Thebanus ab Epiphanio Presbytero citatus ita ſenſit, verumetiam Euodius, qui Apoſtolis proximè ſucceſsit, & diuinus Nicephoro dicitur, idipſum diſertè teſtatum reliquit. Docet enim, tempus omne à natiuitate Chriſti, vſque ad Dei genitricis migrationem, annos fuiſſe quadraginta quatuor: totius autem vitæ eius annos quinquaginta nouem. Siquidem, vt idem affirmat, trimula cùm eſſet, in templum eſt præſentata, & ibi in ſanctis ſanctorum traduxit annos vndecim. Deinde verò ſacerdotum manibus Ioſepho ad cuſtodiam eſt tradita, apud quem quum menſes peregiſſet quatuor, ab Angelo Gabriele lætum illum accepit nuncium. Peperit autem mundi ipſius Lucem annum agens quindecim, vigeſimo quinto die menſis Decembris. Deinceps annos peregit triginta tres, quos etiam æternum & anteſæculare Verbum & Filius eius in terris exegit. Poſt Crucis autem ſupplicium illud, in domo Ioannis annos impleuit vndecim: vt ætatis eius anni ſimul collecti, ſiunt quinquaginta & nouem.] Atque hactenus quidem ex Euodio & Nicephoro Calliſto. Sunt porrò, qui ætatem MARIÆ annis ſexaginta tribus definiant, quindecim verò eidem poſt Domini aſcenſionem aſcribant. Vincentius ſexaginta duos annos hîc ſupputat. Sunt itidem, qui ſeptuaginta annos illi largiantur: vnde fit conſequens, illam multò longiùs quàm prioribus viſum fuit, in Eccleſia primitiua vitam produxiſſe. Demùm aliqui MARIÆ vitam annis quadraginta nouem metiuntur, eamq́ue poſt Domini paſsionem annum duntaxat vnum & menſes ferè quinque in humanis fuiſſe ſentiunt. Ad eam rem probandam Maſſæus teſtimonium profert, quod à ſacræ virginis Elizabethæ, & beati viri Bertrami Ciſtercienſis reuelationibus deſumptum eſt. Tùm ex aduerſariis ferè primarius Melanchthō, ſi & illum libet audire, hoc modo ſcribit:

Veterum opiniones eſſe diuerſas de numero annorū, quibus in terra vixit Deipara.

In li. de vita beatæ Virginis.

Li. 2 Eccle. hiſtor. ca. 3.

Quomodò Euodius de Mariæ Virginis ætate ſenſerit.

Li. 8 Chronicorum.

Li. 3. Chronicorum.

ſcribit:

Quomodò Melanchtō ætatem Mariç definiat, ac de illius obitu loquatur.

ſcribit: *MARIA virgo, mater Chriſti ex hac vita diſceſsit Claudij tempore, tùm, vt Nicephorus ſcribit, annum ageret nonum & quinquageſimum. Fuit ergo ſuperſtes poſt reſurrectionem Filij annos aliquot, & vidit initia Eccleſiæ eius temporis, multa ingentia miracula, & ſupplicia Sanctorum, & conſiliis ſuis rexit Apoſtolos.*

Quç ſententia à ſuperiorib. probabilior eſſe videatur.

Cæterùm ne quiſquam in his diuerſis opinionibus hæreat, etſi communi iam hominum opinioni, quæ ſexaginta tres annns duntaxat MARIÆ largitur, nihil velimus eſſe detractnm, tamen probabilior nobis illorum apparet ſententia, qui longinris vitæ ſpacium MARIÆ poſt aſſumptum in cœlos Filium tribuunt; vt nimirùm ad ætarem prouectam, multamq́ue ſenectutem peruenerit, atque ſic annnm ſeptuageſimum vel attigerit, vel exceſſerit. Hanc enim ſententiam tuetur[a] Epiphanius Presbyter Conſtantinnpolitanus, &[b] Michaël Glycas, eamq́ue Andreæ Cretenſia viri excellentia authoritate cnnfirmaut. Vt taceam Anſelmum, qui nctnginta & duos annos MARIÆ tribuiſſe videtur; &[c] Cedrenum, qui annos MARIÆ ſeptuaginta duos etiam ſupputauit, eamq́ue pnſt Chriſti in cœlns aſcenſum annos viginti quatunr in humanis degiſſe ſcripſit. Nimirùm puſillus ille Chriſti grex frementium vndique Iudæorum, ne dicam luporum, rabie circumſeptus, vix dum etexerat caput, ac nouæ veluti plantulæ in receuti primumq́ue flnrente agro Eccleſiæ ſuccreſcentes, adnersùs diras perſecutionum tempeſtates nnndum ſatis coaluerant, quum ſummo nnmini ſapientiſsimè viſum eſt, electis amicis temperare luctum, quem illi ex Domini & ſpnnſi ſui ablatinne, ſiue in cœlna aſcenſinne, non leuem perceperaut. Quarè matrem & magiſtram illis MARIAM reliquit ſuperſtitem, cuius dulcis præſentia omnibus in mœrore ſolatium, in doctrina lumen, in certamine tnbur, in illis primnrdüs præſidium ſingulare præſtaret. Multis autem modis expediebat, ac illius temporis Eccleſia teuera pnſtulabat, talem columnam non ſtatim ſuo mnueri loco, ſed pntiùs annns aliquot ad totins myſticæ domûs fulcimentum atque ſtabilimentum immoram perſiſtere, vt ita Spiritus ſanctua multa & præclara per hoc ſuum lectiſsimum organum in multis ægris ac ſanis, illius recens nati corporis membris poteuter operaretur.

Cur expedierit Mariam diutiꝰ in terris ſupereſſe, Chriſto in cœlos aſſumpto.

a In libr de vita Mariæ.
b Parte 3. Annalium.
c In compédio hiſtoriarum.

Nec dubium ſanè, qnin fida & generoſa Mater de plæriſq́ue filiis optimè ſit merita, vt landem non minorem ſanè, atque illa Romana einſdem nominis mulier promereatut; de qua Paulus id ſcriptum reliquit: Salutate MARIAM, quæ multùm laborauit in vobis. Et verè multùm nobis Deipara laborauit, quæ fidei ſeminatorem fide ipſa concepit, ac Deum nobis, velnt cognatum, einſdem naturæ participem exhibet, illnm in tempore prnſerens, quem Pater genuit ex æternitare: quo Matris labore ac officio nihil magnificentius ac glorioſius dici & prædicari poteſt. Hinc illa nnu modò Dei, ſed etiam Eccleſiæ Mater effecta eſt, ſoláque plus orbi contulit, quàm à ſuis parentibus filij omues vnquam in bonis accipere potuetnut. Rnrſus ingentes & laborea & dolores illa pertulit, quæ humanæ redemptionia myſteria in Chriſto, filio eius peracta, fidiſsimo corde & ſingulari compaſsionis affectu, quantùm in ſe fuit, ornauit atque promouit. Demùm quamdiu in terris eſt peregrinata, laborioſum prorſus vitæ curſum teuuit, dum omnia, vt ſic dicam, omnibus facta eſt, vt omnes in Chriſto vel gigneret, vel genitoa confirmaret. Quarè illam non ita protinns è vita migraſſe, ſed ipſis etiam Eccleſiæ primordiia benè firmiterq́ue couſtituendis diu præſtò adfuiſſe, & Apoſtolis fideliter cnllaboraſſe, eſt conſentaneum. Licet enim iidem Apoſtoli per reuelationem Spiritûs ſancti edncti omnem fuerint veritatem, incomparabiliter tamen eminentiùs ac manifeſtiùs MARIA per eum Spiritum veritatis, illius veritatis profunditatem intelligebat, & per hoc multa eis per hanc reuelabantur, quæ in ſe non ſnlùm ſimplici ſcientia, ſed ipſo effectu, ipſn experimento didicerat.] vt Anſelmi verbis vtamur. Adhæc Ruperti ſententiâ, oportebat MARIAM cùm aliis in prima illa Eccleſia religinnis & fidei magiſtram eſſe, tùm viduis & virginibus non præſentibua modò, ſed & futuria nouam & perfectam benè beatéque viuendi normam & exemplnm demouſtrare. Igitur operæ precium fuit, matrem Domini illis primis Chriſtianæ fidei cultoribus & cultricibus ſuam præſentem npem adferre, & in Apoſtolica illa Eccleſia diutius conuerſari.

Rom. 16.

Quomodò Maria Domini mater multùm & vtiliter laborârit, & ob laborē diutius Eccleſiç miniſtrârit.

Etiam Apoſtolis profuit Mariam diutius in terris poſt aſſūptum Filiū remanere.

Li. de excel. beatæ Virg. cap. 7.
Libro 5. in Cantica.

Etſi

Etſi verò ſub finem primi libri multa à nobis allata ſunt,quæ ad vniuerſam Dei-
paræ vitam vtcunque cognoſcendam pertinent, tamen haud abs re fore putamus, ſi
hoc etiam loco quædam eiuſdem argumenti adiiciamus, vt quibus in ſtudiis & ope-
ribus illa poſtremam vitæ partem maximè conſumpſerit, aliquantò rectiùs intelliga-
Serm. 5. de Aſſumptione Virginis. tur. Quanquam non diffitemur, adeóque cum Idelphonſo ingenuè affirmamus,
quid MARIA poſt Domini aſcenſionem egerit, quàm piè & ſanctè vixerit, cum quibus Mariæ vita poſt filij ſui aſſumptionem nulli mortalium cognita.
ltidem habitârit, id notum eſſe ſoli Deo, cui manifeſta ſunt arcana cordium, & Ga-
Serm. 2. de Aſſumptione Virginis. brieli Archangelo, Mariani cubiculi, vt Guerricus ait, deputato cuſtodi, & angeli-
cis ſpiritibus, frequenter illam, vt alibi probatum eſt, inuiſentibus, ac demum Ioan-
ni Euangeliſtæ, qui talis theſauri ſibi concrediti, & rerum ad eum pertinentium vel
maximè conſcius fuit. Veruntamen MARIÆ vitam & mores vtcunque veſtiganti mul-
ta ſeſe offerunt, quæ de tali turture poſt ablatum ſponſum gemebunda verè affirma-
ri, nec ſolùm ſine vitio, ſed etiam vtiliter conſiderari ac tradi poſſe videntur. Princi-
piò nobis Centuriatores concedunt,& Idelphonſus aliique confirmant, quòd MARIA
viderit Domini reſurrectionem, & eiuſdem glorioſæ in cœlos aſcenſioni adfuerit, ac
in Eccleſia Apoſtolica permanſerit. Quòd verò prima Domini reſurrectionem vide- Maria Chriſti filij reſurrectionem prima vidit & aliis nunciauit.
rit, ſicut ex Ambroſio, Sedulio & Anſelmo anteà diximus, eamque Apoſtolis aliis de-
Orat. 2. de reſurrectione. nunciârit, Gregorius etiã Niſſenus meminit; quia decebat, inquit, Deiparam, ea, quæ
ad gaudium pertinebant, Apoſtolis annunciare, vt quæ radix gaudij eſſet.] Ac Euan-
geliſta quidem refert, Dominum de tumulo reſurgentem Mariæ Magdalenæ primùm
L. 1. 7. de diuinis officiis ca. 25. apparuiſſe. Sed vt rectè notat Rupertus, prima illa fuit è teſtibus præordinatis, quos
ſolos nominare ad Euangeliſtas pertinuit, vel quos Chriſti reſurrectionem annun-
In orat. de vita & dormitione Deiparæ. ciare decuit. Aut, ſicut Simeon Metaphraſtes reſpondet, cauerunt Euangeliſtæ ma-
ternum Chriſti adferre teſtimonium, ne videretur ſuſpectum, & propter coniunctio-
nem fides ei minùs haberetur. Sed Deipara, inquit, cum Filij reſurrectionem & viſu, &
internis oculis ſic accepiſſet, poſtea habitauit cum dilecto diſcipulo, expectans tem-
pus Chriſti aſſumptionis.]

Iam verò quod ad ſanctam Domini aſcenſionem attinet, quis, niſi fortaſsis in-
Hæreſi. 78. contra Antidicomarianitas. ſulſus, ambigat, in monte illo Oliueti cum aliis adfuiſſe MARIAM? quam Epiphanius Maria filio in cœlos aſcendenti adfuit.
non iniuenuſtè perpetuam Ieſu affectatricem appellat. Proinde Filium poſtremò apud
ſuos diſſerentem audiuit, fortaſſe cum illis accepit & oſculum, certè iamiam abeun-
Actor. 1. tis benedictionem religiosè percepit, & in cœlos aſcendentem ſtupens aſpexit. Nul-
Marc. 16. la verò vel oratione, vel cogitatione conſequi fas eſt, quantùm & ſibi & Filio Mater
gratulata ſit, quum carnem illam ſuam de hoſtibus omnibus triumphatricem, & re- Ingens Mariæ gaudium ob filium aſcendentem.
Hebr. 4. demptionis humanæ conſummatricem, ad ſummum illud gloriæ faſtigium vidit eue-
ctam; cumque magnum illum Pontificem, abſoluto ſacrificio, & placato nobis Deo
Contra hæreſin & libellũ Ætij. cœlos penetrantem lætiſsimis oculis eſt proſecuta. Scribit Epiphanius, quòd MARIA
Chriſtum, quum is in carne reſurrexiſſet, adorauerit: idipſum igitur in cœlos aſcen- MARIA Chriſtum poſt reſurrectionem adorat.
Actor. 1. denti ſupplex proculdubiò fecit, ſicut alios diſcipulos feciſſe Lucas euidenter oſten-
Lucæ 24. dit. Inde porrò digreſſa, magno cum gaudio in ſanctam rediit ciuitatem, longè aliter,
quàm reliquæ matres conſueuerunt, affecta, quæ ſuos liberos, & maximè vnigenitos, Maria in cœlũ filium abeuntẽ non luctu, ſed gaudio proſequitur.
ex hac vita migrantes, non ſine ſummo mœrore deplorant, ac diutiſsimè lugent. Ma-
ria ſublati Filij deſiderio non poteſt non commoueri, ſed præſenti fide ſuſtentat ani-
mum, & gaudet in Spiritu ſancto; quandoquidem non amiſsi, ſed præmiſsi Filij glo-
riam, officium, ſapientiam cogitat, atque cum Dei voluntate ſuam voluntatem ſem-
per coniunctiſsimam tenet, quantúmuis interim & ipſa diſſolui, & cum Chriſto re-
gnante viuere, rebusque humanis eximi cuperet vehementer. Igitur à monte Olineti, Quid Maria fecerit ab Olineti monte reuerſa.
quem diximus, in ſanctam ciuitatem Hieroſolymam redit, atq; vt dominico mandato
pareat, promiſſum diuini ſpiritûs aduentum magno cum deſiderio, multisq; fuſis ad
Actor. 1. Deum precibus decem dies expectat. Vbi ſanè locũ habet, quod Lucas teſtatur, cẽtum
& viginti viros ſimul & mulieres in vno eodemq; cœnaculo cõueniſſe, & vnanimiter in
oratione cũ mulierib. & Maria matre Ieſu perſeueraſſe. Ego verò ſingularẽ Mariæ mo-
In ſermo. de verbis Apocalypſis: Signum magnum. deſtiam, ſanctamq; ſimplicitatem cũ Bernardo demiror, quòd cũ illa receſſûs & quie-
tis eſſet amantiſsima, nunc tàm exiguam ſui rationẽ habeat, vt communi credentium
cætui

cætui continenter adſit, quodq́ue non ſolùm infra diſcipulos, ſed infra viduas & pœnitentes etiam ſe ipſa collocet, ac quæ prima erat omnium, nouiſsimo quaſi loco recumbat. Nam Lucæ verba præſentem perſonarum conſeſſum, & in eo MARIAM poſt reliquos omnes conſtitutam, nobis velut ob oculos ponunt. Sed benè eſt, quòd non modò Chriſtum totius humilitatis magiſtrum & exemplar, ſed & MARIAM einſdem Euangelicæ virtutis magiſtram & principem habeamus; vt ne quiſquam in vtroque ſexu cum ſuperbo Diotrepe primatum iam ambiat, néne cum rudibus adhuc diſcipulis ambitionis cauſâ contendat, vel cum elatis Phariſæis in ſeipſo magis, quàm in Domino glorietur. Ac rectè illi ſentiunt, qui cum Simeone Metaphraſte putãt, MARIAM non ſolùm hoc tempore, ſed poſteà ſemper cum Apoſtolis familiarem, vetéque Apoſtolicam egiſſe vitam, & à rebus pulcherrimis ac honeſtiſsimis ſtudiis animum nunquam dimouiſſe.

Humilitatis Euãgelicę principem habemus in vtroq; ſexu.

Maria vitam cum Apoſtolis agit familiarẽ.

Matth. 18. 3. Ioan. 3. Matth. 18. & 20. Lucæ 22. Lucæ 18. In orat. de vita & dormitiõe Deiparæ.

De ſacro feſtóq; die Pentecoſtes proximè ſubſequente dicere ſuperſedeo, quem Apoſtoli quidem cum aliis credentibus lætiſsimè celebrârunt; vtpote non modò baptizati, ſed repleti etiam Spiritu ſancto, vt muſto Euangelico ebrij eſſe viderentur. Adfuit tunc quoq; MARIA in iiſdem ædibus expectans & orans, iamq́; ad noui hoſpitis optatũ aduentum aſpirans, primitias Spiritûs accepit, perſenſit, oſtendit, vt & ipſa virtute ex alto mirabiliter induta, & ardentis charitatis igne incenſa, ſi vnquã anteà, tunc potiſsimùm magna magni Dei magnalia feruentiſsimo ſpiritu eructaret. Verè tunc in Matre Chriſtus impleuit illud: Habenti dabitur & abundabit. Etenim, ſicut Dionyſius Rickelius exiſtimat, MARIA ſola tunc plus cæteris omnibus de Spiritu ſancto accepit, maioribusq́; gratiæ donis & ornata & confirmata fuit; amante nimirùm & complente ſuum vas, ſuum templum, ſuum ſacrarium puriſsimum atq; ampliſsimum Spiritu ſancto. Extitit autem non poſtrema, ſed primaria ex illis filiabus & Dei ancillis, quas apud Ioëlem ſermo diuinus honorat, & quibus munifica illa fit promiſsio: Effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabũt filij veſtri & filiæ veſtræ. Ac iterum: Super ſeruos meos & ancillas in diebus illis effundam Spiritum meum, quemadmodùm Petrus Apoſtolus eundem Prophetæ locum de primis illis vtriuſq; ſexûs fidelibus, qui cum MARIA Spiritum pleno veluti cornu hauſerant, palàm eſt interpretatus. Habuit filias, easq́; prophetiſſas & virgines Philippus: tùm Zachariæ coniunx Elizabeth, & Anna vidua Phanuelis filia prophetiæ dono præditæ, de rebus diuinis præclarè diſſeruerunt. Sed has aliasq́ue omnes prophetiſſas MARIA præcellit; vtpote inter mulieres omnes benedicta, quæ ad hoc ſublime prophetiæ donum tantò magis idonea & præparata peruenit, quo reliquis omnibus mentem puriorem ad rerum diuinarum cognitionem attulit, & quò fœliciùs ſine vlla carnis & ſpiritûs pugna ſacris vacauit myſteriis, eáq; clariùs aſſecuta eſt, vt de illis & aptiſsimè & copioſiſsimè diſſerere poſſet. Putat autem Rickelius, totum militantis Eccleſiæ ſtatum, qualis qualis ille futurus eſſet, Matri & eidem Eccleſiæ protectrici MARIÆ haud minùs quàm miniſtro & cuſtodi huius Virginis Ioanni diuinitùs eſſe pateſactã. Hanc ipſam prophetiſſam tanti facit Rupertus, vt eam nulli prophetarum comparandam, ſed omnibus in vtroque ſexu pręferendam indicet, quandoquidem in eius ſacrarium pectoris Spiritus ſanctus prophetias omnes conuexerit. Non dicam, quàm eximium ſui ſpecimen hæc prophetiſſa dederit, cùm in ædibus Zachariæ demoraretur, ſed ex Gregorio Nazianzeno repetam vaticinium, quo illa poſt miſſum in Eccleſiam Spiritum, Iudæis prædixit imminens exitium, eò quòd in ſuum Meſsiam adeò crudeliter deſæuiſſent. Vaticinium habet in hunc modum:

Maria cum aliis credentibus feſtũ celebrat Pentecoſtes, & cum fructu ſingulari.

Actor. 2.

Matth. 25. Li. 3. de laudib. Virginis, Art. 27.

Maria ex illis filiab. & ancillis eſt primaria, q̃ die Pentecoſtes repletę ſunt Spiritu ſancto.

Ioel. 2.

Actor. 2.

Actor. 21. Lucæ 1. & 2.

Maria Prophetiſſas omnes excellit.

Maria cognouit futurum Eccleſię ſtatum ex reuelatione diuina

L. 1. 2. de laudibus Virginis, Art. 25.

Maria Prophetis & prophetiſsis omnibus præferenda.

Lib. 1. commentariorum in Eſaiam, ca. 34. Lucæ 1.

Maria vt Prophetiſſa, Iudæis prædicit imminens exitium.

In Tragœdia de Chriſto patiẽte.

Αὐτοὺς δὲ πλεῖον συμφορᾷ κεχρημένους.
Ἔσται γὰρ ἔσται τισιάτωρ δίκη φόνου,
ὃν δυσσεβῶς τολμῶσιν ἀνόμως φθόνῳ. Hoc eſt:

Ipſos magis, clademq́; eorum defleo.
Namq́; vltione vindicabitur graui,
Liuore cædes inuido quam perpetrant.

Ac multa

Act. 2. & 4.

Quæ forma fuerit & diſciplina Eccleſiæ primitiuæ ab Apoſtolis inſtituta.

Ac multa quidem Lucas de primis Eccleſiæ naſcentis fidelibus tradit, quorum numerum auxit fœlix Petri piſcatio, quosq́ue Apoſtolica inſtitutio tàm ſanctè formauit, vt multitudinis credentium cor vnum, & anima vna eſſet, vtq́ue omnes quotidie in templo ad laudes Deo celebrandas conuenirent, & non ſolùm in Apoſtolorum doctrina, ſed etiam in frequenti, imò quotidiano vſu ſacræ Euchariſtiæ, orandiq́ue ſtudio perſeuerarent. Pia & præclara iſthæc ſtudia & exercitia Chriſtianæ pietatis illo vigebant ſęculo, ſed Deiparę inprimis nota, vſitata, grata, iucunda, imò etiam, ni fallor, neceſſaria, vt, quæ Chriſti Domini genetrix diceretur & eſſet, alios omnes etiam ſuæ virtutis & ſanctitatis præiret exemplo. Fuit igitur omnibus & venerationi & admirationi, vt [a] Idelphonſus aſſerit: fuit cunctis deſiderabilis, vt apud [b] Ignatium legimus: fuit prioris Eccleſiæ pars optima, & exemplar iunioris Eccleſiæ ſponſæ Filij Dei, Filij ſui, quemadmodùm [c] Rupertus affirmat: fuit denique talis, vt vnius vita omnium eſſet diſciplina, [d] Ambroſio teſte. Atque huc inprimis pertinēt, quę ſcribit Græcus autor [e] Sophronius (etſi opus in vulgaribus exemplaribus Hieronymo adſcribatur, cuius ille quidem fuit familiaris) Ecce, inquit, Ieſu aſcendēte, cum quibus Virgo vacat in Schola virtutum, & meditatur in lege mandatorum Dei, vt & ipſa ſit forma diſciplinæ Chriſti, & exemplum perfectionis hominibus. Conuerſatur quidem cum teſtibus ſanctæ reſurrectionis & ipſa teſtis. Conuerſatur cum ſenatoribus cœli intra curiam Paradiſi, ſub Spiritus ſancti diſciplina, & magiſterio diuinæ maieſtatis. Iungitur prima beata MARIA, inter primos ſummi Regis cohęredes, quorum vita nō erat iam de terris, in quibus Chriſtus præliabatur, ſed de cœlis. Non itaque eximius ille chorus ſanctorum Apoſtolorum eam deſeruit, inter quos poſt aſcenſionem intrans & exiens familiariùs contulit de Chriſti incarnatione, tantò ſiquidem veriùs, quantò ab initio pleniùs per Spiritum ſanctum cuncta didicerat, & perſpexerat oculis vniuerſa, licet & Apoſtoli per eundem Spiritum omnia cognouerunt, & in omnem edocti peruenerunt veritatem. Quam ſanè beatam Virginem etſi omnes venerati ſunt diſcipuli, eiq́; famulabantur affectu dilectionis, Ioannes tamen ampliùs & ſpecialiùs vſque ad finem vitæ: qui ſibi commiſſam quaſi matrem Filius, vt Virgo virgini cohæreret, & deſeruiret officioſiſsimè curâ adoptionis.]

a Ser. 5. de Aſſumptione Virginis.
b Ad Ioannem ſeniorem.
c Libr. 1. de operib. Spiritus ſancti, cap. 8.
d Lib. 2. de Virginibus.
e Inter. de Aſſumptione Virginis.

Maria cunctis in Eccleſia primitiua præluxit vitæ ſanctimonia.

Mariæ vita in Eccleſia primitiua qualis fuerit iuxta Sophronium.

Maria cū Apoſtolis multa cōtulit de myſterio Dominicæ incarnationis.

Ioannes Apoſtolus Mariam, vt Filius matrē obſeruat diligentiùs.

Vbi Maria poſt aſcenſionem Filij maximè habitârit.

Li. 2. de Eccleſ. hiſtor. cap. 21.
In ſerm. de Aſſumptione Virginis.

Quod ſi roget fortaſſe aliquis, vbi & in quibus locis tàm ſacra & gratioſa ſiue Virgo, ſiue vidua deinceps habitârit, cum Nicephoro reſpondere licebit, illam Hieroſolymis ad ſanctam Sion (ſic enim appellabant) & quidem in Ioannis domo habitaſſe, ibiq́ue ad extremum vſque diem ſuam peregiſſe vitam. Sophronius illam non procul à ſepulchro Domini interdum habitaſſe diuinat magis quàm affirmat. Quid, quòd Patres in Synodo Epheſina collecti, ad clerum populumq́ue Conſtantinopolitanum ſcribunt, quòd Ioannes Euangeliſta & ſacra Deipara Virgo MARIA, Epheſiorum vrbem quandoq́; incoluerunt? Hoc ſi verum eſt, MARIA poſt aſſumptum Filium non perpetuò Hieroſolymis manſit, & diſperſis iam in orbe Apoſtolis, vt in ſua quiſque prouincia diuinum ſemen ſpargeret, ſuperſtes fuit, atque, vt eſt probabile, Ioanni Apoſtolo in Aſiam profecto ſe comitem præbuit, vt quem conſtat Epheſiis Chriſti Euangelium prædicaſſe. Et confirmari poteſt hæc traditio, quandoquidem in Epiſtolis Ignatianis MARIA ſcripſiſſe legitur, quòd vnà cum Ioanne in Antiochiam ſe venturam eſſe promittat. Veniam, inquit, cum Ioanne, te, & qui tecum ſunt videre: Ignatium ſcilicet, qui Antiochiæ potiſsimùm floruit, hac oratione compellans. Etſi verò fatetur Epiphanius, ſicut & multi alij comprobant, quòd Ioannes in Aſiam inſtituerit profectionem, haud tamen concedit, quòd idem ſanctam Virginem eò ſecum adduxerit. Verùm ſi ritè verba Epiphanij perpendantur, nō ille quidem negat MARIAM Epheſum vel in Aſiam perueniſſe, illicq́ue cum ſuo cuſtode Ioanne habitaſſe (quemadmodùm tàm præclaræ Synodi Patres, vt opinor, non vanè teſtantur) ſed ſolùm affirmat, nihil tale in ſacris literis reperiri, quæ propter miraculi excellentiam iſthæc prætermiſerint. Atque, vt maximè apud Epheſios illa vixiſſet, tamen conſentaneum eſt, quòd Hieroſolymam poſtea reuerſa ſit, ibique diem extremum clauſerit, ſicut poſtea ſuo loco dicemus.

In Tomo 2. actorū Concilij Epheſini.

Mariam cum Ioanne aliquando Epheſi habitaſſe.

In Epiſtola Virginis ad Ignatium ſcripta.
Hæreſi. 78. contra Antidicomarianitas.

De loco Epiphanij rectè accipiendo.

Cæterùm

Mariam non refugiſſe vt ſubinde loca ſacra viſitaret,& quo conſilio id fecerit.

Cæterùm inter alia noſtræ Virginis opera,quæ multi com laude narrârunt,mihi reticendom oon eſt pium eius inſtitutum in ſaeris locis poſt Filij reſurrectionem atqne aſcenſionem crebrò adeundis atque religioſè viſitandis. Etſi enim tota eſſet, vt ſic dicam, ſpiritualis,rebuſque externis ac cæremoniis minùs,quàm alia quælibet, ad Deum in ſpiritu orandnm &ad ſacra meditanda indigeret,tamen quandiu mortale corpus circumtulit, ſenſitiuis etiam naturæ motibus & corporeis actionibus (quemadmodùm & Chriſtus ipſe fecit)conuenieoter eſt vſa,ideoq; templi ac ſanctorum locorum viſitatione delectata, quòd inde ad rerum ſacrarum memoriam atque cõtemplationem,ſibi animum excitari,& varios pietatis affectus augeri experiretur.

Quæ loca Virgo ſacra maximè viſitârit.

Igitur & Caluariæ rupem,vbi crucifixus eſt Dominus, aſceodebat, vt locum impleret lachrymis, io qno Chriſti ſanguis peccata diluens,de cruce deſtillauerat. Tũ ad ſpeloncam Saluatoris ingreſſa,ſepulchrum eius venerabatur, ſimulque reſurgentis Filij gloriam adorabat.Cùm porrò ad mõrem Olíueti venrum eſſet, vnde Chriſtus in cœlum aſcendir,impreſſa pedum eius veſtigia deoſculabatur. Arridebat illi Bethlehem, qoam ſni pnerperij teſtem gaudebat aſpicere, vbi auguſtiſsimum illum partũ pannis inuoluerat, & præſepi impoſuerat, & paſtoribus oſtenderat, ac à Magis viderat adorari. Placebat Nazareth ciuitatula, flos,vt ſic dicam,Galileæ, prima & diuturniot ſedes Emmanuelis,qui non ſolùm illic conceptns ſed etiã nutritus, iucundiſsimam ſui memoriam Matri reſticabat. Tum ad Iordanis fluenta perueniens, cum voluptate ſecum animo reputabat, quid egiſſet Ioannes, qnomodò & vbi baptizâſſet Filium, quæ vox cœlitùs audita Filium orbis Doctorem creâſſet,omoibnſque publicè commeodâſſet.

Matth.27. Lucæ 23. Ioan.19. Actor.1. Lucæ 2. Matth.2. Lucæ 2. Matth.2. Lucæ 2. Matth.3.

Qnomodò Maria ſe geſſerit circa locorum ſacrorum viſitatiunem.

Bone Deus,quæ MARIÆ mens,quis amor,qoæ lachrymæ in his aliiſque Palæſtinæ locis inuiſeodis, dnm res varias in Euangelio ſcriptas,aliaſq; plures illic à Chriſto geſtas ſibi in animum reoocaret, atque ſtudioſiſsimè quidem contemplaretur! Atque ob hoc ipſom in valle Ioſaphat,vt putant,commotata eſt, ne à ſanctis locis longè recederet, ſed ſæpiùs eadem inuiſeret, quæ Chriſtus ſua præſentiâ, torqne myſteriis atque miraculis conſecrâſſet. Atqne huc velut alludens Hieronymus, vt Marcellam ad loca Palæſtinę ſacra inuiſenda,id eſt,ad MARIAM imitãdam inuitet, hac vtitur oratione:Ergóne erir illa dies,qnando nobis liceat ſpeluncam Saluatoris intrare? io ſepulchro Domini flere cum ſorore, flete cum matre?crucis deinde lambere lignum, &in Olíueti monte cum aſcendente Domino,voto & animo ſubleuari?]Idem Hieronymus Paulam viduam laudat vel maximè, quòd Romana vrbe atq; nobilitate contempta,ſedem ſibi delegerit in Paleſtina,vbi cùm conſiſteret, loca ſacra fide incredibili peruagata ſit, & io illis proſtrata, quaſi præſentem Dominum cerneret, non ſine lachrymis adorârit.

In epi Paulę & Euſtochij nomine ad Marcellam ſcripta.

In Epitaphio Paulæ matris ad Euſtochiũ.

Mos inuiſendi terram ſanctã,à matre Domini profectus & cõfirmatus videtur.

Ac oos quidem de hac MARIÆ in eiuſmodi ſacratis locis inniſendis conſuetudine,qoam complures poſtea ſunt amplexi,nihil recenſeremus,niſi non modò ſcholaſtici Doctores,vt Vincentius, Antoninus,& Dionyſius,ſed etiam his vetuſtiores Guarricus, Idelphonſus & Sophronius dictæ narrationis aſtruerent veritatẽ.

Sophronij teſtimonium de Virgine loca ſacra viſitante.

Solius verò Sophronij verba,ne ſim longior,hoc loco repetere ſat ſit: Beata Virgo MARIA,quamuis iam in ſpiritu eſſet,tamen dum in carne vixit,carnalibus mouebatur ſenſibus: & ideò quamſæpè locotum recreabatur viſitationibus: & quem genuerat, mentis complectebatur amplexibus.] Ac rurſus: Fortaſsis ergo præ nimio amore,in loco,quo ſepultus Chriſtus dicitur,interdum habitaſſe eam credimus: quatenus piis paſceretur internus amor obtutibus. Sic namque locus medius eſt hinc inde conſtitutus,vt adire poſſet aſcenſionis eius veſtigia,& locum ſepulturæ ac reſurrectionis,& omnia in quibus paſſus eſt loca inuiſere:non qnòd iam viuentem quęreret cum mortuis, ſed vt ſuis coolſolaretur aſpectibus.]

In ſerm. de Aſſumptione B. Mariæ Virginis.

Frequens olim piorũ peregrinatio fuit ad terram ſanctam.

Neqne MARIÆ ſolùm, ſed & aliorum præſtantiſsimorum & doctiſsimorum hominum pietas nota eſt, qui [a] ciuitatem ſanctam & [b] magni Regis propriam,per quam Dominus iurare vetat, religionis ergô inuiſerunt, quiq; Chriſtnm in eo loco vbi ſteterunt pedes eius, reuerenter tot ſæculis adorârunt, eoq; ad Palæſtioam ex toto orbe vndiq; iam olim (vt Veteres ſæpè teſtantur) concnrrerunt. Atque hæc obiter, quicquid demum veteres ac noui obſtrepant Euſtachiani, vtpote piarum ad loca ſacra peregrinationum inſani impiiique calumniatores, quorum petulantiam hoc ipſo Libro fortaſſè poſtea reprimemus.

a Matth.5. & 27.
b Matth.5.

In Epiſt ad Marcellam, vt commigret Bethlehem, & ad Paulinũ de inſtitutione Monachi.

Iamuetò,

Mariæ vita vſq; ad Filij ſui aſcẽſionem actiua, & deinde contemplatiua fuit maximè.

Iamuerò,ne diutins hic hæream,magno conſenſu Veteres docent, MARIAM, inde à Chriſto primùm concepto & nato, velut Marthæ officioſæ partes exegiſſe, atque in actiua vita, vt vocant, multum ſollicirudinis, laboris, peregrinationis ac moleſtię poſuiſſe, quę deinde ſubuecto in cœlum Filio,à Marthæ negocio ad ſanctum Magdalenæ ocium, vitamque contemplatiuam ſe maximè conuerterit, eique ſtudio ſingulari vacârit. Qua de re Guarricus, vt alios omittam, hæc ſcitè prodidit: MARIA ſic ſe Martham exhibuit in cura pueri nutriendi, vt nihilominus MARIÆ partes executa credatur in ſtudio Verbi cognoſcendi. Maximè tamẽ,poſtquam idem Filius aſcendit vbi erat priùs, mater abſoluta omni ſollicitudine temporali, ſanctoq; Spiritu(quem prætet ſingulares illas conceptus ſui primitias, communiter cum Apoſtolis acceperat) pleuiùs illuminata; gandebat nimirùm vacare & videre quoniam Ieſus eſt Deus. Viſio prorſus ineffabilis gaudij ſummæq; delectationis,omnibus qui diligunt Ieſum: ſed præ omnibus illi quæ gennit Ieſum.]Non ſolùm enim perfectæ Virginis,quę Spiritu & corpore ſancta ſoli Deo placere ac ſeruire ſatagit, verùm etiam Euangelicæ probatiſsimæque, viduæ tanquàm clariſsimum ſpeculum & abſolutum exemplar ſe præbere debebat. Talis autem & Virginis & viduæ proprium eſt,mundi tumultus fugere,rebus profanis mortuam eſſe,ſoli Deo adhætere, nocte ac die obſecrationibus & orationibus incumbere, templum & lachrymas amare,cum Angelis magis quàm hominibus conuerſari, deſideriis atq; ſuſpiriis ad cœleſtia rendcre,in carne ſine carne viuere, ſacris ſtudiis animum paſcere, ac præcipuè Chriſti vitam,doctrinam,crucem, mottem, gloriam cum ſpirituali guſtu audire, legere, tractare,meditari. Hæc enim verè contemplatricis Magdalenæ ſunt munia, hæc religioſæ mentis, Deumque amantis officia, ſed quæ nuſquam ac in MARIA, ſplendent illuſtriùs, maioreque cum fructu & voluptate exercitata fuerunt. Idelphonſus ex Euangelio rectè quidem boc modo ratiocinatur: Si MARIA quondam peccatrix, cui donando peccata Chriſtus erat ptopitius, intentè verba audiebat ex ore eius: quantò magis hæc, quæ erat mente & corpore ſancta, andiebat ardentiùs, cuius idem ipſe & Dominus erat & Filius?] Rurſus verò: Eam optimam partẽ, inquit, quam ſoror Marthæ MARIA in ſpecie & figura gerebat, Dei genitrix, iure, vera firmiſsimè tetinebat.] Eſt ſanè probabile ac piorum fide dignum, quod ſcribit Rickelius, MARIAM non modò patienti Filio vehementiſsimè compaſſam eſſe, ſed etiam eidem iam glorificato cum noua quaſi gloria ſeſe conſormâſſe, vt totus mundus illi magis magiſq; vileſceret, ipſaq; rebus cœleſtibus inceſſabiliter inhiaret, nihil amans, aut cupiens, aut admittẽs extra dilectum vnicumque Filium, ad quem tota ſuſpiraret, ſuam conuetſationem in cœlis potiùs, quàm in terris habens defixam.

Serm. 4. de Aſſumptione Virginis.

Maria gaudebat inprimis vacare & videre Filium ſuũ eſſe Deum.

Quomodò Maria poſt Filij aſcenſionem verum exemplar fuerit ſanctarũ virginum & viduarum.

Serm. 5. de aſſumptione Virginis.

Lucæ 7.

Maria in vitâ contemplatiua lõgè perfectior quàm Magdalena.

Lucæ 10.

Li. 2. de laudibus Virginis Artt. vlt.

De Mariæ conuerſatione in Eccleſia primitiua.

Quamobrem ſi antè vnquam, tunc maximè, cùm Filius ſponſuſque eſſet ablatus, MARIA ad diuina meditanda ſeſe conuertit, ſuique Filij res geſtas, neque ſolùm humana, ſed etiam diuina eius opera(quæ tanquàm optimum chariſsimumque theſantum multis annis percepta, in virgineo pectore condiderat) ſedulò ſecum repetebat, multumq; de more ponderabat. In qua meditatione idem quod amore flagrantibus vſu venit, experta eſt, vt magnis & vehementibus æſtibus crebrò laboraret, & huius vitæ pertæſa, ad Filij ſui adamati conſpectum atque complexum dulciſsimum mirabiliter aſpiraret, ſæpiuſque multas amoris lachrymas profunderet. Nam ad illam quoque Chriſti ſermo pertinet, quo ſuis luctum ieiuniumque prædixit. Venient dies, inquit, quando auferetur ſponſus ab eis, & tunc ieiunabunt. Quod ſi ſponſi filiis id futurum erat, quantò magis eiuſdem ſponſi matrem ingens luctus ac triſte tempus obruit, quo & ieiunaret & fleret, dilecti amore grauitet vulnerata & ebria, vt ſine illo vita grauis & amara videretur. Sic enim & Rupert[9] nos docet ratiocinari, & MARIAM pulchrè boc pacto loquentem inducit: Flebam & præ ſingultibus vehementer erumpentibus, nõ poteram verba niſi concuſſa, vel voces niſi interciſas euoluere. Nunquid enim poteram abſque fletu de illo verba facere? Verùm fletus ipſe conſolatio mihi erat, delectatio quędam mihi erat: ſicut & cuique veſtrûm lachrymę meę dulces ſunt, fluentes in eiuſdem recordatione dilecti, iuxta illud: Fuerunt mihi lachrymę meę die ac nocte. Quantò magis mihi, dum diceretur mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus, Filius tuus: ſiue dum dicerem ego: Me dimiſit in hoc exilio Deus meus, Filius meus, de me

Mariæ multa & magna de Filio & rebus Euangelicis meditãda ſuppetebãt.

Matth. 9.

Mariæ luctui & ieiuniũ fuit poſt aſſumptũ Filiũ ſine ſponſum.

Libr. 5. in Cantica.

Fletus Mariæ poſt Chriſtum ablatũ frequẽs & dulcis.

Pſal. 41.

taliter incarnatus vel natus, propter me, & me vidente taliter agonizatus, talia paſſus? Quale mihi erat, commemorare ſiue narrare verba eius, verba morientis ſiue continuò morituri Dilecti, maximè commendantis charitatis pręceptum, mandatum dilectionis, ab illa cœua ſacroſancta, quando tradebatur, vſque ad hæc verba nouiſsima: Mulier, ecce Filius tuus: ad diſcipulum autem; Ecce mater tua? Ibi ignis, ibi gladius: ignis amoris, gladius doloris: & anima mea victima erat holocauſti. Hanc enim & ignis incendit, & gladius pertranſiuit. Vnde ſicut adeps ſacrificij liqueſcit ab igne, & ſicut fluit ſanguis de gladij vulnere, ſic anima mea liquefacta eſt, non ibi ſemel tantùm, vbi moriebatur ipſe, verumetiam quoties me aperiente peſſulum oſtij mei locutus eſt in me.]

Ioan. 3.

Geneſ. 22.

MARIA veluti vidua deſolata vixiſſe videtur, ac mũdo velut mortua.

Hæc non piè modò, ſed etiam verè dicuntur, & Deiparæ morem affectumque proprium exprimunt, vt illam in vita, ferè dixeram, viduali deſertam, meritoq; mœſtam rectiùs intelligamus. Mundus enim illi crux, carnis voluptas inſtar fellis, corpus carcer, vita mors, mors lucrum denique videbatur: Tantoperè illa, cuius omnis conuerſatio in cœlis ſtudiiſque cœleſtibus verſabatur, tantoperè inquam, Chriſti Filij & ſpectandi, & amplectendi, & oſculandi deſiderio, noctes atque dies torquebatur. Verùm de his MARIÆ affectibus, quos liber Canticorum ſub ſponſæ dilectæ & diligentis ſpecie nobis mirificè conſiderandos proponit, alibi non pauca protulimus, ideoque nunc ſolum Sophronium docentem inducemus. Amor Chriſti, inquit, MARIÆ deſiderium pariebat, deſiderium verò gliſcens, quaſi nouis reparabatur ardoribus, in tantum, vt credam, quòd nonnunquam omnia, etiam & ſemetipſam tranſcenderet: quia omninò amor impatiens, quod amat non poteſt non videre.] Ac rem eandem fuſiùs explicans: Cogitate, inquit, attentiùs & perpendire diligentiùs, quibus afficiebatur beata & intemerata Virgo MARIA doloribus poſt Chriſti ad cœlos aſcenſum, expletis omnibus quæ de ipſo erant ab Angelis prædicata, & à Prophetis multifariè multiſque modis præſignata, diuinis declarata oraculis, virtutibus exhibita, & quæ humanitatis ſunt oſtenſa præſagiis. Quæſo, ſi qua ſunt in vobis viſcera pietatis, conſiderate, quo cruciabatur amore, quóue deſiderio æſtuabat hæc Virgo, dum reuolueret animo cuncta quæ audierat, quæ viderat, quæ cognouerat. Puto quòd quicquid cordis eſt, quicquid mentis, quicquid virtutis humanæ, ſi totum adhibeas, non ſufficiat, vt cogitare valeas, quanto indeſinenter cremabatur ardore pij amoris, quantis mouebatur, repleta Spiritu ſancto, cœleſtium ſecretorum incitamentis: quia etſi diligebat Chriſtum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota virtute: nouis tamen quotidie inflammabatur pręſentia abſens deſideriorum affectibus: tantò ſiquidem validiùs, quantò diuinis illuſtrabatur intus viſitationibus: quam totam repleuerat Spiritus ſancti gratia, quam totam induerat diuinus amor: ita, vt in ea nihil eſſet, mundanus quod violaret affectus, ſed ardor continuus & ebrietas perfuſi amoris. Nam & Chriſtus ab hominibus eſt amandus ex toto corde, & ex tota anima, atq; ex tota virtute quærendus: maximè tamẽ ab ea ardentiùs, cuius & Dominus erat & Filius.] Sic ille MARIÆ in Chriſtum amorem, deſiderium & ardorem oſtendit, quo præ aliis omnibus Deum amantibus illa iure flagrauit, quæ ſummum bonum, æternumque & clariſsimè cognouit, & ſibi familiariſsimè in terris vendicauit, nec minùs ſemper animo, quàm corpore præſens aſpexit. Nihil ergo mirum, quòd nonnulli MARIAM prorſus ecſtaticam faciant, cuius vita iugis & continua quædam fuerit contemplatio, incredibili quodam ſpiritus feruore condita, ac diuinis reuelationibus mirabiliter illuſtrata, vt his, velut odoriferis Paradiſi floribus, & vernantibus liliis languens amore ſponſa vtcunque fulciretur. Poſtquàm enim Dei mater effecta, tantorum myſteriorum conſcia eſſe cœpit, haud ſine miraculo contigiſſe videtur, vt immenſo illo tot Sacramentorum pelago mens eius non abſorberetur, ipſaque tantum lumen videre, tantumque pondus ſuſtinere poſſet. Omitto quos Spiritus ſancti afflatus, guſtus ac æſtus perſenſerit, quoſque gaudiorum motus ſubinde meruerit experiri.

Mariæ affectus in libro Canticorum notandi maximè.

Sophronij teſtimonium de flagranti amore ac deſiderio Virginis matris.

In ſermo. de Aſſumptione Virginis.

In Maria continuus ardor & ebrietas ſpiritualis.

MARIA vitam prorſus ecſtaticam, ac diuinis contemplationibus plenam egit in terris.

Quanquam non ita contemplantem diuinoque cultui duntaxat intentam MARIAM facimus, nihil vt aliena curaret, aut omnem diſcipulorum ac neophytorum curam abiiceret, ſibi ſolùm, non aliis viuens ac feruiens. Abſit hæc impuritas à puriſsima:

puriſſima: abſit veræ charitatis neglectus ab ea, quæ præ cæteris non diuina modò, ſed & fraterna & ſororia dilectione ardens, non paruam eius Eccleſiæ rationem habere & voluit & debuit, cuius ipſa præcipuum membrum erat, & pro qua Chriſtus in acerbiſſimam mortem ſe totum tradiderat. Facta eſt igitur omnibus omnia, vt omnes lucrifaceret, ſciens vtique finem præcepti, & legis plenitudinem, totiusq; perfectionis vinculum eſſe Charitatẽ: charitatem, inquam, de corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta. Quare huius charitatis igne flagrans, infimis etiam commorari & aſſidere, communem cum illis cibum ſumere, eiſdem legibus viuere non eſt dedignata. Vnde ſicut in Epiſtolis Ignatianis legimus, miſeris & afflictis illa condolebat coafflicta, neque ſegniter ſubueniebat, humilibus deuota, quæ & deuotis deuotiùs, vt vetus Interpres tranſtulit, humiliaretur; omnium quidem operum pietatis apud fideles miniſtra. Cur enim de his Ignatij epiſtolis dubitemus, quas non modò Bernardus, ſed & Marcus Michaël Carnotenſis, Dionyſius Rickelius, Marianus Victorius, Symphorianus Clamperius, aliique complures agnoſcunt, & Ignatio tribuunt? Hac ipſa charitate duce multa cum Apoſtolis ſæpè contulit, nec pauca Lucæ, quem nonnulli Virginis Notarium dicunt, & Ioanni eius valdè familiari, aliiſque pluribus in Apoſtolica illa Eccleſia, benignè communicauit. Ita enim tùm ab Angelo Gabriele, tùm à Chriſto Filio in ſacris erat edocta, vt rerum Euangelicarum tempus & ordinem tenens (Bernardi verbis vtar) meliùs poſtmodum ſcriptoribus ac prædicatoribus Euangelij veritatem reſeraret, quæ & plenè de omnibus à principio cœlitus fuerat inſtructa myſterijs.] Quare notat etiam Euſebius Emiſſenus, MARIAM, vt ſapientiſſimam matrem, omnia verba in corde ſuo contuliſſe, nobiſque conſeruaſſe & memoriæ commendaſſe, vt tandem ipſa docente, narrante atq; nunciante ſcriberentur, & vniuerſo mundo prædicarentur, cunctiſque nationibus communicarentur.] Moxque ſubiungit: Ab ipſa enim hæc Apoſtoli audierunt, & ipſa dictante ſcripſerunt, nobiſque legenda mandauerunt. Quis igitur Euangeliis non credat? Quis eis contradicere præſumat, quæ aut Matris, aut Filij autoritate muniuntur? Quædam enim Apoſtoli & Euangeliſtæ à matre Domini audierunt, quemadmodùm iſta & cætera quæ de Saluatoris noſtri infantia ſcripta ſunt: plurima verò viſu & auditu ab ipſo Domino didicerant.] Cui rei maiorem fidem facit, quòd eruditè Rupertus admonet, duplex tempus, docendi & loquendi videlicet, à MARIA obſeruatum, atque à nobis etiam in illa ſpectandum eſſe. Quamdiu, inquit, Filius hominis manere debuit minoratus paulò minùs ab Angelis, ferè tamdiu fuit beatæ Virgini tempus tacendi, & tamdiu tacuit, tamdiu in ſilentio fuit, velut hortus concluſus. Vbi autem gloria & honore coronatus eſt Filius hominis reſurgendo & in cœlos aſcendendo, vbi ſedet ad dexteram Patris, tunc eidem beatæ Virgini tempus fuit loquendi, & hoc amicis, id eſt, ſanctis Apoſtolis, & talia loquendi, qualia priùs portare non potuiſſent. Vbi venit Spiritus veritatis, primus quidem & princeps ipſe illos omnem veritatem docuit, ſed & ipſa beata Virgo teſtimonium ſuæ vocis adhibuit, & taliter locuta eſt auribus fidelibus, vt proinde rectè dicat dilectus eius Deus: Fauus diſtillans labia tua, mel & lac ſub lingua tua; emiſſiones tuæ, paradiſus malorum Punicorum cum pomorum fructibus, cyprus cum nardo, nardus & crocus, fiſtula & cinnamomum cum vniuerſis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis vnguentis. Fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.]

Nihil ergo mirum, quòd MARIA præclaris illis titulis exornetur, vt dicatur doctorum doctrix, & Apoſtolorum magiſtra vel illuminatrix, ſicut[a] Idiota & [b] Antoninus appellant, quibus [c] Brigittam adiungo. Nam & beatus Lucas, cui inter cæteros Euangeliſtas deſcriptio dominicæ incarnationis attribuitur, Euangelij ſeriem à te Virgine MARIA didiciſſe traditur, vt loquitur Idiota. Eadem in epiſtola Ignatiana religionis noſtræ & pœnitentiæ magiſtra vocatur, ad quam inuiſendam, velut ad cœleſte prodigium & ſacratiſſimum ſpectaculum complures auidè properarent: cùm vniuerſis admiranda eſſet atque deſiderabilis, vt eam videre gauderent & alloqui. Inter hos Dionyſius Areopagita recenſetur, qui cùm ad MARIAM veniſſet, neque tam formam corporis, quàm morum ſanctitatem, & neſcio quem diuinum in ea

Aaa 2 fulgorem

Marginal notes (left): 1. Cor. 9. / 1. Tim. 1. / Coloſſ. 3. — Homel. 4. ſuper Miſſus eſt &c. — In Euan. de feſto Aſſumptione. — In cap. 1. Matth. — Cantic. 4. — a In li. contemplationis de Virgine Maria ca. 3. — b In 4. parte ſummæ titulo 15. — c In orat. 1. de Virginis excellentia Loco ſuprà citato.

Marginal notes (right): MARIA vitam actiuam cũ contemplante coniunxit, in charitate proximi exercenda inprimis diligens. — Quomodò Maria ſe erga proximum geſſerit iuxta Ignatiũ. — Maria cũ Apoſtolis, & præſertim Ioanne & Luca cõtulit de fidei myſteriis. — Maria quæ in corde ſuo conſeruauerat, diſcipulis & per eos mundo de pleriſque rebus Euangelicis reuelauit. — Maria tempus & tacendi & loquẽdi congruũ obſeruauit. — Maria doctorũ doctrix, & Apoſtolorum magiſtra. — Maria religionis & pœnitẽtiæ magiſtra dicta, plurimis fuit admirationi. Dionyſii Areopagitæ de Maria viſa teſtimonium.

fulgorem ſpectâſſet, hoc dixiſſe fertur: Niſi mihi de Filio tuo eſſet reuelatum, facilè crederem, alium præterre, non eſſe Deum. Adeò venuſtum & perfectum tam puræ tamque ſanctæ animæ habitaculum fuit, quòd omnes in admirationem raperet, nihil vt in terris vel ſpectabilius, vel venerabilius eſſe videretur. Neq; illi tamen defuêre certamina: quandoquidem cùm maiorem in modum ab omnibus celebraretur, ſcribas & Phariſæos infenſos & infeſtos habuit obtrectatores; nimirùm, vt ne matri parcerent, qui & virulentiſſimis linguis, & nefariis planè conſiliis in Filium iam antè immaniter deſæuiiſſent. Cum his congruit Artopæi ſententia teſtificantis, quòd MARIA poſt Chriſti aſcenſionem perpeſſa ſit hæreticorum, & impiorum indignas obtrectationes.

Maria Scribas & Phariſęos habuit aduerſarios.

In concione de B. Virg.

Quid, quòd Melanchton palàm pronunciat, MARIAM fuiſſe, quæ poſt aſcenſionem Domini ſuis conſiliis rexerit Apoſtolos, & primum illum eredentium cætum? Hoc ſi verum eſt, vt ſanè videtur conſentaneum, non tàm interfuit, quàm præfuit priuatis & publicis conuentibus, in quibus tempore illo difficillimo maximis de fidei negotiis Apoſtoli aliique ſeniores ſubinde conſultârunt atque definierunt. Quod vt minùs mirum eſſe videatur, eruditus autor Rupertus perſpicuè tradit, cùm ad primum concilium Hieroſolymis celebrandum Apoſtoli conueniſſent, nec MARIAM ſuo muneri defuiſſe, quam non modò magiſtram magiſtrorum, id eſt, Apoſtolorum, ſed etiam fidei & religionis magiſtram appellat. Ac tacitam obiectionem diluens, hæc ſubiicit: Quia Spiritus ſanctus illos docuit, idcircò vocis magiſterio non illis opus fuit? Imò vox tua vox illis fuit Spiritus ſancti, quicquid ſupplementi opus erat eiſdem mortalibus, vel teſtimonij ad confirmandos ſingulorum ſenſus, quos acceperant ab eodem Spiritu diuidente ſingulis prout vult, ex religioſo ore tuo perceperunt, inſtructo ad loquendum, benè compoſito ad tacendum, prout tempus erat oportunum. An quia loco ſuprà memorato de actibus Apoſtolorum, (vbi facta ſeditione propter cæremonias Iudaicas conuenerunt Apoſtoli & ſeniores videre de hoc verbo, nullam tui mentionem Scriptura fecit) idcirco putandum eſt, quòd conuentus ille te omiſerit, & ſanctum de tuo pectore, de tuo ore, ſpiritum non conſuluerit? Imò & illis & in cæteris agendis, tu princeps omnem ſoluiſti quæſtionem: ita tamen, vt non clamares, neque contenderes, neque audiretur vox tua foris: quia ſicut ante nos dictum eſt, tu es ſola Virgo, quæ vniuerſam hæreticam prauitatem interemiſti.] Nec eſſet operoſum, ex viduæ Brigittæ libris hoc multa transferre, quæ MARIAM in Eccleſia primitiua verſantem ita deſcribit, vt magiſtra fuerit Apoſtolorum, confortatrix martyrum, doctrix confeſſorum, clariſſimum ſpeculum virginum, conſolatrix viduarum, in coniugio viuentium ſaluberrima monitrix, atque omnium in fide Catholica perfectiſſima roboratrix, cuius demum verbis, exemplis, ſtudiis ac operibus honeſtiſſimis effectum ſit, vt innumerabiles Iudæi ac Ethnici ad Chriſti fidem conuerterentur. Hac enim de cauſa illam poſt ablatum Filium diu in terris manſiſſe ſuperſtitem, vt complures ad meliorem vitam adduceret, ſimulque Apoſtolos & electos in officio confirmaret. Quæ in locis ſacris, vt diximus, viſitandis ſedula fuerit, & dominicæ quidem paſſionis memoriam cordi ſuo adeò infixam geſſerit, vt eius inter edendum & bibendum non potuerit obliuiſci, à mundi quidem rebus aliena prorſus, & quæ nouis quotidie deſideriis inflammaretur, ac ſimul doloribus excitaretur: ſic interim gaudium ac dolorem temperans, vt circa Dei cultum nihil prætermitteret. Quæ demum communem cum aliis vitæ rationem ſic inſtituerit, vt præter tenuem victum nihil deſiderare vel admittere ſoleret, quo quidem in hoc mundo delectaretur. Hæc verò illa vidua clariſſima, per Spiritum ſanctum, qui, vbi vult, ſpirat, illuſtrata, & Eccleſiæ iudicio comprobata cognouit atque ſcripſit, quemadmodùm alia non pauca, quæ ad mirificam Deiparæ vitam, ſanctiſſimosque mores intelligendos faciunt, multis diſſeruit. Sed enim ne modum excedamus, plura id genus congerere ſuperſedebimus.

Maria ſuis conſiliis Apoſtolos & primitiuam Eccleſiam rexit iuxta Melanchtonem.

In 2. parte Chronicorû & in locis communib. Manlij.

Mariã in primo cõcilio Apoſtolico ſuũ habuiſſe locum.

Libr. 1. in Cantica.

Actor. 15.

Mariæ vox teſtimonium fuit Spiritus ſęrè loquẽtis in Eccleſia primitiua.

1. Cor. 12.

Mariæ conſiliis Apoſtolos multùm tribuiſſe.

Actor. 15.

Brigittæ teſtimonium de vita & operibus Marię in Eccleſia primitiua.

Eſaiæ 42.

Chriſti paſſionis memoriam Mariæ animo ſemper inſediſſe.

Illud ſilentio præterire non poſſum, ad MARIAM, quoque pertinere, quod Lucas de primitiua dixit Eccleſia; Omnes qui credebant, erant pariter, & habebant omnia

Act. 2. & 4.

omnia communia: poſſeſsiones & ſubſtantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cnique opus erat. Nec quiſquam eorum quæ poſsidebat aliquid ſnnm eſſe diccbat, ſed erant illis omnia communia. Sancta quidem & Apoſtolica inſtitutio, tàm puro congruens Chriſtianiſmo, quæ perfectionis omnis ſtudioſiſsimæ Virgini ac Magiſtræ non potuit non eſſe grata, qunm illius vtilitatem per ſe maximam, & Euangelicæ philoſophiæ conuenientiſsimam eſſe ſciret. Accedebat, quòd ſanctam paupertatem à Filio inprimis laudatam, ac eius exemplo conſecratam, probè intelligeret, quodq́ue ad omnem rerum pennriam ac egeſtatem perferendam, ſeſe multò iam antè comparâſſet. Viuebat igitur inter pauperes & Euangelicas He-

Mariam cum primis credentibus amaſſe & obſeruaſſe Euãgelicam paupertatem.

1. Tim. 5. bræorum viduas, quæ ab eius temporis Eccleſia non ſine delectu aſſumebantur atque ſuſtentabantur, & quarum gratiá ſeptem primi Diaconi conſtituti, atq; ab Apo-

Actor. 6. ſtolis ordinati fuiſſe leguntur. O ter ſancta vidua, quæ adeò ſeſe demitteret, aliisq; aggregari vellet, ſuam portionem ex communibus eleemoſynis, ſiue, vti vocabanr, collectis accipere contenta, & quicquid demùm daretur, id ingenti ſimplicitate & exultatione cordis admittens, vt ſic etiam aliis perfectum Chriſtianæ humilitatis præberet exemplum. Qua in re ſi quis alius, certè Ioannes Apoſtolus, fidum MARIÆ procuratorem præſtitit, partim vt Chriſto, ſuam matrem ipſius curæ de cruce commendanti ſatisfaceret, partim vt ſuum erga talem tantamq́ue matrem amorem ac ſingu-

Maria inter viduas ſe humilẽ & pauperem omnibus demonſtrauit, ex collectis eleemoſynis viuens.

Ioãnes Apoſtolus Mariæ procurator fidus fuit.

In ſerm. de Aſſumptione Virginis. larem reuerentiam, re ipſa declararet. Quare Sophronius affirmat, quòd, etſi Apoſtoli omnes beatam Virginem venerarentur, eique ſincero dilectionis affectu famnlarentur, tamen Ioannem ampliùs ac ſpecialiùs vſque in finem vitæ curaſſe, vt virgo virginem ſeruaret, ſuisq́ue obſequiis eidem deſeruiret. Quod fidele miniſterium ne

Ioan. 19. Ioannes quidem tacuit, ſed toti Orbi prodidit, de ſeipſo ſcribens: Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam; ſiue vt alij legunt, in ſua, qnemadmodùm & Græci habent, ἔλαβεν αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια. Quanquam dubitant nonnulli, an olim paulò aliter legerint Græci, vna ſcilicet aut altera litera commutata, in hunc nempe modum, ἔλαβεν αὐτὴν εἰς τὴν ἰδίαν. Vulgaris lectio ſic habet: Accepit eam diſcipulus in ſuam, vt curam vel matrem ſubintelligamns, quandoqnidem neceſsitudinem & quaſi ado-

Quomodò legendum & accipiendum ſit, quòd Ioannes Mariã accepiſſe dicitur in ſuã.

In ſerm. de Aſſumptione B. Virginis. ptionem matris Ioannes agnouerit. Sophronius quidem docet, quòd Ioannes ſibi commiſſam acceperit in ſuam, quaſi matrem Filius, vt Virgo virgini cohæreret, & curâ adoptionis officioſiſsimè deſeruiret.] Quod ſi legatur: Accepit eam in ſua, id perinde fuerit, atqne in ſunm ins, in ſuam curam, tanquam matrem propriam, ſicut & [a] Bullingerus interpretatur: vel ſecundùm [b] Nanninm, inter ea, quæ ipſius erant, hanc quoque pro ſua habuit.

a In cap. 19. Ioannis.
b In annotationibus Ambroſianis.

Handquaquam verò recipiendum eſt, qnod Ioannes Caluinus, Rudolphus Gualterus, aliiq́ue plures Nouatores Ioannem hîc diuitem faciunt, vt qui MARIÆ hoſpitium, victus, ſumptus, & neſcio qnæ tandem de ſuo ſubminiſtranerit, ac domi ſecum aluerit. Vnde rurſus colligunt, Apoſtolos habuiſſe ſuas familias: quia vt Calui-

Quomodò hic locus à Nouatoribus deprauetur.

In cap. 19. Ioan. nus ait; *hoſpitio excipere non poterat Ioannes Chriſti matrem, nec apud ſe habere, niſi fuiſſet illi domus, & certa viuendi ratio.* Nos verò, vt breuiter his reſpondeamns, etſi fatemur ſingularem MARIÆ curam à Chriſto Ioanni eſſe commendatam, tamẽ negamus, eiuſmodi commendatione aliquid contineri, quod Apoſtolorum vocationi officioq́ue repugnet. Repugnaret autem, ſi Apoſtolorum quiſquam menſis, ædibus, familiis, rebusq́ue familiaribus cnrandis operam daret, vel de fortunæ bonis ac rebus externis cnram

Ioanoem non fuiſſe patremfamiliâs in alẽda domi Maria occupatum.

Actor. 6. ſuſciperet, aut patremfamiliâs ageret. Nam Apoſtoli ſuum munus ſatis illa oratione declarant: Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Nec temerè Apoſtolorum princeps Petrus, cùm & ipſe Ioannes præſtò eſſet, hoc profite-

Actor. 3. tur: Argentum & aurum nôn eſt mihi. Niſi fortaſſe qui ante Chriſti crucem omnia reliquerunt, & pauperem Dominum pauperes ſecuti ſunt, poſt acceptum Spiritum ſan-

Act. 2. & 4. ctum mutârunt animum, factiqne ſunt liberiores atque ditiores, illisq́ue diſcipnlis poſtponendi ſunt, qui vt nihil in bonis haberent, vel propriè poſsiderent, domos &

Matth. 19. agros generoſis animis vendiderunt, omniaq; propter Chriſtum vltrò reliquerunt.

Li. 17. de ciuitate Dei ca. 4. Certè Auguſtinns ex voto panperes Apoſtolos facit, illisq́ue Chriſtns, ob paupertatem ſponte ſuſceptam, ingentia præmia pollicetur.

Qnare locum Euangelicum deprauant, qui cum Caluino nouum illi ſenſum affingunt,de domo nimirùm Ioannis propria,dcque hoſpitio certo,quo Chriſti matrem exceperit atque ſuſtentârit. Longè aliter ſanè Patres, & contrario planè modo eundem locum interpretantur, ex quibus Rupertus clariſsimè dixit: Accepit Ioannes MARIAM,in ſua non prædia, quę nulla habebat,vel habiturus erat,(quippe qui de illis vnus eſt,qui Dominum ſecuti,reliquerant omnia)ſed ſic in ſua dictum eſt,vt in illa quoqne communione rerum, quâ diuidebatur ſingulis,prout cuique opus erat,ad huius curam quicquid illi eſſet neceſſarium,pertineret.] In eandem ſententiam ſcribit Beda, & Ioannem quidem prorſus inter pauperes collocat, qui nihil ab ea ſocietate diuerſum fecerit, in qua cùm omnia eſſent communia, nemo ſuum aliquid eſſe dicebat, & vnicuiq; tamen, prout illi opus erat, diſtribuebatur. Vnde intelligendum eſt ait, ſic diſtributum fuiſſe huic diſeipulo quod opus erat, vt illie etiã beatæ MARIÆ, tanquam matris eius,portio poneretur. Magisq; ſic debemus accipere quod dictum eſt: Ex illa hora ſuſcepit eam diſcipulus in ſua, vt ad eius curam quicquid ei eſſet neceſſarium,pertineret.Suſcepit ergo eam in ſua,non prædia,quæ nulla propriè poſsidebat, ſed officia, quæ propriâ diſpenſatione exequenda curabat.] Citarem porrò Auguſtinum, qui ſolus Caluini figmentum fortiſsimè diſsipat, niſi Beda, vt ſæpè aliàs, ita ſuperiore loco etiam Auguſtiniana verba repetiuiſſet, in quibus peculium omniſque bonorum proprietas Ioanni adempta, & ſolum procurandi officium in his, quæ MARIAM attingebant, relictum ei eſſe cernimus. Præter hos Patres teſtatur Ambroſius, cùm eundem locum explicat, quòd Ioannes patrem & omnia reliquerit, nec vel ſua, vel mundana & ſæcularia quædam habuerit, ſed ea ſolùm quæ à Chriſto acceperat ſpiritualia. Tanti enim Chriſtus paupertatem habuit, vt illam & ortu ſuo, & ex hoc mundo diſceſſu conſecrârit, matremque chariſsimam non niſi mendico commendârit. Quòd verò Nicephorus meminit, MARIAM in Ioannis domo Hieroſolymis habitaſſe, atque ad extremum vſque diem vitam illic ſuam peregiſſe, ſic accipi poteſt, vt quemadmodùm Matthæus telonium, ſic & Ioannes hoc domicilium dimiſerit ante Apoſtolatum, & tamen vſus domicilij MARIÆ obuenerit, quod Ioannis, vtpote prioris poſſeſſotis nomine manſerit inſignitum. In eadem domo Chriſtum cum ſuis agnum paſchalem ediſſe narrat, quam tamen Ioannis propriam non fuiſſe, vt reliqua ſileam, ex hiſtoria Barnabæ Apoſtoli per Laexandrum ſcripta poteſt liquidò confirmari. Docet enim ille traditionem Veterum eſſe, quòd Chriſtus paſcha ſuum celebrârit, ſæpeqne aliàs Hieroſolymis diuerſatus fuerit in domo, quæ propria erat MARIÆ matris Ioannis. Hunc Ioannem, qui aliàs Mareus cognominatur, vt Lucas indicat, dictæ MARIÆ Filium, eundemque Barnabæ conſobrinum extitiſſe. Igitur in huius mulieris cœnaculo (vt idem autor ad verbum ſcribit) Dominus paſcha fecit: in illo apparuit Thomæ Apoſtolo, cùm à mortuis ſurrexiſſet: illuc poſtquam Ieſus in cœlum aſſumptus eſt, diſcipuli cum reliquis fratribus centum viginti, (in quibus erant Barnabas & Marcus) ex monte Oliuarum cõuenerunt; illuc Spiritus ſanctus in linguis igneis ad diſcipulos deſcẽdit in die Pẽtecoſtes, illic collocata nunc eſt magna & ſanctiſsima Sion, omnium Eccleſiarum maxima.] Facilis autem eſt error nomina propria confundentium, vt ſi Philippum Apoſtolum pro Philippo Diacono accipias, aut Ioannem MARIÆ Filium, qui & Marcus, pro Ioanne dicas Apoſtolo & Euangeliſta. Verùm vt ad inſtitutum redeã, Idelphonſus de cura ſpirituali Ioannem loqui exiſtimat, in hunc modum ſcribens: Licet omnes Apoſtoli MARIAM venerarentur, eiq; officio dilectionis famularentur, plùs tamen & ſpecialiùs cæteris Ioannes vſque ad finem vitæ dilexit & coluit, quique ſibi commiſſam Virginem virgo accepit in ſuam, & ſic ei quaſi Filius matri aſtitit & obſecutus eſt, recordans illud quod à benigno Magiſtro andierat.] Valeant igitur noui ſabulatores, qui tam futili ſundamento nituntur, vt ſanctæ ac voluntatiæ paupertatis inſtitutum oppugnent, ac ne Apoſtolis quidem illud permittãt, quos ex mendicis, ſic enim Theophylactus vocat, diuites patresſamiliàs, & politicos homines ſaciunt, egregium ſcilicet exemplum nacti, quo impuris apoſtatis improbè patrocinentur, dum hi pulchra prorſus metamorphoſi, ex monachis mariti, & ex clericis laici, adeoque cauponarij, aliquando etiam carnifices noſtro primùm ſæculo efficiuntur.

Veterum teſtimonia de præſente loco Ioannis; & hunc verè pauperẽ permanſiſſe.

Libr. 13. in Ioannem cap. 19.

In Euangel. Ioan. ca. 19.

In Euangel. Ioãnis Tractatu 119.

In exhortatione ad Virgines.

Matth. 4.

An Maria in domo Ioannis habitârit iuxta Nicephorum.

Libr. 2. Eccleſ. hiſtor. ca 3. & lib. 2 ca 28.

In qua domo Chriſtus Paſcha ederit, & alia plura que cum ſuis egerit Hieroſolymis.

Actor. 15.

In vita Barnabæ Apoſtoli.

Serm 6. de Aſſumptione Virginis.

Nouatores hoc loco prorſus abuti, dum ſacerdotibus & monachis vota relaxant.

In cap. 9. & 10. Lucæ.

CAPVT SECVNDVM.

Hominem ſic eſſe conditum, vt mori non potuerit; oportuiſſe autem & decuiſſe, vt mortem MARIA guſtaret. Quomodò item accipiendum ſit, quòd Epiphanius de illius morte ambigere videatur. Cur mortis pœnam innocens planè ſubierit, & quòd morte ſua Deum glorificârit. Demùm cur Apoſtoli de MARIÆ morte ac rebus annexis nihil ſcriptum reliquerint.

Lib. 13. de ciuita. Dei cap. 19.

Hominē à Deo primum eſſe cōditum, vt mortis eſſet expers.

DE MARIÆ morte dicturus facere non poſſum, quin ex Auguſtino Theologorum facilè principe nonnulla repetam, quæ ad hoc argumentum ſpectare, & viam nobis ad ſequentia munire videntur. Habet ille in hunc modum: Fides Chriſtiana prædicat, & ita primos homines fuiſſe conditos, vt ſi non peccâſſent, nulla morte à ſuis corporibus ſoluerentur, ſed pro meritis obedientiæ cuſtoditæ immortalitate donari, cum eis viuerent in æternū: & talia ſanctos in reſurrectione habituros ea ipſa, in quibus hîc laborauerunt, corpora, vt nec eorum carni aliquid corruptionis vel difficultatis, nec eorum beatitudini aliquid doloris & infœlicitatis poſsit accidere.] In hanc Auguſtini ſententiam Theologi omnes planè conſpirant, magnóq; conſenſu aſtruunt, non modò poſterius hoc, de ſanctorum corporibus in beata immortalitate victuris, ſed & prius illud, de hominibus in ſtatu innocentiæ, ſi Deo ſubditi manſiſſent, pulcherrimum immortalitatis donum in carne retenturis, vt nullis omninò mortis legibus vel periculis ſubiacerēt, per quam corporis animæq; coniunctio maxima, diſſolueretur. Hanc gratiam, vt homini confirmaret Deus, vtq; illum ſibi colonum in terris immortalem ſeruaret, tàm prouidè inde ab initio monuit, & legem haud ſine graui interminatione ſanciuit: In quacunque die comederis ex eo (nimirùm de ligno vel arbore ſcientiæ boni ac mali) morte morieris, ſine mortalis eris, ſicut Symmachus ab Hieronymo laudatus interpretatur. Cæterùm poſtquàm ingratus homo cibum vetitum ſumpſit, ac propoſitam Dei legem violauit, nouam damnationis accepit ſententiam, meritamq; ſubiit pœnā, quę illis Dei verbis continetur: Terra es, & in terram ibis: aut ſicut noſter habet interpres; puluis es, & in puluerem reuerteris. Vnde colligit Auguſtinus ac probat, Chriſtianos veraciter Catholicam tenētes fidem rectè profiteri, quòd ipſa mors corporis non lege naturæ, quia nullam mortem homini Deus fecit, ſed merito peccati, quod Dei iuſtitia vindicat, nobis ac vniuerſis Adæ filiis & filiabus infligatur. Hanc moriendi legem ac neceſsitatem, eiusq; propriam cauſam confirmat Apoſtolus, quum planiſſimè docet: Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Ac alibi ſuccinctiùs: Statutum eſt hominibus ſemel mori.

Homo in ſtatu innocentiæ donum immortalitatis poterat retinere.

Geneſ. 2.

Homo poſt peccatum mortis reus eſt factus.

Geneſ. 3.

Lib. 13. de ciuita. Dei cap. 15.

Roman. 5.

Hebræ. 9.

Quocircà, vt ad rem noſtram veniamus, conſequens eſt prorſus; Mariam, vtpotè Adæ filiam, quæ mortalem naturam atq; conditionem ex mortalibus parentibus traxerat, mortem quoque guſtaſſe, ſeque hominem cùm aliis multis indiciis, tùm ſuprema illa animæ & corporis diſſolutione comprobaſſe. Quod niſi factum eſſet, ſuos retros ac implos errores facilè quidam corroborâſſent, qui MARIAM plusquàm hominem, imò Angelum eſſe fabulati ſunt, ſicut de Manichæis Thomas affirmat. Angeli enim à moriendi lege ſemper manent exempti, & ſine morte ad cœleſtem illam gloriam traducti in cœlo lætantur: tale autem aliquid fanatici homines de MARIA quoque arbitrarentur. Hinc prætereà non Manichæi modò, ſed & Valentiniani ſua deliria confirmarent, ob quæ Chriſto Domino partim phantaſticum, partim cœleſte corpus iam olim impiè attribuerunt. Accedit, quòd capiti membrum, Chriſto

Maria communi legi moriendi fuit obnoxia, & quarè conuenerit illā mori.

Maria pro Angelo à Manichæis habita.

In tertio ſentēt. diſt. 4. quæſt. 2.

MARIA vt in multis aliis, ita hîc etiam ſeſe debuit conformare, & ex eodem veluti calice cum Filio bibere, id eſt, mortem patienti animo excipere, atque ita per mortem tranſire ad gloriam, ne aliôquin matris potior quàm Filij conditio videretur.

Chriſtus naturalem mortem non effugiſſet, licet nullus illū occidiſſet.

Etenim tametſi Chriſtus violenta morte non fuiſſet extinctus, tamen, vt putant eruditi, longa ſenectute tandem confectus & ab ſumptus, vniuerſæ carnis viam ingreſſus, mortis legibus & ipſe ceſsiſſet. Rurſus carere MARIA non debuit tot commodis ac emolumentis, quæ iuſti ex morte benè pieque ſuſcepta colligunt, vt ſibi tùm merita, tùm præmia inde augeant, morsque ipſorum in conſpectu Domini verè ſit preciosa. Psal. 115.

Mors piorum precioſa & fructuoſa valdè.

Quid enim his mors eſt aliud, præterquàm exitus è carcere, depoſitio ſarcinæ, peregrinationis terminus, vinculorum diſruptio, debiti naturæ ſolutio, in patriam reditus, vitæ ianua, & in cœleſte Regnum ingreſſus? Poſtremò diuina bonitas hoc nobis ſolatium tribuit, vt non Chriſti modò, ſed & matris eius morientis exemplo confirmemur, noſque & alios conſolemur, quando ſupremam illam difficillimamque pugnam ſudor ille mortis erumpens oſtendit, aut mortis angores & pericula nos obruunt. Lucæ 23.

Marię mors nos conſolatur.

Si enim in viridi ligno, & in ſanctiſsimis hominibus, adeoque in matre Domini tanta mortis poteſtas viget, quid mirùm, quæſo, aut nouum eſt, arido ligno, id eſt, his, qui Chriſtianum nomen indignè profitentur, vt nihil de impiis dicam, hanc ipſam mortis Tyrannidem dominari? Rectè igitur & præclarè facit Eccleſia, quòd ſuam de MARIAE morte fidem publicis feriis cæremoniiſque teſtatur, ſolennem & anniuerſariam eius diei memoriam celebrans, in quo Deipara mortem ſubiit temporalem; quemadmodùm verbis diſertis Eccleſia Gregorium Magnum, vti putant, imitata decantat.

Probādum Eccleſiæ inſtitutū feſtum celebrātis de morte Mariæ.

An & quomodò Epiphanius de Marię morte dubitārit.

Scimus interim, vt hunc etiam ſcrupulum amoueamus, quòd Epiphanius Gregorio vetuſtior ita ſcribit, vt MARIÆ mortem in dubium reuocare, incertamque relinquere videatur. Hæreſi 78. contra Antidicomar. Verùm qui verba Epiphanij ritè perpenderit, facilè comperiet, illum præclarum autorem affirmare, quod nunc extra omnem eſt controuerſiam, de morte & ſepultura ſanctiſsimæ Virginis nihil in ſacris literis eſſe conſcriptum: cuius rei rationem nos poſteà ſumus explicaturi. Deinde tàm reuerenter ac modeſtè de MARIA ſentit ac loquitur Epiphanius, vt de illius morte ac ſepultura non auſit certi aliquid definire, idcòque in hunc modum pronunciat: Non omninò definio hoc, & non dico quòd immortalis manſit: ſed neque affirmo an mortua ſit.] Eodem modò de ſepultura Virginis iudicat. Melanchton Epiphanium ſic interpretatur, quòd non conſtare dicat, quo genere mortis MARIA ſit extincta, aut vbi ſit corpus eius in terra ſepultum. Vide Locos communes Manlij cap. de calamitatibus. Alius quidam Epiphanium intelligit, vt loquatur de morte cum ipſa incineratione coniuncta, vel quæ reſurrectionem ſimul & glorificationem corporis MARIAE complectatur. Præterea quoniam Epiphanius è ſingulari quadam reuerentia loquitur, ſicut & Damaſcenus, hoc peculiari & verecundo ſermonis genere illi tacitè verberantur, qui iam olim circa Deiparæ mortem, ſepulturam, & in cœlos aſſumptionem plæraque nimis audacter aſſeruerunt, & ſcriptis tradiderunt. In ferm. de dormitione Virginis. Hæc autem pro ſcriptis Apocryphis [a] Gelaſius habenda eſſe decreuit, quorum & [b] Sophronius & [c] Idelphonſus meminerunt. Adhæc ex dictis Epiphanij verbis colligi poteſt, quòd, etiamſi nihil ipſe certi hoc loco ſtatuat, tamen nec damnet, nec improbet illorum ſententiam, qui verè mortuam ac ſepultam, adeóque in cœlos aſſumptam Virginem credunt. Quòd ſi vir ſanctus hac de re dubitauit, ne id quidem prohibet, quò minùs mortem ſiue dormitionem Deiparæ cum Eccleſia confiteamur, eamque confeſsionem publicis Ferijs teſtificemur, vt non modò Latini, ſed Græci etiam tot ſæculis diligenter obſeruant. Etenim vnius aut alterius Doctoris opinio ſiue ſententia eam vim non obtinet, vt alijs aliter meliùſque ſentientibus præiudicium adferre, multóque minùs, vt communem Eccleſiæ fidem, ſententiam atque authoritatem labefactare poſsit ac debeat.

Falsò aſſeri quòd Epiphan. Mariam faciat Martyrem.

Quòd autem addit Melanchton, ſi vera ſunt quæ ſcribit Manlius: *Epiphanius putat MARIAM coronatam Martyrio, & allegat hoc dictum Simeonis: Tuam ipſius animam pertranſibit gladius*; id ab Epiphanij tùm animo tùm oratione alienum eſſe cenſemus. Lucæ 2. Nam de morte MARIAE violenta, vel quòd Martyrio coronata ſit, ne verbo quidem indicat [d] Epiphanius, & opinionem illam [e] Ambroſius & Beda refutant, quam nullus etiam Veterum

a Diſtinct. 15. Can. 5. Romana Eccleſia.
b In ſer. de aſſumptiõe Virgin.
c Ser. 6. de aſſumptiõe Virgin.
d Hęreſi 78 contra Antidicomar.
e In cap. 2. Lucæ.

terum probat, illique Eccleſiæ perpetua traditio repugnat, quæ MARIAM in pace, & ſine martyrio vitam hanc concluſiſſe teſtatur. Vnde Paulinus ad Auguſtinum ſcribens: Nec MARIAM, inquit, beatiſsimam vſquam legimus occiſam, vt de corporali gladio ſanctus ille (Simeon) ei futuram paſsionem prophetaſſe videatur.] Diſputat quidem Epiphanius; an MARIA verè mortua ſit nec ne, & in vtramq; partem adfert Scripturæ teſtimonia, quoniam & Simeon dixerit de gladio ipſius animam pertranſituro, & in Apocalypſi de muliere in deſertum aſſumpta ſcriptum extet. Suum verò iudicium hic non interponit Epiphanius, haud dubiè pro ſua prudentia intelligens, ex vtroque Scripturę loco nihil firmi ac ſolidi poſſe definiri, vt vel Maria verè mortua, vel ſine morte in cœlos translata eſſe dicatur.

Epiſt. 58. in Epiſtolis Auguſt.

Apocal. 12.

An neceſſe fuerit mori Mariã, cùm expers eſſet peccati, et innocens planè.

At fortaſsè aliquis rogabit, qui fiat, vt mater Domini morte non liberetur, quæ peccati pœna eſt grauis, imò pœnarum omnium, quæ corpori accidere poſſunt, maxima grauiſsimaque, vt omnium terribilium hoc maximè terribile eſſe dicatur. Cur ergo pœnam hanc ſentiat, in qua non præceſsit culpa, cùm Virgo ab omni peccato ſemper immunis vixerit, vt iam antè multis eſt commonſtratum? Reſpondeo, mortem piè ſanctéque ſuſceptam, adeò non eſſe duram, acerbam atque terribilem, quicquid impij demùm ſentiant, vt ſuauis etiam ſomnus, & optanda quies meritò habeatur. Beati enim qui in Domino moriuntur, vt quorum eſt proprium omni labore ac dolore defungi, & in regno Patris quiete perfrui ſempiternâ. Deinde affirmo, mortem inter illa eſſe flagella numerandam, quibus ſuos electos amicos, eóſque ſanctitate percelebres, quemadmodùm Iob, Hieremiam, Baptiſtam viſitat Deus, qui quos diligit libenter ſanè caſtigat, eóſque, ſicut figulus vaſa ſibi pulcherrima in fornace ſiue igne tribulationis vel excoquit, vel conſummat. Verùm eiuſmodi pœnæ, ſicut & mors ipſa, non perpetuò ad expiationem aut dilutionem peccatorum, ſed ſæpè ad diuinæ gloriæ manifeſtationem, ad ipſorum quoque piorum, qui ſuſtinent, meritum vel prœmiũ; tùm ad profectum & exemplum aliorum, atque propter alios ſimiles id genus effectus, vel à Deo, vel ab hominibus infliguntur. Proinde tametſi mater Domini nihil commiſerit, quo mortis pœnam promereretur, tamen quandoquidem illius primi Parentis, in quo natura tota cecidit, filia fuit, non potuit hanc mortis pœnam cunctis Adæ filiis propoſitam effugere, ſed illa ipſa etiam debuit Deum glorificare. Cùm enim corpus hominis ex quatuor elementis & contrariis, vti vocant, qualitatibus ſit conſtitutum, non poteſt non languoribus ac morti demùm eſſe obnoxium, per quam ab anima ſeparetur, atque corrumpatur. Nota ſunt enim illa Phyſicorum axiomata in ſcholis trita: Omne compoſitum ex quatuor elementis, vel ex contrariis, eſt corruptibile. Omnia quæ fiunt & generantur in tempore, etiam in tempore corrumpuntur. Omne corruptibile aliquando corrumpi neceſſe eſt. Quapropter tametſi Virgo puriſsima nihil peccato deberet, tamen vt naturæ debitum exolueret, mortis poculum eam haurire decebat.

Mors quibus dura, & rurſus ſuauis ac optanda.

Ioan. 14.

Hebr. 12.

Eccleſ. 27.

Nõ omnes pœnæ propter peccatum iuſtis infliguntur.

Cur Marię moriendũ fuerit.

Corpus humanum neceſſariò per mortẽ diſſoluitur.

Ariſtoteles lib. 1. de generatiõe & lib. 4. & 5. Phyſicor.

Quòd Maria Deum ſua morte glorificârit.

Quis verò non videat, hac ipſa morte Deum etiam glorificari, vt quæ, ſicut diximus, Chriſti Domini morientis fuit imitatio, Chriſtianæ veræ fidei contra hæreticam prauitatem confirmatio, tum ipſius Deiparæ in bonis gratię glorięque profectus, ſed & noſtra & credentium omnium, præſertim cum morte luctantium, conſolatio atq; inſtructio ſingularis? Hac ipſa morte, aut potiùs fœlici MARIAE dormitione, Dei gloria manifeſtatur, ſi ſedulò perpendimus, quàm ille potenter adfuerit atque ſubuenerit MARIAE morienti, nimirùm vt illa, quemadmodùm docti ſentiunt, doloris & angoris omnis expers, è viuis excederet, neque dæmonis infeſtationem, aut mortis horrorem vllum ſentiret, corpuſque ab omni corruptione, vt poſteà dicemus, liberum conſeruaret. Mirifica Dei virtus ſanctam illam animam à corpore caſtiſsimo egreſſuram corroborauit, adeoque incredibili conſolationum genere ſuſtentauit, nihil vt illi mors aliud prętetquàm lætus ac ſecurus ad veram vitam tranſitus videretur. Complures in Chriſto placidiſsimè obdormiuerunt: ſed in his, quam mihi Mariam alteram dabis? quem in contemnenda & ſuperanda morte animum ęquè infractum & virilem reperies? Quis tanto virtutum theſauro cumulatus, tot que præſidiis munitus, ad moriendum acceſsit? Cuius mortem Angeli frequentiore caterua, effuſiore

Deus mirabiliter & potenter adfuit Mariæ morienti.

Inter oẽs morientes Maria fœliciſsima & paratiſsima fuiſſe videtur.

ſiore gaudio, & propenſiore congratulatione (Chriſtum ſemper excipio) vnqnam proſecuti ſunt? Si beati omnes, qui in Domino moriuntur, quis hae vna beatior, quæ Apoc. 14. vitæ principem, mortisq́; deſtructorem omnibus Euæ filiis, vt æternum viuant, generauit? Si beati ſerui, quos vigilantes herus, cùm redierit, offendit, quàm fœlix hæ mater, Lucæ 12. quæ non modò vigilanter, ſed & ſummo eum deſiderio talis hoſpitis aduentum exeepit? Si ſperat iuſtus in morte ſua (vt Salomon affirmat) tantò maiorem in morte Prouer. 14. ſua fiduciam illa potuit collocare, quantò exactiùs omnes iuſtitiæ numeros compleuit, qnantoque certiùs optimæ conſcientiæ teſtimonio gauiſa eſt, quum nihil omninò deprehenderet, cuius gratiâ vel de ſumma Dei erga ſe beneuolentia dubitaret, vel ſibi metueret? Vale nunc igitur Virgo prudentiſsima, quę lampada probè magnaq́ue cura inſtruxiſti, vt oleum tuum luceat, nec poſsit vnquam extingui; vocantem ac Matth. 25. præeuntem ſeqnere ſponſum, imò Filium, vt optatis nuptiis cum illo tandem perfruare. Benedictus autē vitæ ac necis princeps Deus, qui tàm diuturna, tàm caſta, tàm ardentia Virginis noſtræ vota tandem exaudiuit, eiusque ſanctiſsimis precibus annuit, quibus illa diſſolui viuenlis, & cum Chriſto ſuo eſſe æternumq́; regnare deſiderauerat. Quoties enim lachrymas cum precibus iungens, ſacrificium cordis ardentis obtulit, idētidem in aures Dei Sabbaoth illud inclamans: Edue de cuſtodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant iuſti, donec retribuas mihi. Ac verè Pſal. 141. puri iuſtiq́; Angeli hanc ſuā Reginam expectabant, illi paratam in cœlo ſedem, coronam, retributionem ex animo precabantur, in illius gratiam agebant excubias præſidiarij veluti milites, quibus nihil eſt gratius atq; vſitatius, quàm honeſtè Principem deducere, & talem Principem, quæ non in ſinum Abrahæ, ſed in ęterni Dei lætiſsimos etat amplexus deportanda. Certè Brigitta non temerè ſcripſit, quod diuinitus didi- Lib. 4. Reuelationū, cap. 23.

Maria leuiſsimo mortis genere extincta.

cit, MARIAM leuiſsimo mortis genere affectam, ex hoc mundo migraſſe, nimirùm vt quò grauiores angores ipſa, & deinde Ioannes Apoſtolus præ cæteris omnibus ſub Chriſti cruce ſubiuerat, eò faciliorem cum morte pugnam, vnà cum eodem Ioanne, diuino nutu experiretur.

Cur nihil ſcriptū extet in nouo Teſtamento de Mariæ morte et annexis rebus.

Reliquum eſt, vt curioſis etiam ſatisfaciamus, qui vel mirantur, vel ſciſcitantur, qua de cauſa de morte, ſepultura, aliisq́; rebus ad hiſtoriā Virginis in cœlos aſſumptæ pertinentibus, nihil in ſacra Scriptura diſertè prodatur. Ego verò, qui Veterum potiùs, quàm meis verbis atq; ſententijs in rebus hodie cōtrouerſis libenter vtor, facere non poſſum, quin hoc etiàm loco Michaëlem Glycam Siculum, qui recens Latinè Part. 3. Analium. verſus prodiit, & ante quingentos annos doctè ſcripſit, pro me reſpondentem inducam. Proponit is quæſtionem ab amico vel diſcipulo factam, qui ſic interrogauerit: Quamobrem diſcipuli Chriſti & Apoſtoli rebus aliis in commentarios & hiſtorias relatis, prorſus de obdormitione perpetuæ Virginis obticuerūt? Nunc audi quid ille

Sententia Michaëlis Glycę de propoſita quæſtione.

ſentiat: Hae de re ſatis eſt reſpondere, inquit, autores Euangeliorum Chriſti admirationem in carne admirantes, ad eius à terris in cœlum aſſumptionem perueniſſe. At expers illa maculæ Domini noſtri Ieſu Chriſti mater, prouectam ætatem attigiſſe perhibetur, vt diuinus ille vir Andreas Cretenſis antiſtes, auctor eſt. Quapropter fieri nō potuit, vt Virginis illius perpetuæ obdormitio Euāgelicæ hiſtoriæ inſereretur, vti quę longo deinceps tempore, ceu diximus, acciderit. Præterea ſeorſim peculiari quodā libro, de ipſa nihil Chriſti diſcipuli memoriæ prodiderunt, propterea quòd in explicāda ipſius adminiſtratione occupati, magnopereq́; de vna illa re ſolliciti, quo nimirūm pacto incredulos fideles efficerent, ac omnes ad puram ſynceramq́; in Chriſtum fidem perducerent: cætera negligebant, præſertim ea quæ ad diuinam illam prædicationem nihil facerent. Non tamen omninò diuina iſthæc obdormitio ſilentio eſt pręterita. Nam rerum ille diuinarum interpres Magnus Dionyſius, de hac, admiranda Lib. de diuinis nominibus. quędā in præſcriptis ad Timotheum epiſtolis tradere deprehenditur.] Et paulò pòſt: Cęterùm tametſi Virgo mater, naturę legibus fuit obnoxia, tametſi mortem degustauit, tametſi vt homo in ſepulchrū eſt depoſita: naturę tamen fines atq; terminos ſuperauit & exceſsit, neq; ſepulchrū & mortalitas eam in poteſtate ſua retinere potuit.]

Maria mortua naturę fines exceſsit.

Explicatio, quarè hiſtoriam de Mariæ tranſitu Apoſtoli non ſcripſerint.

Summa totius reſponſionis, quam audiuimus, in eo verſatur: ſcriptores Euangeliorum nec potuiſſe, nec debuiſſe de MARIAE morte aliisq́; connexis facere mentionem, quandoquidem ſacram hiſtoriam non longiùs quàm ad Chriſti in cœlos

aſcenden-

aſceudeutis gloriam vſq; producere iu animo habebant, MARIA verò diu poſteà in terris manſit ſuperſtes. Adhæc ſcopum Apoſtolis propoſitum fuiſſe, vt præcipua fidei noſtræ capita tùm viua voce, tùm ſcripto complecterentur, hominumq; animis maximè commendarent: quarè, tùm MARIAE, tùm Apoſtolorum geſta magis attingere quàm explicare congruerit. Poſtremò Dionyſium Magnum ſiue Areopagitam, Iuuenalem Hieroſolymorum antiſtitem, Germanum Patriarcham Conſtantinopolitanũ, Andream Cretenſem Epiſcopũ, quos omnes idem Glyca, ſicut & Nicephorus, huius hiſtoriæ teſtes adduxit, de Mariæ obitu & aſſumptione ſatis multa literis conſignaſſe, quemadmodùm nos etiam bona fide poſtmodùm referemus. Demùm rectè Glyca hoc quoq; notauit, Mariam morti ceſsiſſe quidem, ſed mortalitati tamen nõ omninò ſuccubuiſſe: id quod cum Gregorij dicto congruit affirmantis, quòd ſancta Dei genitrix mortem ſubiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit. Vbi per nexus mortis peccatũ, & quicquid cum mortis horrore corporisq; corruptione atq; putrefactione, ſiue incineratione coniunctum eſt, intelligunt eruditi. His enim mortis incommodis, & effectibus ſiue adiunctis, Mariæ corpus non fuit obnoxium, vt ſuo loco demonſtrabimus. Proinde qui de Mariæ morte aliiſq; rebus adiunctis dubitat, quiue noui Teſtamenti ſcriptores de Mariæ morte tacuiſſe miratur, is de Apoſtolis etiam eorumq; certaminibus ad mortem & martyrium vſq; durantibus, & an verè illi ſint mortui, dubitare ac mirari poterit, quandoquidem hiſce de rebus (vnum Iacobum excipio) nihil iu ſacris literis conſcriptum & explicatum habemus. Superioribus autem conſonat Epiphanius presbyter Conſtantinopolitanus, nonnunquàm à Nicephoro citatus, dum in hũc modum ſcribit: Sancti Apoſtoli in Verbo ex ea incarnato, & in actis eius, ſtudium omne poſuerunt: de Virgine verò cùm pauca quædam dixiſſe ut ſtatim prætetierunt, ſic Spitiru ſaucto diſpenſaute.]

Multos Veteres de Mariæ obitu & aſſumptione ſcripſiſſe.

Quomodò accipiendum ſit Gregorij dictũ, Mariam mortis nexibus deprimi nõ potuiſſe.

Actor. 12.

In proœmio libri ſui de vita Virg.

CAPVT TERTIVM.

Matrem Domini extremum clauſiſſe diem Hieroſolymis, & ſuum diſceſſum ex reuelatione diuina cognouiſſe, Apoſtolos autem eius morti ac ſepulturæ, quæ in Gethſemane fuit, ſiue cum miraculo, ſiue ſine miraculo interfuiſſe, & de factis illi exequiis, deq́ peruetuſto et ſolenni exequiarum, quæ piis defunctis exhibentur, inſtituto, contra Centuriatores.

OPTANT nonnulli, MARIAE vitam, & præſertim eius mortem, ſepulturam, & iu cœlos migrationem à fide dignis autoribus couſcriptam, Eccleſiæque iudicio approbatam extare. Verùm hi ſecum cogitent velim, naſceutis primùm Eccleſiæ homines ita ſe comparaſſe, vt quia Spiritus acceptis primitiis valdè feruebant, ad diuinarum rerum tùm contemplationem, tùm exercitationem ſe totos conuerterent, de ſcribeudis verò & edendis libris nullam aut exiguam curam ſuſciperent. Et quanquam Apoſtoli, illique ſanè perpauci, quædam ſcripto conſignârint, tameu hi plura de Chriſti dictis, miraculis rebusque geſtis prætermiſiſſe quàm annotaſſe videutur. De poſterioribus ætatibus nihil dicam, quæ paulatim plures rerum ſacrarum & Eccleſiaſticarum Scriptores euulgârunt; ſed antiquiores Orthodoxi tùm Ethnicorum, tùm hæreticorum importunitate permoti & coacti, ad ſcribeudũ vel maximè acceſſerunt, vtpotè ſauctæ actionis quàm multæ ſcriptiouis longè ſtudioſiores. Ego verò diuinę bonitati grarias inprimis ago; ageudasque à piis omnibus duco, quòd ſummam horum temporum aſperitatem, & graſſautem hodiè fœdiſsimarum hæreſiωu colluuiem arcano quodam conſilio ſic mirigauerit, vt Veterum autorum Latina liugua loqueutium, typiſque luculenter expreſſorum maior copia & ſupellex vno eodemq; tempore vix offerri potuiſſe videatur, quàm hodie Catholicæ fidei & pietatis amautibus oblatam eſſe cernimus. Pro-

Non eſſe mirãdum, in primis Eccleſiæ ſæculis de Mariæ hiſtoria parùm extare ſcriptum.

Singulari Dei beneficio multa Veterũ ſcripta nunc in publico apparere.

culdubiò

culdubiò à Domino factum eſt iſtud, atque ad maximam Eccleſiæ defenſionem pertinet,in tanta circumfuſarum hæreſum caligine,rot priùs ignota,vel non viſa lumina ſimul nobis apparere,quorum ſplendore ſi non aduerſariorum denſæ tenebræ diſsipantur,at ſaltem in luce Eccleſiæ ambulantes magis magisque eolluſtrantur. Er quoniam hunc nobis pulcherrimum lectiſsimumque rheſaurum donat Deus, libet ex eo quædam depromere, quæ hiſtoriam de Virgine moriente atq; in cœlum tranſeunte, non parùm illuſtrent, aliis inrerim prætermiſsis, quæ parùm firma,& ex Apocryphis petita, minusq; huic inſtituto neceſſaria eſſe videntur.

Capita quædã hiſtoriæ ad Mariæ morté pertinétis,ſicut Veteres tradiderũt,& primum quòd obierit Hieroſolymis.

Ac primùm in eo veneranda conſpirat antiquitas, MARIAM poſt Filium in cœlos aſſumptum Hieroſolymis non ſolùm, vt diximus,habitaſſe,ſed eriam extremum clauſiſſe diem, fortaſsè vt formoſa filia Hieruſalem, à terreſtri ad cœleſtem Hieruſalem rectà proficiſceretur. Hinc magnum decus acceſsit Eccleſiæ Hieroſolomytanæ, vtpotè quæ non modò Apoſtolis & naſcenti Chriſtianiſmo, ſed etiam Deiparæ diuturnum hoſpitium præbuit; quandoquidem hæc poſt Filij ſui reſurrectionem illic vitam ſuam egit atque compleuit,ſed & ſepulturæ locum ibidem accepit,quemadmodùm & indicat Damaſcenus. Deinde valdè credibile eſt quod narrant; Virginem diuina ſeu Angelica reuelatione inſtructam, ſui ex hoc mundo diſceſſus tempus imminens cognouiſſe, atque amicis expoſuiſſe, cùm interim huius moleſtæ peregrinationis rerminum, veræque vitæ principium, ardenti deſiderio expectaret. Verùm hoc ſibi cum plærisq; piis aliis commune habuit, qui ex corporis ergaſtulo, velut ad epulas lautiſsimas inuitati, lætiſsimo ſpiritu euolârunt. Ac digna profectò vox tali matre, quæ mortem iamiam exceptura,ſoliq; Deo intenra, fidei autem & charitatis referta, dixiſſe fertur: FIAT mihi rurſum ſecundùm verbum tuum, aut ſicut rem Damaſcenus fuſiùs explicat: In manus tuas,inquit,Fili,commendo ſpiritum meum: ſuſcipe tibi charam animam,quam conſeruaſti alienam ab omni reprehenſione. Meum corpus tibi trado,& non terræ. Cuſtodi ſaluum, quod tibi placuit habitare, & cùm natus eſſes,conſeruâſti Virginem. Tu me ad te transfer, vt vbi tu es, fœtus meorum viſcerum, ego quoque tecum degam. Ad te enim propero, qui ad me ventitaſti,citra vllam ſpacij diſtantiam.]

Maria ſuã mortem præcognouit & prædixit.

In ſerm. de dormitione Virginis.

Mariæ verba vltima ſub morté dicta.

In ſerm. de dormition. Virg.

Illud admirabilius & MARIAE proprium, neque vlli fortaſsè conceſſum, quòd Apoſtoli ac primarij recentis Eccleſiæ viri ſpectabili corona domum lectumque morituræ Virginis condecorârunt. Qua de re teſtimonium Dionyſij Areopagitæ profertur,& luculentum illud quidem,atque à multis,vt Damaſceno,Metaphraſte,Nicephoro,Glyca,Michaële Syngelo, Maximo Abbate, aliisque pluribus Græcis tùm repetitum,tùm explicatum,vt nihil interim de Latinis ſcriptoribus dicam, in eundem ſenſum conſpirantibus;nimirùm ex Dionyſij oratione probari, Apoſtolos in Dei genitricis dormitione ac funere coràm adfuiſſe. Idem enim Dionyſius, Pauli Apoſtoli cum Timotheo diſcipulus, idemque Galliarum Apoſtolus, à Policarpo,Methodio, Athanaſio, Damaſceno, multisque aliis veteribus agnitus & probatus, in hunc modum ſcribit: Nos quidem vnà tecum multisque ſacris fratribus, ſicut meminiſti,ad ſpectandum corpus illud, quod vitæ principium, & ipſum Deum aliquando continuerat,conueneramus. Simul aderant frater Domini Iacobus & Petrus vertex Apoſtolorum ille ſupremus (vel ſicut Langus vertit, Theologorum coriphæus & princeps.) Deinde poſt id ſpectaculum,viſum eſt, vt Hierarchæ omnes, pro ſe quiſque vt poſſet,hymno cantato infinitipotentem diuinæ virtutis bonitatem concelebraret.] vt reliqua prætermittam ad Timotheum Epheſiorum Epiſcopum ſcripta. Quibus Glycas adiungit, non Apoſtolos modò, ſed & ſeptuaginta diſcipulorum cœtum ad venerandum hoc ſpectaculum congregatum fuiſſe. Quæ ſententia Dionyſij Veteres admodùm confirmauit, vt certò crederent, & illum & Apoſtolos multosq; alios,ad morientem Virginem conueniſſe, illique vita defunctæ,exequias celebraſſe. Nec eſt cur magnoperè commoueamur, quòd Hildiwinus non ita pridem æditus, hunc ipſum Dionyſij locum aliter legiſſe ac expoſuiſſe videatur, quum vnius opinio, præſertim ſi incommoda quædam adferat, vt hæc ſanè adfert, plurium aliorum ac doctiorum fidem & authoritatem non debeat labefactare.

Apoſtoli multique alij præſtãtes Mariæ morienti adfuêre.

Teſtimonium Dionyſij Areopagitæ.

Lib. de diuinis nominib. cap. 3.

In Niceph. lib. 2. Eccleſiaſt. hiſtor. cap. 21.

In vita Dionyſij.

Verùm

Verùm hic incidit quæſtio: Verum ne ſit, quod ſcribunt quidam, Apoſtolos momento temporis, per aërem raptos Hieroſolymis conueniſſe, & morienti Virgini adfuiſſe? Affirmat hoc quidem [a] Metaphraſtes, & cõfirmat [b] Damaſcenus per hiſtoriam Euthymiacam, quæ citat Iuuenalis Hieroſolomytani Epiſcopi confeſsionem coram Marciano Cæſare factam in hũc modum: In ſancta quidem & diuinitus inſpirata Scriptura de diſceſſu ſanctæ Deiparæ MARIAE nihil traditur. Ex antiqua autem & veriſsima accepimus traditione, quòd tempore glorioſę eius dormitionis, vniuerſi quidem ſancti Apoſtoli, qui orbem terræ ad ſalutem gentium obibant, momento temporis in ſublime ſublati, conuenerunt Hieroſolymis. Et cùm apud eam eſſent, eis viſio extitit Angelica, & audita fuit diuina hymnodia præſtantiorum poteſtatum; & ſic cum diuina gloria & ſupercœleſti, in manus Dei ſanctam tradidit animam ratione quadam ineffabili.] Hæc Iuuenalis coram Imperatore Marciano, cùm de ſanctiſsimo MARIAE obitu & corpore rationem reddere iuberetur. Quæ Apoſtolorum ſubita tranſlatio, & per aërem tranſuectio tali ſanè miraculo aſcribi poteſt, quale diuina Scriptura tùm Prophetæ Abacuc, tùm Philippo diſcipulo diſertè largitur. Nam vterque per Angelum ex hominum cõſpectu in ſublime ſubuectus, per aërẽ clriſsimè, & longo quidem viarum ſpacio confecto, pro nutu eiuſdem Angeli tranſportabatur. Verùm Beda Melitonem Epiſcopum Aſiæ, qui Librum de obitu genitricis Dei edidit, hac in parte ſuſpectum reddere videtur, ſicut & Auguſtinus ſermone quodam, eiuſdem argumenti ac tituli volumen Apocryphum, diuo Ioanni Euangeliſtæ, à nonnullis aſcriptum refellit. Mittamus autem Apocrypha, quæ non modò incertum, ſed & ſuſpectæ fidei habent autorem, & fictitia potiùs quàm vera videri debent. Certè qui Apoſtolos ex variis locis, vbi Chriſtum prædicabant, per miraculum Hieroſolymis conueniſſe, & MARIAE morti interfuiſſe confirmant, ſicut Iuuenalis, Damaſcenus, Nicephorus, Metaphraſtes, hi rem ita proponunt, vt non ſcriptis Apocryphis, ſed veræ & peruetuſtæ traditioni videantur inniti.

a In orat. de vita & obitu Virg.
b In orat. de obdormit. Virg.

Quomodò Apoſtoli Hieroſolymam peruenerint, vt Mariæ morti adeſſent.

Teſtimonio veteris hiſtoriæ Euthymij & Iuuenalis, Apoſtoli momento temporis per aërem ſublati Hieroſolymis conuenêre.

Daniel. 13. Actor. 8.

Beda & Auguſtinus notant, Apocrypha quędam hic eſſe vitanda.

Lib in retractationibus act. Apoſtolorum ca. 8. & 13.

Sunt interim, qui ſecluſo etiam miraculo fieri potuiſſe putant, vt Apoſtoli Hieroſolymis conuenirent, ac præſentem Mariæ mortem cernerent, ſuaq; præſentiâ funus illius cohoneſtarẽt. Vnde Franciſcus Turrianus noſter, in vetuſtis quidem Eccleſiæ ſcriptoribus apprimè verſatus, aduerſus Magdeburgenſes Centuriatores Inter cętera hoc modo ſcribit: Quia verò, poſtquàm beatus Petrus expulſus fuit Româ, vſque ad mortem Claudij anni octo fluxerunt, potuit idem partes Syriæ & Iudeæ peragrare, & Hieroſolymam frequenter aſcendere, & vnà item aſcendere cum eo poſt conuerſionem ſuam Clemens Romanus, & videre diſcipulos & Iacobum fratrem Domini habere omnia communia. Cum his temporibus primi aduentus Petri Romani, & reuerſionis eius in Iudæam, & ſecundi reditus Romam (vt hoc quoq; obſeruetur) non diſcrepat, imò mirificè conuenit, & quod de ætate Virginis variè à Veteribus traditum eſt: & quod Dionyſius Areopagita ſcribit, interfuiſſe Petrum cum reliquis Apoſtolis funeri, & exequiis eius.] Probat deinde, rationem temporis non refragari, quò minùs princeps Apoſtolorum Petrùs funeri Mariæ interfuerit, ſiue Virginis eiuſdem ætatem ad LIX. ſiue ad LXIII. ſiue ad LXXII. annos referamus.

Apoſtolos etiã ſine miraculo potuiſſe adeſſe Mariæ morientĩ.

Lib. 2. aduersùs Magdeburgẽſes pro defenſione Can. Apoſt.

Lib. de diuinis nominibus.

Verumenim verò ſiue per miraculum, ſiue ſine miraculo, ad MARIAE mortem, Apoſtoli conuenerunt, diuinæ diſpenſationis hoc opus vtiq; proprium fuit, in quo Chriſtus ſuam erga matrem curam & dilectionem inſigniter declarauit, quum per lectiſsimos diſcipulos, & quaſi aduentus ſui prænuncios illam in extremo vitæ ſpacio amanter inuiſit, officioſè ſalutauit, fideliter conſolatus eſt. MARIA verò eoſdem Filij ſui præcipuos Vicarios & Legatos agnoſcens, & ob Euangelici muneris, quo fungebantur, maieſtatem honorans, non potuit eos reliquis credentibus nõ chariores habere ac peculiariter venerari; præſertim quòd ſummis de rebus ſæpè aliàs cũ illis ipſis reuerenter cõferre ſoleret. Illi verò, nihil ambigo, quin ſummoperè deſiderarent talẽ matrem ac magiſtram, adeoq; primariam illius Eccleſię columnam diu videre ſuperſtitem, cuius præſentiam, ſapientiam atq; ſanctitatem ſibi ac aliis valdè frugiferam & ſalutarem eſſe perſæpè ſenſiſſent. Quarè talem mortem non poterant non moleſtè ferre, & luctu quodam amico proſequi, non Mariæ quidem gratiâ, quæ tot huius vitæ malis exempta, longinquum explebat deſiderium, atq; ad vitam lõgè præſtantiorem, quæ & ſola vita dicenda ſit, vocante Domino, proficiſceretur: ſed propter Eccleſiam,

Quid notandũ circa Virginem & Apoſtolos Hieroſolymis conuenientes.

Apoſtolos & alios longiorem Mariæ vitã deſideraſſe.

cui certè acerbum quaſi vulnus erat, talis matris ac doctricis, imò & rectricis, vt Melanchton affirmat, præſentia, conſiliis, operâ & authoritate orbari atq; deſtitui, quæq; vt ſemper hactenus, ita in poſterum etiam, ſi Deo viſum ita fuiſſet, tàm precioſo theſauro, tùm iucundiſsimè tùm vtiliſsimè vti fruiq; deſideràſſet. Nec ſanè improbabilis eſt [a] Nicephori & [b] Metaphraſtæ narratio, magnâ hominum frequentiam, qui vel amoris neceſsitudine, vel generis propinquitate Mariæ coniuncti erant, ad eam morituram conueniſſe, & ingentem lachrymarum vim ex oculis omnium profluxiſſe, proptereà quòd orbitatē ſuam in illius migratione complorarent, admonente interim ſacra Virgine, vt ſuum ex hoc mundo diſceſſum & ad veram vitam tranſitū, non luctu ſed gaudio magis proſequerētur. At Lucas quidem refert, luctum, imò planctum ingentem ex morte Stephani in Eccleſia creatum fuiſſe: maior autem iactura ex Mariæ morte timeri poterat, eoque iuſtior luctus videtur aſſumptus. Sed enim cum hoc qualicunque mœrore ac luctu, quem Deiparæ mors primis Chriſtianis attulit, gaudium etiam ſpirituale coniunctum erat, & ad hymnos Deo decantandos excitabat animos, quemadmodùm Apoſtoli, multiq; alij percelebres Viri hymnos ſacros eo tempore decantârunt, ſi credimus Areopagitæ. Non enim in vita ſolùm, ſed etiam, ac multò magis in morte iuſtorum (quæ verè precioſa eſt) Dei potentia, ſapientia & bonitas cumprimis agnoſcenda, gratisque piorum animis concelebranda eſt. Sciebant vtique, cùm aliorum perfectè credentium, tùm MARIAE mortem, non niſi ſuauem eſſe ſomnum, & in vitam æternam ingreſſum: facilèque animaduertebant, Virginem matrem hac morte non amitti, ſed præmitti, ac velut optimum depoſitum in ſecuriſsima cœli ſede recondi, vbi illa non minùs, imò meliùs quàm hucuſque, de tota Eccleſia mereretur. Cur verò illi cum Bernardo non dicerent: Aduocatam præmiſit peregrinatio noſtra, quæ tanquam Iudicis mater, & mater miſericordiæ, ſuppliciter & efficaciter ſalutis noſtræ negotia pertractabit?] Atque vt de illius Eccleſiæ conſuetudine certiùs conſtet, quam primi duces Apoſtoli ſuo exemplo hauddubiè comprobârunt, ſcribit vir Apoſtolicus, quem dixi, Dionyſius, eum qui purè ſanctèque vixiſſet, ac deinde obdormiuiſſet, ab amicis prædicari, quòd ad optatum finem victoriæ perueneri t, ideóque autori victoriæ laudes cum gratiarum actione pro illo perſolui, ſanctosque iam defunctos in Eccleſia publicè concelebrari, hortante omnes Sacerdote, vt ſibiipſis identidem poſtulent, beatam in Chriſto conſummationem.

Magnam fidelium multitudinem ad Mariā morituram cōueniſſe atque ploraſſe.

Luctus & gaudium Eccleſiæ fuit in morte Mariæ.

Deus in morte Sanctorum glorificandus.

Vetuſtiſsimus Eccleſiæ mos eſt, vt circa defunctos pios hymni decantentur.

Vide Manlium in Locis cōmun.

a Lib. 2. Eccleſ. hiſtor. cap. 21.

b In orat. de vita & morte Virginis.

Actor. 8.

Pſal. 115.

Serm. 1. de aſſumptiōe Mariæ Virginis.

Lib. de Eccleſ. hierar. cap. 7.

Iam verò non Apoſtolos tantùm, ſed & Chriſtum ipſum coràm illic adfuiſſe, tametſi Veteres nō affirmarent, tamen & talis Filij erga matrem amor, & multorum, quibus morientibus Chriſtus crebrò adeſſe dignatus fuit, exempla fide digna ſuaderent, & ratio ipſa fidei lumine illuſtrata declararet. Vidit ergò Maria, cùm in lecto decumberet, Chriſtum Dominum illis oculis, quibus & Stephanus paulò ante mortē eundem aſpexerat: vidit, inquam, Angelorum tanquam Satellitio circumquaq; ſtipatum, & ad ſe ita comiter venientem, vt hinc tota gaudio & voluptate perfunderetur, quod in amicis illius manibus ſuam eſſet animā depoſitura. Quid verò erit abſurdi, ſi non modò lætiſsimum Chriſti conſpectum, ſed & ſuauiſsimas eius voces hoc loco conſideremus? Damaſcenus hoc modo Chriſtum dixiſſe narrat: Veni benedicta mater mea in requiem meam. Audi, ſurge propinqua mea, pulchra inter mulieres. Ecce hyems præteriit, venit tempus putationis. Pulchra es propinqua mea, & macula non eſt in te. Odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata.] Quòd ſi rem ipſam penitiùs inſpiciamus, vt & rudioribus conſulatur, Chriſti mentem fuiſſe putabimus, perinde ac ſi hoc modo locutus eſſet: Clamauit ad me, & ego exaudiam eam: cum ipſa ſum in tribulatione, eripiam eam, & glorificabo eam. Nomen meum coram hominibus, imò coram crucis meæ inimicis apertè confeſſa eſt: confitebor & ego illam coram Angelis, qui ſummo illius deſiderio tenentur, & coram Patre meo, qui veri Salomonis matrem in throno ampliſsimo collocabit. Bonum certamen certauit, curſum vitæ conſummauit, fidem ſeruauit, in via Domini ſui ſemper ambulauit immaculata. Nunc iuſto iudicio curandum eſt, vt matri meæ corona iuſtitiæ debita, quæ inde ab initio illi præparata fuit, tandem aliquando rependatur. De torrente mecum in via bibiſti: nunc in patria mecum caput exaltabis. Acutiſsimi doloris gladius tuam animam, meo nomine, & ſæpè quidem, pertranſiuit; non te piguit, mihi patienti

Chriſtū hauddubiè ad matrē morientem veniſſe, ſummāq; illi conſolationem attuliſſe.

Quo pacto Chriſtus matrē ſit allocutus iuxta Damaſcenū.

Quomodò Chriſtus erga matrem affectus eſſe videatur, in peſtremo colloquio cum illa moriente.

Actor. 7.

In ſerm. de dormitione Virginis.

Cantic. 2.

Cantic. 4.

Pſal. 90.

Matth. 10.

2. Tim. 4.

Pſal. 109.

Lucæ 2.

patienti ex animo compati, & morienti quodammodò commori, præſertim quando ſub cruce mihi conſtanriſsimè ac fidiſsimè aſsiſtebas. Tempus eſt, vt mutatis vicibus luctus in gaudinm, triſtitia in exultationem, mors in vitam gloriamq́ue conuertatur, ac tu ſummi decoris in meo regno particeps effecta, ſempiternis illic perfruare delitiis. Super omnes filias Hieruſalem hanc ſponſam elegi, amaui, concupiui: hanc vnicam mihi matrem lectiſsimam feci, in qua ſi antehac vnquam, nunc maximè honoranda & ornanda verſabor. Igitur attollite portas, Principes, veſtras, & eleuamini portæ æternales, & cum Regina gloriæ introibit Rex gloriæ: Surge, propera amica mea, colnmba mea, formoſa mea & veni; Veni de Libano ſpecioſa mea; veni, coronaberis. Verùm iſthæc fortaſsè longiùs, quando difficilè non eſt in hoc pulcherrimo campo expatiari, præſertim quum nunquam prædicari ſatis poſsit illa Chriſti charitas, illa obſeruantia, illa comitas & liberalitas, quam matri dilectiſsimæ in ſupremo illo vitæ ſpatio declarauit. Nos verò vtcunque balbutiendo non, vt volumus, ſed vt poſſumus, iſthæc prodncimus, ſed vt plura pio Lectori accuratiùs contemplanda relinquamus. Nec dubium ſanè, admirabilem illum Canticorum librum ita conſcriptum eſſe, vt magnam nobis lucem præbeat ad vtramque perſonam MARIAE & Chriſti rectiùs & ſublimiori modo intelligendam; MARIAE quidem ſponſæ nimio amore languentis, imò & morientis, Chriſti verò ſponſi ſuam adamatam ſponſam, adeóque matrem ex hac vita vocantis, atque ad cœleſtes illas nuptias ſummo cum Angelorum applanſu perducentis.

Pſal. 23.
Cantic. 4.

Librum Canticorũ multa ſuppeditare, quæ circa Mariæ mortem meritò cõſiderentur.

Cæterùm qui de MARIAE morte dubitant, de ſepultura eius dubitent quoque, neceſſe eſt: nos corpus illud, licet ſanctiſsimnm, & verè mortuum, & verè ſepultum, terræq́ue mandatum credimus, ſicut & mulri Veteres comprobârunt. Extat locus ab hac ſepultura nobilitatus, nimirùm in Gethſemane & in valle Ioſaphat, vt hac etiam in parte Filio, cui glorioſum ſepulchrum contigit (ſicut Propheta fore prædixerat) mater conformetur. Hinc Andreas Cretenſis Archiepiſcopus Hieroſolomytanus: Gethſemane, inquit, ſuſcipe nouam Reginam, para ſepulchrum, produc ea, quæ ſunt vſui ad ſepeliendum, orna thecam vnguentis.] Narrat & miracula, quæ hoc MARIAE ſepulchrum valdè commendent, illudq́ue pijs magnæ fuit olim venerationi. Verùm hîc irrnunt contentioſi Centuriatores, atque in hunc modum ſcribunt: *Narrat Nicephorus, MARIAM vndeſexageſimum annum vixiſſe, & in domo Ioannis Euangeliſtæ ad montem Sion ſita defunctam eſſe. cùm priùs multa miranda circa eam accidiſſent, conueniſſe omnes Apoſtolos quoq; miraculosè, atq; exequias ei feciſſe: & in Gethſemane perlatam, & poſteà aſſumptam in cœlum. Citatur Dionyſius Areopagita, & Iuuenalis Epiſcopus Hieroſolymorum. Sed exequiæ defunctorum res eſt recentior, quàm quòd fuerint ab Apoſtolis celebratæ: & pleraq; ad cultum MARIÆ ſuperſtitioſum ſunt comparata. Quarè nos illa prolixiùs huc inſerere noluimus.* Parùm autem refert, quid ſuis rapſodiis inſerant aut eximant Centuriatores, qui non modò Nicephorum, ſed alios etiam vetuſtiores atque probatiores autores more ſuo perſtringunt, atque, vt à multis probatum eſt, iniquiſsimè tractant. Nihil autem dictæ narrationi Nicephori, præterquàm exequias Virgini factas, & ſuperſtitioſi cultus notam poſſunt opponere, quandoquidem non ſolùm duo, quos ipſi nominant, ſed & plures alij veteres Theologi apertè hîc Nicephoro ſuffragantur. Dionyſium Areopagitam iam antea citauimus, qui plus fidei ſolus, quàm tota ſectariorum colluuies promeretur. Verùm Iuuenalis Archiepiſcopi Hieroſolomytani, qui magnæ & ipſe olim fuit anthoritatis, teſtimonium non modò Nicephorus, ſed & Enthymius, Damaſcenus & Glycas ad huius hiſtoriæ confirmationem adducunt. Eiuſdem Iuuenalis hæc verba ſunt: Corpus quod Deum ſuſcepit, cum Angelica & Apoſtolica hymnodia elatum, iuſtis ei factis, in loculo fuit depoſitum Gethſemane.] In eundem ſenſum ſcribit etiam Metaphraſtes, & vir ille diuinus, vt Glycas appellat, Andreas Cretenſis antiſtes. De Virgine autem in cœlum aſſumpta ſuus erit poſteà dicendi locus: nunc priuſquàm obiectam ſuperſtitionis notam amoliamur, de factis exequiis videamus.

Quid de Mariæ defuncta ſepultura ſit ſentiendum.
Glorioſa Mariæ ſepultura.
Eſaiæ 11.
In orat. de aſſumptiõe Virginis.
Lib. 1. Cẽturiarũ de Maria Virgine.
Quomodò Cẽturiatores narrationem Veterum de Mariæ ſepultura & exequiis omninò ſuſpectam reddere conentur.
Refutatio ſuperiorum, quæ à Centuriatorib. Nicephoro & aliis Veteribus obiiciuntur.
Multos Veteres huic hiſtoriæ patrocinari.
Vide Nicephorum li. 2. Eccleſiaſt. hiſt. ca. 23.
Part. 3. Annalium.

Hoc enim iſtos vrit maximè, quòd ex Nicephoro audire cogantur, Apoſtolos non ſolùm funeri Virginis adfuiſſe; ſed & cereos ardentes, & flores & Pſalmos, cantumq́ue adiunxiſſe, quum diuinam illam arcam ex Sion in Gethſemane deportarent. Pugnant hæc prorſus cum iſtorum inſtituto, qui cùm cæremonias Eccleſiaſticas, tùm ſolen-

Exequias Mariæ honorificas à primis fidelibus eſſe celebratas, licet reclament Cẽturiatores.

ſolennes ritus circa exequias obſeruari ſolitos magno ſupercilio aſpernantur, & vbi poſſunt abrogant, pro ſua ſcilicet inſigni pietate. Exequię defunctorum res eſt recentior, inquiunt, quàm quòd fuerint ab Apoſtolis celebratę; imò verò res adeò vetus eſt, vt à ſanctiſsimis illis Patriarchis ad Iudæos peruenisſe, ac Apoſtolicæ itidem Eccleſiæ non ignota, ac deinde Chriſtianis commendata, ſemperq́; vſurpata fuiſſe videatur. Non repetam ſingularem Abrahæ fidem & operam in ſuæ coniugis ſepultura curanda: prætèribo filiorum Iacob in officio paterni funeris adimplendo ſumptuoſam diligentiam: de Apoſtolorum ætate dicam, quâ Protomartyr ille Stephanus lapidibus Iudæorum obrutus, primum pro Chriſto ſanguinem fudit. Ac eo tamen tempore, quum Euangelium coruſcaret, Fratres curauerunt Stephanum defunctum, & fecerunt planctum magnum ſuper eum, ſicut Lucas affirmat. Qui ſanè planctus non in plangentium exanimatione, ſed in pompa funeris, & exequiarum frequentia intelligendus eſt, quemadmodùm Hieronymus ad Paulam ſcribens, diſertè notauit.

Quàm ſit vetus inſtitutum exequiarum in Eccleſia.

Geneſ. 23. Geneſ. 50.

Actor. 8.

Quid ſibi velit planctus magnꝰ ob defunctum Stephanum factus.

Præterea Dionyſius, qui Paulum habuit Præceptorem, & Apoſtolica vidit certamina, cum fuiſſe morem Eccleſiæ teſtatur, vt circa defunctos Chriſtianos, præter cæremonias alias, multæ preces & pſalmorum cantus à ſacerdotibus adhiberentur. Nec diſsimilia profert Petri diſcipulus Clemens, atque inter conſtitutiones Apoſtolicas ponit, vt in Domino obdormientes cum Pſalmis deducantur, atque dies aliquot in pſalmis, lectionibus atque orationibus, propter eos ipſos peragantur. Adiungit & varia è Scripturis teſtimonia, quibus probat, piorum & Sanctorum mortem, ſingulari viuentium ſtudio decorandam, eorumq́ue reliquias non ſine honore relinquendas eſſe. Quid autem iſthæc aliud indicant, niſi defunctorum Exequias Apoſtolis notas, probatas ac vſitatas extitiſſe? Nec mirùm, Apoſtolos vt in aliis plerisque, ita in parandis etiam exequiis à conſueto laudabiliq́ue Iudæorum more non abhorruiſſe, ſed eundem, vtpotè Chriſtianæ charitati congruentem, ad poſteros tranſmiſiſſe. Vnde teſtatur Euſebius, quòd iam olim Chriſtiani Martyrum corpora, & præſertim Marini, reuerenter & honeſtè, neque ſine vitæ periculo terræ mandauerint, vt hinc etiam Ethnici ob tributos Martyrum corporibus honores haud parùm offenderentur. Indicat & [a] Tertullianus, mortuos oratione à presbyteris componi conſueuiſſe, pro quibus inſuper oblationes & ſacrificia de more in Eccleſia celebrata fuiſſe, tùm ipſe, tùm [b] Cyprianus affirmat. Origenes demùm clarè pronūciat: Rationalem animam (de piis verè defunctis loquitur) honorare didicimus, & huius organa ſepulchro honorificè demandare.]

Lib. de Eccleſ. Hierar. cap. 7.

Exequiæ in Apoſtolica Eccleſia vſitatæ, vt probát Dionyſius & Clemēs.

Lib. 6. conſtitut. Apoſtolicarum, ca. 30. & li. 8. cap. 47.

Ab Apoſtolis ad nos manauit vſus Exequiarū.

Lib. 7. Eccleſ. hiſtor. cap. 18.

Martyrum corpora diligenter olim curata & honorata.

a Li. de corona militis.

Pro mortuis fidelibus olim ſacrificabant.

b Lib. 8. cōtra Celſum.

Iam verò qui Martyrum ætatem proximè ſecuti ſunt, ſtudioſam Veterum in celebrandis Exequiis pietatem non ſcriptis minùs quàm moribus comprobârunt. Hinc illa Chryſoſtomi oratio: Dic mihi, inquit, quid ſibi volunt in funere lampades iſtæ feſtiuæ? Quid etiā hymni? nónne vt Deum glorificemus? Pro qua re, dic, presbyteros vocas & pſallentes? nónne vt conſolationem recipias? nónne vt honores diſcedentem?] Quid autem omninò planius Os aureum teſtaretur, vt peruetuſtum honorandi funeris morem aſtrueret atque deſcriberet, quem olim Eccleſia in humandis Chriſtianorum corporibus obſeruauit? Et offendit adhuc moroſos Centuriatores, quòd à Nicephoro ſcriptum eſt, corpus tàm ſacrum cum luminibus & floribus & hymnis elatum, atque ſolennibus Exequiis cohoneſtatum eſſe. Expoſtulent igitur cum Gregorio Niceno, qui mortem ſororis ſuæ Marinæ, & curationem illius funeris ita deſcribit, vt ſeorſim viri, ſeorſim mulieres, & ſeorſim Sacerdotes cum Pſalmis & canticis ad ſepulchrum proceſsiſſe teſtetur. Reprehendant & Gregorium Nazianzenum, Græcorum quidem Theologorum longè grauiſsimum, qui de Conſtantij Cæſaris morte ac funere hoc diſertè prodidit: Ille igitur publicis laudibus fauſtisq́ue ominationibus pompisq́ue deducitur, ac religioſis etiam his noſtratibus cultibus, nocturnis cantionibus, faciumq́ue geſtationibus, quibus nos Chriſtiani pium è vita diſceſſum honore proſequi conſueuimus.] Langus eundem locum ita vertit: Chriſtiani obitum pium ſanctioribus carminibus, item nocturnis hymnis & lucernarum ignibus cohoneſtandum cenſemus. Cum his pulchrè congruunt, quæ apud dictum Gregorium de morte fratris eius Cæſarii memorantur, quod nempè corpus defuncti, cum multiplici hymnorum cantu deductum, celebriq́ue pompa ad Martyrum ſedes elatum, ſanctisq́ue parentum manibus honoratum fuerit, matre quidem

Quanto ſtudio Veteres piorum Exequias celebrârint, exēplis oſtenditur.

Hom. 4. in ca. 2. epiſt. ad Hebræ.

Quàm ſolēnes Exequiæ Marinæ ſint habitæ.

In epiſt. ad Olympiū.

Orat. 2. in Iulianum.

De Exequiis Cęſaris Coſtantij, & Cæſarij qui frater Nazianzeni fuit.

Vide in Niceph. lib. 9. Eccleſiaſt. hiſt. ca. 50.

Orat in laudē Cæſarij.

quidem accenſas faces geſtante, ac pietatem mœrore ſubrogante.] Longum eſſet ex Hieronymo recenſere, quàm celebri & frequenti pompâ illuſtris Paula Romana, vereque ſancta vidua, poſt mortem fuerit decorata, multarum vrbium Epiſcopis & Sacerdotibus, variiſque Virginum & Monachorum turbis præſentibus, cùm alij lampadas cereosque præferrent, alij choros pſallentium ducerent, Epiſcopi verò ceruicem feretro ſubiicerent, & pſalmorum linguis diuerſis examina concreparent. Valeant igitur cum ſuo inani garritu Centuriatores, qui venerandę antiquitatis, vel cęci obſeruatores, vel fraudulenti diſsimulatores, vel impij contemptores, Nicephori narrationem de Exequiis MARIAE factis ſuſpectam faciunt, ſuoq; calculo indignam arbitrantur. Scilicet, vetus & Apoſtolica Eccleſia tàm præpoſterè fuit ſpiritualis, vt interiore Dei cultu contenta, nihil ritus externos curaret, & neque hymnos pro viuis aut mortuis decantaret, neq; luminarium & cereorum ardentium vſum agnoſceret, neque amicos etiam funebri pompâ dignos exiſtimaret, neque defunctorum corpora religioſè haberet. Verùm Auguſtinus curationem funeris, conditionem ſepulturæ, & pompam exequiarum viuorum vocat ſolatia, illosque commendat, qui antiquorum iuſtorum funera, officioſa pietate curârunt, & exequias celebrârunt.

In Epitaph. Paulæ matris ad Euſtochium.

Paulæ viduæ Romanæ quàm præclara pompâ exequiarum decreta ſit.

Centuriatores eſſe vanos, inſtitutum exequiarũ, Mariæ poſt mortem pręſtitum calumniãtes.

Li. 1. de ciuitate Dei, c. 12. & 13.

Quomodò Auguſtinus indicet de exequiis Chriſtianis.

Æquè vana coniectura, imò merum ſomnium eſt Centuriatorum, qui, vt Nicephori ac aliorum Veterum narrationem de honorifica Deiparæ ſepultura & miraculis adiũctis eludant (quoniam nihil aliud obiicere poſſunt) iſthæc ad cultum Marię ſuperſtitioſum efficta & comparata eſſe deblaterant. Quod verò periculum ſuperſtitionis eſſe dicent, ſi Apoſtoli aliique credentes conueniant religioſè, ſi ſuam charitatem ac reuerentiam in officio funeris implendo teſtentur, ſi ſingularem reuerentiam non ſolùm erga Virginem, ſed potiùs erga Deum externo quoque cultu declarent? Scribit Dionyſius ſecum illic Timotheum ac Hierotheum adfuiſſe, ac præterea Petrum Theologorum ſummum decus, & Iacobum fratrem Domini, aliosque Apoſtolos & excellentes viros, qui cùm corpus illud intuiti fuiſſent, quòd autorem vitæ Deumque cepiſſet, placuiſſe omnibus, vt immenſa Dei ſummi bonitas laudaretur, illudque laudationis munus certatim omnes obiuiſſe. Nihil profectò à vera pietate alienum, nihil ſuperſtitioſum à ſummis illis Eccleſiæ luminaribus admiſſum eſt, cum celebrem funeris pompam inſtruentes, ei cum gaudio gratulati ſunt, quam poſt longam, difficilemque huius vitæ nauigationem, ęternæ ſalutis portum iam tandem nouerant attigiſſe. Hæc veræ fidei & ſpei Chriſtianæ confeſsio, hoc germanæ dilectionis in matrem defunctam officium: hic præclarus fructus Spiritus, qui & gaudere cum gaudentibus & lugere cum lugentibus facit: hoc demùm reſurrectionis futuræ proprium eſt teſtimonium, ob quod Sanctorum corpora non abiicimus, ſed honoramus, religioſeque ſeruamus, quibus tanquam organis & vaſis ad omnia bona opera ſanctus vſus eſt Spiritus, vt Auguſtini verbis vtamur: Nam & laudabiliter, inquit, commemorantur in Euangelio, qui corpus Dominicum de cruce acceptum diligenter atque honorificè tegendum ſepeliendumque curârunt.] Sed enim quid facias, quæſo, tàm iniquis quàm infeſtis rerum æſtimatoribus, qui quicquid demùm præclari & mirifici in MARIAE morte, funere, ſepultura Deus effecit, ſiue literis mandatum, ſiue traditione confirmatum, ſiue ſilentio tranſmiſſum ſit, id vniuerſum in teteram ſuſpitionem trahere, id inuidiâ odioque grauare ſolent, cuncta propemodùm cum ſingulari Virginis laude coniuncta eò detorquentes, vt ad ſuperſtitioſum eius cultum comparata eſſe confingant. Sed firma tamen, vel inuitis iſtis, manet regula, quam Andreas Cretenſis tradidit, MARIAE in hunc mundum ingreſſum ſiue ortum, ſimul & poſtremum eius deceſſum plenum eſſe miraculo, nec humanæ mentis acumine poſſe comprehendi. Permittamus autem Antidicomarianitas ſibi ſapere, qui quoniam cum Eccleſia ſapere non volunt, nauſeabundi ſtatim reſpuunt, quicquid vel Catholicam in colenda Virgine pietatem confirmare, vel tantæ matris honorem aliqua ex parte promouere poteſt. Atque hæc ſatis fuerit, vt putamus, de MARIAE morte atque ſepultura in medium adduxiſſe: de vero & falſo Virginis cultu, ſi Dominus fauerit, poſteà diſſeremus.

Centuriatores fruſtrà timere periculum ſuperſtitionis, ſi admittatur hiſtoria de honorificis exequiis Mariæ factis.

Lib. de diuinis nominibus.

Laudanda illorum pietas, qui ſolẽnes exequias defunctæ Virgini celebrârũt.

Rom. 12.

Li. 1. de ciuitate Dei cap. 13.

Ioan. 19.

Centuriatores ad Eccleſiæ inuidiam & odiũ nihil non rapere & deprauare ſolent.

In orat. de Virgin. aſſumptione.

Mariæ in mundum ingreſſus, & poſtremus egreſſus miraculo plenus, nobisq; incomprehenſibilis.

CAPVT QVARTVM.

Quomodò Deipara poſt mortem, vt beatitudinem animæ conſequeretur, tùm à ſanctis Angelis ac reliquis cœlitibus, tùm à ſuo chariſſimo Filio in cœlum introducta, & illic præ omnibus honorata atq; eximiè coronata ſit, ſummo cum applauſu ac communi triumpho Sanctorum omnium.

Homini non ſolùm corpus & animam, ſed etiam vtriuſq; partis perfectionē Diuina bonitas præſtituit, eaq; perfectione ſe homo priuauit.

MAGNA Dei bonitate factum eſt, vt homo duplici naturâ, ſpirituali nempè & corporali, hoc eſt, animâ corporeque conſtaret, vtraq; autem reliquis animantibus omnibus antecelleret. Maius adhuc diuinæ charitatis argumentum eſt, quòd non ſolùm animam & corpus varìis ac excellentibus dotibus exornauit, ſed etiam vtrique parti ſuam perfectionem atq; fœlicitatem inde ab initio præſtituit, vt admirandum hoc ſuum opificium, & quaſi Orbis miraculum (hominem loquor) omninò abſolutum redderet, ac in ſempiternum plenè bearet. Verùm ingratus homo, dum nefarij Sathanæ potiùs quàm optimi autoris ſui obſequitur voluntati, vtramq; fœlicitatem amiſit, ſibiq; cùm corporis tùm animæ mortem, ceu homicida ipſe conſciuit. Neq; tamen continuit in ira ſua miſericordias Deus, ſed demiſſo in terram Filio viam ac rationem inuenit ac oſtendit, quâ homo dignitatem amiſſam recuperare, & ex vtraq; parte tùm animæ tùm corporis, vera beatitudine potiri poſſet. Ita demùm mirabili numinis ſapientiâ eſt effectum, vt & victor hominis, mundique princeps Sathanas illuſus, ſpe ſua peſſima fruſtraretur, & ob primum Adam lapſus homo, per ſecundum Adam erigeretur, & demùm perditi hominis reparator Deus, propoſitum ſibi ab initio finem in beando homine aſſequeretur. Quæ res ſi ſæpè multumq; conſideretur, præſentem & efficacem piis conſolationem adfert, vt ſeſe alioſq; quamlibet afflictos erigant ac ſuſtentent, quòd certò intelligant, benè beateq; viuendi viam per Chriſtum iam omnibus eſſe patefactam, vt qui velint, poſt breuem huius vitæ decurſum primùm quidem animæ, deinde verò corporis etiam fœlicitate donentur, ac ſuo demùm Capiti & Regi Chriſto pulcherrimè conformentur. Hinc iuſti ad præſentis mundi vitæque contemptum incitantur, & ad cœleſtem illam patriam, velut animarum corporibus exutarum placidiſsimam ſedem tutiſsimumq; portum, anhelantes aſpirant, vt poſita corporis ſarcinâ, cum Chriſto ipſo viuant expeditè. Hinc ſupremum etiam Iudicis aduentum ardenter expectant, per quem corpus hoc humile, mortale, adeòque putrefactum reformetur, & clariſsimo corpori Redemptoris perfectè configuretur, atque ita in nouam prorſus ac perfectam tranſeat creaturam. Stat enim immota ſententia, nec poteſt vllis aduerſariis viribus labefactari: Si terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam, ſed æternam in cœlis. Tùm Saluatorem noſtrum è cœlis venturum expectamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ; quemadmodùm Paulus Apoſtolus perſpicuè tradit.

Quomodò Deus amiſſam hominis dignitatē & perfectionem reſtituerit.

Psal. 76.

Quę conſolatio è doctrina ſuperiore capi ab homine poſsit.

2. Cor. 5.

Philip. 3.

Hæc præfari placuit, vt eò commodiùs ad tractationem ſequentem, eamq; non leuis ſanè momenti accedamus, quantum videlicet fœlicitatis tùm anima tùm corpus Deiparæ perceperit, poſtquàm illa è viuis exceſsit. Valet enim hoc quoque ad ſingularem commendationem Diuinæ poteſtatis ac munificentiæ, quæ ſi in Sanctis vllis aliis, certè in hac præſtanti Virgine ornanda & beanda eminenter effulſit. Etſi verò ſatis agnoſcimus, rectiſsimè ſcriptum eſſe illud: Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus iis, qui diligunt illum, certumque habemus, nullius omninò Sancti, nedum ſacratiſsimæ Virginis beatitudinem vlla poſſe oratione comprehendi: tamen haud abs re fore putamus, ſi humano

Mariæ beatitudo immēſa quidem, ſed aliquo tamē modo verbis explicanda eſt.

1. Cor. 2.

more,

more,& quaſi rudi(quod aiunt)Mineruâ dicamus aliquid,quomodò ad vltimos beatitudinis fines Deipara peruenerit,quod quidem cum ipſo Eccleſiæ ſenſu atq; inſtituto congruere videatur: de iis autem quæ ad beatitudinem & glotiam tàm ſacri corporis pertinent,ſuus erit locus poſteà diſſerendi.

Poſtquam igitur Deiparæ anima, velut nitidiſsima quædam columba(vt ſic dicam)ex nobili arca corporis euolauit, ac diu exoptatam libertatem, quam terreſtris domus inhabitatio præpediuerat, eſt conſecuta, Deus bone, quot ſanctorum Angelorum greges, aut potiùs innumerabiles cœlitum exercitus ſibi obuios habuit, à quibus illa primùm amiciſsimè ſalutaretur, ac mox paratiſsimis tùm gratulantium, (Hebr. 1.) tùm miniſtrantium officiis ſumma cum reuerentia exciperetur! Niſi fortè Paulus fallitur, qui eos omnes, adminiſtratorios ſpiritus in miniſterium miſſos propter eos, (Lucæ 16.) qui hæreditatem capiunt ſalutis, appellat. Quòd ſi Lazaro mendico tantum fœlicitatis obtigit, morienti vt anima ſuos ſtatim cuſtodes deportatores ac miniſtros, Angelos obtineret: quid minùs, obſecro, imò quid non longè amplius matri Domini tributum eſſe dicemus? Adhæc ſi Angelis tantæ curę ſunt res mortaliũ, vt vnius etiam (Lucæ 15.) miſerrimi hominis ad Deum conuerſione pœnitentiaque lætentur, & commune in cœlis gaudium celebrent, quid illos MARIÆ feciſſe putemus? quo applauſu atque tripudio illius non exceperunt aduentum, quæ vna ob perpetuam innocentiam illis vt conformior, ſic & acceptior fuit, quàm quiuis alius ob quamlibet actam pœnitentiam eſſe poſsit? An non illi modis omnibus lætiſsimè gratularentur, quam non modò Virginẽ, ſed & omnium virginum Euangelicarum principem & matrem & exemplar eſſe ſcirent? Quid autem illis caſtiſsimis Angelis æquè ac Virginum contubernium in hominibus eſt iucundum? quid magis familiare? quoniam amoris cauſam vel maximam præbet vitæ morumque ſimilitudo. Opinor equidem, nihil in cœlo ac terris tùm reperiri potuiſſe, quod præ hac vna & ſanctiſsima & pulcherrima Deiparæ anima, cùm Angelorum tùm Dei ſummi oculos oblectaret, magiſque omnium cœlitum animos paſceret ac recrearet. Papæ quàm propenſè & alacriter curatum eſt, vt (Pſal. 41.) beata illa Regina, quę cerui ſitientis inſtar ad fontem illum viuum properabat & maximè anhelabat, rectà perduceretur. Quanta verò concinentium & laudantium & exultantium velut aulicorum fuit contentio? quàm ſuauis melodia? quàm frequens & celebris pompa lectiſsimorum cœli ciuium, quum Domini ſuamque matrem in (Pſal. 41.) nouum illud hoſpitium inducerent, & illam non in ſinum Abrahæ, ſed ad locum ta- (Ioan. 1.) bernaculi admirabilis, ad thronum excelſum Dei, ad ſinum Patris, in quo ipſe Filius (Lucæ 1.) vnigenitus manet, turmatim ac honorificè deducerent? Enimuerò ſi Ioannes necdum natus, & intra materna viſcera concluſus, ad vocem Virginis præ gaudio exultauit, quantùm choros Angelicos exultaſſe, & quale tripudium in beatis omnibus extitiſſe credemus, tanto decore & lumine mirabiliter apparente, ſibique mox animos ſpectantium conciliante?

Mariæ anima migrans è corpore ſtatim ab Angelis excipitur.

Angeli non Mariæ min⁹ quàm Lazaro poſt mortem præſtiterunt.

Angeli de Mariæ innocentia plùs lætantur, quàm de cuiuslibet pœnitentia.

Angeli Virginũ ſocietate lætantur maximè.

Mariæ aduentus non ſine cõmuni cœlitum gaudio & triũpho exceptus.

(In orat. de Aſſumptione Mariæ.) Sed enim ne quicquam hîc fingere videamur, Veterum etiam ſententias audiamus. Scribit Andreas Cretenſis Epiſcopus, & palàm affirmat, ad MARIÆ mortem, velut ad inſigne ſpectaculum, innumerabilem Angelorum cętum confluxiſſe, & Sanctorum animas in ipſo Virginis exitu, veluti pulcherrimos ducentes choros adfuiſſe, (Can. 1. & 6.) has enim illas eſſe adoleſcentulas, de quibus liber Canticorum diſſerat. Ac einſdem Andreæ vox eſt: Oportebat cum Regina naturæ vnà adeſſe diuinas eorum, qui vixerant, animas, in exitu præcedentes, & eam deducere, & ea canere cantica, quę cani ſolent exeuntibus. In eundem ſenſum Damaſcenus, Idelphonſus, Metaphraſtes, aliiq; multa recenſent, quæ ſingulare & incredibile Angelorum gaudium MARIAM in cœlos deducentium comprobant, ſed nobis erit ſatis Sophronij & Bernardi verba hoc loco citaſſe. (Vide illorum orationes de feſto Aſſumptionis. Sermon. de Aſſumptione Virginis.) Ille habet in hunc modum: Legimus quàm ſæpè ad funera & ad ſepulturas quorundam Sanctorum Angelos aduenisse, & exequiis eorum obſequia præſtitiſſe, nec non & animas electorum vſque ad cœlos cum hymnis & laudibus detuliſſe: vbi & vtriuſque ſexus chori commemorantur frequenter auditi, laudeſque ceciniſſe: interea & quod perſpicacius eſt, multo nonnunquam lumine eoſdem reſplenduiſſe: inſuper & adhuc viuentes in carne, ibidem miri odoris fragrantiã diutius perſenſiſſe. Quod ſi ad recreandam ſpem & corroborandam fidem interdum aſtantium,

Teſtimonia Veterum de gaudio cœlitum ob Mariæ beatitudinem.

Angelĳ piis morientibus ſe cantores exhibere ſolent.

Quomodò Angeli circa Sanctorum mortẽ & ſepulturam ſeſe præſtent ſæpenumerò.

Saluator noſter Ieſus Cbriſtus ob merita ſnorum ampliùs comptobanda, talia & tanta dignatus eſt exhibere per ſuos cœli miniſtros circa defunctos: quantò magis credendum eſt, hodierna die militiam cœlorum cum ſuis agminibus feſtiuè obuiàm veniſſe genitrici Dei, eamque ingenti lumine circumfulſiſſe, & vſque ad thronum olim ſibi, etiam ante mundi conſtitutionem paratum, cum laudibus & canticis ſpiritualibus perduxiſſe? Nulli dubium omnem illam cœleſtem Hieruſalem tunc exultaſſe ineffabili lætitia, tunc iucundatum eſſe inæſtimabili charitate, tuncq; cum omni gratulatione iubilaſſe: quoniam feſtiuitas hæc, quæ nobis hodie reuoluitur annua, illis omnibus facta eſt continua.] Bernardus verò intet alia, quæ longùm ſit repetere, hac etiam vtitnr oratione: Quis cogitare ſufficiat, quàm glorioſa hodie mundi Regina proceſſerit, & qnanto deuotionis affectu tota in eius occurſum cœleſtium Legionum prodierit multitudo, quibus ad thronum gloriæ canticis ſit deducta, quàm placido vultu, quàm ſerena facie, quàm diuinis amplexibus ſuſcepra à Filio, & ſuper omnem exalrata creaturam: cum eo honote, quo tanta mater digna fuit: cum ea gloria, quæ tantum decuit Filium?]

Quomodò ſe Angeli erge Meriæ animam ex corpore migrãtem geſſerint.

Feſtum aſſumptionis Meriæ quod nobis eſt ennuũ, Angelis eſt continuum.

Serm. 1. de Aſſumptione Virginis.

MARIA in cœlum honorificè deducta, & ſuper omnẽ creaturam exaltata.

Prætereà multi Veterum notârunt, maximam in Angelis admirationem excitatam eſſe, quum inſolitam & incomparabilem illam Virginis matris in cœlnm venientis puritatem & pulchritudinem aſpicerent, eosque tanto ſplendore ac nitore quaſi reuerberaros, in has voces prorupiſſe: Quę eſt iſta quę progreditur, quaſi aurora conſurgens, pulchra vr luna, electa vt ſol, rerribilis vt caſtrorum acies ordinata? Et rurſus: Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto, delitiis affluens, innixa ſuper dilectum ſuum? Iterum vero: Quæ eſt iſta quæ aſcẽdit per deſertum, ſicnt virgula fumi, ex aromatibus myrrhę & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij? Pulcbra certè, & cœleſtibus cantoribus digna verba, ſed in quibus myſticos veſtigare ſenſus omitto, ſecundùm quos Angeli hand ſine ſtupore ſciſcitantur atque perpendunt, qnę qnantaque ſit hæc nouę Virginis & matris Reginæque adnentantis venuſtas, opulentia, amplitudo, fœlicitas; vt quæ in ſui amorem atqne admirationem cœlites omnes facilè raperet, & eos quaſi vno ore fateri cogeret illud: Specioſa nobis facta es & ſuauis in delitiis tuis Virgo pulcherrima prudentiſsimaque: meritò te amamus atqne ſuſpicimus, quæ magno iure ſuper omnes Angelorum choros exaltaris. Bernardus eoſdem Angelos ita loquentes ac demirantes inducit: Quanta eſt hæc, & vnde ei aſcendenti, vtique de deſerto, affluentia tanta delitiarum? Nec enim pares inueniuntnr delitiæ vel in nobis, quos in ciuitare Domini lætificat fluminis impetus, qui à vultu glorię, volupratis gloriâ potamur? Quæ eſt iſta, quæ de ſub ſole, (vbi nihil eſt niſi labor & dolor & afflictio ſpiritus) aſcendit delitiis ſpiritualibus affluens? Aſcendens igitur de deſerto Regina mundi, etiam Angelis ſanctis, vt canit Eccleſia, ſpecioſa facta eſt & ſuauis in delitiis ſuis.] Has aurem delitias ille tùm ad plenitudinem gratiæ, tùm ad prærogatiuam gloriæ ſingularis potiſsimùm refert.

Angelos pręadmiratione tãtæ virtutis & fœlicitatis inter ſe ſciſcitantur de Virgine aſcendente.

Cant. 6.

Cant. 8.

Cant. 3.

Serm. 4. de Aſſumptione Virginis.

Eccleſ. 1.

Quæ nobis in eadem Virgine ob hanc tãtam eiꝰ fœlicitatem laudanda & admiranda ſint.

O ſancta & auguſta Dei genitrix intende proſperè, procede & regna. Benedicta tu non ſolùm in mulieribus, ſed & ſnper omnes cboros Angelorum. Bearam te dicunt & dicent non humanę ſolùm generationes, ſed & Angelicę poteſtates atque virtutes. Miramur in te homine plùs quàm Angelicam puritatem: Miramur diuinam illam ſapientiam, quæ te ſummorum myſteriotum peritiſsimam, ac ipſius, qui æterna eſt Sapientia, genitticem & nutricem effecit: Miramnr fidem incõcnſſam, quâ omnes auditores & auditrices Euangelij ſuperâſti. Miramur plùs quàm virilem animi fortitudinem, quam tot tamque diris doloribus obruta præſtitiſti: Miramnr charitatem ardẽtem, quâ ſemper incenſa Deum colere, Filium amare, & proximo inſeruire perfectè conſueuiſti: Miramur anteactæ vitæ humilitatem, quæ te ad hanc ſummam pronexit gloriam, vt iam ſolo Deo & Cbriſto Filio inferior eſſe videaris. Ecce tua pręſentiâ non ſolùm orbis illuſtratur, ſed & cœleſtis patria nunc clariùs rutilat, Virgineę tuę lampadis irradiata fulgore. Aue gratia plena, Dominus tecum, quem tibi magis deuinctum ac propinquiorem habere non potes, quia Deum hominem, tnumq; Filium orbi genuiſti, & genitum vnà pręomnibus dilexiſti. O ſacroſanctum totius adorandę Trinitatis habitaculum, Verbique Dei pnriſsimum domicilium, qnod creaturæ omnes in cœlo & terra iure ſnmmo celebrent atque venerentur.

Ego

Eccleſia & Athanaſius docent, vt nos Angelorum exemplo, MARIÆ ob hanc tátam gloriam gratulemur.

Ego verò iſthæc tàm multis non proſeqnerer, niſi magiſtram ſequerer Eccleſiam, quæ nos docuit MARIAM in cœlos migrantem ita contemplari, vt ſimul gratulantinm illi Angelorum lætitiam maximã in animnm reuocemus, ac illorum exemplnm ſimnl nobis imitandum proponamns. Hinc illnd tot ſæculis receptum Eccleſię canticum: Aſſumpta eſt MARIA in cœlum: gaudent Angeli, laudantes benedicunt Dominum. Tum Athanaſius clariſsimè docer, omnes Angelorum Hierarchias hoc ſtndio feruere, vt MARIAM in cœlo ſuſpiciant atque benedicant.

In Euangel. de ſanctiſsima Deipara.

Te, inqnit, celebrat ptima acies, qnæ ex thronis Cberubinis & Seraphinis conſtat, qni aut flámmei, aut magni Regis Dei cognitores appellantur. Beata tu in mnlieribus, & beatus vterus tuus Dei geſtator, & vbera, quæ ille adhuc infantulus ſuxit. Secunda verò Hierarchia, quæ in ſe Dominationes, Virtutes, Poteſtatesqne complectitur, ad te reſpectans clamat, (vtpote quæ hæc didicerit à ſublimiori Hierarchia, priusque initiata ſit) Benedicta tu in mulietibus, & be nedictus venter tuns, qui Deum concepit, & mammillæ, quæ Deum educauerunt puerum factnm. Iam tertia ex Principibus Angelis & Archangelis àcies, qnibns mandatum & permiſſum fuit, à Deo emittente, vt per vnum Gabrielem Archangelnm ederet ſplendidiſsimum & capaciſsimum hymnum, in hęc verba:

MARIAM ab omnibus Angelorum Hierarchiis in cœlo peculiatiter celebrari.

Lucæ 1.

Aue gratia plena, Dominus tecum.] His verbis magnus ille Athanaſius Angelicum trinmphum in cœlis MARIÆ decretum non explicat, id qnod nulla orationis vi & copiâ ſe aſſecuturum facilè eſſe prouidebat, ſed trinmphi partem duntaxat, quæ in landatione ſola conſiſteret, nobis vtcunque depingit.

Præter Angelos mnlti ex hominibus beatis Mariam in cœlum ingredientē non ſine maxima lętitia exceperunt.

Vbi cùm ego Angelos nomino, haud excluſos velim religioſos Patriarchas, illnſtres Prophetas, caſtum Ioſeph ipſius Deiparæ coniugem, ſacerdotem Zachariam cum ſua Elizabetha, & magnum vtriuſque filinm Ioannem Baptiſtam. Adiungo itidem inſtnm Simeonem, Annam Prophetiſſam, Stephanum Diaconum, Iacobum ptimum ex Apoſtolis martyrem, plntesque alios, qui ante MARIÆ mortem vel ſuum pto Cbriſto ſanguinem profuderunt, vel accepti Spiritus primitias vitæ innocentia decorârunt. His demùm tot ſanctarum animarum myriades annumero, quot ptimum illnm iuſtum Abel ſeqnentes vnà cum Chriſto cœlum petiuerunt, ſedesque in regno Dei beatiſsimas ptimæ occupârunt. Quàm ergo lætus, quàm optatus, quàm fœlix illis MARIÆ fuit occurſus, quum & perſonæ procedentis maieſtatem, & maximam comitum in illa deducenda frequentiam, & communem gratulantium alactitatem, atque demum Filiumin matre honotantinm curam, & ardorem incredibilem cernerent? Quis niſi ſtupidns, quæſo, non intelligat, eaſdem piorum piarumque animas, ſiue In veteri, ſiue in nono teſtamento Chriſto capiti per fidem atque charitatem adhæſerunt, ſui Redemptoris venientem matrem agnouiſſe, & agnItam ſuſpexiſſe, & in charitate non ficta illius fœlicitati, præmiisque ampliſsimis gratulari voluiſſe? Animaduertebant profectò, iam illud adeſſe tempus, qno ſuam gratitudinem explicarent, & vnà cum Angelis concepti gandij ſpecimen exhiberent, atq; in MARIA Deum maximè prædicarent, ſed & ordine ſuo cum Angelicis Hierarchiis ſolenniter accinerent: Aue gratia plena, Dominus tecum; benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructùs ventris tui. Benedicta vbera, benedicta viſcera tus: benedictum cor & corpus tuum, quod adeò promptè inſeruiuit Emmanneli, atque in procuranda noſtra ſalute pro materna ſua pietate fideliter Chriſto voluit cooperati. Cur, obſecro, ad Prophetæ Dauidis imitationem ſeſe non componerent, & ſactam arcam Domini, quæ iam ob oculos eſſet, non lætè deducetent, non reuerenter haberent?

Beatorum animas in cœlo venięti MARIÆ gratulatas eſſe, & Dauidis exēplum imitari potuiſſe.

2. Reg. 6.

Dauid enim cùm veterem illam arcam Domini, quæ MARIÆ proculdubiò typus erat, in meliorem domum vellet traducere, ptæ ſummo gaudio exiliuit, chorum pſallentium & cantantium inſtituit, variis hymnis & inſtrumentis muſicis conceptum animo gaudium declarauit, omnemqne Dei popnlum ad edenda lætitiæ publicæ ſigna ouantem ſecum deduxit. Et miramur adhuc, non Angelos modò, ſed alios etiam cœlites propenſo & ardenti ſtudio, inſueta exultatione, ac ſingulati obſeruãtiæ ſignificatione, illi obuiam prodiiſſe, quę Regis æterni mater eadem & cœlorum Regina, tunc clariùs ſe contemplandam offerret? Etenim hanc figuram eodem modò Veteres interpretantur, eaq; interpretatio tantò videti probabilior debet, quantò plura concutrunt, quę typo veritatem, & rem figuratam figuratæ congruere & reſpondere demonſtrant,

Quā ingens Regis Dauid ſtudium fuerit in arca Domini ſolenniter deducenda.

Proinde

Magnam fuiſſe cauſam beatis ob præſentem Virginem exultandi.

Proinde fieri non potuit, quin illi gaudio intimo perfunderentur, ſuique gaudij ſpecimen euidens exhiberent, cùm tantum noui luminis & decoris appareret, quantum nouus è Sanctis hoſpes nunquam antea intulerat, quantumq́; ad omnes cœlorũ ſedes complendas propemodùm ſufficere videretur. Quàm lætis illi animis arcam Dei viuam & animatam ſunt proſecuti; arcam dico ad miraculum vſque puram, ſanctam, auream, hoſtibus formidabilem, quam Filius Dauid Chriſtus in ciuitatẽ ſuam cœleſtem Hieruſalem glorioſè transferre, ſibique proximam eſſe decreuerat? in qua demum panis de cœlo deſcẽdens, & vitam mundo tribuens initiò condebatur? Hanc arcam illi non ſuſpicerent, nõ eximiis dignam honoribus indicarent, quâ vna ſecundùm Deum nihil in cœlo præſtantius, nihil auguſtius, formoſius, venerabilius vel reperirent, vel deſiderarent? Nec mirum, ſi pro ſua tùm charitate tùm ſapientia cœlites ad Chriſtum Regem gloriæ conuerſi, ſimul Filio & matri communem gloriam gratularentur, ac idcircò plenis vocibus cõclamarent: Surge Domine in requiem tuam, tu & arca ſanctificationis tuæ. Verùm inter omnes & lucidas illas tot Sãctorum acies, quibus Deiparæ aduentus perquàm iucundus extitit, neſcio quid admirãdum & eximium in virginibus ſanctis eluxit, vtpote Agnum proximè aſſectantibus, nouumq́ue illi ſemper & dulciſsimum canticum modulantibus; quę, vt Chriſto ſponſo, ita & matri ſponſi prę reliquis cœli incolis, ſunt vtique manentq́ue familiariores. His non poſtremas, ſed primas meritò dabimus in tàm celebri ouantium pompa, quandoquidẽ tales pediſſequas, tali Reginæ inprimis adeſſe congruebat, quę ſui ordinis matrem & principem amarent impenſiùs, & propinquiùs comitarentur, & ſtudioſiùs honorarent, & perfectiùs demum Prophetæ complerent vaticinium, quo prædixerat Spiritus ſanctus: Adducentur Regi virgines poſt eam: proximæ eius afferentur tibi. Quid multis? Viderunt hodie aſcendentem filiæ Sion cœleſtis, & beatam dixerunt, & Reginæ laudauerunt eam. Prorſus de benedictionibus ſuis hodie MARIA metit, quia refuſa eſt ſpiritualiter in eam omnimoda benedictio illa, quam de ſe profudit.] quemadmodùm Guarricus affirmat.

3.Reg.6. Ioan.6. Pſal.131.

Sacras virgines ob Marię aduentum præ cæteris exhilaratas eſſe.

Apocal. 14. Pſal.44. Cantic. 6. Serm. 4. de Aſſumptione Virginis.

De Chriſti perſona conſiderãda, quomodò erga matrem in cœlum venientem ſe geſſerit.

Reliquum eſt de Chriſto ipſo dicere, qui certè inter cæteros & præ cæteris matrem chariſsimam in cœleſtibus ſedibus ita honorificauit, vt vel ſolus ad ſummã conſolationem, imò voluptatem, lætitiam, omnemq́ue fœlicitatem tali animæ ſufficere videretur. Id quod paulò luculẽtius fiet, repetito colloquio, quo idem Filius matrem primùm venientem excepiſſe, ac amãter admodùm ſalutaſſe, ſuamq́; illi beneuolentiam declaraſſe, præter alios Guarricus etiam indicauit. Sic enim Chriſtum loquentem nobis producit: Ego ſum qui patrem & matrem filiis honorandos commendaui: ego vt facerem quod docui, & exemplo eſſem aliis, vt patrem honorarem, in terram deſcendi: nihilominus vt matrem honorarem, in cœlum reaſcendi. Aſcendi & pręparaui ei locum thronum glorię, vt à dextris Regis, Regina coronata conſideat in veſtitu deaurato, circundata varietate. Neq; hoc dico quòd in parte thronus ei collocetur: quin ipſa potiùs eſt thronus meus. Veni igitur electa mea, & ponam in te thronum meũ.] Et poſt pauca: Nullus mihi plus miniſtrauit in humilitate mea: nulli abundãtiùs adminiſtrare volo in gloria mea. Communicâſti mihi præter alia quod homo ſum: communicabo tibi quod Deus ſum. Quia concupiui ſpeciem tuam, etiam deſiderantiùs quàm tu meam, nec ſatis glorificatus videbor mihi, donec tu glorificeris. Gloria tibi Domine Ieſu, ſubintulit chorus Angelorum. Gloria tibi Domine Ieſu, ingeminet cætus fidelium.] Cum his non perperam congruunt, quæ ab aliis adferuntur; Chriſtum, videlicet, ſi more humano res tãta exprimenda eſt, venienti matri hoc modo dixiſſe: Veni tandem electa mea, amica mea, mater mea, columba mea, tota pulchra, quoniam macula non eſt in te. Veni receptura materni vteri pignora, fidelis educationis mercede donanda, quæ vt nullus alius, me charitatis officiis cumulâſti, meiq́ue curam ſemper maximam habuiſti. Tu me carnis tuę veſtiſti ſubſtantiâ: ego te maieſtatis gloriâ induam. Solem nube texiſti, nũc ſole viciſsim ipſa veſtieris, vt mulier amicta ſole perpetuò celebreris. Me Salomonem humanitatis diademate coronâſti, nunc ego tibi, vt mea diuinitate fruaris, nouam ſplendidamq́ue coronam imponam. Materno in ſinu me paruulum benignè fouiſti: & tibi thronum excelſum, in quo Regina ſuauiter perpetuoq́ue quieſcas, aſsigno. Me ſuper omnia ſyncerè atque

Serm. 4. de feſto Aſſumptionis Virginis.

Chriſti ad matrem oratio iuxta Guarricũ.

Quomodò Chriſtus matrẽ ad ſe in cœlum primũ venientem exceperit.

Apocal. 12.

aſsiduè

aſsiduè dilexiſti, teque vt humilem ancillam infimo loco habuiſti. Quare ſuper creaturam omnem & humanam & Angelicam te in regno meo elegi, dilexi, exaltaui, vt longè amplius quàm primus ille Salomon ſuam parentem amauit atque honorauit, tu à me ac meis etiam in poſterum, tàm in triumphante quàm in militãte Eccleſia, & ameris & honoreris. Atque huc pertinet, quod quidam ſentiunt, ſingularem thronum, & ſpeciale Regis ſolium excelſum MARIÆ in cœlo eſſe tributum, vt ſuper choros Angelorum & cœlitum omnium exaltata, nihil contempletur ſuper ſe mater, niſi Filium ſolum, nihil miretur ſuper ſe Regina, niſi Regem ſolum, nihil veneretur ſupra ſe mediatrix noſtra, niſi Mediatorem ſolum, vt Guarricus diſertè teſtatur. Alij Angelos etiam vota ſua Virginis fauore aſſequi putant, quibus per MARIAM plus modo diuinę cognitionis, & abundantior gratia communicetur. Verùm de hoc nihil modò ſtatuemus.

Excellentem thronum Mariæ in cœlo tribui, & præſtare illam Angelis.

Serm. 1. de Aſſumptione Virginis.

Nulli autem vanum atque ſuſpectum videri debet, quòd eiuſcemodi dicta diuini amoris, ſummæque liberalitatis plena Chriſto Domino attribuuntur, quum varia ſcripturæ loca conſonent, quæ mirificam Dei erga ſuos amicos bonitatem ac incredibilem munificentiam tùm in promittendo, tùm in remunerando, declarent. Quid enim ſibi volunt hæ Chriſti ſententiæ: Quiſquis potum dederit vobis calicem aquæ frigidæ in nomine meo, quia Chriſti eſtis, amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam. Quiſquis vnum ex huiuſmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit: & quicunque me ſuſceperit, non me ſuſcipit, ſed eum qui miſit me. Quamdiu feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Tum alibi: Cùm facis conuiuium voca pauperes, debiles, claudos & cæcos: & beatus eris, quia non habent retribuere tibi. Retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum. Ac ne dubitemus, eiuſmodi retributionem ſiue remunerationem locupletiſsimam fore: Menſuram, inquit, bonam & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum. Quocirca diues herus, vt ſe frugi ſeruo, ſeu fido Oeconomo gratum vereque liberalem oſtendat: Euge, inquit, ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra gaudium Domini tui. Ad hæc pollicetur ſe curaturum, vt ſuis diſponat regnum, ſicut ipſi Pater diſpoſuit, vtque ſuper menſam ſuam edant & bibant, quibus diſcumbentibus & ipſe famulorum inſtar præcinctus, miniſtrare velit, ac demum eos ſuper omnia bona ſua conſtituere. Poſtremò quid à Domino magnificentius offerri, & à nobis amplius expectari poterat, præterquam illud? Pater quos dediſti mihi, volo vt vbi ſum ego, & illi ſint mecum, vt videant claritatem, quam dediſti mihi. Et ego claritatem, quam dediſti mihi, dedi eis: vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus. Præclara ſunt hæc ſanè, quibus immenſam ſuam erga nos beneuolentiã, & in præmiis conferendis liberalitatem Chriſtus comprobat; multò etiam futurꝰ electis largior, quàm ſermone vllo exprimi, & à quoquam credi poſsit. Quare nullus ambigendi ſupereſt locus, quin iſtiuſmodi promiſsiones, vt in aliis Dei ſeruis, ſic etiam in ipſa Dei parente ſuum ſortiantur effectum, illamq; præmiis in cœlo ampliſsimis honoratam eſſe conuincant. Qui enim vnicuique reddet ſecundùm opera ſua, tantis MARIÆ doloribus, laboribus meritis, iuſta mercede compenſandis deeſſe nec voluit, nec potuit, ſed eius ornandæ & coronandæ rationem habere maximam debuit; quæ ſicut in miniſtrando inprimis ſedula fideliſsimaque, ſic etiam in charitate omnique virtute perfectiſsima fuit, vt verè de illa prædicetur: Multæ filiæ congregauerunt diuitias: tu ſupergreſſa es vniuerſas. Ac veriſsimũ eſt Idiotæ dictum: Quodcunque donum alicui ſanctorum vnquam datum fuit, MARIÆ non fuit negatum, cui omnis gratia bonorum naturalium, & ſpiritualium chariſmatum & bonorum cœleſtium non defuit.

Dei erga Mariã munificẽtia ex aliis Scripturæ locis & promiſsionibus manifeſtatur.

Marc. 9.

Ibidem.

Luc. 14.

Luc. 6.

Matth. 25.

Luc. 22.

Matth. 24.

Luc. 12.

Ioan. 17.

Deus in Maria promiſsiones cõpleuit, quas aliis fecit credẽtibus.

Matth. 16.

Prouer. 31.

In lib. contemplat. B. Virginis c. 2.

MARIÆ non minus collatũ quàm cuilibet Sanctorum.

Habeant ſuam in cœlo perennem gloriam, qui olim ſingulari clementiæ, humanitatis, & beneficentię laude claruerunt, quemadmodùm [a] Abraham, [b] Loth, [c] Iob, [d] Tobias, Martinus, Nicolaus, quandoquidem vel peregrinos hoſpitio libenter exceperunt, vel afflictis & pauperibus compati ac ſubuenire curauerunt, vel defunctis ſepulturæ pietatem exhibuerunt, vel nudorum demum viſcera ſuis aut veſtibus aut facultatibus, benignè texerunt. Hinc illi miſericordes nõ modò miſericordiam, ſed &

a Gen. 18.
b Gen. 19.
c Iob. 31.
d Tobiæ 1. & 2.

Mariæ donata præmia, quæ miſericordibus in Scriptura promittuntur.

Matth. 5. & 6.

fulgentem

ɔɔɔ

fulgentem perpetuoque durantem iuſtitiæ coronam, ſibi apud Deum, & Angelos & homines comparauerunt. Tantò autem his MARIA beatior, atque in cœlis glorioſior exiſtimanda eſt, quantò in omnibus charitatis & miſericordiæ operibus exercendis ſolicitior ac diligentior extitit; præſertim erga illum, qui cùm inde ab æterno diues eſſet, noſtro nomine non ſolùm egenus, ſed & nudus, & imbecillis, & rerum omnium indigens puer factus eſt, non habens quidem vbi caput ſuum reclinaret, vbiue corpus mortuum, niſi in alieno ſepulchro, condendum relinqueret. Quis autem officioſam & ſedulam MARIÆ pietatem erga pauperem Ieſum, dignè ſatis explicet? quis illi iuſtum aliquem fratrum iuuandorum ſtudioſum meritò anteponat, tantamque huius charitatem ſingularibus æternisq; præmiis non dignam cenſeat? Illa enim Dei Filium, qui tanquam colonus & viator, vt Propheta loquitur, ad nos declinauit, in domum, adeoque in vterum ſuum excepit, & Verbum illud æternum virginea carne ſua contexit. Illa Emmanuelem maternis obſequiis domi ac foris fidiſsimè proſecuta eſt, quum natum infantem pannis inuoluit, præſepi impoſuit, lacte pauit, veſtibus induit, manibus deportauit, magnaque curâ nutriuit, nihil vt tali paruulo deeſſe pateretur. Eandem charitatem adoleſcenti & iuueni præſtitit, tàm impensè per omnem vitam illi dedita, vt iniuriam Filio irrogatam, ſuam eſſe iniuriam reputaret. Igitur vincto, flagellato, irriſo, condemnato, & in crucem ſuffixo intimè compaſſa eſt, morienti fideliſsimè aſtitit, & mortuum demum mœſtiſsima ſepeliuit. Tàm ſyncera, vehemens, aſsiduaque charitas non vni ex minimis, ſed Chriſto longè omnium præſtantiſsimo, Deique Filio vnigenito impenſa, nónne vocationem & inuitationem dulciſſimam promerebatur, vt à Filio regnãte tandem audiret: Veni benedicta Patris mei, poſside paratum tibi regnum à cõſtitutione mundi? Euge mater bona & fidelis, cunctis frugi ſeruis mihi iure charior, & in miniſtrando diligentior. Super pauca fuiſti fidelis, ſuper multa, imò ſuper omnia bona te conſtituam. Intra in gaudium Domini tui, quod à te nemo tollet, vt Spiritus tuus in Deo ſalutari tuo ſemper exultet. Replebitur nunc in bonis deſiderium tuum: ſaturaberis, quoniam apparuit gloria mea: inebriaberis ab vbertate domus Dei, & torrente diuinæ voluptatis potaberis. Vbi ſum ego, & tu manſura es, vt quemadmodùm priùs eras ſocia paſsionũ, ita nunc conſolationum quoque in regno meo particeps fias. Meam claritatem, quam ab initio mihi dedit pater, ſi vlli alij, tibi vel maximè communem eſſe volo, vt eam videas, ſimulque guſtes, quàm ſuauis ſit Dominus, in quem credidiſti, quem amâſti, & præ omnibus deſiderâſti. Hæc eſt vita æterna, in qua perficientur quæcunque tibi dicta ſunt atque promiſſa; vt Patrem verum Deum ſolum, & me ab illo miſſum de facie ad faciem ſine fine videas, & videndo ſine faſtidio diligas, & diligendo continuè perfruaris, hocque ſummum bonum cum electis & præ electis omnibus, ſecurè poſsideas in ſempiternum.

Maria Chriſto pauperi humanitatem & miſericordiam omnem impendit.

Lucæ 6. & 13. Hebr. 13.

2.Cor. 8.

Matth. 8. Ioan. 19.

Quàm ſedula fuerit Maria in Chriſto curando, & per omnẽ vitam iuuãdo.

Ierem. 14.

Chriſti matrẽ coronantis amica & liberalis promiſsio.

Neque verò ſine Veterum exemplis iſthæc proferimus, qui eodem ferè modo de MARIÆ aſcendentis in cœlum gloria, ſunt philoſophati: Vnde Fulbertus in homiliis Auguſtino aſcriptis hoc modo tradit. Hodie MARIA à ſponſo Filio & Domino congruè audiuit: Iã hyems tranſiit, imber abiit & receſsit. Surge proxima mea, ſponſa mea, columba mea & veni.] Adiungit poſtea, thronum Regium in aula Regis æterni, ab Angelis, MARIÆ collocari, quam Rex ipſe regum, vt matrem veram & ſponſam decoram, præ omnibus diligat, & amoris amplexibus ſibi conſociet, quæque in illa beatorum regia, primi ordinis teneat dignitatẽ. Notauit & Idiota, quòd, ſicut MARIA circa humanam Chriſti naturam dulciſsimè verſata eſt, dum puerum illum lactaret, lauaret, foueret, leniret, amplecteretur, oſcularetur, cæteraque humanitatis officia Filio exhiberet: ſic illum viciſsim optimæ matri ſinẽ diuinitatis dulcedinẽ ſingulariter indulgere. Sed & Bernardus ſuperiora cõfirmat, cùm de Chriſto ſcribit, qui ſedens in dextera Patris, matrem ad thronum gloriæ aſcendentem voluerit honorare, & in beata ſalutatione ſuſcipere, hoc velut epithalamium depromẽs; Oſculetur me oſculo oris ſui. Etenim non ſolùm tota cœleſtium legionum multitudo in MARIÆ occurſum prodiit, illamque ad thronum gloriæ magno deuotionis affectu deduxit, ſed & Filius placido vultu, ſerena facie, diuinis amplexibus eandem ſuſcepit, & ſuper omnẽ creaturam exaltauit, ac deniq; dulciter oſculatus eſt. Quod ſi inquit, oculus nõ vidit,

Teſtimonia Veterũ de Chriſto matrem humaniter excipiente & honorãte.

Homilia 2. de Aſſumptione Virgine.

Cant. 2.

In lib. contemplat. de beata Virgine ca. 2.

Serm. 1. de Aſſumptione Mariæ.

Quomodò Maria in cœlum veniens honorata ſit.

nec

nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparanit Deus diligentibns ſe: quod præparauit gignenti ſe, & quod omnibus eſt certum, diligenti præ omnibus, quis loqnatur? Fœlix planè MARIA & multipliciter fœlix, ſiue cùm excipit Saluatorẽ, ſiue cùm à Saluatore ſuſcipitur: vtrobique mira dignitas Virginis matris: vtrobique amplectenda dignario maieſtatis.] Ac rurſus: Qnem MARIA in caſtellnm mundi hnius intrantem priùs ſuſceperar, ab eo ſuſcipitur hodie ſanctam ingrediens ciuitatem. Sed cum quanto, putas, honore, cum quanra, putas, exultatione, cum quanta gloria? Nec in terris locus dignior vteri Virginalis templo, in quo Filium Dei MARIA ſuſcepit; nec in cœlis regali ſolio, in quo MARIAM hodie MARIÆ Filius ſublimauit.]

Fœlix Maria, ſiue ſuſcipiat Chriſtum, ſiue ab eo ſuſcipiatur.

Maria in Regali ſolio à Filio ſublimata.

Quòd ſi Nouatores hanc incomparabilem MARIÆ ſnblimitatem, ſiue in cœlis præſtantiam, ægrè concedent, multò minùs approbabunt, qnod ab eodem Bernardo, MARIA nobis facta dicitur aduocata, & mater miſericordiæ, reginaque cœlorum, quæ apud Denm ſalutis noſtræ negotia efficaciter pertractet; qnia nec voluntas ei deſit, nec poteſtas. De quibus epithetis non falsò MARIÆ tributis, & in Eccleſia certè probatis (quicqnid aduerſarij obſtrepãt) nos loco ſno poſtea diſſeremus. Eodem ſupercilio reprehendent Anſelmum, quòd ſcripſerit: Stipatus mille millibus, imò innumerabilibus Angelorum agminibus, Deus ipſe huic piiſsimæ matri ſuæ de hoc mundo migranti occurrit, eamque ſuper omnes cœlos exaltatam, cunctæ ſecum creaturæ perenni iure dominaturam, in throno glorię collocauit.] Et rurſus: Ipſe Ieſus, Deus & Dominus omnium, Filius benedictus huins caſtiſsimę Virginis & Dominæ rerum, ei, ſicut ſuæ vnicę matri, totus feſtiuus occurrere volebat: & aliquis de familia ſua ſe tanti gaudij immenſitati ſubrraheret?] Accnſabunt & Idelphonſum, cuins teſtimonio Chriſtus marrem in throno regni collocauit, & eam in immortalitatis gloriam tranſpoſuit, ac ſuper choros Angelorum euexit. Qui hoc etiam ſcribit: Hodie MARIA cum Angelis coronatur in regno, quod olim ei præparatum eſt, vnà cnm Sanctis à conſtitntione mundi. Hodie collocatur in throno à dextris Dei, ſicnt canitur in Pſalmis: Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu dcanrato, circundara varietate virtntum.] Ac rurſus alio loco: Etſi impartit præmia inſtus Iudex Chriſtus Dominns, ſecũdùm Apoſtolum, vnicuique iuxta opera ſua, huic tamen ſacratiſsimæ Virgini genitrici ſuæ, ſicut incomparabile eſt qnod geſsit, & ineffabile donum qnod percepit: ita eſt inæſtimabile atque incomprehenſibile præminm & gloria, non dico inter cæteras ſacras virgines, verùm etiam vltra omnes Sanctos, quam promeruit.] Mordebunt itidem Sophronium Idelphonſo antiqniorem clariſsimè pronunciantem, qnòd MARIA vſq; ad throni celſitudinem proceſsit, atque in regni ſolio ſublimata, poſt Chriſtum glorioſa reſedit. Sic enim vbiqne, inquit, confidenter ſancta Dei canit Eccleſia, qnod de nullo alio Sanctornm fas eſt credere, vt vltra Angelorum & Archangelorum dignitarem meritò tranſcenderit.] Ac rurſus: Creditur quòd Saluator omnium ipſe per ſe totus feſtiuus occnrrit, & cum gandio eam ſecum in throno collocauit. Aliàs autem quomodò impleuiſſe creditur, quod in Lege ipſe præcepit: Honora patrem tuum & matrem tuam?]

Serm. 1. de Aſſumptione Virginis.

Li. de excellentia Virginis cap. 8.

Serm. 1. de Aſſumptione Virginis.

Pſal. 44.

Serm. 2. de Aſſumptione Virginis.

In Serm de Aſſumptione Virginis.

Exodi 20.

Tam præclara dicta à Veteribus de Marię gloria & coronatione, vt ferre nõ poſſint Nouatores.

Quomodò Idelphonſus ſingularem Mariæ in cœlis gloriam proponat.

MARIA poſt Chriſtũ in regali ſolio reſidet, ſup omnes Angelos exaltata.

Quòd ſi dictos Patres non audient Nouatores, adeò perfrictæ frontis illos futuros non arbitror, vt magnum illnm, nec ſatis laudatum vnquam Athanaſinm vel repudient, vel aſpernentur. Is verò tàm vetus & probatus Doctor, etiam de MARIA in cœlnm aſſumpta interpretatur, quod per Dauidem dictum eſt: Aſtitir Regina à dextris tuis in veſtitu deanrato, circundata varietate. Hanc enim eſſe affirmat, quæ vt Regina, à dextris Filij vbiq; regnantis aſsiſtat, hancqne nouam Euam, vitę matrem ſemperque & vndiquaque beatiſsimam Reginam, dominam & Deiparam ritè ſalntari, quemadmodùm Capite ſequenti ex eodem Athanaſio plnribus aſtruemus. Atq; hactenus oſtendiſſe ſufficerit, quæ ſit Veterum confeſsio de incredibili vereqne admiranda Deiparæ gloria, quam fœlix eius anima corpore iam exuta, non ſine ſummo Eccleſiæ triumphantis applauſu in cœlo percepit, Chriſto qnidem inprimis matrem vt chariſsimam, ita & digniſsimam honorante, vtpote ſnmmis illi æterniſque præmiis conſtitutis. Veriſsima eſt enim ſemperque retinenda Bernardi Regula: Quantum gratiæ MARIA in terris adepta eſt præ cæteris, tantnm & in cœlis obtinet gloriæ ſingula-

In Euangel. de ſanctiſsima Deipara.

Pſal. 44.

Superiorũ epilogus.

Serm. 1. de feſto aſſumptio. Virg.

Athanaſij Magni teſtimoniũ de Maria, vt Regina & Domina in cœlo regnante.

Bernardi Regula de ſingulari Marię gratia & gloria.

Ccc

ſingularis.] Nec mirum ſanè: Si enim eadem Virgo mater præ omnibus Chriſtum in terris dilexit, quod omnibus eſſe certum idem Bernardus affirmat, quoniam charitati præmium beatitudinis eſſentiale debetur, vt Theologi aſſeuerant, conſequens eſt, in cœleſti gloria primarium locum, eidem ſummè ſummum bonũ diligenti competere, vt in throno Diuinitati proximo præ omnibus collocetur, ſicut [a] Rickelius nõ leuiter probat. Proinde [b] Anſelmus MARIÆ gratiam, gloriam & fœlicitatem immenſam dicere non veretur, quæ ſua quidem glorificatione inæſtimabiliter patriam cœleſtem cohoneſtet ac illuſtret. [c] Andreas verò Cretenſis illam Reginam omnis humanæ naturæ, quæ, ſolo Deo excepto, ſit omnibus altior, vocat. Demum [d] Epiphanius, vt ſemel finiam, in hunc modum admirabundus exclamat: MARIA, ſolo Deo excepto, cunctis ſuperior exiſtis: naturâ formoſior es ipſis Cherubim, Seraphim, & omni exercitu Angelico, cui prædicandæ cœleſtis ac terrena lingua minimè ſufficit, imò verò nec Angelorum; columba pura, ſponſa indiuiduæ Trinitatis, & à Deo ipſo in honore habita.]

Mariæ ſummè diligẽti ſumma competit beatitudo.

Maria cœli decus ac lumen.

Maria cunctis ſuperior, DEO tãtùm excepto, iuxta Epiphanium.

Ibidem.

a Lib. 4 de laudib. Virginis Art. 5.
b Li. de excellẽtia Virginis ca. 8.
c In Encomio de dormitiõe Deiparæ.
d In ſer. de laudibus B. Virginis.

CAPVT QVINTVM.

An MARIA poſt mortem in corpore non ſit reſuſcitata, & in cœlos aſſumpta? Item quorum teſtimoniis, quibusq́ rationibus & Scripturæ exemplis eiuſmodi corporalis reſurrectio & aſſumptio Virginis confirmetur? Quid prætereà ſecus opinantibus liceat reſpondere, ac de fructu eiuſcemodi tractationis?

Paulus animæ & corporis fœlicitatem deſiderauit, ac deſiderandã oſtendit.

SVPRA meminimus, duplicem fœlicitatem, quæ tùm animæ tùm corpori reſpondeat, homini à Deo propoſitam eſſe. Vtramque Paulus Apoſtolus expetebat, quoniam & corporeis vinculis diſſolutis cum Chriſto eſſe, & in hoc mortali tabernaculo ingemiſcens, ſuperueſtiri ſummopere deſiderabat, vt quod mortale eſt, à vita abſorberetur. Vnde rurſus domũ in cœlis æternam ſibi poſt mortem promittebat, ac ſimul Chriſti aduentum, per quem humile corpus ſuum non modò reformaretur, ſed etiam Redemptoris clariſsimo corpori conformaretur, fidenter expectabat. Etſi verò mortales omnes, ſicut Ethnici quoq; ſcriptores teſtantur, naturali quodam fœlicitatis deſiderio teneantur, tamen piorum & Chriſtum ſyncerè amantium manet proprium, vt in hoc mortali corpore peregrinantes, & cum veræ fidei luce ambulantes, non animæ ſolùm fœlicitatem expetant, ſed ad corporis etiam redemptionem, ſicut idem Apoſtolus appellat, & conſequentem eius fœlicitatem vehementer aſpirent; nimirùm vt imagini Filij, ſuique Capitis hoc quoq; modo cõformes efficiantur. Qua in re MARIA quidem nihil à ſanctis aliis diuerſum habuit, ſed potiùs hoc ipſum deſiderium, vt corpore beatetur, tantò magis in illa peregrinante videtur arſiſſe, quantò certiùs de dotibus corporis glorificati cognoſcebat, quantoq; iucundior erat illi memoria Chriſti filij, quocum tàm præclarè ageretur in illa glorioſa & auguſta ſuæ carnis poſt mortem reſurrectione. Nec dubium ſanè, quin, ſicut Ioannes dilectus, ita ſponſa hæc ſummè dilecta ſummeq; diligens, ex animo dixerit ac rogauerit ſæpè: Veni Domine Ieſu; Veni, inquam, vt anima mea velut carcere liberata, tibi perfectè adhæreat, teque ſine impedimento cum Angelis laudet, ac vnus tecum in cœlo ſpiritus efficiatur. Veni prætereà, vt hoc corpus meum, quod primo aduentui tuo domicilium ac hoſpitium deligere dignatus es, citò viuificetur, atque, ſi fieri poteſt, à corruptione integrum conſeruetur, tuoque corpori rediuiuo conformetur; nimirùm, vt vbi tu es cum anima ſimul & corpore beatiſsimus, illic & ego vtraque ex parte tecum coniunctiſsimè viuam, ſimulque caro mea & cor meum in te Deo ſalutari meo ſemper exultent. Quem enim modum feruens amor recipit atque ſeruat? & præſertim in flagranti illo MARIÆ pectore,

Maria beatitudinem corporis ante mortẽ ſæpe multumque deſiderauit, ac deſiderãdi cauſam habuit.

Mariæ vehemẽs deſiderium ad ſuum Filium aſcendendi cum corpore & anima.

Philip. 1.
2. Cor. 5.
Philip. 3.
Rom. 8.
Apocal. vlt.
Ioan. 12. & 17.

nihil

Maria ſæpe petiuiſſe videtur, vt cum anima & corpore veniret ad Filium glorificatum.

nihil vt abſurdum eſſe videatur, ſi exiſtimemus, matrem Domini ex ſumma quadam in Deum fiducia, atque erga Filium ſamiliaritate ante mortem crebrò id petiuiſſe, vt non ſolùm animæ ſed & corporis ſœlicitatem, ex ſingulari quadam gratia obtineret. Quid enim, ſi Spiritus ſanctus, qui vbi vult ſpirat, & poſtulat pro nobis (vt Paulus inquit) gemitibus inenarrabilibus, quid, inquam, ſi ille MARIÆ hoe pium votum deſideriumque ſuggeſsit, atque pios motus in animo tàm mirabilis prophetiſſæ excitauit; motus, inquam, fidei, ſpei & charitatis, qui ad immortalitatem citius impetrandam tali precatrici congruerent, ipſique Deo grati eſſent? Quid enim, ſi & ipſa Spiritu afflata, & ſingulari fidei lumine illuſtrata, ob hanc ipſam cauſam diceret: In pace in idipſum dormiam & requieſcam: quoniam, tu Domine, ſingulariter in ſpe conſtituiſti me: Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea, inſuper & caro mea requieſcet in ſpe. Quanquam hæc prophetica verba de Chriſto præcipuè dici, ſicut & Petrus interpretatur, minimè ignoramus. Sed enim ſiue MARIA (ſicut Chriſtus) de ſua reſurrectione breui ſequntura præſciuerit, ſiue illam neſciuerit, de re ipſa modò non valdè ambigit Eccleſia, piè nimirùm perſuaſa, quemadmodùm oſtendemus, inter alia multa & mirifica priuilegia Deiparæ conceſſa, hoc quoque non minimum eſſe, quòd illa poſt mortem in carne reſuſcitata, & beata immortalitate veſtita, corporis quoque fœlicitatem perceperit, vt iam vnà cum anima ſimul & corpore in cœleſti regno auguſtè triumphet. Quam piam Eccleſiæ credulitatem non eſſe vanam aut nuper excogitatam, flocciique pendendam, nos primùm veterum ſcriptorum ſententiis confirmabimus: deinde rationes varias, quæ hanc ſententiam piis probabiliorem faciant, in medium adducemus: poſtremò illis reſpondebimus, qui Virginem cum corpore in cœlos aſſumptam vel negant vel dubitant.

Ioan. 3. Rom. 8. Pſal. 4. Pſal. 15. Actor. 3.

Eccleſia modò ſibi perſuaſum habet, Mariam in carne reſuſcitatam, & cum corpore beatam eſſe.

Propoſitio cum diuiſione de ſequenti tractatione.

Teſtimonia ſcholaſticorum & vetuſtiorum Latinorum, qui Mariæ corpus glorificatū tribuunt.

Ordiemur autem à ſcholaſticis Doctoribus, quorum certè non contemnenda eſt autoritas, in his potiſsimùm quæ conſentienter aſtruunt, ſicut de corporali MARIÆ in cœlos aſſumptione vno quaſi ore loquuntur. Qua de re dubitandum non eſſe [a] Rickelius aſſerit, quoniam à fidelibus piè credatur, idemq; à Doctoribus confirmetur, MARIAM cum reſuſcitato corpore in cœlos aſſumptam eſſe, ſicut & [b] Antoninus Archiepiſcopus Florentinus affirmat. Hinc & [c] Thomas Aquinas, qui ſcholaſticorum Doctorum eſt facilè princeps: Credimus, inquit, quòd poſt mortem MARIA reſuſcitata fuerit, & in cœlum deportata.] Id quod [d] Albertus Magnus cum Hugone Victorino confirmat, nec ſolùm Deiparæ, ſed etiam aliis, qui cum Domino reſurrexerunt, duplicem corporis & animæ in patria ſtolam adſcribit. Tum [e] Bonauenturæ teſtimonio ſancti Doctores probabiliter ſentire videntur, & rationabiliter probare nituntur, & fideles hunc ſenſum piè amplectuntur, quòd beata MARIA iam cum corpore ſit aſſumpta, & corpus iam omninò cum anima ſit glorificatum, vt ipſe loquitur. His pulchrè conſonat Durandus inter ſcholaſticos & ipſe nobilis, in hunc modum ſcribens: Incineratio ſeu reuerſio corporis humani in puluerem, eſt pœna peccati originalis, ſecundùm legem communem, per quam natura derelicta fuit ſibi, & ideo ſicut de terra formatum eſt corpus, ſic in terram reuertitur. Sed beata Virgo priuilegiata fuit in hoc articulo & rationabiliter; vt ſicut corpus Chriſti ſumptum de corpore Virginis fuit immune à tali corruptione, ſecundùm illud Pſalmi: Non dabis ſanctum corpus tuum videre corruptionem: ſic corpus Virginis, de quo fuit ſumptum corpus Chriſti, fuit immune ab eadem corruptione.] Suffragatur & Richardus Victorinus, qui MARIAM propter aſſumptionem pulchrè vocat arcam fœderis Dauid humeris allatam, nec ſine magno iubilo tranſlatam, quæ Trinitati coniuncta, deſideratis Filij ſui oſculis modò fruatur. O iubilum, inquit, quo iubilat mater nato vnita: O quàm præclara rutilat duplicibus veſtita: verè ſurrexiſti ô dulcis mater Chriſti.] Tum ex Bernardi oratione ſatis apparet, quòd de hac de re nihil dubitârit, cùm apertè pronunciet, Virginem glorioſam cœlos aſcendiſſe, magnamque idcircò cœleſtium exultationem fuiſſe, cùm eius & vocem audite, & videre faciem, & beata eiuſdem frui præſentiâ meruiſſent. Affirmat illam præ omnibus amatam & ornatam, quam Chriſtus ſtola gloriæ induerit, coronam pulchritudinis in eius

a In expoſitione Euangel. de feſto Aſſumptionis.
b In 4. part. ſummæ, titulo 15.
c In opuſculo 8. circa expoſitionē ſalutat. Angelicæ.
d In vltimū cap. Ioannis & in 4 ſent. diſtinct. 12. Art. 14.
e In ſpeculo beatæ Virg.
f In 3 ſent. diſtin. 3. quæſt. 1.
Pſal. 15.
Parte 1. de viſione Ezechielis c. vlt. 2. Reg. 6.
Sermo. 1. de Aſſumptione Virginis, & Serm. de verbis Apocalyp.

capite ponens. Auguſtinus verò, qui vnns pro multis ſat eſſe debet, quemq́ue poſtea diſſerentem inducemus, grauiſsimas rationes ad hoc probandum inſtitutum adfert, ac demum ita côncludit: Conſideratis igitur vniuerſis, vera ratione ſentio confirendum, MARIAM in Chriſto & apud Chriſtum eſſe. In Chriſto, quia in ipſo viuimus, mouemur & ſumus: apud Chriſtum tum glorioſè ad æternitatis gaudia aſſumptam benignirate Chriſti, & honoratè ſuſceptam præ cæteris, quam gratia honorauit præ cæteris; atque ad communem humilitatem non eſſe adductam poſt mortem, putredinis videlicet vermis & pulueris, quæ ſuum & omnium genuit Saluatorem.] His omnibus haud malè reſpondet, quod vidua ſancta Brigirta cœlitus illuſtrata monet, duo duntaxat, Chriſti nimirùm, ac MARIÆ corpora glorificata in cœleſti patria reperiri.

Serm. 1. de Aſſumptione Virginis.

Actor. 17.

Li. 7. Reuelationum cap. 26.

Quomodò Græci ſcriptores Mariam cum corpore reſurrexiſſe & aſcendiſſe teſtentur.

Sed nunc ad Græcos rem clariùs etiam explicantes veniamus, ex quibus Nicephnrus diſertè pronnnciat. Vbi ad Gethſemane peruentum eſt, ſepulturæ quidem illa, Filium imitata, rraditur: per illum autem ad diuina rabernacula, ad ipſum ſcilicet paradiſum, vbi & vitæ arbor conſita eſt, ratione ea, quam, qni hæc fecit, Deus nouit, transfertur.] In eundem ſenſum alibi quoque dncet, Dei genitricem incorruptibili corpore reuixiſſe ac reſurrexiſſe. His Michaël Glycas conſonat, vt tuius iſthæc eſt oratio: Tametſi Virgn marer naturæ legibus fuit obnoxia, tametſi mortem deguſtauit, tametſi vt homo in ſepulchrum eſt depoſita: naturæ tamen fines atque terminos ſuperauit & exceſsir, neque ſepulchrum, nec morralitas eam in poteſtate ſua rerinere potuit. Nam & ipſa de ſepulchro reſurrexit, prorſus vti Filius eius, idemq́ue Deus etiam fecerat, ſolis ſepulchralibus exuuiis in monumenro relictis.] Tùm idem ad Alipium monachum ſcribens, inter cætera hoc etiam tradit. Qua ratione MARIA, omnis labis expers, per mortem ad vitam corpore ſimul & anima tranſierit, id admirabiliter alicubi diſſerit Andreas Cretenſis. Sed neque minùs quoque perſpicuè & clarè iſthæc ipſa ob oculos ponit magnus ille hymnographus Coſmas: Tu, inquit ille, ſacra & caſta Virgo, quæ præter naturæ ordinem Deum enixa es, chara victoriæ ſymbola deferens, illumq́;, qui re genuit, æmulata, ſuper naturam naturæ legibus concedis. Nam & moreris, & mortuo cum Filio denuò exuſcitaris, vnà cum illo in omnem victura æternitarem.] Ac rurſus ab eodem Coſma traditur, MARIÆ corpus in ſepulchro incorruptũ aſſeruatum, admirabiliterq́; ex terrena hac ſtatinne ad cœleſtem ſedem tranſlatum, arque conglorificarum eſſe, vt cætera prætereamus, quæ idem Coſmas à Glyca valdè laudatus in eundem ſenſum adduxit.

Li. 2. Eccleſiaſt. hiſtor. c. 22. & 23. Item lib. 1. ca. 35.

In parte 3. Annalium.

Mariam de ſepulchro reſurrexit relictis exuuiis.

Teſtimonia Andreæ Cretenſis, Metaphraſtis & Germani de carne MARIÆ poſt mortẽ reſurgentis.

Et quoniam de Andrea Cretenſi Archiepiſcopo Hieroſolomytann viroq́ue percelebri facta eſt mentio, in hunc ille modum dncer luculentèr: Sicut non fuit corruptus MARIÆ parientis vterus, ita mortuæ caro non interiit. Partus effugit corruptionem, & ſepulchrum non admiſit interitum. Stat enim ſepulchrum inane vſque ad hodiernum diem, quod & teſtimonio approbatum eſt, & approbat factam tranſlationem.] Et rurſus: Quæ aurorem vitæ pepererat, eo in loco iam rediuiua collocatur, vbi fons perennis eſt vitæ: vbi nihil adeſt materiæ fluxæ aut caducæ: vbi nullæ infeſtant moleſtiæ, aut vitæ huius ærumnæ: vbi ingratæ denique nullæ obtinent rerum viciſsitudines. Quid multis? Spectaculum inrer omnia, quæ ſpectari pnſſunt, pulcherrimum hodie exurgens, ac cœlos omnes latè penetrans, eos cnm ſempiterna illa menre ac ſpiritu ſermones miſcet, quos is vel ſolus vel maximè nonit, qui corpus & animam illius primò inter ſe vinxerat, moxq́ue ſoluta, indiſſolubili ſocietatis vinculo inter ſe rurſum colligauerat.] Omitto cærera, quæ aliquot concionibus ille proſequirur, multa, quæ huc pertinent, interſerens, ac pulchrè vocans Deiparæ corpus μετατεθὲν καὶ θεόληπτον, hoc eſt, quod in cœleſtem incolatum tranſpoſitum, & à Deo aſſumprum eſt, ſicut in Græcis eius codicibus vetuſtiſsimis, qui nondum Latinè facti ſunr, & Romæ extant, ſcriptum reperimus. His planè aſtipulatur [a] Simeon Metaphraſtes, quum aſſerit, MARIÆ ſacratiſsimum corpus ab eiuſdem Filio & Deo ad diuina illa & cœleſtia tabernacula eſſe tranſmiſſum, vbi ſecum & corpore & anima perpetuò verſetur. Tum [b] Germanus ille Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui clariſsimi olim nominis fuit, hoc modo MARIAM affatur: Viuit

In Encomio de dormitione Virginis.

Mariæ cum corpore aſcendens ſpectaculũ fuit longè pulcherrimum.

a In Ser. de vita & dormitione Virginis.

b In homel. de obdormitione Virginis.

Viuit Spiritus tuus in omne æuum, & caro tua ſepulchralem corruptionem non eſt experta.] Iterum verò: Sacratiſsimæ Virginis caro ex mortuis iam reſuſcitata, expedita & ſpiritualis effecta eſt, vtpote ad omnem immortalitatem & incorruptionem iam transformata.] Ac rurſus: Corpus tuum Virgineum omninò ſanctum eſt, & humanum quidem, ſed quod ad ſummam immortalitatis vitam peruenerit, adeoque integrum ſit, & abſolutè viuum & obdormitioni non obnoxium: quippe quòd vas Dei capax fuerit.]

Caro MARIÆ ſicut & Chriſti ſepulchralē corruptionem experta non eſt.

In ſerm. de obdormitione Mariæ Virginis.

Teſtatur & Damaſcenus, corpus Deiparæ ſanctum, & integrum, & interitui minimè obnoxium: tertio die ex monumento reſurrexiſſe, & matrem ad Filium ex ſepulchro tranſlatam eſſe: Hodie, inquit, Virgo immaculata non in terram reuerſa eſt, ſed cùm eſſet animatum cœlum, in cœleſtibus tabernaculis collocatur, vt filia veteris Adam, veterem ſententiam ſubiit. nam & eius Filius, qui eſt vita ipſa, eam non recuſauit: Vt autem Dei viuentis mater, ad illum ipſum dignè aſſumitur.] Qua de re ibidem copioſè diſſerit, planeque confirmat, MARIÆ corpus relictis faſciis ſepulchralibus in ſublime raptum abiiſſe. Ac prioribus quidem omnibus, quos hactenus adduximus, vetuſtior eſt Iuuenalis Archiepiſcopus Hieroſolomytanus, vir in ſynodo Calcedonenſi valdè probatus, quem in præſenti cauſa velut teſtem omni exceptione maiorem, Euthymius, Damaſcenus, Metaphraſtes, Nicephorus atque Glycas producunt. Is verò à ſummis Principibus Marciano atque Pulcheria monitus, coram multis in magno Patrum conſeſſu id reſpondit, quod ipſe rerum ad Eccleſiam ſuam Hieroſolomytanam ſpectantium peritiſsimus, longa veracique maiorum traditione confirmatum acceperat; nimirùm Apoſtolos totum triduum ad MARIÆ Deiparæ monumentum perſeueraſſe, atque cùm clauſum illud aperuiſſent, ſepulchralia tantùm lintea illic inueniſſe, intemeratum verò corpus eius iam tranſlatum nuſquam apparuiſſe, ſed ſimile quiddam cum Chriſti corpore, quod è clauſo ſepulchro linteis tãtummodò illic relictis ad vitam rediit, expertum fuiſſe. Vbi Leonem Imperatorem, cui ſapientis cognomentum haud temerè tributum fuit, libet adiicere, quum & ipſe MARIÆ obdormitionem docta & diſerta oratione celebret, ac inter cætera hoc modo Græcè concionetur: μητρὸς θεοῦ ἑορτὴν τιμῶμεν. ποία γλῶσσα τὴν τιμὴν ἐξισώσει πρὸς τὴν ἀξίαν οὐκ ἐνδέουσαν τῆς εὐφημουμένης; δεσποτικὴ καὶ νῦν ἐκπλέπει πανήγυρις, ἡ γὰρ πάντων δεσπόζουσα χορηγεῖ τὴν ὑπόθεσιν. τίς λόγος τῷ μεγέθει ταύτης συνεπικταθήσεται; Et paulò poſt: τί σοι ὁ τὰ μεγαλεῖα ποιήσας μέγας υἱὸς ὑπερευλογημένη σήμερον ποιεῖ; τί γίνεται; τί τὸ ὁρώμενον; ἢ τὴν κιβωτὸν σε τοῦ ἁγιάσματος, τὸ εὐπρεπῆ νυμφῶνα, τὸν θειότατον θρόνον εἰς τὸ θεῖον ἑαυτοῦ ἀνάκτορον μετατίθησιν; καὶ τὴν ἐξ ἧς λαβὼν τὴν σαρκίνην στολὴν, μετ᾽ ἀνθρώπων ἐπολιτεύσατο, ἐν ὑψίστοις φέρει, συνδιατρίβειν τῶν σαρκίνων ἀναλαμβάνων. Hoc eſt: Nos diem feſtum matri Dei ſacrum, qui nunc denuò recurrit, ſolenni ritu ac cæremoniâ celebremus. Sed quæ linguæ facultas, quod orationis flumen ad hoc argumentum aliqua ſaltem ex parte dignè tractandum, quod laudatiſsima illa & bonis omnibus cumulatiſsima hominum Angelorumque Domina exhibet, ſufficere poſſe videatur?] Ac deinde ſermone ad MARIAM ipſam conuerſo. O ſuper omnes benedicta, inquit, qui ſolus magnalia & poteſt & facit præpotens Filius tuus, quid hodie tibi largitur & præſtat? quid agitur? quod ſpectaculum exhibetur? An non, obſecro, te ſanctificationis arcam, te ornatiſsimum thalamum & diuiniſsimum thronum ad ſuum diuinum & auguſtale templum tranſponit? An non illam, ex qua carnis indumentum, quo inter homines verſari poteſt, ſuſceperat, carne veſtiuit, & ad ſumma faſtigia cœlorum euexit? An non omnes qui illi adſunt & adminiſtrant, tibi quoque prompta deferunt obſequia?] Et ne multis (prolixum enim ſit omnia repetere) hic Imperator MARIAM vnàcum corporis ſui tabernaculo ad Filium tranſlatam, ac indiſſolubili ſocietatis conſuetudiniſque vinculo longè arctiſsimè pleniſsimeque Chriſto coniunctam eſſe, ſermone luculento teſtatur. Eandem ſententiam Simeon, Metaphraſtes, & Michaël Syngelus (vt ſcriptores alios Græcos prætercam) memoriæ prodiderunt, MARIÆ tùm reſurrectionem, tùm aſſumptionem in corpore factam planè aſſeuerantes.

Ioan. 14.

Damaſceni, Iuuenalis & Leonis Imperatoris teſtimonia de MARIA poſt mortem reſurgente.

Iuuenalis Epiſcopi autoritas, de Maria cum corpore reſuſcitata.

Leonis Imperatoris teſtimonium in laudē aſſumptæ Virginis matris.

Maria carne veſtita, & ad cœli faſtigiū euecta, cui miniſtrant cœlites.

Teſtimoniũ Athanaſij de Maria poſt mortẽ reſuſcitata, & carnis incorruptionẽ adepta.

Ser. in Euang. de ſanctiſs. Deipara.

Supereſt vt ab Athanaſio, qui non minùs Latinis quàm Græcis probatus eſt Theologus, in MARIÆ gratiam ſuffragium capiamus. Hic igitur grauiſsimè docet, non modò Chriſtum ex Virgine natum poſt mortem reſurrexiſſe, & regnare cæpiſſe, ſed etiam eius genitricem mortem temporariam, cum beata immortalitate commutaſſe, iamque carnis incorruptibilitate veſtitam, vti Reginam & Dominam Filio ſuo in cœlis aſsiſtere. Quocirca in ea concione, quam verè Athanaſij eſſe Glycas confirmat, & Romana ſimul agnoſcit Eccleſia, hoc modo ſcriptum legimus: Quandoquidem ipſe Rex eſt qui natus eſt ex Virgine, idemque & Dominus & Deus, eapropter & mater quæ eum genuit, & Regina & Domina & Deipara propriè & verè cenſetur, licebitque nobis ita congruenter dicere, dum ad ipſam & ad eum, qui ex ea genitus eſt, carniferum Filium reſpicimus: Nunc, ſcilicet, adeſt Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato circumamicta, variegata, eò quòd ſecundùm ſexum fœmineum Regina & Domina & mater Dei appellari debeat. Eaque nunc vt Regina aſſiſtens à dexteris Filij vbique regnantis, quaſi in veſtitu deaurato, incorruptionis & immortalitatis, circumamicta & variegata, ſacris & ſolennibus verbis celebratur, non quidem ſecundùm ſpiritualem ſimplicitatem, aut quaſi ſine corpore & carne aſsiſtat, ſed quòd induta ſit (quantùm ſpectat ad ſanctiſsimam eius carnem) incorruptibilitate & immortalitate.] Nec multò pòſt: Proinde iſta noua Eua mater vitæ appellatur, variegataque permanet ad primitias vitæ immortalis omnium viuentium. Dicimus eam igitur iterum atque iterum, & ſemper & vndequaque beatiſsimam.] Ex quibus facilè intelligas, quanti Athanaſius faciat MARIÆ carnem ſanctiſsimã, vtpote quam fatetur non ſolùm ante, ſed etiam poſt mortem eius à Deo valdè honoratam, magnisque priuilegiis mirabiliter decoratam eſſe. Præterea hinc liquidò conſtat, tantum Eccleſiæ lumen nihil dubitaſſe, adeoque palàm docuiſſe, Virginem matrem non ſolùm animâ, ſed etiam corpore iam beatam in cœlis cum Chriſto regnare, ac veræ incorruptionis immortalitatisque fulgenti veſte ornatam, electis omnibus præeminere, ſuoque Filio aſsiſtere, & idcirco, ſicut ſubiicit, tùm à cœleſtibus tùm à terreſtribus hierarchiis, magno ſtudio celebrari.

Parte 3. Annalium.

MARIA Regina & Domina à dextris Filij cũ carne glorioſa.

Pſal. 44.

Maria noua Eua & mater vitæ permanet ad primitias vitæ immortalis.

Quomodò Græci ſuis Canticis declarent Eccleſiæ ſententiam de MARIA coram Apoſtolis defuncta, honorifice ſepulta, ac deinde reſuſcitata.

Eoque minus admirari par eſt, Græcorum Eccleſiam prioribus, quos diximus, aliisque pluribus Doctoribus ac ſcriptoribus in eadem fide ac doctrina ſubſcribere, vt iidem idcircò Græci tot ſæculis in honorem aſſumptæ Virginis publicè ſoleant decantare: Virgo Deipara quando ex hoc mundo ad illum emigrâſti, quem ineffabili modo genuiſti, aderat tibi Iacobus frater Domini primus Hieroſolymorum pontifex, tùm Petrus ſummus ille, & cumprimis venerandus Theologorum anteſignanus, ſed & ſacer ille diuinorum Apoſtolorum chorus, vt diuinum atque excellens œconomiæ Chriſti myſterium Angelicis planeq; diuinis concentibus & laudum præconiis concelebrarent, vtq; corpori tuo, quod & Deum ſuſceperat, & vitæ principium extiterat, non abſque magna lætitia, & ſingulari hymnorum concentu parentarent. Quin & ſupernæ ſacratiſsimæ ac longæuæ Angelorum virtutes, rei miraculo velut attonitæ, atq; inter ſeſe mutuò conferentes aiebant: Attollite portas veſtras, & eam ſuſcipite, quæ & cœli & terræ opificem peperit. Præterea hymnis ac laudibus venerandum illud & ſacrum corpus, quod inaſpectabilẽ Deum ac Dominum geſtauit, dignè vos & officiosè concelebrate.] His addamus & aliud Canticum Græcanicæ Eccleſiæ iampridem vſitatum: In tua tranſlatione vel aſcenſione mater Dei, Angelorum exercitus, gaudio, ſtupore & admiratione plenus auguſtiſsimum illud corpus tuum, quod Deum ſuſceperat, ſuis quidem alis reuerenter operiebat.] Nec diſsimile illud, vt reliqua prætermittam: Pius populus in vnum collectus adeſt, ſiquidem diuinæ gloriæ tabernaculum è Sion ad domicilium cœleſte tranſlatum eſt, vbi ſonus purus, vbi ineffabilis exultantium, feſtaq; celebrantium, & in lætitia Chriſto acclamantium iubilus & plauſus reſonant. Glorioſus & noſter & patrum noſtrorum Deus benedictus.] Quis verò prudens opinetur, iſthæc tàm vetuſta quàm ſolennia Græcorum cantica temerè vel inducta, vel recepta, ac non potiùs magno cũ iudicio condita, probata, vſitata, autoritatem in ipſorum Eccleſia tot ſæculis obtinuiſſe? Quòd ſi vana ſeu incerta eſt ſententia de MARIÆ corpore in cœlum aſſumpto, tot præclaros autores, tam freqũetes piorum cætus, tantarumq; Eccleſiarum confeſsiones audacter quidẽ ſatis, ſed neſcio quàm prudenter & piè accuſabimus.

Aliud Græcorũ canticum.

Tertium canticum.

Et ne

Et ne ſolùm de Græcis agere videamur, quid ſibi volunt, quæſo, iſthæc Eccleſiæ Latinæ cantica, quæ in Catholicis templis hucuſque vſum retinent antiquiſsimum, & communi piorum nomine publicè recitantur: Aſſumpta eſt MARIA in cœlum: gaudent Angeli, laudantes benedicunt Dominum. MARIA Virgo aſſumpta eſt ad æthereum thalamum, in quo Rex regum ſtellato ſedet ſolio. Exaltata eſt ſancta Dei genitrix ſuper choros Angelorum ad cæleſtia regna? Nec diſſentit Ambroſius, in cuius Liturgia dies aſſumptionis Mariæ omni deuotione colendus aſſeritur. Hæccine canticis Græcorum non pulchrè reſpondent? quibus & peruetuſtû feſti nomen accedit, ab aſſumptione ſumptum, ac veteribus etiam vſurpatum, quo MARIAE, ac nullius alterius è Sanctis omnibus aſſumptionem in Eccleſia celebrari ſignificatur; nimirùm ob corporis (vt ipſa loquendi proprietas indicat) aſſumptionem, non propter ſolius animæ beatitudinem. Solius enim Chriſti vt qui ſuapte virtute cœlum primus conſcendit, aſcenſionem, ac MARIAE ſolius, vt quæ Filij beneficio in cœlum euecta eſt, aſſumptionem, vtramq; tùm animę tùm corporis tranſlatione conſtantem, in Eccleſia ſolenniter colimus & veneramur, quemadmodùm vocabula ipſa prudenter inuenta, & religiosè conſeruata non obſcurè demonſtrant. Quæ ſententia iam ſæculis aliquot obtinet, ac piorum animis infixa, totiq; Eccleſiæ ſic commendata eſt, vt qui Mariæ corpus in cœlum negant aſſumptum, ne patienter quidem audiantur, ſed velut nimiùm contentioſi, aut prorſus temerarij, & hæretico magis quàm Catholico Spiritu imbuti homines paſsim exibilentur.

Vide ordinem & ritû Miſſæ Ambroſianæ.

Quomodò Latina etiam Eccleſia ſibi placere oſtendat ſententiam, de corporali Mariæ in cœlos aſſumptione.

Nomen feſti à corporali aſſumptione Virginis dictum eſſe.

Quanquam ne aduerſarij quidem & deſertores Eccleſiæ hìc nobis omninò cõtradicunt, quum Bullingerus & Brentius (vt alios omittam) à veritate alienum eſſe nõ putent, ſed potiùs probent, quod Maria in cœlum cum corpore migraſſe exiſtimatur. Quid enim Bullingeri verbis clarius dici queat? *Credimus*, inquit, *et Deiparæ Virginis Mariæ puriſſimum thalamum, et Spiritus ſancti templum, hoc eſt, ſacroſanctum corpus eius deportatum eſſe in cœlum.* Brentius verò cuiq; vt vult, ſentire permittit, Mariam in cœlos aſſumptã vnà cum corpore, vel ſecundùm animam tantùm. Adiungit tamen & illud: *Potuit fieri, quòd ſicut Enoch tranſlatus eſt in cœlum corpore, et ſicut multa corpora Sanctorũ reſurrexerunt cum Chriſto, ita & Maria cum corpore tranſlata ſit in cœlum: Certiſſimum aũt eſt, quòd Maria perpetuam conſecuta ſit fœlicitatem.* Tum qui nomen ſuum & ipſe Luthero dedit Ioannes Riuius, etſi non affirmare auſit, Mariam in cœlis vnà cum corpore aſſumptam eſſe, tamen hoc veriſimile videri, neq; à ſe prorſus negari apertè fatetur. Vtinam verò in aliis, quæ ad Marianam cauſam pertinent, eodem iſti candore vterentur, neq; ad ſolas Scripturas omnia reuocarent: multo certò minùs in pleriſq; hallucinarentur.

Lib. de Origine erroris cap. 16.
Hom. 1. in die aſſump. Virgin.
Geneſ. 5.
Matth. 27.
Lib. de abuſibus Eccleſiaſticis.

Ex aduerſariis quoſdam confiteri, Mariã cum corpore in cœlum migraſſe.

Multa ſunt autem neq; leuis illa momenti, quæ dictam ſententiam de Mariæ corpore glorificato comprobent, vt alterum promiſsionis noſtræ caput, quod in confirmatione ſitum eſt, expedire pergamus. Ac primùm Scripturæ ſacræ loca ad huc argumentum ſpectantia expendemus, Veterum maximè veſtigiis inſiſtentes, ne quis putet nos viam inſuetam hìc ingredi, aut noua quædã inuenta venditare velle. Illuſtre Pſalmographi dictum eſt: Surge Domine in requiem tuam, tu & arca ſanctificationis tuæ. Vbi vaticinatur Propheta, primùm Chriſti Domini, ac deinde matris eius tabernaculum ſiue corpus poſt mortem ad vitam ſingulari quodam modo reſurrecturum eſſe, ſicut [a] Nicephorus & aliquantò fuſiùs [b] Glycas interpretantur. Conſimili nimirùm modo (inquit) & ipſam Dei matrem ex mortuis reſurrecturam fuiſſe, quo Filius reſurrexerat, multò antè beatus ille Dauides huiuſmodi verbis ſignificauerat: Surge Domine in requiem tuam, tu, inquam, ipſe, & arca ſanctitatis tuæ. Nam quia norat Dauides eam, quæ Chriſtum vtero ſuo geſtâſſet, ac illam ipſam ob cauſam arca ſanctitatis eſſet, atque nuncuparetur, eodem pacto reſurrecturam è ſepulchro, quo & natus ex ipſa Chriſtus Dei Filius, & Deus reſurrexit: idcircò non abs re conſimilem vtriuſque reſuſcitationem ex mortuis multò antè quaſi picturâ quadam expreſſit; Etenim ni res ita ſe haberet, non ſanè poſteaquàm dixerat: Surge Domine, ſubiecisset: Et arca ſanctitatis tuæ.]

Pſal. 131.
a Lib. 2. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 23.
b Parte 3. Annalium.

Scripturæ loca proferũtur, quæ probabiliorem faciant illorum ſententiam, qui Mariam cum corpore aſſumptam eſſe ſentiunt.

Dauidem Prophetam Chriſti & Mariæ reſurrectionem prædixiſſe.

Alter è Pſalmis Dauidicis locus, quem huc transfert Athanaſius, ita ſonat: Aſtitit Regina à dexteris tuis in veſtitu deaurato, circundata varietate. Hic enim Deiparam matrem ſemper Virginem deſignari poſt Athanaſium Glycas comprobat, quæ

Pſalm. 44.
In ſerm. de ſanctiſsima Deipara.
Part. 3. Annalium.

Maria Regina eſt, quæ à dextris Filij aſtat cũ corpore glorioſo, ſecũdũ. Dauidem & Athanaſium.

corpore poſt mortem indnta, Filio ſuo proximè aſsiſtat, & cum eodem immortali Rege vnà regnet, non quantùm ad æquam adminiſtrationem, ſed quantùm ad eandem humanę carnis ſubſtantiam ſpectat. Et certè veſtitus deauratus MARIAE tribuitur, quandoquidem ſanctiſsima eins caro incorruptibilitatem & immortalitatem, velut veſtem auream planeque fulgentem maturè induit, eamque variegatam, nimirùm ob varia oſſa ſacra in vnnm corpus coëuntia, & carnem eius ſuffulcientia. Igitur quod alij tandem in fine mundi (cùm mortui reuiuiſcent) per corporis naturam integrè reſtitutam ſunt aſſecuturi, id ipſa peculiariter iam obtinet, cœlitibus omnibus non modò Regem illum Regum ſed etiam Reginam, in tanta carnis gloria ſibi præſentem iucundiſsimè contemplantibus pariter & admirantibus.

Quis Mariæ veſtitus deauratus dicatur.

Tertium locum nobis lex Diuina ſuppeditat; Honora patrem tuum & matrem tuam, eamque legem ſi ab vllo alio filio, tùm à Chriſto accuratiſsimè obſeruatam eſſe conſtat, quoniam & Denm Patrem & MARIAM genitricem plurimùm ac ſtudioſiſsimè ſemper honorauit. Igitur non ſolùm in terris viuens, ſed etiam in cruce moriens, huius honoris apertam dedit ſignificationem, & ſicut viuentem, ſic etiam morientem matrem ſingulari ſtudio eſt proſecutus. Etenim maternum corpus iam à ſancta anima illa ſolutum, qnod ſibi vt lectiſsimum ſacratiſsimumque templum iampridem conſecrauerat, tùm à putredine & puluere alienum conſeruauit, tùm ad inuſitatam immortalitatis gloriam perduxit, & vtrinque matrem aliqno modo ſibi parem effecit. Debet quidem humana natura ſuo Capiti Chriſto hanc gratiam, quod ſummnm honorem conſecuta ſit, vt iam in cœleſtibus conſidere nos faciat, Apoſtolo teſte. Plus debet MARIA, magiſque honorata eſt à Filio, quoniam in illo iam glorificato vtrumq; poſsidet corpus, & illud quod genuit, & ſuum per quod genuit, vtpotè verum illnd & viuum Dei tabernaculum ſic à Deo ſanctificatum, vt cœlo eſſet quàm terrâ dignius. Tali enim honore talis Filius talem matrem voluit honorare; quam etiam ratiocinationem ſequitur Auguſtinus. Eiuſdem ſequens eſt oratio: Qui in vita præ cæteris Mariam gratiâ ſui conceptus honorauit, pinm credere eſt, ſingulari ſaluatione eam in morte & ſpeciali gratia honoraſſe. Potuit enim eam tàm à putredine quàm à puluere alienam facere, qui ex ea naſcẽs, Virginem eam potuit relinquere. Putredo namqne & vermis opprobrium eſt humanæ conditionis: à quo opprobrio cùm Ieſus ſit alienus, natnra MARIAE excipitur, quam Ieſus de ea aſſumpſiſſe probatur. Caro enim Ieſu, caro MARIAE eſt.]

Exod. 20. — Ephes. 2. — Serm. de aſſumptione Virginis. — Geneſ. 3.

Chriſtus matrẽ perfectè hooorans, illam etiã in corpore glorificauit.

Mariæ corpus ſingulari gratia tùm à putredine præſeruatũ tùm ad immortalitatis gloriã perductum.

Mariæ natura excipitur à corruptione, communi pœna mortalium.

Quartò ſacris Scripturis expreſſum habemus, non Euæ ſolùm primæ mulieri, ſed vniuerſo etiam ſexui fœmineo diuinum illud maledictum competere: Multiplicabo ærumnas tnas & conceptus tuos, in dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris. Quòd ſi Chriſtus mulierem vnam longè omnium prꝗſtantiſsimam ac optimam, hoc eſt, matrem ſuam, ab hac graui & communi pœna eximere dignatus eſt, vtpotè quam ſine dolore, vt alibi diximus, omneſque docti fatentur, parere voluit, cur ab eâdem Dei bonitate alienum eſſe puremus, ſi hanc ipſam matrem ab alio maledicto eximat, quo mortales ſecundùm legem communem (Puluis es & in pulnerem ibis) pntredini atque pulueri addicuntur? An Chriſto principe adeoque Filio eſt indignum, inter alias tàm multas & præclaras prærogatiuas hanc etiam parenti ſanctiſsimæ tribuere, vt mortis vinculis expedita, mox antequàm in corpore ſentiat corruptionem, beata gaudeat immortalitate, atque hac in parte mater Filio conformetur? Vnde Auguſtinus cùm de Chriſto dixiſſet, illum ſanctum, adeoque Sanctum ſanctornm eſſe, qui tertia die cum triumpho rediens, ab inferis reſurrexiſſet, neque vllam perpeſſus eſſet corruptionem, ſicut Propheta prædixerat fore, de Chriſti matre hoc etiam ſubiicit: Ærumnam MARIA ſuſtinuit, cuius animam gladius paſsionis Chriſti pertranſiuit: ſed conceptus non multiplicauit, nec ſub viri, id eſt, mariti poteſtate deguit, quæ integerrimis viſceribus de Spiritu ſancto Chriſtum ſnſcepit & virginitatis integritate manente, Virgo permanſit. Quem quia ſine peccati colluuione, & ſine virilis admixtionis detrimento ſuſcepit, ſine dolore genuit, & ſine integritatis violatione cum pudore virginitatis, integra permanſit. Hoc enim potuit efficere de matre, qui ſic elegit naſci Deus de homine. MARIA ergo etſi communicat ærumnis Euæ, non commuuicat parturiendo cum dolore. Promeruit enim hoc ſingularis ſanctitas

Geneſ. 3. — Geneſ. 3. — Serm. 1. de aſſumptiõe Virginis. — Pſalm. 15. Lucæ 2.

Conſentaneum eſt Mariã ſicut à doloreio partu, ſic etiam à corruptiõe corporis diuinitus præſeruatam eſſe.

Maria non omnibus ærumnis Euæ communicat ſecundùm Auguſtinum.

eius,

eius,& ſingularis gratia, quòd ſuſceptione Dei ſingulariter æſtimata eſt digna. Non immetitò ergò à quibusdam genetalibus excipitur vera æſtimatione, quam tanta ſeruat gratia, & attollit dignitatis prætogatina.] Ac deinde ad noſttum inſtitutum propius accedens. Quid ergò, Inquit, ſi in tanta diuerſitate dicimus MARIAM humanæ ſortis mortem ſubiiſſe, nec vinculis eius retineri, per quam Deus voluit naſci, & carnis ſubſtanriam communicare, nunquid impium erit? Scimus enim Ieſum omnia poſſe, qui de ſeipſo ait: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Si ergò voluit integram matrem cum virginitatis ſeruare pudore: cur non velit incorruptam à putredinis ſeruare fœtore?] Ac demùm ita concludit: Illud ſacratiſsimum corpus, de quo Chriſtus carnem aſſumpſit, & Diuinam naturam humanæ vniuit, non amittens quod erat, ſed aſſumens quod non erat, vt Verbum caro, hoc eſt, Deus homo fieret, eſcam vetmibus traditum, quia ſentire non valeo, dicere pertimeſco, in communi ſorte putredinis futurum de vermibus puluerem.] Hæc Auguſtinus tàm reuerenter, quàm grauiter de corpore Deiparæ diſſerit, quod nequaquàm in mortis poteſtate manſerit: nec video, quis omninò ſanus ac ſobrius tanti Doctoris argumẽta vel confutare, vel labefactare poſsit, niſi fortaſſe ſingularem Chriſti potentiam, & erga matrem amorem atq; bonitatem ſimul oppugnet.

Matth. 28.

Maria meritò à quibuſdam generalibus regulis excipitur, & ſingularib. prærogatiuis ornatur, præſertim vt incorrupta ſeruetur à putredine.

Auguſtinus dicere pertimeſcit, nec ſentire audet Mariæ corpus eſcam vermium et puluerem eſſe factũ.

Quintò, è Scripturis nobis exempla porriguntur, quæ doceant, ſimilia quædam miracula in Sanctis aliis facta eſſe, vt hanc Dei virtutem, quam aſtruimus, minus in Maria miremur. Cur enim matri Domini adimamus, quod aliis longè inferioribus Dei amicis & ſeruis attribuimus? aut qua æquitate Dei potentiam in alijs agnitam, hîc MARIAE deeſſe putemus? cui proculdubiò Diuina bonitas atq; virtus ſemper plurimùm fauit. Nec ignota eſt illa Theologorum regula, Mariæ non adimenda eſſe dona excellentia, quæ Sanctis alijs diuinitus tribuuntur, imò plura etiam priuilegia in illam vnà competere, ſicut & Idiota confirmat. Docet ſanè Scriptura diuina, primo illo ſæculo Henoch virum Deo gratum, ex hoc mundo ſublatum ampliùs non apparuiſſe, quia tranſtulit illum Dominus. Hinc illud in Eccleſiaſtico: Henoch placuit Deo, & translatus eſt in Paradiſum. Docet eadem Scriptura, Heliam per turbinem in cœlum raptum, igneoque curru ſuſceptum, à ſuo comite Heliſæo alijsque in terra conſtitutis videri ac inueniri non potuiſſe. Receptus enim à terra in turbine ignis, & in curru equorum igneorum abiit, vt dixit Eccleſiaſticus. De vtroque ſic habet Tertullianus: Hodie Henoch & Helias nondum reſurrectione diſpuncti, quia nec morte functi, quâ tamen de orbe translati, & hoc ipſo iam æternitatis candidati, ab omni vitio, & ab omni damno, & ab omni iniuria & contumelia immunitatem carnis ediſcunt.] Quòd ſi Henoch in ſublime raptus, & Helias curru cœleſti auectus, vitam corporis integram conſeruârunt, Deo in illis mirabiliter operante: cur de Maria dubitemus, quòd mortua ex infirmitate, reuixerit tamen ex Dei virtute, nec viderit corruptionem, ſicut Andreas Cretenſis etiam eſt argumentatus.

Lib. contẽplat. Virginis ca. 2.

Geneſ. 5. & Hebræ. 11.

Eccleſ. 44.

Eccleſ. 44.

Lib. de reſurrectione carnis.

In orat. de Virginis aſſumptione.

Exempla Scripturæ ſuppetere, quæ miraculum de Mariæ cum corpore aſſumpta probabilius faciant.

De Henoch & Helia cum corpore translatis à mundo.

Scribit itidem Matthæus Euangeliſta, multa Sanctorum, qui dormierant, corpora cum Chriſto ſurrexiſſe, qui de monumentis exeuntes, in ſanctam ciuitatem Hieruſalem venerint, ſeque multis Hieroſolymitis viuos demonſtrârint; nimirùm, vt in reſumptis corporibus aptiores eſſent reſurrectionis Dominicæ teſtes, præcones ac ſocij. De his Anſelmus clarè pronunciat: Qui reſurgente Domino reſurrexerunt, Beda teſtante, etiam cum illo aſcendente ſimul aſcendiſſe credendi ſunt: nec vlla ratione illorum temeritati fides accommodanda eſt, qui poſteà illos reuerſos in cinerem dicunt.] Eodem planè modo Gloſſa docet ordinaria: Hi credendi ſunt, inquit, cum Domino aſcendente ſimul aſcendiſſe cum corpore.] Tùm plures Veterum fatentur, vt Sophronij verbis vtar, quòd veri teſtes iſti non eſſent, niſi & vera eorum eſſet reſurrectio. Vnde & beatus Petrus dixiſſe legitur, cum de Dauid loqueretur in teſtimonium: Et ſepulchrum, inquit, eius apud nos eſt: quaſi non ſit auſus dicere, quòd ipſe aut corpus eius apud nos eſt, ſed tantùm ſepulchrum, quo conditus fuerat: hinc aiunt reſurrexiſſe & eum cum cæteris Sanctis: & ideò vacuum remanſiſſe mauſoleum, vt nunc beatæ MARIAE cernitur. Quod ſanè factum, & de aliis quibuslibet locis Scripturarum affirmare conantur: quòd hi iam cum CHRISTO regnent reſuſcitati in æterna ſocietate. Quod (quia Deo nihil eſt impoſsi-

Matth. 27.

In enarrat. Matt. ca. 27.

In ca. dictõ Matth.

Serm. de aſſumptione Virginis.

Actor. 2.

Multos cũ corpore reſurrexiſſe, cùm Chriſto à mortuis reſurgeret.

Eoſdẽ cum corpore in cœlum aſcẽdiſſe, Chriſtum ducem ſequentes.

impoſsibile)nec nos de beata MARIA Virgine factum abnuimus.] Atque hæc quidem Sophronius. Quòd autem hi ſancti ad vitam immortalem reſurrexerinr, neq; rurſum obdormierint, probabilis multorum, etiam recentiorum, Theologorum eſt ſenteutia; nimirùm vt & maior Chriſti eos reſuſcitantis appareat gloria, illique illuſtrius ſolidæ reſurrectionis documentnm præbeant, ac pleniore beneficio diuinitus affecti, & demùm Chriſto ex mortuis primogenito conformiores eſſe videantur.

Recentiores etiam Theologi cõfirmant, prædictos mortuos ad vitã immortalem reſurrexiſſe.

Plura exempla Scripturæ, confirmantia quòd Dei bonitas Mariæ corp⁹ peculiariter conſeruârit & glorificârit.

Cæterùm vt plura miracula, quæ rem probabiliorem facianr, è Scripturis repetamus, Sidrach, Miſach & Abdenago pij ſanctique adoleſcenres, ab impiis hoſtibus in caminum ignis ardentis iniecti, tùm corpora, tùm veſtimenta ſua integra conſeruârunt, atque in medio flammarum ardentium ambulârunt illæſi, laudesque diuinas læti celebrârunt. Rurſus Propheta Ionas in ventre Ceti incluſus (mirùm dictu) triduo perſeuerauir, donec viuus ac inreger ad littus euomeretur. Demùm Daniel licet in lacu Leonum ſederet inermis, ac ſolus famelicis feris eſſet expoſitus, tamen ſaluus euaſit; nihilque detrimenri pertulit. Hæc ego propter Auguſtinum repero, qui ad præſentem cauſam comprobandam iiſdem exemplis eſt vſus, atque hoc eruditè concluſit: Si elegit Diuina voluntas ſola gratiâ inter crepirantes vehementium ignium flammas non ſolùm puerorum corpora ſeruare illæſa, verùm etiam veſtimenta ſeruare iuuſta, cur abnuat in matre propria, quod elegit in veſte aliena? Ionam ſeruare in ventre Ceti prærer naturalem vſum voluit incorruptum, ſola miſericordiâ: MARIAM incorruptam præter naturam non ſeruabit gratiâ? Seruatus eſt Daniel datus intemperatiſsimæ fami Leonum: non ſeruanda eſt MARIA tantis donara meritis dignitatum? Hæc cuncta quæ diximus, quia naturam ſeruantia non cognoſcimus, in MARIAE integrirare plus potuiſſe gratiam quàm naturam non dubitamus. Diuinitatis enim opera ſunt quæ dicimus, & ideò poſsibilia quia omnipotentia.] Quapropter nullus iure nobis ſucceuſebit, ſi Scripturæ lucem ſequamur, & eius exemplis fidem corroboremus; nimirùm eandem omnipotentis Dei virturem, quæ in aliis ſuprà commemoraris, quod ad corpus attinet, præpotenter agere voluir, in ſacroſanctæ Virginis corpore beando peculiariter eluxiſſe: eundemque Deum nullius ſancti corporis aut ornandi aut honorandi, (Chriſtum ſemper excipio) maiorem curam ſuſcepiſſe.

Daniel. 3. Ionæ 2. In ſerm. de aſſumptiõe Virginis. Daniel. 6. & 14.

Quomodò Auguſtinus ex adductis exemplis ratiocinetur.

Quid de Ioãnis Apoſtoli corpore ſenſerint Veteres, an ſine morte ſit tranſlatus.

Georgij Trapezuntij & Iacobi Fabri opinionẽ de Ioanne, qui mortem nullã guſtauerit, non eſſe amplectendam.

Vbi de Ioanne Apoſtolo & Euangeliſta MARIAE quidem amiciſsimo tacere non poſſum, quem multi veterum Græcorum adhuc viuere arbitrantur, quandoquidem Chriſtus affirmâtir: Sunr quidam de hîc ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno ſuo. Ac rurſus poſt reſurrectionem: Sic, inquit, eum volo manere donec veniam. Exiuit ergò ſermo iſte inter fratres, quia diſcipulus ille non moritur. Georgius ergò [a] Trapezuntius, & poſt illum Iacobus [b] Faber, vt hunc ipſum Ioannẽ à lege mortis abſoluant, longiſsimè diſputârunt, quicquid demùm Hieronymus, Auguſtinus & alij de illius obitu ac morte teſtentur. Infirma ſunt autem Scripturæ præſidia, quibus illi opinionem ſuam è Scripturis fulcire conantur, imò cum tot Scripturæ locis pugnant, quot generalem moriendi legem atque neceſsitatem cum primo hominis peccato coniunctam, paſsim & citra exceptionem decernunt. Mors enim in omnes homines pertranſiit, vt ſæpè Paulus inculcat. Rectè igitur Faber [c] tandem palinodiam cecinit, & hoc doctrinæ genus vt curioſum magis quàm vtile, quo Ioannes à morte eximitur, palàm retractauit. Cur enim quod MARIAE non contigit priuilegium, hîc Ioanni eius cuſtodi concedatur? quum de illa quidem cum Auguſtino apertè nobis ſit confitendum: Memores conditionis humanæ, MARIAM mortem ſubiiſſe temporalem dicere non metuimus, quam idem eius Filius, qui Deus & homo eſt, lege ſortis humanę ſuſtinuit, & hoc quia homo de eius ſuſceptus & profuſus eſt vtero.] Vnde [a] Cyrill⁹ & [b] Niceph. non ſolùm diſcipulorum, ſed & aliorum opinionem tanq̃ importunam, minusq; verã corrigi cenſent illa Chriſti oratione: Si eum volo manere, vt nũc Gręci codices legũt, vel vt quidam volunt: Si ſic eum volo manere, quid ad te? Non enim dixit Dominus quòd moriturus nõ eſſet Ioannes, ſed nihil ad Petrum vel ad alium quẽlibet pertinere voluit hoc arcanũ Dei ſcire conſilium, quomodò & quamdiù ille in humanis degeret, aut

Matth. 16. Ioan. 21. a In libello proprio de hoc argumento. b In lib. inſcripto, Vna de tribus. Roman. 5. 1. Cor. 15. Hebræ. 9. c In Euang. Ioan. cã. 21. a In Euang. Ioannis. b Libro 1. Eccleſiaſt. hiſt. c. 25.

Non decet Ioãni maius priuilegium, quàm Deiparæ aſsignare.

autex hoc mundo migraret. Ac fatetur tandem Nicephorus Ioannem mortuum eſſe,eo,quo Dei genitrix,modo,hoc eſt, vt à morte confeſtim reuiuiſceret,atq; in corpore incorruptibili reſurgeret. Nec ſolùm Albertus Magnus, & veteres pleriq; ſcholaſtici,ſed & recentiores Theologi, vt Ioannes Eckius, Iudocus Clichtoueus, Cornelius Ianſenius Epiſcopus Gandauenſis in hanc deſcendunt ſententiam,eundem Ioannem verè mortuum, ac ſtatim ad immortalem vitam reſuſcitatum, atque cum corpore in gloriam cœleſtem aſſumptum eſſe, ex gratia videlicet ſingulari. Ianſenij verba ſubiungam: Piè creditur, inquit, Ioannem poſt mortem,ſicut & MARIAM,ob ſingulare priuilegium charitatis, ipſum mox reſuſcitatum, corpore immortali translatum in cœlis, vt ad inſtar dilecti Beniamin, duplicem acceperit præ aliis portionem.] Prætereo interim veterem Doctorum diſputationem de qua nihil certi poteſt affirmari, ſitne Ioannes vnà cum Enoch & Helia ex terreſtri paradiſo tandem venturus, vt contra ſæuientem Antichriſtum teſtimonium Chriſtianæ præbeat veritati? quemadmodùm Hypolito Martyri pluribusq́ue Græcis viſum eſt. Quod ſi de MARIAE miniſtro Ioanne Euangeliſta, ſicut Sophronius comprobat, plurimi aſſeuerant, eum à morte reſuſcitatum,beata cum Chriſto immortalitate veſtiri, quis æquum eſſe cenſeat,quæſo,vt idem priuilegium, Chriſti ſimul & Ioannis matri,contra plurimorum ſuffragia denegemus?

Hom.1.in Feſto S. Ioannis.

In vltimũ cap. Ioan.

Geneſ. 43.

In li. de cõſummatiõe ſæculi.

In ſerm. de aſſumptiõe Virginis.

Ioannem etiam à morte ſuſcitatum eſſe, multi Theologi cēſent.

Alia quæſtio de Ioanne redituro cum corpore, & aduerſus Antichriſtum prædicaturo.

Cæterùm cur hîc ego longius moror? quum vnus Auguſtinus tàm multa ac fortia præbeat argumenta, eaque Scripturæ locis muniat, vt prætereà nihil ad MARIÆ in cœlos cum corpore translationem aſtruendam requirendum videatur? Damaſcenus rem eandem his verbis confirmat: Quomodò quod ex ea conſtitit, Verbi Dei corpus ſanctum, & integrum, & interitui minimè obnoxium, tertio die ſurrexit ex monumento: ita etiam eam eripi è ſepulchro decebat, & matrem transferri ad Filium: & quomodò ipſe ad eam deſcendit, ita etiam eam illi dilectiſsimam ad ipſum extolli in maius & perfectius tabernaculum, nempè in ipſum cœlum. Oportebat eam, quæ Deum Verbum in ſuo vtero hoſpitio exceperat, collocari in diuinis ſui Filij tabernaculis: & quomodò dixit Dominus, debere ſe eſſe in iis, quæ ſunt Patris: ita etiam matrem oportebat habitare in regia Filij, in domo Domini, & in atriis domus Dei noſtri. Si enim in ipſo eſt habitatio omnium qui lætantur, vbi eſt cauſa lætitiæ, oportebat eius, quæ in pariendo integram conſeruauit virginitatem, incorruptum conſeruari corpus,etiam poſt mortem. Oportebat eam, quæ Creatorem in ſinu geſtauit infantem, in Diuinis verſari tabernaculis. Oportebat ſponſam, quam Pater deſpondit, degere in thalamis cœleſtibus. Oportebat eam, quæ ſuum Filium in cruce aſpexerat, & doloris, quem in partu effugerat,gladium in corde acceperat, videre ſedentem cum Patre.] Dionyſius verò Rickelius (vt Thomam Aquinatem ſequatur) rationes ab Auguſtino ſapienter adductas, ſuo etiam calculo approbat, ac nihil dubitandum ait, quin beatiſsima Virgo cum corpore ſit glorificata: omninò enim decuiſſe, vt CHRISTVS Deus omnipotens matrem ſuam digniſsimam non in anima ſolùm ſed etiam in corpore, ſummo veneraretur honore. Hoc enim puriſsimum eſſe corpus, ex quo Dei Filius ſuum corpus formatum ad hypoſtaticum eſſe Diuinum aſſumpſit, & cuius fido miniſterio tàm frequenter atq; familiariter vſus fuit. Proinde nullo modo congruiſſe, vt hoc ipſum ſacroſanctum corpus vel in terra computreſceret,vel ſine corruptione tam diu iaceret, aut aliôquin obſcurum, occultum, ignotum, inglorium, ac omnis expers honoris, qui Sanctorum venerandis reliquiis exhiberi ſolet, alicubi aſſeruaretur. Quid multis? ſi potuit Chriſtus, quia omnipotens, à corruptione corporis matrem ſuam integram conſeruare: ſi nouit prætereà, quia ſummè ſapiens, quâ ratione idipſum effectum redderet: ſi voluit demùm, quia benigniſsimus, hoc vltimo beneficio ſuum ſtudium in honoranda matre teſtari: quis ambigat porrò, Deiparam hanc accepiſſe gratiam, tali matri ac Reginæ ſi non debitã, at certè quidem honorificam, nullique Sanctorum iuſtiùs deferendam, ac tali Filio in amanda & ornanda matre maximè congruentem? Proinde vt ſemel finiam,quod Iudocus Clichtoueus doctus iuxtà ac pius Theologus dixit, quoniam verè ſapienter & Catholicè dixit, hoc loco repetemus: Maria, inquit, ſicut

Serm.de aſſumptione Virginis.

In ſerm.de obdormitione Virg.

Lucæ 2.

Libro 4. de laudib Mariæ artic. 3. & de feſto Aſſumpt. ſerm. 3.

Serm.4.de Aſſumpt. Virgin.

Quomodò Damaſcenus de Mariæ reſurrectione & aſſumptione apertè doceat.

Teſtimonium Dionyſij Rickelij, corporalem Mariæ aſſumptionem aſſerentis.

Chriſtum potuiſſe, nouiſſe et voluiſſe, vt mater eius gauderet priuilegio reſurrectionis & aſſumptionis.

Clichtouei ſententia & concluſio de hoc toto argumento.

ſicut in ortu ſuo & ſanctiſsimo partu, à communi hominum maledicto fuit per ſpeciale priuilegium exempta, ita & in ſuo fœlici tranſitu. Nam paulò poſt ſeparationem animæ eius à corpore, fuit diuino beneplacito corpus eius glorioſum ad vitam immortalem reſuſcitatum, & rurſum vnitâ illi animâ ad æthereas ſedes translatum, vt validiſsimis rationibus probat ſanctus Auguſtinus, & tota confitetur Eccleſia, & ipſa fidei pietas ſtatim conuincit.]

Gelaſij Pontificis authoritatē non obſtare illorum ſententię, qui Mariam in carne aſſumptam defendūt.

Diſtinct. 5. Can. Sãctæ Romanæ Eccleſiæ.

Ad Alypiũ, Io lib. retractationum in Acta.

Reliqnum eſt, vt illis reſpondeamus, qui aut friuolum, aut apocryphum videri volunt, quicquid de MARIAE corpore in cœlos translato ſcribitur & affirmatur. Citant & apponunt nobis Gelaſij Pont. Max. ſententiam, qui præter alia ſcripta non authentica, Librum de tranſitu beatæ Virginis editum pro Apocrypho habeat, ac habendum eſſe decernat. Ego verò quid hoc libri ſit, compertum non habeo, & multos alios nec legiſſe, nec vidiſſe arbitror, quos inprimis moneo, vt priuſquàm de cauſa iudicent, de cauſa ipſa cognoſcant; ita enim rectiùs optimi Pontificis decreto parebunt. Eſt eiuſdem argumenti opus, quod Ioanni Euangeliſtæ inſcribitur, nimirùm MARIAE tranſitus, ſiue Liber de tranſitu ſanctæ MARIAE, quem reiicit quoque Glycas, Sed & Melito Sardenſis Epiſcopus, ſi Trithemio credimus, tale quiddam edidit, quem Beda Epiſcopum Aſiæ facit; vtpotè qui de obitu beatæ Genitricis Dei ſcripſerit, eamque ſecundo poſt aſcenſionem Domini anno obiiſſe, & tunc Apoſtolos Hieroſolymis adfuiſſe confirmârit: id verò Beda cum Lucæ hiſtoria minimè conuenire teſtatur.

De aſſumptiōe Virginis multi Veteres ita ſcripſerunt, vt fidē non mereantur, imò & reiiciantur.

Tùm alij plures de Virginis noſtræ vita & morte ſcripſerunt, quemadmodùm Iacobus quidam Hebræus, Aphrodiſianus Perſa, Ioannes Theſſalonicenſis, & alter Ioannes falsò Theologi nomine inſignitus, quemadmodùm Epiphanius presbyter Conſtantinopolitanus prodidit. Omitto Seleucum Manichæum, & neſcio quos alios ſiue hæreticos, ſiue ſuſpectæ fidei homines, qui partim de vita, partim de morte Deiparæ iam olim ſcripta quædam euulgârunt. Quid ergò mirùm eſt, quòd Gelaſius, Sophronius, Idelphonſus ſui ſæculi homines admonuerunt, ne fidem eiuſmodi ſcriptis Apocryphis darent, in quibus vera falſis permixta, & quædam cum fidei veritate pugnantia continerentur?

Nō ſtatim Apocryphum exiſtimandum, quod apud Veteres ſcriptum extat de hiſtoria mortis & aſſumptionis Virginis.

At verò ſatis non eſt vociferari Apocrypha Apocrypha (quod nomen alij quidē aliter interpretantur) neq; falſa eſſe neceſſe eſt, quę vulgò Apocrypha nuncupatur. De illo præcipua eſt quæſtio; An quæcunq; tot præclari ſcriptores, quot recenſuimus, de MARIA in cœlum integrè translata prodiderunt, ex meris pendeant Apocryphis, ac de illis cuiq; liberum ſit, quod velit, amplecti. Certè nunquam Gelaſio viro tàm ſancto quàm docto in mentem venit, vt iſtiuſmodi Scriptores ac Patres negligendos aut reiiciendos duceret, qui ante & poſt ſuam ætatem huic aſſumptioni teſtimonium perhiberent, quiq; ſuam in hac parte fidem publicè profiterentur, ac ſolennibus etiam cæremoniis in Eccleſia declararent.

Quid reſpondēdum ſit illis, qui Sophronij teſtimonio ſe muniunt contra ſuperiora.

Sed rurſus obiiciunt, Hieronymum de corporali MARIAE in cœlos aſſumptione adeò nihil certi tradere, vt ſe potiùs neſcire aut dubitare ingennè fateatur. Scimus inter opera Hieronymiana Librum extare de Virginis aſſumptione, quem tamen Hieronymi non eſſe propriū, ſed Sophronio, qui Hieronymi comes & familiaris erat, aſcribendum quidam putant, quoniam is Græcè ſcripſerit, Hieronymo longè inferior, minusque in ſcribendo exercitatus.

Eccleſia Romana non Sophronij, ſed Athanaſij ſententiā nobis proponit, de Mariæ aſſumptione.

Sedenim, vt maximè hoc opus Hieronymo tribuatur, certè Sancta Romana Eccleſia, quum nuper ſacras publicasque preces reformatas ederet, hoc ipſo amoro, Athanaſium & Damaſcenum de feſto diſſerentes inſeruit, qui ambo corporalem MARIAE in cœlum aſſumptionem, omni dubitatione ſublata, prædicant, verbisq; grauiſsimis cōteſtantur. Deinde idem autor, quicunq; fuerit, nō ſecus quàm Gelaſius, rationem ſui temporis habuiſſe videtur; nimirùm vt ex hominum manibus ea ſcripta excuteret, quæ vel ſine iudicio, vel cum periculo paſsim legebantur, magisque obeſſe quàm prodeſſe poterant ad Eccleſiæ ædificationem.

Sophronius nō omninò negat Mariam cum corpore aſſumptam, imò etiā ex parte probat.

Hinc illa verba: Ne fortè ſi venerit in manus veſtras illud Apocryphum de Tranſitu eiuſdem Virginis, dubia pro certis recipiatis, quod multi Latinorum pietatis amore, ſtudio legendi chariùs amplectuntur.] Et tamen agnoſcit, illo ſæculo plurimorū opinionem inualuiſſe, qui MARIAM à corpore migraſſe, ac reſuſcitatam beata cum Chriſto immortalitate veſtiri aſſererent, ſimulque multis argu-

mentis

mentis probarent. Primum, quòd Ioanni Euangeliſtæ ſimilem Dei gratiam obtigiſſe crederetur: tùm quòd in multis cum Chriſto à morte reſuſcitatis, perpetua reſurrectio iam complcta fuiſſet, vt pleriq; arbitrarentur: quòd præterea & Ioannis & Mariæ corpora neq; in ſepulchris, neq; alibi vſquam reperiri poſſent. Tandem ita cócludit: Quia Deo nihil eſt impoſsibile, nec nos de B. Maria factum abnuimus, vt nimirùm & ipſa reſuſcitara cum Chriſto regnet in æterna ſocietate.] Adiungit interim & illud: Quanquam propter cautelam ſalua fide pio magis deſiderio opinari oporteat, quàm inconſultè definire quod ſine periculo neſcitur.] Non igitur ab hac ſentenria (quam defendimus) fuit alienus, ſed omninò affirmare noluit, quod illo ſęculo fidelibus non vſqueadeò perſuaſum eſſe videbat. Dubitârit autem ille, quiſquis fuit, & maiorem ab Eccleſia lucem expectârit, nihil hoc ſanè impedit, quò minùs ea nos luce fruamur, quam acceptam venerandi Parres atq; Maiores nobis non ſine numinis prouidenria benignè communicârunt, & partim viua voce, partim ſcripto publicè confirmârunt. An hic qnoq; locum non habeat, quod alicubi Gerſon peritè dixit, aliter Doctorum dicta quū aſſertiuè, quàm cùm dubiè loqunntur, aceipi oportere? Demùm nulla iuſta cauſa eſt, vt Auguſtino fidem denegemus, quum firmiſsimis, & prorſus, vt multi non malè putant, irrefutabilibus argumentis euincit, MARIAE corpus reſuſcitatum atq; fœlicitare donatum eſſe, vt his eriam verbis indicauit: Deus lætari facit Mariam, lętitiâ inenarrabili anima & corpore in proprio Filio, cum proprio Filio, per proprium Filium: vt ſit ſemper incorrupta, quam tanta perfudit gratia, ſitque integraliter viuens, quæ omnium integram perfectamq; genuit vitam.]

Sophronij dubitatio, non debet nos hodie dubitantes reddere in hoc argumento.

Serm. 1. de aſſumptiõe Virginis.

Verùm, inquiet aliquis, vt vt ſeſe res cum Hieronymo ſiue Sophronio habeat, Eccleſia de hac Mariæ aſſumptióne nihil certi credendum præſcribit atq; definit. Sit ita ſanè, Apoſtolos & proximis ſæculis inſeqnentes alios in iaciendis verę fidei fundamẽtis occupatos, ad Chriſti aſcenſionem magis quàm ad matris eius aſſumptionem docendam & inculcandam reſpicere voluiſſe: Ac multa ſunt id genus alia, quæ poſteà in Eccleſia vtiliter accepta ſunt atq; retenta, licet inde ab initio non traderentur, neque certa lege definirẽtur. Etenim, vt dici ſolet, Eccleſia ſicut aurora conſurgit; ac pro tẽporum ratione aliis atq; aliis tùm legibus, tùm moribus regitur, manẽte tamen ſemper fidei à Chriſto & Apoſtolis traditæ fundamento, quod ſæculis omnibus immotũ atq; inuariabile perſeuerare neceſſe eſt, vt admonet etiam Tertullianus. Iam verò quę traduntur ab Eccleſia, non vnius generis eſſe conſtat, ſed alia vt certa & explicata dogmata proponi, à quibus citra impietatis notã haud liceat diſcedere; alia verò tacito fidelium conſenſu & longæuo Eccleſiæ vſu corroborata vim quandam legis accipere, vt nemo, niſi temerarius, illis cõtradicat. Rurſus ea quæ ritu cultuq; publico celebrat Eccleſia, quędam eius ſunt generis, vt tanquàm pia & probabilia tantò magis credantur, quantò ſtudioſiùs à Doctoribus approbantur, maioreq; conſenſu fidelium recipiuntur. Ad hanc claſſem pertinet, quòd Deiparam non ſolùm animâ, ſed etiam corpore in cœlum aſſumptam perfecteq; beatam profitemur. Sic enim multis iam ſæculis præclari ſenſêre Doctores, & Chriſtianus orbis hanc ipſam ſententiam mirabili conſenſione, & publica religione teſtatur, ſibiq; prorſus perſuaſam habet.

An Eccleſia certi aliquid definierit de Mariæ aſſumptiõe credendum.

Eccleſia ſicut aurora conſurgit, ac in cognitione rerum ſacrarũ proficit, ſuoſq; filios proficientes facit.

Lib. de præſcriptionib. hæreticorũ.

Varij eſſe generis nec vnius ponderis ea quę tradit Eccleſia.

Quę omnia ritè quidem ponderata, duplicem inprimis vſum, eumq; Lectori (vt ſpero) non inutilem pręſtare poſſunt: alterum vt aduerſùs virulentas quaſdam Nouatorum voces mentem magis præmunitam atq; confirmatam habeat: alterum vt quibuſdam in re hîc minimè neceſſaria nimiùm ſcrupuloſis, non facilè aſſentiatur. Etenim quid niſi fugiendum virus dixeris, quod Ioannes Riuius, & id genus alij ſectarij nullo modo affirmare auſint, Mariam in cœlos vnà cum corpore aſſumptá eſſe, quoniam in Scriptura ſacra nullus ea de re locus extet, quã prætereà ſine periculo neſcire liceat, nihil prorſus ad ſalutem adipiſcendam facere, ſiue credas, ſiue non credas: imò verò nugas appellant, quod de aſſumpto Marię corpore vel diſputatur, vel aſſeritur ab Orthodoxis. Notum eſt autem, ex quo fonte hæc aqua tàm putida deriuetur, nempè quòd verbo Dei ſcripto fidem & obſeruationem omnem Eccleſię alligatã eſſe, nihilq; præter Dei verbum expreſſum in religione valere, contendant. Hoc autem iſtorum & Arianorum cõmune idolum eſt, toties à nobis euerſum, atq; ab aliis etiã protritum, vt actum agere pigeat, nonnihilq; certamen contra hos Eccleſiæ hoſtes inſtituere, quibus

Duplex vſus ſuperioris tractationis.

In li. de abuſibus Eccleſiaſticis.

Vanos eſſe aduerſarios, qui Scripturæ teſtimonium de hac Mariæ aſſumptióne requirũt.

bus liberrimum eſt cum ſuo magiſtro Luthero, quicquid libet, ſiue ſcriptum ſit, ſiue non ſit, vel dicere vel negare, quique, vt Tertullianus loquitur, in ſolis Scripturis certamen omne ſolent conſtituere. Satis nunc ſit vnum eumq; probatiſsimum Theologum Auguſtinum citaſſe, qui de MARIAE aſſumptione diſſerens, exemplis euincit, permulta eſſe certa, quæ aliòqnin in Scriptura canonica non expreſsè tradantur. Adiungit & illud: Quædam, Scriptura ſancta veris indagationum ſtudiis quærenda reliquit: quæ non ſunt ſuperflua æſtimanda, dum vera indagatione fuerint patefacta.] Ac rurſus: Sunt quædam quæ, quamuis in Scriptura commemorari ex toto omiſſa ſint, vera tamen ratione creduntur.] Quarè Thomas Aquinas rectè aſſerit, quod licet in ſacris literis non tradatur MARIAM cum corpore in cœlum aſſumptam eſſe, tamen id ab Auguſtino rationabiliter colligi atque probari.

Lib. de præſcriptionib. hæreticor.

Serm. 2. de aſſumptiõe Virginis.

Permulta certa ſunt, licet non ſcripta.

In 3. part. quæſt. 27. artic. 1.

Cæterùm vt ad alterum illudq; minùs apertum aduerſariorum genus progrediamur, hi Catholici quidem, neſcio quo ſpiritu ducti, & zelo fortaſſè, ſed non ſecundùm ſcientiam inflammati, de MARIA in cœlos aſſumpta loqui metuunt, ac docere dedignantur. Quocircà nomen (Aſſumptionis) expungunt, & pro eo dormitionem ſanctæ Dei genitricis nominant, hocq; Deiparę feſtum, ad eius pro carnis conditione migrantis memoriam ſolùm celebrandam referre conantur. Tùm Eccleſiæ ſobrietatem appellant, quòd hæc elegerit cum pietate magis neſcire, quàm aut friuolum aut Apocryphum aliquid docere de illius ſanctiſsimi corporis aſſumptione. Verùm haud ita loquitur, neq; ſentit præſens Eccleſia, quæ ſuum vetus & receptũ habet Martyrologium, atque in illo de aſſumptione ſanctæ Dei genitricis filios docet, quemadmodùm Beda & Vſuuardus etiam legendum eſſe putârunt, eoq; nomine Ambroſius vti non recuſauit. Neque verò temporis permittit ratio, vt ad vnius autoris Sophronij magis quàm aliorum & plurium & probatiorum Patrum ſententiam aſtringi debeamus, neque vllo modo expedit, vt à veteri optimorum maiorum ſententia, ſimulque ſolenni digniſsimæ Virginis, imò & diuini miraculi prædicatione, quòd in matris Domini reſurrectione & aſſumptione corporali reſulget, tàm leuiter diſcedamus. Nos autem venuſti Poëtæ Mantuani carmen, qui hoc caput abſoluat, ſuamque ſententiam verè Catholicam explicet, in medium adſeremus.

Quoſdã hodie nimis eſſe moroſos ac difficiles in corporali aſſumptiõe Virginis agnoſcenda atq; confirmanda.

Vide Miſſam Ambroſianam.

In libro 8. Faſtorum.

Hæc eſt illa dies, quâ Chriſtus in æthera matrem
Suſtulit indutam membris: ſic credere ſanctum eſt.
Nam nec erat locus in terris, vbi viſcera condi
Fas foret, æternum quæ progenuêre Tonantem.

CAPVT SEXTVM.

Præclaras admodùm et venerandas eſſe Ferias de Aſſumptione Virginis in Eccleſia inſtitutas, quas contra fas omne abrogent noui Reformatores. Nec audiendum eſſe Lutherum, qui nihil ad nos pertinere aſſerit, quomodò MARIA in cœlis viuat. Item Feſti huius Epiſtolam ex Eccleſiaſtico ſumptã, ad MARIAM rectè accommodari, quicquid Nouatores garriant.

FERIAS Deiparæ ſacras, vt frequenter, ita reuerenter peragit Eccleſia, certò intelligens, Deo gratum & Orthodoxis dignum hoc eſſe officium, quo inter beatos & beatas omnes beatiſsima Domini & Dei noſtri mater, certis anni temporib⁹ ac publicis cæremoniis ſæpenumerò celebratur. Inter has autem ferias, quę tot ſęculis religiosè hactenus obſeruantur, feſtum Aſſumptionis,

Inter omnes Mariæ ferias feſtũ aſſumptionis eius maximè & ſolenniſſimè celebrari.

ſumptionis,quod vocant,non minimum, ſed maximum reputatur, locumq́; ptincipem tenet. Nec dies quidem vllus Marię lætior fœliciorq́; contigit, ſi nouam & animę & corporis fœlicitatem eo die illi collatam ritè contemplemur: ideoque ſi antea vnquam, tunc vel maximè ſpiritus & anima & corpus eius in Deum viuum mirabiliter exultauit, ipſaque ſummo iure dicere potuit: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna qui potens eſt. Quarè nos etiam, qui te Filiumq́ue tuum amamus, O ter beata & verè auguſta Mater, non poſſumus huic præclaræ & incomparabili fœlicitati tuæ non ex animo gratulari, quandoquidem quæcunque à Domino tibi, & de te dicta ſunt, tàm pulchro exitu concluduntur, ac omni ex parte tandem perficiuntur. Beata quæ non modò credidiſti, ſed fidei etiam omniſque virtutis fructum & finem hodie conſecuta es, & eius, quem tantoperè amâſti atque deſiderâſti, iucundiſsimo conſpectu nunc demùm perfrui meruiſti. Emmanuelem in caſtellum mundi huius intrantem tanquàm hoſpitem hoſpita excepiſti: hodie ab illo viciſsim in regale ſuum palatium exciperis, & tanquam mater tali Salomone digna magnificè primùm honoraris. Ego ſanè vix pium eum eſſe arbitror, qui cum Bernardo non ingenuè confitetur: Nec in terris locus dignior vteri Virginalis templo, in quo Filium Dei MARIA ſuſcepit: nec in cœlis regali ſolio, in quo beatam MARIAM hodie Filius ſublimauit. Quis autem cogitare ſufficiat, quàm glorioſa hodie mundi Regina proceſſerit, & quanto deuotionis affectu tota in eius occurſum cœleſtium legionum prodierit multitudo? Quis itidem excogitare queat, quibus ad thronum gloriæ canticis ſit illa deducta, quàm placido vultu, quàm ſerena facie, quàm diuinis amplexibus ſuſcepta à Filio, & ſuper omnem exaltata creaturam: cum eo honore, quo tanta Mater digna fuit: cùm ea gloria, quæ tantum decuit Filium? Quantum enim gratiæ in terris adepta eſt præ cæteris, tantum & in cœlis obtinet gloriæ ſingularis. Quòd ſi oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe: quod præparauit gignenti ſe, & quod omnibus eſt certum, diligenti præ omnibus, quis loquatur?] Ac tandem ita concludit: Fœlix planè MARIA, & multipliciter fœlix, ſiue cùm excipit Saluatorem, ſiue cùm à Saluatore ſuſcipitur.] Præclara iſthæc & notanda viri ſancti eſt oratio, quæ partim noſtræ Virginis ad ſummum honorem euectæ præſtantiam, partim huius feſti prærogatiuam oſtendit, eaq́; tanta eſt, vt inter præcipuas Sanctorum feſtiuitates hæc ipſa refulgeat & excellat, ſicut antè nôgentos etiam annos teſtatus eſt Idelphonſus.

Lucæ 1.

Nullus dies Mariæ lætior, quâ cùm in cœlum aſſumeretur.

Cur Mariæ in cœlum aſſumptæ gratulari debeat Chriſtianus.

Serm. 1. de aſſumptiōe Virginis.

Quomodò Bernardus hoc feſtum depingat, ac Mariā in eo velit conſiderari.

1. Cor. 2.

Serm. 1. de aſſumptiōe Virginis.

Nos verò priuſquàm aduerſarios huic feſto non parùm infeſtos petamus, facere non poſſumus, quin de eoipſo nonnulla dicamus, ſed eò ſuccinctiùs, quò pluribus de MARIAE fœlicitate iam antè diſſeruimus. Fœlix profectò & ſacroſanctus dies, quo tàm innocens anima, velut columba candidiſsima, ex corpore tanquàm ex arca euolauit, neque in Abrahæ, ſed Dei ſinum continuò deportata eſt. Fœlix dies, qui tàm precioſum munus de huius mundi deſerto tranſmiſit, & ad ſanctam æternamque ciuitatem ita perduxit, vt commune & incredibile gaudium, nec minor admiratio cœlitibus omnibus crearetur. Fœlix dies, qui ſponſæ languentis tàm ardentibus quàm diuturnis deſideriis ſatisfecit, vt quod quæſierat inueniret, quod petierat acciperet, quod expectârat ſecura poſsideret, nimirùm in illa ſummi æterniq́ue boni perfecta viſione atque fruitione penitus conquieſcens. Fœlix dies, qui migranti è ſacro corpore ſanctiori animæ cœleſtes illos Spiritus obuios dedit, ac deinde reſuſcitato à morte corpori Virginali tot tamq́ue beatos & lætos comites, cuſtodes atque deportatores præbuit. Fœlix dies, qui tantum luminis & decoris cœleſti Paradiſo intulit, quantum in fœmineo ſexu nunquam apparuerat, vt tanquàm ſplendor fulgentiſsimæ lampadis omnes cœli ſedes & incolas clariſsimè irradiaret. Fœlix dies, qui duo vt ſanctiſsima, ita & pulcherrima corpora primùm in cœlo coniunxit, vt ſponſus ſponſam, & Filius matrem ſuauiſsimè complecteretur, mutuiſque oſculis ambo ſeſe inuicem conſalutarent. Fœlix dies, qui ancillam Domini humilimam eouſque prouexit ac extulit, vt præſtantiſsima cœli Regina mundiq́; Domina efficeretur, & ne altiùs quidem poſſet aſſurgere; quoniam vt Sophronius loquitur, in Regni ſolio ſublimata, poſt Chriſtum glorioſa reſedit. Sic

Rationes aliquot ad feſti huius excellentiā aſtruendam, & illuſtrandam.

Serm. de aſſump. Virg.

enim vbique, inquit, confidenter ſancta Dei canit Eccleſia, quod de nullo alio Sanctorum fas eſt credere, MARIAM vltra Angelorum & Archangelorum dignitatem tranſcendiſſe.] Atque, vt ſemel abſoluam, fœlix hic planeque venerandus dies eſt, qui Reginam & Matrem nobis potentem ſimul & clementem in regno Dei conſtituit ac confirmauit, vt eandem, quæ Iudicis mater perpetuò manet, matrem miſericordiæ nobis fauentem, & apud Chriſtum patrocinantem habeamus, illaque ſalutis noſtræ negotia fideliter procurare atque pertractare non deſinat. Quòd ſi erunt fortaſſè, quibus hæ laudes immodicæ videantur, non mihi, quæſo, ſed Patribus, vt Bernardo, Anſelmo, Damaſceno, Idelphonſo, Sophronio, Athanaſio ſuccenſeant: horum ego me diſcipulum, nec ſolùm præſentis, ſed & veteris Eccleſiæ ciuem eſſe profiteor, atque ab huiuſmodi columnis auelli nequeo, quia Dei verbum expreſſum eſt, vt qui ſuis animabus pacem & ſecuritatem exoptant, non de nouis, ſed antiquis ſemitis interrogent, ac inuentis continenter inſiſtant, neque terminos antiquos à Patribus præſtitutos transgrediantur.

Maria in cœleſtis regni ſolio ſublimata, poſt Chriſtum glorioſa reſidet, ſuper omnes Angelos exaltata.

Huius diei & Mariæ laudes etiam à Veteribus decantatas eſſe.

Hieres.6.
Prou. 22.

Verùm enimuerò vt ad nouarum ſemitarum inuentores ac duces veniamus, agè ex illorum ſcriptis & factis iudicemus, quàm pulchrè, prudenter ac piè ipſi Feſtum hoc peruetuſtum, maximoque in precio ſemper Græcis & Latinis habitum celebrent atque tractent. Principiò bonæ ſectariorum parti adeò fœtet hic dies, vt illum prorſus abrogatum cupiant, ſicut in ſuis quidem Eccleſiis paſsim abrogârunt, vt nulla eius veſtigia propemodùm ſupereſſe videantur. Cui rei argumento eſt, quòd in illis nouæ religionis ſiue ordinationum, vt vocant, formulis, quas ſubinde figunt atque refigunt, præcipuum hoc MARIAE feſtum nec attingere nec nominare dignentur. Egregia, ſcilicet, pietas, quam iſti cum Iudæis, Turcis ac Ethnicis, hoc eſt, cum præcipuis Chriſtiani nominis hoſtibus communem habere poſſunt: cum veteri & Catholica Eccleſia habere non poſſunt. Hæc enim Feſtum præſens, vt diximus, non modò iampridem agnouit, ſed etiam cæteris quæ aliis Sanctis feſtiuè coluntur, prætulit, ac vbique gentium celeberrimum habuit, multis etiam ſolennibus canticis & concionibus ſacris illud exornans, ſicut veterum Patrum Homiliæ hoc die ad populum habitæ liquidò conteſtantur. Gloriantur Æthiopes, ſuam religionem inde ab Apoſtolis traditam perſeuerare, in qua diem mortis & aſſumptionis MARIAE Virginis (hæc autem ab illis diligentiſsimè & per multas ferias colitur) ſingulari ſtudio in hunc vſque diem obſeruant. Quæ iſthæc autem noua religio Euangelicorum, vt homines ſpontè ad mala quæque propenſos, & ad pietatem difficiles, à Dei cultu & ſacris auocent, vt bonorum omnium autorem in MARIA prædicari vetent, vt beatam illam in Eccleſia dici & decantari non permittant, denique vt vitam eius & mortem atque gloriam palàm deprædicari, aut publicis teſtimoniis comprobari minimè patiantur? An MARIAE honos ad Chriſti honorem non pertinet, quemadmodùm & irrogata parenti iniuria, in Filij redundat ignominiam, meritoque ab eo vindicatur? Iam verò quam horum prudentiam eſſe dicemus, quòd Apoſtolorum & Stephani prothomartyris natales iubeant publicis feriis cohoneſtari, ac Euangelicæ peccatrici Feſtum etiam proprium pleriſq; in locis largiantur: MARIAE verò puriſsimæ Virginis & cœlorum Reginæ natali, quando cœleſtem vitam agere & ſanctis omnibus in gloria præſtare cœpit, nihil omninò concedant? Quæ porrò iſthæc arrogantia, ne dicam dementia, eſt, homines priuatos aut nulla Eccleſiaſtica authoritate ſuffultos, de ſacris conſtituere, ac receptos probarosque ritus violare, contemnere, abolere? In qua poteſtate hæc faciunt? [a] non Diuina, quæ vtrunq; magiſtratum propriis terminis circumſcripſit, & penes Eccleſiaſticos curam ſacrorum eſſe decreuit: non [b] Euangelica, quæ in Cathedra ſedentibus licet diſcolis reuerentiam & obedientiam tribui poſtulat: non [c] Apoſtolica, quæ oues Paſtoribus, populum Epiſcopis in ſpiritualibus rebus ſubiicit: non [d] Eccleſiaſtica, quæ feſtorum inſtitutionem & mutationem ciuili magiſtratui nunquam permiſit, ſed ſeuerè potiùs interdixit; non denique [e] Imperiali, quæ de Epiſcopis & Clericis ita loquitur, vt Eccleſiarum gubernationem penes illos integram manere decernat, neque vllas nouas religionis formulas dari vel accipi velit à politico magiſtratu. In qua igitur poteſtate hæc faciunt? niſi Tyrannica, cuius hoc proprium eſſe ſolet; Sic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas.

Nouatores huic Feſto abrogando dare operâ, veteri Eccleſiæ nihil concedentes.

Hoc Feſtum indignè prorſus et impie abrogari.

Imprudêtes aduerſarij Mariæ minùs quàm Sanctis aliis eorumque feriis tribuunt.

Intollerabilem arrogantiam eſſe Nouatorum, qui aduersùs omnia iura ſibi ſumũt poteſtatem iudicandi de religione, ac feſtis abolendis.

a Deut. 17.
b Matt. 23. Luc. 12.
c Hebr. 13. Titum 3. 2. Tim. 4. & canon. 30 in Can. Apoſt.
d Vide Canones diſtinct. 96.
e In authẽt. de ſanctiſ. Clericis et Epiſcopis.

tas. Atque hæc,ſcilicet,præclara pars eſt illius reformatæ, vt vocant,Eccleſiæ,quæ luxum,epulas,pocula,choręas, omne denique profanum negotium feſtis diebus haud grauatim ferre poteſt:ſacrum otium & Deiparæ honorem ferre non poteſt, neq; patitur,vt de illa populus, certis anni temporibus, ſecundùm Euãgelium inſtituatur, illam amare,colere, & Deum in illa laudare admoneatur,ac demùm excellentem eius gratiam & gloriam quotannis,vel ſemel,grata memoria proſequatur. Sed habeant Eccleſiæ deſertores,ſuas,quas condant & vrgeant,leges iniquas, tenebras ponant lucem,& lucem tenebras(ſicut Propheta dixit)ſuo tandem magno malo ſentient,quid ſit,matrem Saluatoris debito defraudaſſe honore,ac Chriſtum in matre ſua auguſtiſſima,tam temerè eſſe perſequutos.

Qui reformatã Eccleſiã hodie pfitētur, quàm præpoſterè Feſtorum habeãt rationem.

Eſa. 10. et 5

Sed enim vt temeritati ſuæ qualemcumque fucum prætexant, accuſant abuſus, qui apud Papiſtas huic Feſto admiſcentur. Quaſi verò quod ſectarij pro abuſibus ducunt,ſtatim hoc nomine dignum debeat exiſtimari, non magis profectò,quàm ſi ægro qui infecto palato laborat, de ciborum ſaporibus iudicanti fides habenda ſit. Corrigãtur abuſus,qui verè abuſus ſunt: quanquam ſine his nec fuit,nec erit vnquam in terris Eccleſia. Corrigantur legitima ratione,non pro libidine fanaticorum. Corrigantur ſalua ipſa, vt ſic dicam, rei ſubſtantia, eaque moderatione addita,vt in ipſa curatione præſentes morbi non augeantur magis quàm profligantur. Corrigantur demùm, vt peiores abuſibus errores, qui Chriſti corpus nefariè lacerant,nullo modo admiſceantur. Cur verò ipſi hos noſtros, quos notant,abuſus non ita corrigunt, vt in ſuis ſaltem Synagogis præſens Feſtum retineant, & à vulgo celebrari permittãt, quum veterum & publicorum rituum mutatio magnum ſæpè periculum adferat? Quòd ſi tanta religio eſt abuſus cauendi ac reformandi, cur non Dominicum quoque diem è medio tollunt, qui pluribus, ad peccandi licentiam & turpe otium, paucis ad veræ pietatis exercitationem ac ſtudium ſeruit, ſicut ipſi in ſuo populo experiuntur? Sed in locum communem nolo excurrere, vt aduerſariorum & noſtrorum in celebrandis feriis abuſus collatione facta proponam, & illorum trabem, qui nobis feſtucam exprobrant, hoc loco patefaciam exaggeremque. Vtinam rectè illi ſecum expendant, ac ſimul amplectantur, quod Hieronymus prudentiſsimè docuit, traditiones Eccleſiaſticas, quæ fidei non officiunt, ita obſeruandas, vt à maioribus traditæ ſunt, easque piis vtiles, Deo gratas & humanæ ſaluti conducibiles eſſe, Damaſcenus affirmat. Id quod de probatis & ſolennibus feriis, ſiue in Chriſti, ſiue in MARIAE honorem iampridem inſtitutis ac obſeruatis, vel maximè intelligendum eſt.

Non audiendos eſſe Nouatores, qui has ferias propter abuſus volunt aboleri, nec rationẽ legitimam obſeruant in abuſib⁹ corrigendis.

Si vllum Feſtũ, Dominicũ diẽ propter populi abuſus maximè aboleri oporteret.

In epiſt. ad Lucinium.

Veterum ritus & obſeruatiões Eccleſię mordicus retinendæ.

In ſerm. de ſuffrag. pro defunctis.

Iam verò cum illis agamus, qui paulò ſunt è ſectariis moderatiores, & Feſtum hoc quadantenus videntur agnoſcere, quoniam in illius Euangelio tractando verſantur. Ex quibus princeps eorum Lutherus concionem hoc die publicam habuit, atque inter alia de illo ſcripſit,ſatis eſſe, ſi MARIAM in cœlo viuere ſciamus: quomodò autem viuat,nihil ad nos pertinere: *Neceſſariò*, inquit, *credendum eſt, Dei genitricem viuere, quomodò autem hoc fiat, curæ Diuinæ mandandum eſt.* Vbi nos Luthero cõcedimus, nonnullos in eo poſſe peccare, quòd cùm MARIAE beatitudinem, & incredibilem eius gloriam contemplantur, ſiue tractant, ſupra modum ſint ſolliciti atq; curioſi, quandoquidem præceptum illud parùm obſeruent: Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris. Non eſt enim tibi neceſſarium, ea, quæ abſcondita ſunt, videre oculis tuis. Tùm ex Paulo ſatis conſtat, humanis ſenſibus non poſſe percipi, quæ diligentibus ſe ſumma Dei bonitas præparauit, atq; in patria illa cœleſti rependit. Quocircà vt quis maximè annitatur, aſſequi tamen non poterit, quo triumpho & apparatu talis Regina in cœlos deducta, & ad ſummum ſublimitatis faſtigium perducta, ibique ſuper omnem principatum, virtutem & poteſtatem; adeoq; ſuper omne quod infra Deum eſt, collocata ſit, iamq; donis & bonis cœleſtis regni ampliſsimis potiatur. Norunt hæc Angelici ſpiritus, & quæ iucundiſsimo ſpectaculo interfuerunt, atq; adhuc adſunt animæ ſanctę, nullo mortalium hanc tantam Mariæ gloriam comprehendente. Vt hinc etiam Bernardus nõ temerè dixerit: Chriſti generationem & Marię aſſumptionem, quis enarrabit? Sed aliò tendit Lutheri oratio, nimirùm vt veteribus velut colaphum, vt ſic dicam, impingat, aut tacitè ſaltem eos perſtringat, qui de Marię

In Poſtilla maiore circa ferias aſſumptionis Virginis.

An verè tradat Lutherus, nihil ad nos pertinere, quomodò Maria in cœlo viuat.

Eccleſ. 3.

1. Cor. 2.

Mariæ in cœlis gloria ineffabilis & incomprehenſibilis.

Serm. 1. de aſſumptiõe Virginis.

Quomodò Lutheri dictũ meritò reprehendatur.

in cœlum

iu cœlum præclaro ingreſſu, deque iucuuda Angelorum illi occurrentium gratulatione, ac de ipſius etiam Filij matrem honorantis charitate præclara ſcripſerunt, aut etiamnùm piè meditantur, atq; docent. Quod docendi & meditandi genus, cùm ſit Patribus ac piis perquàm familiare, tamen à Luthero improbatur; quoniam publicus Eccleſiæ hoſtis veretur, ex talium rerum ſiue tractatione, ſiue contemplatione conſequuturum, vt tantò magis Deipara honoretur, quantò abundantior eius in cœlis gloria conſideratur atque commendatur. Verùm enimuerò huius Feſti ratio non ſolùm fidem ſimplicem exigit, quâ Mariam in cœlis viuere certò credamus (ſicut Lutherus inſulsè philoſophatur) verumetiam veræ charitatis officium poſtulat, vt cum ipſa gaudente & collætantibus ei Angelis congaudeamus; vtq; decretos illi in cœlis honores, ac debitam in terris venerationē nobis ob oculos ſeriò proponamus. Hinc illa vox Eccleſiæ ſuos filios hac die adhortātis: Gaudeamus omnes in Domino, diem feſtum celebrantes ſub honore B. MARIAE Virginis, de cuius aſſumptione gaudent Angeli, & collaudant Filium Dei. Quod ſpirituale gaudium, piis tantò magis concipitur & augetur, quantò diligentiùs admonentur & ipſi ſecum perpendunt, de mirifica illa, quam diximus, tùm animæ tùm corporis fœlicitate, abundātiùs ſanè quàm Sanctorum vlli, ſacratiſsimæ Virgini à ſummo Deo collata. Valeat igitur Lutheri vana, & Eccleſiæ inſtituto Patrumque ſcriptis aduerſa ſpeculatio, qui, ne MARIAE quidem gloriam eminentem, quam ſpectemus & admiremur, concedere dignatur, ac ſatis eſſe docet, ſi Deiparam ſolùm apud Deum viuere ſtatuamus, de reliquo nihil magis de illa, quàm de latrone illo in cruce ſerò pœnitente ſolliciti. Verum hæc Satanica fraus eô comparata eſt, vt piorum animi à recto pioque celebrandi huius Feſti more ac officio auocentur. Nouit enim verſipellis hoſtis, quàm libenter probi & Deum amantes Eccleſiæ filij, erectis in cœlum animis ſoleant ſacrum illum Virginis aſcendentis triumphum, & Chriſti Angelorumq; illi occurrentium gaudium in mentem reuocare, tantæq; Reginæ ſuper cœlos exaltatæ gratulari, ac ſimul in Maria Deum, qui tàm magna illi fecit, extollere ac celebrare. Prætereà ingeniū ac ſtudium huius Hæreſiarchæ proprium eſt, nihil non admoliri, vt meritorum & præmiorum gradus abroget, neq; Sanctis coronam iuſtitiæ permittat, quam alij aliis pro ſuis benefactis excellentiorem percipiant, ſicut nos alibi demonſtrauimus. Lucæ 23.

Ad Feſtum hoc rectè celebrandum exigitur non minùs charitatis quàm fidei officium.

Spirituale gaudium huic feſto debemus, ob cōſiderationē eius fœlicitatis, quā Maria in cœlo nacta eſt.

Quô ſpectet Lutheri fraus, & Satanæ Virgini ſuum honorem inuidentis conatus.

Sed rurſus moroſi queruntur ſectarij, multa hoc die legi & cantari publicè in Eccleſia, quæ parùm aut nihil ad rem faciant, & incommodè quidem ad Deiparam referantur, præſertim ſi Epiſtolica & Euangelica lectio conſideretur. Agnoſco ſanè queruloſos murmuratores, vti Iudas Apoſtolus loquitur, more ſuo muſsitantes & obtrectantes matri Eccleſiæ, quibus etiam illa, tametſi velit, nūquam ſatisfacere poſſit. Adeò ſemper in promptu habent naſuti quod calumnientur, & vnde offendi ſe clamitent, quicquid vel inſtituat, vel mādet, vel canat, vel obſeruet Eccleſia, poſtquàm ab hac ſe ipſi nefariè præſciderunt. Reprehendunt autem peculiariter hoc die nonnulla Deiparæ tribui, & in eius laudem publicè decantari ex libro Eccleſiaſtici, quæ aliôquin de ſapientia æterna dicantur atq; intelligātur. Hinc verba illa Lutheri: *Capit. & Epiſtolam huc torſerunt, quæ Diuinæ ſapientiæ tantùm competit, ipſi ſcilicet Chriſto. Hic enim ante ſæcula fuit, in quo omnia condita ſunt. Quòd autē Mariæ Deiparæ hæc tribuitur, merum mendacium & in Deum blaſphemia eſt.* Atq; hæc ſatis quidem imperioſè, ne dicam rabioſè Lutherus. Iudæ 1. In Poſtilla circa enarrat. Euang. de Feſto natiuit. Mariæ

Non admittendas eſſe Nouatorum querelas contra hoc Feſtum murmurantium.

Vanā eſſe querelam, quòd Epiſtola, vt vocāt, huic Feſto malè quadret in Eccleſia.

Lutheri cauillatio aduerſùs Epiſtolam Feſti.

Reſpondemus autem, ad ſacras literas ritè tractandas cumprimis obſeruari oportere, quòd in illis vnus ac idem locus, ſenſus diuerſos frequenter admittat, quum diuinitus ſit ita prouiſum (ſic enim Auguſtinus loquitur) vt eadem verba pluribus modis intelligantur. Imò verò vna ac eadem res, non modò varia ſed etiam contraria in Scripturis ſolet ſignificare. Vnde Paulus quæ ſcripta ſunt de Hieruſalem metropoli Iudæorum, per allegoriam ad cœleſtem Hieruſalem transfert, ſicut & [a] Ioannes facit in Apocalypſi: & nomen Leonis iam [b] Chriſto de tribu Iuda, iam [c] dæmoni circuienti & quærenti quem deuoret, in iiſdē Scripturis attribuitur. Eſt & [d] ignis quem miſit Dominus in terram, vt ardeat: eſt rurſus ignis, qui ſuper impios cadat, vt non videant [e] ſolem. Deinde ad veram Scripturarum intelligentiam pertinet canon, quem à Ticonio mutuatur Auguſtinus, vt à capite Chriſto ad corpus eius myſticū, & rurſus à corpore ad caput tranſeatur, atque adeò vt velut vtriuſq; perſona vna fiat. Exemplo ſit quod ab Eſaia

Li. 3. de doctrina Chriſtiana c. 27. Galat. 4. a Apoc. 21. b Gen. 49. et Apoc. 5. c 1. Pet. 5. d Luc. 12. e Pſal. 57. Li. 3. de doctrina Chriſtiana c. 31.

Idem Scripturę locus diuerſos, & quaſi contrarios ſenſus admittit.

Scriptura de Chriſto loquēs, ſæpè & corpus eius myſticum intelligit, & cōtrà.

Eſaiæ 61.

Eſaia partim in perſona Chriſti, partim in perſona Eccleſiæ dictum legimus: Sicut ſponſo impoſuit mihi mitrâ, & ſicut ſponſam ornauit me ornamento, quemadmodum Auguſtinus legit, pro eo quod noſter habet interpres: Circumdedit me quaſi ſponſum decoratum coronâ, & quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis. Etſi enim ſponſus & ſponſa duę ac diuerſæ perſonæ ſint, tamen hoc loco pro vna ac eâdem perſona, ſicut idem Auguſtinus notauit, accipiuntur. Tum è Salomonis libris facilè perſpicitur, quòd æterna Sapientia ſe ſponſæ ac mulieri conferat, ac ſub tali imagine ſe nobis præbeat cognoſcendam.

Lutherum nimis petulanter cõuiciari, quòd Eccleſia Epiſtolam de Chriſto ſcriptam ad Mariam accommodet.

Quæ cùm ita ſe habeant, nihil profectò cauſæ eſt, cur Lutherus tam immaniter in Eccleſiam ſanctam debacchetur, eamq; tam probroſè mendacij ſimul & blaſphemiæ inſimulet, quandoquidem verba quædam Eccleſiaſtici ſic accipiat, vt in illis non Chriſti ſolummodò, ſed etiam MARIÆ præconium, quæ præcipuum corporis eius membrum, adeoque mater eſt, ritè conſiderandum proponat. Non quòd matri tantundem, quantùm Filio eius æternoque Verbo deferat Eccleſia, quæ vtique firmiſſimè confitetur, Deum & quamlibet diuinam perſonam infinitis partibus creaturæ quamlibet excellenti præſtare, ac vnicè duntaxat in cœlo & terris cultu latriæ, vt vocant, adorari, vnumque rerum omnium principium coli oportere. Nihil autem hæc fides & confeſsio impedit, quò minùs encomion Chriſto, vti Deo ac æternę Sapientię propriè competens, eiuſdem matri, vtpote ſponſę & mulieri omnium pręſtantiſſimę ſecundariò tribuatur. Hinc enim Chriſto fonti bonorum adeò nihil decedit honoris & gloriæ, vt potiùs eiuſdem gloria illuſtretur & augeatur, cùm ſimilia his attributa, quæ ipſe ex omni æternitate habuit, eorumque participationem parenti ſuæ aliquo modo communicare dignatur, talemque illam efficit, nihil vt vel laudabilius, vel venerabilius inter Sanctos omnes ipſâ vnâ eſſe poſſit, quę ſapientiam eandem æternam incarnatam dignè orbi genetauit. Quare ſicut Verbum æternum in ſenſu ſublimiore atque perfectiore pronunciat, ſic etiam MARIA ſuo modo commodoque ſenſu præ omnibus & Angelis & hominibus dicere poteſt: In omnibus requiē quæſiui, & in hęreditate Domini morabor. Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Quę deinde quoniam in regno Dei, ſi cum cæteris beatis conferatur, primas tulit vna omniū beatiſſima, pulchrè illis etiā ſimilitudinibus adumbratur, quæ in eadem lectione ſequūtur, vt inſtar cedri, cypreſſi, palmę, roſeti, oliuę & platani exaltata eſſe dicatur. His autē aliiſq; id genus metaphoris vndecunq; petitis, quicquid Lutherus cum ſuis garriat, prudentes pij & candidi homines nō offenduntur, ſed delectantur, Eccleſiæq; matris inſtitutum prædicant, quę nouam MARIÆ dignitatem & inexplicabilem fœlicitatem aptis quibuſdam ſimilitudinibus expreſſam propoſuerit, vt per externa illa ſymbola, quibus vti Scriptura nos docuit, res verè ſpirituales & cœleſtes rectiùs percipiamus.

Sine incommodo ad Mariam poſſe transferri, quæ de Chriſto ſcribuntur & principaliter intelliguntur.

Eccleſ. 24.

In Mariam pulchrè competere verba huiꝰ Epiſtolæ.

Quomodò Veteres dictā Epiſtolam ad Mariam accommodârint, ac primū Guarricus.

Quis autem totius Eccleſiæ ſit ſenſus, dum prædictæ Eccleſiaſtici ſententiæ ad hoc Feſtum transferuntur, ex veterū monumentis facilè quiuis animaduertat. Guarrici hæc eſt oratio: Si quis curioſiùs inquirere velit, cuius potiſſimùm vox illa ſit: In omnibus requiem quæſiui: vox eſt vtique Sapientiæ, vox eſt Eccleſiæ, vox eſt MARIÆ, vox eſt cuiuſlibet ſapientis animæ. Sapientia in omnibus requiem quæſiuit, ſed in ſolis humilibus inuenit; Eccleſia in omnibus mundi nationibus requiem quæſiuit, ſed in ſolis credentibus inuenit; MARIA, ſicut & quęlibet fidelis anima, in omnibus actionibus ſuis requiem quæſiuit, ſed hodie demum inuenit, cùm poſt perſecutionem Herodis, & fugam Ægypti, poſt tot inſidias & atrocitates Iudaicæ impietatis, poſt tot paſſiones ſuas de paſſione & morte Filij, poſtquam tot & tam acerbi ipſius animam pertranſierunt gladij, tandem hodie dicere datum eſt ei: Conuertere anima in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. Qui creauit me, creatus ex me, requieuit in tabernaculo corporis mei, negare non potuit mihi requiem cœli ſui. Qui enim gratiam vltrò cumulat aliis, par pari quomodò non referet matri?] Atque hæc quidem Guarricus aptiſſimè diſſerit, vt oſtendat, quo ſenſu MARIA hodie loquens inducatur: in omnibus requiem quæſiui: Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Agnoſcit ac defendit idem Eccleſiæ inſtitutum Haimo Germanus quondam & doctus Epiſcopus, in hæc verba diſſerens: Lectionis huius capitulum, ſpecialiter

Serm. 3. de Aſſumptione Virginis.

Quando Maria quæſitā requiē inuenerit.

Matth. 3.

Pſal. 114.

Eccleſ. 24.

Eſaiæ 66.

In Epiſtola Feſti Aſſumptionis.

Teſtimonio Haimonis eadē epiſtola huic Feſto & Mariæ rectè quadrat.

laudem æternæ Dei ſapientiæ, perqnam omnia creata ſunt, commendare videtur. Sed hæc particula à Catholicis & eruditis Patribus in ſolennitate perpetuæ Virginis MARIÆ, de qua eadem Dei ſapientia carnem aſſumpſit, ad legendum ordinata eſt: & poteſt pars quædam illius non incongruè eidem Dei genitrici aptari, quę ab ipſa Dei Sapientia talis creata eſt, vt per illam ad redimendam humanam naturam Dei Filius ſine humana concupiſcenria crearetur.] Nec recens autor eſt Radulphns Ardens Pictauus, qni hunc ipſum Eccleſiaſtici locum tractans: Cùm inquit, in omnibus his dinina requieſcat Sapiētia, pręcipuè & ſuperexcellenter reqnieuit in MARIA, & ipſam exaltauit, ſicnt cedrum in Lybano, ſicut cypreſſum in monte Sion, & ſicut palmam in Cades.] Ac velut huius dicti rationem reddens adiungit: Deus eam in via, ſuper altitudinem fidei ſpei & charitatis, cæterarumque virtutum omnium ſuperexcellenter exaltauit, & in patria, ſuper omnem Angelorum & Archangelorum celſitudinem ſingulariter ſublimauit. Decorauit qnoque eam ſicut plantationem roſæ in Iericho, & ſicut oliuam ſpecioſam in campis, & platanum exaltatam iuxta aquam in plateis: qnoniam eam etiam in via, martyrij (teſtante Simēone quòd eius animam pertranſiret gladius) & miſericordiæ, & magnanimitaris, cæterarumque virtutum operibus decorauit: & in patria, omni coronâ, omnique gloriâ, omni pulchritudine, claritate & honore, plùs quàm cor hominis capere poſsit, mirificauit.] Verùm vt prolixum, ita minùs neceſſarium duco, ſententias omnes Eccleſiaſtici hoc loco repetere & explanare, quum de illis multorum ſcripti extent commentarij, & minutiora hæc perſequi, noſtri non ſit proprium inſtituti.

Homel. de Feſto aſſumptionis Virginis.

Maria omnibus virtutibus ſuperior, etiam cœleſtes Spiritus excellit.

Lucæ 2.

MARIA ſupra quã cognoſcere poſſumus, & in virtutibus & in beatitudine cæteris præſtat.

CAPVT SEPTIMVM.

Euangelium de MARIA & Martha ſororibus, quod in Feſto aſſumptæ Virginis legit Eccleſia, non perperam illi conuenire, ac Nouatores in hoc ipſo Euangelio explicando multis modis hallucinari, contra quorum calumnias dictæ ſorores (Martha & Magdalena) defenduntur. Item quomodò illa Chriſti ſententia. Vnum eſt neceſſarium, hodie deprauetur. De vita etiam actiua & contemplatiua.

Aduerſarij reprehendunt Eccleſiã, quòd hoc Euãgelium tali Feſto aſsignârit.

DITEM nobis nouam intentant aduerſarij, adeoque totam ſugillant Eccleſiam velut ineptientem, quòd hiſtoriam Euangelicam de Martha & Magdalena ſororibus, Chriſtoque illarum hoſpite loqnentem, ad hoc Feſtum accommodârit. Vnde Bucerus velut indignabundus exclamat: *Bone Deus quàm miſerè torta hæc lectio eſt, vt aſſumptioni diuæ Virginis Chriſti matris reſponderet.* Eſt ita ſane, in hoc Euangelio de matre Domini nullam fieri mentionem, de cuius inſuper morte & aſſumptione omnes tacent Euangeliſtæ. Hic enim illis propoſitus erat ſcopus, vt Chriſti res geſtas, nec illas tamen omnes, ſcripto complecterentur, & Euangelicam hiſtoriam non longiùs quàm ad Chriſtum ipſum in cœlos aſcendentem vſque producerent, eaque narratione Emmanuelem potiſsimùm & MARIÆ filium, vt qui promiſsi Meſsiæ munus numeris omnibus abſolniſſet, orbi comprobarent. Quare argumenti & operis Euangelici ratio non ferebat, vt MARIÆ hiſtoriam & mortem, ſiue in cœlos tranſitum deſcriberent, quando & Lucas Apoſtolorum acta ex profeſſo tractans, vnius Iacobi obitum, ſicnt antea meminimus, dnntaxat expoſuit. Proinde cùm Eccleſia cnique feſto Euangelium proprium aſsignare ſoleret, nec vllum de MARIÆ morte vel gloria ſcriptum extaret, commo-

Nullus Euangeliſta meminit de morte Marię vel Apoſtolorũ.

Actor. 12.

commodiſsimum viſum eſt prædictam Marthæ & Magdalenæ biſtoriam deligere, & in boc feſto publicè populo expouendam proponere, ſicut multis ab hinc ſæculis factum eſſe conſtat.

Hoc Euangelium non miſerè torqueri ad præſens feſtum, vt Bucerus blaterat.

Quòd verò Bucerus cum ſuis vociferatur, hoc Euangelium ad præſens feſtum miſerè detorqueri, inanis quidem garritus eſt, ac veniam fortaſsis mereretur, niſi propriam bæreticorum ſuperbiam, & ſuperbam Eccleſiæ ſanctæ deſpicientiam, quæ ſine grauiſsimo ſcelere conſtare non poteſt, ſibi adiunctam haberet, dum iſtiuſmodi Doctores noui, aliis omnibus quantalibet eruditione & ſanctitate præditis, ſe peritiores ac ſapientiores eſſe confidunt. Doctor vtique fuit Anſelmus, & percelebris idem Archiepiſcopus, qui dictum Euangelium huic feſto quadrare tradidit & oſtendit. Doctor Euſebius Emiſſenus, quocnnque tandem ſæculo vixit, in hunc modum ſcribens: Meritò ſancti Patres conſtituerunt, vt in hac ſolennitate beatæ Virginis MARIÆ hoc Euangelium legeretur, quæ ſpecialiter quidem per has duas mulieres ſignificatur. Ipſa enim inter omnes creaturas beatiſsima Virgo, vtriuſque vitæ, actiuæ videlicet, & contemplatiuæ plus cæteris omnibus priuilegia cuſtodiuit. Ipſa quoque ſicut Martha, imò meliùs quàm Martha, ſuſcepit Chriſtum, non ſolùm in domum ſuam, verumetiam intra clauſtra vteri ſui. Ipſa eum concepit, ipſa eum genuit, ipſa eum peperit, & portauit, & plùs quàm Martha & frequentiùs ei miniſtrauit. Ipſa denique ſicut MARIA, eius verbum non ſolùm audiebat, verumetiam in corde ſuo conferebat, nobiſque ad legendum & audiendum cuſtodiebat.] Quòd ſi nihil omninò aliud, prætetquam hoc vnum in Euangelio legeretur: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea; non temerè profectò, ſed aptiſsimè idem Euangelium tali feſto applicaretur, atque ad Deiparæ commendationem ingens momentum adferret. Qua de re Guarricus egregiè docet, vt verba eius ad Nouatores fortiùs verberandos meritò aſcribamus. Dixerat cum Luca, MARIA optimam partem elegit, & ſtatim ſubiicit: Hoc de MARIA ſorore Marthæ ſcriptum eſt: ſed in MARIA matre Domini hodie pleniùs & ſanctiùs impletum eſt. Hodie namque beata Virgo MARIA optimam partem elegit, imò quam dudum elegerat, hodie perpetuò poſsidendam accepit: vt ſcilicet inſeparabiliter adhæreat Domino, perenniterque fruatur Dei verbo. Nec alienum aut incongruum, ſi quod de illa MARIA dictum eſt, in iſtam tranſſumatur: cùm ad conuenientiam transformationis, ſimilitudo non ſolùm nominis, ſed etiam operis ſuffragetur. Illa ſiquidem Dominum hoſpitio tecti, hæc thalamo ſuſcepit vteri. Et qui creauit me, inquit, requieuit in tabernaculo meo. Illa ſedens ſecus pedes Domini audiebat verbum illius: hæc ſedula circa curam humanitatis eius, conſeruabat omnia verba quę de illo erant, conferens in corde ſuo.] Et quibuſdam interiectis: His, inquit, vt opinor, contemplationibus paſcebatur MARIA, hanc optimam partem elegerat, quæ non ablata, ſed & perfecta eſt hodie in ea.]

In expoſitione huius Euang. circa feſtum Aſſumpt. In ſerm. de Aſſumptione Virginis.

Veterum teſtimonia contra Bucerum.

Per Marthã & Magdalenã pulchrè nobis proponi vitã Deiparę conſiderãdam.

Serm. 4. de Aſſumptione Virginis. Lucæ 10.

Maria Dei mater non minùs quàm Magdalena, optimam partem elegit, vt teſtatur Euãgelium.

Luc. 2.

Ac plura quidem id genus adferri poſſunt, imò à multis & præclaris Theologis allata ſunt, vt ſciamus, propoſitam Lucæ hiſtoriam, ſi mentem aduertimus, cum feſto bellè congruere, facta nimirùm decenti collatione duarum ſororum (quæ laudem habent in Euangelio) cum Virgine matre omnium beatiſsima laudatiſsimáque. Perinde ac ſi Eccleſia ſuam mentem nobis explicans dicat: Si vlla vnquam fœmina præclarum ſanctæ vitæ curſum inſtituit & abſoluit, ſi vlla MARIA Chriſtum in hac vita cognouit, cognitum dilexit, dilectum coluit, omnique honore proſecuta eſt: ſi vlla mens verè pia ſemen illud bonum & theſaurum precioſum (Verbum Dei) cupidè & attentè percepit, perceptum toto pectore complexa eſt, & fructum ex eo vberrimum reportauit, ſi denique vlla Chriſti ſponſa fuit, ſponſi huius amore flagrans, illum hoſpitem excipiens atque ſeruans, ad eius nutum ſeſe componens, illi per omnia miniſtrans & obſequens, ex illo tota pẽdens, illius moribus & exemplis ſeſe conformans, cum eo in perfectiſsimo vitæ genere ſemper vnita, & quæ demum ab illo coronam gloriæ ſingularem acceperit, & acceptam ſecurè poſſederit: hæc profectò illa fœmina, illa MARIA, illa ſponſa eſt, cuius mortem in oculis Dei precioſam, cuius aſſumptionem Angelis admirabilem, cuius glorificationem veluti partem & coronam Sãctorum omnium optimam & maximam, hodierno die publicè celebramus, cele-

Quæ ſit mens Eccleſiæ dictũ Euangelium huic feſto accõmodantis.

brando

brando veneramur, tùm illi, tùm nobis in Chriſto ob talē Martham & Magdalenam, inter omnes mulieres benedictam congratulantes. Iudicet, quæſo, Lector, an hoc ſit Scripturam Euangelicam miſerè torquere, ſicut Bucerus calumniandi ſtudio audet effutire, vt veterem & ſanctam Eccleſiam, à qua perfidus apoſtata ſeſe diſiunxit, petulanter accuſet. Ac nouit ille quidem, modò fateri velit, varios ſenſus in eundem Scripturæ locum, vt antea monuimus, competere; nouit, non literalem tantummodo, ſed myſticum etiam ſenſum ad pietatem alendam valere plurimùm: nouit demum, Eccleſiam eodem iure ſacris è literis ratiocinari, quo & Paulus Apoſtolus eſt ratiocinatus, cùm ex Moyſi lege citaret illud: Non alligabis os boui trituranti; nimirùm è myſtico ſenſu colligens, miniſtros Euangelij temporaria mercede non fraudandos, ſed à ſuis auditoribus honeſtè ſuſtentandos eſſe. 1. Cor. 9.

Bucerum petulanter in Eccleſia reprehendere, quòd ſenſum myſticum Scripturæ cū Paulo ſequatur.

Iam verò diſpiciamus, quas & ſordes & feces in hunc ipſum feſti Euangelium congerant Nouatores, vt non ſolùm ineptos, ſed etiam ridiculos interpretes Orbi ſe præbeant. Etſi enim hæc tractatio ad MARIÆ noſtræ cauſam propriè non pertinet, tamen præcipuum eius feſtum attingit, ac noſtro quidem inſtituto quadrare videtur, vt hac etiam occaſione Verbi Dei deprauatoribus occurramus. Accuſant religioſam illam & officioſam Chriſti hoſpitam, perpetuā, vt volunt, Virginem Martham, in qua pulcherrimum Chriſtianæ hoſpitalitatis refulget exemplum, accuſant, inquam, ob vanam præſumptionem, quam de ſuis domeſticis officiis habuerit, & neſcio quos illi affingunt errores. Vnde Brentius Chriſtum Marthæ loquentem hoc modo inducit: *Abominor opinionem tuam, quâ putas me ſolis his domeſticis officiis maximè omnium delectari, & ſedentariam quietem ſororis tuæ faſtidire.* Ac rurſus: *Exiſtimauit ſola ſua officia eſſe verum & neceſſarium cultum, quo Chriſtus honoraretur: MARIÆ autem opus non eſſe niſi ſocordiam & ignauiam, quæ iure reprehendi debeat. Quid verò hac opinione vanius, quid contumelioſius? quare Chriſtus reprehendit Martham ſeueriter.* Ac eadem propè verba repetit Spangenbergius, nimirùm falſam hic Marthæ opinionem reprehendi, *quòd exiſtimauit, ſola ſua officia, & rei familiaris curam eſſe verum & neceſſarium cultum, quò Chriſtus honoretur: & MARIÆ opus (quod verbum Dei audit) non eſſe niſi ſocordiam & ignauiam ſumma ſeueritate reprehendendam. Eam prauam opinionem reprehendit Chriſtus.* Hæc iſtorum figmenta ſunt, qui ſæpè ſine iudicio ſanctos & ſanctas inceſſunt, & Euangelici candoris obliti, humanas imbecillitates in illis ſupra modum amplificant, ac apud vulgus nimiùm odioſè traducunt. Perfectam nō fuiſſe Martham, & ipſius & Chriſti verba declarant, vt quæ ſatagendo modum excederet: quod commune vicium eſt muliercularum & aliorum omnium ferè, qui rei familiaris curam grauem ſuſtinent. Verùm ex tota hiſtoria probari non poteſt, nec eſt quidem veriſimile, Marthā in doctrina pietatis tàm male inſtitutam fuiſſe, vt falſas eiuſmodi opiniones, quas iſti ei affingunt, in animo retineret, vtque ob illas à Chriſto ſeueriter obiurgaretur atq; reiiceretur. An non potuit piam de ſorore querelam apud Dominum interponere, & ſororiam operam in curandis domeſticis officiis eo tempore neceſſariis expetere, tametſi de ſe vanam præſumptionem & falſam de Magdalena opinionem nullam adferret? Quis credat, illam in primo Decalogi præcepto ita cæcutiuiſſe, vt exiſtimaret, Chriſtum ac Deum ipſum domeſticis illis negotiis, magis quàm religionis veræ ſtudiis, & fraternæ charitatis operibus potiùs, quàm interiore diuinoq; cultu delectari? Præterea vnde probabunt, obſecro, quòd Martha ex animo prorſus faſtidioſo, & ſororis quietem ac ocium deſpiciente locuta ſit, illamque velut ſocordem & ignauam in ſuo pio inſtituto putauerit, ſeque ſuperbè illi antepoſuerit, quam adeò religioſam & ſpiritualibus rebus deditam eſſe multis iam documentis compertum haberet, ac idcirco, ni fallor, etiam ſibi chariorem duceret? Chriſtus viam ſanè perfectiorem hîc Marthæ ob oculos ponit, ſeque ſancto Magdalenæ ocio delectari commonſtrat, & nimiam in rebus domeſticis curam anxiamque Marthæ ſollicitudinem improbat, maximè cùm à neceſſario pietatis ſtudio mens impeditur. An idcircò eſt conſequens, quòd Martha de ſuis negotiis, quæ ſola velut œconoma & materfamiliās procurabat, ac prætereà de ſororis quiete & ocio tam temerè, tam vanè, & ſicut garrit Brentius, cōtumelioſè ſtatueret atq; iudicaret, vt digna eſſet etiam, cuius animum Chriſtus abominaretur?

Quomodò Martha Chriſti hoſpita iniquè tractetur à Nouatoribus, ac primùm à Brentio & Spangenbergio.

Homel. 96. in Lucam.

In Euan. de Aſſumptione Virginis.

Depulſio figmētorum, quæ dicti aduerſarij aduersùs Martham opponūt nimis grauiter illā accuſantes.

Marthā multò rectiùs de Chriſti & ſororis animo iudicaſſe, quàm doceat Brentius.

Ex his

In harmonia Euangelica.

Eiuſdē Marthę defenſio aduerſus Caluinum.

Ex his quoque rigida Caluini cenſura æſtimari poteſt, qni Martham in turbulentis operis ſibi plaruiſſe, & pium diſcendi ſtndium in ſorore contempſiſſe audet pronnnciare. Etenim de his nihil certi ſtatui poteſt, nec eſt probabile, piam illam Chriſti hoſpitam, licet plus æquo domeſticis curis intentam, adeò arroganter de ſeipſa ſenſiſſe, ac religioſæ ſororis inſtitutum deſpexiſſe, quum tantùm illam domeſtici laboris ſoriam habere deſideraret; fortaſſè, vt & Chriſto & Apoſtolis, velut honeſtiſsimis chariſsimiſqne hoſpitibus, tantò decentiùs ambæ inſeruirent, minuſque incommodi acriperet res œconomica, quæ vnius humeros non parùm onerabat. Fuit enim Marthæ non exigua familia, quæ in Bethania domicilium proprium habuit, in quo Chriſtum hoſpitem frequenter excepit, & maximè poſt fratrem Lazarum à morte reſnſciratum Chriſto in cœna miniſtrauit, ſicut Ioannes oſtendit.

Ioan. 11. & 12.

In Euan de Aſſumptione Virginis.

Quomodò Spēgēbergius Martham quoq; ſugillet.

Reſponſio ad verba Spangenbergij.

Sed vehementior adhuc ac durior eſt Spangenbergius, vt qui ad bonam Martham exagitandam hæc rurſus verba profundit: *Degener animus matris illius Euæ, Marthæ adhuc adhæret: perpetuò metuit, ne plus ſatis ſit officiòſa, & tandem impatientiâ victa & irritata Chriſtum accedit, & ſororem ſuam MARIAM ignauiæ accuſat, quòd ocioſa ad pedes eius ſedeat.* Hic ego Spangenbergio ac eius collegis idem non temerè dixerim, quod Chriſtus Iudæ huiuſque ſoriis obmurmuranribus, & Marthæ ſororem iniquè ſugillantibus, olim reſpondit: Qnid moleſti eſtis huic mulieri? cuius quidem næuos tàm curioſè ſcrutari, tàm acriter ponderare, rantóque ſtudio exaggerare, ſcurrarum potiùs, qnàm Euangelicorum proprinm eſſe duco.

Matth. 26.

Magnę virtutes Marthę facilè tegunt & excuſant eius imbecillitates.

a Prou. 10.

Habuit Martha vtique ſuas imbecillitates, ſed quarum veniam facilè promeretur ob inſignem illam (quæ vniuerſa [a] delicta tegit) charitarem atque hoſpitalitatem annexam. Ea nunquam ſatis in illa commendari poteſt, ſi ritè penſemus, quòd Euangrlica fide illuſtrata, eo tempore Chriſtum non modò in primatiis diſcipulis, ſed in propria etiam prrſona hoſpitio exceperit, ac proculdubiò ſumma cum ſedulitate, renerentia & humanitate tractârit. Qui autem recipit Propheram in nomine Prophetæ, mercedem Prophetę arcipiet: & qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti recipiet: quantò magis illa, quæ toties Chriſtum Prophetarum Dominum & iuſtorum caput excepit? Fingant illi Martham imparientem, rixantem, ſngillantem, & pluribus, ſi velinr, affectibus ac viciis muliebribus matronam Euangelicam grauent.

Matth. 10.

Serm. 26. de verbis Domini.

Ab Auguſtino Martha commendatur.

Serm. 27 de verbis Domini.

Nos Auguſtinum ſequimur, cuius teſtimonio, Martha Chriſtum hoſpitem appellat, pias qnerelas ad pinm iudicem deferens, quòd eam ſoror deſeruerit, & laborantem in miniſterio adinuare neglexetit. Manet interim in bono miniſterio benedicta, laborioſa, laudabilis, innocens, ſicut eandem Augnſtinus appellat. Nos autem ad alia, quæ maioris momenti ſunt, progrediamur.

In quo ſummā huius Euangelij ponant Spangenbergius & Melanchton.

In Euangel. Lucæ.

Torius Euangelij, quod tractamns, ſummam in eo ſtatuit Spangenbetgius, quòd Chriſtus hic fidem ab operibus diſcernat, tandemque concludit, opera coram Deo non iuſtificare. Nec minus inſulsè ſcribit Melanchton: *Vides hîc populum operum, & populum Euangelij in duabus ſororibus: Opera ſunt bona, ſed ſine eis eſt ſalus. Sine Euangelio verò non eſt ſalus, hoc eſt, ſine fide. Optimam partem elegerat MARIA. De Martha verò dicit Lucas; quòd ſollicita eſt, & tumultuatur erga plurima, vt miniſtret Domino. Hæc putat eſſe iuſtitiam, ſed Domin' aliter docet, quaſi dicat: Quod tu facis Martha carere poſſum; quod MARIA facit carere nolo.*

Confutatio ſuperiorum cum indicatione variorum errorū.

Hîc verò præſentem hiſtoriam deprauari, varioſq; errores commiſceri, & multa ſanctis illis ſororibus perperàm affingi facilè intelligent eruditi. Error eſt, dicti Euangelij ſummam, ad tractationem & diſtinctionem fidei operumque pertinere. Error eſt, quicquam hoc loco concludi, quod bonorum operum iuſtitiam aut tollat, aut labefactet. Error eſt, in Martha rypum ac imaginem eorum oſtendi, qui doctrinam bonorum operum amplectuntur. Error eſt, illos Magdalenæ ſimiles eſſe, qui duntaxat fide inſtitiam atque ſalutem ſibi aliiſque promittunt. Error eſt, ſine bonis operibus homini ſalutem obuenire, pręſertim quum illi tempus & facultas ſuppetit benè operandi. Error eſt, aut potiùs temeritas de Martha tam audacter pronuntiare, quòd ſuam inſtitiam eſſe putârit, in officiis domeſticis verſari, & circa plurima tumultuari, vt Domino miniſtrarer. Hos errores omnes indicaſſe quaſi refutaſſe eſt, cùm aduerſarij nullis rationibus ſua dicta confirment, ſed pro ſua tantùm libidine præſentem hiſtoriam miſerè torqueant, & malignè corrumpant.

Agit

Quomodò Chriſtus in hoc Euágelio nihil agat, quod ſeruiat Nouatoribus ad fidei iuſtificationē, & contra operum bonorum neceſsitatem.

Agit hîc ſanè Chriſtus non de fide, ſed cum duabus ſororibus iam fide præditis & ornatis, quæ ſimul bonis operibus, licet non in eadem vocatione, neque pari ſtudio, ſalutarem operam darent. Neque de iuſtificationis negotio hîc ſermo eſt, ſed monet hiſtoria de differenti ratione auditorum verbi Dei iam fide iuſtificatorum & in gratia viuentium; quorum alij maiorem, alij minorem fructum ex audito verbo percipiunt. Cupit interim Chriſtus in Eccleſia multas extare Magdalenas, hoc eſt, homines verè ſpiritales, & rerum diuinarum magis quàm humanarum ſtudio deditos & intentos, eosque chariſsimos habet, & ſummis præmiis afficiet. Vult itidem Marthas adeſſe, à quibus charitatis & miſericordiæ fraternæ officia ſedulò exercitentur, hac addita cautione, vt ſuæ ſollicitudinis & occupationum externarum teneāt modum, ne aliôquin præpoſterè aliis potiùs quàm ſibi ac Deo vacare videantur, quorum benefacta, æterna etiam mercede compenſabit. Ergóne bonis operibus quicquam hoc loco derogatur, aut Magdalena ſolius fidei gratiâ commendatur, vt noui ſectarij vaniſsimè fabulantur?

In Magdalena non minùs operumquàm fidei iuſtitiam apparere.

Magdalena certè nobis in Euangelio ita deſcribitur, vt illorum, qui fide tantummodò gloriantur, imago & typus eſſe non poſsit, cùm non modò Dei verbum cum fide audierit, ſed & verbi auditi [a] fructus ampliſsimos tulerit, & de virtute in virtutem proceſserit, ſuamque [b] vocationem & electionem [c] per opera bona certam ſecerit, vt Scripturæ verbis vtamur. Igitur poſt fructus pœnitentiæ dignos editos, poſt ardentis charitatis opera demonſtrata, quum in domo Simonis Deo iam ſemel eſſet reconciliata, carnis voluptates & mundi pompam omnem ſibi vltrò interdixit, Chriſtum vnicè amandum & in omni vita perfectè ſectandum ſibi propoſuit, hunc ingentibus viarum ſpaciis ad crucem & mortem vſque proſecuta eſt, eundem in docendi miniſterio ſuis opibus liberaliter fouit, ad hunc honorandum & vngendum multos ſumptus impendit, propter illum mirando ſilentio & magna patientiâ ſuggillationes aliorum excepit, ab eo ſummis etiam ſuppliciis affecto, & mortuo, & ſepulto abſtrahi non potuit, illius incredibili & perpetuo amore flagrauit, eumque amorem lachrymis crebrò teſtata eſt, ac demum amatricem ſe Chriſti maximam vbique declarauit, idcirco viciſsim à Chriſto præ cæteris (ſi Deiparam excipias) amata, defenſa, atq; cohoneſtata. Vnde hoc etiam eulogium tulit: Opus bonum in me operata eſt. Et libet tamen Nouatoribus hoc vnum in Magdalena notare, quòd ſedens ad pedes Domini verbum eius audiuerit, atque crediderit: quaſi nihil prætereà de præclaris eius actionibus, quibus fidem ſuam conſummauit, Euangeliſtæ conſcribant. Hinc vox illa inſana Lutheri: *Prouidè agat is, qui coram Deo non pudefieri vult & obiurgari, ſit MARIA, hoc eſt, credat & verbo adhæreat. Nam ego nullum opus aliud quamlibet magnificum agnoſcam, quàm illud MARIÆ opus, hoc eſt, fidem, vt verbo credatur.* Quid verò Lutherus Marthæ largitur? *Martha, inquit, huc & illuc circumcurſat, & anxia ſedulitate in hoc & illo torquetur; tandem collabitur & deſperat.* O præclarum hatum ſororum, quas tota laudabit poſteritas, encomiaſten. O improbum Euangelij deprauatorem, de matronis verè Euangelicis tam inſulsè quàm impiè pronunciantem. Ex hoc malo coruo duplex ouum non bonum, Antonomi videlicet ac Flacciani prodierunt, nefariè affirmantes, renatis obedientiam ad ſalutem conſequendam non neceſſariam, imò pernicioſam eſſe; ſola enim fide hominem in Chriſto ſimul iuſtificari ac beari. Quis verò è ſuprà dictis non videat, ſectarios nouos, Iuda execrando proditore quaſi deteriores exiſtere, quum ille ſoli Magdalenæ in priuatis ædibus ac ſemel obtrectare ſit auſus: hi verò non vnam tantùm illam, ſed ſimul & Martham & Deiparam, clariſsimas in Euágelio fœminas, tùm publicè, tùm ſæpenumerò inſectari non erubeſcant?

Magdalenæ operoſa pietas & charitas officioſa in Euangelio tradita.

Magdalena inſignis Chriſti amatrix, ab eo viciſsim amata eſt peculiariter.

Lutherus ſolùm Magdalenæ opus fidem agnoſcit, & Martham tantùm non deſperantē facit.

Qui hodie ſint Iuda deteriores ex aduerſariis.

a Luc. 18.
b Pſal. 83.
c 2. Pet. 1.
Luc. 7.
Lucæ 8.
Lucæ 3.
Ioan. 12.
Math. 26.
In Poſtilla circa Euan. Aſſumpt.
Matth. 26.

Nunc de pulcherrima Chriſti ſententia dicere conuenit, ἑνὸς ἐστὶ χρεία. Vnum eſt neceſſarium, ſiue vt quidam inquiunt, vno eſt opus. Vbi ſæuus hoſtis & Euangelij deprauator Lutherus iterum irruit, atque hanc adulterinam interpretationem nobis obtrudit: *Chriſtus hîc docet & ait: Opera nihil efficiūt, quod perſuaſiſsimum tibi eſto. Vnum duntaxat neceſſarium eſt, videlicet verbum Dei audire, & ei credere: hoc vnum efficax eſt, extra hoc nihil, eò confugito, & lætam conſcientiam aſſequêris.* Nec multò pòſt: *Hoc vnum neceſſarium eſt, extra hoc nihil quicquam in terra, nempè pura & nuda fides.* Ac rurſus: *Ego nullum opus quamlibet magnificum agnoſcam, quàm illud MARIÆ opus, hoc eſt, fidem, vt verbo credatur.* Neque hac tanta

Quomodò Lutherus corrumpat ſententiam Chriſti: vnū eſt neceſſarium.

In Poſtilla loco ſuprà citato.

petulantiâ

petulantiâ contentus, vt ſuum de ſola fide iuſtificante idolum Chriſti verbo vtcunq; regere ac fucare poſsit, etiam laudabilia totqúe ſæculis probata piorum opera ſcurrili oratione conſpurcat ac reiicit. Cùm enim dixiſſet: *Diligentiſsimè hoc notate, ad vitam æternam conſequendam vnam tantùm rem neceſſariam eſſe, videlicet verbum Dei & fidem*: ſtatim hæc vaniſsimè ſubiicit: *Per hoc iam omnia opera, omnes peregrinationes religionis ergò, omnes vigiliæ & liturgiæ pro animabus, velut fulmine afflata corruunt*. Ac deinde: *Quapropter vt conſcientiam leuemus, neque pœnitentiâ, neque mœrore, aut alio quouis opere, ſed fide tantùm conſequemur.* Habes iam eius blandiſsimę doctrinæ ſummã, quam ſub principe ſuo Luthero Euangelici profitentur, vulgusqúe hominum haud grauatim tam cupidè arripit ac ſectatur. Quis enim, ſi naturam hominis corruptam, & ad deteriora vſq; procliuem ſpectes, non iſto doctrinæ genere delectetur? Solâ fide, iuſtitia & ſalus tibi paranda eſt: nulla ſit cura de operibus bonis, deq; interiore & exteriore pœnitentia: fallax & falſa illorum eſt perſuaſio, qui ad Dei gratiam & gloriam ſibi conciliandam operum rationem habere, & in illis ſeſe multùm exercere contendant. Vnde verò hæc tanta ſecuritas atque confidentia, vt omnem ſalutem hominis ſolâ fide metiantur? nempè, quoniam Chriſtus in domo Marthæ dixit: Vnum eſt neceſſarium. Egregium verò, ſed malè tegens pallium, ad velanda & excuſanda tot pudenda Lutheri paradoxa, quę nõ ſolùm Eccleſiæ autoritati, ſed etiam Scripturæ diuinæ teſtimoniis ex diametro aduerſantur. Lutherus ſolam fidem vrget, atque ad ſalutem homini ſufficere docet, ſicut & Eunomius iampridem docuit. Chriſtus verò præceptorum obſeruationem à ſuis exigit, atque ad extremum Apoſtolis iniungit, vt quæcunq; ipſe mandâſſet, à credentibus obſeruanda eſſe monerent, & ſummam extremi iudicij in eo ſtatuit, vt qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij tandem procedant, ſe quippe, tanquam iuſtum Iudicem, vnicuique ſecundùm ſua opera redditurũ. Vtri ergo credemus, Luthero ne, ſine pœnitentia, ſine operibus, nobis tantùm credentibus vitam promittenti, an Chriſto Dei Filio, qui mentiri non poteſt, qui arbores bonis fructibus deſtitutas, ſeruosq; voluntatẽ Domini ſcientes & nõ facientes, tartareis flammis addicit? Quid multis? non poteſt ſolui Scriptura, quæ fidem ſine operibus otioſam ac mortuã aſtruit, ac illi homini regnũ cœleſte promittit, qui ingreditur ſine macula & operatur iuſtitiã, declinans à malo & faciens bonũ.

Confutatio illorum, que Lutherus adfert, vt ſolius fidei doctrinam atque iuſtitiam probet ex hoc Euãgelio.

Quàm abſurdè Lutherus ex præſcoti locu ratiocinetur, Chriſtique doctrinæ prorſus aduerſetur.

Matt. 7. 19. & 28. Ioan. 5.

Matth. 16. 2. Cor. 5.

Matth. 7. Luc. 12.

Iacob. 2.

Pſal. 14. & 33.

Chriſtus ad ſalutem hominis requirit opera, Lutherus non requirit.

Dicat ergo [a] Melanchton: Vnum eſt neceſſarium, tantundem valere, perinde ac ſi Chriſtus teſtetur, ſine Euangelio non eſt ſalus, hoc eſt, ſine fide. Clamet [b] Brentius: *Audire Euãgelion Chriſti & fide excipere, hoc vnum illud neceſſariũ, de quo Chriſtus hîc loquitur.* [c] Garriat Agricola: *Vnum illud, quod vt neceſſarium ad ſalutem, elegiſſe MARIAM hîc ſcribitur, de audito verbo Dei exponit Chriſtus.* Vociferetur [d] Franciſcus Lambertus: *Audire verbum Dei eſt illud vnum Chriſtianis omnibus ſummè neceſſarium.* Iactet [e] Spangenbergius: *Vnum illud eſt verbum Dei.* Effutiat [f] Sarcerius: *Vnum neceſſarium audire verbum, & audito credere.* Fabuletur [g] Bullingerus: *Auſcultatio verbi & fides illud vnum & neceſſarium eſt.* Profundat [h] Loſſius: *Vnum eſt neceſſarium ad conſequẽdam veram ſalutem, videlicet audire verbum Dei, & diſcere doctrinam religionis.* Deniq; totus Nouatorum grex, vt in aliis plęriſq;, ita etiam hoc loco ducem & magiſtrum ſuum Lutherum impigrè ſectetur, deq; ſola & nuda fide apud populum glorietur. At nunquam tamen probabunt, ęternam ſapientiam (Chriſtum) à ſeipſo diſſentire, ſibiq; repugnare. Is clariſsimè grauiſsimeque docet, veræ ſalutis & regni cœleſtis eos participes eſſe, qui verbũ (ſemen illud bonum) non ſolùm audiunt, & cum fide gaudioq; ſuſcipiunt, verumetiam retinent, & fructum adferunt in patientia. Docet rurſus, Euangelij auditores [i] Patris facere voluntatẽ, & ſeruare diuina mandata. Docet iterum in Apoſtolicis & Propheticis literis, non [k] verbi auditores tantùm, ſed factores iuſtificari, & [l] in facto ſuo beari, [m] ipſosq; iuſtos in iuſtitia ſua, quam operati ſunt, viuere.

a In Euang. Lucæ. b Hom. 96. in Lucam. c In Luca 10. Lucæ. d In eundẽ locum Luc. e In Euang. de Aſſump. Virginis. f In Lucam cap. 10. g In explic. Lucæ. h In Euan. de Aſſump. Virginis. Matth. 13. Lucæ 8.

Quã conſtanter Nouatores, vnũ neceſſarium, ad fidem detorqueant.

Chriſti doctrina cum prædicatione Nouatorum ſolam fidem commendantium ex diametro pugnat.

i Matth. 7. & 19. k Rom. 2. l Iacob. 1. m Ezec. 18.

Igitur vt propiùs ad rem veniamus, quod à Chriſto, vnum eſſe neceſſarium, dicitur, Auguſtinus prudenter ad mentis vnitatem in Magdalena commendatam refert, quoniam illa, non ſicut Martha, multis cogitationibus, curis, atq; negociis diſtraheretur, ſed in vno & ſummo bono animum planè collectũ ac defixum haberet. Vt enim Caſsianus locum eundem tractans egregiè dixit: Hic nobis principalis debet eſſe conatus, hæc immobilis deſtinatio cordis iugiter affectanda eſt ac tenenda, vt diuinis

Ser. 16. de verbis Domini.

Collatione 1. Abbatis Moyſi ca. 8.

Quomodò Veteres, vnum neceſſariũ, hoc loco interpretentur.

rebus ac Deo mens ſempet inhæreat. Quicquid ab hac diuerſum eſt, quamuis magnum, ſecundum tamen, aut etiam infimum, ſeu certè noxium iudicandum eſt.] Et paucis interiectis: Videtis, inquit, principale bonum in theoria ſola, id eſt, in cótemplatione diuina Dominum poſuiſſe. Vnde cæteras virtutes, licet neceſſarias vel vtiles bonasq; pronunciemus, ſecundo tamen gradu cenſendas eſſe diſcernimus, quia vniuerſæ, huius vnius parantur obtentu.] Et rectè notat Rickelius, quòd, licet ad ſalutem obtinendam multa ſint homini neceſſaria, vtpote fides, ſpes, charitas, ſacramenta, præceptorum obſeruatio, tamen per antonomaſiam vnum à Chriſto dici neceſſariũ, quod præ cæteris, neceſsitate finis aut propter ſe atq; ſimpliciter, neceſſarium ſit exiſtimandum, nimirùm pax mentis in Deo, aut cum eoipſo cordis vnio, ſummine boni contemplatio ſeu dilectio. Qui enim adhęret Domino, vnus ſpiritus eſt, Apoſtolo teſte. Verùm quoniam iſthæc latè patent, ad alia tranſeamus.

In Euangel. Lucæ c.10.

Pax mentis in Deo, & cordis cum Deo vnio, ſummique boni cótemplatio, vel dilectio, ad vnum neceſſarium referri ſingula poſſunt.

1.Cor.6.

Mirum, quamobrem Caluinus rixetur, & partim Sorbonicos, partim monachos vexet, quòd in hoc Euangelio de contemplatiua & actiua vita philoſophētur, & illam vti potiorem ac præſtantiorem huic anteponant: Atq; inter cætera ſic audet ſcribere: *Turpiter hic locus ad laudem vitæ, vt vocant, contemplatiuæ detortus eſt, nihilq; minùs Chriſto propoſitum fuit, quàm diſcipulos ſuos otio & frigidis ſpeculationibus addicere.* Subiungit etiam veterem errorem eſſe, quòd Angelicam vitam agant, qui procul à negociis toti in contemplationem incumbunt: actiuam verò vitam à Theologis fuiſſe deſpectam, non ſecus ac ſi nos è cœlo retraheret. Quomodò igitur locum hunc Euãgelicum, Caluine, accipiemus? *Nulla, inquit, eſt hic comparatio, quemadmodùm ſtulti & abſurdi interpretes ſomniant, ſed tantùm pronunciat Chriſtus, M A R I A M in ſancto & vtili ſtudio occupari, vnde abſtrahi non debeat.* Tanto ſupercilio Caluinus veteres perſtringit, quorum ſententiam ſibi nouit aduerſari, ac lõge ſtultiùs ipſe & abſurdiùs calũniatur, quàm illi ſtulti & abſurdi interpretes habendi ſunt, quos ipſe tàm impudenter inſectatur. Vbi multis quidem modis Caluinus impingit. Primùm enim vel ignorat, vel cum fraude diſsimulat, quid vita ſit contemplatiua, non ea profectò, quæ homines tota vita nihil agentes, aut inerti otio, frigidisq; ſpeculationib⁹ addictos tenet (ſicut Caluino libet fingere) multo quidem hac in parte ineptior Peripateticis licet ethnicis Philoſophis, qui de vita contẽplatiua & eius excellentia prudentiùs diſſeruerunt. Certè contẽplatiua vita Chriſtianis dicitur, quæ in vera ſapientia & Dei charitate fundata, totũ hominis animum in Deum Deiq; amorem rapit, & per contemplationem arctiſsimè cũ eo coniungit, illudq; præſtat, vt homo rerum humanarum oblitus, ſimul per ſapientiã luceat, & per diuinum amorem ardeat. Etenim verè perfecteq; contemplantis eſt proprium, in carne ſine carne viuere, tum in cœlis fixam conuerſationẽ, & vitam cum Chriſto in Deo abſconditam habere, leuare ſe ſuper ſe, & nunquam minùs eſſe ſolum, quàm quũ ſolus eſſe videtur.

Quomodò Caluinus veteres & recẽtiores interpretes hoc loco inſectetur.

In harmonia Euangelica.

Refutatio ſententiæ Caluinianæ, cum veterum interpretũ defenſione.

Quæ vita contemplatiua dicenda ſit?

Vide Ariſtotelem li. 10. Ethicorum.

Quid propriũ ſit verè & diuinè contẽplanti?

Pſal 72.

Quid igitur niſi vanum Caluini figmentum, merumq; mendacium eſt ad Theologos exagitandos inuentum, cùm ex eorum ſententia vitam contemplatiuam planè ocioſam facit, ac frigidis neſcio quib⁹ ſpeculationibus hoc ſanctiſsimum vitæ genus circumſcribit, cùm nulli ferè magis negocioſi ſint, quàm in vita contemplatiua multùm & præclarè exercitati. Nec minùs fœda Caluini eſt calumnia, vitã actiuã à Theologis fuiſſe deſpectam. Nihil enim tale vnquam illi tradiderunt, quod actiuæ vitæ dignitati detraheret, ſed potiùs Gregorij ſententiam confirmârunt, à quo ſapientiſsimè dictum eſt: Qui contemplationis arcem tenere deſiderant, priùs ſe in campo per exercitiũ operis probent.] Ac rurſus ille præcipit, vt non ſolùm ab actiua vita ad contemplationem ſurgamus, ſed etiam vt à contemplatione ad actiuam redeamus, ſeque homo cõtinuè in vſu bonæ operationis exerceat. Sicut enim bonus ordo viuendi eſt, vt ab actiua in contemplatiuam tendatur: ita plærunq; vtiliter à contemplatiua animus ad actiuam reflectitur, vt per hoc quod contemplatiua mentem accenderit, perfectiùs actiua teneatur.] Vnde illud eiuſdem Pontificis dictum extat: Sit rector actione præcipuus, ſic præ cunctis in contemplatione ſuſpenſus. Et ſcholaſticorum Doctorum princeps Thomas apertè definit, ad vitam contemplatiuam hæc quatuor pertinere, virtutes morales, plures contemplationis actus, diuinarum effectum contemplationum, ac demum ipſam diuinæ veritatis contemplationem. An verò actiuæ vitæ detrahit, qui actiuæ vitæ partes etiam à contemplante requirit? Norunt enim

An actiua vita à Theologis deſpecta fuerit; vt fingit Caluin⁹? Gregori⁹ actionem etiam exigit à cõtemplatiuæ vitæ ſtudioſis.

Lib. 6. moralium, ca. 17.

Li. 1. ſuper Ezechielem homel. 5. & li 2. homel. 14.

Quæ ad vitam cõtemplatiuam pertineãt iuxta Thomam.

2. 2. quæſt. 80. art. 4.

Theologi,

In Eccleſiæ domo actiua & contemplatiua vita ſibi mutuò debēt ſubſeruire.

Theologi,quotquot ſunt & fuerunt vnquam Orthodoxi,norunt,inquam,vtramq; vitam,ſicuti Martham & Magdalenam,duas quodammodò germanas eſſe ſorores,quę ſibi mutuò ſubſeruire, & vicarias præbere operas debeant: nec enim rectiùs Eccleſiæ domum poſſe conſtitui, præterquàm ſi Chriſtus in illa Martham & Mariam ſuo muneri vtraque ex parte vacantes, & pacificè conuiuentes offendat. Demùm quomodò vitam actiuam deſpicerent, qui charitatis & miſericordiæ nō ſolùm opera, ſed etiam merita neceſſariò ad ſalutem homini comparanda,& à iudice Chriſto tùm exigenda, tùm æternis premiis remuneranda eſſe conſtanter affirmant?

a Serm. 26. In Lucam. b Lib. 2. ſuper Ezechielem homel. 14.

An Chriſtus nullam hic faciat vtriuſq; vitæ collationem, vt Caluinus effingit.

Tertiò fallitur & fallit in eo Caluinus,quòd Chriſti verbis eum ſenſum attribuit, vt ſi Euangelium hoc ponderetur,nulla hic ſit,vel eſſe poſsit vtriuſq; actiuæ & contēplatiuę vitæ comparatio. Longè aliter Latinis & Græcis Patribus viſum eſt,præſertim [a] Auguſtino,[b] Gregorio,Bedæ,Idelphōſo,Bernardo,Anſelmo,Theophilacto,Euthymio,vt reliquos prætercam, qui conſentienter tradunt, hoc loco Magdalenam, tanquàm contemplatiuæ, Martham verò tanquam actiuę vitę veluti typum & imaginem nobis exprimi ac proponi, Chriſtiq; iudicio partem vtriuſq; bonā quidem & laudabilem, ſed Magdalenę meliorem & laudabiliorem æſtimari, atq; ita vtramq; conferri oportere. Etſi verò Græci codices pro eo quod noſter habet interpres; Maria optimā partem elegit,pauiò aliter legant, τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, hoc eſt,Bonam partem elegit,tamen ad rei amplificationem articulum addunt prępoſitiuum. Et Auguſtinus nō bonā, ſed meliorem partem Latinè legit, ſimulq; interpretatur. Vnde dixit etiam

In Lucam.

Teſtimoniis veterum Chriſtus agit hoc loco per comparationē de parte bona & meliore vitæ actiuæ & contemplatiuæ.

In cap. 10. Lucæ.

Ambroſius:Non Martha in bono miniſterio reprehenditur:ſed Maria,quòd meliorē partem ſibi elegerit, antefertur.] Quod autem Ambroſius & Auguſtinus hîc legunt, nec bonam, nec optimam, ſed meliorem partem ad Hebraici ſermonis idioma ſpectare videtur,qui cùm gradibus comparationis careat,ſæpè poſitiuum,vel comparatiui vel ſuperlatiui loco reponit,ſicut fatetur etiam Bullinger[*]. Euthymius perſpicuè tradit: Duæ partes conuerſationis laudabiles ſunt, nempe practica ſiue operatiua, & theorica ſiue contemplatiua. Has duæ ſorores iſtæ elegerant: Martha quidem operatiuam miniſtrando circa corporale Domini obſequium: Maria verò contemplatiuam audiendo ſermones illius.] Et nonnullis interiectis:Bonam partem dixit Dominus,non quòd altera mala ſit:ſed bonam hic appellauit eam, quæ melior eſt. Bonum ſiquidem eſt hoſpitalem eſſe,verùm melius eſt Deo aſsidere.] Quanquam vnus Gre-

In c. 5. Iob. cap. 27.

gorius idemq; ſanctiſsimus Pontifex, ſi reliqui omnes deeſſent, ſatis lucis hic poſſet adferre, cuius iſthæc eſt oratio: *Quid per Mariam quæ verbum Domini reſedens audiebat,niſi contemplatiua vita exprimitur? Quid per Marthā exterioribus obſequiis occupatam, niſi actiua vita ſignatur? Sed Marthæ cura non reprehenditur,Mariæ verò etiam laudatur:quia magna ſunt actiuę vitę merita,ſed contēplatiuæ vitę potiora.*]

Lucas in hac hiſtoria ſatis oſtēdit vtriuſq; perſonę & vitę differentiam.

Adde quòd Euangeliſta diuerſa ſororum harum ſtudia, ac differentes planè occupationes aperta oratione diſiungit, & collationem non obſcuram ab vtriuſq; vitæ proprietate,vſu,fructu & fine deſcribit,vt alteram alteri præſtare cōmonſtret. Sola Maria eſt,quæ ad pedes Ieſu aſsidet,ſermones eius reuerenter audit,aliiſque de cibo curantibus omnem corporis curā reiicit,ſibi attendit,ſoli Deo vacat,ex Chriſti verbo pendet,ac tota in cōtemplatione verſatur,vt rerum omnium oblita,ne ſororem quidem

In ſer. 26.& 27. in Lucā.

Quomodò Auguſtinus ſorores has duas diſcernat.

pręſentem aſpicere,vel increpantem audire videatur. Hinc illę apud Auguſtinum antitheſes extant: Martha turbabatur, Maria epulabatur. Illa multùm diſponebat, iſta vnum aſpiciebat. Intenta erat Martha,quomodò paſceret Dominum;intenta Maria, quomodò paſceretur à Domino. A Martha conuiuium Domino parabatur, in cuius conuiuio Maria iam iucundabatur. Tranſit labor multitudinis, æterna eſt dulcedo

Li. 2. ſuper Ezechielē homel. 14.

veritatis.] Quærit & Gregorius: Quare pars Marię cum Marthę parte collata,& bona & optima Chriſto iudice ſtatuatur? Reſpondet, Chriſti verbis innitens: Actiuā vitam cum corpore deficere,& cum præſenti ſæculo auferri: Contemplatiuam minimè auferri,quia hic incipiat,& ſubſtracta præſenti ſæculi luce, in cœleſti patria perficiatur.]

In cap. 10. Lucæ.

2. 2. quæſt. 182. Art. 2.

Agnoſcit demum Bullingerus,in hac hiſtoria elegātem extare collationem dilectionis Dei & proximi,& quòd dilectio Dei lōgè anteferatur dilectioni proximi. Quibus autem modis vita contemplatiua præcellat actiuam,inter alios Theologos Thomas fusè demonſtrat,ſi quis fortaſſè legere cupiat. Et hactenus Caluino reſponſum ſit,qui

pro ſua mirabili ſapientia nullum diſcrimen inter contemplatiuam & actiuam vitam obſeruat, atque ita peruerſè Euangelicum hunc locum deprauat, vaneq; tùm recentiores, tùm veteres Theologos more ſuo perſtringit.

Accedit autem Spangenbergius telam abſoluturus, quam antea ordiri cęperat Brentius, & cum illis expoſtulat, qui contemplatiuam vitam hîc pro monaſtica interpretantur, eoq; Chriſti dictum referunt: Vnum eſt neceſſarium. Viderit autem Spangenbergius, quos huius nouæ & inſulſæ opinionis ſiue autores, ſiue propugnatores habeat & oppugnet. Nullus enim Catholicorũ, vt arbitror, tam eſt hebes ac imperitus, vt ad ſolam monaſticen, aſtringat vitam contemplatiuam, & quod vnicè neceſſarium affirmat Chriſtus, id ſolis monachis largiatur, pręſertim cùm eis etiam, qui monaſticen non profitentur, perpetuò licuerit vitam agere contemplatiuam. Tùm ſcholaſtici Doctores cum Aquinate non obſcurè docent, ſtatum religionis (quem aduerſarij communi nomine monaſticen vocant) non ipſam eſſe vitam contemplatiuam, ſed diſciplinam vel exercitium, ad charitatis perfectionem comparandã accommodatum, ſiue illa demùm actione, ſiue contemplatione acquiratur. Vnde qui ad religionem tranſeunt, nõ ſe perfectos, aut verè contemplatiuos eſſe profitentur, ſed hoc ſolum, quòd conſequendæ perfectionis ſtudium ſint adhibituri, idq; vel contemplatione, vel actione, vel vtraq; duce. Quòd autem monachorum nomen & inſtitutum nõ ſit ignominioſum, vt pleriſq; perſuaſum eſt, ſed glorioſum, ſacrum, Apoſtolicum, neq; à ſolitudine, vt vulgus putat, ſed ab vnione cum Deo, atq; à monade dictum, teſtis locuples fuerit Areopagita, ſęculi Apoſtolici ſcriptor, & omni maior exceptione. Monachos igitur nominatos, & hoc ſacro nomine inſignitos aſſerit, eò quòd ratione officij Deo purè miniſtrent ac ſeruiant, vitamq; præſtent indiuiſam ſimul & vnitam, quæ eos velut vniat ſacris quibuſdam complexibus in rebus diuiſis, transformetque in Deiformem vnitatem, & amantem Dei conſummationem.]

In Euangel. de Feſto Aſſumpt. Virginis.

Monaſtica vita nõ eſt vnum illud neceſſariũ, de quo Chriſtus hîc loquitur, ſed via & mediũ ad perfectiorem vitã perueniendi.

Vide Thomam 2. 2. quæſt. 186. Art. 2.

Monachorum nomen glorioſum & ſacrum eſſe, & vnde dictum.

Li. de Eccleſiaſtica Hierarchia c. 6.

Verùm enimuerò non ſolùm monachorum inſtitutio & diſciplina, ſed & vniuerſa perfectioris vitæ diuinæque contemplationis ratio & exercitatio tantùm non ſordet Nouatoribus, quandoquidem cum Iouinianiſtis libenter conſpirant, & pro Euangelica libertate carnis licentiam ex profeſſo tuentur; ideoq; contra Dei verbum pernegant, opera quædam aliis meliora, & ſtatum vnum alio perfectiorem, Deoque gratiorem, ac homini magis meritorium eſſe. Quibus de rebus iampridem alij diſputârunt, & in hoc campo Hieronymus de Eccleſiæ hoſtibus glorioſè triumphauit, nihil vt ſit opus hoc loco pluribus decertare. Libuit autem iſthæc annotare nõ ſolùm ad Nouatorum ineptias detegẽdas, ſed inſuper ad Patrum ſententiam vindicandam, qui, vel inuitis Nouatoribus, præſens Euangelium ad vitam actiuam & contemplatiuam, ac deinde ad MARIAM quoq; Domini matrem, quæ in vtroq; vitæ genere mirabiliter excelluit, docent accommodare. Quocircà præter alios, quorum antea meminimus, ſic habet Idelphonſus: Domina noſtra, imò Domini noſtri & Dei genitrix, & ſemper Virgo MARIA, vtramque vitam ad plenum exercuit, actiuam laudabilem, quam opere Martha excoluit, & contemplatiuam optimam, quam MARIA audiendo & eligendo obtinuit.] Explicat poſtea, quibus in rebus MARIA ſe Martham ſedulam, neq; minùs Magdalenam Deo deuotam præſtiterit, vtpote quę poſt Chriſti aſcenſionem ſe totam ad diuinam contulerit ſpeculationem. Atque hæc de MARIÆ morte & glorificatione pro noſtri quidem inſtituti ratione ſatis: at pro ipſa rei magnitudine atque dignitate nunquam ſatis, vt iterum cum Bernardo iure dicamus: Chriſti aſcenſionem & MARIÆ aſſumptionem quis enarrabit? Vnde Poëta Mantuanus, non minùs eleganter quàm verè canit:

Cur aduerſarij his quæ ad vitã cõtemplatiuam ſpectant, minùs delectentur.

Contra Iouinianum.

Quorſum ſuperiora ſint adducta.

Serm. 5. de Aſſumptione Virginis.

Maria in vtraq; vita partẽ optimã eſt aſſecuta.

Serm. 2. de Aſſumptione Virginis.

Li. 8. Faſtorum.

Curia tum quali reſonârit Olympica plauſu,
Qui cantus cælo auditi, quàm læta frequensq;
Pompa, quis ornatus diuûm, ne dicere tenta,
Gaudia non capiunt noſtri cæleſtia ſenſus.
Demùm iuſſa ſuper ſtellis & ſole micantem
Ire thronum, cæli accepit ſceptrum atque coronam.

Electa ut sol.
Pulchra ut luna
Stella maris
Flos campi
Ciuitas Dei
Porta Coeli
Speculum
sine macula
Fons signatus
Hortus conclusus
Turris David
Tota pulchra es amica mea et macula non est in te. Cantico: 4

CAPVT OCTAVVM.

MARIÆ Deiparæ cultum in Eccleſia receptum, partim Satanæ inuidiâ, partim hominum cæcitate grauiter nunc oppugnari, ac paſſim aboleri, ad eamq́; rem temerè prætextum obtendi ex Euangelica de nuptiis hiſtoria, velut in ea Chriſtus futuros MARIÆ cultores perſtrinxerit.

Ex duabus præcipuis cauſis Mariæ ferias atque cultũ in Eccleſia hoſtiliter impugnari.

Vnde tanta ſit Satanæ inuidia contra Virginẽ matrem, eiusq́; cultum.

COGITANTI mihi, ex quo fonte hoc malum proueniat, vt nonæ religionis amantes ſoleune Feſtum ſacroſanctæ Virginis in cœlos aſſumptæ (de quo hucuſque diſſeruimus) totumq́; MARIÆ cultum in Eccleſia tam infenſè oderint, ac in ſuis Eccleſiis impiè abrogârint, duæ quidem præcipuè cauſæ, Satanæ inuidia, & hominũ cæcitas ac ingratitudo, venerunt in mentem. Etenim Dei & bonorum omnium aduerſarius, qui ſe vera cœleſtique fœlicitate priuauit, alienæ, hoc eſt, Sanctorum omnium, & MARIÆ inprimis fœlicitati ſummoperè inuidet, impatientiſsimeq́; fert tantũ virtutis decoris & gloriæ, quantum mortales atq; cœlites in Deipara ſatis admirari non poſſunt, in ſexu fœmineo reſplendere. Dolet præterea ſuperbiſsimus, tàm infœliciter ſibi primum cum homine certamen ſucceſsiſſe, vt qui primam mulierem eiusq́ue ſemen vicerat, ideoq́; mundi princeps effectus erat, nunc per MARIAM eiusque ſemen non modò deuictus, ſed etiam velut è ſuo principatu & regno eiectus exulare cogatur. Rurſus dolet illi, Chriſtum, adeoque tres ſanctiſsimæ Trinitatis perſonas tam impensè & ex profeſſo per totam Eccleſiam in hac vna muliere, plùs, quàm in aliis puris creaturis omnibus, glorificari. Dolet inſuper, regnantis cum Chriſto matris incomparabilem beatitudinem, ac ſingularem gloriam, in multorum animis cum mirifico gaudio Spiritus toties renouari. Dolet denique, complures repetiri, qui per eiuſmodi Feſtorum & cęremoniarum occaſionem ad glorioſam illam cœli Reginam & venerandam, & inuocandam, & imitandam crebrò incitentur, & incitati, ſpiritualibus ſtudiis vacént, multisq́; diuinæ gratiæ muneribus locupletentur. Igitur quò maior eſt in cœlis bonorum Angelorum exultatio, & erga Deum eiusq́ue matrem propenſior congratulatio, quæ ſemel à Gabriele inchoata, nullum inuenire finem poteſt, eò tetri dæmones ardentioris iræ inuidiæque ſtimulis, ac velut furiis quibuſdam impulſi, ferunt moleſtiùs, in Eccleſia triumphante tantum ſancti gaudij ob Deiparam celebrari, ac deinde tantum gratiæ diuinæ, veræque conſolationis ac ſpiritualis etiam commodi ad mortales vſque transfundi, ac plurimis communicari, potiſsimùm quum ſolennes MARIÆ feriæ à piis Eccleſię filiis legitimè peraguntur. Hinc enim illi ſuam fidem, fiduciam, charitatem & reuerentiam in Deum libenter excitant & exercent. Hinc Dei verbũ ſæpius legunt, cantant, audiunt & expendunt: hinc ad cultum diuinum, & Sacramentorum vſum conueniunt alacriores. Etenim in mentem illum reuocant, qui in nullo Sancto puraque creatura æquè ac in MARIA potens, glorioſus, munificus ac liberalis inde ab initio fuit, qui præterea nobis hoc præcipuum Eccleſiæ ſuæ organum, hanc dilectiſſimam ſponſam, ſuamq́ue ſimul & noſtram matrem ad maiorem mundi conſolationem & ſalutem ab æterno prædeſtinauit & elegit: qui demum, veluti fons bonorum omnium aquas gratiæ ſalutaris, cùm per alia media, tùm poſt Chriſtum per MARIAM maximè in nos aliosq́ue plurimos gaudet vſque profundere atque diſpenſare. Nam ſiue Virginis huius virtutes, mores vitamq́ue omnem ad imitandum nobis proponimus, ſiue miniſterium illius ad Chriſtum orbi communicandum ſpectamus, ſiue dona gloriæ ad miſeris opitulandum illi collata contemplamur, nemo verè pius & Orthodoxus ambigit, MARIAM nobis maximo eſſe præſidio, & de tota Eccleſia præclarè meteri, Deo nimirum ſapientiſsimè pronidente, varijs vt modis imbecillitati hominum proſpiciatur, cœleſtisq́ue gratiæ participes illi efficiantur.

Geneſ. 3.
Ioan. 12.

Satanæ tanto magis dolet Mariæ gloria, quãto impẽſiùs ob illã gaudent Angeli atque boni in vtraq; Eccleſia.

Quem vſum & fructum pij capiant ex feriis Mariæ ſolennibus.

Mariam nobis & Eccleſiæ maximo eſſe præſidio & emolumento.

Iam

Ob hominum cæcitatem ac ingratitudinem Mariæ ferias & cultum hodie labefactari.

Iam verò ſi de hominum cæcitate ac ingratitudine dicendum eſt, quàm multi, proh pndor, hodie inneniuntur, qni Satanicis præſtigiis impediti, Mariæ ferias, laudationes & cultum omnem ridere potiùs quàm probare malint, quique Eccleſiæ in Virgine colenda & honoranda ſtudioſè verſanti, hoſtiliter aduerſentur ac petulanter obtrectent? Semper enim in illis hæret opinio, ſemperque metus recurrit, immodicum & ſuperſtitioſum eſſe, quicquid in Mariæ cultum orthodoxi inſtituamus. Sed ô cæci, qui alium cultum Deo, alium Mariæ tribuendum, & inde ab initio in Eccleſia tributum eſſe non cernitis neque diſcernitis. O cæci, qui in Maria Deum colere atq; laudare & ipſi neſcitis, & ſcientes volenteſq; alios prohibetis. O cæci, qui non minùs à Dei quàm à MARIAE veneratione, homines dictis, ſcriptis, factis auocatis. O cæci & arrogantiæ ſpiritu obcæcati, qui in MARIAE cultu diiudicando vos tantùm ſapere, veſtros verò maiores & Patres toto orbe diſperſos cæcutire, aut nihil planè videre in animum ſuperbè inducitis. O cæci demùm, qui lucem in tenebras, diem in noctem conuertitis, quum pios & deuotos Mariæ cultores ſuperſtitionis notâ conſpurcatis, & laudabilem Mariæ cultum, vt poſteà monſtrabimus, turpiſsimo idololatriæ nomine palàm infamatis. Iam verò quantam ingratitudinem cum hac ſua cæcitate coniungunt? Quid enim, an nimiùm ingrati non ſunt, qui matrem Emmanuelis à Patriarchis & Prophetis ardenter deſideratam, ab Archangelo Gabriele reuerenter exceptam, multis Euangelij teſtimoniis cumprimis honoratam, in ordinem redigunt, eamq; nullo ferè cultus & honoris officio proſequũtur, aut eo dignam eſſe arbitrantur? Quàm ſunt ingrati, quos ventri, luxui, profanis negotiis, & rebus ſæpè pudendis ſeruire delectat, quibus interim nec libet nec vacat, vnà cum piis breui tempore ac exiguo labore ferias Mariæ ſacras, iamq; olim ſolennes domi vel publicè celebrare? Quid, niſi fœdam ingratitudinem redolet, non agnoſcere, non ſuſpicere, non amare, non colere matrem ſui Redemptoris, quam ſummus Deus reliqnis creaturis prætulit, quam tantoperè amauit, ornauit & glorificauit, quam Angeli & Archangeli cõtinuè reuerentur, & quæ denique incomparabili beneficio nos, & Dei filios omnes, quãtum in ipſa quidem fuit, affecit, quum benedicta benedictum ventris ſui fructum edidit, tantaq; cum charitate orbi perdito communicauit? Poſtremò, vt leniſsimè dicam, miſera ingratitudo, parq; ſtupiditas plurimos impedit, quò minùs Diuini numinis benignitatem cogitent & amplectãtur, quâ factum eſt, vt omnis ordinis homines innumerabiles experiantur, totq; iam ſæculis experti ſint, ſe Mariæ inuocatione diuinitus adiuuari, & malis maximis liberari, bonaque ingentia tùm ſpiritualia, tùm externa facilimè à ſummo Deo obtinere.

Eſaiæ 5.

Quibus in reb⁹ deprehendatur illorum cæcitas, qui contra Mariæ cultũ nunc pugnant maximè.

Grauem hominum ingratitudinẽ eſſe, quòd hodie erga Virginem eiuſque cultũ tàm prauè afficiantur.

Ingrati mortales oblatam & exhibitam ſæpè per Mariã Dei gratiam repudiant & auerſantur.

Vtinam verò & cæci tandem recipiant lucem, & ingratitudinis labe aſperſi, torpore poſito mentem attollant, vt diuinum ordinem intelligant, gratisque animis complectantur: ordinẽ, inquam, à ſumma illa Sapientia definitum, vt Diuinæ tres perſonę, quibus omninò nihil ſublimius, nihil ſanctius, nihil venerabilius, altiſsimo quodam cultus & honoris gradu ab omni Angelica humanaq; creatura ſemper & vbiq; celebrẽtur; ac deinde ſub Deo Maria ſuos etiam habeat laudatores atq; cultores. Verùm iſti dum diuini cultus aſſertores & vindices arroganter magis quàm piè videri volunt, primùm Virginem matrem debito honore priuant, ac deinde à Veterum verè piorum, & in diuino cultu exercitatiſsimorum hominum veſtigiis longiſsimè quidem aberrant. Egregius Dei cultor fuit Anſelmus, vt res quibuſdam exemplis propoſitis magis eluceſcat, & hanc tamen laudem MARIAE tribuit, quòd illa propter nos in tantam celſitudinem eleuata ſit, vt eam dominam habeat, & veneretur omnis pariter creatura, quodque omnia quæ in cœlo ſunt, MARIAE glorificatione inæſtimabiliter decorentur. Egregius Dei cultor fuit Andreas Cretenſis MARIAM prædicans, quæ poſtquàm ex hac vita migrauit, velut tribuum ac humani generis Regina facta, & in cœli regiam à Deo Rege regaliter aſſumpta, iam in adyta cœli ſancta peruenerit, & ad Deum proximè acceſſerit, ſui etiam corporis theſauro eovſque translato: quæ prætereà non ſolùm in cœlis benedicta, ſed etiam in terris glorificata ſit, illa vitæ parens, quam lingua omnis grata meritò celebret. Egregius Dei cultor fuit Damaſcenus, qui tanti MARIAM facit, vt eam cœlum verè animatum, & vitæ theſaurum, gratiæque abyſſum appellet, quæ res cunctas creatas ſuperet, ac

Non eſt violandus ordo à Deo conſtitutus, vt primùm ipſe & deinde Maria ſuo quoq; modo colatur.

Lib. de excellen. Virg. in fine c. 8.

Multos & præclaros ſimul Dei & Mariæ cultores, ſiue præcones olim extitiſſe, eorumque teſtimonia.

In ſerm. de dormitione Virginis.

Ioannis Damaſceni teſtimonium de Mariæ præſtãtia & inuocatione.

omnibus dominetur operibus, qnoniam ſit eius mater, qni Creator & Opifex & Dominus vniuerſorum exiſtit. Quamobrem ait, inſignem illam Dei erga nos liberalitatem grati agnoſcamus, iugiq́ue memoriâ recolamus, & ne vt ingrati illius beneficio quandoq; abutamur, precibus ſacratiſsimam MARIAM Virginem illius matrem ſupplices adeamus, illamq; in patronam & mediatricem aſſumamus, & certæ adiutricis loco habeamus.] Egregius Dei cultor fuit Bernardus, in ornanda & colenda Virgine nulli ſecundus, cuius etiam hæc eſt ſententia: Præceſsit nos Regina noſtra, præceſſit, & tàm glorioſè ſuſcepta eſt, vt fiducialiter ſequantur Dominam ſeruuli clamantes: Trahe nos poſt te, in odorem vnguentorum tuorum curremus.] Mox vocat eam aduocatam noſtram, quæ tanquàm Iudicis mater, & mater miſericordiæ, ſuppliciter & efficaciter ſalutis noſtræ negotia ſit pertractatura. Ac alibi MARIAM in cœlos aſſumptam his verbis affatur: Quis miſericordiæ tuæ, ô benedicta, longitudinem & latitudinem, ſublimitatem & profundum queat inueſtigare? Nam lõgitudo eius vſque in diem longiſsimum, inuocantibus eam ſubuenit vniuerſis. Latitudo eius replet orbem terrarum, vt tua quoq; miſericordiâ plena ſit omnis creatura: Sic & ſublimitas eius ciuitatis ſuperuæ inuenit reſtaurationem, & profundum eius ſedentibus in tenebris, & in vmbra mortis obtinuit redemptionem. Per te enim cœlum repletum, infernus euacuatus eſt, inſtauratæ ruinæ cœleſtis Hieruſalem, expectantibus miſeris vita perdita data.] Egregius demùm cultor Dei fuit Idiota, MARIAE hanc laudem tribuens: Inter omnia opera æterni Opificis, poſt operationem illam, quâ naturę noſtrę vnitus eſt Filius tuus, ſpeciale opus fuiſti, ô beatiſsima Virgo Maria.] Et rurſum, Beatiſsima Virgo MARIA ſicut eſt omnium Regina, ſic & omnium patrona & aduocata, & cura eſt illi de omnibus.] Legerat enim fortaſsis Chryſoſtomum, diſertè pronunciantem, in rerum tota vniuerſitate nihil maius & præſtantius extare Mariâ, quæ ſola & cœlo & terra ſit latior ac ſanctior, nec aliud quippiam inter aſpectabilia & inaſpectabilia Dei opera præclarius & excellentius inueniri. Quid verò ſi iſthæc, aliaque plura, quæ à Veteribus de MARIAE gloria præclarè ſcribuntur, & alibi à nobis adducuntur, noſtris inuiſa & exoſa ſint aduerſariis? an idcircò ſuam fidem ſuumq́ue pondus apud cordatos amittent; præſertim à talibus profecta Doctoribus, qui nihil hîc noui de ſuo confinxerunt, ſed doctrinam à Patribus acceptam, bonaque fide conſignatam nobis tradiderunt, neque Diuinam gloriam, cuius erant longè obſeruantiſſimi, propter Mariam deprimere vel obſcurare, ſed Deum ipſum in Maria & propter Mariam celebrare ac glorificare docuerunt?

Bernardi teſtimonium de Mariæ dignitate poſt aſſumptionem.

Homel. in hypopãten Domini.

Serm. 1. de aſſumptiõe Virginis.

Cantic. 1.

Serm. 4. de aſſumptiõe Virginis.

Quàm lõgè lateq; pateat Mariæ miſericordia iuxta Bernardum.

Idiotæ teſtimonium de Maria Sanctis omnibꝰ præferenda.

In lib. contemplat. de B. Virgine, ca. .. & 1.

Quantũ Mariæ tribuat Chryſoſtomus.

Homel. in Domini hypopant.

Contemnẽdos eſſe aduerſarios qui tàm leuiter excipiũt aduerſùs veteres Mariæ præcones.

Verùm hîc iſti nobis obſtrepunt, ac Euangelicum locum, quo Chriſtus futuros MARIAE cultores corripuerit, & ſuperſtitionis quodammodò condemnârit, obiectant. Nota eſt apud Ioannem de nuptiis hiſtoria, in qua durè & aſperè matrem increpatam fingunt, dum à Filio audire cogitur: Quid mihi & tibi eſt mulier? Nunc audi, quæſo, cenſuram Brentij: *Vidit Chriſtus futuros hypocritas, qui relicto ſe, quæſituri ſint in MARIA ſalutem, & remiſsionem peccatorum ſuorum. Sunt & aliæ innumerabiles idololatriæ, quibus totus mundus (circa MARIÆ cultum) hactenus repletus fuit. Quarè vt Christus his erroribus obuiam iret, quantum in ipſo erat, ſemper duriter tractauit matrem ſuam, cùm voluit eſſe ſocia officij ſui. Etſi enim nulla vnquam fuit mulier in terris, nec vlla futura eſt, cuius debeamus honeſtiorem mentionem facere quàm virginis MARIÆ matris Chriſti, tamen nõ eſt ei tribuendus honor Meſsiæ ſeu Saluatoris.* Quàm pulchrè autem Brentius quod palàm docet obſeruat, vt nullius mulieris æquè ac MARIAE honeſta fiat mentio; cùm ipſe quidem rurſus hîc de illa inhoneſtiſsimè meminerit, quòd nempè in Meſsiæ officium voluerit inuolare, & ſæpè in eo munere adminiſtrando ſocia eſſe cum Filio. Sed benè habet, quòd eam turpiſsimam notam ab hoc calumniatore Deiparæ inuſtam alibi depulerimus, ſicut & præſentem hiſtoriam ſuprà expediuimus, nihil vt ſit neceſſe, cum eodem hoſte proſtrato, nunc iterum diu congredi. Fingat ille nos hypocritas, ſuperſtitioſos, idololatras: mentiatur etiam, quamdiu velit, Catholicos relicto Chriſto in Maria ſuam ſalutem & peccatorum remiſsionem quærere, quemadmodùm ex eodem impudentiæ fonte eum haurire non puduit, quòd ſalutationẽ Angelicam ad expianda peccata vſurpemus, & eandem tantùm valere nonnunquàm opinemur, quantùm valet ipſa Chriſti Domini paſsio. Has tetras ac pudendas calumnias, quæ ſectariis ſunt admodùm vſitatæ, ſuis permit-

Quomodò ratiocinentur Nouatores ex Ioãne aduerſùs Mariæ cultum in Eccleſia vſitatum.

Ioan. 2.

Brentij argumentatio.

In Euangel. circa Dominicã 2. poſt Epiphan.

Nullius mulieris honeſtior mentio ac Mariæ facienda eſt iuxta Brentiũ.

Excuſsio & refutatio ſuperiorum verborum Brentij.

Quæ Brentius falsò affingat Catholicis circa cultum Virginis.

Hom. 6. in Lucam.

petmittamus autoribus,qui nunquam ſanè probauerint, quòd orthodoxus in veteri Eccleſia vnquam docuerit, aut tolerandum etiam putârit,vt vel honos Chriſto debitus matri eius attribueretur,vel ab ipſa,relicto Chriſto, ſalus & peccatorum remiſsio quæreretur. Eſt autem ridiculum ac futile prorſus argnmentum,quod Brentius à fictitio & allegorico ſenſu acceptum in medium proponit,qunm & Luthetus ipſe moneat, vnnm & ſimplicem ſenſum Scriptnræ tribui oportere. Et falſnm quidem illud aſſumitur, matrem Domini duriter vſque rractari, quæ Chriſtum ſibi ſemper conciliatum habuit,eiusq́ue honorem nec in toto,nec iu parte vnquam ambiuit, & ſi quid ab eo petiuit, pro ſua reuerentia nunquam non exaudita eſt. Nam ſi qua durities aut acerbitas in Chriſti verbis ad Mariam prolatis ineſſe viderur, ad nos illa poriùs quàm ad matrem ipſam pertiuet,qnemadmodùm ſuperiore Libro fuſiſsimè dictum atque tractatum eſt.

Argumentatio Brētij futilis & ridicula.

In Poſtilla circa epiſt. de natiuit. Chriſti.

Chriſtus matrē tractauit vſque duriter, vt fingit Brentius.

Et habet tamen proteruus Brentius, quod ego ſanè mirot,ſuæ ſententiæ ſuffragatores, qui eundem Euangelij locnm non diſsimili calnmniandi arte rorquent atq; deprauant. Sic enim ſcribit Bullingerus: *Impugnat hic locus grauiter ſuperſtitioſos, colentes pro Creatore creaturam, exiſtimantes Dominum Ieſum pietate in matrem adigi, vt nihil eius poßit negare precibus: vnde relicto vero Mediatore & interceſſore Dei Filio, ad matrem Virginem conuertuntur,ab hac poſtulantes quod petendum erat à Filio.* Et hæc quidē ſatis inſulsè ac virulērè,præſertim ſi exiſtimat Bullingerus eos,qui Catholico more Deiparam colunt vel implorant, tàm eſſe ſuperſtitioſos ac impios,vt pro Creatore creaturam venerentur, Chriſtumq́; mediatorem & apnd Patrem interceſſorem deſerant. Suum enim Chriſto munus relinquunt integrum, & nullam Creatori iniuriam irrogant, ſi non modò MARIAM & beatos in cœlis,ſed mortales etiam in terris ſibi adhibeant interceſſores. Neſcir fortaſsis Bullingerus,eos in Chriſti quoq; nomine rogare Patrem,& Chriſto gratū facere,qui Mariam legitimè inuocanr,ſuasq́; preces cum Marię precibus coniunctas offerunt Patri, vt eius redemptionis & gratię,quæ Chriſto capiti ſemper eſt manetq́; propria,participes fiant. Tales namq́; non ſuo,nec etiam Mariæ, ſed Chriſti merito innitentes,ipſius Mariæ interceſsionem non aliter valere ac à Deo exaudiri cōfidunt, niſi per Ieſnm Chtiſtum Dominum noſtrum, qui ſempet ipſis via, veritas & vita perſeuerat. Qua de re aliàs pluribus. Quàm verò iſthæc longè petita? quàm friuola? dum Mariæ cultum grauiter impugnari & vetari putat Bullingerus, quoniam Chriſtus matrem tribus vel quatuot verbis de præſenti vini negotio compellauit? Imò verò Bernardus ex hac ipſa hiſtoria contrarium doctè colligit,& receptam Marię inuocationē apertè confirmat,qnicquid iſti garriant.Bernardi ſic haber oratio: Quoties mihi neceſſe eſt,fratres, poſt lachrimoſas querimonias veſtras, exorare marrem miſericordiæ,vr ſnggerat ſuo benigniſsimo Filio,quoniam vinum non habeatis? (Vini autem nomine gratiam deuotionis, & feruorem charitatis accipit, ſicut ſeipſum interpretatnr.) Et MARIA dico vobis,chariſsimi, ſi piè à nobis pulſara fuerit, non deerit neceſsitati noſtræ: quoniam miſericors eſt, & marer miſericordiæ. Nam ſi compaſſa eſt verecundiæ illorum, à quibus fuerar inuitata, multò magis compatietur nobis,ſi piè fuerir inuocara?] Er rurſus: Compaſſa eſt, inquit, eorum verecundiæ,ſicut miſericors, ſicut benigniſsima.] Verùm de Mariæ Virginis erga nos ſiue condolentia, ſiue compaſsione,& materno velut affectu poſteà diſſeremus. Igitur non pro ſe tantùm, ſed aliorum etiam cauſâ Bernardus, tanquàm miſericordiæ matrem Mariam coluit & inuocauit, adeóque ſuos ad illam inuocandam excitauit, eiusq́; inuocationis fructum certum ſimul oſtendit,nimirùm vt verum præſentis hiſtorię vſum aduerſùs nouos etiam ſectarios vindicaret.

In cap. 2. Euang. Ioan.

Bullingerū ex eadem hiſtoria cultum Virginis oppugnare.

Refutatio Bullingericæ obiectionis.

Falsò Catholicis imputari, quòd propter Mariæ cultum creaturam colant pro Creatore,& Chriſtū mediatorem relinquant.

Ioan. 14.

Ex quo loco colligit Bullingerus, Mariam nō eſſe inuocandā, ex eodem Bernardus contrarium probat.

Serm. 2. de mutatione aquæ in vinum.

Maria piè inuocata neq; nunc deeſt petētium neceſsitati.

Serm. 1. in Dominic. 1 poſt octauā Epiphan.

Faceſſat ergò vanus Hemmingius, qui cæcos duces inſequens, ex hoc ipſo Euāgelico loco ratiocinatur, Mariam præclaris titulis, quos nunc in vſu habet Eccleſia, ſuperſtitioſè ac impiè ſalurari. Valear & Caluinus, acerbus & ipſe, ſi quiſquam alius, ac iniquus hoſtis Eccleſiæ. *Hac Chriſti voce,* inquit, *palàm conſtat denunciari hominibus, ne homines nominis materni honorem ſuperſtitioſè in MARIA euehendo, quæ Dei propria ſunt, in ipſam transferant. Sic ergò matrē Chriſtus alloquitur, vt perpetuam ac cōmunem ſæculis omnibus doctrinā tradat, ne immodicus matris honor Diuinam ſuam gloriam obſcuret. Porrò quàm neceſſaria hæc admonitio fuerit, ex craßis fœdisq́ ſuperſtitionibus, quæ poſteà ſequutæ ſunt, plùs ſatis notum eſt.* Vbi cùm nihil

In Euang. Dominic. 2 poſt Epiph.

In 2. cap. Ioan.

Hemmingij & Caluini ex eadē hiſtoria ratiocinatio contra cultum Deiparæ.

noui

Depulſio eorũ, quæ dicti aduerſarij duo ingerunt.

noui vel Hemmingius, vel Caluinus adferant (nam ſectariorum more quæ probare non poſſunt, orthodoxis impingunt) eorum labes, ſicut aliorum præcedentium, eâdem quaſi ſpongia poſſunt abſtergi, nimirùm vt dicamus, ex præſenti verbo & facto Chriſti MARIAE laudem, cultum & titulos, de quibus poſteà dicemus, nulla ex parte labefactari: neq; Chriſtum de immodico matris honore, eiusque cultoribus hîc agere voluiſſe. Ioan. 2. Etenim reipſa probauit, ſibi matris interceſsionem eſſe gratam, cuius votis mox annuit, & in cuius gratiam primum & illuſtre patrauit miraculum. Nec grauatim Caluino fatemur, omnesque ſapientes vltrò reſtantur, in MARIAE cultu id ſemper eſſe cauendum, ne quæ Dei ſunt propria, in Virginem transferantur, néue immodicus matris honor diuinam Chriſti gloriam obſcuret. Verùm nihil iſthæc ad præſentem Euangelij locum, nihil ad Chriſti mentem pertinent, ſed maliguè prorſus, aduersùs Eccleſiæ MARIAM venerantis inſtitutum detorquentur. Cætera quæ ad eandem hiſtoriam ſpectant, & MARIAM vehementer exornant, ac Mariomaſtigis obiici poſſent, ne actum agere videamur, hoc loco miſſa faciemus.

Superioris tractationis epilogus.

Satis ſit breuiter munuiſſe, quòd Euangelico loco peruersè & inſulsè abutantur, qui ſenſum Veteribus inauditum, neque aliundè quàm ex veteris Eccleſiæ odio inuidiaque confictum nubis hic ingerunt, velut Chriſtus cum piis matris ſuæ amatoribus atque cultoribus pugnet, omnesque pro ſuperſtitiuſis & impiis habeat, qui more Catholico Mariam venerautur, rotque retroactis ſæculis in Eccleſia & cum Eccleſia ſunt publicè venerati. Rurſus ex his perſpicuè liquet, non mereri aduerſarios laudem, quam venantur, vt Veteres in MARIA colenda impij & impuri, ipſorum verò aſſeclæ in Mariæ cultu abrogando pij & cathari eſſe videantur.

CAPVT NONVM.

Nimis proteruos & contumelioſos eſſe Nouatores in Catholicis perſtringendis, qui in vulgatis Bibliis legunt: Ipſa conteret caput tuum. Ac præterea non damnandam eſſe Veterum ſententiam, quâ Maria contriuiſſe dicitur vniuerſam hæreticam prauitatem.

SVPEREST iam alius Scripturæ locus excutiendus, quem complures magnu cum ſtomacho nobis obiiciunt & exprobrant; velut Scripturam ſacram deprauemus, eò quòd ad MARIAE cultum ſtabiliendum legamus & decantemus: Ipſa conteret caput tuum: ſic enim ſuum honorem Geneſ. 3. Chriſto adimi, & in MARIAM iniquè, ſi non impiè, transferri clamitant.

Quomodò Georgius Maior, Georgius Fabricius, Tilemãnus Heshuſius, & Iacobus Heerbrãdus Catholicos inſectẽtur ob dictum: Ipſa conteret caput tuum.

Quocircà Georgius Maiòr Euangelicæ modeſtiæ omnis oblitus, hac oratione in Catholicos Circa epiſtolã in vigilia Viſita. Mariæ. debacchatur: *Sub Papatu indocti monachi pluſquàm ſupina inſcitiâ & negligentiâ ebrij & ſtertentes, ne ſe torquere hac diſputatione cogerẽtur, audaciſſimè quod de ſemine mulieris dicitur, deprauârunt. Et quod in neutro genere exprimendum erat, Ipſum ſemen, ſcilicet, mulieris, conteret caput ſerpentis, in fœmineum commutârunt. Ipſa conteret caput ſerpentis. Idq́ poſteà ad ſtabiliendam idolomaniam de inuocatione MARIÆ Virginis genitricis Domini noſtri Ieſu Chriſti tranſtulerunt.* Accedit & alter Georgius, nempè Fabricius procax Grammaticus, qui vt licentiâ pluſquàm In præfat. in par. Grãmat. Poëtica vtatur, non minùs hic eſt contumelioſus: *Notiſsima,* inquit, *eſſe piis debet omnibus illa prima Euangelij vox dicta primo mortali ab autore ipſius Deo ſempiterno. Inimicitias ponam inter te & mulierem &c. Quantum noctis offuſum rei Chriſtianæ, quantum impietatis & ſuperſtitionis importatum Eccleſiis eſt, vnico verbo deprauato & perperam intellecto? Annos longè ſupra mille inualuit error, & tantùm valuit, vt qui cernerent acutiùs, aut altiùs ſaperent, à multitudine contradicentium eorumq́ authoritate abducerentur. Etenim mulieri attributum eſt, quod attribuendum ſemini fuit: & capitis ſerpentis diminutio, diuæ Virginis laudibus applicata, quæ ad Chriſti ſolummodò dominatum victoriamq́ fuit referenda.* Cum his iungẽdus eſt Tilemannus Heshuſius, qui inter blaſphemos, ſcilicet, errores, Catholicis hũc etiam obiicit, quòd caput ſerpentis à Maria Virgine contritũ affirment. In diſputat. de promiſſione Abrahæ facta. Contendit & Iacobus Heerbrandus, quòd vetus

vetus & vſitata Bibliorum tranſlatio perperam habeat. Ipſa coureret caput ſerpentis, *Etſi enim,* inquit, *idem pronomen abſq; punctis, eiſdem literis ſcribatur maſculino & fœminino genere: tamen ad MARIAM nequaquàm transferri poteſt, quòd ſolius Filij Dei incarnati hoc opus ſit, caput, hoc eſt, regnum ſerpentis vel Satanæ, eiuſq; opera, quæ ſunt in genere humano peccatum & mors, conterere & deſtruere. Turpiſſimè itaq; errant Pontificij.* Quid enim iſti creparent vel facerent aliud, præterquàm quod à ſuo malè ſano præceptore Luthero didicerunt? vt quē non pudet ſequentes voces planè furioſas euomere: *Quis non miretur, imò non execretur Satanæ malignum conſilium, qui hunc locum pleniſſimum conſolationis de Filio Dei, per ineptos interpretes tranſtulit ad MARIAM Virginem? Nam in omnibus Latinis Biblijs ponitur nomen in fœminino genere: Et ipſa conteret caput. Sicut poſteà recentiores omnes hac ſanctiſſima ſententiâ ad Idololatriam ſunt abuſi, nemine reſiſtente, nec prohibente.*

In 3. cap. Geneſis.

Dictos iam Nouatores ex Lutheri ſpiritu & fonte hauſiſſe, quòd ob præſentem ſententiam adeò ſint in Catholicos contumelioſi.

2. Tim. 2.

Tam bellè obſeruant Euangelici Canonem Apoſtolicum, qui ſeruum Domini litigare vetat, & erga omnes manſuetum eſſe, & eos qui veritati reſiſtunt, cum modeſtia corripere præcipit. An decebat, quæſo, has tragicas exclamationes, & grauiſsimas expoſtulationes inuehere, tantaq; rabie non modò præſentem Eccleſiam, ſed & venerādam vetuſtatē & magiſtratus omnes Eccleſiaſticos proſcindere, publiceq; inſectari? Neq; res ipſa certè poſtulabat, vt hi, velut glorioſi Thraſones, ſeſe tantoperè oſtentarent, ſeq; ſolos nunc demùm ob vnam ſyllabam, ne dicam literam, plus omnibus ſapere arbitrarentur. Sed ad rem propiùs. Falſum inprimis commentum eſt, Catholicos hoc ipſo Scripturæ loco, quomodocunque tandem legatur, ad ſtabiliendam idolomaniam, vel ſicut Lutherus inquit, ad Idololatriam abuti: & haud ſcio, an quiſquam hoc dictum arripiat ad probandam Virginis inuocationem. Falſum præterea, hanc Scripturæ mutationem à monachis, vt Maior effutit, excogitatam & inuectam eſſe. Nec poſſunt nobis vllum ſiue monachum, ſiue alium Catholicū proferre, quem huius, vt vocant, deprauationis autorem oſtendant: adeò vetuſta & recepta eſt lectio, quâ iampridē vſa eſt, & adhuc vtitur Eccleſia. Nam & Fabricius vltrò fatetur, vt paulò antè audiuimus, longè ſupra mille annos hanc lectionem: Ipſa conteret caput tuum: in Eccleſia obtinuiſſe, idq; verum eſſe poſteà cōfirmabimus. Falſum & illud quod idē Rhetor Fabricius, vt amplificationem & hyperbolen oſtentet, ex lectione, Ipſa, dicit multum noctis rei Chriſtianæ offuſum, multumq; impietatis in Eccleſiam importatum eſſe. Sic enim iſtis non Rhetoricari modò, ſed & rixari & calumniari ſæpenumerò libet, præſertim vt ſuam in linguis peritiam vulgò iactent.

Aduerſarios hoc loco nimis vehementes & contumelioſos eſſe Catholicis.

Loco ſuprà citato.

Vt maximè legatur, Ipſa conteret, non hoc torqueri à Catholicis ad vllā idolomaniam, neq; inuentum hoc eſſe monachorum.

Illud verò conſtanter negamus, per hanc lectionem Chriſto ſuum honorem, ſuumq; officium adimi; velut Maria nō Chriſtus, huius mundi principem vicerit, caputque ſerpentis illa ſola contriuerit. Vnde Lyranus locum exponens apertè pronunciat: Ipſa conteret caput tuum: quia per ipſam, mediante Filio ſuo, poteſtas dæmonis eſt contrita.] Rupertus in hunc modum: Cùm dicit Deus; Ponam inimicitias inter te & mulierem, profectò magnum gratiæ ſuæ opus promittit, quòd victorem diabolum, qui vicerat fraude, victa nunc mulier vincere quandoque debeat fortitudine. Porrò hæ inimicitiæ non per ipſam mulierem, ſed per ſemen illius exercendæ, & vſque ad victoriam perducendæ ſunt.] Tùm Eucherius diſertè teſtatur, hunc locū de B. Virgine accipientes, fructum ventris Mariæ, qui eſt Chriſtus, intelligere, hunc enim eſſe, qui victor de morte reſurgens, caput ſerpentis, hoc eſt, mortem, conterat. Quocircà quod nos legimus; Ipſa conteret caput tuum, & Hebræi Græciq; in maſculino, eundem ſenſum habere videtur, perinde ac ſi dicat ſerpenti Deus: Per hāc mulierem decepiſti, & virus in totum genus humanum transfudiſti: per aliam quandam mulierem, id eſt, per eius ſemen iterum vincêris & corrues, capite tuo, hoc eſt, regno peccati & mortis, tandem amiſſo atque contrito. Falluntur autem, vel fallunt potiùs aduerſarij, dum nos adeò rudes & craſſos populo videri volunt, vt cùm (Ipſa) legimus, totum hoc ſermonis genus ad Mariam ſolam cōtrahamus, & benedictū ſemen illud, in quo gentes oēs benedicuntur, excludamus. Imò verò certiſsimè nobis perſuaſum habemus, ſemperq; ꝓfitemur, Chriſtum ꝓpterea veniſſe, vt caput ſerpentis cōtereret, ac [a] mundi huius principē eiiceret foras, eiuſq; opa [b] diſſolueret, quēadmodùm Scriptura diuina teſtatur. Nec aliter vel docuit, vel credidit vnq̄ Eccleſia, quæ Chriſtū ſolū hoc honore dignatur, vt is poteſtate quadā abſoluta & excellenti præditus, Satanā ſub

Chriſti honorē non imminui ac obſcurari, ſi legamus; Ipſa conteret.

In cap. 3. Geneſ.

Lib. 3. de Trinitat. & operib. eius in Geneſ. cap. 19.

In libro 2. quæſtio de Gen. c. 29.

In eundem ſenſum ad Chriſti gloriam accipi poſſe, ſiue legatur Ipſa, ſiue Ipſe conteret caput tuum.

Geneſ. 22.

a Ioan 12.
b 1. Ioan 3.

Extra controuerſiā Chriſtū eſſe Victorē Satanæ ſuapte virtute.

pedibus

Chriſtus per ſe & per ſuos, vt nemo alius, cõterit ſerpentem antiquum.

Lucæ 10. Epheſ. 6. 1. Ioan. 2. Rom. 16.

pedibus conterat, ſimulq; aliis, & MARIAE potiſsimùm conterendi tribuat facultatem. Hinc dulcis illa promiſsio: Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omuem poreſtatem inimici. Hinc & ſancta Pauli gloriatio, quòd aduersùs Principatus & Poteſtates, aduersùs mundi Dominos rectores tenebrarum harum confligerur, adeoque vincendi poteſtare polleat. Hinc & Ioannis non vana vox: Scribo vobis adoleſcentes, quoniam viciſtis maliguum. Demùm Apoſtolus renatis optar omuibus, vt Satanam ſub pedibus ſuis contritum ſentiant.

Nihil Chriſto derogari, ſi Mariam velut alteram Iudith faciamus, quæ caput Holofernis, id eſt, Satanæ contriuerit.

Maria præ cæteris à poteſtate Satanæ libera, illiq; hoſti formidabilis fuit.

Chriſti aſſeritur gloria, cùm in matre ſua ad vincendum Satanam præpotens celebratur.

Iudith c. 13. Geneſ. 3.

Quid mirum igitur, ſi tantundem de MARIA dicatur, quòd caput ſerpentis contriuerit, non ſua quidem propria, vt Chriſtus, ſed eius, quem concepit & genuit, virtute ſingulari, quâ duce, ſe velut alteram inuictam Iudith præſtitit, ac populi Dei hoſtem infenſiſsimum Holofernem ſumma cum laude ſuperauit. Nunquàm illa quicquam Satanæ debuit, non eius pedibus ſubiacuit, ab eius iugo & imperio ſe ſemper immunem ſeruauit, tantoque prudentiùs & fœliciùs venenata eius tela hæc Virago depulit, quantò incautiùs ac turpiùs prima mulier in primo cum hoſte certamine corruit, ſeque pernicioſiùs vnà cum poſteris omuibus Satanæ mancipium ſimul & ludibrium fecit. Neque propterea Chriſto matrem æquamus, ſed maiorem Chriſti gloriam aſſerimus, qui non ſolùm in ſeipſo, ſed etiam in matre, ac deinde in pluris alijs contra ſerpentem antiquum præclarè fortiterque pugnantibus tam præpotenter agit, vt & ipſi, quamuis naturâ imbecilles, Tyrannum nequiſsimum ac ferociſsimum, eiusque vires, artes & fraudes omnes in nihilum redigant, deque tanto hoſte triumphent. Proindè quam virtutem & poteſtatem hic MARIAE largimur, eam poſt Chriſtum, & in Chriſto, imò & propter Chriſtum veluti bonorum omnium fontem & caput largimur, deque illo decantamus: Tu ſolus ſanctus MARIAM ſanctificans. Tu ſolus Dominus MARIAM gubernans. Tu ſolus altiſsimus MARIAM coronans, Ieſu Chriſte.

Quomodò Veteres intelligãt, quòd Maria ſerpentis caput cõtriuerit.

Iudith 14.

Quòd autem MARIA ſerpentis caput contriuiſſe dicitur, Fulbertus Epiſcopus Carnotenſis his ferè modis explanat: Quid eſt caput ſerpentis conterere, niſi principalem diaboli ſuggeſtionem reſiſtendo ſuperare? Contriuit Maria, ſeruando virginitatem & humilitatem, quia & hac extinxit mentis ſuperbiam, & illâ carnis concupiſcentiam. Contriuit potentiam Satanæ per Filium quem genuit, ſpoliando illum dominio ſuo. Contriuit caput, aſtutiam eius, nempè ſapientiam terrenam per paupertatem ſpiritus. Vnde de illa dici poteſt: Vna mulier Hebræa fecit confuſionem in domo Nabuchodonoſor. Serpens in cauda percuſſus euadit, in capite contritus nunquam reſurgit. Contriuit autem Virgo caput, id eſt, ſuggeſtionem eius, qui Euam decepit, & caput eſt dæmonum.] Ab his alienum non eſt, quod Bernardus docet, propoſita verba tractans: Ipſa conteret caput tuum; Cui, inquit, hæc ſeruata victoria eſt, niſi Mariæ? Ipſa proculdubiò caput contriuit venenatum, quæ omnimodam maligni ſuggeſtionem tàm de carnis illecebra, quàm de mentis ſuperbia deduxit ad nihilum.] Atque hæc quidem ita dicuntur, vt ſenſum nobis loci myſticum explicent, qui alijs etiam verè Sanctis, vtporè mundi, carnis ac Satanæ victoribus, rectè adaptari queat, quoniam & ipſi caput ſerpentis contriuerunt. Sed præter ſenſum hunc myſticum, alium etiam, quem diximus, Veteres nobis commonſtrârunt; nimirùm vt Maria præ cæteris caput ſerpentis antiqui contriuiſſe intelligatur, quandoquidem ad hoc, ſicut etiam ad vincendum omni ex parte peccatum, plus ei gratiæ collatum fuerit, quæ concipere ac parere meruit eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum, vt cum Auguſtino loquamur. Incredibilis autem gratia fuit, fortiſsimum illum armatum gignere, qui Satanam mundi huius principem, quamlibet potentem, vt nulla ei [a] poteſtas conferri queat, vi magna [b] deiecit, ſibique ſubiecit, ac ligatum eundem in [c] abyſſum miſit, ſimulque [d] ſpolia eius diſtribuit. Vtróuis autem ſenſu præſentem locum accipiamus, ac Mariæ de contrito ſerpentis capite gratulemur, nullum hîc idolomaniæ, vel idololatriæ crimen aut periculum cernitur, nihil Chriſti honori detrahitur, quicquid demùm improbi calumniatores in vulgus probroſè ac ſeditioſè ſpargant, & Orthodoxis affingant.

Hom. 2. ſuper Euang. Miſſus eſt.

Quomodò Maria ſecundùm Bernardum ſerpentis caput cõtriuerit.

Maria ſecũdùm duplicem ſenſum caput ſerpentis cõteruiſſe dicitur, ac neuter ſenſus Chriſto derogat.

Lib. de natura & gratia ca. 36. a Iob 41. b Luc. 11. c Apoc. 20. d Luc. 11.

Quid reſpondẽdum ſit, ad ſolã Scripturæ literã hic prouocantibus.

Sed queruntur, ex hac mutatione verborum, Scripturæ vim inferri, & nefas eſſe contendunt, vt in ſacris Bibliis Ipſa pro Ipſo legatur. Reſpondemus breuiter, nos à ve-

teris

teris Eccleſiæ conſuetudine, quæ tot ſæculis vulgatam æditiouem recepit ac probauit: hancq; lectionem ſibi placere commonſtrauit, nec velle, nec poſſe diſcedere. Habeant Græci & Hebræi ſuos codices, de ſemine teſtantes, quòd contriuerit caput ſerpeutis: hos autem per omnia integros & incorruptos nou eſſe, vel, nobis tacentibus, cõmunis Doctorum querela, & ipſorum codicum diſſenſio ſatis oſteudit. Neq; iguotamus, ſi lingua ſancta couſulatur, pronomen cui noſtrum, Ipſa, reſpondet; abſq; punctis olim & ſcriptum & lectum eſſe, atque ita uon minùs fœminiuo, quàm maſculino generi conuenire, totidemque literis exprimi, quemadmodùm & Nuuatores vltrò fateutur. Scimus etiam Græcos extare ſcriptores, qui ſermouem ad mulierem referant, quumodocunque tandem verterint Septuagiuta, vt poſteà probabimus. Legant[a] Irenæus,[b] Cypriauus, multique Patres, quos repetere non attinet, vt Ipſum mulieris ſemen, non autem Ipſam intelligant & exponaut: qua de re cum aduerſariis minimè conteudemus. Ar hi nobis viciſsim concedant, Patres itidem eruditos & fide dignos illos eſſe, qui cum Eccleſia noſtra, de muliere ſcriptum accipiant: Ipſa conteret caput tuum. Er prærer bus paulò pòſt adducendos, Ioſephus in Hebraicis literis peritiſsimus, & Apoſtolorum coætaneus, vt ex Ruffino eius interprete diſcimus, de Deo ſic loquitur: Abſtulit ſerpẽti vocem, iratus eius malignirati, quam geſſeratiu Adam, & veneuum ei ſub lingua pouens, quòd eſſet hominibus inimicum, præcepit vt mulier eius capiti plagas inſerret.] E quibus verbis uon obſcurè liquet, quòd Ipſa, non ipſum in Moyſe legerit. Nam quòd Geleuius, eundem locum Latiuè verteus, mulieris uomen prætermiſit, ſi nou fraudis, at certè quidem incuriæ ſuſpicionem nobis crear.

a Lib. 4. cõtra hæreſ. cap. 78.
b Lib. 2. cõtra Iudæos cap 9.
Lib. 2. antiquitatum, cap. 3.

Patres non tantùm legiſſe, Ipſe conteret, ſed etiam Ipſa.

Ioſephum antiquiſsimum & doctiſsimũ Hebræum legere cum Eccleſia.

De Hieronymo eſt extra controuerſiam, quòd in liuguis lougè ſit omuium doctiſsimus, & vtroque modo, iam Ipſum, iam Ipſam legat. Tùm Ambruſius Græcè ſimul & Latinè perirus, præſentem ſenreutiam ita refert; Ipſa tibi ſeruabit caput, & tu illius calcaneum: quemadmodùm & ſæpè hoc modo cirat Auguſtiuus, monetque ſimul ſententiam rotam eſſe figuratam. Ex eodem Auguſtino ſumptum eſt, quod in Gloſſa ordinatia his verbis traditur: Inter ſemen diaboli & mulieris inimicitiæ ponuutur. Semen diaboli praua ſuggeſtio: mulieris, fructus boni operis quo ſuggeſtioni reſiſtir. Ideò obſeruar plantam, vt ſi in Illicita labatur, delectatio illam capiat. Illa obſeruat caput eius, vt ipſum initium malæ ſuggeſtionis excludar.] Vnde ſatis intelligi poteſt, quòd de muliere caput ſerpentis contritura nobiſcum legerit Auguſtinus. Ad quam ſententiam alludeus etiam Ambroſius, veluti dicta Moyſi verba nobis exponar, perſpicuè dixit: Quid egiſti diabole? vicit te MARIA, quæ genuit Triumphaturem, quæ ſiue imminutione Virginiratis edidit eum, qui crucifixus vinceret te, & mortuus ſubiugaret.] Sicut autem Ambroſius huc loco de MARIA diaboli victrice loquitur, ita & Cbryſippus presbyter Hieroſolymitanus affirmat mulierem eſſe, quæ hoſtem humani generis è Tyrannide deturbauit, vt quem antiqua Eua iu altum erexerat, is per nouam Euam deiiceretut. Tùm Chryſoſtomus licet Græcus Theologus, vt Latiuè verſus extat, Deum ſerpenti ſic loquentem indueit: Neque ergò illud ſolum, ſed & inimicam fœderiſque neſciam faciam tibi mulierem, neque eam ſolam, ſed & ſemen eius ſemini tuo hoſtem perpetuum faciam; Ipſa tuum ſeruabit capur, & tu eius ſeruabis calcaneum. Tantum enim robur illi concedam, vt continuò immineat capiti tuo. Te autem faciam ſub pedibus eius iacere.] Qui verò putaut hunc Cbryſoſtomi locum non optimè verſum eſſe, legant, quæſo, autoris eiuſdem Homeliam in Matthæum 46. facileque cognoſcent, huue Theologum de muliere, non de ſemine verba præſentia interpretari. Magnum ait, inter mulierem & ſerpentem certamen attendo, magnum bellum depoſitum eſſe conſidero, magnam ſollicitudinem habendam cognoſco; directa eſt vtrunque acies, paratum bellum, certamen depoſitum, ſtatur cominùs, propiùs conſiſtitur, ab vtrisque intentio prouocatur, vt cautela adſit, ſollicitudo intendat, ſecuritas conquieſcat. Stat enim mulier in procinctu, ſerpentis caput & obſeruans & vitans: obſeruans vt calcet, vitans vt ſerpentis morſus decliuet. Adeſt paratus & ſerpens callidus & ſubtilis: callidus ue mulieris pede calcetur, ſubtilis vt eius morſu incauta mulier proſternatur. Hanc pugnam lætus aſpicit Deus, libeuter attendit Dominus

Lib. de fuga ſeculi c. 7.
Lib. 11. de Geneſi ad Literam ca. 36. & lib. 2. contra Manich c. 18. Circa ca. 3. Geneſ.
Oratiõe in funus Theodoſij Cæſar.
In orat. de ſancta Maria Deipara
Vide in aurea Catena Lippomani in Geneſi.

Qui Patres vulgatam editionẽ confirment, nẽpè Hieronym⁹, Ambroſius, Auguſtinus, Gregorius & poſteriores.

Vicit Maria diabolum Ambroſio teſte.

Etiam Chryſoſtomus ex Græcis Patribus de Maria locũ interpretatur.

Chriſtus, ſi tamen illæſa mulier ſerpentem calcaudo deuincat.] Præter hos Gregorius quoque Magnus legit: Ipſa tuum obſeruabit caput, & tu calcaneum eius. Suffragatur & Beda diſertè admouens, locum à quibuſdam de Virgine, in qua natus eſt Deus, iutelligi. Eâdem lectione vtuutur omnes poſteriores, quibus annumero Eucherium, Idiotam, Rabanum, Beruardum, Hugonem & Richatdum de ſancto Victore, Rupertum, omnes ſcholaſticos, & in his cùm erudirione, tùm ſanctimoniâ præſtantes Viros innumerabiles, quos omnes ſnpina iuſciriâ & negligentiâ ebrios ac ſtertentes ſtultiſsimè Maior appellat. His Alcimum Auitum, vtpotè Chriſtianum veteremq́ue Poëtam, & præſtantem Atchiepiſcopum Viennenſem adiungo, qui Dei ſenteutiam contra ſerpentem latam carmine complexus eſt, & inter alia hoc modo ceciuit:

Lib. 1. moralium c. 38

In cap. 3. Geneſ.

Lib. 3. carminũ ca. 6.

Chriſtiani Poëtæ Alcimus Auitus, & Marius Victor eundem locum ad Mariam referunt.

Præcipuè infœlix mulier cum prole futura
Tecum inimicitias odio conſtante reponet.
Seminibusq́ tuis eius cum ſemine bellum
Perpetuum, ſed diſsimilis victoria; nam qui
Ambos vna operâ viciſti ſubdole ſerpens,
Olim erit vt ſexum muliebrem pronus adores.
Cuius tu quanquam pauidæ inſidiabere calci,
Conteret vna caput tandem tibi fœmina victrix:
Naſcendumq́ etiam tali de ſtipite germen.

Verſatur iu eodem argumeuto Claudius Marius Victor, vetus & ipſe Poëta, qui ſuccinctè rem indicans, Deum ad ſerpeutem ita loquentem iuducit:

Lib. 1. commentar. in Geneſ.

Teq́ ſuo mulier perimet cum ſemine, cuius
Callidus extremis tantùm inſidiabere plantis.

Non temerè Veteres amplexi ſunt vulgatam Eccleſiæ lectionem.

Ac mihi probabile admodùm eſſe videtur, quòd Veteres in vulgata & recepta hac editione tantò libentiùs acquieuerint, quantò certiùs depreheuderunt, varias & malè couſouantes huius loci interpretatioues adferri; qnum alij verterent, vt oſtendimus: Ipſe ſeruabit caput tuum, & tu ſeruabis eius calcaneum: quæ lectio nou admodùm placet Hieronymo: alij verò iu huuc modum legerent: Ipſe conteret caput tuum, & tu conteres eius calcaueum. Chaldæus interpres cùm dixiſſet, poſiturum Deum iuimicitias inter filium ſerpentis & Filium mulieris, hoc ſubiicit: Ipſe obſeruabit tibi quod feciſti ei à priucipio, & tu obſeruabis ei iu finem. Vt interim de Calnino taceam, qui hæc verba tàm religioſè tractat, vt ueque MARIAE matri, ueque Chriſto Filio locum hìc reliquum faciat: ſemen enim nomen eſſe collectiuum, pet quod Chriſtus nequeat iutelligi, omnes autem pariter fideles hìc putat ſignificari. Diſcedit tamen à magiſtri Caluiui ſententia Dathenus, & aduersùs Anabaptiſtas publicè diſputans, vnà cum illis, locnm de CHRISTO ſemine interpretatut. Suut prætereà, qui mulieris appellatione ſanctam accipiuut Eccleſiam, cui perpetuum & irreconciliabile cum hoſte Satana eiusq́ue ſemine certamen indictum eſt, & quæ plùs ſatis iu hæreticis experitur, quàm ſit difficilè, ſerpentis caput, hoc eſt, contumacem ſuperbiam couteri, eamq́ue cum ſyncera humilitate commutari. Et tamen verum eſt: Ipſa couteret caput tuum, ô ſerpeus ac ſerpeutina progenies de ſerpentino ſemine omuibus ætatibus ptocreara. Vicit Chriſtus, vicit MARIA, ſemper & victrix contra portas iuferornm manet Eccleſia, eoq́ue magis viucit & pulchriùs efflorecit, quò iniquiùs læditur ac grauiùs oppugnatur. Sed in his explicandis, quæ ad myſticum ſenſum pertiueut, nolo immorari: ſolùm indicare libuit, quàm latè parear propoſita ſententia, quamq; variè accipiatur, & quod uimiùm ſiut petulantes aduetſarij, quum pto ſua prudentia excolantes culicem, camelum autem glutientes

Quomodò Caluinus hunc locum accipiat.

In Geneſi cap. 3.

In colloq. habito apud Franckenthal.

Etiam Eccleſia mulier dici poteſt, quę ſerpentem & caput eius conterat.

Matth. 16.

Aduerſarij nimiùm hoc loco petulantes, cùm dãnant tot ætatũ orthodoxos.

glutientes (ſexcentis enim in locis princeps illorum Lutherus, vt multi probârunt, ſacra Biblia deprauauit) ſummum & vix expiandum crimen nobis ac maioribus noſtris imputant, eò quòd cum ſanctiſsimis Patribus legamus & cantemus: Ipſa conteret caput tuum. Quanquam & alteram lectionem, quæ codicibus Hebræis & Græcis conſonat, Eccleſia nunquam imptobauit, ſed potiùs vtramque ſibi placere ſignificauit, probè intelligens, libros etiam Latinos eoſque peruetuſtos extare, in quibus aliquando, licet rariùs, Ipſe pro Ipſa legatur. Satis autem fuerit iſthæc infeſtis ac improbis calumniatoribus reſpondiſſe, qui propter hanc vnam vocem, ex occulto quodam Mariæ Marianique honoris odio, Eccleſiam tàm atrociter inſectantur.

Eccleſia ſic legit Ipſa, vt alteram lectionem non improbet, præſertim apud Veteres, & in quibuſdam libris antiquis.

Poſtremò ad MARIAM Satanæ victricem pertinet, quod Veteres cum Bernardo haud temerè notauerunt, MARIAM tùm inter mulieres, tùm inter viros fortiſsimam habendam eſſe, de qua dixiſſe Salomon videatur: Mulierem fortem quis inueniet? Et rurſus: Accinxit fortitudine lumbos ſuos, & roborauit brachium ſuum. Proinde Rickelius MARIAM ait eſſe mulierem fortitudine armatam, omnemq; fœmineæ conditionis molliciem ſupergreſſam, humanæ perditionis calcaſſe autorem, ac demùm amiſſæ beatitudinis produxiſſe reparatorem, nec modò fœminarum, ſed virorum quoque fortiſsimam. Nec miror, inquit, ô Domina, ſi ſic fortitudine pollebas, ſummis etiam Angelis robuſtior: quoniam Dominum virtutum Chriſtum Regem, qui Patris virtus eſt, cuncta ſuſtentans, protuliſti.] Hanc præterea illam eſſe tradit, quam dæmones ſpecialiſsimè timeant ac oderint, quum ſit illis valdè grauis atque terribilis, quaſi caſtrorum acies ordinata. Vnde bellatrix egregia dicta eſt, eundem hoſtem velut expugnans, qui primus primam mulierem ſupplantauit, præſertim quòd humilitatis ſuæ virtute Spiritum elationis exploſerit, vt vetus autor affirmat. Hæc demùm, vt multi aſſerunt, ſerpentis antiqui longè peſsimum & peſtilentiſsimum illud ſemen, hæreticam nempè prauitatem, deuicit atque contriuit. Quocircà [a] Bernardus dicere non veretur: Nimirùm ipſa MARIA eſt quondam à Deo promiſſa mulier, ſerpentis antiqui caput virtutis pede contritura, cuius planè calcaneo in multis verſutiis inſidiatus eſt, ſed ſine cauſa; ſola enim contriuit vniuerſam hæreticam prauitatem.] Quod vltimum dictum non à Bernardo & Ruperto doctiſsimis viris primùm inuentum, ſed ex veteri & ſolenni Eccleſiæ cantico acceptum eſt, quo publicè tot ſæculis decantatur: Gaude MARIA Virgo, cunctas hæreſes interemiſti, quæ Gabrielis Archangeli dictis credidiſti. Et ante annos mille ducentos ita ſcripſit Sophronius, ſiue, vt alij volunt, Hieronymus: Hæc eſt Virgo, quæ ſola interemit vniuerſam hæreticam prauitatem.] Quæ omnia ſectariis è venenato ſerpentis huius ſemine procreatis non poſſunt eſſe non ingrata, & ſub hoc quidem prætextu oppugnantur, quòd Chriſti vel excludant, vel obſcurent gloriam. Atqui norunt, & vltrò fatentur Catholici, à Chriſto ceu perenni fonte, bona omnia dimanare, qui tamen ſua dona ſæpè Sanctorum merita & ornamenta & priuilegia eſſe velit, quique à ſe minimè alienum putet, ſi poteſtatem ſibi à Patre collatam, in ſui corporis myſtici membris magis ac magis reddat conſpicuam. Quod ſi in Sanctis vllis certè in matre lectiſsima, ille potens, ille glorioſus atque admirabilis apparere gaudet, ac per eandem, ſicut per nullum Sanctorum alium, ſeſe ad diſsipandos hæreticos, vt re ipſa ſæpè probatum eſt, terribilem atque præpotentem oſtendit. Quod ſi MARIA, vt diximus, antiqui ſerpentis caput contriuit, cur non ſerpentinum quoque ſemen, quod maximè in hæreticorum colluuie ſeſe prodit, ſimul contriuiſſe dicatur? Aut ſi ſemen illud benedictum ad Chriſtum referas, qui caput ſerpentis contriuerit, ac veritas manet æterna, ſuáque luce & virtute omnes errorum tenebras diſſipat, habet inde ſuam quoque laudem tanti Filij mater, quæ tanquàm Leæna, vt Epiphanius tradit, inuictum illum Leonem de tribu Iuda, hæreticæ prauitatis domitorem genuit: quæ inſuper fidem de hac ipſa Chriſti victoris potentia & maieſtate præ omnibus illuſtrem tenuit & excellentem. Hæc enim eſt [a] victoria, quæ non modò mundum, ſed etiam perfidiam hæreticam vincit: hoc [b] ſcutum, in quo tela nequiſſimi ignea extinguuntur, fides inconcuſſa. Quid autem MARIAE fide firma, ſolida, immobili præſtantius? quid admirabilius? quid ad omnes omnium hæreticorum inſanias & oblatrationes atterendas robuſtius quæſo? præſertim ſi de præcipuis loquamur

Ser. de natiuit. Mariæ. Prou. 31.
Libro 3. de laudib. Virginis art. 12 & in cap. 3. Geneſ.
Hebr. 1.
Cant. 6.
In ſerm. de natiuit. Virginis: Creatorum matre. a Ser. de Maria Virgine ex verbis Apocalyp.
Geneſ. 3.
In libro 1. Cantic.
Serm. de aſſumptione B. Virgin.
Geneſ. 3.
Hæreſ. 78. contra Antidicomar.
Apoc. 5.
a 1 Ioan. 5.
b Epheſ. 6.

Maria mulier fortis, quam in ſpiritu prædixit Salomon.
Maria terribilis dæmonibus, & hæreticæ prauitatis deſtructrix.
Vnde profecta ſit Mariæ laus illa, quòd vniuerſam hæreticam prauitatē contriuerit.
An Chriſti honori deroget, quòd cōfitemur hæreticam prauitatem à Maria conteri & profligari
Chriſtus vt caput & mirifica dona quibuſdā Sanctis cōmunicare dignatur, et mirabiliter in Maria & per Mariam operatur.
Quomodò Maria hæreticorū victrix dici poſſit.
Nullius fides æquè ac Mariæ potens ad prauitatem hæreticam atterendā.

mur hæreſibus, quæ contra Diuinitatis myſterium, & vtramque Chriſti naturam arte Satanica velut ab inferis in orbem vnquam eruperunt. Proinde hanc ipſam fidem Virginis cognata Elizabetha, quamlibet ſancta, tantoperè ſuſpicit, atque, vt alibi diximus, publicè prædicat. (Lucæ 1.) Sic ergò virtutem in hæreſibus extinguendis, & in erroribus elidendis MARIAE largimur, nihil vt Chriſto bonorum omnium autori atque donatori ſurripiamus: quemadmodùm Lunam extollimus, & aërem per illam dicimus illuminari, nullam vt iniuriam Soli planetarum principi inferamus, à quo certè Luna ipſa & totus orbis inferior primariam ſuam accipit claritatem. Atque hæc ſatis fuerint ad MARIAM de dæmonibus ac hæreticis triumphantem, quantúmuis Catholicæ veritatis hoſtes fremant & frendeant, obiter propugnandam. Verùm enimuerò non vident, nec animaduertunt cæci & ſtulti homines, quàm præſentem conſolationem & opem ex eo capiat Eccleſia, quòd MARIAM vt matrem fidiſsimam, ſibi in cœlo fauentem, & apud Chriſtum patrocinantem, tantumque luminis & roboris impetrãtem habeat, vt circumuolitantes iſtos erroris ſpiritus facilè agnoſcat atque profliget. Facit id ſanè Chriſtus cuſtos Iſraëlis, & verus inuictusque Dauid, (Pſalm. 120.) ſed eò libentius facit, quò illi gratior eſt perſona matris, pro afflicto populo, proque contempta ſua Sponſa intercedentis. Videas interim Eccleſiam exemplo MARIAE pulchrè ſeſe conformantem, vt fide nunquam deficiente, & patientiâ conſtante munita, etiamſi ad tempus blaſphemos ferat hoſtes, portas tamen inferorum ſæpè tandem confringat, ac tenebrarum principes vehementer nonnunquàm exterreat, déque ipſo Satana glorioſè triumphet.

Quòd Maria de hæreticis triumphet, id nõ ſine Chriſti gratia fieri.

Eccleſia hæreſes agnoſcit & vincit Dei gratiâ & Mariæ interceſſione.

Eccleſia exemplo Mariæ circa hæreticos verſatur.

CAPVT DECIMVM.

Quid nobis de Eraſmo Roterodamo ſit iudicandum, qui ætate noſtra vel primus aduersùs beatæ Virginis laudes & titulos quædam in ſuis ſcriptis diſſeminauit, ac rurſus tamen eandem præclaris titulis ornauit ac inuocauit. Prætereà quantùm Virgini matri Oecolampadius tribuat, quamque magnificis titulis illã illuſtret.

NONDVM anni ſunt quinquaginta, quòd Eraſmus Roterodamus in humanis fuit, vir ſanè ſua ætate vbique percelebris, & præclaræ inter doctos exiſtimationis. Fuit enim in eo, quod negari non poteſt, ingenium lepidum & periucundum, Latinæ Græcæque linguæ peritia ſingularis, eruditio multiplex, mira ſcribendi facilitas & copia, eloquentia verò, vt illis temporibus, rara & admirabilis. Cæterùm quemadmodùm diligentia eius & doctrina ad bonarum artium ſtudia excitanda, & à barbariè vindicanda multis haud parùm contulit, ita rurſus, ſi liberè dicendum eſt, in rebus Chriſtianæ religionis, & quæ ad Theologiam ſpectant, tùm ſibi tùm aliis, haud parùm incommodauit. Etenim quâ ipſe vſus eſt, hanc alios etiam docuit immodicam libertatem, in Veterum ſcriptis, in Eccleſiæ conſtitutionibus, in Theologorum ſententiis, in publicis ritibus iudicandis, imò & conuellendis atque exagitandis. Igitur quod veteres de Philone viro diſertiſsimo dicere conſueuerunt: Aut Philo Platonizat, aut Plato Philonizat, hoc permulti de ipſo etiam tandem pronunciârunt in hunc modum; Aut Eraſmus Lutherizat, aut Lutherus Eraſmizat. Et tamen fatendum eſt, ſi ſyncerè iudicare velimus, inter Eraſmum & Lutherum permultùm intereſſe. Ille Catholicum ſemper nomen retinuit: hic Eccleſiæ Catholicæ manifeſtus non ſolùm deſertor, ſed impius etiam oppugnator, multarumque ſectarum caput extitit. Ille arte potiùs quàm poteſtate, ſicut de Iuliano dixit Oroſius, religionem eſt inſectatus, magnam ſæpè ſuis vel opinionibus vel erroribus cautionem ac moderationem adhibens: hic autem naturâ vehemens, turbulentus, ardens, factioſus, modum omnem exceſsit, ad extremaque ruit præceps, tam arrogans vt nulli cederet, tàm durus & pertinax in ſententiis, vt ſuis etiã

Qualis pridem fuerit Eraſmus Roterodamus, partim quidem laudandus, partim reprehenſibilis.

Prouerbium vulgò iactatũ, vel Eraſmũ Lutherizare, vel Lutherum Eraſmizare.

Inter Eraſmum & Lutherũ multum eſſe diſcriminis.

ſæpè viſus ſit intolerabilis, tantò demùm Eccleſiæ odio inflammatus, vt ad illius exitium aperto Marte & furioſiſsimè nihil non moliretur. Indicauit Eraſmus quæ in Theologorum doctrina & Eccleſia improbanda corrigendaq; putabat, atq; ita ſiue ſciens, ſiue imprudēs Momum egit, vt magnam ſimul feneſtram Luthero & aliis aperuerit ad religionem vniuerſam innouandam, & ad tumultus eos concitandos, quos in Chriſtiano orbe nunc maximo malo conſecuros eſſe videmus, ſatiſque deplorare non poſſumus. Vnde illud etiam à multis vſurpari cœpit; Vbi Eraſmus innuit, ſiue ioco ſcilicet, ſiue ſeriò agens, illic Lutherus irruit, & quæ ille oua poſuit, hic tandem excubauit.

Vbi Eraſmus innuit, illic Lutherus irruit; vt vulgò inquiūt.

Illud certò conſtat, Theologica Eraſmi ſcripta, quæ permulta ille quidē edidit, nec poſſe hodie, nec debere vndequaq; defendi. Quandoquidem cenſura Eccleſiaſtica, quæ apud Orthodoxos quidem valet ac valere debet plurimùm, Eraſmica ſcripta, paucis exceptis, legi vetuit, & grauiſsimas ob cauſas, licet autorem ipſum non damnauerit, tamen eius opera velut Lectoribus obfutura potiùs quàm profutura, improbauit. Atque hæc ego vel inuitus præfari cogor, priuſquàm nonnulla ex Eraſmo in medium adfero, in quibus ille pios tantò vehementiùs quidem offendit, quantò indigniùs Deiparæ honorem imperere, & haud obſcurè violare non dubitauit. Offendit (vt exemplis rem explicem) quòd alicubi MARIAM inducit, quæ ſua epiſtolâ ad Glaucopluronem dara nominatim commendat Lutherum; quandoquidem is Diuorum inuocationem ſuperuacaneam eſſe tradat ac ſuadeat. Quid enim omninò turpius, quid magis criminoſum ſanctiſsimæ Virgini poterat affingi, quàm quòd apertis Eccleſiæ hoſtibus, quorum hodie Lutherus eſt princeps, faueret, ac damnatis iam olim Vigilantij erroribus patrocinaretur? Offendit, quòd in eadem epiſtola pleraq; vota hominum improbat, quæ cùm aliis Diuis, tùm Virgini matri, vt apud Deum intercedat, honeſtè pieqúe concipiuntur. Quin & nautas MARIAM inuocantes ridet, quòd eidem hunc in modum acclament: Salue Regina, Stella maris, Regina cœli, Domina mundi, Porta ſalutis. Quæ præconia vt Patribus ignota non ſunt, totque iam ſæculis ab vniuerſa Eccleſia celebrantur, ſic etiam commodas habent interpretationes, quemadmodùm eruditi ſæpè monſtrârunt, & citra vllam Chriſti iniuriam in vſu retineri poſſunt, ſicut poſteà demōſtrabimus. Offendit, quòd Virginem Chriſti matrem (pudet profectò dicere) Veneri in maris præfectura ſubſtituat. Id quod Lucianicum ſpiritum in Eraſmo ſæpè notatum redolet prorſus, quando toties ille gaudet irridere Diuos, & quæuis propemodùm ſacra ludificari, iocularesqúe cauillationes religioni admiſcere, eamqúe turpiter inficere & labefactare non deſinit. Tàm pulchrè ſeruauit decorum, qui Theologus caſtiſsimam Virginem impudiciſſimæ Veneri, & Chriſtianam pietatem cum ſuperſtitione Ethnica comparauit. Offendit, quòd multorum in colenda Virgine ſtudium deputet ſuperſtitioni, & cum Chriſti iniuria velit eſſe coniunctum; perinde ac ſi Virginis matris potiùs quàm Chriſti Domini præſidio fidant, putentqúe matrem Filio iam cum Patre regnanti poſſe imperare. Sed quotuſquisqúe tam tardus & craſſus, omnisqúe veræ pietatis rudis & imperitus erit, qui ad precandam Virginem hoc animo accedat, vt matrem Chriſto vel exæquet, vel anteponat, neque plus fiduciæ, dilectionis & reuerentiæ in Chriſto, quàm in Sanctis omnibus collocandum putet? Atque vt ſint homines quidam adeò vel deliri, vel ſuperſtitioſi, vt MARIAM impenſiùs quàm Creatorem & Redemptorem ſuum colere & inuocare videantur, an propter ſubruſticum paucorum errorem, communem bonorum pietatem ſuſpectam facere, ac totius Eccleſiæ inſtitutum odioſum reddere, omnemqúe MARIAE cultum apud plerosque vel in neglectum vel in contemptum adducere debebat Eraſmus? Offendit denique, quòd illorum errorem non obſcurè confirmat, qui ſacroſanctam Virginem non ſolum originali, ſed & actuali peccato contaminatam videri volunt, ſicut nunc quidem ſectarij peſtilenter affirmant. Etſi hîc ſibi non ſatis conſtat, cum alibi contrariam aſſerat ſententiam, vt ſuprà etiam indicauimus. Fuit enim hoc nimiùm illi familiare, vt parùm conſtanter ac grauiter de ſacris doceret, præſertim quòd ſcholaſticorum & monachorum odio magis quàm ſynceræ veritatis amore ad dicendas multis in rebus ſententias commoueretur. Nam illi etiam vſu venit, quod non temerè dici ſolet,

A ſcriptis Eraſmi Theologicis legendis per Eccleſiæ cenſurā arcemur.

In colloquio peregrinationis, religionis ergô.

Indicatio locorum, in quibus de Mariæ cultu non optimè ſentit ac loquitur Eraſmus.

In Eraſmo ſpiritum Lucianicum multorum iudicio reſedi ſſe.

Eraſmus in mutis varius, iam affirmat, iam dubitat, Mariam ab omni peccato immunē eſſe.

nimiùm

nimiùm altercando veritatem amitti: & quò magis ſe ſuáque ſcripta perpetuò excuſat atque tergiuerſatur, eò minorem ſibi fidem & exiſtimationem apud doctos conciliat; præſertim quòd Pyrrbonicam in multis Theologiam ſequi videretur. At nos alibi de hoc Batauo plura diſſeruimus.

Iam verò vt ſupradictis fides certior conſtet, Eraſmum ipſum loquentem inducemus, eiusq; verba nonnihil ponderabimus, nimirùm vt ratio habeatur illius Euangelicæ regulæ: Ex verbis tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Matth. 12. Extat colloquium Naufragij nomine inſcriptum, in quo Eraſmus ſub Adolphi perſona hæc velut ridens commemorat: *Nautæ canentes: Salue Regina, implorabant matrem Virginem, appellantes eam ſtellam maris, Reginam cœli, Dominam mundi, Portam ſalutis, aliisq; multis titulis illi blandientes, quos nuſquàm illi tribuunt ſacræ literæ.* Nos verò de ſolenni Cantico Salue Regina, poſteà viderimus, eiusque pium & laudabilem vſum non minùs contra Lutherum furentem, quàm aduersùs Eraſmum iocantem vindicabimus. Quod ad titulos Virgini matri attributos, & in Eccleſia iampridem vſitatos attinet, mirùm ſanè, cur eos tàm leuiter hoc loco conuellat Eraſmus, qui tàm multos id genus & præſtantiores ferè titulos, vt poſteà monſtrabimus, in ſuis ſcriptis MARIAE largitur. Sed vt fucum modò prætexat temeritati, ad Scripturas, quæ id genus titulos MARIAE neſciant, callidè prouocat. Eſt ita quidem in ſacris literis vſitatum, vt cùm de MARIA mentionem faciunt, mirandam ſimplicitatem, & ſimplicem breuitatem obſeruent: Verùm eodem ferè modo de Chriſto diſſerunt, quemadmodùm illæ loquẽdi formulæ argumento eſſe poſſunt:[a] Dixit Ieſus diſcipulis ſuis:[b] Hoc ſignum fecit Ieſus:[c] Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus. Quid ergò mirum, ſi de MARIA tractantes Euangeliſtæ, ſimplicisſimè loquantur:[d] Nomen Virginis Maria.[e] Erat mater Ieſu ibi:[f] Maria conſeruabat omnia verba hæc.[g] Stabat iuxta crucem mater eius? Proindè, ſicut Chriſti Domini maieſtati nihil adimit, illum in Euangelio ſine vllo titulo vel epitheto Ieſum, aut Filium hominis, vel magiſtrum appellari: ita de Maria iudicare fas eſt, quòd, tametſi ſimplex de illa mentio in Scripturis ſæpè fiat, non idcircò eximiæ illius dotes imminuantur, quodq; illa præclaris titulis, quos probet Eccleſia, nõ ſit defraudanda. Ac interea, velit nolit, Eraſmus fateri cogitur, tàm multa & mirifica de Domini matre in Scriptura prædicari, vt nullæ laudes, nulli tituli, quantùmuis illuſtres & eximij, ineffabilem illius præſtantiam æquare poſſe videantur. Quid enim vel vno illo eulogio ſublimius, quid auguſtius; Aue gratia plena? quum Deus rationali quidem creaturæ nihil maius, quàm gratię ſuæ plenitudinem, poſsit impartiri. Quales verò & quàm gratioſos ac ſublimes titulos, quum alibi, tùm in libro Canticorũ Mariæ decãtat Spiritus ſanctus? quẽadmodùm iã antè citati à nobis veteres crebrò cõfirmârunt.

Examinatio verborũ Eraſmicorũ ad Mariæ cultum pertinentium.

An rectè dicat Eraſmus, Marię tribuendos non eſſe titulos ſine Scripturæ teſtimonio.

a Matt. 16. & 19.
b Ioan. 2.
c Ioan. vlti.
d Lucæ 1.
e Ioan. 2.
f Lucæ 2.
g Ioan. 19.

Nec Chriſto nec Virgini derogat quicquã, quòd ſimpliciter in Scripturis appellentur.

Eximios titulos Deus in Scripturis Mariæ tribuit, ac tribuẽdos eſſe docet.

Quæ autem iſthæc Eraſmi eſt religio, vt quæ ſacris literis explicata non ſunt, MARIAE in hac parte nolit attribui, cùm ipſe aliôquin tàm multa, quæ à doctis meritò reprehenſa ſunt, Chriſto ſimul & matri abſque Scripturis vllis aſcribere non vereatur?[h] Vbi enim ſcriptum legit, quòd affirmat Chriſtum Hieroſolymæ, non modò purificatum, ſed & circumciſum? Vbi[i] legit, Chriſtum cum matre tàm grauiter expoſtulaſſe, vt dixerit: Hactenus tuę voluntati me prębui morigerum; quod nunc reſtat ex arbitrio Patris gerendũ eſt, non ex humano pręſcripto: Alibi mater fuiſti poſthac mihi nihil aliud eris quàm mulier, quoties verſor in Patris negotio? Vbi[k] legit, quòd Chriſtus baptizatus, à ſolitudine ſiue deſerto ad matrem aut nutricium Ioſeph reuerſus non fuerit? Vbi[l] legit, quòd cùm Dominus tres diſcipulos agonis ſui teſtes aſſumeret, reliquos octo velut imbecilliores adiungere non auderet? Quæ tamen omnia, ſicut & alia plura, idem Eraſmus ſine Scripturæ, ſine Patrum authoritate, licenter nimis audet aſſeuerare. Ac eâdem porrò licentia Deiparam tractat, pleraque illi confidenter affingens, quæ nec vera, nec probabilia, nedum Scripturis tradita eſſe videantur. Exemplo ſit, quod cùm Maria ad cognatã Elizabeth proficiſceretur, in toto itinere neminem ſalutauerit. Rurſus, quòd illa in pueritia & infantia Chriſti, de ipſius Diuinitate veram non habuerit cognitionem. Prætereà eandẽ Domini matrem die à partu quadrageſimo ſecundo adiiſſe templum Hieroſolymitanum, tuncq; primùm ſuum puerum obtuliſſe. Adhæc, quòd parentes Ieſu cunctis ritè peractis, quę ad purificationem præſcripſerat Lex, reuerſi ſint in Bethlehem, vbi natus erat puer. Eat igitur

Eraſmus multa ſine Scripturis & contra Scripturas de Chriſto affirmat: pręſertim vbi Paraphraſten agit Euangelij.

h Lucæ 2.
i Ioan. 2.
k Matth. 3.
l Matt. 26.
Lucæ 2.

Eraſmus ſine Scriptura teſtatur multa de Virgine Deipara, quæ defendi non poſſunt.

Lucæ 1.
Lucæ 2.

Eraſmus,

Eraſmus, & quam legem ipſe turpiter violat, ab aliis pergat exigere, vt ſine Scripturæ teſtimoniis, Deiparæ tribuere non liceat, quod illi tot ſæculis tribuit Eccleſia, præſertim honorificè admodum ac reuerenter illam præ Sanctis reliquis ſalutans atque compellans.

Aſperior adhuc Eraſmi locus eſt in dialogo, qui de peregrinatione religionis ergô, tractat, & inauditum de Maria figmentum proponit, quæ Glaucopluto epiſtolam, cuius etiam ſuprà meminim*, ſcripſerit his verbis ordiens: *Quòd Lutherum ſecutus, ſtrennè ſuades ſupernacaneum eſſe inuocare Diuos, à me quidem iſto nomine bonam magnamque iniſti gratiam, ſcito. Nam antehac tantùm non enecabar improbis mortalium opplorationibus. Ab vna poſtulabantur omnia, quaſi Filius meus ſemper infans eſſet, quia talis fingitur pingiturque in ſinu meo.* Pudet enim ac piget reliqua commemorare, quæ pias aures poſſent offendere, & tamen Eraſmus à MARIA Ieſu matre ex æde, neſcio, qua lapidea, & certo quidem Chriſti paſsi anno ſcripta, ac eiuſdem Virginis manu ſubſcripta, ædidit. Sic autem habet ſubſcriptio: Beata Virgo mea manu ſubſcripſi. Initium verò habet: MARIA mater Ieſu Glaucopluto. Finis demum: Hæc re ſcire volui. Tu cogita quid mihi reſpondendum cenſeas. Nam mihi planè res cordi eſt. Ex æde noſtra lapidea. Calend. Auguſt. Anno Filij mei paſsi M. D. XXIIII. Quanquam verò monitus erat à Pariſienſibus, hæc ridicula quidem, ſed blaſphemiæ proxima eſſe, nihil tamen poſtea correxit in codice, vel mutauit, ſed tanquam iocum, qui in ſtatuam Virginis caderet, excuſandum putauit. Enimuerò valeat cum ſua improba procacitate & procaci impietate Roterodamus, qui ſi alter quidem Lucianus eſſet, quid, obſecro, ad ludificandum petulantius fingere, ſi Vigilantianus aut Lutheranus, quid contra Virginis cultum turpius effutire potuiſſet? Rectiùs tunc illi, quàm poſtea, cum Luthero conueniſſe videtur: tam apertè illius inſtituto velut ſuperis grato patrocinatur, & Diuorum inuocationem ſub Lutheri perſona ſuperuacaneam cenſet, eoſque velut MARIÆ & Diuis moleſtos ridet, qui ſeſe illorum precibus ad quædam à Deo impetranda commendant. Quòd ſi putet, hanc tantam licentiam plusquàm poëticam per iocum excuſari, probisque comprobari poſſe, omninò fallitur, tùm quòd hoc pacto in ſacris iocari, Chriſtiano, nedum Theologo ſit nefas, tùm quod ſcribat ex inſtituto pueris, quorum imprudentem, lubricam, imbecillem, & ad malum vſque procliuem ætatem vir grauis, & qualis ipſe haberi volebat, fidus inſtitutor, longè aliter atque ſynceriùs ad Eccleſiæ Catholicæ normam informare debuiſſet. Vtinam verò fallantur, qui cenſent Eraſmum in multis malè ſibi conſtare, & ſæpè non bono genio agitari, præſertim cùm pleroſque ritus Eccleſiæ, adeoque Virginem matrem ac Diuos alios non obſcurè ludificatur. Atq; hæc pars eſt illorum colloquiorum, quæ & bonos facilè corrumpant, & malos deteriores reddant, dum adeò Satyricè, petulanter, ac impurè tam de rebus quàm de perſonis ſacris garriunt, digna profectò, de quibus ſuam ceu ſuram viri graues magnæque autoritatis præſules æderent. Eius cenſuræ ſumma eſt, nec decere neque expedire hoc ſæculo, vt puri animi tam impura lectione contaminentur, & cauendum eſſe in poſterum, ne boni diſcipuli ex præceptore non bono dediſcenda diſcant. Ac res ipſa demonſtrat, quàm ſit indecorum ac turpe, ſenem Theologum tales docere nugas, & ſcurram ferè impium vel agere vel ſimulare, deque ſanctiſsima Dei matre, & cauſa religionis tam futiliter ſcribere, ac pullulantibus tunc etiam erroribus ſuum calculum addere, fomentumque præbere. Et ſiue ſeriò demum ille, ſiue ioco agat, haud ſanè conueniebat, damnatæ memoriæ homines hoc honore dignari, vt eorum fautrix vel patrona virgo ſanctiſsima conſtitueretur, vtque certa Eccleſiæ ſententia, quæ Sanctorum inuocationem tot ſæculis aſtruit ac defendit, ab eo in dubium vel leuiter reuocaretur, atque contra Hieronymi doctrinam labefactaretur. Cætera quæ ad pleniorem confutationem faciunt, è ſequenti contra Lutherum diſputatione facilè colligentur: nolumus enim hoc loco plures cumulare nugas, quas alij è ſcriptis Eraſmicis ſatis multas excerpſerunt, & cum vera pietate pugnare conuicerunt.

Sunt tamen & alia eiuſdem Eraſmi loca, in quibus ille longè rectiùs ac reuerenter admodùm de MARIÆ cultu ſentit ac loquitur, vt neſciam ſane, magisne ille

Exemplum alterum ab Eraſmo petitum, in quo Mariæ cauſa & cultus malè tractatur.

Cẽſura de præſenti Epiſtola. & Eraſmus Mariæ Virgini audet aſcribere.

Eraſmum excuſari non poſſe, quòd loco egerit in dicta epiſtola.

Quid ſentiendum ſit de colloquiis Eraſmi.

Eraſmi in ſuis colloq. iſta tractaſſe nugas, Chriſtiano tùm autore, tùm lectore indignas ac noxias.

Eraſmi teſtimonia, in quibus Mariam eiusq; cultũ apprimè cõmendat.

Virgini ſacroſanctæ detraxerit, an fauerit: propemodum dixerim, non tam inſignem eum fuiſſe Mariomaſtigen quàm encomiaſten. Extat illius Pæan Virgini matri dicendus, & obſecratio ad Mariam in rebus aduerſis recitanda, tùm Virginis Lauretanæ Liturgia: ſed & pluribus aliis ſcriptis Deiparam ampliſsimè veriſsimeque commendauit. Quas verò maiores laudes, quæ illuſtriora epitheta in Virginem ille conferret, præterquàm vbi appellat eam vnicum cœli decus, certiſsimum terræ præſidium, præpotentem noſtram dominam, auguſtam cœli terrarumque Reginam, huius noſtri pelagi ſtellam, terræ noſtræ Lunam, imò ſpem vnicam noſtrarum calamitatum, quæ quidem inter cœlites vna tantum vel meritis, vel gratiâ, vel autoritate polleat, vt ſola Iudicis iram poſsit reſtinguere? An non MARIAM ſalutat, cùm ita loquitur Pæan: Salue inclita regum progenies, ſacerdotum decus, Patriarcharum gloria, cœlitum triumphus, inferorum formido, Chriſtianorum & ſpes & ſolatium? An non Mariam aduocatam agnoſcit, qui his verbis illam affatur, Diuinitati proxima es, ne illic nobis deeſſes aduocata: plurimùm apud eum vales, vt eſſet cuius precibus & autoritati iuſtam in nos iram ſuam poſſet donare? Quid verò aliud, niſi precantis, & MARIAM ſuppliciter inuocantis eſt oratio: Certa fiduciâ, en, ego pronus tuis aduoluor pedibus, illis quibus etiam cœlites ipſi ſeſe ſubſternunt, præſentes tuo numini ſupplices tendo manus. Succurre, quæſo, mea ſeruatrix, mea ſalus, meum vnicum certiſsimumque perfugium MARIA, præfulge ſtella ſalutaris caliganti, dirige errantem, aſpira laboranti, confirma vacillantem, fulci nutantem, adſis periclitanti. Serua meum dulce decus, animulam hanc, quæ ſeſe tibi, quanta eſt, nuncupat.] Et rurſus idem: Per omnium, inquit, qui in te ſpes fixêre ſuas, vota, obſecro obteſtorq;, Virgo intemerata, peccatoris huius patrocinium apud Filium ſuſcipe: eius iram, quam meis flagitiis excitaui, deprecare.] An non inuocantis hoc quoque carmen eſt:

Epitheta Virgini præclara tribuit Eraſmus.

Quomodò Mariã ſalutet Eraſmus, eam aduocatam agnoſcẽs.

Quomodò Mariam inuocet Eraſmus.

Eſto Virgo fauens, qui modulis te celebrant piis,
Iram auerte Dei, ne feriat fulmina noxios.

In Liturgia Lauretana.

Poſtremò quid mirum, ſi religionis ergô votum ſuum Deiparæ nuncupauit, & nuncupatum Laureti perſoluit Eraſmus, qui Virginis etiam matri Annæ, & Diuæ Genouefæ votiua carmina conſcripſit, ſeq; fido illarum patrocinio commendauit? Quare non habent aduerſarij, cur Eraſmum à ſe ſtare glorientur, eumque in Mariana cauſa nobis opponant, quum vix vllum alium huius æui ſcriptorem, quem ipſi ſuſpiciant, MARIÆ magis addictum & deuotum, deque illius honore præclariùs diſſerentem nobis demonſtrare poſsint. Tum ex his Eraſmus ipſe refellitur, qui vt diximus, titulos in Eccleſia receptos, quoniam in Scriptura non legantur, MARIÆ tribui tam ægrè ſuſtinet, quique à mortalibus Diuos ac eorum præſidia implorari, vanum alicubi aut ſuperuacaneum reputare videtur. Hærenti autem & hallucinanti in quibuſdam Eraſmo, qui neque per omnia ſibi conſtare ſolebat, vt diximus, tantò faciliùs venia danda eſt, quòd ipſe poſtea reſipiſcens, vehementer doluerit, ſe quondam in libris ſuis quædam incautè ſcripſiſſe, & prædicaſſe libertatem ſpiritus, cùm nihil minùs ſuſpicaretur, quàm tale ſæculum & eiuſmodi populum exoriturum, qui ſplendidis verbis iactaret libertatem Euangelicam, & hoc fuco deceptus, effrenem carnis licentiam amplecteretur. Atque hæc ſatis, vt arbitror, in Eraſmum dicta ſunt, qui primus de MARIÆ cultu litem, aut potiùs querimoniam noſtra mouit ætate, & veteris Eccleſiæ vſum atque conſuetudinem in ſuis ſcriptis improuidè ſatis ac odioſè perſtrinxit. Vnde mirabili iudicio Dei factum videtur, vt qui, vtróque velut pede claudicans, iam huic, iam illi parti placere deſiderabat, neutri tandem parti ſatisfecerit, vtque antea ſummus habitus, modò apud Catholicos æquè ac nouæ religionis amatores parem propemodùm, hoc eſt, exiguam ſibi autoritatem ſeruet ac gratiam.

Eraſmũ magis Catholicis fauere quàm aduerſariis, circa cultum Deiparæ.

Cur venia Eraſmo in quibuſdã ſcriptis dari poſſit.

In epiſtola ad amicum religioſum, & ad Cardinalem.

Quem fructum & exitum è ſuis ſcriptis Eraſmus tandem reportârit.

Verumenimuerò vt ſint aduerſarij paulò æquiores, minuſque pergant indignari nobis, qui ſemper in colenda Virgine matre immodici, & plùs æquo accurati

eſſe

eſſe cenſemur, cùm vix exiguam honoris debiti partem illi præſtemus, autorem illis dabimus, qui noſtrum inſtitutum confirmet, nec illum quidem indoctum & rudem, ſed linguarum quoque peritum, neque Catholicum, ſed inter nouos miniſtros nobilem & excellentem, quem ipſi ſolent admirari, Ioannem videlicet Oecolampadium, qui magno in precio habere Virginem matrem, eamque præ Sanctis reliquis amare, colere & venerari docuit, vt hæc eius teſtatur oratio: *Rectè admonet Propheta, vt in Sanctis laudemus Deum. In quo autem plaſmate tam laudandus Deus, vt in Virgine MARIA, quam hodie non ſolùm inhabitare ceu templum ſacratiſsimum, ſed ex ea, & in ea carne aſſumpta homo fieri dignatus eſt? Cœli enarrant gloriam Dei, ne inuidiant: quem ipſi continere non poterant, Virginis vtero clauditur. Obſtupeſcant Angeli, quòd ipſis præteritis Rex eorum ad Virginem diuertit. Et quomodò non per MARIAM laudabilis Deus, in qua ſe oſtentat gratiſsimè, ſi vſpiam diuina commendantur munera: in quam congeſta, quæ alicubi diſſeminata: in qua refulgent, quæ alicubi niteſcunt? Nam vt homini, communicatæ creaturarum omnium dignitates, ita iſta omnium humanarum eminentiarum particeps eſt. Quid mirum, ſi τὸ ἀρχεβολικῶς nulli non creaturæ comparetur, dicaturque, vt eſt, cœlum ornatiſsimum, pulchra vt ſol, electa vt luna, clarior ſyderibus, fœcundior terra, profundior abyſſis, candidior liliis, odoratior roſis, humilior violis; & rurſus procera vt palma in Cades, exaltata vt cypreſſus in Sion, exaltata vt platanus iuxta aquas, exaltata vt cedrus libani? Et quis colligeret omnia? Quid item mirum, ſi figuris ſuis Scriptura nobis eam deliniet, quas pij non explodunt, licet doctiores ſubliniora recondita, ex eis hauriant myſteria. Rectè & ipſa dicitur ardens rubus Moyſis, virga Aaron, vellus Gedeonis, arca fœderis, turris Dauid, thronus Salomonis, hortus concluſus, fons ſignatus, porta clauſa, veſtimentum ſummi ſacerdotis, atque aliis modis. An & ad humanas laudes tranſeundum? Quid ergo mirum, ſi dicatur, cùm ita ſit, quòd ſi le vincat Abraham, patientiâ longanimitateque Iſaac & Iacob, caſtitate Ioſeph, mititate Dauid, maieſtate Salomonem, religione Ioſiam: &, vt ſemel dicam, omnes numeris omnibus vincat excellatque ita in vnoquoque virtutum genere, ac ſi ſolum illud peculiare ſuiſſet. Superuacuum foret, eam conferre Saræ, Rebeccæ, Racheli, Delboræ, Heſter & aliis ſanctis mulieribus, quæ & viros in tantum anteiuit. Quin potiùs ſi cœleſtes angelicæque virtutes nobis cognitæ eſſent, in eis liceret nobiliùs cognoſcere, quid illi cum vnaquaque commune. Sed quæ ſupra omnes, quæ Regina eſt omnium, quam Deus præ omnibus honorauit, cui ſimilis non reperitur alia, quid non aſſecuta, quod eminentiſsimam probet?* Et eodem in libro: *Nollem, inquit, ex cultu MARIÆ aliquid diminui, modò cultui diuino vero illi, quo colitur in ſpiritu & veritate, decedat nihil. Nunquam de me, vt in Domino confido, audietur, quaſi auerſer eam, erga quam minùs benè affici, REPROBATÆ mentis certum exiſtimo indicium. Et quomodò non amarem? & quis eſt, qui non rapiatur in eius amorem, quam Deus ipſe deamat, quam venerantur Angeli & Archangeli, quæ peperit Saluatorem mundi, quæ humani generis eſt aduocata, quæ Regina appellatur miſericordiæ? Eia hortor iterum atque iterum, vt ſummis viribus per eam laudemus Deum.*

Ser. de laudando in Maria Deo.
Pſal. 150.
Pſal. 18.
Epilogus.

Teſtimonium Ioannis Oecolampadij Mariam valdè laudātis.
In nulla creatura adeò laudandus Deus, ſicut in Maria Virgine.
Maria particeps omnium humanarum eminentiarum.
Maximarum in mundo rerū collationes ad Mariā rectè referri.
Quibus veteris teſtamenti figuris Maria ſit adumbrata.
Mariæ virtutes veteris teſtamēti Patres laudatiſsimos obſcurant.
Sanctas mulieres omnes excellit Maria, imò & Angelis præſtat.
Regina omniū ſuper oēs eſt, à Deo præ omnibus honorata.
Nihil de Mariæ cultu diminuendum.
Bonorum eſt omnium rapi in amorē Virginis.
Maria generis humani aduocata, & regina miſericordiæ.

Hæc Latinè ſcripſit, hæc lingua vernacula, vt videtur, publicè pronunciauit, hæc Ioanni Iung Canonico, & in ſpiritualibus Vicario Friſingenſi dedicauit, ac tum in lucem edidit Oecolampadius, cùm Eccleſiam Catholicam deſeruiſſet, minùs vt mirari ſimul & iraſci debeant aduerſarij, nos in MARIA venerādā perſiſtere, quam tātus aliòquin Eccleſiæ hoſtis ſuſpicere cogitur, multiſq; modis apprimè commendat. Sic autem Deiparam colimus, & colendam aſſeueramus, quemadmodùm fatetur inſignis iſte ſectarius, eiuſque ſententiæ aſtipulamur, quoniam de ſuo nihil hîc affingit, ſed quam veritatem Birgittanus monachus in Eccleſia Catholica didicerat, eam nunc repetit ac bona fide confirmat. Itaq; non inuiti recipimus, quæ tùm è Scripturis, tùm è Patribus colligit nobis præconia, ſed quæ MARIÆ virtute, meritis & dignitate multò ſunt adhuc inferiora, ſicut nec ipſe diffitetur. Probamus & illud, MARIÆ cultum in Eccleſia ſic inſtitui & celebrari oportere, vt huius diuini cultus, quem λατρείαν Græci vocāt, nulla fiat diminutio. Augetur autem cultus diuinus & pulchrè illuſtratur, cùm, ſicut ſemper fecit Eccleſia, & iſte fieri monet, in MARIA Deum & miranda Dei opera, munera, beneficia priuilegiáque contemplamur, ſuſpicimus & veneramur: ad hæc cùm, quę illi magna fecit & facit Deus, quæque per illam Angelis hominibusque bona diuinitus conferuntur, gratis recognoſcimus animis, & hinc demum in tantę Virginis, quæ Sanctis omnibus antecellit, amorem, venerationem, cultum, & qualemcunque imitationem excitamur atque prouehimur: eoſq; progreſſus in diuino cultu facimus, vt exemplo MARIÆ fidem, ſpē & charitatem, quę ſunt heroicę planè virtutes,

Quid Lectori ſit conſiderandū in ſuperioribus verbis Oecolampadij.
In quibus Catholicè doceat Oecolāpadius de cultu Virginis.
Quomodò cultus diuinus per Mariæ cultum in nobis augeatur & illuſtretur.

Deóque

Multiplicẽ eſſe fructum, ſi Maria rectè colatur.

Deóque nos arctiſsimè iungunt, augeamus atque confirmemus. Nec vllus vnquam ſatis explicet, quàm ingens hinc ſolatium, quàm firmum præſidium, quantumque gaudium ſpirituale piis compararetur, cùm ſibi ob oculos rectè proponunt, & velut amplectuntur eam, quâ nihil in cœlis aut terris ſecundùm Christum Dominum amabilius, ſublimius, auguſtius, venerabilius atque magnificentius poteſt reperiri.

Licet Mariam, vt aduocatã noſtram, & Reginam miſericordiæ, conſtituere & inuocare, iuxta Oecolampadium.

In ſcholiis adiectis Chryſoſtomo.

Quòd ſi MARIA humani generis eſt aduocata, ſi regina miſericordiæ, quemadmodùm Oecolampadius luculenter affirmat, alibi etiam Sanctos nobis inuocandos eſſe defendens, cur illam fidentibus non adeamus animis? cur votis ardentibus non imploremus, in cuius amorem rapi pulchrum, in qua celebranda perſeuerare dignum, in qua Deum prædicare conſentaneum, & per quam Chriſtum ſæpè multa largiri mortalibus conſtanter credit Eccleſia, multiſque multorum experimentis eſt ſæpè compertum, nullis, vt arbitror, præter impios atque ſectarios hoc inficiantibus.

Non ſolũ Deus in Maria, vt creatura omniũ digniſsima, laudãdus, ſed ipſa etiã tanquã aduocata propitia imploranda iuxta Oecolampadium.

Rectè igitur Oecolampadius non modò de Deo in MARIA laudando diſſeruit, ſed etiã de illa tanquam aduocata imploranda monuit, his etiam verbis poſtremam partem concionis abſoluens: *Digniſsima quæ ſuper omnes creaturas laudetur, imò per eam Deus glorificetur, in qua tanta Dei munera tam eminenter ſunt conſpicua. O diuinam clementiam, & immenſam pietatem Dei; qui & filio ſuo tam ſanctam præparauit matrem, & nobis tam propitiam in omnibus conſtituit aduocatam. Ea intercedente &c.* Nec à vero illud alienum eſt, quod idem prætereà confirmat reprobatæ mentis indicium eſſe certum, ſi quis erga Virginem matrem minùs benè afficiatur. Hoc ſi ita eſt, vt cum multis ſanè piis & ſapientibus viris haud temerè ſibi perſuaſit Oecolampadius, viderint Mariomaſtiges, quod demum piaculum cõmittant, in quam maledictionem incurrant, cùm innocẽtiſsimam illam Dei matrem probris afficiunt, & in illa non ea quæ ſæpè prodidimus, congerũnt crimina, nihilq; ferè præclari, ſed fœda multa de illa profundunt, ac omnem ferè cultũm Virginis in Eccleſia receptum calumniantur, irrident, abrogant paſsim. An hoc eſt, obſecro, benè affici erga Virginem matrem? imò verò eſt hoſtilem & peruerſum in illã animum luce palam omnibus prodere, nec ſibi tantùm, ſed & multis aliis nocere velle, quorum nempè animos ab illius ſacroſanctę Matris amore & cultu abalienare conantur. At charior eſt certè Chriſto MARIA, quàm vt inultum abire patiatur, quod ad matris honorem labefactandum, vel humana vel Satanica peruerſitas vnquam pertentabit.

Reprobatę mẽtis indicium certũ eſt, erga Virginem matrem minùs benè affici, Oecolampadio teſte.

Nouatores apertè prodũt, ſe erga Virginẽ matrẽ peſſimè affectos eſſe, qui Oi vindictã effugere non poſſunt.

Veruntamen vt certiùs conſtet, apoſtatas & hæreticos ſeipſis indies fieri deteriores, idem Oecolampadius [a] poſt ſcriptam eiuſmodi homeliã, longè aliter de MARIA ſenſit & ſcripſit, vtq; reprobatæ mentis indicium, & ſpecimen clarum æderet, tantæ Virginis laudem, titulos atque cultum tandem virulenter proſcidit, vt idcirco [b] Ioannes Faber, qui poſteà Viennenſis Epiſcopus factus eſt, illius calumnias iuſta diſputatione depulerit atque diſsipârit.

Oecolampadiũ aduerſus Mariã bellum apertũ geſsiſſe poſteà.

a In ſerm. de Feſto omnium Sãctorum.
b In Epiſt. Apologetica cõtra Ioannẽ Oecolampadiũ.

CAPVT VNDECIMVM.

Contra Lutherum, Melanchtonem, Caluinum, nouos apologeticos, Marbachium aliosq; plures Nouatores diſputatio, qui cultum Deiparæ Virginis in Eccleſia iampridem vſitatum, & præſertim titulos illi delatos, petulanter impugnant. Item de quibuſdam Patrum ſententiis, quæ MARIAM inprimis ornant, rectè accipiendis.

Martinus Lutherus belli contra Mariam ſuſcepti princeps noſtro ſeculo.

AD Lutherum porrò me conferam, qui abiecto monachiſmo, vt immanem Eccleſiæ hoſtem, & furioſum ſectariorum anteſignanum noſtro ſæculo ſeſe præberet, ſicut alia multa religionis veteris pia inſtituta præ ſe ſuperbè contempſit ac repudiauit, ſic etiam aduersùs MARIÆ cultum & venerationem nefarium bellum indixit Eccleſię, quod ad vitę ſuę finem vſq; collectis

vndique

vndiqne copiis hoſtiliter eſt perſecutus. Quare vt ſeditioſis diſcipnlis quaſi facem ad Mariannm bellum præferrer, palàm ita vociferatur: *Monachi noſtri perditiſsimo ſuo Gnatoniſmo in mulierum gratiam, MARIAM in hoc honoris faſtigium collocârunt, & immodicè laudes eius deprædicârunt. Nónne hoc eſt Chriſti gloriæ detrahere, quòd creaturæ tribuimus ea, quæ Dei ſunt, eiq́ue ſoli competunt? Volumus ei etiam titulum gratioſæ Dominæ tribuere, nec inuidere honorem, quo eam Deus dignatus eſt. Verùm vt ex ea Deam quandam & Idolum faciamus, hoc non placet. At iſti eam ſuper omnes choros Angelorum euexerunt, & ſic ipſius gloriam diminutiorem reddiderunt, quæ maxima impietas eſt.* Ac rurſus, vt ſplendidè porrò mentiatur: *Papiſtæ,* inquit, *Virginem matrem MARIAM Deum conſtituunt, omnipotentiam ei in cœlo & in terra attribuunt, quaſi hæc ipſius propria ſint.* Eiuſdem vanitatis vox illa eſt: *In Papatu omnes ſe ad MARIAM contulerunt, & plus fauoris & gratiæ ab ea ſpectârunt, quàm à Chriſto ipſo.* Adeò non pudet Lutherum, quicquid mala mens ipſi ſuggerit, ad veterem proſcindendam Eccleſiam, cni capitale bellum indixerat, rabioſè falſoque conferre. Ac plutes id genus floſculos, ſed malè olentes alibi ſpargit, vt omnibus perſuadeat, in MARIÆ honore nimis profundè itum eſſe: pleraque enim illi tribui, quæ Dei ſint propria, ſolique Chriſto competant. Igitur Lutherus non per cuniculos, ſicut Eraſmus, ſed omni metu ac pudore poſito, & aperto Marte Mariæ cultum in Eccleſia vſitatum oppugnat, planéque abrogandum cenſet, quinetiam viuens vbi potuit, re ipſa abrogauit, eiuſque abrogationis hæredes ac ſocios moriens valdè multos reliquit, ne ſcilicet homo religioſus veteris ſuperſtitionis fermentum in ſuis tam ſanctè reformatis, aut potiùs omni vero cultu deſtitutis Eccleſiis vel admittere, vel permittere videretur. Hîc autem à Lutheri magiſtri latere non diſcedit Melanchton, vtpote palàm in nos Catholicos inuehens, quòd Mariæ Deiparæ nimiùm tribuamus: *Res loquitur ipſa,* inquit, *quòd publica perſuaſione beata Virgo prorſus in locum Chriſti ſucceſſerit. Hanc inuocârunt homines, huius miſericordiæ conſiſi ſunt, per hanc voluerunt placare Chriſtum; quaſi is non eſſet propitiator, ſed tantùm horrendus iudex & vltor.* Atq; hæc cum Theſeo ſuo Lutherus ſatis quidem impudenter.

In poſtilla circa Euan. de Feſto Natiui. Mariæ.

Lutheri calumniæ & mendacia ad MARIÆ cultum extinguendum comparata.

In poſtilla circa Euan. de Feſto Annunc. Virg.

Quid ſibi Lutherus propoſiti habuerit circa cultum Virginis.

In Apologia cõfeſsionis.

Quòd ſi ſuperiora Lutheri verba nobis ad trutinam reuocanda ſunt, primùm ille, vt vetus hæreticorum mos eſt, veris falſa permiſcet, eoq́ue faciliùs incautos & rudes fallit verſipellis. Fatemur communem & publicam Eccleſiæ confeſsionem eſſe, quòd MARIA ſuper omnes Angelorum choros exaltata ſit: neque hoc monachorum, vt ipſe videri vult, figmentum dici poteſt, ſed ante mille annos traditum, creditum, ſcriptum, decantatum in Græca & Latina Eccleſia retinetur, ſicut ex multis Patrum ſententiis, quas adduximus, conſtare liquidò poteſt. Vnde in hunc vſque diem, tot ſeculis, vbiq; gentium canit Eccleſia: Exaltata eſt ſancta Dei genitrix ſuper choros Angelorum ad cœleſtia regna. Et Anſelmus non minùs verè quàm perſpicuè dixit: Tota Chriſtianitas MARIAM ſuper omnes cœlos exaltatam, & Angelicis choris prælatam certiſsimè credit.] Probet autem, ſi poteſt cum toto ſuo grege Lutherus, quisnam monachorum, & vbi, vel quando in hunc ſenſum dicere vel docere primùm Eccleſiæ ſuaſerit perſuaſeritue: id quod ante Sophronij vel Hieronymi ætatem, id eſt, ante mille ducentos annos apud Orthodoxos receptum, probatum ac decantatum fuiſſe ſuprà demonſtrauimus. Specioſum & illud eſt, quod iactat Lutherus, ſibi non placere, vt ex MARIA Deam quandam & Idolum faciamus, ſe verò paſſurum, vt Deipara titulo gratioſæ Dominæ compelletur, nec ſe illi honorem inuidere, quo eam ipſam Deus dignatus eſt. Quis enim Catholicus non eodem modo ſentit ac loquitur? ſed latet profectò ſub lapide ſcorpius, nec tutum eſt affirmanti, adeoq́; iuranti Luthero, etiamſi in Angelum lucis ſeſe transformaret, fidem adhibere. Fallit in eo certè, quòd ſe ac ſuos, qui nihil de MARIÆ honore atq; cultu ſolliciti ſunt, pios: Catholicos verò eandem Domini matrem honorantes atque colentes, idololatras facit. Fallit, dum gratioſæ titulum & eum honorem, quo MARIAM dignatus eſt Deus, ſe illi non inuidere ſimulat: diuinos autem honores eidem tribui ſe ferre poſſe negat, quum interim ne antiquiſsimum illum quidem & probatiſsimum, & à Deo per Angelum tributum titulum, illi integrum relinquere dignatur, quo gratiâ plena, vt ſuprà demonſtrauimus, ritè nuncupatur. Fallit, quòd longæuum Eccleſiæ morem in honorificis laudibus MARIÆ deferendis adeò non recipit, vt eum etiam, tanquam impium & perditiſsimum monachorum Gnatoniſmũ, relegare non vereatur. Fallit, quòd eiuſmodi

In ſuperiore Lutheri oratione multa falſa & fœda commiſceri.

Firma & vetus Eccleſiæ confeſsio eſt de Maria ſuper omnes Angelos exaltata, non autem monachorũ inuentum.

Libr. de excellent. Virginis cap. 4.

Quot modis fallacẽ Lutherus ſe præbeat in verbis propoſitis.

laudes

laudes in muliercularum gratiam vel inuentas, vel retentas eſſe confingit. Fallit, cùm contendit hoc præclaro Eccleſiæ inſtituto, quo MARIA publicè laudatur & colitur, Chriſti gloriam obſcurari, & ea quæ creatori ſunt vnicè tribuenda, in creaturam peruersè impiéque transferri. Fallit, communem piorum ſenſum atq; conſenſum impiè damnans, qui MARIÆ ſuper choros Angelorum euectę ſummum honoris faſtigium, qui in Sanctos quidem competere poteſt, priuatim aut publicè deferunt atq; gratulantur. Atq;, vt ſemel deſinam, fallit, nimiùmq; craſsè mẽtitur cum Melanchrone Lutherus, quòd beatam Virginem loco numinis conſtituamus, & ex omnipotẽtia commendemus, vel Redemptori Chriſto exæquemus, vt huius officium gratia & meritũ, in MARIAM transferatur, vtq; homines ſe per matrem Domini, velut cauſam meritoriam ſecundùm iuſtitiam, iuſtificari & ſaluari confidant. Calumnietur quantùm velit cum ſuo duce Luthero Melanchton, nunquam ſanè probauerit, MARIAM ſic in Catholica Eccleſia coli, vt ſit victrix mortis & hominum viuificatrix, & quòd propter illam vera in Deum fiducia extinguatur, Chriſtique mediatoris officium aboleatur.

Neque tacet virulentus Eccleſiæ hoſtis Caluinus, qui tam longum poſt ſe ſatellitium hodie ducit, atque hoc venenatum telum in Catholicos vibrat: *Eò progreſſus eſt veſanus furor, vt Chriſti propemodum nudati ſpoliis, eam ornârint. Quaſi verò non habeat quantum illi honoris debetur, niſi Dea fiat: aut hoc illi ſit honorificum, ſacrilegis titulis ornatam in Chriſti locum ſubrogari. Atrocem ergo illi MARIÆ iniuriam faciunt, quando vt mentitis eam laudibus deforment, Deo eripiunt quod ſuum eſt.* Reſpondemus, cùm de MARIÆ cultu agitur, in Catholica parte nihil veſaniæ, aut furoris reſidere, quod præſertim iſtiuſmodi Momi aut Ariſtarchi cenſuram iniquiſsimam promereatur. Deinde non Catholicos, ſed Caluini aſſeclas, ac veteris Eccleſiæ deſertores eſſe eos dicimus, qui ſacroſanctæ Virgini atrocem iniuriam faciunt, cùm illam non ſolùm debitis, ac iam olim decretis laudibus honoribusque ſpoliant, ſed alios etiam ab omni eius veneratione, publicaque laudatione, vbicunque & qualicunque ratione poſſunt, iampridem auocant & abalienant. Adhæc apertam eſſe calumniam affirmamus, quòd Mariam cum Chriſti iniuria prædicemus, aut ſpoliis Chriſto detractis, vt Caluinus blaterat, eandem vel ornemus vel deformemus. Quinimò Chriſto Redemptori & Saluatori noſtro vnico, qui pro peccatis noſtris eſt propiciatio, honorem ſuum integrum exhibemus: de cuius plenitudine omnes acceperunt, & ſine quo Sancti omnes nihil præclari aut habere aut facere poſſunt. MARIAM verò creaturam à Chriſto ipſo redemptam, Chriſti beneficio ſanctam & beatam, & propter Chriſtum amandam ac honorandam eſſe aſſeueramus. Etenim vt alibi Caluinus ipſe teſtatur, hodie celebrari nequit, allata nobis per Chriſtum benedictio, quin ſimul occurrat quàm honorificè MARIAM ornauerit Deus, qui vnigeniti Filij ſui matrem eſſe voluit. Proinde quum ſuo loco Chriſti matrem veneramur, ac Deum in hac creatura ſecundùm Chriſtum longè pręſtantiſsima, prædicamus, ſicut & Oecolampadium docuiſſe monſtrauimus, adeò de Chriſti dignitate nihil detrahimus, vt eius gloriam potiùs illuſtrare ac teſtatiorem reddere videamur. Facit interim more ſuo Caluinus, vt qui præ libidine calumniandi tam multa falſa & tetra nobis affingit, ſimulq; receptum MARIÆ cultum arrodit. Falſum eſt, quòd Chriſto velut in ſubſelliũ redacto, prima ſedes MARIÆ, vt ipſe obblatrat, à Catholicis tribuatur. Falſum eſt, quòd nos inanibus figmentis MARIAM temerè ornãtes, quicquid accepit bonorum à Deo, ferè pro nihilo habeamus. Falſum eſt, craſſas fœdasque ſuperſtitiones in veteri Eccleſia probari, in quibus immodicus matris honor, diuinam Chriſti gloriam vel extinguat vel obſcuret. Falſum eſt denique, licet id millies Caluinus, Lutherus aliique ſectarij omnes repeterent, quæ Dei propria ſunt, in MARIAM à nobis transferri, eamq; tanquam Deam haberi, & Chriſti loco ſubrogari, vel mentitis laudibus eandem deformari, Deóque aliquid eripi, quum Dei ac Domini noſtri matrem receptis ab Eccleſia titulis, externóque maiorum cultu publicè veneramur. Valeat igitur cum ſua impia mordacitate, & mordaci impietate Caluinus, vt qui hoc inani garritu non modò ſuam ſtultitiam & peruerſitatem orbi prodit, ſed etiam venerandam antiquitatem ludibrio habet, ac præclarum Eccleſiæ ſanctæ inſtitutum, ſolennemque in Maria colenda ritum, ad ſacrilegium Virginisque dedecus per ſummam iniuriam refert.

Quomodò Caluinus Catholicos ob Mariæ cultum indignè perſtringat.

In c. 1. Ioan.

Depulſio Caluinianæ obiectionis, quæ putidas calumnias complectitur.

Mariã ſine Chriſti iniuria in Eccleſia prædicari atque coli.

In harmonia Euangelica circa hiſtoriam de Maria cognatã viſitante, & de primo miraculo in nuptiis facto.

Quid

In Anglica apologia.

Quid verò de nnuis apologeticis dicam? qnos non ita pridem ex Anglia prodire, & non Chriſti ſed Caluini ſpiritu inſtrnctos eſſe vidimus, ideoqne Catholicis & illi oppidò quàm inſolenter inſultant. Aiunt, MARIAM Virginem ſic à nobis interpellari, vt ſe matrem eſſe meminerit, vtque imperet Filio, & in illum vtatur iure ſuo. Atque hæc pars eius præclaræ doctrinæ eſt, quam diſcipulis Caluinus tradidit, niſi quòd hi petulantiores effecti, vt impudentiæ ſuæ fucum maiorem obtexerent, ſanctiſsimi viri Bernardi nomen margini aſcripſerunt, à quo Caluinus aliquantò modeſtior abſtinuiſſe videtur. Sed boni viri probè diſsimulāt locum ſiue librum Bernardi, vt fontē ſaltē indicarent, vnde fluxiſſet ea ſententia, quam nobis audacter opponunt. Etenim longè cautiùs ac prudentiùs loqui ſolet Bernardus, vt idcircò ab Eccleſiæ hoſtibus ſæpè multùmque laudetur, velut qui non modò doctiſsimus, ſed etiam ab omni ſuperſtitione alieniſsimus, magna docendi dexteritate atque moderatione vti conſueuerit. Tum vt maximè concedamus, tale aliquid minùs prouidè dictum viro tanto excidiſſe, non erat id quidem à candidis & æquis cenſoribus ad vniuerſæ Eccleſiæ inuidiam detorquendum, ſed potiùs cum aliis æquè piis probatiſque ſcriptoribus & conferēdum, & conciliandum. Illud res ipſa, nobis etiam tacentibus, loquitur, multa Betnardi titulo conſcripta circumferri, & in vulgaribus extare libris, quæ doctorum iudicio alium habent autorem. Solet aliôquin Bernardus MARIAM libenter aduocatam dicere, quæ ſuppliciter & efficaciter ſalutis noſtræ negocia in cœlo pertractet: aduocatam, inquam, ad Chriſtum omnis gratiæ largitorem ſimul & iudicem, in quo maieſtatem dininam homines meritò renerentur: hunc vitæ fontem, illam verò aquædnctum appellat.

Quid Bernardo & Catholicis affingant noui apologetici.

Reſponſio ad obiectionem ex Bernardo factā.

Bernardus etiā ab aduerſariis valde laudatus.

Sermo. t. de natiuit. Mariæ, & ſer. de verbis Apocal & ſer 1. de Aſſumpt. Virginis.

Bernardus Mariam ad Chriſtū aduocatam facit, non quæ illi imperet.

In li. contra Eiſēgreiniū edito de miraculis Virginis.

Nec minùs fœda eſt, Ioannis Marbachij procacitas, qui toto ferè Libro aduerſùs MARIÆ culrum contumelioſiſsimè decertauit, handquaquam ſuſtinens, vt culrus huins veſtigia vel modica extent apud Argentinenſes, quem eorum ſanè maiores in precio maximo habuerunt. Catholicos igitur maledicus idem, in Collyridianos, de quibus poſtea diſſeremus, vaniſsimo ſtudio transformare conarur. Conuellit verus Eccleſiæ canticum, quod Bernardo etiam placuit: Monſtra te eſſe matrem, eoque detorquet ſententiam, quòd nos talem in cœlis Deiparam conſtituamus, quæ ſibi poteſtatem ſeruet Chriſto Filio imperandi, & neſcio quod imperinm exercendi. Sngqillat illud quoque Canticum: Sub tuum præſidium confugimus ſancta Dei genitrix; & vociferatur, nns maioresqne noſtros à Chriſto ad MARIAM defeciſſe, perinde ac ſi tantam matri pntentiam, quantam Filio aſſcribamus, neqne tàm Deum quàm MARIAM inuocare ſoleamus. Adhæc obſcnra quædam & ignota cantica, quæ fortaſsis in vno aut altero loco (quàm rectè ac prudenter non diſputo) irrepſerunt, toti obiicit Eccleſiæ, vt habeat quod mordeat & calumnietur. Præcipuum accuſationis caput (vt reliqna eius probra miſſa faciam) in eo ſtatuit, qnòd MARIAM habere & colere pro Dea videamur. Nos verò, qui caninos iſtius latratus ac morſus poſteriore diſputatione facilè depellemus, cum Ioanne Damaſceno ingenuè profitemur, ad gentiles nugas & fabulas pertinere, ſi quiſquam omninò MARIAM Deam appellet: & cum ſancto Epiphanio teſtamur, handquaquam conuenire, vt vel MARIA, vel Sanctorum aliquis vltra decorum, & ſupra Deum ipſum colatur atque honoretur.

Marbachius vt maledicus, ita inſulſus Mariæ cultum petulāter oppugnat.

In ſer. de obdormitione Virginis.

Contra Antidicomatianitas,

Mariam nobis handquaquam pro Dea cenſeri vel coli.

Extant Libelli quotidianarum precum, quas Græci recitare ſolent, in quibus MARIA honorificè ſalutatur, adeoque his nominibus decoratur, qnòd ſit murus inexplicabilis, munitio ſalutis, ſpes, præſidium, & perfugium Chriſtianorum, tùm eorum qui laboribus opprimuntur, portus tutus à tempeſtatibus. Quibns epithetis (plura verò Matthæns Philadelphienſis Epheſiorum Archiepiſcopns ſuggerit) mirùm, quantopere Camerarius, Chytræus, Chemnitius, aliiqne plures Eccleſiæ hnſtes vrantur, nec ſe cohibere poſſunt, qnin aduersùs illa palam excipiant, publicè vociferentur, & velut acerrimi iudices cuncta relegent ad veterum ſnperſtitionem, quæ lucem Euangelij de vera fide veriſque cultibus extinxerit, ſi ipſis quidem Pſeudoeuangelicis creditur. Sed non ignotus eſt iſtius ſectæ faſtus, nihil non damnantis ac reiicientis, quod nouis magiſtri ac principis Lntheri decretis aduerſatur, illudq;

Quibus epithetis Græci Mariā ornare ſoleant, ſectariis noſtris eos calumniantibus.

In precationibus duab. ad ſanctiſsimam Virginem.

Nouę ſectę mos eſt, Luthero magiſtro mordicus adhærere, quicquid alij ſentiãt.

Heerbrandus, quid ſugillet in Catholicis Mariam ex libello, qui antidotariũ animæ inſcribitur, venerantib. Refutatio eorũ, quę adfert Heerbrandus.

pro ſua libidine ſuperſtitioſum vocat, quod non modò poſteriores, ſed & vetuſtiores Græci & Latini, quos deinde producemus, Deiparam colendo & inuocando piè ſanctéque inſtituerunt & obſeruârunt. Ad eandem claſſem pertinet Iacobus Heerbrandus, qui ante triumphum victoriam canens, ac velut excandeſcens: *Turpiſſimè*, inquit, *errant Pontificij, dum Diuæ Virgini hæc tribuunt, quòd ſit fons inexhauſtibilis miſericordiarum & veniæ, imò ipſa miſericordia & venia, quòd vitam æternam tribuat*. Et cùm non habet Ariſtarchus inuiduſque cenſor, vnde ſeueram damnationis ſuæ ſententiam comprobet, margini hoc tantùm aſcribit: In Mariæ Antidotario.

In diſputat. de ſemina Abrahæ.

Quaſi verò Catholici propugnent & excuſent, quicquid in huiuſmodi libellis ſine autore certo editis, vel Eccleſiæ calculo nunquam probatis, imò & Pij Quinti optimi doctiſsimique Pontificis autoritate caſtigatis, vulgò circumfertur. Etenim hic multa ſibi Typographi permiſerunt, alij per imprudentiam & ex zelo, ſed non ſecundùm ſcientiam, ſubinde quædam adiecerunt, quæ ſanctam Eccleſiæ ſobrietatem non ſapiant, nec formam habeant ſanorum verborum, neque ob Eccleſię confeſsionem aut conſuetudinem, ſed propter priuatæ pietatis quaſi ſpeciem nonnullis blandiuntur. Sicut autem Apoſtolorum ordini nunquam ſatis laudato, vnius aut plurium imbecillitas nullum dedecus aut præiudicium apud ſapientes adfert: ita Catholicorum ſynceritati, & Eccleſiæ in legitimo cultu conſuetudini non debet obeſſe, quòd nonnulli non ex malicia quidem & contemptu, & ſine ſuperſtitione ac graui errore in ſancto precandi munere, vel in MARIA veneranda & ſalutanda delinquunt, & ſibi in libellis precatoriis plùs indulgent ac arrogant, quàm à matre Eccleſia vel traditum, vel probatum acceperunt. Id quod illi etiam calumniæ reſponſum ſit, quam inſignis conuiciator Heerbrandus nobis rurſus opponens: *Huius*, inquit, *farinæ plurima impiiſſima, in ſuis Orariis & Hortulis animæ reperiuntur. Quis ergo Valentinianos eſſe adhuc negabit?* Is profectò negabit, qui Valentinianos rectè nouerit, & prudenter ſibi cauerit à figmentis, fallaciis & mendaciis ſectariorum. Atque vt maximè ſit verum aliquid, quod Heerbrandus cum ſuis, Eccleſiæ odio flagrans vndique conquiſitum adducit, nos ingenuè fatemur, impropriam & figuratam locutionem, præſertim ob metonomyam, apud Veteres frequenter occurrere, per quam ad MARIAM referunt, quæ Chriſto capiti peculiariter competunt, eiq; ſoli, iuxta Scripturę conſuetudinem aſcribuntur. Apud Paulum certè, vt exemplum adferam, ita de Chriſto ſcriptum habemus: Conſummatus factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ. Irenæus verò in hunc modum docet: MARIA Virgo habens prædeſtinatum virum, & obediens, ſibi & vniuerſo generi humano cauſa ſalutis facta eſt.] Rurſus à Paulo celebratur Chriſtus, qui mortis habentem imperium diabolum per mortem deſtruxerit: & tamen Ambroſius de MARIA prædicat, quæ Satanam vicerit triumphatorem.

In præfatione libellorũ recẽs editorum ex Pij Quinti Põt. autoritate.

Catholici non defendunt quæ paſsim extãt in libellis precatoriis.

Indiſpu. de hæreticis, an ſint puniendi.

Veteres quędã ad Mariam referre per metonomyam, quæ aliòquin Chriſto competant.

Hebr. 5.

Chriſtus cauſa ſalutis æternæ, quod epitheton Irenæus Mariæ quoq; largitur.

Li. 3. contra Valẽtinum cap. 23.

Chriſtus vicit Satanam iuxta Paulum, & Maria quoq; vicit Ambroſio teſte.

Hebr. 2.

In oratione de funere Theodoſij.

Cum verò hæc aliaque huius generis plura ſint, quæ apud Veteres leguntur, Nouatores in iudicando tam præcipites, quàm ad calumniandum effuſi, mox irruunt, ſeque non modò duros & ſeueros, ſed etiam iniquos & atroces planè, imò & ridiculos iudices Veteribus ſolent exhibere. Hi verò nunquam adeò deſipuerunt, vt ad MARIÆ nomen & gloriam efferendam diuinum nomen labefactare, aut Chriſti Redemptoris maieſtati derogare, vel per ſomnium cogitarent. Vnde inter Scholaſticos Bonauentura, quem præ cæteris in MARIA colenda & inuocanda ſuperſtitioſum fingunt aduerſarij, diſertis verbis obſeruandum eſſe monet, quòd, etiamſi mater habenda ſit in reuerentia, magnaque deuotione colenda, multò hanc tamen maiorem erga Filium, ex quo eſt omnis illi honor & gloria, exerceri oportere. Et rurſus cauendum præcipit, ne dum matris excellentia ampliatur, Filij gloria minuatur, & ſic in illo mater prouocetur, quæ magis velit extolli Filium & honorari, quàm ſeipſam, vtpote Creatorem quàm creaturam. Faciunt interim ſæpè Patres, quod in Scripturis diuinis eſt vſitatum, ſicut ſequens Caput oſtendet, vt quæ ſoli Deo ſecundùm ſenſum abſolutum competunt, quum ad Sanctos alios, tum ad MARIAM extendant. Nonnunquam per amplificationem & exaggerationem loquuntur, ſuaque ſemper in ſenſum aliquem pium & commodum accipi poſtulant, qui cum Eccleſiæ

Mentem Veterũ non fuiſſe, vt cũ Chriſti iniuria Mariam attollerent.

Bonauenturæ admonitio de cultu Virginis diſcretè præſtando.

In li. 3. ſent. diſt. 3. q. 2.

Non eſſe abſurdũ, ſed Scripturis conſentaneũ, Mariæ quædam attribui, quæ alio ſenſu competũt Deo.

Catholicæ

Catholicæ commnni iudicio quadret. Quod cùm facinnt, in alium atque alium ſenſum vocibus eiſdem vtuntut, neqne tamen vtrique perſonæ matris & Filij parem honorem deferunt, aut à quoqnam deferri volnnt. Nec enim tàm rudes erant, vt ignorarent, attribnta multa Creatori ſimul & creaturæ in Scripturis aſcribi, eaque non ex æqnalitate, ſed ſecnndùm proportionem, ac dinerſa quidem ſignificatione, iam de Deo, iam de creatura prædicari. Exemplo ſit, quòd Denm ſapientem & bonum dicimus, eademque nomina, vt multis aliis, ſic & MARIÆ largimnr: ſed ſolus interim Dens ſapiens exiſtit, qui ſimul creaturas ſapientes faciat, ipſe ab æterno ſapiens: ſolus itidem bonus, qui bonos efficiat, ac fons omnis bonitaris, in quo bona omnia ſunt vnum, his exceptis, quæ ad relationem ſpectant, vt admonet Auguſtinus. Hoc ſenſu MARIAM ſapientem ac bonam Veteres non intelligunt, quantúmuis illam extollant, ſed Scripturæ more inter virgines prudentes illam prudentiſsimam, ſiue ſapientiſsimam, & inter matres bonas optimam vel maximè benedictam agnoſcunt & prędicant. Illum, vt primnm principinm, à quo & ad quem omnia, vnicè reuerentut & adorant: hanc, vt Dei matrem præ cæteris creaturis ornatam & venerabilem ſtatuunt atque colunt.

Sapiens & bonus Deus, ſapiẽs etiam & bona Maria; ſed alio atq; alio ſenſu.

Li. de tripli-ci habitaculo. Matth. 25. Lucæ 1.

Quapropter illi, vt radicem & fructum, ſic matrem & Filinm eiſdem laudandi formulis ſæpenumerò proſequuntur, & quæ ad Chriſtum maximè pertinent epitheta, eiſdem MARIAM quoque compellare non verentnr. Idem enim cum Bernardo ſenſerunt, qni non dubium eſſe, inqnit, quicquid in laudibus matris proferimus, id ad Filium pertinere: & rutſus cùm Filium honoramus, nos à gloria matris non recedere. Nam ſi inxta Salomonem, Filius ſapiens gloria eſt Patris: quantò magis glorioſum eſt, matrem ipſius effici ſapientiæ?] Spectârunt certè Veteres atque ſuſpexerunt auguſtam & arctiſsimam illam coniunctionem, quæ inter Chriſtum & ipſius matrem, non ſolùm ex parte carnis, ſed etiam propter animorum atque voluntatum conſenſionem intercesſit, adeò vt nihil duobus illis, ſiue in terris, ſiue in cœlis coniunctius eſſe poſſe videatur. Vt enim præclarè dixit vir ſanctus Arnoldus Carnotenſis: Vna eſt MARIÆ & Chriſti caro, vnus ſpiritus, vna charitas: & ex qno dictum eſt ei, Dominus tecum, inſeparabiliter perſeuerauit promiſſum & donum: & Filij gloriam cum matre non tàm commnnem iudico quàm eandem.] Quid ergo mirum, eadem vocabula, quæ Chriſto aliôquin debentur, matri nonnunqnam aſcribi? ſed ita, vt ſenſus alius atque alius ſit vocabulorum, & vtriuſq; perſonæ vel honor vel officium minimè commiſceatur. Ad hunc modum Bernardi verba ſunt accipienda, qnum dicit: Deum totius boni plenitudinem in MARIA poſuiſſe, & quicquid ſpei in nobis eſt, quicquid gratiæ ac ſalutis, ab ea redundare, quæ deliciis affluens in cœlum aſcendit.] Vbi vir tantus MARIAM eximiè qnidem commendat, ſed vt Chriſti tamen honori nihil velit eſſe detractum, cuius incomparabile beneficium toties grauiſsimè laudat, & illnſtrat maximè. Quòd autem gratiam & ſalutem à MARIA in nos dicit redundare, non eo ſenſu dicit, vt ex illa Vitæ fontem faciat, aut Chriſto illam exæquet. Quis enim fons Vitæ, vt ibidem ipſe loquitut, niſi Chriſtus Dominus? de cuius plenitudine omnes accipiunt, quæ plenitudo ſeipſam exinaniuit, vt fieret nobis iuſtitia & ſanctificatio & remiſsio. Mariam verò eleganter vocat aqnæductum, qni plenitudinem fontis ipſius de corde Patris excipiens, nobis eundem fontem edidit, vt aquæ fontis ad nos vſque deriuarentur, & quia per hunc aquæductum cœleſtis illa vena deſcendit, idcircò Mariam tantopere prædicat, ac deuotiùs honorandam oſtendit: Totis, inquit, medullis cordium, totis præcordiorum affectibus, & votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia ſic eſt volnntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam.] Duplicem ergo cauſam, ſi Bernardum ſequimur, in honoranda Maria tenemus, alteram quòd illa mundi Saluatorem Chriſtum nobis genuit, alteram quòd fidam & ſingularem nobis apud Chriſtum perpetuamque aduocatam præſtet. Vnde ſubiicit: Chriſtus frater tuus eſt & caro tua: hunc tibi fratrem Maria dedit. Sed forſitan, & an in ipſo maieſtatem vereare diuinam, quòd licet factus ſit homo, manſerit tamen Deus. Aduocatum habere vis & ad ipſum? ad Mariam recurre. Nec dubius dixerim, exaudietur & ipſa pro reuerentia ſua. Exaudiet

Maximam inter Chriſtum & matrem coniunctionem ſpectari à Patribus, cũ Mariã eximiis titulis exornãt.

Ser. 4. ſuper Euang. Miſſus eſt. Prouer. 10.

In tract. de laudib. Mariæ. Lucæ 1.

Ser de Natiuit. Mariæ.

Explicatio loci de præſtantia Virginis apud Bernardum.

Joan. 1. 1. Cor. 1.

Cur Maria precipuè honoranda iuxta Bernardum.

Apud Chriſtũ Maria eſt aduocata, Bernardi teſtimonio.

 vtrique

vtique matrem Filius, & exaudiet Filium Pater. Cum his Damaſcenus conſentit, Mariam ita compellans: Glorioſa dicta ſunt de te in generationum generationibus, quæ Deum Verbum in vtero concepiſti, caſtaque permanſiſti Deipara Virgo. Ideò te omnes poſt Deum veneramur, vt noſtram.] Verùm de his plura paulò poſt diſſeremus, tati, nunc ſatis eſſe reſponſum ad craſsiores illas & vulgatiores aduerſariorum calumnias depellendas, quibus MARIÆ rituli in Eccleſia vſitati procaciter impetuntur. Hinc præterea ſimplices velut antidoto præmuniti, facilè ſibi cauebunt, ne tragicis iſtorum debacchantium vocibus offendantur, ac fortaſsis etiam maiore cum fructu in Veterum lectione verſabuntur. Totius autem tractationis ſuperioris hæc Summa ſit: primùm quidem, quòd paucorum hominum error, ſi quis fortè in MARIÆ titulis contigiſſet, laudabili Eccleſię conſuetudini in legitimo & probaro Virginis cultu præiudicare minimè debeat: deinde verò, ſi quæ Veterum dicta in ſpeciem dura ſeſe hîc offerant, ad Orthodoxi ſenſus normam reuocanda, neque protinus ab vllo condemnanda eſſe; quandoquidem ab omni ſuperſtitionis & idololatriæ nota excuſari non incommodè poſſunt.

In ſuis cantionibus.

Epilogus huius Capitis, & quis fructus inde colligi poſsit.

Summa præcedentis tractationis.

CAPVT DVODECIMVM.

Multa nomina, epitheta & attributa in ſacris literis iam ſoli Deo, iam Deo & Sanctis aſcribi, nihilq́; incommodi eſſe, quòd MARIAM & Sanctos alios, ſicut Deum vel Chriſtum eiſdem titulis & loquendi formulis ſubinde ornemus atque commendemus.

VERVMENIMVERO quandoquidem in hoc argumento aduerſarios nihil magis, quàm ſplendor titulorum offendit, quibus Mariam extollit Eccleſia, & hinc præcipuam inſectandi anſam arripiunt, vt nos Deo contumelioſos & Chriſto iniurios, ſimulq́; erga Deiparam ſuperſtitioſos eſſe clamitent, equidem operæpretium facturus videor, ſi è Scriptura diuina commonſtrem, quidnam de titulis Deo vel Chriſto attributis iudicandum ſit, & an iidem MARIÆ & Sanctis etiam aliis ſine vitio non poſsint aliquando accommodari. Ac primùm, tituli quidam, aut, ſi manis, epitheta ſic ſoli naturæ diuinæ conueniunt, vt nulli alij creaturę, ſiue cœleſti, ſiue humanæ tribui poſsint ac debeant. Vt exempli gratiâ, quòd Deus omnipotens, æternus, infinitus, rerum principium & finis, creator, Dominus vitæ & mortis, iuſtificator, ſiue iuſtitia, ſanctificatio & redemptio noſtra nuncupatur. Ex his enim nihil eſt, quod vel MARIÆ, vel Sanctis largiri fas ſit, & ſi quicquam eorum à Deo ad creaturam quamlibet transferatur, in blaſphemię crimen facilè poteſt incurri. Atque huc pertinent ſententiæ, quibus ſummum illud æternumque numen, quod ſuam gloriam non dat alteri, euidenter affirmat: Ego Dominus Deus tuus Sanctus Iſraël Saluator tuus. Omnem qui inuocat nomen meum, in gloriam meam creaui eum, formaui eum, & feci eum. Ego ſum, ego ſum Dominus, & non eſt abſque me Saluator. Ego Dominus ſanctus veſter creans Iſraël, Rex veſter. Ego ſum, ego ſum ipſe, qui deleo iniquitates tuas propter me. Quæ teſtimonia nobis vel vnum Eſaiæ caput ſuppeditat, ac ſimilia paſsim apud Prophetas reperientur.

Epitheta quædã ita Deo conueniũt, vt nulli alij poſsint communicari.

Eſaię 43.

Sunt rurſus tituli quidam ſeu epitheta, quæ in ſacris literis iam Deo, iam Sanctis indifferenter tribuuntur, in quibus non ipſam nuncupationem, ſed ſignificationem ſpectare & perpendere oporteat, quemadmodùm Patris, Magiſtri, Paſtoris, Fundamenti, Petræ vocabula non obſcurè declarant. Vnde licet Chriſtus apertè pronunciet: [a] Patrem nolite vobis vocare ſuper terram: nihilo ſecius patrem Abraham dictum

Epitheta quædam Deo ſimul & aliis in Scriptura promiſcuè tribuuntur.

a Matt. 23.

b Luc. 16. Rom. 4. Actor. 7. Iacob. 2. c Matt. 23. Ioan. 13. d 2. Tim. 1. Hebr. 5. Epheſ. 4. Actor. 13. e Ioan. 10. 1. Petri 2. Hebr. 13. f Epheſ. 4. 1. Petri 5. g 1. Cor. 3. h Apoc. 21. i 1. Cor. 10. k Matt. 16. l Eſaiæ 51. m Ioan. 1. 8. & 9. n Matth. 5. o Ioan. 1. Rom. 8. Galat. 3. & 4.

dictum ſæpè [b] legimus, & Paulus aliorum ſe Patrem facit. Rurſus magiſter noſter vnus eſt Chriſtus, qui ſe ita vocari disertè [c] iubet: neque peccant tamen, qui cum eodem [d] Paulo & ſe & alios, magiſtros ſiue doctores, ſi hunc dignitatis gradum aſſecuti ſint, fidenter appellant. Eſt paſtor Chriſtus, qui & ſeipſum bonum paſtorem [e] profitetur: ſunt & alij paſtores à [f] Paulo dicti, ac hodie etiam paſtores dicendi, ſi ad exemplum principis paſtorum & ipſi ſuas animas pro ſalute gregis impendant. Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus, Apoſtolo [g] teſte. Et tamen, ſi Ioanni credimus, Apoſtoli [h] duodecim fundamenta Hieruſalem, ſiue Eccleſiæ prædicantur. Chriſtus demùm eſt petra citra controuerſiam, vt & Paulus clarè [i] pronunciat, neque ſolùm cum [k] Petro hoc ſibi nomen vult eſſe commune, ſed etiam cum Abraham, de quo dixit [l] Eſaias: Attendite ad petram vnde exciſi eſtis: & ſtatim ſeipſum explicans: Attendite, inquit, ad Abraham patrem veſtrum. Quis æquè ac Chriſtus, obſecro, mundi [m] lux cenſeri dicique meretur? & ipſe tamen Apoſtolos hoc nomine [n] ſalutauit. Nec hi ſolùm, ſed & alij verè in Chriſto renati atque iuſtificati, [o] Filij Dei, & quod multò eſt amplius, Dij abſque vlla Chriſti iniuria, qui eſt Filius Dei ac ipſe Deus, in Scripturis nominãtur. Quid enim ſi diuinæ bonitati viſum eſt, ſuos electos, ac præſertim Apoſtolos, hoc honore dignari, vt quibus diuinam ſuam gratiam, ſuum Filium, ſuumque Spiritum, quo nihil habet intimius, communicauit, eiſdem etiam mirificam in nominibus ſocietatem conferat, eoſque in verbo ſuo honorificentiſsimis & dulciſsimis titulis paſſim exornet. Complura ſunt id genus alia epitheta Chriſto, vt capiti, congruentia, quæ membris huius capitis egregiè quadrant, ac illis ipſis in ſacris literis paſsim attribuuntur.

Cor Deus tam honorificis nominibus iuſtos appellet, & ſibi quodammodo exæquet in vocabulis.

Matth. 22.

Qui ſunt igitur iſti verborum aucupes tam ſcrupuloſi, ne dicam ſuperſtitioſi, vt in nudis hæreant voculis, & germano verborum ſenſu neglecto, nihil non rapiant ad contentionem? Errant profectò neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei, quemadmodùm de Sadducæis Chriſtus aiebat. Si enim Scripturas intelligerent, Eccleſiam non calumniarentur, quæ iuxta Scripturæ phraſin & conſuetudinem, Sanctis huiuſmodi tribuere non refugit, quæ de Chriſto vel Deo ipſo prædicantur. Rurſum ſi virtutem Dei perpenderent, omni liuore poſito, ſummam Dei liberalitatem lætis gratiſque animis nobiſcum amplecterentur, tantoque magis Sanctos ſuſpicerent, & à nobis prædicandos putarent, quantò apertiùs eoſdem Chriſtus non modò nominum, ſed etiam præmiorum ſuorum maxima communione dignatur, vt honores ſibi in cœlo decretos cum illis planè communicare videatur. Quem enim honoris gradum exaltatus à Deo Chriſtus magis ſibi proprium ſeruat, quàm quòd totus in Patris ſui thronum aſcendit, ac poteſtatem ſuper gentes accepit? Parùm fortaſſe videatur, quòd Sancti perpetuam & [p] iuſtitiæ & [q] vitæ coronam & [r] manna abſconditum, & [s] calculum candidum ſibi promiſſum in cœlo percipiunt. Quid autem magnificentius dici, vel optabilius exiſtimari poteſt atque illud: Qui [t] vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo, ſicut & ego vici, & conſedi cum Patre meo in throno eius. Ac iterum: [u] Qui vicerit & cuſtodierit vſque in finem opera mea: dabo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur? E ſeruis Reges facit, eoſque ſuper omnia bona ſua conſtituit, & ſuæ maieſtatis velut oblitus, qui Rex regum exiſtit, ſeruile miniſterium illis ipſis regnantibus impendere non grauatur. Nec enim ſolùm illis regnum, quale ipſi diſpoſuit Pater, aſsignat, in quo regno edant & bibant ſuper eius menſam, ſed præterea promittit, quòd præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiens illis miniſtrabit. Cur ergo dubitemus, munificentiſsimo Deo hoc noſtrum placere ſtudium, quo nos miſeri Sanctos lectiſsimos, & coniunctiſsimos eius amicos honorificè compellamus, & præclaris titulis ab ipſo Capite acceptis cohoneſtamus? quum ipſe tanti eòs habeat, nec ſolùm in epithetis, ſed etiam in præmiis & honoribus eoſdem ſibi quodammodò conformet, ſi ſecundùm Scripturam loquimur, addita ſemper ea, quę Chriſto capiti conuenit, eminentiâ, & ſaluo incomparabilis honoris gradu, qui omnium Domino & Redemptori debetur per omnia.

Aduerſarij Scripturas & virtutem Dei in præſenti argumento neſciunt.

Chriſtus Sanctis ſuis communicat non ſolùm epitheta, ſed etiam præmia ſibi competentia.

p 2. Tim. 4. q Iacob. 1. r Apoc. 2. s Ibidem. t Apocal. 3. u Apocal. 2. Matth. 25. Lucæ 22. Lucæ 12.

Quãtum honoris Chriſtus amicis & Sãctis ſuis tribuat in cœlo.

Quàm vanus igitur ac præpoſterus horum eſt metus, ne, quod matri adiici-mus, id Filio adimamus? Quin potiùs matrem ob Filium eiſdem etiam nominibus honoramus, neque, vt iſti faciunt, optimæ maximæque matri excellentes titulos inuidemus. Adeò verum eſt quod dixit Tertullianus, hæreticos ex more ſimplicia quæque torquere. (Lib. contra Hermogenem.) Quòd ſi Chriſtianum illum candorem, qui homines Euangelicos decet, adferrent, ſi Scripturis conſentanea ſentirent ac dicerent, Theologicam regulam diligentiùs obſeruarent, quâ veriſsimè traditur, multa nomina propriè, & per eſſentiam, vt vocant, ſiue per excellentiam diuinis perſonis competere, quę ſecundariò ac minùs principaliter, & ſecundùm gratiâ aut per participationem Sanctis, imò & aliquando credentibus ritè attribuantur. Eſt eadem ſæpè vocum nuncupatio, ſed earundem ſignificatio (vt oſtendimus) planè diuerſa, quæ à prudentibus & doctis, potiſsimùm verò à Scriptura & fida eius interprete Eccleſia, petenda eſt. Neque parùm hic iuuant Scholaſticorum diſtinctiones, vt quæ magnam & neceſſariam lucem hiſce Scripturæ teſtimoniis adferunt, quæ tùm obſcura eſſe, tùm in ipſa collatione, prima fronte pugnare videntur. Exemplo ſit quòd Chriſtus aſſerit: [a] Nemo bonus niſi vnus Deus, quodque alibi rurſus teſtatur: [b] Bonus homo de bono theſauro profert bona. Tum quòd apud Paulum legimus: [c] Nullus eſt Deus niſi vnus, qui mox tamen ſubiicit: Sunt Dij multi, & Domini multi: quòd prætereà diuinum illud opus remiſsio peccatorum ([d] Ipſe enim redimet Iſraël ex omnibus iniquitatibus eius) etiã ad Eccleſiæ miniſtros pertinet, Chriſto ipſo teſtante: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: quorum retinueritis, retenta ſunt.

Regula Theologoru ſi obſeruanda in his epithetis, quæ iã Deo, iam Sanctis vel Iuſtis tribuuntur.

Ad concilianda Scripturæ loca opus eſt diſtinctione.

a Matt. 19. Marc. 10. b Matt. 12. c 1. Cor. 8. d Pſal. 129. Ioan. 20.

Ac frequenter in Scriptura comperias, quæ Diuino numini propriè competunt, ad homines etiam transferri, atque cum illis communicari, vt commoda quidem ac dextra egeant interpretatione. Quis, obſecro, niſi inſanus, dubitet opus Dei proprium eſſe, pios ex hac vita migrantes in æterna illa tabernacula transferre? Et tamen docet Chriſtus de nonnullis, qui poſtquam diuitum benignitate in hac vita fuerint ſubleuati, etiam poſt mortem ſe illis gratos ac benignos viciſsim præbeant, adeò vt illos defunctos humaniter tractare, atque in æterna tabernacula recipere velint ac poſsint. (Lucæ 16.) Facite, inquit, vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Hinc ſi quiſquam colliget, ad homines transferri Dei gloriam, qui, cui vult, miſeretur, quique ſolus beat ac ſaluat, ineptus fuerit cauillator, etſi Scripturæ verbis ſe poſſe communiri confidat. (Rom. 9. Exodi 33.) Igitur imperitos ac ridiculos eſſe neceſſe eſt, qui nudas Scripturę voces ac phraſes vrgent mordicus, nullamque in verbo Dei diſtinctionem, vel commodam interpretationem admittunt, ac demum indignè ferunt, ea quæ de Deo & Chriſto ſcripta legimus, quum ad Sanctos alios, tum ad Matrem Dei ſanctiſsimam aliqua ex parte transferri. Adiungam rurſus exemplum, quod ad rem facit maximè, vt rudiores etiam quod volumus, rectiùs aſſequantur, & aduerſariorum obſtrepentium tragicis vocibus non adeò facilè commoueantur.

Crebrò Scriptura hominibus aſcribit, quod Deo debet tribui, vt opus ſit commoda explicatione.

Ad MARIAM & Sanctos poſſe multa transferri, quæ de Deo & Chriſto ſcribuntur.

Offendit teneras iſtorum aures, MARIAM vitam, dulcedinem, ſpem noſtram agnoſci, atque ab Eccleſiæ filiis appellari. Cur igitur non illos offendit & Paulus, qui tanti facit ſuos Theſſalonicenſes, nihil vt dubitet eos ſpem ſuam, gaudium ſuum, gloriam & coronam ſuam, honorificentiſsimis, profectò, verbis compellare, atque per Epiſtolam ſalutare? (1. Theſſ. 2.) Quid? tàm imperitus, tàm ſtolidus, ne dicam & impius erat Paulus, vt in homines transferret (ſicut iſti loquuntur) quod Deo Optim. Maxim. tribuere oportebat, nimirùm ex quo, & per quem, & in quo ſunt omnia, cui prætereà ſoli honor & gloria in ſæcula ſæculorum, vt idem luculenter affirmat? (Rom. 11. 1. Tim. 1.) Quotuſquiſque noſtrûm obſecro, in ſolo Deo ſpem ſiue fiduciam, dulcedinem ſiue conſolationem, gloriam demum & coronam omnem ſibi ita defixam habet, ſicut habuit Paulus? quis cum ſummo æternoque bono arctiùs ſeſe coniungit? aut à charitate Dei, quæ in Chriſto eſt, minùs ſe patitur ſeparari? (Rom. 8.) Sed hoc donandum erat Theſſalonicenſibus ad Chriſti fidem non ita pridem conuerſis, vt illis Paulus amoris ſui magnitudinem verbis amiciſsimis declararet, ſicut etiam Philippenſibus fecit, his verbis illos exhilarans atque confirmans: (Philip. 4.) Itaque fratres mei chariſsimi & deſidera-

De Maria pręclara epitheta rectè prędicari, ex Paulo confirmatur.

Cur Paulus Theſſalonicẽſes tam honorificè compellârit.

deſideratiſsimi, gaudium meum & corona mea: ſic ſtate in Domino, chariſsimi. Vbi ſanè Paulus, propè dicam Comicos & vulgò amantes imitatur, quibus eſt perquàm familiare, verbis & ſermonibus ſuauiſsimis indulgere, ac intimi amoris affectum, quo ſe mutuò alius alium complectitur, verbis planè mellitis teſtatum reddere. A quo inſtituto nec prorſus Scriptura diuina diſcedit, in qua Spiritus ſanctus, cœleſtis & feruens humanæ mentis amator, non modò per amplificationem, ſed etiam amatorio more diſſerit ſæpè, ſuamq; ſponſam blandiſsimè compellat, & iam verbis, iam ſimilitudinibus, vim ſancti amoris vehementiſsimam prodit, ſicut vel maximè liber Canticorum oſtendit. Quid Sole matutino rutilantius? Quid aureo Lucifero formoſius? Quid Lilio recenti purius? quid Horto irriguo floridius, Paradyſo fœcundius, verna roſa decentiùs? Omitto alias id genus imagines, ſiue collationes, quę tùm in Scripturis, tùm in Patribus frequenter occurrunt, noſque vtiliter admonent, ſi vllius alterius ſponſæ, MARIAE inprimis pulchritudinem, nobilitatem, dignitatem atque præſtantiam ex huiuſmodi typis ſæpè multumq; conſiderare. Et haud ſcio, an vlli tàm ſelecti & exquiſiti honorum tituli poſsint adferri, ac MARIÆ tribui, quàm ſunt hi, quos Deus ipſe in Scripturis illi detulit, & magiſter Eccleſiæ Spiritus ſanctus non ſolùm Angelicis & Euangelicis verbis expreſsit, ſed & Propheticis oraculis, ænigmatibus & figuris paſsim adumbrauit. Quid ergò mirum ſit, Eccleſiam in hoc ſedulò adlaborare, vt diuini Spiritus magiſterio acquieſcat, ſuamque gratitudinem ſimul explicet in matre Domini cùm aliis modis, tùm præclaris etiam ac ſelectis titulis cohoneſtanda? Sed enim qui vero Dei Eccleſiæq; Spiritu ſunt deſtituti, ad omnem ferè laudationem Mariæ obturatas aures & nauſeantem ſtomachum tenent: igitur litigare malunt, quàm vel cum Angelo, vel cum Eccleſia Virginē matrem ſuſpicere ac prędicare.

Scriptura ſacra de more Comicos & amantes ſequi videtur, & varias adhibet collationes, ad Sanctorum præſertim Deiparæ præſtantiā magis declarandam.

Deus in Scripturis Mariā multis modis prædicādam nobis oſtendit.

Nouatores ad omnem Mariæ laudationē cur hodie nauſeēt.

Ad Paulum redeo, ſuos Theſſalonicenſes & Philippenſes eiſdem ferè verbis ornantem, quibus nos modò Deiparam & amanter & reuerenter cum tota Eccleſia ſalutamus, haudquaquàm ignari, in MARIA honoranda rationem nobis longè maiorem ſuppetere quàm Paulo in credentibus tantoperè commendandis ſuppetebat; ſiue meritorum magnitudinem, ſiue honoris & venerationis officium vtrinque ponderemus. An verò in ſacris literis nomen vllum, ſicut Mediatoris, expreſſum eſt, quod Chriſti officio magis quadrare, & illum nobis æquè commendare videatur? Vnus eſt enim mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, vt eiuſdem Pauli verbis vtamur. Nec veretur tamen idem ſcribere, Lex propter tranſgreſsiones poſita eſt, διαταγεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου, ordinata per Angelos in manu mediatoris, quandoquidem non per ſeipſum Deus, ſed per Angelos Moyſi loquebatur, & veteris Legis præcepta diſponebat, vt notauit [a] Anſelmus. Tùm [b] Gennadij teſtimonio, Moyſes hîc dicitur mediatoris ſeu interceſſoris officio ad legem ferendam, ſed vni tantummodò Genti, eſſe functus. Quarè doctor gentiū citra Chriſti iniuriā fieri putauit, quòd Moyſen inter Deum & hominē ſtatuerit mediatorē; ſicut Sedulius, Theodoretus, multiq; alij hunc locum interpretantur, quum & Moyſes ipſe de ſe dicere non vereatur: Ego ſequeſter & medius fui inter Dominum & vos. Certè [c] Baſilius & [d] Cyrillus Apoſtolos & Martyres mediatores agnoſcūt, ſicut & [e] Bernardus de ſanctis Petro, Paulo & Victore diſſerens, eandem phraſin vſurpat, imò multò ante illum [f] Gregor. Nazianze. quòd Martyres μεσιτεύουσι, hoc eſt, mediatores ſint affirmat (vt Nicetas exponit) euidenter. Et ſtomachantur adhuc Nouatores, quòd MARIAM non modò Reginā miſericordię, de quo nomine paulò pòſt diſpiciemus, ſed & mediatricem μεσίτιν cum Damaſceno nuncupent. Quanquam Paulus ſeipſum ſatis explicat, qualem mediatorem faciat Chriſtum, eum nempè, qui dedit redemptionem [g] ſemetipſum pro nobis, quique ſit noui Teſtamēti [h] mediator, per cuius [i] ſanguinem, ſiue quę in terris, ſiue quę in cœlis ſunt, recōciliantur atq; pacificantur, quem demùm [k] propoſuit Deus propitiatorē per fidē in ipſius ſanguine. Vnde non modò nobis aduocatus, ſed etiā pro noſtris, adeoq; totius mundi peccatis eſt propitiatio, Ioanne Apoſtolo teſte. Idē enim Deus & homo in vna ſubſtantia cōſtitutus, naturā noſtrā Deo reconciliauit, ſicut Cyrillus admonet, mediator vnicus redēptionis, vt in ſcholis loquūtur. Quamobrē Dei filium colimus, inuocamus & adoramus pro eo mediatore, cui ſoli acceptū ferre debeant oēs, quicqd tùm gratiæ, tùm gloriæ ſingulis hominibus diuinitus collatum eſt, vel confertur, atq;

Quod Paulus viuis Chriſtianis vel Moyſi tribuit, multo magis Mariæ cum Chriſto regnāti poſſe tribui.

Mediator non modò Chriſtus, ſed etiam Moyſes dictus à Paulo.

Mediatores etiā Apoſtoli & Martyres dicti Patribus.

Mariam Veteribus dicta mediatricem.

Quomodò Paulus Chriſtū faciat mediatorē, vt nullū alium.

Chriſtum mediatorem aliter quàm Sanctos agnoſcimus & veneramur.

1. Tim. 2.
a In explic. cap. 3 epiſt. ad Galat.
b Vide in Oecumen. In eandem Pauli epiſtolam.
c In actis cōcil. 2 Nicęn.
d In lib. 12. Theſaur. ca. 10.
Deut. 5.
e Sermo. 1. de Petro & Paulo, et ſermone 2. de natali S. Victoris.
f Oratio ad Gregoriū Nyſſen.
Hom. in hypopanten Domini.
g 1. Tim. 2.
h Hebr 9.
i Coloſſ. 1.
k Rom. 3.
1. Ioā. 2. et 4
Li. 12. Theſaur ca. 10.

iu poſterum couferetur, qui ſolus per ſe placet Deo, atq; ad Deum cunctis placandum naturâ eſt efficax, caput idem & corona Sanctorum omnium. Nullus verò Catholicorum adeò deſipit, vt MARIAM ad hunc modum faciat mediatricem, quantúmuis legat, vel audiat illam ab [a] Epiphanio Baſilij Syuchrono, [b] Matthæo Philadelphienſi, [c] Anſelmo Cantuarienſi, [d] Bernardo Clateuallenſi, aliiſque tùm Græcis, tùm Latinis Doctoribus hoc nomiue celebrari.

Maria mediatrix vt Chriſtus mediator, à nullo orthodoxo cenſetur.

a Hom. de laud Virg. b In preca. ad Virginé matrem c De excellent. Virgi. cap. 9. d Serm. de verbis Apocalyp.

Quid? quòd Deus ipſe, qui vindicandi nominis & honoris ſui zelo ardentiſsimo flagrat, ac velut conſortis impatieus, gloriam ſuam alteri ſe cõmunicaturum negat, hoc Moyſi famulo palàm affirmat: Ego te conſtitui Deum Pharaonis. Ac iterum: Diis non dettahes, inquit, de his, qui alios publica dignitate præcelluut. Apud Hebræos Eloim vuum eſt ex propriis Dei cognomentis, quod tamé & Augelis tribuit Pſalmographus, vbi ſecundùm Latinam verſionem decantat: Minuiſti eum paulò minùs ab Angelis: vt taceam interim, quòd Paulus Satanam ſæculi huius Deum appellat. Quarè nec illud in calumniam rapiẽdum eſt, quòd apud Veteres, præſertim Nazianzenum & Damaſcenum, Maria Deæ nomẽ accipiat, quum & Hieronymus Apoſtolos Petrum & Paulum Deos, hoc eſt, Diuinos homines vocet, hucq; dictum Prophetæ applicet: Ego dixi, Dij eſtis & filij excelſi omnes. Præterea Cyto, quamuis Ethnico, Chriſti uomé inprimis auguſtum & ſanctum à Deo ipſo datur, multiq; [e] Saluatores & [f] Chriſti in Scripturis prædicautur. Cęterùm an uon ridiculũ fuerit, ſi quis horum ratione nominum velit ſophiſticari, & vero Chriſto ac Saluatori noſtro parte ex aliqua derogare? Rurſus quæ munia ſummo Deo magis cõgruuut, quęſo, quàm peccata redimere & extinguere, in peccatis mortuũ conuertere atq; ſaluare? Et tamen iu Scriptura loquitur Deus, noſtris etiã operibus peccata redimi & extingui; eos qui peccando perietant, à nobis conuerti ac ſaluari, ſiue ſaluos fieri poſſe cõfirmans. Non enim obſcura ſunt hęc Scripturæ teſtimonia: [g] Peccata tua eleemoſynis redime. [h] Ignem ardentẽ extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis. [i] Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animã eius à morte. [k] Si te audierit, lucratus eris fratrem tuuui. [l] Illos vos ſaluate de igne rapientes. Nolo hæc pluribus conſectari, quæ tantùm non cæcis apertè commonſtrant, ne in Scripturis quidẽ Diuinis obſeruari diſcrimen nominum & epithetorum, ſed ea quæ bonorum omnium autori & fonti Deo vel Chriſto maximè cõpetunt, hominibus quibuſdam ſæpè cõmunicari. Atq; hæc ſatis eſſe arbitror, ad contumelioſas aduerſariorum voces retundendas, dum quorundam Canticorum ratione inſolenter nobis inſultant, & ob titulos tot ſæculis Marię omnium ſanctiſsimę laudatiſsimæq; Virgini tributos totam damnãt Eccleſiam, eiq; horrendã impietatis notam inurunt. Ita verò candidi homines de nudis tantùm voculis, tanquam pro aris & focis litigant, ac pro ſuo arbitratu ſæpè alienum falſumq; ſenſum affingunt, nihil ſolliciti, quo in ſenſu eadem verba vel olim à Veteribus accepta ſint, vel etiamnum ab Eccleſia piè & ſine omni veræ fidei præiudicio intelligantur.

Moyſes dictus Deus Pharaonis.

Satanas huius ſæculi Deus dicitur.

Multi Saluatores in Scriptura.

Homo in Scriptura dicitur peccata ſua redimere, aliosque conuertere & ſaluare.

Epilog° aduerſùs Nouatores nimiùm de vocibus & titulis litigantes & calumniantes.

Eſaiæ 42. Exodi 7. Exodi 22. Pſalm. 8. 2. Corin. 4. In Tragœd. de Chriſto patient. in c. 1. epiſt. ad Galat. Pſalm. 81. e Iudicũ 3. Gene. 4. & 4. Keg. 13. f Pſal. 104.

g Daniel. 4. h Eccleſ. 3. i Iacob 5. k Matt. 18. l Iudæ 1.

CAPVT DECIMVMTERTIVM.

Solennis Cantici, Salue Regina, defenſio & explicatio, in quo nihil meritò reprehendendum contineatur, quantúmuis illud corrigere, reiicere, & abolere ſatagant Nouatores. Item humanæ maternæq; charitatis & compaßionis affectum in MARIA rectè à nobis agnoſci atq; commendari.

NON ſatis viſum eſt noſtris & Eccleſiæ inimicis, ſi de ſolennibus titulis MARIAE tributis publicam querimoniam inſtituerent, niſi ſpeciatim hoc etiam Canticum, quod Salue Regina dicitur, ac identidem in Eccleſia decantatur, hoſtiliter impeterent, ſuisque ſcriptis vulgò infamarent. VVilhelmus Bidenbacchius & Lucas Oſiander, ne ſint parùm procaces, impium & inſalu-

Cõtra Theſes Dilingæ diſputatas.

In diſputat. de hæreticis, an ſint puniendi.

Quàm impurè aduerſarij cenſeant & loquãtur de ſolenni Cantico, Salue Regina.

inſalutare hoc Canticum vocant. Quòd ſi Iacobo Heerbrando credere fas eſt, quotidiana & planè idololatrica Mariç adoratio, quç in omnibus templis Papiſticis exercetur, eiuſdem Cantici verbis, ſcilicet, continetur. Tàm pulchrè iſti ſub magiſtro ſuo Luthero profecerunt, qui, vt probet in MARIAE honorem nimis profundè itum eſſe, hoc ipſum Canticum, velut manifeſtum veteris vanitatis argumentum, in medium profert. Immodica enim nec ferenda hæc eſſe putat encomia, quòd Deiparæ accinamus: Salue Regina miſericordiæ, vita, dulcedo, & ſpes noſtra. *Quis, quæſo*, inquit, *hoc commodè interpretabitur, quòd ſit vita noſtra, dulcedo & ſpes? Nonne hoc eſt Chriſti gloriæ detrahere? quòd creaturæ tribuimus ea, quæ Dei ſunt, eique ſoli competunt?* Vbi rurſus Luthero Caluinus aſtipulatur, ac huiuſmodi fictitios titulos ac inania figmenta videri vult, quibus temerè MARIAM ornemus. Accedit his Matthias Rodr, Lutheri diſcipulus & Lindauienſis miniſter, qui vt bonas horas malè collocet, ſuumq́; populum Lindauienſem à MARIAE laudatione & cultu magis ac magis abalienet, dictum Canticum integro & virulento ſcripto conuellendum, multiſque modis deprauandum iampridem ſuſcepit. Verùm [a] Georgius Tornoander inſulſi hominis calumnias iamdudum detexit, doctáque reſutatione contriuit; & in eadem arena cum laude pugnârunt [b] Auguſtinus Alueldianus, [c] Caſpar Schatzgerus, aliique nonnulli: ſed nobis alia nunc viâ ingrediendum eſt.

In Euangel. de feſto natiui. Mariæ.

In cap. 1. Lucæ.

a In Apolo. pro defen. Cãtici, Salue Regina

b In aſſert. Alueldia. cõtra impios Deiparę obmurmuratores

c Li. de Sãctorũ imploratiõe.

Aduerſarios falsò & indignè totam Eccleſiam impietatis & blaſphemię propter hoc Canticũ inſimulare.

Ingens profectò aduerſariorum eſt arrogantia, qui, quicquid ipſis non arridet, id ſtatim mutandum ac abolendum cenſent, atq; ex aliorum inſectatione, veterumq́; rituum contemptu, ſibi ac ſuæ ſectæ laudem ſtultiſsimè captant, tantóque ſupercilio Maiores noſtros quamlibet pios ac ſapiẽtes ob eiuſdem Cantici receptum vſum tùm impietatis, tùm blaſphemiæ audent atrociter inſimulare. Quantò autem rectiùs hæc nota in ipſos competit, qui cùm Catholicam religionem tanq̃ veterem togam exuerunt, magiſtri mendaces facti ſint, per quos veritatis via blaſphematur, ſicut Petrus Apoſtolus de talibus ſub mundi finem venturis diſertè prædixit, qui & ſectas perditionis nouamq́; religionẽ eſſent introducturi. Primùm, igitur, quicquid hoc eſt Cantici, in formam aliam tranſmutârunt, Chriſto tributis epithetis, quæ ad Mariam antea referebantur, nimirùm vt boni reformatores in deformãda Eccleſia hoc etiã ſpecimen ederent. Deinde quoniam pigebat & tædebat eos cum Catholicis aliquid habere cõmune, tanq̃ impium & blaſphemum idem Canticum omni ex parte repudiârunt, ac probris grauiſsimis contaminârunt. An verò quiſquam, niſi blaſphemus ac impius, tantum crimen vniuerſæ impingat Eccleſiæ, quantum iſti prorſus effrontes impingere non erubeſcunt? Verùm nos de Cantici huius origine & approbatione dicere aggrediemur, ac porrò verba illius preſsiùs excutiemus, vt eò rectiùs iſtorum procacitas detegatur, & detecta, velut fumus, euaneſcat.

2. Pet. 2.

Propoſitio de ſequenti tractatione.

De autore & origine huius Cantici.

Anni ſunt quingenti & amplius, quòd Henricus II. Germanicum Imperium adminiſtraret, ſub quo vir generis nobilitate, nec doctrinæ ſolùm, ſed etiam ſanctitatis præſtantiâ illuſtris Comes de Veringen Hermannus Contractus Germanus floruit, idemq́; dicitur autor Cantici, Salue Regina, vt indicant etiam Centuriatores. Quanq̃ ex aliis & vetuſtioribus Eccleſiæ ſcriptoribus, vt poſteà euincemus, liquidò percipi poteſt, Mariam ſimilibus, ac etiam præſtantioribus, quàm in hoc ipſo Cantico comprehenſis præconiis, iam olim ſalutatam ac publicè decoratam eſſe, nihil vt noui adferat, quiſquis demùm hoc Canticũ primus, intra ſexcentos annos aut condidit aut euulgauit. Quod ſanè priuſquàm in vſum tot Eccleſiarũ induceretur, à doctis examinatum atq; probatum hauddubiè fuit, vt certò conſtaret, omnis & impietatis & blaſphemiæ hîc abeſſe notam, & quicquid in eo cõtineretur, Deo & Mariæ gratum, Chriſtianisq́; hominibus frugiferũ eſſe. Nec defuêre poſteà viri tùm eruditi, tùm ſapiẽtes, qui Cãticum idem iam ſolenne factũ explanauerint, aliisq́; cõmendârint, ſicut & ille cõmentarius, quem Bernardi operibus inſertũ habemus, apertè declarat. Tùm vetus & apud Spirẽſes celebris teſtatur hiſtoria, quę à Guilhelmo Eyſengreinio, rerum Spirẽſium ſcriptore fide digno, repetita eſt, cuius etiã non obſcura veſtigia Spirę cõmonſtrantur; teſtatur, inq̃, Bernardum Clareual: Abbatẽ qui tunc Apoſtolicum legatum ad Germanos miſſum agebat, cùm Spirenſem vrbem fortè peteret, à Clero & populo reuerenter exceptũ, atq; ad primariam ædem Deiparę ſacrã, quę adhuc extat, honorificè deductum

Centur. 11. cap. 10.

Quæ hoc Cantico traduntur, à vetuſtioribus etiam ſcriptoribus tradita eſſe.

Canticum hoc non leuiter admiſſum & probatum fuiſſe in Eccleſia.

In ſerm. de Salue Regina.

Libro 12. Chronic. de de vrbe Spirenſ.

Tempore Bernardi Cãticum hoc Spiræ decãtatum, & miraculo quodã ornatum fuiſſe.

deductum eſſe, refertiſsima hominum turba, in qua Rex Conradus primas tenuit, illum ſolenniter proſequente. Tanta viſendi Bernardi inerat omnibus cupiditas, de cuius clariſsimis frequentiſsimisq; miraculis, & inſigni ſanctimonia, tota ferè Germania & Gallia obſtupeſcebat. Quo tempore ſub ingreſſum templi cãtatum eſt, Salue Regina, Bernardo genua flectente & concinente; O clemens, ô pia, ô dulcis Maria, ſingulari etiam miraculo, vt veteres narrant annales, accedente. Intelligebat certè Bernardus, homo minimè ſuperſtitioſus, & ad miraculũ vſq; doctus, nihil in hoc Cantico ineſſe, quod impietatem ſaperet, vel correctione & ſeuera cenſurâ, nedum damnatione indigeret. Hoc certò conſtat, plurimos toto orbe perquàm ſapientes & doctos repertos eſſe, qui magno conſenſu dignum & iuſtum eſſe iudicauerint, vt idem Canticum in Eccleſiam reciperetur, & publicè decãtaretur, piisq; cæremoniis cohoneſtaretur, & bonis demùm omnibus comprobaretur, quod nullus quidem alicuius nominis ante hanc noſtram ętatem, tot ſæculis, oppugnauit. Inter alios verò Scriptor vetus, nec imperitus ſciẽtiâ (multi Bernardum ipſum eſſe autumant) hoc ipſum Canticum multis nominibus extollit, atq; ab omnibus extollendum cenſet, quòd nempè à ſanctis ſit compoſitum, à ſanctis inſtitutum, à ſanctis dignè frequentandum, ad gratiam ſuaue, ad ſẽnſum fœcundum, ad myſteria profundũ, quòd & affectum mulceat, & de ſenſuum vbertate mentem impinguet, & ad matrem Domini honorandam intimas animi medullas maiorem in modum inflammet: cuius quidem carminis difficile ſit reſerâre Sacramentum, & ſenſum virtutemque aſſequi, quod non niſi à verè religioſis, ſanctáque affectione feruentibus ſubtiliter intelligi, & efficaciter decantari poſsit. Nihil autem moramur, ſi hoc boni & religioſi viri iudicium rideant Nouatores, quũ illi alia multò ſacratiora cùm Cantica, tùm myſteria præ ſua nimia prudentia ridere ſoleant, & quicquid propemodùm Eccleſiæ autoritate ſancitum atque confirmatum eſt, id petulanter mordeant ac arrodant.

Bernardo aliisque viris perdoctis ac ſapientibus hoc Canticum placuiſſe.

Iudicium veteris & eruditi Scriptoris de hoc ipſo Cantico.

Non morandũ eſſe ſupercilium aduerſariorum, hoc Canticum damnantium.

Cæterùm vt non ſolùm infirmis (ſi qui fortaſsè huius ratione Cantici offenduntur) ſed maleuolis etiam conſulamus, principiò Eccleſiæ vitio verti non debet, quòd MARIAM tùm Chriſti Domini, tùm etiam ſuam quodammodò matrem venerentur ſalutat, & ſalutando Euangelicum ſimul & Angelicum officium præſtat; quemadmodùm Liber tertius rationibus, ſententiis & exemplis pluribus demonſtrauit. Quam ſalutandi rationem non modò Latina, ſed Græca etiam Eccleſia tot ſæculis diligenter obſeruat, imò & Syri, quorum lingua vernacula & popularis Chriſto eiusque matri fuiſſe dicitur, in ſacris & peruetuſtis codicibus habent expreſſam, hodieq; diligenter obſeruant. Vnde inter alia ſic dicere ſolent: Salue nobis genitrix Dei. Salue mater lucis. Salue quæ ſimilis es [a] Rubo, quem vidit Moyſes. Salue nubes velox, de qua dixit [b] Eſaias glorioſus. Salue [c] arca Teſtamenti. Salue obediens. Salue plena gratiæ. Salue, quia ex te natum eſt Verbum æternum Patris. Salue geſtatrix vitæ & lætitiæ mundi.]

Officium ſalutandæ Virginis in hoc Cantico non culpandũ, ſed vir di vniuerſalis Eccleſię cõſentaneum eſſe.

Lucæ 1.

Quomodò Syriaca Eccleſia Virginem matrem ſoleat ſalutare.

a Exod. 3.
b Eſai. 19.
c Exod. 37.

Iam verò quòd MARIAM, vt miſericordiæ Reginam & matrem, ſalutat Eccleſia, peculiarem Hebræorum Diuinæque Scripturæ phraſin redolet, quâ genitiuus ſubſtantiuus, pro epitheto ſiue nomine adiectiuo ſæpè vſurpatur. Deus enim [d] pacis & [e] miſericordiæ tantundem eſt, quemadmodùm ſi pacificum ac miſericordem appelles: ad eundem modum, [f] Legem mortis pro mortifera, [g] filium perditionis pro Filio perdito, [h] mammona iniquitatis pro iniquo mammona, & [i] viros miſericordiæ pro viris miſericordibus in ſacris literis dici conſtat. Quarè cùm miſericordiæ matrem & Reginam Virginem ſalutamus, illam verè clementem, cuius typum Heſter Regina gerebat, atque adeò inter Matres & Reginas omnes, quæ vnquam miſericordiæ laude floruerunt, atque adhuc florere poterunt, excellentem & præeminentem agnoſcimus, gratiíque celebramus. Qua de re pluribus poſteà diſſeretur.

Non ſine more Scripturæ dici Reginã & Matrem miſericordiæ.

d Rom. 16.
e 2. Cor. 1.
f Rom. 7.
g Ioan. 17.
h Luc. 16.
i Eccleſ. 44.

Heſter Regina clemens Mariã adumbrauit.

Heſter 14. & 15.

Cur autem illam Reginę nomine, Damaſcenum ſequuti non compellemus, cuius & pater Dauid Rex inclytus, & Filius Rex regum Dominusq; dominantium ſine fine imperans, laudem in Scripturis præſtantiſsimam tenent? Regina eſt inſuper, ſi cùm illis conferatur, quibus veluti regibus, cœleſte regnum cum Chriſto Rege ſummo cõtigit, vtpotè illius cohæredibus, & in eodẽ velut throno, vt Scriptura loquitur, cũ illo colloca-

Lib. 2. & 3. Apologiæ.

Mariam in Cãtico Reginę nomine non perperàm appellari.

Apocal. 3.

collocatis. Regina eſt etiam nulli electorum ſecunda, ſed ſimul Angelis & hominibus tantò prælata digniùs, quò nihil illa ſublimius ac ſanctius eſſe poteſt, quæ ſola cum Deo Filium habet communem, & quæ ſupra ſe Deum & Chriſtum tantùm, infra ſe verò reliqua videt omnia. Magnus Athanaſius perſpicuè dixit: MARIAM non modò Deiparam, ſed etiam Reginam & dominam propriè vereq; cenſeri, quandoquidem Chriſtus ex ipſa matre Virgine natus, Deus & Dominus idemq; Rex maneat. De hac igitur Regina, vt & antea meminimus, dictum illud Pſalmographi interpretatur: Aſtitit Regina à dexteris tuis in veſtitu deaurato. Ea nunc, inquit, vt Regina, aſsiſtit à dextris Filij vbiq; regnantis.] Quam ſententiam ſequitur & confirmat Damaſcenus, Mariam dominam & omnium creaturarum dominatricem, ſæpè & Reginam ſtatuens, eò quòd mater ſit Dei omnium conditoris. Notat [a] Methodius Martyr, ſacrũ Mariæ caput à Deo coronatum eſſe, & [b] Rupertus admonet, ad illã, velut ad præcipuam Dei ſponſam & amicam, pertinere, quod in libro Canticorum legimus: Coronaberis de cubilibus Leonum, de montibus Pardorum. Hanc enim & in cœlis Reginam ſanctorum, & in terris Reginam regnorum eſſe coronatam, quandoquidem ſit mater Regis coronati, quem conſtituit Deus ſuper opera manuum ſuarum, ac proinde Reginam illã cœlorum, totum iure poſsidere Filij regnum. Atq; hoc intuitu, inquit, quia credẽt in fructum ventris tui, Reges atq; Imperatores (ô Maria) coronis ſuis te coronabunt, palatia ſua nomini Dei ſacrabunt, honori tuo dedicabunt, vt deſinant eſſe quod fuerant, montes Pardorum: cubilia Leonum.] Demùm apud Auguſtinum legimus, eandem Angelorum matrem ac dominam nuncupari, & quod multò eſt amplius, Eccleſia non modò Latina, ſed & Græca, & Syriaca Reginam illam cœli ſolenni epitheto publicè multis iam ſæculis ſalutat ac prædicat.

Ser. in Euã. de ſanctiſsima Deipara

Maria Regina & domina verè nuncupatur.

Pſal. 44.

Lib. 4. fidei orthodoxæ ca. 15. & in lib. 1. & 3. Apologetic.

a Orat. in hypopantẽ Domini.

b Lib. 3. cõment. in c. 4 Canticor.

Pſal. 8.

Maria Regina in cœlis coronata.

Maria Regina etiam à Regib. & Monarchis in terra coronatur

Ser. 35. de Sanctis.

Maria Regina cœli à tota Eccleſia prædicatur.

Cur ergò miſeri inuidiq; homines ringuntur, quòd Reginam miſericordiæ appellemus eam, quæ Chriſtum Regem Regum & dominantium Dominum, eumque gratiæ & virtutis plenum, ſed & omnis miſericordiæ fontẽ ac noſtræ ſalutis autorem ſummo cum miraculo edidit, quamq; Angeli vt Reginam gloria cumulatã, ſicut Petrus Damianus loquitur, viſione mirabili cõtuentur? Nam & Chriſtus aliquando miſericordia dicitur, vt de illo verè cum Dauide cantemus: Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio templi tui. Oſtende nobis Domine miſericordiam tuã. Saluum me fac in miſericordia tua. Miſericordia & veritas obuiãrunt ſibi. Vt hinc etiam Bernardus de Maria dixerit: Ipſa nempè mediatrix noſtra: Ipſa eſt, per quam ſuſcepimus miſericordiam tuam, Deus: Ipſa eſt, per quam & Dominum Ieſum in domos noſtras excipimus.] Quapropter ſi Chriſtum miſericordiam Dei, virtutem & ſapiẽtiam profitemur, ſi eiuſdem Chriſti Dei & hominis genitricem agnoſcimus, illumque à Maria editum, à Simeone iuſto ſuſceptum, ab Anna Phanuelis glorificatum, & ſuper omnia conſtitutum adoramus, cur non chariſsimam & ſanctiſsimam eiuſdem genitricem hoc etiam honore dignemur, vt miſericordiæ, imò & veritatis & ſapientiæ matrem publicè prædicemus, ac piis prædicantibus læti ſimul accinamus: Salue Regina miſericordiæ, vel vt alij legunt, mater miſericordiæ?

Nouatores indignè offendi, quòd Maria miſericordiæ Regina dicatur, ad Chriſti, ſcilicet gloriam.

Apocal. 17.

Serm. 1. de natiuitate Mariæ.

Chriſtus miſericordia dicitur in Scriptura.

Pſal. 47. 84. 30. 84.

Serm. 2. de aſſumptiõe Virgin.

Lucæ 2.

Cùm porrò Maria in hoc ipſo Cantico vita ſalutatur, nihil illi detractũ volumus, qui optimo iure ſeipſum viam, veritatẽ, reſurrectionem & vitam appellat; quiq;, ſicut Dionyſius docet, vita ſuprema & principalis, vitæq; omnis autor exiſtit, qui & vitã fœcundat, replet ac diuidit, vtpotè vita per ſe viuens, & ſupra oẽs vitam, vt vita viuificans, vitaq; ſuperior. Verùm alio ſenſu Mariam nobis vitam cẽſemus, vt per quam, Deo miſerante, fructũ vitæ percepimus, vt hinc meritò ſibi Eccleſia gratulãs canat: Benedicta filia à Domino, quia per te fructum vitę cõmunicauimus.] Trahunt vitam Filij à parẽtibus, quos vitæ ſuæ habent & agnoſcunt autores, vt quadantenus eos vitam ſuam appellare poſsint. Et Salomon ſermones ſuos ad benè beateq; viuendum filio traditos tùm vitam, tùm ſanitatẽ vocat, ſicut & Chriſtus ipſe dixit: Verba quæ locutus ſum vobis, Spiritus & Vita ſunt. Adhęc nota eſt hiſtoria de Abimelech Rege, cui Deus ipſe dixit: Orabit pro te Abraham, quia Propheta eſt, & viues. Qua ſententiã non obſcurè ſignificatur, dicti Regis vitã ex Abraham Patriarcha pependiſſe, & huius orationẽ quaſi Regis eiuſdem fuiſſe vitã, ita vt multùm ſemper Abrahę debuerit, qui ſuis precibus ad Deum effuſis vitã ipſi aut obtinuiſſet, aut cõſeruãſſet. Quapropter non adeò alienum, hoc

Ioan. 14. & 11.

Lib. de diuinis nominibus ca. 6.

Etſi Chriſtus vita dicatur, tamen hoc nomẽ Mariæ tribui poſſe.

Quomòdò Maria Vita noſtra in Cantico nominetur.

Prouer. 4.

Ioan. 6.

Vitæ nomen in Scripturis latè patet.

Geneſ. 20.

Rex Abimelech viuit per preces Abrahæ.

In Chriſto renati Mariam ſuam vitam quomodò appellare poſſit, quæ ſit mater viuentiū, & lignum vitæ.

hoc loquendi genus videri debet, cùm pij ex veteri more & citra omnem Chriſti iniuriam, qui ſolus fons vitæ dicitur, MARIAM quoque vitam appellant. Etenim primam parentem Euam eâdem ratione, ſed ex contrario ſenſu, noſtram mortem, vel humanæ mortis procreatricem ac originem licet dicere: MARIA verò, quoniam vnicè à Deo fuit electa, per quam vera vita Chriſtus miſeris & perditis mortalibus generaretur, vitæ quoque nomen accipit, & mater viuentium ſæpè appellatur, lignóque vitæ, quod in medio Paradyſi poſitum eſt, ritè comparatur. (Geneſ. 3. Geneſ. 2.)

Maria, vita credẽtibus ob formãdæ vitæ ſpeculum et exemplum.

Præterea ſi MARIAE vitam ſanctiſsimam & mores integerrimos nobis imitandos proponamus, ſpeculum & exemplar vitæ, atque adeò vita dici poteſt omnium, qui regiam tenẽte viam, ac Deo purè ſeruire beatéque viuere concupiſcunt. Vnde quod æternæ ſapientiæ Chriſto præcipuè competit, id nonnulli veteres ad MARIAM quoque accommodârunt, vt & ipſa dicere poſsit: Beati qui cuſtodiunt vias meas. Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet ſalutem à Domino. (Prouer. 8.)

Maria non paucis vita eſt, quia vitã illis à Deo impetrat intercedendo.

Rurſus MARIA intercedente, multis hæc gratia confertur à Deo, vt à morte peccati ad vitam ſpiritualem reſurgant, aut malis etiam grauiſsimis liberentur, qui meritò ſuam patronam celebrant grati, eamque vitam appellant, vt cuius patrocinio & ſe ſciant à Deo adiutos, & deinceps adiuuandos eſſe confidãt. Exemplo ſint reſuſcitati quidã ad vitam, præſertim ab * Helia & ‡ Heliſæo Prophetis, qui cùm reuixiſſent, non poterant non præclarè ſentire ac loqui de his, quorum precibus eſſent reſtituti, illisque ſecundùm Deum vitam ſuam meritò ferebant acceptam. (* 3. Reg. 17 ‡ 4. Reg. 4.)

Maria dulcedo noſtra non malè vocatur in Cantico.

Accedit & illud epitheton; Dulcedo noſtra, quod cum iungi poteſt, quod in fine Cantici ſubditur; MARIAM vt clementem & piam, ſic quoque dulcem eſſe Virginem. Peracerbus profectò cibus erat, quem ſuis liberis quamlibet inuitis tetrica nouerca Eua, & hæc ſerpenti magis quàm Deo morigera, ingeſſerat, peſtiferum quaſi virus poſteris cunctis infundens. Tantò autem dulcior & iucundior mater MARIA ſucceſſit, quæ obediens Deo, viris & mulieribus ſalutis antidotum ſuauiſsimum propinauit, panem vitæ, qui dat vitam mundo ac omni redundat dulcedine, in venerabili arca vteri ſui recondens, ac Dei filiis primùm velut è ditiſsimo penu in lucem proferens, vt ſemper illi habeant, vnde ſaturentur & inebrientur, omnique voluptate ſpiritus perfundantur. Hinc enim & montes ſtillant dulcedinem & colles fluunt lacte, vt Propheta fore prædixit. (Geneſ. 3. Ioan. 6. Ioelis 3. & Amos. 9.)

Maria dulcedo & Iudaicæ & Chriſtianæ Eccleſiæ.

An non dulcedo noſtra dicatur, mulierum omnium pulcherrima, quę tot ſæculis expectata, & veterũ Patrum votis ardentiſsimis deſiderata, ſe nobis Meſsiæ matrẽ lectiſsimam ac ſuauiſsimam exhibet; quæ præterea tot Legis & Prophetarum vmbris finem imponens, triſtem orbem exhilarat, mulier nimirùm illa tam auguſta in [a] Paradyſo promiſſa, [b] virga florens de radice Ieſſe, [c] porta antea, & [d] terra benedicta, quæ deſiderium gentium, orbis delitias, panem vitæ, & mundi lucem Chriſtum germinat? (a Geneſ. 3. b Eſai. 11. c Ezec. 44. d Pſal. 84.)

Maria quomodò dulciſsima inueniatur, iuxta Bernardũ.

Quòd ſi in MARIA nihil auſterum, nihil terribile conſpicitur, ſi tota ſuauis eſt, lac & lanam omnibus offerens, ſi cuncta plena pietatis & gratiæ, plena manſuetudinis & miſericordiæ in illa inueniuntur, quemadmodùm Bernardus palàm affirmat, & frequentibus multorum experimentis compertum eſt, cur obſecrò, illam ipſam dulcedinis nomine non cohoneſtemus? cur etiam ſanctæ voluptatis cupidi, ad illam cum Eccleſia ſuſpirando nõ dicamus: Trahe me poſt te; curremus in odorem vnguentorum tuorum? Fauus diſtillans labia tua ſponſa, mel & lac ſub lingua tua? (In ſerm. de verbis Apocalypſis. Cant. 1.)

Mariæ verba plena dulcedinis in Euangelio.

Quid verò niſi mellita, omnisque dulcedinis referta verba ſunt à Maria prolata, ſiue Angelo in Nazareth, ſiue coram Elizabeth in Zachariæ domo, nõ minùs diuinè quàm dulciter loquentem audiamus? (Lucæ 1.)

Hominum vitio fieri, vt quãtum in Maria ſit dulcedinis, non percipiatur.

Sed multis corruptus eſt ſtomachus, & palatum manet infectum, vt nec guſtare, nec digerere poſsint, qualem quantamque dulcedinem MARIAE dicta, facta, dores, dolores, conſolationes, merita, pręmia ſecum adportent: ſolùm enim à ſpiritualibus iſta percipiuntur. Stupidi ſunt planè ac cæci, qui cùm Chriſtum & MARIAM in ore quidem geſtent, nullo tamen ferè ſenſu intimo complectuntur, ac interim ex ſe alios tàm ſtolidè metiuntur, ſi qui tùm Chriſtum, tùm MARIAM modo dulciſsimo ſibi ſentiunt communicari, vt & ipſi ſecundùm Spiritum per Mariam, & cum Maria, & ob Mariam mirabiliter exultent in Deo ſalutari ſuo.

Quibus Maria pręcipuè ſit dulcis atque dulcedo.

Ac præcipuè quidem Maria dulcis, ac ipſa quaſi dulcedo eſt ſacris Virginibus animisque puris, cùm talem ordinis ſui principem vident, & magiſtram

audiunt,

audiunt, & matrem diligunt, & Reginam ſequuntur, illamq́ue ſibi pattonam apud Deum propitiam ſentiunt & efficacem.

Nihil verò magis inuiſum eſt aduerſariis, nihil ab illis tàm fœdè & blaſphemè in hoc Cantico ſugillatur, præterquàm quòd ex MARIA Virgine ſpem quoque noſtram facere videamur. *An rectè in hoc Cantico Maria ſpes noſtra dicatur, cùm hoc nomen Deo deberi videatur.* Ignorârunt, ſcilicet, optimi Patres religioſiſsimiq; Maiores
Pſalm. 90. Pſalm. 64. noſtri, ſic Prophetam loqui Deo: Tu es, Domine, ſpes mea: Exaudi nos, Deus, ſalutaris noſter, ſpes omnium finium terræ, & in mari longè. Neſciebant, fortaſsè, ab eodem
Pſalm. 72. Dauid eſſe pronunciatum: Mihi adhærere Deo bonum eſt, ponere in Domino ſpem
Hierem. 17 meam. Nec legerant, vt iſti volunt, neq; audiuerant illud: Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum. Nihil ſanè iſtorum latebat veteres Orthodoxos, præſertim paulò cordatiores, qui tot ſæculis in hoc ipſo Cantico ſæpè multumq; verſati ſunt. *Veteres ſine Dei iniuria, ſine Scripturæ ignorantia Mariam ſpē ſuam appellârunt.* Primas illi Deo ſemper tribuerût, ac tribuendas putârunt, nefas vt ducerent, ſi ſummo æternoq; Bono in amore & cultu quicquam ab homine anteponeretur, aut etiã exæquaretur. De loquendi forma idcircò minùs fuère ſolliciti,
1. Theſſa. 2. quòd ſcirêt, Apoſtolum ab hoc loquendi genere nõ abhorruiſſe, vt ſpem ſuam, etiam homines faceret, ſicut iam antè commonuimus. Quæ eſt, inquit, noſtra ſpes aut gaudium, aut corona gloriæ? nónne vos ante Dominum? Sciebant vtique tritam in ſcholis eſſe diſtinctionem, non pauca nomina, quæ Chriſto, ratione redemptionis, propriè competunt, MARIAE Virgini ratione interceſsionis ſæpenumerò applicari, aliterq; cõſequendæ ſalutis noſtræ ſpem ad Deum, velut ad cauſam primariam ac finem vltimum, aliter verò ad Mariam, vt cauſam ſecundariam ac Deo longè inferiorem referri oportere. *Ratione interceſsionis tribuitur aliquando MARIÆ quod Deo velut cauſæ primariæ & efficienti conuenit.* Vnde ſcholaſticorum Doctorum princeps Aquinas: Licet, inquit, ſpe-
In 2. parte 2. quæſt. 7. artic. 4. rare de aliquo homine, vel de aliqua creatura, ſicut de agente ſecundario & inſtrumẽtali, per quod aliquis adiuuatur ad quæcunq; bona conſequenda in beatitudinem ordinata. Et hoc modo ad Sanctos conuertimur.] *Licet ſperare in creaturâ, ſed nõ ſicut in Creatorem.*
Lib. 1. Dialogorum. Quarè ſi in amico vel Sancto aliquo, ſicut in cauſa ſecundaria, multò quidẽ magis in Maria matre fidiſsima, ſed poſt Deum & Chriſtum eius Filium, fidimus Catholici, adeóque ſpem noſtram MARIAM fidenter appellamus. Nec idcircò magis à Deo & mediatore Chriſto fidem atque ſpem
In ſerm. de natiuitate Virgin. noſtram abducimus, quàm vir doctus, æquè ac ſapiens Bernardus abduxit, cùm in hũc modum ſcriberet: Exaudiet vtiq; matrem Filius, & exaudiet Filium Pater. Filioli, hæc peccatorum ſcala: hæc mea maxima fiducia eſt: hæc tota ratio ſpei meæ. Quid enim? potéſtne Filius aut repellere, aut ſuſtinere repulſam: non audire aut non audiri Filius poteſt? Neutrum planè.] *Quomodò Bernardus & in Chriſto & in Maria ſpẽ ſuam collocârit.* Etſi enim Bernardus de gratia Diuina & Chriſti
Deuter. 4. Hebræ. 12. miſericordia minimè diffideret, tamen Dei ſublimitatẽ, qui ignis conſumens in Scriptura dicitur, & ſimul Chriſti iuſtitiam, qui iudiciariam poteſtatem in peccatores exercet, ita reueritus fuit, vt ad Sanctorum, & in primis MARIAE patrocinia fidenter ſimul & frequenter ſibi confugiendum, & Chriſtum ipſum Iudicem per matrem placandum eſſe putaret. Opus eſt, inquit, mediatore ad mediatorem iſtum: nec alter nobis vtilior, quàm MARIA.] *Bernardus ad Chriſtum accedere voluit per Mariã & vtrãq; perſonam valdè disiunxit.* At vide interim, quantũ ille diſcriminis inter vtramq;
Serm. 4. de aſſumptiõe Virginis. perſonam agnoſcat & ſtatuat, ſignificanter inquiens: Dulciſsimum MARIAE nomen cum laude inuocãtibus ſeruulis, per te, Regina clemens, gratiæ ſuæ munera largiatur Ieſus Chriſtus Filius tuus Dominus noſter, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in cœlo.] Igitur etſi Mariam, vt clemẽtem Reginam, recta cum fiducia inuocari cõmonſtrat, ſicut & alibi ſæpè teſtatur, tamen gratiæ fontem, & omnium quæ à Maria ſperari ac peti poſſunt, largitorẽ Chriſtum Mariæ & Dei Filium, adeoq; ipſum Deum ſuper omnia benedictum eſſe, luculenter affirmat, nimirùm vt non ſolùm Mariæ, ſed & Chriſti propriam ac differentem aſſerat dignitatem.

Neque tamen pudet VVilhelmum Bidenbacchium & Lucam Oſiandrum has *Quàm inſulſè Nouatores culpent in hoc Cãtico, quòd Maria ſpes noſtra dicatur.*
In lib. ad aſſertiones D. Torrenſis. voces procaces ſimul & putidas profundere: *Vt Maria ſpes noſtra dicatur, quomodò eam in impio illo & inſalutari Salue Regina ſalutent, horret animus cogitare, nedum linguâ eloqui. Spem enim noſtram dicere non poſſumus, niſi ſimul etiam Deum noſtrum dicamus.* O vaniſsimos homines, qui vt veram ſibi ſuæq́ue ſectæ pietatem arrogent, ac totam Eccleſiam ſimul impietatis accuſent, pium hoc & piis ſalutare Canticum, tot probatum ſæculis, & à multis Catholicis huius ætatis propugnatum, tàm petulanter arrodunt, & malignè interpretantur. *Depulſio cauſſationum et criminationis propoſitæ.* Non horrent in antiquis & damnatis verſari erroribus, eisq́ue impiè

patrocinari:horret autem illorum animus cogitare & linguâ eloqui, vt MARIA ſpes noſtra dicatur. Sedenim cur non horrent dicere,quod etiam eſt amplius, MARIAM eſſe ſeruatricem,ſicut ipſi paulò ſuperius, & hac quidem oratione faſsi ſunt: *Si quis conſideret piiſsimum illud Canticum MARIÆ, quod in ædibus Zachariæ videlicet, decantauit, in quo ſuo modo & pro ſua vocatione Euangelium prædicat,non repugnabo.ſi quis eam dicat per hoc Canticum multos homines ſaluaſſe, vt ita,ſi candidè & citra calumniam intelligatur, MARIA poſsit dici ſeruatrix.* Concedunt igitur(quod certè Flacciani aliique plures negarent) Mariam hominum vel mundi ſeruatricem cenſeri atque vocari poſſe, nec vllum reperient ex erudita vetuſtate, qui hanc ipſorum diſtinctionem agnouerit, Deiparam propter,vel per ſuam doctrinam, & non propter interceſsionem dici poſſe noſtram ſeruatricem. Rectiùs verò Rickelius annotauit, ſi quando MARIA mundi ſaluatrix dicatur, non id propter efficientiam, quia nec ſalutem, nec gratiam ipſa efficit, ſed propter ſubuentionem dici;quoniam apud Deum gratiam ac fœlicitatem nobis precatur atque procurat.

Maria ſeruatrix dici poteſt, teſti monio Theologorum VVirtéburgenſium.

Maria ſeruatrix hominum non propter doctrinam, ſed ob interceſsionem ac patrocinium à Veteribus dicitur.

Libro 2. de laudib. Virgin. artic. 9.

Quòd ſi candidè & citra calumniam intelligatur, nihil repugnare aſſerimus, quò minùs Mariam ſpem noſtram dicere liceat, neq; propterea eſſe conſentaneum, vt eam ſummi loco Numinis habeamus, aut Deum ſublimiore modo ſpem noſtram eſſe inficiemur, quemadmodùm iam antea demonſtratum eſt. Vnde colligi quoque poteſt, quàm ridiculum ſit illud, quod calumniatores iſti,& lepidi homines non ſine ſarcaſmo nugantur, Maranos (ita Catholicos MARIAE Encomiaſtas appellant) in ſuo Mariali blaſphemare, quum MARIAM dominam & ſpem noſtram appellent. Hæc enim impura velut aqua, eſt ex imperitiæ, vel potiùs malitiæ putido fonte deprompta, & talibus digna autoribus, qui cādida in atra vertere, & in Catholicorum odium nihil non fingere conſueuerunt. Cæterùm res ipſa docet, hoc loquendi genus, quo ſpes noſtra Deipara nuncupatur, non à recentioribus vel Scholaſticis Doctoribus, qui Quadringentis ab hinc annis in Eccleſia docuerunt, ſed etiam à vetuſtioribus vſurpari, atque omni blaſphemiæ vacare nota, ſi tantùm æquè, vt diximus, & candidè iudicetur. Vetus & grauis autor [a] Epiphanius Cypri Salaminæ vrbis Epiſcopus, in hunc modum ſcribit: MARIAM interpretari ſolemus dominam atque etiam ſpem: peperit enim Dominum, qui eſt ſpes totius mundi, nempè Chriſtum.] Tùm [b] Ephrem Baſilij Magni diaconus Deiparam Virginem non modò conciliatricem & aduocatam, ſed ſpem quoque Chriſtianorum appellat. Et præclarus Epheſiorum Archiepiſcopus [c] Matthæus Philadelphienſis his epithetis, quæ illam miſerorum ſpem eſſe comprobant, luculenter ornat; quòd nempè ſit perſtrennuum bello concuſſorum præſidium, ſecura, fida & ſacra tempeſtate iactatorum anchora, ſingulare à calumniatoribus afflictorum auxilium, deſperatorum ſpes, dolentium ſolatium, paratum ad omnes caſus ſubſidium, ſingularis ſalutis noſtræ propugnatio, deniq; tutiſsimus naufragorum portus. Vnde nec Eraſmum piguit Mariam his verbis Inuocare: Per omnium, qui in te ſpes fixère ſuas, vota obſecrò obteſtorque Virgo intemerata, peccatoris huius patrocinium apud Filium ſuſcipe: eius iram, quam meis flagitiis excitaui, deprecare.] An hoc eſt, ſicut cauillatores garriunt, in blaſphemiam incurrere, aut Deum noſtrum eſſe ſpem inficiari, vel Chriſti etiam obſcurare gloriam? quæ hinc potiùs illuſtratur, cùm fatemur, MARIAM per Dei gratiam & Filij merito in cœlis plurimùm poſſe, Deumque ipſum vt per alia diuerſa media, ſic etiam benedictæ matris interceſsione multa nobis beneficia exhibere; quemadmodùm veneranda vetuſtas nunquam addubitauit ac perſpicuè tradidit, multique ſæculis omnibus ſunt frequenter experti.

Mariam dici ſpem noſtrā, nihil habet abſurdi, ſi cādidè accipiatur.

Veteres etiam Mariam ſpē hominum dicere nō dubitārunt.

[a] In Hom. de laudib. Mariæ.

[b] In oratio. de laudib. Virginis.

[c] In ora ad Virginem matrem.

In obſecrat. ad Virginē matrem.

Ineptè Nonatores ad blaſphemiam referre, quòd ſpem noſtram Mariam dicamus, nihilque in eo lædi Chriſti gloriā.

Supereſt vnus adhuc diſſoluendus nodus, idemque in hoc toto Cantico & ſæpè aliàs torquet & offendit aduerſarios, quòd putent humanos affectus Mariæ nimiùm à nobis tribui, quandoquidem maternam illius beneuolētiam ambire videmur. Etenim hîc petimus, vt illa ſuos oculos miſericordes ad nos exules triſteſque conuertat, ac ſe clementem, piam ac dulcem aduocatam præbeat. Hæc verò illi non ſolùm ad affectus merè humanos referunt, ſed etiam cum ſtatu beatorum, qui nobis compati nequeant, haud ſatis conuenire arbitrantur. Reſpondemus, è Scripturis abundè conſtare, omnis Eccleſiæ, nimirùm triumphantis & militantis, caput eſſe Chriſtum

An in hoc Cantico humani affectus Virgini matri rectè attribuantur?

Chriſtus caput omnis Eccleſiæ, vt corporis ſui myſtici.

Epheſ. 1.

Ieſum

Ieſum Dominum noſtrum, qui ſuam & gratiam & gloriam vtriuſq; Eccleſiæ membris electis infundat impertiátque. Habent autem hoc ſibi commune in terra fideles, & in cœlo beati, vt ſub Chriſto capite, velut eiuſdem corporis membra, verſantes, eodem charitatis vinculo inter ſe maneant colligati; ex qua charitate porrò fœlices miſeris, triumphantes pugnantibus compatiantur. Quæ tamen compaſsio ſic beatis inhæret, vt eorum non minuat fœlicitatem, atque ab hiſce perturbationibus ſemota ſit, quæ in mortales cadere, ac eorum animos ſæpè à Deo, diuiniſque rebus abſtrahere ſolent. Quanto enim charitas in beatis eſt perfectior, tanto purior etiam accedit compaſsio, nimirùm veræ charitatis teſtis ac index, ſic illos afficiens, vt in perpetua illa Dei viſione atque fruitione haudquaquam impediantur. Etenim Chriſto capiti ſeſe conformant, qui licet omni ex parte ſummè beatus, ad Patris ſederet dexteram, tamen primis credentibus à Saulo tyrannicè afflictis adeò ſe compatientem oſtendit, vt hoſtem illum proſternens dixerit: Saule, Saule, quid me perſequeris? Vnde idem Paulus iam ad Chriſtum planè conuerſus, & Apoſtolus gentium factus, de illo in cœlis glorificato prædicat: Non habemus Pontificem, qui non poſsit compati infirmitatibus noſtris. Etenim, vt Anſelmi verbis vtar, Chriſtus clementer imbecillitati noſtræ condeſcendit, & condolet etiam illi, qui per infirmitatem carnis labitur. Non tamen aliquid iam doloris ſentire poteſt: ſed quòd ei diſplicet miſeria noſtra & lapſus noſter, atque præſtat auxilium vt ſurgamus, & interpellat pro nobis: vocatur ergò eius compaſsio.] Præterea ſunt beati ſicut Angeli Dei in regno cœlorum: hos autem propter homines hic pœnitentes [a] exultare, & ob Dei inimicos graſſantes [b] amarè flere, & ad ipſum mundi ruentis interitum [c] commoueri, Scriptura pronuntiat. Rurſus immutabilis Deus, vt ſe maximam ſuorum curam gerere, illiſque compati declaret, quod de vno dicit, omnibus præſtat electis, dulciſsimè pollicens: Clamauit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipſo ſum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum. Qui præterea, vt viſcera miſericordiæ ſuæ viduis & pupillis explicet: Si læſeritis eos, inquit, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus. Sed & illa compatientis vox eſt: Vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & clamorem eius audiui propter duritiem eorum, qui præſunt operibus, & ſciens dolores eius, deſcendi vt liberem eum. Vnde toties illa Dei recurrunt nomina, vt benignus, miſericors, longanimis, ſuauis, mitis, patiens & præſtabilis ſuper malitiâ nuncupetur. Quid, quòd diues epulo in mediis flammis ardens, vt leuiſsimum ſibi refrigerium obtineret, & compatientem illum redderet, ad Abrahæ miſericordiam implorandam ſeſe conuertit? Eſt interim, ne quis neſciat, alia compaſsio ſiue miſericordia, ſecundùm paſsionem huius tantùm vitæ mortalibus congruens, alia ſecundùm electionem, vt in beatis & Angelis, quemadmodùm Scholaſtici Thomam ſequentes ſuccinctè dicere ſolent.

Actor. 9.
Hebræo. 4.
In eundem Pauli locũ.
Matth 22.
a Luc. 15.
b Eſai. 33.
c Luc. 21.
Pſalm. 40.
Exodi 22.
Exodi 3.
Ioel 2.
Pſalm. 85.
Lucæ 16.
In li. 4. ſent. diſtinct. 50. artic. 4.

Membra myſtici corporis, charitatis vinculo inter ſe colligãtur.
Compaſsio aliter in beatis quã in mortalibus reperitur.
Chriſtus Eccleſiæ primitiuæ cõpaſſus, è Saulo Paulum efficit.
Chriſtum habemus Põtificem nobis compatientem.
Sancti in compatiendo nobis ſunt ſicut Angeli, & quaſi Deo ſeſe cõformant.
Deus licet immutabilis, tamen miſeretur & compatitur nobis ſæpe.
Cõpaſsio quædam ſecundùm paſsionem, & alia ſecundùm electionem.

Nihil ergò mirum, quòd in hoc ipſo Cantico, & ſæpè aliàs de MARIA, eiuſque miſericordia ſiue compaſsione fiat mentio, & humani quidam affectus, ſicut Deo, Chriſto & Angelis, ſic etiam beatiſsimæ Virgini attribuantur. Cur enim homines humano more non loquamur? cur Scripturæ phraſin propriam non retineamus? cur demùm à communi Veterum ſenſu atque vſu temerè diſcedamus? Si charitas in Sanctis morientibus non excidit, adeóque cum ſtatu gloriæ maiorem in modum augetur perfectiorque redditur, quam ob cauſam, quæſo, de MARIAE nobis compatientis affectu dubitemus, præſertim quæ vnà cum corpore in cœlos, vt diximus, aſſumpta eſt, eóque magis earum affectionum, quæ in ſanctos homines cadunt, in ſua carne vnà cum Filio particeps manet? Proinde ſummam in illa charitatem perpetuò vigere, eamque pro materna quadam pietate noſtris, velut filiorum periculis & calamitatibus (ſi humano more loquendum eſt) indoleſcere, nullamque in terris parentem ſuorum liberorum incommodis & ærumnis æquè ac illam affici, eorumque vtilitati ac ſaluti magis conſulere poſſe, nobis perſuaſum habemus. Qua de re nec Veteres quidem tacuerunt, ſed diſertè docuerunt, eò nos fidentiùs matrem hanc benigniſsimam ſimul & fidiſsimam colere & inuocare, quò illa libentiùs ex Dei voluntate atque ordinatione mortalibus patrocinatur.

1. Cor. 13.

Rectè Mariæ humanorum affectũ tribui, præſertim compaſſionis & miſericordiæ in hoc ipſo Cantico.
Charitas hic inchoata poſt mortem in Sanctis durat, & Mariã in carne glorioſam, nobis fauẽtiorem, & clementiorem facit.

Veterum teſtimonia, de Mariæ Virginis erga nos clementia & benignitate.

Serm. 1. de Natiuitate Virgin.

Vnde Petrus Damianus Mariam ipſam alloquens, & maternam eius erga nos miſericordiam laudans: Nunquid, inquit, quia ita Deificata, ideò noſtræ humanitatis oblita es? Nequaquam, Domina. Scis in quo diſcrimine nos reliqueris, vbi iaceant, quantùm delinquant, ſerui tui. Non enim conuenit tantæ miſericordiæ, tantam miſeriam obliuiſci: quia etſi ſubtrahit gloria, reuocat natura: non enim ita memor es iuſtitiæ Dei ſolius, vt miſericordiam non habeas: neq; ita es impaſsibilis, vt ſis incompaſsibilis. Naturam noſtram habes, non aliam; & iuſtum eſt, vt de rore tantæ pietatis diffuſiùs infundamur.] Nec multò pòſt: Scio, inquit, Domina, quia benigniſsima es, & amas nos amore inuincibili, quos in te & per te, Filius tuus & Deus tuus ſumma dilectione dilexit. Quis ſcit, quoties refrigeras iram Iudicis, cùm iuſtitiæ virtus à præſentia Deitatis egreditur?] Teſtatur & Anſelmus de hac matre tùm clementiſsima, tùm beneficentiſsima, quæ cunctis ad ſuum præſidium piè cõfugientibus, maternam pietatem impendat, ac libenter miſeris opituletur, quæq; opem optatam non velit modò, ſed etiam poſsit adferre mortalibus.] Inter alia verò ſic ratiocinatur: Certè Deus noſter, teſte Propheta, miſericordia noſtra eſt, & tu eiuſdem Domini noſtri abſque dubio, vera mater. Si tu ergò (quæ Dei mater es, & eò re vera miſericordiæ mater & gratiæ) denegas nobis effectum miſericordiæ, cuius tàm mirabiliter facta es mater, quid faciemus, cùm idem Filius tuus aduenerit, cunctos æquo iudicaturus iudicio?]

Maria impaſsibilis, & nobis tamen compaciens.

Maria inuincibili amore nos amat, exemplo Chriſti.

Mater Domini ad ſe piè confugientibus ſe verè matrem exhibet.

Lib. de excellẽtia Virginis cap. 9. & 10.

Lib. de excellent. Virgin. ca. 12.

Quomodò Bernardus Mariam à benignitate commendet.

Serm. 4. de Aſſumptiõe

Serm. 1. de Aſſumptiõe Virginis.

His Bernardus conſonat, MARIAM toties miſericordiæ matrem appellans, & alios ad inuocandam illam exhortans. Sileat, inquit, miſericordiam tuam, Virgo beata, ſi quis eſt, qui inuocatam eam in neceſsitatibus ſuis ſibi meminerit defuiſſe. Quis miſericordiæ tuæ, ô benedicta, longitudinem & latitudinem, ſublimitatem & profundum queat inueſtigare?] Tùm alibi: Regina cœlorum eſt, miſericors eſt, mater eſt vnigeniti Filij Dei. Nihil enim ſic poteſt poteſtatis eius, ſeu pietatis magnitudinem commendare: niſi fortè aut non creditur Dei Filius honorare matrem; aut dubitare quis poteſt, omninò in affectũ charitatis tranſiſſe Mariæ viſcera, in quibus ipſa, quæ ex Deo eſt charitas, nouem menſibus corporaliter requieuit.]

Nouatores hîc maximè nobis aduerſari, quòd non credant cõmunionem Sanctorum, de qua Symbolum loquitur.

Lib. 20. de ciuita. Dei, cap. 21.

Quæ Patrum teſtimonia, vt alia plura ſæpè propoſita prætereamus, euidenter oſtendunt, longè quidem aliter, Veteres quàm Nouatores, communionem Sanctorum in Apoſtolico Symbolo intellexiſſe; ac omni dubitatione ſemota, cum tota Eccleſia certò conſtituiſſe, MARIAM cum reliquis in cœlo beatis noſtras cognoſcere neceſsitates, nobisque hîc miſerandum in modum exulantibus, & grauium hoſtium exercitu perpetuò circumſeptis compati, proq; gratia ſibi à Deo data, ſuis commembris benè velle ac opitulari; nimirùm vt, ſicut Auguſtinus loquitur, nos & meritis eorum conſociemur & orationibus adiuuemur. Aduerſarij vero MARIAM ac Sanctos alios tantùm in mortuis ponunt, aut certè quidem cæcis oculis contemplantur, & quod humanis ſenſibus aſſequi non poſſunt, etiam illis denegare non erubeſcunt. Vnde ridiculum illis videri ſolet, cùm toties apud Patres legunt; Sanctos non propria quidem cognitione, ſed Dei reuelatione nos abſentes reſpicere, resque noſtras habere perſpectas, nobis fauere & compati, ſuisque precibus mala noſtra vel depellere, vel mitigare, & bona plurima impetrare. Etenim hanc peruetuſti ſcriptoris Originis regulam ab Eccleſia ſemper obſeruatam explodere cupiunt: Omnes, inquit, Sancti, qui de hac vita deceſſerunt, habentes adhuc charitatem erga eos, qui in hoc mundo ſunt, ſi dicantur gerere curam ſalutis eorum, & iuuare eos precibus ſuis, atque interuentu apud Deum, non eſt inconueniens. Scriptum namque eſt in Machabeorum Libris: Hic eſt Ieremias Propheta, qui ſemper orat pro populo, & vniuerſa ſancta ciuitate.] Quòd ſi in Sanctis charitas abſoluta viget, nec illa quidem otioſa eſſe poteſt, ſed quæ languentibus membris ſalutaria ſtudioſè procuret, multò magis hæc eadem in MARIA vigebit, illamque velut communem omnium matrem ad benè merendum de filiis, præſertim piè inuocantibus excitabit, vt illorum cauſâ precetur Filium, & longè plura conſequatur, quàm vel aduerſarij credant, vel nos etiam in hiſce vitæ tenebris æſtimare poſsimus. Qui verò hanc Dei potentiam & munificentiam in ſanctiſsima Virgine nec ſtatuunt, nec agnoſcunt, non modò cum Veteribus ex diametro pugnant, ſed etiam Diuinum quaſi ordinem violant, cuius proprium eſt inferiora per ſuperiora decenter regere & adminiſtrare; ſimulque nobis tollunt ea præſidia,

Quomodò Maria & Sancti ab aduerſariis ſoleant conſiderari.

Quæ fides Eccleſiæ de ſtatu Sanctorum in cœlo.

Hom. 3. in Cantic.

2. Mach. 15

De mirifica Deiparæ erga nos charitate imprimis nõ eſſe ambigendum.

præſidia,quæ ad hominum vtilitatem atque ſalutem ſunt diuinitùs conſtituta. Ex his præſidiis non exiguum illud eſt,quo ſupremum æternumq; Numen, ſicut per ſanctos Angelos, qui iuxta Dei prouidentiam pro nobis intercedunt, & quaſi patronorum officium noſtri cauſa ſuſcipiunt, ita etiam per Deiparam,mortalibus perſæpè opitulatur, & præclara dona petentibus confert. Cui rei argumento ſunt exempla, quæ nobis Diuina Scriptura porrigit, quæque [a] Chryſoſtomus & [b] Auguſtinus clariſsimi Theologi in medium attulerunt. Faceſſat autem hæc tanta inſania, vt miſeris neſcio quibus homuncionibus ad excitandas in Eccleſia turbas non ita pridem natis fidem adhibeamus, qui eximias dotes, & ſingulares prærogatiuas in noſtrum vſum & fructum à ſummo Deo ter Sacroſanctæ MARIAE tributas,eidem contra fas omne derogant, vt pro ſuo arbitrio, ſcilicet, Diuinæ maieſtati terminos præfigant,ne vltra illos talem tantamque matrem in cœlis glorificet, aut nobis ſalutarem aduocatam eſſe permittat.

Singularis Dei ordinatio eſt, multa non concedere mortalibus,niſi Sanctis intercedentibus.

Geneſ. 18. & 26. Exodi 32. Iob 42. 4. Reg. 19. a Hom. 41. & 44. in Geneſ. b Quæſtio. 149. ſuper Exodum. Item ſer. 1. & 4. de ſancto Stephano.

Atq; hæc ſatis fuerint,vt arbitramur, ad præſentis Cantici defenſionem,quod, vel inuitis aduerſariis, ad religionem nouandam ſemper intentis, nequaquàm impium atque blaſphemum, vllâue correctione vel damnatione dignum, ſed in Eccleſia meritò receptum,ac deinceps retinendum debeat exiſtimari. Quòd ſi non honoris ergô, ſaltem amoris gratiâ, Deiparam his præclaris titulis, quos illi publicè tribuit Eccleſia, compellare decebat, quum & vulgi more paſsim receptum eſſe conſtet, vt homines perſonam inſigniter amatam,ſuum decus, ſuam ſpem, ſuam vitam, vocent. Quantò nos rectiùs id genus nomina, quæ ineptis & profanis amoribus & affectibus exprimendis ſæpè adaptantur, ad illam, vel vnicè vel maximè benedictam Virginem transferimus, quam Filij Dei, vt ſuam Matrem & Reginam de toto humano genere optimè meritam, & vſq; merentem, non ſolùm agnoſcunt atq; ſuſpiciunt, ſed etiam caſtiſsimis animis amplectuntur, atq; cum ſingulari gaudio exoſculantur.

Epilogus tractationis de Cantico, Salue Regina.

Eximios & vſitatos in Eccleſia titulos Mariæ deberi non ſolùm honoris, ſed etiam amoris reſpectu.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

Idololatriæ crimen, quod in primo Decalogi præcepto inprimis prohibetur, in Catholicos, ob MARIÆ cultũ, iniquiſsimè detorqueri: ac veteres etiam Eccleſiæ hoſtes Idololatriæ notam Catholicis, propter Mariæ Sanctorumq́ cultum, nequiter impegiſſe. Item de falſo cultu et Idololatria, ſe hodie apud Sectarios offerente.

COGVNT nos aduerſarij de MARIAE cultu plura quàm velimus diſſerere, atque eò quidem copioſiùs, quò ipſi petulantiùs in hoc argumento nugantur; rati, videlicet, ſe probos Diuini cultus aſſertores ac vindices eſſe non poſſe, niſi receptum Deiparę cultum virulentis linguis & calamis inſectentur, eumq; non modò ſuſpectum vulgò, ſed & ſuperſtitioſum & idololatricum faciant, ac penitus ex Eccleſia tollant. Ego verò non video, quæ atrocior querela, & horrenda magis accuſatio ab aduerſariis inſtitui poſsit; vt qui non modò nos aperto Marte petant, ſed etiam noſtros maiores, religioſos ſanè & ſapientes homines, Mariam ſingulari ſtudio venerantes, tanquàm impios & idololatras palàm infamant atque proclamant. An enim in veteri & nouo Teſtamento grauiſsimum, & à Deo ſeueriſsimè vindicatum crimen non eſt idololatria? Quem cultum, præter ſuperſtitioſum ac idololatricum, maiore odio ac abominatione proſequitur Deus? quâ labe, Chriſtiana tùm fides tùm vita, turpiùs atq; horribiliùs pollui, & conſpurcari vnquam poteſt? Neq; tamen verentur iſti, funeſtam hanc cantilenam nobis identidem occinere, eaque vulgares complere aures, quòd nos cum cæcis maioribus MARIAM ita colamus, vt inexpiabili ferè ſuperſtitionis & idololatriæ ſcelere maneamus obſtricti, haud ſecus, quàm ſi abnegato Deo, Mariam Deam colere & adorare pergamus. Hinc illa [a] Coruini criminatio: *Deiparam Virginem MARIAM maiore etiam honore dignati*

Ratio prolixioris Tractationis de Mariæ cultu.

Intollerabilem notam antiquis & præſentibus Catholicis inuri, quum ob Mariæ cultum idololatriæ damnantur.

Cenſuræ Nouatorum qui Catholicos ob Mariæ cultum imputant idololatriam.

a In colloq. de inuocat. Sanctorũ.

ſumus atq; Chriſtum ipſum. Hinc [b] Marbachius & [c] VVigandus, vt ſuam in maledicendo artem, quam à Luthero magiſtro didicerunt, exerceant, Carholicos de primo Præcepto violato ob Mariæ cultum, impudenter accuſant. Hinc [d] Oecolampadius cultum idolorum cum Mariæ veneratione confert, vt maius nobis vulgi odium conflet. Et [e] Selneccerus Mariæ inuocationem, quæ fit in Eccleſia, idololatriam & tetrum errorem luculenter appellat. Hinc [f] Heerbrandus mirabiliter dicax, quotidianam idololatriam, quam in MARIAE cultu peragamus, audet orthodoxis omnibus exprobrare. Eſtq; hoc generale axioma [g] Melanchtonis, quod in diſcipulorum animis hæret tenaciſsimè; Sanctorum qui ex hac vita diſceſſerunt innocationem, ad manifeſtos idolorum cultus pertinere: ſicut & [h] Breutius vniuerſam Sanctorum inuocationem, quę ab Eccleſia tot ſæculis obſeruatur, ad prohibitũ Dei cultum & enorme ſcelus idololatriæ transfert, noſq; [i] itidem ob ſingularẽ Marię cultum idololatris aggregare, vtpotè qui illam tanquam iræ diuinæ reconciliatricem adoremus, nentiquam erubeſcit.

b In lib. contra Eiſengreinium.
c In cõfuta. Catechiſmi Aoſtriaci.
d In concio. de omnib. Sãctis habita Baſileæ.
e In diſpoſi. Euangel. de feſtis Sãctorũ, circa Anñũcia. Virg.
f In diſput. de hæreticis; ſintne puniendi.
g In Cõſil. de vitandis ſuperſtit.
h In Catechiſmo circa primum Præceptũ.
i In Hom. de Annunciat. Mariæ.

His inſanis aliiſque pluribus calumniatoribus, quorum numerum inire non poſsis, bona fide reſpondemus, tùm veteres tùm recentiores Orthodoxos non adeò rudes & in ſacris literis imperitos eſſe, vt nouis iſtinſmodi Rabbinis ſiue Catechiſtis egeant, à quibus prima Chriſtianæ doctrinæ vel principia, vel elementa doceantur. Sciunt illi probè mentem Legislatoris (qui Decalogi præcepta ſuo populo tradidit) iuxta veterum Patrum ſententiam, non in eo verſari, vt Chriſtianæ Eccleſiæ in Mariæ Sanctorũq; cultu mos antiquiſsimus hoc primo præcepto improbetur, aut aliqua ex parte labefactetur. Hanc verò eiuſdem præcepti eſſe vim atq; ſummam intelligunt, vt Dij alieni & ſimulachra Gentium, ſeu Ethnicorum Idola ſemper & vbiq; contemnantur & abiiciantur; illiq; Deo Opt. Max. inuiſi maneant, quicunque in amore, honore, cultu & adoratione creaturam vllam, vel eius imaginem æterno & ſupremo Numini non modò præferre audent, ſed etiã æquare vel aſſociare dignantur. Duplici enim ratione, vt docet Lactantius, ab Ethnicis peccabatur; primùm quòd elemẽta, id eſt, Dei opera, Deo præferrent: deinde quòd elementorũ ipſorum figuras, humana ſpecie cõprehẽſas colerent. Qui verò quamlibet ſiue cœleſtem, ſiue terrenã, ſiue ſpiritualẽ, ſiue corpoream creaturã vice nominis Dei colit, & ſalutẽ animæ ſuæ ab illis ſperat, de illis eſt, de quibus dicit Apoſtolus: Et coluerũt & ſeruierũt creaturę potiùs quàm Creatori, vt Ionæ Aurelianenſis verbis vtamur. Rectè igitur Beda dixit: Idololatras nuncupari eos, qui vota, preces & ſacrificia, quæ vni Deo debuerant, idolis impendunt.

Depulſio calũnia Catholicis intentatæ; quaſi ob Mariæ cultũ ſe faciant idololatras.

Quæ ſentẽtia & ſumma ſit primi Præcepti legis.

Li. 2. de falſa religiõe.

Li. de cultu imaginum.

In 4. c. Luc.

Hæc nefanda & craſſa idololatria, ad quã triplex Gentium Theologia ab Auguſt. repetita pertinet, quãq; Iudæi, ad impios cultus valdè procliues, olim ſubinde renouãrunt, ad Chriſti aduentũ vſq; viguit maximè, ac totum ferè orbem neſariis ac diabolicis cultibus turpiſsimè obruit, & peſtilentiſsimè cõtaminauit. Vnde in Sapiẽtiæ libro ſcriptum legimus, quòd omnia idola nationũ Deos æſtimauerint, & animalia miſerrima coluerint, hancque infandorum idolorum culturam omnis mali cauſam, initium & finem Ethnicis extitiſſe. Chriſtus verò, qui ſe mundi lucem meritò appellat, Euangelij ſui ſplendore idololatriam tùm Ethnicam, tùm Iudaicam, velut denſam quandam caliginem, mirabiliter diſsipauit, & mundi huius principem ex ſuis lucis, fanis, templis & delubris potenter eiecit; nimirùm vt Diuinum illud impleretur oraculum, quo prædictum erat à Zacharia: Diſperdam nomina idolorum, & non memorabuntur vltrà. Sicut & Ezechiel eſt vaticinatus: Diſperdam ſimulachra, & ceſſare faciam idola. Proindè quemadmodùm nulla ſocietas eſt luci ad tenebras, nulla Chriſti ac Belial conuentio ſiue concordia (ſi Apoſtolo credimus) ita etiam templo Dei, quæ eſt Eccleſia Chriſtiana, nullus cum idolis & idololatris conſenſus exiſtit, quemadmodùm Germanus Cõſtantinopolitanus Patriarcha præclarè teſtatur. Atq; in eadem epiſtola prudẽter hoc ſubiicit: Apud nos vnus Deus adorandus, vna & in eũ fides, vnum ſalutare baptiſma: ſic quoq; vna, quæ illi debetur latria, quẽadmodùm à ſanctis Apoſtolis traditum eſt, & hactenus ſeruatur.] Valeant igitur cæci ac ſtupidi idololatræ, quos ne Iudæi quidem ac Mahometani vnius Dei noticiã & cultu gloriantes, modò ferre poſſunt. Valeant, inquam, qui non ſolùm incorruptibilis Dei gloriam in ſimilitudinem volucrum, quadrupedum, ſerpentumque commutant, verumetiam ſummum inuocationis, adorationis & ſacrificij honorem ſoli Deo debitũ, cuicunq; creaturæ,

Lib. 6. de ciuit. Dei c. 5. & ſequenti.

Vera & propria idololatria ad Chriſti aduentum vſque in mũdo durauit.

Sapient. 15. & 14.

Chriſtus Euangelica lege idololatriã profligauit, veriſque Dei cultum orbi reſtituit.

Ioan. 9.

Ioan. 12.

Zachar. 13.

Ezech. 30.

2. Cor. 6.

In epiſt. ad Thomã Epiſc. Claudiopol. ſcripta, et in cõcil. Nicęn. 2. recitata; in Action. 4.

Vnus Deus, vna fides, vnꝰ latriæ cultus in Eccleſia.

Quinam idololatræ primo Pręcepto contineãtur ac dãnentur maximè.

Rom. 1.

creaturę, aut eius imagini adhibent, velut ſuam Deo gloriam ſurripientes, & in alios, neſcio quos Deos commentitios, transferẽtes, quum in rebus vel perſonis vllis, prætérquàm in ſanctiſsima Trinitate, diuinitatem ineſſe credunt, aut in illis totam ſpem ac ſalutem ſuam reponunt. Ad hunc modum Sanctos colere nihil ſit aliud, quàm Maieſtatem diuinā violare, & pro Creatore creaturas, præpoſtero & impio cultu afficere; neque Deum, qui ſibi primas vbique vendicat, & ſuam gloriam cum nemine communicat, amare, timere, adorare & honorare ſuper omnia. Igitur in hoc primo præcepto vel maximè notandum eſt, quod explicatè adiunxit Deus; Non adorabis neq; coles; quodq; alibi Scriptura mandat, ſoli Deo ſeruiendum, & honorem gloriamque reddendam eſſe, nimirùm vt diuinus cultus, & quæ adoratio ac ſeruitus ſoli ſummo Numini ſiue diuinitati debetur, à mortalibus integrè conſeruetur. Quod vt obſeruet Eccleſia, cultum latriæ aduerſùs omnes idololatras non modò verbis & ſcriptis, ſed etiam re ipſa & quotidiano cultu aſſerit atque defendit.

Eſaiæ 41.
Exodi 20.
Deut. 6.
Matth. 4.
1. Tim. 1.

Nihil tanquam Deum colendū vel adorandum eſſe, conſtanter docet Eccleſia.

Iam verò quod ad receptum & probatum Sanctorum cultum attinet (priuati enim quorundam abuſus non præiudicant religioni) nihil ille quidem primo præcepto aduerſatur, neq; vllo modo idololatras facit. Quantum enim eſt diſcriminis inter Herum imperãtem & amicum ſupplicantem ſiue intercedentem, & rurſus, quantum inter honorem Cęſaris & cuiuſdam aulici intereſt: tantum ac multò quidem amplius Deum à Sanctis, & cultum diuinum à cultu Sanctorum differre, norunt Orthodoxi. Quarè ſacrificium, & alia ſolius Dei naturæ & maieſtati in cultu competentia, ſicut praxis Catholicorum perpetua teſtatur, nunquam ad Sanctos ab Eccleſia referuntur, & quæcunq; colendis illis adhibentur, non eâdem ratione, quá ſupremo Numini vnquam adhibentur. Cæterùm vt aduerſariorum imperitia hoc loco detegatur, non intelligunt illi, verum idololatriæ peccatum, niſi duo concurrant, non committi; alterum, vt quo creatura colitur (ſiue materiam ſiue obiectum dixeris) id ad ſolum Deum, vel ex lege, vel ex conſuetudine, vel ex colendi modo pertineat; alterum vt is qui creaturam colit, ex hoc ſuo cultu velit Dei honorem & exiſtimationem in creaturam ipſam conuertere. Aliòquin quicquid demum homines de actu exteriore colentis iudicent, is quidem ſine interiore actu, vt in Scholis loquuntur, ſatis non fuerit ad germanę idololatriæ peccatum conſtituendum. Videas in Comędiis, vt res exemplo fiat clarior, actorem aliquem induci, qui coram actore alio Dei perſonam agente genua flectat, pronus adoret, manus eleuet, aliiſque ritibus morem piorum in Deo colendo ſectetur. An verò quiſpiā adeò rudis & craſſus fuerit, qui talem actorem idololatrię condemnet, tametſi quod alij vero & vni Deo exhibere ſolẽt, id ipſe actu quidẽ exteriore homini defert, vt decoro ſuſceptæ perſonæ faciat ſatis? Proinde peccãtis intẽtionem accedere neceſſe eſt, mens enim gignit propriã idololatriam: quâ quidẽ intẽtione, homo per ſuum actũ creaturã tanquam Deũ velit colere & honorare, ſicq; diuinum honorem ad illam ipſam colendam impiè transferat detorqueatque. Probent autem aduerſarij, hæc duo quæ diximus, in MARIÆ Sanctorúmue cultu Catholico reperiri, ac tum demum idololatriæ vel idolomaniæ crimen nobis impingant. Verùm hactenus illi adeò non probant quod obiiciunt, vt etiam quid propriè idololatria dicatur, & ſit, prorſus ignorare videantur. Deinde quum exteriores hominis actus tantummodo, nõ autem interiorem animi motum & intentionem videre poſſint, temerariè admodum in ſummi Dei officium inuolãt, cùm ſibi de Catholicorum cultu iudicandi partes, vt arrogantiſsimè ita ſtultiſsimè ſumunt.

Sanctos colunt Catholici abſq; peccato idololatriæ, & ſine diuini cultus iniuria.

Ex duobus pendere præceptum idololatriæ.

Nouatores verum idololatriā non cognoſcere, & de illa perperam Catholicos iudicare.

Nos autem, quantúmuis iſti proteruientes obſtrepant, in ſanctæ œcumenicæ, & Nicænę Synodi, quæ poſteriùs habita eſt, iudicio acquieſcimus, & cum illa ipſa conſtanter affirmamus: Apoſtolicas Eccleſiæ traditiones, quibus veneratio culturaque Sanctorum docetur, recipimus & veneramur: eos autem vt miniſtros, amicos & filios Dei exiſtentes honoramus. Honor enim, qui à conſeruis idem ſentientibus inuicem exhibetur, indicium eſt beneuolentiæ erga Dominum.] Nec verentur perpetuum illis anathema dicere, qui vel ob Sanctorum cultum, vel ob ſacrarum imaginum vſum idololatriæ notā inurunt Eccleſiæ; quoniā ab eadem probatiſsima Synodo ſic edocti ſumus: Qui ex Scriptura ſentẽtias contra idola dictas, in ſanctas imagines torquent, anathema. Qui dicunt, Chriſtianos tanquàm Deos imagines amplecti, anathema.

In eadẽ Synodo act. 3.

Sanctorum cultus in Nicęna Synodo ſecunda approbatus.

Damnati ab Eccleſia qui vſum ſanctarum imaginum referunt ad idololatriā.

Qui dicere audent, ſanctam Eccleſiam Catholicam idola vnquam accepiſſe, anathema.] Extat & alia Synodus ſub Gregorio Epiſcopo Neocæſareę, Conſtantinopoli celebrata, eademque falsò Septima dicta, in qua Iconomachi Sanctorum cultum, & inuocationem adeò nō improbant, vt etiam Lege lata publicè muniant & confirment.

Sanctorum cultū & inuocationē olim ab Iconomachis fuiſſe probatam.

Si quis, inquiunt, nō confitetur, Sanctos venerandos eſſe coram Deo & animâ & corpore, & horū interceſsiones non petierit, vtpote qui libertatem apud Deum habeant pro mundo, ſecundùm Eccleſiaſticam traditionem, interuenire, anathema.] Mariam verò Deiparam tanti faciunt, vt eam peculiari Lege vel Canone cohoneſtent, ac eiuſdem venerationem ac inuocationem, quam hauddubiè à Catholicis traditam acceperant, his etiam verbis tueantur: Si quis non confitetur ſanctam ſemper Virginem Mariam propriè & verè Deiparam, quâuis viſibili & inuiſibili creaturâ ſuperiorem: & eum ſyncera fide eius interceſsiones, tanquam quæ libertatem apud eum, qui ex ſe genitus eſt, Deum habeat, non poſtulauerit, anathema.] Mirum eſt ergo ſupercilium aduerſariorum, quibus nec veræ & œcumenicę, nec ſuſpectę & falſæ Synodi iudicium ſatisfacere poteſt, dum adeò præfractè cunctos pro Impiis habent, ac idololatras vocant, qui cùm Sanctos alios, tùm Mariam omnium ſanctiſsimam, omniq́ue creaturâ ſuperiorem, more Catholico inuocant atque venerantur.

In 7. Pſeudoſynodo, act. 6. definit. 17.

Mariæ inuocationem ab eadē Synodo fuiſſe commēdatam.

Definit. 15.

MARIA viſibili & inuiſibili creaturâ ſuperior.

Ac ne putemus nouum hoc eſſe, quod in vtraq; dicta Synodo definitum diximus, Concilium Toletanum octauum, quod pręceſsit, hanc orandi formam omnibus obſeruandam pręſcribit: Solo Deo creatore ſuo adorato, vnuſquiſque inuocet Sanctos, vt pro ſe intercedere apud maieſtatem diuinam dignentur.] Vbi Sanctos non ita inuocare iubemur, vt ab inuocando Deo ceſſemus, ſed illum, tanquam noſtræ ſalutis primarium ac ſolum auctorem, bonorumq; omnium largitorem, primùm adorare & inuocare monemur. Nec dubitauit vnquam Eccleſia, cultum Deo gratum eſſe non poſſe, niſi qui Chriſti Redemptoris merito innititur, vt per illum ad Patrem veniatur. Sanctos verò longè inferiore gradū inuocandos ſtatuit, eisq; honorem duntaxat haberi, vt præcipuis Dei amicis, adeoque Filiis, Chriſti verò hæredibus atque cohæredibus, qui rogati ſuas preces noſtris ad Deū effuſis adiungāt, & tanquam Patroni Chriſtum communem Dominum pro nobis implorent, opemque diuinam, velut ab ipſo gratiæ fonte impetrent, atque ita ſint nobis apud Deum interceſſores per Chriſtum Dominum noſtrum. Oratio enim, vt Auguſtinus loquitur, quæ non fit per Chriſtum, non ſolùm nō poteſt delere peccatum, ſed etiam ipſa fit in peccatum.] Obmuteſcant igitur ora impudenter calumniantium, quòd Catholici Chriſto mediatore & propitiatore vel relicto vel pręterito, Sanctos implorent, adeoque Mariam vt mediatricem & reconciliatricem iræ diuinæ, ſibi proponant & inuocent; quum Chriſtum vnicum Dei & hominum mediatorem, qui ipſe pro omnibus, & nullus pro ipſo orat, vt idem Auguſtinus inquit, ſemper agnoſcant & prædicent.

Cap. 7.

Chriſtiani omnes Sanctos inuocare iubētur, ſed fine iniuria eius inuocationis quæ Deo inprimis faciēda eſt, & propter Chriſtum fit efficax.

Ioan. 14.

In Pſa. 108.

Cæterùm hæc MARIÆ & Sanctorum inuocatio ex inſtituto Eccleſiæ facta, Chriſti patrocinium & preces corroborat, & Sanctos illius exemplo, in orando eſſe conformes oſtendit. Sed & Scripturæ ſacræ conſonat, quæ inuocandi vocabulum ad Sanctos etiam refert, vt notat Auguſtinus, neq; ab ipſa Dei inuocatione homines auocat, ſed eandem potiùs ob plurium Deum comprecantium ſocietatem, validiorem ac illuſtriorem facit; demumq; ſpectatiſsimorum Patrum tùm ſententiis, tùm exemplis, vt multi probârunt, ita communita eſt, vt inferorum portis, aut hæreticorum machinis nunquam poſsit labefactari. Philippicum autem eſt ſomnium, aut, ſi mauis, ſplendidum mendacium, cùm audet pronunciare Melanchton: *Inuocatio Sanctorum res noua eſt, ignota veteri Eccleſiæ ante Gregorium, qui publicum ritum inuocationis diuorum inſtituit.* Eandem fabulam repetit in Apologia; veteres nempe ſcriptores ante Gregorium de Sanctorum inuocatione nullam feciſſe mentionem. Quam opinionem planè falſam ac futilem eſſe multi demonſtrârunt, ac nos etiam conuincemus, quum poſtea veteris Eccleſię in MARIA inuocanda longæuū & conſtantem morem ſolidis aſtruemus exemplis. Hinc illa peruetuſtæ ac Apoſtolicæ Eccleſiæ vox, quæ olim in Liturgia frequentiſsimè adhibebatur, & in Græcorum etiam Liturgias poſtea tranſiit: Commemorationem agamus ſanctiſsimæ immaculatæ, glorioſiſsimæ, benedictę Dominę noſtrę, matris Dei & ſemper Virginis MARIÆ, ac omnium Sanctorum & iuſtorum, vt precibus & interceſsionibus eorum, omnes miſericordiam conſequamur.] Nec diſsimilis eſt Baſilij Magni confeſsio, cùm ad Iulianum

Sanctorum inuocatio ſic fundata eſt, vt non poſsit labefactari.

Lib. retract. in Iob. cap. 19. & lib. 1. locutionū de Geneſ. ca. 100.

Error Philippi de Inuocatione Sanctorū à Gregorio primùm inſtituta.

In Confeſſio ad Regem Galliæ, & in li. de Eccleſia.

In antiquis Liturgiis de interceſsione, Mariæ & Sanctorū mētionem ſemper habitam eſſe.

In Miſſa Iacobi, Baſilij, Chryſoſtomi.

Iulianum apoſtatam ſcribens, Orthodoxam fidem ſuam hac oratione declarat: Confiteor etiam incarnatam οἰκονομίαν, deinde Sanctam MARIAM, quæ ſecũdùm carnem illum peperit, Deiparam. Suſcipio etiam Sanctos Apoſtolos, Prophetas & Martyres, qui pro me apud Deum ſupplicant, quò per illorum mediationem propitius ſit mihi Deus noſter benigniſsimus, & remiſsionem peccatorum mihi gratis largiatur.] Omitto cætera id genus teſtimonia longè clariſsima ampliſsimaq́;, vt quæ alij in hoc argumento præclarè certantes ſæpè multumq́; protulerunt, ac eam demum palmam retulerunt, vt multi etiam aduerſariorũ, quemadmodùm Oecolampadius, Bucerus, Brentius, mitiores effecti, fateantur, ſicut aliàs meminimus, Sanctorum inuocationem, modò dextrè commodeque fiat, non videri reprehendendam: tantùm abeſt, vt velut idololatricam explodendam eſſe cenſeant. Quid? quòd Lutherus ipſe hanc inuocationem admittit, quicquid poſtea inconſtans homo ſcripſerit, & in Poſtilla, Deiparam deprecatricem agnoſcit, negans interim illam aduocatam, quod nomen tameo MARIÆ tribuit [a] Irenæus, imò & Mammanti Martyri [b] Baſilius Magnus aſcribit. Hæc paulò fuſius repetere viſum eſt, non ſolùm ad maledicos vtcunque cohibendos, verumetiam ad poſtremę Synodi [c] Tridentinæ Decretum illuſtrandum atque corroborandum. Damnantur in eo & anathemate feriuntur, quicunque negant Sanctos æterna fœlicitate in cœlo fruentes inuocandos eſſe, quíue aſſerũt, eorum (vt pro nobis etiam ſingulis orent) inuocationem eſſe idololatricam, vel cum Verbo Dei pugnare, & honori vnius mediatoris Dei & hominum Ieſu Chriſti aduerſari.

Baſilij confeſsio de Sanctis apud Deum intercedentibus pro mortalibus.

In Poſtilla circa Euan. de feſto natiui. Mariæ.
a Lib 5. aduerſus hæreſes.
b Home. in Mammantẽ Martyrẽ.
c Seſs 25. circa initiũ.

Lutherus Mariam deprecatricem, ſed nõ aduocatam agnoſcit.

Quos errores circa cultũ Sanctorum damnet Synodus Tridẽtina.

Vbi opportunum & iucundum fuerit meminiſſe, quàm ſit vetus iſtud inſectandi genus, quo Catholici hodie, præſertim in Aquilone vexamur, & pro idololatris hoc nomine inſimulamur, quandoquidem MARIÆ & Sanctorum cultum defendimus, nobiſque placere teſtamur. Idem enim conuicium iampridem Orthodoxis fuit obiectum ab his, qui nefarij prorſus Eccleſiæ hoſtes, ac damnatæ memoriæ homines in omnibus Annalibus iudicantur. Quæ gens, precor, vnquam peruicatior, quæ nomini Chriſtiano infenſior atq; Iudæorum, potuit reperiri? qui ob hunc ipſum cultum & olim & hodie, Chriſtianis velut idololatris petulanter inſultant. Horum autem impetum antiquus autor fregit [d] Leontius. Ex Imperatoribus neſcio, an quiſquã maiore in Chriſtum furore percitus fuerit, quàm infandus religionis noſtræ deſertor ſimul & oppugnator Iulianus, idemq́; Chriſtianis honores eos inuidit, quos Martyribus de more publicè haberi conſpexit, quemadmodùm ſemel ac iterũ de illo meminit [e] Gregorius Nazianzenus. Verum [f] Cyrillus Alexandrinus virulenta Iuliani ſpicula præclarè contriuit, & Chriſtianos, vt idololatras ab eo exiſtimatos, rabidi canis morſibus liberauit. Quid porrò de inſanis non minùs, quàm impiis Ethnicis dicam? qui cũ pleni furoribus in Chriſtianum ſanguinem iam olim deſæuirent, ac multis etiam criminationibus pios paſsim onerarent, etiam hanc illis ſtruxêre calumniam, quòd qui Chriſtum vnum Dominum profiterentur, Sanctos Martyres non tàm colerent, quàm pro Chriſtianorum Diis adorarent. Cùm enim Ethnici cernerent, corpora Martyrum à Chriſtianis tam reuerenter haberi, vt honeſtiſsimè ſepelirentur, & ſuper eorum reliquias altaria conſtituerentur, in quibus tamen Deo Martyrum duntaxat, ſicut Auguſtinus explicat, ſacrificabatur, putauit cæca Gentilitas, diuinum illum cultum Diis Martyribus exhiberi. Hinc Euſebius, vbi Martyrum certamina & exitus glorioſos deſcribit, hoc etiam euidenter adiungit: In tantum apud eos rabies crudelitatis exarſit, vt regios pueros Martyres effectos, cùm ſecundùm humanitatis ordinem fuiſſent ſepulturæ mandati, effoderent denuò, & corpora eorum proiicerent in mare, hoc dicentes: Nec fortè Dij efficiantur Chriſtianorum, & illi, qui Deos adorare nolunt, ſeruos noſtros incipiant adorare. Putant enim quòd diuinus apud nos honor Martyrib. deferatur.] Quam Ethnicorum vanitatem non ſolùm [g] Auguſtinus, ſed etiam [h] Theodoretus ita refellit: Nos, ô Græci, nec hoſtias Martyrib9, nec libamina vlla deferimus, ſed vt ſanctos homines Deiq́; amiciſsimos honoramus.] Eandem labem abſtergunt quoque Smyrnenſes, & obiectum Ethnicorum probrum hac oratione diluunt: Chriſtum vt verum Deum, qui mortem pro totius mundi ſalute ſuſtinuit, colimus & adoramus: Martyres verò tanquam diſcipulos Domini diligimus & veneramur, quorum nos quoque in fide & perſeuerantia charitatis, optamus eſſe participes.]

Antiquus impiorum & hæreticorũ mos eſt, Catholicos tanquã idololatras proclamandi, quòd Mariam & Sanctos venerẽtur.

Chriſtiani à Iudæis pro idololatris habiti.

Iulianus Chriſtianis inuidit honores Martyrib9 olim decretos publicè.

d Li. 5. Apolog. contra Iudæos.
e Oratione in laudem Cæſarij, & oratio. 1. in Iulianum.
f Lib. 6. & 10. contra Iulianum.

Offenſi quondã Ethnici, quòd viderent Chriſtianos in cultu Martyrum tam ſedulos & officioſos.

Li. 20. contra Fauſtũ c. 21. & lib. 8 de ciuita. Dei c. 27.
Lib. 8. hiſt. Eccleſ. ca 6.
g Lib. de ciuitate Dei ca. 27.
h Lib. 8 de curãdis affectionib.
In epiſt. ad Ponti. Eccleſias. Vide Euſebiũ li. 4. hiſt. Eccleſ. ca. 15.

Ethnicorũ querela fuit, Martyres diuinis honoribus affici.

Inter Chriſti & Martyrum cultum diſtingui oportere.

Addunt

Martyres à Chriſtianis reuerenter admodũ habitos eſſe.

Addnnt porrò. Quo in loco etiam nunc, præſtante Domino, ſolennes agimus celebresq; conuentus, maximè veto in die paſsionis eius (de Polycarpo Epiſcopo & Martyre ſuo loqnuntur) ſed etiam cùm memorias eorum, qui priùs paſsi fuerát, celebramus.] En tibi tam luculentum quàm vetus teſtimonium, quod ante Mille quadringentos annos ſerè traditum habemns, vnde liquidò conſtat, Sanctos Martyres eorumq; reliquias & ſerias, obmurmuranribus licet Ethnicis, magno etiam tunc in hore Chriſtianis extitiſſe.

Vigilantius Catholicis cultum Sanctorum, tanquam idololatricem obiicit, ſed repulſus ab Hieronymo.

Lib contra Vigilantiũ.

Vide Augu. in epiſt. 43. & 44.

Vide Augu. contra Fauſtum li. 9. c. 2. & lib. 20. ca. 1.

Prodiit poſtea Vigilantius, portentum in terras vltimas deportandum, & litem ipſe quoq; Catholicis intendit, quòd Ethnicorum more Sanctos & eorum reliquias colere, ae velut idololatras agete viderentut. Sed hanc velnr hydram, Hieronymus Hercule fortior expugnauit, proſtrault, extinxit. Fuit & Maximus grammaticns Maudarenſis, ac vetus ille cultor idolorum, qui eandem turpem notam in Chriſtianos tranſcripſit, eosque idololatras habnit, quòd ptæclaros honores defunctis Martyribus apertè deferrent. Scelerati & impuri Manichæi, quorum Princeps erat Fauſtus, an non palam Catholicis, ſine vt ipſi vocabant, ſemichriſtianis obiecerunt: *Idola vertiſtis in Martyres, quos votis ſimilibus colitis?* Etenim inſulſi homines quid dicerent, ignorabant, inter idola gentium & Sanctos Eccleſiæ, inter infidelium fideliumque cultum Diis & Sanctis exhibitum, diſcrimen nullum agnoſcentes. Sed horum etiam latratus, ſicut & dicti Grammatici conuicium depulit Auguſtinus. Adhæc Paulitiani & Bogomili, quorum ſimiam agit ætate noſtra Caluinus, vt veteribus Iconomachis impiè patrocinarentur, impudenrer iactárunt, ſacerdotes & Patres omnes, quibus piarũ imaginum placeret veneratio, tanquam reprobos cultores exiſtimandos, ſolos autem imaginum impugnatores cum ſuo principe Copronymo, quo nihil ferè flagitioſius extitit, Orthodoxos & pios habendos eſſe. Verùm hos peſtilentes Doctores ita nobis prodidit Euthymius, vt ſimul diſsipaſſe videatur. Vixit ſub Cæſare Lodouico Caroli filio Claudius Taurinenſis, tam ſuperbus, vt Catholicos omnes velut idololatras præ ſe contemneret atque damnaret; quòd ſacris imaginibus in templis vterentur. De hoc autem hoſte impio triumphum glorioſum retulit Ionas Epiſcopus Aurelianenſis.

Manichæos Catholicis obiecisse nota idololatriæ, quia Martyres in idola vertiſſent.

Li. 8. de ciuitate Dei ca. 27. & li. 22. ca. 10.

Veteres Iconomachi pro idololatris habuêre Catholicos, qui ſacras imagines in Eccleſia retinendas dicerẽt.

In Panoplia Titulo 23.

In opere de cultu imaginum ad Carolum Magnum.

Ad quid conferát exempla ſuperiora, de maledicis Catholicorum obtrectatoribus.

Prodeſt autem hęc vetuſtatis teſtimonia ſnb vnum velnt aſpectum producta conſiderare, vt eò rectiùs nimiùm vanos ac impudentes hodie ſectarios & cognoſcamus & fugiamus, qnòd eâdem maledicendi arte nos appetant, quâ veteres illi notæ ac damnatæ impietatis archirecti, Orthodoxos appetere conſueuerant, & eádem quidem de cauſa, vt, ſcilicet, quandoquidem Sanctos, ac eorum ſacras reliquias cum Eccleſia veneramur, & Chriſtum in illis adoramus, eorumqne precibus adiuuari perimus, idcircò Deos colere & idololatras agere incuſemur. Qnòd ſi beati ſunt, qui propter iuſtitiam hoc tempore patiuntur (vt veritas ipſa Chriſtus affirmat) vtique in aliqua fœlicitatis noſtrę parte ponendum eſt, nos ob Catholicum MARIÆ & Sanctorum cultum aſſertum, à malis tàm malè tractari, & communem ſortem cum ſanctiſsimis Patribus experiri; dum Eccleſiæ hoſtes fœdam idololatriæ notam, eò quòd Sanctos Catholico ritu colimus, nobis contra fas & æquitatem omnem impingunt. Contrà verò miſeros & infœlices aduerſarios dixerim, qui talem tantamque iniuriam in nos torquere non poſſunt, niſi vicariam illis operam prębeant, eorumqne vel Ducum vel Patronorum veſtigiis inſiſtant, qnos conſtat iam olim Chriſti & Eccleſiæ, totiusque Chriſtianiſmi hoſtes fuiſſe perditos, nec alterius quàm malignantium Eccleſię Anteſignanos. Eant ergo, & quamdiu velint, hoc infauſtum maledicendi ſtudiũ ſibi commune habeant cum Iudæis perfidis, cum Ethnicis barbaris, cum hæreticis vel apoſtatis damnatis, cum Mahometanis nefariis, qui ſanè poſtremi nobis improperare non deſinunt, quòd in colenda Virgine ſemper immodici, imò & idololatriæ affines eſſe videamur. Sed horum quoq; impias criminationes, vt antea diximus, Ioannes Cantacuzenus ſatis repulit ac deiecit, hoc inter cætera illis opponens: MARIAM colimus non vt Deam, ſed vt matrem Filij Dei ſecundùm carnem.]

Catholicos iniquã calumniam ob Mariæ Sanctorumqne cultũ ſuſtinere, & idcircò fœlicio res eſſe quã aduerſarios calumniantes.

Matth 5.

A quibus arma ſumãt hodie aduerſarij Catholicis maledicentes ob MARIÆ Sanctorumq̃ue cultum.

Etiam Turcæ Catholicis improperát quòd in Maria colẽda ſint immodici ac idololatræ.

Li. 3. ca. 10.

Quàm purus & ſyncerus cultus hodie vigeat apud Nouatores, diſcuſsio.

Sed enim qnoniam aduerſarij de puro & ſyncero Dei cultu vindicato gloriantur, ac præ ſe Catholicos, tantùm non Samaritanos & idololatras videri volunt, agè parumper expendam*, quantos ipſi progreſſus in vero Dei cultu paucis ab hinc annis fecerint,

Matth. 21. Ioan. 2.

fecerint, quibus ab Eccleſia Catholica ſeipſos ſegregârũt. Religioſi, ſcilicet, homines Deum in ſpiritu & veritare colere & adorare non potuerunt, niſi in tot alienas & ſacras ædes (Chriſtus domos Dei, & domos orationis vocat) velut harpyiæ irruerent, easque altaribus & ornamentis, imò & ſacrificio & ſacerdotio pro ſua libine ſpoliarent, ſpoliatas profanarent, ac eaſdem vel nouis ritibus polluerent, vel in ſtabula & neſcio, quæ horrida & impura loca cõuerterent. Eadem licentiâ complures & ſolennes Eccleſiæ ferias abrogârunt, è ſacris diebus profanos fecerunt, & bonam partem veterum rituum, qui cultum diuinum conſeruabant, & Chriſtianos ad illum excitabant, è medio audaciſsimè ſuſtulerunt. Neq; ſatis fuit nouos, non dicam quales, concionatores inuitis ſæpe populis obtrudere, qui formam religionis & doctrinæ mutarent, quiq; Magiſtratibus placentia loquerentur, & Euangelicæ libertatis titulo profanationes & ſacrilegia excuſarent. Non ſatis, inquam, iſthuc fuit, niſi ordinarios Eccleſię miniſtros, & legitimos ſacrorum antiſtites ſuis fortunis exutos, & indigniſsimè habitos, ex antiquis ſedibus eiicerent, omniq; rerum ſacrarum adminiſtratione priuarent atque profligarent. Quid autem hoc eſt aliud, quæſo, niſi manibus ac pedibus diuinum cultum demoliri, modisque omnibus prohibere, vt ad cultum diuinæ maieſtati celebrandum nec miniſtri, nec tempora, nec loca, nec adminicula vlla populo relinquantur? Omitto de Iconomachis nouis dicere, qui, vt Thaboritas & Turcas omnes barbara feritate vincant, quicquid ad cultum diuinum & Sacramentorum adminiſtrationem pertinet, calices, vaſa, ornamenta, imagines, ſacrilegis manibus cupidiſsimè rapiunt, deturpant, confringunt, peſſundant, ſubſannant, ac publicè flammis exurunt: vt horribiles immanesque cædes, ſtrages & carnificinas, quas iſti pro ſua libidine in ſacerdotes & monachos paſsim exercuerunt, ſilentio prætermittam. O præclara ſacrificia, quibus Deum ſpirituales iſti tùm ſibi, tùm populo demereantur. O cultus Euangelicos, quibus ſuam pietatem mundo declarent, & egregium ſpecimen ad Dei cultum reſtituendum & Eccleſiam reformandã omnibus prębeant. Quàm multi porrò ita Deum colũt, vt ſoli Patri æterno diuinum honorem habeant, neq; Deum Filium, aut Spiritum ſanctum inuocandum & adorandum eſſe credant? O cultores religioſos.

Nouatores magno ſtudio ea ſectantur & curant, quæ ad verum Dei cultũ exterminãdum ſpectant.

De impietate & crudelitate grauiſsima Iconomachorum.

Multi ex Nouatoribus de Filio Dei & Spiritu ſancto colẽdo & inuocando nulla religione tanguntur.

Malach. 1.

Chriſtum in ore habent omnes, eumque plenis buccis crepant, ſed à quo illud etiam meritò audiant: Si Deus ego ſum, vbi eſt honor meus? & ſi Dominus ego ſum, vbi & timor meus? Quem illi honorem Chriſto deferunt, obſecro, qui verbum Lutheri vel Caluini pro Dei verbo, & Chriſti Euangelio audiunt, nec raro tanquam idolum adorant? qui prætereà ſingulari gratiæ Chriſti adeò ſunt contumelioſi, vt negent eandem gratiam per Spiritum ſanctum in renatis effuſam valere & efficacem eſſe ad legem implendam, ad charitatem præſtandam, ad plenam iuſtitiam operandam, ad ſanctimoniam è Sacramentis comparandam, ad merita iuſtorum operibus conferenda, & poſtremò ad patranda in Sanctis eorumque reliquiis miracula? Quem cultum, quam gratiam Redemptori Chriſto rependunt, qui cultus omnes voluntarios, & expreſſo Dei mandato non ſancitos prohibent, damnant atq; ad idololatriam referunt impudenter? An non Chriſto gloriam inuident, vel eius honori detrahunt palam, qui publicè vociferantur, vanos & impios eſſe cultus, ſi quis etiam propter Chriſtum & regnum eius in ſacro cœlibatu ſeipſum caſtret, ſi relictis bonis mundi omnibus ſpontaneam paupertatem, & vitam ſeueriorem ſibi deligat, ſi religioſo vitæ inſtituto ſe totum addicat, demum ſi cultus ab Eccleſia vel inſtitutos vel receptos, longiſsimaq; cõſuetudine corroboratos, ad Chriſti gloriam obſeruet, aut voti etiam religione confirmet? O miſerum Chriſtum à nouis Euangelicis prædicatum, omniq; propemodum honore ſpoliatum, cui excellentem iuſtitiam perfectioremque vitam nullus aut promittere, aut pręſtare poſsit ac debeat, cui nihil noſtrorum operum, niſi quod ſub æternæ pœnæ interminatione præceptum eſt, in noſtris moribus placet, cui fœtent propemodum omnia, quę ſanctiſsimi homines ad benè beateq; viuendum, & ad gratos illi cultus exhibendos pertinere tot ſęculis iudicârunt. Sed ô ſuauem quoq; Chriſtum, quem delicati homines meritò amplectantur, vt qui ſola ſuorum fide contentus, non confeſsionem, non pœnitentiam, non bona opera ad ſalutem neceſſaria exigit, & peccantes etiam vſq; conſolatur, adeoq; de ſalute ſua certos & ſecuros

Quẽ cultũ Nouatores Chriſto Domino tribuant.

Pro Dei verbo hominis verbũ colunt & adorant.

Quomodò ſint nouatores Chriſti gratię contumelioſi.

Chriſti honori detrahũt cultus volũtarios piorũ improbantes ac damnantes.

Quã miſerũ & delicatũ Chriſtum fingant & doceant Nouatores.

eſſe

eſſe iubet, modò credant ac fidant. Arcano cordis cultu tantummodò delectatur, & ne ſis anxius, te ſemel & ſimul omnium religionum & votorum & iuramentorum religione ſolutum, ac Euangelica libertate donatum gratis beat, ſiue ſis Lutheranus, ſiue Sacramentarius, ſiue alij, neſcio cui, ſectæ deuotus. Neque Catholicis tot ſunt religioſorum hominum inſtituta, quot apud iſtos nouatum opinionum monſtra, & ſectarum diſcrimina reperiuntur: atque vna eſt interim omnium gloriatio, de puro & ſyncero Dei cultu vel innento, vel vindicato.

Nullus in Eucharistia cultus magis quàm in Miſſa offendit aduerſarios.

Quòd ſi vſquam alibi, certe in ſacroſancta Euchariſtia veteres illi Deum colendum, & ſacrificium ſoli Deo debitum offerendum, & adorationem tùm interiorem, tum exteriorẽ Chriſto Redemptori vel maximè tribuendam eſſe perpetuò crediderunt. Vt enim peruetuſtus Pontifex Alexander affirmat, nihil in Sacrificiis maius eſſe poteſt, quàm corpus & ſanguis Chriſti: nec vlla oblatio hac potior eſt, ſed omnes hæc præcellit, quæ pura conſcientiâ Domino offerenda eſt & pura mente ſumenda, atq; ab omnibus veneranda.] Sedenim nouæ religionis homines nullum cultum, nullumq; ſacrificij genus magis deteſtantur, quàm quòd in ſacra Liturgia inde ab initio vbique gentium celebratur &, ad mortem Domini anuntiandam, per totum mundum, vt Irenæus ait, offertur. Hic verò illi ſummam profanationem, & execrandam idololatriam inſtitui & exerceri clamitant, vt hanc etiam Chriſto gratiam referât, & memoriam crucis mortiſq; Domini in animis hominum paulatim extinguant. Sunt interim, qui Chriſtum vnà cum corpore & ſanguine in Euchariſtia præſentẽ eſſe credant: ſed adeo malè religioſi, vt quem Deum & hominem præſentem eſſe profitẽtur, hunc adorare formident. Etenim tantum cultus immortali & glorificato Domino tribuete non dignantur, quantum adhuc eidem mortali & infanti olim in cunis Magi tribuiſſe leguntur. Nec obſeruant ſui magiſtri Lutheri doctrinam, qui hoc Sacramentum venerabile & adorabile, omniq́ue cum honore adorandum eſſe ſcripſit, eiq́ue poſtea ſubſcripſit in hunc modum Brentius: *Confitemur Chriſtum Filium Dei, verum Deum & verum hominem ſemper & vbique, ſiue in cælo, ſiue in terra, ſiue in Euchariſtia, ſiue extra Euchariſtiam adorandum eſſe.* Nunc longè aliter Illirico, Flaccianis, multiſq́ue aliis viſum eſt, qui Sacramenti adorationem adeò ferre non poſſunt, vt etiam idololatriam appellent, quantúmuis Chemnitius refragetur. Hóccine ſit corpus Domini diiudicare? imò eſt & Chriſtum ignominiâ afficere, atque non exiguam idololatriæ ſuſpicionem de ſe hominibus præbere? dum agnitum Deum debita ſpoliant adoratione, & adorantes Catholicos pro idololatris ducunt, qui panis idolum impiè venerentur. Sed nos cum [a] Ambroſio conſtanter dicimus: Carnem Chriſti in myſteriis adoramus, quam & [b] Apoſtoli in Domino Ieſu adorârunt, & de qua Propheta intellexit illud: [c] Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt, quemadmodùm præter Ambroſium [d] Auguſtinus & Caſſidorus eandem ſententiam interpretantur. Atq; vt maximè nonnulli è Nouatoribus reperiantur, qui Chriſtum in Euchariſtia præſentem adorent, tamen quoniam cum Dominico corpore ſimul panem manere, nullamq́ue in panis ſubſtantia mutationem fieri contendunt, an non panem etiam adorare & artolatriæ crimen deſignare coguntur, dum Chriſtum velut impanatum & inuinatum, ſi loqui ita liceat, fingunt? Quid? an nõ manifeſtæ idololatriæ habet ſpeciem, cùm pro corpore & ſanguine Domini reputant & ſumunt id, quod nullam Sacramenti rationem recipere poteſt, quoniam Sacramenti miniſter proprius deſit? Deligat Princeps, inſtituat Populus, approbet Superintendens, quemcunq; volet rabulam, vt ex ipſorum præſcripto concionetur: id ne ſatis erit ad Euchariſtiam ritè conficiendam? Minimè verò, ſed ſacrilegam & vanam hanc poteſtatem noui miniſtri, qui ſacerdotes Catholicè ordinati non ſunt, contra Dei Verbum & Eccleſiæ traditionem ſibi arrogãt, ac miſero interim populo nihil niſi merum panem & vinum pro Sacramento porrigunt. Quòd ſi putant, pane illo verum Chriſti corpus & ſanguinem contineri, mirum ne ac pudendum etiam, ne dicam, & horrendum meritò videatur, hæc tam tremenda, vt Chryſoſtomus vocat, myſteria, hocq́ue Sacramentum ſacramentorum, & Hoſtiam hoſtiarum, vt Dionyſius appellat, tam illotis tractari manibus, nec meliore quidem cultu & ordine illis peragi, ſiue miniſtros ſacra conficientes, aut potiùs profanantes, ſiue populum ad eandem cœnam accurrentem fortè contempleris.

Ingrati Chriſto aduerſarij non adorant Deum in Euchariſtia, licet præſentem agnoſcant.

Quomodò circa Euchariſtiæ Sacramentũ hodie Chriſtũ tractẽt Nouatores.

Aduerſarij ſi Euchariſtiam adorant, panẽ ſimul adorãt.

Vbi non eſt ſacerdos qui conſecrat Euchariſtiam, non eſſe Sacramentum: vnde Nouatores non ſine idololatria hoc ſibi vendicare.

Qualem cultũ Nouatores adhibeant adminiſtrationi Euchariſtiæ.

De conſecrat. diſt. 2.

Li. 1. contra Valentianũ c. 32. & 34.

Matth. 2.

Contra Louanienſ. ar. 16. & in ca. 27. Geneſ.

In Apolog. confeſ. Virtenbergenſ. peri. 1

In confeſſ. apud Antuerpienſes edita.

In examine Cõcilij Tridentini.

a Libr. 3 de Spiritu ſancto c. 12.

b Matt. 28.

c Pſal 98.

d In eundẽ Pſal.

Lib. de Eccleſiaſt. hierarchia c. 3.

Mirą eſt varietas rituum, nec minor nouarum ordinationum, ex quibus res tota pendet, confuſio, tantusq; neglectus diuini cultus, nullam vt diſciplinam, nullum Latriæ ſpecimen poſsis agnoſcere. Qui porrò Zuinglium & Caluinum ſequuntur, habent illi ſanè quam quærunt Cœnam, Chriſti corpore vacuam, & in ſolo pane & vino ſacra peragunt, in eo fortaſſè aliis prudentiores, quòd omni cultus & adorationis officio ſe ſtatim liberent, dum libet eis circa mera & nuda ſigna verſari. Verùm ſi rem penitiùs inſpicias, quid ſub cœlo execrabilius, quæſo, & Eccleſiæ peſtilentius fingi poteſt, quàm quòd Sacramentarij, vt clariſsima Chriſti Domini Eucbariſtiam inſtituentis verba peruertant, totumque Chriſtianum orbem, ac eius ætates omnes irrideant, pro ſacroſancto Corpore & Sanguine noſtri Redemptoris, inanem duntaxat panem, merumq; vinum in Cœna proponunt, ac nihil aliud in ſacra communione ſumi perfricta fronte contendunt, nullamque ſingularem honoris, circa hoc Sacramentum Chriſto debiti, rationem habere dignantur? Nobis interim ſancti, ſcilicet, cultores iſti exprobrant, quòd panis idolum adoremus: ipſi autem verum Euchariſtiæ Sacramentum contumelioſiſsimè inſectantur, & vbi poſſunt, conſpuunt atq; peſſundant, ſępè & canibus proiiciunt, aut beſtiis deuorandum nefariè tradunt. Mittamus autem ac ſinamus iſtos, quamdiu volent, cum Lutheranis, & hos viciſsim cum illis, ob rem Euchariſticam, mutuò conflictari, quoniam alij alios de idololatriæ crimine palam, nec temerè prorſus, accuſant ac damnāt. At verò qui ſociis de domeſtica idololatria monentibus ſurdas præbent aures, ſimulque cæci trabem in propriis oculis circumferūt, tantúmne habent ocij, vt circa feſtucas noſtris oculis, in ſacro cultu, quas ſomniant, eximendas indefeſſè laborent?

Qualis ſit Cœna Sacramentariorum.

Sacramentarij noſtro quidem ſæculo pręcipui ſunt idololatrę.

Sacramentariorū impietas circa Euchariſtiā.

Sacramentarij & Lutherani ſe mutuò accuſant de idololatria.

Supereſt porrò turba illorum innumerabilis, quibus non maior in Deo adorando, quàm in Sanctis colendis cura eſt atq; contentio, quum vel Athei ſint, vel Epicuræi. Nulla enim ſe torquent ſollicitudine religionis, & de colendo Deo idæas ſequuntur Platonicas, Chriſtumque pro ſuo arbitratu ſibi fingunt atque transfigurant; vtpote quem ſibi, quomodocunq; viuāt, propitium ac placatum promittunt, etiamſi nec in templo nec domi, Deum orent vel adorent. Ex his non pauci, vt peccent ſecuriùs, omnemque religionis curam abiiciant, expectandum ſibi putant tantiſper, donec Theologorum diſsidia componantur, & Chriſtianus reformetur orbis. Habent interim occulta, quę adorant, ſiue idola, ſiue phantaſmata: ex his metiuntur quæcunque ſącra legunt vel audiunt, & eorum, quæ hodie diſputantur, ſe iudices libertimos faciunt. Fallit autem eos perſuaſio, quòd ſe ſatis Euangelicos eſſe putent, ſi nouis miniſtris aures, & vulgaribus cantionibus ora in cœtibus publicis largiantur, ſeque ſola fide iuſtos ac beatos fore confidant. Quicquid verò ad externum Dei cultum, vel religionis ſpecimē, vel orandi ſtudium ſpectat, id, tanquam Papiſticum & Pbariſaicum, à ſe alienum eſſe volunt, & de precando quidem Deo, minùs, quàm Iudæi vel Mahometani, ſollieiti eſſe pergunt. Iures, permultos in illis Herodis eſſe ſimiles, vtpote qui verbis quidem ſe Chriſtum adorare, ac verum Dei cultum aſſerere præclarè ſimulent, ſed re ipſa tamen inſidias meditentur, ſi non Chriſto Domino, at ſaltem piis eius adoratoribus inſultare ac nocere parati. Ex his quidam nonnunquam, vt fit, Catholicis templis interſunt, & velut ſurdæ ſtatuæ, quibus fruſtrà canitur, aut tanquam Ethnici, qui in ſacris non intellecta ſpernunt, ſacris noſtris aſsiſtunt. Quicquid autem veterum cęremoniarum ſpectant, non ſecus quàm Lucianus & Sleidanus, ſacrorum noſtrorum irriſores impij, aut inter Atheos educati, mox in ludibrium vertunt, ac improbè inſectantur. Quid verò ſi hos tetris dæmonibus conferamus, aut etiam deteriores exiſtimemus? Nam ſi Patribus fides habenda eſt, quantúmuis dæmones ab omni pietate remoti ſint, tamen Chriſtum in Euchariſtia præſentem, ac obiectum dominicæ Crucis ſignaculum, ſed & loca ſacra, piorumque conuentus, haud parùm extimeſcunt, & reuerentur vel inuiti.

De alio genere Nouatorū, qui nulla ſacri cultꝰ curā tanguntur, & ſecuriſsime peccant.

Multos hodie in Chriſto adorando Herodi eſſe ſimiles.

Quales ſe gerāt Nouatores circa cultum Catholicū, ſi illum aliquando ſpectent coràm.

His ergo Cenſoribus, vt ſemel finiam, qui vel idololatricum, vel ſchiſmaticum, vel nullum ferè cultum in ſacris exercent, qui ſacrificium diuinitati propriè maximeque debitum, & ſemper in Eccleſia celebratum impiè deteſtantur, qui tot ſæculis probatas cęremonias vel nefariè abrogârunt, vel ſtulte magna ex parte immutârunt: his, inquam, cenſoribus tantúmne autoritatis, quantum ipſi nunc ſibi ſolis arrogant,

Epilogus, vt negligatur Nouatorū iudicium, de vero & ſyncero cultu.

de vero ſalſoque cultu iudicandi permittemus? Abſit abſit, Catholicos animos tanta vnquã inſaniã obrui, & ſanos homines adeò in ſenſum reprobũ dari, vt vero ac veteri cultu relicto, nouis iſtis cultibus atq; cultoribus ſine verbo & contra verbum Dei nõ ita pridem obtruſis, adhæreſcant. Poſſunt iſti quidem ignem alienum offerre; poſſunt altare aduerſus altare conſtituere; poſſunt falſos Deos, ſi non in templis, tamen, quod peius eſſe dicit Auguſtinus, in cordibus ponere, ac ſeipſos falſorum ridendorumque ſimulachrorum templa facere. Non poſſunt autem (quicquid in noua religione ſua moliantur) gratum Deo cultum præſtare; non poſſunt in ſpiritu & veritate Patrem adorare, neque latriæ ſiue interioris ſiue exterioris fructum percipere. Quid enim prodeſt confiteri, & extra templum Eccleſiæ confiteri? Quid prodeſt precari, & non in monte Eccleſiæ precari? Ibi adoret, qui vult accipere: ibi petat qui vult exaudiri: ibi confiteatur, qui ſibi vult ignoſci, vt Auguſtini verbis vtamur. Ac alibi rurſus Vir ille clariſsimus docet, in ſola Eccleſia Catholica Deum ſapienter & piè, ſalubriterque coli, neque alibi fidem cum charitate retineri: montem enim ſanctum à Dauide vocatum eſſe Eccleſiam, in quo monte non adorent hæretici, & quia præter hunc montem adorent & laudent Deum, non exaudiri ad vitam æternam.] Atque, vt ſemel cum Lactantio finiam: Sola Catholica Eccleſia eſt, quæ verum cultum retinet. Hic eſt fons veritatis, hoc eſt domicilium fidei, hoc templum Dei, quò ſi quis non intrauerit, vel à quo ſi quis exiuerit, à ſpe vitæ, ac ſalutis æternæ alienus eſt.] Cæterùm ad hanc digreſsionem, quam Lectoris humanitas boni conſulet, partim exectãda horum temporum in diuino cultu extinguendo peruerſitas, partim cæca illorum amentia nos abduxit, qui quum à ſe ſuisque vitiis oculos auertant, & prauis affectibus potiùs quàm veritati & Chriſtianæ charitati obſequantur, Catholicos de falſo & idololatrico cultu oppidò quàm inſolenter accuſant.

Quid poſsint & nõ poſsint in cultu Dei Nouatores.

Inutilẽ ac Deo ingratũ eſſe cultum quemcunque præſtant & exercent Eccleſia deſertores.

In Pſal 45. 1 i. contra Creſconiũ Grammat. ca. 29 & in Pſal 91.

Li. 4 de vera ſapientia ca 30.

Quorſum referenda ſit hæc de cultu Nouatorum tractatio.

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

De ſacro cultu triplici, Latriæ, Duliæ & Hyperduliæ, hancq; Theologorum diſtinctionem rectè tradi, & Hyperduliam Deiparæ competere, illamq; præ Sanctis reliquis in Eccleſia coli, omnibusq; colendam eſſe. Cùm depulſione cauillationum, quæ ſumuntur ex abuſibus in MARIÆ cultu deprehenſis.

VERVMENIMVERO vt totus hic locus aliquantò magis illuſtretur, necmodò MARIÆ, ſed & Dei cultus ab omnibus rectiùs intelligatur, Veterum diſtinctionem repetere & explicare ſit operæprecium, quam in Scholis hactenus Theologi ſedulò tradiderunt. Duplicem illi cultum ſacrum faciunt, interiorem & exteriorem: vtrunque porrò in Latriam, Duliam & Hyperduliam, docendi cauſa, diſtribuunt. In Latria cultum & honorem ſoli Deo præſtandum conſtituunt. Duliam excellentibus creaturis cultu & honore quodam, licet impari, proſequendis aſsignant. Hyperduliam, vel, vt alij vocant, maiorem Duliam, ſingularem quendam cultum intelligunt, qui creaturis ad Deum propiùs accedentibus, vt Chriſto & MARIÆ, congruat. Cæterùm Nouatores, quoniam Scholaſticarum diſtinctionum lucem habent exoſam, vt ſuarum opinionum tenebris ſecuriùs delectentur, hanc variam & diſtinctam ſacri cultus ſpeciem è ſuis ſcholis libenter explodunt. Quare [a] Heshuſius inter alios impios & blaſphemos errores, quos Catholicis affingere conatur, hunc etiam numerat miſer, quod in Romana Eccleſia doceatur, MARIAM Virginem ὑπερδουλείᾳ, reliquos Sanctos δουλείᾳ, Deum verò λατρείᾳ colendum eſſe. Suum enim præceptorem [b] Lutherum ſequitur, qui hanc ipſam diſtinctionem ad humana commenta reiicit, & Scripturæ conſentaneam eſſe negat:

Sacer cultus partim interior, partim exterior ſub ſe cõtinet Latriã Hyperduliam & Duliam.

Quomodò & quare Nouatores prædictã cultus diſtinctionẽ reiiciant & oppugnent.

a In libr. de errorib. Pontificiorum.

b In Poſtilla circa Feſtũ Epiphaniæ.

nullam

In annotat. ad c.4. Mat.

nullam interim cur neget probationem adducens. Æquè modeſtus eſt Beza, qui, vt ſuum ducem Caluinum ſequatur, Theologorum diſtinctionem ridet, quâ Latriam à Dulia dirimunt, quum hoc diſcrimen aliquando in ſacris literis confundatur, & Dulia pro Latria vel Dei cultu accipiatur, neq; ſolis conueniat creaturis. Sed rarò id quidem, ſæpè autem Duliæ nomen creaturis aſsignatur, Latria verò, vt ſeruitus Deo ſoli reddenda, in nouo teſtamento ſemper accõmodatur. Nec minùs proteruè agit Laurẽtius Humfredus, qui à ſuo magiſtro Caluino edoctus, propoſitam Scholaſticorum diſtinctionem, velut vanam ac friuolam, audet calumniari.

Beza perperàm negat Latriam Deo, & Duliam creaturis conuenire.

Li. 1. de interpretatione linguarum.

Atque his quaſi ſibilis ſperant iſti ſe poſſe explodere certam & neceſſariam de Latria & vtraque Dulia diſtinctionem, quam ſcholaſtici Theologi non tam de verbis ſolliciti, quàm explicandæ veritatis ſtudioſi, prudenter introduxerunt, aut potiùs vulgi auribus familiarem magis ac tritam effecerunt, vt inde multa Scripturæ loca & Patrum ſententiæ faciliùs conciliarentur. Deinde quemadmodùm Hieronymus tradit, ſimulq́ue partim è Cicerone philoſophante, partim ex ſeptuaginta Interpretibus probat, omninò fas eſt, ad veritatem enucleatiùs exprimendam, nouis & peregrinis vti vocabulis, quum alia non ſuppetunt. Neque ſolùm Scholaſtici, qui annis ab hinc quadringentis Sacra profeſsi ſunt, ſed etiam ante illorum ætatem [a]Beda & [b]Damaſcenus linguę Gręcę periti inter Latriam & Duliã diſtinguere docuerunt. Eandem diſtinctionem [c]Nicęna Synodus agnoſcit, ac per illam Dei, imaginumq́; cultum concinnè diſcernit. Tum his antiquiores [d]Auguſtinus & [e]Baſilius, vt alios Patres omittã, non obſcurè commonſtrant, pręter Latriam, cultum eſſe aliũ, qui non Deo, ſed creaturæ tribui poſsit ac debeat. Tantùm [f]Auguſtini verba ſubiungam: Latria, quod verbum Græcum eſt, & interpretatur ſeruitus, non quæcunq́;, ſed illa, quâ tantummodò Deo ſeruitur.] Tum alibi: Hic eſt diuinitati, vel, ſi expreſsiùs dicendum eſt, Deitati debitus cultus, propter quem vno verbo ſignificandum, quoniam ſatis idoneum nõ occurrit Latinum, Gręco, vbi neceſſe eſt inſinuo quid velim dicere. Latriã quippe noſtri, vbicunq́; ſanctarum ſcripturarum poſitum eſt, interpretati ſunt ſeruitutẽ. Sed ea ſeruitus, quæ debetur hominibus, ſecundùm quam præcipit Apoſtolus; ſeruos Dominis ſuis ſubditos eſſe debere: alio nomine Græcè nuncupari ſolet.] Adeò luculenter Auguſtinus & Latriã nobis explicat, & Duliam inſinuat, vt nihil ampliùs deſiderari poſſe videatur.

Retinẽdum eſſe diſcrimen Scholaſticorũ de triplici cultu contra Nouatores.

In c. 1. epiſt. ad Galatas.

a In cap 4. Lucæ.
b Li. 3 Apologiæ.
c Actiõe 7.
d Lib 1. de Trinitate c. 6 & lib 20. contra Fauſtum ca. 21. & li 6. de ciuitate Dei.
e Ad Amphilochiũ ca. 28.
f Li. 15. contra Fauſtũ, ca. 10. & li. 10 de ciuitat Dei c. 1.
1. Pet 2.

De Latria quid doceat Auguſtinus.

Quæ Dulia tam longè lateq́ue patet, vt actiones & cultus omnes, quibus erga creaturas defungimur, ſuo ambitu comprehendat, ſiue demum ſerui Dominis, ſiue ſubditi magiſtratibus, ſiue inferiores æqualibus honorem vllum impendant: id quod non ſolùm ex iuſtitia, ſed etiam ob charitatem, & humilitatem Chriſtianam fieri manifeſtum eſt. Atque hoc ipſum honoris officium adeò cum Latria non pugnat, vt ſummus ille Deus cultum ſibi præſtitũ ne approbet quidem, niſi & ſua magiſtratibus reuerentia, & officioſa erga proximos charitas integrè conſtet, vt ſuum cuique ius, ſuusq́ue honos à quolibet exhibeatur. Ad hoc ſeruitutis & cultus genus pertinet, quod in Apoſtolicis literis toties inculcatur, vt Chriſtiani cuiuſcunq́ue ſint gradùs ac ordinis, mutuò ſibi deferant, ac honore inuicem ſeſe præueniant, aliosq́; aliis ſuperiores arbitrẽtur. Omnes, inquit Petrus, honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, Regem honorificate: ſubiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum. Nunc verò Dulię vox contractiùs accipi ſolet, & ex more loquẽdi in Scholis recepto, perſonis illis, quæ poſt Deum ſublimiorem merentur honorem, & præſtantioribus tùm gratiæ, tùm gloriæ donis ornantur; nimirùm electis Angelis & beatis in cœlo hominibus ſiue Sanctis accommodatur.

Duliæ nomen multiplicẽ cultum & honorẽ creaturis conuenientem continet, & ſimul cũ Latria neceſſariò debet exerceri.

Rom 12.
Epheſ. 4.
1. Pet. 2.

Duliæ nomen ad cultum Sanctis tributum nunc contrahi.

Antequàm verò de Hyperdulia dicere pergamus, de Latria & Dulia paucis & velut in tranſitu monere quædam, non ſit ſuperuacaneum. Semper ea mens & confeſsio fuit Eccleſiæ, quam Baſilius tradidit, vt cultus Latriæ in ſpiritu & veritate beatæ Trinitati ab Orthodoxis tribueretur. Ex his profectò fuit Conſtantinus Epiſcopus, in Synodo Nicæna publicè illud affirmãs (licet verba eius deprauet ſceleratè Caluinus) Suſcipio & amplector venerandas Imagines, adorationem autem, quæ fit ſecundùm λατρείαν, hoc eſt, Dei culturam, tantummodò ſuperſubſtantiali & viuificæ Trinitati conſeruo.] His Damaſcenus conſonans: Solum, inquit, rerum omnium procreatorem & opificem adoremus, & Latrię cultu veneremur, vt Deum naturâ adorandum.]

Ad Amphilochium c. 18.
Actione 3.
Lib. 3. Apologeticæ.

Latriæ nomine cultus ſoli Deo & Trinitati debitos contineri.

Latria ad ſummam ſeruitutẽ & ſubiectionẽ Deo preſtandã, totum hominẽ exigit.

Lucæ 10.

Igitur hoc nomine, vt diximus, præcellens ille cultus, ſoli Deo diuiniſque perſónis debitus continetur, quem vt purè præſtemus, nulli omninò creaturæ, quemadmodùm ipſi Creatori, talem tantamque ſubiectionem, ſeruitutem, reuerentiam, timorem, amorem, honorem ac obedientiam, quoad viuitur, exhibere fas eſt. Vnum enim omnibus in cœlo & terra præferre & colere conuenit; vnum, inquam, omnibus nobis ſemper neceſſarium, qui ſolus omni iure omnia ſibi vendicat, omnia poteſt, omnia intelligit, omnia efficit, à quo, tanquam primo & ſupremo Domino, dependent omnia, ad quem, velut finem vniuerſorum, ſpectant omnia; cui demum homo non ſolùm animæ, ſed etiam corporis, quomodocunque cum ipſo agatur, perpetuam debet ſeruire ſeruitutem. Non enim Latria ſolùm in ſpiritu conſiſtit, vt quidam autumant Nouatores, ſed & corporis omniumque membrorum promptam oblationem, & ſedulam mandatorum Dei obſeruationem, ac religioſum Sacramentorum vſum, & quicquid ex vera fide ad Dei gloriam cogitari, dici aut effici ab homine poteſt, etiamſi Dei præceptum non accedat, complectitur vniuerſim. Laudem igitur immortalem habent priſci Patres, qui, vt Latriæ ſpecimen ederent, licet diuinum præceptum de multis non haberent, iam olim altaria conſtruxerunt, hoſtias & ſacrificia obtulerunt, vota nuncupârunt, varioſque cultus inſtituerunt, ac inſtitutos religioſè obſeruârunt. Eodem modo ſine vicio idololatriæ [a] Magi licet iniuſſi, Chriſtum infantem adorant. [b] Anna Propheriſſa, vt Deo ſeruiat, perpetuis ieiunationibus & precationibus vacat, nec à templo diſcedit. [c] Ioannes Baptiſta vitam in deſerto ſeueriſsimam degit. [d] Magdalena ſæpè Chriſti pedes oſculatur & vngit. [e] Apoſtoli demum Chriſtum in cœlos aſcendentem adorationis honore proſequuntur, & ante ſacram ordinationem ieiunant atque ſacrificant.

Ad Latriã pertinent cultus piorum, etiam non præcepti.

Geneſ. 4. 8. 12. & 28. Iob 1. Num 6. Ierem. 35. a Matth 2. b Lucæ 2. c Matth. 3. d Matt. 26. Lucæ 7. Ioan. 12. e Lucæ 24. Actor. 13.

Ceterùm Latriæ cultus adeò Eccleſiæ cordi eſt, vt ſacrificium nulli Sanctorum, ſed ſoli Deo offerat, nec ab aliis, niſi à dicatis Deo viris offerri permittat. Quarè Manichæos redarguens Auguſtinus, quòd Catholicis idololatriæ notam ob cultum Martyrum imputarent, velut ex Dulia Latriam facerent, quum ſuper illorum corpora publicè ſacrificarent, hoc illis fidenter opponit: Quis Antiſtitum in locis ſanctorum corporum aſsiſtens altari, aliquando dixit: Offero tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? ſed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit.] Et rurſus: Cùm ad cultum Latriæ pertineat oblatio ſacrificij: vnde idololatria dicitur eorum, qui hoc etiam idolis exhibent, nullo modo tale aliquid offerimus, aut offerendum præcipimus, vel cuiquam Martyri, vel cuiquam ſanctæ animæ, vel cuiquam Angelo.] Adhæc ne à Latria diſcedat Eccleſia, precationes publicas in Liturgia ſic perpetuò inſtituit, vt eas non ad Sanctos, ſed ad Deum Patrem rectà dirigat, ſicut & communis illa precandi formula teſtatur: Omnipotens ſempiterne Deus: eaſdemque preces, quas & Collectas vocant, hoc ferè modo concludit: Per Ieſum Chriſtum Filium tuum Dominum noſtrum. Prætereà non conſtituuntur templa, nec eriguntur altaria, neque conſecratur vel benedicitur aliquid in Eccleſia, niſi diuino tantùm numini, quantúmuis ipſa templa vel altaria Sancti alicuius nomine ſeu titulo, nimirùm ob eorum memoriam, quorum ſpiritus apud Deũ viuunt, inſignantur. Nulli enim Martyrum, ſed ipſi Deo Martyrum, quamuis in memorias Martyrum, conſtituimus altaria, vt eiuſdem [f] Auguſtini verbis vtamur, [g] qui tamen Sanctos etiam apud Deum patronos appellat. Et quamuis in Litaniis, quarum vſus eſt antiquiſsimus, Sancti de more inuocentur, & propriis nominibus, vt pro nobis orent compellentur, tamen, vt Latriæ cultum Deo præſtet Eccleſia, primas quidem ſanctiſsimæ Trinitatis perſonis tribuit, & ab illis duntaxat miſericordiam, pacem & reliqua omnia, ſiue ſpiritualia ſiue temporaria bona petit, finemq́; totius precationis in Agno Dei, qui tollit peccata mundi, ſtatuit & abſoluit. Tam accuratè Latriam amat & obſeruat, rituque publico nobis commendat Eccleſia; nimirùm, vt legem credẽdi lex ſtatuat ſupplicandi. Idem ex initio, medio & fine precationum, quas horas Canonicas vocant, quiuis, modò ſyncerè iudicet, facilè deprehendet. Nota ſunt vel pueris illa Eccleſiæ cantica: Te Deum laudamus; Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto; Surſum corda; Benedicamus Domino: nimirùm in hunc vſum inſtituta, ſemperque referenda, vt inde viui & efficaces quidam Latriæ motus in præſentium

Eccleſia multis argumentis Latriæ cultum nobis oſtendit atque commẽdat publicè.

Li. 20. contra Fauſtũ ca. 21.

Nulli Sanctorũ, ſed ſoli Deo ſacerdos offert ſacrificium.

Eccleſiæ precationes ad Deum rectà dirigũtur, & per Chriſtũ terminantur, & omnia per nomen Dei ſanctũ conſecrantur.

In Litania primas Deo ſemper tribuit Eccleſia, ſicut & in aliis precibus.

f Li. 20 contrà Fauſtũ cap. 21. g Li. de cura pro mortuis agenda cap. 4.

Eccleſia in communibus precibus cultum Latriæ diligenter obſeruat, & ad illũ excitat precantes.

animis

animis excitentur ac promoueantur. Eôdem pertinet, quòd, vt autori & Redemptori noſtro Deo nos gratos exhibeamus, ipſamque Latriæ virtutem exerceamus, opes noſtras ad cultum eius amplificandum conferimus, nec ſolùm dona, & munera externa, ſed etiam noſipſos diuinæ maieſtati vouemus ac reddimus, ac præterea beneficiorum eius memoriam certis diebus ſolennibusque feſtis dicamus atque ſacramus, ne volumine temporum ingrata ſubrepat obliuio, quemadmodùm Auguſtinus diſertè teſtatur. Verùm quoniam ad alia properamus, iſthæc attigiſſe ſat eſt.

Dona, vota, ferias aliaq́; multa, quę à piis piè fiunt, ad Latriā pertinere.

Libr. 10. de ciuitate Dei ca. 4.

Neque de Dulia hoc loco multis agendum eſt, quatenus ſacer ille cultus, qui Sanctis competit, hoc nomine continetur ex vſu Theologorum. Illud extra omnem eſt controuerſiam, pium, præclarum, vtile ac ſalutare illorum eſſe ſtudium, qui Sanctos ita colunt, vt pro ſua virili mores eorum ac vitam imitentur, eorumque veſtigiis tùm in credendis, tùm in agendis diligenter inſiſtant, ſicut & antea de hocipſo imitationis cultu diſſeruimus. Præterea cum aduerſariis hactenus nobis conuenit, quòd proſit ac deceat, Sanctos ac eorum virtutes publicè prædicare, & ſedulò contemplari: atque hanc diuinæ laudis eſſe partem, cùm bonorum omnium autorem in his ſuis electis organis ſuſpicimus atque celebramus; quum idem nuſquam ferè alibi tam potens, mirabilis, atque glorioſus appareat, quemadmodùm in illis, quos inde ab æterno prædeſtinatos vocauit, iuſtificauit, ac ſimul in vtraque Eccleſia, velut principes quoſdam ac victores auguſtos, glorificauit, vt meritò de illis canamus: Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui, Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum. Verumenimuerò hunc Duliæ cultum longiùs extendit Eccleſia, & officioſam quandam erga Sanctos veluti patronos & interceſſores, tùm gratitudinem, tùm pietatem exercet, ac à nobis etiam exerceri poſtulat. Sentit enim hauddubiè cum Damaſceno hunc in modum ratiocinante: Quomodò nòn ſunt honorandi, qui cultores, amici & Filij Dei, ac noſtris hoſtibus formidabiles effecti, ſupplicationes pro nobis porrigunt Deo, per quos etiam multa diuina beneficia nobis conferuntur, qui humani generis adiutores exiſtunt, & in quorum ſacris corporibus viuifica quædam miraculorum operatrix virtus frequenter apparet? Hinc portò ille colligit, præclarè nobis conuenire, vt non ſolùm Sanctos imitemur, ſed etiam precibus, inuocatione, hymnis, odis ſpiritualibus, imaginibus ac ſimilibus pietatis officiis honorem illis exhibeamus. Nam & è Veterum ſcriptis liquidò conſtat, talem Duliæ cultum apud Græcos & Latinos Orthodoxos olim receptum probatumque fuiſſe, ſed & multis ad multa Dei beneficia conſequenda profuiſſe, quantúmuis apertam hanc veritatis lucem certamque experientiam, aduerſarij negare contendant. Ad eundem cultum, antiquiſsimus Eccleſiæ mos pertinet, quem populus Chriſtianus in Sanctorum feriis ſolenniter ac religioſè celebrandis obſeruat, non ſolùm quidem ad excitandam in nobis imitationem, verumetiam vt meritis eorum conſociemur, atque orationibus adiuuemur, quemadmodùm diſertè admonet Auguſtinus. Rurſus cultum & ritum quendam religioſum Sanctis in eo defert Eccleſia, quòd eorum nomina è ſacris tabulis ad altare iam olim voluit recitari; quemadmodùm præter [a] Origenem perſpicuè meminit [b] Dionyſius Areopagita. Vnde ſcripſit etiam [c] Auguſtinus: Ideo ad ipſam Domini menſam Sanctos non ſic commemoramus; quemadmodùm alios qui in pace requieſcunt, vt etiam pro eis oremus, ſed magis vt ipſi orent pro nobis.] Tum Euſebius Alexandrinus, qui ante annos mille trecentos apud Græcos claruit, hanc Apoſtolicam traditionem confirmat, ſimulque declarat, Sanctorum memoriam, quæ ad altare habebatur, cum innocatione fuiſſe coniunctam. Sic enim ſcribit: Ob hanc cauſam præcepit nobis memoriam Sanctorum celebrare, vt acceptis hymnis, & auditis laudibus benignum Deum exorent, vt preces noſtras caducas admittat. Oportet ergo, vt qui memorias Sanctorum celebramus, multa religione ac reuerentiā eas celebremus.] Frequens erat & illud apud veteres Orthodoxos, vt Sanctorum templa, baſilicas, ſiue, vti vocabant, memorias piè inuiſerent, ac ſacras eorum reliquias venerarentur, quantúmuis Eunomiani ac Vigilantiani piis eò confluentibus oblatrarent. Teſtatur ergo Theodoretus, Chriſtianos cuiuſcumque ordinis hoc ſedulò curaſſe, vt ad loca ſacra, in quibus præcipuè Martyres miraculorum fulgebant

Circa Duliæ cultum indubitatū eſſe, quòd Sancti ſint imitandi, & Deus in illis honorandus, ipſiq́ue prædicandi eſſe.

Rom. 8.

Pſal. 138.

Eccleſia docet Sanctos etiā peculiariter honorare & inuocare, ſicut patronos & interceſſores.

Lib. 4. de fide Orthodoxa & lib. 1. Apolog.

Quomodò Sancti honore afficiēdi ſecundùm Damaſcenum.

Cur Sāctorum feriæ inſtitutæ & obſeruandæ.

Li. 20 contra Fauſtū Manichæū, ca. 21.

Sanctorum nomina ſemper in Eccleſia ſunt ad altare recitata.

a Homel. 2. in diuerſos.
b Li. de Eccleſ. hierarchia ca. 3.
c Tractatu 84. in Ioannis Euang.
d In home. de Sanctis colendis.

Sāctorum templa ſępè à Chriſtianis olim viſitata, & qua de cauſa.

Li 8. de curandis affectionibus.

fulgebant gloriá, ſubinde ſeſe conferrent, ſeque ac fortunas ſuas omnes Martyribus commendarent. Non quòd ſe ad Deos accedere arbitrarentur, ſed quòd qui orant Dei Martyres, tanquam diuinos homines interceſſoresque apud Deum aduocarent atq; precarentur, vt idem loquitur Theodoretus. Quibus de rebus plura in medium produceremus, ſimulque venerandæ antiquitatis ſingularem erga Sanctos reuerentiam commendaremus, niſi nos prolixitas deterreret, ac præſentis inſtituti ratio ad MARIÆ cauſam agendam calamum reuocaret.

Sancti in Eccleſia rogantur, vt diuini homines, & noſtri apud Deum interceſſores.

Igitur ad Hyperduliam veniamus, quod vocabulum in Scholis tritum magis quàm à Veteribus vſurpatum eſt, ac eò tamen gratius nobis eſſe debet, quòd nullum aliud tam commodum & expeditum habeamus ad præſtantem cultum ſignificandum, qui & diuino ſit inferior, & Duliam excellat, & creaturæ ad Deum proximè accedenti, Chriſto nimirùm, vt homini, & matri eius MARIÆ, tribui mereatur. Vnde præcipuam reuerentiam, quæ homini ob affinitatem aliquam cum Deo contractam debetur, Hyperduliam vocant. Etſi vero, ſi propriè loqui velimus, neque affines, neq; conſanguineos habet Deus, quum ſit omninò ſimplex adeoq; Spiritus, tamen Scriptura ſacra ei non modò conſanguineos & affines, ſed & filios & hæredes per metaphoram tribuere ſolet. In his verò principem locum tenet humana Chriſti natura, quæ, quoniam ad perſonam diuinam aſſumpta, atque illi prorſus vnita eſt, Deo affinis dici poteſt, haud ſecus ac vxor, quæ ante coniugium nulla cum viro affinitate coniuncta fuerat, per coniugium illi affinis & conſanguinea effici ſolet. Eſt igitur hic ſpecies quædam ſiue coniunctionis ſiue affinitatis ſecundùm carnem contemplanda, eaque in vtraque perſona Chriſti & MARIÆ peculiari quodam cultu, quem Hyperduliam vocari diximus, veneranda. Quæ quidem affinitas ſiue creaturæ cum Deo coniunctio primùm in Chriſto eatenus cernitur, quatenus Verbum caro factum naturam noſtrá humanam tàm arctè ſibi copulauit, vt caro noſtra Dei caro verè dicatur: deinde in MARIA perſpicitur, quatenus quæ modò in Chriſto eſt Dei caro, ex MARIÆ ſubſtantia fuit aliquando deſumpta; quum ex puriſsimis eius ſanguinibus, vt Damaſcenus loquitur, Chriſti ſit corpus formatum. Quare ob hanc ipſam coniunctionem non ſolùm verè vniceque Deipara nominatur, verùm etiam ſingularem quendam cultum inter & ſuper Sanctos omnes facilè promeretur.

Hyperduliæ cultus quid ſibi velit, & quòd duabus tantum perſonis attribuatur.

Deus licet Spiritus, conſanguineos & affines habere dicitur, præcipuè verò Chriſtũ & Mariam.

Hyperdulia ſecundùm quandam carnis cum Deo affinitatem æſtimanda eſt.

Dei caro in Chriſto fuit Mariæ caro ſiue ſubſtantia.

Ioan. 4. Ioan. 1. Rom. 8. Galat. 4. Ioan. 1. Luc. 4. c. 19.

Ac de priore quidem cultu, qui ob dictam coniunctionem Chriſti humanitati debetur, eò minùs opus eſt dicere, quò id genus cultus & adorationis eſt ac eſſe debet infrequentius. Cum enim eadem Chriſti caro ſiue humanitas verè in vnitatem perſonæ Verbo inſeparabiliter coniuncta ſit, & ſic illi latriæ cultus verè debeatur, quare nus Chriſtum Deum ſimul & hominem conſtituit, nemo ferè conſueuit eandem Domini carnem Hyperduliæ, vtpote inferioris cultus genere, ſeorſim honorare. Norant igitur [a] Origenes, [b] Chryſoſtomus & [c] Auguſtinus de humana Chriſti natura nobis dictum & mandatum eſſe illud: Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt, quum & Angeli & beati Dominicam carnem adorent. Tum [d] Athanaſius affirmat, Orthodoxos, qui Dominum in carne adorant, nõ creaturam, ſed Creatorem creato corpore indutum adorare.] Vt hinc etiam [e] Damaſcenus dixerit: Adoratur Chriſtus cum ſua carne ab omni creatura.] Quod verò ad Mariam attinet, Chriſtum illa procul dubiò genuit, ac totam humani corporis ſubſtantiam illi de ſanguine ſuo tribuit, eumque menſes nouem in vtero ſacro portauit, infantulum lactauit, puerum educauit, virum in paſsione non deſeruit, ac proinde quoniam mater tali filio maximè propinqua fuit, maximo etiam, ſecundùm eundem, honore colenda, atq; inde ab initio culta eſt, quemadmodùm Gabriel, Domini matrem adeò reuerenter ſalutans, exemplo ſuo vel docuit, vel præluſit.

Cultus excellens qui homini Chriſto debetur, non ſeorſim illi à diuinitate tribui ſolet ac debet.

Nõ modò Chriſtianorum, ſed etiam beatorũ eſt Chriſti carnem adorare.

Quomodò Maria cũ Deo contraxerit affinitatem.

a Homel. 5. in Eſaiam. b De Trinitate. c In Pſa. 98. Pſal. 98. d Sermo. 5. in Arianos. e Lib. 4. de fide Orthodoxa cap. 2. & 3. Luc. 1.

Quocirca Petrus Damianus Mariæ præſtantiam, eiq; tanquã Deiparæ tribuendum honorem agnoſcens: Quid grandius, inquit, Virgine MARIA; quæ magnitudinem ſummæ diuinitatis intra ſui ventris concluſit arcanum? Attende Seraphim, & in illius ſuperioris naturæ ſuperuola dignitatem, & videbis quicquid maius eſt, minus Virgine, ſolumque opificem opus iſtud ſupergredi.] Nec multò pòſt, cùm tradidiſſet variis modis Deum in creaturis ineſſe, adeò in MARIAE laudatione progreditur, vt (quod

Veterum teſtimonia de præcellente Deiparæ dignitate, ob quam peculiariter honoranda ſit.

Serm. 1. de natiuitate Mariæ.

Deus in Maria ſolùm identitate & eiũdẽ eſſentiæ, ob myſterium incarnationis.

Luc. 1.

3. Reg. 10.

Cum nulla creatura ſe Deus magis quàm cum Maria coniungit & habitat.

(quod per hyperbolen dictum eſſe videatur) prædicare audeat, vnius naturæ idẽtitate Deum in MARIA ineſſe. Ita enim ſubiungit: Hic taceat & cõtremiſcat omnis creatura, & vix audeat aſpicere tantæ dignitatis & dignationis immẽſitatem. Dominus tecum, inquit, Archangelus. Habitat in Angelis Deus, ſed nõ cum Angelis, quia cum illis eiuſdem non eſt eſſentiæ. Habitat Deus in Virgine, habitat cum illa, cum qua vnius naturæ habet identitatẽ. Hoc eſt autum fuluum nimis, quo (Salomonis) thronus eſt veſtitus: quia tali modo Deus Virginem induit, & in Virgine indutus eſt, vt meliore ooo poſſet.] Hæc ſanè non modò MARIAE dignitatem ſingularem, ſed & maximam eius cum Deo affinitatem, & conſequentẽ ſimul honorem haud obſcurè declarant. Veriſſimũ eſt enim quod Bernardus expreſsè docuit: Iure MARIA Sole perhibetur amicta, quæ profundiſsimam diuinæ Sapientiæ vltrà quàm credi valeat, penetrauit abyſſum, vt quantùm ſine perſonali vnione creaturæ conditio patitur, luce illi inacceſsibili videatur immerſa.] Ex hoc autem, vt idem alibi notat, beatam te dicent omnes generationes, quæ omnibus generationibus vitam & gloriam genuiſti. In te enim Angeli lætitiam, iuſti gratiam, peccatores veniam inuenerunt in æternum. Meritò in te reſpiciunt oculi totius creaturæ, quia in te, & per te, & de te benigna manus omnipotentis, quicquid creauerat recreauit.] Vides quanti MARIAM Bernardus faciat, quantumq; illi deberi cenſeat, quòd Dei mater facta ſit. Quarè vir ſuo ſæculo clariſsimus, idemq; Patriarcha Conſtantinopolitanus Germanus de Maria egregiè dixit: Quoniã Deum inuiſibilem, & omnia manu ſua continentem, vltra omnem & hominum & Angelorum exiſtimationem in ventre ſuo concepit, & ex ſe incarnatum genuit: idcirco eam vt verè & propriè Dei matrem veneramur & magnificamus, & quâuis viſibili & inuiſibili creaturâ ſuperiorem reputamus.] Hoc enim donum (Dei eſſe matrem) nullo poteſt honore, vt par eſt, affici, ſicut idem alibi admonet. His conſonat Gregorius Nazianzenus Græcorum Theologorum nulli ſecundus, in ſuis carminibus de MARIA modulans in hunc modum:

Ser. de verbis Apocal.

Quomodò Maria Sole amicta dicatur Deo vnita maximè.

Serm. 2. de feſto Pentecoſtes.

Vnde Maria creaturis omnibus facta venerabilis & fructuoſa.

In epiſt. ad Ioan. Synadon.

Maria quia Deipara, creaturis omnibus ſuperior.

Ser. depræſentat Virg.

In Tragœd. de Chriſto patiente.

Preces

Admitte, Virgo ô inclyta, hic quando tibi
Verbi parenti, ſed ſupra modum tamen
Legemq; ſolus inter omnes contigit
Honor.

Mariæ honor inter Sanctos omnes maximus contigit.

a Ser. in Euangel. de ſanctiſsim. Virgin.

b Lib. 4. de laudibus Virginis, art. 5.

c Apolog. 9. 3.

Proinde ſicut ex [a] Athanaſio alibi diximus, quod [b] Rirkelius quoq; confirmat, MARIA quia Dei mater eſt, Deumq; Filium habet, mundi Domina, & Regina omnium iure ſalutatur, quam idcircò Eccleſia inter Sanctos ſanctiſsimam agnoſcit, & ante omnes alios honorat vel inuocat; ſicut in Liturgia & Litania quiuis animaduertit. Nihil ergò mirum, quòd Ioannes Cantacuzenus, quum aduerſus Mahometanos diſputat, hanc ſuam, imò & Eccleſiæ de MARIA fidem ingenuè [c] profiteatur: Credimus & cõfitemur, quod MARIAE ſimilis homo nec natus ſit, nec poſthac ex viro & muliere naſciturus vſq; ad conſummationem ſæculi. Et ſecundum humanam quidem naturam, eam Angelis inferiorem eſſe iudicamus, tanquam hominem: honore autem & ſanctimoniâ ipſam omnibus Angelis indubiè præferimus, eò quòd Verbum & Filium Dei ſecundùm carnem peperit: omnesq́ue nos illam aduocatam & auxiliatricem agnoſcimus. Orat & intercedit indeſinenter pro peccatoribus. Miracula edit, & operatur admiratione & ſtupore digna.]

Maria mundi Domina omniumq́ue Regina, quia Deipara.

Ioannis Cantacuzeni præclara de Maria confeſsio.

Maria honore & ſanctimoniâ præſtat Angelis omnibus, quia Dei parens facta eſt.

In 3. par. diſtinct. 25. art. 5.

Ex cõſenſu ſcholaſticorũ debetur Mariæ, vt matri Dei, Hyperdulia.

Eandem honoris prærogatiuam in MARIA ſcholaſtici Doctores libenter agnoſcunt, quorum princeps Thomas MARIAE, in quantum Dei mater eſt, non qualemcunq́ue Duliam, ſed Hyperduliam & eminentiorem quàm cæteris creaturis venerationem deberi pronuntiat. Tum Durandus nobilis & ipſe in Scholis Doctor, perſpicuè docet: Inter omnes ſpecies Duliæ quæ debentur puræ creaturæ, illa eſt excellentiſsima, quę debetur Virgini matri Chriſti, & vocatur Hyperdulia.] Suffragatur & Bonauentura æquè illuſtris Theologus, MARIÆ nomen excellentiſsimum eſſe ſcribens, vt puræ creaturæ dari non poſsit excellentius, ideóque non tantùm Duliæ, ſed Hyperduliæ honorem illi tribui oportere. Hoc enim nomen, quòd Dei matrem dicimus,

In li. 3. ſentent. diſtin. 9. quæſt. 3.

Mariæ nomen excellentiſsimũ reſpectu puræ creaturæ, illiq; debetur Hyperduliam.

eimus, tantæ dignitatis eſſe, vt non modò viatores, ſed & comprehenſores, nec ſolùm homines, vetumetiam Angeli eam ſpeciali quâdam prærogatiua venerentur. His omnibus accedit Gabriel è Scholaſticis haudquaquàm poſtremus, idemq; Germanus, cuius teſtimonio Hyperdulia ſeruitutem quandam, vt ipſe vocat, reuerentialem, ob ſingularem & excellentem eminentiam perſonæ complectitur. Qualis reuerentia, vt idem affirmat, Virgini glorioſæ exhibetur, in qua eſt prærogatiua excellentiæ & ſingulariſsimæ dignitatis puræ creaturæ conceſſa in eo, quòd eſt mater Dei. Hoc enim ipſo excellit Cherubim & Seraphim & omnes Angelicos Spiritus.]

Lect. 49. in Canonem Miſſæ.

Maria inter omnes Sanctorum ordines primas tenet.

Lib. 4. de fi. de Orthod. cap. 15.

Proinde Damaſcenus cùm de Sanctorum cultu diſſerit, MARIAM reliquis omnibus, etiam Ioanni Baptiſtæ & ſacris Apoſtolis anteponit, eamque vt propriè & verè Dei matrem honorandam eſſe teſtatur. Nec eſt vnquam ab Orthodoxis dubitatum, Deiparam eo plus laudis & honoris in Eccleſia promereri, cæteriſque beatis gloriâ & dignitate tantò magis præſtare, quantò ipſa propiùs ad Deum accederet, maioremque cum illo vel affinitatem, vt diximus, vel coniunctionem haberet. Huius autem honoris, quem Hyperduliam cum Theologis nominamus, exemplum ſi vſquam in Euangelio, certè apud ſanctam Ioannis Baptiſtæ matrem Elizabetham videre licet, quæ ad matris Domini aduentum non ſolùm obſtupuit, ſed verbis etiam ſimul & geſtibus, vt alibi tradidimus, ſingularem illi venerationem & reuerentiam ex animo detulit. Ingens enim illorum verborum vis eſt, vt reliqua taceam: Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? eóque ipſo mulier plena Spiritu ſancto inexplicabilem matris Dei dignitatem, & ſuam, ſi cùm illa conferatur, indignitatem prodidit. Quid ergò mirum, tot ætatum Orthodoxos, quamdiu Sanctorum cultus in Eccleſia viguit, MARIAE quoque cultum peculiariter agnouiſſe, & in illa veneranda tantò egiſſe ſtudioſiùs, quantò certiùs perſuaſum haberent, eminentem cultum illi deberi, quæ inter omnes ad Deum proximè acceſsiſſet, nullóque niſi Deo eſſet inferior, & à Deo ipſo cæteris Sanctis omnibus tùm in gratia, tùm in gloria & honore præponeretur?

Lucæ 1.

Elizabeth præclarum exemplũ tribuit Hyperduliæ ſeu cultus eminentioris, qui Mariæ debetur.

Ibidem.

Veteres Orthodoxos multis argumẽtis demõſtraſſe cultum Hyperduliæ Mariæ piè, rectéq; tribui.

Ac multa quidem illuſtriaq; extant teſtimonia, quibus ſancti Patres, ac pij maiores noſtri poſteris comprobârunt, quàm ſingulari pietatis, aut, ſicut ipſi vocârunt, deuotionis affectu Deiparam domi foriſq; proſequerentur. Hinc enim tot tantaſq; ſolennes ferias inſtituerunt, & inſtitutas quotannis in Mariæ honorem ſolenniùs celebrârunt, ac frequentiore Sacramentorum vſu, maioréque cæremoniarum apparatu condecorârunt. Hinc pueri, ſenes, viri, mulieres de Mariæ vita, morte, gloria, reuerenter ſentire ac loqui, eiuſq; nomen ſacrum non ſine capitis vel apertione vel inflectione, in ſacris præſertim cõcionibus exaudire, ac illud honorificè vſurpare cõſueuerunt. Hinc ſalutationem Angelicam, quæ gratam lætamq; Mariæ memoriam refricat, ſuis precibus, & quoties dominicam precationem recitarent, ſtudioſè adhibuerunt, eandemq; ſalutationem cùm ſæpè aliâs, tùm Matutinis & Veſpertinis horis repetere ſunt ſoliti, ſigno etiã campanæ in hoc edito, ſicut alibi diximus, vt oẽs quamlibet occupati ac impediti, non ſolùm in Mariæ laudatione, ſed etiã in dominicæ incarnationis celebranda memoria piè verſarẽtur. Hinc tot templa & ſacella Mariæ dicata exædificârũt, magniſque ſumptibus paſsim dotârunt & exornârunt, ne deeſſent videlicet, in ſacris ædibus, qui beatã Domini matrem perpetuò prædicarent. Hinc & icones ſanctiſsimæ Virginis ab Angelo ſalutatæ, & matris infantem ſuum parientis, ac Ieſum paruulum geſtantis, ruſuſq; ad crucem dominicam aſtantis, & mortuum Filium ſuſcipientis, ac ſepulchro tradẽtis, & demùm cum Angelis in cœlos proficiſcentis imagines nunquã non in precio habuerunt, illiſq; altaria, parietes, domos ſubinde cohoneſtârunt. Hæc enim ad laudabilem Mariæ cultum facere, ſi verus imaginũ vſus accedat, & Catholicæ pietatis officio congruere, quantúmuis oblatrent & rideant Iconomachi, ex Nicæna Synodo & inſigni Theologo Damaſceno facilè poteſt euinci. Hinc prætereà frequẽter & fidenter illius implorârunt ſuffragia, quam ſibi tùm in vita, tùm in morte, vt nullum apud Deum patronum & aduocatum alium, Chriſto ſemper excepto, clemẽtem, exorabilem ac efficacem fore non dubitârũt. Hinc, ſi quando per Mariæ inuocationẽ ſeſe vel ſuos à periculis & calamitatibus mirabiliter à Deo liberatos, aut peculiaribus

Quanta fuerit Veterum pietas circa Angelicã ſalutationem.

Mariæ imagines et icones gratæ fuerunt ſemper antiquitati.

Lib. 4. de fide Orthod. cap. 17.

Maria tùm à viuentibus, tùm à morientibus orthodoxis peculiariter inuocata, & honorata.

etiam

etiam beneficiis affectos cognoſcerent, grato pectore, quicquid huiuſmodi miraculorum fuit, notare ac prædicare, certiſq; Symbolis, tabellis, muneribus vel oblationibus vltrò teſtari, ac poſteritati teſtatum facere voluerũt. Hinc demùm plerią; ad loca Deiparæ ſacra, religionis ergô ſeſe conferre, ſua vota per illam Deo cõmendare, & in omni vita tali ſe matri ac Reginæ deuotos præſtare nullo ſæculo intermiſerunt. Quibus de rebus poſteà fuſiùs diſſeremus, eaq; ſpectatæ vetuſtatis producentur exempla, quæ probis & æquis rerum æſtimatoribus ſuffectura eſſe ſperamus.

Peregrinatiões ad honorẽ Virginis à veterib' ſæpè ſuſceptæ.

Atq; in his omnibus, quæ ad Virginem eiuſq; honorem olim facta eſſe, atq; nunc etiam à multis fieri orthodoxis diximus, quoſdã abuſus irrepſiſſe, tantò minùs admirandũ eſt, quò certiùs conſtat, in hac tanta vitiatæ naturæ imbecillitate homines, ſiue per imprudentiam, ſiue per malitiam, ſiue per inſaniam ſæpenumerò labi atq; hallucinari. Nihil enim tàm per ſe bonum, tamq; præclarè & ſanctè vnquam inſtitutum atq; fundatum eſt, quod hominum temeritas ad prauos & peſtilẽtes, dicam & impios nefarioſq; abuſus non conuertat ac rapiat. Eſt enim in procliui maximè mortalibus, vt præcipites ad extrema ferantur, medium autem ęgrè attingant, nec autem illam ferent mediocritatem. Tum ea eſt Eccleſiæ in huius mundi pelago fluctuantis cõditio, vt velut arca Noë animantia munda & immunda, ac tanquam ſagena, piſces bonos & malos ſuo ambitu complectatur, & velut in eadem domo plures plerunq; carnales & paruulos, ſicut Apoſtolus vocat, quàm ſpirituales & perfectos viros alat. Habuit & Chriſtus domeſticã, nec amplam familiam, in qua diſcipulorum varias infirmitates tulit, adeoq; inter duodecim Apoſtolos Iudã proditorem, &, ſicut ipſe dixit, diabolũ ac perditionis filium ferre coactus eſt. Habuit & Eccleſia primitiua illuſtres Diaconos ſeptem, qui in hunc ordinem magno cum delectu fuerant cooptati: nec caueri tamen potuit, quin Nicolaus, qui fœdiſsimè ſectę nomen dedit, reliquis etiam probatiſsimis collega & ſocius non bonus adiungeretur. Quàm multa verò in ſuis Corinthiis carpit? quot modis illorum & Galatarum vlcera & vulnera detegit Paulus, & eâ quidem ętate, quâ recens effuſus Chriſti ſanguis in multorũ ardebat animis, & optimus puriſſimuſq; Eccleſię ſtatus ab ipſis Apoſtolis, non ſine maxima donorũ ſpiritualium copia gubernabatur? Verùm in his Eccleſię næuis ac imbecillitatibus, quid prudentes ac pij facere debeant, pulchrè admodùm tradidit Auguſtinus, hanc ferè triplicem cautionẽ iubens adhiberi. Primùm, vt certum habeamus, malos in Eccleſia permixtos bonis vſq; in finem ſæculi, tempuſq; iudicij ſemper eſſe mãſuros. Deinde, vt cogitemus, pro malis bonos non deſerendos, ſed pro bonis malos, in quantum exigit fidei charitatis ratio, tolerandos; id eſt, ſi vel in Eccleſia nullius perfidiæ ſemina ſpargunt, vel fratres ad aliquod malum opus mortifera imitatione non ducunt. Tertiò, vt nobis perſuaſum habeamus, malos bonis in vnitate Eccleſiæ ac participatione Sacramentorum perſiſtentibus nec illorum factis conſentientibus, nihil obfuturos. Etenim intra Eccleſiam Catholicam, rectè credentem benéque viuentem, ſi peccanti nec conſenſionem præbeat nec fauorem, nõ poſſe alieno vnquam maculari peccato. Quas cautiones ſiue regulas ille multis Scripturæ teſtimoniis comprobat & illuſtrat; nos ea repetere, ne longius ab inſtituto deflectamus, vltrò prætermittimus.

Cur mirãdum nõ ſit circa Deiparæ cultũ abuſus incidere & corruptelas.

Geneſ. 7. Matth. 13. — In Eccleſiæ domo bonos maloſq; cõmiſceri, & plures malos quàm bonos reperiri.

1. Corin. 3. & 2. Philip. 3. Hebræ. 5. Iuã. 6. & 17 — In familia Chriſti, & Eccleſia primitiua non fuit triticum ſine palea.

Actor. 6. Apocal. 2. 1. Cor. 5. 6. 8. 11. 14. Galat. 3. 5. & 6.

Lib. de fide & operib', ca. 5. & lib. de fide ad Petrum ca. 43. & li. 18. de ciuitate Dei ca. 49. — Circa Eccleſiæ abuſus ſe nobis offerentes tria obſeruanda ex Auguſtini ſententia.

Mali bonis nihil obſunt in Eccleſia & Sacramentis, ſi boni ſuum officium faciant.

Vt igitur propiùs petamus aduerſarios, nobis vehementer infeſtos, cùm de abuſibus & ſuperſtitionibus, quæ in Mariæ cultũ irrepſerunt, agitur: ſit ita ſanè, quemadmodùm vociferãtur, multos hoc ipſo cultu abuſos eſſe perperàm. Nihil hoc quidem præiudicat religioni, nihil Eccleſiæ detrahit autoritati, nihil ſynceris Deiparę cultoribus derogat; ſed quicquid hoc eſt corruptelæ ac vitij, hominum culpã arguit, & prudentem correctionẽ requirit, quam idcircò Tridentina Synodus talibus morbis curandis iubet adhiberi. Quę autem iſthæc curandi ratio, vbi morbi per malos Medicos augentur, & errores abuſibus adiiciuntur, & ad viuũ, vt inquiunt, ſalutaria cum noxiis reſecantur? Fuerint nõnulli aliquando, qui fictitia miracula Virgini ſacroſanctæ attribuerẽt: ergóne veris & probatis miraculis, quæ per Virginẽ ſæpenumerò Deus effecit, ac etiamnum efficit, fides omnis deroganda eſt? Quidã ſacris imaginibus Mariæ plus honoris, quàm ipſi Virgini fortaſsè habuerint, & in illarum cultu modum exceſſerint: an proptereà imagines è templis exturbandæ ſunt, & hæreſis Fœliciana renouanda eſt? Quæ lex, quæ ratio, aut honeſta conſuetudo poſtulat, vt quod bonis eſt commodum

Abuſus circa cultũ Virginis religioni, Eccleſię & bonis nõ prę-iudicant, & requirunt prudẽtem correctionem.

Seſſ. 25. de reliquiis Sãctorum & ſacris imaginibus.

Aduerſarij volut imprudẽtes Medici, non tenent rationem curandi abuſus circa cultũ Virginis, idque per exempla declaratur.

modum &ſalutare,id propter malos è medio tollatur aut prohibeatur? Sicubi riuuli
à fontibus nimiùm receſſerunt,proximũ eſt vt repurgentur, non vt à ſontibus præci-
dantur. Quod in ſanãdis morbis,hoc etiam in caſtigandis hominum vitiis valet,vt nõ
facilè ad præciſionem veniatur,ſed paulatim arte & prudentiâ Medici,curẽtur ęgroti,
nullaq; fiat membrorum mutilatio citra neceſsitatem. Rurſus falſæ fuerint ſpectro-
rum quædam apparitiones,& peruerſi homines Mariam ſibi apparuiſſe,& neſcio quæ
in mandatis dediſſe finxerint. Quis pius,obſecro,eiuſmodi cõmentitias,dicam & Sa-
tanicas illuſiones excuſet?quis non horreat,ac pœna vltrice dignas cenſeat?Sed enim
an ob ſacrilegas huiuſmodi nugas reiiciemus omnia,quę apud graues autores de qui-
buſdam reuelationibus,ſiue apparitionibus Virginis ita conſcripta ſunt,vt prudentes
illis fidem omninò habeant, ac ab aliis habendam eſſe conſtanter affirment? Habeat
demùm omnis erroris & ſuperſtitionis autor & propagator Satan,habeat,inquã,ſuos

Non ſolùm in Maria, ſed etiã in Diuino cultu à multis impiè peccari.

ſanaticos diſcipulos,& ſtultas mulierculas,quibus circa Marię cultum interdum illu-
dat,& atra pro cãdidis perſuadeat,vt illi Mariæ nomine aut honore ad res vaniſsimas
abutantur. Quid tùm poſteà?idem in diuino cultu perpetrãt magi,arioli,necroman-
tici;& quotquot diabolicis præſtigiis vacant, qui certè res ſacras horrendè profanãt,
& quod ad Dei cultum pertinet,ad meras ſuperſtitiones, & cultus diabolicos impiiſ-
ſimè transferũt,vt ſuas tantùm expleãt cupiditates. An idcircò à ſacris abſtinebimus,
aut veteris Eccleſiæ inſtituta vel intercidere,vel exterminari patiemur? Quicquid igi-
tur in Mariæ cultum peccatur,neq; ad eius dignitatem obſcurãdam,neq; ad piorum,
qui Deiparam rectè colunt,inſtitutum conuellendum, neq; ad Eccleſiæ autoritatem
labefactandam detorquere fas eſt. Quid vulgò in cultu Diuino accidat,vel pueri no-

Dieb. feſtis abuſus vulgi eſſe maximos & frequẽtiſsimos in Diuino cultu, nec idcircò ferias aboleri oportere.

runt,boniq; omnes iure deplorant. Quibus enim feriis Sabbatum eſt ſanctificãdum,
& colẽdus adorandusq; Deus,maximè in Spiritu & veritate, iiſdem diebus bona pars
hominum ventri,luxui,licentiæ,vt turpiora non dicam, inſeruit, ac indulget penitus.
An idcircò feriæ omnes abolendæ?non magis profectò quàm ob turbam immenſam
peccantium,Dei pręcepta relinquenda,vel propter hęreticos,Scripturę ſacrę theſau-
rus nobis negligẽdus eſt. Quis pietatis amans ægrè ferat,imò quis non deſideret,cõ-

Chriſtianiſmi correctorẽ qualem deſiderare conueniat, nullamq; ſpem bonæ correctionis ab aduerſariis expectandam eſſe.

munes Chriſtianitatis morbos profligari, & quæ luxata vel diſiecta ſunt in religione
ac moribus, ad eam normam, quæ à Concilij Tridentini Patribus ſapientiſsimè in-
uenta atq; propoſita fuit,tandẽ aliquando cõformari? Res tota primùm à Dei gratiâ,
deinde ab ipſo vel reformatore, vel correctore potiſsimùm pendet: hunc talẽ optare
licet,qualem Plato, ſi ſacris profana miſcenda ſunt,olim in ſua Republica requiſiuit, In Gorgia.
vtpotè ſapientem,amicum & conſtantem. Sapientem quidem,vt quid & quousq; car-
pat,nouerit:amicum, vt errantis ſalutem quærere appareat:cõſtantem demùm & au-
dacem,ne metu aut puſillanimitate hoc ſanctum opus prætermittat. Sed enim qua-
lem ab aduerſariis emendationẽ expectemus, qui nullam correctionis aut reforma-
tionis legem ſibi præſcribi patiuntur, quique non ſapientiam,ſed faſtum & furorem:
non charitatem,ſed iram & odium,non conſtantiam & fortitudinem, ſed contuma-
ciam & peruicatiam ad morbos Eccleſię curandos ſine omni arte & ordine adſerunt;
& quibus demùm impuris impura, nigris nigra, impiis impia apparent omnia, quæ
circa Mariæ cultum vel ætas recentior,vel religioſa vetuſtas obſeruauit.

Fatemur nos,vt dictum eſt,in Marię cultũ corruptelas potuiſſe ac poſſe irrepere,
& maiorem in modum optamus,Eccleſię paſtores hîc ſedulò aduigilare,nullũq; dare
locum Satanę,cuius hoc munus ſemper propriũ fuit,vt cùm dormiunt homines,Do- Matth. 13.
minico tritico infœlix lolium inſpergat,ac ſalutarẽ vſum bonarum rerũ aut tollat,aut
impediat,vel ſaltẽ aliqua ex parte infrugiferum reddat. Ad quã rem partim hæretico-

Quomodò dæmon Marię cultum per tria hominum genera vel tollat, vel impediat hoc ſeculo.

rum,partim fanaticorũ,partim pſeudocatholicorum operâ libenter vti ſolet, ſicut in
Mariano quoq; cultu videre eſt. Hunc enim hęretici à Satana ſubmiſsi hoſtiliter inſe-
ctantur,& vbicunq; poſſunt,velut furiis quibuſdam agitati oppugnãt,ſubſannant,ab-
rogant. Tùm inſana quædam capita ſic à Satana dementãtur, vt pro vero cultu ſuper-
ſtitiones & idolomanias amplectantur, neq; vllam vel Mariæ vel Dei rationẽ debitam

De ſuperſtitiõe Collyridianorũ in Mariæ cultu.

ſeruent. Quales profectò fuère Collyridiani, in Mariæ cultu olim tàm præpoſterè pij,
imò turpiter ſuperſtitioſi,vt inſulſas mulierculas ad Mariæ ſacrificandum, ſicut paulò
pòſt dicemus,impellerent atq; permonerent. Eiuſdem claſsis fuit Germanus ille ar-
mentarius,

meutarius,qui centum ab hiuc annis nouum ſe Prophetam vulgò iactauit, ſibiq́; Deiparam apparuiſſe affirmauit, ac eius loco mandauit populo, ue poſthac tributa & vectigalia Principibus penderent,uéue vel Epiſcoporum vel ſacerdotum dicto parērēt, uec decimas etiam vel peuſiones annuas perſoluerent. Quis verò non videat, hāc nouam & peſtilentem eſſe doctrinam, quę ſuum autorem & ſeditioſum Doctorem facilè prodat, ac fallacem Pſeudoprophetā oſtendat, non illum à ſanctiſsima Virgine matre miſſum, ſed à nequiſsimo Satāna ad ſpargendum noxium virus intruſum, minimeq́ue ferendum? Et auſus eſt tamē impoſtor, vt falſæ doctrinæ ſucum prætexeret, Mariæ nomen ac honorē publicè oſtentare. Iam verò quàm multos Pſeudocatholicos videas, qui per ſummam incuriam, fœdamq́ue negligentiam de Mariæ cultu nec curent, uec cogitent, ita profanis rebus ac negotiis deditι, vt vix toto anno ad Dei matrem prædicandam aut venerandam meutes terrenas attollant?

De Germano quodam Pſeudopropheta ſeditioſo, qui ſe à Maria miſſum eſſe ſimulauit.

Redeo ad Nouatores, qui in hoc argumēto tractando multis ſanè modis impingunt; præſertim Petrus Vetgerius ad omnem ferè maledicentiam uatus Apoſtata, & auror ignotus (Caluinum, aut Virctum, vel Gallum alium è Sacramentariis eſſe ſuſpicor) qui cùm de Miſſæ anatomia multa valdè pudenda ſcriberet, ne ſuum quidem nomen præ pudore auſus eſt aſcribere. His Caſparum Goltwurm Germanum, eiuſdem ſarinæ ſcriptorem, aliosq́ue plures Nouatores adiungo, qui ad Marianum cultum omnem extinguendum quaſi conſpirant, & arma funeſta ſibi mutuò præbent. Vt autem hoc immane bellum, belli homines expediant, irâ & odio veteris Eccleſiæ inflammati, omnisq́; candoris, reuerentiæ & honeſtatis obliti, ſe totos ad ſcurrile & histrionicum ſcribendi genus ita conuertunt, vt nullam veritatis rationi ſue rationē habere videantur. Primùm enim vitia quorundam Veterum tàm acerbè perſtringunt, tàm tragicè & coutumelioſè proponunt & inculcant, vt nihil ſuprà: veris ſalſa permiſcent, ad vulgi odium & inuidiam torquent omnia, & à ſplendidis mendaciis non abſtiuent, vt dignum habeat, ſcilicet, patella operculum. Peccant in eo etiam, quòd eodem veluti pede metiuntur, quæcunq́; noſtri maiores, & ſcriptores primùm recētiores deinde vetuſtiores, etiam de mirandis rebus cū Mariæ cultu cōiunctis in medium adſerunt. Hæc enim omnia præclari illi Cenſures, mera monachorū ſomnia & putida mendacia videri volūt, & licenter appellant: in his vanitatem horrendam & impietatem, adeoq́; blaſphemiam deteſtandam nobis & Eccleſiæ impudenter exprobrant. Qnis verò ſtupor, quis furor eſt, de rebus tàm variis, incognitis, remotis, idē ſerre iudicium, & alios omnes, quibus rectiùs de veritate conſtet, magno damnare ſupercilio, & demùm eodem modo probatas & improbatas, veras & dubias vel ſuſpectas hiſtorias diiudicare, nullumq́; habere delectū in his, quæ vel legas vel audias circa Deiparæ cultū tot retroactis ſæculis accidiſſe? Non requirit ſanè hanc fidē Eccleſia, vt quæ hiſce de rebus dicuntur & ſcribuntur, ea ſine delectu nobis certò perſuadeamus, ſed piis & prudentibus poteſtatem facit iudicaudi, vt autores alios aliis præſerant, & his potiùs, quàm illis hiſtoriis aſtipulentur. Requirit autē in Euangelio Chriſtus, vt alios nou temerè iudicemus, neque condemnemus, ac ne verbulo quidem vnum ex minimis offeudamus; nimirùm ad charitatem, veluti ſcopum & finem Diuinæ legis, omnia, quoad eius fieri queat, referentes. Quæ aūt iſthæc eſt charitas Chriſtiana, Orthodoxis per tot retroacta ſæcula de cultu Virginis piè ſentientibus, planeq́; conſpirantibus obtrectare, maledicere, inſultare? Quæ prudentia, tàm multos ad eiuſdem Virginis inuocationem, ſummi Dei potentiam ac benignitatem prædicantes, imò & experientes irridere, ac alios itidem de Mariæ cultoribus mirabilia teſtantes, quantùmuis probari & illuſtres videantur autores, non alio habere loco, niſi quòd mera ſomnia, putida mendacia, & horrendam vanitatem, ſuperſtitionem, impietatem, blaſphemiamq́;, ſicut nouis Cenſoribus libet dicere, in vulgus efferant atq; proſundant? Hanc nos intollerabilem & fœdam, nulloq́; modo Chriſtianam eſſe cenſuram pronuntiamus, eamq́; meritò ad tales autores relegamus, qui vt Mariæ ac ſimul Sanctorum omnium cultum impiè abrogent atque tollant, vereri Euſtachianorum & Iconomachorum hæreſi palàm patrocinantur, quibus idcircò Nicęna Synodus ſecunda, & vniuerſa Eccleſia, perpetuum dixit anathema. Ac nos quidem de Mariæ miraculis aliisque rebus annexis poſteà enucleatiùs, ſi Dominus fauerit, diſſeremus.

Qui Mariæ cultum noſtro ſeculo virulętiſſimè oppugnàrint.

In libro exempl.

Qualē ſcribēdi morem obſeruēt, & quomodò peccent, qui Mariæ cultum oppugnant maximè.

Sine omni iudicio & ratione cenſeri, quę leguntur extant paſſim de reb⁹ circa Mariæ cultū mirabiliter geſtis.

Lucæ 6.

1.Tim.1.

Aduerſarios charitatis et prudētiæ Chriſtianæ expertes iudicare de his, quæ circa cultū Virginis Deus operatur, & Veteres tradunt.

Aduerſarios inexcuſabiles iàq́; antè damnatos eſſe ab Eccleſia, ſi pergāt de cultu Mariæ tàm malè iudicare & ſcribere.

Ac iterum

Alia Nouatorũ cauillatio, quòd in Mariæ cultu Ethnicos imitemur, & cum illis idololatriam exerceamus; quidq́; ſit hac in parte Catholico reſpondendum.

Quomodò ſuas Deas & Deos Ethnici coluerunt.

At iterum cauillantur, multa in MARIAE cultum irrepſiſſe, quæ ortum habeant ex Ethniciſmo, nosq́; cum idololatris paria facere, qui ſuas Deas, earumq́; imagines publicè venerantur, iisque templa, imagines & neſcio quæ alia conſtituunt. Reſpondemus, nobis Mariam honorantibus, falsò impingi tetram notam idololatriæ, vt antea probatum eſt: & Mariam à Catholicis inter Deas collocari, mera calumnia eſt mentientium aduerſariorum; vnde nec eidem ſacrificia, nec hoſtias, nec libamina offerimus, aut nuncupamus. Erantq́; Ethnicorum ſacra, vt Auguſtinus meminit, inhoneſta, vaniſsima, & plena furoris, vt quum ſacrificarent, non dicam vbi & quomodò, Veneri & Floræ meretricibus, aut Veſtæ, cui Phœnices de proſtitutione filiarum, antequam nuptui eas traderent, dona quædam turpiſsimè offerebant. Ac veriſsimè de Græcis ſiue Ethnicis narrat Leontius, quòd tales ſibi Deos conſtituerint, templaque dicârint, qui partim adulteri, partim homicidæ, partim impuri & ſceleſti vixerãt, ac eorum tamen idola cum illis ipſis Deos fecerint. Nos MARIAM vt benedictam à Deo, mulierum omnium principem, Chriſtique Domini matrem ſanctiſsimam cum eo ipſo regnantem colimus, atq; vt eius orationibus apud Deum iuuemur, petimus. Id quod nullam habet ſpeciem idololatriæ, ſed ad honorem illum pertinet, qui perſonæ tàm excellenti competit, & Diuinę quoque gratiæ eſt commendatio. Præclarè igitur dixit, qui cum Iconomachis plurimum decertauit, Germanus Patriarcha Hieroſolymitanus, Chriſtianis non eſſe nomen aliud, quàm Chriſti in hominibus datum, per quod ſaluari queant & ſperent: qui tamen MARIAM ac eius imaginem cum fructu ſalutent (nimirùm benè affecti erga ancillam & matrem Domini) verè & præſentiſsimè pro humano genere intercedentem, ac materno cum affectu pro nobis ea dona diuina poſcentem ab vnigenito Filio Dei, quæ ipſe cum Patre & Spiritu ſancto diſpenſat atque largitur.

Li. Quæ veteris ac noui Teſtamẽ. quæſtiõe 114. & lib. 11. de ciuit. Dei, ca. 10.

In Apolog. p Chriſtianis cõtra Iudæos. Vide in Concilio Niceno Action. 4.

Chriſtiani Mariam longè aliter, quàm ſuas Deas Ethnici venerantur immunes à bomni nota idololatriæ.

In epiſt. ad Ioãnem Epiſcopum Synnadon. Actio. 4.

Imaginem Virginis aliter colimus quàm Ethnici ſua ſimulachra, Lege diuina prohibita.

Nõ omnes imagines Deus prohibuit Iſraelitis.

De vero vſu ſacrarum imaginum.

Iam verò MARIAE imaginem longè ſecus, quàm Ethnici ſua colunt idola, veneramur, à quibus ipſæ ſtatuæ ſecundùm artificum vanitatem effictæ, non tàm vt ſigna proponebantur, quàm pro Diis immortalibus adorabantur; præſertim cùm crederent, eiſdem ſtatuis ſiue ſimulachris, quę magicis artibus conſecrabantur, Spiritum & animam rationalem ineſſe, vt idcircò ab eis reſpõſa tanquàm oracula peterent acciperentque. Sed hos impios cultus vox diuina redarguit: Omnes Dij gentium, dæmonia: ſiue vt Hieronymus ex Hebræo vertit: Omnes Dij gentium ſculptilia; nimirùm propter dæmones in ſculptibilibus velut habitantes, ac ſtultis idolorum cultoribus reſponſa digna ferentes. Prætereà, etſi Diuinum præceptum extat, quo imago Dei alieni, ſiue cuiuſuis idoli, vt ad colendi vel adorandi vſum adhibeatur, omninò interdicitur, nihil hoc tamen ad MARIAE & Sanctorum imagines in templis Chriſtianis damnandas pertinet, non magis profectò, quàm Iudæos peccati reos facere cõuenit, quòd imagines Cherubim, à quibus propitiatorió obumbrabatur, & in templo ſuo ſculptilia ærea, variasque animantium imagines fuſiles olim retinuerunt. Verus autem & Chriſtianus ſacrarum imaginum vſus, quem inde ab Apoſtolis, veluti per manus traditum accepimus, ex illo veteris Eccleſiæ Canone intelligi poteſt: Venerabiles imagines Chriſtiani non Deos appellant, nec inſeruiunt eis vt Diis, nec ſpem ſalutis ponunt in ipſis, nec ab eis expectant futurum iudicium, ſed ad memoriam & recordationem primitiuorum, venerantur eas & adorant.] De hac autem ſpecie adorationis Capite proximo differemus.

Pſalm. 95.

Exodi 20.

Exodi 25. Hebræo 9. 3. Reg. 6.

De cõſecra. diſtinct. 3.

An rectè dicamur ab Ethnicis accipere, vel ad eorũ imitationem facere, ſi quid in cultu cum illis commune ſeruam⁹.

Cæterùm infirma & inepta eſt argumentandi ratio, quâ noſtri aduerſarij ſæpè vtuntur, & hoc modo colligunt; In Mariæ cultu ea ſeſe offerunt, quę Ethnici iam olim in vſu habuêre, cùm ſoliti eſſent ſuos Deos templis, imaginibus & ritibus quibuſdam externis publicè venerari: igitur quod Mariæ faciunt Catholici, initium ab Ethnicis ducit, ac Ethnicus haberi cultus meretur. Fatemur ſanè, multa nobis ſecundùm aliquam duntaxat analogiam, in ſacro cultu cum Ethnicis eſſe cõmunia, vt quòd templa, altaria, ſacrificia, imagines, ſacrorum antiſtites & miniſtros ſiue ſacerdotes habemus. Prætereà ſi de rebus domeſticis agendum eſt, Chriſtiani cum Ethnicis communem ſibi habent conſuetudinem cibi potusque ſumendi, lauandi, induendi, cantandi, diſcendi, laborandi, negotiandi. Ergóne quicquid huius eſt generis, ſiue in ſacris, ſiue in politicis, ab Ethnicis acceptum, & ab eis autoribus ad Chriſtianos deriuatum

a Lib. Quæſtio. veteris & noui Teſtament. q. 114.
b Lib. 2. de Origine erroris c. 15.
c In orat. Parænetica ad Gentes.
d Lib. 1. Eccleſ. hiſtor. cap. 1.
Lib. de præſcrip. hæreticorum.

Chriſtiani à Iudæis lege diuina inſtitutis, nõ ab Ethnicis pleraque ad cultum DEI externum ſpectantia acceperunt.

uatum eſſe dicemus? Iactant quidem Ethnici, priorem legem ſibi, poſteriorem Chriſtianis eſſe traditam: ſed [a] Auguſtinus legem à Chriſtianis multò priùs, quàm à Paganis acceptam eſſe teſtatur. Et [b] Lactantius clariſsimè dixit: Errant qui Deorum cultus ab exordio retũ fuiſſe contendunt; & priorem fuiſſe gentilitatem, quàm Dei religionem, qnam pntant poſteriùs inuentã: quia fontem atq; originem veritatis ignorant.] Tùm ex [c] Iuſtino Martyre & [d] Euſebio Cæſarienſe fit euidens, non apud Ethnicos, ſed Hebræos, omnium gentium antiquiſsimos, rei Chriſtianæ fuiſſe primordia: Moyſen verò, primum religionis noſtræ magiſtrum ad doctorem, primumque Legiſlatorem, ante repertas gentium literas, ex Dei voluntate conſcripſiſſe, ac ſuis Hebræis tradidiſſe typos & adumbrationes diuini cultûs, rerumque ſacrarum, quæ ad Chriſtianos poſteà tranſmiſſæ ſunt, & in Eccleſia retinentur. Rectè igitur à Tertulliano dictum eſt, Numæ Pompilij ſuperſtitiones, aliaque ethnicorum ſacra, vota, piacula iamolim, & deindè hæreticorum Sacramenta ritusque Eccleſiaſticos ita inſtitui & celebrari, vt manifeſtè diabolus & in illis morem Iudaicæ Synagogæ, & in his Eccleſiæ Catholicæ conſuetudinem æmuletur. Quòd ſi non tàm cultum ipſum, quàm cultorum animos inſpicimus, vt certè inprimis neceſſe eſt, inter Ethnicos & Chriſtianos plurimùm intereſſe conſtat, quicquid hi demum, ſiue in Dei, ſiue in Sanctorum cultu agere videantur. Sed Auguſtini verba ſubiiciam, vt totus locus, qui Chriſtianum cultum ob Ethnicorum imitationem ſuſpectum facit, rectiùs illuſtretur. [e] Etſi, inquit, vſus quarundam rerum ſimilis videtur nobis eſſe cum gentibus, longè tamen aliter his rebus vtitur, qui ad alium finem vſum earum refert, & aliter ex his Deo gratias agit, de quo praua & falſa non credit.] Atque hæc ſcribens contra Fauſtum, æuo illo Manichæorum principem, dimicat, cui Catholicos improbè calumnianti, quòd de moribus gentium ſibi tam multa ſumerent, ac vſurparent, hoc rurſus opponit: Cùm [f] iuſtus ex fide viuat, finiſque præcepti [g] ſit charitas de corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta, maneantque ad confirmandam vitam fidelium tria hæc, Fides, Spes, Charitas: vndè fieri poteſt, vt pares cum aliquo mores habeat, qui hæc tria cum illo paria non habet? Qui enim aliud credit, aliud ſperat, aliud amat, neceſſe eſt vt aliter viuat.] Ex eodem veluti fundamento idem ſolidè probat, neq; Patrum priſcorum ſacrificia ob id reprehendenda, quia ſint & ſacrificia Gentium, neq; virginitatem ſanctimonialium, quòd veſtales quoque Virgines Ethnicis extiterint à virorum concubitu alienæ. Tùm Leontius illuſtris in Cypro Epiſcopus, qui ſub Mauritio Cæſare floruit, quod in rem præſentem maximè facit, inter Ethnicorum & Chriſtianorum imagines hoc exemplo pulchrè diſtinguit: Quemadmodùm in Babylone Iſraelitæ organa & cytharam & alia quædam, quemadmodùm ipſi Babylonij, habebant, & illi quidem ad laudem Dei, hi verò in miniſterium Dæmonum; ſic & de imaginibus gẽtilium & Chriſtianorum cenſendum eſt. Siquidem gentes ad cultum Diaboli, nos verò ad gloriam & recordationem Dei illa ſeruamus.] Ac iterum: Idola quidem ad gloriam Diaboli fabricata ſunt & eius memoriam; imagines verò ad gloriam Chriſti, Apoſtolorum, Martyrum, ac Sanctorum eius inducta ſunt.] His conſonat planè Damaſcenus: Diuina, inquit, ſcriptura accuſat adorantes ſculptilia, ac etiam ſacrificantes Dæmonibus. Sacrificabant autem Græci; ſacrificabant & Iudæi, ſed Græci Dæmonibus, Iudæi verò Deo] vt cætera prætermittam.

e Li. contra Fauſtũ Manichæum c. 23.
f Rom. 1.
h 1. Tim. 1.
Eodem li. c. 21. & 22.
In Synodo Nicæna 2. actio. 4. Et li. 3. Damaſceni in Apologia.
Li. 4. de fide Orthodoxa cap. 17.

Intentio colentium Chriſtianorũ inprimis ſpectanda eſt, p quã ab Ethnicis colentib⁹ maximè diſcernuntur.

Sacrificia & Virginitas Chriſtianorũ non reprehendenda, quia ſacrificãt, & virgines ſeruant Ethnici.

Alia eſt intentio Ethnicorum quã Chriſtianorum circa vſum imaginum.

Valeat ergo Philippi vel ſomnium, vel mendacium; Sanctorum nempe inuocationem & imaginum cultum à Catholicis ita exerceri, vt non differant ab Ethnicis moribus. Etenim ea quæ in MARIÆ, ſicut & Sanctorum honorem & cultũ facit Eccleſia, ſuam originem ab Ethnicis ſumere, vel ad eorum imitationem aſſumpta, introducta, recepta eſſe, aut etiamnum vſurpari, nullus vnquam probauerit. Veram autem huius inſtitutionis & obſeruationis cauſam, quod ad Sãctorum cultum, & ſacras imagines aſſeruandas attinet, Damaſcenus in hunc modum aſsignat: Nunc ex quo tempore Diuinitas noſtræ ſe naturę, inenarrabili vnione attemperauit, perinde ac viuificũ & ſalutare pharmacũ, natura generis humani glorioſior effecta eſt, & veluti rudimentis quibuſdam reformata eſt, & tranſlata ad incorruptionem. Hanc ob rem Sanctorum mors feſtiuiter celebratur, & ſacræ ædes eriguntur illorum nomenclaturis inſignitæ, & imagines depinguntur.] Quòd verò ſacræ imagines non ſolùm ex Eccleſiæ tradi-

In locis Communibus circa expoſitio. primi præcepti.
Quare vſus ſacrarum imaginum in Eccleſia retineatur.
Lib. 2. Apolog. & Li. 4. de fide Orthodoxa c. 17.

tione, conſuetudine & authoritate, ſed etiam ſecundùm ſcripturas ſanctas laudabiliter fiant, aç meritò reuerenter à nobis habeantur, vt cæteros omittam ſcriptores Catholicos, Nicolaus Sanderus Anglus luculenter euicit. Nos verò ad reliqua Mariomaſtigum ſpicula tùm excipienda, tùm confringenda intrepidi, ipſa cauſæ bonitate confiſi, in Ieſu nomine procedamus.

Lib. de typica & honoraria ſacrarum imaginum adoratione.

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

Epiphanij diſputationem aduersùs Collyridianos Catholicis temere obiici; velut in ea reprehendatur vſitatus in Eccleſia cultus Virginis, mosq́; in MARIÆ memoriã ſacrificandi, & eandem Virginem inuocandi. Tum de multiplici ſignificatione adorationis, qua Deo MARIÆ & pluribus aliis tribuitur.

INTER omnes veteres vnus ſe mihi offert Epiphanius, quem nouæ religionis Doctores, vbi aduersùs MARIÆ cultum diſputant, à ſe ſtare maximè gloriantur, & Catholicis oppidò quàm inſolenter opponunt. Facit hoc Ioannes Bugenbagius Pomeranus, quum Ionam Prophetam interpretatur: facit & [a] Iacobus Heerbrandus ex eodẽ fonte nobis MARIÆ cultum exprobrans, in quo Collyridianorum hæreſin ab Epiphanio damnatam imitemur: Facit copioſius etiam [b] Marbachius, & poſt illum [c] Chemnicius, vt prætereà Centuriatores. Tùm Nicolaus Gallaſius, qui non ita pridem ſuis ſcholiis [d] Irenæum contaminauit, hoc etiam nobis gloriabundus obiicit: *Qui de ſuperſtitioſo Virginis MARIÆ cultu iam olim damnato nonnulla notione digna videre volet, legat Epiphanium contra Collyridianos.* Æquè mordet Nicolaus Selneccerus, ac velut legem populis daret: *Inuocatio MARIÆ eſt Idololatrica,* inquit, *& teter error; qua de re Epiphanius contra Antidicomarianitas & Collyridianos grauiter diſſerit.* Quoniam verò longum eſt, ſingulorum verba referre, qui ſuum ab Epiphanio ſuffragium non tàm petunt quàm rapiunt, ſat mihi fore videtur, ſi vnum pro multis aduerſariis, & Magiſtrum pro diſcipulis, eumque Germanorum, vt ipſi vocant, Mercurium, hoc eſt Philippum Melanchtonem hîc loquentem inducam. Scribit ille in hunc modum: *Narrat Epiphanius ſua ætate mulieres in Syria ſtatuam MARIÆ circumtuliſſe, & ei liba, & neſcio quas res alias obtuliſſe. Hunc morem inter hæreſes recenſet, & oppreſſum eſſe, inquit, diligentia & authoritate Epiſcoporum; quòd imitatio eſſet Ethnici furoris. Nunc magna pietas ducitur inuocare MARIAM, donaria liberaliter cumulare.* Tùm in alio libro: *Epiphanius ſcribit, mulieres quaſdam inuocantes Virginem MARIAM ſolitas circumferre illius ſtatuam. Hoc totum negotium damnat, & vocat idololatricum opus.*

Teſtimonia nouatorũ de Epiphanio, contra cultum Virginis ita diſſerẽte, vt ſimul Catholicos perſtringere videatur.

a In diſputatione de hæreticis ſine puniẽdis. b In lib. de miraculis cõtra Eiſengreinium. c In examine Concilij Tridentini de inuocat. Sanctor. d In 5. libr. Irenæi. e In expoſ. Euan. de feſto Annunciatiõis Mariæ.

Verba Philippi de ſentẽtia Epiphanij.

In reſponſ. contra Clerum Colonienſem.

Lib. de Eccleſia.

Fuit autem Epiphanius, in quo aduerſarij magnam victoriæ fiduciam ponunt, autor profectò grauis, & Doctor inſignis, ac de Eccleſia præclarè meritus Cypri Epiſcopus, ob quinq; linguarũ peritiam πεντάγλωττος à Hieronymo dictus, multumq́; laudatus, ac idem tùm viuus, tùm mortuus præclaris claruit miraculis, qui demum ſuorum Cypriorum murus atque propugnaculum à Polybio appellatur. Ac tanto turpiùs faciunt, maioreq́ue ſe crimine obligant Nouatores, quòd eundem Epiphanium ab ipſis quoq; commendatum, & in Panario benè ſcribentem, malè accipiunt, eiusq́ue verba tam nequiter corrumpunt, vt ex Catholico fermè hæreticum facere videantur. Quod vt paulò fiat euidentius, de ſtatu cauſę, in quo, velut cardine, diſputatio Epiphanij tota verſatur, ex quo pendent cætera, primùm nobis ac neceſſariò dicendum eſt. Agit ille non tam contra Collyridianos, vndè Auguſtinus in hęreticorum Catalogo illos prætermiſiſſe videtur, quàm aduersùs mulieres, non in Syria, vt fingit Melanchton, ſed in Arabia morantes, adeoq́ue veſanas & impias, vt ſimul congregatę, nouum & inauditum MARIÆ cultum inueherent, eamq́ue Dei loco ſibi colendam ac adorandam publicè proponerent, ac eidem ſimùl contra omnem Eccleſiæ morem ſacrificarent, nouos interim ritus, noua ſacra introducentes atq; celebrantes. Etenim

Magnum virũ Epiphaniũ fuiſſe, cuius teſtimonio abutantur Nouatores.

In Apolog. aduersùs Ruffinũ. Et in Catalogo ſcriptorum Eccleſ. In epiſt. ad Sabynum.

De ſtatu cauſæ, quam agit & vrget Epiphanius maximè mulieres damnans.

Hæreſ. 78. cõtra Antidicomarianitas. Et hæreſ. 79. contra Collyridianos.

conſtituto

In li. de hæreſib.

De cæremoniis muliercolarum in cultu Virginis olim obſeruatarum.

Melanchton affingit Epiphanio de ſtatua, libis & donariis Mariæ oblatis.

Vnde dicti ſint Collyridiani.

Cent. 4. c. 5.

Hæreſ. 78. cōtra Antidicomarianitas.

conſtituto anni die, vt etiam indicat Damaſcenus, currum quendam, ſiue ſellam quadratam ornabant, & expanſo ſuper eam linteo per dies aliquot panem ſeu collyridem quandā proponebant, remq́; totam in MARIÆ ceu Deæ nomen ſacrificando peragebant, ac eodem pane omnes participabant. Melanchton autem non ſine fraude & calumniandi ſtudio fabulatur, ac de ſuo affingit, quod in Epiphanio nuſquam legimus, MARIÆ ſtatuam ab hiſce mulierculis circumlatam, & liba neſcio quę, aliaque donaria oblata illi fuiſſe. Interpres Damaſceni κολλυρίδα tortā panis Latinè vertit, vnde nomen ipſum Collyridianorum deductū eſt. Et probabiliter aſſerunt Centuriatores, Collyridianos à placentis tortilibus, quas Gręci Collyridas vocant, hîc appellari; q sub linteo panes κολλυρίδας depromentes, in nomen MARIÆ obtulerint, ac penes mulieres hanc hæreſim maximè conſtitiſſe. Epiphanij verba non ſunt obſcura: Quædam mulieres, inquit, illic in Arabia à partibus Thraciæ hanc vanitatem inuexerunt, vt in nomē ſemper Virginis Collyridem quandam ſacrificent, & ſimul congregentur.] Quæ certè tùm ad ficititiam ſtatuā, tùm ad donaria vel munera illis oblata nihil faciunt, Melanchtone licet ad Catholicorum inuidiam Epiphanij authoritatem detorquente; quaſi is morem piorum carpat, qui in MARIÆ honorem ſponte quædam facere, promittere, dedicare aut offerre conſueuerunt. Eam verò conſuetudinem nec recentem, nec culpabilem eſſe tùm [a] Prudentius, tùm [b] Theodoretus memoriæ prodidit, quum vterque teſtetur, ſui ſęculi Chriſtianos in Sanctorum templis, quę frequenter & reuerenter adibant, varia obtuliſſe munera, & vota iam antè nuncupata perſoluiſſe, ſuamque erga Sanctos obſeruantiam, & poſt accepta beneficia, grati animi ſignificationem donis publicè ſuſpenſis edidiſſe. Vbi hoc etiam addit Theodoretus: Gratiſsimè accipit eorum Dominus, qualiacunque ſunt dona; nec exigua, nec vilia dedignatur, quippe qui ea proferentis facultate metitur.] Synodus verò Gangrenſis noſtros aduerſarios non minùs, quàm Eunomianos percutit, cùm ambę partes in eo conſpirent, vt Sanctorum Baſilicas & pios ad illas libenter proficiſcentes, ſuaque munera ibidem offerentes, ſuperbè contemnant. Sic enim habet Synodi Canon: Si quis per ſuperbiam, tanquàm perfectum ſe exiſtimans, conuentus, qui per loca & Baſilicas ſanctorum Martyrum fiunt, vel accuſauerit, vel etiam oblationes, quæ ibidem celebrantur, ſpernendas eſſe crediderit, memoriasque Sanctorum contemnendas, anathema ſit.]

a In hymno de Sanctis Martyribus Calagurritanis, & de Martyre Eulalia.

b Lib. 8. de curādis affectionib.

Vetus mos eſt Chriſtianorum Sanctis vota facere, & in eorū honorē offerre munera & oblationes.

Cap. 20.

In diſputatione an hæretici ſint puniendi.

Catholicos ab Heerbrādo iniquè taxari, quòd Mariæ vota faciāt, & promiſſa præſtent.

Cæterùm venerandam antiquitatem, aut ignorat, aut irridet Heerbrandus, Catholicos idcircò ſugillans, quòd in plęriſque templis, præſertim MARIÆ dicatis, vota illi faciant, & oblata ex voto donaria, quæ & anathemata dicuntur, publicè ſuſpenſa relinquant. Vnde portò ille hoc modo argumentatur: *Catholici vota B. Virgini faciunt: ſed hæc ſoli Deo debentur, quare vouendo peccant, quia honorem Diuinum in MARIAM transferunt.* Quæ ſanè collectio ex meræ inſcitiæ fundamento petita videtur, quum inſulſus cauillator non intelligit, quàm latè voti nomen vſurpari poſsit, atque à doctis etiam vſurpetur. Primùm enim & propriè votum accipitur pro actu religionis, qui promiſſionem ſoli Deo factam continet, eſtque honoris diuini ſiue exiſtimationis eius, quam de excellentia Dei concipere par eſt, quædam proteſtatio. Atque hoc modo MARIÆ aut Sanctis aliis vota non faciunt Catholici, nec facere quiſquam debet. Deinde voti nomen licet extendere latiùs; quemadmodùm veteribus eſt perquàm vſitatum, vt promiſsionem omnem, quæ vel MARIÆ, vel Sanctis aliis præſtanti charitate cum Deo coniunctis fieri poteſt, complectatur, eſtque actus non religionis propriè, ſed ſingularis erga illos obſeruantiæ; nec votum propriè dictum, tametſi veri voti materia eſſe poſsit, ſi quis nempe voueat Deo, ſe id quod Virgini promiſit, omninò eſſe præſtiturum. In quem ſenſum Thomas expreſsè notauit, votum, quo quis aliquid Sanctis vouet, materialiter ſub votum cadere, ſicut in ſcholis loquuntur. Iam ſi voti nomen hoc modo accipiamus, nihil vetat, quò minùs MARIÆ & Sanctis aliis vota faciant Orthodoxi. Ita enim honorem ſoli Deo debitum neque in MARIAM, neque in Sanctos transferunt, ſed qui illis ob mirificam cum Deo coniunctionem competit, piè largiuntur. Hæc non animaduertit, aut fallaciter certè diſsimulat Heerbrandus, cùm more ſuo garrit, vt habeat quod in Catholicis mordeat atque calumnietur.

Voti nomen bifariàm accipi, propriè & minùs propriè.

Quod Marię & Sanctis promittitur, votum nō eſt propriè, ſed materialiter.

In 2. 2. quæ. 88. art. 5.

Magnã Epiphanio fuiſſe cauſam haſce mulierculas & earum cultum reprehendendi.

Vt aotem de Epiphanio dicere pergamus, quũ ille bonum & vigilantem Epiſcopum præſtare vellet, plorimùm enim eius authoritati omnes deferebant, non potuit idem tunc ardentem ſuæ pietatis zelum in hoc negotio non declarare; & præſens mulierum inſtitutum reprimere atque profligare. Harum quippe ſtudium, vt ipſe meminit & reperit ſæpè, fuit nefarium & blaſphemum negotium, hæreſis ridicula & ludibrij plena, aoicularum fabula, res impia & nefanda; denique totum opus diabolicum, ex inſanis mulierculis pendens, quæ doctrinam Dæmoniorum ſequerenrur. Accedit, qnòd recens, fœdus & infamis hic cultus tantò magis eius temporis Eccleſiam dedecorabat, qnò plures Ethnicorum reliquiæ paſsim adhuc in multis hærebant, & qnò grauiùs exemplũ ipſum infirmos credentium animos poterat offendere, cultumq́; diuinũ labefactare; præſertim ſi harum mulierculארum error Ethnicus, aut furor potiùs diabolicus longiùs ſerperet, neque in ipſo velut limine opprimeretur. Iam verò quod ad MARIÆ cauſam attinet, duo ſunt præcipua capita, quæ in ſua diſputatione aduersùs Arabicas & fanaticas iſtas mulieres vrget Epiphauins: alterum, MARIAM non eſſe loco numinis adorandam: alterum à mulieribus non eſſe illi ſacrificandum. In vtroque capite nobis Catholicis bellè cum Epiphanio conuenit, & communem com illo confeſsionem in hunc vſq; diem retinemus, vt aduerſarij quidem cum ſuo duce Melanchtone hîc fruſtrà nobis obiiciant tanti viri authoritarem. Damnamus enim & nos Collyridianos, inſanumque hoc muliercularum genus, MARIAM pro Dea æſtimantium, colentium, adorantium deteſtamur; neque ſolùm mulieres, ſed & quoſlibet viros, idololatricũ ſacrificium offerentes, aut MARIÆ vllo modo ſacrificantes; hoc eſt, ſuperſtitioſos Mariolatras, vt quidam appellant, damnamus, reiicimus, execramur. Rurſus cum Epiphanio profitemur, MARIAM eſſe creaturam, Ioachim & Aonæ filiam, ſecundùm Dei promiſsionem patri & matri datam, atque ita honoratam à Deo, vt ipſis ſanctis honorabilior, adeoque pulcherrima fuerit, digna etiam facta ſummi myſterij diſpenſatione. Neque tamen Deus eſt MARIA, neque de cœlo corpus habet, quam non conuenit vltra decorum honorare. Quis eoim Prophetarum præcepit hominem adorari, nedum mulierem? Non enim dominabitur nobis antiquus error, vt relinquamus viuentem, & adoremus ea quæ ab ipſo facta ſunt. Coluerunt enim & adorârunt creaturam præter Creatorem, & ſtulti facti ſunt.]

Epiphanium diſputare potiſſimùm aduerſus nouam Mariæ adorationem, et ſacrificandi rationem, Catholicos autem eadem cum Epiphanio profiteri.

Catholici cum Epiphanio in hoc argumento eadem profitẽtur.

Hæc ſi ſatis non ſunt, in quibus cum Epiphanio nobis Catholicis conueniat, conſtanter & illud cum eodem aſſeueramus: Reuerà Sanctum erat corpus MARIÆ; non tamen Deus. Reuerà Virgo fuit ipſa virgo & honorata; non antè propoſita eſt ad adorarionem, ſed ipſa adorans eum, qui carne genitus eſt ex ea. Sit in honore MARIA: Pater & Filius & Spiritus ſanctus adoretur. MARIAM nemo adoret, Deo debetur hoc myſterium. MARIA in honore ſit, Dominus adoretur. Licet ſancta ſit MARIA & honorabilis, non tamen ad adorationem.] His conſonaot, quæ idem Epiphanius, aduersùs Arrium diſputans tradit: ſtultum eſſe nimirùm creaturam Deificare. Sancta verò Dei Eccleſia non creaturam adorat, ſed Filium genitum, Patrem in Filio cum ſancto Spiritu.] Eoq́; ſanè maior eſt ac eſſe debebat Epiphanij ſeueritas in hiſce mulierculis coërcendis, quòd illæ corpus etiam MARIÆ, loco numinis adorarent, atque hoc modo, MARIÆ nomine duntaxat excepto, veterem & impiam Ethnicorum ſuperſtitionem aut renouarent, aut æmularentur. Etenim Ægyptij Thermurim filiam Pharaonis, quæ Moyſen ex aquis ereptum ſuſtulerat ac educârat, tanquàm Deum coluerunt, ac ſuperſtitioſa religione, longo temporis interuallo honorârunt atque adorârunt, vt idem, velut ſeipſum explicans, affirmat. Nihilque olim ante Chriſti aduentum & multò pòſt Ethnicis erat familiarius, quàm humana cœleſtiaque corpora, præſertim planetas & ſtellas, impiè venerari. Quæ venerandi & adorandi ratio, velut fermentum Ægyptiacum veteres Iſraëlitas, vtpote ad omnem idololatriam mirè propenſos, adeo vitiârat, vt vero Dei cultu relicto, & ligno dicerent: Pater meus es tu, & lapidi faterentur: Tu me genuiſti: Populus enim meus mutauit gloriam ſuam in idolum; quemadmodùm per ſuum Prophetam grauiter queritur Deus. Ac eôdem ſpectat & illud Hieremiæ dictum: Filij colligunt ligna, & Patres ſuccendunt ignem, & mulieres conſpergunt adipem, vt faciant placentas Reginæ cœli, & libent Diis alienis, vt me ad iracundiam prouocent. Vbi Reginam cœli Propheta Lunam appellat, quæ velut cœli Regina cenſebatur,

Hæreſ. 69.

Ægyptij Thermutim filiã ſui regis, ac Ethnici Planetas ſic adorârũt, ſicut hæ mulieres Mariã coluerunt.

Cõtra Antidicomarianitas hæreſ. 78.

Hierem. 2.
Hierem. 7.

Iſraëlitæ quomodò planetas & Reginã cœli coluerint.
Quid ſit Regina cœli apud Hieremiam.

a Li. 3 Hierem. b In cap. 7. Hierem. Deut. 17.

tur, ſicut hunc locum non ſolùm [a] Hieronymus accipit, ſed & [b] Caluinus & Munſterus
interpretantur. Tanta enim Iudæorum erat peruicacia, vt cùm à Deo legem illam traditam
accepiſſent; ne adorarent Solem & Lunam, & omnem militiam cœli, illi contra
Deum, velut obmurmurantes ac impudentes, dicerent: Ex eo rempore quo ceſſauimus
ſacrificare Reginæ cœli, & libare libamina, indigemus omnibus. Vbi Rabinus Io-

Hiere. 44.

nathas Reginā cœli pro ſtella cœli, alij pro Dea Venere, quam Syri & Cyprij valdè colebant
accipiunt. Ac Lunæ quidem olim mulieres ſacrificaſſe conſtat, ad quarum impiam
exemplum Arabicæ mulieres, de quibus agit modò Epiphanius, acceſsiſſe videntur.
Hæc propterea notamus, vt ſimul pudenda illorum calumnia detegatur, qui

Conci. 29. in Prophet. Hierem.

Nouatores ad Mariam impiè detorquent, qđ de Regina cœli dixit Hieremias, ad idololatras alludens.

vt vnà cum Bullingero inſaniant, ex hoc Hieremiæ loco Eccleſiam audent conuellere
atque inſectari. Etenim cum hoc Prophetico dicto, veterem conſerre morem non verentur,
quo MARIA cœli Regina tot ſæculis ab Eccleſia nō verè minùs, quàm piè agnoſcitur,
& publicè prædicatur. Etenim vt è ſuperioribus manifeſtè liquet, ſine omni vitio,
& per amplificationem quidā tituli Deiparæ tribuuntur, qui aliòquin prima frōte
Christo, ipſiq; Deo conuenire videntur, ac propriè quidem aſcribendi ſunt. Frequens
autem & ſolennis Eccleſiæ mos obtinet, vt multa in MARIÆ laudem dicantur, quæ ad
Filium etiam, vt qui matris eſt gloria, referri debeāt, ſicut & eiuſdem caro, quâ verè in
ſacroſancta Eucharistia nutrimur, eſt caro ex Virgine, quæ cum ſpiritu tàm glorioſum
animarum noſtrarū fructum Orbi communicauit. Verùm Eccleſię deſertores multa
quæ ignorant, facilè impieque blaſphemant, & verborum corticem magis arripiunt,
quàm ſanum piorū ſenſum expendant ac ponderent. Certè Philaſter Brixinenſis Epiſcopus
& Auguſtini æqualis, cultores Reginæ ſeu Fortunæ cœli ex profeſſo refutat.

Atque hactenus de prima parte diſputationis ab Epiphanio inſtitutæ, quæ in
MARIÆ adoratione verſatur, dictum ſit; vt omnes intelligant, eam neque nobis eandem
Virginem Catholicè venerantibus obeſſe, neque aduerſariis hic oblatrantibus
prodeſſe; niſi quis fortaſſe in adorationis vocabulo cauilletur. Sed hunc quoque nodum
poſtea diſſoluemus. Reſtat vt alterum diſputationis caput de offerendo MARIÆ
ſacrificio expediamus, quod Epiphanius nō minùs acriter quàm adorationem ipſam
in hiſce mulierculis reprehendit, atque his ferè rationibus, ſi ſuccinctè dicendum eſt,

a. Rationes Epiphanij, ob quas mulieres Marię non debeant ſacrificare.

eneruat ac diſsipat. Nuſquam mulieribus à Deo præceptum eſt ſacrificare. In veteri
testamento nulla mulier ſacrificium obtulit, aut ſacerdotio functa eſt. Sacrificandi ius
& officium ſemper penes viros fuit. Scriptura non permittit, vt mulier loquatur in Ec-

1. Cor. 14.

cleſia. Non licet mulieri regulare quicquā in Eccleſia operari, aut aliquod myſterium
perficere, vt ſit presbytera vel ſacrificula. Præterea ſi licuiſſet vlli mulierum in nouo
Testamento perficere ſacrificium, MARIÆ quidem licuiſſet, quæ digna, inquit, facta

Nulla mulier magis quā Maria ad ſacrificandū idonea fuit, aut eſſe poteſt.

eſt ſuſcipere in propriis ſinibus vniuerſorum regem Deum, cœleſtem filium Dei; cuius
vterus templum factum eſt ac domicilium ad Domini in carne diſpenſationem.] Sed
neque ſacrificium offerre, neque baptiſma tribuere MARIÆ concreditum fuit. Poſtremò
hæc ſacrificandi ratio veterem morem Ethnicorum ſuis Diis offerentium ſtabilire

Mulieribus vetitum eſt ſacris operari, aut aliquid de Sacerdotali munere ſibi arrogare.

ac renouare videtur. Ex his ergò rectè ſolideque concludit Epiphanius, non modò
ſtultum, ſed etiam nefarium & pernicioſum eſſe facinus harum muliercularum, prçter
& contra omnem legem & conſuetudinem ſacris operantium, & ad morem Ethnicum
creaturæ, perinde atq; Deo, ſacrificantium, quantùmuis MARIÆ nomen & hono-

Li. 8. conſti. Apoſtolicarum ca. 30. & 31. & li. 3. cap. 6.

rem ſuæ prætexant impietati. Cum hac Epiphanij ſententia congruunt, quæ in Canonibus
veteris Eccleſiæ ſunt definita, videlicet, vt ne Virgines quidem aut viduæ ordinentur,
nec in Eccleſia doceant vllæ mulieres, ſed vt tantū orent & Magiſtros audiant,
ſicut ſanxiſſe Apoſtolos Clemens annotauit. Et vidimus tamen Viennæ mulierculam,
quæ in Lutheri doctrina tantos feciſſet progreſſus, (proh pudor) vt poteſtatem ſibi
ſumeret Euchariſtiæ non ſolùm ægrotis quos inuiſebat, porrigendæ, ſed etiam conſecrandę.
Notę ſunt inſuper mulieres, quæ licet ipſæ non ſacrificent, tamen quod eſt amplius,
& ſacerdotibus & concionatoribus in rebus etiam ſacris alicubi palam dominantur.
Nec paucas quidem fœminas his regionibus licet reperire, quæ docendi par-

Quanta ſit fœminarum nunc impudentia, vt ſe ſacris immiſceant.

1. Cor. 14. 1. Tim. 2.

tes ſibi vſurpent arrogantiſsimè, & Paulo Apoſtolo quaſi audeant ſuccenſere, vt qui
malè faueat huic generi, cui perpetuum in Eccleſia ſilentium iniunxiſſe videtur.
Nihil autem hęreticis mulierculis petulantius, ſi aliis placere, & infirmos flectere poſ-

ſint audaci ſua loquacitate, vel in diſputando temeritate. Infames autem hęreticorum mulieres, ne dicam, meretriculæ fuerunt Simonis Magi Helena, Appellis Philemone, Montani Priſca & Maximilla, & Gnoſticorum Marcellina; ſicut [a] Hieronymus poſt [b] Irenæum indicauit. Quid verò mirum, diuinis & humanis legibus mulieres à ſacris arceri, cùm etiam à functione publica & ciuili paſsim reiiciantur, ac regnandi poteſtate multis in regionibus ex veteri more priuentur? Certè [c] Synodus Laodicęna & [d] Soter Pontifex mulieribus quantúmuis Deo ſacratis, interdicunt ad altare ingredi, & ſacra, quæ virorum ſunt officiis deputata, contingere: tantùm abeſt, vt ſacerdotali eas munere ſungi permittant. Atque hinc demum à Tertulliano æquiſsimè ſcriptum eſt: Non permittitur mulieri in Eccleſia loqui, ſed nec docere, nec tingere, nec offerre, nec vllius virilis muneris, nedum ſacerdotalis officij ſortem ſibi vendicare.] Quæ omnia fuſiùs repetenda duximus, vt certiùs pateat, Epiphanium aduersùs Catholicos MARIÆ cultum aſſerentes nihil pronunciare, ſed vt alibi, ita hoc etiam loco, Catholicam confirmare doctrinam, ſi verba eius ritè conſiderentur. Et audet tamē Heerbrandus, vt Virginis noſtræ cultum in Eccleſia vſitatum arrodat, planeq́ue ſuſpectum & exoſum reddat, eundem Epiphanium nobis opponere, atque hoc modo ratiocinari: *Collyridianorum hæreſin deſcribit Epiphanius, mulierum, quæ in nomen & honorem Virginis MARIÆ ſacrificium panem nempe obtulerint. Vanitatem, impium, nefarium & blaſphemiam vocans, à prædicatione Spiritus ſancti alienum, totum Diabolicum opus, & ſpiritûs immundi doctrinam. Quam impietatem prolixè multis refutat.*

Mulieribus adempta facultas publicis officiis & Reipub. gubernationi præſidendi.

a In epiſtol. ad Creſiph. b Li. aduerſ. hęreſ. c. 24. & alibi. c Can. 44. d Diſtinct. 23. can. Sacratas. Li. de velandis Virginibus. In diſputa. de hęreticis an ſint puniendi.

Quòd autem hæc tota Epiphanij diſputatio, quicquid iſti blaterent, Liturgico, ſiue vt Baſilius vocat, reuerendo & incruento Eccleſiæ ſacrificio minimè aduerſetur, ex eodem Epiphanio, vt omittam alia, colligi facilè poteſt. Etenim Aërium Catalogo hæreticorum aſcribit, negantem videlicet, hoc ipſum ſacrificium pro defunctis fidelibus in Eccleſia offerendum eſſe; quemadmodum & [e] Damaſcenus poſt [f] Auguſtinum affirmat. [g] Præterea refert ſacerdotium ſecundùm ordinem Melchiſedech, iam inde à Chriſto in Eccleſia viguiſſe, & Apoſtolos non modò Euangelium per orbem ſacrificaſſe, ſed etiam myſteriorum fuiſſe duces, à quibus Epiſcoporum & presbyterorum ſucceſsiones habeat Eccleſia. Probat itidem, ad perpetuam Eccleſiæ traditionem, veramque Catholicæ fidei doctrinam pertinere, vt piæ defunctorum memoriæ, cultusq́ue diuini & myſteriorum diſpenſationes (quas propriè ad Liturgiam referunt Græci) in Eccleſia peragantur. Rurſus ad Patrum traditionem refert, quòd ſuo ſæculo in Apoſtolorum & Martyrum memoria ſacrificabatur, ſicut & [h] Tertullianus & [i] Cyprianus longè vetuſtiores de oblationibus & ſacrificiis, quæ pro Martyribus anniuerſaria commemoratione fiebant, apertè loquuntur. Tùm Damaſcenus Apoſtolos non modò Dei prædicatores, ſed etiam ſacrificiorum curatores appellat. Ac longè vetuſtior Irenæus Apoſtolos omnes ſacerdotes Domini vocat, qui ſemper altari & Deo ſeruierint, & à quibus acceperit Eccleſia noui Teſtamenti, nouam oblationem, quam, iuxta Prophetę vaticinium, in vniuerſo mundo offert Deo. Ac tantùm abeſt, vt Epiphanius ſacerdotes noſtros hæreticis Collyridianis, aut inſanis mulierculis ad ſacrificandum impiè proſilientibus vel exæquet, vel conferat, vt etiam Diaconis poteſtatem adimat in Eccleſia myſterium aliquod perficiendi, ſicut & prior Synodus Nicęna decreuerat, Diaconis non licere, vt offerendi ſacrificij munere fungerentur, aut aliis Presbyteris porrigerent Euchariſtiam.

Ab Epiphanio nihil adferri, quod cum Miſſę ſacrificio pugnet.

Aerius negat Miſſæ ſacrificiū pro defunctis offerendum.

In compendio doctrinæ de fide Eccleſiæ Catholicæ.

Apoſtolos fuiſſe Sacerdotes ad altare ſacrificātes, hocq́, ſacrificium Eccleſiæ commēdantes.

Nec Diaconis quidem licere ſacrificare.

In Liturgia. Hæreſ. 75. e Lib. de hęreſib. f In eod. li. cap. 53. g Hęreſ. 55. contra Melchidecianos. h Li. de corona militis. i Epiſt. 34. & 37. In Serm. de defunctis. Li. 4. cōtra Valētinum c. 20. & 32. Hæreſ. 79. contra Collyridianos. Can. 14.

Fuerit autem proprium Collyridianorum, vt MARIÆ, tanquam cœleſti numini, hoc modo dicerent: Offerimus tibi ſacrificium Deipara: nihil verò tale vel agnoſcit, vel facit Sacerdos Catholicus, quia nulli creaturæ, ſed ſoli Deo ſacrificiū, vtpote latriæ cultum diuinitati debitum offerri, probè intelligit. Quis enim ſacrificandum cenſuit, niſi ei quē Deum aut ſciuit aut putauit, aut finxit? vt cum Auguſtino loquamur. Quem ſequens Tridentina Synodus, vt hoc ſacrificium Deo offerendum aſtruat, in hunc modum definit: Quamuis in honorem & memorias ſanctorum nonnullas interdum Miſſas Eccleſia celebrare cōſueuerit, non tamen illi ſacrificium offerri docet, ſed Deo ſoli qui illos coronauit. Vnde nec Sacerdos dicere ſolet, Offero tibi ſacrificium Petre vel Paule, ſed Deo, de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, vt ipſi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam facimus in terris.]

Catholici Deo ſoli ſacrificant, Collyridiani verò Mariæ.

Li. 1. de Trinit. ca. 6. Seſſ. 6. ca. 3.

Nec

Li. 20. cõtra Fauſtũ, c. 21. & de ciuit. Dei, li. 8. ca. 28.
In Canoné Miſſæ, lectione 32.

Nec aliter quidem Scholaſtici, Auguſtiuum planè ſectantes docuerunt, ex quibus Gabriel Biel in hunc modum ſcripſit: Peccant qui ſanctis ſacrificãt, quod eſt idolnlatriæ: ſolus enim Deus ſacrificiorum oblatione adorandus. Licet in honorem Sanctorum Eccleſiæ & Altaria conſecrentur, & ipſi Miſſarum ſolennijs honorentur: tamen ſacrificia ſoli Deo offeruntur. Vnde nemo Poutificum aſsiſtens altari ſanctorum Petri & Pauli dixit aliquando: Offerimus tibi Petre, aut tibi Paule.]

In Liturgia.
In examine Cõcilij Tridentini
In Antidoto cõtra Interim.
Lib. 20. cõtra Fauſtũ, cap. 21.
Ibidem.
a Hereſ. 75. cõtra Aëriũ.
b Epiſtolar. lib. 3. ep. 6. & li. 4. ep. 5.
Libr. Eccleſ. Hierar. c. 3.
In lib. de cura p mortuis, & in trac. 84. ſup Ioã.

An non liceat in honorem et memoriam Sanctorũ celebrare Miſſam.

Secundùm Auguſtinũ ſoli Deo & in memoriam Sanctorũ ſacrificare fas eſt.

Sanctorum commemoratio in Liturgia ſemper eſt habita.

Sed ne hæc quidem placent aduerſarijs, quin potiùs ad imitationem Collyridianorum à nobis fieri putant, quòd aliquando in honotem & memoriam Virginis ac Sanctorum ſacrificium celebremus; pręſertim cùm dies illorum nataſitij peraguntur. At facilis eſt teſponſio, multò ante Collyridianos huuc in Eccleſia ſeruatum eſſe morem, vt cùm Sacerdotes ad altare ſacrificarent, MARIÆ & Sanctorum nomina recitarentur, & ſolennis eorum fieret memoria, ficnt & Chemnitius ex antiquitatis hiſtoria conſtare fatetur. Hinc & illa Caluini vox: *Mos antiquus fuit, inter ſacræ cœnæ celebrationem Apoſtolos, primarioſque Martyres vulgò notos nominare.* Hæc autem nominum recitatio non ſolùm honoris gratiâ fiebat, atque vt pro eorum pietate gratiæ Deo dicerentur; ſed etiam vt eorum precibus & meritis fideles in omnibus diuinæ protectionis auxilio munirentur. Vnde, cùm Auguſtinus Catholicos aduerſus Fauſtum defendens aſſeruiſſet, eos nulli Martyri, nec cuiquam ſanctæ animæ, vel cuiquam Angelo ſacrificare, vel Latriæ cultum offerre, ſignificanter adiecit, eoſdem Catholicos Deo in memoriis Martyrum frequentiſsimè ſacrificare.] Et rurſus: Offertur, inquit, Deo apud memorias ſiue ſepulchra Martyrum, vt ex ipſorum locorum admonitione maior affectus exurgat, ad acuendum charitatem, & in illos, quos imitari poſſumus, & in illum quo adiuuante poſſumus.] Et ſanè præter [a] Epiphanium & [b] Ambroſium Dionyſius Areopagita, qui Apoſtolorum vidit ætatem, vereteſque omnes præſentem & conſtantem Eccleſiæ morem comprobant; nimirum, vt in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad altare funduntur, locum etiam habeat Sanctorum commemoratio, non vt pro eis oremus, ſed magis vt orent ipſi pro nobis, & eorum veſtigijs adhæreamus, ſicut loquitur Auguſtinus, & nos alibi indicauimus.

Quo conſilio & ſenſu Eccleſia Miſſam offerat in honorem & memoriam Mariæ virginis.

In Miſſa gratias agit Sacerdos Eccleſiæ nomine p ſanctiſſima Virgine matre.

Quo in Miſſa petatur Mariæ patrocinium, ſine Chriſti iniuria.

Rom. 5.
1. Ioan. 2.

Cùm autem in honorem & memoriam Virginis matris Miſſam celebramus, ſolique Deo offerimus, mirùm ſanè, cur aduerſarij nos Deo & Chriſto eſſe iniurios, hocque Sacramentum prophanare, & rurſus, neſcio quid cum Collyridianis habere commune vociferentur. Etenim, ſi Eccleſiæ ſenſum ac Veterum pietatem ritè ſpectent, hoc vnum agitur, vt in Miſſa nobis proponatur, Deoque Patri myſticè offeratur Chriſtus Ieſus Dei & Mariæ filius, qui ſeipſum in redemptionem pro omnibus dedit, & cruentum illud ſacrificium, quo nihil aut precioſius aut efficacius eſſe poteſt, ex obedientia & charitate ſumma in cruce peregit. Simul autem illic æterno Deo aguntur gratiæ pro beneficijs omnibus in MARIAM propter Filium, eiusq; crucem & mortem collatis, & quomodocunque eidem, ſiue in hac, ſiue in æterna vita communicatis. Eoque ipſo teſtamur, virtute & efficacia dictæ mortis Chriſti effectum eſſe, vt præ cæteris omnibus MARIA ſit benedicta, & quaſi principem locum habeat in vtraque Eccleſia; vtpotè mater incomparabilis & digna, vereque chara eiuſdem Dei ac Domini noſtri, cui viſum eſt, hanc ſuã matrem inprimis mirificè cohoneſtare. Adhæc, quoniam certò perſuaſi ſumus, quicquid bonorum ad matrem Domini deriuatur, & ad nos quoque iuuandos in illa reperitur, ex fructibus ſacrificij in cruce peracti profluere & pendére, atque per hanc Chriſti gratiam MARIÆ merita, non ſolùm ipſi ad gloriam, ſed nobis etiam ad multorum donorum impetrationem conducere, tantò fidentiùs Patrem æternum in Miſſa precamur; vt cùm aliorũ Sanctorum, tùm MARIÆ inprimis ſuffragia, fidaque patrocinia nobis ad protectionem fructuoſa & ſalutaria eſſe concedat, ſed non niſi per Chriſtum Dominum noſtrum, vt ſine quo Sancti omnes nec ſibi, nec aliis quicquàm impetrare aut commodare poſſent. Per hunc enim & illi nobiſcum ad Patrem habent acceſſum; Hic eſt propitiatio pro peccatis noſtris, hic ſolus pro omnibus, & nullus pro ipſo interpellat: hic per ſemetipſum ſolus omnes redimit, & omnia, quæ ſunt in cœlo & in terra, reconciliat. Quamobrem, qui non planè cæcutit, ac æqua lance perpendit inſtitutum Eccleſiæ, negare non poteſt, Dei

gloriam & Chriſti meritum, veramq́ue ſacrificij, actionem nentiqnam impediri vel obſcurari, cùm ita ſicut diximus, Patri Chriſtum offerendo pro MARIA gratias agimus, ſimulq́ue petimus Matris patrocinio apud Patrem & Filium adiuuari, vt crucis & mortis Domini, quæ in Miſſa præcipuè annuntiarur atque recolitur, maiorem fructum percipiamus. Itaqne noſtras preces cum MARIÆ precibus coniunctas illic offerimus, vt ad Dei grariam propter Chriſtum mediatorem obtinendam apriores efficiamur, tali Matre intercedente. Quæ MARIÆ interceſsio non magis quàm viuorum pro viuis mortalibus, aur Angelorum pro nobis ſupplicatio, Chriſti interpellationi (ad dexteram enim Parris aſsidens, in ſempiternum pro nobis interpellat) vel detrahit vel aduerſatur. Quocircà, non ſine diuino conſilio & perpetuo Eccleſiæ conſenſu factnm eſt, vt in Veterum Liturgijs, quæ adhuc extant, MARIÆ tam honorifica mentio habeatur, eiusq́ne memoria, cuius & precibns & meritis iuuari poſſemus, ſæpè interponatur.

Mariæ nõ magis quàm fratrũ aut Angelorũ interceſsio Chriſto interpellatori detrahit.

Hebr. 7.

Quomodò veteres Liturgiæ de Maria eiusq́; interceſsione honorificã mentionẽ faciant.

Ex Liturgia Græca.

Exemplo ſit Liturgia myſteriorum antè conſecratorum Græca, qnam non ita pridem inſignis Theologus Genebrandus è Cretenſi codice latinè conuertit, & in qua primùm ſanctiſsimam Trinitatem Sacerdos rotins Eccleſiæ nomine ſic affatur: Vt Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, vno animo omnes fideles glorificemus dignè, obſecremus vnirarem diuinitatis, in tribus ſubſiſtenrem hypoſtaſibus, non confuſam, ſimplicem, indiuiduam & inacceſſam, per quam redimimur à ſupplicij igne.] Deindè ad MARIAM venitnr, ſub hac verborum formula: Matrem tuam, Chriſte, quæ te in carne, ſine ſemine, peperit, quæ & Virgo verè, eriam poſt partnm, manſit incorrupta, tibi adducimus in interceſsionem Domine miſericordiſsime. Lapſuum veniam largire cunctis, qui ei inclamant, Aue ſit verè theſaurus vitæ.] Et rurſus expedita precatione, Sancta Trias, ſalua nos omnes, Sacerdos hæc ſubiicit: Matrem tuam adducit tibi in ſupplicationem populus tuus, Chriſte; interceſsionibus ipſius miſerationes tuas nobis tribue, vt te glorificemus, qui è ſepulchro nobis effulſiſti.] Tum in Liturgia omninm vetuſtiſsima, quæ multorum Veterũ iudicio Iacobum Apoſtolum & fratrem Domini habet anthorem, ſequens additur exhortatio: Commemorationem agamns ſanctiſsimæ, immacularæ, glorioſiſsimæ, benedictæ Dominæ noſtræ Matris Dei, & ſemper virginis Mariæ, ac omninm Sanctorum & Iuſtorum, vt precibus atque interceſsionibus eorum omnes miſericordiam conſequamur.] In eundem ferè modnm Chryſoſtomus, qni MARIÆ frequentem & honorificam admodùm in Liturgia ſua mentionem facit, hæc verba proponit: Sanctiſsimæ, incontaminatæ, ſupeꝛ omnes benedictæ, glorioſæ Dominæ noſtræ Deiparæ & ſemper virginis MARIÆ cum omnibus Sanctis memoriam agentes, nosipſos & inuicem, & omnem vitam noſtram Chriſto Deo noſtro commendemns.] Et apud Baſilium quidem Chryſoſtomi æqnalem & familiarem eadem prorſus extat ſententia. In Miſſa verò Æthyopica, eaq́ue peruetuſta (Canonem vniuerſalem vocant) Sacerdos hanc ſalutationem ſimnl & precationem ad Virginem interponit: Lætare Domina, quia ſalutem ſanctam deprecamur; ô Virgo, in omni tempore mater Dei & Cbriſti, effer ſurſum & in altum orationem noſtram, apud electos Filij tui, vt remittantur peccata noſtra. Lætare, Domina, quia peperiſti nobis lumen verum, Ieſum Chriſtum, Dominum noſtrum: Ora pro nobis apud eum, vt miſereatur animæ noſtræ: Ora pro nobis in conſpectu rhroni filij tui Ieſu Cbriſti. Lætare immaculata verè Regina, lætare gloria noſtrorum parentum, qui peperiſti nobis Emmannelẽ.] Cum his pulchrè cõgruit, quod Ambroſius in ſua Liturgia recitandum tradidit, his verbis vtens in Præfatione: Per Chriſtum Dominnm noſtrum. Et in huius diei veneranda feſtiuitate gaudere, in qua ſancta Dei genitrix mortem ſubiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quæ Filium tuum Dominum noſtrum de ſe genuit incarnatum; cuius interceſsione, quæſumus, vt mortem euadere poſsimus animarum; per eundem Dominum noſtrum.] Conſonat & Miſſa Gregoriana, in qua mille ab hinc annis propemodũ, qnoties de Virgine ſolennis memoria celebratur, præſentes omnes excitantur hac voce: Gratias agamus Domino Deo noſtro; moxq́ue canſa hnius gratiarum actionis annectitur: Verè dignum & inſtum eſt, æquum & ſalntare, Et te in veneratione beatæ MARIÆ ſemper virginis collaudare, benedicere & prædicare: qnæ & Vnigenitum tuum ſancti Spiritûs obumbratio-

Ibidem.

Ex Liturgia Iacobi Apoſtoli.

Ex Liturgia Chryſoſtomi.

Aliud exemplũ ex Liturgia Æthyopica de Maria publicè prædicata in Miſſa.

In Vigilia Aſſumptionis Mariæ.

Exemplũ aliud ex Miſſa Ambroſiana.

In Miſſa Gregoriana.

Quomodò in Latina Miſſa cõmemoratio fiat Mariæ.

In expoſi. Liturgiæ, cap. 49.

bratione concepit, & virginitatis glora permanente lumen æternum mundo effudit Ieſum Chriſtum Dominum.] Græcam certè Liturgiam à Nicolao Cabaſilla ſedulò explicatam habemus, iu qua monet idem ſapienter, Sanctorum in Miſſa commemorationẽ proponi, non vt pro illis ſupplicemus, vt qui uoſtri apud Deum ſunt interceſſores, ſed vt gratias agamus illorum uomine. Aliôquiu in borum Sanctorum catalogo Deipara non collocaretur, vt quæ ſit vltra omuem interceſsiouem uou ſolùm humanæ, ſed etiam Angelicæ Hierarchiæ, ipſis etiam ſanctiſsimis mentibus incomparabiliter ſanctior, ſicut idem Nicolaus affirmat. Cætera præſciudamus, ue ab Epiphanio noſtro longiùs diſcedere videamur.

Non pro Mariâ & Sãctis in Miſſa rogamus, ſed ob illos gratias agimus Deo, & illorum petimus interceſsionem.

Dictum eſt hactenus, Collyridianos, aut potiùs Arabicas mulieres, duplici nomine ab Epiphanio ſeuerè meritoque perſtringi; tùm quòd MARIAM adorare, tùm quòd ſacrificium illi offerre non vererentur. Aduerſarij Epiphanium ſic interpretantur, vt ille nos Catholicos etiam verberet, in quibus culpa falſæ adorationis & impij ſacrificij etiamnum hæreat. Nos, quoniam obiectam de Sactificio notam depulimus, de adoratione modò plura dicemus, in qua bis quidem peccant noſtri accuſarores. Nam & MARIAM à uobis adorari temerè clamitaut, & hoc adorationis nomen cum ipſa inuocatione iuſcitè, vti demonſtrabimus, miſcent atque confundunt. Ac primum illud iam ſuprà euicimus, falsò uobis ac temerè prorſus imputari, quòd cum Collyridianis in adorauda Virgine quicquam commune habeamus; quam illi loco numinis adorantes, etiam publico Sacrificij cultu dignam æſtimârunt. Proindè toties obiurgat illos Epiphanius, & adorationis nomen vrget, quod ſoli Deo debeatur, nulli verò creaturæ quamlibet ſanctæ atque præſtanti communicabile. Et rectè quidem uomen hoc, ſi propriè accipiatur, ad Latriæ cultum conſtriugitur, teſtante ſacra Scriptura, [a] Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies, vti locum [b] Ambroſius iurerpretatur. Nec ſemel [c] Ioannes Apoſtolus ab adoratione Angeli reuocatur, ac Deum adorare iubetur. Ipſi enim Sancti, vel homines, vel Angeli exhiberi ſibi nolunt, quod vni Deo debêri uôrunt, vt loquitur Auguſtinus. Atque inter alios veteres, qui MARIAM adorandam eſſe liquidò uegant, luculentus eſt Ambroſius, qui, quum de Spiritu ſancto & Chriſto homiue adorando dixiſſet, hocipſum ad virgiuem MARIAM nou vult deriuari; vt quæ templum Dei, uon Deus templi fuerit: & ideò iuquit, ille ſolus adorandus, qui operabatur iu templo.] Tum ſcriptor eruditus Ionas Aurelianenſis, qui Claudio Taurineuſi, ætate ſua Iconomachorum principi, fœdum idololatriæ crimen Catholicis exprobranti, quòd MARIAM colere & adorare viderentur, hoc modo reſpondet: Virginem, quæ peperit Chriſtum, uou adoramus, ſed ſanctam Dei genitricem congruo honore veneramur, eiusque iuterceſsionem apud Diuinam maieſtatẽ humiliter flagiramus. Nec immeritò, quippè quoniam per eam aurhorem viræ ſuſcipere meruimus, & pro eo quod eadem ſancta & intemerata virgo MARIA, quæ vtique nobis Deum & hominem edidit; Dominum videlicet Ieſum, à cunctis fidelibus pio colitur amore, & debiro veneratur honore.] Quotquot autem per Dei grariam hodiè Carholici ſumus, hancipſam Ionæ confeſsionem uobis vſurpamus, & omnibus aduerſarijs, qui tam impudeuter uos cum Collyridianis comparant, fidenter opponimus. Nec enim pro Dea Virginem aliôquin ſanctiſsimam conſtituimus, ſicut etiam à Damaſceno ſumus edocti, & quantúmuis illam, quæ Sanctos alios multis modis excellit, publicè veueremur, tamen, vt ſæpè teſtati ſumus, adorationem ſoli Deo conuenientem, illi uequaquam tribuimus, ac ab omnibus tribuendum eſſe negamus. In quo ſeuſu etiam Hieronymus, vt ſuum antagoniſtam Vigilantium repelleret, ranquàm Doctor Carholicus egregiè dixit: Quis, ô iuſauum caput, aliquando Martyres adorauit? quis hominem putauir Deum?]

Epiphanius duo maximè reprehendit in Collyridianis.

Catholicis iniquè obiici Epiphaniũ, qui eos arguat ob Mariam adoratam.

a Deut. 6. & 10.
b Lib. 3. de Spiritu ſancto, ca. 12.
c Apoc. 19. & 22.
Lib. 20. contra Fauſtũ, cap. 21.
Li. 3. de Spiritu ſancto, cap. 12.
Lib. de cultu imaginũ.

Adoratio ꝓpriè & rigidè, nõ niſi Deo debetur.

Mariam nõ eſſe adorandã ꝓbãt, Ambroſius, Ionas, ac Veteres alij.

In ſermo. de obdormitione Virginis.

Aduerſus Vigilantiũ.

Mariam Catholicis pro Dea nec haberi, nec adorari.

Cum eiſdem ferè hoſtibus puguauit Petrus Cluuiacenſis, atque vt vanam illorum calumuiam coufringeret, pro Catholica parte ita reſpondit: Nec confitentes Cõfeſſores, nec teſtificantes Martyres, nec nunciantes Apoſtolos, nec prænunciantes Prophetas, uec miniſtrautes Angelos, nec illud ſummi Regis recliuatorium, ſummi Dei ſacratiũ, Matrem eius ſcilicet & Virginem, adoramus.] Pulchrè interim eandem Virginem omnium creaturatum beatiſsimam vocat, planeq; teſtatur, neq; huic quidem,

Contra Petrobruſianos de veneratione ſanctæ Crucis.

Petrus Cluniacenſis Mariã & Sanctos adorandos eſſe negat; Mariam autem præfert omnibus creaturis.

Etiā Schulaſtici Theologi Mariā non adorandam eſſe docent.

In 3.p.q.25. art. 5.

Lib. 3. Sent. d. 9. q. 3.

dem, nedum alijs creatutis Latriam, ſiue Dei eultum, diuinamque ſeruitutem poſſe communicari. Quid quòd eandem ſententiam Doctores quoq; Scholaſtici, licer recentiores, planè profitentur? quum eorum ptinceps Aquinas quæſtionem proponat: Vtrùm mater Chriſti ſit adoranda adoratione Latriæ? Et expeditè reſpondet, ſolum Deum adoratione latriæ colendum eſſe, ac proindè beatæ Virgini, vtpotè pnræ creaturæ, non latriæ adorationem, ſed ſolùm Duliæ venerationem, licet quiddam amplius quàm reliquis creaturis, hoc eſt, Hyperduliā, tribui oporteret. His cōſonat Bonauentura, qui, tametſi aliàs in eolenda Virgine immodicus ab iſtis habeatur, tamen perſpicuè docet, beatiſsimā Virginem puram eſſe creaturam, & idcircò ad honorem & cultum latriæ non aſcendere: eandem tamen, quoniam excellentiſsimum nomeu habeat, quod pnræ creaturæ conuenire poteſt, non duliæ tantùm, ſed & hyperduliæ honore proſequendam eſſe; ſicut & anteà demonſtrauimus. Tam grauiter ac ſignificanter hi alijque Scholaſtici Theologi monuerunt, latriam ſiue ſeruitutem & adorationem illā, quæ Deo debetur, ne MARIÆ quidem, quantùmuis reliquis creatutis præſtantiori, vnquam deferendam eſſe.

Mariæ competere, vt adoratione duliæ inter Sanctos alios colatur.

Scriptura docet etiā Sanctos adorari.

Viui viuos etiam in ſcripturis adoraſſe leguntur.

a Gene. 18.
b Gen. 19.
c Ioſue 5.
d Iudic. 6.
e Danie. 10.
f 1. Reg. 28.
g 3. Reg. 1.
h Gen. 34.
i Exod. 18.
k 1. Reg. 3.
l Gen. 23.
m Gen. 47.

Etſi verò cum aduerſarijs conuenit nobis, MARIAM non eſſe adorandā; qnemadmodùm ſæpè monet Epiphanius, tamen in eo non conuenit, qnòd eandem latriæ adorationem ſic Deo tribuant, vt vix aliam duliæ concedant, quam vel MARIÆ, vel Sanctis aliis liceat exhibere. Id verò partim Scripturæ teſtimonijs, partim Veterum ſententiis aduerſatur. Nam è ſacris literis enidenter apparet, quòd complures, vt [a] Abraham Parriarcha, eiusque nepos [b] Loth, [c] Ioſue Iſraëlitarum Dnx, [d] Gedeon princeps, & [e] Daniel Propheta ſanctos Angelos adorauerint: nec dubitauit [f] Saul Rex Prophetæ ſancto Samueli, qui in ſpiritu ei apparuerat, hnnc honorem tribuere, vt inclinaret ſe ſuper faciem ſuam in terra, eumque adoraret. Imò verò in Scripturis eſt frequens, vt viui viuos adoraſſe dicantur. Fecit hoc [g] Nathan Regi Dauid, [h] Iacob fratri Eſau, [i] Moyſes ſocero ſuo Iethro, [k] Dauid amico Ionathæ; imò [l] Abraham filios Seth, quamnis Ethnicos, adorauit. Idem de [m] Iacob dici poteſt, qui Regem Pharaonem impium adorauit: licet noſter interpres paulò aliter locū verterit, & adorationis vocem, quam Græci agnoſcunt, prætermiſerit. Tam latè patet nomen adorationis, ſiue Biblia Hebraica, ſiue Latina conſulamus, & tantundem propemodùm, quantùm veneratio quædam externa cum tei amatæ deſiderio coniuncta deſignat; ſiue illa fiat nudato capite, ſiue incliuato corpore, aut prorſus prono, atqne etiam oſculo. Agnoſcit hoc quoque Lntherus, clarè pronuncians, Adorare in ſcripturis nihil aliud eſſe, quàm inclinari, honorem deferre, curuare, genu flectere, & eos coram quibus nos deiicimus, pro Dominis agnoſcere. Agnoſcit & Büllingerus, ita ſcribens: *Adorare eſt caput nudare, genieulari ſeu flectere, aut inclinare caput vel corpus, procumbere, honorem exhibere, & venerari reuererique. Adorârunt (id eſt genuflexerunt, caput nudârunt, & procubuerunt) Sancti magiſtratus & Prophetas, Principes & Doctores populi, viroſque venerabiles. Quia Deus hoc præcipit, qui & operatur per illos ſalutem hominum, & homines ſunt viua Dei imago.* Retinendum eſt igitur ſedulò, peruetuſtum ſemperque vſurpatum in Eccleſia nomen adorationis, ſiue illud Deo, ſiue hominibus, ſiue ſignis tantùm ſactis, ſicut arcæ Domiui & templo Salomonis, ſiue imaginibus piis attribuatur. Cùm euim Eccleſia imagines Chriſti, Deiparæ, & aliorum Sanctorum, quarum vſum ab ipſis Apoſtolis emanaſſe, [a] Baſilius & [b] Damaſcenus aſſerunt, in templis aſſeruat, eiſque honorem & venerationem impertit, eam adorationem & culturam, quæ ſoli Deo connenit, huiuſmodi imaginibus negat; quemadmodùm Concilinm Nicænum ſecnndum diſertè teſtatur, neque Diuinitatem aut virtutem in illis aliquam, propter qnam ſint colendæ credit ineſſe, neque fiduciam in illis figendam, aut quicquàm ab illis petendnm putat, ſed honorem ſacris imaginibus exhibitū ad prototypa, ſeu prima exemplaria referre docet; ita, vt per imagines, quas oſculamur, & coram quibus eapnt aperimus & procnmbimus, Chriſtum adoremns, & MARIAM Sanctoſq; alios, qnorū illi ſimilitudinē gerunt, veneremur; quēadmodùm Tridentina Synodus poſt priores alias planiſsimè definiuit. Quocircà Theologi Pariſienſes hanc propoſitionem non temerè damnant, quâ dicitur; ante Sanctorum Dei imagines genua non eſſe flectenda, ſed duntaxat ante Denm, qni ſolus ſit adorandns. Fauet enim hæc ſententia Iconoclaſtis,

Nomen adorationis latiſsimè patet, nec ſolùm Deo, ſed & creaturis defertur, vt etiam quidā ex aduerſariis docent.

In Poſtilla circa Euangeliū de feſto Epiphaniæ.

In preceptis Decalogi, ſerm. 2. decad. 2.

Quomodò imagines adorentur in Eccleſia.

a In Epiſt. ad Iulianū.
b Lib. 4. de fide orthodoxa, ca. 17.
Act. 7.

Seſſ. 25.

In determinatiōe Theol. facta Anno 1524.

neque

neque diſtinguit nomen adorationis, quod non ſolùm Deo, ſed etiam hominibus, & typicè ſacris imaginibus, à Patribus ſæpè applicatur.

Li. 1. de cultu imaginũ.

Proindè Ionas Aurelianenſis, vt Veterum quorundam teſtimonia proferamus, vtramque adorationem, quam & Latriæ & Duliæ in ſcholis vocant, hac oratione diſcernit: Alia eſt adoratio, quæ non, niſi ſoli Deo, debetur; alia, quæ à mortalibus humilitatis & ſubiectionis gratiâ æquè mortalibus exhibetur.] Et ſanctus Anaſtaſius Epiſcopus Theopoleos, cuius teſtimonium in Nicæna Synodo recitatur, eruditè admonet: Nemo offendatur in adorationis vocabulo, ſiquidem & homines & ſanctos Angelos adoramus, non autem quod λατρείαν, hoc eſt, quòd cultum diuinum exhibeamus. Inquit enim Moyſes: Deum tuum adorabis, & illi ſoli λατρείαν præſtabis. Quo loco diligenter obſeruabis, qua ratione poſteriori dicto, nimirùm latriæ, adiecerit ſoli: adorabis verò hoc ipſum non eſt appoſitum. Quamobrem adorare licet. Quid enim aliud eſt, quàm honoris alicui exhibiti, velut emphaſis, adoratio? Latria verò nequaquam: neq; etiam licebit προσκύνεσθαι, quod eſt propriũ adorare.] Notat & Tharaſius Patriarcha Conſtantinopolitanus, cuius magna olim authoritas fuit, ſæpè pro vno & eodem accipi προσκυνεῖν, id eſt, adorare, & ἀσπάζεσθαι, id eſt amplecti, & φιλεῖν, id eſt, amare; vt hinc etiam de ſacris imaginibus dicatur, quòd adorandæ, hoc eſt, exoſculandæ ſint & amandæ. Eapropter Baſilius Magnus, cùm ſuæ fidei confeſsionem de differenti cultu Dei & Sanctorum Iuliano Cæſari expoſuiſſet, hæc etiam verba ſubiunxit: Quam ob cauſam & hiſtorias imaginum illorum (Sanctorum) honoro, & palàm adoro. Hoc enim nobis à ſanctis Apoſtolis non eſt prohibitum, ſed in omnibus Eccleſijs noſtris eorum hiſtorias erigimus.]

In eadẽ Synodo act. 4.

Deut. 6.

In Epiſt. ad Imperatorẽ Cõſtantinũ & Irenem.

Vide Act. 4. Cõcil. Nic.

Homines et Angeli rectè adorãtur, ſed ſine cultu latriæ.

Adorare et amare, vel religiosè amplecti p eodẽ ſæpè accipi.

Baſilius imagines; Hieronymus præſepe Domini; Catholici reliquias ſacras adorant.

Li. 3. de dijs.

Lib. 1. Apolog. & lib. 4. de fide orthodo. ca. 7.

Nec minùs Catholicè dixit Theodoretus: Adorationem, quæ ſoli Deo debetur, Deo & Angelis ex æquo nõ partimur.] Quanquam ſolus ferè Damaſcenus in hoc ſuffecerit argumento, qui de illo aduersùs Iconoclaſtas copioſiſsimè diſſerit, & inter cætera loquitur: Adoratio ſubmiſsionis & honoris eſt ſignum. Adorationis modos planè nouimus eſſe differentes. Omnium prima eſt adoratio, quam ſoli Deo ſuapte naturâ adorando exhibemus per latriam. Proximo ordine ſequitur, quam offerimus amicis ac famulis Dei, qui ſuapte naturâ ſolus venit adorandus; quemadmodùm Ioſue filius Naue, & Daniel, Angelum adorârunt. Aut ea quæ locis Deo cõſecratis, debetur: vt, cùm ait Dauid: Adorabimus in loco, vbi ſteterunt pedes eius.]

Ioſ. 5. Dan. 10. Pſal. 131.

Hæc fuſiùs nobis idcircò dicuntur, vt propoſitus Epiphanij locus, quem deprauant aduerſarij, rectiùs accipiatur, dum MARIÆ Virgini adorationem eam adimit, quæ in rigore ſumpta, & cum Latria coniuncta eſt; nimirùm, vt craſsiſsimum eorum errorem elidat, qui MARIAM Dei loco ſtatuebant, & Diuinum honorem eidẽ ſacrificando nefariè attribuebant. Aliôquin ſi phraſin Scripturę propriam ſequimur, & rem ſanè intelligimus, MARIAM adorari poſſe fatendum eſt, ac veteres planiſsimè docuerũt. Nam apertè dixit Leontius: Qui Martyrem colit, Deum ipſum colit: qui Matrem ipſius adorat, ipſi (Deo) honorem aſsignat.] Et Damaſceni eſt oratio: Adoremus & Latriæ cultum offeramus ſoli Creatori, & vniuerſitatis Architecto; quippè, qui Deus eſt ſuapte naturâ adorandus. Adoremus & ſanctam Virginem Deiparam, non tanquã Deum, ſed tanquàm Matrem Dei, ſecũdùm carnem.] His accedit Nicetas Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui præſcribens ordinem ad Mahometanos Eccleſiæ Catholicæ reconciliandos, hanc fidei Confeſsionem iubet à ſingulis exigi: Sanctam Virginem, quæ Chriſtum in carne peperit, Dei propriè vereque Matrem eſſe credo & confiteor: eandemque, vt reuerà Dei, qui homo factus eſt, matrem, atque idcircò Dominam & Reginam omnis creaturæ Diuina gratiâ effectam, adoro & reuereor.] Quid quòd Epiphanius ipſe teſtatur, MARIAM virginem ab Angelis adorari, ſicut ſermo illius de laudibus MARIÆ Deiparæ conſcriptus, & à Ioanne Pico latinè verſus cõprobat. Nec pudet tamen maledicos Nouatores, vt veteres Iconomachos, adeoque Ethnicos Catholicis olim inſultantes æmulentur, idololatricam & quotidianam adorationem Catholicis identidem exprobrâre; quòd domi vel in templo illam reuereantur, ipſamque venerationem externa & humili demiſsione corporis in Virginis cultu declarent, eiuſque imagines in honore habeant atque ſeruent. Sed etymologiam nominis idololatriæ vel ignorãt, vel animaduertere nolũt, cùm idololatræ dicti ſint, non

In diſſertatione cõtra Iudæos.

Vide Act. 4. Nicænæ Synodi.

Lib. 3. Apolog.

In fragmento ex lib. 20. Theſauri orthodoxiæ.

Teſtimonia veterum. Mariam etiam poſſe adorari.

Mariam vt Dominam & Reginã omnis creaturę adorare ſeu venerari docet Nicetas.

Adorationẽ idololatricã Catholicis falsò imputari, quòd ſigna quædam externæ venerationis præſtẽt in cultu Virginis.

non qui MARIÆ, Sanctisq́ue alijs, vt Dei amicis noſtrisq́ue Patronis, aut eorũ imaginibus honorem Catholicum deferunt, ſed qui ſeruitutem Deo debitam ſimulachris exhibent, quemadmodùm Auguſtinus indicauit. Cuius quidem ſęculo Chriſtiani ſine vitio, & cum laude, nec ſine flexione genuum Petrũm Apoſtolum ſuo modo in Eeclesia adorârunt; quemadmodùm hæc eiuſdem Auguſtini verba commonſtrant: Beatiſsimum Perrum piſcatorem modò genibus prouolutis adorat gentium multitudo credentium.] Laudat prætereà Imperarorem, qui ſubmiſſo diademate ad ſepulchrum piſcatoris Petri ſupplicauerit, nimirùm Theodoſium intelligens, qui ante Martyrum & Apoſtolorum thecas iacebat cilicio proſtratus, & auxilia ſibi fida Sanctorũ interceſsione poſcebat; quemadmodùm hiſtoria docet Eccleſiaſtica. Eŏdẽ ſpectat Chryſoſtomi oratio, affirmantis, ſeruorum Crucifixi ſepulchra regijs aulis eſſe clatiora. Nã & ipſe qui purpuram indutus eſt, accedir illa complexurus ſepulchra, & faſtu depoſito ſtat Sanctis ſupplicaturus, vt pro ſe apud Dominum intercedant.] Quid autem hoc aliud eſt, obſecro, quàm quod Latini, Græci & Hebræi dicunt adorare? Tertulliani ætate, qui peruetuſtus eſt, Chriſtiani de more aris adgeniculabãtur, ac Hieronymi ſeculo vulgatum erat, vt ſacris reliquijs cereorum lumen, & quidam adorationis ſiue venerationis cultus publicè adhiberetur, quãtumuis Eunomius & Vigilantius damnati Eccleſiæ hoſtes impiè oblatratent. Tùm ſui temporis morem indicat Prudentius, quum de S. Hippolyti templo canit:

Olim vſitatum fuiſſe Chriſtianis in templis & ad aras, reliquiasque Sanctorum procũbere, ſeque inclinare.

Olim mos erat aris adgeniculãdi, & ſacras reliquias adorandi.

Li. 1. de Trinit. cap. 6.

Serm. 29. q eſt prim⁹ in feſto Apoſt. Pet. & Paul.

Epiſt. 42. ad Mundatenſer.

Lib. 11. c. 13

Hom. 66. ad popu. Antiochen.

Li. 1. de Pœnit.

In deſcriptione paſsionis Hyppolyti Martyris.

Mira loci pietas, & prompta precantibus ara,
Spes hominum placida proſperitate iuuat.
Hîc corruptelis, animiq́; & corporis ager
Oraui quoties, ſtratus opem merui.

Quis ergo miretur, aut vllo modo indignum cenſeat, quòd iuxta veterum morem MARIAM adorari poſſe dicamus, nosq́; ob eius honorẽ in orando ſubmiſsè geramus, vt mentis reuerentiam, externo etiam corporis habitu, & pijs quibuſdam ritibus conteſtemur? Etenim adorationis honor, non modò Deo & Sanctis, ſed etiam, ſicut diximus, & Auguſtinus confirmat, hominibus honorificentiæ cauſâ poteſt exhiberi, ſalua ſemper illa regulâ: Honoramus Sanctos charitate, non ſeruitute Latriæ, quâ Crearori, non creaturæ ſeruiendum eſt.

Veterũ ſcriptis conſonare, quòd Mariam adoremus, et in illa ſupplicanda, nos reuerenter geramus.

Super Exod. quæſtio. 69. Et lib. 1. de Trinit. ca. 6. De doctr. 6. et 10.

Cæterùm Philippus, Chemnitius, Marbachius, Selneccerus, alijq́ue plures Epiphanium obtorto quaſi collo huc pertrahere conãtur, vt is Carholicos in Sanctorum inuocatione verberet, eamq́; inuocationem in catalogum hæreſeon referat prorſus: cùm ille rotus in Arabicis mulieribus taxandis verſetur; quòd vltra omne decorum, & contra Diuinas humanasq́; leges MARIAM idololatricè ſuo inaudito ſacrificio venerarentur. Sed enim quicquid velint, Epiphanio affingant, nunquàm ſanè probaturi, Catholicos Epiphanio iudice, inter Collyridianos recẽſeti, & MARIÆ inuocationẽ Catholicam, hoc loco, vel alibi vſquã ab eo reprehendi. Quid enim aliud ille de cultu Sanctorum iudicaret, quàm Hieronymus valdè illi familiaris, & Chryſoſtomus, Baſilius, Ambroſius, aliiq́ue plures illuſtres, & illi, vt arbitror, benè noti eiuſdem ſæculi Scriptores literis prodiderunt? Apertam verò impoſturæ ſpeciem redolet, quòd Nouatores hoc loco inuocationem cum adoratione cõfundunt, dum Epiphanij ſermonem de mulieribus MARIAM in ſacrificio adorantibus in Catholicos MARIAM inuocantes malignè detorquent. Epiphanius autem non modò vir Dei, ſed etiam illius Eccleſiæ ciuis fuit, quæ, tametſi MARIAM & Sanctos conſtanter inuocat, ſeque ab illis adiuuari confidit, tamen ſolum Deum, tanquàm primarium gratiæ & ſalutis omnis authorem, adorat. Hinc vetuſtus ille Canon, quem & ſolennes precandi formulæ cõprobant: Solo Deo creatore adorato, fideles inuocent Sanctos, vt pro ſe intercedere apud diuinam maieſtatem dignentur. Sciebat vtique doctiſsimus Epiphanius, longè aliud eſſe MARIAM cum Collyridianis adorare, quàm eandem cum Catholicis inuocare; vtriuſq; vocis non paruam differentiam è Scripturis probè didicerat, non ignorans Iacob eximium Patriarcham ita Deum inuocâſſe, vt ſimul flens Angelum Deirogâſſe, ſiue, quod perinde eſt, inuocâſſe ſcribatur. Legerat de Rege Dauid, qui ſcabel-

Epiphaniũ nihil adferre, quod in Catholicis improbet Mariæ cultũ & inuocationẽ.

Inuocationis & adorationis nomina nõ eſſe cõfundenda, & Epiphanium perversè torqueri cõtra Mariæ inuocationem.

In Concil. Conſtant. can. 7.

Oſeæ 2.

Pſalm. 98.

lum

lum pedum Domini,id eſt,arcam fœderis,adorauit,neqne tamen eidem arcæ ſupplicanit; quoniam res vitâ carens precantem exaudire non poſſet. Aliud eſt igitur adoratio,aliud ſupplicatio ſiue inuocatio; licet vtrunque nomen Deo in Scripturis ſæpennmerò tribuatur. Cur verò ab inuocanda Virgine abhorreret, aut alios auocaret Epiphanius,qui tantis illã effert laudibus, quòd facta ſit ſublimior Angelis,ſuperior Cherubim & Seraphim, cœlum, templũ , thronus Diuinitatis, inexplicabile Paradiſi monile, cœli & terræ mediatrix, per quam homines fiduciam habeant erga Altiſsimum, quæ lapſam Euam erexerit,& Adamum è Paradiſo eiectum in cœlos miſerit,ac deniq; Paradiſum clauſum aperuerit? Ac multa quidẽ id genus eximia epitheta,quæ aduerſariorũ aures meritò feriant, & propter Chriſtum tamen, quẽ genuit mundi Redemptorem, de illa potiſsimùm prædicantur,in eadẽ Epiphanij oratione traduntur. Quis ergò ambigat,ſingularem illum MARIÆ fuiſſe cultorem, quã ipſe, ſolo Deo excepto, cunctis ſuperiorem conſtituit,ipſiſque Cherubim & Seraphim, & omni exercitu Angelico formoſiorem appellat, de qua demùm humana quidem lingua leuiter non eſſe loquendum, veriſsimè pronuntiat? Teſtatur alibi quoq;, de ſanctis Prophetis Hieremia & Ezechiele ſcribens, horum ſepulchra iamtum ætate ſua mnltis celebrata fuiſſe miraculis, & complures eô confluxiſſe, ſuaque vota & obſequia exhibuiſſe, qui orantes magna etiam beneficia fuerint conſecuti. Tantùm abeſt, vt idem de MARIA inuocanda dubitârit, aut contra illam inuocationem legitimè factam ſcripſerit, vel eidem reſtiterit; quemadmodùm Nouatores MARIÆ admodùm infeſti nobis perſuadere conantur. Sed enim ita ferè comparatum eſt, vt animus odio & inuidiâ præoccupatus, rectè aliorũ dicta & facta vel facilè inuertat, vel malignè corrumpat, præſertim ſi ſtudium contentionis,& libido acceſſerit calumniandi. Atque hæc, ni fallor, ſatis fuerint ad Epiphanij ſententiam illuſtrandam atque vindicandam, quem Eccleſiæ hoſtes fruſtrà nobis eripere, & contra Deiparæ Sanctorumq; inuocationẽ magno conatu torquere conſueuerunt. Neq; hac infęlici pugna contenti, ſed perpetuarum contentionnm amantes,ad aliud quoq; certamen nos prouocãt,vt ne omninò tacere ſcilicet,& manus dare videantur.

In ſermone de laudibus Virginis.

Quanti Mariam fecerit Epiphanius, proculdubiò illam etiã inuocans.

Maria, iuxta Epiphanium, cũctis ſuperior, ſolo Deo excepto.

Non leuiter de Maria loquendum.

Lib. de vitis Prophetarum.

Ad ſepulchra Sãctorũ facta miracula circa fideles inuocites, Epiphanij ſęculo.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

MARIÆ virginis inuocationem non primùm à Petro Gnaphao Antiocheno Epiſcopo inductam; nec malè tamẽ ab ipſo præceptam eſſe, vt ea inter publicas Eccleſiæ preces adhiberetur, quantumuis Chemnitius & Centuriatores oblatrent. Et rectè in MARIÆ nomine aliquid à Deo peti poſſe. Præterea Cõſtantinus Copronymus Imperator, qui MARIÆ honorem petulanter impetiuit, eamq́; inuocari vetuit, confutatur. Demùm inuocatam MARIAM, ſicut & Sanctos alios, mortalibus poſſe opitulari, demonſtratur.

PETRVS Gnaphæus antiqnæ & percelebris Eccleſiæ Antiochenæ, quã Petrus Apoſtolus primùm adminiſtrauit, Archiepiſcopus fuit, ſiue Patriarcha, Zenonis Imperatoris, qui Leoni ſucceſsit amicus, Leonis primi Pont. Max. coætaneus, & qui magnam illam Synodum, quartam nimirùm & Oecumenicã Chalcedonę coactã, ſua vidit ætate. Etſi verò idẽ in vita & doctrina non optimè ſeſe geſsit, & dictam Synodum indignè oppugnauit, tamen ſi qua veteribus eſt fides, nonnulla Eccleſiæ Catholicæ commodiſsima inſtituit, & inter alia quidẽ, quòd in omni precatione Dei genitrix nominaretur, & Diuinum eius nomen inuocaretur. Sic enim habet Nicephorus, καὶ ταύτης τὸ θεῖον κλῆσιν ἐπικαλεῖσθαι. Laudantur & alia quædã ab hoc Gnaphæo vtiliter cõſtituta, quem nos tamen (quod apertè teſtatum volumns) per omnia nec defendimus, nec excuſamns, ſed neq; ab vllo defenden-

Quis & quando fuerit Petrus Gnaphæus.

Lex huius Gnaphæi in Mariæ honorem lata.

Lib. 15. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 28.

eo ſint more verſati, vt Angelicam ſalutationem cum precatione Dominica coniungerent; nimirùm ad MARIÆ memoriam inter precandum firmiùs retinendam, & ad eandem Virginem ſæpiùs inuocandam, quam & Cypriani, hoc eſt, Martyrum ſæculo inuocare, vt poſteà docebimus, fuit vſitatum.

An lex de Mariæ nomine inuocãdo ſcripturis malè congruat.

Alterum iſtorum argumentum eſt, à Scripturis alienum videri præceptum, quale Gnaphæo ſuffragante propoſitum diximus, de MARIÆ nomine inuocando: in ſacris enim literis ſemper de Chriſti vel Domini ac Dei nomine inuocando fieri mentionẽ. Fatemur, & extra omnẽ eſt controuerſiã, nomen Dei in Propheticis & Apoſtolicis literis ampliſsimè cõmendari, illudq́; vel maximè inuocandũ, ac aliorũ quorumcunq; nominibus anteponendũ eſſe. Nec enim aliud nomen eſt ſub cęlo datum hominibus,
Actor. 4. in quo oporteat nos ſaluos fieri, vt de Chriſti Ieſu nomine Princeps Apoſtolorũ apud
Li. 4. ca. 33. Iudæorũ proceres cõſtantiſsimè affirmauit. Et Irenęus pulchrè ſcripſit: Quod eſt aliud nomen quod in gentibus glorificatur, quàm quod eſt Dñi noſtri, per quẽ glorificatur Pater, & glorificatur homo?] Et rurſus: Quoniã nomen Filij proprium Patris eſt, & in
Libr. 10. de ciuitat. Dei, cap. 20. Deo omnipotente, per Ieſum Chriſtũ offert Eccleſia.] Vt enim Auguſtinus quoq; admonet, Chriſtus Sacerdos eſt, ipſe offerens, ipſe & oblatio: cuius rei Sacramentũ quotidianum eſſe voluit Eccleſiæ ſacrificium.] Sed obſeruandũ eſt interim, iuxta ſcripturę

Nomẽ Dei quid in Scripturis deſignet, & quàm latè pateat.

tropũ, Dei nomine nihil ferè aliud, quàm ipſum Deũ, aliquando Dei Filium, crebrò & Dei potentiã, virtutẽ, maieſtatem, gloriã, bonitatem, ſapientiã, & quicqd de Deo rectè dici poteſt, aptè ſignificari. Vnde cùm ſcriptura Dei nomẽ omnipotẽs, admirabile, bonum, ſuaue, terribile, glorioſum facit, Deum à potentia, mirificentia, bonitate, & alijs
Pſalm. 51. ſimilibus attributis celebrat, nobisq́; celebrandũ oſtẽdit. Pſalmographi vox eſt: Expectabo nomen tuum, quoniã bonum eſt in cõſpectu Sanctorum tuorũ: id verò perindè eſt, ac ſi Deum ipſum nominâſſet, cuius bonitatem nulli æquè ſicut Sancti experiũtur,
Geneſ. 4. guſtuq́; intimo cõplectuntur. Laudatur Enos à Moyſe, quòd cęperit inuocare nomen Domini, aut ſicut Chaldaica legunt: quòd tunc incęperint filij hominum orare in no-
Geneſ. 13. mine Domini. De Abraham verò ſcribitur: Ædificauit ibi altare Domino, & inuoca-
Ioann. 16. & 14. uit nomẽ eius. Tùm nota Chriſti vox eſt: Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis, vel vt alibi promittit, hoc faciam. Vbi in nomine Chriſti petere, talem inuocationẽ requirit, quæ potentiæ & meritis eius innitatur; vtpote ſine quibus neq; mortalium, neq; Sanctorũ preces & merita Deo grata, aut vllo modo efficacia eſſe poſſent.

In Chriſti nomine petere, an Mariæ & Sãctorum inuocationem excludat.

Ioan. 14. Soli Chriſto vox ea cõpetit: Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciã: hoc eſt, nõ ſolùm vt homo & aduocatus vultui Dei pro vobis aſsiſtam, ſed etiam vt Deus, & Patri æqualis præſtabo quæ volueritis, vt glorificetur Pater in Filio, quẽ ſupra omnes creaturas, quamuis excellentes & beatas, agnoſcitis & inuocatis.

Cùm verò Mariæ vel Sanctorum merita, vel preces imploramus, à Chriſti nomine, meritis & interceſsione, ſicut fingunt aduerſarij, non diſcedimus, ſed Chriſtum in illis honoramus, quia huius capitis membra præſtantiora colimus: memores ſententiæ
Serm. 6. de Margarita. Ambroſianæ: Quisquis honorat Martyres, honorat & Chriſtũ; & qui ſpernit Sanctos, ſpernit & Dominum.] Enimuerò cùm MARIÆ nomen, vt Filium pro nobis precetur,
a Matth. 8. Luc. 7. b Rom. 16. imploramus, non magìs Chriſtum mediatorem relinquimus, quàm Euangelicus ille [a] Centurio, & [b] Paulus Apoſtolus à Chriſto ſe ſubduxerunt, cùm ſua propria, & ea quidẽ illuſtri fide nõ contenti, alios pro ſe ad Chriſtum precandũ ſubmiſerunt, multumq́;

Catholicos Mariam inuocantes à Chriſto nõ diſcedere.

Lib. 3. Inſtitut. cap. 20. illorum interceſsioni tribuerunt. Quid quòd Caluinus palàm affirmat, licet Chriſtus ſit vnus mediator, cuius interceſsiõe propitius & exorabilis nobis reddatur Pater: tamen ſuas etiã Sanctis ſiue fidelibus interceſsiones relinqui, quibus alij aliorũ ſalutem mutuò inter ſe Deo cõmendant? *Cùm ergò*, inquit, *illæ quoq; in Chriſti nomine fiunt, quid aliud quàm teſtantur, neminẽ vllis omninò precibus, niſi Chriſto intercedente, poſſe adiuuari?* Sicut ergò nõ obſtat ſua interceſsione Chriſtus, quò minùs in Eccleſia precibus alter alteri viciſsim patrocinetur; ita de Sanctis etiã, ac multò quidem ampliùs iudicandũ eſt, vtpote quos iam in patria victores multò ſecuriùs atq; deuotiùs, quàm in terris pugnãtes colimus & nominatim appellamus. Quod cùm facimus, nihil Chriſto quidem eripimus, ſed ſuam nomini eius gloriam inconuulſam integramq́; hoc ipſo ſeruamus, quòd nullũ agnoſcimus alium cõmunem omnium mediatorem & interceſſorem, qui plenã cum Deo reconciliationẽ ſit promeritus, aut vnq̃ promereri poſsit. Per hunc omnia ſumus

Chriſto ſuũ relinqui officium, vt ſit vnicus mediator & interceſſor, licet Mariã inuocemus.

aſſecuti bona, quæ à Deo nobis data ſunt, vel potiùs ſemper dantur, quique non verbis quibuſdam & precibus, ſicur ſolent Legati, ſed reipſâ intercedit; quemadmodùm Nicolaus Cabaſilla non perperam interpretatur. Per hunc demùm petenda & accipienda ſunt omnia, quæ Pater æternus tùm Angelis, tùm hominibus precantibus donat. Sancti verò mediatores ad hunc ipſum Mediatorem, ſi ita loqui fas eſt, ab Eccleſia cõſtituuntur, vt idcircò doctiſsimus ille Bernardus, venuſtè dixerit: Opus eſt mediatore ad mediatorem Chriſtum, nec alter nobis vtilior quàm MARIA.

In expoſitione Liturgię, cap. 44.

In ſerm. Signum magn.

Quòd igitur in MARIÆ nomine precari dicimur, ſic accipi cõuenit, vt ipſa intercedente, quæ apud Deum valet gratiâ plurimũ, faciliorẽ per Chriſtum habeamus acceſſum ad Patrem, vtq; idẽ Chriſtus per Matrẽ & nos ſimul inuocatus, preces noſtras quamuis frigidas admittat promptiùs, ſuaq; cõmendatione Patri Deo reddat magis acceptas; nimirùm vt ea quæ petimus Diuinæ gratiæ munera expeditiùs cõſequamur. Etenim quæ preces in cõmunione Sanctorum offeruntur, eas libẽtiùs admittit Deus, eiq; gratiora ſunt vota, quę ad ipſum, quaſi manufacta, vt Tertullianus loquitur, à multis referuntur. Qua de re prolixiùs alibi. Sed neq; à Scripturis eſt alienũ, vt Dei nomen inuocãtes, quorũdã Sanctorũ nomina ſimul adiungãt; ſicut Iacob ſuo docet exẽplo, qui duobus nepotibus benedicens ita precatur: Angelus qui eruit me de cũctis malis, benedicat pueris iſtis: & inuocetur ſuper eos nomen meũ, nomina quoq; Patrũ meorum Abraham & Iſaac. Ex quibus verbis colligit [a] Auguſtinus, quantúmis [b] Caluinus, [c] Oecolampadius, & [d] Illyricus tergiuerſentur, nõ modò Deum, ſed etiã homines iuxta Scripturæ phraſin inuocari, ſicut etiã hìc Iacob Angelum præter alios inuocauit. Nec temerè in libro [e] Iob ſcriptum extat; Ad aliquem Sanctorum, ſiue Angelorum cõuertere, nimirũ per inuocationem. Vnde legunt Septuaginta ἐπί τιν' ἀγγέλων ἁγίων ὄψει. Ac rurſus in Iob ſcriptum eſt: [f] Si fuerit pro eo Angelus loquẽs; quemadmodùm Angelos pro vrbe Hieruſalem loquutos eſſe, ſiue Deum inuocaſſe in ſcripturis legimus, & Veteres interpretantur. Vnde [g] Ambroſius clariſsimè dixit: Obſecrandi ſunt Angeli pro nobis, qui nobis ad pręſidiũ dati ſunt.] Et [h] Auguſtinus verba illa Iob: Miſeremini mei, miſeremini mei ſaltem vos amici mei, ſic explicat, vt ad Angelos, quos Iob pro ſe deprecari Dominum roget, dicta velit accipi.

In Apologetico.

Geneſ. 48.

a Li. 1. locution. de Geneſ. ca. 200.

b Lib. 3. Inſtitu. ca. 20.

c In diſputa. cũ Eckio.

d In Cẽt. 5. mendaciorũ Papiſticorũ.

e Iob 5. & 33.

f Zachar. 1.

g Li. de Viduis.

h In c. 5. circa verba illa Miſeremini, miſeremini.

In Mariæ nomine precari, nõ eſt inconueniens, ſi ritè accipiatur. Virgines in Marię nomine caſtitatem olim profitebantur atque ſeruabant.

Cur ergo aduerſarij tã moleſtè ferunt, ac omninò refugiũt hoc velut nimis durũ & aſperum loquendi genus, quo Dei genitricis nomen in precatione adiungi & inuocari docetur? An nõ tradit & probat [i] Epiphanius, virgines quaſdã in MARIÆ nomen degere, ſuamq; caſtitatem ſeruare ac continere; ſicut Ianus Cornarius interpretatur? Nam & Pulcheriam laudatiſsimã fœminam, adeoq; cũ Marciano Imperatricem Glycas inde cõmendat, ꝙ virginitatem ſuam Deiparæ conſecrârit. Idem laudabiliter fecit Andreas Chius eximius Chriſti martyr, ſicuti poſteà ex Trapezuntio indicabimus. Et magnus ille Patriarcha Germanus his verbis MARIAM affatur: Quomodò corpus noſtrum vitalis ſignum operationis habet reſpirationem: ita etiam ſanctiſsimũ tuum nomẽ, quod in ore ſeruorum tuorũ verſatur aſsiduè, in omni tempore, loco & modo non ſolùm lętitię & auxilij eſt ſignũ, ſed ea etiam procurat & cõciliat.] Quòd ſi Seuero Sulpitio credimus, vt oculatus ille & præclarus aliôquin teſtis fidẽ ſanè meretur, quũ aliquãdo canis importunior Martini Turonenſis toto orbe probatiſsimi Epiſcopi diſcipulis oblatraret, vnus ex illis auſus eſt dicere: In nomine Martini iubeo te obmuteſcere, ſtatimq; cani latratũ hæſiſſe in gutture, atq; linguam, vt abſciſſam putares, obmutuiſſe præſentes omnes deprehenderunt. Nec multò pòſt ſubijcit: Credite mihi, quia etiam alij in nomine eius multa fecerunt.] id genus nempè miracula. Hoc enim tantundẽ eſt, quemadmodũ Auguſtinus dixit, ſiue per orationes, ſiue per memorias Sanctorum fieri miracula. Eo tibi ſtupendã Chriſti potentiã, qui nõ ſolùm in ſuo nomine, quod naturâ ſanctum eſt atq; terribile, ſed etiã in Sanctorum ſuorum nomine, & quod magìs mirere, per eorũ ſudaria, ſemicinctia, reliquias, memorias, vmbras & imagines miracula ingẽtia operatur; ſicut nõ modò Damaſcenus teſtatur, ſed tota etiã antiquitas clamat. Et qui de Anthonio Magno poſt Athanaſiũ ſcribunt, illũ dęmonibus adeò formidoloſum fuiſſe teſtãtur, vt multi per Ægyptũ ab illis agitati, inuocato Anthonij nomine liberarẽtur. Scribit & Idiota, vt alibi meminimus, poſt Ieſu Chriſti nomen venerandũ & adorabile nullum eſſe aliud quàm MARIÆ ſanctius, illuſtrius, dulcius, efficacius,

i Hæreſ. cõtra Antidicomarianitas.

In annalib. part. 4.

In Cõcione de zona et faſciis Deiparæ.

Quã ſit efficax Mariæ nomen, ſi eo ritè ac piè vtamur.

De martyrio eiuſdẽ.

Dialog. 3. de virtutibus B. Martini.

In Martini nomine facta olim miracula.

Libr. 22. de ciui. Dei c. 8.

Act. 19. & 5.

Lib. 4. de fide Orthodoxa ca. 16. & 17.

Magnam eſſe dignitatem et virtutem nominis Mariæ.

Lib. Contẽplat. de B. Virgine c. 5.

tacius,excellentius: ad cuius inuocationem & Angeli gaudeant,& dæmones contremiſcant, magnamq́; ſæpè gratiam & virtutem ſentiant peccatores, ſi hoc quidem nomine reuerenter atque conuenienter vtantur.

Nihil igitur habet abſurdi,modò ritè & candidè accipiatur,quum dicitur,quoſdam in MARIÆ nomine precari vel exaudiri; aut quibuſdã beneficiis diuinitùs affici. Non quòd idcircò Dei nomini,Chriſtiq́; meritis & glorię derogetur, qui ſolus nõ aliena, ſed propria virtute, ſiue,vt Scriptura vocat,in ſuo ipſius nomine nos Patri reconciliat,noſtras preces efficaces reddit,nos perditos viuificat,iuſtificat atq; ſaluat, quiq́; demũ ſpiritum obedientię,vt Deo ſeruiamus, vnicè promeretur. Aliôquin niſi Chriſti nomine, velut ſacra anchora, niteremur,& in eo precaremur Patrem, ac ex ipſo,velut fonte,gratiam omnẽ in nos deriuari putaremus, de MARIÆ nomine aut venerando, aut inuocando, nulla nos cura tangeret:ſed neq; Sanctos in cœlo regnantes, neq; fratres in hoc exilio peregrinantes orando quicq̃ valere, ac nobis prodeſſe poſſe, exiſtimaremus. Facit autẽ Chriſti nomen,ad ſaluandũ incomparabile, Sanctorũ orationes adeò efficaces,Chriſtoq́; gratas,vt,ſicut Ioannes meminit, aureo velut thuribulo Deo dicãtur offerri,ac proculdubiò multa immerentibus conſequantur. Vnde quũ in nomine MARIÆ quid petere vel accipere dicimus, ipſius quę Chriſti mater eſt preces & merita eius eſſe conditionis intelligimus,quæ apud Deum votis credentiũ poſsint ſatisfacere,vt per illam Dei gratia & Chriſti merita nobis indignis faciliùs applicentur, ſicut Eccleſia tot Precationibus ſiue Collectis,vt vocant,clariſsimè profitetur. Sic defuncti Abrahami merita nõ ipſi tantummodò, ſed & filio Iſaac profecerunt, magnaq́; fiduciã Moyſes Patriarcharum,licet mortuorum,nomina & merita ſuis precibus Deo factis interpoſuit,quantumq́; Dauid apud Deum poſt mortẽ valuerit, tota eius poſteritas crebrò experta eſt. Atq; hoc eſt quod Auguſtinus, adeoq́; Eccleſia tota cõſtanter credit & docet; illorum meritis quos diligit Deus, immerẽtes apud Deum poſſe releuari,& eundem Deum Sanctorum ſuorum orationibus populi ſui peccatis propitiari, multisq́; pſidijs nos inſtruĩ & adiuuari. Hęc aũt vt nobis applicemus,regulã obſeruatu dignam è Scripturis colligit Radulphus, atq; in hunc modũ ſcribit: Decet peccatorẽ hęc humilitas, vt ſine mediatore aliquo petere indulgentiã nõ præſumat. Hinc namq; amici [a] Iob per ipſum, in quem peccauerant, reconciliati ſunt. [b] Cornelius quoq; per Petrum,ſed & [c] Saulus per Ananiam ad Chriſti gratiam accedere meruerũt. Quarè,vt hunc locũ ſemel abſoluamus,ſi Petri Gnaphæi perſonam parumper ſeponamus,quisquis tandẽ ille fuerit, & rem ipſam rectè inſpiciamus, nihil à Chriſtiana pietate alienũ exigit,qui Deum precãtes ita inſtituit, vt ſuis precibus MARIÆ nomen,memoriã ſiue inuocationẽ adiungant. Quod ſanè qui faciunt,Catholicæ fidei Symbolũ, vt à Neſtorianis, Vigilãtianis, Iconomachis, Mahometanis ſeipſos ſegregẽt, prudẽter aſſumũt, & egregiũ veteris Eccleſiæ ſequuntur exemplum; tũ Chriſtianam humilitatem exercent,Chriſtumq́; ipſum in Matre glorioſum colunt,& illam ſibi magis magisq́; conciliant. Cæterùm hanc humilem prudentiam,& prudentẽ humilitatem ſuperbi ſimul & ſtolidi cõtemnunt Hæretici, ac ideircò nobiſcum, imò cum tota Eccleſia dicere dedignãtur: Famulorum tuorũ,quæſumus Domine,delictis ignoſce: vt qui tibi placere de actibus noſtris nõ valemus,genitricis Filij tui Domini noſtri interceſsione ſaluemur: Per eundem Chriſtum Filium tuũ. Quid verò mirum,Eccleſiam diuino ſpiritu edoctã, in hoc ſolenni more perſiſtere, vt cùm Sanctorum opẽ implorat, ad MARIÆ præſidiũ cõfugiat maximè, quũ non ſit dubium, vti ſiue Fulbertus,ſiue Auguſtinus affirmat, eã plus omnibus liberatis impendere poſſe ſuffragium,quę meruit pro liberãdis proferre preciũ. Hinc pia illa Ruperti extat precatio, qua ſuos in Cantica libros abſoluit: O beata MARIA mons montiũ, Virgo virginum, Sancta ſanctorum, ad omnes quidem cõuertimur montes aromatũ & vocamus, vt reſpondeãt nobis. Et hoc eſt, quod vnusquisq; noſtrûm dicit: Leuaui oculos meos ad montes,vnde veniet auxilium mihi. Sed ad te præcipuè conuertimur,ad te præ cæteris oculos noſtros leuamus,tuum prę omnibus auxilium ſuſpiramus. Per ſanctum vteri tui Sacramentum, & illum qui animam tuam pertranſiuit gladium,obtine, vt videamus ipſam illuminationẽ montium æternorum,ſcilicet dilectum,& ex dilecto dilectum,ſimulq́; dilectionem amborum,id eſt, Patrem & Filium & Spiritum ſanctum.]

Chriſti nomen & gloriam non excludi, quũ per Sanctos & ob illos aliquid efficitur & impetratur.

Actor. 4.

Apoc. 5. et 8

Quid ſibi velit, quum in Mariæ nomine petere vel accipere dicimur.

Geneſ. 26.

Exod. 32.

3. Reg. 12.

4. Reg. 19.

Eſa. 37.

In Exod. ca. 149. & cap. 108.

In Leuit. ca. 4.

a Iob 42.

b Act. 10.

c Act. 9.

Gnaphæi legem non ſolum excuſatiõe, ſed & laude dignam eſſe.

Mariã præ Sanctis reliquis & inuocari, & patrocinari mortalibus.

In ſerm. de feſto Aſſumptiõ. Virginis.

In fine li. 7. Cõmentar. in Cantica.

Pſalm. 120.

Ruperti ad Mariã precatio, ad quam præcipuè poſt Deũ pij ſeſe conuertunt.

Nunc ad alteram huius capitis partem, & quaſi contrariã Gnaphęi edicto ſententiam progrediemur, ea quidẽ fiduciâ cõmoti, vt ad MARIÆ Deiparę tuendum honorem ne cum ipſo quidẽ Imperatore cõgredi formidemus. Hic Imperator Leonis Iſaurici filius, mali corui malũ ouum, vt inquiunt, Conſtantinus eſt Copronymus, qui dũ ſacri fontis aquâ perfunderetur, ſterens excreuiſſe dicitur, vt inde Copronymi fœdo cognomine fuerit inſignitus; nõ tàm ille quidem imperij, quàm omnis impuritatis & crudelitatis poſteà princeps effectus, quẽ & Græci non temerè aſpidem & colubrum, adeoq; Antichriſti præcurſorẽ appellant. Is tandẽ eò impietatis amentiæq; prorupit, vt partim ſuorũ Epiſcoporum, quos in Pſeudoſynodo Cõſtantinopolitana coëgerat, partim Catholicorum doctorum authoritate contempta, omnẽ ſacroſanctę Virginis inuocationẽ deteſtaretur, alijsq; omnibus propoſita lege prohiberet. Qua de re libet ſubijcere, quod Græcus author Theoſterictus vnà cum ſuo magiſtro & inſigni Chriſti confeſſore Niceta literis prodidit: vterq; verò tempeſtatẽ illam grauiſsimã à Copronymo excitatã, & eum ſæua tot milliũ piorum internecione coniunctã coràm aſpexit. Vt ſummatim dicã, inquit, (Conſtantinus hic malæ radicis malũ germen) habitu erat Chriſtianus, mente ipſa Iudęus. Quã enim Chriſtus ſibi in domiciliũ delegit, glorioſiſſimam, inquã, ſuam matrem, omnibus alijs rebus creatis ſuperiorẽ, mundi patrociniũ, quæ propter virginitatis ſuæ præſtantiam prope Deum verſatur: huius, inquam, venerandum nomen multis modis ab Eccleſia expellere ſtuduit: eius verò interceſsiones, per quas mundus ipſe conſiſtit, illas ne nominare quidem voluit, quũ diceret, nemini eam poſſe opitulari.] Ac paulò pòſt. Ita miſer ille, & Deiparens MARIA (neq; enim ſanctã eam nominare dignabatur indignus ille) quo tẽpore Chriſtum in ſe habebat, valde honorata illa erat: ex quo autem tempore illum peperit, nihil differt à reliquis.] Hîc iam ille magno zelo flagrans, tamque nefarij & in Deiparam contumelioſi hoſtis improbitate commotus, ita reſpondet. O blaſphemiam, ô ſuperbiam, ô immenſam Dei tolerantiam, ô ſummam patientiã. Quomodò non ipſius lingua obmutuit, quæ aduerſus Chriſti Matrem tam ſuperbè iniquitatem locuta fuit? Quidnam à blaſphemis Iudæis nouus hic Phariſæus, & Deo inuiſus differebat?]

De Conſtantino Copronymo Imperatore, quàm in vita peruerſus, quamq; in Mariã petulans fuerit.

Qualis Cęſar fuerit dictus Conſtantinus iuxta Theoſterictum. Marie præconia per Theoſterictũ commemorata.

In oratione funebri, quã habuit in S. Nicetam.

Cæterùm Suidas, cuius verba Nicephorus etiam repetiuit, huius Copronymi in MARIAM tùm petulantiã, tùm blaſphemiã paulò fuſiùs explicat, in hunc nempè modum: Indicit Copronymus, ne quis interceſsionem MARIÆ imploret, quòd nihil auxiliari poſsit, neq; Mater Dei deinceps nominetur. Et quidẽ crumenã in manu accepta, plena auri, eaq; omnibus monſtrata interrogabat, quanti valeret? Illis reſpondentibus, ꝙ magno: auro effuſo rurſus interrogabat, quanti valeret? & reſpondebãt quòd nihilo. Tùm ille, eodẽ modo, inquit, etiam MARIA (non enim eam Domini matrem appellare dignabatur miſer) donec Chriſtum intra ſe habuit, honorata fuit: ex quo verò illũ eſt enixa, nihil differt à reliquis mulieribus.] Vbi ſe continere nõ potuit Suidas, quin blaſphemũ conuiciatorem, quamuis Cæſarem, hac voce ſtomachabundus repelleret: Vah, audax blaſphemia ethnicam fidem habentis, ſentientisq; cum Iudęis. Venerem enim, inquit, colebat, & ſacrificia ei humana faciebat vltra vrbem, vbi templum D. MARIÆ fuit, quod ſolo æquatũ, locum homicidiorũ fecit; MARIAMq; nuncupauit, vbi noctu pueros mactans ſacrificabat.] In eandem ſententiã ſcribit Glycas, ac omni blaſphemiã id maius eſſe dicit, quòd de matre Domini ferret legem ſceleratiſsimus Imperator, ne quis illius interceſsionem imploraret; nihil enim eam præſtare poſſe fingens. Proindè hic Imperator nec alteri illi infami Iuliano apoſtatę diſsimilis fuit, vtpotè non ſolùm veteris religionis odio vehementer incenſus, qui cultũ Sanctis ab Eccleſis exhibitũ inuidebat, verùm etiam pręſtigijs ac magicis artibus omninò deditus, vt hinc victimarum diſſectionibus & euocationibus manium, diabolicisque ſacrificijs, alijsq; rebus nefandis operam ſedulam daret; quemadmodùm præter Suidam Zonaras, Cedrenus, Nicephorus & Cõſtantinus Manaſſes in ſuis hiſtorijs planiſſimè conteſtantur. Et miramur adhuc, impuriſsimum Principem, qui Iouem Chriſto antepoſuit, hunc enim non Dei filium, ſed nudum hominem eſſe natum improbè mẽtiebatur, quiq; Venerem potiùs quàm MARIAM publicè coluit, (ſolebat enim Veneri victimis humanis litare) miramur, inquam, nec nomen, nec honorem, nec inuocationem tuliſſe Deiparæ: ſed Sathanico furore agitatum, contra Chriſti matrem aperto etiam marte pugnaſſe, & apud plebeios procaciſsimè diſputaſſe?

Suidæ teſtimoniũ de Copronymo in Mariã cõtumelioſo ac publicè diſceptante.

Vide et Nicephor. in fine li. 18. Eccleſ. hiſtor.

Conſtãtino Veneris cultꝰ quàm Mariæ charior.

Parte 4. Annal.

Cõſtantinus hic Iuliano apoſtatę conferendus.

Sed

Sed ô argutum, imò inſanum potiùs ac ridiculum diſputatorem, qui, ne parùm
ineptus eſſet, ſacroſanctam, nec ſatis laudatam vnquam Virginem rei viliſsimæ, ac ve-
luti inutili prorſus ponderi, ſi abſque pecunia relinquatur, hoc eſt, crumenæ vel locu-
lis voluit comparare. Longè aliter Diuina ſcriptura differit, quæ cùm παραβολικῶς
Can.6.& 4. MARIAM nobis depingit, creaturis ampliſsimis & venuſtiſsimis illam confert; nimi-
3.Reg.10. rùm quòd ſit pulchra vt Sol, electa vt Luna, clara vt aurora, exaltata vt Cypreſſus in
Et 2.Par.2. monte Sion, aut excelſa ſicut thronus templumque Salomonis, & turris Dauid; com-
Cant.4. munita demum & omnibus gratię præſidiis circumſepta, ſicut hortus concluſus, fons
Ezech.44. ſignatus, porta clauſa & aurea, vt reliquos id genus veteris legis typos illuſtres, quibus
Eccleſ.24. mater Domini adumbrata eſt, prætermittam. Iam verò pudenda noſtri nugatoris eſt
collatio, qua eadē Virgo loculis auro refertis non alia de cauſa comparatur, niſi qua-
tenus vteri ſui gremio Chriſtum eſt complexa, eumq́ue conceptum ad partum vſque
circumgeſtauit. Eſt ingens illa quidem & ineffabilis MARIÆ dignitas, quòd vnum eun-
demq́; filium cum æterno Patre communem habeat, ac perpetuò ſeruet, vereq́; θεοτό-
κος tùm ab Angelis, tùm ab hominibus ſalutetur; etſi hoc etiam impius Coprony-
mus, vtpote Neſtorianus, inficietur. Sed enim eum ſumma vanitate coniunctum eſt,
quod idem ſtultiſsimè fingit, incomparabilem Virginem eo tempore duntaxat, quo
Chriſtum geſtauit, honore & dignitate excelluiſſe: aliàs autem, hoc eſt, ante conce-
ptum, & poſt partum editū nihil prēclari & eximij habuiſſe, ſed aliis fœminis exæquā-
dam eſſe. Cur igitur antequàm illa in Dei matrem cooptaretur, Gabrieli Archangelo,
vt oſtendimus, magnæ tùm admirationi, tùm venerationi fuit? ob heroicas profectò
virtutes, quæ inde à primis annis eandē pulcherrimè cohoneſtârunt. Et iam antè pro-
banimus, MARIAM verè ſanctam & benedictam, Deoq́; inprimis gratam ſemper exti-
tiſſe, vt inter omnes Sanctorum ordines hæc Ioachim & Annæ filia tantò excellentior
illuſtriorque fuerit, quantò aliis piis in Diuina electione prior, in omni virtute perfe-
ctior, in Seraphica quadam charitate ardentior, atq; in cunctis animi, corporisq́; do-
tibus venuſtior atq; præſtantior inuenta eſt. Quis porrò ſanę mentis homo ambigat,
a Prouer.8. Chriſtum, qui [a] ſe amantes redamat, & ampliſsimis beneficiis afficit, vt [b] Zachæo inui-
b Luc.19. tantis domui, ita multò magis ſuæ matris cum ſumma charitate ſeruientis hoſpitio
benedixiſſe, eamq́ue benedictionem perpetuam eſſe voluiſſe?

Quám ineptus fuerit in diſputando Copronymus, Mariam crumenæ conferens.

Honeſtiſsimis rebus Maria cōfertur in Scriptura ſacra.

An Maria duntaxat honorabilis fuerit, cùm Chriſtū in vtero geſtaret, ſicut fingit Copronymus.

Quarè non ſolùm in MARIAM, ſed in Chriſtum ipſum peccat Cęſar hic contume-
lioſus ſimulq́; blaſphemus, dum hoc Chriſto petulāter affingit, quòd in mundum edi-
tus integrum & ſublimem ſuę Matris honorem imminuerit magis, quàm conſeruârit;
non augens illam, ſed ſpolians priore dignitate, vt iam nihil ei præ aliis fœminis reli-
quum facere voluerit. Inane prorſus hoc phantaſma eſt, & cum ratione ipſa pugnat:
quandoquidem proles Regia non minùs, ſed magis poſt ſuum ortum, quàm in vtero
materno concluſa, ſuam Parentem illuſtrat, ac ſingulare decus illi conciliat. Ita enim
2.Reg.11. Berhſabeæ Dauidis vxori contigit, quæ cùm antea ſtipendiarij militis coniunx eſſet,
3.Reg.2. tantum honoris ex Salomone filio procreato ſibi comparauit, vt ad regalem thronum
euecta, vnà cum ipſo filio auguſta imperaret. Habeat igitur & ſeruet ſuos loculos Co-
pronymus, ſiue auro plenos illos, ſiue vacuos maluerit: nihil hinc quidē præſidij, nihil
fuci vel ad ſuam impietatem ſaltem leuiter excuſandā, vel ad MARIÆ dignitatē aliqua
ex parte labefactandam cordatis poteſt obtendere. Eſt illa, manetq́; ſemper benedicta
inter mulieres, & poſt partum non modò ſanctior, ſed etiam honorabilior, Sanctis re-
liquis præſtat omnibus, ſola Dei & Domini noſtri mater, quam in cœlis regnātem iurè
non ſolùm pro ſe quiſq; colat ac veneretur, ſed vniuerſa etiam innocet Eccleſia, ſicut
reipſa tot retroactis ſæculis, vt poſteà docebimus, de ſolenni more inuocauit.

Copronymus nō modò in Virginē, ſed in Chriſtum ipſum eſt contumelioſus.

Regia proles parentem illuſtrat maximè.

Maria non minùs, ſed magis poſt partū quā antè benedicta & venerabilis.

Quàm multos autem (proh pudor) noſtra tulit ætas Copronymo aſſentientes,
planeq́; ſubſeruientes, qui contempto Gnaphæi decreto, & relictis Eccleſiæ Catholi-
cæ caſtris, ſe fidos velut ſatellites illi principi & patrono addicant, qui & ſuis exoſus, &,
prout Suidas meminit, mortalium impuriſsimus fuit, electum certè organum Sata-
næ, Imperij peſtis, orbis ludibrium, nec ſolùm Hagiomachorum, ſed etiam Icono-
claſtarum omnium Anteſignanus. Nec pudet tamen Nouatores huic perditiſsimo
Cæſari & ſtultiſsimo legiſlatori obſequi, quoniam eius edictum amplectuntur, & hoc
tantùm non pro Dei oraculo mordicus retinent atq; defendunt. Quod verò edictum?

Rem pudēdam facere, qui nunc in fide & doctrina cum hoc imperatore conſpirant, & eius mādatū amplectātur.

MARIÆ & Sanctorum interceſsionem apud Deum non eſſe petendam, reliquias eorum conſpuendas, ſacris è templis imagines excidendas: earum igitur loco ille pingi ſculpique curauit præclaras, ſcilicet, venationes & equeſtres ludos. Neque contentus his legibus atque facinoribus, ſacras profanauit ædes, monaſteria euertit, monachis carceres impleuit, eoſque, tanquam agnos, iugulauit, ſacerdotibus & Epiſcopis vim maximam attulit, pios in exilium relegauit, innumeros trucidauit, Sanctorum oſſa concremauit, vel in mare proiecit. Taceo reliqua, & ad legem illam Copronymianam vereque ſtercorariam redeo; ne quis videlicet cùm aliorum Sanctorum, tùm MARIÆ interceſsionem imploret: hoc enim ficulneum eſſe præſidium, nullam opitulandi vim in Sanctis mortuis ſupereſſe mentiebatur. Eant nunc ſiue Lutheri, ſiue Zuinglij, ſiue Caluini aſſeclæ, & ſi velint, non doctrinâ ſolùm, ſed etiam crudelitate ſe tùm Euangelicos, tùm Copronymianos eſſe glorientur, dum Sanctos eorumque reliquias & icones nullo cultu externo dignantur, & fœdis erroribus ſcindunt Eccleſiam, & in ſacris locis omnia vel peruertunt, vel euertunt atque profanant; vt taceam interim de horrenda illorum in perſonas & res Eccleſiaſticas immanitate, quam noſtra ætas miſerandum in modum experta eſt, & pij ſæpe meritoque deplorant.

Copronymi ſcelera cum impietate coniuncta, vt Sanctorũ cultum aboleret.

Qui verò vnà cum Copronymo ſentiunt, quorum numerum hoc ſæculo inire non poſsis, & Sanctos omni opitulandi virtute ſpoliant, næ illi eandem nobis cantilenam cum Iudæis, Mahometanis, ac Ethnicis occinunt, pulchreque, ſcilicet, confirmant impiorum omnium opinionem, qui vel animam hominis mortalem faciunt, vel Sanctorum poſt mortem in cœlo beatitudinem in dubium vocant, vel eorundem denique perfectam erga credentes beneuolentiam, coniunctionemque maximam negant. Nos verò tametſi fateamur Sanctorum ſpiritus ex hac vita in cœlum tranſlatos, ſi per ſe & naturali modo ſpectentur, nulli mortalium prodeſſe poſſe; tamen quia certò credimus, eoſdem Sanctos in cœlis regnantes magis quàm antea in terris peregrinantes apud Deum valere, donisque omnibus tali ſtatui congruentibus cumulatiores eſſe, & Chriſtum per hæc ſua lectiſsima membra de nobis benè mereri poſſe ac velle, nobiſque ſubindè multa beneficia præſtare, idcircò fidenter illorum imploramus opem, noſtraque vota illis vt Dei adminiſtris, atque apud Chriſtum patronis religioſè cum tota Eccleſia commendamus. Habet cœlum vtique multos &[a] Angelos, &[b] Onias, & Hieremias, id eſt, fratrum & populi Chriſtiani amatores, & qui multùm orent etiámnum pro vniuerſa ciuitate ſeu ſpirituali Hieruſalem Eccleſiâ. Cur ergò non petamus, vt in hoc ſuo precandi & nobis opitulandi Inſtituto apud communem Dominum perſeuerent, & eorum bonorum, quæ à Deo petentes obtinent, nos participes reddant? E veteribus ſanè[c] Origenes docet, Sanctorum animas præterquàm quòd pios in hac vita cognoſcunt, etiam cum illis ipſis comprecari, & Deo gratificari volentibus opitulari. Nec dubitat[d] Auguſtinus pro certo ſtatuere & affirmare, quòd Martyres hîc viuentibus opitulentur.[e] Gregorius Nazianzenus, Cyprianum & Athanaſium (præclara Eccleſiæ lumina) non modò laudat, ſed vtrumque hoc etiam modo compellat: Tu nos ab alto propitius reſpice, noſtrumque ſermonem ac vitam dirige, & ſanctum hoc ouile paſce.] Tùm[f] Baſilius de S. Iulitta loquens: Hanc ipſam, ait, in nos benignè contulit Martyr gratiam, quam olim ſuis Hierecunctinis Eliſæus impartiuit.] Ac rurſus idem, vbi de quadraginta Martyribus diſſerit, communes eos humani generis cuſtodes, & optimos curarum ſocios,[g] Gregorius verò Magnus Sanctos adiutores & protectores hominum facit. Adhæc[h] Ambroſij ſententiâ, ne Chriſto quidem credit, quiſquis homines à Martyribus viſitari poſſe non credit. Credidit autem id ſanè[i] Prudentius, aliôquin de Agnete Martyre nunquam dicturus:

Quos collegas & ſocios habeant, qui cũ Copronymo credunt Sãctos nobis non poſſe opitulari.

Quomodò Catholici Sanctorum opẽ & præſidium implorent.

Patrum teſtimonia de Sanctis, q̃ poſt mortem nobis opitulentur.

a Zachar. 1

b 2. Macha. 15.

c Li. 8. contra Celſum.

d Li. de cura p mortuis agẽda. c. 16.

e Oratio. in Cyprian. & Athanaſiũ.

f Oratio. in Iulittam.

g Hom. 32.

h Serm. 91.

i In Carmine de Agnete Roma.

Seruat ſalutem virgo Quiritium,
Nec non & ipſos protegit aduenas
Puro ac fideli pectore ſupplices.

Tùm Cyprianum celebrans, hoc illi perſpicuè tribuit:

In carmine de Cypriano Carthag.

Deniq;

Deniq; Doctor humi eſt, idem quoq; Martyr in ſupernis.
Inſtruit hîc homines, illinc pia dona dat patronus.

Io Paneg. de obitu Celſi.

In eundem ferè ſenſum adfert multa Paulinus, cuius & illud eſt proprium:

Celſe iuua fratrem ſocia pietate laborans,
Ut veſtra nobis ſit locus in requie.

a Li. de Spiritu S. c. 29. b Oratio. in eundé Gregor. In li. de Miraculis.

Cur dictus Gregorius Thaumaturgus.

Poſtremò Gregorius ille, quem [a] Baſilius & alter [b] Gregorius Niſſenus mirè cō-
mendant, Thaumaturgus, id eſt, miraculorum effector, quòd in his valeret plurimùm,
ab omnibus appellatur. Non quòd ille, vel quiſquam è Sanctis alius in nomine ſuo, vel
in pari cum Chriſto poteſtate miracula fecerit, aut facere poſsit, quemadmodùm
Marbachius nos affirmare vaniſsimè conuitiatur; aut quòd Chriſto Chriſtiq; nomini
Sanctum quenquā & nomen eius vnquā exæquemus, id quod vel impium ſit cogitare:
ſed quòd lectiſsimos Dei amicos, Chriſtiq; in regno cœleſti cohæredes, Diuinæ iam
naturę glorięq; conſortes tanti faciamus, vt in multis miraculis, quę fiunt, & beneficiis
quæ contingunt mortalibus, eos veluti ſecundarias & inſtrumentales cauſas agnoſca-
mus; nihil interim primæ cauſæ, ſeu principali bonorum omnium authori Deo vlla ex
parte derogantes, ſed illum potiùs in Sanctis ſuis hac ratione mirabilem & potentem
glorificātes. Hic enim loquendi mos etiā vulgo eſt familiaris, nec ab eo Paulus abhor-
ret, vt de ſe ſuisq; ſimilib[9] dicat, Dei adiutores Dei cooperatores ſumus. Tùm Chriſtus
ipſe licet imbecillitatis Diſcipulorum eſſet probè conſcius, qui ſine ipſo nihil præcla-
ri efficere poſſent, tamen luculenter affirmat: Amen amen dico vobis, qui credit in
me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad Patrem
vado. Hocque dictum [c] Auguſtinus de viuentis Petri, [d] Ambroſius de mortuorum Mar-
tyrum miraculis interpretatur. Hinc idem [e] Auguſtinus multos ægros per Stephanum
Martyrem ſuo æuo ſanatos, multaque miracula in Aphrica per eundem facta eſſe, te-
ſtatur. Quarè cùm nihil abſurdi habeat, quòd MARIA & Sancti alij non ſolùm facere
miracula, ſed precantibus etiam mortalibus opitulari à veteribus ſæpe dicūtur, mor-
dicùs retinere conuenit Synodi Tridentinæ Decretum, quo diſertè ſancitum eſt, bo-
num ac vtile eſſe Sanctos ſuppliciter inuocare, & ob beneficia à Deo per Chriſtum
eius Filium impetranda, ad eorum orationes, auxilium opemque confugere. Qui ve-
rò nos à Sanctis iuuari poſſe negant, præterquàm quòd falſum dicant, ſimul dignitati
Sanctorum, Chriſtique capitis potentiæ impudenter detrahunt, neque ſolùm iam pri-
dem damnatis Vvaldenſium, Catharorum & Bohemorum erroribus conſentiunt, ſed
etiam improbè totiùs Eccleſiæ conuellunt authoritatem.

Sancti quomodò dicantur facere miracula, ſine iniuria Dei per illos operātis.

1. Cor. 3. Ioan. 14. & 15. c In expoſitione Pſal. 130. d In ſer. 91. e Lib. 22 de Ciuita. Dei ca. 8. Seſs. 25.

Sācti facturi miracula à Chriſto ipſo dicuntur.

Confirmat Eccleſia, rectè Sanctos inuocari, et eorum opē atq; auxiliū implorari.

Iam verò vt ad MARIAM redeat oratio, dabit nobis legem, ſcilicet, Coptonymus,
& vniuerſa eius cohors prohibebit, vt ne ſiue cum Auguſtino, ſiue cū Fulberto, adeo-
que cum Eccleſia dicamus; Sancta MARIA ſuccurre miſeris, iuua puſillanimes, refoue
flebiles, ſentiant omnes tuum adiuuamen, quicunque celebrant tuam commemora-
tionem? Accuſent miſeri [f] Gregorium Nazianzenum Deiparę ſupplicantem, MARIA ſis
mihi propitia: imò ab illa ſemper liberari calamitatibus petit. Sugillent [g] Ephrem Sy-
rum, qui ſpem deſperantium, peccantium adiutricem, mundi ſolatium, portamque
cœlorum illam nuncupat. Flagellent [h] Gregorium Magnum, qui Chriſtianorum pro-
pugnatricem & Dominam eandem appellat. Verberēt & alterum [i] Gregorium Turo-
nenſem, qui MARIAM ſine labore ſuis proferre auxilium docet. Damnent [k] Germanū
Patriarcham ita Deiparæ confitentem: Potens eſt ad ſalutem tuum auxilium. Is qui af-
fligitur, ad te confugit: qui iniuriâ afficitur, ad te accurrit: qui eſt rebus aſperis & ad-
uerſis implicatus, tuum inuocat auxilium.] Explodant Georgium Nicomedien-
ſem Archiepiſcopum MARIÆ hoc accinentem: Te Chriſtianorum multitudo mu-
rum habet firmiſsimum; te fideles reges arma tenent valida: per te conſequuntur
trophæa victoriæ; præbe manum laborantibus: opem fer eis, qui agitantur tempe-
ſtatibus; ſeda bellorum fluctus.] Reiiciant [l] Bernardum hanc miſericordiæ Matrem
plenis, vt ſic dicam, buccis paſsim extollentem, & inter cætera pronunciantem:
Ipſa tenente, non corruis: ipſa protegente non metuis: ipſa duce nō fatigaris: ipſa pro-
pitia peruenis.] Conſpuant demum, ſi velint, totam antiquitatem, quæ non minùs
exemplis,

Serm. 2. de feſto Annūciat. f In Tragœdia de Chriſto patiēte. g In orat. ad Mariā Vir. h Et de laudibus Martyrum. h In epiſto. inſerta Syn. Nicænæ 2. act. 4. i In libr. de gloria Martyrū ca. 10. k Oratio. de zona Deiparæ. l Homel. 1. ſuper Euangel. Miſſus eſt.

Quomodò veteres loquātur, Mariam nobis poſſe opitulari.

Vide Metaphraſtem in oratione de exitu Deiparæ, quando fuit oblata in templo.

Antiquitas tota Deiparam auxiliatricem agnoſcit & veneratur.

exemplis,quàm verbis & ſcriptis hanc ſingularē hnmani generis auxiliatricem agnouit,& in precio ſemper maximo habuit,eiusq; præſidium apud Deum non eſſe vanum atq; ficulneum,vt deteſtandus ille Copronymus euomuit,ſed firmum ac ſolidum credidit,ſæpeque reipſâ probauit;ſicut nos etiam poſteà confirmabimus.

Etſi Deum vt auxiliatorē inuocare debem⁹, tamen & Sanctos ſuo modo ſub Deo agnoſcere & colere licet vt auxiliatores.

Nouatores peruersè abutūtur Scripturæ locis de inuocando Deo, dum Sanctos excludunt, ac omni poteſtate nos iuuandi ſpoliant.

Neq; his aduerſatur,quòd in verbo Dei ſcriptum legimns: Adiutorium noſtrum in nomine Domini. Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram; plenaque ſcriptura eſt his vocibus, quibus Deus nobis adintor, liberator, protector, ſaluator, commendatur,cui omninò fidere,& quem inuocare debeant vniuerſi. Hæc adeò vera & certa ſunt, vt nunquam ſecus dicti Patres ſenſerint, vtque Eccleſia enndem in modum docuerit continenter. Fallunt antem aduerſarij,quum in horum teſtimoniorum interpretatione voces excluſiuas adhibent,ita colligētes: Soli Deo fidere & ab eo tantùm perere debemus omnia: propterea nulli fas eſt,Sanctorum auxilium agnoſcere, ſperare,vel expetere,ſed illos velut ſine mente ac virtute mortnos tantùm fingere cōuenit. Hoc enim affirmantes, ſuum, non Dei verbum proferunt, imò contra Dei verbum ſcripturis nefariè addunt,ac eas Hęreticorum more pernertunt. Qnòd ſi genuinum Scripturæ ſenſum amplecterētur,auxilium omne fonti bonorum Deo,tanquam primariç cauſæ,deferrent,& illum ſolum qui per ſe dat gratiam & gloriam,ita proponerent,vt Sanctis idcircò non derraherent,ſed illis locum in cauſis coadiuuantibus & ſecnndariis reliquum facerent,Deumq; in ſuis Sanctis potentem & glorioſum,ac nobis per Sanctos munificum ſæpe & propitium vnà cum Eccleſia ſuſpicerent ac prædicarent, Deique grariam per Sanctos ritè cnltos oblatam ingrati non repudiarent, ſed piè potiùs & petendam & amplectendam & celebrandam eſſe, iuxta Veterum ſententiam confirmarent. Pſalm. 123. & 110. Deuter. 12. Apocal. vlt.

Indignè reprehēdi canticum; MARIA mater gratiæ, mater miſericordiæ.

De hoc Rege & Richardo Epiſcopo vide Surium Tom. 2. & 4. de Sanctis.

Mirum ergò, enr [a] Philippus, [b] Marbachius, Heerbrandus aliiq; plures calumniam ſtruant Catholicis,quòd Eccleſia de veteri more canret,multiq; pij cum illa ſępe precentur; MARIA mater grariæ, mater miſericordiæ, tu nos ab hoſte protege,& horâ mortis ſuſcipe. Nam ad effectum vtrumq; conſequendum clariſsimi Patres, [c] Nazianzenus & [d] Ephrem,& poſt illos Pannoniæ Rex laudatiſsimus ille Stephanns opē Mariæ Virginis ſubmiſſè implorârunt. Tùm Riehardus Ciceſtrenſis in Anglia Epiſcopus & ob eximiam pietatem catalogo Sanctorum aſcriptus, tanti hæc ipſa verba fecit, vt iuſſerit illa ſibi morienti identidem repeti & inculcari. Neque propterea, vt Philippus probroſè nobis obiicit, MARIA mortis victrix & hominum viuificatrix cōſtituitur, ſed Deo & Chriſto duntaxat hanc ſemper tribuimus prærogatiuam, qnòd ſuapre ſponte viuificet & mortificet, ſimulque ſuos ab omnibus hoſtibus liberet, ac eorum ſpiritus è corpore migrātes excipiat pro ſua incomparabili poteſtate. Cæterùm nihil hoc vetat,

a In apolog. Confeſsioni annexa. & cōtra Staphyl.
b In libr. de Miraculis.
c In Tragœdia de Chriſto patiēte.
d In orat. ad Deiparam.

Deus munera ſua nobis tribuit libentiùs propter Sāctos.

quò minùs idem Deus ſuam gratiam Chriſti ſanguine partam nobis, ſicut per Angelorum interceſsionem, ita per MARIÆ preces & merita, & propter illam intercedentem libentiùs tribuat, cùm quæ à Deo ſnnt, etiam ordinata ſinr, Apoſtolo teſte. Siquidem è ſacris qnoq; literis fit euidens, Regem [e] Abimelech vnà cum ſuis proprer Abraham in vita conſeruatum, & [f] Iſraëlitas propter Dauid licet demortuum, ab hoſtibus Aſſyriis liberatos eſſe, ac tres viros illuſtres quum iratum Deum haberent, ob [g] Iob amicum ptecantem & ſacrificantem in Dei gratiam rediiſſe. Nec dubium fuit vnquam in Eccleſia, Deum in Sanctis ſuis mirabilem, non ſolùm in vita, ſed poſt mortem etiam illis propter ſe ac alios maiora, quàm nos vnquam æſtimare poſsimns, largiri munera, variasque conferre prærogatiuas; ſicut alij pluribus optimè demonſtrârunt. Denm igitur Deique gratiam in MARIA celebramus, cùm illam nobis prodeſſe poſſe fatemur, eiusque opem petimus, vt & in pugna contra Satanam protectrix, & in mortis diſcrimine ſuſceptrix, id eſt, mater verè grarioſa & miſericors nobis adeſſe & prodeſſe dignetur. Neque hoc veram in Deum fiduciam extingnit, ant Chriſti mediatoris officium tollit, ſed Chriſtianam prudentiam arguit, cùm Diuinam illam maieſtatē noſtra indignitas reueretur, enmque per innocatæ ſanctiſsimæ Virginis interceſsionem Deum in vita & morte propitium, Chriſtique ſanguinem & gratiam efficacem nobis optamns, precamur atq; pollicemur. Verùm adnerſarij aut nimiùm ſunt cæci, quòd hanc tantam toties probatæ veritatis lucem videre neqneant, aut nimiùm ſtulti, qunm tam aperta totque teſtimoniis confirmata nolint intelligere, aut nimiùm ſanè pertinaces, vt qui

Rom. 13.
e Gen. 20.
f 4 Reg. 19.
g Iob vlt.

Quomodò MARIA in vita & morte nobis eſſe propitiam rectè petamus.

Sine DEI & Chriſti iniuria, & prudenter quidem Sāctos à nobis implorari.

vt qui venerandæ antiquitati, eiuſq́ue ampliſsimis documentis & experimentis fidem habere penitus dedignantur. Quid quòd à diſcipulis magiſter ipſe Lutherus diſſentit, ægrotum ſic inſtituens, vt Chriſti matrem, imò & Apoſtolos, & Angelos ſanctosq́ue omnes, erga quos pietatem animi ſingularem ille ſenſerit, fidenter imploret?

In Concione de præparatione ad mortem.

Deniq; Copronymum ac totum eius exercitum, qui de MARIÆ & Sanctorum imbecillitate non ſine impia inſania gloriatur, illa etiã refellit Synodus, quæ dicti Copronymi nomine ac authoritate Conſtantinopoli, non à Catholicis quidem, ſed à veſanis Iconoclaſtis celebrata eſt, in [a] qua MARIAM & Sanctos omnes nobis opitulari poſſe, vel hoc ipſo teſtati ſunt, quòd omnibus & ſingulis dixerint anathema, qui Sanctos pro interceſſoribus non agnoſcerent, & MARIAM vt quauis viſibili & inuiſibili creatura ſuperiorem, non implorarent, aut eiuſdem interceſsiones apud genitum ex ipſa Filium non poſtularent. Valeat igitur cum ſuo fœdo ſatellitio Copronymus, qui MARIÆ cauſam & dignitatem ſua petulantiâ, & rabioſa inſectatione adeò non obfuſcauit, vt ſuo exemplo multùm etiam illuſtraſſe & confirmaſſe videatur. Etenim, vt fide digni ſcribunt authores, vitam ille omnibus ferè flagitiis inquinatam, & ſumma impietate oppletam abſoluturus, iamq; cum poſtremis & grauiſsimis morbis conflictãs, ſub mortem ipſam miſerrimè tandem eſt vociferatus, viuum ſe propter MARIAM Deiparam inextinguibili igni traditũ eſſe. Tam infœlix nefarij Cæſaris exitus fuit, qui & viuus paratos ſibi gehennæ cruciatus aſpexit, & cuius mortui cadauer (ô iuſtum Dei Marianam iniuriam vindicantis iudicium) imperante Michaële Theophili filio exhumatum & crematum fuit, ſicut veteres tradunt annales. Reliquum & ſanè tempeſtiuũ eſt, vt relicto Copronymo, de MARIÆ Dominæ noſtræ miraculis, ſicut antè polliciti ſumus, aliquid porrò in medium adferamus.

[a] Vide Canonem 15. & 17. eiuſdẽ Pſeudoſynodi poſt Concil. 2. Nicæ.

Pſeudoſynodus Conſtãtinopolitana conuincit Copronymũ eiuſq́ue ſocios, qui Mariæ & Sãctis nos iuuandi adimunt poteſtatem.

Mariæ dignitas per Copronymi mortem illuſtrata eſt.

Dei iudicio Copronymus poſt mortem etiam in terris punitus.

CAPVT DECIMVM OCTAVVM.

De quibuſdam ſcriptis factiſq́, recentibus ad MARIÆ miracula pertinentibus. Accedit generalis de Sanctorum, & peculiaris de B. Virginis miraculis tractatio, ſeptẽ propoſitionibus comprehenſa, cum detectione Satanicæ fallaciæ, quam Nouatores ad huiuſmodi miraculorum lucem extinguendam & obſcurandam ſolent adhibere.

MARTINVS EISENGREINIVS, Vir de Catholica religione benè meritus, idemq; Procancellarius Ingolſtadienſis, ante paucos annos librum Germanicè ſcriptum edidit, eoq; tractationem de noſtræ Virginis miraculis aſſerendis eſt eruditè complexus. Quam veritatis lucem cùm exoſam habeant, qui nouarum opinionũ tenebris delectantur, ex his Marbachius Argentorati, vt vocant, Superintendens audacter magis, quàm fœliciter proſiliit, talemq; librum in lucem edidit, in quo nõ ſolùm authoris doctrinam, ſed & modeſtiam & ſapientiam & veritatem liceat deſiderare. Acceſsit igitur Iacobus Rabus, qui hactenus Bauarici Principis Catholicus eſt Eccleſiaſtes, atq; vt Eiſengreinij cauſam vindicaret, propoſitum de Sanctorum miraculis argumentum excuſsit preſsiùs, ſimulq; aduerſarium petulantiſsimum ita repreſsit, vt nullus illi hucuſq; anſus fuerit reſpondere. Sparſæ ſunt poſteà de hac ipſa materia Theſes quædam ab Argentoratenſibus, in quibus architecti priora nonnulla Marbachij dicta vtcunq; molliunt, alia verò ex hæreticorum lacunis malè deprompta peiùs defendunt, neq; modò cum veteris Eccleſię ſenſu & conſenſu, ſed etiam cum nouis ſuæ ſectæ Doctoribus haud obſcurè pugnare videntur. Verùm enimuerò dum inter ſe iſti conflictantur, ego etiam, quem teſtem ad probanda MARIÆ miracula Eiſengreinius in ſuo libro citauerat, in theatrum pertrahor, & à [b] Marbachio primũ, deindeà [c] Chemnitio perquàm acerbè traducor. Etſi verò Catholicum doctorẽ à talibus Eccleſiæ hoſtibus, quorũ damnata eſt memoria, vituperari, ſapientum quidẽ iudicio, non niſi laudari eſt, & calumniantib. non ſolũ ignoſcere, ſed etiã benè precari debemus,

In li. de Miraculis contra Eiſengreinium.

Martinum Eiſengreinium & Iacobum Rabũ pro Mariæ miraculis cõtra Nouatores libris editis depugnaſſe.

[b] In dicto li. de miraculis cõtra Eiſengreiniũ.
[c] In examine Concilij Tridentini de Inuocatiõne Sanctorum.

Ex qua occaſione hic aduerſariis reſpondetur de Ottingẽſi exorciſmo, nõ ita pridem habito.

debemns, ſicut equidẽ ex animo iſtis dnobns precor, tamen vt veritas cognoſcatur, & imbecilliorum minor ſit offenſio, non poſſum hoc loco nõ aliquid reſpondere. Quoniam verò hiſtoriam integram, vt Oetingæ geſta res eſt, Præpoſitus ipſe Oetingenſis fuſè perſcriptam edidit, ac eandem dictus Rabus vtcunq; defendit; ſat mihi fuerit accuſationis capita præcipua perſtringere, ne hîc fortaſſè lectorem diutiùs remoremur.

Breuis confutatio illarũ obiectionum, quæ aduerſus exorciſmum Oetingæ habitum, & dæmonem expulſum adferũtur.

Nondum octo elapſi ſunt anni, quòd ego Auguſtâ profectus Oetingam peruenerim, quod oppidum eſt Bauariæ, à templo ſacroſanctæ Virginis MARIÆ, quæ multis illic claret miraculis, & aliquot abhinc ſæculis claruit, inprimis nobilitatum. Sed, ô ſcelus inexpiabile, hancipſam ædem à Ruperto inſigni Bauarorum Apoſtolo conſecratam, ac ipſa vetuſtatis ſpecie venerabilem religionis ergô me petiuiſſe. Hîc ego porrò Lauretanam Litaniam coram aliis recitaui. Sit hoc alterum & enorme crimen. Quaſi verò nunquam ſatis laudata Virgo maiores etiam titulos, quàm in illa leguntur, non promereatur, atque etiam à Patribus iampridem non ſit conſecuta. Rogatus aſſenſi, vt Catholicum exorciſtam præſtarem iuuandæ energumenæ, quæ tunc eo loco ſeſe offerebat à dæmone grauiter diſcruciata. An verò nouum & apud Orthodoxos inuſitatum, aut illaudatum videri poteſt exorciſtæ inſtitutum? Igitur aggreſſurus hoc mun⁹, MARIÆ patrocinium imploraui, vt Deum in graui functione propitium magis haberem. Pudenda ſcilicet inuocatio, quam Veteres ad fœlices rerum ſucceſſus & exitus diuinitùs impetrandos non modò priuatim, ſed & publicè adhibuerunt, ſibique prodeſſe ſenſerunt. Cùm iam adiuratus dæmon in fœmina loqueretur, vt præſentes omnes audirent, ſimul & horrerent, Diuinæ bonitati viſum eſt, per hoc qualecunq; miniſterium, Eccleſiæ fide cooperante, hoſtem formidabilem non coërcere modò, ſed etiam profligare, vt mulier tàm diro hoſpite liberaretur. Hoc eſt, ſcilicet, in principe dæmoniorum eiicere dęmonia, & ſigno mendaci Papiſticam confirmare ſuperſtitionem. Quid hîc facias, quæſo, maledicis obtrectatoribus, qui Paulum ipſum Apoſtolum, ſi coràm adeſſet, vel patrem vel filium Beelzebub fortaſsis appellarent. Affingant etiam candidi homines, me aucupandæ laudis, vel parandi quæſtûs gratiâ hunc ſuſcepiſſe laborem, cuius quantúmuis haud exigui me prorſus pœnitere iam ac pigere non poteſt. Illud ingenuè bonaque conſcientiâ teſtabor, quia veritatis confeſsionem extorquent aduerſarij, me nihil priuati commodi, nec gloriolam vllam in hoc toto negotio, vt par erat, ſpectauiſſe, ſed Chriſtianæ charitatis rationem vel maximâ habuiſſe, omnemque ſucceſſum inſtituti exorciſmi, per quem fœmina ter miſera, licet genere nobilis, reſtituta eſt, Deo Opt. Max. inprimis, ac deindè ſanctiſsimæ Virgini matri, cuius efficax illic fuit inuocatio, acceptum retuliſſe, & idcircò ad gratiarum actionem Diuino nomini reddendam præſentes illos omnes conceptis verbis excitauiſſe. Quid enim inde mihi arrogarem, vel ab aliis aſcribi paterer, quod Chriſtus per viles quoque miniſtros ad ædificationem Eccleſiæ ſuæ operatur, & in cuius nomine illi etiam qui ſancti non ſunt, ſe in terris prophetaſſe, & dæmones eieciſſe, aliquandò in ſupremo illo iudicij die fatebuntur? Matth. 7. Quod miniſterium in dæmonibus eiiciendis tantò minùs, vt credo, placet aduerſariis, quantò rectiùs nôrunt, illudipſum in veteri Eccleſia receptum atque probatum, & ad nos Catholicos veluti per manus tranſmiſſum, per Chriſti gratiam ſuum retinere vigorem, & cum euidenti fructu eorum, qui à dæmonibus obſeſsi ſunt, per miniſtros Catholicos crebrò exerceri, & fœliciter expediri. Vident autem ac dolent inuidi, ſicut alia pleraque Diuina chariſmata, ſic etiam exorciſtarum officium ac poteſtatem in nouis ipſorum Eccleſiis omninò iacere, ac prorſus nullum habere locum, adeò vt ſi quando magiſtri eorum aut ſocij eiiciendis dæmonibus operam nauent, vt quoſdam nauaſſe conſtat, nec principium illi, nec finem inuenire poſſint, ſed oleum & operam perdant, ſeque ſuis etiam ridendos exponant. Quomodò enim dæmonibus imperarent, etiamſi vel Catharos & Nouatianos externa pietatis ſpecie excellerent, niſi Deus ipſe (quod abſit) falſitatis teſtem ſeſe præſtaret, veræque Eccleſiæ capitales hoſtes, ac eorũ praua dogmata miraculis obſignaret? Ego demum ingentes Deo ſummo gratias ago, qui mihi tot annos in hac Ieſu ſocietate verſanti tales ſocios dedit, qui vt præſtantibus Dei donis me longè ſuperant, ita etiam ſi non verbis, at re ipſa quidem (abſit arrogantia) id quod apud Tertullianum legimus, dicere poſſe videantur: Lib. ad Scapulam. Dæmones non tantùm reſpuimus, verùm & reuincimus, & quotidiè

Cur & quo pacto, & quo fructu adhibitus ſit dictus exorciſmus.

Quæ mens fuerit exorciſtæ in hoc negotio.

Quarè Nouatores in Catholicis non probent munus exorciſtarum.

Deus Nouatoribus ſucceſſum omnẽ adimit, ſi dæmones eiicere tentent.

traducimus,

Dæmones hodie à Catholicis reuinci & expelli per Dei gratiam.

traducimus, & de hominibus expellimus, ſicuti plurimis notum eſt.] Id verum eſſe, non obſcuris exemplis, in orbe nouo alibiq́ue geſtis poſſem demonſtrare: ſed iſthæc commemoratio præſenti loco quidem non neceſſaria, imò & odioſa eſt; perinde ac ſi nosipſos commendare velle videremur. Hæc verò ſi ſatis non ſunt noſtris æmulis, ne plus ego temporis in me vel excuſando, vel defenden do cõſumam, id ſolùm cum eodem Tertulliano ad extremum dicam: Cruciate, torquete, damnate, atterite nos; probatio eſt enim innocentiæ noſtræ iniquitas veſtra. Semina non niſi corrupta & diſſoluta fœcundiùs ſurgunt.]

In Apologetico.

Tractationem de Mariæ miraculis tantò magìs à Sectariis oppugnari, quò plus momenti habeat ad Deiparam illuſtrãdam.

De tradendis quibuſdã propoſitionibus ad Mariæ Sanctorumq́; miracula rectiùs intelligenda.

Nunc ad MARIÆ miracula propiùs accedemus, quæ cùm ingentem lucem ac vim ſingularem ad cultum ſacroſanctæ Virginis vindicandum & comprobandum adferant, ſi vnquam antea, nunc vel maximè quidem ab Eccleſię hoſtibus oppugnantur atque conuelluntur. Principiò enim de horum miraculorum prædicatoribus & ſcriptoribus litem nobis mouent: deinde in vniuerſum fidem & authoritatem miraculorum, quæ à Sanctis facta celebrantur, in dubium vocant, ac ferè pro nihilò ducunt, miraſque de his rebus contentiones excitant, & furiosè rixantur. Nos igitur vt breuitati conſulamus, argumentum tam latè patens, quod magni eſt ſanè momenti, ad quędam axiomata contrahemus, & ſcholaſticam docendi rationem ſecuti, rem omnem lectori, vt ſperamus, luculentiorem efficiemus.

Prima propoſitio de veris falſisq́; miraculis diſcernendis.

Miracula fiunt à Deo immediatè & mediatè.

Prima ſit hæc propoſitio: Inter vera miracula & falſa, ſiue mendacia ſigna atque prodigia diſcrimen inprimis & perpetuò retinendum eſt. Vera Deum vtique habent authorem, qui, Pſalmographo teſte, facit mirabilia ſolus, quique partim immediatè; vt cùm cœlum & terram ex nihilo creat, partim mediatè; vbi, quando & quomodò ipſi viſum eſt, edit miracula. Neque ſolùm per Prophetas, vt [a] Moyſen & [b] Eliam, nec modò per Apoſtolos, vt Petrum & Paulum, ſed etiam per inſtrumenta inanimata; quemadmodùm per oſſa demortui [c] Heliſæi, per [d] Eliæ pallium, per [e] Petri vmbrã, per [f] Pauli ſudaria & ſemicinctia, per aſinam [g] Balaam, vera & Diuina fieri miracula in ſacris literis legimus. Falſa ſigna ſunt dæmonum præſtigię, & fanaticorum hominum illuſiones ad ſimplices homines dementandos per execrandas incantationes inuentæ; quales iam olim [h] Magi Pharaonis, & [i] Simon Magus, & Apollonius Tianæus, quem Chriſto adæquare conatus eſt Hierocles, ſuperbè atque fallaciter, nec minùs vanè abſque omni fructu oſtentârunt: quales præterea ſub mundi finę [k] Antichriſtus eiusq; proximi [l] pręcurſores Satanicis ludibriis inſtructi paſsim exhibebunt.

Geneſ. 1.
a Exod. 7. 8. & 9.
b 3. Reg. 17. 18. & 19.
c 4. Reg. 13.
d 4. Reg. 2.
e Actor. 5.
f Actor. 19.
g Num. 22.
h Exod. 7.
i Actor. 8.
k 2 Theſ. 2.
l Matth. 24.

Qui falſa miracula fraude dæmonis olim patrârint.

Secunda propoſitio de miraculis, quæ Sancti faciunt.

Patrum teſtimonia, quòd Sãcti poſt mortẽ etiã faciant miracula.

Altera propoſitio: Etſi penes Deum primaria poteſtas duntaxat manet, quæ ad vera miracula in orbe deſignanda ſpectat, tamen & Angeli & Sancti eadem facere non malè dicuntur; vel quoniam Deus illa ſecundùm horum deſideria efficit; vel quòd in ipſis cùm eduntur, Sancti aliquod miniſterium præſtent; quemadmodùm Veterum ſtudioſiſsimus Thomas Aquinas rectè annotauit. Hinc dictum illud extat Auguſtini: Faciunt iſta Martyres, vel potiùs Deus vel orantibus, aut cooperantibus eis, vt fides illa proficiat, qua eos non Deos eſſe noſtros, ſed vnum Deum nobiſcum habere credamus.] Nec multò pòſt: Credamus Martyribus & vera dicentibus, & mira facientibus.] Atque ita Sanctos facere miracula, Diuina, ſcilicet, accedente virtute veteres perſæpe loquuntur, inter quos [m] Clemens Petri diſcipulus inquit: Heliſæus Propheta poſt diſceſſum è vita mortuum quendam excitauit.] Sicut & [n] Hieronymus dixit: Heliſæus mortuus mortuum ſuſcitauit.] Tùm [o] Gregorius Nazianzenus de Martyribus aſſerit, ab illis etiam poſt mortem expelli dæmones, infirmósque ſanari. Sed & [p] Chryſoſtomus non ſolùm apertè teſtatur, ſed etiam certis confirmat exemplis, iamtum ſua ætate à Martyribus edita fuiſſe miracula quotidiana, vt etiam illi eorumque tumuli dæmonibus eſſent formidabiles. Narrat & [q] Gregorius Romanus varia miracula, quæ Sancti apud Italos, æuo ſuo, fecerunt, & inter cætera generalem hanc profert ſententiam: Vbi in ſuis corporibus ſancti Martyres iacent, dubium Petre non eſt, quòd multa valeant ſigna demonſtrare, ſicut & faciunt, & pura mente quærentibus innumera miracula oſtendunt. Sed quia ab infirmis poteſt mentibus dubitari, vtrúmne ad exaudiendum ibi præſentes ſint, vbi conſtat quia in ſuis corporibus non ſint; ibi neceſſe eſt eos maiora ſigna oſtendere, vbi de eorum præſentia poteſt mens infirma dubitare.]

In 1. Part. q. 110. art. 4.
Libr. 22. de Ciuita. Dei ca. 10.
m Itin. contra Apoſtolicarum cap. 30.
n Epiſt. 53. ad Ripardium.
o Oratio in Iulianum.
p Li. contra Gentiles in Babylã Martyrem. Et homelia in ſeptem Machab. Martyres.
q Li. 2. Dialog. ca. 28.

Sancti apud ſua ſepulchra præſentes vota mortalium exaudiunt, & paſsim faciunt miracula.

Tertia propoſitio de vſu & fructu miraculorũ, quæ per Sanctos efficiũtur.

Tertia propoſitio: Vera miracula, quæ per omnes ætates per Sanctos ſuos facit Deus, ſunt Diuinæ virtutis & gloriæ illuſtres quædam patefactiones, & rectæ fidei ſanæque doctrinæ teſtimonia ſeu obſignationes atque appendices, quibus non ſolùm increduli ad Chriſtianam fidem amplectendam commoueantur, ſed etiam credentes in poſſeſsione Catholicæ veritatis aduerſùs impios & hæreticos magis magiſque corroborentur. Sunt præthereà non obſcura teſtimonia, quibus electa ſua organa nobis comprobat & exornat Deus, vt Sanctorum fidem, iuſtitiam, virtutem ac gloriam cognoſcamus, de illis præclarè ſentiamus & loquamur, tùm in colendis illis ſimul & imitandis nos aliosque magis confirmemus. Vnde Lutherus etiam hoc profiteri veritus non eſt: *De interceßione Diuorum, cum tota Chriſtiana Eccleſia ſentio, & indico Sanctos à nobis eſſe honorandos & inuocandos. Quis enim poteſt contradicere his, quæ adhuc hodierna die mirabiliter & viſibiliter apud Diuorum ſepulchra & corpora operatur Deus?* Enimuerò Heliſæi, Hieremiæ, Stephani, Martini, Bernardi ac aliorum plurium in Eccleſia heroum excellens pietas velut in obſcuro iaceret, aut certè à nobis non tantoperè ſuſpiceretur, niſi hos lectiſsimos amicos DEVS multis & præclaris miraculis non ſolùm in vita, ſed etiam poſt mortem cohoneſtâſſet, totique Eccleſiæ tot euidentibus indiciis commendâſſet. Teſtatur ergo [a] Gregorius Turonenſis, virtutes & prodigia, quæ ad Sanctorum memorias quotidie patrantur, inſignem illorum fidem & meritum demonſtrare. Et [b] Ionas Aurelianenſis notat, Sanctorum corpora multis magniſque miraculis diuinitùs honorari, quòd æquum ſit, vt qui corpora ſua membra iuſtitiæ vtiliter exhibuerũt, & in eis contra diabolum triumphauerunt, tam euidentibus coruſcent miraculis, quatenus præclaris Diuinæ remunerationis appareat indiciis, quàm pretioſa ſit Sanctorum mors in conſpectu Domini, & quòd magna ſit eorum virtus apud Altiſsimum. Quò minùs admirari par eſt, quòd Veteres, quemadmodùm poſt Euſebium & Ruffinum vterque Gregorius Romanus & Turonenſis, Beda venerabilis, Paulus Diaconus, Petrus Damianus, Simeon Metaphraſtes, vt cæteros prætheream, de præclaris Martyrum miraculis toties diſſeruerunt, magnaq; volumina conſcripſerunt: quòd præterea mos olim ſolennis fuit, & Auguſtini etiam durauit ſæculo, vt ſi quæ Sanctorum miracula noua fierent, ea ſcripto conſignarentur, & deinde populo in Eccleſia recitarentur. Quæ res Dei operibus ad Sanctorum memorias factis fidem aſtruebat certiorem, & gratam beneficiorum operumque Dei memoriam in piorum animis refricabat, ac demum veram præſentis Eccleſiæ confeſsionem ac Religionem veluti Chriſto eiuſque Sanctis acceptam fortiùs commendabat.

In purgat. quorũdam articulorũ.

Deus per miracula Sanctos reddit illuſtriores, ſuumque amorem erga illos & nos pulchrè cõprobat.

a Li. de laude Sanctorum Martyrum ca. 49.

b Lib. 1. de cultu imaginum.

Pſal. 115.

Complures veteres de Sanctorũ ſcripſiſſe miraculis, quæ olim etiã publicè in templo recitabantur.

Libr. 22. de Ciuita. Dei c. 8. Et Ambroſ. ſer. 91.

Quarta propoſitio de authoritate miraculorum nõ labefactãda ob quorũdam abuſus.

Quarta propoſitio: Veris miraculis, quæ per Sanctos fiunt, non propterea eſt derogandum, quòd quidam ſiue prædicatores ſiue ſcriptores falſa pro veris, & dubia vel commentitia miracula pro certis euulgent, aut populo vendirent. Non enim mendacium veritati debet præiudicare, & hominum vitia vanaque commenta ſanctis & probatis eorum miraculis non magis incommodant, quàm Chriſti & Apoſtolorum miraculis officiunt ſuis præſtigiis Antichriſtus & Pſeudoprophetæ. Siquidem ex ſcripturis conſtat fore, vt hi dæmonum ſatellites ſummique impoſtores ad ſuum impium inſtitutum ornandum prodigia quædam aliquando inuehant & oſtentent. Cæterùm ad hominum improbitatem in præſenti Eccleſia coërcendam, ne vera falſaque miracula permiſceant, ac eo ipſo dedecorent religionem, prouidè & ſapienter in Tridentino Concilio ſancita lex eſt, neque noua miracula admittenda, nec nouas Sanctorum reliquias recipiendas eſſe, niſi Epiſcopo recognoſcente & approbante, qui, ſimulatque de his aliquid compertum habuerit, ea indicare poſsit, quæ adhibitis in conſilium Theologis, aliisque viris bonis veritati & pietati conſentanea eſſe videbuntur. Peccant hic interim, nimiumque ſibi permittunt aduerſarij, quemadmodùm Foxus, Balæus, Gaſtius, Caſparus Goltvvurm, Hockerius, Hamelmannus, ac inprimis Magdeburgici Centuriatores, hiſtorici ſæpe mendaces, rhetores fatui, Theologi peruerſi, & in miraculis tùm iudicandis, tùm perſtringendis non ſolùm hæretico, ſed etiam Lucianico ſpiritu obcæcati, eoq; potiſsimùm intenti, vt ſuum vetus odium expleant in Eccleſia Catholica proſcindenda. Adeò nihil illis in Eccleſiaſtica hiſtoria Sanctorumque miraculis placet, ſed apocryphum, vanum, friuolum, ementi-

2. Theſ. 2. Matth. 24.

Noua miracula nouæq; Sanctorũ reliquiæ non ſine iudicio Epiſcopi debẽt admitti.

Nouatores peruerſè de miraculis iudicare, quę de Sanctis celebrantur.

ementitium, adulterinum ſtatim habetur, & ad dæmonum præſtigias inuidioſè reiicitur, quicquid nouæ ipſorum doctrinæ cum Luthero uatæ placitis aduerſatur, & aliquam veteris Eccleſiæ traditionem atq; conſuetudinem, à qua illi ſemper abhorrent, redolere videtur. Faceſſat autem profana iſtorum temeritas, qui dum MARIÆ & Sanctorum miracula ob impuros affectus tam iniquè cēſent, ac velut iu exilinm relegant, primùm autbori & effectori Deo, qui iu ſuis Sauctis poteus, mirabilis ac glorioſus nō minùs eſt, quàm à Propbeta dicitur, ſuum tollunt honorem: deinde Sanctos ipſos (tam electa Spiritûs ſaucti orgaua) laude debita ſpoliant: tùm fide dignos teſtes, qui vera de illorum miraculis prædicant, peruersè traducunt, ac poſtremò ſuæ vanitatis luculentum ſpecimen præbent, cùm, quod ipſi uon aſſequuutur, incredibile ac ridiculum eſſe fingunt, ac ethuicis potiùs iu profauis hiſtoriis, quàm Eccleſiaſticis authoribus iu ſacris ſępeuumerò aſtipulantur. Eſt humani quidem intellectûs acies tàm imbecillis, vt Diuiuorum operum, per quoſcunque tandem fiant, cauſas penetrare nou poſsit, nihilque magis quàm nimia curioſitas, fidei ſimplicitate remota, in ſacris percipiendis homines impedit, & in omnes abduciterrores. Præclarè autem docet Auguſtinus, quòd in rebus miris ſiue miraculis ſumma credendi ratio ſit omnipotentia Creatoris. Magno igitur ſtudio cauendum eſt Orthodoxis, ne tragicis vocibus Nouatorum aduersùs MARIÆ & Sanctorum hiſtorias atque miracula importunè vociferautium moneantur, neque tam leuiter antiquitatis monumenta & teſtimonia, licet prima froute quiddam aſperum ſonent, ſibi eripi patiantur, aut ipſi etiam reſpuant nauſeabundi. Etſi euim quæcunque de Sanctis leguutur, pari gradu certitudinis ac reuerentiæ, vt ita loquar, amplectenda non ſuut, ſed alia quidem aliis præſtantiora, maioreque fide digna meritò exiſtimantur; tamen non eſt cuiuſuis hiſce de rebus ferre iudicium, quas qui vel omninò uegligunt, vel ſuperbè contemuunt, in VValdenſium & Vuicleuitarum damnatos errores facilè prolabuntur.

Pſal. 67.

Multis modis peccare nouos cenſores miraculorum, quæ in vera Eccleſia per Sãctos facta ſunt atq; fiunt.

In Sanctorũ miraculis nō quid nobis videatur, ſed quid Deus poſsit & faciat, eſſe ſpectãdum.

Li. 21. de Ciuit. Dei c. 7.

Nouatorum vociferationes cõtra Sanctorum miracula Catholicis eſſe cõtemnendas.

Difficile eſſe ac periculoſũ aduerſus communem bonorum opinionem miracula quędam improbare.

Quinta propoſitio: Sanctorum miracula conuellere, aut prorſus inficiari antiquum & proprium eſt illorum inſtitutum, qui aduersùs Chriſtum eiusque Eccleſiam funeſtiſsima bella geſſerunt, & Chriſtiani uominis hoſtes longè infeſtiſsimi extitêre. Fecerunt id omnium Hæreticorum primi Patriarchæ Phariſæi; vtpote qui haud ſine aperta blaſphemia Chriſti Domini & lectiſsimorum eius diſcipulorum miracula virtuti ac poteſtati dæmouum attribuerunt. Si euim patremfamiliàs Beelzebub vocauerunt, quantò magis domeſticos eius? vt Euangelicis verbis vtamur. Fecerunt Porphyrius rabidus in Chriſtum canis, immanis Eccleſiæ perſecutor Diocletianus, & profani complures dæmonum cultores Ethnici, Euangeliique hoſtes acerrimi, qui Martyrum miracula dæmouum præſtigiis deputârunt. Fecerunt in Dei Filium coutumelioſi Arriaui, à quibus hæ voces iactabantur: *Non ſunt iſti Martyres, nec torquere diabolum, nec aliquem liberare poſſunt: non ſunt dæmonum vera tormenta, ſed ficta & vera compoſita ludibria*; ſicut [a] Ambroſius teſtatum reliquit. Fecerunt id deniq; perfidiâ inſignes, & anathemate perpetuo damuati hæretici Eunomius & Vigilantius, quibus contra lucu lentas & omnibus conſpicuas Martyrum virtutes libuit diſceptare, atque impudenter excipere; [b] Hieronymo teſte. Horum ergo ſiue parentum, ſiue maiorum veſtigiis tàm pulchrè Nouatores inſiſtunt; dum caninam ſuam facundiam in ſanctiſsimos Patres exerunt, quos belli homines & Magos & Necromanticos aliquando faciunt, quorumque miracula & Antichriſti notas & dæmonis prodigia petulantiſsimè vocant. In quo calumniandi genere valent plurimùm ſcriptores Magdeburgici, feruet quoque [c] Caluinus, qui pro ſuo candore Sanctorum miracula confirmationem ſuperſtitiouum nominat, ſicut & [d] Beza porrò Satanæ banc operam miniſteriumq; iniquitatis appellat. Nec minor [e] Illyrici eſt impudentia, publicè vociferantis, horum miraculorum uullum apud nos eſſe fiuem, eaque ſigna bominum fraude confingi, & ad ſtultam referri ſuperſtitionem. His accedit qui non ita pridem inſanas voces rurſus effudit [f] Heerbrandus, & ne parùm maledicus atque mendax eſſe pergat, ſic audet ſcribere: *Miracula quæ iam fiunt ad Sanctorum inuocationem, nec nos ad ipſos, ſed ad Deum huius mundi referimus, quia à Deo vero ad idola, quæ fabricantur Papiſtæ, & figmenta cordis humani, imò ad diabolum ipſum abducunt.* O blaſphemum cenſorem, qui iu acceptum gratiæ ſpiritum tam eſt contumelioſus, vt quod ſummo Deo Deique digito debet aſcribi, quo duce ad

Quinta propoſitio de primis & præcipuis caluniatoribus miraculorum Eccleſiæ, quos nūc ſectarij æmulātur.

Matth. 12. Luc. 11.

Matth. 10.

a Ser. 91. de inuentione corporũ Sãctorũ Geruaſij & Protaſij.

b Li. contra Vigilant.

Qui hodie Sanctorũ miracula virulentè proſcindant.

c In harmonia Euangelica.

d l. 1. iuſtit. Chriſt. c. 4. Sect. 16.

e In Centu. 1. mēdaciorum Papiſticorum.

f In theſib. hiperaſpiſt.

Expenſio verborum maledicẽ Heerbrãdi de Sanctorum miraculis.

Sanctorum memorias & olim facta ſunt, & nunc fiunt miracula, id verò nequiſsimo Belial, & principi tenebrarum tribuit, atque ab omnibus tribui poſtulat. Hoc eſt vtique non ſolùm humani, ſed & peruerſi hæreticique cordis figmentum: hoc nouum idolum à nouis ſectariis fabricatum, quod ipſi vulgò tantùm non pro Dei verbo imperitis colendum adorandumque proponunt. Affingant autem quæcunque velint Catholicis Sanctorum cultum exercentibus, eorumq; miracula celebrantibus; nunquàm id tamen probauerint, à nobis idola eſſe fabricata, vel Sanctos vllos in idola conuerti Catholicis, ac demum homines in veteri Eccleſia per quæcunque miracula, & per quemlibet receptum ſolennemq; cultum Sanctis exhibitum, à Chriſti honore Deíque cultu ad diabolicum cultum abduci.

Quorſum per ſectarios tantopere laboret Satan, vt Sanctorum miraculis derogetur.

Sed enim iſthæc aliaque putida, & æquè nefaria conuicia per ſuos ſatellites euomit Satan, vt ſplendidam verorum miraculorum lucem, quam in ſuam & Sanctorum gloriam clementer accendit Deus, in vera Eccleſia vel extinguat penitus, vel obſcuret. Nec enim ignorat, eximiam conſolationem, multumque vtilitatis cum his miraculis coniunctum; vnde credentes etiam in ſyncera fide & doctrina confirmentur, atque à Synagoga malignantium vera Dei Eccleſia internoſcatur. Nam inter alia, quæ Catholicum pectus in auita & Orthodoxa religione confirmant, illud etiam non ſanè poſtremum eſt, quod cum Auguſtino Orthodoxus quiſque ſuo iure profitetur: TENET me in Eccleſia Catholica conſenſus omnium populorum: tenet authoritas miraculorum [non Veterum tantùm videlicet, ſed etiam in Eccleſia Catholica ſemper vigentium, vt Orthodoxorum prædicatio Dominum cooperantem habeat, & ſermonem illa confirmet ſequentibus ſignis. Confirmat ſanè in hunc vſque diem tùm Laureti per Deiparam Virginem in Italia, tùm Compoſtellæ per Iacobum Apoſtolum in Hiſpania, tùm Argyræ & Catanæ per Philippum Confeſſorem, & Agatham Martyrem in Sicilia, tùm Oetingæ per eandem rurſum Virginem matrem in Germania. Confirmat, inquam, eas virtutes in Eccleſia Catholica paſsim exerens, vt liuidi aduerſarij tantum ſplendorem in ſuis ſpeluncis & tenebris haud ſine moleſtia queant aſpicere, pij verò inde ſumma cum voluptate ſummum Deum in Sanctis ſuis glorioſum prædicare & colere non ſatis poſſe videantur.

Contra Eccleſiam Manich. c. 4.

His miraculis Catholicos eorumque fidem valde cõfirmari ac recreari. Deum etiamnũ per Sanctos miracula paſſim operari in Eccleſia.

Nec dormit interim nequiſsimus ille Satan, qui cùm Dei ſit velut ſimia, & per ſuos ſatellites eorumque Patriarchas adhuc edere miracula prohibeatur, quam poteſtatẽ negari hæreticis Clemens etiam & Irenæus comprobant, nouam fallaciam adhibet, qua ſuorum in noua Synagoga doctorum & nuditas & turpitudo apud rudes ſaltem vtcunque contegatur. Cùm enim hi legitimæ vocationis & confirmatæ doctrinæ nouæ, quæ miraculis nouis aſtruenda erat, teſtimonio careant, impoſtor Orbi perſuadere conatur, ſicut & ipſi fortiter clamitant, ne Catholicis quidẽ vera eſſe miracula, & ſi quæ fortaſsis de Sanctis celebrantur, ad regnum Antichriſti ea pertinere, nouis miraculis opus non eſſe, prima ſufficere, quæ in Apoſtolicis literis exprimuntur: quare fruſtrà ab ipſis noua ſigna poſtulari, qui ad Apoſtolica prouocare poſsint. Hac via demum cæcos eò perducit cæcorum ille dux & tenebrarum Princeps, vt non modò Sanctis, ſed etiam Chriſto Domino miraculorum gratiam in ipſa Dominica cruce, & ſacroſancta Euchariſtia, multiſque aliis Sacramentis detrahat impudenter. Etenim quæ myſteria tot retroactis ſæculis non ſine ſumma religione colit Eccleſia, hæc pro rebus magicis haberi, & tanquam impios cultus Antichriſti damnari, ac demum vbique gentium aboleri debere contendit. O Satan Satan, itáne cum tuis artibus & fraudibus perpetuò latere confidis, vt quòd iniquitatis myſterium in Eccleſiæ perniciem operaris, atq; ad inuehendum atheiſmum promouere non deſinis, id nullus deprehendat? At verò ſi ab impoſtoris Satanicis cauere placet, in ea demum Eccleſia firmiter acquieſcamus, quæ indiuiduam ſignorum & doctrinæ coniunctionem tenet, quæque præſentem Chriſti gratiam partim Catholicæ doctrinæ conſenſione, partim Conciliorum grauitate, partim miraculorum maieſtate commendat; quicquid demum Ægyptiacæ ranæ coaxent. Sed ad noſtram Virginem axiomata reliqua propriùs conuertamus.

De Satanica fallacia, per quam ſectarij excuſãt ſeſe, quòd nouæ ſuę doctrinę noua non addant miracula.

L. 2. Recognitionum. Lib. 2. c. 31. & 32.

Satanam hodie laborare, vt per Sectarios primùm Sanctorum, & deinde Chriſti miracula improbet ab. oleatque.

Eccleſia vera, inter alias notas habet & maieſtatem miraculorum.

Sexta propoſitio: Quam miraculorum virtutem & gratiam Deus Sanctis ſæpè aliis, cuiuſcunque illi ordinis fuerint, poſt mortem impertiuit, nimirùm vt de capitis Chriſti maieſtate, & de membrorum eius gloria, déque Chriſtianæ fidei veritate, &

Sexta propoſitio de Mariæ propriis miraculis, quę per illam Deus operatur.

Catholicæ innocationis fructu certiores eſſemus, eandem virtutem & gratiam multò ſanctiſsimæ & auguſtiſsimæ matri ſuæ, quam nulli illuſtrium cedere quidam affirmat, neutiquam denegauit. Nihil enim moramur nugas Marbachij hoc modo cauillantis:

In lib. de miraculis contra Eiſengreinium.

MARIA in nullo fuit vnquam Eccleſiæ miniſterio, nec ſcriptura meminit alicuius miraculi ab illa perpetrati. Quomodò igitur vel ipſa per ſe, vel Chriſtus per ipſam miracula edere poſſet? Primùm enim nimiùm imperitus eſt, qui donum miraculorum miniſterio Eccleſiæ magis quàm Dei potentiæ alligatum videri poſtulat, quique neſcit matrem Domini, ſummo ſanctiſsimóque miniſterio, quod in terris nulli alij contigit, demandatum fuiſſe, atque ita eandem excelluiſſe, vt præcipuos Eccleſię miniſtros Apoſtolos, ſi Melanchtoni credimus, ſuis conſiliis rexerit ac gubernârit.

Refutatio Marbachianę cauillationis.

In 2. part. Chronic. Carionis.

Præterea quid ineptius, quàm miraculorum donum idcircò MARIÆ adimere, quòd de illa nuſquam Scriptura ſacra loquatur? in qua neque Chriſtus linguarum dono fuiſſe præditus expreſſè aſſeritur, & alia multa quæ ille aliòquin habuit, docuit atque fecit, prætermittuntur? Sed nota iſtorum ars eſt & conſuetudo, qui cum Arianis ab authoritate negatiuè, vt in ſcholis vocant, tàm libenter quàm ridiculè argutantur; & rurſus quæ illic traduntur, velut ſoli ſapiant, pro ſua libidine, quicquid viſum ſit Patribus, ſibi ſumunt interpretanda. Quantò autem rectiùs Thomas Aquinas docuit, MARIAM vti Chriſto ſecundùm humanitatem fuiſſe proximam, ſic etiam præ cæteris maiorem ab illo gratiæ plenitudinem obtinuiſſe, & licet ſapientiæ donum, gratiamque virtutum ac Prophetiæ acceperit excellenter, tamen donorum atque virtutum ſuo ſexui non congruentium vſu caruiſſe.

In 3. parte q. 27. art. 5.

Deipara excellẽter habuit dona ſpiritualia, ſed non vſum omnium, ſicut neque miraculorum.

Nec ſanè decebat, quod ad vſum miraculorum attinet, quibus doctrina Euangelij à Chriſto eiuſque diſcipulis primùm confirmanda erat, non decebat, inquam, vt aut Virgo mater, aut Ioannes Baptiſta in Euangelij exordio miraculũ vllum ederet. An verò hinc ſcitè Marbachius colliget, vtriuſque perſonæ, quâ nihil in Euangelio poſt Chriſtum eſt illuſtrius & ſanctius, nullum etiam poſt mortem miraculum extitiſſe, quo Deus hoſce lectiſsimos homines, ſibique chariſsimos in terris illuſtraret, Eccleſięque ſuę commendatiores redderet?

Nec Mariæ, nec Ioanni Baptiſtę congruebat initiò facere miracula.

Perſuadeat hoc, ſi velit, ſuis auditoribus Marbachius: nos plurimis & ampliſsimis venerandæ antiquitatis teſtimoniis, quæ poſtea proferentur, longè aliter ſumus edocti, & ab Andrea Cretenſi, qui celebris Archiepiſcopus fuit Hieroſolymis, non temerè ſcriptum nouimus, miraculorum effectricem ab omnibus decantandam Deiparam eſſe Virginem, cuius idcirco ſacrum corpus, ipſumque Dei ſacrarium ad ſepulturam elatum, multis ſtatim & eximiis claruit miraculis, vt præter alios [a] Damaſcenus & [b] Metaphraſtes aſſeuerant.

In 1. Encomio de dormitione Virginis.

Miraculorum effectrix Maria dicta.

a De dormitione ſanctiſſimæ Dominæ noſtræ Deiparæ.

b Ser. de vita & exitu Deiparæ.

Septima propoſitio: Nimiùm curioſi atque ſcrupuloſi ſunt cenſores, qui nulla noſtræ Virginis miracula, niſi ab antiquiſsimis tradita ſcriptoribus recipiunt atque probant. Eſt enim media tenenda via, vt in Marianis miraculis admittendis & confirmandis neque nimiùm faciles, neq; rurſus plus æquo difficiles ac moroſi eſſe velimus.

Septima propoſitio de Mariæ miraculis, non nimiùm rigidè temereque cenſendis.

Sicut enim Eccleſię hoſtes in eo peccant, quòd ad ſolas ſcripturas nunquam non prouocent, & èx illis peti velint omnia, id quod fieri poſſe negant [c] Epiphanius atq; [d] Baſilius: ſic & quidam immodico rigore delinquunt, quoniã hiſtorias & miracula, etiam quæ nihil abſurdi ac duriuſculi continent, ſine peruetuſtis, certis & claſsicis authoribus ægrè amplectuntur, & amplectenda eſſe cenſent.

c Contra Apoſtolicos.

d Li. de Spiritu ſancto c. 27. & 29.

Etſi enim omnia quæ in hoc genere leguntur, eiuſdem non ſunt ponderis & authoritatis, ſicut & antea teſtati ſumus; tamen quia charitas nõ eſt ſuſpicax, & temerè aliena iudicare prohibet Chriſtus, ſapidique cibi ob vitium palati pro inſipidis nonnunquam habentur, & demum paucorum eſt ſacris de rebus ſolidè diiudicare, minùs in eo quidem erit periculi, ſi à bonis probabiliter narrata, & à doctis non reiecta, quæ ad piorum ædificationem faciant, recipiantur, quàm ſi eadem faſtidioſo & contentioſo præfractóque animo repudientur.

Matth. 7.

Chriſtianorum eſt ſcripta Veterum de Mariæ miraculis ac ſimilib. rebus cãdidè interpretari.

Sunt quæ licet Eccleſia non confirmauerit, neque ſcriptores noti expreſſerint, tamen Maiorum traditione, & ipſa rei euidentiâ comprobantur; vt noſtro etiam ſæculo veritas nulla tergiuerſatione celari, nec ſine pudore negari poſſe videatur. Nos verò ex plurimis pauca eiuſcemodi miraculorum exempla proponemus, ſimulque authores & fontes, à quibus accepta ſint, bona fide patefaciemus.

CAPVT DECIMVM NONVM.

Memorabilia exempla duo; nimirum Andreæ Chij Martyris, & Ioannis Damaſceni præſtantis Theologi, qui ambo cùm à barbaris hoſtibus immaniter tractarentur, nō modò Deiparam inuocârunt, ſed etiam præſentem inuocationis fructum nō ſine manifeſtiſsimis miraculis retulerunt, aliisq́; publicè demonſtrârunt.

Propoſitio de ſequenti tractatione.

LIBET hoc loco exempla duo illuſtria repetere, plura dabimus poſteà, quę de noſtræ Dominæ miraculis perſpicuè loquantur, & inuocationis ad illam factæ vtilitatem maximam atq; certiſsimam probent. Prius à Georgio Trapezuntio, poſterius à Ioanne Patriarcha Hieroſolymitano mutuabimur; quoniam in vtroq; non parua eſt rerum cognatio atq; ſimilitudo. Etſi verò autor verus non eſt Trapezuntius, vt qui ſub Friderico III. Cæſare ſcriptor celebris extitit, tamen de fide præſentis hiſtoriæ ab illo deſcriptæ nullus eſt ambigendi locus, quum Græcus ipſe in Creta natus, de Græco Martyre non alia teſtetur, quàm quæ in medio Græciæ, & in Regia vrbe per Magiſtratum publicè geſta, neque minùs Latinis quàm Mahometanis nota, ac eo tempore plurimis viſa, audita, comperta fuerunt. Vt autem ſine fuco ſimpliciter veritas narretur, eaque narratio maiorem fidem habeat, viſum eſt Trapezuntij verba nondum (quòd ſciam) typis excuſa proponere, ac mirabilem hiſtoriam, vt in Italia ſcriptam illam accepi, omnibus communicare. Hinc verò luce clarius cognoſcetur, quàm præclaræ fidei & inuictæ fortitudinis iuuenis Andreas ille fuerit, vt ſanè veteribus Martyribus meritò conferatur, quantumq́ue fructus & roboris ex eo ceperit, quòd in acerbiſsimis tormentis, ſummiſque doloribus ſubinde matrem Virginem inuocârit. Hiſtoria ſub Paulo ſecundo Pont. Max. contigit, & primo quidē eius Pontificatus anno in vrbe Conſtantinopolitana. Scribit igitur in hunc modum Trapezuntius.

Cur ſequens hiſtoria de Andreæ martyrio in dubium vocari nō debeat.

Fructus hiſtoriæ ſequētis colligendus.

Hiſtoria de martyrio Andreę Chij memorabilis.

Quando iam triennio è Creta Conſtantinopolim nauigâſſem, vniuerſam illam vrbem cum Gallata ſimul in admiratione atque gaudio reperi non paruo, propter ſingulare ac inauditum multis temporibus Andreę de Chiio pro Ieſu Chriſti paſsione martyrium. Fuit enim paulò antè mirabili conſtantia per gratiam Dei geſtum. Nam ego quidem menſe Nouembri applicui, anno ab incarnatione Domini M. CCCC. LXV. Andreas verò Martyr Chriſti præcipuus 29. die menſis Maij eiuſdem anni coronam Martyrij miſericordiâ Chriſti conſecutus, in cœlos aſcendit ad eum, pro quo multos cruciatus ſuſtinuit. Verùm quod admirabilius ritè conſideranti videbitur, illud eſt, quòd niſi Andreæ martyrium diuinitùs deſtinatum diuina gratiâ Chriſtianis opem tuliſſet, & animos eorum firmâſſet, magna in eos clades, ac ærumna ingens ab inimico generis humani, procellæ in morem fuiſſet effuſa. Quidam enim, quem honoris cauſa non nomino, ex Trapezuntana ortus orbe, Peripateticorum Philoſophiæ Profeſſor, ſiue ſua ſponte, vt multi aiunt, ſine impulſus neſcio, nec, ſi ſciam, dicere auſim, Crucem Domini negauit, & Mahometo adhæſit. Quarè Turcarum Rex elatus, virum quendam, cuius nomen me fugit, ipſumq́ue Trapezuntium militiæ peritiſsimum in carcerem coniecit: dignum ratus, vt Philoſophum concinem ſuum volens noléns ue imitaretur; cupiebat enim eius operâ vti militari. Cumq́ue Chriſtiano non confideret, ad Mahometum intrudere cupiebat. At ille animo Martyr dicebat: In delicijs educatus, maiore ſpe ipſarum, Chriſti crucem negauit: Ego autem qui pro Imperatorem eo mortali tot tantosq́ue labores cum Scythis bella gerens tuli, vulneraq́ue excepi (dixit & aperto pectore cicatrices oſtendebat) pro Imperatore cœleſti mortem timebo? abſit à me tanta inſania. Quæ mens præterea eſſet mea, vel potiùs quæ ſtultitia, veritatem doloris fugiendi cauſâ prodere, ac æterna cœleſtiaque regna repudiare, Mahometoq́ue adhærere, vt bellorum labores ſubeam, pericula magna pro Imperatore mortali ſuſcipiam, gladios in Chriſtianos Chriſtianus ipſe natus diſtringam? & de-

Quoto anno Chriſti, quo mēſe & die hic Andreas Martyr effectus ſit, eiuſque martyrium ad aliorum ſalutē diuinitùs ordinatum fuiſſe.

Philoſophus quidā Peripateticus Trapezuntius è Chriſtiano factus Mahometanus.

Exemplum cōſtantiæ fidei in homine militari & Trapezuntino.

& denique in mortem ruere, quam fugiendam cenſuit Philoſophus; vt in æternam ac vetam mortem deferar præceps? Hæc ille.

Andreas Deiparæ vouet perpetuũ cœlibatũ, & ſtatim ex morbo conualeſcit, totuſq; mutatur in virũ ſpiritualem.

Verùm dum hæc Conſtantinopoli fierent, Andreas febribus grauiter laborabat, cęlibemq; ſe perpetuò fore Reginæ miſericordię Virgini vouit, ſi euaderet. Sedatis illicò febribus, paulò pòſt quaſi ex morte ſurrexit, & albis ſe veſtimentis induit, vt ſcilicet nunq̃ obliuiſci poſſet mundicię corporis, quam Creatoris obtulit Matri. Cõſtantinopolim deinde petijt, nõ vt mercator, aut vagus quidã magnarum vrbium viſendarum cupiditate. Summa enim in iuuene viginti & ſeptem annorum grauitas atque cõſtantia illucebat. Raro quis inane verbum ab ore ipſius excidiſſe audiuit: à ioco enim penitus erat alienus. Cur igitur iuit? à gratia Dei, vt ego arbitror, ad Martyriũ vocabatur, vt & ipſe in cœlis Chriſto cũ aliis Martyribus aſsiſteret, & omnibus ꝓdeſſet, qui Philoſophi ſiue leuitate, ſiue terrore fuerant cõturbati. Statim cùm in vrbẽ applicuit, accuſatus fuit, quòd cum Chriſtianis conuerſaretur, Eccleſiaſque viſeret; quaſi Chriſtianus ſumma cum religione ac deuotione homo, qui Crucem Alexandriæ negauit, conculcauit, ſputis fœdauit, & demùm in ſtercora proiecit. Hæc mercatores Ægyptij, qui tunc in vrbe aderant, ad Iudicem detulerunt, ſeque ipſos vidiſſe eum negantem confitentemque, quòd Mahometo adhæreret, audiuiſſe atteſtabantur. Trahitur in iudicium Andreas iniquum, accuſationeq; recitata, nunq̃ ſe à Chio, vbi natus, educatuſque fuit, niſi tunc, receſsiſſe affirmabat, idque multis teſtibus approbabat, vniuerſamque Chij ciuitatem hoc ipſum ſcire aiebat. Tunc Chriſtianorum multitudo, quæ circumfuſa ſtabat, Si Chriſtianorum teſtimonium in huiuſmodi cauſa refutandum eſt, inquit, Mahometiſtarum quoque ſimiliter non recipiendum. Nam ſicut nos Chriſtianum falſò accuſatum iuſtè defendimus, ſic Mahometiſtæ accuſationem ſuorum veram eſſe contendunt. Quarè prætermiſsis teſtibus res ipſa quærenda eſt. Non aliter igitur quàm Iudæi ſecundùm Moſaicam legem, circumcidi ſuos Propheta veſter iuſsit. Quare ſi genitalia huius membra ſimili nota læſa ſunt, morte iurè plectetur; ſin minimè, cum ipſa re cauſa determinetur ſua, & nihil ambiguitatis hominum animis remanebit. Spoliatur interea miles Chriſti, nuduſque à tanta multitudine aſpicitur: nullum in eo indicium, nulla circumciſionis macula, nullum Mahumetiſtarum apparet veſtigium. Exclamant ex lætitia Chriſtiani, Confundantur aduerſarij, & victi penitus proſternantur, niſi diabolico aſtu adiuti expoſuiſſent moris eſſe in Ægypto, minoris homines ætatis circumcidi, maioris, ſi ad Mahumetum Dei Prophetam conuertantur, circumcidi, ſi volunt, ſi verò abhorrent circumciſionem, nullo cogi modo poſſe; quoniam meliùs ſit lucrari animam hominis ex toto nobis corde adhærentem in cæteris omnibus, præter circumciſionem, quàm reiicere, quoniam circumciſionem reformidet. His rationibus, vel magis quia ſectæ fauebat ſuæ confiſus Iudex, nullã ſe pronuntiare ſententiam velle in re tanta dixit, niſi Regem cõſuluerit. Ita enim moris eſt in cauſis ambiguis atque arduis. Regem igitur, in carcerem coniecto milite Chriſti, conſultum adijt, cui omnia, cùm retuliſſet, interrogatus de ætate ipſius, habituque omni corporis, Iuuenis, inquit ipſe, animo inuictus atque magna ſtaturâ, grandibus oſsibus atque neruis conuallatus. Rex qui tales homines in militia habere cupit. Vade, inquit, & primùm illi, ſi noſter voluerit eſſe, offerimus Centurionatum in militia noſtra: deindè, prout in virtute ipſum valere conſpexerimus, ad maiora prouehemus. Quòd ſi beneficijs non commouebitur, minis atque terrore ipſum concutias, & ſi neutra poteris præualere viâ, capite plectas.

Andreas Conſtantinopoli accuſatus, quid reſponderit ad innocentiæ ſuę defenſionem.

Andreas à quibuſdã defenſus corã Iudice Mahometano.

Andreas coram turba nudatur, & nuditate ipſa probat ſe nõ eſſe circũciſum more Mahometano.

Mos Ægyptiacus, quatenꝰ circũcidãtur Chriſtiani.

Iudex iniquus Andream in carcerẽ iubet reduci, furenſq; Regẽ de illo cõſuluit.

Quomodò Rex Andreã ſibi ſtudeat conciliare.

Andreas partim ſilentio, partim oratione cõtemnit oblatã Regis munificentiam.

Altero igitur die producto ipſo, primùm Regis pollicitationes exponuntur mirabili cum amplificatione: Quòd caput ſtatim eris Andrea centum militum, & à priuatorum tractus conditione, cum Principibus connumeraberis, quòd facilè virtus & diligentia tua extollet te ad maiora. Verùm cùm Martyr Chriſti nihil reſpondendo cõtemnere oblata videretur, qui circumfuſi erant veritatis hoſtes, alij argentum atq; aurum, alij veſtes, alij ſuppellectilem variam pollicebantur. Cumq; in ſilentio acriùs perſeueraret, Quid, inquiunt, ne verbis quidem tuis nos dignos putas? Digni quidem, ait, vos eſtis multò maioribus, quàm ego dicere aut excogitare queã: ſed res quas offertis, nulla reſponſione ſunt dignæ. Quid enim caducam hanc vitam atq; mortalem putatis magni aliquid habere, quo cœleſti ſit pręponenda? Erras, ipſi reſpondent, nam

Andreæ reſponſio, cũ refutatiõe illorũ, quæ promittebantur.

Vox digna Martyre, q ſe paratū offert ad omnē cruciatū p Chriſti nomine.

nos & ad illam tibi viam aperire ſtudemus, & hanc inſuper tibi fœlicem reddere conamur. Non cohærent, inquit, caduca æternis, non fœlicibus miſera, non prophana beatis: ſed quid opus eſt verbis? Ego fœlicitatē huius ſæculi nihili facio: ego crucem, paſsionem, ſepulturamq́; Chriſti mei, auxilio illius fretus nunq̄ negabo; ſtatuite in me quicquid malueritis: vnum rogo, ne me verbis ampliùs tenete.

Andreas à Mahumetanis acerrimè flagellatus. Quō Mariā Andreas privati inuocārit ſui agonis tempore.

Cuiuſdā Chriſtiani adhortatio, vt Andream in agone ſuo cōfirmet.

His dictis coniectus illico in carcerem, vinculis cathenatus, pedibus atque manibus alligatus, ad meridiem ſequentis diei, qui fuit 20. Maij, iacuit. Poſt meridiem ſtatim protrahitur, & in partem vrbis quę Orientē ſpectat, prope mare ducitur, vbi ad patibulū nudus alligatus, flagellis atque loris cæditur, acriusq́; quàm dici poſsit, principiò flagellorum & verberum contremuiſſe dicitur, & manibus ad pectus contractis, ac digitis in pugnam compreſsis, magna exclamaſſe voce: Virgo MARIA adiuua me. Inde pedibus altero ad alterum adductis, ſtetit rectus in eiſdem veſtigiis, mirabile dictu, vſque ad ſolis occaſum. Intereà dum miles Chriſti his cruciatibus exercetur, Trapezuntius ille, de quo ſuprà retuli, è feneſtra turris, in qua fuerat incluſus, prominens clamabat: O fęlicem Chriſtianum, ô beatam quæ te genuit, Inſulam, ô nobiliſsimum atque omni laude dignum genus, vnde ortus es: Vtinam iſthic eſſem tecum, vt eadē paterer pro Chriſto. Hæc aliaq́; vociferabatur, martyrij coronā, vt arbitror, deſiderans. Carnifices autem Andrea reducto, multis precioſa membra flagellis loriſq́; fœdè dilacerata, vngunt vnguentis, cibum quoq; atq; potum ad fulciendam in corpore animam de Medicorum conſilio, quorum multi ac peritiſsimi aderant, obtulerunt, ac aquam, in qua non paruum defecati auri pondus bullierat, conducunt ad bibendū. Id faciebant, quò longior vita eius aliquid ad negationem Crucis afferret, ſimul & oſtenderent, quanti vitam facerent eius; fortè ętiam quoniam cum Chriſtianis enutriti, & nonnulli eorū Chriſtiani fuerint. Nec ignorabāt, quomodò Martyres Chriſti olim in die cruciabantur, & in nocte conualeſcebant. Quarè timentes, ne id diuinitùs eueniret, medicamentis ſuis occultare veritatem ſtudebant.

Andreas à carnificibus & Medicis poſt grauem flagellationē refocillatur in carcere.

Martyres olim ſicut Andreas, in die cruciati, nocte cōualeſcebāt.

Andreas ferreis vnguibus dilaceratur.

Ad Mariam altera inuocatio Martyris.

Vigeſima prima eiuſdem menſis die rurſus producitur, denudatusq́ue ferreis vnguibus tergora, & quæ pridie eius diei fuerant flagellata dilacerantur. Nec quicquam aliud fecit dixitq́ue miles Chriſti; quanq̄ priùs contremuit in principio, manusq́; ad ſe adduxit, digitos in pugnos contraxit, pedes in eiſdem veſtigiis tenuit, magnaque voce clamauit: Virgo MARIA iuua me. Sic Trapezuntius etiam eadem quæ pridie vociferabatur, è turri iterum atque iterum repetebat. Adueniente nocte vnguentis illinitur, ſimiliter & medicamentis atque aquis, in quibus magna virtus auri fuerat infuſa, ſuſtentatur, quaſi charam Crucis hoſtes ſalutem eius haberent, magnam ijs rebus ineſſe virtutem prædicantes, Spiritus ſancti gratiam in Medicorum peritiam, cibique ac potûs commoditatem deriuantes. Illuceſcente namque die ſanus omninm martyr Chriſti apparuit, quę res medicamentis fieri non poteſt, quæ cùm naturaliter agāt, longiore indigēt tempore, frequentationeq́; cōueniente, ne digeſta in dubiū aliquid cōferāt: quod tn̄ minimè facere poſſunt, ſi denuò corpus ac ſępius exagitetur, ſine etiā atrociùs crucietur; quæ virtus opem afferre poteſt, præter diuinē profectò nulla. Vigeſima ſecunda eiuſdem menſis die, producitur ſimiliter poſt meridiem, ac manus & pedes ſic torquentur, vt ne digitorum quidem articuli, nec cubitus, nec genua in locis ſuis remanerent, ſed locis ſuis omnia ſalirent; qui dolor maximus omnium eſt. Cętera ſimiliter geſta dictaq́; nō ab ipſo ſolùm, quæ tamen nihil aliud, niſi; Virgo MARIA iuua me, in principio dolorum, idq́; ſemel clamabat, verùm etiam à Trapezuntio illo, qui martyrium ſic expetebat, vt multis etiam Mahumetiſtis audientibus ſæpiùs repeteret, quę dicta ſuperius ſunt, Medicorum quoque diligentia ſimiliter, imò etiam maior fuiſſe dicitur.

Andreas, quāuis immaniter cruciatur, poſt noctē tot⁹ reſtituitur, ſubitoq́; ſanatur quod fieri non poterat ſine miraculo.

Andreæ manus & pedes crudeliſsimè torquentur.

Ad Mariam tertia inuocatio.

Ad nouū & horrendū ſupplicium Andreas porrò rapitur.

Vigeſima tertia die incolumis ſanusq́ue non Medicorum arte, ſed illius primi Martyris & Domini omnium Ieſu Chriſti productus Andreas, nouo genere cruciatûs vexatur, humeros carnibus per gladios denudant, ſtudentes ſemper, ne celerior mors ipſum inuaderet. Sperabant enim, ſi non acerbitate ac magnitudine dolorum, attamen diuturnitate ſe victuros, ſed deuicti tandem iacuerūt. Declināte die reducitur, ſicuti ſuperioribus diebus, dictis factisque, medicamentis quoq; non aliter quàm priùs adhibitis. Die vigeſima quarta eiuſdem menſis eodem modo fiunt omnia, eodemque in

in loco, quo in die clunes carnibus nouaculis ſpoliantur non ſubitò, ſed cum mora, vt doloris acerbitas magis ſentiretur. Cætera omnia ſimiliter acta, vt in ſuperioribus diebus, dictaque eodem modo etiam à Trapezuntio martyre animo atque voluntate, qui illis diebus, quibus Andreas patiebatur, ſimiliter è turri clamitabat. Die vigeſima quinta partes pedum, quæ inter genua clunesq́; ſunt, carnibus ſimiliter denudantur. Cætera eodem modo dicta geſtaque fuerunt. Vigeſima ſexta die, ſuræ, id eſt, carnoſæ partes pedum, quæ ſunt intra genua & poplites, ſimiliter carnibus denudantur. Cæteraque facta, dicta, procurata ſimiliter fuerunt. Vigeſima ſeptima die totum corpus à capite ad pedes verberibus cæditur, vt doloribus renouatis tandē moueretur. ‡ Maxilla quoque vna vno ictu denudata carne fuit, quam Chriſtiani rapientes, ſeruârunt, fuitque in monaſterio B. Franciſci, inuiſitato fragrans odore atque mirabili.

Clunes Andreæ ꝑ nouaculas carnibus ſpoliātur.

Quotidiè noua genera tormentorū in Andrea carnifices experiuntur, quæ illo Mariā inuocata fortiſſimè ſupat, & ſtatim tranſacta nocte integer apparet.

‡ Andreę maxilla carne denudata, et ſeruata magnū ſpirat odorem.

Vigeſimo nono eiuſdē menſis die, anno primo Pontificatus Papæ Pauli ſecundi, vltimò producitur Andreas de Chio martyr Chriſti præcipuus in locum ſolitum, ad orientalem vrbis partem prope mare ſanus, viuax, vultu læto, decora facie. Mahumetiſtæ his rebus moti, medicamentorum virtute ſic factum aſſerebant, & ingratitudinem illius accuſantes: Non vides, clamabant, Andrea, tuæ vitæ cura nobis habita eſt; noſtro ſtudio, imò Regis ipſius incolumis es, & virtute medicamentorum, & Mahometi gratiâ, qui te vult deliramenta Chriſtianorum de cruce ac paſsione Ieſu deſpicere. Quæ beneficia quoniā ingratus non ſentis, morte morieris. Non eſt mors ſic mori, ait, ſed vita. Quarè nolite putare me verbis veſtris terreri poſſe, nec medicamēta profuerunt, quippe quæ vel in minimis vulneribus vix poſt multos dies aliquid afferre poſſunt. Me autem CRVX Domini noſtri Ieſu Chriſti, & virgo MARIA ad hunc diem conſeruauit atq; reſeruauit. His dictis ſecuri caput ſuppoſuit, & ad cœleſtia regna euolauit. Tunc mortis eius miniſtri, vt Iudex iuſſerat, caput & truncum corporis trahere velociter ad mare conantur. Exclamant Chriſtiani, qui lachrymis effuſis circumſtabant, quorum magna erat multitudo, ſepeliendum eſſe mortuum, non in mare proijciendum. Illis reſiſtentibus, Regiam aiunt maieſtatem eſſe conſulendam, ſepeliri ne velit ipſum iam mortuum, an in mare proiici. Hoc audito, ipſe Iudex ad Regem procurrit; nec enim licet Iudicibus, quando Regem cōſulendum eſſe audiunt, quicquam facere vlterius, niſi Regi priùs referant. Sed Chriſtianorum quoque Primates quàm velociter poterant, Regem adeunt, qui cùm percepiſſet, quibus cruciatibus, & quamdiù vexatus fuit Andreas, efferbuiſſe irâ dicitur, & verbis in Iudicem ſic atrocibus vſus fuiſſe, vt exanimis ne mutiret quidem Iudex iniquus. Sed ea ira, & illæ ingentes minæ ſimul cum verbis euanuerunt. Chriſtianis deindè iubet, vt Andream honorificè, ſicut decet virum fortem, ſepeliant. Qui appoſito capite corpori ſuo, ad Galatam deportârunt. Aderat autem vniuerſus vtrarumque vrbium, Galatæ atque Conſtantinopolis, populus, viri ſimul ac mulieres, pueri atque puellæ, liberi & ſerui, nec Chriſtianorum ſolùm, verùm etiā Mahumetiſtarū multi admiratione cōmoti, non pauciores quàm decies decem milia, qui omnes alij lachrymantes, alij laudes eius prædicantes, & alij conſtantiam ac robur animi, alij prudentiam ac grauitatem, alij contemptum humanarum rerum: multi fidem in Ieſum Chriſtum, in crucem & paſsionem eius, & in immaculatam Virginem deuotionem narrantes. Tandem in Galatæ partem extremam verſus Ortum, mari contiguam deuenerunt, vbi eſt Eccleſia virgini MARIÆ, ſi rectè memini, dicata; ibi depoſitus iacet.

Andreæ poſtrema oratio Martyre fortiſſimo digna.

Teſtatur Andreas ſe per Chriſti crucem et Mariā virginē in ſummis tormētis incolumē extitiſſe.

Andreas ſecuri percuſſus martyrij gloriam refert.

De Andreæ corpore ſepeliendo ſuborta contentio inter Chriſtianos & Turcas.

Etiā Regis Turcarum conſenſu honeſta ſepultura Martyri decernitur.

Quæ præcipuè in hoc Andrea fuerint à multis cōmendata.

Vbi corpus Andreæ terrę mandatum ſit.

His itaque geſtis, magna Rex exarſit cupiditate Trapezuntij viri illius, de quo ſuprà diximus, liberandi: ſed quia honeſtè id facere, niſi rogatus, non poſſe iudicabat, per quaſdam, vt dicebatur, mulieres effecit, vt vxor illius pro marito ſupplicaret ſuo. Sic mors Andreæ, atque martyrium illud quidem palàm, ſed multos quoque alios à periculo liberauit, multos in fide Orthodoxa confirmauit, eos qui ante illius martyrium quauis ratione Mahometo adhæſerunt, pudore confudit, mœſtitiâ affecit, ac inani deinq; pœnitentiâ & vexauit & vexat. His omnibus ego vehementer cōmotus, ardebam deſiderio videndi corpus eius; ſed niue, frigore, glacieq́; detentus, hyemis mariſque tempeſtate, illic fui vix menſe Februarij; eam mihi orandi gratiam interceſsione Martyris Deus conceſsit. Vidique ipſum iacentem in ſepulchro nimiùm profundo, ſitu horrido, ea tamen integritate membrorū omnium, & totius corporis colore,

Quæ commoda ex Andreæ morte ad multos peruenerint.

Georgius Trapezuntius quale corpus Martyris in ſepulchro inuenerit.

colore, & dignitate formæ, tali vultûs ſplendore & habitu, vt non animam expiraſſe, ſed dormire mihi ſub vmbra leuiter videretur: atqui iacebat loco ita humido, vt omnibus iam indumentis, quibus erat inuolutum corpus, putrefactis, nudum totũ conſpiceretur; prætérq̃ quòd genitales partes fragmento lini obtegebantur, exarſi cupiditate deſcendendi, tangendi, oſculandi pedes, manus, faciem præcipui Martyris, nec tantùm loci humiditas deſcendendiq́; difficultas, quantùm verba Presbyteri cuſtodis, & ſpes id aliàs commodiùs facere, detinuerunt.]

S. Georgium negariá ſectariis.

Ob quã cauſam hæc repetita ſit hiſtoria.

Hucuſque Trapezuntius exponit Martyris Andreæ hiſtoriam, eumq́; deinde nobiliſsimo Martyri Georgio, cui tamen Lutherus, Caluinus, Melanchton, aliiq́; ſectarij nec inter homines, nec in rerum natura locum reliquum faciunt, ob cruciatuum magnitudinem haud perperam cõfert. Ego verò hanc totam narrationẽ non indignam putaui, quæ à nobis hoc loco repeteretur; partim ad huius Martyris Germanis quidẽ & Occidentalibus vtplurimùm ignoti gloriam illuſtrandam, partim ad inſtitutũ noſtrum euidentiùs comprobandum, vt Catholicæ inuocationis ad MARIAM factæ ſalutaris vſus & fructus, totq́; iterata in homine vno per illã miracula rectiùs eluceſcant. Nouerat profectò hic athleta generoſus Andreas, quid quantumq́; Chriſto Redemptori ſuo deberet, ob cuius fidem & amorem tamdiu ad ſanguinem vſque pugnauit, & horrenda illa tormenta toties ab impiiſsimis Mahometanis repetita fortiſsimè ſuperauit; vtpote cùm in cruce Domini ſui vnicè gloriari, vitamque ipſam Chriſti nomine profundere in ſummis votis haberet. Galat. 5.

Andreas, quantumuis fide in Chriſti ardens, Mariam inuocare non ceſſat, ſimulq́; ab illa exauditur.

Neque tamen à ſe, vel à Chriſtiano pectore alienum eſſe putauit, ſi Chriſti fide & amore totus incenſus, MARIÆ opem implorare, ſeq́; præſente illius patrocinio atq; præſidio in afflictionibus maximis conſolaretur. Vbi nec illum fefellit ſancta fiducia, qui, quum ſe tali cõmendâſſet Matri, eam potenter adeſſe ſenſit; vtpote poſt acceptas ſępè plagas ſanitati integrę toties reſtitutus, & nouum quaſi corpus ſubitò induens, quod paulò antè fuerat vel dilaceratũ, vel excarnificatum, demirantibus iurè omnibus, quòd vnus non ſolùm immanes hoſtes, & exquiſita tormenta, ſed & diuturnos illos, incredibilesq́; cruciatus perferre, tantumq́; robur, Deipara iuuante, præſtare potuiſſet.

Quis vſus & fructus eſſe poſſit ſequentis miraculi de Ioanne Damaſceno, illudq́; magni eſſe momenti.

Nunc alterum exemplum, quod ad Ioannem Damaſcenum pertinet, in medium adferamus, quoniam cum priore pulchrè cõuenit, & quantùm in rebus etiam deſperatis proſit Deiparæ inuocatio, non obſcurè quoque commonſtrat. Quod ſanè teſtimonium non poteſt exigui eſſe momenti, quia non ab homine plebeio atque vulgari, ſed à Ioanne Patriarcha Hieroſolymitano proficiſcitur; Græcè quidem ab illo ſcriptũ, & latinè poſteà conuerſum ab eo, qui cùm Eccleſiæ inſignis ſit aduerſarius, Ioannes nimirùm Oecolampadius, eandẽ hiſtoriam, tanq̃ fide dignã, primùm eſt interpretatus.

Ioannis Damaſceni grauis authoritas, & ergà Deiparã pietas ſingularis.

Quis verò neſcit cùm apud alios, tùm apud Græcos Ioannis Damaſceni nomen & authoritatem inprimis valere, qui à nobiliſsima ciuitate Syriæ patriaque ſua Damaſco cognomen traxit, eruditione & eloquentiâ quidem, vt Suidas meminit, præſtantiſsimus, maximique nominis, nulli vel doctrinâ, vel nominis celebritate ſęculo illo ſecundus? Habet autem hoc ſibi proprium idem Damaſcenus; vt ſi è ſcriptis eius operibus iudicemus, in celebranda, defendenda & honoranda Virgine matre ſæpè multumq́; verſetur. Quamobrẽ cùm ab hoſtibus iniquè tractatus, ac manu dextra per ſummam iniuriam mutilatus eſſet, haud parùm doluit, ſibi facultatem ademptã ea ſcribendi, quæ ad laudem eiuſdem Virginis porrò pertinerent. Sed ad hiſtoriam ipſam veniamus, & rem omnem fuſè deſcriptam, compendio quodam complectamur.

Summa hiſtoriæ, quomodò dextera ſit Damaſceno ablata, qui in ſuſpitionem proditionis veniſſet dolo Iconomachorum.

Leo Iſaurius Iconoclaſtarum Patronus imperabat, & ad tuendam ſectam Pſeudoſynodum celebrari iuſſerat, ingẽtes motus excitans, vt ſacras imagines ferro & igne deleret, prorſusque aboleret in Eccleſia. His rugientis Leonis furoribus, ſi quis alius, certè Damaſcenus ſeſe fortiter oppoſuit, & in patria degens, tres libros pro ſacrarum imaginum defenſione conſcriptos edidit, eoque opere animos Iconomachorum vehementer offendit. Qui cùm dolerent, ſuas artes & fraudes tanti viri induſtriâ detegi atq; labefactari, falsò illum apud Saracenum in Arabia Principem proditionis accuſârunt, quod ad rumpenda Principum fœdera literas manu ſua conſignatas ſubdolè miſiſſet, ac pacem publicam perturbare aggrederetur. Hinc Princeps Barbarus accuſatorum querelis nimiùm credens, Damaſcenum quamlibet innocentẽ de proditione ſuſpectum

habet,

habet, eumq́ue in iudicio damnat, pœnâ illi in amputatione manûs dexteræ conſtituta. Quæ res à Saraceno Principe perpetrata, ſed abſentium Iconomachorum dolo nequiſsimo procurata, fœliciorem quàm illi ſperabant, exitum habuit, & MARIA quidem duce Catholicis lætam victoriam impetrauit. Damaſcenus igitur poſt vulnus acceptum, manum enim dextram illi amputârant, ſuum larariũ ingreditur, ante Virginis Deiparæ imaginem ſeſe proſternit, lachrymas fundit, ſuam calamitatem deplorat, multiſq́ue precibus Virgini Matri ſeſe cõmendat, ac ſupplex his verbis clementiſsimam implorat: Domina & ſanctiſsima Mater, quæ Deum meum peperiſti, amputata eſt dextera mea, ob ſanctas & diuinas imagines. Tu, qua de cauſa Leo ſæuiat, nõ ignoras; proindè quantocius ſuccurre. Dextera enim altiſsimi, quæ de te incarnata eſt, per tuas interceſsiones multas fecit virtutes. Sanet, oro, & hanc meam dexteram tuis ꝓcibus; vt tuas & eius, qui ex te incarnatus eſt, laudes, ſicut dederis, numeris rythmicis & melodijs perſcribat, & orthodoxi cultûs ſit cooperatrix, ô Deipara. Hæc orãs Ioannes & lachrymans in ſomnũ vertitur, videtq́; ſanctam Dei genitricis imaginem, miſericordibus ac lætis oculis ad ſe reſpicientem, & ita dicentem audit: Ecce ſana facta eſt manus tua, caue poſthac ne ſegnis fueris, ſed calamum eam fac ſcribæ velociter ſcribentis, quemadmodùm nunc pollicitus es. Vt autem reſtitutus euigilauit, & manum curioſè contemplans, curatam vidit, tum exultare cœpit ſpiritu in Deo ſalutari ſuo, & Matre eius, quia fecit ſecum magnalia qui potens eſt.]

Damaſcen⁹ Deiparæ Virgini ſeſe commendat, vt abſciſſa manus reſtituatur.

Damaſceni ad Mariam precatio.

Apparet Maria Damaſceno, & dexteram illi reſtituit, ſicut rogauerat.

Pſalm. 44.

Quæ poſtrema Ioannis Patriarchæ Hieroſolymitani eſt oratio, & ad veram certamq́ue narrationem de manu Damaſceni detruncata, & per Virginem mirabiliter reſtituta pertinet, quam & poſteà iuſſus ille corã Saracenis ac Ethnicis Damaſci protulit, cunctiſq́ue ſpectandam exhibuit palàm. Auget fidem miraculi ea linteola, quam manus Damaſceno reſtituta ſeruauit; nimirùm ad certius indicium præcedentis ſectionis. Quod exemplum in tali viro & coram tot teſtibus factum, vereq́ue conſpicuum, à noſtris quidem aduerſariis quamlibet loquacibus præteritur, ſicut plæraque alia id genus non ſine fraude à Centuriatoribus ſilentio inuoluuntur, vel aliôquin ad ſuperſtitionis notam, quæ in deſperata cauſa commune illis aſylum eſſe ſolet, ridiculè detorquetur. Quis ergò iam ambigat, MARIÆ inuocationem non modò Chriſtianis permiſſam, ſed etiam vtilem, laudabilem atq; ſalutarem eſſe; ſicut in Andrea martyre, quem diximus, & in Damaſceno Theologo apud Græcos probatiſsimo clariſsimè cernimus, qui ambo ſuis exemplis hanc veterem inuocandi conſuetudinem obſeruârunt, & diuinis quoque miraculis in ſe comprobatam experti ſunt, aliiſq́ue publicè commonſtrârunt?

Cõfirmatio hiſtoriæ à relicta linteola circa manum abſciſſam Damaſceni.

Miraculũ hoc, non ſine fraude à Nouatoribus præteriri.

Epilogus capitis.

CAPVT VIGESIMVM.

Quomodò Theophilus Oeconomus Eccleſiæ & MARIA Ægyptiaca, cùm Deiparam ſedulò inuocâſſent, è ſummis facinoribus ad veram pœnitentiam peruenerint, ac offenſo Deo non ſine miraculo fuerint reconciliati. Item de muliere Landunenſi in mediis flammis conſeruata. Hildephonſum Epiſcopum Toletanum ſingulari MARIÆ munere cohoneſtatum, et Rupertum Tuitienſem illa precante diuinitùs illuſtratum fuiſſe; ac de pluribus aliis miraculis, non ſolùm ad bonorum conſolationem & vtilitatem, ſed etiam ad malorum & hoſtium terrorem atq; punitionem per MARIAM editis.

QVO-

QVONIAM de MARIÆ miraculis tractare ſumus exorſi, agè plures minimeque ſuſpectas, aut ambiguas hiſtorias inducere pergamus, quibus non modò Veterum in Deipara inuocanda ſtudium & ardor comprobetur, ſed eiuſdem etiam innocationis diuinis miraculis obſignatæ certa & euidentia teſtimonia magìs magiſque fulgeant. Cùm Cæſar Iuſtinianus rerum poti-

Hiſtoria de Theophilo Oeconomo qui, abnegata fide ſe Dæmoni obſtrinxerat, & ex qua cauſa.

retur, Theophilus quidam in oppido Ciliciæ Adana Oeconomus, ſiue vt alij vertunt, Archidiaconus Eccleſiæ fuit, multis quidem ille gratus, & Epiſcopali munere, quod tamen conſtanter detrectauit, dignus exiſtimatus. Qui ab æmulis immeritò accuſatus, & de officio Oeconomiæ deiectus, in eam animi impotentiam adeoque impietatem deuenit, vt hortatori Mago Iudæo morem gerens, Chriſtum Dei filium ac matrem eius Mariam data ſyngrapha turpiſsimè abnegaret, ſeque totum imperio Satanæ, qui ſe videndum obtulerat, traderet atque manciparet. Quid hîc faceret miſer tam neſarij criminis iam ſibi conſcius? Totus animo perturbatus, vt nuſquàm ferè poſſet conſiſtere, quum irato DEO ſe Dæmonis eſſe mancipium cogitaret, mutato conſilio, tandem ad ſanctiſsimam Dei Matrem ſibi confugiendum duxit,

Theophilus ad Mariæ templum procurrit, atque vt offenſo Deo recõcilietur per pœnitentiã, Mariam inuocat ſedulò.

ac templum ei ſacrum petijt, in quo ſuas preces ac ſupplicationes cum multa ieiunatione coniunctas, noctes ac dies indefeſsè conſumpſit, magnumque veræ pœnitentiæ ſpecimen edere cœpit. Quòd ſi Theophilum ipſum MARIÆ ſupplicantem libet audire, his quidem verbis, vt legimus, illam compellauit: Domina mea benedicta & defenſio generis humani, portus & protectio eorum qui ad te confugiunt: Scio ô Domina mea Deiparens, quòd te valdè offenderim, & ex te natum Deum noſtrum, nec ſum dignus conſequi miſericordiam.] Ac rurſus: Quomodò audebo, Domina mea benedicta, ego, qui ſum indignus & miſer, aperire labra, quum os habeam ſordidum & luto inquinatum?] Nec multò pòſt: Cum hac intenſa, & quæ ex tota fit anima confeſsione, rogo, ſanctiſsima Domina, offer me Chriſto, qui natus eſt ex te ſancta & mũdo deſiderata Deiparente, & ne abomineris me infęlicẽ, ne deſpicias preces meas

Theophilus cũ oratione cõiungit opera pœnitentiæ per dies quadraginta. Ingẽs Theophili erga Mariam confidentia.

peccatoris, qui fuit correptus à maligno inimico.] Pergit interim anxius homo preces triſtiſsimas fundere, faciem ſuam verberare, ſolo adhærere, templum Virginis, in quo iſthæc fiebant rigare lachrymis, in ieiunio perſeuerare, tùm in propoſitam imaginem, quæ ſe illic offerebat venerandæ Virginis æſtuans intueri: Te, inquit, habeo poſt Deum protectionem & defenſionem, Domina mea benedicta; ad tuum intuens auxilium & gubernationem, non faciam irrita ea quæ tibi ſum pollicitus. Scio enim, ſcio, ô benedicta, poſt Deum non eſſe aliam hominum defenſionem, niſi te ſolam, ô Deiparens. Quis enim, ô Domina mea, ſperauit in te, & pudore eſt affectus? Aut quis hominum fideliter omniporentem tuam negauit opem, & fuit vnquàm derelictus? Reuerà nullus vnquam.] Quid multis? Theophilus quadraginta dies in hoc MARIÆ templo perdurans, nullumque orandi & plorandi lamentandique finem faciens (tan-

Reſtituitur Theophilo ſyngrapha Diabolo tradita, vt ſignum habeat expreſſum, ſibi peccata eſſe remiſſa.

tus in illo feruor erat pœnitentiæ) demùm opitulante ſacra Virgine ſuam ſcriptam & conſignatam Diabolo ſyngrapham, qua Chriſtianiſmum abiurauerat, (mirabile dictu) recepit, in Dei gratiam redijt, peccatum eſt vltrò confeſſus, & poſt pœnitentiæ fructus dignos editos etiam Eccleſiæ per Epiſcopum publicè reconciliatus, eô demũ peruenit, vt ob vitam ſanctè actam catalogo Sanctorum ſit aſcriptus, ac ſolennis eius memoria quarto Februarij quotannis in Eccleſia celebretur. Tantum valuit MARIÆ apud Deum petita & obtenta interceſsio.

Integrã conſtare huius hiſtoriæ, ſidẽ quam Cẽturiatores malè tractent.

Attingunt hanc hiſtoriam quoque Centuriatores, ſed rem adeò frigidè narrant, nullum vt MARIÆ honorem deferre dignentur, ſtudio videlicet veritatem ſupprimentes, quam tamen, niſi ſint prorſus impudentes, negare non poſſunt. Confirmat narrationem Metaphraſtes, & probat illam ex Eutychiano Patriarcha Conſtantinopolitano, qui ſe in eiuſdem Theophili ædibus natum, eiuſque famliarem, imò & dictæ

Eutychiani teſtimoniũ de virgine Deipara, & quanti illa nobis facienda ſit.

hiſtoriæ teſtem oculatum fuiſſe teſtatur. Et inter cætera hoc addit eleganter: Canamus ergo nos quoque, ô dilecti, cum Theòphilò intensè hymnum eius, qui tam miſericorditer exaudiuit pœnitentiam illius, quæ ad ipſum acceſsit per interceſsionem intemeratæ Deiparentis, quæ eſt hominibus pons ad Deum, ſpes eorum qui ſpem abiecerunt, refugium eorum qui ſunt vexati; quæ humanæ naturæ ſuſtulit maledictum, vera porta, quam peccatores pulſamus, & ſæpè aperitur, & offert noſtras preces Deo

noſtro

a Serm. 1. de Aſſumpt. Mariæ.
b Part. 4. Sũmæ Titul. 15.
c Serm. 1. de Natiuit. B. Virginis. Orat. de exitu B. Virginis, quum in templũ fuit oblata.

noſtro, qui ex ipſa natus eſt, & accipit peccatorum noſtrorum remiſsionem.] Tùm præter [a] Honorinm, [b] Antoninum, alioſque plures [c] Petrus Damianus, qni non vulgaris eſt ſcriptor, eandem agnoſcit hiſtoriam; ſicut ex hac ſeqnēti eius oratione colligi poteſt: Qnid tibi, ait, negabitur MARIA, cni negatum non eſt, Theophilum de de ipſis perditionis faucibus reuocare? Infœlicem animulam, totum illnd quod in te factum eſt, proprio charactere denegantē, de luto fæcis & miſeriæ ſubleuâſti. Nil tibi impoſsibile, cui poſsibile eſt deſperatos in ſpem beatitudinis releuare.] Nec diſsimilis eſt locus apud Gregorium Nicomediæ Archiepiſcopum, vt qui matrem Domini hoc ſermone compellat: Nihil tuæ reſiſtit potentiæ, nihil repugnat tuis viribus, omnia cedunt tuo inſſni, omnia tuo obediunt imperio, omnia tuæ poteſtati ſeruiunt.] Verùm ne hæc dicta in calumniam rapiantur, dextrè quidem illa & commodè ſunt accipienda, vt & anteà non ſemel monuimus, præſertim ne diuina omnipotētia Virgini matri attribuatur, vtque ſemper meminerimus, quicquid beneficij MARIA præſtat mortalibus, eam non per ſe conferre, ſed diuinitùs impetrare, nihilqne illam ſine Deo vel poſſe, vel elargiri, eo autē authore ac duce poſſe omnia. Si enim iuſto in terris credenti omnia ſunt poſsibilia, ſicut Veritas ipſa teſtatur, cur non matri Domini amplisſimum fidei fructum in cœlis poſsidenti tantundem attribuatur? Habet illa, & pręcæteris beatis habet menſurā bonam, & conſertam, & coagitatam, & ſupereffluentē in ſinn ſuo reconditam; vt hinc etiam, ſi eum Bernardo loqui fas eſt, dare hominibus dona poſsit, ſed non ſicut ille, imò duce & præſtante illo, de quo ſcriptum legimus: Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Etenim non ſolùm his qni conferunt, ſed etiam qui procurant, & qualicunqne ratione impetrant nobis beneficium, idem etiam dare vel conferre dicuntur, magnaſq; illis gratias meritò agimus. Ad hunc modum [a] Germanus Patriarcha dixit, MARIAM compellans: Exaudi meas precationes, miſerere meorũ luctuũ: & excipe meos fletus, miſerere mei flexa meis lachrimis: te moueat mei miſericordia.] Tùm [b] Gregorgius Nicomediæ Archiepiſcopus: Tu, inqnit, ô Dei genitrix, ne deſpicias preces eorum, qui ſemper petunt: præbe manum laborantibus: opem fer eis qui agitantur tempeſtatibus.] Sed & Ephrem ante annos mille dncentos MARIAM affatur: Tu portus procella vexatorum, ſolatium mundi, carcere clauſorũ liberatrix celeberrima. Tu meus portus, ô Virgo inniolata, & præſens auxiliatrix.] vt alia prætercam.

Explicatio ſuperiorũ, vt ſanè accipiantur laudes tributæ Virgini matri, & quò illa poſsit omnia.

Marc. 9.
Luc. 6.
Serm. 2. de Aſſumpt. Virginis.
Epheſ. 4.
a In encom. ſanctiſſ. Deiparentis in templũ adductæ.
b In Oratione de exitu Deiparæ quũdo in tēplo fuit oblata.
In Orat. ad Virginem.

Eant igitur moroſi quidam, & nauſeabundi reſpuant Eccleſiæ voces, quibus tot ſæculis MARIA hoc modo compellatur: Solue vincla reis, profer lumen cœcis, mala noſtra pelle: nos culpis ſolutos, mites fac & caſtos. Vitam præſta puram, iter para tutum. Hæc enim omnia, & id genus ſimilia, ſicut Iodocus Clichtouæus non vulgaris Theologus rectè interpretatur, intelligenda ſunt, vt verba eius repetam, à ſacratisſima Virgine per nos expeti, non quidem, vt illa tanquam primaria largitrix conferat, ſed vt eadem nobis à Deo præſtari ſuis precibus impetret. Similiter cùm in oratione illa eandem ſuperſanctam Dei matrem carmine conſtructa; Alma redemptoris mater, quæ peruia cœli, in fine oramus: Sumens illud aue, peccatorum miſerere, non planè expoſcimus, quòd miſericordiam nobis peccatoribus tanquàm præcipna illius & prima diſpenſatrix impendat, quandoquidem id ſolius Dei eſt proprium, ſed qnòd nobis à Deo ſua interceſsione miſericordiam impetret. Et ita quotieſcnnque cõſimilis formæ & generis ſnpplicationes ad Sanctos longo vſu approbatæ nobis occurrunt, nõ protinus improbandæ ſunt aut damnandæ, ſed ad pium aliquem & ſanũ intellectum reuerenter adducendæ.] Ne verò ſine ſcripturis Eccleſia ſic dicere, vel orthodoxi cantare videantur, idem prudenter adiungit: Enimuerò, inquit, illa ipſa quæ per alios Deus in nobis operatur, illi per quos Deus agit, in ſcriptura ſancta etiã agere dicnntur, quod ſint ad eadē quodammodò cooperatores. Vt de credētibus in Chriſtũ dicit ipſa Veritas: Qui credit in me, opera qnæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horũ faciet: quoniã per eos Chriſtus erat miracnla facturus. Et Apoſtolis poſt reſurrectionem dictũ legimus à Chriſto: Quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis: quoniam per eos tanq̃ miniſtros Deus erat peccata dimiſſurus, qui per Prophetam dicit: Ego ſum qui deleo iniquitates veſtras. Haud aliter, quæ alij nobis ſua interceſsione impetrant à Deo, nobis eadē pręſtare dicũtur, quòd ipſis deprecatoribus ea obtineamus.

Lib. 2. de veneratiõe Sanctorũ, ca. 5.
Ioan. 14.
Ioan. 20.
Eſa. 43.

Quomodò accipiēda ſint verba quædã Eccleſiæ ſolennia, quibus à Maria petitur munera Deo datori cõgruentia.

Nõ ſtatim damnandũ, ſi à Sanctis petantur ea, quæ à Deo petenda ſunt, ſed ſcripturæ morē obſeruari oportere.

Maria & Sancti nobis pſtare dicuntur, quę precando impetrãt à Deo.

mus. Quemadmodùm de ijs, quibus erogata fuerit à nobis larga manu eleemoſyna, dicit ſacrū Euangelium: Menſuram bonā,& conſertam, & coagitatā,& ſupereffluentem dabunt in ſinū veſtrum, quoniā futuri ſunt pro nobis interceſſores, vt à Deo nobis conferatur ampliſsima merces. Rurſum de iiſdem dicit Dominus in alio eiuſdem Euangeliſtæ loco: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiāt vos in æterna tabernacula.] Sed enim qua ratione amicos nobis de mammona iniquitatis paramus, qui nos in æterna tabernacula recipere poſsint, (ſic enim idē Clichtoueus colligit) eādem Sanctos, quoniam rogant Dominum, vt in domum gloriæ ſuæ nos aſſumat, & quia noſtræ in cœlū receptionis coadiutores exiſtunt, hanc etiā appellationē accipere poſſe videbuntur, vt in atria cœleſtia nos recipiant & aſſumant. Iurè igitur illos ego miſeros, Deoq; & MARIÆ ingratos homines dixerim, qui oblatum vtriusq; beneficium nolunt agnoſcere, ac potiſsimùm ſingularem illā Dei erga nos munificentiam ſapientiamq́; vel negligunt, vel contemnunt, per quam fieri ſolet, vt plurimi cum Theophilo grauiſsimorum criminum onere grauati, ne in æternum pereant, ſacroſancta Virgine intercedente, ad pœnitentiæ portū ex medijs veluti peccatorum fluctibus emergant, & Satanæ tyrannide, ſimulque cùm corporis, tùm animi periculis liberentur, ac multa etiam diuinæ gratiæ beneficia ſubindè conſequantur. Luc. 6. Luc. 16.

Miſeri & ingrati Deum & Mariam gratiā nobis offerentē nō agnoſcunt, nec amplectuntur.

Huic Theophilo, qui Iudæo nimiùm credens, Chriſtianiſmum impiè abiurârat, ac Dæmoni ſe totum obſtrinxerat, Mariam Ægyptiacam vereque peccatricem adiungamus, vt Dei gratiam vtriq; ſexui per MARIAM fauere, & antiqua ſuæ virtutis miracula renouare certiùs innoteſcat. Nouatorum calumnias non moramur, à quibus candida ſæpè in atra vertuntur; nos ſequentem de MARIA hiſtoriam non poſſumus nō amplecti & magnifacere, quòd illam à Paulo Diacono ſcriptā, & in Concilio Niceno ſecundo repetitam, multorumq́; Doctorum teſtimoniis confirmatam habeamus; adeò, vt eandem Centuriatores etiam ſub Valente & Valentiano geſtam eſſe non diffiteantur. Atque, vt breuiter agamus, Maria hæc Ægyptiaca, multis annis, velut Veneris victima, impudicitiæ frena laxârat, ſuumque corpus vagæ multorum libidini, fœdiſsimè proſtituerat, priusquàm ad templum Hieroſolymitanum, quod ob Dominicæ Crucis reuerentiam ſacrum erat ac celebre, religionis ergò proficiſceretur. Quum verò cerneret, ſe ab huius templi ingreſſu, non ſemel, nec obſcurè, ac omninò diuinitùs prohiberi, prioris vitæ turpitudinem agnoſcere & deplorare cœpit, ſeque ad Deiparæ imaginem, quæ templum ingreſſuris occurrebat, non ſine pudore conuertit, atque ita cum lachrymis dixit: Domina Virgo, quæ Deum verum genuiſti, corpus habens & animam mundam & immaculatam, adiuua me ſolitariam, & nullum habentem adiutorium.] In Synodo Nicæna ſic eadem eſſe precata legitur: Quandoquidē, vt audiui, propter hoc Deus, quem tu genuiſti, homo factus eſt, vt peccatores ad pœnitentiam vocaret: auxiliare mihi ſoli, & non habenti, qui mihi ſuppetias ferat.] vt reliquam orationis partem prætermittam. Adiecit deindè promiſsionem, ſe poſthac omnibus mundi illecebris carniſque delitiis renunciaturam, ac totius vitæ curſum in melius commutaturam eſſe, modò templum hoc ingredi, ac offenſo Deo reconciliari poſſet. Quæ poſt quàm ſine impedimento in templum ingreſſa, opemque Virginis ſibi præſentem experta eſt, iterum atque iterum MARIÆ ſeſe cōmendauit, vt ad votū explendum propitia porrò & cuſtos ſibi eſſe vellet. Inde verò digreſſa, ad veteris vitæ ſordes nunquam rediit, ſed mundi & carnis blandimentis ac voluptatibus ex animo repudiatis, in vaſtam eremum contendit, vbi viræ prioris labes contractas magna vitæ ſeueritate ſuſcepta, & dignis pœnitentiæ fructibus certis diluit, frequenter ſolita Virginem inuocare. Tibi quidem, inquit, ô bonarum rerum amatrix Domina, quæ tantam mihi præter meritum humanitatem exhibuiſti, preces meas nec reieciſti, gloria. Tu verò me, quò placuerit, ducito: eſto mihi ſalutis magiſtra, mihi viam, quæ ad pœnitentiam ducit, indica: Domina Deipara, ne me derelinquas.] Ac ſub huius quidem Patrocinio eum vitæ curſum ſolitaria tenuit, & ad annos vſque quadraginta ſeptem abſoluit, omnium ferè tentationum & diabolicarum infeſtationum acerrimis vexata ſpinis, vt impudicis & viris & fœminis, ſi ad emendatiorem viuendi diſciplinam adſpirent, pœnitentiæ ſpeculum & exemplar illuſtre præbeat, digna etiam, quæ cum Magdalena Euangelica peccatrice, ab omni Eccleſia quotannis feſto proprio de- Luc. 7.

De hiſtoria Mariæ Ægyptiacæ, quæ per Mariā adiuta, et ad meliorē vitam conuerſa, pœnitētiæ ſpeculum impudicis omnibus ſ-buit.

Mariæ corpus & anima expers omnis maculæ.

Actione 4.

Votum Mariæ Ægyptiacæ de vita corrigēda.

Maria hæc in deſerto pœnitentiam agit.

Mariæ Ægyptiacæ ad Deiparā precatio.

core-

Cent. 4. ca. 10.

coretur. At rurſus hîc obſtrepunt Centuriatores, qni cùm præſentis hiſtoriæ fidem abrogare nec poſsint, nec audeant, tamen Deiparæ cnltum in ea præcipnè reprehendunt, ac fabuloſum videri volũt, qnòd hæc mnlier beneficio MARIÆ virginis ad meliorem frugem conuerſa, oraculis admonita, per omnem vitam gubernata, & contra mille tentationum laqueos mirabiliter protecta ſit. Tam ægrè concedunt viri boni, Chriſtum in Matre celebrari, & MARIAM caſtiſsimam impudiciſsimæ, honeſtiſſimamq́; flagitioſiſsimę MARIÆ ferre ſuppetias, & diuinam gratiam illi ad benè beateq́ne viuendnm impetrare.

Centuriatores iniquè iudicant de hiſtoria huius Marię Ægyptiacæ ſuũ Deiparæ honorem ſurripientes.

Atque hîc mihi venit in mentem alterins mulieris, quam ſi non nomine, at re ipſâ, ob commiſſum nempe homicidium, peccatricem quoque fuiſſe neceſsè eſt: vixit autem circa annnm Domini 1094. non procul ab vrbe Laudunenſi. Hæc arcanum homicidij crimen à ſe commiſſum in exomologeſi derexerat Sacerdoti, ac deindè poſt acceptam mortis ſententiam, vt flammis ardentibus traderetur, ad ſnpplicij locnm dncebatur. Et quoniam per Deiparę templum iter habuit, vbi toti popnlo peccatum ſuum confeſſa eſt, Virgini Matri magna etiam fidnciâ ſupplicauit, ſeque totam eins patrocinio commendauir. Hinc digreſſa, & iam in ignem ſemel atqne iterum coniecta, tantum Dei & Virginis beneficium ſenſit, nihil vt ab igne, quamuis copioſo ac vehementi, caperet detrimenti; imò non modò carnem, ſed veſtem etiam ab omni flammarum ininria ſeruauit ſemper illæſam. Cùm hinc admiratio ingens animos populi occuparet, ad dictum MARIÆ templnm curſitatum eſt, vt vnà cum bona muliere Deo & Virgini gratiæ agerentur, tantumq́; miraculnm ad Virginis inuocationem geſtnm, communi omnium lætitiâ celebraretur. Teſtem huins hiſtoriæ Sigebertum habemus. Quòd ſi miracula miraculis addenda ſunt, qnibns MARIÆ cultores ornat Dens, equidem præterire non poſſum, nec debeo Idelphonſum, quem & alij Alphonſum & Hildephonſum appellant, virnm nõ modò vitæ ſanctimoniâ excellentem, ſed etiam doctrinæ præſtantiâ percelebrem, qui ſuo ſæculo hæreticos ex Hiſpania profligauit. Fuiris Toletanus poſt beatum Eugenium Archiepiſcopus ante nongentos annos, & in MARIA quidem colenda, publiceq́ue prædicanda perqnàm ſtudioſus; qnemadmodùm pia eius monumenta reſtantur. Quarè, cùm aliqnando manè multis comitantibus ad altare progredererur (mirum dictu) ſacroſanctam Virginem ſibi apparentem habuit, & in Epiſcopali cathedra ſedentem vidit, ſibiq́; blandè loquentem audiuit, ſed & veſtem ſacram, velut diuinæ gratiæ & fauoris ſingnlaris pignns & obſidem, quâ in facienda re diuina vteretur, ſibi ab illa donatam accepit. Qua de re tota loquitur Hiſpania, ſcribit & Iulianus Pomerius, Eccleſiæ dictæ Diaconus, monet prætereà Rodericus Archiepiſcopus Toletanus, & repetit demùm Ioannes Vaſæus Brngenſis.

Mulier Laudunenſis, per Mariam in medijs flãmis illæſa cõſeruatur.

In Chronico.

Miraculum de S. Idelphõſo, cui apparẽs Deipara veſtem quoque donat.

In Chronico de Hiſpania.

Nec prætermittam Rnpertum Germannm, eumq́ue Abbatem Tuitienſem, qui cùm primùm ingenio ſe tardum, & ad ſacra diſcẽda parùm idoneum cerneret, opem ſacræ Virginis ſingulari ſtudio imploranit, vt hanc naturæ difficultatem ſuperare, ac fęlices in ſacris literis progreſſus facere poſſet. Cni Virgo Mater nocte apparens promittit & præſtat, qnod ille tantopere cnpiebat, tam excellenti deindè gratiâ ſcientiaq́ue illuſtratus, vt inter Germanos Theologos eminnerit, ac ſimilem ætas illa non tulerit; qui & viuus & mortuns multis claruit miraculis, ſicut Trithemius apertè teſtatur. Nec ingratus ille fuiſſe videtnr Virgini, quam in ſnis monumentis libenter extollit; præſertim ſi commentarios eins in Cantica, & opus de dininis officijs conſulamus. Multò igitur ille prudentior cantiorq́ue fuit, quàm Vdo Magdebnrgenſis, qui & ipſe rudis & indocilis in ſchola pner MARIAM admodùm beneficam ſenſerat, ita vt ſuis precibus ad illam anxiè fnſis magnam ingenij lncem, ac doctrinæ laudem fuerit conſecutus. Prædixerat autem illi Virgo Mater, quòd non ſolùm ad erndutionem, ſed etiam ad Epiſcopale mnnns progreſſurus eſſet, ſeduloq́ue monuerat, ne hniuſmodi donis acceptis ingratus abuteretur, fore aliôquin, vt irato nnmine graues pœnas lueret ſuę improbitatis. Ille porrò ſuos commilitones ingenio & doctrinâ ſuperare cœpit, eamq́ue nominis authoritatem paulatim ſibi comparauit, vt ad Magdeburgenſem Epiſcopatum poſtea eneheretur. Qui tamen honor illi non profnit, ſed obfuit, ac vitæ auxit licentiam, vt etiam nefariis voluptatibns ſe dederet, vitamq́ue prorſus

Rupertus Tuitienſis ſuis à Maria precibus impetrat docile ingenium, & diuinorũ intelligentiam.

In libr. de Monaſterio Hirſaugienſi.

Vdo Magdeburgenſis per Mariã obtinet ſcientiæ donum, ſed eius monitis reſiſtẽs ſeuerè punitur.

ſus obſcœnam & inſamem duceret, immemor videlicet eorum, quæ mater Domini iampridem præmonniſſet. Igitur cùm peccandi finem non faceret, in grauiſsimũ Dei indicium incidit, & inandito modo, horrendaque prorſus morte turpiſsimam vitam concluſit, Henrico ſecundo, vel, vt alij volunt, tertio Cæſare, rerum potiente. Meminit hiſtoriç Nauclerus, aliíque pluribus rem explicant. In Chronic. generat. 34

Neque multis agam de illo Theodoro, qui cùm Imperatoris Heraclij frater eſſet, Deo per interceſsiones noſtræ Virginis opitulante, ingentem Barbarorum exercitum parua manu conſcidit, [a] Paulo Diacono aſſeuerante. [b] Marſilium Ficinum, vtpote clariſsimum ſui æui Philoſophum, tacere non poſſum, qui de multis miracnlis per MARIAM tùm Laureti, tùm Florentiæ, tùm alibi in Italia ſæpenumeò editis copioſè diſſerere potuiſſet, ſed hæc duo quæ ſubiiciam, vt ſuo ſæculo cõpertiſsima, ſcripto duntaxat complexus eſt. Audiui equidem, inquit, nonnulla noſtris ſæculis, atque etiam in vrbe noſtra Florentina mirabilia contigiſſe, ſed quædam occultiora. Illud certè multis hominum millibus, qui & viderunt & adhuc viuunt maniſeſtiſsimum, quod Anconæ anno Domini 1470. ſactum à multis fide dignis accepimus. Puella quędam propter peſsimam quandam neruorum cõtractionem à primis incunabulis gradiẽdo natibus pro cruribus vtebatur. Præterea Bidellus Florentinus propter faucium pectoriſque contuſionem multos annos loqui nihil potuit. Ambo cùm D. MARIÆ eodem in loco ſuppliciter ſe commendâſſent, ſani prorſus euaſerunt. Omni populo multis annis noti erant infirmi, & poſtea iam quatuor continuè omni populo ſani.] Quis autem vel numerando percenſere, vel oratione vlla conſequi poſſet, quas, quales, quantaſque virtutes per Matrem ſuam benedictam Chriſtus Dominus paſsim effecerit; primùm quidem in Palæſtina, deindè in Orientali, tùm in Occidentali Eccleſia, ac poſtremò in Orbe nouo; quemadmodùm ſcriptores rerum non leues, & omnibus obuij Codices, manifeſtè declarant? Neque Prouinciam vllam extare arbitror in orbe Chriſtiano, in qua vtriuſque ſexus homines MARIAM gratiæ & miſericordiæ Matrem non cognouerint, adeoque certis miraculis & egregiis documentis non habeant exploratam. De Catholicis autem Prouinciis loquor, præſertim quæ in Hiſpania, Italia, Germania, Gallia, nondum antiquam (vt ſic loquar) exuêre togam, quæque cum Galatis ab accepto primùm Euangelio in aliud neſcio quod, ſeſe transferri non ſuſtinuerunt, indignæ alióquin futuræ, quibus Chriſtus Dominus per Matrem ſuam contemptam, vel hæreticorum aſpergine commaculatam, ſolatium aut præſidium, beneficiúmue vllum in miraculis exhiberet. Equidem hoc tempore in Bauaria verſor, quæ inter Catholicas Germaniæ Prouincias facilè principatum tenet: dici verò non poteſt, quàm crebra & illic miracula, nec vno quidem in loco, præſertim autem Oetingæ & Duntenhauſij, per Deiparam pij experiantur. Galat. 1.

Ex quibus non obſcurè liquet, quanto fauore & quibus beneficiis illos proſequatur Deus, qui ſanctiſsimam Virginem ritè colunt, & eius opem conuenienter implorant; ſuam enim erga illos gratiam irreſutabilibus ſæpè miraculis comprobat. Nunc illud etiam quibuſdam aſtruamus exemplis, eundem iuſtum Iudicem Deum horrendis modis in eos animaduertere, qui debitis MARIAM fraudant honoribus, & vel conuitijs, vel blaſphemiâ eandem impiè inſectantur. Vbi primùm ſe nobis offert neſarius ille Neſtorius, qui cùm hoſtile bellum aduersùs Deiparam inſtiuiſſet, vt libet tertius expoſuit, adeò non impunè tulit tantam audaciam & procacitatem, vt fuerit à toto Concilio Epheſino anathemati perpetuò traditus, ab Imperatore Theodoſio in exilium actus, Epiſcopatu ſuo Conſtantinopolitano planè ſpoliatus, ac demùm coactus in exilio vitam abſoluere calamitoſam. Sed & blaſphemam eius linguam miti carnifices corraſêre vermes, & ſi non corpus, neſandum nouæ impietatis organum, à terra dehiſcente abſorptum, certè anima eius ad inferos vſque detruſa, meritas blaſphemiæ pœnas luit. Et quoniam Neſtorij mentio hîc incidit, aliam ex Moſco Euirato narrationem attexam, vt clariùs conſtet, inſignem illum MARIÆ hoſtem etiam poſt mortem ſuam viuis ac ſuperis meritò deteſtandum haberi. Abbas Cyriacus, qui & Lauræ Calomonis Presbyter eximius fuit, de ſeipſo teſtatus eſt, quòd aliquando mulierem honeſta facie præditam, & purpurâ indutam per ſomnium viderit, Dominam nempè noſtram ſanctam Dei genitricem, duobus viris illam comitantibus, In Prato ſpirituali, cap. 46.

De victoria Theodori per Mariã à Barbaris reportata.

De duobus hominibus Anconæ per Deiparã mirabiliter et integrè reſtitutis.

Marię miracula, quæ paſsim contigerũt innumera & inexplicabilia.

Miracula Virginis in Bauaria etiamnũ eſſe frequentia.

De miraculis circa Marianomaſtigas præſtitis, & primùm de punito Neſtorio.

Vir ſanctꝰ à Deipara reprehẽſus, quòd Neſtorij libros licet ignoranter domi ſuæ ſeruaret.

a Libr. 18. hiſto. Lombard.
b Lib. 3. de relig. Chriſtiana, c. 10.

tantibus, qui & ipſi venerabiles & præclari eſſe aſpectus apparerent; vtpotè Ioannes Baptiſta, & alter eiuſdem nominis Euangeliſta. Abbas igitur de cellula egreſſus, orare Deiparam cœpit, vt ad ſe ingredi dignaretur, ac ſæpè hoc ab illa ſummopere flagitauit, illa tamen ſemper abnuente, atque hoc demùm reſpondente: Habes intra cellam tuam inimicum meum, & me illuc ingredi cupis? His dictis abceſsit illa, & Abbatem valdè ſollicitùm anxiumque reliquit, vt qui neſciret, de quo inimico ſermo hic haberetur, veritus etiam, ne quid occulti fortaſsè criminis ipſe in Deiparam commiſiſſet; cùm nullum alium in eadem cella commorantem haberet. Vnde in graui mœrore ac luctu verſatus eſt, quem vt ratione aliqua vel leniret, vel depelleret, codicem legendum ſumpſit in manus, eumque à S. Iſychio Presbytero Hieroſolymitano mutuò acceperat. Cùm euoluiſſet codicem, duos impij Neſtorij libros in fine vidit adiectos, ac ſtatim diſcuſſa velut nube lucem veritatis aſpexit, nihil vt dubitaret ampliùs, ſuperiorem ſermonem de inimico Deiparæ apud ſe latitantem ad hunc ipſum authorem Neſtorium pertinere. Abit igitur ſtatim cum libro, eumque bona fide reſtituit, ne talem MARIÆ inimicum apud ſe diutiùs eſſe pateretur. Accipe, inquit, frater librum tuum, ex quo plus ego detrimenti, quàm vtilitatis percepi. Cùm verò rem omnem expoſuiſſet, herus codicis zelo ſancto ſuccẽſus, duos illos Neſtorij libros ex ipſo præſcidit volumine, ac flammis vltricibus tradidit, dicens: Nō manebit in cella mea Dominæ noſtræ ſanctæ Dei genitricis ſemperque Virginis MARIÆ inimicus. Atque vtinam eodem zelo flagrarent omnes, qui hoc æuo in authores & libros ſimilis farinæ incidunt, ſimulq; curarent, vt iſtiuſmodi ſcripta omnia, quę ad Chriſti Sanctorumq; ignominiam & bonorum offenſionem faciunt, omninò exploderent ac abolerent.

Scripta Neſtorij & ſimilium non retinēda, ſed abiicienda & exurenda eſſe.

Alter ex grauiter punitis Mariomaſtigis fit ille, quem iam antè depinximus, Imperator Conſtantinus Copronymus, adeò in MARIAM petulans atque conuitioſus, vt, ſicuti diximus, illius honori publicè detraheret, eamque tam imbecillem faceret, quæ nulli mortalium poſſet opitulari. Quid autem illius morte funeſtius? quid acerbius et violentius? Cùm iam Deo & hominibus eſſet inuiſus, ſub mortem carbunculi pedes eius inuaſerant, & ardentiſsimis febribus vrebatur, quarum nullum à Medicis remedium poterat excogitari, & elephantiæ morbus accedebat, & in extremam animi deſperationem deuenerat, vt hinc miſerabiliter vociferaretur; ſe viuentem etiam propter MARIAM Deiparam igni inextinguibili traditum, in eumque coniectum eſſe. Tot morbi coëuntes, tam diri cruciatus velut MARIÆ miniſtri, blaſphemum Cæſarem perdiderunt.

Alterū exemplū de Conſtantino Copronymo Cæſare ob illatam Mariæ iniuriam horrendè caſtigato.

Sed pergamus & alios MARIÆ hoſtes accerſere, quorum maledicentiam diuina ſeueritas nō ſine miraculo publicè caſtigauit, nimirùm, vt & mali, propoſitis exēplis, ne quid ſimile deſignent, prouidè terreantur, & boni in honorandæ Virginis officio magis confirmentur. Cùm cæſar Mauritius imperaret, Chriſtiani quidā, vt fit, in caupona ſuauiter compotabant, & lepidi, ſcilicet, eſſe non poterant, niſi inter compotandum conuitiis in MARIAM iactis impurè certarent. En verò tibi æquum in Mariana cauſa vindicem Deum, qui præcipuos huius nefariæ concertarionis authores, vt ne vnus quidem ſaluus euaſerit, potenter arripuit, proſtrauit, oppreſsit, deleuit, rectaq; ad inferos miſit perpetuò excruciandos. Hoſpes autem & dominus ædium, in quibus blaſphemi conuenerant, ab hac diuina punitione vix manſit immunis; præſertim quòd is conniuentiā potiùs, quàm vt cæteri, ex deſtinata malitia deliquiſſet. Cui non multò pòſt nocte dormienti Dei mater aſtare viſa eſt, illique in memoriam reuocauit, quòd blaſphemos illos conuiuas in ſuis ædibus indignè toleràſſet. Tùm ille miſer ſupplex illi eſſe, veniamque delicti petere: & ne tàm citò morte mulctaretur; ſed vt tempus ipſi pœnitentiæ relinqueretur orare. Virgo daturam ſe hoc ei, neque in præſentia ipſum ita morte pœnas luiturum promittere: vimine autem, quod manu geſtare videbatur, genua eius circumcircà velut exarans circumſcribere. Id vbi factum, ſacra Virgo quidem non apparuit ampliùs, ſed ille ſomno diſcuſſo membra ea quæ vimine notata fuerant, à reliquo corpore diſrupta ſtatim inuenit, & recentè inde ſanguinem ſenſit profluere. Igitur in publicum productus miſer, fœdo & miſerando habitu corporis nō minùs quàm oris ſui teſtimonio veritatē publicè confirmauit, hocque iuſtum Dei iudicium omnibus promulgauit. Hiſtoriam ex Nicephoro mutuati ſumus.

Tertiū exemplū de punitis quibuſdam compotatoribus, Mariā impiè proſcindētibus.

Grauiter punitus Hoſpes ab apparēte Maria, q blaſphemos cōuiuas domi ſuæ tuliſſet.

Lib. 18. hiſtor. Eccleſ. cap. 33.

Gaianus Mimus ob ſuas in Mariã blaſphemias ſemel & iterũ monetur, grauiterque punitur.

Cap. 47.

ſumus. Cum hoc miraculo planè congruit, quod Moſcus Euiratus in ſuo Prato, Heliopoli, quę Phœnicis eſt ciuitas, refert accidiſſe. In hac, inquit, Mimus quidã erat, Gaianus nomine, qui in theatro ſanctam Dei genitricem blaſphemans, populo ſpectaculum blaſphemiæ præbebat. Apparuit autem illi ſancta Dei genitrix, dicens: Quid tibi mali feci, quia coram tanta multitudine mihi detrahis, & blaſphemas me? Ille verò ſurgens, non ſolùm non ſe correxit, verum etiam plùs blaſphemabat. Rurſus ergò apparuit illi ſancta Dei genitrix, corripiens eum, ac dicens: Noli, quæſo, noli ita lædere animam tuam. Ille verò rurſum deteriùs illam blaſphemabat. Vnde ipſa tertiò eidem apparens, eadem repetebat. Cùm autem ſe ille non corrigeret, ſed plus quoque blaſphemiis adüceret, meridie dormienti ſibi apparuit, nihilque dicens, digito ſolo ſignauit eius manus & pedes. Euigilans autem, inuenit ſe truncatum manibus & pedibus. Atque ita infęlix, vt truncus inutilis iacens, confitebatur omnibus, cuius rei gratiã, & quomodò hoc paſſus eſſet, vtque propter blaſphemias ſuas clementer cruciatus fuiſſet.] His affine eſt quod Vincentius Beluacenſis adfert; quendã apud Laſſentiam vrbem, cùm in taberna luderet teſſerã, ludumque ſibi inauſpicatò videret cedere, benedicto ventri glorioſę Virginis Matris maledixiſſe, & mox illum eodẽ loco ſubita & horrenda morte luiſſe pœnas, à quibus ad æternum ſupplicium haud dubiè raperetur. Nunc Euagrium quoque, & ſuffragantem ei Nicephorum audiamus.

Part. 2. Speculi hiſtorial. lib. 8. cap. 104.

Blaſphemans in Virginem ſubitò extinguitur.

De Præfecto Tiberij Cæſaris à Maria correpto, quòd blaſphemo faueret.

Tiberius Cæſar, qui proximè ante Mauritium regnauit, Imperialis Palatij Præfectũ habuit, virum in cæteris excellentem, ſed Anatolio in Chriſtum & Matrem eius contumelioſo malè fauentem, vt cauſam eius defendere videretur. Faſſus autem eſt hic Præfectus, vir minimè vanus, ſibi Deiparam apparuiſſe, & ſecum grauiter expoſtulaſſe, his ferè verbis: Quouſque tandem Anatolium propugnas, qui tam impudenter ſupraque modum in me & Filium meum illudit? Hic enim Anatolius, vt paulò fuſiùs hiſtoriam explicemus, quum Antiochiæ verſaretur, nefandis Deorum ſacrificiis deditus, & maximis quibuſque flagitiis coopertus, neque minùs in diuina myſteria blaſphemus fuit, quem idcircò Cæſar in vincula cõiici, & ad ſe Conſtantinopolim adduci iuſſerat. Fortè tunc accidit, vt imago ſacræ Virginis ex funiculo penderet in carcere, quo concluſus erat idem Anatolius; in hanc igitur ille tot ſcelerum ſibi conſcius oculos coniicere, & coram ea ſuppliciter orare, veniamque petere, & externo quidem corporis habitu animi pœnitentiam ſimulare: ſed vt ea hypocriſi & ficto animo ſuperos fallere minimè poſſet. Cæterùm à Præfecto carceris aliiſque multis, qui in cuſtodia tunc aderant, eſt animaduerſum, Deiparam in imagine dicta expreſſam, velut iratæ mulieris ſimilem, auertiſſe vultum, ac nullum Anatolij precibus tribuiſſe locum; quaſi blaſphemum & execrabilem hominem prorſus auerſaretur. Sed & eadem imago piis in vrbe aliis eodem tempore per viſum oblata eſt, multis in eo tandem conſpirantibus, vt Anatolij tùm in MARIAM, tùm in Chriſtum ipſum valdè contumelioſi horrenda impietas publicè vindicaretur. Proinde viſum eſt omnibus, hunc facinoroſum ac impium è medio tollere, qui beſtiis expoſitus, ab iiſque deuoratus fuit; lupis etiam inaudita crudelitate in mortuum graſſantibus, quoniam rapaces beſtiæ cadauer impij detrahere, rapere atque diſcerpere voluerunt. Hæc Veteres miraculorum loco habuerunt, ac velut diuini iudicij certa teſtimonia reputãrunt: è quibus perſpicuè conſtat Marioma ſtigas non impunè peccare, honorem verò ſacroſanctæ Virginis Deo eſſe curæ; vtpotè qui eius iniuriam grauiſsimè vindicet, ac viciſsim pios eiuſdem cultores multis magniſque muneribus libentiſsimè proſequatur. Vnde Nicephorus, poſtquàm primùm à nobis recitatum exemplum de puniti Marioma ſtigis produxiſſet, ſignificanter adiunxit, eodem tempore multos, qui hoc audiſſent miraculum, laudes Deo decantaſſe, ac Matrem Domini celebraſſe, quæ ita ſemper Chriſtianorum genus tueretur, quæque nouo quodam modo affectionem erga nos ſuam, quamuis præter naturam eius ſit, vt nequaquam puniat, vi quadam adacta oſtenderet, vt ſcilicet religio nobis ſtabilis & firma eſſet.] Et ſatis hactenus pro noſtro quidem inſtituto de MARIÆ miraculis, quæ bonis maliſque contingunt: verùm de Virginis eiuſdem apparitionibus, quarum mentio aliquoties facta eſt, nondum ſatis.

Quid acciderit Anatolio ĩ Chriſtum et Mariam blaſphemo Antiochiæ & Conſtantinopoli.

Mariæ imaginẽ ſe ab Anatolio blaſphemo mirabiliter auertiſſe.

Quõ ab hominibus & beſtiis Anatolius idẽ fuerit punitus.

Quò referenda ſint exempla & miracula ſupradicta.

Lib. 8. ca. 33.

Maria Chriſtianorũ genus tuetur, iuxta Nicephorum.

CAPVT

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

Obſeruanda quædam, vt mortuorum apparitiones, quæ fiũt, ritè intelligantur. Quomodò itidem Sanctorum apparitiones à Nouatoribus indignè cõuelli ſoleant ac repudiari. Adhac quàm præclarè & conſtanter Veteres loquantur de MARIA Deipara mortalibus apparente, deq́; variis & excellentibus earum apparitionum effectibus, qui ad complures vtriuſque ſexus homines peruenerunt.

VERORVM miraculorum pars in ſacris apparitionibus, ſiue reuelationibus, vt vocant, ſita eſt, quas per MARIAM quoq; mortalib. factas eſſe, iam indicauimus, moxq́; fuſiùs oſtendemus, ſi nonnulla præmonuerimus, ad hoc difficile argumentum rectè cognoſcẽdum opportuna, ne dicam neceſſaria. Principiò extra omnem eſt controuerſiam, mortuorum animas à corpore ſeparatas ad ſua loca deduci, neque, inde iuxta communem ordinem, ad mortales redire, aut illis ampliùs apparere. Quid enim homo eſt niſi ſpiritus vadens, & non rediens? Pertranſit in illo & non conſiſtit, neque cognoſcit ampliùs locum ſuum; ſicuti Pſalmographus teſtificatur. Hinc probat & Athanaſius, animas corpore exutas hanc vitam non inuiſere, ſed à communi hominum conſortio ſegregatas manere. Et nota eſt firmáque ſententia: Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur. Hoc quanquam ita ſit, ſiue naturales animarum vires, ſiue communem Dei legem ordinationemq́; ſpectemus, tamen inficiari non poſſumus, ex Dei quoq; nutu ac volũtate ſingulari, animarum, præſertim ſanctarum, mirabiles apparitiones exiſtere, quæ inter diuina miracula meritò numerentur.

Li. 2. ad Simplicianũ q. 3. & in Enchiridio ad Laurent. ca. 109.
Pſalm. 77. & 102.
Lib. Quæſt. quæſt. 33.
2 Reg. 14.

Mortui ad nos nõ redeunt, neque viuis apparẽt naturaliter.

Etenim illæ poſt mortem corporis non ſolùm defunctis aliis cognitione præſtant, vt res mortalium cognitas habeant & exploratas; quẽadmodùm [a] Athanaſius & [b] Gregorius verbis luculentis comprobant, verùm etiam per ſpecialem Dei diſpenſationem viuis nonnunquàm apparent, ac humanis eorum rebus interſunt; ſicut [c] Aquinas, inter Scholaſticos quidem doctores peritiſsimus, notat. Etſi verò cenſore [d] Auguſtino difficilis eſt quæſtio, de qua nec ipſe audet pronunciare; vtrùm Sancti per ſe, an Angelorum miniſterio viuis appareant, verior tamen eſt ſententia, Sanctorum apparitiones per Angelorum miniſterium in terris exhiberi, & nihilominùs Sanctis ipſis, quorum nomine fiunt, aſcribi oportere. Sicut enim Deus, cùm per Angelos ſeſe [e] Abrahæ, [f] Moyſi, [g] Dauidi iamolim repræſentauit, ac multa locutus eſt, iuxta ſcripturam, illis ipſis apparuiſſe, & quædam expoſuiſſe affirmatur, vt hinc [h] Paulus ſermonem Dei per Angelos dictum eſſe, & [i] Stephanus Iudæos in diſpoſitione Angelorum legem accepiſſe pronunciet: ita Sanctos etiã apparere & loqui cenſebimus, licet perſonam illorum induant Angeli, & in apparitionibus agant omnia.

a Lib. quæſtionum q. 11.
b Libr. 12. moralium ca. 13.
c In 3. parte q. 89. art 8. & ſupra 4. ſenten. diſt. 45.
d Li. de cura pro mortuis gerẽda c. 14. & 16.
e Geneſ. 12. & 18.
f Exodi 3. 4. 7. &c.
g Pſal. 102. 2. Reg. 7.
h Hebr. 2.
i Actor. 7.

Animarũ, præſertim Sanctarum apparitiones fieri mortalibus ex gratia ſingulari & per miraculum.

Sanctorum apparitiones Angelorum miniſterio fieri ſolere, & tamẽ Sanctis ipſis tribuẽdas eſſe.

Nam ſcripturæ quoque mos eſt familiaris, vt rerum imagines iiſdem nominibus inſigniantur, quibus eędem res ſolent appellari. Exemplo ſint Cherubim, cœleſtium nempe poteſtatum imagines, quæ ex metallo formatæ, & ſuper arcam teſtamenti collocatæ, nomen ipſum, Cherubim, retinebant. Tùm Rex Pharao quum ſpicarũ & boum imagines dormiens conſpexiſſet, nihil ſe aliud niſi ſpicas & boues vidiſſe teſtabatur. Eadem loquendi cõſuetudo nobis etiam durat, qui cùm pictam tabulam intuemur, recepto vulgi more dicimus: En hîc Ioannes Baptiſta, illic Virgo MARIA eſt, licet non niſi vtriuſque perſonæ imaginem ob oculos propoſitam demonſtremus. Qua de re ſcripſit etiam [k] Auguſtinus. Ad eundem modum de Sanctorum apparitionibus iudicandum eſt, vt ſub qualicunq́ue imagine ſe illi viuis exhibeant, & per miniſtros Angelos agant & loquantur, tamen ad Sanctos ipſos omnia referamus, neque minorem ipſis per Angelos quàm per ſeipſos nobis loquentibus reuerentiam exhibeamus; quandoquidem ipſorum Sanctorum nomine, nec ſine certa

Exod. 25.
Geneſ. 41.
k Libr 2. ad Simplicianum q. 3.

Iuxta ſcripturæ morem Angeli in perſona DEI apparent & loquuntur hominibus, & imagines nominibus rerũ, quorum ſunt imagines, ſæpe appellantur.

Sanctorum apparitiones magnis de reb⁹ nos admonent.

Dei voluntate fiunt apparitiones. Et hæ multis magniſq; de rebus, ſi animum aduertamus, nos admonēt; vtpote animam hominis vnà cum corpore non perire, ſed potiùs immortalem eſſe; Deū viuis ſimul & mortuis dominari, ac peculiarem ſuorum habere curam; Sanctos etiam Christo capiti ſeſe conformare, & fida erga nos charitate præditos eſſe, quæ ſit [a] morte fortior, & [b] nunquam excidat: ideoq; licet illi ſumma & cœleſti beatitudine perfruantur, tamē eoſdem ſuis in Chriſto commembris benè cupere de illorum profectu & ſalute gaudere, ipſorum crebrò meminiſſe, ac de ipſis demū benè mereri velle. Aliôquin niſi Sanctorum animæ cum noſtra etiā Eccleſia coniunctæ manerent, eorum memoria ad altare Dei non haberetur, neq; Chriſtus viuorum & mortuorum dominator eſſet, quemadmodùm Auguſtinus peritè ratiocinatur.

a Cant. 8.
b 1. Corin. 13.
Libr. 20. de ciuitate Dei ca. 9.

Apparitionum habendum eſſe delectum maximè.
Cauendam eſſe dæmonis fraudem in apparitionibus.

Porrò ne quē fallant eiuſmodi apparitiones, magnus in illis delectus habendus eſt, vt Apoſtolicus ille Canon inprimis obſeruetur: Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſint. Etenim callidiſsimus ſimul & teterrimus Satan, ſicut in Angelum lucis ſeſe transfigurat, ſic etiam humanam formam induere, & Sanctorum perſonam ſimulare poteſt, eoq; ipſo ſimplicibus & incautis frequenter imponit. Hinc multi fuerunt olim, & ſunt etiámnum fanatici homines & ἐνθουσιασταὶ, præſertim inter Anabaptiſtas & Suenckfeldianos, adeò cupidi & amantes nouarum apparitionum, reuelationum & illuminationum, vt illas maiorem in modum petant & expectent, multumq; illis confidant ac tribuendum putent. Nec animaduertunt iſti, quàm ingēs & rarum ſit Dei donum, quod Paulus diſcretionem, ſiue, vt Auguſtinus legit, diiudicationem ſpirituū vocat, quâ olim Antonius Magnus, & Martinus Turonenſis, viri ſanctiſsimi excelluerunt. Aliis hac gratiâ deſtitutis frequenter vſuuenit, vt quas ipſi merè ſpirituales & ſanctas, vel à Sanctis inductas apparitiones arbitrantur, nō niſi dæmonū ſint præſtigiæ, vanaq; ſpectra, nonnunquam & peſtiferæ illuſiones. Cui rei exemplum præbuit Vincētius Donatiſta, vel potiùs Rogatiſta, qui cùm iuuenis ac eloquens eſſet, apparitione cuiuſdā viri ſancti, vt ille putabat, & tamē hæretici deluſus, eodē dictante contra fidem Orthodoxā calamū ſtringere, ac propugnare mendaciū non dubitauit. Reſpondet igitur Auguſtinus, hoc dæmonum proprium eſſe opus, vt ſeſe in hæreticos æquè ſicut in lucis Angelos transfigurent. Cui rei teſtes eſſe poſſunt Theodotus, aliiq; Montaniſtę, & qui ſexto ſæculo Byzantij ſe prodiderunt fanatici homines, qui mirabiles quaſdam viſiones iactitârunt, ac futura præſagierunt, adeoq; mundum breui collapſurum vaticinati ſunt; ſicut [c] Euſebius & [d] Agathius memoriæ prodiderunt. Eodem erroris ſpiritu agitatus Mahomet, qui ſub Heraclio Cæſare ſuæ ſectæ princeps floruit, vt authoritatem ſibi compararet, vxori primùm, deinde aliis quoq; perſuaſit, ſe in cœlum raptum didiciſſe myſteria, ſimulq; per Gabrielem Archangelum accepiſſe traditam in Alcorano doctrinam. Igitur ex hoc vaniſsimo Propheta, & fictitiis apparitionibus, meriſque fabulis tota pendet religio Mahometanorum.

1. Ioan. 4.
2. Cor. 11.
Paucorum eſt diſcernere ſpiritus apparentes.
2. Cor. 12.
Vincētius quidam Donatiſta hæreticum pro ſancto ſibi habuit apparentē arte Satanica.
L. 3. contra Vincētium Victorē de anima & eius origine ca. 2.
c Li. 5. hiſt. Eccle. c. 15.
d Lib. 5.
Mahomet & Turcarum religio pēdet ex falſis apparitionibus.
In Azoara 63.

Duo vitia contraria circa Sanctorum apparitionem caueri oportere.

Sed ne longiùs abeamus, pericula hîc duo maximè cauenda ſunt: alterū, ne quaſlibet apparitiones, etiam Sanctorū nomine & præſentiâ commendatas improuidè amplectamur. Qui enim citò credit, leuis eſt corde, vt Sapiens veriſsimè dixit: alterum, ne viciſsim in bonis apparitionibus improbandis & damnandis iudicium præcipitemus. Scriptum eſt enim: Prophetias nolite ſpernere: omnia autē probate: quod bonum eſt, tenete. Et ſunt tamen hodie complures, quibus nullum ferè apparitionum genus placet, & eas quæ Sanctorum nomine commendatæ leguntur, ad vana ſomnia meraſque illuſiones referre contendunt. Adeò verū eſt quod Poëta dixit: Dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt. Media igitur via, ne cum Nouatoribus turpiter aberremus, hîc nobis tenenda, vt ſingularem apparitionum delectum habeamus, eaſq; libentiùs approbemus, quæ Veterib. iam olim factę, & Maiorū ad nos traditione veluti per manus tranſmiſſæ, aut bonorum authorum literis cōſignatæ, doctorum piorumq; hominum calculū meruerunt. Nihil enim in illis reperire licet, quod à fidei & religionis regula diſcrepet, omniaq; communi ſapientum Theologorū iudicio ſiue ſuffragio ſunt conſentanea, etiāſi de ſingulis Eccleſia, Synodus vel Epiſcopus non pronunciârit. Etenim in his rebus ſi non expreſſus, ſaltem tacitus quidam piorum doctorumque conſenſus ſufficere poſſe videtur; præſertim ſi eiuſdem generis alias apparitiones admitti atque probari conſtet. Vbi reiicimus Marbachij ſententiam, qui apparitiones huiuſmodi in ſcripturis,

Eccleſ. 19.
1. Theſ. 5.
Quę apparitiones maximè ſint probandæ.
Li. de miraculis aduerſus Eiſengreinium.

ſcripturis,niſi à Chriſto & Angelis factas hominibus,negat inueniri.Hoc enim falſum eſſe,tùm è ſcripturis,tùm è Patribus ſtatim conuincemus. Damnamus & Centuriatores ex eo,quòd mortui dormire in ſcripturis dicuntur,inſulsè colligentes,Sanctorum animas mortalibus apparere non poſſe.Id enim eſt perinde ac ſi Deo Deiq́ue potentię præfigant terminos,vt quod ſecundùm ſcripruras quibuſdam Sanctis conceſſum fuit, id ex eadem Dei virtute pluribus aliis concedi neuriquam poſsit. Demum Ioannem Vvigandum & Matthæum Iudicem non audiendos eſſe dicimus,qui neminem à mortuis redire probant ex eo, quòd Chriſtus de diuite & Lazaro concionatur. Etſi enim ſecundùm Dei legem ordinationemq́; communem ad viuos mortui non redeant, vt ſuprà diximus, tamen haud ſine impudentia negari poteſt, ſicut Auguſtinus oſtendit, quod mortui nonnulli ſecundùm ſpecialem Dei diſpēſationem vel in ſomnis,vel alio quodam modo viuentibus appareant,& vera quædā nuncient. Addit porrò Auguſtinus:Mitti quoq; ad viuos aliquos ex mortuis,ſicut è contrario Paulus ex viuis in Paradyſum raptus eſt, diuina ſcriptura teſtatur. Nā Samuel Propheta defunctus viuo Sauli etiam Regi futura prædixit. Et cùm ſciret,hanc Samuelis apparitionem ab aliis aliter accipi,ſtatim ſuam muniuit ſententiam verbis Eccleſiaſtici, quibus Samuelem etiam mortuum prophetaſſe;vel ſicut nos legimus,Regi finem vitę ſuę notū feciſſe ac oſtendiſſe monſtratur. Tùm [a] Cyrillus Alexandrinus & [b] Aanaſtaſius Nicænus Epiſcopus, cùm eundem locum tractant, Samuelis Prophetæ animam per Pythoniſſam eiusq́ue arte necromantica euocatam fuiſſe inficiantur. Quanquam Auguſtinus, & cum illo Encherius vtrunq; ſenſum adducunt,vt ſpiritus Samuelis verè & nō verè à ſuis ſedibus excitatus fuiſſe dicatur; verè quidem, vt idem Prophetæ ſpiritus ſe Regis Saul aſpectibus oſtenderit, magica potentiâ in hoc diuinæ voluntati ſubſeruiente, ſicut & Satan Chriſtum in deſerto aſſumere,& vbi vellet,conſtituere permiſſus eſt.Non verè autem, vt phantaſma duntaxat & imaginaria quędam Satanę illuſio fuerit,cùm Samuel mortuus à viuo Saul videretur, eius nempe machinatione, qui ſe in Angelum etiam lucis transfigurat, Apoſtolo teſte.Quare cū hoc exemplo cōiungit aliud Auguſtinus,quod cùm ſit Euangelicum,nulla ratione vel reiici vel eludi poteſt. Iampridem mortē ſuam obierat Moyſes,& è terris ſubductus,aut potiùs raptus Elias exceſſerat,vterque tamen Chriſto præſentem ſe præbuit, & cum eo eſt colloquutus: ſed & quibuſdam Apoſtolis in monte illi apparuerunt.Nec minùs luculentū exemplum prębent,qui cum Chriſto à mortuis rediuiui in ſanctam venerunt ciuitatem,ac multis apparuerunt,vt Matthęus Euangeliſta teſtatur. Prætereà libri Machabæorū,quos non Iudæorum Synagoga,ſed Chriſtianorum Eccleſia pro Canonicis habet, vt Auguſtinus affirmat, clariſsimè docent,quòd Onias Sacerdos & Hieremias Propheta longè poſt mortē Iudæ Machabæo per viſum ſeſe obtulerint,eumq́ue ad debellandos impios patriæ hoſtes animârint.Ex quibus diuinæ ſcripturæ teſtimoniis vel exemplis haud obſcurè conſtat, mortuos aliquando ad viuos mitti,quemadmodùm tradit etiam Auguſtinus,& Sanctos viuorum aſpectibus non ſolùm in ſomniis,ſed in vigilia etiam interdum apparere.

Cent.1.c.4. — In Corpore doctrinæ Chriſti ex nouo Teſtamento. — Luc.16. — Lib.de cura pro mortuis gerenda ca. 10. — 2.Cor.12. — 1.Reg.28. — Eccleſ.46. — a Li.de adoratiōe ſpirituum. — b Lib.quæſtionum in ſcript.q.37. — Matth.4. — Luc.4. — 2.Cor.11. — Matth.17. — Luc.9. — Matth.27. — Lib. de ciuitate Dei ca. 36.& Libr. de doctrina Chriſtiana ca.8. — 2. Machab. 15. — Li. de cura p mortuis gerenda ca. 15.& 16.

Errores Nouatorum circa Sanctorum apparitiones.

Magnæ eſt impudentiæ Sanctorum apparitiones toties factas negare.

Exempla ſcripturæ de Sāctis poſt mortē apparentibus.

Quomodò Samuel per Pythoniſſam euocatus apparuerit Regi Saul.

Elias & Moyſes Chriſto in mōte apparuerunt verè.

Mortui cum Chriſto reſurgunt & apparent multis.

Iam verò,vt maiorem fidem his,quæ porrò de MARIÆ apparitionibus allaturi ſumus,comparare poſsimus,non abs re fore putamus, ſi de Sāctis aliis poſt mortem apparentibus exempla quædam illuſtria, neq; à ſapientibus vllis refutanda, hoc loco repetamus.Habuit Chriſtianam diſcipulam,& valdè ſanctam virginē Origenes,quę pro fide pudicitiaq; ſeruanda diris tormentis excruciata,& aliquā lictoris Baſilidis humanitatem experta,ſe illi apud Dominum gratam fore ſpoſpondit,vt digna illi gratia referretur.Potamiena hæc dicta eſt percelebris Martyr, quæ cū in ignem coniecta mortem obiiſſet,paucis poſt diebus lęto planè & liberali animi corporisq; ſtatu, nocte per viſum Baſilidi aſtitit,eiusq; capiti coronam imponens dixit,deprecatam ſe eſſe pro eo Deum,breuiq́ue fore,vt & ipſe coronæ Martyrij conſors efficeretur.Ac eodem modo Potamiena pluribus aliis, quos apud Alexandriam in ſchola Origenis condiſcipulos habuerat, in ſomniis apparuit, illisq́ue ſequentis Martyrij coronas à Domino impetratas detulit;ſicut [c] Euſebius & [d] Nicephorus tradunt.

Exēpla probata de factis Sāctorum apparitionibus,& primū de Potamiena poſt mortē apparente Baſilidi aliisq; pluribus Martyrio coronatis.

c Li.6.hiſt. Eccleſ.ca.5. — d Li.5.c.7.

Apoſtolorum Principes Petrus & Paulus ita Conſtantino Imperatori apparent,vt ſimul præſens incurabilis morbi remedium indicent,eodem Nicephoro teſte.Habuit & Cæſar Theodoſius Ioannem Euangeliſtā & Philippum Apoſtolum, vt Theodoretus meminit,

Apoſtolos ſæpe multis apparuiſſe.

meminit, ſibi apparentes. Quid autẽ Procopius de tẽplo, quod Cęſar Iuſtinianus Apoſtolos honorãs erexit? Apoſtoli, inquit, beneficiorum memores ad Regis honorẽ hominib. apparuerunt, Regis, inquã, pij & religioſi. Neq; enim ab humanis negotiis recedunt Diuina, ſed admiſceri percupiunt, & hominũ conuerſatione oblectantur.] Certè Nazianzenus mẽriri noluit Iuliano Cæſari, eùm de Martyribus agens, apparitiones & liberatiões illis aſsignaret, eorumq; nota miracula repeteret. Teſtatur & Ambroſius, ſanctam virginem Agnetem, non modò Conſtantiæ Imperatoris Conſtantini filiæ, ſed & parentibus ad monumentũ Martyris pernoctantibus mirabiliter apparuiſſe, ac piè illos admonuiſſe. Vidit & Vrſinus presbyter morti iam proximus Petrum & Paulũ Apoſtolos; vidit Probus Rheatinæ vrbis Epiſcopus è vita migraturus Iuuenalem atq; Eleutheriũ Martyres ad ſe ingrediẽtes; quẽadmodùm Gregorius Magnus teſtificatur. Nec dubitat [a] Auguſtinus aſſerere, laudatiſsimum confeſſorem Felicem, qui à Nolanis maximè colebatur, ſic illorum vrbi à Barbaris oppugnatæ adfuiſſe, vt ipſis etiam hominum aſpectibus apparuerit, eiusq́ue apparitionis, quam vrbis liberatio ſecuta eſt, certos teſtes extitiſſe. Quid quòd Gregorius in vniuerſum pronunciat, plærunque iuſtis vſuuenire, vt in morte ſua Sanctorum viſiones aſpiciant, ac eorum apparentium ſocietate in ſupremo illo agóne corroborentur? Prætereo alia id genus exempla plurima, Veterumq́ue pręclara teſtimonia, qui non ſolùm è ſcripturis, ſuiſq́ue maioribus didicerunt, ſed certis etiam documentis & experimentis probârunt, totique Eccleſiæ indubitatum reliquerunt, vt miraculorum, ſic etiam apparitionum gratiam Sanctis à Deo concedi, magnamq́ue inde vtilitatem ad mortales ſæpenumerò peruenire.

Sanctos rebus humanis libenter intereſſe.

Li. 5. hiſtor. ca. 14. Lib. de ędificiis Iuſtiniani.

In orat. contra Iulianũ. Ser. 90. de paſsione B. Agnetis Virginis.

S. Felix Nolanis obſeſsis viſibiliter apparuit, eosq; deſcodit ab hoſtibus. Iuſtis morientibus plerunque Sanctos apparere.

a Li. 4. dial. c. 11. & 12. b Li. de cura p mortuis gerenda ca. 16. c Li. 4. dialog. ca. 11.

Valeat igitur Ioannes Riuius, qui de ſpectris & apparitionibus vmbrarum ſcribens, multa nobis vana & falſa ſine candore, ſine iudicio obiicit, & ſtultos quorundam abuſus ad totius Eccleſiæ contumeliã torquet. Gregorium verò Magnum in ſuis Dialogis ineptum longè ipſe ineptiſsimus fingit, ac demum plæraſq́ue probatas tot ſæculis Sanctorum apparitiones in commentitia & anilia vmbrarũ deliramenta probroſè transformat. Faceſſat & eum ſuo ſarcaſmo Melanchton, vt cuius hoc ſiue dictum, ſiue conuitium apud Manlium legimus: *In Italia habent impuriſsimas & obſcœnas fabulas de MARIA, quæ apparuit Monachis.* Viderit autem ipſe, de quibus vel Monachis, vel fabulis, & quàm verè loquatur: Eccleſia certè nihil impurum, nihil fabuloſum aut obſcœnum probat. Eiuſdem farinæ ſunt, quæ Vergerius, Marbachius, Goltvvurmius & alij calumniatores adferunt; nimirùm vt habeant, quam captant vndique carpendi & ridendi occaſionem inſani Eccleſiæ deſertores. An verò ſtatim nobis imputari, Catholicúmue dici meretur, quod ſcriptor quiſque vel impudenter effutit, vel parùm ſolidè confirmatũ, aut à nullo legitimo cenſore approbatum in lucem extrudit? Mirùm verò, cur ad Sanctorum apparitiones tantopere nauſeent, qui præceptoris Philippi ſomnia, vt multi nôrunt, non ita pridem ſolebant ſuſpicere, quiq́ue apud eundem Melanchtonem nouas & inauditas mortuorum apparitiones legunt, in hunc ferè modum: Poſtquàm Chriſtus morte ſuperata reuixit, totos dies apud MARIAM Domini matrem ſæpe aſſederunt primæ illæ matronæ Eua, Sara, Rachel, Lia & aliæ: ſingulæ autem de ſuæ ætatis periculis & diuinis liberationibus; imò etiam de Filio Dei ſæpe olim conſpecto à primis parentibus diſſeruerunt: *Sæpe complexæ ſunt*, inquit, *MARIAM tanquam filiam, eiq; gratulatæ ſunt, quòd mater eſſet Filij Dei, & gratias egerunt, quòd in Filij paſsione ingentes dolores vnà ſuſtinuiſſet.* Alibi etiam ad hunc modum ſcribit: *Benè credibile eſt, reſuſcitatos eſſe aliquos (cum Chriſto) præcipuos in genere humano; vt Adam, Euam, Abel, Seth, Noë, Sem, Abraham, Iſaac, Iacob, Ioſeph, Dauid, Eſaiam, Hieremiam, & multos alios, quia Dominus voluit habere frequentiam comitantium ipſum.* *Hîc cogitate*, inquit, *quàm læti dies iſti quadraginta fuerint, (inter Paſcha, ſcilicet, & Pentecoſten) quando verè quotidiè tales ſancti conuenerunt, & collocuti ſunt cum Maria & Apoſtolis: & certè credo ſæpe cum Maria collocutos eſſe.* Ac rurſus: *Haud dubiè plura ſunt teſtimonia, (quòd Chriſtus Dominus reſuſcitatus oſtenderit ſe verè reſurrexiſſe) quàm ſcripta ſint, quia nihil dicitur de Maria. Etſi autem ſæpe Maria adfuit cum Apoſtolis, quando apparuit Chriſtus: tamen credibile eſt, eum etiam ſingularia colloquia cum Matre habuiſſe.*

Ioannes Riuius & Philipp. Melanchton aliiq; procaciter de ſacris apparitionibus loquuntur.

Li. de veteri ſuperſtitione.

In Calendario 23. Aprilis.

Non eſt Catholicum habendũ, quicquid à Catholico ſcribitur.

Nouatores, qui Sanctorum apparitiones contemnũt, Philippi ſomnia magnifaciunt.

Quales mortuorũ apparitiones Philippus excogitauerit.

Vide Philippũ in Euan. Ioan. & vbi hiſtoriã de reſurrectione Domini tractat. Matth. 28.

Ibidem.

Hæc proptereà repeto, non quòd eiuſmodi pias contemplationes vel damnem vel reſpuam prorſus, vt plæriq; faſtidioſi in Veterum libris ęſtimandis faciunt, ſed hoc Melanchtonis exemplo libuit ſignificare, non ſolùm mortuorum apparitiones, ſed

Superiora verba Philippi de multis lectorẽ prudentem admonent, præſertim circa dictas apparitiones.

veram

veram etiam corporum reſurrectionem in prædictis Patribus factam, à Melanchtone nimis audacter affirmari, publiceq; tradi. Hinc præterea colligi poteſt, quãtùm Nouatores in Euangelica hiſtoria ſibi permittant, quando tam longinqua petunt, & de ſuo aliena prorſus admiſcent. Rurſus hinc liquidò perſpicitur, quàm iniquè iſti contemnant, & tantùm non pro ſomniis Monachorum habeant, quæ ſine verbo Dei expreſſo interdum à noſtris de MARIÆ Sanctorumq; miraculis vel apparitionibus adſeruntur, aut etiam à veteribus piè nobis meditanda commemorantur. Oſtendant interim nobis Philippiani, è quibus vel ſcripturis, vel Patribus conſtet, ſupradictos cum Chriſto in carne reſuſcitatos eſſe, ac deinde illos cũ MARIA & Apoſtolis ſua in terris colloquia habuiſſe? Demõſtrent itidẽ, bonas matronas illas tam familiariter egiſſe cum MARIA, vt tantùm non muliercularum ſocietas & confabulatio; neſcio in quibus ædibus inſtituta, videri poſsit. Quid ni? ocio, ſcilicet, omnes abundabant, nec erat omnino aliud, quo tempus fallerent, niſi totos dies cum MARIA conſiderent, ſeq; mutuò complecterentur, & hiſtorias benè longas confabulando percenſerent. Tam egregiè iſti demum obſeruant, quod ſubinde nobis & Veteribus occinere ſolent: *Temerarium eſt inquirere, quod Spiritus ſanctus noluit ſcribere, & abſq; iactura fidei ignoratur.* Verùm mirificas illorũ ſpeculationes, & Sanctorum apparitiones, ſiue à Melanchtone, ſiue ab aliis ſectariis quibuſcunq; confictas, ad ſuos relegemus authores, & noſtra porrò proſequamur.

Nouatores cum Philippo nõ probare poſſe omnia, quæ fingũt circa Sãctorum apparitiones.

Vt igitur ad veras MARIÆ Deiparę apparitiones, quamlibet ingratas & inuiſas aduerſariis, accedamus, tãtò minùs de his dubitare par eſt, quantò grauiores earũ teſtes atq; ſcriptores habemus, quos vanitatis aut mendacij arguere, hominum ſit aut planè ſtultorum, aut nimis impudẽtium. Ac inter alios Patres inſignes Gregorius Niſſenus Epiſcopus, & Baſilij Magni frater, mihi ſe primùm offert, qui vitam Gregorij miraculorum opificis deſcribens, perſpicuè narrat, quòd cùm ille adoleſcens peruigilem noctem aliquando ageret, Matrem Domini in figura muliebri, ſed excellentiùs & auguſtiùs, quàm pro humana conditione, ſibi apparentem habuerit, adeò vt eandem apparitionem oculis ferre nõ poſſet, ſimulq; Ioannem Euangeliſtam adfuiſſe, qui à MARIA monitus, pietatis myſterium eidem Gregorio aperuerit atq; declarârit; Ioannem verò dixiſſe, non grauatim ſe in hoc matri Domini gratificaturum. Tùm Seuerus Sulpitius, qui res geſtas Martini Turonenſis libris integris præclarè complexus eſt, inter cætera commemorat, quòd ille MARIAM cum aliquot ſactis virginibus ad ſe venientẽ viderit, proculdubiò illa tum nõ ſolùm præſentiâ, ſed etiam colloquio valde recreatus. Et qui vnus ex primariis Eccleſiæ Latinæ doctoribus celebratur Gregorius Magnus, hiſtoriã de Muſa puella memorabilẽ narrat. Huic nocte ſacra Virgo & Dei genitrix MARIA per viſionem apparet, eiq; multas puellas coæuas in veſtibus albis oſtendit. Muſa illarum aſpectu & ſplendore delectata, libenter eis ſeſe aggregâſſet, ſed cùm præ pudore non auderet, amanter à Deipara interrogatur, velletne vnà cũ aliis in hoc viuere gynæceo, & ſibi quoq; deſeruire. Cùm illa ſe velle reſpondiſſet, hoc vnum in mãdatis accepit, vt maiorem vitæ ac morum indueret grauitatẽ, ſeq; à riſu, iocis omniq; leuitate puellari abſtineret: ita demũ fore, vt die trigeſimo puellis aliis, quas præſentes aſpiceret, & ipſa conſociaretur, atq; in ſuum miniſterium cooptaretur. His monitis paruit Muſa, & deinceps ſupra ætatem ac conſuetudinem grauiter ſeſe geſsit, vt ſubitò mutaſſe mores, & ſicut aiunt, nuces reliquiſſe videretur. Parentes etſi hanc adeò repentinam filiæ mutationem primùm admirarentur, tamen quum factæ apparitionis arcanũ intellexiſſent, puellæ inſtituto non repugnârunt, fidemq́ue certiorem narrationi eò præbuerunt, quòd ſequens mors filię, trigeſimo die ex hac vita migrantis viſionem non vanam eſſe mõſtraret. Morituræ verò Deipara rurſus apparet, ſpecioſis illis puellis vt antè ſtipata, quæ Muſam vt ad ſe veniat, vocare dignatur. Mox puella quantũuis moribunda, oculis reuerenter depreſsis, & aperta voce clamando reſpondet: Ecce Domina venio. Ecce Domina venio. In qua etiã voce, vt Gregorianis verbis vtar, ſpiritũ tradidit, & ex virgineo corpore habitatura, cũ ſanctis virginibus exiuit.] Quid hac puella fęlicius, obſecro, quæ tam rarum MARIÆ fauorem experta eſt, tamq; incredibilẽ ex eius apparitione fructum cepit, vt breui correctioris vitæ curriculo abſoluto, ad pulcherrimum illud cœleſtis Reginæ gynæceũ euocata ſit, & candidum illum Virginum chorum auxerit, in quo MARIÆ duci Dominęq; ſuę continenter adhæreret, ac perpetuò deſeruiret?

A quibus teſtibus approbetur Mariæ apparitiões factæ mortalibus.

Gregorij Niſſenij teſtimoniũ de Maria apparente Gregorio Thaumaturgo.

Lib. de vita Martini.

Secũdum teſtimonium Seueri Sulpitij.

Maria cum ſacris aliquot Virginibus apparet Martino Turonenſi.

Libr. 4. dialog. cap. 17.

Tertium teſtimonium Gregorij Magni de Muſa puella, cui apparuit Deipara.

Muſa poſt apparitionem nouum hominem præſtat, & ſanctè moritur.

Muſa ſub mortem videt Deiparam ſibi apparentem, & ſe vocanti Dominę geſtit adiungere.

Gregorio

Maria Cyrillo Alexādrino apparet, illumq́ue facit in gratiam redire cū Chryſoſtomo.

Gregorio Magno vetuſtior fuit Cyrillus Alexandrinus, præclarum & ipſe lumen Eccleſiæ, ſed per errorem, vt fit, Chryſoſtomo nonnunquam iniquior, & neſcio quam cū illo ſimultatem ad tempus exercens. Apparuit igitur illi Deipara, & tantùm admonitione materna profecit, vt ille non modò ſuum errorem correxerit, ſed etiam cum eodem Chryſoſtomo in gratiam redierit, valdeq́ue propterea, quòd contra illum imprudens prorſus irritatus fuiſſet pœnituerit; quem demum in ſacrum catalogum Epiſcoporum reponendum curauit, ſicut Nicephorus refert. Mirum & illud ac narratione dignum, quod Gregorius Turonenſis exponit, in hunc modum ſcribens: Iudæi cuiuſdam vitriarij filius, quum apud Chriſtianos pueros ad ſtudia literarum exerceretur, quadam die dum Miſſarum feſta in baſilica beatæ Mariæ celebrarentur, ad participationem glorioſi corporis & ſanguinis Domini cum aliis infantibus infans acceſsit. Quo ſacto aſſumpto gaudens ad domum patris reuertitur, illóque imperante inter amplexus & oſcula, quæ acceperat cum gaudio refert. At ille Chriſto Domino ac eius legibus inimicus ait: Si cum eis infantibus communicaſti, oblitus paternæ pietatis, ad vlciſcendam Moſaicæ legis iniuriam parricida in te durus exiſtam. Et apprehenſum puerum in os fornacis ardentis proiecit, multáque ligna, quo vehementiùs exurere tur, iniecit. Hoc cùm audiſſet mater, quòd ſcilicet filium communem pater deliberâſſet exurere, cucurrit ad liberandum eum. Sed cùm vidiſſet incendia ab ore fornacis patulo, huc atque illuc flamma dominante reſpergi, ornatum capitis ad terram proiecit, diffuſaq́ue ceſarie, ſe miſeram clamitans ciuitatem vocibus implet. At quum Chriſtiani quod actum fuerat didiciſſent, concurrunt omnes ad tam iniquum ſpectaculum, retractiſque ignibus ab ore fornacis, inueniunt puerum quaſi ſuper plumas molliſsimas decumbentem. Quo extracto admirantur omnes illæſum: clamoribus locus ille repletur, & ſic Dominum omnis populus benedicit. Conclamant etiam, vt authorem huius ſceleris in ipſas proiicerent flammas. Proiectum autem ita totum ignis abſorbuit, vt vix de oſsibus paruum quodammodo relinqueretur indicium. Interrogantes autem infantulum Chriſtiani, quale ei inter ignes fuiſſet vmbraculum, ait: Mulier quæ in baſilica illa, vbi panem de menſa accepi, in cathedra reſidens, paruulum in ſinu geſtat infantem, hęc me pallio ſuo, ne ignis voraret, operuit. Vnde indubitatum eſt, beatam ei MARIAM apparuiſſe.] Eandem hiſtoriam confirmat Glycas, & Menam Patriarcham adfuiſſe dicit, qui rem totam expoſuerit Iuſtino eius nominis ſecundo Imperatori. Quis verò neget, Deiparam hîc non ſolùm adfuiſſe, ſed etiam profuiſſe, vt puer in medio flammarum incolumis conſeruaretur, hocq́ue miraculo complures Iudæi, vt & factum eſt, ad veram fidem conuerterentur?

Lib. 14. hiſtor. Eccleſ. cap. 28.

De impio Iudæo ſui filium in fornacem ardentē conijcientē ob odiū fidei Chriſtianæ.

Iuli de gloria plurimorum Martyrum cap. 8.

Iudæi filium in medio ignis ardentis per Deiparam Virginē illæſum fuiſſe ſeruatum.

Part. 4. annalium.

Ioanni Patricio Romano ſimul & Liberio Pōt. Deiparā apparuiſſe, ſimulq; miraculū aliud per niuem acceſsiſſe.

Venio nunc ad Ioannem Patricium veréque nobilem ciuem Romanum, cui glorioſa Virgo per quietem oblata eſt, ſimulq; monuit, qua ratione ſuas ille opes optimè collocaret, ſicut ille iampridem ſcire deſiderabat. Atq; vt certior conſtaret fides apparitioni, eadem Virgo Liberio Pont. Max. nocte aſtitit, & ſimilia monita repetiuit, magno miraculo ſtatim ſubſequente. Etenim in maximis illis caloribus, qui ardente caniculâ Vrbem infeſtare ſolent, nix copioſa & prorſus intempeſtiua decidit, partemq; collis Eſquelini contexit, ſimulq; locum ad ſtructuram noui templi commodum demonſtrauit. Atque hoc fœlix illius Eccleſiæ principium fuit, quæ cæteris omnibus ſub Mariæ nomine Romæ conditis præſtat, & ſanctæ Mariæ Maioris titulo in hunc vſque diem decoratur. Nec opus eſt hanc apparitionem ab Antoninò aliiſque confirmatam oſtendere, quam anniuerſaria feſti celebratio, à niue nomen accipiens, totq́ue retinens ſæculis, luculenter comprobat. Ego verò quum antiquiſsimam omnium apparitionem inueſtigare pergo, nullam aliam potui reperire, niſi quæ ſub Cæſare Tiberio Auguſti proximo ſucceſſore non homini vulgari, ſed Iacobo Apoſtolo facta celebratur, veréque mirabilis apud Hiſpanos in ciuitate Cæſarauguſta contigit, & longæua maiorum traditione confirmata, nobiſque velut per manus tradita, multorum ſuffragiis corroboratur. Et ne quicquam affingere videar, orationem Petri Antonij Beuteri repetam, qui hunc in modum ſcripſit: Benedictiſsima virgo, glorioſa & ſancta MARIA, Domina noſtra & Regina Angelorum, in ripa fluminis Ebri, prope Cæſarauguſtam Aragonum vrbem, in columna marmorea glorioſo Apoſtolo Iacobo apparuit. Qui eodem deinceps in loco Sacellū Angelicum iuſſus extruxit, & eius honori ac nomini conſecrauit,

Part. 4. Summæ Tit. 15.

Antiquiſsimā apparitionē Virginis Iacobo Apoſtolo in Hiſpania cōtigiſſe.

Teſtimonium Petri Antonij Beuteri de hac apparitiōe, vbi & quando facta ſit.

In Chron. Hiſpan. ca. 23.

conſecrauit, qnod dinæ Virginis à columna Cæſarauguſtana cogno ꞁinant: ob pylam ſine columnam, in qua videndam ipſa ſe'præbuit. Quod quicem miracnlum contigiſſe pethibetnr circa annnm Imperij Tiberij 30.] Hoc de miraculoſo caſu multæ quæ in eadem ſancta Eccleſia tabulæ ſuperſunt, teſtimonio eſſe poſſunt. Conſtat autem hocipſum templum multis ab hinc ſæculis eximiis ac infinitis ferè miraculis nobilitari, ſicut idem Benterus Calixti Pontificis & aliorum authorum reſtimoniis probat, ac Vaſæus etiam indicat. Vbi neq; Narſetem electum à Cæſare Iuſtiniano militum Ducem præteribimus, virum pietatis omnis genere præſtantem, conſilio manuq́ue promptnm, qui & Totilam vicit, & in colenda Virgine tam ſedulum, vt ſuas copias militares in aciem non educeret, niſi Deipara illi manifeſto apparente, & quando prælium committendum eſſet præcipiente, atque de ipſa opportunitate temporis commonefaciente. Quam tem Nicephorus clatiſsimè commemorauit.

In Annalibus rerum Hiſpan.

Narſes inſignis belli Dux nullũ comittit præliũ niſi Mariæ monitis excitatus.

Li. 17. Eccl. hiſtor. c. 13.

Longùm eſſet ſingula perſequi, quæ non modò MARIAM apparentem, ſed etiam huius apparitionis ftuctum euidentem oſtendunt, ſi qua fides non vni atque alteri ſctiptori, ſed toti propemodùm antiquitati habenda eſt. Appatnit Ioanni Damaſceno, vt diximus, & certum huius apparitionis fuit ſymbolum amputatam dexteram recepiſſe. Apparuit Ruperto Tuitienſi, vt idem ipſe narrat, eumq́ue ad ſcribendum opus de incarnatione Domini promptiorem effecit. Appatuit Toletano Epiſcopo Idelphonſo, & ſub ſacræ veſtis oblato ſymbolo ſunm in illa præſtanti Eccleſia conſeruanda & hactenus conſeruata fauorem ſingularem oſtendit. Apparuit Rabodo Traiectenſi Epiſcopo, & Reginaldo tunc celebri Iuriſperito, poſtea verò Dominicano: mox ægrotum vtrumq́ue ſubitò reſtituit ſanitati. Apparuit VVilhelmo Aquitaniæ Principi, qnem Bernatdus Chriſto & Eccleſiæ lucrifecit, illiq́ue à Dæmonibus dirè vulneraro ſuccutrit, vt mox integrè reſtitueretur. Quibus de rebus litem nobis, ſi velint, intendant aduerſarij, ac pro ſna impudentia harnm ſimiliumq́ue hiſtoriarum ſcriprores non modò fallaces, ſed & mendaces ipſi omninm mendaciſsimi dicere audeant. Nos quidem non illa ſolùm, ſed alia etiam multò plnra & admirabiliora quæ à Veteribus traduntut, licet non eiuſdem ponderis omnia, eò libentiùs ac reuerentiùs amplectimnr, qnò certiùs perſuaſi ſumus, Deo nihil eſſe impoſsibile, & ſimilia quædam per ſanctos alios hominibus apparentes non modò ſcripta, ſed & omnibus ferè ſæculis facta, conſpecta & explorata eſſe. Nugentur & craſsi homines vanéque ſciſcitentur, an MARIAM toties de cœlo deſcendere neceſſe ſit, qnoties illam in terris apparere, rebusq́ue hnmanis intereſſe legimus. Profanum eſt ſtudium cauſas diuinorum opetum adeò curioſè ſcutari, nec fas eſt intellectùs noſtri aciem ad ea myſteria penetranda, quæ humannm intellectum excedunt, intendere, ſed oportet, vt Paulus loquitur, ſapere ad ſobrietatem. Sicnt igitur Auguſtinns de Sanctorum miraculis tractans, modeſtè fatetur, ſibi non ſatis conſtare, an illi per naturam propriam, aut per Angelorum miniſterium mitabilia operentur, & inuocati multis, quos per eos aliòquin eertum eſt adiuuati, opitulentur: ita nos etiam, licet, vt anteà dicebamus, non aſſequamur, quo ordine & qua ratione apparitiones illæ tam variis locis, modis atque temporibus fiant, tamen nihil hoc impedire dicimns, quò minùs eaſdem apparitiones magnifaciamus, & diuinis miraculis Vitginisq́ue beneficiis aſcribamns, ſimúlque non modò mirabilem, ſed etiam inſcrutabilem Chriſti Domini potentiam, ſapientiam & bouitatem in eius Matre ſanctiſsima veneremnr. Demum cettò aſſeneramns, multò plura quàm nos vel dicere, vel ſcribere, vel æſtimare poſſimus, ſnmmi Dei nutu per Angelicas poteſtates facta eſſe ac fieri, cùm in aliorum Sanctorum, tùm in MARIÆ Deiparæ honorem atqne commendationem, nec ſine certa, licet nobis frequenter ignota, mortalinm vtilitate.

Breuis enumeratio multarũ apparitionũ, in quibꝰ MARIA profuerit mortalibus.

In prolog. lib canticorum.

Quid reſpondẽdum harum & ſimilium apparitionum cõtemptoribus.

De qualitate & & modo huiuſmodi apparitionum nõ eſſe curioſè ſcrutandũ.

Rom. 12.

Libr. 22. de ciuitat. Dei c. 9. & li 10. ca. 12.

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM.

De veteribus & nouis Iconomachis, quorum in ſacras imagines & ædes irruentium furor ſit planè intolerabilis, & error ab Eccleſia iurè damnatus. Deiparæ autem Virginis imagines in veteri Eccleſia ſemper vſitatas & honoratas, nonnunquam & miraculis diuinitùs commendatas fuiſſe.

NON ſolùm de MARIÆ miraculis & apparitionibus, verùm etiam de illius imaginibus ſiue pictis, ſine ſculptis diem nobis dicunt, qui nouandæ religioni dant operam, & infenſis animis aduersùs Catholicam Eccleſiam hoſtiliter belligerautur.

VValdenſes ſacrarum imaginũ hoſtes multos hodie diſcipulos tenent.

Etenim nouos VValdenſes nobis referunt, qui ante annos ferè quingentos, hoc eſt, ſub Friderico primo Cæſare peſtiferum ſparſère dogma, imagines, ſiue Chriſti ſiue Sãctorum, ab Eccleſia tolli oportere, quas aliôquin qui admitterent, eos idololatras eſſe cenſendos. Sic enim iſtis libuit veterem Iconomachorum, qui Xenaiæ ne baptizati quidẽ hæreſim amplectuntur, imò & Manichæorum & Iudæorum errorem ſtolidum renouare, nullumq; ſactis imaginibus in Eccleſia locum relinquere, ne parùm, ſcilicet, cum impiis ſæpè damnatis inſanirent.

Vide Nicephorum li. 16. ca. 37.

Lutherus Iconomachos improbauit & taxauit publicè.

Qua in re Lutherus non perinde immodeſtus fuit: ſiquidem furentibus ætate ſua Iconoclaſtis aperto Marte reſtitit, quos & aquâ & igni interdicẽdos eſſe docuit, generalem de hoc hominum genere ſententiam ferens: *Spiritus Iconomachorum non eſt bonus: ſpirat enim cædes & ſeditiones, etiamſi celet ad tempus, quamdiu non videt opportunitatem.* Ac iterum: *Boni Domini,* inquit, *non eſt hic Diaboli ſcopus, vt oppugnentur imagines, ſed vult ſibi foramen fieri, per quod ſanguinem profundat, & cædes faciat in Orbe terrarum.*

In duobus libris cõtra cœleſtes Prophetas.

Veteres & noui Iconomachi valde crudeles & impij.

Eſt id ſanè veriſsimum, multisque modis comprobatum, crudelem impietatem, & impiam crudelitatem in Iconomachis tùm veteribus, tùm recentioribus elucere. Illi enim cum ſuis Leonibus maximas in Eccleſia Imperioq; turbas quondam dederunt, cæſis multis etiam piorum milibus, quique vel præcipuam tribuère cauſam, cur orientale Imperium ab occidentali auulſum paulatim interciderit. Hi verò, quorum ætate noſtra princeps Andreas Carolſtadius fuit, adeò ſe feros ac rabioſos declarant, vt ad ſeditiones in populis, ad profanationes in templis, ad clades & cædes calamitatesque in prouinciis excitandas, imò noſtro iam ſæculo paſsim excitatas nati eſſe videantur, quorum in imagines ædesque ſacras graſſantium furor, ſi ex æquo iudicauerimus, omnem Turcarum feritatem ac barbarorum ſæuitiam ſuperare videatur.

Quantũ profecerint noui Iconomachi in noua ſua religione.

Quid quòd noua iſtorum pietas ita creuit, tantosque progreſſus noſtro ſæculo demonſtrauit, vt ſecum illi præclarè & prorſus Euangelicè agẽ putent, ſi formam prorſus informem, aut ſi mauis, Iudaicam & Mahometicam faciem Catholicis templis inducant, inductamque conſeruent? Proinde nullam Chriſti Domini crucem, nullam Deiparæ Virginis imaginem, nullam cuiuſquam Sancti effigiem illic apparere ſuſtinent, magnâq; religione cauent, ne vllum veteris pietatis veſtigium in ſuis ſynagogis reliquum habeant, ſed pro Chriſtianis templis abominationem deſolationis facere ac retinere ſibi glorioſum etiam arbitrantur.

Nouum Sataneregnũ qua nota hodie dignoſcatur.

Quod enim iampridem optabat, hoc tandem aſſecutus eſt Satan, vt nouum ſuum in Europa regnum, quod ex mera ſectarum & hæreſeωn colluuie conflatum validè corroborauit, barbarica imaginum ædiumque ſacrarum demolitione tanquam illuſtri nota, ſcilicet, inſigniatur, atque ab omnibus dignoſcatur.

Cur hoc loco de imaginib. diſputatio ꝓpria nõ inſtituatur.

Nos verò, ne tempus & operam ludere videamur, poſt complures eruditos grauesque ſcriptores nouam telam non ordiemur, vt in præſentia de ſacris imaginibus, earumq; antiquitate, vſu, fructu, cultúque debito diſſeramus. Pugnârunt in hoc campo & de hoſtibus glorioſè triumphârunt Gregorius Magnus, Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus, Ioannes Damaſcenus, Ionas Aurelianenſis, Leontius Cyprius antiſtes, multique veteres & eximij Patres, qui noſtrorum etiam Iconomachorum

tela

tela confregerunt, & arma illis omnia propemodùm eripuerunt. Suppetit & ingens exemplorũ copia, quibus probari poſsit, imò iam à citatis Patribus, ſicut & à Niceno Concilio ſecundo probatum legimus, vtramque Eccleſiam, Orientalem & Occidentalem, in eiuſmodi ſanctarum imaginum poſſeſsione vſque laudabili inde ab initio perſtetiſſe. Omitto de veteri Teſtamento dicere, quod ſuas etiam imagines habuit, & ſine peccato vſurpauit; quemadmodùm duo Cherubim non in quouis Tabernaculi loco, ſed ſuper ipſo propitiatorio, vnde reſponſa reddebantur, collocauit. Et ſerpentem æneum Moyſes fabricari iuſsit, multaſque animantium imagines Salomon in templum ſuum induxit, nullo quidem ſapientum hoc ſapientiſsimi Regis factum non approbante, vt qui optimè nouerat, vſum ſculptilium ad impiè adorandum, non ſculptas, aut pictas imagines ad piè commonefaciendum lege diuina vetari. Neque ſolùm vna, ſed duodecim ferè Synodi numerantur, à quibus eodem velut ore vſus & cultus ſacrarum imaginum nobis clariſsimè comprobatur: contraria verò ſententia, vt à Chriſtiano dogmate aliena, grauiſsimè condemnatur. Cæterùm poſtrema Synodus Tridentina priorum illarum, imò totius Eccleſiæ ſenſum atque conſenſum breuiter & luculenter expreſsit, cùm perſpicuè definiuit: Chriſti Domini, & Deiparæ Virginis aliorumque Sanctorum imagines in templis præſertim habendas & retinendas, eiſque debitum honorem & reuerentiam impertiendam eſſe; non quòd credatur ineſſe aliqua in iis diuinitas vel virtus, propter quam ſint colẽdæ: vel quòd ab eis ſit aliquid petendum, vel quòd fiducia in imaginibus ſit figenda; veluti olim fiebat à Gentibus, quæ in idolis ſpem ſuam collocabant; ſed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræſentant; ita vt per imagines quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Chriſtum adoremus: & Sanctos quorum illæ ſimilitudinem gerunt, veneremur. In eundem ſenſum Scholaſtici quoque Doctores ante noſtram docuerunt ætatem, ſicut vnus illorum, nec infimus quidem Theologus, Gabriel Biel liquidò tradit, cum in hunc modum ſcribit: Ipſæ imagines per accidens honorantur, non propter virtutem, potentiam ac gratiam eis inexiſtentem, ſed propter repræſentationem eorum, quibus talia inſunt.] Hinc, vt ſuprà allegatum eſt, neque ipſis vt diis ſeruimus, nec ſpem ſalutis in eis ponimus, nec iudicium ab ipſis expectamus. Quòd ſi aliquando miracula fiunt, hominibus etiam ad ea confluentibus adiutoria aut ſanitates præſtantur, non hæc virtute imaginum, ſed virtute Dei, miniſterio bonorum Angelorum ad interceſsiones Sanctorum contingunt.]

Exod. 25.
Numer. 21.
3. Reg. 6.
2. Paral. 4.
Exod. 20.
Seſſ. 25.
In expoſitione canonis Miſſæ Lect. 49.

Sacrarum imaginũ vſus in Eccleſia inde ab initio perſeuerauit.

Quomodò ſculptilia lege diuina vetentur.

Pro vſu & cultu ſacrarũ imaginum à multis Synodis definitum eſt.

Summa doctrinę Catholicę de vero vſu ſacrarum imaginũ.

Quomodò Gabriel Biel cum Scholaſticis doceat de imaginibus Marię atque Sãctorum.

Noſtro autem inſtituto ſatisfacere videbimur, ſi ſingulari Deiparæ Virginis exemplo contenti oſtenderimus, eius imagines in veteri Eccleſia inprimis agnitas, & in precio habitas, nonnunquam & diuinis miraculis illuſtratas fuiſſe. Ordiemur autem à Germano Patriarcha Conſtantinopolitano, qui cum Iconomachis & eorum Patrono, quem diximus, Leone Iſauro Cæſare præclarè certauit, nec ſuo tantùm, ſed etiam Eccleſiæ nomine Catholicam vocem hanc edidit: Nos in fide certi, ſanctæ Chriſti carnis characterem in imaginibus delineantes ſalutamus, & cultu & honore omni quo decet dignamur, nec ob aliud niſi in recordationem diuinitatis illius viuificæ & inexpreſſæ humanitatis.] Mox verò ſubiicit: Eâdem ratione & intemeratæ eius iuxta carnem matris ſanctæ Deiparæ Virginis ſimilitudinem referimus: hoc modo oſtendentes, quòd mulier iuxta naturam exiſtens, & à noſtra maſſa haudquaquam aliena, Deum inuiſibilem, & omnia manu ſua continentem, vltra omnem & hominum & Angelorum exiſtimationem in ventre ſuo conceperit, & ex ſe incarnatum genuerit. Etenim ob id eam, vt verè & propriè veri Dei matrem veneramur & magnificimus, & quauis viſibili & inuiſibili creaturâ ſuperiorem reputamus.] Eximia hæc quidem eſt Deiparæ commendatio, cuius imaginem tantò maioris facere conuenit, quantò præſtantior perſona eſt; eſt autem omnium præſtantiſsima, quæ per imaginem nobis repræſentatur. Deinde ſeptima Synodus, quæ ſub Conſtantino & Irene celebrata eſt, cùm aliarum, tùm Deiparæ imaginum meminit, his verbis quaſi ſuperiora concludens: Salutamus ſanctas Dominicas Apoſtolicas & Propheticas, item Sanctorum, pręcipuè autẽ Dominę noſtrę Deiparæ imagines, quæ nobis veluti exemplaria ſunt & inſtitutiones bonorum operum, imitationis & fidei erga Chriſtum,

In Epiſtola ad Ioãnem Epiſcopum Synnadõn.
Act. 4. circa finem.

Propoſitio de ſequenti tractatiõe, quę ad imagines Deiparæ dũtaxat aſtringatur.

Germani Cõſtãtinopolitani teſtimoniũ, de Chriſti & Mariæ imaginibus reuerenter habendis.

MARIA viſibili & inuiſibili creaturâ ſuperior.

Vide in fine Panopliæ Euthymij. Latinè per Franciſcum Cinum conuerſæ. Photij teſtimonium de Synodo Nicæna ſecunda.

omnem idololatriam execrãtes, & latriam ſolam Chriſto tribuentes.] Eiuſdem Concilij ſententiam, quod ſemper Oecumenicum eſt habitum, Græcus autor & Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus Photius comprobat, quum de illo non ſine celebri Mariæ mentione ſcribit: Quapropter diuinus ac ſanctus ille beatorum atq; ſacrorum virorum cætus, non ſolùm imaginem Chriſti, quemadmodùm diximus, verùm etiam immaculatiſsimæ ſemperque Virginis MARIÆ & Dominæ noſtræ Dei genitricis, & ſacras Sanctorum omnium imagines pro ratione excellentiæ & ſanctitatis exemplarium colendas & adorandas, cum omnium oraculorum decretis conſtituit & confirmauit.]

Vide Epiſtolas Ignatij.

Habuit autem MARIA Deipara, cùm etiam in viuis maneret, multos vtique ſui admiratores, vt alibi meminimus, à quibus frequenter & cupidè inuiſeretur. Ex his proculdubiò Ignatius fuit, ſicut ſequens ipſius oratio ad Ioannem Euangeliſtam perſcripta deſignat: Si licitum mihi eſt apud te, ad Hieroſolymæ partes volo deſcendere, & videre ſanctos qui ibi ſunt: præcipuè MARIAM Ieſu, quam dicunt vniuerſis admirandam, cunctis deſiderabilem. Quem enim non delectet eam videre & alloqui, quæ verum Deum peperit, ſi ſit noſtræ fidei & religioni amicus?] Eâdem de cauſa factum videri debet, quod Pauli diſcipulus Dionyſius Areopagita, vt Veteres tradunt, multis aliis Chriſtianis comitantibus ab Athenis ad Deiparam profectus, eam coràm cernere & loquentem audire deſiderârit, tanta quidem ex eius conſpectu & colloquio admiratione perculſus, vt illum dixiſſe ferant: Niſi mihi de Filio tuo eſſet reuelatum; facilè crederem, non eſſe alium Deum præter te. Cùm igitur multorum incenſus eſſet animus, vt Domini ac Dei ſui in cœlo regnantis Matrem coràm viderent, & videntes iurè ſuſpicerent atque reuererentur, nec omnes tamen vndiq; ad eam proficiſci, ſuoq; deſiderio ſatisfacere poſſent, prudens ac pium conſilium inuentum eſt, vt MARIÆ vultum ſaltem in tabella depictum exciperent, hocque perenne monumentum, tùm præſentes tùm abſentes ad ſuum ſolatium retinerent, aliique aliis inuicem communicarent. Cui rei magnum præbet teſtimonium Lucas Euangeliſta, idemque præterea medicus ſimul & pictor, MARIÆ admodùm familiaris, cui laus eſt eritque ſemper in Eccleſia Dei. Is primus omnium, vt Simon etiam [a] Metaphraſtes affirmat, cerâ & lineamentis Chriſti figuram expreſsit, atque, vt [b] Theodorus Lector exponit, imaginem quoque genitricis Dei ad viuum depinxit, quam porrò ad Pulcheriam Auguſtam ex Hieroſolymis Eudoxia miſerit. Qua de re pluribus tractat Nicephorus Calliſtus, & eandem Deiparæ imaginem à Luca depictam his verbis illuſtrat: Pulcheria Auguſta templum in vrbe Conſtantinopolitana extruxit, τῶν ὁδηγῶν, hoc eſt viæ ducum appellatum: vbi ex Antiochia tranſmiſſam matris Dei imaginem dedicauit; quam diuus Apoſtolus Lucas ſuis ipſe manibus depinxit, illa adhuc viuente, & tabulam ipſam vidente, gratiamque adeo illi formę ſuę immittente. Hæc imago primùm in eo loco qui tribunal dicitur fuit; vbi ea, quæ nunc quoque fiunt, miracula peracta ſunt.] Et his quidem Nicephorus non ſolùm MARIAM adhuc viuentem Lucæ manibus depictam, ſed etiam ſolenniter à Græcis aſſeruatam, & miraculis frequentibus illuſtratam fuiſſe demonſtrat. Cæterùm ſacræ picturæ huius exemplar, quod ex archetypo Lucæ fideliter exceptum eſt, in hunc vſque diem extare, & Venetiis apud celeberrimum pictorem Titianum inueniri dicitur, in eóque ſpectari aiunt notas omnes, quas Nicephorus memoratus alio in loco expoſuit, vbi ſtaturam formamque ſanctiſsimæ Virginis ex Epiphanij ſententia deſcribit, ac nos alibi commemorauimus.

Ignatius, Dionyſius, multiq; alij Marię viuentis deſiderio & admiratiõe ſingulari tenebantur.

Quomodò factũ ſit, vt Marię imagines quærerentur, pararentur & retinerentur paſsim in Eccleſia.

Quòd Lucas primùm Chriſti & Marię pinxerit imagines.

a In vita S. Lucæ.
b In collectaneis li. 1.
Li. 14 ca. 2.
Et lib. 5. ca. 14. Eccleſ. hiſtor.

Pulcheria Auguſta Deiparæ imaginẽ à Luca depictam in tẽplo repoſuit.

Mariæ imaginẽ à Luca expreſſam vbi hodie liceat cernere.

Li. 2. Eccle. hiſtor. c. 23.

Neque verò aut recens aut dubia, ſed benè vetus & conſtans eſt iſthæc Eccleſiæ traditio, quòd Lucas Euangeliſta MARIÆ familiaris, vt dictum eſt, tùm Chriſti tùm genitricis eius imagines ſuo penicillo pinxerit, coloribus expreſſerit, ac vtriuſq; icones Eccleſiæ reliquerit Antiochenæ: vnde MARIÆ quidem imago ab eodem Luca depicta, quum Marcianus imperaret, ab Eudoxia Hieroſolymis tranſmiſſa, & Pulcheriæ donata, & in nouo templo ab ipſa constructo apud Conſtantinopolim collocata, ſummóque in precio à Græcis habita ſemper fuerit; præſertim quum frequens accederet miraculorum gloria, per quam Deus piorum in MARIA colenda religionem ſibi gratam eſſe monſtrauit. Cuius rei nos exempla quædam non à viris obſcuris petita,

Veterem & conſtantem Eccleſię traditionem eſſe de MARIÆ imagine per Lucam depicta, & deinde conſeruata in Eccleſia.

ſed

ſed ab Imperatoribus Conſtantinopolitanis accepra ſubiiciemus, vt certiùs conſtet, quantum honoris ſanctiſsimæ Virgini & eius imagini à Luca depictæ Græci tribuerint. Quum Iunior Andronicus, vt erat mirè ambitioſus, nocte per inſidias Conſtantinopolim occupâſſet, in magnos angores Aunm ipſum, qui ſenior Andronicus dicebatur, venerandum certè ſenem, hac regni affectatione & inſperata vrbis occupatione coniecit. Qui auus cùm aduentantium hoſtium tumultum & clamorem præter expectationem omnem nocte ſenſiſſer, de lecto proſiliit perturbatiſsimus, præſertim quòd nec duces nec milires ad defenſionem parati adeſſent, ac ipſe humana quidem ope ſe prorſus deſtitutum cerneret. Habebat autem in Palatio ſecum eam, qnam dixi, Deiparæ imaginem, ad qnam in tanto diſcrimine ſibi confugiendum putauit, vt optatam & neceſſariam opem per MARIÆ patrocinium diuinitùs impetraret. Itaqne coram hac ipſa imagine tunc humì proſtratus, magnáque fiducia vſus, ardenter cum lachrymis obteſtari pergit, ne Virgo mater periclitantem ſe deſerat, néue ſicariorum enſibus miſerum obüci ſinar. Nec vana fuir obteſtatio, ſed ſnbitam opem Virgo attulit, vt omni metn & periculo ſenior Andronicus liberaretur, ſuumque neporem contra ſpem omnem valde humanum ſtatim experiretur. Is licet noua victoriâ elatus eſſet, tamē cùm primùm in palatium ingrederetur, religione commotus, qnoniam venerabilem Dei genitricis imaginem adeſſe cognouit, hanc inprimis veneraturus acceſsit. Eâdem religione inductus Conſtantinus Deſpota, qui & ipſe Imperator fuit, in gratiam recipere non volnit Syrgianum, niſi coram hac ipſa imagine iuſiurandum præſtaret, ſeque nihil adnersùs Imperatorem eiusque mandata molirurum eſſe ſanctè polliceretur. Quid verò de Emmanuele Comneno Imperatore dicam? qui ob deuictos Pannonios illuſtrem egit ttiumphum Conſtantinopoli: in eo autem quadrigæ argenteæ auratæ cum equis niue candidioribus præceſſerunt, quibus impoſita erat imago inuictæ adiutricis & inſuperabilis commilitonis Matris Dei. Neque verò axis magnum ſonnit, quia non vehebat acrem Deam Mineruam, quæ falsò Virgo dicitur; ſed veram Virginem, quæ Verbnm inexplicabili ratione per verbum peperit. Eum currum Imperatoris propinqui atque amici, ſenatus, viri magiſtratibus & dignitatibus inſignes ponè ſequebantur.] Sic enim ad verbum ſcribit Nicetas Choniatas. Eôdem ſpectar, quod Conſtantinus Palæologus Imperator, qunm vrbem amiſſam recuperâſſet, vt primùm Conſtantinopolim venit, coram eâdem imagine primùm gratias dixit, illamqne religioſè præferri voluit, ac deinde pedes ipſe comitatus atque ſtipatus in vrbem proceſsit. Plnra in hoc genere narrant Nicephorus Gregoras & qui Byzantinum imperium deſcripſere.

Exemplum ſenioris & iunioris Andronici de Mariæ imagine apud Conſtantinopolim admodùm honorata.

Exemplum alterius Imperatoris, qui coram hac imagine iuramentum exegit.

Exemplum de Mariæ imagine in Emmanuelis Imperat. triumpho producta, & ſolēniter circumgeſtata.

In Annalib.

Aliud exemplū de Conſtantino Palæologo eandem imaginem publicè venerāte.

Sed manns nobis iniicit fœdus ille conuiciator Illyricus, & tragicè vociferatur de variis imaginibus, quæ Romæ ac alibi, præſertim apud Italos, à ſancto Luca depictæ dicantur, vulgóqne demonſtrentur: non enim eſſe veriſimile, quòd vnus tam multas imagines exprimere voluerit potueritque. Reſpondemus, nos Illyrici ſiue ſomniis, ſiue coniecturis nihil commoueri, nec eſſe quicquam incommodi, ſi credamus, egregium pictorem Lucam ſiue vltrò, ſiue rogatum, plures vnius generis Icones, quæ MARIAM exprimerent, in aliorum gratiam cupidè depinxiſſe. Atque, vt maximè concedamus, vnam imaginem duntaxat ab illo confectam eſſe, de qua tam multi teſtantur, nullusque pius ambigir, tamen & aliæ Virginis Icones, licet aliena manu factæ fuiſſent, Lncæ nomine commendari potuerunt: qnoniam cùm primæ inter vetuſtiſsimas ad Lucæ archetypnm eſſent expreſſæ, non immeritò, quòcunque demnm peruenerint, nomen gratioſius à primo authore illo Luca retinuiſſe videantur. Certè Romani ipſiſsimam Virginis imaginem, quæ Lucæ tribuitur, ante mille annos conſeruari Romæ, prorſus habenr indubitatum, multisqne indiciis probant, quæ hoc loco repetere ſuperſedemus. Illud conſtat, ætate Gregorij Magni hanc ipſam imaginem Lncæ Euangeliſtæ, ſiue illam quidem eius mann affabrè elaboratam, ſiue ex ea qnam ipſe fecir ad viuum expreſſam Romanis notiſsimam ſimul & celeberrimam, & iamtum in æde Deiparæ ad præſepe in Exqniliis ſitam, eximia populi religione conſeruatam fuiſſe. Qui Gregorius cùm ſæuiſsima peſtis Romæ ſæuirer, ac multæ ſimul aliæ calamitates accederēt, religioſam in die Reſurrectionis ſupplicationem inſtituit,

In Centur. 3. mēdaciorum Papiſt.

An plures Virginis Deiparæ imagines Lucas depinxerit, cū depulſione cauilli, quē obiicit Illyricus.

Mariæ imaginē à Luca depictā Romæ multis iam ſæculis aſſeruari.

Imaginem Virginis per Lucam depictā authore Gregorio Magno Romæ in ſupplicatiōe circūgeſtatā eſſe, miraculo & beneficio publico accedente.

& dictam Virginis Dei genitricis imaginem in publicum efferri curanit, piamque circnmgeſtationem Deus præſenti miraculo comprobauit. Etenim quâcunque ferretur imago, peſtilentis cœli grauitas depulſa, & optata ſalubritas in vrbe conſecuta eſt. Vbi gratulantibus omnibus Deo, ecce tibi Angelus, qui ſanctam Virginem his vocibus è cœlo alloqueretur: Regina cœli lætare, alleluia: Quia quem meruiſti portare, alleluia, Reſurrexit ſicut dixit, alleluia. Qnam orationem ſimul atque Gregorius corám andiuit, diuino ſpiritu ſtatim excitatus, eam in hunc modum expleuit: Ora pro nobis Deum, Alleluia. Quod canticum deinde ſolenne manſit in Eccleſia, & Paſchalis lætitiæ vel argumentum, vel confirmario quotannis eſſe conſueuit. Eandem hiſtoriam à veteribus acceptam [a] Sigonius quoque confirmat. Tùm author vitæ ſancti viri Dominici Theodoricus de Apoldia venerabilem & omni honore digniſsimam vocat Virginis matris imaginem, quæ hoc ipſo Dominico ſnperſtite in vrbis monaſterio, quod ſanctæ MARIÆ trans Tyberim dicebatur, fuerit ſeruata, quam beatiſsimus Lucas Euangeliſta (vt ipſius verbis vtar) ad vultûs eius & habitûs ſimilitudinem ad vinum planè creditur depinxiſſe. Quæ quidem piiſsima imago neſcio, inquit, quo caſu illi Eccleſiæ ſublata fuerat, ſed illi cœleſti miraculo fuit reſtituta.

Vnde initium fluxerit illius cātici, Regina cœli lætare.

a Li. 1. hiſt. de regno Italiæ.
b Theod. li. 2. de S. Dominico c. 5.

Quid ergo mirum, einſmodi Lucæ pictoris imaginem in hunc vſque diem Romæ ſupereſſe, vbi tot ſæculis non ſine magna religione cuſtoditur, oſtenditur, honoratur, nullis de illa, niſi hæreticis, vel contendentibus, vel heſitantibus? Prudentes interim ac pios omnes nihil offendit, ſimiles imagines Virginis pluribus in locis conſpici, ac eidem authori Lucæ à multis aſcribi: quia ſi ſapiunt, non tàm de authore ſiue pictore, quàm de perſona per imaginem repræſentata ſibi curandum eſſe ſciunt, atque vt ſæpe aliàs, ita hîc etiam in fide Maiorum libenter acqnieſcunt, multò id eſſe conſultius, quàm deſeruire contentionibus arbitrantes. Certam enim fidem de his rebus nec docet, nec exigit Eccleſia: communi autem & receptæ bonorum opinioni contradicere, aut nimiùm eſt arrogantis, aut præpoſterè ſapientis, vel aliôqui vanè & inſulsè curioſi. Habet hîc quoque locum quod in Scriptura ſacra legimus: Ne deſpicias narrationem presbyterorum ſapientum. Et rurſus: Non te prætereat narratio ſeniorum, ipſi enim didicerunt à Patribus ſuis, quoniam ab ipſis diſces intellectum.] Quód ſi Romæ ſolenne fuit olim, Petri & Pauli Apoſtolorum imagines, quum eorum feriæ celebrarentur, publicè ſpectandas proponi (vt ex Auguſtino colligi poteſt) cur non tantundem Deiparæ imagini per Lucam depictæ ſtatis diebus Romæ tribueretur? Quòd ſi de alia vlla, certè de hac ipſa Romana imagine meritò accipiemus alterius, ſecundi videlicet aut tertij Gregorij, dictum, qui ad Germanum Patriarcham ſcribens affirmat, ſanctam omnium Dominæ caſtæ Dei matris imaginem eſſe, cuius faciem diuites populi ſupplicant. Quicunque eam venerantur, his inquit, ſine dubio magna retribuit; quandoquidem imaginis veneratio in prototypum, iuxta Magnum Baſilium, redit. Pietate enim plenum eſt venerandarum picturarum argumentum, vt author eſt Chryſoſtomus.] Atque vt in Gregorio Magno perſiſtamus, quem vt ſanctiſsimum, ita & ſapientiſsimum Eccleſiæ Doctorem ſimul & Pontificem pij omnes agnoſcunt, habuit is olim ſibi valde coniunctum & familiarem optimum virum Leandrum Hiſpalenſem Epiſcopum, cni non ſolùm ſuos in Iob commentarios dedicauit, ſed & Virginis matris imaginem dono miſit; eam videlicet, vt veteres tradunt annales, quæ apud Hiſpanos ad amnē lupi (vulgo Guadalnpe) etiámnum extat, & mirâbili omnium gentium concurſu colitur, Deo etiam hunc cultum multis & ſtupendis miraculis identidem approbante. Fuit & Secundinus non vulgaris Dei ſeruus, cui Gregorius vt Chriſti Saluatoris, ita & matris eius MARIÆ imagines ex vrbe tranſmiſit. Mitto cætera, quæ pro rerinendis Sanctorum imaginibus idem Pontifex ad Serenum Maſsilienſem Epiſcopum copioſè perſcripſit.

De Mariæ imagine per Lucam depicta; quin Romę alſbique ſuperſit, non eſſe bonis ac piis contēdendum.

Eccleſ. 8.

Li. 1. de conſenſu Euangeliſt. c. 10.

In epiſt. Niczno Concilio ſecundo inſerta.

Quàm pręclarè loquatur Gregorius de imagine Virginis matris.

Gregorius in Hiſpaniā mittit imaginem Deiparæ, quæ nunc etiam plurimis eſt venerationi.

Li. 7. Regiſtri ep. 53. Libr. 9. Regiſt. epi. 9.

Ne verò cuiqnam nouum hoc & inſolens videatur, quòd ad Mariæ imaginē edi miracula legimus, dicimus, credimus; non abs re futurum arbitror, ſi verba quædam [a] Germani Conſtantinopolitani, quem tantopere commendat [b] Gregorius, hîc obiter aſcripſero. Extra omnem controuerſiam eſt, inquit, Sanctorum imagines mirifica deſignare miracula, vt & debilibus valetudo bona per eos concilietur, ſæpeque in

ſomnis

Miracula edi certū eſt ad Sanctorum imagines.

a In epiſto. ad Thomā Epiſcopum Claudiopoleos.
b In epi. ad eundem Patriarcham.

ſomnis apparentes optima qnæque nobis conſulant.] Ad cuius rei probationem adfert, in huiuſmodi ſacris imaginibus non minorem cauſam eſſe miraculornm, quàm in Sanctorum ſudariis, vmbraque mortalis corporis, quum tamen has res inanimatas volente Deo ad miracnla efficiunda profeciſſe legamus. Ac ſtatim exemplum de noſtræ Virginis imagine ſubiicit, quæ in Zozopoli Piſsidiæ ciuitate inuenitur, & ex manu picta vnguentorum ſcaturiginem effundit; eiusque miraculi plures teſtes apparere. Fuit vir Cyprins, vt aliud exemplum adiungam, in vrbe Conſtantia armentarius, qui orandi cauſâ in virginis Deiparæ ſacellum conceſsit, atque cùm inter orandum ſuſpiceret, imaginem Virginis ex coloribus in parietibus expreſſam animaduertit, ac indignabundus dixit: Quorſum hæc? Statimq; ſtimulo quo boues agebat ſublato, eidē imagini Virginis dexterum oculnm eruit. Egreſſus porrò, dum fortè pecns ad maturandum iter pungit, ecce ſtimulus conſringitur, & ea pars cui ferrum erat infixum, in dexterum hominis oculum rectà inuolat, ac miſerum ocnlo priuat. Narrat hoc Cōſtantinus ſanctiſsimus Cypri Epiſcopus coram toto conſeſſu Patrum, verbisque diſertis adiungit: Hunc ego Conſtantinus virum vidi, & vno oculum etiámnum ex hac cauſa eſſe cognoſco.] Recentius illud eſt, quod à Thoma Moro laudatiſsimo viro, vel potiùs Martyre, commemoratur, puellam qnandam Anglicanam & duodennem Rogeri VVentunorthi equitis filiam, cùm à Dæmone miris modis diſcruciaretur, & horrendnm de ſe ſpectaculū cunctis exhiberet, diuinitùs admonitam, ad D. MARIÆ Ippiſunitehij templum ſe contuliſſe, & coram eiuſdem Virginis imagine in cōſpectu totius populi perfectè & ſubitò reſtitutam eſſe. Quę puella hoc miraculo ita commota ſit, vt fruſtrà reluctante Patre, conſeſtim mundo renuntiârit, & religionē profeſſa ſit in optima atq; ſanctiſsima monialiū ſocietate, in qua piam & ſanctam ab eo tempore vitam traduxerit.] Quid verò Pratū ſpirituale? Sic enim Opus vocant, quod nonnulli Sophronio Hieroſolymitano, & alij rectiùs Moſco Euirato aſſcribunt, multique veteres, vt Photius, Damaſcenus & Nicæni Concilij Patres in precio habuerunt. Narratur illic hiſtoria de Ioanne Anachoreta viro magni nominis, & præcipuę ſanctitatis, qui ſenex in ſpelunca quadam vixerit circa villam, quæ dicitur Sochus, viginti propemodùm miliaribus diſtans ab Hieroſolymis. Habebat idem in ſua ſpelunca Deiparæ ac Dominæ noſtræ ſemperq; Virginis MARIÆ imaginem, eaque Matrem Chriſti Filij geſtatricem exprimebat. Qui ſenex, ſi quando religionis cauſâ vellet aliô proficiſci, & loca veneranda peterē, quod illi erat perquàm vſitatum, de more candelam coram eâdem imagine incendebat, & precatione facta Deo ſeſe iterque ſunm commendabat, ſimulque in ipſam Deiparæ imaginem intuens, his verbis vtebatur: Sancta Domina noſtra Dei genitrix, quia longum iter conficere ſtatui, ac multis diebus abeſſe cogor, tu candelæ huius habe cnram, eamq;, ne extinguatur, iuxta meum deſideriū ſerua. Te quidem comite & adiuuante hoc ingredior iter. Hæc vbi dixiſſet imagini, in viam ſe dedit, & itinere conſecto domum poſteà rediit, ita, vt aliquando vnum, ſæpè duos etiam vel tres, imò quinque & ſex menſes abeſſet. Semper autem in reditu candelam offendit integram & ardentem, ſicut illam ante iter ſuum accenſam reliquerat, nec vnquā vidit extingui. Id quod citra certum & euidens miraculnm fieri nentiqnam poterat, Deo haud dubiè per Deiparam hoc prodigium operante, ac piam ſancti ſenis fiduciam corroborante.

Actor. 15. 19.

Manus imaginis Mariæ depictæ, fundit de ſe vnguenta.

Cyprius quidā imaginē Deiparæ violans, meritas luit pœnas ſuæ impietatis.

In Concil. Nicæno 2. Acti. 4.

Libr. 1. dialogor. quos Anglicè ſcripſit, cap. 16.

Nobilem puellā ad imaginē Mariæ Virginis à Dæmonis tormēto miraculoſè liberatam eſſe.

Cap. 180.

Exemplū Ioannis Anachoretę, q ſe Virgini Deiparæ apud eius imaginē cōmendans, poſt reditū candelā ſemper ardentē inuenit.

Anachoretæ ad Mariam precatio.

Sedenim longum eſſet in his exemplis & miraculis recenſendis omnibus immorari, quę non ſolùm in ſanctiſsima Virgine Matre, ſed etiam in eius imagine Deum verè glorioſum & mirabilem argnunt. Vnum igitur ex eodē fonte duntaxat adducam, quò fiat planiùs, Dæmones huiuſmodi ſacris imaginibus, quæ multis crebrò fructum attulerūt, admodùm infenſos eſſe, atque à pio illarum vſu homines abducere ſolere. Hiſtoria eodem in libro deſcripta hæc eſt: Monachus quidam ſolitarius, & inſignis Chriſti pugil, iamque grandæuus in monte Oliuarum habltabat, & ab impuro ſpiritu fornicationis acriter impugnabatur. Qui, cùm vehementer infeſtaretur, eiulare demùm cœpit, ac dicere infeſtanti Dæmoni: Qnonſq; tandem miſſum me non facies? recede à me, qui mecum quaſi conſenuiſti. Dæmon verò ſe illi viſibilem exhibens, hoc modo reſpondit: Iura mihi, te nemini mea verba, quæ dicam, renunciaturum, ac deinceps te oppugnare deſinam. Iurauit ſenex de ſeruāda fide ſilentij, ac dixit: Per illum

Cap. 45.

Exemplum de imagine Virginis, quā ne Monachus veneraretur, Dæmon diſſuadere ſtudebat.

Poſtulat Dęmõ, ne Deiparæ imago honoretur.

qui in altiſsimis habitat, ea quæ dixeris mihi, nemini reuelabo: Tum ille, Noli, inquit, hanc imaginem adorare, & ego à te impugnando deſiſtam. Habebat enim ſenex eo in loco imaginem, quæ Dominæ noſtræ ſanctæ Dei genitricis MARIÆ Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum circumgeſtantis figuram exprimeret, quam & ſolitus erat venerari. Hoc andito, ſenex delibetandi tempus poſtulauit, temque omnem die ſequenti expoſuit Abbati Theodoro Æliotæ in Laura Pharan tunc habitanti. Is Monacho reſpondit: Verè illuſus es, domine Abba, & peccâſti iurando Dæmoni: ſed quòd arcanum aperuetis, rectè abs te factum eſt. Cæterùm in quodlibet huius vrbis lupanar ingredi te præſtat, qnàm vt Deum ac Dominnm noſtrum Ieſum Chriſtum vnà cum Matre ſua deſinas adorare.

Nullo modo ab adoratiõe Chriſti & Virginis Matris in imagine ceſſandum eſſe.

Atque in hanc ſententiam plura expoſuit, eiuſque Monachi diſcedentis animum in hoc adorandi inſtituto benè confirmatũ teliquit. Rediit igitur ad Monachum Dæmon, & cum illo expoſtulans dixit: Quid hoc rei eſt ſenex nequiſsime? Itáne ſeruas mihi fidem etiam iuramẽto firmatã de arcano reticendo? equidem hoc tibi affirmo fore, vt in die iudicij Deum itatum ſentias, & huins periurij pœnam exoluas. Reſpondit Monachus: Me quidem iuraſſe ſcio, ſed nihilominùs Dominum & Creatorem adorare pergam, tibi verò non obſequat, quicquid etiam promiſerim.]

De recto vſu hiſtorię ſuperioris, quæ minimè cõtemnenda ſit.

Hanc hiſtoriam qui velint, improbè carpant & calumnientur: nos eam certè à grauiſsimis Patribus ſeptimæ Synodi iampridem approbatam habemus. Tùm res ipſa declarat, nihil in ea meritò poſſe reprehendi, magnumque ex illa teſtimoniũ accipi, quotquot MARIÆ imagines, earumque venerationem hodiè deteſtantut, eos commune ſibi ſtudium habere cum eo, quem diximus Dæmone, Monachum à cultu ſimilis imaginis auocante.

Dæmonis eſſe propriũ, homines à pio vſu ſacrarum imaginũ reuocare.

Peſtilentiot adhuc, longeqne verſutior Dæmon ille fuit, qui duos Iudæos ex Arabia profugos & impoſtores ad Leonem Iſaurnm Cæſarem ſalutandum extruſit, ac per hoſce ſuos Legatos, vt Cæſar Nazareni einſque genitricis ἐκτυπώματα, id eſt, imagines & effigies de templis vbique tolleret ac deleret, omninò perſuaſit.

Leo Iſaurus hortatu Iudæorũ in ſacras imagines graſſatur.

Tantùm enim horum Iudæorum oratio, loqnente nimirùm per eos Dæmone, valuit, vt ex eorum conſilio vſus & veneratio ſacrarum imaginum, eundem Leonem hoſtem habuerit acerrimum, qui multis deinde annis, vt fœdiſsimam, ita & crudeliſsimam exercuit Theomachiam; quoniam ſactatas imagines omnes de templis ſuſtulit, ac earundem prohibuit venerationem, tabe tandem dyſenteriaque conſumptus, magna etiam Reipnblicæ perturbatione ſtatim cõſequente. Nec minùs triſtes exitus habuêre ſucceſsores, qui Leonis huius impietatem ęmulati ſunt Coptonymus, Leo quartus & quintus, Michaël Traulius, Theophilns ac huins filij, quos in MARIÆ Sanctorumque imagines dirè graſſantes diuina percuſsit vltio, vt omnes miſerandũ interitum ſortirẽtut. Poſtq̃ verò pnra & Catholica religio ſimul cum Imperio à Græcis ad Latinos Germanosq; Principes tranſijt, vt hi ſe Eccleſiæ ſanctionibus confotmarent, magnam certè ſacrarum imaginum rationem vſq; habendam eſſe duxerunt.

Germani Cæſares imagines ſacras, & præſertim Virginis valdè coluerunt.

Vnde Ludouicus Caroli magni filius, nec ſolùm in Romano Imperio ſucceſſot Auguſtus, ſed etiam paternæ pietatis hæres legitimns, venerandam Deiparæ Virginis imaginem tanti fecit, vt illam vbique circumferret, adeoq; in venationibus & vaſtę ſolitudinis loco ad arborẽ deponi iuberet, & coram illa ſibi precandum eſſe putaret.

Exemola duorũ Cæſarũ in Marię imaginibus obſeruandis.

Vide Cuſpinianum lib. ?. Metropolis cap. 10.

Tùm Ludouicus IIII. Bauarus, qualis qualis demùm ille fuerit, in eo ſanè laudem promeretur, quòd MARIAM valdè coluerit, ac eius pulchram, quæ adhuc extat, imaginem ex Italia in Bauariam ſuis, vt ferunt, brachijs deportârit, ac deportatam in monaſterio Etalenſi, quod in medijs ſyluis ad eiuſdem Virginis in cœlum aſſumptę laudem ipſe conſtruxit, poſuerit reliqueritque. Hæc de optimæ maximæque Matris imaginibus, ni planè fallot, tractaſſe ſat eſt, quas nefatij Dæmones, & horum primatij ſatellires hæretici nobis ex oculis tollere, hoc eſt, rei pulcherrimæ ac vetuſtiſsimæ ſingulari fructu Eccleſiam totam defraudare contendunt.

Homil. in 40. Martyres.

Rectè antem Baſilius monet, honorem quem conſeruis exhibemus, beneuolentiæ erga communẽ Dominum eſſe ſignificationem: ac proinde quem honotem Deiparæ ſigno ſeu imagini exhibemus, etiam benenolentiæ in Deum ipſum eſt teſtificatio, quum ſecundùm Ambroſij dictũ, qui cotonat imaginem Imperatoris, illum vtique honoret, cuius imaginem cotonauit.]

Serm. 10. in Pſal. 118.

CAPVT VIGESIMVM TERTIVM.

Chriſtiana templa, quæ ſuam originem vt antiquiſsimam, ita & probatiſsimam tenent, quæq; ſoli Deo dedicantur, cùm in aliorum Sanctorum, tum in Deiparæ Virginis memoriam & honorem laudabiliter erigi; quæ à viris ampliſsimis cõſtructa & dotata, inique nouatores oppugnẽt ac profanent. Vanam prætereà eſſe querelam de multitudine & ornatu externoq; apparatu templorũ, qui ad laudem Virginis, aliorumq; Sanctorum ſolet à Catholicis adhiberi.

QVI noſtræ Virginis imagines execrantur, & neſcio quibus alijs etiam impudicis ſimulachris non rarò delectantur; hi Marianis quoque templis neutiquam parcunt, ſed eadem probroſè inſectantur, ſæpè & ſacrilegè diripiunt impieq; profanant, atque adeò vnà cum ſacris imaginibus barbaricè diruunt, & furenter euertunt. Quaſi verò nefandum & immane ſit ſcelus, in ſacris ædibus & publicis piorum conuentibus locum & honorem proprium dari auguſtiſsimæ Virgini Matri, quæ citra controuerſiam puriſsimum, ſanctiſsimũ, ornatiſsimum atque lectiſsimũ ſummi Dei templum ſe præbuit, nullus vt in orbe locus Deo dignior ac ſacratior, quem Deus magis eligat, diligat ac exornet, vnquam eſſe poſsit. Hæc ipſa terreſtri domicilio nulla ex parte iam indiget, fateor, poſtquàm rebus humanis exempta, & ad cœleſtem curiam animâ corporeque translata, illis amœniſsimis ſedibus & maximis delitijs perfruitur, quæ tantam Reginam cum huius vitæ ſordibus, terrenæque habitationis anguſtijs nihil prorſus commune habere permittunt. Veruntamen officij noſtri ratio poſtulat, & Chriſtianæ gratitudinis proprium eſt munus, ſelecta quædam deputari & obſeruari loca, in quibus veræ pietatis cultores, quomodò erga Dei ac Domini ſui Matrem affecti ſint, quidue illi ipſi, & propter illam authori ſuo debeant, ſubinde reipſâ declarent; vbi inſuper tantæ perſonæ dignitatem reuerendam non ſolùm tacitis animis, ſed etiam expreſsis vocibus, & externis quibuſdam piiſque ritibus ſolenniter ac publicè conteſtentur. Nusquam enim alibi rectiùs & decentiùs frequentiusque præſtatur, quod MARIA ipſa ſpiritu diuino afflata prædixit fore: Beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna qui potens eſt. Quòd ſi vitam prorſus Angelicam & humanæ conditionis, aut potiùs perpetuæ corruptionis expertem ageremus, profectò neque dies feſtos celebrare, neque loca ſacra obſeruare, neque cæremoniis vllis dare operam in animum induceremus. At verò quoniam hac miſeræ carnis mole grauati, tantaque naturæ fragilitate impediti, velut terræ animantia humi quodammodo reptamus, & ad ea, quæ ſacra ſunt & ſpiritualia, nos ægrè attollimus, neque mentes in illis fixas diu retinemus, multis adminiculis, & quibuſdam excitamentis opus habemus, vt in religionis officio contineamur, ac Deo inprimis, & deinde Virgini Matri ſolennem debitumque cultum tribuamus, atque ita porrò Chriſtiano inſtituto Eccleſiæque præſcripto & conſuetudini ſatisfaciamus. Neque verò humana, ſed & Apoſtolica, imò & diuina templorum prima eſt inſtitutio, nobis, ſi verum fatebimur, non ſolùm vtilis & ſalutaris, ſed etiam neceſſaria; nimirùm vt hinc ſumma Dei maieſtas à pluribus ſtudio maiore colatur, omniſque cultus diuinus religioſiùs tùm à Clero, tùm à populo peragatur, ac inſuper varia Dei munera ex profeſſo rectiùs diſpenſentur atq; percipiantur, ac rurſus vt credentes, veræque pietatis amantes, ad Dei opera & beneficia meditanda atque prædicanda crebriùs ac efficaciùs excitentur, nec modò erga authorem & Redemptorem ſuum religionem, ſed etiam qualemcunque erga Sanctos obſeruantiam, & ſimul officioſam erga proximos charitatem ſtudioſiùs exerceant atq; commonſtrent.

Iconomachi templis Marianis infeſtiſsimi.

Licet Deipara nullo templo egeat, tamen in eius memoriam & honorẽ templa meritò erigũtur.

Cur Chriſtiana pietas Mariæ virgini templa cõdat & ornet.

Lucæ 1.

Humana imbecillitas, vt aliis adminiculis, ſic etiã templis quibuſdam eget ad benè beatéq; viuendum.

Templorũ inſtitutio quã ſit vetus & probata, modiq; omnibus retinenda.

Faceſſant

Pſeudoapoſtoli, aliique hæretici tépla impiè cõtemnũt & auerſantur.

Deus licet vbiq; præſens, tamen in templis ſe benigniorē pręſtat piis.

Faceſſant igitur inſani hoſtes Eccleſiæ, qui cum Pſeudoapoſtolis iampridem damnatis, cumque Iudæis perfidis ac ſtolidis Ethnicis vociferantur, Chriſtiana templa quamuis conſecrata, non plùs ad orandum quàm tabernas & ſtabula porcorum valere, nihiloque meliùs Deum ac Dei Sanctos in templis, quàm in ſyluis coli atque honorari. Etſi enim nemo pius dubitat, authorem omnium Deum iuxta ſcripturam vbique præſentem, nullis locorum ſpaciis circumſcribi, ſed potiùs naturâ ſua locum omnem implere, & nuſq̃ non precantes mortales audire: tamen hoc etiam è ſacris literis conſtat, eundē Deum rebus & locis omnibus non æqualiter aſsiſtere, nec vbique parem illi cultum venerationemque deberi, & ſacris è locis fructum ſpecialē hauriri. Proinde gratis animis hoc amplecti beneficium decet, quo factum eſt, vt ſumma illa bonitas quibuſdam locis præſentiæ ac virtutis, gratiæque ſuæ clariora præbeat teſtimonia, donaque conferat vberiora, & præſertim in ſacris templis potentiùs ſimul & clementiùs operetur. Vnde Chriſtus domum ſuam, & domum Patris ſui, domumque orationis, id eſt, diuini cultus exercendi propriam officinam, templum appellat, & in eo Deum habitare, verbis illis oſtendit: Quicunque iurauerit in templo, iurat in illo, & in eo, qui habitat in ipſo. Nec dici facile poteſt, quàm ingentem & multiplicē fructum pij è templis colligant; nimirùm tùm ad maiorem ſupremi numinis reuerentiam in ipſis animis excitandam, tùm ad præcipua religionis officia ex profeſſo magìs exercitanda, tùm ad peculiares quoſdam diuinæ virtutis effectus tùm ſibi, tùm alijs faciliùs applicandos. Hinc vbiq; gentiũ templorum extruendorũ & conſeruandorum ratio Chriſtianis pulchrè conſtat, eaq; perpetua Eccleſiæ conſuetudo durat, & inde ab ipſis Chriſti Apoſtolis primisque Chriſtianis originem ſumpſit. Hi enim, vti Lucas exponit, poſt Spiritum ſanctum in die Pentecoſtes acceptũ in templum aſcenderunt, & in templo ſemper fuerũt Deum laudantes & benedicẽtes, illicq; vnanimiter quotidiè perſeuerârunt, ac prætereà obſecrationes, orationes, poſtulationes, & gratiarum actiones, quas Paulus exigit, ibidem decenter ac publicè inſtituerunt: demùm ſanctę fidei noſtrę myſteria, in ſancto etiam loco, qui Græcis ἱερὸν καὶ ναὸς, σεμνεῖον etiã ac μοναστήριον, ſed & κυριακά: Latinis autē Eccleſia, Baſilica, Oratorium & Dominicum appellatur, ſanctè & religioſè celebrari oportere æquiſsimũ cenſuerunt. Eodē ſpectat, quod Petrus Cluniacenſis æui ſui ſcriptor inſignis docet, grauiterq; probat, altarium, arcæ, tabernaculi, templiq; conſtructiones authorem & ſanctificatorem in veteri Teſtamento fuiſſe Deum: nunc verò Chriſti & Sanctorum eius templa de priuatis locis communia, de profanis ſacra effici, quæ humano miniſterio non ſine ſpiritu ſanctificationis mundentur atque ſanctificentur.

Hierem. 23. Eſaiæ 66.

Matth. 21. Ioan. 2. Eſaiæ 56. Matth. 23.

Mos extruendi templa ab Apoſtolis primiſque Chriſtianis profluxit.

Lucæ 24. Actor. 3. 4.

1. Tim. 2.

Varia tépli Chriſtiani nomina.

Lib. 1. Epiſtol. 2.

Templorum in veteri & nouo Teſtamento, author & Sanctificator Deus.

Exod. 35. 36 37. & 38. 3. Reg. 6. & 8.

Nec eſt interim, cur quiſquam vnà cum procaci Marbachio hîc obſtrepat atque calumnietur, MARIÆ potiùs quàm Deo vel Chriſto à nobis templa erigi atq; dicari. Scimus enim & probamus, quod ab Auguſtino ſcriptum eſt, nec templa, nec altaria, niſi ſoli Deo extrui & conſecrari, ſicut & illi ſoli ſacrificium offerri oportere fatemur. Quamuis igitur templum aut ſacellum MARIÆ nomine commendetur, Deo tamen & authori MARIÆ inprimis dedicatur, & ſacrificium ſupremo numini in illo vnicè offertur. Vnde, quemadmodùm idem Auguſtinus affirmauit: Nulli Martyrum, ſed ipſi Deo Martyrum, quamuis in memorias Martyrum conſtituimus altaria: ita nobis etiã affirmare fas eſt, quòd nec MARIÆ, nec vlli Sanctorum, ſed horũ omnium Deo; quãuis in peculiarem quorundam Sanctorum Dei memoriam, & ſub illorum nominibus templa erigamus atq; conſecremus. Proinde rurſus etiam cum eodem Auguſtino dicimus: Honoramus ſanè memorias eorum, tanq̃ Sanctorum hominum Dei, qui vſq; ad mortem ſuorum corporũ pro veritate certârunt.] Eodem & illa vox Auguſtiniana ſpectat: Quæcunq; adhibentur religioſorum obſequia in Martyrum locis, ornamẽta ſunt memoriarum, nõ ſacra, vel ſacrificia mortuorũ tanq̃ Deorum.] Quocircà ſemper hic mos Eccleſiæ fuit, vt non ſolùm templa quædam Sanctis cõſtruerentur, ſed in illis etiam ſacrificia ſuper eorũ memorias celebrarentur, ſicut peruetuſti Pont. & Martyris Fœlicis, totiusq; Synodi probat ſentẽtia, & nos iam ſuprà cõmonuimus. Quæ templa non tanq̃ Diis, verùm vt Patronis, ſicut [a] Paulinus & [b] Leo loquũtur, erigebãtur; vt hinc etiam Veteres Apoſtolorum & Martyrum templa libenter appellẽt. [c] Auguſtino autem familiare eſt, vt dicat, Martyrũ Geruaſij & Prothaſij Mediolani, Stephani verò glorio-

Etiã Mariæ templa Deo dedicari, ſicut & reliqua templa oia, quæ à Sctis nomina ſortiũtur. Nõ Martyribus, ſed Deo Martyrum templa eriguntur.

Lib. 8. de ciuit. Dei c. 27

Lib. 20. cõtra Fauſtũ, cap. 21.

Lib. 8. de ciuit. Dei c. 27

Ibidem.

Conſtans Eccleſiæ mos eſt in Mariæ & Sanctorũ memoriã erigẽdi tépla & ſanctificandi.

Epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliæ.

a Epi. 13. ad Seuerum.

b Serm 5. de Epiphania, et ſerm. 1. de natali Apoſtolorum.

c Lib. 22. de ciui. Dei, c. 8.

glorioſiſsimi Martyris in Colonia Calamenſi & Hipponenſi memoriá eſſe, & ad eam fieri miracula. Ergo ſi latriæ cultum ſpectemus, templa & ſacella omnia, etiam quæ

3. Reg. 8.

Templa licet ſoli Dei dedicētur, tamen vtiliter à Maria & Sanctis alijs habent impoſita nomina.

MARIÆ nomine inſigniuntur, nō aliter quàm mirificum illud Salomonis templum, vni veroq; Deo & ædificantur & dedicantur, & per ſanctum eius nomen, quod ab Epiſcopo ſolenniter inuocatur, toto terrarum Orbe apud Catholicos ſanctificantur. Accedit autem nominum varietas, vt hoc templum MARIÆ, illud Petri vel Pauli Apoſtoli titulum præ ſe ferat: eaque nomina à Sanctis vtiliter imponuntur, partim ad expreſsiorem ſacrarum ædium diſtinctionem, quæ aliôquin ob multitudinem nō ita facilè dignoſcerentur, partim ad maiorem indicationem & memoriam venerabilium reliquiarum, quæ ibidem conditæ aſſeruantur; partim ob Sancti patrocinium nobis in mentem reuocandum, vt eiuſdem meritis ſtudioſiùs conſociemur, & orationibus efficaciùs nos adiuuari meminerimus, ſi eiuſdem etiam veſtigijs inſiſtamus. In hunc

a Lib. 20. cō tra Fauſtū, cap. 21.

b Li. 4. Orthodox. fidei, ca. 16.

c In orat. de S. Cyro & Ioanne.

Homelia in natali Sanctor. Marty. Tauricorū.

In lib. de Eccleſiaſt. dogmatib. c. 73.

Teſtimonia Veterū de Sanctorū templis.

ſenſum ab [a] Auguſtino traditur, nos in memorias Martyrum altaria conſtituere, & offerre ſacrificium Deo, vt ex ipſorum locorum admonitione maior in nobis affectus exurgat ad acuendam charitatem, & in illos, quos imitari poſſumus, & in illum, quo adiuuante poſſumus.] Nec veretur dicere [b] Damaſcenus, Templa nobis Deo in Sanctorum nomine cōſtituenda eſſe. Et [c] Sophronius Hieroſolymitanus veterem Eccleſiæ morem comprobat, quo pij cum alijs ornamentis atque muneribus, tùm excelſorum templorum erectionibus Sanctos venerantur. Maximus verò Taurinenſis eorum Sanctorum ſolennitatem nobis curandam vel maximè aſſerit, quos in noſtris domicilijs ſiue templis conſeruamus, eosque viciſsim pro nobis apud Deum ſpecialiter intercedere teſtificatur. Quid multis? eum orthodoxi antiquitùs non Chriſtianum,

Nō Chriſtianū, ſed Eunomianū eſſe, qui Sanctorū templa honore ſuo defraudat.

ſed Eunomianum & Vigilantianum habendum eſſe duxerunt, qui Baſilicas Sanctorum nominibus appellatas, velut ſancta loca diuino cultui mancipata, piiſsimo affectu, & fideliſsima deuotione adire contemneret aut negaret.

Nouatores impudenter obtrectare templorū Mariæ fundatoribus, licet excellentiſsimis viris.

Exempla pſtantiū hominū, qui laudabiliter in tēplis Mariæ conſtruendis vel dotandis laborarunt.

Cæterùm vt ad Mariana templa propiùs accedamus, noui Sectarij cum Magdeburgicis ſiue Centuriatoribus, ſiue fabulatoribus hoc ſibi commune habent, vt optimis etiam Principibus, Regibus, Imperatoribus minimè pareant, in Epiſcopos verò atque Pontifices probatiſsimos debacchentur, ac omnis demùm ordinis ferè præſtantes homines inſectentur, qui tot ſæculis in MARIÆ templis vel oratorijs extruendis ornandisque operam & ſumptus collocârunt. Tantum illis audaciæ, imò & ſtultitiæ impudentiæque præbet nouum hoc Euangelium, quo imbuti infęlices animi Deum in Sanctis colere dediſcunt, veterisque pietatis ac reuerentiæ omnis inſani contemptores ac ſuperbi etiam illuſores efficiuntur. Deſipuit ergo Henricus eius nominis ſecundus Imperator, cui cognomen Claudi contigit, in colenda Virgine Matre tam ſedulus, vt in mediis etiam peregrinationibus, ſi quando vrbem aliquam ingrederetur, primam quidem noctem precandi gratiâ in illa æde conſumeret, quam beatæ

I. S. Henricus Imperator.

MARIÆ ſacram fortè reperiſſet. Idem Spiræ templum primarium, regiam Baſilicam dixeris, Cæſarum ſepulturâ dignam, in honorem Deiparæ condere cœpit. Deſipuit

II. S. Stephanus Vngariæ Rex.

& Stephanus Vngariæ Rex laudatiſsimus, qui ſuis Pannoniis Ethniciſmum abrogauit, atque ad ſingularem MARIÆ amorem atque cultum ſeſe conuertit, & præter alia Baſilicam prorſus regiam in regia vrbe Albanenſi Deiparæ poſuit, raraq; tùm munificentiâ, tùm elegantiâ cohoneſtauit. Vt enim Bonfinij verbis vtar, opus eſt mirabili

Lib. 1. decadis 2. de rebus Vngaricis.

ſumptu, incruſtationibus marmoreis renitens, vbi pauimenta teſſellata cernere eſt, magnificas columnas, aras iconibus ac tabulis nonnullas mirum in modum exornatas, ex puriſsimo auro argentóne conflatas.] Deſipuit & Epiſcopus Vdalricus inter

III. S. Vdalricus Epiſcopus.

Germanos quidem Præſules ſub Ottone primo clariſsimus atque ſanctiſsimus, qui ædem præcipuam Deiparæ ſacram à Simperto antiſtite priùs conſecratam Auguſtæ habuit & ornauit, ac rurſus eandem Lutholdo eiuſdem vrbis XXIII. Præſuli reſtituendam, cùm iam eſſet collapſa, reliquit, hunc iuuante potiſsimùm Adelhaide religioſiſsima Imperatrice. Deſipuit & Cōſtantiæ præclarus antiſtes Conradus, qui vnà cum

IIII. S. Conradus Epiſcopus.

dicto Vdalrico in ſqualidam & incultam Heluetiorum ſolitudinem, quæ poſteà Virginis Eremitorium, Germanicè autem Einſidle dicta eſt, ſe contulit, vt ambo ad conſecrandum illic Deiparæ templum, quod poſtea multis claruit miraculis, non ſine Dei nutu cōuenirent. Deſipuit & Parens patriæ, nec minùs religionis quàm Imperij apud

Germa-

V. S. Carolus Imperator.

Germanos inſtanrator Carolus Magnns, qui deuictis Vngaris templum vnū Sicambriæ, & alterum Aquiſgrani mirabili opere cōſtructum, & tertium Campidonæ in honorem ſanctæ Dei genitricis exædificauit, & attributis etiam poſſeſsionibns locupletauit.

VI. Iuſtinianus Imperator.

Deſipuit Iuſtinianus Imperator, qui templum auguſtum Hieroſolymis MARIÆ Deiparę, ſed & Matri eius Annę conſtruxit, ſuumq́; pium animum his verbis in Codice ſcriptis orbi prodidit: Hoc te precantes exoramus ſanctæ & glorioſæ ſemper Virginis & Dei genitricis MARIÆ precibus, vt quicqd minns eſt, Reipub. noſtræ per nos indignos ſeruos ſuos reſtituat, in ſuo nomine Deus.]

Lib. 1. Codicis. Tit. 30.

VII. Dagobertus Rex.

Deſipuit & Rex inclytus Francorū Dagobertus tantopere Virgini ſtudioſus, vt ad Eccleſiam huius Argentinenſem reſtituendam, quā Prædeceſſor eius Clodouæus è Regibus Galliarum primus Chriſtianus fundauerat, oppidum Rubiacum, totamq́; ditionem circnmiacentem pro ſua Regia liberalitate donârit.

VIII. S. Rupertus Epiſcopus.

Deſipuit demùm & Bauarorum Apoſtolus Chriſtique Martyr nunquàm ſatis laudatus Rupertus, qui Theodonē cum filio Theodoperto Ratisbonę, & Vtonem Ducē Oetingæ ſacro luſtrauit baptiſmate: vtrobiq́; verò prope ipſa Principum prætoria Virgini Matri ponenda templa curauit, ſuisq́ne manibus conſecrauit.

Vide Auentinum. li. 3. Annalium Boiorum.

Capella vetus Oetingæ in Mariæ honorē poſita locus eſt memorabilis, & de quo Bauaros moneat.

Vtrunq́; adhnc veteris Capellæ retinet nomen: ſed celebrius eſt Oetingenſe non procul ab Oeno ſitum, præſertim ob frequentem miraculorum gloriam, quæ multa per Deiparam, vt & alibi diximus, illic diuinitùs fiunt. Is locus ſingularem venerandę antiquitatis affert gratiam, & ſi vllus quidem alius, Bauaros egregiè monet de cōſeruanda Euangelici ſeminis puritate, quod à ſuo & totius Norici Apoſtolo primo Ruperto ſparſum, & Bauarico agro inde ab initio ſyncerè concreditum, non ſine ſingulari ſnmmi numinis gratia hucuſquè apud ſe incorruptum manere cōſpiciunt. Verùm enimuerò ſi Nouatortbus fides habenda eſt, hos aliosq́ue plures Eccleſiaſtici & politici ordinis conſpicuos, omnisq́; virtutis genere cnmnlatos Viros, quorum numerum inire non poſsis, ſimul deſipuiſſe dicemus, quòd ſingulari eorum ſtudio factū ſit, vt ſacroſanctæ Virginis cultus mille ab hinc annis, ac eò ampliùs in Chriſtianis tēplis vbique gentium conſeruaretur atque propagaretur. Contrà verò ex horum cenſura eos mirabiliter ſapientes habebimus, qui cum veteribus & nouis Iconomachis eiuſdem Virginis cultum in templis extinguere, ſimulq́ne cum templis ipſis ſubuertere, vel inuitis bonis omnibus, ſibi pulchrum & Euangelio conſentaneum eſſe vaniſſimè arbitrantur. At ſi omninò errandnm eſt, cum orthodoxis quidem tàm claris Heroibus hîc deſipere, quàm cum obſcnris Eccleſiæ hoſtibus ſapere præſtat.

Bonifacius IIII. Pōtifex templū Pantheon Deiparæ omnibusq́; Sanctis dedicat ſapienter.

Cur templū dictum Mariæ ad Martyres, & rotundæ.

Cùm Phocas imperaret; annns is ferè fuit poſt Chriſtum uatum ſexcenteſimus decimus, Eccleſiæ præfuit Bonifacius Quartus Pont. Max. & literis ad enndem Imperatorem datis templum, quod erat Romæ nobiliſsimum, iam inde à M. Agrippa ſub Auguſti imperio conditum, nomine Pantheon poſtulauit. Quod impetratum, onini idolorum ſuperſtitione ſublata, Virgini Dei Matri & omnibus Martyribus dedicauit. Inde hæc ædes Virginis ad Martyres, & quia figuræ citcnlaris eſt, ad MARIAM rotundam cępit appellari. Quis verò ſingularem hanc Pontificis prudentiam ac prudētem ſimul pietatem non iurè commendet? vtpore qni fœdiſsimum falſorum deorū templum, in quo Cybele mater Deorum ſpnrciſsima priùs ab idololatris colebatur, hac ratione prorſus aboleuerit, & quod diabolicæ idololatriæ tamdin manſerat dedicatum, in ſacrum Chriſtianorum vſum religioſè conuerterit, vt deinceps vnus & verus Deus in MARIA ſuisque Sanctis ibidem bonoraretur?

Bonifacij Pōtificis factū de huius templi mutatione ab aduerſarijs perperam reprehendi.

Quod Pontificis factum veteres & ſapientes omnes æqnis iudiciis comptobant, ſoli antem Nonatores, vt ſnnt ſnpercilioſi atqne peruerſi cenſores, prorſns reprehendere ac damnare cœperunt. Vnde Balæus in proſcindendis Pontificibns longè petulantiſsimns, horrendam hanc mutationem vocat, quæ cum Apoſtoli Pauli doctrina tanquàm ex diametro pugnet.

In lib. de actis Rom. Pont.

Quaſi verò, quod Paulus de cauendis admonet idolothytis, cnm hoc argumento cōmune quicquam habeat: & nefas ſit Ægyptiorum ſpoliis Dei tabernaculum exornare: nec deceat, Ethnicis, velut iniquis poſſeſſoribns, erepta bona in Chriſtianū vſum legitimè vendicare.

1. Cor. 8.

Exod. 12.

Accedit, quòd pro abſurdo ducat Hieronymns, ac rectè quidem, ſi hoc negetur membris Chriſti ad vnius Dei honorem, quod Satanæ membris ad vnius Dei blaſpbemiam deferebatur.

Lib. aduerſus Vigilantium.

Vnde quod olim Theodoretus inſanis ethnicis exprobrauit, & ad ſingularem Dei ſapientiam celebrandam referri voluit, qui

Li. 8. de Grȩcarū affectionū curatione.

falſum

falſum Deorum cultum in templis ac ferijs, eum religioſa Sanctorum ſuorum veneratione conuertit, id nos etiam hoc loco rectè vſurpauerimus: Deus noſter, inquit, in templa pro diis veſtris induxit mortuos ſuos, veſtros autem caſſos gloriâ, vanosque reddidit, & ſuis Martyribus honorem illum dedit. Pro Iouis Liberiq; ſolennitatibus, Petro, Paulo, Thomæ aliisque ſanctis Martyribus ſolennitates peraguntur, proque illa veteri pompa, pro turpi obſcœnitate ac impudentia fiunt modeſtæ, caſtæ, ac temperantiæ plenæ feſtiuitates. Non illæ quidem mero delibutæ, non commeſſationibus lenes, ſed diuinis cantibus perſonantes, ſacrisque ſermonibus audiendis intentæ.]

Longè alia ratio eſt Sanctorum quàm Deorum templa & feſta ſeruãdi.

Fingunt autẽ aduerſarij, vt Manichæorum ſequantur deliria, Sanctos à nobis in idola conuerti, ac idcircò Catholicos in Sanctorum cultu & inuocatione verſantes, non ſecus quàm Vigilantius, palàm idololatras vocant. Priorem locum Catholicis ante mille annos obiectum diluit [a] Auguſtinus, poſteriorẽ depulit [b] Hieronymus, vt plura hoc loco à nobis addi præter ea, quæ ſuprà diximus, haud operę preciũ eſſe videatur. Faceſſant ergo improbi [c] Centuriatores, quos nihil pudet ſcribere, hũc Bonifaciũ pro Diis ethnicis, MARIAM & omnes Martyres ſeu Sanctos ethnicorum more coli ibi inſtituiſſe. Quid enim iſtud eſt aliud, niſi ſanctum Bonifacij Pontificis conſilium malignè prorſus deprauare, velut is Cybeles matris cultores cum Deiparæ cultoribus æquè ſuperſtitioſis, aut certè eum vero Dei cultu pugnantibus cõmutare voluerit, & Deos ipſos Ethnicorũ in Sanctos Eccleſiæ transformare vnq̃ cogitârit? Omitto, quòd facta huius templi conſecratione, vis & poteſtas ingens Dœmonũ fuerit profligata, per quã Chriſtiani anteà non parum illic affligebãtur, vt meminit Petrus Præmonſtratenſis.

a Li. 20. aduerſ. Fauſt. ca. 21. Et Epiſt. 19. ad Deo gratias. b In Epiſt. aduerſus Vigilantium. c Centur. 7. cap. 6.

Centuriatores Bonifaciũ Pont. ob templũ Panthei ſacratũ peruersè calumniãtur.

In ſuo Chronico.

Iam verò, vt ad priores ætates Eccleſiæ progrediamur, in quibus doctam pietatem, & piam doctrinam magis quàm poſteà viguiſſe volunt aduerſarij, certè non eſt difficilis demonſtratio, præſtantibus hominibus curæ fuiſſe, vt Matrem Domini ſtructurâ & ornatu templorum tunc quoque colerent, ſeque illi cumprimis deuotos eſſe teſtarentur. Vbi primùm ſe nobis offert, quæ cum Marciano floruit Pulcheria Theodoſij ſoror religioſiſsima, vereque Auguſta, virgo ſimul & Imperatrix, eaque poſtquã virginitatem ſuam Deiparæ conſecrâſſet, vt ex Glyca iam antè indicauimus, ad eiuſdem honorem tria quoq; templa ex ipſis fundamentis erexit. Primum in Chalcoprateio ſacri ſepulchri nomen habuit, in quo Dei genitricis depoſuit Zonam. Alterum τῶν ὁδηγῶν, hoc eſt, viæ ducum cognomine fuit inſignitum, in quo MARIÆ ſacram imaginem, quam Lucas ipſa Virgine adhuc ſuperſtite ſuis ipſe manibus depinxerat, & quaſdam Seruatoris faſcias voluit aſſeruari. Tertium in Blachernis conditum, ſepulchralibus MARIÆ faſciis clarum eſt habitum, quas Iuuenalis Hieroſolymorum Archiepiſcopus, eodẽ Marciano regnante, miſerat è Paleſtina, quasq; populus maxima illic veneratione proſequebatur. Ac mira fuit horũ templorum pulchritudo, amplitudo atq; magnificentia, in quibus ſubindè peruigilium & ſupplicatio ad lucernas & lampades, ſicut ipſa Pulcheria conſtituerat, à piis ſolenniter peragebantur: eumq; morem ad ſuum vſq; ſæculum duraſſe Nicephorus refert. Excellebat autem illud Dei genitricis templum Blachernium, quod cùm ab aliis tùm Euthymio & Damaſceno cõmendatur, incredibili pulchritudine, & omnis generis ornamẽtis cõſpicuũ, quod multorũ ſæpè comprecantium & MARIAM inuocantium frequentiâ celebrabatur.

Pulcheria Imperatrix tria templa Deiparæ conſtituit, eaque ornatiſsima.

Part. 4. Annal.

Lib. 15. hiſt. Eccleſiaſt. cap. 14.

De dormitione Virginis

Mariæ templũ in Blacherna vel ſecundùm alios in Blachernis extructũ celeberrimum.

Poſt huius Pulcheriæ mortẽ Leo Magnus imperauit, qui Deiparæ veſtẽ è Paleſtina Conſtantinopolim deportatam, totq; ſęculis incorruptã, & multis miraculis cõmendatã accepit, atq; in argenteo loculo repoſuit (ſacer loculus poſteà dictus eſt) ſummiq; theſauri loco habuit. Hac occaſione ille, vt ſuum erga MARIAM pietatis affectũ orbi proderet, baſilicam ad maris littus rotundã cõdidit, in qua precioſum hoc monile dignè poneretur, ac Deipara inprimis honoraretur. Sed & aliud templum Virgini Matri elegantiſsimè fabricauit, nimirùm ad fontẽ portæ, quæ aurea dicitur: vtrunq; pro vrbis Conſtantinopolitanæ mœnibus; nimirũ vt inexpugnabile vrbis propugnaculum eſſet, ſi in MARIA Deus legitimè celebraretur. Nec defuêre Principes alij, qui præclaris ædificiorũ acceſsionibus hoc ſecundum Leonis templũ exornauerint: inter quos non poſtremus eſt Iuſtinianus, in MARIA colenda tàm ſedulus, vt maximũ & venuſtiſsimũ ei domiciliũ fabricârit, gratiam eam pro beneficiis acceptis Virgini Matri referens, vt Nicephori verbis vtamur. Scribit & Zonaras, magnum Deiparæ templum

Leo Magnus Imperator duo egregia templa Deiparæ conſtruit.

Iuſtiniani Cæſaris erga Mariã gratitudo & reuerentia.

Li. 15. c. 26. Tom. 3. Annal.

à Iuſtiniano in Pega eſſe conditũ, ſicut & Baſilius Macedo, qui Michaëli in regno Cõſtantinopolitano ſucceſsit, nõ ſolùm ædem Deiparæ, quę ad ſontem erat, renouauit, ſed & aliam, cui Signa nomen, ex fundamentis refecit, ac prætereà templum Deiparæ factum in foro, idq; pulcherrimũ, exædificauit. Fuit & Cyrus vir illuſtris, aulæ primũ

Cyrus Epiſcop. Mariæ templũ fabricat Smyrnę.

Theodoſianæ, tùm vrbis Conſtantinopolitanæ Prefectus, ac poſteà Smyrnenſis antiſtes factus, qui cùm MARIÆ Virginis imaginem ſub ingenti cupreſſo latentem, & miraculis coruſcantem inueniſſet, tantum honoris ei loco habuit, vt venuſtiſsimum & maximum Dei genitrici templũ conſtruxerit; ſicut & Nicephorus prodit. Hoc tem- Lib. 14. cap. 46.

Templũ Xixti, Liberij & ad Pręſepe idem eſſe, quod nunc Mariæ Maioris Romæ vocatur.

plum Cyri poſteà dictum eſt, ſicut Romanum illud Xixti, quod Pontifex eius nominis tertius, vir idem ſanctus, & Leonis Magni Pontificis prædeceſſor, non tàm conſtruxit, quàm reſtituit & amplificauit, multiſq; modis decorauit. Quoniam verò idem templum nõ ſine miraculo, vt diximus, Liberij Pontificis tempore inchoatũ fuit, Ioanne Patricio ſumptus liberaliter ſuppeditante, Liberij quoq; templum cognominatur, ad Chriſti pręſepe, quod in eo reconditur, etiam a veteribus ſæpe nuncupatum. Vulgata nunc eſt appellatio, vt Mariæ Maioris dicatur Eccleſia; licet alia ſit vetuſtior, quam Ca-

Præcipuũ templũ Mariæ dicatum, quod ſit apud Romanos.

lixtus Pontifex, vt dicemus, trans Tyberim condidit. Primarium verò in Vrbe templum illud Virgini in Exquilijs dicatum eſt, atque inter Patriarchales Eccleſias meritò recenſetur, quod & ſingulari hactenus prærogatiuâ, ſimulque ſtructuræ præſtantiâ ſic excellit, vt cum præcipuis Romæ Baſilicis certare poſſe videatur.

Cõſtantinopolis Deiparæ ab ipſo vrbis Conditore dedicatur.

Quid quòd Cõſtantinus Magnus Imperij ſimul ac religionis fundator, vt ſic dicam, incomparabilis, ſi cum prioribus quidem Imperatoribus conferatur, quum Byzantium à ſe conditum, ſuoq; nomine inſignitum nouã Romam eſſe decreuiſſet, vrbẽ illam vniuerſam, quæ orbis miraculum & regina vrbium à quibuſdam dicitur, Dei & Domini noſtri Matri MARIÆ ſub Alexandro Epiſcopo dedicauit? Vnde Conſtantinopolitani MARIAM ſibi patronam poſteà ſemper habuêre, illamq; ſuæ patriæ propitiam & beneficam eſſe reipſâ ſenſerunt; pręſertim quando Ariani multis illic occupatis Eccleſiis, Catholicos grauiter afflixerũt, & plæriq; variis morbis rerumq; infortuniis per illam diuina ſunt ope liberati atq; reſtituti, vt author eſt Sozomenus. Eoq; Lib. 7. Eccl. hiſtor. ca. 5.

Conſtantinopolitani Mariã ſingulari ſemp honore pſecuti.

minùs admirari par eſt, quòd Grçci his epithetis MARIAM, vt diximus, cohoneſtârint, eandem ὁδηγήτριαν, hoc eſt, vię monſtratricem atq; ductricem, ac rurſus τὴν ὁδηγὸν, hoc eſt, viam ducum vulgò appellitantes. Qua ratione Chryſoſtomus etiam, qui eiuſdem In Liturgia. vrbis fuit antiſtes, totius Reipublicæ nomine Deiparam ita compellaſſe videtur: Qui tuam opitulationem adepti intemerata, & tuis interceſsionibus à malis eruti, & per Crucem Filij tui omninò protecti, ex debito piè te magnificamus.] Tùm huius Con-

Helena Auguſta Mariã quoq; colit & templa conſtruit.

ſtantini mater Helena, cuius Imperatricis apud [a] Euſebium, [b] Ambroſium, [c] Theodoretum, & [d] Nicephorũ ſumma extat cõmendatio, non ſolùm in Bethleem ſacrã ædem magnificè cõſtruxit, ſed & ipſi Verbi puerperę, ac ſponſo eius Ioſeph templa cõdidit; ſicut [e] Nicephorus annotauit. Meminit & [f] Euſebius, quòd eadem religioſiſsima fœmina inter alia, quæ permulta reliquit ſuæ pietatis documenta, geſtationem vteri Dei genitricis admirandis monumentis cohoneſtauerit, & ſacrum illud antrum, vbi Chriſtus de Virgine natus eſt, multiſariàm exornârit.

a Lib. 3. de vita Cõſtantini.
b Lib. de obitu Ambr.
c Lib. 1. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 8.
d Lib. 8. ca. 30. & 31.
e Li. 8. Eccleſiaſt. hiſtor. cap. 30.
f Lib. 3. de vita Cõſtantini.

Calixtus Põt. & Martyr Mariæ templũ Romæ conſtruit.

Nunc ad Martyrum ætatem venio, in qua ſuum etiam ſanguinẽ pro Chriſto Calixtus Pontifex fudit, æqualis Tertulliani, à Petro quidem Apoſtolo decimus ſeptimus Eccleſiæ Catholicæ adminiſtrator. Is baſilicam Virgini Matri, ſicut & Damaſus cõfir- In vita Pontifi. mat, ædificauit, ac eo quidẽ Romæ loco, vbi quum regnaret Auguſtus, & Chriſtus pax Epheſ. 2. noſtra primùm natus eſſet, taberna extabat meritoria, ex qua fons olei, nimirũ Chriſtianæ gratiæ ad gentes manaturæ ſymbolum, obſtupeſcẽtibus Ethnicis, mirũ in modum exundauit, ac per totum etiam diem, qui nobis eſt auguſtiſsimus ſimul & auſpicatiſsimus, largiſsimo riuo defluxit. Eius rei mentionẽ [a] Oroſius quoq; facit, idemq; myſterium [b] Carolus Magnus interpretatur. Ego verò admiratione dignũ eſſe putârim, difficillimo & afflictiſsimo illo tempore, quo Cæſares ac Ethnici omnes in Chri-

De Calixti Põtificis laudabili zelo in Mariæ tẽplo cõſtruendo.

ſtianos crudeliſsimè graſſabantur, tantũ animi ac ſtudij in Calixto Pontifice reſediſſe, vt omni metu poſito, templũ in Tranſtyberina regione ſibi condendũ, atq; in honorẽ Virginis dedicandũ eſſe putaret. Nec dubiũ, quin hoc Pontificis exemplum nõ Romæ tantũ, ſed etiam in Europa & Aphrica multi tùm proceres, tùm antiſtites amplexi fuerint

a Lib. 6. hiſtor. cap. 18. & 20.
b In fragmẽto de ritibus vet. Eccleſ.

tint

rint ac æmulati. Quid verò ſi ante Calixtum etiam MARIÆ templa in ſecundo & primo naſcentis Eccleſiæ ſæculo conſtituerentur? nõ credent id aduerſarij, etiamſi teſtẽ Vincentiũ Beluacenſem producamus. Narrat ille hiſtoriã de Martha Chriſti hoſpita, eiuſq; ſorore Maria Magdalena, quæ ambæ poſt Chriſtum in cœlos aſſumptum ſuam in Chriſtum fidem apud Iudæos ingenuè ſint profeſſæ, ideoq; non paruũ illius gentis odiũ in ſe concitârint, adeò vt ab impiis naui ſine velo & remis imponerẽtur, ac prorſus in exiliũ eiicerentur. Hinc eaſdem Dei virtute adiutas, ex Paleſtina in Galliam mirabiliter perueniſſe, ac nouam Euangelicæ doctrinæ lucẽ Maſsilienſibus demonſtraſſe; præſertim cùm Lazarum fratrem & Maximinum comites ſibi adiunctos haberent. Ita demùm factum eſſe, quemadmodùm & Gallorum cõfirmant Annales, vt Eccleſiæ nonæ fundamenta dicto in loco ſurgerent, ac duo etiam templa, Chriſto nempe Domino & eius genitrici, Marthę hortatu potiſsimùm cõſtructa, & decimo ſexto Calendarũ Ianuarij dedicata fuerint, præſentibus tũ Epiſcopis Maximino Aquenſi, & Trophimo Arelatenſi, Eutropioq; Auracenſi, qui & primi Gallicanã vineam excoluerint.

Lib. 8. in ſpecul. hiſtor. cap. 92.

Hiſtoria de Martha & ſorore Magdalena in Gallia euangelizantibus.

Scio quoſdam nec mihi, nec Vincentio hîc aſtipulaturos, ſed miraturos potiùs, ꝙ Mariæ adhuc ſuperſtiti, templum à Martha poſitum eſſe audiant. Verũ haud equidẽ video, cur ſummoperè mirentur, taliq; narratione offendantur, quũ ſimile quiddam de S. Sauiniano legamus. Is enim à Petro Apoſtolo ad Gallicanã vrbẽ Sueſsionas deſtinatus, vbi primũ & præclarum egit Epiſcopum, eum honorẽ Apoſtolorum Principi ſuoq; Magiſtro habuit, templum vt illi cõdiderit, ad noſtram ætatem vſq; vini Petri nomine inſignitum. Et celebris apud Germanos extat traditio, vtereſq; Colonienſis & Treuirenſis Eccleſię docent Annales, ex primis Apoſtoli Petri diſcipulis in Germaniam miſsis fuiſſe Maternum, qui poſtq̃ à morte mirabiliter ad vitam eſſet excitatus, non procul à Molsheim (locum nõrũt vicini fermè Argentinenſes) templũ in eiuſdẽ Petri magiſtri honorem extruxit, domũ Petri, ſiue Germanicè Thompeter in hũc vſq; diem appellant. Sed & alius eiuſdẽ Apoſtoli Petri diſcipulus, ne dicã filius, quẽ & ipſe filiũ vocat, Marcus Euangeliſta non ſibi cõmittendum putauit, quin apud Alexandriã Petri huius nomine Eccleſiã conſecraret, ſicut inter cæteros meminit Anacletus. Tũ Clemens Romanus virum nobilẽ & copioſum fuiſſe Theodoſium refert, qui domum ſuam in Apoſtoli Petri templum ſanctè conuerterit, ac viuentis adhuc Petri cathedrã in illo ipſo collocârit. His affine eſt quod Abdias de Ioanne Apoſtolo ſcribẽs, ipſo adhuc viuo baſilicam in Ioannis nomine poſitam Epheſi fuiſſe teſtatur.

Variis exemplis ꝓbari templa quædam Apoſtolis adhuc viuis eſſe conſtituta.

Templa quædã Apoſtolo Petro ſuperſtiti, tũ in Germania, tùm in Alexãdria cõſtructa fuiſſe, ſicut & Ioãni Euangeliſtæ.

1. Pet. 5.

De vita Ioannis Apoſtoli.

Cur ergo tantopere miremur, aut improbabile cenſeamus, etiam Apoſtolorũ ſęculo Deiparæ Virgini nondum defunctæ templa quædam extrui eſſe cœpta? Scribit ſanè Raphaël Volateranus, Antaradũ, quæ ante Aradum, Tripoleos oppidũ in Inſula ſitum eſſe, hodie aũt Tortoſa dicitur, ibiq; ſacellum extare, quod primus omniũ Diuæ Genitrici Petrus Apoſtolorũ Princeps excitauerit, & in quo primũ ipſe quoq; ſacrificârit. Tùm Romę non procul à B. Pauli baſilica, vel, ſicuti vocant, apud tres Fontes, extat ſacellum cum inſcriptione, hoc templum eſſe ſecundum Deiparæ conſecratum. Qui verò Hiſpaniam, & res geſtas illic Iacobi Apoſtoli deſcribunt & explicant, cõſtanter affirmant, ſanctiſsimam Virginem in ciuitate Cæſarauguſta eidem Apoſtolo apparuiſſe, & poſt apparitionem templum vel ſacellũ, quod nunc etiam eſt celeberrimũ, & nueſtra Sennora del pilar, vulgo Hiſpanico appellatur, eodem authore inſtitutũ ac dedicatum fuiſſe; ſicut ex Antonij Beuteri teſtimonio iamantè citato eluceſcit. Hanc verò primam in toto orbe Chriſtianorum Eccleſiam faciũt, atq; ita ſe rem habere, variis modis, & tabulis, & teſtimoniis, & miraculis, perpetuaq; eius gentis famâ ſimul & celebri traditione cõfirmant. Qua de re poſt Beuterũ meminit Ioannes quoq; Vaſęus. Proinde, vt ſemel finiam, non poteſt non eſſe vetuſtiſsima Eccleſiæ conſuetudo, & primis etiã Chriſtianis notum fuiſſe videtur inſtitutum, quo templa quædam peculiaria, ſi vlli Sanctorũ alij, præſtãtiſsimæ Dei Genitrici cumprimis fabricantur, & in precio habentur toto orbe terrarum. Quod verò Centuriatores adferũt, à Cæſare Conſtantino primùm fluxiſſe morem, vt in Sanctorum memoriam templa extruantur, aliis illorum explodendis figmentis ac fabulis æquè friuolis meretur adſcribi, & è ſuperioribus coargui facilè poteſt. Certè Aurelianus de ſuo magiſtro, veroq; Chriſti Apoſtolo Martiale teſtatur, quòd apud Lemonicas Eccleſiã in honore S. Stephani Prothomart. dedicârit, & ad eã vicinos Aquitanię populos ſubinde venire iuſſerit religionis ergô.

Li. 11. Geograph.

Non eſſe incredibile Marię adhuc viuẽti, æquè ſicut Apoſtolis quibuſdã, templum poſitum fuiſſe.

Mariã apud Cęſarauguſtã Iacobo Apoſtolo apparuiſſe, illicq; primũ templũ Deiparæ cõſtructũ eſſe veteres tradunt.

In Chronico rerũ Hiſpanicarũ.

Cent. 1. li. 2. cap. 10.

Falſò à Centuriatoribus aſſeri, Sanctorũ templa ante Conſtantinũ nulla fuiſſe.

In vita S. Martialis.

Verùm hîc Marbachio aliisq; pluribus reſpondendū eſt, qui ſunt, vt Iudas Apoſtolus fore prædixit, murmuratores, querulosi, illuſores, ſeipſos ſegregātes, animales, ſpiritum nō habentes. Eos loquor, quos hodie templorū MARIÆ multitudo & ſplendor offendit, quiq; ferre non poſſunt faces radiantes, cereos ardentes, imagines Virginis decoratas, ſuauem hymnorum de illa modulationē, tubarum clangentiū ac organorū concrepantium ſonitū, aliasq; cæremonias ac celebres in templis apparatus ad eiuſdem Virginis gloriam inſtitutos, multisq; in Eccleſiis iampridem vſitatos. Hęc enim omnia ſiue Chriſti, ſiue MARIÆ cauſâ fiant, vt immodicū faſtū, nimiumq; luxū candidi homines, ſcilicet, calumniantur. At miror ego inprimis, cur aduerſarij in Catholicis reprehendēdis pcipites, valdeq; petulantes, adeò ad ſuorū ſcelera quantúmuis atrocia cōniueant, qui, tanq̄ Harpyię & Iuliani, clàm palàm in templa Catholica inuolant, nec modò Sanctorum, ſed & diuinū cultum abrogant, ſacra diripiunt ac profanant, altaria ſubuertunt, & contra leges diuinas ac humanas, tùm ex alienis bonis, tū è nefandis ſacrilegiis ſuum luxū fouere, & cupiditates explere nō deſinunt. Verentur timidi homines, quod ſui muneris erat proprium, magnatibus ſcelera eorū & ſcelerū pœnas annunciare; nimirū quàm graui & horrendo irati Dei iudicio caſtigentur, qui cū [a] Philiſtæis, [b] Nabuchodonoſor, [c] Antiocho, [d] Heliodoro & ſacrilegis aliis vim nefariam ſacris ædibus inferunt, & quacunq; ratione violant ſacra, Deoq; dicata vaſa & loca in profanos vſus pro ſua inexplebili cupiditate conuertunt. Nihil iſtos vel tangit, vel mouet [f] Optati ſentētia, ſancto aliôquin Epiſcopo digna: Quid eſt, inquit, tàm ſacrilegum, quàm altaria, in quibus & vos aliquādo obtuliſtis, frangere, radere, remouere? in quibus vota populi & membra Chriſti portata ſunt, vnde à multis pignus ſalutis æternæ, & tutela fidei & ſpes reſurrectionis accepta eſt? Quid enim eſt altare, niſi ſedes & corporis & ſanguinis Chriſti?] Æquè ſurdis auribus dirā illam interminationē prætereunt, quam [g] Alexius Comnenus apud Græcos Imperator in aurea Bulla, vt vocant, his verbis propoſuit: Quòd ſi quis, Domine Deus, in poſterū manus ſacris & diuinis clinodiis, vtenſilibus, & vaſis, quę ſacris olim & venerādis Eccleſiis tuis dicata, vel in poſterum dicanda fuerint, iniicere audeat, is ne lumine in die viſitationis tuæ fruatur, nec Sol illi matutinus illuceſcat, nec tuo hic auxilio, nec tua iſthic diuina protectione gaudeat: ſed vbique deſpectus à te, deſertusque iaceat.]

Deinde præpoſterum iſtorum eſſe ſupercilium dicimus, qui tàm temerè, quàm irreuerēter cenſent de optimis maximisq; Principibus iampridē toto orbe laudatis; quemadmodùm ſine controuerſia fuēre Conſtantinus, Theodoſius, Pipinus, Caroli, Ludouici, Ottones, Henrici, vt alios plurimos & de re Chriſtiana optimè meritos ſilētio prætereamus. Quorſum igitur attinet, præclarū horum ſtudiū in fabricādis & ornandis MARIÆ pluriumq; Sanctorum templis poſitū, nunc primū ſuſpectum, adeoq; ſuperſtitioſum & vulgo inuiſum reddere, quin etiam ſingularem & diuinam illorū ſapientiam tantū non irridere? Qui præſtantes heroës quoniā diuini nominis & Chriſtianæ religionis propagationi operam ſedulam dabant, ac proptereà Regij Prophetę Dauidis exemplum ſibi habebāt propoſitum, decorē domus Dei ex animo dilexerūt, ſuisq; facultatibus & opibus ſtrenuè promouerunt. Æquum enim & pulchrum exiſtimabāt, vt quæ à ſummo Deo bona liberaliter accepiſſent, ea viciſsim in Dei & Sanctorum eius honorem ſacrosq; Eccleſiæ vſus largè conuerterent, vtq; ſuæ in Deum pietatis & erga Eccleſiam obſeruantiæ ſtudium nō modò præſenti ſæculo, ſed & poſteritati quibuſdā teſtimoniis publicis declararēt, ſimulq; religioſa ſtructurâ & dotatione tēplorū, MARIÆ & Sanctorum fauorē, à quibus in æterna tabernacula demùm reciperentur, ſibi apud Chriſtum iudicem conciliarent. Nec enim ſolùm in eleemoſynas viuis Dei templis erogandas incubuēre, ſed tantū etiam quotidiano luxui & aulicis illis pompis detrahere ſtuduerunt, vt hæredes locupletare, & Imperium augere, ac bonis ferè omnibus abundare poſſent, Deo interim illorum facultates ita fortunante, vt nō ſolùm domi, ſed & foris pace belloq; nihil eis deeſſet, ſed tanti etiā ſumptus ſuppeterent, quāti ad templa, collegia, monaſteria paſsim vel extruenda, vel amplificanda & ornanda ſufficiebāt. Exemplo ſit Carolus ille Magnus, & Chriſtianorū quidem principum longè maximus, qui tribus annis anteq̄ è vita migraret, teſtamentum cōdidit, in quo duas partes relictæ à ſe pecuniæ, cùm iā templa & monaſteria plurima extruxiſſet, dari iuſsit Epiſcopis ad Eccleſias reficiendas, & pauperes adiuuandos: tertiā verò

filiis

De querela Nouatorū, quibus immodicum videtur, quòd in honorē Deiparę ſumptus quidā & apparatus fiant in Eccleſia.

Aduerſarij ſacrilegos abuſus primū omniū corrigēdos egregiè norunt diſsimulare.

Dira imprecatio Imperat. Alexij in ſacrilegos tēplorū direptores & prauatores.

Nouatores nimis leuiter ac inſolenter de optimis templorum fundatorib9 iudicant.

Quis animus, quodq; ppoſitū fuerit magnorū Principum Mariæ & Sanctis templa extruentium.

Veteres Principes nō ſolùm in egenos liberales, ſed etiā in Eccleſiam iuuandam, Deique cultū ornandum munifici eſſe voluerūt, ſicut Caroli Magni docet exemplum.

Iud. 1.

a 1. Reg. 5.
b 4. Reg. 25. & Dan. 4.
c 2. Mach. 6.
d 2. Mach. 3.
e Vide lib. 2. Syno. Aquē. ca. 26. 27. & ſequent.
f Lib. 6. de ſchiſma. Donatiſtarum.
g In orat. de donariis.

Pſalm. 25.

filiis ac filiabus, reliquisq; domeſticis, cuiusq; ratione habita diſtribuendam reliquit, ſicut & Crantzius annotauit. Hanc verè piam & optimis Principibus dignam prudẽtiam ignorant, aut certè diſsimulãt aduerſarij, qui, ſi ex æquo iudicarẽt, illorũ animos, vt diuino ſpiritu & amore incẽſos, ita cũ eximia fide, charitate atq; liberalitate cõiunctos meritò prædicarent: tantũ abeſt, vt præſens de fabricandis huiusmodi tẽplis inſtitutum vel tacitè, vel apertè ſugillare bona conſcientiã poſsint. Fuit enim his fundatoribus hoc præcipuè cordi, vt ad Rempub. benè cõſtituendam inprimis florerẽt Eccleſiæ, & in his miniſteria ſacra, omnisq; cultus Deo & Sanctis tribuendus decenter, & commodè tùm ad Dei gloriam, qui in Sanctis celebraretur, tùm ad cõmunem Chriſtiani populi vtilitatem dies noctesque perageretũr.

In Metrop. Lib. 1, ca. 18.

Quid maximè ſpectârint Principes in fundationibus ac dotationibus Eccleſiarum.

Peccant in eo etiam noſtri Momi, quòd veterẽ totius Eccleſiæ fidem & cõſuetudinem ꝑrſus indignè conuellant, dũ ea quæ in MARIÆ & Sanctorum templis Catholica exercet pietas, tã liuidis ſpectant oculis, nihil vt illic candidũ reperire poſsint, ſed velut ſuperſtitioſa & impia cenſeant, imò & abrogent ac euertant omnia. Vt verò demus illis, non omnia quæ illic ad MARIÆ fiunt honoré, ſimpliciter & abſolutè neceſſaria eſſe: in quibuſdã etiam aliquando peccari, dũ præcipua, quæ interior Dei cultus requirit, ꝑpoſterè maleq; curantur; an propter iſta hominum quorundã vitia, Eccleſię mẽs & ordinatio reprehendẽda, & neſcio à quibus hominibus nõ corrigẽda ſed abolenda eſt? Eò aũt Eccleſię mens ſtudiumq; ſpectat, vt ſimplicis rudisq; populi torpẽtes animi externis ritibus ad pietatẽ cultumq; interiorẽ excitentur, atq; ad maiorẽ Chriſti & Virginis venerationẽ velut manu ducantur, indeq; ad precandi officium exactè præſtandũ, vt Deum in ſpiritu & veritate innocent ac adorent, paulatim omnes ꝑmoueantur. Hinc tanta veteris Eccleſię cura & prouidẽtia fuit, vt ad ſtructurã templorũ, ad ornatũ altariũ, ad cultũ Virginis atq; Sanctorũ multa nõ modò religiosè, ſed etiã ſumptuoſè, pretiosè ac ſolenniter adhiberentur. Etenim poſt victoriã Cõſtantini Magni, in qua Tyrannus ille periit Maxentius, ſtatim ad templorũ reparationẽ ventũ eſt, &, ſicut Ruffinus loquitur, excelſa tẽpla pro humilibus rediuiua cõſtructione ſurrexerũt, cũq; omni lætitia & exultatione per vrbes & loca ſingula, Eccleſiarũ dedicationes ſunt iterũ celebratæ. Gregorius verò Niſſenus, qui ante Iuliani apoſtatæ imperiũ cœperat florere, vbi laudes Theodori Martyris ꝑdicat, quomodò apud Græcos templa ornari ſolerent, copiosè diſſerit, eaq; omnium ferè præſtantium artificum manibus & collatis ſtudiis exculta & elaborata fuiſſe demonſtrat. In eodẽ argumento Theodoretus verſatur, ac inter alia ſcribit: Martyrum templa cõſpicua cernuntur, magnitudineq; præſtantia, omni ꝑtereà ornatûs genere variata, ſplendoremq; quodãmodò pulchritudinis ſuę latè fundentia. Neq; verò huc per annum ſemel, aut bis, aut quinquies aduẽtamus, ſed in eis ſæpenumerò dies feſtos peragimus, ſæpè diebus ſingulis eorum Martyrum Dño laudes hymnosq; cantamus.] Iam de altaribus meminit Cyprianus, ac refert in clericorũ miniſterio cõſtitutos nõ niſi altari & ſacrificiis deſeruire, & precibus atq; orationibus vacare debere. Fecit hoc vtiq; Nepotianus presbyter ab Hieronymo cõmmendatus, ꝙ ſollicitus eſſe ſoleret, ſi niteret altare, ſi parietes abſq; fuligine, ſi pauimenta terſa, ſi ianitor creber in porta, vela ſemper in oſtiis, ſi ſacrarium mundum, ſi vaſa luculenta. Et in omnes ceremonias pia ſollicitudo diſpoſita, nõ minus, nõ maius negligebat officiũ. Vbicunq; eum quæreres, in Eccleſia eum inuenires.] Sed fortaſsè nihil ille de Sanctorum templis cultuq; curauit. Audi porrò Hieronymum de eo ipſo Nepotiano hoc quoq; diſſerentẽ: Baſilicas Eccleſiæ & Martyrum cõciliabula diuerſis floribus & arborum comis vitiumq; pampinis adumbrauit, vt quicqd placebat in Eccleſia, tã diſpoſitione quàm viſu, presbyteri laborem & ſtudium teſtaretur.] Laudat & Auguſtinus mulierẽ cæcam, quæ ad ſacra pignora Stephani Martyris detulerit flores, quos cùm traditos recepiſſet, oculisq; admouiſſet, viſum illi protinus reſtitutum eſſe teſtatur. Tùm raræ pietatis matrona fuit Imperatrix Helena, cuius, egregio ſtudio, vt Ruffinus aſſerit, ſacratũ altare palliis regalibus, & vaſis ex auro & lapidibus pretioſis exornabatur. Valeat aũt cum ſuis diſcipulis Vigilantius, Eccleſiæ odio tantopere excęcatus, vt in ſumma Eccleſiæ lætitia doleret miſer, Martyrũ reliquias pretioſo operiri velamine, & in ſerico vaſeq; aureo deportari, & nõ potius vel pannis, vel cilicio colligari, aut etiam in ſterquiliniũ proiici. Hieronymus verò ingenuè fatetur, ſe nõ reprehende-

Aduerſarij dum malè tractãt Eccleſias, ſuos impuros ꝑdunt affectus, ac veteris Eccleſiæ inſtitutum turpiter negligunt.

Quò ſpectet Eccleſia in externo cultu & apparatu.

Quanta veterũ cura fuerit in tẽplis Sanctorũ extruendis & cohoneſtandis.

Li. 9. Eccleſ. hiſt. cap. 10.

In orat. de Theodoro Martyre.

Li. 8. de Græcarum affectionum curatione.

Qualia templa Martyrum deſcribat Theodoretus.

Li. 1. epiſt. 9

Quã veteres in ornandis altaribus piè fuerint ſtudioſi.

In Epiſt. ad Heliodorũ in Epitaph. Nepotiani.

Nepotiani ſollicitudo circa tẽplum & altaria.

Li. 22. de Ciuitate Dei, cap. 8.

Mos erat flores in Eccleſiam deferẽdi atq; ſpargendi.

Helena Imperatrix pretioſis rebus ornat altare.

Dolẽt ac ringũtur hæretici ob ſanctã Eccleſiæ ſolicitudinẽ in reliquiis Sanctorũ exornandis.

Epiſt. 8. ad Demetriad. de ſeruanda virginitate.

hendere,nec abnuere,quòd ædificent quidā Eccleſias,illaſq́; columnis, auro ac marmorū cruſtis ornent,ac veſtiāt,ſed & ebore argentoq́; valuas,& gemmis aurata diſtinguant altaria. Meliùs eſt,inquit,hoc facere,quàm repoſitis opibus incubare.] Prędicat & Imperatorē Arcadium & Epiſcopos,qui Samuelis Prophetę ſacras reliquias nō ſine magno ſtudio de Iudæa in Thraciam tranſtulerunt,eaſq́; in ſerico & vaſe aureo portauerunt,multis etiā Eccleſiarum populis concurrentibus, & in Chriſti laudem vna voce reſonantibus,quoniā tanta lætitiā,quaſi præſentem viuentemq́; Prophetam cernerent,ſuſceperūt. Et rurſus ad Marcellam ſcribens,Catholicorum omniū nomine profitetur: Martyrum vbiq; ſepulchra veneramur,& ſanctam fauillā oculis apponentes,ſi liceat,etiam ore contingimus.] Ingens etiā pompa fuit prodeuntium, cùm demortui Chryſoſtomi ſanctum corpus in naui Cōſtantinopolim aduectū eſt, quia populus, vt [a] Theodoretus habet,per pelagus,quaſi per terram currens,vndas Boſphori lampadibus & cereis contegens obuiauit. Vt autem [b] Nicephorus narrat,naues etiam aliunde collectę,cū apparatu & comitatu maximo,carminibusq́; debitis virū ſanctum producētes,in vrbē imperantē deportârunt. Notat & [c] Georgius Alexandrinus Patriarcha, Theodoſium iuniorem edixiſſe,vt S.Ioannis Chryſoſtomi reliquię omni cū honore & reuerentia deferrentur,ac præclaris palliis ad hoc paratis exciperentur, quæ vt primū allatæ ſunt, ad vnū omnes in Eccleſiā concurriſſe,vt ſupplices eum venerarentur: tùm veſtē magnifici ſumptûs & cumprimis ſplendidā, quâ venerabile corpus cohoneſtarent, adductā fuiſſe, ipſumq́; Imperatorem cōiectis in vrnam oculis ac fronte,pro ſuis parentibus ſupplicaſſe. Pulcheria verò Imperatrix, cùm quadraginta Martyrum reliquias inueniſſet, pretioſiſſima thecâ illas cohoneſtans,iuxta diuum Thyrſum eaſdem collocauit, feſtumq́; publicū idcircò inſtitui procurauit; ſicut,qui corā interfuit,Soſomenus exponit. Præterea Theodorus Pentapoleos Epiſcopus vetuſtus indicat, Dionem quendā vnum ex proceribus virum acceſsiſſe,qui multis donariis ſancti Martyris templum exornârit, & inſuper amictū ad altare ex argenti bracteolis affabrè fecerit,eumq́; Theodori locum repetit Damaſcenus. Porro vt longū, ita difficile ſit enarrare, quàm frequens & ſolennis olim fuerit vſus Sanctos, eorumq́; monumenta & feſtos dies venerandi, accenſis etiā hìc cereis, quantùuis propterea riderent Vigilantiani,& oblatis ſæpè donariis,quæ & publicè in templis ſuſpendebātur, ac donatis etiā pretioſis muneribus, aureiſque & argenteis ornamentis, ſicut [a] Sophronius Epiſcopus Hieroſolymitanus nō obſcurè declarat,& [b] Paulinus hoc carmine ſatis exponit:

In L.aduerſus Vigilantium.

Quàm ſolenni apparatu veteres vſi ſint circa reliquias Ioānis Chryſoſtomi.

a Li. 5. hiſt. Eccleſiaſt. cap. 36.
b Lib. 14. cap. 43.
c In vita B. Ioannis Chryſoſt.

Reliquiæ quadraginta Martyrum à Pulcheria cohoneſtātur.

Lib. 9. hiſt. Eccleſ. c. 11.

Exemplum Dionis templum & altare ornātis in honorem Martyris.

Libr. 3. de Imaginibus.

Inuitis Vigilantianis Catholici olim reuerenter habuêre templa, & ſacrum cultū illic ornârunt.

a In Nicæno Concilio 2. act. 4.
b Natali. 3. Felicis.

Paulini teſtimoniū de templorum veterū ornatu & elegātia.

Aurea nunc niueis ornantur limina velis,
Clara coronantur denſis altaria lychnis,
Lumina ceratis adolentur ad ora papiris,
Nocte dieq́ micant: ſic nox, ſplendoreq́ diei
Fulget, & ipſa dies cœleſti illuſtris honore
Plùs micat, innumeris lucem geminata lucernis.
Aſt alij pictis accendant lumina ceris, Natal. 6.
Multiforeſq́ cauis lychnos laquearibus aptent,
Vt vibrent tremulas funalia pendula flammas.

Theodoſij Magni humilitas & deuotio,erga Sāctos eorumque reliquias.

Et notus eſt demùm Theodoſius Magnus Imperator,vt erga Deum religioſiſſimus,ita in Sanctis honorandis nulli ſecundus, qui vnà cū Sacerdotibus & populo cūcta orationum loca circumibat,& in cilicio proſtratus, ante Martyrū & Apoſtolorum thecas iacebat, auxiliaq́; ſibi fida Sanctorū interceſsione poſcebat, ſicut Ruffinus cōmemorauit (Suis enim precibus ille hoſtes magis quàm armis vincere ſolebat) quiq́; demū templum & maximū & venuſtiſsimum in Ioannis Baptiſtę honorē cōdidit ante vrbem Cōſtantinopolitanā. Quid habent igitur Nouatores,cur nos in MARIÆ Sanctorumq́; cultu tā virulentè proſcindant? qui noſtrum potiùs torporē accuſare debebant,quod veterum Catholicorū,ipſorumq́; Principum veſtigiis vix leuiter inſiſtamus,& eorum quidem in templis externoq́; cultu piam diligentiam, & diligentem pietatem nulla propemodùm ex parte prꝍſtare, aut etiā aſſequi velle videamur. Nobis vna quidem & communis fides cum illis conſtat,ſed,proh dolor ac pudor,antiqua quę in Veteribus illis ardebat pietas adeò deferbuit, vt propemodum in plærisque Catholicis extincta

Li. 11. ca. 33

Catholici in cultu Sanctorum promouēdo deſides potiùs hodie quā diligentes.

Vide lib. 7. Hiſt. Eccleſiaſt. cap. 1.

extincta eſſe videatur, ſiue Diuinum, ſiue Sanctorum cultũ, qui nunc publicè celebratur, ritè contemplemur.

Non atores per perām offendo templorum noſtrorum, præſertim Virgini ſacrorũ, ornatu.

Et adhuc tamen de Marianis templis reprehendimur, quæ ſi in obſcuro & ſqualore puluetibusq; obſoleta iacerent, & plus ſordium, quàm niroris haberent, fortaſsis præclaris iſtis ac inuidis placerent cenſoribus, qui ſemper ad deſtruendũ, vt ſic loquar, quàm ad ædificandum ſeſe paratiores oſtendunt. Ferunt interim non inuiti mundum muliebrem, conniuent ad communem diuitum faſtum, & magnatũ principumq; luxum immenſum, qui magnam nunc Reipublicæ perniciem inuehit, non admodùm reprehendunt. Verùm quàm malè in ipſorum ſynagogis curata ſint omnia nouimus, qui & in noſtris quidem templis, cùm poſſunt, ſtatim deformant, exturbant, confringunt, & abolent omnia, velut nihil inter ſacrum & profanum intereſſe putarent. Iures eos à veterum Iudæorum exemplo parùm abeſſe, quos olim cura domeſtica, & lucri amor cum luxu ambitioſo coniunctus totos occupabat, nulla verò templi reſtituendi

Aduerſarij cultum & ornatũ externũ in ſuis & Catholicis tẽplis nihil planè curant, Iudæis ſeſe conformãtes.

Agg. 1. & ornandi cura tangebat, vt hinc meritò Deum per Prophetam Aggæum increpantem audirent: Domus mea deſerta eſt, & vos feſtinatis vnuſquiſque in domum ſuam. Atqui res ipſa docet, publicorum rituum & cæremoniarum in Eccleſia conſeruationem ad diſciplinam & concordiam, ipſamque religionem in populo retinendam valere plurimùm, neque ſine magnis motibus & perniſioſis ſeditionibus ea mutari vel tolli, quæ Maiorum pietas in templis inſtituit, multiſq; ſæculis obſeruauit. Sed ad rem ipſam propiùs.

Recepti Eccleſiæ ritus non ſine magno periculo mutantur & abrogantur.

Malè illos habet MARIÆ imaginem benè cultam & decoratam in noſtris templis apparere. Cur verò ringuntur, ſi prorſus Iconomachi eſſe nolunt? an non decori ratio poſtulat, ſiue pictam, ſiue ſculptam Deiparæ effigiem talem proponi, quæ ſpectatores doceat heram à ſerua, & Matrem Domini à vulgaribus fœminis internoſcere, illamq;

Rectè MARIÆ imaginem cum ornatu & elegãtia in tẽplis proponi.

Luc. 1. vnam, quæ inter mulieres omnes benedicta floret ac regnat, ſpecialiter venerari? Offenduntur, quòd videant MARIAM cum vno vel pluribus Angelis coniunctam in ipſa imagine repræſentari. Sed meminiſſe oportebat, rectè nobis hoc ſchemate in animum

Mariam rectè depingi cũ Angelis.

Luc. 1. reuocari, vnam eſſe Virginem, quam Gabriel Archangelus olim ſummopere ſit veneratus, quando verbis honorificentiſsimis illam ſalutauit: & communem hoc eſſe Angelorum ſtudium, vt multò plùs, quàm nos æſtimare poſsimus, obſeruantiæ MARIÆ tùm in vita, tùm in morte exhibuerint, tùm iam etiam exhibere pergant. Rurſus his diſplicet, Virginem matrem in ſpecie Reginæ, cuius capiti aurea cœleſtiſque corona imponatur, depingi, quæ & aliquid decoris Regij præ ſe ferat. Quaſi verò & ſcripturis,

Mariam cũ aurea corona decenter effingi.

a Pſal. 44. & Patribus non ſit conſentaneum, hanc eſſe [a] Reginam in veſtitu deaurato circumdatam varietatibus, & [b] mulierem in cœlo apparentem, in cuius capite corona ſtellarum

b Apoc. 12.

c Eſter. 2. duodecim reperiatur; & cui demum veluti Reginæ ac Principi à cœleſti [c] Aſſuero coronatæ, & ſuper omnes Angelorum choros exaltatæ humanam celſitudinem omnem cedere neceſſe ſit, cum nihil huius perſonæ ſplendori & dignitati par aut ſimile tùm in mundo, tùm in cœlo poſt Chriſtum inueniatur. Eâdem de cauſa pictores, ſi quando feſti Pentecoſtes hiſtoriam exprimunt, MARIAM inter Apoſtolos, imò in medio Apoſtolorum, id eſt, honorariore loco ſtatuunt, quam procul dubiò diſcipuli omnes Domini non ſolùm vt Chriſti & Ioannis, ſed etiam vt ſuam Matrem agnouerunt, & ſingulari ſemper reuerentiâ ſunt proſecuti. Quid enim nobilius Dei Matre? quid ſplendidius ea, quam ſplendor elegit, [d] Ambroſio teſte? Eam igitur verè honoratam ſuper omnem creaturam [e] Damaſcenus, eandem [f] Chryſoſtomus Cherubin honoratiorem & incomparabiliter Seraphin ſuperiorem planiſsimè appellauit. Prætereà iſtos vrit, nonnunquam ante MARIÆ imagines in templis accendi lumina, vel cereos ardere. Sed Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus in ea epiſtola, quam Niceni Concilij Patres probârunt, expeditè reſpondet: Neminem offendat, quòd ante Sanctorum imagines lumina & ſuaue olentia thymiamata accenduntur. Symbolicôs iſta fieri in honorem illorum opinandum eſt, quorum cum Chriſto requies, quorum honor ad ipſum recurrit, hoc ipſum teſtante ſapiente Baſilio, quod erga conſeruos bonos honor, erga ipſum Dominum commune beneuolentiæ ſignum exhibet. Senſibilia enim lumina ſymbolum ſunt immaterialis illius & à Deo dati luminis: aromatũ autem incenſio, ſyncerum & totum ſancti Spiritûs afflatum & replerionem ſignificat.]

Cur Maria in Apoſtolorum medio ſedens depingatur.

d Lib. 2. de Virgin.
e Li. 3. c. 12.
f In Liturgia.
Act. 2.

Non malè accẽdi ante Mariæ imaginem lumina, & cereos ardere.

Cur cerei Sanctis publicè in templis accendantur.

Verùm filij tenebrarum antiqnnm obtinent, & nunc quoque cum ſuo Patriarcha Vigilantio rident Eccleſiæ ſimplicitatem, quæ ad Sanctorum memorias vel claro die cereos accendit, vt ita nos de illorum & antè acta & præſente vita commonefaciat. Etenim perinde ac luminaria quædam in hoc mundo, adeoqne in medio nationis peruerſæ iamolim illi ſplenduerunt, atque nnnc ab Agno, qui in medio throni eſt, clariſſimè illuminantur, ſuumque fulgorem ad nos ac rotam Eccleſiam vſq; transfundnnt.

Vide Hier. cōtra Vigilantium.
Philip. 1.
Apocal. 7. & 21.

Accenſum lumē imagini Virginis in templo rectè adhiberi.

MARIA verò electa vt Sol, inter cœlites omnes diuino tùm gratiæ, tùm gloriæ lumine mirabiliter emicat, nulla vt pura creatura vel Angelos, vel homines in ſui admirationem rapiat magis, ac ampliorem gratiæ ſplendorem his, qui in caliginoſo mūdo verſantur mortalibus, apud Denm impetrare poſsit. Cur igitur ſi vlli Sanctorum alij, Deiparæ inprimis Virgini, quę nono velut lumine cœlum & terram illuſtrat, lumen qnoddam ardens honoris gratiā, & ob populi admonitionem non exhibeatur?

Pias fœminas in Mariæ cultu immodicas & ſupſtitioſas nimiùm accuſant Nouatores.

Accuſant & muliercularum ineptias ac ſuperſtitionem, quæ, vt ſnis indulgeant affectibus, ad MARIAM in remplis ornandam nihil non conferant, atque, vt illi putant, luxni ſeruiant immoderato. Vbi nos quidem libenter fatemur, fœmineum ſexnm, etiam ob ſpecialem Deiparæ cnltum non immeritò deuotum iampridem appellari, atqne in hoc cultûs genere cumprimis illuſtres fœminas; vt Helenam & Pulcheriam Auguſtas, vt diximus, mnltum ſtudij ac operæ poſuiſſe. Negamus autem, mulieres tam ineptas, ſumptuoſas & ſuperſtitioſas eſſe in honoranda & otnanda Virginis imagine, quemadmodùm videri volunt mordaces aduerſarij, nihil non ad calumniam rapientes. Tùm ſi per imperitiam & ſimplicitatem potiùs, quàm per ſnperſtitionem hîc à nonnullis peccatur fœminis, quòd zelnm Dei nō ſecundùm ſcientiam habeant, hoc ipſum Mariomaſtigum errori nulla ex parte patrocinatur, verusque & legitimus Mariæ cultus quonis abuſu non labefactatur. Et qnicunq; demnm in hoc genere abnſus irrepat (nam in pulchra quoq; veſte vermis ſæpe naſcitur) prudenti bonorum admonitione magis ille curandus fuerit, quàm petulanti ſycopbantarum dicacitate exaſperandus. Nos verò iampridem nouos Micholitas agnoſcimus, qui ſe nō modò Catholicis ac piis fœminis, ſed etiam vniuerſæ Eccleſiæ illuſores præbent, & omnia ferè ſacrā noſtra ludęorum more derident. Nam hęc Michol ſui mariti Regiſq; Dauidis laudabilem, Deoqne gratam pietatem ethnicis aſpexit oculis, & ſanctam viri coram ſacra arcā ſaltantis ſimplicitatem, paremq; erga Denm denotionem ſuperbè contempſit, ac palam irriſit, digna idcircò habita, quæ perpetuæ ſterilitatis opprobrio; vtpote in lege maledicta, diuinitùs plecteretur. Atqui ſcurris ac obtrectatoribus nihil magis in procliui eſt, quàm non modò fœminarum, ſed etiam virorum præclara facta piaque inſtituta denigrare, aut publicè calumniari, vt ita religionis opera hypocriſi demum ac vanitati attribuantur.

Mulieres Virgini Matri inprimis deuotæ, & excuſatione dignæ circa cultū eiuſdem Virginis.

Multos nūc eſſe Micholitas, qui vxori Dauidis Michol nimiū ſeſe conformēt.

2. Reg 6.

In templis & circa cultum ſacrum nihil ſumptuum fieri patiuntur Nouatores, ſolamque vrgent curam pauperum.

Verùm noui Catones leges etiam ſumptuarias hic ferre velle videntur, vt de ſolis videlicet egenis benè mereamnr, nulloſq; ſumptus alios in ſacra templa conferamus. O fide puſilli, & ſenſu carnis inflati, qui vbi ſperandum erat, timent, & vbi nō eſt timor, rtepidant: ac interim ſub ſpecioſo prætextu erogandæ pauperibus eleemoſynæ, ſuo ac magiſtratuum commodo magis conſulunt, quàm egentium profectum quærunt ac prouehunt. Qui enim omnem ferè prodigalitatem & immodicum luxum alibi tolerare poſſunt, & fouere ſolent, in externo Dei Sanctorumq; cultu ſummam probant & exigunt tenacitatem. Sed enim benè ac in tuto collocatur impenſa, qnæ non ſolū panperes ſubleuat, ſed etiā ad Dei & Sanctorum honorem piè cōfertnr, taliſq; pro pietate ſumptus Deū habet remuneratorem, qnantúmuis obganniant impij calnmniatores.

Qui hodie ſint Iudæ proditoris collegæ ac ſocij contra Magdalenam muſſitantes.

Matth. 26.
Marc. 14.

Quàm verò ſunt iſti ſimiles, ſi non æquales Indæ proditori, qui cum fraude patronum egit pauperum, quando factum religioſiſsimæ fœminę Magdalenæ, qnum illa maximi pretij vnguentum in Chriſti caput effunderet, apertè taxauit, quaſi præſtitiſſet tantum ſumptum curandis pauperibns, quàm vngendo Chriſti capiti, impendere. Quid verò Chriſtus? talémne cenſuram probauit? imò ſeneris verbis repulit inuidnm ſimul & rapacem obtrectatorē, ac reprehenſæ mulieris defendit innocentiā, landauit liberalitatē, ſimulq; nos aduersùs muſſitantes Iudę collegas & ſocios aliquādo vēturos optimè prēmuniuit. Monuit enim, ſi rē penitiùs introſpiciamns, iniquis cenſoribus, q in oculo alieno ſtipulā faciliùs, quàm in ſuo trabē perſpiciunt, locum nō facilè tribui oportere.

Quomodò Chriſtus Iudam reprehendens, etiā Eccleſię hoſtes taxauerit.

Monuit,

Monuit, ab illis inprimis eſſe cauendum, qui vt lupum ouilla veſte contegant, externam pietatis ſpeciem vel ſuæ cupiditati, vel aliis affectibus impuris aſtutè prætexunt. Monuit bonum Deoq́ue gratum opus eſſe poſſe, quod ab aliis non bonis in calumniam rapitur, aut, quia certum non habet mandatum Dei, pro ſuperſtitione inutiliſue cultu repudiatur. Monuit, nullo pacto illis eſſe fidendum, qui vt poſteriorem tabulam, vt vocant, priori æquent vel anteponant, ſola ferè in proximum beneficentiâ Chriſtianam pietatem atque iuſtitiam præcipuam metiuntur. Monuit hac imagine, curioſum, inuidum, auarum, contentioſum & mordax hominum genus inter ſuos etiam non defuturum, qui zelo quodam immoderato ad repurgandum Dei agrum flagrarent, ac bonas interim fruges, ſimul cum noxiis euellerent, atque ita præſentes morbos augerent potiùs quàm profligarent. Monet denique, quàm ſit inſulſum & peſtilens eorum ſtudium, qui de bonorum non ſolùm moribus, ſed etiam animis, intimisq́ue cordium latebris ac receſsibus præceps iudicium ferrent, & idcircò ſubinde muſsitantes, cùm alibi, tùm in templis veterem Iudę cantionem illam iterarent: Vt quid perditio hæc? Nam & candida in atra vertunt, & ex luce tenebras faciunt, & laudanda reprehendunt, tùm crebrò præ ſe alios, adeoq́ue totam Eccleſiam in Dei cultu nihil ſapere arbitrantur. Longè verò aliter Chriſtus iudicat, & à nobis iudicari vult; præſertim vt in communi hominum conuictu ſalua ſemper & ſyncera vigeat charitas, & iudicium omne non ſine candore formetur, amarulentiâ & mordacitate prorſus omiſſa, vtq́ue nemo damnet, ſed excuſet potiùs quàm accuſet, quæcunque bono fieri animo ab aliis poſſunt. Tàm latè patet hic Euangelicus locus, ſi ritè perpendatur, quo Chriſtus non ſolùm Iudam præſentem, ſed & totum eius ſodalitium prouidè ac

Contra errores Vigilantij. vtiliter admodùm reprehendit. Rectè igitur Hieronymus hoc ipſo exemplo percutit Vigilantium, ſimulq́ue officioſam fœminarum Catholicarum pietatem, quæ cereos clara luce Sanctis accendunt, excuſat. Sicut enim Chriſtus Magdalenæ vnguen- Matth. 26. to non indigebat, ita nec Sancti cereorum: & tamen illa in honorem Chriſti hoc fecit, deuotioq́ue mentis eius recipitur, vt eiuſdem verbis vtamur. His conſonat Synodus Aquiſgranenſis, quæ ſub Pipino habita fuit, & Iudæ inſtar habuit eos, quibus Deo Lib. 3. ca. 9. Eccleſięq́; oblata & conſecrata dona diſplicent, & quaſi ſumptus inutiles reputantur. Cætera de Marianis templis tractãda, ſi Dominus fauerit, ſequẽti Capite expediemus.

CAPVT VIGESIMVM QVARTVM.

Dictum Euangelicum: Ecce in deſerto eſt; ecce in penetralibus, peruersè torqueri aduersùs inſtitutum ſacrarum peregrinationum. Cùm verò Deus in ſacris locis inæqualiter operetur, templorum delectum à nobis haberi poſſe, vt ad illa in quibus Diuinæ virtutis operatio magis elucet, ſæpiùs ac libentiùs peregrinemur. Ac morem quidem ad ſacra loca, & præſertim MARIÆ templa, peregrinandi, Veteribus valde receptum probatumq́; fuiſſe.

ET VIDERE & audire moleſtum eſt ſectariis, in orbe Chriſtiano tam multas tamq́ue ſolennes ædes MARIÆ ſacras extare: longè autem moleſtiùs ferunt, inter has delectum nobis haberi, vt quædam aliis anteponãtur, & frequentiore piorum conuentu cohoneſtentur. Rident igitur Catholicorum vel ſtultitiam, vt ipſi vocant, vel ſuperſtitionem, ad templa quędam ſacroſanctæ Virginis religionis ergô proficiſcentium, & in hos competere dicunt Chriſti vaticinium, quo prædictum eſt fore, vt quidam ſub mundi finem in ore habeant: Ecce in deſerto eſt; ecce in penetralibus. Quaſi verò qui MARIÆ templa religionis gratiâ petunt, Matth. 24.

Eccleſiæ hoſtes contemnunt ſacras peregrinationes ad certa templa Deiparę aliorumq́; Sanctorum, & ex quibus cauſis.

Expenduntur argumenta Cẽturiatorum cõtra tẽpla & peregrinationes excipientium.

In libro de Coſmographia. Cent. 7. ca. 10.

petant, Chriſtum in penetralibus quærant, ſicut Munſterus tamen apertè interpretatur. Magdeburgici verò ſcriptores hoc modo argutantur: *Quid mortuis eſt negotij cum templis ſaxeis aut ligneis? Verbo Dei ſcriptum eſt, in omni loco Deum rectè inuocari. Et Matthæi 24. Chriſtus monet. Si dixerint, hic eſt Chriſtus aut illic, nolite credere, nolite exire: non igitur alius locus alio ſanctior ad orandum.* Reſpondemus autem, non de mortuis, ſed de Sanctis nos agere, quorum animæ in manu Dei, imò in throno, & ante thronum Dei ſunt, vt in cœlis, ſicut Angeli, non ſolùm faciem patris videant, ſed etiam mortalium curam gerant, & nobis in templis orantibus, ac iuxta eorum ſacras reliquias verſantibus libèrer aſsiſtant, ſicut[a] Chryſoſtomus,[b] Baſilius &[c] Maximus annotârunt. Multum igitur negotij Sanctis eſt cum templis, non quatenus illa ſaxea ſunt aut lignea, ſed quoniam ſacra Deo domicilia, & Chriſtianæ pietatis officinas ſuo haberi loco cupiunt, vt illic Dei honos, fratrumque ſuorum ſalus per legitima media, piaque exercitia promoueatur. Cùm enim ingenti erga nos charitate flagrent, ſeque capiti Chriſto libenter conforment, de lapſorum pœnitentia & piorum profectu ſyncerè gaudent, omniaque in nobis decenter & honeſtè fieri poſtulant, orandoque procurant. Deinde cum[d] Petro Cluniacenſi dicimus, quòd quamuis Deus domo non egeat, quem cœlum & cœli cœlorum capere non poſſunt, quique in omni loco dominationis eius, hoc eſt, vbique adorandus ſit, tamen ſic illi viſum eſſe, vt ſibi templa ſingulariter & cum priuilegio quodam habeat dedicata, vbi precantibus populis gratiam maiorem infundat, & hominum preces efficaciùs exaudiat, ſuaque dona diſpenſet. Quare ſcribit[e] Chryſoſtomus, fideles orationis cauſâ maximè in Eccleſia conuenire, eumque bonum locum eſſe Angelorum & Archangelorum, cœli regiam & cœlum ipſum; præſertim ob corpus Dominicum, quod nobis in Euchariſtia præſens illic exhibetur. Cæterùm quod ad Euangelij locum nobis obiectum attinet, vt falsò illum contra nos torqueri, & ſacris peregrinationibus fruſtrà opponi conſter, paulò fuſiùs de illo ipſo primùm diſſeremus. Deinde rationem de præcipuis MARIÆ templis reddemus; cur illa ſine vitio plærisque aliis præponi, & cum laude fructuque à piis adiri poſsint.

Sapient. 3. Apocal. 3. & 7. Matth. 13. & 18. a Homel. in ſanctos Iuuentium & Maxim. Idẽ in Babilam Martyrem. b Oratione de quadrag. Martyrib. c In natali Martyrum Tauricorũ. d Cõtra Petrobruſianos de baſilicis, tẽplis & altarib. 3. Reg. 8. Pſal. 102. e Hom. 36. in epi. priorem ad Corinth.

An nihil ſit Sanctis negotij cum noſtris tẽplis, vt volunt Centuriatores.

Etſi Deus vbique eſt & omnia implet, tamen in Templo magis, ſecundùm gratiam.

Propoſitio de ſequenti tractatione.

De vero ſenſu verborũ Chriſti, quibus dicitur, neque in deſerto, neque in penetralib⁹ Chriſtum ipſum eſſe nobis quærendum.

Aduentus & ſpeſentia Pſeudoprophetarũ verum ſignũ extremi ſæculi.

Matth. 24. f Lib. de exhortatione Martyrij.

Chriſti Domini ſermo apud Matthæum habet in hunc modum: Si dixerint vobis, Ecce in deſerto eſt, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere.[f] Cyprianus paulò aliter legit: Si dixerint vobis, ecce in ſolitudine eſt, nolite exire: ecce in cubiculis nolite credere. Concionatur autem hoc loco Chriſtus, propoſitæ diſcipulorum quæſtioni ſatisfaciens, quo nimirùm indicio excidium Hieroſolymitanum, & ſecundus ipſius aduentus ſiue conſummatio ſæculi poſsit agnoſci. Cùm verò in ea concione progreſſus eſſet, extremorum temporum ſine abſoluendi ſæculi ſignum fore dicit, aduentum graſſantium Pſeudoprophetarum, qui, ſi vnquam antea, tùm vel maximè à vera fide Chriſti in varios & contrarios errores abducant homines, vt etiam de Chriſto ipſo plærique incipiant addubitare. Sic enim diſſecti inter ſe ſectarij aliis atque aliis dicent: Ecce in deſerto eſt Chriſtus, in quem credere vos oportet, ſi ſalutem amatis æternam: aliis rurſus contradicentibus: Non in deſerto, ſed in penetralibus, apud nos ſcilicet, verus Chriſtus, ac Euangelium huius exiſtit. Nec vulgares hi erunt Pſeudoprophetæ, ſed prodigiis, ſeu potiùs dæmonum præſtigiis maiorem ſuæ doctrinæ fidem aſtruent, hominesque miris modis dementabunt. Addit ergò neceſſariam admonitionem Chriſtus, vt Chriſtianæ veritatis & æternæ ſalutis amantes, ſi errare nolint, in hac graui tentatione, quæ plurimos Chriſtianos euertet, non facilè nouis doctoribus, aut potiùs impoſtoribus credant. Nolite, inquit, exire: nolite credere, ſed in vera & probata Eccleſia, quæ[g] columna & firmamentum eſt veritatis, vos perpetuò conſeruate. Hoc eſt, ſicut[h] Apoſtolus seriò mandat, doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. Mirum igitur, hunc Chriſti ſermonem in ſenſum adeò peregrinum abripi, velut in eos comperat, qui MARIAM vel Sanctos alios alicubi ritu Catholico venerantur, & loca illa petunt, in quibus ſuam De⁹ gratiã per Sanctos nobis offerre dignatur. Imò verò præſenti Chriſti oratione aduerſarij, & eorum ſimiles acriter percutiuntur, qui vt ſuo ſchiſmati, ſeu nouæ à veteri Eccleſia defectioni prætextũ flaccidum obtendant, Chriſtũ ac eius Eccleſiam in deſerto vel penetralibus, hoc eſt, in ſuis nõ ita pridẽ erectis conuenticulis & ſynagogis habitare contendunt, & more Donatiſtarũ, in quadam orbis parte, quã ipſi nempe tenent, Chriſti verbũ & regnum audent concludere.

g 1. Tim. 3. h Hebr. 13.

Prædicta Chriſti verba perperam à Nouatorib⁹ detorqueri contra piorum peregrinatiões, & potiùs ad hæreticorum conuĕticula prohibẽda pertinere.

Iubet

Iubet ergò ſui ouilis pronidus cuſtos Chriſtus, his Eccleſiæ deſertoribus, nouisque fidei magiſtris locum nullum tribui, qui tot nouos quodammodò Chriſtos prædicant, quot falſa dogmata ſub Chriſti & Euangelij nomine profitentur, in his Chriſti authoritate potiſsimùm abutentes. An non Chriſtus illis in deſerto eſt, qui Chriſtum caput fingunt ſine corpore; quum Eccleſiam vero ſcripturæ ſenſu, & legitimo Sacramentorum vſu tot ſæculis deſtitutam, in meris tenebris iacuiſſe contendunt? Et Chriſtum in penetralibus ſiue cubiculis quaſi ſtatuunt, qui corpus Chriſti myſticum tam anguſtis locorum ſpaciis circumſcribunt, vt in vna Vigilantij, Iouiniani, Donati, Berengarij, Vvicleſi, Huſsi vel Lutheri domo conſtiterit; velut hi plus verę lucis æuo ſuo, quàm reliqui omnes aſpexerint. Sed manet verbum Domini, aduersùs omnes in fide nouationes retinendum: NOLITE credere, nolite exire. Sic enim Origenes eundem locum, vt contra hæreticos à Chriſto adductum explicat, nec Hieronymo quidem diſſentiente, Auguſtino autem planè ſuffragante. Tradit is Chriſti ſermonem eò ſpectare, vt qui verè in Chriſtum velint credere, ac ſyncerè fideles eſſe, ſchiſmaticis & hæreticis non credant; vt quorum ſit proprium, in aliqua orbis parte vel prouincia ſeſe continere, & ſuis obſcuris atque occultis conuenticulis fallere curioſos: Eccleſiam verò Catholicam eſſe inſtar fulguris de nubibus emicantis, & ab Oriente in Occidentem vſque ſplendentis, ſicut Chriſtus ipſe ſtatim ſubiicit. Eccleſiam enim toto orbe palàm apparere, vt facilè ab omnibus, tantùm non cęcis, agnoſci, & ſicut ciuitas ſupra montem poſita, perſpici facilè poſsit. Iam verò cùm Catholici peculiaria & illuſtria quædam Deiparæ templa in pretio habent, ac reuerenter inuiſunt, Euſtachianorum & Vigilantianorum damnata, quæ diximus, fugiunt conuenticula, nec ſolùm Gangrenſi Synodo, ſed & Eccleſiæ vniuerſæ, quæ pro templorum ſanctitate piiſque illorum viſitationibus pronunciauit, adſtipulantur, ac prætereà ſuam fidem liberè profitentur; Deum videlicet, quibuſdam in locis munera ſua largiùs diſtribuere, ac plæriſque propter MARIAM Deiparam haud minùs modò fauere, quàm olim propter Dauid ſeruum ſuum electum & fauit & ſuccurrit Hieroſolymitanis. Nec enim fallit diuinum oraculum, quo apertiſsimè dictum eſt: Protegam vrbem hanc, & ſaluabo eam propter me, & propter Dauid ſeruum meum; vt cætera de hoc argumento dicta prætermittamus. Planiſsimè dixit de Sanctis [a] Ambroſius: Veneremur eos in ſæculo, quos defenſores habere poſſumus in futuro. [b] Damaſcenus autem illos totius humani generis adiutores vocat, qui pro nobis Deo ſupplicationes porrigant, eosque multis modis, ac templorum etiam ſtructurâ, honorandos eſſe teſtatur.

Cæterùm vt propiùs ad rem ipſam, qua de agimus, accedamus, neceſſariò illud repetendum & confirmandum videtur, quod apud eruditos quidem in confeſſo eſt, Deum in ſacris locis arcano quodam conſilio inæqualiter operari, easque operationes non tam à nobis intelligi, quàm à piis reipſâ probari, atque admirabiliter percipi. Cui rei argumento nobis primùm Iudæi eſſe poſſunt, qui, quum apud tabernaculum fœderis & arcam Moyſis, poſteaque in templo Hieroſolymitano precarentur, Deum ſibi magis propitium, votaque ſua efficaciora, & præſentia in his locis miracula perſæpe ſenſerunt. Tùm ſapientiſsimus ille Salomon, cùm templum Deo peculiare condidiſſet, miriſque modis ornâſſet, Diuinam habuit promiſsionem, fore nimirùm, vt qui ſuum templum reuerenter adirent, cultumque diuinum illic peragerent, multa & præclara beneficia ibidem conſequerentur. Sic enim illi loquitur Deus: Exaudiui orationem tuam & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me. Sanctificaui domum hanc, quam ædificâſti, vt ponerem nomē meum ibi in ſempiternum, & erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus. Nec dubium ſanè, quin permulti templum hoc adeuntes virtutem Dei præſentem fuerint experti, iique non ſolùm Iſraëlitæ, ſed etiam Ethnici, præſertim cùm adorandi cauſâ quotannis templum Hieroſolymitanum, ſicut [c] Ioannes & [d] Lucas oſtendunt, peterent, quandoquidem iuxta diuinas promiſsiones, quæ primùm Salomoni factæ ſunt, multiplicem ex hoc ipſo templo fructum reportârunt. Adeò verum eſt, quod Heliodorus ab Angelis flagellatus, poſtquàm ſacrilegę temeritatis pœnas in eodē templo dediſſet, apertè ſuo Regi affirmauit, in eo loco verè Dei quandam virtutem ineſſe. Quantò autem reuerentiùs de Chriſtianis templis iudicare par eſt, quæ in immenſum veteri & vmbratico illi tēplo præſtant,

poſtquam

Marginal notes:

Qui nobis hodie de nouo Chriſto prædicent, quòd ſit in deſerto vel penetralibus.

Patrum iudicio hic locus hæreticos ferit.

Li. 1. quæſt. Euang. cap. 38.

Eccleſia inſtar fulguris longè lateq; ſplendet, & conſpicuè omnib⁹ apparet. Catholici templa quędam peculiari religione viſitantes, nō poſſunt reprehēdi, ſed potiꝰ laudandi ſunt.

4. Reg. 19.

Vide Chryſoſtomum, homel. 5. in Matth. & homel. 2 in Pſal. 50.

a Ser. 77. de Natali Sanctorū Octauij, Aduentij & Solutoris.

b Li. 4. de fide Orthodoxa c. 16.

Deum in ſacris locis ſiue tēplis inęqualiter operari, ſicut Iudæi frequenter ſunt experti.

3. Reg. 8.

In templo Salomonis Deus iuxta ſuam promiſsionē peculiariter eſt operatus.

3. Reg. 9.

Etiam ethnici peculiarem Dei virtutē in templo Salomonis experti ſunt.

c Ioan. 12.

d Actor. 8.

2. Mach. 3.

Heliodorus fatetur in templo verè Dei virtutem ineſſe.

poſtquam ſemel illins Moſaici templi velo diſrupto ac planè ſublato, ſacra lex Euangelij nobis coruſcat, & Spiritus ſanctus à Chriſto miſſus, atque in totum terrarum orbem effuſus, domos Dei tùm interiores, tùm exteriores cæpit ſanctificare. Hic enim ſpiritus vti nouę legis Sacramentis peculiarem & copioſam impertit gratiam, ſic etiam ſacris Chriſtianorum locis atque conuentibus multò maiora dona, quàm in ſuo templo vnquam habuêre Iudæi, vſque communicare dignatur. Hoc enim eſt tempus, quo veri adoratores cùm alibi paſsim, tùm in ſacris locis Patrem non ſine ſpiritu & veritate habent adorare, & mundam oblationem offerre: ideóque loca in quibus orant & offerunt, ſpiritu ſanctificationis per Eccleſiæ miniſterium peculiariter mundantur atque ſanctificantur, vt verè dicantur & ſint domus Dei inhabitantis, & in credentium animis peculiariter operantis; ſicut Petrus Cluniacenſis oſtendit. Præterea ſi vſquam alibi, hîc ſanè valet illa Chriſti promiſsio: Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorum.

Templa Chriſtiana têplo Iudaico lōgè præſtantiora, & maiore virtute ſpedita.

Ioan. 4.

Malach. 1.

Contra Petrobruſianos de baſilicis, templis & altaribus.

Matth. 18.

Quòd ſi ſacrorum locorum ſiue templorum delectus quidam à nobis non haberetur, profectò diuinæ bonitati certis in locis nobis ſua munera liberaliter offerenti vel contradicere, aut ſanè ingrati eſſe videremur. Nec refert, ſi fortaſsis ignoremus, qua de cauſa Deus non ſolùm in Sanctis, ſed etiam in templis ſuis mirabilis, vno loco vel templo magìs quàm altero ſe hominibus munificentiorem atque clementiorem oſtendat. Satis eſt, ſi cum Auguſtino huius arcani rationem ad ſummi Dei inſcrutabilem ſapientiam referamus, locique ſanctitatem, & operantem in illo virtutem, quamnis differentem, pro Chriſtiana prudentia veneremur atque ſuſpiciamus. Auguſtini verba illuſtria ſunt & digna, q̄ nobis hoc loco repetantur. Vbiq; quidē Deus eſt, inquit, & nullo continetur vel includitur loco, qui condidit omnia, & eū à veris adoratoribus in ſpiritu & veritate oportet adorari, vt in occulto exaudiēs in occulto etiā iuſtificet & coronet. Veruntamē ad iſta quę hominibus viſibiliter nota ſunt, qs poteſt eius conſiliū perſcrutari, quare in aliis locis hæc miracula fiant, in aliis non fiant? Multis enim eſt notiſsima ſanctitas loci (obſerua quæſo lector) vbi beati Felicis Nolenſis corpus cōditum eſt,] vt cętera prætermittamus. Nec multò pòſt de Sanctis Martyribus Geruaſio & Prothaſio loquens, dæmones propter illos mirabiliter & terribiliter confiteri Mediolani, neq; id tamen in Africa, licet Sanctorum Martyrum corporibus referta, vſquam deprehendi aſſeuerat. Ac locum tandem ita concludit: Sicut quod Apoſtolus dicit: Non omnes Sancti habent dona curationum, nec omnes habent diiudicationem ſpirituum; ita nec in omnibus memoriis Sanctorum iſta fieri voluit ille, qui diuidit propria vnicuíque prout vult.] Quarè Auguſtinus Theologorum aliôquin acutiſsimus, pronunciare non audet, cur Deus loca quædam illuſtriora reddat, ac ſingularē gratiæ ſuę virtutē his aut illis templis ſimul & Sanctis aſsignet. Quanquam rationes quędam probabiliter adferri poſſunt, quæ commonſtrent, cur eiuſmodi locorum prærogatiuas elucere velit Deus in regno Eccleſiæ ſuæ. Primùm quidem, vt apud credentes ſimul & in credulos maior exiſtat authoritas Chriſtianę religionis; pręſertim in his, quę ad Chriſtum totius Eccleſiæ caput, & ad veneranda Sacramenta ſpectant. Deinde res illa Sanctorum virtutem & gloriam vehementer orbi comprobat, ad quorum inuocationem, ſiue illorum ſacræ adſint reliquiæ, ſiue non adſint, Deus quodammodò viſibiliter operatur, atque talibus in locis precantes clementer exaudit. Præterea multorum Orthodoxorum eundem in locum piè coëuntium cœtus ingens teſtimonium præbet veræ confeſsionis de Eccleſia, ſimulque nos admonet, quàm ſit Deo grata ſocietas in eandem Catholicam fidem conſpirantium, quantaque virtus exiſtat orantis, ac mutuò ſeſe iuuantis Eccleſiæ. Accedit & ſacrarum peregrinationum multiplex vtilitas, ſi ritè quidem illæ ſuſcipiantur atque peragantur; ſicut à ſummis laudatiſsimisq; viris factum eſſe conſtat; quæ tantò quidem ſunt Deo gratiores, ipſiſque peregrinantibus magis ſalutares, quantò minus vanitatis, & plus ſynceræ religionis, omniſque veræ virtutis adhibetur. Quos autem peregrinantium abuſus odioſè taxat Eraſmus, eos in paucis reſidere, neque tanti eſſe momenti ducimus, vt præpoſterus & mordax hic Inuenturis inſtitutor, furioſis ſectariis debuerit aperire feneſtram & quaſi munire viam ad totum hoc vt antiquiſsimum, ita & probatiſsimum Eccleſiæ inſtitutum reiiciendum ſimul & ſubſannandum. Extat Synodus Cabilonſis ſub Carolo Magno habita,

Delectum habendum eſſe tēplorū, licet ignoremus cur, Deus in quibuſdā magis & efficaciùs operetur.

Ipſa loci ſanctitas agnoſcēda & veneranda eſt.

Auguſtinus docet Deum vbiq; præſentem; ſed in quibuſdā tēplis magis operantem pro ſua voluntate nobis incōprehēſibili.

In epiſt. ad Clerum & populum Hipponenſem.

Etiam Auguſtinus quandā ſanctitatem agnoſcit in tēplis peculiaribus.

Sicut nō omnes ſancti habent dona curationum, ita nec omnia tēpla eandem Dei virtutem & operationem.

1. Cor. 12.

Ob quas rationes videatur Deus in quibuſdam tēplis magis & frequentiùs operari.

Peregrinationes ad certa loca quando ſint laudandæ maximè.

Eraſmus improuidè maleq; taxat ſacras peregrinationes

In colloquio de peregrinatione religionis ergò, & in præfatione Enchiridij.

Sentētia Synodi Cabilonenſis.

Cap. 45.

habita, quæ licet qnorundam corruptelas circa hniuſmodi peregrinationes reprehendat, hoc tamen granisſimè ſubiicit: Qui peccata ſua ſacerdotibus, in quornm ſunt Parochiis, coufeſsi ſuut, & ab his agendæ pœnitenriæ cou ſilium aceeperunt, ſi orationibus inſiſtendo, eleemoſynas largiendo, vitam emendando, mores componendo, Apoſtolorum limina, vel quorumliber Sanctorum inuiſere deſiderant, horum eſt deuotio omnibns collaudanda.] Notat & [a] Auguſtinus quorundam vitia, qui ſæculo ſuo qunm Martyrum ſepulchra viſirarenr, & peregrinationes obirent, non tàm pietati vacârunt, quàm carnis voluptatibus indnlſerũt. Sed rurſus ipſum peregrinandi ſtudinm ac inſtitutum adeò probat, vt nonnullis etiam author fuerit, ſicut [b] ipſe teſtatur, qui certo placito ſe conſtringerenr ad ſuſcipiendam peregrinationem; nimirũ vt ex Africa in Italiam proficiſcenres, beati Felicis Nolenſis corpus ac templum inuiſerẽt, quod tunc in ſumma veueratione habebarur. Monet prætereà, ue quorundam abuſibus offendamur, quos aduerſarij ſemper inculcaut, & nobis obiicere ſolent. Aliud eſt, inqnit, qnod docemus, aliud quod ſuſtinemus: alia diſciplina Chriſtianorum, alia luxnria viuolentorum, vel error infimorum.] Hieronymus verò ſuccinctiùs dixit: Paucorum culpa non præiudicat religioni.]

a Li. 20. contra Fauſtũ ca. 21.
b Epi. 137. ad clerum Hipponenſem.
Li. 20. cõtra Fauſtum c. 21.
Lib. aduerſùs Vigilantium.

Auguſtinus peregrinationes probat, ſed non abuſus peregrinantium.

Certè in Veterum ſcriptis vel modicè verſatus intelligit, olim piis perquàm vſitatum fuiſſe morem, religionis ergô ex prouinciis omnibus ad ſacra Paleſtinæ loca peregrinandi, in qnibus redemptionis noſtræ myſteria, lux mnndi atq; ſaluator Chriſtus celebrauit. Subierunr igitur hanc peregrinarionem Nicolaus, Baſilius & Epiphanins Epiſcopi, Hieronymus Presbyter, Ephrem Diaconus, Euthymius Abbas, Caius, Adrianus ac plures Põtifices, Fridęricus Imperator, Lodouicus Gallię, Richardns Angliæ Rex, aliique Principes, vt Helenam, Eudoxiam, Paulam, Melaniam, illuſtriſsimas fœminas prætermittamus. Hinc illa vox Hieronymi: De roto hùc orbe concurritur.] Tùm ad Ruſticum, qui vnà eum vxore Hieroſolymam inniſere promiſerat: Redde inqnit, quod præſente Deo ſpoſpondiſti.] Ac rurſus ad Marcellam ſcribit: Longum eſt nunc ab aſcenſu Domini vſque ad præſentem diem per ſingulas ætares enrrere, qui Epiſcoporum, qni Martyrum, qui eloquentiũ in doctrina Eccleſiaſtica virorum venerint Hieroſolymam, purantes minus ſe religionis, minus habere ſciẽtię, nec ſummam, vt dicitur, manum accepiſſe virtutum, niſi in illis Chriſtnm adoráſſent locis, de quibus primum Euangelium de patibulo coruſcauerar.] Quàm mukı porrò ad Principes Apoſtolos Petrum & Paulum, eorumq; limina, ſiue confeſsionem, vt Veteres vocant, ſæculis omnibus ſunt peregrinari, ſnaqne illic vota religioſiſsimè perſoluerunt; vbi dicti Apoſtoli, Chriſtiani exercitûs duces, vt [c] Hieronymus, vel duo magni validique corporis illuſtres oculi, duæque orbis lampades, vt [d] Chryſoſtomus, ſanguinem fudêre pro Chriſto, & vnà cum ſanguine totam doctrinam felici Romanæ Eccleſiæ profuderunt, vt [e] Tertullianus affirmat? Vnde [f] Sidonius Appollinarius Aruernenſis Epiſcopus, idemq; vir diſertiſsimus, ad Hieronymnm ſcribit de ſua peregrinatione, quòd Apoſtolornm viſitârit limina, ibique valetudinem optatam recuperârit. Tùm fatetur [g] Origenes eôdem proficiſci votũ ſibi fuiſſe, & [h] Chryſoſtomns magnopere deſiderat, vt ſibi liceat Apoſtolorum ſacris corporibus Romæ circnmnolni, & illorum ſepulchris affigi. Eiuſdem [i] Chryſoſtomi luculenta vox eſt: Romã, quæ vrbium eſt regaliſsima, relictis omnibus ad ſepulchra Piſcatoris & Pellionis cnrrunt & Reges, & Pręſides, & milites.] Iam verò celebris etiam Veterum peregrinatio fuit in Seleuciam ob templum Theclæ virginis ac Martyris; & in Africam ob ſacra pignora Stephani Martyris iu Eccleſia Hipponenſi recondira, & iu Campaniam ad templum Felicis Nolani Epiſcopi, & in Galliam ad Eccleſiam S. Martini Tnronenſem, & in Cappadociam ob baſilicam quadraginta Martyrum, & in Gallæciam Hiſpaniæ, ob Iacobi Apoſtoli ſacra oſſa, & in Apuliam ad S. Michaelis cryptam, ac demùm ad Catanam Siciliæ iuxta Æthnam, ob Agathæ Martyris reliqnias. Hûc enim præter plos, ethnici etiam accolæ ſæpè confugerunt, ſibiq; præſidium aduersùs Æthnæ montis erumpenres ac latè depopulantes flammas cum fructu quæſiuerunt. Scribit & [k] Epiphanius, maximam fidelium multitudinem, cùm ipſe viueret, ad Ezechielis Prophetæ mouumẽtum miraculis clariſsimum, precum & obſequij gratiâ confluxiſſe. Commendat Marcellam viduam [l] Hieronymus, quę, vt populorum freqnentiam declinaret, Apoſtolorum & Martyrum

In epiſt. ad Paulinũ de inſtitutiõe Monachi.
Epiſt. 17. vt commigret Bethleem.
c In epi. ad Marcellam.
d In epi. ad Roma. homel. 32.
e Li. de præſcript. cõtra hæreticos.
f Li. 1. ep. 5.
g Vide Euſebium li. 6. Eccleſ. hiſt. ca. 23.
h Hom. 32. in epiſto. ad Romanos.
i In demonſtrat. quòd Chriſtus Deus ſit, aduersùs Gentiles.
k In lib. de vitis pphetarum.
l Epiſto. ad Principiã.

Solennem fuiſſe morem olim ad terram ſanctã peregrinandi.

Ad Apoſtolorũ limina Romam frequens olim erat peregrinatio.

Ad quæ loca veteres relgionis cauſâ fuerint olim maximè peregrinati.

baſilicas ſecretis celebrabat orationibus,[a] eandemque laudem Aſellæ Virgini tribuit: tùm[b] loca eiuſmodi ſacra tanti & ipſe facit, vt cùm alicuius minimæ labis ſibi conſcius foret, præ timore & reuerentia baſilicas illas ingredi formidaret. Docet [c]Os aureum, Babilæ Martyris reliquias eo loco & honore habitas eſſe, vt ad eas plæriq; cateruatim accurrerent, ſuamq; pietatem publicè declararent. Vbi hæc etiam verba ſubiicit: Dum ex hominibus alij negligentiâ, alij curis impediti, Sanctorum Martyrum monumenta inuiſere omittunt, egit Deus, vt hoc modo pellecti (per beneficia ſcilicet atque miracula Sanctorum in templis quibuſdam exhibita) animarum ſuarum curationes perciperent.] Tùm idem alibi cùm Sanctos columnas & munitiones Eccleſiæ appellâſſet: Ergo inuiſamus eos ſæpè, inquit, tumulos adornemus, magnáque fide reliquias eorum contingamus, vt inde aliquam benedictionem conſequamur.] Tradit & Gregorius Nazianzenus morem fuiſſe receptum, vt populus ad Martyrum templa, veluti ad paſcua, cateruatim concurreret; ſiue, quéadmodùm Baſilius loquitur, vt tanquàm apes ex aluearíis è ciuitate ad flores, id eſt ad Martyres, magno examine erumperent.

a In epi. ad Marcellam.
b Li. aduerſus Vigilantium.
c Ora. in Babilam Martyrem.

Hortatur Chryſoſtomus ad téepla reliquiasq; Sanctorum accedere, & fructum accedentib⁹ pollicetur.

Orat. in Iuuétinum & Maximum.

Ser. in Barlaam Martyrem.

Quid multis? Infinitum fit ferè, vniuerſa tàm doctæ quàm venerandæ vetuſtatis exempla perſequi, quæ paſsim apud Euſebium, Ruffinum, Theodoretum, Caſsiodorum, Paulinum Epiſcopum, Bedam Presbyterum, Paulum Diaconum, Gregorium Turonenſem, Simeonem Metaphraſten, Ioannem Zonaram, Nicephorum, Caliſtum, & alios Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Scriptores extant, clariſsiméque monent de omnium ordinum & vtriuſq; ſexûs hominibus ſacra loca de more inuiſentibus, illicque Deum per Sanctos adeò mirabiliter ſimul & efficaciter operantem experientibus, nulla vt fraudis vel mendacij ſuſpicio nobis, ſi ſyncerè iudicemus, relicta eſſe videatur. Rectè igitur Petrus Cluniacenſis, quem Bernardus quoq; laudauit, ingenuè profitetur, vniuerſum orbem eſſe teſtem, ex perpetua Eccleſiæ conſuetudine Sanctos à Chriſtianis inuocari, Deumque illorum precibus & meritis exorari & placari: hinc orthodoxum populum vndiq; ad Sanctorum ſepulchra concurrere, ac frequenter à mortuis citiùs exaudiri, ſuáq; impetrare faciliùs vota, quàm à viuente audiri poſſent. Proinde per ſacrorum cinerum reliquiarumq; contactum, aut per beatę Virginis aliorumq; Sanctorum ſuis in locis veneratione, multos deſideratę ſalutis ac gratiæ mox compotes fieri; nimirùm ad Chriſtianæ fidei teſtimonium & conſummationem, & rurſus ad hæreticę, paganicæ ac ſatanicæ prauitatis confuſionem. Et longè ante huius venerabilis Petri ſæculum celebrata eſt Synodus Gangrenſis, perpetuo anathemati ſubiiciens Euſtachianos, qui Chriſtianorum conuentus per certas Sanctorum baſilicas fieri ſolitos, ſicut Orientalis & Occidentalis Eccleſia conſtanter obſeruauit, ſuperbè deſpiciebant. Neque pudet adhuc nouos Euſtachianos ac Gnoſticos in medium proſilire, damnatumque iampridem errorem velut ab inferis reuocare; quandoquidem non deſiſtunt piorum ad peculiaria templa peregrinationes conuellere, omnemq; Sanctorum cultum execrari, nimirùm vt hoc etiam argumento teſtatum Orbi faciant, ſe à communione Sanctorum eſſe diuulſos, nihilq; cum Chriſti corpore myſtico habere commune, ac proinde perpetuę ſalutis, quę nulli quidem extra Eccleſię conſortium vnitatemque contingit, expertes omninò manere.

Populus olim cateruatim ad templa Martyrũ concurrebat feruens ſtudio peregrinandi.

Piorum ad ſacra loca peregrinantium exempla apud Veteres extare plurima.

Quòd Catholici religionis ergô peregrinantur, perpetua Eccleſię conſuetudine corroboratur.

Li. 1. epi. 2.

Hoſtes & inſectatores ſacrarũ peregrinationũ in Synodo Gangrenſi olim dãnati, & à Chriſti corpore alieni.

Canon. 16.

Quid ergo mirum ſit, obſecro, alia etiam templa, quæ ſub nomine ſacratiſsimæ Virginis matris extructa, peculiariter in orbe celebrantur, apud Nouatores euileſcere, nullumq; pondus ſacris ad illas ædes peregrinationibus tribui, quantúmuis rerum vſu certiſsimo compertum habeamus, admirandam cœleſtis gratiæ copiam illic apparere, & Deiparam inuocantibus non vulgaria tùm ſpiritualis, tùm corporalis ſalutis præſidia in iiſdem locis ſæpè multumq; conferri? Romæ templum Mariæ præcipuum eſſe diximus, quòd ſæculo Liberij in Exquilijs non ſine miraculo conditũ, & frequentibus piorum comprecantium cœtibus honoratum, ſolennibusq;, vti vocabãt, ſtationibus, proceſsionibus & Litaniis deputatum fuit. Quapropter quum inguinaria peſtis Romæ ſæuiret, ac multos etiam extingueret, Gregorius Magnus omnes vrbis ordines propoſita lege conuocauit, vt ad hanc ipſam ſanctę Dei genitricis Eccleſiam conuenirent, quatenus qui ſimul omnes peccauimus, ſic enim ipſe loquitur, ſimul omnes mala quę fecimus deploremus. Et rurſus: De ſingulis, inquit, Eccleſiis exeuntes, cũ precibus ac lachrymis ad B. MARIÆ ſemper Virginis genitricis Domini Dei noſtri Ieſu Chriſti baſilicam

De téplis olim Marię celebriorib⁹, quę ſæpius à fidelibus viſitarentur.

De templo Mariæ Maioris in vrbe Romana, quod & Gregorij Magni ſæculo emicuit.

Lib. 11 epi. in Regiſtro. epiſt. 2.

a Li. 3. de geſtis Longobardorũ. b Libr. 10. hiſtor. Francorum. In vita eiuſdem Stephani Papæ.

baſilicam congregemur. Eadem de re [a] Paulus Diaconus & [b] Gregorius Turonenſis pluribus meminerunt. Tùm Stephanus eius nominis ſecundus Pontifex, qui magno Cleri populiq; cõſenſu ibidem electus fuerat, ad placandam Dei iram inſtituit Romę Litaniam, initio quidem in hac ipſa Æde facto, ſicut Platina confirmauit. Cùm verò baſiliſcus dirum ſerpentis geſtus exitium Romanis adferret, Lothario nimirũ imperante, ac tota vrbe maiorem in modum trepidante, Leo IIII. Pontifex toti populo ieiunium & precationem indixit, ipſeq; cũ hymnis & canticis, ſancta pręcedente imagine, ex Adriani Martyris baſilica, ad hoc ipſum Virginis templũ vnà cum Clero proceſsit. Tantùm autem ea ſupplicatio valuit, vt fœdum illud ſerpentis virus euanuerit, ac populus omni fuerit periculo liberatus, haud dubiè MARIA Deiparâ opitulante. Ea de re Sigonius quoq; teſtatur. Quid quòd Martinus Pontifex, ac primus quidem huius nominis, in hac ſacra Æde non ſine miraculo ſummũ vitæ diſcrimen euaſit? Quum enim Cæſar Arrianus Cõſtãtinus Legatũ ſuum Olympium Romam, in Martini perniciem, deſtinâſſet, Lictor ſubornatus eſt, qui eũ dem Pontificem eodem loco aut caperet, aut enecaret. Is verò dum impio præcepto parère ſtudet, diuini numinis vindictam expertus, & ſubita cæcitate percuſſus eſt; non ferente, vt opinor, Deiparâ tam nefarium ſcelus in ſua primaria Eccleſia perpetrari. Adhæc Mauritius Cæſar ad eãdem Ædem Virginis, vt quæ tam multis in ſummo diſcrimine aſylum præbuiſſet, ſibi confugiendum putauit, quum Iſaacium exarchum vitæ ſuæ hoſtiliter inſidiantem cerneret; quemadmodùm [c] Paulus Diaconus & [d] Ioannes Nauclerus memoriæ prodiderunt.

Litanias in hac ęde Virginis Romæ celebrabãt.

Baſiliſcus, qui Romæ multos extinxit, e medio ſublatus eſt, Romanis in ęde Virginis cõprecantibus.

Lib. 5. de regno Italiæ.

S. Martinus Põtifex in templo Virginis Romæ nec capi potuit, nec occidi, ſed Lictor excæcatur.

c Lib. 17. de geſtis Romano.

d Generat. 22.

Ædes hæc Virginis aſylũ multis miſeris præbuit.

Quid multa? quoties ferè duri, graues & aſperi caſus vrbem premerent ac infeſtarent, pręcipuum ſtudium fuit, Matri miſericordię hoc loco ſupplicandi, precesq; & Litanias toto Clero populoq; præſente reuerenter peragendi. Ad eandẽ Ædem referre par eſt, quod Petrus Cluniacenſis exponit miraculum Romæ multis compertum & exploratum. Mos erat populi, quum aſſumptæ in cœlũ Virginis diem feſtum celebraret, à primis veſperis vſq; ad ſecundas ſuos ad templum illud cereos deferendi, quos deinde incenſos illic relinquerent, & relictos cum eodem ceræ pondere quo attulerant, porrò reciperent, atq; ſic integrè domum reportarent. Meminit & Rupertus de proceſsionibus ſiue ſupplicationibus Eccleſiaſticis, & harum primam ſtationẽ Romæ ac alibi beatiſsimę MARIÆ dedicari aſſerit, ex ſingulari videlicet Virginis pręrogatiua, quæ ſalutis & lætitiæ humanæ principium exiſtat. Tùm Hugo Victorinus tres numerat ſolennes ſupplicationes, quæ in Eccleſia quotannis obſeruantur; quemadmodùm in Dominica Palmarum cum floribus & palmis; deinde ſub feſtum aſcenſionis Domini cum crucibus & vexillis, ac demum feriis purificationis MARIÆ, vt vocamus, cũ cereis & lucernis. Cæterùm hanc poſtremam ſupplicationem ſiue proceſsionem primo ille ſtatuit loco, & maiore quidem religione, vt res ipſa docet, eãdem hactenus in Eccleſia celebratur. Rectè autem dixit Antoninus: In feſto purificationis candelas accenſas geſtamus in manibus, lumen ardentiſsimę charitatis Virginis deſignantes, & eam viuam in noſtris operibus habere proteſtantes.] De hoc ipſo MARIÆ feſto multi Veteres docent, inter quos [e] Albinus Flaccus Alcuinus, & [f] Amalarius Fortunatus notant, tunc collecto primùm apud S. Adrianum populo, & ad baſilicam Virginis prodeunte, Litanias Romæ recitari, & Pont. Max. cum frequenti Clero adeſſe ſolere, poſtque ſolennes preces cereos deportari, vbi & nominatim huius Eccleſiæ Virginis, ad quam eatur, mentio expreſſa eſt. Quæ ſupplicationis ratio ita Sergio Pontifici eius nominis primo placuit, vt illam etiam pluribus MARIÆ feriis, ſicut Beda comprobat, iuſſerit accommodari. Nos verò, vt hoc obiter addamus, illorum ſententię aſtipulari non poſſumus, qui ex obſcuris [g] Nicephori verbis colligunt, & [h] Centuriatores quidem id prorſus affirmant, MARIÆ purificationis diem authori Iuſtiniano Cæſari tribuendũ eſſe. Etenim hoc feſtum multò eſſe vetuſtius tot Veterũ teſtimoniis comprobatur, quot de illo ipſo ante Iuſtinianũ publicè diſſeruerunt, ſuasq; Homelias, quæ paſsim extant, ſcriptas nobis reliquerunt. Quare Nicephori verba cum iudicio ſunt accipiẽda, quum ita ſecundum Latinam verſionẽ docet: Idem Imperator tum primùm Seruatoris exceptionem toto orbe terrarum feſto die honorare inſtituit, ſicut Iuſtinus de ſancta Chriſti natiuitate fecit.] Atqui nec [i] Iuſtinus feſtũ Chriſti natalitiũ, quod eſt planè Apoſtolicum, nec Iuſtinianus feſtũ τῆς ὑπαπαντῆς, hoc eſt, exceptionis Domini, quem nos purificationis

In templo Mariæ maioris Romæ ſolenne fuit matri Domini ſupplicare, præſertim cùm vrgerent pericula: multaque facta illic miracula.

Li. 2. de miraculis cap. 30.

Li. 7. de diuinis officiis ca. 17.

In templo Virginis haberi ſolet prima ſtatio atque proceſsio ex tribus principalibus.

Li. 4. eruditionũ Theologicar. tit. 14.

Prima & pręcipua pceſsio Eccleſiæ Marię Virgini attributa.

Cur cerei ardẽtes feſto purificationis adhibeantur.

Par. 4. ſum. tit. 15. c. 24.

e Li. de diuinis officiis c. de purifica. S. Mariæ.

f Libr. 3. de Eccleſ. officiis ca. 43.

Libr. de ſex ætatib. mũdi.

In multis Marię feriis ſupplicationes habendę ſunt ex veterum inſtituto.

g Li. 17. hiſtor. Eccleſ. cap. 28.

h Centu. 6. cap. 6.

Feſtum purificationis Mariæ vetuſtius eſſe, quàm vt Iuſtinianum Cæſarem habere poſſit authorem.

i Vide Clementem li. 5. conſtitu. Apoſtol. ca. 13. & lib. 8. ca. 39.

dicimus, primùm ioſtituit, ſed vtrumque iam antè inſtitutum quaſi per manus accepit, & quibuſdam fortaſsis ceremoniis auxit, aut alicubi celebrius reddidit, vbi hæc duo feſta reſtituenda, & iuxta receptum commnnem Eccleſiarum morem per Principnm etiam leges renouanda & approbanda eſſe videbantur. Vnde ſignificanter dixit Nicephorus, Toto orbe terrarum hoc feſtnm à Cæſare inſtitutum eſſe. Eodem modo de feſto aſſumptæ in cœlum Virginis iudicandum eſt, quum affirmat Nicephorns, Cęſarem eſſe Manritium, qui feſtum hoc iuſſerit celebrari. Etenim ſatis conſtat, orthodoxos longè illndante Gregorij & Mauritij ætatem vnà cum Athanaſio io vſu habuiſſe, vt alibi ſatis oſtenſum eſſe confidimus. Neq; verò Principnm vel Cæſarum, ſed Epiſcoporũ & Pontificum munus eſt proprinm, Sanctorum feſta inſtituendi, quorum ſanè & origo & obſeruatio eſt antiquiſsima, ſicnt vel ſolus Clemens Romanus oſtendit. Verùm hæc attigiſſe ſat ſit.

Feſtum aſſumptæ in cœlum Virginis nõ incępiſſe ſub Mauritio Cæſare.

Li. 17. hiſt. Eccle. c. 28.

Li. 8. conſti. Apoſt. c. 39.

Ad alteram nouamq; Romam, hoc eſt, Conſtantinopolim veniamus, quę multas Ædes MARIÆ ſacras, vt diximns, habuit; primam verò Imperator ipſe Conſtantinus condidit, vt qui totam etiam vrbem Virgini matri ſacroſanctę dicauit; ſicut & Zonaras aſſeuerat. Quod Conſtantini templum, ſi Gregorio Turonenſi credimus, inde ab initio ſingulari MARIÆ apparitione, & præſenti Dei miraculo fuit cohoneſtatum. Tradit enim, hanc Virginis baſilicam ab Imperatore Conſtantino admirabili opere ſabricatam effulſiſſe, ad quam adductæ primùm columnæ ſublimes ac vaſtæ in altum leuari, ſuisq; locis reponi nullis hominom viribus potuerint, quum vel ſedecim pedes in circuitu ſingulæ complecterentnr. Proinde Virginem matrem architecto per viſum oblatam eſſe, & paratum illi præbuiſſe conſilium de aptandis machinis, & ſuſpendendis coclęis, & extendendis funibus, vt ſublatæ colũnę ſuis locis collocarentnr. Expergefactus architectus acceptis monitis paruit, breniq; tẽpore, qnod anteà fruſtrà ſępè multi tentârant, columnas ingentes erexit, ſtupentibus omnibus, paucorum operâ demom eſſe perfectũ, qnod ne multi quidẽ anteà ſummis laboribns pręſtare potuiſſent. Gręcis verò chara inprimis & percelebris fuit Ædes Virginis, vt aiebant, in Blachernis: qui locus apud muros ciuitatis, ſicot Græcus author Metaphraſtes oſtendit, prædium erat marini ſinûs cornui propinquum, & ab Imperatrice Pulcheria maximè nobilitatum. Hæc quippe præſtantem Ædem illam mirificè ornanerat, vt diximus: mirabilius verò eandem Deus frequentibus miraculis ita omnibus commendaoerat, vt piorum cętus maximus illnc vndiq; proficiſceretur. Fecit idem quoque Marcianus Imperator, non veritus alios præire in ſupplicationibus publicis: fecit & Pulcheria ſanctiſsima virgo, templom idem libenter ingreſſa; præſertim qnòd illic tertio quoq; ſeptimanæ die vigilię & ſupplicationes cnm lucernis & lampadibus nocte celebrarentur. Sed & Manritius Imperator in memoriã Dei genitricis, quam haud parùm venerabatur, Litaniam inſtituit, laudesq; illi decantari iuſsit. De Cooſtantinopolitaois iam anteà monnimus, qnòd ſingularem ſibi patronam Dei Matrem delegerint atq; coluerint, eius etiã ædes imaginesq; ſacras de more ſedulò venerantes. Siue enim bona, ſiue mala diſcenda atq; imitanda ſint, non minùs exempla quàm leges Priocipũ ad excitandos populi animos conducere ſolent. Cqnſtat autem, Imperatores Byzantioos in extruendis, ornandis ac venerandis MARIÆ templis nullis peperciſſe ſumptibns, coramq; diligentẽ adhibuiſſe. Vnde cùm Byzantini ſuam vrbẽ à Saracenis aliquandò grauiter obſeſſam cernerent, & hoſtes magnopere formidarent, oon ſine ieiunio & oratione, Virginisq; matris patrocinio fęlicem belli ſncceſſum & exitum ſibi auſi ſnnt polliceri. Itnm eſt igitur ad ſacram Ædem, quę prope S. Sophiam extabat; illinc Deiparę imago, quam Lucas depinxerat, reuerenter accepta, & in publicam ſupplicationem ſiue proceſsionem adducta, ſed & hebdomadatim per totã vrbẽ feria tertiâ religiosè admodùm circũgeſtata eſt. Ita demũ optata de Saracenis hoſtibus victoria, qoi miſerè perierunt, ſicot Vincentius refert, lætè ſucceſsit, haud dnbiè MARIA hiſce ſuis cinibus totiq; vrbi patrocinante.

Multa & præclara MARIÆ templa Græci, prętertim Conſtantinopoli olim habuerunt.

Li. 3. annalium.

In li. de gloria plurimorum Martyrum. ca. 8.

Architectus Cõſtantinopoli ex Mariæ apparitione diſcit, qua ratione ingẽtes columnæ in tẽplo Conſtantiniano erigendæ ſint.

De templo Virginis in Blachernis apud Græcos omnium ferè celeberrimo.

Orat. de vita & exitu Deiparæ.

Imperator & Imperatrix hoc templũ die noctéque libenter adibant.

Vide Nicephori hiſt. Eccle. li. 15. c. 14. & 15.

Conſtãtinopolitanis magnum fuiſſe ſtudiũ in Maria veneranda eiusq; templis viſitandis, exemplo ſuorũ Principum.

Conſtãtinopolitani à Saracenis obſeſsi. Mariam ſibi patronam apud Deũ quęrunt, & liberantur.

Libr. 13. in parte hiſto. ca. 147.

Ex Græcia in Cappadociam tranſeo, vbi magnum illud Eccleſiæ lumen Baſilins clariſsimè fnlſit, qui & hiſtoriam nobis memorabilẽ, noſtroq; inſtituto commodam, quam hîc repetamns, offert. Is enim io Iulianũ Apoſtatam ſęuiſsimum Eccleſię hoſtem inciderat, qui ad bellom Perſicum profecturus, non ſolùm Baſilio, ſed etiam eius populo, cũ primùm rediret ab hoſtibus, extrema fuerat ioterminatus. Quarè vir ſanctns

Hiſtoria de Baſilio Magno, qui populo in templo Virginis p̃cãte vidit S. Mercurium à Maria miſſum ad Iulianum Cæſarẽ occidendum.

vt ſuos

vt ſuos non parùm panidos aduerſus Tyrannum immaniſsimum tueretur, ieiunium populo triduanũ indixit, omnesq́; in templo Deiparæ Virginis, quod in monte Didymi ſitum erat, pręcandi gratiâ congregauit. Erat autem in eâdem Eccleſia S. Mercurij Martyris corpus reconditũ, qui per quietem Baſilio ſeſe obtulit, planeq́; affirmauit, ſe feciſſe quod à Deipara iuſſus eſſet; nimirũ vt de Iuliano ſumeret pœnas, illiq́; communi hoſti vitam tolleret. Baſilius non potuit de hac apparitione non mirari, dictiq́; Martyris monumentum in Eccleſia notum adiit, & quæ propè pendebant arma eiuſdẽ tunc abeſſe ſenſit, ſed paulò pòſt lanceam cæſi Iuliani ſanguine rubentem illic reſtitui alij quoq; deprehenderunt. Habuit ergo fidem Baſilius factæ apparitioni, & terrefactum adhuc populum benè ſperare iuſsit, ſimulq́; illos de morte Tyranni Iuliani certiores reddidit, vt cuncti gratias clementiſsimo Deo agerent, qui ſummo diſcrimine ipſos & Eccleſiam tã benignè liberâſſet. Nec multò pòſt euentus docuit Baſilium vera dixiſſe, & hiſtoriam Libanius Iuliani quæſtor Cæſarcam veniens confirmauit, qui in Perſico & poſtremo illo Iuliani bello corâm interfuerat. Narrauit enim, ignotum quendam militem cum armis in excubiis apparuiſſe, qui lanceam validè vibrans, terribili impetu confoderit Iulianum, quiq́; mox abſcedens nuſquam comparuerit; quum ille blaſphemus interim dirè vociferans expiraret. Tãtam demùm vim habuit communis illa precatio, quæ authore Baſilio inſtituta, & inuocatæ Virginis patrocinio corroborata fuit; nimirùm vt grauiſsima Eccleſiæ peſtis Iulianus è medio tolleretur, & pius popul[us] ab irati Tyranni ſæuitia illæſus perſiſteret. Eandem narrationẽ poſt [a] Amphilochium repetit [b] Fulbertus, [c] Antoninus, [d] Nauclerus: aliiq́; complures multa id genus exempla de MARIÆ templis, & factis ad illa peregrinationibus, acceptisque beneficiis, coniunctisq́; miraculis præclarè ſcripſerunt.

Confirmatio ſuperioris narrationis.

a In vita S. Baſilij. b In ſer. de Deipara. c Parte 4. ſum. tit. 15. d In Chronographia Generat. 2.

Quòd ſi ex Oriente in Occidentem proficiſcemur, vt ad Germanos demùm perueniamus, habent & illi MARIÆ ſacra templa minimè vulgaria, & pręſertim Aquiſgranenſe, ſiue, vt alij vocant, ad Aquaſgraneas vel Traianas, à Carolo Magno vtiq; conditũ, vt multi de Carolo ſcribentes annotârunt. Is munificus atq; magnificus Imperator ſumptuoſiſsimè hanc Ædem exædificauit, multasque columnas marmoreas ex variis Italiæ locis aductas illuc intulit, ac magnum prætereà theſaurum ſacrarum reliquiarum, quem inde à Paleſtina conquiſitum adportauerat, ibidem deponi, & quotannis populo ſpectãdum reuerenter exhiberi, pro ſua ſumma pietate decreuit. Nec dici facilè poteſt, quanta Virginis matris hîc olim fuerit veneratio. Auentinus hoc templum toti Europæ venerabile, & ex publicis operibus, quæ Carolus fecit, præcipuum vocat. Durauit in noſtram ætatem vſq; frequens piorum ad eandem ſacram Ædem peregrinatio, vt permulti remotis è locis, ac ex media etiã Pannonia religionis ergô peterent Aquiſgranum, illicq́; ſuam erga Deiparam obſeruantiã pia liberalitate, & liberali pietate publicè teſtarentur. Pudeat verò Germanos, quibus religioſa omnis nunc ſordet peregrinatio, pudeat, inquam, ab optimi Principis & Maximi Imperatoris ſui Caroli heroica fide & cõſtanti pietate tam longè ac turpiter deſciuiſſe, nullo vt amore vel honore ſacroſanctam Dei Matrem domi aut foris proſequantur, multò certè rectius habituri, ſi Patrem illum patriæ & ſanctum inuictumq́; Imperatorem Carolum, quo nullus melior ac fœlicior hocuſq; ſucceſsit, tùm in timore Dei, tùm in cultu Virginis, tùm in ſynceritate fidei ſeriò imitarentur.

De tẽplo Virginis apud Aquiſgranum in Germania quõdam percelebri, quantaq́, Caroli Magni curâ hoc tẽplum fuerit illuſtratum.

Li. 4. annalium Boiorum.

Pudẽdum Germanis, à Caroli ſpiritu & more tam procul abeſſe in Deiparâ veneranda.

Nôrunt & magnanimi Heluetij, qui pulcherrimã Catholici nominis profeſsionẽ præclarè hactenus conſeruârũt, & ſub fęlicibus MARIÆ auſpiciis toties fortiſsimè fęliciſsiméq; pugnârunt: nôrunt inquã, quãtum & animi & roboris præſtet Virgini matri vota pia feciſſe, & in ipſius Eremitorio piè ſupplicaſſe. Ita enim vocant Deiparę ſacellũ à S. Meinrado inchoatum, mediis in ſyluis poſitũ, inde à Cęſare Ottone primo MARIÆ ſacratũ, diuinitusq́; dedicatũ, quod non modò multis ab hinc annis inter medios hoſtes impiósq; vicinos, ſed etiã nuper admodũ horrendis flammis cuncta vndiq; abſumentibus integrũ mirabiliter perſeuerat. Nugentur autẽ & calumnientur, qui ſeſe ab Eccleſia Catholica nefariè ſegregârunt: fingant & euomant, quę impurus ipſis animus ſuggerit aduerſus ſacri loci huius originẽ, progreſſum, cultũ, miracula: hoc nimirùm Satana in ſuis organis potiſsimùm procurante, vt in vulgi odium inuidiamq́; ſanctum hoc inſtitutũ adducat, eiusq́; ſalutarẽ vſum & fructũ impediat aboleatq;. Sed enim qui

De templo Virginis apud Heluetios, quod Mariæ vocant Eremitorium, & à multis aditur.

Contemnendos eſſe huius ſacri tẽpli obtrectatores, & quid Catholicis aduerſus eos conſtituendum.

rectè ſibi ſuæque ſaluti conſultum volunt Orthodoxi, rem ſe dignam fecerint, ſi ſurdis auribus, rabioſorum velut canum, iſtorũ latratus tranſeant, & ſancta Chriſtianæ fidei ſimplicitate contenti, præclariſq; Maiorũ ſuorũ exemplis confirmati, non quid dicant modò impij, ſed quid faciant & ſentiant tot ſeculorũ pij, id demùm ſibi propoſitũ habeant, ſemperq; commendatũ ſeruent. An verò vel obſcurum, vel dubium eſſe poteſt, quo pietatis ardore incenſi complures per incultam & horridã ſolitudinem, ad hanc Ædem Virginis, & noſtra & ſuperiore ætate vltrò penetrent, quàm venerabundi & ſupplices vota ſua Deiparæ faciant, quàm raram & mirificam Spiritûs conſolationẽ atq; ſuauitatem hoc ipſo loco percipiant? Cuius quidem præſentia tàm potenter immutat, quàm dulciter afficit bonorum accedentium animos, vt verè illud MARIÆ hoſpitium, & Dei domiciliũ eſſe facilè deprehendant. Sed ô ineptos & ſtultos homines, qui obganniẽtibus hæreticis credunt, piis autem & ſapientibus tot ſpiritualia dona experientibus tamq; præclaras virtutũ actiones exercentibus non credunt; vtpote qui non ſolũ Chriſtianæ precationis, ſed & ſanctæ humilitatis, & veræ pœnitentiæ, religioniſq; omnis officia hîc præſtant atque declarant. Taliſne cultus Chriſto Domino, vel eius benedictæ Matri, aut Superis vllis diſplicere, Satanæ autem arridere poſsit? Quid, niſi fides & ſpes Chriſtiana in illis vigeat, quæſo, qui in Matre Filium honorãt, & propter illam Redemptoris ſui quærunt & expectant gratiã, eumq; Iudicem ſibi magis propitium fore credunt atq; confidunt? Quid rurſus, niſi ſancta quædam omnibúſq; laudanda fortitudo eſt, longinqui itineris, & ſumptuum periculorùmq; metum abiicere, & quaſuis peregrinationis adire ac perpeti moleſtias, ſua vt vota in corde non ficto ſanctiſsimæ Virgini hîc offerant atq; commendent? vbi tam multi hactenus votorum ſuorum compotes ſiunt, vbi incredibiles diuinæ gratiæ percipiuntur effectus, vbi demum læti & fœlices rerum ſucceſſus diuinitùs impetrantur, nimirùm Deiparâ ſupplicum precibus clementer admodùm annuente. Verùm hæc fortaſſe longiùs, quàm noſtri ferat ratio inſtituti.

Quæ pios confirmare debeãt ad hoc Mariæ templũ migrãdũ faciendũ & honorandum.

Piis potiùs quã hæreticis de hoc templo credendũ portere, circa quod multæ præclaræ virtutes à multis exercentur.

Cæterùm Crantzius hiſtoriographus nobis non eſt prætereundus, qui aliam Eccleſiam in MARIÆ honorem extructam, & ſua adhuc ætate celebrem fuiſſe narrat, in Mindẽſi videlicet Epiſcopatu, apud monaſterium Ouetkerke vulgò appellatum. Verba illius ex Metropoli repetere non grauabimur. Placuit Deo, inquit, vt eo loco Virgo ſanctiſsima ſingulariter inuocaretur: quæ multis ibi miraculis clareſcẽtibus edocuit, ſingulare ſe eius loci præſidium ac tutelam accepiſſe. Sentiunt aduenæ, ſentiunt indigenæ patrocinium ſingulare: vnde celebre factum eſt ab annis multis, vt voti ſe fideles obligarent & ſoluerent, reportantes læti quod voto conceperunt.] Nec alienum eſt, quod Auentinus de ſua loquens Bauaria, inter cætera prodidit: Oritur Apſus (fluuius) in ſuperiore Boiaria in initio pagi, quem Hallerthaun incola vocat, qua aquilonem fauoniúmque ſpectat, iuxta templum eiuſdem cognominis, inſigne Deipara Virgine, & perquàm celebre accolis.] Et plura ſunt etiamnum Bauariæ templa, ſimul accolis & exteris haud parùm celebria, quæ Deipara Virgo eiúſque cultus frequens maiorem in modum illuſtrat, præſertim Oetingæ & Dundenhauſij, ſicuti alibi nobis eſt commemoratum.

Illuſtre templũ Virginis in monaſterio Epiſcopatûs Mindenſis.

Li. 3. ca. 14.

De alio inſigni templo Virginis in Bauaria.

Li. 7. de rebus Bauariæ.

Verum enimuerò non committam, vt curioſè veſtigem, aut vltrò ſe mihi offerentia MARIÆ templa illuſtria proponam omnia, quæ in hunc vſque diem non pauca extare videmus, ſi quis præcipuas ſaltem Chriſtiani orbis prouincias ritè contempletur. Habent enim Itali in vna vrbe Romana multiplex Deiparæ templum, variis quidem nominibus commendandum, ac multis etiam clarum miraculis, præter illud, quod diximus, apud præſepe Domini vel MARIÆ Maioris appellatum. Inter alias excellit etiam Ædes Virginis, vt vulgò aiunt, de populo, quoniam hæc Romani populi voto, ſumptibus, religione peculiariter extructa & conſeruata, ad gratiáſque pro acceptis beneficiis agendas deſtinata, præſtantis illius Reipublicæ ciuibus Virginis cultui ſemper addictiſsimis in magno precio eſſe conſueuit. Neque ſolùm hoc ipſum, ſed etiam aliud de conſolatione, vt vocant, templum Virginis extat Romæ, & à multis frequenter aditur, nomenque ab ipſo euentu inditum ſeruat. Etenim ægroti & afflicti, qui cum grauiſsimis morbis & maximis calamitatibus confligantur, plurimum ſæpè conſolationis ſecundùm corpus & animam eo loco

Inſignia Deiparæ templa in vrbe Romana, & alibi paſsim in Italia hucuſque multa inueniri, ad quæ fiant frequenter peregrinationes.

Templum beatæ Mariæ de cõſolatione celebre apud Romanos.

percipiunt,

percipiunt, non obſcuris etiam Deiparæ miraculis ad miſerorum ſolatia concurrentibus; præſertim cùm non modò propter MARIAM Deus in templo, ſed etiam in Xenodochio adiuncto illic plurimis opituletur. Hetruſci verò, qui multis in locis MARIAM egregiè colunt, eamque ſibi beneficam ſentiunt, templum Florentiæ habent nobiliſsimum, annunciatæ, vt vocant, Virgini dedicatum. Infinita ſunt penè miracula, quæ per Matrem ſuam ſanctiſsimam illic eſt Chriſtus operatus: & grati homines, qui Deiparæ vota fecerunt, ac præſentem eius operá experti ſunt, plurimis & maximis donariis, ſignis, tabulis, ſtatuis, quæ adhuc extant, ſuâ erga MARIAM obſeruantiam abundè declarant. Nolumus iſta longiùs commemorare, quæ ampliſsimũ aliòquin ſcribendi campum ſubminiſtrant, ſi quis præcipua tantùm capita de huiuſmodi MARIÆ templis apud Italos excellentibus, velit ex profeſſo tractare. Reſpublica Senenſium de Virgine Matre iampridem non vanè gloriatur, ſuamque primariam Eccleſiam & vrbem MARIÆ Patronæ dedicatam prorſusque deuotam ſeruat, quoniam & in ſummis periculis illius potentiam atque clementiam certiſsimè deprehendit. Hinc ſolennis illa inſcriptio, quâ Senatus in publicis etiam numiſmatis & alibi paſſim vti ſolet: SENA VETVS CIVITAS VIRGINIS. Nec obſcurũ eſt templum apud Bononienſes in monte, vbi MARIÆ imago non fruſtrà colitur, tota vrbe reuerenter illam honorante, magnamq; inuocationis vim perſentiente; potiſsimùm ſi quando in rebus aduerſis Deiparę opem illic implorant. Nôrunt & Veneti in Chiozæ oppido ſuo quàm ſit celebre, ac pręſentibus etiam miraculis illuſtre templum Virginis; vt alia id genus plura, quæ paſsim in Italia præclari ſunt nominis, & à multis religionis ergô inuiſuntur, ſingularemque Deiparæ dignitatem arguunt, hoc loco prætereamus.

In Hetruria præcipuum Mariæ templũ eſſe Florentiæ.

Mariæ templũ apud Senẽſes inclytũ eſſe, eamq; patronã ab vrbe illa coli maximè.

Apud Bononiã et Chiozã ædes Mariæ ſolennes extare, & à pijs multum adiri.

Nec dicam de omnibus MARIÆ templis, quæ apud Hiſpanos vt religioſiſsimos, ita & cordatiſsimos homines hoc ſęculo maximè celebrãtur. Primas verò tenet, quod in monte Serrato templum eſt Hiſpaniæ citerioris, & ad Lauretanum, omnium nunc templorum, ni fallor, celeberrimum, de quo mox dicemus, proximè videtur accedere; ſiue miraculorum magnitudinem, ſiue peregrinantium concurſum, ſiue religioſorum hominum illic degentium ſanctitatem, & erga exteros hoſpitalitatem conſiderare velimus. Quanquam & ſuam eximiamque laudem habet templum illud Virginis, quod apud Cæſarauguſtam eſſe antiquiſsimum memorauimus, & aliud rurſus quod Gualdalupi ſolet nuncupari. Nec dubium Gallis ſub Chriſtianiſsimo Rege florentibus ſua fuiſſe templa, in quibus Deiparã eò libentiùs colerent, quò ſua vota illi Matri facta efficaciora eſſe ſenſerunt. Eandem pietatem & nunc retinent apud illos orthodoxi, qui ſuperioribus annis tanquàm aurum in igne, hoc eſt, hæreticorũ grauiſsima inſectatione probati, licet ingentem ſacrarum rerum ac Ædium iacturam fecerint, quas Caluinianus furor vel deuaſtauit, vel profanauit, tamen de veteri ſua in MARIAM obſeruantia nihil remiſiſſe videntur. Habent demùm & aliæ prouinciæ, quarum puritatem hæreticorum fermentum non prorſus vitiauit atque corrupit, habent, inquam, vt ſemel finiam, in pretio & honore noſtræ Virginis templa, & proculdubiò ad inſigniora quædam pias ſubeunt peregrinationes; vt hac etiã ratione ſe eos eſſe probent, qui non omni vento inſtar paleæ circumferuntur, ſed qui potiùs inſtar frumenti in area Dominica ſolidè permanent, pro illa fide ſupercertantes, quæ ſanctis, hoc eſt, prioribus Chriſtianis Maioribusque noſtris religioſiſsimis veluti per manus tradita, ſemperque conſeruata eſt.

Quæ Mariæ templa ſint Hiſpanis in pretio maximè habita & honorata.

Etiã apud Gallos extare templa Deiparæ ſacra, & quædam aliis celebriora.

Similia & eximia Deiparæ tẽpla in omnibus ferè Catholicis prouinciis à multis honorari.

Quòd ſi fremant adhuc & frendeant aduerſarij, noſque vanos, ſtultos & ſuperſtitioſos eſſe clamitent, qui MARIAM tanti faciamus, & eius fauorem in peculiaribus delectiſque locis requiramus, cum Baſilio Magno reſpondebimus: Beneficium hoc, fratres dilectiſsimi, gratiam hanc minimè deficientem ex Deo obtinemus. Paratum eſt hîc Chriſtianis auxilium, Eccleſia videlicet Martyrum, exercitus triumphantium, chorus laudantium Deum. Sæpè operam dediſtis, ſæpè laborâſtis, vt vnum pro vobis orantem inueniretis. Quadraginta ſunt hi, vnam orationis emittentes vocem. Vbi enim ſunt duo aut tres in nomine Domini congregati, ibi Deus eſt. Vbi verò quadraginta fuerint, quis dubitet Deum eſſe præſentem? Qui aliqua premitur anguſtiâ ad hos confugiat: qui rurſus lætatur, hos oret: ille vt à malis liberetur, hic vt duret in rebus

Orat. in quadrag. Martyres.

Matth. 18.

Quod Baſilius de templo Martyrum dixit, ad Mariæ quoque templa ſolennia modò poſſe referri.

bus lætis. Hic mulier orans pro filiis auditur, peregrinanti viro reditum incolumem, ægrotanti verò ſalutem implorat.] Quæ oratio, ni planè fallor, euidenter oſtendit, quanti ſummus ille Theologus remplum ſuum fecerit, quod pretioſis quadraginta Martyrum reliquiis, nec vulgaribus miraculis eo ſæculo exornabatur, eoq; frequentiores piorum conuentus habebat, qui ſeſe ſuaque negotia multùm ſanctis illis Martyribus commendarent; ſicut idem Baſilius faciendum hortatur. Ergóne legem nobis dabunt aduerſarij, vt de præſtantioribus MARIÆ templis non dicamus & nos, ſicut ille de ſua æde dixit: Paratum eſt hîc Chriſtianis auxilium? Reuerâ qui aliqua premitur anguſtiâ, ad Dei Matrem confugiat: qui rurſus lætatur, hîc oret: nemo in rebus proſperis vel aduerſis contemnenda putet præſidia, quæ eùm per Sanctos alios, tùm per auguſtiſsimam illam Virginem Chriſtique Matrem diuina bonitas alicubi offert, ſæpequé iam anteà multis communicauit, & adhuc communicare non ceſſat. Probauit Auguſtinus (inſigne lumen Eccleſiæ) bonorũ peregrinationes, quæ ad templa duo propter Stephani Protho martyris reliquias & miracula, nimirùm in colonia Calamenſi & Hipponenſi, ipſius ſæculo erant frequentiſſimæ, tota propemodùm Europa obſtupeſcẽte, &, ſicut oſtẽdimus, ad ſimiles peregrinationes alios eſt inhortatus. Cur non probemus & nos illorum pietatem, qui ſine ſuperſtitione ad illuſtria quædam MARIÆ templa, ſiue in Germania, ſiue in Hiſpania, ſiue in Italia de more antiquiſsimo proficiſcuntur? Laudauit Paulinus, vir æuo ſuo celeberrimus, illorum cõcurſum, qui S. Felicis Nolani Martyris templum, nunc in regno Neapolitano ſitũ, pietatis cauſa peterent; vtpote ex quo innumeris penè beneficiis affecti domũ redirent, Deo per Sanctum ſuum incredibiliter operante. Eâdem ratione cur ã nobis quoq; non commendentur, qui tantum fiduciæ de MARIA Virgine Laureti ſibi pollicentur, quantum illi de Felice Martyre apud Nolanos conceptum, ſibi ſuiſque nequaquàm fraudi eſſe ſenſerunt? Oſtendit & Prudentius, in Hiſpania morem olim obtinuiſſe, vt cõplures variis è locis ad Martyres Caleguritanos proficiſcerentur, ac mirabilia Dei dona in templo illo conſequerentur. Nos iiſdẽ ferè verbis, quibus ille ſuit vſus, MARIÆ templa non iniuriâ celebrauerimus, mirificos diuinæ virtutis effectus in illis ingenuè profitentes:

Libr. 22. de ciuitate Dei, cap. 8.

Cum Auguſtino iurè laudamus ad ſacra loca peregrinãtes.

Mariæ templa ſacra viſitantes nõ minorẽ laudem merentur quàm olim ad S. Felicis vel Martyrum Caleguritanorum templa peregrinantes.

In epiſt. 13. ad Seuerum & in carminibus de Felice.

In Hymno de Sanctis Martyribus Hemeterio & Chelidonio.

Exteri, nec non & orbis huc colonus aduenit:
Fama nam terras in omnes præcurrit proditrix,
Hîc patronos eſſe mundi quos precantes ambiant.
Nemo puras hîc rogando fruſtrà congeſſit preces.
Lætus hinc terſis reuertit ſupplicator fletibus,
Omne quod iuſtum popoſcit impetratum ſentiens.
Tanta pro noſtris periculis cura ſuffragantium eſt.

Superiorũ epilogus.

Ex quibus omnibus haud obſcurè conſtat: non modò licere, ſed etiam decere, vt magno in honore ædes illas habeamus, in quibus MARIAM Deus vel olim glorificauit, vel nunc etiam glorificare pergit; nimirùm vt illic orantes talemq́ue Virginem inuocantes, peculiaribus beneficiis ſiue per miraculum, ſiue ſine miraculo cumulentur. Nam quacunque demùm de cauſa in his locis magìs quàm aliis id faciat omnipotens Deus, cuius vias Paulus ininueſtigabiles vocat, nihil nobis quidẽ cõgruit magis quàm oblatã ſummi authoris gratiam obuiis velut vlnis amplecti, ac aliis, qui fructum inde percipiunt ex animo gratulari, noſq́ue ad eandem gratiam conſequendam tantò diligentiùs comparare, quantò magìs ſe quiſq; diuina ope & Sanctorum interceſsione indigere cognoſcit.

Rom. 11.

CAPVT

PER MVLIEREM PECCATVM: PER MVLIEREM SALVS INTRAVIT IN MVNDVM. REDEMPTOREM DEVM ET HOMINEM VIRGO MATER HOMINI PEPERISTI.

CAPVT

CAPVT VIGESIMVM QVINTVM.

De celebri domicilio & templo ſacroſanctæ Virginis, quod hodie apud Lauretanos in Italia eſt florentiſsimum, & ad ſingularem Deiparæ dignitatem noſtro ſæculo aſtruendã mirificè confert.

Cur Maria Virgo Lauretana dicatur, & de loco Lauretano.

Mariæ cubiculũ Laureti aſſeruari, & vnde illud translatum fuerit.

Propoſitio de ſequẽti tractatione.

NVNC operæ pretium facturi videmur, ſi de Virgine, vt vocant, Lauretana dicere inſtituamus, ad quam plęrique, velint nolint noui Mariomaſtiges, religionis ergò, vt vota ſua Deo Deique Matri faciant, hoc qnidem ſæculo vel maximè proficiſcnntnr. Lanretanam verò Virginem loci ratione vulgus appellat; quum Laureri Ædem ſibi ſacram, ac toto ferè orbe celebratam multis iam annis ſibi Deipara vendicet. Eſt autem Lauretum in agro Piceno, vel, ſicut nunc loquuntur Itali, Recanatenſi, non ita procul ab vrbe Anchonitana ſitum. Illic MARIÆ domiciliũ, ſiue, vt tritiore vocabulo vtar, cubiculum viſitur, ſuo, vt olim cęmento lapideaq; ſtructurâ cohęrens, quatuor adhuc parieribus conſtans, mirandũ ſanè haud minùs quàm venerandum vetuſtatis monumentnm. Hoc verò ex Paleſtina primùm in Dalmatiam translatum, circa oppidum Flumen conſtitit, & inde porrò in Italiam deuectum, Lauretanos demùm retinet poſſeſſores. Verùm vt certior mirabilis hiſtoriæ conſtet fides, neq; nos noui aliquid fingere videamnr, non abs re fuerit, aliorum proferre ſententias, quid illi de hoc Mariano templo ante noſtram ætatem iudicârint, ſcriptoque prodiderint.

Hiſtoriographi Blondi teſtimonium de hac æde Lauretana.

Lib. de Italia illuſtrata Regione quinta.

Baptiſtæ Mãtuani doctoris & poëtæ præſtantis teſtimoniũ, de origine & ratione huius templi Lauretani, & cubiculi Mariani.

Vnde & quomodò translatũ ſit ſacrũ Mariæ cubiculum.

Lauretum dictũ à Laureta ſyluæ prope Anconã domina.

Non obſcurus hiſtoriæ ſcriptor eſt Blondus, ac rerum quidem Italicarum peritiſsimus, qui ſacellum hoc glotioſæ Virginis in Lanreto appellatum, nec procnl à Recaneto ſitum, totius Italiæ celeberrimum vocat, eoq; loco preces ſupplicantiũ à Deo Genitricis ſuæ interceſsione exaudiri, illorumq; teſtimoniis atq; donariis certiſsimè probari aſſerit, qui votis emiſsis illic ſatisfaciunt. Maiorem adhnc lucem veritati præbet Baptiſta Mantuanus, ſui quidẽ ſęculi Theologus & Poëta laudatiſsimns, qui qnnm patriâ & habitationę Italus eſſet, & res Italicas etiã probè perſpectas haberet, de Lauretana Æde ac eius origine fuſè diſſeruit. Quicquid autẽ ſcribit, partim veteri ſcripturâ, quam ille apud Italos extare vidit, partim multorũ fide dignorum ſententiis, partim apertis ac toti orbi notis argumentis edoctus, in medium bona fide profert. Totius hiſtoriæ ſumma, quã ipſe cõmemorat, in eo verſatur: Non eſſe mirum, ſi Lauretana Ædes ingentem apnd omnes obtineat authoritatem: eo enim loco beatiſsimę Virginis & Deiparæ cubiculũ contineri, in quo eadẽ nata & nntrita, & poſtmodũ ab Angelo ſalutata, adeoq; Spiritu ſancto obumbrata, Chriſtum in vtero conceperit, & conceptum magna ex parte educârit. Hoc ſacrum cubiculũ primùm in Nazareth Galileæ oppido cõſtructũ, poſt Chriſtum verò in cœlos receptũ, in domũ orationis ſiue ſacellum ab Apoſtolis cõmntatum, & diuinis vſibns conſecratũ, deiudeq; à Chriſtianis reuerenter habitũ eſſe, quoad Paleſtina demùm ſub Coſdroa Perſarum Rege immaniſſimo Chriſtianis adempta in Agarenorũ poteſtatem deuenit. Adiungit & de Mariani hnius cubiculi translatione facta, hoc enim ad Illyricos prope caſtellum, cui nomẽ eſt Flumẽ, & inde trans Adriaticum ſinum in agrũ Recanatenſium, qui vix tribus paſſuum millibus à mari diſtat, ac haud ita procul ab vrbe Anconitana, eſſe transuectum ac depoſitum in ſyluam, mox etiam in via publica reſediſſe: Syluam nobilis fuiſſe matronæ, quæ cùm Laureta dicta ſit, nomen etiam Eccleſiæ dederit Lauretanæ.

Teſtimonium Hieronymi Angelitę de hocipſo templo Lauretano.

Quomodò Mariæ cubiculũ ſit Lauretũ primò aduectum, & vnde.

Nec ita multis ab hinc annis vixit Hieronymus Angelita Reip. Recanatenſis à ſecretis, vir valdè ſyncerus, ac rerum ad præſentẽ hiſtoriam pertinentiũ diligentiſsimus explorator, ſicut eius libellus de hiſtoria Virginis Lauretanæ cõſcriptus, & Pont. Max. nuncupatus abundè cõmonſtrat. Ex illo pauca quædã repetere, vt magis appareat veritas, non grauabimur hoc loco. Anno à reconciliata Diuinitate nonageſimo quarto ſupra millenũ & ducentenũ, decima die Decembris, Bonifacio octauo Pont. Max. ſedente, ſacellũ idẽ quod Angelorũ miniſterio è Nazaræa ciuitate ad Illyricos translatum fuerat, miro modo exinde Angelorũ manibns transuectũ ſupra æquora, in agro Recanatẽſi cõſedit, in mediis nemoribus nobiliſsimæ cuiuſdã mulieris eius ciuitatis,

cui

cui nomen fuit Lauretæ: dicta igitur MARIA de Laureta, à Laureta nemoris domina
muliere.] Ac rurſus: Hoc ſacellũ è Nazaræa ciuitate Illyricis Angelorũ miniſterio dela
tum eſt ad oram prope oppidulũ Terſactum & oppidũ Flumen: deinde illis abreptum
miro modo in nemus primùm, mox in colle Fratrũ, & tandem in via publica colloca-
tum.] Nec omittã quę idem author ad eximiam huius loci cõmendationem adiungit:
Magnus eſt ille locus ſanctus atq; terribilis, & in ſilentio adorandus, in quo non homo
ex limo terræ, vt in agro Damaſceno; ſed de puriſsimi ſanguinis virginei guttulæ ſub-
ſtantia, nulli peccato obnoxiæ, Deus ineffabili modo factus eſt Homo.] Et rurſus: Sa-
cellũ quod Lauretanũ vocãt in præſentia, ipſius almæ parentis Virginis cubiculũ fuit,
in paternis ędibus Nazareæ ciuitatis Galileę, in quo Ieſſęa illa propago, ab initio, & an-
tequàm terra fieret, triclinium Diuinitatis ordinata, in lucem edita, ſimulq; ędificata
fuit; mox, Gabriele nuntio, ſempiterni Numinis ſpiritum complexa, tamdiu Patrum
oraculis promiſſum Chriſtum Dominum impolluta virginitate concepit, illumq́ue
humani generis Seruatorem, eâdem ſemper manẽte virginitate, Bethleemitico tugu-
riolo natũ, donec in Ægyptum, in pueros ſæuiente Herode, perrexit, educauit. Cum-
q́ue is in cœlum, vndè fuerat digreſſus, aſcendiſſet, vitam duxit cũ diſcipulis; eo præ-
ſertim, quem tantoperè diligebat Ieſus. Quo tempore cubiculum idem ob tot in eo
conſummata myſteria, ab Apoſtolico cœtu fuit ſacratum & orationibus dicatum.]
Atque vt paucis narrationẽ abſoluat; Apoſtoli, inquit, hoc cubiculum, ob præclara ad
ſalutem humani generis in eo conſummata myſteria, in domum verterũt Orationis,
illud ſolenni more conſecrantes. Hoc ſacellum è Nazarę a ciuitate relictis fundamen-
tis eleuatũ, eo iubente, qui ſolus facit mirabilia magna, in cuius poteſtate cuncta ſunt
In Piceno 13. regione Italiæ. poſita, Angelorum miniſterio hûc delatum eſt.] Confirmat hæc omnia Leander Al-
bertus, Italicus & ipſe Hiſtoriographus breuiter quidem ita pronuntians: Haudquaq̃
dubitare oportet, hoc illud ipſum cõclaue eſſe, in quo mundi Regina in lucem edita;
quandoquidẽ præter grauiſsima Scriptorum hac de re, ac item vti ab Angelis hûc de-
portatum ſit, quæ leguntur teſtimonia, nemo tã duri cordis aut ſceleratus eſſe poteſt,
quin ingreſſu molleſcat, ac ſeipſum diuina quâdam vi & inſtinctu moueat ad locum
honorandum. Præterea verò id miracula confirmant diuinitùs edita] vt cætera omit-
tamus. Vocatigitur hoc ſacratiſsimum conclaue, in quo nata educataq; ſit cœlorum
Regina ſemper Virgo MARIA, ac vbi, nunciante Gabriele Archangelo, genitrix Dei
appellata; vbi prætereà carnem hanc noſtram in Virgine aſſumpſerit Deus.]

De miraculoſa & crebra cubiculi Mariani tranſlatione.

De loci & templi huius præſtantia, qui merito ſit omnibus venerationi.

Hoc cubiculum ab Apoſtolis honoratum, aliisq; cõmendatũ eſſe.

Teſtimonium Leandri Alberti ad eiuſdẽ templi cõmendationẽ.

Conclaue ſacratiſſimum, Virginis Mariæ natiuitate, & Filii Dei incarnatiõe honeſtatum eſſe Laureti.

Quæ ſi ritè perpendamus, diuinę erga nos beneuolentiæ nõ obſcura indicia me-
ritò agnoſcemus, gratisq́ue amplectemur animis, ac ſimul templi Lauretani præſtan-
tiam magnoperè ſuſpiciemus. Id verò euidentius fiet quibuſdã exemplis diuinæ ſcri-
pturæ hûc accommodatis, ac ædis eiuſdem cum templis locisq; aliis collatione bre-
uiter inſtituta. Vbi rurſus nos labore leuat Baptiſta Mantuanus, remq; totam his ver-
bis præclarè declarat: Tres, inquit, naturæ rationales, quæ naturis aliis dominantur
& præſident, in iſtud domicilium, quaſi in conclaue quoddam diuerſoriumq́ue ſecre-
tiſsimum, conuenêre, vbi de Republica totius mundi conſultatio ſalutaris habere-
tur. In eo namq́ue reparationis humanæ iactum eſt fundamentum, pullulauit nouæ
legis exordium, reuelatum eſt diuinæ mentis arcanum, & factum eſt illud immenſæ
Gal. 4. caritatis & ſupernæ dignationis officium, quo vt Paulus inquit: Vbi venit plenitudo
temporis, humano generi Deus apparuit. Quamobrẽ iudicio meo tanta eſt loci hu-
ius dignitas, talis gloria, tam excelſa maieſtas, vt ipſum locis omnibus, quæ ſub cœlo
ſunt vel anteferre, vel æquiparare non dubitem. Nuſq̃ enim magis egregia opera, ma-
Geneſ. 1. gis alta myſteria diuina clementia monſtrauit in terris. In agro, vt ferunt, Damaſce-
no, de limo terræ homo creatus: hîc de puriſsima Virginei corporis ſubſtantia nul-
Geneſ. 2. li peccato obnoxia Deus homo factus eſt. In terreſtri paradyſo mulier de viri latere
ſumpta: hîc mulier Virgo, naturæ ordine mutato, Dei mater effecta eſt. In arca Noẽ
Gen. 7. & 8. generis humani ſeruatæ reliquiæ: hîc toti mundo ſalus eſt orta. Sub quercu Mambre
Geneſ. 18. credentiũ Pater Abraham tres Angelos vidit, & hoſpitio ſuſcepit: hîc Angelus, Deus,
& MARIA: Deus, inquam, non in hoſpitio tantùm, ſed in vtero Virginis, in carne no-
Exod. 20. & 34. ſtræ fragilitatis, in vnitate perſonæ ſuæ diuinitatis. In monte Sina lex Moyſi tradita,
Dei digito ſcripta; hîc Deus fecit potentiam in brachio ſuo, & datus eſt nobis ille, qui
eſt

Superiorum teſtimoniorũ epilogus & ſumma de templo Lauretano.

Baptiſtæ Mantuani demõſtratio Lauretanã ędem cæteris præſtare locis quibuſ-bet in ſacra ſcriptura celebratis, & ob geſta illic myſteria cõmendatũ.

Ioan. 14.
eſt via, veritas & vita. Templum illud Salomonis admirabile quidē fuit & glorioſum, 3.Reg. 8
ac Dei præſentiâ ſanctum ac venerabile; ſed vbi, quæſo, Deus præſens magis vnquam
fuit, quàm iſto in loco, qui primus Dei præſentiā corporalē accepit? Arca fœderis ta- 2.Reg.6.
bularum receptaculum, legis armarium, quod profanis manibus attrectari non li-
cuit, præcipua ſeruabatur obſeruantiâ: at in ſacello iſto non tabulæ lapideæ, ſed ipſe
legis author & conſummator in carne Deus, qui in [a] vento Heliæ, & in igne [b] Moyſi le- a 3.Reg.19.
gitur apparuiſſe. b Exod. 3.

Fateor, nec diſsimulare quiſquam poteſt: fuit [c] Bethleem ciuitas illa Iudeæ, quæ c Micheæ 5.
quondam Ephrata dicebatur, Chriſti natiuitate fœlicisſima, in qua carmen illud An- Matth.2.
gelicum: [d] Gloria in excelſis Deo, cœleſti voce cantatum eſt: ſed Chriſtus illic floruit, d Lucæ 2.
hîc radicauit. Ille [e] mons excelſus, in quo Chriſtus cum Moyſe & Helia loquens tranſ- e Matt. 17.
figuratus, veſtibus & facie glorificata viſus eſt ab Apoſtolis, ad breue tempus exulta- Luc. 9.
uit: Hic autem locus longa ſecretaq; conuerſatione Deo familiariſsimus; hîc conce- f Ioan. 6.
ptus, hîc nutritus. [f] Prata illa trans mare Galilææ, in quibus tot hominum millia ſa- g Ioan.11.
turata leguntur: [g] Lazari, [h] Zachæi & [i] Simonis, & cætera loca, quæ dignatus eſt Chri- h Luc.19.
ſtus ſua præſentiâ, & miraculis illuſtrare, profectò ſunt omni veneratione digniſsima: i Luc. 7. & Matt. 26

Lauretana ædes longè maximis Chriſti myſteriis in Mariæ cubiculo geſtis præcipuè illuſtratur.

ſed vbi, quæſo, Deus vnquam maius miraculum exhibuit? Hîc verbum caro factum eſt: Ioan. 1.
hîc Deus vt viſibilis ad vitæ noſtræ paleſtram, & ad exercenda mirabilia opera profi-
ciſceretur, tunicam noſtræ mortalitatis accepit. Mons oliuarum, vtiq; Chriſti Domini Actor. 1.
aſcenſione clariſsimus: ſed locus iſte & Annæ domicilio, & beatiſsimæ Virginis nati-
uitate, & Chriſti cōceptione nobilitatus eſt. In cruce iuxta Hieremiæ vaticinium (cu- Hiere. 31.
ius meminit Paulus ad Hebræos) conſummatum; hîc verò noſtræ ſalutis opus eſt in- Hebr. 8.
choatum. Hîc prima; illic vltima ſtatio Chriſti morituri. Hîc ad vitam; illic venit ad
mortem. Iſta cum gaudio feſtiuitas: illa nobis celebranda cum luctu. In ſepulchro ia-
cuit Chriſti corpus exanimatum, non diuinitate quidem, ſed humanitate ſpoliatum:
hîc autem Deus & homo Chriſtus Ieſus diu cum Matre verſatus eſt. Hortus ille in quo Ioan. 18.
Chriſtus orare cōſueuerat, inter loca ſanctitate præclara nequaquā poſtremus eſt ha-
bendus: at in ſacello iſto Chriſtus paruulus & adultus orauit, quieuit, manducauit bi-
bitque. Eremus illa dominico conſecrata ieiunio non parum habet venerationis & Matthæi 4. & Luc. 4.
laudis: at in domo iſta quoties abſtinuiſſe & ieiunaſſe Chriſtus, & maiora opera virtu-
tis exercuiſſe putandus eſt; cuius vita erat ſanctitas, doctrina, veritas, actio caritas, co-
gitatio pietas, conuerſatio ſanitas? Beata quidem Zachariæ domus duarum Matrum
ſalutatione illuſtrata, Chriſti & Præcurſoris decorata pſentiâ: ſed domus huius longè Luc. 1.
maius eſt priuilegium. Nam præter ea quæ domui Zachariæ donant ornamenta, hoc
plùs habet quòd fuit ab Apoſtolico ſacrata collegio. Iordanis vndæ dominico glo- Matth. 3.
riantur attactu: ſed domus iſta virginis immaculatæ, tota Chriſti manibus contrecta-
ta, pauimentum hoc toties Chriſti tulit veſtigia, parietes iſti conſcij fuēre Chriſti in-
carnationis. Sed quid plura de domus huius ineffabili dignitate commemorare per-
go? Licet mihi Patriarchæ Iacob ſermone concludere: Terribilis eſt locus iſte, nō eſt Geneſ. 28.

Baptiſtæ Mantuani ad Lauretanam ædem inuiſendam & venerandam grauis exhortatio.

hîc aliud niſi domus Dei, & porta cœli. Omnes igitur Chriſtifideles, & verè Catholi-
cos exhortamur, vt ſuæ ſalutis memores, & diuinæ clementiæ non ingrati, quæ vnquā
nobis patrocinari non deſinit, hoc Virginis MARIÆ domicilium, Chriſti habitaculū,
Spiritus ſancti thalamum, gratiarum theſaurum, diuinæ pietatis æternum monumē-
tum, miſerorum commune præſidium, ſumma religione, ſumma pietate adeant, ho-
norent, venerentur & colant, & Deo immortali gratias ingentes agant, qui tale ſerua-
uit in terris pro humana imbecillitate confugium.]

Quò cōferat ſupradictum Mātuani de Lauretana æde teſtimonium. Dictam hiſtoriā de Mariæ cubiculo, etiam ſine verbo Dei ſcripto, & ſine veterū teſtimonio fide dignam eſſe.

Hæc ego ex doctiſsimi Mantuani opere, quod antea non excuſum prodiit re-
cens, in medium fero, partim ob eruditam & ingenioſam collationem, quam conti-
net authoris eius oratio, partim ob ſingularem ædis Lauretanæ commendationem.
Nec motamur interim illorum cenſuram, qui ſtatim magno ſupercilio auerſantur,
quod in ſacris literis, vel à probatis neſcio quibus rerum ſcriptoribus diſertè non tra-
ditur. Scimus enim quantùm in Eccleſiæ conſuetudine, ad quam Paulus etiam pro- 1. Cor. 11.
uocat, ſit poſitum, quantamque vim ad veritatem confirmandam habeat traditio, vt
ſapientes omnes confitentur. Accedit iampridem recepta piorum & doctorum ho-
minū opinio, præſertim cui nullus vir bonus ac moderatus contradixit, & quam Ec-
cleſiæ

tleſię proceres apertis teſtimoniis inde à Nicolao Quarto, magis magiſq; in præſenti quidem cauſa, non dubiè approbârunt. Erunt fortaſsè, quibus in hac hiſtoria mirum illud ac rarum vel maximè, ne dicam, incredibile videatur, quòd anteà de MARIÆ cubiculo per terras & vltra mare ſublato, & ex Paleſtina Lauretum demũ translato cõmemoratum eſt. Mirum id ſanè, adeoque incredibile non immeritò videretur, ſi virtutem cœleſtem excluderemus, quę & Habacuc Prophetam ex Paleſtina in Babylonẽ
Daniel. 14. tranſtulit, ac eundem incolumem ſuis illicò reſtituit. Vnus Angelorum centum octo-
4. Reg. 19. ginta Aſsyriorũ millia ſine armis, ſine copiis, nocte vna percuſsit, proſtrauit, extinxit.
Actor. 8. Rurſus Angelico miniſterio factum eſt, vt Philippus Chriſti diſcipulus, velut per aëra deportatus, nobili Eunucho conſociaretur, eoque baptizato ad ſuos in Azotum confeſtim rediret, longis itinerum ſpatiis breuiſsimo tempore confectis, vt omnes ſubitam illam translationem atque reſtitutionem eiuſdem hominis admirarentur. Quid
4. Reg. 2. verò magis prodigioſum videatur, quàm Heliam Thesbiten ex hominum conſpectu ſubitò rapi, & curru igneo excipi, & in loca remotiſsima deuehi, ac demùm poſt multa ſæcula in Paleſtinam reuerti, & in maieſtate quadam conſpici, poſtquàm verò in
Matth. 17. monte cum Chriſto, de futuro eius exceſſu collocutus eſſet, ſtatim rurſus euaneſce-
Luc. 9. re? Nec deſuerunt, qui cum Gregorio Neocæſarienſi tanta fide excelluerint, vt rupes & montes ingentes oratione ſola mouerint, atque in alium tranſtulerint locum. Quocircà quum diuinæ virtuti nihil queat reſiſtere, & ſimilibus miraculis refertæ ſint veteres hiſtoriæ, quas nullus in vniuerſum, niſi perfrictæ frontis homo, abiicere poſſit, certè non adeò incredibile videri debet, MARIÆ quoque domunculam, Deo ſacram, quum malè neglecta iaceret, impiis ademptã eſſe cultoribus, & inuiſibili quadam virtute ad locum honeſtiorem tandem demigraſſe, vbi ad verum & ſalutatem
Hebr. 1. Chriſtianæ gentis vſum & fructum conuerteretur. An non omnia propter electos?
Serm. de Natiuit. Chriſti. quibus & Angeli ſancti, vtpotè ſpiritus adminiſtratorij, ſiue, vt Cyprianus inquit, ſalutis noſtræ miniſteriales, in his præſertim rebus propenſè ſeruiunt, quæ ad Chriſtianæ fidei ac pietatis profectum magis ac magis in piis animis excitandum fouendumque ſpectant. Quis autem non videat, hoc MARIÆ cubiculum, non modò propter perſonæ quondam inhabitantis nobilitatem nos ad amorem & honorem quendam rapere, verumetiam, velut pulcherrimum quoddam eſſe ſymbolum, quo patui & magni ſæpè multumque commoneantur de ſanctiſsimæ Virginis vita & conuerſatione iamolim eo in loco tranſacta, deque Chriſti Domini & Matris eius domeſtica, & perquàm ſuaui familiaritate ibidem habita, ſed & de proprio Chriſtiani hominis officio per hanc velut imaginem adumbrato? Nihil enim nobis in omni vita, ſi ſapimus, diligentiùs curandũ ac elaborãdum eſt, quàm vt noſtros animos, velut ſedes virgineas, & domos ſpirituales hoſpiti Chriſto præbeamus, eiuſque myſticæ matres poſt MARIAM & naturalem & ſpiritualem Domini Matrem efficiamur. Id verò fiet pulcherrimè, ſi ad voluntatem Dei præſtandam nos die nocteque componamus, illumque
Matth. 12. Chriſti ſermonem intimis animi ſenſibus complectamur: Quicunque fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, ſoror & mater eſt.

Fidem huius hiſtoriæ nõ labafcere, quòd mirabilis, et iuxta naturã impoſsibilis tranſlatio cubiculi Mariani facta eſſe dicatur, ſed ſimilia miracula ſæpè cõtigiſſe.

Vide Nicephorum li. 6. hiſtor. cap. 17. Et Hieronymum de viris illuſtribus.

Dicti cubiculi translationẽ nõ grauibus rationibus caruiſſe.

Quã vim apud pios habeat Mariæ cubiculum Laureti rectè cõſideratum.

Hæc ſi ſatis non ſunt aduerſarijs, qui totam narrationem de integro MARIÆ cubiculo in Lauretana Æde ſeruato fabuloſam faciunt, viderique volunt: hoc vnum rogabimus, vt citra neceſsitatem nimiùm præfracti, ſuiſque tantùm ingeniis præfi-
Epiſt. 3. ad Voluſianũ. dentes eſſe nolint, ſed vt cum Auguſtino dicant potiùs: Demus, Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inueſtigare non poſſe. Quid quæris ordinem facti, vbi tota ratio faciendi eſt voluntas & potentia facientis?] Quid aliòquin iſtis facias, obſecrò, qui perindè ac ſi Iudæi vel ethnici forent, ea diuinitùs facta pernegant, ac inter fabulas recenſent, quæcunque ipſi non aſſequuntur, & ne poſſunt quidem vllo humanæ rationis iudicio perueſtigari: quoniam ea paruulis fidei, ſimplicitatem adferentibus, dun-
Matth. 11. taxat à Patre luminum aperiuntur. At veriſsimè Propheta dixit: Niſi credideritis, non
Eſaiæ 7. intelligetis. Si non credideritis, non permanebitis. Abſit autem impia temeritas, noſtris vt ſenſibus diuina myſteria metiamur, atque Dei potentiam nullis ſubiiciendam legibus, nulliſque terminis circumſcribendam, pro captu anguſtiaq; mentis humanæ in ordinẽ redigere videamur. Stat ſtabitque ſemper inconcuſſa illa regula: Omnia
Pſalm. 134. quæcunque voluit Dominus, fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyſsis,

Quid reſpondendum ſit curioſis & contentioſis, huic Mariæ cubiculo nullã fidẽ tribuentibus.

Multa ſine fidẽ nõ poſſunt percipi: ea quæ ſimpliciter credenda ſunt, curioſis diuinitus non reuelantur.

vti Pſalmographus canit. Quid quòd Lutherus aliquando ſcripſit: Omnes ſancti omnia poſſunt? Auguſtinus quidem tantam agendi facilitatem ſanctis Angelis tribuit, vt ſine difficultate nos adiuuent, quoniam ſpiritualibus motibus puris & liberis non laborent.]

Lib. de decē Præceptis. Lib. 22. de ciuitate Dei cap. 31.

Sed benè habet, quòd futurorum ſemper conſcius ac præſcius Deus tam prouidè ac ſapienter egerit, vt iſtorū vel ſtultitia proderetur, vel curioſitas, ne dicam incredulitas redargueretur, qui dictæ Mariani cubiculi tranſlationi, ac ædis Lauretanæ ſanctitati paruam aut nullam adhibent fidem, quiq; alios credentes præ ſe ſuperbè contemnunt. Etenim ſi nullæ hiſtoriæ vel traditiones extarent, ſi Pontificum & Maiorum authoritas nihil in re tanta valeret, an fas eſt, obſecrò, præpotentem excelſi Dei dexteram eludere, qui veritatis in rem præſentē tot teſtimonia, quot ſigna & miracula iampridem annis ferè quadringentis orbi publicè demonſtrauit, ac etiamnum, Europa tota obſtupeſcente, demonſtrat? Ea miracula tàm multa ſunt, vt nullo numero comprehendi: tàm aperta & illuſtria, vt non, niſi ab impudentiſsimis hominibus, negari: tàm rara, ſtupenda lateq; patentia, vt pro dignitate à peritiſsimo quidem Oratore celebrari & explicari neutiquàm poſsint. O cœcos igitur & ingratos homines, qui tantæ gratiæ ſplendorem nobis oblatum, & multis exploratū nec vident, nec ſentiunt, quiq; mirifica ſummi Dei opera, & innumerabilia beneficia, quæ ad MARIÆ inuocationē, eiuſq; gloriam comprobandam hoc loco fiunt, adeò non celebrant & agnoſcunt, vt etiam peruicaciter negent, aut impiè calumnientur? An quiſquam Laureti vnq̄ fuit, ſi aliquo ſaltem Chriſtianæ pietatis tangeretur affectu, qui ſuis non aſpexit oculis, non percepit auribus, non animo comprehendit illa Dei magnalia, quæ Chryſoſtomi diſcipulus Theodoretus, iam antè, vt diximus, in Martyrum baſilicis æuo ſuo contigiſſe teſtatur? Vicinis & remotis è locis ad hãc Lauretanæ Virginis ædem turmatim cõcurritur: omnium ordinum homines hûc ſponte properant, & pro ſua quiſq; pietate vota Virgini faciunt. Vna omniū mens, & ſancta eſt cõtentio, vt ſe Matri Domini deuotos ac gratos declarent, cui ſecundùm Deum ferunt acceptū, quòd grauiſsimis morbis ſuperatis ſanitatem optatā recuperârint, quòd horrenda terræ, ignis, mariſq; pericula euaſerint, quòd in rebus aduerſis, ſæpeq; deſperatis mirabiliter fuerint ſublenati & erepti, quòd domi, peregrè, inter amicos & hoſtes, clàm, palàm defenſi ac ſecuti manſerint, quòd denique imploratæ Virginis præſidia & ſibi & ſuis mirè ſalutaria prorſuſq; inuſitato modo ſenſerint, ac reipſâ probârint. Alij ſi quid benè ac fœliciter inceptum confectumq; cupiunt, ſi nouum vitæ genus aggrediuntur, ſi grauibus animorum curis æſtibuſque premuntur, Virgini Matri vota faciunt, eius fauorem hîc expetunt, illiq; ſedulò ſeſe committunt. Hæc vota non eſſe inania, hanc fiduciam non optato carere ſucceſſu, piiſq; deſideriis Deum Matris precibus exoratū annuere, tot hominum millia & iampridē experta ſunt, & in hunc vſque diem certò experiuntur.

Sola miracula, q̄ Laureti facta ſunt & fiūt, magnā hanc ſanctæ ædi conciliāt authoritatē ac venerationem.

Magnæ excitatis & ingratitudinis vitio eos laborare, qui ædis Lauretanæ miraculis fidem negant.

Præclara Dei & piorū opera quotidie circa hanc ædem verſantibus ob oculos videri.

Quæ & quibus ex cauſis Deiparæ vota fiāt Laureti à peregrinis.

Cæterùm an quiſquam oratione vlla conſequi poſsit, quales & quàm admirabiles veræ pietatis fructus & effectus cum hoc MARIÆ cultu, qui Laureti à peregrinis peragi ſolet, identidem coniungantur? vt fortè non iniuriâ dixeris: Verè Dominus eſt in loco iſto. Nec enim ſolū infinita propemodū populorum examina Ædem hanc MARIÆ ſacram inuiſunt, ſed ex aduentantibus etiam plurimi veræ fidei, pœnitentiæ, charitatis, ſubmiſsionis omniſque religionis teſtimonia edunt luculentiſsima. Hæc tantam ſæpè vim habent, vt ſtuporem admirabilem cernentibus adferant, multis etiā lachrymas exprimant, piiſq; ſummam pariant cõſolationem. Nihil illic frequentius, quàm vt accedentes exteri ſuos morbos agnoſcant, & medicos adeant, quos illic ad manum ſemper habent peritos ac ſpirituales, ſuorumq; criminum accuratam faciant exomologeſin. Qui fœdiſsimis peccatorum ſordibus diu multumq; ſuos animos inquinârunt, illuc cupidè aduolant, ſeque tanq̄ curandos leproſos Sacerdotibus exhibent totoſq; permittunt, vt ſalutaribus pœnitentiæ remediis expientur, ac per Sacerdotum miniſterium Deo & Eccleſiæ legitimè gratiſq; reconcilientur. Hinc ſacræ cõfeſsionis & cõmunionis vſus tam Laureti creber eſt atq; ſolēnis, nihil vt ſimile, magiſque religioſum per totam Germaniam, Galliam & Poloniam vna in Æde liceat reperire. Vbi prætereà perq̄ vſitatum eſt, homines ab omni pietate paulò antè remotos, ſummiſq; flagitiis obrutos, in nouos & dilectos Dei filios trāſformari, vt ex hæreticis Catho-

Gen. 28.

Quàm piè & ſpeclarè ſe gerant q̄ Lauretum religionis ergò petere & adire ſolent, Deo illorū conatus mirabiliter fortunāte.

Ad ædem Lauretanam, tanquā aſylum pœnitētiæ, maximos cõcurrere peccatores.

Sacræ confeſsionis & cõmunionis vſus Laureti, vt nunq̄ ferè alibi, frequēs & efficax.

Catholici, ex flagitioſis honeſti, ex lupis oues euadant. Proindè qui grauiſsimas anteà ſimultates in alios exercebant, illic iram, odium & inuidiam omnem ſepeliunt, cum offenſis fratribus in gratiam redeunt, pœnitentiam non rarò publicam agunt, æs alienum diſſoluunt, ab aliis ſibi debita condonãt, bona iniuſtè parta reſtituunt, ac omne demùm charitatis officium, à quo priùs abhorruerant, ſæpè vltrò amplectuntur. Alij verò, ſi probi ad hanc ſacram Ædem accedunt, probiores inde digrediũtur: complures diuinam quãdam virtutem illic perſentiunt, vt ad ſpirituales motus ac ſenſus mirabiliter incitentur atque inflammentur. Breuiter, ad omne iuſtitiæ pietatiſq; Chriſtianæ ſtudium parariores atq; alacriores Laureto diſcedũt, domumq́;, noui velut homines, reuertuntur. Poſtremò piis & ſacris oblationibus, quas plæriq;, aduentantes in templum hoc Lauretanum ſpontè largeq; conferunt, non ſolùm Eccleſiæ miniſtri, & religioſi homines aluntur, verumetiam cõplures egeni & ægroti continuè ſuſtentantur atque recreantur, vt Lauretana domus, ſi verum fatebimur, diues & amplũ Chriſtianæ religionis hoſpitium, ſimulq́; piorum & Chriſti pauperum fida quaſi nutrix appellari poſsit.

Iniquis & pbis præſentẽ medicinam & conſolationem adferre ſolet Ædes & Virgo Lauretana.

Quæ charitatis & miſericordiæ opera Laureti pꝑetuò exerceantur.

Hæc aliaq; id genus longè plura & maiora Chriſtianæ pietatis officia & charitatis exercitamẽta Laureti vigẽt, & multis adeò cõperta & explorata ſunt, nulla vt fraude celari, vel tergiuerſatione negari, niſi ab impudentiſsimis, queãt. Quòd ſi veritatẽ, ſi virtutem, ſi religionem amamus, in his omnibus profectò digitum Dei, imò fortem dexteram altiſsimi agnoſcere ac prædicare debemus, qui hoc ipſo loco MARIÆ cultũ pulcherrimis clariſsimiſq; teſtimoniis ad totius Eccleſiæ conſolationem publicè cohoneſtat. Nugentur igitur inſani, ac rideãt impij, quibus Catholica ſanctimonia omnis inuiſa eſt: non poteſt profectò non bona & generoſa eſſe arbor, quæ tàm lætos ac vberes iuſtitiæ Chriſtianæ fructus, vt Deo gratos, ſic etiam hominibus ſalutiferos profert. Cœleſtis agricolæ, velint nolint hoſtes inuidi, propria iſthæc eſt plantatio, quæ tã altas iecit radices, tam diù ſtetit, in hanc tantam ſublimitatem excreuit, eaſq; ſpirituales opes & copias profudit, vt diuinæ gloriæ derogẽt, atq; in publicam vtilitatẽ peccẽt, quotquot huic laudatiſsimo inſtituto petulanter obtrectãt. Quid multa? ſi hancipſam MARIÆ domum nõ conſeruaret ac proueheret Deus, non illa tot annis durare, non tanta Pontificum authoritate commendari, non tot Principum & populorũ ſuffragiis communiri, non tam illuſtribus ſplendere miraculis, nec deniq; incredibilibus diuinæ gratiæ muneribus, quæ in eadẽ Æde ſacra plurimis Chriſti membris Eccleſiæq; filiis applicarentur, in hunc vſq; diem abundare potuiſſet.

Bonorũ et ſapiẽtũ eſt, Deũ Laureti peculiariter operantẽ agnoſcere ac prędicare, bonamq́; arborem ex bonis fructibus æſtimare.

Multa ſigna probant pdis Lauretanę inſtitutum & cultum à Deo eſſe.

Porrò autem viſum eſt hæc paulò fuſiùs explicare, vt cùm aliorum calumniatorum, tùm Petri Vergerij ſummam petulantiã aliqua ex parte caſtigaremus. Hic enim cõtra Virginem Lauretanam ſcriptum tali Apoſtata dignum, hoc eſt, virulentiſsimũ, Latinè ſimul & Italicè cõpoſitum, euulgauit, vt ſi poſſet, Lauretanã Ædem, quæ mirum in modum omnes vrit hæreticos, in vulgi odium atq; contemptum adduceret, ſuoſq; maximè Italos à veteris pietatis ſtudio reuocaret, ne ad ſacrum hoc ſacellum tàm reuerenter quàm frequenter, ex omnibus ferè locis conuolarent, neque illic Chriſto & Matri eius deuotos ſeſe præſtarent. Ac tantùm ſycophanta ille ſua profecit maledicẽtiã, (Deo & Virgini ſit gratia) vt multo ab hinc tempore, quantúmuis vi maxima hæreſum flammæ longè lateq; ſuperioribus annis graſſarentur, tamen plures peregrini, & maiore alacritate quàm anteà, Lauretum vndique cõfluxerint, ac certioribus argumentis ſuum in Virgine colenda zelum ac ſtudium publicè declarârint. Vergerio ſucceſsit Illyricus æquè pſeudoitalus, impius, nefarius, & ne ſuis quidem domeſticis ſociis in Germania viſus tolerabilis ſycophanta, quẽ nihil pudet in ſuis Rapſodiis adeò debacchari, vt Lauretani idoli mendacia horrenda & infinita eſſe garriat, quibus tota Italia, vel etiam Europa contaminetur: eos verò qui Lauretum religionis ergô contendunt, impia hypocriſi dementatos audet appellare. O impurum & ſceleſtum Dalmatã, qui ſi Iudæus aut alter Lucianus eſſet, quid turpius, quæſò, fingeret, quàm quòd ſanctiſsimam Dei Matrem Laureti piè & religioſè honoratam in execrandum idolum nefariè transformat? Qui rurſus, ſi Iuliani apoſtatæ aut primorum Cæſarum in Chriſtianos rabioſè graſſantium eſſet mancipium; quid petulantius effutiret, quàm quòd vera Dei per MARIAM operantis miracula pro mendaciis horrẽdis proclamare, eaq;

In lib. cõtra idolũ Lauret.

Ob quos maximè hæc tractatio ſit inſtituta.

Vergerius inſectator impius ædis Lauretanæ.

Catholica pietas, non refrixit Laureti, ſed aucta eſt potiùs inſectatione hæreticorum.

In Centur. mendaciorum Papiſt.

O cælo dilecta domus poſtesq́ beati,
Quos ego iampridem tota mihi mente cupitos,
Nunc primùm, veteris voti reus, aduena viſo:
Saluete, adſpectiq́ mihi feliciter eſte.

Salutatio Ædis Lauretanæ cum admiratione illorum, quæ de præſenti Mariæ cubiculo prædicantur.

Vóſne per æthereas Iudææ à finibus oras
Aligerûm, mandante Deo, vexêre manipli?
Hîc virgo genitura Deum, genitricis ab aluo
Prodijt, & blandis mulſit vagitibus auras.
Hîc quoque virginei ſeruata laude pudoris
Sancta ſalutifero tumuerunt viſcera fœtu.
Ille opifex cunctorum, illa æterno vnica proles
Æqua Patri, ille homini primæua ab origine lapſo
Spem cœlo vitamq́ ferens, hac luſit in aula
Paruulus, & ſanctæ blanda obtulit oſcula matri.
Quænam igitur Regum ſedes, quæ templa per orbem
Huic ſe auſint conferre loco? ter & ampliùs omnes
Ante alias felix Piceni littoris ora:
Cui Solymos ſpectare domi, cui munere diuûm
Fas calcare domi eſt pedibus veſtigia Chriſti.

Ab eiuſdem loci aliis collati ſtantia & dignitate.

En ego iam ſupplex procumbam, atq; oſcula figam
Parietibus ſanctis, ſpargamq́ hoc puluere crines.
Adſpice me ſuperis è ſedibus, adſpice Virgo
Proſtratum, atq; imo gemitus ex corde cientem,
Et pectus tundentem, & fletibus ora rigantem:
Neu, quanquàm culpis adopertum turpibus arce
Adſpectu me Diua tuo, ſi pectore toto
Te veneror, ſi te dubijs in rebus ad vnam
Confugio; teq́ auxilium Sanctiſſima poſco.

Ad Virginem Matrem precatio ſiue inuocatio.

Pœnitet ex animo vitæ me Diua prioris,
Pœnitet, & meritas horret mens conſcia pœnas.
Quòd niſi tu caſto pendentem ex vbere natum
Concilias, placasq́ mihi, quò tendere curſum,
Quôue malis feſſam tentabo aduertere puppim?

Orantis animus verè pœnitens, Dei gratiã quærit per Virginem Matrem.

At tu, namq; ſoles, placida dignare querelas
Aure meas, & ades lapſis mitiſſima rebus.
Certè equidem tota pendentes Æde tabellas
Adſpicio, quæ te miſeris præſtò eſſe loquuntur.

A miraculis per Virginem Lauretanã exhibitis.

Hic, te animo ſpectans, torrentem viſcera febrim
Depulit: ille hyadas triſtes, hædumq́; cadentem
Spectauit tutus, vertentibus æquora ventis:
Et duce te patrias enauit ſaluus ad oras.
Criminis ille reus falſi, ſub iudice duro,
Dum mortem expectat, tenebroſo carcere clauſus,
Munere Diua tuo, detecta fraude, reuiſit
Vxorem & natos, exoptatumq́; parentem.

Collatio ægritudinis ſpiritualis cũ corporali.

O ego nunc morbis multò grauioribus æger,
Naufragiumq́; timens longè exitioſius illo,
Et iampridem animum peccati compede vinctus,
Si poſſim morbis liber, vinclisq́; ſolutus,
Fluctibus & ventis laceram ſubducere puppim:
Quas tibi lætus agam grates, dum vita manebit?
Te cùm luce noua ſparget ſol aureus orbem,
Te recinam, quoties abſcondet opaca polum nox
Et tua præcipuo venerabor numina cultu.

De præſtãtia & dignitate templi Lauretani hoc ſeculo.

Habet ergo Lector noſtram ſententiã̃m de Lauretana Æde, quæ inter omnia templa Deiparæ Virgini ſacra tàm excellenti gloriâ præſens æuum condecorat, vt Catholicæ veritati partim de MARIA rectè ac laudabiliter inuocanda, partim de inuocationis huius fructu atq; efficacitate teſtimonium grauiſsimum atq; veriſsimum præbeat, ſimulq́; ſectariorũ tantam lucem nobis inuidentiũ oculos maximè feriat & offendat.

CAPVT VIGESIMVM SEXTVM.

Diluuntur obiectiones & cauillationes Platzij cuiuſdam, qui Catholicos in Mariano cultu verſantes publicè ac temerariè inſectatur.

Cur poſt longã diſputationem non ad finẽ veniatur, ſed noua potiùs concertatio hic inſtituatur.

Mercatus Francfordienſis, vt Africa, noui monſtri ferax.

De nouo libro inquiſitionis Catholicæ, quẽ recens edidit Platzius, & quid in eo contineatur.

ET hæc quidem, ni planè fallimur, ſufficere poterant ad frangendos hoſtiles eorum impetus, qui ob Marianum cultum Catholicis hodie petulanter inſultant, etiamſi ad longam hanc diſputationem nihil aliud adiungeremus. Mirabitur ergo fortaſſe quiſpiam, cur nos longiùs progrediamur, & hoc quidem loco ad nouum & ſingulare cum aduerſario certamen deſcendamus, finemq́; Operi non tandem aliquando imponamus. Vbi de conſilij noſtri ratione, quã in præſentia ſecuti ſumus, neceſſariò dicendum eſt, eamq́; bonis & æquis cenſoribus comprobatum iri poſſe confido. Cùm iam ad calcem libri huius properaremus, nobis nihil tale cogitantibus, en codex nouus adfertur ex mercatu Francfordienſi, quem non fruſtrà veterem Africam dixeris; vtpote noui monſtri aliquid ſemper adferentem. Quem codicem cùm primùm inſpicimus, qui Germanicè ſcriptus & excuſus erat, frontiſpicium quidem non poterat diſplicere, quia ſpecioſum inquiſitionis Catholicæ titulum præ ſe ferebat. Sed quò magis euoluimus paginas, eò certius deprehendimus non Catholicum dogma illic inquiri vel excuti, imò verò Catholicam religionem omnem ex profeſſo conuelli, multisq́; modis conſpui, vt iures pro vino aquam, pro auro carbones venditari. Autor ſe Conradum

VVolff

Vvolff Platzium vocar, ac uerè, vt nomini ſuo reſpnndeat, lnpū ait Catholicis ouibus inſidiantem, dum vetera ſuæ, id eſt, Lntheranæ doctrinæ ſcripta & argumenta conſarcinat, & ex his alienos veluti pannos & quaſi centones conſuit, qnòd ipſe nihil noui pręter maledicentiam, in medinm proferre poſſe videatur. Totins tractationis ſnmma & ſcopus in eo verſatur, vt veteris Eccleſiæ in ſacro cultu inſtitutū, obſcruario, conſuetudo, in vnlgi odiū atq; inuidiam rapiatur; populus verò, qui nouæ doctrinę fermento iampridem deprauatus, nnllū certum religionis genus ſequitur, ab inſtituto quidem Catholico magis ac magis abalienetur. Cæterùm quod ad Matianum cultum attinet, hnne idem autor virulentè appetit, & petulanter oppugnat, vt omni conuitiorum genere Lectorem Orthodoxum obtundat. Proinde quoniam huic audaci & effronti ſectario libuit nouum Mariomaſtigen agere, & veluti ſpurium illum ac incircumciſum Philiſtæum referre, qni caſtris Iſraël, imò Dei viuentis, per ſummam ſuperbiam exprobrauit, non poſſumus cnm hoc blaſphemo & communi hoſte non congredi, & Dauidicis armis aſſumptis, hoc eſt, in nomine Domini exercituum, effrenem hominis prncacitatem, quantùm ad cauſam Marianam attinet, nō aliqua ex parte reprimere & cnhibere. Quanquā in hac pugna nos duplici de cauſa minùs ſollicitos ac ꝓlixos eſſe decet, tum quòd pręclarns iſte pugil multa futilia & obtuſa tela in nos eiaculetur, eaq; argumenta depromat, quæ, vt ipſe fatetur, à mulierculis, ruſticis & idiotis ſiue cantillantibus, ſiue nugantibus emendicauit: tùm quòd plæroſq; canillos à nouo hoc conuiriatore nnbis obiectos, aut potiùs ab eius magiſtris & ſymmiſtis acceptos, iamantè contrinerimus, ſicut hic Liber qnintus abundè commonſtrat. Neq; tamen obfuerit, ſi Lector cū ſuperiore tractationę hanc ſuccinctam quoq; refutationem coniunctam habeat, & in ea velnt epitomen cernat argumentorū, quibus cōiurati Eccleſię hoſtes hodie nituntut maximè, dum Virginis noſtrę cultum in veteri Eccleſia receptū atq; probatum inſano ſtudio labefactare, & vbiq, gentium impiè abrogare conantur.

Doctrinæ Platzianæ in hoc libro ſumma & ſcopus.

Platzius etiam aduerſ. Catholicum MARIÆ Virginis cultū debacchatur.

1.Reg.17.

Platzius nō diſſimilis blaſphemo cōtemptori Eccleſiæ Goliath.

Quarè nō conueniat accuratè ad omnia Platzij argumenta reſpondere.

Sequentis refutationis fructū nō defuturum Lectori.

Principiò hic Platzius nobis inſultat, quòd honorē Chriſto debitum in Mariam transferamus; quoniā legimns & cantamus: Ipſa conteret caput tuū. Verùm inuidiâ & odio excæcatus hic cenſor aut non intelligit, aut maliguè reticet, qno ſenſn nō ſolùm de Virgine ſacroſancta, ſed etiam de multis aliis electis Chriſti organis rectè affirmari qneat, ꝙ ſub pedibus ſuis caput ſerpentis antiqui cōtriuerint, vel, ſicut Inannes loquitur, Malignnm vicerint. Conſtat verò Mariam inter ſanctos reliquns hanc præcipuam mereti laudem, quòd per Chriſtum ex ipſa genitum, & in Chriſtn ipſo filio de Satana tantò mirabiliùs atq; fœliciùs triumphârit, quantò ab omni næuo peccati liberior, & omnibns Diuinę gratię pręſidiis inde ab initin inſtructinr & cumulatior fuit; qnemadmodū[a] Lutherus ipſe fatetur. Vt hinc[b] Bernardus de illa dicere non vereatur: Ipſa ꝓcul dubiò caput contrinit venenatū, quę omnimodā Maligni ſuggeſtionem tàm de carnis illecebra, quàm de mentis ſuperbia deduxit ad nihilnm.] Tùm longè ante Bernardum ſcripſit Sophronius, vel, ſicut alij volunt, Hieronymus, nullam Satanæ vel inimici fraudem MARIÆ Virgini pręualuiſſe, quę mente & cnrpore ſancta permanſerit, mulris donnrum priuilegiis ſublimata, cuius vita omniū diſciplina ſit, quæ præcellat cunctos, ac ſupereminear vniuerſis. Diximus autem, neq; Catholicis diſplicere lectionem, ſi non ipſa, ſed ipſum, de Chriſto nimirùm mulieris ſemine promiſſo, hoc loco legatur: ac vtramq; lectionem Veteribus agnitam ac probatam fuiſſe demōſtrauimus. Mera verò ſectariorum eſt calumnia, quòd nobis affingnnt, veluti, Chriſto contēpto, excluſo, vel neglecto, ſingularem MARIÆ cultum & hnnorem in hoc verbo (Ipſa) conſtituamus, & hanc benedictam inter mulicres, Satanæ ac regni eins victricem, hominumq; redemptricem perinde ac Chriſtum ipſum faciam[s]. Nunqnam enim Eccleſia Catholica dubitauit, omnibusq; adeò ſęculis ingenuè profeſſa eſt,[c] Chriſtū eſſe ſemen illud Abrahę, in qno gentes omnes benedicūtur, quiq;[d] ſolns, veluti fortis ille armatus, per ſe & pro omnibus deuicit Satanam, eiuſque regnum ſua virtute contriuit, magnis inde ſpoliis reportaris, ſine quo nullus alius de mundi principe, peccato & morte triumphare poſſit; ſicut paſſim diuina ſcriptnra teſtatur. Deo igitur gratias, qui dedit nobis victoriam per ſemen mulieris Ieſum Chriſtum Dominum nnſtrum, ad capnt & imperium Satanæ conterendum, quiq; talem Euæ adnncatam, vt Irenæus vocat, pręſtitit, quę ſuis apud Deum precibus, ad eiuſdem Satanæ inſidiatoris machinas cōfringendas, nobis

Geneſ.3.

Platzij obiectio prima, quòd Catholici legant & cantent: Ipſa cōteret caput tuū.

1.Ioan.2.

Mariam Satanę victricem verè fuiſſe.

a In Cōcione de Cōceptione Virginis.

b Homel.2. in Euangel. Miſſus eſt angelus.

Serm. de Aſſumpt. beatæ Virginis.

Quomodò Bernardus & Sophronius Mariā prędicent ob drui... ſerpē.em.

Sectarij hic affingunt Catholicis falſa, vt illis calumniā ſtruant, quòd pro Chriſto Mariā faciant orbis redemptricem.

c Geneſ.12. & 22.

d Luc.11. Eſa.9.

rumpere, atque protſus in ſenſus alienos detorquere, dum ea quæ ad Deum referenda ſunt, creaturæ adſcribũtur. Reſpondemus, Eccleſiam Catholicam huic Mariano Pſalterio nullam autoritatem adiunxiſſe, neq; illius vſum eſſe in publicis precibus, & vix pauciſsimos in illo recitando verſari, &, ſicut omnia ſunt munda mundis, ita quæ illic proponuntur, à piis piè accipi poſſe, quantúmuis obganniant noui calumniatores, quorum mala mens eſt & malus animus, vt ſimul & bonis & malis rebus abutantur.

Tit. 1.

S. Bonauentura Pſalterij Mariæ, vt vocãt, autor, & quod eius cõſilium fuerit.

Fuit autem Bonauentura, vir excellenti doctrinâ & ſanctimoniâ, tùm pio quodam affectu erga Deiparam admodùm præditus, qui, vt ſuo vel amicorum deſiderio ſatisfaceret, hoc MARIÆ Pſalterium, quod vocant, ex veteri contexuit, non tamen verbis & ſententiis omnibus ad ſuum inſtitutũ accommodatis. Neq; illi vnquam venit in mentem, vt hoc ſuo labore notum, & Dauidicum illud Pſalterium nobis è manibus excuteret, aut eius autoritatem & ſolennem perpetuumq; in Eccleſia vſum aliqua ex parte labefactaret. Sciebat vtiq; vir ſapiens, quanti referret, diuinas illas laudes & Dauidicas precationes integrè non ſolùm extare, ſed etiam à piis nocte diéque celebrari; ſicut & Eccleſia Clericis celebrandum iniunxit. Neq; tamen obfuturum putauit, ſi è Pſalmis illis quędam ad ornandam Domini ac Dei Matrem excerperet, verbiſq; pauſulùm immutatis ad eandem Virginem conuerteret, quæ Propheta Regius proprio & ſublimi modo ad ſummi Dei maieſtatem prædicandam, vt pulcherrimè, ita & vtiliſsimè compoſuiſſet. Hoccine tantum eſt ſcelus, quãtum noui Mariomaſtiges videri volunt, dum priuatum hoc ſtudium in publicam totius Eccleſię contumeliam non ſine tragica vociferatione detorquent, & hinc Catholicos omnes, veluti nefarios pſalterij deprauatores, impudenter accuſant? Multis doctis & piis hic Bonauenturæ labor arridet, etſi plenum illud Dauidis Pſalterium, velut fontem riuulo longè anteponant. Soli ſectarij ad hunc panem, vt ſic dicam, recoctum nauſeant, vt ne videre quidem illũ, aut edentes alios ferre poſsint. Quid hic facias, quæſò, faſtidioſis, quibus nõ niſi optima & aurea & prętantiſsima quęq; edulia ſatisfaciũt? etſi his quoq; turpiter abutũtur.

Ineptos eſſe Nouatores in Catholicis ob dictum Pſalterij proſcindendis.

Sinit Eccleſia multos in ſuo abundare ſenſu, modò ille à pietate nõ ſit alienus, ſicut & iã olim Probæ Faleoniæ permiſit centones quoſdam è poëſi Virgiliana compaginatos edere, Chriſtóq; tribuere, vt Maro ſine Chriſto propemodũ Chriſtianus eſſe videretur; ſicut & Hieronymus indicauit. Ad huius Falconię imitationẽ acceſsit Eudocia, illuſtris & ipſa, rariq; ingenij matrona, in Poëſi quidẽ exercitatiſsima, Imperatrix, quæ hinc inde ex Homeri poëmate ſuum collegit opus inſcriptum Homerocentra, quo plurimas vtriuſq; teſtamenti hiſtorias, ſeruata Homerici carminis maieſtate, non ſine admirabili quadã induſtria breuiter comprehendit.

Eccleſia permittente, illuſtres fœminas ex Poëtis ethnicis excerpere, quæ ad ſacras faciũt hiſtorias.

In epiſt. 103. ad Paulinũ. Vide Zonaram libr. 3. Annalium.

Etſi verò iſta nihil ad ſyncetam fidei doctrinam aut roborandam, aut infirmandam faciunt, tamẽ quoniam magna eſt ingeniorum varietas, & aliis alia placẽt, ſua verò trahit quenq; voluptas, idcircò nihil in hoc genere vel mater pia damnat Eccleſia, vel damnare poteſt animus verè Chriſtianus, modò in fundamento nõ erretur, ſynceráq; fides & charitas immota conſiſtant. Iam ſi præſens Bonauenturæ opus cum illo prętantiũ fœminarum labore conferamus, minùs hoc quidem coactum, magiſq; pium eſt; quoniam Prophetica dicta de Chriſto Deo & homine ad eius matrem ſanctiſsimam, quâ nullus cum tanta maieſtate coniunctior eſſe poteſt, accommodat, ac eidem Virgini Matri ſingularem, non tamẽ diuinum, in laudando & precãdo habet honorem, aut ab aliis itidem haberi poſtulat. Proinde vel nugatur, vel calumniatur cum ſuis ſociis procax Platzius, quòd huic viro ſancto & ſingulari Mariæ cultori dentem theoninum infigat, alioſq; pios eius imitatores cõſpuat, qui nõ modò ſine ſuperſtitionis vitio, ſed etiam interdum cũ aliquo pietatis guſtu hanc nonam Pſalterij formã à nullo Catholico hactenus reprehenſam vel recitant, vel probant.

Platziũ & alios perperã obſtrepere Bonauenturę & piis Pſalterij MARIÆ recitãtibus, nec poſſe Eccleſiam hic meritò reprehendi.

Atq; vt maximè quidã ſine iudicio, ſine ſpiritu hac precandi ratione vterentur, Eccleſia quidẽ extra omnem culpam eſt, ꝗ nullam hîc legẽ tulit, ſed priuata, liberaq; id gen⁹ pietatis exercitia his, qui volent, rectè vſurpanda permittit, peccãtes verò nõ approbat, & iuſto quidẽ Iudici Deo, qui ſol⁹ corda reneſq; ſcrutatur, de occultis iudiciũ omne relinquit.

Hiere, 17.

Quotuſquiſque Catholicorum eſt, obſecrò, qui remiſsionem peccatorum, hominumq; creationem, redemptionem, iuſtificationem & ſaluationem opus Dei proprium eſſe, non conſtanter affirmet, quíq; MARIÆ vel vlli creaturæ hos effectus gratiæ, ſicut Deo, tribui poſſe, vel ab illa petendos & expectandos eſſe, arbitretur? Fingit autem

Quinta obiectio Platzij de effectibus gratię Deo, nõ Mariæ attribuẽdis.

tem hic homo contentioſus, quòd non modò nominum, ſed etiam rerum ſignificata- rum æqualem communicationem in Chriſto & Matre ſtatuamus. Sed vtrumq; falſum eſt, nos omnia Dei nomiua Deiparæ aſsignare, & quæ illi per hyperbolen, catechreſiu, vel auxeſiu à Veteribus aliquando tribuũtur, in eundem ſenſum de MARIA creatura & Deo creatore à nobis accipi & prædicari; quẽadmodùm alibi multis demõſtrauimus.

Regula Bonauenturę de Mariæ laudib. moderandis.

Vide ſupra c.13.& ſeq. In 3.li. Sent. diſt. 3.

Obiicit autem nobis Platzius regulam Bonauenturæ, qui cauẽdnm eſſe docet, ne dum Matris amplificatur excellentia, Filij gloria minuatur, & ſic in illa mater prouocetur, quæ magis Filium, vtpote creatorem, quàm ſe creaturã cupit extolli & honorari.] Ac rectè quidem ille, ſicut Catholici omues ad vnum ſentinnt & affirmant. Probat autem illic Bouauentura, MARIAM etiam couceptûs tẽpore Chriſti gratiâ indiguiſſe, ſine qua communem peccati legem, quam in Adam omnes ſubeũt, effugere vtiq; nõ potuiſſet: Chriſtum verò ſolum eſſe dicit conceptum de Spititu ſancto, & natũ de Virgine, eun- dem omnium redemptorem & ſaluatorem, qui omnibus ad inſtitiam aperiat iauuam, & ſolus pro omnlbus moriatur: itaq; omnem honoré, qui tribnitur Filio, in Matrem eius uó competere: aliòquin Filium non honorari, ſed potiùs illi contumeliã inferri, ſi, quæ Filio propriè conueniunt, in matrem MARIAM transferãtur. An verò qniſqnam adeò veſanæ ſit mentis Catholicus, vt diuerſum aut dicat, aut ſentiat, aut defendat?

Bonauentura Platziũ ipſum redarguit, & Mariæ cauſam vindicat.

Lib 3.Sent. diſt. 3.

Quòd ſi aduerſarij hoc loco Bouauenturæ credunt, cur alibi, & præſertim paulò pòſt, eiuſdem teſtimonio non credunt, cùm hæc diſertè ſcribit: Quoniã beata Virgo Maria aduocata eſt peccatorum, gloria & corona iuſtorum, ſponſa Dei, & totius Trinitatis triclinium, & ſpecialiſsimũ Filij reclinatoriũ: hinc eſt quòd ſpeciali gratia Dei nullum iu ea peccatum habnit locum.] Et rurſus: Auxiliatrix & amatrix eſt omnium fidelium ſuorum laudatorum, ficntilli qui tales ſunt, experimento multiplici cognouerunt.] Neſciebat, ſcilicet, vir idem ſanctiſsimus, & in rebus Theologicis exercitatiſsimus Bo- nauentura, quid Pſalterij verba ſibi vellent, propriéqne ſignificarent: & complura qui- dem in MARIÆ laudem prædicari, à ſapientibus verò ita ſemper accipi, vt in his latriæ cultus ſoli Deo debit⁹ ad nullam creaturam referatur: ac demnm verba, quibus Deum & Sanctos iuuocamus, ab actu & cultu interiore pendere, neq; nndis voculis, ſed ſenſu ipſo metiẽda eſſe. Verùm nunquam ille fore putauit, ſui Pſalterij, quod in MARIÆ gra- tiam collegiſſet, vel tam imperitos cenſores, qui verborum illorum vim atque ſenten- tiam toti Eccleſiæ notam ignorarent, vel adeò malitioſos verborum aucnpes, qui ſua ſenſa contra communem piorum intellectum verbis illis affingerent impudenter.

Obiectio ſexta Platzij ſalutationem Angelicam cauillãtis.

Iam verò, vt nouitius hic miles in hoc campo clariùs triumphet, aduersùs Ange- licam ſalutationem nouum bellum mouet, illamq; non armis aliis ſibi oppugnaudam ſumit, niſi quòd rancidos totiesq; reiectos & exploſos cauillos nobis opponit. Igitnr hîc nec orationem, nec innocationem agnoſcit, & fert grauiter, in Catholicis Eccle- ſiis campanæ ſignum edi manè ac veſperì, vt homines ad ſalutationem Virginis exci- tentur. Dedignatur MARIAM gratiâ plenam dicere: obmurmurat aduersùs appendi- cem, quã conſtanter tot ſæculis Eccleſia Romana, imò & Syriaca, ſic dicere conſueuit: Sancta MARIA mater Dei ora pro nobis peccatoribus: reprehendit denique orationi Dominicæ hanc ſalutationem, de more Catholicorũ, adiungi. O fortem & inuictum Achillem, qui his obruſis & crebrò confractis ſpiculis, Catholicum inſtitutum, & Dei populum configere, hancq; MARIÆ ſalutationem prorſus debellare confidit. Tam be- nè & præclarè huic ſectario cum ſuis magiſtris Luthero, Rhegio, Spangenbergio con- uenit, qui ſalutationis huius verba explicârũt, & à uobis vtilirer recitari poſſe moune- runt; quicquid nunc taudem noui & iuter ſe pugnantes aduerſarij garriaut, in quibus illud Apoſtolicum vaticinium magis magisque videmus impleri: Mali homincs & ſe- ductores proficient in peius, crrantes & in errorem mittenres. Poſtea Roſarij vt vo- cant, vſum, ne quicquã nobis iuconuulſum relinqnatur, Momus arrodit, & pios Marię cultores inſectatur, adeoq; damnat eos, qui ſalutationem Angelicam iterare, vel ex his Pſalteria quædam Virginis (ſic enim Maiores appellabant) conficere conſuenerunt. Hinc in eos etiã deſtomachatur, qui ſanctum quoddã ſodalitinm incunt, vt ad MARIÆ laudes ſæpius ex inſtituto celebrandas conſpirent, huiusque conſilij authorem ac du- cem Dominicum alioſq; ſanctos viros in hoc officij genere imitantur. Nos verò hanc qnoq; partem Platzianæ mordacitatis, quæ cnm impia ſcurrilitate coniuncta eſt, iam- antè

Platzius ſuis magiſtris Angelicã ſalutationem ac eius vſum commendantib. aduerſatur.

Platzius Roſarium & Pſalterium & ſodalitiũ Virginis pbrosè inſectatur, earumque rerum vſum damnat ob multiplicem ignorantiam.

Vide libr.3. cap. 4.

2.Tim.3.

Lib. 3.c.10.

antè diſsipauimus, haud neſcij, nullum Eccleſiæ inſtitutum vel Sacramentum nobis iam ſupereſſe, quod ab iſtis inſanis illuſoribus integrum nobis & inconcuſſum relinquatur. Ignorat autem Platzius, qualem quantumque fructum piis adferat ſæpè, quòd huiuſmodi ſpirituale & odoriferum ſertum, diuinis Angelicisque floribus eleganter compactum, non ſolùm ad fallendum & fugiendum otium, malorum ſæpè maximorum originem & incitamentum, ſed etiam ad excitandum & paſcendum Chriſtianum animum adhibeatur. Ignorat, quanti referat varias rationes excogitare & perſequi, quò plærique, diebus præſertim feſtis, à rebus vanis & ludicris ad qualecunque religiosè precandi, & ſacra meditandi officium reuocentur. Ignorat, quàm ſit Deo gratum, & ad mouendas hominum mentes, vehemens fraternę charitatis vinculum, quo plures vno eodemque ſpiritu afflati, ad Dei Mariæq; cultum diligentiùs exercendum, piè conſociantur, certóq;, de quo dictum eſt, ſodalitio colligantur, vt ita ſe mutuò ad Deum precandum & Virginem ſalutandam ex profeſſo magis cohortentur. Ignorat, quòd, etſi certarum precum numerus ex ſe vim ad efficiendum vel impetrandum aliquid nullam habeat, tamen ſine ſuperſtitionis nota, & cum laude fructúque fieri poſſit, vt quinarius Orationis Dominicæ numerus ad quinque Chriſti vulnera, denarius verò Angelicæ ſalutationis vſus ad præcepta decalogi, ſicut & quinquagenarius ad annum Iubilæum, qui peccatorum remiſsionem in ſcriptura deſignat, aptè referatur. Ignorat denique, quàm pulchrè & commodè noſtri Maiores ad hocipſum Roſarium ſiue Pſalterium MARIÆ retulerint præcipua redemptionis noſtræ myſteria, in Chriſto ipſo peracta, & ſi ab vllo alio, certè à MARIA exactè conſiderata, quæ ſi ritè perpendantur, Euangelicæ doctrinæ ſummam breui quaſi compendio videas ſcitè comprehendi. Tantum verò eſt Platzij ſupercilium, vt cenſor inuidus ſimul & præceps neque Roſarium Deiparæ dici, neque eorum ſodalitatem, qui ad MARIÆ cultum religiosè conſpirant, eamq; diligentiùs venerantur tolerare poſsit, ſed quicquid hoc eſt ſtudij, homo ſcilicet Euangelicus, pro ſua libidine, tanquam ſuperſtitioſum & impium ſimul reiicit & execratur. O iniquum Iudicem, qui tam facilè damnat inſontes, alioſq; ſummæ licet impietatis, hoc eſt, nefarij ſchiſmatis reos, ac ſolius fidei iactatores abſoluit. Nos verò, ne actum agere videamur, de ſalutatione Angelica non repetemus, quæ libro tertio ampliſsimè diſſeruimus, nihil, vt arbitror, quod ad argumentum hoc attinet prætermittentes, vbi Platzij argumenta, nimirùm quæ ab aliis authoribus tantùm emendicauit, quàm ſint ficulnea, ſatis ſuperque demonſtrauimus.

Roſarium & Pſalterium Virginis, & piorum Mariæ deuotorum ſodalitium improbè oppugnari.

Numerus precum per ſe parū efficit, ſed vtilis tamē multum eſſe poteſt.

Præcipua redēptionis noſtræ myſteria in Pſalterio Mariæ piè meditantur.

A capite primo, vſq; ad 13.

Et cordatus quidem lector vix à riſu ſibi temperare poſsit, quum hunc authorem inſulſum audit legitur ratiocinantem. Inter alia enim hoc modo cauillatur: MARIA Virgo ab Angelo ſalutari debebat: nos non ſumus Angeli; ergo nefas ſit illam à nobis ſalutari. Item: Non eſt in Dei verbo mandata hæc ſalutatio: proinde nobis non recipienda & vſurpanda. Eiuſdem farinæ eſt, MARIA ſeruis dixit in nuptiis Cana: Quæcunque dixerit vobis facite, non igitur vult inuocari. Et quia Chriſtus ait: Venite ad me omnes qui laboratis, nihil à MARIA petere conuenit. Ruſus, Deipara in hymno ſuo teſtatur: Ex hoc beatam me dicent omnes generationes: recuſat igitur ſe Matris & conſolatricis & aduocatæ loco haberi atque inuocari. Illud magis adhuc ridiculum, quod fabulatur de ſeruis in nuptiis Cana miniſtrantibus, hos ad MARIAM propter donum maternitatis, vt vocant, confugiſſe, eamq; ſibi apud Filium aduocatam facere voluiſſe. Hoc enim figmentum hactenus inauditum eſt, nullóque modo verbis Euangelicis congruit, vt vel mediocriter doctus animaduertet. O inſignem igitur ſcripturæ interpretem, in illorum nempè ſchola verſatum, quorum Theologia ex meris negantibus propoſitionibus fabricata eſt, & in qua de verbo Dei, veróq; eius ſenſu iudicare omnibus fas eſt. Quid ni? quando etiam contra ſcripturam ad Eccleſiam oppugnandam, variosque errores tuendos, & ad miniſterium vſurpandum ſeſe licenter intrudunt, ſuumque iudicium totius Eccleſiæ & Synodorum, Patrumque iudicio ſuperbè, quoties libet, anteponunt: ac proinde, quoniam inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia, inter ſe quoque Andabatarum more perpetuò digladiantur. Negat præterea, ſacroſanctę Virgini ex eo, quòd Deipara facta, vel dono maternitatis, vt in ſcholis loquuntur, ornata eſt, aliquid meriri & gratię ad alios apud Deum iuuandos acceſsiſſe: imò & pro ſua, ſcilicet, humanitate, omni merito eandem exuit planè. Tùm Chriſti ſermones in Euan-

De Platzij argumentationibus vanis atq; ridiculis aduerſùs Angelicam ſalutationem & cultū Deiparę Virginis.

Ioan. 2.
Matth. 11.
Luc. 1.
Ioan. 2.

Qualem Theologiā ſequatur Platzius.

Prouer. 13.

Alię futiles Platzij propoſitiones.

gelio

gelio matri dictos apertè deprauat, cùm ex his colligit, loquentis Chriſti mentem eò ſpectaſſe, vt nos ab honore MARIÆ, quem illi nunc defert Eccleſia reuocare, eamque in ordinem redigere voluerit. Poſtremò ſic MARIAM honorari poſtulat, vt ſolo imitationis cultu, quem bonis ferè omnibus debemus, illam veneremur: eos verò ſuperſtitioſos Mariolatras audet appellare, qui tot ſæculis receptum ac probatum in Eccleſia cultum Virginis cum optimis noſtris Maioribus, ſanctiſsimisq; Patribus amplectuntur, quique in eiuſdem Deiparæ laudem inſtituta templa, ſacella, altaria, feſta, ſodalitia, vel oblata donaria, ſuſceptasque peregrinationes admittunt atque defendunt.

Qui ſuperſtitioſi Mariolatræ à Platzio nominentur.

Quæ omnia tela ex Lutheranæ doctrinæ pharetra malè deprompta, peiusque nunc iterum in Orthodoxos retorta non multo antè hoc ipſo libro excuſsimus, iustaque, ni fallor, diſputatione ita contriuimus, vt nec Platzij, nec alterius Momi caninos latratus ac morſus metuere habeamus, ſi tantùm poſitis affectibus, veritatis & æquitatis ratio ſyncerè habeatur. Etenim copioſè demonſtratum eſt, in his partibus Mariani cultus, quæ à Platzio in calumniam rapiuntur, ſi Catholicus vſus accedat, nihil eſſe prorſus à vero ſenſu diuini verbi alienum, omniáque venerandæ antiquitatis teſtimoniis & exemplis quadrare; tùm quod in MARIÆ honorem publicè inſtituit & obſeruat Eccleſia, id cum diuini cultus imminutione, cumque Chriſti mediatoris iniuria nullo modo eſſe coniunctum. Quarè nec Platzio, nec Vvigando, nec Schmidelino, nec Marbachio, nec Heerbrando, neque Centuriatoribus, nec vllis aliis nouis Mariomaſtigis fides habenda eſt, quantúmuis de immodico, vano & ſuperſtitioſo MARIÆ cultu querelas perpetuas texant, iisq; Catholicas aures obtundant. Qui ſanè, ſi lupinos animos ouilla pelle non tegerent, ſed ſancto diuini cultus vindicandi zelo, quem prætexunt vulgo, flagrarent, longè rectiùs ſuas ipſi Eccleſias conſtituerent, in quibus non modò MARIÆ & Sanctorum, ſed diuinum quoque cultum planè neglectum iacere, omnem verò pietatem frigere, & vix tenuem antiquæ religionis vmbram ſupereſſe, adeóque profanam rerum ſacrarum & horrendam Eccleſiaſticorum munerum confuſionem apparere, vel nobis tacentibus abunde res ipſa teſtatur. Adeò verum eſt, quod Bernardus alicubi dixit, contra Eccleſiæ ritum præſumptam nouitatem eſſe matrem temeritatis, & filiam leuitatis. Quod verò Platzius & alij ſimiles errorum patroni nobis abuſus obiectant; eosque apud mulierculas, & neſcio quos alios in cultu Virginis reſidere contendunt, vetus & nota iſtorum eſt cantio, qui ſoli, ſcilicet, carēt abuſibus, & noſtros quidem abuſus cum erroribus exitialibus commutârunt. At nemo Catholicus, ſi aliquo ſit iudicio præditus, aut tuendos, aut excuſandos, imò verò corrigēdos iſtiuſmodi abuſus eſſe cenſet, vt iam multos certè multis in locis poſt Synodum Tridentinam celebratam (Deo ſit gratia) correctos eſſe videmus. Fortaſſe quidam Catholicorum ſuos rythmos & libellos conficiunt, vel vſurpant, aut edunt, in quibus poſsit aliquid meritò deſiderari. Horum verò ſimplicitatem & imprudentiam aliorum verè ſapientum & piorum culpæ attribuere, quid eſt, obſecro, niſi ſycophantam agere, & traducere innocentes? præſertim quum obſcura & peregrina huiuſmodi ſcripta nullum Theologorum vel Eccleſiæ calculum meruerunt. Niſi fortaſsis æquum putant, vt ob priuata hominum vitia, veluti zizania, ſimul & triticum, id eſt, legitimus MARIÆ cultus in Eccleſia vel eradicari debeat, vel aboleri. Perpetuò ſanè Catholica Eccleſia profeſſa eſt, Diuinum cultum MARIÆ ac Sanctorum omnium cultui adeò præferri oportere, vt quicquid laudis, honoris & gloriæ ſanctis tribuitur, quicquid ſolenne illis impenditur, id totum ad omnipotentis Dei gloriam referatur, ac in illorum quidem obſequio nihil agendum eſſe, quod à ſummi Dei ac Chriſti Domini cultu & amore nos auocet impediatq;. Eſt demum illud ſingulare tùm inſcitiæ, tùm impudentiæ Platzianæ argumentum, quum cenſor obſcurus in illuſtrem virum Dei ac doctorem ab ipſo Luthero valde probatum Bernardum Clareuallenſem inuehitur, velut is magnam ſuperſtitioni anſam præbuerit, per quam Deipara ſupra modum in Eccleſia honoretur, paſsimque colatur. Fortaſſe autem non legit hic Sectarius Patres Orthodoxos, qui & ante & poſt Bernardi floruerunt ætatem, quique, vti mox demonſtrabimus, in colenda Virgine matre Catholicos huius æui omnes facilè ſuperârunt, ac ſuis ſcriptis & exemplis ad Catholicum eiuſdem Virginis cultum veluti faces orbi præferre, & claſsicum canere non dubitârunt.

Cur ad Platzij argumenta & probra hoc loco nō ſpeciatim reſpondeatur.

Nō credendum eſſe nouis Sectarijs aduerſꝰ Mariæ honorem & cultum clàm palàm obmurmurantibus & cōquerentibus.

Epiſt. 174. ad Canonicos Lugdunenſes.

Fruſtrà nobis abuſus obijci à Platzio circa Virginis cultū.

Catholicis imputandum non eſſe, ſi quidam ex his in ſuis ſcriptis vel nouis libellis peccant p imprudentiam.

Matth. 13.

Bernardus celebris in Eccleſia doctor à Platzio impudēter accuſatus.

CAPVT

CAPVT VIGESIMVM SEPTIMVM.

Variorum Theologorum & Illuſtrium virorum teſtimonia, qui ante noſtram ætatem, hoc eſt, à Maximiliano Primo vſque ad Fridericum primum Cæſarem, in Eccleſia fulſerunt, ſuamq́; de cultu Deiparæ Virginis fidem & doctrinam ſcriptis publicè profeſſi ſunt.

RELICTIS tandem Nouatoribus, quos ad MARIÆ cultum, vel abrògandum, vel conuellendum intentos hactenus depulimus atque coarguimus, agè, prinſquam huic Operi colophonem imponamus, nos ad Veteres illos conferamus, qui ante nata hæc religionis diſsidia longè alio ac meliore ſpiritu ducti, ſe rem immortali Deo gratam, & officium Chriſtianis hominibus dignum facturos eſſe putârunt, ſi multis & expreſsis argumentis ſe Matri Domini deditos ac deuotos priuatim & publicè teſtarentur. Et erit pars hęc vltima Operis noſtri, aliquod Chronologiæ ſpecimen fortaſsis exhibitura, quoniam velut in tabella ſpectãdum proponemus Veterum ſtudium & inſtitutum, qui per varias ætates Eccleſiæ diuinitùs excitati, ad noſtræ Dominæ & matris MARIÆ honorem conſeruandum atque confirmandum quaſi conſpiraſſe, ac nobis etiam iamtum miniſtraſſe videntur. Prouidebat enim hauddubiè Spiritus ſanctus, circa extremam hanc delirantis, impieq́ue furentis mundi ſenectam venturos eſſe Hagiomachos, qui cùm aliorum Sanctorum, tùm Virginis Matris honorem & cultum hoſtiliter appeterent, eumq́ue pro mera ſuperſtitione & tetra idolomania damnarent, hunc blaſphemiæ ſpiritum illis ſuggerente antiquo ſerpente, qui benedictæ Virgini, vt in Paradyſo prædixit Deus, cumprimis eſt, fuitq́; ſemper infenſus, verè vt Ioannes etiam dixerit: Iratus eſt draco in mulierem. Quarè non ſine magno & communi Eccleſiæ bono factum eſt, quòd viri præſtantes in Eccleſia prioribus ſæculis effulſerint, per quos Diuina veritas nos partim in Catholica pietate ſtabiliret, partim velut quodam antidoto aduersùs impios Eccleſię hoſtes nunc tandem agminatim erumpentes præmuniret; ne locum vllum inſanis & maledicis MARIÆ obtrectatoribus concederemus, ſemper illius oraculi memores, quo prædictum eſt fore, vt Domini noſtri matrem (ſupra omnes nimirùm electos atq; Sanctos) beatam dicant & habeant omnes generationes.

Propoſitio de Chronologia quadã inducenda, vt Veterum ſententię de vero Mariæ cultu ad manum habeantur.

Non ſine nutu & prouidentia Dei multi præceſſerunt teſtes de dignitate & cultu MARIÆ pręclarè loquẽtes.

Geneſ. 3.
Apocal. 12.
Luc. 1.

Etſi verò laborioſum eſt, varia enim & ſedula lectione indiget, venerandæ vetuſtatis veſtigia, quæ hùc ſpectant, perquirere, & inuenta excerpere, excerptaque ſimul proponere; nos tamen laboris huius fructu & Lectoris vtilitate pellecti, operam dabimus, vt ingrata prolixitate vitata (quis enim omnia eáque propemodùm infinita ſine magno faſtidio repetat atque legat?) eos ſaltem producamus authores, ex quibus cõſenſum vetuſtatis, & concordem Eccleſiæ Catholicæ apud Græcos & Latinos in Mariæ cultu celebrando confeſsionem atque conſuetudinem ad nos vſque perſeuerantem, quaſi ſub vnum aſpectum liceat intueri. Quid enim ad veritatem Catholicam vel inueniendam vel ſtabiliendam fortius ac vehementius eſſe poteſt, quàm quod totius Eccleſiæ recepit ac probauit authoritas, cui, vt arci prorſus inexpugnabili, & inferorum portas & artes, viresq́ue omnes, ſiue hominum, ſiue Dæmonum cedere tandem neceſſe eſt, ſi Chriſti Euangelio fidem dare aut datam conſeruare velimus? Et ne perturbatam temporum ſeriem ſequi videamur, paulatim ad ætates Eccleſiæ remotiores progrediemur, rem totã exorſuri à Viris illuſtribus & eruditis, qui noſtro ſæculo fuere viciniores, hoc eſt, qui à Maximiliano Friderici tertij filio, vſq; ad Fridericum eiuſdem nominis primũ, qui & Barbaroſſæ nomen accepit, claruiſſe videntur. Intercurrunt autem anni trecẽti, ac eo amplius. Ab hoc Friderico ad Ottonem primum ſiue Magnum vſque, ſecunda erit nobis ſupputatio, ac rurſus trecentos propemodùm annos conficiemus. Rurſus ab Ottone Magno ad Mauritium Cæſarem conſurgemus, & hîc trecentos etiam ac paulò amplius annos emetiemur. Quartum locum occupabũt anni à Mauritio Cæſare vſque ad Conſtantinum Magnum deducti, quos etiam circiter trecentos,

De modo tractandæ & inſtituendę Chronologię ad cultum Virginis ex Veteribus comprobandum.

Authoritas Eccleſiæ Catholicę firmiſsimum præſidiũ amantibus veritatem præbet.

Matth. 16.

Qualis temporum ſeries in ſequenti Chronologia ſit obſeruãda, nimirùm in quinq; partes diſtributa.

centos, ſi aliquot annos adieceris, numerare licebit. Hinc demùm ab eodem Conſtantino ad Chriſti Domini vel Apoſtolorum ætatem vſque fiet progreſsio, atque iterum trecenti propemodùm anni rurſus efficientur. Vt enim ſeriem temporum in hac qualicunque Chronologia nobis propoſitam abſoluamus, non adeò multùm referre duximus, annos aliquot alicubi vel redundare, vel deficere, ſi accurata quidem & rigida fiat ſupputatio. Neque verò aut nobis indecorum, aut Lectori moleſtum fore arbitramur, ſi quædam Veterũ teſtimonia huic Operi ſparſim inſerta hîc repetiuerimus. Bis enim quod pulchrum eſt, vt vulgò inquiunt; & pauci omnia, quæ iam antè didicerunt aut legerunt, præſenti memoriâ complectuntur: ſed & eædem Patrum ſententiæ iam huic, iam illi inſtituto probando ritè accommodantur ac ſeruiunt. Cogunt demùm aduerſarij, nos hac in parte tùm diligentiùs, tũ prolixiùs agere, quando ipſi corraſis & emendicatis vndique ſubſidiis, nullum petulantiæ ſuæ modũ aut finem faciunt in Virginis eleuanda dignitate, & in cultu eius deprimendo abrogandoque.

Cur quædam Veterum ſententiæ antea citatæ deinceps repetantur.

De teſtimoniis illorum Doctorũ qui ante noſtrum ſeculum ad Carolũ quartum Cæſarem vſq; claruerunt ac primum S. Laurentij Iuſtiniani.

Primum ergo locum illis teſtibus dabimus, qui ante Carolum Quartum, VVenceſlai & Sigiſmundi Cęſarum patrem, celebres vixerunt, inter quos floruit ſanè vir ſanctus primus Venetorum Patriarcha, Laurentius Iuſtinianus, ſuam, imò Eccleſiæ illius temporis de MARIA fidem atque ſententiã his verbis publicè comprobans: Nos igitur ad honorem huius Virginis præcinamus in confeſsione, Deoque noſtro pſallamus in cythara. Ipſum veneremur in Matre, & Matrem honoremus in Filio: Vtriq; vota noſtra fideliter exoluamus, quatenus Filium genitrice interpellãte pro nobis, vincamus mundum, Diabolum ſuperemus, tentationibus reniramur, cõſequamur gratiam, adipiſcamur coronam, atque in regnum introëamus æternum. Vniuerſa autem hæc vt faciliùs conſequamur, tu, ô beata Dei genitrix, Virgo fœcunda, cœli porta, delinquentium ſpes, pro nobis interuenire digneris. Non te repellet, qui naſci voluit ex te, honorauit te, requieuit in te, téque collocauit apud ſe, qui fecit te Ieſus Chriſtus Dominus noſter.] Et rurſus: Quis Deum non honoret in Virgine, qui Virginem Dei voluit fieri genitricem, reparatricem ſeculi, lucem mundi, ſpeculum ſanctitatis, fidei magiſterium, peregrinationis ſolatium, immaculatum templum, & fœderis arcam diuinis manibus fabricatam? An non MARIA teſtamenti arca veriſsima, quæ auro veſtita mundiſsimo, virtutum gemmis ornata, ac imputribilibus lignis ſpiritualiter facta, teſtamenti tabulas, frondentem virgam & ſuauiſsimum in ſe manna continuit?]

Ser. de Natiuit. Mariæ.

Quomodò Chriſto & Matri vota verè credentes exluãt.

Mariæ Virginis epitheta.

Aliã Virginis Epitheta.

In eodem Serm.

Maria verè arca fœderis.

Exod. 25. 26.

Cum hoc ſancto Patriarcha ſanctum Archiepiſcopum Florentinum, doctrinâ conſpicuum, miraculiſque clarum Antoninum, qui in hanc ipſam ætatem incidit, & Mariam egregiè celebrauit, iurè coniunxerimus. Hanc, ait, non ſolùm in mulieribus, ſed & ſuper omnes creaturas ab omnibus generationibus benedici atque collaudari; nimirùm ab hominibus & ab Angelis, quia & mundi redemptorem, & Angelorum reſtauratorem procreauerit. In hac ipſa multas & excellentes ſtatuit prærogatiuas, nulli mortalium communicatas: vt quæ ſemper maximam habuerit puritatem, virgo & primiceria virginum, ac eadem Mater omnium Redemptoris, nulla rerum ſacrarum, quas illam ſcire decebat, laborans ignorantiâ, ſuper omnes choros exaltata, Regina miſericordiæ facta, quæ, ſicut dilectione & perfectione gratiæ, ſic etiam gloriæ ſublimitate Sanctos omnes excellat, non iam Dei modò, ſed & omniũ Mater effecta, & â Deo ipſo plurimùm honorata, apud quem & iuſtis & peccatoribus ſubſidia mentis corporiſque procuret.

In 4. part. Summę tit. 15. cap. 23. & deinceps.

Teſtimonium S. Antonini Archiepiſcopi Florentini.

Excellẽtes Deiparæ Virginis prærogatiuæ.

Hûc prætereà ſpectat quod Ioannes de Turrecremata, magni certè nominis cùm viueret Cardinalis, de Virgine aſſumpta ſcribens, his verbis admonet: Glorificemus Virginem, quam hodie Paradyſus excepit gaudens, quam Angeli laudibus proſequuntur, quam Apoſtolorum chorus honorat: quam Martyres candidati beatificant, quam Sanctorum Confeſſorum ſtolatus concelebrat numerus, cui hodie ſanctarum virginum cum ſuis palmis exultans occurrit exercitus: Quoniam hæc eſt, per quam omnis maledictio ſoluta eſt, & cœleſtis benedictio in totum venit mundum. Clama ergo fidelis anima: O MARIA, maris ſtella, matris dignitate ſingularis, in ſupremo ſita cœli, nos commenda tuæ Proli, vt tecum lætemur in gloria.

Teſtimonium Ioannis de Turrecremata Cardinalis.

In libr. contemplationum.

Fuit prætereà vir ſui ordinis vitâ doctrináque præſtans, & ſcriptor inſignis, nec temerè Doctor extaticus appellatus Dionyſius Rickelius Carthuſian⁹, qui de Virginis

Teſtimonium Dionyſij Carthuſiani.

noſtræ

Li. 1. in præfat. de laudibus Virginis.

noſtræ laudibus libros quatuor edidit, ac Deiparæ ſacrum cultum diligenter impendit, aliosq́ue impendere docuit. Pulchram illam vt lunam, & electam vt ſolem appellat: quòd ſicut Luna nocti præeſt, & poſt Solem clariùs in cœlo ſplendet, Sol verò Planetas omnes multis modis excellit, ſic illuſtriſsimam Virginem poſt Solem iuſtitiæ Chriſtum in militanti ac triumphanti Eccleſia fulgentiùs emicare, Sanctosq; omnes omni perfectione, ſapientiâ, pulchritudine & fæcunditate tranſcendere, quæ aduerſariis etiam poteſtatibus & malignis ſpiritibus ſit valde terribilis. Profert & hanc ſententiam: Totis viribus laudemus ac veneremur, diligamus & vereamur præſtantiſſimam Dei Matrem: cumq́ue hoc ipſum egerimus, recognoſcamus nos nihil egiſſe condignum, nec beneficiis eius poſſe idoneam rependere vicem, cum ſancto Auguſtino dicentes: Quid nos tantilli, quid actione puſilli in eius laudibus referemus? cùm etiamſi omniũ noſtrûm ora verterentur in linguas, eam tamen laudare nullus ſufficeret.] Vocat illam ſingulare perditorum refugium, miſerorum ſpem, aduocatam omnium iniquorum ad ipſam confugientium, adeoque mundi ſaluatricem, non per modum cauſæ principalis & efficientis, hoc enim Chriſto ex natura diuinitatis & vnicuique perſonæ diuinæ dicit competere, iuxta illud Eſaiæ: Deus iuſtus & ſaluans non eſt præter me. Et in Oſea diuinum inquit oraculum: Ego Dominus Deus tuus, & Saluator non eſt præter me. Sed amantiſsima Dei Virgo Chriſtifera, vt verbis eiuſdem vtamur, dici poteſt mundi ſaluatrix propter eminentiam, virtuoſitatem & meritum ſuæ compaſsionis, qua patienti Filio fideliſsimè ac acerbiſsimè condolendo, excellenter promeruit, vt per ipſam, hoc eſt, per preces eius ac merita, virtus ac meritum paſsionis Chriſti hominibus communicetur.] Vnde rurſus illam his verbis affatur: In te, & per te habemus in omni neceſsitate ſubſidium, in omni mœrore ſolatium, in omni tentatione releuamen, in omni indigentia opem.] Hanc ipſam ait, iugiter pro nobis orare, nosq́ue inuocantes clementer ſuſcipere & exaudire, nobis inſuper gratiam & vtilitatem procurare, & contra hoſtiles impetus aſsiſtere, neque morientibus deeſſe. Poſtremò de ſeipſo teſtatur Dionyſius, quòd certo experimento didicerit, MARIÆ ſalutationem atque inuocationem ex corde profectam, cùm afflictis omnibus, tùm formidoloſis, qui nocturnis ſpectris ac Diabolicis terroribus commouentur, maiorem in modum opitulari. Huc citat dictum illud Honorij Anachoretæ: Nomen MARIÆ plenum omni dulcedine ac ſuauitate diuina, dignum æterna memoriâ, omni ore ſimul & corde celebrandum, inuocandum & glorioſum.] Demum ex Germanis vnum & præſtantem Theologum qui Tubingæ floruit, Gabrielem Biel præterire non debeo, qui multa in MARIÆ laudem copioſè perſcripſit, eique cum Scholaſticis Doctoribus hyperduliam tribuendam docet, quòd excellentiſsimæ & ſingulariſsimæ dignitatis prærogatiua, quæ in creaturam vllam competit, glorioſæ Virgini ſit attribuenda. Nam eo ipſo, quòd MARIA Dei ſit mater, eandem Cherubim & Seraphim, omnesq́ue Spiritus Angelicos excellere. Meruit, inquit, exaltari ſuper choros Angelorum, & peruenire vltra quàm noſtræ humanitatis eſt natura, vbi non natura tollitur, ſed magnitudo gloriæ demonſtratur. Ad thronum ſiquidem cœleſtem intemerata Virgo & Mater proceſsit, atque in regni ſolio poſt Chriſtum glorioſior reſidet ſublimata.] Tùm alio rurſus loco: Quæ omnibus ſe inferiorem ac nouiſsimam deputauit, nedum præferendo ſibi Virgines, ſed & mulieres corruptas, imò, vt dictum eſt, peccatrices, ideo nunc exaltata eſt ſuper omnes puras creaturas, nedum ſuper homines beatitudini adſcriptos, ſed etiam ſuper omnes Angelorum ordines & Hierarchias ad dexteram Filij ſui, vltra quàm noſtræ humanitatis eſt natura, ſub quo ſolam Hierarchiam conſtituit, omnium principatuum celſiorem.] Volens prætereo Gerſonem Pariſienſem Cancellarium, qui MARIÆ laudes libenter celebrat, ſicut & Cuſanus Cardinalis, & Bernardinus Senenſis, & Vincentius Valentinus, vt reliquos Theologos, quantúmuis excellenti doctrina ac vitæ ſanctimonia conſpicuos, qui ante & poſt Carolum quartum, in Eccleſia floruerunt, neq; minùs exemplo quàm ſcripto MARIAM colere & inuocare docuerunt, repetere ſuperſedeamus, nemine illius ſæculi recepto publicoque ritui contradicente.

Mariam pulchram vt Lunã, & vt Solem electam eſſe inter ſanctos, modis omnibus venerandam.

Ibidẽ art. 3.

Mariam ſatis laudari & honorari non poſſe à mortalibus.

Li. 2. de laude Virginis art. 23.

Quomodò Maria mundi ſaluatrix dici poſsit iuxta Dionyſiũ citra Chriſti iniuriam.

Eſai. 14.

Oſee 13.

Ibidem art. 24.

Ibidem art. 20.

Lib. 3. de laudib. Virginis art. vltimo.

Præſidium aduersùs nocturnos terrores eſt ſalutatio & inuocatio Deiparæ Virginis.

Mariæ nomen venerandum & inuocandũ eſſe.

In expoſitionis Miſſæ lect. 49.

Teſtimoniũ Gabrielis Biel de Virginis Mariæ præſtantia.

Lectiõe 32. ſuper canonem Miſſæ.

In Serm. de Aſſumptione qui eſt 25.

Maria ſummè humilis, quomodò ſummè ſit exaltata.

Sermo. 1. in feſto Aſſumptionis.

Indicatio Scriptorũ, qui Mariam ante Carolum quartũ valde honorârunt.

Supereſt igitur, vt à Carolo quarto, qui anno Chriſti M.CCCXLVI. fuit electus, ad Fridericum primum, qui glorioſiſsimus Germanorum Imperator à quibuſdam

 dicitur,

Teſtimonia doctorum poſt Carolumquartum vſq; ad Fridericum primum in Eccleſia florentium, & ſolennem Mariæ cultum approbantium.

dicitur, nos conferamus, & quorundam illuſtrium Doctorum Theologorum, qui maximè ſub Friderici ſecundi, & Rodolphi primi tempora floruerunt, pro Deiparæ cultu teſtimonia proponamus. Neque id quidem difficile videri poteſt, ſi è ſcriptis eorum iudicare velimus, ſicut, nobis etiam tacētibus, aduerſarij manifeſtè fatentur, ac ſtatus illius Eccleſiæ, magno conſenſu Deiparam perinde ac hodie fieri ſolet, tunc vbique gentium ſolēniter cultam & inuocatam eſſe dilucidè prodit. Qua de re multa ex Franciſco Maronis, Ludolpho Carthuſiano, Nicolao Lyrano, & aliis æqualibus depromi facilè poſſent: ſed quia modum tenere cupimus, Scholaſticorum Doctorum præcipuos ſat fuerit indicaſſe.

Teſtimonium S. Bonauēturæ, quomodò Maria ſit piis quotidie venerāda.

In libro inſcripto Viginti quinque memorabilia.

Bonaueutura in hunc modum habet: Vt glorioſam reginam Domini noſtri Matrem benedictam in ſummo habeas omni tempore venerationis affectu, & in cunctis neceſsitatibus, periculis & preſſuris ad eā, tanquā ad tutiſsimum refugium, te conuertas, ipſius tutelæ præſidium flagitando, eamq; in tuam ſuſcipiens aduocatā, deuotiſsimè ac ſecurè tuā cauſam ei committas, quia Mater eſt miſericordiæ, quotidie ei ſtudens ſpecialem & ſingularē reuerentiā exhibere. Et vt tua deuotio

MARIA cultu etiam imitationis honoranda.

ſit ei accepta, & reuerentia grata, ipſius puritatem ac mundiciam omni virtute, mente & corpore illibatè in teipſo ſeruādo, toto conatu nitaris humilitate & manſuetudine eius veſtigia imitari.] Tùm alio loco: MARIA eſt, inquit, illuminatrix plurimorum per

In libro qui dicitur ſpeculum beatæ Virginis.

exempla lucidiſsimę vitę ſuę. Ipſa eſt cuius vita inclyta cūctas illuſtrat Eccleſias: ipſa eſt

Maria Eccleſiæ lucerna & plurimorū illuminatrix.

cuius vita glorioſa lucē dedit ſęculo: Ipſa eſt lucerna Eccleſiæ ad hoc illuminata à Deo, vt per ipſam contra tenebras mundi illuminaretur.] Præterea nullam puram creaturā eſſe dicit, quæ tantam gratiam in mundo, tantamq; gloriam in cœlo, apud Dominum, inuenerit, & hanc gratiam non tantùm ipſi, ſed etiam nobis; imò toti humano generi

Quantas prærogatiuas Mariæ dederit Deus iuxta Bonauenturam.

vtiliſsimam extitiſſe. Recenſet autem MARIÆ diuinitus conceſſa ſeptem priuilegia; quòd illa ſuper omnes homines ab omni peccato ſit aliena, gratiâ verò pleniſsima, mater etiam & Virgo incorrupta, tùm filij Dei Mater, ac ipſi Deo corporaliter præ cæteris omnibus familiaris, prætereà ſuper omnem creaturā apud Deum potentiſsima, ac demùm in gloria ſuper Sanctos omnes excellentiſsima. Glorioſum, inquit, gloriæ MARIÆ priuilegium eſt, quod quicquid poſt Deum pulchrius, quicquid dulcius, quicquid iucundius in gloria eſt, hoc MARIA, hoc in MARIA, hoc per MARIAM eſt.] Omittam cætera, ne Lectori faſtidium creetur, ſi ex vno nimis multa repetere videamur. Fuit enim Bonauentura, ſi quis alius, in colenda Virgine ſtudioſiſsimus, ac ſicut author

In oratione eius coràm xiſto quarto habita in laudem Bonauenturę.

eſt Octauianus, ſuos fratres (Franciſci nempe inſtitutum profitentes) monuit diligenter, vt populum ad MARIAM ſalutandam, præſertim ſub crepuſculo, quando Virgo ab Angelo ſalutata creditur, ſuis concionibus extimularent.

Teſtimonium S. Thomę Aquinatis in laudem Deiparæ.

In Opuſculo 8. circa ſalutationem Angelicam.

Ad Thomam Aquinatem Scholaſticorum Theologorum facilè principem veniο, qui & ipſe præſtantiam Deiparæ Virginis non obſcurè commonſtrat, cùm honorem eius aduersùs varios Hæreticorum errores egregiè tueatur. Docet prætereà, hanc vnam magìs quàm Sanctum quemlibet, poſt Chriſtum omne vitaſſe peccatum, totamq; fuiſſe pulchram & immaculatam, quæ omnium etiam virtutum opera exer-

Quantùm nobis Deipara prodeſſe poſsit ad benè beateq; viuendum.

cuerit, animam habens plenam gratiâ. In omni periculo, inquit, potes ſalutem obtinere ab ipſa Virgine glorioſa; in omni opere virtutis potes eam habere in adiutorium.] Angelos excedit in plenitudine & gratia, nec ſolùm illuminata eſt, ſed etiam illuminatrix, quæ proptereà Soli & Lunæ comparatur, ac totius Trinitatis eſt nobile triclinium, puritate Angelos ipſos excedens, & quæ ſola maledictionem ſuſtulit, & benedictionem portauit, & ianuam Paradyſi aperuit, per quam & Chriſtiani omnes, ſicut per ſtellam maris, ad portum æternæ gloriæ diriguntur; ſicut idem clariſsimè

Alberti Magni teſtimonium de duodecim Mariæ priuilegiis.

tradit. Nihil verò ſit facilius, quàm ex Thomæ præceptore Alberto Magno, qui & ipſe percelebris Germanus, ac Ratisbonenſis antiſtes fuit, ad MARIAM ornandam multa congerere, vt in cuius laudem totum librum ille conſcripſit, eiuſque priuilegia multis proſequitur, quæ duodecim Marianæ coronæ ſtellas appellat. Hanc enim Virginem ſolam à communi illa regula excipi: Omnes peccauerunt in Adam. Hanc præ- Romna. 3. & 5.

Quomodò Maria Virgo virginum, & mater omnium prędicetur.

tereà in quolibet opere ſuo meruiſſe, & ad ſummam puritatem perueniſſe, quæ & Mater fuerit & Virgo, Mater autem Dei, qua gratiâ puræ creaturæ maior nulla conferatur. Hanc inſuper Virginem virginum facit, quia prima ſine præcepto, conſilio & exemplo glorioſum virginitatis munus obtulerit Deo, quin etiam hanc omnium eſſe

Matrem,

matrem, per quam omnia qnodammodò recreata & renouata videantut. Eandem cœli portam eſſe, vt in eius perſona dixerit Augnſtinus: Ianua facta ſnm Filio Dei, illa facta ſum porta, quam vidit In viſione Ezechiel Propheta. Adhæc Reginam hanc dici & eſſe miſericordiæ; ſicut & Eccleſia de illa teſtatur, quæ & ſingularem cum Chriſto patiente coniunctioné habuerit, nnllus vt alius Chriſti paſsionibus magis, & ex amore vehementiore communicâtit. Poſtremò quòd ſola ipſa ſuper choros Angelorum, omnemque puram creaturam fuerit in cœlis exaltata.

Ezech. 44.

Illud in confeſſo eſt, nec à quoquam negari poteſt, Scholaſticos Doctores, quantúmuis multis de rebus inter ſe contendant atq; diſsideant aliquando, tamen in his quæ ad MARIÆ cultum & inuocationem pertinent, omni ex parte conſentienter docere, & vetuſtiorum Eccleſiæ Patrum ſuffragüs aſtipnlari. Docent hoc Dominicani, qui plurimos doctiſsimosque Theologos in ſua familia & pepererunt & conſeruârunt; quique hac in parte ſui principis Dominici, viri profectò ſanctiſsimi, exemplum pulcherrimum probè ſunt imitati. Huius enim tanta in MARIAM erat religio atq; obſeruantia, multos vt homines vtriuſque ſexus ad ſingularem Deiparæ cultum, & frequentem ſalutandi vſum adduxerit, ſeque illi deuotiſsimum tota vitâ demonſtrârit. Nec temerè ſanè gloriantur Dominicani, vt ex illis Theodoricus de Appoldia meminit, quòd inſtitutum ſuum habeant, velut hortum plantatum manu Virginis, quam & reuerenret ac crebrò de more ſalutanr & prædicant. Eiuſdem Theodorici verba ſunt: Huic beatæ Dei genitrici à diuina maieſtate commiſsi ſumus, ſub huius alis protegimur, huius manu benedicimur, huius gratiæ rore perfundimur, huius interceſsione dilatamur, conſeruamur & ſalui efficimur. Hæc eſt, inquit, quæ beatum Dominicum Patrem noſtrum, tãquàm ſeruum fideliſsimum Filio obtulit, ei ſæpe apparuit, illum blanditer allocuta eſt, ei in extremis adfuit.] Quæ oratio ſatis oſtendit, Deiparam pro eo, vt par eſt, à Dominicanis agnoſci, quæ non ſolùm de ipſorum Patre Dominico, ſed etiam de Ordine vniuerſo optimè ſit merita ſemperque mereatur, ſicut & Reginaldus inter primos Dominicanos excellens reipſâ deprehendit. Cùm enim is profeſsione Iure peritus, & eruditione in foro conſpicuus, famáque celebris foret, in morbum grauiſsimum incidit, vt Medici de vita illius actum putarent. Sed enim moribundo adfuit Deipara, opemque præſentem tulit, vt ille non modò ſanitatem ex Improuisò reciperet, ſed etiam omni æſtu improbæ libidinis penitus liberaretur, atque inſignem ſpectatæ pietaris gloriam porrò in noua Dominicanorum familia conſequeretur. Dominicana etiam fuit Margareta, ex illuſtriſsimis regibus Vngariæ nata Virgo, quæ vitæ ſanctitatem multis miraculis comprobauit, in MARIÆ cultu tam feruens ac ſedula, vt quoties Deiparæ ſacram imaginem præteriret, genua flectere, & ſalutationem recitare Angelicam nunquam intermitteret. Quòd ſi ſolennes Virginis feriæ celebrarentur, illa eandem ſalutationem proximis octo diebus vel millies recitabat, ac in ipſa recitatione ſimul humi ſeſe proſternebat. De Reginaldo teſtatur idem quem diximus [a] Theodoricus: Margaretæ pietatẽ [b] Garinus Theologus, cui multi alij ſuffragantur, memoriæ prodidit.

Scholaſtici Doctores magno conſenſu Mariã colendam & inuocandam eſſe teſtantur, & inprimis Dominicani.

S. Dominicus cultor eximius Mariæ Virginis ſimul & prædicator.

Lib. 2. c. 13. de vita Dominici.

Dominicanorũ ordo, velut hortus manu Virginis plantatus & cõſeruatus. Mariam ſibi maximè fauere profitetur.

Quomodò Reginald[9] per Mariam in extremo vitæ periculo fuerit ſubleuatus & reſtitutus.

Margareta Vngara virgo ſancta in Mariæ cultu ſedula.

a Li. 2. de S. Dominico ca. 13.

b In compendio vitę Margaretæ ex aliorum ſcriptorum teſtimoniis collectæ.

Laudat Franciſcum ſuum Bonauentura, & Virum planè Apoſtolicum, diuinaque charitate flagrantem meritò laudat, quòd Matrem Domini noſtri Ieſu Chriſti ineffabili complecteretur amore, vt quæ Dominum maieſtatis fratrem noſtrum effecerit, & per quam ſimus nos miſericordiam conſecuti: In ipſa, inquit, poſt Chriſtum præcipuè fidens, eam ſui ac ſnorum adnocatam conſtitnit, & ad honorem ipſius à feſto Apoſtolorum Petri & Pauli vſqne ad feſtnm Aſſumptionis deuotiſsimè ieiunauit.] Sed Franciſcum ipſum mirificè ſanctum de MARIA loquentem ſiue precantem audiamus: Sancta MARIA virgo, inquit, non eſt tibi ſimilis nata in mundo in mnlieribus: filia & ancilla altiſsimi Regis patris cœleſtis, Mater ſanctiſsima Domini noſtri Ieſu Chriſti: Sponſa Spiritûs ſancti: ora pro nobis cum S. Michaële Archangelo, & omnibus virtutibus cœlornm, & omnibns Sanctis, tuum ſanctiſsimum Filium dilectiſsimum Dominum noſtrum & magiſtrum, Amen.] Et rurſus eandem Deiparam ſic inuocat vir integerrimus: Sancta Dei genitrix dulcis & decora, Regem morti traditum Filium tuum dulciſsimum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum pro nobis exora, vt ipſe per ſuam piiſsimam miſericordiam & clementiam, & virtutem ſanctiſsimæ incarnationis &

In vita S. Franciſci cap. 9.

S. Franciſcus B. Mariam impenſè dilexit & coluit, ſuisque fratrib[9], tanquam aduocatam colendã, commendauit.

Franciſci ad Mariam precatio.

Altera Franciſci ad Mariã precatio.

Mariam vt Patronam colunt multi Ordines Religioſorum.

mortis ipſius acerbiſsimæ nobis indulgeat peccata noſtra Amen.] Poſſem & de Ciſtertienſibus, & de Carthuſianis, & de Carmelitanis, aliiſq; plnribus ab Eccleſia probatis piorum Ordinibus dicere, qui iude ab initio MARIAM ſingularem & perpetuam ſibi ſuique inſtituti hominibus vel patronam vel aduocatam peculiariter delegerunt, & illam ex more perpetuo ſæpè multumque venerantur, ac laudes illi frequentes & horarias preces exoluunt. Verùm hæc longiùs perſequi non adeò neceſſarium arbitramur, ne, ſi diutiùs in his hæreamus, ad vetuſtiora teſtimonia & exempla, quæ à plæriſque magis deſiderantur, tardiùs perueniamus.

Cur multa huius ætatis teſtimonia & exempla prætereantur.

Teſtimonium Guilhelmi Pariſienſis, Mariã mirificè cõmendantis.

In ſ. Rethorica diuina cap. 18.

Dicam tamen de Guilhelmo Epiſcopo Pariſienſi, Theologo quidem ætate ſua excellente, qui non vno in loco præclarè MARIAM extollit, nobiſq; ſtudioſè commendat. An falsè, inquit, & inaniter vocat te omnis Eccleſia Sanctorum aduocatam ſuam & miſerorum refugium? Abſit à Matre Dei, quæ fontem pietatis toti mundo peperit, vt cuiquam miſerorum ſuæ miſericordiæ ſubuentionem vnquam deneget. Innumeris exemplis magnificorum operum miſericordiæ tuæ, quæ operata es erga peccatores miſerrimos, docuiſti nos & perſuaſiſti de tua miſericordia confidere, de tua pietate ſperare, & in omnibus neceſsitatibus noſtris ſub alis tuę protectionis fiducialiter confugere.] Et paulò pòſt: Quia ergo ſuper omnes homines & Angelos diligis gloriam benedicti Filij tui, quæ indubitanter maxima eſt ei ex ſaluatione perditorum, maximè placet tibi procurare illam. Hoc eſt autem impetrare peccantibus gratiam ipſius his, qui vitiis & peccatis ſuis offenſi ſunt illi. Nulla creatura & tot, & tanta, & talia impetrare poſſet apud benedictum Filium tuum miſeris, quãtùm tu apud ipſum impetras eiſdem. In quo procul dubiò non tanquam ancillam ſuam, quæ indubitanter es, ſed tanquam Matrem veriſsimam te honorat.] Tùm alio in loco grauiter affirmat: Illius benedictæ ſemperque venerandæ Matris blaſphemię, omni gladio & igne, omnibus ſtudiis & viribus exterminandæ & vindicandæ ſunt. Vę illi, quicunque ſit, qui ignorat Dei Matrem in eo amore & honore apud benedictiſsimum Filium ſuum eſſe, vt honorantes eam honoret, & inhonorantes digna animaduerſione puniat. Non præſumat aliquis Deum vel Dei Filium ſe poſſe habere propitium & beneuolum, qui benedictam Matrem ſuam offenſam vel aduerſariam habuerit.

Maria verè ab omni Eccleſia dicitur hominũ aduocata, & refugium miſerorum.

Maria inprimis procurat ſalutẽ peccatorũ apud Deum, & impetrat: in quo ipſa maximè à Deo honoratur.

In Mariam blaſphemi grauiter caſtigãdi, & illam honorantes viciſsim honorantur.

Cap. 38. in Rhetorica diuina.

Deum habere non poteſt propitiũ, ſi cui malè cũ matre Dei conuenit.

Innocentium Pont. Maxim. ſimulque Theologum doctiſsimum, ſub quo magna Synodus Lateranenſis celebrata fuit, ſilentio præterire non debeo, quoniam & ille de noſtra Virgine hoc modo concionatur: Cum aurora ſit finis noctis & origo diei, meritò per auroram deſignatur Virgo MARIA: quę finis damnationis, & origo ſalutis fuit: finis vitiorum & origo virtutum. Oportebat enim, vt, ſicut per fœminã mors intrauit in Orbem, ita per fœminam vita rediret in Orbẽ. Et ideo quod damnauit Eua, ſaluauit MARIA, vt vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret.] Et iterum: Qui iacet in nocte culpę, reſpiciat lunam, deprecetur MARIAM, vt ipſa per Filium cor eius ad compunctionem illuſtret. Quis enim de nocte inuocauit eam, & non eſt exauditus ab ea? Ipſa eſt mater pulchræ dilectionis & ſanctæ ſpei. Qui verò ad diluculum pœnitentiæ ſurgit, reſpiciat auroram, deprecetur MARIAM, vt ipſa per Filium cor eius ad ſatisfactionem illuminet. Quis enim deuotè inuocauit eam, & non eſt exauditus ab ea?] Nec multò pòſt: Quicunq; ſentit impugnationem ab hoſtibus, vel à mundo, vel à carne, vel à Dæmone, reſpiciat caſtrorum aciem ordinatam, deprecetur MARIÃM, vt ipſa per Filium mittat auxilium de ſancto, & de Sion tueatur.] Extat hymnus eiuſdem Innocentij cum hac perſpicua inuocatione:

Teſtimonium Innocentij Põt. in Mariæ commendationem.

Serm. 2. in feſto Aſſumptionis Mariæ.

Ad Mariam inuocandam hortatur Innocentius, & fructum inuocationis oſtendit.

Hymnus Innocentij ad Mariã inuocandã editus.

Rythmica eiuſdem Innocentij ad Mariam precatio.

Aue mundi ſpes, MARIA,
Aue mitis, aue pia,
Aue charitate plena.
Virgo dulcis & ſerena,
Sancta parens Ieſu Chriſti,
Electa ſola fuiſti

Eſſe

Eſſe Mater ſine viro
Et lactare modo miro.
Angelorum imperatrix,
Peccatorum conſolatrix,
Conſolare me lugentem,
In peccatis iam fœtentem.
Precor te Regina cæli
Me habeto excuſatum
Apud Chriſtum tuum Natum.

Succinctior illa eſt precatio, quam idem quoque Innocentius condidit, & Eccleſiæ nonnullæ ſequuntur: Interueniat pro nobis, quæſumus, Domine Ieſu Chriſte, apud tuam clementiam glorioſiſsima Virgo MARIA, digniſsima Mater tua, cuius ſanctiſsimam animam, in hora paſsionis & mortis tuæ, doloris gladius pertranſiuit.

Mariæ cultum Græcis hoc tempore vſitatũ fuiſſe, à Græcis probari ſcriptoribus per exempla Imperatorum.

In operis ſui dedicatiõe.

Hûc prætereà pertinent, Nicephorus Calliſtus, & Nicephorus Gregoras, qui ambo Græci ſcriptores, paucis ab hinc annis Latinè verſi prodierunt, ac noſtræ quidem Virginis cultũ ſuo ſæculo apud Græcos ſolennem vſitatumq́; fuiſſe, non obſcurè declarant. Prior egregiè laudat Emmanuelem Palæologum Imperatorẽ, qui Dei genitricis Ædem venuſtiſsimam, & quaſi cum cœleſti pulchritudine certantem excitauerit; nimirùm, ad priorum Conſtantini Magni & Leonis Magni Cęſarum imitationem.

Lib. 15. Eccleſ. hiſt. ca. 34.

Ibidẽ ca. 26.

Mariæ veſtis reuerenter habita Cõſtantinopoli.

Narrat prætereà de ſacra Deiparæ veſte, quæ in arca ſacra Conſtantinopoli reuerenter admodùm & integrè ſeruaretur; appellat illam inuictum perpetuumq́ue vrbis præſidium, varios inde morbos diſpulſos, & præclara miracula extitiſſe. Quinetiã librum integrum ſe ſcripſiſſe aſſerit de miraculis, quæ in templo Virginis Matris ad Fontem dicto, & à plurimis honorato perpetrabantur.

Lib. 15. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 25.

A Maria quiduis obtineri poſſe, quod rectè petitur.

Affirmat, nihil eſſe prorſus quod Virgini Matri aduerſetur, quodq́ue non continuò eius poteſtati cedat, etiamſi Dæmon ſit aut morbus immedicabilis; nihil non illam eſſe facturam, dummodò rectè pieq́ue ſit petitum. Poſtremò in precatione confeſſoria, quam ad omnium conditorẽ Deum facit, & Alardus Amſtelrodamus interpretatur, in fine adiicit: Hoc mihi annuas velim primùm patrocinio Deiparæ Virginis & Matris MARIÆ.] Gregoras verò de ſeniore Andronico Imperatore ſcribit, quòd cùm Bizantium à Iuniore occupatum, illumq́ue vitæ ſuæ inſidiantem cerneret, ad ſacram imaginem Dei genitricis Hodegetriæ confugerit, & humi proſtratus, ardenter cum lachrymis, ne periclitantẽ ſe deſereret, fuerit obteſtatus. Statimq́; ſubiungit verba ſequentia: Exaudiuit preces eius, & feſtinum tulit auxilium, quæ quiduis poteſt caſtiſsima Dei Genitrix.] Et poſteà de iuniore Andronico refert, qui ſæuitiâ & irâ omni depoſita, primumq́; venerabili Dei Genitricis imagine, vt decet, adorata, auum quem diximus, comiter abduxerit, & abductum amplexus fuerit, blandisq́; verbis recreârit.

Mariæ imago admodũ honorata, ab ipſis etiã Imperatoribus Conſtantinopolitanis.

Andronicus vterq; Imperator quomodò in extremo vitæ periculo ſe Marię deuotũ eſſe monſtrârit.

Præterea cùm idem iunior Andronicus totum biduũ mortuus iaceret, ac tertio die velut è profundo ſomno nonnihil experrectus eſſet, diuinum laticem caſtiſsimæ Dei genitricis Pegæ poſtulauit: quo ſtatim allato & capiti affuſo, non modò recreatus eſt, ſed etiam priſtinã valetudinem recuperauit. Senior verò, cùm iam ſibi mortem inſtare animaduerteret, ac propter intempeſtam noctem neminem reperiret, qui ſibi diuina myſteria impertiretur, pro ſalute animæ ſuæ cum multis lachrymis & genuflexionibus Deo ſupplicauit, ac deinde ſacram Dei genitricis imaginem, quam in ſinu geſtabat, loco diuinorum myſteriorum in os inſeruit; ſicut idem Gregoras luculenter affirmat. Quod Andronici factum ſic accipi par eſt, vt quum videret, ſe temporis anguſtiâ prohiberi, quò minùs ſacroſancto Euchariſtiæ viatico muniri poſſet, adhibita Virginis imagine teſtari voluerit, ſe benè quidem ſperare tùm de Chriſti benignitate, tùm de Matris eius interceſsione, quæ ſuis nimirùm precibus apud Deum compenſaret, quod ipſe, vel inuitus, Sacramenti ſumptione præſtare iam minimè poſſet.

Teſtimoniũ Nicetæ Choniatis, de Marię imagine publicè honorata.

Narrat & Nicetas Choniates, quanta fuerit imaginis Dei genitricis veneratio in publica proceſsione Conſtantino-

tinopoli, Imperatore Emmanuele Comneno & proceribus omnibus per vrbẽ ponè ſequentibus, proptereà quòd læta victoria de Pannoniis eſſet reportata. Græcus etiã fuit Euthymius Zagabonus, qui ab Alexio Imperatore iuſſus præclara ſcripſit, & Mariam his titulis ornauit; quòd ſit quauis re creata & viſibili ſuperior, pura, impolluta, intacta Patris, ab omni reprehẽſione aliena, pulcherrima ſponſa, in omnibus glorioſa & benedicta, in bonitate & benignitate incomparabilis, & demùm coronis Prophetarum. Sub alis eius interceſsionis, inquit, ſine impedimento ex corde clamemus: Ne aſsiduas noſtras preces repudies, ô intemerata. Magnam enim vim habet, ô laudatiſsima, precatio Matris ad Filij conciliandam beneuolentiam, vt credimus.] Ac iterum: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam. Vides enim, vides ante pedes pulcherrimæ capſæ tuæ nos omnes tuum poſtulare auxilium, expectantes tuam defenſionem, tuum in omnibus inuocantes patrocinium. Itaque vt dum hîc quidem manemus, nos protegas, ſupplicamus: rurſus autem, vt quũ excedemus, in ædibus ſemper viuentibus & luminoſis habitemus, obſecramus. Contrà autem nobis parcat tuus Filius & Deus perennibus tuis orationibus. Nihil enim eſt quod tibi ſit impedimento, ô impolluta Domina.] Nec dubium eſt, quum in tota Græcia, tùm in metropoli, & regia, beata, fortunata, magna vrbe, nouaque Roma, vt Manaſſes loquitur, Conſtantinopoli, Deiparæ Virginis templa & feſta, ſicut & alia Chriſtiana ſacra, tantiſper integra inuiolataq; permanſiſſe, donec eandem vrbem & Græciam vniuerſam nouus Attila, immaniſsimus nempè Turca (ô lugendam nobis vſque iacturam) ſub Nicolao quinto Pont. & Friderico tertio Cæſare, tandem oppreſsit, ac perfidiæ ſuæ Mahometanæ ſubiecit.

Euthymij Zagaboni Mariæ dignitatẽ aſtruentis teſtimoniũ.

In encomio Deiparæ, in die Dedicationis Templi.

Matris Mariæ ad Filium interceſſio efficax, quam & Euthymius petit.

Mariæ cultus & inuocatio ad hec tempora vſq; durauit Cõſtantinopoli.

In annalibus.

Anno Chriſti, 1453.

Quid multis? in Mariæ cultu retinendo eadem prorſus conſeſsio & conſuetudo in Græca & Latina Eccleſia hoc uigebat ſæculo, ipſis maximè Principibus, omni ſexu & ætate, magnis & paruis in eum publicum ritum conſpirantibus, quo etiamnũ Dei Matrem inuocamus, eius imagines veneramur, & ferias eiuſdem præcipuas celebramus, templaque honoramus, & miracula prædicamus. Hinc Fridericus tertius Princeps Auſtriacus, & Rom. Imperator, Feſtum aſſumptæ in cœlum Virginis religiosè admodùm venerabatur, vt omni ferè cibo & vino in profeſto abſtineret, idemque fundator Multorum monaſteriorum fuit, quæ cenſibus etiam annuis liberaliter dotare curauit. Eius verò Mater Cimburga Maſſouiæ Duciſſa, tàm erat cultui diuino dedita, vt ieiuniis & orationibus maceraret corpus, & de more loca ſancta religioſiſsimè inuiſeret, ideoq; ſub mortem etiam Cellas MARIÆ, vt Auſtriaci vocant, religionis ergô petiuit. Tùm Albertus quartus, qui & ipſe Auſtriæ Princeps fuit, MARIAM coluit reuerenter, Chriſtianæ religioni & Eccleſiaſticis cęremonijs adeò deditus, vt in Sanctorum templis vnà cum Sacerdotibus pſallerę & cantare, ſolenniaque ſacra quàm deuotiſsimè celebrare non erubeſceret, vt verbis vtar Cuſpiniani. Carolus verò quartus cordatiſsimus Princeps, quum Imperium adminiſtraret, inter alia, quæ ſuis Bohemis veræ pietatis documenta reliquit, non pauca collegia Canonicorum & Monaſteria fundauit, & in honorem ſanctiſsimæ Virginis Collegiatã Eccleſiam erexit, magnificeque dotauit, quam ſua etiam ætate in villa Terentij Parmenſis agri extitiſſe ſcripſit Æneas Siluius. Certè Henricus eius nominis ſeptimus Imperator, non minùs religione conſpicuus, quàm armis ſtrenuus, beatiſsimam Virginem adeò in honore habuit, vt circa diem illam, qua in cœlum ab Angelis aſſumpta celebratur, negotia omnia forenſia intermitteret, rebusque duntaxat diuinis operam dare ſoleret. Nam & ſæpè totas noctes ante imaginem Crucifixi, quam ſemper circumferebat, orando & peccata deflendo conſumpſit, nec ſolùm in ſummis quibusque feriis, ſed ferè quotidie tandem ſacram ſumpſit Euchariſtiam, vt ex eodem Cuſpiniano intelligi poteſt.

Germanos etiã Principes in Mariæ cultu, vſque ad Friderici primũ perſeueraſſe.

Friderici Imperatoris & vxoris erga Deiparam pietas ſingularis.

Principum Auſtriacorum erga Mariã deuotio ſingularis.

In vita Alberti quarti.

Lib. de Bohemorum origine.

Quid quòd Ludouicus Francorum Rex, eius nominis vndecimus, non contentus inſtituto veteri, quo ad pulſum campanæ, homines ſacroſanctam Virginem Angelica oratione veſperi ſalutare conſueuerunt, etiam horâ meridiana id fieri voluit, publicæ pacis obtinendæ cauſâ, vt Ganguinus aſſeuerat. Huius Ludouici æqualis erat Pius ſecundus Pont. idemque vnà cum Sixto quarto in Virgine colenda valdè ſtudio-

Ludouicus Francorum Rex meridiano tempore pulſare cãpanã iubet ad Virginẽ ſalutandã. Pius II. & Sixtus IIII. Põt. in colẽ. Deiparæ ſeduli.

Lib. 10. de rebus Francorum.

In extrauaganti cap. 1. de Reliquiis

ſtudioſus, & hoc quidem feſtum Conceptionis diuæ Virginis, & quæ ad diuini officij cum hoc feſto couiuncti rationem pertinent, publicè confirmante. Incurrunt etiam hæc tempora, quæ ante Fridericum primum ſupputantur, Scheyrenſes Domini & Comites, tàm inſigni olim uobilitate commendari, vt ex illis Bauariæ Duces complures extiterint: tãta verò pietatis laude cumulari, vt ſuum præcipuũ caſtrum in Scheyeteuſe monaſterium, quod etiamnum apud Bauaros extat, taudem conuerteriut, ſuæque familiæ perpetuam illic delegerint ſepulturam. Cùm euim in vnum locum conueniſſent, ſicut Tritemius indicat, quibus in Scheyereuſe caſtrum ius comperebat, multi autem hæredes ſupererant, hi ſuo iuri ſponte ceſſerunt, & quicquid hoc bonorum eſſet, beatæ ſemper Virgini promptè obtulerunt atque conſecrârunt, illo vno duutaxat excepto, quem infęlicem Ducem Arnoldum vocant, qui, quum Dœmonem ſibi familiarem haberet, illique ſuam partem deuouere mallet, hoc demùm præmij couſecutus eſt, vt ſoſpes à Dæmone abreptus, ac prorſus è medio ſublatus, & in lacum monaſterio vicinum miſerè randem proiectus eſſe ſcribatur. Quòd ſi tanta religionis curâ ſummos Priucipes, publicis licet negotiis impeditos, occupauit. quid minus alios affectu pietatis uou diſsimiles, & otio ſancto magìs abundantes, iu Virgine colenda feciſſe puremus? præſertim cùm plærique honeſtis diſciplinis & variis linguis exculti, magnique nominis habiti Scriprores, publicam hanc veneratiouē egregiè conſtabilirent. Ex his uon vulgares illius Eccleſiæ ciues fuerunt, vt reliquos omittam, Ioulanus Pontauus, Baptiſta Mantuanus, Petrus Crinitus, Ioaunes Picus, Angelus Politianus, Hermolaus Barbarus, Rodolphus Agricola, Autonius Sabellicus, Marſilius Ficinus, Theodorus Gaza, Georgius Trapezuntius, Frauciſcus Petratcha, Emmanuel Chryſoloras, non illi quidem Theologi, ſed rerum ſacrarum pij in Eccleſia obſeruarores, auitæque religionis fidi cuſtodes, qui ſuam de colenda Virgine fidem multis ſunt argumentis ſæpè teſtati. Extat Franciſci Petrarchæ Pæan Virgini Matri Italicè ſcriptus, & à Philippo Beroaldo Latiuè verſus, ex quo pauca duntaxat carmina repetemus.

Suprà loco citato.

Vide Tritemii de origine gentis Principumque Bauarorum.

Comites Scheyrenſes Caſtrum ſuũ Deiparæ offerunt, vt ex eo monaſteriũ efficiatur.

Nõ modò Principes, ſed & alij in colenda Virgine vnà cũ doctis illius ætatis ſtudioſi fuêre.

Carmen Franciſci Petrarchæ in laudem Deiparæ.

Virgo decens, quam Sol veſtit, ſtellæque coronant,
Cuius forma fuit ſummo tam grata Tonanti,
Vt tua condiderit ſanctam intra viſcera lucem,
Tu clypeus miſeris firmus mortalibus vna es,
Ictus fortunæ contra mortiſque cruentos;
Tu ſola ex omni numero turbaque piarum
Deligeris, luctus Euæ quæ in gaudia vertas.
Effice (namque potes) vt me tua ſancta propago
Comiter excipiat refouens.

CAPVT VIGESIMVM OCTAVVM.

In cultu Deiparæ Virginis retinendo & exercendo magnum Veterum fuiſſe conſenſum, qui à Friderico primo vſque ad Ottonem Magnum, Chriſtianum Orbem conſtituerunt.

AT

AT fortaſsis hæc fides & religio de MARIÆ cultu tum ſolùm viguit, quū Friderici rerum potirentur, ſuperiore autem & proxima ætate ſuum vigorem amiſit. Minimè verò, cùm præcedens Eccleſia, ſicut oſtendemus, ad Ottonem vſque Magnum, qui Magdeburgenſem inter alias fundauit, Eccleſiam, mordicùs eandem religionem atque conſuetudinem retinuerit, probanerit atque confirmârit.

S. Bernardi præſtātia & teſtimonii de Virgine ante Fridericū I. publicè honorata, quā ille inprimis coluit.

Florebat ſub Lothario ſecundo, & Conrado tertio Bernardus Clareuallenſis, vir in Gallia, Germania, Italiaq; percelebris, quem omnes non ſolùm ob doctrinam diuinitùs inſpiratam, ſed etiam propter vitæ ſanctimoniam, clariſsimis ſæpè miraculis demonſtratā, meritò ſuſpicerent ac reuererentur, quo vno meliùs nec ſcripſit, nec vixit quiſquam in vniuerſo cætu Monachorum, ſi Lutheri quidem calculum admittamus. Nobis verò Petri Cluniacenſis ſuffragium eſt charius, qui eundem Bernardum fortem ac ſplendidam monaſtici ordinis, adeoque totius Eccleſiæ Dei columnam appellat.

In enarrat. 7. ca. Matth. Epiſt. 8.

Quis verò vel ſæpiùs, vel apertiùs, atque hic ipſe Bernardus, de MARIÆ laude & cultu concionatur? quis eam libentiùs ac diligentiùs vel tunc coluit, vel nunc etiam colendam eſſe contendit? Vocat illam Reginam noſtram, Reginam cœlorum, noſtram aduocatam & mediatricem, maris ſtellam, vitæ genitricem, inuentricem gratiæ, Dominam mundi, Reginam cœli, parentum reparatricem, poſterorum viuificatricem, in qua & Angeli lætitiam, & iuſti gratiam, & & peccatores veniam perpetuò reperiant.]

Virginis Mariæ iuxta Bernardū Epitheta.

Serm. 1. de Aſſum. Virginis. Et ſer. 3. de Aduētu Dñi. Et ſerm. 2. in die Pentecoſt. Et ſer. de eiuſdem Natiuitate.

Sed iam Doctorem mellifluum de noſtra Virgine diſſerentem, quæſo, audiamus: ‡ Virgo Regia, inquit, falſo non eget honore, ueris cumulata honorum titulis, infulis dignitatum. Honora ſanè integritatem carnis, vitæ ſanctitatem. Mirare fæcunditatem in Virgine, prolem venerare diuinam. Extolle neſcientem, vel in concipiendo concupiſcentiā, vel in pariendo dolorem. Prædica renerendam Angelis, deſideratam Gentibus, Patriarchis Prophetiſque præcognitam, electam ex omnibus. Magnifica gratiæ inuentricem, mediatricem ſalutis, reſtauratricem ſæculorum. Exalta denique exaltatam ſuper choros Angelorum ad cœleſtia regna. Hæc mihi de illa cantat Eccleſia, & me eadem docuit decantare.]

Quænā in Maria nobis ſuſpicienda & prædicanda ſint.

‡ In Epiſt. 174. ad Canonicos Lugdunenſes.

Tùm alio loco de MARIA hæc mirifica profert: Ad illam ſicut ad medium, ſicut ad arcam Dei, ſicut ad rerum cauſam, ſicut ad negotium ſæculorū reſpiciunt & qui in cœlo habitant, & qui in inferno, & qui nos præceſſerunt, & nos qui ſumus, & qui ſequentur, & nāti natorum, & qui naſcentur ab illis. Illi qui ſunt in cœlo, vt reſarciantur: & qui in inferno, vt eripiantur: qui præceſſetuut, vt Prophetæ fideles inueniantur: qui ſequūtur, vt glorificentur. Eò beatam te dicunt omnes generationes, Genitrix Dei, Domina mundi, Regina cœli, quæ omnibus generationibus vitam & gloriam genuiſti. In te enim Angeli lætitiam, iuſti gratiam, peccatores veniam inuenerunt in æternum. Meritò in te reſpiciunt oculi totius creaturæ; quia in te, & per te, & de te benigna manus omnipotentis quicquid creauerat, recreauit.]

Serm. 2. de die Pentecoſtes.

Ad Mariā & pteritos & præſentes & futuros, imò & creaturas oēs in cęlo & terra meritò reſpicere.

Luc. 1.

Ac ne dubitet quiſquam, quòd idem Bernardus hanc ſacram Virginem inuocârit, ac inuocare docuerit, ſequenti oratione ſatis ſeipſum explicat: Domina noſtra, inquit, Mediatrix noſtra, Aduocata noſtra, tuo Filio nos reconcilia, tuo Filio nos commenda, tuo nos Filio repræſenta. Fac, ô benedicta, per gratiam quam inueniſti, per prærogatiuam quam meruiſti, per miſericordiam quam peperiſti: vt qui te mediante fieri dignatus eſt particeps infirmitatis & miſeriæ noſtræ, te quoque intercedente participes faciat nos gloriæ & beatitudinis ſuæ.]

Serm. 1. in aduen. Dñi.

Oratio Bernardi ad Deiparā, tanq̄ ad Dominā, mediatricem & aduocatam mortalium.

Hom. 2. de beata Virgine.

Et rurſus: Si inſurgant venti tentationum, ſi incurras ſcopulos tribulationum, reſpice ſtellam, voca MARIAM: In periculis, in anguſtiis, in rebus dubiis MARIAM cogita, MARIAM inuoca. Non recedat ab ore, non recedat à corde: & vt impetres eius orationis ſuffragium, non deſeras conuerſationis exemplum.]

Et oratio Mariæ petēta & exemplum eius imitandum.

Ac iterum: Sileat miſericordiam tuam, Virgo beata, ſi quis eſt, qui inuocatam eam in neceſsitatibus ſibi meminerit defuiſſe.]

Serm. 4. de Aſſum. Virginis.

Neque ſuo tantùm, ſed & aliorum nomine MARIAM Bernardus inuocare ſolebat, vt idcircò dixerit aliquando: Quoties mihi neceſſe eſt, fratres, poſt lachrymoſas querimonias veſtras exorare Matrem miſericordiæ, vt ſuggerat benigniſsimo Filio, quoniam vinum non habeatis.

Bernardus nō p ſe tantùm, ſed p aliis etiā ſolitus inuocare Virginem.

Serm. 2. in Domini. I. poſt octa. Epiphaniæ.

Quid multa? Bernardus has duas nobis regulas pulchrè tradit: Quod vel paucis mortalium cōſtat fuiſſe collatum, fas certè non eſt ſuſpicari tantæ Virgini eſſe negatum, per quam omnis mortalitas emerſit ad vitam.] Quicquid autē illud eſt quod offerre paras, MARIÆ commen-

Epiſt. 174. ad Canoni. Lugdunen. & ſerm. de Natiuit. Mariæ.

mendare memẽto, vt eodem alueo ad largitorem gratiæ, gratia redeat quo influxit.] Addit poſteà: Totis ergo medullis cordium, totis præcordiorum affectibus & votis omnibus MARIAM hanc veneremur, quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per MARIAM. Aduocatam habere vis ad Chriſtum? Ad MARIAM recurre: exaudietur & ipſa pro reuerentia ſua: Exaudiet vtique Matrem Filius, & exaudiet Filium Pater. Filioli hæc peccatorum ſcala, hæc mea maxima fiducia eſt, hæc tota ratio ſpei meę.] Hæc pauca è multis ſummatim excerpere viſum eſt, quæ Bernardum cultorem Deiparæ Virginis maximum fuiſſe ſatis declarant, quique, cùm apud Nouatores magnam ſæpè habeat authoritatem, & reuerà cœleſti magis quàm humana doctrinâ ſit præditus, mirũ ſanè, cur apud eoſdem non tantùm valeat, vt ipſius in cultu Virginis approbando doctrinam & exemplum, aliqua ſaltem ex parte ſequantur.

Maria cunctis valdè venerãda, & honoranda & aduocata, iuxta Bernardum.

Nouatores in plæriſq; Bernardo credunt, circa Virginis cultũ non credunt.

Bernardo dignus diſcipulus fuit Guarricus, ſuumq; magiſtrum pietate ac eruditione in eo etiam refert, quòd MARIÆ cultum & inuocationẽ præclarè commendet. Nam & naturalem quandam pietatem fidei hoc filiis dictare aſſerit, vt illi ad inuocationem nominis MARIÆ primò vel maximè refugiant in omnibus neceſsitatibus, & periculis, tanquàm paruuli ad ſinum Matris. Et nunc, inquit, habitamus in adiutorio Matris Altiſsimi, in protectione ipſius commoramur, tanquàm ſub vmbra alarum eius: & poſtmodùm in conſortio gloriæ ipſius, tanquàm in ſinu ipſius confouebimur. Tunc erit vox vna lætantium & aggratulantium Matri; ſicut lætantium omnium noſtrûm habitatio eſt in te, ſancta Dei Genitrix. Nullatenus autem credideris maioris eſſe fœlicitatis & gloriæ habitare in ſinu Abrahæ, quàm in ſinu MARIÆ, quum thronum ſuum in ea poſuerit Rex Iſraël.] Ac deinde: Non immeritò creditur, ſine iniuria, vel inuidia cæterarum ſedium, quoddam eſſe ſpeciale Regis ſolium excelſum & eleuatum ſuper gloriam omnium, MARIAM dico exaltatam ſuper choros Angelorum, vt nihil contempletur ſupra ſe Mater, niſi Filium ſolum, nihil miretur ſupra ſe Regina, niſi Regem ſolum, nihil veneretur ſupra ſe mediatrix noſtra, niſi Mediatorem ſolum; cui nos ipſa precibus ſuis conciliet, commendet, & repræſentet vnico Filio ſuo Ieſu Chriſto.] Quarè hoc modo etiam illam inuocat: Sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ ſuæ, ita familia hæc famelica de te præſtolatur alimoniam vitæ. Per te fructum vitæ communicauimus in menſa præſentium Sacramentorum: Per te eundem fructum vitæ communicemus in menſa perennium gaudiorum, Ieſum benedictum fructum ventris tui.] Sed & æqualis Bernardi erat Petrus Cluniacenſis, quem venerabilem non temerè hactenus vocant, homo magnus, & in magnis occupatus, vt à Bernardo dicitur, qui ſic MARIAM inuocauit: Adeſto & tu beatiſsima Virgo, Mater eiuſdem Saluatoris & Redemptoris noſtri, & præ omnibus poſt ipſum in te ſpeciahiùs confidentes, ab expectatione ſua nullatenus confundi permittas.] Nec multò vetuſtior fuit Rupertus Tuitienſis, celebris & ipſe ſcriptor, Abbas ſcientiâ & ſanctitate clariſsimus, meritoque MARIÆ cultor inſignis, quoniam per orationes inſtantiſsimas, vt Tritemij verbis vtar, à Matre gratiæ Virgine Maria ſcientiam ſcripturarum, quam ingenium negauerat, poſtulauit, tantamq; in omni ſcriptura ſcientiam conſecutus eſt, vt ſimilem ſuo tempore non habuerit. Appellat eandem myrrhæ & thuris montem, ſpeculum humilitatis, maximam portarum cœli, quas Dominus, vt manna plueret, nobis aperuit, ſalutare templum Domini, ſacrarium Spiritus ſancti, thalamũ ſanctitatis, triclinium diuini conſilij, Magiſtrorum, hoc eſt, Apoſtolorum magiſtram, nec modò Chriſti, ſed & omnium diſcipulorũ Chriſti Matrem, ac Reginam cœlorũ. O Domina, inquit, Dei genitrix Maria, & incorrupta Mater Verbi æterni, Dei & hominis Ieſu Chriſti, non meis, ſed tuis armatus meritis, cum iſto viro, ſcilicet verbo Dei, luctari cupio.] Ac iterum: O beata MARIA, mons montium, Virgo virginum; ſancta Sanctorum, ad omnes quidem conuertimur (Sanctos) ſed ad te præcipuè præ cæteris oculos noſtros leuamus, tuum præ omnibus auxilium ſuſpiramus.] Longum eſſet reliqua percenſere, quę alij æquales ferè ſcriptores Hugo & Richardus Victorinus, Petrus Lombardus, Honorius Auguſtodunẽſis, Bruno Carthuſianus, MARIAM egregiè celebrantes ac piè ſimul inuocantes, memoriæ prodiderunt.

Serm. 1. de feſto Aſſumptionis Mariæ.

Guarrici teſtimoniũ de Mariæ cultu & inuocatione, quum illa ſit Mater, ad quã filij Dei confugiant.

Maius eſt, in Mariæ ſinu, quàm Abrahæ habitare.

Mariæ thronus et gloria in cęlo incõparabilis atq; ſingularis, vt qui ſolus Deo ſit ꝓpinquior.

Serm. 4. de Aſſum. Mariæ.

Quò Guarricus Mariam inuocet.

Petri Cluniacẽſis de Maria teſtimonium, quę eandem inuocauit.

Lib. 1. Epiſtol. 2.

Quàm præclarè Rupertus Tuitienſis de Maria loquatur, eamq; coluerit.

In libr. de monaſterio Hirſaugiẽſi.

Lib. de diuinis officiis, & in Euãge. Ioannis, et prætereà in lib. Cantic.

In Prolog. ſup Cãtica.

Libr. 7. in Cantica.

Catholici ad oẽs Sanctos, ſed ad Mariam præcipuè ſuos oculos leuãt eiusq; auxilium petunt.

Extant Euangelici commentarij Zachariæ Epiſcopi Chryſopolitani, qui hæc attigit tempora: in fine autem Operis eiuſmodi adiecta reperiuntur: Dignum & omnibus

In ſerm. de Aſſumpt. Virginis.

Zachariæ Chryſopolitani teſti-

monium de Maria meritò veneranda & inuocanda.

bus modis conueniens erat, vt omnia ſubiicerentur ſub pedibus eius, quæ omnium genuerat Creatorem. Dignum erat, vt Domina eſſet Angelorũ, quæ digna fuerat eſſe Mater Domini Angelorum. Dignum erat, vt Angelica puritas illi ſubderetur in cœlis, cui totã ſe infuderat diuina puritas in terris. Dignum erat, vt ampliùs Matrem ſuam honoraret, quàm miniſtros, ipſe qui dixerat: Honora patrem tuum & matrem, vt ſis longæuus ſuper terram. Dignum erat, vt familiariùs hanc amaret, copioſiùs remuneraret, quæ ſingulariùs atque ardentiùs omni rationali creaturâ ipſum dilexerat.] Ac iterum poſteà: Currimus, ô MARIA, poſt te, in ſuauitatem vnguentorum tuorum, adiuua currentes, trahe laſſos, ſubleua lapſos, vt introëamus & nos tecum. Quaſi therebinthus extendiſti ramos tuos ſuper latitudinem terræ, & ecce confugimus ad te, vt ſis nobis in vmbraculum diei ab æſtu, & in ſecuritatem, & in abſconſionem à turbine & pluuia.] Tandemque concludens: Itaque dilectiſsimi, ait, in ea tàm potenti, tàm pia, & tàm fideli Aduocata noſtra toto corde gaudeamus: quæ nulli dignè poſtulanti auxilium negat, & pro nullo apud Filium fruſtrà interpellat. Gaudeamus, inquam, in illa, & dignis obſequiis, dignis laudibus cum illis ſacris Angelorum legionibus eam veneremur, ac vultum eius deprecemur cum omnibus diuitibus cœli.] Neque ſpernendum eſt Fulberti Carnotenſis Epiſcopi teſtimonium, vtpote viri literarum ſcientiâ & prophetiæ dono, ſanctitateque præſtantis, vt vel inuiti fatentur Centuriatores; quos tamen haud pudet hac labe virum eximium aſpergere, vt inſignem illum idololatram vocent, vtpote quem MARIÆ plus æquo ſtudioſum fuiſſe confingunt. Tantopere illos vrit, quòd autor ille verè Catholicus de MARIÆ laudibus librum proprium ſcripſit, varia cantica compoſuit, in eius honorem templum à fundamentis eductum mirè lapideo tabulato conſtruxit, ac demùm ægrotus ſingularem à Virgine ſibi apparente conſolationem accepit; vt Vincentius aliique notârunt. Multis ac eximiis præconiis ille MARIAM exornat, quæ adeò piis placuerũt, vt eius verba in ſolennem Eccleſiæ vſum tranſierint, ac multis iam ſeculis non minùs trita quàm probata ſint; licet à quibuſdam etiam Auguſtino attribuantur. Sic autem inter cætera ille Mariam reuerenter affatur: Quas ergo tibi laudes fragilitas humani generis perſoluat, quæ ſolo tuo commercio recuperandi aditum inuenit? Accipe itaque quaſcunq; exiles, quaſcunque meritis tuis impares gratiarum actiones, & cũ ſuſceperis vota, culpas noſtras orando excuſa. Accipe quod offerimus, impetra quod rogamus, excuſa quod timemus; qui nec potiorẽ meritis inuenimus, quàm te, ad placandam iram Iudicis, quę meruiſti eſſe Mater Redemptoris & Iudicis. Succurre ergo miſeris, iuua puſillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni ꝓ Clero, intercede pro Monachorum Choro, exora pro deuoto fœmineo ſexu; ſentiát omnes tuum leuamen, quicunque deuotè celebrant tuum nomen. Sit tibi compaſsio ſuper afflictis, ſit pius affectus ſuper cœlorum peregrinis. Et quum te lætantem ſemper aſpicis, fletus noſtros, quæſumus, ipſa ad Deum perferas, eumq; vt proprium Filium pro nobis interpelles.] Adiungit hanc inſuper hortationem: Fratres cum toto mentis affectu beatiſsimæ Virginis nos interceſsionibus committamus, omnes eius patrocinia omni niſu imploremus, vt dum nos ſupplici eam obſequio frequentamus in terris, ipſa nos ſedula prece commendare dignetur in cœlis. Neque enim dubium, quæ meruit pro liberandis proferre pretium, poſſe plus omnibus liberatis impendere ſuffragium.]

Exod. 20.

Eccleſ. 24.

Maria nulli inuocáti negat auxiliũ, & ꝓ nullo fruſtrà rogat Filium.

Fulberti teſtimonio Mariã rectè inuocari atque coli ab Eccleſia, quantumuis obſtrepant Centuriatores.

Cent. 11. cap. 10.

Lib. 25. cap. 15. in opere hiſtoriali.

Serm. de aſſump. Virg. Et apud Auguſtinũ ſimilis reperiũtur. Serm. 2. de annũciatiõe Dominica.

Ad Mariam inuocatio Fulberti & Eccleſiæ.

Maria cur ſedulò imploranda.

Mariã ꝑ Sanctis reliqs apud Deũ valere ſua ꝓ nobis interceſsiõe.

Hanc præterea ſpectat Archiepiſcopus Cantuarienſis Anſelmus, magnum ſui ſeculi decus, ac tunc ferè Princeps Theologorum, ſingulari vitæ ſanctitate præcellens meritoque à Centuriatoribus hoc nomine commendatus, quòd præ aliis tunc Epiſcopis ſingulari religionis curandæ zelo flagrârit. Is quum ſedulus cultor Virginis eſſet, de illius excellentia librum integrum ſcripſit, eamque vocat Matrem ſalutis, templum pietatis & miſericordiæ, inter Sanctos poſt Deum ſingulariter ſanctam, Matrem admirabilis Virginitatis, quæ Angelos vincat puritate, & Sanctos ſuperet pietate, Angelorum Reginam, cœlique & terræ ſummam Dominam, & vnicam dominatricem ſuper choros exaltatam. Subueni nobis, inquit, Domina piiſsima, & non conſiderata peccatorum noſtrorum multitudine, velle tuum ad miſerendum nobis inflecte. Eia ſuccurre, oramus, vt laus, quam per tot ſecula dignè poſſediſti, continua tibi duret in gratia ipſa, qua mundo perdito ſubueniſti. Tibi ergo commendamus: tu procura,

ne

Anſelmus Cãtuarienſis Epiſcopus, illuſtriſque Theologus.

Cent. 11. cap. 10.

Anſelmi teſtimonium in Mariæ cõmendatiõné, & quã eandẽ inuocet.

Lib. de excellẽtia beatæ Virginis cap. vltimo.

ne pereamus.] vt reliqua id genus plura, quæ apud illum extant, prætermittamus. Sic enim alibi quoque loquitur: Pie Domine, parce ſeruo Matris tuæ. Pia Domina, parce ſeruo Filij tui. O tu illa piè potens, & potenter pia MARIA, de qua fons eſt ortus miſericordiæ, ne contineas, precor, tam veram miſericordiam, vbi tam veram agnoſcis miſeriam.] Vixit tum etiã Iuo Carnotenſis Antiſtes, tùm in ſcripturis, tùm in Canonibus ſacris probè verſatus, qui de MARIA intrepidè pronuntiat: Quod noſtris viribus non valemus, meritis beatæ & perpetuæ Virginis, cui Deo authore famulamur, indubitanter obtineri poſſe credimus.] Sed & Berno Abbas Augienſis, in diuinis humaniſque literis egregiè doctus, nec ſolùm à [a] Tritemio, ſed etiam à [b] Centuriatoribus apprimè laudatus, in hũc modum MARIAM alloquitur: ‡ Tu maternum erga nos affectum oſtendendo, pro nobis ſupplica Deum.] Ac rurſus ad ‡ Regem Vngariæ ſcribit: Ne diffidas de miſericordia Dei, quia, qui preces pauperum non ſpernit, multò magis dilectæ Matris ſuæ orationes pro te exaudit. Veſtigiis eiuſdem ſanctæ Dei Genitricis pronolutus iugiter aſsiſte, preces lachrymabiliter effunde cum corde contrito & humiliato, pro certo ſciens, quia ſi ei ſupplex aſsiduus fueris, citiùs ab omni anguſtia liberaberis.] ‡ Monet prætereà, vt peccatis ab ipſo conceptu contaminati & immundi, MARIÆ opem implorent, quæ de Spiritu ſancto, ſine virili ſemine, concepit, & abſque vlla iniquitate peperit Saluatorem. His Petrus Damianus accedat, Vir inter doctos ſuis temporibus doctiſsimus, nec minore ſanctitatis laude, quàm rerum agendarum dexteritate illuſtris, idemque Antiſtes & Cardinalis Hoſtienſis. Ab hoc, MARIA Regina cœli, parens parentis, fons fontis vini, origo principij, Domina iam, non ancilla, dicitur, eaque tantò miſericordior, quantò potentior, amore nos amans indicibili, quam poſt Deum videre, ſumma ſit gloria. Virgo Dei genitrix, inquit, cuius pulchritudinem Sol & Luna mirantur, ſubueni Domina clamantibus ad te iugiter.] Quid verò Gerardus Epiſcopus Cananienſis? qui apud Pannonios non ſolùm vitæ innocentiã emicuit, ſed & martyrij laureã, vt antea ſubmonuimus, eſt cohoneſtatus, tam ardenti venerationis ſtudio Virginem proſequens, vt nulli in MARIÆ nomine aliquid à ſe roganti quicquam negandum, ſed petenti cuilibet, quod ſanè concedere fas eſſet, ſemper annuendũ eſſe putaret. Proindè cùm flagitioſi etiam homines ad illum venirent ſupplices, ſuiſque precibus beatæ Virginis nomen interponerent, idem Præſul libenter eis parcere, tùm plorantibus miſeris ac calamitoſis pius & ipſe collachrymari, & quicquid ferè vellẽt, quia id MARIÆ nomine petiuiſſent, vltrò largiri dignabatur. Eandem Mariano nomini reuerentiam habuit, qui Thomæ Aquinatis Præceptor, & ætate ſua ſummus inter Pariſienſes Theologos fuit, Alexander Halenſis.

Vide inuocationẽ Matris Virginis & Filij eius.

Epiſt. 119.

a In Chronico Hirſaugien. monaſterij.

b Centur. 11. cap. 10.

‡ Serm. de natiuit. Mariæ. Vide & Sermo. eius de S. Marco Euangeliſta.

‡ In Epiſt. ad Petrũ Regẽ Vngariæ.

‡ Serm. de natiuit. Mariæ.

Serm. 1. & 3. de Mariæ natiuitate.

Teſtimonium Iuonis Carnotenſis ad Mariæ cõmendationẽ.

Quomodò Berno de Mariæ cultu ſenſerit.

Quomodò ad Mariam inuocandam nos hortetur Berno.

Petrus Damianus, quò Mariã extollat, & venerandam oſtẽdat.

S. Gerardus Vngaricus Epiſcopus nihil negat in Mariæ nomine quid petentib⁹, ſicut & Alexander Halenſis.

Vbi nec mihi prætereundus eſt Giſelbertus Anſelmi apud Anglos, vt volunt, diſcipulus, à Tritemio quidem valdè laudatus, etſi Centuriatores illum in decimo ſæculo collocant, ac eruditi operis de altercatione Eccleſiæ & Synagogæ inſcripti authorem videri volunt. An non MARIAM is prædicat, quòd ſit Mater matrum, Virgo virginum, ſtella ſtellarum, dulcedo credentium animarum, ſacrarium Spiritûs ſancti, Virgo florentiſsima, vitâ & moribus præcellentiſsima, cuius virginale corpus nullum carnalis vitij ſenſerit contagium? Talem habuit MARIA hoc ſæculo ſiue Præconem, ſiue Concionatorem: ſed quem pluribus etiam diſſerentem audiamus: Maria eſt, inquit, conſolatio infirmorum, redemptio captiuorum, liberatio damnatorum, ſalus vniuerſorum; de ſe ſentit humilia, cuius honori famulantur omnia, terra, pontus & æthera.] Vocat eandem Angelorum gloriam, mortalium vitam, inter ſumma vel ima mediatricem pacificam. Affirmat & illud: Per MARIAM diuinæ miſericordiæ Sacramenta completa ſunt, cœli propter hanc inclinati ſunt, fontes aquarum apparuerunt, fundamenta Orbis terrarum reuelata ſunt; hoc eſt, ex ipſa Chriſto naſcente Apoſtoli electi, per quos Orbis quaſi fontibus inexhauſtis potaretur, & reuelata per Spiritum ſanctum prophetiã, mundus ad fidem ducendus, fundamento quodammodò immobili ſtabiliretur.] Demùm poſt laudes Virginis eximiè celebratas: Omnis, inquit, ſcripturarum benedictio in MARIA inuenta eſt, maledictio deleta eſt, completa ſunt in ea ora Prophetarum: reſpiciunt MARIAM omnia creata vel redempta per Filium.] Habent hîc quod arrodant calumniatores, vix paſſuri hodiè quidem

In Chronic. Hirſaugien.

Centur. 10. cap. 10.

Vide lib. de altercatione Synagogæ & Eccleſ. ca. 7. & 14.

Ibid. ca. 19.

Giſelberti teſtimonia, quibus Mariam exornat & prædicat.

Eximia Epitheta Virgini Matri attributa.

Sectarijs in procliui eſt calumniari, quod cum

Eccleſia nolunt ſanè & ſobriè intelligere.

talem encomiaſten, quantùmuis Eccleſiæ fide ſenſuq; nitentem, qui tantopere Matrem propter Filium euehit, & ventrem benedictum ob fructum ventris ſacratiorem prædicat. Docet prætereà hic Giſelbertus, quæ ad Virginis inuocationem propiùs faciunt, & aliquam eiuſdem inuocationis cauſam aſsignant. In domo Patris æterni, inquit, multæ ſunt manſiones, id eſt, cœleſtium ſpirituum, Apoſtolorum, Martyrum,

Ioan. 14.

Primas inter SS. ſctos tenet Maria, & cœlites oẽs excellit eoq; præ cæteris inuocanda.

Confeſſorum, Virginum: ſed hæc omnia regna ſuperat altitudo MARIÆ: ſuper hæc omnia regna ex Filij gratia leuatur. Accedamus ad hunc thronũ gratiæ cum fiducia: Ipſa enim eſt ſtella, cuius ducatu & interuentu ad patriam transfretamus: ipſa Deum Patrem orat ac deprecatur pro ſeruis, Filium pro filiis, ſed naturalem pro adoptatis.] Cum hoc Giſelberto, ſicut in aliis, ita etiam in Mariæ cultu conſenſerunt, qui hoc ſæculo in eadem B. Benedicti familia non minore ſanctitate, quàm eruditione claruerunt.

Hermannus Cõtractus in Maria laudanda & colenda diligens.

Ex quibus Smaragdus & Algerus extiterunt, hiſque annumerare licet Hermannum Contractum Comitem de VVeringen Sueuum, & Abbatem deinde Sangallenſem, quẽ & Cuſpinianus, neſcio quo pacto, Epiſcopum facit Conſtantienſem. Is, præter alia, in MARIÆ laudem ſelecta quædam & ſuauia cantica edidit, quæ adhuc in vſu ſeruantur Eccleſiæ; quemadmodùm illi ſunt hymni: Aue præclara, Salue Regina miſericordiæ, Alma Redemptoris mater, O glorioſum lumen; ſicut fatentur etiã Centuriatores.

In vita Cõradi Saliqui.

Centur. 11. cap. 10.

Erat inter Hildesheimenſes Epiſcopos Dierhardus, qui magna cum laude illi præfuit Eccleſiæ, & auream tabulam in Æde ſumma ſanctiſsimæ Virgini dedicauit. Tùm Ottonis Magni nepos, idemque Saxoniæ & Sueuiæ Dux, qui paternam hæreditatem Deo & Eccleſiæ attribuit, Bruno nimirùm, Verdenſis poſteà factus Antiſtes ad MARIÆ promouendum honorem, collegium Virginum ſacrarum extruxit.

S. Adelbertus Martyr ex voto matris facto Dei paræ cõualeſcit, fitq; religioſus.

Adelbertus verò Martyr illuſtris, qui primus ferè Bohemis, ac deinde Polonis Euangelicam lucem oſtendit, ſanitatem amiſſam recuperauit, & ad vitam monaſticam ſe contulit, quum puerum ipſum grauiter laborantem mater Deiparæ commendâſſet, eique religionis ergô vota feciſſet.

Exempla Principũ Chriſtianorum, qui ſedulò in cultu Virginis hoc ſæculo verſati ſunt, ac primùm de Henrico II. Imperatore.

Neque verò MARIÆ cultus penes Eccleſiaſticum ordinem duntaxat conſtitit, ſed etiam Principibus & Magiſtratibus tunc in pretio habitus fuit. Etenim Henricus eius nominis ſecundus Imperator Bauarus, qui Claudi, imò & ſancti cognomentum accepit, vt florem ſanctæ Virginitatis integrum conſeruaret, ſingulari MARIÆ ope fuit adiutus; ſicut & Nauclerus fuſiùs explicat, & in colenda Virgine tam ſedulus perſeuerauit, vt in mediis etiam peregrinationibus, ſi quando Vrbem aliquẽ ingrederetur, primam quidem noctem precandi gratiâ in illa Æde conſumeret, quam B. Virgini ſacram fortè reperiſſet. Eidem calicem aureum immenſæ magnitudinis, ac duabus anſis inſignem fabricari atque dicari curauit, vt innuit Cuſpinianus. Tantam verò & caſtitatis & pietatis curam cum Imperij gubernatione coniunxit, vt Gotfridus Viterbienſis Regis Conradi Notarius, ſi non eleganter, at verè tamen de illo cantet:

De ſingulari religione Henrici II. Cæſaris.

In ſuo Chronico.

Coniuge virginea Virgo permanſit & ille,
Catholicas dedit Eccleſias quaſi mille.

Inter alia verò templa, quæ Deo & Sanctis poſuit, non parùm excellit Baſilica, quam in honorem Virginis idem apud Spirenſes non ſine magnificentia regia conſtruere cœpit, (Conradus enim Cæſar Saliquus, eius nominis ſecundus, abſoluit,) in qua & Cæſarum corpora de more conduntur. Sed & monaſterium B. Virgini ſacrum, & Benedictinis aſsignatum in Diœceſi Argentinenſi, quia præ nimia vetuſtate ruinam minabatur, reparando fundauit, & fundando raparauit, quod à fluuiolo præterfluente Schutteren appellari Triremius annotauit. Tanta enim huius Imperatoris religio fuit, vt prudenti conſilio cum vxore habito, quoniam ob ſacrum cœlibatum ſpem omnem prolis abiecerat, Deum omnium bonorum datorem hæredem ſuum inſtituerit, extruendis deinde ac dotandis templis adeò intentus, vt mirum quibuſdam videatur, Principẽ ita religioni deditũ, potuiſſe Imperij terminos ab hoſtibus defendere, Bohemiam ſubiugare, Burgundiam in deditionẽ recipere, Pannoniam Eccleſiæ Catholicæ adiungere, regnum ſuum locupletare, totamque Germaniam, Galliam, & Italiam pacatam retinere. Sed enim exemplo ſuo præclarè docuit, Principes, ſi velint,

In li. de Monaſterio Hirſaugienſi.

ſi velint, religione haud minùs quàm potentiâ, & ſacris precibus æquè ac armis militaribus in Repub. florere, & de hoſtibus triumphare poſſe. Siquidem & Theodoſius Imperator contra robuſtiſsimũ Eugenij tyranni exercitum, vt Auguſtini verbis vtar, magis orando quàm feriendo pugnauit, & hoſtes oppreſsit. Idem Henricus Vngarorum Apoſtolus haud temerè dictus eſt, quòd magnam præbuerit occaſionem per ſororem Giſelam Vngarorum Regi deſponſatam, vt Stephanus Vngariæ Rex, abiecto idololatriæ cultu, ſacro lauacro ablueretur, & vnà cum vniuerſis ſuis ſubditis Chriſtianiſmum amplecteretur. Qui Stephanus per Adelbertum, quem diximus, ſanctum Epiſcopum Chriſto regeneratus, incredibili ſtudio & cultu venerandam Dei ac Domini noſtri Matrem proſequi cœpit, & ſanctus ipſe pater ſanctum filium Emericum in hoc pio inſtituto reliquit hæredem.

Lib. 5. de ciuitate Dei, cap. 26.

Principes non minùs religione quàm viribus & armis certare ac vincere poſſe.

Cur S. Henricus dictus Vngarorum Apoſtolus.

Stephanus Vngariæ Rex Chriſtianus factus, Mariam impensè veneratur.

Cæterùm præter alia hic Stephanus ad cultum Virginis Baſilicam prorſus regiã in regia vrbe Albanenſi, non modò fundauit, ſed fundatam etiam ſingulari tùm munificentiâ, tùm elegantiâ, vt anteà meminimus, cohoneſtauit. Omitto enim complura, quæ Antonius Bonfinius de huius Baſilicæ admiranda præſtantia, variiſque muneribus & ornamentis illi à dicto Rege attributis accuratè recenſet; nec ſine dolore cogito, hanc quoque nobilem Vngariæ partẽ Chriſto & Virgini ademptam, ab immanibus verò Turcis occupatam, ac Mahometanis ſactis impiè profanatam eſſe. De Stephano autem Rege hæc adiicit Bonfinius: Aſsiduis Diuam Virginem precibus exorauit, vt ſe ſuumque regnum perpetuo magna Mater patrocinio tueretur, cuius tutelæ ac poteſtati ſe Vngaroſque omnes addixerat, omniaque ſuorum ſtudia fortunaſque dicauerat. Quinetiam illud ſolenne promulgauit Edictum, vt omnes diem B. Virginis, quo inter Diuos relata fuit, inter celebratiſsimos haberent, Dominæque diem appellarẽt, ac cætera eius feſta ieiuniis & ſingulari ſolennitate tranſigerẽt: hanc demùm peculiarem ſibi pientiſsimamque Patronam in cœlo terriſq; ducerent. Quadam nocte, cœleſti percitus inſtinctu, clàm ſine comite è regia prodiit, diſtentos nummorum loculos ferens, quos miſerrimo Chriſti popello diſtribueret. Quò quum veniſſet, ſtipemque viritim daret, inter petulantes rogatores mox orta ſeditio, Regi per contumeliam ab auidioribus plæriſque barba diſtracta, & ne parua quidẽ ex parte conuulſa. At is nequaquam ex hoc ſuccenſus, imò ſolido quodam gaudio agitatus, in genitricis Ædem properauit, ac mox, ante aram in terram procidens, ingentes Diuę gratias egit. Regina, inquit, cœli ac Diuûm magna parens, vnica Vngaricæ patrona gentis, immortales tibi gratias ago, quòd me, quem Regem eſſe voluiſti, milites tui hoc modo tractârunt colueruntque: Si has ab hoſtibus iniurias accepiſſem, tuo auxilio vlciſcerer. Proinde hinc futurę fœlicitatis auſpicia capto, neque irrita Filij tui verba ſcio fore: quum ſuis Apoſtolis ne minimum quidem è capite capillum periturũ eſſe recepit.]

Libr. 1. Decad. 2. de rebus Vngaricis.

Decreta Stephani Regis ad publicam venerationẽ Virginis pertinentia.

Stephanus à mẽdicis indignè tractatus, quomodò ſe Virgini Mariæ cõmendârit.

Matth. 10.

Ac pluribus Bonfinius, cuius iam verba recitauimus, apertè demonſtrat, ſanctiſſimi Regis morem familiarem fuiſſe, vt non ſeipſum modò, ſed & filium Emericum, ac totum Pannoniæ regnum in ſingularem MARIÆ perpetuæ Virginis tutelam frequenter ac reuerenter offerret. Qui, cùm aliquando hoſtium iniuriâ laceſsitus, bellũ ad ſuos tuendos neceſſarium pararet, inprimis operam dedit, diuinam vt opem manibus & corde ſurſum erectis imploraret, ſimulque Mariæ, tanquam Matri & Dominæ ſuæ, vim ab hoſtibus illatam ſuppliciter commendaret. Vide autem, quàm id faciat religioſè: Si placet tibi, inquit, Domina mundi, tuæ partem hæreditatis ab inimicis deuaſtari, & nouellam Chriſtianiſmi plantationem diſsipari, ne, quæſo, ſinas illud imputari diffidentiæ meæ, ſed potiùs diſpoſitioni voluntatis tuæ. Si quid commeruit culpa paſtoris, ipſus luat: Oues, quæſo, inſontes ne patiaris affligi.] En tibi ſollicitum de grege ſeruando paſtorem, imò Regem alterumque Dauidem, qui in ſcipſum potiùs, quàm in populum diuinam ſæuire vindictam ex animo precabatur. Moriturus autem hic Stephanus, cuius eximiam ſanctitatem frequentibus poſt mortem miraculis Deus commendauit, primùm, quæ ad probam regni adminiſtrationem facerent, prouidè conſtituit, ac deinde manus & oculos in cœlum extollens, quantum fiduciæ in MARIA collocatũ haberet, ſatis hac eſt precatione teſtatus: Regina cœli, mundi

Stephanus Rex filium & regnũ ſeq; ſimul Mariæ patrocinio commẽdare ſolebat.

Stephani precatio ad Mariã in principio belli plena humilitatis.

2. Reg. 24.

Stephani Regis morituri ad Mariam precatio & obteſtatio.

mundi inclyta reparatrix (ob genitum ſcilicet orbi Redemptorem) tuo patrocinio ſanctam Eccleſiam cum Clero & Epiſcopis, regnumque cum Primatibus & populo tuis precibus commendo: quibus ego nunc vltimum valedicens, animam quoque meam tuis manibus committo.] Hæc ille verba (ſicut Epiſcopus Carthuitius ad Colomannum Vngariæ Regem ſcripſit) coram regni ſui Primoribus protulit, ardenti quadã & ſuprema obteſtatione confirmans, quod maximè in votis habebat, MARIAM vt Vngari præ cæteris gentibus ſibi Matrem patronamque perpetuam retinerent ac colerent: Eam enim ſibi commendaris multum opis atque ſubſidij apud Deum Opt. Max. poſſe impetrare; ſicut poſteà Vngari reipſà deprehenderunt. Ex quo tempore Vngaris cœpit eſſe ſolenne, vt, ne à ſui Regis Stephani & Epiſcopi Gerardi Cananienſis, de quo iamantè diximus, veſtigiis moribusque diſcederent, MARIAM Dominam reuerenter appellare, eius Baſilicas & domi extruere, & foris ornare, ad eiuſdem nomen corpus caputque ſubmittere, huius & imaginem in pretio paſsim habere, & aureis etiam nummis imprimere. Atq; hunc illi ſpiritum, hæc pietatis exercitamenta cum primo fidei Chriſtianæ lacte inde ab initio imbiberunt: hanc diſciplinam primi Doctores ac Principes, qui nomen Chriſtianum illic profeſsi ſunt, tam inclytæ genti iamolim traditum reliquerunt. Verumenimuerò quantò longiùs ab hac prima inſtitutione Vngari deflexerunt, ſeque veteri epithero, quo ſanctæ MARIÆ familia dicuntur, indigniores præſtiterunt, tantò ſanè minùs patronam illam ſibi fauentem experti ſunt, ac noſtro etiam ſæculo experiuntur. Igitur quæ illorum Reſpub. ſub tali patrona priùs pulcherrimè ſtabat, & cũ quouis florentiſsimo regno certabat, nunc, eheu, fœdè dilacerata iacet, & partim à Mahometanis canibus maiorem in modum oppreſſa, ſe vix mouere iam & reſpirare poteſt, partim ab Eccleſiæ Catholicæ corpore auulſa, & in ſectas varias diſſecta, multorum capitum nobis horrendum quaſi monſtrum, aut certè corpus planè ſaucium & veluti confectum refert, nullam vt illic ſpeciem vel vmbram priſtini regiique ſplendoris agnoſcere liceat. Verùm de rebus Vngaricis abundè ſatis.

In hiſtoria Regis eiuſdẽ Stephani.

Ingens veterum Vngarorũ pietas erga Diuã matrẽ.

Cũ Vngaris infeliciter agi poſt mutatã religionem, cũ familia Mariæ eſſe deſinunt.

De reuerentia, quã Virgini Matri habuit Manuel Comnenus & Ioannes Cõmenus Imperatores, aliiq; Græci.

Quid quòd Manuel Comnenus Imperator Conſtantinopolitanus, cùm ingentem de Vngaris victoriam retuliſſet, Deo & Virgini gratias dixit, publica nimirùm proceſsione inſtituta Conſtantinopoli, & Deiparæ imagine magno cum honore circumducta, quam Imperator ipſe ac proceres omnes reuerenter comitabantur? Rurſus Ioannes Comnenus, qui Michaëlem præceſsit, cum ſuos milites à Scythis grauiter vrgeri ac premi cerneret, ad imaginem Dei Genitricis, quam præſentem habebat, cũ gemitibus & miſerabilibus geſtibus ſeſe conuertit, ac triſtes lachrymas fudit. Statim verò cœleſti robore armatus, Scythicam aciem profligauit; & quemadmodùm olim Moyſes extenſione manuum Amalachiticas turmas facilè diſsipauit. Ob hanc victoriam de Scythis partam Ioannes idem vota Deo Virginique perſoluit, & feſtum Pazinacarum, vt vocârunt, in rei geſtæ monumentum gratique animi teſtimonium inſtituendum curauit. Vicit & Perſas, indeque triumphum egit, in quo magnificè quadriga eſt apparata, & à quatuor equis candidiſsimis ducta: Imperator verò non conſcendit, ſed Dei Genitricis imaginem in eo collocauit. Ob hanc enim lætitiã exultabat, eique victorias, vt collegæ imperij inuictæ, acceptas ferebat. Habenas quadrigæ viris potentiſsimis moderandas, & cognatis ſuis currum curandum dedit: ipſe crucem manu geſtans pedes inceſsit. Poſtcà templum ingreſſus, atque in conſpectu omnis populi ob ſucceſſus gratijs Deo actis, in palatium abiit. His Nicetas Choniates, non obſcurè monet, quanta religio erga Virginem Matrem eiuſque ſacram imaginem fuerit apud Græcos Imperatores, vt pace belloq; noſtros, id eſt, Occidentales Imperatores, hac in parte propemodùm illa ætate ſuperaſſe videantur. Plura ſunt id genus Græcorum Principum exempla, quæ tùm ex Ioanne Zonara, tùm ex Gregorio Cedreno Græcis hiſtoriographis (etenim ambo ſub Henrico quinto ferè ſcripſerunt) hoc loco repetere ſuperſedemus. Idem Zonaras de ſanctiſsima Virgine canonem, vt vocauit, proprium ſcripſit, eoq; propemodùm hæreſes omnes iugulauit, ex quo nos breues duntaxat ſententiolas iuxta Genebrardi verſionem excerpemus.

Vide Nicetã Choniatẽ in Annalib. circa Ioãnis Comneni imperium.

Exod. 17.

Maria vt inuicta Imperij collega ab imperatore habita, eiq; gratiæ dictæ poſt victoriam.

In Annalibus.

Ioannis Zonaræ breues precatiũculæ ad Virginẽ Matrem dictæ.

Supplica-

Supplicationibus tuis, inquit, Virgo tuum ouile libera. A Manetis mania & furore, fac, liberemur. Nobis vera ſententia (de fide) immota couſtet & maneat tuis interceſſionib°, ô omnium Regina. Nos omnes in Filij tui decretis firma, Virgo Dei Genitrix. Tu animæ meæ tribue, vt bona eligat. Ab Aërij impietate ô omnium Regina eripe me. A Leonis Iſaurici impietate, Dei Genitrix, fac, liberemur.] Etſi verò certum non habeamus, quo ſæculo vixerit Matthæus Philadelphienſis Epheſiorum Archiepiſcopus, cuius precationes Alardus Amſtelrodamus primùm Latinè conuertit, tamen quoniam à præſenti ætate non procul abfuiſſe videtur, illius quoque MARIAM implorantis verba quædam ſubiiciam. Sic autem inter alia multa pronunciat: Ad te, quotquot ſumus Chriſtiani, tempeſtate iactati confugimus: in tuo vnius præſidio acquieſcimus: tuo imperio, auſpicio ductúque claſſem quòquo verſum ſolutam dimittimus. Tu terrâ marique, ô MARIA, vſquequáque ades periclitantibus. Ac te quidem monſtrantes benè tranquillum diuitiarum portum, aduersùs exortos tentationum impetus tutiſſimam ac firmiſsimam de puppi iacimus anchoram, excitasq; nobis è vita varias tentationum procellas, te auſpice conſopimus atq; ſedamus.] Vocat eandem Virginem totius ciuitatis nobile triclinium, ſacratiſsimum templum Dei Patris, aulam & thalamum immaculatum Filij, & ſanctiſsimum ſacrarium Spiritûs ſancti. Precatur illam, vt faciem ſuam non auertat à ſe peccatore, ſed potiùs confugientem clientem reſpiciat pro ſolita benignitate, eumque malis animi perturbationibus atque tentationibus liberet, vnigenito Filio ſuo pro ſe ſupplicando.

In precatione ad ſacratiſſimã Virginem Matrem primã & fecundã.

Teſtimonium Matthæi Philadelphiẽſis ... Epheſiũ Metropolitanum ſanctiſſimum Virginem præclarè cõmendantis & inuocantis.

Epitheta Virgini Matri attributa.

CAPVT VIGESIMVM NONVM.

Teſtimoniis fide dignis euinci, quòd Deiparæ Virginis cultus à tempore Ottonis Magni ad Mauritium Cæſarem vſq; præclarè viguerit in Eccleſia Dei.

NON ſatis eſt de Fridericis & Ottonibus verba feciſſe, quorum ſæculo, id eſt, ad Chriſti annum 938. ſuum MARIÆ cultum, quem etiamnum peragimus, detulit Eccleſia; quemadmodùm hiſtoriographi Græci & Latini multis modis teſtatum faciunt. Nos, vt promiſſum penſum abſoluamus, ab Ottone Magno, qui multas Ædes ſacras extruxit, ad Mauritium Cæſarem vſque progrediemur, vt hoc etiam quaſi trecenario ſæculo non obſcura veſtigia, ſed euidentia documenta de MARIÆ cultu publicè inſtituto atque ſeruato, in lucem proferre pergamus. Vbi primùm ſe nobis offert Germanus Conſtantinopolitanus, vt ſanctiſsimus, ita & celeberrimus Patriarcha, qui ſub Conſtantino Copronymo contra Iconomachos pro Eccleſia præclarè certauit, & inter cætera hoc modo ſcripſit: Ancillam & Matrem Chriſti exiſtentem verè pro noſtro genere intercedentem præſentiſsimè, ita vt Dominus quidem noſter ſalutem diſpenſet, illa verò materno affectu pro nobis poſcat agnoſcimus.] Ac alibi rurſus Matrem Domini compellans, pro concione publicè dixit: Quis poſt tuum Filium ita generis humani curam gerit, ſicue tu? Quis ita nos defendit in noſtris afflictionibus? Quis tam citò præueniens nos ab irruentibus liberat tentationibus? Quis in ſupplicationibus adeò pugnat pro peccatoribus? Quis ea, quæ corrigi non poſſunt, adeò repugnando excuſat? Tu enim cùm habeas maternam apud Filium tuum fiduciam & potentiam, nos, qui ſumus condemnati, & non audemus intueri ad cœli altitudinem, tuis interceſsionibus ei efficis familiares.] Atque vt einſdem ſæculi, imò Eccleſiæ fidem & conſuetudinem certiùs agnoſcamus, hoc idem fideuter adiungit: Quamobrem is, qui affligitur, ad te confugit. Qui iniuriâ afficitur, ad te accurrit. Qui eſt rebus aſperis & aduerſis implicatus, tuum inuocat auxilium.] Et concludit tandem: Omnia tua ſunt admirabilia, ô Deipara, omnia ſupra naturam: omnia ingentia & aliorum vires ſuperantia: propterea & patrocinium tuum maius eſt, quàm vt intelligentiâ comprehendi poſsit.] Ac iterum in alia concione MARIAM his verbis implorat: Domina Dei mater da piis, qui

Etiam ante Ottonem Magnũ Mariæ cultũ in Eccleſia viguiſſe, S. Germani authoritate pbari.

In Epiſtola ad Ioannem Epiſcopum Sinnadon.

In homel. de Zona & faſciis Deiparæ.

Eximia Mariæ commendatio à Germano Patriarcha recitata publicè, de illi° erga nos charitata atqua poteſtate.

Cõfeſsio Eccleſiæ de Mariæ ſ. ſtantia & poteſtate.

Quomodò Germanus Mariam inuocat.

Homel. in deductione Deiparæ.

qui tuum feſtum peragunt, auxilium tuum, protectionem & defenſionem, eos omni ex parte liberans tuis interceſsionibus ab omni neceſsitate & periculis, morbiſq́; grauibus, & omnigenis calamitatibus. Eos autem colloca, vt mater Domini, in loco deliciarum, vbi eſt lux, & pax, & rerum expetendarum ſummum bonum.]

Celebriores huius ætatis doctores de Maria colenda & inuocanda cõſenſiſſe, & inprimis Damaſcenum.

Cæterùm inter alios hac ætate florentes Theologos, Theophilactum, Strabum, Rabanum, Haymonem, Ionam, Alcuinum, Iſidorum, (à ſingulis autem ſuffragia petere longum ſit) non parùm excellit Ioannes Damaſcenus, qui, licet ab Iconoclaſtis tunc maximè tumultuantibus, vt antea probatum eſt, iniquè crudeliterque tractaretur, tamen in honore MARIÆ aſſerendo ſui ſemper ſimilis fuit, ac de illa honorificentiſsimè ſcripſit. Hanc Sanctis ſanctiorem, ſacris ſacratiorem, & piis magìs piam; pontem iridem ad Vitam, & ſcalam ad cœlos, & diuinum theſaurum appellat. Mane, inquit, nobiſcum, quæ es noſtra conſolatio, quæ es nobis vnicum in terra ſolarium.] Ac rurſus: Innituperabilem, Deipara, ſpem tuam habens ſernabor; defenſionem tuam poſsidens, perquàm pura, non timebo: perſequar inimicos meos, & in fugam vertam, ſolam habens, vt thoracem, protectionem tuam, & omnipotens auxilium tuum. Et deprecor clamans tibi, Domina, ſalua me interceſſionibus tuis.] Item: Glorioſa ſemper Virgo Mater Chriſti Dei adduc noſtram deprecationem Filio tuo, & Deo, vt ſaluet per te animas noſtras.] Ac iterum: Miſericordiæ ianuam aperi nobis, benedicta Deipara: liberemur per te à calamitatibus. Tu enim es ſalus generis humani.] Et paulò pòſt: Omnem ſpem meam in te repono mater luminis, ſerua me ſub protectionem tuam.] Vbi [a] Chemnitius & [b] Centuriatores Damaſceno ſuccenſent, viro aliôquin, vt [c] Suidas confirmat, eruditione & eloquentiâ præſtantiſsimo, nec vlli eorum, qui ſua ætate vel doctrinâ, vel nominis celebritate claruerunt, ſecundo. Cur verò tam præclaro & Orthodoxo Doctori ſuccenſent, obſecrò, qui ſui muneris proprium eſſe ducit, gratum ſe Virgini exhibere, quam adeò ſibi propitiam ac beneficam reipſâ compererat, vt, ſicuti antea memorauimus, manum ſibi reſectam miranda illius ope diuinitùs recuperârit?

Quam præclarè Damaſcenus Mariam celebret, habeatque pro aduocata.

In hymnis, quibus feſtũ Annunciationis Mariæ celebratur.

a Contra Concil. Trident. de inuocat. Sanctorum.
b Centu. 8. cap. 4.
c In Lexico.

Aduerſarios Damaſceno perperã indignari ob Mariam honoratam & inuocatam.

Venerabilis Bedæ teſtimoniũ, Mariam ipſius ſæculo inuocatam fuiſſe, & inuocari debere.

Iam verò Beda cum Damaſceno eadem de MARIA ſcripſit, ſui temporis Magiſter, vt ab Albino dicitur, nobiliſsimus, vel, ſicut Ionas Aurelianenſis eum vocat, ætatis eius peritiſsimus ac præclariſsimus Doctor; qui ſimul ob religionem, doctrinam atque virtutem excellentem, Venerabilis cognomentum eſt adeptus. Huius voces & exhortationes extãt perſpicuæ: Seruiamus ſemper tali reginæ MARIÆ, quæ non dereliquit ſperantes in ſe. Cùm diligat orationes Sanctorum Chriſtus & exaudiat, multò magis Matrem ſuam exaudit pro peccatoribus orantem.] Ac rurſus: Stat MARIA in conſpectu Filij ſui, non ceſſans pro peccatoribus exorare. Toto igitur affectu confugiamus ad venire, vt per ſuas orationes ducat nos ad illa gaudia, vbi ipſa manet cum Filio ſine fine.] Præterea obſeruandum in Euangelio eſſe docet, quòd Maria Virgo à cognata Elizabeth & Gabriele Archangelo eâdem voce benedicatur, quatenus & Angelis & hominibus veneranda & cunctis meritò fœminis præferenda monſtretur. Verè beata Parens, inquit, quæ, ſicut quidam ait, enixa eſt puerpera Regem, qui cœlum terramque tenet per ſæcula.] Adiungam & Idiotam, quoniam Centuriatores eundem huius æui ſcriptorem ſtatuunt, qui modeſtiæ cauſâ nomen ſuum ſupprimere, & vilem hanc appellationem aſſumere voluiſſe videtur, Philoſophus aliôquin profectò Chriſtianus, minimè rudis, nedum idiota exiſtimandus. Hic toto libro MARIAM celebrat, quem idcircò in quibuſdam huius authoris operibus malæ fidei typographi turpiter omiſerunt; eamque pulcherrimam mulierem, Virginem glorioſiſsimam, theſaurariam gratiarum, aduocatam miſerorum, & poſt Chriſtum filium vniuerſæ creaturæ Dominam vocat. Huius glorioſæ animæ nihil vnquam turpitudinis, vitij aut peccati adfuiſſe, & rurſus nihil ſpiritualis pulchritudinis, gratiæ & virtutis eidem defuiſſe teſtatur, cui nemo demum ęqualis, quà nemo maior, niſi ipſe Deus exiſtat. Cæteri Sancti, inquit, iure quodam patrocinij pro ſibi ſpecialiter commiſsis plus poſſunt prodeſſe in curia Altiſsimi, quàm pro alienis. Beatiſsima verò virgo MARIA ſicut eſt omniũ Regina, ſic & omnium patrona & aduocata, & cura eſt illi de omnibus.] Vbi rurſus artem ſuam exerunt Centuriatores, & aduersùs hunc inſignem MARIÆ amatorem

In homelia de Sancta Maria.

Ad Mariam toto affectu confugiendũ Chriſtiano.

Cur Maria iiſdem ferè verbis ab Elizabeth & Gabriele prędicetur.

In 1. c. Luc.

In c. 11. Lu.

Teſtimonium Idiotæ in libro contemplat. de Virgine Maria, eiuſq́; puritate, dignitate & inuocatione.

MARIA ſanctis reliquis præſtãtior in vita & interceſsione, omnium patrona & aduocata.

Centur. 9. cap. 10.

amatorem oblatrant, qui Pontificios errores, vt ipſi vocant, de MARIÆ interceſsione & adoratione ſtrennè promouerit atque confirmârit. Atqui ſeipſum ſatis explicat & defendit doctus hic Idiota, quòd citra diuini numinis iniuriam in MARIA prædicanda verſetnr, cùm expreſsè dicat: Per ipſam, & in ipſa, & cum ipſa, & ab ipſa habet & habiturus eſt mundus omne bonum, ſcilicet ſuperbenedictum Filium eius, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui eſt omne bonum, & ſummè bonum, & ſine quo nihil eſt bonum, cùm ſolus bonus ſit.] Quod autem de MARIÆ adoratione obganniunt, iam anteà dilnimus, & Ionas Epiſcopus Aurelianenſis, præſentis etiam ſæculi non ignobilis Theologus, abundè diluit, vbi Claudio Taurinēſi Iconoclaſtarum patrono in hunc modum, ſicut & antè citauimus, concinnè reſpondit: Virginem, quæ peperit Chriſtum, non adoramus, ſed ſanctam Dei Genitricem congruo honore veneramur, eiuſque intercesſionem apud diuinam Maieſtatem humiliter flagitamus. Nec immeritò quippe quoniam per eam authorem vitæ ſuſcipere meruimus, & pro eo quòd eadem ſancta & intemerata Virgo MARIA, quæ vtique Deum & hominem nobis edidit, Dominum videlicet Ieſum, à cunctis fidelibus piè colitur amore, & debito veneratur honore.]

Defenſus Idiotæ locus contra Centuriatores.

Li. de cultu imaginum.

Quomodò Catholici Virginē colant, ac colendā eſſe doceant, iuxta Ionā Aurelianenſem.

Meretur hîc ſuum quoque locum Gregorius Magnus, qui Mauritij ætatem aſpexit, ac ſuperioribus fortaſsis omnibus præferendus eſt, quoniam primariis illis Latinæ Eccleſiæ doctoribus quatuor annumeratur, & in Eccleſia gubernanda mirificus, ne dicam incomparabilis Pontifex fuit. Is tanti MARIAM habuit, vt eam dicat montem in vertice montium ab Eſaia vocatam, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electionis ſuæ dignitate tranſcendat, quæque incomparabilibus meritis illuſtretur. Idem ſuis concionibus templum MARIÆ maioris, vt vocant, ſæpe decorauit, atque ſupplicationes publicas illic haberi iuſsit, in quibus ob barbarorum incurſiones, & ad peſtis ſæuitiam arcendam Litaniæ decantarentur. Miſſa reliqua faciam, quæ idem in Deiparæ honorem, vt alibi diximus, conſtituerit, ac in Eccleſia decantanda reliquerit, quantique ſacras MARIÆ imagines, amicis religionis ergô donatas, fecerit, ac etiam publicè circumferri probârit. Tum Sergius Pontifex, qui Iuſtiniani ſecundi Cæſaris fuit æqualis, quatuor feſtis diebus, nimirùm Annuntiationis, Purificationis, Natiuitatis, & Aſſumptionis MARIÆ, Litanias iamantè vſitatas, ac tunc etiam recitandas aſsignauit; quemadmodùm meminit etiam Sigebertus. De Pantheo iam antea rationem reddidimus, quo pacto ex inſtituto Bonifacij quarti templum hoc Cybele & Diis Ethnicorum antè ſacratum, in MARIÆ Virginis omniumque Martyrum ſit Romæ piè conuerſum; Phoca nimirùm imperante atque conſentiente. Laudatur Ioannes quoque Pontifex eius nominis ſextus vel ſeptimus, quòd inter multa opera illuſtria (Bedæ verbis vtar) ſanctæ Dei genitrici opere pulcherrimo fecerit Oratorium, idque in Eccleſia B. Petri Apoſtoli conſtruxerit. Nec tacendus eſt Rupertus primus VVormatienſis, ac deinde Ratisbonenſis Epiſcopus, qui & Laureacenſem, ſiue, vt nunc loquimur, Salisburgenſem fundauit Eccleſiam, & Bauaris Apoſtolum ſub duce Theodone ſynceriſsimum præſtitit, cùm regnaret Iuſtinianus. Annus erat plus minus quingenteſimus octogeſimus à partu Virginis, vt Bauarorum Annales indicant, cùm ille dictum Bauariæ Principem Theodonem, huiusque fratrem Theobaldum, ac multam vtriuſque familiam Chriſtianæ fidei myſteriis initiauit, ac initiatos eô permouit, vt Ratisbonæ & Oetingæ templa Virgini Matri ponenda curarent; ſicut antea pluribus eſt commemoratum. Vtrumq; templum veteris capellæ retinet nomen, ſed celebrius eſt Oetingenſe non procul ab Oeno ſitum, & maiore miraculorum gloriâ in hunc vſque diem cohoneſtatur. Poſt hæc ſacras id genus Ædes, quas Rupertus eiusque ſocij conſecrârunt, per omnem Bauariam ſingulari ſtudio cæptum eſt ædificari. Habuit & ſuum Apoſtolum Bonifacium Germania, Archiepiſcopum nempè Moguntinum, ſimulque Martyrem, qui primum Eccleſiæ Herbipolenſis Epiſcopum, quum Zacharias Pontifex regeret Eccleſiam, S. Burchardum inſtituendum curauit. Is Burchardus in honorem Deiparæ monaſterium circa Menum inſtituit, certisque prædiis ac prouentibus locupletauit, ſicut & S. Gertrudis aliud Dei genitricis templum viciño in loco condidit, quemadmodùm Egiluuardus oſtendit.

Gregorius Magnus de Maria præclara ſcripſit, eamque inuocauit.

Eſai. 2.

Li. 1. expoſition. in li. 1. Reg. ca. 1.

Maria etiam à Sergio Pontifice iubetur honorari publicè.

In Chronico.

Bonifacius & Ioannes Pontifices Mariæ cultum promouerunt.

S. Rupertus in Mariæ honorē templa cōdidit in Bauaria.

Vide Ioan. Auētinum li. 3. in Annalib. Boiorum.

S. Burchardus & S. Gertrudis Deiparæ templā cōſtituunt.

In vita ſancti Burchardi li. 2. ca. 3. & 4.

Quod

Synodus Claremontana horarias preces Mariæ dicendas eſſe præcepit.

Quòd ſi ad Synodos veniendum eſt, Claremontana legem vel tradidit, vel confirmauit, vt horariæ preces Virgini ſacroſanctæ in Eccleſia recitentur, vtq; Sabbatinus dies illius cultui peculiariter attribuatur. Neque in dubium vocari poteſt, quin multa Concilia, præſertim in Germania & Gallia illo tempore celebrata, ſicut Francofordienſe, Moguntinum, Aquiſgranenſe, VVormatienſe, Colonienſe, Triburienſe, Turonenſe, Cabilonenſe, Rhemenſe, Arelatenſe, in eo MARIÆ cultu, quem iam antè veluti per manus traditum acceperant, conſtanter acquieuerint. Etenim ſeptima Synodus

Varia Concilia cum Synodo ſeptima veterem confirmaſſe morē Eccleſiæ Mariā publicè inuocantis.

Oecumenica, quæ & Nicæna ſecūda dicitur, ſub Adriano Pontifice habita præceſſerat, quæ non ſolùm Iconomachorum furorem atq; contumaciam egregiè caſtigauit, ſed etiam plæraq; ad MARIÆ & Sanctorum cultum pertinentia liquidò comprobauit, potiſsimùm, vt ſacras imagines ſub pium venerationis cultum cadere, ac eas reuerenter vbiq; habendas eſſe cōſtaret. Et quanquam Iconomachi ſuam Pſeudoſynodum, Conſtantino Copronymo id maximè procurante, Byzantij celebrare, & Catholicam de imaginibus ſententiam explōdere conarentur, tamen & illi, quod ſanè mirū eſt, nosq;

Iconomachos vnà cum Catholicis cōcorditer docuiſſe de Maria inuocāda & ſanctis omnibꝰ præferenda.

alibi ſignificauimus, ſuum MARIÆ Virgini cultum tribuendum eſſe ſanxerunt, & apertum in eos anathematiſmum promulgârunt, qui Deiparæ cultum inuocationis adimerent, eamq; omni creaturæ, ſiue viſibili, ſiue inuiſibili non anteponerent. Eandem inuocationem Pſeudocarolus agnoſcit, author nimirùm libri aduersùs ſacras imagines non ita pridem editi: hunc enim ſuppoſititium partum Caluinus & alij Nouatores Carolo Magno, nunquam Iconomacho, ſemper autem Catholico Principi, haud ſine aperta fraude impudenter affingunt. Sed horum malitiam alij detexerunt, ac ſolidè

Nicæna Synodus ſecūda iam antea inductū Deiparæ cultū approbat & confirmat, ſicut quorundam Patrum in illa confeſsiones oſtendunt.

diſsipârunt. Suntq; non pauca & præclara dicta in hac ipſa Nicæna Synodo, quæ fidem nobis certam faciunt, Patres illos de MARIÆ cultu nihil tunc noui decreuiſſe, ſed iam antè receptam & vſitatam in Eccleſia venerationem ac inuocationē Virginis maiore quidem authoritate communiuiſſe. Ex hac veteri fide ac traditione manat, quod Thraſius Epiſcopus Conſtantinopolitanus, Vir eo tempore clariſsimi nominis, in hunc modum ſcripſit: Obſecro interceſsionem ſanctiſsimę intemeratę Dominę noſtrę Deiparæ & ſemper Virginis MARIÆ.] Ex eodem fonte Theodoſius Amorrij Epiſcopus, vt coram Synodo ſuum reuocaret errorē, fuerat enim Iconomachus, hæc publicè profitetur: In primis approbo, ſuſcipio, ſaluto, & veneror ante omnia intemeratam Domini Ieſu Chriſti verè Dei noſtri imaginem, & eius, quæ ipſum ſine ſemine peperit, ſanctæ Matris Virginis, cuius etiam auxilium, protectionem & interceſsionem nocte diuq; vt peccatori mihi ſubueniat, inuoco, vt q eam poteſtatem habet ab illo, quem in mundum edidit, Chriſto Deo noſtro.] Hanc profeſsionis partem cum ſequentibus, tota Synodus approbauit, ac demum ita concluſit: Cum timore Dei omnia agamus, poſtulantes interceſsiones incontaminatæ Deiparæ, & ſemper Virginis Dominæ noſtræ MARIÆ.] In hac ipſa fide Conſtantinus eius nominis quartus Cæſar, qui ſub Agathone Pont. coràm interfuit Synodo Conſtantinopolitanæ tertiæ, ingenuè profeſſus eſt, quòd ſperaret veram atque celerem ſalutem à multorum munerum datore Deo, ſanctæ & immaculatæ Dei genitricis, præſentiſque Synodi interceſsionibus. Verùm

Theodoſij Epiſcopi ad Eccleſiam redeuntis confeſsio.

In act. 1. Cōcilij Nicæni.

In 6. cōgreſſu Nicænæ Synodi ſecundæ.

Act. 18. 6. Synodi Cōſtantinopo.

Inexcuſabiles illos eſſe, qui cōtra totius Eccleſię ſentētiam honore cultuq; ſuo Deiparam priuant.

enimuero etſi Principum, de quibus mox plura dicemus, & Epiſcoporum & Pontificum, adeóque totius Oecumenici Concilij authoritas, in cuius ſententiam Chriſtianus orbis planè conceſsit, non modò MARIÆ & Sanctorum, ſed & ſacrarum imaginum venerationem & cultum grauiſsimè tueatur; tamen hæc tam grauis & irrefutabilis Eccleſiæ cenſura neque perfidos Græcos tunc commouere potuit, neque nunc noſtros aduerſarios vel tantillùm excitat, vt à damnato diſcedant errore, & cum Eccleſia ſuum honorem ſanctiſsimæ Virgini, & inter Sanctos velut Phænici, legitimè largiantur. Vtinam ergo tandem iuſto iuſti Dei iudicio Germanis, aliiſque Hagiomachis non accidat, quod Græcis cultum imaginum abnegantibus, ſéque ab Eccleſia præſcindentibus iam accidiſſe videmus. Etenim cum ſciſſa religione imperium Romanum ſimul amiſerunt, & excuſſum Eccleſię iugum cum iugo Mahometano infœliciſsimè commutârunt. Adeò funeſtum & exitioſum ſemper mortalibus fuit, cum Deo

Periculoſa & exitioſa mutatio & perturbatio religionis.

diuiſque bellum gerere, ac veteris religionis iura ſuo mouere loco, & ſacra vel turbare, vel corrumpere, vel abrogare.

Centuriatores iniquè carpunt vtriuſq; ſtatus principes Mariæ cultum hoc ſæculo amplificantes vel cõfirmãtes.

Sed accedunt noui Eccleſię hoſtes ſimul & illuſores Magdeburgici, ac pro æquitate ſua nec optimis Imperatoribus, nec Pontificib. Maximis, præſertim Gregorio III. Stephano II. & Ioanni VII. neq; Altfrido Hildeshcimenſi Epiſcopo, neq; Theodmaro Abbati Caſsinenſi parcunt, quòd in MARIÆ tẽplis vel oratoriis extruendis aut ornandis operã & ſumptus hoc tempore collocârint. At benè habet, quòd aduerſarij in ſuis & Iconoclaſtarum tenebris verſantes, hunc vel ſtultitiæ, vel malitiæ fructum reportãt, vt noua velut luce effulgente offendantur atq; diſcrucientur, dum vident ſub Carolo Magno, eiuſq; filiis atq; nepotibus, vt antea nunquam, in Borealibus mundi partibus tot Epiſcopatus inſtitui, tam multa & præclara templa monaſteriáque vel conſtrui, vel amplificari, & nouam quaſi lucem ac faciem religionis, ſi verum fatendum eſt, in Septentrione, vbi mera ferè impietas atq; barbaries hactenus dominabatur, mutatis rerum vicibus apparere: quòd veteris Eccleſię ritus, ordines & cęremonię tunc primùm decenter introducerentur, aut bona ex parte reformarentur. Certè Sebaſtianus Munſterus, etſi alienus ab Eccleſia Catholica, verè dixit de Carolo Magno, quòd in Heluetia & Alemania, Campidonenſe, Diſertinenſe, iuxta ortum Rheni, Fabarium, S. Galli, Augiæ maioris, Murbacenſe, aliáq; plurima monaſteria fundauerit. Imò verò hic Carolus, vt eiuſdem Mũſteri verbis vtar, nullam inſignem ſacram Ædem per Germaniam & vtramq; Franciam indotatam reliquit, quod & literæ, & reliquiæ, & templorum ornamenta etiamnum teſtantur.] Tunc igitur, ſi anteà vnquam, MARIÆ nomen celebre & gratioſum in Eccleſiis Germanicis, Gallicis, Italicis & aliis perſonabat, quũ primus ille Germanicus Imperator, vt in re bellica fęliciſsimus, & in gubernanda Rep. ſapientiſsimus, ita in curandis Eccleſiis religioſiſsimus princeps, vt poſteà neminem parem nedum ſuperiorem habuerit, ſubacta iam ſibi Saxonia, nouem Cathedrales ſeu ſedes Epiſcopales erexit, & ad ſacrum cultum amplificãdum ſeſe totum impendit, multis idcirco templis Deiparæ poſitis, vt à nobis eſt alibi commemoratum. Nec diſceſsit à paterna religione filius Lodouicus, appellatus pius, qui viſione diuina monitus, in loco vaſtæ ſolitudinis ad arborem noua templi Hildesheimenſis fundamenta iecit, atque in honorem ſanctiſsimæ Virginis voluit conſecrari. Tam enim ſedulus ille cultor Virginis fuit, vt ne venatum quidem abiret, niſi ſacram Matris Dei imaginem circumferret, & coram illa vel ad arborem in media ſolitudine ſuas funderet preces; quemadmodùm & Crantzius atteſtatur. Qui Cæſar monaſterium in VVormatienſi ſuburbio ædificauit, ac illud etiã Deiparæ voluit eſſe ſacrum; ſicut & Guilhelmus Eiſengreinius indicauit. De Dagoberto inclyto Francorum Rege iam antè narratum eſt, qui nõ contentus plæraſq; Sanctorum Eccleſias cõdere, vel conditas locupletare, quam laudem illi etiam Ado tribuit, Deiparę adeò quidem ſtudioſus fuit, vt ob huius honorem oppidum Rubeiacum, totamq; ditionem circumiacentem in Eccleſiam Argentinenſem, MARIÆ patronæ dicatã contulerit. Bone Deus, quanta tunc cura ſacrorum Reges & Cęſares tenuit, pręſertim exẽplo Caroli Magni illis pręlucente, qui ferre non potuit ędituos, ſi quid indecens aut ſordidum in templum inferri, vel in eo relinqui ſinerent, quiq; ſacrorum vaſorum ex auro & argento, & veſtimentorum Sacerdotaliũ nihil miniſtris deeſſe paſſus eſt; qui rurſus manè & veſperì, niſi grauibus negotiis impediretur, ac nocturnis etiam horis & ſacrificij tempore templum libenter adiuit: & qui demum illic cuncta honeſtiſsimè peragi magnopere procurauit. Sed enim quantùm hodie, vt noua inuehatur religio, in MARIÆ templis & ſacellis euertendis atque proſanandis impigrè laboratur, tantùm ad Catholicam pietatem in Orbe prouehendam & ornandam iam olim à Chriſtianis principibus & Regibus, pręſertim Carolo, Lodouico, Lothario, Dagoberto curatum atq; perfectum eſt, vt Ædes MARIÆ nomine & honore inſignes, raris columnis, ornatu eximio, Regio ſplendore illuſtres, ſæpe ſublimitate mirabiles, longitudine & latitudine vaſtæ, variegatis marmoreiſq; incruſtationibus obtectæ, ſed & picturis imaginibuſq; præſtantibus, quaſi quibuſdam radiis reſplendentes paſsim extarent. Qua in re ſuam quoq; laudem promerentur principes Gręci, & quaſi cum Latinis certare videntur. Nec enim ſolùm Cyriacus Patriarcha ſanctæ Deiparæ Ædem, quæ Diaconiſſæ dicitur, eleganter extruxit, ſed & eodem ferè tempore frater Mauritij Petrus aliam Ædem MARIÆ Virgini poſuit; tùm eiuſdem Cæſaris ſororius Philippicus, qui cum Perſis dimicauit, MARIÆ nomine monaſterium condidit, ſicut

Nouam quaſi lucem & faciẽ religionis in Germania ſub Carolo Magno apparuiſſe.

Lib. 3. Coſmographię.

Munſteri teſtimoniũ de Carolo Magno, eiuſque monaſteriis.

Sub hoc Imperatore Carolo, & deinde, Mariam in Septentrione ſolẽniùs honoratã eſſe.

Caroli filius Lodouicus Mariæ templa quoque conſtruit.

In Metropoli libr. 1. cap. 10.

In Chronologia Spirenſi.

In Chronico Regis Dagoberti.

Quantam curã diuini cultùs in templis exercẽdi Carolus Magnus eiuſq; ſucceſſores habuerint.

Veteri ſæculo placuit cult⁹ & ornatus, nunc verò neglectus & contemptus templorũ Marianorũ placet.

Non modò Latini, ſed & Græci in Marię templis extruendis & ornãdis olim ſeduli extitère.

In Annalib. tom. 3. circa Imperium Mauritij.

Pugnaturi cum hoſtib⁹ ac aliàs Græci Mariæ tēpla petebant, ſeque Virgini cōmendabant ſæpenumerò. Vide Zonaram circa Imperium Michaëlis & patris eius Theophili.

Zonaras exponit. Vixit ſub Imperatore Michaële Cæſar Barda, & contra Cretenſes Agarenos pugnaturus, primùm ad Deiparæ Ædem cognomento Hodegiam, quaſi viæ ductorem dicas, abiit, vt ſuam ſalutem omnemque belli ſucceſſum tali patronæ commendaret. Theophilus verò Imperator, qui circa Lodouicum primnm floruit, etſi pro Iconomachis ſtare videretur, tamen ſingulis hebdomadibus in Ædem Deiparæ Blacherinam proficiſcebatur, diſertè affirmans, ſe Chriſto Seruatori & Dei Matri fidem ſeruaturum eſſe. Verùm plura id genus & præclariora & antiquiora Græcorum exempla mox dabimus, ne quiſquam putet à Mauritij vel Gregorij temporibus Deiparæ cultum in Eccleſia Græca & Latina duntaxat inualuiſſe, vel modicè inchoatum fuiſſe.

CAPVT TRIGESIMVM.

Eiuſdem Deiparæ Virginis venerationem atque cultum non à Gregorio Magno ſumpſiſſe initium, ſed à Mauritio Cæſare vſque ad Conſtantinum Magnum in Eccleſia paßim etiam agnitum, receptum & vſitatum extitiſſe.

Mariæ & Sanctorum cultus à Gregorio ſumit originē iuxta ſententiā aduerſariorum, & præſertim Philippi Melanchthonis.

In Concilio ad Regē Galliæ ſcripto, & in lib. de Eccleſia.

AVDACTER quidem, ſed parùm verè pronunciant, qui MARIÆ Virginis cultum & inuocationem aut rem nouitiam faciunt, aut ſaltem Gregorij Magni ſæculo notam & introductam eſſe contendunt. Ac profectò illi aliquid dicerent, nec omninò reiiciendi forent, ſi præceptor illorum, quem ſequûtur, Philippus Melanchthon hoc rectè ſcripſiſſet: *Inuocatio Sanctorum res noua eſt, ignota veteri Eccleſiæ ante Gregorium, qui publicum ritum inuocationis Diuorum inſtituit.* Tùm in [a] Apologia, quæ Auguſtanæ Confeſſioni annexa eſt, ab eodem architecto ſcriptum legimus, veteres ſcriptores ante Gregorium de Sáctorum inuocatione nullam feciſſe mentionem. Idem de hoc Gregorio gener Melanchthonis Pencerus blaterat, neque diſſentit Rupertus Baras Anglus, Gregorium nobis Litanias inſtituiſſe confirmans. His demnm [b] Chemnitius aſtipulatur, cùm dicere non veretur, quòd nunc in Litania Sanctos innocamus, nouam eſſe Gregorij Magni additionem. Atqui [c] Baſilius Magnus, [d] Victor Aphricanus, & Agapitus Pontifex, qui ſunt Gregorio Romano vetuſtiores, Litaniarum inſtitutum comprobant; Gregorius verò maiores, vt vocant, Litanias ſiue ſupplicationes, qnæ in feſto S. Marci hactenus haberi ſolent, graui de cauſa inſtituit, & aliquando vt certo loco & tempore omnes hominū ordines ad huiuſmodi Litanias Romæ congregarentur edixit & ordinauit. Qua de re nō modò [e] Paulus Diaconns & [f] Gregorins Turonenſis, ſed etiam libri Rituales & epiſtolæ Gregorianæ non obſcurè loqunntur. Ac tunc Litaniarum vſus in Orientalibus etiam Eccleſiis tam erat vſitatus, vt ſub Anaſtaſio & Mauritio non ſolùm interdin, ſed & noctu Litaniæ à fidelibus diſcalceatis apud Blachernas, vbi Virgo ſolenniter celebrabatur, pnblicè decantarentur. Sed & [g] Euſtachius Presbyter indicat, cùm peſtis in vrbe Conſtātinopolitana diu mnltumque graſſaretur, populum ad ſupplicationes publicas in Blachernis, id eſt, ad Ædem ſolennem Virginis conueniſſe, illicque diræ luis extinctionem ſub Eutychio Patriarcha, qui Gregorij Magni fuit æqualis, impetrauiſſe. Tùm in Gallia Chriſtiani Litanias in vſu habuernnt, præſertim ex Mamerri Epiſcopi Viennenſis inſtitutione, qni Gregorio Magno fuit antiquior, eamque inſtitutionem ante aſcenſionem Domini triduò retinendam eſſe, confirmant [h] Gregorins Turonenſis & [i] Cæſarius Arelatenſis, hiſque duobus poſterior Synodus [k] Moguntiaca. Cùm verò ante annos ferè quingentos vani eſſent ac impij homines, quibus hoc Litaniarum inſtitutum improbaretur, rectè illos corripuit Hildebertus doctus Epiſcopus Turonenſis, & inter cætera ſcripſit: Quòd vniuerſalis Eccleſia Litaniis inſiſtat, quòd in lachrymis & in ſpiritu contribulato dicere conſueuerit: Sancta MARIA ora pro nobis, nec indoctus ignorat cùm audit.] Subiungit porrò, in hac ipſa Eccleſiæ conſuetudine omnibns acquie-

An Litaniarum inſtitutio à Gregorio Magno proficiſcatur.

Supplicationes & Litanias hoc ſæculo in Oriente vſitatas fuiſſe.

Ante Gregoriū Litaniæ à S. Mamerto inſtitutæ & in Gallia celebratæ.

Litaniarum inſtitutum firmiter nobis retinēdum eſſe iuxta Hildeberti ſententiam.

a In articulo de inuocatione Sanctorum.
Li. 4. Chronicorum.
In li. de Vitis Pontificum.
b In examine Concilij Tridentini de Sanctorum cultu.
c Epiſt. 63. ad Clericos Eccleſiæ Neocæſarienſ.
d Lib. 3. de perſecutio. Vandal.
e Lib. 3. de reb. Longobardicæ. 11.
f Li. 10. hiſtor.
Li. 11. ep. 2. In regiſtro.
g In vita Eutychij Patriarchæ.
h Li. 2. c. 34.
i Homel. 3.
k Can. 33.
Epiſt. 43.

acquieſcendum eſſe, quòd illi & ratio & veritas ſuffragetur, iuxta illam Auguſtini regulam: Ratio & veritas conſuetudini proponenda eſt; ſed cùm conſuetudini veritas ſuffragatur, nihil oportet firmius retineri.] Quocircà cùm ſæpe aliàs ſub Gregorio primo & ſecundo, tùm etiam ſub Leone ſecundo & tertio, nec non ſub Stephano ſecundo & Adriano primo Litanias Romæ habitas fuiſſe legimus, Stephano quidem tertio Pont. nudis etiam pedibus ad Petri Baſilicam vnà cum aliis prodeunte; ſicut liber Pontificalis & veteres annales oſtendunt. Et Gregorio quidem Papa crebris Litaniis Deum deprecante, poſt dies nouem aquarum inundatio repreſſa eſt; vti [a] Beda & [b] Sigebertus meminerunt. Quid verò, niſi merum tandem & Philippicum ſomnium appellabimus, quod à Nouatoribus adfertur, MARIÆ aliorumque Sanctorum inuocationem à Gregorio Magno primùm inſtitutam, neque antea receptam atque probatam eſſe? Quod apertum ac pudendum ſanè mendacium vel è craſſa ignorantia, vel ex deſtinata potiùs malitia profectum, tot Veterum exemplis & ſententiis coarguitur, quot ante Gregorij ſæculum Sanctos inuocârunt, ac alios etiam inuocare publicè docuerunt. Æquè friuolum commentum illud eſt, quòd [c] Lutherus eundem Gregorium Miſſæ priuatæ, vt vocat, authorem facit, quodque [d] Sarcerius Baſilium monachorum cætus primùm inſtituiſſe confingit. Nos verò hac in parte non laborabimus, vt Sanctorum inuocationem veteri Eccleſiæ notam, & ante Gregorium Pontificem introductam oſtendamus: plurimis etenim & certiſsimis teſtimoniis iampridem hoc viri doctiſsimi euicerunt, ſimulq; manifeſtam hanc aduerſariorũ vanitatem Orbi patefecerunt; ſed inſtitutum noſtrum potiùs ita proſequemur, vt veritas profanæ nouitati contraria, vel ſolo Deiparæ Virginis exemplo aſtrui, & ab omnibus deprehẽdi poſsit.

Auguſtini regula ſedulò retinenda.

Apertũ figmentum eſſe, de Sanctorum inuocatione ante Gregorium non receptam, nec probata in Eccleſia.

[a] De temporibus.
[b] In Chronico.
[c] In c. 4. epi. ad Galat.
[d] In libr. de conſenſu veræ Eccleſiæ.

Prodeant igitur in medium veteres clarique Doctores, qui à Mauritij & Gregorij ſæculo ad Conſtantinum Magnum vſque non vulgarem in Eccleſia locum habuêre, & ſuis quaſi ſuffragiis cultum ſanctiſsimæ Virginis, vt ætate illa receptum, comprobârunt. Ordiemur autem ab Andrea Hieroſolymitano & Græco ſcriptore, qui ſub Iuſtiniano primo ſcripſit, & inter plurimas maximaſque Virginis noſtræ laudes, has etiam in medium attulit: Gaude lætitiæ inſtrumentum, per quod triſtis execrationis ſententia in lætum gaudij iudicium commutatur. Gaude verè benedicta, gaude Virgo præclariſsima, gaude ornatiſsimum diuinæ gloriæ templum. Gaude ſacroſanctum Regis palatium, gaude thalame, in quo ſibi Chriſtus humanitatem ſponſam adiunxit. Gaude electa à Deo, antequàm genita. Gaude diuinum inter Deum atque homines conciliationis perfugium. Gaude theſaure vitæ immortalis; gaude cœlum, in quo ſol gloriæ ſplendet: domicilium cœlo præſtantius. Gaude vnicum illius, qui nuſquam capitur, ampliſsimum habitaculum. Gaude ſancta terra virginea, ex qua nouus Adam formatur, qui veterem Adam ſeruet.] Cùm verò complura id genus eximia præconia depromplſiſſet, tandem hoc etiam venuſtè ſubiicit: Benedicta tu in mulieribus, quam beatam dicunt omnes generationes, quam Reges honorant, Principes venerantur, diuites populi obſecrant, virgines quæ vel præceſſerunt, vel ſequuntur, in templum Regis comitantur.] Etenim ad receptum ſui ſæculi morem alludit, cùm vtriuſque ſexûs homines, neque minùs magnates quàm plebæi Deiparam honore maximo certatim proſequerentur, ac ſimul cùm priuatim, tùm publicè inuocarent. Siue autem cum hoc Andrea vnus idemque ſit alter ille, qui Cretenſis Epiſcopus dicitur, ſiue non ſit (quidam enim inter Andream vtrumque diſtinguunt) plenis & ille velis, vt aiunt, in Virginis noſtræ laudes excurrit, & cùm dormitionem eius inſigniter celebrat, in hæc quoque verba prorumpit: Placa Dominum pro communi figmento. Nam quamdiu quidem verſabaris in terris, te habuit parua terræ portio: ex quo autem tranſlata es è terra, te vniuerſus mundus continet, commune propitiatorium.] Eandem humanæ naturæ Reginam, eamque mulierem vocat, quæ cœlorum ſuperet naturam puritate, & Virginem Seraphim ſupremis Angelis præſtantiorem facit; præſertim ob miraculum Dei ex ipſa procreati. Tum alibi MARIAM Chriſtianorum fidei propugnaculum, & corũ, qui ſpem in ea collocant, propugnatricem, omniumque hominum Dominam, nec modò ſanctam, & Sanctis ſanctiorem, & ſanctiſsimæ ſanctitatis omnis theſaurum appellat. Quid autem iſtud eſt aliud, niſi ſummis & ampliſsimis honorum titulis, quos Mariomaſtigum, & præcipuè Centuriato-

Orat. in ſalutationem Angelicam.

Veterum teſtimonia, qui ante Gregorij et Mauritij ſæculũ vſq; ad Conſtantinum de Mariæ laude cultuque leguntur: Andreæ Hieroſolymitani Mariam extollentis ac venerãtis teſtimonium.

Quomodò mater Dei tunc fuerit publicè honorata.

Andreas Cretẽſis Deiparam inuocat & mũdi propitiatorium vocat.

In encomio de dormitione Virginis.

In alio encomio de dormitiõe Virginis.

Eximia epitheta Deiparæ Virgini attributa.

turiatorum noſtrorum aures ne ferre quidem poſsint, Deiparam exornare, illamq́; omnibus meritò inuocandam, ſicut & ipſe luculenter eandem inuocat, confirmare?

Teſtimonium S. Fulgētij Deiparam extollentis, quòd ſit feneſtra & Scala cœli & fœminarū reſtauratio.

Æquè luculentus eſt in MARIA laudanda Fulgentius Ruſpenſis in Africa Epiſcopus, & Auguſtini ſedulus imitator, qui ſub Anaſtaſio Cæſare florens, Deiparam cœli feneſtram & ſcalam, fœminarumq́ue reſtaurationem eſſe dixit, vt quæ omnibus ad ſe confugientibus fœminis ſubueniat, easq́ue ad ſe venientes reſtauret. Facta eſt, inquit, MARIA feneſtra cœli, quia per ipſam Deus verum fudit ſæculis lumen: Facta eſt MARIA ſcala cœleſtis, quia per ipſam Deus deſcendit ad terras, vt per ipſam homines aſcendere mereantur ad cœlos. Facta eſt MARIA reſtauratio fœminarum, quæ per ipſam à ruina primæ maledictionis probantur ſubtractæ.] Iubet igitur ad MARIAM accedere virgines, & concipientes, & parturientes, & lactantes, & demum vnà cum iuuenculis matres. Ex eodem Fulgentio citat Vincentius hanc ſententiam: Tali ergo tantæque perſonæ nihil tandem ad honoris cumulum accedere maius poſſet, quàm vt Dei Filium Virgo conciperet, & Virgo Mater ederet. Hac nempe dignitate facta eſt venerabilis ipſis etiam Angelorum Ordinibus ſacris.] Tùm Petrus Chryſologus multas MARIÆ laudes concinit, vir tam vitæ ſanctitate quàm omni eruditionis genere præcellens, idemq́ue Rauennæ Archiepiſcopus, qui ſub Marciano Imperatore, id eſt, circa annum Chriſtianæ ſalutis CCCCL. floruit, & Domini Matrem his vocibus illuſtrauit: Quantus ſit Deus, ſatis ignorat ille, qui huius Virginis mentem non ſtupet, animum non miratur; pauet cœlum, tremunt Angeli, creatura non ſuſtinet, natura non ſufficit: & vna puella ſic Deum in ſui pectoris capit, recipit, oblectat hoſpitio, vt pacem terris, cœlis gloriam, ſalutem perditis, vitam mortuis, terrenis cum cœleſtibus parentelam, ipſius Dei cum carne commercium, pro ipſa domûs exigat penſione.] Et iterum: Ipſe Angelus miratur, aut fœminam tantùm, aut omnes homines vitam meruiſſe per fœminam: Stupet Angelus, totum Deum venire intra Virginalis vteri anguſtias, cui tota ſimul anguſta eſt creatura.] Et alibi: Aue gratiâ plena, hæc eſt gratia, quæ dedit cœlis gloriam, terris Deum, fidem gentibus, finem vitiis, vitæ ordinem, moribus diſciplinam. Hanc gratiam detulit Angelus, accepit Virgo, ſalutem ſæculis reddidura.] Et poſt pauca: Verè benedicta Virgo, quæ & virginitatis poſſidet decus, & matris dignitatem. Verè benedicta, quæ & superni conceptûs meruit gratiam, & ſuſtulit integritatis coronam. Verè benedicta, quæ fuit maior cœlo, fortior terra, Orbe latior; nam Deum, quem mundus non capit, ſola cepit.] Præclara ſunt hæc encomia nulli niſi plurimùm venerandæ Virgini, nec ſatis vnquam laudandę Matri congruentia, quam tantò magis cum Gabriele nos admirari decet & colere, quò ſublimiorem illa gratiam & gloriam præ creaturis omnibus, & propter omnium ſalutem vnicè conſecuta eſt.

Ad Mariæ dignitatē nihil poſſe accedere. — *Lib. de laudib. Virginis.*

S. Petri Chryſologi in Mariæ laudē teſtimonium, quæ ipſis etiā Angelis admiranda ſit. — *In ſerm. de laudib. Mariæ.* — *Serm. 140.* — *Serm. 142.* — *Serm. 143.*

Maria verè gratiâ plena non ſibi tantùm, ſed etiam aliis. *Maria verè benedicta.* *Maria Regina totius caſtitatis, cœlo terraq́; excelſior.*

In Eccleſia Hieroſolymitana, Antiochena & Alexandrina ſolēne fuit hoc ſęculo petere Mariæ interceſsionem.

Cùm quinta Synodus Conſtantinopolitana ſub Iuſtiniano celebraretur, ſcripſit ad illam Ioannes Patriarcha Hieroſolymitanus, ac tota eiuſdem Synodus in hūc modum: Sanctam ac glorificatam Virginem Dei genitricem MARIAM vnà nobiſcum ſupplicate intercedere pro pâce ſanctiſsimarum Eccleſiarum, & victoria ac perpetuitate piiſsimi & sereniſsimi Imperatoris noſtri.] Nec ſolùm in Hieroſolymitana, ſed etiam in Antiochena Eccleſia, vtraque verò tunc erat celeberrima, ſolenne habebatur, Dei genitricis MARIÆ nomen precibus omnibus inſerere, atque illam inuocare. Quod inſtitutum an & quomodò à Petro Gnapheo duxerit originem, iamantè ſatis explicatum putamus. Vetuſtior adhuc, & in omni Eccleſia præclari nominis ſub Valentino tertio floruit Cyrillus Alexandrinus Archiepiſcopus, Neſtorij quidem nobilis Antagoniſta, qui & ipſe pro recepto Eccleſiæ ſuæ more MARIAM pro concione celebrat, & celebrandam docet, quòd ſit eximium vniuerſi terrarum Orbis decus & ornamētum, lampas inextinguibilis, virginitatis corona, per quam cœlum exultat, lætantur Angeli, & dæmones fugantur, per quam demum & gentes & infideles ad pœnitentiam adducuntur; ſicut alibi ex eodem Cyrillo demōſtratum eſt. Præterea apparitionem Virginis eidem Cyrillo mirabiliter factam, quæ & ſaucium eius pectus curauit, vt quod per errorem in ſanctum virum Chryſoſtomum peccauerat, agnoſceret corrigeretq́;. Videre igitur viſus eſt Matrem Domini pro ſe deprecantem, atque prioris ſimultatis, quam in eundem Chryſoſtomum ignorans exercuerat, veniam à Deo impetrantem; quemad-

Vide act. primā. 5. Synodi Conſtantinopolitanæ. — *Vide ſupra cap. 17.*

Teſtimonium Cyrilli Alexandrini de Mariæ laude & cultu. — *Homel 6. contra Neſtorium dicta.*

Cyrillus ex reuelatiōe cognouit Mariam pro ſe deprecari, & à DEO veniam impetrare. — *Li. 3. ca. 11.*

Li. 14. hiſt. Eccle. c. 28.

quemadmodùm Nicephorus apertè confirmat. Quis verò de Chryſoſtomo illo altero, vt vocant, Paulo, ambigat, quin MARIAM & ipſe coluerit, & in Eccleſia ſua Conſtantinopolitana peculiariter coli iuſſerit; quam & ipſe in Liturgia verbis Angelicis voluit publicè ſalutari, quamque honoratiorem Cherubim, & glorioſiorem incomparabiliter Seraphim, ſemperque beatiſsimam & penitus incontaminatam Dei noſtri Matrem appellat? Hæc animatum Dei templum eſt, hæc cœli terræque pariter domicilium, hæc naturæ illius quæ comprehendi non poteſt ampliſsimum habitaculum. Per hanc adeſt ægrotantibus Medicus in tenebris conſedentibus: per hanc illuceriuſtitiæ Sol, & tempeſtate iactatis fit Anchora portuſque tutiſsimus, in bello autem verſantibus munitiſsimum propugnaculum, vt eiuſdem verbis vtamur. Illud autem propiùs ad inuocationem Virginis facit: Sanctiſsimæ, intemeratæ, ſuperbenedictæ Reginæ noſtræ Matris Domini & ſemper Virginis MARIÆ cum omnibus Sanctis memoriam celebrando, noſmetipſos & ad inuicem omnem vitam noſtram Deo commendemus.] Eòdem & verba illa ſpectant: Precibus ſanctiſsimæ Deiparæ Virginis Seruator ſerua nos, dirige viam, confirma nos in timore tuo, cuſtodi vitam noſtram, ſtabili greſſus noſtros.] vt miſſa reliqua faciamus, quæ nimiùm teneras Centuriatorum aures adeò feriunt, vt impatienter exclament, nobiſque ſimul tantùm non riſum moueant hæc futili ſua cẽſurâ: *In Liturgia Chryſoſtomi nimis craſſa Tautologia, inuocatio MARIÆ inſeritur.* His planè conſonant, quæ Magnus virtute & oratione Baſilius Cæſarienſis Epiſcopus, non ſolùm pro ſe dixit, ſed etiam in Liturgia publicè recitanda præſcripſit in hunc modum: Sanctiſsimæ & intemeratæ dominatricis noſtræ, Dei genitricis & ſemper Virginis MARIÆ, cum omnibus Sanctis memorantes, noſipſos & ad inuicem atq; omnem vitam noſtram Chriſto Deo commendemus.] Ac deinde ſanctæ Dei genitricis interceſsionem petit & exprimit. Nec ſolùm hoc ſæculo, ſed etiam ſuperiore vſus Liturgiæ paſsim obtinuerat, vt à doctis ſæpe probatum eſt, in qua Græci, Syri, Æthiopes, Alexandrini, & Hieroſolymitani MARIÆ memoriam & inuocationem celebrem adhibebãt. Hinc illæ voces: Gloria Deo miſericordi, qui miſertus eſt omnium noſtrorum per interceſsionem Genitricis Dei MARIÆ, & omnium Sanctorum in ſæcula ſæculorum. Et quidem vterq;, Baſilius & Chryſoſtomus, hoc ſibi commune habẽt, vt hanc ſanctiſsimam Virginem vocent Δέσποιναν τὴν ἡμῶν, id eſt, Dominam noſtram; ſicut & Germanus illorum ſcholiaſtes inquit: χρὴ ἡμᾶς τὴν κυρίαν τοῦ παντὸς ἐπαινεῖν ἐκ τὸ χαῖρε τοῦ ἀγγέλου ἀναφωνεῖν. Hoc eſt, oportet nos Dominam vniuerſi laudare, & illud Aue Angelicum exclamare. Quis verò non ſummè miretur, quòd Liturgici ſcriptores tam multa & illuſtria noſtræ Virginis epitheta, quæ ſummam eius præſtantiam ſublimitatemque declarant, in medium adferant, eademque Nouatores è medio tollere & ſupprimere pro virili ſua contendant?

Orat. in Annunciatione ſanctiſsimæ Dei genitricis.

In Liturgia.

In Cent. 5.

Quàm præclarè Chryſoſtomus Mariã exornet, & inuocandam doceat, etiam in publici ſacrificij tempore.

Baſilius & alij ſcriptores Liturgici de Mariæ interceſſiõe crebrò meminerunt.

Mariam Dominam noſtrã Græcis appellari, vel inuitis Nouatoribus.

Valet etiam in hoc argumento plurimũ Ephræm Syrus, magnus ille Magni Baſilij Archidiaconus, tantæq; autoritatis vir, vt ſcripta eius olim in quibuſdam Eccleſiis publicè recitarẽtur. Neſcio equidem, quid de ſacroſanctæ Virginis inuocatione aut dulcius aut fortius adſerri poſsit, quàm quod ille diſerta & longa oratione ad eam facta ſcriptoq; conſignata Orbi teſtatus eſt, ex qua nos aliqua dũtaxat repetemus. Intemerata prorſuſq; pura Virgo Deipara, Regina omniũ, eademq; optima, ſublimior cœlicolis, purior Solis radiis & ſplendoribus, honoratior Cherubim, ſanctior Seraphim, & ſine comparatione cæteris omnibus ſuperis exercitib⁹ glorioſior, ſpes Patrum, gloria Prophetarum, Apoſtolorum præconium, & honor Martyrum, Sanctorum lætitia, Hierarcharum cætus, omnium Sanctorum ac virginum corona, ob fulgorem inacceſſa, omnium princeps, omnium dux, ſacratiſsima puella. Per te recõciliati ſumus Chriſto Deo meo.] Quid autem ille tandem à MARIA petit ac rogat? Sub alis tuis, inquit, cuſtodi me & protege. Miſerere mei, qui ſum luto inquinatus, qui ſceleribus quàmplurimis Creatorẽ Deum meum & Iudicem offendi, ne aduersùs me glorietur Satanas exitioſiſsimus, ne in me exurgat execrãdus inimicus meus, ne ſeruum tuum à tuâ ſpe deſtitui cognoſcam, ne calumnietur me detractantium lingua. Non mihi alia fiducia, ô Virgo ſyncera. Tu enim meus portus, ô Virgo inuiolata, & præſens auxiliatrix. Denique ſub tutela & protectione tua totus ſum. Crebris lachrymis te, ô celeberrima Mater imploro, & aduolnor tibi, ô Domina mea, ſuppliciter clamans, ne dulcis Filius tuus, & vitæ

S. Ephræm Baſilij Diaconus cõmẽdat plurimũ Mariam, & eius opem luculenter implorat.

Quantam fiduciã poſt Deũ in Maria Ephræm habeat.

omnium

omnium dator ob multa, quę patraui, ſcelera tollat me de medio, & miſerã animam, ceu leo, diripiat, vel, velut ſterilẽ ficum infęlicem me, excidat.] Hęc ſi cuiquam moroſo non ſunt ſatis, eundem & laudatiſsimum Ephręm Marię Deiparæ ſupplicantem porrò audiat: Imple os meum, inquit, gratiã dulcedinis tuę. Illumina mẽtem, ô gratiã plena. Moue linguam meam & labia ad laudes tibi alacri & lęto animo canendas, & melos illud Angelicum celebratiſsimum, quod Gabriel in Nazareth ſeruili habitu ad te Virginem & Matrem Dei mei integerrimam clamans cecinit, ſalutationem maximè congruam & digniſsimam, mundi ſalutem, cunctamq́; animorum tutelã. Dignare Virgo te tuum ſeruum laudare & dicere: Aue Dei ſplendidiſsimum & luculentiſsimum Vas, aue Domina MARIA gratiã plena, aue in mulieribus Virgo beatiſsima, aue ſtella fulgẽtiſsima, ex qua Chriſtus prodiit. Aue illuſtriſsima lux, Mater & Virgo, aue quæ mirificè Regem omnium peperiſti, aue per quã nobis Sol præclariſsimus illuxit, aue Domina cunctis ſublimior, aue cãticum Cherubim, & hymnus Angelorum: Aue pax, gaudiũ & ſalus mundi, aue generis humani lætitia, aue Patrum præconium & Prophetarum decus, aue Martyrum pulchritudo, & corona Sanctorum, aue piorum gloria, & in ſolitudine degentium hymnus, aue præclariſsimum hierarcharum cœleſtium ornamentum, aue hymnigraphorum omnium oratio, aue præſtantiſsimum Orbis terræ miraculum, aue terrigenarum omnium delectatio, aue paradyſe delitiarum & immortalitatis, aue lignum vitæ, gaudium & volupras, aue vallum fidelium, & mundi ſalus, aue tranquille portus, & à fluctibus agitatorum liberatrix, aue noſtra periclitantium auxiliatrix, aue progenitoris illius Adam reſurrectio, aue iucunda libertas, aue omnium parens, aue fons gratiæ & conſolationis, aue refugium peccatorum & hoſpitium, aue propitiatorium laborantium.] Luc. 1.

De Angelica ſalutatione quàm reuerẽter loquatur Ephræm.

Etiam ab Ephræm vſurpatum illud Eccleſiæ canticũ: Dignare me laudare te Virgo ſacrata; quam & ipſe libenter ſalutauit, & pulcherrimis titulis exornauit.

Deinde verò hic diuin' Ephręm toties illud AVE ingeminat, nouisq́; ſemper titulis exornat, vt ſicut Lectori fortaſſe moleſtum, ita nobis etiam ingratũ ſit, frequentes eiuſmodi ſalutationes Mariæ dictas omnes repetere. Vocat ſanè illam virorum iuxtà mulierumq́; reginam & tutelam, mũdi mediatricem glorioſiſsimam, vniuerſi terrarum orbis conciliatricem, gloriam & lætitiam ſacerdotum, ſolatium ſolitariorũ ac adoratricem omniũ. Aue, inquit, animæ meę ſpes bona & fida; aue Chriſtianorum omniũ firma ſalus, aue lumen ꝓfulgens, quo mundus illuſtratur.] Ac ne ſuſpicemur his exquiſitis titulis Chriſto aliquid derogari, cùm propter Chriſtum Mariam extollat maximè, velut ſeipſum declarans hæc tandem adiicit: Aue quæ nullo ſpacio comprehenſum, in finibus comprehendiſti. Aue quę Chriſtum vitę datorem educãſti, Chriſtum pientiſsimum omnium creatorem Deum, Ieſum meum dulcem, altorem mundi, hominum amantiſsimum, omnipotẽtem patrem meum, cui competit gloria, honor & poteſtas in ſęcula, laus & magnificentia, cum ęterno Patre & Spiritu ſancto nunc & ſemper & in ſęcula ſęculorũ.] Deinde in alia oratione rurſus quàm pulchrè Virginem nominat, nõ ſolùm immaculatam, impollutam, incorruptam, Deiq; ſponſam, ſed & Dominam noſtram, quæ Deum Verbũ hominibus mirifica ſua conceptione conciliârit, & rebellem humani generi noſtri naturam cœleſtibus conſociârit? Ne me auerſeris, quęſo, inquit, quin potiùs, ſicut humaniſsimi Dei Mater es, ita me peccatorem humaniter ſuſcipe, & Filium tuũ, meum autem herũ & Deum, materna tua liberalitate volens exora. Adſis mihi ſemper Virgo miſericors, clemẽs & benigna, in ꝓſente quidem vita feruens protectrix & auxiliatrix, hoſtiles impetus repellens & me deducẽs ad ſalutem, at in ſupremo vitæ momento miſeram meam animam conſeruans, & tenebroſos malorum dæmonum aſpectus ab ea procul abigens; in terribili autem die iudicij ab æterna damnatione me liberans. Poſtremò inacceſſę tui filij & Dei glorię me hęredem efficiens.] Volens interim multa tranſilio, ratus ex hiſce conſtare ſatis, quã improbè nos aduerſarij calumnientur, quòd cum veteri Eccleſia dicamus illud; MARIA mater gratiæ; Dignare me laudare te Virgo ſacrata: quodq́; in vita & morte piam & efficacem illius opem imploremus, & eam nobis apud Chriſtum aduocatam conſtituamus. Iactent ergo belli homines, qui nouis credunt Doctoribus, Mariæ & Sanctorum tùm ſalutationem, tùm inuocationem eruditę ętati profus ignoratam, veteriq́; Eccleſię inuſitatam fuiſſe, cùm hic Theologus eo ſæculo cum Baſilio coniunctiſsimè vixerit, quod florentis Eccleſiæ hortum poſsis dicere, in quo illuſtrium maximè Doctorum, veluti vernantium arborũ flores & fructus pulcherrimè apparerent.

Plura Virginis encomia ab eodem Ephræm allata.

Ephręm ingentes Mariæ laudes & virtutes in Chriſto, & propter Chriſtũ filiũ tribuit.

In quibus Ephræm à Maria cupiat adiuuari.

Ephræm inter doctiſsimos Eccleſiæ Patres floruit.

Nunc Gregorium Nazianzenum, eiuſdem ſæculi ſcriptorem, & Theologi nomine meritò decoratum, maximiq; ſemper à Græcis habitum accerſamus, vt & ipſe Mariæ cauſam ſuo iuuet ſuffragio, & ſimul exẽplo confirmet. Non illi ſatis fuit ſignificare, Deiparam etiam ante ſuam ætatem, id eſt, ſæculo Martyrum à piis inuocatam fuiſſe; quemadmodùm poſtea ſuo loco dicemus, ſed & ipſe illam ſibi ſalutandam ac reuerenter inuocãdam putauit, præſertim cùm Cypriano, Athanaſio & Baſilio hunc etiam inuocationis honorem detulerit, illorum iam defunctorum opem clariſsimis verbis implorans. Quid ergo mirum, ſi de MARIA quoque dicat?

Oratione In Cypria.

Gregorius Nazianzenus Mariã impensè coluit, & ſicut Sãctos alios inuocauit.

In Tragœd. de Chriſto patiente.

Gregorij ad Mariam inuocatio.

O filia cœleſtis & interiùs glorioſa,
O magnis choris aſsiſtens Regnatoris
Cantoribus, & ſi te corpus & terra continet
Huc ades, & fare verbum: ego verò ante te
Stabo, qppe enim mihi diuino munere veniſti Regina.
Veniſti, ſed magis adhuc venias, & propitia ſis.

Rurſus cùm à Deo miſericordiam petiuiſſet, ne ſe in peccatis perire pateretur, ad Virginem Matrem ſe porrò conuertit, & poſt laudes illi dictas, hoc ſubiicit:

Benigna adeſto vocibus meis: preces
Admitte Virgo.] Et iterum poſtea:
Regina Domina, generis humani bonum
Amica ſemper eſto tu mortalibus,
Maximaq́ quouis in loco mihi ſalus.

Et, ne ignoremus, quòd meritò & cum fructu MARIAM ille coluerit, ac inuocârit, non tacet ingentia beneficia per illam ſibi collata, vtpote cùm hoc modo canat:

Agnoſcit varia beneficia p Mariã ſibi collata.

Plexamq́ de prato coronam florido
Tibi offero, Regina, quòd me plurimis
Dignata quondam gratiis, variis adhuc
Me liberas ſemper calamitatibus,
Multisq́ defenſas ab aduerſariis,
Tàm qui videntur, quàm videri qui haud queunt.
Me flecte tandem, quomodò in vita auctior
Virtute fiam, teq́ ſemper præſidem
Vitæ meæ, ac demum benignam ac ſedulam
Habeam aduocatam Filio coram tuo,
Cum cæteris charis Deo virgunculis.
Ne me ergo tradier ſinas tortoribus,
Aut perditori hominum fieri ludibrio.
Adſiſte, & à tenebris & igne libera:
Fac vt fide tuaq́ ſaluer gratiâ.
Quare hunc tibi hymnum pango chariſterion.

Maiorem perſe gratiã ſibi à Maria præſtari, nimirũ per eiuſdẽ interceſsionem.

Igitur

Igitur vir tantus in ſacris literis vndequaque peritiſsimus, MARIAM aduocatam agnoſcit, & protectricem celebrat, ſuæque vitæ præſidem facit, neq; ſolùm Chriſti fide ac meritis ſeſe conſolatur, ſed etiam Deiparæ patrocinio viuens ac moriens ſe apud Chriſtum iuuari atque ſaluari ſtatuit deſideratq;. Ita ille ſenſit, ita proculdubiò ſuum docuit populum, nō priuatam aliquam, ſed communem Eccleſiæ illius ſæculi ſententiam atque conſuetudinem ſequens. Quare Deiparam, vt aliàs dictum eſt, hoc etiam carmine, ſicut antiquus vertit interpres, ſalutauit:

Eiuſdē Nazianzeni ſalutatio, ſimul & inuocatio ad Deiparam.

Salue puella gratioſa, Mater &
Virgo omnium caſtiſsima ac pulcherrima,
Exercitibus præſtantior cæleſtibus,
REGINA MVNDI, gaudium mortalium,
Semper benignam te exhibe mortalibus,
Mihiq́; ſis ſalus vbique maxima.

Habemus igitur non ſolùm Gregorij Romani, ſed etiam Græci ſiue Nazianzeni, qui multò eſt antiquior, teſtimonium haud obſcurum, & priorum Patrum dictis congruens. Quid verò Athanaſius, ingens huius ſæculi decus, quinetiam Orbis oculus, ſacerdotum antiſtes, & Eccleſiæ columen ab eodem Gregorio appellatus, cuius fortitudo in maximis contra Hęreticos certaminibus ita reſplenduit, vt Magni cognomine non iniuriâ ſit inſignitus? Is pro Deipara ſæpe pugnauit, & aduersùs impios illius honorem præclarè defendit, hacq́ue luculenta oratione illam publicè celebrandam duxit: Iſta noua Eua, MARIA, mater vitę appellatur, variegatáq; permanet ad primitias vitæ immortalis omnium viuentium. Dicimus eam igitur iterum atq; iterum, & ſemper & vndequaque beatiſsimam. Sicut ergo cùm ad ipſum reſpicimus, Regem Dominum & Deum appellamus: itaquoq; cùm ad eam oculos reiicimus, Reginam, Dominam, & Deiparam eſſe animaduertimus, idq́ue contemplatione oculi mentalis. Adeſt regina à dextris tuis, veſtitu deaurato circumamicta, variegata. Et iam ſcilicet audi filia Dauidis & Abrahæ, & inclina aurem tuam in preces noſtras, & ne obliuiſcaris populi tui. Decet enim te matrem, regeneratricem, dominam, ac heram cognominari: eò quòd ex te prodiit Rex Dominus, ac Deus noſter: aſsiſtentem illi nobis quidem terribili, tibi autem dulci, omnemq; gratiam largienti. Qua de cauſa factum eſt, vt gratiâ plena appellata ſis, vtpote quæ in omni gratia abundares, idq; per ſuperuentum in te Spiritûs ſancti. Ideóque vultum tuum deprecantur omnes diuites plebis, ditari ſcilicet iſtiuſmodi bonis, & ſpiritualibus contemplationibus.] Excellens hæc quidem eſt MARIÆ commendatio, nec in vllam aliam, niſi Matrem Domini, competere poteſt hic honos, vt dicatur & ſit noua Eua, mater vitę, regeneratrix, regina & domina omnium, quæ in vita ipſa corporis ſimul & animæ permaneat & vndequaq; ſit beatiſſima ornatiſsimáq;, à dextris Filij reſidens, plenáq; gratiâ, quam etiā in Eccleſia electi & ſancti deprecantur. Proinde nunc pergit illi etiam ſupplicare Athanaſius: Ad te clamamus, recordare noſtri, ſanctiſsima Virgo, quæ etiam à partu Virgo permanſiſti: & retribue nobis pro exiguis iſtis eloquiis, magna dona ex diuitiis tuarum gratiarum, tu quæ gratiâ plena es: nam ideo his vocibus, vt ex re ipſa deſumptis, & naturâ laudatoriis, præcipuè in tuum encomium vtimur, ſi quando hymnus, ſi quando laus tibi ſiue à nobis, ſiue ab vniuerſa creatura offertur: tibi, inquam, gratioſæ Dominæ noſtræ, reginæ, heræ, matri Dei, arcæ ſanctuarij. Ecce iam nunc & in exordio dici, vt primitias laudis tibi hoc encomium Archangelus contexit, dicens: Aue gratiâ plena, Dominus tecum. Beatam te prædicant omnes Angelorum & terreſtrium Hierarchiæ, & Hierarchicas manus attollentes benedicūt tibi, quæ & in cœlis benediceris, & in terris beata prædicaris; Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.] Et quibuſdam interiectis addit: Ab iſtis deinde nos Hierarchiæ terreſtres, exaltationes Dei in gutture ferentes, ſiue quòd didicimus, ſiue quòd mutuò hæc verba ſumpſerimus, exaltamus te magna & canora voce dicentes: Aue gratioſa, Dominus tecum, intercede hera, & domina, & regina, & Mater Dei pro nobis. Quoniam ex nobis tu oriunda es, & is

Oration. in Athanaſiū.

Athanaſius doctor inſignis Mariam Virginem eximiè laudat.

In Euangel. de ſanctiſsima Deipara.

Quo ſenſu Maria nobis Regina & domina dicatur, & à Propheta Dauid dicta ſit.

Pſal. 44.

Quomodò Mariam inuocet pro ſe & aliis Athanaſius, eam ſtatuens aſsiſtentē in cœlis Filio, & reddēs plenam gratiâ.

Maria in corpore & anima incomparabiliter beata, quā Sancti etiam rogēt ac precentur, ſecundùm Athanaſium.

Virgini Mariæ vt Dominæ & Reginæ laus ab omni creatura iurè defertur.

Ab Angelis diſcunt mortales Deiparam Virginem ſalutare atq; celebrare.

Rurſus Mariam inuocat Athanaſius, eamq́; propter Chriſtum veneratur.

& is qui editus eſt ex te carnigerus Deus noſter eſt: quem decet gloria & magnificentia omniſque honor.]

Que maximè notanda ſint in prædictis verbis Athanaſij.

An quiſquam, obſecro, tam craſſus erit ac improbus, vt has tàm præclaras Athanaſij voces Mariæq; laudationes, quas illi Deus ab Angelis & hominibus pręſtari poſtulat, leuiter æſtimet, aut in calumniam vocet? Non ſemel ille clamat: Recordare noſtri ſanctiſsima Virgo, intercede Hera, Domina, Regina & Mater Dei pro nobis. Quid iſthæc aliud, obſecro, niſi præcipuam precationem, ac ſupplicem inuocationem Mariæ delatam oſtendunt, & ab eo quidem, in quo neque doctrinæ præſtantiam, neque vitæ integritatem, neque nominis claritatem poſsis deſiderare? Ac eò magìs contemnendi ſunt Centuriatores, qui cùm lucis huius fulgorem ſuſtinere, ac alio ſe telo munire non poſſunt, præ mentis impotentia ſtolidè vociferantur: *Iſta prorſus idololatriā ſpirant.* O præclaram & talibus autoribus dignam cenſuram, qui, vt ſuam admirabilem pietatem oſtentent, execrandum idololatriæ peccatū in virum ſanctiſsimū ſimul & doctiſsimum Athanaſium transcribere non erubeſcunt. Chemnitius hoc loco aliud effugium quęrit, & ſermonem illum, ex quo ſuperiora deprompſimus, pſeudographū & ſuppoſititium, nō germanū Athanaſij partum eſſe confingit. Bellum ſanè cōmentum, vt imperitis quaſi fumos vendat, & hunc fucum obtendat vanæ tergiuerſationi, cùm nihil aliud cōtra Virginis inuocationem hoc loco clariſsimè propoſitam, poſsit opponere. Nos verò Michaëlem Glycam pluresq; Græcos autores habemus, quorū calculo hic ſermo eſt verè Athanaſij, ſicut & in Græcis & Latinis libris ſcriptum reperimus. Valeant aūt cum ſuis ſæpè multumq; detectis dolis aduerſarij, qui ſcripturis & rationibus firmis deſtituti, ad coniecturas, tropos, linguas malaſq; artes confugiunt, ac pro ſuo arbitratu de Veterū ſcriptis, veluti ſummi ſint ipſi legiſlatores, decernunt, hocq; ſolum, quod ipſorum cauſæ videtur cōmodum, probant, aliòquin iam autorē, iam codicem verſutè calumniantes. Scilicet, cùm alij MARIAM Deiparam paſsim colerent & inuocarent, ſolus Athanaſius in reliquis fortiſsimè Catholicus, in hac parte duntaxat claudicauit, & cum recepto MARIÆ cultu nihil voluit habere commune. [a] Ambroſij dictum eſt: Beatæ MARIÆ Virginis ſuffragia peto, Apoſtolorum interceſſionem imploro, Martyrum preces depoſco.] ſicut hunc locū citant etiam [b] Centuriatores. Scribit & [c] Hieronymus ad Paulam de filia Blæſilla defuncta, quæ ſic matrē poſt mortem compellet: Putas me eſſe ſolam? Habeo pro te MARIAM Matrem Dñi.] perindè ac ſi dicat: Deipara tui loco pro matre, & cuſtode mihi nunc in cœlis aſsiſtit, meiq; curam habere nō deſinit, vt hinc luctu poſito mihi debeas meritò gratulari. Ac idem ad Euſtochiū ſcribens, vt oſtendat Matrem Domini cùm aliis, tùm ſacris Virginibus præſertim ex hac vita migrātibus fauere atq; ſuccurrere, hoc genere ſermonis vtitur: Qualis erit illa dies, cùm Diua MARIA Mater Domini, choris occurret comitata virgineis?] Teſtatur præterea Epiphanius MARIAM ſublimiorē Angelis eſſe factam, adeoq; ab ipſis Angelis adorari, &, ſolo Deo excepto, cunctis ſuperiorem exiſtere, quę lapſam Euam erexerit, & per quam homines fiduciā habeant in cœlo erga Deū altiſsimum. Quid ergò mirū, obſecro, cum his aliiſq; præſtantibus Doctoribus, quos alibi produximus, in MARIÆ cultu Athanaſium quoq; conſpiraſſe? Siue autē Hieronymus, ſiue Sophronius de aſſumptione Virginis hoc ſæculo ſcripſerit, qua de re ſuprà dixiſſe ſat eſt, obſcura eius autoris verba videri non poſſunt. Hæc eſt, inquit, hortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquarū viuentium, ad quam nulli potuerunt doli erumpere, nec præualuit fraus inimici, ſed permanſit ſancta mente & corpore, multis donorum priuilegiis ſublimata. Idcirco hác imitamini moribus, ſequimini caſtitate, huius implorate auxiliū.] Et rurſus: MARIA cūctis tantò venerabilior, quantò gratioſior: & quantò virtute altiſsimi extollitur ad ſublimia, tantò clarior reſultat in gloria.]

Quòd ſi præſtantiſsimi quiq; Patres, qui ad Conſtantinum Magnum vſq; floruerunt, (hos enim ſingulos loquentes producere, breuitatis gratiâ, ſuperſedemus) in MARIA veneranda & inuocanda tantum curæ ſtudiiq; poſuerunt, atq; in vniuerſum de cultu Sanctorum ſacrarumq; Reliquiarum, quem Vigilantiani tunc primùm oppugnare cœperant, grauiſsimè docuerunt, quis meritò tandem dubitare poſsit, eundem Chriſtianæ pietatis & publicæ venerationis affectum atque morem in Catholico etiam populo viguiſſe? Teſtis Hieronymus, qui de ſeipſo ſcribit, quòd adhuc puer vnà

Xxx cum

Marginal notes:

Cent. 4. c. 4.

Ad Alypiū.

[a] In precat. 2. ad Miſsā. [b] Cētur. 4. cap. 4. [c] In Epiſt. 25. ad Paulā, de obitu Blæſillæ.

In epiſt. de cuſtodia Virginitatis.

Orat. de laudib. Virg.

In cap. 40. Ezechiel.

Centuriatores Athanaſij teſtimoniū referunt ad idololatriam, ne Mariæ cultū agnoſcāt. Chemnitius vōt fingit, locū eſſe deprauatum.

Nouatores de more Patribus abiudicāt, quod ipſis in Patrum ſcriptis parū arridet.

Athanaſius cum aliis ſui ſeculi Patribus & ſenſit & docuit de Mariæ cultu & veneratione.

Teſtimoniū Sophronij de Mariæ dignitate, ꝙ & imitanda & imploranda ſit.

Maria eò venerabilior quò gratioſior.

Catholicos iuxta ſuorū Doctorum ſententiam in Mariæ Sāctorumq; cultu vſq; ad Conſtantini Magni ſæculum perſtitiſſe, variis ꝓbatur exēplis.

Hieronymus cũ aliis deuotè templa & ſepulchra Sanctorũ viſitabat.

Mariæ Ægyptiaca multũ pfuit Mariæ inuocatio.

eum aliis ætatis eiuſdem & propoſiti conſuetudinem obſeruârit, vt diebus Dominicis Romæ Apoſtolorum & Martyrum ſepulchra circuiret, crebroq́; cryptas, licet in terrarum profundo defoſſas, nimirùm religionis ergô & precandi gratiâ, ingrederetur. Teſtis MARIA Ægyptiaca, quæ, vt antè monſtrauimus, ad loca ſacra peregrinata eſt, ſanctam Chriſti Crucem adorauit, & MARIAM non ſolùm inuocauit, ſed etiam inuocationis eius fructum ampliſsimum retulit. Niſi fortè hæc propria inuocandi nõ eſt formula; Nunc vbi tibi complacet, dirige me. Eſto mihi ſalutis duxtrix, & veritatis magiſtra, præcedens me in via, quæ ducit me ad pœnitentiam.] Teſtes Iuſtinianus & Leo imperatores, qui ad MARIÆ ſingularem honorẽ templa pulcherrima, de quibus antea retulimus, vt nihil de Pulcheria repetam, ſumptuoſiſsimè fabricârunt, & fabricata mirabiliter exornârunt; nimirùm vt ſacer cultus Deo ac Deiparæ die noctéque magno illic ſtudio celebraretur. Teſtes demùm tot florentis Græciæ populi, qui de more olim ad Ædem Deiparę Blacherniam, & ad Fontem vocatam agminatim cõcurrebant, ſuaque ibi vota exoluebant, certam nimirùm opem à Domino per Mariæ patrocinium & expectantes & conſequentes: eamq́; populi religionem Deus multis ſæpè & præclaris miraculis planiſsimè approbauit. Quibus de rebus tã multa in Græcis & Eccleſiaſticis hiſtoriis recenſentur, noſque toties iam anteà monuimus, vt ſanè pudeat ac pigeat in illis repetẽdis Lectorem hoc loco longiùs remorari. Et poſteriorum quidem Chriſtianorum Principum pietas, qui ſunt Mariæ cultum diligenter amplexi, non aliunde duxit originem, niſi à Conſtantino Magno eiuſq́ue matre ſancta Helena, primis nempe ac religioſiſsimis Principibus, qui rem Chriſtianam cum authoritate mirabiliter propagârunt. De his modò plura dicemus, quoniam ſatis multos Mariani cultûs teſtes, quorum ſeries à Mauritio ad Conſtantinum vſque Cæſarem protenditur, hactenus produxiſſe videmur.

Imperatores peculiaria templa Deiparæ condiderunt.

Magno ardore Græci quondam Deiparæ templa peculiariter honorârunt.

A quibus Principibus didicerint poſteriores Mariã ſedulò & publicè venerari.

CAPVT TRIGESIMVM PRIMVM.

Etiam à Conſtantino Magno & in ipſo Martyrum ſæculo ad Apoſtolica vſque tempora, Deiparam Virginem valdè honoratã, & piis præcipuæ venerationi in Orbe Chriſtiano fuiſſe: cum adiuncta Peroratione.

VENTVM eſt tandem ad illud ſæculum, quod pro noſtri inſtituti ratione poſtremum conſtituimus, vt nimirùm in proferendis teſtimoniis à Conſtantino Magno ad Chriſtum vſque Dominum, eumq́ue Regem regum multò maximũ progrediamur. His duobus Principibus, vni quidem cœleſti, & alteri terreno, matres non vulgares, ſed valdè laudatæ, multumq́ue venerabiles contigerunt; quas & ipſi ambo filij eximiè honorârunt. Etenim Helena, Conſtantini Mater, fœmina fuit, vt Ruffini verbis vtar, incomparabilis fide & religione animi, ac magnificentiâ ſingulari, diuinis etiam clara viſionibus, ſacris verò peregrinationibus, templorum ædificiis, & ſacri cultûs propagationi plurimùm dedita, quæ licet regina Orbis & mater imperij appellaretur, Auguſtaque publicè renunciata eſſet, tamen per ſummam modeſtiam famularum Chriſti ſe famulam prębuit, ac ſacris virginibus ad menſam humiliter admodùm inſeruiuit. Tanti verò illã habuit filius Conſtantinus, vt poteſtatem ei faceret regiis theſauris vtendi pro ſuo arbitratu, vtq́ue ciuitates duas matris nomine ad ſempiternam eius memoriam inſigniret, defunctam etiam honoribus maximis proſequens, ac eidem ſtatuam publicè inſtituens, quæ, Suida teſte, Auguſtæum nuncupata eſt. Quòd ſi de Matre Domini dicendum eſt, ſatis ſuperq́ue demonſtrauimus eam inter mulieres omnes, quantùmuis aut genere aut virtute, aut famâ potentiaque præſtantes excellere, hoc eſt, modis omnibus benedictam & gratioſam eſſe. Tùm è ſuperioribus abundè conſtat Chriſtum nulli filiorum in Matre ſua honoranda & ornanda ceſsiſſe, quam ipſe ſic extulit & glorificauit, ſummiſque donis cumulauit, nihil vt in cœlo vel terra Reginæ huic ac Dominæ poſsit anteponi, vtq́ue omnes etiam Principes illam inprimis debeant venerari, ſicut

Conſtantinus et Chriſtus magni ambo Principes, pręclaras accepere matres.

Lib. 10. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 7. & 8. Vide & Nicephor. lib. 8. hiſto. Eccleſiaſt. cap. 31.

Quomodò Imperatrix Helena à filio Conſtantino ſit honorata.

&

& hactenus ſactum eſſe totus Orbis Chriſtianus agnoſcit. Noſter ergo Conſtantinus Chriſtus Ieſus, noſtra Helena eius Parens MARIA eſt, vt ita loquamur. Ille quippe nō de Lucinio vel Maxentio, ſed de mundi Principe Satana morteque ac inferno fœliciſſimè triumphauit, & non vrbi, ſed Orbi pacatum, ſemperq; florens imperiū reſtituit. Hæc verò ſic Dei ac Domini noſtri Mater effecta eſt, vt vultum eius modò cum Chriſto regnantis omnes diuites plebis deprecentur, illamque & Angeli & homines ſine fine colant; quemadmodùm tot veteres iamantè citati Patres clariſsimè tradiderūt.

Quomodò Conſtantinus Chriſti typum nobis poſsit adumbrare, qui matrem ſuam mirificè cohoneſtauit.

Agnouit hoc quoque Cæſar ipſe Conſtantinus, qui Silueſtri Pontificis operâ factus Chriſtianus, cùm ad propagandam noſtram religionē ſe totum contuliſſet, haud contentus Romę & Byzantij præclara templa Deo & Sanctis magnificè condidiſſe, totam vrbem, quam reliquis chariorem, vtpote à ſe ſundatam, habuit, ac ſuo ipſius nomine cohoneſtauit, Matri Dei conſecrandam eſſe putauit. Teſtatur hoc [a] Zonaras, & explicat magis [b] Nicephorus, vt qui ſcribit, cùm recens vrbs Byſantina ſundata eſſet, vocatos ab Imperatore Epiſcopos, qui ad Nicænam Synodum conuenerant, eo animo acceſsiſſe, vt ſuis precationibus noua ædificia confirmarent. Igitur encænia, inquit, & conſecrationis ſeſtum diem celebrant, incruento ſacrificio operantur, precibus votiſque vrbem abundè proſequuntur & firmant, eandemq; Dei Genitrici dedicant, nouam Romam imperantemque Conſtantinopolim cognominantes, Alexandro tum Byzantij Eccleſiam regente.] Quomodò enim MARIAM negligeret parumque veneraretur Cæſar, qui, poſtquam Chriſtianam philoſophiam amplexus eſt, ſummos honores Sacerdotibus detulit, vt eos ad imaginem diuinæ præſentiæ veneraretur, ſibique præferret, quique tot templa Romæ & Byzantij Apoſtolis, Martyribus aliiſque Sanctis poſuit ac admodùm eleganter inſtruxit; ſicuti cum aliis Nicephorus tradit? In quo pietatis ſtudio non ceſsit filio mater Helena, vtpote quæ pro ſua etiam munificentia ex theſauris regiis pecuniam in ſacras ædes affluenter impendit, & præter alias inſignes quas extruxit, & artificibus huc vndique accerſitis, ornauit, etiam in oppido Galilæę Nazareth, vbi ſalutationis Angelicæ domus extiterat, & rurſus in Bethleem, vbi Virgineum partum Angeli celebrârant, ipſi Verbi puerperæ, imò & ſponſo eius Ioſeph templa egregia exædificauit. Ergóne Mariæ cultum vel Conſtantinus religioſiſsimus, vel mater eius Helena ſanctiſsima ignorauit, quem tot ſumptibus, ac teſtimoniis publicis, cùm pax reſtituta eſſet Eccleſijs, nō ſine maxima piorum omnium congratulatione, & religionis Chriſtianę pulcherrima propagatione ambo conſtantiſsimè declarârunt? Nec dubium, eandem de Maria colenda ſententiam in præclaris illis primi Concilij Nicæni Patribus reſediſſe; vtpote quorum præſens opera & expetita & adhibita fuit, quum nouum Byzantium ex Conſtantini voto Deiparæ, vt diximus, dedicaretur.

a Lib.3. Annalium.
b Lib.8. Eccleſiaſt. hiſt. cap.16.
Lib. 7. hiſt. Eccleſiaſt. c. 49. & lib. 2. hiſtor. tripart. ca. 18.

Quū Cæſar Cōſtātinus Deiparā inprimis honorârit, vrbem ſuam Conſtantinopolim illi dedicans.

Conſtantinus diē celebrat Dedicationis, quòd Byzantiū Deiparæ dedicaſſet Epiſcopis illuc euocatis.

Helenæ Imperatricis pietas in Deum & Virginem Mariē ſingularis. Vide Niceph. lib. 8. c. 30.

Nicænæ Synodi Patres vnà cum Conſtantino de Virgine colenda ſenſerunt.

Tùm ante Nicænam Synodum, quam ſub eodem Conſtantio habitam eſſe conſtat, non parū emicuit Methodius Olympi Liciæ, & poſtea Tyri Epiſcopus, vir nō modò ſanctitatis, ſed & doctrinæ ac eloquētiæ ſingularis, idemq; generoſus Chriſti Martyr, qui ſub Decio & Valeriano, vel, vt alij volunt, ſub vltima Eccleſiæ perſecutione ſacri Martyrij lauream eſt conſecutus. Multis ille magniſq; laudibus MARIAM attollit; quemadmodùm libro primo & tertio citatis eius verbis demonſtrauimus, quam prætereà reuerēter multifariamq; ſalutat, ac demùm hac etiam oratione palàm inuocat: διὰ τοῦτο ἐκλιπαροῦμέν σε τὴν ἀμείνω πάντων, καὶ μητρῴαις ἐναυχοῦσαν τιμαῖς, ὦ παῤῥησίας μνήμην ἀδιάλειπτον ἡμῶν ποιεῖν, παναγία θεοτόκε, τῶν ἐκ σοῦ καταγγελομένων καὶ ὑμνοῖς θεοπρεπέσι γεραιρόντων σοῦ τὴν ἀείζωον καὶ ἀνεξάλειπτον μνήμην. Hoc eſt; Quam ob cauſam te, ô ſanctiſsima Deipara, quæ propter maternum honorē rebus omnibus præſtas, ac reliquis ad Deum liberiorem acceſſum habes, obnixè precamur, vt noſtri, qui te hymnis decentibus indeſeſſè celebramus, iugem ac perpetuā habere memoriā velis.] Vbi radicē Ieſſe fœlicem, & domū Dauid perbeatā pulchrè vocat, ex qua iſthęc Dauidis filia, Dominiq; & Dei Dauidis mater in luce ēprodiit: Hanc omni viſibili & inuiſibili creatura præſtantiorē eſſe, noſtrum inexplicabile gaudiū, nomen eius diuinis benedictionibus & gratiis omni ex parte abundare, & Deum ipſum, qui patrē & matrem honorare præcepit omnibus, in hac Matre ornanda excellere voluiſſe, & idcircò nullam non gratiā & immenſum honorē illi impartiuiſſe, & ſacrum eius caput flori-

Exod. 20.

S. Methodij Martyris teſtimoniū qui & ipſe Mariā mirificè laudat & inuocat.

Quàm præclara doceat Methodius de Mariæ præſtanti dignitate.

bus nunq̃ marceſcentibus coronaſſe. Miſſa reliqua facio, nam & alibi plura citauimus, quę idem inſignis autor ab Hieronymo aliiſq; celebratus, in Deiparę laudẽ ſcripſit, &, quod eſt amplius, pro concione docuit, vt cõmunem populi Mariam tunc plurimũ venerantis, adeoq; inuocãtis conſuetudinẽ ſua etiam authoritate corroboraret. Quòd ſi Origenes B. Iob inuocat, vt fatentur etiã Centuriatores, & innocentes Martyres, eò, vt pro nobis apud Deum intercedant, anniuerſaria memoriã in Eccleſia celebrari affirmat; & prætereà Sanctorum inuocationẽ exemplo Hieremiæ pro populo poſt mortem ſemper orantis comprobat, quis prudens vnq̃ ambigat, tantundẽ honoris ab illo MARIÆ habitum ac tributum eſſe? Hanc ipſe vocat Matrem immaculatam, Matrem incorruptam, Matrem intactam vnigeniti Filij Dei, per cuius obediẽtiam Euę inobedientia excludatur, quæ nihil humile atq; deiectum habeat, cuius iuſtitiam & virtutes alias reſpexerit Deus, ac proptereà illi fecerit magna, qui potens eſt, vt reliqua id genus præconia venerandæ & inuocandæ Virgini Matri congrua prætermittam.

Origenes inuocationẽ Virginis minimè improbauit.

In Catalo. Scriptorum Eccleſiaſtic.
Li. 2. in Iob
Centur. 3. cap. 4.
Homel. 3. in diuerſos, & lib. Homel. in Cantica.
Homel. 2. in diuerſos, & homel. 8. in Luc.

Accedat & totius Africæ lumen, & fortiſsimus ille Chriſti Martyr Cyprianus, de quo præclara ſcribit Gregorius Nazianzenus, atq; inter cætera ſequentem hiſtoriam refert: Cùm hic Cyprianus à fide Chriſti adhuc alienus, ac rebus magicis omninò deditus eſſet, amore Chriſtianæ virginis exarſit, & in illius expugnãda pudicitia plurimùm laborans, vt cęcus & inſanus eſt amor, etiam dæmonẽ ſibi adiutorẽ aſciuit. virgo etſi turpem eiuſmodi amorem omnẽ deteſtaretur (Chriſto enim ſponſo ſe totam conſecrauerat, tamen præſentes Sathanæ technas) & ardentes libidinis faces nõ potuit nõ perſentiſcere, multùm his ac grauiter exagitata. Proinde, vt par erat, ad pudicitiæ ſuæ cuſtodem & tutorem Deum ſeſe conuertit, ſimulq; MARIAM caſtiſsimum & clariſsimum virginum decus ſupplex obſecrauit, vt ſibi periclitãti auxilium ferret, corpus interim ieiunio atque humi cubitatione, quæ ſunt continentiæ arma, caſtigãs, vt in hoc certamine hoſtem impurum vinceret potiùs quàm vinceretur. Quid multis? non irrita fuit Mariæ inuocatio, per quam propitius afflictæ virgini adfuit Deus, vt & hoſtis deuictus abſcederet, & Cyprianus è ſtulto amatore, Chriſtianæ ſapientię nõ modò diſcipulus, ſed etiam, ſicut [a] Auguſtinus vocat, Doctor ſuauiſsimus, & Martyr beatiſsimus efficeretur. De illo [b] Nicephorus refert, quòd per eam virginem Chriſto ſit pulcherrimè deſponſatus ſacraq; Chriſtianorũ complexus, mox etiã in Presbyterorũ ordinẽ templi cuſtos cooptatus, ac tandem toti Africæ Sanctorũ antiſtes præfectus.

Orat. in Cypriani Martyrem.

Quomodò Cyprianus adhuc ethnicus & rei magicæ deditus, Chriſtianã Virginem ad impudicitiam ſollicitauit, eaq; Mariam inuocando dæmonis tentationem, & incontinentiæ periculũ euitãrit.

a Lib. 2. de doctr. Chriſtiana. c. 40.
b Lib. 5. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 27.

Quanq̃ non me fugit de duplici Cypriano diſputari, vt alter Antiochenus, alter Africanus, & vterque tamen Chriſti Martyr in Eccleſia celebris conſtituatur. Illud ſatis cõſtat, S. Cyprianum cum Iuſtina virgine Martyrij lauream accepiſſe: an verò idem Cyprianus fuerit præclarus ille Doctor Cornelij Papæ familiaris, & Martyr Carthagineuſis in Africa toto Orbe percelebris, non perinde conſtat; ſed id tamen aſſerit planiſsimè Nazianzenus, quem & Nicephorus æmulatur, velut Cyprianum vtrumq; cõfundat. Noſtro quidẽ inſtituto ſufficit, exemplũ propoſitũ ad ætatem Martyrum pertinere, illoq; manifeſtè conuinci, MARIAM tunc etiam de more in grauibus periculis inuocatam, eamq; inuocationem hominibus vtilem & efficacem illo etiã ſæculo extitiſſe, talemq; inuocandi formam licet Cypriano viuo factam, nec ipſi Gregorio, qui eam publicè recenſet, ac recẽſendo laudat, nec doctioribus id genus aliis diſplicuiſſe, ſed potiùs vt in Eccleſia iamantè receptam, illis probatam eſſe. Hanc tantam veritatis lucem non ferunt noui veſpertiliones, omnibuſq; modis obſiſtunt, ne MARIÆ cultũ adeò vetuſtũ & Martyrum ſęculo vſurpatum agnoſcere velle videãtur. Itaq; Philippus Melanchton aduerſùs autorem ipſum, qui dictã ſcripſit hiſtoriam, excipit, & hoc modo tergiuerſatur: *Scripſit vitam Cypriani Gregorius, in qua narrat puellam quandam amatam eſſe à Cypriano ante conuerſionẽ, quæ inuocans Mariam Virginem, vicerit magicas incantationes Cypriani. Hoc exemplum citatur de inuocatione Sanctorum. Etſi antẽ videtur eſſe ficta fabella, & poſteà ſparſa titulo Nazianzeni, tamen etiamſi vera eſſet hiſtoria, non eſſet citanda ad confirmandam inuocationẽ Sanctorum. Nam errores piorum non ſunt opponendi verbo Dei; & omnibus ætatibus etiam pij in Eccleſia habent ſuas infirmitates.* Æquè verſutus eſt Sarcerius, qui, vt fœdi erroris notam in eundem deriuet autorẽ, dicere non veretur: *Nazianzenus in oratione de S. Cypriano de puella dicit, quæ inuocat beatam Virginem. Errores piorum non ſunt opponendi verbo Dei, & omnibus ætatibus etiã pij in Eccleſia habent ſuas infirmitates.* Chemnitius verò, vt & ipſe frigidam ſuffundat, ac fucum

Duos Martyres Cypriani nomine nuncupari & aliquãdo cõfundi eorum nomina, neq; proptereà præſentẽ hiſtoriam eludi poſſe.

Li. 5. Eccleſiaſt. hiſtor. cap. 27.

Quõ aduerſarij, præcipuè Philippus hoc Gregorij teſtimonium & exemplũ refutẽt ac improbẽt.

Libr. de Eccleſia.

Quid Sarcerius & Chemnitius contra eandem Gregorij narrationẽ opponant.

Lib. de conſenſu Eccleſia.

In examine Conci. Trident. de inuocat. Sanctor.

cùm imperitis faciat, nos ad Gelaſium ablegat, qui librum de pœnitentia Cypriani apocryphũ & ſuppoſititium eſſe teſtetur, & argumentum ab inficiatione petitũ addit; nimirùm eundem Cyprianũ & Hieronymum de hac hiſtoria nullã facere mentionẽ.

Refutatio partis aduerſariȷ, q̃ præſentem Gregorij locum indignè cõuellit.

Gregorij Nazianzeni quanta olim fuerit authoritas.

a In epiſto. 141.
b Li. 1. contra Iulianũ ca. 2.
c In apolog. aduerſus Ruffinũ & in c. 5. epiſt. ad Galat.

At verò miror ego cumprimis, quo ſupercilio iſti homunciones tanto viro, cui nec matulam porrigere digni ſint, & cuius monumẽtis plurimùm ſemper tribuit erudita vetuſtas, tam licenter obtrectent. Fuit enim hic Gregorius præcipuis Græcorum Theologis ſemper annumeratus, organum benedictum, & fons profundus, ſicut [a] Baſilius loquitur, magni nominis & famâ celebertima illuſtris Epiſcopus de partibus Orientis, vt cenſet [b] Auguſtinus; dignus etiam, de quo præceptore ſuo in ſacris literis explanandis [c] Hieronymus glorietur: & de quo demum Ruffinus affirmat: Manifeſtum indicium eſt, non eſſe rectę fidei omnem, qui in fide Gregorio nõn concordat.] Quòd ſi de fide libri Gregoriani agitur, præſens quidem locus, quem oppugnant aduerſarij, ex oratione illa depromitur, quam eiuſdem authoris propriam & germanam eſſe docti omnes agnoſcunt. Iam verba ipſa nihil habent obſcuritatis, ſiue Gręcum codicem, ſiue Latinum interpretem conſulamus, planeque hunc ſenſum reddunt, quòd ab immundo ſpiritu ſollicitata virgo MARIÆ tanquã patronæ ſupplicârit, vel, vt alij vertunt, ſupplex eam obſecrârit, vt ſibi periclitanti auxilium ferret. Sic enim Gręcè legitur: καὶ τὴν παρθένον Μαρίαν ἱκετεύσασα βοηθῆσαι παρθένῳ κινδυνευούσῃ. Quòd verò Chemnitius Gelaſium Pontificem nobis obiicit, qui librum de pœnitentia Cypriani apocryphum faciat, tantò minùs habet momenti, quantò imbecillior & frigidior Chemnitij coniectura eſt, qui ſine ratione vlla fingit libri vel Canonis Gelaſiani nomine præſentem Gregorij orationem, dictamque hiſtoriam comprehendi.

Non poſſe dubitari de fide libri huius Gregorij, & de ſenſu verborum.

Præſentem hiſtoriã non contineri libro apocrypho, quem Gelaſius notat.

Diſt. 15. C. Sancta Romana Eccleſia.

Quanta verò Melanchthonis eſt audacia, dum ſcribere non veretur, hiſtoriam hanc videri fictam fabellam, quæ Nazianzeni titulo poſtea ſparſa ſit, atque vt maximè vera eſſet hiſtoria, tamen eam ad piorum errores referri oportere, quoniam Sanctorum inuocationem ſtabiliat; ſicut garrit etiam Sarcerius, & verbo Dei aduerſetur. En tibi homines arrogantes, vel veriùs impudentes, qui quicquid cum eorum & Vigilantij placitis non congruit, cuiuſcunq; ſit authoritatis & fidei, haud ſine contumelia reiiciunt, tanquam ſoli cornicum, quod aiunt, oculos confixerint. Inuocauit ſanè hic grauiſsimus Theologus MARIAM, vt diximus, nec ſolùm illam, ſed & Cyprianum ipſum, quo de agimus, & Baſilium, & Athanaſium, licet ex hac vita in Chriſti regnum cœleſte tranſlatos citra tropum vllum implorauit, atq; vt manum laborantibus mortalibus porrigerent, verbis diſertis precatus eſt. Neſciuit, ſcilicet, hic Theologus, an Sanctorum inuocatio verbo Dei aduerſaretur: & quoniam in Lutheri ſchola non fuerat inſtitutus, inter Dei & Sanctorum cultum nõ potuit diſcernere, nec eos errores effugere, qui ſynceram religionem deprauant. Enimuerò longè rectiùs cum Gregorio ſaperent, ac minùs errarent aduerſarij, ſi morem & inſtitutum eiuſdem, ſimulq; Baſilij Magni ſequerentur, qui ambo cùm diuinis literis operam ſedulam darent, earum intelligentiã non ex propria pręſumptione, verùm ex Patrũ ſcriptis Maiorumq; authoritate petebant, quos ex Apoſtolica ſucceſſione intelligendi regulam ſuſcepiſſe conſtabat; quemadmodùm veteres annotârunt.

Philipp. & Sarcer. hiſtoriam hanc fruſtrà ſuſpectam & confictam facere conantur.

Gregoriũ hunc multò minùs, quàm aduerſarios in ſacris rebus erraſſe.

Vide li. 11. Eccleſ. hiſt. ca. 9.

Gregorium eſdem nõ erraſſe, ſed vnũ idemq; ſenſiſſe de Sanctis colendis, ſicut doctores alios, Martyrum ſæculo.

Euſebius, Origenes, Cyprianus & Iuſtinianus cultum & inuocationem Sanctorum nõ obſcure probârũt hoc ſæculo.

Veteres multũ tribuerunt Sanctorum in cęlis orationi, eamq; ſibi poſtulârũt.

Gen. 3. c. 4.
Libr. 13. de pręparatio. Euang. c. 7.
Super Numer. ca. 31.

Cur igitur Gregorius hoc loco reprehenditur, velut noui aliquid & alieni ſuſpectique dogmatis adferat, quum MARIAM à muliere Africana inuocatam proponit, idemq; de Sanctorũ inuocatione iudicat, quod, Martyrum ſęculo, Euſebius, Origenes, Cyprianus quoq; iudicârunt; ſicut Centuriatores repetitis eorũ teſtimoniis vel inuiti fatentur? Vnum adhuc Euſebij Cęſarienſis locum, quem illi prætermiſerunt, adſcribã: Hæc nos inquit, quotidie factitamus (vt poſt vitam præclarè pieque geſtam defunctos veneremur) qui veræ pietatis milites vt Dei amicos honorantes, ad monumẽta quoq; illorum accedimus, votáq; ipſis facimus tanquam viris ſanctis, quorum interceſsione à Deo non parùm nos iuuari profitemur.] Tùm Euſebio antiquior Origenes in hunc modum ſcripſit: Quis dubitat, quòd Sancti quiq; Patrum orationibus nos iuuent?] Et rurſus: Ego ſic arbitror, quòd omnes illi, qui dormierunt ante nos Patres, pugnent nobiſcum, & adiuuent nos orationibus ſuis.] Quòd ſi tunc etiam perſuaſum habebant, Sanctos in cœlis orare pro mortalibus, præſertim amicis, atque familiaribus, quibuſcum in terris coniunctè vixiſſent, eamque Sanctorum orationem vtilem eſſe ſtatuebant, an non proximum erat, vt viciſsim ſe illorum cœlitum precibus commendarent,

darent, & commendando promptiores eoſdem redderét ad veræ charitatis officium in cœlo pręſtandum, & ad multa Dei dona hîc peregrinantibus fratribus impetranda? Quarè Cyprianus, qui Decianam perſecutionem vidit, cum Cornelio Pontifice & ſacris virginibus quaſi paciſcitur, vt primùm ex ipſis in vitam cœleſtem demigrantes, pro ſe aliiſque fratribus & ſororibus Dominum fideliter precentur. Tùm innocentes pueros ab Herode occiſos idem tanti facit, vt dicat eos Dei clementiam pro noſtris laboribus exorare, & nonnullis immeritis veniam obtinere.] Sed & Iuſtinus his omnibus vetuſtior, de corporibus & ſepulchris Martyrum teſtari non dubitat, quòd ea tueantur homines ab inſidiis dæmonum, morboſque arte humana immedicabiles curent. Et adhuc nouis credemus Gnoſticis, qui, vt ſoli ſapiant, etiam venerandos ſecundi & tertij ſæculi Patres vel erraſſe, vel delitaſſe confingunt, quum MARIAM aut Sanctos alios inuocârunt, cumque non ſolùm illorum ſpiritus, ſed & corpora, ſiue reliquias ſacras, religioſè venerati ſunt, magnosq; illis honores ad ethnicorum & Iuliani Cæſaris vſque inuidiam habuerunt; ſicut Eccleſiæ [a] Smyrnenſis & [b] Gregorij Nazianzeni ſcripta demonſtrant? Falluntur omninò qui putant, nos in primis & vetuſtiſsimis illis Eccleſiæ ſcriptoribus tam parùm ac ſegniter eſſe verſatos, vt quid rerum tunc ageretur, quæue forma religionis ac cæremoniarum extaret nondum dicerimus, ſæpéque non cogitemus: Certè Sanctorum dies natalitij quotannis tunc celebrabantur; quemadmodùm è [c] Clemente & [d] Cypriano intelligimus, & Sanctorum nomina è ſacris tabulis ad altare recitabantur, vt eiuſdem ſæculi ſcriptor [e] Dionyſius Areopagita cõfirmat, & eorundem Sanctorũ memoria, quoties Euchariſticum ſacrificium offerebatur, cũ quadam inuocatione erat coniuncta; ſicuti Græcus & vetuſtus author [f] Euſebius Alexandrinus, & poſt illũ [g] Cyrillus Hieroſolymitanus oſtendit.

In præſente argumento de cultu Mariæ & Sãctorum non eſſe fidendum nouis, ſed perueuſtis doctorib.

Quomodò in cultu Sãctorũ ſe habuerint Chriſtiani ętate Martyrum.

L. 1. epiſt. 7. & tractatu 2 de habitu Virginum.

Ser de ſtella & Magis.

Quæſt. 28. ad Orthodoxos.

a Vide Euſeb. Cæſari. li. 4. hiſtor. ca. 15.

b Orat contra Iulianũ.

c Li. 5. & 8. conſtitutio. Apoſt.

d Epiſt. 5. li. 4. & epi. 6.

e Li. de Eccleſ. Hierar. ca. 3.

f In homel. de Sanctis colendis.

g In Catechel. 5. Myſtagogica.

Quæ cùm ita ſint, liquidò conſequitur, inter Sanctos alios MARIÆ non minùs, ac etiam reuerentiùs, quàm quorumlibet aliorum Sanctorum nomen in cultu publico recitatum, illóque ſæculo paſsim ſic honoratum fuiſſe, vt eius etiam inuocatio non prorſus omitteretur. Cui rei non leue teſtimonium præbet Liturgia, ſiue ſacrificandi Forma, quam Iacobus ille ἀδελφόθεος, vt veteres vocant, idemque laudatiſsimus Chriſti Apoſtolus edidit, quamque non ſolùm [h] Proclus generoſus Neſtorij antagoniſta, ſed etiam [i] ſexta Synodus generalis, quæ in Trullo ſub Iuſtiniano celebrata eſt, libenter agnoſcit, multique Græci Theologi probant. In qua Liturgia cùm aliorum Sanctorũ, tùm Deiparę Virginis frequens & honorifica fit mentio. Vocat enim eã non ſolùm τιμιωτέραν τῶν χερουβείμ, id eſt, pretioſiorem quàm Cherubim, verùm etiam καὶ ἐνδοξοτέραν τῶν σεραφείμ, id eſt, glorioſiorem Seraphim. Nec ſimpliter illam appellat benedictam, ſed cum augmento ὑπερευλογημένην, id eſt, ſuperbenedictam. Prætereà populum cohortatur, vt vnà cum Sacerdote, qui ſacris operatur, non modò Deiparæ memoriam habeant, ſed eius etiam interceſsionem reſpiciant & quærant; ſicut hæc verba demonſtrant: Commemorationem agamus ſanctiſsimæ, immaculatæ, glorioſiſsimæ, benedictæ Dominæ noſtræ Matris Dei & ſemper Virginis MARIÆ, ac omnium Sanctorum & iuſtorum, vt precibus atque interceſsionibus eorum omnes miſericordiam conſequamur.] Et cùm ſacerdos dixiſſet, vt Deus inter Sanctos omnes præcipuè meminiſſe velit ſanctiſsimæ, immaculatæ, ſuper omnes benedictæ glorioſæ Dominæ noſtræ Deiparæ ſempérque Virginis MARIÆ, ſtatim hæc ſubiicit Chorus: Dignum eſt, vt te verè beatam dicamus Deiparam, ſemper beatam, & omnibus modis irreprehenſam, & matrem Dei noſtri, honorabiliorem quàm Cherubim, & glorioſiorem quàm Seraphim, quæ ſine corruptione Deum Verbũ peperiſti, te reuerà Deiparam magnificamus.] Et rurſus: Tibi, ô plena gratiæ, vniuerſa creatura gratulatur, Angelorum cætus, & hominum genus, quæ es templum ſanctificatum, Paradyſus ſpiritualis, virginum gloria, ex qua Deus carnem aſſumpſit, & puer factus eſt Deus noſter, qui eſt ante ſęcula. Tuum enim vterum thronum fecit, & tuum ventrem latiorem & ampliorem cœlis ipſis reddidit: tibi, ô gratiâ plena, vniuerſa creatura gratulatur, gloria tibi.]

Mariæ cultus & inuocatiu in Miſſà hoc ſęculo celebrabatur.

Liturgia Iacobi Apoſtoli, quæ Veterib probata eſt, Mariæ dignitatem & cultum aſtruit.

h Vide in epi. Cyrilli.

i Canone 32. Et de cõſecrat. diſt. 2. Canone Iacobus.

Mariam meritò prædicari & præ creaturis omnibus in cœlo & terra honorari.

Quàm verò ſunt iſta dilucida, præclara, fortia, nec aliundè, quàm ex Apoſtolico ſpiritu deprompta? quæ & primo Eccleſiæ ſæculo congruunt, & ſingularem noſtrę Virginis arguunt maieſtatem. Cur enim Apoſtoli Deiparæ dignitatem non agnoſcerent, ſimulq;

Quomodò accipienda ſint cum pondere verba ſuperiora, velut ab Apoſtolis profecta.

ſimulq; primos Chriſtianos docerẽt, vt ſummum Deum in eius Matre, omnium præſtantiſsima creatura, glorificarent, vtq; & ipſi in tremendis illis myſteriis peculiarem eius, quę maximè gratioſa & glorioſa eſt, memoriam celebrarent? Viſum eſt igitur Baſilio Magno & Ioanni Chryſoſtomo non abs re fore, ſi ex his aliiſque Iacobi Apoſtoli verbis multa mutuarentur, & in ſuas etiam Liturgias transferrent, eaque Græcis recitanda traderent, quoties & ipſi ſactis operarentur. Chryſoſtomus quidem hanc precatiunculam frequẽter adiungit: Interceſsionibus Dei genitricis Saluator ſalua nos.] & prętereà Iacobum in eo ſequitur, quòd ex integro repetat angelicam ſalutationem. Hanc verò Syri ab Apoſtolis vel primùm inſtituti non ſine inuocatione ſolent abſoluere in hunc modum: Pax tibi MARIA plena gratiâ: Dominus noſter tecũ: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus, qui eſt in vtero tuo, Ieſus Chriſtus. Sancta MARIA mater Dei ora pro nobis, pro nobis inquam peccatoribus, Amen. Quemadmodùm S. Seueri Patriarchæ Alexandrini precationes non ita pridem conuerſæ demonſtrant. Extat & Miſſa Æthiopum peruetuſta, Canonẽ vniuerſalem vocant, hancq; precationẽ habet adiunctã: Ora pro nobis apud Ieſum Chriſtum, vt miſereatur animæ noſtræ: ora pro nobis in conſpectu throni Filij tui Ieſu Chriſti. Lætare immaculata verè Regina: lætare gloria noſtrorum parẽtum, quia peperiſti nobis Emmanuelem. O verè mediatrix ante Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, te ſupplices exoramus, vt memor ſis noſtri: ora pro nobis vt deleantur iniquitates noſtræ.]

In Liturgia.

Baſiliũ & Chryſoſtomum cum his, quæ Iacobus Apoſtolus de Maria prędicat, pulchrè conuenire.

Salutatio Angelica olim etiam in ſacrificio recitata, cui Syri addiderunt Mariæ inuocationem.

In Miſſa Æthiopum Maria etiã inuocatur.

Tanta quidem cura non ſolùm Græcos, ſed etiam Alexandrinos, Hieroſolymitanos, Æthiopes aliaſque nationes, inde ab initio traditæ acceptæque fidei, tenuit in Deipara palàm & honoranda & inuocanda. Vnde quoties Redemptoris ſui crucem & mortem in quotidiano & incruento illo ſacrificio annunciârunt atque recoluerunt, id quod perpetuum apud illos fuit, Matris etiam Domini memoriam honorificam ſibi habendam eſſe duxerunt, ac eius maternæ pietati reuerenter ſeſe commendârunt. Non enim alius Chriſtus quàm ex MARIA, vt inquit [a] Tertullianus, qui eandem beatiſſimam & glorioſiſsimam haud temerè vocat. Etenim, ſicut hunc ſuum magiſtrum [b] Cyprianus velut interpretans docet: Hoc vas electionis plurimùm à cæteris differens, naturâ quidem, ſed non culpâ communicabat, cui, vt Matri, plenitudo gratiæ, atque vt Virgini abundantior gloria debebatur. Tùm qui vtrumq;, Cyprianum & Tertullianum anteceſsit vir planè Apoſtolicus Irenæus, vt eum Hieronymus vocat, idemque celeberrimus Chriſti Martyr tanti MARIAM habuit, vt neſciam equidem, an quicquam de illa ſublimius prædicare, magiſque venerandam oſtendere potuerit, quàm cùm hoc expreſſo eulogio illam exornat: Sicut Eua (virum habens Adam & virgo adhuc exiſtens) inobediens, & ſibi & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt mortis: ſic & MARIA habens prædeſtinatum virum, tamen Virgo obaudiens, & ſibi & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt ſalutis. Et rurſus: Inobedientiæ Euæ nodus ſolutionem accepit per obedientiam MARIÆ. Quod enim alligauit virgo Eua per incredulitatem, hoc virgo MARIA ſoluit per fidem.] Ac iterum alibi: Quemadmodùm Eua per Angelicum ſermonem ſeducta eſt vt effugeret Deum, prænaricata verbum eius; ita & MARIA per Angelicum ſermonem euangelizata eſt, vt portaret Deum, obediens eius verbo. Et ſicut illa ſeducta eſt vt effugeret Deum: ſic hęc ſuaſa eſt obedire Deo; vti virginis Euæ virgo MARIA fieret ADVOCATA. Et quemadmodùm aſtrictum eſt morti genus humanum per virginem: ita ſoluatur per virginem, æqua lance diſpoſita virginalis inobedientiæ per virginalem obedientiam.] Agnouit & Auguſtinus hæc Irenæi verba propria eſſe, eaque repetita Iuliano Pelagiano fidenter oppoſuit, & velut illis alludens aut certè maiorem lucem adhibens, alibi dixiſſe videtur: Per fœminam mors, per fœminam vita: per Euam interitus, per MARIAM ſalus. Illa corrupta ſecuta eſt ſeductorem: hæc integra peperit Saluatorem: illa poculum à ſerpente propinatum libẽter accepit & viro tradidit, ex quo ſimul mererentur occidi: hæc gratia cœleſti deſuper infuſa, vitam protulit, per quam caro mortua poſsit reſuſcitari.] Ac ſæpiùs quidem apud eundem legimus, MARIAM cum Eua conferri, vt alibi multis comprobauimus: vnde illa quoque verba ſcripſit: Mater generis noſtri pœnam intulit mundo: genitrix Domini noſtri ſalutem attulit mundo. Auctrix peccati Eua: auctrix meriti MARIA. Eua occidendo obfuit; MARIA viuificando profuit. Illa percuſsit; iſta ſanauit. Pro inobediẽtia enim

a De præſcriptionib. hæreticor.
b Sermo de Natiuitate Chriſti.
In caput 64. Eſaiæ.

Li. 3. aduerſus hæreſes ca. 33.

Li. 5 ca. 19. contra Valentinum.

In li. de Symbolo ad Catechum.

Serm. 2. de Annunciatione dominica.

Tertullianus & Cyprianus quã reuerẽter de Maria loquantur.

Irenæi ſententię de matre Domini, quę aliter ac obediẽs Eua fuerit, & cauſa noſtræ ſalutis.

Priscus Auguſtinus hæc Irenæi verba citauit, & ſententiam comprobauit.

Quantum ſit diſcrimen inter Mariam & Euã, præſertim iuxta Irenæum.

enim obedientia commutatur, fides pro perfidia compenſatur.] Videmus igitur, tùm Irenæi, tùm Auguſtini cenſurâ, quanta ſit Virginis noſtræ præſtantia, quæ primam omnium matrem Euam immenſo interuallo præcurrit, ſi huius incredulitas cum illius fide, huius inobedientia cum illius obedientia, huius virus cum illius antidoto comparetur. Euam Orbis peſtiferam ac velut peſtem exitialem, MARIAM verò ſalutiferam, neque ſolùm Euæ vnius aduocatam, ſed & totius humanæ ſalutis, vt antè monſtrauimus, cauſam eſſe, tam probatus, quàm vetuſtus Eccleſiæ doctor Chriſtiq; Martyr Irenæus luculenter affirmat.

Aduerſarios Irenæo repugnantes negare, quòd Maria Euæ ſit aduocata.

In annotat. lib 5. Irenæi additis.

Vbi nouam litem nobis excitant aduerſarij, valdeque ringuntur, quoniam Mariam Euæ aduocatam audire non ſuſtinent. Cùm autem Irenæi teſtimonium non poſſint corrumpere, incommodum eſſe dictum cenſent, & adhuc impudentior Gallaſius vociferatur, ex eodem loco magnam Chriſto iniuriam cõciliari. Quaſi verò quicquid iſtorum palato parùm arridet, ſtatim vt incommodè abſurdeq; dictum accipi & reiici debeat: quaſi præterea Sanctorum honos Chriſti gloriam obſcuret atque labefactet. Atqui potiùs illam illuſtrat, legitimum ſi vſum in honorando adhibeamus, eam potiſſimùm venerantes, quam Pater æternus inter Chriſti membra cumprimis honorificat, quamq; ipſe Filius tot modis extulit, non ſolùm aduocatæ honorem illi tribuens, ſed & iudicis loco eam procul dubiò toti Orbi cum gloria exhibiturus, quum Apoſtoli ſummum iudicem comitantes, tribus Iſraëlis, imò & Angelos, ſi diuinæ ſcripturæ fidem habeamus, publicè iudicabunt. Altercatur hic etiam Chemnitius, & cum Irenæi interprete velut nimiùm obſcuro & infœlici expoſtulat, vt qui mentem authoris non fuerit ſatis aſſecutus, quum Euæ aduocatam MARIAM interpretatur. Siue autem Irenæus Latinè ſcripſerit, vt putat Eraſmus (fuit enim Commodi temporibus in Gallia præſul Lugdunenſis) ſiue, vt alij arbitrantur, Græcè libros contra Valentinum ediderit, nihil ſanè habet abſurdi, eſtque verbis eiuſdem adiunctis valde conſentaneum, quòd Mariam Euæ faciat aduocatam. Si enim MARIA per fidem ſoluit, quod Eua per incredulitatem alligauit, ſi deinde inobedientiæ Euæ nodus per MARIÆ obedientiam ſolutionem accepit: ſi demùm eadem per obedientiam ſuam humano generi ſalutis cauſa facta eſt, vt idem Irenæus verbis clariſsimis adſtruit, quid mirum, quęſo, eandem Euæ aduocatam, quod multò minus eſt, nuncupari, & à piis omnibus exiſtimari? Vnde ſeipſum hic author explicans, qua ratione Deiparam Euæ aduocatam appellâſſet, è veſtigio iſta ſubieciſſe videtur: Quemadmodùm aſtrictum eſt morti genus humanum per virginem, ita ſoluatur, (vel ſicut in veteri codice ſcriptum eſt, ſaluatur) per Virginem, æqua lance diſpoſita virginalis inobedientiæ, per virginalem obedientiam.] Quibus ſanè verbis an non ſatis oſtendit, diuino conſilio factum eſſe, vt vetus maledictum, quod prima illa virgo Eua per inobedientiam ſuam ſibi ac poſteris primùm in Orbem innexerat, per MARIÆ Virginis obedientiam corrigeretur atq; depelleretur? nimirùm vt per vnam virginem fœlicem, quæ ſalutis principem peperit, tantum boni mundus acciperet, quantum per primam infœlicem virginem amiſiſſet.

Mariæ & Sanctorum honos illuſtrat, nõ obſcurat Chriſti gloriam.

Ioan. 12.

Matth. 19. 1. Cor. 6.

Chemnitium cum Irenæi interprete fruſtrà contendere.

In examine Conci. Trident. de inuocat. Sanctorum.

In præfatione operum Irenæi.

Quomodò ſe ipſum explicet Irenæus, vt Mariam Euæ aduocatã dici & eſſe Lector intelligat.

Non eſſe abſurdum Mariã aduocatã Euæ dici, etiam antequam naſceretur.

Sed hîc iterum Chemnitius cauillatur, abſurdum videri, ſi MARIA fermè quatuor mille annis poſt primorum hominum lapſum condita, Euæ aduocata dicatur; quandoquidem nondum nata, pro Eua non potuerit Deum inuocare: *Quis igitur*, inquit, *vel per febrim ſomniabit, Euam tunc, quum eſſet virgo, inuocaſſe MARIAM aduocatam ſuam, quæ nondum nata erat?* At mihi Chemnitius quaſi per febrim hîc ſomniare videtur, quũ ex munere aduocati vel aduocatæ, inuocationem neceſſariam colligit, velut hæc duo ſint inſeparabilia, aduocatam agere & inuocare. Quod autem hæc diſiungi queant, etiam Valla ſeuerus Latinæ linguæ cenſor annotauit, multoque rectiùs ille Grammaticus quàm Chemnitius Theologus iudicat, qui in hunc modum ſcribit: Quicunque alteri adeſt in cauſa officij gratiâ, aduocatus appellatur, etiam ſi nihil dicat neque agat.] Adfuit autem MARIA, huc etiam per Angelum diuinitùs euocata, vt ſciens & volens ad ſummum illud negotium redemptionis humanæ inchoandum ſui copiam faceret, neque ſolùm Euæ, ſed & omnium mortalium cauſa, vti mater Emmanuelis, ſuum obſequium exhiberet. Hinc & fide & charitate ſingulari prædita, illud Angelo, perfectè nimirùm in hoc myſterium conſentiendo reſpondit: Ecce ancilla Domini fiat mihi ſecundùm verbum tuum. Rectè igitur Galaſius quoque in hunc Irenęi locum ſcripſit:

Aduocatã agere poteſt etiam qui nõ inuocat vel patrocinatur, illudq; nomen Mariæ cõpetere.

Li. 4. elegantiar. ca. 12.

Luc. 1.

ſcripſit: *Poſſemus aduocatæ nomen propria ſignificatione accipere, pro ea, quæ Rea tantùm adeſt, etiamſi nihil agat aut dicat. Tales enim propriè dicebantur aduocati, qui Reum inde cum precatione ſua comitabantur.* Vbi fatetur etiam MARIAM redemptionis noſtræ inſtrumentum fuiſſe, quòd tulerit in vtero Redemptorem, quodque obedientię illius atque iuſtitię ſic fuerit particeps, vt excellentibus Dei donis ornata atque afflata à Spiritu ſancto, omni ex parte ſe præbuerit obſequentem. Præterea monet Valla, in hoc Aduocatum à Patrono differre, quòd illud nomen quàm hoc ſit generalius: qui enim cauſam agit, hunc Latinis Patronum propriè dici.

In 5. lib. Irenæi.

Teſtimonium Galaſij licet Caluiniani, quomodò MARIA hic Euæ aduocata dicatur.

Aduocatum à Patrono differre.

Atque vt maximè hæc nomina confundantur, ſicut Patres quidem de MARIA loqui ſolent, quòd aduocata nobis ſimul & patrona ſit, ac apud Deum pro mortalibus intercedat: tamen in alium ſenſum aduocatam MARIAM hîc intelligit Irenæus. Quæ tunc Euæ aduocata eſſe cæpit, vt huius authoris mentem explicemus, quum inde ab initio ſummus Deus ad ſuam ſapientiam clariùs demonſtrandam prędeſtinauit vnam mulierem, quæ primæ mulieri peccanti quaſi ſuppetias ferret, & eius inobedientiam ſua obedientiâ quodammodò caſtigaret. Hoc eſt, quod Bernardus inquit, filiam pro matre reſpondiſſe, matris eiuſdem opprobrium abſtuliſſe, ac pro eadem Patri ſatisfeciſſe. Redditur, inquit, fœmina pro fœmina, prudens pro fatua, humilis pro ſuperba.] Congruum enim fuiſſe, vt adeſſet reparationi noſtræ ſexus vterque quorum corruptioni neuter defuiſſet. Igitur etſi fidelis planè & potens mediator Dei & hominum exiſtat homo Chriſtus Ieſus, idemque iudiciariam habens poteſtatem, tamen & Marię inter mulieres benedictæ in hac reconciliatione ſuum eſſe locum, vt ad Chriſtum mediatorem velut mediatricem nobis præbeat, quę ſalutis antidotum viris & mulieribus propinauit. Quarè non adeò videri debet alienum, ſi hanc ſuam aduocatam Eua non ſolùm habuiſſe dicatur, ſed etiam eandem in ſpiritu cognouiſſe, imò & amaſſe & deſideraſſe credatur. Etenim ex promiſſoriis Dei verbis haud obſcurè percepit, venturam talem aliquando mulierem, quę cum ſuo benedicto ſemine nequiſsimi ſerpentis contereret caput, atque lapſum genus humanum, & idcircò vtrunque ſexum, erigeret reſtitueretque. Hac fide ſuffulta Eua, & mariti oratione haud dubiè confirmata, quum in ſui Redemptoris matrem eminùs intueretur, quæ ſumma illi, procul dubiò, conſolatio fuit, an non illam pro aduocata ſua ſuſpexit, ac, licet abſentem multumque remotam, meritò venerata eſt? In quem ſenſum dixit etiam Epiphanius: Angeli accuſabant Euam, nunc verò MARIAM gloriâ proſequuntur, quæ mulierum infirmitatem verè glorioſam reddidit, quæ lapſam Euam erexit.] Imò verò Fulgentius, vt antea indicatum eſt, maledictam Euam per MARIAM ad benedictionem gloriæ remeaſſe, per quam etiam omne genus fœminarum reſtauretur, affirmat. Neq; propterea Chriſtum, quem Ioannes aduocatum noſtrum vocat, quem & omnes vtriuſq; ſexûs Redemptorē libentiſsimè profitentur, excludimus: quinimò eum ſummum Interceſſorem apud Patrem, & inprimis Saluatorem noſtrum eſſe gloriamur: vt qui merito ſuo, ex iuſtitia nos, profuſo ſanguine pretioſo, æterno Patri reconciliauerit. Hinc ſolus ipſe agnus Dei dicitur, & propitiatio pro peccatis noſtris, ea quæ ſiue in cœlis ſiue in terris ſunt pacificās. Ita Chriſto Filio Dei ſuum ſemper Redemptoris officium, ſuaq; maieſtas integra conſtat. Nihilominùs MARIAM ab Irenæo & Patribus aliis cum Eua ritè conferri dicimus, vt, quemadmodùm prior Eua morientium mater, & humanæ perditionis cauſa fuit, ita hæc noua Eua inter ſecundarias & cooperantes cauſas non minimum ad humani generis reparationem contuliſſe intelligatur, ac proindè illa non ſolùm Eug, ſed & totius humanę gentis aduocata, licet non in ſummo aduocationis gradu, meritò habeatur. Hinc vetus etiam author Chryſippus notat, quòd, ſicut antiqua Eua diabolum in altum erexerit, ita Noua eũdem deiecerit, per Chriſtum ſcilicet Dominum noſtrum. Et Bernardi dictum eſt, virum etiam qui per fœminam cecidit, non niſi per fœminam erigi, quæ facta ſit parentum reparatrix, & poſterorum viuificatrix. Quæ omnia ſic accipienda ſunt, vt Chriſtus ſibi primas perpetuò ſeruet, quoniam is abſq; controuerſia mortem noſtram deſtruxit, & vitam reparauit, primatumq; in omnibus tenet. In hunc modum alia Veterum teſtimonia, quorum pleraque iam antè citauimus, erunt interpretanda, quum MARIA non ſolùm aduocata, ſed etiam mediatrix & reconciliatrix hominũ prędicatur. Cur igitur ſanctiſsimo Irenæo hîc canes oblatrant, quòd Mariam

Quomodò Irenæus Mariā faciat Euæ aduocatam.

Home. 2. de B. Virgine.

In Serm. de verbis Apocal. 12. Signū magnum.

Quo pacto Eua non ſolùm habuerit, ſed etiā lætè cognouerit aduocatam Mariam.

Geneſ. 3.

In Orat. de laudib. ſanctæ Mariæ Deiparæ.

Etiam Epiphanius de MARIA Euā erigēte teſtatur.

1. Ioan. 2.

Ioan. 1. 1. Ioan. 2. Coloſſ. 1.

Sine Chriſti iniuria Mariā velut principē & cauſam noſtræ ſalutis ab Irenęo & Patribus prædicari.

In orat. de Mariæ laudibus.

Coloſſ. 1.

In eximiis laudibus & epithetis Marię tributis Chriſti honorem primarium excipi ſemper oportere.

vnius Euæ conſtituat aduocatam, ſiquidem vſitato Theologorum more hoc nomen capiamus, quodq́ue ad Matrem Domini cauſam aliquam noſtræ ſalutis referre non vereatur? Ita enim & Epiphanius MARIAM viuentium matrem eſſe factam clariſsimè dixit.

Cōtra Antidicomarianit. hær. 78.

Epilogus totius tractationis de veterū teſtimoniis hucuſq; citatis.

Atq; hęc de Veterum teſtimoniis in medium protuliſſe ſatſit, quę homines Chriſtianum nomen profeſsi, & illuſtrem in Eccleſia locum adepti, pro Matre Domini veneranda & ſacro eius cultu aſſerendo perhibuerunt, nec ſolùm ſcriptis, ſed etiam factis & exemplis nō vno vel altero ſæculo, ſed annis ab hinc mille quingentis toto Orbe comprobârunt. Proinde qui videri volunt Orthodoxi, & germani Eccleſiæ Catholicæ eſſe filij, non poſſunt non magniſacere ac reuerenter amplecti hanc Patrum Maiorumq́ue noſtrorum concordem ſententiam, totq́ue populorum perpetuam confeſſionem, quæ ſingularem & multiplicem quoque fructum ipſis Orthodoxis adfert. Hinc etenim illi manifeſtè colligunt, certoq; ſtatuunt ſecum, Chriſtum Dei & MARIÆ filium, qui [a] cuſtos eſt Iſraëlis, & omnia [b] Sanctorum oſſa cuſtodit, eorumq́ue [c] capillos in numerato tenet, peculiarem honoris materni curam habere, ac omnibus Eccleſiæ Chriſtianæ ætatibus reipſâ demonſtraſſe. Hinc præterea gaudent, ſe in illa verſari Eccleſia, quæ cùm veritatis baſis atque columna ſit, vt in aliis religionis noſtræ inſtitutis, ita etiam in MARIÆ cultu per omnes Nationes hactenus vſitato non poſsit hallucinari; vtpote veraci & ſancto, nō mendaci aut fallaci Spiritu ſemper gubernata. Hinc rurſus vtiliter obſeruant, MARIÆ ortum, vitā, mortem, & in cœlos aſſumptionem in conſpectu Dei verè pretioſam extitiſſe, meritoque ab vniuerſa Eccleſia honorificè celebrari, eamq́ue celebrationem tot ſummi Dei operibus comprobari, quot illuſtribus miraculis MARIÆ cultus tot ſæculis diuinitùs fuit cohoneſtatus. Hinc iterum ſibi ſuiſq́ue fratribus gratulantur, cùm veritatem à Mariomaſtigis oppugnatam, adeò firmiter ſtabiliri, atque inde ab initio naſcentis Eccleſiæ corroboratam eſſe comperiunt; nulla vt ferè Chriſtiani Orbis pars fuerit, in qua Deiparę inuocatio, ferię, templa, imagines & veneratio ignorentur.

a Pſal. 120.
b Pſal. 33.
c Matt. 10.
d 1. Tim. 3.

Multiplicem vſum & fructū è ſuperiorib. teſtimoniis capere poſſe ac debere Catholicos in ſua veteri religione.

Cuiuſmodi ſint aduerſarij prædictis teſtimoniis contradicētes, & MARIÆ cultum receptū improbantes.

Sunt verò alij, quibus tot tantaq́ue teſtium ſuffragia, & præſtantium hominum exempla à nobis adducta non ſatisfaciunt, & ne pluribus quidem, ſi ea cumulare decretum eſſet, fidem vllam adhiberent. Ita enim ab omni MARIÆ cultu ſunt alieni, nulla vt Veterum authoritate vel Eccleſiæ traditione atque conſuetudine commoueantur, ſed ſe ſuoſq́ue nouos Magiſtros, quemadmodùm de plæriſq́ue aliis, ita etiam de hoc argumento rectiùs quàm totam antiquitatem ſapere & iudicare confidant: vera enim Diuini verbi luce, quam ipſi, ſcilicet, aſpiciunt, Veteres caruiſſe, ac in denſis ignorantię ſuperſtitionis ac idololatriæ tenebris iacuiſſe omnès, qui tot ſæculis in Virgine Matre colenda & inuocanda verſati ſunt. Cuiuſcemodi Cenſorū, ne dicam irriſorum, genus eò lōgiùs in Europa ſeſe diffundit, ac grauiorem Orbi perniciem creat, quò magis effrenis ingeniorum ac iudiciorum de ſacris diſceptantium regnat licentia, vt iam in Septentrione quidem nullus non ſibi licere putet quidlibet de religione ſentire, & quaſcunque iampridem damnatas impiaſq́ue opiniones amplecti. Hinc paſsim tot παρανόμοι ἢ ἰδιογνώμονες, imò & pręfracti perfidiâ homines in varias & nefarias ſectas iam mirè diſſecti reperiuntur, quos iuſto iudicio Deus, ſiue ob ſuperbiam, quæ mater eſt Hęreticorum, ſiue ob occulta quędam peccata, in ſenſum reprobum adeò tradidiſſe videtur, vt mercedem erroris ſui in ſemetipſis recipiant, eaq́; , de quibus ipſi loquūtur, & de quibus affirmant non intelligant, & quod multò eſt turpius, vt ſua etiam de religione ſenſa ſubinde commutent. Eſt enim ita, quemadmodùm quidam ex illis, nec infimus ille Melanchthon perſpicuè dixit: *Vt ſemper verum vero conſonat, ita falſum plurima errata ſecum trahit; & qui ſemel à recta via deflexit, eum neceſſe eſt quò longiùs progreditur, eò magis ac magis deerrare.* Ego verò hoc vnum ingenuè profitebor, eos cum Chriſto nullam omninò pacem atque ſocietatem habituros eſſe, quibus tam malè cum Matre Chriſti conuenit, vt receptū eius cultum in Eccleſia nec ferre, nec probare dignentur. Deinde fidenter affirmo, ſicut mox pluribus adſtruam, eos ingenti periculo ſeſe obiicere, ſuaſq; conſcientias admodum grauare, qui Deiparæ cultum hac ætate abiiciunt, aut indignè conuellunt. Hoc vbi demōſtratum erit, nos longa velut nauigatione confecta, cymbam noſtram ad portum dirigemus, & complicatis quaſi velis optatum toti Operi finem imponemus.

Quomodò nūc hoſtes Eccleſiæ in ſenſum reprobum iuſtè tradantur.

Circa Euangel. Dominicæ 8. poſt Trinitatis.

Eis cum DEO malè cōuenire, quibus malè cū Deipara eiuſq; cultu conuenit.

Propoſito de reſidua tractatione.

Igitur

Igitur qni MARIÆ cnltui clàm vel palàm innident & obtrectant, næ illi Deum & homines grauiter offendunt, ac multiplici quidem ſcelere, ſi verum fatendum eſt, ſeſe contaminant & peſtilenter obſtringunt. Peccant enim in Deum Patrem, cuius intima eſt eritq́ue ſemper cum MARIA coniunctlo, vt qni huic organo Dei lectiſsimo iniuriam vllam adfert, in ipſum MARIÆ anthorem prorſus iniurius eſſe videatur. Peccant in Filium, materni honotis fidiſsimum protectorem & acetrimum vindicem, qui frequentet de MARIÆ hoſtibns, vt anteà monſtrarum eſt, pœnas multò graniſsimas ſumpſit. Peccant in Spiritum ſanctum, Ecelefiæ Catholicę magiſtrum & præſidem, qui pro tuenda Virginis dignitate ac venetatione, in Synodorum Patrumq́ue grauiſsimis decretis luculentiſsimè crebertimeq́ue pronnnciauit. Peccant in hanc ipſam Dei & Domini noſtri Matrem Virginemq́; ſacroſanctam, quam debitis & in Eccleſia præſcriptis receptisq́ue honoribus nefariè ſpoliant, cuius gloriam non imminnere & obſcurare, quod Satanicnm ſempet fuit opus, ſed pto Chriſtiani officij & moris Angelici ratione prouehere & illuſtrare debebanr. Peccant in venerandnm tot Sanctorum Patrum cœtum, quos ſummos licer Cbriſtianæ veritatis præcones ac vindices, iſti nihilominùs tantùm nō mendaces, hypocritas, impoſtores reputant, quòd MARIÆ venetationem ſcriptis, factis, exemplis vbiq; gentium, & per omnes ætates confirmauerint. Peccant in columnam illam veritatis Eccleſiam, cuius ſenſum, conſenſnm, fidem ac traditionem de cultu Virginis tanquam ſpurij deſerunt, ac velut hoſtes pro nihilo dncunt fœdeq́ue calumniantut. Peccanr in Præpoſitos Eccleſiæ, quotum reuerendam authoritatem præfracti defugiunt, dum obedientiam in re tam ſancta illis debitam iniquiſsimè negant, diuinis humanisq́ue legibus ſuperbè aduetſantes. Peccant item in Fratres, atque adeò in Principes & Magiſtratus omnes, de religione Cbriſtiana verè tot ſæculis ſentienres, qnotum pium in veneranda Virgine ſtudium carpunt atq; contenellunt, quorumq́ue pietarem in ſnperſtitionem audent conuettere, tamq́ne ſæpè deteſtari, vt quamlibet religîoſos MARIÆ cultores pro idololatris habeant, eosq́ue perindeac blaſphemos Chriſti boſtes vulgò tradncant atque ſubſannent. Peccant in ſeipſos denique crudelitate, quòd ſine vlla inſta & rationabili cauſa ſibi malum ingens accerſant, ac perniciem creent, quandoquidem luce veritatis toto Orbe, totq́ue ætatibns coruſcantis tepndiata, illas conſectantur tenebras, quas in antiquis Hæreticis, Huſsitis, Vviclephiſtis, Vvaldēſibus, Iconoclaſtis, Vigilantianis iamolim Chriſtianus Orbis fortiſsimè profligauit.

Mariæ cultum improbãtes, grauiter in tres pſonas diuinas & in Virginem ipſam delinquere.

Eoſdem aduerſarios in Patres, Eccleſiam totã, eiusq́; Præpoſitos & fratres, omnesq́ue magiſtratus delinquere.

1. Tim. 3.

A cultu Mariæ alieni, etiam in ſeipſos peccant & ſæuiunt.

Itaque, velut inſani homines, dum in MARIAM, tanqnam in Petram firmiſsimam runnt, ab ipſo Chriſti corpore ſeſe diuellunt, & damnatis iampridem Eccleſiæ peſtibus & fæcibus conſociati, hoc vnnm luctifaclunt, vt ipſorum nomina è libro vitæ expuncta, & in veteri Hæreticorum albo inſcripta, indelebili ptorſus opprobrio, & inexpiabili maledicto ſempet maneant obrura atque ſepulta. Adeò lene & ſimplex profectò peccatum non eſt, ſi rectè perpendamus, quicquid tandem præſens mundus effingat, ſed cum grauiſsimo piaculo coniunctum eſt, in MARIAM eiusq́; cultum cum Nouatoribus delinquete; quandoquidem, etiamſi nnllum aliud incommodum accederet, fixus & præfinitus ſapientię diuinę otdo peruertitur, quo irreuocabiliter ſancitum eſt, vt ſicut electorum omnium author MARIAM præ cæteris inde ab initio peculiariter honorauit, eiq́ne vni plus gratiæ & gloriæ, quàm multis Sanctorum myriadibus impartiuit: ſic etiam eadem à credentibus præcellenti quadam glotiâ, & quę tantę virtuti reſpondeat magnificentiâ, ſeculis omnibus condecoretut. Quàm interim vanus, Deus bone, quàm futilis iſtorum prætextus eſt, dum nouis errorum præſtigiis faſcinati, ſe religione ptohiberi putant, ne MARIAM colant, eiusq́ue fidem implorent, ſolnm vt Deum, ſcilicet, in ſpiritu & veritate conuenienter adorent. Hoc enim ſi rectè ac ſyncerè præſtarent, ſubmiſsiores vtique adferrent animos, Deum & quæ Dei ſunt accuratiùs diligerent, maiore cnm reuerentia, propter Deum, magiſtram & ducem ſequetentur Eccleſiam, neque ſolùm caput Chriſtum, ſed & præcipua eius membra honore debito proſequerentur, multóq; amplius, vt veneranda fecit antiquitas, MARIÆ precibns, meritis arque patrociniis largirentur. Nullus profectò in ſpiritu & veritate Deum vel orat vel adorat, niſi vera fide per omnia ſit ipſi Deo coniunctus, ac nulla ex parte in fidei veritate claudicet: At fœdè claudicant, ant lapſi potiùs iacent, quicunq;

Quid iidem Mariæ cultui aduerſantes lucrifaciant.

Diuinum ordinem ab his perturbari, qui Mariam ſuo cultu defraudant.

Qui Mariæ cultum ſuum adimunt, fruſtrà prætexũt ſe velle Deum in ſpiritu & veritate adorare.

Ioan. 4.

In ſpiritu & veritate orant & & adorant Deũ dũtaxat Catholici, vnitatem fidei in & cum Eccleſia retinẽtes.

Quis in ſpiritu & veritate orare dicatur Auguſtino.

Spiritui ſaucto ita reſiſtunt, vt huic docenti lu Eccleſia eiusque Synodis & Patribus ſuperbè contradicant. Ipſe orat iu ſpiritu & veritate, inquit Auguſtinus, qui orat in pace Eccleſiæ & vnitate corporis Chriſti, quod conſtat ex multis credentibus in toto Orbe terrarum. Negat igitur idem, ad vitam ęternam eos exaudiri, qui in templo Dei, id eſt, in pace & vnitate Eccleſiæ non precantur, Deiq; cultum non peragunt. Pſal. 130.

Epilogus generalis totius Operis.

HÆC EQVIDEM HABVI, quæ pro meo quidem modulo de ſacratiſsima ueque ſatis vnquam vel laudata, vel honorata Virgine Matre diſſererem, totius Operis tractatione, vt aptior docendi ſeruaretur ratio, in quinque libros diſtributa. Non interim me fugit, permulta in hoc argumeuto, quod fuſiſsimè profectò patet, à me vel prætermiſſa, vel non ſatis diligeuter fortaſsis excuſſa, aut certè quidem huic naſuto ſæculo uon vſquequaque placitura eſſe.

Mariæ inuocatio, cui hoc Opus dedicatur atq; commendatur.

A TE VERO, auguſtiſsima Regina, eademque fidiſsima mater MARIA, quam ſine fructu piè nullus implorat, & cui mortales omnes beneficiorum memoriâ ſempiterna deuincti ſunt, etiam atque etiam reuerenter oro & obſecro, vt hoc qualecunque obſeruantiæ erga te meæ teſtimouium tantum & gratum habere velis, vtque oblati mueris exiguitatem ſtudioſa offerentis voluntate metiri, ac tuo præpotenti Filio comprobare digneris. Hominum iudicia, velut fragiles araucarum telas, minùs morabor, tuo ſi ſuffragio noſter hic labor non dicam commendetur, ſed ſaltem excuſetur, tuoque ſi patrociuio aduersùs Æmulos defendatur atque fulciatur. Agnoſco peculiaria Dei munera diuinitùs per te mihi collata, quum poſt inchoatum hoc opus ſubindè languens excitor, & imbecillis cõfirmor, & penè feſſus recreor, & currens dirigor, & oberrans cùm in viam reducor, tùm ad optatum finem tandem perducor. Non ſum interim [a] Ephræm fateor, vt cum illo dicere audeam: Dignare me laudare te Virgo ſacrata: nec ſum [b] Damaſcenus, vt nouos hymnos tuæ dignitati ſpondeam: nec [c] Hildelphonſus etiã, vt ob ſuſcepta pro te certamina ꝓprio muuere cohoneſter. Satis præmij verò retuliſſe videbor, ſi me albo tuorũ, non dicam amicorum aut filiorum, ſed clieutulorum & ſeruulorum ſaltem adſcribi patiaris, teque apud æquiſsimum Iudicem Deum patronam fauentem mihi præbeas immerenti, eamque gratiam impetres, quæ ad hoc meum qualecunque miniſterium cum fructu obeundum, & perfectè complẽdum deſideratur.

[a] In oratio. ad Deiparã Virg.
[b] Vide Ioannem Hierosol. in vita Damaſc.
[c] Vide Iulianum Pomerium in vita Hildelphonſi.

Liberũ eſſe cordato Lectori, vt charitate ſalua quædam in hoc Opere vel reprehendat, vel corrigat.

Ad extremum ſi quædam in hoc Opere toto vel reprehendenda, vel corrigenda prudentibus videbuntur, haud ſanè impedio, quò minùs illi ſuo & charitatis iure uoſtra & reprehẽdant & corrigant: quos amanter etiam rogo, vt pro candore ſuo condonent aliquid uoſtræ imbecillitati. Sin rectè à nobis aliquid, & præſenti inſtituto conſentaneè ſcriptum eſt, uihil nobis hac in parte tribui aut adſcribi poſtulamus, ſed hoc vnum vt antea ſępe, ita nunc etiam ex animo dictum ac repetitum volumus, IESV CHRISTO OPT. MAX. Redemptori, & MARIÆ incomparabili Virgini Matri in cœlo terraque tùm gratia, tùm gloria ſempiterna.

LIBRI QVINTI AC TOTIVS OPERIS DE MARIA DEIPARA FINIS.

Locorum

Locorum quorundam in hoc Opere caſtigatio.

PRÆTER ERRATA, QVÆ AD CALCEM PRIMI ET SECVNDI Libri ſunt indicata, Lectòr porrò ſequentia ſic corriget.

In Præfatione ad Lectorem, litera a, facie penultima verſo 21. legendum: quidam. b. vltima, facie vltim, verſu 2. lege: SEQVENTIVM IN LIBRO PRIMO. Ibid. ver. 24. quæ meritò. Pagina 1. è regione verſus 36. in margine legendum, li. 17. de ciuitat. Dei. Pag. 9. verſu 19. nauſeent. 10.26. deſperatione præſentem ſalutem. 14.2. qui ſinu ſuo. 16.10. à fine, reddit. 42.2. corporis ſui. 44.28. & in Maria. 49.15. quum ſit de corpore. 50.24. ſed graui. 54.4. & per conſequens, hæc ipſa natura. Ibid. 7. à fine, poſt vocem confirmant, lege. Quid autem hoc aliud eſt, quàm Chriſtum conculeare. 53.8 à renatis aliis. 59.26. honorandi, è ſuis tollunt. 66.8. à fine, non exoſa & inuiſa. 67.7. fingant. 88.10. à fine, alterum ad diuinam. 94.39. arbitrum. Ibi. 3. à fine, quę tanti. 96.7. fuiſſe decentê.

IN SECVNDVM LIBRVM. Pag. 101. verſu 12. pater, quia eſt ſuper. 102.4. à fine, & perpetuam continentiã. 108.9. à fine, diuinę legis. 114.14. puellę innuptę. 119.27. lacte doctoris. Ibid. 33. vnius cubiculi. 121.7. à fine, Virginis ventrem patri. 122.21. Verum his. 123.20. ſuæ conſcientiæ. 127.18. quomodò ſi Dei. 128.19. quæ & virum non cognouit. Ibid. 31. Chryſoſtomi ſectator. Ibi. 32. vt nos, naſcitur. Ibi. 5. à fine, ſepultura viuus ſurrexit. 135.12. à fine, humore repercuſſionis. 136.13. cognoſcamus. Ibid. 29. Et ingredietur Ægyptum. 137.28. Imperfectum meum. 141.7. à fine, Hebraicè Virgo dicatur. 142.1. ſed incorruptam etiam. Ibid. 8. à fine, diuinæ legis profeſſores. 148.4. de ſtirpe decora. 168.32. diſputatio eaq; frequens. 171.23. perfidiam Iudæorum. 177.28. non enim defloratio virginitatis. 192.7. apud affines quæreretur. 207.9. à fine, in omnem ſe voluntate partem, nullam vt.

IN LIBRVM TERTIVM. 230.13. Dei verbo elati obtrudunt. 233 6. piorum & votis & deſideriis. 235.10. à fine, teſte Damaſceno. 236.5. qui virtutum Dominus. Ibid. 8. nec ſolum à Proculo. Ibi. 31. non potuit non pluriminm. 237.32. Quid ni Angelum. 239.12. à fine, in ſummario capitæ deleantur tres verſus poſteriores, & poſt você ſalutationis, hæc adiungantur, quam aduerſarij fruſtrà oppugnare conantur. 235.19. ſic peccatorum veniam à gratiâ. 256.14. vt primo libro diximus. Ibid. 24. ſuos perſtringit collegas. 257.20. quando pro illa ipſa. 260.31. gratiam habuit, quantam. 261. pro verſu 10. & 9. à fine, lege. Etſi verò tam moroſi ſint Sectarij, vt ad Scholaſticorum Doctorum mentionem nauſeent, tamen hi non minùs prudenter, quàm conſtanter docent. 277.10. à fine, ſcribit ad Georgium. 283.14. in rerum naturâ nunquam. 286.17. Germanicus idiotiſmus. Ibid. 21. ad frontem expurgendam. Ibid. 24. Gabriel & Maria. Ibid. 34. laudatam interpretatur. 288.6. ergo & qui cum. 290.3. illæ Chriſti ſponſæ, totque monilibus. Ibid. 27. Quid moror? nec mente concipi nec oratione explicari poteſt. 294.24. quod cum ſint ſpiritus ex conditione, ex gratia facti ſunt. 295.19. non dubitat, infinitatê quandam. 299.30. Quicunque inquit. Ibid. 2. à fine, cui carnis ſubſtantiam. 306.10. naturę ſolennis iure tranſcripſit. 308.5. à fine, aliorum hominum more ex matre. 309.2. creatum aliquid. Ibid. 32. ac citra vllas ſordes. Ibid. circa finem in margine, lege, li. 29. cont. Fauſtum, c. 4. Ibi. 9. à fine, nulla ſua contaminatione. 310.1. nihil habuerunt turpitudinis. Ibi. 7. contra naturę curſum. 311.2. nihil in terra charius. Ibi. 13. firmam & inuictam. Ibi. 14. à fine argumento errare conuincunt. 312.3. ex Maria ſuſceptæ. 315.34. velut exitialem peſtem. Ibid. 18. à fine, terra ipſa. Ibi. 3. à fine, Coſrois Perſarũ Rex. 316.9. ſicut à Philaſtro. 317.6 id eſt Flaccianos. Ibi. 18. vt ex Cyrillo intelligimus. 318.4. à fine, vnde mihi hoc, vt veniat. 319.10. Natus eſt inquit vobis. Ibid. 32. Mariam agnoſci. Ibid. verſu vlt. Anathematizetur. 325.25. vero Dei cultu. 329.9. quod hæreſes ſuam. Ibi. 21. qui varia & execranda. 330.6. Patri, adomoem. Ibid. 39. ex Deo Patre. 336.8. humanæ aſſumptione. 338.14. à fine, Euangeliſta teſtante. 339. penult. verſu, aliaq; id genus. 345.5. à fine, vitam effudiſſe.

IN LIBRVM QVARTVM. 369.1. quàm quòd. 379.34. quæ dum. 387.20. vilitatem. 389.20. dele, videlicet. 404. verſ. vlt. acciperet. 407.8. cantus. Ibid. 23. obferre. 430.23. anteà beatiſſima videbar. 441.13. à fine, mollis. 448.4. MARIAM. 477.18. ſapientiſſimo. 486.24. quia. 488.3. à fine, præſtans. Ibid. 4. à fine, noſtra. 506.24. exclamat. 517.36. excæcatos.

IN LIBRVM QVINTVM. 531.14. à fine, quintumdecimum. 537.3. à fine, panes die. 552.31. Rationalem. 563.6. à fine, rutilat. 604.23. fulmine. 629.24. nobiſque 631.4. libidine. 707.2. à fine, Lemouicas. 724 17. à fine, præcucurrit. Ibid. 12. à fine, periclis.

Errata in Græcis corrigenda.

Pagina 12. *verſu* 20. Lege, παντάνασσα. 33.35. ὡραιοτάτη. 13.36. πάντα ἡ. *ibid.* 39. ἐξέβλυσε. 78.43. προῤῥήσεως. *ibid* 52. ἐπίγεια. *ibid* 54. Ἰησοῦ. *ita locis aliis.* *ibid.* 54. ἔτι γυναῖκες. 79.32. κήρυγμα. *ibid.* 32. Ἄννης. *ibid.* 32. γεννᾶται. *ibid.* 34. ἐμῷ. *ibid.* 35. συνελθοῦσῶν. 86.7. θέρας πυτρίδας. 95.37. εἶδος. 116.23. Ἀμήτωρ, *ita ubiq; media.* 217.38. καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος. 244.46. εὐφροσύνην. 247.9. ἰδοὺ γάρ. 248.37. κεχαριτωμένη, *ſic ubiq; ſecunda ſyllaba per* χ. 271.15. προσευχόμενοι ὕμνουν. 247.3. ἐμφανίζεις. 313.20. λατρείας. 565.33. κιβωτόν.

Autoris Confeſsio.

CONFITEOR TIBI, PATER DOMINE *cœli & terræ, creator & redemptor meus, virtus & ſalus mea, qui iaminde ab infantia me ſacro pane verbi tui paſcere, & cor meum confortare non deſiiſti. Ne verò vagarer cum errantibus ouibus, quæ ſunt abſque paſtore, in domo Eccleſiæ tuæ me collegiſti, collectum educâſti, educatum conſeruâſti, & ſub illis Magiſtris atque Paſtoribus inſtituiſti, in quibus te præſentem audiri, & vocem tuam obſeruari domeſticis omnibus præcepiſti. Confiteor ore ad ſalutem, quicquid corde ad iuſtitiam ab Orthodoxis atq; Catholicis creditur. Non noui Lutherum, Caluinum reſpuo, Hæreticis omnibus dico anathema: nihil mihi cum his commune eſſe volo, qui vnum non dicunt & ſentiunt, eandemq; fidei non tenent regulam cũ Vna, Sancta, Catholica, Apoſtolica & Romana Eccleſia. Si quis verò Chriſtum non ſolùm in verbo ſcripto docentem, ſed in œcumenicis etiam Synodis iudicantem, in Petri cathedra ſonantem, & in Patribus teſtificantem audit ac ſequitur, huic ego communione conſocior: huius & fidem amplector, & religionem ſequor, & doctrinam probo. Quam enim alij blaſphemi contemnunt & perſequuntur Romanam Eccleſiam, ac velut Antichriſtianam execrãtur, eius ego me ciuem eſſe profiteor, ab eiuſdem autoritate non latum vnguem diſcedo: ob illius teſtimonium vitam & ſanguinem profundere non recuſo; nec alibi prorſus, quàm in eius vnitate CHRISTI Domini merita, & ſancti Spiritûs dona mihi & alijs ſalutaria fore confido, certoq; perſuaſum habeo. Cum Hieronymo liberè profiteor: Qui Petri cathedræ iungitur, meus eſt. Cum Ambroſio Eccleſiam Romanam in omnibus cupio ſequi: eamq; Catholicæ Eccleſiæ radicem & matricem cum Cypriano reuerenter agnoſco, in qua ſemper, vt Auguſtinus prædicat, Apoſtolicæ cathedræ viguit principatus. In ea verò fide atque doctrina conquieſco, quã puer hauſi, adoleſcens retinui, atque hactenus pro mea exiguitate defendi. Cæterum ob nullum commodum temporarium, nec in hominis cuiuſquam gratiam, vel aduersùs conſcientiam (ſic te mihi, DEVS, propitium ſemper opto) Doctoris Catholici partes hucuſque ſuſtineo, aut in poſterum ſuſtinebo. Quam Confeſſionem non*

aliud

aliud ſanè à me exigit & extorquet, niſi nominis & honoris tui ratio, niſi agnitę veritatis vis, niſi Canonicę ſcripturę diſciplina, niſi Patrum ſenſus atque conſenſus, niſi debitum fidei apud fratres teſtimonium, ac demùm niſi expectata in cœlo ſalus, & propoſita ſynceris Confeſſoribus beatitudo. Quòd ſi propter eiuſcemodi confeſſionem contemnor, ſi oppugnor, ſi traducor, ſingularem agnoſco & prędico gratiam tuam, DEVS, qui partim velis me propter iuſtitiam pati, quod certè beatorum eſt, partim nolis mihi beneuolos eſſe illos (quod in magni lucri parte ponendum eſt) qui tibi amici eſſe non poſſunt, cùm Eccleſię tuę & veritati Catholicę palàm aduerſentur. Sed ignoſce illis, Pater, ignoſce: quia vel neſciunt, vel ſcire nolunt, quę faciant, partim tetri Sathanę imperio incitati, partim falſę doctrinę præſtigijs impediti. Hanc verò gratiam mihi perpetuò ſerues, oro, vt quam tibi, quam Eccleſię, quam veritati ſynceram conſtantiam, & conſtantem ſynceritatem debeo, eã tùm viuens, tùm moriens teſtatam facere non deſiſtam; neque à charitate tua vnquam excidam, particeps nimirùm omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua in ſancta Romana Eccleſia: Cuius demùm iudicio me ſcriptaq́ omnia mea, vt libenter, ita reuerenter etiam ſubijcio. TVAM porrò immenſam bonitatem pro me collaudent atque deprecentur Sancti omnes, ſiue quos in cœlo triumphans, ſiue quos militans in terris Eccleſia vno & indiſſolubili Catholicę pacis vinculo firmiſſimè coniungit atq; comprehendit. Tu & Principium & Finis es mihi bonorum omnium: TIBI ex me, per me, & de me ſit LAVS, HONOR ET GLORIA SEMPITERNA.

Opus hoc, de MARIA Virgine ſanctiſsima, à R^do. P. PETRO CANISIO Societatis IESV Doctore Theologo, nunc primùm aduerſus nouos & veteres Sectariorum errores compoſitum, grauiſsimum eſt, & orthodoxum, & in primis dignum, quod typis excudatur.

MARTIN. Eiſengrein SS. Theologiæ Doctor, Protonotarius Apoſtolicus, & Catholicæ Academiæ INGOLSTADIEN. Procancellarius.

INDEX LOCORVM SCRIPTVRÆ SACRÆ QVÆ POTISSIMVM IN HOC OPERE TRACTANTVR, PRIOR NVMERVS CAPITA BIBLICA, POSTERIOR LIBRI FOLIA DESIGNAT.

Ex veteri Teſtamento.

GENESIS.

1. Relinquet homo patrem & matrem & adhærebit vxori. 479
2. In quocunque die comederis ex eo, morte morieris. 543
Ipſa conteret caput tuum. 374.594.735
Inimicitias ponam inter te & mulierem. 10.120.741
Maledicta terra in opere tuo. 421
Multiplicabo ærumnas tuas &c. in dolore paries. 108
7. In arca animalia munda & immunda. 641
15. Abraham credit contra ſpem in ſpē, 363
18. Loquar ad Dominum meum cū ſim puluis & cinis. 394
22. Nunc cognoui quòd timeas Deum. 338.
24. Rebecca gerit typum Mariæ. 10
22. & 28. Benedicentur in Semine tuo omnes gentes. 17
28. Maria fuit deſignata per ſcalam Iacob. 11
49. Ipſe erit expectatio gentium. 17
Nō auferetur ſceptrū de Iuda. 73.139

EXODVS.

3. Maria fuit deſignata per rubum & ignem. 10
9. Peccaui etiam nunc ego & populus meus. 391
13. Sanctifica mihi omne primogenitū. 60
Omne maſculinum adaperiens vuluam. 121.161
15. Maria ſoror Moyſis, figura Mariæ. 214.382
20. Non adorabis neq; coles ea. 627
23. Nō erit infęcunda nec ſterilis in terra tua. 203
Ter in anno comparebit omne maſculinum. 438
25. Facies duos Cherubim. 687
36. Arca figura Mariæ. 41.742
38. Fecit Moyſes & labrum æneum cum baſi ſua de ſpeculis mulierum. 85

LEVITICVS.

12. Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit &c. 121.408.410.412

NVMERI.

6. Benedicat tibi Dominus & cuſtodiat te. 496
17. Maria deſignatur per virgam Aaronis. 10.135
24. Orietur ſtella ex Iacob. 76
vlt. Nubat quibus volet, tantùm vt ſuæ tribus hominibus. 19.24

DEVTERONOMIVM.

6. Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. 627.653
7. Non erit apud te ſterilis vtriuſque ſexus. 203
10. Maria per arcam teſtimonij adumbrata. 11
33. Qui dixerit patri ſuo & matri ſuę n, eſcio vos. 479.480

IOSVE.

5. Cecidit Ioſue in terram & adorans ait &c. 654

IVDICVM.

6. Maria deſignata fuit per vellus Gedeonis. 11.49.135

I. REGVM.

1. Anna orauit ad Dominum. 409
2. Dñs mortificat, & viuificat. 479. Et quomodò dormiebãt cum mulieribus quæ obſeruabant ad oſtiũ tabernaculi. 85
16. Dauid humilis. 391
20. Quinimò viuit Dominus, & viuit anima tua. 486
24. Dauid canis mortuus, & pulex vnus. 394.

II. REGVM.

6. Benedixit Dominus Obededon, & omnem domum eius. 373
Surrexit Dauid, vt deduceret arcam Dei. 557
Michol deſpexit Dauid. 712
23. Ipſe quaſi tenerrimus ligni vermiculus. 137

III. REGVM.

2. Nónne vidiſti humiliatum ſeruum meum Achab? 391
8. Maria deſignata per templum Salomonis. 11. 41
Non eſt homo qui non peccet. 35
9. Et erunt oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus. 715
10. Thronus Salomonis figura Mariæ. 41.
Venit Regina Sabæ videre ſapientiã Salomonis. 427
18. Ecce nubecula parua quaſi veſtigiũ hominis. 138

IIII. REGVM.

19. Protegam vrbem hane propter me & Dauid ſeruum meum. 715

TOBIAS.

4. Superbiam nunquã in tuo ſenſu aut in tuis verbis dominari permittas. 467.

IVDITH.

13. & 15. Maria per Iudith fuit adumbrata. 10. 382

ESTHER.

2. Et poſuit Aſſuerus diadema in capite Eſther. 711
2. & 7. Gerit Eſther typum Mariæ. 10. 120.

IOB.

1. In omnibus his non peccauit Iob. 437.
19. Derelicta ſunt tantũmodò labia circa dentes meos. 8
42. Non eſtis loquuti coram me rectum, ſicut ſeruus meus Iob. 437

PSALMI.

8. Minuiſti eum paulò minùs ab Angelis. 616
15. Non dabis Sanctum tuũ videre corruptionem. 363
18. Tanquam Sponſus procedẽs de thalamo ſuo. 479
Delicta quis intelligit? 35
Ab occultis meis munda me. 434
21. Ego ſum vermis & non homo. 137
30. Reſpexiſti humilitatem meã, ſaluâſti de neceſsitatibus animam meam. 395
31. Pro hac orabit ad te omnis Sanctus in tempore oportuno. 35
33. Multæ tribulationes Iuſtorum. 497
35. In lumine tuo videbimus lumẽ. 426
44. Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato &c. 561. 711. 768.
Adducẽtur Regi virgines poſt eum. 213.
Vnxit te Deus tuus præ participibus tuis. 335
45. Sanctificauit tabernaculum ſuum Altiſsimus. 42
50. Ecce in iniquitatibus cõceptus ſum. 43.
Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus &c. 394
68. Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me. 502
70. De ventre matris meæ, Deus meus es tu. 304.
Deſcendit ſicut pluuia in vellus. 135

72. Iumentum factus ſum apud te. 394
77. Spiritus pertranſiet in illo &c. & nõ ſubſiſtet &c. 687
Deduxit eos in nube diei. 48
Elegit Dauid ſeruũ ſuum, & ſuſtulit eum de gregibus ouium. 391
Ianuas cœli aperuit & pluit illis manna. 491
84. Benedixiſti, Domine, terrã tuã. 42. 139.
Oſtende nobis, Domine, miſericordiam tuam 619
Prope timentes eum ſalutare ipſius. 385.
87. Omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me. 502.
Pauper & in laboribus ego ſum à iuuentute mea. 393
92. Dominus regnauit, decorem indutus eſt. 299
95. Omnes Dij gentium dæmonia. 644
98. Adorate ſcabellum pedum eius. 638
109. De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. 121
De torrente in via bibet. 502
115. Pretioſa in cõſpectu Domini, mors Sanctorum eius. 670
Feci iudicium & iuſtitiam. 192
131. Surge, Domine, in requiem tuam, tu & arcã ſanctificationis tuæ. 367
Adorabimus in loco vbi ſteterũt pedes eius. 655.
135. In humilitate noſtra memor fuit no ſtri. 391
138. Imperfectum meum viderunt oculi tui. 137
Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus. 637
143. Gladius in labiis eorum. 500

PROVERBIA.

8. Dominus poſſedit me ab initio viarum ſuarum. 75
10. Vniuerſa delicta operit charitas. 583
15. Mens ſecura quaſi iuge conuiuium. 432.
18. Iuſtus in principio eſt accuſator ſui. 394.
30. Tria ſunt difficilia. 139

CANTICA.

1. Meliora ſunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. 260
2. Vox turturis audita eſt in terra noſtra. 202. 400
Ego flos campi. 137.
Introduxit me Rex in cellam vinariam. 453
Sicut lilium inter ſpinas. 49
En ipſe ſtat poſt parietem. 181
3. Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum. 10
Egredimini filiæ Sion & videte Regem. 298
5. Veni ſoror mea, ſponſa mea, columba mea. 10
4. & 7. Veni ſpõſa mea coronaberis. 214
4. Tota pulchra es. 40. 47. 70
Hortus concluſus ſoror mea & fons ſignatus. 414
Fauus diſtillans labia tua ſponſa. 457
5. Ego dormio & cor meum vigilat. 93
6. Quæ eſt iſta quæ progreditur quaſi aurora cõſurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol. 10. 13. 14. 74. 80. 556. 663.
6. Vna eſt columba mea. 69
8. Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto deliciis affluens. 10

SAPIENTIA.

3. Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos ſe. 217
15. Omnia idola nationũ Deos æſtimauerunt. 626

ECCLESIASTICVS.

1. Qui ſine timore eſt non poterit iuſtificari. 385
2. Fili accedens ad ſeruitutẽ Dei, ſta in iuſtitia & timore. 386
19. Qui cito credit, leuis eſt corde. 688
25. In omnibus requiem quæſiui &c. 589 & deinceps.
27. Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tẽtatio tribulationis. 545
44. Henoch placuit Deo & trãſlatus eſt in paradiſum. 569

46. Et Samuel notum fecit Regi finem vitæ ſuæ. 689

ESAIAS.

1. Niſi Dominus exercituum reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma fuiſſemus. 366
2. Et erit in nouiſsimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium. 221
5. Væ qui ponitis tenebras lucem & lucem tenebras. 591
7. Ecce Virgo concipiet & pariet Filiũ. 140. & deinceps & 159. 200. 375. 362
Propter hoc dabit Dominus ipſe vobis ſignum. 122.
8. Acceſsi ad prophetiſsam & concepit & peperit Filium. 368
Chriſtus lapis offenſionis. 349
9. Super ſolium Dauid & ſuper regnum eius. 17
9. Paruulus natus eſt nobis &c. 304
11. Egredietur virga de radice Ieſſe. 11. 18. 42. 76. 304.
14. Deus iuſtus & ſaluans, non eſt præter me. 743
16. Emitte agnum, Domine, dominatorem terræ de petra deſerti. 349
19. Ecce Dominus aſcẽdit ſupra nubem leuem. 136
40. Ecce gentes quaſi ſtilla ſitulæ, & quaſi momentũ ſtateræ reputatæ ſunt. 394.
42. Electus meus complacuit ſibi in anima mea. 419
Gloriam meam alteri non dabo. 627
45. Rorate cœli deſuper. 304. 493
48. Non eſt pax impiis. 432
53. Non eſt ſpecies ei neque decor. 509
Virum dolorum & ſcientem infirmitatem. 302
Oblatus eſt, quia ipſe voluit. 505
Generationẽ eius quis enarrabit. 166
Aſcendet ſicut virgultum & ſicut radix de terra ſitienti. 136, 139
56. Nomen æternum dabo eis. 212
60. Surge illuminare Hieruſalem, quia venit Lux tua. 408
61. Sicut ſponſo impoſuit mihi mitram. 579.
66. Ad quem reſpiciam niſi ad pauperculum & humilem & trementẽ ſermones meos. 395
Antequàm parturiret, peperit. 167

IEREMIAS.

1. Priuſquàm te formarem in vtero, noui te. 59. & deinceps.
Antequàm exires de vulua, ſanctificaui te. 59. 60
2. Populus meus mutauit gloriam ſuam in idolum. 648
6. Interrogate de ſemitis antiquis. 576
7. Vt faciat placentas Reginæ cœli. 648
31. Nouũ creauit Dominus ſuper terrã, mulier circumdabit virum &c. 122. 136. 140. 303. 334. 340.
33. Si irritum poteſt fieri pactum meum &c. 17.

EZECHIEL.

18. Iuſtus ex iuſtitia quam operatus eſt, viuet. 379
30. Diſperdam ſimulachra & ceſſare faciam idola. 626
44. Maria fuit Ezechieli per templum & Sanctuarium & portã orientalem ſemper clauſam oſtenſa. 10. 11. 137. & deinceps. & 159. 166. 745.

DANIEL.

2. Lapis de monte exciſus. 35. 136
9. Peccauimus, iniquitatem fecimus. 35
Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum. 120

OSEAS.

13. Adducet vrentem vẽtum Dominus. 137.
Ero quaſi ros Iſraël. 137

IOEL.

2. Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. 534

AGGÆVS.

2. Implebo domum iſtam gloria. 408. 410.

ZACHARIAS.

3. Adducam ſeruum meum orientem. 408.

6. Ecce

6. Ecce vir Oriens nomen eius. 139
13. Diſperdam nomina idolorum, & nõ memorabuntur vltrà. 626

MALACHIAS.

3. Veniet ad templum ſanctum ſuum dominator, quem vos quæritis. 410

II. MACHABÆORVM.

3. Iuuenes circumſteterunt Heliodorum, & ex vtraque parte flagellabant. 715
15. Hic eſt Ieremias Propheta Dei, qui ſemper orat pro populo Dei. 624

Ex nouo Teſtamento.

MATTHÆVS.

1. Ioſeph autem vir eius cùm eſſet iuſtus, voluit occultè dimittere eam. 190.192
Non cognouit eam. 172
Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. 303. & deinceps. & 334
Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. 173. & deinceps.
Beati pauperes ſpiritu. 397
6. Dimitte nobis debita noſtra. 67
8. Non inueni tantam fidem in Iſraël. 365
Multi ab Oriente & Occidente venient. 366
10. Spiritus Patris veſtri loquitur in vobis. 417
Qui amat patrem aut matrem plus quàm me. 447.479
11. Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. 469.394.395
12. Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei. 310.172.225.310.481.469
Quicunq; fecerit voluntatem Patris mei, ille &c. & mater mea eſt. 299.471
Cùm dormirent homines venit inimicus homo & ſuperſeminauit zizania. 642
16. Vade poſt me Satana. 470
Vbi ſunt duo aut tres congregati in nomine meo. 716.380
19. Sunt eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt. 101. & deinceps. & 212
20. Neſcitis quid petatis. 478
21. Domus mea domus orationis. 702
Filius hominis non venit miniſtrari ſed miniſtrare. 375.397
24. Ecce in deſerto eſt. 713. & deinceps.
Apparebit ſignum Filij hominis. 423
De die autem illa nemo ſcit &c. niſi ſolus Pater. 338
Virgines Euangelicæ. 369
27. Multa corpora Sanctorum ſurrexerunt. 569

MARCVS.

10. Nemo bonus niſi ſolus Deus. 94
13. De die illa & hora nemo ſcit, neque Filius. 338.339
Nolite expaueſcere. 7

LVCAS.

1. De Heli ſeu Ioachim patre Mariæ. 27
Virum non cognoſco. 170
Miſſus eſt Angelus Gabriel. 235. & deinceps.
Aue. 240. & deinceps. & 278.
Gratia plena. 249. & deinceps. & 260
Inueniſti gratiam. 268. & deinceps.
Quomodò fiet iſtud quoniã virum non cognoſco. 200. & deinceps. & 361.356
Spiritus ſanct' ſuperueniet in te. 292. 318.368
Virtus Altiſſimi obũbrabit tibi. 344. & 368
Quod naſcetur ex te Sanctum. 343. & 368
Ecce ancilla Domini. 237.292.402. 363
Fiat mihi ſecundùm verbum tuum. 239. & deinceps.
Quod enim ex te naſcetur Sanctum vocabitur Filius Dei. 334
Benedicta tu inter mulieres. 297. 459
Benedictus fructus ventris tui. 242
Magnificat anima mea Dominum. 375.381.382.383.399
Miſericordia eius timentibus eũ, 381

Reſpe-

Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. 29.399
Beatam me dicēt omnes generationes. 387.483.701
Fecit mihi magna qui potens eſt. 363
Suſcepit Iſraël puerum ſuum. 389
Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui. 397
Proficiebat ſapientiâ, ætate & gratiâ. 341
2. Peperit filium ſuum primogenitum. 207
Quæ non diſcedebat è templo. 84
Anna loquebatur de eo. 415
Benedixit illis Simeon. 496
Tuam ipſius animā pertranſibit gladius. 415.497
Exiſtimans eum eſſe in comitatu. 434
Fili quid feciſti nobis ſic. 442. & deinceps.
Quid eſt quòd me quærebatis. 445
In his quæ patris mei ſunt oportet me eſſe. 455
Et videntes (Parentes) admirati ſunt. 369
Et erat ſubditus illis. 476
6. Nolite iudicare & nō iudicabimini. 643
10. Dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes. 596
MARIA optimam partem elegit. 581
Vnum eſt neceſſarium. 585.586
Martha Martha ſolicita es. 470
11. Beatus venter qui te portauit. 475.482
Beati qui audiunt verbum Dei & cuſtodiunt illud. 363. 486. 491. 487
12. Putatis quia veni pacem mittere in terram? 479
14. Qui non odit patrem aut matrē &c. 480
15. Portatus eſt ab Angelis in ſinū Abrahæ. 555
16. Facite vobis amicos ex Mammona iniquitatis. 614
19. Videns ciuitatem fleuit ſuper illam. 508.618
23. Nolite flere ſuper me. 509

IOANNES.

1. In propria venit. 366
Non ex voluntate carnis neq; ex voluntate viri. 293
Verbum caro factum eſt. 319. 367. 638
De plenitudine eius omnes accepimus. 611
Gratiam pro gratia. 258.259
Quodcumque dixerit vobis facite. 386.460
Quid mihi & tibi eſt mulier? 310.458 & deinceps.
3. Nemo aſcendit in cœlum niſi qui deſcendit. 319
4. Veniet hora quando veri adoratores adorabunt patrem. 716
10. Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. 418
11. Et lachrymatus eſt IESVS. 508
12. Ex principibus multi crediderunt in eum. 488
Dixit hoc non quia de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat. 312
14. Opera quæ ego facio & ipſe faciet, & maiora horum faciet. 373.669
14.& 16. De doctrina Spiritûs ſancti per Eccleſiam. 33.& deinceps.
16. Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò. 180
Spiritus veritatis docebit vos omnē veritatem. 451
17. Filius perditionis. 618
19. Stabat iuxta crucē IESV mater eius. 478.505.506
Ecce mater tua. 165.166
Accepit eam diſcipulus in ſuā. 190. 541
Maria Cleophe ſoror B. Virginis. 32
20. Venit IESVS ianuis clauſis. 165. & deinceps.
21. Exiuit ſermo inter fratres, quia diſcipulus ille non moritur. 571

ACTA APOSTOLORVM.

2. Et ſepulchrum eius apud nos eſt. 569

4. Non

4. Non eſt aliud nomẽ ſub cœlo in quo oporteat nos ſaluos fieri. 659
7. Accepiſtis legem in diſpoſitione Angelorum. 687
8. Fecerunt planctum magnum ſupra Stephanum. 552
15. Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis. 381

EPIST. AD ROMANOS.

3.& 5. Quomodò omnes peccato originali ſint obſtricti. 36
5. Per quem habemus acceſſum in gratiam iſtam. 651
Per vnum hominem peccatum in hunc mundum introiuit. 543
8. Lex ſpiritûs vitæ in Chriſto Ieſu &c. 253
Qui ſpiritu Dei aguntur, hi Filij Dei. 415
Conformes fieri imagini Filij ſui. 562
12. Honore inuicem præuenientes. 635

I. AD CORINTHIOS.

1. Qui factus eſt nobis iuſtitia, ſanctificatio, redemptio &c. 611
2. Oculus non vidit, nec auris audiuit. 554
3. Dei adiutores ſumus. 665
Quid Ligna, fœnum, ſtipula. 34
6. Qui adhæret Deo vnus ſpiritus eſt. 586
7. Si nupſerit virgo non peccauit. 204. & deinceps.
Qui ſtatuit in corde ſuo firmus non neceſſitatem habens. 207
9. Non alligabis os boui trituranti. 580
10. Hæc autem omnia in figura contingebant illis. 40
11. Nos talem conſuetudinem non habemus. 728
13. Charitas nunquam excidit. 623
Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. 451
Ex parte cognoſcimus &c. 450
15. Factus eſt primus homo &c. nouiſſimus in ſpiritum viuificantem. 339
Secundus homo de cœlo. 125

II. AD CORINTHIOS.

12. Virtus in infirmitate perficitur. 450

AD GALATAS.

3. Ordinata per Angelos in manu mediatoris. 615
4. Factum ex muliere. 305
Filioli quos iterum parturio. 472

AD EPHESIOS.

5. Quæ in occulto fiunt, turpe eſt & dicere. 186

AD PHILIPPENSES.

2. Cùm in forma Dei eſſet exinaniuit ſe. 479

AD COLOSSENSES.

2. In ipſo habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. 48

AD THESSALONICEN.

2. Quæ eſt noſtra ſpes, aut gaudiũ, aut corona. 621
5. Prophetias nolite ſpernere. Omnia probate: quod bonum eſt tenete. 688

I. AD TIMOTHEVM.

1. Vt denuntiares quibuſdam ne aliter docerent, nec intenderent fabulis & genealogiis interminatis. 20
2. Mulier ſeducta eſt &c. 455
3. Damnationem habentes quia primã fidem irritam fecerunt. 206
Magnum pietatis ſacramentũ, quod manifeſtatum eſt in carne. 364
4. Omnis creatura Dei bona eſt. 309

II. AD TIMOTHEVM.

1. Formam habe ſanorum verborum. 327
4. Bonum certamen certaui. 394

AD TITVM.

2. Apparuit gratia Dei & ſaluatoris noſtri. 319
3. Hæreticus ſuo iudicio condemnatus. 432

AD

AD HEBRÆOS.

2. Si qui per Angelos factus eſt ſermo. 687

Debuit per omnia fratribus aſſimilari. 450.339

4. Non habemus Pontificem qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris. 623

7. Segregatus à peccatoribus &c. 116

Melchiſedech ſine patre, ſine matre &c. 478

9. Statutum eſt omnibus ſemel mori. 543

13. Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. 714

IACOBVS.

1. Beatus in facto ſuo erit. 379

3. In multis offendimus omnes. 35

PRIMA PETRI.

2. Chriſtus lapis offenſionis. 349

Omnes honorate, fraternitatem diligite. 635

4. Saluos facit Baptiſma. 379

PRIMA IOANNIS.

1. Quod fuit ab initio, quod audiuim⁹, &c. 367

Si dixerimus, quia peccatum nō habemus &c. 35.68

2. Scribo vobis adoleſcentes quoniam viciſtis malignum. 596

Hic eſt propitiatio pro peccatis noſtris 651

3. Qui facit iuſtitiam iuſtus eſt. 379

APOCALYPSIS.

3. Ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt. 217

12. Mulier amicta ſole. 13.351

In capite mulieris corona ſtellarum. 711

Datæ ſunt mulieri duæ alæ aquilæ. 545

13. Aperuit os ſuum blaſphemare nomen Dei, & tabernaculum eius, & in eos qui in cœlo habitant. a 5.431

21. Qui iuſtus eſt iuſtificetur adhuc. 386. 416

Veni Domine IESV. 562

INDEX

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM, QVAE HIS QVINQVE LIBRIS CONTINENTVR.

Abuſus.

CIRCA Eccleſiæ abuſus tria obſeruanda ex Auguſtini ſententia. 641
Aduerſarij velut imprudentes medici, non tenent rationem curandi abuſus circa cultum Virginis, idq́ue per exempla declaratur. 641
Diebus feſtis abuſus vulgi eſſe maximos & frequẽtiſſimos in diuino cultu, nec idcircò ferias aboleri oportere. 642
Abuſus probatis ſanctorum miraculis non incommodant. 645
Aduerſarij ſacrilegos abuſus primùm omnium corrigendos, egregiè nôrunt diſſimulare. 708

Adoratio.

Adoratio propriè & rigidè non niſi Deo debetur, atq; eo modo Mariam non eſſe adorandam rectè probant Ambroſius, Ionas & veteres alij. 653
Scriptura docet etiam ſanctos adorari. 654
Nomen adorationis latiſſimè patet. 654
Adorare, amare, vel religioſè amplecti pro eodem ſæpè accipiuntur. 655
Baſilius imagines, Hieronymus præſepe Domini, Catholici reliquias ſacras adorant. 655
Mariam poſſe adorari, Veterum teſtimonia. 655
Inuocationis & adorationis nomina non eſſe confundenda; Et Epiphaniũ peruersè torqueri contra Mariæ inuocationem. 656
In ſpiritu & veritate orant et adorant Deum duntaxat Catholici. 780

Aduentus.

Cur aduentus Domini quotannis ſtato tempore in Eccleſia celebretur, iã inde ab annis amplius mille. 246

Affectus.

Affectus cunctis inſunt, quare ſimpliciter improbandi non ſunt. 424
Paſſiones & propaſſiones differunt. 424
Mulieres grauioribus affectibus quàm viri ſolent laborare. 425
Nouatores indecoros & immoderatos affectus Mariæ tribuunt, repugnante ſcriptura & ratione. 425
Cur Nouatores de Conſcientiæ terroribus ſæpè ſoleant meminiſſe. 432
Qui Chriſti animus & affectus fuerit erga parentes abſentes & quærentes. 445
Quomodò Maria cõtra improbos carnis affectus inſtructa fuerit & armata. 467
Quis affectus Mariæ iuxta crucem aſtantis. 507
In Maria compaſſionis affectus, corporeæ paſſionis ſenſum exceſſit. 512
An hæſerit in Maria vitioſus affectus, qui illam culpabilem reddiderit aliquando. 521
Mariæ affectus in lib. Canticorũ notandi maximè. 538
An in cantico, Salue Regina, humani affectus Virgini Mariæ rectè attribuantur. 622. rectiſſimè. 623

Altare.

Quàm veteres in ornandis altarib. fuerint ſtudioſi. 709
Helena Imperatrix pretioſis rebus ornat altare. 709

Anabaptiſtæ.

Anabaptiſtæ veri Neſtoriani, Valentiniani & Manichæi, in præfatione Operis. a.b.
Hetzeus inſignis Anabaptiſta tredecim ſimul duxit vxores. 286
Anabaptiſtæ quam impiè de Chriſto ſentiant ac doceãt 300
Nec decere nec expedire, vt ad diſputationẽ publicam coram Laicis, Anabaptiſtæ admittantur. 301
Nouatores non ſolidè probant ex ſcriptura baptiſmum paruulorum, & fidem propriam paruulorum aduerſus Anabaptiſtas. 378

Anathematiſmi.

Anathematiſmi & Canones à Conciliis, Imperatoribus & Patribus in Mariæ cauſa decreti. 330

Angelus.

Non abſurdum videri quod veteres quidam narrant Mariam ab Angelo fuiſſe nutritam. 90
Gabrielem Mariæ notum fuiſſe. 237
Reuelationes cæleſtes Virgini factæ. 93
Quomodò miſſus ad Mariam Angelus iuxta Chryſoſtomum. 114
Angelorum eſt orantibus aſtare & viſitare pios. 237
Maria pro Angelo à Manichæis habita. 543
Angeli virginum ſocietate lætantur maximè. 555
Angeli piis morientibus adeſſe ſolent. 555
Quomodò ſe erga Mariæ animam ex corpore migrantem geſſerint. 556
Vide etiam Verb. Gabriel.

Anima.

Animas ad diem iudicij vſq; dormire multis falsò perſuaſum eſt. 286
Animas in cælo erga mortales non affici, nec humana curare multi falsò putant. 287
Confutantur. 288. & ſeq.

Nouatorum opinio eſt, animam Chriſti paruuli ſic profeciſſe, vt non fuerit ſemper perfecta. 336
Anima Chriſti ſubiecta fuit ignorantiæ iuxta Nouatores. 338
Redarguuntur. 339
Beatorum animas in cælo venienti Mariæ gratulatas eſſe. 557

Anna.

Annam Mariæ parentem non tertiò nuptam, ſed vniuiram fuiſſe potiùs. 32
Annæ duas fuiſſe ſorores. 31
Mariam vnigenitã fuiſſe filiam Ioachim & Annæ. 32
Duas Annas Helcanæ & Ioachimi in multis conuenire. 81
Maria cum Anna Samuelis matre confertur. 81
Annam prophetiſſam Lucas ab operib. laudat. 415. 417
Laudem eius deprauant Nouatores. 417

Apparitiones.

Chriſtus reſurgens matri primùm apparuit. 513
Maria apparet Damaſceno, & dextram illi reſtituit ſicut rogauerat. 679
S. Hildephonſo Epiſcopo apparet Deipara, & veſtem donat. 681
Maria cum Iohanne Baptiſta & Euangeliſta ſancto cuidam apparent. 684
Grauiter punitus hoſpes ab apparente Maria, quòd blaſphemos conuiuas domi ſuæ tuliſſet. 685
Mortui non apparent viuis naturaliter, ſed ex gratia ſingulari & ex priuilegio. 687
Sanctorum apparitiones magnis de rebus nos admonent. 688
Duo vitia contraria circa ſanctorum apparitionem caueri oportere, & quæ apparitiones maximè probandæ. 688
Errores Nouatorum circa ſanctorum apparitiones. 689. 690
Exempla ſcripturæ probatarumque hiſtoriarum de ſanctis poſt mortem apparentibus. 689
Apoſtolos ſæpè multis apparuiſſe. 689
Maria apparet S. Martino Turonenſi, Gregorio Taumaturgo, Muſæ puellæ, Cyrillo Alexandrino. 691
B. Virgo apparuit S. Iacobo Apoſtolo in Hiſpania. 692. 707
Breuis enumeratio multarum apparitionum, in quibus Maria profuerit mortalibus. 693
Architectus Conſtantinopoli ex Mariæ apparitione diſcit, qua ratione ingentes columnæ in templo Conſtantinopolitano ſint erigendæ. 720
Baſilius vidit in templo Virginis S. Mercurium à Maria miſſum ad Iulianum Cæſarem occidendum. 720
Fulbertus ægrotus ſingularem à Virgine ſibi apparente conſolationem accepit. 752
Cyrillus ex reuelatione cognouit Mariam pro ſe deprecari, & à Deo veniam impetrare. 764

Aſſumptio B. Mariæ.

Maria vt Sol electa poſt ſuam in cælos aſſumptionem. 267
Multi Veterum de Mariæ obitu & aſſumptione ſcripſerunt. 547
Chriſtus haud dubiè ad matrem morientem venit. 550.
Cui etiam Apoſtoli adfuère. 548
Feſtum aſſumptionis Mariæ quod nobis eſt annuum Angelis eſt continuum. 556
Præter Angelos multi ex hominibus beatis Mariam in cælum ingredientem exceperunt. 557
Quomodò item Chriſtus filius. 558
Maria poſt Chriſtum in regali ſolio reſidet, ſuper omnes Angelos exaltata. 561
Maria ſæpe petiuiſſe videtur, vt cum anima & corpore veniret ad Filium glorificatum. 561
Probatur Mariam in carne reſuſcitatam, & cum corpore beatam eſſe. 563. & ſeq.
Scripturæ probabilem hanc ſententiam faciunt. 567. & ſeq.
Nomen feſti à corporali aſſumptione Virginis acceptum eſſe. 567
Reſpondetur argumentis, quibus Virginis aſſumptio in dubium vocatur. 572. & ſeq.
Inter omnes Mariæ ferias feſtum Aſſumptionis maximè ſolenne. 575
Non ſunt admittendæ Nouatorum querelæ contra hoc feſtum murmurantium. 578
Aſpernanda Lutheri cauillatio aduersùs epiſtolam feſti. 578
Buceri item querelæ contra Euangelium præſentis diei. 580
Quæ ſit mens Eccleſiæ, Euãgelium de Martha & Magdalena aſſumptioni Deiparæ accommodantis. 581
Ex duabus præcipuè cauſis has Mariæ ferias à ſectariis hoſtiliter impugnari. 590
Feſtum aſſumptæ in cælum Virginis nõ incepiſſe ſub Mauritio Cæſare. 720

Aureola.

Aureolam & gloriam ſpecialem in cælo rependi martyribus. 211

Auſtriaci.

Principum Auſtriacorum erga Mariam deuotio ſingularis. 748

Bauari.

Henricus Imperator Bauarus primam noctem precandi gratiâ in Deiparæ æde conſumebat, ſi quando vrbem aliquam eſſet ingreſſus. 703. 754
SS. Lucius, Rupertus, Virgilius, Erardus, VVolffgangus, VVilibaldus, Corbinianus iam olim apud Bauaros miraculorum gloriâ inſigniter claruerunt. In epiſtola nuncupat.
Henricus Bauarus Vngarorum Apoſtolus. 755

Lodouicus

Lodouicus Bauarus, Imperator, Diuæ Virginis imaginem ex Italia in Bauariam ſuis brachiis deportauit, ac deportatam in monaſterio Etalenſi à ſe conſtructo poſuit. 700

Capella vetus, Oetingæ à Bauariæ Ducibus in Mariæ honorem poſita, locus eſt memorabilis. 704.759

Theodo Bauariæ Princeps vnà cum familia anno 580. Chriſtianus factus, multa cũ S. Ruperto per omnem Bauariam templa Deiparæ conſtruxit. 752

Alberti Bauariæ Ducis & filij Gulielmi inſignis erga Virginem Deiparam pietas. In epiſtola nuncupator. 3.

B. Virginis plura ſunt etiamnum in Bauaria templa celebria. 722

Bauariæ Duces propter eximiam pietatem ſuum præcipuum caſtrum in Scheyerenſe Monaſterium conuerterunt, beatæque Virgini conſecrârunt. 749

Henricus Imperator vt florem ſanctæ virginitatis cum coniuge integrum conſeruaret, ſingulari Mariæ ope adiutus fuit. 754

Benedictiones creaturarum, vt cæreorum, aquæ &c.

Quo fine Catholici rebus benedictis libenter vtantur. 42

Vetus Eccleſia res conſecratas agnouit & vſurpauit. 422

Brentius.

Inferni dolores Mariam in hac vita obruiſſe fingit Brẽtius, ſed refutatur ex Euangelica hiſtoria. 426

Brentiani Neſtorium ſequuntur. 317

Brentiani Eutychianis ſuffragantur. 324

Brentius Mariam amiſſo puero deſperabundè anxiam, grauiſque peccati, & accepti à puero ſcandali ream facit. 430.436

Brentij paradoxum eſt: Quòd quicquid homo operatur indigeat remiſſione peccatorum. 434

Quomodò Maria, iuxta Brentium, in Chriſtum Hieroſolymis remanentem inuecta fuerit. In quo tamen multipliciter peccat. 444

Brentius criminatur Mariam Meſſiæ ambiiſſe honorem, dum ait: Vinum non habent. 457.592

Ambitionis item, inciuilitatis & blaſphemiæ crimen Mariæ aſpergit (blaſphemus & maledicus Brentius) ob hoc, quòd Chriſto prædicanti Matris & fratrum aduentus nunciatus ſit. 465

Sed confutatur. 467

Quam probroſè & contumelioſè in S. Iob & Petrum Apoſtolum loquatur Brentius. 437

Brentius Origenem ſequens de Maria impiè ſentit, quòd in morte filij ſit ſcandalizata. 498

Confutatur. 499

Brentius grauiter accuſat Martham. 582

Sed hæc contra illum & Caluinum defenditur. 583

Brentius multa falsò affingit Catholicis circa cultum Virginis. 592

Brentij fingit Catholicos dicere, puerperas eſſe in poteſtate Satanæ. 422

Blaſphemia.

Blaſphemiæ crimen Mariæ aſpergit blaſphemus Brentius. 465

Maria grauiter punit hoſpitem, quòd blaſphemos conuiuas domi ſuæ tuliſſet. 685

Gaianus Mimus ob ſuas in Mariam blaſphemias ſemel & iterum monitus grauiter punitur. 686

Blaſphemans Virginem ſubitò extinguitur. 686

Præfectus Tyberij Cæſaris à Maria correptus, quòd blaſphemo faueret. 686

Caluinus cum aſſeclis.

Quàm maledicus Caluinus in Patriarchas & Moyſen. in præf. Operis. b

Beza cum Caluinianis Mariam in partu Virginem negantes, confutantur. 159.160

Caluiniani Iouiniani doctrinam renocant. 164

Salutatio Angelica Caluino magicus eſt exorciſmus. 270

Chriſto impingit Caluinus errorem ac ignorantiam. 338

In Mariam vitium incredulitatis vel curioſitatis falsò confert Caluinus. 360. Importunitatis item. 464

Falſum eſt quod contendit Caluinus Mariam tentaſſe vt curſus doctrinæ Chriſti abrumperetur. 468

Caluinus veteres & recentiores Theologos inſectatur. 586

Quomodò Caluinus locum illum Geneſeos: Ipſa conteret caput tuum, accipiat. 598

Fingit Catholicos de Maria deam facere, eamq́ in Chriſti locum ſubrogare. 608

Galaſius Caluinianus probat Mariam rectè dici Euæ aduocatam. 777

Caluinus fingit Ioannẽ Euangeliſtam, D. Virginis patremfamilιâs, atque in ea alenda multùm occupatum. 541

Canticum.

Paraphraſtica interpretatio primorum verborum cantici Mariani Magnificat. 381

Mariæ canticum primus eſt Hymnus noui Teſtamenti. 382

Nihil vulgare, ſed eximia omnia in hoc eſſe Cantico ipſi etiam aduerſarij confitentur. 382

Nullum canticum in propheticis libris huic poſſe præferri multis de cauſis. 383

Pium & laudandum eſſe Eccleſiæ inſtitutum, vt Mariæ canticum in Eccleſia ſæpè decantetur, & ab Eccleſiaſticis quotidiè recitetur. 384

Quid contineatur hoc cantico iuxta Bullingerum, Lutherum & Zuuinglium 385. ſed confutantur. ibi. & 386
Vnde initium fluxerit illius cantici: Regina cœli lætare. 698
Sectariorum eſt proprium nouos hymnos adferre, & cantillare in odium Eccleſiæ. 493
Duplex canticũ lamentationis & exultationis in Chriſto patiente & Maria compatiente notandum. 512
Canticum, Salue Regina, impurè tractatur ab aduerſariis. 617. De autore huius cantici & eius origine. 617. Defenditur contra Nouatores. 618. & ſeq.
Indignè reprehendi canticum, Maria mater gratiæ, mater miſericordiæ. 666

Carolus Magnus.

Quantam curam diuini cultus in templis exercendi Carolus Magnus eiusque ſucceſſores habuerint. 761.
Vide Templum, Imago &c.

Caſtitas.

Hæreticorum proprium eſt odiſſe magis quàm amare et colere Caſtitatem. 186. Vide Virginitas.
Luther. Iouiniano deterior in ſacro cœlibatu oppugnando. 188

Centuriatores.

Quàm ſint Mariæ infeſti Centuriatores. In præfat. Operis. a. 3
Centuriatores Mariæ innocentiam adimere ſtudent. 56
Cur & quomodò Centuriatores de Mariæ in templum præſentatione hiſtoriam conuellant. 81. 83
Eorum obiectionibus reſpondetur. 83
Quòmodò Centuriatores in dubium vocent hiſtoriam de Mariæ natiuitate. 78. Nicephorus ibidem contra Centuriatores defenditur.
Centuriatores ſua confirmant argumentis Heluidianorum hæreticorum. 180
Centuriatores irreuerenter tractant perbeatam Chriſti Domini conceptionem. 342
Centuriatorum Euæ ac Mariæ peccata comparantium improbitas. 435. Confutãtur multis præclaris teſtimoniis Patrum. 439. & ſeq.
Mariam à Centuriatoribus ob ignorantiam & errorem iniquè taxari. 450
Quis ſcopus Centuriatorum in ſuis Rapſodiis. 517
Centuriatores narrationem Veterum de Mariæ ſepultura & exequiis omninò ſuſpectam reddere conantur. 551. Sed confutantur in ſeq.
Maria ante partũ Elizabeth domum rediit contra Centuriatores. 389
Centuriatorum ſcopus in hiſtoria. 670
Quàm virulentè Cẽturiatores ſanctorum miracula proſcindant. 671
Centuriatores iniquè iudicant de hiſtoria Mariæ Ægyptiaca. 683
Centuriatores Bonifacium Pontif. ob templum Panthei ſacratum peruersè calumniantur. 705
Falſo à Centuriatoribus aſſeritur ſanctorum templa ante Conſtantinum nulla fuiſſe. 707
Expenduntur argumenta Centuriatorum contra templa & peregrinationes. 714
Falsò Centuriatores affirmant Mariæ purificationis diem auctori Iuſtiniano Cæſari tribuendũ eſſe. 719
Malè Centuriatores Gnapheum inuocationis Sanctorum faciũt auctorem. 668. cùm multò antè fuerint inuocati. ibid. & 771. 773
Centuriatores iniquè carpunt vtriuſq. ſtatus principes, Mariæ cultum amplificantes vel confirmantes. 761
Centuria. Athanaſium idololatriæ falsò incuſant. 769. Chryſoſtomum craſſæ tautologiæ. 765

Chriſtus.

Chriſtus Dauidis probatur eſſe filius. 17
Suidas cautè legendus cùm Chriſto legale tribuit ſacerdotium. 25
Chriſtus figuram implet ſacerdotij ſecundùm Aaron & Melchiſedech. 25
Chriſtus thronum patris Dauid, Chriſtianis regibus tradit. 25
Chriſtus cur non niſi ex Matre virgine voluerit generari. 115. & ſeq.
Chriſtum bis naſci oportuit. 116
Ruunt ſimulacbra Chriſto in Ægyptum veniente. 136
Chriſtus eſt lapis de Maria monte abſciſſus. 136. Eſt ventus vrens, flos campi: & vermis in ſcriptura dicitur, quòd natus ſit de Virgine. 137
Chriſtus ſine matre, ſicut ſine patre mortali, potuit in mundum venire. 292
Quòd Chriſtus verè corpus ex Maria matre ſuſceperit ex ſcripturis demonſtratur. 303
Confirmatur Patrum teſtimoniis 305
Rationibus quoque conuincitur. 307
Quòd Chriſtus nunquam matrem abnegauerit, contra Manichæos, & quare duriùs interdum agat cum illa. 310
Chriſti conceptio. Verb. Conceptio.
Nulla ignorãtia in Chriſto infante vt in aliis paruulis. 340. contrà nugantur Nouatores. 338
Quomodò Chriſtus creuiſſe dicatur in gratia & ſapientia. 341. 348
Chriſtus dicitur ſanctus non ſolùm quia peccati expers, ſed etiam ob gratiam peculiarem & efficientiam noſtræ ſanctitatis. 343
Chriſti corpus eſt virtus obumbrans virginem. 344
Chriſtum impiè accuſat Ioannes Agricola. 431
Chriſtus intra priuatos parietes multa arcana ſuis parẽtibus patefecit. 450
Cur Chriſt⁹ Matri duriuſculè loquatur in nuptiis. 461. 478. 479. Non tamen adeo aſperè vt fingunt Nouatores. 461

Chriſtus aliquando reprehendit eos qui vacare culpæ videntur. 470
Cur Chriſtus matrē partē laudet in Euāgelio. 477.478
Chriſtus ad obedientiam ſuam parentibus declarandam laborem manualem non recuſauit, Baſilio teſte. 470
Quàm reuerenter Chriſtus habuerit matrem. 470. *quare interdum illam verbis aſperioribus aggredi dureque tractare videatur.* 478. *& ſeq.*
Chriſtus relictis parētibus adhæret Eccleſiæ vxori. 479
Chriſtus reſurgens matri primum apparuit, illamque ante alios voluit conſolari. 513
Quomodò Chriſtus matrem ad ſe in cœlum venientem exceperit. 558. *Teſtimonia veterum.* 560
Chriſtus miſericordia dicitur in ſcripturis. 619

Clericus.

Auguſtinus verbo & exemplo docuit fœminarum contubernium clericis fugiendum eſſe. 197
De ſubintroductoribus mulierecularum quæ clericis cohabitabant. 197
Quibus de cauſis caſtitatem amare & colere debeant Eccleſiaſtici. 208

Cærei.

Cæreorum vſus vnde originem habeat. 418. *Multiplex ratio inſtituti feſti Purificationis cum vſu cæreorū.* 418.719.
Quomodò ethnici luminaribus accēſis exercuerint ſuam impietatem. 418
Cæreorum vſus defenditur contra Nouatores. 419. 421. *quàm item antiquus oſtenditur.* 420
Cur cærei Sanctis in templis publicè accendantur. 711

Conceptio.

Quando diſputari cæptum ſit de immaculatæ virginis conceptione. 36
Eccleſia Romana nihil certi de Mariæ conceptione credendum ſtatuit. 36
Mariæ pura conceptio non præiudicat Chriſti conceptioni. 38.72. *vt ipſe D. Thomas & Caietanus affirmant.* 40
Quo ſenſu pura conceptio Mariæ probetur. 38.39
Eiſdem rationibus puram Mariæ conceptionem defendi, quibus ab actuali peccato immunem fuiſſe aſſeritur. 29.50.63
Immaculata virginis conceptio ex antiqui Teſtamenti figuris deducitur. 40. *& ſeq.*
Baſileenſe decretum adducitur. 45
Pariſienſes neminem in Theologorum numerum cooptant, niſi ſanctè iuret ſe in aſſerenda virginis matris illibata conceptione conſtanter perſeueraturum. 46
Patrum ſententiæ quæ puram MARIÆ conceptionem aſtruere videantur, 47.*ſeq.*69
De Mariæ conceptione cur Deus multos dubitare permiſerit. 50
Haudquaquam tutum eſt concedere ſectariis vt Maria in peccato concepta dicatur. 53.55
Pura Mariæ conceptio à Luthero defenditur 57. *& ab Eraſmo.* 58.72
Qui ſcriptores conceptionem Mariæ immaculatam propugnent. 72
Nulli præterquàm Chriſto competit concipi de Spiritu ſancto. 156
A quo Maria inuenta ſit quòd virgo conceperit. 124
De tempore conceptionis Chriſti quid cenſeant Centuriatores. 344
Quòd ſtatim facta fuerit poſtquàm Angelus à Maria diſceſſit, & illa conſenſit myſterio, Patrum teſtimoniis comprobatur. 345
Chriſtum 25. *Martij in virginis vtero eſſe conceptum & quare eo die.* 346
Buccrus negat momentaneam fuiſſe Chriſti conceptionem. 333
Scholaſtici contrà ex ſcriptura & Patribus docent plenam & perfectam Chriſti conceptionem in inſtanti factam. 334
Et quod Chriſti caro ſine diuinitate concepta non fuerit. 335
Quæ concurrant miracula ad Chriſti conceptionem, Nouatores non conſiderant. 342

Conſtantinus.

Quomodò Cæſar Conſtantinus Magnus Deiparam honorârit, vrbem Conſtantinopolim illi dedicans. 770. 771.706
Conſtantinus Copronymus. Vide miraculum, imago etc.

Crux Domini.

Quàm indignè ſentiant Nouatores de rebus in Eccleſia conſecratis, & præſertim de cruce Domini. 423
Andreas Chius teſtatur ſe per Chriſti crucem & Mariã virginem in ſummis tormentis inuictum extitiſſe. 676. *Vide reliquiæ.*

Cultus.

Nouatorum iudicium de vero & ſyncero cultu, cōtemnendum. 633
De cultu Sanctorum & Mariæ. 625
Sacer cultus partim interior partim exterior ſub ſe continet latriam, hyperduliam & duliam: & quare prædictam diſtinctionem reiiciant aduerſarij. 634. *Confutantur.* 635
Duliæ nomen multiplicem cultum continet, nunc tamen ad Sanctorum contrahitur. 635
Latriæ nomine cultus ſoli Deo debitus continetur. 635. *quodque ad hunc in communibus precibus diligenter nos excitet Eccleſia.* 636
Hyperduliæ cultus, quid ſibi velit, & quòd duabus tantum perſonis attribuatur. 638
Quod rectè & piè tribuatur Mariæ, 640
Maria etiam cultu imitationis honoranda. 744
Non ſolùm in Mariæ ſed etiam in diuino cultu à multis impiè peccari. 642. *Et quomodò dæmon Mariæ cultum hoc ſæculo impediat.* 642. *& ſeq.*

In

In cultu Mariæ & imaginum non imitamur ethnicos 664

Nicenæ Synodi Patres vnà cum Conſtantino de Virgine colenda ſenſerunt. 772

Quomodò in cultu Sanctorum ſe habuerint Chriſtiani ætate Martyrum. 774

Deſponſatio.

Quando & vbi ac quomodò peracta ſit Ioſeph & Mariæ deſponſatio. 173

Quis Iudæorũ ritus fuerit in fœminis deſponſandis. 173

Quare Maria cùm virgo manere vellet, in ſponſalia & nuptias conſenſerit. 173

Dolor.

Maria quàm multiplicẽ dolendi cauſam habuerit iuxta hiſtoriam Euangelicam. 502. 503

Præcipuus Mariæ dolor fuit circa crucem filij. 505

Pium & laudabilem eſſe luctum piorum in hebdomada ſancta. 508

Quomodò Maria in ſummis doloribus ſeipſam animârit. 510

De magnitudine dolorũ Mariæ, et meritis eorundẽ. 512

Dominicani.

Dominicanorũ ordo velut hortus manu Virginis plantatus & conſeruatus, Mariam ſibi maximè fauere profitetur. 745

S. Margareta Regina, Ordinis S. Dominici, quoties Deiparæ imaginem præteribat, genua flectebat & ſalutationem recitabat Angelicam. 745

Reginaldus Dominicanus per Mariã in extremo vitæ periculo ſeruatus, et ab omni æſtu libidinis liberatus. 745

Donec.

Donec quomodò in ſcriptura accipiatur. 172

Deus.

Epitheta quædam Deo ſimul et aliis in ſcriptura promiſcuè tribuuntur. 610. 612. Et quæ ſit in hoc Theologorum obſeruanda regula. 614

Nomen Dei quid in ſcripturis deſignet, & quàm latè pateat. 659

Eccleſia.

Eccleſiæ fides firmiſſimum contra hæreticos præſidium. 311. 741

Calmanni inepta ratiocinatio, quare Eccleſia poſſit errare. 451

Licet homines etiam docti & magni errent, non tamen Eccleſia, in fidei doctrina. 451

Quæ forma & diſciplina fuerit Eccleſiæ primitiuæ. 535

Eccleſia mulier dici poteſt, quæ ſerpentem & caput eius conterat. 598

In Eccleſiæ domo bonos maloſque commiſceri, & plures malos quàm bonos reperiri. 642

Eccleſia vera inter alias notas, habet & maieſtatem miraculorum. 672

Elizabeth.

Elizabeth erga Mariam quàm ſe geſſerit reuerenter ac officiosè. 373

Explicatio verborum quibus Elizabeth compellat Virginem. 374

Maria ante partum Elizabeth domum rediit, contra Centuriatores. 389

Elizabeth præclarum exemplum tribuit hyperduliæ ſeu cultus eminentioris, qui Mariæ debetur. 640

Epiphanius.

Epiphanii teſtimonio contra cultum Virginis abutuntur Nouatores. 646. 656

An & quomodò Epipha. de Mariæ morte dubitârit. 544

Quorſum, & quo ſenſu probet Epiphanius mulieres non debere Mariæ offerre. 648. 649

Quomodò Petrus iuxta Epipha. meruit Apoſtolatũ. 216

Eraſmus Roterodamus.

Eraſmus reprehenſibilis. 600. 603

In Eraſmo multorum iudicio reſedit ſpiritus Lucianicus. 601

Eraſmus fingit litem adhuc eſſe ſub iudice, an Maria & Ioſeph euſdem fuerint tribus. 18

Eraſmus è Nouatoribus primus nihil obſtare putauit, quò minus Chriſtus donorum incrementis profeciſſe dicatur. 336

Eraſmus parum honeſtè loquitur de Maria Chriſtum concipiente. 345

Eraſmus confutatur, qui ſe neſcire dicit, an Maria de infante Chriſto cognitionem habuerit atque fidem, quòd is Deus eſſet. 367. & ſeq.

Eraſmi error de Simeone iuſto. 496

Indicatio locorum, in quibus de Mariæ cultu non optimè ſentit ac loquitur Eraſmus. 602

An rectè dicat Eraſmus, Mariæ tribuendos non eſſe titulos ſine ſcripturæ teſtimonio. 602

Quid ſentiendũ de iocis Eraſmi: quid de Colloquiis eiuſdem. 603

Quem fructum è ſuis ſcriptis Eraſmus tandem reportârit. 604

Eraſmus improuidè taxat ſacras peregrinationes. 716

Eraſmus multũ tribuit Virgini & ædi Lauretanæ. 732

Ethnicus.

Cur Ethnicis abſurdum dogma de partu Virginis videatur. 145

Qua ratione certamẽ cum Ethnicis inire debeant Orthodoxi. 146

Ethnicos Mariæ Virginitatem negantes, non ſolùm Sybillarũ autoritate. 147. ſed fabulis etiã poëticis reuinci. 149. imò rebus & exemplis naturalib. 151. & ſeq.

Etiam Ethnici peculiarem Dei virtutem in templo Salomonis experti ſunt. 715

Sybillæ Virgini Deiparæ & Chriſto perhibent teſtimonium. 147

Euan-

Euangelium.

Euangelium de Martha & Magdalena, quare feſto Aſſumptionis accommodetur. 581
In quo ſummam huius Euangelij ponant Spangenbergius & Melancthon. 583

Euchariſtia.

Quomodò Catholici de præſentia Corporis Chriſti ſentiãt in Euchariſtia. 164
Veritatem corporis Chriſti quomodo veteres aſtruant, ad Euchariſtiam quoq; reſpicientes. 311
Corpus Chriſti quod Sacerdotes cõficiunt eſt idem, quod natum ex Virgine. 312
Sacramentariorum impietas Catholicos incitare debet ad magis honorandam Euchariſtiam. 318
Sacramentarij Neſtorianis adhærent in re Euchariſtica. 317
Quomodò circa Euchariſtiæ Sacramentum hodie Chriſtum tractent Nouatores. 632
Sacramentariorum impietas circa Euchariſtiam. 633

Exequiæ.

Quid de Mariæ defunctæ exequiis & ſepultura ſentiẽdum. 551 Et quàm ſolennes fuerint. 552
Apoſtolicũ eſſe inſtitutum exequiarum in Eccleſia. 552
Quanto ſtudio Veteres piorũ exequias celebrârint, exemplis oſtenditur. 552
Laudanda illorum pietas, qui ſolennes exequias defunctæ Virgini celebrârunt. 553

Exorciſmus.

Auctor reſpondet aduerſarijs, qui exorciſmum Oetingæ à ſe habitum calumniantur. 667
Salutatio Angelica Caluino magicus eſt exorciſmus. 270

Feſtum.

Rationes aliquot inſtituti & celebrandi feſti de Mariæ natiuitate. 76. 78. 79. 80
Feſtum præſentationis Mariæ non contemnendum, & olim à multis obſeruatum. 87
Sectarij ad Ioannis feſtum Natalitiũ ritu publico celebrandũ ex ſola Eccleſiæ traditione ſuos aſtringunt. 77
Feſtum Natalitium et dies Paſchatis quando ſecundùm Nouatores quoſdam celebranda. 347
Quò ſpectet Satan, ferias maximè ſolennes impugnans. 348
Feſtum viſitationis Mariæ quas ob cauſſas ſolenniter celebrari debeat. 376. Vide Viſitatio.
Feſtum Purificationis. Vide Purificatio.
Feſtum Aſſumptionis. Vide Aſſumptio. Vnde nomen habeat. 567. Probatur fuſè D. Virginem corpore ad cælos aſſumptam. à 563. vſq; 574.
Rationes aliquot ad feſti huius excellentiam adſtruendã & illuſtrandam. 575
Arrogantia Nouatorum in feſtis abolendis. 576
Propter abuſus ſi feſti dies abrogãdi eſſent, maximè Dominici; quod tamen facere recuſant Nouatores. 577
Quem vſum & fructum pij capiant ex feriis Mariæ ſolennibus. 590
Quanta cæcitas eorum, qui contra Mariæ cultum nunc pugnant. 591
Cur Sanctorum Feriæ inſtitutæ & obſeruandæ. 637

Fides.

Fidem Mariæ calumniatur Lutherus, ſed commendat Euangelium. 357. defendit eã auctor contra ſectarios. 358. ſeq. 363. ſeq.
Maria fidei magiſtra, etiam Apoſtolos Spiritu ſancto illuſtratos docuit. 365
Teſtimonia Nouatorum garrientium, ſolam fidem iuſtificare. 379. Refutantur.
Lutherus doctrinam fidei ſic vrget, vt ſcripturam de operibus credentium negligat. 490

Fratres.

Fratres & ſorores dicũtur in Scriptura ſæpè cognati & affines. 32. 466.
Fratres Domini in Euangelio dicti, quem Patrem habuerint. 195. quòd non fuerint filij Ioſeph. 466
Fratres Domini cum Maria venientes, in Euangelio cur reprehendantur. 466
Quomodò Chriſtus diſtinguat Matth. 12. inter fratres, ſorores, & matrem. 472

Gabriel.

Quis quantusq; fuerit Gabriel Mariæ ſalutator. 235
Gabriel præ cæteris Angelis in ſcriptura cõmendatus. 235. 236.
Cur Gabriel cum pennis vel alis depingatur. 236
Gabrielem in viri forma Virginem viſitâſſe. 237
Gabriel exemplo ſuo nos docuit Mariam reuerenter ſalutare. 245. 272.
Præcipua cauſa miſſi ad Mariã Angeli Gabrielis. 292

Gaudium.

Ex Euangelica probatur hiſtoria, frequentis gaudij motus & affectus in virginem cecidiſſe. 426. 427
Septem præcipua Virginis gaudia. 428

Genealogia.

Quales Paulus 1 Tim. 1. improbet genealogias. 20
Catholici doctores ſine vitio variant ſententias circa Chriſti & Mariæ genealogiam. 21
Oſiandrum circa Chriſti genealogiam multis modis hallucinari. 19
Cur genealogia potiùs Ioſeph, quàm Mariæ in Euangelio exprimatur. 18. 20
Quomodò Matthæus & Lucas ratione varia texant Chriſti genealogiam. 23
In genealogia Chriſti ſanctæ mulieres, excepta Maria, prætermittuntur. 472
Melchiſedech cur dictus ſine patre, matre, & genealogia. 478

Gladius.

Multiplex gladius. 497. *Et quem gladium Symeon prædicat.* 500. 502

Non dubitationis in fide, vt finxit Origenes. 497. *quem Græci quidam ſequuntur.* 498

Gratia.

Gratiæ nomen generale eſt in ſalutatione. 248

In Scripturis multi gratia pleni eſſe dicuntur, ſed non ſicut Mater Domini. 249

In Maria generalis & ſpecialis gratia conſideranda. 251

Gratiæ nomine multi hodiè abutuntur. 252. 253

Quid ſit & dicatur gratia Nouatoribus. 252

Gratiam Paulus non excludit à Iuſtificatione. 253

Veterum teſtimonia de Gratia, quòd ſit donum inhærens piorū animis, neq; fauor Dei dūtaxat. 253. *ſeq.*

Idem ex Scripturis demonſtratur. 254

Quibus modis homo iuſtificetur, & augeatur in illo gratia. 254

Paulus peccatorum veniam, & Chriſtianam Gratiam frequenter diſtinguit. 255

Alia Gratia conuertimur, alia cōuerſi ſeu iuſtificati adiuuamur, alia probati remuneramur. 256

Quàm ſtulta ſit multorum perſuaſio, ſe tantùm imputatiuè iuſtos & gratia plenos eſſe. 257

Nouatores non ſolùm Matri, ſed & Filio Chriſto gratiæ plenitudinem derogare. 258

Maria verè gratia plena et perfectior in charitate, quàm alij Sancti. 260. *ſeq.*

Iuſtificatos omnes non æquali gratia donari, nec æquè ſanctos & iuſtos apud Deum eſſe. 256

Gratiæ plenitudo aliter in Chriſto quàm in Maria vel Sanctis inuenitur. 262. *hoc ipſum fatentur ex aduerſarijs multi.* 263

Falsò proindè accuſantur Catholici, quòd Mariā Chriſto exæquent, in gratiæ plenitudine. 267

De vero ſenſu verborum, contra Lutherum: Inueniſti gratiam apud Deum. 269

Humilitas.

Maria humillima. 398. 219. *ſed non ſordida & abiecta, qualem depingit Lutherus & alij.* 390.

Quæ aduerſarij de Mariæ humilitate doceant. 389

Quodq; non ſine Dei iudicio circa Mariæ humilitatem hallucinentur. 396

Vox humilitatis in Scripturis eſt amphibologica. 391

Mariæ humilitas quantū boni attulerit. 394. 395. 396

Humilitas exaltat, non humiliatio. 397

De vera virtute humilitatis & quàm ſit omnibus neceſſaria. 397. *eiuſq; laus: verè item humiliū exempla.* 398. *præſertim verò Mariæ.* 399

Maria tùm verbo tùm exemplo docuit humilitatē. 400. 402.

Sancti quò magis ſeipſos deijciunt, eò fiunt coram Deo ſublimiores & laudabiliores. 394

Hæretici.

Hæreticorum doctrina quare fugienda. In Præfatione lib. 1. *a.*

Sectarij hodie multis modis obſcurāt & deprauant Mariæ dignitatem & excellentiā. In Præfatione lib. 1. *a* 2. *a* 3.

Sectarij quàm ſint maledici in Patriarchas & Moyſen; & in Chriſti Apoſtolos contumelioſi: in Præfatione operis b. & 437. *vide in propriis eorū nominibus.*

Multi ex Nouatoribus peiùs quàm Iudæi & Turcæ de Maria merentur. ibidem.

Hæretici moderni in Eſaiæ loco: Ecce Virgo concipiet &c. Iudaizant, verumq; ſenſum Scripturæ corrumpunt. 143

Hæretici Iudæis & dæmonibus quadantenus nocentiores magisq; cauendi. 120

Hæretici non ſunt diſsimiles Heroſtrato, qui, vt nominis immortalitatem ſibi compararet, templum Dianæ ſuccendit. 155

Hæreticorum eſt proprium odiſſe magis quàm amare et colere caſtitatem. 186. *hoc authoritate & exemplis comprobatur. ibidem.*

Nouatoribus cedendum non eſſe qui nimium ſibi ſumūt in mutandis verbis vulgatæ lectionis. 264. 266

Quid proprium ſit hæreticorum, iuxta Caluinum. 266

Hæreticorum teſtimonijs quare ſubindè vtatur auctor. 297.

De veteribus hæreticis, qui Mariam Chriſti eſſe Matrē primùm negárunt. 302

Quomodò hæreſes extinguantur. 322

Prodeſt hæreſes ad ſuam originem reuocare. 329

Cur hæreſes irrepere permittat ſæpe Deus. 477

Qui ex Nouatoribus & quibus conuitijs Mariam onerent ob Chriſtum perditum. 437

Quàm purus & ſyncerus cultus hodie vigeat apud Nouatores, ſcilicet. 630

Nouatores ad Mariam impiè detorquent, quod de Regina cœli dixit Hieremias. 649

Nouatores Mariæ cultum improbantes, grauiter in tres perſonas diuinas, in Virginem ipſam, in Patres, Eccleſiamq; totam delinquunt, & in ſeipſos ſæuiunt. 779

Idololatria.

Quinam idololatræ primo præcepto contineantur ac damnentur maximè. 626

Intolerabilem notam antiquis & præſentibus Catholicis inuri, quum ob Mariæ cultum idololatriæ damnantur. 625

Sanctos colunt Catholici abſq; peccato idololatriæ, et ſine diuini cultus iniuria. 627

Nouatores non cognoſcunt veram idololatriam. Ibid.

Damnati ab Eccleſia, qui vſum ſanctarum imaginum referunt ad idololatriam. 627

Vigilantius Catholicis cultum Sanctorum tanquàm idololatricum obiecit, ſed repulſus ab Hieronymo. 630

Sacramentarij & Lutherani ſe mutuò accuſant de idololatria. 633

Ignatius.

Non contemnendum eſſe quod de Maria in epiſtolis Ignatij reperitur. 96
Ignatij de Maria viſa teſtimonium. 539

Imagines.

Damnati ab Eccleſia, qui vſum Sanctarum imaginum referunt ad idololatriam. 627
Imaginem Virginis aliter colimus quàm ethnici ſua ſimulachra, lege diuina prohibita. 644. & 645
De vero vſu ſanctarum imaginum. 644. & 695
Mariæ imago ab Anatolio blaſphemo ſe miraculoſè auertit. 686
Quomodò imagines adorentur in Eccleſia. 654
Iuxta Scripturæ morem, imagines nominibus rerum, quarum ſunt imagines, ſæpe ſignificantur. 687
VValdenſes Sacrarum imaginum hoſtes, multos hodie diſcipulos habent. 694
De vſu imaginum à multis Synodis definitum eſt. 695
Deiparæ imaginem antiquitas habuit. Ibid.
S. Lucas primam Chriſti & Virginis imaginem pinxit. 696
An plures Deiparæ imagines S. Lucas depinxerit? Contra Illyricum. 697
Imperator Conſtantinus Deſpota coram imagine Virginis iuramentum exegit: Emanuel Imperator in triumpho ſolenniter eam circumgeſtari voluit: Palleologus eandem publicè veneratus eſt. 697
Imaginem Virginis à Luca depictam, auctore Gregorio Magno, Romæ in ſupplicatione circumgeſtatam eſſe, miraculo & beneficio publico accedente. 698
Gregorius in Hiſpaniã mittit imaginem Deiparæ, quæ nunc etiam plurimis venerationi eſt. 698
Miracula edi certum eſt ad Sanctorum imagines. 698. *vide exempla varia.* 699
Dæmonis eſſe proprium homines à pio vſu ſacrarũ imaginum reuocare. 700
Germani Cæſares vt Lodouicus Bauarus, Lodouicus Caroli filius, imagines ſacras, & præſertim Virginis, valdè coluerunt. 700
Rectè Mariæ imaginem cum ornatu & elegantia in tẽplis proponi. 711
Mariam rectè depingi cum Angelis, cum corona aurea in Apoſtolorum medio. Ibid.
Non malè accendi ante Mariæ imaginem lumina. 711. & 712.
Mariæ imago admodùm honorata ab ipſis etiam Imperatoribus Conſtantinopolitanis. 747
Lodouicus Pius ne venatum quidem abibat, niſi ſacram Matris Dei imaginem circumferret, et coram illa vel ad arborem in media ſolitudine ſuas funderet preces. 761

Incarnatio.

Qualis vnio Verbi & Carnis ſecundùm communẽ Patrum ſententiam. 320
Idiomatum communicatio in Scripturis vſitata & retinenda. 319
Impiè Eutyches Chriſtum per Virginis vterum tanquã Solis radium penetraſſe, & carnem Chriſti in diuinitatem, cùm Verbum caro factum eſt, commutatam fuiſſe, aſſeruit. 323

Inſtitutio.

Magni refert quòmodò quiſq; inſtituatur 88
A quibus rebus cauendum puellæ primis annis. 89

Inuocatio Sanctorum.

Quàm ridiculi ſint aduerſarij in damnanda Sanctorum inuocatione. 275
Maria & Sancti ante Gnaphæum inuocati ab Auguſtino & aliis: malè ergò Kemnitius & Magdeburgici illum inuocationis faciunt auctorem. 668
Error Melanchtonis, inuocationem Sanctorum primùm à Gregorio inſtitutam. 628
Ex quo loco colligit Bullingerus Mariam non eſſe inuocandam, ex eodem Bernardus probat inuocandam. 593.
Maria inuocanda. 592. 604. 628. 640. 661. 655. 758. 760. 765.
Nullus ante Lutherum de inuocanda Maria ineptiùs eſt philoſophatus. 382
In Chriſti nomine petere, an Mariæ & Sanctorum inuocationem excludat. 659
Sanctorum inuocatione, Chriſto mediatoris officium nõ adimitur. 659
Veteres multùm tribuerunt Orationi Sanctorum, eamq; ſibi poſtulârunt. 751. & ſeq. 758. 774
Mariam præ reliquis Sanctis & inuocari & patrocinari mortalibus. 661
Nouatores peruerſè abutuntur Scripturæ locis de inuocando Deo contra Sanctorum inuocationem. 666
Inuocationis et adorationis nomina non eſſe confundenda. 656
Mariæ Ægyptiacæ multùm profuit Mariæ inuocatio. 770.
Maria ante Nicænam Synodum palàm inuocata. 771. 773.
Chriſtiana virgo Mariam inuocando dæmonis tentationem & incontinentiæ periculum euitauit. 772
Bernardus non pro ſe tantùm, ſed pro aliis etiam ſolitus inuocare Virginem. 750

Ioannes Euangeliſta.

Quomodò Maria Ioannis Apoſtoli mater dicta. 126. & 172.
Cur Maria ſoli Ioanni à Chriſto commendetur. 171

Ioannem Apoſtolum in nuptijs Canæ Sponſum & inde vocatum eſſe, Veteres notant. 450.
Mariam cum Ioanne aliquando Epheſi habitaſſe. 535
Quomodò legendum & accipiendum ſit, quòd Ioannes Mariam accepiſſe dicitur in ſuam. 541
Ioannem non fuiſſe Patremfamiliâs in alenda domi Mariæ occupatum, contra Caluinum. 541
An Maria in domo Ioannis habitârit, iuxta Nicephorum. 542
An Ioannes Euangeliſta ſine morte ſit translatus, vt ſenſerunt Trapezuntius & Iacobus Faber? 570
An Ioannes cum corpore aduerſùs Antichriſtũ ſit prædicaturus? 571
Ioannes Euangeliſta apparet Sancto cuidam. 684

Ioannes Caluinus.

Vide Caluinus.

Ioſeph.

Ex qua cauſa Ioſeph de Maria velut minùs caſta cœperit ſuſpicari. 122
Cur clàm Mariam dimittere cogitârit? 123. 190
Profuit poſteris Ioſephi dubitatio de Mariæ virginitate. 123
Ioſeph, ſi ante partum caſtè cum Maria vixit, multò magis poſt partum, contra Heluidium. 169
Ioſepho Maria per Sacerdotes deſponſata fuit. 173
An Ioſeph in ætate prouecta & ſenex Mariam ſponſam acceperit. 189
Ioſeph ſenem rectè depingi, etiamſi iunior ætate fuiſſet. 189
Quando Ioſeph mortuus eſſe videatur. 189
Ioſeph Mariam valdè coluit & ſuſpexit. 190
Ioſephi labores, afflictiones & certamina. 192
Quomodò iuſtum Ioſeph Nouatores deſcribant. 192
Ioſephi laudes. 192. 193
An Ioſephus fuerit bigamus? 194. Probabiliùs dicitur cum Hieronymo. 193. & Auguſtino quòd Virgo permanſerit. 194
Ioſepho data caſtitatis gratia ſpecialis. 196

Iudæi.

Iudæi quot habeant Duces & Magiſtros dum Mariam negant Virginem. 131
Commune Iudæorum vitium, Sacra legere & nihil intelligere. 131
Chriſtum & Mariam, ſicut & ſacram Euchariſtiam Iudæi maximè inſectantur & execrantur. 132
Iudæi quomodò reuincendi Mariam Virginem peperiſſe. 134. 135
Eſaias aduerſùs Iudæos clariſſimè loquitur, & probat Mariam & Virginem & Matrem eſſe. 140. 143
Rabbini de Maria virginitate teſtantur & Scripturas interpretantur contra Iudæos. 139
Iudæi ad quam fœminam torqueant locum Eſaiæ. 141
Iudæi æthiopes dicti, quia ſemper nigri. 144
Iudæis egregiè ſeſe cõformant Nouatores dum nullum cultum & ornatum externum in ſuis templis haberi permittunt. 709. 710

Iuſtitia.

Aduerſarijs placet iuſtitia tantùm externa & imputatiua contra Scripturæ Patrumq́ ſententiam. 192
Iuſtitiæ nomen quomodò in Scripturis accipiatur. 415
Ob iuſtitiam operum ex fide factorum multi in Scripturis commendantur. 415. ſeq.
Vide gratia.

Lauretum.

Vergerius inſectator impius Ædis Lauretanæ cum Illyrico. 723
Cur Maria Virgo Lauretana dicatur, & de loco Lauretano. 726
Vnde & quomodò translatum ſit ſacrum Mariæ cubiculum. 726. Et de miraculoſa crebra eius cubiculi translatione. 727
Hoc cubiculum ab Apoſtolis honoratum, alijsq́ commendatum eſt. 727
Lauretana Ædes longè maximis Chriſti myſteriis in Mariæ cubiculo geſtis præcipuè illuſtratur. 727. 728.
Quam vim apud pios habeat Mariæ cubiculum Laureti, rectè conſideratum. 729
Quàm præclarè ſe gerant, qui Lauretum religionis ergô adeunt. 730

Liber.

Singulorum librorum huius Operis Argumenta, ad finem Præfationis. b. 3. & in principio libri cuiusque.
Liber Canticorum de MARIA non minùs, quàm de Eccleſia tractat ex Veterum ſententia. 11
Vir ſanctus à Deipara reprehenſus, quòd Neſtorij libros, licet ignoranter, domi ſuæ ſeruaret. 684
Scripta Neſtorij, & ſimilium non retinenda, ſed abijcienda & exurenda eſſe. 685

Litaniæ.

Litaniæ quando & vbi primùm inſtitutæ. 719
Quoties ferè duri & aſperi caſus Romanos premebant, toties Litanias Clero populoque præſente reuerenter peragebant. 719
Litaniæ olim vſitatæ & recitatæ. 759. & ante Gregorium inſtitutæ. 762

Lutherus.

Lutherus Iouiniano deterior in ſacro cœlibatu oppugnando. 188. quodq́ue eius inceſtuoſæ nuptiæ nullo modo excuſari poſſint. Ibid.

Lutherus Mariam omni merito ſpoliat, nihilq́ præclari concedit Virginitati. 209
Lutherus quibusdã in rebus Neſtorium ſequitur. 316
Nullus ante Lutherum de inuocanda Maria ineptiùs eſt philoſophatus. 388
Lutherus Mariam Euâ infæliciorem facit. 357. *cùm tamen blaſphemia ſit Mariam cũ Eua peccante conferre.* 436
Lutheri mos eſt, quæ ad Mariam ſpectant arrodere & inſectari. 431. 448. 387
Lutheri & Brentij paradoxa in argumento iuſtificationis. 434
Lutherus quomodò in ſolo verbo Chriſtum velit requiri. 448
Lutherus fatetur Mariam nobis Matrẽ dici et eſſe. 514
Lutheri vox impia de Sanctorũ operibꝰ ac meritis. 388
Quomodò Lutherus ſe Patribus omnibus impudentiſſimè anteponat. 517
Subdolè Lutherus nihil ad nos pertinere ait quomodò Maria in cælo viuat. 577
Lutheri cauillatio aduerſus epiſtolam Feſti Aſſumptionis Mariæ. 578. *retunditur.* 579
Lutherus ſolum Magdalenæ opus, fidem agnoſcit, & Martham tantùm non deſperantem facit. 584
Quomodò Lutherus corrumpat ſententiam Chriſti; vnũ eſt neceſſarium. 584. *confutatur.* 585
Mentitur Lutherus nos ex Maria Deum feciſſe, et idolum. 607
Lutherus Iconomachos improbauit & taxauit publicè. 694

Magnificat.

Vide Canticum.

S. Maria.

Per ſectarios quàm laboret Sathan Mariæ nomen & honorem obliterare. In Præf. Operis a 2. 3. 4. & *ſeq.* 349.
De Mariæ typo, nomine, & etymologia. 1. & *ſeq.*
Magnam eſſe dignitatẽ et virtutẽ nominis Mariæ. 660
Quatenus Mariæ nomen ſit efficax. 5. 743
Quid ſibi velit, quum in Mariæ nomine petere vel accipere dicimur. 661
Maria ſoror Moyſis, quomodò Mariæ fuerit figura; quodq́ hæc prophetiſſa celeberrima, & tympaniſtria fuerit ſingularis. 1
Mariam verè Dominã appellari, atque cenſeri. 3. 639
Mariam rectè ſtellam maris vocari. 5
Maria viuentium Mater nõ minùs verè quàm Eua dicitur. 9. *copioſiùs pag.* 439. & *ſeq.*
Mariæ typus Eua 9. *Rebecca, Iudith, Heſter* 10. *Nubecula per Heliam oſtenſa.* 138
Teſtimonia Patrum pro Mariæ dignitate & excellentia. 12. 13. 15. 295. 296. 298. 638. 757.
Maria virga Ieſſe apud Eſaiam 18. *Porta clauſa apud Ezech.* 10. 137. *Thronus & templum Salomonis, arca teſtimonij.* 40. *Aaronis virga.* 134. *vellus Gedeonis.* 135
Maria pulchra vt Luna, et vt Sol electa, atq́ inter Sanctos modis omnibus veneranda. 743
Mariam eiuſdem fuiſſe tribûs, cuius Ioſeph fuit dubitandum non eſt, contra Eraſmum. 18
Quanta fuerit Mariæ nobilitas iuxta carnem: 21. *quodque nobilitatis laudem illi non adimat fortuna tenuior.* 22
Mariæ Parentes. 26. *Ex Veterum teſtimonijs.* 28. *Quòd non tàm fuerunt obſcuri & egeni, vt volunt Nouatores.* 29. 392. *quin & à Rabbinis fuerunt commendati.* 31
Mariæ immaculata cõceptio aſtruitur argumentis. 39. 63. & *veteris Teſtamẽti figuris.* 40. 41. *Patrumq́ auctoritate.* 47. 69
Maria à quo baptizata. 64. & *ad quid.* Ibid.
Angelica & cæleſtis Mariæ vita. 70. 94. 97.
Quo tempore Maria nata ſit, iuxta Hiſtoriographos. 73. *Et quòd non temerè menſe Septembri.* 74.
De Maria præclara Epitheta rectè prædicari probatur. 614. 735. 742. 753.
Mariæ Virginis Epitheta. 76. 78. 106. 492. 772. 768. 763.
Mariam in templo præſentatam qui aſſerant cõtra Magdeburgicos. 81. 82.
Maria Hebraicis & diuinis literis dedit operam, & in illis valdè profecit. 90.
Mariæ Virginis exercitia quotidiana. 90. 91. 93. 94. 95. 540.
De Mariæ pulchritudine corporali. 92. 95. *quæ eius ſtatura corporisq́ compoſitio.* 95
Mariæ vitam quomodò Patres ſubindè nobis proponunt. 94.
Mariæ vita in Eccleſia primitiua qualis fuerit. 535
Mariam parere Virginẽ, ex pluribus S. Scripturæ locis deducitur. 121. *Et miraculis declaratur.* 125. 135. *Poëtarũ, Sybillarumq́ teſtimonijs cõprobatur.* 149. *Rebus etiam naturalibus euincitur.* 151. 160.
Mariæ partus doloris expers & gaudij plenus. 167
An Maria clauſo vtero pepererit. 519
Maria cruci aſtans dolorem ſentit parturientis, & quaſi mater noſtra facta eſt. 168. 511.
Quatuor virtutes inprimis notandæ circa illam ſententiam: Ecce ancilla Domini. 219
De Mariæ meritis quid ſentiendũ in vniuerſum. 220
Mariæ prærogatiuæ. 744
Mariæ non minùs, ſed magis poſt partum benedicta & venerabilis. 663
Tria bona Mariæ contra tria mala Euæ diuinitùs ordinata. 244
Maria omni exercitu Angelico, omniq́ creatura ſuperior. 245
Maria nobile triclinium Trinitatis. 251
Maria bis Mater Chriſti conſideranda. 473

Quomodò

Quomodò Maria Chriſti, Deiq; Mater facta ſit. 293. *Et quòd verè fuerit, probatur.* 303. & *ſeq.*
Quæ magna in primis Mariæ fecerit Deus. 293. & *ſeq.*
Dei Matrem dici, eſt nomen dignitatis maximæ. 295. 296. 297. 474.
Maria Salomonem Regem (Chriſtum) coronauit diademate, generando. 299
Chriſtus cum Matre agit duriùs, in typum deſerendæ ſynagogæ, non quòd eam vnquam Matrem abnegârit, quod volunt Manichæi. 310. 478. & *ſeq.*
Rationes ob quas veram Chriſti & Meſſiæ Matrem oporteat confiteri. 313
In eos, qui Deiparam dicere detrectant. 327
Quomodò Deus blaſphemum in Mariam Neſtorium terribili morte caſtigârit. 315.
Mariæ dignitas per Copronymi Imperatoris mortē illuſtrata eſt. 667
Mariam ſic Deiparam dici, vt tamen diuinitatis, vel Patris, vel Spiritus ſancti Mater haberi non poßit. 321. 322.
Cur Synodus Epheſina Chriſtiparæ nomē reiecerit. 322
Maria timoris expers, & gaudij plena in filij conceptione, contra Melancht. 344
Maria S. Trinitatis myſterium cùm à Gabriele ſalutaretur, agnouit. 368
Maria ſuo docet exemplo pios, in medijs etiam negotijs ſuum Deo cultum tribuere. 381
Maria ante partum Elizabet domū redijt contra Centuriatores. 389
Exempla Euangelica nos docēt Mariam honorare. 397
Mariæ multiplex humilitatis nobis dedit exemplum. 399.
Mariæ dolor ingens ob Chriſtum amiſſum. 438
Maria fidei magiſtra etiam Apoſtolos, alioſq; credentes docuit. 365. 401. 453. 535. 532.
De myſterijs fidei, præſertim cum Ioanne & Luca contulit. 539
In Maria defectus quidam, ſed inculpabiles. 450
An Maria errauerit, & in quibus. 452. 453
Maria non intelligens omnia, quàm ſe laudabiliter gerat. 455
Quid ſibi velit; Maria conſeruabat omnia verba hæc &c. 454.
Mariam nō ſine prophetico ſpiritu egiſſe in nuptijs. 461. & *præced.*
Quo conſilio Maria videatur ſibi ad docentem filium aditum quæſiuiſſe. 468
Chriſtus dum dicit: Quæ eſt Mater mea? Matrem non negligit, ex ſententia Patrum. 469
Qualis inter Mariam & Filium conuictus fuerit annis triginta. 477
Mariam & Euam, quomodò comparauerint Veteres. 439. & *ſeq.* 775. 776. 777.
Multum honoris accedere Virgini Matri ob carnis & Spiritus cum Chriſto cognationem. 473
Maria vna & electa columba, nulli alij comparanda. 490.
Maria cur beata dicenda. 491. 493
Maria hæreticæ prauitatis deſtructrix. 599
Cur decuerit Mariam varijs afflictionibus exerceri. 502.
Præcipuus Mariæ dolor fuit circa crucem. 505
Quomodò Maria iuxta crucem ſteterit. 505
Cur eam Chriſtus mulieris nomine compellârit, & cōmendârit Ioanni. 506
Quibus modis peccetur in repræſentatione Virginis iuxta crucem aſtantis. 507
Sophronius Mariam plùs quàm Martyrem fuiſſe probat. 512
Maria omnium noſtrum Mater eſſe meruit. 514
Maria filio in cœlos aſcendenti adfuit. 533
Maria Chriſti reſurrectionē prima vidit, & alijs nuntiauit. 533
Vbi Maria poſt aſcenſionem Filij maximè habitârit. 535.
Loca ſacra viſitauit ſubindè Maria. 536
Maria cum alijs credentibus feſtum celebrat Pentecoſtes. 534
SS. Patrum de Maria viſa teſtimonia, præſertim Areopagitæ. 539
An & quomodò Epiphanius de Mariæ morte dubitârit. 544
Vbi, qualiter, et quibus præſentibus obierit. Vide Mors.
Maria inuocanda. 592. 604. 628. 640. *Vide inuocatio.*
Nihil Chriſto derogari, ſi Mariam velut alteram Iudith faciamus, quæ caput Holofernis, id eſt, Sathanæ contriuerit. 596
Quomodò Maria mundi Saluatrix dici poßit. 743
Quomodò veteres intelligant, quòd Maria ſerpentis caput contriuerit. 596
Permultos item legere Geneſ. 3. Ipſa conteret caput tuum. 597. 731.
Non eſt abſurdum, ſed ſcripturis conſentaneum Mariæ quædā attribuere, quæ alio ſenſu cōpetunt Deo. 610.
Non ſine more ſcripturæ Maria dicitur Regina, et Mater miſericordiæ. 4. 618
Mariam ſtellam maris rectè vocari. 5
Etſi Chriſtus vita dicatur, tamen hoc nomen Mariæ tribui poſſe. 619. *Quoniam eſt vitæ formandæ ſpeculum: Et quia vitam à Deo nobis impetrat intercedendo.* 620
Maria non malè vocatur dulcedo noſtra. 620
An rectè dicatur ſpes noſtra? 621. *Ita Veteres eam appellârunt. Seruatrix dicitur etiam à Nouatoribus.* 622.
Mariam rectè depingi cum Angelis: cum aurea corona: in medio Apoſtolorum. 711
Mariæ hoc opus ab auctore dedicatur, & commendatur. 780

Mariæ

Mariæ Euangelicæ.

Vnam & eandem fuiſſe Mariam Magdalenam cū Lazari & Marthæ ſorore. 6
De Mariis Euangelicis perperàm multa docent & ſcribunt Nouatores. 6. 7
Has Marias aquilas eſſe circa corpus Domini congregatas: eaſdemq; per dentes Chriſto reſiduos in Iob deſignari. 8
Mariæ & Magdalenæ collatio. 427
Cur Chriſtus Magdalenæ, & non Matri primùm apparuiſſe legatur. 427
In Magdalena non minùs operum, quàm fidei iuſtitiam apparere, contra Nouatores. 584

Martha.

Grauiter accuſatur à Brenzio & Spangenbergio. 582
Defenditur aduerſùs Caluinum. 583
Commendatur ab Auguſtino. Ibid.

Mahometani.

Quis fuerit Mahomet, caput & doctor Mahometanōrum. 323
Quid contineat Turcicus Alcoranus, & quales fructus adferat. 323
In quibus Mahometani antiquis hæreticis ſeſe conforment. 323. in quibus item cum nouis. 324
Quomodò errent Mahometani Mariam Deam nobis exprobrantes. 325
Chriſtus in Alcorano iam negatur, iam aſſeritur eſſe Deus. 325
Mahomet eiuſq; iuxta ſuum Alcoranum de Maria præclarè ſentiunt & loquuntur. 326
Mahometanorū teſtimonijs oſtēditur, Chriſtianos quoſdā hodie peiores Mahometanis in Mariæ cauſa. 326
Mahometh & Turcarum religio pendet ex falſis apparitionibus. 688

Manichæi.

Manichæorum princeps Manes Perſa. 308
Manichæi quare negent Chriſtum carnē de Maria ſumpſiſſe. 309
Manichæorū error Patrum teſtimonijs confutatur. 309. quodq; locus ille Euangelicus: Quæ eſt Mater mea? nihil faciat ad inſtitutum Manichæorum. Sicut neq; ille: Quid mihi & tibi eſt Mulier? 310

Matrimonium.

An inter Mariam & Ioſeph perfectum fuerit Matrimonium. 34
Auguſtinus & quidam alij Matrimonium perfectum inter Mariam & Ioſeph ſtatuunt. 174
Tria bona Matrimonij. 176
Conſenſus in carnalem copulam non pertinet ad Matrimonij neceſſitatem. 177
Conſenſit Maria in coniugale vinculum, non in carnale commercium. 176. niſi fortè cum cōditione. 177
Potuit Maria ſicut Cecilia, poſt promiſſam Deo caſtitatem cum viro contrahere. 179. ratio datur. 208
Admirandum Mariæ Virginis inſtitutum, ſe, poſt decretam virginitatem, Ioſeph viro tradentis. 195
Exempla piorum coniugum, virginalem caſtitatem in ipſo Matrimonio ſeruantium. 177
Tuendum in Eccleſia coniugium, ſed ſine iniuria cœlibatus. 183
Quanta ſit licentia & impuritas Nouatorum, præſertim circa coniugium. 186. exempla memorabilia.
Ex quo fonte Sectarij coniugium adeò commendent, ac defendant. 187

Mediator.

Non modò Chriſtus, ſed & Moyſes dictus à Paulo mediator. 615. quin & Apoſtoli & Martyres à Patribus.
Mariam à Veteribus dici mediatricem. 615
Sanctorum inuocatione, Chriſto mediatoris officium nō adimitur. 659

Melanchton.

Melanchton ſtudet Synodorum ſtatuta ex hiſtoria viſitationis Mariæ deprimere. 380
Melanchton fingit Mariam timoris plenam, & gaudij expertem in Filij conceptione fuiſſe. 344
Melanchton Mariæ imputat peccatum negligentiæ ob amiſſum Puerum duodennem. 433
Fingit item Mariam putâſſe ſe eſſe alteram Eu.m. 438
Philippus Mariam ob hæc verba dicta: vinum non habent, mulieri peccatrici, et Syrophœniſſæ comparans, confutatur. 457
Melanchton (mitiſſimum Ieſum) magna quandoq; ira flagraſſe ſcribit. 469
Error Philippi de inuocatione Sanctorum à Gregorio primùm inſtituta. 628
Melanchton falsò aſſerit Sanctorum inuocationem, & imaginum cultum à Catholicis ita exerceri, vt non differant ab Ethnicis moribus. 645
Melanchton procaciter de Sanctorum apparitionibus loquitur. 690
Melanchton fruſtrà hiſtoriam de Cypriano, vbi inuocatio Sanctorum aſſeritur, ſuſpectam reddere conatur. 773

Melchiſedech.

Melchiſedech cur ſine patre, matre & genealogia dictus. 478
Quomodò Chriſtus ſe verum Sacerdotem Melchiſedech in ipſo ortu declarârit. Ibidem.

Meritum.

Lutheri vox impia de Sanctorum operibus & meritis. 388
Mariæ & Sanctis merita tribui poſſe, citra iniuriã Dei diuinæq́ gratiæ. 209
Quomodò de meritis operum doceant Catholici. 209
Non temporalia ſolùm & ſpiritualia, ſed æterna etiam præmia ſub meritum cadunt. 210
Merita & præmia iuſtorum inæqualia. 210
Meritum operum, fidem & charitatem præſupponit. 211.
Quo pacto Maria, vt Dei Mater fieret, promeruiſſe dicatur à SS. Patribus. 215. *Et, quomodò à Scholaſticis.* 219
Meriti nomen quot modis vſurpetur. 216
Quomodò infantes, iuxta Cyprianum, Dei mereantur gratiam; & Petrus, iuxta Epiphanium, meruerit Apoſtolatum. 216
Meritum de congruo Scripturis & rationi quadrare. 217.
Meriti nomen antiquis valdè vſitatum. 218
Nouatores obſcurant Chriſti beneficiũ, Mariæ & Sanctorum merita reijcientes. 221
De quibuſdam Patrum dictis, meritum Mariæ in ſpeciem obſcurantibus. 221. 222

Miraculum.

Quale quantumq́ ſit miraculum, Mariam Virginẽ parere. 110
Quæ miracula Deus in Maria Virgine perpetrârit. 125
Miracula circa Deiparam conſideranda. 296
Quàm mirabili morte Deus caſtigârit blaſphemum in Mariam Neſtorium. 315
Agnoſcendum eximium Dei miraculum in eo quòd Maria ſit Deipara. 327
Quæ concurrans miracula ad Chriſti conceptionem. 342.
Ad ſepulchra Sanctorum facta miracula circa fideles eos inuocantes, Epiphanij ſæculo. 657
In Martini nomine facta olim miracula. 660
Sancti quomodò dicantur facere miracula ſine iniuria Dei, per illos operantis. 665. 669
Miracula fiunt à Deo immediatè & mediatè. 669
De vſu & fructu miraculorum. 670. *Et quàm perperam de illis iudicent Nouatores.* 670
Sanctorum miracula olim in templo publicè recitabantur. 670
Qui hodie Sanctorum miracula virulẽtè proſcindant, et quos æmulentur. 671
Deum etiamnum per Sanctos miracula paſſim operari in Eccleſia. 672
Maria non ſine miraculo febribus laborantem ſanat. 675.
Andreas Chius, Maria inuocata, ſumma tormentorum genera fortiſſimè ſuperat incolumis. 676
Apparet Maria Damaſceno, & dextram illi reſtituit. 679.
Theophilo, ob Mariæ inuocationem, reſtituitur ſyngrapha diabolo tradita. 680
Maria Ægyptiaca, pænitentiæ ſpeculum, per Mariam adiuta, & ad meliorem vitam eſt conuerſa. 682
Mulier Laudunenſis per Mariam in medijs flammis illæſa conſeruatur. 683
Rupertus Tuitienſis ſuis à Maria precibus impetrauit docile ingenium & diuinorum intelligentiam. 683
Vdo Magdeburgenſis per MARIAM obtinet ſcientiæ donum, ſed eius monitis reſiſtens ſeuerè punitur. 683
Theodoſius Imperator victoriã à barbaris per Mariam reportat. 684
Anconæ per Deiparam puella à neruorum contractione, & vir à ſaucium pectoriſque contuſione ſanatur. 684
Miracula Virginis in Bauaria etiãmnum eſſe frequentia. 684
Neſtorij Mariomaſtigis lingua à vermibus corroſa, & corpus à terra dehiſcente abſorptum. 115. 684
Copronymus Cæſar ob illatam Mariæ iniuriam horrendè caſtigatur. 667. 685
De potatis quibuſdam compotatoribus, Mariam impiè proſcindentibus. 685. *Vide etiam verbo Blaſphemi.*
Iudæi filius in medio ignis ardentis per Deiparam ſeruatur illæſus. 692
Deipara, ardente Canicula, locum ad ſtructuram templi commodum niue copioſa demonſtrat. 692
Narſes inſignis belli dux nullum commiſit prælium, niſi Mariæ monitis excitatus, teſte Nicephoro. 693
Miracula varia ad Deiparæ Virginis imagines edita. 699.
Chriſtiana virgo, Mariam inuocando, dæmonis tentationem, & incontinentiæ periculum euitauit. 772
S. Adelbertus martyr, ex voto Matris facto Deiparæ, conualeſcit, fitq́ue religioſus. 754

Miſſa.

Aërius negat Miſſæ ſacrificium pro defunctis offerendum. 650
Apoſtoli ad Altare ſacrificârunt, hocq́ ſacrificium Eccleſiæ commendârunt. 650
An liceat in honorem & memoriam Sanctorum celebrare Miſſam? 651
Quomodò in Miſſa petatur Mariæ patrocinium ſine Chriſti iniuria. 651. *quodq́ue non pro Maria & Sanctis in Miſſa rogemus, ſed ob illos gratias Deo agamus, & illorum interceſſionem petamus.* 653

Lutherus Gregorium Miſſæ priuatæ autorem facit. 763.

Monachus:

Monachorum inſtitutum tàm probatum eſſe in Eccleſia, vt ab hæreticis fruſtrà conuellatur. 378
Monachorum nomen glorioſum & ſacrum eſſe, & vnde dictum. 588
Non eſt inuentum Monachorum, quòd Geneſ. 3. legatur: Ipſa conteret caput tuum. 595
Sarcerius Baſilium Monachorum cætûs primùm inſtituiſſe confingit. 763

Mors.

Sancti etiam ſuper mortuos cum laude plorârunt, & cũ bis quoq; Chriſtus. 508
Miranda fortitudo Mariæ circa Filij afflictiones, mortem, & ſepulturam. 509
Quanquam eam lamentatam propter morientem in cruce Filium, non ſit improbabile. 507. 510
Quare conuenerit Mariam mori. 543. 545
Probandum Eccleſiæ inſtitutum in feſto celebrando de morte Mariæ. 544
Chriſtus naturalem mortem non effugiſſet, licet nullus illum occidiſſet. 544
Corpus humanũ neceſſariò per mortem diſſoluitur. 545
Maria leuiſſimo mortis genere extincta. 546
Cur de Mariæ morte & tranſitu nihil extet in Scriptura. 546
Quòd Hieroſolymis obierit. 548
Quòd Apoſtoli multiq; alij præſtantes Mariæ morienti adfuerint. 548
Modus quo Apoſtoli conuenerunt deſcribitur. 549
Vetuſtiſſimus Eccleſiæ mos eſt, vt circa defunctos pios hymni decantentur. 550
Sine Chriſti iniuria Maria in morte inuocatur, contra Platzium. 735

Mulier.

De mulierum grauidarum affectionibus. 107
Mulier à Tertulliano grauiter accuſatur. 108
A tribus mulierum malis Maria libera. 109
Maria ſecum virgines à mulierum maledicto liberas tenet. 109
Mulieris nomen etiam Virgines includit. 172. 459. *pertinet enim ad ſexum & non ad gradum ſexûs.*
Auguſtinus atque alij verbo & exemplo docuerunt fœminarum conuictum Clericis fugiendum eſſe. 197.
Mulieres grauioribus affectibus, quàm viri ſolent, laborare. 425
Cur Mulieres negotijs et officijs publicis non præficiantur. 425
De Chriſti verbis: Quid mihi & tibi Mulier? rectè accipiendis. 458. 459
Mulieris appellatio Mariam illuſtrat. 459. 505
Mulierem, quæ Mariam coram Chriſto & turbis palàm celebrans dixit: Beatus venter, qui te portauit, malè indigneq; tractant Nouatores. 483. 488. *at laudant Patres.* 482. 484. *defendit aduerſus Caluinum Auctor.* 485
Mulieres plerunque luctu immodico, morientes amicos proſequuntur, contra exemplum Virginis. 506
Mulieribus vetitum eſt ſacris operari, aut aliquid de Sacerdotali munere ſibi arrogare. 649

Natiuitas.

Mariæ natalis plus veri gaudij adfert, quàm Ioannis Baptiſtæ. 74. 75. 76
Mariæ natalis magnis de rebus nos commonefacit. 75. *& quid in Mariæ natali cogitandum.* 75. 76
Dei miracula circa Virginis natiuitatem conſideranda. 83
Rationes aliquot inſtituti & celebrandi feſti de Mariæ natiuitate. 76
Tres mirabiles, & ſupranaturales naſcendi modos, è Scriptura colligi. 132
Noua opinio Matthæi Beroaldi de die Chriſti nati atq; concepti. 346

Neſtoriani.

Neſtorianorum Dogma. 314
Summa totius hiſtoriæ de Neſtorio eiusq; ſecta primùm inualeſcente. 314
Noui Neſtoriani apud Polonos & Vngaros. 301
Vermes linguam blaſphemam Neſtorij corrodunt, & terra ipſa hominem abſorbet. 315
Neſtorius è ſola Scriptura vult probari dogmata religionis. 315
Quos habuerit fautores Neſtorius. 316
Damnatur à Concilio Epheſino & Chalcedonenſi. 316
Lutherus quibusdam in rebus Neſtorium ſequitur. 316.
Sacramentarij item, Brentiani, & VVittenbergenſium iudicio, Flacciani. 317
Beza item & Caluinus. 317
Refutatio erroris præcipui Neſtoriani, ex ſacra Scriptura. 318. 319
Simulatè & in falſum ſenſum admittit Neſtorius Mariam Deiparam eſſe. 320

Nobilitas.

Sanguinis nobilitas, virtutis decus auget & ornat. 22
Contempta nobilitas & gloria, nobiliorem & ſubtiliorem honorem reddit. 22
Mariæ ſecundùm carnem nobilitas 21. *& quòd ea ex vtraq; tribu, Iuda & Leui, pendeat.* 23

Ordo.

Dominicanorũ Ordo velut hortus manu Virginis plantatus. 745
Franciſcanorum erga Deiparam pietas. 745
Mariam vt patronam colunt multi Ordines religioſorum. 746

Opera.

Brentij paradoxum: Quicquid homo operatur, indiget remiſſione peccatorum. 434
Ob iuſtitiam operũ quæ ex fide facta ſint, multi in Scripturis commendantur. 415. *& ſeq.*
Bona opera dicuntur cultus à Luca, tùm ſacrificia et hoſtiæ à Paulo. 417
Chriſtus ad ſalutem hominis requirit opera, Lutherus nõ requirit. 585
Lutheri vox impia de Sanctorum operibus. 388

Originale peccatum.

Peccatum originale quàm pernicioſum. 35. *quodq́ ad damnationem ſufficiat.* 35
An Maria originali peccato ſubiecta? 36. *Quod non, aſtruitur rationibus.* 39. *& antiqui Teſtamenti figuris.* 40
A peccato nullum excipi, præter Chriſtum, docent Patres propter hæreticos. 43
Quomodò Nouatores errent circa peccatum originis. 54
Maria quatenus experta ſit pœnas peccati originalis. 71. *& quomodò in ipſa ſola corruptibilitas cum incorruptibilitate potuit concurrere.* 71
Vide Peccatum.

Papatus.

Papatûs nomen hoc tempore glorioſum magis quàm odioſum habendum eſt. 83

Parentes.

Mariæ Parentes quínam. 26. *& cuius conditionis.* 29 *vide Maria & alibi.*
Vſitatum fuit olim, vt parentes Deo & Eccleſiæ ſuos filios conſecrarent. 84. 754
Cur Lucas de Mariæ partu dicturus, Euangelium à Ioannis Parentibus auſpicetur. 112
Primorum Parentum formatio, Chriſti ex virgine natiuitatem præluſit & adumbrauit. 115. 133
Intolerabilis eſt aduerſariorum petulantia in Chriſti parentibus accuſandis. 443
Quis ſit ſenſus verborum Chriſti, cùm ſuos Parentes in templo alloquitur. 445. *quodq́ Chriſti Parentes incuſari meritò non poſſint, contra Nouatores.* 445
Chriſtus Parentes amauit & honorauit plurimùm. 446
Quomodò Parentes plerunque in filios peccent, & grauiter ſibi alijsq́ nocere ſoleant. 446. *Ad quorum correctionem ſeueritas illa ſpectet, ſi quam ſuis verbis, ad Parentes dictis, adhibuit Chriſtus.* 446
Parentes & amici negligendi, cùm à ſpiritualibus auocant. 447
De Parentum Chriſti ignorantia. 452. 453. *quodq́ inculpabiles fuerint, licet Chriſti verba non aſſequerentur.* 454
Progenitores Chriſti omnium laudatiſſimi atque feliciſſimi. 474

Paſſiones.

Vide Affectus.

S. Patres.

Quo indicio ſequendi Patres, cùm inter ſe diſſentire videntur. 164
Quo iudicio legendi, ſicubi Mariæ dignitatem imminuere videntur. 516. 518. *Quæ item cautio adhibenda in legendis & iudicandis Patribus.* 517
Quod officium ſit orthodoxi in Mariæ cauſa præſtandũ, cùm Veteres legit. 521
Patribus non plus, quàm Eccleſiæ tribuendum. 522

Peccatum.

Peccatum quid ſit & quotuplex. 34
Peccatum aliud actuale, aliud mortale, aliud veniale. 34
Cauendi errores varij de humano peccato. 35
Iuxta cõmunem ſcripturæ regulam à peccato nullus immunis. 37. 43
Quomodò Illyricus colligat peccatum eſſe ſubſtantiam. 54
Quas ob cauſas Mariæ adſcribant Nouatores peccatum actionis. 66
Auguſtini teſtimonium, quòd Maria ſine peccato fuerit. 67. 69
A peccato Maria remotior, quàm reliqui in matris vtero ſanctificati, vel in gratia confirmati. 70
Sentẽtiâ Scholaſticorum & veterum Rabbinorũ, Maria immunis ab omni peccato actuali fuit. 71
A quibus vitijs Maria ſibi maximè cauerit. 94
An in Sanctis hæreant peccata. 434
Peccatum non eſſe niſi voluntarium, contra Centuriatores. 435

Peregrinatio.

Loca ſancta ſæpè viſitauit Maria. 536
Mos inuiſendi terram ſanctam, à Matre Domini profectus & confirmatus videtur. 536
Frequens olim piorum peregrinatio fuit ad terram ſanctam. 536. 717
Ad Apoſtolorum limina Romam frequens olim peregrinatio. 717
Peregrinationes ad honorem Virginis à Veteribus ſæpè ſuſceptæ. 641
Quibus de cauſis Eccleſiæ hoſtes contemnant ſacras peregrinationes. 713
Peregrinationes ad certa loca, quando ſint laudãda maximè. 716

D. Au-

D. Auguſtinus peregrinationes probat, ſed non abuſus peregrinantium. 717.724
Ad quæ loca Veteres olim maximè ſint peregrinati religionis cauſa. 717.718
Hoſtes & inſectatores ſacrarum peregrinationũ in Synodo Gangrenſi olim damnati, & à Chriſti corpore alienati. 718.
Hieronymus cum alijs deuotè templa & ſepulchra Sanctorum viſitabat. 770
Quàm præclarè ſe gerant, qui Lauretum religionis ergò petere & adire ſolent, Deo illorum conatus mirabiliter fortunante. 730

Philippus.

Vide Melanchton.

Poëtæ Chriſtiani

Erga Deiparam aliosq́ cœlites ſingulariter affecti.
Actius Sanazarius. 374.404
Adam de S. Victore. 49
Alcimus Auitus. 300.598
Anton. Muretus: 732
Aurel. Prudentius. 129.524.656.664.283.332
Baptiſta Mantuanus. 51.87.98.505.574
Beda. 484.502
Claudianus. 254
Franc. Petrarcha. 749
Godfridus Viterbienſis: 88
Gregorius Nazianzenus. 12.118.126.163.166.506.511.534.639.767.
Hieronymus Vida. 5.52.151.514
Innocentius Pontifex. 746
Paulinus. 710
D. Philippus Menzelius, poſt Epiſt. Nuncup. 99.233.354.523.
Rudolphus Agricola. 32
Sedulius. 129.283.332.441.483.513
Venantius Fortunatus. 228.130.215

Præceptum.

Quæ ſententia & ſumma ſit primi præcepti legis. 626
Quinam idololatræ primo præcepto damnentur. 626
Ex duobus pendêre peccatum idololatriæ. 627

Primogenitus.

Primogenitus in Scripturis quomodò accipiatur.

Puerpera.

Catholici non fingunt puerperas eſſe in poteſtate Satanæ collocatas, vt nobis affingit Brentius, & Spangenbergius. 422. Neque habentur pro excommunicatis. 423
Vera Eccleſiæ doctrina de ſtatu puerperarum. 423

Pſalterium Mariæ.

Vide Roſarium.

Purificatio.

De ritu purificandi puerperas, & offerendi primogenitos apud Iſraëlitas. 408
Quomodò in hiſtoria Euangelica de Mariæ Purificatione, Chriſti humilitas nobis conſideranda ſit. 408
Quomodò perſona Mariæ. 409. quidque Maria nos doceat, cùm ritum Purificationis aſſumit. 413
Maria reliquas puerperas excelluit circa ritum Purificationis. 410. Eius gaudium in templo ſingulare fuiſſe. 411
Arriani & Heluidiani falſò Mariam Purificatione indiguiſſe contendunt. 412.413
Diem luminarium vocari feſtum Purificationis Virginis, ob vſum cereorum. 418
An Maria poſt partum indiguerit Purificatione, vt vult Origenes. 520
Feſtum Purificationis Mariæ vetuſtius eſſe, quàm vt Iuſtinianum Cæſarem habere poſſit autorem, contra Centuriatores. 719

Quæſtio.

Tria ſunt genera quæſtionum. 33
Theologicas quæſtiones è ſolis Scripturis indicari et abſolui omninò nõn poſſe. 34

Regina cœli lætare.

Vide Canticum.
Nouatores impiè ad B. Virginem detorquent quod de Regina cœli dixit Hieremias. 649

Reliquiæ.

Olim vſitatum fuiſſe Chriſtianis, in templis & ad aras, reliquiasq́ Sanctorũ procumbere, ſeq́ inclinare. 656
Hieronymus præſepe Domini, Catholici Reliquias ſacras adorant. 655.
Quàm ſolenni apparatu veteres vſi ſint circa reliquias Ioannis Chryſoſtomi. 710
Reliquiæ quadraginta Martyrum à Pulcheria cohoneſtantur. 710
Theodoſij Magni humilitas & deuotio erga Sanctos, eorumq́ reliquias. 710
Hortatur D. Chryſoſtomus ad templa reliquiasq́ Sanctorum accedere, & fructum accedentibus pollicetur. 718
Mariæ veſtis reuerenter habita Conſtantinopoli. 747

Roſarium.

Obiectis contra vſum Roſariorum, vt vulgò appellant, reſpondetur. 278
De ratione & fructu vtiliter verſandi circa Roſaria, vt vocant, in laudem Virginis. 279
Nouatores perperàm obſtrepunt D. Bonauenturæ & pijs, Pſalterium Mariæ recitantibus. 737

Aduerſarij Roſarium & ſodalitium Virginis probroſè inſectantur, ob multiplicem earum rerum ignorantiam. 739
Quæ ſit Roſarij & Pſalterij vtilitas. 739

Salutatio Angelica.

Cur vſu receptum ſit, vt Dominicam orationem recitantes, Angelicam etiam ſalutationem adiungant. 274
De dignitate ſalutationis Angelicæ. 239. & quid eam commendet. 240
Quopacto Angelica ſalutatio ſit recitanda. 241
Cur Angelica dicatur ſalutatio, licet non integrè profecta ab Angelo. 241
Quomodò hæc ſalutatio ad pios affectus excitandos conferat. 241
Paucis verbis ſalutationis, multa myſteria continentur. 242
In verbò A V E non eſt nuda ſalutatio accipienda. 243
Quid ſibi velit initium ſalutationis. 244. 245
Laudandum ac retinendum eſſe veterem morem, vt campanæ pulſu ad ſalutandam Virginem homines excitentur. 245
Teſtimonia Nouatorum, qui ſalutationis huius vſum & fructum commendârunt, vt Spangenbergij. 246. Brentij & Lutheri. 247
Quàm variè vertant noui interpretes illud, G R A T I A P L E N A. 249. Et quare non expediat Catholicos Nouatorum interpretationes amplecti. 250. 266
Quòd verè gratiâ plena fuerit M A R I A. 260. & ſequent. quodque virtutes, G R A T I Æ nomine contineantur, quibus Maria pleniſſima fuit. 264. Patrum teſtimonia. 265
Quò ſpectet Satan in Salutatione Angelica vulgò abroganda & impedienda. 270
Quomodò Angelica ſalutatio, & gratiarum actio ſit & petitio. 271. orant etenim multi, nihil expreſſè petentes.
De poſtrema clauſula precatoria, quæ annectitur Angelicæ ſalutationi: S A N C T A M A R I A &c. 271
Vanum eſſe Caluini phantaſma, ſalutantes Virginem in alienum officium irrumpere. 271
Deiparam ſalutantes, de illius præſentia certò ſtatuere debent. 273
A quibus Patribus Maria iamolim ſalutata fuit, ac inuocata. 275. 284
Nunc rectè ſalutari Virginem Angelicis verbis, non minùs, quàm cùm à Gabriele factum eſt. 276. Contra VVigandum & Brentium damnantes atrociter Catholicos ob vſum Angelicæ ſalutationis. 278. contra Platzium. 738. 739
Optandum vt multi adſpirent ad Virginem ex profeſſo ſalutandam. 280
Quomodò Veteres vſi ſint ſalutatione Angelica. 281. 640. 766
Quantum ſit eulogium: D O M I N V S T E C V M. 289
Quantum laudis Virgini tribuit, quòd B E N E D I C T A I N T E R M V L I E R E S prædicetur. 289. & quòd B E N E D I C T V M ſui V E N T R I S F R V C T V M habeat. 290. 764
Salutatio Angelica olim etiam in ſacrificio recitata, cui Syri addiderunt Mariæ inuocationem. 738. 775

Salue Regina.

Vide Canticum, & Maria.

Sancti.

Quomodò Deus in Sanctis ob eorum virtutes & prærogatiuas, laudandus. 65
Iuſti & Sancti omnes, quia peccatores, precari debent: Dimitte nobis debita noſtra. 67
Quàm ridiculi ſint aduerſarij in damnanda Sanctorum inuocatione. 275. Vide Inuocatio.
Spernendi aduerſarij dum negant Sanctorum inuocationem. 277
Mariæ & Sanctorum cultus plus à nobis exigit, quàm imitationem. 282. præſertim cùm multa in Sanctis admiranda potiùs ſint, quàm imitanda. 283
Quibus in rebus aduerſarij reprehenſibiles, cùm agunt de cultu & imitatione Sanctorum. 283
Errores huius temporis craſſi & pernicioſi circa cultum Sanctorum. 286
Populum parùm aut nihil credere de vera Sanctorum communione. 287. 624
Quomodò Veteres è ſcripturis probent, res noſtras à Sanctis cognoſci. 288
Quid ſit ſanctum, ſiue ſanctitas propriè. 343
Sanctorum aduentus, aliis ſæpe fuit fœlix & ſalutaris. 373
An ligemur ad fidem Sanctorum, & non ad opera eorum. 418
Sanctos errare poſſe, concedunt Orthodoxi. 452
Malè quidam Nouatorum, Sanctorum in cœlis merita & præmia exæquant. 489
Sanctorum præſentia corporalis multis ſæpe efficax. 494
Damaſcenus conſulit, vt Dei Matrem precibus ſupplices adeamus. 592
Ex quo loco colligit Bullingerus, Mariam non eſſe inuocandam, ex eodem Bernardus contrarium probat. 593
Cur Maria præcipuè honoranda, iuxta Bernardum. 611
Quantum honoris Chriſtus amicis & Sanctis ſuis tribuit in cœlo. 613
Quæ fides Eccleſiæ de ſtatu Sanctorum in cœlo. 624
Singularis Dei ordinatio eſt, multa non concedere mortalibus, niſi Sanctis intercedentibus. 625

Erro r

Error Melanchthonis eſt: inuocationem Sanctorum primùm à Gregorio inſtitutam. 628.763
Martyres à Chriſtianis reuerenter admodùmque habitos eſſe. 689
Nulli Sanctorum, ſed ſoli Deo ſacerdos offert ſacrificium. 636
Cur Sanctorum feriæ inſtitutæ & obſeruandæ. 637.
Sanctorum nomina ſemper in Eccleſia ſunt ad altare recitata. 637
Quos collegas & ſocios habeant, qui cum Copronymo credunt ſanctos nobis non poſſe opitulari. 664
Patrum teſtimonia quòd Sancti poſt mortem nobis opitulentur, & faciant miracula. 664.& 669
Vetus mos eſt Chriſtianorum, Sanctis vota facere, & in eorum honorẽ offerre munera & oblationes. 647
Quomodò in cultu Sanctorum ſe habuerint Chriſtiani ætate Martyrum. 774

Sanctificatio.

Maria in matris vtero bifariam ſanctificata dici poteſt. 58
Confutatio eorum, qui negant Hieremiam in matris vtero verè ſanctificatum eſſe. 59.60
Sanctum & ſanctificatum quid in ſcriptura dicatur. 60.62
Infantes in matris vtero non ſanctificantur, ſed nati egent Sacramento. 61
Maria ſæpiùs fuit ſanctificata. 62.64
Chriſtus ſanctificatus à Patre cur dicatur. 63
Etiam Angeli ſanctificati dicuntur. 63
Conſtans Eccleſiæ mos eſt, in Mariæ & Sanctorum memoriam, erigendi & ſanctificandi templa. 702

S. Scriptura.

Scriptura, liber Hæreticorum. in præfatione totius Operis. 6
Qua de cauſa in ſcripturis Sectarij maximè hallucinentur. 181
Sententiæ multæ in Scriptura generales, ad ſingulos homines non referendæ. 37
Iudæorum ſimiles ſunt, qui circa Scripturæ literam hærent, nec abditos inde ſenſus eruunt. 136
Ad multa confert Scripturæ ſenſus myſticus. 138. *quamuis non ſufficiat ad dogmatum autoritatem.*
Theodotion & Aquila Scripturam in transferendo peruertunt. 141
Quàm præclari fuerint ſeptuaginta interpretes. 142
Apoſtolorum exemplum nos admonet in Chriſti & Scripturæ verbis multam ineſſe difficultatem atque obſcuritatem. 180
Prodeſt Scripturam in multis non eſſe apertam & perſpicuam. 181
Proprium eſt Iudæorum, Arrianorum & Hæreticorum Scripturam ſuis erroribus prætexere. 224
In Scripturis non eſt rarum, vt propoſitus ſermo ad abſentes magis quàm præſentes pertineat. 447
Idem Scripturæ locus diuerſos, & quaſi contrarios ſenſus admittit. 578
Ad conciliãda Scripturæ loca opus eſt diſtinctione. 614

Spiritus ſanctus.

Conſenſus Patrum, teſtimonium eſt loquentis in illis Spiritùs ſancti. 124.518
Multi ex Nouatoribus de Filio Dei & Spiritu ſancto colendo & inuocando nulla religione tanguntur. 631

Stationes ſiue ſupplicationes.

Rupertus & Hugo Victorinus tres numerant ſtationes, primamque in templo Virginis haberi ſolitam aſſerunt. 719
Vide Litania.

Tabernaculum.

Mariam eſſe ac dici Dei Tabernaculum, in præfatione Operis. 6
Legis tempore mulieres quædam ante Tabernaculum ſiue templum excubabant, & præ cæteris vacabant pietati. 85
Mos aſſeruandi religioſas fœminas in templis, eaſque diuino cultui conſecrandi, in primitiua Eccleſia vſitatus. 86

Templa.

Templorum in veteri & nouo Teſtamento author & ſanctificator Deus. 702
Templorum origo & vſus cum ipſis Apoſtolis incepit. 449.701.702
Vetus & damnatus eſt error templa ſpernentium. 449
Non eadem vtilitas domi, & in templis precandi. 449
Quid puer IESVS, quid Maria in templo geſſerit. 442
Deus in ſacris locis ſiue templis inæqualiter operatur, ſicut Iudæi frequenter experti ſunt. 715
Templa Chriſtianorũ templo Iudaico longè maiori virtute prædita. 716
Sanctorum templa ſæpè à Chriſtianis olim viſitata, & quæ de cauſa. 637
Cur Chriſtiana pietas Mariæ Virgini templa condat & ornet. 701
Templa Chriſtianorum variis nominibus appellantur. 702
Etiam Mariæ templa, Deo dedicari, ſicut & reliqua omnia, quæ à Sanctis nomina ſortiuntur. 702
Teſtimonia Veterum de Sanctorum templis. 703
Exempla præſtãtium hominum, qui Mariæ templa laudabiliter conſtruxerunt & dotârunt. 703.704
Bonifacius IIII. Pontifex templum Pantheon Deiparæ omnibusque Sanctis dedicat. 704
Pulcheria Imperatrix tria templa Deiparæ conſtituit, eaque ornatiſſima. 705
Leo Magnus Imperator duo templa egregia Deiparæ conſtruit. 705. *Conſtantinus Magnus aliud; Helena item Auguſta.* 706

Variis exemplis probatur, templa quædam, Apoſtolis adhuc viuis, fuiſſe conſtructa. 707
Non eſt incredibile, Mariæ adhuc viuenti, æquè ſicut Apoſtolis quibuſdam, templum fuiſſe poſitum. 707
Dira imprecatio Imperatoris Alexij in ſacrilegos templorum direptores. 708
Quanta veterum cura fuerit in templis Sanctorum extruendis & cohoneſtandis. 709.770
Mos erat flores in Eccleſiam deferendi & ſpargendi. 709
Etiam D. Auguſtinus quandam ſanctitatem agnoſcit in templis peculiaribus. 716
Multa & præclara Mariæ templa Græci, præſertim Conſtantinopoli, olim habuerunt. 720
De templo Virginis apud Aquiſgranum in Germania à Carolo Magno condito. 721
De templo Virginis apud Heluetios, quod Mariæ vocant Eremitorium, & à multis aditur. 721
De inſignibus Deiparæ templis in Italia. 722
Vide etiam Lauretum.
Quæ Mariæ templa ſint Hiſpaniis in precio habita & honorata. 723
Carolus Magnus in Septentrione multa templa Deiparæ poſuit. Ludouicus filius etiam viſione diuina monitus, templi Hildesheimenſis fundamenta iecit. 761

Traditio.

Nouatores vel inuiti ſubindè confugiunt ad Traditionem. 224
Hæreticos Traditione non minùs, quàm ſcripturâ conuinci. 225
Permulta certa ſunt, licet ſcripta non ſint. 574

Tribus.

Tribus Iuda & Leui in coniugio permiſcebantur. 24
Mariæ nobilitas ex vtraque tribu Iuda & Leui pendet. 23
Iſraëlitas cum quauis tribu aliquando Matrimonium contrahere potuiſſe. 24
Dauid licet de tribu Iuda ortus, vxorem de tribu Beniamin habuit. 24

Verbum.

Sitne ſtatim Verbum caro factum, cùm Virgo à Gabriele ſalutata eſt. 240
Maria docet Orthodoxos multa rectè pieque facere ſine Dei verbo expreſſo. 449
Verbum audiendum & cuſtodiendum cur dicat Chriſtus. 487
Aliud eſt audire, etiam cum fide, aliud facere verbum Dei. 488
An ſolum Dei verbum ſit audiendum. 489

Virgines.

Vetus & conſtãs Iudæorum mos fuit, proprium in templo Virginibus locum tribuere, inter quas Maria vixit, ex Veterum ſententia. 84
Mos aſſeruandi religioſas Virgines in templis, perantiquus eſt. 85. *& apud Iudæos etiam olim vſitatus.* 86
Moniales vitam & exemplum Mariæ ſpectare debent ac ſequi. 86
Varia virginum genera. 101.102
Virgines & viduis et coniugibus anteponit Apoſtolus. 103
De fœlici ſtatu Virginum, quæ ſoli Chriſto vacant. 109
Patrum aliquot exempla, qui docent Mariam Virginem rectè contemplari. 113
Silentium Mariæ, virginibus obſeruandum. 198
Quibus epithetis ornentur Virgines, quæ cum Maria ſuam Deo dedicant Virginitatem. 204
Virgines olim non ſine ritu ſolenni velabantur. 204
Quæ præmia virginibus in verbo Dei promittantur. 212
Quomodò quidam coniuges non minùs quàm Virgines Deo placuiſſe dicantur. 213
Quæ in cœlo Mariæ cum aliis virginibus communia, quæ propria. 214
Maria ſuo Cantico Virgines DEO deuotas eſſe docet. 383
Maria inter Euangelicas & ſapientes Virgines longè ſapientiſsima, & inter credentes Euangelio prima: 369
Virgines in Mariæ nomine caſtitatem olim profitebãtur & ſeruabant. 660

Virginitas.

Tribus de cauſis Mariæ Virginitas nobis valdè conſideranda & ſuſpicienda. 110
Cur conuenerit latere Satanam Mariæ virginitatem. 112
Mariæ virginitas ex Sacræ ſcripturæ locis deducitur. 120. *& ſeq.*
Mariæ virginitatem Patrũ teſtimonia magno conſenſu adſtruunt. 124. *& ſeq.* 180.182
Patrum epitheta, virginitati Mariæ tributa. 184
Quibus typis & miraculis Mariæ virginitas in Propheticis literis contra Iudæos magis magiſq; cõprobetur. 134.135
Quomodò Mariæ virginitas apud Ethnicos ſit adſtruẽda. 147.151.152
Exempla piorum coniugum virginalem caſtitatem in ipſo Matrimonio ſeruantium. 177.178
Quomodò Chriſtus virginitatem lege præſcripſiſſe dicatur à Nazianzeno. 183
Quàm impurè Zuuinglius, Pellicanus, & Bucerus doceant de Mariæ virginitate. 185
Virginitas Chriſtianis non difficilis, vt Ethnicis quondam. 185
Nouatores cum Ebionitis & Iouiniano conſpirant aduerſùs virginitatem. 187

Doctrinam

Doctrinam de perpetua Mariæ virginitate ex Eccleſiaſtica hiſtoria, non autē ſcripturæ locis probari. 224. 227

Viſitatio Mariæ.

Per quam occaſionem Maria ſuam cognatam viſitârit. 371. *Seu quibus de cauſis, ex Veterum ſententia.* 377

Mariæ viſitatio cauſam dedit feſto in Eccleſia inſtituendo, quod Nouatores temerè abrogant. 371

Quando Maria cognatā viſitârit, et ex quanto charitatis affectu. 371. *quódq; viſitans valdè in Deum ſe religioſam & deuotam oſtenderit.* 372

Qui fruct⁹ ex Mariæ viſitatione ſint cōſecuti. 372. 373

Vita.

Quæ vita contemplatiua, quæ actiua: nū actiua à Theologis deſpecta fuerit? 586

Quæ ad vitam contemplatiuā pertineant iuxta D. Thomam. 586. *Et quòd in Eccleſiæ domo actiua & contemplatiua vita ſibi mutuò debent ſubſeruire contra Caluinum.* 587

Vitæ nomen in ſcripturis latè patet. 619

Maria quare vita noſtra dici queat. 620

Quamdiu Deipara in terris vixerit. 532

Vngari.

Stephanus Vngariæ Rex, Chriſtianus factus, Mariam impensè venerateur. 755. *regnum item, ſéque ſimul Mariæ patrocinio commendare ſolebat.* 755

Ingens veterum Vngarorum pietas erga Domini matrem. 756

Cum Vngaris infœliciter agi poſt mutatam religionem, cùm familia Mariæ eſſe deſinunt. 756

Voces. Vocabulum.

Vocabula in templis & ſcholis trita, veterumq; longæuo vſu corroborata, propter ſciolos immutari non debent. 2. 327

Chriſtianis non minùs, quàm Philoſophis, ad certam regulam loquendum eſt. 327

Verborum licentia impiam ſæpè gignit, vel confirmat opinionem. 327

Quomodò accipienda ſint verba quædam Eccleſiæ ſolennia, quibus à Maria petuntur munera Deo datori cōgruentia. 681

De vero ſenſu verborum Chriſti, quibus dicitur: Neq; in deſerto, neq; in penetralibus ipſum Chriſtum eſſe nobis quærendum. 714

Votum.

Nouatores in eo conſpirant, vt Mariam ex voto virginem inficias eant. 156. 199

Qui Nouatores Mariam ex voto fuiſſe virginem negent. 199. 200

Mariam nōn ſolùm corde, ſed etiam verbis edidiſſe votum virginitatis. 179. 205

Patrum teſtimonia, quòd Maria Lucæ 1. aſtruat votum ſuæ virginitatis. 201. 202. 205

Maria prima fœminarum vouit virginitatem. 203

Quando & quibus verbis Maria vouerit virginitatem. 205

Vouerant viduæ, quæ fidem irritam fecerunt. 206

Non modò continentiæ, ſed & paupertatis votum agnouit Apoſtolica Eccleſia. 206

Febribus quidam grauiter laborans, poſt votum cœlibatûs Deiparæ factum, ſtatim conualuit. 675

Virgines in Mariæ nomine caſtitatem olim profitebantur & ſeruabant. 660

Voti nomen biſariam acceptum. 647

Quod Mariæ et Sanctis promittitur, votum non eſt propriè, ſed materialiter. 647

FINIS.

HYMNUS AD DEIPARAM VIRGINEM.

VIRGO vetuſtis edita regibus,
Regina cœli, diua potẽs ſoli,
Mariſque ſidus æſtuoſi,
Alma parẽs hominis Deiq́;,
Vox ecqua dignas pro meritis tibi
Tot atque tantis ſoluere gratias,
Quæ debitas tibi decenter
Lingua queat memorare laudes?
Tu ſola Virgo & Mater es inclyta,
Deiparenſque & filia: tu decus,
Lumen, iubar, ſalus, & vna
Spes generis columenq́ue noſtri.
Primæua mater dum faciles nimis
Aures doloſis vocibus improbi
Præbet Draconis, vniuerſam
Exitio ſobolem peremit.
Tu Diua ſæui faucibus eripis
Serpentis Euæ progeniem, ſacro
Dum ſpiritu grauis, ſalutis
Artificem paris atque mundi.
Dignum Tonantis tu domicilium,
Templumq́ue ſancti nobile flaminis,
Signatus ille fons, & hortus,
Fatidico celebratus ore.
Tu magna ſummi ianua numinis
Monſtrata vati, peruia nemini:
Radicis expers tu, ſed almo
Flore nitens, ſacra Virgo, virga.
Arente viſum tu Gedeonicum
Madere quondam vellus in area:
Amicta tu Virgo micanti
Sole, premens pedibusq́ue Lunam.
Flammis & ardens innocuis rubus,
Spectante longè legifero duce:
Heſterq́ue tu vultu decoro
Aſſuero ſpecioſa Regi:
Quando venuſto de grege virginum,
Sceptris ſuperbis, & diademate,
Ac regiis dignata tædis,
Sola tuum genus omne ſeruas.
Sic experitur nunc quoq; proximam
Regi ſuperno, turba fidelium,
Deoq́ue ab vno te ſecundam
Thuricremis veneratur aris.

Ad te malignis confugit hoſtibus
Vexata: duris fracta laboribus,
Frementis & mundi procellis
Obruta, præcipiteſq́ue caſus
Tot paſſa, vitæ totq́ue pericula,
Te clamat, vnam nomine te vocat.
Ades vocata, nec clientes
Muneribus vacuos remittis.
Hos inter, & nos Diua reponito,
Fortiq́ue ſemper protege dextera
Sub Filij hanc tui cateruam
Nomine militiam profeſſam.
Pias tuorum reſpice lachrimas
Benigna Virgo, votaq́ue ſupplicum
Audi preceſque, ô Chriſtianæ
Gloria præſidiumq́ue gentis.
Conuellat omnes hæc, agè, machinas
Furentis hoſtis, frangat & impetus,
Eludat & minas inanes,
Ac rabidos, duce te, furores.
Inſtructa ſacri robore ſtipitis,
Tui notati ſanguine pignoris,
Proſternat hoſtiles phalanges,
Fœminea domitas bipenni.
Exterminatis denique peſtibus,
Pulſiſque cunctis ex animo malis,
Virtutibus ditet, boniſq́ue
Æthereis ſtudioſa pectus.
Mentem ſerenam ſedula poſtulet,
Atque à moleſtis corporis auocet
Curis, & altiùs feratur
Vſque, domos penetrans Olympi.
Vitam probatis moribus excolat,
Et Chriſtianis artibus inſtruat:
Opes, voluptates, honores,
Delicias generoſa temnat.
Sed nec minaces, te duce & auſpice,
Vultus tyranni, nec fera verbera,
Nec horridas cruces, nec enſes,
Barbaricos metuat nec ignes.
Perfuncta vitæ denique munere,
Vinclis ſoluta & corporis, aduolet
Iſtuc, vbi laudes canamus
Virgo tuas meliore plectro.

LAVS DEO, VIRGINIQVE MATRI.

Digitized by Google